

13-11 h'13

13-11 h'13

Casa Torre

G

1870

10

D. D. EMANVELIS
GONZALEZ
T E L L E Z,

IN INCLYTA SALMANTICENSI ACADEMIA

Collegij Maioris Conchenfis Alumni, & antiquioris vespertinæ sacrorum
Canonum Cathedræ proprietarij Interpretis; in Pinciano Sanctæ Inquisitionis
Tribunali Inquisitoris Apostolici, & in supremo S. Inquisitionis Senatu Consiliarij;

COMMENTARIA PERPETVA

In singulos Textus quinque Librorum

DECRETALIVM

GREGORII IX.

TOMVS QVARTVS.

COMPLECTENS LIBRVM QVARTVM,
*Additis Notis vberioribus ab Historia, & Chorographia: cum Indice
generali totius Operis.*

NVNC PRIMVM IN LVCEM PRODIT.

L V G D V N I,

Sumptibus LAVRENTII ARNAVD, & PETRI BORDE.

M. DC. LXXIII.

CVM APPROBATIONE, ET PERMISSV.

13 5 F7

LECTORI BENEVOLO M O N I T V M

Super Indice ad calcem huius Tomi
quarti subiuncto.

QUONIAM aptius visum est Indicem generalem pro toto Opere componere, ut vnica serie res omnes notabiles, quæ in his quinque Voluminibus continentur, deprehenderes, ut initio prædicti Indicis monui; tres autem primi Tomi in tantam molem tuum Decretalium textibus, tum Notis & Commentariis excreuerint, ut eos in duas partus secare è re visum fuerit; quintus verò, licet non bipartitus, maior tamen multò hoc quarto reperitur; ideò Indicem generalem huic subiunximus, ut quæ paginæ præ paucitate Textuum, qui in eo continentur, impleri non potuere, supplerentur copioso Indice.

TABELLA

TITVLOS OMNES

Libri quarti Decretalium Gregorij IX.
ordine Alphabetico indicans.

*Prior numerus Titulum, postremus verò paginam
Libri indicat.*

C.	F.
C LANDESTINA desponsatione. 3. 95. Cognitione spiritali. 11.157 Cognitione legali. 12.169 Conditionibus apposis in desponsatio- ne, vel aliis contractibus. 5.109 Coniugio leproforum. 8.143 Coniugio feruorum, vel disparis condi- tionis. 9.146 Consanguinitate & affinitate. 14.184	F Rigidis & maleficiatis, & impotentia coëundi. 15.209
D.	M.
D Esponsatione impuberum. 2.68 Diuortiis. 19.256 Donationibus inter virum, & vxorem, & de dote post dinortium restituenda. 10.278.	M Attrimonio contra interdictum Ec- clesiæ celebrato. 16.220
E.	N.
E O qui cognouit consanguineam suæ vxoris, & sponfam sui consanguini- nei. 13.174 Eo qui duxit in matrimonium, quam pol- luit per adulterium. 7.135	N Atis ex libero ventre. 10.155
	Q.
	Q Vi clerici, vel vouentes matrimo- nium contrahere possint. 6.126 Qui filij sint legitimi, 17.223 Qui matrimonium accusare possunt, vel in eo testificari. 18.251
	S.
	S Ecundis nuptiis. 21.324 Sponsa duorum, & sponso duarum. 4.102. Sponsalibus & matrimonij. 1.1

I N D E X

CAPITVLORVM OMNIVM, Quæ in quarto Libro Decretalium Gregorij IX. continentur.

*Prior numerus titulo adiunctus ordinem capituli, secundus titulum,
tertius tandem paginam designat.*

A.

CCEPISTI, de sponf. duor. 2.
4. 103
Accepisti, de frigid. & ma-
lef. 1. 15. 209
Accessit, de desponsatione impub. 5.
2. 82
Ad audientiam, de sponfal. & matr. 4.
1. 18
Ad dissoluendum, de despons. im-
pub. 13. 291
Adid, de sponfal. & matr. 21. 1. 49
Ad nostram, de coniug. seru. 4. 9. 148
Adolescens, de sponfal. & matr. 32. 1. 67
A nobis, de despons. impub. 8. 2. 88
A nobis, qui matrim. accus. poss. 2.
18. 252
Attestationes, de despons. impub. 10.
2. 89

C.

CApellatum, de secund. nupt. 1.
21. 324
Causam quæ, qui fil. sint. legit. 4.
17. 233
Causam quæ, qui fil. sint legit. 7.
17. 236
Commisum, de sponfal. & matr. 16.
1. 37
Conquestus, qui fil. sint legit. 1. 17. 223

Consultationi, de sponfal. & matr. 28
1. 62

Consultationi, de frigid. & malef. 4.
15. 211

Consuluit, qui cler. vel vou. 4. 6. 127

Continebatur, de despons. impub. 6.
2. 86

Contracto, de cognat. spir. 5. 11. 161

Cum apud, de sponfal. & matr. 23. 1. 52

Cum haberet, de eo qui duxit in ma-
trim. 5. 7. 137

Cum in Apostolica, de sponfal. & ma-
trim. 18. 1. 39

Cum inhibitio, de eland. despons. 3.
3. 96

Cum inter, qui fil. sint legit. 2. 17. 229

Cum in tua, de sponf. & matr. 27. 1. 61

Cum in tua, qui matrim. accus. poss. 6.
18. 254

Cum locum, de sponfal. & matrim. 14.
1. 32

Cum secundum, de secund. nupt. 5.
21. 330

Cum sit proprium, de cond. appof. 2
5. 112

D.

DE Francia, de sponfal. & matr. 1.
1. 1

De Diacono, qui clerici, vel vou. 1.
6. 126

Index Capitulorum,

De illa, *de diuort.* 6. 19.269
 De illis, *de sponsal. & matr.* 5. 41.21
 De illis, *de despons. impub.* 7. 2.87
 De illis, *de despons. impub.* 9. 2.89
 De illis, *de cond. appof.* 3. 5 113
 De illo, *de eo qui cogn. consang. sue*
uxor. 3. 13.176
 De infidelibus, *de consang. & affin.* 4.
 14.191.
 De muliere, *de sponsal. & matr.* 6. 1.
 21.
 De muliere, *de matr. cont. interd. Eccl.* 3.
 16.222.
 De prudentia, *de donat. vir. int. &*
uxor. 3. 20.291
 Deus qui, *de diuort.* 9. 19.272
 Dignum est, *de coniug. seru.* 1. 9.146
 Dilectus, *de sponsal. & matr.* 24. 1.
 55.
 Discretionem, *de eo, qui cogn. con-*
sang. 6. 13.178
 Dominus, *de secund. nupt.* 2. 21.327
 Donatio, *de donat. int. vir. & uxor.* 8.
 20.317
 Duobus, *de spons. duor.* 1. 4.102
 Duo pueri, *de despons. impub.* 12. 2.
 91.

E.

Etsi necesse, *de donat. int. vir. &*
uxor. 5. 20.299
 Ex literarum, *qui cler. vel vou.* 2. 6.
 117.
 Ex literarum, *de eo qui duxit in matr.* 4.
 70.137.
 Ex literis, *de sponsal. & matr.* 7. 1.22
 Ex literis, *de sponsal. & matr.* 10. 1.
 26.
 Ex literis, *de despons. impub.* 11. 2.90
 Ex literis, *de cognat. spir.* 8. 11.164
 Ex literis, *de eo qui cogn. consang.* 8. 13.
 179
 Ex literis, *de consang. & affin.* 1. 14.184
 Ex literis, *de frigid. & malef.* 3. 15.
 210
 Ex literis, *de matr. cont. interd. Eccl.* 2.
 16.221

Ex literis, *de diuort.* 5. 19.268
 Ex parte, *de sponsal. & matr.* 9. 1.25
 Ex tenore, *qui fil. sint legit.* 14. 17.250

F.

Fraternitatis, *de eo, qui cogn. con-*
sang. 7. 13.179
 Fraternitatis, *de frigid. & malef.* 6. 15.
 218

G.

Gaudemus, *qui fil. sint legit.* 15. 17.
 251
 Gaudemus, *de diuort.* 8. 19.271
 Gemma, *de sponsal. & matr.* 29. 1.62

I.

In presentia, *de sponsal. & matr.* 19.
 1.39
 Insinuante, *qui cler. vel vou.* 7. 6.129
 Insuper, *qui matr. accus. poss.* 4. 18.253
 Intro opera, *de sponsal. & matr.* 20. 1.
 43
 Iordanx, *de eo qui cogn. consang.* 11. 13.
 181
 Is qui, *de sponsal. & matr.* 30. 1.66
 Iuuenis ille, *de sponsal. & matr.* 3. 1.16

L.

Lator presentium, *qui fil. sint le-*
git. 5. 17.234
 Laudabilem, *de frigid. & malef.* 5. 15.
 211
 Licet præter, *de spons. duor.* 3. 4.107
 Licet ad ea, *de coniug. seru.* 3. 9.147
 Literæ vestræ, *de frigid. & malef.* 7. 15.
 219
 Literæ quas, *de matr. cont. interd. Eccl.* 1.
 16.220
 Literas, *de despons. impub.* 4. 2.82
 Literas, *de coniug. leprosi.* 2. 8.144

M.

Martinus, *de cognat. spir.* 4. 11.
 160
 Meminimus, *qui cler. vel vou.* 3. 6.127
 Meminimus,

Libri IV. Decretalium.

Meminitus, *qui fil. sint legit.* 6. 17. 235
Mulieres, *de donat. int. vir. & vxor.* 1.
20. 278

N.

Non debet, *de consang. & affin.* 8.
14. 207
Non est vobis, *de sponsal. & matr.* 11.
1. 27
Non solum, *de nat. ex lib. vent.* 1. 10. 135
Nuper à nobis, *de donat. inter vir. &
vxor.* 6. 20. 307

P.

Perlatum, *qui fil. sint legit.* 8. 17.
237
Perlatum, *qui matr. accus. poss.* 1. 18. 251
Per tuas, *de cond. appof.* 5. 5. 114
Per tuas, *qui fil. sint legit.* 12. 17. 239
Per venerabilem, *qui fil. sint legit.* 13.
17. 240
Peruenit, *de coniug. leprof.* 1. 8. 143
Peruenit, *qui fil. sint legit.* 13. 17. 239
Per vestras, *de donat. int. vir. & vxor.* 7.
20. 311
Pletumque, *de donat. int. vir. & vxor.* 4.
20. 293
Porro, *de diuort.* 3. 19. 265
Præterea, *de sponsal. & matr.* 2. 1. 11
Præterea, *de sponsal. & matr.* 12. 1. 29
Propositum, *de eo qui duxit in matr.* 1.
7. 135
Proposuit, *de coniug. seru.* 2. 9. 147
Pubercs, *de despons. impub.* 3. 2. 79

Q.

Quæsiuit, *de diuort.* 2. 19. 263
Quanto magis, *de diuort.* 7. 19. 270
Quia circa, *de consanguin. & affin.* 6.
14. 204
Quicumque, *de condit. appof.* 1. 5. 109
Quod dilectio, *de consang. & affin.* 3.
14. 189
Quod nobis, *de cland. despons.* 2. 3. 95
Quod nobis, *qui fil. sint legitim.* 9.
17. 238

Quod Sedem, *de frigid. & malef.* 2.
15. 210
Quod super, *de consang. & affin.* 5.
14. 194

R.

Refereute, *qui fil. sint legitim.* 10.
17. 238
Requisiuit, *de sponsal. & matrim.* 17.
1. 38
Rursus, *qui cler. vel vou.* 6. 6. 129

S.

Si conditiones, *de condition. appof.* 7.
5. 119
Sicut ex literis, *de sponsal.* 12. 1. 51
Significante, *qui matrim. accus. poss.* 5.
18. 254
Significastis, *de eo qui duxit in matr.* 6.
7. 139
Significasti, *de diuort.* 4. 19. 268
Significauit, *de eo qui duxit in matr.* 2.
7. 135
Significauit, *de donat. int. vir. & vxor.* 2.
20. 284
Si inter, *de sponsal. & matrim.* 31.
1. 66
Si qua, *de cognat. leg.* 1. 12. 169
Si qua mulier, *de diuort.* 1. 19. 256
Si quis clam, *de cland. despons.* 1. 3. 95
Si quis vxore, *de eo qui duxit in matr.* 8.
7. 140
Si quis, *de eo qui cogn. consang. sua vxor.* 1.
13. 274
Si vir, *de cognat. spir.* 2. 11. 158
Sponsam, *de sponsal. & matr.* 8. 1. 25
Super alia, *de secund. nupt.* 4. 21. 318
Super eo, *de cond. appof.* 4. 5. 114
Super eo, *de eo qui duxit in matrim.* 3.
7. 136
Super eo, *de cognat. spir.* 3. 11. 159
Super eo, *de eo qui cogn. consanguin. sua
vxor.* 5. 13. 177
Super eo, *de consang. & affin.* 2. 14. 189

Transmissæ

Index Capitulorum,

De illa, de diuort. 6.	19.269
De illis, de sponsal. & matr. 5.	41.21
De illis, de despons. impub. 7.	2.87
De illis, de despons. impub. 9.	2.89
De illis, de cond. appof. 3.	5 113
De illo, de eo qui cogn. consang. sue vxor. 3.	13.176
De infidelibus, de consang. & affin. 4.	14.191.
De muliere, de sponsal. & matr. 6. 1.	21.
De muliere, de matr. cont. interd. Eccl. 3.	16.222.
De prudentia, de donat. vir. int. & vxor. 3.	20.291
Deus qui, de diuort. 9.	19.272
Dignum est, de coning. seru. 1.	9.146
Dilectus, de sponsal. & matr. 24. 1.	55.
Discretionem, de eo, qui cogn. con- sang. 6.	13.178
Dominus, de secund. nupt. 2.	21.327
Donatio, de donat. int. vir. & vxor. 8.	20.317
Duobus, de spons. duor. 1.	4.102
Duo pueri, de despons. impub. 12. 2.	91.

E.

Et si necesse, de donat. int. vir. & vxor. 5.	20.299
Ex literarum, qui cler. vel vou. 2. 6.	127.
Ex literarum, de eo qui duxit in matr. 4.	70.137.
Ex literis, de sponsal. & matr. 7.	1.22
Ex literis, de sponsal. & matr. 10. 1.	26.
Ex literis, de despons. impub. 11.	2.90
Ex literis, de cognat. spir. 8.	11.164
Ex literis, de eo qui cogn. consang. 8. 13.	179
Ex literis, de consang. & affin. 1.	14.184
Ex literis, de frigid. & malef. 3. 15.	210
Ex literis, de matr. cont. interd. Eccl. 2.	16.221

Ex literis, de diuort. 5.	19.268
Ex parte, de sponsal. & matr. 9.	1.25
Ex tenore, qui fil. sint legit. 14.	17.250

F.

Fraternitati, de eo, qui cogn. con- sang. 7.	13.179
Fraternitatis, de frigid. & malef. 6. 15.	218

G.

Gaudemus, qui fil. sint legit. 15. 17.	251
Gaudemus, de diuort. 8.	19.271
Gemma, de sponsal. & matr. 29.	1.62

I.

In presentia, de sponsal. & matr. 19.	1.39
Influante, qui cler. vel vou. 7.	6.129
Insuper, qui matr. accus. poss. 4.	18.253
Intero opera, de sponsal. & matr. 20. 1.	43
Iordanx, de eo qui cogn. consang. 11. 13.	181
Is qui, de sponsal. & matr. 30.	1.66
Iuuenis ille, de sponsal. & matr. 3. 1.16	

L.

Lator presentium, qui fil. sint le- git. 5.	17.254
Laudabilem, de frigid. & malef. 5. 15.	211
Licet prater, de spons. duor. 3.	4.107
Licet ad ea, de coning. seru. 3.	9.147
Littere vestre, de frigid. & malef. 7. 15.	219
Littere quas, de matr. cont. interd. Eccl. 1.	16.220
Litteras, de despons. impub. 4.	2.82
Litteras, de coning. leprof. 2.	8.144

M.

Martinus, de cognat. spir. 4. 11.	160
Meminimus, qui cler. vel vou. 3. 6.127	Meminimus,

Libri IV. Decretalium.

Memimus, *qui fil. sint legit.* 6. 17.235
Mulieres, *de donat. int. vir. & vxor.* 1.
20. 278

N.

Non debet, *de consang. & affin.* 8.
14. 207
Non est vobis, *de sponsal. & matr.* 11.
1. 27
Non solum, *de nat. ex lib. vent.* 1. 10.135
Nuper a nobis, *de donat. inter vir. &
vxor.* 6. 20.307

P.

Perlatum, *qui fil. sint legit.* 8. 17.
237
Perlatum, *qui matr. accus. poss.* 1. 18.151
Per tuas, *de cond. appof.* 5. 5.114
Per tuas, *qui fil. sint legit.* 12. 17.239
Per venerabilem, *qui fil. sint legit.* 13.
17. 240
Peruenit, *de coniug. leprof.* 1. 8.143
Peruenit, *qui fil. sint legit.* 1. 17.239
Per vestras, *de donat. int. vir. & vxor.* 7.
20. 311
Plerumque, *de donat. int. vir. & vxor.* 4.
20. 293
Porro, *de diuort.* 3. 19.265
Præterea, *de sponsal. & matr.* 2. 1.11
Præterea, *de sponsal. & matr.* 12. 1.29
Propositum, *de eo qui duxit in matr.* 1.
7.135
Proposuit, *de coniug. seru.* 2. 9.147
Puberes, *de despons. impub.* 3. 2.79

Q.

Quxiuit, *de diuort.* 2. 19.263
Quanto magis, *de diuort.* 7.19.270
Quia circa, *de consanguin. & affin.* 6.
14. 204
Quicumque, *de condit. appof.* 1. 5.109
Quod dilectio, *de consang. & affin.* 3.
14. 189
Quod nobis, *de eland. despons.* 2. 3.95
Quod nobis, *qui fil. sint legitim.* 9.
17. 238

Quod Sedem, *de frigid. & malef.* 2.
15. 210
Quod super, *de consang. & affin.* 5.
14. 194

R.

Referente, *qui fil. sint legitim.* 10.
17. 238
Requisiuit, *de sponsal. & matrim.* 17.
1. 38
Rursus, *qui cler. vel vou.* 6. 6.129

S.

Si conditiones, *de condition. appof.* 7.
5.119
Sicut ex literis, *de sponsal.* 22. 1.51
Significante, *qui matrim. accus. poss.* 5.
18. 254
Significasti, *de eo qui duxit in matr.* 6.
7.139
Significasti, *de diuort.* 4. 19.268
Significauit, *de eo qui duxit in matr.* 2.
7. 135
Significauit, *de donat. int. vir. & vxor.* 2.
20. 284
Si inter, *de sponsal. & matrim.* 31.
1. 66
Si qua, *de cognat. leg.* 1. 12.169
Si qua mulier, *de diuort.* 1. 19.256
Si quis clam, *de eland. despons.* 1. 3.95
Si quis vxore, *de eo qui duxit in matr.* 8.
7. 140
Si quis, *de eo qui cogn. consang. sua vxor.* 1.
13. 274
Si vir, *de cognat. spir.* 2. 11.158
Sponsam, *de sponsal. & matr.* 8. 1. 25
Super alia, *de secund. nupt.* 4. 21.318
Super eo, *de cond. appof.* 4. 5.114
Super eo, *de eo qui duxit in matrim.* 3.
7. 136
Super eo, *de cognat. spir.* 3. 11.159
Super eo, *de eo qui cogn. consanguin. sua
vxor.* 5. 13.177
Super eo, *de consang. & affin.* 2. 14.189

Transmissæ

Index Capitulorum , &c.

T.

V.

Transmissæ , de eo qui cogn. consanguin. sua vxor. 4. 13. 177
 Transmissæ , qui fil. suis legit. 3. 17. 233
 Tux fraternitatis , de sponsal. & matr. 25. 1. 58
 Tux fraternitatis , de eo qui cogn. consanguin. sua vxor. 10. 13. 180
 Tux nobis , de despons. impuber. 14. 2. 92
 Tua fraternitas , de spons. duor. 4. 4. 108
 Tua nos , de sponsal. & matr. 26. 1. 59
 Tua nos , de despons. impub. 1. 2. 68
 Tua nos , de cognat. spir. 7. 11. 163
 Tua nos , de consang. & affin. 7. 14. 207
 Tuas dudum , de spons. duor. 5. 4. 108

Vbi non est , de despons. impub. 2. 2. 74.
 Veniens , de sponsal. & matr. 13. 1. 31
 Veniens , de sponsal. & matr. 15. 1. 33
 Veniens , qui cler. vel vou. 5. 6. 128
 Veniens , de eo qui duxit in matrim. 7. 7. 139
 Veniens , de cognat. spir. 6. 11. 163
 Veniens , de eo qui cogn. consanguin. sua vxor. 2. 13. 176
 Veniens , de eo qui cogn. consang. 9. 13. 180
 Verum , de cond. appos. 6. 5. 117
 Videtur , qui matr. accus. poss. 3. 18. 253
 Vir autem , de secund. nupt. 3. 21. 328
 Vir qui , de consang. & affin. 9. 14. 209
 Vtrum autem , de cognat. spir. 1. 11. 157

D. D. EMA

D. D. EMANVELIS
GONZALEZ
TELLEZ
COMMENTARIA
IN LIBRUM QVARTVM
DECRETALIVM
GREGORII IX.

[illegible]

TITVLVS PRIMVS.
De Sponsalibus & Matrimonii.

DE Francia, ^b quidam nobilem mulierem de e Saxonia lege [Saxonom] duxit in uxorem : Verum quia non eisdem legibus a vtuntur Saxones & Francigenæ, causatus est, quod eam non suâ, idest Francorum lege desponsauerat, vel acceperat, vel dotauerat : dimissaque illa, aliam superduxit. Definuit super hoc sancta Synodus, vt ille transgressor Euangelicæ legis subiciatur ^f penitentiz, & à secunda coniuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

NOTÆ.

a **T** *Ribisim.* Ita legitur in secunda collectione, *sub hac lit. cap. 1.* et ex eodem Concilio *can. 33.* citatur textus hic à Burchardo lib. 3. *Decret.* cap. 76. Carnotensi p. 8. *Decret.* cap. 213. et licet verba huius textus non repa- riantur in ipso Concilio, extat tamen sententia in eius canone 39. ubi ita statuunt Patres. *Qui- cumque alienigenam, hoc est alieni gentis fu fuerint, et ubi gratia Francorum militum Balmici et ver- ruanque consulu propinquorum legitime, vel sua, vel mulieris lege acquiescent, in coniugium duxerint, velite, nolite, tenenda est: nec verba eo separan- da, excepta fornicationis causa; quamvis enim et Apostolus ait Ephe. cap. 4. *utis Dominum, una**

filii, nam baptisma verique communio sit nationi,
legem tamen habere diversam, et quantum ad sa-
culum interduum longi distantiam, stare ut unus
de duobus vitam carnem in duas dividere, et capulum
nuptiarum machinam disjungere, dicendo, non se-
cundum sua generis legem iura matrimonii con-
trahit, et ideo sperari posse caeniam in infirmitate
distingui, et nostro, antiquoque orthodoxorum iudi-
cio statimur, et quod legis imperfectum sit, perici-
tari, et hoc matrimonium nequaquam refellere. Sy-
nodus Romana ait, quod non dissimulanda sit res
post baptismum, qui habita sit et ante baptismum:
in baptismo solvuntur crimina, non tamen legi-
mationis. Cum enim in baptismo transmigret
de vita in vitam, et non mutat vitam legitimam,
quoniam mutat ratio, qui non mutat vitam, sed

contrahere; sed illud audiendum non esse recte PP. statuerant, cum matrimonium faciat consensus, non solemnitas accidentalis, ut statim dicemus. *e. Confans.* Idem motus ex eo, quod non sua lege vxoorem duxerat; causari enim est causam, seu excusationem asserere, ut in *l. generaliter ff. de fidei iuramentis lib. 1. l. 1. §. ff. si quis canonibus.*
 6. *[Penitentia.]* Ue qua agemus in c. 1. de spons. duorum.

COMMENTARIUM.

7. **EX** hoc textu iuxta interpretationem supra adductam talis deducitur assertio: *Matrimonium solo consensu contrahitur, nec nullum redditur, nisi consensu pariter, ubi illud celebratur, non fenctur.* Non est similis decisio, quia probati possit hae assertio. Eam tamen illustrant saluazarius de sponsalibus fol. 128. cum sequenti, Sancii. lib. 3. de matrim. disp. 18. per tot. Molina de iustis. tom. 2. tract. 12. disp. 260. Salas de legibus disp. 14. sect. 4. & 5. Palcotus de nobis cap. 8. Quincius, & P. Gregor. in praesenti, D. Ioan. de Larrea decis. 62. Gramat. n. 11. tancius Salernus in singulari de script. pro valore matrimony contra Francos, n. 19. D. Hieronym. Camargo eod. tract. num. 7. Causidus hic.

8. Sed pro dubitandi ratione in praesentem assertionem ita insurgo: vel matrimonium in praesenti specie celebratum fuit contra consuetudinem Francie, vel contra legem ab ipso Rege Francie latam, si contra consuetudinem, hoc est non seruois solemnitatibus essentialibus matrimonij consuetudine introductis, matrimonium est nullum, quia consuetudine legitime praescripta impedimenta etiam dicimur matrimonij induci valent, cap. super eo, de cognat. spiritus, cap. cum olim, de clericis coniug. c. quod dilecto, de consang. & affin. Vnde consuetudines cuiuslibet provinciae in celebrandis matrimoniis esse fetuadas, decreuit sancta Synodus Trid. sess. 14. c. 1. de reformatione, c. i. quae provinciae aliis ultra praedictas laudabiles consuetudines, & caeremonias habere volunt, eas omnes retineri sancta Synodus vehementer optat. Et si contra legem a Principe laici nobilibus Francus matrimonium celebravit, similiter nullum fuit; nam etiam Princeps secularis iustus ex causis potest impedimenta, tam impediencia, quam dirimentia statuere. Vnde legimus, apud varias nationes legibus secularibus contra matrimonium prohibita, veluti inter vassallum, & Dominum feudum apud Francos; ex editio Henrici II. relato a Guiberto Costmo de dot. q. 12. & apud ipsos saepius enatum legimus, ut Principes (quos dicimus de Sang) non possint matrimonium celebrare sine consensu Regis: cuius statuti meminerunt, & etiam iustitiam examinauerunt Franciscus Marcus decis. Delphin. 306. n. 5. ex Phlofarto Renatus Chopinus lib. 1. de videri. Francie. tit. 19. n. 11. Ant. Mornaeus ad l. si domini 11. ff. de iur. nupt. Ioan. Tillius p. 1. de lare. ebreche. pag. 116. & p. 2. pag. 114. Michael Rouffe. lius lib. 7. iustitia iuris. Penit. c. 4. n. 16. P. Herod. lib. 4. iur. iudic. tit. 1. §. c. 8. Ant. Dadinus Alceistera lib. 3. de Decibus Gallia, t. 1. vnde Parlamentatio Arctio nullum declaratum fuit matrimonium Gastonis fratris Regis Ludon. XIII. cum Margaria Ducessa Lotenae, ut celebratum sine assensu ipsius Regis, ut referunt Duplaisius in Ludonico XII. anno 1634. Spondanus in continuat. Bar. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

ny. eod. anno & seq. n. 9. Turfelinus in epis. hiflor. eodem anno, Ioan. Petrus Lorichius tom. 2. rer. German. lib. 9. c. 1. §. 7. Adolffus Brachabius lib. 4. hiflor. in fine, Paulus Pfafecius Saromta in Europa chren. anno 1613. & 1634. & apud Neapolitanos ex legibus Frederici, quae extant lib. 4. rubr. 12. de matrimoniis a fraudariis non contrah. absque Regis assensu, cauetur ne Barones possint contrahere matrimonium absque licentia Regis, & ne quis possit illud celebrare cum alienigena, ut testatur D. Carolus a Tapia lib. 4. ad consuet. Neapol. rubric. 1. 1. & in supremo collateralis C. consilio ipfius regni plerumque mandatur expediri, ne fecimur, praesentim nobiles, matrimonia contrahant inconsulto Principe; & interim in honesto loco eas deponi, tesseret Arias de Mesa lib. 3. vular. cap. 15. n. 10. & in regno Cataloniae pena privationis successionei imposita est filibus contrahentibus matrimonium absque consensu parentum, ut rescitunt Cacerius: v. d. lib. 1. cap. final. Hugo Celsus consil. 38. n. 4. Iof. plus Ramonius consil. 95. n. 30. quod apud nos cautum est in l. 49. Tauri, l. 1. 1. siat. 1. lib. 5. precepit, ubi pena amissionis bonorum, & exilium ab his regniis imponitur contrahentibus clandestina matrimonia, & filibus nubentibus sine consensu parentum imponitur pena exheredationis, & in l. 1. eod. tit. & lib. prohibetur matrimonium inter famulum & filium Domini sui. De aliis gentibus idem refertur Antonius Thyfius in notis rerum public. cap. 18. Didacua Lequinios de matrim. Anfrich tom. 2. part. 3. exorsu 1. sect. 3. Franc. Zypicus consil. 1. c. 1. Nicolaus Maltus de Principibus & statu Imp. c. 31. Igitur in praesenti specie matrimonium celebratum a nobilibus Franco contra consuetudinem seu legem Francie, nullum fuit, & per consequens recte potuit aliam vxorem ducere.

9. Quia difficultate non obstante vera est praesens assertio, pro cuius expositione sciendum est, quod licet praesens Rubrica coeipiat de sponsalibus & matrimoniis, immo sponsalia praecedant matrimonium, & ita prius agendum videbatur de sponsalibus, quam de matrimonio; tamen Raymundus vi scriptum constitutionum, quas sub hoc titulo compilavit, servaret, prius transcripsit praesentem canonem Concilii tribus vtopse tempore antiquiores, licet in eo non de sponsalibus, sed de matrimonio bis celebrato agatur. De illo panca praefabimur pro vera ratione praesentis constitutionis capessenda. Sciendum ergo est, matrimonium, quod humani generis increabile sacramentum appellavit elegantius Casiodorus lib. 2. var. c. 10. & Tertul. lib. 1. ad vxo. dicit benedictum a Domino, & generi humano, & replendo orbi, & instruendo saeculo excogetatum, varie appellari: aliquando dicitur coniugium, plerumque nuptiae, frequentius matrimonium. Coniugium appellatur, quia vir & vxor eodem iure coniunguntur, ut ex Horatio & Apuleio probat Gaspar Barthius lib. 6. aduvs. c. 13. Nuptiae dicuntur, non ab Hebraico verbo nup, quod germinare significat, ut voluit Zypeus de matrim. cap. 11. num. 1. sed a verbo nubo, quod velari & operiri significat, secundum Vatronem lib. 4. de lingua Latin. Festum, & Nontium verbo nubo, quia verus noster erat, mulier non prout nos nubi velato, & operio capite ad demonstrandum verecundiam, quae pudicitiae comes, forefque est in publico apparere, D. Ambros. relatus

in capite nec illud 30. q. 5. Veteribus enim nubere, idem erat quod operire; quare & nubes dictas vult Ildorus, eo quod operiant cœlum; vnde quid flammeo caput nubentis tegebatur, dixit Quid. lib. 2. *Fugler*.

Credet amari, thalameſque parat, deducitur illuc
Amata regens vultus de noua nupta ſunt.

Martialis lib. 12.

Præluce facies vultuum flammea vultus.

Claudianus de Honorio & Maria.

Ipsa caput diſtinguit acu, ſubſtringit amictus,

Flammea virginis accomodat ipſa capillis.

Petronius in *Satyrica* cap. 26.

Iam puella caput involuere flammeo.

Quintilianus de *declam.* 306. *Operiet flammeo caput.* Ab hoc velamine optulæ dicuntur, D. Ildorus lib. 9. *eymol.* cap. 8. *Nuptæ dicuntur, quid vultus ſunt velant; tranſiunt nomen à nubibus, quibus tegitur cœlum.* D. Ambrosius in d. c. *nuptia*, illuſtrant latè Pinca de *rebus Salomonis* c. 3. Leo Pinel, in *diſcurſu*, de *las Velas*, & eloga in c. 1. de *his que vii*, Traquel. l. 4. *conviv.* n. 22. Borell. tom. 3. *decif. riuol.* t. 2. n. 181. Coſtier in *face hiſt.* c. 60. Coſtanus de *ſponſal.* fol. 130. P. Greg. lib. 9. *ſyn-tag.* c. 1. & lib. 3. *part. ſu.* n. c. 1. Vnde deducitur, nuptiarum omnino proptiè ad mulieres pertinere, ad viros verd vixores ducere. Capet lib. de *orthograph.* *Vir dicitur, mulier nobis, quia pallio ob-nubis caput ſuum.* Martialis lib. 8. *epig.* 12.

Vixorem quare lecepletem ducere nolim.

Querelis! Vixori nubere nolo meæ.

Et probatur ex l. eum vir 31. C. ad legem l. 1. de *adult.* Matrimonium autem dicitur iuxta D. Auguſtin. lib. 19. *contra Faufum*, in quod non ob aliud debeat ſœmina nubere, quàm vt mater fiat; & idèd eùm Romani matrimonium contrahebant, publicè teſtabantur, liberorum quæren-dorum caoſâ illud celebrare, l. *liberorum* 32. *leg. præter hæc*, ff. de v. f. l. 2. C. de *iudiſia viduol.* l. 1. *ſi vicini* 9. C. de *nuptiis*. Vlpianus in *fragm.* tit. 13. *verb. liberis*. Illuſtrant Hoſthomian. de *ritu nupt.* c. 3. Connarus lib. 3. *comment.* 3. d. Greg. lib. 9. *ſyn-tag.* cap. 1. a. num. 2. Fomer. lib. 3. *reum quid.* cap. 19. Faber in *iuriſprud. tit.* 9. *princip.* 2. illas 5. Pichardus in §. 1. *Inſtit. de inoffic. ex memo* 31. Gibalinos de *viciis lib.* 4. cap. 3. *art. 1.* Borellus tom. 3. *decif. riuol.* 1. Alia dedi pro etymologia matrimonij in cap. 2. de *converſ. infidel.* Iodè deducitur, quod etſi plerumque matrimonio, & nuptiæ promiſenè apponantur, vt in *l. ſi ita*, l. *ſi in eo* 45. ff. de *ritu nuptiar.* longè ta-men aliud eſt matrimonium, aliud nuptiæ; matrimonio enim conſenſio eſt tunc coniuges de perpetuæ vitæ ſocietate, nuptiæ verd nomen civile eſt, & potius ſolemnitatem, celebritatemque contractus coniugalis, quàm iuſum coniugium denotant; quare non tardè nuptiæ & matrimonium vt diuerſa opponuntur in §. *ſi aduerſus* 12. *Inſtit. de nuptiis*, ibi: *Nec nuptiæ, nec matrimonium.* Obſervantur Ciuiacius lib. 6. *obſerv.* 10. P. Gregor. diſto cap. 1. num. 1. Franciſcus Hoſthomian. de *ritu nupt.* cap. 1. Antonius Hoſthom. eodem *tratt.* cap. 15. Gibalinos *ſupra*.

Cùm matrimonium dopliciter conſideretur, videlicet vt contractus, & vt ſacramentum, dopliciter etiam diſtingui debet: itaque ſacra-mentum, vt *Signum ſenſibile gratiæ collatæ viro & mulieri legitimum modo copulati ad perpetuam vitæ conſervandam motu peragendum.* Vt contractus diſtingui ſolet, *Eſt contractus viri & ſum-*

ma legitimus & indiſſolubilis, quæ mutua corporum traditur poteſtas, ordinatur ad generationem prolis, & conſervum vitæ communis. Alias diſtinctiones adducunt Couar. 2. *part. de marim.* in *princip.* Matienzo in *rubr.* lib. 1. m. 1. lib. 5. *Recapit.* P. Gregorius lib. 6. *ſyn-tag.* cap. 2. Doarenus ad *in. ſolus marim.* in *rubric.* Ciuiacius ad *ſum.* de *nuptiis*, Franciſcus Hoſthomianus de *nuptiis* cap. 1. Sanchez lib. 2. de *marim. diſp.* 2. Guetierres de *marim.* cap. 19. Baſil. eodem *tratt.* lib. 1. c. 3. Borell. tom. 3. *decif. riu.* t. Bronchorſt. *com.* 1. *affert.* 95. Frequentius recipitur ea, quæ traditur in principio *Inſtit.* de *parria poteſt.* cap. illud, in *fine*, de *preſumpt.* & in *ſum.* cauſa 27. q. 2. l. 1. *in. 2. part.* 4. quod ſit, *Maris & ſemine conſenſio* indiſſolubili vitæ conſuetudinem retinens. Additque Modèſtinus in l. 1. ff. de *ritu nupt.* vt ſit diuini & humani iuris communicationis, ob idque vixor dicitur ſocia diuine & humane domus, in l. 4. C. de *crimine ex-piſam heredit.* vbi loco *domus*, legendum eſſe *domi*, vel *domum*, poterant Ciuiacius ad *tit.* C. de *nupt.* Faber in *iuriſprud.* tit. 9. *princip.* 2. illas 4. Domo, legit Fornetius lib. 3. *rer. quid.* cap. 29. idcirco Modèſtinus appellauit, *matrimonium*, diuini atque humani iuris communicationem, vt agnoſceretur mulierem eſſe participem ſacro-rommariti per matrimonium, eoſdemque lates & penates enſeſ; quare qui matrimonium contrahebant, larem matrimonio collocabant, l. 1. *ſi domus*, ff. de *liberis agnoſc.* vbi latè Gothofr. Arnobius lib. 2. *aduerſus Omnes*, notantur Reſcutor lib. 2. *conſeſſ.* cap. 11. Mendoza lib. 3. *Concil.* *liber.* cap. 14. Baſil. *Legion.* lib. 1. cap. 1. num. 6. Anton. Hoſthomianus de *ritu nupt.* cap. 25. eodem etiam ſuo filiusfamilias in ſacris eſſe dictus, vel è ſacris dimitti, in *Leuiticus*, C. de *crimine expiſ.* l. 2. C. de *bonis qua lib.* l. pen. C. de *adopt.* l. 2. C. de *inofficioſ.* l. 2. C. ad *Tertul.* l. eum *oporet*, C. de *bonis qua lib.* l. ſilia 22. C. de *coll.* 3. C. de *bonis matern.* l. *ſinul.* C. de *cum ſuſcep.* l. *in conſenſ.* C. de *nupt.* l. 1. C. de *ſuis & legiti.* l. 1. §. *de C. de annali excepti.* l. *ſinul.* §. *ſinul.* C. de *inofficioſ.* l. *Macrob.* lib. 3. *ſuavn.* cap. 3. Valer. lib. 7. c. 7. Sigon. lib. 1. de *antiq. iur.* c. 3. & aliis conſeſſis à Lexico-graphiſ verbo *Sacris*. Dijntem lates, ſeu penates, qui ſacra priuata dicuntur in l. *mulier* 22. §. *de ſi ad Trebel.* ſunt, quos domeſticos Deos appellamus, quia domi ſuæ patetfamilias eos habebat, & priuatis ſerilis colebat: quod reſpexit Cicetto in *oratione pro domo*, ibi: *Quidquam ſanctius, quidquam religioſius matrinis, quàm ſi domus vniuſiuaſque ciuium.* Et in orat. pro domo ſua: *Hic Larres, hic ſocii, hic Di Penates, hic ſacra religioſiſſima cœmentis cœmentis.* Faciunt textus in *l. ſed & ſi ſibi* l. plerique 18. ff. de *in iur. vocande*: & larium ineminit Conſil. d. l. 1. §. *deuocant.* ff. de *liberis agnoſc.* in l. *ſumdo* 28. ff. de *rei vind.* Imper. in l. 49. C. de *Epifc. & cleric.* De larium plura conſeſſit Gothofredus in d. l. in *ſumdo* 38. ff. de *rei vind.* l. 49. C. de *Epifc. & cleric.* Balduino in *Schoolen* pag. 74. Fornetius 6. *rer. quid.* cap. 6. Demiterus ad *Reſponſum lib.* 2. cap. 6. Soutez ad *leg. Aquil.* lib. 3. cap. 2. *ſeſſig.* Guetierres de *iur. muo.* lib. 2. 4. Hoſthomian. in *l. ſuſcep.* ad l. *l. l. l. pen.* Connarus lib. 3. *com.* 1. n. 2. & adduxi in *can.* 4. *Concil. liber.* Dicitur etiam matrimonium, *humani iuris communicatione*, vt intelligamus coniuges habere conſociatam familiam, & vnam domum, leg. 1. §. *ſi cit.* ff. ad *Syllaniam*, leg. 2. §. 1. l. 4. *verſ.* *mulieri*, ff. de *uſu & habit.* probauit cap.

cap. de vane, & sepulchris. Qua de causa donationes inter vitum & vxorem non valere, post Alciatum, Duarum, & Cottarium docuit Solorzamus lib. 2. de paritidibus, cap. 12. ad quam etiam communionem respexit formula illa à veteribus vñata; *Pbi in Cais, & ego Cais*, vt docuerunt Ofualdus lib. 13. Donel. cap. 21. littera Q. Alex. ab Alex. lib. 5. dier. gen. cap. 4. Ioannes de vñate in cap. 1. de consub. num. 6. Solorzamus ubi supra, qui post Cuiacium in nonel. 22. Iustin. Forner. lib. 1. scelt. cap. 11. putat non alio sensu vxores Dominas appellari in l. 38. §. 4. imprincip. ff. de legat. 3. l. 1. v. §. 1. ff. de amicit. legat. l. vñam. §. 1. ff. de iur. & argum. l. 1. ff. rerum amicit. l. ea qua 57. ff. de dona inter, apud Quid lib. 3. Trifurca, eleg. 3. Nunciat nunc aliquis dominum venisse, refertur. Quod de docuerunt Cuiacius lib. 3. obf. cap. 18. Reuatus in l. 30. ff. de reg. iur. Faber in vñsprud. tit. 9. princip. 3. illat. 2. 3. latius dicemus in cap. 1. de denariis inter.

Qua etiam ratione mox Cassius & Nerna, existimant vxorem marito furtum non facere, quoniam suetitas vitæ quodammodo eam dominam facit, vt refert Paulus in dist. 1. l. 1. ff. rerum amicit. qui tamen ex Sabini & Proculi sententia magis probat eam furtum facere, etiam cum ea fuerit agi nequeat, leg. si quis vxoris 53. in princip. ff. de furtis: explicant Petrus Barbuta in leg. diueris, §. ob denariis, ff. solus maritum. Faber de error. 4. par. deced. 81. error. 9. Meril. ad 50. decif. Iustin. in leg. vñam. Cod. de furtis, Godefridus de iure nouissimo, lib. 1. cap. 7. quia lex tam atrocem actionem in coniugem dari noluit, dist. leg. vñam. Cod. de furtis, Illustrate Forner. lib. 2. rer. quod. cap. 24. Latratigui lib. 1. scelt. cap. 4. qua de causa expilator quoque hereditatis actio adulteris eam denegatur, l. vxor 5. ff. de crimine expil. nec conditione furtiua inquerari potest, vt innuit textus in l. sed & Domine 18. ff. rer. amicit. quia licet conditio furtiua non sit timola, etsi ex famosa causa descendat, l. Casar 56. ff. de oblig. & act. pudorem tamen fugillat, dum turri mentionem facit, l. parum 5. §. 1. ff. de obsequiis à liberis; & ideo non datur propter honorem matrimonij; & quod dicitur in l. ob res 14. ff. rerum amicit. marito vindicationem, & conditionem ob res amotas contra vxorem competere, non est accipiendum cum Accursio ibi de conditione furtiua, sed de actione totam amotarum, que conditio dicitur in l. rerum 26. ff. eod. animaduertit Cuiacius lib. 6. 99. Pauli, in dist. 1. sed & demum, etsi repugnet Faber deced. 76. error. 7. atque ita cessante actionis furti, & conditionis furtiue acerbitate, Praetor pudori coniugum parcens, temperato, finitoque verbo, retum amotarum actionem concessit, quæ actio ex delicto & malo contractu descendit, leg. si mulier 22. §. vñam. ff. rerum amicit. l. si rerum 52. ff. de iur. dist. Ex quoniam post diuortium competit, dist. leg. 1. ex diuortio citi dicitur in l. vñam. §. proinde, ff. de diuortio. Ad quam actionem retum amotarum spectant text. in leg. 1. ff. unde vir & vxor, leg. 38. §. 1. in fine, de solus, leg. 3. §. 12. ff. de dona. inter, leg. filio 25. ff. solus maritum, leg. Titia, §. Gaius, ff. de legat. 2. leg. 16. ff. de iure iur. leg. 27. §. 16. ff. ad leg. Aquil. leg. si ego 9. §. si ff. de iur. dos. leg. si non. ff. de seruo corrupt. leg. 7. §. ob denariis, ff. solus maritum, leg. 11. leg. quoniam 17. ff. de furtis, leg. 5. §. 1. leg. penult. Cod. de post. distal.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

leg. 14. §. final. leg. 15. §. 1. ff. solus maritum, leg. 3. §. ex fortuna, ff. de pecuniis, leg. penult. de condit. fortuna, l. in duobus 28. §. qua, de iure iur. l. seruo 36. l. 52. ff. de furtis, l. heres 33. ff. de negot. gest. l. 1. Cod. de compens. l. uxor 6. ff. eodem, l. vñam. Cod. ne ex delict. defuncti, l. 35. & 36. ff. de oblig. & act. l. 4. §. final. ff. de alienat. iudicij, l. vñam. l. ob ne ex delict. defuncti, l. vñam, §. realit. C. de rei vxoris leg. vñam, §. venditor, C. de affectu rei, l. in §. §. §. de furtis, l. 7. §. fin. cum leg. sequenti, ff. de tributor. l. seruo 53. ff. pro socio, l. filio 25. ff. de pecul. l. perpetuo 6. ff. de condit. ob vxorem, l. 5. §. 1. l. 20. Cod. de paci. distal. l. 14. §. de filio, ff. de seruo corrupt. l. 7. §. ob denariis, ff. solus maritum, leg. 11. §. illud, versic. placet, de diuortio, iunctis Alciato lib. 6. parer. cap. 26. P. Fabro lib. 1. f. f. f. f. cap. 12. & 24. Cuiacio lib. 7. obf. cap. 37. & lib. 13. cap. 37. Balduino ad l. 1. Remoli, cap. 13. Donel. lib. 15. error. cap. 29. §. 30. Latratigui lib. 1. scelt. §. 4. num. 4. l. etro Barbuta in l. diueris 2. ff. solus maritum, l. habeo de error. deced. 78. & 79. per totas, & deced. 8. error. 1. & 2. deced. 78. error. 7. & deced. 81. error. 1. 2. & 3. & deced. 92. error. 8. & lib. 4. conitell. §. 1. & in vñspr. tit. 1. princ. 2. illat. 4. Pacio centur. 3. §. 3. Schifordes lib. 2. dist. 1. §. 5. & 16. Cuiac. in l. 5. ff. rer. amicit. de in l. 9. C. de rebus credit.

Deinde vt originem & institutionem matrimonij agnoscamus, in primis notandum est Aristotelem non recte sensisse de matrimonio. Hic enim Philosophus, vt inquit Hesiodi Interpreter, deceptus istius Poete auctoritate nunquam voluit vxorem ducere iustam, & contentus Erisipile concubina, ex ea filium Thelemacum protulit. Versus Hesiodi sunt ex lib. 2. de offic. *Sis demus in primis vxorem, & taurum; Arator, qui curam gerat demus, & bouem.* Ideo lib. 1. scelt. cap. 1. miris digno vocabulo appellauit vxorem vitiumque legitime iunctos; cum Chatonda, *penus socius*; cum Epimeride, *fami socius*, vt obstruat Hubertus Gifianus in emendationis. Multò melius de hac cognitione sentiunt IC. Romani, & alij probati Auctores; appellat enim matrimonium, vitum & coniugem, diuini humanique iuris socios, l. 1. ff. de ritu nupt. l. 1. l. aduersus 4. C. de criminis expilator heredit. Sed idem Philosophus, qui miris dignè de matrimonio censuit, ad lib. 1. cap. 1. docuit cunctionem matrimonij esse secundum naturam, quod est plus quàm dicere esse secundum rationem naturalem, vt colligi potest ex disputatione Senecæ epist. 66. Quod enim sit secundum rationem naturalem, potest esse vel iuris gentium, vel nonnunquam iuris Ciuilis: sed quod est secundum naturam hominis, & quod præcise vt talis appetere debet, est à iure ipso naturæ. Idem sentit Quintilianus senior declam. 368. ibi: *Matrimonium fuit ab ipsa rerum natura inuentum, & mores famulatus inueniunt, vt inobscillius fasces præstitum est munus societate firmat.* Quæ est ratio quam excogitauit Aristoteles in loco nuper adducto, ad hoc vt matrimonia essent secundum naturam, quamvis esset alia ratio querendorum liberorum. Polybius quoque lib. 6. in princ. naturæ esse homini dixit ad procreationem desiderium cõmubij. Verius tamen, scietutique Christiani PP. ex quibus Octavianus apud Minutium Felicem sic ait: *Nos pudorem non facit, sed mentis præstatum, omnis matrimonium vinculo liberè inhaeremus: expeditate procreandi, aut vnam scimus, aut nullam.* Magister sententiarum, & cura eo schola Theologorum

12.
ET INSTI-
TUTIONES
MATRIMONII.

in 4. dist. 26. his satis discretis verbis: *Quomodo-
dam sacramentum Ordinis praeiudicis Dei filius
idemem, ita & matrimonium propagando generi
humano necessarium; est enim non quatuorquing
inimicitiam, nempe aut iure gentium, aut civili po-
tente, sed vinculum naturae magistra, eiusque pa-
teret Deo precipiente institutum, ante peccatum
quidem in officium, post peccatum vero in remedium.
Vbi videndus noster Primarius Sotus.*

Ex quo colligitur, aliter, atque aliter ius na-
turale competere brutis, & hominibus; brutis
enim materialiter competit procreatio liberorum
ut sic; hominibus vero ut rationalibus
competit cum delectu, ut bonum sit proli, quam
procreant; ideoque vagis concubitus, qui satis
est brutis secundum naturam, non convenit
hominibus secundum eandem, ut docet S. Thoma-
s in 4. dist. 26. ideo forsitan Iustinianus, dixit in
principio *Instit. de iure naturali*, loquens de
coniunctione, *quam nos matrimonium appella-
mus*; innuens non aliam esse ad procreationem
hominibus naturalem coniunctionem praeter
matrimonium. Ratio proemittit ex hominum in-
tellectu, & nequitia, & simul ex indigentia proli
humanæ. Probemus primam partem. Non est in
bruto nequitia, quæ est in homine: bestia ex na-
turali appetitu procreationis coit cum mare:
sed vagi concubitores tantum coeunt ex appe-
titiu luxuriæ, atque libidinis ex plendæ. Bestia
non potest genitalia semen, ex quo partum
spectat, semel receptum perdere; meretrix vero
bestia nequit, perdere & abiectione procurat:
non toleret tardia graviditatis, partus dolorem,
amittatve inuictus florem. Denique nihil minus
curat quam de foetu. Licet, lib. 4. de *natura rer.*

*Idque sua causâ confusum sciri moneri,
Ne compleretur crebris, gravidæque iacerent,
Coniugibus quod nil nostris opus esse videtur.*

Cum igitur negari non possit, matrimonium
esse medium necessarium secundum naturam ad
procreationem, & meretricatus, aut vagus con-
cubitus more feracem in nullo cum matrimo-
nio conveniant, consequens est, esse medium in-
naturale, ideoque S. Basilus episc. 2. ad *Amphilo-
ch.* cap. 16. ait: *Fornicatio non est matrimonium; sed
nec principium matrimonij; ut denotet proliis
diversi ordinis esse. Adnectam ad hunc ipsum
finem censuram de matrimonio, & scortatione
S. Athanasij in epist. ad Anom., quam Ioannes
Zonaras monachus, & Theodorus Balsamo
scholiis illustrant. Inter cetera sic ait: Quem
usum dicis legitimum? Quem Deus promissit dicens,
Crescite & multiplicamini, & replete terram?
Quem Apostolus ostendit dicens, Honorabile ma-
trimonium, & cuiuslibet immaculatum, ut non publicum,
idest promissum, quod sit clanculum & adulterato-
ris? Negat intermittendo alia rerum illicita-
rum exempla, & ita concludit: Eadem ergo est
de coitu ratio; beatus qui in innocentia lenius habens
iugum, naturâ ad liberam procreationem usus est,
sive vero ad intemperantiam, fornicatores & adul-
teros secundum Apostolum pena coercet. Aliam
etiam adiungam sancti Gregorij Nysseni ad S.
Leonium, in tanto eiusdem Balsamoni, pag. mibi
1046, ex versione Gentianii Herbeti, quæ vtor:
Enim ait, quæ ad cupiditatem & voluptatem sunt
peccata non est coniunctio. Hoc enim vocatur adul-
terium, illud fornicatio; ac nonnullis quidem eorum
qui sunt subditiores, placebit etiam existimare for-
nicationis peccatum adulterium esse; quoniam una*

*est legitima coniunctio & mulieris cum viro, & vi-
ri cum muliere: quicquid ergo non est legitimum, est
omnino iniustum, & legi contrarium, & qui non
habet proprium, habet omnino alienum. Homini
enim tantum una data est auxiliatrix, & mulieri
eorum depositum est caput; ergo si quis proprium
vires, ut Divinus apostolus nominat, possederit, el
lex natura iustum usum concedit. Sed quia cum
inbecillioribus indolenter agendum esse censuerunt
P.P. institutum est peccatum hac generali divisione,
quod fornicatio quidem dicitur cupiditatis, seu li-
bidinis expletio sine iniustitia in alterum; adul-
terium vero infidia & iniuria, quæ alteri offertur.
Ei hac lata disputatione S. Gragorij tantum
noto, ex lege naturæ vnam esse legitimam con-
iunctionem, nempe matrimonium.*

A bene institutum nationum consensu ead-
em pars probatur. Bene quippe institui populi
matrimonium tanquam medium procrea-
tionis necessarium coluunt: barbari & syne-
stes vagum concubium tenebant, quibus assi-
duitate peccandi obscurata fuit ratio naturalis.
Cicero lib. 2. de *inventione*: *Homines, inquit, in
principio singulæ erant, nec nuptias celebrabant
legitimas, nec certis quibusdam inspiciebant liberos.*
Non laudo hac in re notitiam Ciceronis, quam
pateruolavit veritas de institutione, & origi-
ne matrimonij, quam statim referam; sed noto
barbaros censuisse illos, qui ad procreationem
liberorum matrimonio non vtebantur; indeque
absurdum illud deduxisse, nulli proprios filios
nasci: de qua re latè Aristoteles lib. 2. *polit.* vbi
eoset de Platoni republica. Tacitus etiam in
lib. de *moribus German.* vbi de veste mulierum
minus pudica agit: *Quamquam, ait, severa ille
matrimonij, nec illam merem partem magis lau-
daveris; nam prope soli barbarorum singuli virguli
sacros viribus contenti sunt. Horatius in ars.*

— *Fuit hæc sapientia quondam,
Concubitus prohibere vago, dare iura maritis.*
Notandum extulisse nomine *sapientia*, concu-
bitio prohibere vago, & privilegia maritis in-
dulgere, ut ad matrimonium allecterentur in
vulgo tam excelsum nomen meretur hæc cura,
nisi probum auertere intendere, & locum
facere naturali institutioni. Cecrops Athenien-
sim Rex amplius laudatur, quia matrimonium
in illa provincia instituit, & legitimam maris
& feminae coniunctionem introduxit: imò ob
hanc causam verusque sexus perhibetur fuisse,
si fides est in re illa antiqua, de qua tempus
profane historie excidit Athenæo lib. 13. *dynno-
sophist.* cap. 1. Plinio lib. 5. *nat. hist.* cap. 3.
At dicit barbaros olim, & in multis regionibus
hodie matrimonia non celebrare, & ta-
men filios, plurimamque gentem apud illos
procreari: ergo vagus concubitus ex terminis
naturalibus sufficit liberorum procreationi.
Non dispo de facti veritate, sed dato, & non
concesso sic evenire, in primis verè respondeo
naturæ intentum, & hominis inclinationem,
quæ sit secundum naturam, non tantum respi-
cere procreationem, sed educationem, etiam
filiorum alendorum curam, & circa mores in-
stitutionem; nam in hac distat homo à brutis,
parum enim proficit, qui filium creat, si expo-
nat statim, imò contra naturam facit, *Lucæ*
4. de *agnoscend. lib.* si non alit, si unde se elat
non satiaque relinquere; quod votum naturale
appellatur in 4. mibi inter 30. vers. *sed magis*

Præter,

I 4.
De concu-
bitu matre-
monij

Præter, de bonis libet. ergo cum sint effectus æqualiter desiderati à natura procreatio & educatio, consequens est, ut medium quod cuiusque obuiet, sit contra naturæ intentum, & per consequens imaturæ. Deinde respondeo, quædam magis homines in moribus accedunt brutis (& hi sunt syluestres homines & barbari) tantò simplicius agere, tantò minùs de veritate callidiorum participare, & de eorum vitiis, ut considerat politicus noster distictissimus D. Didacus de Sahabedra in *præfatione sui chron. Garbici*. Vnde audeo dicere ad barbaram illam procreationem syluestribus maiorem lucem superere vagum concubitu, quàm populis ciuili institutione pollutibus, & maiori nequitia perditis; in illis minùs luxuriæ esse, in istis plus æstuantis lasciuie, & sic minùs impediementi ad procreationem ex vago concubitu in syluestribus, quàm in ciuilibus. Quod fortè & sentit sanctissimus luenalis in principio satyræ 6. compositus quo solet acutissime vtriusque gentis mores.

Credo pudicitiam Saturno Rege mortuam
In terris, visamque diu, cum frigida paruas
Præbet speciemus demor, ignemque, laremque,
Et pecus, & dominos communi clauderes tombra.
Intermittit luxuriantis sæculi contrariam inclinationem, & propensionem in lasciuas, & sic prioris sententiæ reddit rationem, quasi poterit duriciem coherere continentiam.

Quippe aliter tunc orbe nono, culuque recenti;
Vibrant homines, qui rupto robore nati,
Compositæ luto nullo habuere parentes.
Semper tamen luenalis rationi naturali intentus est, & ad significandam pudicitiam barbarorum, & rudium hominum primi sæculi legitimas nuptias, & uxorem, virginem induxit.

Syluestrem montana thorsu cum sternebat vix
Frontibus, & culmo, vicinarumque ferarum.

Pellibus.
Postmodò respondendum est, à moribus barbarorum nec pro iure naturali, nec contrà idoneum segumeneum sumi; tales enim filios procreant, quos non procreasse expediret magis.

Deinde sciendum est, Deum vt auctorem naturæ matrimonium in Paradiso instituisse ante Adam lapsum, cap. unico, de voto in 6. vt exponentes caput 1. Genesios communis fecerit consensu docent omnes PP. Græci, Latinique, nempe matrimonium proutenire à diuina institutione. Sanctus Athanasius sermone contra omnes hereticos, S. Basilus Magnus lib. de vera Virginitate, S. Epiphanius heresi 67. Theodoret. in epistola de creat. diuin. cap. de matrim. & nuper Ieremias Constantinop. in respons. ad quæst. Latinor. responsus 1. cap. 7. Ex Latinis S. Cyprianus in sermone de natali. Christi, Eusebionymus aduersus Iovinian. cap. 11. D. Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. & epistol. 1. de coniugali debito, & voto continentie à coniugibus emissa, cap. 3. epistol. 2. ad Galat. cap. 5. & epistol. 3. ad Probam. cap. 9. Gregorius Magnus homilia 36. in Euangelia, & in 4. psalms. penitential. ad illa verba: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis. Quotum, aliorumque recentium verba testet Iodocus Coccius 2. tom. *Theauri catholici. controu. fidei lib. 6. de matrimonio. art. 1.* loca tantum indicasse sufficiat, ne nimiam disputatio exenderet. Deus ergo auctor & institutor est matrimonij, & lator legum ipsius; cum enim bonum sit, & pro-

eiei conseruationi necessarium, consequens est, vt factum sit à Deo, sicut cætera quæ sunt bona; Docent Petrus de Soto in 1. *relect. de matrim.* Bellatminus 3. tom. lib. unico de matrim. cap. 2. Castro de heresiis verbo nuptia. Tunc autem matrimonium dicebatur sacramentum in lata significacione, non in stricta, vt contra Valquez defendit Bernal de sac. disp. 2. sect. 2. §. 1. Hæc tamen diuina institutio non efficit vt matrimonij contractus, quatenus contractus est, referatur ad ius diuinum positum, sed potius supposita diuina institutione referatur ad ius naturale, quia naturale est homini appetere procreationem, & alium similem sibi post se heredem relinquere; & quia naturali modo fit, nempe consensu prestito: & quia naturalibus necessitatibus subuenit, scilicet ante peccatum ad officium generationis; post peccatum verò ad remedium concupiscentiæ: ex quo sequitur, institutionem ipsam à Deo esse vt cætera bona, & generi humano necessaria simpliciter, veluti alimenta, vocem sonns, aquam, &c. contractum tamen ipsum de quo loquor, ex iure naturali provenire: quod expressius quàm alij docet noster Basilus lib. 1. de matrim. cap. 3. addendi tamen Victoris in principio relectionis de matrim. Petrus Soto lect. 44. de matrim. in lib. cui titulus *Instructio sacerdotum*, est. Fortunius Gacia in l. 1. §. ius naturale, de iust. & iure, & ibi Guevara lib. 2. ex numero 24. Couart. de matrim. cap. 1. in princip. num. 7. & 8. & §. 1. ex num. 6.

Deinde notandum est, ad rationem sacramenti nonæ legis eleuatum fuisse matrimonium iure diuino, non alia aut diuersa institutione quàm cætera sacramenta à Christo Domino fuerunt instituta, vt Lucius III. definit in cap. ad abolendam, de hereticis, Concilium Constantinense sess. 15. contra errores Iovinis de Hæc, Concilium Florentinum in bulla vniõis Armenorum, Tridentinum sess. 24. de matrim. in princip. & can. 1. cap. de bigamis, Gangreense canon. 11. Brachar. 1. canon. 11. Senonense can. 10. Coloniense part. 7. cap. 1. quæ testimonia orthodoxis satis sunt. Sed contra Nouatores acriter fundant Sotus lect. 1. de matrim. Castro de heresiis, verbo nuptia, Iodocus Coccius in thesouro 2. tom. lib. 9. de matrim. art. 1. & 2. Bellarminus 3. tom. controuerf. lib. 2. de matrim. ex cap. 7. Gutierrez in eodem tract. de matrim. 2. part. princip. cap. 39. Sanchez lib. 2. disp. 4. Theologi cum Magistro in 4. distinct. 26. Landmeter. lib. 2. de veter. monacho, cap. 100. Basilus multis aliis laudatis, d. lib. 1. cap. 5. Ex quo in matrimonio fidelium, prout est sacramentum, ius naturale, & ius diuinum concurrent: illud, quia matrimonium dictat; hoc, quia matrimonium eleuat ad rationem sacramenti. Quo pacto accipiendi sunt textus in cap. de bigamis, de bigamis, cap. vlt. de frigidis & malef. in prologo 4. paritæ, & alia iuris loca & Patrum testimonia, quæ adducunt Doctores suprà citati.

Nec obstat, quod matrimonium celebretur ab infidelibus, & nondum baptizatis, cap. gememus, de divorciis, cap. ex parte, de tranf. alio. veniens, de presbytero non baptizato: ab excommunicatis, cap. significauit, de eo qui dedit in marit. ab abfentibus, cap. final. de procurat. in 6. Sed omnes hi sunt incapaces sacramenti: ergo matrimonium non est sacramentum à Christo Domino institutum. Nam respondetur, ab in-

16.
A MATRIMONIO AB SACRAMENTUM

17.
DIRECTIVE QUAM DISCIPLINAE

15.
De UO
AUCTORE
MATRIMONIO

A 4. fidelibus

fideliſibus matrimonium celebrari vt contractus tantum; quare ſimile matrimonium legiti- mum, ſed non ratum appellatur, *cap. quanto, de diſcretis*, inde celebrante contractum, non verò recepiſſe ſacramentum, dicitur *cap. deinde 26. diſt. cap. 1. & finali, 28. quaſt. 5. cap. de infidelibus, de conſanguinitate, & affinitate, tit. 6. part. 4.* Nec ſi ex Pon- tificis diſpenſatione infidelis cum fidele matri- monium celebret, ex nolla parte conſicitur ſa- cramentum, quia matrimonium vnum tantum ſacramentum eſt, conſiſtens ex vnicâ materia & forma. Vnde requiritur, vt ambo conetahentes ſint baptizati & habiles ad præſtandum ma- trimonium ſacramento. Baſilius *de marim. lib. 1. cap. 27.* Si autem infideles coniugati baptizen- tur, ipſo inſtanti contractus matrimonij ele- uatur ad eſſe ſacramenti, vt probat Barboſa in *cap. gaudentes, de diſcretis mon. 47.* licet contra- rium teneat Baſilius *lib. 1. de marim. cap. 9.* quem ſequitur Diana *3. part. tract. 3. reſol. 53.* Nec nouum eſt, vt in matrimonio ſeparetur ratio ſa- cramenti à ratione contractus; cùm & apud fideles hæc diſtinctio plerumque conſideretur, veluti in matrimonio elandefino, quod iſtituit Ecceſia, non vt ſacramentum, ſed vt con- tractum, vt dicemus in *cap. 5. de clandeſt. deſponſ.* Et licet in matrimonio vt ſacramentum non poſſit interuenire pecunia, tamen vt in con- tractu plerumque datur, *cap. de his, de condi. appoſ. & comuni DD. ſententiâ, ſi quis con- trahat matrimonium cum intentione celebrandi tantum contractum, non verò recipiendi ſa- cramentum, non recipit ſacramentum propter de- ſectum intentionis, quæ tam in miniſtris ſa- cramentorum, quàm in recipientibus deſideratur, vt poſt Vaſquez, Baſilium & Villalobos ait Diana *part. 3. tract. 4. reſol. 253.* Nec obſtat quod excommunicatis dicemus, quia illi ſi non licet, valde contrahunt matrimonium, *dillo cap. ſignificasti, cap. prebiterum, de peniten. & remiſſ.* Couart. *de marim. 2. part. cap. 6. §. 3.* Difficilius eſt quod de abſentibus dicemus; nam omiſſis Cano, Videtia, Syluius, & aliis relatis à Diana *diſt. tract. 4. reſol. 250.* qui negant tale ma- trimonium valere vt ſacramentum, contrarium verius eſt, & probatur ex *dillo cap. final. cap. honoratur 32. quaſt. 2. & ex ea ratione, nam licet alia ſacramenta requirant præſentiam ſubiecti recipientis, tamen cùm matrimonium habeat naturam contractus, & Chriſtus Dominus in eius inſtitutione tantum eleuaueſcit ad eſſe ſa- cramenti, non mutat naturam contractus; ideo- que adhuc per procuratorem celebrari poteſt, *d. cap. final.* Nec intereſt, quod tempore quo matrimonium celebratur, contrahentes ſint ſu- rroſi, aut dormientes; nam ſufficit conſenſus præſtitus tempore, quo mandatum datum ſoit, vt contra Baſilium cum Bonacio & Sanchez docet Diana *diſt. tract. 4. reſol. 249.* Nec etiam intereſt quod procurator ſit diuerſi ſexus; & ſi in peccato reſcriptur, dum nomine alterius contrahit, non peccat. Lexander *de mar. diſp. 4. quaſt. 10.***

Deinde ſciendum eſt, ſempet, & apud omnes nationes ad matrimonium celebrandum quædam præſcripta fuiſſe, & adhibita, vt ſubſtantialia; quædam verò per ſolennitatem vt accidentalia. Genes enim, quibus naturalis pudoris vlla cura fuit, ſempet curantur, ne matrimonium clande- ſtina contraherentur, aut minus ſolenniter, vt

ſic & proles iuſta naceretur, eluſque ſtatus magis certus eſſet, & de oculo occaſio daretur contrahendi ſimul duo matrimonia. Pro eſſentia, ſeu ſubſtantia matrimonij omnes petierunt con- ſenſum, *l. nuptias 50. ff. de reg. iur. l. donationes 35. ff. de donat. l. cum hic ſumus 32. §. ſi mulier 13. ff. de donat. inter. 1. cum tabulis 16. §. 1. ff. de his que vt indign. Quomodo autem conſenſus hic debet explicari, exponemus in *cap. ma 23. hoc ſimile.* Vt accidentalia pro diuerſitate nationum varios ritus ſuis matrimonij præſcripſerunt legiſlatores, quos proſequi ambitioſum magis eſſet quàm liberale, cùm ex profeſſo de ea re egerint, & locutenerint, Briflonius, Antonius, & Franciſcus Hothomanius, in libros quos ſcripſerunt, inſcripſeruntque *De ritu nupt.* Alex. ab Alexand. *lib. 2. diſt. genit. cap. 5.* vbi plura Tiraquellus *cap. 37.* Idem Tiraquellus paſſim in *leg. connub.* Petrus Gregor. *lib. 9. ſynagm. cap. 5.* Docleus & Lyſius ad *lib. 11. Taciti, Aneas Robertus lib. 1. rer. indic. cap. 2. in 1. controu. & lib. 2. cap. 17. in allegat. 2 contra Sotum, Gothofredus ad *inst. Cod. de ſponſ. & in l. 66. de donation. inter. & in leg. 15. ff. de condi. & demonſtr.* Fumerius *lib. 3. rer. quæſit. cap. 23.* Roſſius *lib. 3. antiquit. cap. 37.* vbi Demſterus, Mendoza *lib. 3. Concil. Nibiberi. cap. 14.* Landmetet. *lib. 2. de veteri nomacho, cap. 101.* Briflonius *lib. 3. ſelect. cap. 5.* Cælius *lib. 1. 2. obſer. cap. 23.* Turoebus *lib. 10. aduerſ. capit. 46.* Zetda ad *Virgil. 1. Æneid. verſ. 119.* Cælius *lib. 1. diſp. cap. 13.* Suarez *ad leg. Agul. lib. 1. cap. 3. ſect. 3.* Reuizdos *lib. 4. varior. cap. 12. & 16.* Baldui- nus *ad leges Romuli pag. 26. & 27.* Sed tan- tum de matrimonijs; apud Romanos receptis, ex quibus nonnulla iuris teſtimonia iucem accipiunt, agendum duxi, & ſciendum eſt; apud Romanos tria matrimoniorum genera in vſu fuiſſe; celebrabantur enim cotempione, ſatre, & vſu, de quibus multa ex Ciceroe in *topiciis, Arnobio lib. 4. contra Gentes, congeſſerunt Con- nanius lib. 8. comment. cap. 3. num. 2. Tiraquel. in l. connub. à num. 4. Briflonius de ritu nupt. pag. 155. Petr. Gregorius *lib. 9. ſynag. cap. 5. à num. 23.* Petr. Faber *lib. 2. ſemotr. cap. 12. & 23.* Franciſcus & Antonius Hothomanius *vbi ſuprà.* Reuizdos *lib. 4. varior. cap. 16.* Demſterus *ad Reſum lib. 5. cap. 37.* Robertus *lib. 1. rerum indic. cap. 7.* plures citati ab Oſuald. *lib. 7. com. cap. 2. liſtera F. Pan- cirola lib. 1. varior. cap. 126.* Durantius *lib. 1. var. cap. 7.* Gibalinus *de vſuris lib. 4. cap. 5. art. 1. per totum.* Vſu dicebatur vxor cùm mulier ita viro collocabatur, vt præter vſum nullum ſus in ea haberet; vnde non ante in manum viri conue- nire credebatur, quàm ſi apud eum nulla tri- noctij abſentia interpoſita annum impleuiſſet, quo tranſacto, ex legibus 12. Tabul. vxor vſa quæſita, ac vſurpata perinde habebatur; ac ſi ſolennibus verbis in manu conueniret. Cate- rùm ſi vxor à viro per trinoctium abſuerat, ex eadem lege 12. Tabul. vſus vxoris interrump- batur; quod matrimonium per vſum origi- nem traxit à raptu Sabinarum; nam cùm in initio populi Romani ciuitas hominibus re- pleteretur, Romulus legatos ad vicinas gentes miſit, vt ſocietatem, conubiumque nouo populo concederent, & cùm illud facere remiſ- ſent, ipſe ludus ſolennes ex industria parauit, & vicinis ciuitatibus ſpectaculum indici iſſit; & cùm ad ſpectaculum variz gentes ex***

Sabinis

Sabinis occurrerent, iuventus Romana earum virgines rapuit iure matrimonij, vt referunt Liuius, Plutarchus, & alij, & Tertul. in lib. *aduersus Valentianos*, ibi: *Tunc illi Sabinas raptas iure matrimonij plaudem*. De hoc raptu Virgil. lib. 6, *Æneid.*

— & raptus sine morte Sabinas
Quidvis de arte amandi:

Primas solicio fecisti Romule ludos,
Cum inuex viduos rapti Sabina viros.

Plutarch. 99. *Roman. vers. cur celebris*, fol. 62. v. illustrant Reuardus *ad leges* 12. *Tabul. cap. 21.* Rosinus lib. 5. *antiquitatum. cap. 37.* Liuius lib. 1. cap. 1. Et quia feliciter raptus Sabinarum Romulo successerat, ab eodem institutum fuit, vt non vero, sed simulato quodam raptu legitimi connubij ritus perageretur: vnde cepit, vt quisque vi simulata virginem raperet, & vsu sibi in legitimam vxorem quæreret: probat, & illustrat Reuard. *ad leges* 12. *Tabul. cap. 21.* Cum farreatine vxor ducebatur, cum farre in viri manu conueniebat certis verbis & testibus decem præsentibus, & solenni sacrificio peracto, in quo panis farreus adhibebatur, teste Vlpian. in *fragm. titul. 9.* quæ nuptiæ propriè erant Pontificum, imò in Flamen Dialem non eligebatur, nisi ex parentibus consecratus genitus. Tacitus lib. 13. *anual.* Cicero in *oratione pro Murena*. Illustrant Germonius lib. 1. *de sacrorum immunit.* cap. 5. Reuardus *ubi supra*, Præceptor Randoly in *cap. aliter* 30. 9. 5. cap. 7. Succedit matrimonium per coemptionem, qui quidem ritus solennis erat, vt referunt Cicero lib. 1. *de Oratore*, & in *oratione pro Flacco*, Seruius *ad Virgil. lib. 2. georgic. lib. 5. Æneid.* D. Iulidorus lib. 5. *orig. cap. 34.* Doctus in *topici* Cicero. Coemptio certus solennitatis peragebatur, & sese in coemendo interrogabant inuicem bis ita, an sibi mulier materfamilias esse velit. Illa respondit: bat, velle: & ita conueniebat in manu; manum enim eleganter latine dicimus pro potestate, nec tam dominium significat, quam potestatem, l. 48. l. *potestatis*, 21. 5. ff. *de verb. sign.* Libra etiam, & ea adhibebatur, & ea solennitate quasi emebantur coniuges. Virgil. *ibi*.

Teque sibi generum Theis erat omnibus vndis.
Fuitque tantæ authoritatis matrimonium hoc, vt vxor ita ducta agnasceretur hæres, quasi per adoptionem, atque agnascendo viri testamentum rumpebat. Vlpianus in *fragm. tit. 22. §. sui* 14. idem *titul. 23. §. agnascitur*; eique succedebat intestato defuncto, tanquam suus hæres. Idem *titul. 6. §. ad liberos* 6. & excludbat patronum; idem *titul. 29. §. 1.* Ideoque cum in familiam viri transisset, pristinam conditionem mutabat, & minime pariebatur capitis diminutionem: idem Vlpianus *titul. 11. §. minima* 13. l. 2. §. *sed si ipsa* 19. ff. *ad Terryt.* quod si vir in potestate patris erat, nurus loco neptris in soceri sacra transibat, Vlpianus in *fragm. titul. 22. §. sui* 14. cuius matrimonij vestigia extant in Pandectis in l. 3. §. *hoc autem solum*, ff. *de legat. præstand.* vbi illa verba: *Vel subiecta iuri eorum persone*; necessariū dunt accipienda de vxore, quæ in manum conuenitur, cum Vlpianus iam expressisset parentes & liberos: & in l. *Lucius* 14. *lege Theis* 41. §. *Strichus*, ff. *de fideicom. libert.* vbi refertur vxorem hæreditate mariti se abstulisse; quæ quidem abstentio tantum suis & necessariis hæredibus competit, §. *sui*, *instit. de hæred. qua-*

lit. Vnde necessariū textus illi sunt intelligendi de matrimonio per coemptionem celebrato. Quæ interpretatio firmari potest ex l. *Titius* 15. ff. *de iusticio rellam.* pro vt illam expendit & illustrat Axius de *Mesa lib. 2. var. cap. 1. num. 8.* Hæc autem forma contrahendi matrimonium Iustiniani temporibus ab vsu recessit, vt notat Cuiacius *ad Vlpianum dist. titul. 9.* quam ob rem creandi potest in l. *vxorem* 15. ff. *de ritu. nupt.* l. ex parte 121. §. 1. ff. *de verb. obl.* l. cum quadam 19. ff. *de iurisdictione omnium*, pro eo quod erat scriptum, in manum conuenire, Tribonianum repoliuisse, in matrimonium conuenire, vt notarunt Alciatus lib. 11. *parerg. cap. 7.* Tiraquel in l. 4. *connub. n. 4.*

Etiā in matrimonio vt Sacramento aliqua induxit Ecclesiæ ordinario, quæ ex natura rei non exigebantur, sed valde conducunt ad certitudinem, sanctitatem, & decentiam matrimonij, pauca referā ex his, quæ accuratissime obferuarunt Authores. Euaristus *epistol. 1. ad Episcopos Africae*, relatus in *cap. aliter* 3. *quæst. 5.* ex traditione Ecclesiastica Patrum, Apostolorumque enuntiat, non aliter legitimum esse coniugium, quam si à parentibus, & ab his, à quibus custodiatur, vxor petatur, à quibus deponatur. Secundò, quod legibus dotetur. Tertiò, quod à Sacerdote cum precibus & oblationibus benedicatur. Quartò, quod à paranympis tradatur. Quintò, quod solenniter accipitur. Sextò, quod ante concubitum biduo, vel triduo vacent orationi. Et nuptiæ, quæ sic non contrahantur, non tantum clandestinitatis vitio subiectæ erant, sed quod magis est, expostitæ erant, vt ob defectum probationis coniugalis consensus non reputarentur nuptiæ, sed fornicatio, vt mihi videtur optimè sentire Gratianus in fine, *dist. causa* 30. *quæst. 5.* quod prius discretis verbis dixerat Tertul. in *lib. de pudicitia*, ibi: *Ideo penes nos vetula quoque coniunctiones, idest non prius apud Ecclesiam professæ, iuxta morem, & fornicationem iudicari periculuntur.* Non dixit, non esse prorsus matrimonium, sed exponi periculo non habendi vt tale: decretum hoc Euaristi immerito suspectum & supposititum censuit Aeneas Robert. lib. 2. *verum inuic. cap. 17.* in alleg. pro *deia*; cum ei fidem faciant vltra castigatissimas glossas Gregorianas, omnes accuratissimi Authores congesti à Præceptore meo D. Francisco Randoly in *relect. ipsius textus*, & singulariter laudat Michael Rouellius lib. 1. *historia Pontif. iurisd. cap. 5. n. 10.* eoque textu tantum innixus Ferrus de Soto *lectione 1. de matrim.* ante editum canonem Tridentini, ab Ecclesiæ expostulauerit, vt matrimonium clandestina irrita & inania decerneret; de quo sub idem tempus quadraginta Doctores dubitarunt, vt tradit Thomas Sanchez *de matrim. lib. 3. disp. 4. n. 1.* Prædictas solennitates illustrabimus in *cap. 2. de secundo nupt.*

Deinde sciendum est, quod licet solennitates legales matrimonij non sint obseruandæ, vt substantiales actus; ramen cum iustæ & licitæ sunt, debent seruari, & iuxta eas matrimonium celebrari, *cap. Raymundus, de testam. ibi: Inre Lombardo.* Sed quia in præsentī casu diuersæ erant consuetudines pro diuersitate provinciarum, vbi contrahentes domicilium habebant, queri potest, an solennitas in præsentī casu præscripta lege Saxonum, vbi matrimonium celebrabatur; an verò lex Francorum obseruanda

19.

DE SISDEM
ET IVRE
CANONICO.

20.

DE SOLENNITATIBVS
SERVANDIS
VEL NON.

uanda esset: Et dicendum est, quod quando celebratus matrimonium fuit diversum locorum, in quibus dantur diversae leges, aut vigent contrariae consuetudines, distinguendum est, an illae consuetudines, seu leges disponant de rebus in celebrandis nuptiis requiritis, aut de rebus quae executionem exiunt post contrahendum matrimonium? In primo casu habenda erit ratio loci ubi matrimonium contrahitur, *l. exigere 65. ff. de iudiciis*, Petrus Barboza in *l. hares, §. proinde, num. 69. ff. de iudiciis*, Chastaneus *consil. 7. Robertus 1. sentent. cap. 4.* quis in quibilibet actibus sumenda est interpretatio iuxta legem aut consuetudinem loci, in quo celebratur, *l. semper 14. ff. de reg. iur. l. si fundus 6. ff. de iust. iud.* Ex consuetudine eius regionis in qua negotium gestum est: & *l. quod si nullo, §. quia agitur, ff. de adu. edil. l. licet 8. l. area 19. C. de locato. Probat. Coarr. in rubric. de testam. 2. part. num. 23. Fournet lib. 1. fol. 101. cap. 5. Cuiac. *tratt. 3. ad Afric. in l. cum quis 22. ff. de abl. & al. Faber lib. 16. consil. cap. 6. 7. 8.* & ita testamentum tabulae aperiri debet iuxta leges loci, in quo aperitur, *l. 1. C. quemadmodum testamentum*: vitae ultimandae sunt iuxta consuetudinem loci, ubi contractus celebratus est, *l. 1. in princip. l. & in contraria, ff. de testam. l. & honoraria*. Adversus sunt constituta pro fidei consuetudine, ubi iudicium peragitur, *l. 1. ff. de variis & extraord. cognit.* In secundo autem casu cum quaeritur de rebus matrimonii, quae perleverant post nuptias, & utilitatem respiciunt ambobus contrahentibus, vel alterutro, etiam distinguendum est, an certum aliquid inter contrahentes praecurrit, an vero nihil continetur. Primo casu si quid convenit circa dotis restitutionem, donationem propter nuptias, & similia, id probandum est, ut docetur, & exponunt Cenedus *qq. canon. q. 21. per item*, Cabedo, & alij congesti in D. oane de Larrea *decis 62. Gran. n. 21. Canejus 1. p. ver. c. 1. n. 61. Gratianus tom. 1. cap. 9. n. 1. Scilicet de iudiciis cap. 3. §. 1. num. 7.* nam quamvis non liceat pacisci contra legem genera ex, *l. iuris gentium 7. §. 1. rat. l. ius pacisci. ff. de pact. l. pacta qua. C. eodem tit. tam. licet pacisci contra beneficium legis volentibus concessum, *l. pacisci 32. ff. de pact. l. queritur, §. si venditur, ff. de adu. edil.* cum liceat renunciare privilegio in sui fauorem introducto, *l. prout. C. de pact. l. si iudex, ff. de minor. nec quicquam aliud hominis fidei magis conueniens est, quam ea quae inter contrahentes placuerint, seruari, *l. 1. §. si conueniat ff. de pactis*: & proinde in pactis matrimonialibus, & contra consuetudines loci, tam circa dotis restitutionem, quam circa coniugalium acquiritur, utiliter & efficaciter potest conueniri, seu pacisci. Larrea *decis 62. per item*: ille enim leges, seu consuetudines proferunt in subsidium, quando sibi contrahentes non prospexerint, & ideo potius hominis tollit praerogationem legis, *l. prout. C. de pact. conuenit*. Quod si nihil cautum sit, aut dictum de his quae lege, seu consuetudine continentur, regulariter iuxta ea quae in primo casu adduximus, censetur contractum, docuerunt fere P. Gregor. in *presenti*, n. 91. D. Ioan. de Larrea *d. decis. 62.* qui prosequuntur diversos casus, tam circa quatuor coniugalem, quam circa restitutionem dotis, casu quo contrahentes habent diversum domicilium, & in utroque diversum ius servatur.***

His suppositis, ut veterem rationem praesentis decisionis agnoscamus, sciendum est, varias assignari ab Interpretibus. Sanoazarius de *ponsalib. fol. 183.* rationem huius textus ex eo deducit, quod sicut per mutationem vitae, quae fit per Baptismum, ad vitam spirituales, non dissoluitur coniugium, multo minus per illam mutationem, quae fit de genere in gentem. Sed haec ratio minime adaptatur praesenti decisioni, quoniam in eius specie maritus non intendebat matrimonium fuisse nullum ob patris mutationem, sed ob defectum solennitatis. Quare Glossa in praesenti aliam rationem assignat, videlicet, quod matrimonium solo consensu contrahitur, *cap. sufficiat 27. q. 1. l. nuptias ff. de reg. iur. cap. cum apud, cap. hoc tua, hoc simul*. Ideo interueniente mutuo consensu nihil interest, quod aliae solennitates accidentales omittantur; quae ratio vera est, & merito ab omnibus recipitur. Sed adducit specialem huius canonis mentem non offendit; nam ve ex serie constat, solennitas non fuit omissa; siquidem iuxta legem Saxonum matrimonium celebratum fuerat, nec id in praesenti dubitatur; sed cum Franci diversis vellentur legibus ac Saxonibus, habebat maritus, an esset vera uxor eius, quam duxerat non seruatis propterea legibus. Unde dicendum est, integram rationem huius textus ex eo provenire, quod cum consensus essentialiter tantum desideretur ad nuptias, & ille in praesenti casu intercessisset, matrimonium validum & efficax omnino fuit; immo & iustum, & legitimum ex eo; nam cum matrimonium contraheretur in Saxonia, secundum legem Saxoniae, non vetitae Franciae erat celebrandum, iuxta proximè tradita, praecipue cum leges, tam Saxoniae, quam Galliae, respectent tantum solennitatem matrimonij, & dotationem in ipsis nuptiis faciendam; & ita nullo modo audiendus erat maritus simile matrimonium impugnans, cum accedente legitimo consensu, & iuxta patrias leges, quae obseruandae erant, celebratum fuisset.

Nec dubitandi ratio adducta, quae do-
plicitem conquisit pactum. Prima versatur circa consuetudinem, utrum videlicet per eam impediretur matrimonij, tam illud impedientia, quam dirimentia, induci possint? In qua questione nonnulli affirmant, eam vim consuetudinem non obtinere, nisi mixta sit laicorum, & clericorum, eamque scandalum committit, quod ex matrimonij contractu adversus talem consuetudinem initio pullularet; tunc enim docente tale matrimonium impediri, & dirimi, non quidem ratione consuetudinis huiusmodi, sed quod sacri canonis cum scandalo inite coniugia minime patiatur; quorum ratio est, quia sicut contractus non potest reddere habiles ad contrahendum eos, quos ius canonicum inhabiles facit, *cap. quod super, in fin. de consanguine. & affinit.* ita nec inhabiles reddere eos, quibus idem ius matrimonium peruenit. Ita docuerunt Conart. Henriquez, & Louie. Lopez congesti à Thoma Sanchez *lib. 2. de matrimon. disp. 4. num. 7.* Salas de *legibus disp. 19. quastion. 97. tractat. 14. sessio 10.* & ita accipiunt praesentem textum de consuetudine tantum laicorum, & nullo scandalo eam comitante. Alij non exigunt consuetudinem mixtam, clericorum videlicet & laicorum, sed tantum scandalo comitatum, arguentes à spirituali matrimonio

Tit. I. de Sponsalib.& Matrim.

11

ad carnalem, ex cap. cum alim, iuncta glossa finali, de clericis coniug. Ita docuerunt in dicto cap. super eo, de cognat. spirituali. Glossa, Burnius, l'apostolicus, & alij congesti à Sanchez ubi supra, n. 12. Alij docent consuetudine introducti posse impedimentum impedimenta, non verò dimensia: Ita Glossa, Gortedus, Innoc. in dicto cap. super eo, & alij relati à Sanchez d. diff. 4. mon. 10. Sed his sententiis, omisiss veritas dicendum est, consuetudine legitime præscripta iuxta tradita in cap. fin. de consuet. impedimenta etiam dirimentia matrimonij induci posse, vt probant Sanchez d. diff. 14. Franciscus Salernus in d. diff. de valore iurium §. 5. num. 6. d. Hieronymus Camargo in red. tract. mon. 16. & idem in d. cap. super eo, & similibus, propter consuetudinem legitimè præscriptam matrimonium coetern ac celebratum nullum fuit. In præfatus autem textu nulla fuerat consuetudo legitime præscripta apud Francos, nec ab Ecclesia approbata, quæ dirimeret matrimonium, sed tantum leges adque præscriptæ solemniter nuptias, tam in banis, quàm in dotis constitutione. Difficile est illa præ dubitanti rationis, deducta ex legibus, & statutis secularibus, quibus matrimonium non solum prohibentur, verum & ea contrahentes variis penis plectuntur. Pro cuius solutione dicendum est, quod cum matrimonij contractus à Christo Domino ita eleuatus sit ad sacramentum, vt nullo modo apud fideles celebrari possit vt contractus, quin eadem sit sacramentum, inde promouit, vt nullus Princeps secularis, vel ecclesiasticus, præter Summum Pontificem, possit impedimentum matrimonij apponere, vt latè probat Sanchez lib. 3. de marit. diff. 47. mon. 11. Basilios lib. 6. cap. 2. mon. 4. Vnde Ieges & statuta supra relata, vt iniusta, & impeditiua matrimonij, improbarunt M. Anron. Eugenius de iur. 1.8. mon. 14. Thomas Sanchez lib. 4. de marit. diff. 95. mon. 2. Fontanel, de pactis nupt. 1. tom. clausul. 4. gloss. 2. c. mon. 10. Sed cum ea statuta vt iniusta defendant P. Barbosa in d. l. 1. 4. par. cum mon. 36. b. plur. Pafchali, de viribus partis pæfect. part. 2. cap. 15. ex mon. 11. Patet Molina de iust. tom. 3. tract. 1. diffus. 176. Molina de primogeniti lib. 1. cap. 16. mon. 10. dicendum est cum Arias à Melchior, 3. variat. cap. 35. legibus secularibus posse iuxta

& firmari sacros canones, quibus certa matrimonia improbantur, & damnantur; quo modo defendi possunt leges nostræ Hispanæ, in quibus prout apponuntur in contrahentes matrimonia classedina: alia vero sunt secularia statuta, quibus certa matrimonia impediuntur, ex defectu iurisdictionis nulla esse, ex proximè traditis, & hæc refutari per Salernum & Cameracum ubi supra, Dianam, 7. p. 2. adf. 1. refel. 13.

Sed supra traditis obstat textus in c. *aliter* 30. g. 5. in illis verbis: *Legibus datetur*, ubi Enrichius inter alia necessaria ad matrimonium iuste celebrandum, illud exigit, ut vxor iuxta leges doctur, alias non matrimonium, sed adulterium, seu fornicationem esse: ergo si in presenti specie noo erat vxor dotata iuxta leges francie matrimonium nullo erat, & per consequens licite mobilis Francus aliam vxorem duxit. Quo textu aliqui mori, & cap. nullum sine dote sine coniugio, ead. cap. & quæ. cap. *conjugium* 23. q. 4. existimauit ad substantiam, essentialiter matrimonij dorem desiderariis contrarium verius est, & probatur ex cap. per vestras: & dote, inter l. si duxerim 22. c. de nuptiis, l. quod si uxor, c. de relig. & probant lazi Affas à Mela lib. 2. variar. cap. 40. Random. in dicit. cap. *aliter*, cap. 8. Nec constatum probat textus in dicit. cap. *aliter*; nam non omnia que ibi ab Euristio recensentur, sunt essentialia matrimonij; sed cum Ecclesia fumpet abhorruisset matrimonia clandestina, he matrimonium concubinitas poenitetur, ideo dotis confilutionem, & alias solennitates ibi relatas præscriptis; vt cognosceretur, vxorem iuxta diuam, iustam esse, non verò concubinam, nec dote non confiluit concubina crederetur, iuxta illud Plant. in Trinummo: Sororem in concubinum tibi sine dote reddisse magis, quàm in matrimonium. Norauit Robertus lib. 2. xram indic. cap. 17. Vnde Nicolaus agens de matrimonio contracto à Lothario cum Vvaldrada, in cap. *Lotharius* 31. q. 1. hæc adiecit verba: *Primum diligenti inuestigatione inquirere, & si eandem gloriosam Regem perquiram. Vvaldradam præmissis dantibus, non testibus fecundum legem & ritum, quæ nuptiæ celebrari solent, per amica inuenturis, Sed cuius testus iustorian teferre Baronius* an. 682.

C A P V T II.

^a Innocentius III. *Exoniensi Episcopo.*

Posterea ij, qui matrimonio contrahendo purè, & sine omni conditione fidem dederunt, & iuramentum fecerunt, commendandi sunt, & diligentius exhortandi, & omnibus modis inducendi, vt fidem præstent, vel iuramentum factum obseruent, & se, sicut promiserint, coniungant. Si autem se ad iniunctum admittere noluerint, ne forè deterius inde contingat, vt talem scilicet ducat, quam odio habeat, videtur quod adinstar eorum, qui societatem iuramento, vel interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

N O T Æ

a Innocentius III. Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc ritual. capite 11.* sed male, cum existat Innocentij III. compi-

laxa tandem reperirentur in tertia & quarta collectione, nonquam autem in prima; & praeposito ordine praesens decisio compilaretur ante textus sequentes, quae sunt Eugenij III. & Alexand. III. qui praecesserunt Innocentium III.

quare Cuiacius legendum existimat, Innocentius I. I. & ita legisse in quodam veteri codice testatur; sed cum post Concilium Lateran. p. 50. cap. 43. legatur, Alex. III. relictus Anton. Augustin. in not. ad 1. collectionem, in presenti assertit authorem huius textus esse Alexandrum III. Bartholomæo Exoniensis Episcopo; & eius priorem partem referri in cap. super eo, de sent. excomm. integram autem clausulam extare post Concilium Lateran. part. 1. 4. cap. 7. De Exoniensis Ecclesia Angliæ nonnulla notat in cap. de rescriptis, textum autem ita transcribo ex dicta prima collectione.

COMMENTARIUM.

2.
CONCLUSIO
TRADITUR
ET PROBATUR.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Sponsalia de futuro, etiam iuramento firmata, mutuo partium consensu dissoluntur.* Probat eam textus in cap. requisitus, hoc titulus. Illustrant eam ultra congeles ad Barbosa hic, Basil. de matrim. lib. 12. cap. 6. Anastas. German. lib. 2. animadu. cap. 7. Antonius Gubertus Costanus de spons. fol. 33. num. 8. Arellano lib. 4. animadu. 1. Cuiacius & Canisius in presenti, idem Canisius in cap. ex litteris, hoc titulus. Typeus consulti. 1. ad hunc titulum.

3.
IMPROBATUR
TRADITUR
ET PROBATUR.

Sed pro dubitanti ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Quotiens iuramentum seruati potest sine dispendio salutis æternæ, seruandum est, cap. debitor, vbi probauit, de iureiur. quod in terminis sponsalium adeo verum est, vt si quis cum iuramento promiserit sponsalia contrahere, & postea statuerit religionem ingredi, debet prius iuramentum adimplere, & postea ingredi religionem, cap. commissum, hoc titulus. Igitur in presenti textu cogendi erant sponsi fidem mutuo datam, & iuramento firmatam adimplere. Augetur primò hæc dubitandi ratio, nam quamuis iuramentum in fauorem partis præstitum sit, ad Deum tamen ipsius religio & obligatio refertur, dicto cap. debitor, ibi, *Cogendi sunt Domino reddere iuramenta*: ergo si iuramentum principaliter Deo refertur, quamuis à partibus eius obligatio remittatur, impleri debet. Accedit, nam cum iuramentum valide & efficaciter ab utraque parte præstitum est, eius relaxatio Romano Pontifici competit, cap. venerabili 34. de elect. cap. quanto 18. de iureiur. ergo in presenti textu autoritas Pontificis necessaria erat, vt sponsi resiliere possent à fide sibi mutuò data, & iuramento firmata. Tandem facit textus in cap. ex litteris 10. hoc titulus, vbi in eadem specie docetur, sponsos ipsos monendos esse, & omnino ecclesiasticis censuris cogendos matrimonium contrahere, & sic fidem datam adimplere: ergo quia non licet sponsis à fide mutuò data resiliere.

4.
DE SPONSALIORUM
ACCEPTIO
NIBUS.

Quà dubitanti ratione ita fulticit non obstant, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, sponsaliorum nomen diuersimodè accipi; nonnunquam vsurpantur sponsalia pro archis, symbolis, seu muneribus, quæ sponsus largitur sponse, l. 1. C. si nuptia ex rescripto, l. 1. C. Theodos. si Rector provincia; quo modo accipiuntur lib. 1. Regum, cap. 18. vers. 25. ibi: *Non habet Rex sponsalia necesse*; & l. penult. C. de spons. l. ultim. C. de Episcop. & Cleric. l. 2. C. de ingenuis, & manumiss. docent Couart. de spons. l. 1. p. cap. 1. num. 5. Sanchez lib. 1. de ma-

trim. disp. 1. num. 1. Gutierrez eod. tract. cap. 1. Basil. eod. tract. lib. 12. cap. 1. Etiam accipiuntur pro muneribus sponsalitiis, vt probant Alciatus lib. 1. parerg. cap. 2. Cuiacius lib. 11. obseru. cap. 17. & ad titulum C. si Rector provincia. De quibus muneribus intelligitur textus in l. tutor, l. 3. §. 2. ff. de administr. tutor. non autem de ipsi muneribus accipias textum in l. cum plures 12. §. cum tutor, ff. eodem titulus. nam potius accipiendus est de muneribus in die natalitio missis à tutore nomine pupilli ipsius parentibus, de quibus etiam agitur in l. si vir uxori, de donat. int. l. 1. §. 4. de verb. sign. vt obseruauit Brissolinus lib. 4. secl. cap. 3. Panciroli lib. 2. variat. cap. 54. Reuardon lib. 3. coniect. cap. 4. Donell. lib. 3. comm. cap. 12. vbi Osualdus lutt. G. Ludou. Carrio lib. 1. emend. cap. 12. Larrea decis. 25. Dorleans ad Tacit. pag. 554. Fori in d. l. 194. Plerumque etiam sponsalia sumuntur pro matrimonio rato non consummato, vt cap. tertio loco 13. de presump. cap. 2. §. ultim. de spons. duorum, cap. desponsatam, cap. coniuges 27. §. 2. nam vxor appellatur proprie & strictè illa, quæ cognita est, cap. ex publico, de conuers. coniug. quamuis sæpius sponsa de præsententi, cñ non cognita, vxor dicatur, vt docent Gratianus in cap. sic quippe 45. §. ex his 27. §. 1. Couart. l. p. de sponsal. cap. 1. num. 7. qui 2. p. cap. 1. num. 2. rectè docet, sponsalia contracta per verba de præsententi, pro matrimonio haberi; idque non tantum inspecto iure Pontificio, verum etiam Ciuili, vt docet Anr. Faber in iuripradem. titulus de nuptiis, princip. §. ill. 1. Ideoque leges de matrimonio loquentes rectè ad huiusmodi sponsalia protrahi, ex cap. ultim. de frig. cap. 1. & 2. de matrim. contract. cap. per uas 12. qui filij sint legiti. l. penult. C. de incestis nuptiis: probant Matienzo in rubric. titulus 1. lib. 5. Recopil. glossa 1. num. 18. Gutierrez de iuram. l. 1. part. cap. 51. num. 2. Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 1. num. 4. Vnde excommunicationem latam in Clem. unica, de consanguin. contra affines, seu religiosos matrimonium contrahentes, locum habere contra celebrantes sponsalia de præsententi; resoluunt plures, quos refert, & sequitur Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 48. num. 6. non tamen procedere in contrahentes sponsalia de futuro, rectè docuerunt Tiraquel. post leges comm. glossa 2. num. 18. Suarez de censur. disp. 23. secl. 5. num. 10. Gutierrez lib. 1. canon cap. 22. num. 46. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 12. quia sponsa de futuro iuris censurà vt extraneà habetur, l. cum hic 32. §. si quis 27. ff. de donat. inter, l. miles 11. §. 7. l. si vxor 13. §. Dui, §. si minor 8. ff. de adult. Ideoque non mutat suum domicilium, l. ea 31. ff. ad municip. l. penult. §. Iulianum, ff. quod falso ius. iunctis l. cum fuerit 15. de condit. & demonstrat. l. ultim. C. de incestis lib. 10. l. 47. Tauri. Inde etiam Inquisitores, qui vt priuati iudices procedunt contra celebrantes binas nuptias, non possunt procedere contra celebrantes sponsalia de futuro post matrimonium celebratum, quia deficit ratio abusus Sacramenti. Sousa in aphor lib. 1. cap. 3. §. 6. Aloysius Riccius in praxi resol. 373. Transmittit lib. 1. de polyg. §. 3. in fine, etiam contrarium teneat Carena 2. p. tit. 5. §. 6. & 7. fol. 126. Similiter decisionem textus in cap. 3. vers. Nec illis, de sement. excomm. protrahendam esse ad possum de præsententi, docuerunt Sanchez dicta disp. 1. num. 6. Gutierrez de matrim. cap. 1. num. 13. Suarez de censuris disp. 22. secl. 4.

fel. 1. Farinacius in praxi tom. 3. quæst. 1. 1. n. 73. Hæc augm doctrina locum non habet cum lex ultra matrimonium copulam exigit, veluti in specie legis 55. Tauri, quæ est lex 29. tit. 3. cap. 5. Recopil. quæ dum perhibet mulierem sine licentia viri contrahere, ad sponsam de præsentii non est protrahenda, vt docent Coutart. de matrim. 1. part. cap. 7. §. 1. num. 4. Gutierrez de iuram. 1. part. cap. 1. num. 58. Ioannes Faber in l. fine s. C. de bonis quæ lib. Titiaquell. post leges comm. gloss. 2. num. 22. Solorzano tom. 2. lib. 2. de iure Ind. cap. 20. qui plura de sponsa de præsentii, & quando pro vxore habeatur, emulauit, est contrarium probet Gomez in l. 47. Tauri, num. 2. Similiter in ea specie legum 1. tit. 3. lib. 3. fori, & 2. tit. 9. lib. 5. Recop. quæ circa lucra constante matrimonio facta inter coniuges communicanda loquuntur, procedunt tantum in matrimonio, vt docent Matienzo digesta gloss. 1. num. 41. Azavedus in d. l. 1. num. 14. Gamma de iur. 357. vbi plures refert, Flores de Mena Morquecho lib. 1. de iurif. honor. cap. 11. n. 5. Garcia de coniug. acquæst. a num. 52. Similiter cum statuto cauetur, vt vxore absque liberis decedente viri dotem lucretur, id ex vi pacti id contingit, vt in l. si ab hostibus §. ult. ff. solut. mar. vbi Barb. num. 1. l. penult. §. ult. ff. quod falso tutor, l. 1. in princip. ff. de dote preleg. in quibus calibus si sponsa de præsentii nondum cognita mortua sit, verius est vitum nihil lucratum, cum ex mente statuti, vel pacti congressus coniugalit requiritur. Sanchez d. disput. 1. num. 5. Gutierrez de matrim. cap. 1. num. 12. Tandem sciendum est, etiam sponsam de futuro vxorem aliquando appellari, & contra anticipatæ, vt etiam hæreditas dicitur in l. quæstionem 91. §. si mihi ff. de leg. 1. pro spe future successione, vt notant Accursius ibi, Cuiac. lib. 23. obseru. 240. & iure ciuili sponsa dum primum ducebatur in domum sponsi, vxor vocabatur, l. cum in se 6. C. de donat. ante nupt. 2. ff. de his, quibus vt indigni. Anton. Hothomianus de ritu nupt. cap. 19. ideo apud Romanos nullum nuptiarum maius argumentum erat, quam deductio in domum, vt ait Connanus lib. 8. comment. cap. 2. num. 2. vnde vxorem ducere, significat matrimonium contrahere; quæ de causa conditio nuptiarum legato adiecta, statim adimpletur, cum vxor ducta est, l. cum fuerit 15. ff. de condit. & demonstr. iuncto Fabio in iurisp. tit. 9. princip. §. illat. 2.

Tandem sponsalia propitiis & frequentius accipiuntur pro futuris nuptiis promissione factis; olim enim qui ducturus erat vxorem, ab eo, vnde deducenda erat, stipulabatur, eam in matrimonium ducturum; qui daturus erat, pater, vel frater (vt dicimus in cap. 1. de spons. impub.) iidem spondebat, l. 2. §. de spons. vbi per veteres, Latinos intelligit Genmon. lib. 2. animadu. cap. 7. quemadmodum Varro scribit lib. 5. de ling. Latin. & ex veteri Consulo Sulpitio refert Gellius lib. 4. noct. c. 4. in hæc verba: Qui vxorem ducturus erat, ab eo vnde ducenda erat, stipulabatur, eam in matrimonium ductum iri. Satis differt formulam huius sponsionis expressit Plautus in Trinummio.

— Sponden ergo

Tuam natam vxorem mihi? CH. Spondeo, & mille auri

Philippum dotis. LY. Doteri nihil moror. CA.

Si illa tibi placet,

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

Placenda dos quoque est, quam das tibi. CH. Postremo quod vis?

Non duces, nisi illud quod non vis, seras. CA.

Ius hic orat. LY. Impetravit

Tendnocmo atque arbitro; istac lege filiam tuam spondes mihi.

Vxorem dari? CH. Spondeo. CA. Et ego spondeo idem hoc.

Et aliis in locis congestis à Fungero in etymol. verbo spondeo. Brisson. de formul. lib. 6. pag. 543. & ab hac formula contractus, sponsalia nomen acceperunt, l. 2. §. 3. ff. hoc tit. Illustrant Henric. Bocerus tom. 1. class. 1. disput. 8. & 9. Brissonius lib. singul. de ritu nupt. cap. 1. Anton. Hothoman. eodem tract. cap. 1. Connanus lib. 8. comment. c. 2. Treutlerus volum. 2. select. disp. 6. lib. 1. Rostius lib. 5. antiquis. cap. 37. Randoly in cap. aliter 30. q. 5. cap. 3. Gibalinus lib. 4. de iurif. cap. 5. art. 1. Genmon. 2. animadu. cap. 7. Cuiac. lib. 1. 6. obseru. cap. 33. Solebant autem sponsalia à iureconsultis concipi. Concius apud Ouid. ili:

Te mihi compositis, si quid tamen agimus arte,

Adstrinxit verbis ingeniosus amor.

Dixit, ut ab eo feci sponsalia verbis.

Consistit sui iuris amore vaser.

Nam stipulationi contrahendæ Iurisperiti adhibebantur, qui solennia verba conciperent, ne contrahentes errarent, vt ex Cicetone probant Jacob. Cuiacius in l. 1. C. de contrahenda stipul. Brissonius lib. 6. de formulis in principio, Olanus lib. 1. Paralipom. cap. 1. & 2. & ideo Iurisconsulti sponsalibus contrahendis adhibebantur, quia certis, ac statit verborum formulis celebrabantur, quas referunt Brissonius d. lib. 6. de formulis, P. Gregor. lib. 8. synag. cap. 2. etiam in tabulas vt plurimum sponsalitiæ conuentiones rescribebantur, ex quo illud Iuuenalis satyr. 6.

Si tibi legitimis pactam, iunctamque tabellis,

Non es amatoris.

Terent. lib. de veland. virginibus, ibi: Hæ sunt tabella priores naturalium sponsaliorum & nuptiarum; illæque à testibus obligari solebant, iuxta eundem Iuuenalem, ibi: Veniet cum signatoribus auspex. Apuleium apol. 2. Dixi vt plurimum, quia interdum nulli ea de te instrumentum conscribatur, & nuda testatio sufficiebat, l. 7. ff. de spons. In hac tamen forma sponsaliorum secundum locum obtinebat sponsio, seu stipulatio; siquidem ea accedebat pactis contentis, l. 7. §. quod, ff. de pactis 1. Titia 134. §. ult. ff. de vrb. obl. Primum enim inter eos, de quorum nuptiis agebatur, de nuptiarum conditionibus, & legibus conueniebat, hoc est de dote & donatione propter nuptias, & artibus sponsalitiis. Hæc conuentio si sine stipulatione fiebat, pacta mulier dicebatur, vt destinata; si in ea amplius stipulatione addebatur, sponsa. Mulieris pactæ meminerunt Iuuenal. satyr. 6.

Si tibi legitimis pactam, iunctamque tabellis.

Cicero §. ad Atticum, ibi: Nec dubitat cuius filio pacta est Arthanaldis filia. Tacitus lib. 12. ibi; Pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium iam summi iam amore illicito prombat, nec dum celebrare solennia nuptiarum audebam. Ouidius in epist. Hygripices.

— Nec pacta marito

Intraui thalamos, matre parante nouos.

Seneca in Ollatio act. 1. scena 3.

Geniamque fratre coniugem captam sibi.

B

Vbi

Sponsalium
genitricis
causæ.

Vbi pro *capitulum*, reponit *passum*, eruditè D. Ioannes Ramos in l. de precatio, mem. 52. ad l. Rhodian de iust. Virgil. lib. 14. *Æneid.*

Quid sacerdos legere, & gemas abducere passas. L. 2. C. hoc tit. l. si cum ante, C. de donat. ante nupt. Hanc verò pactam sponfam non esse statim tradendam, ait August. in cap. 39. 27. 9. 2. Vxoris destinata remineretur Suetonius in Iulio. Sibique filiam eius in matrimonium petiit, Fausto Sylla destinata. Plinius epist. 3. ibi: Iam destinata erat ergo iuveni, iam electus nuptiarum dies. At nobis adversus Gentes, ibi: *Adversus virgines iam destinatas, iam desponsatas rapuit.* Licet aliquando destinata puella etiam appellaretur, quæ sine ulla conventionem inter viros despondebatur, l. dotis 7. §. 1. ff. de iure dot. l. ult. §. ult. ff. de divorciis. & Iulianus fultus subtilius etiam pactas à destinatis distinguerunt, nam destinatum verbum propriè ad eas, quæ non inter viros pactæ, sed testamento patris designatæ, & nominatæ fuerant, restinxerunt, ut in l. non est 66. ff. de ritu nupt. ibi: *Non desponsam à patre, nec testamento destinata.* Cuius consuetudinis exemplum extat in l. si patris 6. C. de interditi. matrim. l. pater 101. ff. de conditi. & demonst. In quo sane sensu accipi omnino debet discrimen adhibitum inter puellam à patre destinata, vel testamento denominata, in l. qui pupillam 7. in princip. ff. ad l. l. de adul. à quo textu verbum denominatum, quam glossa reiecit Hothomanus de ritu nupt. cap. 3. & lib. 5. observ. cap. 17. ex qua lege legendum puto in l. tutor 36. de ritu nupt. ita: *Ni à patre desponsa, destinata nominatà conditione nuptiis obsequutum fuerit;* et si paulò aliter textum emendat Hothoman. ubi supra, Cuiac. lib. 26. observ. cap. 33. Etiam desponsæ dici solite sunt non solum promissæ per stipulationem, verum & quæ nuda conventionē pactæ fuerant, postquam receptum fuit, ut sponsalia etiam sine stipulatione, ac proinde etiam per internuntium, aut epistolam inter absentes contraherentur, l. 4. l. 5. l. ult. ff. hoc tit. l. 2. & 4. C. eod. Illustrant lare Franciscus Hothomanus de ritu nupt. cap. 3. per iornum. Puella etiam sperata dicebatur, quæ iam petita, sed nondum promissa erat; quod pertinet sperati matrimonii mentio, in l. pen. vers. Hic illud ff. hoc tit. l. si legibus, C. de Episcop. aud. Vxor promissa dicebatur interposita iam stipulatione; nam puella nuptura viro promittebatur à patre, fratre, vel tutore. Alcuius lib. 1. parg. cap. 2. Ant. Hothomanus de ritu nupt. cap. 1. & Brillonius in princip. de ritu nupt. docet, quod is, qui puellam petebat, despondere dicebatur; à quo verò petebat, spondere. Sed verendum est, ne fallatur; nam ut rectè observant Cuiac. lib. 16. observ. cap. 33. & ad tit. C. de sponsal. Hothom. dicto cap. 3. verbum despondere, & ad patrem accommodatur, l. inter 36. l. non est 65. ff. de ritu nupt. l. Titia 144. ff. de verb. oblig. & despondere dicuntur inuicem per se, qui conveniunt de nuptiis futuris inter se, l. si quis 60. §. quomnis, ff. de ritu nupt. l. cum hic status 32. §. ult. ff. de donat. inter, l. 4. ff. de sponsal. propriè autem, & strictè qui poscit, mentionem facere dicitur; qui respondet, repromittere, siue tantum promittere, ut apud Plautum in Aulul.

Credo Adelpo, ubi mentionem ego fecero de filia.

Mibi vi despondens, desiderii sese à me credidit.

Vtique huius stipulationis duæ partes sunt; mentio, & repromissio, quæ ea de causa in sponsalium distinctione ambas ponit ingeniosè & petidè Florentinus l. C. in l. 1. ff. hoc titulo, ibi: *Sponsalia sunt mentio & repromissio futurarum nuptiarum*, observavit Ianus Guillelmus in Aulularii questionibus, cap. 2. tom. 3. thesauri christ. fol. 345.

Definuntur autem sponsalia in l. 1. hoc titulo, cap. nostrates 30. 9. 5. vt sint *Mentio, seu repromissio futurarum nuptiarum*; quæ quidem definitio ostendit tantò distare sponsalia à nuptiis, quantò spes distat à re ipsa, ut ait Cuiac. in recitationibus ad tit. C. de sponsalibus; nam sponsalia spem futurarum nuptiarum appellant, l. si vxor 13. §. 1. ff. de adul. Vnde sponsus dicitur, qui nuptias quidem contrahere promissit, sed nondum maritus est, l. 1. vers. Et questio, ff. pro dote; & olim ferè semper sponsalia nuptias præcedebant, tum vt parentes suum nuptiis vt ritè fierent, consensum accommodarent, à quibus sponsi stipulari sibi vxores, spondereque solebant, l. 2. ff. hoc titulo: tum vt has inter moras nuptiarum maritus vxorem eligens, non doctem non pñchritudinem consideraret, sed mores, quibus perpetuò vsurus erat, ut tradit Plutarch. in præcep. commun. Ex quibus satis colligitur, inter sponsalia & nuptias non solum dari in re discrimen, sed etiam in tempore intertallum esse, vt docet Hothomanus *disput. de sponsalibus*, cap. 7. in princip. qui leui ductus fundamento perperam ostendit contra nostros Pontificios sponsalia non nisi per verba de futuro constitui posse, per verba verò de presenti non posse; nam tunc sponsalia non sunt, nisi cum hoc ex promissione future præstationis constet, d. l. 1. Nec etiam matrimonium, quia hoc non verbo, sed solenni deductione in domum contrahitur, d. l. cum inter: quæ Hothom. ratio et si vera esse possit attentio iure ciuili, iure verò Pontificio inspecto nihil euincit. Deinde sciendum est, ex hac stipulatione, quæ olim sponsalia perficiebantur, actionem dari ex sponsu in id, quod vxorem accipi, vel dari intererat. Cuiacius ubi supra, Duatenus in rubric. ff. solut. matrim. C. ad tit. de sponsal. cap. 4. Hothoman. eodem tract. cap. 4. Brillonius de v. f. verbo sponsalium. Sed quia ex sponsu actio exoleuit, vt refert Gellius lib. 4. noctium. cap. 4. hodie pro sponsione futurarum nuptiarum nulla actio competit, immò iure ciuili permixtum est sponsu vel sponsæ impune renuntiare sponsalibus, l. 1. C. de spons. præterquam si æthere interueniant, quæ duplicatè à renunciantē restituntur, l. final. C. eodem titulo, dicemas infra in cap. gemma. Ceterum qui sponsalia contraxerunt, coercionibus ecclesiasticis promissum adimplere, nuptiæque celebrare coguntur, cap. 1. de spons. duorum, cap. ex literis, cap. sicut, cap. si inter, de sponsal. cap. quemadmodum, de interuand. quæ obligatio implendi sponsalia oritur ab intimoseco ratione præcepti naturalis obligantis ad fidem seruandam. Quare sponsalia adimplenda esse sub culpa lethali, nullà datà excusationis iustà causâ, docetur in cap. desponsatas, cap. de coniugal. 27. quest. 2. quoniam in re seria, & spirituali Christianæ Religionis alumnis fidem datam fallere non licet, capite inramenti 22. quest. 5. cap. 1. de pact. Accedit, quia omnis

6;
SPONSALIVM DISTINGUITUR.

omni contractus obligat ex iustitia sub peccato mortali, contractus vero sponsaliorum efficitur committer obligationem reciprocam, *Falso est fuit*. Ergo obligabit ex iustitia, vt docetur D. Thomas in 4. distict. 27. q. 2. art. 1. & 2. & relati à Corduba in *summa* lib. 1. quest. 13. diuina de iustitia tom. 2. tract. 2. dist. 27. Couat. in 4. 1. part. cap. 4. in princip. num. 2. Sarmiento lib. 1. solut. cap. 5. num. 1. Gottierez de iuram. 1. p. cap. 5. num. 5. Borell. tom. 1. de iur. fol. 300. & iudicium secularum posse compellere ipsos contrahentes ad celebrandum matrimonium, & similiter ad restitutionem damni emergentis, resoluunt Buhadila lib. 2. polit. cap. 18. num. 236. Sanch. lib. 1. de matrim. dist. 29. num. 9. Olea de coeione iur. tit. 5. q. 8. num. 12. Tondutus tom. 1. resol. cap. 16. num. 2. & hoc casu, posse sponsos praeiudic cogi ad factum, probat Gerson. lib. 2. anim. cap. 5. c. si alias promittens factum tantum teneatur ad interese, l. 72. §. Celsus, de verb. obli. Quod in quatuor, quando ille, qui promissit aliquam in vxorem se daturum, teneatur promissionem adimplere, dum in contractu dies adiecta non est? In qua questione plures putarunt, statim esse implendam promissionem, cum primum promittens implere potest, ex regula legis in omnibus, ff. de reg. iur. *Lexm qui, §. quotiens, ff. de verb. obli.* vt etiam contingit in voto religiosum, sicut in *summa*, verbo votum 1. q. 5. Sed adhuc dicendum est, quod si in sponsalibus dies adiecta non sit, quomodo statim eius obligatio, tamen cum implere in foro interiori, nisi altera parte requirente, sponsus alter non teneatur, quo casu teneatur proculdubio statim implere, si aliam non habeat iustam excusationem. Ratio est, quoniam in omni obligatione absque diei praefixione facta requisitus solum tenetur solvere, l. debitoris, C. de pignor. & ita licet obligatio in sponsalibus statim oriatur, ex dicta l. 72. in omnibus, tamen vt adimpleatur promissio, praecedere debet aliter sponsi petitio.

7. His suppositis ratio praesentis assertionis prouenit ex eo, quia cum sponsalia de futuro iuxta alios contractus in futurum celebratos regulari debeant, illorumque ea sit natura, vt licet consensus contrahentium, dissensu dissoluantur, l. ab emptione 9. ff. de pactis, l. si uetatem 4. l. si conuenit 14. l. verum 6. §. si feceris, ff. pro socio, l. 1. ff. quando licet ab emptione; quae omnia confirmantur ex generali regula, quae ducitur, nihil tam naturale esse, quam eo genere quicquid dissolui, quo colligatum est, l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur. cap. 1. eod. tit. cap. anulus 2. quest. 1. Ideo sponsalia, quae mutuo consensu contrahuntur, contrario dissensu dissoluiuntur. Et licet matrimonium à contractu incipiat, tamen cum clausum sit ad esse Sacramenti, contraria uoluntate dissolui non potest, cap. super eo, de eo qui cognouit consanguin. docent Brunellus de spons. consens. 9. num. 2. Nauarrus in manuali cap. 21. num. 13. nec reced. glossa hic, sicut, fin. docet, textum hunc procedere ex inderuita, & dispensatione Ecclesiae; procedit enim iuxta iuris principia proximè relata; & illa uerba, Ne deterius inde contingat; non debent accipi comparatiuè ad malum, quod sequi posset, si non daretur licentia discedendi; sed comparatiuè ad bonum, quod daretur ex celebratione & perfectione matrimonij, quasi dicitur D. D. Gonzal. in *Disputat.* Tom. IV.

est Pontifex, monendi sunt sponsi vt promissum adimpleant. Hoc enim bonum esse constat ex eo, quod docetur in cap. 1. de pactis, ibi: *Pacta custodiuntur*. Si autem noluerint, tolerandi sunt, ne maius malum sequatur, quam esset bonum, quod ex nuptiis sequeretur. Ex hac etiam differentia matrimonij, & sponsalium quoad eorum dissolutionem inferitur, quod licet intentio laza in causa matrimonij nunquam transcat in rem iudicatam, cap. lazar, cap. reor, cap. consanguinei, de re iudicat. quia uoluntas partium vinculo sacramenti praediacare non potest, cap. final. de transact. d. cap. super eo; attamen septientia laza contra sponsalia de futuro transcat in rem iudicatam, & non potest retractari, quia sicut ex consensu partium expresso poterant dissolui, etiam ex consensu tacito dissolui possunt, ex l. 3. §. de rebus creditis; & consensu tacito praesentitur, vt sententia transcat in rem iudicatam, cap. quoad consensu, de re iudic. l. ubi eo, C. quando, & quando. Amplius praesens assertio, vt procedat non solum in promissioni simpliciter, sed etiam in promissione iuramento firmata, vt docetur in praesentis textu, immò à inuicem super relata; & in cap. requisitum, hoc rursus, quia semper iuramentum regulariter iuxta naturam actus, cui accedit, l. final. C. de non num. pecun. nam licet verum sit, per religionem iustificandi actus alias inualidos, validos reddi, vt dixi in cap. cum contingat, de iurior. hoc procedit quando adhibetur ad valorem actus alias inualidi, in cuius obsequentia nullum versatur peccatum, iuxta textum ita intelligendos in cap. 1. cap. debitorum, cap. cum contingat, de iurior. cap. quomodo possunt, de pactis, l. 6. Si uero adhibetur extra validitatem actus, qui alius sui naturae validus est, tunc sequitur naturam actus, cui adheret, l. fin. C. de non num. pecun. cap. quoad admodum, de iurior. Vnde cum in specie huius textus sponsalium actus validus sit, & iuramentum tantum ad maiorem firmitatem sit adiectum, debet sequi actus naturam.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam iuramentum semper est adimplendum, dum non sequitur dispensandum sicuti tertia, quando durat eius obligatio: ac in praesentis casu per dissensum contrahentium cessat iuramenti obligatio, & sic non est illa obligatio, quae adimplenda. Nec obstat primum argumentum difficultatis; nam quod in eo expendebamus, procedit quando iuramentum ordinatur principaliter in Dei honorem, secus uero si respiciat utilitatem patris, & bonum contrahentium; quia tunc Deus illud acceptat in commodum hominis, ac prout homine remittente, Deus etiam remittit. Eodem modo satisfaciendum est textui in d. cap. per venerabilem; nam licet cum iuramentum ex utraque parte licitum & permittens est, eius relaxatio fieri debeat à Pontifice, tamen cum praestitum est in utilitatem tantum & fauorem patris, ab ipsa parte remitti potest. Nec tandem obstat textus in cap. ex litteris, cap. requisitum, hoc rursus, nam respondetur ex mente Abbatis num. 4. quod praesentis textus procedit quando uterque ex contrahentibus simul à promissa fide recedit: ac uero textus in dist. cap. ex litteris, & in dist. cap. requisitum, procedunt quando unus ex sponsis recedere uult altero invito; quo casu sponsalia non dissoluantur, quoniam cum utriusque vo-

8. DISSOLUTIO DEBE-
TANDI 2A-
TIO.

luntate contrahuntur, utriusque voluntate dissolui debent, iuxta nostrum textum: quem intellectum Abbatis sequitur Germonius *lib. 1. animadu. cap. 7.* quod etiam in ceteris omnibus contrahibus procedit, in quibus nisi utriusque concurrat voluntas, non dissolvitur contractus; & vno petente, compellitur alter adimplere, ut in contractu societatis, de quo loquitur, & probatur in *l. actioes 66. cum suis §. §. pro socio.* Sed difficile est ad concordiam reducere verba illa inter se pugnantis, videlicet textum in *d. cap. ex litteris*, & in *d. cap. requisivis*; nam in *d. cap. ex litteris*, probatur, quod si sponsalia iurata sint, compellendus est qui tenuit adimplere per censuram ecclesiasticam: at verò in *d. cap. requisivis*, è converso probatur, quod etiam quando sponsalia iurata sunt, non est compellendus; sed monendus, eum matrimonia spontanea esse debent, alius enim infelices solent exitus habere. De quorum iurum concordia agunt Couarr. in *4. t. p. cap. 5.* Germonius *lib. 2. animadu. cap. 5.* Sarmiento *lib. 2. seclit. cap. 5. à num. 1.* In qua difficultate sentire videtur D. Thomas in *4. d. 17. quest. 2. art. 1. ad 2.* neminem esse cogendum contrahere, sed si monitus non acquiescat, relinquendum esse, & nequaquam excommunicandum; nam cum excommunicationis meritis sit cadens in virum constantem, contrahens matrimonium iniustus, & per excommunicationem coactus, nulliter contrahet. Sequitur Germonius de *sac. incommut. lib. 3. cap. 11. num. 6.* Manuel Rodriguez *lib. 1. finem. cap. 144. num. 1.* Alij verò dicunt, cogendum esse, quando sponsalia iurata sunt, ut in *d. cap. ex litteris*, ubi rationem reddit textus, cur sit cogendus, ibi: *Quia contra iuramentum venire periculosum est.* Hanc sententiam amplectitur P. Greg. 2. *part. synagm. lib. 8. cap. 2. num. 8.* Setaphinus de *privileg. iuramenti. privit. 138. num. 2.* Sed ego puto, non esse discrimen constituendum in sponsalibus, siue iuratis, siue non. Semper namque sponsum compellendus est adimplere promissum: ita tamen ut sit prius admonendus, & si renase, per censuram cogendus sit, nisi quando aliis ex circumstantiis iudex prau-

denter arbitretur, gravis mala timeri, & scandala; & ita dum textus in *d. cap. ex litteris*, docet cogendum esse, debet intelligi non obstante causa rationabili: textus verò in *d. cap. requisivis*, dum docet non esse cogendum, intelligi debet quando iusta causa adit, quasi in *d. cap. ex litteris*, proponatur regula, & in *d. cap. requisivis*, exceptio regulæ. Vel potest exponi textus in *d. cap. requisivis*, in illis verbis, *monenda est potius quam cogenda*, id est prius monenda. Est ergo generaliter statuendum, sponsum reuocantem compellendum esse adimplere: prius quia iudex tenetur ex officio compellere ad reddendum unicuique quod suum est: sed contrahens sponsalia tenetur ex officio fidem servare: ergo ad id cogi debet, etiam si promissio non sit iurata; nam semper est verum dicere, siue sponsalia sint iurata, siue non, sponsum non adimplentem peccare contra iustitiam; Ecclesia enim non solum iurantem, verum & simpliciter promittentem compellit adimplere promissionem, *cap. iuramenti 22. quest. 5.* probatalè in *cap. 1. de post.* Nec interest, quod in *d. cap. ex litteris*, ad coactionem iuramentum expenditur, quia id non refertur ex eo, quod deficiente iuramento non esset sponsum compellendus, sed solum narratur facti species. Quando verò adest iusta causa discedendi à sponsalibus, rectè dicimus, sponsum non esse cogendum, quia Ecclesia semper consuevit minus malum permittere ad maius vitandum; & maius malum est cogere ad matrimonium contrahendum cum scandalo, aut perpetuo odio, quam sponsalium fidem frangere, ut docuerunt Couarr. in *4. t. p. cap. 4. in princip. num. 3.* & relati à Guriert. de *iuram. confirm. 2. part. cap. 51. num. 4.* & *lib. 1. canon. cap. 18.* Sanchez de *mar. lib. 3. disp. 39. n. 4.* Et si adhuc inflex, cum qui censuris Ecclesiæ coactus contrahit matrimonium, non sponte, sed inuitum illud celebrare, & per consequens matrimonium nullum esse. Respondeo huiusmodi coactionem iustam esse, & matrimonium tantum nullum reddi per iniustum coactionem celebrati, ut docuerunt Sanchez ubi suprà, Lina, & Arellan. *lib. 4. artic. 1.* & latius dicem' in *acum locu hoc sit.*

CAPVT III.

a Eugenius III. Presbytero Æsculapio.

Iuuenis ille, qui puellam nondum ^b septennem duxit, quamvis ætas ^c repugnet, ex humana tamen fragilitate forsitan tentauit, quod complere non potuit. Quia igitur in illis, quæ dubia sunt, quod certius æstimamus, tenere ^d debemus, cum propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa coniux ipsius fuisse dicitur; tum propter prædictam dubitationem, mandamus tibi, ut consobrinam ipsius puellæ, quam post modum duxit, ab eo dinidas.

NOTÆ.

1. ^a *Eugenius Papa.* Ita legitur in hac sexta compilatione, in prima autem, sub hoc tit. c. 18. legitur Eugenius III. presbytero Æsculapio. post Concil. verò Later. p. 1. cap. 3. pro presbytero, ponitur Episcopo, & rectè, cum cognitio causarum matrimonialium (ut presens erat) ad Episcopum spectat, *cap. accedensibus, de primil. probati in c. 1. de lite non concess.* Rectè etiā legitur Eugenius III. nam ille præcessit Alexandrum III. sequentis

textus auctorem. De eo egi *in cap. 1. de iudiciis. textus auctoritatem.* Et ita cum ea matrimonium subsistere non possit, cum ad illud contrahendum desideretur duodecim anni in foeminis, quatuordecim in viris, *cap. conuincitur, ubi dicemus, de despons. impub.* Nec etiam sponsalia dari poterant, cum ad ea contrahenda septem anni exigantur, *cap. litteras, cap. necesse, cap. duo, cap. ad dissolubendum, de despons. impub.* Unde cum ex sponsalibus nullis ob defectum ætatis non oritur impedimentum publicæ honestatis, *cap.*

cap. litera, d. cap. accessit, merito textus iste difficultis visus est iuris Interpretibus, & repetentibus hic; siquidem in eo Eugenius decidit, ob impedimentum publicæ honestatis non posse eum, qui nondum septennem puellam desponsauit, eius consobrinum in vocem ducere, quam difficultatem ut ipsi dissoluant, varia adduxerunt, ut constat ex adductis à P. Gregorio in *presenti*. Soto in 4. *distincti. 41. quest. 2. voc. art. 2.* Sanchez de *matrim. lib. 7. disp. 64.* Cenedo ad *Decretales collect. 19. num. 4.* Germonius *lib. 2. animalu. cap. 6.* Basilus *lib. 2. de matrim. cap. 12. in num. 9.* Quibus omissis, ut veram huius textus interpretationem assignemus, prius eius casus repetendus est, qui ita concigit. Iuuenis sibi nondum septennem puellam desponsauit per verba de futuro, eamque in domum tradidit, & affectu maritali petrastravit, ita ut ex translatione in domum rumor oriretur, puellam eius indicij esse, ut malitia suppleret ætatem, & per consequens habilis ad sponsalia contrahenda crederetur. Iuuenis postea puellâ defunctâ, cum eius consobrina matrimonium contraxit. Consultus Pontifex respondit, duplici ex causa matrimonium hoc non consistere. Prima, quia ex translatione in domum, & affectu maritali, non levis præsumptio oriebatur, puellam, etsi nondum septennem, eius tamen prudentiæ fuisse, ut malitia suppleret ætatem, & ita apta ad sponsalia crederetur, ut præfensit Gloss. in *presenti, verbo Dubia*, cui adimplatur antiquiores, & agnoscat Basil. *d. cap. 12. num. 11.* qua ex causa, ut suspicor, vulgò pro viore habebatur. Secunda, quia etsi ætas puellæ repugnaret, ex humana tamen fragilitate, & translatione in domum colligit Eugenius iuuenem forsitan renasse quod eum ex implere non potuit: in his igitur duobus, quæ æquè ambigua erant, ait Pontifex, tenere debemus id quod certius, & honestius est; argumento legis in *adoptinis 14. in fine, de ritu nupt.* Illud autem in voa, & altera dubitatione verosimilius erat, & quod sponsalia valeret propter deductionem in domum, & mariti affectum, & quod puella propter immaturam ætatem non fuerat corrupta, sed tantum extraordinariè polluta; unde merito concludit Eugenius, matrimonium postea contrahum cum consobrina validum non esse, & ab illa separandum propter publicum honestatem. Unde facili cognoscitur ratio quare in *presenti* specie impedimentum affinitatis non oritur; nam dirbum quod in hoc casu emergebat, non erat, an iuuenis, quod cum puella tentauerat, peregrisset: id namque Eugenius non dubitavit, imò pro certo habebat; sed tantum ambiguum erat, an tentasset, ut notavit Abbas *hic, num. 3.* ita scilicet, ut verbum *fuisse*, non ad verbum *implere*, sed ad verbum *tentare*, referatur. Quæ verba eum non satis perciperent Hostiens. Cenedo, & Cuiacius supra, ea immeritò violantur. Cùm igitur nulla copula intercessisset, & affinitas non aliter contrahi possit nisi copula perfecta, id est per penetrationem in vase naturali semore recepto, *cap. lex 27. quest. 2.* docet pluribus relatis Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 64. num. 8.* Inde apparet impedimentum affinitatis matrimonium sequutum cum consobrina dirimere non potuisse. Hodie tamen post Tridentinum *sess. 24. de reform. matrim. cap. 3.* *presenti* decisioni locus esse non potest.

D.D. Gonzal. in *Decretal. Tit. IV.*

rest, quia ex illo decreto impedimentum publicæ honestatis primum consanguinitatis gradum non egreditur; notatur Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 68.* Barbosa de *potestas. Episcop. 3. parte, alleg. 51. num. 182.* Germonius *lib. 2. animalu. cap. 6.*

Illud autem non est narrantum, conatum, de quo in *presenti*, plerumque extraordinariam pollutionem appellat à Gratiano in *cap. nec eam 10. in fine 35. quest. 2.* ubi id, quod Pontifex ait, inecum esse impedimentum nuptiis contrahendis, explicat Gratianus inecum tunc committi, si coitus ordine naturæ habitus sit, id est intra vas; non idem si extraordinariè, id est, extra vas; ut rectè exponunt Gloss. & Turrisemata ibi, Sanchez *lib. 7. disp. 65. num. 14.* Merito ergo in *presenti* casu conatus iuuenis extraordinaria pollutio dici potuit, non quia puella præmaturnè oppressa fuisset, ut perperam hic docuit Cuiac. qui dum aliorum errores notavit, suos detexit; sed quia non secuto ordine naturæ, qui quidem exigit, ut pollutio intra vas habeatur, extra vas fuerit admissa, in quo enim sensu accipiendus est textus in *cap. extraordinariè 21. 35. quest. 1.* Hæc verò extraordinaria pollutio, si circa maritalem affectum habeatur, non generat vltim impedimentum nuptiis contrahendis inter pollutum, & consanguineos pollutis, *d. cap. extraordinaria*, quem textum male tantum de extraneis accipit Cuiac. in *presenti*: non impedimentum affinitatis, ex defectu copulæ carnalis: non impedimentum publicæ honestatis, quia hoc non nascitur, nisi ex sponsalibus contractis, vel ex maritali affectu, qui vicem illotum subit, *cap. si quis 14. 27. quest. 1.* quâ de causa in *presenti* textu, etsi sponsalia valida non præcederent, adhuc tamen propter maritalem affectum, quo iuuenis puellam petrastravit, publicæ honestatis ortum fuit impedimentum ad matrimonium dictandum cum consobrina puellâ, ut rectè præfenserunt Glossa in *d. cap. extraordinaria*, & Turrisem. *num. 3.* quali in proposito nihil interfert, an sponsalia contrahantur, an maritalis affectus habeatur. Ex quibus lucem accipit rarus difficultis in *cap. fraternitati 71. de eo qui cognovit*, ubi à matrimonio contracto cum sorore eius, quam adhuc septennem contractis sponsalibus extraordinariè libidine polluit, vir diuiditur; nam extraordinaria libido, quæ indomita, & effrenata in hondum viripotenciam grassata est non potuit impedimentum affinitatis præstare nuptiis contrahendis cum sorore polluta; sed tantum publicæ honestatis, si cum maritali affectu esset admissa, ex *presenti* textu, & *d. cap. extraordinaria*, à contrario sensu. Cæterum in *d. cap. fraternitati*, cum valida essent sponsalia cum septenni inita, his potius sponsalibus impedimentum publicæ honestatis, quam extraordinariè libidini ascribitur, ut præfensit, licet non ita explicent, Sotus in *d. art. 2. vers. Quod si obicit Sanchez d. disp. 64. num. 19;* quæ de causa, ni fallor, parui Pontifex retulit, non circa maritalem affectum, cum eum eo extraordinaria libido esset admissa.

c. *Quomodo etiam repugnet.* Non desunt tamen exempla fornicationis, quæ in ea infantie ætate vitiosa passæ fuerunt; nam apud Aristophanem in *Cerealiis*, legitur, mulierem septem tantum

3.
EXPOSITA
CAP. TRA-
TERRITA-
TI, DE BO
QUI EDU-
NOVIT
CONIUGIO

4.

B 3 an 19

annorum viuitatem fuisse; & Petronius Arbiter in *Satyrica*, cap. 25. refert Panichidem puellam, quæ nondum septem annos habens, patientiæ mulieris accepit legem; & de iuvene D. Hieronymus in *epist. ad Videntem*, ita inquit: *Denique teste, non memior: quidam muliercula, cum caput suum maribus infunderet, & infundere cibis, ac murticis officio fungereus cubaretque cum ea parvulus, qui usque ad decimum lani peruenit annum, accidit, ut pluriquam pudicitia patitur se mero ingurgitaret, accensusque libidine obscenis moribus ad exitum duceret infanterem. Prima civitas, & alterius nullius, & cæterarum deinceps fecit consuetudinem; necdum duo menses fuerant evoluti, & ecce feminam vterus intravit. Hostenius in *cap. ultimum, de eo qui cognovit consanguineum*, quendam puerum undecim aenotum vim procreantem habuisse prodiit. Alia similia referunt Petrus Gregor. lib. 9. *synag. cap. 7. Salas ad Petronium fol. 88. linea 8. Collanus de spons. fol. 75. Pineda in sua monarch. lib. 3. cap. 22. §. 4. Barbosa in præsent. mon. §. Sed similem immaturum coitum acerbam rem appellavit Tertullianus de veland. virg. cupidinem immixtis vix Horatius lib. 2. cantu 5. &**

de eo ita censoit Zolimus lib. 5. *hister. Bixerent. Immaculatam virginem naturali coenubio tradere nihil aliud est, quam iniuriam naturæ facere.*

d. *Tenere debemus.* Cap. ad audientiam, cap. significasti, de homicidio, quod principium latè exponit Basil. lib. 10. de *matrim. cap. 15.* & nos illustravimus in d. cap. audientiam. Nec obstat, quod si debium propositum fuit Romano Pontifici, non potuit cetera proferri sententia, ex vulgatis verbis in *cap. grav. 11. q. 3. cap. habuisset, 23. disticti. cap. finali 10. quæst. 5.* atque ita potius suspensum debebat decilio huius causæ, donec per liquidas probationes de veritate constaret, *cap. de muliere, cap. sicut ex litteris 22. hoc ritual. ibi: Quod si de his non constet ad plenum, tamdiu cognoscat de causa, donec de his ad plenum sufficienter instruaris. cap. causam, de probat. cap. ex litteris, de consanguin. & affi.* nam respondetur, propositum factum in presenti certum fuisse, dubium tamen tantum vertebatur circa confirmationem, seu copulam: unde rectè cetera potuit proferri sententia ex præsumptione violentiæ, seu coactione, ut in *cap. asserit, de presumpt. & cum de indebito ff. de probat. in ultimis*, cum aliis.

CAP V T III

Alexander III.

AD audientiam nostri Apostolatus pervenit, quod cum Hugo Albertus Papiensis civis filiam suam cuidam filio L. dare vellet uxorem, iuravit, quod si ille, cui desponsabatur, eam habere casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia vxore genuerat, eandem puellam matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore sponsalibus, quidam ad Ecclesiam accedentes, consanguinitatem inter eos esse iuramentis interpositis firmaverunt. Ideoque præfatus Hugo eandem feminam dare alteri filio nititur, ut iuravit. Sed quoniam scriptum est, quod sponfam fratris frater habere non potest, d. t. p. A. l. p. m. quat. eum suum implere propositum, quod canonice rationi obviat, non permittas, sed ut premitentiam agat de illicito iuramento, diligenter admones, & ecclesiastica districtione compellas, contra, &c.

NOTÆ

1. **A**lexander III.] Ita legitur in prima collectione, in sexta aetate, *Alexander III. Papiensis electo*. Cuiusmodi existimat legendum esse, *Ioanni electo Papiensi*; sed cum nollus Papiensis Antistes reperiatur temporibus Alexandri III. huius nominis, vel rectè, sententia Cuiusmodi sustineri nequit; quare rectius Concilium legit, *Alexander III. L. electo Papiensi*: quæ inscriptio probatur primò ex *cap. 4. qui matrimonium accusare, in 1. collecti*. ubi dum epigraphæ concipitur, *Alexander III. L. electo Papiensi*, additur pars capituli *ad audientiam*, ut innuatur ibi referri partem præsentis textus. Secundò id foveatur ex eo, quia temporibus Alexandri III. per annos 1178. electus fuit in Papiensem Præfulem S. Lanfrancus, quem consecrauit Alexander III. eiusque præclaram vitam scripsit Vghel. tom. 2. *Italia, fol. 23.* De Ecclesia Papiensi nonnulla notant in *cap. 1. de test. cognatis*. Casos autem ita contigit: Hugo quidam cum in animo haberet filiam suam Caiso filio Lucij Titij uxorem dare, iuravit, si quo casu even-

ret, ne id efficere posset, veluti obstatte necessitudinis iure, quod intercedebat inter Caium Lucij Titij filium, & filiam suam, se eam daturum alteri filio ipsius Lucij Titij ex alia vxore suscepto, cum quo filia sua nullam necessitudinem habebat, & contraxerunt inter se sponsalia verbis præsentibus: sed detecti postea inter eos cognatione, sponsalia nulla declarata sunt. Cognatum fuit, an Hugo possit filium suum nuptui collocare alteri filio ipsius Lucij Titij. Et respondet Pontifex, non posse, propter impedimentum publicæ honestatis ex prædictis sponsalibus ortum.

b. *Sponsam fratris.* quæ verba exponemus in *cap. final. de divortio*.

COMMENTARIUM.

EX his duabus decisionibus sequens deducitur assertio: *Ex sponsalibus oritur impedimentum publicæ honestatis inter sponsos, & contra consanguineos. Probant eam textus in cap. si quis desponsaverit 21. cap. desponsam 12. cap. si quis desponsaverit 15. cap. si quis uxorem, cum alia, 27. quæst. 6.*

3. CONCLUSIO TRADITUR PROBAT

quasi. 1. cap. sponfam hoc tit. cap. litteras, c. accessit, cap. duo pueri, de spons. impub. cap. unico, eod. tit. lib. 6. cap. 1. de matrim. contractu, l. semper 41 ff. de ritu nup. l. non omnes, l. semper 197. ff. de reg. iur. §. si uxor, Instit. de nuptiis. Trident. sess. 19. de reform. cap. 13. cap. 1. hoc tit. in §. compil. cap. 3. eod. tit. & in eadem compilatione ibi: Tuis nobis literis intimasti, quod P. eius Esclanus matrem cuiusdam puella, qua desponsata, & tradita alicui ab eodem ante inuam auius, ab ipso incognita debitum carnis exsoluit, iam secundo iterum ducere in uxorem matris interueniente consensu, dummodo id possit legitime adimpleri. Unde ipse alit contrahendi licentiam cum instantia postulauimus, super hoc nos consultare uoluisti. Nos igitur consultationi tue treruere respondemus, quod esse non potest matrimonium inter eos. Consonant lex 4. & finalis, sit. 1. part. 4. ibi: Aulsa alleganza l'ltimo in dno publico honestati infamia: lex 17. tit. 3. eadem part. Illustrant ultra consensu in presenti à Barrolo, Sanchez de matrim. d. disp. 68. Basilius eodem tract. lib. 7. cap. 36. & lib. 10. cap. 15. Cuius, Canisius & Petrus Greg. in presenti: idem Petrus Greg. lib. 3. synag. cap. 3. Aegidius Hostens. de priuileg. art. 17. Cironius in cap. 1. hoc tit. in §. compil. Connans lib. 8. comment. cap. 5. num. 7. Martinis lib. 1. refel. cap. 167. Macedo de clama. 6. Petr. lib. 4. cap. 11. Borell. tom. 3. decis. tit. 1. num. 647.

Sed pro dubitanti ratione ita in presentem affectionē infuso. Copulā carnali non quāquā sponsi non sunt una caro, & consequenter, nec uilla sequitur propinquitas, ut docet D. Gregorius in cap. 17. quest. 1. Verō in sponsalibus de futuro celebratis nulla datur corporum commixtio: igitur ex eis nascitur impedimentum, argumento regulæ 52. de reg. iur. in 6. Augetur hæc dubitanti ratio ex eo; nam si impedimentum hoc nasceretur ex sponsalibus propter publicam honestatem, emisso nuptis oritur ex matrimonio rato, in quo fortius eadem ratio nullat: sed ex matrimonio rato non nascitur impedimentum publicæ honestatis, cap. 3. hoc tit. in prima collect. ubi ita Alexander 11 ff. scribit: Non sum una caro uir, & mulier, nisi coheruerint copulā maritali, idcirco defuncti sponsi uenialia, eius fateri à sponse, hoc non impediēte liberari ducitur in uxorem: ergo multo minus ex sponsalibus de futuro dari debet hoc impedimentum.

Quā difficultate ita fuscata non obstante, uerā est præfatus assertio; pro cuius expositione Telendum est, impedimentum hoc publicæ honestatis sic distincti solere cum D. Thoma in 4. distict. 41. quasi. unica, art. 10. ut sit Propinquitas ex sponsalibus, uel matrimonio rato proueniens, ut ab Ecclesia inflatur propter honestatem. Verbum, propinquitas, ponitur loco generis, quia comprehendit consanguinitatem, affinitatem, agnationem: ponuntur ea uerba, ex sponsalibus & matrimonio rato, loco differentie, & ut cognoscamus impedimentum hoc oriri ex duobus capitibus, uidelicet ex matrimonio rato, uel ex sponsalibus de futuro. Ex matrimonio rato, quia cum affinitas non aliter contrahatur, nisi ex copula carnali. idcirco non potest uerē & propriē affinitas, sed publica honestas conjugere ex matrimonio tantum rato, cap. ult. in §. 9. & declarauit Pius V. in extrauag. ad Romanam: & congregatio Cardi-

nalis, teste Basilio lib. 7. de matrim. cap. 35. num. 1. pluribus relatis docet Sanchez lib. 7. de matr. disp. 64. n. 35. Quæ publicæ honestas expressē statuitur in cap. si quis 11. cap. qui desponsatus, 12. cap. si quis 14. cum sequenti, 27. q. 2. cap. duo pueri 12. de despons. impub. quauis hæc iura elidere conetur Sadochez de matrim. lib. 7. disp. 7. num. 1. existens non reperiri constitutionem ecclesiasticam, ex qua apertē hoc impedimentum probetur, à quo metud recedit Basilius d. cap. 35. num. 1. Rursus hoc impedimentum publicæ honestatis etiam oritur ex matrimonio rato, quoniam ex causa irrita, dummodo non sit ex defectu consensu, cap. unico de sponsalibus in 6. cuius textus decisio trsi de sponsalibus de futuro loquatur, in matrimonio tamen rato locum habet DD. communiter probentur. Nec rursus obiles Concil. Trident. in d. cap. 3. ubi pæfatus hoc impedimentum tollitur ex sponsalibus quacumque ratione irritus: cuius textus argumento uidetur dicendum, in matrimonio etiam rato irrita, hodie hoc impedimentum sublatum esse. Sed respondendum est, Trident. d. cap. 1. tantum esse accipiendum de sponsalibus de futuro, nec eius decretum prodicendum esse ad matrimonium ratum: unde sicut ante Trident. impedimentum hoc oriebatur ex matrimonio rato irrita, præterquam ex defectu consensu; ita & hodie durat, ut declarauit idem Pius V. in d. extrauag. notant Nannus in maritali cap. 12. num. 57. Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 10. num. 2. Sanchez d. disp. 70. num. 5. & adducta declaratione Cardinalium, idem docet Basilius d. cap. 35. num. 5. Ex qua declaratione constat apertē ex matrimonio rato polliter contracto, propter omniū formam Trident. sess. 14. de matrim. cap. 1. adhuc hoc impedimentum oriri, ut uidere est apud Farinac. in declarationibus ad Trident. d. cap. 3. pag. 70. & notat Gutierrez de matrim. cap. 103. n. 9. quauis neget Sanchez d. disp. 70. num. 13.

Hactenus de hoc impedimento ex matrimonio rato proueniente; nunc de ipso impedimento nato ex sponsalibus de futuro agimus; & licet hoc impedimentum publicæ honestatis apertius statuerit Bonifacius VIII. in cap. unico, hoc tit. in 6. ab eius tamen prædecessoribus non fuisse incognitum, apertē constat ex hoc textu, & aliis pro eius illustratione adductis, quamquam Basilius lib. 7. de matrim. cap. 36. art. 1. existimauerit prædicta iura accipienda esse, non de sponsalibus de futuro, sed de matrimonio rato. Verum apertē refellitur ex cap. 1. & 3. hoc tit. in §. compil. Attentis ergo his canonibus hoc impedimentum conjugebat ex quibuscumque sponsalibus certis, idest cum certa persona contractis, non conditionalibus, etiam si essent irrita dum non essent talia ex defectu consensu. Unde deducitur primò, sponsalia inter illos contracta, qui ualide ratione alienius impedimenti matrimonium inire non possunt, olim impedimentum hoc producere, cum non fuissent nulla ex defectu consensu; hodie autem post Trident. sess. 14. de reform. cap. 1. statutum est, tantum hoc impedimentum conjugere ex sponsalibus ualidis, non uerò ex his, quæ fuerint irrita quacumque ex causa; immò nec ex sponsalibus mutuo consensu contrahentium dissolutis hoc impedimentum oritur, quia ex mutuo dissensu nulla esse corporetur; &

4.
RESPON-
SIVA AS-
SERTIO.

5.
EX IMPE-
DIMENTO
PUBLICÆ
HONESTA-
TIS.

6.
DE HOC IM-
PEDIMENTO
EX SPON-
SALIBUS.

declaratum fuisse per sacram Congregationem, post Farinacium referunt Gutierrez *de matrim.* cap. 10. §. 1. num. 11. Basilii *d. cap. 16.* à qua sententia immeritis discedit Thom. Sanchez *d. lib. 7. disp. 8. num. 11.* ea potissimum ratione motus, quod nulla maior & apertior est sponsaliorum solutio, quam qua morte vius sponsi contingit; & tamen tunc nascitur impedimentum publicæ honestatis, iuxta iura sic intelligenda in *cap. si quis uxorem 14. cum sequenti 8. hoc tituli.* unde idem dicendum videatur (superiori casu, cum sponsalia dissoluantur mutuo consensu. Sed respondendum est, magnum versari discrimen inter illos duos casus; nam primo casu cum ob mutuum consensum discedatur, impedimentum hoc non produciatur: in secundo verò impedimentum perpetuo durat. Discriminis ratio est, quia is, qui moritur, si antea non reuocavit voluntatem, in eadem perseverasse creditur, *l. 4. in princ. ff. de munitionibus vendit.* & ideo licet eius morte sponsalia solvantur, durat tamen hoc impedimentum publicæ honestatis, argumento textus in *c. 7. vers. Nequaquam de officio deleg. in 6. l. questionem 8. §. quod a Titio l. cum pretorio 1. ff. de pretorio.* Illud etiam quæri solet, utrum cum sponsalia interno consensu careant, producant hoc impedimentum? Ho qua questione sunt qui existunt; tunc non oriri hoc impedimentum, eo quod sponsalia inualida sunt ex defectu consensu; iuxta textus dictos in *d. cap. unico. hoc tituli.* in 6. d. cap. 3. *Concilio Trident.* Ita nonnulli congesti à Sanchez *d. disp. 8. num. 13.* Sed verius est, ex his etiam sponsalibus publicam honestatem oriri, vt rectè docent post alios Sanchez *d. disp. 68. n. 14. Basil. d. cap. 16. n. 10.* Nam hoc impedimentum ab Ecclesiæ institutum est ad vitandum scandalum, & propter publicam honestatem; quæ ratio adhuc viget in his sponsalibus. Nec obstat quod sponsalia irrita ex defectu consensu nullum producant impedimentum, tam iure veteri, quam nouo; nam responderetur, id tantum esse accipicodum de defectu consensu externi, non verò interni; quo in sensu accipiunt verba illa dicti capituli vniuersi, ibi: *Nulla ex defectu consensu.* Glof. ibi, Archidiaconus n. 9. Francus non 8. Geminianus num. 12. Couarr. *2. part. de matrim. §. 1. num. 3.*

Tandem dixi in distinctione, *ratior trahens ab Ecclesiæ institutione*, vt cognoscamus, hoc impedimentum solo iure ecclesiastico inductum esse, nec iure naturali in aliquo gradu lineæ rectæ, aut transverse matrimonium dirimere; itemque infideles posse contrahere matrimonium cum consanguineis sponse, eo quod non ligantur legibus Ecclesiæ. Illud tamen discrimen eo casu inter impedimentum consanguinitatis, seu affinitatis, & impedimentum huius publicæ honestatis obseruandum est, quod illud etiam post baptismum viget: exempli gratia infidelis, qui cum vxore consummatum matrimonium ante baptismum, non potest postea fidelis cum consanguineis ipsius vxoris intra quartum gradum matrimonium contrahere, *cap. fin. de divor.* Si verò infidelis sponsalia contraxit post baptismum, etiam cum sorore ipsius sponse matrimonium celebrare potest, quia impedimentum hoc solo iure ecclesiastico inductum non potuit oriri tempore infidelitatis. Discriminis ratio potest ex eo; nam ex affinitate, seu consanguinitate vinculum naturale nascitur, vt notat

Henriquez *lib. 12. de matrim. cap. 13. num. 5.* ut ex sponsalibus tempore infidelitatis contractis nullo naturale vinculum oritur, vt ostendit Sanchez *lib. 7. disp. 63. num. 3.* Circa gradus autem huius impedimenti sciendum est, olim hoc impedimentum extendi ad eodem gradus, ad quos consanguinitas, seu affinitas prostrabatur, scilicet ad septimum gradum: postea tantum vsque ad quartum gradum restrictum fuit, non speciales constitutiones textus in *cap. non debet, de consanguinitate & affinitate* sed ex paritate rationis, & consuetudine ita inducta, vt rectè docuit Basil. *d. cap. 35. num. 4.* quo iure & hodie vtinor, ex declaratione Pij V. in *dicta extraneæ. Ad Romanum* nec contrarium statuitur in *d. fess. 14. Concil. Trident. cap. 3.* vbi hoc impedimentum mouit restrictum est tantum ad primum gradum; nam illud decretum tantum procedit in sponsalibus de futuro, non verò in matrimonio rato; in hoc enim adhuc publicæ honestatis impedimentum durat vsque ad quartum gradum, ad quem ante ipsius Concilium extendebatur, vt distinctis verbis declarauit Pius V. in *dicta extraneæ. Ad Romanum.* & Congregatio Cardinalium, vt referunt Sanchez *dict. disp. 70. num. 16.* Basilii *dict. cap. 35. num. 3.*

Ratio autem cur hoc impedimentum inductum sit, quæ est simul præsentis decisionis, pronuntiat ex honestate, cum illi valde consonum sit matrimonium prohiberi cum consanguineis sponsi vel sponse, celebratis sponsalibus tam de præterito, quam de futuro; nam ex tali matrimonio magnum scandalum oritur, eum per sponsalia coniungantur sponsi, saltem imperfectè. Quare conueniens fuit honestati, quam Ecclesiæ prædicat, vt sicut per matrimonium, carnali copulâ sobrequat, contrahitur affinitatis impedimentum, *cap. de hoc, cap. de propinquitatibus, cap. nullum 35. q. 1.* ita etiam ex sponsalibus, seu matrimonio rato impedimentum publicæ honestatis nascitur ob vitandum scandalum, *d. l. final. part. 4. ibi: E por la igualdad de los pueblos, i por quita scandalo;* præcipue eum in nuptiis non solum quod licet, verum & quod honestum est, attendatur, *l. semper, ff. de ritu nupt.* Accedit, nam sponsa in pluribus assimilatur vxori; unde sponsas eum de adulterio accusare valet, *l. si vxor 13. §. Diui ff. ad l. iul. de adul. l. propter 7. C. eod. tituli.* lundæ Caiac. *lib. 6. obseru. cap. 16.* & æquè pro sponsa sponsus initiatum actionem intendere potest, ac maritus pro vxore, *l. item, §. sponsam, ff. de iniuriis*, & in aliis iuris considerationibus supra in *cap. 2. relatus*; ideo non improprie, vt matrimonium prohibetur propter affinitatem cum consanguinea coniugis, ita etiam inhiheret cum consanguinea sponsi.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, ex *d. cap. iux.* Cuius difficultate oppressus Basilii vbi supra, existimauit ante constitutionem Bonifatij VIII. relatum in *d. cap. unico. hoc tituli* in 6. hoc impedimentum aliqua lege ecclesiastica statutum non fuisse, & ita præsertim textum, & alios supra pro illustratione conclusionis adductos accipit de matrimonio rato, non verò de sponsalibus de futuro. Sed hoc interpretatio facile refellitur ex supra traditis; quare ea ommissa dicendum est, in eo textu non dari impedimentum publicæ honestatis, quia puella nomen fuerat desponsata, sed tantum à parentibus destinata: quod colligitur primò ex eo, quod

8.
DE GRADIBUS
HUIUS
IMPE-
DIMENTI.

9.
TRADITUR
RATIO DE-
CIDENTIS

10.
DISSOLVITUR
HUIUS
TANDI RATIO

quod in eo textu dicitur, eam simplicibus verbis fuisse desponsatam: deinde quia dicitur, quod pater iam decreverat desponsare; quare illa tantum erat sponsa destinatio, ex qua impedimentum publicae honestatis non nascitur. quia ut supra dixi, valde differt destinata ab sponsa. Quod verò Pontifex addit, solam copulam inducere propinquitatem faciendo vnam carnem, hoc adiecit, ut ostenderet, inter eos esse fuisse impedimentum publicae honestatis sponsalibus non contractis, nec copulam: & ideo nullum esse impedimentum, nec affinitatis, nec publicae honestatis. Nec obstat argumentum difficultatis deductum ex d. cap. 2. hoc simul in 1. collecti; nam in eo non negat Alex. III. ex ma-

trimonio raro non dari impedimentum publicae honestatis, sed tantum non oriri affinitatem, ve quidam veteres doceant, quos sequitur facrone Alexander de Nervo in cap. sponsam, hoc simul. num. 6. Henriquez in summa lib. 12. de matrim. cap. 10. num. 1. Bellarmius de matrim. lib. 1. cap. 24. ad finem. Et licet non propriam, saltem iniciatam oriri affinitatem, docuit Ledesma de matrim. q. 55. art. 1. diff. 2. Unde cum ambigeretur, an ob affinitatem prohiberetur matrimonium cum sorore uxoris matrimonio ductae, et si non cognita Alex. III. ait non prohiberi: non tamen neguit ex alio capite, videlicet ob impedimentum publicae honestatis, prohiberi, de quo cum non consuleretur, non respondit.

CAPVT V.

Idem Panormitano Archiepiscopo.

DE illis autem, qui praestito iuramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & postea eis incognitis dimittunt terram, & se ad partes alias transferunt, hoc tunc discretionis volumus innouescere, quod liberum erit mulieribus ipsis, si non est amplius in facto processum, ad alia se vota transferre, recepta tamen de perituro poenitentia, si per eas non steterit quominus matrimonium consummaretur. Si vero aliquis sub huiusmodi verbis iuramentum alicui mulieri praestiterit: Ego te in vxorem accipiam, si tantum mihi donaueris; reus perituri non habebitur, si eam nolentem sibi solvere; quod iuramento sibi petiti dari, non acceperit in vxorem; nisi consensus de praesenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsecuta.

NOTAE.

a **Panorm.** Ita etiam legitur in 1. collecti, sub hoc simul, cap. 4. & post Conell. Lateran. p. 6. cap. 1. idem Hypoconi Archiepiscopo Panormit. cui etiam referribit Alex. III. in cap. super eo, de usur. cap. in Archiepiscopatu, de rapior. de quo plura refert D. Roehus Pyro tom. 1. Si cilia, in notitia Ecclesiae Panormit. fol. 119. & nos de Ecclesia Panormit. egimus in cap. 4. de elect. b Si vero aliquis. Hae verba repetuntur in c. 3. de condit. appof. & huius textus meminit Vtbanus III. in cap. 4. eod. titul.

COMMENTARIUM.

INTER alios modos, quibus sponsalia dissoluantur, quos reuertit Costrous de spons. fol. 14. Borel, tom. 5. decis. 21. n. num. 370. enumeratur diuturna absentia sponsi, l. 2. C. de sponsal. l. 2. C. de repudiis: probant Cuiaze hic, & ad simul. C. de sponsal. Petrus Gregor. in presenti, de lib. 3. peris. titul. 20. cap. final. & lib. 8. synagoga, cap. 2. Canisius hic, Basilus lib. 12. de matrim. cap. 15. Guetierrez eodem tract. cap. 30. Castro Palao disp. 1. de sponsalibus, punct. 13. Giblinus tom. 1. de vniuers. negat lib. 4. cap. 1. art. 5. consil. 13. Quod tamen dicatur tempus legitimum, et sponsa, quae manet in eodem loco, possit cum alio nuptias cocontrahere, non facit apud Doctores liquet: alij enim asserunt, biennium exigi, ex l. 2. C. de sponsalibus: alij triennium, ex l. 2. C. de repudiis.

alij quadrienniū, ex cap. siue ex literis, 22. hoc simul, alij docent cum Gaio in l. sape, si de spons. sape iustas; & necessarias causas suboriri, ex quibus non solum per annum, biennium, sed etiam per triennium, quadriennium, & vltimum trahuntur sponsalia, veluti ex valedictioe sponsi, sponsae, aut morte parentū, aut ex capitalibus inimiciis, vel longioribus peregrinationibus, quae ex necessitate sunt: qui textus cum auctoritate praeferat Gaium ad legem Iul. C. P. intelligendus est iuxta ipsam legem, quā ita cauebatur: Quicumque sponsam habebit ultra biennium, sponsam eam non habere: qui ultra biennium habuerit, maritorem praemium ne fruatur. Cuius capituli legis Iul. meminerunt Sueton. Oll. cap. 54. Dio lib. 54. Zonaras tom. 2. notauit Gothofr. ad eand. legem, cap. 3. qui post Cuiaze lib. 16. obs. cap. 154. emendare intendit textum in d. l. sape, & lo legibus Longobard. lib. 2. simul. de sponsal. Iur. permittitur parentibus sponsae alij liberē eam coniungere, si post biennium ab sponsalibus monitus sponsus, vel tollat sponsam intra certum tempus, distulerit collere: illud tamen certum est, quod si certum tempus adiectum sit sponsalibus, & eo elapso sponsus sine iusta causa abfuerit, sponsa poterit eum alio matrimonio contrahere; quia tunc dies adiectus interpellat pro homine, & sponsum in mora constituit, magnum. C. de contrah. stipul. si autem oullum tempus certum adiectum fuit, reliqui omnino arbitrio iudicis, per quod tempus sponsa expectare teatur sponsum.

CAPVT VI.

Idem Eboardo a Paduano Episcopo.

DE muliere, quæ est inuita tradita viro, & detenta, cum inter vim & vim sit differentia, & utrum postea consensus intercesset, certum nobis nihil postea expressisti; exquisitiore tuæ nihil possumus respondere. b Illos autem, qui pro consanguinitate prohibentur coniungi, & postea contra interdictum Ecclesiæ sese receperint, excommunicationi debes subicere, donec tamdiu separantur, quousque legitime cognoscatur, utrum eorum matrimonium de iure possit, & debeat stare.

NOTÆ.

a **P** *Aduans.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. 5.* & post Concil. Later. p. 6. cap. 18. & in cap. de muliere de matrim. contrah. interd. & principium huius textus extat in cap. sollicitudinis, de sponsa duorum, in prima collecta. De Paduana diocesi egi in cap. b Illos.] Verba quæ sequuntur, extant in cap. 3. de matrim. contrah. ubi ea exponemus.

COMMENTARIUM.

Consoluerat Euerardus Episcopus Paduanus Alexandrum III. super questione matrimonij, quod per vim celebratum dicebatur, & cum non expressisset, an per vim præcisam, an verò per conditionatam, seu an per metum cadentem in vim constantem, an verò per metum leuem celebratam esset; Alexander non audeat questionem definire, & indecisam reliquit; cum non constaret quæ vis in matrimonio intercederet, & an talis esset, quæ matrimonium ditimeret, an quæ illud non impediret, iuxta infra adducenda in cap. cum locum, hoc titul. Illud tamen in præfenti notandum est, in hac ancipiti, & dubia questione noluisse Pontificem decidere causam absolutè, vel sub distinctionis fœdere; nam propriè his in casibus, in quibus causa non liquet, non licet iudici absolutè iudicare, ut in foro Romano obseruatum innotio: apud Romanos enim non aliter concipiebatur sententia, quam per verbum condemnandi, aut absoluenti, cum acceptis tabellis iudex, qui de causa cognoscebat, si absolutus erat, litteram A, in vna mittebat; si verò intendebat condemnare, mittebat C, quæ erant notæ absolutionis, vel condemnationis; & si teus erat mortis, mittebat litteram Ø, iuxta illud Persij *satyr.* 4.

Petrus est uirum uirum præfigere thesa.

Martialis lib. 7. epigram. 36.

Nosti nunciis quæstus, Caffrice, signum.

Est operapreium dicere thesa a noam.

E *Aufonij:*

Tantumque nomen thesa scilicet signet.

Quia apud Græcos thazaros significat mortem; & ita per primam litteram exprimebatur mortis sententia; & si dubia erat causa, ac iudex diffidit, siue remittere eam ad alios iudices volebat, utebatur litteris N, L, idest, *non liquet*, quibus causa ampliabatur, leg. *Pomponius* 13. §. ultim. ff. de recept. arbit. leg. *Diui fratres* 27. §. ultim. ff. de liberal. causa, leg. *Pomponius* 36. ff. de re iudicata, leg. final. ff. de interdictis, in illa l. de curionum, §. final. ff. ex quibus causis muerit. Nisi tandem intraret sibi de causa non liquere, quo casu amplius spacium non concedebatur, sed iudicato soluebatur, ut de seipso testis est *Gellius lib. 1. not. cap. 1. ad finem, & lib. 5. cap. 10.* de quibus formulis eguntur plures, quos congerant *Osualdos ad Duell. lib. 27. cap. 1. lit. C. Pichardus in manducis. 2. part. in præfud. §. 2. num. 14. & 15. Valent. lib. 2. illust. tractat. 2. de re iudic. cap. ultim. num. 15.* & ultra eos *Cuiac. lib. 6. obseru. cap. 17. Marcel. Donatus claud. ad Tit. Lincium lib. 43. tom. 6. thesauri. Franciscus Robortellus cap. 25. tom. 1. eiusdem thesaur. crit. Sazarus ad Sidenium cap. 9. Demetrius ad Resonum, lib. 9. antiquar. pag. 947.* Unde cum in præfenti dubia esset quæstio, siquidem non exprimebatur vis quæ intercesserat in matrimonio, non potuit certa proferri sententia, ut in cap. sunt ex litteris 22. hoc titul. ibi: *Quod si de his non constet ad plenum, tandem cognoscas de causa, donec de his ad plenum sufficienter instruaris:* ut etiam in simili causa dubia matrimonij suspenditur iudicium, & adhibentur alie probationes in cap. causam matrimonij, de probat. cap. ex litteris, de consanguin. & affin. licet in aliis causis, aut in ipsius matrimonialibus, cum non ita dubie sunt, ac erat causa, de qua in præfenti, solet sub conditione respondere, cap. veniens, cap. consultatio, hoc titul. cap. 1. de eo qui renunciat Episcop. cap. 9. de clericis excommunicat. notauit *Petrus Gregor. in cap. 1. hoc titul. num. 58.*

CAPVT VII.

Idem a Cant. Archiepiscopo.

EX litteris, quas super causa matrimonij cuiusdam iuuenis R. nomine, & Mariæ filiz Gilierti de sancto Leodegario transmisisti, tua sollicitudo nobis innotuit, quam in ipsius negotij examine seruauisti. Quia verò absentibus partibus veritatem nequiuimus plenariè indagare, nec causam ipsam ad te remittere, à quo pars mulietis

ad

ad audientiam nostram noscitur appellasse, eam Venerabilib. fratribus nostris b Vinton. Herford. & Baton. Episcopis duximus committendam: ideoque f. r. per A. f. m. quat. partes adire eorum presentiam, cum ab eis fuerint excoctæ, & quod ipsi indicauerint, inuolubiliter obseruare cont. & ap. cef. compellas. De hoc autem, quod circa finem litterarum consuluisti, quid debeat obseruari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter quod alter propohit; hoc tuum volumus discretione tenere, quoniam inspicendum est iudici, si matrimonium contracturi ad id faciendum sint idonei scientiæ & ætate. Quo cognito si alter aliter intellexerit, quod alter proposuerit, ad communem verbi intelligentiam recurratur, & cogatur uterque verba prolata in sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare. Quod verò quæsiuisti, an debeat appellationi deferri, ubi sub eius prætextu noscitur adulterium, vel aliud erimen committendum: consulti. t. breuiter respondemus, quod ubi notorium esset adulterium, vel aliud erimen committendum, si ap. interpositæ deferretur, deferri nollemus; nolimus enim incestus, vel adulterij materiam aliquibus ministrare.

NOTÆ.

a *Annor.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc signo*, cap. 6. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 20. & p. 41. cap. 3. & p. 10. cap. 3. ubi non improprie textus hic compilator sub titulo de interpret. verbor. nam in presenti casu non erat dubium, quin sponsi animus esset contrahere; sed quia forte non eiusdem idiomatis erant, vel quia ex occasione, seu causa aliter asserbat, se pactorum connoturum verba quædam non bene petcepisse, aut longe aliter accepisse, quoniam pars aduersa proferbat, nec tamen propterea à sponsalium file se abducebat, vnde quæstio tantum vertebatur de interpretatione verborum.]

b *Pœmen. & Herford.* Litteræ huius de legationis erant in cap. 3. de *matrim. contrah.*

COMMENTARIUM.

2. *CONCLUSIO TRADITUR ET PROBATA.*
EX hoc textu sequens communiter traditur assertio: Si coniuges matrimonium, vel sponsalia contrahant per verba obscura, sequi tenentur communem intelligentiam. Quæ conclusio probatur per argumentum ex l. *Libro 9. vers. non enim ff. de supellectil. legat. l. liberorum, t. quod tamen ff. de l. g. a. 3. l. articulus ff. de v. f. Illustrant vltra equitatis à Barbosa in præfenci Cuiac. Casilius, & P. Greg. hic.*

3. *IMPRONA- TURA TRADITA ET PROBATA.*
Sed pro dubitanti ratione in præfencem assertionem ita insurgo: Matrimonium contrahi debet per verba consensum experientia, cap. si inter 31. hoc simil. sed idem est nihil dicere ac obsecrare dicere, l. de atate, & nihil interesse ff. de interrog. astum. l. sed si populus, & si per ff. de instir. actione: ergo matrimonium per verba obscura contrahi nullum est. Accedit i nam verba obscura sunt intelligenda non secundum communem acceptionem verborum, sed secundum singularem proferentis intentionem, l. cum quidem, C. de v. f. l. non aliter, ff. de legat. 1. præcipueque attendi debet causa propter quam dicta sunt, cap. intelligentia, de v. f. ut quod actum est, potius valeat, quam petat, l. ubi est 21. ff. de rebus dubiis, l. si vos ante, ff. locati. Deinde in contrahiendis verba obscura sunt interpretanda iuxta proferentem, quia potius apertius legem dicere l. veteribus 19. ff. de pactis, l. Libro 2. l. cum 1. 23. ff. de contrahend. emptio. l. quidquid 9. §. 1. l. si ita 140. §. 1. ff. verbor. obli. l. pariter 66. ff. de acce-

ptil. l. inter 83. §. 1. ff. de verbor. obli. l. si leuius 61. §. 1. quis 66. ff. de iudiis: quo modo accipiuntur textus in l. Avlarus 49. ff. de obli. & alii. l. si arborum 17. §. ultim. ff. de seruit. verb. l. in contrahenda 172. ff. de reg. iur. dolo enim proximum est non aperte loqui, l. ita que 43. §. ult. ff. de contrahend. emptio. l. qui liberatus 69. §. ultim. ff. de emitt. Explicat Bronehorst tem. 1. assen. 40. licet contingit in iuramento, cap. quæcumque, cap. humane 22. quæst. 5. ergo cum matrimonio sit euentualis, non secundum communem acceptionem, sed contra proferentem verba obscura sunt interpretanda.

Quæ difficultate non obstante vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, formam sacramenti matrimonij consistere in consensu per legitimæ signa, aut verba electo, cap. sufficim 27. q. 2. cap. tua nos, hoc tit. Concil. Florentin. §. septimum sacra. Vazquez de *matrim.* cap. 9. Basilius *codicell. lib. 1. cap. 7.* Vela in cap. si. *mal. de præcur. in 6. mem. 11.* & ita consensus est condicio sine qua non habet matrimonium potest: nec vlla humana potestate fieri valet, ut matrimonium detur sine consensu; Deus tamen ut Dominus voluntatis humane facere potest matrimonium sine consensu contrahentium, ut ex matrimonio Adami & Olee, probat Victoria in *relell. de matrim. num. 4.* Petrus Sotus in *eodem relell.* etsi contrarium tenent Sanchez *lib. 2. de matrim. disp. 26. num. 5.* & ita non tepognate quominus Deus coniungat aliquos in matrimonio absque consensu ipsorum, dicit scilicet utrique mutua potestate sui corporis alietius ad vsum matrimonij, quo ipsi essent veri coniuges, nullo ipsorum actuali consensu interposito, agnouerunt Palae in *4. diffinil. 37. disp. 1.* Valentia 3. *part. disp. 10. q. 3. part. 1.* Rebellus 2. *part. tem 2. q. 10. num. 26.* Gaspar Hurtad *disp. 3. de matrim. diffinil. 6.* Egidius de Coninch de *sacramentis 3. part. disp. 24. num. 49.* Verum ergo est, Deus per se non posse efficere matrimonium inter P. & M. prout est contractus, quia istud non potest celebrari absque consensu viri & femina: ut docent Sanchez *lib. 2. disp. 26.* Dicitillo *disp. 2. subit. 6.* At verò matrimonium proptet est vinculum, & ideo mutuum ex instituta in corporibus, potest fieri à solo Deo absque consensu libero P. & M. quia Deus potest dare damnum corporum. Merula *de matrim. diffinil. 7. sect. 1.* alij apud Dianam p. 9. *tract. 1. resel. 52.* consensus autem potest explicari per prokocatorem aut per interpretem, quam-

A.
De LEGITIMIS
HO COM-
MUNIS RE-
SOLUTIO
AD MATRIMONIVM.

uis testes presentes non intelligant linguam. *Dian. part. 10. tract. 13. res. 17. vel signa, sine notu quia non minus exprimitur consensus signis, quam verbis, l. Paulus, ff. de ratam haberi, l. reprehendenda, C. de iurib. stipul. pluris concessit verbis. in axiomat. verbo Voluntas.* Vnde minus potest contrahere matrimonium, *cap. cum apud. hoc sicut & qui fornicem consensum coniugalem expriment annulum subarchatorum tradit, ex consuetudine provincie ad hoc designatum, legitime consensit. cap. final. de desponsationibus.* Si autem prius non precedat consensus fornicem per subarchationem, non celebratur matrimonium, *cap. verus, de p. l. lator, de re iudic. Basil. lib. 1. de matrim. cap. 1. 1. 2. & 19. Arniseus de iure canon. cap. 1. §. 1. Item qui parentibus filiorum nomine eorum parocho & testibus expressum coniugalem consensum praestantibus ipsi filii taceverint, consensus ille sufficiens est ad matrimonium filiorum, *cap. xiii. §. final. de desponsationibus, qui licet loquatur in sponsalibus, ex communi tamen Doctorum consensu ad matrimonium extendi debet, licet dubitent Diana part. 3. tract. 4. res. 172. Basil. lib. 1. de matrim. cap. 14. licet postea idem Diana p. 10. tract. 3. contra Basilium id etiam extendat ad tutorem, vel curatorem respondentem pro pupilla. Signis etiam matrimonium contrahitur, si viro exprimentu consensum femina manum porrigat, *cap. 1. de sponsa dux.***

Sed ut ad praesentem textum accedamus, sciendum est, variè exponi à repetentibus; aliqui enim illud accipiunt, quando matrimonium contrahitur inter personas diversè idiomatis, quo casu per interpretem coherari solet, sicut exteri contractus, *l. 1. §. finali, in fine, ff. de verb. obl. & tunc si alter ex contrahentibus dicat, se non intellexisse verba interpretis, recurrendum esse ad communem intelligentiam: Ita docuerunt Gloffa, Abbas, & Praepositus hic, Marci Anton. lib. 3. instit. canon. tit. 11. num. 37. & dicit communem Couat. in 4. 2. p. cap. 4. qui docent, eo casu consideranda esse verba precedentia tractatus, & alios casus, ex quibus pendatur, an matrimonium, vel sponsalia contraxisse videantur. Alij accipiunt praesentem textum, quando contrahentes sunt eiusdem idiomatis, ut in praesenti erant, cum fuissent eiusdem dioecesis, quia verba duplicem sensum accipiebant, quia sophisticè prolata erant, nempe: *Contraho tecum dices terra cooperiet oculos meos;* nam haec verba secundum communem acceptionem sonant, idest donec mortuus sepeliatur; ideo non est audiendus qui illa protulit, si dicat, se aliud sensisse, idest donec viuos cooperiam oculos meos: Ita Abbas in praesenti, n. 3. Praepositus coluim. 3. Couat. ubi supra. Quod habet locum in foro exteriori, in foro vero conscientiae haec verba sophisticè prolata ad decipiendam mulierem intelligi debent secundum intentionem proferentis, *cap. tu nos, infra hoc tit. ubi Gloffa verbo mulierem;* docent Hostiensis hic, Abbas num. 6. Praepositus coluim. 4. His casibus suppositis decidit Alex. in praesenti, contrahentes per verba obscura communem verbo-*

rum interpretationem sequi debere, si in aetate legitima, differere quoque iudicio matrimonium contrahere voluerint; ceteris decisionibus ratio ex eo provenit; nam cum in matrimonio consensus pro substantia exigatur, & verba animum expriment ad cognoscendum consensum vel dissensum, verba obscura intelligenda sunt eo modo, quo homines ea accipere solent; quo casu non potest testis declarari consensus verba proferentis obscura, *ex dicta l. Labor, vers. non enim: d. l. liberorum, §. non tamen.* Quae ratio procedit sine contrahentes sint diversè idiomatis, sive eiusdem; siue per interpretem, siue per se ipsos contraxerint per verba obscura; quia semper iuxta communem acceptionem explicanda sunt. Constat: hic supra. Vnde quotiescumque per verba obscura contrahitur matrimonium, observanda est praesens decisio, quamvis, ut dixi, & ex integra huius textus constat, in praesenti specie contrahentes essent eiusdem idiomatis, & contraxissent ipsa voxte absente, ut constat ex *cap. per litteras, de matrim. contr. ubi refertur praesentis textus casus, & si homines testè intelligentes adhuc dubitent, per alias coniecturas declarari verba obscura debent, si sermo plurimum, §. fin. ff. de legat. 1.*

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, quia obscurum de iure modo accipitur, Primò quando ad interpretationem deduci non potest, ut in dicta l. de atate, §. nihil interest, l. duo sunt Titij, ff. de testam. inter. cap. ad hoc 10. de rescriptis. Secundò quando obscurum interpretari valet; quo casu procedit praesens textus, quia in eius specie verba obscura per communem acceptionem explicari poterant. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis deductum ex dicta lege (*non guidam, non aliter*) nam cum in te sua quilibet sit moderator & arbitet, *l. in re mandata, Comandari,* maxime in ultimis voluntatibus, *vers. de impiis, vers. disponat testator, & erit levis* si ex testatoris mente vel voluntate certum constituerit, vel per coniecturas deprehendatur, illud est observandum etiam contra verborum proprietatem, *ex d. l. iuribus, & aliis relatis à Mantica de coniecturis lib. 1. in prin. cap. Ceterum si de testatoria mente non constituerit, nec etiam per coniecturas, verba obscura secundum communem verborum acceptionem explicanda sunt; dist. leg. Labor, dist. leg. liberorum, §. quod tamen Cassius.* Nec obstat aliud augmentum ipsius dubitandi rationis; nam verum est in iudiciis verba obscura intelligi iuxta mentem proferentis, *leg. si quis intentione, 66. ff. de iudiciis, leg. inter 73. §. 2. ff. de verb. oblig. leg. in ambiguis 96. ff. de reg. iur.* quando obscurum refertur ex libello, non ex probatione; quia tunc intelligitur secundum iuris traditiones, ut notatur in *cap. in praesentia, de probat.* Similiter & in contractibus verba obscura explicantur contra proferentem, *ex dicta leg. verborum.* Sed hoc non procedit quando ambiguitas versatur circa consensum à contrahentibus praestitum, vel non; quia tunc secundum communem acceptionem verba exponenda sunt, ut docet Petrus Greg. in praesenti.

DISOLVITUR
TVA DUBI-
TANDO 2A-
TIO.

5.
TRADITUR
RATIO
PARENTIS
TEXTUS.

CAPVT VIII.

Idem ^a *Vigiliensi Episcopo.*

^a Sponsam autem alterius, si ^c est nobili ætatis proxima, nullus consanguineorum Saliquando sibi matrimonio potest copulare.

NOTÆ.

1. ^a *Vigiliensi.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. 7.* & post Concilium Lateran. p. 6. cap. 3. & p. 2. cap. 4. In dicta autem collectione additur pars capituli *cum sit Romana*, vt cognoscimus in præsentis referri partem textus in cap. *cum sit Romana*, de *simonia*. Etiam alia pars huius textus extat in cap. 11. de *despons. impub.* in c. collect. De Vigiliensi diocesi egi in cap. 8. de *uac. & qual.*
2. ^b *Sponsam.* De præsentis tantum, exponit Cuiac. hic; sed rectius Icterus Gregor. in c. 4. *supra*, etiam de futuro exponit, propter impedimentum publicæ honestatis, de quo egi in dicto cap. 4.
3. ^c *Si est nobili ætatis.* In hac sexta collectione legitur *maximè*, sed certe abundat, & est Glossa Alani antiqui compilatoris; cum etiam non sit nobilis ætatis sponsa, non possit defuncto sponso ab eius consanguineo in uxorem duci, cap. 6. de *despons. impub.* Nec contrarium probatur in verbis relatis; nam in eis non intendit Alexander III. docere, non aliter ex sponfalibus otiri impedimentum publicæ honestatis cum sponso consanguineis, quam si sponsa esset nu-

bilis ætatis eum spondebatur; sed sponsum consanguinei non posse consanguineum in uxorem ducere, si nobilis ætatis est: nam si non est nobilis ætatis, ex alia potissimum ratione eam ducere non valet, videlicet ob ætatis defectum: & ita verba relata respiciunt potius matrimonium contrahendum à consanguineo, quàm sponsalia celebrata ab sponso; quia nihil interest si sponsalia valuerunt, an esset nobilis ætatis, vel non, puella, vt à consanguineo sponsi duci non possit. Quæ interpretatio facile probatur, si textus hic legatur prout idem in cap. 11. de *despons. impub.* in c. collect. vbi ita habetur: *Si puella infra XII. annos alicui desponsata fuerit, vel sponsus aliquem infra XIII. annos desponsatus, antequam ad annos peruenierat matrimonio apertus, à pacione nuptiali recedere, & ad aliud matrimonium conuolare non possunt. Sed si puella ad nobiles annos, & sponsus ad annos apertis matrimonio peruenierit, tunc de pacione illa complenda vel recipienda sunt audiendi; & ad complendum matrimonium ab illis, qui matrimonium hactenus commouendi, sponsa autem si nobili ætati proxima est, nullus consanguineorum sponsi potest eam sibi matrimonio copulare.*

CAPVT IX.

^a Idem *Abbatib. S. Cadmundi, & de Remescia.*

EX parte Eminæ mulieris intichatum est auribus nostris, quod Andreas sibi coram sacerdote quodam & diacono, & aliis plerisque, tam clericis, quàm laicis ad hoc conuocatis iuramentum præstiterit, quod eam ab eo tempore pro coniuge teneret, & ei sicut vxori fidem seruaret: ipsa quoque eidem Andreæ iuramento præstium promissit se illum pro marito habituram, & fidem ei tanquam proprio viro seruaturam. Quo facto in eadem domo diu cohabitantes sibi liberos procreauerunt: procedente verò tempore prænominatus Andreas contra iuramentum præstium prænominatam Eminam & filios ex ea procreatos reliquit, & ab eorum cohabitatione recessit. Quia igitur nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, & tunc eam sibi reconciliare debet, aut ipsa viuente ^b continere; nec nos sustinere debemus, vt prædictus Andreas iuramenti præstiti religionem infringat: d. v. per A. f. p. m. quat. rei veritate diligentius inquisita, si propter superius dictum est, ita esse inueneris, eundem Andream moneatis studiosius, vt suæ salutis consulens, & superinducta, quam habet, prius dimissa, ad uxorem suam redeat, & eam maritali affectione pertractet, & reatum suum condignâ satagat penitentia expiare. Quod si communionis vestræ acquiescere fortè noluerit, vos eum, & superinductam omni oc. & ap. rem. excommunicationis vinculo innodetis, & usque ad dignam satisfactionem præceptis ab omnibus sicut excommunicatos cautiùs euitari.

1. ^a **I**dem.] Ita etiam legitur in prima collectio-
ne, *sub hoc titul. cap. 8. & post Concil. La-*
teran. part. 6. cap. 15. non ita, sed *Abbasibus*
Sancti Cadmundi & de Ramefia; legendum esse
iam notavit Caiac. in *presenti.* De Abbate san-
cti Cadmundi egi in *cap. Abbas*, de his que vi-
de monasterio de Ramefia egi in *cap. 1. de delo*
& contumacia.
2. ^b **Cominere.**] Quatenus per adulterium dis-
solvatur matrimonium quoad forum, ita ut
non possit innocens vicente adultera aliud ini-
re coniugium, exposui in *can. 9. Concil. 9.*
Illiber.

COMMENTARIUM.

3. **C**onsensum legitimè præstitum per verba,
aut legitima signa, desiderari pro forma
matrimonij, supra in *cap. 7.* probavi: unde con-
sultus Alex. III. in *presenti* casu, an cum
vir promissit, seu iuravit, se ab eo tempore ma-
lierem aliquam habiturum pro vxore, & tan-
quam vxori suam fidem seruaturum, & vicissim
illa promissit eum habiturum pro se marito, &
quali marito suo fidem seruaturum, validum
contrahatur matrimonium, ita ut maritus vxor-
em hac forma ductam deferens cogendus sit ad
eam redire? Ex responder Alex. III. cogendum
esse ad eam redire, & matrimonium validè, &
efficaciter fuisse celebratum. Dubitandi ratio ex
eo nascebatur, quod verba contractus matrimo-
nij collata in tempus futurum, non inducunt
matrimonium, sed sponsalia de futuro, *cap. de il-*
lis, 5. cap. si inter 31. hoc titul. sed illa verba, *pro*
coniuge habiturum, sunt futuri temporis: ergo
consensum de presenti ad matrimonium neces-
sarium non exprimitur. Sed merito contrarium
decreuit Alex. III. Vt autem huic dubitandi ra-
tioni aliqui satisfaciunt, affirmant in presenti
textu ideo per ea verba matrimonium declarari
contractum, quia postea copula sequuta fuit
inter sponsos, ut ex integra supra relata constat.
Unde cum sponsalia quantumvis de futuro cō-
tracta, copula sequuta transeat in matrimo-
nium, *cap. si qui fidem, infra hoc titul.* ideo in
presenti casu, tanquam matrimonio citè con-
tracto, cogitur maritus redire ad eam vxorem. Ve-
rùm licet hæc interpretatio sustineri possit, ta-
men cum Raymundus omisisset ea verba, *Quod*
falso in eadem domo diu cohabitantes liberos pro-
creauerunt; satis innuit perditus vir, adhuc
et copulā non sequutā, per verba supra relata

legitimè matrimonium de presenti contrahi
siquidem illis verbis omisissis decisionem tran-
scripsit. Quare dicendum est in presenti specis
ea verba, *ab eo tempore*, &c. importare matri-
monium de presenti, ut rectè docuerunt Salu-
danus in *4. distict. 17. q. 2. art. 4. cunct. 4. Couar.*
in *4. 2. p. cap. 4. §. 1.* Gutierrez *canonic. 99. cap. 21.*
mem. 30. Marcus Antonius *lib. 5. infra tit. 11. num.*
45. Canisius, & Cuiacius hic. Nec obstat du-
bitandi ratio supra adducta; nam procedit quan-
do verba collata in futurum respiciunt princi-
palem actus, secus si denotent executionem
actus iam perfecti, ut in presenti casu; hæc
enim verba, *pro coniuge te habeo*, denotent exe-
cutionem matrimonij; quia non potest mulier
pro coniuge haberi, nisi præcedat matrimo-
nium: hæc proinde per huiusmodi verba videtur
coniuges de presenti contraxisse, argumento le-
gis illius *7. §. de acquir. heredit. cap. præterea 5.*
de officio del. 8. art. 2. §. de iurisd. Et quia qui diem
non apponit, videtur presenti die se obligare,
Item qui calendar. §. de verb. obl. præfinit Glof. 1.
hic, & per textum ibi *in cap. si quis diuini 30.*
q. 3. Non tamen ex hoc intellectu bene deducunt
Ioannes Andream, Abbas, & Prepositus hic,
Gutierrez *de cap. 21. mem. 7.* & alij relati à Couar.
2. p. cap. 4. §. 1. n. 6. quod per hæc verba, *non ha-*
beo aliam in vxorem nisi te, censetur contractum
matrimonium de presenti; siquidem repugnat
proprietas verborum de futuro, quæ non in-
ducunt consensum de presenti, & verba hæc,
habeo te in vxorem, non matrimonium, sed
sponsalia de futuro important. Præterea autem
decisio procedit in foro exteriori, in foro verò
conscientiæ attendendus est animus eius,
qui ea verba protulit, an videlicet animum
habuerit statim contrahendi, vel purè, vel
conditionaliter, de futuro, vel de presenti; quia
in eo foro animus semper attenditur, *cap. tua*
nos, infra hoc titul. docent Sotus in *4. distict.*
29. questio. 2. artic. 3. Gutierrez *ubi supra.* Tan-
dem notandum est, quod in foro exteriori ea
verba important sponsalia tantum, si inter
contrahentes actum est de sponsalibus contra-
hendis, quia à contrahentium mente non est
recedendum, *distict. cap. tua nos, leg. semper 34.*
Digest. de reg. iur. l. 7. Canisius hic, Couar. *sup. nu-*
mer. 4. Gutierrez *num. 18.* qui idem resolu-
nunt, quando ex consuetudine regionis spon-
salia hic sæpe contracti solent: Marcus An-
tonius *supra*, qui monite parochos, ut hu-
iusmodi, verba obsecuta non admittant sed
compellant contrahentes expressè, explicitè
consentire.

CAPVT X.

Idem ^a Pictauiensis Episcopo.

EX litteris ven. fratris nostri b Saluon. Episcopi accepimus, quod cum duo nobiles
viri sui Episcopatus Vv. S. de Moltrand, & B. de Mauritania, filios & filias impu-
bescentes haberent, & spe pacis inter eos conciliande ita inier se conuenerint, quod
filios & filias mutuis ad inuicem matrimonij sociarent, & hoc tam patres, quam
filij sub iuramento se facturos promiserint, inter quos G. prædicti B. consentiente
patre, semel & iterum accipere in vxorem iuravit: cumque ipso volente ad alia

vora migrare, cum Episcopus sub distractione anathematis compellere voluit, ut secundum quod iurauerat, filiam prefati B. traduceret in uxorem, ipse ad audientiam nostram appellauit; & altera parte nuntium suum ad nos destinante, ipse nec venit, nec responsalem aliquem pro se transmisit. Quia igitur predicto G. periculosum est contra iuramentum suum venire, Et per A. l. p. & m. quat. cum exinde fueris requisitus utramque partem ante tuam coouoces presentiam, & rationibus hinc inde plenius auditis, & cognitis, si tibi constiterit, quod prefatus G. prefatio iuramento firmasset, quod filiam memorati B. duceret in uxorem, cum moncas, & autoritate nostra districtè compellas, ut ipsam nisi rationabilis causa exiuerit, in uxorem recipiat, & maritali affectione pertrahet: si verò rationabilem causam praeiudicare noluerit, eam cum omni diligentiā & studio audias, & sine canonico, omni ap. cess. decidas. Ceterum si legitime monitus indicto tuo parere contempserit, cum & partem, & fouere ipsum in sua malicia praeiulerit, excommunicationis vinculo astringas, & in tota terra ipsorum omnia diuina, praei. baptisma paruulorum, & poenitentias morientium prohibeas officia celebrari.

NOTÆ

^a *Manens.* [Ita etiam legitur in 1. collat. sub hoc tit. cap. 9. & post Concil. Lateran. p. 6. capite 16. De Pictauiensi Ecclesia egi in cap. 20. de re scriptis.
^b *Saluau.* Non rectè Glossa marginalis, quam sequitur Cuius, hic, legir Sanctonem. De Sanctonensi Ecclesia agemus in cap. 33. de v. f. c. *Præmissis.*] Parentes posse pro filiis spo-

salia contrahere, late probabimus in cap. 1. de despons. impub.

^a *Mandamus.* Episcopo Pictauiensi, non Sanctonensi; quia cum ab eo fuisset valde appellatum, non debebat causa illi iterum committi, iuxta tradita in cap. accepta, de appellat. c. *Baptisma.* Quia tempore interdicti sacramenta baptismi, & poenitentia administrari possunt, ut dicemus in cap. quod in te, de poenit. & remiss. Commentarium dedi supra in cap. 2.

CAPVT XL

Alex. III. ¹ Archiepiscopo, Episcopis, Abbatibus, & aliis Ecclesiarum Prelatis, & vniuerso Clero per Angliam, & cismaritanam terram Illustris Regis Anglorum consiliariis.

Non est vobis, sicut arbitramur, incognitum, qualiter Illustris Rex Anglorum pro discordia, quæ inter ipsum & filios suos, peccatis exigentibus est oborta, vxores eorum detineat, pro quibus sibi restituendis Rex Francorum, & geoci sui preces sollicitas nobis porrexerunt. Nos itaque attendentes, iustum & honestum esse ut viri suas petant vxores, & precibus eorum in omnibus, quæ à iusticia non discordant, volentes prono animo acquiescere, prefatum Regem Anglorum studiosè facis & attentè monuimus, eique dedimus in mandatis, ut ad communionem Archiepiscopi Cant. & Episcopi Conuentrensis, & Cant. Prioris, vel loco eius Prioris de monie Eli, si ipse adesse non poterit, vel duorum ex his, si tres non poterint interesse, vxores eorum infra x. dies post litterarum nostrarum suscepcionem restituere non postponat; si verò eas post predictum terminum viris suis non restituerit, Apostolica auctoritate precipimus, ut tota prouincia infra quam detinentur, & ad quam transferuntur, quamdiu ibi fuerint, donec viris suis non restituantur, ab omnibus diuinis officiis, praei. baptisma paruulorum, & poenitentias morientium cessent. Inde est quod vniuersitati vestrae per A. l. p. m. quat. eundem Regem Anglorum ad eas restituendas sollicitè moneatis, & exhortationibus indocatis, proponentes ei quod non minus expedit sibi eas restituere, quam viris suis ipsas recipere: & si iuxta mandatum & communionem filijs suis vxores suas infra terminum constitutum non restituerit, ex tunc in quacumque parte prouinciarum vestrarum detinentur, vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla diuina officia, praei. baptismata paruulorum, & poenitentias morientium celebretis, vel perminis celebrari, omni ap. cess. scituri pro certo, quod si contra interdictum nostrum (quod non credimus) venire tentauerint, suæ temeritatis, & transgressionis poenam debitam auctore Domino reportabunt.

1. **A** *Neliz*] Ita etiam legitur in 1. collecti, sub hoc titul. cap. 13. Anglia primum dicta est Albion, seu Albanis, ab albis rupibus, quo primum illius nauigantibus apparuit: postea dicta Britannia, à Britannis Galliam olim incolentibus. Est autem Anglia Oceani polygona insula, ab omni continente per mare discreta, & hodie in duo regna diuiditur, nempe Anglicum & Scoticum, vt latius ipsius insule descriptionem adducentes tradunt post eius nationis scriptores, videlicet Candenn, Bedam, & Polydorum Vergiliu, Petrus Gregor. hic, Carolus à Sancto Paulo in geograph. sacra, vbi refert Episcopos, & Archiepiscopos totius Anglie. Huc etiam insule additur in hac epigraphe terra climataria, per quam Alex. III, intellexit Aquitaniam, Normanniam, Britanniam, quæ provincie tunc erant in ditione Anglorum.
2. **Rex Anglorum.**] Henricus videlicet II. de quo egi in cap. 1.

Ille habuit quatuor filios, quorum tres fuerunt Reges Anglie, & quartus Dux Britannie; ac filias tres, quarum prima nupsit Regi Castellæ, secunda Duci Saxonie, tertia Regi Sicilie: & Bozium lib. 13. de signis Ecclesie. cap. 2. scribit quod Sanctus Bernardus, qui tunc vivebat, prædixit huic Regi, quod ob necem S. Thomæ Cantuar. eius posteri semper inter se digladiarentur. Sed ex temporum serie cum recessit Richardus Smithicus in floribus Anglie, lib. 4. sect. 1. qui portius hanc paxnam refert ad Sanctum Guillelmi I. proauum huius Henrici, in populum Anglicanum, cuius posterit, tam ante, quàm post hunc Henricum, perpetuo in scipso grauissimè saeuierant, & in generatione vna delerum est nomen Guillelmi, partim filius suis, partim ipsorum liberis masculis, aut submersis, aut occisis.

3. **Discordia.**] Henricus enim tertius Rex Anglorum viuo patre appellatus, arma aduersus patrem mouit eo Ludouici VII. Francorum Regis, cuius filiam Margaretam ipse Henricus in vxorem duxerat; ob quam impietatem satis vehementer ipse arguitur à duobus Archiepiscopis, Rhodomag. & Cantuar. apud P. Blesensem episc. 33. & 47. de dum patre curabat iram filij sedare, vehementiorem reddebat. Leonora enim vxor Henrici II. ob eius pellicei furij agitata, multis verborum contumeliis ita apud Richardum & Gausfredum filios de viro est conquesta, vt eos contumaciter societatem colere cum fratre Henrico, & ei in Aquitaniam auxilium ferre contra patrem compulerit; vnde pater inuitas notus suus, idest vxores Henrici, Richardi, & Gausfredi retinebat, quare Alexand. III. in presenti iubet Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & alijs Prelatis Anglie, vt ipsum Regem moneant, quatenus filinrum vxores illis restituat, alias interdictio generali supponatur vniuersum Anglium. Narrant Guillelm. Neubr. Mathæus Paris. Polyd. Vergil. & ex eis Cuiac. & Petrus Greg. hic.

Rex Francorum.] Lodouicus VII. videlicet, iunior dictus.

Præter baptisma paruulorum & pueritibus.] Hæc exceptio in omni sententia interdicti, tam à iure, quàm ab homine lata, procedit. cap. res. p. 1. de sentent. excomm. cap. quod in te, de punit.

& remiss. vbi dicemus. Mathæus Paris. in Isacii Rege Anglie, ibi: Cessauerunt in Anglia omnia sacramenta, præter confessionem & iudicium in ultima necessitate, & baptisma paruulorum. De hac censura aliqua adduxi in cap. 2. de his que sunt à Prelatis. cap. 5. de consuetudine.

COMMENTARIUM.

EX hoc recte sequens communicat deducitur assertio: Per censuram ecclesiasticam pater compellitur restituere filio suo vxorem quam iniuste retinet. Quæ assertio probari potest per argumentum ex l. 1. §. finali, l. 2. ff. de liber. exhib. l. 3. in ult. l. ult. C. eodem titul. l. i. in ult. C. de nuptiis, cap. accedens, & in l. in consens. cap. 2. de his qui subd. occid. cum illustrant Cuiac. Canisius, & P. Greg. in presenti, Lælius Mancinus. lib. 1. de triplici iuris collat. c. 5. Renar. Chopin. lib. 3. de Domestico Regis, tit. 5. à n. 5. Rodulfus Forner. lib. 1. rer. quod. c. 6.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem læ infurgo; Inquit patrem & filium existenter in eius potestate nulla his tractari potest, l. nulla. 4. §. si à me 11. ff. de iudiciis, l. nec inter filio 16. ff. de eod. & ult. l. affioner. 7. §. eod. Legit. 16. §. si pater ff. ad Trebel. Fabet in iuriss. tit. 11. prim. & illat. 1. 1. & titul. 8. princip. 7. illat. 1. Bronchorst. rem. 1. assert. 71. Acacius de privileg. parent. prim. 3. per totum. Gentil. de boni matris. cap. 16. Castillo de alimen. cap. 13. Sed filiusfamilias, cti vxorem ducat, adhuc filius manet, & in sacris parentis, l. inter 6. §. filius, l. maritum 24. §. raterum, l. filium 37. ff. ad l. i. de adult. l. 4. C. contra maritum, l. 1. 2. 3. C. de bonis que lib. 1. §. vxorem 5. C. de remiss. infortis, l. filia 11. C. de collat. l. 1. §. ult. ff. de in iuriis, l. si cum propanti 51. C. de nuptiis, l. 3. l. nec inter 4. C. de donat. inter. ff. de interm. 1. §. idem ait, ff. eod. l. 1. §. 1. ff. de lib. agnosce. Leon. qui 18. §. si nupta, ff. de in iuriis. Vnde pater habet in sua potestate filium; & nepotem ex eo, l. maritum 4. ff. de his qui sunt sui, §. finit. ff. de pœria possit. l. 1. i. tit. 17. par. 4. late probant Tiraquell. in legibus consue. lib. 2. à num. 1. Acacius de priuileg. parent. prim. 1. num. 17. Matienzo in l. 8. titul. 1. lib. 5. Recopil. Arrius de iure consue. cap. 7. sect. 1. Igitur in presenti casu etiam prætextu vxorum nulla poterat dari lis inter patrem & filios. Deinde, nam iurisdicctio ecclesiastica, & temporalis lege diuina & profinita distinctam habent cognitionem, cap. imperium, cap. quoniam 10. cap. duo sum 96. dist. 2. cap. soluta, de matris, & obid, vbi probauit, & doctè fundat Petr. Marcha in concord. sacror. & imper. p. 1. ferè per tot. ideoque nisi ratione peccati inter laicos iudex ecclesiasticus non cognoscit, cap. non, vbi probauit, de iudiciis, legitur in presenti casu Henricus Rex, non per Pontificem, sed per Imperatorem cogendus erat vxores filijs sui restituere.

Adhuc tamen descendenda est præsens assertio, cuius ratio prouenit ex antiquissima coniunctione maritali, coniungitque insepabilitate omni iure flatur: diuino, iuxta illud Mattheo cap. 19. Relinquit homo patrem suum & matrem suam, & adherit vxori sue. Et lib. 1. Esdræ, cap. 4. habetur: Homo patrem suum relinquit, qui coniungit illam, & suam regnum, & ad multum se coniungit. Et iure ciuili patet retinens filiam nuptam, tenetur in eod. de liber. exhib. l. 2. ff. de lib. exhib. l. miles 1. §. si et ff. ad l. i. de adult. Paulus lib. 5. sentent. tit. 6. ait: Bene concordans matrimonium separari

4.
CONCLVIT
TRADITUR
ET PROBATUR
TIT.

5.
TRADITUR
ET PROBATUR
TIT.

1. ^a *Santha Agatha.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo, cap. 16.* & post Concil. Lateran. p. 50. c. 30. in dicta autem prima collectione additur pars capituli de muliere: unde cognoscitur in presenti referri partem textus in *cap. de muliere, de punis. & remis. in 2. collect.* & alia pars extat in *cap. fin. de conuers. coniug. in 1. collect.* Integra autem Decretalis legitur post Concil. Later. d. cap. 30. S. Agatha est ciuitas metropolis Neapolit. vt notauit Cuiac. in presenti.

COMMENTARIUM.

2. CONCILIO
TRADITUR
SE PROBATA.

Cum in presenti casu consultos fuisset Alex. III. an cum Titius sponsalia eorum fuisset cum Maxia, & superuenisset Sempiternus consanguineus ipsius Titij, denunciassetque Episcopo se cum sponsum cognouisse, licet propter ipsius mentem & potentiam id publicè fateri non audeat, matrimonium impeditur? Respondit ipsum impediri, nisi iuramento esset firmatum. Ex quo Pontificis responso talis communiter deducitur assertio: *Deposito vnus testis asserentis subesse impedimentum inter sponsos, sufficit ad impediendum matrimonium contrahendum, nisi sponsalia preterierint iurata.* Probant eam textus in *cap. super eo, cl. 2. de testibus, cap. super eo, de consanguin. & affin. l. 1. §. 1. in 9. part. 4.* Illustrant Sanchez. Gutierrez. & alij congeſti à Barb. in presenti, quibus addendi sunt Cuiac. & Canisius hic: idem Cuiac. in *cap. de illo, cap. super eo, de eo qui cognouit, Frecht. de soma lib. 2. cap. 5. num. 1.* Didacus Perez in *l. 8. tit. 15. lib. 2. Ordin. gloss. 1.* Noguez. alleg. 23. n. 113.

3. IMPROBATA
TUA
DITA
ASERTIO.

Sed pro dubitandi ratione contra præsentem assertionem ita arguuntur: In ore doctum, vel trium fiat omne verbum, *cap. in omni, de testibus, l. 1. ubi numerus §. 1. ad. vnde utroque iocè cauetur depositioni vnus testis standum non esse, cap. tenemus, de testibus l. iurijurandi, C. sed. ergo nec ad impediendum matrimonium vnico testi fides adhibenda est. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam si de dissoluedo matrimonio agatur, non sufficit vnus testis depositio, *cap. consanguineos 35. q. 6. cap. 3. qui maritus accusare: ergo nec vt impediatur, præcipue quia si agatur de matrimonio impediendo ob affinitatem, vt in presenti casu agebatur, affinitas non rectè probatur per vnum testem, *cap. licet, de testibus.* Augetur secundò, nam iuramentum nihil adiecit sponſalibus, *cap. 2. vbi probauit, hoc titul.* Igitur nullum datur discrimen quoad impediendum matrimonium, inter casum in quo sponſalia simplicia, vel iurata præcesserint.**

4. TRADITUR
RATIO
DUBITANDI.

Quà dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, scilicet, matrimonium impediri solà depositione vnus testis, cuius specialis, & vera ratio provenit ex anime periculo, quia videlicet, vt peccatum vitetur, vnus etiam testis testimonio fides adhibetur; nam ex vnus testis de positione saltem res dubia reddimur, *l. iurijurandi, C. de testibus;* in dubio tamen, quod anime tutius est, sequi debemus *cap. asserentis, cap. communis, hoc titul.* Ergo rectè ob vnus testis de positionem matrimonium impeditur. Quà etiam ratione credimur simili testi, etiam parte absente, contra textum in *cap. 2. de testibus, & etiam alleganti turpitudinem propriam, contra textum in cap. inter 3. de donat. l. ab mercalem §. C. de condit.*

ob turpem; & quod eius nomen non publicetur, contra textum in *cap. qualiter, §. debet de accusat.* Vnde inferitur, quod is, qui fuit causa affinitatis occultæ, tenetur illum revelare consanguineo contrahere volenti, vt ab eo matrimonio desinatur, alius peccat mortaliter: notat Gloss. hic, per textum in *cap. §. item 35. q. 3.* Item etià consanguineus admonitus non desinatur à tali coniugio, tenetur illum denunciare Episcopo, vel parochio, vt tale matrimonium impediatur, quamuis aliter impedimentum hoc probari non possit, vt docent Nauar. in *cap. Sacertes, de paris, dist. 6. non. 17. & in manuali cap. 12. n. 83.* Conarr. in *4. 2. part. cap. 6. §. 10. num. 21.* licet contrarium reneat Ioannes Maior in *4. dist. 31. §. 2. colum. 3.* Quod si tale matrimonium iam celebratum sit, igoanre consanguineo, qui fuit causa affinitatis, sciens matrimonium iam contractum, non debet impedimentum reuelare, si alia non adſit probatio; quoniam ad illud dissoluedum non sufficit eius depositio, sed necessarii sunt testes omni exceptione maiores, *cap. super eo, cl. 1. in fine, iuncta ratione capitis licet ex quadam, in fin. de testibus;* Ideoque tunc potius sileat debet, ex *cap. plerumque 2. q. 7.* Item si magnam Caedulam ex denunciatione timentur, vt resoluit Nauar. d. cap. 12. n. 88. Gutierrez. comm. cap. 1. n. 19.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, quia oppressus Basil. lib. 5. de matrim. cap. 34. asserit, non impediri matrimonium vnus testis de positione, Nam eo omisso, dicendum est, regulam textus in *d. cap. in omni,* limitari in anime fauorem, vt peccatum euitetur, ex presenti textu, & d. cap. super eo: siquidem tutius est in dubia certum accipere pro inerto, hoc est statuere potius impedimentum interesse ad impediendum matrimonium, ne si forte intercesserit, matrimonium contrahatur cum peccato, contra sacros Canones, vt in non dissimili specie probauit in *cap. 1. hoc titul.* Sed inde sequitur magnam præiudicium, si matrimonium impediatur, eum coniuges facillè cum alio contrahere valeant. Nec obstat primum augmentum dubitandi rationis, eum ex eodem principio satisfaciendum est; nam cum de dissoluedo matrimonio agitur, non militat eadem ratio vitandi peccati, immò potius ex eius irritatione timetur; idè non sufficit vnus testis ad illud dissoluedum, sed plena probatio desideratur, eum graue exinde sequatur præiudicium. Nec obstat aliud augmentum ipsius difficultatis, quo oppressus Cuiac. in hoc textu existimauit legendum esse, *maximè si iuramento firmata sit* vt sensus sit, quod etiam iuramento accedente per depositionem vnus testis matrimonium impeditur. Sed hæc interpretatio aperit repugnantiam verbis illis, *iuramentum interuenisset;* vbi vt exceptio præsentis regule ponitur, nisi sponſalia iuramento firmata sint. Et licet Gotierrez de iuramento c. 36. existimat hanc exceptionem tantum proedere in presenti casu, in quo testis vnus, & non omni exceptione maior erat, siquidem non publicè deponerat, & allegabat turpitudinem propriam; tamen hæc exceptio, vt generalem præsentis assertionis acceperit Alfonso noster in *d. l. 1. part. 4.* Quare dicendum est, quod licet quoad alia sponſalia nudà promissionem facta non differat ab eis, quæ iuramento firmata reperiuntur; tamen in presenti casu valde differunt, quia cum sponſalia iurando firmata

§.
DUBITANDI
RATIO
2. 10.

mata sunt, si per depositionem volui testis impediantur, matrimonio non sequero Ecclesia certa est de periculo, incerta autem de impedimento: & sic eligit quod tutius & securius est, ut docet Glossa in presenti, verbo Nisi, quam sequuntur Abbas in fine, Battius num. 8, Ancharanus, Henricus Boicius num. 3, & 4. Nec tunc obstat textus in cap. super eo, de consanguineo, & affini, ex quo deducunt DD. quos refert & sequitur Gutierrez supra mon. 13. Sponsalia etiam iuramento firmata solâ fama impediri adimpleri. Nam omnis solatione Glossa finalis hic, & in d. cap. super eo, dum docet potiorē esse probationem per famam, quam per vnam testem, quam sequuntur Abbas, Prepositus, & alij in d. cap. super eo, eam improbat Couart. supra num. 10, nam ea omnia dicendum est in d. cap. super eo, non fuisse sponsalia iuramento firmata, sed tantum fide datâ de futuro matrimonio celebrando, & sic matrimonium non impediri per famam, de qua, & quomodo probetur, agemus in eo textu.

Sed supra traditis opponi solet textus in cap. vbi in tua, hoc ritual. vbi ad impedendum matrimonium requiritur, quod denotans impedimentum, sit persona gravis, & quod de fama, vel scandalo deponat. Sed in presenti specie nec erat persona gravis, nec docebat de fama, vel scandalo. Ergo non debuit matrimonium impediri. Cui dissoluitur, omnia Glossa ibi, responderet, quod in illius textus specie impedimentum consanguinitatis poterat per alios probari, unde denderatur, quod denotans sit persona gravis: at verò in presenti specie impedimentum hoc affinitatis, ortum ex copula secreta, non poterat per alium, quam per ipsum denunciantem probari, ideò admittitur, etiam si socius eriminis sit, & alleget turpitudinem propriam; quia quandoque veritas per alios probari non potest, admittuntur inhabiles, l. consensu, §. final. C. de repudiis. c. p. versu tunc, de probationibus. Quæ autem dicitur persona gravis, relinquitur arbitrio iudicis, ut probat Menochius de arbitrariis, casu 69. & 143.

6.
EXPOSITIO
TEXTUS IN
CAP. CVM
INTRA
HIC IST.

CAPVT XIII.

Idem Procuratori & Canonicis a Soranis.

Veniens ad Apostolicæ Sedis elementiam Mariota latix præsentium, supplicat nobis insinuatione monstravit, quod dum esset in adolescentia constituta, quando in adolescentem adamavit in tantum, quod uterque inter se de matrimonio contrahendo sub trimum personarum testimonio præstitit iuramentum: quod parentes ipsius mulieris ignorantes, eam inuitam, & reclamantem, alij in vxorem tradiderant, quem ita exhorruit, quod se ab eo nullo modo cognosci permisit. Cùmque publicè profueretur, quod à priori viro cognita esset, atque iurata, Episcopus Soranus, qui tunc erat, eos ante præsentiam suam fecit venire, & cognito, atque probato, quod inter eos ita proxima esset linea consanguinitatis, quod insimul non possunt, nec debent de iure coniungi, ipsos ad inuicem separavit. Cæterum cum causa ipsa tractaretur, & viro, cui tradita fuerat à parentibus, consentire noller, ipse aliam vxorem traduxit, & ista cuidam Ptolemeo nomine publicè in conspectu Ecclesiæ nupsit. Sanè cum de illo filium genuisset, pater istius Ptolemei quæreos occasionem divorij faciendi, ei opponit, quod filium suum non potuerit, nec debuerit in virum habere, eo quod ab alio viro, qui nunc defunctus est, prius desponsata fuisset. Quia verò assertioni eius fidem, sicut non debuimus, non adhibuimus, nec hoc posuimus sub silentio præterire, eam ad vos duximus remittendam: d. v. per A. l. p. m. quæ huius rei veritate plenius compenâ, si ioueritis, quod prædicta mulier à prædicto viro iudicio Ecclesiæ fuerit separata, & ab eodem Ptolemeo sine contradictione Ecclesiæ in vxorem traducta, & ille, cui à parentibus inuita, & renitens copulata est, de præfati vita decesserit, prædictum Ptolemeum moneatis, & districtè compellatis, ut præfatam M. postpositâ occasione recipiat, & sicut vxorem suam diligere studeat, & maritali affectu tractare, alioquin eum, & superinductam, & patrem etiam ipsius, si huic rei resisterit, excommunicatione innodetis, & usque ad dignam satisfactionem sententiam ipsam faciatis inuolubiliter obseruari.

NOTÆ

1. a Soranis.] Ita etiam legitur in collectione prima, sub hoc ritual. cap. 17. Sora civitas est Italiz, quam Plinius in prima regione apposuit: Strabo in felici Campania vult collocatam esse: Ptolemeum inter Latina oppida enumerat. Fuit Colonia Romanorum, & in ea Proconful ad ius dicendum fixum tribunal habebat, ut plura refert de eius situ, & eladibus Vghell. tom. 1. Ital. sacra, p. 2 fol. 156. Habet Ec-

clesiam Cathedralē B. Virginis dicatam, quæ est ex suffraganeis Romane Sedis, immediateque Romano Pontifici parit: vnicam dignitatem tantum habet, Primiceriatu videlicet, Canonicos noem, & quatuor beneficiatos, ut refert Vghellius supra: unde licet Cuiacius in presenti retineat vocem, procuratori, legendum existimo, Primicerio, cum sit in ea Ecclesia exopt ipsius Capituli, ut in aliis est Decanus. Refertur Alexander autem ipse, & Capitulum in presenti, non quia Episcopalis Cathedralis

thodra vœuisset, ut Cuiacius in præfenti voluit, sed quia Conradus eius Præsul XI. à Frederico Henobatba, tanquam Alexandri III. maximus fauor, depulsi à Sede fuerat, qui cum Romam venisset, ab Alexand. III. Cardinalis Sabinus creatus fuit, ut refert Vghellius vbi supra, folio 157.

^{2.} *Trinum presonarum testimonio.* Testes nuptialis adhiberi non solum iure canonico compertum est, ex cap. 4. & 5. de clauis. despons. in 2. collect. qui etiam in prætermissis post notas Anton. Augustini; verum & apud Gentiles. Donatus in 4. Amad. ibi: *Quale enim matrimonium est, vbi nullus testis interfuit?* Apuleius lib. 8. de asin. mures, ibi: *Imparet nuptia, & præterea in villa sine testibus, & parve non consentiens facta, legitime non possunt videri, & per hoc spuris iste nascitur.* Et plerumque tres adhibebantur; unde in obituagione D. Hieronymi in Susannam illo

in loco, si tredecim testibus sponsalibus consummatis, quous famina viro coniuncta, reponit Cuiac. hic pro tredecim tribus, cum esset scriptum per notas.

^{3.} *Parentes.* Non pater, aut mater, sed alij consanguinei, ut rectè probat Cuiacius hic.

^{4.} *Pro Ptolomeo.* Pro Bartholomeo Ptolomeum dictum fuisse credit Anton. Augustin. in notis ad hunc textum, quia apud Italos Petrus & Bertra, pro Alberto, & Alberta communiter dicuntur.

^{5.} *Trallare.* Et ita non solum lite contraxit validè primò primum matrimonium; quod contrarium procedit in electione facta primà non cassatà, ut probavi in cap. consideramus, de elect. vbi rationis discrimen adduxi.

^{6.} Speciem huius textus refert Cuiacius in præfenti, & ex eius decisione deducitur, matrimonium metu grati contractum esse ipso iure nullum; quod latius exponemus infra in cap. veniens.

CAPVT XIV.

Alexander III. a Papiensi Episcopo.

Cum locum non habeat consensus, vbi metus, vel coactio intercedit, necesse est, vbi assensus cuiusquam requiritur, coactionis materia repellatur; matrimonium verò assensu solo contrahitur, & vbi de ipso quaeritur, plenà debet securitatè gaudere, cuius est animus iudicandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, qui de ioculis solet nuptiis provenire. Quocirca f. t. p. A. f. m. quatenus puellam, de cuius matrimonio inter Siderius, & Canos eius tuos, quaestio sub tuo fuit examine ventilata, in domo, in qua eam posuisti, ita quod nihil eam timere oporteat, facias eam honestè tenere, donec præscripta causa fuerit sine canonico terminata, ut sententia sine contradictione cuiusquam valeat executioni mandati.

NOTÆ

^{1.} *Papiensis.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo, cap. 19. in aliis autem codicibus legi electo, testatur Anton. Augustin. in notis ad hunc textum; & rectè, nam temporibus Alexandri III. Petrus Papiensis Episcopus, qui per triginta annos ipsam Ecclesiam rexit, conciliabulo à Frederico Imperatore congregato interfuit, repudiatioque Alexandro III. veto Pontifice, victorem Antipapam sequutus fuit, quare ab Alexandro III. in Concilio Claronont. vsu pallij, exterius exutus privilegijs, horrendo anathemate percussus fuit, donec Alexand. III. pace iocit cum Imperatore, schismaticos Episcopos admisit ad pristinam Ecclesiæ communionem. Interim tamen electus fuit per annum 1162. Syrus in Episcopum Papiensem, vt ex Sigonio refert Vghellius tom. 1. Italia, in Ecclesia Papiensi, num. 69. Vnde credo hanc Syro Alexandrum in præfenti referbere. De diocesi Papiensi nonnulla notavi in capite 1. de testibus eligendis.

COMMENTARIUM

^{2.} Supponit Alexand. III. in hoc textu, ad matrimonium desiderari consensum plenum, &

spontanèum, omninoque liberum, vt sequenti commentario probabimus. Et vt faciliè de voluntate puellæ, quæ in vxorem postulat, constare possit, docet eam lite pendente sequestrandam esse apud honestas feminas, donec lis agitetor, & sententia proferatur, vt ita rectius executioni mandari possit. Pro cuius textus expositione sciendum est, varios casus circa sequestrationem vxoris à Doctores referri, & probari. Primus est, quando puella sponsalia contraxit infelix parentibus, & sponsus timeret, ne ipsi à parentibus aliqua vie inferatur; quo casu puellam sequestrandam esse, docent post Abbatem hic, num. 5. Carocius in trallare de sequestro, §. 1. 6. princip. num. 2. Gutierrez de marrin. cap. 37. Sanlegetius rem. 1. refut. canon. cap. 55. num. 1. quæ resolutio probatur ex l. 3. ff. de liber. homine exhib. Si autem sponsalia de præfenti fuerint celebrata, & sponsa traducta est in domum sponsi, non debet sequestrari, sed potius debet manuteneri maritus in possessione cohabitandi. Secundus casus obtingit, cum agitur de puella, quam tuor nimis festinanter nuptiis tradere vult, aut illi inaequale matrimonium parari suspicatur; tunc enim ipsa sequestratur. Corrocius vbi supra. Tertius casus, & proprius præfatis textus, est cum duo contendunt de aliqua sponsa, quam uterque petit sibi in matrimonium collocari; tunc enim lite pendente puella sequestrari, & copula interdicti debet,

ex presenti textu, cui consonant textus in cap. 2. cap. 204. de sponsa ducunt, cap. 10. §. final. iuncta Gloſſa verbo *Accedat, de re indic.* docent Gutierrez de *matrim.* cap. 17. num. 1. Tondurus Saaleg. *ſupra*, num. 6. qui alios caſus proſequuntur, in quibus vxor etiam iam dicta ſequeſtrari poſſet. Nec nouum eſt liberam perſonam ſequeſtrari, l. 3. §. in hoc ff. de li-

ber. bon. exhib. notauit Coſic. 28. q. 9. *Papir.* l. 3. §. 1. *et legat. nom.* Illud etiam redit in preſenti docetur, ſequeſtrum poſſe durare in hoc caſu non ſolum vique dum conſiſt de conſenſu pleno ipſius, verum & donec ſis fuerit finita, ſextroctaque prolata, vt ita facilis ipſa executioni mandari poſſit, vt in cap. penult. de probat.

CAPVT XV.

2 Alexander III.

Veniens ad nos VV. laſor preſentium ſupplici nobis relatione monſtrauit, quod in domo ſua mulierem quandam recepit, de qua filium & filiam habuit, cui fidem coram pluribus preſtitit, quod eam duceret in vxorem: interim autem cum de quadam ciuitate ad propria remearet, apud domum vicini ſui pernoctauit, cuius filia nocte illa ſecum concubuit; & cum pater in lecto eius ſimul inueniſſet ſummo mane, innotuit ipſum eam deſponſare coegit, qui nuper in preſentia noſtra conſtitutus, hos conſuluit, cui poſſus adhzere deberet. Quia vero nequaquam innotuit nobis, vtum poſt fidem preſtitam, primam cognouerit: mandamus quatenus rei veritatem diligenter inquiras, & ſi inuenieris quod primam poſt fidem preſtitam cognouerit, ipſum eum ea facias remanere: quod ſi poſt datam fidem eam non cognouerit, ſecundo, niſi metu coactus, qui poſſet in virum conſtantiem cadere, eam deſponſauerit, tanquam vxori facias adhzere.

NOTÆ

Alexander III.] Ita etiam legitur in ſecondæ collectione, *ſub hoc tunc*, cap. 2. nobili tamen exprimitur, cui reſcribat Pontifex. Proponitur autem in preſenti, quod Guillelmus quandam ſcemicam in domum traduxit, ex eaque liberis ſuſcepit, & fidem ipſi dedit, contrahendum ſe eum ea matrimonium. Interim dum eam filia cuiuſdam vicini concubuiſſet, ab eius patre comprehenſus, coactus eſt eam in vxorem accipere, quæſitum eſt, an per hoc matrimonium priora ſponſalia ſoluta eſſent? Et docti diſtinguit Pontifex ita, vt ſi prius ſcemicam cognouit, & poſtea ſponſalia eum ea de futuro contraxit, per matrimonium eum ſecondæ celebratum ſoluta fuerint priora ſponſalia de futuro, niſi hoc matrimonium per vim mainent, ſive magiſtralem, vt Filgentius aiebat, celebratum ſit: ſi vero poſt ſponſalia de futuro contracta cognouit eam, quia per talem copulam ſponſalia tranſeunt in matrimonium, *cap. penult. & alim.* hoc *tunc*, aded vt contra hoc matrimonium præſumptum probatio in contrarium non admittatur, cap. 6. de *remdit. appoſit.* ſecundum matrimonium nullum eſt, etiam ſi eo metas non interceſſerit.

COMMENTARIUM.

EN his tribus deciſionibus vna, eademque doctetur ſententia, quam pro concluſione diſputandam proponimus: *Matrimonium ex metu graui eadente in virum conſtantiem celebratum nullum eſt.* Probat eum textus in cap. de muliere 6. cap. ad id 21. cap. conſultationi 28. cum ſequenti, hoc *tunc*, cap. ex litteris, de deſp. impub. cap. 2. de eo, qui duxit in matrimonium, cap. propterea, cap. ſignificauit, eod. cap. accedens, de procuratoribus.

Trident. ſeſſ. 24. de reformat. matrimoij, cap. 9. l. ſi parte 22. ibi: *Qui inter inimicos non contrahitur*; Digreſtis de *rius nupciarum*, l. ſi mulier, §. ſi *das*, ff. de eo, quod metas, l. 10. tit. 2. *partia* 4. Illuſtant vltra congeſtos à Barboſa in *preſenti*, & lib. 1. v. 2. & v. 75. Baſilius *Legion. de matrim.* lib. 4. cap. 14. num. 2. Anton. Perez *cod. 21. ad diſp.* 17. per totam, Richetus ad *Saluianum* fol. 334. Luna & *Atellanus* lib. 2. de *iuris ratione*, cap. 10. num. 201. Cabrerus de *metu* lib. 2. cap. 29. num. 60. & 82. Petrus Gregor. lib. 3. *part. tit. 21.* cap. 8. & in cap. *mulier, hoc tit.* *Atreſius de iure conub.* cap. 3. ſi 2. §. Chriſtiſmus *tom. 1. decif.* 335. Macedo de *clau. Petr. lib. 4. de matrim.* cap. 2. fol. 580. Dekerus lib. 1. *diſſert.* 9. Medrand de *conſenſu conub.* cap. 23. cum ſequenti. plures ex Moralitiſtis, quos reſert Leander de *matrim.* tract. 9. diſp. 16. queſt. 70. Bröcherſt. *centur.* 3. *enantioph. aſſert.* 5. Tapia *tom. 1. carb. lib. 1. queſt.* 3. *art. 3.*

Sed hæc aſſerſio diſſicilis redditur ſequenti- bus iuris principiis. Primum, nam matrimonium eſt contractus, cap. *gaudeamus, de diuor.* l. 1. §. ſi ea, ff. de *venire in poſſeſſionem*: ſed omnes contractus meten celebrati ſunt validi, l. ſi mulier, §. ſi metu, ff. de eo quod metas, l. ſi metu 82. de *adquir. heredit.* l. 35. 7. Cod. de *his qua vi, l. interpoſitis*, C. de *transſc.* Ergo & matrimonium metu celebratum, validum eſſe debet. Augetur primo hæc dubitandi ratio, nam metus reſtrictus excludit conſenſum, l. 2. §. *que erranda ff. quæſum rerum actio*: ſed matrimonium metu reſtrictus celebratum, vim & effectum habet, l. ſi parte 22. ff. de *rius nup.* ergo matrimonium metu contractum valet, & ſubſiſtit. Augetur ſecundo, nam iuramentum ſequitur naturam actus, cui adhzret, l. ſi quis pro eo, ff. de *ſoluit.* l. ſi quis iniquiſſimus 112. §. 1. ff. de leg. 1. l. final. C. de non *matrim.* præſum. ſed matrimonium metu contractum

32
IMPROR-
TUS TRA-
DITA AB-
ISRTIO.

EXORTUM

extintum, si iuramentum accedat, valet, & tenet, *cap. inter cetera 22. quæst. 4.* ergo et si iuramentum ei non inhaereat, valet matrimonium, & sustinetur. Angerit deinde hæc difficultas, nam matrimonium solo consensu contrahentium perficitur, *cap. sufficiat 27. quæst. 2.* sed in actu metu gesto datus verus consensus, *l. si mulier, §. si metu, ff. de eo, quod metus, ibi, Consensus voluit igitur matrimonium metu celebratum non est iustum.* Denique aduersatur, nam ad votum emittendum libera, & spontanea voluntas, sicut in matrimonio requiritur; cum votum sit spontanea, & deliberata promissio facta Deo de aliquo bono meliori, *cap. litterarum, §. de voto, & voti redemptio, cap. non est 15. quæst. 1.* ibi: voluntarium sibi militem elegit Christus: & *cap. profectus 20. quæst. 3. cap. iam voto, §. in his omnibus 13. quæst. 6.* ut verò votum Deo emittit propter mortis metum, qui iustus est, validum est, *cap. porrectum 13. cap. si cum nobis 17. de regular.* igitur matrimonium metu extortum habet vim.

4.
DE METU
MATRIMONII
INTER
CEDENTE.

Quæ dubitanti ratione ita fultea non obstant, vera est præfatus assertio, pro cuius expositione, omisiss his, quæ addidi in *cap. 1. de his quæ tunc, ut de metu tantum circa matrimonium adhibito agamus, sciendum est, metum grauem inuoluit illatum à causa extrinseca, animo extorquendi consensum ad matrimonium, illud ipso iure nullum reddere ex iuribus supra citatis. Dicitur metum grauem pro illo, quem DD. vulgò appellant cadutem in virum constantem, cuius species reperi in d. *cap. 1.* & illis adiungi debent importuna preces, argumento textus in *cap. si cum tunc, de elect. in 6. l. si §. ff. de eo, quod met. causa.* docent Basil. de matrim. lib. 4. *cap. 5.* Leander d. *dispon. 16. quæst. 7.* præcipue cum ipse importuna preces procedat à persona, cui reuerentia debetur, *l. 1. ff. de seruis corrupti. ibi: Persuaderi est plinquam compelli & cogi: & l. 1. C. de filiis pro parte, l. 5. C. de apostatis, l. 3. ff. de homicid. libere, l. 1. unica, C. de rapui virginum, cap. importuna, de panis. distinct. 1. cap. fin. de re scriptis lib. 6. Ioannes XXII. in extraneis, excommunicatis, de prob. ibi: Et importuna importuna potentium à nobis non tam obsequi, quam extorsisse plinqueque mesuntur. Facit Honorius lib. 1. *epist. ad Veronem, ibi: Nam tu rogat, & prece cogit.* Publina Minius apud Macrobiom lib. 3. *Laurig. cap. 7.***

Cogit roganda, quæ rogat potentior.
Aulonius præf. ad Cent. ibi: Potentissimum importandi genus esse, ut, cum rogat qui inhere potest. Alibi item ita præfatus:
Scribere me Augustus iubet, & mea carmina poscit. Peni rogatus blandis vis lateris imperio.
Petrus Blesensis *epist. 1.* laudat illud Ioannis Sabariensis.

Est errare dicunt species violentia inbendi;
Et quasi nudas supplicat esse potius.
Carnotensis *epist. 126.* Regit preces idem valent secundum commune proverbium, quod minx: & ita decisum fuisse in sacra Rota, constat ex decisione 126. Gregorij XV. & defendunt Barbosa *var. 2. num. 16.* Caberros de met. lib. 1. *cap. 8. num. 4.* Leander *supra, quæst. 13.* Etiam adiungi debet metus reuerentialis, qui exdit in subditiu comparatione Magistratus, *Mela lib. 1. varior. cap. 36.* in filium erga patrem præcedentibus petulantibus, Barbosa *lib. 1. voto 16. & lib. 2. voto 127.* in pupilla respectu tutoris, in fratre minori respectu maioris, si ab eo

alimenta percipiat, & accedant minx, verbera, aut spes improbe tractionis, vt probat Caberros vbi supra lib. 2. *cap. 1. num. 74.* licet contrarium non improbabile dicant Diana, & alij relati à Leandro de marit. *dist. 1. §. dispon. 16. quæst. 14.* immò de præsentiam solam illi, cui debetur reuerentia, pro milis & verberibus fas esse ad actum annullandum, ex ploriboa resoluist Martinis *rom. 1. decis. 146.* Dixi metum debere esse inuoluit illatum, nam si iuste inferatur, non extorqueretur consensus per iniuriam, unde valet matrimonium casu, quo quis ob metum mutilationis membri, vel carceris, seu excommunicationis contrahit cum puella, cui fidem dedit, Diana *p. 3. tract. 8. ref. 10. & 16.* si nuptiæ præcipiantur à iudice, non verò à priuato, qui potestatem eam non habet: quo modo intelligitur textus in *cap. veniens, al. 2. hoc sit, vel cum ille, qui vltimo supplicio afficiendus est, in votum de eic filiam, vel vorem occisi, impunitate sibi concessa, si cum ea matrimonium celebret. Diana d. *part. 9. tract. 8. resolut. 27.* Dicit etiam, debere inferri metum à causa extrinseca; nam si inferatur à causa naturali, vt morbo, naufragio, aut timore inferni, validum est matrimonium, vt eum metu presentem moris quis contraxit matrimonium cum concubina, licet validum erit cum metu procedit à causa libera, velut dum quis ad mortem damnatur, & vt incolentis euadat, ducit meretricem, iuxta consuetudinem quarundam regionum; tunc enim validum est matrimonium, quia hæc metus nascitur à causa naturali intrinseca, & est incussus à causa libera ad contrahendum matrimonium. Conarr. *2. p. de matrim. cap. 3. §. 4. num. 16.* Bonacina *ed. tract. quæst. 1. de imped. puni. 8. num. 16.* Sanchez lib. 4. de matrim. *dispon. 12. num. 4.* Etiam desideratur, vt metus incutatur animo extorquendi consensum ad matrimonium; nam si ob alium finem metus incutatur, matrimonium subsistit. Ratio est, quia tunc non compellitur ab alio ad matrimonium contrahendum, & voluntarie id contrahens eligit; vt medium ad periculum animæ, seu corporis effugendum. Tum etiam, nam involuntarium, quod in eo matrimonio inuenitur, non censetur causa consensus, sed tantum occasio, ideoque matrimonium sponte celebratum à deffloratore puellæ ob periculum mortis eandem, quia pater ipsum cum interficere volebat, validum est, si talis metus non fuit impositus vt matrimonium celebraretur, sed alio fine, hoc est ad vindictam iniuriæ sumendam; nam si metus fuit incussus ad extorquendum matrimonium, illud est inualidum. Vnde resoluunt Sanchez vbi supra, *num. 15.* Bonacina *num. 13.* matrimonium celebratum ab ægroto cum filia medici, cum alter mederi volens, vel cum filia iudicis, à quo promittitur absolutio à pena mortis, si cum eius filia contrahat, validum esse; quia tunc metus non incutitur ad matrimonium celebrandum. Ex quo principio lucem accipiunt textus in *l. si mulier, ff. de eo quod metus causa, l. iunctis Cuiac lib. 21. Pauli ad edict. & Fabr. ibi, & textu in l. accensurum 10. C. de his quæ vlt.**

Metus igitur grauis, & cadens in constantem virum, inuoluit illatum, reddit matrimonium ipso iure nullum, nam in foro interno, quam externo. Ratio est, nam cum matrimonio petat voluntarie omnino voluntariam, Quintilianus *declam. 247.* *Nusquam libertas tam necessaria, quam in matrimonio*

5.
TRADITUR
VRITANDI
RATIO.

monio est, vt donatio, libertatis datio, & testamentum; ideo propter metum grauem ipso iure nullum est, vt probauit in d. cap. 1. de his que vi. Accedit, quod nuptiæ contra improbos exitus habere solent, d. cap. cum locum, ibi: Ne per iorem dicas sibi placere quod odit, & sequatur exitus, qui de iniuriis nuptiis promerire solet. Facit Barlaeus lib. 3. Argent. ibi: Sed iuxta coniugia pluri animorum, quam corporum federe esse suauia? Libera hominum mentes sunt, nec ullis legibus cogi possunt velle quod nolint. Et infra Nam nec tibi expedirent coacti hymenaei. Sed an iure positio tantum, an etiam iure naturali matrimonium hoc nullum sit, quæritur? Et nullum esse tantum iure positio, docuerunt Paludanus in 4. distict. 29. q. 1. artic. 3. & plures alij, quos refert, & sequitur Thom. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 1. 4. num. 4. Sed verior est contraria sententia, videlicet matrimonium metu graue celebratum nullum esse, etiam iure naturali. Eam defendunt Scotus in 4. distict. 29. q. 1. artic. 3. Sanctus Bonavent. ibi, quest. 11. num. 5. Bartholomeus à Lezefma de matrim. dub. 23. conclus. 2. Molina de iustitia tract. 2. disp. 3. 16. Rebellus lib. 2. de matrim. quest. 11. conclus. 2. sect. 1. Basilius eodem tract. dist. c. 14 n. 4. Uiana 4. p. tract. 4. resol. 34. Ratio est quia ad matrimonium desideratur magis libertas voluntatis, quam ad alios contractus quilibet; siquidem alij contractus metu celebrati rescindi valent, matrimonium vero etiam vt purus contractus reuocari nequit, cum contrahat vitium indissolubile. Deinde, nam Ecclesiæ PP. dum matrimonium metu celebratum nullum esse docent, non aliquid nouiter constituere fatentur, sed tantum declarare similia matrimonio esse ipso iure nulla.

Nec tantum matrimonium metu graui celebratum ipso iure nullum est, verum & omnes actus ad matrimonium spectantes metu gestij ipso iure nulli sunt, veluti constitutio procuratoris ad matrimonium contrahendum, cap. accedens, de procurat. vbi notauit. Similiter dotis promissio metu graui facta, ipso iure nulla est, l. si mulier, §. dos, ff. de eo quod metus causi, l. final. tit. 1. §. 1. §. 1. docent Nouellus de dote, c. p. privileg. 39. num. 1. Barbof. in rubric. solus. matrim. 4. p. num. 18. Richardus in §. 1. l. iustit. de except. n. 26. Medrano de consensu connub. cap. 13. num. 15. Quæ sententia valde difficilis est, siquidem si nullis dotis promissio fit per stipulationem; stipulationes autem ipso iure valent, quamvis ex edicto Prætoris rescindantur, l. 1. ff. de eo quod metus. Vnde videbatur etiam stipulationem ex causa dotis factam ipso iure subsistere; quare varias huius specialitatis rationes assignauit DD. supra relati, & Fortunius Garcia de v. fin. num. 417. Panormit. in cap. 9. de his que vi. Tandem Cuiac. in d. §. si dos, eam reddit, quod actio dotis bonæ fidei est, non stricti iuris, §. fuerat, ff. de actionibus. Vnde sicut contractus bonæ fidei est ipso iure nullus propter dolum dantem causam contractui, l. & eleganter 7. ff. de dolo, l. 3. §. final. ff. pro socio: similiter & nullus est propter metum, in quo dolum inest, l. si cum ex capione, §. si metus, ff. de eo quod metus causi. Sed non rectè ratiocinatur Cuiac. nam dolum dans causam contractui bonæ fidei ipsam nullum reddit, d. l. & eleganter: metus vero dans causam simili contractui, tantum præstat

rescindendi facultatem, l. 1. vbi omnes, C. de rescind. Accedit, nam textus in d. §. si dos, loquitur de dote per stipulationem promissa, quæ stipulatio olim stricti iuris erat, §. fuerat, l. iustit. de act. P. Barbof. in d. rubric. solus. matrim. 4. part. num. 31. aliam rationem reddit, videlicet in d. §. si dos, promissionem dotis nullam fuisse, quia nulla quantitas expressa fuit in eo, iuxta regulam textus in l. cum post 69. §. 6. generi, ff. de iure dotium: nam tunc aut nihil subintelligitur determinatum, & tunc promissio dotis, tantum incerta, non valet, l. 1. ff. de dotis promiss. l. iustitiam, ff. de verb. oblig. aut creditur promissa quantitas per bonum virum taxanda, vt ita dotis quantitas habeatur, quam vir bonus arbitrabitur, argumento textus in l. 3. C. de dotis promiss. & cum talis promissio metu facta nulla est, tunc vir bonus non arbitrabitur dotem metu promissam debere, & ratione textus in l. 1. ff. de eo quod metus. Sed licet hæc ratio subtilis sit, nunc placet alia communior, quam post Baldum, Hostiensium, Panormit. & alios defendit Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 12. n. 23. Videlicet, quod cum dotis obligatio sit accessoria matrimonij, l. 3. C. de iure dotium; quia sine dote non potest, idcirco sicut matrimonium metu celebratum nullum est ipso iure; ita & dotis promissio facta ipso iure est nulla. Quam rationem etiam variis argumentis impugnet P. Barbof. ubi supra, eam tamen rectè defendit Thomas Sanchez ubi supra. Etiam ne suspicio coactionis, seu metus daretur in matrimonio, prohibitum fuit iure civili Magistratibus, qui temporarium officium in aliqua provincia gerebant, non solum provinciales forum in vxorem ducere, vtrum & consentire filio vxorem ducenti, l. si quis officium 36. l. qui in provincia 57. l. Præfatus 63. ff. de ritu nupt. Probant Cuiac. ad titulum, C. si reitor pronine. & lib. 4. obseru. cap. 12. Fornerius lib. 3. select. cap. 16. Pinellus lib. 1. select. cap. 2. num. 55. Mancinus general. cent. 1. cap. 4. Mesa lib. 1. var. cap. 31. Pacius cent. 8. quest. 8. Giphanius ad legem penult. C. de spons. Brissonius de iure connub. pag. 51. Horthom lib. 13. obseru. cap. 11. Costa in §. arbitrari: ad quam prohibitionem spectant textus in l. unica, C. si Reitor pronine. l. 6. C. de nuptiis, l. si concubina, ff. de ver. amor. l. vltim. C. de concubinis, l. penult. Cod. de spons. l. 3. §. 1. cum hic 32. §. vltim. de donat. inter l. 1. §. 1. ff. de his que vi indign. l. dote 61. de ritu nupt. l. 4. Cod. de incestu, l. si & iniuria, Cod. de his que vi. Si verò magistratum gerens matrimonium contraheret, non vxoris, sed concubina loco habebatur, l. 65. §. 1. de ritu nupt. Vnde non dubito, illam manifestè opinionem, quæ apud nonnullos inualuit, nempe S. Helenam Constantini matrem, non Constantij coniugem, sed potius concubinam fuisse, vt ait Zosimus lib. 2. alij apud Zonaram rom. 4. Robertus lib. 2. rer. indicat. cap. 14. vxore, quia Constantius eam dixit vxorem cum Romani exercitus Dux in Britannia mereret. Sed sane post depositum officium, dum in eadem voluntate perseverauit, iustæ effectæ fuerint nuptiæ, ex sententia eiusdem Pauli in d. l. 65. §. 1. & ita legitimam coniugem Helenam vocat Gallicanus in paneg. 1. Constantij, vt refert Baronius anno 306. videndus Reies lib. 8. opusc. fol. 129. Etiam ob rationem potentatus matrimonium prohibi-

tum fuit inter tutorem & pupillam. l. 1. C. de interdict. matrim. l. 6. C. de donat. int. l. 2. C. qui dari ut. l. tutor 36. cum sequent. l. si quis tutor 60. cum sequent. de ritu nupt. l. tutorem 15. de spons. l. cum hic 32. §. final. de donat. l. si concubina 17. ff. rerum amot. l. cum post 70. §. nuptiis, de iure dot. l. filius 28. §. si quis, de lib. & post. l. si tutor, §. fin. de legat. prim. l. 2. §. 1. de his que vi indign. l. 7. ad l. tul. de adul. Cuiac. 16. observat. cap. 33. Faber in Papin. tit. 9. princip. in d. cap. 11. & princip. 6. illat. 21. Larrea decif. 46.

9. Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, cui respondendum est, negando consequentiam; nam, ut suprà dixi, matrimonium metu celebratum, idèd nullum est, quia cùm petat voluntatem omnino liberam, & eius naturæ sit, ut semel celebratum rescindi non valeat, ut in cæteris contrahibus non contingit, qui licèt ipso iure valeant, rescindi possunt per Prætorèm, ex latè adductis in d. cap. 1. de his que vi; idèd matrimonium ipso iure nullum est. Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis, deductum ex dicta lege si pater cogente 22. ff. de ritu nupt. Cui satisfaciendum est discrimen assignando inter casum, in quo cum metu reuerentiali adiunt minæ, & inter eum, in quo tantum metus reuerentialis datur. Primo casu matrimonium ipso iure nullum est, quia creditur metus cadens in vitium constantem: secundo verò casu matrimonium sustinetur, d. l. si pater cogente, quo modo etiam accipitur textum in l. fideiusor, §. pater, ff. de pignor. l. penult. ff. de furtis, Fachinæus lib. 2. controuers. cap. 97. Sanchez ubi suprà, dispus. 6. num. 7. & 20. & plura de metu reuerentiali addunt Barbosa d. voto 1. & Basilius ubi suprà. Nec obstat secundum augmentum ipsius difficultatis, pro cuius solutione sciendum est, matrimonium contractum metu graui, & iuramento accedente, nullum esse, ut facitè probatur in cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium: vbi Alexand. III. respondit, eum, qui post matrimonium metu contractum, & iuratum aliam duxit, cum secunda validè contraxisset, cum eaque licitè permansurum; immò nec aliqua pœna adiecta fuit pro iuramenti violatione, quia nullius erat momenti, & ita nec relaxatione indigebat, aliàs enim si huiusmodi iuramentum validè adhiberetur, aliquam Ecclesia illi pœnitentiam imponderet, sicut pro sponsalibus iuramento firmatis, & violatis imponitur in cap. scita, hoc titul. Nec tunc obstat textus in dist. cap. inter cætera 22. quest. 4. pro cuius interpretatione varia adduxerunt Interpretes; Glossa enim in d. cap. inter cætera, verbo Matrimonium, & in dist. cap. 2. de his que vi, verbo Coactus, inquit procedere de consilio, non verò de præcepto prædictam decisionem. Sed hæc solutio admitti non debet: tum quia ea verba, matrimonium contrahit in Deo fixum & stabile, potius præcepto, quàm consilio applicari posse videntur. Aliet Glossa

ipsa accepit textum illum, asserendo videret, idèd ibi matrimonium metu celebratum iuramento accedente reddi validum, quia post matrimonium intercessit copula, iuxta textum in cap. veniens, l. 2. hoc titulo, dist. cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium. Quæ solutio displicet ex eo, tum quia ex textus serie non constat, copulam præcessisse: tum quia si ob copulam subsequatam validum redderetur matrimonium, impertinens esset ratio, quam textus assignat in illis verbis: Quia verò quam prius concubinam habuerat, non est peccatum in coniugem accipere. Cùm esse peccatum, necne, nihil ad valorem matrimonij conferat. Tandem Glossa in d. cap. 2. de eo qui duxit in matrimonium, quam ibi sequuntur Antonius num. 7. Abbas num. 8. affirmat, matrimonium fuisse validum in dist. cap. inter; quia metus, ex quo celebratum fuit, erat levis, non verò grauis, & cadens in vitium constantem. Verùm hæc solutio etiam displicet, quia expressè ait textus, timore necis; & assignat eam rationem, quia non est peccatum contrahere cum illa: quæ ratio etiam habet locum in metu graui. Quare reiectis his sententiis, & aliis relatis à Barbosa ibi, Cabreos de metu lib. 2. cap. 19. num. 50. Atrelano de iuris ratione lib. 2. cap. 10. num. 181. dicendum est, in eo textu consultum fuisse D. Augustinum de Vbaldo, qui metu coactus à consanguineis suæ concubine, iurcirando spondidit se eam ducturum, ac negaturum necessariam matri, & fratribus; & ita duo diuersa in eo textu tractari. Primum, an iuramentum metu præstitum de ducenda concubina in vxorem, esset licitum? Secundum an iuramentum de non alenda matre & fratribus, fuisset honestum? Ad primum respondit Sanctus, licitum esse matrimonium, & in Deo firmum & stabile; cuius rei ratio dubitandi insurgebat ex tor flagitiis in ipsa promissione commissis, & quia illa fuerat promittente concubina: vnde ut docuit Covarruias 2. parte de matrim. cap. 3. §. 5. num. 3. ibi post promissionem metu factam matrimonium fuit liberè contractum, & dubitabatur, an illè qui iurauit, posset matrimonium cum concubina contrahere, non verò an teneretur ex illa coacta promissione. Ad secundum verò, huiusmodi iuramentum illicitum, & inhonestum esse, respondit Sanctus, quia turpitudinem continebat: docuerunt Fortunius Garcia de ultim. fine, illat. 21. column. 8. Barbosa in cap. si verò 8. de iureiur. num. 52. Nec tandem obstat vltimum augmentum dubitandi rationis, deductum ex d. cap. porrectum, cap. sicut nobis 17. de regul. Nam respondetur in illis iuris locis agi de voto emissio ob metum intrinsicum, quo casu tale votum sustinetur, quia vouens sibi metum intulit: si autem votum emitteretur propter metum extrinsecum ab extraneo illatum, nullum esset, ut latè probauit in c. 1. de his que vi.

CAPVT VI.

Alexander III. a Exoniensi Episcopo.

COMmissum. Et infra: Significauit nobis f. tua, quod quidam literatus & nobilis, cum ad eum paterna hereditas deuoluereetur, cuidam mulieri nobili fidem dedit, quibusdam presentibus, de contrahendo matrimonio, & se cum ea infra biennium per verba de presenti contrahendum, prestito sacramento super sacrosancta Euangelia, confirmauit: nunc autem, priuata lege ductus, ad frugem melioris vite suspirat conuolare, tuamque super hoc consulens prudentiam, ante matrimonium contractum ad monasticæ religionis habitum licite posse transire suspicatur, quia si contraxisset, eâ inuitâ, infra duos menses, iuxta veterum canonum statuta nostrâ constitutione innouata, ad laxioris vite religionem posset transire. Quia igitur super hoc tua nos d. f. consulit, ita consulationi tuæ respondemus, quod tutius est ei prius religionem iuramenti seruata contrahere, & postea, si elegerit, ad distractionem religionis migrare; si tamen post primam desponsationem carnalis copula dignoscitur non interuenisse.

NOTÆ

Y. *Exoniensis.* Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titulo cap. 4.* nullibi tamen refertur integra huius textus. De Exoniensi Ecclesia egi in *cap. 6. de filiis presbyterorum.*

COMMENTARIUM.

TEXTUS hic difficilis, & meritis, visus est iuris Interpretibus, & Theologis, quatenus in eo docet Alexander III. cum, qui iurauit cum aliqua contrahere matrimonium, si proposuit religionem ingredi, prius debere matrimonium contrahere, & postea ante eius consummationem religionem ingredi; nam non violat iuramentum qui illud in melius commutat, *cap. penult. et 2. de iuramentis*, sed religionem ingredi perfectus est, quam matrimonium celebrare, *cap. scripserat, de voto*; ergo in presenti casu iuuenis licite poterat, neglectis sponsalibus, religionem ingredi. Deinde, nam matrimonium ratum ante eius consummationem, per ingressum religionis, sequatur dissolutione, *cap. ex publico, de conuers. canonic.* quæ fuit ratio dubitans adolescentis in presenti; ergo facilius hoc casu sponsalia de futuro dissoluerantur per ingressum religionis. Quare varias interpretationes adduxerunt iuris Interpretes. Glossa in presenti, verbo *Tuam*, accipit textum hunc de consilio; & ita in presenti specie docet, sponsum posse licite religionem ingredi, tutius tamen esse prius contrahere, & deinde ante copulam religionem ingredi ad vitandum scandalum, propter vulgi opinionem, ne poter sanctissimum Dei nomen ita facile violari. Glossam sequuntur Hostiensis, Ioannes Andreas, Cardinalis, Abbas, Præpositus, Alexander de Naxo *not. 9. Couarr. 2. part. de matrim. cap. 5. num. 11.* Marcus Antonius *lib. 5. in fin. titule 10. num. 57.* Paludanus *4. dist. 18. quæst. 1. art. 3.* Soto in *4. dist. 12. quæst. 2. art. 4.* Hieronymus Garcia in *sol. regul. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.*

traf. 2. difficult. 2. ad. 10. par. 1. Cuius in presenti, barbosa in collect. ad hunc textum: licet in select. ab hac solutione discesserit, nulla aliâ assignatâ. Nec est cur Canisius in presenti hanc interpretationem, vt nouam Cuiacii, tanquam consiliam ab aliquo hæretico, eius nomine reiciat, cum ante eum tot Doctores eam docerint. Reiciatur tamen hæc interpretatio ex eo, quia propter vulgi opinionem non est omittendus, aut differendus religionis ingressus: textus celebris in *cap. licet, de regularibus, d. cap. scripserat, de voto*; & quia non est consilium, sed potius periculum prius contrahere, quia forte pulchritudine, & blanditiis mulieris induceretur ad reddendum debitum, & sic retraheretur à religioso statu, qui perfectior est, vt in presenti docetur. Deinde quia in rebus ambiguis huiusmodi verba, *tuam, certius, scilicet, & similia* obligationem & necessitatem potius, quam consilium inducunt, *cap. iuxta, hoc tit. cap. veniens, qui clerici vel nouer. cap. ad iudiciam, de homicidiis.* Diuus Thomas *quodlibet. 8. num. 11.* ducit Angelanus *lib. 3. de legibus, cap. 1. tit. 13.* Denique quia ex Pontificis responso non consilium, nec gratia, ubi nominatim expressum non est, sed ius producit, *cap. ex multis, de voto ibi: Ex consultatione nostra ius collatur.* Facit textus in *cap. per tota, eod. tit.* ubi qui fecit votum religionis, si in Episcopatu eligatur, quamvis Episcopi status perfectior sit, prius debet religionem ingredi, & ita eodem modo in presenti casu matrimonium contrahere tenetur, deinde religionem ingredi. Alij docuerunt Alexandrum III. in presenti respondisse secundum iuris principia, videlicet quia ex promissione iuramento firmata sponsæ quærita fuerat actio, & sponsus obligationem omnino adimplere tenebatur, vt probauit in *cap. 2. cap. ex literis, hoc tit.* Vnde sponsus tenebatur prius contrahere, & postea religionem ingredi. Ita docuerunt Anconius Bolic, in presenti, Scotus in *4. dist. 12. quæst. 2.* Licet enim vetum sit, religionis ingressu sponsalia dissolui, *cap. 2. de votis, cap. rursus, qui clerici vel ven. & sponsalia*

sponsalia de futuro per matrimonium de præfenti; peccat tamen sic contrahens, quia qui Petro centum debet, quamvis Deo mille solvat, non satisfacit Petro; & ita qui iuravit cum muliere contrahere matrimonium, cum illi debitor sit, non satisfacit religionem ingrediendo, licet perfectior sit religionis status; quia contrahere matrimonium est in obligatione, religionem verò ingredi in voluntate. Sed hæc etiam interpretatio convincitur ex eo; nam si ab sponsalibus, etiam iuramento firmatis, licet cessare ex iusta causa, ut supra probavi in cap. 1. etiam ob ingressum religionis licebit ab sponsalibus discedere; cum etiam matrimonium ratum iussit dissolvari per ingressum religionis, cap. ex publico, de censur.

convers. coniug. Quare his, & aliis solutionibus omissis, dicendum est cum Barbosa in cap. 1. de iurjurand. num. 69. Basilio lib. 12. de matrim. cap. 12. §. 3. & cap. 10. Suario tom. 2. de relig. lib. 2. de iuram. Moneta de commun. cap. 5. num. 124. in præfenti sponsum tantum proposuisse religionem ingredi, non autem cum ingressum fuisset: unde inter moras deliberationis tenebatur sponsalia iuramento firmata adimplere, nec ipse religionem ingredi tenebatur; unde ait Alexander III. rarius esse contrahere matrimonium, & postea religionem ingredi, potius quàm in ipsa deliberatione ingressos religionis persistendo, paratius reatum incorrere, ut iam probavi in d. cap. ex parte, de censur. coniug.

CAPUT VII.

Lutius III. ^a *Rapulensi Episcopo.*

Requisivit à nobis tua fraternitas, quâ censurâ compelli debeat mulier, quæ iuraturandi religione neglectâ nubere renuit cui se nupturam interposito iuramento firmavit? Quæsiisti etiam, virum ea, cuius vir matris morum polluit, ad alia vota, cum mater fieri desideret, viro possit vivente transire. Ad quæ tibi breviter duximus respondendum, quod mulier, quæ se nupturam iuravit, cum libera debeant esse de iure matrimonia, ⁴ monenda est potius, quàm cogenda, maxime cum coactiones difficiles soleant exitus habere frequenter. Illa sanè, cuius vir cum matre adulterium & incestum commisit, nec viro suo coniungi carnaliter, nec eo vivente cum alio matrimonium inire debet.

NOTÆ.

1. ^a *Rapulensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 12. in cuius notis Antonius Augustinus reponit *Crapulensi*: Cuiusvis hic, tenet *Rapulensi*, & asserit esse Ecclesiam Cathedralam in Apulia. Sed certè talis Ecclesia non extat in geographia sacra, edita à Carolo à Sancto Paulo; nec inter Ecclesias, quarum festum refert Vghellius in *Italia sacra*: quare excido legendum esse, *Ravellensi*, Ravellum enim est vrbis Italie, ut post Carolum Sigonium refert Vghellius tom. 1. *Italia*, part. 2. fol. 98, habet Ecclesiam Cathedralam B. Virginis Assumptioni dicatam, cuius Præfati Constantino dicto missa est præfens Decretalis.

2. ^b *Interpositio iuramenti.*] Ut plerumque fieri contingit, caput 2. 4. & 5. & possum hoc titulo, & tit. sequenti, cap. si quis desponsum 27. quæst. 2. Ut quemadmodum aliz passionis firmatur iuramento, l. iurandum, ff. de operis libert. capite cum coniugatur, de iurjurand. ita etiam & sponsalia; cuius iuramenti in

sponsalibus adducti exemplum extat apud Quidium epistola 18. De Aconcio, qui cum ob generis imparitatem non auderet in uxorem petere Cydippen, eius amore tenebatur captus, illum commentus est fraudem, ut ab ea iuramentum nuptiarum extorqueret, scripsitque in pismo versus hos, vel similes:

*Iuro tibi sanè per mystica sacra Dionæ,
Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram:*

Quod cum fecisset, agnovit fidem coniugii indissolubilem dedisse his sequentibus versibus, *Coniugium, palliisque fidem, non crimina posca;*

Debitum te coniugæ, non te adulter amo.

*Verba licet repetas, que dampnis ab amore factas
Pertulisti ad castas, me iacente tramu;*

Invenies illic ad te iura esse quod opes,

Ni tibi cum verbis encidit illa fides.

e *Vir matris torum polluit.*] Hanc secundam partem omisit Raymundus, & eam dispartimus in cap. 1. de eo, qui cognovit consanguineum.

d *Monenda est.*] Hæc verba & ratum exposui in cap. 2. hoc titulo.

CAPVT XVIII.

a Urbanus III.

Cum in Apostolica Sede, cui licet immeriti præsidesmus, magisterium residue totius ecclesiasticæ disciplinæ, dignum est & consonum rationi, ut quotiens circa negotia Ecclesiastica aliquid dubietatis emergit, ad ipsius deliberationis arbitrium recurratur. Intelleximus liquidem, quod cum inter b Villicum de Einaia, & uxorem eius coram te matrimonij questio tractaretur, productis testibus, & attestationibus eorum diligenti examine discussis, ante publicationem idem villicus reuersus ad propria publicè inter se & uxorem suam proposuit sententiam diuortij, iudicio Ecclesiæ promulgatam, & sic suggestâ omnibus falsitare, quandam aliam mulierem facti nesciam sibi copulare præsumpsit. Postmodum verò super prioris matrimonij questione litteris à Sede Apostolica impetratis, delegati iudices sententiam diuortij protulerunt. Vnde quia Villicum, & mulierem, quam superinduxit pendente lite prioris vxoris, inuicem asseris consensisse, tua nos duxit fraternitas consulendos, vtrum tales sint ad matrimonia admittendi. Nos igitur auctoritate presentium tuæ sollicitudini respondemus, quod interpositâ ei penitentia competenti, infra c penitentia tempus carnali commercio interdicto, postmodum in maritali copula poterit remanere.

NOTÆ

a Urbanus III.] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. final.* sed supplendum est, *Cenomanensi Episcopo*, ut habetur post Concil. Lateran. p. 6. cap. 21. & in cap. 12. de sentent. excomm. cap. super eo, de condition. appositis, ubi extant alia partes huius Decretalis, ut notauit Anton. Augustin. in præfati, licet non illis rectè adiungat textum in cap. de rescriptis, de despons. impub. De Cenomanensi dicececi nonnulla notati in cap. 5. de rescriptis.

b Villicum.] Cuius, in præfati existimat

esse nomen proprium viri, ut in l. Iulianus, §. per contrarium, ff. de actionibus empti, l. cum duobus, §. item si ex felle, ff. pro socio. Sed vecor ne legendum sit Vvillelmum, quod nomen valde frequens est apud Gallos & Anglos.

c Infra penitentia tempus.] Durante enim penitentia tempore olim sequestrabatur mansionis cubiculum, nec coniugio iam contracto uti licebat, nec nouum celebrare, ut probauit in can. 9. Concil. Illiber.

Textum hunc exposui in cap. considerauimus, de elect. & latius illustrabimus in cap. 1. de matr. contrah.

CAPVT XIX.

Clemens III. a Casaraugustano Episcopo.

In præsentia nostra positus à nobis duxisti necessariò requirendum, quid agendum tibi sit de quibusdam mulieribus in tua dicecesi constitutis, quæ cum viros in b captiuitatem, vel aliam peregrinationem abducos iam ultra septennium fuerint præstolatz, nec certificari possint de vira, aut de morte, licet solitudinem super hoc adhibuerint diligentem: quia tamen pro iuuenili ætate, seu alia fragilitate carnis humanæ continere non possunt, aliis expetunt matrimonio copulari. Cum autem dicar Apostolus: Mulier tamdiu alligata est viro quamdiu vir eius viuât: tuæ consultationi ralius respondemus, quod quauicunque annorum spatio ista remaneant viuentibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè conuolare, nec tu eas contrahere in Ecclesiæ facie permittas donec certum nuntium recipiant de morte virorum.

NOTÆ

a Casaraugust. Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 3.* Raymundo videlicet de Castellapelo, qui tandem Ecclesiam rexit ex anno 1184. vsque ad annum 1193. De ipsa Metropoli Casaraugustana nonnulla notati in cap. 1. de his qua vi.

b Captiuitatem.] Temporibus enim Clementis III. in Hispania bella saeva erant cum Saracenis, in Decretal. Tom. IV.

tacenis, & paulò antea Casaraugusta Imperialis urbs ab eis recuperata fuerat: vnde plerumque eveniebat Catholicos à Saracenis in captiuitate retineri, & non facile constabat, an defuncti in ipso congressu essent, an captiui apud Saracenos decessissent. Vnde & Lucius III. dum in cap. 2. de secundis nuptiis, etiam prohibet secundas nuptias dum certò non constet de morte prioris viri, scribit vniuersis Christianis per Saracenos captis.

D 1. COMMEN

COMMENTARIUM.

3.
CONSENSUS
TRADITVS
ET PROBVS.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio. *Vxor non certificata de morte viri, ad secundas nuptias transire nequit, quousque in nuptiis statum mariti qui ab hostibus captus fuit, longaque tempore absuit.* Et habet eam textus in cap. 1. de secundis nuptiis, cap. simul. v. p. autem, cap. lites non committit. cap. 1. et sequenti. 34. quæst. 2. authentic. hodie, C. de repudiis, Novel. 35. Leonis. S. Basilii ad Amphilocho, cap. 31. ibi: *Qua cum vir fecerit, et non appareat, antequam de eius morte certior facta sit, cum alio cohabitans, moechatur.* Et canon. 16. ibi: *Mulier uxores, qua cum mariti ipsorum non appareant, nupservit, eidem rationi subiacentur, cui et qua propter maritum peregrinationem ac absentiam rediens non expellatur nupservit. Sed res nonnullam hic veniam admittit, quod mulier sit mortis suspicio. Et lib. 5. capitulum. Caroli, cap. 6. ita cavetur: Qui propter falsam suspicionem in alias parit, et dimittit uxores suas, nec illa vir, nec illa femina accipiant iterum coniugium, Gregorius sensit. Vbi fada, accipitur pro inimicitia, ut exponit Lindembrog. in Glossario, verbo fada, Cetera in adulteris, capite 185. num. 108. Illustrant vitra conceptos à Barbosa in presenti, Cuius et Canisius hic, Basilii lib. 7. de matrimonio, cap. 51. Petrus Gregor. lib. 3. parit. tit. 1. cap. 8. et in cap. 5. hoc tit. Bassam. in can. 93. 6. Synodi, Coruicus lib. 2. Apherism. iuris Purific. tit. 18. Rota apud Peniam decis. 599. Transmissa de Polygam. quæst. 5. per totum, D. Ioseph de Retes lib. 6. opuscul. cap. 10. num. 4. Nauerus in cap. si quis autem, de pariter. d. 7. Richerius in d. authentic. hodie, Rithertusius 4. parit. ad novellas Iustin. cap. 7. fol. 115. Grotius lib. 2. de iure belli, cap. 9. in notatis ad §. 9. Cuiac. in novell. 12.*

4.
TRADITVS
RATIO BV-
TISANDI.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti iuris consideratione: Cum maritus captivus est, aut longe abest, vxor expectare eum cogitur, donec integro quinquennium à tempore captivitatis, seu absentie effluxerit, & tunc demum si tanto tempore nihil compertum fuerit de viro aut morte capivi, imponit, & licite transit ad secundas nuptias, Novell. 12. Iustin. cap. 7. ad quam constitutionem respiciens Tribonianus mixtae verba Iuliani in l. 1. v. 6. ff. de divortio: quod facile cognoscitur ex stylo ipsius textus, qui est semibarbarus, & Græcismos redolet, non Latinam elegantiam Iuliani: & similiter adiecit Paulo in l. 8. ff. de captivis, ex verba, *post constitutum tempus*; vt iam notantur Cuiac. ad d. Novell. 12. Rithertusius super, Brillonius de iure connub. cap. 168. Faber in iurisprud. tit. 11. princip. 8. illar. 8. Gibalinus lib. 4. de iuris, cap. 5. art. 21. num. 18. nec immerito hoc statutum est; nam ex absentia per quinquennium mors præsumitur. Bartol. in suo tract. Qualiter probetur mors, & in tract. de testibus. Alexand. consil. 4. num. 18. quos refert & sequitur Maranta in repetit. legis non potest, num. 165. & post decem annos absentie adeo mortem præsumi, vt bona venientibus ab intestato ad iudicari possint, docent Leon. tom. 1. decis. 72. ex l. 1. tit. 14. p. 3. vbi Gregorius, Gutierrez consil. 4. num. 29. & 30. Sigaturus de clausulis lib. 1. cap. 11. num. 17. Escobar de rationibus, cap. 6. ex num. 47. Parladus in quæst. 5. 2.

per tot. Ergo similiter vxor post elapsum longum tempus imponit potest ad secundas nuptias transire. Accedit, nam sponsalia per diuturnam sponsi absentiam dissolvuntur, cap. de illis 5. hoc tit. Igitur per longævum absentiam mariti similiter matrimonium solvitur, & per consequens aliud coniugium inire valet; & ita convenire solum inter coniuges apud Hebræos, didici ex D. Hieronymo, qui in lib. 1. Reg. cap. 1. 6. ita scribit: *Figura in hoc loco Hebræi libelles repudi intelligunt, siquidem vsam illius gentis fuisse servat, ut quando ibatur ab eis in pugnam (id est in bellum) libelles repudi uxoris suis darent, ut si coniugisset virum in prelio capti, & in captivitatem duci, mulier eius expectaret tribus annis, si vir eius non redisset, aliam duceret virum.*

Quæ dubitandi ratione non obstantem vera est præfata assertio, pro cuius expositione sciendum est, in hac parte valde differre ius civile à Pontificio; iure enim civili captivitate vnus ex coniugibus matrimonio dissolvitur, sicut alia quacunque servitute alteri ex coniugibus contingente, l. 1. ff. de divortio, l. si quis sit stipulatur, §. soluto matrim. l. in bello 12. §. sed captivi, ff. de captivis, l. si ab hostibus 10. §. soluto matrim. Faber in iurisprud. tit. 11. princip. 8. illar. 8. Petr. Barbosa in mistic. fol. matrim. 2. p. num. 65. Brillonius de iure connub. pag. 41. & ad idem quidem captivitate vnus coniugis dissolvitur matrimonium, vt ne quidem si vellet vxor remanere in domo viri captivi, & coniugium durare, illud periret, quæ est prima ampliatio veteris illius iuris, d. l. in bello 12. §. 4. Retes lib. 6. opuscul. cap. 10. Nec audiendus est Scipio Gentilius lib. 3. cap. 9. contrarium tenens; nam cum superueniat servitus, & matrimonium iure civili Romanorum nisi inter cives Romanos non daretur, Vlpianus in fragm. tit. 9. §. connub. 4. princ. In h. de nuptiis, D. Ioseph de Retes lib. 1. de divortio, cap. 5. idem inter captivos connubium non durat, vt etiam dissolvitur si alter ex coniugibus effluat servus pæcor, l. res 24. ff. de dona. inter. P. Gregor. lib. 9. symag. cap. 15. Alia ampliatio est, vt nec quidem iure postliminio recuperetur vxor à marito ex captivitate reverso, l. non te in parte 8. l. eodem die 14. §. 1. ff. de captivis. Ratio ex eo provenit, quia iure civili Romanorum matrimonium expressè cessat, & semper persequatur consensu sustinebatur, nec iuris vinculum aliquod producebat, quis liberum erat tam in distractu, quam in contractu, l. 1. C. de iur. stipul. Vnde cum consensus præstatio in facto consistat, etiam consistit in facto semper persequatur in ipso consensu, Leonis 8. §. vlt. ff. de cura furios. Vnde succedit regula Papiani in l. denique 19. ff. ex quibus causis maritus, videlicet ea, quæ in facto consistunt, postliminio non continetur. Cuiac. in d. novell. 12. Faber in iurisprud. tit. 11. princip. 8. illar. 8. P. Barb. in rub. fol. matrim. 2. p. num. 65. Inde cognoscitur differentiam, quod versatur inter hanc conventionem; & alias, quæ consensus perficiuntur, nam alie, cum à consensu tantum pendant in fieri, postea verò persequantur consensu non indigent, postliminio redeunt, vt contra Annyam docet Retes super. m. 2. Consensus tamen novus, hoc est, si mulier nondum alter nupsit voluisset ad priorem maritum redire, & indignebatur matrimonium, dicit l. 8. dicit l. 14. §. 1. ff. de captivis: cohibebant autem mulieres de novo consentite; nam si absque

5.
DE CAPTIVIS
VITIS
MARITI BX
VIRA CI-
VILA.

ab hoc probabili causa noluisse reintegrare prius matrimonium, tenebatur penitus dissolui, id est in ius diuorij, nempe ut mulcetur dote sua, d. l. 8. in fine. Et propter hanc speciem, quam maritus habet reintegrationis matrimonij, competere ei accusacionem de adulterio iure matri, in d. si uxor 13. §. si quis plane 7. ff. ad l. iul. de adul. docuit Retes supra num. 7. Excipiebatur tamen liberta nupta patrono suo, quia eius matrimonium durabat etiam in captiuitate patroni, eiusdemque mariti, proindeque concubium, id est facultatem nubendi alteri non habebat, l. in eo 45. §. ultim. l. illud 46. l. filio 48. l. proximi 50. ff. de ritu nuptiar. l. & ideo 62. §. 1. ff. de donat. inter. l. penult. & ultima. ff. de diuorij, l. 1. l. 2. & 3. ff. de concub. l. liberta 35. ff. solut. matrim. l. 1. C. de iurep. nuptiar. l. liberta 8. C. de apert. liberti. Ratio redditur in dicta l. 45. §. ultim. videlicet propter reuerentiam patrono debitam, cui enim quilibet vxor marito suo reuerentiam exhibere debebat, l. alia 14. §. 1. ff. solut. mar. l. unica §. quod autem, C. de rei vxor. alioquin, tamen non ab omnibus vxoribus parem reuerentiam legislatores exigendam putarunt, sed maiorem à liberta erga patronum matrem, quia scilicet in hac duplex concurrebat vinculum, quod fortius attingit, ut explicat Brisslonius de iure concub. pag. 264. Cuius in l. unica, C. unde vir & vxor, habet in iurisprud. titul. 9. princip. §. illa. 22. & 16. D. Ioseph de Retes lib. 6. apuscul, cap. 8. num. 6. Circa matrimonium autem per consanctationem celebratum, quoniam indissolubile erat, nec diuorij dirimi poterat, Festus Pompeius verbo *Flaminica*, Aulus Gellius lib. 10. *nocturnum*, cap. 15. Cuius in dicta nouell. 22. non dissolui captiuitate docet D. Ioseph. de Retes supra num. 4. qui numero 5. matrimonium per coemptionem celebratum dissolui captiuitate recte probat.

6. Iure igitur Digestorum matrimonium ad hoc soluebatur captiuitate, ut per vilius tempus non coegerent vxor remanens in ciuitate expectare coniugem captiuum; iure vero nouellarum matrimonium non statim soluitur; nam aut constat virore maritum in captiuitate, aut innotum est, viuar-ne, an decesserit. Priori casu, si constat captiuum coniugem viuere, si qui in ciuitate remansit, quamdiu constat eum superesse, nuquam potest ad secundum matrimonium peruenire; immò si illi facere attentauerit, mulcabitur dote, aut donatione propter nuptias; immò pro adultero reputabitur, ac punietur. Posteriori casu, nempe si innotum sit, utrum coniux in captiuitate viuat, an decesserit, quod saepe contingit, præcipue in longinqua regione, alter coniux expectare cogitur per integrum quinquennium à die captiuitatis numerandum, & tum demum, si tanto tempore nihil compertum fuerit de vita ac morte captiui, impune transiet coniux ad secundas nuptias, quasi priori matrimonio bonâ gratiâ soluto, etiam absque libello repudij, nouell. 22. Insin. cap. 7. Successit his constitutionibus noua facta à Leone in Nouell. 33. ubi prolixè disputans contra illam permissionem secundarum nuptiarum post quinquennium, de qua in leg. 7. de repudiis, sanxit quocumque annis in captiuitate alter coniugum detineatur, non tamen licere alteri nuptias iterare, D. D. Gual. in Decretal. Tom. IV.

nisi fortè secundum formam, & obseruationem eorum, qui in expeditione versantur, ut præceptum est à Iustiniano in Nouell. 17. §. ceterum, ex qua desumpta est authentica *Sed hodie*, C. de repudiis, ubi ita statuitur: *Hodie quantiscumque annis maritus in expeditione morsetur, mulier sustinere debet, licet nec litteras, nec responsum ab eo accipere; sed si audierit, non prius nubat, quam per se. vel per alium, eum. sub quo militabat, adiungi interrogauerit, si pro veritate mortuus est: quod si ita est, apud gestâ deponatur eam iurando, si mortuus sit, quo subsecuto post annum nubat: si verò præter hoc nupserit, tam ipsa, quam qui eam duxerit, ut adulteri puniantur.* Docet Burgenf. cent. 2. obseru. 34.

7. Hactenus egimus de captiuitate, & longa absentia coniugis ex iure ciuili, iure verò nostro canonico, quantumvis longa sit absentia, vel captiuitas coniugis, dum non constat certè de eius morte, alia coniux ad secundas nuptias transire non valet: Leo Papa epistol. 79. ibi: *Quod debent femina, qua capiti viri inperferant, putantes interceptos maritus, remoueri de captiuitate prioribus viris copulari, ut cuique id, quod legitime habuit, restituatur, & recipiat coniugis quod suum est, & reintegrentur fœdera nuptiarum.* Quæ verba explicat F. Anthonius Perez in penult. siue, de Rem. Pontific. volumine 4. cap. 3. Gibalinus tom. 2. scient. canon. lib. 5. cap. 3. num. 41. Nam cum ex iure diuino matrimonium continet indissolubilitatem, nisi per mortem naturalem, & ea per diuturnam absentiam non præsumatur, l. sed res, ff. de adquis. hereditat. Gloss. & Doctores in l. 1. §. si quis negat, ff. quemadmodum testam. Mascard. de probatiomb. conclus. 1073. num. 1. Leo tom. 1. decis. 72. in princip. ideo dicitur consilium maritum decedisse, eius vxor non potest ad secundas nuptias transire. Facit D. Chrysost. homil. 26. in Marthano, ibi: *Quamdiu inuis matrimonium non facit coitus, sed voluntas, ita non soluit illud separatio corporis, sed voluntatis.* Ideo qui dimittit coniugem suam, & aliam non accipit, adhuc est maritus; nam est corpus separatum est, tamen adhuc voluntate coniunctus. Quomodo tamen debeat constare de morte coniugis, dubium est. In præfati textu desiderat Lucius III. ut actum nuntium de morte viri vxor recipiat: idem in d. cap. 2. de secundis nuptiis, exigit vi constet, quod ab hac vita migrarit coniux. Certitudinem hanc mortalem mortis viri iudicis arbitrio relinquunt Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 46. num. 7. Couarruias, Gutierrez, Menochius, & alij congesti à Barbosa. Basilus autem lib. 7. de matrim. cap. 53. exigit vnum testem de visu, & duos testes de publica voce & fama Transmissa de polygam. quæst. 5. duos testes de visu necessarios esse defendit Borell. tom. 2. decisum. tit. 2. ex numero 160. Dñi excerptis assensent, fidem adhiberi probat Burgenf. cent. 3. obseru. 42. Sed certè in hac parte certa regula dari non potest, propter circumstantias, quæ adesse solent, tum remotæ regionis, tum diuturnæ absentie, tum etiam belli, aut pestis grassantis in ea provincia, ubi coniux degerebat; tandem ob alias præsumptioes, quæ oriuntur ex ætate ingrauescente, aut aduersa valitudine: quæ omnia pensate debent Inquisitores hæreticæ prauitatis, quibus huius delicti punicio primariè competit.

7.
TRADITVA
DACIONE
BAXIO.

in carcerandis & puniendis his molleſtibz, quæ doſe ad ſecundas nuptias tranſiunt, cum dolo deficiente difficile ſit ſuſpicari, eas perpetam ſenſiſſe de hoc ſacramento. Nam cum lapſu quinquenniſſi ſufficere probat Xamar *part. 2. r. r. indic. deſub. 80.*

8.

DISSOLVITUR
VIR DUBI-
TANDI
RATIO.

Nec obſtat dubitandi ratio ſuprà adducta ex *4. l. vixit 6. d. unuſc. 12. Inſtituti*; nam conſtitutiones illas iuriſ civilis abſolutas eſſe per ſacros canones, iam notarunt in præſenti Innocentius, Ioannes Andreas *num. 4. Anton. num. 7. Aneharan. & Abbas tom. 6. Gutierrez lib. 2. præſtit. quæſt. 3. num. 5. Transſinera ſuſt. quæſt. 5. num. 5.* Vnde ſicut in aliis caſibus matrimonialibus non attenditur diſpoſitio iuriſ Cæſarei, *cap. final. de ſecundis nuptiis, cap. rion haberes, de d. qui datus in matrimonio*, ita nec in præſenti. Nec obſtat quod dicebamus, poſt quinquenniſmum, aut vigefimum annum mortem præſumi, & ita aliudieri bona vendentibus ab interſtato. Nam reſpondendo non parum intereſſe, an agatur de motis præſumptione, quando verſatur commodum, vel præiudicium pecuniarium, & tantum datur damnum reparabile; an verò agatur de maximo præiudicio & interceptabili; vt eſt contrahere ſecundum matrimonium. Primo caſu ex diuturna abſentia præſumitur motus ſecundo verò neutiquam, cum exinde ſequeretur adulterium. Nec obſtat, quod de ſponſalibus abſentia coniugii diſſolvendi dicebamus: Nam cum ex eis nullum oriatur vinculum, quod petat indiſſolubilem vitam, ſed tantum obligatio contrahendi matrimonium, poſſunt diſſolvi per diuturnam abſentiam, & alios modos à iure approbato; matrimonium verò, quod eſt iura diuina indiſſolubile, continet vinculum, quod ſicut ex nulla cauſa diſſolui valet, ita nec ex longa abſentia, aut peregrinatione;

9.

EXPO-
NITUR
CANON
CONCILII
APUD
VATICANUM.

Sed huicque traditis obſtat textus in *can. 9. Concilii*, apud Vvermet. *tom. 17. Concil. fol. 186.* in illis verbis: *Si quis neceſſitate inevitabili cogente, in alium Ducatum. ſeu provinciam fugerit, ſeu ſenſerit, cum ſiſdem mentiri non poterat, ſequatur ſuam, & vxor eius, cum valet, & poſſeſ, ſemper parentem, aut rem ſuam cum ſequi ne- buerit, ipſa omni tempore, quando vir eius, quod ſequuta non fuit, vivit, ſemper inſumpta permaneat; nam ille vir eius, qui neceſſitate cogente in alium locum fugit, ſi ſe abſtinere non poteſt, aliud vxorem cum parentia poſſeſ accipere.* Reſertur mendose Barchardus *lib. 9. Decret. cap. 54. Gratianus in cap. ſi quis neceſſitate 34. quæſt. 1. & 2.* In quibus vltimis verbis expreſſe petmittitur, propter neceſſariam abſentiam à propria patria ſecundum matrimonium celebrati; ergo quia propter diuturnam coniugii abſentiam matrimonium, etiam quoad vinculum diſſolvitur, & adhuc vivente altero coniuge licet aliud matrimonium inire. Qui difficultati nullo modo ſatisfieri poſſe credo, niſi aliterando PP. Synodi apud Vvermetriam celebratæ, in ea fuiſſe ſententia, vt ex iuſta cauſa matrimonium, etiam quoad vinculum, diſſolvi poſſe cenſuiſſent, vt conſtat ex canone 3. ipſius Concilii, ibi: *Si quis præſbyter nuptias ſuam vxorem habuerit, ipſam dimittat, & gradum perdat: ſi alius eam acceperit, & ipſam à ſe retineat, ſi ſe continere non po- teſt, aliam accipiat.* Ex *in cap. 1. de dote poſt mortem reſtit. in 2. collect. ibi: Mulieres vero cum*

ſeparata fuerint pro aliquo licita ratione à propria viris, totam præcipimus reſtitui dorem, quam a die nuptiali receperunt, & poſt expletum annum ac- cipiant alios viros, ſi voluerint, ſimiliter & vir uxorem. Quæ poſteriora verba omiſit Raymundus in *cap. 1. de dote, inter.* Vnde etiam cenſue- runt PP. in caſu neceſſarie abſentia à patria li- cere coniugi abſenti, qui ita neceſſario tenebatur, vt ad priorem vxorem redire nequiret, aliud coniugium inire. Sed quia ea textus pars non erat conſona ſacris canonibus, Gratianus in *cap. ſi quis neceſſitate 34. 2. vbi* textum illum compilavit, ea vltima verba omiſit. Quo modo accipiendi ſunt canones Egberti Archiepſcopi Eboracæ, relati *tom. 17. Concil. fol. 505.* Primus eſt ordine 121. *Si mulier diſceſſerit à viro ſuo, deſiciens enim, nolens reverti, & recuſaverit vxore, poſt quinque, vel ſeptem annos, tunc conſenſu Epſcopi, ipſe alium accipiat vxorem, ſi continet eſſe non poterit, & pariter tres annos.* Alius eſt 123. *Si cuius vxor in captivitate ducta fuerit, & ea redimi non poterit, poſt annum ſpiritum alteram accipiat, & ſi poſſet propria, id eſt prior mulier, de captivitate reuocata fuerit, accipiat, poſtquam- que dimittat. Similiter autem & illa, ſicut ſuperius diſtinxit: ſi viro talia contingerent, faciat.*

Secundò præſenti aſſertioni obſtat textus in *cap. perſonam 8. qui ſiſt. ſunt legiti. vbi* cum Vicentinus Epſcopus licentiam deſiderat tranſeundi mulieri, vt ad ſecundas nuptias tranſeant, eo quod etiam maritus per decennium abſuiſſet, Innocentius III. Epſcopum virum prouidum fuiſſe aſſecit, & filios ex tali matrimonio ſuſceptos legitiſimos eſſe. Igitur quia propter decennalem mariti abſentiam adeo matrimonium diſſolvitur, vt poſſit eius vxor nouum inire coniugium. Pro cuius difficultatis ſolutione dicendum eſt: Innocentius III. ibi non appellaviſſe Epſcopum Vicentinum virum pro- uidum, quia licentiam dedit vxori tranſeundi ad ſecundas nuptias, ſed quia iuſſit parentibus mulieris, vt nuncium mitterent, & ita ad prop- riam patriam viginti reuocarent: agnouit tamen Innocentius matrimonium ſecundum nolum fuiſſe, ſuperſtitis primo marito; ſed quia diuortium inter eos factum fuerat per Epſco- pum Vicentinum, & ſimul conceſſa fuerat li- centia tranſeundi ad ſecundas nuptias; ideo de- cidit Innocentius prolem ex tali matrimonio ſuſceptam legitimam eſſe, tanquam procre- tam ex matrimonio putatio cum bona fide al- terius ex coniugibus celebrato.

Tertiò præſenti aſſertioni obſtat textus in *canon. 93. 6. Synodi in Trullo*, in illis verbis: *Vir viri, qui ſceſſit, & non apparet, atque cum de eius morte certus factus ſit, alteri contrahens, adul- teratur: ſimiliter & mulierem uxorem, qui non à pa- rentibus mariti ſuſcepta in eadem rationem in- ducitur; quem admodum & qui propter mariti pe- regrinationem reditum non expellitur.* Sed res hic quidem aliquam veniam habet, quid ſi mulier eius mariti ſuſcipit. Ea autem, qua illi, qui ad tempus erat ab vxore reſtituta, poſſit per ignoran- tiam, deinde diſmiſſa eſſe, quid prius ad ipſam redire, eſſe quidem ſeruituta, ſed per ignorantiam: de matrimonio ergo non archetur, reſtituta autem ſi ſe morſerit. Sin autem miles aliquando poſt tempore redierit, cuius uxor propter longam poſſeſ abſen- tiam alteri viro conſociata eſt, ſi ſi velle, propriam vxorem recipiat, ipſi venia propter ignorantiam

10.

EXPO-
NITUR
CAP.
PERLATVM
3. QUI FI-
LII SINT
LEGITI.

11.

EXPO-
NITUR
CAN. 93. 6.
SYNO-
DUM.

datā, etque, qui illam in secundis nuptiis domum duxit. Cuius canonis priora verba mirē consensum supra tradidit; nam aliter Patres, vxore eius viri, qui secessit, dum de eius morte non constaret, cum alio matrimonio contrahentem, adulterium committeret; idemque citā vxores militum procedere, quamvis in eis maior sit mortis suspicio. Difficile tamen est quod statim docent Patres, de ea que nupsit viro, cuius vxor ad tempus secesserat: quo casu alium Patres, à matrimonio eam non aceri, licet rectius faciat, si sic permanferit. Igitur quia matrimonium valde celebratum fuit cum eo, cuius vxor ad tempus secesserat; & per consequens per diuturnam absentiam coniugis dissoluitur matrimonium. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, ea verba, à matrimonio ergo non arceretur, non esse referenda ad matrimonium, quod cum eo, cuius vxor absens erat, per ignorantiam contraxit, sed ad aliud

postea contrahendum. Dubitabatur enim, an ex eo, quod matrimonium perpeteraret, etiam per ignorantiam, contrahendum matrimonium cum eo cuius vxor secesserat, priuaretur iure connubij, nec posset cum alio contrahere matrimonium? Et respondent PP. à matrimonio eam non aceri propter ignorantiam, licet rectius faciat, si sic permanferit, propter peccatum, ut etiam in simili casu docuit D. Basil. ad Amphilochem can. 36. *Mulierem vxorem, que cum marito ipsorum non appareant, nupsit, eadem rationi subiacent, cui & que per maritorum peregrinationem, ac absentiam redire non expellatur nupsit; sed res veniunt hic veniam admittit. Et alio canone: Quia per ignorantiam nupsit ei, qui ab vxore ad tempus derelictus est, deinde dimissa est, ut prior ad ipsum reueneretur; seruicia quidem est, sed per ignorantiam: à matrimonio ergo non prohibetur, sed melius est si sic manserit. Alia dabitur in cap. 2. de secund. nupsit.*

CAPVT XX:

Clemens III.

Inter opera charitatis, quæ imitanda nobis auctoritate sacræ paginæ proponuntur, sicut euangelica testatur auctoritas non minimum est, errantes ab erroris sui semita reuocare: ac præsertim mulieres volupuosè viuentes, & admittentes indifferenter quolibet ad commercium carnis, ut caste viuant, ad legitimum tori consortium inuitare. Hæc igitur Ap. auctoritate attendentes, statumus, ut omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in vxores, quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.

NOTE.

[Clemens III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo cap. 1. nulli tamen explicantur cui referatur Pontifex: malè autem Odoricus Raynaldus anno 1198. n. 38. tribuit textum hunc Innoc. III. in epist. 112. lib. 1. Tunc quia in ea epist. non reperitur: tum quia in secunda collectione decretales Innocent. III. compilatæ non fuerunt.

b Errantes.] Cap. 18. 45. dist.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deductur assertio. Contrahens matrimonium cum peccatrice volente se corrigere, opus charitatis exerceat. Quæ assertio probari potest ex cap. tria, 45. dist. simul. cap. non est culpandus 32. q. 1. ex D. Chrysostomo ad Theodorum monachum, ibi: Non vides deformes, imprudentesque mulieres prostitutas, vix obruti posse gladiis, & in qui cum bellicis de pugna soluti sunt? Si quæ autem bona sermone, & ingenio, liberalique facie per occurrentem in eam inciderint caliditatem, quolibet generis virum sine pudore, connubio sibi talem adiungisse: tanta apud homines misericordia. & vulgari opinione acceptio, sepe in propulo ignominia affectu ab infami seruitute libera, & in maronum ordinem recipit. Illustrant vltra congeffus à Barbof, hic, Petrus Gregor. in cap. 1. hoc tit. num. 88. & lib. 10. synagoga, cap. 2. Frenet. lib. 1. selett. cap. 32. Patet Salcedo ad D. Th. de reguline

Principum lib. 4. cap. 14. differt. 40. Balsamon in can. 16. D. Basil. ad Amphilochem, Etrogol p. 1. de regim. Reip. dist. 4. §. 15. Elpenceus de statu viduitatis lib. 3. cap. 3. Colacius & Canisius hic, Ioannes Dattis ad Pirrer. in caus. 32. q. 1. Rithortus ad Saluianum fol. 334.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita infargo. Omni iure videlicet tam diuino, ciuili, quàm canonico, prohibetur et meretricem, seu facinoram palam corpore suo quæsum facientem in vxorem accipere, ut probatur ex iure diuino lege Moysi data, quam in hæc verba refert Iosephus lib. 4. antiquit. cap. 20. ibi: Nec meretrici sit ius nupsitum, eius propter iniuriam sui corpori solum nupsitale sacrum Deus non admittit; neque hac ita obseruari valde inuere ad hoc, ut preles nascatur ingenua, & ad studium virtutis erecta, si non è torpi, aut illiberali matrimonio sine proptui, iure etiam ciuili primo capite legis talis de maritandis ordin. ita caliebat: Qui Senator est, quise filius, neque ex filio, frangere ex filio nupt. cuius eorum est, erit, ne qui eorum sponsam, vxorem, & sciens dolo malo habere libertatem, aut eam que ipsa, cuius pater, matre, autem iudicem facit, fecerit: & ita eam, qua idam corpore quæsum facit, fecerit. Quæ verba exponit Vlpianus in leg. palan 45. in princip. & §. 1. ff. de ritu nups. in fragmentis, tit. 13. §. 1. etiam, & probat Iacobus Gothofr. in quatuor sententiis fol. 270. Et meretricis connubium legibus specialibus diuersarum gentium prohibitum fuisse, refert Procopius in histori. arcan. fol. 45: vbi plura Alemannus lib. 13. Sa-

3.
INSTRUMENTA
PER PRÆSENTIA
SINE APOSTOLICA
S. 10.

44 In Librum IV. Decretalium,

etis Ecclesiæ canonibus aded matrimonium cum meretricibus prohibetur, ut qui eas duxerint, etiam soluto per morem matrimonio non possint ad sacros ordines ascendere, *can. 17. & 18. Apostolorum, cap. maritum 33. dist. cap. curand. 34. dist. 11.* Igitur non rectè huiusmodi matrimonium in præfenti à Clemente III. approbatum, commendaturque, adeo ut afficit illud celebranti illi proficere ad remissionem peccatorum.

Quæ dubitandi ratione non obstante vera est præfens affectio, pro cuius expositione sciendum est, Romuli nutricem nomine Larentinam, cognomine Lupam appellatam fuisse à pastoribus, eo quod meretrix esset; lupas enim cognominabant eas feminas, quæ corpus suum vulgabant, ut ex Ouidio, Plinio, Lulio & Gellio probat Hæus ad *Lactantium lib. 1. instit. cap. 20.* & plura cumulat Gibalinus lib. 1. *de negot. cap. 4.* Inde etiam *Lupanus* dicitur locus ubi ipse meretrices prostituantur *Lactantius lib. 1. cap. 20.* notatur *Sanarus ad Siden. lib. 9. epist. 6.* Hæc lupanaria apud varias nationes permixta legimus propter hominum libidinem, vitandaque maiora mala, ut videlicet auerterant sterpura honestissimarum fornicarum. Soloo Athenis primas lupanaria meretricum publica constituit, ut iuvenes ab adultæris diuertentur, Alex. ab Aleand. lib. 4. *dierum genial. cap. 1.* & Caro inter Romanos idem instituit, unde Horatius *satyr. 2. dial. 1.*

*Quidam notus homo, cum exires fornice, nullæ
Virginitatis inquit: sententia mira Carevis.
Nam simul ac venas insinuat tetra libide,
Huc iuvenes æquum est descendere, non alienas
Peruolare domos.*

Quod etiam pluribus annis, non solum apud Gentiles, verum & apud Catholicos toleratum legimus, quia, ut aiebat D. Chrysostomus *homil. 32. in cap. 19. Matthæi: Permittimus ergo, quod nolentes indulgemus; quia prauam hominum voluntatem ad plenum cohibere non possumus: permittimus ergo fieri mala, ne fiant peiora.* D. Augustinus lib. 1. *de Ordine, cap. 21. ubi: Ausus meretrices de rebus humanis, & turbarunt omnia libidinibus.* Probat D. Thomas 1. 2. q. 10. *artic. 1. & de regimine Principum lib. 4. cap. 14.* & Reipublicæ expedit meretrices in ea esse, ut inde grauiora peccata vitentur, docuerunt Petrus Gregorius lib. 14. *de Repub. cap. 1.* Pater Vazquez in 1. 2. *D. Thomæ, dist. 155. cap. 1. num. 11.* Aconia in cap. 2. n. 7. *disp. 4.* Scaccia de *commerciis, q. 3. gloss. 3. num. 48.* Borellus lib. 3. *de magistr. edit. cap. 13.* Couart de *spont. cap. 4. num. 10.* Vazquez Menchaca idem lib. cap. 48. *a princip.* quos & antiquiores refert breuiter Sotus in 4. *dist. 12. q. 1. artic. 1.* Gutierrez, alius laudatis, lib. 2. *canonic. cap. 7. ex num. 25.* Madetia lib. *frugal. animad. cap. 4. num. 8.* & lupanaria permixta fuisse olim, permittit posse à Principibus Christianis, vsus, & Ecclesiæ tolerantia, Patrumque auctoritas conuincit. Vsus, quia fecit omnes nationes Europæ vsu eorum admittere, retinuerunt, & plerique retinent formam lupanaribus datam & contriis ipsis: quod non indignus fide tradit, indicatis palam regionibus, Laurentius Beyerlinch in *suo theatro vite humane, verbo Meretrice, in fine.* Ecclesiæ auctoritas, & tolerantia, quia Magistratus Ecclesiastici, immò & ipse Summus Ecclesiæ Præsul, videtur, nec cohibent, ut omnes cetnunt. Quin-

imò eum hæretici Hussitæ aliquando Ecclesiæ maledixissent, quod vsu permitteret lupanarium, & de hoc libellum porteuisset Patribus in Constantiensis Synodo congregatis, Pates tanquam importunam querelam insuper habentes, de ea re nihil statuerunt, per consequens nec prohibuerunt, ut testatum reliquit Pius Secundus de *moribus Bohemorum, in sue in historia Bohemica, cap. 30.* Annetique post notabile decretum nostri Philippi II. prouidentissimi & piissimi, quod in Curia Martiniensis accidit, nec reculo: illud vbertim narrat Ioannes Paulus Martyr in *vita Iacobi de Gracia, quem vulgò appellamus el Camaleiro de Gracia.* Auctoritas Patrum Ecclesiæ hoc idem suadet, quorum verba supra reuolui, & idem D. Augustinus lib. 13. *de Civitate Dei, ait,* quod tertena ciuitas vsu scortorum, licetiam cupiditatem fecit: quemadmodum enim negari non potest, melius esse quod homines castissime viuere, & cupiditate procreandi liberos, vel vxorem vnâ agnoscerent, vel nullam; ita nec possimus inficiari, minus malum esse, quod Principes non cohibeant simplicis fornicationis culpam, quàm nimio potolubendi rigore efficere, ut homines ruant in vitium, & in seclera probabantur, quæ non sunt vitia, sed monstra, ut dicit Tertullianus in lib. *de pudic. cap. 4.* Ex notioribus sapientibus aliquos nutantes lego circa vsu lupanarium, ut Marquez in *suo Gubernare lib. 1. cap. 29. §. 3.* & plures oegantes utilitatem & conuenientiam lupanarium, ut sunt Hurtado *tract. de charit. dist. 175. sect. 3.* Salazar in c. 9. *Præf. P. Greg. de Repub. lib. 10. cap. 1.* Scombermerus lib. 3. *polit. cap. 3.* Adam Contzen, lib. 3. *polit. cap. 12.* Prado lib. 1. *Torol. moral. c. 1. §. 9. 13.* Espenceus lib. 3. *de crimin. cap. 4.* Pater Salcedo, ad D. Thomam *de regimine Princip. dist. 49.* Mariana de *spont. cap. 16.* Nartus in *manuali cap. 17. ex num. 175.* Gibalinus lib. 1. *de negot. cap. 4. art. 5.* pto quibus facit Tertullianus de *animo, ubi: Sicut adulteria apud Deum sunt maledicta, ita & lupanaria.* D. Hyetionimus in *epistol. ad Occidentem, distinctionem afferens vtriusque legis, Diuine & Romanæ, ait: Alia sunt leges Cæsarium & Christi: aliud Papianus, aliud Paulus noster præcepit: apud illos vitii ingudictia fræna laxantur, sola sterpa atque adulteria condempnante, passim per lupanaria, & ancillas libido permittitur. Et lib. 1. *aduersus Iovin. ait: Non hic sterora, non hic lupanaria condempnantur, de quorum damnatione nulla est dubitatio.* D. Chrysost. *homilia 2. in Matthæum, lupanaria officinis diaboli appellat, & in psalmo 41. inquit: Vbi sunt meretrices, ibi congregantur demones.* Solulianus lib. 7. *de providentia, sub finem,* laudat Vandalos ob sublatâ lupanaria, & de illis iudicium his verbis expimit: *Admiror esse criminis etiam lupanaria puto: meretrices enim, quæ illuc sunt, sedus contemibile non videntur, ac per hoc non maculant quod ignorat. Impudicitia quidem placu- lo sunt ebrioxia, sed reatu sanior aduersus non tenentur: adeo hoc, quod & pauci ferri sunt lupanaria, & pauci, quæ in his vitam infelicissimam damnant meretrices.**

Ea quibus obiter lucem accipit Vlpianus de *Lancillanum 27. §. 1. de petu. heredit. ubi ait,* pensiones ex lupanario perceptas, restituendas esse in illo iudicio petitiõis hereditatis, eâ ratione adiectâ, quia in multorum honestorum viro- rum peccatis lupanaria exercebantur: quæ ratio minime

4.
DE LUPA-
NARIUM
NOMINA ET
ORIGINE.

5.
EXPOSITIVA
LANCELLA
BYN 17-6-1
DUS PETIT
HARIDIT.

minis congruens videtur, nam quoad testamentum fructum in eo iudicio ex distinctio servatur, quod fructus non percipi potest non veniens in restitutionem, nisi percipi honeste poterint, *l. fructus 33 ff. de rei vind. l. 3. §. vltimil. §. ff. de usuris l. vltimil. vlt.* quomodo in honesti, restituendi sunt petitori, *l. si possessor 52. l. cum ha. reditae 56. ff. de pet. heredit.* Sed in eo textu de pensionibus percipis agitur. Igitur non convenit ratio adducta, quia in praedictis honestorum viorum lupanaria exercentur. Vt Vipiani mentem percipiamus, dicendum est cum magno Praeceptore D. Francisco Ramos ad *l. Jul. & Pap. cap. 3. num. 5.* Expe. à iuris authoribus rationes reddi non incipias, aut fallas, vt docuerunt Cuiac. *lib. 17. obferu. cap. 17.* Forner. *lib. 3. rer. quodid. cap. 23.* sed haec sententia subauditur, aut tacite, obiectioni occurrenti potius, quam propriae decisioni conveniunt, vt exemplis ostendit Costa in *cap. si pater, verbo Institui, num. 4. de testam. lib. 6.* quare cum Vipianus in eo textu docuisset, ancillarum partus in restitutionem venire, quia haereditatem augent, quamvis fructus non sint, quoniam (vt ille docet) ancillae eius rei causa non comparantur, vt pariant, ne quisquam inde inferret pensiones ex lupanario percipias restituendas non esse, quia nec fructus sunt, cum nemo temere domum comparat, vt eam lupanari extendendo collocet, nec haereditas augeri videatur turpibus vitiis, *l. quod autem 3. §. ff. pro socio, vt huc tacite obiectioni satisfaciatur, ac in multorum viorum praedictis lupanaria exercent, idque secundum mores sui seculi, in quibus turpe non erat ancillae meretricies habere, & gratuita omnibus lupanaria exercent, l. hac actum 38. ff. de operis libert. Merill. lib. 2. obf. cap. 12.* & iuxta ipsam iuris rationem, quia quamvis supra, lenocinia, adulteria prohibeantur, tamen qui ex domo lupanari exercent pensiones percipit, non facit lenocinium, immo nec turpiter facere videtur, quia locatio per se vitio caret, & lupanaria illis seculis permittantur, vt supra probavi.

6.
CONCUBINARIUM AN
PERMITTITUR
POSSIT.

Sed examinandum est, an sicut iuxta aliquorum sententiam permitti possint in aliquibus prouincis lupanaria, & similia prostibula, permitti possint concubinae? Et pro affirmatiua sententia sic arguitur. Meretricatus maioris desoluitatem, dissonantiamque cum matrimonio habet, quam concubinatus vnus ad vnum inset solutos: sed vitia ed sunt foediora, quod magis remota sunt ab actibus virtutum: ergo concubinata minus factus est, & magis actioni virtutis accedit, quam meretricatus. Et tunc subsumitur sic: Atqui meretricatus in multis prouincijs permissus fuit, & permittitur sub certa forma, & quibusdam cautionibus, & conditionibus: Ergo multo magis potest concubinatus permitti. Singulae propositiones sic probantur: Concubinata, quamvis primò, & principaliter non intendat liberorum procreationem, ad eam tamen concinnior est, quam vagus concubitus, & licet à propria natura sit consuetudo temporaria, tamen ex affectione concubitorum diutius durare potest, & melius consulit educationi, & nutrimento liberorum, quam vagus concubitus, vbi omnino incertus patet est, qui per consequens omnino liberis non consulit, quos non agnoscit. Ex quo euidenter concluditur, maio-

rem affinitatem habere cum matrimonio concubinato, quam meretricatus. Foediora verò esse vitia, quanto magis declinant ab actibus virtutum, palam est; nam vitij qualitas sumitur à recessu virtutis: Ergo quanto magis recedat, tanto maius erit vitium. Quomodo, & in quantum pugnet vitium Cum virtute sibi opposita, & peccatum, quod est actus vitij, cum virtute ipsa, siue cum eius actibus, non est institui, nec professionis nostrae examinare: Exponitur exactè à D. Thoma 1. 2. q. 91. art. 1. vbi est sedes materiz Theologis: Tapia 1. tom. Cetera moralis, lib. 1. q. 1. art. 2. Nostrum verò axioma amplius illustrant P. Ioannes Azorua tom. 1. instit. moral. lib. 4. cap. 19. & 20. Salmantenses in 1. 2. tra. 1. 11. disputat. 5. dub. 1. 2. & 3. tom. 3. alijs multis relictis ex Theologo schola.

Sed contra, tanquam certum & indubitatum tenendum est, concubinatus nempe, prout dicit vnus ad vnum non publicè prostitutum, sed seorsim habitum, accessum, non posse permitti: Principesque, & superiores quoscumque, qui talem licentiam concederent, sote vt incidenter in grauissimum peccatum; & legalis rei permissus, abolendus esse, quod prius testimonio SS. PP. & Conciliorum probandum est. D. Ambrosius lib. 1. de Abraham, cap. 4. & in sermone de S. Ieanne, n. 65. D. Augustinus de bono coniugali cap. 16. D. Gregorius in moral. lib. 12. cap. 12. trati à Gratiano in causa 32. q. 4. in leges hominum se inuehant, quæ illis temporibus concubinatus permittantur solari cum soluta, saltem illo respectu, quod puniebant tantum vxoratos concubinas retinentes ex tempore Constantini, in l. 1. de concubini, vsque ad tempus Leonis Philosophi in nouella 189. Postem equidem in hunc sensum multa Patrum testimonia adducere, breuitatis tamen causa abstinco, dum referam locum D. Augustini à Gratiano relatum in cap. audite 6. 34. distincti ibi: Audite chari, nol, membra Christi, & Mariae Catholica Ecclesia filij. Quod dico concubitus & fidelibus, audiant penitentes. Quod dico fidelibus, dico & concubitus & penitentibus: audiant catechumens, audiant omnes, timeant, nemo concubitus: si mihi in consolationem vestri actus, ne vobis sit in testimonium dolor meus. Concubitus dico, fornicare vobis non licet, sufficiam vobis vxores, aut nec vxores, concubitus vobis habere non licet. Audite Deus, si vos furdi estis: audite Angeli eius, si vos concubitus, concubitus vobis habere non licet. Etsi non habetis vxores, tamen non licet vobis habere concubinas, quas postea dimittatis, & ducatis: tanto magis damna in vobis est, si volueritis habere vxores, & concubinas. Ecce vocem tonitru, & quidem in rota. Quosum, precor, iam vna & efficax exclamatio, nisi ad aeternumendum vsu concubinarum illis temporibus permissum legibus secularibus. In quem SS. PP. agebant omnibus artibus, & artibus? Denique expeodo canonem 8. Concilij Tridecenti de reform. matrim. sess. 14. quo sub varijs peninis inhibita est laicorum concubinatus, tam solutorum, quam vxoratorum: negari verò non potest sub tempore Concilij multa lupanaria fuisse in orbe Christiano, de quibus tamen externaoadia PP. curasse non legimus. Addi potest pro multis Rebuffus in concord. ad bullam Leonis X. super sess. 10. Concilij Basiliensis.

7.
NEGATIVAM
SENTENTIAM
PROBAT.

3ed

8.
DE IURE
NATURALI
TATICO.

Sed de iure patrio videamus : & quidem Alphonsus Sapiens in suis digestis, quas septem Partias appellavit, in tit. 14. part. 4. cum agnovisset preceptum Ecclesie de non retinendo usu, aut consuetudine concubinarum, illas permisit expressè, non tantum iuri Codicis, sed & etiam Digestorum vestigiis innuens; elatius tamen insensit, ut constat ex L. 43. & 44. tit. 6. part. 1. Ioannes deinde I. Castellæ Rex in Comitibus Regni convocatis Sorae, clericis ipsis concubinas habere permisit, modò gestarent in capite insigni panni robet, quo à ceteris honestis facinoris discernentur, ut hodie legitur in l. 10. tit. 3. lib. 1. ordinum. Postea Ioannes II. eius nepos clericis concubinatum inhibuit, penâ viginti marci argenti, ex illis, aliisque contra concubinas impositis; quam iterum sanxerunt Carolici Reges Ferdinandus & Elisabeth, auctam contra vxoratos concubinam habentes, ipsorumque concubinas, l. 23. & 24. eiusdem tit. & libri, quæ plenius recensentur in l. 1. a. & 3. tit. 19. lib. 8. recapit. Quoad solutas concubinas nullam penam inuenio; sed nec inuenio approbationem, ut in l. si quis illis sit, C. ad Orphanorum, & in authent. quibus maius naturale efficiantur legitimi. Quam differentiam obsequio inter constitutiones Imperatorum relata in codice, quamvis illæ etiam sint Principum Christianorum; & inter ipsos Regum, quod hodie videmus, insuper habito vetustiori illo & sequioris sæculi; quod ita Imperiale videbatur non tam permittere, quàm approbare concubinatum, quicquid de hoc dignidantur Authores; ius verò nostrum non punit penâ ordinariâ, & legibus constitutâ peccatum illud, quod communissimum solet esse, & in quod frequenter labuntur homines fragiles; siue, ut dicit D. Gregorius à Gratiano nostro relatus in cap. quæ scilicet 16. 50. dist. 11. sine quo pauci inueniuntur; non tamen permittit, immò receptissimum est, punire concubinos solutos extraordinariâ aliquâ penâ, arbitrio iudicis, ad tollendum scandalum, & exterminandam labem incontinentiæ; quod in mandatis Principis iniungitur Correctoribus ciuitatis, ut constat ex cap. 47. eisdem; quod extat in l. 16. tit. 6. lib. 3. Recapit. ibi : *Que tenga cargo especial de castigar los pecados publicos, y juegos, y amancebados, y blasphemias, y otras cosas semejantes*. Et postea fit sermo de concubinis clericorum, religiosorum, & vxoratorum, ex quo dignoscitur, peccatum illud, de amancebados, quod ceteris correctoribus committitur, esse ceteratum personarum concubinarum, & licet Franciscus de Auiles ibi, verbo *Cesado*, num. 6. existimauerit inter solutos concubinos non comitari iudicij punitionem, sed tantum separationem; verius tamen & receptius est, concubinos assiduos & consummantes viuentes solutos mulieribus, puniri, & sententiâ castigari, si moniti in idem vitium & assuetudinem recidant, ut docet bonis rationibus & auctoritatibus veras & insignis pragmaticus Nubea de Auendaño de ex quodam mandatis 2 part. cap. 16. num. 3. & 4. quem sequitur Azuadus in l. 1. tit. 19. lib. 8. recapit. num. 27. & 18. Hoc de iure Regio, nam per ecclesiasticum iudicem posse puniri iuxta formam datam in canone Concilij Tridentini supra relato, nemo est qui nesciat, ut docet

bonis rationibus & auctoritatibus Salzedo in praxi crimin. cap. 79. vers. *Lament*, Gurierez lib. 2. canonic. cap. 7. Iohannes Clarus & addenares lib. 5. sentent. 5. fornicatio, Facinacius 4. part. praxi crim. in tract. de delictis carnis, q. 138. per totam, alij adducti à Barbosa in collect. ad prædictum canonem Concilij.

Sed iam agamus ratione. Non potest negari, multa onera, & varias molestias sequi matrimonium; societas aut vltim iugiter duratur, educationis liberorum, familie sumptus, & eorum, ut stricte tenet D. Iosephus de Rees lib. 7. opus. cap. 4. num. 4. Quæ efficiunt, ut homines ad matrimonium alliciendi sint præmiis, ut D. Thomas docuit in supplemento, quest. 49. art. 1. & sapientiam veterem appellavit proponere præmia maritandis; concubinatus verò explet votum, vel potius prauum desiderium luxurie, sine cura, & sine molestia retinetur, cum concubina sine dignitate sit, & temporaria, quæ domo potest expelli ad libitum sine causa, vel cum causa leuissima, ut valeat hic illud Iuuenalis, licet peggiore in sensu dictum :

*Ius gravis et domino, si sapie emoueris, exi
Ocyus, & propera; venies facies altera nasa.*

Ergo si concubinatus permittentur, nec punirentur inter solutos, rari essent qui habere vxores concupiscerent, & plerumque, qui immemores salutis æternæ, præteriret circumducere concubinas. Igitur concubinatus est, qui pugnat contrariò & immediate cum castitate matrimonij, & enim eius statu: quare Princeps, qui permittet concubinatum, aut non ponere, proculdubio efficeret, ut minus frequentaretur matrimonium, immò ut liceat aliquando excedere, quod hodie, nobiles præferunt, seriis vxorem ducant, quam par esset; de liberis non euenire: quod frequenter familie extinguntur, in causa est lenitas quâ cum illis agitur in concubinatum punitione & prohibitione, quibus si condigna pena imponderetur, licitas quærent conditiones, prauis consuetudinibus derelictis.

Quia sententiâ recentâ non obstant argumenta pro contraria opinione adducta supra; in primis enim fateor ea maiora esse peccata, aut vitia, quando magis recedunt ab actibus virtutum: sed nego concubinatum minus recedere à castitate maritali, quàm meretricibus, & valet hic illud Horatii :

Falsus enim viximus specie virtutis, & vmbra :
Cum sit tristis habitus vultusque foetorum.

Immo deterius vitium est, in quantum diutius detinet animam alligatam, cap. vltim. de consuetudine, itaque in esse peccati, tam meretricatus, quàm concubinatus simplex fornicatio est. Magister 4. sentent. dist. 41. Gratianus 36. q. 1. vers. *Cum ergo*, post textum in cap. lex 2. notant Paulus de Grillandis dicto lib. 3. vers. 9. quæro, Bernondus Choueronius in præfatione ad titulum de publicis concubinis, tit. de simpliciter fornicatis, & alij ex Summis illis passim obuij, in quibus recensendis nolo innotescere, sed propter circumstantiam durationis temporis, & propter maius impedimentum, quod inferit matrimonio, deterius & grauius peccatum est concubinatus assiduum consuetudinis, quàm vagus ad vagam meretricem accessus, vel quæcumque aliam solutam non virginem, cum qua ex frequenti consuetudine

9.
RATIONE
ETIAM
PROBATA.

10.

RESPONDE
TUE TIR
DAMEN
SENTENTIA
AFFIRMAN
TIVA.

consuetudine peccata non miscetur. Idem & grauiori poena plectitur concubinarum, quoniam fornicatio vaga, quamuis peccata his sordibus deditur sit. Contat ex traditis per Paulum de Grillandis *dile 5.9. Bernardum ex pag. 249. Bernard. Diaz de Salcedo in praxi criminali canonice. c. 78. & 79. Tiberium Declarum 2. tom. crimin. lib. 6. ex c. 211. Menoch. de arbitrio. casu 289. & 424. Fatinationem latè dicta trall. de delict. carnis, quæst. 137. & seq. Julium Clarum dile lib. 1. sentent. 5. fornicatio, & ibi additiones diuersorum. Ex quo sequitur, rangum permissiois vitium, non debere tolerari, vt innotat Rodolphus 9. 50. quem non adij, citatur à Bernardino Rossignolo in additionibus ad Clarum, ubi proxime, litera F. Non etiam obicit comparatio sumpta à permissione meretricatus, quia ex illa non potest deduci firmum argumentum ad permissionem concubinarum, vt sæpe dixi; militat enim potius diuersa ratio, tam in ratione circumstantiæ culpæ, quam in obuiolando castitati matrimoniali. Nemo quippe vnquam tardius conditionem aut uxorem quaesuit, quis in vrbe tolerarentur meretrices, ad quas permissum cuiuslibet esset accedere; multi verò uxores non ducerent, nec de iustis, patibque liberis curarent, si ipsis permitteretur in concubinatibus fordescere, vt amica luto sua, vt alibi ait Horatius. Deinde quando meliori nomine aut prætextu resisteret concubina soluta à concubino soluto, quàm censetur meretrix, eò est nequior coniunctio; vt de aleatore dicebat in minor Publ. Syrus; Aleator in arte quando est melior, tantò est nequior. Concubina enim nullà infamiam notà ex iuris ciuilibus, & notitri censura inuenit, quamuis extra ordinem apud nos puniatur, vt supra monui. Meretrix verò infamiam esse pessimæ notæ, & abiectissimæ conditionis; quod non male colligitur ex l. probator, alias fustigam 41. in princip. & 51. de ritu nupt. ubi quæ palam corpore quaestum facit, triplex vitæ dicitur: concubina verò non patroni tantum, dicitur non habere honestatem matrisfamilias. Sic etiam in l. idem 4. §. sed quod meretrici, de condit. ob turpem causam, ducuntur meretricem turpius facere: & in l. palam 43. §. 1. cum segg. de ritu nuptiar. cas quæ palam prostituta sunt, lege notari traditur.*

11.
DE NOTIS-
CIAE.

Sed vt ad lupanaria, eorumque vsum regrediamur, sciendum est, quod et si meretrices olim publicè permitterentur, tamen habini, ornamentis, & loco distinguebantur à cæteris honestis feminis. Habitu & ornamentis distingui constat ex l. iunina, C. de Episcop. audient. l. item 35. §. 6. §. quæ virginem, ff. de inuictis. Loco etiam, & habitatione distinguebantur, quia meretrices debebant separata ab aliis feminis; quiquidem lupanaria in litoribus fuisse, constat ex Origene lib. 4. contra Celsum. ibi: 'Philosophi hæc historiam docent, quod primò extra vrbes, & perfrons meretrices proferrebat se libidini præponendum, Quinil. declarum. 140. l. iustas etiam nota est ingenuus pro fortasse capto, & aliquæ litem prætextum fortasse reddidit Seneca lib. 1. conu. trumf. cap. 21. Castam te putas, quia i'sta meretrix est, nuda in litore cecidit. Ex aliis probum Satura ad Sidonium lib. 9. epist. 6. Mendoza de mend lib. 2. c. 41. n. 5. Salmetius in notis ad meret. Pancer. Huet. 43. Facit Prudentius lib. 1. in Symmachum, Temulentus adulter

Dumis expugnum secreti in litore nuda

Corporis egregii sortum.

Et quia sub mœnibus, & fornicibus degere cogebantur, sobornianas & fornicarias diças prodit Martialis lib. 12.

Nec plena turpi matris olla refusa
Suborniana, quæ placent vixores.

Et lib. 8.

Cumina Zoili quisquis potest esse,
Subornianas fides inter vixores.

Quin & suburbanas, & extramœnas appellari, latè probatur Brissionius de iure contub. pag. 25. cum segg. P. Gregorius lib. 10. symag. cap. 2. qui de re meretricia plura congefferunt; quod & nouissimè præstiterunt Iacobus Durantius Castellus lib. 1. variæ. cap. 2. Metellus lib. 2. ephora. cap. 12. Langlaeus lib. 8. simistr. cap. 8. Gibalinus lib. 4. de negotiatione, cap. 4. art. 1. per totum. Apud Romanos tamen non semper eadem consuetudo inualuit; immò etiam in theatris, & stadiis habuisse, & circa thermas, & balnea, constat. Vnde Lampriidius in Hellogabalo, testatur vnà die ad omnes Circi, theatri, & amphitheatrici, & omnium vrbis locorum meretrices profufluxisse. Idem ait: Omnes de Circo, de theatro de stadio & omnibus locis & balneis meretrices collegi in adeis publicis. Iddorus lib. 16. etymol. cap. 42. Idem verò theatrum, idem & prostibulum, eo quod isti ludos exilis meretrices ibi proferrentur. Et licet Theodosius Imperator, vt in eius vita narrat Vopiscus, meritoria extra urbem stare voluerit; id tamen diu retinere non potuit. Atque hinc intelligenda est Theodosij constitutio in l. si qui in publicis. C. de spect. alia congegit Nouarius lib. 6. agne nupt. cap. 14. immò & in ipsis cellulis, vbi debebant, tituli apponebantur. Tertull. de pudicitia, ibi: Vbi prophanorum liberalitas ipsa! Sub ipsi libidinem iocundis, sub ipsi libidinem simul. Seneca lib. 1. contra senesc. cap. 50. Meretrix vocata es, in communis loco stetit, superpositus est cella tua titulus. Et statim: Edicta es in lupanar, acceptis locum pretium consuetum est, titulus inscriptus est. Martialis 7.

Intraisti quæstus inscripta limina cellæ,

Sen puer arripit, sine puella tibi.

Iuuenalis saty. 6.

— Tom nuda papillis

Constituta auribus, stultum mentis Lycifia.

Alia cumularunt Baronius anno 200. n. 5. & 116. mon. 5. Georg. Ambian. ad Terent. de pudic. cap. 1. P. Roa lib. 4. singul. cap. 10.

Nec omnibus feminis concessum fuit hæc inhonestas stipendia merere; cautum enim S. C. fuit, ad libidinem feminarum coercendam, ne quaestum corpore facerent illæ, quibus anus, aut maritus Eques Romanus fuisset, reſte Tacito lib. 2. annalium: deinde quæ fornicibus adſcribebantur, reparabantur famolæ; indicat Suetonius in Tiberio, cap. 35. stola & matronali veste nudabantur, Tertullianus in Apolog. cap. 6. & in lib. de cultu ſeminarum, & apud nos honestas & religioſas vestes deſecre illis prohibetur in l. 7. tit. 19. lib. 8. Recopil. Et ſic Domitianus his probroſis feminis lecticæ vſum ademit, & ius epiendi legata, hæreditateſque, reſte Suetonio cap. 8. probant Lyppius ad Tacitum lib. 2. annalium, anno 170. Hothom. in libro de magiſt. pop. Rom. ubi de Adile, Mendoza lib. 3. Concil. lib. 1. cap. 14. etiam iure noſtro ademptus fuit illis lecticarum* & curruum vſus, l. 9. tit. 19. lib. 8. Recopil. Tandem luxu ciuili Romanis ipſis legem quæ

11.

ALIA DE-
MERETRICI-
CIAE.

quæ lupanaria, foenices, & meretrices permiscerint, propudiosæ, & infames visæ sunt; & quamvis viros ex libris esse prohiberet lex Julia de maritandis ordinibus, noluit tamen ut Senatores, eorumque filij viros dicerent eas, quæ corpore palam quæstum facerent. Vlpianus *tit. 23. regul. iur. l. 1. palam* 4. ff. de ritu nupt. & apud eos, ut meretrices possint in ipso lupanari quæstum corpore tacere, debebant prius stupricentiam ab Aedilibus petere, ut ita pudore suffulcæ ab impudico meretricendi actu arcerentur; & si ea licentiâ non impetratâ palam corpore quæstum faciebant, stupri pœnis afficiebantur; & ne occulta essent mulierum dedecora, facili quæ cum aliis ingenuis, & honestis matronis dignoscerentur. Tacitus 2. *annalium*, de Vestitiâ, ubi Lypsius, Cuius, ad Papin. *lib. de adul. in l. 1. ff. ad l. l. de adul.* & probat Lælius Bisciola *horum success. lib. 4. cap. 2.* Vnde exponendus venit Marcell. in l. *stuprum*, aliis probum 4. ff. de ritu nupt. ubi scribit: *Stuprum intelligitur etiam in his mulieribus esse qui recipiunt viros, ut quoque quæstum faciant, etiam si non palam: ubi disquisit statim agnoscitur; nam stuprum non committitur cum ea, quæ passim venalem foetam exhibuit, & meretricio more vulgo se præbuit, ut affertur Dilectianus & Maximianus in l. si ea 22. C. ad l. l. de adul.* maxime cum ab his terminis pudicitie ratio requiratur, quæ turis nexibus detinentur, & matrifamilias nomen retinent; eas tamen immunes à iudiciaria severitate, & stupri & adulterij præstant, quas vitæ vilitas dignæ legum observatione non credidit, ut ait Constantinus in *Liqua adulterium* 29. C. ad l. l. de adul. & probatur ex *Inter libras*, §. lex Julia, eod. tit. & ex Papiniano in *l. mater* 10. §. 2. ff. ad leg. Jul. de adul. ubi quædam mulieres pœnæ stupri vitandæ gratiâ se lenocinio, aut in scenis operas locando polluebant, hæc turpi professione legis Iulæ pœnas subterfugendo quod exhibuit Thibercius, teste Suetonio in *Tiberium* cap. 35. his verbis: *Famosa famine, ut ad emendandam legem patris ire, ac nonnulli dignitate exsoluerentur, lenocinium prostitueri cepervit, ut ex invenire varique ordinis prostituta, quæque quæstum in opera scena, æqueque ad emendandam lenocinium consilio creverunt, famosi indicium sponte subiant: eos, casus omnes, ne quod nefarium in tali fraude cuiquam esset, exilio affecti. Eius Senatusconsulti meminit Papinianus in d. l. mater, §. 1. ergo non rectè Marcellus docet, stuprum committi cum ea quæ vulgo corpore suo quæstum facit, Quis textus vera interpretatio, omnino Desiderio Heraldico emendat. cap. 23. ex supra traditis provenit; nam cum in facinoris quæstum corpore facientibus necessaria esset professio coram Aedilibus, ut ita corpus evulgare possint, ea licentiâ deficiente stuprum committeretur à muliere, quæ publicè corpore quæstum faciebat, quia talis concubitus contra leges erat, si professio coram Aedilibus non fiebat, ideoque in pœnam stupri facinoris incidebat, quæ tali professione insuper habita, corpore quæstum faciebat. De hæc professione, seu testatione coram Aedilibus facta nonnulli accipiunt textum in l. 3. ff. de concubin. sed malè, cum in ea agatur de concubina ingenua habita cum protectione, de qua etiam accipiendus est textus in *leg. Tiber. 35. ff. de auro & argente*. Manet ergo, lupanaria apud Romanos*

permixta fuisse; immo & ex quæstu meretricio vedigal pendebatur, ut constat ex Suetonio in *Caligula*, cap. 40. Iustino in *Apolog. Tertul.* in *lib. de fuga*; & dicebatur *Chrysiogram*, ut ex Cedreno & Zozima probat Dattis in *anim ad Zoon. anno 325.* quod vedigal ab Imperatoribus Christianis vni cum lupanariis poitèa sublatum fuit in *l. de C. de spectentibus*, Novel. 14. *Infin.*

His præmissis ratio præsentis textus provenit ex eo, nam cum inter opera charitatis, recitata in cap. *vin. 45. diffini.* enumeretur errantem à femina peccati deviat, idèd docens meretricem eo fine, ut ab improbo illo statu eximat, & peccandi occasione liberet, remissionem suorum peccatorum consequitur, cum plerumque mulier, quæ faciat propatuli ignominia affecta, per finale consilium in matrimonium ordine recipiatur; meminir enim D. Chrysostomus *hom. 63. in Martham*, Phœnicem iustissimam, non nobilis tantum meretricis, sed magnæ quoque maleficæ, quæ post exhausta multorum patrimonium, sic uti gratiâ converfa est, ut quo modo in theatro quondam, & scena prima fuerat, & omnes impudiciâ superaurat; ita post baptismum universos continentia post se reliquerit, cilicio reliquam vitam induta. Vnde exponendus venit difficilis locus *Offe cap. 1. vers. 1.* in illis verbis: *Et dixit Dominus ad Offe: Vade, sume tibi uxorem fornicatorem, & fac filios fornicatorem.* Cuius loci sensus genumis est; quod Deus præcepit, ut Propheta alioquin in vxorem legitimam eam, quæ fuerat meretrix publica, ut docent D. Augustinus *lib. 3. doctrin. chrysi. cap. 12.* & *lib. 32. contra Faustum*, cap. 2. y. *Interrogus lib. 4. contra hereses*, cap. 37. D. Thomas 1. 2. *quest. 100. artic. 8. ad 3.* & 22. *quest. 154. artic. 2. ad 2.* D. Hieronymus in *Offe*, explicante accuratè Interpretes in eam locum, Menochæus, Jacobus Titinus, Cornelius à Lapide, Gaspar Sanchez, & Riera in 12. *Prophetas minores*, Claudius Espenceus *lib. 3. de statu viduarum*, cap. 2. Ioannes Dattis in 32. *quest. 11.* Hoc autem ei Dominus præcepit, tum ut ostenderet obedientiam Prophetæ, tum ut exterreret elatitatem in erga meretricem, propterea ait Sanchez ubi proxime: *Hæc meo iudicio præmissa est nostri Prophetæ commendatio, et animam ad obedientiam paratam congregaverunt.* Idem D. Hieronymus ait: *Nec culpandus Propheta, si meretricem converterit ad pudicitiam. sed potius laudandus, quod ex mala hominem fecerit.* Unde provenit, filios natos ex hoc coniugio fuisse legitimos, quia licet appellatione filij fornicationum, hoc est ex denominatione extrinseca, hæc eo, quod mater antea fuerat; tamen si aliqui docuerint, præceptum Dei fuisse, ut Propheta doceret in vxorem meretricem, ex qua iam suscepit filios. Alia adduxit pro ipsius loci interpretatione Sotus in 4. *diffini. 27. quest. 1. vers. 3.*

Nec obstat dubitanti ratio supra adducta; verum enim est, apud varias nationes prohibitum fuisse, publicis meretricibus in vxores docere, & apud Germanos etiam plebeiis hominibus meretrices in vxores accipere, fas non erat, eam virgines solum duci possent, teste Tacito de moribus Germanorum; & iuxta eandem honestatis legem mulieribus insularum Vtopienibus perpetuo nuptiæ interdicerentur, quæ ante conubium coniunctæ fuerint furtilux libidinis, referent Thoma Moro *lib. 2. Propia*, quod à Constantino

Palaeologo Imperatore Orientis, ne matrimonia vitam haberent malam causam, statutum fuit, ut referatur *tem. primo l. Orientalis, Novel. secunda eiusdem Imperat.* Ecclesia tamen, quae tantum introdit saluti animarum prospicere, matrimonium cum meretrice in lupanari existente, & vitam mutare cupiente, adeo commendauit, ut remissionem peccatorum similem maritum consequi docuerit Clemens in praesenti: similibus vero meritis, defunctis vxoribus, prohibuit Ecclesia ad Ordines ascendere, speciali ratione, quam illustrat in cap. 3. de bigamis.

Sed hucusque traditis opponi videtur D. Basil. in capite 26. ad *Amphiloch.* in illis verbis: *Fornicatio non est matrimonium, sed nec initium matrimonij: quare, si fieri posset, ut qui per fornicationem coniunguntur, separantur, id est melius - si autem eis omnino placeat consortium, fornicationis quidem poenam agnoscamus, ne sequeantur autem, ne quid deterius accipiat.* Ex quibus expressè deducitur, non solum commendandum non esse matrimonium cum meretrice celebratum, verum & omnino improbandum, contra hucusque tradita. Pro cuius

difficultatis solutione dicendum est, quod licet iuxta Sacros Canones honestum sit, immò necessarium in vxorem accipere virginem eam, quam quis corrumpit, *capite primo, vbi dicimus, de adul.* & consulendum esse habenti concubinam, ut eam in vxorem accipiat, vt fecit D. Augustinus relatus in capite *inter 22. quest. 4.* tamen meretricis, & summae publicae fornicariae matrimonium priores errores improbarunt, *capite multum, 33. dist. cap. si quis viduam, 24. distill.* quia postius optabat Ecclesia, ut inuuptae permanerent de peccatis commissis penitentiam agentes, *can. 24. Concil. Ratis.* vbi notatur. Sed & matrimonium contraxissent; non ideo illud irritabat, immò potius sustinebat patienter, ne inde maiora mala orirentur; ideo in praesenti casu honestius esset mulieri in lupanari corpore suo quatuor facienti hanc sedam & inhonestam vitam desectere, & inuuptam permanere: sed quia matrimonio coniungi optabat, qui eam in vxorem recepit, laudatur à Clemente III. quia ita ab illa probra vita eam deduxit, de qua publica fornicatrice rectè accepit Basilium Theodorus Balsam, in eius exponis notis.

CAPVT XXI.

a Clemens III.

Ad id, quod per literas tuas intimasti de quadam parochiana tua, quam suus vitricus cuidam Teutonico matrimonialiter copulauit, taliter respondemus, quod quauis vndecim annos adhuc habens; ab initio ei innotia fuisse tradita & renitens; tamen quia per annum postmodum, & dimidium ei cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire, nec de cetero recipendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum quod non consenserit, in eum nominauerit producendos, cum mora tanti temporis huiusmodi probationes excludat. Volumus igitur, & mandamus, ut propter hoc non omittas quominus ap. rem. per censuram ecclesiasticam vtutemque compellas ad alterum maritali affectione tractandum, nisi forte velint ad religionem pariter & conuolare, poenitentia eis inflicta pro eo quod ad alienos, & illicitos concubitus vtique transiit.

NOTE.

1. a *Clemens III.* Ita etiam habetur in secunda collectione, sub hoc tit. cap. 7. nullibi tamen exprimitur cui Episcopo rescribat Pontifex, licet facile ex ipsa textus serie appareat, in eo agi de Episcopo, qui est iudex proprius eorum matrimonialium, & casum contigisse in Teutonia, quod est provincia Germaniae, de qua plura Buccelinus tom. 2. German. Sacra.

b *Vnderim.* De utate apta ad matrimonium agens in cap. 2. de spons. impub.

c *Conuolare.* Quo casu quoad thorum dissoluit matrimonium, iuxta tradita in cap. 1. de conuol. coniug.

hanc conualefcit purgato metu per sequentem spontaneam cohabitationem. Probant eam textus in cap. de illis 9. de spons. impub. cap. consolatorius ad hoc tit. cap. insuper 4. qui matrimonia accusare, cap. 3. de eo qui duxit in matrimonium, cap. 1. de coniugio seruatum, cap. 1. de his qui vi, cap. final. de rapto. Illustrat ultra congestos à Barb. in praesenti, Petrus Georgius in cap. de muliere, num. 22. hoc titulo. Quia. & Cassius in praesenti, Dicus Thomas in 4. distill. 29. quoniam unica, articulo 3. D. Bonau. quassum, secundum, Basilus Legionensis de matrim. libro 4. cap. 27. per totum, Antonius Petrus eod. tract. distill. 17. sect. 16. Güzman de veris. iuris, c. 18. per totum, Alberticus Gentilis lib. 4. de iure, cap. fin. Barbosa not. 127. num. 23. Sanchez lib. 4. distill. 18.

Sed pro dubitanti ratione in praesentem assertionem ita infuso. Quod ab initio non va-

COMMENTARIUM

Ex hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Matrimonium etiam metu gravi celebratum, in Decretal. Tom. I.

D. D. Gonzalez in Decretal. Tom. I.

2. CONCLUSIO TRADITA DE PROBATA

3. ADDUCTA DE RATIONE

E capite

cipere, & initium legitimum habere, *leg. quod ab initio 29. leg. quae ab initio 210. digest. de regul. iur. cap. non firmatur, eod. tit. in 6. cap. final. 36. q. 2. l. cetera 41. ff. de legat. 1. l. inter 83. §. sacra, ff. de verb. obl. l. si servus, ff. qui & a quibus, l. si cum, C. ad l. Cornelium de falsis: ergo matrimonium ab initio nullum, vitore metu gravi celebratum, convalescere nequit per subsequenter cohabitationem. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam vt metus purgatur per temporis lapsum, longior, diuturniorque habitatio desideratur, *cap. 21. de regul. iur. non statim per quamcumque cohabitationem matrimonium per vim præciam celebratum convalescit.**

4. Quia dubitandi ratione non obstante vetum est, metum gravem in matrimonio intercedentem posse purgari, vel per copulam subsequenter, vel per spontaneam cohabitationem. Et prius agamus de copula, per eam enim metus purgatur, quia creditur illam habitam fuisse inter coniuges affectu maritali, vt excludatur omnis peccati suspicio, vt post D. Thomam in 4. dist. 29. q. 2. vnic. art. 3. docuerunt Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 7. Menochius de presumpt. lib. 3. presump. 40 num. 80. & probat videtur ex cap. 4. qui matrimonia accusare, ibi: *Copula carnalis confert, vbi Glof. verbo Copula, cap. consultationi, & ibi Glof. verbo stante, cap. ex litteris, ibi: Nec ad eandem carnalem accessum habuerit: hoc tit. cap. significavit, de eo qui duxit in matrim.* De diuturna cohabitatione est præfens textus, in quo licet agatur de cohabitatione per annum & dimidium, non idem deducitur semper tam longum tempus desiderari, sed quia ita ex facto contingit, eius cohabitationis meminit Clemens III. quare tempus hoc relinquatur arbitrio iudicis, qui considerabit fugiendi opportunitatem, & cohabitationis moram, vt docent Innocentius in cap. 1. num. 21. de his que vi, Conart. de matrim. 2. p. cap. 5. §. 6. num. 1. Gregorius Lopez in l. 1. tit. 2. p. 4. Menochius de presumpt. lib. 3. presump. 4. num. 25. vt autem hæc purgatio metus admittatur, primò desideratur, vt ratificans matrimonium sciat, illud metu contractum nullum fuisse; nam si errore ductus, credens matrimonium valuisse, cohabitauerit, vel consummaverit, non ratificatur, vt rectè animadvertit Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 8. num. 5. Ratio est, nam error contrarius est consensui, l. si per errorem, ff. de iur. iudi. Secundo exigitur, vt copula subsequenter, vel cohabitatione spontanea fuerit, non verò si metu extorta, vt docent plures, quos refert, & sequitur Basilius d. lib. 4. cap. 17. num. 5. & 6. Tertio desideratur, vt cohabitatione, vel copula subsequatur cessante causa timoris anteedentis, nam durante causa metus, nunquam ratificatur matrimonium, quia semper credimus metum durare, vt docent in l. 2. C. de his que vi, Bartol. num. 7. Baldus num. 8. & in aliis casibus eandem doctrinam admittunt Gomez lib. 2. variar. cap. 14. numer. 25. Menochius de presumpt. presump. 4. numer. 22. Mascardus de probat. conclus. 1055. num. 32.

5. His suppositis ratio præsentis assertionis provenit ex eo, nam qui vult consequens, vult antecedens, ex quo illud dependet, l. illud 76. ff.

de acquir. heredit. Vnde coniux, quæ vt talis vult cohabitare, creditur consensisse in matrimonio. Accedit, nam qui aliquid promissit vi, & postea promissum sponte solvit, non potest repetere, vt pote firmato actu per consequentiam spontaneam, nisi quis in solvendo quoque vim se passum ostendat, l. 2. C. de his que vi, l. si ob turpem, ff. de condit. ob turp. Deinde quia vbi consensus interuenit, perficitur matrimonium, cap. sufficiat 27. quasi. 21. l. nuptias, ff. de regul. iur. & ita accedente consensu per copulam, aut diuturnam cohabitationem, matrimonium ratificatur, & consensus superueniens facile retrotrahitur ad tempus actus, cap. final. in fine de regul. cap. 1. de his que vi, cap. propositus, de coniug. servitor. Vnde in præfati casu cum cesset causa metus, quæ impediebat matrimonij valorem, illud ratificatur, & convalescit, quia coniux, quæ cum aliquo placide vivit, præsumitur in eum omnino consensisse, & huius præsumptionis tanta est vis, vt aduersus eam probatio in contrarium non admittatur, cap. si qui s. dem 30. hoc tit. cap. 6. de condit. appa. cap. in super, qui matrimonia accusare. Sed licet præfens assertio facile procedat attentio fuit communi, iuxta quod dabatur matrimonia præsumpta, quia solò consensu contrahentium constant, tamen post Concilium Tridentinum merito querunt Interpretes, an vt matrimonium, quod nullum fuit propter metum, vel simile impedimentum, vt ratificetur nouo consensu, desideretur præfentia Parochi, & testium? In qua questione partem affirmatiuam, videlicet desiderari solennitatem Concilij Trident. ita vt si impedimentum publicum fuit, publicè adhibeatur, si verò occultum, occultè, docentur Gutierrez lib. 1. canonic. cap. 18. num. 8. & de iuram. 1. p. cap. 31. num. 22. Basil. de matrim. lib. 5. cap. 7. per tot. Matienzo in leg. 1. tit. 1. lib. 5. Recopil. glof. 1. num. 3. Didacus Perez ad tit. 1. lib. 5. ordin. §. ex quibus nonisunt, Guzman: de verit. iuri, verit. 18. per totam: qui mouetur ea ratione, nam prius matrimonium fuit nullum: ergo vt postea ratificetur, desideratur solennitas Concilij Trident. cum pro forma matrimonij desideretur, quando contrahentes consensum præstant. Accedit nam in diplomate Bullæ Crutiate speciali privilegio facultas conceditur Commissariis dispensandi in matrimonio cum impedimento occulto contracto, vt iterum celebretur occultè: ergo attentò Concilio Trident. id fieri non poterat, aliàs gratia illa superflua esset, vt arguebat Nauarrus lib. 4. consilior. ad hunc tit. consil. 11. Sed nihilominus verius credo distinguendum esse inter casum, in quo impedimentum occultum fuit, propter quod matrimonium nulliter celebratum fuit; & inter eum, in quo impedimentum publicum fuit: primo casu ad ratificationem matrimonij non desideratur solennitas Concilij Trident. ita docuerunt Nauarrus, Ledesma, Couarr. & Manuel Rodriguez, quos refert & sequitur Thom. Sanchez de matrim. lib. 4. disp. 18. num. 22. Barbosa dicto voto 127. Nec obstat fundamentum contrarie sententiz, nam aliud est rationem legis in aliquo casu cessare

5. TRADITVA
RATIO DA-
CIENDI.

cessare, aliud verò quod ratio legis non se extendat ad illum casum; nam primo casu lex sola virtute propria ex sua generalitate illum casum comprehendit, alias enim legis rationem cessare non diceremus; nam si casus iste lege non comprehensus esset, ratio non cessaret; quia quod nunquam fuit, non cessat. In secundo verò casu ratio legis nonquam amplectitur illum casum, & consequenter nec lex ipsa; quoniam lex nunquam extenditur ultra limites sue rationis, argum. textus in *cap. ratio nulla, de prob. l. clem. pater, §. dilectissimi, de legatis 2. cum adductis à Tiraque. in tract. cessante causa, 1. p. num. 136. Unde deducitur quod cum ratio propter quam decrevit Concilium, matrimonium non valere nisi contractum coram parochio, & testibus, sit ut vitentur gravia peccata ex clandestinis nuptiis provenientia, quia ratio cessat in presenti casu; nam prius matrimonium nulliter contractum in foro Ecclesie validum reputatur: inde est ut non desideretur iterum eadem*

solemnitas, cum ratificatur matrimonium ex defectu consensus, vel simili impedimento nullum.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam licet quod ab initio non valuit, non possit consualecere ex eodem actu quo non valet; at ex contrario, vel alio sufficienti possit vites sumere, ut in presenti casu ex consensu novo proveniente ex cohabitatione aut copula subsequuta, ut in simili casu matrimonij ex novo consensu firmati, quod ab initio nullum fuerat, docetur in *l. si quis in senario, ff. de ritu nupt. l. 1. & 2. c. si maior soluit. Nec obstat augmentum ipsius dubitandi rationis; verum enim est, non desiderari ad matrimonij ratificationem, quia matrimonium perficitur statim ac consensus intercedit. Nec tunc obstat textus in *dist. cap. 3. de regul. qui loquitur in professione monastica, ad cuius valorem de fideiatur anni probatio in ipsa religione, ut expost in cap. quia in infans, eod. tituli.**

6.
DITOLVET
IVA DIS-
TANDI RAN
TIO.

C A P V T XXII.

Innoc. III. ^a Ferentinati Episcopo.

Sicut ex litteris tue fraternitatis accepimus, cum L. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in coniugem in manu patris eius P. iurantis, quod eam ipsi traderet in uxorem, proprio iuramento firmavit, nec per virum steterit, sed per mulierem potius, quominus matrimonialis inter eos solemnitas sit sequuta: quatuor postmodum vel quinque annis elapsis idem L. G. mulierem per verba de presenti, ut eius consanguinei asserunt, desponsavit: propter quod frater prædictæ P. suam deposuit in tua presentia questionem. Quia verò quid super his agendum sit, nostro postulas responso doceri, fraternitati tue taliter respondemus, quod si tibi constiterit, quod idem L. P. mulierem per verba de futuro, G. verò per verba desponsaverit de presenti, imposuit ei poenitentiam competenti, quia primam fidem irritam fecit, nisi forsan in iuramento suo certum terminum, infra quem dictam P. duceret in uxorem, præfixerit, nec per cum steterit, quin ad statutorum terminum matrimonium consummaret, secundum contractum legitimum iudices, & ad illud servandum eum, si opus fuerit, ecclesiastica districtione compellas, nisi forsan aliud quid obstitit, quod ipsum debeat impedire. Quod si forte per verba sponsalitia de futuro cum utraque contraxit, iuramentum primum (sicut licet factum est) ipsum servare compellas, de secundo ei poenitentiam iniungitur. Quod si de his tibi non constet ad plenum, tamdiu adhuc cognosceas de causa, donec super his sufficientius instruaris. Quod enim in auctoritatibus, quas ad Sedem Apostolicam destinasti, de compaternitate habetur, non facit ad causam, cum neuter contrahentium sit illa persona, quæ mediante inter parentes eorum compaternitas est contracta. Dat. Lateran. V. Cal. Martij. Pontificatus nostri anno primo.

NOTÆ.

1. ^a *Ferentinati.*] *Ferentinis*, legitur in hac sexta collectione, & in tertia sub hoc tituli. *cap. primo*: sed ita testino inscriptionem & litteram ex epistolis Innocentij III. editis à Guillelmo Sirleto lib. 1. fol. 12. Ferentinam antiquissima civitas est Italia in veteri Latio, in stipino colle constructa, prope Latinam viam, 5. ab Anagnina urbe millario distans; fuit D. D. Gual. in Decretal. Tom. IV.

colonia Romanorum, ut refert Lilius lib. 27. ibi: *Eodem anno coloniam Latinam in agrum Ferentinum deduxerunt*. Habet Ecclesiam Cathedrali iam à sexto Ecclesie sæculo, cuius Præfati Bernardo missa est præfata epistola.

b *Statutorum terminum.*] Tempus obligationibus adiectis duplici ex causa; primò ad discernendam tantam obligationem, ita ut ante illud tempus non teneatur debitor adimplere E 2 promissum,

promissum, *leg. continetur*, §. 1. *leg. cum qui co-
tendit*, §. 1. *ff. de verb. oblig.* nec eo elapso solui-
tur obligatio, *l. Celsus*, §. 1. *tr. ff. de arb. cap. cum
dilecti, de dolo & contum.* Secundo adicitur tem-
pus non solum differendæ obligationi, verum
& implendæ de faciendæ; ita ut post illud nulla
maneat obligatio. De hac secunda temporis
adiectione accipiendus est præsentis textus, ut
probat Basilii Legion. de *marim. lib. 12. c. 16.
per totum*.

COMMENTARIUM.

3. IN præsentis texto decreti Innocentius III. sponsalia de futuro dissolvi per matrimonium
p-itea consummatum, non autem per alia spon-
salia, etiam de futuro, similiter iurata. Pro
cuius decretalis expositione sequentes casus
sunt distinguendi; primus est cum quis spon-
salia de futuro contraxit, accedente iuramen-
to, & postea matrimonium celebravit, illud-
que consummavit; quo casu absque dubio
priora sponsalia solvuntur, *cap. si inter, ca-
pit. veniens, cap. si qui fidem*, 30. *hoc titul. ca-
pit. 1. de spons. dicitur*. P. Gregor. in *cap. 2. hoc
titul. num. 11.* Gentilis de *nuptiis lib. 6. caput 3.*
Sanchez ubi *suprà*, *disputat*, 48. Basil. *lib. 12.
de marim. cap. 13.* Ratio est, quia sponsalia
de futuro tantum continent promissionem con-
trahendi matrimonium, cessante iuris impe-
dimento, *capit. 2. cap. de illis, hoc titul.* for-
tiusque est vinculum matrimonij de præsentibus
celebrati, quàm sponsaliorum; nec iuramen-
tum efficere valet, ut ius quæsitum contra-
henti secundum sponsalia auferatur, etsi propter
fidem mentis præsentia competens iun-
genda sit. Nec interest, quod iuramenti re-
ligio actus aliis inuálidos validos reddat,
authentica *Sacramenta*, *Cod. si adversus ven-
dia. caput quamvis*, de *pell. in 6.* & ita acce-
dente iuramento, sponsalia de futuro, quæ
alias per matrimonium de præsentibus facillè dis-
solvuntur, tamen accedente iuramento in-
dissolubilia reddebantur; nam principium il-
lud procedit, quando iuramentum adiecit
actus naturæ inuálido; tunc enim ut similis
actus valeat, iuramentum utiliter adhibetur;
at verò quando actus ipso iure sustinetur, iur-
amentum interpositum ipsius naturam sequi-

tur, *l. final. C. de non numer. pecun. cap. 2. hoc
titul. docet Barb. lib. 3. ver. 88. num. 19.* Et ita
sponsalia de futuro, etiam iuramento firmata,
solvuntur per sponsalia de præsentibus, ut simili-
ter contingit in testatore iurante se non revo-
catum testamentum, & domino iurante se
non revocturum procuratorem constitutum;
adhuc enim his casibus revocatio locum ha-
beret, ut docent Couart. 2. *part. in rubr. de testam.
num. 15.* & in *cap. quomodo*, 2. *part. §. 2. num. 2.*
Gentiles de *iuram. 1. part. cap. 1.* quia in his ca-
sibus iuramentum sequitur ipsius actus, cui ad-
hæret, naturam. Secundus casus est quando
utraque sponsalia fuerint de præsentibus celebra-
ta; & tunc certum est priora præferti debere,
etiam si secunda sint copulâ consummata, *cap.
si inter*, *hoc tit. cap. licet*, *cap. final. de spons.
dicitur*. quippe sponsalia de præsentibus contrahenda,
etiam si matrimonium carnali copulâ consum-
matum sequatur, non solvuntur; ergo copula
non debet prodesse ad simul contrahendum,
sed potius obesse, & ad compellendum, ut ille
coniux adhæreat primæ, cui ius quæsitum
auferri nequit. Nec obstat textus in *leg. qui-
erent, Cod. de rei vind.* ubi si vox, ea tamen res
vendatur duobus, & secundum tradatur, ipse
præfertur in emptione. Quia respondetur, tex-
tum illam procedere in contractibus, in qui-
bus ex solo titulo non transferatur dominium
rei, sed necessaria est traditio, *ex leg. translati-
bus*, *C. de pelliis*; at in sponsalibus de præsentibus
celebratis iurata corporum traditio fit veritate
contractus; ideoque eo casu non habet locum
decisio textus in *leg. qui erent*. Tertius casus
contingit, quando tam priora sponsalia, quàm
secunda fuerint de futuro celebrata; quo casu
et si posteriora sint iuramento firmata, priora
autem tantum fide præferta celebrata, præva-
lent priora, *cap. vnde, hoc titul. in 6.* Et iure ci-
vili si prioribus renuntiatum non sit, infamia
contrahitur *leg. 1. ff. de his qui in iuramento infam. leg. 1.
C. de sponsal.* prosequuntur Gentilis *lib. 6. de nup-
tiis, cap. 3.* Basilii *lib. 12. cap. 14. per tot.* Vin-
de cum in præsentibus textus specie post sponsa-
lia de futuro contracta inter ipsos sponsos ma-
trimonium de præsentibus sequeretur, rectè deci-
dit Innocentius III. sponsalia soluta esse per
ipsum matrimonium de præsentibus, ut latè proba-
vimus *infra cap. 1. de sponsa dicitur*.

CAPUT XXIII.

Idem N. ^a Arelatensi Archiepiscopo.

CVm apud Sedem Apostolicam (cui licet immeriti præsidemus) totius ecclesiæ
discipline residere magistratus, dignum est & consonum rationi, ut quo-
ties circa negotia varia & diversa quidquam dubitationis emergerit, ad ipsius iu-
dicii referatur, quæ disponente Domino inter omnes Ecclesiæ obtinere me-
ruit principatum. Sanè consuluisti nos per nuncios & litteras tuas, utrum ^b mutus
& surdus alicui possit matrimonialiter copulari? Ad quod fraternitati tuæ tali-
ter respondemus, quod cum ^c prohibitorium sit edictum de matrimonio contra-
hendo, ut quicumque non prohibetur, per consequentiam admittatur, & suffi-
ciat ad matrimonium solus consensus eorum, de quorum, quæcumque coniunctio-
nibus agitur: videtur quod si talis velit contrahere, sibi non possit, vel debeat de-
negari

negari, quod cum verbis non potest, signis valeat declarari. Dat. Rom. apud S. Petrum, idibus Iulij.

NOTÆ

1. ^a *Relatens.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titulo*, cap. 3. & in epistolis editis à Siculo, fol. 160. ex quo Registro ita restituo litteras huius textus. De Metropoli Arclatensi nonnulla adduxi in cap. 16. de officio delegat.

2. ^b *Atutus & Sordus.*] Hæc verba de duobus, videlicet, quorum alter mutus, alter surdus sit, accipiunt Ancharanus in *presenti*, & Parisius, Petrus Bollo, & alij relati à Barbosa in *presenti*, & à Michelotio de *sordo & muto* cap. 49. & ita tenent mutum simul ac surdum matrimonium contrahere non posse; tum quia scire nequeunt vinculum matrimonij, tum quia muti & surdi contractus celebrare nequeunt, nec etiam libertatem præstare, aut testamentum condere, *discretis*, *C. qui testan.* Sed rectius contrarium docuerunt plures, quos referunt, & sequuntur Barbosa in *presenti*, Michelotius d. cap. 49. per se sum, Mediano de *consensu connub.* cap. 6. & facile probatur ex verbis sequentibus, ibi: *Si talis velis contrahere, non debet sibi degenari*; ubi cum loquatur Innocentius in singulari, de uno, condequit utroque morbo laborante sensisse contrahat: & ita mutus simul, & surdus, etiam à naturæ, matrimonium rectè contrahere valet; quia in matrimonio consensus sufficit, quem etiam surdi & muti à natura per signa demonstrare possunt, præsertim cum rerum experientia satis conspectum habeamus, eos perspicaci iudicio, & ingenio poltere. Nec obstat, quod in principio huius textus questio proponatur de muto, aut surdo separatim; nam cum Innocentius de utroque morbo laborante respondeat, non sunt attendenda verba consultationis, ut notatur Brunus de *spons. consens.* 14. num. 1. Michelotius supra num. 14. siquidem vulgè iacebat, *partia allegatio non facit*, *cap. dilectus* 34. de *prest. cap. per venerabilem* 13. qui *filij sunt legiti.* notavit Gonzalez ad regul. 8. *Cancel. gloss.* 3. 7. num. 107. Nec obstat fuodamentum contrariæ sententiæ, quia cum surdus, aut mutus à natura signis ostendere possint propriam voluntatem, validè contractus celebrare possunt. Michelotius ibi supra, cap. 42. & etiam incommittit, ut ipse probat cap. 53. per totum 3. non autem testamentum facere, etiam cum Principis licentia valet, quia ille non est actus simplicis consensus; sed plura requirit, quæ mutus & surdus à natura ignorare necessarium est. Huicque diximus de muto & surdo à natura; si autem ipse simul cæcus, moros, & surdus nascitur, matrimonium contrahere non valebit, quia nullo modo edoceri potest, quid sit matrimonium. Mediano d. cap. 6. num. 9. Diana part. 5. tract. 7. *respon.* 9. Michelotius d. cap. 49. num. 30. licet contrarium tenuerit Canisius in *presenti*.

3. ^c *Prohibitivum.*] Et licet tantum hic agat Innocentius de matrimonio contrahendo, idem dicendum est de sponsalibus celebrandis; nam etiam quoad ea edictum prohibitivum est, & omnes illi possunt sponsalia contrahere, quibus non prohibetur, cum plerumque eadem

D.D. Gonzalez, in *Decretal.* Tom. IV.

sit sponsaliorum, & nuptiarum ratio, ubi scilicet diversa loci ratio non viget, *l. inter* 13. l. *erario* 16. ff. de *sponsalib.* l. 4. ff. de *functo dotali*, leg. si *vor* 1. §. *Dini*, & §. si *vor*, ff. ad l. *lud. de adult.* l. 1. §. de *his qui nos.* in *firmis* l. in *legibus*, ff. de *testibus*.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Atutus simul & Sordus, vel Convolvens seorsum, non inueniunt contrahere potest.* Probant eam textus in cap. *inter* 25. hoc *titul.* leg. *mutus* 73. ff. de *iure dotum*, leg. ex *facto* 43. ff. de *voluntariis*, leg. 5. *titul.* 2. part. 4. Illustrant ultra congestos in præfati à Barbosa Gutierrez de *matrim.* lib. 1. cap. 8. Brillonius de *rius nupt.* pagin. 71. Cuiac lib. 3. 99. Pauli in *dil. leg. ex facto*, Torreblanca de iure spirituali lib. 1. cap. 14. Costanus de *spons.* cap. 3. num. 88. Mediano de *consensu connub.* cap. 6. Cuiac, P. Greg. & Canisius hic, *Turner. lib. 1. sect. 1. cap. 3.* Gentilis de *nupt.* lib. 2. cap. 6. & 7. Basilus lib. 2. de *matrim.* cap. 7. Barboz. lib. 3. voce 83. num. 6. Michelotius supra.

Sed in præfæmæ assertionem ita pro dubitandi ratione insurgo. Verba desiderantur ad matrimonium, cap. *inter* 25. cap. *consultationi* 28. cap. *si inter* 31. hoc *titul.* cap. *licit*, de *sponsa dux.* leg. 5. *titul.* 2. part. 4. sed muti & surdi accerentur ab illis actibus, in quibus verba desiderantur; ideoque stipulari non possunt, leg. 1. §. *mutum*, 14. ff. de *verb. oblig.* §. *mutum* 7. *insistit.* de *inutilibus stipul.* nec testamentum petet & libram condere, nec familiæ emptores esse, Vlpianus in *fragm.* *titul.* 10. §. *mutum* 7. nec testamentum nuncupariū, quia palam pronunciantium erat, leg. *hereditas* 21. ff. qui *testamentum facere*; nec aliud quodcumque, quia testes rogare non poterant, leg. 6. §. 1. ff. qui *testamentum*, Paulus lib. 3. *sentent.* *titul.* 4. §. *cacus* 4. nec etiam poterat ut fideiusor adhereret. Hætingius de *fideiusor.* cap. 7. *num.* 141. Igitur nec matrimonium contrahere valent. Auger hæc dubitandi ratio est eo; nam Christus Dominus; qui matrimonium ad esse sacramenti eleuauit, non mutum naturam contractus in eo, imend eandem retinuit, ut docent Thom. Sanchez lib. 2. de *matrim.* *disp.* 11. *num.* 2. Mediano de *consensu connub.* capite 12. *num.* 1. Barbosa d. voce 84. *num.* 2. sed matrimonium, ut contrahatur est, celebrare non poterant de iure ciuili muti & surdi; igitur nec ut sacramentum poterant in lege gratiæ celebrare. Probat minor, nam matrimonium iure ciuili celebrabatur, aut per coemptionem, aut per vsum, ut supra probauimus cap. 1. hoc *titul.* sed nec per coemptionem, nec per vsum celebrare matrimonium poterant muti & surdi; ergo. Ibatat prius pars minoris; nam io coemptione certa & solennia verba desiderabantur, quibus vir & vxor mutus se interrogabant; vir, an sibi esse veller loco filizfamilias; vxor, 30 loco patrisfamilias. Vlpianus in *fragm.* *titul.* 4. Illustrant P. Faber lib. 2. *semest.* cap. 22. Antonius Augustinus

4. CONVOLVENS SEORSUM
TRA DITTA
ET PROBATA
VIR

5. IMPUGNATA
PER TRA
DITA AD
TRADIT

77

77

E 3 ad

ad II. 12. *Tabul. cap. 18.* Connanus lib. 8. *comment. cap. 3.* D. Iosephus de Retes lib. 1. *opus.* cap. 4. *mm. 10.* Igitur mui & fidei oon poterant per coemptionem matrimonium contrahere. Probatur secunda pars minoris propositionis, quia in matrimonio per vnum desiderabatur testatio ex parte viri, videlicet se vocem docere liberorum quarendorum causâ, *leg. iure 4. ff. de fide instrum. leg. si vicini 9. C. de nuptiis*, docet P. Faber lib. 2. *sermo. cap. 13. pag. 349.* Cuius in *leg. si qui illustris, Cod. Orfeionum*, Atrius de Mesa lib. 3. *varior. cap. 16. mm. 16.* per quam distabat vxor per vsum ducta à concubina, *leg. 4. C. de concubinis.* Connanus lib. 8. *comment. cap. 5. numer. 1.* Antooius Hothomanus de rñn *cap. cap. 22.* Brissoles *ed. tract. pag. mibi 116.* Cuius lib. 14. *respons. Papin. in leg. donationis 31.* ff. de donat. Merillus lib. 1. *obseru. cap. 16.* Atrius à Mesa *dist. lib. 1. cap. 18.* Igitur nec matrimonium per vsum moti & fidei contrahere poterant.

6.

DE CON-
SENSU AD
MATRIMON-
IUM NE-
CESSARIO.

Quâ dubitandi ratione non obstante vera est præsens decisio, pro cuius expositione, primò sciendum est, matrimonium inter contrahentes, qui consensu constant, & celebrantur, enumerari, quia matrimonium consensu contrahentium per verba, aut legitima signa elicito perficitur, *cap. sufficiat 27. quest. 2. cap. cum locum, cap. cum inter, hoc rñal. cap. vnic. 3. final. de despons. impub. lib. 6. cap. final. de coning. firmeram. Concil. Florent. in Decreto de vñone Armen. 4. s. primum Sacramentum.* Tridentin. *sess. 24. de reformat. capite primo, leg. nuptias, ff. de leg. iur. probant Mediano de consensu conub. capite 1.* Valquez libro primo de matrim. capite 7. Basilis Legion. *eodem tractat. lib. 2. cap. 7.* etiam præstatu medietate personâ procuratoris, *cap. final. de procurat. lib. 6.* Barbosa *in vñe 85.* Arroyo & Vela in *dist. cap. final.* Unde notu, & similibus signis celebrari potest; quâ notus, & alia similia signa pro verbis habentur, *leg. Paulus, ff. rem rñam haberi, leg. reprehendenda, Cod. de iuril. signif. plura Barbosa in axiom. verbo Voluntas: vel si quis formâ consensum conjugalem exprimentis anulo om subarchatorium tradat, iuxta consuetudinem provincie, cap. final. de despons. impub. vbi plura de hac subarchatione dabimus: vel si viro exprimentis eundem consensum minima manu porrigat, vt apud aliquas nationes moris fuisse refert Delcius in notis ad Severam Tragicam, *fol. 59.* Hodie tamen post Concil. Trident. non sufficiunt aliqua signa, quæ solum communi indubitan matrimonium, veluti copula subsequens post sponsalia, *cap. veniens, cap. in qui fidei, hoc rñal.* quia tunc dabatur matrimonium præsumptum, quod hodie post Trident. non admittitur, nisi in illis regionibus, in quibus Concilium non obseruatur.*

7.

DE ACTI-
VIBUS NE-
CESSARIIS
AD VUL-
NUS.

Deinde sciendum est, duo esse genera actuum humanorum: vñom eorum, vbi voce opus est, seu in quibus lingua nuncupari, seu exprimi quid oporteat; alterum eorum, in quibus non voce, sed consensu tantum opus est. Prioris generis actus mui, vel fidei celebrare nequeunt, vt in casibus relatis in *leg. penult. 4. ultim. ff. de leg. iuribus, iuxta leg. 3. leg. obliqui 8. 4. ultim. ff. de authorit. iuror. leg. cum*

*Præter 9. 4. primo, ff. de iudiciis, leg. seâ & si 9. in princip. ff. de recept. arbit. leg. iuror 43. in princip. ff. de procurat. leg. 1. 4. præter, ff. de pignol. leg. si natus 7. ff. de restitut. leg. penult. 4. 1. ff. unde cognat. & alius congestus à Iraquel. de priuileg. pia causa, priuileg. 9. Barbosa in d. leg. cum Præter, de iudiciis, Donel. lib. 6. *comment. cap. 5. & lib. 12. cap. 11. & lib. 17. cap. 14.* Petrus Gregorius lib. 21. *synagm. capite 5. & lib. 46. cap. 4.* Gouenanus lib. 1. *varior. cap. 25.* Cuiacius libro nono Pauli ad edict. *dict. leg. natus 43.* Alia verò oegoria, quæ consensu tantum perficiuntur, mui & fidei celebrare valent, vt in casibus relatis in *leg. 1. 4. mui, ff. de hereditis inst. 1. iure 4. ff. de restitut. iust. 1. mui, 3. 1. pater 23. 4. 1. ff. de acquir. heredit. 1. mui 21. ff. de legat. 3. leg. sermo 6. 3. si pupillus, ff. ad Tribel. 1. ex leg. 43. de vulgata, leg. 2. ff. de bonor. poss. ff. furios. 1. qm ad quid 34. 4. mui, ff. de donat. lib. quibus-que 48. ff. de oblig. & alii congestus à Valentia lib. 2. *Illustrum. tract. 3. capite secundo,* Cuius libro secundo Paratip. *cap. de primo, P. Faber & Gothofredo in l. vbi non voce 124. ff. de reg. iur.***

His animaduertis apparet vera ratio præsentis assertionis; nam cum matrimonium sit ex illis contractibus, qui consensu tantum perficiuntur, vt supra probati, rectè illud celebrare valent mui & fidei, eum verum, legitimumque consensum outu, aut aliis signis præstare valeant, quia vt ait Cassiodorus libro quarto *variar. apistol. vltim. Huiusmodi possumus sine oris assensu suum velle declarare.* D. Aug. in Ioannem *capite vñesimotertio.* Ecce non ostendit, quod vñ. Et Elinus libro sexto *hystor. cap. 30.* refert in Ethiopia nuntum, motumque corporis pro sermone fuisse: & Lactantius Firmianus libro sexto *diuinar. institut. capite decimo,* scribit primos homines primò voluntatem suam outu significasse. Deinde sermonis initia tentasse, ac singulis quibuscumque rebus nomina imponendo loquendi perficere rationem: apud Trogam Pompeium *exortatorium hystor. lib. 22.* Perdiccas ab Alexandro Macedonum Rege intutu hæret institutus esse commemoratur his verbis: *Sexto die præfusa vñe exemptum digito anulum Perdicca tradidit: quæ res gliscientem amicorum dissensionem sedauit: nam vñ non voce nuncupatus hæret, iudicio tamen electus esse videbatur.* Illustrauit Fornet. libro primo *selekti. capite tertio.*

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta, pro cuius solutione sciendum est, valde controuersum esse apud Interpretes, an verba necessaria omnino sint ad exprimentum consensum necessarium in matrimonio? In qua scitis vexata questione variz sunt sententiz, alia oegans, alia affirmans, quas refert Acusina in *dist. cap. si restit. Basil. libro secundo, de matrimonio, capite septimo.* Barbosa libro tertio, *vñe 88.* Tertia opinio est eorum, qui docuerunt, eos qui loqui valent, necessario debere exprimere consensum verbis; illos verò, qui loqui nequeant, vt mui, *leg. mui, ff. de edict. edict. 1. Labor 7. in fin. ff. de suppellect. legat. nuro aut alio simili siguo posse consensum exprimere: & cum ad matrimonium tantum consensu desideretur, leg. nuptias, Di-*

gff.

8.

TRADITUR
RATIO DE-
CIDENTI.

9.

DISSOL-
VITUR DE-
TANDI RA-
TIO.

gest. de regul. iur. eccle. ipsi matrimonium contrahere possunt. Sed his omisissis vetus est, etiam in his personis, quæ loqui possunt, verba pro forma matrimonij non esse necessaria, sed tantum desiderari consensum signis, seu nutibus detegere, *cap. final. de coniug. servor.* ibi: *Nec falso, nec verbe.* Quibus verbis aperte significatur, ad consensum exprimentum in matrimonio, alterum ex his duobus sufficere, *cap. veniens 15. cap. in qui 30. hoc titul.* vbi probatur sponsalia de futuro subsequenti corporum coniunctione, in matrimonium transire, quasi illud exterius signum copule loco verborum satis sit ad consensum exprimentum. Eadem fecientia probatur ex Decreto Eugenij IV. in Concil. Florent. *vers. Septimum sacramentum*, vbi docet, causam efficientem matrimonij regulariter esse mutuum consensum per verba de presenti expellum: ergo regulariter non semper verba in matrimonium adhiberi necesse est. Denique facit, nam si pro forma verba essent necessaria, etiam in mutis idem procederet, siquidem forma ex accidentibus mutari non solet, & multo minus per æquipollens suppleri, *l. in primis. & §. si quis in, ff. de verb. oblig.* quam sententiam tenuerunt Contrarius *2. part. de matrim. cap. 4. num. 1. & 2.* Sanchez *lib. 3. de matrim. disp. 31. num. 5.* Basiliius *ed. ital. d. cap. 9. num. 5.* Petrus Gregorius *lib. 9. synag. cap. 5. a num. 1.* Medrano *de consensu contrah. cap. 11. a num. 2.* Barbosa *verso d. num. 7.* Nec tunc obstat textus in *cap. 25. hoc titul.* vbi videtur probari, ad matrimonium celebrandum pro forma verba desiderari, nam omisissis variis solutionibus traditis in eo textu à Preposito *num. 4.* Abbate *num. 3.* Alexandro de Nevo *num. 15.* Contrarius *supra numero 2.* Sanchez *num. 6.* Millino *de ritu nups. lib. 1. comparat. §. a num. 67.* dicendum est, ex eo textu tantum deduci, matrimonium non ex verbis, sed ex solo consensu iudicari: quod duobus exemplis firmat Pontifex: primo, quia muti & surdi iure contrahunt matrimonium: secundò, quia pupilli, etsi fieri possint, illud non rectè contrahunt: quippe cum matrimonium ex consensu, non ex fabella, seu oratione iudicetur: idcirco illi rectè contrahunt, pupilli verò neutiquam, quia idoneum consensum prestare nequeunt: quod autem Pontifex subicit, *verba esse necessaria*, non simpliciter, sed quoad Ecclesiam respicere dixit, idest ad ritum & morem Ecclesie, vt ita facilis probati possit, matrimonium esse contractum: id tamen non excludit in matrimonium valere sine verbis, si aliis modis probatio habeatur, *l. 4. ff. de pignor. §. 4. ff. de fid. instrum.* in quo etiam sensu accipiendi sunt textus in *cap. consultationi*

28. cap. si inter 31. hoc titul. cap. licet, de spons. durum, quæritur in marito verba desiderant. Quam interpretacionem probant antiquiores in *d. cap. iur.* & ibi Cuiacius, Barbosa & Petr. Gregorius *lib. 3. part. titulo 20. ex littera...* Sanchez *d. disp. 31. num. 6. vers.* Idem melius Basiliius *d. cap. 7. num. 11.* & iure Regio probatur ex *§. 5. titul. 2. part. 4. ibi: Coniunctio que se facit con palatris, para que le pueden probar.*

Sed superiori affectioni obstat textus in *l. cum Frater 15. §. non autem, vers. Natura, ff. de iudiciis*, vbi docetur, naturam non posse iudices esse mutum & surdum, item furiosum & impubertem, ex ea ratione, quia iudicio carent. Quæ ratio si in omnibus personis enumeratis locum habet, aperte euincit, mutum & surdum nuptias celebrare non posse, propter defectum iudicii, sine quo consistere non valent, *cap. cum dilectis 24. hoc titul.* Igitur non rectè in presenti asseritur, mutum & surdum simul, vel seorsim, posse matrimonium contrahere. Pro cuius difficultatis solutione, omisso Petro Barbosa in eo textu, qui varias differentias adducit inter mutos & surdos tantum, & inter mutos vtroque morbo laborantes, à natura vel ex casu, dicendum est, mutum tantum, vel surdum, seu vtroque morbo laborantem, siue à natura, siue casu, iudicii officio fungi non posse, non quia iudicio careat, sed quia in his personis non est facultas eorum rerum, quas iudices munus desiderat, scilicet audire, interrogare litigantes, & loqui, quæ ad licent sententiæ discernendam desiderantur, *l. nulli 10. §. iudicis, C. de iudiciis, l. de minore, §. sermone ff. de questionibus, l. Duci 6. ff. de cast. odia reorum, cap. iudicem 30. §. 5.* Hac pñor de causa dicitur in *d. vers. natura*, personas has prohiberi naturæ iudices esse, sicut ex eadem ratione postulante prohibentur in *l. 1. §. propter casum, ff. de postul. & arbitris, l. sed si §. in fine principij, ff. de recepti.* quam rationem tradiderunt Castrensis & Faber in *d. §. non autem, p. Gregor. lib. 47. synag. cap. 9. num. 3.* Donellus *lib. 17. comment. cap. 14. in princip.* Volteius *de iudiciis lib. 1. cap. 4. num. 117.* Nec tunc obstat verba illa, *quia iudicio carent*: nam ratio illa non est protrahenda ad mutum & surdum, sed ad furiosum & impubertem. Nec hæc interpretatio noua, aut inuolens est; nam plerumque verba posteriora legis non ad omnia, quæ præcedunt, sed tantum ad immediata referuntur, ne aliquin cum principiis iuris pugnent; quo modo accipit textum in *l. ex contrahibus 49. vers. quo casu ff. de oblig. & ali.* Faber *de erroribus decal. 76. error 4.* & textum in *l. sed non datur 10. ff. de tutela & rationibus*, ipse Faber *lib. 4. comeli, cap. 1. & decal. 78. error. 22.*

IO.
EXPOSITUR
L. CUM
FRATER
15. §. NON
AUTEM, 30.
DE IUDIC.
GILB.

CAPVT XXIV.

Idem. * Episcopo Vercellenfi.

Dilectus Fr. R. miles Alexandrinus, proposuit coram nobis, quod Opizoni Lancabenda Rusinam filiam suam matrimonialiter copulauit, ignorans quod Opizo esset furiosus. Vnde humiliter postulauit à nobis, vt tam eidem, quam ipsius filie consulere dignaremur; cum eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non possit, & propter alienationem furoris legitimis non

E 4 potest

potuerit interuenire consentias. Quocirca f. c. per A. f. m. quatenus inquisitū ple-
niū veritate, si rem nouerit ita esse, præfatis personas cutes subl. ap. diffugio ab
inuicem separare.

NOTÆ

1. **V**Excellenti. Ita etiam legitur in tertia
collectione, *sub hoc titulo, cap. 3. de*
Directi Vercell. nonnulla notari in capite licet,
de foro competent.

b *Ignorant.* Idem esset si sciret; nam quoad
furiosum, cum consensus deficiat, scientia, vel
ignorantia coniugis non poteras eum supplere,
vt docent 7 hom. Sanchez, & Couart. quos
refert & sequitur Basil. lib. 4. *de matrimonio,*
cap. 1. num. 9. & infra dicemus.

COMMENTARIUM.

2.
CONCILIUM
TRADITUM
ET PROBATA.

EX præfati Decretali sequens committitur
deducitur assertio: *Furiosus matrimonium*
contrahere nequit. Probat eam textus in *cap.*
neque furiosus 32. quæst. 7. l. in eo iure 43. ff. de ritu
nupt. l. furor 8. ff. de spons. l. si cum dotem 22. ff.
de solut. matrim. l. 3. ff. de iniuriis: facimus lex ha-
reditas 77. §. 1. ad Trebell. lex furiosi 40 ff.
reg. iur. Illustrant vltra congeſſos à Barbosa in
præfati, Alberici, Gentili, de nuptiis lib. 3. *cap. 7.*
Basilii Legion. lib. 4. *de matrim. cap. 1. num. 7.*
Gregorius in l. 6. *titul. 2. part. 4.* Arniseus *de iure*
coniug. cap. 3. sect. 2. P. Gregor. c. 1. hoc tit. n. 34.
Valenzuela *consil. 311.* Aluisserra in *præfati.*

3.
INDIGNA-
TURA TRA-
DITA AS-
SERIT.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti
consideratione, nam si furiosus matrimonium
contrahere nequit, quia consensum præstare
nequit, qui secundum ius naturale ad matri-
monium exigunt, vt probat commentario an-
cedenti, & in *cap. cum secundum, hoc titulo,* se-
quereetur matrimonium ab eo celebratum nul-
lum esse: sed matrimonium à furioso celebra-
tum sustinetur, *cap. neque furiosus 32. quæst. 7.*
vbi tabianus Papa ait: *Nec furiosus nec furiosa*
matrimonium contrahere potest, sed si contritum
fuerit, non spernemur. Ergo furiosi incapaces
omni sunt celebrandi matrimonium.

4.
TRADITUM
RATIO RE-
CITANDA.

Quæ dubitandi ratione non obstante, vera
est præfata decisio, & mirè consona iuris na-
turalis dispositioni. Cum enim furiosus volun-
tatem non habeat, quare dormienti, & igno-
ranti æquiparent, l. 1. ff. de honor. posses. furiosus.
l. si à furioso 12. in princip. *de rebus creditis; &*
absentis, l. 1. furiosum, ff. de oblig. & sol. l. 2.
§. furiosus ff. de procurat. infans, l. infans, C. ad
l. Corn. de fidei. iur. & de iur. l. sed est §. 5. &
ideo §. ff. ad l. Aquil. ideo eam omnino con-
sensus expertis sit; matrimonium celebrare ne-
quit; furiosus enim nec sentit quid loquatur,
& potius patitur, quam agit, vt probant Anr.
Gentilis de nuptiis, lib. 3. cap. 7. Valenzuela
consil. 311. Vnde non potest incipere possidere,
l. 1. §. furiosus, l. quod meo 18. §. 1. ff. de acquir.
posses. ex defectu animi, quem nec tutor lup-
plere valet: quare si error apprehendat pos-
sessionem, sibi eam acquirit, non furioso, l. 4.
titul. 30. part. 3. docent C. iacobus in l. 4. §. pupillus,
ff. de usufruct. Donzelus lib. 3. comment. cap. 11. vbi
Ofinaldus Littera D. Valentia de acquir. posses.
tracl. 2. cap. 6. num. 11. Treutlerus select. dist. 2.
21. thes. 13. nec scit quid agat furiosus, l. illud
3. §. final. ff. de iniuriis, nec sensum vllum habet,

l. si cum dotem 23. §. si marient, ff. solut. matrim.
nec consilium fraudis habet, l. 10. §. c. ff. de alien-
nat. iudicij: sed omnia eius acta æstimantur non
secus ac fortitudo, aut casu facta, l. final. §. finalis,
ff. de administr. tutor. rectè ergo Innocentius in
præfati docet, furiosum matrimonium con-
trahere non posse. Illud tamen dubitari solet,
an matrimonium celebratum à furioso à furioso
antequam in furorem incidere, animum habuit
illud contrahendi, validum sit. Nam baptis-
mus receptus à dormiente, seu furioso, qui ante
furorem, vel furorem vocem habuit illud reci-
piendi, valide & licite suscipitur, *cap. maior-*
res, §. item queritur, vbi probat, de baptismo,
dummodo permanens in eadem voluntate, in
furorem, aut furorem incidere: ergo simili-
ter matrimonium à furioso celebratum virtute
prioris voluntatis subsistebit. Sed contrariaria
omnino tenendum est, vt iam probant Sanch.
de matrim. lib. 1. disp. 8. quæst. 3. Vazquez eod. tracl.
disp. 3. cap. 1. num. 30. Basilii dist. cap. 1. num. 12.
Nec obstat textus in *dist. 5. item queritur.* Cui
respondere, differens assignando inter mini-
stros Sacramentorum, & inter subiectos, id est
qui Sacramenta recipiunt. Primo casu, quan-
do ministri confertur sacramenta, requiritur
actualis intentio enim actu humano, nec vir-
tualis sine eo sufficit: in secundo vero casu
cum Sacramenta recipiantur, non actu ho-
mano, sed intentione virtuali opus est: quare
cum contrahentes matrimonium sint illius
sacramenti ministri, si celebratur ab eis tem-
pore furoris, licet subsistat intentio virtualis ob
actuale quæ præcessit, nullum est matrimo-
nium. At verò textus in *d. 5. item queritur,* pro-
cedit in suscipiente baptismum, ideoque rectè
in eo statuitur à dormiente, vel furioso valide,
& licite recipi. Vnde deducitur, quod si sacer-
dos audiat confessionem penitentis, in furorem
incidat, absolutio sequuta nulla est: & simili-
ter si tunc baptizaret, baptismus invalidus es-
set, licet ante furorem baptizandi voluntatem
habuerit, quia actus ministri debet esse hu-
manus, id est, quod eo tempore, quo admini-
stratur sacramentum, eius minister intelligat
quid agat.

Nec obstat dubitandi ratio proximè adducta,
& deducta ex d. *cap. neque furiosus,* pro cuius
textus expositione Glossa in præfati, verbo *Fu-*
rare, assertit discrimen esse constituendum in-
ter cum casum, in quo contrahens cum fu-
riosa erat infans furoris; & inter eum, in
quo consensu erat. Primo casu docet matrimo-
nium celebratum cum furiosa nullum esse, ob
iniuriam, quæ interrogator coniugij furoris
ignaro: secundo autem casu, vim atque vi-
gorem obtinere; nam eo ipso, quod quis cum
furioso consensu sui furoris contrahit matrimo-
nium, videtur iniuriam sibi illatam remittere.
Sed hæc interpretatio meriti reſellitur à Præ-
positio hic, *num. 4. Couart 2. p. de matrim. cap. 1.*
num. 7. in fine; quia matrimonium celebratum
à furioso est nullum ob defectum consensu,
cuius furiosus expertis est, nec ab alio suppleri
valet: non verò ob iniuriam contrahenti illa-
tam. Alij textum illum acceperunt, non de
furioso

5.
DISELIV-
TURA DUBI-
TANDA
RATIO.

furioso perpetuo morbo laborante, qui quidem nullum actum libetum consensum exigentem facere valet, *Clem. si furiosus, de homicidio l. furiosus, C. qui testamur. l. 6. tit. 3. part. 4.* sed de furioso incida interalla habent, cui licet prohibeatur matrimonium contrahere, quia idoneus non est ad proles educationem, iuxta sententiam D. Thomae in 4. distict. 34. *quæst. unica, art. 4. & ibi Bonavent. art. 3. quæst. 1. doti quæst. unica, art. 4. concl. 1.* Petri de Lefelina de matrim. *quæst. 58. art. 3. dub. 1.* si de facto cohabitavit eo tempore, quo verum consensum præstare potest, matrimonium validum est; quia tunc iudicii participes reperitur, *cap. quantum 7. quæst. 1. Concil. Carthag. 3. can. 34. l. Divus 3. ff. de officio præsid. docuerunt P. Gregor. lib. 9. syn. ta. m. cap. 12. & lib. 3. part. titulo 21. cap. 7. Gratius de sup. lib. 3. cap. 7. per totum, Basilus supra. d. cap. 1. num. 5.* Verum hæc interpretatio appetit divinationis vicio laborat; quare veridice dicendum est cum Thom. Sanchez d. distict. 8. num. 15. Basilio d. cap. 1. num. 8. Fabianum in eo textu agere de furore superveniente post contrahendum matrimonium, & tunc verum est, matrimonium tempore habili celebratum, non vitari, nec solui per furorem supervenientem, *cap. in qui 32. quæst. 7. vi statim dicemus, licet si furor superveniens ita vehementer sit, ut sine vite periculo cohabitare cum furioso non liceat, divorcium fieri possit quoad totum, ut pluribus relatis resoluunt Valentia consil. 31. per totum.*

Sed ut casum hunc furoris supervenientis præfatus, latiusque exponamus ex utroque iure, sciendum est; Digestorum iure furor superveniente non irritat matrimonium ritè contrahendum, *l. furor 14. ff. cum datum 22. §. si maritus 7. ff. solut. matrim. in iud. adeo manebat, ut ad eius dissolutionem divorcio opus esset.* Ex quo principio obsequa, statim post furorem nuntium mitti posse; alia enim est æquitas, quæ proponitur in d. §. si maritus, quæ tantum quia talis, reprobata est, & satis persuadent Triboniani esse illos vericulosos, ut liquet ex laxitate styli, & non culta latinitate, quod & prædocuit Dionysius ibi. Quid tamen iuris sit ex novellis Iustiniani dissimilis est competere. Videatur coniugem dimitti non posse hoc iure ob furorem, quia repudi, & divorcii causæ satis expressè propozitæ sunt in novell. 22. *cap. 5. & novell. 117. cap. 8. & 9.* at in eis furoris causâ non invenitur; ergo furoris causa ad divorcium probata non est. Cuius sententiæ fuit Phocius in *novell. tit. 13. cap. 30.* Sed contraria sententia mihi veteri videtur; quia licet furor superveniente docet matrimonium, ferè in inutile recidit ob furorem; quò enim iungi poterunt: ubi amor coniugalitatis liberorum quæ? Igitur cum hæc causæ essent divorcii Digestorum iure, & hæc darent iure & tempore Novellarum, quia naturales sunt, quemadmodum illæ, sic & istæ divorcium fieri sinunt. Nec obstat argumentum quod à sufficienti enumeratione casuum, propter quas nuntius mitti potest, ex dictis Novellis deduci; nam loquitur Iustinianus ibi de divorcio non bonâ gratiâ factio, & ob scelus; propter quod coniugis, qui dimittit coniugem; iuratur dotem, sine donatione propter nuptias, ut ex contextu apparet: at divorcium, quod ob furorem supervenientem fit, non ex

huiusmodi divorcii est, sed ex illis, quæ sunt bonâ gratiâ, veluti propter sacerdotium, sterilitatem, militiam, senectutem, vel valerdinem, aut denique ob alias causas, quibus commodè matrimonium retineri non potest, *l. Pàricus 60. in fine, ff. de donat. inter: ergo capta Novellarum supra citata nihil ad rem faciunt.* Postea Imperator Leo novell. 3. constituit ut si mulier furem cepisset, maritus eam retineret per triennium; quo elapso nisi resisteret, posset repudiari: deinde hanc novellam, quæ de mulietis furem tantum loquebatur, abrogavit: canique generaliter, tam de viro, quàm de vxore, ut non aliter posset dimitti furiosus coniugis, quàm si detentus quinquennio, furem non sit liberatus, novellæ 112. quam generaliter accipio propter hæc verba, quæ aliter sine peccato accipi nequeunt: *Ne itaque facinus, ut si post initum matrimonium furem superveniat, ne intra quinque annos coniuges discedant, ut Imperator de coniugibus loquitur, non de maritor: ergo generaliter, non particulariter accipiendum est.* Igitur statim ex parte derogat novellæ antecedenti. Nec obiciat ta verba dictæ novellæ 112. *Et præstiterit quidem cum præstiterit membrum, atque caput maritus sit, itaque præcipua corporis membra, si morbo aliquo occupentur, amputari solent.* Quia hæc verba tantum continent argumentum, quo nitebantur; qui debebant futuris præteriti non posse coniugem dimitti; argumentabantur enim sic: Sacramentum iuncti in vnum corpus coniuges cohercet, & lege quidem divina: ergo non separari eos, sed vnius manere debere. Rursusque sic iuram instabant ab absurdo: Vir & vxor tanquam corpus suis bene compactum membra habent, propter individuitatem personarum ut matrimonio: sed absurdum erat membrum scate ob eius putrefactionem, si forte in eo vita conservabatur veluti in capite: ergo cum vit sit vxoris caput, D. Paulus *epist. 1. ad Corin. cap. 1.* licet potest fieri corpore furem, relectandus non erit, nec repudiandus. In quo absurdo errando totus est Leo, qui cum dicat hanc rationem. Sive assumptionem statim vult defendere coniunctionem, & à matrimonio stare, videtur potius vim benedictionis matrimonialis ignorare, quod proposuit ad finem visque novellæ acquirat: nihil ergo ex illis probatur verbis. Vnde igitur particularem faciemus illam novellam, restrictamque ad solam personam maritum quia licet qui ex aduerso argumentabantur; personam viri assumant, non idè assumpturunt, quia de marito solum constitutio ferretur; sed ut absurdos abduerent. Sed quid ad titulum novellæ, qui sic legitur, *¶ si maritus per matrimonij tempus in furem incidat, intra quinquennium matrimonium solui nequeat? Breuiter, & leuiter me expedit, quia harum novellarum non facti tibi sunt fideles tituli, præsertim Latini. Titulus solet esse epilogus, sub eo tractatorum; inspidus ergo erit quando subiectis dissonat: agitur in novellæ 112. de casu, quo procos, siue recens maritus in furem incidit: item de eo casu, quando furem corripit post ductam vxorem multo tempore: idè decisio duplex est; nam primo casu matrimonium statim dimittitur: secundo casu quinquennium lapsus expectatur. Titulus ergo hic erit, *¶ si ex illis, qui in matrimonio coeunt sunt, alii aut**

matrimonium contrahitur, vel recius post initum fuerit capere, matrimonium non intelligitur; si verò post celebratum nuptias furor superuenierit, post quinque annorum diffusum possit. Hoc tamen à catholico Principis magis politico quam pius Imperatorum deceret, sancitum fuit.

7. Iure verò canonico attentio matrimonium celebratum licet, etiam furor superueniente, perseveret. *cap. hi qui 13. cap. neque 32. quæst. 7. Arniseus de iure consensu. cap. 6. sect. 9.* matrimonium enim ritè contractum, ex superuenienti causa vitari non oportet, maxime si liberi sint iam suscepti. *l. lege 44. §. si postea, l. si qua, ff. de ritu nupt. l. si liberum 28. §. finali, l. od. de nuptiis.* Nec novum est, ut quæ utiliter statuta sunt, dicens, licet casus ille adveniat, à quo incipere non poterat, *l. in ambiguis 86. §. 1. de reg. iur. l. si qui, ff. de testamentis, cap. factum, de reg. iur. lib. 6.* licet & iure civilis furor, in quem testator incidit post testamentum iam factum, illud non infirmat, *§. praterea, Instit. quibus non est permixtum;* quod procedit in omnibus contractibus, adhibuit humanis, qui semel perficiuntur, *l. parte 8. ff. de his qui sunt sui, l. qui fuerit 20. ff. de statu hominum, l. furor 14. ff. de spons. l. 7. de peculio, leg. 11. §. si impubes. vers. Furiosi, de insti. adlon.* hi enim non ideo valere desinunt, quia contrahentes furor cepit, quia licet furor ad omnia inuicem cum, quem corripit, reddat, *l. ea que 6. ff. de verb. obligat. leg. Adcellus 25. ff. de fideiuss. leg. furiosi 40. ff. de reg. iur. §. furiosus, Instit. de iust. l. si quis, l. 2. tamen perfectus ante furorem contractus, postea, licet ingruente furore, non irritatur, *d. §. praterea;* unde sic mallem accipere Galium in *l. si à reo 70. §. si à furioso, ff. de fideiuss.* licet non negem ibi furiosum reus obligatum intelligi posse eum, qui cum eorum auctoritate obligatur, *ut in l. consilio 7. §. ultimo; l. ab agnato 11. & loco ferè citato de curat. fur. d. l. Adcellus 25.**

8. Sed ecce obstat Africani responsum in *l. si quis servum 47. ff. de acquir. heredit.* ubi dominus servum suum heredem institutum adire hereditatem iussit, qui prius quàm servus hereditatem adierit, furiosus factus sit; à quo casu Africanus, seu manes, eius magister Iulianus negavit servum reus aditum; & addit hanc rationem: *Quoniam non nisi voluntate domini adire hereditas potest, furiosus autem nulla est voluntas.* Hæc tamen Africanus. En ubi mandatum, quod consensu solo perheiet, *l. 1. ff. mandari, servum in iudicium fuit perfectè, vixit à domino tunc sane mentis, tanque iudicij: ac hoc mandatum infringitur accedente postea*

furor: ergo furor superueniens refendit acta præterita. Quæ difficultas non antea cessabit quàm naturam mandatorum probè callentur. Mandatum contractus est, qui consensu perficitur, *d. l. 1.* sed non qui statim emittitur. Exemplo me expediam. Emi à te centum nummis fundum purè: illico emptio perfecta est; nam emptio, & venditio contrahitur simul æque de pretio convenire, *princip. Instit. de empt. & vendi.* Aded vt ad contrahens perfectionem pretij pacti solutio non desideretur, *leg. empti 9. C. eodem titulo, l. necessarius 8. ff. de preti. & comm.* quia consensus perficitur, *princip. Instit. de oblig. qua ex cons.* qui consensus statim ac adhibetur, operatur effectum, quia ea mens contrahentium est, ut confectum res sit empti; consensus verò, qui ad mandatum datur, non est huius generis, nam quamdum res integra est, consensus perfectè interpositus non est, quia adhuc contrahentes sunt in consentiendo. Vide mandatum, postquam mandatum dedit, renouate illud poterit, *l. si vero 12. §. primum, l. si quis alieni 27. §. 1. ff. mandati;* quod idem est in iussu, *l. 1. §. si seque, ff. quod iussu;* & in iussu de adenda hereditate, *l. si quis mihi boni 21. §. penult. ff. de acquir. heredit.* Nec aliud iuris est in mandatorio, qui illud suscepit; posset enim deserere susceptum mandatum, si res integra mandatoris sit, *l. si mandatorio 22. §. si quis, ff. mandati, §. si quis, Instit. eodem.* Inde colligitur, quare procurator renouari possit ante litem contestationem, *l. ante litem 16. ff. de procurat.* Nec aliud procedit in societate, qui contractus licet consensu perficitur, *l. societatem 8. ff. pro socio,* aded tamen perseverationem consensu desiderat, ut finiat, nisi in eodem consensu perseverauerint contrahentes, *§. manes, Instit. de societate;* atque ideo morte, publicatione, renouationeque societas soluitur, *l. 1. §. 1. l. totum 63. l. alium 65. ff. pro socio.* His ergo sic notatis, iam patet ratio Africani præpositi; ibi enim mandatum fuit servum, vt adiret hereditatem; quod mandatum non ante irrevocabile est, quàm adimpleatur, *l. penult. §. 1. ff. rem suam haberi;* quia si dominus in eadem voluntate non perseverasset, revocatur. At qui furiosus sit, in eadem voluntate perseverare non potest, eum nullam habere voluntatem, *l. 1. §. 1. ff. de procurat. l. totum, ff. de bonor. possess. fur.* ergo nihil mirum, si te integra mandatum finiat superueniente furor: quod & in societate dicerem, ut non minus furor, quàm morte finiat, *ex his que supra notavi,* licet nullum me vidisse de hoc consulti responsum, vel imperatoris decretum meminerim.

CAPUT XXV.

Idem. Episcopo à Brixienfi.

Tux fraternitatis. Et infra: Postulasti insuper edoceri, utrum ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur; cum ab aliquibus dubitetur spirituale contrahi solis verbis. Nos igitur inquisitioni tuæ respondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum, sed quantum ad Ecclesiam, per verba consensum exprimentia de præsentibus. Nam & muli possunt contrahere matrimonium per consensum mutum hæc verbis, & pueri & ante aunos legitimos per verba sola contrahunt, cum intelligantur minimè consistere.

NOTA

* *Brixienſi.* Ita etiam legitur in tertiâ collectione, *ſub hoc titulo, capite final.* Et iam

inſcriptionem hanc expoſui in capite *tua*, de *procurat.* ubi extat alia pars huius textus, & præſens fragmentum expoſui ſuprà in cap. cūm *apud Sedem.*

CAPVT XXVI.

Innocentius III. *a Gebeneniſi Epifcopo.*

Tva^b nos duxit fraternitas conſulendos, verum illorum ſufficit teſtimonium ad matrimonium diſſimulandum, qui conſanguinitatis gradus ab auunculo, & nepote; videlicet fratris filio, vel ſororis, cūm de fratribus, vel ſuperioribus nihil nouerint, vel audierint, inſuperiri computare. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter reſpondemus, quod cūm coniugium multūm favoris obtineat, teſtes qui ad diuortium celebrandum præducti conſanguinitatis computant gradus, à ſpecte debent incipere; ſi deſt à parentibus, vel germanis, & ſic per ordinem diſtinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indiſcretis designando perſonas. Præſentem eūm ſæpius teſtimonium perhibeant de auditu; quod quia minus eſt validum, non eſt in articulo huiusmodi nimium laxanda facultas: cūm quæ ratione computationem inciperent à ſecundo, eadem ab vltimis poſſent gradibus inchoare. Conſequenter autem quæſiſti, vt cūm quidam mulierem quandam aliter inducere nequiſſet, vt ſibi committeretur carnaliter, niſi de ſponſare eandem, nulla ſolennitate adhibita, vel alicuius præſentia, dixit illi: Te Ioannes deſponſat, cūm ipſe Ioannes minime vocaretur; ſed ſiſſet vt vocari Ioannem, non credens eſſe coniugium, eo quod ipſe non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, ſed copulam tantūm extorquendi carnalem; verum inter prædictos ſit matrimonium celebratum, cūm mulier conſenſerit, & conſentiat in eundem; & ille diſſenſerit, & diſſenſit; nec aliud quicquam egerit, quā quod ſuperius eſt expreſſum, niſi quod cognouit eandem. Super quo fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod eūm præſatus vir dictam deſponſauit fratri ſuo, in propria quidem perſona, eſt ſub nomine alieno, quo ramen vocari ſe ſinxit; & inter eos carnalis ſit copula ſubſequuta; videretur forte pro coniugio præſumendum; hiſi tu nobis expreſſe ſcripſiſſes, quod ille nec propoſuit, nec conſenſit illam dñcere in vxorem: quod qualiter tibi conſiterit, non videmus. Nos tamen quid iuris ſit reſcribentes, hoc dicimus, quod ſi res ita ſe habuerit, videlicet, quod ille nec propoſuit eam dñcere in vxorem, nec vquam conſenſit, inter prædictas perſonas non debet ex illo facto coniugium iudicari: cūm in eo nec ſubſtantia coniugalis contractus, nec etiam forma contrahendi coniugij valeat inueniri; quoniam ex altera parte dolus ſolummodo afficit, & deſicit omnino conſenſus, ſine quo cetera nequeunt ſcēdis perficere coniugale. Tertiū quæſiſti, per Sedem Apoſtolicam explicari, quid ſit de quodam Monacho ſentientem, qui credens ſe poſſe mulierem quandam à gutturiſi tumore curare, vt chirurgicus, cum ferro tumorem illūm aperuit. Et cūm tumor aliquantulum reſediſſet; Monachus ipſe mulieri, præcepit ne ſe vtro exponeret vlllo modo, ne forte ventus gutturiſi aperitionem ſubintrans, ſibi cauſam mortis inferret. Sed mulier eius mandaro contempto, dūm niſſes colligeret, ventus expoſuit ſe incautē, & ſic per aperitionem gutturiſi ſanguis multus effluxit, & mulier diem ſiniuit extremum: quæ tamen conſeſſa eſt, quod quia ventus expoſuit ſemetipſam, ipſa ſibi dederat cauſam mortis; verum videlicet, cūm prædictus Monachus ſit ſacerdos, liceat ei ſacerdotale officium exercere. Nos ergo tibi taliter reſpondemus, quod licet Monachus ipſe deſiquierit alienum officium vſurpando, quod ſibi minime congruebat; ſi tamen, cauſa pietatis, & non cupiditatis id egit, & prius erat in exercitio chirurgiæ, omnemque ſtudiū diligentiam, quam debuit, adhibere, non eſt ex eo, quod per culpam mulieris contra conſilium eius accidit, adeo reprobandus, quia poſt deſiſſationem condignam, cum eo miſericorditer agi poſſit, vt diuina valeat celebrare; alioquin interdicienda eſt ei ſacerdotalis ordinis executio de rigore. Ad vltimum ex parte tua ſuit propositum coram nobis, quod quidam ſcholarius metuens, ne latrones in hoſpicio ſuo eſſent, paruo aſſumpto gladio, vt ignem quæreretur de ſtrato ſurrexit, & cūm veniſſet ad oſtium, ignarus reperit ibi forem, quicum ſcholario incipiens colluctari, non ſolum ipſum ſcholarem proſtravit ad terram, verū etiam

etiam penè ad mortem vulneravit eundem. Scholaris vetò provocatus ab illo, vim vi incontinenti repellens, extorrit latroni gladio, eundem servato iuris moderamine reperculsit, qui perterritus, fugam, quàm citò potuit, maturavit. Mane itaque lucescente conscholares latronem quaesierunt eundem, quem vulneratum inuentum, potestati Vincentiæ tradiderunt; coram qua constanter negavit, quod præmissa minime perpetraret. Verùm præfata potestas ad eundem conscholarem (quos nonnō) destinauit, ut exponeret si qua sciret de fure prædicto, vel traderet interficiendū qui eustellum, quem ipsi latroni abstulerat, & foras ab eodem in ipsius domo dimissos, quos abstulerat sibi, ne pedum strepitus audiretur, nuntiis tradidit memoratis, super eodem facto se nihil amplius intromittens. Potestas itaque receptis talibus interficiendis, latronem apparitoribus suis tradidit puniendum, qui illi amputarunt virilia, & oculos eteuerunt. Laro se ad quoddam cenobium transiit, & ibi per triduum ita & dolore commotus, nec potum sumpsit, nec cibum, & sic de medio est substractus. Vnde per nostrum postulas otacolum edoceri, verum præfatus scholaris ad sacros ordines valeat promoveri. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si præfatus scholaris dignis meritis adiuvatur, propter scriptum euentum, à susceptione factorum Ordinum nullatenus est arcendus. Datum Lateran. Idibus Feb. Pont. N. anno xxy.

NOTE

a *Gebeneli.* Ita etiam legitur in quarta collectione, sub hoc titulo, cap. 15. & in hac scata tantum legitur. *Idem*, sed inscriptionem & litteram huius textus restituit ex ipsis epistolis Innocentij editis à Bosqueto lib. 2. regest. 14. epistol. 159. De diececli Gebeneli nonnulla notat in cap. 10. de error.

b *Tua nos.* Hæc priora verba repertiuntur in cap. tua nos 7. de consanguin. & affin.

c *Tertio quaesisti.* Hæc verba repertiuntur in cap. tua nos 9. de homicid.

COMMENTARIUM.

Cum supresso nomine proptio, alioque confictio, veluti accepto nomine Ioannis, callide quis ita diserit, submoet testatione, Ioannes te disponat, annulo etiam digito immisso, quærebatur, an iussu nuptiæ contractæ videretur, cum verba præsentis temporis sunt. Et decidit, iusta optinas celebratas non censeri, etiamsi hac arte vitæ cognoverit mulierem ipsam. Quæ Innocentij de his difficilis visa est Doctoribus ea eo, quod in vers. Super qua, ait Pontifex in præfenti specie pro coniugio esse præsumendum; postea verò in vers. Nos autem, docet non esse hoc in casu, nec dari matrimonium, propter defectum substantiæ & formæ matrimonialis. Vnde videtur Innocentius sibi ipsi contrarius. Auguet hæc difficultas ea eo, nam vitæ in præfenti casu fateretur se mulierem disposuisse, eamque carnaliter cognovisse: ergo standum erat foræ confessioni in fauorem matrimonij, iuxta Glossam receptam in cap. super eo, de eo qui cognovit; nec alterius coniugij confessio de consensu sufficere debebat ad impediendum matrimonium, ex Glossa etiam recepta in d. cap. super eo, maxime cum Ecclesia non iudicat de occultis, cap. sicut tuis, in fine, de simonia: & quia in dubiis iudicandum est pro matrimonio, cap. licet ex quadam, de testib., cap. final. de re iudic. cap. tua, de consanguin. & affin. Nec in præfenti casu aliquid obstat nominis mutatio, cum de ipso corpore constaret, argumento testis in l. in venditionibus, ff. de acquir. emp. l. quærens 9. ff. de hered. instir.

Ergo non rectè in præfenti casu Innocentius decrevit, matrimonium esse nullum. Quæ difficultate oppressi repetentes in præfenti, & alij DD. communiter affirmant, vericulum super quo, huius testis, esse accipiendum in foro exteriori; vericulum verò nos autem, in foro conscientie, & per consequens quoad iudicium eternum matrimonium validum iudicari, quoad internum verò nullum dari coniugium. Ita docuerunt Abbas in præfenti, column. 1. Gabriel in 4. distict. 29. quæst. 40. Probans in addit. ad Monachum in cap. 1. num. 6. de dispens. inqub. lib. 6. Socinus consil. 18. volum. 2. mom. 2. Couart. in 4. 2. par. cap. 2. Menochius de præsumpt. lib. 1. præsumpt. 1. num. 29. & ita docent verbum illud forte, non extare dubitatione, sed assertivè, sicut aliis adverbium illud exponit Glossa in cap. 2. de testament. & in cap. super litteris, de rescript. multa enim servantur in foro exteriori, quæ non licet servari in foro interno, vt notat Ludouicus Gomez in regul. de non indicando iuxta formam supplicantis, quæst. 14. Sed hæc sententia coniungitur ea eo, nam Ecclesia in foro exteriori non potest efficere validum matrimonium, quod in foro conscientie nullum est, vt docent Abbas & Præpositus in cap. si qui silem, hoc tunc Couart. 2. p. de matrim. cap. 1. num. 4. quia cum lex humana obliget in foro conscientie, vt ait Glossa 1. in cap. que, de consil. docent D. Thomas 2.2. quæst. 96. art. 4. Couart. in regul. peccatum, 2. parte, 5.5. mom. 3. videtur nullum esse disctum designandum in hac parte inter utrumque forum. Accedit, quia si in hac specie disctetur matrimonium præsumptum, non administeretur probatio contra ipsum. Hæc ergo sententia omnia, verius credo, Innocentium III. semper in præfenti casu sensisse matrimonium, de quo in hac specie, nullum esse; & in vers. Super quo, non loqui decidendo, sed arguendo, vt constat ex verbo illo, videtur, postea verò in vers. Nos autem, aperte decidit illud matrimonium nullum esse propter defectum substantiæ matrimonialis, quæ consistit in mutuo consensu, cap. cum locum, cap. tua 25. hoc tunc quam interpretationem communem esse docuerunt Præpositus & Bohic. in præfenti; & eam tenet Cuiacius. Nec obstat, quod confessio parò de consensu non debebat sufficere ad impediendum

dum matrimonium; quia respondeo, quod in propolita specie non constituitur de matrimonio, nisi per confessionem ipsius partis; & illa confessio cum esset qualitate, debuit acceptari cum sua qualitate, ex doctrina Bartoli in l. Anelini, §. item quæst. ff. de liber. leg. cum & hic nulla sponsalia præcessissent, quia simulata sponsalia, aut simulata nuptiæ, sponsalia, seu nuptiæ non sunt, l. simulata. ff. de ritu nupt. ideo matrimonium in præsentem nullum declaratum fuit.

Sed an in præsentem specie & similibus, qui hinc & simulatæ eorumque matrimonium, tenentur iterum verè consentire, dubium est. Negant Sanchez tom. 1. de matrimonio, lib. 1. disp. 11. Villalobos in summa tom. 1. tract. 13. difficult. 8. Layman part. 1. summa, tract. 10. lib. 5. Sed rectius affirmant Basilini lib. 2. de matrim. cap. 5. num. 5. Soto in 4. difficult. 27. quæst. 1. art. 3. & lib. 2. de instit. quæst. 1. a. num. 8. Couarrubias de matrim. 2. part. cap. 2. num. 4. Ledesma eodem tract. difficult. 9. Et est ratio, quia promissio illa est velut quidam contractus repetitus, de ut des; & ideo muliere adimplente ex parte sua, viæ quoque ad imple-

dum quod promissum remanet obligatus, l. de re 7. ff. de pñs, l. naturalis 3. ff. de prescript. verbis, hæc celestis sententia Baldi per textum ibi, in l. ei qui, in fine, l. od. quod cum eo; quod ille qui promissum absque animo se obligandi, quamvis non obligetur ex animo, obligatur tamen ex illa æquitate naturalis, ne videbatur consequatur commodum cum iactura alterius. Sequitur Couarr. in cap. quæstus, l. p. 5. num. 2. Doctrina autem Thomæ Sanchez iustitiam potest certis in casibus. Primò si vanæ decipia se falsò iactans virginem, cum esset corrupta; secundo si ex tali matrimonio scandala & infelices casus timeantur: tertio si vxor decipia, deceptam se agnoscat, etiam compensationem sponte recipiat; tandem si deceptor contraxit eum vero consensu ad illud matrimonium. Ita Diana p. 3. tract. 4. resol. 147. qui contra eundem Sanchez tenet, postea ad reuocandum matrimonium requirit consensum utriusque, non verò sufficere tantum vnus; & ita decisum fuisse à Clemente VIII. refert ipse Diana p. 3. tract. 13. resol. 17. non tamen desideratur prescriptio Patrochi, vt ipse resoluit p. 3. tract. 4. resol. 39.

CAP V T XXVII.

Idem Episcopo * Beluacensi.

Cum in tua diocesi. Et infra: Sanè quia contingit interdum, quod aliquibus volentibus contrahere matrimonium, bannis (vt tuis verbis vtamur) in Ecclesiis, secundum consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ editis, ac nullo contradicte publice comparent, licet fama priuatum impedimentum deferat parentelæ, cum ex parte contrahentium iuramenta maiorem de sua propinquitate, vt suspitionis tollarum materia, offerantur, quid tibi sit faciendum in casibus huiusmodi quæsiuisti. Ad quod taliter respondemus, quod si persona grauis, huius fides sit adhibenda, fr. tux denuntiet, quod ij qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, & de fama, vel scandalo doceat, aut etiam per seipsum possit certificari de plano, non solum debes iuramenta parentum sponte oblata non recipere, verum etiam eos, qui sic contrahere nituntur, si monitis induci nequiverint, compellere, vt à tali contractu desistant, vel contra famam huiusmodi secundum tuæ discretionis arbitrium iuramenta exhibeant propinquo: alioquin si persona denuncians non extiterit talis, vt diximus, vel de fama, vel de scandalo non poteris edoceri, ad desistendum monere poteris, non compellere contrahentes.

NOTE.

Beluacensi. Ita etiam legitur in quæsta col-
lectione sub hoc titulo, l. 1. integram autem
epistolam dedi in cap. cum in tua, de decimis.

Bannus. Bannum, sicut & bannire, variè
admodum sumitur, vt dicemus in cap. 2. de
purgat. canonica. Plerumque accipitur pro
edicto, seu promulgatione publica; & Galli
quauilibet denuntiationem, bannum vocant.
Gregorius Turon. cap. 37. & in legibus Ripuar.
titul. 67. ita legitur: Si quis legem in villam
Regis, siue in honore, siue in reliquam villam
bannus fuerit, & minime adimpleuerit,
solidis sexaginta mulietur. Synodus Constantina
anno 1460. ibi: Ab hoc banne & deinceps de
banno, & nostro bannum, vt nullo hac amplius
presumat. Sic bannum pro denuntiatione &
edicto ponitur in capitali libri 3. cap. 46. &
lib. 4. cap. 24. & 60. Vnde eam in præsentem In-
nocentius III. refertur Prælati Gallie, iuxta

De D. Gratian. in Decretis, Tom. IV.

illis Regni mores, bandos ponit pro edictis,
seu proclamationibus nuptiarum, quas nos
dicimus, monitiones: vnde deducunt Cuiacius
hic, Filescus de origine purg. cap. final. mo-
rem istarum denuntiationum ab Ecclesiâ Gal-
licanâ originem duxisse, vt ita cognoscatur,
an aliquod superius impedimentum inter eos,
qui matrimonium contrahere volunt. Et in
Ecclesiâ Papiensi etiam harum denuntiationum
vfum iam olim inoleuisse, constat ex cap. ad
hoc, de testibus, in 1. collectis, cap. final. qui ma-
trimonia accusare, in eadem collectione: de
quibus denuntiationibus agemus infra, in rti.
de clandest. dispens. In præsentem illud tantum,
præmissâ consuetudine eâ proclamandi in nu-
ptiis, proponitur, videlicet, quod si bannus,
seu proclamationes in Ecclesiâ de futu-
ris nuptiis fiant, nullusque contradic-
torum existat, communis tamen fama de-
ferat sponfos consanguineos esse, & qui sunt
mate prouecti in ea cognatione, regent cum

F iore

iureiurando, eos cognatione coniunctos esse, habet Pontifex, ut si aliquis homo recte fidei, granitatis, & auctoritatis denunciaret simul, & probet, impediat matrimonium, cum vitra eius denunciationem adsit fama communis, quæ velat publicam testimonium habetur, ut

ait Quintilianus lib. 5. *instit.* & in iudicio valde confirmat eius rei, de qua queritur, fidem, leg. 3. §. *eiusdem*, ff. de testibus i quia fama consentiens depositioni testium, non inconstans habetur, cap. *præterea*, de testibus, ubi plura de fama, & quatenus probet, adduxi.

CAPVT XXVIII.

Honorius III. *Episcopo a Sleuwichensi.*

CONSULTATIONI tuæ breuiter respondemus: Mulieres, quæ de more veniunt ad valuas b Ecclesiæ benedicendæ cum sponſis, & ibi reclamantes, affirmant se nunquam in eorum matrimonium consensisse, audiri (sponſis legitimè probantibus contrarium) non oportet, cum legitimis & idoneis testimoniis non debeat illarum simplex assertio prevalere. Sanè illis, quæ benedictione receptâ, mox à sponſis auſugunt ante carnis c copulam subsecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulſas, verba protulisse consensu, licet animo dissentirent, non statim est audientia deneganda, sed de illato metu est cum diligentia inquirendum: & si talis metus inueniatur, qui cadere potuerit in constantem d virum, erunt non immetitò audiendæ.

NOTÆ.

1. a *Sleuwichensi.*] In hæc sexta collectione legitur *Besguensi*, sed malè, ut iam notarunt in præſenti Cuiacius & Cironius. Sleuwich est ciuitas Episcopalis Germaniæ, sub Metropoli Bremensi, qui Episcopatus cum aliis tribus fundatus fuit per Othoneum Magnum Imperatorem, circa annum 948. ut notauit Cironius in præſenti.
2. b *Ad valuas.*] Hæc verba omisit Raymundus, extant tamen in quinta compilatione Honorij III. ex qua textum hunc tranſcribo, & in eis innuitur nos benedicendi sponſos ad ianuam Ecclesiæ, de quo plura dabimus in cap. 1. de ſecundis nuptiis.

c *Ante carnis copulam.*] Idest, ut si copula subsequuta fuerit, matrimonium propter metum etiam grauem celebratum, retractari non debeat; quia per spontaneam copulam ratificatum fuit, iuxta tradita suprà in capite ad id, hæc titulo.

d *Virum.*] Vocem hanc omittunt Panormitanus & Butrius, quia non æqualis metus consideratur ad inducendam coactionem in femina, ac in viro; siquidem ille constantior est, ut docuerunt Couarr. 2. p. de matr. c. 5. §. 4. n. 16. Canis. in præſenti, n. 2. Sed malè, tam quia in constantem virum legitur in dicta quinta compilatione; & sub viro facillè femina comprehenditur, iuxta diuersam vtriusque conditionem. Textum hunc exposui suprà in cap. cum locum.

CAPVT XXIX.

a Gregorius IX.

EMMA mulier nobis exposuit, quod cum T. filia eius cum C. contraxit matrimonium, B. de Alterio eâ occasione, quod inter P. filium suum, & prædictam puellam infra septennium constitutos, sponsalia contracta fuerunt, penam soluendam à parte, quæ contraheretur, in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter poenæ interpolationem sit meritò improbanda: mandamus, quatenus si est ita, eundem B. ut ab extorsione prædictæ poenæ desistas, ecclesiasticâ censurâ compellas.

NOTÆ.

1. a *Gregorius IX.*] Cum registro epistolarum huius Pontificis curamus, cognoscere non possumus, cui referatur in præſenti; rectè tamen notauit Cuiacius hic, in principio textus legendum tantum esse G. ut in Codice Galliano legi ipse testatur, præcipuè cum Emma, ut proprium nomen feminae nullibi legimus.

COMMENTARIVM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Promissio poenæ sponsalibus iniunctæ adiciunt.* Probant eam textus in 1. Tula 234. ff. de verb. oblig. l. 2. Cod. de immol. stipulat. l. final. Cod. de spons. leg. 2. Cod. de repulsiis, l. 2. §. vlt. de diuersis: ubi dum de modo dissolucendi sponsalia agitur, de poenâ reuocatur §. 3. n. 11. parit. 5. Illustrant vltra congestos à Barboſa hic, Medrano de censuris copiosè: cap. 25. per totum.

Basilien

2.
CONCIVIO
TRADITTA
ET PROBATA
TIT.

Basilii lib. 12. de matrim. cap. 19. Fontanell. de pact. nupt. 2. tom. clausula 12. Cancerius lib. 3. variar. cap. 11. num. 38. Cuiacius ad titul. Cod. de spons. & in præsentem Gentilis de donat. inter. cap. 13. Gibalinus de censur. 2. part. lib. 4. cap. 5. art. 3. Donellus, Cuiacius, & Matienzo in d. d. Titia, idem Donell. in l. 9. Cod. de nuptiis.

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem assertionem infurgo: Vt supra retuli in cap. 2. hoc titulo, ex sponsalibus olim civilis nascebatur obligatio, ex eaque dabatur actio, quæ ex sponso dicebatur, aduersus eum, eamve, per quem, quamve factum esset, quominus nuptiæ sequeretur, siebatur condemnatio in id, quod alterius intererat: & licet postea actio ex sponso inuolueretur, ad id, quod interest, agi posse probat Gentilis libro 4. de donationibus, capite 14. Cum autem æstimatione eius quod interest in causis omnibus difficilis sit, & in coniugali affectione difficilima, congruum est certam summam loco interesse stipulari, cum ob eam præcipuè causam stipulationes penales inuenta sint, leg. final. ff. de prator. stipulation. Igitur, quia promissio penæ utiliter sponsalibus adiicitur. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam penæ adiectio infringit libertatem in nuptiis necessariam; siquidem cum iniuste quis reuit adimplere sponsalia, iuste cogitur per penam adiectam, immò per censuræ ecclesiasticæ contrahere matrimonium, vt probauit in cap. 2. hoc titulo. Nec ideo infingitur libertas, sicut nec contra libertatem matrimonij agitur; quando quis à iudice cogitur contrahere matrimonium cum virgine à se desolata; quia talis metus iuste incutitur, vt probauit in cap. cum locum, hoc titulo. Ergo non violatur nuptiarum libertas ex eo, quod extorqueatur ab eo, qui iniuste resiliere intendit ab sponsalibus. Augetur secundo hæc difficultas, nam artharum constitutio in matrimonij recepta est, tam iure civili, quam canonico, cap. si quis uxorem 27. quest. 1. cap. nosstrates, cap. fama 30. quest. 5. l. 1. Cod. si nuptiæ ex rescripto, quæ est in Theodosiano lex 1. si provincia restor: plura Borellus tom. 3. dec. titulo 1. num. 320. sed artha est veluti pi-gnis celebrati matrimonij, leg. 3. & final. Cod. de sponsal. idem enim datur, vt si contractum sit matrimonium, conditione sine causa repetatur, cum sequito matrimonio sine causa sit apud recipientem, l. ex empto 11. §. is qui vinum, ff. de actionibus empti. Si autem matrimonium sequutum non sit, si per dantem steterit, artha amittatur, si per recipientem, duplum, vel etiam quadruplum restituatur, l. 1. & final. Cod. de spons. l. si quis officium, ff. de ritu nupt. Cuiacius lib. 5. obseru. 22. Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 35. ita vt hæmina restitutione & altero tantum puniatur, nisi sit minor, vir autem eorum amissione, l. 5. Cod. de sponsalibus, quæ lex moderatim penam antiquam, quæ erat in quadruplum, l. 1. Cod. si restor provincia, l. 1. Cod. si nuptia ex rescripto, in Theodosiano, Gifanius in d. l. 5. Brissonius de iure coniug. Horthomanus de donat. cap. 15. num. 16. Quod si iustam causam renuanciandi habuit alteruter, hæc pena cessat, leg. 2. & final. Cod. de sponsalibus, l. 1. Cod. si nuptia ex rescripto. Augetur tandem hæc difficultas, nam

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

in præsentem specie potius conditionalis promissio fuit, quam penalis; infringens libertatem; siquidem non ipsi sponsi penam promiserunt, si matrimonia non contraherent, quæ est propriè stipulatio penalis; sed parentes eorum, nisi matrimonium sequutum esset, penam stipulati fuerunt, in vim metæ, & simplicis conditionis facti alieni, quo casu secunda stipulatio committitur, quomodo-cumque factum non sit, l. si trauellitia 9. ff. de nautico funere, l. ad diem 77. l. stipulatio, §. ut si quis, ff. de verb. oblig. l. ut si quis 14. ff. de consil. pecun. l. sancimus 26. Cod. de fideiuss. nec per eam in contrahentibus vlla infringebatur libertas; siquidem ipsi tantum promiserunt, se contracturos, nullam verò penam adiecerunt: vnde non erat cur infringereetur eorum libertas.

Quà dubitandi ratione non obstante vera est præsens assertio, cuius ratio redditur ab ipso Gregorio ex l. 1. Cod. de inuult. stipulation. ibi: Cùm libera matrimonia esse debeant; & nuptiæ amore, non metu penæ conciliari debeant, vt pulchre asserit Diuus Chrysost. homil. 31. super capta 19. Diui Matthæi: & stipulatio penalas plerumque dirigitur ad acuendam diligentiam eius, qui facere debet, vt si non ex voluntate, saltem metu penæ factum promissum adimpleat, l. si verenda 10. vers. Idem iuris, ff. ad l. Rhodianam de iactu. Vnde si utiliter & valde adieceretur sponsalibus, sponsa, quæ ex iustis causis potest resiliere, & sponsus, qui potest repudium facere, eogerentur matrimonium celebrare contra votum proprium; quia etsi iustam discedendi causam haberet, ob difficultatem, aut molestiam eam probandi, metu grauioris penæ soluendæ congeretur inuitus matrimonium contrahere. Vnde talis penæ promissio inutilis est, etsi firmetur iuramento, cum sit contra bonos mores. Gutierrez de matrimonio cap. 17. Medrano d. cap. 15. num. 5. licet contrarium tenet Molina tom. 1. de iustit. tract. 2. disp. 151. num. 22. Basilus de matrim. lib. 12. cap. 19. in fine, addit etiam Fontanell. de pactis nuptial. 2. tom. clausula 12. à princip. secutus Cancercium lib. 3. variar. cap. 12. nec statuta, quæ penas istas permittunt, valere, vtpote contra libertatem sacramenti; vnde cum in præsentem specie penæ promissa esset, si matrimonium culpa alienius ex parentibus sequutum non esset, rectè Gregorius decreuit, etiam matrimonium non sequuto penam peti non posse, quia inutiliter promissa fuit, ex d. l. Titia 134. d. leg. 2. Cod. de inuult. Ad audiendum est Gibalinus, qui lib. 4. de vteris, cap. 5. art. 3. affirmavit in præsentem causam penam inutiliter fuisse adiectam, quia sponsalia nulla fuerunt, vtpote contracta à minore septennio; & sic cum ex defectu ætatis sponsalia nulla essent, similiter stipulatio penalas, vt accessoria, nulla erat, capite accessionum, de regul. iur. in 6. l. cùm principalis, ff. eodem titul. leg. non idubium, Cod. de legibus: nam cum Gregorius non eam rationem suæ decisionis assignet, sed supra relata, videlicet quia libera debent esse matrimonia, aperte supponit, sponsalia ob perseverantiam adueniente legitima ætate, aut per mutuam cohabitacionem, seu ex alia causa valida fuisse & firmas

P 2 vi

3.
IN POGNA-
TVR TRA-
DITA AS-
SERTIO.

4.
TRADITUR
RATIO DE-
CIDENDI.

vt in cap. *enit. de despons. impub. lib. 6. &c.* sic Pontifex tantum respicit ad libertatem matrimonij, quæ adiectione pœnæ arctari non debet; quæ vulgò ex hoc textu probatur, pœnam inutiliter adiecti sponsalibus, vt ex d. l. *Tiria* 134. d. l. 1. *Cod. de iuril. An* verò Gregorius absolute intelligendus sit, siue adiecta pœna iustè, vel iniustè resiliendi, & tenuitatem matrimonium contrahere, infra dicemus, in solutione dubitandi rationis. Leo tamen Imperator pœnam sponsalibus adiecti permisit, ex rationibus, quas ipse expressit in nouell. 8. ibi: *At sunt ne v'o fieri assentit* (sponsalia factum deusum fuerunt. hoc mihi (quoniam admodum dixi) maiorem obtinere vim videtur. Solius enim artha perditio, quæ in eam, qui dedit, ac deinde sponsalibus non acquiescit, constituta est: cuiusque in duplum restituitur, quam multam is qui artham cepit, deindeque in pacto conuenio non persiuit, sustinet; et propter pœnam lenitatem ad pactum rescissionem, qui id facere cogitatur, facillius feratur, facit. At ex pacto desinita pœna grauius damnum sibi obtinere videtur incensuram illi, tardius enim ad dissolvensponsalia per. Quod sunt nos etiam nuptialibus contrahentibus magis conducibile fore animaduertentes, quod ex consuetudine fieri solet, in legitimam constitutionem traducimus; ex artha siquidem perditione faciles sponsalium conuersiones videtur, ex pœna persoluitur non item.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; quia licet verum sit, nullà arthā in sponsalibus constitutā, & matrimonium non sequuto, agi posse ad id quod interest, vel quia in aliquod damnum incidit, vel luctum amittit, quod inuere esse appellatur in l. *si commissum*, ff. *rem ratam haberi*: ponit impensas aliquas fecisse sponsum, vel sponsum, vt exponit Gentilis d. cap. 14. per totum; non tamen inde deducitur, pœnam in sponsalibus adiecti posse, licet pacifice possit inter sponso de interesse soluendo, vt probat ipse Gentilis; quia aliud est pœna, & longe aliquid quod interest, l. *Proculus*, ff. *de damno infecto*, l. *si in eod.*, in fine, ff. *de sententia*. Vnde pœnam stipulatam in sponsalibus non licet, permittitur tamen stipulari quod iocoretur, iuxta Cinum & Baldum in l. *ultima*, C. *de spons.* tamen alij contrarium defendunt, vt referunt Iason in d. l. *Tiria*, mem. 74. Sallutus in l. 1. & *ultima*. *Cod. de spons.* nec tunc obstat textus in d. l. *final.* ff. *de precor. stipular.* Ex qua vulgò deductur, id, quod interest, commodius esse in certam pœnam deducere, & eam stipulari. Nam verum est, in his obligationibus, in quibus venit id quod interest, commodius esse certam pœnam stipulari; quia id quod interest, est difficilis probationis, & ideo ob hanc difficultatem ad exiguum summam res reducitur, d. l. *ultima*, §. *etiam*, ff. *de verb. oblig. l. stipulatio ista*, §. *alteri*, ff. *cod. iur.* Sed hoc procedit, vbi pœnam stipulatam per leges licet, non autem vbi stipulatio prohibetur, vt in presenti caso, in quo licet ad id quod interest agi possit, & de eo conueniri, non tamen eius loco pœna stipulata debet. Nae obstat primum augmentum ipsius difficultatis, quo moti Gothofredus in d. l. *Tiria*, ff. *de verb. oblig. Conioco de sacramentis despons. l. 2. dub. 5. conclus. 5. mem. 19. Basilus lib. 12. de matrimonio. capite 19. nom. 3.*

Suarez de relig. tom. 2. lib. 1. de iurament. promiss. cap. 23. num. 5. Valquez in epist. de testam. capite 3. dub. 2. mem. 28. Layman lib. 5. summa, tractat. 10. cap. 1. num. 8. Castropalao de spons. despons. 1. parit. 9. numero 3. Gibalinus d. art. 3. mem. 2. alij apud Rebelleum lib. 4. quest. 7. tenuerunt, in sponsalibus pœnam imponi posse iniustè resiliendi: sed adhuc communi sententia, quæ absolute, & indefinite docet, pœnam in sponsalibus adiecti non posse, libenter adhaereo, eum ea expressè probetur ex presenti textu ex l. *Tiria* 134. ff. *de verb. oblig. l. 2. Cod. de iuril. stipulation.* qui necessitatem accipiendi suor de eo casu, in quo iniustè recedatur ab sponsalibus; nam si iustè sponsum vel sponsa recedat, stipulatio pœnæ ex alio capite nulla est, videlicet quia vbi nulla culpa adest, nulla pœna committi valet, l. *si homo* 69. l. *inter* 85. §. *Stichum*, ff. *de verb. oblig. &c.* sic frustra tam sedulo versutus iuris conditores improbare stipulationem pœnalem, casu quo ab sponsalibus iniustè disceditur in presenti textu, & in d. l. 2. Deinde quia, vt suprà dicebamus, si pœna admitteretur in sponsalibus, etiam qui iustam discedendi causam haberet, ob difficultatem probandi illam motu pœnæ soluenda, cogeretur inuitus matrimonium contrahere; neque cum sunt iuris remedia, quibus cogatur contrahere; vt probauit in cap. 1. *hoc iud.* non debet dari noua occasio instigendi libertatem per pœnam conventionalem, immò pœnæ & remedia à iure statuti consenti esse debemus, vt istam probemus: & ita licet eum iniustè discedatur ab sponsalibus, iustè cogatur sponsi matrimonium celebrare per censuras & alia remedia; non tamen debet in eum casum pœna stipulari, ne inde sequatur, vt eius metu etiam qui iustè resiliat ob difficilem probationem causæ iustæ; inuitus cogatur matrimonium celebrare.

Nec obstat secundum augmentum ipsius dubitandi rationis; valde enim laborant inuere pto assignanda ratione, quare in sponsalibus artha adhibeantur, pœna verò iniustè promittatur; cum non minus propter timorem amittende arthæ, vel restituende in duplum, seu in quadruplum, iuxta d. l. *ultima*. *Cod. de spons.* videatur infringi libertas matrimonij, quam per adiectionem pœnalis stipulationis. Glossa hic videtur agnoscere discrimen inter ius civile, & canonicum; ita vt illo iure permixta sint, non verò attento hoc iure. Sed hæc solutio merito reiecitur ab Hostiensis, eo quod iure canonico nullibi arthæ constitutio improbat sit; imò approbata reperitur in capite si quis uxorem, 17. quest. 1. capite nuptiarum, cap. summa 30. quest. 5. cap. final. vbi dicemus, de desponsationibus impuberum Iohannes Andreas hic, num. 9. Aleiatus & Dna-renus in d. l. *Tiria*, eam rationem adducunt, videlicet quod artha datur; pœna promittitur, in defectum contractus: faciliores aorem sunt homines ad promittendum, quàm ad dandum, l. *sed si ego*, ff. *ad Velleum*. quia vt aiebat Ovidius: *Quid enim promittere laetis*; eoque magis in hoc retinendi coarctabentes. Hostiensis in presenti eam rationem asserit, quod artha tradatur, & in traditione tui fuz potest quilibet eam layem dicere, quam vult, l. *traditionibus*, C. *de pact.*

3.
DISSOLVITUR
DUBI-
TANDI
RATIO.

6.

DE AMIT-
TIONE AR-
THARUM.

pat. quod non est in promissione pœnæ, in qua nihil traditur. Verum hæc ratio nihil evincit, cum non minus in archa adhuc remaneat in dante metus eam amittendi, in recipiente verò eam restituendi in duplo. Cuius in *notis prioribus ad tit. Insist. de verb. oblig. & in notis poster. ad tit. de empt. & vendit. auct.* quod pœna promittitur in defectum contractus: ut antem quis non possit contractum obstringi, ne ab sponsalibus difcedat, ita nec per pœnam. Aliam rationem assignant Connanus lib. 8. *comment. cap. 8. in fine*, Gentilis *dist. cap. 15.* quod cum archa tradi solet, lex id non impedit, quia res in facto constituitur, qualis est traditio, non ita possunt iure infirmari, argumento legis cum in bello 12. §. *falli*, ff. de *captivis*. Glosanus in *dist. leg. 6. Cod. de sponsalib.* archatum amissionem esse legalem, pœnam verò esse conventionalem; & ubi pœna legalis adest, ea debent esse contenti contraheutes. Consentit Cuiacius, *ad tit. Cod. de sponsalib.* Sed hæc ratio parum probat, nam pœna archam datam non fuisse, nonne licet pœnam stipulari? Nullo modo: ergo non ideo prohibetur stipulatio pœnæ, quia pœna legali contenti esse debemus. Hæc tamen ratio rectè probat, in matrimonio adduci non posse, nec promitti pœnam hoc modo, *Si divorcium cap. tuò sequentem fueris, centum dabis*; ut expressè docetur in l. *stipulatio 19. ff. de verb. oblig. contrarium supponit Paulus in l. ea que 37. ff. de *donat. inter viros* quia contenti esse debemus pœnam in legibus competentis: erant enim pœnæ statutæ adversus eos, qui causam divorcii dabant ob mores leviore, vel graviores. Vlpianus in *fragm. tit. 6. de arbitris*, §. 9. quas late explicat Brissonius ad l. *ut de adulter. pag. 123. in magnis*, Glosanus in l. *consensu 8. Cod. de divorciis*, Gothofredus in *novell. 21. cap. 16. & ibi Cuiacius lib. 11. observ. cap. 29.* Petrus Barbosa in *rubric. solut. matrimonii 21. part. à princip. & in d. v. 39. eodem tit.* Petrus Herodius lib. 4. *Pandect. tit. 17. caput 2. & 3.* Nec obstat textus in l. *ea que 37. ff. de donat. inter*, ad cuius solutionem videndi sunt *Donellus in d. l. 19. Cuiacius tractat. 3. ad Afric. in l. cum forte 44. ff. de *alimibz empti*. Antonius Faber lib. 5. *consuet. cap. 3.* Pichardus in §. *omnes*, 21. *nom. 30. de *alimibz**, Metil. lib. 3. *var. ex Cuiacio cap. 26.***

His rationibus differentiæ omissis, placuit ea, quam tradidit Valascus *consuet. 2.* sequi sequitur Barbosa *de present. nempe* quia pœna respicit directè negotium futurum, datio verò archatum respicit directè securitatem negotij, scilicet fidem sponsalium: archa enim datur ut pignus ad confirmandum matrimonium; pœna autem ad vindictam non impletur promissionem. Unde alia ratio reddi potest, quod datio archatum non fit principaliter ad impediendam libertatem matrimonij, sed ut evidentiâ veritas contractus probari possit, l. *quod saps. in princip. ff. de contrah. empt.* & ideo licet ex postfalso qui illas dedit, metu eorum contrahat matrimonium, hoc non habetur in consideratione: pœna autem principaliter tendit ad impediendam libertatem matrimonij, ideo non valet. Ita resoluit Aterius *column. 6. in d. l. Titia*. Vel alia potest esse ratio, quod quando quis contrahit sponsalia

cum traditione archatum, statim eligit consentire in vinculum sponsalium, & etiam matris; ideo compelli potest metum archatum, quemadmodum etiam posset archas non constitutis virtute promissionis, ex traditis *suprà in cap. 2.* tamen quando quis contrahit sponsalia sub pœna, non intelligitur simpliciter absolute in vinculum consentire, quia in effectum videtur se obligare alternatim; unde cum à principio vinculum non sit firmum, si postea consentiret, videretur pœnæ metu consentire, ut notat Prepositus *hæc column. 1. & 5.* quare licet in eisdem admiserit constitutionem archæ in sponsalibus, tamen promissionem archæ improbat. Nec obstat ultimum augmentum ipsius dubitandi rationis, pro cuius solutione discrimen constituendum est cum *Gibulino supra*, & Gentili *d. lib. 4. de *donat. cap. 13.** inter personas pœnam promittentes in casu, in quo matrimonium non sequatur, nam si parentes, vel tiores, vel cognati, seu magni amici promittunt pœnam, verius est talem promissionem non valere, quia similitudinem persuarum persuasione, vel metu, vel reverentia facile sponsi adducerentur, etiam iniuri, ad matrimonium contrahendum: secus est si alij planè extranei promitterent, nisi forte promitterent mandato sponsorum; tunc enim eadem ratio militat improbandi talem promissionem, quia ex fraude, & tacita pactione facta creditur, ut ait Alciatus in *d. l. Titia 1. 4.* Si verò nulla fraudis suspicio detur, talem promissionem valere probat Gentilis ex *Planci Pseudolo*, in illis verbis: *Sas inest, si hanc hodie mulierem efficio, tibi tua te sit, aut si tibi de virgini mair.* Quomodo intelligitur textus in *leg. parem, Cod. de nuptiis*.

Sed præsertim assertioni obstat textus in l. *poter 101. ff. de condit. & demonstrat. ubi cum pater filiam suam Severinam Alio Philippo cognato nuptiis testamento designasset, pradium filiaz, si nupsisset Alio Philippo, legavit: si autem his nuptiis non consentiret, pradium Alio Philippo præfari voluit: & cum appetere de viribus huius fideicommissi, supponitur illud valuisse: & tamen in pœnam non contracti matrimonij à Severina cum Alio Philippo relictum fuerat: igitur quia pœna adhiberi potest nuptiis contrahendis. Pro cuius textus expositione examinandum est, utrum, vel matrimonium non possit adduci sponsalibus, vel matrimonium, an saltem præmium possit apponi, id est, an spe præmij possint sponsi ad contrahendum invitari? Et dicendum est, id nulla lege prohiberi, immò promitti, vel legari ita posse, *Titio centum de leg. si filiam, vel nepotem meum in uxorem duxeris*; ut l. 1. C. de *insist. & subsid.* Gentilis lib. 4. *de donat. cap. 14.* quod si per mulierem steterit, ut matrimonium sequatur, tunc nihilominus præmium ei debetur, cum promissum est, vel legatum. Vno etiam causa ei debetur, licet per ipsum legatarius steterit, quominus nuptias contraheret; nimirum si legatum ei testatum sit, ut nuptias inhonestas contraheret, veluti cum scotto; vel si mulieri legatum est, ut homini infami nubar: tales enim conditiones ut turpes relicturæ, nec nocent vili dispositioni, vel legato, ex l. 3. §. 6.*

8.
EXPOSITA
CAPITULI
DE CON-
DIT. 37
DEMONSTR.

7.
TRADITVS
VERA CO-
LUTIO.

emancipans, de condit. insti. Nihil autem refert, quisnam premium tale promittat, aut donet, vel leget, siue is sit pater viri, siue puellæ, siue quis alius; dummodo tamen ipsi non sint contrahentes; tunc enim talis promissio inter ipsos facta non valet, puta: Si tibi nuptero, de-

cem dare spondes, l. si stipulatus fuero, §. 1. ff. de verb. oblig. Hæc enim promissio, si donationis causâ facta est, idcirco non valet, quia in tempus futuri matrimonij collata est, quo tempore interdicta est inter coniuges donatio.

CAPVT XXX.

Idem Episcopo^a Cenomanensi.

IS qui fidem dedie M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copulâ subsecrâ, etsi in facie Ecclesiæ ducat aliam, & agnoscat, ad primam redire tenetur; quia licet præsumptum primum matrimonium videatur; contra præsumptionem tamen huiusmodi non est probatio admittenda. Ex quo sequitur, quod nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de factis est postmodum subsequutum.

NOTÆ

1. ^a *Cenomanensi.* De Metropoli Cenoman. nonnulla adduxi in cap. 54. de electione.

COMMENTARIUM.

2. **I**N hoc textu apertè Gregorius docet, sponsalia de futuro transire in matrimonium de præsentis per copulam subsequutam, quod etiam docetur in cap. veniens, et 1. cap. consultationi 28. hoc titul. cap. per tuos, cap. de illis, de condit. ap. pref. explicant plures, quos refert Barbosa in perdoct. collect. ad hunc textum, quibus addendi sunt Basilus lib. 2. de matrim. cap. 12. per tot. P. Gregor. lib. 3. pars. titul. 12. cap. 5. Mancinus genial. cap. 237. Cuiacius & Canisius hic: ex copula enim subsequuta Ecclesia præsumit consensum coniugalem potius quàm fornicarium, benigna videlicet interpretatione, ut videtur præsumptio peccati, argumento legis meretrix, ff. pro socio, l. Quintus Marcius, ff. de donat. inter, cap. 2. de reg. iur. Accedit quia sponsi consentientes in copulam, videmus prius consentire in matrimonium, tanquam necessarium præambulum ad copulam licitam, argumento capituli viduus, de Regul. iunctis traditis à Pala-

vios Rubios in repetit. rubrica de donat. inter, §. 17. num. 3. & quia videtur copulam illam haberi virtute præcedentis obligationis sponsalium, argumento Glossæ finalis in l. qualem mulier ff. de rei vind. cum his quæ tradit Mascardus de probat. volum. 3. conclus. 1197. & 1215. num. 14. Amplexibus tamen, osculis, & similibus tactibus sponsalia non transunt in matrimonium, cap. 1. de matrim. contrah. nec propter nulum ad copulam, cap. final. hoc titulo, ut explicant Basilus supra, & Barbosa in præfatis: nec contrarium probat textus in cap. inuenti 3. hoc titul. cuius veram interpretationem in eius notis assignavi: nec contra hæc præsumptionem, cum copula subsequuta est, admittitur vlla probatio, cum sit iuris, & de iure, iuxta tradita in cap. final. de præsumpt. Hodie tamen post Concil. Trident. sess. 24. de reform. matrimonij, cap. 1. præfens decisio non procedit. Barbosa voto 71. per totum nam cum ibi irriteretur matrimonium, si contrahatur absque præsentia parochi, & testium; à fortiori videtur irritari omne matrimonium præsumptum ex copula subsequuta, vel alia simili causâ, ut docuerunt plures congesti à Barb. hic: in provinciis autem ubi Concilium Trident. non observatur, huiusmodi matrimonia præsumpta adhuc procedunt.

CAPVT XXXI.

2 Idem.

SI inter virum & mulierem legitimis consensibus interueniat de præsentis, ita quod Sponsus alterum mutuo consensu verbis^b consuetis expresse recipiat, verumque dicente, Ego te in meam accipio; & Ego te accipio in meum; vel alia^c verba consensum exprimentia de præsentis: siue sit instrumentum interpositum, siue non, non licet alteri ad alia vota transire, quod si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiam si sit carnalis copula subsequuta)^d separari debet, & primum in sua firmitate manere. Verùm si inter ipsos accessit tantummodo promissio de futuro, utroque dicente alteri, Ego te recipiam in meam; & Ego in meum: siue verba similia, si alius mulierem illam per verba de præsentis desponsavit, etiam si inter ipsam & primum, iuramentum intertulerit, sicut diximus, de futuro, huiusmodi desponsationis intuitu secundum matrimonium non poterit separari, sed eis est de vinculo fidei penitentia iniungenda.

NOTÆ

NOTÆ.

1. a [Dem.] Gregorius videlicet IX. qui præsentem constitutionem edidit motu proprio. à nemine consultus.
- b Verbis confusis.] Iuxta tradita suprà in cap. ex parte 10.
2. c Alia verba.] An verba necessaria sint ad exprimendum consensum in matrimonio contrahendo, examinavi suprà in c. cum apud 23.
3. d Separati.] Quia sponsalia de futuro solvantur per matrimonium de presenti, cap. 3.

hoc titul. in... collect. vbi Alex. III. ita scribit. Consultus nos tua fraternitas quid tibi faciendum sit de Poillemo parochiano tuo, qui licet in manu tua fidem dederat, quod mulierem quandam doceret in uxorem, spreto tamen religione fidei ipse sibi aliam copulare præsumpsit. Super hoc itaque consultationi tua taliter respondemus, quod licet non sit tuorum exilibet contra fidem suam venire; si tamen aliam in suam receperit, nec in fallo prima mulieris videri processerit, nisi quod fidem dederit, à muliere secunda separari non debet, sed est de violata fide puniendum indicenda.

C A P V T XXXII.

a Idem.

Adolefcens, qui desponsatam sibi per verba de futuro, licet sæpe nifus faciat, carnaliter non cognoscens, cum alia postmodum per verba de presenti contrahit: non primam, cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus, nec præsumptum, cdm conatus non habuiffet effectum: sed secundam debet habere uxorem.

NOTÆ.

COMMENTARIUM.

1. a [Dem.] Gregorius videlicet IX. qui etiam præsentem constitutionem edidit, à nomine videlicet consultus.
- b Adolefcens.] Adolefcens ætatem, & terminum variè præfcribunt Quintil. Mandol. de ætate minori, cap. 5. num. 1. Perez de Lata de vita hominis cap. 22. Ioannes Buteus de statib. hominum cap. 1. Narbona de ætate ann. 50. quæstion. 2. Connatus lib. 5. comment. cap. 11. communiter tamen adolefcencia computatur à decimo octavo anno vsque ad vigefimum quintum, vt probant Ioannes de Anania in rubric. de delict. puerorum, num. 1. vbi ff. 4. et alii. Glossa verbo Perfoluit, in præmio Sexti. Adolefcens alio nomine vocantur minore; hoc est, qui vigefimum quintum annum non impleuerunt, l. 1. et per totum ff. de minor. l. cum filio 50. ff. de legat. 1. & pueros nonnunquam vocari, constat ex l. quidam 25. ff. ad Trebel. l. 3. §. idem, ff. de adinend. legat. & similiter ætas tenera dicitur in l. non tantum 11. ff. de Decur. Plura de ætate concessit Narbona d. quæst. 1.
2. c Non cognoscens.] Non ob defectum ætatis in ipsa sponsa; nam si impubes adhuc esset, ex alia ratione evidentiori per nifum ad copulam non poterat dari matrimonium præsumptum, nempe quia cdm verum consensum ex defectu ætatis præstare non posset, Ecclesia non poterat præsumere, quod esse per totum maturum nequibat, vt fecit lex ciuilibis in adoptione, quæ quia imitatur naturam, constat ex l. minoris, Instit. de adopt. non datur inter eas personas, quæ per naturam filios procreare nequeant, §. spoliolum, Instit. eodem, leg. arrogare; ff. sed facit lex qui ad eorum, ff. locati: non ergo adolefcens potest eum cognoscere, aut quia ex non consensit, aut propter imbecillitatem corporis, vel quia illa nimis ætate esset, & impar coegressum cum illo; & ita ob vnam ex illis causis copulam consummare nequit;

Ex copula sequuta post contracta sponsalia de futuro, matrimonium præsumptum dari, suprà probati in cap. l. qui fidem; non tamen illud procedit, si tantum sponsus voluit sponfam cognoscere, immò ex tali nifus ad copulam non iudocitur matrimonium præsumptum, vt probant coegressi à Barbosa hic, c. uise. in d. cap. l. qui fidem, Rebellus de iustitia lib. 1. de matrim. quæst. 10. sect. 1. Basilius lib. 2. de matrim. cap. 12. num. 8. Cuius doctrinæ rationem assignant in cap. 1. de præsumpt. num. 58. Aliqui tamen, quos refert Præpositus in cap. inuenti, hoc titul. n. 3. contrarium docuerunt, moti tum ratione, tum auctoritate. Ratione, quia si matrimonium præsumitur ab Ecclesia, quando copula sequuta est, ne credatur sponsum animo libidinoso, & peccandi causâ cum sponsa concubuisse; & ita credamus sponsum fidelem voluisse peccatum vitare, & matrimonio consentire; eadem ratio militat in nifus ad copulam, cum si matrimonium non præsumatur, necessarii expendendum sit, sponsum peccasse, iuxta textum in cap. qui sentit 23. quæst. 3. vt ergo cuitetur ex peccati suspicio, præsumi potius debet matrimonium etiam eo casu. Auctoritate etiam textus in d. cap. inuenti §. hoc titul. vbi ob nifum ad copulam matrimonium secundum postea contractum nullum iudicatur. Sed ipsi audiendi non sunt, nec ratio ab eis adducta obstat; nam certum est, maiorem præsumptionis rationem dari cdm copula sequuta est inter sponsos; ac cdm nifus tantum interfuit, quia per copulam consummatam planè femina tradit vltim sui corporis, quæ in illa magnopere estimabilis est; quod non eo evenit in casu ad copulam; quare Ecclesia præsumit copulam sui corporis feminam non facere ei; in quem non consensit de presenti post contracta sponsalia. Itaque non præciat ad evitandum suspicionem peccati Ecclesia matrimonium præsumere, sed ad evitandum suspicionem in tali materia subiecta cum tali circumstantia, & plena corporis copia. & traditione;

3. DE MATRIMONIO PRÆSUMPTO.

traditione; quam p[re]sumptionem non admittit ex aliis leuicibus circumstantiis, vt ex n[on] ad opulenta, ne propter hominum fragilitatem ple-

rumque matrimonia inducerentur. Nec etiam illis fuit textus in d. cap. i. in i. i. cuius veram interpretationem in eius notis adduxi.

TITVLVS II.

De desponsatione impuberum.

CAPVT I.

* Hormisdas Eusebio Episcopo.

Hormisdas. Vt nos requisivit fraternitas de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere: si sine voluntate adulti filij facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse: potest autem filium nondum adultum (voluntas cuius discerni non potest) pater eui vult matrimonio tradere, & postquam filius peruenerit ad perfectam aetatem, omnino debet hoc adimplere.

NOTÆ.

1. **Hormisdas.** Ita etiam legitur in cap. 1. hoc tituli. in 1. collecta. & in cap. tua 31. quest. 1. legitur, *Palea*; sed verba hæc non repetuntur inter epistolas ipsius Pontificis, vt iam notauit Scouetus Binius in notis ad epist. *Hormisdas*, s. p. *Concilio generalium*, pag. 368. Anton. Aug. in notis ad hunc textum: sed cum plures epistolæ ipsius Pontificis nondum editæ fuerint, quarum volumen MS. assertum in Vaticana repperit Carolus à S. Paulo in *Bibliothec. Pontificia*, verbo *Hormisdas*; credo in aliquâ ex eius epistolis nondum excusis hæc verba reperiri: & licet temporis iouctura ea epistola perierit, eum reperitur præfens textus compilatus auctoritate Gregorij IX. non est cur de eius auctoritate ambigatur. Hormisdas natione Campanus, patris Fusinas, creatus fuit Romanus Pontifex anno 514. & Ecclesiam tenuit per annos nouem, & dies 10. vt referunt Papirius, Luitprandus, Bato. & Coriol. *disse. an. 514*. Carolus à S. Paulo ubi supra, Barbosa in *presenti*, num. 1.

COMMENTARIUM.

2. **Pro** huius textus expositione agendum operationem duxi de patrio iure circa nuptias filiorum, & consensu parentum in eis adhibendo ex utroque iure. Et in primis sciendum est, parentes per quæ apud omnes gentes semper curasse filiorum suorum matrimonia, & se huius negotio immiscuisse; nam si de iudæis agamus, ipse Abraham petiit filio suo uxorem à Baruel patre Rebecæ, vt refertur *Genesis* cap. 24. Item Isaac iussit Iacob filium suum petere uxorem à Laban, *Genesis* 21. & cap. 28. *in finem libri*, legitur, quod Thamar uxorem dedit primogenito suo, idque in statu naturæ: post legem autem Moyse datam Caleb cap. 15. *in fine* ait: *Qui cinerem percussit, dabo ei filium*

meum *Abraham*. Et cum urbem cepisset Othoniel, dedit ei filiam suam: & *Indic. cap. 121* legitur de Abellam Israelis iudice, quod habuit triginta filios, & totidem filias, quas emittebat foras, maritis dedit, & eiusdem numeri filios suis accepit uxores, introducens in domum suam. Et cap. 6. & 7. Tobias, iustus est Tobias iunior ab Angelo petere Saram à Raguele ipsius patre, quam obrinuit: & Moyses ipse *Deuteronom. cap. 7. & Exodi 34* cum loquitur de matrimonio filiorum, alloquitur parentes tanquam huius rei arbitros. Ita filium suum non dabit filio Gensii, ne filiam illius accipias filio tuo. Illustrant Georgius Ambianus ad *Tertul. de veland. virginib.* cap. 11. *ibid.* 3. quam potestatem patris iungendi, vel non, matrimonio filias, satis expresse D. Paulus 1. ad *Corinth. cap. 7*. Et ut alias nationes percurramus, Cyrus apud Xenophontem lib. 1. noluit accipere in uxorem Cyaxaris filiam, nisi cum patris & matris sententia: & apud Euripidem in *Andromache*, cum Orestes peteret in connubium Hermione, respondit eam rem pertinere ad arbitrium patris.

Sponsalium quidem merum pater meus

Curam subibit; hoc enim non est meum.

Quæ verba referuntur à D. Ambrosio lib. 1. de *Abraham*, cap. 9. & Leander apud Muszum alloquitur amantem suam Heronem, ei quoque nuptiarum.

Non manifesta querunt inter nos fœdera iungi:

Obstat uterque parens.

Et apud Apuleium lib. 6. Venus arguit nuptias Copidinis & Psyche factas sine consensu parentum: *Quemquam, ait, incepta ego, frustra filium, seu nepotem dico; impares enim nuptia, & præterea in villa sine testibus, & patre non consentiente facta, legitima non possunt videri.* Et apud Romanos maxime ius illud fuisse, vt parentes matrimonia filiorum suorum conciliarent, & nisi exigereetur parentum consensus, ipsa matrimonia nulla esse, patet ex *l. nuptia*, ff. de *statu hominum*.

DE CON-
SENSU PA-
RENTUM
IN NUP-
TIALIUM.

bonum, l. filius, ff. de ritu nupt. l. nec filium, Cod. de nuptiis, l. communiōne, C. eod. quod procedebat propter patriam potestatem, quæ erat propria Romanorum, l. in potestate, l. filius, ff. de sponsalib. faciant Catullus in eam nupt.

At in ne pugna cum tali coniuge, virgo:

Non equum est pugnare, poter qui tradidit ipse,

Ipse pater cum matre, quibus parere necesse est.

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est.

Tertia sola tua est: non pugnare duobus,

Qui generi sua iura simul cum dote dederunt.

Et Terentius all. 3. Actus 3. Ande.

Tibi pater me dedit: quidvis amaris impene, im-

pera:

Vix me uxorem ducere hanc vis amittere, ut po-

teris speram.

Et Plautus in Stichis:

Pl. Quid agimus fore, si affirmavit pater ad-

norsus nos? 12. Pat

Nec oportet quod ille faciat, cuius potestas

plur potest.

Pl. Gratiam si pater si petimus, spero ab eo im-

petrasse.

At adversari sine dedecore & scelere sumus

hanc possumus.

Cum à ratione iura civilia, quæ non abhorret à iure naturali, & pendet tantum à patriâ potestate, procedat, ut consensus hic exigatur, ut legitimæ nuptiæ censentur, fuit inde meritò, filium emancipatum posse liberè nuptias contrahere, quia non debet explorari consensus eius, qui iura potestatis amittit: hinc etiam matris consensus non desideratur, etiam si matris iuraus lege non minor quam patris debet à filiis exhiberi reverentia; ob honestatem tamen consensuale desideratur in ouptis respectu filiarum, quia infirmum est eorum consilium, infidus, & captionibus expositum, l. final. ff. de minor. & ad patris officium spectat filias in matrimonio collocare, casque dotare, l. qui liberis 30. de ritu nupt. l. final. ff. de virginitate, C. de dotis promiss. præcipue cum ipse maritorum tirillatione, & etiam ipsius fecunditate, ad usus propria comoda inveniatur laborare consilium, ut aiunt Imperatores in l. 4. C. de spons. quam illustrant Cujac. lib. 3. observat. cap. 5. Pater igitur filiam iure civili atterno despondebat, item si pater non esset, frater germanus; & nullo ex eis superflite, aqns pateris, & si pater petegret abesset, & filia nubilis reperiretur, sedere eam non oportuisse domi, dum pater, qui desponderet, veniret, sed in potestate fuisse fratris germani eam despondere, exemplum habemus apud Plautum in Trucibus. Nam Lebonicus despondit Lysicli suam uxorem, Charmidâ patre absente iamdiu, qui cum peregre rediret, ratum id habebat, ut ex hoc dicamte constet.

Ch. Filiam meam istâ desponsam esse audio.

Lys. Nisi tu ne vis.

Ch. Imò hand volo. Lys. Spande n erge tuam

quam uxorem mihi?

Ch. Spande: & mille avi Philippum dote.

Lys. Istâc lege filiam tuam spande n mihi ux-

orem dori?

Ch. Spande.

Absentis tempus triennio dissinietunt Romani, ut constat in leg. 10. ff. de ritu nupt. iuvend etiam ante triennium, si vetosimile esset patrem illam conditionem repudiaturum moò fuis-

se, l. 11. ff. eodem ritu, ibi: Si filius eius, qui apud hostes est, vel abstu, ante triennium captivatus, vel absentis patris uxorem duxit, vel si filium nupsere, puta retâ matrimonium, vel nuptias contraxit, dammodo eam filium ducere uxorem, vel plia tali nubat, cuius conditionem certum sit patrem non repudiaturum. Quæ ista dum exceptionem adiciunt, ut non aliter filius matrimonium contrahere possit, quam si intra triennium pater reverteretur, videntur à Triboniano interpolari, dum respiciet ad textum in l. si furius 25. C. de nuptis, vel ad aliam similem constitutionem: quod item credi potest in l. si in amo, ff. de ritu nupt. Tribonitium quoque triennij tempus præfignisse, ut filius uxorem ducere possit, si pater ita abesset, ut ignoraretur, notantur Cuiacius lib. 35. Pauli ad edict. in l. 2. ff. de spons. & abet in interpolatâ 10. princip. 4. ibi 5. D. 10. epb de Reus lib. 6. apst. cap. 9. Inde etiam parentibus iubetur, ne suumciores factus filiarum sint, alioquin si nubiles negligant filiam, & illa post 25. annos maritum eligat, non potest à parte pamin, aut exheredari, mitem, ut eam de appellat. 5. causâ, aut. sed si post, C. de iur. iof. Faciunt textus in l. idia r. C. de nupt. l. 29. ff. de ritu nupt. plura congesta Narbona de iure iuv. 5. q. 10.

Ex his ad peaxim interit, legatum filio relicto sub conditione, si de patris consensu uxorem ducat, non aliter debet, quam si conditioni pateat, nam eum honestum sit, filium consilium patris requirere, & postea liberum sit explorare, an consilium sibi expediat, l. 2. in fin. ff. mandati, cap. alim 7. de arbit. inde consequens est, quod talis conditio non debeat sentiri, aut reitit. Couart de maritu 2. p. cap. 3. §. 8. num. 3. Mantica de emittit. lib. 11. tit. 18. n. 10. Molina lib. 1. de primog. cap. 13. l. 1. num. 36. Sanchez lib. 1. de maritu. dist. 14. num. 14. Non tamen idem procedet in conditione, si de consensu patris dubat, resoluunt Acolia in §. si arbitrum, amplius, ultim. num. 13. Gamma de iur. l. 14. Sanchez supra num. 22. quoniam adhuc eam conditionem adimplendam esse, ita ut expectetur consensus patris, non verò sequatur, resoluunt Flores de Mens in addit. ad Gratianum d. de iur. 3. 4.

Nec solidum iure civili attento, & apud varias nationes consensus patris attenditur in nuptiis filiarum, verum & secundum factos canones, ut constat in capitulis 30. q. 5. ubi ait Euaristus: Aliter non esse coniugium, quâvis si f. min. à parentibus sponsentur. Extrat etiam Nicolai constitutio in cap. noster, eod. q. ubi ita ait: Pontifex: Quo significatur fœdera nuptiarum consensu eorum contrahi, qui matrimonio iunguntur; & eorum, in quorum sacra potestate. Nec aliud idem Pontifex docuisse videtur in cap. suscipia, 27. q. 2. ubi ait: Suscipere solius secundum legem consensus uxorem de quorum, quovunque consensu, & consensu libentibus agitur. Verba autem illa, secundum leges, patris consensum includunt, quem legislatores summo potestate desiderant, ut supra probavi, Huc pertinet textus in cap. non unum 1. 32. q. 2. ubi ait Leo Pontifex, paterno arbitrio feminas vitis iunctas culpâ ceteris, & subdit D. Ambrosius: Honerantur parentes Rebecca, monentis consultius pœla, non de sponsalibus: illa enim iudicium expellat parentum, non est virginis pudoris eligere maritum. Et in Concilio Parisiens. cap. 6. relato in cap. nullus 36. q. 2. refertur, ut nullus viduum, nec filiam alterius extra voluntatem pa-

3.

4.

DE EORUM
CONSENSU
EX SACRIS
CANONIBUS.

zentum,

rentum, aut rapere præsumat, aut Regis beneficio æstimer postulandum: idem cauetur in Concil. Aurel. 4. can. 20. Tolet. 3. can. 10. relato in cap. sanctum 32. q. 2. Faciunt textus in cap. tue, hoc tit. cap. 1. idetur, qui maritum accusare. S. Basil. ad Amphilocho. can. 28. 40. & 42. Tertul. lib. 2. ad uxorem, ubi ait: Sufficit ad enarrandam felicitatem eius maritum, quod Ecclesia conciliat, confirmat obligat, obsequium Angeli renouant, pater uarum habet, nam nec in terris filij sine consensu paruum ritè, & iure nubunt.

5. Sed licet consensus in nuptiis filiorum apud tot nationes, & ex utroque iure præscribatur, non tamen idco dicendum est, necessarium esse patris consensum ex iure naturali & diuino, vt ternerè plerique sibi persuaserunt, quos referunt & refellunt Bellarminus lib. 1. de marit. cap. 19. Costanus de spons. rit. de ritu nupt. à n. 91. & lib. 1. q. 9. cap. 12. Concins lib. 1. successu. cap. 4. Anton. Faber in iur. prind. princip. 4. in princip. Et meritò; nam naturalia iura ciuili iurè non tolluntur, aut perimuntur, l. cau. ff. de capitis diminut. § sed naturalia, Insti. de iur. natur. sed præscriptum hoc consensus paterni emancipatione tollitur; siquidem in filiis emancipatis non desideratur, l. filius 25. ff. de ritu nupt. l. 3. §. si emancipatus, ff. de contra. tabular. Faber dict. princip. 4. illic. 7. Cuiac, lib. 3. obs. cap. 5. licet alibi procedat in filia emancipata minori 15. annis, l. vidua 28. C. de nuptiis. Ergo hoc requisitum consensus paterni nec pronenit à iure naturali, nec ratione naturali subnititur. Et quidem si illud ratione reuerentie naturalis adhiberetur, æqualiter desideretur consilium matris, ac patris, cum eadem reuerentia utriusque debeat, sed matris consensus non æqualiter exigitur, l. in copulandis l. in constitutione 20. C. de nuptiis. Bronchorist. miscell. cap. 1. asser. 100. Ergo quia non pronenit à ratione naturali. Similiter et in militibus pietatis ratio erga parentes addit, l. 1. ff. de obsequiis parentibus, l. si quis 5. §. à milit. ff. de liber. agnos. hac tamen ratio sufficiens non erat, vt patris consensus desideraretur in nuptiis à filiofamilias militè contractis, l. filius 35. ff. de ritu nupt. sed solum patris potestatis ius, quod per militiam non soluitur, l. 2. ff. de castrens. pecun. §. si filius, Insti. quibus modis ius patria potest. Faber in P. apin. princip. 5. illat. 11. Ergo à iure naturali necessarius non est consensus patris in nuptiis filiorum. Nec contrarium probat Iustin. in §. 1. Insti. de nuptiis, dum ait ciuilem; & naturalem rationem suadere, vt patris consensus in nuptiis filiifamilias requiratur; quia hoc non ita accipiendum est, quasi id verè naturalis ratio suadeat; quæ secundum Philosophos, & iuris nostri authores immutabilis est, & idem ubique valet. Hoc potius legitima quædam effect ratio, non à fontibus naturæ, sed à riuiulis quibusdam ducta; quam nihilominus iuris authores naturalem appellant. Præclarè etenim Tullius omnia, quæ speciem quandam æquitatis præ se ferunt, naturalia esse scribit, & hoc sensu naturalem rationem dixit Iustin. in d. §. 1. vt significaret honorem parentibus debitum, vt exponit Cuiac. lib. 3. Pauli ad edict. in l. 2. ff. de ritu nupt. Consentaneum enim est æquitati naturali in matrimonio contrahendo, sicut in grauib. negotiis, hoc saltem honoris habere parentes, vt filij eorum voluntatem expectent. Nec etiam hoc pa-

trium ius præstandi consensum sponfalibus, & nuptiis filiorum, poteat inducere sponfalia, aut nuptias, absque eo, quod filij expressè vel tacite consensissent, l. sed qui 12. ff. de ritu nupt. non enim tantum authoritati parentis tribuerebatur, vt omnis libertas liberis adimeretur, quin & illorù, cum puberes facti sunt, desideretur consensus, alioquin nullum est matrimonium. Ivo Carnot. epistol. 134. ibi: Quicquid pater inuesto virginè iurauerit, cum ad annos rationales perducta est, nisi ipsa virgo consensit, irritum erit. Quæ mens est Pauli in l. Titia, ff. de verb. obli. tota quippe potestas non ita hæret patris potestati, quin pars aliqua liberi arbitrij filius non relinquatur. Eleganter Catullus in carmine nuptiali 67. ibi.

Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est:

Tertia pars patri data, pars data tertia matri,

Tertia sola tua est.

Quare si dissentiret filius, nihil agebatur, l. filio 13. ff. de spons. quâ in re non eadem erat ratio filij, ac filæ; hæc enim solum dissentienti licentiam habebat; si pater eligeret indignum sponsum, d. l. sed que 12. Itaque filius virtute desponsationis à patre factæ non cogitur sponfam in vxorem ducere, l. non cogitur 21. ff. de ritu nupt. l. nec filium 12. C. eod. titul. Euzraphius ad Andriam act. 1. scena 5. Tangitur & illud, an patrum imperiis obsequi filij debeant. Constat enim circa nuptias esse filijs liberam voluntatem. Caliodorus lib. 4. variat. cap. 4. Durum est liberatam liberam non habere in matrimonio, unde liberi procreantur.

Vnde agnoscitur difficultas præsentis textus, in quo docetor, filium impubertem, dum ad pubertatem peruenit, cogi omnino stare promissioni paternæ, & matrimonium contrahere, atque ita omnino sponfalia à patre celebrata adimplere; quod omnino repugnat supra traditis. Accedit etiam, nam licet verum sit, filium impubertem, pro quo sponfalia pater contraxit, non posse resiliere ab eis ante pubertatem; atamen post pubertatem posse ab eis discedere, nec teneri ea implere, nisi tacite, vel expressè consenserit, docetor in cap. 1. §. vltim. de despons. impub. lib. 6. & tenent Ioannes Andreas, & Ancharonus in cap. de illis, hoc titul. Darris in 30. q. 5. Gemonius 2. animad. cap. 11. & 12. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 23. num. 3. existimant textum hunc esse accipiendum de debito honestatis, non necessitatis: quia interpretatio aperte conuincitur ex illis verbis: Omnino debet; quæ omnimodam necessitatem inducunt, ex Tiraquel. in l. si unquam, verbo Renertatur, à num. 78. quare eam reiciunt Mendoza lib. 3. Concil. illiber. cap. 32. Basil. d. cap. 9. num. 10. qui non rectè accipiunt textum hunc iuxta canones antiquos, in quibus necessitas imponebatur filiis non contrahendi matrimonia sine parentum consensu. Nec felicius Barbosa in collect. ad textum in d. c. 1. hoc titul. in 6. n. 6. purat sententiam huius textus ita esse exaudiendam, vt ante pubertatem filius dissentire non possit, non item post pubertatem: quæ interpretatio cæteris deterior est, eo quod manifestius litteræ textus repugnet. Cuiacius in præfenti docet, differtentem esse assignandum inter sponfalia ab ipso impubere contracta, & inter sponfalia, quæ pater filij nomine contrahit. Priora post pubertatem dissolubilia esse affirmat, d. cap. de illis; posteriora verò aded firma, vt filius nec post pubertatem rescindere possit, dict.

cap. 1.

6. EXPONITUR PRÆSENTIS TEXTUS.

cap. 1. vers. potest. Rationem discriminis reddit ex eo, quia idem impuberibus licentia resiliendi datur, vt ita prospiciatur fragilitati ætatis; quæ ratio deficit in sponsalibus à patre contractis; tunc enim patris autoritas supplet filij iudicium, sicut de tutorè dicitur in *l. quamvis 32. §. ult. ff. de acquir. possess.* Nauarrus in *manuali cap. 14. num. 15.* affirmat præsentem textum esse referendum ad forum interius, in quo vt filius peccatum non admittat, sponfalia à patre contracta adimplere tenetur, nullà existente iustà causà resiliendi ab eis; non verò procedere in foro externo, in quo filius non cogitur sponsalibus à patre contractis stare. D. Bazo-Arroyo in *cap. 2. qui clerici vel non. a. num. 42.* existimat in præsentem, sponsalia valere, non virtute consensu præstiti à patre, sed ratione propriæ voluntatis tacite vel expresse habitæ à filio adueniente pubertate. Sed his omnibus omisissis solutionibus existimo, Hormisdam in præsentem referendum esse ad canones antiquos, iuxta quos magna erat potestas parentum erga filios impuberes quoad statum; nam virtute oblationis paternæ filij impuberis à patre factæ, teneri ipsum postea persistere in religione, aut clericali gradu, supra probavi in *cap. clerici, de vita & honest. cleric. cap. cum finis, de regul.* Quoad matrimonium etiam licet non daretur in patribus tam ampla facultas, deficiente favore religionis, aut clericali status ea aderat, videlicet vt filij, pro quibus impuberibus sponsalia patentes contraxerant, tenerentur post pubertatem ea adimplere, perinde ac si ipsi puberes ea celebrassent; idest vt nisi accedente iustà causà non possent ab eis resiliere, vt contingit in aliis, qui iam puberes sponsalia contraxerunt, iuxta tradita in *cap. 2. de sponsal.* Nec inde infringitur libertas in matrimonio necessaria, sicut non infringitur in impuberibus, qui sponsalia contraxerunt, & illa adimplere coguntur non interueniente iustà causà. Id ergo operatur patris potestas iuxta antiquos canones in sponsalibus pro filio impubere celebratis, vt valerent eodem modo ac si ab ipsis filiis puberibus celebrata essent, vt in sponsalibus pro filia contractis iure ciuili contingebat, *l. sed si qui 12. §. 1. ff. de sponsal.* Iure ergo antiquo Pontificio filij impuberes, pro quibus pater sponsalia celebrauerat ante pubertatem, nec ex iustà causà poterant ab sponsalibus resiliere, propter defectum iudicij; at verò post pubertatem tantum ex iustà causà, ac si ipsi puberes contraxissent: vnde illa verba huius textus, *omnino debet adimplere*, intelligenda sunt, non existente iustà causà, vt de aliis contrahentibus sponsalia docetur in *cap. 2. cap. requisitum, de sponsal.* Quam solutionem præsentis Canonis in præsentem, à quo male discessit Basilius d. c. 9. n. 10. Iure verò nouo Bonificij VIII. in d. cap. unico, hoc tit. in 6. abque iustà causà licet filiis resiliere ab sponsalibus per parentes contractis.

Sed iam ad consensum parentum in nuptiis filiorum redeamus; & sciendum est, non teneri patrem consensum præstare filio nubenti, excepto eo casu, in quo per iniuriam prohibeat liberos in potestate existentes vxores ducere; tunc enim cogebatur eos in matrimonium collocare, & dotare, *l. qui liberos 19. ff. de ritu nupt.* *l. 9. ritul. 11. part. 4.* notant Connanus lib. 8. comment. cap. 4. num. 7. Petrus Barb. in *l. 1. p. 4. à nupt.* 1. ff. solut. nymim. Faber d. princip. 4. illat. 2.

Brissolius de iure connub. vbi notat, eo capite legis Iulix & Papix, quo hæc paterna coactio comprehensa erat, contineri etiam remissionem iuramenti, quo patronus adigere solebat libertos, ne vxores ducerent, *l. adigere 6. §. ultimo, ff. de iure patron.* Filius autem tenebatur consensum patris petere, nec sine eo matrimonium contrahere valebat; adeoque consensus patris desiderabatur, vt si nepos, qui in aui potestate erat, vxorem duceret, non solum auius, sed & patris, licet adhuc filius familias, consentire deberet, *l. oratione 16. §. 1. ff. de ritu nupt.* qua in re nobilis differentia vertebatur inter nepotem, & neprem ex filio; nam si neptis nubere, sola aui voluntas desiderabatur, *dist. §. 1.* cuius differentie rationem, etiam non percepisset Accursius ibi, verbo Sufficiat; rectè tamen tradiderunt Connanus lib. 8. comment. cap. 4. num. 7. Brissolius de iure connub. pag. 72. Cuiac. lib. 35. ad editum Pauli in *dist. leg. oratione*, Mendoza lib. 3. Concil. Illiber. cap. 32. Faber in Papin. princip. 4. illat. 2. quod nepos ex filio, licet interim in eius potestate non existat, *leg. si cuius 24. ff. ad leg. Tul. de adult.* moriente tamen auo recusus est in patris potestatem, §. 1. *Instit. quibus mod. patr. potest.* quà de causà si solo aui consensu vxorem duceret, non etiam patris, & liberos suscipere, eveniret vt tales filij patri inuito sui hæredes agnascerentur; quod cum ius non admittat, merito vtriusque voluntas desideratur; quæ etiam ratione consensus filij expectatur, cum in nepotis loco adoptio fit, *leg. cum nepos 6. leg. si quis 11. ff. de adopt. §. fed & si quis, Instit. eodem;* hæc autem ratio cessat in nepote ex filio, quia cum liberi neptis non sint recusati in potestatem patris, ideo quasi nihil ei interfit, sola aui voluntas desideratur; quæ differentie ratio olim etiam procedebat in nuptiis filii familias, & filix familias, qui patrem furiosum habebant, ille enim non poterat saltem sine venia Principis ducere vxorem; illa verò poterat, *leg. si furiosus 25. Cod. de nuptiis, princip. Instit. eodem ritu.* notauit Cuiac. in *dist. leg. oratione.* Nec tunc obstat textus in *leg. 3. ff. de ritu nupt.* vbi aperte docetur, in nuptiis nepotis ex filio soli aui consensum desiderari; nam omisissæ secundæ solutione Accursij ibi, & alia Brissolij ibi supra, Fabri *dist. princip. 4. illat. 4.* dicendum est cum Accursio in prima solutione, Cuiactio in *dist. leg. oratione*, Pacio cent. 5. quasi 48. multum interesse, an nepos extra familiam ducat vxorem, an in eadem familia. Primo casu, aui & patris consensus requiritur, *dist. leg. oratione*, §. 1. secundo verò casu sufficiebat aui voluntas, quia cum omnes in eius familia essent, egre ferre non debebat filius, vt ex eadem familia quandoque sua familia auerteret: idem quoque procedebat, si filius ipse furiosus esset, quia tunc etiam aui autoritas sufficiebat, vt nepos vxorem ducere posset, sicut ex diuerso, auo sumente, sola patris autoritas desiderabatur, *l. si nepos, ff. de ritu nupt.* explicant Faber *disto princip. 4. illat. 3.* Pacius d. g. 48.

Manet ergo, filios sine consensu parentum iure ciuili attentò non potuisse contrahere matrimonium; vnde queri solet, an attentò eodem iure matrimonium de facto contractum sine consensu parentum subsisteret; an verò nullum esset? In qua questione non consentiunt Interpretes; plerique enim existimant, esse nullum

7.
PATER NON
TENETUR
CONSENTIRE
NUPTIIS
FILII.

8.
MATRIMONIUM SINE
SENSU
PATRIS CELEBRATUM
AN VAL
LEAT?

lum omnino, moti ex textu diserto in *leg. 1. ff. de ritu nupt.* & ex textu in *cap. 3. qui matrimonium ac- casure*, ibi: *Secundum legem nullum fiat matrimonium.* Ita Connatus lib. 8. *commentum. cap. 4. num. 6.* Dicitur in rubric. *ff. soluto matrim. tit. de nup- tiis. cap. 2. vers. Sequens.* Connatus lib. 1. *miscel. cap. 2. P. Gregor. lib. 9. synag. cap. 1. numer. 10.* Mendota lib. 3. *Concil. Illiber. cap. 32.* Basilius lib. 2. *de matrim. cap. 1. num. 21.* Betregetus ad *Tuticum quest. 95.* Accacius de *iure paroc. princl. 6. cap. 6. & 7.* Sed verior est contraria sententia existimantium, hoc matrimonium valuisse, fuisse tamen iniustum, ut docent Brissonius de *iure conub. pag. 71.* Iare Amisens de *iure conub. c. 3. sect. 10. per totam.* Botellus tom. 3. *decisumum. tit. 1. num. 205.* Cujae lib. 3. *obseru. cap. 5.* Petrus Barb. in *d. l. 1. q. 4. p. num. 32. ff. soluto matrim.* Costanus lib. 1. *qq. iuris. cap. 12. de tract. de sponsal. tit. de ritu nupt. num. 101.* Hothomanus illustrium iuris q. 9. & de ritu nupt. cap. 3. Getmonius lib. 1. *animadu. cap. 1. v. Richard. in princip. Injuria de in- esse. a numero 23.* Amaia lib. 1. *obs. cap. 4. num. 7.* Grotius de *iure belli lib. 2. cap. 5. num. 10.* Medrano de *confensu conub. cap. 9.* & ideo filij ex huius- modi nuptiis iniustus suscepti vocantur iniusti in *l. Paulus 11. ff. de statu hominum.* & vxor ipsa iniusta, de qua accipiendus est textus in *l. si vxor 13 §. plauti. ff. ad l. l. de adul. Facit D. Augustin. relatus in cap. final. 28. q. 1. ibi: Quia coniugia semel inita inter eos alterius solui non possunt. Ho- rum quidam sunt legationes, veluti cum vxor a pa- rrochius traditur, a sponse detur, & a sacerdote benedicitur, notatur Cujae. *d. cap. 5.* Richardus super num. 27. Reuandus lib. 4. *variar. cap. 16.* Hothomanus de *verbis iuris. Verbo vxor.* cui aliter sentiat Brissonius lib. *single. de adul. cap. 6. pag. 17. & sequenti*: pro qua sententia facit textus in *l. 1. §. si quis ff. de liber. exhib. vbi* aperte dicitur, iure patris potestatem matrimonium bene concordantia non turbari, cuius textus vim si quis velit effugere, contendit Vlpianum ibi, eo casu esse exaudiendum, quo pater ab initio semel nuptiis filij consensit, ut accepit Faber d. *princip. 4. in initio.* Mallet diserta autoritas Pauli lib. 2. *sentent. tit. 19. vers. Eorum.* vbi dicitur ma- trimonium absque iussu patris non rite contrahi, sed contracta non dissolui, ex ea ratione, quia contemplatio publicae vtilitatis, idest matrimo- niij, penitatorum commodi, idest patris pote- stati praefecti debeat; quae autoritas adeo est expetita pro hac sententia, ut ineptam inter- pretationem eludat, magis quam elidat Duarenus vbi supra, dum censet Paulum accipiendum esse, cum ab initio pater consensit, non tamen in eo perseveravit: quae interpretatio merito dis- plicet Concio lib. 1. *successus. cap. 4. num. 3.* nec re- ctius Basil. *d. cap. 1. num. 12.* qui multum interesse putavit, an matrimonij solutio ante copulam, an post copulam fiat, in quo tantum posteriori casu Paulum esse accipiendum monet, non ani- maduertens, Pauli rationem aequè omnia ma- trimonia comprehendere. Vnde obiter agnosci- tur nobilis differentia, quae in hac re olim ver- tebatur inter sponsalia & nuptias, quod illa so- lo dissentis patris dissolui poterant, *l. si potestas. ff. de sponsal.* Faber d. *princip. 4. illar. 3.* nuptiae ve- rò non item, *l. 5. Cod. de repudiis.* Paulus lib. 5. *sentent. tit. 16. §. penult.* notatit Cujae. ad *titul. Cod. de nuptis.* Nec hanc differentiam exerceat textus in *l. 1. §. ultim. ff. de liberis exhibendis.* vbi*

Vlpianus sententiam, de qua in §. praecedenti, ita explicat, ut locum habeat, si modò pater persuaderet, ne acerbè patriam potestatem exerceat; quibus verbis non obsecut Vlpianus in- ouit, patris persuasionibus non acquiescentem iure patris potestatis posse matrimonium filiae dissolvere: in qua difficultate omnis solutio Accursij ibi, verbo *Quod tamen*, dicendum est, textum in §. ultimo continuatè legendum esse cum lege sequenti, quafi dicit Vlpianus, ad- huc casu, quo pater patriam potestatem exerce- re pertinaciter contendat, & per interdictum de liberis exhibendis velit filiam abducere, non est audiendus, quia potest à genero exceptione doli mali submoueri, in tantum, ut si pater in potestatem habeat filiam nupam, & iniuncta ab eo detineatur, genero dabitur in eum instidi- ctum de vxore exhibenda, & ducenda, *l. 1. ff. de lib. exhib. l. 1. C. ad. tit. l. si iniuncta. C. de nupt. ob- seruaz Cujae. in not. ad Paulum d. lib. 5. tit. 6. §. penult.* Donellus ad *titul. Cod. de lib. exhib. num. 3. & 6.*

Facit etiam pro hac secunda sententia, nam in his, quae publici iuris sunt, patria potestas non consideratur, *leg. nam quod. ff. ad Trebel. l. filius. ff. de his qui sunt sui*: sed nuptiae sunt iuris pu- blici, *leg. 1. ff. soluto matrim.* praecipue si con- trahuntur per coemptionem, quia coemptio est contractus, in quo non attenditur patria pote- stas: ergo in nuptiis quod ad vim, momentum, & substantiam earum attinet, patria potestas non consideratur. Deinde nam distinctionis nuptiarum adducit in *l. 1. ff. de ritu nupt. §. 1. In- flus. de nuptis.* consensu paterni non necine- runt: ergo quia non est de substantia, aliis sub distinctione comprehenderetur, *leg. 1. §. dolo. ff. de dolo.* Rursum, nam nuptias, siue matrimo- niū ex consensu contrahentium pendere, leges voluerunt, *leg. vltim. Cod. de spons. leg. nec situm. leg. nec ab initio. Cod. de nuptis. leg. 2. Cod. de inuicil. stipul.* Sed quis est adeo rem in- imperitus, qui liberum arbitrium habere assernet, qui non obsequitur imperio patris: *leg. velle. ff. de reg. iur.* Deinde si leges noluerunt vicinam dispositionem ab alterius arbitrio pendere, *leg. vlla 32. ff. de hered. insti.* quare magis status hominis ex consensu parentis non debet pende- re. Tandem si patris voluntatem in his actibus per substantialem exigimus, magnum impedi- mentum nuptiis sequetur; siquidem pater, ut senex, vetulam, deformem, sed diuitis plenam filio in vxorem eligeret, filius verò non ita auri- tus, pulchram, etiam pauperem, adamabit; vnde patris volueltas maximum nuptiarum impedi- mentum erit; quod credi non potest, legi- latores voluisse, praeteritum cum variis praemiis de patris ingenuos homines ad nuptias prouo- carent, ut quantum fieri posset, liberis homi- nibus repletetur ciuitas. Nec contraria sen- tentiae fauet textus in *diff. leg. 2. ff. de ritu nup. vbi* videtur probari, non solum iniustas esse nuptias, sed etiam inuolidas, quae inconsulto patre contrahuntur; nam responderi solet, Consultum non negare, valere tale matrimo- niū; sed tantum probare, non consistere iuxta iuris ciuilis ritus & solemnitates. Ita Pichardus vbi supra, *num. 3.* Costanus *d. sit. de ritu nup. num. 109.* Hothomanus *d. cap. 9.* quae interpreta- tio licet improbetur à Basilio *d. cap. 1. num. 2.* ex eo quod Consultus facit comparationem inter

consensum

9.
PROBATIO
HAC ES-
SENTIA

consensum contrahentium, & parentum, adhuc est defendenda; cum comparatio in eo vera esse possit, vt matrimonium sine contrahentium consensu omnino non consistat, matrimonium verò sine consensu patris celebrata etiam non subsistunt, id est iure, & rite non contrahantur, non etiam vt inualide celebrentur, si quæ interpretatio facili suaderetur, si textus ille conferatur cum prædicto Pauli loco *dist. lib. 2. sentent. tit. 19. quo etiam in sensu accipiendus est textus in d. cap. 3. qui matrem accusare.*

Quæ hucusque adduximus, procedunt iure ciuili ætenuo; nunc examinandum est, an idem dicendum sit inspecto iure canonico, tam veteri, quam nouo? Et etiam iure canonico inspecto, sicut & secundum ius ciuile, matrimonium à filiisfamilias celebratum sine consensu patrum, nullum esse docuerunt Duarenus ad titulum *solus. matrim.* Cortasius *lib. 1. misit.* cap. 27. *Forcarulus in caput. iurisperit.* Cuius. 3. *obseru. cap. 5.* Sed constans, & verissima sententia est exiliminationem, ætenuo iure Pontificio, non solum nouo, verum & antiquo, matrimonia solo contrahentium consensu celebrata valere, nec vquam parentum consensum fuisse necessarium ad eorum substantiam, & valorem, vt docent communiter Doctores Theologi in *4. dist. 28. Couarr. 2. p. de matrim. cap. 3. §. 8. & num. 1.* Marten in *l. 2. gloss. 2. tit. 1. lib. 3. recapit. plures congressi à Cenedo col. 681. §. 8. ad decret. num. 7.* Gutierrez *lib. 1. canon. cap. 10. & de matrim. cap. 79.* Bellarminus *lib. 1. de matrim. cap. 19. & 20.* Sanchez *ed. tract. lib. 4. dist. 12. & num. 2.* Rebellus *de oblig. iustitie, 2. p. lib. 2. q. 14.* Germonius *lib. 2. ammadu. cap. 11.* Pascualis *de viribus patriæ potest. 2. part. cap. 5. & num. 19.* P. Greg. *lib. 3. parit. tit. 11. cap. 3. & in cap. 1. de spons. numero 76.* Azor. 1. *part. instit. lib. 5. cap. 20.* Doctores Randal in *cap. alter. cap. 5. q. 14.* Quæ sententia primò probatur ex *cap. sufficiat. 27. quæst. 2. cap. 25. hoc tit. cap. penult. de raptor.* quæ iura adeo expressa sunt pro hac sententia, vt frustra ineptas & calumniosas interpretationes eis assignent Duarenus ad *tit. solus. matrim. tit. de nuptiis, cap. 2.* Cuius. *lib. 1. Digestor. Iuliani, in l. sponsalia 11. ff. de spons.* Secundò facit expresse pro eadem sententia textus in *cap. super eo 5. de condit. apposit.* vbi tacite supponitur, filiumfamilias sine consensu patris nuptias contrahere posse, dum queritur, an si filius matrimonium contraxerit, *ita. si pater consensit.* ante consensum filius cogi possit ad nuptias celebrandas? Cui sanè questioni locus esse non possit, si inconsulto patre nuptiæ essent nullæ, vt rectè expendit Concilius *d. lib. 3. cap. 4. num. 8.* Faciunt textus in *cap. cum apud, cap. cum locum, de spons.* vbi dum de consensu ad nuptias necessario agitur, nulla consensu patrum mentio fit. Deinde, nam matrimonium est spirituale; siquidem est sacramentum, *cap. debemus. de bigam. igitur in eo non attenditur patriæ potestas, ex cap. fin. de iudiciis in 6. rursus, nam filius iniuri patre religionem proberetur, l. Deo nobis, C. de Episcop. & cler. igitur & rite matrimonium contrahit; siquidem valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, *cap. inter. de translat. Episcop.* Tandem id probatur ex Concilio Trident.*

D. D. González, in Decretal. Tom. IV.

sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. Mogont. in *decret. filiis, cap. 16 & 37.*

Sed huic sententia obstat textus in *cap. alter. 30. q. 5.* vbi Euaristus, qui Ecclesiam rexit ex anno 112. vique ad annum 121, vt testatur Baronius, & Cotelanus in eodem anno, Seuerinus Binus in *notis ad vitam Euaristi, pag. 106.* docet aliter non esse legitimum matrimonium, quàm si sponsa à patribus petatur. Igitur, quia etiam iure canonico ætenuo desideratur consensus parentum, vt matrimonium à filiisfamilias celebratum legitimum sit. Quæ authoritate moti Menдозa *lib. 1. Concil. Aliter. cap. 32.* Basilius *d. lib. 2. de matrim. cap. 1. num. 9.* I. Darts in *30. quæst. 1.* existimant iuxta veteres Ecclesiæ canones matrimonium à filiisfamilias celebratum sine consensu patrum, nullum fuisse. Quæ sententia omnia veteris dicendum est cum Bellarmino *d. lib. 1. de matrim. cap. 2.* Seuerino Binio in *notis ad epistol. 1. Euaristi, Amaya d. cap. 4. numero 9.* Pontificem in eo textu varias condiciones, solennitatesque præscribere, vt legitime eo tempore contraheretur matrimonium, inter quas recenset parentum consensum, non quia omnes illæ condiciones obseruari deberent, vt valide matrimonium contraheretur; sed vt in foto externo pro legitimo haberetur. Vnde si absque consensu patrum filij matrimonium contraherent, validum erat, sed illegitimum, vt potest contra legem illam Ecclesiasticam celebratum, vt latè docuerunt Claudius Espence. *de clandest. matrim. cap. 11. cum sequent.* Grosius *de iure belli lib. 2. cap. 5. numero 11. & in floribus ad l. nuptia, C. de nuptiis.* Nec ab hac interpretatione discedere debuit Basil. *d. cap. 1. numero 6. & 7.* motus authoritate Concilij Coloniensis celebrati anno 1536. vbi *p. 7. cap. 43.* ita aium PP. Optandum, vt caven Euaristi renouetur, tollenturque illa clandestina matrimonia, quæ iniuriis parentibus & propinquis amoris potius, quam Dei causâ contrahuntur, interna verò dum Ecclesiæ de hoc prospicit, si non irrita, prohibita saltem sint. Ex quibus verbis deducit Basil. Euaristum non tantum prohibuisse, verum & irritasse matrimonia à filiisfamilias contracta. Sed respondendum est, ex illis verbis tantum deduci Euaristum tantum prohibuisse huiusmodi matrimonia; quam prohibitionem optant PP. Concilij Coloniensis fisciari. Nec vilius momenti est quod expendit Basilios *dist. numero 6.* matrimonia clandestina in Ecclesiâ post Euaristum cepisse prohiberi: Ergo dum optant Patres renouari canonem Euaristi, sine dubio is non solum vetabar, verum & irritabat similia matrimonia. Nam sciendum est ante Trident. matrimonia clandestina variè appellari & accipi; primò quando etiam omnino sine rebus contraherentur. Secundò quando sine denunciationibus præscriptis in *cap. 3. de clandest. despons.* Tertio quando sine iudicio & consensu parentum, & aliis solennitatibus, de quibus in *d. cap. alter.* docent Alfonso noster in *l. 1. tit. 3. parit. 4.* Henriquez *lib. 11. summa, cap. 5. numero 5.* Sanchez *lib. 3. disp. 1. numero 2.* licet numero 3. cum pluribus existimet, matrimonium sine consensu parentum potius appellandum minis solenne quàm clandestinum: sed verendum est, ne fallatur; nam etiam propriè dicitur etiam fieri quod fit sine solennitate requisita: docent Bartolus in *l. vlt. ff. de ritu nupt.*

G

Malcard,

II.
EXPON-
TIT. CAP.
ALICUIUS
Q. 1.

10.
AN IDEM
PROCEDAT
DE IURA
CANONICA
CO.

lum omnino, moti ex textu differo in leg. 2. ff. de ritu nupt. & ex textu in cap. 3. qui matrimonium de-
 casare, ibi: Secundum legem nullum fiat matrimonium. Ita Conarus lib. 8. comment. cap. 4. num. 6.
 Dnatus in rubric. ff. soluto matrim. tant. de nup-
 tiis, cap. 2. vers. Sequenti. Corraus lib. 1. miseret.
 cap. 17. P. Gregor. lib. 9. synag. cap. 1. numer. 10.
 Mendoza lib. 3. Concil. Illiber. cap. 32. Basilias
 lib. 2. de matrim. cap. 1. num. 21. Bernegerus ad
 Tacitum quest. 95. Acacius de princ. parent. princ. 6.
 cap. 6. & 7. Sed verior est contraria sententia
 existimantium, hoc matrimonium valuisse, siue
 tamen inuictum, vt docent Brissonius de iure
 conub. pag. 71. latet transiens de iure conub. c. 3.
 sect. 10. per totam, Borellus tom. 3. decisum, tit. 1.
 num. 265. Cuius lib. 3. obform. cap. 5. Vetus Barb.
 de l. 1. 4. p. num. 32. ff. solut. matrim. Costanus
 lib. 1. qq. iuris, cap. 12. & tract. de sponsal. titul.
 de ritu nupt. num. 101. Hochomarus illustrium iu-
 ris q. 9. & de ritu nupt. cap. 3. Geomoniis lib. 1.
 animaduers. cap. 1. v. Nichard. in princip. Injuit. de in-
 offic. a numero 25. Amata lib. 1. obf. cap. 4. num. 7.
 Grotius de iure belli lib. 2. cap. 5. num. 0. Medrano
 de consensu conub. cap. 9. & ideo filij ea huius-
 modi nuptiis iniustus suscepti vocantur iniusti
 in l. Paulus 11. ff. de statu hominum, & vxor ipsa
 iniusta, de qua accipiendum est textus in l. si vxor
 13 q. 1. plane, ff. ad l. l. de adult. Facit D. Augustin.
 telatus in cap. final. 28. q. 1. ibi: si uia coniugia
 femi inia inter eos valerent solui non possunt. Ho-
 rum quodam fuit legitime, veluti cum vxor a pa-
 tremis traditur, a sponsa detatur, & a sacerdote
 benedictur, notatur Cuius, d. cap. 5. Richardus
 supra num. 17. Reuarius lib. 4. variat. cap. 16.
 Hochomarus de verbis luti. Verbo vxor, est aliter
 sentiat Brissonius lib. singul. de adult. cap. 6.
 pag. 17. & sequenti: pro qua sententia facit tex-
 tus in l. 1. §. si quis, ff. de liber. exhib. vbi aperte
 dicitur, iure patrie potestatis matrimonia bene
 concordantia non turbari; cuius textus vim si
 quis velit effugere, contendit Vlpianum ibi,
 eo casu esse exaudendum, quo pater ab initio
 semel nuptiis filij consensit, vt accipit Faber d.
 princip. 4. in initio. Manet discreta auctoritas Pau-
 li lib. 2. fement. tit. 19. vers. Eorum, vbi dicitur ma-
 trimonia abique iussu patris non rite contrahi,
 sed contracta non dissolui, ea ea ratione, quia
 contemplatio publicæ utilitatis, idest matrimo-
 nij, pñuatorum commodis, idest patrie potes-
 tati præferti debeat; quæ autoritas adeo est
 capressa pro hac sententia, vt ineptam interpre-
 tationem eludat, magis quàm elidat Dnatus
 vbi supra, dum censet Paulum accipiendum esse,
 eam ab initio pater consensit, non tamen in eo
 perseveravit: quæ interpretatio merito displi-
 cuit Contio lib. 1. successum, cap. 4. num. 3. nec re-
 citus Basil. d. cap. 1. num. 22. qui multum interesse
 putauit, an matrimonij solutio ante copulam,
 an post copulam fiat, in quo tantum posteriori
 casu Paulum esse accipiendum monet, non ani-
 maduertens, Pauli rationem æquè omnia ma-
 trimonia comprehendere. Vnde obiter agnosce-
 tur nobilis differentia, quæ in hac re olim ver-
 tebatur inter sponsalia & nuptias, quod illa so-
 lo dissensu patris dissolui poterant, l. si pater, ff.
 de spons. Faber d. princip. 4. illat. 3. nuptiz ve-
 rò non item, l. 5. Cod. de repudiis, Paulus lib. 5.
 fement. tit. 6. §. penult. notatur Cuius, ad titul.
 Cod. de nuptiis. Nec hanc differentiam euerit
 textus in l. 1. §. vltim. ff. de liberis exhibendis, vbi

Vlpianus sententiam, de qua in §. præcedenti,
 ita explicat, vt locum habeat, si modò pater
 persuaderet, ne acerbè patriam potestatem caer-
 ceat; quibus verbis non obicit Vlpianus in-
 nuia, patris persuasionibus non acquiescentem
 iure patrie potestatis posse matrimonium filie
 dissolueret: in qua difficultate omnia solutione
 Accursij ibi, verbo Quod tamen, dicendum est,
 teatium in §. vltimo continuatè legendum esse
 cum lege sequenti, quasi dicat Vlpianus, ad-
 huc casu, quo pater patriam potestatem exerce-
 re pertinaciter contendat, & per interdictum de
 liberis exhibendis velit filiam abducere, non
 est audientius, quia potest à genero exceptione
 doli mali submoueri, in tantum, si filius in
 potestatem habeat filiam nuptam, & iniuta ab
 eo detineatur, genero dabitur in eam interdic-
 tum de vxore accubenda, & ducenda, l. 1. ff. de
 lib. exhib. l. 1. C. cod. tit. l. si iniuta, C. de nupt.
 obseruati Cuius, in not. ad Paulum d. lib. 5. tit. 6. §. pe-
 nult. Donellus ad titul. Cod. de lib. exhib. num. 3.
 & 6.

Facit etiam pro hac secunda sententia; nam
 in his, quæ publici iuris sunt, patria potestas non
 consideratur, leg. nam quod, ff. ad Trebel. l. filius,
 ff. de his qui sunt sui: de nuptiz sunt iuris pu-
 blici, leg. 1. ff. soluto matrim. præcipue si con-
 trahuntur per coemptionem, quia coemptio est
 contractus, in quo non attenditur patrie potes-
 tas: ergo in nuptiis quod ad vim, momentum,
 & substantiam eorum atque, patria potestas
 non consideratur. Deinde nam distinctiones
 nuptiarum adductæ in l. 1. ff. de ritu nupt. §. 1. In-
 flu. de nuptiis, consensus paterni non memine-
 runt: ergo quia non est de substantia, alius sub
 distinctione comprehenditur, leg. 1. §. datus,
 ff. de dolo. Rursus, nam nuptias, siue matrimo-
 nium ex consensu contrahentium pendere, le-
 ges voluerunt, leg. vltim. Cod. de spons. leg. nec
 filium, leg. nec ab initio, Cod. de nuptiis, leg. 1.
 Cod. de inuit. stipul. Sed quis est adeo rectum im-
 peritus, qui liberum arbitrium habere affirmet,
 qui non obsequatur imperio patris: leg. velle,
 ff. de reg. iur. Deinde si leges noluerint vitium
 dispositionem ab alterius arbitrio pendere, leg.
 illa 32. ff. de hered. insti. quareo magis status
 hominis ea consensu patris non debet pende-
 re. Tandem si patris voluntatem in his actibus
 vt substantialem exigimus, magnum impedi-
 mentum nuptiis sequetur; siquidem patet, vt
 senex, vetulam, deformem, sed diuitis plenam
 filio in uxorem eligeret, filius verò non ita auar-
 us, pulchram, etiam pauperem, adamabir; vnde
 patris voluntas maximum nuptiarum impedi-
 mentum erit; quod credi non potest, legis-
 latores voluisse, præsertim eam variis præmissis
 & pñis ingeniosos homines ad nuptias prouo-
 carent, vt quantum fieri posset, liberis homi-
 nibus repleteret ciuitas. Nec contrariæ sen-
 tentiæ fauet textus in dist. leg. 2. ff. de ritu nupt.
 vbi videtur probari, non solam iniustas esse
 nuptias, sed etiam inualidas, quæ inconfulso
 patre contrahuntur; nam responderi solet,
 Consulsum non negare, valere tale matrimo-
 nium; sed tantum probare, non consistere iuxta
 iuris ciuilis ritum & solemnitates. Ita Richardus
 vbi supra, num. 32. Costanus d. cit. de ritu nupt.
 num. 209. Hochomarus d. cap. 9. quæ interpreta-
 tio licet improbetur à Basilio d. cap. 1. num. 2. ex
 eo quod Consulsum facit comparationem inter
 consensus

9.
 PROBATVR
 HAC SE-
 CUNDA SEN-
 TENTIA.

consensum contrahentium, & parentum, adhuc esse defendenda; cum comparatio in eo veta esse possit, vt matrimonium sine contrahentium consensu omnino non consistat, matrimonium verò sine consensu patris celebrata etiam non subsistat, idest iure, & ritè non contrahantur, non etiam vt inualidè celebretur: quæ interpretatio facili suadet, si textus ille conferatur cum prædicto Pauli loco *dist. lib. 2. sentent. tit. 19.* quo etiam in sensu accipiendus est textus in *d. cap. 3. qui matrimonium accusare.*

Que huicvrsus adduximus, procedunt iure ciuili attentio; nunc examinandam est, an idem dicendum sit iusspecto iure canonico, tam veteri, quàm nouo? Et etiam iure canonico inspecto, sicut & secundum ius ciuile, matrimonium à filiisfamilias celebratum sine consensu parentum, nullum esse docuerunt Duareos ad titulum *solus. matrim.* Corneus lib. 1. *miser.* cap. 27. Conmanus lib. 4. *commun.* cap. 4. Forcatulus in capid. *insp.* Cuiac. 3. *obseru.* cap. 5. Sed constans, & verissima sententia est existimantium, attentio iure Pontificio, non solum nouo, verum & antiquo, matrimonia solo contrahentium consensu celebrata valere, nec vnquam parentum consensum fuisse necessarium ad eorum substantiam, & valorem, vt docent communiter Doctores Theologi in *d. dist. 128. Contr.* 2. p. de *matrim.* cap. 3. §. 8. à num. 1. Matienzo in *l. 2. gloss. 1. tit. 1. lib. 3. recapit.* plures congesti à Cenedo *col. 4. §. 8. ad decret.* num. 7. Gutierrez lib. 1. *ca. 10. de de. matrim.* cap. 79. Bellarminus lib. 1. de *matrim.* cap. 19. & 20. Sanchez *ord. trad.* lib. 4. *disp.* 22. à num. 2. Rebello de *oblig. iustit.* 2. p. lib. 2. §. 14. Germonius lib. 2. *ordinadu.* cap. 11. Palchalis de *viribus patris potest.* 2. *part.* cap. 5. à num. 19. P. Gieg. lib. 3. *parit.* tit. 21. cap. 3. & in *cap. 3. de spons.* numero 76. Azor. 1. *part. instit.* lib. 3. cap. 20. Doctor Randalin *cap. alter.* cap. 5. §. 30. q. 3. Quæ sententia primò probatur ex *cap. sufficit.* 27. *quasi.* 2. cap. 125. *hoc rit.* cap. *penult.* de *rapere.* quæ iura ad expressa sunt pro hac sententia, vt frustra inepas & calumniosas interpretationes eis assignent Duarens ad *tit. solus. matrim.* tit. de *nuptis.* cap. 2. Cuiac. lib. 11. *Digestor. Italiani.* in *l. sponsalia 11. ff. de spons.* Secundo facit expressè pto eadem sententia textus in *cap. super eo 5. de condit. opposit.* vbi tacitè supponitur, filiosfamilias sine consensu patris nuptias contrahere posse, dum quæritur, an si filius matrimonium contrahat ita, *si pater consentiat.* ante consensum filius cõgi possit ad nuptias celebrandas? Cui sine quæstioni locus esse non posset, si inconsulto patre nuptiæ essent nullæ, vt rectè expendit Concilius *d. lib. 5. cap. 4. num. 8.* Faciunt textus in *cap. cum apud.* cap. *cum locum.* de *spons.* vbi dum de consensu ad nuptias necessario agitur, nulla consensu paterni mentio fit. Deinde, nam matrimonium est spirituale; siquidem est sacramentum, *cap. debemus.* de *bigam.* Igitur in eo non attenditur patria potestas, ex *cap. fin. de iudiciis* in 6. rursus, nam filius inuito patre religionem proficitur, *l. Deo nobis.* C. de *Episcop.* & *clor.* Igitur & ritè matrimonium contrahitur, siquidem valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, *cap. inter.* de *translat.* *Episcop.* Tandem id probatur ex Concil. Trident.

D. D. Guez. ad. in *Doctinal.* Tom. IV.

sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. Mogena. *de decret. fidei.* cap. 16 & 37.

Sed huic sententiæ obstat textus in *cap. alter.* 30. q. 5. vbi Euaristius, qui Ecclesiam rexit ex anno 112, vique ad annum 121, vt referunt Bistorinus, & Coriolanus in eodem anno, Severinus Binius in *notis ad vicar. Euaristi.* pag. 106. docet aliter non esse legitimum matrimonium, quàm si sponsa à parentibus peratur. Igitur, quia etiam iure canonico attento desideratur consensus parentum, vt matrimonium à filiisfamilias celebratum legitimum sit. Quæ authoritate moti Mendosa lib. 1. *concl. filii.* cap. 32. Basilius *d. lib. 2. de matrim.* cap. 1. num. 9. l. Datis in 30. *quæst. 1.* existimant iuxta veteres Ecclesiæ canones matrimonium à filiisfamilias celebratum sine consensu parentum, nullum fuisse. Quæ sententiâ omnia verius dicendum est esse Bellarminum *d. lib. 1. de matrim.* cap. 2. Severino Binsio in *notis ad epist.* 1. *Euaristi.* Amaya *d. cap. 4. numero 9.* Pontificem in eo textu varias conditiones, solennitatesque præscribere, vt legitimè eo tempore contraheretur matrimonium, inter quas recenseret parentum consensum, non quia omnes illæ conditiones obseruari deberent, vt validdè matrimonium contraheretur; sed vt in foro extremo pro legitimo haberetur. Vnde si absque consensu filij matrimonium contraheretur, validum erat, sed illegitimum, vt potè contra legem illam Ecclesiasticam celebratum, vt latè docuerunt Claudius Espense. de *clandest.* *matrim.* cap. 11. *cum sequent.* Grotius de *iure bell.* lib. 2. cap. 5. numero 11. & in *seruilibus ad l. nuptia.* C. de *nuptis.* Nec ab hac interpretatione discedere debuit Basil. *d. cap. 1. numero 6. & 7.* motus auctoritate Consilij Colonienfis celebrati anno 1536. vbi p. 7. cap. 43. ita aiunt PP. *Opinandum, vt canon Euaristi rennetur, tollanturque illa clandestina matrimonia, quæ iniuriis parentibus & propinquis amoris potius, quàm Dei causâ contrahuntur, interna verò dum Ecclesiæ de hoc prospicit, si non irrita, prohibita saltem sunt.* Ex quibus verbis deducit Basil. Euaristum non tantum prohibuisse, verum & irritabile matrimonium à filiisfamilias contractum Sed respondendum est, ex illis verbis tantum deduci Euaristum tantum prohibuisse huiusmodi matrimonia; quam prohibitionem oprant PP. Concilij Colon. insericari. Nec vilius momenti est quod expendit Basilius *dist.* numero 6. matrimonia clandestina in Ecclesiâ post Euaristum cõpisse prohiberi: Ergo dum oporant Patres renouari canonem Euaristi, sine dubio is non solum verabatur, verum & irritabatur similia matrimonia. Nam sciendum est ante Trident. matrimonia clandestina variè appellari & accipi; primò quando clam omnino sine testibus contrahabantur. Secundo quando sine denunciationibus præscriptis in *cap. 3. de clandest.* *despons.* Tercio quando sine iudicio & consensu parentum, & aliis solennitatibus, de quibus in *d. cap. alter.* docent Alfonso nosse in *l. 1. tit. 3. part. 4.* Henriquez *lib. 11. summo.* cap. 1. numero 5. Sanchez *lib. 3. disp. 1. numero 2.* licet numero 3. cum pluribus existimer, matrimonium sine consensu parentum potius appellandum minus solenne quàm clandestinum: sed verendum est, ne fallatur; nam etiam propriè dicitur clam fieri quod sit sine solennitate requisita: docent Bartolus in *l. vlt. ff. de ritu nupt.*

G

Mascard.

Malcord. de probat. conclus. 297. num. 3. Cùm igitur in d. cap. alter, inter alias solemnitates consensus parentum exigatur, non immerito aliter contractum matrimonium clandestinum appellabitur, atque idcirco inter clandestina matrimonia illud recenset Trident. sess. 24. de reform. cap. 1. quibus suppositis respondendum est, leges Ecclesiasticas post Euaristum edicas, non de omnibus coniugiis clandestinis egisse, sed tantum de his quæ sine testibus, aut demonstrationibus contrahuntur, ut constat ex cap. nullus, cap. nullum 30. q. 3. integro tit. de clandest. despons. non verò de clandest. matrimoniis, quæ inuitis parentibus contrahuntur, cuius generis matrimonium primum qui in Ecclesia prohibuit, fuit Euaristus, cuius prohibitionem operabant Patres Concilii Colon. renouari.

Nec etiam supra tradita sententiæ obstant textus in cap. nuptiales, cap. qualis, cap. sponsus, 30. q. 3. cap. non omnis 12. vers. paterno: cap. honorantur 13. cap. 1. 31. q. 1. cap. 1. 32. q. 3. In quibus omnibus desideratur consensus parentum, ut filij legitimæ nuptias contrahere valeant. Nam respondendum est, lura hæc de fœminis tantum loqui, & dum consensus parentum desiderant, satis indicant illi ex honestate potius, quàm de necessitate exigi; virginalis enim pudor facit, ut fœminis non liceat maritos eligere sine consensu, & iudicio parentum, d. cap. honorantur. Vnde colligitur, ius canonicum cum iure ciuili in eo consentire, quod matrimonia huiusmodi valida indicat; in eo verò dissentire, quod iure ciuili similes nuptiæ iniunctæ sunt, iure verò Pontificis iunctæ, & legitime. Differen-

tia ratio ex eo prouenit, nam ciuili iure iure ciuili attentio induxit consensum, iure verò canonico honestas tantum; quare constat consensum parentum iure ciuili ex vi precepti desiderari, iure verò canonico tantum ex consilio: unde nascitur, filium veneri sub culpa lethali hoc parentum consilium exigere, ut docent plures, quos refert & sequitur Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 23. num. 10. Cevallos commun. q. 604. num. 33. an verò sub eadem pena teneatur iudicium patris expectare, disputant Sanchez ibi, num. 9. Paschalis de viribus patris potest. 2. p. cap. 5. numero 25. Ad hanc partem de consensu parentum in nuptiis filiorum, spectant textus, qui iuxta supra tradita exponendi sunt, in l. 12. q. 3. de captiuis, l. 5. C. de repudiis, l. 20. C. de inoff. testamento, l. 11. q. licet, l. 126. ff. de adulteriis, l. 20. C. cod. l. si ita sit 45. q. final. ff. de legat. 2. l. liberorum 11. q. fin. l. quid ergo 13. ff. de his qui testant. testam. l. cum hic stat 32. q. si forte, ff. de donat. inter. l. 1. 3. final. ff. de donat. l. filius 28. q. 1. ff. de liberis & posth. l. 4. ff. soluto matrim. l. Paulus 21. ff. de statu hom. l. si is quod 21. ff. de adopt. l. amicus 79. q. 1. ff. de iure dot. l. hæc conditio 10 l. huius 79. q. fin. ff. de condit. & demonstr. l. si uxor 13. q. si quis 6. ff. ad l. l. de adult. l. unica, 5. 1. l. de rapto nigridum, l. 20. C. de inoff. testam. l. quemadmodum 2. ff. de iure dot. l. cum veterum 15. C. de donat. ante nupt. l. 5. q. 1. ff. de bonis damnatorum. l. Dinius, ff. de castrense prelat. l. pariter 16. C. de nuptiis, Nueel, Insulin, de nuptiis, q. est quæque.

12.
EXPONITUR
VERSUS
TIT.

CAP V T II.

a Nicolaus Papa.

Vbi non est consensus. Et infra: Districtius inhibemus, ne aliqui, quorum utroque, vel alter ad æratem legibus, vel canonibus determinatam non peruenierit, coniungantur: nisi fortè aliquā urgentissimā necessitate interueniente, ut ipse pro bono pacis, talis coniunctio toleretur.

NOTÆ

1. a Nicolaus. Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc tit. cap. 4. & apud Gratianum in cap. 1. 30. quæst. 2. ubi extant verba, quæ in præfenti desunt, ut iam notauit Ant. Augustin. de notis ad 1. collectiorem, hic. S. Nicolaus I. Romanus Pontifex electus fuit anno 858, die 24. Aprilis: præfente, & iubente Ludouico est consecratus; sedit annos 9, menses 7, dies 19. cuius præclaras animi dotes expressas legimus hoc episcaphio eius sepulchro Varicano insculpto.
Censurus hoc auctore sacra substantia carnis
Præfatus egregij Nicolai, dogmata sacris
Qui fuisse cunctis; mundumque repleuit, &
Priorem.
Imaltis miris moribus, castoque pudore:
Qua docuit verbis, actibus peregit opibus.
Sinceris plenus manibus, doctusque sapientia
Cælorum, claris que seruat regna triumphis,
Præ reges solis præceperat per sacula natus.

Plura de eo Luitprandus, Papirius, Malonius,

& Platina in eius vita: Batomius & Coripolani 4. anno 858.

b Pacis.] Consonant caput accessit 6. de despons. impub. in 1. collect. Carotenensis episc. 99. Ante annos pubertatis, ratione conservanda, vel dilatanda pacis. Probant Cuiac, ad hoc tit. Doctenus ad tit. soluto matrim. sub ritu de nuptiis, q. 3. Belsoldus tom. 1. polit. discurs. de tribus societ. domest. cap. 2. num. 4. Ardensius de iure commun. cap. 2. sect. 2. num. 1. & omnes contractus causa pacis assequende, vel conservande celebratos rescindi non posse vilo pretexto, & effectu sollemnitate, aut remedij retractorij, docuerunt Bartolus in l. de fidei commissis 11. C. de translat. Aymon Censura consil. 164. num. 6. Manciez de sacris censuris tom. 2. lib. 27. tit. 31. num. 9. Grotius de iure belli lib. 3. cap. 23. num. 3. Belsoldus tom. 3. polit. discurs. de pace, cap. 5. numero 1. Auctor responsi al. manij, esto de Francia, q. 11. num. 6.

COMMENTARIUM.

3.
CONCLUSIO
TRADITUR
AT' PROBA-
TUR.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Impubes, idest familia ante 12. annum, vir vero ante 14. matrimonio coniungi non debent, nisi pro bono pacis.* Quam conclusionem, idest pubertatis etatem statutam esse ad matrimonium contrahendum, probant textus in cap. cominebatur, cap. attentiones, cap. ex litteris, hoc titulo. Concilium Foroiulense can. 9. Illud præterea per omnia præcautiones, prohibere decrevimus, ut nullus presumat ante annos pubertatis, idest infra etatem, puerum, vel puellam in matrimonium sociare, nec in dissimili aetate, sed contrarios, sibi que consentientes. Concilium Regaticinum: Idcirco inhibendum decernimus, ut nulli deinceps imperfectæ ætatis puero adsumma iungatur, sed cum ad etatem idoneam adolescentes venerint, tunc legitimum possint coniugio copulari. Textus in l. 4. ff. de ritu nupt. l. quod pupilla 30. ff. ut legatorum nomine, l. dotis 68. §. nam etsi, ff. de iure dotium, l. penult. §. ultimo, ff. quod falso iure, l. penult. ff. quando dies legati, l. 2. §. ult. ff. de priuil. cre dit. l. si uxor 13. §. si minor ff. ad l. l. de adult. princip. Inquit de nuptiis, l. quæ situm 9. ff. de sponsal. l. quæ situm 17. §. ultimo, cum l. sequent. ff. de rebus author. indic. l. hac conditio 10. ff. de condit. & demonstr. l. 6. sit. 3. l. 6. rit. 12. partia 4. illustrant ultra congeitos in præfenti à Barbosa idem Barbosa lib. 3. voto fin. Basilus de matrim. lib. 12. cap. 15. Hurtado eod. tract. disp. 12. difficult. 12. Cuiac. & Camisius in præfenti, Alberici. Gentilis de nuptiis lib. 3. cap. 7. Germonius lib. 2. animadu. cap. 6. Corralius in l. arrogato 40. §. non tantum, num. 4. ff. de adop. Medrano de consensu coniub. cap. 7. Antonius Pérez de inuirm. disp. 37. sect. 12. plures congesti à Narbona de iure, anno 14. quest. 9. per totam, Arniceus de iure coniub. capite 2. cum sequent. Borellus tom. 3. decis. tit. 1. num. 396.

4.
IMPUGNA-
TUR TRA-
DITA AS-
SERTIO.

Sed pro dubitandi ratione ita in præfentem assertionem infurgo: Tam apud Consultos, quam apud iuris Interpretes communì calculo receptum est, minores 25. annis nullum contractum celebrare posse, vel aliquid alienetur, l. 3. C. de in integr. restit. vbi docent communiter repetentes. Donel. lib. 12. comment. cap. 22. vbi Osualdus littera Q. Robertus lib. 1. animadu. cap. 12. Mercetius lib. 1. commun. opinion. Duarenius ad tit. C. si tutor vel curator; quia consulto provida decrevit antiquitas, teste Cassiodor. lib. 4. variar. cap. 35. minores contractus liberos non habere, vt & infidiantium laquei frustrarentur, & lapsis ætas libérica subueniret; obrueretur quippe innocentia, si relaxaretur audacia; ellet cunctis fallendi studium, si fraudis subreptitium lucraretur effectum: sed matrimonium contractus est igitur: à minoribus 25. annis valide, & efficaciter contrahi non possit; quod agnoverunt tam Legislaiores, quam Philosophi, qui idem ad matrimonium contrahendum longè maiorem etatem pubertate præscripserunt. Aristoteles lib. 7. polit. cap. 16. ex opinione Pocratum, qui etates hominum numero septenariò distingueret, viris, ætatis trigessimum septimum annum definit, & hoc est quod Solon quintum septenarium coniugio aptum esse decrevit. Philo lib. 2. de opif. mundi, probat Alcibiades lib. 11. per erg cap. 11. Plato annum trigessimum D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

definiuit lib. 3. de Repub. quod obseruatum est ab Egyptiis. Xenophon in Spart. republ. Estebanus ferm. 69. Cælius Rhodigir. lib. 26. de Ilion. antiq. cap. 2. Germani pro re turpi habebant ante 20. ætatis annum vxoris noticiam habuisse. Tacitus de moribus German. Cæsar de bello Gallico lib. 6. & Hesiodus lib. 1. oper. diu. ita canit:

*Iunge tibi uxorem, firmus dum adhuc vigor
adstet,
Annos cum numeras ter denos, plusve, minusve,
Aptum est coniugium, decimo sed femina quarto
Anno pubescit, nubes mox deinde sequenti.*

Quare in nuptias immaturas inuehuntur Horatius lib. 2. od. 5. Terentius act. 3. scen. 3. Ideoque lex Julia, & Papia etatem 25. annorum in masculo, & 20. in femina ad liberos suscipiendos præscriptis illis verbis: Si quis coniugium masculus ultra 25. annum, femina ultra 20. obierunt, senescent reliquorum tutum capiunt. Vlpianus in fragm. tit. 11. in princip. ibi: Aliquando vir & uxor inter se solidum capere possunt, veluti si uterque, vel alteruter eorum nondum eius ætatis sit, quæ liberos exigit, idest, si vir minor annorum 25. sit, aut uxor annorum 20. Tertul. in apol. cap. 4. Sozomenus lib. 1. cap. 9. ad quod tempus referendi sunt textus in l. si ita quis 51. ff. de legat. 2. l. si vir uxori 61. ff. de condit. & demonstr. l. quod conditionis 36. ff. de donat. causa mort. l. etiam 141. ff. de verb. sign. vbi de legato relicto in tempus liberorum agitur. Illustrant Balduinus de l. Papia, pag. 64. Illustrissimus Ramos ad eandem legem cap. 2. num. 3. Gothofredus in quatuor fontibus, fol. 29. Igitur non rectè in præfenti docetur, secundum leges, canonesque, puberes posse matrimonium contrahere.

Quà dubitandi ratione non obstante, vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, etatem ad nuptias celebrandas, tam legibus ciuilibus, quam sacris canonibus definitam esse, l. in sponsalibus 14. ff. de spons. l. falsus 11. §. 3. ff. quod falso iur. cap. assertiones, hoc tit. & ita expedire, à Christo Domino sibi reuelatum fuisse, refert sancta Brigitta lib. 8. tit. cap. 7. dum ait, ita se fuisse Dominum alloquutum: Attende filia, & scias, quod in omni coniugio christiano teneatur esse ætas & consensus legitimus. Vnde Imperator Iustinianus in princip. Infit. de nuptiis, dum nuptias legitimas describit, ait: Secundum præcepta legum coeunt masculi quidem puberes, femina viripotentes, idest, secundum præcepta legis Iulie & Papie, exponunt Cuiac. lib. 4. different. Modest. in d. l. in sponsalibus, Osualdus lib. 3. domineur. Donel. cap. 24. littera D. Merul. lib. 3. obseru. cap. 16. & lib. 5. cap. 10. pro quibus faciunt Vlpianus in fragmentis, tit. 11. §. lege Iulia, ibi: Ex lege Iulia de maritandis ordinibus tutor datur à Prætor orbis ei mulieri, virginis, quam ex hac ipsa lege nubere oportet ad dotem dandam dicendum promittendæ. Nouella 3. Alexij Comneni, vbi ætatis diffinitio in nuptiis veteri iuri tribuitur, Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 7. & in somno Scipionis cap. 6. dum ait foeminas propter votorum festinationem maturius biennio quam masculos tutelæ legibus liberari: qui omnes ad legem Iul. & Papiam respexisse videntur; sed ab hac sententia merito discessit Præceptor D. Franciscus Raynos dict. cap. 2. numero 2. nam pubertatem;

DE STATU
AD NV
PTIAS EX
VTROQUE
IVRE.

6 2 idest

id est 12. annos in feminis, & 14. in viris, præfcriptam esse iure ciuili Romanorum ante legem Iuliam & Papiam, inuenit Dionysius Halicarnassensis lib. 54. Plutarchus in *Numa*, ad finem; nec inter capitula legis Iulie, & Papie, quæ ex suis fontibus compoluit, & exposuit Iacob. Gothofredus, refertur vltim, vbi ætas nuptiæ præfinitur; immò in cap. 5. eius meminit Vlpianus super reatus, supponitur potius quàm nouiter statuitur ætas ad nuptias, his verbis: *Ei mulieri, virginis, quem ex hac lege nubere oportet, tunc ad ducem ducendum, dicendum, promittendum, si legitimus interuenit non habeat, à Prætoro urbano datur*. Idem etiam probatur ex dicta lege, in *sponsalibus* 14. vbi non diceret Consulatus, in *sponsalibus* ætatem definitam non esse, vt in matrimoniis, si eorum esset in matrimoniis ætatem 12. vel 14. annorum præfcribi legibus Iulia & Papia, quoad præmia eandem legum; quia quod hunc effectum etiam in *sponsalibus* definita ætas est, vt infra probabimus in cap. 6. & vsque ad 15. annos virum, vsque ad 20. foemina non puniri poenis ipsarum legum, (super reat. Vnde Iustinianus, Alexius Comnenus, & Macrobius referendi sunt ad antiquiores leges, quibus pubertatis ætas nuptiis contrahendis præfinita fuit. Qui autem puberes dicantur ex vtroque iure, exponemus textu sequenti. Iure ergo ciuili in matrimoniis contrahendis lege Iulia de maritandis ordinibus designata ætas fuit, l. in *sponsalibus* 14. ff. de *sponsal. in iudic. l. questionem* 17. §. vltimo, cum dicitur legibus sequentibus, de rebus aulicis, iudicis postea. l. si uxor 15. §. si minor 8. ff. ad l. ul. de adult. cum aliis, in quibus supponunt minorem duodecim annorum in matrimonium ire non posse; sed fuit definita talis ætas, ne antea foeminae nubere, aut viri uxores ducerent, vtque qui ante decennium *sponsalia* cum virgine contraherent, præmia *sponsus*, vel maritus concessis non fruerentur. l. si pater 171. ff. de *sponsal.* notatur Brissonius lib. singul. de iure conub. Colac. in reuicet. ad titul. Cod. de *sponsal.* Anastasius German lib. 2. animadu. capite sexto. Lylius ad Tacitum libro tertio, annal. ornato. 45. versis. Capite de *sponsal.* Iacob Gothofredus in quatuor fontibus, pag. mibi 319. distititque, & plenius ad legem Parri 4. Cod. Theod. de *sponsal.* Magnus & Illustrissimus Præceptor meus D. Franc. Ramos ad leges Iul. & Pap. s. part. capite primo, num. 5. & 6. Non tamen vt ea ætas statuta esset, tanquam ex certo iure sufficiens ad contrahenda matrimonia, in quibus semper desideratus fuit vigor, seu habitus corporis ultra ætatem: quare Iustin. in princip. Instit. de nupt. agens de ætate ad eas requisita, tantum per habitum corporis illam demonstrat ita: *Adulescenti quidem puberes, & foeminae viripotentes*. Quia licet ætas duodecim, & quatuordecim annorum communi, & assidue visu admissa sit, tamen si in illa ætate inhabiles repertiantur ad contrahendum, non sufficere matrimonium inter eos celebratum; quia ea in te semper veritas attendenda fuit, non iuris præsumptio, aut præscriptio. Videndus est Menochius de arbitrio. censur. 2. casu 58. per totum. Hanc ipsam doctrinam rationi naturali consentaneam sequuta fuit pudicitia, & sanctimonia iuris canonici, secundum quod sufficit prædicta ætas ad contrahendum. Cæterum si

inhabilitas arguatur, omnia sumuntur experimenta, etiam quæ minus decennia videntur ad explorandam veritatem.

Illud tamen speciali capite legis Iulie & Papie circa ætatem contrahendum nuptias cautum legitur, vt viri sexagenarij cum muliere nondum quinquagenaria; & contra mulieres quinquenariæ cum viro sexaginta annis minore nuptias contrahere prohibeantur, his verbis: *Sexagenarij masculi, quinquagenarij foemina nuptias contrahere ius non est; post eos tantum annos pariter huius legi saluatur*. Cuius capituli meminit Vlpianus in *fragm. titul. 16. §. 5. Iustin. in leg. sacrasimul* 27. Cod. de nuptiis, l. si maior 12. in fine, Cod. de heredit. Suetonius in *Claudio*, capite vigesimotertio. Seneca apud Lactantium libro primo de falsa religione, capite decimo sexto, ibi: *Verum sexagenarij sacrasimul est, & illi lex Papia finem imposuit*. Notatur Iacob. Gothofredus in notis, & Prob. ad caput 2. legis Iulie, Marcellus Donat. in dilectis, ad Suetonium super. Huius tamen functionis ratio prouenit ex fine ipsarum legum, nempe procreandis liberorum, ad quam inuilecia sunt istæ nuptiæ; quia nec viri sexagenarij ad procreandum idoneus censetur, l. si pater 15. §. in adrogationem, ff. de adopt. Liuz. libro sexto obferri. capite vigesimo; nec maior quinquagenarij ad conseruandum, l. si scilicet 21. in princip. vbi Liuz. ff. de actionibus empti. Illustrant Brissonius de iure conub. pag. 31. Petrus Gregor. libro nono *synagag.* capite sexto, numero tertio, & quinto. Caldas de potestate relig. capite quarto, numero sexto. Sanchez de matrim. libro septimus, disp. 33. numero decimo sexto. Menuchius de presump. titul. 6. præsumpt. 33. numero 17. Arrius de iure conub. capite secundo, sect. 4. Illustrissimus D. Franciscus Ramos ad l. Iul. & Pap. capite secundo vbi numero quinto & sexto, exponit etudite textus in l. prima, §. vlt. ff. de concub. l. liberos, 35. ff. de oper. liberi. & de abrogatione huius capituli ex SC. Claudiano agit nem. fin. & post ipsum seu (ni fallor) ex ipso Præceptore Iacob Gothofredus in notis ad ipsas leges, fol. 317.

Ratio autem propter quam pubertas ad vtroque iure in contrahendis nuptiis exigatur, ex eo prouenit, quia cum ad matrimonium contrahendum duo desiderantur, & discretio ad consensum explicandum; & facultas generandi; idcirco quousque pubertas non adueniat, etiam impubes ex defectu ætatis inuilecia esse ad vtroque; videlicet consensum præstandum, & ad generandum; & per consequens ad matrimonium contrahendum, cum deficiant consensum, & facultas generandi; quæ respiciunt substantiam, & effectum matrimonij; argumento legis 1. ff. de concubinis, Arrius de iure conub. capite secundo, sect. 3. adueniente autem pubertate dandum fuit ei ius matrimonij, ne venandum foris esset, seu vnaquam respicere liceret ad illicita, vt de adolescente aiebat Claudianus libro secundo *Scitlicet*.

— *Et primis in coniuge discernere ignes, Ordineque virum non luxuriose inuicem.*

Ad vitandam etiam, & frandandam concupiscentiam; si enim natura fecit foemina anno 12. viripotentem, masculum anno 14. puberem, concedendum erat matrimonium in ea

6.
DE NUPTIIS
SEXAGENARIA.

7.
TRANSITUS
DE DISCRETE
RATIO.

erue, ne frustra daret nanta talem aptitudinem in atri. Quare etiam iure canonico si detur ante pubertatem hanc aptitudo, & malitia fuppleat atriem, potest matrimonium ante pubertatem contrahi, *cap. puberes, cap. de illis, cap. final. hoc rando*; quia adueniente eâ aptitudine, frustra expectatur pubertas. *cap. puberes*, Phaulinus de *lucro datus glaf. 2. num. 6*. Itaque, in l. 6. *coniug. num. 37*, debet tamen elle contus difcreta & habilis ad cupulam; quia vt malitia atriis fuppletur dicitur, vt roneque copulatiue defideretur, vt refoluit Sanchez de *matrim. d. diff. 304. num. 22*. Et quia hæc atriis præfcriptio ad nuptias iuris tantum poffit, in iudicis, qui iplis legibus non ligantur, dom iudicio competes funt, matrimonium infra pubertatem contrahere valent, vt docent plures reâd. à Thoin. Sanchez *lib. 7. diff. 4. num. 3*. Bafil. *cod. ad d. lib. 7. cap. 65. num. 2*. & Principem poffe difpenfare in ea atriis præfcriptione, apertè docet l. 6. *Imperator in novel. 119*. apud Harmenop. *lib. 4. primarij, tit. 4* & pro bono pacis, inter impuberes celebrari poffe coniugium, in præfenti ducet Nicolaus & quod tunc verum credo, quâdo contrahentes proximi funt pubertati, ita vt confenfum præfate poffint, & hujem matri- monij implere. Quæritamen folet, an hæc difpenfatio legitimæ atriis ad Epifcopium fpectet? Et verius eft, quod fi iuffiffima caufa interueniat, veluti bonum pacis, etiam Epifcopo, facultatem compicere, curialit fabulit Pontifici referriat non fit, atque ita Epifcopo mandata cenfetur, vt in *cap. quifufum. in fine, de papis, cap. pofteffat. 7. de cleric. excom. cap. 2. in fin. de clericis papium. cap. quifum. 43. de rito. docent Conari in *cap. alio. 1. parit. 67. num. 8*. Sanchez *lib. 8. de matrim. diff. 2. num. 1*. Valas de *legibus diff. 20. feft. 3. num. 12*. Sanchez *lib. 8. de matrim. diff. 2. num. 14*. num. 8. pluribus zelans, defendit Rombon de *atrie. num. 14. q. 1. num. penult* licet contrarium defendat Barb. *lib. 1. parit. 67. tit. 4*. Si verò impuberes citra Pontifici, aut Epifcopo licentiam matrimonij de facto contrahant, precetur Jerholi- ter, eum præfens prohibitio per verba præcep- tina lata fit, vt docent plures citati à Sanchez *lib. 1. de matrim. diff. 2. num. 5*. hec ipfe nimis fequenti male ab eis diftanti, vt et fatiffugium docuit Gutierrez de *matrim. d. cap. 1. num. 6*. an verò matrimonium ab impubribus contrahitur, quia non valet vt coniugium, fuffragatur in viis fponfaliorum, dicemus infra in *cap. final.**

Nec obftat dubitandi ratio fuprà adducta, nân minor ætatis non poffet alijs contractus celebrare, ex eiq. obligari, fi eorum potest habeat, alijs tunc obligari. Ratio eft, quia quando à curatore regitur, licet habeat dominium rerum fuarum, non habet aduful rationem, & fi aduful rationem habeat, vt contingit in bonis cafternibus, ritè eâ alienare poffet. Vnde cum in matrimonio contrahendo minor nihil alienet, in quo aduful rationem non habeat, ideo impubes etiam euratorum habens potest efficaciter ex matrimonio obligari, & cum hodie per legem finalem *tit. 1. lib. 5. Recopil. con- celfum fit* matrius vxores ducenibus, vt poffquam attingeret 28. annum, poffint res fuas & vxoris fuæ adufulitate, atque de eis ad libitum difponere, adeo efficaciter obligantur ipfa bona alienando, nec beneficio reftitucionalis luati poffint, vt contingit illis, qui veniam

D. D. Gon. al. in Decretal. Tom. IV.

ætat is impetrarunt, vt contre D. Iosephum Velam *diff. 5. nervosè defendit D. Iosephus de Retes lib. 7. apud. cap. 4. §. 3*. Nec folim poffet minor vxorem habens bona fuæ adufulitare, verum & in iudicio comparere abfq. ecuratore, vt contra eodem Velam probant D. Iosephus de Retes *ubi fuprà*, Guzman de *veris. iur. veris. 11. per totam*. Nec obftat augmentum ipfius difficultatis deductum ex fententia Philofophorum, & diuerfarum genium legibus; nam illi in ætate præfinita ad liberos fufcipiendos atriem illam definierunt, in qua frequentius id accidit. Romani verò legif. totos, quos fequuti fuerunt Ecclefæ Patres, cernentes fecundum naturam mafculum & foemina adueniente pubertate perfeci, habileque reddi ad fobolem procreandam. Statim illis concefferunt liberam nubendi facultatem; non quia femper in ea ætate liberi fufcipiantur, vnde ad adoptionem plenam pubertatem expectantur, §. *minorum, Inftit. de adop.* quia frequentius accidit, vt in ea ætate liberi fufcipiantur; & quia lex Iul. & Pap. poenam imponebat orbo, ideo noluit atriæ mari- tum ex lege teneri, quàm 25. annum expleffer, & foemina annum 10. vt fuprà retuli. Manet ergo, nuptias contrahendis, tam legibus ciuilibus, quàm factis canonibus, pubertatem præfinitam elle, & tamque dari in foeminis poft 12. annum, in viris verò poft 14. Et quia pubertate perfecta frequentius nuptie contrahuntur, ideo Iuftin. in *novel. 130. cellar. 7. §. 6. si quidem*, ait: *Monimus eos, qui citius contrahunt nuptias, non minus 15. annorum ad hoc procedentes.*

Ex fuprà traditis hæc præcipit textus in l. *hac conditio 10. ff. de condit. & demonftr.* vbi cum legatum relictum effet à patre filiz eum nupfil fer, quæ conditio nupfium plerumque legatæ adiciebatur, l. *cum furis 15. de conditionibus 19. l. in testamento 31. l. si ancilla, l. si l. legatum 68. l. Titio 71. §. Titio, l. conditionem 91. l. Titio 100. l. pater 101. ff. de condit. & demonftr. l. qui ex fratribus 24. ff. de condit. Inftit. l. 1. l. si quis heredem 7. Cod. de Inftit. & fubftit. l. legatum 4. C. de condit. Inftit. & filia nomen nupfium atriæ in domum mariti deducta effet, docet Vlpianus conditionem non videri adimpletam, quia non poffet nuptia videri, quæ vitum pati non poffet, l. *penult. ff. quando diti legat.* atque ita ad legatum nequit peruenire. Sed in *verf. An tamen*, dubitat Vlpianus, an poffet vilitet nubendo parere conditioni poffit, quafi non nupferit? Quam quæftionem vt foluat, malum intereffe ait, an testator fenferit de nuptiali ingo- tium, an de primo nuptiali iugo? Primo cafu cum fenfit de coniugatione tantum, nulla habita mentione primi coniugij, efi primâ vice inuifit nubari, conditio nec impleri, nec defacta eft, fed in pendent erit quouique iuffit nubari, quia non omnes coniunctiones fufficiens, vt impleretur conditio, d. l. *conditio, verf. sed enim*. Secundo verò cafu, cum fenfit de primo nuptiali iugo, si filia non iuffit nubari, conditio deficit, quia illa verba, *cum nupferit*, hanc fenfum habent, si cui primùm nupferit, iuffit nubari: vnde fit, eam iuffit testatoris voluntatem, vt si inuifit prima vice nupfillet, legatum filiz non deberetur, quafi conditione defacta, adeo vt si aliâ vice iuffit nubet, nihil ageret fummo iure: tum quia de his fecundis nuptiis nequaquam testator fenfit*

9.
EXPOSITIO
VERBORUM
CONDITIO
FILIÆ COM-
MITAT DE
MORTUO.

nim etiam, quia conditio semel defecta, frustra postea impletur; nec enim solent resomi conditiones, *l. quidam 10. in princip. l. ergo 21. vers. nec prope, ff. de fideicommiss. libert.* iunctis his, quæ argumentum horum iurum vtiliter ad quaestiones fortiores resoluunt Gamma *decis. 30. & alij citari ibi à Florent de Mena.* Ceterum Vlpianus *in d. l. hac conditio*, iure summo neglecto benignius esse ait, etiam eo casu, quo testator sensu de prima continetione, per illas nuptias inualidas conditionem nondum impletam esse defectam, quæ quidem verba variè exponunt Accursius *ibi*, verbo *Benigne*, Baldus *ibi*, *num. 1.* Castrensis *num. 1.* Socius *num. 5.* quibus omnis Cuiacius *lib. 13. observ. cap. 40. & lib. 10. q. 99.* Papiniani *in l. dotis 68. ff. de iure dotum*, existimat, mendosum esse locum, & sic legendum: *Benigne tamen dicendum esse, nondum impletam conditionem, non defectam.* Quam emendationem etiam nominatim probaverit Faber *in iurisprud. tit. 9. princip. §. illas. 1.* tamen contendit id non ex benignitate, sed mera ioris ratione procedere, quia solutione omisit, & alia Costar *in §. si arbitrat, amplius, idem. num. 2.* qui licet expressè textum non emendet, in emendationem tamen Coisacij facile coincidit, eum affirmet sententiam Vlpiani eam fuisse, ut per primas nuptias iustilis conditio nondum impleta, nec defecta videatur, dicendum est cum Ofualdo *lib. 8. comment. cap. 33. litem 6.* sic esse accipienda verba Vlpiani, quod illa conditio, quæ summo iure defecta erat, benigno tamen iure pro nondum impleta habeatur.

Sed tunc obstat textus *in l. dotis 68. in princip. ff. de iure dotum*, ubi dotis promissio per nuptias inualidas defecta non censetur, sed tunc committitur, cum primam iuste nuptiam intercedat; contra id quod docetur *in d. l. hac conditio, vers. An tamen.* Scilicet respondendum est, in specie, quam Papinianus tractat *in d. l. dotis*, an per inutiles nuptias dotis promissio defecta videatur, necne; nonnullum interesse, an nuptiæ ab iusto inualidæ cum eadem persona vtiliter redintegrentur, an verò nuptiæ à principio cum una persona inutiliter celebratæ; cum altera vtiliter contrahantur? Primo casu dotis promissio per nuptias inoriles defecta non est, quia cum ex postfacto gessant impedimento redintegranda sint, penitus est ac si vix: tantum nuptiæ iugiter fecerim, rationabilis virtutis. Vnde non immerito dicitur, quod ex eo tempore, quo nuptiæ vtiliter consistunt, dotis promissio debet incipere; quippe hæc non pater coincipit, sed in se tacitam conditionem habet, si nuptiæ sequantur, *l. in arbitrio 7. §. si stipulantes 21. ff. de iure dotum.* Et in hac specie explicandum est textus *in d. l. dotis, in princip. usque ad vers. quod enim.* Secundo verò casu; cum à principio nuptiæ inutiliter celebratæ, postea cum alio vtiliter contrahantur, tunc dotis promissio cum de primis nuptiis intelligatur, argumento legis *vobis, §. hoc sermone, Digest. de v. f. l. inter 26. §. ubi ff. de postul. dotal. l. matrimonium 21. ff. qui c. à quib.* aded per primas nuptias inualidas defecta censetur, ut non daret obligatio eius, et si alie nuptiæ vtiliter intercedant; & in hoc casu accipiedus est Papinianus *in d. vers. Quod enim.* Ex quibus duo maxime sunt primi est, quod Papin *in d. vers. Quod enim*, non solum cum Vlpiano *in d. vers. An tamen*, ap-

te convenit, sed etiam ipsius Vlpiani sententiam declarat, ut tuoc demum locum habeat, cum nuptiæ inutiles à principio, cum alio vtiliter contrahantur, alioquin si nuptiæ inualide *in d. l. hac conditio*, postea cum eadem persona utiles esse cœpissent, vtiq; conditio defecta non esset, ut ait Papin. *in d. l. dotis, in princip.* Secundum est, quod dum Vlpianus *in d. vers. An tamen*, dicit ex benignitate conditionem, quæ summo iure defecta est, pro nondum impleta haberi; ne aperit aduersus dictæ legi *dotis, vers. Quod enim*, non absurdè interpretabimur cum Accursio verbo *Benigne in d. l. hac conditio*, & ibi Bartol. & Tiracoll. *in d. §. hoc sermone, limit. 1. num. 29.* ut Papiniani sententia vera sit attento iure summo; Vlpiani verò ex benignitate, et si immerito reiciat Socius supra, *num. 6.* Costa *dist. amplius, idem. num. 24.* qui alias asserunt, illud non est omitterendum, *in dist. leg. dotis*, nondum factis sponsalibus dotis promissionem fuisse interpretatam, quo casu naturaliter dotis promissio aq; defecta censetur, quoniam si alie nuptiæ mediæ intercedant, *leg. si sponsalibus 58. in princip. §. de iure dotum.* Quæritum est si factis sponsalibus dotis stipulatio fiat; tunc enim si sponsalibus missis repudiij libello sit renuntiatum, nullo stipulationis conditio defecta videtur, ut licet postea nuptiæ cum eadem persona contrahantur, non ideo eandem stipulationem, quæ servat eamdem, stipulationem 21. §. licet 22. ff. de iure dotum, *lib. 3. §. ff. de postul. ex plicat* post antiquiores Cuiac. *lib. 10. q. 99.* Papin. *in l. dotis*; iuxta quæ acceptiendi est sententia textus *in l. quod servum 8. vers. Quod enim inutiles vers. præcedenti, ff. de conditio. inst. d. c.* cum Bartol. *ibi. num. 3. & 4.* Fabro *in rationalibidem*; sententia tamen dictæ legis *Quod servum, in princip.* maxime notanda est *in* usq; rationatione de nuptiis in defectum maris inualidis, de qua differret non videret. Videgillus est Narbona *de iure, anno 14. q. 9. vbi h. 10.* explicat textum *in l. falsus 11. §. final. ff. quod falso iuror.*

Deinde ex supra traditis deducitur aded inutiles esse nuptias inter impuberes celebratas, ut si minor, *12. annis* in dnum. citi deducta sit, ex 24. litem, quodante ratem legitimam commisit, accusari non possit iure maris, cum adhuc eius vixor iusta esse non experit, *leg. si vixor 23. §. si minor, ff. de adulterio*; cuius tenore sententia ex pœnenda est cum Cuiacio *lib. 6. observ. cap. 16.* Bartol. *lib. 12. de marit. cap. 6. num. 7.* Rotarulo *in Capitulo iuris, cap. 5. num. 9.* Narbona *anno 14. q. 11. et si repugnet Faber lib. 3. comit. cap. 6.* quod ita demum accusari interitum non possit, si modò sponsalia non præcesserint; nam si sponsalia celebrata fuerint, tunc accusatio iure maris competet, quod satis innuit Consensus *in d. §. si minor*, dum ait, *Quod sponsalibus accusari.* Quia licet accusatio ex lege nulla eo casu non compeeret; tamen re scripto Severi & Antonini concessa fuit sponsio accusatio adulterii sponsa, *ne matrimonium qualescumque; nec spem matrimonij violare liceret, d. si vixor 13. §. placet, l. miles 11. §. quæritur, ff. ad leg. fut. de adulter. l. vixor hic servus 3. 2. §. si quis sponsam 12. ff. de donat. inter, l. si propter 7. c. de adulter. & ita eo casu sponsio agere potest aduersus sponsam; non tamen de iniuria sibi illata, ut voluerunt Coarar, *de marit. p. 9.* Germanus *lib. 12. admodum 1. 4.* Molina *de iust. tract. 3. disp. 93.**

10.
EXPLICA-
TURA L. DO-
TIS 68. ff.
DE IURE
DOTUM.

11.
RESPONDT
L. 11. EXOR
115. 11. NI-
NOR. 6. DE
ADULT.

dispos. 93. num. 7. Gutierrez de matrim. cap. 1. n. 17. sed etiam de adulterio, vt recte exposuerunt Sarmientus lib. 1. selecti. cap. 5. num. 1. Pichardus de 5. item lex. numer. 4. In fine. de public. indicio, adducens textum in dist. leg. si uxor, §. Diui. Nec obstat adulterium non nisi in nuptiam committi, leg. inter 6. in princip. ff. de adult. leg. inter 10. l. ff. de verb. sign. cap. lex. §. adulterium 26. quod. 1. docent pluribus relatis Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 2. num. 2. Molina d. disp. 93. num. 6. Nam respondetur, quod licet propter adulterium in nuptiam committatur, saltem tamen quod spes iusta thori uoletur, vt adulterium committatur, §. si minor, quæ spes vinculo inductio, donec vel alio matrimonio, vel remotione dissoluatur, l. miles 11. §. quæretur ff. ad l. l. de adult. l. 2. §. in sponsalibus, ff. de dispen. notat Sarmiento d. cap. 5. num. 2. Vt sic iam appareat, propter adulterium tempore sponsaliorum commissum, sponsam iure mariti accusari posse, vt docent Gloffa verbo Sponsam, in capite quemadmodum d. 15. de iurior. & alij laudati à Sanchez supra, num. 1. Sarmientus, Cuiacius, &

Faber supra. Nono tamen recepto opus fuit, vt dispositum in uxorem per legem Iuliam, recepti interpretatione ad sponsam protraheretur, vt notauit Brissonius lib. 2. de adult. alioquin enim lex Iul. locum non habebat eo, qui cum alterius sponsa concubauisset, vt ait Paulus in fragm. veterum iuris Auerhorum, num. 4. cuius loci meminit Collanus de sponsalibus quid sint sponsalia, num. 17. Hoc tamen procedebat iure citius antiquo, num hodie damntur uxores, vel sponsa de presenti iure mariti accusari potest, l. 1. §. 17. p. 1. §. 4. §. 20. lib. 8. Recopil. Gommen in l. 80. Tauri, num. 47. Farinacius in praxi 9. 14. num. 50. Illud tamen non omittam, peccantem cum sponsa alterius de futuro, tunc exprimeret in confessione circumstantiam illam, vt resoluit Sarmiento d. cap. 5. num. 3. Molina de inst. dist. dispos. 93. num. 8. Rebel. de obligat. iussu 1. p. lib. 4. quæst. 8. sect. 1. num. 9. Gutierrez d. cap. 5. de matrim. num. 18. etiam minus recte negat Cozart, d. cap. 1. num. 18. nec vetus distinguat Sanchez d. disp. 2. num. 6. quem reprehendit d. lib. 12. cap. 6. num. 8.

CAPVT III.

2 Isidorus.

Pueres à pube sunt vocati, idest à pudencia corporis nuncupari, quia hæc loca primò sanguinem ducunt. Quidam autem ex annis pubertatem existimant, idest eam puberem esse, qui 14. annos expleuit, quamvis tardissimè pubescat. Cernum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit; & generare iam possit. ^b Puerperæ sunt, quæ annis puertilibus pariunt. Vnde & Horat. Laudantur simili prole puerperæ. Ex distæ puerperæ, vel quòd primo partu grauantur, vel quòd primos pueros pariunt.

NOTÆ.

a *Isidorus.*] Ita etiam legitur in 1. collecti. sub hoc tit. cap. 7. & repetitur textus hic lib. 11. etymolog. ipsius Sancti, cap. 2. ex quo litterarum textus restituitur, prout repetitur tom. 1. operum ipsius Sancti, ex editione Ioannis Grial; quam Iussu Magni Philippi II. ex vetustis exemplaribus emendatam, & ceteram edidit Sanctus Isidorus, Doctor Hispaniæ, & Hispanensis Præfatus. Scripsit varia opera, quæ recenset Sanctus Braulius Episcopus Castellæ, & de hoc Etymologiarum libro ait: Etymologiarum codicem, nimis magnitudinis distinetum ab eo titulis, non libris, quæ reguntur cum facie, quædam imperfectum ipse reliquit, ego in viginti libris distinx. Quod opus omni modo Philosophiæ conueniens quisquis ecclæ meditatione perlegerit, non ignotus diuinorum, humanarumque rerum scientiæ mōdō erit; ibi recondens diuersarum actionum elegantia, ibi quæcumque ferè sciri debent, restricta collegit. De ciuis sancti præclaris animi doctibus, litteris, sanctitate, & miraculis, quibus claruit, plura ex pluribus concessit Tamaro à Salazar tom. 2. martyrol. Hist. die 4. Aprilis. Eius opera, quæ extant ex vetustis exemplaribus emendata, & notis illustrata Garfua à Loaysa, edidit Iussu Philippi II. Ioannes Grial.

b *Puerperæ.*] Consonat D. Hieronymus in cap. 4. Hieremia, ibi: Puerpera interpretatur, quæ

primò parit fetus. Nec est tunc Cuiacius io præfati hanc etymologiam falsitatis arguat, quia fœminæ quæ quacumque ætate pueros pepererunt, puerperæ dicuntur, nam licet id verum sit, & probetur ex l. paria 163. ff. de v. f. ibi: Puerperæ appellantur veteres ex partu, Terentio in Andria.

Multò resilius est, Quam illam puerperam nunc dicit, hoc perniciam, ærotam.

Plauto in amph.
Possquam pariturus hodie & uox capiti tuæ.
Vbi uero exorti dolores, uolent puerpera,
Demcat Deos immortales, ut sibi auxilium ferant;
Manibus puris, capite opere.

Imò omne quod ad partum pertinet, puerperarum dicunt, Gellius lib. 12. no. 1. cap. 1. Vnde Ouidius lib. 10. metamorph. ait:

Admonuit matris, & uerba puerpera dixit.
Nempe uerba, quæ in puertio pronuntiantur ad luendum ipsam partum: tamen eleganter D. Isidorus iuxta sententiam D. Hieronymi & Horatii lib. 4. carminum, puerperam dixit, quæ primum partum edidit; non tamen negant sanctus Doctor etiam fœminam maiorem partum edentem puerperam appellari posse:

3.
PUBERTAS
ET
NON.

Pubertas à pube dicitur; est autem pube, quæ vigoris vestigium dicitur in *l. 4. C. qui testantem facere*, & illa testat Amaya in *l. unica, C. de minoribus*, annis, 37. Ianuio, quæ matribus vltimum 14. anno, aut 1. Januariis 12. aut tardius, circa pendenda oritur folet, vt probat Paulus Zacchias *lib. 1. q. 9. de iudiciali q. 6. c. ius* meminerunt Antonius in *Kafa*.

Collige virgo roris, dum flor nouus, & noua pubes.

• Idcirco *lib. 1. c. 1. ad 8.*

— Pubes ubi crescit & annis.

Hippocrates *lib. de natura puer*, ait: *Et simul ac mensibus gemitur via patet, tunc puer ac virgini extremis cuticula rarefcente, pilus in pube nascitur*. Vnde iuxta ipsum pubertas id vitæ spatium dici potest, in quo primùm pube in pudentis alique corporis partibus erumpente, primùm ad generandum homo aptus fit. Idem Hippocrates relatius à Menochio *lib. 1. de arbitrio, c. 2. c. 1. casu 57.* in homine septem ætates à septennio in septenniū præcipit, & per consequens secundam pupillarem, siue pubertem in secundo septennio terminavit. Sicuti eandem certitudinem sequuti fuerunt, prout se, sectantes suam reipub. de cunctibus negotiis accommodabant, teste Platarcho in *lib. de pugnis Syriacorum, cap. 24.* Huius opinionis fuisse Epicureos illud suadet, quod omnia certo in tempore perfici & consummati existimabant, vt constat ex Lucretio, qui eorum doctrinam nobis tepe restat de *natura rerum lib. 3. ibi*:

Quoniam ubi mirum si certo tempore luxa
Gignitur, & certo deletur tempore misus,
Cum fieri posuit tam certa tempore multa.

Et paulò superius de ætatibus hominum certis dierum periodis aduenientibus sic cecinit:

Nec minus interea debet cadere imperat et
Tempore, & impubem molis pubescere citem,
Et pariter mollem malis admistere barbam.

Vbi ea verba, in erro dissonantia sunt, non coniungenda, vt legatur in erro, vt ibi notant Dionysius Lambinus. Itaque sent. omne Epicurei, non tantùm à lege, sed etiam à natura ætates hominum certitudinem habuisse: per contrarium Plao *lib. 1. de legib. etati* nihil decernit, sed ex habitu corporis, tam in feminis, quàm in viris rem distinguendam esse præscripsit; locum asseruit Menochius *de iur. 1. casu 58. num. 3.* Reuand *lib. 4. var. cap. 10.* Ceida in *Virgilium lib. 7. Aeneid. non procul à principio*, Alii utrumque requirebant, nempe ætatem quatuordecim annorum in viro, duodecim in femina; & hoc amplius, vt tales possent ex habitu corporis reputari. Ex his forsag primus fuit Euripides, qui in tragedia Iphigeniæ indicat Clytem matrem sic de filia loquentem:

Sed & lex & ætas idem posuunt vt placet.

Quem locum imitatus fuit Virgilius *lib. 7. Aeneid.*, circa princip. loquens de Lavinia Latini Regis filia:

Sola domum, & totas servabat filia sedes
Iam matrona iro, iam plena nobilitate.

Vbi notat Scruolus, Poetam secundum ius Romanorum loquutum fuisse, quæ ab utroque simul discernebatur, nobilitas, & pupillaris ætas, ab habitu scilicet, & ab annis, quem reprehendere voluit Hieronymus Magius *lib. 1. misel.*

cap. 2. sed rectissimè defendit Ceida *ibid.* Ex iis tribus sententiis Consule etiam tres sententias sequuti fuerunt. Procoleiani, seu Cassiani, ab habitu corporis habet ætatem discernebant: Priscus, qui fuit Isodorus, vt rectè suspicatur Benedictus Pinellus *lib. 1. sect. 1. cap. 4. ex num. 12.* quamvis multa à Cassio deduxit, vt constat ex *l. 2. §. vltim. ff. de orig. iuris*, tamen sic voluit Sabinianorum sententiam temperare, vt ætatem non respiceret, & habitum simul corporis requireret. Procoleianorum sententia obviavit; ideoque pubertas legalis contingit feminis post 12. annos, viris post 14. Ex quamvis illam pubertatis distinctionem sibi adscribit Iustinianus in *l. 1. c. 1. C. quando inter vel carer*, §. 1. *Instit. quibus modis tutela finitur*, fuit tamen multò ante Iustinianum obsecrata; namque insignis Theologus, & Iuriconsultus Tertul. qui tempore Severi Imperat. floruit, in libro de virginitate, c. 1. §. 1. *Temus Euboci obsecrat*, vt ex lege natura iura sua ætatibus reddent; nam feminæ quidem à 12. annis, masculis vero à duobus amplius ad negotia mittunt. Idem in *lib. de anima*, prodidit: & quia ibi rationem à vultus prætermissam affert, eor homines aduentu pubertatis sapienter, non abs re erit illius verba subnectere: *Quoniam aut. m. & retro præstinximus omnia naturæ anima ipsi subjuncta, inesse peritiam, et sensum, & intellectum, & ex cognitione anime sensu, sed paulatim per sensum etatis procedere, & variè per accidentia cadere, pro artibus, pro institutis, pro letis, pro dominatricibus passionibus; quod tamen faciat ad carnis, animæque propolitionem naturæ præteritam, pubertate quoque animalium cum carnali diuinitate conuenire, pariterque & illam suscipi sensum, & ipsam sensuum numerum, exurgere a quart. decimo fere anno: non quia Asclepiades inde sapientiam suppedit, nec quia iura cunctis ab hinc agendis rebus adtemperat, sed quid & hoc de primordia ratio est. Si enim Adam, & Eva ex agnitione boni & mali pendente regere secesserunt, ex quo id ipsam sententiam, agnitione boni, & mali præstiterunt: ab his autem annis, & sensibus, & voluntatibus sensus & transigentis omnia arbitria vultus & communis placitum, & intelligit quia sunt. Nihil dicamus, & Tertullianus, qui Socrates fuit, vt commemorat Lyfius *lib. 1. manducal. ad Marc. 1. §. 1. sup. 17.* Quocirca in *de sensu dicitur*. Sicut loquutus fuisse iuxta eorum sectam. Macrobius verò, qui totus fuit in sequenda & illiganda doctrina Hippocratis, illi adhæsit, & ita pupillarem ætatem primum lege iura præscripsisse, vt docuit magister præceptor D. Iosephus Rectes in *act. de aliquib. hæred. In princip. num. 13.* Quocirca Macrobius, qui ante Iustinianum vixit, *lib. 6. Saturn.* testatur secundum iura publica 12. annum in femina, & 14. in viro pubertatis ætatem diffinit, licet enim ante, vel post eos annos pubertas naturalis contingat nūquomquam, vt ex Philosophis & Medicis probant Zacchias *lib. 1. sup. 1. q. 6.* plures apud Narbonem de ætate anno 14. g. 1. Arnificus de iure conub. *cap. 2. sect. 1. rursus leges ea, quæ frequenter accidunt, respiciunt, l. nam ad ea, l. neque leges, ff. de legibus*: idè cum ætatem pro pubertate virique sexui præstinerunt, rectèque fuit Cassianorum sententia, quia iuxta eam inhonestia in pectus, saltem virosum necessaria etat ad cognoscendam pubertatem, vt deduci-*

ut de l. 4. ff. de in litem iurand. l. si dies 21. ff. quando dies legat. l. final. C. quando iuror. l. iuratur. l. 1. C. de testam. l. minor 32. ff. de minor. quam e mendis eorumpam restituat Petitus ad ius. Atitium lib. 2. tit. 4. l. unic. in C. Gregoriano. ff. maior fuerit pubes. d. princip. Insit. quibus modis iure. finis. & referunt Quintilianus de declam. 279. ibi: Postea nudari solium. & aequo in conspectu indicum confilium coegisset. & aequo interrogaret. an ille maritus esset. qui pater non posset. puta nundum habebat mariti dolo. Plauto lib. 11. de legibus. ibi: Conuenientiam atatis ad nuptias & contra. index nudo omnino mares. pubem usque inspicies. iudices. Docuerunt. & probantur hanc corporis inspectionem apud Romanos in usu fuisse Petr. Hierod. ad distul. declam. Quintilian. Ofuald. lib. 3. l. 10. nel. cap. 14. Duarenius ad ient. qui testamentum faceret. Costa in cap. si pater. verbo impuberis. de testam. Petitus ad ius. Atitium lib. 2. tit. 4. Cuius. in l. 17. C. de passis. Menoch. de arbit. casu 58. num. 3. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 104. n. 32. Cuius. lib. 2. cap. 1. ubi exponit legem Thais 41. 5. lib. 1. tit. 1. de pederis. lib. 1. Faber lib. 3. senectut. cap. 6. Ofuald. 3. Dred. cap. 4. liter. E. Faber in iurisprud. tit. 22. princip. l. 1. in l. 1. l. 2. felix. cap. 4. num. 17. Panticola lib. 2. variat. cap. 95. Forner. lib. 2. res. quod. cap. 26. Merillus lib. 1. c. 1. c. 1. Amaya lib. 3. c. 1. c. 1. cap. 5. num. 34. & in l. unic. C. de manum. num. 31. D. Petrus de Velasco in rixis casu. fol. 66. Lælius Bisciola lib. 1. iuror. successu. cap. 10. Narbona d. g. c. Paulus Zacchias d. g. 6. licet Reuarius lib. 4. uol. 1. cap. 10. existimet Callianus æstimasse pubertatem ex habitu corporis. intelligentes per habitum corporis. uoluerit corporis positionem. figuram. & formam. non uero inhonestam aliquam corporis inspectionem: & ante Reuarius non multo aliter Cuius. sentit. & cum eo Faber d. l. 1. princip. 2. Nec dissensit plene videtur Salmut. ad Pantic. tit. 43. consensit Reuarius. Theoph. tom 4. fol. 2. cap. 8. fol. 804. cum indecora valde fit corporum nudatio. ut probat ipse Theoph. Cum autem formior ætatis pubescant quam uiri. quæti solet in l. quæ ætate. ff. de testam. & Theophrastus lib. 1. de causis plantarum. eam rationem affert: quoniam natura spissa & sicca non facile augentur: contra laxa & humida crescant celeriter. ut videre est in arboribus & plantis: atque ideo feminas celerius augeri. & pubescere quàm mares. eo quod natura humidiores. solutioresque sint. Aristot. lib. 4. de generatione. cap. 6. tit: intra parentem longiore quidam tempore femina concipiuntur. quam mares: at cum in lacere uenerint. celerius perficiuntur: nam & pubes. & vigor. & sanctus prius illis obuiant. Sane enim: minus natura debiliore. si iudicio. & fecerit feminam. quæ sitientem naturam. & debiliorem esse putamus. Proinde ob suam debilitatem citò ad ætatis florem. senectutemque perueniunt. cum omnia minora. ut in arboribus. sic in natura operibus citius ad suum perducantur. Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 7. ibi: Quod citò adiuuatur generationi femina. non nimis caloris. sed natura inferior. est. & citius potius celerius maturent. robusta scilicet. Idem lib. 1. in somno Scip. ubi septem ipsa aui. necesse est pubescit. nunc enim moueri incipit. generationis id masculus. & purgatio feminarum: idem intel. puer quasi uiride iam robur absoluatur. de qua tamem

femina propter ueterem festinationem maturitatis biennio legibus liberatur. Quæ uirgines uerba exponenda sunt: idest propter festinationem uol contrahendi matrimonium: nam licet tam uir. quàm femina aduenerint pubertate carnis incitationes sentire incipiant: tamen uir non ita cito uotum nuptiarum habet. quàm femina. cum aliter per uagos. et illicitos. concubitus uitare solet. Femina tamen. quæ propter honestatem ab illis amouetur. citius uotum nuptiarum habet. Facit ratio Vlpiani in l. mulier. §. prope. ff. ad Trebel. alias rationes prosequitur Paulus Zacchias d. l. quæ. 6. ex n. 52. Narbona d. quæ. 1. C. Hæc de pubertate naturali. & legali. Est alia plena pubertas. quæ in adoptionibus. & legatis alimentorum obseruatur. quam Consulat anno 18. dissiuerunt. l. adrogatio. ff. de adop. §. minorum. Insit. ead. sub tit. Itaque Imperator Hadrianus constituit. si uisq; ad pubertatem alimenta relinquatur: pueris uisq; ad 18. & puellis uisq; ad 14. ætatis annum paterfamilias esse. l. Mela. ff. de aliment. legat. Costa in cap. si pater. verbo impuberis. n. 5. Quare autem pleco pubertas his annis æstimetur. triplex ratio affert potest. Prima. quoniam natura frigidiore ante illam ætatem non solent pubescere. cap. impuberis. hoc tit. ibi: Quamuis tardissime pubescat. Unde Paulus lib. 1. sentent. Spadone. inquit. eo tempore testamentum facere possum. quæ plerique pubescunt idest anno 18. Secunda ratio deducitur ex Hippocrate supra relato. Tertia ex eo. quod ea ætate mulierum ualeant mortales corpore & animo: quemadmodum Metagenes docet apud Dionem Cassium lib. 52. Ceterum. inquit. in Equestrem statum allegendi ostendimus annos ætatis habere debent. hæc enim potissimum ætate forma corporum. & animorum habitus conspiciuntur.

4. His animaduertis. ut ad præsentem textum accedamus. & rationem. quare Raymundus cum sub hoc titulo compilauit. ignoscamus. sciendum est. in eo S. Iudorum pubertatis etymologiam docere. & simul sententiam Proculianorum & Callianorum referre. & hanc posteritatem Cassij approbare. ut potest magis propriam & congruentem etymologiam pubertatis. quam assignauerat. & adstruere iuredebatur: non quia approbasset inhonestam inspectionem. ut vulgo creditur. & docuit Antonius Horthomanus in dialog. de barba: sed tantum quia pubertatem eximius Doctor æstimauerat ex habitu corporis. ut quando ex uoluerit corporis positione contraxerit gentandam potestatem adesse. tunc pubertatem contigisse dicamus. ut etiam docuit Gregorius VII. in cap. 3. hoc tit. in prima collect. ibi: Aduicestum est eam pubertatem esse. qui gestulatione sui corporis talis est. ut etiam priores possit: licet ad metas legibus definitas non peruenit. Et licet sacri Canones pubertatem legalem in matrimonio contrahendis agnouerint. cap. cōueniatur. cap. attestaciones. cum poptem. hoc tit. tamen quia aliquando malis supplet ætatem. & vigorem nature præcœm reddit. idco eo casu. cum adfuit discretio ad consensum paterandum. & simul facultas eorundem. potest contrahi matrimonium. quia pubertas naturalis adfuit. licet legalis non aduenerit. cap. illis. in cap. 24. hoc titulo. cap. final. de eo qui cognuit. leg. 6. tit. 1. part. 62. docent Sanchez lib. 7. de matrim.

man. disp. 104. n. 10. Basilis lib 7. de matrim. c. 65.
n. 1. Theophil. sapra, qui rectè refellunt Glosiam

præsentiam d. c. de illis dum docet, semper ætatem
ad matrimonium æstimari ex habitu corporis.

CAPVT IV.

Alex. III. ^a *Herfordiensis Episcopo.*

Litteras tuæ fraternitatis recepimus, ex quarum tenore perpendimus, quod quidam parochianus tuus A. nomine, cum esset perfectæ ætatis, quandam puellam in ^b cunabulis desponsauit: procedente verò tempore idem A. matrem puellæ cognouit, & eam in vxorem accepit. Vnde quia dubitas, an huiusmodi matrimonium stare debeat, à nobis exinde consilium postulasti: super quo fraternitati tuæ taliter duximus respondendum, quod si præfatus vir matrem præfate puellæ, antequam puella ipsa septimum annum compleuisset, in vxorem accepit; matrimonium ipsum non dissoluas, sed eundem virum præfatam mulierem, sicut vxorem, liberè tenere permittas, cum huiusmodi desponsationes nullæ sint quæ in cunabulis fiunt. Verùm si postquam præfata puella septimum annum compleuit, prædictus vir matrem in vxorem accepit, cum sponsalia ex tunc placere consueverint, inter eos sententiam ^c diuortij non differas promulgare, nec ipsum, seu filiam, seu matrem vxorem habere permittas.

NOTÆ.

1. ^a *Herfordiensis.*] Ita etiam legitur in 1. col. *hæc sub hoc tit. cap. 5.* & post Concil. Lateran. p. 12. cap. 2. De hac diuersi egi in cap. 2. de temp. ordin.

2. ^b *Cunabulis.*] Cunabula enim sunt infan-

tiz panni, quos solos mortui secum referunt, quasi retroacti ad diem natalem, & incuntem ætatem, vt ex D. Hieronymo & Amobio probat Cuiac in præsent.

^c *Diuortij.*] Propter impedimentum publicæ honestatis nullum fuit coniugium, vt probauit in cap. 3. de sponsalibus.

CAPVT V.

Idem ^a *Eborac. Archiepiscopo.*

Acceffit ad præsentiam nostram nobilis vir Vv. filius G. cum litteris tuis, ex quarum tenore perpendimus, quod cum filiam cuiusdam nobilis viri, dum esset minoris ætatis, desponsasset, postmodum ipsa assensum in hac parte non præbente, antequam ad nobiles annos peruenisset, celebratum est inter eos diuortium: procedente verò tempore, defuncto patre puellæ matrem eius Vv. sibi matrimonio copulauit; quod quidem factum cum sustinere nolles, eum sollicitè monuisti, vt ipsam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquiescere, ipsum excommunicationis vinculo innodasti, tamen accepta ab eo cautione, quod nostram adiret præsentiam, & super hoc statutum nostrum firmiter obseruaret, eundem mandato nostro absolutum denuntiasti, & eum litteris tuis ad præsentiam nostram misisti. Verùm præfatus Vv. in nostra præsentia constitutus, suam nobis assertionem proposuit, quod puellam ipsam dum esset infra septimum annum desponsauit, postea antequam ad nobiles annos peruenisset, noluit aliquatenus consentire, vt præfatam Vv. in virum acciperet, & ita cum patre suo, in cuius potestate remanserat, & cum præfato Vv. ad præsentiam tuam accessit; & cum ab ore puellæ audisses, & per eam cognosceres; & per patrem eius, quod memoratum Vv. in virum nolebat, statim illum in plena Synodo ab huiusmodi desponsatione publicè absolutum denuntiasti. Elapsis verò pluribus annis post, mortuo patre puellæ, charissimus in Christo filius noster H. Anglorum Rex matrem supradictæ memorato Vv. tradidit in vxorem, quam idem Vv. vt discordia orta inter consanguineos suos, & consanguineos mulieris fopiretur, accepit, & sollemniter desponsauit, & etiam sine contradictione Ecclesie duxit, & ex ea liberos procreauit, & puella fuit alteri viro copulata. Vnde licet contineatur in litteris tuis, quod ipsa puella erat ætatis minoris, quando huiusmodi desponsatio facta fuit; tamen refert, virum esset minoris ætatis proximæ ætati apte matrimonio, aut infra septem annos. Ideoque f. t. p. A. f. m. quat. rei veritate inquisita diligenter, & cognita, si tibi constituerit, quod præfata non esset septennis quando præmemorato Vv. desponsata fuit, & postea in eum non consenserit; & quod idem Vv. ab huiusmodi desponsatione per

te fuerit: absolutus, matrimonium inter eundem Vv. & matrem puellæ celebratum præcipias inuolubiler obseruari, & eorundem proles denuncies esse legitimam, quia sicut discretio tua non ignorat, desponsationes, & matrimonia ante septimum annum fieri non possunt, præsertim si consensus postea non interuenit. Sanè si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleuerit, licet prædictus vir à desponsatione illius puellæ ipso iure fuerit absolutus, cum ea in eum consensere nolebat; inhonestum tamen videretur, ut matrem eius habeat, cuius filia sibi fuerat desponsata. Verùm si tibi visum fuerit, ut cum matre puellæ remaneat, ne discordia inter virosque consanguineos olim exorta, nunc autem sopita, denuò suscitetur, id dissimulare poteris, & æquanimiter tolerare. Filij autem, quos de ipsa suscepit, si eam tolerante Ecclesia in vxorem duxit, à successione paternæ, vel maternæ hæreditatis prohiberi non possunt.

NOTÆ.

a *Eboracensi.* Ita etiam legitur de r. collect. sub hoc tit. cap. 6. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 7. de Eboracensi Angliæ Metropoli nonnulla adduxi in cap. 4. de re scriptis.

b *H.* Henricus videlicet secundus Rex Angliæ, de quo plura Richardus Smirites in floribus Ecclesiæ Anglicanæ, & nos adduximus in cap. non est. de sponsalibus. De auctoritate Principis secularis in nuptiis vassallorum agemus in cap. 1. qui clerici vel vov.

c *Fuerit absolutus.* Id est absolutus declaratus, ut antea Pontifex dixit: & in cap. 1. de iur. iur. Glossa non male, absolutus interpretatur, absolutum declaratus: & in l. si quis, vers. sed si queritur, ff. si seruus vindictæ, per sententiam Iudicis seruatus non constituitur, sed quæ iam est constituta, declaratur: notatur Cuiac. hic, Bajo Artoyo in cap. Quinqueuallie, num. 74. de iur. iur.

COMMENTARIUM.

IN his duobus Alexandri Decretalibus vna, eademque proponitur species, & simul vna refertur decisio; quare ex viroque textu sequens adiecit assertio: Sponsalia inter infantes contracta, vel à maiori cum infante, pro infestis habentur, adeo ut nec publicæ honestatis impedimentum producant. Probant eam textus in cap. unico 30. q. 1. cap. continetur 6. cap. de illis, cap. à nobis 8. cap. ad dissoluendum, hoc tit. cap. 1. eod. tit. in 6. cap. 1. de sponsal. eodem libro, l. in sponsalibus 1. ff. de spons. Novel. Leonis 109. Novel. Xiphilini apud Harnenopolim lib. 4. promissuarius, tit. 6. §. 19. Carnotus, epistol. 99. & 14. l. in rit. 1. par. 4. Illustrat vltra congestis à Barbosa in præsent. Cuiac. hic, p. Greg. lib. 9. synag. cap. 7. & lib. 3. parit. de 11. cap. 4. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 16. Gortierrez eod. tract. cap. 2. Basilus eod. tract. lib. 1. cap. 65. num. 1. Fachinus lib. 3. controu. cap. 16. Geromius lib. 2. animadu. cap. 2. Ofualdos lib. 7. comment. cap. 9. Dentili, l. 1. S. Collanus de sponsal. fol. 19. Cuiac. lib. 4. differe. Model. in d. l. in sponsalibus. Alberic. Gentil. lib. 5. de nuptiis, cap. 1. Agidius Boslius tom. 1. oper. moral. tit. 1. §. 13. Cuiac. ad titulum C. de spons. Narbona ann. 7. quest. 19. & 20. Brissonius de ritu nups. fol. 153. Medrano de consens. eod. cap. 7. num. 1. Franciscus de iure comm. cap. 1. sect. 1. Hurtado de matrim. disp. 1. diffinit. 4. Diana p. 1. tract. 4. resol. 124.

Sed pro dubitanti ratione in præsentem assertionem ita insurgo, Pupilli contrahere non possunt, nec negotium aliquod sine tutoris au-

thoritate gerere, l. pupillus, ff. de obl. & act. l. in negotiis, l. pupillum, ff. de reg. iur. ergo neque ex sponsalibus, etsi infanti maiores sunt, obligari poterunt. Accedit, nam si ætas septem annorum ad sponsalia contrahenda desideratur, quia in ea liber consensus adest, etiam in infante consensus datur, siquidem possessio, quæ sine consensu non acquiritur, Decius in l. 1. ff. de reg. iur. à septennio minore acquiritur, l. 31. C. de acquir. posses. & illum intellectum habere, docet Decius lib. 7. controuers. ibi: Nihil paruo teste latius, vixque quinquaginta; nam ad eos peruenit aetas, ut intelligat, & nondum ad eos, quibus fingat. Ergo si ætas septem annorum præscripta est ad sponsalia ob consensum in ea intercedentem, etiam ante ipsam ætatem ex eadem ratione possunt ea celebrari.

Quæ dubitanti ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione scilicet est, Modestinum in d. l. in sponsalibus 1. q. ff. de spons. eam inter nuptias, & sponsalia nobis agnouisse differentiam, quod in sponsalibus non sit definita ætas, ut in matrimonio: vnde Paulus lib. 2. sentent. tit. 19. ait: Sponsalia, tam inter puberes, quam inter impuberes contrahi posse. Subiicit tamen Modestinus: Quapropter à primordiis ætatis sponsalia contrahi possunt, si modo id fieri utraque pars intelligat, id est si non sint minores quam septem annis. Quæ posteriora verba aperte pugnant cum prioribus, in quibus distinctum non esse ætatem sponsalibus Modestinus affirmavit. Ideoque suspecta sibi videri illa verba, & Tribonianus adscribenda, putat Faber in Papin. tit. 12. princip. 6. illam 8. cuius audaciam reprehendit Ofualdos lib. 7. comment. cap. 9. Quare pro ipsius textus solutione sunt qui existimant, Modestinum non pregnantia verba protulisse, sed tantum asseruisse, quod etsi in sponsalibus certa ætas præfixita non sit, quia infans nescit quod loquitur, immò & euenire possit ut fati neget; ideo cum stipulari non possit, per consequens nec sponsalia contrahere, propter verba stipulationis in sponsalibus adhiberi solita, l. 1. ff. de spons. ideoque requirit ætatem septem annorum. Sed hæc solutio ex eo displicet, quod supponit, ad valorem sponsalium stipulationem semper adhibendum; quod etsi prius iure Romanorum receptum esset, postea tamen nouo iote institutum fuit, ut sine stipulatione celebrari valerent, & ideo ad ea constituendum nudum consensum sufficere docetur in l. 1. l. sponsalia 1. ff. de spons. notant Præsentis in rubric. ff. soluto matrim. tit. de sponsal. Brissonius de ritu nups. tit. princip. Quare ea solutione omisso, & aliâ Germanij lib. 1. an-

3.
IN SPONSA-
LIBUS ATAR
AM SIT
DISTINCTA

CONCLUSIO
TRADITUR
ET PROBATA
EST.

2.
INSPICITUR
TRA TRA

modu, cap. 6. dicendum est eam Cuius. ad titu. C. de spons. Modestinus in d. l. in sponsal. vers. quapropter, non definire certam questionem, nec eam sua priore sententia pugnare; sed tantum exigere, ut sponsi intelligant quid agant; quod cum frequentius non contingat aut completum septimum annum, idem à contrario sensu innuit minores septennio, id est infantes, l. 1. §. sufficit, ff. de admittit. tut. l. si infanti 18. C. de iure delib. inutiliter contrahere. Nec inde rectè interer, etatem septem annorum legibus præfixitatem esse sponsalibus; definit enim Modestinus, non perpetuò, sed ex eo, quod frequentius accidit, iuxta regulam legis, nam ad ea, ff. de legibus. Nam euenire potest, & quidem sæpe læpius, ut septennio maior adhuc pleno iudicio careat, quo casu sponsalia ab eo contracta non valent, & tamen in nuptiis semper ætas à iure præscripta sufficit; quia post eam quilibet iudicii compos esse præsumitur. Eamque differentiam inter sponsalia & nuptias docet in d. l. in sponsalibus 14. notatum post Accursium ibi, Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 16. num. 3. Gutierrez ed. trad. cap. 2. num. 3.

4.
MALITIA
QUOD AD
SUPPLET
ÆTATEM.

Ex inde inferitur, malitiam quoad sponsalia ætatem suppleret; & si contrahentes perfecti ingenij & iudicii non sint, ita ut intelligant quid agant, posse sponsalia continere, argumento legis 3. C. si minor sit maior. docent Glossa verba Dubia, & Cuius, in cap. 3. de spons. Couart. 1. p. de matrim. cap. 2. num. 1. Sanchez d. l. disp. 16. num. 9. Gutierrez d. cap. 2. num. 10. Basil. ed. trad. lib. 12. cap. 5. licet contrarium teneat Hurtado de matrim. disp. 1. diff. 4. Narbona de atate, anno 79. 1. Nec illa fasiet Modestinus in d. l. in sponsalibus, ibi: Idem, si non sint minores; quibus verbis significari videtur, ante illam ætatem contrahentes non posse nec scire, nec intelligere: igitur nec sponsalia contrahere. Quo fundamento moti à superiori sententia etiam discesserunt Germanus lib. 2. animadu. cap. 6. Fabianus lib. 3. controuers. cap. 26. Nam respondetur, verba illa referenda esse ad ea, quæ frequentius accidunt: Sæpe scilicet enim infantes ante illam ætatem perfectum iudicium, & rationis vsum non habent, l. Fulcinius 7. §. plane, ff. de quibus causis in possess. Ceterum si prudentia suppleat ætatem, defectus legitime ætatis non officit sponsalibus contrahendis. His etiam consequens est, ad contrahenda sponsalia satis non esse infantes proximos esse septennio, sed si malitia ætatem non suppleat, totum tempus septennoij completum desiderari, ut sponsalia consistant, docent Sanchez d. disp. 16. num. 4. Cuius, lib. 6. obferu. cap. 16. Coninch. de sacrament. disp. 21. dub. 1. num. 11. Basilins d. cap. 5. num. 3. Hurtado d. l. disp. 1. diff. 4. quatenus contrarium tenet cum Rebello & Diana Narbona de atate d. l. 1. p. 6. Quæ sententiæ probatur, tum ex eo, quod voluntas, quæ in naturali consensu consistit, non solet dari nisi in eo, qui septennium compleuit, l. si infanti 18. C. de iur. delib. tum etiam, nam cum præfens textus in cap. accersit, aperte probet septennij tempus debere esse completum, quod & docetur in cap. litteras, hoc titu. merito hoc casu asserimus, satis non esse annum esse inceptum; nam quociens verba legis ad annos consummatus referuntur, veluti si ite dicatur, Cum tot annorum fuerit. vel cum annos compleuerit, vel exierit; tunc tempus

completum esse oportet, nec fuisse inceptum, cap. subiacentum 77. diffinit. cap. cum in cunctis, in princip. de elect. l. si ita 41. vers. inter, ff. de manumiss. testam. 12. in princip. ff. de excusat. tutor. l. Seius 46. ff. ad Trebel. l. non 47. ff. de credit. & demonstr. l. si cui 49. ff. de legat. 1. l. ex his, C. quando dies legatij: nisi ex æquitate, vel fauore rei, de qua agitur, similia verba improprietant, ut in l. qui filium 74. §. 2. ff. ad Trebel. ubi verbum, peremeris, pro excelleret, accipiendum esse, ducet Couthanus lib. 3. comment. cap. 12. num. 7. quatenus Merill, lib. 2. obferu. cap. 12. existimet constitutionem, de qua in d. l. non 47. contrarium esse restrictio, de quo in d. l. qui filium, §. 2. Ceterum si verba legis ad ingressum, vel solam existentiam anni dirigantur, veluti si ita dicatur, Cum fuerit in tali anno; vel, Antiquè tot annos, aut similia, siue lex prohibet, ne quid ante certum tempus fieri, tunc satis est annum esse inceptum, & in hoc sensu accipiendi sunt textus in Clement. Generali, de atate & qualis, cap. cum in cunctis, §. inferiori, de elect. cap. presbyter 78. diffinit. Trident. sess. 23. de reform. cap. 12. l. ad Kemp. 8. ff. de numer. iunctis traditis à Connano d. cap. 12. Roberto lib. 1. recept. sentent. cap. 2. & 3.

Nec huic doctrinæ obstat textus in l. olim. tit. 1. part. 4. ubi ad sponsalia contrahenda præfixitur ætas septem annorum, aut paulo minus; ibi: Fuisse de rebus de fidei uxor, & poco minus; quibus verbis aperte significatur, sufficere proximis esse septennio, licet totum tempus completum non sit, quemadmodum in ætate necessaria ad manumissionem procedit, l. 1. ff. de manumiss. iuncto Fabro in iurisprud. tit. 4. princip. 3. illat. 7. & in tempore ad vicescapionem necessario, l. in vicescapionibus 6. ff. de vscap. l. penult. ff. de divers. & tempor. & in ætate testamentum faciendum, l. qua deat 5. ff. de testam. docet Costa in cap. si pater, verbo Dispositi, num. 1. & 2. de test. ubi exponit textum in l. si frater, C. qui testamentum, §. masculo, Instit. de pupil. quibus etiam non adductis fundamentis, & rationibus ad sponsalia contrahenda sufficere infantes proximos esse septennio, docuerunt innumeri, quos refert, & sequitur Gutierrez de matrim. d. cap. 2. num. 7. & 8. Sed adhuc non est discedendum à superiori sententia; nam etsi annus non naturaliter ad momentum, idem ad horas, sed ciuilitate ad dies numeretur, l. annulus 1. 17. ff. de v. s. ita vt sufficiat supremam anni diem attingere, ut in d. l. 1. d. l. 6. ætatem eam ex forme loquendi colligitur, ætatem completam esse oportere, tunc nec sufficit vltimum diem esse exceptum, sed desideratur vt sit completus, l. 3. §. minore, ff. de minoribus, l. 3. §. ff. de iur. inuocant. Unde ætas ad omittendum professionem Concilio Trident. præscripta sess. 23. de regul. cap. 15. de momento ad momentum computatur. Nec fauet contrarie sententiæ dicta lex paritæ; nam responderetur, illa verba, & poco minus, accipienda esse de infante adeo prudente, vt malitia suppleat ætatem, nisi forte, quod magis probat, Alfonso in eadem lege approbaret contrariam sententiam, quam amplius fuerunt tot DD. tam Theologi, quam Iuristi.

His suppositis ratio præsentis assertionis ex eo prouenit, nam tam ad sponsalia, quam ad nuptias

5.
EXPORTI-
TURA L. VI.
TINATIT.
1. PARTIT.

6.
TRADITVS
RATIO EN-
TERADOS.

nuptias consensus in contrahentibus desideratur, l. 1. *penult.* ff. de spons. leg. nuptias, ff. de reg. iur. cap. cum locum, cap. 1. *de spons.* ubi probavi: quare ab sponsalibus celebrandis attentus personæ, quorum consensus nullus est, cap. dilectus 14. de spons. cap. nec furiosus 32. quest. 7. Cened. ad Decretal. collect. 148. in quorum numero sunt infantes, qui quod agunt, ignorant, d. l. in sponsalibus 14. sunt expertes iudicii & verus rationis, l. equanimis 32. §. infans, ff. de acquir. possess. l. si quis 16. C. de donat. & ideo à facinorosis parum distant, l. Falcianus 7. §. plures, ff. ex quibus causis in possess. §. papillus, infra, de immul. quare nullam rem agere dicuntur, seu negotium gerere, l. in negotiis, ff. de reg. iur. veluti stipulari, l. 1. in princip. l. si mulier 70. ff. de verb. oblig. l. 2. §. rem papilli, & si stipulentur, vel promittant, nihil agunt, l. 1. §. furiosus ff. de oblig. & act. nec delicta admittisse creduntur, veluti homicidium, l. infans 12. ff. de sicariis, l. 5. §. sed si, ff. ad l. Aquil. nec furiam impuberem 1. §. de falsis, l. 1. & 3. ff. de conduct. furis. nec ingratis eundem admittit, leg. si quis 33. in fine, C. de infamis. imò nec bonorum possessionem percipere, l. 2. §. impubes, ff. de bonor. possess. dicemus in cap. 1. de delict. pueror. ideoque sponsalia contrahere nequeunt: post completos autem septem annos ea celebrare valent: nam cum leges ad ea, quæ frequentius, non quæ tardè accidunt, à sapienter, l. nam ad ea, ff. de legibus, & infantes post septennium plenam consensum præstent, ideo post eam ætatem sponsalia ritè, & valide contra jere possunt, ante eam autem ætatem celebrata nulla sunt ex defectu consensus, adeò vt nec publice honestatis impedimentum producant, ex presenti capite litteris, c. 1. hoc titul. in 6. cap. 1. de spons. eod. lib. nisi post legitimam ætatem tata habeantur, cap. duo 1. hoc titul. d. cap. 1. hoc titulo, lib. 6. quia virtute inhabitationis sustentatur, & consuecunt, vt etiam procedit in matrimonio nulliter celebrato, quod cessante impedimento conualescit, l. Proculus 67. ff. de ritu nupt.

Nec obstat dubitandi ratio superà expensa, in qua dicebamus, pupillum quidquam sine tutoris auctoritate gerere non posse, id enim viquequaque verum non est, quare quiseptionem annuam excelsentur, cum intellectum habeant, sibi naturaliter & civiliter obligant alios, §. papillus, infra, de immulibus stipul. l. Julianus, §. penult. ff. de actionibus empti, & ipsi aliis naturaliter interdum obligantur, l. 1. §. de annua, amplius, & civiliter: cum obligatio nascatur vel ex re, vel ex delicto, l. furiosus, ff. de oblig. & act. cap. 1. de delictis puerorum: proinde cum dilectus & consensu possint, merito eis sponsalia contrahere permittitur, l. potius iuvula l. si infans, C. de her. delib. præcipit cum post perfectam ætatem rectè iudicij capaces decretae matrimonio possint, & sponsalia ab eis celebrata ex vtroque iure sustineantur. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, nam verum est, infantem posse acquirere possessionem, quia ad eam acquirendam affectus tantum desideratur,

non consensus; maiorem autem in intellectum desideramus in sponsalibus, propter negotij gravitatem; & quia de futuro continere, quod sit in sponsalibus, futurarum nuptiarum repositionibus, res est maioris consilij. Nec etiam obstat Senecæ authoritas; nam apud eum pro quinquenniis, legendum esse quindenis, iam probavit Gentilis de nupt. lib. 5. cap. 1.

Suprà traditis obstat textus in l. 1. cap. 17. ff. de spons. ubi docetur, sæpe continere, vt iuste, ac necessariz causæ trahant, siue producant sponsalia, non solum anno, vel biennio, sed etiam triennio: ex quo textu expresse deducitur, sponsalia debere celebrari in ea ætate, vt saltem intra biennium matrimonium celebrari possit: ergo ætas septem annorum non est sufficiens ad sponsalia celebranda. Pro cuius textus expositione sciendum est, lege tul. & Pap. ab Augusto lata maritis præmia constituta fuisse, vt ita ad matrimonia frequentanda provocarentur; qui de causa, cum nonnulli puellas immaturas desponderent, ex quibus liberos suscipere non poterant, eveniebat, vt interim præmia maritorum fruerentur: cui fraudi vt Augustus viam præcluderet, tempus habendi sponsalia coarctavit, vt author est Suetonius in Augusto, cap. 34. quod tempus fuisse decem annorum, scribit Dion lib. 54. ex quo, & Zonaras tom. 2. ita testitur caput 3. ipsius legis Iuliz Iacobus Gothofredus in quatuor formis, pag. 174. ibi: Quicunque sponsam habebit ultra biennium, sponsam eam ne habeto; qui ultra biennium habuerit, maritum præmiis ne fruatur; decemque mensem sponsam ne habeto. faminis item à nuptiis ubi, biennij, à repudiis anni & sex mensium vacatio esto. Quod pertinet textus in l. 13. ff. de probat. l. 4. Cod. Theod. de spons. unde interpolata est lex 1. Codicis Iustin. eod. titul. vt sic intra biennium legitimæ nuptiæ contrahi possent, ac proinde minores natu decem annorum frustra sponsiz haberentur, quoad præmia legis Iul. & Pap. norantur Hothomannus de sponsal. cap. 2. Germanius lib. 2. animadu. cap. 6. & ad hoc legis Iul. & Pap. caput respexisse Gaium in d. l. 1. cap. 1. observarunt Bellionius de ritu nupt. pag. 153. Balduinus ad l. Iul. & Pap. pag. 74. Cuius lib. 16. observ. c. 33. expeditus lib. 4. disserim. Modestinus in d. l. in sponsalibus 14. ff. de spons. citi paulo obsecutus in notis, ad titulum C. de spons. Prædicto ergo capite legis Iuliz non fuit definita ætas ad sponsalia generaliter, & in communi, sed dumtaxat quoad præmia, penamque legis Iul. & Pap. quibus tui, vel exenatis eos voluit Augustus, qui sibi desponsabant puellam minorem decemno. cum qua esse nuptiæ post biennium non poterant sine licet fraus legibus fieret, dum sponsi pro maritis haberi volebant. Ceterum extra causam legis Iuliz & Papiz vtiliter contrahant sponsalia etiam cum puella noudum decemni, dummodo septem annos habeat, iuxta suprà tradita. Prosequitur ipsius textus interpretationem Illustrissimus præceptor D. Franciscus Ramos ad l. Iul. & Pap. 1. de ante spons. & nos ex ipso infra in cap. fin. de secundis nuptiis, §. de illis §. de sponsal.

EXPEDITUS
TEXTUS IN
L. 1. CAP. 17.
§. 1. DE SPONSA
LIB. 2.

7.
DISSOLVI-
TUR DYS-
TANDI RA-
TIO.

CAPVT VI.

Idem ^a *Nornicensi Episcopo.*

Continebatur autem in litteris tuis, quod cum quædam puella infra nobiles annos Cuidam viro in vxorem tradita fuerit, & ab ipso ^b traducta, suis parocitibus asserentibus eam legitimæ ætatis existere; hæc ad nobiles ^c annos perueniens, alij nubendi licentiam postulauit, asserens in eundem virum nullatenus consensisse: prædictus verò vir contrà proponit, quod licet eadem puella nondum forte annum ^x 11. attingisset, cum ei tradita fuisset in vxorem, vsque adeo tamen ætati fuit proxima, quod ipsam carnali commixtione cognouit. Inde est, quod cum ipsa eidem viro dicit se incognitam, & tu nos consuluisti, utrum alij possit nubere: taliter respondemus, quod ^d in decretis habetur expressum, quod si vir dixerit, quod vxorem suam cognouerit, & mulier negauerit, viri standum est veritati. Vnde præfato viro, qui se dicit præfata mulierem cognouisse, fides est adhibenda, si id iuramento firmauerit; & si fuerit proxima in ^x 11. ^e vel circa ^x 11. annum, & ^f cum suo assensu, & voluntate parentum desponsata, & ^g benedicta fuerit, & cognita; ab eodem viro separari non debet, præsertim cum parentes eius ipsam fuisse legitimæ ætatis ^h profiteantur. Si verò puella infra nobiles annos, & ætati proxima alicui desponsata fuerit benedicta, atque traducta, non licet alicui de consanguinitate illius, cui desponsata fuerit, eam ducere in vxorem, nec fas est eidem sponso de consanguinitate puellæ sibi desponsatæ aliquam sibi ⁱ copulare.

NOTÆ.

1. ^a *Nornicensi.* Ita etiam legitur in *r. collect. sub hoc tit. cap. 8. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 10.* ex quo ita restituo litteram huius textus. De diocesi Nornicensi nonnulla adduxi in *cap. 9. de rescriptis.*
2. ^b *Traducta.* De hac translatione in domum viri egi in *cap. ex parte, de rescriptis. spol.*
3. ^c *Nobiles annos.* De ætate ad nuptias necessaria, egi in *cap. 2. hoc tit. ubi commentarium huius textus dedi.*
4. ^d *Decretis.* Burchardi *lib. 9. cap. 42.* Inonis *lib. 6. tit. 10. cap. 8.* Panormi. *p. 3. cap. 180.* Gratiani in *cap. 8. 33. q. 1.*
5. ^e *In XI. vel circa.* Perplexa nimis ac vexata quæstio est apud Interpretes, quis dicatur proximus pubertati? Erea fuit antiquorum sententia, videlicet masculum, qui 10. annos cum dimidio expleuit, esse proximum pubertati; feminam etiam, quæ nouem & dimidio maior est. Ita docuerunt Accursius in *§. pupillus, Inst. de inutib. stipul. Quintil. Mandosius de ætate cap. 4. num. 35.* P. Greg. *lib. 50. synagm. cap. 7. num. 4.* Corasius *lib. 6. miscel. cap. 33.* Caldas Pereyra in *l. fideiorem, verbo Minoribus, C. de in integr. restit. num. 7.* Othomanus in *d. §. pupillus, Felicianus lib. 2. de censibus, cap. 2. num. 1.* Auedaño *cod. tractat. cap. 81. num. 4.* Farinac. *tom. 3. praxis crimin. quæst. 92. num. 9.* qui varia fundamenta adducunt, & præcipue textum in *§. final. Inst. quibus ex causis manumitt.* ubi cum olim ex lege Ælia Sentia non posset seruum manumittere, nisi qui 20. annis maior erat, Iustinianus hanc facultatem proraxit ad eos, qui 17. annum adimpleuerint; quia eos illi ætati proximos esse iudicat, cum plus distent à pupillari, quàm à 20. annorum ætate. Vnde deducit Abbas in præfenti, *num. 9.* quod cum infantia ad septimum vsque annum producat, atque sep-

tem vsque ad pubertatem supersint, masculus, qui decem annos cum dimidio expleuit, cum illius temporis medietatem excesserit, magis proximus dicitur pubertati. Hanc sententiam amplexus fuit Alfonso nosster in *l. 4. tit. 19. part. 6. & in l. 9. tit. 1. part. 7. & in l. 17. tit. 14. l. 8. tit. 31. ead. part. l. 3. tit. 5. part. 6.* Verum hanc sententiam alij impugnant ex eo, quia qui decimum & dimidium annum egressus est, pubertati quidem propior est, & sic comparat; sed non proximus est, quod viciniam magis coniunctionem significat, & eum qui parum à pubertate absit, indicat. Deinde quia Græci proximum pubertati interpretantur eum, qui octauum, vel nonum annum agit, ut probant Theophilus in *d. §. pupillus, Ballamon in nomocan. tit. 14. §. 13.* Secunda sententia fuit existimantium, tum pupillum pubertati proximum dici, cum sex mensibus plus minus ab ea distat; quam sequuntur Accursius in *l. non tantum 7. vers. Semestre, ff. de excus. tutor. plures congesti à Sanchez lib. 7. disp. 104. num. 37.* Faber in *l. 1. §. an in pupillum, ff. de positi, Cuac. lib. 17. obser. cap. 4. Plaza lib. 1. de deict. cap. 34. num. 4.* Alij laudati à Narbona *de ætate, anno 10. cum dimidio, q. 2. num. 3.* pro qua sententia expendi solent textus in *l. non tantum 17. in princip. ff. de excus. tutor. l. properandum, §. & si quid, l. 2. C. de iudiciis.* Sed satis absurde, vt probat Gothofr. in *l. pupillum 111. ff. de reg. iur.* Sed hanc opinionem late impugnat Menochius *d. lib. 2. de arbit. casu 57. num. 29.* Paulus Zacchias *qq. Medicolegal. lib. 1. tit. 1. q. 5. num. 20.* Hostiens. in præfenti, cum tantum pubertati proximum esse dicit, qui per triduum ab ea distat; ad quod probandum adducit textum in *l. 3. §. hoc interdicto, ff. de liber. exhib.* Sed perperam, vt probat Narbona *d. q. 2. num. 4.* Tandem Cuac. in præfenti, puellam pubertati proximam definiri, quæ vndecimum annum agit; & puerum, qui habet annum 13. cui

qui consentiunt Reuendus in l. 3. ff. de reg. iur. Petrus Faber in l. 5. eod. tit. Gaspar Hurtado de marit. disp. 2.1. diffinit. 2.1. n. 46. Sed ab eius sententia discedit Ioannes Robertus lib. 1. tit. 2. 17. asserens pubertati proximum dici, qui decimum quartum annum est ingressus. Sed his omnibus omissis, alij verius putant, totum hoc relinquendum esse iudicis arbitrio, qui pensatis circumstantiis persone, & regionis definiat, quando quis dicatur proximus pubertati. Ita docuerunt Paulus Zacchias ubi supra, Menochius, Couarr. & alij congesti à Narhona d. 9.2. n. 12. Sed adhuc verius credo, hodie nullum esse iudicis arbitrium in hac parte, cum legibus partita præfixa sit cetera ætas, ut quis dicatur proximus pubertati, ut (suprà probauimus) à quibus discedendum non est, cum ea tantum relinquatur iudicis arbitrio, quæ à lege determinata non sunt, l. 1. in fine, ff. de iure delicti, l. mox, ff. de testib. l. de accessibilibus, ff. de divorc. & temper. præscrip. cap. de causis, §. illis, de offic. delegat. ubi probauimus. Et iure canonico attentio eorum est; fecimus in vndecimo anno, virum in decimo tertio dici proximum pubertati, ut si malitia suppleat ætatem, possit matrimonium contrahere, iuxta tradita suprà in cap. 1.

^f Cum suo assensu.] iuxta adducta suprà in cap. 1. hoc tituli.

^g Benedicte.] Solenni benedictione videlicet, de qua agitur in capite primo, de secundis nuptiis.

^h Proferuntur.] Ætas hominis variis modis probatur, aspectu corporis, L. minor 33. ff. de minor. l. si alterius, C. si minor sit maiorum: testibus, l. ut antea, C. de liberali causa, l. 2. C. de his qui tenentur: de descriptione censuali, l. eorum, ff. de censibus, eorum enim, qui censebantur, ætas olim in acta referri solebat, Plinius lib. 7. cap. 13. naturalis professione, etiam si à matre, vel auita fiat, l. cum de ætate, l. etiam, l. permittit, ff. de probat. l. non nudis, C. de probat. l. 1. C. si maior sit minore, l. 1. ff. de excusat. iur. olim enim parentes apud præfectum ætatis diem edebant, quo sibi erant nati liberi, ut liquet ex lege nec omisa, l. parentes, C. de liber. causa, l. permittit, ff. de probat. Unde Suetonius in Tiberio ait: Natus est Roma in palatio 16. Kalend. Decembr. Marco Aemilio Lepido iu-

rum, & M. Plancio Cass. post bellum Philippense sic enim in fastis, atque publica relatione est. Apuleius apolog. 2. ubi: De etate verò Pudens, de qua post ipsa sibi confidenter mentio est, ut etiam 60. annos natum diceret mississe, de ea paucis tibi respondebo, nam in re tam perspicua non est opus pluribus disputare: pater eius natum sibi filium more ceterorum professus est: talis uero pariter tabulario publico, partem d'itō afferunt. Iulius Capitolinus de Marco Amouino loquens: Inter hac, ait, liberales causas ita minui, ut primus in herede apud Præfatos arary Saturni conueniensque cinium nos liberos profiteri intra trigessimum diem, nomine inuocasse, per prouincias tabulariorum publicorum usum instituisse, apud quos idem de originibus fieri, quod Roma apud Præfatos arary. De qua professione nonnulla adduxi in cap. 1. Apud nos certior ætatis probatio sumitur ex libro, ubi scribuntur nomina baptizatorum.

ⁱ Copulare.] Ob impediri eorum affinitatis, de quo egi in cap. 1. de consanguin. & aff.

COMMENTARIUM.

Cum puella impubes, sed maior infante nupserit Lucio Titio ex consensu parentum, qui etiam affirmant eam puberem esse, atque ita in Ecclesia solemniter benedicta, à marito cognita; & in domum traducta esset, postea pubes facta negavit se in maritum consensisse, & ita matrimonium non celebrasse. Sed Locius Titius probauit, eam proximam esse pubertati, à seque carnaliter cognitam fuisse, cum inuoluntario assensu. Pontifex matrimonium valide contractum esse definit: & per consequens propter affinitatem que intercedit inter virum & cognatos uxoris, inter uxorem & cognatos viri, nec virum posse vquam, ne mortuam quidem uxorem, aliam ducere ex ipsius cognatione; nec uxorem alij nubere ex cognatione viri, quod & docuit ipse Pontifex in cap. 11. hoc tituli, in 1. temp. ubi: Sponsa autem si nubile ætate proxima est, non est consanguineorum potest eam matrimonio copulare. Nam, ut suprà probauimus in capite 1. matrimonium inter puberes & pubertati proximos contrahi valet.

CAPVT VII.

Idem à Barhon. Episcopo.

DE illis, qui infra annos aptos matrimoniis contrahendis sponsalia contrahunt, siue uterque, siue alter, antequam ad annos aptos matrimoniis contrahendis peruenerint, reuelaret, & postulet separari, non sunt audiendi. Si verò alteruter istorum ad annos aptos matrimoniis contrahendis peruenerint, infra eisdem annis alterutro existente, cum quo eadem sponsalia contrahuntur, si is qui minoris ætatis est, cum ad annos illos peruenerit, reclamauerit, nec in alterum voluerit consentire, iudicio Ecclesiæ debet ab inuicem separari. Verum autem mulier, quæ postquam annos nobiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimoniis contrahendis venerat, nupsit, ab eo, si quærat diffidium, debeat separari: Consultationi tuæ taliter respondemus, quia cum in eum semel consenserit, amplius dissentire non poterit aliquidque, vel diuertente, nisi fante ipse, cui auferat, postquam ad annos aptos matrimoniis contrahendis peruenerit, in ea suum omnino negauerit præstare consensum.

NOTÆ.

B *Athen.*] Ita etiam legitur in 1. *collell. sub hoc titul. cap. 9. & post Concil. Latetan.*

p. 6. cap. 19. De Metropoli Barthoniensis nonnulla oia in cap. 1. de temp. ordin. Ad eundem etiam casum, & eandem Decretalem spectat sequens textus, quem ex ipsa prima collectione cap. 10. ita transcribo,

CAPUT VIII.

Idem ^a *eidem.*

A Nobis tua discretio requisivit, verum iis, qui infra nobiles annos matrimonij nomine coniunguntur, vel eorum alteri, antequam ad annos matrimonij aptos pervenias, liceat à matrimonio tali discedere. Ad quod inquisitioni rite taliter respondemus, quia pñ eo, quod aote nobiles annos enniugalem consensum de funrum patrum solum habent auctoritate, vsque ad legitimam ætatem expectare reocorut, & tunc aut coñfirmant matrimonium, aut si simul esse noluerint, seporeut; nisi fortè carnis coñmixtio ante interuenerit, cùm iocetudum illa tempus aocipere soleat pubertatis. Si verò alter eorum ad annos, &c. ut suprà *prox. cap.*

NOTÆ.

I *Dem.*] Ita etiam legitur in cap. 10. *hoc tit.* in 1. *collell.*

COMMENTARIUM.

DE sponsalibus à puberibus contractis, & eorum obligatiooe egi in cap. 2. de sponsalib. *in cap. 1. hoc titul.* In præsentī agitur de sponsalibus ab impuberibus celebratis, vel ab vno pubere cum alio impubere: circa quos casus sciendum est, quod licet sponsalia post septennium contracta obligent contrahentes, adeò vt ante pubertatem mutuo dissensu ritè dissolui non possint, post pubertatem tamen iudicio Ecclesiæ per vnus, vel verūque dissensum improbari valeant ex præsentī textu, & cap. 11. *hoc titul. in 1. compil.* vbi idem Pontifex ita ait: *Si puella infra decimum annum alicui de sponsata fuerit, vel sponsus aliquem infra decimum annuum de sponsa fecerit, antequam ad annos perueniat matrimonij aptos, à pactione nuptiali recedat, & ad aliud matrimonium conuolare non possint; sed cum puella ad nobiles annos, & sponsus ad annos aptos matrimonio peruenierit, tunc de pactione illa complenda, vel recipienda sunt audiendi, & ad complendum matrimonium ab iis, qui matrimonium intrauerant, commouendi. Sponsa autem si nubile ætati proxima esset, nullus consanguineorum sponsi potest eam sibi matrimonio copulare. Quorum iurum sententia duplitem partem continet, & vtriusque non vna est ratio; nam prioris ratio defendit ex fragili & lubrico impuberum iudicio, qui cum nec consentire, nec desistere, nec quæquam scire, ac intelligere credantur, l. vltima. ff. de iur. & facti ignor. l. qui iurasse 16. ff. de iur. iur. l. 3. vers. proinde. ff. ad Maced. l. 1. §. quod obseruari. C. de pueris. propter calumniam, l. 1. C. de fals. monet. merito hæc facultas dissoluendi sponsalia eis denegatur, eo aliquos teneant, vt sæpè sapius contrahant, & toties ab sponsalibus resiliant, posterioris verò partis ratio est; nam licet iure cautum sit, impuberes valide ex sponsalibus obligari; eodem tamen iure statutum est, propter imbecillitatem iudicij, vt post pubertatem*

resilire liceat, vt probat Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 5. num. 19. adeoque hæc facultas competit, vt qui prius ad pubertatem peruenierit, non teneatur alium expectare, sed statim resiliere possint immò & tenebatur, si noluit sponsalia probare, alioquin postea non audietur. Textus sic intelligendus in præsentī capite de illis, vers. Si verò, quem post antiquiores ita accipiunt Couart. 1. p. de matrim. cap. 5. §. 1. num. 1. Sanchez de disp. 5. num. 9. Gutierrez de matrim. cap. 19. num. 2. Diuersum tamen obseruatur, cùm pubes sponsalia contrahit cum impubere; hic enim et si post pubertatem resiliere possit, pubes verò nunquam potest, ex præsentī capite de illis, vers. Atque; idque fanore pupilli accepto ferendum est, argumento legis Iulianæ 13. §. si quis à pupillo. ff. de alim. pñ. l. 1. vers. si quis, ff. de rescind. princip. Anglit. de arbit. tutor. Nec obstat textus in cap. ex litteris 11. hoc tit. nam rectè respondet Glossa ibi, quæ sequuntur alij citati à Sanchez lib. 4. disp. 19. num. 1. multum interesse, inter sponsalia valida, & invalida. Primo casu pubes resiliere non potest; immò tenetur expectare vt alter pubes fiat, ex præsentī capite de illis, vers. Adulter. Secundo verò casu pubes statim resiliere valet, nec pubertatem expectare tenetur, si noluit monitioni Ecclesiæ parere; quo modo accipiendus est textus in d. cap. ex litteris, vbi sponsalia per metum celebrata ipso iure invalida fuerunt, vt docent plures, quos refert & sequitur Sanchez vbi proxime, et si immerito dissentiat Cuiacius ibi. Quod si quis contendat eum Alex. de Neao in d. cap. ex litteris, num. 5. meum dumtaxat adhiberim fuisse in deductione in domum, non verò in ipsis sponsalibus, vt ex littera constat. Respondet eum Sanchez supra, numero tertio, textum illum esse suppleendum, vt eam merus in sponsalibus intercesserit: quæ interpretatio, et si litteræ textus vni inferri videantur, sustineri tamen debet: tum causâ vitandi absurdi, quod ex doctrina Alex. de Neao colligitur: tum ex eo, quod cùm inuito animo puella deducta proponatur in domum sponsi, non sine colore præsumptio sumi potest, quod etiam sponsalia præcedentia magis paternâ, quàm suâ voluntate contraxerit.

CAPUT IX.

CAPVT IX.

Idem ^a Ianuensi Episcopo.

DE illis autem, qui in minore ætate desponsantur, traduntur, & coniunguntur, & processu temporis diuorcium postulant, minorem allegantes ætatem, aut vim sibi à parentibus factam: hæc inquisitioni tunc taliter præsentibus litteris respondemus, quod si ita fuerint ætati ^b proximi, quod potuerint copula carnali coniungi, minoris ætatis inquit non debent ab iniuncta separari, si vnus in alium visus fuerit consensisse, cum ætatem videatur suppleuisse ^c malitia: sed cuiuscumque ætatis sint, se possunt per illam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat.

NOTÆ.

1. ^a *Ianuensi.*] Ita etiam legitur in t. collat. sub hoc titul. cap. 12. vbi additur pars capituli tua nos, vt agnoscamus in presenti referri partem textus in cap. tua 7. de sponsa duor. vt iam notatur Cuiac. & Ant. Augustin. in presenti: integra autem Decretalis exar post Concil. Lateran. p. 30. cap. 41. & eam dabimus in d. cap. tua 7.

De Ianuensi, seu Genouensi Ecclesia nonnulla dedit in cap. cum inter, de clesiis.

2. ^b *Proximi.*] Quis dicatur proximus pubertati, exposui supra in cap. continetur 6.

3. ^c *Malitia.*] Quia ea accedente cum habilitate ad copulam, ante pubertatem citè, & valide contrahitur matrimonium, vt probauimus in cap. 1. hoc titul. vbi commentationum huius textus dedi.

CAPVT X.

Vrbanus III. ^a Genomanensi Episcopo.

ATtestationes super causa matrimonij, quæ intet H. iuuenem, & G. mulierem venit, à tua nobis fraternitate transmissas accepimus, & ipsis diligenter inspectis, & plenius intellectis, manifestè nobis innotuit, quod prædictus iuuenis ^b nondum xii. annum attingerat, cum præfatam acceperat in uxorem: & licet ^c nifus fuisset, sicut vterque confessus est, ipsam corrumpere, mulier tamen credit se virginem euasisse. Verùm antequam ad annum xiv. peruenisset, ex atestationibus ipsum à memoria muliere intelleximus recessisse, quem eadem mulier instanter nunc repetit, & pro viro sibi ^d vindicare contendit. Sed cum vir x. & vii. annos habeat, ipsam recipere contradicit. Vnde quia donec nos super causam ipsam consuleres, nun duxisti in prolatione sententiæ procedendum, hoc à nobis super tua consultatione habebas responsum, quod si mulier per idoneos testes probare ^e nequiverit, quod post xiv. annum suæ ætatis, vel circa finem xiv. prædictus iuuenis consensisset in eam, ab ipso iuramento recepto, quod postquam ad legitimam ætatem peruenit, ipsam habere non consensit uxorem, ab imperitione mulieris cum potes, & debes absolvere, & ad alia vota vtrique dare licentiam transeundi.

NOTÆ.

1. ^a *Genomanensi.*] Ita etiam legitur in t. collat. sub hoc titul. cap. 13. in cuius notis docet Ant. Augustin. in presenti referri partem capituli eius in Apostolica: sed non rectè, vt iam in eo textu notauimus, cum textus hic diuersum casum contineat, licet sit eiusdem Pontificis, & eidem Prelato in eo rescribatur. De Genomanensi Ecclesia egi in cap. 54. de elect.

2. ^b *Nondum 12.*] Et ita iuxta sanctos canones non erat proximus pubertati, cap. continetur, vbi probauimus, hoc titul.

3. ^c *Nifus.*] qui non sufficit, vt sponsalia transigant in matrimonium, vt probauimus in cap. 3. cap. in qui fidem, de sponsal.

4. ^d *Vindicare.*] Vxorem posse vindicare marito. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

ritum in iudicio, probauimus in capite primo, de ordine cogni.

5. ^e *Probare nequiverit.*] Sed quomodo publicatis atestationibus noui testes produci poterant, contra principium textus in cap. fraternitati, cap. causam qua, cap. ex errore, de testib. Cuiac. in presenti docet, quod licet super eadem re non admittantur noui testes publicatis atestationibus, tamen super re diuersa, vt in præf. rei specie concingit, rectè admittuntur noui testes. Sed præterquam quod ex littera textus non constat publicatas iam fuisse atestationes, cum Episcopus Genomanensis consulit Romanum Pontificem, ersi iam publicatæ essent, rectè in hoc casu noua productio testium admitti poterat: quia agebatur de matrimonio contrahendo, vel dissoluen-do, & tunc noui testes

H j aduirt

admittantur, etiam publicis attestacionibus, ut probant in cap. iuram. 6. de probacionibus.

6. *[Iuramentum recepto.]* Sed quare à reo iuramentum exigitur, cum auctore non probante, ipse absolueudus sit, cap. 1. de probat. l. qui accusare, C. de edendis, l. si quidem, C. de except. & in cap. Christiani 32. q. 5. docetur, probatione cessante, vindictæ rationem consequi, unde & Cassiodorus 7. variat. ait: *Reus qui dicitur, & probetur.* Apuleius 1. apolog. inquit: *Omnes homines rei constituentur, si vi qui nomen eiuspiam detulerat, nulla sit probandi necessitas, annuo eorum facilius perueniendi.* Aliqui existimant in causis matrimonialibus specialiter in supplementum probationis iuramentum deferri: ita docuerunt Tufchus lib. 7. conclus. 540. num. 48. Camillus Borell. in summa decis. p. 1. tit. 54. num. 45. plures per Facinorum in fragm. crim. p. 2. lib. 1. n. 1241. Alij tertijs contrarium docent, videlicet nul-

lam specialitatem, quoad hanc partem dari inter causas matrimoniales, & ceteras. Ita Anzor, Hostiensis & Mozius, laudati à Barboza in *select. ad textum in cap. vidua, de regal. num. 3.* Alij discrimen constituunt inter casum, in quo petens iuramentum suppletorium, pro matrimonio agit, & inter eum, in quo contra matrimonium actionem intendit. Primo casu locum esse iuramento suppletorio, secundo verò casu iuramentum deferri non posse. Ita Seraphinus, Austerius, & alij laudati à Barboza ubi *supra*, num. 1. tandem ipse Barboza ex alijs distinctionem affert inter eum casum, in quo vitra semipleam probationem adiunt alie presumptiones, & inter eum, in quo tantum semiplea probatio adest. Primo casu locum esse iuramento suppletorio, secundo verò iuramentum deferri non posse. Sed his omnibus distinctionibus omisiss veram huius difficultatis solutionem adduxi in d. c. 1. de probat.

CAPVT XI.

Idem à Pisano Episcopo.

EX litteris tuæ fraternitatis accepimus, quod cum puella, quædam A. nomine iam ad annum 1. pervenisset, iurata fuit & desponsata cuidam puero, qui erat in anno nono, vel decimo & dimidio: tempore procedente, de voluntate matris & fratrum potius, quàm de sua, sicut asserit, ad domum patris prædicti pueri est ducta, ubi dolens & iniuxa, sicut ab ore ipsius te audisse proponis, & tam persuationibus, quàm minis parentum impulsamoram per annum, & amplius habuit, & tandem inde recessit, & ad domum propriam est regressa. Commonita verò à matre sua, & à te postmodum, sicut asseris, ad eum redire, penitus contradiçie, asserens quod nunquam voluit, nec vult eum in virum habere, sed nubendi alij postulat facultatem. Vnde quia super hoc quid agendum sit, à nobis tua fraternitas requisivit, cum iam dictus puer, sicut tuæ litteræ continebant, nondum ad XIII. annum ætatis suæ pervenerit, nec vnoquam ad eam puellam carnaliter accessum habuerit: d. t. præsentibus litteris respondemus, quod si memorata puella per te ad hoc studiosè commonita, ut donec idem puer compleat decimumquartum annum suæ ætatis, expectet, ad commonitionem tuam non duxerit expectandum, ei secundum ea quæ propofita sunt, accipiendi alium virum in maritum auctoritate nostra dare potes libertatem. Dat. Veron.

NOTÆ.

1. *a Pisano.* Ita etiam legitur in 1. collect. sub hac tituli, cap. 14. Id est Vbaldo Lanfranco, qui cum esset nobilis Pisanus, patris suæ Archiepiscopopalem sedem obtinuit ex anno 1176. usque ad annum 1198. ut refert Vghellius tom. 3. Italiae, fol. 478. De Metropoli Pisana nonnulla duxi in cap. 8. de temp. ordin.

COMMENTARIUM.

2. **I**n presenti textu agitur de puella proxima pubertati, scilicet annuum duodecimum ageute, iuxta adducta supra in cap. continetur, quæ desponsata fuit impuberi habenti tantum no-

uem, vel decem annos, & eundem traducta esset in domum sponsi ex consensu parentum, post maiorem libertatem rediit in domum propriam, unde quærebatur, an cogenda esset expectare, ut sponsus ad nubilem ætatem perveniret? Et respondit Alexander, monendum esse eam ab Episcopo, ut expectet sponsi ætatem, quæ sponsus liquidò possit exprimere animi sui sententiam, non tamen ad id esse præciè cogendam, quia rara non fuerunt sponsalia cum impubere contracta, nondum proximo pubertati; & quia ipsa quoque affectu, le nunquam in eam consensisset: & ita cum sponsalia ex defectu voluntatis ipsius nulla essent, non cogebatur pubes expectare impuberem, ut probat supra de cap. de lib. ubi textum hunc exposui.

CAPVT XII.

a Clemens III.

DVo pueri, Guillelmus & Guillelma matrimonialiter sunt coniuncti, puero vi. puellâ verò vii. annum ^b agente: qui simul per tres annos manserunt. Tunc pater puellâ subtrahens eam sponso, ipsam alteri N. nomine copulauit, cum quo per vii. annos quietè permansit. Ipse verò tunc reliquit eandem, quia credebatur eam alium virum habere, illum scilicet cui priùs fuerat desponsata: prior autem sponsus ad annos discretionis perueniens, à prædecessore tuo contrahendi cum alia licentiam impetrauit; qui quandam nomine S. consobrinam prioris in vxorem accepit, & cum ea per aliquod tempus existens, eam (vt ipse fateatur) carnaliter non cognouit, licet illa se ab eo cognitam asseueret. Cùm autem pater memoratæ Guill. eam vidisset à secundo viro relictam, prænominatam Guil. cui priùs eam desponsauerat, compulsi vt S. nepotem ^c suam omnino dimitteret, & ad Guill. suam desponsatam rediret, qui postmodum per biennium cohabitauit eidem. Quia igitur quid tibi faciendum sit postulas edoceri, breuiter respondemus, quod impediens puerili ætate, matrimonium inter G. & G. non fuit: & licet idem, postquam illa nupsit alij, potuerit aliam ducere in vxorem, tamen quia dictam S. duxit consobrinam mulieris eiusdem, siue eam cognouerit, siue non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honestatis iustitiam remanere; nec ad primam habere regressum, quia alteri fuit legitime copulata. Et infra: Cùm verò vir caput sit mulieris, & G. dicat se non cognouisse priùs S. supradictam, aliam si voluerit, poterit ducere in vxorem, & S. viro legitime desponsari: post separationem verò pro vitando publico scandalo, vtrique ad tempus est penitentia iniungenda. Si verò legitime constaret, ipsam S. ab eo, siue post, siue antea cognitam extitisse, neutri viuente altero dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guillelma cum M. impositâ ipsi Mestaco ad tempus penitentia competenti, qui pro sua opinione sola Guill. (iudicio Ecclesiæ non requisiti) dimisit.

NOTÆ.

1. ^a *Clemens III.*] Ita etiam legitur in 2. collect. sub hoc titul. cap. unico: nullibi tamen exprimitur cui Prælati testibatur Pontifex, licet ex serie textus constet, in eo Episcopum alloqui; speciem autem eleganter retulit Cuiac. in præfenti.
2. ^b *Sexium annum agens.*] Et ita nec matrimonium, nec sponsalia inter eos dari poterant, iuxta tradita supra in cap. 2. cap. 4. hoc titul. ex quorum commentariis præfens petendum est.

^c *Nepotem suum.*] Ex fratre, & ita consobrinam, vt accipitur in cap. per tuas de probat. cap. accedens, de accusat. cap. 7. de consangu. & affin. Sic enim posteriores scriptores loquuntur, immò & priores, cum hac adiectione, *nepotem, nepotem ex fratre, vel sorore.* Eutropius lib. 7. Octavianum Augustum vocat Iulij Cæsaris nepotem, quia filius erat Acciæ sororis Iulij Cæsaris: Liuius in epitom. 116. nepotem sororis Octavianum vocat: notui in d. cap. per tuas.

^d *Publica honestatis.*] De quo impedimento plura adduxi in cap. 3. de spons.

CAPVT XIII.

Idem ^a Corrado & Petro quondam filiis Malebranca.

AD dissolvendum, quod factum fuerat inter I. filium nobilis viri L. & S. filiam quondam M. super matrimonio contrahendo, in nostra, & f. n. præsentia fuit ex parte vestra propositum, quod cùm dicta puella nondum ad septennium peruenisset, cum ipsa nec matrimonium contrahi, nec ^b sponsalia potuerunt: defuit etiam consanguineorum assensus, qui præcipue sunt in talibus requirendi. Quod si & ætas sufficiens extitisset, & consanguineorum extitisset assensus, personæ tamen non sunt legitimæ ad matrimonium contrahendum, lineæ consanguinitatis obstante: accusatione verò super consanguinitate proposita, & tam ex parte iuuenis, quàm ex parte puellæ consanguinitatis gradibus computatis, cùm eam vellet idoneis testibus comprobare, præfatus L. multas exceptiones proposuit, per quas nitebatur vos ab accusatione multipliciter remouere. Cùmque super exceptionibus ipsis fuisset vtriusque diuersis disputatum,

disputatum, auditis & intellectis quæcumque fuerint hinc inde proposita, de consilio fratrum nostrorum inter loquendo pronuntiavimus, inter dictos iuvenem & puellam, nec matrimonium, nec sponsalia fuisse contracta, cum constet puellam nondum ad septennium pervenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cum non esset, quod legitime posset accusari; denunciari tamen poterat consanguinitas, ut interdicere matrimonium^d contrahendum. ^a Ad denunciationem ergo legitime probandam festum omnium Sanctorum proximè venturum pro termino assignamus, salvis exceptionibus non solum propositis, sed etiam proponendis. Ne verò quidquam interim in puellam attentetur, auctoritate Ap. interdicimus firmiter, ut in ipso negotio de novo non procedatur ulterius, donec vel à denunciatione cessetur, vel denunciatione probata, ordine iudiciario procedatur. Quod si contra interdictum nostrum in præiudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, illud irritum esse decernimus, & viribus omnino carere.

NOTÆ.

1. ^a *Mebranca.* Ita etiam legitur in 3. *collell. sub hoc hoc titul. cap. 1.* & in epistolis editis à Sicleto, fol. 152. ex quo restituo litteram huius textus.
2. ^b *Nec sponsalia.* Iuxta tradita in cap. 1. cap. 4. *hoc titul.* ubi textum hunc exposuit.
3. ^c *Accusari.* Quia frustra peritur rescindi quod nullum est, l. non dubium §. C. de legib. l. si tunc §. C. de quib. causis in integ. restit.
4. ^d *Contrahendum.* De honestate, ut in cap. 1. *hoc titul.*
5. ^e *Ad denunciationem.* Agnoscit enim Innocentius III. in præfati differentiam inter denunciationem, & accusationem: & docet, matrimonium accusari quidem frustra per causam proximitatis, quæ non est; denunciari tamen vi-

siter, ne facti puberes matrimonium contrahant, vel ne post infantiam sponsalia confirmet; accusatur enim matrimonium, quod factum est, ut rescindatur; denunciatur autem consanguinitas, vel simile impedimentum, antequam matrimonium celebretur, ne fiat: sicut denunciamus novum opus, ne quod molitur vicinus, & nondum fecit, faciat: agimus interdictum, quod vi ante clam, ut id quod iam factum est, tollatur, l. 1. §. 1. ff. de novi operis nunt. Et ut denunciationi novi operis sistit & inhibet opus, ita & denunciatio consanguinitatis inhibet matrimonium, donec denunciatio probata aut remissa fuerit, causa cognita, si dicatur denunciationem non fieri legitimo modo, vel fieri incongruo tempore, vel ab iis, quorum fides suspecta est, ut infra dicemus in cap. 3. de clandest. despons. cap. 1. quod matrimonia accusare.

CAPUT VLTIMUM.

Idem^a Episcopo Albertadensi.

TUx nobis exhibite litteræ continebant, quod quidam vir nobilis suam filiam circiter XII. annos habentem cuidam viro nobili desponsavit, qui^b subarrhavit eandem consensu mutuo accedente: sed nuptiis aliquantulum prorogatis, pater puellæ viam univ ersæ carnis est ingressus. Eo autem rebus humanis exempto, puellæ anunculus supradictæ ipsam alteri matrimonio copulavit, & ille qui prius desponsaverat eandem, cum ipsius matre contraxit. Tuus autem prædecessor audivens, quod cum ea non poterat permanere, cuius filiam legitime desponsarat, inter eos sententiam divortij promulgavit. Postmodum verò mortuo viro secundo, qui supradictam puellam duxerat in uxorem, ipsa se tertio copulavit, illo vivente, qui prius desponsaverat eandem. Cæterum, tam ipsa, quam vir idem te duxerunt humiliter consulendum, virum licitè valeant commorari. Tu verò deliberatione habita respondisti, quod sponso primo vivente, alteri non potuit legitime copulari: sed quia tua Ecclesia postulavit ut super hoc Ap. Sedis consilio, procedere distulisti, nobis humiliter supplicans, ut super hoc tibi rescribere dignaremur. Quia verò super ea, quæ superius sunt expressa, nobis non potuit pro certo constare, cuius ætatis esset puella, cum primo viro exstitit desponsata, cum dicatur quod circiter XII. annos habebat, utrumve prudentia tunc in illa suppleret ætatem: s. t. t. respondemus, quod si puella tunc nobilis erat ætatis, & inter eam & primum virum legitimus intervenit de præfati consensu, absque dubio inter eos erat legitimum matrimonium contractum etsi carnalis commixtio non fuerit subsequuta. Si verò puella nobilis non erat ætatis, cum sepefatus vir desponsavit eandem, & ætatem in eâ prudentia non supplebat, proculdubio inter eos non coniugium, sed sponsalia contracta sunt, quamvis ab ipso viro eadem puella fuerit subarrhata. Quocirca si iuxta primum modum matrimonium cum

eum illo contraxit, eo vivente non potuit rirè cum alio sedus contrahere coniugale. Quod si iuxta modum secundum sponsalia solummodo contracta fuerunt, coniugium, quod inter illam, & alium extitit celebratum, debet reputari legitimum, dummodo aliud canonicum non obstat.

NOTÆ.

I. **A** *Liberadensi.* Ita legitur in 3. collect. sub hoc titul. cap. 1. & in hac sexta legitur *Albatenſi*: sed legendum est, *Halbestardenſi*, vt notavit Cuiac. hic. Halberſtad enim civitas præclara est inferioris Saxoniz, Episcopali Cathedrala decorata, suffraganea Archiepiscopi Moguntini, & spectat ad Episcopum cum amplissimo eius Principatu. Ecclesiam habet magnificam, aliaque plura admiratione digna, vt refert Bucelinus tom. 3. *Germania*, fol. 95. Conrado eius Præfuli missa est præſens Decretalis.

2. **b** *Subarrhanis.* Arrha, seu archabo, vel sine aspiratione *arra*, id proprie dicitur, quod datur in confirmationem contractus, ad eius securitatem, & vt contrahentes illum ad effectum perducant, adhibetur, l. quod sapè 33. in princip. ff. de contrahend. emptione: l. quicumque, §. item si, de insti. arb. l. contractus 17. C. de fid. instrum. l. ex empto 11. §. si quis vna, l. præſta 28. ff. de act. empti, l. 6. ff. de lege commis. l. ult. C. eod. titul. l. ult. C. quando liceat ab emptione, l. vnic. C. de ar. enti precio, l. 17. ff. de præscript. verb. docent Donel. lib. 3. comment. cap. 1. lit. I. Cuiac. lib. 11. obs. cap. 17. latè D. Nicolaus de Castro in princip. Insti. de contrah. empti. numero 37. Gazcus ad Cassianum collat. 7. cap. 6. & cum matrimonium contractus sit, plerumque in eo, aut sponsalibus archæ, intercedunt, non tam penæ nomine, quàm in symbolum futuri matrimonij, idest ad fidei datæ probationem, l. ar. vbi 3. l. ult. C. de spons. l. si quis 38. ff. de ritu nupt. l. si donata 36. §. sponsus ff. de donat. inter. l. 7. 13. 14. & 25. C. de donat. ante nupt. l. vnic. C. si nuptie ex rescripto, l. 1. tit. 11. l. 2. tit. 1. part. 4. Vnde archæ, pignora quoque nuptiarum dicuntur in l. vnic. C. si Reſtor provincie, quia in pignus sponsaliū, & futuri matrimonij inter sponsos dantur, & olim munera frequenter à sponso sponse dabantur, vt apud Iulium Capitolinum in *Maximo Iunioris*, ibi: *Arrhe tales erant, monilium de albis nouem*, (idest margaritis) *reticulum de prasinis vndecim*, (idest smaragdus) *deſtrobrium cum costula de hyacinthis quatuor*, præter vestes auratas, omnesque regias, ceteraque insignia sponsaliorum. Et vtriusque apud diuersas nationes annulo subarchatio fiebat, l. 36. §. 1. ff. de donat. inter. l. 2. tit. 1. lib. 3. legum Poſſignib. ibi: *Annulo sponsam subarchare* l. 1. tit. 37. lib. 2. l. on gob. Tertul. in apolog. cap. 6. ibi: *Olim nulla mulier aurum non ar. præter in unico digito quem sponsus oppignoraſſet vico annulo*, Iuvenalis satyr. 6. Rationem tradit huius annuli pronubi D. Iliodoros relat. à Gratiano in cap. *femine* 30. q. 5. vbi pro illis verbis, in *primis negotiis*, legendum est, in *primis nuptiis*. Et plura de annulo pronubo, eius materia, & forma conſeſſerunt Matcellus Donatus in *distucid. ad disticum locum Iulij Capitolini*, fol. 91. tom. 6. *Theſauri christi*. Lundenbrog. in *Glossar. verbo Annulus*, Aneas Robertus lib. 2. *verum iudic.* cap. 17. 2. a. lay in *Canopi. Episcop. cap. 7. de Annulo*. Germanios lib. 2. *animadu.* cap. 8. Petrus Greg. lib. 3. *parit.* tit. 20.

cap. 5. *Horhom. de ritu nupt.* cap. 10. & lib. 13. *obſerv.* cap. 12. Pancirol. lib. 11. *memorab.* tit. 59. Costanus de *sponsal.* fol. 27. Baſilius lib. 7. de *matrim.* cap. 11. in princip. P. Gregorius lib. 8. *synragm.* cap. 7. num. 9. Opingius de *iure insign.* cap. 2. §. 2. Borell. lib. 3. *decis.* tit. 1. num. 36. Forner. lib. 1. *ſelect.* cap. 3. Zerdia in *aduerſ.* cap. 64. Ambian. ad *Tertul.* in *apolog.* cap. 6. *obſervat.* 3. Salas ad *Petronium*, fol. 127. & de annulo Beatissimi Virginis agunt Baronius anno 57. Spondanus *ita continuat.* anno 1480. num. final. Sed cum hæc subarchatio signum æquiuocum sit matrimonio, vel sponsalium, ideo si ambigatur, an nuptiarum, an sponsalium causâ datus sit annulus, quia hæc quæſtio ad statum pertinet coniecturalem, prudens iudex & morem patrium, & ætatem contrahentium, & omnes negotij circumstantias diligenter obseruabit, & pendet, & si quidem quæ ex annuli traditione oritur præſumptio aliis adminiculis fulciatur, & probabilibus coniecturis adiuuetur, vel nuptias, vel sponsalia interceſſiſſe pronuntiabit, cap. illud, de *presumpt.* cap. 1. de *matrim. contrah.* cap. tenor de *ra iudic.* cap. 1. de *conſanguin.* & *affin.* Vnde cum in præſenti specie ætas vnus ex contrahentibus non eſſet apta matrimonio, sed sponsalibus, ideo creditur subarchatio ex causa sponsaliorum, non verò nuptiarum facta.

COMMENTARIUM.

PRO huius textus expositione supponendum est, quid iure civile statutum sit in hac quæſtione, vtrum videlicet nuptiæ inter impuberes celebratæ, quæ pro matrimonio haberi nequeunt, saltem vt sponsalia ſuſtineantur? Quam diſputat Vlpianus in l. quæſtium 9. ff. de spons. his verbis: *Quæſtum eſt apud Iulianum, an sponsalia ſine ante duodecimium annum, si fuerint nuptia collata? Et ſemper Labeonis ſententiam probius exiſtimanti, si quidem præceſſerint sponsalia, durare ea, quamvis in domo loco nupta eſſe caperit: si verò non præceſſerint, hoc ipſo quod in domum deducta eſt, non videri sponsalia facta. Quan ſententiam Papiniani quoque probat. Vbi pro, collata, rectè reſpoſuerunt, contracta, seu, celebrata, Accursius ibi, Connanus tit. 8. comment. cap. 2. n. 2. Cuiac. lib. 11. obs. cap. 15. Faber in *iuriſprud.* tit. 9. princip. 5. in initio: non dilata, seu reiecta in tempus pubertatis, vt perperam expoſuerunt Budeus ad *Parideſſ.* lib. 1. *Alciatus lib. 1. 2. parerg.* cap. 7. quorum interpretatio aperte conuincitur ex l. cum hic ſtat. 32. §. si quis sponsam, ff. de donat. inter. vbi in eadem ſpecie nuptiæ non fuerunt collata in futurum tempus, sed de præſenti de facto contracta. In hac ergo quæſtione, reiecta ſententiâ Iuliani exiſtimantis pro sponsalibus habendas eſſe nuptias inutiliter contractas, vt refertur in d. §. si quis sponsam, Vlpianus Labeonis, & Papiniani ſententiam vt veriorē probat, qui diſtinguebant, an sponsalia præceſſerint ſimiles nuptias inuitiles, an non: si præceſſerint, adhuc durare sponsalia, quia per inuitiles nuptias expirare non poterunt: ſi non præceſſerint, tunc nuptias ante ætatem legitimam contractas,*

De nuptiis
inuiti-
bus.

contractus, nec iure matrimonij, nec iure sponsaliorum valere non matrimonij, propter defectum ætatis; non sponsaliorum, quia nulla interuenit futurarum nuptiarum mentio, sed tantum deductio in domum; quæ quidem ipsa per se nec matrimonium, nec sponsalia inducere potuit. Explicat Communis d. cap. 2. r. 1. *Cusae d. obs. 15. & lib. 10. q. 99. Papin. in l. deis 68. ff. de iure dot. P. Greg. lib. 9. synagm. cap. 7. num. 13. Othom. de nupt. cap. 1. Btilson de iure cons. pag. 4. quomais more suo totum id Triboniano adscribat Faber 4. part. d. ead. 9. error. 6. Nec mirum videri debet, quod nuptiæ inutiles, nec pro sponsalibus habentur, ut videtur et in aliis negotijs, veluti in testamento inuoluitur factio, quod nec ut codicillus sustinetur, l. 1. ff. de iure codicil. in stipulatione inutili, quæ nec in vim pacti valet, l. 1. §. si quis iura, ff. de verb. obl. l. 1. §. cum qui, ff. de consil. precum. licet iure singulari aliudius obsecratur in acceptatione inutili, quæ in vim pacti valet, l. si empta 27. §. ult. ff. de pactis, d. in inutili 8. l. si accepto 19. ff. de acceptil. Latium emptor 5. ff. de rescindend. vendit.*

Sed tunc obstat textus in cap. 1. §. 1. *hoc simul. in 6. vbi* appetit cauetur, nuptias ante legitimam ætatem contractas sponsaliorum iure sustineri: quod etiam docetur in cap. a nobis 8. cap. ult. eod. simul. l. 3. simul. c. pars 4. quam difficultatem ut vulgo DD. dissoluit, discernen agnoscunt inter ius civile & canonicum, ita ut iure civili attentio nuptiæ inutiliter contractæ, nec iure sponsaliorum instantur, iure verò Pontificio inspecto, tanquam sponsalia consistant: & si ipsi rationem huius discriminis non adducant, facile tamen assignari potest ex eo, quod Ecclesia credit impuberes intendentes contrahere matrimonium, quod propter ætatis defectum valide celebrare nequeant, facile contraducturos sponsalia, si ipsi agnoscerent nuptias inutiles esse; quod agnouit Pontifex in d. cap. 1. §. 1. dum signanter adiecit, iuris interpretatione nuptias inutiles tanquam sponsalia de futuro sustineri. Quod si queratur causam huius interpretationis, cur videlicet credatur impuberes inutiliter contrahentes nuptias, proximi consensus fore in sponsalia: Respondo, quod cum impuberes matrimonium verum celebrare existimant, sine dubio est, quod se inuicem mutuo affectu petrauerint; & item credunt, quod impubes masculus nature fragilitate cum puella tentauerit, quod propter ætatis defectum complere non potuit: quod licet accidisse non consist, in dubijs tamen tanquam certius, & securius est præsumendum: & ita sponsalia celebrata creduntur propter honestatem, quæ licet in nuptijs iure civili attendatur, l. in adpiniis 14. de ritu nupt. iure tamen Canonico magis prope consideratur, cap. 3. de sponsalibus; ideoque licet iure civili hoc casu sponsalia contracta fuisse non præsumatur, d. l. quæstionem, d. l. cum hie 32. §. sequitur; iure tamen canonico hoc casu inutiles nuptiæ pro sponsalibus defenduntur, Couarr. 1. p. de matrim. cap. 3. Didacus Perez in l. 1. c. 1. v. diffinitur, lib. 5. ordin. Gutierrez de iuramento, 1. p. cap. 51. num. 35. Sanchez lib. 1. disp. 23. num. 1. licet Alciatus lib. 12.

parergon, cap. 7. telestia hac communi sententia, inter utramque ius nullam differentiam agnoscat. Amplius præsens assertio, ut etiam locum habet post Trident. sess. 24. de matrin. cap. 1. eo casu, quo duo impuberes clandestine matrimonium contrahunt: quippe Tridentinum dumtaxat vetis matrimonij clandestine celebrationis formam præscripsit, ac restitit, non his quæ pro sponsalibus habentur. Didacus: et ex in d. l. 1. v. 6. Gutierrez de matrin. cap. 1. num. 16. Sanchez lib. 1. disp. 23. num. 5. Garcia de beneficiis p. 11. cap. 8. num. 23. vbi refert ita deçatulle Cardinales: non tamen idem placet in matrimonio à puberis clandestine celebrato; hoc enim adeo inutile est ex Trident. d. cap. 1. ut nec pro sponsalibus habeatur. Menochius consil. 168. num. 9. Barb. de pœst. Episcopi, 7. p. allegat. 39. num. 143. Nec tunc obstat ratio supra adducta ex d. cap. 1. §. 1. hoc tit. in 6. nam ea tunc locum habet cum solus defectus causæ efficiens, idest personarum, interuenit, quo casu mirum non est, quod matrimonium propter huiusmodi defectum inualidum, pro sponsalibus sustinetur. Ceterum in matrimonio puberum clandestino, non tam defectus causæ efficiens propter personarum inhabilitatem, quam defectus formæ, seu solennitatis perspicitur. Sanchez d. disp. 23. num. 14.

Sed adhuc suprâ tradita differetia difficilis redditur ex c. ex parte 14. de resit. spol. vbi appetit probatur, matrimonium inter impuberes celebratum per deductionem in domum viti, adeo inutile esse, ut nec pro sponsalibus habeatur. Quam difficultatem licet agnouerit Glossa ibi, verbo *Nondum*, insolutam reliquit. Sed dicendum est cum Abbate ibi, n. 8. tunc matrimonium ex defectu ætatis inutile pro sponsalibus haberi, cum ipsi contrahentes ab initio matrimonium inire voluerunt, & habiles sunt ad sponsalia contrahenda. Ceterum in d. cap. ex parte, deductio puellæ in domum viri adeo pro sponsalibus non habetur, tum quia non constabat, voluisse puellam matrimonium contrahere; quinimò ex sequenti displicentia quam habuit, facile colligitur, inuitam & remittentem fuisse deductam; quod satis innuit Pontifex in illis verbis, *aut legitimus consensus*: tunc etiam, quia etiam daremus puellam voluntarie in domum deductam fuisse, talis deductio nec sponsalia inducere poterat, propter defectum ætatis postquam nondum septennis erat. Vnde signanter dixit Pontifex in eo textu, solam interuenisse deductionem, quam nec præceperant sponsalia, nec etiam fuerant subsequuta.

Nec rectè instabis si dicas, in d. cap. ex parte, ante deductionem sponsalia utiliter celebrata fuisse à patre nomine neptris tacentis; nam respondendum est, faciliorem contrahendi sponsalia pro filiis, iure singulari dumtaxat parentibus tribui, cap. 1. §. ult. hoc tit. in 6. ideoque patrum in d. cap. ex parte, non potuisse, etsi cum effectu vellet, sponsalia utiliter contrahere pro nepre tacente, ut docent post alios Couarr. 2. p. de matrim. cap. 4. in princip. n. 7. Sanchez lib. 1. eod. tract. disp. 23. num. 7. Balb. eod. tract. lib. 1. cap. 14. num. 4.

TITVLVS III.

De Clandestina Desponsatione.

CAPVT I.

Ex Concilio ^a Arelatenſi.

I quis clam desponsauerit aliquam, & mulier, vel vir negat huiusmodi desponsationem, viro incumbit probatio.

NOTÆ.

1. ^a *Arelatenſi.* In prima collectione, sub hoc titulo, cap. 2. legitur *Agathensi*, in cuius notis Ant. Augustinus testatur se canonem hanc non reperiisse in illo ex Concilio Arelatenſi seu Agathensi.

COMMENTARIVM.

2. **C**um certum sit vtriusque iuris principium, affirmanti, non verò negandi incumbere onus probationis; *l. 1. §. 1. qui accusare, C. de edict. l. 1. C. de probat. cap. ultimo. §. q. cap. 2. de causa posses. & propriis x. ap. vnic. ex eccl. benef. §. fin. C. de rei vind.* ideoque qui voluntatem mutatam dicit, hoc probare debeat, *l. cum qui 22. ff. de probat. debitor*, qui solum pecuniam affirmat, probationem præstare debet, *l. 1. & ultim. C. eod. variis ampliationibus & exceptionibus illustrant Vultius de indicit lib. 3. cap. 7. num. 56. Couet. lib. 1. variis. cap. 1. num. 8. velle tom. 2. de test. 217. Gihalius tom. 2. de negot. lib. 6. cap. 3. artic. 8.* difficilis est præsent canon dum in eo docetur, semper incumbere onus probandi viro, siue affirmet, siue neget matrimonium clandestinum celebratum fuisse, Tancredus existimat delenda esse ab hoc textu illa verba, vel vir; & legendum esse, *Si quis clam desponsauerit aliquam,*

& mulier negat huiusmodi desponsationem, viro incumbit probatio. Tancredus inseribit Antonium Augustin in notis ad 1. collect. etsi in omnibus libris exarata huiusmodi verba affirmet; quos etiam sequuntur Calac. & Panoym. in present. Tancredus ad Decretal. c. 11. §. 8. Ego agnosco difficilem esse præsentem canonem, nec congruum acceptione posse explicatione, nisi dicamus, speciali ratione procedere, quia clam contracto matrimonio, siue mulier. siue vir neget, semper pro muliere statuitur præsumptio, siue neget matrimonium contractum esse, siue affirmet quod celebratum fuit; nec enim credibile est, quod si matrimonium contractum fuisset, hoc mulier negaret, aut etiam contractum esse dixisset, quod reuera contractum non est: idem quia eius magis interest verum affirmare in hac parte, quam viri, qui facilius potest inseruire alias nuptias; stante ergo pro muliere iuris præsumptione, quod matrimonium contractum est, siue ipsa affirmet, siue neget esse contractum, illud necessarium sequitur, quod viro tantum incumbat probatio, *l. Quintus, ff. de donat. inter. & etiam, ff. eod. titul. vt in hoc textu affirmatur, quia siue ædrix sit, siue rea, ex iuris præsumptione semper habet fundatam intentionem, donec maritus contrarium probet: aliquando tamen mulier in suæ intentionis probationem testes producit, vt in cap. 1. de ordin. cogn. & aliis.*

CAPVT II.

^a Belbacensi Episcopo.

Quod nobis ex parte tua significatum est, verum in clandestinis matrimoniis dispensare debeamus, non videmus quæ dispensatio super his sit adhibenda. Si enim matrimonia ita occultè contrahuntur, quod exinde legitimi testes non appareant, ij, qui ea contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi. Verumtamen ea, quæ sic contrahuntur, si personæ contrahentium voluerint publicare, nisi rationabilis, & legitima causa præpediat, ab Ecclesia ^b recipienda sunt, & comprobanda, tanquam à principio in conspectu Ecclesiæ contraherentur: si qui autem de clandestino matrimonio postmodum ab Ecclesia comprobant, & rato habito generati fuerint, eos legitimos iudices filios, & hæredes.

1. ^a *Elbacenſi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *ſub hoc titul. cap. 3. & in cap. quod nobis, qui filij ſunt legitimi*, ubi extat alia pars huius textus. Poſt Concil. ſaurem Lateran. p. 50. cap. 17. reperitur textus hic, ſed

abſque vlla inſcriptione. De Belbacenſi Diceceſi nonnulla adduxi in cap. 13. de foro compet.

b *Recipienda ſunt.*] Niſi ſit in præiudicium alterius matrimonij, quia tunc confeſſioni eorum non ſtatut. Couarr. de ſponſalibus prima part. cap. 5. num. 4. Caniliſ in præſenti, numer. 4.

CAPVT III.

Innocentius III. In Concilio ^a Generali.

Cum inhibito copulæ conjugalis ſit in vltimis tribus gradibus ^b reuocata, eam in aliis volumus diſtrictè ſeruari. Vnde prædeceſſorum noſtrorum veſtigij inhzrendo, clandestina coniugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne qui ſacerdos talibus intereſſe præſumat. Quare ſpecialem quorundam e locorum conſuetudinem ad alia generaliter protogando ſtatumus, vt cum matrimonia fuerint contrahenda in Eccleſia, per præbiteros proponantur, competenti termino præſinito, vt intra illum qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat. Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſe, donec quid fieri debeat ſuper eo, maniſeſtis conſtiterit documentis. Si quis vero huiusmodi clandestina, vel interdicta coniugia inire præſumpſerit in gradu prohibito, etiam ^d ignoranter, ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta prorsus illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium; cum illi taliter contrahendo, non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiz videantur. Pari modo proles illegitima cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum etiam in conſpectu Eccleſiæ contrahere præſumpſerunt. Sanè ſi parochialis ſacerdos tales coniunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur, grauius puniendus ſi culpæ qualitas poſtulauerit: ſed hiſ qui taliter præſumpſerint etiam in gradu conſeſſo copulari, condigna pœnitentia iniungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malicioſè impedimentum obiecerit, canonicam non effugiet vltionem.

NOTÆ.

1. ^a *Generali.*] Lateranenſi videlicet can. 5. ubi reperitur textus hic, & in cap. vnic. hoc titul. in 4. compil. de quo Concilio nonnulla notati in cap. 1. de ſumma Trinit.
2. ^b *Renocata.*] Vt dicemus inſtè in cap. non debet, de conſanguin.
3. ^c *Lecorum.*] Galliz præcipuè, ubi banna, & huiusmodi denunciationes publicæ ante hoc Concilium in vſu eſſe cœperunt, vt patet ex cap. cum in tua, de ſponſ. notarunt Fileſacus de orig. parac. cap. fin. Stephanus Durantius 99. iur. quaſt. 26. Cuiac. in diſt. cap. cum in tua.
4. ^d *Ignoranter.*] Quia talis ignorantia affectata creditur, & inditectè voluntaria, quæ non excuſat, vt proles illegitima naſcatur. Sanchez lib. 3. de matrim. diſp. 42. num. 1. Leo Pincl. ad titul. qui filij ſunt legitimi, diſſert. 5. num. 131. Guertez de matrim. cap. 7. num. 3. Pacianus de probat. lib. 2. cap. 16. Caſtillo lib. 2. rer. quot. cap. 11. num. 8. Baſil. de matrim. lib. 7. cap. 26. §. 7. Carena de officio inquiſit. 2. p. titul. 5. §. 14. num. 31. Giurba in conſuet. Meſſan. cap. 1. gloſ. 1. num. 31. Sanchez de matrim. lib. 1. diſput. 42. & 43. Noguerol. alleg. 24. §. 4. Faciunt D. Thomas 2. 2. quaſtion. 6. artic. 8. leg. 3. titul. 3. part. 4. leg. 2. titul. 15. part. 2.

COMMENTARIUM.

EX his duabus conſtitutionibus ſequens deducitur aſſertio: *Matrimonium publicè eſt celebrandum denunciationibus publicè factis à parochio in Eccleſia; & ſi quis aliter contraxerit in gradu prohibito, proles inde ſuſcepta naſcitur illegitima; & parochus ſimili matrimonio aſſens per triennium ſuſpenditur.* Probat eam textus in cap. aliter 30. quaſt. 5. cap. nullum, cap. nullus, ead. quaſt. Concil. Vernenſe ſub Stephano III. cap. 15. ibi: Omnes homines laici publicas nuptias faciant, tam nobiles, quam ignobiles. Textus in cap. 2. hoc titul. in 2. collect. ibi: Nullus fidelis cuiuſcumque conditionis occultè faciat nuptias, ſed benedictione accepta nubat in Domino: ſi ergo ſacerdos tales nuptias benedixiſſe occultè inuentus fuerit, triennio officio ſuo ſuſpendatur. Et cap. ad hæc 8. de teſtibus, in 1. collect. Concil. Foroſul. ſub Adrian I. can. 8. ibi: Ita duxit, ut nemiſ liceat ſurtim, rapinque nuptias contrahere, ne forte per erroris ignauiam, vel certè, quod peius eſt, diabolico inſtigati amore, illicita connubia celebrentur. Leo IV. in epiſt. de cura paſtor. prope finem, ibi: Omnibus plebibus denuntiate, vt nullus uxorem accipiat, niſi publicè celebratis nuptiis. Concil. Londin. ſub Paſchal. 11. apud Baron. tom. 11. anno 1102. numer. 13. & ſub Innocentio III. Ne contrahatur aliquod matrimonium ſine

5.
CONCILIUM
TRADITI
ET PROBATA.
TVR.

Urina denunciatione publica in Ecclesia, nec si fuerint persona incognita; sed nec capiteur aliqua persona matrimonio, nisi publice in facie Ecclesie, & praesente sacerdote; & si factum fuerit occultum, non admittatur alicubi in Ecclesia, nisi specialiter auctoritate Episcopi. Concil. Ratiomatense 2. sub Clemente V. cap. 19. mentione facta huius decreti Lateranensis: Tutonenſe sub Nicolao V. cap. 12. Quia per clandestina matrimonia, a sanctis Patribus non sunt causa, & merito prohibita, multa mala eueniunt, prohibemus, ne quis presbyter secularis, aut regularis de castro talia matrimonia celebrare, aut solemnizare praesumat, sub pena excommunicationis. Concil. Tolosanum sub Sixto IV. cap. 17. denouens sub Clemente VII. cap. 39. in fine: Sed cum ex clandestinis matrimoniis graua eueniant in dies scandala & pericula, volumus eos contrahentes, consensuales, scientes, intercessores, auxiliantes, & adiuuantes, sententia excommunicationis ipso facto subiacere. Colonienſe sub Paulo III. part. 7. capit. 43. 44. & 45. Synodus Augustinis sub eodem, capit. 22. Colonienſis 2. ibi eodem, capit. 31. & 32. Moguntina sub eodem, cap. 38. Vilelmus Episcopus Parisiensis in suis consiliis, tom. 16. Concil. can. 15. ibi: Presbyteri in Ecclesia frequenter denunciant, eos, qui matrimonia clandestina contrahunt, & qui eis faciendis adſunt, esse excommunicatos. Nouissimè Trident. sess. 24. de reform. matrimo. capit. 1. quæ, & alia iura ceteri Anton. Augustin. in epist. iuris lib. 43. tit. 33. consonante de iure Rego lex 89. tit. 18. part. 3. lex 1. cum sequenti, tit. 3. part. 4. lex 46. Tauri, quæ est lex 10. tit. 2. lib. 5. Recopil. illustrent Crespepius in synoma, verbo Matrimonium publici, Christianus lib. 1. de iur. 333. Drexerus lib. 2. dispers. 15. Cuiac. & Camillus in praesenti, Petrus Gregor. lib. 9. synagoga. cap. 5. Torreblanca de iure spirit. lib. 2. cap. 3. sect. 13. Gentil. lib. 7. de nuptiis, cap. 6. Matthæus in collegiis, dispers. 34. tit. 47. Matthæus de iur. part. 4. cap. 71. Lantier. lib. 2. de ceteri monacho, cap. 100. Cæsar de Ecclesiast. hierarch. disp. 8. §. 3. in fine, Elpenæus ad epist. D. Pauli, tit. de clandest. nuptiis, cap. 15. Tondurus refel. canonice. cap. 71. Georg. Ambian. ad Tertul. de pudic. capit. 4. obseru. 3. Cuiac. lib. 6. obseru. cap. 20. Borellus tom. 3. titulo, numer. 335. D. Kandoly in cap. aliter 30. quest. 5. cap. 9. Costanus de sponsal. fol. 123. Hotheim. 99. illust. quest. 5. Marienzo in d. l. 10. Recopil. gloss. 1. numero 29. Christianus tom. 1. de iur. 317. Coriolanus in not. ad can. 13. Concil. Caribog. 4. Basil. lib. 5. de matrimonio, capit. 1. per totum, Noguerol allegat. 24. §. 4. Elibat de vtroque foro, artic. 2. num. 25. Libalinus de censuris, in synopsi, fol. 474. Diana part. 11. tract. 3. refel. 33. & 34. Muced. de claud. Petri, lib. 6. de matrim. cap. 2.

Sed pro dubitanti in praesentem assertionem ita insurgo: Sicut Ecclesia non potest noua inuolueri sacramenta, ita nec à Christo Domino instituta mutare, alterare, aut aliquid circa materiam, formam, seu ministros eorum statuere, cap. fin. cap. contra, & fetè per totam 1. §. 1. doct. pluribus relatis Diana p. 8. tract. 8. passim. Sed in matrimonij sacramento ex diuina institutione non desiderantur denunciationes, nec parochus; siquidem ipsi contrahentes sunt ministri pariales huius sacra-

D. D. Gual. in Decretal. l. c. 14.

menti, & ambo faciunt vnum mialtrum totalem, vt probat Basil. lib. 1. de matrim. cap. 8. Socrates tom. 3. in 3. partem, dispers. 2. sect. 1. conclus. 3. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 5. numero 6. Agidius 3. part. disp. 24. numer. 33. etſi non ideo dicas, coniuges in peccato mortali contrahentes admittere duplex peccatum, vnum suscipiendo, aliud ministrando, quia cum non sint specialiter consecrati ad ministrandum, non peccant lethaliter. Theophilus tom. 16. in Hæretic. punctis 14. in prim. igitur Ecclesia non potuit statuere, vt denunciationes necessariò adhiberentur; item vt proprius parochus præſeſ adſet. Accedit, nã si Ecclesia hoc statuere posset, sequeretur, vt matrimonium aliàs celebratum sine parochio, & testibus, nullum eſſet, argum. l. cum ad hunc, C. de testibus: sed nuptiæ clandestinæ sine parochio & denunciationibus celebratæ, valide sunt, cap. 1. & 2. hoc rati. probat Robertus lib. 1. per. indic. cap. 17. ergo quia Ecclesia non potuit nuptiis contrahendis necessariò denunciationes, & præſentiam parochi præſcribere.

Quà dubitandi ratione non obstantè vera est præſens assertio, pro cuius expositione sciendum est, quod sicut notorium dicitur, quod nulla reſtitutione potest celari, cap. 100. de cohabit. cleric. ita & clandestinum, quod claud. sit, & difficultur: probatur cap. 1. & 2. hoc tit. Quod duplex tamen sit matrimonium clandestinum, DD. ambigunt; & variis opinionibus omiſſis, duplex tantum matrimonium clandestinum admiſſo, vnum si denunciationes ab Ecclesia præſcripte negligantur, aliud quando his denunciationibus præmiſſis matrimonium contrahitur sine parochio, & testibus; & vtroque casu dari matrimonium clandestinum, probant Gutierrez lib. 2. præſt. quest. 4. numero 3. Spino de testamento. gloss. 15. numero 22. Sanchez lib. 3. de matrim. disp. 1. Basil. eod. tract. lib. 5. cap. 1. & cap. 2. num. 4. Sed non leuſ difficultas est, quantum attinet ad incurrendas penas à contrahentibus matrimonium clandestinum, quod dicatur matrimonium clandestinum; an videlicet matrimonium contrahum coram parochio & testibus, sine denunciationibus tamen inuolueri omiſſis, dicatur clandestinum, quoad penas incurrendas? Et non eſſe clandestinum, tenentur P. Barbosa in l. 1. 4. part. numero 39. §. solus marit. Ledelma de matrim. 4. part. quest. 45. art. 7. Molina de iustit. tom. 2. tract. 1. dispers. 176. Marienzo in l. 1. tit. 1. gloss. 7. lib. 5. Recopil. & ibidem Azueto, Couar. de sponsal. 1. part. cap. 6. numero 10. qui idem reſoluunt circa penam legis 49. Tauri, Mouenunt ex eo, nam matrimonium celebratum præſente parochio & testibus, publicè contractum videntur; siquidem parochus persona publica est, & testes adſunt Ecclesie nomine, quo casu ratio prohibitionis clandestini matrimonij omnino ceſſat, quia de matrimonio iam Ecclesie conſtare poteſt. Sed nihilominus multi verius eſſimo, matrimonium præſente parochio, & testibus contractum sine denunciationibus, clandestinum dici, quoad penas incurrendas. Primò, nam in eo ſenſu matrimonium dicitur clandestinum in præſenti textu, & firmavit Trident. sess. 24. de reform. cap. 1. & in cap. 5. ſanctum P. penam in contrahentes coram parochio & testibus sine denunciationibus: & probatur

expressè in leg. 1. tit. 3. part. 4. quare hanc sententiam tenentur Nauarr. in *manuali*, cap. 22. numero 70. & elatari à Sanchez. lib. 4. de *matrimonio*, disp. 1. quest. 1. numero 7. Basil. *cod. trullani* lib. 3. cap. final. numero 6. immò facile conciliari possunt huiusmodi opinioniones, ut prior, quæ docet tale matrimonium non esse clandestinum, accipiatur quantum attinet ad substantiam denominationis, posterior verò interpretatio tantum quoad incurtendas poenas. Gravior tamen hæsitatio est, an matrimonium omittis denunciationibus contractum, publicè tamen in præsentia vicinorum, vel populi, dicatur hodie clandestinum quoad poenas incurtendas? Et clandestinum non esse, probatur, quia publicè contractum est; palam namque factum dicitur, quod scientibus vicinis sit, ut probat Palacios Rubios in cap. per vestras, notabil. 3. §. 22. numero 14. de *donat. inter*. Facit textus in cap. 2. qui filij sunt legitimi, ibi: *Filij eorum non debent sustinere iacturam, cum parentes eorum publicè sine contradictione Ecclesie inter se contraxisse nesciantur*. At si esset clandestinum matrimonium, filij eorum proculdubio passerentur iacturam, ex præsentis textu in §. si quis; & matrimonium quod publicè contrahitur, dici non potest clandestinum, ut sentiunt plures relati à Couart. in 4. 2. part. cap. 6. in princip. numero 10. Sed contraria sententia multò verior est, videlicet tale matrimonium quoad prædictas poenas esse clandestinum; nam in præsentis textu clandestinum vocatur matrimonium sine denunciationibus contractum: erit ergo tale, quamvis publicè contrahatur, quoad incurtendas poenas. Nec obstat publicè contractum esse, nam illa accidentaliter publicatio non equipollet publicationi, quæ fit per denunciations. Nec obstat textus in d. cap. 2. ibi: *Publicè, & sine contradictione*. Nam vt ibi notat Glossa, verbo *Publicè*, aduerbium illud intelligi debet, idest præmissis denunciationibus publicè in Ecclesia factis.

7. Vt ergo matrimonium non dicatur clandestinum, primò desideratur, vt præmissis denunciationibus in Ecclesia factis celebretur; circa quas sciendum est ex præsentis textu eas desiderari, & ex dicto canone primo Concilij Trident. non tamen si omittantur, ideo matrimonium nullum eddatur, vel attento Concilio Trident. sed tantum contrahentes, & parochus peccabant lethaliter. Leander de *matrim. disp. de clandestinitate*, q. 45. & 46. Denunciations igitur illæ, quas vulgò dicimus monitiones, fieri debent trinis continuis diebus festiuis, in parochiis vtriusque contrahentis, quod vulgò receptum est, etiam si huiusmodi dies sibi succedant, vel sint discontinui. Barbosa de *officio Parochi*, cap. 11. numero 19. non possunt tamen in diebus festatis fieri, nisi ex dispensatione Episcopi, aut si sit dies festus vocationis ipsius Ecclesie, vel in quo ingens fœdium multitudo ad Ecclesiam accedit. Possinus de *officio curati*, cap. 10. numero 12. Nec interest vt denunciations dentur, quod sit tempus, in quo nuptiæ prohibentur; nam etiam tunc denunciations fieri possunt. Barbosa ubi *suprà*, numero 21. Episcopus autem in illis valet dispensare, ut expressè dissimulat in *dist. capit. 1. Concil. Trident.* & do-

cent Chopinus de *sacr. polie. lib. 2. tit. 7. Zygeus de iure Pontific. quest. 3. & 4. & respons. 2. 3. & 4. Villaroel. tom. 1. regni. Ecclesiast. part. 1. quest. 9. art. 3.* quod Interpretes procurrant ad eius vicarium generale, non ad foraneum, aliumve Episcopalem iurisdictionem habentem. Barbof. *dist. capit. 11. numero 30.* licet quoad Abbates eadem iurisdictione gaudentes contrarium decisiu fuisse à Gregorio XIII. testatur Leander *suprà*, quest. 59. & ex sententia ipsius Barbofæ & aliorum Episcopus potest delegare eandem potestatem dispensandi in denunciationibus. Supponitur autem iusta causa ad dispensandum, nam alius Episcopus peccabit lethaliter, causa verò communiter iustæ iudicatur scandalum, aut infamia, seu cum matrimonio, quod fuit nullum, reualidatur; articulus mortis, propinquitas temporum, in quibus nuptiæ celebrari prohibentur; timor ne impediatur matrimonium per parentes, aut extraneos; si nuptiæ sint Magnarum, & similes, quæ relinquuntur arbitrio Ordinarij: in quibus casibus Episcopus sub poa na peccati lethali dispensare tenetur; & si non detur ipsius copia, absque denunciationibus matrimonium celebrari valet. Basil. d. lib. 5. cap. 32. non quia tunc parochus dispensare possit, vt voluerunt nonnulli congesti à Leandro d. disp. 7. de *matrim. q. 67.* Et si Episcopus dispensauit in denunciationibus cum vno ex coniugibus, cum alio etiam dispensasse creditur, ceteri sunt diuersæ diocesis, Barbofæ de *potest. Episcop. alleg. 32. num. 35.* Denunciationibus in Ecclesia per parochum factis, tenetur qui sciuerit aliquid impedimentum inter contrahentes adesse, parochus declarare, cap. cum dilectus, 32. de *elect.* Et primò ipsi contrahentes quamvis impedimentum sit occultum, & infamia sequatur, tenentur illud declarare. Basilus d. lib. 5. de *matrim. cap. 33.* Leander *suprà*, quest. 83. Deinde omnes, qui illud sciunt, quamvis occultè, & sub secreto naturali. Excipiuntur tamen qui tantum illud audierunt, nec memorantur à quo, cap. licet de *testibus*; item illi, qui intra confessionem sciuerunt, cum non vt homines sciant, cap. 2. de *officio ordinarij*. Dubium tamen est, an ille, qui nouit impedimentum occultum, scit tamen probari illud non posse, reueatque illud declarare? Negant plures antiquiores, quos refert & sequitur Basil. de *matrim. lib. 5. c. 34.* Sed veritè affirmant Barb. Diana, & alij, quos laudat & sequitur Leander d. q. 83. quorum sententia probatur ex cap. super eo 21. de *testibus*, cap. præterea 13. de *spensalibus*.

Deinde vt matrimonium clandestinum non sit, desideratur, vt dum celebratur, adfuit parochus proprius, vel alius sacerdos de iure licentia. Proprius autem parochus dicitur ille, in cuius parochia contrahentes domicilium habent cum animo habitandi per maiorem anni partem; unde sustinetur matrimonium contractum coram parochio illius loci, ubi sponsus habitat tanquam iudex, medicus, scholasticus, aut exul; immò siue ibi habuisset gratiā contrahendi matrimonium, cum sciuerit in pcepta ciuitate ob impedimentum partium illud non posse liberè celebrare; & ita decisiu fuisse per sacra Congregationem explanationis Concil. Trident. testatur Barbofæ d. cap. 11. n. 40. Valebit etiam matrimonium celebratum à femina existente in monasterio famulandi, aut discipulæ causâ, coram parochio ipsius monasterij; item cum domus contrahentis

contrahentes est in consensu parochianum, de-
bet matrimonium celebrari coram paroco co,
in cuius parochia domus aditus magnis frequen-
tem habet: & si habet in una parochia per
hyemem, in alia per æstatem, potest coram
quolibet eorum contrahere, Leander *supra*,
quæst. 19. & si contrahentes sicut diocesanum paro-
chianum, sufficit parochus cuiuslibet, etiam
si in eius parochia non celebratur matrimo-
nium. Barthol. *vbi supra*, *num.* 15. Ioannes
Sanchez *in selectis, dispus.* 44. *num.* 8. Leander
dist. disp. 7. *quæst.* 15. Diana p. 11. *trakt.* 3. *resol.* 34.
Valet etiam matrimonium vagorum celebratum
coram quolibet parochia, etiam si alter coniux
sit incola extra parochiam. Leander *dist. disp.* 7.
quæst. 11. Ferro Manrique p. 99. *mor.* 1. q. 10. eon-
trahi non valet matrimonium contractum
coram parochio originis, aut eius oppidi, ubi
contrahentes degant recreationis causa, ar-
gumento capitis *li. qui de sepul. lib. 6.* Barthol. *de po-
rest. Episcop.* allegat. 31. *num.* 71. Nec interit, an
parochus sit in detentis, retinens, vel dolo ad-
iunctus, dum intelligat verba contrahentium,
etiam si ad id vocatus non sit, argumentum legis
coram Tizio ff. de v. s. solvunt Sanchez *de mari-
mon.* *dispus.* 39. *omnich. de sacramentis disp.* 17.
dist. 4. Fagnanus *in cap. quod nobis, num.* 48. *hoc
titul. Caballus in not. 1. oculi. in Trident. dist.
sess.* 24. Diana p. 10. *trakt.* 3. *resol.* 16. Nec etiam
refert, an sit sacerdos parochus, vel non an pu-
blicus peccator, invidiosus, suspensus, ex-
communicatus, irregularis, prohibitus nuptiis
assistat, vt contra præter defendit Diana p. 10.
trakt. 3. *resol.* 13. sine potestatis sit. titulum colo-
ratorum habens, cap. licet, de prob. in 6. vt post
Bardi & Becanum defendit Diana p. 9. *trakt.* 3.
resol. 45. etiam si illi datus sit eoadiutor ex causa
ignorantie, vel infirmitatis. Etiam possunt ad-
esse matrimonium Cardinales, Archiepiscopi,
Episcopi; Legati in suis prouinciis; Vicarii
Episcoporum, nisi sint foranei, qui tamen as-
sistere possunt, si cause maiores illis commisse
sint, Villalobos tom. 3. *summa, trakt.* 11. *diffinit.*
19. item Archiepiscopus in sua Ecclesia rurali,
aut Cathedrali, argumento capitis officium, de
officio Archiepiscopi. Nec proxime traditur, videli-
cet non desiderari vt parochus sit sacerdos, ob-
stat Concil. Trident. *sess.* 24. de reform. cap. 1. in il-
lis verbis: *Parochus, vel alius sacerdos.* Vbi sup-
poni videtur, parochum debere esse sacerdo-
tem; nam dictio illa, *alius*, superius non est re-
petitiua, sed refert aliquid distincte qualitatis ab
anteecedente. vt patet ex illo Lucæ cap. 15. *vers.*
31. ubi: *Ducuntur autem & alij duo nequam cum
eo.* Notauit Glossa in cap. deinde, *versum ceteris.*
16. *cap. fides, verbo etiam, de rescriptis, in
authentic. qui semel, verbo alius, C. quomodo &
quando:* ubi Imperator inquit: *Anni spatium in-
dulgere.* Et Glossa ait: *Loquitur quasi annum de-
derit, cum tantum tres menses dederit.* Sed die
quod non implicat simile tempus, per legem
in solam, 6. quare, ff. de procurat. ubi Glossa
verbo *Credentes*, ait dictionem, *alius*, impro-
prie sæpe poni: quia non semper refert eandem
qualitatem; & probatur ex illo Matthæi 18. &
Matthæi 15. ubi de Christo Salvatore nostro aiunt:
Cum 10 crucifixi sunt alij duo latrones; & ex capite
Notationum 7. q. 1. ubi: *Alius pseudopropheta.* Ex
tunc inquirunt Imol. & Felin. *ibidem*, implicare
dissimilitudinem, quando ratio subiectæ mate-

rie id suadet; quod contingit hic, quia paro-
chus non sacerdos potest exercere omnia paro-
chi munia, quæ potestate ordinis non indigent;
ergo ex illa particula, *et alio sacerdote*, non
colligitur sufficiens argumentum ad contingen-
dum totum ius, quod ab obedienda munera ab
ordine non pendunt minime deficiat in paro-
cho sacerdotium. Quam doctrinam multis aliis
rationibus & iustis confirmant Sanchez de
matrim. lib. 3. disp. 30. *num.* 1. per *idem*, Castet. de
Eccles. Hierarch. disp. 8. §. 4. Nec etiam supra tra-
dictis, videlicet parochum putatum valde in-
verere nuptiis, obstat textus in *cap. datus* §. 1.
de *elect.* ex quo constat, parochum putatum,
qui communi errore credebatur parochum pro-
ptius, sacramenta ministrantem fidelibus, eor-
um animas damnabiliter decipisse: ergo coram
parochio putatio non potest rite matrimo-
nium celebrari. Nam respondetur, in illis
verbis, *eorum animas decipisse*, non continere
Pontificis decisionem, sed potius patris allega-
tionem; siquidem verbis sequentibus incipit
decisio Pontificis, unde nullo modo ibi asse-
ritur inualide sacramenta recipi à parochio pu-
tatio. Docuit Primarius noster Paulus à Ma-
ceda in leg. *Farbicus*, *mor.* 64. de officio *Pro-
fidei*.

Hæc de parochis, qui iurisdictionem ordi-
nationis habent: nunc agamus de illis, qui ex
delegatione, seu commissoe nuptiis assistunt,
in quibus primò desideratur, vt delegatus sit
parochus proptius, quamvis irregularis, sus-
pensus, excommunicatus, degradatus; seu
viceparochus, vt pluribus telatis docent
Barthol. de officio *parochi, cap.* 10. *numero* 61.
Diana *part.* 11. *trakt.* 3. *resol.* 32. Secundo re-
quiretur, vt cui delegatur potestas assistendi
nuptiis, sit sacerdos; nec interit, an regu-
laris, vel secularis. Barthol. de *prest. Episcop.*
allegat. 31. *numero* 108. delegatio autem, siue
ipsa facultas assistendi nuptiis, debet esse ex-
pressa, non verò tacita, etiam si per dolum,
aut fraudem obtenta, dum dolus non versetur
circa substantiam. Diana *part.* 9. *trakt.* 3. *re-
sol.* 20. debet autem præcedere ipsam matrimo-
nium, nec ratihabitio sufficit; non tamen
desideratur, vt sit specialis, quia generalis
sufficit ad ministranda omnia sacramenta:
non autem creditur sacerdoti affirmari se
habere licentiam, nisi eam exhibeat. Barthol.
supra numero 75. nec etiam admittitur, si
sit revocata, si revocatio illi intimata sit. Dia-
na *dist.* *resol.* 32. Præsentia parochi debet esse
corporea, & moralis, cum attentione; oam
si distractus fuerit, nihil facti; debere eos
intelligere, vel per interpretem, vel per signa.
Diana *part.* 10. *trakt.* 3. *resol.* 17. nec interit
quod parochus assistens oculos occultat, & di-
cat nihil se vidisse, vel decimum fuisse à Car-
dinalibus, ex Farinatio refert Saledus in *præst.*
cap. 73. Nec etiam desideratur, vt paro-
chus interroget ipsos contrahentes de mutuo
consensu, Leander *vbi supra, quæst.* 33. qui
nihilominus resoluti, peccare lethaliter paro-
chum interrogationem hanc omittemem: nec
de essentia sacramenti sunt verba illa, *ego
vos coniungo.* Si autem parochus ea omi-
serit, peccabit venialiter tantum; quia ho-
iosmodi omisso rei levis est. Diana 3. *part.*
trakt. 4. *resol.* 156. requiritur tamen præsentia
parochi

parochi in ipso contractu, nec sufficit si præsens sit tempore sponsalium, aut copulæ, vel tempore consensus conditionati, si non sit tempore, quo purificatur conditio. Basil. d. lib. 5. de nuptiis cap. 11.

IO.
De VIETI-
875.

Deinde desideratur ut matrimonium celebraretur in præsentia testium, cap. 1. hoc tunc, in 1. collect. vbi D. Hieronymus in paraboli ait: *In platen tui aquas tuas divide, id est filium tuum, ac filium alius impii trade*; & hoc manifestè cum pluribus factis. Circa quorum numerum plura dixerit Gemellus lib. 7. de nuptiis, cap. 7. per totum. Decem adhiberi supponit D. Ambrosius ad Virginem lapsum: *Inter decem testes confestis sponsalibus*. Hodie certum est duos sufficere, ex doli. cap. 1. Concil. Trident. & licet in omnibus causis, immò & in matrimonialibus in iudicio disceptatis desiderentur testes omni exceptione maiores, cap. 1. de consanguin. & affin. tamen ad constandam matrimonium sufficiunt quicumque testes, etiam si sint domestici, infames, vel alii à testimonio dicendo prohibiti, dummodo habeant usum rationis, etiam si non sint rogati, ut resoluunt Trullench de matrim. cap. 6. dub. 6. Leander doli. disp. 7. quæst. 44. Diana p. 11. trall. 3. resol. 33. Matrimonium igitur clandestinum sine parcho & te libus contracta, licet præsentibus, & aliis pro eius illustratione adductis prohibita essent, tamen de facto celebrata vires obtinebant, donec per Concilium Trident. d. sess. 24. cap. 1. irrita fuerunt declarata; & ita hodie non possit dari casum, in quo matrimonium clandestinum subsistat, latè resoluunt Barb. in remiss. ad Concil. Trid. in d. cap. 1. num. 127. Torrelliana de iure spirit. lib. 2. cap. 5. sect. 13. Escobar de vitiis sac. artic. 2. num. 25. Dixerunt lib. 2. disp. 15. nec solum in foro exteriori, verum nec in foro conscientie aliquo modo sustineri potest, ut probat latè Basilus doli. lib. 5. cap. 5. quod procedit in illis proinels, vbi receptum est Concil. Trident. non verò in Gallia, Polonia, & aliis Regnis, vbi non est receptum. De Gallia referant Thamus lib. 105. & 107. Spondanus anno 1591. num. 10. & 1596. num. 18. & 1598. n. 3. & 1600. num. 15. & 1615. num. 7. Gtmondus in Ludovic. XIII. lib. 1. Matcha lib. 2. concord. cap. 17. num. 6. Bulengerus lib. 9. & 12. his. P. Mattheus in Henrico IV. lib. 1. narrat. 5. Duplais tom. 4. ad an. 1553. & tom. 5. ad an. 1614. num. 12. quorum incolæ debent contrahere secundum leges sue patrie, nisi peregrinans ad locum, vbi Concilium observatur; nam peregrini debent contrahere iuxta eas leges, quæ observantur in loco contractus, l. si fundus, ff. de iust. cap. qua contra, disp. 8. cap. illa, disp. 12. cap. quisquis, disp. 41. Probat latè repetentes in cap. 1. de sponsal. doctæ Suarez de religiosis tom. 1. trall. de dictis festinis, cap. 13. Basil. lib. 1. cap. 7. §. 2. sicut contra peregrinos, & iter facientes per provincias, vbi Concil. Trident. non viget, ritè matrimonium contrahunt sine parcho & testibus, Leander d. disp. 7. quæst. 11. etiam in fraudem Concil. Trident. in eam provinciam proficiscantur. Leander supra quæst. 12. contra Ledesmam defendit Basilus d. lib. 5. cap. 9. pro qua sententia facit textus in cap. 1. hoc tunc, in 1. collect. vbi ita Alexand. III. decrevit: *Consulimus nos tua fraternitas, quid faciendum sit de his, qui cum aliquo de causa in Episcopatu nuptiales*

benedictionem accipere nollent, ad alios Episcopos, furim se transferunt, coniugia ibidem clandestina contrahentes. Ad quod taliter respondemus, quod si talis fuerit culpa, quod non permittat eis singulè movere, sicut ad invicem dividendi si ers aliqua fuerit, que contraham matrimonium non dissolvat, pro tali transgressione penitentia potest eis imitari, coniugium verò ex tali causa non debet dissolvi. Item tamen dicendum sit de matrimonio hæreticorum contracto in provincia, vbi Concilium receptum est, sine parcho, disputat Throphil. tom. 16. in tractat. spirit. cap. 14. qui affirmat, matrimonium valere, & si contra inuicem tradita quis ausus fuerit matrimonium elandestine celebrare, inhabilis redditur ad matrimonium. Trid. d. sess. 24. cap. 1. quod Interpretes exponunt de ipso matrimonio non verò de alio. Barb. in d. cap. 1. num. 125 & proles ex tali coniunctione suscepta illegitima nascitur, cap. quod nobis, qui filij sunt legitimi, Leo Pinellus ad sand. titul. num. 351. puniunt arbitrio Episcoporum, & si contraxerint in gradu prohibito, privantur omni spe dispensationis. Patrio verò nostro inter omnes bonis privatur, l. 1. titul. 1. lib. 5. Eccepi. Item parochus, vel alius quilibet sacerdos alicuius matrimonio elandestino, hodie arbitrio Ordinarii puniuntur, ex d. c. 1. Concil. Trident. qui abrogata est suspensio triennalis, quæ 107. ta semel textu statuta erat. Gibalinus de consor. in synopsi, lit. M. n. 3. Simili etiam penâ pleciuntur qui non præmissis deunciationibus contrahentes coniungunt, & parochus alienus, qui sine licentia proprii emittens benedixit, ex d. cap. 1. Trullench. de nuptiis, d. cap. 6. dub. 7. Basil. ced. trall. d. lib. 5. cap. fin.

His suppositis, tam ex veteri, quam novo iure, ratio præfatis assertionis ex eo provenit: nam matrimonium publicè sunt celebranda, non clam, ut dixerit ait Terentianus de pudic. cap. 4. ibi: *Potes nos veritate quoque comballentes, id est non prius apud Ecclesiam professi, iuxta matrem & fornicationem indicari periclitantur*. Et de monogamia cap. 11. unde intelligitur idem Tertull. lib. 2. ad uxorem, dum in fine ait: *Vnde sufficiens ad enervandam sollicitudinem eius matrimony, quod Ecclesia conciliat, conveniat obligat, & obsequium Angeli veniant, pauper rationem habet*. Vbi per Angelos intelligit Tertull. sacerdotes, Apuleius lib. 6. ibi: *Impudicus nuptia, & proterea in villa sine testibus, & patre non consentiente facta, legitima non passionem videtur*. In villa enim dixit Apuleius, in secessu, & secreto, argumento legis cum in villa, ff. de nuptiis, vñtill. observantur Cuius lib. 6. obs. cap. 10. Quintilianus declarat. 70. ibi: *Accipe illam virginem, quam pater tradidit nuptem deo celebrari, comitante populo*. Immo & sacerdos Ceteris necessitatis debebat adesse, & contrahentes legitimo ac solenni vineulo coniungebat. Plutarchus in prodig. lib. de præcept. nupt. & Tacitus de moribus German. coniugium Deorum meminisse, & Quintilianus declarat. 347. ibi: *Uos professi Dy coniugales*. Illi enim ut testes iureiurando adhibebantur. Seneca in Medea, Lucanus lib. 2.

*Videra sola tenem, namque carentia pompæ
Iura placent, sacrisque Deos admittere testes.*
Notantur Farnabius ad Senecam Tragicum, fol. 19. Robertus lib. 2. rer. indit. cap. 17. Et ipsa clandestinitas suspectam iure Cæsareo reddebat nuptiarum firmitatem, l. uxorem 7. C. de repudiis.

II.
TRADITUS
RATIO DE
CIBENDI.

*repudiis. Obferuatum Cuia. lib. 6. cap. 20. Hothomanus illustr. quæst. 5. Arniseus de iure con-
nub. cap. 3. sect. 12. Baronius anno 41. num. 88. Omitto pompam, & ritum in ipsis nuptiis
publicè adhibitos, quos congesse-
runt Brissinius, Franciscus, & Antonius Hothomanus
in tract. de ritu nupt. & etiam primis Ecclesiæ
sæculis conuiuia, choreæ, & festiuitates fie-
bant, vt nuptiæ publicæ, omnibusque cognitæ
essent, cap. qualis 30. g. 5. quas durare solitas per
septem dies, scribit D. Augustin. in cap. 29. Ge-
nes. quæst. 1. quæ celebritates erant veluti acta
& rei gestæ testimonia, & matrimonij perfecti;
quod pulchrè notat Athenæus lib. 5. cap. 1. ibi:
Sic enim moribus, & legibus scitum est, vt in
nuptiis epulum fiat, tum nuptiales Deos vt vene-
mur, tum pro testimonio id fiat. Nec vquam hæc
conuiuia ab Ecclesiâ fuerunt damnata, sed
tantum cautum, vt moderatè pranderetur, &
cœnaretur. Synodus Laodic. can. 33. Reclè ergo
Ecclesiâ omni tempore nuptiis à fidelibus con-
trahendis publicas & solennes cœremonias præ-
scripsit, quas recensēbimus infra in cap. 1. de se-
cund. nupt. semperque nuptias clandestinè cele-
bratas improbat, cum ipsa clandestinitas per se
in quolibet actu reprobetur; multum enim in-
terest, quid fiat, palam, an verò clam: qui palam
quid faciunt, etiam si quod faciunt, non sit legiti-
mum, tanquam errantes excusantur, aut mitius
puniuntur, qui clam, tanquam cōiūmaces gra-
uius coercentur, l. ult. ff. de ritu nupt. vnde certum
est ex lege iul. de ambitu, palam ambire magistra-
tum non prohiberi, clam verò non licere; & tu-
riori palam rem pupilli emere licet, non clam, l. 2.
§. tuor. ff. pro emptore. Faciunt Quintilianus lib. 5.
instit. cap. 10. ibi: Dicam bonā mente factum, ideo-
que palam; malā, ideoque ex insidiis; noctū, in soli-
tudine. Seneca lib. 15. epistol. de gladiatoribus agens,
ibi: Que clam commissa capite lucent, tamen
quia palam fecere, laudamus.*

Sed licet iam à primis Ecclesiæ sæculis
clandestinæ nuptiæ improbarentur, tamen si
de facto celebrabantur, validæ & legitimæ
erant, cap. 1. & 2. hoc ritu. cap. 6. de spons. duor.
in 1. collect. sicut & iure ciuili, etiam non adhi-
bita nuptiali pompā, tantum ex privato
consensu matrimonium celebrabatur, inuad
solo affectu vxor à concubina secernebatur,
donec Imperatores Leo in nouel. 89. & Ale-
xius Comnenus apud Hartenopolim in prom-
ptuario, tit. 4. §. 20. in scholiis, ab eo coniu-
giū, quod sacerdotalis benedictio non confir-
mauit, tanquam irritū, & per se non obliga-
torio, recedere contrahentibus permiserunt.
Eo tamen casu iure Pandectarum solennis
nuptiarum attendebatur, cum legatum, vel
quid simile relictum erat in tempus nuptiarum;
ad quem casum referendi sunt textus in l. mu-
lierem §. cum duabus sequentibus, ff. de ritu
nupt. l. cum fuerit 15. ff. de condit. & demon-
strat. l. penult. ff. de donat. interuinctā emen-
datione Hothomani lib. 5. obseru. cap. 6. Sed
Oecumenica Trident. Synodus dist. sess. 24.
cap. 1. diffiniuit, huiusmodi matrimonia clan-
destinè celebrata nulla esse, & ita hodie om-
nino inualide matrimonium clandestinum con-
trahitur. Nec tunc obstat textus in cap. Aliter
30. quæst. 5. vbi postquam Euaristis solenni-
tates in nuptiis celebrandis præscripsit, ac dif-
finiuit, hæc adiecit verba: Aliter presumpta, non
D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

*coniugia, sed adulteria, aut concubernia, aut su-
pra, quam legitimū coniugium esse non dubita-
tur. Quorum difficultate oppressus Basil. de ma-
trim. d. lib. 15. cap. 3. existimauit, temporibus
Euaristi matrimonia clandestina irrita fuisse.
Sed eā sententiā omisā verius dicendum est,
verba illa tantum significare matrimonium
sine solennitatibus ab Euaristo præscriptis cele-
bratum, decorem, & honestatem coniugij non
habere, non tamen negari tale matrimonium, etsi
iniustum, & illegitimum, valere, vt probauit in
cap. 1. de despons. impub. & c. 1. de sponsal. Nec ob-
stat textus etiam in cap. quod nobis, qui filij sint le-
gitimi: vbi filij nati ex matrimonio clandestino
dicuntur illegitimi antequam tale coniugium
ab Ecclesiâ approbatur, cum ex matrimonio le-
gitimo filij legitimi nascantur, cap. 5. de despons.
impub. ex illegitimo verò illegitimi, cap. si quis vi-
diam. 34. dist. 11. Nam facile responderetur, quod
licet filij ex tali matrimonio non ante ratihabi-
tionem Ecclesiæ nascantur illegitimi, non inde
sequitur, matrimonium non valuisse, sed non
fuisse iustum & legitimum, vt ex eo filij iusti &
legitimi nascantur.*

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta;
nam certum est, Ecclesiam potuisse non solum
prohibere, & improbare matrimonia clan-
destina, verum & irritare: quod iustis ex
causis Concil. Trident. decreuit in d. cap. 1. cum
ex matrimoniis clandestinis plurima damna fre-
quenter sequerentur; dabatur enim frequens
adulterandi occasio; cum relictā priore con-
iuge, clam cum alia matrimonio contrahi
posset: latè defendunt Sanchez d. disp. 4. Basil.
d. lib. 5. cap. 5. licet enim attento iure naturæ
possint fideles contrahentes etiam clam con-
sensum præstare ad matrimonium, tamen cum
illi subsint Ecclesiæ legibus, potuit Ecclesiâ
ex iustis causis hanc facultatem illis denega-
re, & statuere, vt talis consensus non suffi-
ciat ad traditionem corporum, non præiudicando
diuersam materiam, & formam, sed declarando
ipsos contrahentes inhabiles ad sic clandestinè
contrahendum, vt etiam Ecclesiâ reddidit consan-
guineos intra quatuor gradum inhabiles ad
matrimonium contrahendum, cap. non debet, de
consanguin. & aff. Similiter & nullam decre-
uit esse professionem ante decimum sextum an-
num emissam, cap. ad nostram, de regn. item ius
ciuile prodigum, & pupillum inhabiles fecit
ad contractus celebrandos, nisi sub certā
formā, l. 1. §. i. ff. de curat. furiosi, l. pupillus,
ff. de reg. iur. Potest enim ius posituum
ratione publici boni aliquas personas inhabi-
les facere ad contrahendum, adeo quidem;
vt si ita, vel ita non contrahant, nihil potius
agant irritato actualiter gesto, vt ad nihil va-
leat, nec adhuc obligationem naturalem produ-
cat, quia consensus ipse naturā alis contrahentium
subiicitur legi, & qui reprobatur, non potest firm-
pliciter dici cōsensum: vnde Ecclesiâ reclè irrita-
uit consensū clandestinè præstitū, adeo vt nec in-
ramento firmata talis coniunctio subsistere pos-
sit; quia tale iuramentum esset vinculum iniqui-
tatis, quia interdicto matrimonio, cederet super
te naturā turpi, quæ est coniunctio concubi-
naria; quod Princeps etiam secularis in contra-
ctibus profanis facere potest, irritando pro-
fus consensum. Docent Basilins, & Sanchez vbi
proximè, Barb. de offic. Parochi. 2. part. cap. 21.
13.
Dissoluit
TK DVBI
TANDI RE
1106

de in posterum, alleg. 31. Diana pluribus relatis, *p. tract. 1. res. 33.* Idem dicendum est, quod contractus præscribitur forma præfixa, sub qua celebratus valeat, & aliter non sustineatur: tunc si forma non fuerit, omnino nullus est, etiam attento iure naturali. Primum quia aliter datus consensus nullus est, secundum leges, quæ illum nullum absolute reddunt. Deinde quia contrahentes cogitantur de tali contractu celebrando, & non de alio negotio: quare si non valet ut talis contractus, non potest sustineri ut simplex conventio, ut pro expositione legis *1. §. si quis 2. ff. de verb. obl. docuerunt res magis Primarij nostri, Valentia lib. 2. Illustr. tract. 3. cap. 4. à princip.* D. Ramos in *l. inter gentes, §. sed cum nulla, ff. de pactis*, D. Retes in *tract. de obligatione naturali, in sect. 2. num. 21.* Nec obstat, Ecclesiam non posse mutare quæ sunt iuris naturalis, præcipue sacramenta, ut suprà probavi per ratione dubitandi. Quæ difficultas adeo gravis est, ut plures PP. in Concil. Trident. putaverint, Ecclesiam non posse irritare matrimonia clandestine recepta, ut refert Spondanus in *continuat. Barrovi, anno 1563; num. 39.* Sed dicendum est, sine ulla mutatione iuris naturalis potuisse Ecclesiam irritare matrimonium clandestinum, reddendo inhabiles personas, quæ ipsius iurisdictioni subsunt: & licet mutare non possit materiam sacramentorum, reddendo nullam, vel illegitimam, quæ à principio fuerat legitima; potest tamen hoc facere in contrahentibus, qui magna ex parte pendunt ab actionibus moralibus, quas Ecclesia in suis subditis impedire potest. Unde cum matrimonium incipiat à contractu, potuit Ecclesia eius materiam mutare, & per consequens impedire sacramentum. Nec substantialia sacramenti mutata fuerunt, veluti materia & forma, & minister, quod Ecclesia facere non posset, ideoque ea multo minus fecit: sed quia con-

trahentium consensus in contractu, qui ad rationem sacramenti elevandus est, potestati Ecclesie subditur, ut Principi seculari subicitur in contractu merè seculari, aliter præstitum consensum nullum declaravit: quo solera subducta, & deficiente consensu, qui est matrimonij radix in esse contractus, deficit & contractus, & per consequens sacramentum. Deinde ut lex civilis quasdam personas inhabiles reddat ad contrahendum ex iusta causa, quam prævidet, etiam non sit merè naturalis: sic lex Ecclesiastica potuit inhabiles ad contrahendum reddere eos, qui nolunt matrimonium contrahere coram parochis & testibus: sic Sanchez ubi proximi, noster Basilus, parum in effectu discrepans, licet dissentire voluerit, *lib. 5. de matrim. cap. 4.* alij, quos sedulo refert Barbosa de officio parochi, *cap. 21. & de potestate Episcopali 2. part. alleg. 32.* Diana *part. 7. tract. 1. res. 15. & sequent.* Darts in *30. quest. 5.* Nec obstat augmentum dubitandi rationis deductum ex dicta lege non dubium, *C. de legibus*, pro cuius solutione discrimen est constitutum inter enim casum in quo lex tantum aliquid prohibet pena statuta, & inter eum, in quo irritat actum in contrarium gestum. Primo casu actus de facto celebratus subsistit, in *l. 1. C. de secundis nups.* secundo verò casu ipso iure nullus est, ut in *l. 4. l. 6. C. de incestu nuptiarum, l. vnic. Cod. si quacunque prædictis, l. vnic. C. de incestu nuptiarum, l. cum qui 18. Cod. ad l. tol. de adul. docent Arzobidos Vinsius *lib. 1. selecti. cap. 1.* Hunnius ad *Trent. canon. 1. disp. 6. q. 1. 4. & disp. 11. quest. 18.* Caldeira *lib. 2. de error. cap. 1.* Unde licet matrimonium clandestinum prohibendum esset in præfati textu; & aliis suprà citatis, tamen cum pena tantum apponita esset, non verò clausula irritans adiecta, ideo matrimonium de facto celebratum valebat, usque dum per Concil. Trident. irritum declaratum fuit.*

TITVLVS IV.

De sponsa duorum, & sponso duarum.

CAPVT I.

Augustinus ^a De fide passionis & consensus.

DVOBUS modis dicitur fides passionis, & consensus: si aliquis alicui mulieri fidem fecerit passionis, non debet aliam ducere; si aliam duxerit, poenitentiam debet agere de fide merita: maneat tamen cum illa, quam duxit; non enim rescindi debet tantum sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus, non licet aliam ducere: si autem duxerit, dimittet ipsam, & adheret uxori priori. Est autem fides passionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quod eam ducet, si permiserit ei rem secum habere, vel etiam pro consensu: fides autem consensus est, quando etiam si non stringat^d manum, corde tamen & ore consensit ducere, & mutuo se concedunt unus alij, & mutuo se suscipiunt.

NOTÆ.

E ^a *Augustinus.* Ita etiam legitur in 1. collect. sub hoc titul. cap. 1. & in cap. fin. 27. q. 3. Sed inter opera Magni Doctoris Augustini non reperiti verba hæc, iam notantur Cuiac. & An. Augustinus in presenti: quare vel sunt alterius Augustini, vel ipsius Doctoris, sed in opere nondum excusio.

^b *Quam duxit.* Quia sponsalia de futuro soluntur per matrimonium de presenti, vt expressum supra in cap. de spons.

^c *Promittit.* De futuro videlicet, vt probatur in cap. de spons.

^d *Stringat matrum.* Non solum apud Hebræos, verum etiam apud Gentiles manus dexteras cōferebant, qui matrimonio iungebantur, vt liquet ex cap. 7. Tobie, & ex Xenophonte lib. 1. rer. Græc. Vnde Claudianus in epitalamio *Idy & Sirena:*

Tu dextram, & flexa viri, dextramque puella

Tradis, & hic vltro sanctis connubia dūlis:

Vinit concordæ, & nestrū discite munus.

Tertul. lib. de veland. virginibus, ibi: Si autem ad desponsationem velantur, quia & corpore, & spiritu masculo mixta sunt per osculum & dexteras, per quæ primum resignant pudorem spiritui. Vetere

res enim, vt inquit Suidas, in pactis conuentus oscula præbere, & dexteras porrigere solebant, quia hoc, vt ait Tertul. in lib. de prescript. signum est concordie, & fidei: vnde Aristophanes aiebat: *Osculare me, & porrigere dextram.* Hinc illud Ciceronis lib. 7. epist. ad Atticum, ibi: *Vbi sum ille densa dextera?* Donatus ad illud Terentii in Andria, ibi: *Hanc in manu dā;* scribit legitimas nuptias per manus coniunctionem confirmari. Inde apud Romanos matrimonium celebrabatur per conuentionem in manu, vt probatur supra in cap. 2. de sponsalibus. Veteres enim, vel in amicitia concilianda, vel in fœdere ineundo, vel in adstringenda fide dexteras iungere solebant, vt ex Eutachio, Aristophane, & aliis probat Didis Saluagnius ad Ouidium in Ibin, vers. 527. rationem assignantur Seruius ad lib. 2. Aneid. his verbis: *Iungere dextas maiorum salutationem fuisse.* Cuius causam affert Varro, Callimachum sequutus, asserens: *Omentum eorum honorem dextra constitisse virtutis.* Quamobrem hac se venerabantur corporis parte. Plinius lib. 11. histor. cap. 14. Inest, inquit, & aliis partibus quedam religio, sicut dextra oculis, auersa appetit, in fide porrigitur. Latè illustrant Philipp. Cænet. hor. success. cent. 2. c. 46. Mendoza in Viridario lib. 8. Saturn. cap. 3. & nos aliqua diximus in cap. final. de iur. calum.

CAP V T II.

Ex a Burch. lib. XIX.

Accepisti illam vxorem, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima: & xl. dies in pane & aqua, quod ^b carenam vocant, cum vii. sequentibus annis pœnitæas.

NOTÆ.

^{1.} **B** *Burchard lib. 19.* Titul. de fornicatione, vt habetur in 1. collect. sub hoc titul. cap. 9. Sed rectius ex Pœnitentiali Romano, titulo de fornicatione, vbi reperitur textus hic, & à quo transcriptus illum Burchardus. De auctoritate ipsius Pœnitentialis, plura congescit Sauay in Pœniopl. sacerdot. cap. 1. lib. 7. in appendice, §. 32. De Decreto Burchardi, non nulla adduxi in apparatu ad hæc commentaria.

^{2.} **CARENA** ^{QVID.} *Carenam.* Lepida est huius vocis interpretatio Glossæ in presenti, quam sequitur Oldendorpius. Vulgare, inquit, est Italicum, aliàs Longobardorum: & dicitur Carena, à carentia hominum, vel etiam cibariorum; nam in illis 40. diebus includuntur in aliquo loco secreto iuxta Ecclesiam, vbi non habent consortium hominum. Contius carenam sic dictam putauit, quasi caninam, quod pane & aqua vescerentur, non vt ceteri homines, aliis cibis. Filescus de Quadrag. cap. 4. corruptam vocem esse existimat, ita vt à quadragesima deriuata sit, à qua formatae sunt voces, populo ita balbutiente, *Carentia, Carena, & Carina*, olim enim propter grauiora trinita coeperunt laicis iniungi solennes pœnitentie, & cap. penult. & vltimo, 50. distict. cap. fin. 26. q. 6. dicemus latè in cap. 1. de pœnit. & illi quibus iniungebatur pœnitentia per 40. dies, ieiunare in pane & aqua tenebantur, & hæc pœ-

nitentia dicebatur Carena: quo modo accipitur passim in Pœnitent. Romano, & in can. 17. & 19. Concilij Salegust. apud Ivonem p. 13. Decreti, cap. 185. & vbi §. & in cap. accusasti, de accusis, apud Alexandrum II. in epistol. ad Clerum Vulturniensem, relatum ab Ivone p. 10. Decreti, c. 16. apud Cæsarium lib. 4. cap. 37. Miles quidam Bonnensis, Henricus nomine, tempore quodam quadragesimali carenam fecit apud nos. Et lib. 5. cap. 42. meminit quorundam qui pœgrinati sunt in Sanctum Remigium, & de vno illorum ita ait: *Cum alter quidam miles, Gundolphus nomine, vir nobilis, de villa: esslingen vrinodus, suscepit carenam, tempore Capituli Generalis Cisterciensis ire proponeret.* Etiam dicitur banitum ieiunium, vt notatur Seuericus Binus in not. ad. Concil. Salegust. Zerda in aduers. cap. 44. num. 8. Ant. August. in not. ad panitent. Roman. tit. 1. cap. 34. Acuna in cap. qui verò, 50. distict. Sauay in pœniopl. sacerdot. lib. 7. p. 1. §. 32. Iulius Lavotus de lubileo, p. 2. cap. 10. num. 37. Theoph. rom. 10. in Rosa meridiana, pag. 475. à Theutonicis vocem hanc cepisse docetur in Pœnitent. Roman. tit. 2. de homicidio, cap. 34. vbi ita legitur: *Ita sciendum est tibi, vt pro psalmista 40. dies in pane & aqua quod Theutonice carena vocatur, cum septem sequentibus annis paniteas.* Et ita carena in presenti propriè accipitur pro ieiunio 40. dierum.

COMMENTARIUM.

3. **E**X his duobus decisionibus sequens deducitur assertio: *Contrahens matrimonium viuentis primæ uxore, relictiæ secundæ, cum priore cohabitare debet, & publicè in Ecclesiâ panem suum facere.* Probat nam textus in Concil. Nicæno. *can. 14.* ibi: *Nemo debet duas uxores ducere, & qui hoc fecerit, si fuerit sacerdos, prohibetur ministerio sacrificandi, & communione fidelium, quousque ecclesiæ deinde secundam, & debet retinere primam.* Et *cap. an non 24. q. 3. cap. de coniugali 27. q. 2. cap. cum per bellicum, cum quatuor sequentibus 34. q. 1. cap. videtur 35. q. 6. cap. quædam de diuoritiis.* Synodus Romana sub Eugenio II. & Leone IV. *can. 37.* ibi: *Nullo licet tallo tempore duas habere uxores.* Ioannes VII. *epist. 198.* Subueni, ut nullus propriam relinquat uxorem, & illa viuentis alteram sibi facere præsumat: nec liceat ei vltio tempore duas habere uxores. Nicolaus I. ad consulem Bulgar. *cap. 51.* ibi: *Duas tempore vno habere uxores, nec ipsa erigo humana consuetudo admittit, nec lex Christianorum illa permittit.* D. Iudorus *lib. 2. de offic. Eccles. cap. 19.* ibi: *Quod autem non vni & multis, sed vni & vni copulantur, ipsa prima diuinitus facta consuetudo in extimam est.* Ambros. *lib. 1. de Abrahamo: Quia non licet tibi uxore viuentis uxorem ducere.* Canon 48. Apost. Concil. Illiberit. *can. 8.* Trid. *sess. 24. de reformatione. in princip. & cap. 1. l. 1. ff. de his qui non aut. infam. l. 2. C. de incest. nupt. l. qui duxit 8. C. ad l. Iul. de adul. 5. affirmat, infest de nuptiis. l. 4. C. quoniam apell. in Theodol. Illustrant vltra congestos in presenti à Barbosa, Bellarminus *rom. 2. contra. lib. vni. de matrim. cap. 10.* Transmissa de polygam. q. 6. cum sequente. Basil. *lib. 7. de matrim. cap. 49.* Kochler in *fac. hist. con. 1. cap. 81.* Iustellus in *notis ad canones Eccles. vniuers. fol. 191.* Petrus Gregor. *lib. 1. parit. tit. 5. cap. 1.* Vighel in *method. iur. Canonici. fol. 460.* Torreblanca de *spirit. lib. 2. cap. 15. fol. 3.* Fornerius *lib. 2. rer. quid. cap. 22. & 23.* Giottius de *iure bel. lib. 2. cap. 5. num. 19.* Ambian. ad Terrul. de *exhortatione casti. cap. 5.* & de *monogamia passim.* Iodocus Coccius *rom. 2. thesauri. lib. 9. art. 2.* Ant. Augustinus in *epistol. iur. lib. 29. tit. 18.* Baronius in *apparatu. num. 65.* & *anno 120. num. 30.* & *anno 170. num. 11.* Mendoza *lib. 2. Concilij Il. liber. in can. 10.* Fragofo de *regim. Christ. Reipub. p. 3. lib. 1. disp. 27. q. 4.* Aloix in *notis ad vitam sancti Polycap. cap. 4.* Humois in *encyclap. tit. 10.* Vrsellæbae. *disp. 6.* Gazæus in *not. ad Cassianum collat. 17. cap. 11.* Bronchorst. *miseric. ceni. 1. assert. 99.* Costanus de *spensal. fol. 2. & 37.* Atoles de *iure conub. cap. 4. P. Faber lib. 3. senest. cap. 11.* Borel. *rom. 2. decis. tit. 1. num. 16.* Beyerlink in *Theodoro. verbo Matrimonium.* Villadiego in *l. 2. tit. 6. lib. 3. fori.* Didæus Perer. in *l. 3. tit. 1. lib. 5. Ordin. Matienzo in l. 5. tit. 1. lib. 5. Recopil. gloss. 1.* Antonius Mathæus de *crimine ad lib. 48. l. andellus. 7. num. 3.**

4. Sed hæc assertio ita illustrata difficilis redditur ex eo, quod in sacra pagina satis proditum est, Patriarchas, & alios sanctissimos viros plures uxores habuisse vno eodemque tempore; siquidem Abrahā habuit Sarā, Agār, & Cethuram, *Genes. cap. 16. & 15.* Iacob. Liam, Rachel, Balā, & Zelphā, *Genes. cap. 29. & 30.* Helcanā, Annā, & Phenemā, *lib. 1. Regum,*

cap. 1. Moyses Æthiopiā, & Sephorā, *Exod. cap. 2.* Numer. *cap. 12.* Dāuid sex uxores habuit, & concubinas decem, *lib. 2. Regum. cap. 3. & 10.* Salomon uxores septingentas, & concubinas trecentas, *lib. 3. Regum. cap. 11.* Abias uxores quatuordecim habuit, *lib. 2. Paralip. cap. 13.* Gedon plures habuit, ut refertur *cap. 8. Iudicium.* Eundem vsum polygamie apud varias nationes inualuisse facile constat; siquidem apud Thracæ tribus, aut quatuor, immo triginta uxoris copulæ mos erat, ut testatur Heracles de Getulis Libyæ populis. Idem de Iudeis refert Iosephus *lib. 17. antiquit. cap. 2.* Aroisens *disp. 4. tit. 1.* ubi subiicit Herodi uxores eodem tempore fuisse nouem: apud Numidas & Mauros quisque pro opibus quamplurimas uxores habet: nec dissimilis consuetudo in Africa circumferatur, si Herodotus, Diodoro, & Iosepho credimus, ibi: *Patermus mos erat, ut simul plures haberemus uxores.* Idem de aliis pluribus nationibus refertur Tiraquel. in *l. 7. commun. Alex. ab Alex. f. 1. per. gen. cap. 24.* Menochius *lib. 2. de arbit. l. 1. §. non. 420.* Maluenda de *Anicristi lib. 6. cap. 30.* Beyerlinch *rom. 2. verbo coniugium. P. Gregor. lib. 10. §. mag. cap. 1.* Transmissa de *polygam. q. 9. cap. 1. per totum.* & Imperatorem Valentinianum alieum duxisse uxorem priore superstitē, nec repudiā, & ut laici possit videri facinus & ne petpetratum, legem tulisse per quam cuius liceret duas simul habere uxores, refertur Socrates *lib. 4. cap. 26.* Paolus Diaconus *lib. 1. cap. 2.* ibi: *Dudum laudante uxore sua pulcherrimam Iustina, sibi eam solam in matrimonio, legesque propter illam concepit, ut omnes qui voluissent, impune bina matrimonio suscipere.* Ex eis probat Doctæans ad *Tacitum lib. 11. sel. §. 99.* Ergo non recte in presenti docetur, nemini licere vno, eodemque tempore duas simul habere uxores.

Qua difficultate non obstante vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, legem Monogamie, non solum iuris positici, canonici, & civilis esse; verum & à iure diuino provenire, ut constat ex *cap. 2. Genes. vers. 24.* ibi: *Relinquit homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Et *cap. 19. Matthæi. vers. 4.* ibi: *Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculinum, & feminam fecit eis, & dixit, propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna.* Quæ verba in alium sensum retroquenda non sunt, ut nemo contendit Caietanus exponens illa verba D. Pauli 1. ad *Timoth. cap. 3.* Operet Episcopum esse vni uxoris virum; eum eo in sensu à Patribus Ecclesiæ communiter accipiuntur. D. Chrysostr. *homil. 63.* in *Matthæum*, ibi: *Verum etiam, quia iussu, quod vni vni coniungatur, non si voluerit alterum etiam duci uxorem, vni vno creato multas conformasset mulieres: audi quomodo dicit, qui fecit à principio masculinum & feminam.* D. Hieronymus in *eodem cap. 19. Matthæi*, ibi: *Hoc in exordio Genesius scriptum est, dicendo masculinum & feminam; non enim ait, masculinum, & feminam; quod prius repudiare rebus: sed masculinum & feminam, ut vni coniungis consortia netheretur; & dixit, adheret uxori suæ, non quatuor.* Theophylactus ibidem *Ossendit apud & legislationem eius, qui nos à principio formasti, esse monogamiam, ab initio vnam coniungit Deus viros, &que ita non oportet vnum virum coniungi multis.* D. Ambrosius, Prospæ Aquil

5. POLY-
GAMIA EST
PROHIBITA
A IURE DE
VINO.

INSTRU-
TUM TRA-
DITA AS-
SERTIO.

Aquitanicus, Tetrallianus, & alij, quos refert Iodocus ubi *supra* : & D. Paulus cum de matrimonio agit, semper loquitur de coniugibus in numero singulari, ut *epist. 1. ad Corinth. c. 7. vers. 2. ibi: Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habet, & unamque suam virum. Et vers. 17. Aliigenis ei uxori, nisi querere solutionem. Et ad Roman. 7. vers. 3. vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro. Et 1. ad Corinth. 2. cap. 7. vers. 10. Ibi autem, qui matrimonio iuncti sunt, precipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, vivere inuptam, aut viro suo reconciliari. Et vers. 39. Atque diligita est legi, quantum tempore vir eius vivit, quod si dormierit vir eius, libera est a lege; cui vult, nubat. Unde iussit, nec summum Pontificem posse in hoc impedimento dispensare, ut pluribus relatis docet Leandrus de *matrim. disp. 18. §. 8. 9.**

6. Iste etiam civilis polygamia, polyviriamaque prohiberi certum est; nam apud Athenienses Ciceronis lege sanctum fuit, ut una deum esset unus vxor, auctore Athenzo lib. 13. *dynast. §. 10.* ubi obicit etiam eorum sententiam, notat, quod Socrati duas uxores fuisse crediderunt, in quorum numero Aristoclem existeret scribit Diogenes lib. 1. *allogr.* Samuel Petrus ad ius *Atheniense lib. 6. tit. 1.* Romani etiam Indis & aliis polygamiam prohibuerunt, *l. nemo, C. de iulair, Novit. 79. Iustis, §. 1. Iustis, Instit. de nupt. l. 2. C. de incest. nupt. l. 18. C. de adulterio, §. 1. quoniam si quis vna nuptas in eodem tempore constitutas habuisset, notabatur infamia, ex Praetoris edicto, l. 1. §. de his qui non infam. l. 1. C. de incest. nupt. l. 1. cum qui 18. C. de i. iud. de adul. l. 1. §. mulier, §. de iur. datium, l. 1. C. de donat. ante nupt. Illustrant Doctores ad Tacitum lib. 1. fol. 599. Cicerus lib. 2. de iure belli, cap. 5. num. 9. Fomertus lib. 6. rer. quod. cap. 22. & 23. facit lex ut ex fratribus, §. de cond. inst. iuncto Pinello lib. 2. *secl. cap. 5. l. 1. de d. iero in 1. ad Timoth. Olim pagani, & Indis cum duabus, tribus, & pluribus uxoriis coniungebantur lege matrimonio; nam vero leges Imperatoris prohibent duas simul habere uxores. Rerum suarum amissionem pledebantur ex Albalatici Regis edicto apud Cassiodorum lib. 9. *epist. 18.* & ita contrabantur secundas nuptias adulterij poenae tenet docuerunt Menochius de *arbitr. lib. 1. cap. 420.* Theophilus in d. 4. *assensu*: in iud. & in iud. perpetrare, constat ex d. l. cum qui duas, & defendit Antonius Marth. de *crimin. ad lib. 13. Pandect. tit. 3.* Nec vero indicio publico polygami non damnetur, tamen quia lex factum notat, & ipso iure sunt infames, d. l. cum qui *restituunt*, dictionem non habent aliter acque fures, & raptores, quorum testimonia recipiuntur, nisi sententia iudicis sint condemnati, l. 5. §. de his qui notant. infam. l. 1. *palam, §. qui in adulterio, §. de iur. nupt. Nouissime* sunt mortis poenam in Germania sancit Carolus V. *constit. crimin. art. 121.* refert Collerus *discif. 176. num. 78.* Apud Frigios fustigatio impositur cum relegatione. Ant. Martheus ubi *supra*: apud nos variae poenae legibus patris statuta fuerunt in l. *final. tit. 17. part. 7. l. 2. tit. 1. lib. 4. feri §. 6. tit. 5. lib. 3. ordin.* Et olim viderat fuisse ea poena, ut cindenti ferro in fronte imperatoris secundam nobilitatem littera P; quamvis enim in d. l. 3. tit. 1. lib. 5. *ordin. l. 5. tit. 1. lib. 1. Recopil. dicatur*, innotandum esse litteram Q, credo tamen errore typographi, innoto**

modo Q pro P, posuim fuisse, & Reges nostros statuisse ut prima littera huius delicti pol, gamia, quae est P, innotetur frontibus eorum. ut ex lege Khemia calumniator littera K, furi littera F, innotebantur, ut dicemus infra in *cap. ad audientiam, de crimine falsi* quoniam non innotebat littera Q ante in 4. 2. *cap. 7. 13.* Didacus Perez p. 2. in d. l. 6. *ordin. Gomez in l. 20. Tauri, num. 27.* Vela de delictis cap. 7. ex eadem ratione pro littera P, legunt B. hodie tamen cum delictum hoc ponatur ab Inquisitoribus haereticis praenotatis, rei huius criminis in publicam dicuntur suggestionem, ubi lenius abutuntur suspicionem, mitra infami capiti eorum imponitur, fustibusque caduntur, & ad cruentes per quinquecentum damnantur. Romae vero abutunt de velamenti, & torurae subilectum; quia cum permittunt ibi habere Catholici cum haereticis, maior datur suspicio, an mali fenserint de sacramento, potuerintque licere Christiano duas simul habere uxores. Quae ratio cum cesset in his Hispaniarum Regnis, ideo nec torurae subilectum super intentionem, nec iuramentum de velamenti, sed de leni: circa praxim videtur, & modum procedendi in his causis, adnotandum est omnino Transiit in tractatu de *pol. gam. & polyviri. Illud omnino obferendum est, huius delicti positionem priuatiu pertinet ad inquisitores haereticis praenotatis, nec iudicem laicum, vel Ecclesiasticum de eo cognoscere posse, ut late probant Scaccia de *iudic. lib. 1. cap. 11. num. 55.* Farinacius de *heresi §. 86. §. 1. 2. 9. Soula in aphorism. Inquis. lib. 1. cap. 2. num. 7.* Carena de *officio Inquis. l. 2. tit. 14. de iudiciis, §. 17. & tit. 12. de sterilit. §. 1. 5.* Transiit de *polygam. 3. p. §. 1.* Thomas Velbene de *officio Inquis. 2. p. dist. 109.* Ratio est, quia cum ex hoc delicto oratur suspicio vehementer, vel lenis, saltem haereticis, & haec suspicio non tollatur nisi per aburatumnem, cap. ad *abolendum, §. illis quoque, de heresi, l. 1. cap. super eo cap. accusatum, eod. tit. in 6.* haec aburatio debet fieri citam Inquisitoribus, quia ipsi sunt indices priuatiui, non solum contra haereticos, verum & contra suspectos etiam leuiter in *hides cap. accusatus in priuatiu, cap. de officio, d. b. reuicet in 6.* Farinacius de *heresi §. 86. §. 3.* Paramus de *origine Inquis. lib. 3. §. 10. num. 59.* Diana p. 4. *tracl. 3. resol. 4.* Carena 2. p. tit. 9. §. 2. Soula de *sterilit. tit. 12. ap. 1. num. 2.* & contriten- tes hoc delictum polygamiae sunt suspecti de *hides, q. 1. in male videntur sentie de Sacramento in tressonij, ut docent Menochius de *arbitr. ca. 420. num. 214.* Ricenilis de *iure person. cap. 11. lib. 5. num. 19.* Barb. de *perest. Epist. 1. p. allegat. 4. 1. quart. de sponsalibus 2. p. cap. 7. §. 3. num. 6.* Didacus Perez in l. 3. tit. 1. lib. 5. *ordin.* Cotierrez lib. 2. *pract. §. 8.* Gomez in l. 20. *Tauri, num. 20.* Sanchez lib. 1. de *matrim. disp. 80. num. 1.* Bobadilla lib. 1. *poliz. cap. 17. num. 152.* Martenzo in l. 5. tit. 1. lib. 5. *Recopil. gloss. 7. num. 3.* ideo index laicus de hoc crimine cognoscere nequit. Accedit consuetudo generalis Hispaniae, iuxta quam tantum Inquisitores cognoscunt de hoc crimine, ut testantur Decianus lib. 5. *tracl. crimin. cap. 17. num. 41.* Canera *q. crimin. de adulterio, num. 18.* Nathana in l. 20. *tit. 1. lib. 4. recopil. gloss. 12. num. 66.* Alfons de *officio fiscalis, gloss. 10. n. 398.* Diana *num. 4. tracl. 7. resol. 4.* Transiit de l. 3. §. 1. Facit declaratio summi Pontificis, quam re-**

ferunt

ferant *Soola in aphorismis, lib. 1. cap. 35. num. 18. Diana de iur. 7. res. 4. §. 1. Tancmiera d. lib. 3. §. 1. num. 3.*

Ratio verò, quare tot legibus ecclesiasticis, & civilibus improbatæ sit polygamia, provenit ex eo; nam talis pluralitas repugnat fini matrimonij, si finem vagis efficit concubitus, incerta quoque, & vaga esset proles; imò nec domestica societas sustineri posset, cum multa essent capita vnius corporis mystici; naò essi vnus dominus cōmodè possit habere plures servos, vnus tamen servus pluribus dominis servire commodè non potest, vt egregie docet C. Augustinus lib. 3. de doctrin. b. in fin. cap. 12. de bono coniug. cap. 17. turbaretur ergo procludubio in pluralitate vxorum tranquillitas, & pax domesticæ Reipublicæ; vxor namque focia est, non femula, & in domestica gubernatione principatum habens, vt considerat Chrysostomus in epist. ad Ephesios, hemil. 20. Omnis autem principatus, vt pax seruetur, suâ naturâ singularitatem amat. Probat Augustin. de bono coniugio contra Iovinianum, cap. 17. facillè enim inter ipsas vxores inuidia rixas producere, vt de vxoribus Abraham Sarâ & Agar scriptum est Genes. 16. de Lia & Rachele Genes. 30. de Anna & Phenena 1. Regum. 1. Prudenter ergo refert Gell. lib. 12. in fin. cap. 17. respondisse Socratem Alcibiadi interroganti, cur duas f. tret in domo vxores, his verbis: *Haec me domi decet tolerariam, quia in publico receptum est.* Quod etiam testitur Gell. de Euripide in Andromache, Accedit, nam qui contrahit secundum matrimonium viocente coniuge, nulliter contrahit, si quidem non potest tradere potestatem sui corporis, quam vno habet, iuxta illud D. Pauli 1. ad Corinth. 7. *Adulter sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Vnde polygamiam probem esse à natura docuerunt D. Thomas in 4. dist. 33. q. 1. art. 1. vbi Richardus, Paludanus, & Scotus, Bellarminus lib. 3. de matrim. cap. 11. Victoria in relect. de matrim. 1. p. num. 3. alij quos refert Arango in decis. moral. disp. 11. q. 1. quæ sententia accipienda est cum Thoma Sanchez d. disp. 7. o. num. 8. Basilio lib. 2. de matrim. cap. 49. Grotio de iure belli lib. 1. cap. 5. in polyuria, cum pluralitas vxorum repugnet fini primario matrimonij, qui consistit in liberorum procreatione, quæ omnino cessat, si vni vxori plures adhaerent vizi: polygamiam verò verius credo esse contrarium iuri diuino, & rationibus proximè expensis, non verò naturæ ipsius matrimonij, cum non ita eius fini primario repugnet, vt vnus vir plures vxores habeat: vnde apud varias gentes polygamiam inualuisse supra probauimus in ratione dubitandi, non verò polyuriam.

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa, quæ morti hæretici antiqui, inter quos Hermogenes, contra quem scripsit Tertul. polygamiam probauit; quippe cum Mahometz sustinebat tot vxores licere ducere, quot vnusquisque facultatibus suis sustentare posset, ab his steterunt nostri temporis notiores, inter quos in Germania Lutherus, in Gallia Calaisius, qui polygamiam ad peluim vsque tentant. Sed his fortioribus omis, quos docet refellit Bellarminus ubi supra, vt de fidei populo, id est vnum verum Deum colente agamus, disquitiendum est, an omni iure polygamia apud Hebræos fuisset

permilla, vel prohibita? Et ecce à mundi exordio vsque ad diluuium, nec Adam, nec vnus alius præter Lamech plures vxores habuit. Genes. cap. 4. vers. 19. qui idcirco reprehenditur à Nicolao Papa, vocaturque adulter in cap. 49. num. 14. q. 1. Post diluuium tamen cum pauci essent homines, & vita humana multum abbreviata, ex dispensatione diuina fuit lex illa monogamia abrogata, ac relaxata, & polygamia hominibus concessa, tum ad multiplicationem generis humani, tum ad propagationem populi fidelis, & cultus diuini, qui in sola familia Abraham, ac deinde in populo Israhelico residuus fuit, & ita pro consuetudine Hebræorum id receptum fuit, vt sentit Ioseph. lib. 17. antiqu. cap. 2. & exponit D. Augustinus in cap. 11. ciuitatis 23. q. 4. D. Hieronymus epist. 81. A. b. c. h. c. humil. 36. in Genesim, Saluimus lib. 2. ad Eccles. Cuthb. Ioannes Sarisbat lib. 4. *Olivera sine de magis curial. cap. 5. Tertul. de exortat. castit. cap. 6. & de monog. cap. 6. & 7. Iustin. Martyr. in dialog. Triphon. ac vt capte repetit D. Augustin. contra Faustum cap. 47. & lib. 3. de doctrin. Christianas 12. ardo ius erat, crimen non erat, & nunc propterea crimen est, quia ius non est.* Explicat L. Davis in 32. q. 4. vt in exemplis supra relatis. Sed hanc polygamiam licentiam, & libertatem genere humano iam factis propagato Christus Dominus planè aboleuit, primamque illam monogamiam legem primis parentibus inscriptam restituit, & renouauit, cap. 19. Matthei: prosequitur latius Spondanus in annal. sacris, fol. 108. Becanos in analog. cap. 16. q. 10. & cap. 21. conclus. 3. Pater Menuch lib. 2. pol. cap. 28. Baltha in cap. gaudemus, de diuinit. ex num. 19. Fragoio p. 3. de regim. Christiane Reipublice, disp. 22. §. 4. ad finem. Arniseus de iure conub. cap. 4. sect. 2. & in hac lege prohibente pluralitatem vxorum, rectè ponit cum Hebræis Doctores dispensare, quoniam hæc prohibitio non est de primis principis legis naturalis, seu de conclusionibus illis proximis, sed de remotioribus; præcipuè nam hæc non est propter dispensatio, sed impropiè, nimirum per mutationem materis iure supremi dominij; nam incommoda, quæ ex pluralitate vxorum naturaliter oriuntur, potuit ipse Deus sua prouidentia præuenire, & tollere.

Præsentis affectioni opponi solent textus in cap. vxor 33. q. 1. cap. si quis mulier 31. q. 1. cap. quædam, cap. qui dormierit, cap. concubuit, cap. si quis cum Nonera 27. q. 2. quod præsupponit 32. q. 7. quos opponit, exponitque Basil. de matrim. d. lib. 7. cap. 50. & de eis egi in can. 9. Concil. Miler. quare illis omisissis expendo contra supra tradita textum in 1. canonem 7. §. idem 8. §. canonem, diuid. in illis verbis: *Ergo nisi duo ventres, idem eris dicendum.* Ex quibus deducitur, posse dari casum, in quo quis decedat cum duabus vxoribus legitimis simul prægnantibus: ergo quia polygamia non est omni iure prohibita, Pro cuius textus expositione sciendum est, quod cum iure ciuili Romanorum matrimonium diuorū dimereretur, 1. 1. ff. de diuoritiis licebat superfluitate quoque coniuge ad alia vota transire, Lampria, in princip. l. penult. §. vxor. Leum vir 25. ff. de condit. & demonst. l. mulier 22. ff. ad Trebel. licet vxori non liceret intra annum alteri nubere, ne quæ de prole dubitandi daretur occasio, l. consensu 8. §. hac nisi, C. de repudiis: hæc illustrat Foetnet lib. 6. rer. quæd. cap. 13. per totum: vnde in d. §. item 8. eucloire

7.
TRADITVA
RATIO DI
CENDI

8.
DISSOLVT
VA DV
STANDI
RATIO

9.
EXPONIT
VA L.
COMMUNE
7. §. 2. ff.
COMMUNE
RATIO

euenire poterat, vt quis cum duobus vxoribus pręgnantibus ceciderat, & secundū legitimū du-

ctā: alios casus prosequitur Faber in eius textu rationali.

CAPVT III.

Alexander III. a *Salernitano Archiepiscopo*.

Licet præter solitum, & amplius solito multis simus, & magnis negotiis præpediti, & ita quod non sit vobis facile aliquorum consultationibus respondere, illā tamen speciali gratiā, quam ad personam tuam habemus, & fraternā cogimur charitate, quid leuiamus de his, super quibus nos consulit dil. tua, præsentibus literis aperire. Consulisti nos siquidem, verum si inter virum & mulierem, præstito, vel non præstito iuramento, legitimus consensus interuenierit de præfenti, copulā carnali non subsequatur, liceat mulieri alij nubere, vel si nupserit alij, & carnalis fuerit copula subsequuta, an ab ipso debeat separari? Consultationi tuę taliter respondemus, quod si inter virum & mulierem legitimus consensus interueniat de præfenti, ita quidem quod vnus alterum in suum mutuo consensu, verbis ^b consuetis expresso recipiat, vtroque dicente, Ego te accipio in meam, & ego accipio te in meum; siue sit iuramentum interpositum, siue non, non licet mulieri alij nubere; & si nupserit, etiā si carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & vt ad primum redeat, ecclesiasticā districtione compelli. Quamuis aliter a quibudam prædecessoribus nostris sit aliquando cō iudicatum.

NOTÆ.

1. a *Salernitano*.] Ita etiam legitur in prima collectione sub hoc tit. cap. 3. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 8. & in cap. 1. de cognat. spirituan. ubi extat alia pars huius textus. De diu. clesi. Salernitana egi in cap. 1. de offic. iudic.

b *Verbis consuetis*.] Significantiū consensus de præfenti, iuxta tradita suprà in cap. ... de sponsalibus.

2. c *Aliquando iudicatum*.] Variē hæc verba expomunt Coarct. 2. p. de matris. cap. 8. §. 3. & 4. Sanchez lib. 4. de legibus cap. 14. Barb. de iure. Eccl. lib. 1. cap. 2. x. nom. 61. Sed communis sententia placuit, videlicet aliquos prædecessores Alexandri III. ita iudicasse vt prinari Doctores, non verò publicē diffiniedo eam sententiam, sed in aliquo casu speciali, non ex cathedra ius proferendo, sed iudicando de facto secundum opinionem priorem; nec quomodo illi iudicassent, constat, cum in antiquis collectionibus nulla extet epistola, in qua Pontifex decreuit matrimonium ratum solui per consummatum.

COMMENTARIUM.

3. **I**n hoc textu, & in cap. final. hoc tit., deciditur quæstio satis vexata olim inter Doctores; an videlicet matrimonium ratum primò contractum, dissolueretur per consummatum postea celebratum, & ita secundum valeret. In qua quæstione aliquibus visum fuit, postetius matrimonium consummatum præferti priori ratō, illudque dissoluere; forsā moti ex eo, quod matrimonium ratum tantum dissoluitur per matrimonium spirituale, videlicet per ingressum religionis, cap. verum, cap. ex publico, de consensu, & per consequens per matrimonium perfectum, & consummatum. Deinde nam si vna, eademque res duabus personis vendatur, si secundo emptori tradatur, illius venditio præfertur, l. quærens, C. de rei vind. l. si auctorem, v. si duobus, ff. de publiciana, l. si a Titio, ff. de rei vind. l. 1.

C. de except. rei vendit. Quo etiam procedit in re pignori duobus obligata, & secundo tradita, l. pater, §. 1. ff. qui potius. Legitur similiter matrimonio duplici contracto illud præferri debet, in quo corporis traditio imerecessit. Vnde in Angliā, Mutinā, & aliis prouinciis, temporibus Alexandri III. inualuerat, vt matrimonium ratum dissolueretur per secundum consummatum. Facit textus in l. 1. C. de sponsal. ubi doctores, feminas vni desponsatas, aliis nubere non prohiberi. Sed contraria sententia verior est, quam definiunt Alex. III. in hoc textu, & in cap. 4. hoc tit. in l. collect. in illis verbis: *Vnde nos consilio dilectio tua, quid videlicet seruandum sit, & tenendum de muliere, quæ cum 1. vni viro desponsata, ab alio postea desponsatur, & cognoscitur. Sollicitudini tuæ præsentibus literis respondemus, quod licet quorundam Ecclesiarum consuetudo habeat, vt cum viro secundo debeat remanere, conuenientius tamen videtur, vt si vir & mulier ad aeternam aptam coniugio deuenerint, & ita mulier desponsata fuerit, quod vir mulierem in suam, & mulier virum in suam recipiat; licet postea ab alio desponsetur, & cognoscatur, debeat primo restitui. Et cap. 5. eod. tit. & in eadem collectione, ibi: Perro si qui vir & mulier pari consensu contraxerint matrimonium, & vir eā incognitā aliam duxerit in vxorem, & eam cognouerit, cogendus est secundam dimittere, & ad primam redire; quia quauis exinde sit diuersa quorundam sententia, & non eadem consuetudo Ecclesie; tamen tamen videtur, vt primam habere debeat, quam secundam, cum prima iuxta iudicium Ecclesie separari non debeat postquam cum ea pari voto & consensu matrimonium contraxit. Sane quomouens mulierem desponsatā, & a viro nondum cognita licet ad religionem transire, aliam tamen non potest vir ducere in vxorem, l. in c. 6. in eadem collectione, ibi: Super eo verò, quod ex tuis literis intelleximus, virum quendam, & mulierem de mandato Domini vtriusque sese iuicem recepisse, nullo sacerdote presente, nec arbitrio solemnitate, quam selet Anglicana Ecclesia exhibere; & aliam prædictam mulierem ante carnalem*

MATRIMONIUM RATUM NON SOLUTUM PER CONSUMMATUM.

carnelem coniugalitatem solentiter duxisse, & cognovisse. Tunc prudentia taliter duximus respondendum, quod si prius vir, & mulier ipsa pari consensu de presenti sese receperint, dicendo unus alteri, Ego te recipio in meum, & ego te recipio in meam, etiamsi non intercesserit illa solentitas, nec vir mulierem carnaliter cognoverit, mulier ipsa prius debet restitui, cum nec poterit, nec de-buerit post talem consensum alii nubere: si vero consensus talis inter eos non intercesserit sub verbis illis, quæ diximus, nec carnalis copula, etiam assensu de futuro praesente, secundo viro, qui eam postea traduxerit, atque co-noverit, debet mulier ipsa relinquere, & ab impositione prioris abstineret, in-venit prius viro penitentia de lesione fidei, vel violatione iuramenti. si dedit exinde fidem, vel præsens sacramentum: appellatio autem, si qua super his casu ab alterutra parte fuerit interposita, nisi appareat ab eo, cui causa est remota appellatione commissa, est devotissime debita deferenda. Innoc. III. in cap. final. hoc ritu. Et merito, nam cum in matrimonium de presenti pure celebratum, maneat indissolubile; inde nec per secundum consummatum dici potest: quare semper certum fuit, primæ desponsationi per secundam

non potuisse derogari, cap. desponsatum, cap. desponsatus 17. quest. 2. & licet ipso alia de futuro tollatur per sponsalia de prez. in 2, vt probatur in cap. de sponsalibus, id procedit, quia ex sponsalibus de presenti vinculum fortius nascitur, quod non datur matrimonio rito celebrato, & alio postea contracto, & consummato; nequidem quantum ad indissolubilitatem æqualiter vinculum indissolubile est. Et licet per ingressum religionis matrimonium ratum dissolvatur, id procedit speciali favore religionis, qui non consideratur in matrimonio consummato, immo nec in sacerdotio, vt probatur in d. cap. verum. Nec faciunt etiam exempla venditionis, & pignoris; nam in eis contrahens sequitur traditione potentius in ea res relinquitur, quam ex conventionem, quia realis traditio præcedit, et verò in presenti casu matrimonium raturum perfectum cum traditione celebratur, nec consummatum aliquid novi affert: unde non est in eo quid prævaleat, aut præferatur priori matrimonio. Nec etiam obstat dicta lex 1. Cod. de spons. quæ est accipienda de sponsis de futuro, cum quibus ritè & valde matrimonium celebratur, cap. scilicet ex literis, de spons.

CAPVT IV.

Idem a Iannensi Episcopo.

Tva fraternitas nos consuluit, quid de his agere debeas, qui desponsant aliquas mulieres, & processu temporis, antequam eas ducant, vel cognoscant, accipiunt alias vxores. Super quo vique tuæ consultationi taliter respondemus, quod si vir, & mulier sese recipiunt, expresso consensu mutuo de presenti, neuter eorum altero susperstite poterit ad alia vota transire, etiam possit ad monasterium transmigrare. Verum si inter ipsos non accessit consensus mutus de presenti, sed promissio de futuro, videlicet quod vterque dixit alteri, *Ego te recipiam in meam, & ego te recipiam in meum*, si alius mulierem illam desponsauerit & traduxerit, etiamsi inter primos iuramentum fuerit, sicut diximus, de futuro, huiusmodi desponsationis intuitu secundum non poterit separari matrimonium, sed eis est de violatione fidei penitentia iniungenda. De aliis vero, qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de presenti controuersiam mouent, & post ap. quam ante sententiam, vel cognitionem causæ ad Sedem Apostolicam interponunt, ap. pendente accipiunt alias in vxores, hoc arbitramur agendum, vt si amodò in tali casu duxerint appellandum, eis in Ecclesia publicè debes interdicare arctius, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium; & si contra interdictum Ecclesiæ ita publicè factum venire præsumptione, matrimonium iam præsumptuose contractum poteris irritare.

NOTÆ.

I. a **I**annensi.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. final. & integram litteram.

ram dedi in e de illis, de despons. improb. De Ecclesia Iannensi nonnulla notari in cap. cum inter, de elect. textumque hunc exponemus infra, in tit. de matrimonio contracto.

CAPVT VLTIMUM.

Idem a Mutin. Episcopo.

TVas dudum, &c. De consuetudine quæ diu in Mutin. obtinuit ciuitate, vt si quis iuraret in aliquam, & citra carnis copulam desponsasset, si consequenter desponsasset aliam, & etiam cognouisset, primo cognita adiudicaretur viro, non quæ prius exiuit desponsata. Et infra: Ne verò turpis sit pars quæ suo non congruit vniuerso, & Ecclesia Mutin. teneat humiliter, & obsequet quod beati Petri sedem, & suam Metro-polim

Tit. V. de Condition. appositis, &c. 109

polim sequi viderit, & docete, in matrimonii de cetero contrahendis illud te vol-
emus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus interuenerit
de presenti, qui sufficit in talibus iuxta canonicas sanctiones; & si solus defuerit, cetera
etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, & si personarum iunctio legitime cum aliis po-
stea de facto contrahant, quod prius de iure factum fuerit, non poterit irritari.

NOTÆ

1. a **M** Prim.] Ita etiam habetur in tertia col-
lectione, sub hoc titul. cap. unic. & in
cap. inas, de exar. ubi extat alia pars huius tra-
ctus. De Martiniensi Ecclesia & Martino eius Prae-
fule, cui missa est praesens decisio, egi in c. i. in

in distribuendis, de tempor. ordi. & textum hunc
exposui supra in cap. 5.

b **Desponsasti.**] Ita legendum est, non, du-
lum, ut habetur in hac 6. collect. & notauit
Cuiac. in praesenti; nam in hoc textu agitur de
sponsa de presenti ducta; non vero de futuro,
ut facile ex eius sententia constat.

TITVLVS V.

De conditionibus appositis in desponsatione vel aliis contractibus.

CAPVT I.

Ex Concilio a Africano.

VICVM QVE sub conditionis nomine aliquam desponsauerit, & eam postea
relinquere voluerit, dicimus quod conditio frangatur, & desponsatio irrefra-
gabiliter teneatur.

NOTÆ

1. a **A** Frangere.] Sic etiam legitur in 1. collect.
sub hoc tit. c. 1. & in cap. 7. in illo cap. ante-
cedenti 27. q. 2. & post Concil. Laetani. p. 6. cap.
5. non tamen reperitur hic textus inter canones
edictos à Iustello, sed cum varia fuissent Concilia
Africana, quorum meminit Cuiac. in cap. 1. de ha-
bit. Cleric. credo praesentem canonem edictum
fuisse in aliquo ex his Conciliis nondum excuso,
cum in tot collectionibus Concilio Africano scri-
batur; & in cap. 7. 27. q. 2. ita legatur, quod con-
ditio interposita non valeat, ex Concilio Africano
rebuatur.

conditione, non potest redhiberi dum pendet
conditio, quia non potest rescindi quod adhuc
non existit, l. Bonum 43. §. si sub conditione cum se-
quent. ff. de adit. editi. si seruo proprio libertas
relicta sit sub conditione, legatus vero sit pater,
si dies legati cedat pendente conditione, euanes-
cit legatum, quis non existit liber dum pendet
conditio, l. quæsum 91. §. 2. ff. de legatis 1. l. Iulian-
nus 86. §. cum veris, §. de condit. & demonstr. nam
cum libertas §. ff. quando dies legati, idcirco pendente
conditione interitum heredis est, l. si aulibet,
39. ff. de statulibetis, l. si i seruis 30. ff. de dona. ih-
ter. Ideoque qui debet sub conditione, ea pen-
dente debitor non est, l. sub conditione 16. ff. de
condit. indeb. l. qui promissi 48. ad. titul. docet la-
re Petrus Faber, Iacob. Gothofr. & alij in d. d.
16. q. 1. §. de reg. iur. item Petrus Fab. lib. 1. §. su-
mistr. cap. 19. cum duobus sequent. Sanchez lib. 5. de
matrim. disp. 6. Donellus lib. 8. comment. cap. 1. vbi
Ofual. littera B. & lib. 1. §. 11. vbi Ofualdus littera
A. Fachinus lib. 11. comment. c. 74. Antonius
Gomez lib. 2. variar. cap. 11. vbi plures Ayllon,
Acacios, Ripoll. in rubric. de condit. & demonst.
cap. 1. Morla in Emporio Iuris, titul. de rebus cre-
dit. q. 7. Pichardus & alij in §. ex condicionali. Instit.
de verb. obl. In nuptiis, etiam si sub conditione
contractæ sint, adeo nihil actum videtur, ve
nec publicæ honestatis impedimentum ex eis
nascat; ideoque si quis eam Maria sub condi-
tione initis sponsalibus. cum consanguineæ eius
pendente adhuc conditione de presenti matri-
monium contraxerit, cum secunda manere de-
bebit, cap. unic. §. final. de despons. inprob. in 6. &c.

COMMENTARIVM.

2. **V**igdo ex hoc textu sequens communiter
deducitur assertio: Quæcumque sub conditio-
nis nomine aliquam desponsauerit, & eam relinque-
re velit, insuper habet conditionem matrimonium
subsistit. Non est similis decisio in utroque iure
qua probari possit, eam tamen illustrat vltra con-
geitos in praesenti à Barbof. Sanchez de matrim.
lib. 5. disp. 12. Couarr. eod. tract. 2. p. cap. 3. mon. 12.
Bail. eod. tract. lib. 1. cap. 9. num. final. Medrano de
consensu contrah. cap. 16.

3. Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti
iuris consideratio: Quod pendet, non est, l.
de damno 169. §. 1. ff. de reg. iur. Vnde Philoso-
phorum axiomata est, condicionalia nihil ponere
in esse, idest quod pendet sub conditione, non
est, nec definit esse. Vnde homo emptus sub
D. D. Genzel, in Decretal. Tom. IV.

CONCLUSIO
TRADITUR
ET PROBATUR.

K si

si quis contrahat, si pater consentit, nisi eo consentiente ad nuptias celebrandas cogendum non esse, refertur Vbanus in *cap. super eo hoc tit.* quin si ipse deliberante parte nuptias contraxerit, eas ratas fore docet Brusel. *de condit. tit. 1. n. 12. fol. 97.* Igitur in præfenti male dicitur, pendente conditione non posse coniugem ab alio discedere, sed matrimonium omnino valere, neglecta conditione contra notatam actus conditionalis.

4. **CONDITIO**
HIC DICTIO
NITIO.

Quia difficultate non obstantia vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, omnia conditionis etymologia, quam latè prosequuntur Donel. *d. lib. 8. cap. 30.* Acacius Ripol. in *rubric. de condit. & demonstr. cap. 1.* Brusel. *end. tit. 1. in princip. sciendum*, inquam est, conditionem variè definiti ab Interpretibus. Azo ad *titul. C. de condit. infest. ita definitur: Quodam alius suspensio, cuius de futuro deficiens vel confirmatio pender.* Cardinalis in *cap. verum, hoc titul.* definit in hunc modum: *dictio appo-*
sita, vel subintellecta in dispositione, suspensio,
vel resolutio ipsam. Baldus in *rubric. de condit. & demonstr.* ita ait: *Dictio quodam, per quam*
dispositio habet in suo esse existentiam, vel de-
finitionem. Communiter à Donello & aliis suprà laudatis ita diffinitur, ut sit conditio, *Oratio,*
quæ omne quod agitur, in futurum eventum sus-
penderit. Quæ rectè, primò infertur, orationes illas, quæ non suspendunt actum, non esse proprie conditiones, *l. conditio 100. hoc titul.* veluti conditiones, quæ in præfens, vel in præteritum tempus constituentur, veluti: *Pro-*
missus centum, si navis in porta sit, si Titius Consul
factus sit; hæc enim orationes, si certæ sint, statim perimunt contrahum; sunt enim certæ, vel incertæ prolixius ex rerum natura, nec differunt effectum propter ignorantiam nostram, *licet ad præfens 37. cum dicitur sequentibus,*
de reb. hered. l. cum in secundo 16. vers. Multum,
& vers. Quod si, ff. de iustio suprà, l. infuturio 10.
§. 1. de condit. insti. l. 1. §. si tamen 11. de bonis li-
bert. §. conditorem 6. Insti. de verb. obl. l. 12. tit. 11.
p. 5. igitur donec sciatur, an vera, vel falsa sit conditio, non poterimus agere ex prædicta stipulatione, quia apud nos & respectu nostræ ignorantie, gerit vices conditionis, & appellatur quasi conditio, ut docet Cuiac. *lib. 1. diffin.*
Papin. in d. l. cum ad præfens 37. Sed eum reiecta ac-
ciderit, plenum est ab initio natam fuisse obliga-
tionem. In summa ad ius obligationis non est conditio, ad factum agendi habetur pro conditione; quia ad factum agendi attenditur scientia nostra, non ipsa veritas secundum rerum notitiam, *l. sed est 18. §. ult. de iudicio,* quam sic optimè exponit Donel. *in d. cap. 37. n. 2.* Ita docent, & hanc partem explicant Mantia *d. lib. 10. tit. 5. n. 1. Costa lib. 1. sect. cap. 1. & cap. 11. in princip. & in c. si pater, 1. p. verbo Eidem filio, n. 44. & segg.* Gregorius per textum ibi in *l. 1. & 2. titul. 4. par. 6. Molina d. tit. 1. diff. 106. circa priv-*
cip. Basil. d. lib. 3. cap. 1. num. 5. Gomez d. cap. 12. num. 64. Ripol. in d. rubric. cap. 1. ex num. 33. Do-
nel. lib. 8. cap. 30. Vnde exponi solet textus in l. si
ita stipulatus 120. ff. de verb. obl. iunctis Cuiacio,
& Donello ibi, Costa lib. 1. sect. cap. 2.

5. **DE CONDI-**
TIONE HIC
CELSARIA.

Ex dicta etiam diffinitione deducitur, orationes, quæ habent eventum necessarium, & non suspensibilem, non esse proprie conditiones, veluti, Si sol eras oritur, vel, Si celum digito non tetigeris, *loam sicut muris 17. l. sequenti, ff. de*

condit. indebiti, l. si impossibilis 7. cum sequenti, Dig-
gestis de verb. obl. l. si pupillus 9. §. 1. ff. de nouis, l. 17.
titul. 11. par. 5. & contractus sub illis celebra-

tus putus est, *l. necessarius 8. §. si ita, ff. de periculo & commodo: licet quoad solutionem aliquam dilationem contineat, l. quodcumque 45. §. non so-*
lum, ff. de verb. obl. iuncto Costa lib. 1. sect. cap. 17. Ex quo principio exponi solet textus in *l. huiusmodi 13. ff. quando dies legati cedat: iunctis*
Costa d. lib. 1. sect. cap. 18. Fabro lib. 4. consil. cap. ultimum, Benedicte Pinello lib. 1. sect. cap. ul-
timo. Inde etiam deducitur, conditiones, quæ tacite insunt dispositioni, non facere actum conditionalem, *l. conditiones 99. ff. de condit. & demonstr.* Inesse autem dicuntur conditiones, quando veniunt ex natura rei, non verò ex oratione, vel dispositione, *l. quod in verum 14. ff. de legat. 1. l. interduum 33. ff. de verb. obl. l. nec empirio 8. in princip. §. 1. ff. de contrahend. empirio,* veluti si vendatur, vel legatur parvus auxilla nondum editus, fructus ex tali fundo; inest enim conditio, si parvus edatur, si fructus nascatur. Aliæ sunt conditiones tacite, quæ insunt non ex natura, sed ex iuris necessitate, veluti si legatum relinquatur sub conditione si hæres scriptus adierit hæreditatem, *l. qui liberi 8. in fine, ff. de vulgari, l. hæc 3. ff. de legatis 1. l. 1. §. heredes 7. cum suis 54. l. si dies 21. in fine, ff. quando dies legati, quia necessarium est à iure ad valorem legati, ut hæres adeat, *l. omnia 32. §. de legatis 1. Similiter*
si magistratus tutorem dederit, sub conditione si fati dederit, non est casus conditionalis, num. 6. §. 1. ff. de iur. quia necessaria est satisfactio, iuxta principium tituli *de iur. iur. Insti.* Item si setno proprio libertas data sit *in usque in Domini potestate permanserit*, est etiam pura libertas, *l. setno 47. ff. de cond. & demonstr.* quia alieno seruo dicta libertas dari non potest, *l. tribo 39. ff. de manum. testam.* prosequuntur alia exempla Ripol. in *d. l. 1. ex n. o. Pinel. lib. 1. sect. cap. 16. Basilus de iur. lib. 3. cap. 2. n. 2. qui nonnulla parum apta ad tem. congruunt. Ratio autem quæ conditio tacita inherens non censatur talis, sed tantum reputetur qualitas rei, ut ait Ripa in *d. l. 3. ea est, quia conditio propria & vera ponit casum dispositionis contingenter, vel non ex dis-*
ponentium voluntate & oratione: sed hæc con-
ditio tacita, taliter inest actui, ut aliter valere non possit quàm si illa qualitas eveniat, ut ad eius va-
lorem necessitas est: ergo non pendet ad verum, quæ, nec substantiam conditionis habet, Donel. & Basil. ibi proximi. Sed quoniam conditionem non impoient qualitates hæc, asserunt tamen dila-**

tionem, ad eod quidem, ut quoniam stipulatio pura sit, vel legatum; nihilominus non debeat donec fructus, vel partus nascatur, *d. l. quod in verum 14. interduum, 73.* Hæc quidem dilatio non provenit ex voluntate disponentium, quia dispositio est pura, & de se apta statim producere obligationem, sed ex parte rei promissa, quæ donec nascatur, non est quod possit deberi, *l. cum certus 5. ff. de trib. & p. leg. ex empirio 1. §. ult. cum segg. ff. de alim. empirio* docent Costa lib. 1. sect. cap. 7. Brusel. *de condit. lib. 4. tit. 1. per totum,* qui inde exponunt textus in *l. 5. ult. ff. de condit. & demonstr.* *l. cum illud 20. §. 1. ff. quando dies legati 5. ap. in-*
stit. Insti. de legatis. Igitur proprie conditio illa est, quæ futurum eventum exspectat ex voluntate partium, ut definitur in *l. nominatum 34. §. 1. ff. de condit. & demonstrata.* Vnde tam potestati, quàm

quàm mixtæ, & causales, verò conditiones sunt, & actum suspendunt. *Id est qui heres 13 ff. de acquir. heredit.* potestatiaria conditio dicitur, quæ pendet merè ex potestate eius, cui addicitur, veluti, *Si Capitalium ascenderit*; vel negatiuè concepta, *Si non ascenderit*. Causalis est, quæ pendet ex euentu nature, vel ex facto tertij, vt dicitur in l. 1. de Titio 108. ff. de verb. obl. veluti, *Id ualeat ex Asia uenerit*; vel, *Si Titius uixerem duxerit*. Mixta est quæ participat ab utraque, habet enim aliquid à casu, & aliquid à potestate; veluti si Titio Consuli factò decem dederis, quam conditionem diuisionem præsuntit Uersel. *de condit. lib. 1. tit. 2. Sarmientus lib. 2. sect. cap. 3. ex num. 10. Spino in specul. testam. glossa 14. ex num. 12. Aut. Comes lib. 1. uariar. cap. 12. num. 60. ubi plures affert Aylon, Vuarrenus ad tit. de condit. instir. cap. 5. Parlatore. differtur. 147. Donellus lib. 8. commun. cap. 34. Menochius lib. 4. præsump. 183. Ripol. ubi supra.*

6. Cùm in dubio potius præsumatur actus pium, quàm conditionalis, quia semper illa interpretatio sumenda est, per quam actus ualeat, potius quàm petat, *l. querens, ff. de rebus dubis, l. quiritur 81. ff. de verb. obl. Castillo lib. 4. controu. cap. 55. num. 17. & cùm nullum verbum sit, quod præcisè importet conditionem, vt nōn possit aliter cēseri, si talis sit voluntas testatoris, l. Maria 44. ff. de condit. & demonstr. merè ex coniuncta pendet, quando disponentes uoluerunt effectum actus in futurum euentum consistere: quare de verbis, quæ inducunt conditionem, vel non, latè egerunt Barrol. in l. 1. ff. de condit. & demonstr. Menochius lib. 4. præsump. 175. Tuschus littera C. con luf. 583. Michael Grassus de success. §. legatum, quest. 58. Hieronima in l. 27. glossa 1. tit. 5. part. 5. Brunel. de condit. lib. 1. tit. 3. per totum, quibus communiter placuit, dictionem si, conditionem importare. *l. si ita, §. final. cum uisus, ff. de monast. testam.* Similiter & aduerbium temporis cum, quod relatum ad euentum de futuro importat conditionem, *l. qui promisit 25. ff. de condit. instir. l. stipulatio 38. §. inter 16. l. quodcumque 45. §. non solum, 3. ff. de verb. obl. Barb. de test. diffin. 75.* Illa tamen differentia notanda est inter has duas dictiones, si, & cum; quod prima importat conditionem per se, id est primò & principaliter, cùm sit modus frequentior inducendæ conditionis: secunda uerò per se & principaliter importat tempus, & propter incertitudinem temporis inducit conditionem, *l. 1. §. dies, l. heres 79. in princip. & §. 1. ff. de condit. & demonstr. & ideo quando in eadem dispositione apponitur dies conditionis, dictio cum, magis sapit naturam diei, quàm conditionis: exemplum extat in l. si quis legata 54. ff. de test. tit. ubi si testator protogauit diem legatorum uulgari modo, de quo in l. tali 39. ff. de legatis 1. ita. Omnia legata, quibus dies appositus non est, heres meus annua, prima, prima dies, id est, primo, secundo, tertio anno, non intelligitur prorogatum legatum ita relatum, cùm pubes erit; quia quantumuis incertus sit, est tamen dies, & magis ad temporis expressionem refertur, quàm ad conditionem: textus elegans in l. si à Titio 22. ff. quando dies legati.**

D. D. Gonzal. in Decretal. Tit. IV.

Succedunt alia aduerbia temporum, scilicet, quando, donec, quandoque, de quibus Bartolus in d. l. 1. num. 15. hanc tradit regulam: Quando apponuntur ad inchoationem actus, important conditionem, vt in l. sufficit 56. ff. de condit. instir. ubi si pactum fiat de non petendo, donec Titius Consul factus sit, est conditionale, adeò vt interim solum repeti possit. Cæterum si non apponantur ad inchoandum actum, sed ad illud hoiendum, important resolutionem conditionem, vel potius resolutionem dispositionis, veluti, *Lego illi quoad, vel donec cum filio meo morietur*; si incipit morari, & postea à filio recedit, resoluitur legatum arrium, *l. legatum 7. ff. de annis legatis, l. Gaius, §. ultim. ff. de condit. & demonstr.* idem etiam dicendum est de aduerbio temporis dum, quod idem significat ac donec, *l. uxor 30. §. uxor 5. ff. de legat. 3. l. si quis 8. ff. de condit. & demonstr.* notant Cotta lib. 2. sect. cap. 18. Richardus in §. ff. uxor 41. luffit. de leg. Araya lib. 1. obferu. cap. 6. num. 32. Aduerbium, quandoque, est etiam temporis, & significat si quando; ideoque facit conditionem, *l. cum pax 25. ff. de condit. & demonstr. l. quod pupilla 30. ff. quando dies legat.* Aduerbium etiam nisi, quantum sit relaxatum; tamen semper reddit conditionales vitimas dispositiones, *l. quibus 40. §. quidam Titio, ff. de condit. & demonstr. l. si decesserit 11. §. si fideicommissum, ff. de legatis 3.* Non tamen reddit contractum conditionalem in principio, sed resolutum, illum sub conditione, *l. 1. ff. de in diem adiectione, l. 2. ff. de lege commissa.* Differentie ratio est, quia dispositio testamentaria est imperfecta, & vt ita dicam, in fieri, donec morte confirmetur; & ideo licet sit pura, si postea adiciatur conditio resolutionis, hæc adiectio insinuat priorem voluntatem, & reddit eam conditionalem, tanquam si ab initio facta fuisset sub conditione; tamen enim censetur datum, quatenus non est ademptum, *l. aliquando 107. ff. de condit. & demonstr. l. legatum 10. ff. de adimend. legatis, l. parri 6. ff. quando dies legat.* Contractus uerò pure incipit, & ex eo partibus ius statim acquiritur, nec ad perfectionem amplius desideratur, quàm partium conuentio, si consensu perficitur, *l. 2. Digestus de obl. & ad. ergo resolutio a conditio, quæ finem respicit, non potest influere in principium contractus.* Aduerbium etiam ubi, si adiciatur verbo futuri temporis, & casui qui possit contingere, vel non, veluti si mulieri legatum sit, ubi ea nupisset, *l. si ita scriptum 45. §. vitima. Digestus de legat. 1. legatit tuos dies, vel quando, quæ importat conditionem* Bartolus in d. l. 1. num. 19. Eadem ratione in, & ad, quando tempus futurum designant, inducunt conditionem, vt in illo, qui legauit ad tempus liberorum, id est, si quando liberorum habebit, *l. si ita 51. §. 1. Digestus de legat. 1. l. solum 9. l. fuit 61. Digestus de condit. & demonstr.* Latius prosequitur alia uerba, quæ in vitimis voluntatibus & contractibus important conditionem, & per consequens, suspendunt actum, D. Ioseph de Retes in Academicis, ad tit. de verb. obl. 2. part. de condit. stipulat. princip. 2. per totum.

His suppositis apparet, actum sub conditione celebratum, non esse, nec definire esse.

K 2

EXPORT
TENS PRAS
SIBUS TARS
TVA

sed in suspensio omnino considerari, ut in exemplis adductis pro dubitanti. ratione, vnde merito difficultas iudicatur presens textus, quatenus in eo docetur, à matrimonio sub conditione celebrato non licere contrahentibus diffidere, sed potius insuper habita conditione, matrimonium irrefragabilitate tenere: quare varias interpretationes adduxerunt DD. suprà laudati: Bruffellus de condit. lib. 4. tit. 1. num. 4. accipit presens canonem, non de conditione, sed de modo; ita ut matrimonium sub modo celebratum, purè, & de presenti contractum videatur, nec modus spectetur, seu attendatur. Nec novum est, conditionem accipi, seu apponi pro modo, ut in l. Mania, ff. de manumiss. testam. l. Titio 70. §. 1. ff. de condit. & demonst. l. libere, §. Lucius, ff. cod. titul. l. final. §. final. C. de bonis que lib. l. si antequam, ff. de donat. inter, l. filia, ff. ad legem Falcid. Sed hæc interpretatio sustineri non potest, siquidem PP. Concil. Afric. vtuntur conditionis verbo in sua propria significatione, Innocentius, Butlius, & propositus in presenti, quos sequuntur Basilii suprà, num. final. Canisius in presenti, Couarr. d. cap. 3. §. 2. Gentilis de nuptiis lib. 2. cap. 11. accipiunt textum hunc de conditione turpi, quæ reicitur à matrimonio, nec illud vitiat, aut suspendit, ut dicemus in cap. final. hoc titul. Sed hæc interpretatio diuisionis vitio laborat; siquidem nulla in hoc textu mentio fit conditionis turpis, quare vetius credo, canonem hunc procedere in conditione resolutoria, seu resolutoria, cum videlicet matrimonium purè contractum est, & inter contrahentes conuentum, ut nisi certa quantitas dotis nomine detur, resoluitur; tunc enim cum putè & absolute de presenti matrimonium celebratum sit, ea conditio non potest illud dissolvere, aut resoluere, quia matrimonium perpetuum est, & perpetuum durat: & ita licet alii contractus, etiam purè celebrati, resolui possint sub conditione, non ita matrimonium, quod sua naturâ dicat

perpetuitatem. Facit Iuo Cator. epistol. 183, ibi: *Sponsio verò perennis seruata, vel violata non debet impedire coniugium, si sponsalia facta sunt cum consensu contrahentium.* apponens enim matrimoniu de presenti similem conditionem, tantum intelligit exigere obligationem, non verò eâ non adimplerâ consensum subtrahere, quem de presenti perhibuit. Docuit Vincentius, quem citat Ver-nardus in presenti, & sequitur Cuiac. linc. Condicio enim duplex est, iniciativa, & resolutoria; illa suâ existentia dat principium actui, l. conditio 100. ff. de verb. obl. §. omnis, infra. red. titul. hæc resoluit actum, & causam præcedentem reducit ad non causam. Exempla resolutorie conditionis extant in l. si res 5. ff. de contrah. emption. l. 2. cum sequent. ff. de in diem additione l. 1. cum sequent. ff. de lege commissoria l. 4. C. de pactis inter emptor. Ex his nonnulli actus conditionem iniciatiuam respiciunt, ut sunt actus effectiui, quia tradere flacim, & traditionem suspendere in euentu conditionis sunt contraria; contraria autem inter se non coeunt, ut ait Seneca de constantia capite 8. ideoque traditio, solutio, additio hereditatis, emancipatio, & similes actus non admittunt conditionem iniciatiuam, siue quæ suspendat initium, l. alius 77. ff. de reg. iur. vbi Gothofredus, & Dextus Faber: idem Faber lib. 2. semest. capite 22, hi tamen actus recipiunt conditionem resolutoriam, l. qui si debere 7. §. ultim. ff. de condit. causâ datâ, l. videamus 38. §. 1. ff. de vfufr. l. 3. l. stipulationem 21. ff. de iure dot. docet D. Ioseph de Retes de donat. cap. 16. Sunt alij actus, qui conditionem iniciatiuam recipiunt, veluti libertas, & matrimonium; licet enim matrimonium sub conditione iniciatiua contrahi valeat, ut dicemus infra in capite 5. non tamen admittit resolutionem, quia repugnat substantiæ matrimonij, ut ad tempus celebretur; siquidem continet in se perpetuitatem, & indiuulnam vite consuetudinem.

CAPVT II.

Gregorius ^a Chrysanto Episcopo Spoletano.

Cum sit proprium disciplinæ ab illicitis prohibere, & excessus culpas salubriter resecare, studiosè eius seruanda censura est. Nam si negligitur, cuncta in confusionem deveniunt, dum alter destruit quiddam eam custodiendo alter ædificat. Valentinus itaque presbyter questus est vobis, quia si Monachus monasterij, ipsius exigente culpa, fuerit communione priuatus, ad loca vestra se conferat, & communionem sine aliqua reservatione percipiat. Quod si ita se res habet, quoniam non solum regularis ordo dissolvitur, sed etiam perditionis ex hoc materia ministratur, qui sub vobis sunt, presbyteris districtè, ac sollicitè interdiceret vos necesse est, ut hoc facere de cætero non presumant. Sed si ^e fortè iniuste se excommunicatum quis queritur, fraternitas vestra subili indagatione cognoscat, & ita causam cognita veritate disponat, ut nec iniustitia diu infonsis afflictione præualeat, nec disciplinæ vigor, aut frangi, aut indifferet valeat præsumptione dissolui. Et quia pariter superscriptus presbyter nobis questus est, d. diaconum quendam duo iuris sui sub hac ^e conditione manumississe, mancia, ut ^f monachi fieri debuissent, & in eodem monasterio, vbi ipse fuerat, permanerent,

permanerent, adiciens, ut si quis contrahere præsumpserit, iugo iterum servitutis per omnia subderetur; atque vnum ex eis hanc omnino conditionem detestaretur, & monasterium temerario ausu deseruisset, atque se inter g. clericos socialisset. Fraternitas igitur vestra hoc subtili indagatione discutat, & si ita repererit, sic legaliter se zelo habe in re decenter exhibeat, ut nec illi monasterium^b deserendi facultas sit; & manumittentis voluntas nihilominus conservata, aliquæ præteriti excusatione non valcat.

NOTÆ.

1. ^a *Chrysanto.*] In prima collectione, *sub hoc titulo, cap. 2.* legitur *Grigasio*: in epistolis verò ipsius Gregorii *lib. 7. indit.* 1. *epistol. 36.* legitur *Chrysanto*: ex quo registro litterarum b. textus restituitur; sed retinenda est lectio *Chrysanto*, nam Chrysanthus Ecclesiam Spoletanam exiit temporibus nostri Gregorii Magni per annos 590. & ipsum summum Præfatum illi rescribere in præfati textu, & *epistol. 11. & 77. eiusdem libri*, iam retulit Vghellius *tom. 1. Italia sacra, fol. 174. num. 13.* De Spoletina diocesi non nulla adduxi in *cap. olim 10. de censibus.*
2. ^b *Percipiat.* Quod fieri non debet, ut probavi latè in *cap. perniciose de officio ordin.*
3. ^c *Sed si fieri.*] Verba quæ sequuntur, extant in *cap. 1. de sententia excom. in c. collect.*
4. ^d *Dicantur.*] Qui debebat in ipso monasterio, ut in eius Oratorio ministraret, non verò profectus fuerat vnam ipsam monasticam; nam aliàs aliquid proprium habere non posset, iuxta tradita in *cap. cum ad monasterium de statu monach.*
5. ^e *Sub hac conditione.*] Valde circumscribere in præfati casu dari seruo pro actione spiritali, videlicet ingressu religionis, & per consequens tale pactum in præfati casu admitti, contra textum in *cap. quædam pio 7. cap. final. de pactis.* Sed veram solutionem iam ex Anguiano adduxi in *d. cap. final.*
6. ^f *Ut monachi fieri.*] Debet enim seruus prius manumitti, ut in monasterium admittatur, vitamque profectur monasticam, *l. inuenimus 37. l. seruis 18. C. de Episcop. & cleric. Nouella 11. Leonis, Nouell. 12. Valentini, Concilium Chal-*

ced. cap. 4. Fructuosus Abbas cap. 4. regula: Quod si serui sunt, non recipiantur, nisi libertatem à proprio Domino præ manibus arduerint presentem. Si verò seruus per triennium in ipso monasterio commoratur, domino sciente, & non repente, postea non auditur. Nouell. 3. Justiniani, de *Monachis, cap. 1.* Nouell. 123. *cap. 35. & lib. 5. capitul. Caroli, cap. 227.* Statuitur, ut serui ad monasterium conuolantes, si ante triennium repetantur, dominis restituantur; si post triennium, non inde trahantur, authentica verum, *C. de Episcop. & cleric. Illustrant P. Faber lib. 3. Agen. cap. 17. Azor 1. tom. instit. lib. 10. cap. 1. Tamburinus tom. 3. de iure Abb. disp. 6. q. 3. Balsam. in nomencl. Phoc. tit. 1. cap. 36. Menardus in notis ad concord. regal. pag. 957.*

^g *Inter clericos.*] Extra monasterium videlicet: nam monachi cum ad ordines sacros non ascenderant, ut probavi in *cap. ad aures 5. de statu & qualitat. cap. 1. de Capel. monach.*

^h *Deserendi facultas sit.*] Non autem redit ad seruitutem: nam libertas non potest dari ad tempus, aut sub conditione resolutionis, videlicet ut seruus liber sit, & nisi illud, aut illud fecerit, redigatur in seruitutem, *l. mortis 15. ff. de manumiss. vbi rectè docetur, mortis causâ libertatem dari non posse, quia morte non sequitur reuocari non valet: respondit Marcelli responsum de libertate Quiritia rectè accepit Meril. lib. 5. obs. cap. 14. nam libertas Latina ita rectè dabitur, ut ibidem probatur: potest autem seruus ob ingratitudinem ad seruitutem reduci, *ex l. 1. & per totam C. de ingrat. libertat. & similitere seruus si in Clerum cooptratus spirituales operas non persoluat, potest degradari, & iterum domino traditi, ut probatur in *cap. miramur, de seruis non ordin.* vbi textum hunc exposui.**

CAPVT III.

Alexander III. ^a *Panorm. Archiepiscopo.*

DE illis. *Et infra:* Si verò aliquis sub huiusmodi verbis iuramentum alicui mulieri præstiterit; Ego te in uxorem accipiam; si tantum mihi^b donaueris, reus perituri non habebitur, si eam nolentem sibi soluere quod sibi dari petiit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de præfenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsequuta.

NOTÆ.

1. ^a *Panormitanus.*] Ita legitur in *cap. 4. de sponsalibus, in 1. collect.* & integram retuli, de inscriptionem illustravi in *capite de illis 5. de sponsalibus*, vbi extat alia pars huius textus.

D.D. Gonçal. in Decretal. Tom. IV.

^b *Donaueris.*] Sed hæc conditio reiicienda videbatur, ex *l. si in stipulatus, §. si tibi nuptus, ff. de verb. obl. vbi inquit Cellus: Si tibi nuptus, decem dare spondas; causâ cognitâ denegandam esse actionem puto.* Et rectè, nam per hanc conditionem confertur donatio in tempus matrimonij, & quodammodo veniale redditur matrimonij.

K 3

nium, l. 1. ff. de donat. inter: & sicut non valet talis promissio constante matrimonio, l. 3. §. et si stipulanti, ff. eod. titul. ita et si in id tempus promissio conferatur, l. quod sponsa 4. C. de donat. ante nupt. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, Celsum in eo textu hanc pactionem non indistinctè improbare, sed causà cognità, quia ex iusta causa, & honesta potest fieri, veluti nomine donationis propter nuptias, siue ob aliam iustam causam, putà si mulier nobilis sit, vir vilis conditionis, vel econtrà, & idcirco stipuletur mulier in compensationem nobilitatis suæ, valebit enim hæc stipulatio, vt tradunt Bartol. & Castrensis in d. §. si tibi nuptero: igitur

hæc conditio, Si decem dederis, in nuptiis non est statim reiicienda, sed adhibenda cognitio iudicis, vtrum ex causà honesta facta fuerit, l. final. §. Scia, ff. de obl. & alt. Itaque ex honesta causa huiusmodi conditio adiecta valet. Nec obstat verbum hoc, donaueris, quod videtur importare donationem meram, nam potiùs conditio hæc referenda est ad dotis donationem: vnde postea Pontifex ait, dederis, solveris: quæ verba non rectè ad donationem referuntur; & verbum donandi, dotibus dandis aptum esse probat Alciatus lib. 4. parerg. cap. 13, licet ibi aliter accipiat texum hunc: docuerunt Barbosa & Canisius in præfenti, Pinel, lib. 2. select. cap. 20. num. 21.

CAPVT V.

a Vrbanus III.

Sper eo verò, quod à nobis similiter postulasti, vtrum ille qui in quandam mulierem consensit, ad consummandum matrimonium sit compellendus, nihilominus respondemus, quod cum consensus liber dici non possit, qui in alieno referuatur arbitrio, ac conditionem ipsam canonica non improbet instituta, quæ consonet honestati, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam est ad matrimonium contrahendum cogendus. Nam licet felix memorie b Alexander Papa antecessor noster in suis videatur consultationibus respondisse, quod sponsalia interposita c conditione contracta, conditione ipsa minimè obseruata, si consensus de præfenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolui non debent, sed firmiter obseruari; nequaquam nostræ diffinitioni est aduersum, cum huiusmodi consensus nequaquam sit de præfenti habendus, licet per verba de præfenti euidentius exprimat, qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

NOTÆ.

1. a Vrbanus III. Ita etiam legitur in cap. 4. hoc titul. in 1. collect. [vbi additur pars capituli cum in Apostolica; vnde satis innuitur, in præfenti referri partem textus in c. cum in Apost.

de spons. vbi præsentem inscriptionem exposuit. b Alexander.] Relatus in cap. de illis, hoc titul. cap. de illis, de sponsal. c Conditione.] Sed ad adueniente conditione nouus desideretur consensus? latè exponit Gibalinus tom. 1. de negat. lib. 3. cap. 2.

2.

3.

CAPVT VI.

Innoc. III. a Marsicano Episcopo.

Per tuas nobis litteras intimasti, quod cum in præfentia tua quædam mulier Pacifica nomine, quandam nomine Nicolaum postulatet in virum, asserens inter se mutuum de præfenti consensum, & carnalem copulam accessisse; vir ipse, quamuis contracta sponsalia, & carnis copulam non negaret, assererat se tamen illam in uxorem ducere non teneri, quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerant conditione contracta, si videlicet pater eius & patruus sponsalibus consentirent: sed ipsi quancirò nouerint, & sponso contradixerunt & sponsæ; quod idem vir idoneis nitebatur testibus comprobare. Verùm mulier replicabat, quod licet fides præstita fuerit ab utroque sub conditione præscripta, non tamen sibi fuerat à patre viri, vel patruo aliquando contradictum, & ante tempus contradictionis expressum à testibus, & post illud dicebat inter se carnalem copulam accessisse. Addebat præterea, quod licet à principio conditionaliter contraxissent, temporis tamen processu sine conditionis adiectione purè in matrimonium consenserunt; & hoc assererat se testibus probaturam. Recepis itaque testibus partis vtriusque, cum attestaciones mulieris coram te, præfentibus duobus examinatorebus faceres publicari, testes ipsi dixerunt, quod dicta, quæ legebantur, non dixerant, & quæ deposuerant, scripta non erant: sed ab vno examinatore tunc contra eos fuit fortiter obuiatum, & ob hoc mulier postulabat, vt iidem testes, vel alij super eisdem

eisdem capitulis iterum audirentur. Tu autem hac nouitate commotus, sequentem diem paribus præfixisti, quibus in tua præsentia constitutis, omnes examinatores conuocari iussisti, sub interminatione anathematis illos obtestans, vt dicerent, si essent illæ verè attestaciones, quibus obuiauerant testes, qui continuò alias attestaciones in medium produxerunt, quibus cum per aduocatam viri fuisset obiectum, sicut prioribus fuerat attestacionibus obuiatum, post allegationes multiplices, secundæ attestaciones à paribus admittæ fuerunt, & cum attestacionibus viri postea publicatæ. Porro mulier illi præcipue articulo insistebat, quod ante renuntiationem sponsalium, & post idem vir carnaliter eam cognouerat, & ex ea filiam procrearat; quod proprio nitebatur ostendere iuramento. Quia verò super his opinionibus non solum varias, sed contrarias accepisti, ad magistratum Sedis Apostolicæ recurrens humiliter postulasti, quid sentiendum sit in talibus, edoceri. Nos autem inspectis attestacionibus admittis à paribus, quas nobis tuis misisti litteris introclausas: consultationi tuæ taliter respondemus, quod cum liquidò constet per confessionem tam viri, quam mulieris, quod post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsequuta, pro matrimonio præsumendum est vehementer, quia videtur à conditione interposita recessisse. Nam etsi probatum sit vtrumque per testes, quod postquam pater, & patruus viri contradixere sponsalibus, idem mulierem illam carnali coniunctione cognouit, non est tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipse cognouisset eandem, pater eius, & patruus contradicere curauissent.

NOTÆ.

1. **M** *Arifcano.* Ita etiam legitur in cap. *unic. hoc ritul. in 3. collect. quæ diocesis est in Italia*, de qua plura Vghellius tom. 1. *Italia sacra*, fol. 955. Sed potius legendum est, *Messanenfi*: nam D. Rochus Pircho tom. 1. *Sicil sacra*, in notitia *Messanenfi diocesis*, fol. 3. 19. refert in præfenti textu Innocentium referbere Berardo Messanenfi Præfule, extræque hanc epistolam inter constitutiones Innocentij III. lib. 3. *ordine* 14. fol. 776. quare iuxta ipsius perdocti viri sententiam legendum est, *Messanenfi*, de qua diceffi nonnulla adduxi in cap. *Messana*, de elect.

COMMENTARIUM.

2. **E**X his duabus decretatibus sequens communiter deducitur assertio: *Contrahentes matrimonium sub conditione casuali honesta, debent eam expectare, nisi antea consenserint de præfenti; aut copula carnalis inter eos intercesserit.* Probat eam textus in cap. 3. *hoc ritul. cap. 1. de spons. duor. l. 3. tit. 4. part. 4.* Illustrant eam vltra congestos à Barbosa in præfenti, Cuiac. & Canisius, Brusel. lib. 3. *de condit. tit. 3. num. 13.* Sanchez de *matrim. lib. 1. disp. 6.* Basil. eod. tract. lib. 3. *cap. 13. à princip.* Turlench de *sacram lib. 7. de matrim. cap. 8.* Leander eod. tract. *disp. 8. quæstion. 9.* Genil. de *nuptiis lib. 2. cap. 11.*

3. **S**ed pro dubitanti ratione ita in præsentem assertionem insurgo: Matrimonium petit consensum de præfenti; siquidem in eo differt ab sponsalibus, quod sponsalia continent promissionem futuratam nuptiarum, matrimonium verò præfentè dicit, & supponit consensum, ita vt statim sortiatu effectum, matrimonium enim institutur est ad mutuam cohabitationem, & coniunctionem, unde eius naturæ repugnat conditio, vt repugnat adoptioni, & emancipationi, cum ea pendente effectum minimè consequatur: ergo matrimonium non potest sub conditione celebrari, etiamsi conditio adiecta honesta sit. Id etiam quod docetur in præfenti assertionè, videlicet, pendente conditione, per consensum de præfenti,

aut copulâ subsequatâ, perfici matrimonium, ita vt non expectetur conditio, difficile redditur ex eo, nam res tradita sub conditione, eâ pendente repeti non potest, l. *sub. conditione. ff. de condit. indeb.* ergo si consensus præfentis est à contrahentibus sub conditione, non potest alius de præfenti exigi. Quod difficilius procedit in casu copulæ subsequatæ; nam concubitus per se non facit matrimonium, nullo præcedente consensu de præfenti, l. *nuptias. ff. de reg. iur.* sed cum matrimonium sub conditione celebratur, non adest consensus de præfenti, qui legitimum illud inducat: ergo ea pendente per copulam subsequatam non potest legitimum coniugium præsumi, aut induci.

Quâ dubitandi ratione non obstante vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, nonnullos ex actibus humanis conditionem recipere, alios verò non, quos sigillatim recensere longum foret. Ea generalis regula tenenda est, quod actus, qui ad hoc instituti sunt, vt statim sortiantu effectum, idest qui essentiam habent ab executione & consummatione, non possunt conditionem recipere; quia talis adiectio conditionis esset contra substantiam actus; ceteri autem possunt celebrari sub conditione. Ita Couart. de *matrim. 2. p. cap. 1. n. 2.* Basil. eod. tract. lib. 3. *cap. 1. num. 11.* Donel. lib. 5. *comment. cap. 18.* & ibi Osualdus littera F. Brusel. lib. 5. *de condit. tit. 4. per totum.* Exempla in primis sunt quæ referuntur in leg. *actus 77. ff. de reg. iur.* primò hæreditatis aditio, leg. *enm qui 52. §. 1. & vltim. ff. de acquir. heredit.* quia est actus acquisitionis dominij, l. *cum heredes 23. ff. de acquir. possess.* dominium verò non potest vno, eodemque actu & acquiri, & non acquiri. Nec contrarium probatur in l. *primo gradu 23. ff. quæ in fraud. credit.* nam ibi verbi *conditio*, accipitur pro pacto, vt docuerunt Othomanus *illustr. 99. c. 34.* Petrus Faber in *dist. leg. actus*, Valentia lib. 3. *illustr. 2. p. de acquir. heredit. n. 57.* Nec etiam obstat lex *omnes 31. ff. ad Trebel.* vbi hæres coactus, præ adit, & postea fruitur tempore ad deliberandum, quia ibi aditio pura est: differtur autem restitutio, non ipse caret subsidio delibe-

4.
DE ACTIBUS
QUI RECTE
PUNTI COM-
DITIONES
VEL NON.

transdi, à Prætorè concessio. Petrus Faber *lib. 2. senesfr. cap. 22.* Similiter adfectio bonnium, quæ ex edicto D. Marci fit consecrandarum libertatum causâ, de qua in *l. 4. ff. de fideicommiss. libere. & in tit. Insist. de eo cui libertatis causa*, putè fieri debet, quia habetur ad instar aditionis. Nec obstat dicta lex *4. §. hi qui 12.* nam illa verba, *hac condicione*; significatur, *hoc pacto*. Eadem ratione licet feruitus sub conditione promitti possit, *l. existimio 98. ff. de verb. obl.* tamen constituitur traditi non potest sub conditione, *l. 4. ff. de feruitu.* quia ipsa impositio dicit perfectionem, & consummationem. Antonius Faber *de ration. ad d. l. 4. Cuiac. lib. 7. qq. Papin. & alij apud Oswaldum lib. 12. comment. Donell. cap. 10. littera C. Gouezius lib. 1. varior. cap. 9.* Galbanus *de usufructu cap. 31.* Nec tunc obstat lex *qui absens 38. §. 1. ff. de acquir. posses.* ubi pto certo supponit Iulianus, traditionem rei corporalis fieri posse sub conditione, vt eâ impletâ transferatur possessio, & dominium; deficiente verò, vtrumque dicatur, quod & docetur in *l. 2. §. si pecuniam, ff. de dona. l. non omnis 19. ff. de rebus credit. l. dotis 3. §. si res 3. l. si ego 9. §. 1. ff. de iure dot.* & pto constanti supponit Faber in *d. l. 4. Amaya lib. 2. obs. cap. 4. num. 15.* nam respondendum est, actus, qui non recipiunt conditionem expressè, posse tamen recipere tacitè, & à præiudicio actu dependentem: unde si acceptum feratur ei qui sub conditione promissit, tacitè recipit conditionem stipulationis adiectam, *d. l. altus 77.* Similiter solutio pecuniæ, aut rei debite potest fieri sub conditione, quia pte actuale, & præsentem translationem dominij, *l. cum quis 38. §. 1. ff. de solut. & nihilominus si debetur sub conditione, potest fieri solutio sub eadem conditione, nempe si eveniat conditio, l. sub conditione 16. eod. tit. l. 2. de test. indebiti, Bels. lib. 2. de solut. tit. de acceptil. P. Faber *lib. 2. senesfr. cap. 12.* Eodem ergo modo quando causa præiudici transferendi dominij conditionalis est, veluti causa dotis futuræ, quæ habet tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, *l. stipulationem 21. de iure dot.* potest traditio sub eadem conditione fieri, quia est tacita, *dist. l. 7. & 9. eod. tit.* sic similiter potest adici illa conditio, Trado tibi rem si mea est, *dist. l. 38. §. 1.* est enim intrinseca, & veluti de natura traditionis; quia nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habet, vt est iuris regula: itaque in *dist. §. 1.* possessiones sub conditione traditi possunt, & occupandæ sunt secundum subiectam materiam de conditionibus tacitis præiudici & necessariis ad valorem traditionis ipsius, quamvis relictetur ibi Cuiac. *lib. 44. Digestor. Iuliani*, qui rectam semiram vidit, sed timuit calcare. Nec obstat etiam textus in *dist. l. 19. de reb. credit. l. 2. §. si pecuniam, de dona. l. 1. de mort. caus. donat.* Ibi enim traditio ipsa non est condicionalis, sed donatio, idest causa traditionis, *Dante tibi, si illud aciderit, si morieris, &c.* & statim trado: sed quia traditio sola non transfert dominium nisi iusta & perpetua causa præcedat, quam sequatur traditio, *l. manum, ff. de acquir. rer. dom. necess. est*, vt effectus traditionis pendeat ab existentia causæ, & perfectione donationis, vt agnouerunt Cuiac. *lib. 10. Digestorum Iuliani*, & Antonius Faber, & Donel. in *d. l. omnis 19. Bartol. Cumanus & alij classici in dist. l. 16. de solut.* Itaque quod supra*

adduxi de reicienda conditione à traditione Domini, locum habet quotiens præcessit titulus purus, veluti venditionis, aut donationis pura, & simplicis; tunc enim sequi non potest traditio condicionalis, quia implicat contradictorietatem, quod res tradatur de facto, & ipsa traditio suspendatur. Gifantius in *d. l. 38. §. 1. ff. de acquir. posses.* Sed quotiens titulus est condicionalis, licet traditio fiat putè, secum trahit conditionem tituli, à quo pendet eius effectus. Etiam adoptio sub conditione fieri non potest, *d. quæsum 34. ff. de adopt.* Nec manumissio per vindictam, licet tacitam conditionem recipias, veluti si hæres manumittat seruum legatum sub conditione, quia interim nihil agit, *l. seruum 11. ff. de manumiss.* Vlpianus in *fragm. tit. 3. §. item ratione*, Petrus Picheus in *collat. legum Mosar. tit. 14. §. qui ciuem*: sed repudiante legatario competit, *l. si militis 1. ff. de testam. milit. l. 2. ff. de manumiss. vindict. l. 3. ff. qui & à quibus*: nec etiam diuicium, *l. 3. ff. de diuicis*; nec datio tutoris, *l. tutor 6. §. sub conditione, ff. de intel. nec ipse tutor negotijs pupillaribus auctoritatem præstare valet sub conditione, l. neque 8. ff. de auctor. tut. nec sententia fieri sub conditione potest, *l. qui querente 37. ff. de excusat. tut. l. 1. §. tutorem, ff. quando appellandum.* Petrus Faber *d. lib. 2. senesfr. cap. 14.* nec acceptilatio condicionalis sustinetur, nisi tacita sit conditio, *d. l. altus 77. vt in Luperbarus 82. ff. ad l. Falcidiam, l. cum hic statim 32. §. si autem, ff. de donat. inter. l. facit 3. l. promittendo 41. §. final. ff. de iure dot. l. mulier, ff. de condit. Insist.**

Econtrario illi actus, qui ex suo genere non perunt consummationem de presenti, sed aliquod aliud post se expectant, dilationem, & conditionem recipiunt. Ita post alios Osinaldis ad Donel. ubi pronuntio, Richardus n. 2. in §. omnis, Insist. hoc tituli. tales sunt omnes contractus, nam ex contractu oritur obligatio, *l. 1. per totum. & l. 2. ff. de obl. & act. ex obligatione nascitur actio, l. licet 42. §. ex obligatio, ff. de procurat. per adiectionem autem exigimus quod nobis debetur, princip. Insist. de action.* ergo cum contractus expectet à sententia iudicis executionem, consequens est, vt sub conditione possint celebrari, veluti stipulatio, *§. omni, Insist. de verb. obl. l. duobus 7. ff. de duobus reis: emptio & locatio, §. emptio 4. Insist. de contrahenda empr. l. necessarius 8. ff. de periculo & remando, l. bonum 42. §. si sub conditione 9. ff. de adilit. edict. l. ficio 10. §. locum: transactio, *l. si super 9. C. de transact. mutuum, l. omnia 7. ff. de rebus credit. pignus, l. grege 15. §. si sub conditione 13. ff. de pignor.* Circa suietatem olim dubitatum fuit, quia videbatur consistere in ipsa retum, aut industrie actuali communicatione, *l. 1. ff. pro socio, princip. Insist. eod. tit.* quæ communicatio cum facti sit, vt traditio, videbatur non posse recipere suspensionem, aut dilationem. Sed contrarium decidit Iulianianus in *d. de societate 6. C. pro socio*, distinctione subtiliter contractum ipsum societatis ab eius effectu, qui in communicatione consistit: prosequuntur Anton. Faber in *d. l. 1. ff. pro socio, Cuiac. ad eum tit. C. quomodo aliter consensit in partem, & lib. 12. qq. Papin. in Lactus 77. ff. de reg. iur. & lib. 32. Pauli ad edict. in d. l. 1.**

Vnde apparet ratio presentis assertionis, & simul soluetur dubitandi ratio supra adducta: nam licet matrimonium prope est actus trans-

PRO-
QUINTA
ACTVS &
RECIPIUNT
CONDITIONE
NAM.

6.
RESPONDE
PRAESENS
TERTIO.

ferens reciprocam dominium corporum per illa verba de presenti prolata, *Accipio te in meum, accipio te in meum*; sub conditione celebrari non possit, quia tradere statim corpus coniugi, & traditionem suspendere per conditionem, sunt contraria; contraria autem inter se non coeunt, ut ait Seneca de constantia c. 8. hæc verò traditio conditionem respuat, nec admittit; tamen si consensui adiciatur conditio, veluti, *Contrahito tecum matrimonium, si decem dederis*, ut in cap. 3. hoc titul. aut, *Si pater conferat*, ut in presenti textu, non erit matrimonium, sed sponsalia celebrantur, siquidem non adest consensus de presenti, sed de futuro pendens ab euentu conditionis. Nec nouum est, ut consensus qui non est sufficiens ad matrimonium, inducat sponsalia, ut probauit in c. final. de dispens. impub. Quare idem ius procedit in matrimonio sub conditione honesta celebrato, ac in sponsalibus de futuro contractis, videlicet ut siue sponsalia de futuro per copulam subsequens transiunt in matrimonium verum, & perfectum, ut probauit in cap. is qui fidelis, de sponsal. Ita & hoc casu si contrahentes sub conditione, interim ea pendente re carnaliter cognouerint, matrimonium legitimum inducitur. Idem dicendum est, & facilius, si consensus de presenti inter eos ad-

sit; nam per illud nouum consensum recesserunt à consensu conditionali; nec enim aliqui legem sibi dicere possunt, ut à priore voluntate discedere non valeant, si quis, in princip. 22. ff. de legatis 3. Igitur ut in aliis actibus nouissima voluntas præualeat; l. si nubi, §. ultim. ff. de legat. ita in matrimonio vicina voluntas spectatur; adeo autem matrimonium sub conditione celebratum pro sponsalibus habetur, ut si pendente conditione sponsus, vel sponsa cum alio de presenti nuptias celebret, nuptiæ legitimæ sint, quia sponsalia de futuro soluitur per sponsalia de presenti, cap. 1. de spons. duorum. Inde etiam deducitur, in hoc casu hodie post Tridentinum necessariū esse nouum consensum coram parrocho & testibus, ut matrimonium subsistat, licet iure communi arctato dubium valde esset, an nouus consensus desideraretur, ut constat ex disputatis à Thoma Sanchez lib. 5. de matrim. dispou. 8. Fachino lib. 2. controu. cap. 36. Couarr. in 1. cap. 3. num. 4. Basili. lib. 3. de matrim. cap. 44. num. 1. Gusiérrez lib. 4. ceteris. cap. 22. num. 21. Gualino de negotiatione tom. 1. lib. 3. cap. 2. art. 2. confectat. 2. Opponi possumus super traditis textibus in cap. 1. hoc titul. iunctis ibi adductis cap. super eo, hoc tit. iuncto Basili. de matrim. lib. 3. cap. 13.

CAPVT IV.

Idem à Alexander III.

VETUM cum alicui Ecclesie possessio quolibet interposita conditione donatum non potest à donatore donum postea reuocari, nisi forte tali sit conditione collatum, quod eâ cessante possessio reuocari debeat.

NOTÆ.

1. **I**dem.] Ita etiam legitur post Concil. Lateran. p. 29. cap. 3. & in 1. collect. sub hoc titul. cap. 3. ubi additur pars capituli *meminimus*, ut agnoscamus in presenti referri partem textus in cap. *meminimus*, qui clerici vel vident; cap. 3. de donat. ubi iam notauit.

COMMENTARIUM.

2. **D**ifficilis valde redditur præsens textus ex sequentibus luthi principiis. Primò ex eo, quia donatio, de qua in eo agitur, cepit à traditione, ut constat ex illis verbis: *Possessio donatoris*; & ibi, *reuocari*; sed in donatione, quæ incipit à traditione, si adhibeatur conditio, repugnat eius substantiæ, ex traditis superius commentario: ergo conditio donationi, de qua in presenti, inuoluitur adhibebatur. Secundò, nam si conditio adiecta fuit tempore donationis, & non sequuta, seu adimpleta, reuocari debet donatio, ex l. 2. §. ultim. ff. de donat. cum pactum vel conditionem quilibet adicere possit in rei propriæ traditione, & seruandum illud sit, l. Gaius Suius 23. ff. de manumiss. l. 1. §. si conuenit ff. de oper. libert. l. cum dei 7. ff. de pact. dotal. l. consensu 23. ff. de reg. iur. igitur in presenti casu licet Ecclesie res donata fuisset, conditio tempore donationis adiecta debuit adimpleri, & eâ non adimpleta donatio reuocari potuit. Tertiò dum

in fine huius textus ait, *Alex. III. donationem reuocari, si expressè actum sit inter donatorem, & Ecclesiam*, ut talis conditio adimpletetur, aliis donatio reuocaretur, obstat; nam Ecclesia, vel eius Prælati non potest sine debita solemnitate res proprias Ecclesie alinare ut probauit in cap. nulli, de rebu. Ecclesie; & per consequens non posse in ipso acquisitionis acto prælatum postea resolutionem adicere, probant Montero à Queua decis. 47. Casillo lib. 5. controu. nesc. cap. 127. num. 18. & alij congesti ab Olea de cess. iurium tit. 2. §. 1. num. 11. Igitur in presenti casu non poterat rei donatæ Ecclesie absque solemnitate à iure præscripta conditio vlla adici, etiam resolutione.

Quibus difficultatibus, ut sigillatim satisficiamus, rationemque præsentis textus agnoscamus, sciendum est, donationem incipere posse à traditione & à promissione. Donatio quæ incipit à promissione, admittit diem, & conditionem, tam initiationem, quam resolutionem, ut cæteræ conventiones adiungant, ita ut eius effectus suspendatur donec dies venerit; aut conditio existerit: donatio verò, quæ incipit à traditione, cum statim petat sortiti effectum, quamcumque conditionem initiationum respuit, cum contraria sint dominium rei donatæ statim tradere, & non tradere, nisi adueniente conditione. Recipit tamen conditionem resolutionis, leg. non omnis 19. Digesti de reb. vendit. leg. 2. vers. Alias, ff. de donat. causâ mortis veluti,

De baston-
RATIONE.
DE A INCIPIT
PIT A TRADI-
TIONE.

veluti, *Done tibi fructum, vel pradium, ut si quid feceris, apud te maneat, illas ad me revertetur* : quo casu si resolvetur donatio, quibus actionibus donator in donatarium experiri possit, exponit D. Iosephus de Retes lib. 1. in opusculis. tit. 2. cap. 5. Item de hac donatio à traditione incipiendi conditionem, quæ ad hæretic edictum, quomodo non ipsi traditioni, veluti, *Done, et statim trado tibi rem, sed sub ea conditione, ut tua esse incipiat si natus ex Asia veneris, si non veneris, ut tua non efficiatur*. Quo in casu non prius res incipit esse tua, quam si conditio adimpleatur, i. e. si perueniat 5. ff. de donat. Atque ita hoc casu præsumitur traditionem à causa tradendi, quæ est liberalitas; traditio non suspenditur, quia suspensio non recipit; causa verò suspenditur, ideoque adueniente conditione, est, & incipit valere donatio; si defuit conditio, nonquam donatio fuit; dum pendet conditio, traditio esse nuda, cum eius causa sit in suspensio, ut docuerunt Amaya lib. 2. obs. cap. 4. ex num. 44. D. Ioseph de Retes de donat. cap. 16. num. 3. Quibus suppositis cum in præsentis textu agatur de donatione, quæ capit à traditione, ut constat ex verbo illo, *reuoctari*, quod supponit præexistenti illius, ex vulgari principio, Priusatio præsupponit habitum, *nam est 5. vers. post defectum, ff. de iussu. testam. ibi: Cuius non recipit, quia nullus est: & l. non potest 208. ff. de reg. iur. cap. ad dissolvendum, de spons. pro primæ difficultatis solutione dicendum est, conditionem in præsentis accipi pro modo, lege, vel pacto faciendi aliquid, aut præstandi, adiecto donationi, ut in l. societatem 76. ff. pro socio, l. quæ sub conditione 8. §. mortuo, vers. idem, ff. de condit. insti. l. liberto 21. §. Lucius, ff. de annis legat. l. Titio 71. §. 1. l. liberto 108. ff. de condit. et demonstr. l. 3. ff. de donat. l. Gaius 13. vers. Paulus, ff. de manumiss. l. Mania 44. ff. de manumiss. testam. l. ea conditio 24. C. de res. ind. vendit. et aliis consensit à Petro Fabro in l. 77. de reg. iur. Valenzia lib. 3. illus. tract. 2. de acquir. heredit. num. 57. & supra notavi in cap. 11. hoc tit. unde donationi, quæ incipiebat à traditione, rectè in præsentis casu modus adiecti potuit, dum adhuc facta non erat, sed in continenti; aliis si perfecta esset donatio, modum; dilationem, aut gratiam recipere non poterat, l. perfecta 4. C. de donat. quæ sub modo, l. Lucius 40. ff. de fidei. commiss. lib. 2. Debent enim hæc omnia apponi in exordio, siue incontinenti, antequam ad alia digressi sint donataris, donatorque, Cuiuslib. lib. 1. variis, cap. 14. num. 1. Retes de donat. cap. 16. num. final. ut contingit in aliis adibus perfectis, veluti in diuisione hereditatis, l. item Labeo 22. §. sed etiam, ff. famul. erisc. emptio, & venditio, l. tempore 8. C. de passis inter captorem, doris datione, l. post nuptias 28. ff. de iure dotium, l. cum dos 7. ff. de passis dotat. quia fœmel quæritur ius perfectæ donatio, vel contractus, non potest asserri citra eius consensum, l. ubi, ff. de pass. Henrigios de fidei. cap. 27. num. 18. cum consensu tamen donatarij rectè grauiorem postea adiecit, quo modo accipit textum in l. sequens 68. ff. de legatis 2. D. Ioseph de Retes d. cap. 16.*

Secundò sciendum est, donationem etiam cum incipit à traditione, modum, pactumve recipere posse: modus est consensio, aut pactum adiectum dispositioni, quod obligat suscipien-

tem ad faciendum, præstandumve, et si ipsam dispositionem non suspendat, veluti, *ut moouementum mihi construas, l. quibus 40. §. Thermus, ff. de condit. et demonstr. ff. à monumento non recedas, l. Titio 71. §. Titio, ff. de iud. tit. ut alterius mensibus ad sepulchrum lucernam accendas, l. Mania 44. ff. de manumiss. testam. ut corpus meum in patriam asportari facias, testam. 30. §. ab hereditibus, ff. de ant. legat. Quibus in casibus, & similibus donatio statim sortitur effectum; & recipiens ad implementum modi manet obligatus. Ant. Gomez lib. 1. variis, cap. 12. num. 70. vbi plures, Ayllosum 68. Paulodorus lib. 3. differens. 147. Sarmiento lib. 2. fidei. cap. 13. num. 1. Amaya lib. 1. obs. cap. 6. ex numero 13. Donel. lib. 8. comment. cap. 14. 179. & 34. Retes de donat. cap. 19. & si modus adiectus donationi impletus non sit, reuocatur donatio, & ad rem ipsam donatam repetendam statim donatori conditio, l. 1. cum ancillam 6. cum duabus sequent. ff. de condit. ob causam: Item probat, & illustrat D. Iosephus de Retes d. cap. 14. de donat. vbi exponit textum in l. cum te 6. C. de passis inter emptorem. Unde facile cognoscitur difficultas præsentis textus, nam modo non adimpleto ad Ecclesiam, quare denegatur reuocatio donatori: Gifanius in l. 1. C. de donat. quæ sub modo, Theodorus Rehusius, de regim. Eccles. et fœdator. lib. 1. classe 2. cap. 8. & textum hanc incidit, & subtilissimam decisionem, quam non capiunt, carpunt Catholici Doctores, ut Titaeque, de retroque retradi. ad fin. tituli, num. 14. & 15. Cointat lib. 3. variis, cap. 14. num. 6. Gregorius Lopez in l. 6. gloss. 1. in 4. partit. 3. vbi etiam Henricus illa num. 26. Surdus de aliment. tit. 1. q. 48. num. 70. Barb. num. 1. verbo 78. num. 123. existimant fauere Ecclesie in præsentis decisi, donationem præteriti modi non adimpleri non reuocari, sed tantum donatarium agere posse ad implementum modi, quasi modus semper habeat pro causa impulsiva donationis, non pro fine. Sed hæc interpretatio aliter explicanda est cum D. Iosepho de Retes d. cap. 14. de donat. supponit eum petroctus vir, modum donationi adiectum aliquando continere causam finalem, nonnunquam verò tantum impulsivam: quando autem continet causam finalem, eà non sequitur rescinditur donatio, si quando verò continet tantum impulsivam, licet causa secuta non sit, ipse modus adimpletus sustinetur donatio, quia habuit pro finali causa liberalitatem ipsam; agit tamen ad implementum modi, d. l. Mania 44. ff. de manumiss. testam. cum verò hæc coniecturalia sint, ideo Consulti in l. 1. §. ultim. ff. de donat. dixerunt, quætionem esse voluntatis, pettingere ad subalternam ius dicenti inuestigare, quando censetur causa impulsiva, vel finalis adiecti modi. Unde Alex. III. in præsentis censuit, modum adiectum donationi factæ Ecclesie non adici vel causam finalem, sed vel causam impulsivam, & causam finalem donandi Ecclesie credi renunciationem, & retributionem; nam cum Ecclesia sit mater pia fidelium, quos regeat in Christo, alit, & procreet, fideles tanti beneficii remuneratores esse debent: ergo cum donant Ecclesie, quomodo modum adiciant, non debent credi donasse primò & principaliter propter implementum modi, sed propter retributionem: & ita modus non est causa finalis donationis.*

Tit. V. de Conditionib. appositis, &c. 119

donationis, sed impulsiva: quod procedit, nisi contrarium expressum sit in ipsa donatione facta Ecclesie, quia tunc, cum de veritate expressè confiter, non est recurrendum ad coniecturas, l. filium 6. ff. de his qui sunt sui, l. continuus 137. §. cum ita 2. ff. de verb. obl. docent Couarr. lib. 1. varior. cap. 14. num. 6. ubi plures adducit Faria, Diana par. 8. tract. 6. resol. 124. Nec tandem obstat vltima difficultas, cui ut satisficiant nonnulli ex doctrina Cumani in l. 1. §. vltim. ff. de rebus eorum, docuerunt, verum esse, Ecclesiam, minoremve non posse pactum resolutorium adicere tempore acqui-

sitionis, quæ sit ex causa onerosa, non verò quæ contingit ex causa lucrativa: unde cum in præsentī agatur de acquisitione causa donationis, quæ est lucrativa, potuisse Ecclesiam, seu eius Prælatum adicere pactum, legem, seu modum resolutorium. Sed ab hac sententia metudiscedunt Arias de Mesa lib. 3. varior. cap. 25. num. 6. Olea de ces. iur. tit. 2. quest. 2. numero 1. qui rectius tenent, Ecclesiam vel minorem posse in ipso acquisitionis actu adicere, quæ causa actum resolutorium dominij adicere, quam doctrinam & nos probauimus in cap. nullis de rebus Ecclesie.

CAPVT VII.

a Gregorius IX.

SI condiciones contra substantiam coniugij inserantur, putà si alter dicat alteri, Contraho tecum si generationem prolis cuites, vel donec inueniam aliam honorem, vel facultatibus digniorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus, quantumcunque sit fauorabilis, caret effectu, licet aliæ condiciones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter fauorem pro non adiectis haberi.

NOTÆ.

a Gregorius IX.] Qui præsentem constitutionem edidit, ut instrueret iudices Ecclesiasticos, quomodo de matrimoniis, in quibus condiciones impossibiles, turpes, seu contra substantiam appositæ adiiciuntur, pronuntiare debeant.

COMMENTARIUM.

1.
CONCLVSIO TRADITVR ET PROBATUR.

EX hac Gregorij constitutione sequens deducitur assertio: Si in matrimonio apponitur conditio turpis, vel impossibilis, habetur pro non adiecta; si verò sit contra substantiam matrimonij, illud vitiat. Probant eam textus in cap. solent 6. 32. quæst. 2. l. 5. tit. 4. part. 4. ibi: Si aliquis de istis conditionibus fuit pnesta, no vale nada el desposorio, ni el casamiento en que la pusieron. Illastant vltra congestos à Barbosa in præsentī, Medrano de consensu conub. cap. 16. cum sequenti, Gentilis de nuptiis lib. 2. cap. 11. Petrus Greg. lib. 3. par. tit. 12. cap. 4. Lessius de instit. lib. 7. cap. 18. dub. 15. Basiliius de matrim. lib. 1. cap. 20. ad finem, & lib. 3. cap. 14. cum sequenti. Mancinus de sacri iuris controu. differt. 10. cap. 10. & centur. 1. genial. cap. 100. Hurtado de resid. tom. 1. resol. 2. Cuiac. & Canisius hic, Bruefel. de condit. lib. 4. tit. 7. n. 5. Borel. tom. 3. decis. tit. 1. num. 540.

2.
TRADITVR DVBITANDI RATIO.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: matrimonium contractus est: sed impossibilis conditio adiecta contractui, illum vitiat, l. impossibilis, §. 7. ff. de verb. obl. l. certi conditio 9. §. item quæritur, ff. de rebus credit. l. non solum 31. l. continuus 137. §. illud, cum duobus sequentibus, ff. de verb. obl. l. si impossibili 29. ff. de fideius. §. impossibilis, Instit. de iur. tit. 1. 17. tit. 11. part. 5. nam qui contrahit sub conditione, confert consensum in euentum eius, nec aliter consentit, quàm si conditio euenierit; quasi dicat, Si conditio deficiat, non consentio,

§. sub conditione, Instit. de verb. obl. l. quibus diebus 40. §. te mihi, ff. de condit. & demonstr. vt considerant Couarr. de spons. 2. p. cap. 4. §. 1. num. 6. Costa lib. 1. select. cap. 24. Ripol. de condit. & demonstr. cap. 1. ex num. 9. & per consequens qui sub impossibili consentit, necessariò dissentit, quia non potest euenire conditio, vt optimè explicauit Donellus in d. l. impossibilis, num. 2. ergo & impossibilis conditio adiecta matrimonio, illud vitiat; cum Ecclesia non possit inducere, aut præsumere consensum; cum Ecclesie non competat potestas supplendi aliquid quoad prædictum consensum, vt late probat Sanchez lib. 2. de matrim. diff. 17. Secunda etiam pars assertionis difficilior redditur ex eo; nam valet argumentum de matrimonio spirituali ad carnale, cap. inter corporalia, de translat. Episcopi: sed conditio adiecta matrimonio spirituali, eiusque substantiæ contraria, illud non vitiat: ergo nec conditio adiecta contra substantiam casualis. Probatur minor ex eo, nam de natura sacramenti Ordinis est, vt gradum factum recipiens emittat castitatis votum, cap. meminimus, cap. rursus, qui clerici vel vniuersi, cap. unico, de voto in 6. sed si tempore, quo quis ad sacros Ordines ascendit, conditionem adiciat, vt sibi liceat postea matrimonium contrahere, admittitur conditio, cap. Disconi 28. distinct. & similiter licet abdicatio bonorum adeo sit de substantia status monastici, vt nec Pontifex in ea possit dispensare, cap. cum inter, de statu monach. tamen tempore professionis adiecta conditio, vt in domo propria liceat proficenti patrimonium suum retinere, non irritat; aut impedit professionem, cap. infirmante, qui clerici vel vniuersi, ergo similiter condiciones adiectæ matrimonio, etiam contra substantiam, illud non vitiant. Accedit, nam matrimonio iam contracto, possunt coniuges ad inuicem castitatem promittere, cap. quod Deo, 33. q. 5. cap. sane, de conuers. coniug. Igitur & à principio licebit

⁴celibis contrahere matrimonium sub ea conditione, ut prolis generatio eueatur.

Quia dicitur: *ratione non obstante vera est* præfatus assertio, ad cuius expositionem sciendum est, matrimonium substantiam consistere in consensu à contrahentibus legitime præstito, *cap. fuficitur 27. quæstione secunda, cap. cum apud 23. cap. cum litem 24. cap. ita 26. de sponsalib.* sub quo consensu libere, & legitime præstitum includuntur tria bona matrimonii. Primum proles, secundum sacramentum, tertium fides, *cap. omne 10. 27. q. 2.* Proles idest proliificatio, & educatio liberorum, *princip. Infit.* de *inve naturali.* Fides, idest reciproca fidelitas, quam aliternon tenetur alteri servare, *h. vnde arguetur 39. ff. falsu. matri.* consistit enim fides sacramenti, non solum in obligatione debiti conjugii, verum & alteri se non committendi, *cap. omne 17. q. 2. D. Thomas in 4. disticti. 32. q. 1. art. 2.* vnde qui in modum pacti implendi post matrimonium apponit dictam conditionem, nullo modo præstat consensum necessarium ad matrimonium; si vero ponatur conditio implenda ante matrimonium, non est verè adulterium; & sic conditio ut turpis reiciatur. Sacramentum, idest indissolubilitas vitæ; nam licet à natura matrimonium indissolubile sit, *l. 1. ff. de iure dot. l. hoc genus 106. ff. de condit. & demonst.* iunctis traditis in *cap. de spons.* multò excellentiorem indissolubilitatem consequutum fuit ex Christi Domini institutione, per quam elevatum fuit ad esse sacramenti, Basil. *de matri.* lib. 1. *cap. 13. & 14.* Vnde quæcumque conditiones repugnant alicui ex his tribus bonis, reddunt matrimonium nullum. Tria convenientissima exempla apponit Gregorius in *presenti*: Primum est, si generationem proliis cuiusvis, vel suffocando illam, vel poculum sterilitatis fumendo, vt docetur in *cap. aliquando, 52. quæstione 5.* matrimonium enim tantum proliis suscipienda gratia contrahitur, *liberorum, ff. de verb. signifi. l. Claudius, cum sequent. ff. de his qui et indigenti. l. demanibus 31. ff. de demanibus;* quod & comminatur apud Romanos tabulis nuptialibus. cautebatur. Tacitus lib. 2. *anallum,* ibi: *Adhibitis qui obsecraverant tantum liberorum procreandum causa conturbata.* Apprimè D. Augustinus libris *boni coniug. c. 37.* *Nuptia eadem sunt in pueris quibus procreandum filiorum causa infusa.* *Id. lib. 4. hypoglossi.* Nuptia procreandum filiorum causa infusa sunt, sicut scriptum est: *Crucis & multiplici amni.* Et alibi: *Tabule matrimoniales hoc continent, proliis tantum suscipienda causa contrahi.* Et lib. 1. *de nuptiis ad Valerian. ibi: Per secundum matrimonialem contractum, non nisi liberorum procreandum causa conturbatur.* Illustrant Cuius, in *novella 32. Infit.* Lippius ad Tacitum dicto lib. 2. *not. 96.* Offendit ad *Dion. lib. 2. comment. c. 5.* Irit. C. Horchom de veteri ritu nupt. c. 3. Belfun. *de form. lib. 6. pag. 54. 1.* Merill. lib. 3. *obf. 7.* Robertus lib. 4. *rer. indic. c. 10.* Et licet est matrimonium non oriatur obligatio ad inebundum semper generationi, nascitur tamen obligatio ad nihil generandum contra proliis generationem: si verò conditio fit, vt proles & ponatur, licet pietatis officio repugnet, non tenent substantia: vnde matrimonium sustinetur, conditio tamen vt turpis reiciatur. Secundum exemplum ponit Gregorius ex ea conditione, *Si prole quæsit ad adulterium se tradat;* quod

repugnare bono fidei coniugalit, quam coniuges sibi invicem servare debent, *cap. folio 3 a g. a. cap. nal. 3. g. 6.* Tertium exemplum proponitur in ea conditione, *Contraho tecum, donec inveniam aliam honore & facultatibus diutorem;* quam repugnat bono sacramenti, quod est indissolubile, & indissolubile, *cap. illud, de presump. cap. unde Deus 2. g. 2.*

Vnde apparet vnde ratio prioris partis bñis constitutionis; nam cum sine substantia nihil subsistere possit, cap. de herede 2. g. 1. cap. nos, de spons. l. cum hi 8. q. Præter aut. §. ff. de translat. l. certi conditio 9. §. final. ff. de rebus creditis, 1. c. 6. Gregorius statuit, conditiones illas adiectas matrimonio illi irritare; quia repugnans substantiæ ipsius matrimonij. Falcitur hæc ratio exempli testamentariæ dispositionis; nam cum eius proprium sit, hæredem ad legatarium honorare, æque adit, ff. pro facie 1. §. hoc autem, ff. de legat. præstati 1. sed et si, §. sed nisi propens, ff. de iudiciis, l. viciis, §. nec autem, C. de caducis volentis, l. de iure h. hæreditas legata, vel hęc commissa verbis conuentionis relinquatur, magis notandi, quàm honorandis gratiā, nō substat, l. supbia 5. ff. de legatis 1. l. Diui Severus ff. de adimitt. l. 1. c. Donel. lib. 6. c. clement. cap. 19. Accola in 9. ff. arbitrat. l. iuris 6. Cuiacii lib. 17. ff. cap. 12. c. ad tit. C. de condit. inseritis, Amyra lib. 2. ff. cap. 12. licet in contrarium expendi soleant textus in l. §. ff. de liber. et postum. l. his verbis 42. §. 1. ff. de heredi. inst. cum in legator. ff. de condi. et demort. l. relictum 51. ff. de mortuor. postum. Similiter quia legatorum pœnæ causa relictum, potius eorundem hæredis gratia, quàm ob merita legatarij relinquunt, iure Pandectarum non vultbat, l. viciis vbi his que pœna causæ, §. final. Instit. de legatis: licet in contrarium expendi soleant textus in l. 8. §. ante 3. ff. de liberat. legat. l. 1. C. de iure venditionem pigriori §. final. ff. de statulib. et generaliter pactum appositum contra substantiam actus illius vitiat, l. si uero mortui 80. v. final. de conuolent. ereptione, §. de illa, de facul. Richardus in §. 1. Instit. de donat. nisi contractus eius nator sit, ut possit transire in alius genus, h. ubi ita 19. ff. de donat. causa mort. l. per seruum 4. §. usufructus, ff. de usufr. & habit. quare cum conditio apponitur matrimonio repugnans eius substantiæ, irritat illud.

Vt ad rationem secundæ partis præfatis
 conditionibus decernamus, sciendum est, im-
 possibile esse, cuius essentia repugnat nativæ,
 3. impossibile, *Insit. de hereditat. insit. 5. impossi-
 bilis. Insit. de immut. stipul. veloci, si digito cæ-
 lum trigeret, si cælum ascenderet, 4. impossibile,
 ff. de verb. obl. si mare ebbero: vel vt Aristote-
 les definit lib. 4. *Physic. textu 11.* impossibile est,
 cuius contrarium necessarii est verum, velut
 impossibile est cælum digito tangere; idcirco ne-
 cessarium est cælum non tangere. & lib. 2.
 de interpret. cap. 3. ait, id quod impossibile est
 esse, necessarium est, vt non sit; conerque id
 quod impossibile est non esse, necessarium esse
 vt sit: notantur post Accursium, Cuiacium &
 Donel. in d. *impossibilis 7. ff. de verb. obl. vnde et
 si illa conditio, Si digito cælum non trigeris: vel
 si in cælum non ascenderis, velut* reteratur in-
 ter condiciones impossibiles, quæ in non facien-
 do consistunt; verius tamen est, eam non esse
 impossibilem, immo nec conditionem quidem,
 vt potè quam extitit amplè coofter. Cùm enim
 condi-*

4.
RATIO
PRIMA
PARTIS
PRESENTIS
ABERTIO-
NIS.

5.
DE CONDE-
TIONIBUS
IMPOSITIS;
LISTA.

Tit. V. de Condition. appositis, &c. 121

conditionum hoc proprium sit, vt actum, cui adhibentur, futuri, & incerti cuiusquam euentus expectatione suspendant, consequens est eas, quas exituras omnino certum est, figurā potius quam vim & potestatem conditionum habere, l. cum ad presens 37. l. itaque 39. ff. de rebus credit. l. quod si 18. ff. de condit. indeb. l. si pupillus, in fine. ff. de condit. instit. aut si eas esse conditiones admittamus, necesse est potius, quam impossibiles dicemus, vt post Accurium docuit Radulphus Forner. lib. 6. rer. quotid. c. 29. Quod verò ab aliquo impleri potest, quamuis non omnibus concessum sit, dicitur difficile, nō impossibile; quia impossibile dicitur propter negationem potest. l. continuis 137. l. illud, & §. cum quis, ff. de verb. obl. & si aliquando dicitur impossibile, est impropiè, & respectu ad eum solū, qui non potest facere, vt in l. cum plures 60. §. v. filimenta 2. ff. locati, notatur Gregorius Lopez in l. 6. sit. a. p. tit. 6. gloss. 4. Acacius Ripol. in l. 3. ff. de condit. & demonstr. n. 36. Communiter conditiones impossibiles diuiduntur, vt alie sint naturalia, alie de facto: naturalia vt cœlum digito tangere, vel hypocentaurum dare, de qua in l. si ita 97. ff. de verb. obl. de facto, veluti montē aureum præstare: de iure, vt omnes turpes conditiones, l. conditiones 9. l. filius 15. ff. de condit. instit. l. facta 63. §. si sub conditione, ff. ad Trebell. vel ex perplexitate, veluti, si Titius hæres erit insolidum, l. iurius hæres esto; l. si Titius 16. ff. de condit. instit. quatinus diuisionem Accurii in l. 4. §. 1. ff. de statulib. probauit Alfonso noster in l. 3. & 4. tit. 4. part. 6. & prof. quoniam Ant. Gomez lib. 1. variat. c. 12. n. 66. Molina de primog. lib. 2. cap. 12. ex n. 35. Sanchez lib. 5. de matr. disp. 4. ser. per totam. Amaya dict. cap. 1. in princip. Ripol. in d. l. 3. ff. de condit. & demonstr. Binsfeld. lib. 1. de condit. tit. 2. Gibalinus tom. 1. de negot. lib. 3. cap. 2. ar. 2. Aliam etiam diuisionem agnouerunt Sarmento lib. 2. sect. cap. 1. Benedictus Pinellus lib. 1. sect. c. 15. vt alie sint conditiones impossibiles simpliciter, alie ex suppositione. Hæ sunt, veluti si filia mea viuat, & nunquam talis filia fuisset in rerum natura, l. Maria 45. ff. de hered. instit. Tandem impossibile aliquando est in se, aliquando ex suppositione, id est ratione conuentionis. Impossibile in se est, veluti si promittatur chimæra, hypocentaurus, seu mons aureus, quia hæc per rerum naturam dari non possunt. Ex suppositione, seu conuentione impossibile est, si centum promittantur sub conditione, si calum diuicito terigeris; quia datio cētum possibilis est, sed tota conuentio impossibilis redditur ex adiectione conditionis. Impossibile in se inutilem reddit quancumque conuentionē, seu dispositionem testamentariam, l. 1. §. si quod, ff. de obl. & act. l. si homo 69. l. inter 83. §. penult. l. si ita 97. l. liber homo 103. ff. de verb. obl. l. cum seruus 29. §. constat, ff. de legat. 1. l. verum 31. l. quod nullus 182. l. quod impossibile 185. l. ubi pugnantia 188. §. 1. ff. de reg. in. vbi Petrus Faber, & Gothofredus. Circa ea verò, quæ sunt impossibilia ex conuentione seu adiectione nobilis datur differentia inter contractus, & vltimas voluntates: contractus quippe viciantur propter conditiones impossibiles, vt supra probauit pro ratione dubitandi: vltimæ verò voluntates subsistunt insuper habitis ipsis conditionibus, l. 1. l. 4. §. 1. l. si quis ita 6. l. conditiones 9. l. antier 10. ff. de condit. instit. l. cum in secundo, 16. ff. de in iusto rupto, l. si mihi & tibi 12. §. 1. l. huiusmodi 84. ff. de legat. 1. l. obmittit 3. ff. de condit. & demonstr. §. impossibile, in D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

fit. de hered. instit. docent Amaya in d. cap. 11. Binsfeld. de matr. lib. 3. cap. 3. Spino in speculo, 1. p. v. b. r. i. c. ex num. 38. Caldas Pereyra in l. si curatorem, verbo Sine curatore, n. 73. Caldeya lib. 2. var. cap. 4. Larreatigui lib. 5. sect. c. 2. cum duobus segg. Paulus Duran. Galgancetus, Balduinus, & Brusellius, qui de conditionibus scripserunt. Ripol. in l. 3. ff. de condit. & demonstr. ex n. 49. Ad quam tractationem impossibilem conditionum spectant textus in l. 3. §. filius, l. 13. §. vltim. l. cum quidam, 29. ff. de liberis & posthum. l. facta 63. §. si sub conditione, ff. ad Trebell. iuncto Fabro lib. 6. coniect. cap. 11. l. 9. §. quoniam, ff. de rebus credit. l. 3. §. quoniam, ff. de test. l. 1. c. de hæredit. action. l. 10. in fine. ff. de sponsal. l. 8. ff. de operis liber. l. 34. c. de transf. act. l. huiusmodi 64. ff. de verb. obl. l. 11. ff. familia eriscenda, l. 24. ff. de positi, l. si mulier, §. ex asse, ff. de iure dot. l. 46. l. coheredi, §. vltim. ff. de vul. eri, iuncto Costa in cap. si pater, 3. p. verbo Pupillares, l. 6. §. vltim. l. qui docem 12. ff. de dote præleg. l. cum tale 72. §. si sciam ff. de condit. & demonstr. iuncto Cuiac. ibi l. 16. §. si sciam, de in iusto rupto, l. huiusmodi 84. §. 1. ff. de legatis 1. l. 6. §. 1. ff. de pecul. legato, l. 6. §. si quis seruus, ff. de condit. & demonstr. l. finali, C. de contrahenda stipul. l. Stichum 39. §. 4. ff. de statulib. l. qui quad. ingenta 88. §. 1. ff. ad legem Iulicid. l. si quis a filio 32. l. Titius 36. ff. de legat. 1. l. 3. de adimend. legat. l. seruo, §. de condit. indeb. l. 13. §. si ancilla, ff. de manumiss. testam. l. 8. c. de conditione ob. caus. l. Paulus, §. Cuius, ff. de fideicommiss. liber. l. 4. §. 1. ff. de statulib. l. 3. C. de adit. action. l. in pœrestate 10. ff. de spons. l. si quando 8. ff. de operis liber. l. condonationis 34. c. de transf. act.

Ratio autem differentie, quare contractus sub impossibili conditione celebrari, inutiles sint, impossibiles verò conditiones vltimis voluntatibus adiectæ eas non viciant, sed reiciuntur; prouenit ex eo, quia omnes contractus desiderant consensum in contrahentibus; vt probauit supra in ratione dubitandi; & quia qui sub impossibili conditione consensit, necesse est vt dissentiat, per consequens similes contractus ex defectu consensu nulli sunt; & licet idem videretur dicendum in vltimis dispositionibus, quia testamentum valet ex mera voluntate testatoris, l. 1. ff. qui testamentum, l. 1. c. de sacrosanct. Ecclesiis; & qui disponit sub conditione, non minus confert voluntatem suam in conditionis euentum, quam qui promittit, l. vnic. §. si autem, c. de caducis tollendis, l. cedere, ff. de v. f. tamen placuit post longam controuersiam, vt supponitur in dict. l. 3. ibi, obmittit; ff. de condit. & demonstrat. l. si cum 50. §. si in faciendo, ibi, secundum omnium sententiam, ff. de hered. instit. placuit, inquam, prudentibus conditiones impossibiles vltimis dispositionibus adiectas viciari, non verò eas vitare: tum quia testatoris interest voluntatem suam, adimpleri, dict. l. 1. c. de sacros. Ecclesiis; quia vt Lipsius in præfat. ad libros de Cruce, aiebat: Soluimus fari est voluntas ultra fauim. Immo & publicè interest, voluntates defunctorum ratas esse, l. vel negare, §. quemadmodum testam. quæ ratio cessat in contractibus, vt expendunt Quærens in l. impossibilis 6. ff. de verb. obl. Faber lib. 6. coniect. c. 2. Item quia in contractibus sunt duo, qui consentiunt, & potest ambobus imputari, maxime creditori, quare sub impossibili conditione con-

6.
TRADITUR
RATIO DIFF-
FERENTIÆ.

1. consentiunt

sentissent, *l. non solum 3. ff. de obl. & act.* In vltimis dispositionibus nihil est, quod legatariis imputetur, qui nihil in testamento faciunt, sed patiuntur. Quatenus ad titulum de condit. insti. cap. 4. Basil. de matrim. lib. 3. cap. 3. num. 7. Ampius quia contrarius non cupit se obligare, quia ut ait Philosophus, nemo patitur damnum volens, qui vero testatur, sponte ad testandum se prepatat, serio, & summo cum iudicio; vultque ut eius voluntas meliori modo, quo possit, subsineatur, *l. Lucius 83. §. ult. ff. de legat. 2.* Et licet ita secundum verbum corliceem, inotilis, & deserviora videatur eius dispositio, sustineri tamen debet in re ambigua, benigna iuris ratione eam ad debitum finem perducendo, cum iam non suspensus testator, qui eam interpretari possit, Sanchez d. lib. 1. de matrim. disp. 34. num. 1. Ripol. ex d. l. 1. num. 70. Facit etiam, quia contractus plectitur a valentibus celebratur, testamentum vero a morientibus, cum non satis prevalet: quare practica tamen, aut erroris tollitur quod extrinsecus vitare potest eius dispositionem, *l. 1. ff. de condit. insti.* Spino in speculo, gloss. t. 4. num. 136. Lazaretegui d. lib. 7. cap. 3. Ripol. ubi supra, ex num. 75. tandem ipsi considerant favorem vltimarum voluntatum, cuius intuitu Consulti docuerunt, conditiones impossibiles in testamentis adiectas vitari, non vero ipsam vltimam dispositionem vitare.

His suppositis ratio secundae partis presentis constitutionis communiter assignatur ea eo, quia idem fautor consideratur respectu matrimonij ex iure positum, ac in vltimis voluntatibus ea prudentum placito: quare sicut testamenti fauore creditur testatorum per locum conditionis illas apposuisse, ita similiter presumunt in matrimonio contrahentes non serio eas adiecit, nam cum ea vna parte consistat de animo contrahentium, qui serio intendunt nuptias contrahere, & ea alia parte appareat voluntas conditionata, quae prorsus censetur seritate tunc actum, collata conditione in eueniis, qui sperari non potest, adeo in hac ambiguitate insuper habita dubitandi ratione supra expensis, Ecclesia nihil de consensu supplet, sed potius cum maturo iudicio pro animo contrahentium praesumit, credens coniugium impossibilem, tanquam ineptum, per locum, per mendum, aut per errorem adiectum fuisse, iudicandi potius animo, quam dissimulandi; quia si nolent consentire, id expresse dixissent. Ita docuerunt plures congesti a Barb. hic, Lessius de iusticia lib. 2. c. 18. dub. 15. Eligius Balseus in sermone, verbo Matrimonium, n. 8. & 9. Sed licet hae interpretationes communiter a doctis viris receptae sit, tamen in medium proponam, quod aliquando pro huiusceus expositione obiectum, & nouissime amplectum video a Beusellio lib. 4. de condit. insti. 2. Exiitum habem ergo, nullum discrimen versari inter matrimonium, & ceteros contractus; ita ut conditio impossibilis qualiter matrimonium viciat, & ex eadem ratione, videlicet propter defectum consensu; nam qui conditionem impossibilem contractui adiecit, ridetur, non consentire videtur, ut ait Gentilis lib. 2. de nuptiis, cap. 11. & Alexand. lib. 2. consil. 182. ait quod fatuities admixtae facione quem videri, non non, mentis sane, aut iocandi animo loquentum. Et licet matrimonium iam contractum omni fauore dignum sit, ne dissolvatur, tamen ut inducatur matrimonium, vbi

nullus consensus coniugalit adest, odium potius, quam fauor ventur. Et licet in testamentaria dispositionibus conditiones impossibiles reiciantur, id non solum dispositionis fauore sit, verum & ex aliis rationibus, quas supra retuli: constat enim, testamentum vnius damntax voluntate consistere; matrimonium autem non aliter, quam duorum consensu, ut etiam merito communi contractuum regulae debeant subiacere; & cum non sit alius textus in vtroque iure, ex quo deducant vulgo Interpretes, conditiones impossibiles neque adiectas vitari, matrimonij vero valere, quam personarum consuetudo, Gregorij IX. eius interpretationem adducimus. Suppositis ergo quae de conditionibus initium actus respicientibus, modis, & conditionibus reuoluitis supra adduxi in cap. 1. hoc titulum, dico Gregorium IX. in praesenti textum non agere de conditionibus suspensiuis adiectis matrimonio, eius initium impediuntibus, quae consensus de praesenti apponi non possunt, sed tantum dispositionati, vt inde non matrimonium, sed sponsalia celebrata censentur. Agit ergo Gregorius de conditionibus reuoluitis adiectis consensui de praesenti, per quas coniux de coniuge intendit non suspendere contractum, sed exigere obligationem rei deducit in modum conditionis. Quod facile constabit, si conferamus hanc secundam partem de conditionibus impossibilibus, cum prior parte textus, ubi agit Gregorius de conditionibus contractus substantiae matrimonij, inter quas refert tres illas, Si generatorem proles euitet, Si pro quibus ad adulterandum te trahas, Donec iumentum alium dixerim; quae omnes modum, seu conditionem reuoluitoriam omnino respiciunt; siquidem nulla ex eis adimpleri potest, nisi contracto matrimonio de praesenti: nec matrimonium ipsum praecedat, sed sequatur quia nec prolem euitare, nec ad adulterandum te praebere potest, quae verò vxor non est; & qui dicit, donec dixerim iumentum, iam post nuptias se inuenire velle demonstrat: & in modis, seu conditionibus reuoluitis contra substantiam adiectis, relictis ait Gregorius, matrimonium viciari, quia modus contrarius substantiae matrimonij illud viciat, vt probant Decius in anthoni ingressi, C. de sacros. Ecclesiis, Gentilis d. lib. 7. de nuptiis, cap. 12. Medrano de consensu canonum, cap. 16. n. 3. Paludanus in 4. dist. 29. q. 1. art. 3. Syluester in summa, verbo Matrimonium 3. §. final. Ratio est, quia per huiusmodi modum, seu per actionem contra rei substantiam pugnantem cognoscitur paciscentem contrahere nullo modo voluisse, cum inter se contraria sint, velle contrahere matrimonium, & eius finem respuere. Transit Gregorius ad secundam partem, & ait fauore matrimonij inductum fuisse, vt conditiones impossibiles, & turpes reiciantur, etiam reuoluitoriz, vt si quis ita militet pure fidem dederit, vt patrem occidat, vel vt lanam de caelo trahat, quia hic modus est, qui post matrimonium debet adimpleri, perquam esse pro non adiecto haberi, nec propter facultatem discedendi a matrimonio coniugibus competere; eo quod talis conditio adimpleta non sit, quod fauore matrimonij inducitur iur; nam licet euerit contractus sub modo, seu conditione reuoluitoriz celebratus possit, tamen matrimonium sub simili modo contrahi non potest, vt probatur in c. 1. hoc titulum. Et licet impossibilis conditio viciat contractum, ita & modus impossibilis, vt defendunt Sarmiento lib. 1. select. 2. 3.

Tit. V. de Condition. appositis, &c. 123

n. 7. & sequent. Acacius Ripol. in l. 3. n. 129. ff. de condit. & demonstr. quod in matrimonio non observatur, ita ut siue conditio resolutoria sit possibilis, siue impossibilis, non vitiet matrimonium, nec attendatur, cum à principio valuerit.

8.
DISSOLVITUR
TANDI
MATRIMONII.

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam iuxta sententiam, quam proximè probavi, verum est, conditiones impossibiles vitare matrimonium, sicut ceteros contractus nullos reddunt, si in vim conditionis suspensivæ apponantur: vnde cessant plures quæstiones, quas DD. suprà laudati examinant, veluti, an conditio impossibilis, reputata possibilis, vitiet matrimonium? nam certum est illud vitare, si in vim conditionis suspensivæ apponatur, ut etià ea conditio vitiet ultimas dispositiones, quæ ferò illam adiecit testator, nec aliter disponeret, nisi ex suppositione euenturæ conditionis, vt docuerunt Sarmientus d. c. 2. n. 1. eumque sequuntur Couar. 2. p. de matrim. c. 3. §. 2. num. 5. Sanchez lib. 5. disp. 3. n. 8. Basili. lib. 3. c. 3. n. 11. Caldas Pereyra in l. si curatorem habens, verbo sine curatore, num. 73. Donel. lib. 8. comment. c. 32. Pinel. d. lib. 1. c. 15. ex n. 2. Ripol. in d. l. 3. de condit. & demonstr. ex n. 163. Lessius de iust. & iur. lib. 1. cap. 18. n. 103. versic. excepti. Similiter matrimonium vitatur si conditio ab initio possibilis, ex accidenti fiat impossibilis, vt etiam vitatur vltima dispositionem: docent post antiquiores Sarmientus, quamvis parum hemiter, d. cap. 2. l. inel. d. cap. 15. ex num. 8. Amaya d. cap. 11. ex num. 30. & probatur ex l. vnic. §. si autem 7. C. de caduc. toll. l. Stichus 59. §. Dama; & de statulib. & est optimus textus in l. si peculium 20. §. is cui 3. eod. tit. vbi si feruus libertatem accepit sub conditione dandi d. c. c. alicui, & si decesserit, iure speciali libertas sustinetur: idem in casu libertatis probant textus in l. 3. in princ. & §. non solum, cum seqq. l. c. heres 4. §. Stichus 3. l. Stichus 40. §. Titius 7. ff. de statulib. l. Thais 41. §. intra 12. ff. de fideicom. lib. 2. Nec obstat alia pars ipsius dubitandi rationis suprà expensa ex d. c. Diaconi, 28. diff. Pro cuius textus expositione discimè est constituendum inter ea, quæ sunt substantia actus, & inter ea quæ proueniunt ex eius natura: si enim conditio, vel pactum apponatur contra substantia actus, ipse vitatur, aut transit in alium contractum, cum non possit stare simul cum ipsa conditione, seu pacto contrario: si verò conditio, pactumve adiciatur contra ea, quæ sunt & proueniunt ex natura actus, ipse contractus subsistit. Exemplis hoc facilius demonstrabimus. Pro substantia emptionis & venditionis desideratur, vt res vendita transcat in emptorem; ex eius verò natura prouenit, vt si ex casu aliquo euincatur, venditor de euictione teneatur: quare si in ipso contractu pactum adiciatur, ne dominium rei venditæ in emptorem transferatur, venditio nulla est, l. cum manus 80. §. final. ff. de contrah. empti. si autem conueniatur inter contrahentes, ne venditor de euictione teneatur, venditio sustinetur, l. emptiorem, §. l. ff. de actionibus empti. Similiter in mandato, pro cuius substantia & natura desideratur, vt sit gratuitum, ne aliàs salario conuenio sit locatio, l. salarium 7. ff. mandati. Ex eius autè natura prouenit, vt morte finiat, l. 1. §. mandati, §. relictæ, in ff. eod. tit. quare pactum, vt merces præstetur, ipsum vitat, non verò conuenio vt post mortem duret, l. final. ff. de solut. probant in c. gratum, de offic. de leg. Item in donatione causâ mortis, pro cuius sub-

D. D. González, in Decretal. Tom. IV.

stantia, & essentia desideratur, vt ob mortis suspensionem fiat, & mortis ratio habeatur, l. Scia 42. §. 1. l. Senatus, §. mortis, ff. de donat. causa mort. ex cuius verò natura prouenit, vt tribus casibus reuocari possit, duobus ex parte donantis, prænitentia videlicet, & euasione periculi, cuius intuitu donatio facta fuit; vno ex parte donatarij, si is ante donatorem decessat, l. mortis 19. l. si mortis 19. cum sequent. ff. de donat. causâ mort. l. non omnis 19. ff. de rebus credit. vnde pactum adici non potest, vt nullo modo reuocetur, l. ubi ita donatur 27. ff. de donat. causâ mort. ritè tamen pacifici valet, vt vno, vel alio ex tribus modis dictis reuocari nequeat, l. si alienam 13. in fine, ff. de donat. causâ mort. quia hoc pactum repugnat naturæ, non substantiæ ipsius donationis; illud verò opponitur substantiæ. Docuerunt D. Mathias Gueterra in d. l. ubi ita donatur, & Arnoldus Vinius lib. 2. fecl. cap. 44. Similiter licet ex natura depositi proueniat, ne dominium rei depositæ in depositarium transferatur, sed eadem species reddatur, l. licet, §. rei deposita, ff. de positi, l. 2. in princip. ff. de rebus creditis; tamen pacto fieri potest, vt non idem, sed tantumdem in genere reddatur, l. Lucius 24. l. die 25. §. final. ff. de positi. Item licet ex natura pignoratitæ obligationis proueniat, vt debitor in solutione cessante, creditor post moram posset pignus distrahere, §. 2. Instit. quibus alienare liceat; tamen pacto fieri potest, ne liceat pignus distrahere creditori, l. creditor 7. §. final. ff. de distract. pignor. Cui ne obstat lex si conueniatur 4. ff. de pignor. titia, videntur sunt Donel. lib. 9. comment. cap. 10. Gothofredus animadu. cap. 4. Velaasco & Medina in rixis Consult. fol. 14. Valeron animaduers. cap. 4. Etiam in sacris ordinibus olim in Ecclesia Orientali admittebatur protestatio tempore sacre ordinationis ab ordinando facta, se non posse castè viuere, ideoque velle contrahere matrimonio, d. c. Diaconi, 28. distict. quia licet votum castitatis proueniat ex natura sacri ordinis, in cuius receptione tacitè emittitur; tamen non est substantiale, vt probant in cap. 1. de cleric. coniug. Nec his omnibus obstat textus in l. cum precario 12. ff. de precario; cuius interpretationem adduxi in cap. final. de precario. Nec obstat argumentum difficultatis deductum ex d. cap. insinuante, qui clerici vel vou, cuius veram interpretationem in eius commentario dabimus. Nec tandem obstat aliud augmentum difficultatis deductum ex d. cap. sanè, de conuers. coniug. Pro cuius solutione Paludanus in 4. distict. 30. q. 1. col. 1. m. 2. asserit, discrimen esse constituentium inter conditionem appositam contra substantiam matrimonij, quæ turpis, & inhonesta est, vt in exemplis à Gregorio in præsentis relatis; & inter eam, quæ licet sit contra substantiam matrimonij, honesta tamen est, qualis est illa, Si castitatem seruaueris; quæ simul cum matrimonio compatibilis est. Primo casu docet matrimonium iterum esse, & in eo procedere Gregorium in præsentis: in secundo verò valere matrimonium. Sed hæc solutio admitti nequit; nam supradicta conditio, Si castitatem seruaueris; quamvis sit honesta, est tamen contra coniugij substantiam: tum quia consistit in consensu saltem tacito ad copulam carnalem; ideoque cum illius conditionis adiectio ipsi consensui repugnet, quia in pactum deducitur continentia, vitatur matrimonium, iuxta

L. 2. D. Thomam

D. Thomam in 4. diff. 28. fin. q. 5. Sylvestrum verbo *Matrimonium* q. 5. & 6. Abbatem in c. *communis*, 10. spons. Conat in 4. 2. p. 4. 5. 1. m. 3. Quare omnia hac sententia dicendum est, differentiationem magnam versari inter eum casum, in quo initio matrimonij apponitur conditio servandi castitatem; & inter illum, in quo post matrimonium legitime contractum talis conditio apponitur fuit: primo casu viciat matrimonium, nam ad eius valorem requiritur contrahentium consensus in mutua cohabitationem; hoc est in ius, & potestatem ad copulam, quæ implicite necessaria est; quare cum conditio servandi castitatem mutua cohabitationem ad copulam excludat, redidit nullum matrimonium. Secundo verò casu cum matrimonium sit iam legitimum, quod dissolvi nequit, *cap. quando p. querens de divor.* hac de causa affectus in d. *cap. facit*, votum castitatis inter coniuges emissum post matrimonium contractum validum est. Varia exempla eorum, qui celebrato matrimonio castè vixerunt, & miraculis clauerunt, recoli in *cap. 1. de consensu coniug.*

Ex qua solatione velut manducatur ad explicationem illius questionis, verum quando intentio contra bona matrimonij non deducitur in conditionem expectantiam, sed tantum mente continetur, viciat matrimonium? In qua questione triplex est sententia: prima est Glossæ in *cap. aliquando* 32. q. 2. verbo *Si ab initio*, quam tenent Tuereternata in *cap. sicut non omni*, 5. i. itaque, art. 1. 32. q. 2. Angel. verbo *Matrimonium* 2. n. 23. Petrus de Soto *lect. 26 de matrim.* Henric. lib. 12. de *matrim.* cap. 12. Richardus in 4. diff. 31. art. 2. q. 1. Vvaldensis de *sacram.* c. 131. qui docent matrimonium impediri, quando contrahentes illud celebrant cum intentione implicita, & virtuali servandi castitatem, seu prolem non educandi; non verò impediri, si intentionem habeant adulterium committendi, *ex cap. aliquando* 32. q. 2. vbi D. Augustinus ibi: *Qui contrahunt eo animo, ut vel filios non suscipiant, aut susceperis euent, non habent coniubium.* Ex quibus apparet, matrimonium contractum cum animo non suscipiendi filios, nullum esse. Quæ sententia etiam firmatur ratione, quia ad matrimonium necessarius est consensus, saltem implicitus, in ea, quæ sunt de eius essentia: sed prædicta bona, hoc est proles, fides, & sacramentum, requiruntur essentialiter ad validitatem matrimonij in eius principio, ut constat ex D. Thomam in 4. diff. 31. q. 1. art. 3. ergo matrimonium contractum cum intentione implicita servandi castitatem, nullum est. Secunda sententia Antonij in *cap. de infidelibus, de consanguin.* & *affin.* n. 9. Roselinus in *cap. verbo Matrimonium* 1. n. 21. Sylvestri verbo *Matrimonium* 4. q. 5. & 6. & aliorum quos refert Ledefina vbi proxime, Taberna verbo *Matrimonium* 2. q. 3. n. 4. Ludovicus Lopez 2. p. 2. strallij, de *matrim.* cap. 42. §. perri. Thom. Sanchez lib. 2. de *mar. disp.* 19. n. 11. Bonacin. *sem.* 2. q. 2. de *natura matrimonij*, p. 1. n. 10. Layman. lib. 5. *summa*, tract. 10. 2. p. cap. 1. n. 3. qui discrimen constitunt inter eum casum, in quo quis con-

trahit matrimonium intentione implicita mente retenta educus bonum sacramenti, ut si quis matrimonium nisi ad tempus contrahere intendat; & inter illum, quo quis intentione internâ non in pactum deducit, celebrat matrimonium, contraria tamen bono proli, seu fidel, veluti si intenderet illud contrahere, prolem tamen vitæ, seu adulterium committere. Primo casu docent matrimonium esse invalidum, quia repugnat eius substantiæ talis intentio. Secundo autem vim atque effectum obducere. Cui sententiæ favent D. Thomas & Bonaventura in 4. art. 1. q. 3. qui docent sine bono sacramenti nunquam matrimonium dari, consistere tamen posse sine fide, & prole. Et licet Basil. lib. 1. de *matrim.* cap. 17. existimaverit, matrimonium licite celebrari sub expresso pacto castè vivendi, eius sententia singularis est, & obtrahit contraria, quam post Sylvestr. & Couart. defendunt Sanchez de *matrim.* lib. 5. diff. 1. 2. Gutierrez *end. tract.* cap. 82. Basilius in *flor. Theolog.* verbo *Matrimonium*. Datis in 27. q. 2. Barb. in *presenti*, n. 4. Sed adhuc pro huius sententiæ explicatione sciendum est, duplicem consensum in matrimonio intervenire; alium quoad obligationem ex parte contractus, alterum quoad essentiam ex parte contrahentis. Ex parte contractus matrimonij circa eius essentiam necesse est, ut consensus saltem implicitus intercedat circa tria illa bona sacramenti videlicet, prolem, & fidem; aliis enim si quis intenderet matrimonium contrahere sine animo se obligandi ad copulam, nullum esset sacramentum, quia ex parte contractus requiritur consensus implicitus quoad copulam, ex parte tamen contrahentis, quoad executionem solam requiritur consensus, non verò in prolem, & fidem: quare si aliquis habuit consensum implicitum se obligandi ad matrimonium cum animo copulam non habendi, validum est matrimonium, cum consensus in copulam tantum necessarius sit ex parte contractus quoad obligationem eius, non verò ex parte contrahentis quoad executionem, ut contingit in iuramento, quod validum est, quando quis habet animum se obligandi, quamvis propositum adimplendi non retineat. Unde cum quis matrimonium contrahit animo se obligandi ex parte contractus, licet non animo adimplendi matrimonium, valet, quia talis intentio ex parte contrahentis matrimonio non nocet: si verò celebratum fuisset matrimonium implicitè usque ad certum tempus, siue intervenisset consensus quoad eius obligationem, siue contra executionem, utroque casu est nullum, quia talis intentio repugnat bono sacramenti, quod perpetuum, & indissolubile est: docet Sanchez 4. lib. 2. diff. 28. *num.* 4. & diff. 29. *num.* 11. & 12.

Nec tunc obstant fundamenta prioris sententiæ. Non primum, ex d. *cap. aliquando*, cui respondendum est, D. Augustinum in eo agere de eo casu, in quo intentio deducta fuit in pactum, ut docet Sanchez d. diff. 29. *num.* 13. vel procedere quando qui contrahit matrimonium, non solum intentionem non adimplendi, verum nec se obligandi habuit; quo casu iuxta suprà tradita restet docetur, coniubium nullum esse. Nec obstat secundum fundamentum eiusdem sententiæ; nam respondetur, D. Thomam in eo adducit loqui de consensu obligationis; quo casu necessarius est saltem implicitus, in ea omnia, quæ ad matrimonium requiruntur,

9.
INTENTIO
NON CON-
TRAHENDI
MATRIMONII
AN
ILLUD VI-
TIET.

IO.
SOLVENDI
IN PUN-
DAMENTA
CONTRA-
RIA SEN-
TENTIÆ.

requiruntur; nos verò loquimur de consensu quoad executionem eorum rerum, quæ ad matrimonium sunt necessaria, quo casu opus non est consensu implicito in prole, & fidei, quoad executionem. Nec obstat fundamentum secundæ sententiæ, cui respondendum est negando consequentiã; nam ad matrimonium, et si non sufficiat consensus internus sine signis externis, ut citè contrahatur, ad illud tamen impediendum alienum sufficit. Ratio est, quia in hoc casu deficit consensus legitimus, cum ille contrarius sit substantiæ matrimonij; unde facillè intelligitur textus in c. B. Maria 27. q. 2. ubi ait D. Augustinus, B. Virginem Mariam in matrimonio cum D. Iosepho contracto consensisse in copulam; nam id intelligendum est de consensu implicito in copulam, quoad obligationem contractus; non verò de consensu in copulam quoad executionem contrahentis, nam istum habere non potuit Beatiſſima virgo, eum votum castitatis Deo emisſet, ut docuit D. Thomas in 4. dist. 30. q. 2. art. 2. quæſtionem 2. ad tertium, in illis verbis: *Virgo implicitè confensit in copulam, et copula nunquam fuit in proposito, erat enim a Deo certificata, nunquam subsequi debere.* Fuit potestiquoties ipsius canonis expolitionem Sanchez p. dist. 2. n. 4. Suarez in 3. r. q. 29. art. 2. dist. 7. sect. 1. Valquez in 3. p. dist. 12. s. 6. Bahi, c. imped. mar. c. 27. q. 2. Petavius in Theol. dogm. de Incarnat. lib. 14. c. 4. P. Vega in Theol. Mariana. p. 1. pal. fol. 22. certamine 2. A decreto de Incarnat. dist. 69. sect. 2. Turrianus sect. 1. c. 17. Deinde ratio ergo consensus determinatur ad matrimonium contrahendum, non autem requiritur explicius seu implicitus in copulam; nec etiam desideratur, ut contrahentes tempore contractus intendam tria bona, videlicet bonum proli, huius, & sacramentum, sufficit enim ut contrarius non explicite deſequatur in pactum, seu conditionem, ut diximus contrarium docetur à D. August. lib. 10. contra Faustum, ubi c. Matrimonium quip ex eo appellatum est, quia non ob aliud debeat femina nupte, quam ut mater ſiat. Et in cap. non est dubium 23. q. 2. ibi: *Non est dubium cum mulierem ad matrimonium non pertineat, cum qua commiſſio sanguinis non debeat ſiſſe.* Quæ verba etſi non reperiuntur apud D. August. ut à Gratiano citantur, extant tamen apud Leonem relatum in c. cum ſcientia 17. q. 1. nam dicendum eſt, in eo textu agi de matrimonio consummato, quod nullo modo datur dum copula non præceſſit: unde quia connectionis ratione mysterium, ſive repræſentatio matrimonij Chriſti cum Eccleſia datur, ubi non intercedit commiſſio sanguinis, nec nuptiale videtur adſeſſe mysterium: unde licet matrimonium ratum obſque copula deſer, & ſit ſacramentum, eſt tamen imperitum quoad ſignificationem. Quo modo etiam intelliguntur textus in cap. in omni 17. q. 2. cap. final. 18. q. 1. cap. debitorum, de bigamis, iunctis traditis à Germonio lib. 2. amodo. cap. 2. Baſilio lib. 1. de matrim. cap. 16.

Hinc veniẽ explicandum, utrum ille, qui voto caſtitatis adſtrictus contrahit matrimonium cum conſenſu in copulam quoad obligationem contractus, ſcilicet ſine conſenſu in copulam quoad executionem, peccet lethaliter? Qua in quæſtione negativam ſententiam, ſcilicet ſic contrahentem nullum peccatum incurere, defendunt Sententia in 4. dist. 47. q. 2. vni. prope ſinem, Angelus verbo Mariæ non impedimentum. 5. m. 1. Cœtætanus in ſumma eod. verbo, cap. 1. Petrus de Ledefina de matrim. q. 55. D. D. Gonſal. in Decretal. Tom. IV.

art. 1. dub. 1. conel. 2. Quæ ſententia primò probatur: nam, ut conſtat ex d. cap. B. Maria 27. q. 2. quando B. Virgo Maria cum D. Iosepho contraxit matrimonium, voto caſtitatis adſtricta erat, & illud celebravit ſine conſenſu in copulam quoad executionem. ſed affirmare Beatiſſimam Virginem peccatum admiſiſſe contrahendo matrimonium, hæreticum eſt: ergo quia qui voto caſtitatis adſtrictus matrimonium contrahit ſine conſenſu in copulam quoad executionem, culpa non admittit. Unde probatur ex cap. conſonum, de ſponſal. ubi deciditur illud, qui poſt ſponſalia iuramento firmata votum religionis emiſit, teneri prius matrimonium contrahere animo illud non consummandi, & ſtatim ingredi religionem: ergo adſtrictus voto caſtitatis contrahens matrimonium cum diſſenſu in copulam quoad executionem, non peccat.

Aſſertum autem verò ſententiam, ſcilicet adſtrictum voto caſtitatis contrahentem matrimonium ſetiam ſine conſenſu in copulam quoad executionem, peccare lethaliter, tenentur ſectus de Soto ſect. 14. de matrim. ad ſinem, Navar. in ſumma, cap. 22. n. 73. Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 2. n. 8. Sylveſter in ſumma. verbo matrimonium 7. q. 5. n. 6. Roſell. ad tract. impoſuitur 4. n. 9. Sotus in 4. dist. 12. s. 6. q. 2. m. 1. verſus contra primam conſuſionem, Sanchez lib. 1. de matrim. diſp. 4. 3. n. 7. quæ ſententia probatur. Unde ex cap. 2. orationibus, 27. dist. 12. in illis verbis: *Quæritur virginem non ſolum nupte, verum etiam veſte, damnabile eſt.* Et ex cap. ſi nuptis, eod. dist. 12. ubi docetur, quod ſi virgo Deo dicta nupit, habebit damnationem, quia primam ſedem irritam fecit. Ex quibus iuribus coſtat, non ſolum damnabile eſſe adſtrictis voto caſtitatis matrimonium contrahere, ut etiam docetur in cap. rursus, c. conſuſit, infra citat. proximo, verum & intendere illud celebrare Ergo quia qui voto caſtitatis adſtrictus matrimonium contrahit, peccat lethaliter. Rurſus, nam qui ſe exponit periculo imminenti, grauius peccat, iuxta illud Eſaiæſial. c. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* Sed qui voto caſtitatis ligatus contrahit matrimonium, exponit ſe periculo illud consummandi: ergo peccat in contrahendo. Denique quia licet obligatus voto caſtitatis matrimonium contrahat animo non consummandi, videtur ſacramentum illud deſer, & notabile in iuribus ſponſæ interire: cum ipſa cogatur in nupta permanere, donec ipſe profiteatur religionem; immò nec poſſet facile alium virum inuenire, cum multi, licet falſo, ſuadeati poſſint eam ob aliquod vitium reſectam fuiſſe. Igitur ſe contrahens peccat lethaliter. Quæ ſententiæ retentæ non obſtant fundamenta negativæ opinionis. Nam eorum eſt Deſipiam, tum obſque peccato villo, tum obſque imperfectione vlla veras nuptias contraxiſſe, ut docent P. Valquez 3. p. diſp. 12. s. 6. Suarez 3. p. q. 29. art. 2. diſp. 12. s. 6. Thomas Sanchez lib. 2. de matrim. c. 18. Rebello lib. 2. q. 13. Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 15. Caſtiſos Aldrete tom. 2. de Incarnat. diſp. 59. ſect. 3. Boſſi. ſupra. c. 27. Layman. Theolog. mor. tract. 10. p. 2. c. 1. Petavius de Incarnat. lib. 14. c. 4. P. Vega in Theol. Mariana. pal. fol. 22. certam. 2. qui variis modis ſatisfacere intendunt prædictæ difficultati, & poſt eos ſimiliter Bulger. contra Caſtanum, cap. 23. fol. 10. ex quorum ſententia dicendum eſt, negandam eſſe conſequentiã; nam votum caſtitatis, quod B. Virgo Maria

82.
CONTRA-
RIA TEN-
ENTIA
PROBATUR.

11.
FACON-
TRANSMIT-
MATRIMONI-
UM CUM
VOTO CA-
STITATIS

emissit, fuit factum sub conditione, nisi Deus aliud sibi placere reuelasset: quare cum Deus, in cuius fauorem emissum erat votum, reuelasset per Angelum Beate Virginis, matrimonium esse celebratum cum D. Iosepho, vt constat ex *cap. 1. Lucae*, non peccauit contrahendo absque intentione & proposito in copulam quoad executionem, vt docent Paludanus, Capreolus & alij, quos laudat & sequitur Henriquez *lib. 11. de matrim. cap. 18*. Etiam responderi potest, quod quamuis votum Beate Virginis fuisset absolutum, non peccauit matrimonium contrahendo, quia diuinā reuelatione sibi constitit, matrimonium non esse consummandum, quo casu cum non se exposuisset periculo peccandi, nec leuem culpam admisit, vt docuerunt Bonacina d. 9. 2. de natura matrimonij, punct. 1. num. 10. Layman. *lib. 5. summa, tract. 10. cap. 1. num. 3.* nec obstat textus in d. *cap. commissum*, de sponsi, cuius veram interpretationem in eius commentario adduxi.

Superiori assertioni opponi potest textus in

cap. quemadmodum, § illud, de iureiurand. vbi docetur, quod qui tempore contractus matrimonij iurauit, se vxorem de adulterio nunquam accusaturum, licet, & valide illud contrahit, nec potest vxorem postea de adulterio accusare: ergo conditio non seruandi fidem, matrimonio adiecta illud non vitiat. Agnouerunt eius textus difficultatem P. Gregor. *lib. 2. part. tit. 1. cap. 5.* Anguinus *lib. 3. de legibus cap. 21.* & alij in eius commentario laudati, cum quibus dicendum est, quod licet inter bona matrimonij fides enumeretur, non tamen ea conditio, vt si fides frangatur, non liceat accusare vxorem, repugnat substantiæ matrimonij, cum possit maritus non solum semel, verum sæpius remittere iniuriam sibi factam, & recipere ipsam peccatricem, *cap. si uir 3. de adulteriis*; unde dicta conditio tantum turpis est, & per consequens remittenda, ita vt non solum matrimonium subsistat, verum & possit maritus eam accusare, nisi iureiurando prædictam conditionem firmasset, quia tunc ciuilitur ipsam accusare non potest, vt in eo textu latius probaui.

TYR CAP.
QUEMAD-
MODUM, §.
ILLUD DE
IURIYRA.

13.
LAPORI

TITVLVS VI.

Qui Clerici, vel Vouentes matrimonium contrahere possunt.

CAPVT I

Alexander III. a *Rhemenfi Archiepiscopo.*

DE Diacono verò, qui in Sabbatho sancto quemadmodum Diaconum vulnerauit, & mulierem vxoris nomine accepit, hoc tuz prudentiæ duaximus respondendum, quod si contrito, & humilitato animo ad Ecclesiam redire voluerit, dimissa ista quam in vxorem accepit, cum non possit, sicut nosti, contrahere matrimonium, ipsum debes recipere, & absolue a sententia excommunicationis, quam pro violenta iniectioe manuum noster incurrisse; & iniuncta sibi pœnitentiâ de vtroque excessu, post peractam pœnitentiam poteris ei diaconatus officium reddere, & dispensatiue, si perfectæ vitæ & conuersationis fuerit, in presbyterum ordinare. Subdiaconos autem, siue hominem interfecerint, siue non, matrimonium non posse contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat.

NOTÆ.

1. **R** *Hemenfi.* Ita etiam legitur in prima collectione sub hoc titulo cap. 1. post Concil. autem Lateran. p. 16. cap. 20. & 21. & p. 19. cap. 12. legitur. *Cenomanensi*; quæ inscriptio si retineatur, in præfenti refertur pars textus in cap. 1. de cleric. peregrinis, cap. 9. de cohabit. clericor. & ex principio huius textus facile constat, in eo referri secundam partem alicuius Decretalis.

2. **b** *Accipit.* Quo facto non fit bigamus, licet pœnis bigamorum puniatur, vt probaui in cap. 3. de bigamis non ordin.

c *Absolute.*] Authotitate videlicet Pontificis; nam si gravis fuerat percussio, absolutio spectabat ad Romanum Pontificem, iuxta tradita supra in cap. sacris, de his quæ vi, cap. 3. de sentent. excomm.

d *Dispensauit.*] Nam contrahendo matrimonium irregularis factus fuit, vt probaui in d. cap. 3. de bigamis.

e *Subdiaconos.*] Vt probaui in can. 33. Concil. Niber. & à quo tempore gradus hic sacer sit, habeatque votum castitatis annexum, exposui in cap. de multis, de astate, & qualitate.

3.

4.

5.

CAPVT II.

Idem ^a *Cenomanensi Episcopo.*

EX litterarum tuarum tenore percēpimus, quod lator præsensium in Subdiaconatus officio constitutus, quandam sibi in coniugem copulauit. Vnde tu, sicut vir prouidus, & discretus, ipsum eandem, quam in vxorem duxerat, ^b abiuurare fecisti, super quo facto prudentiam tuam in Domino commendamus, per præsensia tibi scripta mandantes, quatenus si ad canonicum, vel monasticum ordinem transire voluerit, post septennem ^c penitentiam laudabiliter in claustro peractam, si tibi, vel successori tuo idoneum visum fuerit, eum ad maiores Ordines promoueri concedas. Quod si ad religionem se conferre noluerit, eum in subdiaconatu ministrare, neque ad vltiores permittas ordines promoueri. In minoribus tamen ordinibus poterit ministrare.

NOTÆ.

1. ^a *Cenomanensi.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. 2. & post Concil. Lateran. p. 50. cap. 59.* De diocesi Cenomanensi nonnulla adduxi in *c. 14. de electione.*

^b *Abiuurauit.* Idem cum iuramento dimittere,

& remittere, vt probatur in *cap. 4. de re scriptis.*

^c *Penitentiam.* De penis clericorum, qui in sacris ordinibus constituti, matrimonium contraxerunt, egi in *cap. 6. de cleric. coniug.* & quæ spectant ad eorum matrimonium, adduxi latè in *cap. 1. de clericis coniugatis.*

CAPVT III.

Idem ^a *Vvignoni Episcopo.*

Meminimus nos ex parte tua, quæstionem huiusmodi audiuisse, scilicet verum illi, qui se ad religionem coram Episcopo deuouerint transiuros, & habitum religionis suscipiunt, si postmodum vxores duxerint, cogendi sint eas dimittere; & ad ^b Ecclesiam, eni se conulerunt, redire? Super hoc vtrique doctissimi respondendum, quod si quisquam qui se religioni deuouerit, & habitu suscepto professionem fecerit, & postmodum aliquam sibi copulauerit, est ab ea cogendus recedere, & ad eam, cui se conulerit, Ecclesiam suæ contradictione transire. Verum si habitum non suscepit, nec professionem, sed votum solummodò fecit, & se ad religionem transiurum promisit, licet postea matrimonium contraxerit, non est ad Ecclesiam cogendus transire, & matrimonij votum rescindere.

NOTÆ.

1. ^a *Vvignoni.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. 6. & alias partes huius Decretalis congesti in cap. meminimus, de appell.*

2. ^b *Ad Ecclesiam se conulit.* Ex his verbis

facile colligitur, in præsenti agi de Canonicò regulari vitam regularem professò, qui forsan canonicus erat ipsius Ecclesiæ Vvignoniensis, quæ olim erat Canonicorum regularem, vt refert Pennotus *lib. 1. Canonic. Regul. cap. 37.* & ipsa Episcopus Vvignoniensis de Canonicis propriæ Ecclesiæ forsan consuluit ipsum Alexandrum III.

CAPVT IV.

Idem ^a *Lucensi Episcopo.*

Consuluit nos dilectio tua, quid faciendum sit de nobili muliere, quæ post mortem mariti, vestibus pretiosis abiectis, mouit habitum, & de manu ^b presbyteri ^c velamen assumpsit, sed non renuntiavit propriis, nec intrauit claustra, nec in manus alicuius Episcopi, Abbatis, vel Abbatissæ, aut super altare ^d professæ est, vel obedientiam ^e promisit; postmodum verò anno elapso, cum multorum inquisitiones ferre non posset, & lapsum incontinentiæ formidaret, abiecto religionis ha-

bieu cuidam nobili solenniter, ac per licentiam Ecclesie nupsit. Super hoc itaque consultationi tuæ taliter respondemus, quod sicut simplex votum matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit contractum; ita sine professione habitus susceptus, ne contrahatur, impedit; sed consummatum nequaquam dissolvit. De cætero noueris, quod Diaconus, quem literatum, & honestate prædium aliseris, qui homicidij causam dedidisse videtur, sicut ex tenore tuarum literarum perpenderit, non est ad sacerdotium promouendus.

NOTÆ.

1. **L** *Persi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc sint.* cap. 7. & *post Concil. Lateran.* p. 45. cap. 4. Lucensis ciuitas nobilis est Regni Gallie, sita ad ripas amois Minij: colonia fuit Romanorum eam conuentu iuridico, & declinante Imperio Romano, & itumpensibus in Hispaniam Gothorum populis, Sueci sedem in ea posterunt: habet Ecclesiam Cathedralem, vbi perpetuo patet sacrosanctum Eucharistie Sacramentum, vt refert Agidius Gonzalez in theatro ipsius Ecclesie, Rodetio eius Præsuli missa est præfens epistola.
2. **P** *Presbyteri.*] Qui velum hoc sacris virginibus dare solebant: Opeatus Milenia, lib. 2. de schismate Denaisi, ibi: *Meneratus Felix inter crimina, & facinora sua nefanda, ab eo comprehensa puella, cui mirram ipse imposuerat, & qua Pater paulo ante vocabatur nefarie incestare minime dubitauerit.* Vbi mirram pro tegumento capitis, quo affectus in Africa utebatur, exponit Metril. lib. 3. *observ.* cap. 40.
3. **e** *Velamen.*] De quo velamine latè egi in cap. vidua, de regul.
4. **d** *Super altare.*] Iuxta ritum quem illustrari in cap. 2. de consuet. acceptante sament eo, qui potestatem habet velum imponendi, & admiuendi ad professionem, vt exponit Auendaño de metu lib. 2. cap. 10. *nom.* 10. Illud notandum est, viduas tempore professionis velum propriâ manu olim ab altare assumpsisse, cap. de votis, §. viduis, cap. viduas, cap. vltim. 10. g. 1. cap. viduas, cap. omnes, cap. vidua, 27. g. 1. Virgines verò de manu Episcopi, Abbatis, vel Presbyteri.
5. **e** *Premisit.*] Non tamen tale votum transacto anno, traditione, & consecratione solennizatum fuit, vt in cap. infirmante, infra hoc titulo. Pro huius textus interpretatione sciendum est, olim nonnullas virgines fuisse, quæ in propriis, seu paternis ædibus degentes, castitatis professionem ibi emittiebant. Concil. Illiber. cap. 27. Carthag. 3. can. 33. D. Hieronym. *epist.* 16. & 44. D. Gregorius *homil.* 38. in *Evangel.* & lib. 3. *dial.* cap. 14. Eugenius Papa *epistol.* *Decretali.* cap. 26.

Mulieres obsecru religionis velate, aut in monasterio regulariter viuunt, aut in domibus suis susceptum habitum caste obseruant. Tolet. 10. can. 5. Parisiensis sub Ludouico. lib. 1. capite 44. Auselian. 5. can. 19. vbi moniales, quæ nubebant, puniuntur; & illæ, quæ in domibus propriis, tam puellæ, quàm viduæ, communiatis velibus conuertuntur. Concil. Mogunt. can. 21. Sozomenus lib. 9. c. 1. vbi agens de quatuor sororibus Theodosij Iunioris, Pulehtria, Pincilla, Arcadia, & Mariana, quæ in domo propria castitatem vouerant, ait: *Ac primò virginitatem suam deuotè, deinde & seruos suos ad idem vici infirmum educant.* Et differentiam eorum, quæ in monasteriis degebant, & quæ cum parentibus in natali versabantur domo, apponit Gregorius Nazianzenus *carmin.* 47. ad Hellenium.

Ac imitæ tales toto versantur in orbe,

Quælibetque Lei porrigit alma fidem,

Pars animi paribus incensa cupidine regni,

Tella eadem, & vita per genus omne colit.

Affides infirmis pari altera paribus, aut cum

Fratribus in sancta virginitate manet.

Tales etiam fuerunt Marcella, & Sophronia, apud Hieronymum *epistol.* 16. Idem de forore sua B. Marcellina, Iodice D. Ambrosius *epistol.* 46. ad Siegrum: noverunt Baronius tom. 1. anno 57. *nom.* 123. Pater Serlogus tom. 5. in *Cætica*, vestig. 30. cap. 4. *secl.* vnic. Suarez tom. 3. de relig. lib. 8. cap. 7. n. 3. Filicinus lib. 1. *secl.* cap. 10. Lellius in *peculiari epistulo de bono statu castitatis in seculo*, Yepes tom. 1. *Chren.* D. Benedictus anno 576. Belasgrum. lib. 1. de *matrim.* cap. 21. & nos in can. 13. *Concilio Niber.* quod tandem correctum fuit, & statum, vt virgines, aut viduæ ad professionem castitatis non nisi in monasteriis admitterentur: Concil. Parisiensis sub Ludouico Pio, can. 44. ibi: *Aut nubant, aut si potius Deo se sacra expofitauerint, adnunciantur, et non in domibus propriis, sed in monasteriis, sub spiritualis mortis regimine se seruauerint subdant.* Notauit Citonius in cap. vnic. de *conuers.* conuig. in 5. collect. Vnde iuxta illum veterem morem accipiendus est præfens textus.

CAPVT V.

^a Idem.

Veniens ad præsentiam nostram Marcus ^b eremita, suâ nobis assertione proposuit, quod l. mulier enidam viro absentis fide datâ se nupturam promissâ; sed postmodum audiens plura de seueritate & inhumanitate ipsius viri, ei nullâ ratione voluit copulari: cum itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in ^c manibus suis simpliciter continentez votum promissit, non tamen locum, aut vestem mutauit: quo audito prædictus vir aliam sibi copulauit, & ex ea prolem suscepit. Nos igitur itaque attendentes tutius esse, vt præfata mulier post fidem, & votum simplex oblatum

Tit. VI. qui Clerici, vel vouent, &c. 129

oblatum, matrimonium contrahat, quàm fornicationis reatum incurrat, f. i. per A. f. m. quat. si plura non processerint, nec vestem, aut locum mutauit, nec professionem fecit, prædictæ mulieri de fide mentita, & voto ^d violato congruum satisfactionem indices, & ei, cui vult, nubendi in Dominicæ licentiam tribuere non postponas.

NOTÆ.

¹ ^a *Dem.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. 8.* nullibi tamen exprimitur, cui referbat Pontifex, licet cum Episcopo alloqui facili cognoscatur ex illis verbis, *fraternitati tuæ*, quæ ex communi stylo competunt Episcopo, *cap. quoniam gravi, de crimine falsi* notatur A. August. in *præfati*, Suarez tom. 3. de *relig. lib. 9. cap. 11.*

² ^b *Eremitæ.*] Forfan fratrum Ordinis D. Augustini, qui iam temporibus Alexandri III. sub certa regula vitam agebant; vt probat Marquez in *origines Eremit. cap. 2. & cap. 14. §. 8. De Eremitis*, & eorum statu egi in *cap. 2. de testam.*

³ ^c *Antoniæ fide.*] Mann videlicet Eremitæ, vt exponit Antonius August. *hic.*

⁴ ^d *Voto violato.*] Antonius Augustinus in præfati rectè notauit, congruentiæ legi posse, *voto prædicto non obstante.*

⁵ ^e *Licentiam tribuere.*] Ex his verbis deducit Panormitanus in præfati, *mem. 6.* in casu huius reus, seu in quolibet alio simili, posse Episcopum dispensare in simplici voto castitatis. Sed contraria sententia verior est, cum Episcopus non possit etiam tunc antiquo dispensare in illis

tribus votis reuerentis Romano Pontifici, castitatis videlicet, religionis, & peregrinationis in Terram sanctam, vt probatur Azor tom. 1. *instit. lib. 11. cap. 19. §. 3. Basil. de matrim. lib. 3. cap. 8. Suarez tom. 3. de relig. lib. 9. cap. 11.* Nec contrarium probatur in præfati textu; nam omissis variis interpretationibus, dicendum est, Pontificem ipsum in hoc casu immediatè dispensasse, ideoque ad Episcopum scripsisse, vt licentiam dare non dubitaret, idest non prohiberet talem feminam nubere. Sic exponit Innocentius IV. illa verba, *non postponas*, id est, non prohibeas, quod non est intelligendum in sensu tantum permissiuo, sed hoc in sensu, quod Papa dispensando tollit impedimentum, propter quod posset Episcopus tale matrimonium prohibere. Vel etiam dici potest, Alexandrum III. commisisse facultatem dispensandi ipsi Episcopo, vt colligitur ex illis verbis, *Fraternitati tuæ per Apostolicam Sedem mandamus.* Vnde si rectè perpendatur præfatus textus deest, potius ex eo deducitur, Episcopum non posse dispensare in voto simplici castitatis, siquidem ideo consultus fuit Alex. III. qui immediatè, vel mediatè facultate concessa Episcopo, dispensauit, vt docuerunt Suarez *d. cap. 11. num. 7. Barb. in præfati.*

CAPVT VI.

^a Cœlestinus III.

R Versus quidam, vt dicit, votum castitatis emittens, iurauit se quandam ducturum postea in uxorem; vnde à fraternitate tua requisitus, consultis vicis prudentibus, arbitramur, quod cum simplex iurum apud Dominum non minùs obliget, quàm solenne, pro eo quod temerè iurauit, poenitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, studeat obseruare. Quod si posteaquàm huiusmodi præstitit iuramentum, ad nuptias iam motu proprio conuolasset, cum votum simplex contrahendum matrimonium impediat, non tamen dicimur iam contractum, nihil ambiguitatis tua quæstio contineret.

NOTÆ.

¹ ^a *Cœlestinus III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titul. cap. 2.* ubi additur pars capituli *laudabilem*, vt cognoscatur, in

præfati referri partem textus in *cap. laudabilem, de frigidis & malefic. & capituli laudabilem, vt liti pendunt. & capituli laudabilem, de conuers. infid.* qui textus ad eundem epistolam spectant, vt notauit in *cap. 1. de exceptis.*

CAPVT VII.

^a Idem Vlyssulen. & Colimbrien. Episc.

Innuante I. nobili muliere, nostro est Apostolatus referatum, quod dudum pteila in annis ^b teneris constituta, M. Sanctij accepit in virum, qui ab inimicis crucis Christi fuit paulò post tempore interfectus, post cuius obitum à quibusdam Curialibus fuit Regi ^c Legion. pro relicte copula supplicatum. Quod cum ad consanguineorum eius noticiam peruenisset, vt matrum accepit, ei sub attestacione Regia suggererunt. Ipsa verò, quod tunc nollet nubere protestante, consilium accepit

cepit ab eis, quod votum emitteret castitatis: hoc autem in manibus cuiusdam de Fratribus sancti Augustini eo fecit adiecto s. tenore, ut in domo propria cum omni sua substantia remaneret. Sanè in eiusdem Ordinis habitu biennio post remansit, licet id se inuitam fecisse asserat, & coactam, tam metu Regio, quam parentum. Post hæc eidem Regi, quod fecerat, indicauit: quod approbans vœuit, ne quis eâ nolente domum intraret ipse, vel exinde aliquid alportaret. Interim verò tempore modico elabente, P. Curialis Regias litteras secum portans, & F. Fernandi, dictæ mulieris domum intrantes, ut ipse P. vi. saltem eam duceret in vxorem, acceperunt ab ipsa quod si eam idem P. duceret in vxorem, ipsius manibus interiret. Post hæc verò dimissis domo, & omnibus quæ habebat, in domo cuiusdam Iudæi per tres, in Ecclesia verò Sanctæ Mariz de Veiga per sex lauit septimanas, ita quod exinde propter necessitates humanas etiam egredi non auderet. Tandem se coactam videns, & omnibus destitutam, & attendens in omnibus, quod inuita votum emisit, eo dimisso, de parentum consilio P. Michaëlis publicè fuit matrimonialitèr copulata, de qua quatuor sustulit filios tempore procedente. Verùm quia salutem animæ desiderat omnibus anteferre, ac metuens quod huiusmodi coninnctio licita non existeret, quid super his tenere debeat, edocui responso nostro suppliciter postulauit. Nos ergo attendentes, quod in emissionem voti quod præcellet, nulla, modicave^b coactio adfuerit, quam patientia & i. perseverantia sequentis temporis penitus profugauit, & quod sequens coniunctio potius iniqua fuit, & violentèr extorta, f. v. per A. f. m. quæ. inquisitè diligentiùs veritate, si præmissis veritas suffragatur, præfatam foemnam ad malè dimissum religionis habitum resumendum, & seruandum quod vouit, monere ac inducere procuretis, & si opus fuerit, per censuras Ecclesiasticas coercere. Dat. Latet. Kalend. Decembris.

NOTÆ.

1. a **V** *Lybulem*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titulo, cap. vnic. & in epistolis Innocentij editis à Sirleto, lib. 1. fol. 409.* ex quo regitilo ita restituo præsentem textum. Vlyssio ab Vlysse eius conditore ita dicta, seu Olyssio, municipium erat olim ciuium Romanorum, cognominata *Felicitas Iulia*, teste Plinio: sita est in Lusitania, ad Tagi ripas, in promontorio magno, Olyssiponensi dicto. Cathedrali Ecclesia decorata fuit iam olim, & Emeritensi primò, postea Bracharensi Ecclesie parabat, donec Ioannis I. Lusitaniz Regis tempore in Metropolitana Ecclesia erecta fuit, vt refert Ludouicus Nonius in *sua Hispania, cap. 35.* Olimbra etiam vetus est Lusitaniz vrbs, sita in loco amenissimo, iuncta Mundum amnem, celebris ob vniuersalem Academiam, quæ ibi floret iam à temporibus Dionysij Regis, ex anno 1290, de qua plura Nonius vbi supra, *cap. 37.* Habet perantiquam Ecclesiam Cathedralē, cuius Prælati & Vlyssiponensi commissa fuit præsentis causæ cognitio, quia ambo reperiebantur in ciuitate Salmantica congregati cum aliis Prælati Lusitaniz, ad Concilium ibi celebrandum pro diuortio faciendo inter Alfonso I. X. Regem Legionensem, & Teratiam filiam Sancij I. Regis Lusitaniz, vt refert Agidius Gonzalez in *hijst. Salmantin. cap. 18.* non autem Innocentius eam delegauit Episcopo Salmantino, quia ex eo, quod non consentiat prædicto diuortio à cæteris Episcopis in ea Synodo factis, eacommunicatus erat, & absolutio reseruata Romanæ Ecclesie fuerat, vt constat ex epistola 72. ipsius Innocentij III. missa Archiepiscopo Compofel. hoc eodem anno a. sui Pontificatus, vbi ita ait: *Si vero aliquis vestrum, fratres Episcopi, in hoc deliquit, excepto Salmantino, cuius correctionem Sedi Apostolica reseruamus, ut frater Archiepiscopo antea dixeris ipsum cano-*

nica non differas castigare. Casum tamen in præfati textu relatum contigisse in nostra vrbe Salmantica, colligitur primò ex eo, quia in textu sæpe citato dicitur, Regem Legionensem adhibuitum fuisse, vt ex eius rescripto mulier matrimonium contraheret, cum his temporibus Innocentij III. per annos 1200. ad Regem, & regnum Legionis spectaret Salmantica: & si casus in præfati decisus contigisset in Regno Lusitaniz, ad quid Rex Legionensis pro nuptiis ipsius mulieris eam raturæ à Regno suo adiri debebat? Deinde, quia in huius textus refertur, mulierem ipsam lauisse in Ecclesia D. Mariz de Veiga, quæ est in ipsa vrbe prope flumen Canoniorum regularium, iam constituta per annos 1174. vt constat ex charta foundationis, quæ in ipso collegio asseruatur, & etiam in ipsa ciuitate erant his temporibus Canonice regulares sub regula D. Augustini degentes, quæ & hodie eandem regulam seruauit, appellanturque vulgò Moniales S. Petri de las Dueñas. Rursus id suaderet ex eo, quia Innocentius III. ait mulierem ipsam lauisse in domo cuiusdam Iudæi, cum tunc in ipsa vrbe plures essent, vsquedum prædicatione D. Vincentij Ferrer. conuersi, & baptizati fuerunt: quare non leuiter his rationibus ductus credo casum in præfati textu relatum, & decilum contigisse in nostra præclara vrbe Salmantica.

- b *Teneris.*] Post duodecimum tamen annum, horta tradita in e. 1. de *pospon. impub.* nam ex 2125, quæ inuentatem præcedit, dicitur tenera ætas. Celsus *Medic. lib. 1. cap. 7.*
- c *Curialibus.*] Curiales dicuntur qui cum Imperatore in Curia morantur, *lib. 1. legum Neapolit. tit. 9. & 37. l. 19. tit. 4. lib. 5. Poissigeb.* Alio nomine Aulici, de quibus Ioannes Sarisbatiensis scripsit librum, de *migi Curialibus.* Etiam accipiuntur aliquando pro Decurionibus. *lib. 2. tit. 9. originum, cap. 4. ibi: Curiales, idem & Decuriones.* Et dicti Curiales, quia ciuilia mu-

in ea procurant, & exequuntur. De his in *novel. Leonis & Hilariani*, lib. 4. tit. 1. ibi: *Clerici non debent esse Reip. blica, ac viscera civitatum, nullas ignorare.* Quorum ceterum recte appellantur antiquas minores Senatuum. Cassiodorus lib. 9. epist. 2. notatur Lindenbrog. in *glossar. verbo Curialis*: & eorum officium admodum onerosum fuisse constat ex l. 7. *de iudic.*

d. *Regi Legem*.] D. Alfonso videlicet IX.

e. *Supplicamus*.] Rescripto Principis nuptiæ peti non possunt citra parentum, aut piellarum consensum; nam sua sponte matrimonia decurrere oportet, non Principis auctoritate extorqueri, l. 1. *C. si nupt. ex rescripto in Theres.* & Iustio, cap. 1. *indus 304. 2.* Consil. Paris. 3. *can. 6.* *Hæc valuerunt præsertim quæque debet, non Sacerdotes, quæm Principes, amplexque populi.* i. *ut nuptias aliam competere a Regis auctoritate possit, non videtur, neque filium alterius extra voluntatem, aut raptum præsumit, aut Regis beneficio estimat postulandum.* Aurel. 4. *can. 12.* Iure civili nonnullæ nuptiæ, aliis non ita legitimæ, rescripto Principis imperari poterant, ut cum raptore, l. *penult. C. de interdict. matrim.* cum na, quæ in par erat dignitate. *Isid. ff. de Senat. l. Isid. crielle 3. 3. C. de nupt.* Quæ de re etiam fœmula apud Cassiodorum lib. 7. *formul. 30.* apud historicos mediæ ætatis sæpius legitimæ nuptiæ ex rescripto, & licentia Principis celebratas, ut constat ex consensibus ab Alisei. ita de *Duc. lib. 3. cap. 1.*

f. *De fratribus S. Augustini.*] Idem Eremitis Sancti Augustini, exponit Marquez in *origine Eremit.* cap. 2. & cap. 14. §. 8. qui ex hoc textu intendit probare, ante Concil. Lateran. retatum in cap. final. *de relig. domibus*, fuisse iam in Ecclesia approbatum religionem Eremiticam. D. Augustini. Sed Gabriel Vennotus lib. 2. *historia canonice, regul. cap. 57.* accepit textum hunc de canonico regulari degente sub regna D. Augustini, cui libenter adhaereo, ex proxime traditis: quia videlicet hoc tempore Innocentij III. iam Salmanticensis erat monasterium Canonico-rum regularium in prædicta Ecclesia D. Maix de Veiga, & nunc sunt servantes regulam D. Augustini; non autem adhuc erant ibi fratres D. Augustini, quorum monasterium constructum fuit sub titulo D. Gulielmi anno 1379. Unde eodem tempore, quo præfatus casus contigit, iam essent Salmanticensis canonici regulares servantes regulam D. Augustini, non male verba relata accipi possunt cum Pennoto supra de Canonico regulari.

g. *Adiuncta iuramento.*] Hæc verba difficillima visa sunt Interpretibus; nam cum inter vota substantiaria religionis enumeretur paupertas votum, cap. cum ad monasterium, de statu monachi. Conditio hæc adiecta contra substantiam ipsius professionis ipsam debet vitare, iuxta textum in cap. final. & ibi tradita, de condit. appositæ, l. *ferendum, §. 1. ff. de res. ff. habet.* ubi Gloss. l. ubi donari, ff. de donat. caus. mort. *Acum precario ff. de precario*: probat Barthola. o. 10. q. 1. *per totum* & si ipsa professio nulla erat, rite poterat hæc mulier matrimonium contrahere. Pro omnis difficultatis solutione varia adduxerunt Inter preces: aliqui affirmant in presenti textu, conditionem adiectam fuisse inane in domo cum propria substantia, non quoad proprietatem, & dominium, sed quoad usum; ita vi ex licentia Prælati posset mulier retinere usum ipsam, seu

ususfructum, ad nutum ipsius. Ita textum hunc accepit Glossa in præfati, & in cap. *scilicet 3. 9. 1.* Gloss. & Decius in *authentic. ingressi*, l. *de Sacros. Ecclesie*, Mediano de *confessio. canonice. cap. 16.* pluribus relictis: anchez de *matrim. lib. 5. disp. 9. m. 14.* Garcia de *benefic. p. 7. cap. 10. num. 100.* & alij relati à Barthola. *hic, num. 3.* Couart. in 4. 2. p. cap. 3. §. 1. *num. 19.* Bald. lib. 1. de *matrim. cap. 10. num. 10.* Barb. de *iure Ecclesie. lib. 1. cap. 42. num. 151.* Sed hæc interpretatio faciliè retineatur ex eo, quod conditio adiecta à nobili muliere in præfati specie fuit, ut cum omni substantia in domo maneret; quo verbo non tam vias, quam patrimonium, quoad dominium & proprietatem intelligunt, iuxta illud Lince cap. 15. Et diuisi illis *substantiam*. Unde verbum illud, non tam de viciis, quam de omni moda proprietate accipiendum est, argumentum legis l. si de usufructu, l. 1. §. *generaliter*, ff. de legat. præstand. Alij affirmant, professionem in præfati specie sustineri, quia non sub conditione, sed sub modo facta fuit, ideoque modum observari, saluâ ipsa professione. Verum etiam hæc solutio convincitur, nam ut probant in cap. final. *de condit. appositæ*, sicut conditio repugnans substantiæ velis illam vitari, ita & modus: quare nihil interfit, in accipiendis textum hunc de modo, an de conditione. his relictis solutionibus, Felicianus de *confessio. lib. 1. cap. 10. num. 27.* existimat textum hunc non esse intelligendum de voto solum religionis, sed de voto simpliciter constituto. Unde cum voto simpliciter constituto non repugnet proprium patrimonium retinere, ideo professio in præfati casu sustineri potest. Sed hæc interpretatio faciliè refellitur; nam quia post votum ipsum sequuta est immediatè habitus monachici susceptio, & gestio per biennium, ibi: *ante in eadem Ordinis habitum biennium p. ff. per mansu.* Quæ omnia non votum castitatis simplex, sed solemne, cum professionis emissionem in religionem importat. Deinde quia Innocentius III. matrimonium postea contractum irritum declaravit: sed votum castitatis solemne, non verò simplex, matrimonium irritat: ergo quia solemne emissum fuit. Durantius 2. *Arellanus lib. 2. singul. antimonie* 2. existimant professionem in præfati factam vires habuisse, ipsam verò retentionem propriæ substantiæ nullius esse momenti, immò potuisse proprium Prælatum ea bona occupare, & distrabere iuxta canonem 6. Synodi Constantinop. apud Bollsmon. fol. 188. ubi ita PP. Guxterant: *Si quis deprehensus fuerit possessionem aliquam, quæ monasterio non adscripta fuerit, sibi privatim attrahere, & acquirendam possessionem cupiditate servare, & quidem ab Episcopo, seu Presbitero recipiant, & in maiorem presentiam vendita, pauperibus & mendicis distribuant: cum autem, qui cum possessione, ut olim Amantia, scripserit medium esse, & ut olim Amantia, communi panis castigandam esse, similia Synodus statuit.* Sed licet hæc interpretatio subtilis sit, convincitur tamen ex eo, quia si talis conditio retineat proprium repugnat substantiæ professionis, ipsam professionem vitiat, non verò conditio vitiat, iuxta legem cum *precario* 12. ff. de *precario*, ibi: *Sed nulla vis est huius communiis*, & tradita supra in cap. final. *de condit. appositæ*. Deinde quia licet Innocentius III. ipsius conditionis mentionem fecisset, in causa decisione nullo modo illam conditionem

132 In Librum IV. Decretalium,

tionem, ut turpem improbande; quare iis solationibus omiffis, & aliis adductis ex Zabarella, & Innocentio in *præfenti*, & à Barbosa, existimo, rectum hunc exaudendum esse iuxta morem antiquum, quem supra retuli in *cap. consilium*, iuxta quem olim plures virgines, & viduæ proficiebant vitam religiosam in domo propria, tantum obedientiam, & castitatem promittentes; quæ vota omni tempore fuerunt essentialia religionis. Attamen nec propriis renunciabant nec monasterium ingrediebantur, aut claustrum proficiebantur; quia abdicatio bonorum, & claustrum non erant olim ita substantialia status religiosi, ac vota obedientiæ, & castitatis, ut p. obat Durantius *suprà*. Vnde eum nobilis mulier, de qua in præfenti, non migeretur religionem, sed in domo propria castitatem, & obedientiam promitteret, potuit propriam substantiam id est bona omnia, retinere, iuxta statum & conditionem earum, quæ in domo propria religionem proficiebantur, de quibus ego in *d. cap. consilium*, & in *can. 13. Concil. Nivern.*

h. *Modica coactio.* Quæ non irritat votum, seu professionem, iuxta tradita in *cap. 1. de his quæ vi.*

i. *Perseverantia.* Per quam metus etiam gravis purgatur, ut probatur in *d. cap. ad id 21. de sponsal.*

COMMENTARIUM.

7.
CONCILIUM
SIO TRADITUM
ET
PROLATUM.

IN præfenti titulo agitur de illis, qui matrimonium contrahere non possunt, aut ob votum castitatis implicite emissum in susceptione sacrodotii ordinem, de quibus ego in *cap. 1. per rationem, de clericis coniug.* aut ob votum castitatis expresse emissum in professione monastica, tam à monachis, quam à monialibus, citra quas personas statuitur, votum castitatis solenne irritat matrimonium postea contractum; simplex vero illud impedit cocontractum, & ita quod monachi, seu moniales non possunt matrimonium contrahere: quod etiam probant textus in *cap. Prebiteris 8. dist. 17. cap. de his 3. 28. dist. 11. cap. 1. 20. q. 3. cap. impudicus 11. cap. si quis, cap. virginem, cap. monachus 32. cap. quotiens, cap. ut lex 40. & fert per totum 17. q. 1. Concil. Alifiod. can. 14. Non licet Abbati, nec monacho ad nuptias ambulare. Turon. 1. can. 16. Si qui in monasterio conversi sunt, aut conversi voluerint, non habeant licentiam euanandi, nec coniugem ducere. Tolit. 4. can. 51. Nulli monachorum egredientes à monasterio, non solum ad saculum revertantur, sed etiam uxores accipiant; renocati in eodem monasterio, à quo exierant, penitentius deputantur. Synodus Trullana can. 44. Monachus in fornicatione deprehensus, vel uxorem ducere, fornicationis panis iuxta canones subiacet. D. Basil. ad Amphilocho, *epist. 1. cap. 6. ibi: Canonicorum fornicatio pro matrimonio non reputatur, sed totum concubitus maxime discedit. Et epistola 3. cap. 60. Quæ virginis castitatem professæ à voto suo ac professione lapsæ esset, peccati adulterii tempus in sine vitæ dispensatione completit. Idem & in his, qui vitam monasticam professæ, & labuntur. Concil. Carthag. 4. can. 104. Tribus. can. 13. Illicite. can. 15. Ancyranum can. 18. Arsac. can. 1. quæ & alia iuxta congestant Anonius Augustinus in *epistola Jur. lib. 9. tit. 17. Crefpectus in summa, verbo Monachus, & Monialis.* Illustrant vltra con-**

gestos à Barbosa in præfenti, Ciron. ad tit. de *statu monach.* Espenceus de *voto contin.* cap. 9. Loaysa in *notis ad can. 18. Concil. Tolit. 4. Iodoc. Coccus lib. 4. thesaur.* cap. 4. Lemistre *lib. 4. de monach.* cap. 3. Turrianus *lib. 2. de votis monast.* Diana p. 8. *trast. 3. resol. 100.* Datis ad 27. q. 1. Pamelus ad D. 1. *ppriam epist. 62. Crefpectus in summa, verbo Monachus.* Bellarmius *tom. 2. controuers. lib. 2. de monachis, cap. 2.* Buleng. *rus dist. 1. h. 13. ad consilium 2. cap. 12. & 27. Michael Ronsfel. lib. 1. hystor. Pontif. jur. dist. cap. 5. num. 2. Pamel. in not. ad epist. 62. D. Cyprian. Mendoza lib. 2. Concil. Illicite. cap. 20. Bayo-Arroyo in *reposit. ad sententiam in cap. 2. hoc 1. tit. Basil. de marit. lib. 6. cap. 12. & lib. 7. cap. 1. & q. 3. scholasti. Viuar. lib. 2. de veteri monach. cap. 5. & 7. Cretorius de *hierarch. lib. 9. cap. 35. 1. Arias à Mesa lib. 3. variæ. cap. 36. D. Ioannes Ochoa in reposit. ad hunc textum.***

Sed pro dubitandi ratione in præfente assertionem ita insurgo: Ad effectum adimplendi promissionem, simplex votum non minus obligat vouentem, quam solenne, *cap. rursus, qui clerici vel tot.* nam inter simplicem loquentem, & iuramentum, quoad Deum nulla est differentia, *cap. iuramenti 22. q. 5.* Igitur si votum solenne castitatis impedit, & dirimit matrimonium, similiter & simplex debet illud dirimere. Augetur hæc difficultas, nam votum simplex castitatis dirimit sponsalia post ipsam contracta, ergo etiam irritabit matrimonium. Augetur secundò, nam duæ obligationes contrariæ nequeunt simul esse; siquidem quæ fortior est, extinguit debiliorem: sed obligatio voti est fortior, quam obligatio matrimoni, cum illa fiat immediatè Deo, hæc autem creaturis: ergo obligatio voti irritabit eam, quæ ex matrimonio nascitur, utpote debiliorem. Accedit tandem, nam vota simplicia in Societate lesu post biennium emissæ, irritant matrimonium postea contractum, ut post Sanchez & alios probat Basil. *lib. 1. suprà*: ergo votum simplex irritat matrimonium.

Quæ dubitandi ratione non obstantè vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, aliud esse votum simplex, aliud solenne, ut supponitur in *cap. rursus, hoc tit. cap. vicio de voto lib. 6.* & agnouerunt D. Aug. in *c. 2. nonis 17. q. 1. PP. Synodi Constantin. 1. can. 1.* prout illos expendit I. Doria ad *Decretum 27. q. 1.* Votum simplex est simplex promissio, sine ulla sui traditione, & ita inchoatio voti potius, quam votum perfectum, atque completum. Votum vero solenne est dispositio eius quod promittitur actualis traditio, solenniter facta, verbis solitis, in manibus alicuius Prælati. Quod enim fit sub certa verborum formula, dicitur fieri sub solennitate verborum & solenne, scilicet propter verba solennia, de quibus I. 23. ff. de *manumiss. vindicta*, ubi licet verba solennia non dicantur, vel dicta accipiuntur, & I. 1. C. de *acceptis*. ubi acceptatio dicitur fieri solennibus verbis, ut Theophilus ait in tit. *quibus modis vel oblig. vel dicitur solennia* propter formam aliquam seruari solitam, quo modo in *l. miles, 5. videram, ff. ad l. fidei de adult.* dicitur solennia accusationis impleri, & in *l. si quis, C. ad l. l. de vi publ.* solennia sacra dicuntur, quæ certis temporibus, annisque fieri solent; quæ Arx solennes apud Virgil. *lib. 1. Aeneid.*

Solennes tamen ingentem maiestatem ad Arx. Vbi notauit Seruius. Vnde solennia dicuntur verba

8.
TRADITUM
DUBITAN-
DI RATIO.

9.
DE VOTO
SIMPLEX
ET SO-
LENNE.

verba vitata, & pro more adhiberi solita in actibus legi similis, de quibus etiam mentio fit apud Ciceronem *pro domo sua*; & ita nos solenne votum accipimus, & explicamus ex iure ciuili, pro voto secundum certam formulam factum, seu emissum. Simplex verò votum accipimus pro simplici promissione, nullis solennibus verbis, aut eorum Prælati facta. ut latius prosequimur tam Theologi, quam moralitæ de voto agentes.

Quibus suppositis apparet ratio decisiva prioris partis prætoris afectionis, idem enim votum simplex impedit tantum matrimonium contrahendum, non verò irritat iam contractum, quia per votum simplex non fit traditio corporis, nec translatio dominii in Deum, sicut per votum solenne; sed tantum fit nuda promissio: Ergo post votum simplex manet apud promittentem dominium sui corporis, quod possit per matrimonium in coniugem transferre, quamvis id faciendum peccet leuialiter, cum tamen Deum promissam alteri det, & fidem Deo præstare frangat. Vnde etiam agnoscat secundæ partis euersionis ratio; nam cum in voto solenni adsit perfecta traditio Deo facta, non potest quod non habet postea tradere coniugi per matrimonium: quare grauius peccat, qui votum solenne transgreditur, quam qui simplex; nam in violatione voti solennis adsit, iuxta circumstantia prælati: prima infidelitas in reuocando illud quod coram hominibus promissum, & solenniter adimpletum; & Ecclesia Dei omnino acceptauit, ut ait D. Thomas 2.2. *quest. 186. art. 1. & 2. p. quest. 53. art. 1. & 2. facit D. Basil. ad Aluac. cap. 7. 123. Vide ne si quod quibuscumque pactis et, voveris confodire, qui Deo sub multis testibus pactus, atque professus est. Et ep. 135. Secunda, quia non solum suæ promissioni contradicit, verum & fortini committit; siquidem dominium Deo traditum, alteri, id est coniugi tradit. Nec obstat si dicat, æqualiter in simplici voto dari etiam traditionem ex parte vouentis, & acceptationem Dei, & per consequens nullam differentiam dari inter votum simplex & solenne. Nam respondeo, in voto simplici Deum acceptare promissionem, ut promittens obstrictus maneat ad seruandam fidem, licet ipse rei neque dominium rei promissæ. Accedit, quod cum huiusmodi contractus perficiantur traditione & acceptatione humano modo facta, ad hoc ut humano modo fiat, opus est ut ipsi contrahentes humano more contrahant; hoc est sensibilibus verbis, aut signis. Ut igitur Deus more humano acceptet, necessarium est, ut id fiat mediane persona visibili, quæ suo nomine promissionem acceptet, ut contingit in voto solenni in manu Prælati emissio; nam præsentia, quam Deus habet in omnibus rebus, ratione suæ immensitatis, longè remotæ est à nostris sensibus; & hæc est ratio propter quam simplex promissio Deo facta non transit in pactum, sicut ea, quæ fit homini. Nec solum votum solenne irritat matrimonium postea celebratum, verum & illud contrahentes maiorem excommunicationem incurrunt, *Clement. omne, de consensu, & assensu, & aliis penis puniuntur, quas tetuli in canon. 15. Concil. Nîmber. & amplius ut suspecti de fide puniuntur per Inquisitores hæretice prauitatis, & imposita aburatione de leui, ad tri-**

D. D. General. in Decretal. Tom. IV.

remes damnantur. Farinae. *de hæresi, questio 183. numero 10. Peña ad Eymercum, comment. 74. part. 2. dicitur, Simanetia de Catholicis, p. 2. tit. 40. Catenas de offic. Inquisit. p. 2. tit. 17. §. 3. An verò solennitas voti castitatis, seu vis irritandi matrimonium proueniat à iure naturali, & diuino, vel tantum ab ecclesiastico, disputant DD. supralaudati, & Basil. *dicit. questio 3. scholasti. per totam, & lib. 7. de matrimonio, caput 12. P. Sotolus tom. 3. in Causa, vñg. 28. sectio. omnia, & Cellorios de hæræ, libro novo, caput decimotertio, §. 2. necuotè defendunt tantum iure ecclesiastico votum solenne castitatis irritare matrimonium à tempore Innocentij II. seu Synodi generalis sub eo celebratæ, de qua in cap. vel lex 17. questione secunda. Contrarium tamen, imò omni tempore matrimonium à monachis, & monialibus celebratum nullum fuisse, defendit Vinar. de veteri monachi. libro secundo, caput 5. & 6. Sed iam sententia Basil. Legion. adhuc in canon 13. Concil. Nîmber. ubi probauit Pontificem posse dispensare in hoc voto solenni castitatis, exposuitque textum in cap. cum ad monasterium, de stat. mona. h.**

Nec obstat dubitandi ratio, cum respondendum est, concessa maiori in hoc sensu, videlicet quod virumque votum, simplex & solenne obligat sub mortali, quamquam intra limites culpæ mortalis strictius obliget solenne votum, quam simplex; negando tamen consequentiam, quia quod votum dicimus, vel non matrimonium, non prouenit ex maiori, vel minori obligatione ad seruandum votum; sed vel ex Ecclesiastica lege, quæ iussit de causis irritatur matrimonium contractum ab eo duxerat, qui votum solenne castitatis emisit; vel ex natura rei, quia scilicet in voto simplici non fit corporis traditio, quæ ex natura rei aduocatur matrimonium postea contrahendo, sicut in voto solenni, ut supra dixi. Licet enim in voto simplici sit obligatio erga Deum æqualis, non tamen æqualis quantum ad impediendum matrimonium, ut rectè ait Cælestinus in cap. rursus, *hæc. 2. in 1. sicut autem vult Dominus differentiam inter iuramentum & loquelam, ita ut æquè sit perfidus, qui mentior post asseruationem simplicem, ad qui iurauerit amè, cap. iuramenti 22. quæstio ne quinta: tamen iuramentum alios effectus habet. quos simplex loquela non obtinet, in sponsalibus scilicet, & matrimonio, ut prout in capite ex hæræ, de sponsal. Nec obstat primum augmentum ipsius difficultatis; nam negatur consequentia, differentisque ratio ex eo prouenit, quod per sponsalia obligatur promittens ad rem quam sine culpa implere non potest, & idcirco talis promissio est nullius valoris, cum nemo ad illicitum teneatur, alijs nec illicitum esset, nec illud faciendum peccaret. Per matrimonium verò, quamvis illud contrahens peccet leuialiter, tamen non obligatur ad rem illicitam; ideoque talis obligatio non est irrita ratione voti præcedentis. Nec obstat secundum augmentum ipsius difficultatis; nam responderetur negando maiorem, quando videlicet obligationes sunt diuersarum rationum; nam tunc quæ fortior est, solum suspendit vim alterius; unde in presentia casu quamvis obligatio orta ex voto simplici*

II.
DISOLVITUR
VOTUM
TANDI
RATIO.

M

plici

placi, sit fortior ex parte eius, cui sit, videlicet ex parte Dei, & ita suspendat vsum iuris & potestatis petendi debitum, quod ex matrimonio oritur; tunc ex parte modi obligandi est debilius, cum per votum simplex tantum fiat promissio, & per matrimonium fiat integer & totalis traditio; quapropter quoad reddendum debitum obligatio orta ex matrimonio suspendit eam, quæ provenit ex voto. Nec obstat, quod expendebamus de votis simplicibus Patrum Societatis I x s v. quia præsens assertio procedit iure communi attentò, non verò ubi ius speciale viget, ut in hac præclara religione: nam in favorem ipsius Societatis Gregorius XIII. in sua Bolla edita anno 1584. quæ incipit, *Affer dante Domino*, ius commune correat, & specialiter constituit, ut vota illa simplicia irritarent matrimonium, & merito: nam similia vota religionum Societatis coram testibus, & magna cum deliberatione emittuntur, nempe post biennium probationis, & ipsi vouentes ratione illorum statum secularem in regularem mutant, & novo ac speciali titulo se Ecclesie ac Religioni subiciunt, cuius ratione ab ea compelli possunt, ut votum fidem seruent, ut probant Sanchez *de matrim. libro septimo, disp. 11, num. 5. & in summa lib. 5. cap. 1.* Vazquez *part. 2. quest. 95. disp. 6.* Otero *diuers. qq. part. 1. quest. 9. num. 4.* Henriquez *lib. 12. summa, cap. 5. num. 4.* Basil. ubi supra: quæ omnia cessant in aliis votis simplicibus & secularibus extra religionem emissis; siquidem vota hæc sæpe vocer priuam, & sine testibus, & absque magna deliberatione emittuntur, nec ratione illorum vouentes statum mutant, nec magis Ecclesie subiciuntur, quam antea erant, siquidem ad voti obseruantiam in suo iudiciali ab ea cogi non possunt, sed solum per modum fraternelæ correctionis.

Sed huculque tradita negare videtur D. Cyprianus episc. 62. ubi de virginibus agens ait: *Melius est ut nubant, quam ut in ignem deiicis sui cadant.* Gelasius Papa in decreto *de viduis præpositum mutans*, ubi ait: *Nos talibus nullum laqueum debemus mittere, sed adhortationes tantum præmissas, diuiniq; penæ indicij præparare, ut & iustis abluatur conscientia, & earum præse rationem reddat iudicij.* D. Epiphanius *heres. 61.* in illis verbis: *Melius iudicium, seu reprehensionem, quam condemnationem subire; qui enim ut ne apud homines confundatur, oculis severtant, monastica vota, aut continentia sponte, seu professione se apud Deum colligant, non apud homines, qui oculis non, & omnem carnem, prout quisque peccatis, in aduentu sui redargunt; melius itaque unum habere peccatum, non plura; melius a cursu lapsus palam*

sibi tacere somnare, iuxta legem; & virginitate diaconatiam agere, & sic rursus ad Ecclesiam induci, velut male spirituum, lapsus, fractus, indigentis obligatione, & non quædam occultis oculis sanctis ab improbitate quoniam diuini inferre. In quibus verbis aperte supponunt l'P. matrimonium post votum solenne castitatis celebratum, validum esse: unum & suadent PP. ut votum continens castitatis potius nubant, quam in damnationem incidant, contra huculque tradita. Pro quorum verborum expositione dicendum est, quod cum olim vota plurimum fuissent simplici, etiam earum virginum, quæ diu manifestæ in religione; nec ita præfationis leges obseruare fuissent, ut post Innoentium secundum, cum est posita differentia inter votum simplex & solenne idco PP. iuxta verum illud ius assertum matrimonium, etiam illicite, valide tamen post votum castitatis celebrari, & docuisse, quod melius fuisset aperte nupsisse, quam vouisse; non autem, quod melius sit nubere post votum. Etiam Cyprianus, & Gelasius accipi possunt de virginibus & viduis nullo voto castitatis adstrictis, sed tantum propositum, & statum violantibus; quas monent ut potius nubant, quam se contentent, ac publice, vel occulte morchantur. alia adducunt pro expositione D. Cypriani l. Varrus in d. 27. *quest. 11.* Meoza in d. *canon. 35. Cens. illiter.*

Etiam supra traditæ assertioes aperte opposuntur D. Basilus ad Amphilo. *can. 2. & 30.* ibi: *Quicumque mulieres virginatatem professæ sint, deinde postea matrimonium maluerint, non existimus eas oportere condemnari.* Ex quibus verbis aperte deducitur, voto solenni castitatis adstrictis licere matrimonium contrahere. Verùm statim Sanctus semetipsum exponit, subdeos: *Quæcumque enim dicit lex, ut dicit, qui sunt in lege. Quæcumque autem inquit Clavis non dixerit subvertat, & nec Domini leges norant.* Quare sunt ab Ecclesia cum emulato suscipienda, & propter hoc habent remissionem ex fide in Christum: & emittit quæ in catechismatica, seu quæ inuoluntate, sunt, in iudicium non vocantur. Clarum est autem, quod cum Ecclesia non sua baptisma recipit, quare generationis privilegia sunt ipsi necessaria. Quibus palam ostendit, de his, quæ sub paganismis, & ante baptismum virginibus votum emittebant, fore loquentem. Baptismus enim est ianuæ sacramentorum, cæterorumque rituum, & sacramentalium Ecclesie, ac proinde prius christianum, quam monachum esse, necessarium est. Has verò perperam ibi Balsamon hæreticus appellat, quæ pagane potius dicendæ sunt, ut notauit Viuar. *lib. 6. de veteri monach. cap. 4. §. 8. num. 71.*

12.
EXPLICAN-
TIA SAN-
CTVS CY-
PRIANVS,
ET EPIPHA-
NIVS.

13.
EXPOSITIO
D. BASILII
AD AMPHILOCIVM
CAP. 20. ET
30. AD ALAM-
PHIVM.

TITVLVS VII.

De eo qui duxit in matrimonium quam
polluit adulterio.

CAPVT I.

Alexander III. ^a *Abbati sancti Albani.*

PROPOSITVM est nobis, quod vir quidam O. dum vxorem haberet, sibi aliam huius rei insciam copulauit, de qua plures filios habuit: sed primam mortuam, nixit ad secunda discedere, asserens quod vxore sua viuente eam non licuerit sibi copulare: licet autem in canonibus habeatur, vt nullus copulet in matrimonio quam prius polluerat adulterio, & illam b maxime cui fidem dederat vxore sua viuente, vel quae c machinata est in mortem vxoris; quia tamen praefata mulier erat inscia, quod ille aliam vxorem haberet viuente, nec dignum esset, vt praedictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reportaret: consulationi tuae taliter respondemus, quod nisi praedicta mulier d' diuortium petat, ad petitionem viri non suat ab inuicem separandi, cum ex suo delicto videretur commodum reportare.

NOTA.

^a *S. Albani.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo, cap. 1. & post Concil. Later. p. 6. cap. 1. Duplex monasterium S. Albani refert Ypes cent. 3. chron. D. Benedicti, anno Christi 194. cap. 1. vnum in Germania, aliud in Anglia. hoc magnifice dotauit Offa Rex Angliae, & amplis priuilegiis, tam eius successores, quam Romani Pontifices decorarunt, vt de prioratu Timotheus agens Mattheus Paris. ait: *Concedit eisdem priuilegiis & libertatibus, quibus Ecclesia S. Albani, cui conuocatus est quicquid sit est conferri alicui in spiritualibus a summo Pontifice; & a summo fundatore eius Offa, & aliis Regibus Angliae, in temperantibus, quicquid Regia potestas potuit exhibere.* Plura de eo Ypes dicto cap. 1. Abbati huius monasterij S. Albani in Anglia missa est praefata epistola, vt iam notauit Caius. in praefati.

b *Maxime* Pro tamem, accepit Abbas in praesenti, quem sequitur Valens hic. num. 3. sed male, vt infra in ratione decidendi dicemus.

c *Machinata.* Sequitur morte, exponit Torrelanca de iure spirit. 2. p. cap. 15. sect. 11. num. 5. quia verba legis cum effectu sunt accipienda, cap. relatum, de cleric. non resid. sed verius est, machinationem tantum sufficere, etsi mors naturaliter contingat: non enim hoc casu tantum crimen homicidij, & mortis illarum puniunt, sed etiam coossilij, & si qua mulier 31. q. 1. aequali enim poena plectitur sceleratius scelus, & sceleris voluntas, maxime in delictis publicis. l. 1. C. ad l. l. de ambitu, l. 1. ff. de extraordin. crimin. Maximus Tyrius differt. 2. ibi: *Machina lex punit, non qui machinatus est tantum sed & qui voluit.*

d *Diuortium petat.* Quatenus maritus in praesenti specie teneatur stare matrimonio, mulier vero diuortium petere possit, Barboza hic, & vno 11. num. 17. exponit.

CAPVT II.

Idem ^a *Abbati de Fontib. & Magistro Vicario.*

SIGNIFICAVIT vobis O. Andegauensis b parochianus Eboracen. Ecclesiae per Vv. fratrem suum, quod Vv. de Romare, qui est ex hac luce subactus, cum coegit, quod H. mulierem duceret in vxorem: cum autem viuola, & carcerem euasisset, aliam in vxorem accepit, de qua filios procreauit: postea vero idem O. a praefata H. coram Venerabili fratre nostro Eboracen. Archiepiscopo, A.S.L. tractus in causam, ab eo coactus est iuramento firmare quod ad illam, quam sponte in vxorem acceperat, non accederet, dooec lis esset iudicio ecclesiastico terminata. Ceterum quia priusquam de causa cognosceretur legitime, praenominata H. diem clausit extremum, praedictus O. ad eam

D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

M 2

de

de qua filios habuerat, reuerti non audeat. Inde est quod d. v. p. A. f. p. m. quat. ref. veritate inquisitū diligenter, & cognicā, si vobis constiterit, quod eidem O. tanta vis illata fuerit, vt prædictam H. iuraret in vxorem accipere, & quod non sponte in eam consenserit, nec post prædictum iuramentum ipsam carnaliter cognouerit, propter hoc non dimittatis, quin ad illam, quam postea in vxorem accepit, reuertendi liberam appellatione remouā tribuatis facultatem. Verū si prænominatus O. in præfatam H. sponte consensit, vel post prædictum sacramentum, quod ipsam in vxorem acciperet, carnaliter eam cognouit, sibi ne ad secundam reuertatur, sub interminatione anathematis inhibeatis, dantes ei licentiam aliam, si voluerit, ducendi vxorem.

NOTÆ.

1. ^a **DE Fontibus.**] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titul. cap. 2. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 13. Fontium monasterium est in Anglia, Ordinis Cisterciensis, cuius fundationem his verbis refert Gulielmus Neubrig. lib. 1. cap. 14. Inter cetera bona opera, qua operans est sancta recordationis Trifinus Eboracensis archiepiscopus, pio eius studio, & religiosa industria patissimum attribuenda est fundatio, aque promissum celeberrimi monasterii Fomancensis, cuius memorandi operis talis fuisse occasio prohibetur. Quidam Eboracenses Menachi, numero duodecim, vel tredecim, feruens spiritum, & scrupulosam habentes conscientiam, dum acutius inspicere, quod iuxta traditiones, vel Cluniacenses, vel alias consimiles religiosam quidam vitam dicerent, sed B. Benedicti regulam, quam præstabantur, mi-

nus ad litteram obseruarent, aliquid melius, fortiusque altius (nam Cisterciensis Ordinis, qui nuper esse ceperat, fama iam celestis erat) suum monasterium reliquerunt, quorum studium, Zelumque venerabilis Trifinus amplexus, egressus patris suscepit, materia pietatis firmavit, & in suis penetralibus pro tempore occultatos, donec eis prout animo conceperat, prouideret, tandem in loco pastus collocatis, & vocatur locus ille Fontes, ubi ex tunc & deinceps, tanquam ex fontibus Saluatoris, tam multi hauerunt aquas saluantes in vitam æternam. Alia de ipso monasterio tradit Martineque annal. Cisterciens. anno 1132. capite 9.

b **Parochianus.**] Qui patris Andegauensis erat, licet tunc moraretur in Anglia, & erat Parochianus Archiepiscopi Eboracensis; nam & aliquando Andegauenses paruerant Regi Anglorum, vt notat Cuiac. hic.

CAPVT III.

Idem a Bauarenfi Episcopo.

Super eo verò, quod de latore præsentium tuis litteris quæsiuisti, an liceat cum Sca sibi matrimonium contrahere, quam aliā vxore suā viuente, sibi de facto matrimonio copulauit, tuæ sollicitudini duximus respondendum, quod si adultera est in mortem alterius aliquid machinata, siue iste fidem dederit, quod eadem defunctā hanc esset docturus, secundum canones ab eius consortio perpetuò prohibetur, & hæc prohibitio perpetuò est obseruanda.

NOTÆ.

1. ^a **Bauarenfi.**] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titul. cap. 3. & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 16. & in hæc sexta collectione legitur *Baren.* sed cum in dicta prima collectione addatur pars capituli *quoniam*, qui textus extat secundus in ordine sub titulo sequenti, de coniugio leproforum; & ibi habeatur *Baiourensi*, non est cur in præsentem textum etiam non legamus *Baiourensi*; quidem in præsentem refertur secunda pars illius textus. Balona Gallie ciuitas est, murorum & aggerum firmata munimentis; totissimum est Galliarum propugnaculum: Senescalli

Prætorio, & portu celebri (ad quem naves ex tota Europa conueniunt) decorata est. Sunt qui à Boiis antiquis Baloniam, siue Baloniam dictam purant, cum olim Lapurda diceretur, ubi erat Romanorum præsidium: imò & hodie non multum ab ea distat Præfectura Lapurdensis, quæ in iste dicendo tribunal Balonenſe tanquam fori maioris imperium veneratur, vt refert Papirius Mafonius in descriptione Gallie, fol. 611. alias huius nominis origines referunt Atnaldus in motis, vtriusque *Passen.* lib. 3. cap. 13. Saliger ad *Aufoniam* lib. 2. cap. 7. Fratres Sarmat. tom. 1. Gal. Habet Ecclesiam Cathedralē D. Mariæ dicatam, cuius Præsuli Ademaro missa est præfens decisio.

CAP. IV.

C A P V T I V.

^a Clemens III.

EX litterarum tuarum insinuatione percepimus, quod Theophilus sacer praesentium, parochianus tuus, olim uxorem suam in adulterio deprehensam antecessoris tui consensu^b abiecit. Sed licet illa postmodum habitum suscepit monachalem, praedictus tamen vir, antequam illa decederet, aliam^c superduxit, & cum ea xii. annis vixit, & ex ipsa plures filios suscepit. Ceterum, quia praedicta mulier decessit, & quid super praedicta copula fieri debeat, Sedem duxisti Ap. consulendam, s. t. de fratrum nostrorum consilio respondemus, quod debes eos sine dilatione ab inuicem separare, & de adulterio eidem viro^d poenitentiam iniungere competentem; peracta vero poenitentia^e postmodum aliam liberè poteris in Christo ducere in uxorem.

N O T A.

1. ^a *Clemens III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* nullibi tamen exprimitur cui scribitur Pontifex.
2. ^b *Abiecit.*] Non propria auctoritate, sed iudicio Ecclesiae, ne eam retinendo cederetur patronus turpitudinis, ut dicimus in *cap. si vir, de adulteriis.*
3. ^c *Aliam superduxit.*] Quod facere non pote-

rat, quia per adulterium non solatur matrimonium, quoad vinculum, ut probavi in *cap. 9. Concil. Ilib.*

^d *Poenitentiam.*] Solus fuerat & tempus retuli in *cap. 3. Concil. Ilib.*

^e *Postmodum.*] Rectè, nam dum erat in statu poenitentiae, nec novum matrimonium inire, nec unquoque vituperare, ut latè probavi in *cap. 14. Concil. Ilib.*

C A P V T V.

^a Coelestinus III.

Cum haberet uxorem legitimam nomine Aliciam Ioannes sacer praesentium, cum cancella crimen adulterij perpetravit, quod ipse tibi publicè confessione detexit, sicut nobis tuæ destinatae litterae demonstrarunt. Cumque super hoc fuisset vocatus in ius, ipsam in iure adulteram^b abiuravit: postmodum verò posthabito iuramento, & contempto, cum eadem matrimonium quaecumque contrahere, & vivente legitimà ipsi moechae diutius cohabitare praesumpsit. Denique praedicta Alicià de praesenti luce subtrahit, nihilominus memoratus Ioannes cum praefata adultera per decennium est moratus, à qua etiam decem^c procreavit filios. Quia igitur consulas, an praedicta mulier, & vir simul manere possint, vel si debeant separari, utrum liceat eis ad alias nuptias conuolare, tale damus consultationi tuæ responsum, ut separentur omnino, & eis competentem poenitentiam iniuncta, perpetua^d continentia indicatur, praesertim cum in dies suos ambitio processerint, & iamdiu publicè in adulterio, & perjurio ex certa scientia perdurantes Ecclesiam in gravi scandalo perturbarunt. Nosti enim, quod Leo Papa statuit, ut nullus ducat in matrimonium uxorem, quam adulterio polluit, & quod hic plus processum fuerit, quam si fides duxat praestita fuisset adultera, ut defuncta legitimà, adulteram eam duceret in uxorem, cum eadem etiam vivente, quasi matrimonialiter moechae moechus adherere praesumpserit, & Sacramentum suum temerè violare. Quod vitique conubium, ubi etiam nulla intercessit religio iuramenti, tam Gregorius Papa, quam Triburienfis Synodus decessatur, & utrumque hoc modo coniunctum precipit publicè poenitentiae subijci, ac perpetuò sine ulla spe coniugij permanere. Nec certè aliquod idem I. & M. adminiculum offerunt, ut simul maneat, quod decennio cohabitauit inuicem, ac decem suscepit filios, eam multipliciter prolis ita susceptae magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis non peccatum minuat, sed augmentet: sollicitudinis tuæ tamen inrerit, ut uterque provideat suis liberis procreatis, & secundum quod eisdè suppetunt facultates, sustentationi eorum necessaria subministret.

N O T A.

1. ^a *Coelestinus III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* nullibi tamen exprimitur, cui scribitur Pontifex, quod fidei D. D. *Gen. 4. in Decret. Tom. IV.*

quenter notati in huius Pontificis decisionibus.

^b *Abiuravit.*] Idem cum iuramento promisit, se nunquam eam commixturum, ut in *cap. clericus 1. de cleric. coniug.*

^c *Perpetua continentia.*] Perpetua quidem continentia

continentia indicitur propter contumaciam, in qua diutino tempore perseverauerunt, tam viua, quam mortua vxore legitima, cum magno Ecclesie scandalo. Conuertebat enim in hac specie diuturna cohabitatio illicita, quæ per se satis auget crimen, & contumaciam, *cap. non satis, de fornicia*: habuit etiam rationem Pontificis ætatis, quæ penè iam confectæ erant coniuges, vt iam tempus esset continentiam illos amplecti, potius quam liberis operam dare: sed & hic, & in eam, si quis *viuentis* 31. q. 1. perpetua continentia indicendi potest duobus illis casibus, de quibus iam supra dictum est sæpius; puta, si viua vxore, aut viuo marito cum alia vel alio matrimonio contraxerit aut sponsalia, vel si posterior conspiciat in necem prioris; tunc enim certum est, propter tuam continentiam impediendam esse, non etiam circa hos casus, ob id solum quod cum alio, vel alia adulterium commiserit, vt in *cap. 2. & 4. hoc titul.*

3.

d. *Delem filios*.] Tempore diuturnitas, facti alieni ignorantia, & numerus liberorum, licet soleant mouere Principem ad legitimandam prolem, *l. qui in provincia* 57. q. 1. ff. de *rii nupt. de g. nel.* 159. & 164. *Infra*. & ad viuendam incestus pœnam, *l. 7. §. 5. ff. de bonis damm.* tamen matrimonium nullum ipso iure validum non reddunt.

4.

ALIMENTA
QUIBUS DI-
STANTUR.

c. *Necessaria submissit*.] Quia iure naturali pater tenetur filius alimenta præstare, *l. si quis à liberis* 6. ff. de *liber. agnos.* l. si *compotenti* 3. d. penultima, & *final.* C. de *alim.* lib. 1. a. 2. 3. 19. *part. 4. Lenica, & ræm.* C. de *lib. vicia*, *cap. si quis de reuoluerit* 14. 30. *distin.* vbi ratio assignatur, quam latè expendit Ioannes Garfias in *tratt. de expens.* cap. 1. & pater deficiente, tenetur auus paternus, *l. item de d. ff. de collat. bonor.* & postea mater, *d. l. si quis à liberis*; non autem auus maternus, Mantique de *differentiis* 3. *trif. q. for.* 9. 13. nonnunquam ea præstat pater, *l. item de d. ff. 47. Gram.* semper possessor maioratus fratribus etiam diuitibus, *Molina lib. 2. de primog. cap. 15. Salgado 1. p. labyrint.* cap. 24. vbi plura de alimentis à primogenito præstendis adducit: & tenetur pater filium altere, cūsi habeat filium diuitem, à quo alii possit, *Lara in d. l. si quis à liberis*, num. 6. Sordus de *alimentis* tit. 1. q. 101. Accacius de *prim. parent. prim.* 3. Horthmannus *consil.* 61. 80. & 84. Fragolo de *regim.* *Christi. Reip.* p. 3. lib. 1. *disp. 2. per totam.* Nec ob filiorum conditionem mutatur hæc obligatio, sed omnes filij alendi sunt à parentibus, tam in potestate existerotes, quam emancipari, *d. l. si quis à liberis*, §. si *verum.* Item adoptiui, *Lenica, ff. de adopt.* Similiter & naturales, *autem dicit, C. de natur. lib.* & licet spiritus iure ciuili attento alimenta non debeantur, *autem ex complexu, C. de incestis nupt. cap. per venerabilem, in fine, qui filij sunt legitimi*, vbi textum illum de hac dispositione ciuili accipimus: tamen æquitate canonica PP. coguntur ea præstare; quæ æquitas semper in foro obseruatur, *l. 1. sit. 19. p. 4.* vt pluribus relatis resoluit Hermosilla in *l. 1. sit. 4. p. 5. gloss. 6. num. 40.* Mantique *d. 3. j.* Valencia *num. 5. alleg. de suar. hered. success. n. 9.* quidquid in contrarium frutera ducantur *Madera animadu. n. 32. Garcia d. cap. 3. num. 25.* quorum argumenta facile dissoluantur, eo quod æquum est, vt qui genuerunt filios, qui seiplos alere non possunt, eos alant, quia ius naturæ omnibus æquum est *l. hoc accusare 12. ff. de accus. l. qui quis, Cuius titul. manifest.* Nec solum filij

spiritus alimenta petere possunt à patre, verum ab eius hæreditibus, Hermosilla *ubi supra*, num. 41. Rota apud Penam *num. 1. decis. 364. & 42. batb. voss. 22. & à filio*, occupatis bonis patris. Penia *d. nom. 1. decis. 419. Molina lib. 2. de primog. cap. 15. & 16.* & ibi addentes, Farinacius in *reposit. possib. de contrahibis*, q. 47. Grosius de *iure bellic. lib. 3. cap. 5. §. 4.* & cum his personis alimenta præstanda sunt, oportet, quod sint competentia, & idonea pro dignitate alimentarij, & iuxta vires patrimonij, *d. l. si quis à liberis*, §. si *filij*, quæ est communis lra omnium alimentorum, *l. sed est quid, §. si sufficienter, ff. de v. f. facit textus in l. quæ 6. ff. de iure dotum. diolina d. cap. 15. num. 39.* Quantitas autem alimentorum filijs naturalibus vel spiritus à parentibus testamento relinquenda hodie iure Regio taxata est, & quinta bonorum pars assignata, *l. 1. to. Tauri*: circa quam varias quæstiones resoluit Ant. Gomez & alij repentes ibi, Valacios Rubios in *rubric. de donat. inter, §. 24. num. 17.* Gregorius Lopez in *l. 8. sit. 13. part. 6.* Didacus Petes in *l. 22. sit. 3. lib. 1. ordin. Baena de non nullis art. cap. 8. num. 28.* Molina *d. cap. 15. num. 5.* quæ taxatio ritè sufficitur, nam licet alimentum necessarium ad vitæ sustentationem iure naturali debeatur, Menchaca *lib. 4. de success. erem. §. 20. num. 310.* Matricio in *l. 1. sit. 7. & in l. 8. sit. 5. gloss. 7. lib. 5. recapit.* ideoque à Principe solli non possint, Garcia *d. cap. 3.* tamen ea alimenta, quæ respiciunt decentem statum alimentarij, ex sola propensione naturali, & lego positiua debentur, *d. l. si quis à liberis*. Ideo lege positiua taxari possunt, *d. l. 10. Tauri*, quæ est lex *8. sit. 3. lib. 5. Recapit.* & in totum tolli, si filius habeat unde se alat. Inde deducitur, peccare patrem negligentem curam filiorum, & ipsa alimenta necessaria denegatorem, quia homiedia est, *l. necare 4. ff. de lib. agnos.* & grauius peccare exponendo filium infantem, aut languidum alienâ pietate nutriendum, *d. l. necare*: immo si mors filij sequatur sit, capitis pœnâ puniendum esse, *l. 5. C. de infantibus expulsi. d. sit. 4. part. 4.* & si mors non sequatur, extra obsequium esse puniendum, *ex l. 1. §. pater, ff. de lib. agnos. et d. l. item patris potestaria amittit, d. l. 2. Cuiac d. lib. 10. obf. cap. 36.* dicimus latè in *cap. vnde de infans. expofit.* Quia tamen ætate incipit obligatio alendi filia in patre, & mater ab ea liberetur, exposui in *cap. 2. de conuers. infidel.* nec pater ab hac obligatione subtrahi valet, quamvis neges filium esse, *l. 1. ex his, ff. de liber. agnos.* l. nec filium 9. C. de patris potest. quam optime explicat Cuiac. *lib. 1. p. obf. cap. 40.* Debet tamen summariè constare filium esse eum, qui alimenta peti, vt index in decretat. *d. l. si quis à liberis*. Interim tamen dum litigatur, alimenta filijs præstanda sunt. Penia *tom. 1. decis. 378.* plura Sessio *tom. 1. decis. 6.* qui alia de his alimentis coegessit *tom. 3. decis. 166. & frequens, & decis. 276. & 278.* Valencia *ubi supra*, qui late resoluunt quæstionem illam, vtum pater teneatur impensas ad studia, seu alias artes discendum filijs præstare.

Quæ diximus de alimentis præstandis filijs, etiam naturalibus, & spiritus, procedunt etiam circa dotem illis filiabus assignandam, quia licet iure ciuili non teneatur pater filias prædictas dotare, *l. vltimæ 41. §. pater 1. ff. de legat. 3. probat Viozia lib. 2. *aff. cap. 1.* tamen ex æquitate canonica hodie etiam filiabus spiritus esse dotem à patre assignandam, pluribus relatis probat Velasco de *prim. paterum* p. 1. q. 5.*

CAP.

C A P V T V I.

Innocentius III. ^a *Capitulo Spoletano.*

Significasti nobis per litteras vestras, quòd cùm N. ciuis Spolet. quondam mulierem duxisset legitimè in vxorem, eà relietâ cuidam b meretrici adhæsit: & cum ab eius contubernio ad thorum nō posset legitimum reuocari, vos in eum excommunicationis sententiam protulistis. Verùm cùm medio tempore vxor ipsius esset viam vniuersæ carnis ingressa, meretricem, cui adhærebat, desponsauit: propter quod à nobis requiritis, quid sit vobis in hoc articulo faciendum. Nos igitur inquisitioni vestræ secundum formam canonicam respondentes, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus nisi alter eorum in mortem defunctæ vxoris fuerit machinatus, vel eà æuente sibi fidem dederint de matrimonio contrahendo, matrimonium illud legitimum iudices, & excommunicatio munus absolutionis, si poterit, iuxta formam Ecclesiæ impensurus.

NOTÆ.

1. ^a *Spoletano.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* & in epistolis editis à Sirleto, *fol. 48.* ex quo registro ita verum restituo. De Ecclesia Spolet. egi in *cap. 4. de sepulchris.*
2. ^b *Meretrici.*] Meretrice quæ propriè dica-

tur, exposui in *cap. 44. Concil. Nibler.*
c *Excommunicato.*] Cum quo iolerato, idest non denunciato, licet contrahi matrimonium, docuerunt Sanchez *lib. 7. de matr. disput. 9. num. 8.* Diana *1. p. tract. 4. resol. 268.* Gibsliens *de censuris disquis. 7. q. 1. censel. 33.* licet contrarium teneat Basil. *lib. 6. de matr. cap. 10. numero 3.*

3.

C A P V T VII.

Idem ^a *Messan. Capitulo.*

Veniens ad præsecutoriam nostram G. laicus labor præsentium, humili nobis insinuatione monstrauit, quod cùm olim in ciuitate ^a Lemouicensi quondam sibi matrimonialiter copulasset, & per biconium cohabitasset eidem, ab ea demùm animi leuitate recessit: cūque per sæculum euagando, Messanam aduenerit, ibidem M. mulierem insciam penitus, quod idem G. aliam haberet ^c vxorem, sibi solentiter copulauit, ex qua duos filios dignoscitur suscepisse. Verùm cùm eidem in penitentia fuisset innotum, vt ad legitimam rediret vxorem, & ipse propter hoc in suam patriam redisset, vxorem suam inueniens carnis debita persoluisse, ad Messanam rediit ciuitatem, & supradictæ M. tanquam legitimæ cohabitauit vxori: nunc autem imposuit sibi pro prioris excessu penitentiam agens, humiliter & deuotè cohabitandi eidem M. à nobis licentiam postulauit. Licet autem præfatus G. viuentis legitimæ coniuge prædictæ M. sibi copulare nequiderit in vxorem, quia tamen vxore defunctâ, vapore à lege ipsius solutus, in eandem M. de nouo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non præstiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem vxoris: mandamus quatenus si promissis veritas suffragator, eundem G. vt supradictæ M. affectu adhæreat coniugali, sublato cuiuscumque contradictionis, & appellationis obstaculo, licentiam concordatis, non permittentes eundem super hoc ab aliquibus indebitè molestari.

NOTÆ.

1. ^a *Messan.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* De Messan. Siciliæ diocesi egi in *cap. Messana, de cleri.*

b *Lemouicensi.*] Quæ est in Gallia, vt probant in *cap. 17. de maior. & obed.*
c *Vxorem.*] Iuxta tradita in capite in *presentia, de sponsalib. capite 3. de sponsa duorum.*

2.

3.

CAPVT VIII.

Gregorius IX. a Fratri R.

Si quis vxore viuente, fide data promissit aliam se ducturum, vel cum ipsa de facto contraxit, si nec ante, nec post, legitimam eius superstitie cognouerit eandem, quantum utrique ipsorum pro eo quod in hoc grauiter deliquerint, sit poenitentia iniungenda, non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit post vxoris obitum dirimendum. Ceterum tolerari non debet si prius, vel postea, dum vixerit vxor ipsius, illam adulterio polluisset.

NOTÆ

Fratri R.] Nullibi exprimitur quoniam fuisse fratrem hic R. nec an in ipsa urbe Romana casus in presenti decisus contingeret.

COMMENTARIUM.

1.
CONCLUSIO
TRADITUR
ET PROBATA.

In his omnibus decretalibus sub hoc titulo compilaris, una eademque proponitur doctrina circa impedimentum criminis, quod impedit, & dirimit matrimonium contractum; quare et sub unico commentario eas exponamus, sit conclusio: *Contrahens matrimonium cum muliere, quam polluit adulterio, aut secundis nuptiis copulauit, adducta machinatione in necem viri, aut occiso coniuge animo contrahendi matrimonium cum ipsa, nullum contrahit.* Probant tam textus in cap. 1. cap. deinceps, cap. illud, c. in sequenti, 31. quæst. 3. cap. 1. de contrax. infid. cap. de reore, de testibus, cap. terna, qui filij sunt legiti. Innocentius III. lib. 3. reposit. 15. epist. 89. ibi: *Supplicamus nobis dilectus filius nobilis vobis R. dominus Nigripontis, ut cum pietatis intuitu quamdam nobilem, quam ipsius viro viuente cognouit, velis modo ducere in vxorem, dignemur cum eo super hoc misericorditer dispensare. Quocirca fraternitati tue per Apostolicam scriptam mandamus, quatenus prefato nobili, nisi sursum eidem viuente viro suo fidem dederit, seu mulierem ipsam in necem viri consuetis machinationem, ut cum ipsa legitimè contrahat, concedas auctoritate nostra liberam facultatem.* Et l. Claudius 13. ff. de his que ut indige. l. miles 11. §. licet. l. quæsum 40. ff. ad l. l. de adul. l. commissum 27. C. cod. Nouel. Instin. 134. cap. 12. Illustrat vltra congestos à Barb. in presenti, Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 78. & 79. & lib. 10. disp. 2. Basili. cod. tract. lib. 7. cap. 45. Sessè tom. 1. decis. 34. Bellarminus lib. 1. de matrim. cap. 22. per totum. Tortebanca de iure spirit. cap. 15. sess. 11. Leo Pincel. in 2. cap. terna, num. 283. Cuius. hic, & in nouel. 134. Instin. & in l. 1. C. ad l. l. de adul. in fine, Robertus lib. 1. rer. indic. cap. 14. §. 1. pro Semprenio, l. Gregorius lib. 3. part. 1. tit. 21. cap. 14. Vighel in methode iuris can. fol. 454. D. Iosephus de iocet in praefat. sess. quiberali ad d. l. Claudius, num. 24. & tam notati lib. 3. Concil. lib. 1. cap. 65.

Sed in presentem assertionem ita pro dubitandi ratione infurgo: Coniugis exdes per se, aut adulterum petpetratu impedit matrimonium secundum, percepit cum ipsa adultera: igitur non rectè in presenti titulo desideratur simul adulterium cum machinatione in

mortem coniugis, aut homicidium coniunctum cum adulterio. Antecedens probatur, nam occidens coniugem, omni spe matrimonij denudò contrahendi priuatur, cap. admittere 33. quæst. 2. & in panem. Rom. apud Anton. August. ita legitur de vxorielia: *Arma depone, & cuncta secularia negotia dimitte, carnem, & sanguinem omnibus diebus vitæ tuæ non comedas, excepto uno die Resurrectionis Domini, & uno die natalis Domini; ceteris temporibus in pane & aqua, & interdum leguminibus, & eleusibus panibus; in ieiuniis in vigiliis, & orationibus perscra omni tempore; vinum, & medonem, & mellitum, & carissam nunquam bibas, nisi in illis praedictis diebus; vxorem non ducas, concubinam non habeas, absque coniugio in perpetuum maneat.* Deinde adulterium tantum non posse inter ipsos adulteros motu theologice matrimonium subsistere, expresse diffinitum extrat à Leone Pontifice in cap. 31. quæst. 1. ibi: *Nullo ducat in matrimonium, quam prius polluit adulterio.* Et cap. 1. hoc rē. ibi: *Et illam maxime, cui fidem dederat, vxorem suam viuente.* Igitur ob adulterium, etiam nulla fide data matrimonium contractum mortuo coniuge inter adulteros nullum est, & per consequens frustrata in presenti titulo, ut matrimonium nullum declaretur celebratum cum adultera, desideratur circumstantia fidei datæ de matrimonio contrahendo tunc adultera, aut machinatio.

Quæ dubitandi ratio ita fuit à non obstante, vera est præfata assertio, pro cuius expositione sciendum est, matrimonium iniunctè contracta, alia esse incesta, alia illicita: incesta sunt, quæ contra fœdus naturæ contrahentes, ita dicta, quia cingulo lunonis ea contrahentes non cinguntur, veluti contracta ab vxoratis, l. 1. ff. de his qui notant. infra, cap. 3. de sponsa duor. vel intra gradus prohibitos, l. incesta 33. ff. de ritu nup. ob consanguinitatem, cognationem legalem, seu spiritalem, de quibus impediments in sequentibus titulis agemus. Illicita sunt, quæ contra præcepta legum, aut sacrorum canonum contrahuntur. Contra præcepta legum, veluti matrimonium, quod contrahitur tutor cum pupilla, l. tutor 36. l. si quis tutor 60. ff. de ritu nup. l. 5. & 7. C. de interdicto matrimonio; ad quam prohibitionem spectant textus in l. pupillum 7. de adulteris, l. filius 28. §. si quis, ff. de lib. & postum. l. tutor 15. ff. de sponsal. l. nec 17. iuncta lege manumquam 32. §. 1. ff. de adopt. l. final. ff. de legat. l. 1. l. Claudius 13. de his que ut indige. l. 2. §. 2. cod. tit. l. vnic. C. v. de vir. & vxor. l. vxori 27. ff. de usufructu legato, l. si concubini 17. ff. rer. amos. l. 4. & 6. C. de incestu nuptiis,

3.
DE
PAPIS
CHRY.
AT ILLEC
TIS.

2.
IMPONAT
TIA TRA
DITA AS
SERTIO.

Tit. VII. De eo qui duxit in matr. &c. 141

nuptiis, hanc l. 1. olim. C. de interd. matr. &c. alius supra citatus in cap. 15. de sponsalib. Item matrimonium contractum à Prefecto cum provinciali illius provincie, ubi potestatem exercet, l. qui in provincia 57. l. prefecum 63. ff. de riu nupr. cum aliis traditis à Furnetio lib. 3. fol. 16. cap. 16. Lelio Maocino genal. com. 1. cap. 4. Pinel. lib. 1. fol. 1. cap. 6. num 55. in qua parte notandi sunt textus in l. omne. C. Si rector provincie, l. 6. C. de nuptiis, l. si concubina, ff. rer. am. l. ut ff. de concubinis, l. penult. C. de spons. l. 3. §. 1. l. cum hoc 31. §. final. ff. de donat. inter, l. 2. §. 1. ff. de his que ut indigni. l. dote 61. ff. de riu nupr. l. 4. §. 6. C. de iurej. anpi. l. si & invidia, C. de his que vi: & similia que lege Iulia & Papia & Senatusconsultis ad eam factis prohibentur, que resecant, & illustant Gentilis in opuscul. de nuptiis, Antonius & Franciscus Horbomanus in tractatu de riu nupr. Basilionius de iure concub. Liptius in notis ad Tacitum, annot. 45. M. Præceptor D. Franciscus Ramos in comment. ad l. Jul. & Papiam. Contra præcepta factorum Canonum matrimonia illicita sunt, que contrahuntur ab eis, qui voto castitatis sunt obstricti, ut probant in titu. antecedenti, & ab eis, qui in penitentia solennit gradibus sunt, de quibus egi in can. 4. Concil. Aliber. & cum in potatem alicuius criminis commissi matrimonium prohibetur, ut in præfenti titulo.

Deinde sciendum est, hoc impedimentum, quod vulgò criminis appellatur, rariùm esse iuris Ecclesiastici ab Ecclesiâ institutum ad consulendum fidei matrimoniorum, & incommunitati coniugum. Vnde licet David adulteri & homicidij reus peractâ penitentia vxorem Vrie habuerit, ut refertur lib. 2. Regum cap. 12. & in cap. 3. quæ 5. id fecit quia tunc tale matrimonium prohibitum non erat; Ecclesiâ tamen illud inhiuit, nisi priùs vir & mulier innocentes esse ab adulterio & homicidio districtâ examinatione probarentur; ut ait Iuo Caroto. epist. 170. Licet præfentem autem titulum varij casus sunt distinguendi. Primus est, in quo adulterium cum fide data de matrimonio futuro dirimit matrimonium postea contractum, cap. relatum 31. quæ 1. cap. reuocans, cap. final. hoc titu. cap. ex tenore, de testibus, pluribus re-latis docet Leonardus de mariu. quæ 8. nec desideratur vt hæc promissio fiat cum iuramento, immò nuda sufficit, siue vera, siue ficta; nec requiritur vt sit recepta, sufficit enim vt vnus promittat, & alter tacendo acceptet. Basil. lib. 7. de mariu. cap. 45. Desideratur tamen, vt adulterium sit vere commissum; & in vno, eodemque matrimonio concurrat cum dictâ promissione, non si in diuersis matrimoniis deuret. Basil. ubi supra; aut si ante copulam reuocauerunt promissionem de matrimonio. Trolench. de mariu. disp. 11. dub. 6. Secundò nascitur hoc impedimentum ex matrimonio contracto cum vxore, viuente eius coniuge, cap. significasti, cap. ex literarum, cap. cum haberet, hoc titu. delictatur tamen, vt contrahentes sciunt superstitem esse coniugem, cap. l'omnis, de secund. nuptiis; & vt primum matrimonium validum fuisset, item vt secundum consummaretur, cap final. hoc titu. Tertio hoc impedimentum nascitur ex homicidio iuncto cum adulterio; ita vt si cum adulterio, alter, siue vir, siue femina, sit causa

mortis coniugis, nascitur ex hoc crimine impedimentum dictum matrimonium, cap. significasti, hoc titu. cap. 1. de conuers. infidel. cap. iura, qui filij sunt legit. requiritur autem vt hoc impedimentum oriatur, quod homicidium teuera lequatur; non autem sufficit eius ratiocinio, Leonodus ubi supra, quæ 6. Deinde exigitur, vt homicidium perpetratum sit cum intentione du-coendi in vxorem eam personam, cum qua adulterium commisit, licet ipsa non sit particeps homicidij, cum sciat verè adulterium perpetraste. Trolench. d. dub. 6. Quarto hoc impedimentum prouenit ex homicidio alterius coniugis, etiam sine adulterio vtroque machinate commisso: nec interest, an homicidium proprio facto, an alieno ferro perpetraretur, dum ambo in ipsius coniugis necem machinati fuissent eam intentione contrahendi matrimonium, nec mutaret voluntatem, cap. 1. & 6. hoc titu. d. d. cap. 1. de conuers. infidel. Illud tamen omnibus his casibus commune est, quod hoc impedimentum tantum inducitur inter personas, quæ sunt particeps criminis, ob quod impedimentum statuitur. Vnde si duo machinantur in necem alterius coniugis, poterit alter validè, etsi non licitè, cum tertio matrimonio contrahere, Leonardus supra, quæ 7. Trolench. d. dub. 10. Sed si coniux non polluit, nec machinata est in mortem mariti, sed tantum fidem dedit de contrahendo cum ipso, mortuo marito, tunc peractâ penitentia possunt matrimonium simul contrahere, cap. 6. & 8. hoc titu. Tandem si aliquis contrahit matrimonium cum alia, adhuc viuente vxore suâ, distinguendum est: vel ignorante eâ, cum qua secundò contrahit, id fecit; & tunc mortuâ vxore suâ primâ, dissoluitur matrimonium, nisi ipsa secundo vxor per nouam voluntatem illud conciliet; vel eâ sciente contrahit; & tunc siue sit machinata ipsa aliquid in mortem prioris vxoris, dicimur matrimonium, cap. 6. hoc titu. siue non sit machinata, cap. 4. hoc titu.

His præmissis ratio præfentis impedimenti criminis ex eo prouenit, nam inhonestum valde est, cum ea, quæ pellex fuit coactante matrimonio, postea concubium inire. Seneca lib. 1. de beneficiis, cap. 9. ibi: Si quis nulli se amico fecit insequem, nec aliena vxori amicum præstat, hunc maronem humilem, & sordida libidinis, & ancillæ violum vocant. Hinc decemissimum genus sponsalium est adulterium, & in consensu vidui calculatus: nemo vxorem ducit, nisi qui abduxit. Et ex ea quidem causa indistinctè olim prohibebatur, contractumque dicimebatur secundum concubium, tam amento iure ciuili, l. Claudius 12. ff. de his que ut indigni. l. miles 11. §. licet. l. quæstionem, 40. ff. ad l. Jul. de adul. l. conuiuium 17. C. rest. Nouel. 134. Insin. cap. 12. quàm secundum ius vetas canonicum, quod tam ex Tributioni Concil. canone 40. & 51. quàm ex Leonis & Gregorij, & aliorum PP. decretis fuisse olim oblerantur legitimis in capite 5. §. nelli, hoc titu. cap. 1. de conuers. infidel. cap. 1. cap. illud 31. quæ 1. Coniux enim, quæ bono fato absoluta fuit, nubitusque pellexi, siue adultero, proprio facto facit delictum, & ipsa semet damnat de præterito adulterio. Martialis lib. 6. epigram. 12.

Quod nobis Præculina concubio,
Et machum modò nunc fuitis maritum,

5.
TRADITUR
RATIO DE-
CIDIENDI.

142 In Librum IV. Decretalium,

*Ne lex Iulia te notare possit,
Non nubis Proculina, sed fateris.*

Et alibi:

Machus erat, poteras tamen hoc bene Paula negare:

At vir est; nunquid Paula negare potes?

Cum autem adulterium sequitur machinatio in necem viri, ut plerunque contingit, quia ut aiebat Marcus Cato, nullum tantum scelus, aut tam magnum facinus est, ad quod suscipiendum libido voluptatis, violatæque pudicitiae audacia non impellat; omnino matrimonium sequutum nullum est, in detestationem tanti criminis, quod adeo nefarium, & horrendum leges iudicaverunt, ut ob eius atrocitatem illud patricidium appellauerint in l. 1. ff. ad l. Pompeiam, l. 1. C. de his qui parentes, l. final. Cod. ad leg. Cornelianam de sicar. illustrat Solorzanus de patricid. cap. 13. Quare Horatius lib. 2. carmin. od. 38. Danaë filias ita detestatur:

— Impie, nam quid potueris maius?

Crudelis sponsos patere perdere ferro.

Vnde in quadam Indiarum regione, cum aliquando concigisset, virum vxoris dolo interitisse, ut deinceps omnis cellarum criminis suspicio, constitutum fuit, vxores cum viris in funere cremari, ut refert Diodorus Siculus lib. 19. De Gallis etiam agens Cæsar lib. 2. comment. ait: Cum paterfamilias illustriori loco natus decessit, eius propinqui conveniunt, & de morte si res in suspicionem venit de vxoribus, in sterilem modum questionem habent; & si compertum est, in, atque omnibus tormentis excruciatas interficiunt. Facit lex 3. C. de quest. Immo & frequentur contingit, ut nefarie illæ mulieres, quæ fraude mala, & venenis in maritos seviunt, filios habeant tanti sceleris vltiores. Fabricianum Plutharchus in paral. memorat vxoris adulteræ machinatione trucidatum: huius infantem filium Fabia defuncti vxor seculavit; ille cum adultus matrem interemisset, à Senatu absolutus est. Quod & natura probavit, nam vipera in coitu masculum enecat, sed postea partus ex eo matris vtero in lucem editur. Herodorus in Thalia, sine lib. 3. ut in vindictam necati parentis proles patricidio gignatur. Rectè ergo, ut fidei sacramento, & securitati coniugum consulatur, in præfenti cauetur matrimonium irritari, si celebreretur inter adulteros, fide data vivente coniuge de matrimonio, aut machinatione in necem viri, aut vxoricidio sequuto cum animo contrahendi matrimonium, iuxta supra tradita.

6. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam verum est, coniugis homicidam privari spe coniugij; tamen si illud pœnitentiâ peractâ de facto celebraret, etsi non licet, validè contrahit; quia impedimentum illud tantum est impediens, non verò dirimens: at verò in præ-

senti agitur de impedimento, quod non solum impedit contrahendum matrimonium, verum & dirimit contractum, quod non nascitur ex homicidio coniugis, nisi cum aliis circumstantiis, videlicet ut patraretur animo contrahendi matrimonium, aut machinatione præviâ coniunctâ cum adulterio. Quoad secundam partem dubitandi rationis, videlicet, an adulterium tantum absque fidei interpositione de futuro matrimonio, vel machinatione in necem viri, commissum impediat matrimonium, communiter repetentes in præfenti titulo, & DD. supra citati affirmant, adulterium tantum absque aliis circumstantiis non impedire contrahendum matrimonium, aut dirimere iam contractum inter ipsos adulteros: & ita textum in cap. 1. hoc tit. in illis verbis, *maximè si, &c.* exponunt tantum, si machinatio sequuta sit. Sed hæc sententia expressè conuincitur ex d. cap. 1. g. 1. cap. 2. ead. q. ubi legendum esse, *fieri non posse connubium*, iam notarunt Ant. Aug. ibi, Cuiac. in præfenti. Quare eâ sententiâ omniâ verius credo, tam iure ciuili, quam veteri Pontificio, ex solo adulterio impedimentum hoc provenire. De iure ciuili expressè constat ex l. Claudius, ff. de his que et indig. nam licet lege Iulia de adulteris tantum prohibitum esset damnare mulieri nubere damnato ex eodem delicto cum ipsa commisso, quamvis non esset prohibitum matrimonium inter eos, si cum postulat fuissent, condemnatio sequuta non fuit, l. questum 40. ff. ad l. Jul. de adul. ubi Cuiac. lib. 19. resp. Papin. tamen Papinianus magno ingenio, quo polluit, idem respondit, etsi viro condemnato mulier absoluta esset, cum præcessisset adulterium; & ita licet lege aliqua, aut Senatufconsulto speciali eo casu matrimonium non improbareretur, attamen quia bonis moribus aduersabatur, illud iniustum iudicauit, quia in matrimoniis non tantum quod licet, sed quod honestum est, attenditur, l. semper in coniunctionibus, ff. de reg. iur. l. adoptiuus 14. §. seruiles, ff. de adopt. quod etiam primi Ecclesiæ legislatores ad miserunt, ita ut ex solo adulterio impedimentum hoc oriretur, cap. 1. & 2. 31. 9. 1. Sed paulatim inualuit ea distinctio, quæ ad calcem dicti capituli à Gratiano obtenta est, ne solum ob adulterium huiusmodi connubium dissoluatur, sed tum demum si alterutrum concurrat ex his duobus casibus, puta si in mortem prioris coniugis alteruter fuerit machinatus, vel præmaritè cum adhuc viueret, de contrahendo post eius mortem coniugio præstita fuerit fides, ut in cap. 1. §. licet autem, & cap. significasti 6. cum sequenti, in fine, hoc tit. cap. tanta est vis, in fine, infra, qui filij sunt legitimi, cap. relatum, cum sequenti, eadem 31. 9. 1. Ex supra traditis exponendus est canon 71. Concilij Illiber. adductis eius notis.

TITVLVS VIII.

De coniugio leproforum.

CAPVT I.

Alex. III. *a Cant. Archiepiscopo.*

QUERVENIT ad nos, quod eum ij, qui lepræ morbum incurrunt, de^b consuetudine generali à communicatione omnium separentur, & extra ciuitates & villas à loca solitaria transferantur, nec vxores viros, nec viri vxores suas taliter ægrotantes sequuntur, sed sine ipsis manere præsumunt. Quoniam igitur eum vir & vxor vna caro sint, non debet alter sine altero diutius^c esse, f. t. p. A. f. p. m. quat. si qui sunt in prouincia tua viri, vel mulieres, qui lepræ morbum incurrunt, vt vxores viros, & viri vxores sequantur, & eis coniugali affectione ministrent, sollicitis exhortationibus inducere labores. Si verò ad hoc eos inducere non poteris, eis arctius iniungas, vt vterque altero viuente continentiam seruent, & si qui mandatum nostrum seruare contempserint, eos contradictione & appellatione cessante vinculo anathematis constringas.

NOTÆ.

1. *a* *Am.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo. cap. 1. & post Concil. Lateran. p. 37. cap. 2. de leprosis.* De Cantuar. Ecclesia *egi in cap. 2. de re scriptis.*
2. *b* *De consuetudine.*] Apud Hebræos ex lege Mosiaca relata *Leuitici cap. 13. cum sequentibus, Numerorum cap. 12. Paralip. lib. 2. cap. 26.* apud Catholicos ex generali consuetudine, *cap. 4. de Clerico agnato, cap. 2.* vbi alia dedi, *de Ecclesijs adific.* in tantum vt nec manere intra vrbes debuerint, sed extra earum portas in solitariis locis: vnde apud plerosque, *transpar-*

tai appellantur, vt apud Cassiodorum *lib. 10. epist. 30.*

c *Esse diutius.*] Vnde tenetur vxor sequi maritum vagabundam quocumque, si talis fuit tempore contracti matrimonij, & esse secluit, vt sunt hystiones, & circumforanei, vt probant Tiraquel. in l. 1. *conub. num. 59.* Osualdus *lib. 13. Parap. cap. 11. littera M.* & si mouet domicilium, omnino eum sequi cogitur, *Conu. de matrim. p. 2. cap. 7. num. 7.* non obstante pacto, quo maritus cauit se non discessurum à domicilio vxoris, vt defendit idem Osualdus *lib. 12. comment. Donel. cap. 21. littera B. & disto cap. 21. littera M.*

3.

CAPVT II.

Idem *a Baionen. Episcopo.*

QUONIAM nemini licet (excepta causa fornicationis) vxorem dimittere, constat quod siue mulier lepræ percussa fuerit, seu^b alia graui infirmitate detenta, non est a viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. Leprosi autem, si coniungere nolunt, & aliquam, quæ sibi nubere velit, inuenerint, liberum est eis ad^c matrimonium conuolare. Quod si virum, siue vxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigit, generali præcepto^d Apostoli, quod exigitur, est soluendum, cui præcepto nulla in hoc casu exceptio inuenitur.

NOTÆ.

1. *a* *Baion.*] Ita legendum est, non *Baieranum*, vt legitur in prima collectione, *sub hoc titulo. cap. 2. & probauit cap. super eo, sit. antecedenti,* vbi extat alia pars huius textus.
2. *b* *Alia graui.*] Simili videlicet lepræ, quæ tamen illa sit, fuit pro expositione bullæ Pij V. quæ incipit, *Decretis & huiusmodi;* quæ permittit

certis in casibus monialibus egressas à monasterio, agunt Gibbalinus *de clausur. regul. dist. quæst. 1. cap. 6. §. 1.* Michæli à Soto *in tract. de infirmitatibus monial.*

c *Matrimonium.*] Quod valet etiam si coniux ignotet coniugem leprosum esse, quia error circa salutem non irritat matrimonium. *Manriquez differt. quæst. 100.*

d *Apostoli.*] 1. ad Corinth. cap. 7.

3.

4.

CAPVT

CAPVT III.

Urbanus III. ^a *Episcopo Florentino.*

Litteras fraternitatis tuæ debitâ benignitate suscepimus, quibus certiores de sinceritate tuæ fidei, & deuotionis effectû, ad honorem, & commodum tuum abunitus prouocamur. Verùm quia postulas, utrum si postquam ^b sponsalia inter aliquas legitimas personas contracta fuerint, antequam viro mulier tradueatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritaliæ compelli debeat, vel se ad secunda vota transferre: tuæ sollicitudini respondemus, quod ad accipiendam eam cogi non debet, cùm inter eos matrimonium non fuerit consummatum.

NOTÆ.

1. ^a *Florentino.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titul. cap. final. & post Concil. Later. p. 50 cap. 63. Iulio videlicet. De Ecclesia Florent. plura adduxi in c. 3. de elect. ^b *Sponsalia.* De futuro, adicit Raymundus, vt tolleret ingentem difficultatem, quam itacim expendimus.
2. ^c *Consummatum.* Post hæc verba in d. cap. 63. Concil. Lateran. sequuntur verba textus in cap. de illis, de diuortio, cap. de uxore 7. de sepulch. qui textus ad eandem Decretalem spectant.

COMMENTARIUM.

EX his tribus decisionibus sequens communiter deducitur assertio: *Lepra superueniens dissoluit sponsalia de futuro, non verò matrimonium, immò coniuges tenentur simul cohabitare, debitumque sibi iniunctum reddere.* Probat eam textus in cap. si uxorem, cap. emori, cap. hi qui 32 q. 7. cap. quædam eadem, 3. quæ si post, de iureiur. cap. ex parte 14. de conuers. coniug. Illustrant Sanchez lib. 9. de marit. disp. 14. Basil. eod. tract. lib. 10. cap. 14. Góbalinus de clausur. disp. 1. cap. 6. §. 5. Paulus Zacchias lib. 2. q. 99. medicolegal. lib. 2. tit. 3. & consil. 36. Petrus Gregorius lib. 3. parit. tit. 10. cap. 5. & in cap. 1 de spons. num. 51. in cap. 2. eod. tit. 1. 2. Cuiac. & Casulius in præfati.

5. Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Leprosi ab omni proflus humano consortio atqueunt, ad eò vt extra ciuitatem propiciantur: vnde Iob. quia leprâ percussus fuit, cap. 9. Iob. vers. 31. extra ciuitatem electus in sterquilino fuit, cùm id seruarent Idumæi ex patrio more, quod deinde diuinâ lege acceperunt Iudæi, vt testatur D. Chrysostomus homil. 4. in Iob: adeoque leprosi arcebantur à communione cæterorum, vt ne quis incutus in illos inderet, in Iob Deus eorum in vestimentis signa habere, vt ita discernerent, iuxta illud Iob d. vers. 11. *Sordibus iminges me, & abominaboris estimata mea.* Et primis Ecclesiæ lænulis à communione hominum consortio extra vrbes segregabantur. Concil. Lugdun. 2. can. 6. & peculiariter Ecclesiæ illis assignabatur, cap. 2. de Presb. edific. vbi probum; nec cum cæteris fidelibus orabant, sed inter energumenes, & excommunicatos reſerebantur, can. 17. Concil. Anagnini: vnde licet iudeò stricta sit obligatio clausuræ monialium, tamen ob le-

pram superuenientem licet illis à clauſtro exire. Pius V. dictâ suâ constitutione, quam explicant Michael Socus, & Góbalinus ubi ſuprà. Igitur cum hoc contagi periculo non est cogenda coniux cum coniuge leproso cohabitare, illique debitum reddere; sed potius matrimonium dirimendum est. Accedit, nam matrimonium ratum quoad vinculum parum distat à consummato, vt probum in cap. ex publico, de conuers. coniug. Sed matrimonium ratum dissoluitur per lepram superuenientem, cap. final. hoc titul. ibi: *Cum nundum inter eos matrimonium fuerit consummatum.* Ex quibus deducitur matrimonium ratum inter eos celebratum fuisse: igitur & similiter consummatum dirimetur ob lepram superuenientem.

Quâ dubiandi ratione non obstant vera est præter assertio, pro cuius expositione scicandum est, affectus cutaneos varios recenseri, vt impetigo, quæ à Græcis dicitur *αἰσθή*, à Latinis *serpigo*; & hoc præcipue, quando transit de vna parte in aliam, & serpendo: etiam vitiligo, quæ præterpõe in facie oritur, & nihil aliud est, quam malus habitus ipsius, quod Hispani soler appellari, *paño*; & iste affectus præcipue nascitur in cute; appellatur ab Arabibus *Morpha*, & aliquando hic affectus carnem attingit, & tunc dicitur à Græcis *αἰσθή*, siue *αἰσθή*, siue *αἰσθή*, siue *αἰσθή*, secundum naturam humoris; in capite etiam in modum scabiei datur cum mutatione coloris, & dicitur *lepra*. His affectibus conſonus est alius, qui lepra communiter dicitur, cuius materiam eandem esse cum materia scabiei ex Oribasio tradunt Fraenfortius lib. de contagio, & Mercurialis lib. de affectibus cutaneis. Leprosia ita communiter dicitur, *est species cutis cum pruritu, & corporis colligatione, ex humore melancholico eruit, dopa, cum profundis cutis partes, inflat squamam, & pſtum ex se mittens.* Aetius lib. 14. cap. 134. Vocatur à Græcis *λεπροσμία*, propter magnitudinem & diuturnitatem affectus, & propter cutis asperitatem, nam sicut in elephantibus est asperitas cutis, ita in laborantibus lepra. Similiter appellatur morbus Leoninus, quia in supetibus fit tumor latus ad similitudinem supetilijs eadentis in faciem Leonis, quia in illo propter nimiam aduſionem bilis fit atra. Quando lepra est cum pruritu, & asperitate, & squamis, est lepra simplex; quando verò sic cum maiori pruritu, & squamis durioribus, & caſus profundiora vlcera, tunc est media, &

6.
De lepra.
et alijs
speciatim.

IMPONAT
VTE PRÆ
SENTES AD
SERVATIO.

Glossa in d. quod, verbo *Nubas*, quæ textum illū accipit de sponsa de præsentī nondum cognita, & per consequens de matrimonio tunc tantū, quod dissolui potuit Pontificis auctoritate. Glossa sequitur Basil. lib. 7. de *matrim.* c. 51. qui docet quod licet auctoritate Episcopi simile matrimonium dissolui nequeat, quia cum olim ambigeretur, an sicut sponsalia de futuro, ita & matrimonium ratum per superveniētem infirmitatē dissolveretur, in Concil. Aurelian. can. 11. ita cautum fuit: *Ad matrimonium contrahē, infirmitate accedente, nulla voluntatis contrarietas solvatur*, tamen Pontifex potest huiusmodi matrimonium dissolvere. Sed hanc Glossæ sententiam refellit P. Gregorius in c. 1. de *spons.* n. 27. ex eo, quia sponsa de præsentī habet ut vera vxor, quæ relinquit, aliā superinducta non debet, cap. *penult.* de *spons.* c. 1. de *sponsa duor.* Quare his omīssis verbi dicendum est, Gregorium in d. e. quod *proposuisti* agere de muliere, quæ inuenta est ita arcta, & inutilis matrimonio, ut cognosci a viro non possit, propter ægritudinem, quā ignorabat maritus tempore, quo matrimonium contraxit, quia eo casu matrimonium nullum est, c. 1. de *frigidit.* & *males.* vbi dicemus. Quo modo etiam accipiendus est Stephanus Papa II. in responsis datis cum esset in Carissæo villa, relatis rom. 17. *Regis adiutoris.* vbi c. 2. ita ait: *Si quis se in coniugio copulaverit, & vni eorum contrarietas debuit reddere non possit non licet eos separare, nec pro alia infirmitate, excepto si d. mori, infirmitas, aut lepra macula supervenerit.* Ceterum si ab his duabus infirmitatibus liberi fuerint, iunctem coniugii vni alteri servitium exhibeat. Et can. 9. vbi: *Si sumus vir leprosum duxerit uxorem, & postmodum ei supervenerit lepra, postposita negligentia tales separaverit, ne concepti*

filij lepra macula polluantur. Si autem infirmitas illa supervenerit matrimonio iam consummato, nullo modo possit dissolui, si exrem 32. q. 7. ita textum illum acceperunt Bellarmus lib. 4. de *R. Pontificis*, c. 13. Balboa in cap. *gaudentes*, de *divortijs*, P. Gregorius in d. e. 1. de *spons.* n. 27. quo casu accipi debet canon 16. Concilij Compendiensis, vbi: *Si vir leprosum mulierem habens genuit, si vult ei donare continentiam, ut accipiat uxorem ipsa summa si vult accipiat similiter & vir.*

Ex suprà traditis exponendus est canon S. Timothei, relatus à Theodoro Balsanone fol. 166b. in hæc verba: *Si aliquis vir spiritum corrumpit, ut ferrens etiam compedes, & manicas gestet, vir autem dicat non possum coniungere, & vult aliam accipere, debet, ne aliam accipere, an non? Resp. In hac re quidem adulterium intercedit, nec invenio quid de ea re respondendum; spirituali tamen sententia non debet.* In quibus verbis expressè docet Sanctus, committi adulterium ab eo coniuge, qui ob infirmitatem alterius secundas nuptias contraxit. Difficile tamē est, quod dicit Sanctus, tantū ex spirituali sententia eam nubere non debere. Sed respondendum est, Sanctum Timotheum respicere ad constitutionem Leonis Imperatoris in *Novel.* 111. & 112. vbi permittitur marito post tres annos dimittere uxorem perpetuā infantiā laborantem, aliamque accipere. Similiter & vxori post quinque annos. Harmenopolus lib. 4. *Presumptory.* Vnde S. Timotheus non secundum tus civile, & sæculare, cum iuxta illud eo casu diuortium permittitur; sed iuxta sacros Canones rectè Sanctus dixit ex spirituali sententia, t. est iuxta sacros canones, & Ecclesiæ leges, adulterium committi: docuit Theodorus Balsamon in notis ad ipsum canonem.

10.

EXPOSITIO
LOCUS TI-
MOTHII.

TITVLVS IX.

De coniugio seruorum, vel disparis conditionis.

CAPVT I

Adrianus Papa ^a *Salzburgensis Archiepiscopo.*

IGNVM est, & à rationis tramite non discordat, quod ea quæ dubitatis in se videntur scrupulum retinere, ad Apostolicæ Sedis iudiciū referantur, ut inde Christi fideles in dubiis certitudinem se gaudeant invenire, unde noscuntur magisterium fidei suscepisse. Tua verò fraternitas de seruorum coniugiis, quæ inuitis & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat, Apostolari nostro, si bene meminimus, requisivit. Super quo tibi diximus taliter respondendum. Sanè iuxta verbum Apostoli, proxi tua discretio cognoscit, in Christo Iesu neque liber est, neque seruus, qui à sacramentis Ecclesiæ sit remouendus. Ita quoque nec inter seruos matrimonia debent vllatenus prohiberi. Et si dominis contradicentibus, & inuitis contracta fuerint, nullā ratione sunt propter hoc ecclesiastico iudicio dissoluenda. Debita tamen & consuetæ seruicia non propter hoc sunt minùs propriis dominis exhibenda.

NOTA

NOTÆ.

1. ^a *Salzburgensis.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 1.* post Concil. Lateran. *p. 45. c. 7.* habetur, *Eberardo Salzburg.* In hac sexta collectione legitur, *Salzburg.* Cuius in præfenti existimat legendum esse, *Eberardo Salzburgensi*: sed omnibus his lectionibus omiſſis, legendum est, *Eberardo Salzburgensi.* Salzburgum enim, seu Salisburgum, est ciuitas Germaniæ, à Latinis Iuvania dicta: eam Atila Hunnorum Rex destruxit, & Robertus Rex restauravit anno 980.

Ex quinque Episcopis Banariæ Salisburgensis primus est, immò eius Ecclesia in Metropolim erecta fuit, quam rexit ex anno 1147. vsque ad annum 1164. Euerardus Comes ab Hiltpolstein, Abbas Biburgensis, pauperum pater, ut testet Bucelinus *num. 1. Germaniæ sacra, fol. 43.* vnde per consequens deducitur, auctorem huius textus fuisse Adrianum ordine quartum, qui antea Nicolaus Halfragus dicebatur, natione Anglus, ordinis S. Rufi Abbas 4. creatus Pontifex die 4. Decemb. anno 1154. floruitque vsque ad annum 1179.

CAPVT II.

Alexander III. Priori & Proposito ^a Mortariensi.

Proposuit nobis mulier latrrix præsentium, quod cum vir eius cum ea diutius permansisset, notam ei conditionis obiecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam esse credebat cum eam duxit in vxorem. Cum autem in præfocia veneratoris fratris nostri ^b Astenſis Episcopi huiusmodi negotium tractaretur, mulier, quia ibi grauius timebat, ad nostram audientiam appellauit. Quia igitur tam eam, quam viro vocatione, post aliquantulum moram præfatus vir inconcussa lite recessit: d. v. p. A. s. p. m. quat. cum propter hoc fuerit requisiti, partes ante vestram præsentiam conuocetis, & veritate super his diligenter inquisita, si vobis constiterit, quod idem vir cum præfata muliere, postquam illam audiuit ancillam, citoalem habueris consuetudinem, ipsum monere curetis, & appellatione remotâ districte compellere, ut eam sicut vxorem accipiat, & maritali cura pertractet: si verò aliter fuerit, causam delicti audiat, & eam sine favore & gratia personarum, sublato appellationis remedio, infra duos menses sine canonico terminetis. Ita tamen quod si sententia diuortij inter eos data fuerit, mulieri pecuniam, quam præfato viro pro dote concessit, sicut iustum fuerit, restitui faciat.

NOTÆ.

1. ^a *Mortariensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* pro eius inscriptionis expositione sciendum est. inter congregationes canonicorum regularium ordinis D. Augustini, non inferiorem esse congregationem Mortariensem sanctæ Crucis, ita dictam ab oppido Mortario, siue Mortaria: quod oppidum apud Insobres est in planitie, quæ Papiensem Comitatum à Nouariensi determinat, à syluis & nemoribus, Sylua bella olim nominatum, sed post eadem à Desiderio Rege Longobardorum acceptam, qui cum Carolo Magno de summa Ragnol certans, ibidem exercitu eum regno amisso, caprus cum filio & interfectus, regno Longobardorum suum dedit, Mortario, siue Mortaria deinceps nuncupatum. Prope dictum oppidum anno circiter 1080. sedente in Pontificatu Gregorio VII. Adamus clericus Mortariensis, vir religiosus, in suo prædio Ecclesiam in Dei hono-

tem, & sanctæ Crucis magnificentissimam cum monasterio edificauit, ubi clericos secundum B. Augustini regulam viuentes accevit, & postea varij Prioratus cum suis Ecclesiis illi attributi sunt, ut latè refert Pennotus lib. 2. *hister. canonic. regul. c. 46.* inter quas Ecclesiis ipsius congregationis recensetur Prioratus S. Mariæ apud Castrum S. Martini, ciuitatis Astæ, à nobilibus de Solaro fundatus, nunc vnitus monasterio S. Mariæ Nouæ, dictæ ciuitatis, cuius Priori & Proposito refertur Pontifex in præfenti, & de ipso Prioratu plura adducit Pennotus lib. 2. *hister. canonic. regul. c. 18. n. 2.*

^b *Astenſis.*] Asta, Ptolomeo teste lib. 3. *cap. 1.* vulgò *Asti* dicta, est ciuitas Liguriæ, ad Alpes Coriæ sita, cuius Episcopus Maioramus dictus subſcripſit Concilio Romano sub Hilario celebrato, ut refert Carolus à Sancto Paulo in *geograph. sacra, fol. 62.*

^c *Pro dote.*] Quia ubi non est matrimonium, nec dos, *l. final. ff. de condi. sine causa.*

CAPVT III.

Vrbanus III. ^a Ariminenſi Episcopo.

Incet ad ea, super quibus nos fraternitas tua consulere voluit, te sufficere arbitramur, quia tamen ad maiorem certitudinem iudicium nostrum sollicitudine pastoralis requiris: nos ad inquisitiones tuas officij nostri debito respondemus. Sanè super eo, quod ex parte tua propositum nobis accepimus, an mulier possit eo prætextu diuortium postulare, quod vir, cum quo suæ conditionis ignara contraxit, seruus monasterij

nasticii proponatur, cum è contra idem vir patrem suum, cuius conditionem secundum legem provincie sequeretur, tempore mortis pro libero se gessisse, & iam elapso decennio, nec patris, nec suo nomine se status controuersiam passum constanter affirmet, videtur nobis ratione temporis, & fauore libertatis pro parte vici securius iudicandum.

NOTE.

1. **A**riminensis.] Ita etiam legitur in prima collectioe, *sub hoc tit. cap. 3.* idest, Rufino Ariminensis Ecclesie Praefectus, qui Cardialis tituli S. Praxedis creatus fuit à Clemente III. anno 1190. De Ariminoensi Italice Diocesi egi in cap. *licet, de procera.*
2. **Legem provincie.**] Longobardorum videlicet, vt eccè notauit Tancredus, in quorum legibus *lib. 2. tit. 12. l. 1.* ita legitur: *Si alius cuiusvisque aliam, aut libertatem alienam uxorem tulerit, si filios ex ipso cum habuerit, patrem sequantur, & sint aldy, cuius & pater est.* Quod lege ipsius provincie statui potuit, quoniam contra rationem naturalem non est, vt vagè conceptus patris conditionem sequatur, si certus est. Gratius *lib. 2. de iure belli cap. 5. §. 29.*
3. **Decennio.**] Nō quia desideretur decen-

nium post mortem patris, vt de statu eius agi non possit, quia sufficiebat quinquennium, *l. 1. C. de statu defunctorum*: sed ne ipse inquietari possit, quia fauore libertatis inducunt fuit, vt ea prescribatur decem annis inter praesentes, & viginti inter absentes, *si cum 16. §. Aristo, si. qui & a quibus, l. 2. C. de longi tempor. prescripti, qua pro libert.* Vnde audiri non debet Glossa in praesenti, quam sequitur D. Ides. Benitez in cap. *unicus, n. 80.* de natis ex libero ventree, dom existimati numerum hunc decennij in praesenti expeimi, quia ita contingit, non quia tam longum tempus in hoc casu desideraretur; nam licet id verum sit, vt de statu defunctorum agi non possit, quia talis actio quinquennio praescribitur, *dist. leg. 1. probat Pancicola libro secundo variar. cap. 123.* tamen vt filius praescribere possit cum bona fide libertatem, decennium desideratur, ex supra traditis iuribus.

CAPVT FIN.

Idem a Ratsburgensi Episcopo.

Ad nostram noueris audientiam petuuisse, quod dil. f. n. G. tit. Sanctæ Mariæ trans Tyberim Presbyter Card. Ap. Sedis Legatus, dil. filium nobilem virum Raimilnem à muliere quadam propter conditionis separauit errorem: ideoque fr. t. per Apostolica scripta mandamus, quatenus inquiras super his diligentiùs veritatem: & si tibi constiterit, quod miles ipse ignoranter contraxerit cum ancilla, ita quod postquam intellexerit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eandem, propter quod à Card. eodem ab eius fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia liberam concedas auctoritate Ap. facultatem.

NOTE.

1. **Ratsburgensi.**] Ita legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. c. 1.* & legendam esse Ratsburgensi, docuit Cuicæ, hic, quæ Ecclesia est in Sclauonia, de qua agit Hermoldus Presbyter *lib. 1. histor. Sclauonia, cap. 78.* & qui eiusmodi Hermoldi supplementum composuit, Arnoldus Abbas Lubecensis, qui supplementum ipsum distinxit Philippo Episcopo Ratsburgensi.

COMMENTARIUM.

2. **EX** his tribus decisionibus sequens communiter deducitur assertio: *Matrimonium inter seruos legitimè contrahitur, etiam iniuncta Dominis, sed si ingenuus per errorem ancillam ducat, vel i contra, coniugium nullum est.* Probant textus in cap. 1. cap. si quis liber, cap. si quis ancillam, cap. si femina, cap. si quis ingenuus, 29. q. 1. cap. illud, de presumpt. Concil. Tribur. can. 38. Toletanum 9. can. 13. & 14. Mafieon. can. 10. libi: *Si seruum & ancillam Dominus amorem in matrimonium coniunxerit, & postea liberato seruo, vel ancilla, non potest redimi qui in seruitute est, sed iuxta matrimonium non soluitur.* Coecil. Baucaricum apud Duigolinguam

can. 10. libi: *De eo, quisquis seruicum nobilem feminam habuerit in coniugium, & non prescinit, iud consensit, ut iterum libera esset, dimittat seruicum, & postea non redigatur in seruitutem, sed esset libera.* Concilium Vtreroenense temporibus Pipini, can. 13. *Qui scia uxorem suam ancillam esse, & accepit eam voluntarie, semper postea permoneat eandem.* Consonat lex 1. tit. 5. p. 4. Illustrant vltra congestos in presenti, ploribus telais, Pragofo, p. 2. de regim. Christi. Reip. lib. 1. disp. 1. §. 10. & p. 3. lib. 10. disp. 22. §. 3. Basil. lib. 7. de mortem. cap. 42. eum sequent. Gentil. de nuptiis lib. 3. cap. 3. Espeu. ceus ad epistolam D. Pauli, lib. 7. digest. cap. final. Cuicæ in presenti, & ad tit. C. de nupt. Vighellus in methodo iuris can. fol. 464. Benedictus Pinel. lib. 1. sect. 2. cap. 9. Ant. Augult. lib. 3. emend. cap. 2. & lib. 10. in epis. tit. 25. Amaya lib. 2. obseru. 1. n. 27. Petrus Gregor. lib. 2. part. tit. 4. c. 3. & lib. 3. tit. 21. cap. 3. & lib. 9. symagm. cap. 12. Gratius lib. 2. de iure belli, cap. 5. n. 15. S. Raymondus lib. 4. summa, tit. 3. Torrebland de iure spirit. lib. 2. cap. 7. sect. 7. Sauacus in natis ad Sidenium lib. 3. epist. 19. Corinius in aphorism. iuris Pansif. lib. 2. tit. 13. I. Doeris ad decret. in d. caus. 19. q. 2. Constant de nuptiis fol. 66. Caudo tom. 1. decis. 130. Nicla lib. 3. var. cap. 1. Altesiera in presenti.

3.
TRADITUR
RATIO DUBITANDI

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Seruorum conditio omnino abiecta, & miserrima est, quippe persona eorum est ignota, l. 4. ff. de capiti. dim. l. nullo 7. ad leg. Cornel. de falsis, vt Cassiodorus scite scribit lib. 6. var. cap. 6. ibi: Quid enim prius inter seruos faciunt iura publica, qui personam legibus non habent. Et leg. quod 25. ff. de regul. iuris, leg. seruutem 209. eodem. l. 36. §. 6. de condit. & demonstr. §. rebus, Instit. de iniuriis, l. 24. C. de adulteriis. Occidi impunè poterant à dominis. leg. 1. §. 1. ff. de his qui sunt sui. Vulgariter tantum viginti aureis æstimabantur, l. 1. §. 5. C. de comm. seruar. mar. de quorum pretiis post Plinium epist. 19. lib. 3. & Marcellum Donatum ad Suetonium in Augustus, lib. 2. cap. 9. fol. mibi 231. videns est Rodolphus Fornerius rerum quosid. lib. 4. cap. 2. & cap. 25. & quod turpius, iumentis & pecoribus comparabantur, vt fecit Caius in l. 2. §. 1. ff. ad l. Aquil. & Vlpianus in l. adiles, §. causa, el. 2. ff. de edil. editio. Pro mercede eis Paulus vititur in leg. 1. §. 1. ff. de contrab. emptio. Edmundus Merilus curiosus iuris indagator, lib. 2. obseru. cap. 35. refert Senecam, qui dolens sic huius humane naturæ iacturam misereatur: Sternum crudelia, & inhumana prætereo, quod nec tanquam hominibus quidem sed tanquam iumentis vituntur. Quare ad pecudum similitudinem seruorum greges dicuntur. Fillig. ad Donel. lib. 7. cap. 26. id ex Iuuenale & aliis probat ex illo satyr. 12.

De grege seruorū magna, & pulcherrima quoque Corpora, vel pueris.

Cum gregis nomen pecoribus propriè conueniat, l. plenum, §. si de si pecoris, ff. de usu & habitatione, l. seruus 81. §. 1. ff. de legat. 3. Et pro corone Seneca offic. lib. 4. cap. 3. sic ait: Si in mari iactura facienda est, equi ne preciosi potius iacturam facias, an seruuli villis. Vnde inter eos connubium non dari certum est. Apud Hebræos id obseruatum fuisse constat ex cap. 21. Exodi; & similiter apud Romanos, apud quos tantum contubernia inter eos dabatur, vt docetur in l. seruus, ff. ad l. l. de adul. l. 3. C. de incestis nupt. l. liberorum 210. ff. de u. l. 1. l. 3. C. solut. matrim. l. Lucius 27. ff. de positi, l. Proculus 67. ff. de iure dot. l. si ancilla, ff. de condit. & demonstr. l. plerumque 53. de edil. editio. l. 4. C. de dolo, l. 3. l. de ancilla, C. de liber. causa. Paulus lib. 5. sentent. tit. 20. §. inter seruos, leg. Thais 41. §. heredes, ff. de fideicommiss. libert. l. quæsitum 12. §. contubernales, ff. de fundo instruit. l. richum 20. ff. de alimentis. Novel. Instit. 12. & ipsi coniuges dicuntur contubernales, l. vxorem, §. codicillis, & §. concubine, de legatis 3. notat Laurentius Pignorijs de seruus pag. 14. obseruauit Amaya lib. 1. obseru. cap. 12. n. 30. & filiorum naturalis, non legitimi dicuntur, l. denique 8. ff. de pignor. l. Lucius 78. §. 3. ff. ad Trebel. l. plerumque 35. ff. de editio editio, l. adoptiuus 14. §. idem, ff. de ritu nupt. l. cum proponas 4. C. de dolo, l. cum ancillis 3. C. de incestis, l. 3. l. de ancilla 26. C. de liber. caus. l. vxorem 41. §. codicillis, & §. concubina, ff. de legat. 3. l. quæsitum 12. §. 33. ff. de fundo instruit. l. Stichus 40. ff. de alimentis, l. Iulius Paulus 81. ff. de condit. & demonstr. l. Thais 41. §. heredes, ff. de fideicommiss. libert. l. 4. §. 1. de in ius vocand. l. final. de iure delib. l. adoptiuus 14. §. vnde, de ritu nupt. leg. omnis 17. §. Lucius, de his que in fraud. credit. l. si ignoras 3. §. 1. Cod. solut. matrim. l. si seruus 33. ad l. Aquil. l. libertinimæ 4. leg. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

ex libera 6. C. de suis & legit. Illustrant Ant. Augustinus lib. 3. emend. c. 1. Ant. Faber in iurisprud. tit. 9. princip. 1. illat. 2. & 3. Institutijs in princip. de nuptiis; nam cum ad matrimonium desideretur voluntas, vt probauit in cap. cum locum, de spons. & mutua corporum traditio; in seruus autem voluntas non datur, ex regula legis velle non creditur, ff. de reg. iur. nec etiam potestatem sui corporis habeant, vt ex diffinitione seruutis constat, quomodo ergo possunt in nuptias consentire, aut corpus suum alij tradere. Quare matrimonia à seruus sine voluntate dominorum contracta ab Ecclesia non defenduntur, vt docetur in concil. Aurel. 4. can. 23. alias 24. ibi: *Quæcumque mancipia sub specie coniugij ad Ecclesiam conuergerint septa, vt per hoc credant posse fieri coniugium, minime eis licentia tribuatur, nec talis consensio à clericis defensetur.* Cabilon. 2. can. 30. cap. fin. 29. quest. 2. D. Basilus ad Amphilocho. can. 42. ibi: *Quæ sine his, qui habent potestatem, sunt matrimonia, sunt fornicationes: nec ergo viuentis patre, nec domino hi qui conueniunt, sunt ab accusatione liberi, donec coniugio domini innuerint, tunc enim accipit firmitatem coniugium.* Quod & obseruatum fuisse apud Longobardos constat ex lib. 2. titul. 12. leg. 10. & 13. apud Gallos ex leg. Salica, titul. 14. §. 2. & in addit. 3. ad capitul. cap. 18. ibi: *Dicitur nobis est, quod quidam legitima seruorum matrimonia potestatiua quadam presumptione dirimant, non attendentes illud Evangelicum quod: cuius coniunxit homo non separat, unde nobis visum est, vt coniugia seruorum non dirimantur, etiamsi diuersos homines habeant, sed in vno coniugio permanentes dominis suis seruiant, & hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.* Ergo non rectè in præsentem docetur, inter seruos legitimum dari matrimonium. Accedit nam si vera esset ratio adducta in cap. 1. hoc titul. videlicet, quod nec liber, nec seruus est à sacramentis Ecclesiæ remouendus, sequeretur, quod nec à sacramento Ordinis arcerentur: sed tam iuxta antiquos, quam nouos Ecclesiæ canones, serui ad Ordines sacros admitti non possunt, nisi prius à Dominis plene manumittantur, cap. 1. vbi probauit, de seruus non ordin. Igitur ratio ibi adducta à Pontifice sustineri non potest. Deinde secunda pars præsentis assertionis difficilis redditur ex eo, nam si error vitia ret matrimonium, sequeretur illud etiam vitari propter errorem circa qualitates virginittatis, nobilitatis, seu diuitiarum: sed talis error non vitiat matrimonium, vt probant Couarr. in 4. 2. part. cap. 3. §. 7. numer. 8. Bronchoff. enantioph. cent. 3. assert. 3. Molina de iustitia lib. 2. tractat. 2. dispus. 35. 2. Basilus lib. 4. de matrimonio. cap. 22. Guzman. de verit. iur. verit. 17. per totam. Igitur nec error circa conditionem vitiat matrimonium.

Adhuc tamen defendenda est præsens assertio, pro cuius expositione scire oportet, quod etsi naturæ statui inspecto coniugium verum esse po-
ruit inter seruum & ancillam, quia ad ipsam coniugij naturam nihil deest in tali coniunctione: tamen iure ciuili inter personas seruili nexui mancipatas contubernium esse, non matrimonium l. 14. ff. de ritu nupt. l. parum, Cod. de rei vind. l. 16. C. de positiu. l. Seueri, C. de Decur. l. cum ancillis 3. C. de incestis nupt. l. si ignoras 3. C. solut. matrim. l. 12. §. 33. ff. de instruit. legat. l. vxorem, §. codicil.

4.
DE CONIUGIO SAR-
TORVM EX
IURE CIVILI

5. *codicil. de legat. 3. Vlpian. in fragm. tit. 5. §. 1. uel 12. In fine. c. 10. vbi Cuiac. Alciat. lib. 6. parerg. cap. 16. Richard. ad Petron. Sartyr. pag. 34. Immo nec inter liberos, & seruum, vel e contrario, ius ciuile connubium admittit; nam priori casu cum mulier serui amore bacchaeta seruo alieno se immiscebat, post trinam denunciationem, deuinciente domino, & aliis adminiculis accedentibus, isomul cum bonis feruis transibat in potestatem domini serui. In hac tamen re, vt in aliis plerisque iuris, deterior fuit conditio feminarum, quàm masculorum, cum illi liberi manerent, mulier verò libera appetens impar serui consortium, præmissis dictis denunciationibus, ex Senatusconsulto Claudiano anella ipsius domini efficiebatur, l. *uic. C. Theod. & Iustin. de SC. Claudiano. l. vltim. C. de seruis fugi. §. vltim. In fine. de succ. fideicomm. l. Lucius ff. de positi, iuncto Cuiacio ad tit. C. de positi, & lib. 21. elseru. cap. 16. Ofualdus lib. 12. comment. Denel. cap. 22. Lapius ad Tacitum lib. 12. pag. 317. Pamel. ad Tertul. lib. 2. ad uoxem. Et si seruus Reipublicæ erat, citra ullam denunciationem mulier, quæ cum eo miscbatur, anella fiebat. Cuiac. lib. 6. differens, Modest. in l. 11 ff. de accusat. in fine, non e contrario liber homo, qui se ancilla iunxerat, fiebat seruus, l. si liber, C. de liber. caus. Legibus Francorum putes non habebatur dispar ratio, immò seruus fiebat, cap. 3. titul. 27. legis Salicæ, ibi: Si quis Francus alienum ancillam sibi iunxerit, ipse cum ea in seruitute permaneat. Quod & iure Gothorum obseruatum fuisse constat ex l. 4. p. 2. lib. 3. legum Visigoth. ibi: Si mulier seruo alieno sese coniunxerit, aut in matrimonio facierit, conuictæ tertiò dominus serui præsentibus tribus testibus, ut ab hac conditione differat, & post trinam denunciationem, vel conuictionem, si separari noluerit, si ancilla deuotio eius, cuius seruo se coniunxit. Vnde iure ciuili ancilla ducta ab eo, qui illam manumittere poterat, manumissa credebatur, vt matrimonium stare posset, l. si is qui 13. ff. de capt. §. eadem. In fine, quibus ex causis manumitt. authentic. de nuptiis, §. si verò; quam doctè exponit Pamel. lib. 1. sect. 5. §. per rationem. Inde lex Julia adulterium non agnoscebat, oisi inter liberos personam, l. 6. in princip. de adul. l. 23. C. eod. tit. l. Titia §. 9. in princip. de manum. actam. l. plerique §. 8. de adul. edit. l. 1. de incestu nuptiis, l. 1. §. 6. contrah. ff. de legat. 3. l. Iulius §. 1. de condit. & de manum. l. 12 §. 1. lib. de instrumentis legato, l. 31. de statu lib. l. 4. §. 1. de edes. de fideicommiss. lib. l. 20. de alim. legat. Suetonius in Jul. c. 41. Columel. lib. 1. de re rust. cap. 18. quippe indignum censebat Augustus, contra maiestatemque connubij esse, iustis, sacrisque nuptiis communes esse cum contrubio feruorum leges, sufficereque in seruis querelam violati cõubernij actione legis Aquilæ, iniuriarum, seu iudicio Prætoris de seruo corrupto, l. 12. in fine de adulteris, l. 25. de iniuriis. l. 29. C. eod. titul. l. 9. §. 1. de seruo corrupto. l. vltim. de officio Præsidis, Paulus 1. sent. tit. 12. §. 1. Amplius eodem iure ciuili attempto connubium, quod est ius matrimonij legitimi, Isidorus lib. 9. orig. cap. 8. non dabatur nisi inter æquales ciues Romanos, aut inter eos, quibus ius connubij datum erat, cum id nominatim concedebatur. Cicerone in Topic. Si mulier, cum fuisset nupta cum eo, cui connubij ius non esset, nuptias remisit; quoniam qui nati sunt, patrem sequuntur, pro liberis matrem nihil operat. Ibidem Boetius: Non omnibus, in-**

quit, connubium erat cum Romanis, nec erant omnia iure contralla, quæ non aut inter ciuem Romanum, ciuemque Romanum inhiantur; aut cui Principi, populusque ciuium, vel connubium permisisset, eo scilicet modo, ut in postealet potentum liberi redigerentur. Seneca lib. 4. de beneficiis, ibi: Promisi tibi filiam in matrimonium, postea peregrinus apparuisti, non est tibi cum peregrino connubium. Vlpianus lib. 5. regul. Connubium habent ciues Romani cum ciuibz Romanis, cum Latinis autem & peregrinis ita, si concessum est. Liuius lib. 4. & 38. Campani cum eis SC. censes Roma censes cogensisse (nam antea incertum fuerat vbi censerentur) petierant ut filii ciues Romanos ducere uxores liceret. Pati instans libertinis connubium in genere non fuit nisi ex beneficio, ut in casu Phœcenie relato à Liuii lib. 39. Illustrat Alciaster de Ducibus lib. 3. c. 1. Vt primum verò Antonius Imperator omnes liberos homines, qui in orbe Romano sunt, iure Romanæ ciuitatis donauit, l. in orbe, ff. ad municipalem, omnibus qui ad Romanum Imperium pertinebant ius connubij fuit. Prudentius lib. 2. contra Symmachum.

— Connubium nunc per gentilia fulcra

Externi ad ius canonicum: nam sanguine mixto

Tenim alienis ex gentibus una propago.

Dinus Augustinus lib. 5. de ciuitate Dei s. 17. Hauiusque factum est, ut omnes ad Romanum Imperium pertinentes societatem acciperent ciuitatis, & Romani ciues essent, ac si esset omnium, quod erat ante paucorum, Carolus Sigonius lib. 1. c. 9. Constantinus de sponsalibus fol. 66. Idcircoque ingenuitum cum libertinis nuptiæ iure antiquo improbabantur, vt ex Cicerone probat Lapius ad Tacitum lib. 3. annal. Balduinus ad l. Iulianam, & Papiam pag. 95. Hothomannus de ritu nupt. s. 2. ad finem. Et licet postea permitteretur matrimonium cum libertinis, ne tot impederentur matrimonia, legibus Julia & Papiæ expressè cautum fuit ne Senatores, eorumque liberi libertinas in vxores ducere possent, l. lege 23. ff. de ritu nupt. Illustrat D. Ramos ad l. Iul. & Papiam s. 1. in Gratia autem, Cathaginis, & Apulia feruiles conditiones nuptias appellari constat ex Plauto in prolog. Celsina, ibi:

Quid istud est, feruiles nuptia?

Seruiue uxorem ducere, aut possem sibi?

Novum autem, quod si nuptiam gentium.

At ego ais hoc fieri in Gratia, & Cathaginis,

Et hic in nostra terra, atque in Apulia.

Matresque opera ibi feruiles nuptia

Quam liberales, curari solem.

Notauit Grocius lib. 1. de iure belli, c. 5. n. 15. in notis. Arniseus lib. 1. de Repub. c. 3. s. 8.

Hæc procedebat Cæsarum legibus. Porro si institutum diuinum, & legem naturæ consilium, vbi neque seruus, neque liber inueniunt, delectu personarum insuper habito, ius connubij & matrimonij omnibus impertitum fuit, paripens seruiculis conditione, quam natura non habuit, neque diuina lex à coniugali exceptit lege. Quapropter iure canonico res longe aliter se habet quàm iure ciuili, quia ius canonicum non considerat statum hominum, sed naturæ; eumque omnibus hominibus vnus sit Deus, ita vnâ existimans esse legem matrimonij inter ingenuos & seruos c. 229. q. 1. Vnde Isidorus Pelusiota lib. 1. epistol. 471. ait: Seruus sanguinem nobis ipsi utendum est; perimere enim illi nostri in flux sunt, anticipas

§.
DE EISDEM
NUPTIIS EX
IURA CA-
NONICO.

anticipata quippe opinio, vel belli fortuna, vel vis armorum eos in aliorum possessionem redegit: ac reuera omnes vnum, atque idem sumus, siue nascamur, siue fidei, siue futurum iudicium spectemus. Deus enim vnus est, cum quo omnes sumus vnum genus, ac proles, vt ait Pindarus *od. 6. Nemoeum: & saltem vnum omnes in Domino sumus, siue diues, siue pauper, siue seruus, siue liber, siue sanus, siue æger; atque vnum omnium caput, ex quo & omnia Christus.* Denique tam seruorum, quam liberorum redimendorum gratia venit, eodem loco habens omnes præcepta sua seruantes, quemadmodum & qui Iacob, tum ex liberis, tum ex seruis progeniti sunt filij, omnes eodem iure fuisse, vt dicit Iustinianus Martyr *dialog. cum Triphone.* Ius ergo canonicum considerans omnes homines æquales, & per consequens à natura liberos, ideo nec seruum, nec libetum à sacramento matrimonij esse remouendum censuit. Qua etiam ratione notus Imperator Alexius Comnenus in *noel. 9. de resibus*, quam refert Balsamon in *can. 8. j. Synodi 6. cùm audiuisset matrimonij seruorum fieri sine sacra benedictione, ita cautentibus dominis, ne seruorum dominium ex ea causa amitterent, iussit vt benedictio adhiberetur: Vnus enim, ait, est Dominus omnium, vna fides, vnum baptisma: & quod ad fidē quidem attinet, domini, & seruicij differentiam non cognoscimus; omnes enim sumus ex æquo serui eius, qui nos suo domino & vniuerso sanguine redemit. Vnde non insubtiliter queri potest, cū attentō iure canonico matrimonium subsistat inter seruos, & inter hominem liberum, & ancillā scienter illud contrahentes, an hodie si dominus in vxorem ducat ancillam, illi libertatem dedisse credatur, vt iure ciuili procedebat. Et videbatur, quod non, cū necessitas, quæ libertatis tacite inducendæ iure ciuili, ob eius rigorem aderat, attento iure canonico non vigeat. Nec videtur absurdum, quod eadem maneat coniux, & ancilla coniugis; quia etiam nouum non est, quem esse filium, & seruum patris, *l. vltima, ff. pro derelicto, l. vltima, C. communia de manumij.* notant Glossa verbo *Patrem, in §. eadem, Instit. quibus ex causis manumit.* Gamma *de eis §. 86. n. 1.* & etiam attento iure antiquo ciuili vxores in maritorum manu, potestateque conueniebant. Vlpianus in *fragm. tit. 9. & latē probaui in c. non est vobis, de spons.* Verū adhuc credo iustum æquūque esse, quōd si dominus ducat in vxorem propriam ancillam, vel e contra, eo ipso censetur libertatem elargiri. Et quod attinet ad dominam nubentem seruo proprio, cū maritus sit caput vxoris, & cui vxor tenetur obedire, cur admittemus matrum seruum, & dominam vxorem, quo maritalis potestas infringetur? Idem & maritus acquirit vxori, cū ipse aliās rerum suarum dominus sit, *l. doce ancillam, C. de rei vind. quæ & alia expensa à Viglio in §. est tamen, n. 2. Instit. de hered. inst.* fua dent, ne maritus seruus maneat, quando domina eidem iuncta est: E conuerso quoque dominus, qui propriæ ancillæ coniungitur, illi libertatē præsumitur elargiri, etiam attento iure canonico, quo matrimonium cum ancilla sustinetur, nam maritus vxorem tractare debet vt sociam, *l. aduers. 4. C. de crimin. expilat. hereditis.* non vero habere vt seruam. Deinde præsumitur prolem velle procreare legitimam, argumento legis *si ita quæ 13. C. de captiui;* & etiam pacem successionis, *l. cū ratio 7. ff. de bonis damnas.* Accedit, nam maritus, & vxor vna caro cen-*

sentur, & debitum, de bigamis, *c. 1. de coniug. leprof.* Igitur non potest alter ex coniugibus vt seruus alterius manere; & per consequens contracto matrimonio inter Dominum & ancillam propriam, libertas data creditur; quod apud nos decisum extat in *l. tit. 13. l. 5. tit. 22. part. 4. defendit Pinel. lib. 1. sect. 1. c. 8. num. final.*

Secundæ partis huius assertionis ratio prouenit ex errore, qui adest circa conditionem coniugis: ex contracto enim matrimonio cum seruo grauis iniuria fit coniugi libero, læditurque bonum prolis, quæ non poterit commodè nutrirī & educari, cū omnia, quæ seruus acquirit, domino acquirit. Et tandem aduersatur mutue cohabitationi, quandoquidem seruus debeat in domo domini habitare, & ab eo possit in remotas partes mitti. Accedit, quod error tollit consensum, quia seruus absolute in obiectum existimatum, & ab alio avertit agentem omnino, *l. si quis per errorem, ff. de iurisdic. l. nihil tam contrarium, ff. de reg. iur.* quare error in corpore omnes vitiat contractus, *l. quod tamen 14. l. in venditionibus 69. ff. de contrahenda empt. l. inter 83. §. 1. l. continuus 137. §. 1. de verb. obl. Richard. in §. 1. de emptione, & in §. 2. 8. q. 1. de actionib. Donellus 4. comm. 16. vbi Ouald. litt. A. Faber in l. 39. de minoribus, Donellus in d. l. 83. §. 1. Vnde iuste Ecclesia statuit errorem conditionis seruili omnino irritare matrimonium: est tamen hoc impedimentum tantum iuris positum, quare apud infideles matrimonium cum simili errore celebratum, validum est, vt cū D. Thoma resoluunt Rebellen lib. 3. de impediment. *mar. q. 3. sect. 1. n. 13:* pluribus relatis Sanch. lib. 7. de matrim. *disp. 19. n. 16.* Arniseus de iure *conub. cap. 3. sect. 3. qui,* & alij de impedimentis matrimonij agentes, plura prosequuntur de hoc impedimento erroris circa conditionem.*

Nec obstant dubitanti ratio suprà adducta, cuius prior pars procedit attento iure ciuili, quod imperfecto cū serui personam non habeant, & quoad ius ciuile pro nihilo reputentur, *l. quod attinet, ff. de reg. iur.* ideo non matrimonium, sed tantum contubernium contrahere valent. Nec obstat, quod dicebamus, seruum voluntatem non habere, nec posse dominum sui corporis, quod non habet, in alium transferre. Nam licet voluntatem non habeat in omnibus his, quæ iuris ciuili sunt, & ex quibus domino preiudicari possit, tamen in his quæ sunt iuris naturalis voluntate propria regitur: vnde cū matrimonium sit iuris naturalis, *§. ius naturale, Instit. de iure naturali,* probaui in *c. 1. de sponsal.* ideo etiam inuitis dominis illud serui contrahere valent, præcipue cū exinde non lædatur dominica potestas. Deinde quia seruus tradit corpus suum alteri coniugi, quantum satis est ad generationem filiorum; quod sufficit ad veritatem matrimonij, attento iure naturæ: nec hoc impediri potest à domino, quamuis non tradat illud plenarie, & pro omni tempore. Nec obstant authoritates Concilij Aurel. 4. & S. Basilij; nam verum credo, primis Ecclesiæ sæculis matrimonia celebrata à seruis, inuitis dominis, Ecclesiam irritare, vt expresse constat ex D. Clemente lib. 8. *constit. c. 34.* ibi: *Fidelis vir, aut famulus, seruis copulatus, vel separentur, vel eiiciantur.* Cū enim domini conquererentur, eo quod fraudarentur seruorum ministerijs, ne crederetur Ecclesiam fauere seruis contra dominorum potestatem, pro tunc æquum Ecclesia existimauit, vt tantum cum dominorum voluntate matrimo-

6.
TRADITUR
RATIO SE-
CVNDÆ
PARTIIS.

7.
DISSOLVITUR
DEBITUM
TANDI MATRIMONII.

nium contraherent; postea verò eum expendere-
retur, quod sicut dominus non potest impedire
seruo suo quin liberè dormiat, & comedat, quia
actiones istæ sunt datæ à natura ad conseruatione-
m indidui; ita non potest eum impedire, quin
matrimonium contrahat, quia matrimonium est
à natura institutum ad conseruationem speciei;
præsertim etiam eum seruos per seruitutem tan-
tùm amittat priuata iura personalia, quæ ratio-
ne seruitutis ad dominum transferuntur, non po-
test amittere ius contrahendi matrimonium, quia
hoc potius est ius ipsius humanæ naturæ ad sui
propagationem, quàm ius naturale. Non me-
laret Iuristarum pro explanatione Clement.
lib. 8. cap. 34. locum illum accepisse de separatione
quod thorum, non verò quoad vinculum:
sed eum non satisfaciat prædictis auctoritatibus
Basilij & Concilij Aurelianensis sententia de-
fendenda est, quam probat Basil. *lib. 7. de matrim.*
c. 41. Nec obstat argumentum, quod deduceba-
mus à Sacramento Ordinis; nam inter Sacra-
menta Matrimonij & Ordinis à seruis recipien-
da, duplex datur differentia. Prima, quia per
ceptionem factorum ordinum mancipatur ho-
mo diuinis obsequijs pro toto tempore; per ma-
trimonium verò non obligatur reddere debitum,
nisi congruo tempore. Secunda est, quod per sus-
ceptionem factorum ordinum obligatur susci-
piens ad opera ciuilia naturalibus superaddita, in
quibus dominus habet ius & potestatem; per
matrimonium verò solum obligatur ad filiotum
generationem, quod est opus naturæ, & non cadit
sub domini potestate. Nec obstat alia diffi-
cultas contra secundam partem præfatis con-
clusionis adducta. Pro cuius solutione notan-
dum est *ex cap. viii. c. 9. 1.* errorem posse qua-
drupliciter contingere in matrimonio: nam pri-
mò potest esse error personæ, vt quando Petrus
existimat contrahere cum Maria, & est Ioanna.
Secundò est error conditionis, vt si existimet
contrahere cum libera, & postea inueniri esse an-
cillam. Tertio est error fortune, vt si existimet
contrahere cum diuite, & reuertè pauper sit.
Quartò est error qualitatis, vt si existimet esse
virginem, & est corrupta; vel quando existima-
tur pulchra, & est deformis. Deinde nota, quem-
libet ex his quatuor erroribus posse ex parte sub-
iecti esse duplicem, vt de ignorantia docuit D.
Thomas *1. 2. q. 6. art. 8.* nam vnus est error ante-
cedens ad consensum, alter est error concomitans
consensum, inter quos est duplex discrimen. Pri-
mò est, quod error antecedens est causa quare
consensus habetur, ita vt illo nõ existente, con-
sensus non esset, vt si quis existimans ducere Ma-
riam liberam, diuitem, & pulchrâ, virginemque,
illâ ducat, non ducturus cognito errore: at verò
error concomitans non est causa consensus, sed
etiam concomitatur illum, vt etiam non esset
talis error, nihilominus consensus esset: unde
hoc genus erroris non inducit ad consensum, sed
necesse est consensus, vt quando Petrus existimans
ducere Mariam virginem, & diuitem, ducit illam,
ita tamen vt idem profusus faceret competito er-
rore, & veritate cognita. Secundum discrimen
nascitur ex primo, & illud est, quod error ante-
cedens facit consensum omnino inuoluntarium,
error verò concomitans non reddit illum inuo-
luntarium, quæuis non faciat ipsum positum
voluntarium. His suppositis dicendum est, erro-
rem circa personam, & conditionem omnino vi-

tiare matrimonium, ex traditis pro ratione dubi-
tandi: errorem verò circa alias qualitates omni-
nino accidentales non impedire matrimonium,
quia quæuis omnis error antecedens reddit ad
actum inuoluntarium, non tamen omnis error
facit actum inuoluntarium simpliciter; sed ille
solum, qui est circa substantiam actus, aut circa
qualitatem requisitâ ad eius essentiam: etgo licet
error circa accidentalia causet inuoluntarium se-
cundum quid, hoc est circa essentiam actus: de quo
fuit error, non tamen causet inuoluntarium simpli-
citer, vt laici docent Moralista de hoc impedi-
mento erratis agentes, Guzman de *verbo iur. d. ve-
rit. 17.* Gentilis de *nupt. lib. 3. c. 3.* Barb. *lib. 1. c. 10.*
19. error enim in matrimonio dari potest circa
personam, qualitatēve personæ. Error circa
personam licet in alijs contractibus tantùm ad
accidentia pertineat, cum tamen contractus ad
essentiam spectat, in deur corpus pro corpore;
ideo matrimonium irritat, tam inter fideles, quam
infideles, eum etiam non consensit, nec ita de-
ceptus cogniti veritate non consensit. Vnde
qui contraxit cum Titia, putans esse Sciam, nihil
agit, *c. vnic. 29. q. 1. cap. 1. c. 1. de spons.* Error verò
circa qualitatē, et si sit antecedens, & det causam
contractui, non irritat matrimonium, vt error di-
uitiarum, vel pulchritudinis; nam eo casu non
contrahit quis motus à causa tanquam à condi-
tione, sed tantum motus ab illa tanquam à causa
finali. Hurtado, & alij, quos referunt & sequuntur
Trullench de *matrim. c. 9. dub. 4.* Leander *cod.*
trast. disp. 10. q. 2. r. Si tamen error circa qualita-
tem retundatur in errorem personæ, viciat ma-
trimonium, vt eum quis contrahit cum Maria vt
cum filia Regis, quæ verè non est, quo casu ma-
trimonium non subsistit, quæ doctrina tunc præci-
piunt præcedit eum femina erat adhuc contra-
henti incognita; nam si quis intendat contra-
here cum primogenita Tiri, peratque vt osten-
datur Petro amico, & non illa, sed alia monitretur,
attamen contrahat cum primogenita, valet
matrimonium. Trullench *2. d. supra. dub. 3.* Dein-
de si quis errat in qualitate, dum sub eius condi-
tione expectat contrahi, matrimonium non subsi-
stet, vt *Contrahat secum si est diues, aut nobilis*, quo
casu si conditio vera est, subsistit matrimonium;
si falsa, nullum est: Trullench *dicto dub. 3.*

Sed præfenti assertioni primò obstat textus
in *cap. non omnis 31. q. 2.* vbi sanctus Leo ad Ru-
sticum Narbonensem scribens, ait: *Non omnis
mulier in illa viro, vxor est viri, quia nec omnis filius
hires est patris; nuptiarum autem genera inter inge-
nuos sunt legitima.* Ex quibus verbis deducitur,
matrimonia inter seruos contracta, legitima non
esse: etgo malè in præfenti docetur inter seruos,
hominem liberum & ancillam, legitimum con-
trahi matrimonium. Pro cuius textus expositione
dicendum est, Sanctum Leonem in eo textu
afferre discrimen, quod versatur inter vxorem
iustæ, & legitimè ductam; & inter vxorem non
legitimè acceptam, quæ solet appellari concu-
bina, quæ parum distat ab vxore, vt probauit in
com. 1. Concil. Nicaen. & tunc rectè ait sanctus Pon-
tifex, vxorem eam tantum esse, quæ iustè, & legiti-
mè inter ingenuos ducta est, vt iure ciuili Ro-
manorum procedit, vxorem verò ductam à seruo
non haberi pro concubina, idest pro vxore in-
iustè ducta, quia cum ea est verum matrimo-
nium, licet non secundum iuris solemnitates ce-
lebratum: & ita in eo textu concubina non acci-

8.
EXPOSITIO
CAP. NON
OMNIS 31.
23.

piur pro muliere turpiter cognita, sed pro vxore sine iuris solemnitatibus docta, vt latè textum illum exponens docuit Basilij lib. 7. de matrim. cap. 34. & post eum Arias de Mesa lib. 3. varior. cap. 40. num. 11. Vnde licet iuxta sacros canones inter seruos, aut liberum hominem, & ancillam deat verum matrimonium, non tamen quoad ius ciuile est legitimum, & solemne, ita vt filij sine hætedes cum iustare, aut sint in potestate patris.

Secundò obstat textus in cap. unic. 33 q. 3. vbi statuit Pelagius, quod si nepos habet patrem seruum, autem verò liberum, & de eius nuptijs agatur, aius consensu debet, non verò pater, qui est seruos, quia liberum ibi certum non habet. Quem textum ita expendo: Non habet liberum arbitrium seruos in nuptijs filij ergo nec in suis, & per consequens ex defectu liberi arbitrij matrimonium contrahere non potest. Pro cuius textus expositione sciendum est, iure canonico, sicut & iure ciuili, consensum patris desiderari in nuptijs filiorum, vt probauit in c. 1. de acq. p. s. in p. immò & aul. etiam si de nepotis, seu neptis nuptijs agatur, l. oratione ff. de i. n. n. p. vbi in i. n. p. r. d. 3. princip. 3. l. 1. vnde cum in casu textus in d. cap. unic. pater in seruitute esset, forsitan quia capus erat ab hostibus, aut venditus ad pretium partiedandam, aius verò liber, & ingenuus, in cuius potestate nepos erat, illius consensus, non verò patris desideratur, quia filium in potestate non habebat, cum ille, qui in aliterius potestate est, alium sub sua potestate habere non possit, ex regula. *Is qui in potestate, ff. de regul. iur.* & ita ex dicto potestatis non habet arbitrium in nuptijs filij, in matrimonio verò ab ipso contrahendo, cum tantum naturalis consensus desideretur, & seruos illum per se prestare possit, ideo potest & matrimonium contrahere.

Tertiò suprà traditæ assertioni obstat textus in cap. unic. 11. de p. s. in p. in illis verbis: *Ad iur. verò instrumentum idè afferens viciu solum, vt seruo dominus fraudaretur.* Ex quibus deducitur, seruum matrimonium contrahendo priuare dominum suum dominio. Ergo non rectè in presenti allicitur, seruum matrimonium celebrare posse, quia non ideo dominus priuatur iure suo. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, dominum non priuari dominio proprio, nisi eius seruos eo scirent, vel ignorantie matrimonium contrahat, nec contrarium probari in d. cap. unic. nam prædicta verba non sunt Pontificis decidentis, sed mulietis, quæ illum exceptionem opponeret, vt matrimonium impugnaret, & sic non esse attendenda.

Quartò suprà traditæ assertioni obstat textus in cap. 20. Concilij Pæmer, cuius titulus est, *vt eharacteris, qui cum ancilla fornicant, tam libertate donant vxorem habere cogant.* Ex quibus verbis deducitur, quod ad hoc vt matrimonium contrahatur cum ancilla, desideratur vt prius manumitteretur: ergo non rectè in presenti allicitur, inter seruos & liberum hominem, & ancillam, matrimonium celebrari posse. Cui difficultati vt satisfaciatur, sciendum est, eharacterarium ibi accipi pro seruo in Ecclesia manumisso instrumentum libertatis in charta à domino accipiente, iuxta formam illustratam à Nicolao Lemaitre lib. 3. de bonis Eccles. cap. 8. & eharacterarius dicitur à eharact, lib. 6. cap. 11.

cap. 208. vt denarialis, qui iactato denario manumittebatur; notauit Sirmundus ad ipsum canonem. Vnde sensus ipsius canonis est, quod si homo liber cum ancilla fuerit fornicatus, tam manumissum in vxorem accipere cogatur. Nec negatur Pater etiam cum eadem ancilla erat, matrimonium subsistere posse, sed vt cogetetur homo liber eam ducere, desideratur P. vt prius manumitteretur, ne eo prætextu à nuptijs retraheretur, quod ipse liber esset, illa verò ancilla maneret, non tamen quia putarent PP. eà ad hoc non manumissam, matrimonium non subsistere.

Quindò superius assertioni obstat textus in cap. 12. Concil. Tol. 9. in illis verbis: *Excessibus liberos Ecclesie plerumque patrocinandi gratia videmus Ecclesiam canonicos & biepiscopos coacti sumus talia condolare: uno dum per superbiam reuolantis aulæ contemnitur; altero dum libertas superbiens in conditionem relabii cogitur seruilitatis partem, adeo vt cum sem præteritis regulis multisque per hoc diuersa consuetudinibus emanantibus succedunt, tamē quoddam ad plenitudinem rei aptum confluximas atque inuicem complementum. Igitar sicut legem reuerenda sanctio censuit, ita seruare totius generis nobilitas debet, vt in nullo aliena commissio maculet, quod per totum generositas propria decoratur. Vnde cunctis Ecclesiarum libertis, tam viris, quam feminis, eorumque propagati interdictum iudicio generali, ne deinceps cuncta commixtione bullæ capuletur personis ingenuis. Quod si hoc factum quandoque patuerit, permissione tali genita proles nunquam merebitur ius indebita dignitatis, nec Ecclesia iniquam caribis obsequijs, cuius beneficio donum meruisse nesciat libertatis. Ex quibus constat, non solum seruis, verum & libertis prohibitum esse ingenuas mulieres in vxores accipere: ergo non rectè in presenti docetur, inter seruos, & in seruum liberum, & ancillam, matrimonium subsistere posse. Pro cuius difficultatis solutione dicendum est, in eo canone prohiberi matrimonium inter liberos Ecclesie, & ingenuam; non quia illud inualidum, seu illicitum sit, sed ne proles ex tali matrimonio suscepta intendens ingenuæ matris conditionem sequi, eximatur ab obsequijs, & operibus Ecclesie præstantis ab eius libertis, vt constat ex canone sequenti, in illis verbis: *Si contingat quicumque de libertis Ecclesie, eorumque profolia contra primam modernasque Patrum, & apulas, quibuslibet personis ingenuis capulari, tam illis, quam eorum iurij non licebit ab Ecclesia patrocinio canonicis, sed ad debita obsequia reuerti cogendi sum.* Item quia ex legibus Gothorum compilatis lib. 3. tit. 1. inter ingenuam & libertinum illicitum erat matrimonium propter commixtionem Gothorum cum libertinis; & ideo in dicto canone 13. inopugnatur matrimonium inter libertum Ecclesie & ingenuam.*

Ex suprà traditis lucem accipit Zacharias Pontificis epistol. 3. in illis verbis: *De censu ex p. tendo, eo quo impetrare à Francis ad reddendum Ecclesijs vel mansuefactis non potuissit aliud, quam re vertente iure ab eorumque coniugio seruorum XII. denari reddendum, & hoc gratia Pro, quia potuissit impetrare, & don. i. annis denariis quicquam, augebuntur & laniaria & ceterorum pro. quod nunc tribulatio accidis Sarracenorum, & aduatum, vel Grifonem, sicut ipse inuoluit.* Ex quibus verbis constat, tunc & legitime seruos matrimonium contrahere; siquidem pro eorum coniunctione

9.
EXPOSITIO
CAP. VIL. 33.
C. 3.

10.
EXPOSITIO
CAP. ILLUD,
DE PRA.
SYMPT.

11.
EXPOSITIO
CAP. 20.
CONCILII
PÆMER.
A. 1188.

12.
EXPOSITIO
CONC. L.
TOL. 9.
CAP. 12.

13.
EXPOSITIO
ZACHAR.
EPIS. 3.

coniunctione, & benedictione census duodecim solidorum assignatus fuit; solim enim pro administratione sacramenti matrimonij aliquid Parochis, & Episcopis pendebatur, ut constat ex Gregorio Magno lib. 4. *epist. 44.* ibi: *Peruenit ad nos, quod de nuptiis rusticorum inmoderata comenda percipiuntur, de quibus precipimus, ut omne commodum nuptiarum unius solidi summum nullatenus excedat: si qui sunt pauperes, etiam minus dare debent: si qui autem dicunt, profusi solidi summum nullatenus transgrediantur.* Apud Græcos etiā certum constitutum fuit stipendium Episcopis pro nuptiis eorum, quæ intra fines diocesanos nuperunt, de quo Alexius Comnenus apud Leonclaudum lib. 2. *inris Orient.* ita scribit: *Præterea secundum consuetudinem Imperatoris Monomachi, soliti recordationis, Anastasius mensis annis, ut cum aliqui infidelis terræ cuiuscumque regionis Episcopus, coniugij ritum legitimis uerbis iungantur, accipiat Episcopus à sponsa quidem gens e minimum aureum unum, à sponsa vero lincum uinum duodecim, quædammodum & ab antiquo sacrum est.* Probat Lemaitre de *inris Episc.* lib. 2. cap. 5. Vnde iuxta illum veterem morem Zacharias Pontifex permittit Bonifacio Mogunino Episcopo in d. *epist. 4.* ut duodecim denarios annui census exigat pro unoquoque coniugio seruorum.

Ex supra traditis, uidelicet attentio iure naturalis seruus coniugij capax esse, non uerò inspecto iure ciuili, lucem accipit textus in l. *si serua 39. ff. de iure dot.* ubi docetur, ancillam cum seruo copulatam fuisse, & conuenientibus oculis domini ancillam seruo dotem dedisse; & cum postea ambo manumissi essent, in eadem coniunctione perseverarunt. Quæsitum fuit, utrum res ita data in dotem conuerti crederentur? Et respondet Vlpianus, conuerti uideri. Cuius responsi ratio provenit ex supra traditis; nam cum iure naturali attentio matrimonium inter seruos consisteret, & ambo postea fuissent manumissi, & per consequens capaces coniugij ex iure ciuili, etiam non sequitis aliis nuptiarum solemnitatibus dos rite consistit, ut docet D. Iosephus de Reres lib. 8. *episc. cap. 12. num. 17.* Sed tunc obstat textus in l. *Proculus 67. ff. cod. tit. de iure dot.* ubi ait Consilius, quod si ancilla libero homini nupsit, & pecuniam in dotem dedit, posse dominum ancillæ eam vindicare, nisi forte à marito vfucapta est; quæ exceptio grates continet difficultates. Prima, nam si matrimonium non ualuit, utpote celebratum inter ancillam & seruum, quomodo dotis nomine potuit procedere vfucapio, contra textum in l. 1. §. *ubi. ff. pro dot.* Secunda, nam si ancilla sciens se ancillam esse, pecuniam domini cum mala fide in dotem dedit, furtum commisit, & per consequens tanquam furtiua ex lege Actiua vfucapi non poterat. Agnouit utramque difficultatem D. Iosephus de Reres ad l. *Actianum*, num. 16. Primæ difficultati satisfacit afferendo, in eo casu posse maritum dotem vfucapere, non tam ex titulo pro dote, quam ex titulo pro suo, ut inquit ibi Proculus, & explicat Cuiac. *traciat. 7. ad Afric. in leg. quod uigil. 1. ff. pro emptore*; habuit enim maritus iustissimam causam erroris, non à se octam, sed ex alterius facto, aut traditione; quia potuit sine culpa decipi: si autem eo casu matrimonium manumissa an-

cilla sequeretur, vfucapio ex titulo pro dote procederet, iuxta proximè tradita. Secundæ difficultati respondendum est negando, in ea specie furtum ancillam commisisse; si quidem supponimus, non clam, & furtiue, sed piam pecuniam domini in dotem dedisse; ita tamen, ut locum maneret potestas eam vindicandi: & ita licet mariti à principio facta non fuisset, quia dos sine matrimonio non est, l. *qui se debere 7. ff. de condit. causa dat. l. 3. stipulationem 21. ff. de iure dot.* tamen procedente vfucapione mariti fieri potuit, quo casu procedit sententia Proculi: docuerunt Bistion. de iure canon. *post principium*, Cuiacius in l. 1. §. *pro dote*, D. Iosephus Reres ad *legem Actianum*, n. 16. Ex eadem doctrina exponendus est Marcellus in l. *si mulier 58. §. final. ff. de iure dotum*, ubi cum Titius decem dotis nomine dedisset ancillæ, quam putabat esse liberam, quia nuptiæ stare non poterant, decem repetit conditione obtemperati; quia eo casu dos dari nequit, cum matrimonium sequi non posset; recte tamen in fine textus pro ipsa, legit ipsam, Cuiac. lib. 13. *obf. cap. 26.* quem sequuntur Gothofredus ibi, Metil. ubi supra, ex Cuiac. lib. 3. c. 7.

Sed adhuc supra traditæ assertioni obstat textus in c. *ancillam 31. q. 2.* in illis uerbis: *Ancillam à thoro abducere, & uxorem contra ingenuitatis accipere, non duplicatio coniugij, sed profectus est honestatis.* Ex quibus expresse deducitur, matrimonium cum ancilla celebratum inualidum fuisse, cum asserat Leo Papa in eo textu, sequuto alio matrimonio cum femina ingenua, non duplicati coniugium, Cui difficultati respondendum est, in eo textu ancillam non fuisse in uxorem ductam, sed potius luxuriose ad actus in honestos domi retentam; concubinam uidelicet, non coniugem existisse. Et sic rectè ait Leo, eam abiciendo à thoro, & ingenuam in uxorem ducendo, non duplicari coniugium, immò potius uirum honestatem profiteri, matrimonio ita celebrato. Non me lateat, Stephanum Papam secundum in responsis, quæ cum per Franciam proficisceretur, in uilla Carisico dedit ad varia consulta, quæ extant tom. 17. *Conciliorum Regie edictum*, aliter accepisse locum illum, uidelicet pro ancilla ducta, in cap. 1. & consequenter c. 3. ita respondit: *Si quis in aliena parua ancillam duxerit in conseruium, postea in propriam reuerfus, ingenuam acceperit, & iterum conserui, ut ad ipsam in qua antea fuerat pariam reuerteretur, & illa ancilla, quam prius habuit, alij viro sociata fuerit, hic talis potest aliam accipere, tamen non illa uirum ingenua, quam in parua propria habuit.* Nam simile responsum Stephanus dedit non definiendo ut Pontifex, sed consultus ut priuatus Doctor; & sequens fuit sententiam eorum, qui asserbant, seruum tantum ancillam ducere posse, & retinere; non uerò hominem ingenuum, ut plures existimabant, ut constat ex con. 125. in excerptis Egberti Archiepiscopi Euorac. tom. 17. *Conciliorum*, ibi: *Si seruum, & ancillam dominus amorem in matrimonio conseruit, postea liberatus seruo, vel ancilla, si non potest redimi qui in seruicio est, licet (sic) quibusdam placet ingenuam coniungere: sed tamen iuxta sententiam Domini marci probatur; qui uerò taliter egi; idest, ut præter priuam uxorem seruiciam humanam dimittat, liberamque postea ducat uxorem, tres annos pariter, cum in pace &*

I 5.
EXPONITUR
CAP. ANCIL-
L. 1. 1. 2. 3. 4.

14.
EXPONITUR
L. 45. SERUA
39. ff. DE
IURE DOT.

agru, & quamdiu vixeris, ſemper aliquid panitear; ſimiliter quoque & mulier paniteat, ſi aliter fecerit. Si quis liber ancillam, aut ſuam, aut aliter in matrimonio acceperit, non habet licentiam di-

mittere eam, si ante cum consensu amborum co-
mmissi sunt: si verò dimiseris eam, \odot aliam ducit
uxorem, siue ancillam, siue liberam, et supra
scriptum est, pariter.

TITVLVS X.
De natis ex libero ventre.

CAPVT L

^a Gregorius *Anthemio Subdiacono*.

NON solum frequentibus præceptionibus, sed etiam præsentem te sepia monuisse me memini, ut illic vice nostra non tantum pro utilitatibus ecclesiasticis, quantum pro subleuandis b pauperum necessitatibus fungeris, & eos magis cuiuslibet oppressiōnis vindicare. Præcursor ergo laudator Gaudiosus insinuauit nobis, ab e actoribus sanctæ Romanæ, cui Deo auctore præsidemus, Ecclesiæ, sibi violentiam irrogari, asserens quod filios suos viri prædictæ Ecclesiæ velint vindicare. Oblatus etenim ab eo documentis agnouimus, Siricem vxo- rem præsentium portitoris ab Ecia quondam gloriose memoriæ Morenæ cuidam fec- minæ titulo donarionis fuisse largitam, & ab eadem Morena per 4 epistolam manu- missam: & idē indecens esse credimus, ut progeniti ex libera muliere filij ad ser- uitiū retrahantur. Propterea experientia tua præsentī auctoritatē præcipimus, ut his ipsis documentis, sicut & nos didicimus, exuro à curis animo diligenter intendat, quatenus si documenta nulla sunt ab Ecclesiæ parte, quæ documentis huius hominis debeant obuiare, ab eius se molestia sine aliqua retractione suspendat. Durum enim est, ut si alij pro mercede sua libertates tribuant, ab Ecclesiâ, quam ueri has oportuerat, reuocentur. Iterum ergo atque iterum experientiam tuam necessariō submonemus, ut illic, si quæ inter pauperes, & Romanam Ecclesiā sanctā quæstiones vertuntur, omni mentis integritate discuiat, sique patrimoniales utilitates peragat, ut à beni- gnitate iustitia non recedas.

NOTÆ.

Gregorius.] Ita etiam legitur in prima
collectione, *sub hoc tit. cap. vñr.* & apud
Ivonom Carnot. *part. 1.6. cap. 73.* & repetitur tex-
tus hic inter epistolas ipsius sancti, *lib. 1. indil.*
9. epistol. 53. ex quo registro integrum huius tex-
tus transferbo, & praefensem inscriptionem ex-
posui in *cap. 2. de consue.*

b *Pauperibus necessitatibus.*) Quod proprium erat officium defensoris, ut probavi in capite...

c. *Allenibus.*] De quorum officio egi in cap...

d *Ter epistolae*.] Variz fuerunt apud Romanos testamentorum forme, quae post institutarios in *5. s. ult. Instit. de liber. testat.* Cuiuslibet *inter tract. de mancipiis*. Britonius lib. 1. *§. 1. et §. 2.* cap. 11. Aldus Mancinus lib. 1. *epistol. epist. ad Franciscum Alciatum*, Matzei, Donatus in *Silv. et al. de Suetonio in Augustis*, cap. 40. Auchendorf de *motu lib. cap. 34. in eo, de feruore ordin.* & non ex omnibus aequè perfecta libertas, tequebatur, nam tantum rosmanni in vindicta, aut restamento eines Romani efficebatur, & instauram libertatem affeque debebant, l. generaliter §. 9. ff. *quis & quibus lib. §. 1. ff. si quis testamento l. 1. ff. si quis*

in *pagelloneum legat. l. 16. in fine ff. ad Trebel. l. cum
gravi 30. §. ultimo. ff. de fidei comm. lib. 1. l. 2. ad
tut. Paulus lib. 4. §. item. tit. 12. §. multi. Con-
natus lib. 2. comment. cap. 6. Brillonius & Calu-
nius verbo *lib. libertas* : & *manumissus* uno e-
tribus modis, respectu Latinorum & desirio-
rum liber dicebatur, Cicero lib. 1. in *Tuscul.* lib. 1.
Qui nec vindicta : nec *testamento*, nec *consu manu-
missus est*, *liber non est*. Manumissus autem vin-
dicta nomine acceperit, ut alij dicunt, a Venditio
Virellorum seruo, qui ciuitatem proditiōe libe-
rauit exceptam, qui ciuitas Romanorum con-
sulationem patefecit, & publice a Romanis ma-
nissus est : in premium scilicet (ut ait Lanius
lib. 1.) libertas, & ciuitas data est, & ille primus
dicitur vindicta liberatus : qua de re est elegans
textus in l. 2. §. *ultimum*, ff. de *orig. iuris* : & inde
illud Claudianus in 4. de consulari Honorij :
Deditulum vindicta morem lex celebrat. Cuius, ad
tit. C. de *vindict. manussis*. Connatus lib. 2. comm.
cap. 6. Gothofred. in *uris ad Plipian. tit. de liber-
tatis*, §. *vindicta* : quod admodum si licet pretibit tri-
tum est, ut necesse non sit plura alia enumerare.
Alij ex eo dictam *manumissionem vindicta* asse-
runt, quod licet virgulum seruo manumittendo*

imponeret. Perſus: *Pl vindicta poſtquam meus à Pratore reſceſſit. Et pauld poſt: Non in feſtina li-
ſtor quam geſtus inani.* Boetius in opicis, Plutarch.
de *tra nummis vindicta*. l. 2. ff. de manumiff. vindicta.
ob quod hæc libertas imponi dicitur, testamen-
taria verò relinqui. l. unic. §. penult. C. de communi
ſeru. manum. vbi notauit Cuiac. vnde dicitur,
vindictam imponere in l. apud 14. ff. de manumiff.
vind. cum vulgaris & adductis à Gothofr. in no-
tis ad Vlpianum in fragmentis, tit. de libertis, §. vin-
dicta, à Brillonio & Caluino, verbo Vindicta.
Erant etiam in hac manumiffione certa & ſolen-
nia verba concepta ad eam peragendam. Severi-
nus Boëtius apud Ciceronem; quæ verò fuerint
illa ſolemnia, & vulgaria verba, ex Conſtantini
Haſtenopoli diſſinitione colligamus, quam re-
fert Fornerius lib. 1. ſelect. cap. 5. Vindicta, inquit,
virga eſt, quâ Magiſtratus, vel Prator, Conſul, vel
Proconſul, ante quos poterat celebrari (vt Vlpianus
docet in fragm. tit. de libertis, §. 7.) caput eius, qui
manumittitur, percussus, dicebat: Hunc ergo
hominem liberum eſſe aio, & cinem Romanum, vt
obſervarunt Carolus Sigonius lib. 1. de antiquo
iure Roman. cap. 1. & Demetrius ad Roſinum lib. 1.
cap. 20. Gothofredus ad l. manumiff. 23. ff. de ma-
numiff. vindicta. Brillonius lib. 1. ſelect. cap. 11. vnde
exponendus eſt Fanſlus lib. 4. ſentent. tit. 12. vbi
affirmat, mutum & ſurdum, ſervum vindictâ li-
berare non poſſe, quia videlicet ſari verba ma-
numiffionis non poterat; poſtea tamen conſen-
ſu populi hæc ſolemnia formula obliterata fuit,
vt probat Fornerius vbi ſuprà. Censu manumit-
tebantur olim (ait Vlpianus in fragmentis, tit. de
libertis, §. 8.) qui luſtrali cenſu iuſſu, dominorum in-
ter ciues Romanos cenſum proficebantur. Rectè di-
xit olim, quia iam Vlpiani temporibus in deſue-
tudinem hæc abiit manumiffio, eius tamen me-
morat Caius lib. 1. Inſtit. tit. 1. §. Cinis Romanus, &
illuſtrant eum manumiffionis modum Sigonius
d. lib. 1. c. 6. Demetrius ad Roſinum lib. 1. antiquit.
cap. 20. Mercertius lib. 1. opinionum, cap. 11. Con-
citus lib. 2. ſuccellu. cap. 9. Reuarius de authorit.
prudēt. cap. 6. Ofwaldus ad Donel. lib. 2. cap. 15.
Teſtamento etiam liberatis dabatur, vel directâ,
vel fideiſcommiſſaria. Directâ, eûd à teſtatore di-
rectò dabatur, nullo expectato hæredis factò, de
qua in tit. de manumiff. teſtam. fideiſcommiſſaria,
quæ ab hærede præſtabatur, de qua in tit. ff. de
fideiſcommiſſ. liber. Vtriuſque effectus recensent
Petrus Faber lib. 2. ſemeſtr. cap. 19. Ofwaldus
ad Donel. lib. 2. comment. cap. 14. littera A, Cuiac.
ad tit. C. de teſtam. manumiff.

2. Hætenus egimus de modis, quibus plena liber-
tas aſſequebatur: referamus nunc modos, quibus
manumiffi minorem libertatem cõſequebantur;
& quidem inter amicos, aut per epistolam ma-
numiffi, Latini ſebant, idelt in libertate mora-
bantur, & decedebant vt ſervi, donec aliquo ex
modis relatis ab Vlpiano in fragmentis, tit. de La-
tinis, Quiritiam libertatem aſſequerentur. Huius
libertatis Latinæ mentio extat in l. qui abſenti § 8.
ff. de acquir. poſſeſ. quo in textu præterquam quod
agitur de manumiffione per epistolam, vtitur

Conſultus verbis illis, in libertate morari, quæ
ſunt propria Latinorum: cuius locutionis ve-
ſtigia nonnulla ſunt in Pandectis, in l. 4. C. de
fideiſcommiſſ. liber. l. cum quaſi 10. §. ult. ff. cod.
l. ordinata 24. §. penult. ff. de liberal. cauſa: no-
tarunt Cuiac. ad tit. C. de fideiſcommiſſ. liber. Gi-
fanus ibidem. Etiam libertas Latina contingebat
ex manumiffione inter amicos, de qua de-
neca lib. ... de vita beata, ibi: luſta libertatis, an
libertatis data inter amicos, qua eſt libertas Latina:
vel in conuſio, cuius manumiffionis memine-
runt Caius vbi ſuprà, Luſtinianus in §. ult. de
libertin. Item quotieſcumque Dominus ſinebat
ſervum ſe gerere pro libero, libertas Latina con-
tingebat: exempla plura adduxit Merl. lib. 4.
obſ. cap. 14. & inde intelligendus eſt textus in
l. ordinata 24. §. ſi qua actiones, ff. de liberal. cauſ.
Latini ergo in ultimo vitæ ſpiritu libertatem
cum ſervituti commutabant, decedebant: que
tanquam ſervi, vt ſcribit eleganter Saluianus
lib. 3. de Eccleſ. Cathol. ibi: Iugo Latinæ libertatis,
quo ſcilicet iubent quadam ſub titulo libertorum
agere viuentes; ſed que ſuperſtites habent, morien-
tes donare non poſſunt: ſcilicet quia moriuntur
vt ſervi, §. ult. inſtit. de ſuccel. liber. l. 8. C. Theo-
doſ. de liberali cauſa, l. 1. C. Theodoſ. de petit. ha-
redit. l. 2. C. Theodoſ. ad SC. Claudianum: plura
Cuiac. ad tit. C. de Latin. liber. Superſtẽt vt de mi-
nima libertate, & de dedititiorum ſtatu agamus.
Et in dedititiorum numero habebantur illi, vt
Vlpianus ait in fragm. tit. 1. §. 11. qui pœne cauſâ
vinci erant à domino, quibus veſtigia inſcripta
fuerunt, vel vt alii legunt, ſtygma, qui ob id
ſtygmatici, litterati & inuſti vocantur; iſti
enim ſervo candenti in fronte notabantur, &
tradebantur, vt cum beſtiis pugnarent, vel in
carcerem conſiſcerentur. l. unic. C. de dedititiis liber-
tate. J. rei fratres, ff. de panis; & ita toto vitæ tem-
pore ſervituti erant obnoxii; tantumque morte
abſolvebantur. Vnde conſtat, libertinorum tri-
pliciem ſtatum fuiſſe. Primus eorum, qui plenam
libertatem aſſequebantur, qui & teſtamentum
facere, & teſtamento acquirere poterant. Secun-
dus Latinorum, qui iterum manumitti, aut ali-
quo ex modis relatis ab Vlpiano, ciuitatem Ro-
manam aſſequi poterant. Tertius dedititiorum,
qui nullo iuris remedio ciuitatem Romanam aſ-
ſequi valebant, de quibus, & de prædictis manu-
miſſionum modis, plura tradunt Alciatus lib. 1.
paradox. cap. 14. Brillonius lib. 2. ſelect. cap. 9. Tira-
quel, in l. ſi vnuquam, verbo Libertis, n. 123. C. de re-
uocandis donat. Pancirola lib. 2. variar. c. 271. Co-
narus lib. 2. comment. c. 6. Raguellus in d. l. unic. C.
de dedititiis liber. vbi etiam Cuiac. & ad tit. C. de
vindicta. manumiff. & lib. 5. obſ. cap. 13. Demetrius
ad Roſinum lib. 1. antiq. c. 19. Reuarius lib. 4. va-
riar. cap. 9. & de authorit. Prudentum, cap. 7. Donel.
lib. 2. comment. cap. 14. vbi Ofwaldus, Cuellar.
integr. lib. de manumiff. Viſſembach, diſp. 8. n. 20.
Perdoctam repetitionem ad hunc textum ſcri-
pſit Alonſus Benitez Complutenſis Profeſſor,
& eius commentarium dedi in cap. fin. de ſeru.
non ordin.

TITVLVS XI.

De cognatione spirituali.

CAPVT I.

Alex. III. *a* *Salern. Archiepiscopo.*

TRVM autem filij & filiz ante, vel post compaternitatem geniti, possint ad inuicem copulari, ^b canones secundum diuersorum locorum consuetudinem inueniuntur: & licet primus canon exinde edictus, natos post compaternitatem prohibeat adinuicem copulari, alter tamen canon posterius edictus primum videtur corrigere, per quem statuitur, vt siue ante, siue post compaternitatem geniti sint, simul possint coniungi, excepta illa persona dumtaxat, per quam ad compaternitatem venit: vnde tolerabilius nobis videtur, vt secundum ^c posteriorem canonem, ante & post compaternitatem geniti simul valeant copulari, prater illam personam, per quam compaternitas contrahitur, nisi consuetudo Ecclesie, quz scandalum genere, aliter se habeat.

NOTÆ.

nibus posteriora rem concludere, & sequentia antecedentibus præuolere.

COMMENTARIUM.

IN hoc textu, & in *c. super eo, hoc titul.* agitur de filiis comparum, aut videlicet filij susceptoris, siue patrini contrahere possint matrimonium cum filiis eius, cuius filius leuatus est, ante vel post compaternitatem contractam susceptis? Et quidem filios naturales ipsius susceptoris, cum ipso filio suscepto, qui causam dedit compaternitati, matrimonium non posse subsistere, probatur *ex c. ita diligere in fine, c. piliatum 1. c. non oportet 1. c. super quibus 4. c. post 5. c. illud final. 30. q. 3. c. super eo, cap. xxi. n. 7. c. final. hoc titul. c. 1. hoc titul. lib. 6.* nam illi censentur contrahentes, sicut & eorum parentes compateres. Sanchez *de mar. lib. 7. disp. 5. q. 9. n. 9.* vnde inter filium spirituale, & filium carnalem vxoris ipsius patris spiritualis ab alio viro susceptam, matrimonium licite contrahitur, quia inter eos nulla cognatio est, vt resoluunt Decius *consil. 101. in fine*, Syluester verbo *matrimonium 8. quæst. 7.* Couer. *in 4. disto 5. q. 2. num. 5.* qui recte idem resoluunt in matrimonio contracto à patre spirituali cum filia carnali ipsius filiz spiritualis, iuxta textum, iuncta Glossa ibi, *in cap. final. 30. q. 1.* quod & docuit S. Antoninus *in summa. 3. p. tit. 1. c. 15. §. 2.* cui conuenit lex *5. tit. 7. part. 5.* quia hæc cognatio nec habet gradus, nec transit ad personas in iure non expressas; vnde querebatur, an filius naturalis susceptoris possit ducere in vxorem filium naturalem patris suscepti, idest sororem ipsius suscepti? Et verum interit, quod filij susceptoris, vel patris naturalis suscepti nati essent ante, vel post compaternitatem contractam? Dubitandi ratio hæc erat, quia contrahentes esse videntur, qui sunt comparum filij: quâ ratione videtur etiam Demetrius Comadenus Archiepiscopus Bulgariae *in responsio de gradibus cognationum,*

1. *a* *Alerniano.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* vbi additur pars capitis licet, vt cognoscamus, in præfati reſcripti partem textus in *cap. licet, de spons. dur.* Integra autem decisio extat post Concil. Lateran. *p. 32. cap. 1. De Salernit. Ecclesia c. 9. in cap. 1. de officio iudicis.*

2. *b* *Canones.* Si Alex. III. respexit ad textus in *cap. super quibus 4. cap. post 5. 30. q. 3.* recte reprehenditur ab Interpretibus duplici ex causa. Prima, quia canonem Paschalis II. relatum in *cap. 5.* appellat priorem; & canonem Urbani II. in *d. cap. 4.* appellat posteriorem, cum Urbanus II. præcessisset Paschalem II. & idem Gratianus seruata temporum serie prius compilauit canonem Urbani II. quam Paschalis II. siquidem Urbanus floruit per annos 1088, Paschalis vero II. per annos 1099, & textum in *d. cap. post 1. esse Paschalis II.* conſtat ex alijs eius partibus, quæ extant in *c. post xxi. 30. q. 4. & in c. perre 31. q. 2. & ita aut Alexander III. agit de alijs canonibus, aut si de his duobus, posuit priore pro posteriore, & posteriorem propiore. Secundum quia Paschalis II. in *d. cap. post 5.* licet iuxta aliquorum interpretationem accipitur de matrimonio non contrahendo inter filios naturales comparum videlicet, & inter filios susceptoris, & filios patris, cuius filius susceptus est; tamen veritas est, & facile constat, præcipue ex exemplo filij emancipati ab eo adducto, agere de matrimonio non celebrando inter filios naturales susceptoris, & ipsum susceptum, inter quos vera datur fraternitas spiritualis, vt infra dicemus.*

3. *c* *Posteriorem canonem.* Quia nisi ubi prior Synodus est ecumenica, secunda vero provincialis (quo casu priori statuitur, *cap. omnes 10. dist. 11.*) regulariter posterior constitutio attenditur, iuxta sententiam Tertulliani *de baptis. lib. 1. in om. D. D. Gonzalez. in Diuinal. Tom. IV.*

quod extat in iure Orientali: sed contrarium placuit Urbano II. in *c. super quibus* 30. q. 3. Alexandro III. in *presenti*, & in *cap. super eo*, hoc titul. ubi adiecit eam limitationem, nisi contrarium consuetudine inducitur sit, ex eadem ratione, videlicet quia cum hæc cognatio non habeat gradus, nec extendatur ad personas non expressas; & inter personas, inter quas ex veteribus canonibus nascitur hæc cognatio, non enumerantur filij comparum: ideo inter eos non impeditur matrimonium, præcipue quia edictum de nuptiis est prohibitorium, *cap. cum apud*, de *spons. cap. consulisti* 2. q. 5. Vnde matrimonium permittitur intelligitur his, quibus nominatim non prohibetur. Accedit, nam hæc cognatio spiritualis imitatur adoptionem & cognationem legalem ex ea provenientem, *cap. 1. cap. per spirituale* 30. q. 4. sed cognatio legalis, ad cuius exemplum statuta est spiritualis, non prohibet nuptias celebrari inter filios adoptantis, & fratres filij adoptati, *cap. unic. ubi dicemus, de cognatione legali*: ergo nec spiritualis. Nec contrarium probatur in *cap. tua nos* 7.

de *cognat. spirituali*, in illis verbis: *Tua nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem filiam compatri sui, vel commatris sibi possit matrimonialiter copulare; & si contraxerint, debeant separari? Super quo respondemus, quod huiusmodi persona non possunt matrimonium contrahere; & si contraxerint, possint ab invicem separari.* Quia in illis verbis non prohibetur generaliter, quaecumque filiam patris, vel matris naturalis matrimonialiter copulari cum filio compatri nato ante compaternitatem; inter istas enim personas licet & valide matrimonium contrahebatur: sed signanter secundum ea, quæ Pontifici proponebantur, ipse statuit filium patris spiritualis natum ante compaternitatem, per matrimonium iungi non posse cum sorore spirituali, empe cum femina illa, quam pater suus suscepit ex baptismo; atque ita illa verba, *filia compatri patris sui, vel commatris*, intelligenda sunt de filia, per quam compaternitas patri spirituali obveniat, ut docuerunt Hostiensis, Innocentius, Cardinalis, & Abbas ibi, Cuiacius in *presenti*.

CAP V T II.

Idem ^a *Eidem.*

SI vir, vel mulier scienter, vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperint, san propter hoc ab invicem separari debeant, & alij copulari, quia nos consulere voluisti, consultationi tuæ duximus respondendum, quod quamvis sit generaliter institutum, ut debeant separari, quidam tamen humanius, & potius sentientes, aliter statuerunt. Et ideo nobis videtur, quod siue ex ignorantia, siue ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci; quia si ex ignorantia id factum est, ignorantia eos excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari, vel dolus.

NOTÆ.

1. ^a *Idem eadem.*] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titul. *cap. 2.* & post Concil. Later. p. 32. *cap. 2.* idest, idem Alexander eidem Salernit. Præfult.

COMMENTARIUM.

2. **E**tiam in hac parte eiusdem epistolæ decidit Alexander aliam questionem, circa quam veteres canones dissentientes reperiebantur; utrum videlicet coniuges leuantes proprium filium in baptismo, vel tenentes in confirmatione, debeant separari, nec postea invicem sibi petere, aut reddere debitum valeant? In qua questione Pontifex Desudedit ex prædecessorum sententia iudicavit, eos separandos esse. in *c. 1. 30. q. 1.* in qua epistola, relata à Luitprando in *vi-ta ipsius Pontificis*, & quæ nuper excusa extat inter decretales, quæ prodierunt ex Bibliotheca Vaticana, post ea verba, quæ referuntur in eo canone à Gratiano, hæc difficilia verba leguntur: *Mulieres vero cum separate fuerint pro hac illicita re à propriis viris, totam præcipimus recipere dotem, quam in die nuptialis receperunt, & post expletum annum, recipiant alium: item similiter & vir uxorem.* Vbi cum à Pontifice quaereretur, an mulie-

res, quæ ob magnum populorum concursum in Sabbato Paschæ filios suos leuant de baptismo, adhuc possent in ipso matrimonio persistere? Respondit, separandas omnino esse, & post annum ad secundas nuptias transire posse; quæ vltima pars difficilis valde est. Ut eam exponat Archidiaconus ibi, existimat in eo textu agi de separatione quoad commixtionem carnalem per tempus penitentia. Turriscremata accipit textum illum de sponis coniungendis in matrimonio, non verò de coniugibus iam copulatis: sed utraque solutio facile coniungitur ex littera ipsius textus; quare Basilius lib. 7. de *matrim. c. 40.* variis modis dissolvere intendit illius textus difficultatem. Primò affirmat, in eo textu agi de sponis, & etiam de coniugibus iam copulatis; & singula singulis referendo. Pontificem statuere ut coniuges, qui leuauerunt filium commune, separantur à comunione pro tempore penitentia, postea verò redeant ad usum matrimonij: si verò sponi ex vago concubitu filium procreauerint, illumque susceperunt de sacro fonte, peractâ penitentia per annum, vir accipiat aliam uxorem, & similiter vxor alium virum. Secundò ipse perdoctus vir n. 12. textum illum accipit de filiis susceptis à concubinis ex vago concubitu, non verò procreatis ex matrimonio; & runc ait rectè statuere Pontificem, inter eos celebrari non posse matrimo

matrimonium. Et quia plerumque doce iam assignatū sponsi libertis à se peccatores suscipiebant, ideo Pontifex statuit, dote esse restituendam, & matrimonium, si forsan de facto contractum erat, dissolvendum esse. Sed vltimam, vt facile est interpretationes has resellere, ita esse & veram assignare: placet nunc alia, quam adducit ipse Basil. *vbi supra, num. 10.* dum pro aliam, legit illam, ita vt sensus sit, quod mulieres quæ filios proprios susceperint è sacro fonte, penitentiam per annum peragant, & dorem, quam in die nuptiali dederunt, recipiant, & transacto anno illum virum recipiant, & similiter vir uxorem, non aliam, sed eandem. Ignorata scotemiam Pontificis Deusdedit, separandi erant coniuges quoad cohabitationem, saltem per annum. Quod similiter statutum fuit in Concil. Mogunt. sub Carolo, *can. 5.* qui reterunt inter capitularia Caroli lib. 5. cap. 1. cōvbi: *Natus proprium filium, vel filiam de fonte baptismatis suscepit, nec filiolam, nec comamorem ducit uxorem: nec illam, cuius filium, aut filiam ad confirmationem duxerit: tibi autem saluum fuerit separari.* Et expressius in Concilio apud Vvermeriam, *can. 3.* relato in cap. 1. 30. q. 1. ibi: *Siquis filiam suam, vel filiam suam ante Episcopum tenuerit ad confirmationem, separari ab uxore sua, & nunquam aliam accipiat.* Et ideo cum Aodoueta Chilperico suo marito absente filiam peperisset Chalechindam, & suauis Predegendis eam de sacro fonte lenasset, rediens Chilpericus repudiavit Aodouetam: *Non petere, inquit, te habere coniugem, cum comamoris adepta sis nomen.* Quam ideo eò cum filia in monasterium detraxit, vt refert Aymonius lib. 3. cap. 6. Nec tunc obstant illa verba, *etiam precipuus recipere dorem.* In quibus cum agatur de dote reddenda, supponitur matrimonium intercessisse. Nam ea verba non debent referri ad primam partem decisionis, sed ad vltimam; postquam enim Pontifex quaestioni propositæ respondit, statim subiicit, nulli licere commattem in coniugem accipere; & annectit verba proximè relata, quæ si referantur ad casum priorem, quando coniuges filium de fonte sacro susceperint, absurdum continent: quare referenda sunt ad posteriores casum, in quo statuitur, nullam posse commattem in coniugem accipere. Quo casu rectè annectitur, vt li

mulieres pro hac illicita re, hoc est matrimonio ita celebrato, separatæ fuerint, dorem recipiant, quam in die nuptiarum præstiterunt; & peccatâ penitentia, alios viros accipiant; quod mirum non est, cum nullum esset matrimonium ab eis celebratum. Quo modo etiam accipiendum est textus in *can. 53. sexta Synodi in Trullo*, in illa verbis: *Quantum spiritualis necessitudo, seu affinitas corporum coniunctione maior est, in nonnullis autem locis agnouimus quosdam, qui ex sacro & falsarum baptismate infantes susceperunt, postea quoque cum maribus illorum videlicet matrimonium contrahere, statuitur, vt in posterum nihil sit eiusmodi: si qui autem post præsentem canonem hoc facere deprehensi fuerint, & quidem primi ab hoc illicito, & iniusto matrimonio cessant, deinde & fornicatorem panis subiciantur.* Verum contrarium, immò non separandos esse, si fraudulenter, & per fraudem fecerint, docetur in *c. 4. 30. q. 1.* idem si propter ignorantiam filium communem leuauerit, obseruandum statuit Nicolaus in *cap. de his, ead. q. 2.* si propter necessitatem fecerint, idem asserendum esse statuit Ioannes VIII. in *cap. ad limina, ead. q. 1.* In quo canonum dissidio Alexander in præsentem docet, inter coniuges filium proprium suscipientes non dissolui coniugium ante computernitatem legitimè contractum, sine ex fraude, sine ex ignorantia id fecerint: si ex fraude, ne scientibus coniugibus, & diuertere cupientibus, hæc viâ ad diuortium aditus pateficeret: si verò ex ignorantia, quia ex illos excusat, & ita hoc casu matrimonii conservatur in eo statu, à quo incipere non poterat, vt plerumque contingit, dilectus de sponsal. cap. ad Apostolicam de regul. c. quædam modum de iurior. c. 4. & 6. qui clerici, vel vocantes, l. 3. c. de interd. marr. sed et si matrimonium per cognationem hanc superuentientem non dissoluatur, tamen cum, qui scienter, & maliciose eam contraxit, non possit petere debitum, docet Mendon in *statera, differt. 5. q. 20. per res.* & si patet baptizauit filium, quem ex copula illicita suscepit, non potest cōtrahere matrimonium cum eius matre, Christin. rom. 1. dec. 128. Illud etiam certum est, quod si ambo coniuges susceperint alienum filium inter se, nullam cognationem cograhunt, vt declarat Innoc. III. in epistola missa Rosanensi Archiepiscopo, cuius integram dabimus in *c. 5. de consanguinit. & affinit.*

CAPVT III.

Idem^a Vigor. Episcopo.

Super eo, quod à nobis tua frateritas requisivit, verum duorum compatrum filij post compaternitatem geniti possint matrimonio copulari, vel si coiuncti fuerint, eorum sit matrimonium rescindendum. Inquisitioni tuæ tale damus scripto consicte responsio. Si enim filij tales fuerint, per quorū alterum, vel vtrumque parentes ad compaternitatem deueniunt, eos coniungi nullâ ratione permittas, & si coiuncti fuerint, Pontificali auctoritate ab inuicem ipsos non differas separare. Ceteram si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his volumus, consuetudinem tuæ Metropolitanæ Ecclesie, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentiâ imitari: ita quidem, quod si eiusdem Ecclesie consuetudo habet, inter eos non sustineri coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu simili modo in Ecclesia tibi commissa coniugium huiusmodi fieri non permittas, & si quos taliter iunctos inuenieris, iuxta earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare ab inuicem.

non omitas. Verùm si de consuetudine haberetur, ut talia coniugia sustineantur, & permittantur; tu in eadem Ecclesia huiusmodi coniugia dissimulare poteris, ita quod nec contradicere, nec tuum præstare videaris assensum: quia sicut grave est antiquam consuetudinem circumadiacentium Ecclesiarum super his contemnere; sic quoque grauius videtur, si propterea huiusmodi coniugiis tuum indulgeres assensum, cum posset in exemplum alium.

NOTÆ.

1. a **Vigier.**] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc titulo cap. 3.* in hac sexta legitur *Veigiliensi*; sed Antonius Augustinus in *notis ad hunc textum*, retinendam putat lectionem Vvigoriensem, de qua diuersi nonnulla norant in *cap. 2. de elect.*

2. b *Consuetudinem.*] Ex ista consuetudine induci

posse impedimenta matrimonij, probatur in *c. 1. hoc titulo, cap. quod dilecto 3. cap. quod debet, de consanguinitate, & affin. cap. alim. de clericali coniugio, & docet Tapia lib. 4. c. 24. quod quomodo accipiat, & quæ conditiones in tali consuetudine desiderantur, exponit latè Basil. lib. 6. de matrim. cap. 4. cum sequent. & nos aliqua adduximus in *cap. 1. de sponsal.* & textum hunc expositi in *cap. 1. hoc titulo.**

CAPVT IV.

a Clemens III.

Martinus Bertam duxit in vxorem; Tebergam sibi Lotharius copulauit, & Lotharius Bertæ & Martini filium de sacro fonte suscepit: Lothario verò & Berta sublati de medio, Martinus cum Teberga contraxit: quærit à nobis tua fraternitas, utrum tales sint ab inuicem separandi. Nos autem tuæ fraternitatis consultationi diximus respondendum, quodd cum secundum verbum Domini, vir & mulier vna per connubium caro efficiantur, liquidum est, Tebergam non posse Martino matrimonialiter copulari, qui cōpater eius fuerat, cum quo ipsa Teberga vna caro noscitur extitisse.

NOTÆ.

1. a **Clemens III.]** Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titulo, cap. 1.* nullibi tamen exprimitur, cui rescribat Pontifex, licet facile ex nominibus coniugum, de quibus in præsentia agitur, cognoscatur cum Præfato aliquo Gallie in eo alloqui.

COMMENTARIUM.

2. **P**ro huius textus expositione sciendum est, compaternitatem spirituales, iuxta veteres canones duplicem fuisse, directam videlicet, & indirectam: directa compaternitas est, quæ inter naturales patres baptizati, vel confirmati, & baptizantem seu confirmantem, & paternos baptismi, & confirmationis contrahitur, *cap. 1. cum sequent. 30. q. 3.* indirecta verò compaternitas erat, quæ extendebatur ad vxorem paternam, etiam si non commater fuisset, antea tamen cognata, *scilicet cōpater, & si pater, cap. si quis 30. q. 4.* in coniugio non vero, si illicitè per copulam liberam, *1. tit. 7. p. 4.* nam cum maritus, & vxor efficiantur vna caro, *Constitutio cap. 2. cap. lex diuina, cum sequent. 27. q. 1. c. quomodo 31. q. 1. cap. debitum, de bigam. non ordin. cōsequens est vxorem esse commatrem illi masculo, cuius filium maritus de sacro fonte suscepit, & per consequens non poterit vidua facta matrimonialiter cum illo copulari, vt resoluisti Pontifex in præsentiaque commatres duas non potest quis etiam vxorem post mortem alterius habere in coniugio, *1. cap. 1. 2. 3. d. 2. quod autem 6. in fine 30. q. 4.* Nec huic iuris principio obstat textus in *c. qui spirituales 4. 30. q. 4. vbi in can. 47. Concilij Triburienfis statuitur, coniugatum, qui filium**

alterius de sacro fonte suscepit, esse patri naturali compatrem, non autem esse illi vxorem commatrem, adiecit marito defuncto posse viduam cum patre baptizati matrimonialiter copulari: quod etiam docuit Paschalis Papa in *cap. post vxoris 5. eadem 30. quæst. 4. vbi ita generat: & statuit: Post vxoris obitum cum commatre vxoris viri superstitis coniugio copulari, nulla videtur auctoritas, vel ratio prohibere; nec enim cognatio carnalis cognatio spiritus comparatur, nec per unionem carnis ad unionem spiritus transiit. Nam pro istorum iurium solutione discrimen constituendum est inter vxorem patris spirituales, & inter vxorem patris naturalis; ad patris enim spirituales vxorem prius, vt supponimus, cognitam, spirituales cognatio transfunditur, ex præsentia textu; atque ita si vnus ex coniugibus filium aliorum de sacro fonte suscepit, ambo, videlicet vir & vxor, compatres efficiuntur parentibus infantis, *d. cap. si quis 3. 30. q. 4.* & per consequens si Maria vxor Ioannis, inter quos matrimonium fuerat consummatum, lenisset de fonte filium alterius fœminæ, non potest Ioannes cum fœmina illa post mortem vxoris matrimonium contrahere, iuxta textum ita intelligendum in *d. c. si spirituales 30. quæst. 4.* ad vxorem verò naturalis patris cognatio spirituales, seu compaternitas non extenditur; atque ita si Ioannes coniugatus filium Martini in baptismo suscepit, efficitur compatr tantum Martini, non autem Mariæ vxoris eius, cum filius esset Martini ex alia fœmina; idcircoque Martino compare suo defuncto, potest Mariam viduam ducere in vxorem, si aliud impedimentum non obstat; namque eos nulla cognatio spirituales contrahitur. Iuxta quem calum accipiendus est textus in *d. c. qui spirituales**

spirituales 4. Eademque solutione exponendus est Paschalis in *dist. cap. post uxoris*, dum docet, post uxoris obitum posse vitum superstitem cum commatre uxoris coniugio copulari; quia scilicet ad maritum non fuit translata cognatio spiritualis uxoris, quam vxor contraxerat, propterea quod sua commatre filium proprium ipsius uxoris ex alio viro de fonte leuasset: præfensuor Archidiaconus & Turrisemata in *dd. scribitur*, Bohic, in *presenti*, Ioannes Grumelius de *spons. conclus. 20. casu 3. num. 14. extat tom. 16. tract. De test. Syluest. in summa*, verbo *Marimonium* 8. *quæst. 7. num.* huius discriminationis rationem adduxit Glossa in *disto cap. qui spiritalis* 30. *quæst. 4. & in cap. 2. verbo Cognitum*, hoc tituli. lib. 6. & ait, in hac parte coniuges communicare sibi actiones, non autem passionem, id est, coniungere communicare coniugi cognationem spirituales provenientem ex actu confederandi sacramentum, aut leuandi, vel suscipiendi filium alienum in sacramento baptismi, vel confirmationis: non autem communicare cognationem provenientem ex eo, quod patitur filium baptizari, vel confirmari, aut leuari ab

alio. Sed hæc doctrina potius est ipsius iuris constitutio, quam ipsius constitutionis ratio; quæ veram rationem existimo provenire ex eo, nam cum vir & vxor per actionem carnalem seu corporalem efficiantur vna caro, & vnum corpus, non verò vnus spiritus, *cap. debemus*, inde provenit, vt cognatio, quæ per corporalem actionem vnus coniugis acquiritur, communicetur alteri, quasi parti corporis eius; non verò communicetur cognatio, quæ contrahitur per animæ passionem coniugis: nam animus seu anima, non fuit communis, vt considerat Archidiaconus in *d. cap. qui spirituales*: maxime cum hæc cognatio per passionem contracta, non acquiritur per factum corporale coniugis, sed per tactum proprii filij, vel contactum partini, atque ideo rationi congruum est, vt alteri coniugis non communicetur. Hostiensis in *summa huius tituli*, §. *ultim. numer. 7.* Hæc autem compaternitas indirecta sublata est per Concil. Trident. *sess. 24. de reform. cap. 1.* an verò ite communi attentio hæc cognatio communicetur fornicæ extra matrimonium cognitæ, exponemus infra in *cap. contrahit*.

CAPVT V.

Clemens III.

Contrafacto matrimonio inter P. de Regali, & A. uxorem suam, sicut eiusdem P. nobis conuictio patefecit, cum per biennium insimul cohabitassent, & ex ea filium memoratus P. suscepisset, quidam consanguinei eiusdem A. volentes eam separari à viro, contra matrimonium obiecerunt, asserentes quod eadem A. in primo b. sacra-
ti salis pabulo filium concubinæ quondam ipsius P. tenuit, cum fuerit primò in Ecclesiam inductus: & propter hoc tuam aduocantes præsentiam, dicebant ipsam à viro per tuum iudicium debere separari: tua verò fraternitas, sicut accepimus, causâ non cognitâ, carnale eis commercium interdixit, prohibens ipsi P. ne debitum ab vxore requireret. Verum quoniam, si constaret Ecclesie vera esse quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimonium solueretur, quæ res verique vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret, disc. t. per A. f. m. quat. præfatio P. firmiter iniungas auctoritate nostrâ, quod memoratam A. sicut uxorem propriam affectione maritali pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat & persoluat, siue, quod supradictum est, ipsam A. ante matrimonium contractum cum P. siue postea id egisse confiteris, dum tamen si in fraudem, causâ separandi matrimonij hoc fecit, penitentiam pro præsumptione accipiat, matrimonio in sua firmitate durante.

NOTÆ.

Clemens III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo, cap. 1. nullibet tam excommunicato, cui rescribitur Pontifex, præfensuor tamen constitutionis terminat Bonifacius VIII. in cap. 1. hoc tituli, in 6.

Sacra salis pabulo.] Consonat textus in cap. 1. 30. q. 1. Sal in catechumenis os inferi solitum iam à primis Ecclesie temporibus, constat ex sancto Gregorio in lib. *Sacram. de ord. ad catechum. ibi*: Postea interrogat nomina eorum, & ponit de ipso sale in os ipsorum. Ex cap. exinde, cap. sal. c. 1. ibi, de consecr. dist. 4. Pontifex Demofedidit in epist. ad Gordium Hispalensem Episc. ibi: Septem sunt dona baptismi à primo pabulo sacra salis, & ingressu sancta Ecclesia vsque ad confirmationem spiritus sancti per christum. S. Ambrosio in c. 12. D. Luca, D. Augustino lib. 1. *confess. 11.* Rabano D. D. Gouzal. in *Discret. Tom. IV.*

Mauro de *instit. cleric. c. 27.* Beda in *Esdras lib. 2. c. 9. & in lib. 1. Regum. c. 27.* Aleuino de *ecclesiasticis officiis. c. 2.* de Sabbatho sancto, Vualfrido Strab. de *rebus Eccles. c. 16.* Cuius ritus rationes adduxerint Isidorus Hispal. lib. 2. de *officiis*, c. 10. ibi: Sides autem in mysterio catechumenis dandos à Patribus, inde est institutum, ut eorum gustu condimentum sapientie percipiant. Senatus in *epistol. de Sabbatho Pentecost. ibi*: *psalms* lib. qui baptizandi sunt, salem in sacramento accipiunt, ut eum gustu condimentum sapientie percipiant, nec à sapore Christi desipiant, & sint insulsi & sari. Ivo Carnot. *sermon. de sacram. Neophyt. ibi*: Postea datur sal benedictum in os puri, ut per typicum sapientie salis conditus, fature careat iniquitatis, Hugo Viator. lib. 2. *Sacram. c. 18. ibi*: Postea datur sal benedictum in os baptizandi, ut sal sapientie sit conditus. Illustrant Vicecomes lib. 2. de *ritibus baptismi. c. 42.* Floscaphus à S. Maria de *ceremoniis baptismi. c. 16.*

3. *c. Quondam concubina.*] Non levis questio est apud interpretes, virum compatritas spiritualis communicetur fornicis illicitè cogniti? In qua questione affirmant Glossa in cap. si quis ex coniugio 30. q. 4. Sylvestr in summa, verbo *Adrianus* 8. q. 7. referens pro sua sententia D. Thomam in 4. dist. 42. q. 1. art. 3. q. 2. in corpore. Qui mouentur, tum ex hoc textu, tum ex eo, quia vir per copulam etiam illicitam efficitur vna caro cum fornicaria, cap. in eo 32. quæst. 4. propter quam nascitur affinitas matrimonium impediens, & dictum est, vbi plura dabimus, de consanguinitate & affinitate, ergo similiter cognatio spiritualis illi communicari debet. Negatiuam sententiam tenent Richardus & Palud. in 4. dist. 42. Abbas in cap. Martini, hoc tit. vbi Bohic. n. 9. Glossa verbo *cognatio*, & Ioannes Andreas in c. 1. hoc tit. lib. 6. Sanctus Antoninus in summa tom. 5. tit. 1. cap. 15. §. 1. Couart. in 4. a. p. cap. 6. §. 4. num. 3. & alij, qui mouentur ex eo, quod licet inter virum & uxorem communicetur hæc cognatio, quia vna caro sunt, propter strictum matrimonij vinculum, cap. Agathia 17. q. 1. hoc tamen vinculum ita strictum non datur extra matrimonium. Accedit, quia textus in cap. 1. cum sequens 30. q. 4. cap. *Adrianus*, hoc tit. vbi agitur de hac compatritate directæ, semper supponit matrimonium, & illud consummatum: vnde non est ratio, quare hoc impedimentum protrahatur ad alias personas præter expressas in ipsis iuribus. Nec contrarium probatur in præsentis versiculo, & in illis verbis, *Sine ipsam autem matrimonium contrahendum* P. sine postea considerari hoc egisse. Nam hæc clausula referenda est ad opinionem eorum, qui impedimentum admittunt, & obiciebant in illa specie ex eo, quod vxor filium concubinae, & mariti in sacrali pabulo tenuisset, iuxta Glossam in præsentis, quem sequuntur Holtiensis, & alij: non autem debet intelligi secundum veritatem rei, vt Pontifex ostendit in verbis, *sine ipsam*: quomobrem si vxor tenuisset illum in actu, in quo oritur perfecta cognatio spiritualis, veluti in ipso baptismo, resulteret quidem impedimentum quod dirimeret matrimonium subsequens, & vsum iam contracti impediret. Nec implicat, quod Clemens in fine huius textus imponat penitentiam vxori, quæ filium illum in catechismo tenuisset, causâ diuortij faciendi: nam ad imponendam penitentiam affectus potius, quam effectus attenditur, cap. 1. in fine, 15. q. 6. c. qui perirasse 23. q. 5. docuit Cardinalis in præsentis, & in cap. 1. de eo qui mittitur in posse.

COMMENTARIUM.

4. *DE COGNATIONE EX CATECHISMO.* IN præsentis textu agitur de cognatione spirituali, quæ ex catechismo tantum nascitur; & examinatur, an impediat, dirimatue matrimonium? Pro cuius textus expositione præmittendum est, olim diuersum fuisse susceptorem, seu patrum catechismi, à susceptore, seu patrum baptismi, vt constat ex cap. ex catechismo, de consecrat. dist. 4. vbi Higinus Pontifex, qui Ecclesiam tenuit per annos 114. ait: *In catechismo, & in Baptismo, & in Confirmatione unus pater fieri potest si necessitas cogit; non est tamen consuetudo Romana, sed per singula singuli suscipiunt.* S. Dionys. Areopag. lib. de Eccl. hierarch.

cap. 1. vbi de solennibus ceremoniis, quæ catechismi propriæ erant, sic ait: *Tunc exponitur rationem perfectam, quæ ad Deum accedendum est; explanaturque eidem diuina vici, & ut ita dicam, conuersatione, ex ea præterea querit, num ita iustitiam vincere?* Cum promissis, mater eius caput adiecit, signoque edito sacerdotibus imperat, ut vici, &que si, in fatis nomine perferantur. Probat Vitercomes lib. 1. de ritibus baptisimi, cap. 25. per rationem; & nos de catechesi, eius tempore, & ceremoniis plura adduximus in can. 16. Concil. Bith. Vt autem ad cognationem spirituales, quæ ex catechismo nascitur, intet ipsum susceptorem, & catechumenum, perueniamus, notandi sunt textus in cap. 1. 30. q. 1. in illis verbis: *A pabulo sacrali, usque ad confirmationem per christum nullus Christianus suam matrem in coniugio suscipere debet.* Et in præsentis capite, dum in eo Clemens docet, ex hac cognatione impedimentum dicimus matrimonium non dari; & in cap. 2. hoc tit. lib. 6. vbi Bonifacius VIII. in totum se refert ad præsentem Clementis constitutionem: quare Sorus in 4. q. 4. dist. 1. unica, art. 5. vers. in primis, & alij existimant, circa hoc impedimentum rem adhuc dubiam esse, & incertam, cum Clemens in præsentis sub dubio referat in illa clausula, *Vir etiam*, quæ dubitantis potius quam assentientis videtur: & Bonifac. VIII. in 4. cap. 2. nihil specialiter constituit, sed tantum se refert ad præsentem decretalem. Verum hæc Soti sententia facile conuincitur ex d. cap. 1. 30. q. 1. & ex d. cap. 2. hoc tit. in 6. vbi hoc impedimentum oriri ex catechismo aperte docetur. Hugo in 4. cap. 1. 30. quæst. 1. adducit huc impedimentum cognationis spiritualis ex catechismo tantum, non solum impedire, verum & dirimere matrimonium: sed hæc opinio etiam aperte refellitur ex præsentis textu. Alij tandem relati à Thoma Sanchez lib. 7. de matr. dist. 10. num. 8. & 9. hoc impedimentum tantum admittunt cum catechismus baptismum præcedit, aut cum eo immèdiatè coniungitur. Verùm eos doctè refellit Sanchez. Quare his sententiis omittis dicendum est, propriam, perfectamque cognationem spirituales, quæ matrimonium impediunt, & dirimunt, tantum nasci ex baptismo, & confirmatione, vt infra in cap. final. probabimus: ex catechismo verò oriri quandam cognationem imperfectam, quæ licet non dirimat, impedit tamen matrimonium, ex præsentis textu, & d. cap. 2. hoc tit. in 6. ita docuerunt D. Thomas in 4. dist. 42. q. 1. art. 2. ad 3. Dorandus, & Richardus ibi, Sanchez d. dist. 10. Basil. lib. 6. de matr. cap. 11. Bonacina eod. tit. q. 3. punct. 4. num. 6. alij relati à Leandro tom. 2. de sacram. dist. 23. de matr. 6. §. 3. quæst. 1. Catechismus enim est quedam professio futuri baptismi; & sicut in sponsalibus sponsione futurarum nuptiarum species quedam cognationis, & publicæ inuestitæ contrahitur, per quam matrimonium impeditur contrahendum; ita ex catechismo oritur quedam cognatio spiritualis impediens matrimonium: nec interest, quod catechismus præcedat baptismum, vel sequatur; quo modo accipiendus est textus in cap. 1. 30. q. 1. in illis verbis: *A pabulo sacrali usque ad confirmationem per christum, nullus Christianus suam matrem in coniugio suscipere debet.* Intelligenda enim ea verba sunt, secundum Sanchez dicta dist. 10. num. 2. copulatiue, & non disiunctiue, ita vt doceat

Desistit.

Deusdedit, cognationem contrahi in catechismo, & in Baptismo, & in Confirmatione, seu chrismatis unctione inclusivè: quamvis de illa expositione Thomæ Sanchez non parum dubitauerim, agnoscens textum in d. cap. 1. agere de impedimento impediens, non autem de dirimente, atque adaptari non posse ad cognationem ex baptismo & confirmatione ortam: quapropter credo, intelligendum esse illum textum tantum de catechismo, & eius ceremoniis, quæ præcipuè incipiebant à pabulo sacri falis, &

finiebantur in sancta unctione, quæ præcedit baptismum, de qua Dionysius de ecclesiastica hierarchia. l. 1. p. cap. 2. D. Cyprianus lib. 1. epist. 70. hodie tamen hæc species cognationis spiritualis sublata est per Trident. sess. 24. de reform. cap. 2. ut declaravit sacra Congregatio per hæc verba, *Qui in Ecclesia sunt presbiteri ei, qui domi verè sunt baptizati, si deinde in Ecclesia fuerint servata solemnitas, nullam specialem cognationem contrahunt.* Referunt Farinac. d. d. cap. 2. Leander d. d. disp. 23. q. 4.

CAPVT VI.

Innocentius III. *a N. Episcopo Linconienfi, & N. Decano de Huntedunc.*

Veniens ad præsentiam nostram G. Anglicus natione, nobis exposuit, quod eam volim in adolescentia constitutus mulieri cuidam adhæsisset, quam tamen quidam alius antè cognoverat, de consilio matris suæ factum est, ut eadem mulier quandam puerum, quem de alia soluta ipse suscepit, de sacro fonte ^b leuaret, ad suspicionem & infamiam vtriusque delendam. Deinde verò cum in eius amorem vehementius exarderet, absque consilio amicorum eam clanculo desponsavit. Cumque prolem ex ea procreare non posset, & increpationes à patre suo gravissimas sustineret, quod eam desponsando deliquerat, revolvens in animo, ipsam dimissam, causâ orationis Hierosolymam esse profectum. Verum cum idem rediens de partibus transmarinis prolem eam suscepisse de alio invenisset, ei noluit adhærere, sed propter adulterium, quod commississe taliter videbatur, eam omnino dimissam, ad longinquam se transferens regionem, & ad Eugubini. tandem veniens civitatem, quandam ibidem cum terra & dote decem matrimonialiter sibi copulavit, de qua prolem se confessus est suscepisse propter discretionem vestram per Apostolica scripta mandamus, quatenus super his inquiratis diligentius veritatem: & si primam mulierem prædicti viri filium de sacro fonte leuasse constiterit, antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos diuortium appellatione postpositâ celebrantes, rei processum nobis per litteras vestras fideliter exponatis, ut an eum secunda valeat legitimè commorari, veritate cognita decernere valeamus. Quod si ambo, &c. Tu ea frater Episcopo, &c. Datum apud civitatem Castellanam, VIII. Idus Octobris.

NOTÆ.

1. *a Inconienfi.* Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc ritual. cap. 1. & in ipsis epistolis editis à Sirleto, fol. 189. ex quo registro textum hunc transcribo. De Linconienfi Ecclesia egi in cap. 8. de rescriptis, & commentarium huius textus dabimus infra in cap. final.
2. *b Leuaret.* Immédiatè tenens puerum: nam quando matrina non tenet baptizatum, neque illum suscipit immediatè de manu patris, non contrahit cognationem spirituales, ut declaravit

sacra Congregatio, referente Farinacio in d. cap. 1. Censil. Trident. quæ quando statuit inter vnum, & vnam, quia ad summum in patris eligi permittuntur, & baptizatum ipsum, atque ipsius patrem & matrem contrahi spirituales cognationem, supponit matrinam à sacro fonte baptismatis filium simul suscepisse, idest immediatè à manu baptizantis leuasse, ut docuerunt Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 50. num. 2. Basil. eod. trakt. lib. 7. cap. 39. num. 9. Hurtado de matrim. disp. 18. disp. 18. Bonac. eod. trakt. puncto 1. §. 1. num. 13.

CAPVT VII.

Idem *a Magistro S. de Melun. Canonico Herefordensi.*

Tua nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem, filiam compatris sui, vel commatris, procedente tempore sibi possit matrimonialiter copulare; & si cum ea contraxerit, & pluribus annis simul permanserint, an postea debeant separari? Quæsiisti etiam, an consocij talis matrimonij teneantur illud in publico accusare. Super quo discretionis tue duximus respondendum, quod huiusmodi

modi personæ matrimonium non possunt contrahere; & si contraxerint, de iuris rigore possunt ab iniuicem separari; & qui contractum sciuerint, debent illud Ecclesie nuntiare.

NOTÆ.

^a *H* ^{Erfordensis.} Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc titulo capite 1. De

Herefordensi Ecclesia egi in capite 1. de temp. ordin. & textum hunc exposui supra in capite 1.

CAPVT VIII.

^a Gregorius IX.

EX litteris vestris accepimus, quod cum Martha mulier coram ^b Officiali Cantuariensis Alanum peteret in virum, & se adfictam ab eo, ac carnaliter cognitam per testes idoneos probauisset, dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiendo proposuit, quod eam habere non poterat in uxorem, pro eo, quod ipsum parer mulieris eiusdem, qui ^c Sacerdos exiit, baptizauit. Sed cum idem Officialis exceptione huiusmodi non admissa definitiuam tulit sententiam contra ipsum, & idem ad Sedem Apostolicam appellauerit: mandamus quatenus si est ita, eundem A. super hoc ab impetitione mulieris absoluat ipsius, eidem mulieri perpetuum silentium imponentes.

NOTÆ.

^{1.} ^a *G* ^{Regorius.} Non constat, quibus Prelatis rescribit Gregorius, tantum agnoscat loqui cum Prelatis Ecclesie Anglicane, ubi casus huius textus conuincit.

^{2.} ^b *Officiali.* Idem Vicario, ut exposui in cap. 1. de officio Vicarij.

^c *Sacerdos.* Qui forsitan habebat filiam illam ex nuptiis contractis ante Sacerdotium.

COMMENTARIUM.

^{3.} *EX* his decretalibus sequens communiter deducitur assertio: Inter baptizatum, & filium baptizati, & inter baptizati pares, & ipsum susceptorem, contrahitur cognitio spiritualis matrimonium dicens. Probat eam textus in cap. 1. & per totam 30. q. 1. cap. final. 30. q. 1. cap. 1. & per totam 30. q. 4. cap. 2. 3. 4. 6. & 8. hoc tit. cap. 1. & 2. codit. in 6. cap. consanguinei, de re indicat. cap. 1. q. 1. matrimonia accusare, cap. veniens, de sponsalib. in prima collectione, Synodus Nicæna can. 21. ibi: Nemo fidelium cum patre, aut matre spiritali matrimonium contrahat, idem cum patris, aut matris; & qui hoc commiserit, habeatur tanquam cibicuius. Hetalus Episcopus Taron. in suis capitulis, can. 66. ibi: Quod communio spiritualis communitur sit peccatum, & idem separandum, & capite vel exilio damnandum. Gregorius II. in Synodo Roman. can. 4. ibi: Si quis communem spiritalem duxerit in coniugium, anathema sit. Synodus Romana sub Zacharia can. 5. Presbyterum, diaconum, nuntium, aut novitiam, vel etiam spiritalem communem nullus sibi presumat nefario coniugio copulare. Gregorius VIII. in Concil. Rom. Qui copulatur parentibus, vel criminibus, & filiis, excommunicatur. Synodus Trullana can. 13. ibi: Quoniam mater est spiritus consensio, quam corporum, scimus in aliquibus locis quædam ex sacro, & saluari baptismate puras suscipientes, cum eorum matribus videlicet copulari, id fieri prohibemus, sed si contraxerint, separantur, & penis fornicationum subiacent. Synodus Mogunt. sub Carolo, can. 55. & sub Arnulpho can. 13. I si quis alioquin, C. de nuptiis. Luitprandus Rex in legibus Longobard. tit. 24. §. 6. cum sequent. Præcipimus, ut nullus presumat communem suam uxorem ducere, sed nec filium, quem de sacro fonte tenuit; nec filius eius presumat filiam ipsius uxorem ducere, qui eam de fonte suscepit; quia spirituales germani esse nascuntur; & qui hoc malum facere presumpserit, perdat omnem substantiam suam; & filij qui de tali illicito matrimonio nascuntur, heredes esse non debent. Carolus Magnus lib. 5. cap. 100. Nullus proprium filium, nec filium de fonte baptismatis suscipiat, nec filiam, nec communem ducat uxorem, nec illam cuius filium vel filiam ad confirmationem tenuerit; ubi autem factum fuerit, separantur. Trident. sess. 24. cap. 2. Alia Patriarcharum Orientalium decreta referuntur lib. 3. Inno. Orient. Illustrant vltra conuictos in præfenti à Barb. Gentil. de nuptiis lib. 5. cap. 15. Torreblanca de iure spirituali. lib. 2. cap. 15. sect. 3. Mantique de differentiis vtriusque fori. q. 17. Basil. de matrim. lib. 6. cap. 4. cum sequent. Vighellius in method. iuris can. fol. 468. S. Raymundus in summa lib. 4. tit. 5. Aot. Augustin. in coll. iuris can. lib. 12. tit. 14. Balsamon in disto can. 53. lex 20. Synodi, Ioannes Sanchez in sceler. lib. 2. disp. 40. Petrus Gregorius lib. 11. part. 2. tit. 2. cap. 9. Vittecomes de ruidis baptismi lib. 1. cap. 35. & de ruidis confirm. lib. 1. cap. 12. Cuius & Caninus hic, Ioannes Dartis ad decr. in 30. q. 1. Roulléus lib. 1. hif. Paris. iurif. cap. 5. mon 9. Zonaras in Nicophoro Phoca. Macedo de clauib. Petri, lib. 4. de matrim. cap. 11.

^{4.} Sed pro dubitandi ratione in præfentem assertionem ita insurgo: In materia sacramentorum Ecclesia non habet potestatem mutandi, si remuendi aliqua ex his, quæ à Christo Domino sunt instituta, ut probauit in cap. 3. de clandest. dispens. sed à matrimonio contrahendo ex iure diuino non arcentur comparat, & alie personæ in hoc titulo enumeratæ ergo nec ab Ecclesia inter similes personas potuit matrimonium prohiberi,

CONCLV-
SIO TRA-
DITVS ET
PROBVS.

IMPON-
TVS T2A-
DITA AP-
ERTIO.

prohiberi, immo et si Christi actionem attendamus, quæ debet esse vitæ nostræ instructio, in baptismo à Ioanne recepto nullum adhibuit susceptorem, sed ut dicitur *cap. 3. Matthæi: Baptizatus Iesus consensit ascendere de aqua*. Ergo in baptismo non debet aliquis baptizatum de sacro fonte suscipere, maxime si baptizetur adultus, qui scipsum sustentare valet. Accedit, nam baptismus est spiritualis regeneratio, *cap. non regenerabamur 135. cum sequenti, de consecrat. distinct. 4. cap. 1. 30. q. 1.* Trident. *sess. 5. cap. 4.* in quo minister gerit vicem patris, aqua verò ipsa locum matris habet, ut Augustinus scribit in quodam sermone Epiphaniæ, sed in carnali generatione non requiritur, nisi principium actuum, quod est pater; & principium passuum, quod est mater: ergo similiter in spirituali regeneratione frustra requiritur qui baptizatum de sacro fonte suscipiat. Vnde Magdeburgenses *can. 7. lib. 2. cap. 6.* aiunt, quod de patris, seu fidei iuribus, qui obtulissent infantes, aut adultos ad baptismum, & pro iis fidei iussissent, nihil legitur in scriptis Apostolorum. *Act. 2.* conuersi ab Apostolis scipfos ad baptismum offerunt, & ridiculum fuisse, si Apostoli nolissent baptizare priusquam fidei iussu afferrent; ubi enim eos Eunuchus in solitudine sibi comparasset? & idem cognationem hanc sine causa inductam, imaginariamque, & frivolum esse docuerunt Carolus Molinæus *consil. 501.* Duarenus *lib. 1. de nuptiis, cap. 3.* Hothomanus *consil. 16.* Albericus Gentilis *lib. 5. de nuptiis, cap. final.* Accedit nam omnes Christiani sunt fratres, & omnes Christianæ sorores; proindeque omnes inter se spirituales cognati: quocirca aut cognatio spiritualis non debet censeri impedimentum, aut certe cum solis ethnicis Christiani coniugia celebrare valent.

Quæ difficultate non obstante vera est præsens assertio, quicquid garriant hæretici, & alij impij scriptores supra relati. Ut autem causam huius cognitionis ab origine repetamus, sciendum est, susceptorem, compatrum, seu patrino-rium vsum iam à temporibus Apostolorum in Ecclesiâ inualuisse, more hoc accepto ab illo Evangelij: Et adduxit eum ad Iesum. Vnde ait Carthusianus *lib. 1. de vita Christi cap. 14.* Et adduxit ad Iesum; ex hoc accepit Ecclesiâ, quod in sacramento Baptismi, & Confirmationis vitium adducitibus, qui præsentem suscipientes, patrini solent vocari. Nam cum in cunabulis nascentis Ecclesiæ, Christi fidem in baptismum proficere, mun- doque, demoni, ac pompis eius nuntium remittere, etiam infantibus receptissimum esset, necesse erat eo tempore esse aliquos, qui quod pueris per ætatem non licebat, suâ diligentia, & operâ præstarent. Ideo Strabo *de rebus Eccles. cap. 26.* existimavit, occasione baptismi paruulorum compartes institutos fuisse, à quo officio variis nominibus illi appellabantur: quandoque Gehantes, Ildorus *lib. 2. de Eccles. offic. cap. 21.* nonnunquam Offerentes, & fidei ductores, Augustinus *tom. 22. epist. 13.* aliquando Sponsores, Albinus Placcus *de diuin. officiis cap. 21.* Tertul. *de baptis. c. 18.* Patrini, in synodo Nicænâ *can. 2.* Compates, D. August. *serm. 116. de temp.* Susceptores, ut probat Cæcilia in *aduers. cap. 114. num. 10.* ex Victore Fidei iussores, Concil. Arclat. *can. 19. cap. 201. art. 125. de consecratione distinct. 4.* Tertul. *de baptis. cap. 8.* frequenter Patres, Concil. Nicæn. *c. 21. s. in baptismate 102. de con-*

sec. distinct. 4. sicut & baptizatus dicitur filius spiritualis, *cap. omnes 8. 30. q. 1. cap. 1. & 2. cap. post 5. 30. q. 3.* Patres, seu Compates, quali funt patres, Concil. Mogunt. 1. *can. 47.* Mogunt. 2. *can. 18.* Denique Patrini, *cap. in catechismo 100. de consecrat. dist. 4.* Patrini in Synodo Nicænâ *can. 21.* Compates à D. Augustino *sermone 116. de tempore.* Probat Cyprianus in *summa, verbo Patrini, Viacescoms lib. 3. de ritibus baptismi c. 30.* fusc Theophilus *lib. 11. tract. de paternitate spiri- tuali, fol. 167.* propriissime ab Ecclesiâ Patribus appellantur Susceptores, *cap. piliatium 30. q. 3. cap. si quis 3. q. 4. cap. non plures 101. cum duobus sequent. de consecrat. dist. 4. cap. 1. hoc titul. in 6. cap. Martini, hoc titul. Concil. Arclat. 4. cap. 19.* Parisiense 3. *can. 7.* qui antiquus susceptorem vñus in baptismo probatur variis, & petanti- quibus auctoritatibus, ex quibus tantum referam nonnullas, quæ in corpore iuris transscriptæ non repetiuntur. D. Clemens *lib. 3. constit. cap. 16.* cum baptismi ceremonias doceret, ita ait: *Tu Episcopo, vel tibi subiectionis presbyter, sacrum super ipsos dicens ac nominans inuocationem, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, baptizabis eos in aqua, ac vinum suscipiat Liacomus, mulierem Diaconissam, et decore tradito infrangibilis scilicet administrare.* Sanctus Dionysius, qui floruit per annos 100. de ecclesiastica hierarch. *cap. 2. & 7. lib. 1.* Natura- les oblati paruuli parentes puerum vñ ex fidelibus tradant præclaro diuinitatem verum magistro. sub quo iam puer sit quasi sub patre diuino, fontemque salutis aluam. Hanc itaque r'rsul spondentem puerum iuxta sanctam educationem vitam requirit, et abremotionem propter iustitiam. Iulianus, qui vixit per annos 150. *quest. 56.* Digni sunt pueri baptismi commodis, fide eorum qui illos ad baptismum offerunt. Basil. Magnus *epistol. 128. ad iohannem.* Primo baptismate initiatus ad pietatem, etiam te à sacro fonte leuasset. Recordor enim adhuc verborum tuorum, quæ, quod nunciam est, adhuc insistant auribus meis. Tertullianus qui floruit per annos 200. *lib. de baptismo, cap. 18.* Itaque pro cuiusque persona conditione ac dispositione, etiam ætate cunctis baptismi vitiorum est, præcipue tamen circa paruulos: Quia enim necesse est, si non tam necesse, sponsores etiam periculo ingeri, qui & ipsi per mortalitatem destituerent promissiones suas possunt, & pronuntia mala in dolis sub. Plura alia, tam Græcorum, quam Latinorum PP. testimo- nia congegit Iodocus Coccias *tom. 1. thesauri, lib. 1. art. 12.* Iosephus à sancta Maria Carthusianus de *cremon. baptismi cap. 10.* Viacescoms de *ritibus baptismi lib. 1. cap. 30.* Ex eadem ratione, quia videlicet ipsius Ecclesiæ primordio etiam infantes confirmationis etiam sacramento muniebantur, & plerumque simul ac baptizabantur, necesse est fieri, iam tunc fuisse aliquos, qui confirmandos ad Episcopum deferrent, ut probant Viacescoms de *ritibus confirm. lib. 1. c. 11.* & susceptoris in confirmatione mentio fit in *cap. in catechismo. de consecrat. distinct. 4. cap. si quis filiastram, cap. dictum, cap. de bis 30. q. 1.*

Non tamen omnes sine delectu ad hoc sus- ceptorum munus in baptismi & confirmatione admittuntur; primò enim mares à feminis, & feminas à maribus in baptismi suscepi honestatis causâ vetitum erat. Synodus Nicænâ *can. 22.* ibi: Viri non teneant baptismi puellas, aut mulieres; nec mulieres teneant masculos: sed potius mulieres teneant puellas, & viri teneant mas- culos.

eulez. D. Clemens lib. 3. *capitulum*, cap. 16. ibi : *Baptizatus res in aqua, et virum suscipiat* Diaconus, mulierem *Macconisa*, et decere traditis infragibilibus sigillis administratur ? Ex vita S. Sebastiani, in illis verbis : *Igitur omnes isti simul anima sexagintaquatuor à Sancto Polycarpo Presbytero baptizati, & à Sancto Sebastiano suscepi sunt* feminarum autem matres spirituales facta sunt *Beatrix & Lucina*. Probat Vicecomes de risibus baptismi lib. 1. cap. 32. Nec etiam Iudeis infidelibus hæreticis hoc ministerium commendabatur, nec etiam peragentibus solennem penitentiam, quia illi indigne credebantur, ut exaretos ad pietatem, virtutumque christianarum disciplinam euerent. Concil. Parisiense lib. 1. cap. 54. ibi : *Illos tamen in hoc capitale specialiter ab his officiis remouendos indicamus, qui propter reatum suum publicè penitentia sunt multati, videlicet ut nec alios de sacri fontis ministerio suscipiant nec etiam ad percipiendum Sancti Spiritus donum aliorum parenti coram Pontificibus existant, donec per dignam penitentiam satisfactum reconciliationem mereantur*. Nec immetuò, quoniam quos & lex diuina à castris militaribus, ne tuioz sint populis, & auctoritas canonica ab Ecclesiis sequestrant liminibus, multò magis à memoratis peragentis officiis, vsque ad tempus penitentis petactum, dignasque perceptam reconciliationem huiusmodi metuo sunt excludendi. Monachis quoque è lauacro suscipere infantes prohibitum est, cap. placuit, 2. 16. q. 1. cap. de monachis, de consecrat. dist. 4. Concil. Alstidod. can. 20. *Non licet Abbatibus de baptismo suscipere, nec monachis comenates habere, ne osculentur feminas*. Quam rationem illustrat Narbona de acate, anno 7. q. 15. num. 7. Sanctus Gregorius epist. 40. lib. 3. ad Valentini. Abbatem. *Peruenit ad nos, quod in monasterio tuo passim mulieres ascendunt, & quod est gravius, monachos sibi comenates facere, & ex hoc incautam cum eis communem habere : ne ergo hac occasione humani generis inimici sua res (quod absit) colliditate decipiant, idcirco huius te precepti serie commoneamus, ut neque mulieres in monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere, neque monachos tuis comenates sibi facere*. Et lib. capitul. addit. 1. cap. 16. *Monachi sibi comenates, comenatresque non faciant, ne osculentur feminas*. In Synodo Galonis Cardinalis & Episcopi Parisiensis ita euenit : *Nullus monachus, siue monialis recipiatur ad pueros de sacris fontibus circumdici*. Quod etiam eantem legimus in Ecclesiæ Orientali, sic enim *responsorium* lib. 2. qui est sextus Iulius Græco-Romani, Petrus Diaconus & Catalarius magne Ecclesiæ Constantinopoli, ita interrogauit : *An fas est monachum suscipere pueros in baptismum, vel fraternitatem per adoptionem facere, vel habere fratres* ? Respondit : *Hæc præter canonem sunt & prohibentur*. Id repetitur in epitome canonum Hartemopolis, scholio in canonem vicinum, tit. 4. Sed Byzantino Imperio habente, ita hæc disciplina ecclesiastica paulatim collabi cepit, quicquid Phranzes, qui Constantinopoli debebat cum vrbis à Mahomete II. expugnata est, lib. 1. *historia*, se à Sanctimoniali Thomade, feminâ vitæ integritate elasticissimâ, de sacro fonte suscepium fuisse narrat. At cum in rebus humanis multa occurrant, quæ vt nec præuisa, nec præmeditata eueniunt ; ita iis non aliâ, quam necessitatis lege prospiciendum est, atque consulendum. Monachas aliquis,

aut monialis fortè fortunâ expositum infantem necdum baptizatum offendet ; an & hunc missellum offerre, & in baptismum suscipere non licebit ? Respondet Sanctus Augustinus epist. 23. ad Benificium Episcopum, aliquando quos crediderit parentes exposuerunt nutriendos à quibullibet, nonnumquam à sacris virginibus colligi, & ab eis offerri in baptismum ; quæ certe proprios filios non habuerunt vlllos, nec habere disponent. Probat Vicecomes lib. 1. de risibus baptismi, cap. 31. Theophilus tom. 12. fol. 301. Saneha lib. 6. *summa*, cap. 6. num. 42. Valencia 3. p. disp. 4. q. 2. *ponsil. 2. & de marim. lib. 7. disp. 60. num. 11*. Sed hodie religiosi, tam mendicantes, quam alij, licet suscipiant infantes in baptismum, vt aliis telais docet Martineza de Prado tom. 2. de sacram. q. 67. dub. 3.

Nec etiam plures debent adhiberi ad suscipiendos infantes, sed tantum vnus aut vna, iuxta verus decretum Leonis Pontificis, relatum à Gratiano in cap. non plures 15. de censur. dist. 4. quæ prohibitio eum postea tēporis lapsu inoleuisset, titium susceptorum vsu recepto, ad Sanctissimæ Triados mysterium indicandum, teste Thoma Valdensi tom. 3. tit. 5. cap. 46. eutus PP. Concil. Metensis tam renouatur, can. 12. illis verbis : *Nullus suscipiat à fonte infantem, nisi qui apprimè signentem, id est, ad renouationem diaboli, & professionem catholicæ fidei tenetur ; & infantes nequaquam duo, vel plures, sed vnus à fonte baptismi suscipiat, quia in vniuersali sella diaboli datur locus, & eam ministri reuerentia quiescit, nam vnus Deus, vnam baptisma : vnus qui à fonte suscipit, debet esse pater, vel mater infantis*. Aliam tamen rationem huius prohibitionis assignatur PP. Concilij Mogunt. vltimi can. 19. his verbis : *Non rari ex impedimenti cognationum spirituum difficultates, & pericula solent euenire, ad quæ celebranda decernimus, ne cuiquam, siue ex sacre fonte leuando, siue ad sacram confirmationem tenendo, plures quam vnus partium licet adhibere*. Quam etiam rationem suis decretis inferuerunt Bonif. VIII. in cap. final. hoc tit. in 6. & Patres Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 2. vbi etiam statuunt, vt partini designentur ab his, quibus incumbit cura Baptismi, aut Confirmationis, & in eorumdem defectu à Parocho ; & quod si præter designatos alij leuent puetum de sacro fonte, non contrahant cognationem vllam : in quo Tridentini decreto reuocatur quoad hanc partem textus decisio in d. cap. final. Vnde prouincit, vt si vlli partini non fuerint designati, nullus eo casu leuans puetum de fonte cognationem contrahit, quia nullus in eo euentu est verè partinus secundum normam designatam à Tridentino : ita docuerunt Saneha lib. 7. de marim. disp. 57. num. 12. Merasius rod. tract. disp. 9. q. 2. et in hoc casu cognationem contrahi ab omnibus tenentibus simul, seu succellivè, docent Henricus lib. 12. *summa*, cap. 21. Gaspar Hurtado de marim. disp. 18. *difficili. 4. num. 15*. Deinde si plures partini designentur, quàm conceduntur à Tridentino, nullus eorum contrahet cognationem, eo quod nullus videror exercere legitimè officium susceptoris, seu partini, vtpote non seruata formâ Tridentini, vt tenent Suarez de sacram. q. 68. art. 3. Antonius Petrus de marim. disp. 19. *tit. 5*.

Deinde sciendum est, ex hac susceptione partinorum

7.
De NUNDO
PATRIMON
REM.

De COGNATIONE SPIRITUALI.

teinorum catechismi, baptisimi, & confirmationis, oritur cum ipso suscepto, & eorum parentibus quandam spirituales proximam, cap. 1. jo. 9. 3. seu generationem, cap. qui spiritualitatem 3. q. 4. que lapsus vocatur comparentia, cap. de eo 5. jo. 9. 1. seu cognatio spiritualis, cap. post verum 30. q. 4. de presentis iust. tam in hoc volumine, quam lib. 6. ad instar cognationis carnalis ex commixtione sanguinis provenientis, cap. 1. 35. q. 2. l. 1. ff. unde cognati; vel cognationis illius, que contrahitur per adoptionem, cap. 6. 3. q. 3. cap. vnde infra, lib. proximo. Dicitur huc cognatio maior carnali in Synodo Trullana, cap. 3. namque in sacramentis baptisimi, & confirmationis repetitur quodam similitudine generationis naturalis; & ideo Ecclesia voluit propriam quitatem in eis assignare: non tamen eadem cognatio nascitur ex Sacramento penitentiae inter poenitentem, & sacerdotem confessorium, licet saepius ipse filius spiritualis, confessorique spirituales patres dicantur: quare apud Græcos qui confessionibus prestant, dicebantur patres spirituales, ut patet ex Athanasio Patriarcha C. P. epist. ad Episcopos proficiscentes ad suas dioceses: & in iure Græco-Romano. respons. 2. & in liturgia D. Chrysostomi extat precatio pro spirituali nostro patre, qui nuncius & sacerdos est, nam lato modo ille dicitur spiritualis pater, sicut apud Optatum Militanum lib. 1. de schisma. Donatist. ille qui militat, hoc est capitis indumentum mulieribus moniali imposuit, eius pater dicitur, ibi: *Memoratus Felix crimina, & factora sua nefanda ab eo comprehensa, puellam cui mirram infuse imposuerat, a qua paulo ante pater vocatur nefario incestu minime dubitavit.* Quo modo accipieodum est textus in cap. omnes 30. q. 1. ubi docetur: *Omnes, quos in penitentia suscipimus, ita nostros esse spirituales filios, sicuti eos, quos nobis suscipiuntibus, vel baptizantibus verba sacri baptismatis regeramus.* Nam Symmachus Papa in eo textu non agit de vera & propria cognatione spirituali, quæ aliis impedit & dirimit matrimonium, non solum respectu sacerdotis, qui illud contrahendi est incapax; sed neque respectu filiorum eius, qui procul dubio possunt docere illum, quam pater in sacramento poenitentiae audiuit. Agit itaque Symmachus de quadam spirituali filiatione, quæ datur inter sacerdotem, & illam, quam in confessione audiuit, ad quandam similitudinem illius, quæ contrahitur inter baptismum, & baptismum, atque in baptismum tenentem, ut proinde Pontifex ostendat graue nefas committere, seuereque puniendum esse sacerdotem, qui turpiter se commiscuit cum fecmina, cuius peccata in confessione audiuit, & quam loco filie spiritualis habere debet: sicut illam, quam baptizavit, aut de baptisimi fonte leuauit; ad hoc enim dumtaxat similitudinem vtriusque filiationis Symmachus considerat in d. cap. omnes, post Syluestrum Pontificem, cuius auctoritatem refert; & tandem resoluat, sacerdotem propter hoc delictum non solum dignitatis honorem amittere, verum etiam perpetuæ poenitentiae esse mancipandum. In cuius doctrinæ confirmationem adducit Gratianus duplicem Celestini constitutionem in cap. si quis sacerdos 9. cap. non debet, final. end. 30. q. 3. ubi docetur, quod si sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit, graue adulterium admittit, & depositione esse puniendum: non tamen inde

inferat, ut fecit Gallegos in tract. de cognatione spirituali, cap. 10. num. 3. eo casu sacerdotem incestum committere, & adulterium, ex d. cap. si quis; nam verius est, confessorium, qui filiam confessionis eternaliter cognouit, non committere peccatum incestus; nam hoc dumtaxat committitur cum consanguine, vel cognata, cognatio autem vera, & propria spiritualis in hoc casu non datur, sed rationis aologica, vel similitudinaria; ex d. cap. omnes: probat Theophilus tom. 15. p. 1. par. 2. fol. 111. Rursum tamen huiusmodi sacerdotes appellari Patres, probat idem Theophilus tom. 11. tract. de poenitentia spirituali. Nec etiam eo casu adulterium committitur, nam hoc tantum datur, quando luxuriose peccantes, vel alter eorum obstricti sunt matrimonio vineolo, cap. quia circa, de bigamis. Nec coteratum probat textus in d. cap. si quis sacerdos; quia non loquitur de vero & proprio adulterio, sed de similitudinatio, propterea quod presbyter per ordinem susceptionem, quasi spirituale coniugium cum Ecclesia contrahere videtur, cap. Cennamensem, 56. dist. 1. argumento capituli qui Christus 10. 27. q. 1. Verumtamen peccatum hoc continere circumstantiam notabiliter aggrauantem, cum sit contra reuerentiam debitam sacramento poenitentiae, docet Agidius de sacramento, diffin. 32. dub. 2. num. 21. Filius eius tract. 10. p. 2. cap. 5. q. 5. num. 187. Diana 1. p. tract. 7. res. 1. 2. & a. p. tract. 17. res. 11. Basil. lib. 7. de marim. cap. 38. Trullench. cod. tract. lib. 7. cap. 9. dub. 8. atque ideo necessarium esse in confessione explicandum, iuxta sententiam eorum, qui asserunt, circumstantias notabiliter aggrauantes explicari in confessione oportere, licet contrarium defendat Vasquez tom. 4. de poenit. q. 71. art. 1. dub. 2. num. 201. Ioannes Sanchez in scilicet. diffin. 1. num. 5. Bonac. de sacramentis diffin. 5. q. 5. scilicet. 2. par. 2. 5. num. 9. Quando autem confessorius in ipso actu confessionis sacramento abutens fecminam sollicitavit, ei si opere non compleretur, tanquam male sentiens de sacramento, puniret per Inquisitores hereticæ prauitatis, ut late probant Acuña, Sousa, Freitas, & Transmira in tract. de confess. sollicit. Ioannes Sanchez in scilicet. ad ar. 1. Catena de offit. Inquisit. p. 2. tit. 6. per ap. omnes. Paramus de iur. Inquisit. lib. 3. q. 10. Decianus tom. 1. crim. lib. 51. cap. 13. P. Molina tract. 5. de infamia, diffin. 28. num. 19. Fagundes in 5. precepta, 2. p. lib. 4. cap. 31. P. Mendu in Slater. diffin. 1. q. 7. cum sequentibus, Prado Theolog. moral. cap. 10. per totum. Ex aliis ergo sacramentis, exceptis baptismis & confirmatione hac cognatio non oritur, Ratio est, quia reliqua sacramenta conferunt quidem esse spirituale sed non per modum generationis; at illa duo conferunt ad modum generationis.

Deinde sciendum est, ex cognatione spirituali orta ex susceptione baptizati, vel confirmationis, nec ei impedimentum impediens. ac dirimens matrimonium inter ipsos baptizantem & baptizatum, confirmantem & confirmatum, susceptores ipsos, & patres ipsos baptizati, & confirmati; inter ipsos baptizatum, & confirmatum, filiosque baptizantis, & confirmantis, & filios susceptorum, & iure ecclesiasticum introductum in canonicis super pro illustratione conclusionis adductis: nec contrarium probatur in cap. non oportet 30. q. 3. nam illa Zacharie ostendit verba: *Nam oportet illam, quam de sacro fonte suscepit, aliquando filio suo in matrimonium trahere, qui ei dicitur*

De modis impedimenti contrahendi.

divina sententia germis esse invenitur; minime negant impedimentum cognationis spiritualis provenire a iure ecclesiastico, licet fundamentum habeat in lege divina. Non tamen omittendum est, sententiam, quam citant Zacharias, & Deusdedit in d. cap. non oportet, reperiri in legibus Longobard. supra pro illustratione conclusionis transcriptis, & eam sententiam disisse legem divinam Cælestinum III. in cap. 3. hoc tit. in 1. collat. ibi: Cui Zacharias, & Deusdedit Romani Pontifices talem copulam decreverunt separandam, repote ubi cognatio spiritualis minime esse dicitur, maxime inter eos, per quos compaternitas contrahitur, per quam in lege divina germinare dicitur. An vero Pontifices respexissent ad dictam legem Luitprandi Regis Longobard. alij indicent. Manet ergo, hoc impedimentum esse tantum iuris humani ecclesiastici, vt docuerunt Syntheser in summa, verbo Matrimonium 8. q. 7. Couart. de matrim. 1. p. cap. 6. v. 4. Sanchez eod. tract. lib. 7. disp. 54. num. 3. Huius autem impedimenti originem ad Sanctos Apostolos attulit Origenes; nam explicans illud Pauli ad Romanos 16. Lucius, & Iulius, & Sosipater cognati mei, ait, hanc cognationem, vel consanguinitatem arbitror esse ex baptismo contrariam. Animadvertendum tamen est, hanc Origenis opinionem absolutam non esse, verum ex probabili coniectura profectam, sicut eius verbum arbitror, aperte demonstrat; nam in eius actis, & canonicis nulla reperitur mentio huius cognationis; esse tamen in Ecclesia valde antiquam, constat ex canone 21. Concil. Nicæni, supra relato, ex quibus inferunt, infidelem, siue baptizantem, siue tenentem in baptismo, seu confirmatione, nullam contrahere cognationem; & ita infidelem postea baptizatum, posse matrimonium cum ipsa puella a se baptizata, vel suscepta contrahere, vt latè probat Ioannes Sanchez in select. disp. 4. per tot. Thomas Sanchez lib. 7. de matrimonio disp. 60. Coninch. disp. 32. num. 25. Perez eod. tract. disp. 32. num. 15. quamvis respectu baptizantis contrarium defendant Sotus in 4. distict. 4. q. unic. art. 5. column. penult. Henricus de matrim. cap. 3. §. 4. Idem dicendum est, si quis suscipiat, vel baptizet filium infidelium, nam cum eius parentibus nullam cognationem contrahit, vt docet Layman de baptismo p. 3. cap. 8. Similiter si patrinus non habeat vocationem, non contrahit cognationem hanc, quia levatio, seu susceptio debet esse actus humanus; non est autem opus quod respondeat, l. 8. tit. 4. par. 1. Sanchez ubi supra. disp. 16. num. 10. qui disp. sequenti, num. 7. probat, non oriri hanc cognationem, si error detur in levando, ex cap. si vir 2. hoc tit. Rursus si quis fuerit patrinus per procuratorem, neuter fiet cognatus, quia ad hanc cognationem contrahendam actio personalis requiritur tangendi, aut levandi baptizatum; pluribus relatis Sanchez disp. 59. num. 4. & in ipso procuratore deficit intentio exercendi munus susceptoris; contrarium in mandante teneant alij, quos refert, & sequitur Basil. lib. 7. de matrim. cap. 39. num. 10.

I O.

DE PERSONIS AD
QUAS EXTENDITUR
HÆC COGNATIO.

Supponit vt de personis, ad quas hæc cognatio spiritualis extenditur, agamus; & sciendum est, iure communi attento triplicem fuisse lineam, paternitatem videlicet, compaternitatem, & fraternitatem. Paternitas est cognatio spiritualis inter baptizantem & baptizatum, & inter con-

firmantem, & confirmatum; & similiter inter partinam baptizati vel confirmati, & baptizatum & confirmatum, cap. de eo 30. q. 1. c. ita diligere 30. q. 3. eaque duplex erat, directa scilicet, & indirecta; directa contrahebat baptizans, vel suscipiens cum baptizato, qui filius spiritualis dicitur, d. cap. omnes, cum similibus. Indirecta contrahebatur cum vxore patris, modò aore susceptione cognata esset, cap. cum inter, hoc tit. in 6. Basil. lib. 7. de matrim. cap. 39. num. 3. Compaternitas est cognatio spiritualis inter naturales partes baptizati, vel confirmati, & baptizantem, vel confirmantem; & patris baptisimi, vel confirmationis; atque ita parentes baptizati, vel confirmati erant compartes baptizantis vel confirmantis, & patris, cap. peruenit 30. q. 1. cap. 1. cap. 3. cum duobus sequent. 30. q. 3. de qua, tam directa, quam indirecta, egi in cap. 4. hoc tit. Fratritatem quæ datur inter baptizatum, vel confirmatum ex vna parte, & filios naturales baptizantis vel confirmantis, & patris, ex altera, quomodo procederet, exposui in cap. 1. hoc tit. Inter ipsos autem patris non contrahitur hæc cognatio, cap. quod autem 30. q. 4. quomodo exponendus est textus in cap. final. 30. q. 3. Hanc autem cognationem memoratas personas iure communi efficientem Synodus Tridentina, sess. 24. de reformatione, matrim. cap. 1. iussit de causis reuocari, & coarctari, statuens, vt vnus tantum, siue vir, siue mulier, iuxta factorum canonum statuta; vel ad summum vnus, & vna baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos, & baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizantique patrem, ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Itaque post Tridentinum duplex duentaxat manet spiritualis cognationis species; paternitas scilicet, & compaternitas; eademque directa, nempe paternitas inter baptizantem, patrisque cum ipso baptizato; compaternitas inter eisdem baptizantem, & patris cum patre & matre baptizati. Cuius decreti dispositio arguè militat in cognatione orta ex confirmatione, vt docetur in cap. 2. vers. ea quoque; præterquam quod in confirmatione adhibendus est vnus tantum patrinus, ex d. cap. final. hoc tit. lib. 6. An vero Radium sit iuris communis dispositio in his prouinciis, ubi Concil. Trident. receptum non est, latè exponit Zypxus lib. 4. consule, de iure canon. consule, unica.

Hæc suppositis ratio propter quam inter personas supra relatas, per sacros canones inducta fuit hæc cognatio spiritualis impediens, & dirimens matrimonium, prouenit ex eo; nam per baptismum adoptio spiritualis celebratur, vt scribit Solonius Episcopus Viennensis, his verbis: In sacro baptismo omnes Christiani filij Dei efficiuntur, & fratres Domini nostri Iesu Christi: id est solus proprius, & naturalis filius, ceteri omnes sunt adoptiui. Et D. Chrysostomus lib. 3. de sacerdot. ait: Sum aliqui patris in baptismo, & spirituales propagines. Nec mirum est baptismum vocetur adoptio, quia sicut per adoptionem ciuilem mutantur genus, familia, & conditio, l. si paterfamilias, ff. de adopt. ita per hanc spiritualement homo nouus renascitur; immo, vt ait Nazianzenus orat. 26. Alius nobis mundus est, quibus rebus, quæ oculis cernuntur, Ioseph subleuatur, ac dicitur natus; parua autem superna Hierusalem, quam nullus Amicebus

II.
TRADITUR
RATIO HUIUS
VBI IMPEDIMENTI.

Antiechu obfidiare cogit, nec spem habebit in ditioni, atque imperio fubiciat. Et ita filia per baptismum fieri dicitur *lib. 15. Basilic. cap. 27.* & apud Hancmenopolim *lib. 4. promptuarij, tit. 6. §. 18.* obicitur Meril. *lib. 3. obf. cap. 40.* Sicut ergo ex adoptione nascitur cognatio legalis impediens matrimonium, & dirimens, *cap. vnic. infra. tit. 1.* Ita etiam ex adoptione spirituali provenit cognatio spiritualis, quæ impedit, & dirimit matrimonium, ut aiebat Athanasius CP. Patriarcha *epistol. 5. ibi: In coniugio caveatur pueritia propinquitas sanguinis, adoptio, & susceptio in baptismo.* Et Gregorius Nazianz. *epistol. 93. ait: Quod hæc cognatio est maior cognatione corporali.* Quod etiam firmatur VP. sextæ Synodi in *c. 53.* immò apud ipsos Græcos ita diffiniebatur cognatio hæc spiritualis ad gradus, sicut cognatio carnalis, ut constat ex *d. lib. 18. Basilic. tit. 5. c. 17. & ex lib. 5. Iuris Orientalis* ubi in Synodo, quæ habita fuit sub Nicolao Patriarcha Constantinop. ita diffinitum fuit. Sed eos rectè reprehendunt Balsamon in *d. can. 53. Cuius. in præfenti*, eandemque prohibitionem observant Moscovitæ, seu Rutheni, ut ex Sigismundo probat P. Gregorius *lib. 3. synagog. cap. 11. num. 18.* ergo eum ex sacramenti Baptismi, & Confirmationis nascitur cognatio spiritualis, ad exemplum cognationis carnalis, seu legalis, sicut ob eam impeditur matrimonium, ac dirimitur, ita ob istam.

Nec obstat dubitandi ratio suprà expensâ, nam ut probatur in *d. cap. cum inhibitis, de claudet. despons. licet* Ecclesiâ circa Sacramenta non possit aliquid mutare ex forma, materia, seu mini-

stris eorum; tamen in sacramento matrimonij, cum habeat principium à contractu, potest iustis ex causis inhabilitate materiam, ut isti, vel illi contrahere matrimonium non possint, ut docuerunt omnes de impedimentis matrimonij agentes. Nec hunc morem adhibendi patrinis in baptismo, quem valde impugnavit Magdeburg. Anabaptistæ, & superfluum censuerunt Molinæus, Gentilis, & Dourenus supradicti, mittere debemus, quia Dominus noster eos susceptores non adhibuit: nam cum Redemptor noster non baptizaretur ut regeneraretur, ipse pædagogus, tanquam parvulus, non indigebat, nec fidei doctore, aut fidelissimo, ut Carechmenus. Nec obstat æquiparatio, quam fecimus de generatione naturali; nam licet ad istam non requiratur necessariò aliquid tertium præter principium actuum, & passivum; tamen ad facilitorem partus editionem, atque ad convenientem patris educationem designatur nutrix, & pædagogus, quorum vicem sustinet in baptismo patrinus, qui de sacro fonte leuat baptizatum; atque idcirco convenienter in baptismo adhibetur patrinus, secundum antiquam Ecclesiæ consuetudinem, quomodo non sit necessarius ad valorem sacramenti, ut notavit Toriscremata in *cap. in catechismo, de consensu. dist. 4.* Nec obstat vicium augmentum ipsius dubitandi rationis; nam licet inter omnes fideles decet quædam lata cognatio spiritualis, seu fraternitas; tamen in ea non militant rationes suprà expensæ, ex quibus præsens cognatio spiritualis impedit matrimonium inter personas suprà enumeratas, ut docuit Bellar. *de matr. lib. 1. cap. 30.*

12.
Dissolvitur
vtriusque
tandem
ratio.

TITVLVS XII.

De cognatione legali.

CAPVT I.

Nicolaus ² ad Consulta Bulgarorum.

¶ I qua per adoptionem mihi & soror esse coeperit, quandiu durat adoptio, licet me & ipsam nuptiæ consistere non possunt.

NOTÆ.

¶ *Nicolaus.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo, cap. vnic.* & ex ipso Pontifice citatur à Carnotensi textus hic *p. 9. Decret. capite 34.* Sanctus Nicolaus I. electus in Pontificem die 14. Aprilis anni 858. plura præclara gessit toto sui Pontificatus tempore, præcipue eius anno 9. Christi autem 866. cum Michael Bulgarorum Rex fidem Catholicam amplecteretur, & eum maiori regni sui patre baptizatus esset, non solum Legatus statim ad eum misit, verum & super diversis rebus ab eis consultus perdoctâ responsa dedit, *D.D. Guizot, in Decretal. Tom. I V,*

quæ sub titulo, *Responsa ad consulta Bulgarorum*, exstant *tom. 6. Concil.* & prodierunt Antuerpiæ operâ & studio Francisci Thieriani, inter quæ referuntur verba in præfenti à Raymundo transcripta; constat enim ex responso Demetrii Comatheni Bulgariæ Archiepiscopi, *lib. 5. Iuris Orientalis*, apud Bulgaros illud errorem invaluisse aliquando, ut crederent fraternitatem ex sola adoptione nullam esse, atque adeò nullum procius inde impedimentum posse nuptiis afferri; authoritatemque suo errori adstruebant *ex l. nec apud 7. C. de heredit. institut.* in qua non negant Imperatores, fratrem posse per adoptionem fieri, si quis

1.
NICOLAI
PRIMI
TEMPUS.

170 In Librum IV. Decretalium,

quis iam filium, filiamve habens, alium infuper adoptet in locum filij. Sed negant valere eam adoptionem, in qua quis sibi alium in fratrem adoptaverit, quia naturam imitari debet adoptio, per quam nemo fratres sibi, sed filios tantum gignit, ut statim dicemus. Unde credo errorem istum capere voluisse Nicolaum in presenti textu.

b' *Soror esse caperit.*] At nemo potest adoptare alium in fratrem, & sororem, l. filius 42. ff. de bonis liberi. l. nec 7. Cod. de hered. insti. l. 13. C. de probat. duplici ex ratione. Prima, quia adoptare et tantum permittitur, qui sui iuris est, atque in locum possideri non potest qui possideretur ipse, l. homo liber 54. §. ultio. ff. de acquir. rer. domini. l. cum heredes 23. §. 1. ff. de acquir. posses. l. qui in servitute, ff. de reg. iur. ita neque in potestate sua quemquam habere, qui non est sui potestatis, l. sic tuerint 21. ff. ad l. iul. de adul. l. ult. Cod. de lega. iur. quod pertinet illud Seneca de fratre, qui fratrem adoptaverat: Nec enim quisquam potest alium in matrem suam recipere, qui in aliena mater est: quemodo ergo fieri potest, ut tibi potestas sit, necesseque, aut in fratrem suum, aut in filium non sit? Secunda, quia adoptio naturam imitatur, l. adoptio, ff. de adopt. §. minus, ff. de iur. iud. Naturae similitudo est. Gaius lib. 1. Insti. tit. 5. Naturam sequitur, Harmonopolus in promissione lib. 7. tit. 8. Sed per naturam nemo sibi fratrem gignit: igitur nec per adoptionem; & per consequens non recte in presenti ait Nicolaus, per adoptionem sororem esse coepisse. Sed respondeatur, Nicolaum in presenti non agere de ea, quam adoptaverit in sororem, sed quam pater meus adoptavit in filiam: quæ quia per adoptionem mihi soror efficitur, ideo mecum matrimonio iungi non potest, l. qui in adoptionem 23. ff. de adopt. Sic in locum cognati nullus adrogatur, sed qui in filij locum adrogatur, cognatus efficitur agnatis adroga orum, l. si cognatis 1. §. de rebus dubiis: docuerunt Cuia. in d. l. 13. C. de probat. Forner. lib. 3. ver. quæd. cap. 10. Si autem vir & femina simul adoptentur ab uno patre, possunt inter se matrimonium contrahere, Leander de sacram. disp. 13. q. 26.

COMMENTARIUM.

3. CONCLVIT TRADITVS ET PROBATVS. EX hoc textu vulgo sequens deducitur assertio: Inter adoptivum, & filium adoptantem non potest durare adoptio dei matrimonium, scilicet vero ad solutâ. Probant textus in cap. ita diligere, cap. per adoptionem, 30. quæst. 3. l. si qua 12. l. adoptivus 14. ff. de ritu nupt. l. si stipulator 35. in fine princip. ff. de verb. obl. l. qui in adoptionem 21. ff. de adopt. l. 9. in fine, ff. de liber. & posthum. §. sed si qua, Insti. de nupt. novel. 24. Leonis, illustrant vltra congestos à Barbof. & agentes de impedimentis matrimonij, Cuia. & Canisius lib. 5. Gentil. lib. 5. de nuptiis, cap. ultio. Corvinus in ius canonico, lib. 2. tit. 13. Petrus Greg. lib. 3. parit. tit. 21. cap. 10. Sanctus Raymundus lib. 1. summa, tit. 4. Fornerius lib. 3. ver. quæd. cap. 2. Lælius Mancinus lib. 1. de triplici iuri collat. cap. 69. Franciscus Hothomazus de ritu nupt. cap. 4. Instituta-

rij in d. §. sed si qua, Leander de marim. disp. 13. q. 26. Dattis ad 28 q. 4. Macedo de claudis l. erit, lib. 4. cap. 11. fol. 609.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita infurgo: Matrimonium est iuris naturalis, §. ius naturale. Insti. de iur. naturali; adoptio vero est figmentum civile, ut qui per naturam liberos non habet, mediante adoptione eos credatur habere, l. i. ff. de adopt. igitur hoc iuris civilis commento non potest talli matrimonium, quod est iuris naturalis, §. sed naturalis, Insti. de iure natur. præcipue cum in matrimonij contrahendis ius naturale spectetur, l. adoptivus 14. §. 2. ff. de ritu nuptiar. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam licet filij adoptivi quoad plures iuris effectus habeantur pro filiis, tamen quoad alios filij non iudicantur, ut in casibus relatis in l. 1. §. 9. ff. ad Syllanionem, leg. fideicommissum 76. ff. de condi. & demonstrat. §. 1. Insti. de excus. iur. immo ex constitutione Iustiniani relata in leg. ultim. C. de adopt. filij adoptati non transiunt in potestatem adoptantis, & adoptio à iure & ratione sanguinis plane aliena est, l. qui in adoptionem 23. ff. de adopt. & omni veræ cognitionis iure caret, l. 4. §. 1. ff. de gradibus, l. si qua 12. §. ultio. ff. de ritu nupt. Igitur nec ut matrimonium prohibeatur, adoptivi pro filiis haberi debent. Deinde difficilis est alia pars ipsius assertionis, ubi docetur, solutâ adoptione per emancipationem matrimonium in presenti specie facti posse, nam adoptio facti est, sed quæ facti sunt, pro infectis haberi nequeunt, l. denique 19. ff. ex quibus causis marit. l. in bello 12. §. facti, ff. de capiti. ergo adoptio semel celebrata per emancipationem solui non potest, ut matrimonium consistat, præcipue cum absurdum sit valorem sacramenti matrimonij pendere ex facto priuato, patris videlicet emancipantis, vel non filium Augetur hæc secunda difficultas ex eo, nam filius adoptatus, etiam solutâ adoptione, eam, quæ vxor patris adoptiui fuit, in vxorem ducere non potest, nec ipse qui filium adoptauit, vxorem eiusdem, quæ vxor loco est, nec quidem post emancipationem vxorem ducere valet, l. adoptivus 14. ff. de ritu nupt. Igitur similiter nec filius emancipatus ducere potest sororem adoptiuam, etiam sequat alterius emancipatione, cum vetum sit fratres fuisse.

Quibus difficultatibus minime obstantibus vera est præsentis assertio, pro cuius expositione scire oportet, dulcem filij nomen facere, ut qui naturalem ex se habere non potest, ex alienis sæpe adoptet. Primam legitimis inter homines adoptionem factam à prædictis naturæ patre, sed insignite Deo; ægotiam quippe Iacob, & iamiam moriturus, adoptauit sibi in filios Ephraim, & Manasse, ut quoscunque eorum separatim sibi tribum constitueret; Genes. cap. 48. ibi: Duo ergo filij mei, quæ nati sunt tibi in terra Ægypti, antequam huc venirem ad te, mei erunt, Ephraim, & Manasse, sicut Ruben, & Simeon reputabuntur mihi: reliquos autem quæ generis post me, tui erunt. Adoptauit etiam Moïsem Therenissa filia Pharaonis, Exodi capite 2. & Mardocheus Esther filiam fratris, cap. 1. Esther: unde receptum certatim fuit à gentibus, ut qui liberos non haberet, ex alienis filiis eligere sibi aliquem

4. VERBA TRADITA APUD VIG.

5. DE ADOPTIONE ORIGINIS.

aliquem posset, ut ita quod per naturam dectat, hoc commento suppleretur, *l. adoptio, ff. de adopt. l. filio ff. de liber. & posth.* & ita adoptatus petinde habebatur, ac si ex marito & uxore natus esset, *l. i. si is qui, ff. de adopt. l. i. C. cod. tit. l. 3. ff. de officio Proconsul.* Duobus autem modis fiebat adoptio, Populi, vel Principis auctoritate, siue Magistratus imperio, sed & testamento relictæ quis adoptabatur, quod discit ex Velleio Patrecolo lib. 2. *Cæsaris testamentum apertum est, quo G. Obliuianum adoptabat.* Adde Eutropium lib. 7. *Postulatum patris sui mortem, à quo per testamentum fuerat adoptatus, Cicero in Bruto: Qui Crassi testamentum fuit adoptatus.* Suetonius in Tiberio: *Testamentum adoptatus, hereditate aditâ mox nemine obliuian.* Idem Suetonius refert Augustum, cum Tiberium heredem instituisse, fuisse terre nomen suum; cuius cautionis vigilia extant in *l. hoc iure 19. ff. de donat. §. final. l. 7. in fine, l. facta 63. §. quod ff. ff. ad Trebel. l. cum filius 76. §. pater, ff. de legatiz 2.* Optimus textus in *l. Gaius Scelus 12. ff. de iur. reparen.* ubi quæritur, an libertus ob id, quod in testamento inter liberos hæres instituitur, sub appellatione filij noster situm? Et respondet Consilius, non mutare: ratio euidens, & subtilis est, quia per adoptionem factam testamento videbatur capite minutus: ad cuius rebus interpretationem videndus est Amaya in *l. t. C. si servus, vel libertus; & de adoptione in testamento facta apud Gellium lib. 5. no. filium, Reuarius de auctorib. prod. cap. 6. Baldunus ad l. non dubitamus, C. de condit. & de monst. Cuiac. lib. 7. obs. cap. 7.* Verumtamen, quia adoptio duobus modis tantummodo fieri poterat, populi auctoritate, vel Principis & Magistratus imperio, si quis ita adoptaretur in nomen, & familiarum, non iure adoptabatur, quia legendi verbo lex 12. Tabularum, quæ testamentorum ius constituit, *l. verbi 210. ff. de v. f. de adoptione loquens non fuit, ideo adoptionem testamento veluti ob iure factam, à Principe vel populo confirmari oportebat, quoniam admodum cum femina filium adoptabat, l. adoptio 38. Digestus de adopt. Reuarius lib. 5. variat. cap. 12.*

Posteriori tamen ævo viguit consuetudo apud varias nationes adoptandi per arma, ut notum est ex Cassiodoro, & Corippo Africano lib. 1.

— *Cape dona Dei scelerisque paternis*
Pere, & augustin, quod desini, accipe nomen.
Cuius adoptionis formula extat apud Cassiodorum lib. 4. variat. quæ Theodorici Hæretorum Regem filium sibi procreat, ut notauit Pitheus lib. 1. aduers. cap. 1. Sic Iustinianus Athalarici patrem adoptauit, ut hicipie apud eundem auctorem gloriatur, lib. 3. *Desiderio concordia factus est per arma filius, quia vniu nobis pama videbatur æquius.* Idem auctor lib. 3. ait: *Estas genis Gothicæ huius probitatis exemplum. Gensimondus ille t ro mbe carabalis, solum armis filius factus, tanta se Amalis deuotione commixit, ut hereditatem eorum curiosum exhiberet familiarum.* Similiter tangendo barbaram adoptandi filij, Aymonius de gestis Francorum lib. 1. cap. 20. ibi: *Miserat idem Clodoveus Legatum suum nomine Paternum, ad Alaricum Regem Gothorum, ut qui pacis erant, trallaret eum, simul etiam & voluntatem eius agnosceret, quo in loco ambo Reges sibi pro verius.*
D.D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

que regni visitationibus collocandos oportere occurrere, & Alaricus, iuxta morem antiquum, capellum suscipere qui rursus Cæsariem incidens, ei pater factus est. Quem rursus adoptionis illustant Metellus lib. 3. obs. cap. 40. Zetida tom. 1. in Indit, Academ. 22. num. 35. Cochiet in face hisloria 22. cap. 45. P. Pitheus lib. 1. aduers. cap. 1. Sababedra in corona Gothicæ, cap. 9. Vinnius in notis ad vitam Benedicli Pape 11. Etonius annos 684. numero 7.

Sed antequam manum leuemus à rictibus in adoptionibus viciatis, exponendus est difficilis locus Plinij Iunioris in panegy. ad Traianum, ubi de ipsius Imperatoris adoptione agens, hæc difficilia verba proponit: *Itaque tua adoptio non in cubiculo, sed in templo, nec ante gentilem thorum, sed ante pulchrum leuis O. M. precessa est.* In quorum expositione miror altum silentium Catanei Iureconsulti, & Baioni, necnon Iusti Lipsij, qui cum in aliis rebus essent moliti, hic tamen minus fuerunt. Ut tamen qualemque lucem hinc probeat affectum, obsecro plures ex veteribus eosdem esse genios, & lares familiares, memorias pro diuile, vt Cæthorinus de die natali scribit; & tanta religione ac superstitione ab eis cultos, & veneratos fuisse, ut non solum ante eos pueri togam prætextam sumerent, cum ballum deponerent, & latibus suspenderent, ut ex Persio & Propertio constat, verum etiam adoptiones ante lares familiares peragebant, vt ex versu illo Propertij, *amplexum Cæsaris esse focos,* colligitur, quem de adoptione, Scaligerum sequitur, repudiata Passerij interpretatione, accipio; & lares familiares præcenses fuisse, tanquam auctores illius familie, & domus, in cuius sacra adoptatus transibat. Illud etiam noto, lectos gentiles Geniis fuisse consecratos, vt Atinobius mores vetustate obliteratos recensens testis est, & ex eo & Cauallo in Epistolis Pælei, & Thuidis, obseruo illis gentiles lectos fieri solitos, ibi:

Antiquar. ceru Dine gentile loca
Aditus in modis.

Vbi illud Dine, de lunone accipio, semina-zom Genio, ex veteri inscriptione adducta à Demetrio ad Resnum lib. i. cap. 21. mo. Ex hoc ergo, quod Genius à gnetando dicitur, vt Censorinus scribit, coniequens esse videtur; ut iidem genij, ac lares dicantur, & generationi præsent, similiter & adoptioni, quæ naturæ commentum est. Vnde apparet verus sensus Plinij, qui is est: *Tua adoptio o Trajane, non in priuato, & domestico cubiculo, sed in com-muni, ac celeberrimo loco, seu templo; & non ante gentilem thorum, idest in conspectu Geniorum, seu Larum familiarium; sed louis O. M. parata est: quæ explicatio non inconcinne explicat potest, si referamus aliqua ludæica in adoptionibus interuenisse, & in eis pactum simulatum fuisse; quod constat ex facto Sanæ, quæ vt adoptaret Mardarian in filium, illum per amplissimam manileam accepit, & per collare extraxit, vt referent Mariani lib. 8. hislor. Hispan. capite 91. Couart. in hisloria, verbo Cæsar; qui illum adoptionis insignem morem in Castella præcipiam, vsurpauit, & receptum tenuerunt: hinc vulgare pronethium emanauit: *Entro por la manga, y salio por el Cæsar;* vt*

7.
ESPIONTH
L'INIS IN
PANSOL.
TRAJANO

6.
DE NOTIO-
NIS ADOPTIO-
NIS RITI-
BUS.

vt refert Petrus Muñoz in sua prouerbiorum farragine. Extat etiam elegantissimum Diodori Siculi lib. 4. rerum antiq. cap. 3. testimonium, quo hæc omnia mirè confirmantur, cuius verba transcribo: *Adiicendum est superioribus, Ionem persuasisse Iunoni; vt Herculem se fingeret genuisse, marisque erga eum deinceps beneuolentiam ostenderet; partum eiusmodi fuisse tradunt. Iuno cum lætulum ascendisset, sumptum iuxta corpus Herculem, per vestes inferius demisit, verum partum imitata, sicut & nunc vsque in filiorum adoptione obseruari Barbari. Inuenio etiam in sacra pagina cum, qui alterius filium adoptare desiderabat, puerperam genibus fulsisse, & recans natum adhuc a matre rubentem infantulum super genua sua collocasse; nam Genes. cap. 30. vers. 3. legitur: *Ingrederet ad illam, vt pariat super genua mea, & habeam ex ea filios.* Quem locum de adoptione intelligunt Lyra, Pererius, & Abulentiis: & Antonius Fonseca vir perdoctus scribit hinc adoptandi ritus, & leges initium fuisse: & Honcala ibi refert moris fuisse, vt qui alterius prolemin volebat adoptare, puerperam insidentem inter pariendum genibus fulciret, & recans natum infantulum super genua sua statueret, & eandem adoptandi formam fuisse constat ex cap. 48. Genes. vers. 5. vbi hæc leguntur verba: *Duo ergo filij tui mei erunt;* vbi Hebraica lectio est: *Cumque tulisset eos de inter crura parvis.* Et Sanctus Pagninus, e genibus eius, legit; inter quæ quasi in ritu adoptionis, per generationis imaginem Iacob nepotulus suscepit.*

8.

DE COGNATIONIS LEGALI.

Deinde sciendum est, adoptionis proprium esse naturam imitari, non mutare: adoptiuius itaque gentis iura consequi, non generis potest, hoc est familiam, seu familiæ nomen, non stirpem, sanguinem, siue originem, l. qui in adoptionem, ff. de adopt. si dignitatem pater habet, eadem adoptiuius filius decoratur, l. in omni, l. per adoptionem, Digestis de adopt. l. Senatoris, cum sequenti, l. emancipatum, ff. de Senator. l. 4. C. de decur. lib. 10. non generis claritate; nam nec facere generis largitio potest, vt mutem genus, sed vt altiter ex genere, l. mulieres, C. de dignis, lib. 12. l. vltim. C. de incolis lib. 10. Dignitas extrinsecus obuenit, nobilitas natum sequitur; illa itaque communicari plus valuit, ista minus. Sic autem legumlatoribus placuit, tum naturali ista, tum ciuili etiam ratione; nam si per adoptionem cresceret nobilitas possit, magnus vndique exiret hominum numerus, qui obseuto loco genti nobilitatem per adoptionem assequerentur. Cognationem eam, quam adoptio parit, ciuilem, & legitimam, seu legale, ad differentiam naturalis, appellamus, l. 4. §. cognationis, Digestis de gradibus, l. i. in fine, l. 2. §. parui autem, Digestis de suis & legis, §. per adoptionem, Instit. de legitim. agnatorum success. quia scilicet sola lege adoptio nititur, & actus merè ciuilis est; vnde & Proculus iure legis suum esse dixit filium pro adoptiuo, in l. si is qui 44. Digestis de adopt. nec cum iis cognationem inducit, qui naturâ tantum, & sanguine sunt cognati, veluti cum matre, matertera, aut sorore vterina adoptantis, aut eius filijs emancipatis, nativæ ex filia; sed dumtaxat cum agnatis, quos ab alijs cognatis lex 12. Tabularum distinxit, l. qui in adop-

tionem 23. Digestis de adopt. l. si qua mihi 12. in fine, Digestis de ritu nupt. l. parui 7. Digestis de in ius vocando, l. 1. §. cognationem, Digestis unde cognati, l. 4. §. penult. l. Iurisconsultus 10. §. cognati, Digestis de gradibus & affinis. hoc est cum iis, qui eiusdem familiæ & nominis sunt, easdemque imagines, seu insignia habent, veluti cum adoptantis patre, auo, fratribus, fororibusque; vnde sensus legis quæ 23. Digestis de adopt. est cum, quem per adoptionem, vel per arrogationem assumimus filium, vel nepotem, agnatum & cognatum fieri agnatis nostris, non verò agnatum vel cognatum fieri nostris cognatis; & ita ciuilem tantum cognationem asserit.

Ex hac legali cognatione nascitur impedimentum ad contrahendum matrimonium inter eas personas, quæ parentum, & liberorum loco sunt, etiam postquam emancipatione soluta est adoptio, l. per adoptionem 17. in fine, l. quin etiam 55. in princip. ff. de ritu nupt. quia quamuis tunc nec nomen liberorum, nec aliud vllum superest vestigium, l. si quis 60. §. quid ergo, ff. eod. titul. l. in omni 13. de adopt. l. 4. ff. si tabula testum. §. minus ergo, Instit. de heredit. qua ab intestato, l. 6. Digestis de Senatoribus: manet tamen publicæ honestatis ratio, quæ ob memoriam prioris necessitudinis maius esse non patitur, qui pater, aut auus, filiusve, aut nepos antea fuerat, §. ergo, Instit. de nuptiis: quod eodem modo contrà in reciprocatione seruatur; nam quamuis cum adoptiui patris vxore, quæ in manum eius non conuenit, nulla omnino contrahatur ex cognatio, quia diuersæ familiæ diuersi sunt nominis; aut affinitas, quia nunquam sola adoptio facere affinem potest, d. l. 4. §. penult. ff. de gradibus: tamen ab eius nuptiis abstinere publica honestas suadet, quoniam etsi nec matris ei loco sit, nec cognata, d. l. qui in adoptionem, tamen quasi noueræ locum apud eum obtinet, l. adoptiuius, in princip. & §. nunc videamus, ff. de ritu nupt. Cognationis autem eo casu nullam haberi rationem, constat ex eo, quod etiam vterinam patris sororem ducere permittitur, l. si quis mihi 12. §. vlt. Digestis eod. Videamus an idem obseruetur de matre ipsius; nam omnino extranea est; non agnata, cum nec patri quidem ipsius adoptiuo agnata sit, l. 7. Digestis de capite minimis; quâ de causa Paulus scribit in d. leg. qui 23. Digestis de adopt. eam autem loco filio adoptiuo non esse. Nec etiam cognata, & multò minus affinis est, quia cum per adoptionem cognatio non contrahatur, sequitur vt nec patris adoptiui mater, nec ipsius cognati adoptiuo filio cognati sint, d. l. 4. §. 1. quibus enim adoptatus agnatus non fit, his nec cognatus fit, d. l. 23. Digestis de adopt. adhuc tamen dicendum est, à nuptiis eius esse abstinendum, quia autem loco fuit. Nec contrarium suadet Gaius in l. quin etiam 55. §. vlt. ff. de ritu nupt. in illis verbis: *Et patris adoptiui mei matrem, aut materteram, aut nepotem ex filio vxorem ducere non possum, scilicet si in familia eius sim; alioquin si emancipatus fuero ab eo, nihil impedit nuptias, scilicet quia post emancipationem extraneus intelligitur.* In quo textu verbum matrem, expungunt Hothomanus lib. 1. amicit. cap. 10. Cuiac. lib. 23. obseru. cap. 36. & etiam pro mat-

9.

DE IMPEDIMENTO HVIVS COGNATIONIS AD NUPTIAL.

tertera,

tertera, et ponit amicum idem Flothomannus lib. 12. observ. cap. 9. sed rectius Gentilis lib. 5. de usuris, cap. 15. communem. Florentinamque lectionem retinet, & ea verba, si in familia eius sum, refert non ad matrem, aut matremteram, sed ad nepiem ex filio, utpote proximiorum in ipsa textus littera, & in qua nullum absurdum sequitur. Vvisebach. disputat. 6. 2. v. Huiusmodi ergo cognatio est triplex, namque est paternitas legalis inter adoptantem, & adoptatum, & eius filios, qui erant in potestate, inter quos distimbitur matrimonium, et si adoptio soluta fuerit, dist. cap. 11. q. 3. d. l. quia 55. de ritu nupt. dist. cap. 11. q. 3. d. l. quia 55. num. 14. Palus disp. 4. de marim. puelle 9. Nec hodie extenditur ad vltiores gradus, vt cum aliis docuerunt Leander de marim. disp. 13. q. 18. Torreblanca lib. 2. de iure spirit. cap. 1. §. 1. f. 8. Est etiam fraternitas legalis inter adoptantem & filios adoptantis, vt statim dicemus: tandem est quaedam affinitas legalis inter adoptantem & vxorem adoptantis, de qua proxime egimus.

His animaduertitis ratio presentis affectionis ex eo provenit, nam cum per adoptionem inter adoptantem filium, & filios naturales adoptantis quæritur fraternitas sit, aliæ ex transverso cognatio, ideo inter eos nuptiæ consistere non possunt: hoc tamen impedimentum temporale est, quamvis videlicet dicat adoptio, nam ea soluta, cum foror esse desinat, immo adoptatus efficiatur extraneus, d. l. quia, l. si filius, ff. de verb. obl. & vt ait Vlpianus, post emancipationem in totum familia adopticia obliuiscitur, l. si quis inter 60. §. perinde, ff. de ritu nupt. l. 3. §. liberos, ff. si tabula testam. nihil impedit quo minus essentia causa impedimenti nuptiæ consistant, d. l. per adoptionem, quæ transcripta est in cap. 1. 30. q. 3. l. si quis 9. §. ult. ff. de liber. & post. iuncta l. si filium 5. ff. de gradibus: Intè vero Canonico nec inter filium illegitimam, & adoptitium nuptias dari posse, docuerunt Valens ad hunc titulum, num. final. Baldus in l. 17. §. de ritu nupt. Circa filios adoptivos tantum, an inter eos matrimonium dari possit, dubium est: Et coniungi illos non posse, cum aliis resoluti Covarr. 2. p. de marim. cap. 6. §. 5. Diana p. 4. tract. 4. resol. 121. Leander de marim. disp. 11. quæst. 28. licet contrarium cum Hostiensis teneat Gentilis supra. Illud etiam valde hæsitatur, an licet cognatio hæc legalis nuptias impedit, & de facto contractas distimbit, ita etiam superueniens nuptias legitimè contractas iteret, an ipsa adoptio impediat: Et iure Canonico attentò certum est, cognationem hanc superuenientem nullo modo distimere matrimonium antea contractum; siquidem nec spiritualis superueniens illud distimit, vt probauit in c. 2. supra, titulum proximo, immo nec impedit petere, aut reddere debitum, cum id nulla iuris canonici sanctione prohibuitur sit: distimit tamen sponsalia de futuro, vt probat Basil. Legion. supra, quoad ius civile, Theophilus ad tit. de nuptiis, & in princip. de adop. Cuius in cap. 4. de consensu, & affinitate dixi. Constat, ex de eo quidem, qui post nuptias cum vxore repudiata contractas à priore ipsius marito adrogatus est, Vlpianus

affirmatiuè respondit in initio legis si quis nuptiis, ff. de ritu nupt. quomodo si adrogatio diuoriorum præcessisset, incertitas esse constaret, ex d. l. adoptimus; ratioque in promptu est, quia illo casu dici non possit in vxorem duci eam, quæ antè nouerac locum tenuit, vt in d. l. adoptimus; superueniente autem per adoptionem post contractas nuptias fraternitate, veluti cum sine villa filij, filiarve emancipatione fuerit nuntum, aut generum adoptantem, dicendum est, nuptias dissolutas, adoptionem autem non impediri, vt innuit Triphonius in l. perinde §. sed videamus, ff. de ritu nupt. & suffragari videtur Iustinianus in §. ideo, Instit. de nuptiis: quare Caius in d. l. per adoptionem, §. itaque, ff. de adop. suadet volenti aut nuntum, aut generum adoptare, vt filium, filiarve prius emancipet, vt fecit Claudius Imperator, qui adoptaturus Netonem generum, emancipauit Octauiam filiam, vt refert Dio Cassius lib. 58. docent Crenais ubi supra, cap. final. Diana part. 4. tract. 4. resol. 120. rectius contrarium tunc tenet Basil. lib. 7. cap. 41. Guertez de marim. cap. 102. Toletus lib. 2. summe, cap. 4. num. 1. & alij plures.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nam licet adoptio tota sit iuris civilis, tamen propter pudorem, & publicam honestatem, quæ spectatur in nuptiis, l. in continentibus, ff. de ritu nupt. sufficit nomen fororis, vt appareat matrimonium inter adoptitium, & filium adoptantis esse inhonestum, vt supra in ratione decidendi probauit. Nec obstat argumentum ipsius difficultatis, nam licet filij adoptiui quoad aliquos iuris effectus non habeantur pro filijs, quoad ea tamen, quæ pudorem & naturalem honestatem respiciunt, pro filijs semper habentur: vnde quoad nuptias durante adoptione filij creduntur: Nec obstat secunda difficultas, nam licet adoptio facta sit, tamen eius effectus iuris civilis sunt, vnde contrario iure civilis in totum tolli possunt, ex l. nihil tam naturale 35. §. de reg. iur. & ita emancipatione sequutà, habentur fratres adoptiui, ac si nunquam adoptio celebrata fuisset: quare non pendet in hoc casu valor matrimonij ex facto ptiuati, sed tantum tollit causam impedimenti, filium emancipando. Nec obstat argumentum ipsius difficultatis, nam licet emancipatione sequutà non possint contractari nuptiæ inter eos, qui parentum, liberorumve loco sunt mediante adoptione, quæ etiam solutà manet pudoris, & publice honestatis ratio, quæ impedit similes nuptias, §. ergo, Instit. de nupt. tamen cessat illa ratio pudoris, seu publice honestatis inter collaterales, postquam per adoptionem quæritur fraternitas, aliæ ex transverso cognatio, eadem adoptione solutà euaniit, quis tantà non videtur religione colenda memoria statim olim adoptiui, aut fororis olim adoptiæ, ac similibus, quantà colitur eorum, qui aliquando parentum, liberorumve locum tenuerunt: ideoque nec cum nonerac adoptina, etiam solutà adoptione nuptiæ consistere possunt, vt supra probauit.

TITVLVS XIII.

De eo qui cognouit consanguineam suæ
vxo-
ris, vel sponsam sui consanguinei.

CAPVT I

Ex Concilio apud ^a Metiam.

SI quis cum filiastra sua fornicatus fuerit, nec matrem, nec filiam habere potest, nec ille alij se poterit coniungere vilo vnquam tempore. At verò vxor eius, si ita voluerit, & si se continere non potest, si posteaquam cognouerit quod cum filia vir eius fuit in adulterio, carnale commercium cum eo non habuerit, eo mortuo potest alij nubere.

NOTÆ.

1. ^a Metiam.] Ita etiam legitur in primâ collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* sed rectius à Butchardo *lib. 17. Decreti, cap. 10.* citatur ex Concilio apud Vvermeriam. Et licet in Concilio Vvermeriensi celebrato temporibus Caroli Magni non repetatur textus hic, transcriptus fuit ex alio Concilio Vvoetmeriensi celebrato temporibus Pipini apud Vvermeriam, qm̃ locus Verberia nunc dicitur, in pago Siluanestensi, vt notauit Sirmundus *ad ipsum tom. 17. Concil. Regis edit.* ex quib̃ elantur textus in *cap. 1. de mortuis, cap. 1. de donat. inter, cap. si quis ingenuus 29 g. 1. & ex ipso Concilio sententiam præsentis textus, licet non eisdem verbis, transcripsit Gratianus in *cap. si quis cum matre 3. 35 g. 3.* In Penitentiali etiam Romano reperiuntur verba huius textus, licet non exprimat ex quo Concilio deducta sint in dicto autem Concilio *can. 21.* ita textus hic habet: *Si quis cum filiastra sua matrem nec matrem, nec filium ipsius potest habere, nec illa, nec illa alius se poterit coniungere vilo vnquam tempore; autem vxor eius si ita voluerit, si se continere non potest, si posteaquam cognouit quod cum filia sua vir eius fuit in adulterio, carnale commercium cum eo non habet, nisi voluntate abstinet, potest alij nubere.**

2. ^b Filiastra.] Idest priuigna, quæ est filia vxoris ex alio marito suscepta, *cap. de his 30. g. 1.* extatque in primo affinitatis gradu lineæ rectæ, atque ideo cum ea non potest contrahi matrimonium, vt dicemus infra in *cap. 1. titul. proximo.* Iure autem eiaſi attentio licet conubium cum ea non deat, concubinatum vitæ cum priuigna iustum esse potuisse existimant Cuiac. *lib. 5. obs. cap. 6. & lib. 8. respons. Papin.* in *l. cum tabulis 16. §. quoniam, ff. de his qua vt indignis:* qui non aliâ mouetur auctoritate, quam Papiniani in eodem §. quoniam, ex quo putat se id aperire probare, dum Papinianus refert Cassianum virum clarissimum Rosinam ingenuam mulierem pleno bonore, idest maritali dilexisse, & post eius

mortem filiam eius, idest priuignam suam in concubinatum assumpsisse: quæ sententia etiam suaderi potest ex *l. 1. vers. qui autem, ff. de concubinis:* vbi docetur, mulierem quæ dñei prohibetur in concubinam posse haberi. Sed merito hanc sententiam vt erroneam, vel temerariam damnant Faber *lib. 3. conuict. cap. 14.* Bistsonius *de iure conuict. pag. 76.* Reuarius *lib. 2. conuict. cap. 5.* Panciroli *lib. 2. vniuers. cap. 102.* Schifordeg. *ad Fabrum lib. 3. tract. 35. g. 4.* Metilius *lib. 7. obseru. cap. 7.* Hothomanus *de spurile cap. 2.* aperteque refellitur ex *l. 1. §. si qua, ff. de concubin.* vbi asseritur, nefarium esse coniunctionem, si concubina patris sit deinde concubina filij: quæ sententia facilius procedit in coniunctione vitæ cum priuigna. Nec impedit, quod filia concubina fuerit vulgò quæſita; adhuc enim respectu vitæ priuigna dicenda est, *l. priuigna 7. Digesti de grad.* Nec pro Cuiacio facit textus in *d. l. 1. vers. qui autem;* est enim illa textus sententia referenda ad illas coniunctiones, quæ tantum iure ciuili sunt improbatæ; non verò ad eas, quæ ratione iuris naturalis prohibentur; cuius generis esse coniunctionem vitæ cum priuigna dicemus infra, *titul. proximo.* Nec etiam facit Cuiacio textus in *d. l. cum tabulis, §. quoniam;* nam verus est, in specie, quam Papinianus refert, Senatorem duntaxat in concubinatum habuisse Rosinam, non verò eius filiam, quam postea vulgò quæſitam esse apparebat. Quæ interpretatio vt facilius percipiatur, sciendum est, apud Romanos ingenuam mulierem in concubinato haberi non posse, alioquin cum ea stuprum committi, ipsamque matrisfamilias honestate priuari, *l. problem 4. §. ff. de ritu nupt. l. 1. vers. cum Atridiano, ff. de concubin.* Ex qua prohibitive illud præcipue proueniebat, vt mulieri stupro cognita, tanquam indignæ aliquid testamenti relinqui non posset, aliâ illi relicta mens auferret, *l. mulierem 24. ff. de his qua vt indign.* Metil. *l. 1. obs. 34.* aliquibus tamen casibus ingenua sine stupro concubina esse poterat,

rat, veluti si statim cum testatione in concubina assumeretur, vt exposui in cap. inter opera, de spons. vel sine testatione, cum obsecro loco nata esset, vel vulgò quæstam sui corporis faceret, l. 1. ff. de concubinis: quibus in casibus cum sine libe stupri concubina cognosci possit, id quod ei testamentum relictum erat, vtiliter cepebat. Deinde sciendum est per contrariam, nec stuprum, nec probum cum ea committi, quæ in concubinato patroni sui erat, d. l. probum, cum honestus esset patrono libertam potius quàm matrem familias concubinam habere, l. 1. ff. de concub. nec eo casu liberta matronæ nomen, honestatem ve amittebat, l. si vxor 13. in princip. ff. ad l. l. de adul.

Quibus ite peractis facilè lucem accipit Papinianus in d. §. quoniam, vbi quod in principio proponit, ita est accipiendum, videlicet concubitus actionem ex testamento non esse denegandam ad consequendum id quod relictum est testamento eius, qui tam in concubinata habebat, dummodo cum tali concubina stuprum non committeretur, quæ se patroni concubina esse patitur: quæ posteriora verba non ita exponenda sunt, vt aliud ius constituent in liberta patroni concubitis, contra dictam legem 1. in princip. dicitur l. probum 41. sed eo sensu sunt accipienda, vt concubina quæ non patroni est, omnino ingenua esse debeat, cum quæ stuprum aliquando non committitur, cum videlicet obsecro loco nata est, aut testatio præcessit: luxta quod iuris principium rectè sequitur exemplum, quod Papinianus subiicit in d. §. quoniam, de Cassiano, qui Rufinam in concubinum assumpsit, non in vxorem; licet enim vxoris animo eam haberet, & pleno honore dñgeret, hic tamen honor matrimonium facere non potuit, nisi inter personas æquales, l. donationis 31. in princip. ff. de donat. atque Cassianus Senator erat, Rufina verò vulgaris femina: quæ de causa matrimonium inter eos contrahi lege Iul. & Papia prohibebatur, teste Vlpiano in fragm. tit. 13. eoque spectant textus in l. probum 41. l. palem 42. ff. de ritu nupt. Cum igitur Rufina, quamquam ingenua, aliquando vulgaris fuerat femina, licet esse desisset sine stupro, in concubinato Cassiani esse potuit, l. in liberta 24. ff. ad iust. l. stuprum 34. ff. ad l. iul. de adul. atque ideo sicut ipsa concubina ex testamento capere potuit, l. Titia 35. in princip. ff. de auro & argento, l. 3. §. 1. ff. de donat. inter: ita etiam eius filia rectè potuit hæres institui, quæ ante concubinatum Cassianus vulgò suscepit: quæ de causa, nec mater, nec filia indignæ persone fuisset, vt hæreditas ab eis tenquam ab indignis eriperetur, quæ est vera huius textus interpretatio, & eam præferunt Reuadus lib. 2. comit. cap. 5. Metil. lib. 7. obs. cap. 17. Pinel. lib. 2. select. cap. 18. à numer. 4. omittis verborum mutationibus, quæ fecerunt Faber dicitur lib. 3. cap. 14. Schiffo deg. tract. 25. §. 5.

IN hoc textu non tam principaliter agunt PP. de impedimento affinitatis superueniente nuptiis iam contractis, & an illas dicimus, iuxta alios canones compilatos sub hoc titulo, quæ de poena incestus admissi à marito cum filiastra, seu priuigna, quam sœxerunt: ideo præfens canon transcriptus fuit in dicto Penitentiali, & à Burchardo d. lib. 17. vbi de peccatis delictorum agebat. Et quidem huius poenæ grauitatem satis expresse D. Augustinus in cap. adulterij 32. quæst. 7. dum ait: Adulteri, malum vincit fornicationem, vincitur ab incestu. Vnde variis poenis vindictam fuit iure ciuili, quas referunt Anst. Mathæus de crimin. ad lib. 48. Pandect. tit. 3. cap. 6. de incestu, P. Greg. lib. 9. synagm. cap. 11. & lib. 39. cap. 7. & lib. 4. part. tit. 14. cap. 5. Ant. Gomez in l. 80. Tauri, nom. 2. Iul. Clarus lib. 1. fœnem. §. incestus, Richardus de delict. verbo Incestus, D. Ioannes Vela de delict. cap. 17. Iure verò Pontificio coniug cognoscens consanguineum coniugis sui non potest amplius ab eo debitum petere, & iuxta veteres canones omni spe coniugij priuatur, cap. concubisti, cap. quædam, cap. si quis viduam, cap. qui dormierit, cap. si quis cum neureca 32. quæst. 7. cap. si quis sponsam 27. quæst. 2. cap. in lectum; cap. si quis cum duobus, cap. si quis cum matre, cap. quidem 34. quæst. 11. Concil. Agathense can. 64. ibi: Incestuosus nullo unquam coniugij nomine depurandus. Quem canonem ita accepit D. Gregorius lib. 12. epist. 32. ibi: Nec eam, quam aliquis ex propria consanguinitate habuit coniugem; vel aliqua illius potestate maculauit, in coniugium ducere ulli profecti licet christianorum, vel licet; quia incestuosus est talis coniug, & abominabilis Deo, & cunctis bonis hominibus. Incestuosos verò nullo coniugij nomine depurandos à sanctis Patribus dudum statutum esse legimus. Illustrat post alios Basil. Legion. de matrim. lib. 6. cap. 13. per totum. Vnde iuxta eos sacros canones testè PP. in præfenti sanxerunt, eam qui filiastram vxoris carnaliter cognouit, nec à matre debitum petere posse, propter impedimentum effinitatis superueniens; nec ipsam filiastram viro tempore ducere posse in vxorem, filiastramque etiam sine spe coniugij manere: circa matrem ipsam etiam statuit PP. posse mortuo marito alium virum accipere, si cum marito non concubuit postquam cognouit cum adulterium perpetrasse cum eius filia; quia si postea cognouit illum cum incestus criminis se polluisset, spe coniugij priuatur. Et in Gallia aliquando innocentem etiam vinente primâ vxore secundam accipere permettebatur. Concilium Compensiense, quod extat tom. 17. Concilior. Regiæ editionis, cap. 8. ibi: Si quis homo habet mulierem legitimam, & frater eius adulterat cum ea, ille frater, vel illa femina, qui adulterium perpetraverunt, interim quo viuunt, nunquam habent coniugium; ille cuius vxor fuit, si vult, potestatem habet accipere aliam.

4.
DE POENA
INCESTU
11.

CAPVT II.

Idem ^a *Pictauensis Episcopo.*

Veniens ad nos P. presentium lator, nobis fraternitatis tue literas presentauit, ex quarum tenore perpendimus, quod quandam duxit in vxorem, quam quidam dissuaserunt ei per mensem, ex quo eam duxerat, non cognoscere. Contigit autem, sicut dicit, quod pater sponsæ duxit vxorem suam, quæ sponsæ marer erat, quam in huius lecto iacentem ipse diabolus suadente cognouit. Transacto verò mense, iam pater, quàm alij propinqui coegerunt ipsum, ut cum ea matrimonium consummaret, quod facere noluit, donec teum super hoc loqueretur. Tuis igitur inquisitionibus taliter respondemus, quod si occultum esset huiusmodi peccatum, non posset matrimonium rescindere, quod publicè contraxisset. Vnde si publicum est, quòd marrem sponsæ cognouit, si sponsæ nunquam carnaliter adhaesit, imponenda est ei poenitentia paulò maior, quàm pro ^b adulterio, & exinde peractâ poenitentia, vel parte ipsius poenitentiae, poterit ex dispensatione cum alia matrimonium contrahere, & illa alij nubere, & pater sponsæ, si vult, potest factum dissimulare. Cæterùm si sponsam cognouerit, antequam marrem, vel post, nunquam eam, vel aliam in vxorem potest accipere.

NOTÆ.

^{1.} ^a *Pictauensis.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo cap. 3. & post Concil. Lateran. p. 12 cap. 4. ex quibus codicibus tex-

tum hunc transcribo. De Pictauensi diocesi nonnulla notati in cap. 20. de rescriptis.

^{2.} ^b *Pro adulterio.* Quia adulterin adunxit incestum lato modo. Textum huic exponemus infra proximo commentario.

CAPVT III.

^a Alexander III.

DE illo autem, qui vxorem fratris sui antequam ei matrimonio iungeretur, proponit se agnouisse, hoc tue prudentiæ respondemus, quod nisi publicum, & notorium fuerit, aut idoneis testibus comprobatum, ipsum prius præfatam mulierem cognouisse carnaliter, prædictum matrimonium occasione illa impetere non permittas. Super ^b eo verò, quod asseris, Sarraenum quemdam de muliere Christiana, quam per xiv. annos retinuerat, filios suscepisse, disc. t. duximus respondendum, quod tam Sarraenus, quàm mulier pro tanto excessu graui sunt animaduersione c. plectendi.

NOTÆ.

^{1.} ^a *Alexander III.* Ita legitur in secunda collectione, sub hoc titulo, cap. 2. & licet nullibi exprimat, cui referat Pontifex, facillè tamen cognoscitur ex principio huius textus, in presenti referri secundam partem decretalis ipsius Pontificis, cuius principium alibi extat.

^{2.} ^b *Super eo verò.* Verba quæ sequuntur, omisit Raymundus, ut minus propterea huius tituli, cum potius spectent ad titulum de Iudeis & Saracenis. Circa poenam verò Catholici com-

miscens se carnaliter cum Iudea, videndi sunt textus in cap. 20. 25. q. 5. l. ne quis 6. C. de Iudeis, l. 10. tit. 25. part. 7. ubi Iudæo imposita est poena mortis, mulieri verò pro prima vice confiscatio medietatis bonorum, pro secunda bonorum omnium, dummodo filij non extant: quam poenam explieant Antonius Gomez in l. 30. Tauri, num. 26. Bossius in præf. tit. de coitu damnato, Couarr. in 4. 2. p. cap. 6. §. 11. Pichardus in mandell. 3. p. littera C. numero 37.

^{3.} ^c *Plectendi.* Quatenus Iudei ab Ecclesia poenis temporalibus puniri possent, exponemus in cap. 1. de Iudeis.

CAPVT IV.

Æ Coelestinus III.

Transmissæ nobis litteræ tuæ demonstrant, quod G. laicos præsentium vxore suâ defunctâ, filiam, eius priuignam videlicet propriam, carnali copulâ cognouit, postmodum verò aliam legitimam accipiens in vxorem, non iam occultè cum priuigna prædictâ, sed publicè, tanquam carnis ad vomitum rediens, illicitam rem committere non expauit. Quia verò super his, quid vobis agendum sit, à nobis consilium requisisti, de consilio fratrum nostrorum præsentis pagina respondemus, quod suæ legitimæ vxori cohabitans, & necessaria submouistrans, non cognoscat eam quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus; & tunc ad ipsam, non sine graui cordis sui dolore accedat, qui etiam pro incestu, & adulterio, donec cum eadem ^b permanferit, iuxta moderamen tui arbitrij penitentiam agens, postmodum si superuixerit ei, perpetuò sint spe coniugij permancibz.

NOTÆ.

1. ^a *Coelestinus III.]* Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo cap. 1.

nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex.

^b *Permanferit.]* Quæ est poena incestus commissi, vt probati suprâ, cap. 1.

CAPVT V.

Æ Coelestinus III.

Super eo verò, de quo rescriptum Apostolicæ Sedis postulasti, vtrum coniugatus, qui ante contractum matrimonium vxoris suæ consanguineam, vel propinquam carnali commixtione cognouit, cum id vterque fateatur, & aliqua pars vicinæ id acclamare dicatur, sit ab vxore suo iudicio Ecclesiæ separandus, tali responso tuæ fraternitati rescribimus, quod si aliter veritas ordinario iudicio vñire non poterit in lucem, propter eorum ^b confessionem tantummodo, vel rumorem vicinæ separari non debent, cum & quandoque nonnulli, cum inter se contra matrimonium colludere vellent, ad confessionem incestus faciliâ proficirent, si suo iudicio credere iudicium Ecclesiæ concurreretur. Auctor autem vicinæ non est momenti vique adedò validi iudicandus, quod nisi rationabilis, & fide dignæ probationes accedant, possit bene constitutum matrimonium irritari.

NOTÆ.

1. ^a *Coelestinus III.]* Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titulo, cap. 4. vbi additur pars capituli *Martinus Beriam:* vnde cognoscitur in præsentis rescripti partem textus in cap. *Martinus, de cognat. spirit.* vbi notauit.

2. ^b *Confessionem tantummodo.]* Vnde videbatur, matrimonium dirimendum esse, cum post confessionem in iure, idest in iudicio factam, nihil amplius quærat, sed confecti pro iudicatis habeantur, cap. 1. 2. q. 1. cap. si quis clericus, 81. distict. cap. de hoc 11. de simonia, cap. ex litteris 10. de excess. Prælat. l. proinde 25. §. final. ff. ad l. Aquil. l. si seruos 8. C. ad l. l. de rei publica, cap. 2. vbi probati, de confes. sed rectius contrarium deedit Coelestinus in præ-

senti, videlicet, ob confessionem coniugum matrimonium non posse dissolui, ne hac ratione diuortii via pateret, fortè inter se colludentibus viro, & vxore. Facit textus in l. non modis 14. Cod. de probat. quod procedit etiam impedimentum affinitatis à coniugibus vtrûs confessum, famâ vicinæ firmetur, quia hæc plerumque ex incerto auctore prosequit. & dictum vnus multitudo sequitur, cap. cum in iuuenius 12. de presumpt. notati in cap. per tuas, de probat. Nec obstat quod de confessione in iure facta dicebamus; nam illud procedit quoad eas res, quæ ex confessione partium pendunt; vnde cum matrimonium factio hominis dissolui nequeat, cap. quos Deus 33 q. 2. Idedò confessione coniugum dissolui nequit: docuerunt Vega in cap. 4. §. si verò, n. 71. de iudicijs, Carilius in præfati, n. 2.

CAPVT VI.

Innocent. III. *a* *Proposito S. Maria Magdeburgensis.*

Discretionem tuam in Domino commendamus, quodd in iis, quæ dubia reputas vel obscura, Sedem consulis Apostolicam, vt in eis procedas auctoritate ipsius de cetero. Sanè in audientia nostra fuit ex parte tua propositum, quod quidam cum muliere quadam legitimè per verba de præfenti contraxit, quam postmodum à se incognitam cuidam consanguineo suo tradidit in quantum potuit retinentem. Ille verò cum ipsa, licet inuira, matrimonia solemniter celebrauit: sed mulier quamcunq; fuit reddita libertari, ^c aufugit ab eo, & se priori viro restitui cum instantia postulauit. Nos igitur inquisitioni rux respondemus, quod & viro pro tam turpi ^d facinore grauis est poenitentia iniungenda, & mulier ipsa propter ^e publicam honestatem est commonenda sollicitè, vt nec primum ^f repetat, cuius consanguineus eam licet ^g inuitam cognouit; nec redeat ad secundum, cui non potest propter reatum ^h adulterij commiseri; sed in continetia maneat, donec prior fuerit viam vniuersæ carnis ingressus. Quod si forsan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare, cum adulterium ei non possit obicere, qui eam adulterandam tradidit, præfentim inuitam. Nam et si secundum euangelicam veritatem nunquam, nisi propter fornicationis causam, aut vir vxorem, aut vxor possit ⁱ dimittere virum, non ramen semper propter causam eandem, vel vxor virum, vel vir dimittere potest vxorem; cum possit exceptione, vel replicatione legitimè impediri: sed nec affinis, quæ post contractum legitimè matrimonium inter virum & vxorem iniquè contrahitur, ei debet obici, quæ huius iniquitatis particeps non exiit, cum suo iure non debeat sine culpa sua priuari, quamquam à ^k prædecessore nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, verum videlicet adulterium, vel incestus manifestum fuerit, an occultum, alijs ^l asserentibus inter gradum proximum, vel remotum esse potius distinguendum.

NOTÆ.

1. *a* **M**agdeburg.] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titulo*, cap. 1. De Metropoli Magdeburg, Germaniæ nonnulla notata in cap. 12. de *reformatione*.
2. *b* **Celebrauit.**] Quod nullum fuit: tum quia inuita, & omnino remouens illud contraxit, iuxta traditum in cap. cum *lexum*, de *spons.* tum quia primum matrimonium contraxerat, licet ratum cum ipsa consanguinea.
3. *c* **Aufugit.**] Vnde cognoscitur, semper eam in animo habuisse adhærere suo primo marito.
4. *d* **Turpi facinore.**] Siquidem adulterandam vxorem tradidit; vnde quodam modo Lenocinij poenis subiciebatur, de quibus egi in *can. 6. Concil. Later.*
5. *e* **Publicam honestatem.**] Quæ etiam nascitur ex copula illicita, vt probat Corrasius lib. 1. *Adiudic.* cap. 3. & dicemus infra in cap. 1. de *ordin. cognit.*
6. *f* **Repetat.**] Remedius relatis, & expositis in cap. 1. de *ordin. cognit.*
7. *g* **Adulterium.**] Quod verè in hac parte dabatur, cum sponsalia fuissent contracta de præfenti, & adulterium vetum cum sponsa committatur, immò & cum sponsa de futuro, cum matrimonium quacumque, etiam in spe violare non liceat, l. si *uxor* 13. §. *plane*, & §. *si minor*, l. *inter*, §. *quarebatur*, ff. ad l. *lul. de adult.* l. si *propter* 7. *C. ad 218. l. cum hic status* 32. §. *si quis sponsam* 11. *de dotal. inter.*
8. *h* **Inuitam.**] Vnde eam accusare non poterat, l. si *uxor* 1. §. *si quis plane*, l. *vim* 39. in *princip.*

ff. ad l. *lul. de adult.* l. 20. C. *ead.* Genril. *de nupt.* cap. 12. quia vt ait D. Hieronymus in *Genesim*: *Corpus mulieris non est macula, sed voluptas.* Et D. Augustinus relatus à Genril. *dist.* cap. 12. ibi: *Quod enim violenter, non procedens libidine patitur corpus, vicio potius quam corruptio appellanda est.* Facit caput reuera, cum sequentibus, 32. q. 5. & D. Basil. *de vera virginitate*, per vim raptatam virginem, nihilominus castam manere probat, vt etiam nihil officij ancillæ quæbus in seruitute factus, cum ea non vltò, sed avari lenonis imperio coacta venalem habuit pudicitiam, l. *penult.* ff. de *his qui nec. infam.* Illustrant Fornerius lib. 4. *res. quod.* cap. 21. Henel. *de dotal.* cap. 10. §. 10.

i **Dimittere.**] Vt dicemus in cap. 1. *de adult.*
k **Prædecessore nostro.**] Alex. III. videlicet in cap. 4. *hoc titulo*, in 1. *collect.* ibi: *De illo qui mulierem quamdam cognouit, & filiam eiusdem sibi postea in matrimonio copulauit, cui iam per decem annos cohabitauit, rux prudentia respondemus, quod si delictum eius, sicut nobis significasti, occultum existit, poenitentia sibi condigna debet imponi, nec est ab vxore, quæ tam sceleris instigator est, propterea separandus: si autem id publicum, & notorium esse dignoscitur, & ab vxore separari debet, & perpetui sine spe coniugij permanere.*
l **Alijs asserentibus.**] Vebano videlicet III. in cap. *final. de diuortio*, in 1. *collect.* vbi ita ait: *Si aliquis parochianorum tuorum matrem, sororem, vel filiam vxoris sue carnaliter cognouerit, & hoc publicum & manifestum extiterit, est ab ea potius separandus, & vterque illorum, scilicet tam masculus quam macha, debent sine spe coniugij perpetuo permanere.*

permanere. Si autem id occultum fuerit, & secretum, penitentiam de commissis debet accipere, & uxori suae infra tempus penitentiae, uelentis, debitum suum praestare, solvere. Sanè si aliquam uxoris suae confanguineam, quae illam in tertio, uel alio deinceps gradu contingat, carnalis coniunctio cognouerit, non est propterea inter eos sententia diuerti celebranda, sed delinquenti secundum qualitatem per-

sona, & criminis est penitentia imponenda. Consentit Alex. III. in cap. 2. hoc titulus in 1. collect. Vnde rectè Basil. Legion. lib. 6. de marit. cap. 13. mem. 9. reprehendit Thomam Sanchez de marit. disp. 15. num. 13. dum docet hoc impedimentum incestus incurri, etiam delictum occultum sit, cum hoc expresse statuerit Alex. & Urbanus in praedictis iuribus.

CAPVT VII.

Idem ^a *Bizantino Archiepiscopo.*

Fraternitati tuae super ^b tribus capitulis Sedem Ap. consulenti, ad cuius consilium est in rebus dubiis à cunctis fidelibus recurrendum, scriptis praesentibus respondemus: in primo diuortij sententiam approbantes, quam in eum canonicè promulgasti, qui illam sibi postea copulare praesumpsit, cuius antea sororem adhuc septennem contractis sponalibus extraordinaria libidine noscitur ^c polluisse.

NOTÆ.

1. ^a *[Bizantino.]* Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titulo, cap. 2. De Bizantina Metropoli egi in cap. 32. de electione.*
2. ^b *Tribus capitulis.]* Quae reperiuntur in praesenti, & in cap. fraternitati, de clerico excommunicato, cap. fraternitati, de schismaticis.
3. ^c *Polluisse.]* Sed tunc obicit textus in cap. extraordinaria 35. q. 1. ubi docetur extraordinariam pollutionem non esse impedimento nuptiis, & merito, cum affinitas non oriatur ex copula, ubi commixtio sanguinis non intercessit, ut docue-

runt pluribus relatis Credo ad decret. collect. 19. Piehardus ad tit. de gradibus, n. 129. Col difficultati respondendum est, in praesenti specie impedimentum affinitatis non oriri ex extraordinaria, idest praepostera libidine, sed ex pollutione extraordinaria, idest intempestiva, importuno congressu, eum septenni uidelicet, non seruato natura tempore debito: immò & ut verius erod. impedimentum, de quo in praesenti textu, non prouenit tam ex affinitate, quam ex publica honestate ex sponalibus orta, iuxta tradita ad cap. 3. de sponalibus, ubi docuit Cuiachus, & Piehardus ubi supra, num. 31.

CAPVT VIII.

Idem ^a *Episcopo Gerundensi.*

EX litteris fraternitatis tuae accepimus, quod G. lator earum matrem puellae, equam intra nobiles annos desponsauerat in uxorem, carnaliter saepe cognouit, & post carnali commixtione puellam tractauit adolam. Et infra: Nos autem eidem viro penitentiam iniungi fecimus pro peccato, consultationi tuae respondentes, quod eis ab inuicem separatis, molier alteri viro non nubat, si postquam nouit viri & matris delictum, ei non erubuit commisceri: vir etiam & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias conuolare, sed semper ^b continentiam seruare tenentur, & enorme deslere delictum, quod pro nefanda libidine contraxerunt, praesertim si circa personas huiusmodi de lapsu carnis minimè timeatur.

NOTÆ.

1. ^a *[Gerundensi.]* In tertia collectione, *sub hoc titulo, cap. 3. legitur Gradensi Episcopo:* sed male, cum Gradensis Ecclesia Patriarchalis sit, & eius Praefuli sub nomine Patriarchae rescribatur in cap. ex litteris, de elect. Retinenda est ergo lectio Gerundensi. Gerunda autem est ciuitas perantiqua Hispaniae, Proutinet Tarraconensis, io Caraloniz Comitatu, apud Sambro- & fluuij ostia, media fere inter Perpinianum, & Barcinonem sita: hodie Girona dicta, de qua Ptolemeus, & Plinius lib. 3. caput 3. Circa

eius conditorem non consentiant Episcopus Gerundensis in Paralip. tit. de Priobis ante ad-
natum Herculis, Pujada lib. 2. Hister. Catalonia, cap. 17. Tamayus à Salazar die 17. Ianuarij, & 18. Martij. Huius antiquissimae Urbis ciues fidem Catholicae acceperunt à D. Iacobo, ut probat Tamayus à Salazar tom. 3. martyrol. Hispan. die 3. Septembrij, à quo tempore Ecclesia Cathedrali decorata est, cuius Praefuli Arnaldo 7. huius nominis missa est praesens Decretalis.

^b *Continentiam seruare.]* Iuxta tradita supra in cap. 1. hoc titulo.

CAPVT.

CAPVT VI.

Innocent. III. ^a *Prapósito S. Maria Magdeburgensis.*

Discretionem tuam in Domino commendamus, quòd in iis, quæ dubia reputas vel obscura, Sedem consulis Apostolicam, vt in eis procedas auctoritate ipsius de cætero. Sanè in audientia nostra fuit ex parte tua propositum, quod quidam cum muliere quadam legitimè per verba de præfenti contraxit, quam postmodum à se incognitam euidam consanguineo suo tradidit in quantum potuit renitentem. Ille verò cum ipsa, licèt inuita, matrimonia solemnia ^b celebrauit: sed mulier quam citius fuit reddita libertati, ^c aufugit ab eo, & se priori viro restitui cum instantia postulauit. Nos igitur inquisitioni tuæ respondemus, quod & viro pro tam turpi ^d facinore grauis est penitentia iniungenda, & mulier ipsa propter ^e publicam honestatem est commonenda sollicitè, vt nec primum ^f repetat, cuius consanguineus eam licèt ^g inuitam cognouit; nec redeat ad secundum, cui non potest propter reatum ^h adulterij committeri; sed in continentia maneat, donec prior fuerit viam vniuersæ carnis ingressus. Quod si forsan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare, cum adulterium ei non possit obicere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim inuitam. Nam etsi secundum euangelicam veritatem nunquam, nisi propter fornicationis causam, aut vir uxorem, aut vxor possit ⁱ dimittere virum, non tamen semper propter causam eandem, vel vxor virum, vel vir dimittere potest uxorem; cum possit exceptione, vel replicatione legitimè impediri: sed nec affinitas, quæ post contractum legitimè matrimonium inter virum & uxorem iniquè contrahitur, ei debet obici, quæ huius iniquitatis particeps non exiit, cum suo inire non debeat sine culpa sua priuari, quamquam ^k prædecessore nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, vtrum videlicet adulterium, vel incestus manifestum fuerit, an occultum, aliis ^l asserentibus inter gradum proximum, vel remotum esse potius distinguendum,

NOTÆ.

1. ^a *Magdeburg.* Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titulo, cap. 1. De Metropoli Magdeburg.* Germaniæ nonnulla notauit in cap. 11. de *rescriptis.*
2. ^b *Celebrauit.* Quod nullum fuit: tum quia inuita, & omnino renuens illud contraxit, iuxta traditū in cap. cum locum, de *spons.* tum quia primum matrimonium contraxerat, licèt eam cum ipsa consanguinea.
3. ^c *Aufugit.* Vnde cognoscitur, semper eam in animo habuisse adhærere suo primo marito.
4. ^d *Turpi facinore.* Si quidem adulterandam uxorem tradidit, vnde quodam modo Lencei-nij pœnis subiciebatur, de quibus egi in *can. 6. Cencil. Liber.*
5. ^e *Publicam honestatem.* Quæ etiam nascitur ex copula illicita, vt probat Corralius lib. 1. *Miscel.* cap. 3. & dicemus infra in cap. 1. de *ordin. cognit.*
6. ^f *Repetat.* Remedius relatis, & expostis in cap. 1. de *ordin. cognit.*
7. ^g *Adulterium.* Quod verè in hac parte dabatur, cum sponsalia fuissent contracta de præfenti, & adulterium verum cum sponsa committatur, immò & cum sponsa de futuro, cum matrimonium qualescumque, etiam in spe violare non liceat, l. si vxor 13. §. plani, & §. si minor, l. miles, §. quæretur, ff. ad l. l. de adul. l. si propter 7. C. ad l. l. cum hic status 31. §. si quis sponsam 11. de *denat. iur.*
8. ^h *Inuitam.* Vnde eam accusare non poterat, l. si vxor: 2. §. si quis plani, l. viam 39. in *princip.*

ff. ad l. l. de adul. l. 20. C. ord. Gentil. de *nupt.* cap. 12. quia vt ait D. Hieronymus in *Genesim:* Corpus mulieris non vltus maculat, sed volup-tas. Et D. Augustinus relatus à Genrili *dist. cap. 11.* ibi: Quod enim violenter, non procedente libidine patitur corpus, viciatio potius quam corruptio appellanda est. Facit caput reuera, cum sequitur, 31. §. 5. & D. Basil. de *vera virgin.* per vim stupratam virginem, nihilominus castam manere probat, vt etiam nihil officit ancillæ quæstus in seruitute factus, cum ea non vltro, sed avari lenonis imperio coacta venalem habuit pudicitiam, l. propt. ff. de *his qui not. infam.* Illustrat Fornerius lib. 4. *rer. quæst.* cap. 21. Henel. de *decal.* cap. 10. §. 10.

ⁱ *Dimittere.* Vt dicemus in cap. 3. de *adult.*
^k *Prædecessore nostro.* Alex. III. videlicet in cap. 4. hoc *titulo*, in 1. collect. ibi: De illo qui mulierem quandam cognouit, & filiam eiusdem sibi postea in matrimonio copulauit, cui iam per decennium cohabitauit, tua prudentia respondemus, quod si delictum eius, sicut nobis significasti, occultum existit, penitentia sibi condigna debet imponi, nec est ab uxore, quæ tanti sceleris infamia est, propterea separandus: si autem id publicum, & notorium esse dignoscitur, & ab uxore separari debet, & perpetuo sine spe coniugij permanere.

^l *Aliis asserentibus.* Vbi videlicet III. in cap. final. de *diuor.* in 1. collect. vbi ita ait: Si aliquis parochianorum tuorum matrem, sororem, vel filiam uxoris sue carnaliter cognouerit, & hoc publicum & manifestum extiterit, est ab ea prius separandus, & vterque illorum, scilicet tam mater, quam maritus, debent sine spe coniugij perpetuo permanere.

permanere. Si autem id occultum fuerit, & secretum, penitentiam de commissis debet accipere, & uxor sua infra tempus penitentia, violenta, debet si exegerit, saluare. Sane si aliquam uxoris suae confanguinitatem, qua illam in tertio, vel alio deinceps gradu coniugis, carnali commixtione cognouerit, non est properea inter eos sententia diuortij celebranda, sed delinquens secundum quolitatem per-

sona, & criminis est penitentia iniungenda. Consentit Alex. III. in cap. 1. hoc tit. in 1. collect. Vnde rectè Basil. Legion. lib. 6. de mariis cap. 13. num. 91. reprehendit Thomam Sanchez de mariis. disp. 15. num. 13. dum docet hoc impedimentum incestus incurri, etiam delictum occultum sit, cum hoc expressè statuerint Alex. & Urbanus in praedictis iuribus.

CAPVT VII.

Idem ^a Bizantino Archiepiscopo.

Fraternitati tuae super b tribus capitulis Sedem Ap. consulenti, ad cuius consilium est in rebus dubiis à cunctis fidelibus recurrendum, scriptis praesentibus respondemus: in primo diuortij sententiam approbantes, quam in eum canonicè promulgasti, qui illam sibi postea copulare praesumpsit, cuius antea sororem adhuc septem- nem contractis sponalibus extraordinaria libidine noscitur c poluisse.

NOTÆ.

1. ^a *Romano.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc tit. cap. 1. De Bizantina Metropoli legi in cap. 5. 1. de electione.
2. ^b *Tribus capitulis.*] Quae repetuntur in praesenti, & in cap. fraternitati, de clerico excommunicato, cap. fraternitati, de schismatice.
3. ^c *Poluisse.*] Sed non obstat textus in cap. extraordinaria 35. q. 1. ubi docetur extraordinariam pollutionem non esse impedimento nuptiis, & merito, cum affinitas non oriatur ex copula, ubi commixtio sanguinis non intercessit, ut docue-

runt pluribus relatis Cenedo ad decret. collect. 19. Pichardus ad tit. de gradibus, n. 29. Cui difficultati respondendum est, in praesenti specie impedimentum affinitatis non oriri ex extraordinaria, idest praeposita libidine, sed ex pollutione extraordinaria, idest intempestiva, importuno congressu, cum septenni videlicet, non seroato nullae tempore debito: immo & ut verius eredo, impedimentum, de quo in praesenti textu, non promouit tam ex affinitate, quam ex publica honestate ex sponalibus orta, iuxta tradita in cap. 3. de sponalibus, ubi docuit Cuiacius, & Pichardus ubi supra, num. 31.

CAPVT VIII.

Idem ^a Episcopo Gerundenfi.

Ex litteris fraternitatis tuae accepimus, quod G. iator earum matrem puellae, equam intra nobiles annos desponsauerat in uxorem, carnaliter saepe cognouit, & post carnali commixtione puellam tractauit adultam. Et infra: Nos autem eidem viro penitentiam iniungi fecimus pro peccato, consultationi tuae respondentes, quod eis ab inuicem separatis, mulier alteri viro non nubat, si postquam nouit viri & matris delictum, ei non erubuit commisceri: vir etiam & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias conuolare, sed semper b continentiam seruare tenentur, & enorme desistere delictum, quod pro nefanda libidine contraxerunt, praesertim si circa personas huiusmodi de lapsu carnis minimè timeatur.

NOTÆ.

1. ^a *Gerundenfi.*] In tertia collectione, sub hoc tit. cap. 1. legitur Gerundenfi Episcopo: sed male, cum Gerunden Ecclesia Patriarchalis sit, & eius Praefuli sub nomine Patriarchae rescribatur in cap. ex litteris, de elect. Retinenda est ergo lectio Gerundenfi. Gerunda autem est ciuitas praecantigua Hispaniae, Provinciae Tarracoenfis, in Catalonie Comitatu, apud Sembro- ce fluuij ostia, media fere inter Perpinianum, & Barcinonem sita: bodie Gitona dicta, de qua Ptolemeus, & Plinius lib. 3. caput 3. Cited

eius conditorem non consentiunt Episcopus Gerundenfis in Paralip. tit. de Viribus ante ad- nomen Herculis, Pujada lib. 1. Hislor. Catalonie, cap. 17. Tamayus à Salazar die 17. Ianuarij, & 18. Martij. Huius antiquissimae Urbis ciues fidem Catholicam acceperunt à D. Iacobo, ut probat Tamayus à Salazar tom. 5. martyrol. Hispan. die 3. Septembris: à quo tempore Ecclesia Cathedrali decorata est, cuius Praefuli Atinala 7. huius nominis missa est praesens Decretalis.

^b *Continentiam seruare.*] Iuxta tradita supra in cap. 1. hoc titulo.

CAPVT

CAPVT IX.

Idem ^a *Episcopo Galburgenfi.*

Veniens ad Ap. Sed. C. laicus lator præsentium, humili nobis confessione monstravit, quod cum olim tempore infantie suæ, de consilio amicorum quandam puellam se ducturum iurauerit in vxorem, quamcirò ad legitimam peruenisset ætatem, pater puellæ consideratione huiusmodi fideiussorum, obligatione hinc inde firmatâ, eum in propria domo recepit, eum simul nutrens cum puella. Deinde verò ex conuersatione diutina, totius domus familiaritatem adeptus, sorori puellæ, cui se iurauerat fore maritum, instinctu generis seductoris humani carnaliter se coniunxit. Adueniente autem ætate, qua quod iurauerat, poterat adimplere, amici sui eius excessus ignari, pro adimplendo matrimonio instituerunt; qui conscius eorum, quæ fecerat, quibusdam ex ipsis, quod cum sorore puellæ commiserat, enarrauit; sed illis nequaquam credentibus verbis eius, & grauius increpantibus eum, ille illorum victus consilio, quam iurauerat, in vxorem accepit, & nuptiis celebratis, quando se illi opportunitas ingerebat, b cognoscebat vtramque. Verum licet ipse in præsentia tua super hoc fuerit accusatus, convinci tamen non potuit, nec voluit suum confiteri delictum: nunc autem reuersus ad cor, poenitens de commissis, saluti suæ consilium requirit impendi, ne tanquam equus, & mulus, quibus non est intellectus, errare in animæ suæ periculum videatur. Cum igitur non tantum à malo, sed etiam ab omni specie mali præcipiat Apostolus abstinere, f. t. per A. f. m. quat. prædicto C. pro huiusmodi excessu iniunctâ ei poenitentia competenti, consulas ei, monens illum salubriter, & inducens, vt de cætero abstineat ab vtraque.

NOTÆ.

I. ^a *Alburgenfi.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc titul. cap. 4.* sed rectius in hac sexta compilatione legitur, *Magdeburg.* cum nulla sit Ecclesia Metropolit. Galburgenfis, Magdeburgensis verò sit in Germania, vt probauit in cap. 22. de re scriptis.

2. ^b *Cognoscebat vtramque.*] Graue scelus, quod in lege veteri detestatur his verbis Deus *Deuter. cap. 27.* *Maledictus qui concubnerit cum sorore vxoris sue. Et dixit omnis populus, fiat, fiat.* Et cap. 18. *Leuitic.* cauetur, ne quis viua vxore sororem eius ducat. Idem flagitium abhorruerunt Gentiles, vt constat ex Horatio, vbi dum

refert congressus Therei Regis Thraciæ cum sorore vxoris, ait:

Eternum opprobrium, quod malè barbaras Regum est vltum libidines.

Et in eos qui simili sorde se polluerunt, ita sanxerunt PP. Concilij Tribur. in can. 45. *Simili modo secundum sanctos Canones d. finimus, & iudicamus de eo, qui cum duabus sororibus fuerit pollutus, vt vsque in exitum vite penitens, & continens permaneat: soror autem, qua posterior libidinis perforata aculeis, scienter se cum eodem commaculauerit, vsque in finem vite penitens, & continens perdoret. Si autem impronise contigit, condignâ stringatur castigatione, & si velit, legitima viua viri coniunctione.*

CAPVT X.

Idem ^a *Archiepiscopo Strigoniensi.*

Tvæ fraternitatis deuotio postulauit, vtrum is, qui cum sorore legitimæ coniugis fornicatur, cum vxore possit postmodum commorari, & exigere debitum ac soluere requisitus. Nos igitur respondemus, quod vxor & à commixtione viri abstinere, propter publicam honestatem; & vt in continentia maneat, donec vir viam vniuersæ carnis ingressus fuerit, diligentius est monenda. Quod si forè communioni parere recusans, talis fuerit, vt de lapsu timeatur ipse, vir eius poterit, & debebit cum Dei timore debitum ei soluere coniugale, cum affinitas post matrimonium iniquè contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit.

NOTÆ.

I. ^a *Strigoniensi.*] In tertia collectione, *sub tit. de consang. & aff. c. 3.* reperitur textus hic, &

legitur *Briensi*, sed malè, cum in tota geographia sacra Caroli à sancto Paulo non reperitur similis Ecclesia; extet tamen Strigoniensis, de qua nonnulla adduxi in cap. final. de postul. Prælæ.

CAPVT XI.

Gregorius IX. a Episcopo Pictauiensi.

Iordanx mulleris petioio continebat, quod laicus cum ipsa, quæ nondum decemum ætatis suæ annum compleuerat, per verba de futuro contraxit, & eâ intra eiusdem anni b spatium carnaliter c cognitâ, matrem ipsius sibi matrimonialiter copulâre, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere non expauit. Et infra: Quare præfata I. supplicauit, vt cum carnis stimulis resistere nequeat, sibi, ne iure suo sine d sua propria culpa fraudetur, prouideri salubriter dignaremur. Propter mandamus, quatenus, si res ita se habet, verumque ipsorum ad vovendam perpetuam continentiam attentè moneas, & inducas; & si ad eam induci nequiverint, memoratam I. iniuncta ei primitus pro commissio incestus poenitentia competenti, vt eidem cohiberet, & coniugale debitum reddat exactus, ecclesiastica censurâ compellas.

NOTÆ.

a **Pictauiensi.**] Guillelmo videlicet quarto huius nominis. De diocesi Pictauiensi egimus cap. super, 20. de rescriptis.

b **Annus spatium.**] Quia maritalis solet supplere ætatem, vt probauimus in cap. 3. de sponsalibus.

c **Cognita.**] Vnde sponsalia transierant in matrimonium de præfenti, quod iure communi præsumptum dicebatur, vt probauimus in cap. a nobis, de sponsalibus.

d **Sine culpa.**] Obstat Concil. Mogunt. celebratum sub Rabano can. 24. quod extat apud Burcardum lib. 6. Decretis. cap. 7. Innocent. p. 10. c. 136. Ant. August. in epis. lib. 35. tit. 1. cap. 29. in illis verbis: Qui presbyterum occidit, duodecim annorum ei poenitentia secundum statuta Priorem imponatur, aut si negauerit, si liber est, cum duodecim iuratis, & c. concilium vero nunc usque ad ultimum viæ tempus militare cingulum deponat, & uxorem amittat. Ex quibus aperte constat, ob culpam tantum maritum uxorem illum amittere, diuortiumque fieri. Pænæ autem canonis expositione dicendum est, illa verba, uxorem amittat, accipienda esse, id est uxorem non accipiat, vt notauit Ant. Augustin. dist. tit. 1. cap. 29. Quare dum apud Gratianum repetitur textus ille sub causa 17. q. 4. leguntur loco illorum verborum, uxorem amittat, talia, absque spe coniugij moueat. Etiam obstat textus in cap. periculum 19. q. 1. ubi maritus vt diuortium ab vxore faceret, alterius seruutui se mancipauit: ergo quia propter factum mariti vxor tunc culpa sua coniugij vsu priuatur. Sed respondetur in eius textus specie, maritum existimasse propter seruutem, cui sponte se tradebat, diuortium sequi: sed falsâ de perpetua, vt in eo textu docetur, & expouit Basil. Legion. de marit. lib. 7. cap. 45.

COMMENTARIUM

In his omnibus decisionibus vna fere, eademque traditur doctrina; quare sub vnicò commentatio eas exponere decet. Sic conclusio: Affinitas superueniens non dissoluit matrimonium contractum, sed tantum sponsalia de futuro. Probant eam textus in cap. 2. de consanguinitate & affinitate, de rescriptis, cap. 4. de desponsationibus, c. de iuribus de regule qui dormierit, c. de concubinis 31. D. D. Gozal. in Decretis. Tom. IV.

h. 5. cap. 2. 4. & 5. hoc titulus, in 1. collectis. quorum verba retuli supra in cap. discretionem. Alex. III. post Concil. Lateran. p. 12. cap. 1. ibi: Sane si aliquam vxoris suæ consanguinitatem, qua ibi in tertio gradu, vel deinceps coniugum, carnali commixtione cognouerit, non est propter id diuortium inter eos celebrandum, sed delinquenti est secundum qualitatem persone & criminis poenitentia imponenda. Et p. 6. cap. 15. Illustrant vltra congestos à Barboia in præfenti, Petrus Greg. lib. 4. parit. tit. 14. cap. 5. Sanchez de marit. lib. 6. disp. 27. & 31. Basil. eodem tract. lib. 6. cap. 15. & lib. 9. cap. 3. num. 17. & lib. 10. cap. 7. Angustinus de legibus lib. 4. cap. 4. Rouffellus lib. 1. de iur. Pontif. in iurisdic. cap. 5. num. 9. Vighel. in method. iuris can. fol. 461. Boscius de ejellibus marit. cap. 5. per totum.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo. Pœna incestus commissi eum consanguineis coniugis, ea est iuxta sacros Canones, vt incestuosi coniugio priuentur, omniq; cateanc spe coniugij, vt probauimus in c. 1. hoc titulus. Igitur cognoscens consanguinitatem vxoris suæ, ipso matrimonio priuari debet, præcipue cum veniat ad casum, a quo incipere non poterat, argumento legis si periculum 63. l. pluribus 140. q. 1. ff. de verb. obli. 3. 2. infra. de iur. sigill. quod agnoscences PP. Conciliorum Aquisgran. & Meinsia Gallia, declararunt Lotharium Regem à vinculo matrimonij eum Theuberger contracti liberum; eo quod illam post matrimonium se Lotharij fratri diceret commiscuisse. Auguet hanc dubitandi ratio ex c. 2. hoc titulus, ubi expressè Alex. III. Pictauiensi Episcopo rescriptis, matrimonium ratum, non consummatum, per superuenientem affinitatem ita dissolui, vt vxori licet viuentis priore marito alium accipere. Ergo quia in matrimonium iam celebratum per superuenientem affinitatem dissoluitur.

Quâ dubitandi ratione iam falsità non obstante, vera est præfens assertio; pro cuius expositione sciendum est, in præfenti titulo agi de impedimento naturalis cognationis, cuius nominis affinitas etiam comprehenditur, cap. lex diuina 27. q. 2. c. quod autem 35. q. 2. & Aristotel. lib. 2. Polit. cap. 3. promiscue accipit cognationem ex sanguine, vel affinitate; sicut e conuerso affinitas aliquando accipitur pro cognatione, vt in cap. 1. 55. quæst. 1. l. sancimus 12. Cod. de penit. Q. hie;

CONCLUSIO
TRADITA
ET PROBA-
TA.

DE AFFIN-
TATE EX
COPIA IS-
SUECITA.

Hæc autem affinitas naturalis duplex est, alia quæ ex copula licita maritali affectu habita nascitur, de qua agemus in *cap. quod super 5. de consang. & aff.* alia quæ ex copula illicita, concubinarum, vel etiam incestuosa oritur. Hæc autem secunda iure civili non iuit cognita, quia eo iure attentio affinitas non oritur, nisi ex iustis nuptiis, *l. non facile, §. sciendum, ff. de gradibus*: non autem nascebatur ex nuptiis incestuosis, *d. l. 4. §. affinitas, ff. de gradibus*, vel ex publico concubitorio, *l. adoptions 1. 4. §. idem tamen ff. de ritu nupt.* Et licet in *l. libri 4. C. de nuptis*, prohibetur liberia in uxorem accipere concubinam patris, non id prohibetur, quia illicitum, sed quia inhonestum, cum in nuptiis quod honestum est, spectetur, *l. semper, ff. de ritu nupt.* quare secundam & irreligiosam dixit Imperator Alex. huiusmodi consuetudinem, quia contra pudorem est filium eam ducere in uxorem, quæ in concubitorio patris fuit, ut docuit Corralius *lib. 8. miscel.* cap. 3. iure vero canonico attento, ex quolibet coitu intra, vel extra nuptias habito, publico, vel fortuito, affinitas nascitur, *cap. nuper cum, 35. q. 3. & in omnibus capitulis huius tituli* docetur.

Deinde sciendum est, in præfati titulo agi de impedimento naturalis cognationis, hoc est affinitatis, non antecedente nuptias, de qua agemus in *cap. 1. cap. quod super, de consanguin. & aff.* sed eas subsequente, & superueniente matrimonio, vel sponsalibus iam contractis. Et primum docetur, huiusmodi affinitatem, etsi notoria sit, nullam vim habere dissolvendi matrimonium, irritare tamen sponsalia de futuro: privati autem coniugii incestuosum facultate petendi debitum, & contrahendi matrimonium cum alia, defunctâ primâ vxore: quæ pœna communis est omnibus incestuosis, ut probatur in *cap. 1. hoc tituli*, & in hæc parte abrogata est ab Innocentio III. in *cap. distinctionem 6. hoc tituli*, vetus distinctio Alexandri, & Viani III. inter publicum, & occultum incestum, & inter gradus remotos, vel proximos. Hoc autem procedit in eo, qui sciens, prudenique incestum commisit, secus verò si per ignorantiam, veluti si cum sorore coniugis, vel cum alia consanguinea, quam putabat esse uxorem propriam, concubuisse, iuxta textum in *cum lectum 34. q. 1.* & hæc ignorantia per iuramentum probanda est, *d. c. in lectum*, cum enim delicta æstimentur ex animo & proposito delinquentis, *cap. cum voluntate 54. de sententia excom. l. qui iniuria 55. ff. de foris*, merito ignorantia exculpationem meretur, *cap. 2. de cognat. spirit.* Hodie etiam, postquam per Concil. Trident. *sess. 24. de reform. mat. c. 4.* restricti sunt gradus affinitatis, tantum impedimentum hoc nascitur ex copula incestuosa habitâ intra illos gradus, intra quos affinitas durat. Unde quæri solet, utrum si coniux copulam habuerit cum consanguinea coniuncta vxori suæ intra tertium vel quartum gradum, sibi que in eodem gradu affini, impediat ut debui coniugalis petitione? cum certum sit incestus erimen impedimentum affinitate ad debiti petitionem, ex iustis super adductis: quare videtur idem esse dicendum in hoc casu. Accedit, quia Concil. Trident. in *d. c. 4.* dicit fuisse impedimentum contrahendi matrimonium ultra secundum gradum, nullam mentionem fecit de impedimento petendi debitum: quare in hæc parte standum est antiquæ iuris dispositioni, iuxta textum in *l. commoda, me co. ff. de liberis & post.* Quibus rationibus

ita anceps olim reddebatur hæc questio, ut saepius agitata in sacra Penitentialia, desinita non fuisset, ut refert Nazarius *lib. 4. consil. ad vit. de consanguin. consil. 6. n. 4.* Sed contraria sententia verior est, scilicet etiam in hoc casu ius commune sublarum esse, incestumque commissum ultra secundum gradum affinitatis, minime debet exactionem impedire, nam dum Concil. Trid. in *d. cap. 4.* ex copula illicita affinitatem ultra secundum gradum non produxit, satis innuit nec debitum cessare: nec ad rem pertinet, quod in contrarium expendebamus; nam respondendum est, Trident. in affinitate restringenda circa matrimonium plus concessisse, quare multo magis id quod minus est, videlicet usus matrimonii, non denegavit, ex regula Cui licet, de reg. iur. in *6.* Deinde pro hæc sententia expendi potest *Vij. V.* declaratio, qui dum simpliciter, ac generaliter ait, nullam originem affinitatem matrimonium obstatem, satis ex vi dictionis negativæ *nullo*, ostendit, nec usum matrimonii impedendum: & ita decisum fuisse, ex Aldano refert Barbosa in *d. cap. 4. Concilii*, n. 5. & tenuerunt Bafil. de matrim. *lib. 7. cap. 33. num. 6.* Sanchez *cond. tract. lib. 9. disp. 27. num. 14.* Et in hoc impedimento ex affinitate superueniente posse Episcopum dispensare, immo & regulares ex delegatione suorum promincialium, satis probat Leander *rem. 2. de matrim. disp. 24. q. 15. & 16.* Ex hoc etiam incerto iure communis oriebatur impedimentum impediens matrimonium, *cap. 1. c. 2. & 4. hoc tituli, cap. si quis cum duobus 34. q. 1.* de quo agunt Sanchez, Bafilus, Leander & alij de impedimentis impedientibus agenes: sed iam cessavit hoc impedimentum, ut alia similiter consuetudine legitime præscripta abrogata fuerunt.

Quibus ita animaduersis, iam apparet vera ratio præfatis assertionis: idco per hæc affinitatem superuenientem non dissolvitur matrimonium, quia ob nullam causam superuenientem matrimonium legitime contractum potest dissolui, ut probavi in *cap. dilectus, de spons. rap. 2. de cognat. spirit.* nec quod thorum, quia alterius coniugis iniquitas alteri innocenti damnoisa esse non debet, contra regulam textus in *l. non debet, ff. de reg. iur.* transscriptam in *cap. non debet, ord. tit. in 6.* scens tamen est in sponsalibus de futuro contractis, quæ per affinitatem superuenientem ipso iure dissolvuntur, quia cum sponsus affinis fiat sponsæ, propter commixtionem corporum eum ipsius consanguineus, & sic affinitas inter eos oritur, quæ matrimonium non admittit, necesse est ut sponsalia, quæ futuri matrimonij causa contrahuntur, ipso iure testentur, *l. oratio 16. ff. de spons.*

Nec obstat dubitandæ ratio super adducta, nam ex ea tantum deducitur, coniugem incestuosum debere privati facultate petendi debitum, ut puniatur in eo, in quo deliquit, *c. inter eos, de tempor. ordin. non tamen*, ut propter eius factum vxor iure proprio petatur, & molis minus, ut vinculum matrimonij per se indissolubile dissolui possit. Nec interest, quod pervenerit ad eum casum, a quo incipere non poterat, nam matrimonium sustinetur, etiam pervenerit ad casum, in quo contrahi non poterat, ut de furoris superueniente probavi in *c. dilectus, de spons. & de cognatione spirituali* inter coniuges superueniente, in *c. 2. de cognat. spirituali*. Nec obstat augmentum difficultatis de duobus ex dictis Conciliis Aquilgran. & Metensi: nam ea potius

§.
DE AFFIN-
TATE ST-
PERVIN-
NIENTIA.

6.
TRADITIO
RATIO DU
CIBUS

7.
DISSOLVIT
TVA DVBI
TANDIA-
TIO.

potius conciliabula, quam Conclia fuerunt: unde et condemnauit Nicol. I. in Concilio Romæ celebrato, vt refertur Buxionius tom. 8. anno 653. *Coriolanus in Summa Concil. eod. anno*, qui vtriusque Synodi historiam tradunt. Difficilis est textus in d. c. 2. *hæc tit. nam est illius de sponsalibus de futuro acceperint* Panom. & ceteri antiquiores ibi, quos sequitur Casilus ibi. eod. interpretatio facillè coniungitur ex illis verbis integrè ipsius textus: *Quod cum quantam viderem decessisse, quidā diffuserunt ei per mensem quod eam duxerat, et aualiter cognoscere*. Et postea: *Transiitò verò mense, tam pater, quam alij propinqui eegerunt, vt matrimonium cum sponsa sua consummaretur*. Igitur matrimonium contractum quidem erat, non tamen consummatum. Deinde ibidem hæc habentur: *Tu igitur inquisitioni saltem respondemus, quod si occultum esset inuiniendi peccatum, non posset rescindere matrimonium, quod publicè contractum esset*. Ergo de matrimonio valido, & iam contracto agebat Pontifex, non de sponsalibus rescindendis. Rursus ibidem dicitur: *Impenitens est penitentia maior, quam de adulterio*. Ergo adulterium commissum est simul cum incestu, & idem maior penitentia imponitur: ergo & matrimonium contractum erat, aliis non esset adulterium. Nec te moueat postrema illa eius capitis verba: *Ceterum si sponsam cognouerit antequam matrem, vel possit, nunquam poterit eam, vel aliam in vxorem accipere*. Hoc enim sacro dicitur, non quia matrimonium non esset, sed quia consummato iam matrimonio, ob affinitatem, vel per eademdem consummationem, v. l. superuenientem consummationem, non licebat vii coniugio, vt testè exponit Casilus loco citato. Quare v. uicibus ibi, & Basilus de matr. lib. 6. c. 13. & lib. 9. cap. 3. textum illum acceperunt de matrimonio rato, & exiliant Pontificem ibi non agere de dissolutione matrimonij contracti, sed de usu, & cohabitatione, & huc docere, quod si crimen occultum est, non separentur, non solum quoad vineulum, verum nec quoad thorum, si autem publicum erat, quia cognouit matrem sponsam, non autem sponsam ipsam, cum eo dispensetur, vt possit alium in vxorem ducere, sponsa videlicet defuncta: si vero cognouit eam sponsam, crearet omni per coniugij. Sed et si subtile sit hæc interpretatio, tamen litteræ textus non congruit, siquidem dum Alex. docet dispensandum esse cum matre, vt aliam vxorem accipiat, nullam facit mentionem mortis prioris coniugis. Quare his omisissis veris et edo, Alexandrum III. in eo textu dispensasse, vt solum matrimonio rato posset sponsus aliud finire, quia iuxta sententiam probabiliorum Pontifex potest matrimonium ratum irritare, vt descendit Scotus in 4. dist. 31. q. 2. Palodanus, Almainus, & alij Theologi apud Patrem Sanchez lib. 2. de matr. disp. 14. q. 19. Araujo in differt. moral. tract. 2. q. 19. m. 74. & ita textum in d. cap. 2. accepit Legauit in parat. ad hunc titul.

Sed supra traditis primò obstat textus in cap. de incestu, 5. q. 3. vbi Iulius Pontifex agens de incestuosis peccantibus, & penitentiam cum ecclesiasticis agentibus, ait se illas incestuosas coniunctiones prohibere, nare quæ hactenus statuta sunt non dissolui. Ergo matrimonia ab incestuosis contracta, nec quoad thorum, seu cohabitationem dissoluantur. Tandem in fine ipsius textus ait Pontifex, *His quibus illicita coniugio negantur,*

concedi meliora coniugia. Ex quibus verbis deducitur, incestuosos, quibus vltus matrimonij iura contracti, propter superuenientem affinitatem negatur, concedi aliud matrimonium contrahere. Igitur quia propter incestum adeo matrimonium dissoluitur, vt liceat nouum iurare. Primæ difficultati respondendum est, illa verba, *quæ sunt hactenus statuta*, non esse referenda ad matrimonia incestuosas, sed ad incestuosos contracta, sed ad Ecclesiæ statuta tam circa pœnas incestuosorum facta, quæ nullo modo conuellerent, aut mutare, intendebat Iulius, sed potius firmare. Secundæ difficultati respondendum est, ea verba esse accipienda de matrimonij contractis ante incestum commissum, vel postea, eodem ex dispensatione illis conceditur matrimonium contrahere: quæ interpretatio facillè colligitur ex littera ipsius textus, proptèr habetur in Concil. Agathensi can. 62. & in cap. hoc. 2. 3. q. 8. & in Concil. Turon. 2. can. 22. & in addit. ad caput. cap. 100. vbi ita legitur: *Sed quibus illicita coniugia interdicuntur, nisi hi sine, quos antiorum Patrum decreta coniugio copulari prohibent, habebunt in eodem melioris coniugio libertatem*. Et ita verba illa sunt referenda ad eos, quibus prohibitum non est incestus vxoribus cum aliis matrimonium contrahere.

Secundò super traditis obstat textus in can. 41. Concil. Trid. in illis verbis: *Si quis legitimam duxerit vxorem, & inopetente quacunque domesticâ infirmitate, vxori in opus non valens implere cuncta illa, frater vero eius suadente diabolo, ad amari ab ipso, clauiculus tam humiliter, & vtilitatem redderit, omni modo separetur, & à vtroque alterius eadem mulier coniungatur*. Igitur coniugium, quod erat legitimum, si aeternâ communicatione est pollutum; & quod etiam licet, illicitum est saltem, vt Hieronymus ait: *Mulier domum fratrum non ascendet thorum; si autem ascendit, adulterium perpetravit*. Quia vero humana fragilitas prius est ad labendum, aliquo modo mouetur ad standum: idcirco Episcopus considerata mentis eorum imbecillitate, post paenitentiam suâ constitutione perauit, si se continere non possint, legitimo consolatur matrimonio: ne dum sperant ad alia subleuari, corruant in eorum. Ex quibus verbis deducitur, dissolui matrimonium propter affinitatem superuenientem, & coniugis si se continere non possint, legitimo consolari posse matrimonio. Igitur quia licet incestuosus aliud legitimum matrimonium cogitaret. Pro eulius difficultatis solutione dicendum est, quod licet superueniente affinitate coniug, quæ incestum, adulteriumque commisit, non possit petere debitum à coniuge, nec coniug sciens impedimentum possit amplius cum coniuge committere, cap. discretum 6. cap. 8. hoc titul. tamen peracta penitentia si se continere non possint, ex misericordia potest Episcopus cum eis dispensare, vt ad iniunctum coniungantur, vt supra probauit: de qua dispensatione accipiendum est dictus canon 41. vt videlicet peracta penitentia, si se coniugis continere non possint, legitimo matrimonio consolentur, idest antiquo matrimonio legitime contracto vtriusque, cuius vltus sequestratus erat ob affinitatem superuenientem; & ita illa verba, *legitimo matrimonio*, non referas ad nouum, siue secundum coniugium, sed ad primum, & antiquum.

9.
EXPOSITIO
TYR. CAN.
41 CONCIL.
TRID.

8.
EXPOSITIO
TYR. CAN.
DE INCE-
STU 35.
Q. 3.

TITVLVS XIV.

De consanguinitate, & affinitate.

CAPVT I.

Alexander III. ^a *Cassinenſi Abbati.*

EX litteris tuis ad nos directis accepimus, quod cum quidam secretò inductam mulierem subarrasset, & cognoscens carnaliter cohabitasset cum ea per annum, b mundualdus virum mulieris traxit in causam, proponens quod illam in potestate sua positam, quasi fornicariam cognouisset. Tunc vir & mulier iuramento firmarunt, quod ab initio alter in alterius copulam maritalem consenserunt, & de cetero sicut vir, & mulier insimul cohabitarunt. Cum autem nec iuramento mulieris fidem procurator habuerit, exegit eam publicè subarrari. Quod cum vir facere paratus esset in conspectu Ecclesiæ, surrexerunt duo proponentes præfatæ mulieris coniuges in quinto gradu consanguinitatis, & primo genere affinitatis sese contingere: quia pater illius, qui eam subarrare volebat, priorem virum in quarto gradu consanguinitatis attigerit. Vnus autem ita se vidisse iurauit, alius autem noluit id iuramento firmare, & ob hoc licet ille præfatam mulierem subarrare distulerit, minimè tamen ab eius cohabitatione discessit. Processu verò temporis ad instantiam mundualdi præfatus publicè matrimonium celebrauit, & postmodum ferè cum vxore per annum permansit. Nunc autem quæstio prima reuixit, & iurarunt duo coram Archipresbytero c plebano, vt dicis, quod primus vir fuit in quinto gradu consanguinitatis patri præsentis viri. Vnde quia diuersi diuersa sentiunt, quid agendum sit in hoc casu, nostris litteris quæris edoceri. Quocirca d. t. p. A. f. p. m. quat. vtramque partem ante tuam præsentiam conuoces, & faciens testes coram te iurare, adhuc inquiras, à quibus, & quando didicerint quod testantur. Si verò post motam quæstionem didicerint, non est iamdictum matrimonium dissoluendum: similiter nec si ab accusatoribus matrimonij didicerint. Inquisitâ verò veritate diligenter, si per testes circumspectos, & omni exceptione maiores inueneris, quod primus vir patrem superstitis in quinto, vel sexto gradu consanguinitatis attigerit, non differas sententiam diuortij promulgare. Equè enim, vt canonès dicunt, abstinendum est à d consanguineis vxoris, vt à propriis, vsque ad septimum gradum. Cæterum prudentiam tuam volumus non latere, quod personæ idoneæ nominandæ sint, & gradus distinguendi, & ab vtroque latere computandi: nec sunt causæ matrimonij tractandæ per quoslibet, sed per e iudices discretos, qui potestatem habeant iudicandi, & statuta canonum super his nequaquam ignorent.

NOTÆ.

I;
DE CASSI-
NENSI MO-
NASTRIO.

^a *Cassinenſi.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. 2.* & post Concil. Lateran. p. 6. cap. 32. Monasterium hoc Cassinense, præcipuum Ordinis D. Benedicti, ita dictum est à monte Cassino in Prouincia Campaniæ, Regni Neapolitani, quod iussu Domini nostri construxit idem Sanctus, cuius magnitudinem, originem, & progressum latè describit Yepes tom. 1. *chron. D. Eneiditli*, & post eum Coronel. in *notis ad Gongozam*, tom. 3. fol. 429. Monasterium hoc Cathedrâ Episcopali præfulgebat tem-

poribus Alexandri III. vsque ad tempora Vrbanii V. vt refert ipse Yepes: vnde Rosfredus Episcopus simul, & Abbas, quem postea Clem. III. creauit Cardinalem tituli Sancti Marcellini, consuluit ipsum Alex. de valore cuiusdam matrimonij: casus autem ita contigit: Cùm Petrus Mariam clandestinè desponsasset, subarrassetque, tutor ipsius mulieris Petrum vrgebat, vt ipsam publicè in vxorem duceret in conspectu Ecclesiæ: & cùm ipse paratus esset eam publicè in vxorem accipere, duo testes afferuerunt, ipsum Petrum cognatum fuisse in quinto gradu prioris viri ipsius Mariæ; & ita eodem affinitatis gradu ipsam

ipsam attingere: sed cum illi testes non essent idonei, quia vovs de audito tantum deponbat, alius testimonium suum iurando firmare renebat, matrimonium publicè celebratum fuit, sed cum postea a fuissent alij duo testes idonei, & omni exceptione maiores, qui sub iuramento deposuerunt ipsum maritum quanto consanguinitatis gradu peiorem virum ipsius mulieris attingisse, & ut in eodem affinitatis gradu cum vxore esse, constabat Alex. III. decreuit, simile matrimonium, etsi publicè celebratum, esse dissolvendum ob prædictum affinitatis gradum.

b. *Abundantius*.] idest tutor, a mundo, quod est initio, vt in legibus Longobard. lib. 1. tit. 30. l. 11. & lib. 2. tit. 33. l. 1. & alius congetis à Lindembrogio in *Glossaria legum antiq. verbo Abundantius*. Floardus *Hist. Rorm lib. 2. c. 1. 9. Non debito tua id nram esse charitati, quanta nobis ecclesiastica disciplina, quamvisque consuetudinem necessitatibus subditum, & insuper mundanum opprobrium, quibus quousque agitantur, carce confingunt*. Burcardus lib. 19. *Decreti*, ex l' clementiali Romano: *Repudiis uxorem tuam, & si sine voluntate mulieris, vel parentis, in quorum iudicibus tenebatur, iam abducat*. Ex apud alios relatis à Voisio lib. 2. de *viuiliis fœm. cap. 11*. Vt enim apud Romanos mulieres erant in perpetua tutela, dum matrimonium contraherent, Vlpianus in *fragm. tit. 1. §. final. & tit. 20. §. familia*, cuius tutelæ vestigia extant in l. 2. §. 9. in qui capite, vers. interduo, §. de capite m. m. *Lepi habebat 47 §. de vulgari l. 1. §. de legat. 3*. ita etiam apud Longobardos, vt constat ex variis eorum legibus congetis à Lindembrogio vbi supra, verbo *Mundum*. Vnde iuxta morem ipsius provincie, vbi præiens casus contigit, referret ipsam mulierem fuit mundualdo fuisse.

c. *Plebani*.] Plebanus, legitur in Concilio 3 sed legendum est *Plombare*, quod est Castrum in Regno Neapolitano subiectum Censurio Castrensi, vt notatur Cuiacius in *presenti*.

d. *Consanguineis mariti*.] Legendum esse, *Consanguineis mariti*, vt congruat hæc verba decisio, docuit Cuiacius, in *presenti*.

e. *Indices differat*.] Per Episcopos videlicet, vt ordinarios, per alios vero Prælatos virtute delegationis, vt probatur in c. 1. *ut lites non comessit*. facit caput litterarum, de *reg. spol.* & Synodus Loodin, habita anno 1137. apud Matth. *Paulin Henric. III. Propterea duximus statuendum, quod matrimoniales causa, qua inter ceteras maturitate magna & diligentia sunt tractanda, viuis providit, & fide dignis, & habentibus iuris peritiam, vel saltem competens exercitium, committantur*.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur disputanda assertio: *Separatur matrimonium inter affines contractum, etiam vsque ad sextum gradum*. Probant eam textus in c. *si qua mulier* 35. q. 1. c. *nullum* 35. q. 2. cap. *et hoc quousque* 35. q. 3. Concil. Agathense can. 61. Epau. can. 30. Tolet. 2. can. 5. Aurel. 1. can. 10. Aurel. 2. can. 10. Aruenn. can. 11. Turon. 1. can. 11. Matifcon. 1. can. 18. Aleisiod. can. 27. 28. 29. & 30. Cabilon. 1. can. 19. Moguntin. sub Leone III. & Carol. can. 5. 4. & 56. Gregorius I. lib. 11. *epist. 31*. Gregorius II. *epist. 14*. Zacharias *epist. 3 colum. 2*. Gregor. VII. lib. 7. *epist. 9. & lib. 8. epist. 3*. Trident. *sess. 24. de reform. matrim. can. 3*. quorum iurum, & aliorum verba referunt Ant. August. in D. D. *Genet. in Decret. Tom. IV.*

epist. Iuris Pontificij lib. 19. tit. 13. Iodocus Coccius tom. 2. *thesauri fidei Cathol. lib. 9. tit. 5*. Illustant vltra congetis à Barb. in *presenti*, Cuiacius, & Canisius *hic*, Grotius lib. 2. de *mare belli* cap. 5. m. 13. Scotia in *selecl. ap. h. 94. theorem. 23*. c. 1. Iunius tom. 2. *polit. q. 37*. c. 1. etrus Greg. lib. 9. *§. magn. c. 1. & lib. 3. parit. tit. 2. c. 1. & in c. 2. m. 10. de spons. Geotil. lib. 5. de *matrim. c. 6*. Bobadilla lib. 2. *polit. c. 9*. Hothomanus lib. 4. *illust. c. 15*. Mancinus lib. 1. de *triplici iure collar. c. 11*. Costanus de *sponsal. fol. 110. c. 2*. iacius ad titul. C. de *incest. nups*. Fornet. lib. 1. *selecl. c. 16*. Konfcl. lib. 1. *hijur. iur. Pontif. c. 15. n. 12*. Vighel. in *method. iur. can. fol. 459*. Vinus lib. 2. *selecl. c. 3*. Didacus Perez in l. 2. tit. 19 lib. 5. *ordin. Petre de matrim. disp. 31 per totum*. Basilus eod. *tract. lib. 7. cap. 33*.*

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti consideratione, quam deducam ex fundamentis, quibus moti Brentius, Lutherus & Kennicinus, aliteruunt matrimonium iniussu ab Ecclesia inter affines, & consanguineos prohiberi. Timidè ait Brentius in *comment ad c. 28. Leuit. Romanus Pontifex non est supra Christum*, cum eius tantum vicarius fuisse Christus Dominus non venit leges politicas constituere, sed verbum Dei annunciare: ergo nec Romanus Pontifex debet, aut potest eiusmodi leges ferre: & per consequens matrimonium inter certas personas prohibere. Secundo aiunt Luther, in *Bapt. c. de mat. & Bucerus in c. 19. Matthi. Deus melius nouit quæ sint persone aptæ ad matrimonium, & quovisque extendat gradus cognationis, quam vllus homo: à ipse non prohibuit coniugia, nisi vsque ad secundum gradum in lines equaliterque teneret prohibentur ab hominibus cõgiia in gradibus vltioribus. Deinde Beza in lib. de *repud. Kennicinus 2. p. excom. expèdunt Concil. Turon. 2. can. 12. in illis verbis: De incestis coniunctionibus censuimus, statuta canonum vetera non irrumpli, &c. Omnis homo ad proximum sanguinis sui non accedet. Turpinumque parit tui, mariti tui, vxoris parit tui, sororis tue, siue ex patre siue ex matre, qua domi vel foris genita est; filia filij tui, vel nepos ex filia; filia vxoris parit tui, quam peperit patri tuo, sororis parit tui, sororis tue, parit tui, & vxoris tue, matri tue, vxoris fratris tui, sororis tue, & filia eius; filia eius, vel filij sororis vxoris tue non reuelabis: cum vxore proximæ tui non coibis. Et Parisiensis c. 4. lib. 2. Nullus illicita coniugia contra præceptum Domini foris præsumat, idest, fratris relictam, suamcam, relictam patris, vel sororem vxoris sui sibi adeam coniugium, neque amonculi quæque, qua relicta est, neque matri sue, vel matris, cetera coniugia peccatur: pari etiam conditione coniugio amice, prinigine, ac filia prinigine coniunctionibus precipimus abstinere. In quibus non prohibetur coniugium inter affines, nisi vsque ad secundum gradum: ergo non vsque ad septimum, vt in præfenti docetur. Accedit, nam apud Romanos, qui semper in nuptiis honestatem præferebant, l. *semper* §. de ritu nups. l. *semper* §. de *reg. iur.* nuptiz non prohibebantur inter affines licet transuersalis, vt probant Grot. lib. 2. de *iure belli* c. 10. Vinus lib. 2. *selecl. c. 13*. ergo non repugnat honestati nuptiarum matrimonium contracti inter affines.**

Quà dubitanti ratione non obstante, vers est præfens assertio, pro cuius explicatione sciendum est, affinitatem, si eius etymologiam attendamus, esse quasi duorum ad vnum finem vnitatē, eo quod duæ cognationes diuerse per nuptias copulantur, & alter ad alterius cognationis finem

4.
IMPONAT
TYE TRAN
DITA AP
ERTION.

5.
AFFINITAT
TI EVAN
GELIUM, ET
DITINTE
TIO.

2.
MUNDUAL
DIT QUIT

3.
CONCILIO
TRADITIO
ET PROBATA.

accedat; cum enim per copulam vir & femina efficiantur vna caro, sanguis vnus dicitur alterius sanguinem tangere, & ob id consanguineus vnus coniugis sunt alteri coniugi affines, *c. fraternitatis 35. q. 10. l. non facili. §. 3. ff. de gradibus: ex Cicerone, & Terentio illustrat Gentilis lib. 5. de nuptiis. c. 12. Beyerlinch in theatro verbo Affinitas.* Si autem rem ipsam exquiramus, affinitas secundum ius civile non male diffinitur, vt sit civile vinculum ex iustis nuptiis procedens; vt docent Brissonius de v. verbo Affinis: nam iure civili non nisi ex iustis nuptiis oriebatur, *l. 4. §. affinis, & §. sciendum ff. de gradibus.* Vbi dum docetur, nec cognatione, nec affinitate esse posse sine iustis nuptiis, id reuerendum est ad cognationem, & affinitatem naturalem; nam naturalis cognatio, & affinitas etiam ex feruili cognatione & coniunctione oriebatur. iuxta textum sic accipiendum in *l. adoptivus 14. §. feruili ff. de ritu nupt.* explicat A. Faber in iurispr. tit. 9. princ. 6. illam. Nec prædicta diffinitio euertitur ex *l. quod feruus 2. vers. donec ff. de codicill. caus. data,* vbi aperte dicitur, inter sponsores affinitatem contrahi. Nam respondendum est cum Glossa ibi, verbo Affinitas; Castrensi *n. 6. Fabro in ration. ad ipsum textum.* Meratium ibi improptie dixisse affinitate inter sponsores manere pro publica honestate, vt etiam improptie diuortium dari inter sponsores dixit, cum diuortium proptie loquendo non detur nisi inter coniuges, *inter supra §. diuortium, ff. de v. f.* Iure vero canonico attento, affinitas ita definitur solet, vt sit proximitas personarum ex carnali copula proueniens, omni carens parentela: ita Couart. in *4. p. 2. c. 6. §. 7. D. Thom. in 4. dist. 4. q. vnic. art. 1. quasiunc. 3.* Dicitur generaliter ex copula, quia ad contrahendam affinitatem copula omnino necessaria est, nec interest an ea licita, vel illicita fuerit, *cap. in literis 24. de rescriptis. c. discretionem, c. 1. de eo qui cognouit,* vbi probauit; etsi aliter docuerit Cortasius lib. 1. *miser. c. 3.* nec etiam refert, an copula habita sit cum femina volente, an prorsus cum inuita, ignorante, dormiente, ebria, vel insana; quia vt affinitas contrahatur, tantum desideratur quod copula habita apta sit ad generationem, vnde consequens est ad affinitatem desiderati perfectum congressum cum vera feminis emissionem intra vas femineum, ex ratione, textus in *c. fraternitatis 35. q. 1. c. lex diuina 27. q. 2. extra. ordinaria 35. q. 3.* docent cum aliis pluribus Sanchez de matrim. d. dist. 65. n. 8. Basil. supra. Immo & plures apud Dianam *p. 4. tract. 4. resol. 43.* requirunt vtriusque feminis commixtionem; tamen isti contrarium teneant Sanchez lib. 7. disp. 64. n. 1. Torreblanca de iure spirit. lib. 2. cap. 1. sect. 9. Diana *3. p. tract. 5. resol. 19.* Similiter probabile est, non sufficere commixtionem seminis operam demonis seu artificio; sed necessariam esse copulam vtriusque modo connaturali, vt fiant vna caro. Basil. lib. 7. cap. 3. n. 2. Diana *3. p. tract. 5. resol. 19.* contra vancium lib. 9. disp. 64. n. 15. & alios. Nomina autem affinium vtroque iure attento sequentia sunt. Vterque, qui est viri, aut vxoris pater, *l. 4. §. gradus ff. de gradibus.* Socrus, quæ est vxoris vxoris mater, & ad generum, nurumque refertur, *l. 4. §. gradus, l. adoptivus 14. §. vltim. ff. de ritu nupt.* Prosocer, qui & socer magnus dicitur, est vxoris, aut mariti auus, & ad progenerum, & pronurum refertur, *d. l. 4. §. gradus, l. 4. §. vltim. ff. de postul.* Prosoerus, quæ & soerus magna dicitur, vxoris, aut mariti aua est, *d. l. 4. §. gradus.* Vitricus, maritus alter matris, cum priuigno, & priuigna con-

fertur, *d. l. 4. §. gradus, l. 3. c. communia de success.* Nouerca, altera patris vxor, & cum priuigno & priuigna confertur, *d. l. 4. §. gradus;* latè tamen etiã ad aui & proaui vxorem hoc nomen producitur, *dist. l. adoptivus, 14. §. 2.* Vtriuignus, vxoris filius ex alio marito, itemque mariti filius ex alia vxore natus, & cum vitrico, vel nouerca cõfertur, *d. l. 4. §. gradus;* latè etiam ad vxoris nepotem, & pronepotem hoc nomen producitur, *d. l. adoptivus 14. §. 2.* etiam hoc nomen conuenit ei, qui ex non nupta, & quæ post alteri nupsit, natus est, *l. priuignus 7. ff. de ritu nupt.* non tamen conuenit illi, qui ex vxore mea, quæ post diuortium alteri nupsit, natus est, *l. si qua mihi 12. §. 2. ff. de ritu nupt.* Consoceri etiam dicuntur inter se, quorum vnus filius alterius filiam vxorem duxit, Suetonius in Claudio, ibi: *Appium & Syllanum consocerum suum occidit.* Et eadem ratione compingendi dici possunt, quorum vnus nouerca filius alteram vitrici filiam, aut ex contrario, vxorem duxit, vt in *§. mariti, Instit. de nuptiis, l. cum hic status 32. §. si socer, ff. de donat. inter.* Nomina linearum transversalis per pauca sunt in Latina lingua, sed doctrinæ causâ varia finguntur & supponuntur. Fratria, fratris vxor, Nonius autem ait, *Fratria appellatur fratrum inter se vxores;* vnde corrigi dictam legem *4. §. gradus,* Franciscus Hothom. de ritu nupt. c. 10. & pro genitricibus, legit fratricibus, c. quod autem 35. *quasi 5.* Fratrissa, vxor fratris dicitur. Etiam sororis maritus nouus, & commentiâ voce soforius dicitur, quia vt ait D. Isidor. lib. 10. *etymolog. cap. 7.* ille nullum in Latina lingua nomen habet. Frater mariti dicitur leuir, *d. l. 4. §. gradus.* Nonius vbi supra, ibi: *Leuir dicitur frater mariti, quasi leuis vir.* Profrater etiam dicitur vxoris frater, & profrater mariti foror patris dicitur. *Gloss. in d. l. 4. §. gradus.* Prosequitur appellamina etiam affinitatis Franc. Hothom. vbi supra. Deinde, vt affinitatis genera, & gradus agnoscamus; sciendum est, olim affinitatem in triplici genere consideratam fuisse, *c. de propinquis, c. par. 10. §. 3. q. 1.* Primum erat inter mulierum copula licita, vel illicita cognitum; & inter viri cognoscentis consanguineos, & contra; & inter consanguineos mulieris cognite. P. Blesensis epist. 115. ibi: *Inueniuntur canones, ex quorum intelligentia triplex affinitatis genus, & in eis diuersorum distinctionem graduum industria scholaris explicauit.* Secundum autem oriebatur inter affines, & maritum, seu vxorem sui affinis, veluti si Titius vellet cum vxore Sempronij fratris suæ vxoris post vtriusque mortem matrimonium contrahere, quo casu matrimonium celebratum nullum erat. Tertium nascebatur cum marito, & vxore illius coniuncto in secundo affinitatis genere, exempli gratiâ, si vxor Sempronij prædicti post eius mortem matrimonium contraheret cum Seio, quo casu Titius cum eo affinitatem contraheret; vt docet Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 63. *nam 3.* Basilius d. cap. 34. n. 1. & olim secundo & tertio affinitatis genere etiam matrimonium prohibebatur, *cap. de propinquis 35. q. 2. c. 1. & per totum, de sobole ex secundis nuptiis suscepta, in c. collect. fed Innocentius III. in Concil. Lateran. relato in cap. non debet, cap. i. ult. secundum & tertium affinitatis genus sustulit, & primum vsque ad quartum tantum gradum matrimonium impedire statuit.*

Affinitatis autem nulli sunt gradus, vt ait Modestinus in *l. 4. §. gradus, ff. de gradibus;* vnde in

Pandeetis

6.

DE AFFINITATIS GENIBUS.

7.

AFFINITATIS QUOMODO COMPERTUR.

Pandectis Florentinis ritulus recte concipitur de gradibus & affinitatibus; & male in vulgatis habetur, de gradibus affinitatis; & Iustinianus in l. 2. §. sexta. C. de veteri iure, ait: *Et ius omne, quod de gradibus affinitatibus descendit, tenet illa ratio reddi potest, quod cum nullæ sint affinitum generationes, idcirco nec vili affinitum possunt esse gradus; nam pro numero generationum gradus instui solent, vt rectè aduertit Cuiac, in rector, ad rit. de consanguinit. in princip. Sed cum Modestino pugnat aperte Paulus in l. iureconsultus 10. in princip. ff. eodem titulo, ubi inquit: iureconsultum nosse debere cognationem, & affinitum gradus. Cuius dissidij componendi causâ Cuiac, ubi proxime, putat locum Pauli in d. l. iureconsultus, mendosum esse, & sic restituendum, cognationem gradus & cognationem. Aliter idem Cuiac. ad rit. ff. de gradibus emendat & ita legit: Cognationum gradus, & affinitum nosse debet. His tamen emendationibus exploratis, & omnis solutione Fornerij lib. 3. tit. 3. cap. 26. distinguens inter ius succedendi, & inter prohibitionem nuptiarum, vt quod ad illud ius attinet, non sint vili gradus, d. l. 4. §. gradus, quoad nuptias verò gradus sunt, d. l. iureconsultus, respondendum existimo cum Alberico in d. §. gradus, Cuiac. ad rit. ff. de gradibus, in princip. Modest. in d. §. gradus, proprie gradus affinitatis denegari; Paulum verò in d. l. iureconsultus, abusi appellatione graduum pro serie quadam, adinstar graduum cognationum. Vnde inter affines gradus computationi iuxta gradus consanguinitatis, l. iureconsultus 10. ff. de gradibus. Ita vt quo gradu quis distat à viro, eodem gradu ab eiusdem vxore distet, vel à muliere extra matrimonium cognita, cap. perre 35. §. 5. l. 5. tit. 6. part. 4. Sanchez de matrim. disp. 64. num. 3. Balinus de cap. 33. num. 3. ipsos verò coniuges inter se affines non esse, sed principium affinitatis, non obsecus colligitur ex l. non ideo §. C. de hered. instit. gradus autem, tam lineæ rectæ sursum, descendique, quàm lineæ transversalis facili ex omnibus affinitatum suprà relatis cognosci possunt.*

Deinde sciendum est, an huius affinitatis vinculum originem trahat à iure naturali, an verò à lege positua? Et distinguendum est inter affinitatem ortam ex copula coniugali, & inter affinitatem proveniente ex copula fornicaria; nam affinitas ex copula licita adinstar consanguinitatis inducit vinculum naturale, ex ea ratione, quia per copulam vir & vxor vna caro efficiuntur ad proles generationem; ac proinde iure naturali consanguinei vnus efficiuntur affines alectius, vt docet D. Thomas in 4. dist. 21. q. 2. ante, art. 1. & plurius Sanchez de matrim. disp. 65. num. 5. Vnde prouenit, infidelem, qui tempore infidelitatis matrimonium consummavit, non posse post baptismum citè consanguineam vxoris intra quantum gradum docere, cap. final. de divorcijs, docet Sanchez de matrim. disp. 65. num. 5. esse dissentiat Henriquez lib. 2. de matrim. cap. 3. num. 4. Cæterum affinitas ex copula illicita orta non inducit vinculum naturale, sed tantum positium, vt probat Sanchez d. disp. 65. num. 9. Nauarrus lib. 4. consil. 7. de sponsalibus, et si contrarium teneat Rebelus lib. 3. de matrim. cap. 15. conclus. 2. Introducto de matrim. disp. 10. diffinit. 2. Palau de matrim. disp. 4. p. 1. n. 18. Vnde fit, posse matrimonium consistere inter eum qui tempore infidelitatis extra matrimonium copu-

lam habuit cum Titia, & eius consanguine post baptismum, vt resoluit Nauarrus ad hunc ritulum, consil. 22. His consequens est, antequam ad gradus, in quibus inter affines nuptiæ prohibentur, perueniamus, exponere, an lege naturali, diuinaue sint aliqui gradus prohibiti? Et prius de linea recta agamus, in cuius affinitaria primo gradu matrimonium prohiberi iure naturali, veluti inter priuigium, & uocetum; vitricum, & priuigium, socerum, & nurum, socrum, & generum, suaderi videtur primò ex hoc textu, & ex cap. qualiter cap. de propinquis, §. 3. in quibus docetur, eodem nodo abstinendum esse à nuptiis inter affines, & inter consanguineos; sed inter consanguineos iure naturali matrimonium prohiberi in primo gradu lineæ rectæ, vt exponetur infra in e. quod super: igitur similitur & inter affines. Secundo ex D. Paulo 1. ad Cor. cap. 5. ubi cum de his personis agat, ait: *Taliter fornicatio, qualis nec inter gentes, ut ne vxorem patris sui aliquis habeat.* Vbi innuit, iure gentium simile coniugium non admitti. Faciunt Tertul. ad vxorem cap. 5. ibi: *Non defendo secundum legem Crevaris, dispendisse illum qui mulierem patris sui habuit, cum communis, & publicæ religionis secum sit de seipsum.* Cicero & Virgil. quorum verba dedi in c. 66. c. exil. Illud. Deinde id probatur ex ratione theoretica; eadem enim quæ parentibus debetur, his personis, quæ loco parentum sunt, exhibendi est, l. quia parentis 16. ff. salute marum l. Anstio 40. ff. de ritu nupt. §. affinitatis, & §. socrum, Insit de nupt. exornant Cuiac. lib. 9. obseru. cap. 18. & expressit eleganter Phosillides relictus à Cuiac. lib. 36. q. 99. Papin. in l. si adulterium 38. ff. de adult. ibi: *Ne arripe nomenclam secundo cubili patris, sed eam tale ac matrem.* Quibus, & alijs argumentis docuerunt, in primo gradu iure naturali prohiberi coniugium, Nauarrus ad rit. de spons. consil. 14. num. 8. Couart. de matrim. 2. p. cap. 6. §. 10. num. 19. Bellarminus tom. 2. controu. de matrim. lib. 1. cap. 18. Cuiac. in l. plurim. ff. de condit. sine causa, Gothofredus in d. l. 38. §. 5. ff. de adult. pro quibus etiam facit Papinianus in l. si adulterium 38. in princip. ff. de adult. & in l. si de condit. sine causa: ubi aperte probat, ex conindictionibus inter has personas incestum iure gentium admitti, quia de causa videbatur, pecuniam à muliere in huiusmodi nuptiarum causa datam repeti non posse, quasi contra ius gentium, & naturale honestatem, cuius ignorantia excusari nequebat, d. l. si adulterium, §. 1. data esset, & tamen Papinianus in d. ult. repetitionem pecunie tribuit: sed alia ratione subtili à Papiniano repetitionem concedi notarunt Bissionius de iure conub. pag. 76. A. Faber in par. ad ipsum textum; quia scilicet matrimonij effectum non sequo, quod nec iure sequi possit, nulla magis causa dote dandæ quàm turpis intercesserit, alioquin si de facto nuptiæ sequantur essent, dos caduca fieret, à siscoque antereueret, ex l. in eisa, l. de 61. Digestus de ritu nupt. l. 4. C. de incestu nuptiis, iunctis traditis à Cuiac. lib. 1. q. 99. Papin. in d. l. plurim. Forner. lib. 4. rer. quærit. cap. 17.

Contraria tamen sententia, videlicet matrimonium priuigii cum nouerca, vitrici cum priuigii, soceri cum nura, & conuerso, non irritari iure naturali, sed positio, probant D. Thomas 2. 2. q. 154. art. 9. in solut. ad 3. ubi Caleranus, Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 66. num. 7. Basil. apd. trall.

*trist. lib. 7. cap. 34. à num. 3. Hentiques lib. 11. cap. 1. num. 2. pluribus relatis Diana 4. p. trist. 4. refol. 9. Fagundes tom. 2. in præcept. Decalogi, lib. 6. cap. 6. Ioannes Glossator antiquus apud Accuratum in d. l. vltim. Brisson. de iure conub. pag. 277. Grotius de iure belli lib. 2. cap. 5. num. 137. Quæ sententia euerit non debet à Papin. in d. l. sat. nam eius auctoritas, etsi expressa sit, in hac tamen nuptiali tractatione persuadenda est, cum magis deferendum sit canonice auctoritatibus, quibus non obscure probatur huiusmodi matrimonioia lege tantum ecclesiastica vetari, vt colligi primò possit ex cap. de incestu 35. q. 3. vbi præcipitur, matrimonia inter affines primi gradus aut illam prohibitionem contracta dissoluenda non est. Supponit ergo aperte iure naturalis valere, alioquin frustra esset illius disputatio. Secundò, & quidem aperte, ex Concil. Aurelianiensi 3. can. 10. & extat 2. am. Concilior. pag. 505. vbi decernit, matrimonia huiusmodi in inhælicæ contracta, post baptismum non esse sepanda. Tercio adduci solent historie sacræ, & prophæ, ex quibus constat, matrimonia hæc iure gronum non fuisse illicita: nam lib. 3. Regum cap. 2. Adonias filius David petiit in vaocem Abisæ, quæ antea foras vxor patris sui David, vt constat ex eod. lib. cap. 1. sic etiam referente Valerio Maximo Antigonum nouitiam duxit vaocem; eademque tam infausti matrimonij cupiditate incensus est Imperator Antonius, & accallat, vt refert Suetonius in eius vita, vbi licet ait: Interest scire, quemadmodum nouerim suam dixisse dicatur, quæ tam esset pulcherrima, & quasi per negl gentium maxima corporis parte nuda esset, dixisseque Antonius: Vilem si liceret. Respondisse ferunt: Si libet, licet; an nescitis te Imperatorem esse. & leges dare, non accipere! Que audito fuerit incensum ad effectum criminis roboratus est, nuptiasque eas celebrante, quasi si leges dare, cum verè solus prohibere debuisset matrimonium cum non alio tñi n erat dicendum nomine) duxit uxorem ad parricidium, iussu incestum. Quibus & aliis fundamentis ita docent cum pluribus Sanchez d. disp. 65. num. 7. Basil. lib. 7. cap. 34 à n. 5. Nec in contrariis innotere debent, quæ pro contraria sententia expenduntur. Non primum ex præfenti textu cum supra citatis; nam æquipo sit inter consanguineos, & affines non absolute accipienda est respectu prohibitionis naturalis, sed respectu legis ecclesiasticæ, quæ vtriusque matrimonia licitat. Non obstat secundum argumentum ex Paulo; est enim ille locus omnino accipiendus de vxore patris adhuc superstitis; alioquin non diuissit Paulus, huiusmodi crimen inaudium esse inter gentes; nec etiam verbo vxoris vteretur, sed testam patris vocaret. Denique minù obstat ratio reuerentiz, hæc enim non eandem vim habet, ac ea quam filij exhibere teneantur parentibus; ac proinde cum ad similitudinem detur, non potest reuerentia illa similitudinaria iure naturali irritare huiusmodi matrimonia. Manet ergo, in nullo gradu lineæ relictæ matrimonium iure naturali prohiberi, sed tantum lege Moisi, data. *Leuitici cap. 18. vers. 8. ibi: Nuditatem vxoris patris tui ne detegis, mulieris parvis tui est; nuditatem mulieris, & filia ipsius (id est priuigna) tui ne detegis: filium filij ipsius, aut filiam filie ipsius ne vxorem ducis, propinquos sunt parvis tui.* Ex cap. 20. & Deuteronom. cap. 27. Simile etiam coniugium priuigni cum*

Nouerca iure ciuili prohibitum fuit, l. si qua 12. l. adoptius 14. ff. de ritu nupt. l. 17. C. de nuptiis, l. si adulterium 30. §. 3. ff. ad l. Jul. de adult. Item Vitrici cum priuigna, §. affinitas, Instit. de nuptiis. Item nuptum ducere non licet, d. l. adoptius 14. §. nec secram, §. secram, Instit. de nuptiis. Cetero pro Cleroticis, ibi: Nihil genero sacras, aspiciamus mulier, nullis auctoribus, fuisse luminibus: mulieris scelus incredibile, & præter hoc vnum in omni vita inaudibile! & libidinem effrenatam, & indomitam! & audaciam singularem! Inter compriuigos verò ritè contrahi matrimonium docetur in l. generalis 34. §. 2. ff. de ritu nupt. l. filia qua 134. ff. de verb. obl. §. 8. Instit. de nuptiis: vbi rationem reddit Horbomanus. Sacris etiam canonibus iure huiusmodi linea testis matrimonium prohiberi iam probauit in can. 66. Concil. Nibler. Clerici primum gradum lineæ transuersalis non levis hæsitatio est, quo iure cum vxore fratris præmortalis matrimonium prohibetur, vt ex adducendis infra in cap. fin. de diuorciis, apparet. In aliis autem gradibus affinitatis olim vsque ad septimum, ad similitudinem consanguinitatis prohibebatur matrimonium, vt ex præfenti textu, & aliis supra citatis constat: postea ad quartum vsque gradum fuit impedimentum hoc restrictum, cap. 1. §. 9. 8. ita tamen, quod si matrimonium contractum fuisset in quarto affinitatis gradu, non dissolueretur, cap. 3. §. 9. 3. cap. non debet, hoc titul. tandem post Concil. Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 3. Impedimentum hoc tantum extenditur ad secundum gradum inclusiue, Macedo de clauibus Petri lib. 4. cap. 10. de matrim. fol. 605.

Ratio autem eo prohibeantur nuptiz inter affines, ex eo prouenit, quia vir & vxor vna caro sunt, ideoque vxoris cognati sunt quodammodo vico cognati, cum sint cognati vxoris, cum qua maritus est vna caro; & ideo in cap. si vir 15. 35. q. 3. docetur nurram pro filia haberi: nec vnus propinquus vxoris pertinere potest ad vaocem, quin pertineat ad maritum, cap. 1. 35. q. 10. æquialiter scilicet, ob eandem rationem, quia vna caro sunt, cap. 1. & 35. q. 10. Vnde in can. 13. 35. q. 3. omnino exequantur consanguinei vxoris nostris consanguineis, dum docetur, vt mox magis coniungatur vir consanguineis vxoris suæ, quam suis consanguineis. Vnde sicut inter consanguineos matrimonium prohibetur, ita & inter affines: Rationem autem, quare inter consanguineos matrimonium inhiabitur, assignabimus, & illustabimus infra in cap. quod super. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam respondendum est, quod licet Christus Dominus non tulisset leges politicas; tamen non est negandum, potestatem habuisse eas ferendi, & ita Summum Pontificem eius Vicarium posse hodie eas dare, præcipue quæ ad æternam salutem fidelium necessariæ sunt. Accedit, nam leges circa matrimonium, non tam politicas, quam spirituales dicende sunt: vnde passim legimus in Conciliis tuæ canones circa matrimonium latos. Nec obstat, quod dicebamus, videlicet Christum Domini non tulisse leges de consanguineis accendens à consanguineis consanguineorum; nam etsi Christus Dominus in lege gratiæ similes leges non tulisset, tamen Ecclesia potuit eas proferre ex iustis causis, quas dabimus infra in cap. quod super. Nec obstat augmentum huius difficultatis deducum ex dictis Conciliis Turon.

IO.

TRADITUR
RATIO DE
CIBENDI;
ET DISOL-
VTRE DIS-
SICILITAT.

Tit. XIV. de Consanguin. & Affinit. 189

& Parisiensis; nam licet in eis tantum fiat mentio prohibitionis vsque ad secundum gradum, non tamen negatur in aliis gradibus vsque ad septimum, iuxta veteres canones prohiberi. Nec tandem obstat vltimum augmentum dubitandi rationis; nam licet iure civili in linea recta ascendentium, & descendendum tantum nuptiæ prohiberentur in infinitum, quia hi omnes habent vicem parentum, & liberorum; in linea

tamen transversali olim tantum prohibebantur nuptiæ inter eos, qui etiam inter se erant parentum, & liberorum loco, *l. 4. §. cor itaque, ff. de ritu nupt.* Postea verò Imperatores eandem prohibitionem produxerunt ad alias personas, vt ad leuitum, fratrem, glorem, & gambum, *l. 1. §. 3. l. penult. & vlt. C. de incest. nupt.* prosequitur latius Arnold. Viuius *lib. 2. select. capite 3.*

CAPVT II.

Vrbanus III. a *Burdegalsi Archiepiscopo.*

Super eo, quod iuuenem quendam asseris puellam quandam nondum nubilem fide interpositâ desponsasse, quæ iam facta nubilis virum repetit, & ipse excipit dicens, se non debere eam ducere, pro eo, quod postquam puellam^c affidaui, carnaliter propinquam eius cognouit: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si manifestum fuerit, eundem iuuenem cognouisse propinquam iam dictæ puellæ, aut si manifestum non est, & etiam id^d fama loci non habet, cum sponsa sua esset tantum de futuro, idem iuuenis ab impetitione puellæ debet absolui.

NOTÆ.

1. **V**rbani III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* vbi additur pars capituli consuluit, vt agnoscamus in præsentem referri partem textus in *cap. consuluit, de vris.* De Burdegalsi Metropoli plura adduxi in *cap. fin. de maiorib. & obed.*
2. **N**ondum nubilem.] De ætate necessaria, tam ad nuptias, quam ad sponsalia, egi in *cap. 2. & 3.*

de despons. impub.

c **A**ffidauit.] Affidare est fidem suam alicui obstringere; cuius vocis mentio fit in *Constit. Neapol. l. 2. tit. 37. lib. 2. & lib. 3. tit. 7. & 8.* notant Gerardus Vossius de *vitiis serm. lib. 4. cap. 1.* Lindembrog. in *Glossario*, verbo *Affidare.*

d **F**ama.] Quatenus fama sufficiat ad impediendum matrimonium, exposui in *cap. præterea, de sponsal.* & huius textus commentarium dedi suprâ, *titul. proximo.*

CAPVT III.

a *Cœlestinus III.*

Quod dilectio tua, &c. Quæsiuisti à nobis, utrum is qui à stipite per lineam descendentem, sexto, vel septimo gradu distat, possit ei, qui ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo, vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam fel. mem. b *Adriani Papæ*, tunc Albanensis Episcopi, in Noruegiam Legati; qua permissum est omnibus illius terræ in sexto gradu coniungi quod tibi videretur conuenienter fieri posse secundum regulam à quibusdam Doctoribus approbatam, quâ dicitur, quoto quis gradu distat à stipite, toto distat à quolibet descendendum: cum tamen de consuetudine Noruegiæ, si quando talis casus emergerit, incolæ terræ propter proximiorum gradum coniunctos separant, copulari autem volentes non permittunt insimul copulari, sicut litterarum tuarum series demonstrat. Nos verò sic consultationi tuæ duximus respondendum, quod indulgentia sic est intelligenda, vt vterque coniungendorum à stipite sexto gradu distet à cognatione secundum canones computata. Si verò alter sexto, vel septimo gradu distet à stipite, alter verò secundo, vel tertio gradu, coniungi non debent. Vnde in hac parte consultius duximus multitudini, & obseruatæ consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem, & scandalum populi à nouitate quadam adhibita statuerendum.

NOTÆ.

- a **C**œlestinus.] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* nullibi tamen exprimitur cui Præfato Noruegiæ, seu Daniæ rescribat Pontifex.

b *Adriani Papæ.* Qui Nicolaus antea dictus, natione Anglus, Canonicus Regularis, ADRIANUS ab Eugenio III. electus est Episcopus Cardinalis IV. JAN. Albanensis, atque in Sueciam, Noruegiamque missus Legatus, eam gentem postremâ propemodum barbarie laborantem, ad Christum conuertit, PVE.

netit, Romamque reversus Anastasio I V. qui
faro fundus fuerat, sub Adriani IV. nomine
Summus Pontifex suffectus est anno 1154. refe-
runt Baronius *ed. rom.*, Carolus à S. Paulo
in *Bibliotheca Pontif. verbo Hadrianus*, Sanctus
Antoninus 2. p. *hiflor. Canonie. regul. cap. 56. n. 5.*
& lib. 3. cap. 5. *num. 6.*

c. *Consuetudine.* Quatenus consuetudine im-
pedimenta matrimonij induci possint, exposui
in cap. 1. de spons.

d. *Nuptiarum.* De ea vitanda plura dedi in
cap. cum in consuetudine, de consuetudine.

COMMENTARIUM.

2.
DE LINEIS
CONSAN-
GUINITA-
TIS.

PRæmissis quæ de consanguinitate, & eius
impedimento ad iuræ dabimus infra in
cap. quod super, sciendum est, lineam consan-
guinitatis duplicem esse; aliam rectam, aliam
verò transversalem. Linea recta nuncupatur
illa, iuxta quam plures personæ ita ab vno sti-
pite mediate, vel immediate descendunt, ut via
sit ab altera genita, veluti filius a patre, nepos
à filio; quæ etiam diuiditur in lineam ascenden-
tiam, & descendantiam; nam licet ipsæ eadem
sit, tamen distinguitur ea ratione, quia linea as-
cendentium appellatur illa, quæ à genitis ad pro-
genitores progreditur, illorum ipsam quæ-
rendo, numerando patrem, avum, proavum, &
alios: linea verò descendantium dicitur illa, quæ
descendimus à genitoribus ad genitos, scilicet
à patre ad filium, nepotem, pronepotem, &
ceteros. Linea collateralis, seu transversalis,
dicitur illa, secundum quam varie personæ ab
vno stipite mediatè, vel immediate proveniunt,
ipsæ tamen personæ a se invicem non descen-
dunt: quare filij Ioannis, qui sunt fratres, inter
se lineam collateralis constituunt, quia unus
frater non descendit ab alio, sed ambo imme-
diatè ab ipso patre procedunt. Hæc autem trans-
versalis linea duplex est, una æqualis, quæ est
inter personas à communi stipite æqualiter des-
cendentes, videlicet inter fratres, & eorum fi-
lios: alia est inæqualis inter personas inæquali-
ter distantes à communi stipite, ut contingit in
patruo, & amica respectu consobrini.

3.
DE GRADI-
BUS CON-
SANGUINI-
TATIS.

Ut autem cognoscatur, quoto gradu consan-
guineus distet ab alio, in hac computatione tri-
plex regula observanda est. Prima pro linea
recta, & aliz due pro linea transversali. Prima
regula est: In linea ascendentium, & descen-
dentium, tot sunt gradus, quot sunt personæ,
idest generationes, cap. *parentela*, 35. q. 5. & cum
generatio inter duos decur, idest inter genio-
rem, & genium, idcirco pater qui est stipit,
secundum se non constituit gradum, & per conse-
quens in computatione graduum consanguini-
tatis una persona demi debet: unde ut sint qua-
tuor generationes, quinque personæ intervenire
debent; ideoque pater, filius, nepos, abnepos,
pronepos, licet sint quinque personæ, quatuor
gradus sunt, quia filius cum patre in primo
gradu est, nepos in secundo, abnepos in tertio,
pronepos in quarto, cap. *primo gradu* 35. q. 5.
§. *primo gradu, cum sequentibus*, *Insist. de gradibus*
cognat. Secunda regula est: In linea transver-
sali æquè distantium, quo gradu distant ab sti-
pite, eodem gradu distant inter se; quare duo fratres
sunt in primo gradu, quia eodem distant à com-
muni ipsorum patre; filius verò unus fratris est in

secundo gradu cum filiis alterius fratris, quia
duobus gradibus distat à communi stipite, qui
est avus; quo sublati manent duæ generatio-
nes, & per consequens duo gradus, ut traditur
in cap. *ad Sedem*, 35. q. 2. Tertia regula est, in li-
nea transversali inæqualiter descendendum, quo
gradu remotior distat ab stipite, eodem gradu
distant inter se, ex præsentis textu, & cap. *final.*
hoc titul. Unde si Titius duos filios habeat, vi-
delicet Sempronium, & Selium; & Sempronius
habeat filium, & nepotem, nepos cum deo est
in tertio gradu; nam cum nepos Sempronij tri-
bus gradibus distet à communi stipite, idest à Ti-
tio, & in linea æquali semper remotior gradus
attenditur, dicendum est, nepotem Sempronij
cum deo in tertio gradu esse. Licet autem in
linea recta æqualiter computatio procedat iure
canonico, & civilis; tamen quoad secundam, &
tertiam regulam non idem observatur; nam iure
civilis in linea transversali tot sunt gradus, quot
sunt personæ, §. *tertio gradu*, *Insist. de gradibus*; &
hac de causa impetator Justinianus in §. *duorum*
autem, *Insist. de nuptiis*, accessit inter duorum fra-
trum liberos matrimonium contrahi valere, quia
eodem iure in quarto gradu, quo non prohibe-
batur matrimonium, xij. banturque computatio
quoad hæreditates, & tunc in utroque foro
observanda est; quoad matrimonium verò compu-
tatio canonica observatur. Discriminis ratio-
nem assignat Alexander II. in d. cap. *ad Sedem*,
35. q. 5. in illis verbis: *Hæc igitur de causa, quia*
hæreditates non possunt deferri nisi de una ad alter-
am personam, idcirco canonice secularis Imperator
in singulis personis singulis præfigit gradus. Quia
verò nuptia sine duobus fieri personis non valent idcirco
sacri canonis duas in uno gradu consuetudine per-
sonæ. Sed cum hæc ratio æquè militet in nuptiis
ex iure civilis, alia tendenda esse, videlicet, quod
cum Ecclesiæ patres longius protraxerint impe-
dimentum hoc, quàm civilis legislator, ut in-
cessus vitetur; ideo in qualibet generatione
unam tantum gradum agnouerunt, lex verò ci-
vilis tot gradus, quot sunt personæ.

Unde ut ad præsentem textum accedamus, in-
fettus, cum qui per unam lineam distat à com-
muni stipite quinto gradu, posse matrimonium
contrahere cum omnibus alterius lineæ, etiam si
aliter solum distaret primo gradu à communi sti-
pite; quia in hac computatione remotior gradus
attenditur, cap. *final. hoc titul.* docent Sanchez
d. disp. 53. num. 5. quomodo Hostiens. & Caius.
in præsentis, Dnaren. in rubrica §. *solus. matrim. tit.*
de nupt. cap. 3. vers. Ex quo consequitur, aliud ex-
stiment. Ratio est, nam cum collaterales non
habeant inter se aliam consanguinitatem, nisi
quam obtinent ratione pleni stipitis, & proinde
nullus possit habere maiorem propinquitatem
ad alium alterius lineæ, quàm ipse ab stipite te-
net; consanguinitatis enim virtus quanto magis
descendit, tantò magis debilitatur, iuxta textum
in cap. *consanguinitas*, 35. q. 4. quod exemplis illu-
strat Sotus in 4. distict. 44. *cap. cons. art. 2. column. pe-*
nult. idè remotior gradus attenditur. Inde in-
fettus, in impetranda dispensatione ad contra-
hendum matrimonium intra gradum prohibitos,
sufficere exprimere gradum remotiorem, nec esse
necessarium simul mentionem facere propin-
quioris gradus, quo alter distat, ut probatur in
extravaganti Clementis VI. quæ incipit *Nuptæ*,
nondum excusa, & docuerunt Felin. in cap. *po-*
stulasti,

4.
DE GRADI-
BUS INÆQUALI-

Tit. XIV. de Consanguin. & Affinit. 191

stulasti, num. 9. de rescript. Couarr. in 4. 1. p. 8. 10. num. 12. latè Barb. voto 3. per totum. Nec contrarium probatur in præsentis textu, dum in eo docet Cælestinus, non sufficere remotioris personæ, sed utriusque gradus mentionem fieri debere in simili dispensatione; nam specialiter præfens decisio procedit in prouincia Noruegiæ, ubi consuetudine introductum erat, vt sublatò remotioris gradus impedimento, non ex eo propinquioris gradus esset sublatum impedimentum: atque ita præfens dispensatio non erat interpretanda iuxta ius commune, sed secundum prouinciæ consuetudinem, vt docuerunt Glossa in præsentis, verbo *Visque*, Abbas num. 7. Couarr.

d. §. 10. num. 12. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 1. num. 31. & disp. 24. a num. 2. hodie tamen cautum est, per Sanctissimum Pium V. in eius constitutione, quæ incipit, *Sanctissimus in Christo*, non esse in huiusmodi dispensationibus necessariam propinquioris gradus mentionem, sed sufficere remotiorem gradum tantum exprimere, obtentis postea super propinquiori gradu literis declaratoriis; nec ideo prius rescriptum subreptitium esse, eo quod propinquioris gradus mentio facta non fuisset: quod præcipue obseruandum est post declarationem Urbani VIII. quam refert Barbosa d. vor. 3. ad finem.

C A P V T I V.

Innocentius III. ^a *Archiepiscopo & Capitulo Tyren.*

DE infidelibus ad fidem conuersis nos consulere voluistis, vtrum si ante conuersionem suam, secundum legis veteris instituta, vel traditiones suas citra gradus consanguinitatis à canone denotatos coniuncti fuerint, separari debeant post baptismum. Super hoc igitur deuotioni vestræ duximus respondendum, quod matrimonium sic ante conuersionem contractum, non est post baptismi lauachrum separandum, cum à Iudæis Dominus requisitus, si licet uxorem ex qualicumque causa relinquare, ipse responderit: Quod Deus coniunxit homo non separet, per hoc innuens esse matrimonium inter eos. Datum Lateran. 3. Calend. Ianuarij.

N O T Æ.

T Tyren.] Ita restituo inscriptionem & litteram huius textus ex epistolis Innocentij III. editis à Cardinale Sirleto, fol. 249. cum in cap. 1. hoc tituli. in 3. collect. malè legatur *Tyren.* & in hac sexta collectione, *Tyren.* De Tyrensi diocesi nonnulla adduxi in cap. 8. de officio ordin.

b *Legis veteris instituta.*] Relata in cap. 18. & 20. *Leuitici*, quæ referunt & exponunt Franciscus Hothorn. de ritu nupt. cap. 6. Becanus in *analogia*, cap. 20. & nos infra dabimus.

c *Traditiones.*] Quæ variaz fuerunt pro diuersitate gentium: ferè omnes congesti per Alex. ab Alex. lib. 1. *dierum genial.* cap. 24. vbi plura Tituquell. & in 1. 7. *conmbiali.*

COMMENTARIUM.

I. **E**X præsentis textu sequens deducitur assertio; *Matrimonium ab infidelibus celebratum in gradu cognationis ab Ecclesia prohibitum non dissoluitur per baptismum ab ipsis susceptum.* Probant eam textus in cap. deinde, 26. *de iustit.* cap. 1. cap. final. 28. q. 1. cap. 3. de presbyt. non baptiz. cap. quanto, cap. gaudeamus, de diuortijs, cap. final. qui filij sunt legit. cap. final. hoc tituli; in 3. collect. ibi: *Tunc discretiois prudentiam.* Et infra: *Cæterum in quarta, quam nobis consultationem fecisti, quid tibi faciendum existat de his, qui matrimonio iam contracto, soboleque suscepta, in sexto consanguinitatis gradu innemini fuerint se ad inuicem attingere, taliter respondemus, quod cum Iudæis expedire, & dissimulare poteris taliter copulatos, maximè qui dissimulare commiserunt.* Et 1. final. tit. 6. part. 4. Illud vltra congestos à Barb. hic, Balboa in cap.

gaudeamus, num. 30. de diuortijs, Cuiac. & Canisius in præsentis, Ricciul. de iure person. lib. 2. cap. 3. Couarr. de matrim. 2. p. cap. 1. §. vni. n. 4. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 8. num. 1. Basil. cod. tract. lib. 1. cap. 6. num. 6. Dattis ad Decretum, in dist. 28. q. 1. Rebel. de iustitia lib. 2. de matrim. q. 3. Petrus Greg. lib. 9. *synagm.* cap. 4. & lib. 3. partit. tit. 21. cap. 13. num. 2. Bellarminus tom. 2. contron. de matrim. c. 5. & 12. Beyerlinch. in theatro vite humane, verbo *Matrimonium*, tit. de matrim. Insd. Fragol. p. 2. de regim. Christiana Republica, cap. 1. §. 10. n. 197. D. Iosephus de Retes lib. 8. opuscul. in q. moralit. *Vtrum filij suscepti*, & c. num. 10. Altifferra in præsentis.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Si leges Ecclesiasticas non tenerentur infideles obseruare in suis matrimonijs tempore infidelitatis celebratis, sequeretur; quod repudium illis permissum lege veteri, cap. 24. *Deueron.* relato in cap. non satis 34. q. 1. factum inter Iudæos ante baptismum maneret, & sustineretur etiam post baptismum, cum factum esset tempore infidelitatis: sed post baptismum tale repudium non sustinetur, immò infidelis baptizatus tenetur cohabitare cum coniuge infideli repudiata, si ipsa sine dispendio salutis æternæ, aut contumelia Creatoris velit cohabitare, cap. gaudeamus, de diuortijs. Igitur quia tenentur infideles, dum sunt in ipsa infidelitate, leges ecclesiasticas seruare in matrimonijs contrahendis, & per consequens non possunt contrahere in gradibus ab Ecclesia prohibitis; & si contraxerint, post baptismum sunt separandi. Augetur hæc difficultas, nam irregularitas bigamiz ex iteratis nuptijs proueniens, est iuris ecclesiastici: sed si infidelis contrahat duplex matrimonium in infidelitate, aut vnum dum in-

2.
TRADITTA
DEBITANDA
RATIO.

fideli

hileis est, alterum dum baptizatus reperitur, bigamiam incurrit, nec ad ordines promoveri valet, *cap. si quis viduus* 34. d. cap. *acutus* 28. g. 3. probat Datis in *dist.* 28. g. 1. & notari in *cap. 3. de bigamia non ordin.* Ergo quia circa impedimenta sacramentorum etiam à iure ecclesiastico provenientia, tempus infidelitatis attenditur, & per consequens nec tunc in gradibus ab Ecclesia prohibitis matrimonioium contrahere possunt.

Qua dubitandi ratione non obstante, vera est præcis assertio, pro cuius expositione sciendam est, matrimonium triplex dari, aliud legitimum, aliud ratum, consummatum aliud. Legitimum illud dicitur, quod legitimo consensu contrahitur, quale datur apud Iudeos & Gentiles; hoc enim verum est matrimonium, sed non ratum, *cap. final. vers. item illud*, 28. g. 4. *cap. quando, vers. nam est, de divorciis*. Ratum est illud, quod à Christianis iuxta sacros canones contrahitur, quod ratum est ab Ecclesia, & suscipitur ut sacramentum, *cap. ex publico, ubi notari, de convers. coniug.* Consummatum est, quod omnino copula carnali firmatum reperitur. Et licet Catherinus *lib. 5. contra Catherinam, tit. de matrim. g. 3. Rossellus contra Regem Anglia, assert. 7. de sacram.* Casto de *hurefibus, verbo Nuptis, huref. 3. exilimaverint*, olim matrimonium in statu naturæ, & hodie apud infideles non solum ut contractum, verum ut sacramentum sustineret, quod probare intendunt *ex cap. veniens, de presbyt. n. n. bapt. cap. accedens, de divorciis, cap. penult. de translat.* ubi docetur sacramentum matrimonij æque dari apud infideles, ac apud fideles; & ex D. August. *lib. de bono coniugali, cap. 18.* ubi ait Sanctus: Sacramentum matrimonij esse omnibus gentibus commune. Tamen verius est, matrimonium inter fideles tantum celebratum, sacramentum esse gratiam conferens, unde ut sacramentum novæ legis referretur à Patribus Concilij Florent. in decreto de *Sacramentis*, Trident. *sess. 24. cap. 1.* & probant latè Bellarminus *lib. 1. de matrim. cap. 5.* Balboa in *cap. gaudemus, num. 10. de divorciis*, nec in statu Innocentis, & legis naturæ fuit propriè sacramentum, idest signum prædicium gratiæ, ut docuerunt D. August. *lib. de bono coniugali, cap. 18.* & 24. & de *fide & operibus cap. 7.* D. Thomas 3. p. 9. 61. art. 2. ad 3. licet quia apud infideles ut contractus sustineret, lato modo sacramentum matrimonij apud eos dari dicatur in iuribus suprà citatis: probavi iam in *cap. 1. de sponsalibus*.

Manet ergo, matrimonium infidelium legitimum esse, idest verum, non verò ratum, quia ab Ecclesia non est ratificatum, ideoque dissolubile est quoad vinculum, veluti per coactionem vnius ex coniugibus ad fidem Catholicam, nam si aliter converteri nequeat, seu habitare reoratur sine contumelia Creatoris, matrimonium dissolvitur, ita ut fidelis possit cum alio novum matrimonium contrahere. ut latè docet Balboa in *d. c. gaudemus, ex n. 51.* & expositus in *can. 10. Concil. Niberr.* Quando verò ambo baptizantur, fidemque Catholicam profitentur, ratum efficitur, idest ab Ecclesia approbatum, & ratificatum, ac magis indissolubile fit. Propterea si ambo baptizentur, non est opus iterum matrimonium celebrari, nec etiam reventur ad recipiendas benedictiones nuptiales. Sed an per baptismum efficiatur sacramentum gratiam conferens? non constat apud Interpretes. Aliqui affirmant, ipso facto post baptismum transire in sacramentum, atque idè duplex

sacramentum, & duplicem effectum in eodem instanti recipere comogetur. Ita docuerunt Thonnas Sanchez *lib. 2. de matr. disp. 9. n. 5.* Donatus ad *tit. de convers. infidel. lib. 3. c. 1.* Balboa in *d. c. gaudemus, n. 46.* P. Bollo in *act. canonic. claf. 2. cap. 4. §. 7.* Rationem reddunt, quia matrimonium infidelium quando baptizantur, demum fit ratum, & indissolubile: ergo & sacramentum verum. Concedo antecedenti, & ergo consequentium, quia matrimonium baptizatorum redditur magis indissolubile per consummationem, & tamen non fit demum sacramentum causatum gratiæ sanctificantis. Rectius pro eorum sententia noviter expendi potest lex *si servus 39. ff. de iure dotium*, ubi contubernium servorum post libertatem ab ipsa ademptam transit in coniugium, & dos fit quod tantum peculium erat. Alij affirmant tale matrimonium non transire in sacramentum, donec infideles post baptismum renouent coconsensum antiquum per aliquam externam signa, vel novum consensum manuum expriment. Ita Bellarminus *lib. 1. de matrim. cap. 5. ad finem*, Rebel. *lib. 2. de matrim. g. 6. num. 2.* Sed neque hoc modo fieri sacramentum censet, quia per matrimonium etiam celebratum tempore infidelitatis dominium corporum translatum fuit, & ita neoter ex coniugibus habet potestatem sui corporis: ergo novus iste contractus non est validus, ac proinde non est materia sufficiens ad sacramentum. Verius igitur est, matrimonium ab infidelibus contractum in ipsa infidelitate, etiam post eorum baptismum nunquam posse fieri verum, & proprium sacramentum novæ legis, ut probant latè Petrus à Ledrissa *de matrim. g. 59. art. 2.* Valquez *eod. tract. disp. 2. cap. 10. Coninch. de Sacramentis disp. 23. dub. 2. conclus. 7.* Meratus de *matrim. disp. 2. sect. 9.* Galpas Hurtado de *matrim. disp. 3. diffin. 16. m. 2.* Basilis Legio. *lib. 1. de matrim. c. 9. n. 8.* Antonius Perez *cod. art. disp. 19. sect. 11.* Diana 3. *part. 4. resol. 153.* qui contrariæ sententiæ fundamentis satisfaciunt. Ratio est, quia matrimonium infidelium non est sacramentum tempore, quo celebratur; ergo nunquam sortitur rationem sacramenti causantis gratiam. Probatur consequentia, Nequit aliqua actio esse sacramentum, nisi tempore quo huiusmodi actio existit penes aliquod saltem prædicatum: sed contractus infidelium tempore quo existit, non est sacramentum: ergo postea fieri non poterit. Et ita iuxta hanc veriorum sententiam constat matrimonioium infidelium manere ratum, & ab Ecclesia approbatum, non tamen esse sacramentum.

His suppositis ratio præsentis assertionis ex eo provenit, nam cum Ecclesia respectu infidelium non possit impedimenta matrimonij statuere, iuxta illud D. Pauli ad *Cor. c. 7. Quid enim mihi de his, qui foris sunt indicare? neque non ligari constitutionibus Ecclesiæ latæ pro eius regimine*, probat Riccioli *lib. 2. de iure person. c. 3.* Idè si secundum suæ religionis leges matrimonium celebrent in grad bus per sacros canones prohibitis, validè & rite contrahunt, quia apud eos matrimonium ut contractus celebratur, non in perfectione sacramenti, ut suprà probavi. Per susceptionem verò baptismi matrimonium legitime celebratum non dissolvitur, quia per baptismum peccata remittuntur, non verò coniugia solvantur, *c. 1. 28. g. 2. c. 8. de divorciis*. Nec obstat quod affirmat D. Hieronymus in *epist. ad Oceanum*, relictus in *c. 1. 28. g. 3.* ubi ita novum hominem fieri in baptismò, &

3.
DE MATRIMONIO
APUD INFIDELIS.

4.
TALE MATRIMONIUM AN EFFICIATUR SACRAMENTUM.

5.
TRADITVA
RATIO DE
CLAUDENDO

CAPVT V.

Idem ^a *Rossanensi Archiepiscopo.*

QUOD super his articulis, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, nostrum ducti consilium requirendum, & ad ea exequenda, quæ officium postulat pastorale, Apulicæ Sedis procuras, auxilium inuocare, sollicitudinem tuamq; dignam, in Domino laudibus commendamus, & postulationibus tuis grato animo, respondemus. Significasti siquidem nobis, quod in dicecesi tua pater & filius matrem & filiam, duo cognati duas cognatas, auunculus & nepos duas sorores, ducunt in coniuges, & maritus, & vxor simul baptizant puerum alienum. Quidam præterea suæ dicecesis infra tertium & septimum gradum consanguinitatis se contingentes, matrimonia adinicecem contrahunt, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes. Quidam etiam sacerdotes Latini habent in suis domibus concubinas, & nonnulli aliqua sibi non metuens desponsare: & cum earum aliqua mortua fuerit, vel ab aliquo sacerdotum ciecta, confestim aliam introducunt, & in ignominiam clericali ordinis taliter permanent vxorati Ictum Abbates, & Sacerdotes tuæ dicecesis ad Synodum tuam venisse renouit copuocati dicentes veniendi ad Synodum consuetudinem non habere, & sic iurisdictionem tuam, iam in his, quam in aliis contempnentes, de rationibus suis tibi, sicut tenentur, negligunt respondere, & cum ad monasteria vis accedere; sicut ad tuum disponitur officium petinere; vel sacerdotes super prædictis excessibus animaduersione debita castigare, ipsi appellatiouis obstaculum interponunt, ut tuam taliter effugiant disciplinam. Adhuc Capellani Castelli Rossanensis, aliquando matrimonia non coniungenda coniungere, & alia non diuidentia diuidere non verentur, licet ipsi non debeant de matrimonii iudicare. Super eo igitur, quod pater & filius cum matre & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, auunculus & nepos cum sororibus contrahunt matrimonia, taliter tibi duximus respondendum, quod licet omnes consanguinei viri sint affines vxoris, & omnes consanguinei vxoris affines sint viri: inter consanguineos tamen viri, & consanguineos vxoris, ex eorum, vix videlicet, & vxoris coniugio nulla prorsus^a affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Quamvis & vir, & vxor alienum puerum teneant in baptismo, nulla tamen inter eosdem virum & vxorem contrahitur compaternitas, cum vna caro sint per copulam coniugalem; & ideo reddere sibi debitum minime prohibentur. Item cum in sacris canonibus gradus sint consanguinitatis distincti, & per eodem inhibito, ut nullus infra septimum gradum consanguinitatis sine astringentem sibi audeat in matrimonium copulare, ne infra gradus eodem contrahatur, debes publice inhibere, & præsumptores ecclesiasticâ districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela. Cum autem sacerdotes Latini nullas sibi possint matrimonialiter^a copulare, nec illis habere liceat^a concubinas: ut Latinos presbyteros tuæ dicecesis, qui à te commoniti à sua noluerint præsumptione desistere, per suspensionem officiorum & beneficiorum subtrahitionem ad id compellere valeas, liberam tibi concedimus auctoritate Apostolica facultatem. Similiter etiam Abbates, & Sacerdotes venire renuentes, dummodo in ipsa Synodo non ducas aliquid statuendum, quod forte canonicis obuiet iustitiam, per censuram ecclesiasticam ad Synodum ipsam venire compellas, & debitam tibi reuerentiam & obedientiam exhibere. Capellanis præterea Castelli Rossanensis, firmiter sub quâ conuenit districtione^a prohibeas, ne (sicut non debent) super confirmandis, vel dimittendis matrimoniis exerceant aliquam potestatem. Quod si forte contumaces extiterint, canonica eos poteris severitate punire. Cum autem appellatio sit inuenta non in diffugium opprimentum, sed in refugium oppressorum, auctoritate tibi presentium indulgemus, ut iuxta formam præmissam procedere valeas, non obstante^a appellatiouis obiectu, si quâ forsan fuerit interposita in elusionem ecclesiasticæ disciplinæ. Nulli ergo, &c. liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, &c. Dat. vi. supra, 11. Calend. Januarij.

NOTE

Rossanensis, Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc in cap. 1, & in epistolis

Innocentij editis à Sirleto fol. 415. ex quo regestio ita habet: textus restituo, & hanc epistolam scripsit Innocentium III. anno 1199. refert Raynaldus anno 1199. n. 34. Rossus est antiqua ciuitas

uitas Syriæ in Cilicia secunda, quæ olim habuit Ecclesiam Cathedralem, cuius Episcopus Eustachius subscripsit Concilio Chalcedonensi.

b *Synodus venire vocati.*] Iuxta tradita infra, in cap. olim de accusatione.

c *Affinitas est.*] Iuxta tradita supra in c. 1.

d *Obstent consuetudine.*] At consuetudo legitime præscripta potest abrogare impedimenta inducenda iure positum, vt probant Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 4. nom. 4. Coninch. de sacramentis disp. 30. dub. 1. A. Perez. eod. tract. de matrim. disp. 11. scilicet 6. Gibalin. tom. 2. scient. can. lib. 6. cap. 4. quæst. 5. ergo præfens consuetudo obseruari debebat. Sed respondendum est, in præfenti casu agi de consuetudine, quæ non erat legitime præscripta, sed quæ in eadem erat, & ab aliquibus dumtaxat sequebatur. Alter satisfaciunt Coninch supra, n. 14. Palacios tract. 2. de legibus, disp. 3. punct. 4. De consuetudine, & eius vi circa impedimenta in matrimonio inducenda, vel tollenda, egi in c. 1. de spons.

e *Capular.*] Vt probauit Iure in c. 1. de clericis coarctatis.

f *Concubinas.*] Vt illustrauit in c. 3. eod. tit.

g *Prohibet.*] Verum enim est, causam matrimonialium cognitionem spectare ad Episcopum diocesauum, c. accedentibus, de priuilegiis, probauit in c. 1. vt lite non contest. & ita Capellani huius Castellæ Rossanensis non poterant de causis ipsis cognoscere. Hodie tamen in excoisibus magis nostri Monarchæ sunt quidam Vicarij generales, habentes sub se Capellanos excois, qui sunt iudices delegati, & cognoscunt de causis matrimonialibus militum, & eorum diuorij, de quorum iurisdictione nonnulla adduxerunt Zypius ad hunc tit. consule. 14. de iure Pontificio nouo, ad tit. de officio ordinis. 4. Diana p. 10 tract. 13. resol. 15. non tamen posse eos vt patochos matrimonij militum adesse, respondit Academia nostra Salmanticensis anno 1660. ad consultationem factam per supremum belli consilium, pro expositione Bullæ Innocentij X.

h *Appellationis obiecta.*] Quia à correctione, aut visitatione non datur appellatio, vt probauit in c. 27. de appellat.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu iuxta rubricam, sub qua iacet, & proximo compilante à Raymundo in præfenti, communiter talis deducitur assertio. *Inter consanguineos vsque ad septimum gradum non potest matrimonium celebrari.* Probant eam Higinus Pontifex in c. 1. qua mulier 35. q. 10. Fauinus Papa in cap. de propinquis, Iulius 1. in c. nullius, Calixtus 1. in c. communionibus, Nicolaus 11. in c. de consanguinitate, Gregorius Magnus in c. quodam 35. q. 3. Alex. 11. in c. ad sedem 35. q. 5. Gregorius 11. epist. 8. ad finem, ibi: Progeniem suam quemque vsque ad septimum abseruare decernimus generationem. Greg. 11. epist. 4. ad Bonifacium Episcopum, ibi: Quota progenies propinquorum matrimonio copuletur? et ostendit à quidem quomodo se agnoscat affinitate propinquos abseruare, & c. in tam barbarâ gente coeodendum est, vt post quartam generationem iungatur. Leo 11. epist. ad Episcopos Britannicæ, c. 10. Vt definitum est à patribus, nullus de propria cognatione sibi audeat copulare, alioquin anathema sit. Greg. VII. lib. 1. epist. 5. Concil. Voeratiensis can. 77. contradicimus quoque, et in quarta generatione nullus amplius coniugio copuletur. Tollei. can. 9. Omnino prohibendum est, quæ vix lo-
D.D. Gonz. in Decretal. Tom. IV.

henda est, si propinquus, quia scriptum est: Omnis homo ad proximam sanguinis non accedet. Voler. 1. can. 6. Aurel. 3. can. 10. Aurel. 4. can. 27. Paris. 3. can. 4. Matifcon. 2. can. 18. Arelat. 4. can. 11. Cabillon. 2. can. 18. Magunt. sub Rabano can. 29. & 30. Itid. scilicet 14. de reform. matrim. cap. 3. Hugo Carnot. epist. 45. ibi: Vnde vobis ex apostolica & canonica auctoritate precipimus, vt tam calumniosum coniugium in Ecclesijs vestris Episcopatus, nec ipsi consecratis, nec ab aliquo, quantum in vobis est, consecrari permittatis, nisi primum in præfentia nostra consanguinitas hoc septimum gradum excessisse legitimè fuerit comprobata. Et l. caput 53. l. final. ff. de ritu nupt. l. nemini 17. C. de nuptijs 5. ergo, Insti. eod. tit. l. 4. tit. 6. part. 4. Alia iura testimonio, & sanctorum Patrum decreta congerunt Ant. Augustinus in epist. lib. 12. tit. 11. Crespius in summa, verbo Consanguinitatem. Locutus Occius lib. 9. thesauri, art. 5. Illustrant vltra congeßos à Barbosa in præfenti, Scotria in scilicet epist. 120. Iunius lib. 1. polit. c. 37. Ictus Greg. lib. 9. synagoga c. 11. Bobadilla lib. 9. polit. c. 9. Mancinus de triplici vici collat. c. 112. Coqueus in notis ad D. Augustinum lib. 16. de ciuit. Dei, c. 16. Costanus de spons. fol. 110. Antonius Perez de matrim. disp. 18. scilicet 1.

Sed pro dubitandi ratione ita in præfentem assertionem insurgo: Matrimonij inter propinquas personas, non vetò inter extaneas celebrari debere omnes gènes agnouerunt apud Iudæos enim inter alienigenas coniugium prohibuit erat, vnde cum Samson vellet vxorem Philistæam accipere, dixerunt ei patentes, c. 14. Iudicum, vers. 3. Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in eorum populo tuo, quia vis accipere vxorem de Philistiis, qui inimici tui sunt? Et apud Romanos coniugium cum peregrinis non erat. Vlpianus in fragm. tit. 5. Boetius ad Topicam Cicer. Seneca lib. 4. de benef. Premij tibi filium in matrimonium, postea peregrinus apparuit, non est mihi cum extraneo coniugium. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 6. Libertinis viris nullo iure vti præteritis licebat, ac multò minus peregrinis, quibus nulla esset cum Romanis necessitudo. Illustrat Brissonius de ritu nupt. fol. 116. Ergo non rectè matrimonium prohibetur inter personas sanguine coniunctas. Augetur hæc difficultas ex eo, nam et si inter aliquas personas propter naturalem reuerentiam, & necessitudinem nuptiæ prohibentur, non tamen ita largè, vt vsque ad septimum gradum matrimonium indibeatur. Matrimonium enim inter propinquos lex diuina vetat, inter cognatos non vetat: itaque Moses non scripsit: Ne quis ad cognatum; sed hoc modo, Ne quis ad propinquum sua carnis accedat. Similiter etiam apud Athenienses idem obseruabatur, vt refert Teuenticus in Phormione, ibi: Lex est, vt orbi, qui sunt genere proximi, si uideant, & illis ducere eadem hoc lex iubet. Et in Adelpho, ibi: Hæc vixor eadem est pater, hic meus amicus illi genere est proximus, hinc leges cogunt nubere iure. Itaque propinquorum matrimonium, nec lex diuina prohibuit, vnde legitur Genesis cap. 24. Abrahæ filio Isacco summo studio quæsiuit vxorem ex cognatione, & genere sua, Rebecca scilicet Labani socorem, qui Nachoris fratris Abrahæ erat nepos. Et cap. 28. eiusdem libri, legitur Isaacum Iacob in Mesopotamiam misisse, vt inde vxorem ex sua cognatione doceret, duxitque Rachelẽ Labani auiuehli sui filiam: immò lege lata cap. 18. Numer. aperte cauebatur, vt pacila hæret in paterna tribu & cognatione.

cognitione nuberet: & inter civili Romanorum cum in nuptiis quod honestius est semper attendatur, *l. semper. ff. de ritu nup.* inter consobrinos coni. g. a permittitur, *l. 3. non solum 67. §. 1. ff. de ritu nup. l. 1. et 2. cum sequent. ff. de condit. insti. l. Lucius 78. ff. ad Trebel. memò Ecclesia in Concilio Epau. 2. can. 4. Parisiensis can. 14. Turon. 2. can. 22. quorum verba de supra in cap. 1. matrimonium tantum prohibet in secundo Consanguinitatis gradu: ergo non recedat in presenti usque ad septimum gradum matrimonium inter consanguineos inhibetur.*

6.
CONSANGUINITATIS DISPOSITIONE.

Qua dubitandi ratione non obstat, vera est prius assertio, pro cuius expositione, & plena totius tractatus de consanguinitatis impedimento ex utroque iure expositione sciendum est, consanguinitatem nihil aliud esse, quam vinculum personarum ab eodem stipite descenditum, carnali propagatione contractum, ut post D. Thomam in 4. distict. 40. q. 2. artic. 1. docent Sanchez lib. 7. de matrim. distict. 50. num. 1. Basil. cod. tract. lib. 7. cap. 3. num. 1. et aliter eam definit Couart. de matrim. 2. p. cap. 6. §. 6. num. 1. Dicitur consanguinitas, vinculum, quia naturalis sanguinis vinculo consanguineal copulantur, *l. vel si 12. ff. de man. inf. condit. l. 2. ff. unde cognat. l. qui in adoptionem 23. ff. de adop. Et quomvis tunc semper consanguineorum appellatio in iure civili accipitur pro fratribus ab eodem patre progenitis, *l. 4. ff. unde cognat. l. 2. §. agnati. ff. de suis & legitimis. l. 1. ff. de legiti. m. l. 3. C. ord. tit. 4. §. 5. ceterum, Insti. de legiti. agnator. suc. et obliuunt Cuias. lib. 1. obs. cap. 16. Concilio lib. 1. success. 6. num. 4. Brissonius de v. f. Termin Consanguinei, Tiraq. de retr. lib. 5. §. 1. glof. 1. num. 4. tamen in hoc tractatu consanguinei nomen latius accipitur, scilicet pro omnibus, qui sanguine inter se coniunguntur, *l. 1. §. consanguinei. ff. de suis & legitimis. l. 1. §. 6. num. 1. & in hoc sensu accipitur in l. 1. C. de imponend. lucrat. descript. lib. 10. teste Cuias. lib. 1. obs. cap. 3. & in l. 1. C. Theod. de legiti. hered. & apud Virgil. ibi.***

Sed me censeam, & consanguinitati propinquum.
Et sic apparet, consanguineos à cognatis non differre, nam licet cognatio strictius sumpta, descendentes tantum ex feminis comprehendat, *l. inter §. ff. unde legiti. m. l. 8. §. 1. ff. de gradibus vera* tamen vocis significatione comprehendit etiam descendentes ex masculis; quippe cognati ex eo appellati sunt, quasi ex vno patre, & quasi communem nasce di initium habuerint, *l. 1. in princip. ff. unde cognat. l. 4. §. 1. §. de gradibus*, notant Tiraquel. ubi supra p. 1. Hothom. in disp. de gradibus, d. n. 1. Petrus Greg. lib. 9. §. 1. m. 8. Bellarminus lib. 1. de matrim. c. 24. Dicitur, ab eodem stipite; quia si à temore stipite descendat, consanguinei non sunt, alioquin omnes homines consanguinei forent, cum ab Adam descendant, sed dicitur consanguinei, qui ex eodem propinquo, & proximo sanguinis genere proveniunt, *l. cum pater, §. 4. de test. ff. de legat. 2. d. d. cum ff. de contrahend. emptione.*

Deinde sciendum, consanguinitatem ex stipite, limitibus, lineis, & gradibus constare, *l. permitt. ff. de gradibus*: dicitur stipites, ex quo seu initium cognitionis, unde ceteri derivant; limites vero dicuntur, quia sanguinis viam, cunctisque inter cognatos ostendunt, ducta similitudine à limitibus agrotum, illi autem sunt alij recti, alij transversi. In recto limite ducuntur linea altera ascenditum, altera descenditum in transverso, vna tantum collateralium, qui nec ascendentes, nec

descendentes eius sunt, de cuius cognitione agitur, sed ab eodem stipite originem ducunt, *d. l. permitt. quo in sensu linea cognationis dicitur in l. 9. ff. de gradibus*, a D. Grego. lib. 2. epist. 21. ibi. *Aut infra agnatis lineam*, luone epist. 5. *Regius in excellenti vestra sanguis ex utraque linea descendens*, Notat Butquetus lib. 2. regest. 14. epist. 101. Item tota series cognatorum dicitur arbor, in qua est truncus, & tamē, qui egrediuntur ex eo, vi patet ex can. series 2. 35. quast. 5. *Filius, ait D. Theodorus, & filia, quod & frater, & soror sit, ipse truncus*; illi seorsum fructus ex radice illius trunci egrediuntur ipsi ramusculi, nepes, neptis, &c. Quamquam sunt alij dux rationes, propter quas tota cognatio dicitur arbor consanguinitatis, vel affinitatis. Prima est, quia primi homines olim credebantur nati ex quercu, vel aliis arboribus, vi patet ex Lycophone in Cassandra, ubi vocat homines, idem nepotes quercus. Et Virgilius 3. *Æneides*, ibi:

Hæc memora indigna Fanni, Nymphæque tenebant, Quisque virum truncus, & dura rebore nata.

Est ratio est, quia cum arbores olim pro domibus essent, ibique parentem facinor, inde fides & opinio illam sobolem ex illis arboribus fuisse natam, opinio notant Interpres Horatii. *Parentes famine versabantur in mentibus suis*; cuius r. piam 3. quercum, qui verò inveniant, putant inde genus sobolem. Et confirmatur ex statio lib. 4. *Thebæides*.

— Nondum arua domusque, nec orbem, Convisitque domus. Quercus, laurique ferèbat Cruda purperis, ac populus sambrofa creatis Fraxinus, & fata viridis puer excidit ermo.

Denique propter hæc Romanorum lineas dictum lineam generis coniungit in librum 5. C. de emancip. liberor. & lineam sanguinis, in l. 4. C. de dent. vocant. & lineam ascendente, vel descendente in l. 1. C. de legiti. hered. lineam maternam, in l. sancimus 31. C. communia de success. licet verò est ordinata collectio personarum ab vno principio procedentium, directos gradus continens: gradus verò dicuntur mensuræ distantium personarum, quibus cognoscitur quanta agnationis distantia duarum, pluresque personarum distent; sic dicti ad similitudinem scalarum *l. de verbor. gradus, ff. de gradibus*, Ovid. lib. 3. *Metamorph.* ibi:

Tandemque gradus distans ab illa.
Et secundo Fallosum.

Generis dinumerare gradus.

Secedit computatio graduum utriusque lineæ, circa quam observandum sunt regulæ propositæ superiori commentario. Prima est, quod in linea recta, quæ ex parentibus, & liberis constat, tot sunt personæ, quæ præsumptæ vna, 2. gradus 3. §. 1. consonat lex 3. tit. 6. p. 4. Explicat Durandus ad tit. solut. matrim. de nuptiis c. 3. Cuias. ad hunc tit. Couart. d. §. 6. n. 7. Sanchez disp. 10. m. 4. Nec contrarij docet in d. primo gradu, dum dicitur, primo grada superioris lineæ poni patrem, & matrem; unde videtur probat, patrem & matrem constituere primum gradum. Nam respondetur, in eo textu, patrem, & matrem numerari, quia gradus constat ex duobus extremis; pater constituit extremum superius primi gradus, filius verò extremum inferius eiusdem gradus: & ita utriusque, scilicet patrem & filium, primum gradum constituere. Quæ interpretatio aperte probatur ex §. 1. *Insti. de gradibus*, ubi ait Iustinianus, primo gradu esse supra patrem matrem, infra filium filiam, significans patrem, & filium esse duos extremos, videlicet superius, & inferius, ex quibus extremis primum gradus constituitur. Secunda regula est, quod in linea transversali

7.
DE LINEIS, DE GRADIBUS, DE CONSANGUINITATIS.

8.
DE COMPUTATIONE GRADUM EX UTROQUE LINEA.

go non est ratio, cur consanguinitas in infinitum attendatur. Sed inter has sententias media eligenda est, videlicet iure diuino, & naturali prohiberi matrimonium in secundo gradu, hoc est inter auiam & nepotem iura verò positio vsque ad quartum gradum, quia, inter eas personas veritas ratio prohibitionis ad alias tamen non extenditur, quia tunc scit inter consanguineos remotius casu illa, que inter propinquos consideratur: quæ distinctio adduxerunt Soto *4. q. 10. c. 1. Barthol. 1. de Leodesma de matr. d. 1. c. 1. 7. Nec tunc obstat dicta lex nuptia. ff. de ritu nupt. vbi inter eas personas, quæ parentum loco habentur, matrimonium prohibetur in infinitum. Nam ea prohibitio non est iuris naturalis, sed iuris ciuilibis positui, quæ ab Ecclesia limitata est ad quartum gradum. Nec obstat dicta lex vltima, ff. de ritu nupt. nam respondendum est, ibi Paulum non asserere, iure gentium in omnibus gradibus lineæ rectæ vsque in infinitum prohiberi matrimonium, sed tantum ex iure iuliano: cum docet iure gentium incestum committi, omisit ea verba, *vsque in infinitum*, vt ostendat, iure gentium non omnes gradus comprehendere, sed tantum eos, in quibus naturalis ratio viger.*

In linea verò transversali consanguinitatis non leuior quæstio est, iam saltem in primo eius grad. prohibuit lex matrimonium, plarique enim Doctores non leuis auctoritatis existimant, iure naturali nuptias inter fratres prohibitas, & irritas esse. Pro qua sententia primo expendunt textum in *cap. quædam in princip. de diuersis*, vbi docet Innocentius infideles ad fidem conuersos non esse separandos a matrimonio contracto in secundo, & vterioribus gradibus consanguinitatis; & ita à contrario innuere videtur, aliud observandum esse in primo gradu, quia in eo iure naturali prohibetur matrimonium. Secundo facit textus in *cap. 10. de consensu in cap. vlt. 2. q. 2. vbi refertur, Abrahamum, vt celaret Saram esse uxorem suam, simulasse, & dixisse esse sororem; quasi conperit genti illi barbaræ intelligens, illam quæ soror esset, non posse fratris uxorem esse; & ideo cum Rex cognouit Saram uxorem esse, statim naturali lumine motus credidit fororem non esse, vt aduertit Soto in *4. dist. 7. 4. q. 10. c. 1. c. 1. column. 4. Tertiò pro hac sententia expendi solent textus in *l. cum qui 1. q. C. de Episcopis & clericis. cap. penult. de cohabit. clericis. cap. penult. vers. preterea, de presump. vbi permittitur clericis habitare cum matre, filia, & sorore, ex ea ratione, quia inter has personas naturale socius non finit aliquid scæci criminis suspicari; quæ ratio non parum suadet inter has personas iure naturali matrimonium esse prohibitum. Quibus & aliis fundamentis mox hanc sententiam docuerunt Soto *vbi supra*, Couarr. *d. cap. 6. §. 10. num. 1. c. Bellarm. lib. 1. de matrim. cap. 28. Victoria in relect. de matrim. 2. p. Abulensis in cap. 18. Leuit. Ioannes Maior in 4. dist. 1. 4. q. 3. Barthol. 1. de Leodesma de matrim. dist. 1. 8. plures quos refert & sequitur Sanchez *lib. 7. de matr. disp. 52. n. 11. Araujo de statu ciuili disp. 11. q. 1. sect. 2. Vaquez, Bonadina, Uchagaia & alij apud Leanderum de matrim. disp. 1. §. 9. Sed licet hanc sententiam valde probabilem esse agnoscam; contrariam tamen vt probabiliorē amplector, quia docuerunt D. Thomas 4. q. 14. artic. 9. in solut. ad 1. Alex. de Alex. Securus, & alij relati à Sanchez *d. disp. 52. n. 10. Germonius lib. 1. animadu. cap. 16.******

Basil. *lib. 7. de matrim. cap. 32. à num. 3. Grotius de iure belli lib. 1. cap. 5. mon. 13. Coninch disp. 32. dub. 1. Perez de matrim. disp. 2. §. 1. sect. 5. Caceranus in d. art. 9. D. Thom. Richard. & Paludanus in 4. dist. 1. 4. q. 2. Ferdinandus Loazes in tract. de matrim. Regis Angliæ, Hustado de matr. disp. 1. 7. dist. 5. Leander de matrim. disp. 1. §. 9. Quia sententia non leuioribus nititur fundamentis; primò enim errorque locus Genesis 4. cap. 10. vbi cum Abimelech se deceptumprehenderet ab Abrahamo, qui antea confessus erat Saram sororem suam esse, interrogauit Rex causam celandæ veritatis: cui respondit Patriarcha, id fecisse, dum suspicaretur in eo loco non esse timorem Dei, & nō meritis causâ mentitus crederetur, addidit: *Aliter autem, & verè soror mea est, filia parui mei, & non filia matris meæ; & dixi eas in verum.* Qui locus adeò est expreßus pro hac sententia, vt immortuò tam eßigere contendunt DD. contrarie sententiæ, contendentes Saram non fuisse veram sororem Abraham, sed filiam patris sui Aram, vt testantur D. Augustinus in *cap. 12. quæst. 2. & plures citati à Sanchez d. disp. 52. n. 14. Couarr. d. §. 10. num. 16. vbi aduertit, in sacris litteris valde vitium esse, maxumè propinquos fratres, & sorores appellari, quo in seculi fratres Domini dicuntur *cap. 12. Marci, ad finem*: vastis testimoniis adductis illustrat Baronius in *apparatu ad annales*, num. 77. Sed licet hæc interpretatio propter auctoritatem D. Augustini admitti posset, verius tamen est quod docent D. Hieronymus in *questionibus Hebræis in Genesim*, Clemens Alexandrinus *lib. 2. Stromatum*, cap. 12. scilicet Saram veram fuisse Abraham sororem; quorum sententiam aptè probant suprà relata verba, si planè, ac simpliciter accipiantur, vt accipi debent. Secundo pro hac sententia facit locus libri 2. Regum, cap. 11. vbi cum Ammon impatienciâ amoris, & ardore ductus, pudicitiam sororis suæ Thamar attencaret, vt ipsa eum à facinoræ perpetrando dissuaderet, dixit: *Noli frater mi opprimere me, loquere potius ad Regem, qui non negabit me tibi.* Quæ verba frustra proteret Thamar si coniugium inter eos consilire non posset iure naturali. Nec huius loci vim effugient, qui existimant Thamar id dixisse causâ illudendi iuuenis insipientis; hæc enim interpretatio aptè conuincitur ex verbis sequentibus, ibi: *Maius est hoc malum, quod tuus egis aduersus me, expellens me.* Quæ verba non obscure significant, Thamar post pudicitiam violatam voluisse vt uxorem à fratre retineri. Tertiò probat hanc sententia facit Concil. Agathense relatum in *cap. de incestu*, §. 9. §. 1. vbi inter alias incestuosas coniunctiones prohibet, ne frater germanum suam accipiat uxorem: & in vers. *Quod si*, concludit, *se non dissoluit ante seculum celebrata coniugia, vixore procedente Pœnitentiæ vni.* Quibus sanè verbis aptè ostenditur, omnia matrimonia, in illis saltem gradibus expresse prohibitis valere posse, alioquin istos sic coniugatos in lethali culpa viuere generet, quod nemo affirmat. Eandem sententiam firmant Concilium Epian. *can. 10. Concil. Arel. 4. can. 17. Turon. 2. can. 22.* Tandem hæc sententia non parum iuuatur ex communi vsu multarum gentium prudentiâ pollentium, quæ cum inter fratres coniugia permitterent, scia inuenerunt,**

Tit. XIV. de Consanguin. & Affinit. 199

Id à natura non multum abhorere; immò in ipso mundi exordio, si iure naturali tales nuptiæ exorire essent, Deus plures masculos & feminas creasset, ne cogenter fratres cum sororibus matrimonium contrahere. Quod autem apud plures gentes similia coniugia recepta fuerint, constat: nam Ptolemæus Philadelphus Aegypti Rex sororem duxit uxorem, iuxta morem ipsius nationis. Alex. ab Alex. lib. 1. *diar. genit.* cap. 14. & lege apud Assyrios latè licuisse matrimonium inter fratrem, & sororem, referunt idem Alexander, & Plutarchus in *Artax.* Iustinus lib. 11. & de *Verfis*, Atheniensibus & aliis idem probant Tiraq. in *notis ad Alexand.* ubi *supra*, & leg. 7. *comb.* Caietanus in lib. *de sacrif.* immò inter Deos similia connubia dari finxere Poetæ, & ita Iovem cum Iunone sorore sua matrimonium contraxisse, & Saturnum Ream sororem in uxorem accepisse, produnt Virgilius lib. 1. *Æneid.*

*Assi ego, qua Diuinum credo Regina, Iouisque
Ex soror, & coniux.*

Horatius lib. 1. *carm.* ed. 3.

Coniuge me Iouis, & sorore.

Ex eis refert D. Augustinus lib. 15. de *Ciuit. Dei*, cap. 16. de quibus etiam Socæa aitbat: *Matrimonia Deorum iugumque, & ne pie quidem, fratrum scilicet & sororum.* Apud Gentiles Dij matrimonium copulabantur. Arnobius lib. 2. *aduersus Gentes*: *Pares Dij habent, atque in coniugalia fœdera conditiuibus veniunt, ante quas hi sacre, acceptione, &c.* plura P. Pinto in *specul. theol.* 1. cap. 31. immò & Ins trium liberorum impetrabant, ut illis non obesset lex Papia. Dioecæsius lib. 55. Laet. *Firmin.* lib. 1. de *fulsa relig.* cap. 16. *Quid ergo est, quare quod Poetas fallacissimos lupum liberos coheret? Virum sexagenarius saltus est, & ita lex Papia simula impedit? an impetrante Ins trium liberorum?* Deinde probatur hæc sententia ex l. *si stipuler* 35 ff. de *verb. obl.* ubi ducet Paulus, matrimonium inter fratres iure tantum elidit, non verò naturali esse prohibitum, sumpto argumento ex principio eiusdem legis, ubi postquam proposuit casum, in quo quis stipulatur quod natura fieri non concedit, idque exemplis exposuit, in *versic.* item quod, prosequens speciem, in qua quis stipulatur quod leges fieri prohibent, & perpetuam eandem prohibitionis habent, ponit exemplum in eo qui sororem sibi in uxorem futuram stipulatur, inuans hoc exemplum primo casui non conuenire: igitur quia sororem in uxorem ducere iure naturæ non est minime prohibitum. Rursus, nam in hoc matrimonio cessat ratio, quæ irritat iure naturæ coniugium inter patrem, & filium, cum inter fratres non repugnet æqualitas, cum vnus alteri subiectionem, aut reuerentiam non præstet, quam filia patri exhibere cogitur. Facit Amil. Probus, ibi: *Simul non sui corpore Atheniensium stromus viro sororem germanam habere in matrimonium; quippe cum ei nec eius ædore veneretur infirmo. At id quidem nostris moribus nefas habetur.* Accedit, nam si tale coniugium à iure naturali irritaretur, non posset Pontifex in eo dispensare grada, cap. *sum quidam* 15. q. 2. sed consensit Pontifex dispensare in eo gradu, ut fecisse Martin. V. & alios Romane Ecclesiæ Praefiles, referunt Caietanus in *opus.* de *matrim. Re: Anglia*, S. lueit in *summa*, verbo *Papa*, q. 17. licet falsè id re-

feratur de Emmanuelle Rege Lusitanæ, qui Mariam duxit uxorem, non sororem, sed prioris uxoris sororem, ut refert spondanus *anno* 1496. *num.* 6.

Quibus fundamentis motus adhæreo huic sententiæ, videlicet matrimonium inter fratres naturales ex se non esse naturali iuri contrarium, licet pudori naturali non conueniat: unde l. *laet. lib. 8. de legibus*, talia coniugia minime pia, sed Deo iniuria esse dixit: & in cap. 27. *Deuener.* ubi proponuntur maledictiones aduersus eum, qui nefarias contrahit nuptias, legitur maledictio contra accipientem sororem in uxorem; ideoque inter ea, quæ de Calligula, non ut Principe, sed ut monstro Sueton. narrat, hoc refert lib. 42. cap. 14. quod cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit, cum etiam Drusillam germanam Calisto Longino Consulati collocatam abduxisset, & in modum iustæ uxoris propalam habuisse scribit. Quam eius turpitudinem nec Dio lib. 59. silentio prætermisit: eademque se, ac famam suam turpitudine fœdasse Othionem Xiphilinus memorat. Plutarchus autem in *parallelis* ex Chrystippo lib. 1. *rer. italic.* author est, Papitium quemdam Romanum amoris impatientia, & ardore victum, Camillam sororem grauidam fecisse: quod ubi eorum pater resciuit, enssem filie misit, quo puella pectus transfixit, eodemque lethi græte seculum ac nefarium facinus suum Papirius deinde expuluit. Nec obstant fundamenta contrariæ sententiæ. Non primum, ex d. cap. *gaudemus*, de *diuor.* nam ipse Sanchez d. *disp.* 32. *num.* 12. non innotuit fœturi hunc locum parum vergete; quippe Innocent. 11 l. l. ibi, dum prodidit matrimonia inter infidèles inita in secundo & vltioribus gradibus consanguinitatis, dissoluenda non esse, tantum questionem sibi proposuit de his gradibus respondit: de primo verò gradu, nec negat, nec dissolvit, ut rectè aduertit Basilus d. cap. 32. *num.* 13. Minus obest secunda obiectio petita ex Genesi d. cap. 10. nam respondeo, simulationem Abrahami non inuilem fuisse, dum Saram suam sororem appellauit; id eorum rectè fecit, quia licet aliquando inter fratres matrimonia contraherentur, non ita tamen frequenter, ut statim de quibusvis conueniendis facillè id suspicari posset. Tandem non obstant textus in d. l. *cum qui* 19. C. de *Episcop. & cler. penult. de presump.* cap. *penult. de cabaliis*, clericis. Nam etsi hæc iura clericis permittant habitare cum matribus & sororibus propter naturale fœdus, quod omnem suspicionem excludit; inde tamen non euincitur, matrimonium iure naturali prohiberi inter fratres; quippe etiam admitti oporteret in amita & aliis consanguineis, quas canones etiam cum clericis concedunt habitare, cap. *eum omnes* 27. cap. *feminas* 32. *dist.* 81. cap. *interdictis*, *dist.* 32. cum aliis, de quibus latè Mendaza lib. 1. *Concil. liberr.* cap. 53. Germon. lib. 2. *animaduers.* cap. 18.

Manet ergo, in primo gradu lineæ transversalis matrimonium iure naturali non prohiberi; lege tamen Moysi data prohibitum fuisse constat ex cap. 18. *Leuit. vers.* 9. ibi: *Erris tua natiuitatem, siue illa ex utroque parente tuo, siue ex uno, ne detegias.* Et cap. 20. *vers.* 17. & cap. 17. *Enueron. vers.* 22. de qua lege exarandus est Michael Ephesius ad *Quintum Nicenach.*

R 4

12.

ANFLECTIO
TVA HÆC
SECUNDA
SENTENTIA
TIA.

13.

DE JODEM
PRIMO
GRADU
LINEÆ
DIVER-
SA ET PO-
SITIVA.

tracit. lib. 7. cap. 34. & num. 5. Henriquez lib. 2. cap. 1. num. 2. pluribus relatis Diana 4. p. tracit. 4. resol. 9. Fagundes tom. 2. in praecept. Decalogi, lib. 6. cap. 6. Ioannes Glosator antiquus apud Accursum in d. l. ultim. Brillon. de iure coniug. pag. 277. Gregorius de iure belli lib. 2. cap. 5. num. 13. quae sententia euerit non debet à Papin. in d. l. ult. nam eius auctoritas, etsi expressa sit, in hac tamen nuptiali tractatione paraficienda est, cum magis defendendum sit canonici auctoritaribus, quibus non obstat probatur huiusmodi matrimonium lege tantum ecclesiastica vetari, ut colligit primò potest ex cap. de incestu 35. q. 3. vbi praecipitur, matrimonium inter affines primi gradus aere illam prohibitionem contracta dissoluenda non est. Supponit ergo appetere iure naturali valere, alioquin frustranea esset disputatio. Secundò, & quidem appetitur, ex Concil. Aurelianensi 3. can. 10. & extra 2. rem. Concilior. pag. 505. vbi docetur, matrimonium huiusmodi in inhonestate contrahitur, post baptismum non esse separanda. Tertiò adduci solent historiæ sacrae, & prophetae, ex quibus constat, matrimonium hanc iure gentium non fuisse illicitum: nam lib. 3. Regum cap. 2. Adonias filius David petiit in uxorem Abisac, quae antea fuerat vxor patris sui David, ut constat ex eod. lib. cap. 1. sic etiam referente Valerio Maximo Antigonus nouercaui duxit uxorem; eademque tam infausti matrimonij cupiditate incensus est Imperator Antonius, ut acalla, ut refert Spartianus in eius vita, vbi sic ait: Interest scire, quemadmodum vxorem suam duxisse dicatur, quae cum esset pulcherrima, & quasi per negligentiam maxima corporis parte nuda esset, dixissetque Antonius: Pellem si liceret, respondisse ferunt: Si libes, licet; an nescitis te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere? Quo audito furor incanduit ad effectum criminis reueratui esset, nuptiasque eas celebraturus, quasi sciret si leges dare, cum verò solus prohibere debuisset: matrimonium enim mens (alio enim erat dicendum nomine) duxit uxorem ad patricium, inquit incestum. Quibus & aliis fundamentis ita docent cum pluribus Sanchez d. disp. 65. num. 7. Basil. lib. 7. cap. 34. n. 5. Nec in contrarium mouere debent, quae pro contraria sententia expendimus. Non primum ex praesenti textu eum supra citatis; nam equiparatio inter consanguineos, & affines non absolute accipienda est respectu prohibitionis naturalis, sed respectu legis ecclesiasticae, quae vtriusque matrimonium irritat. Non obstat secundum argumentum ex Paulo; est enim ille locus omnino accipiendus de vxore patris adhuc superstitis; alioquin non dixisset Paulus, huiusmodi crimen inaudium esse inter gentes; nec etiam verbo vxoris vtetur, sed relictae patris vocaret. Denique minus obstat ratio reuerentiae, haec enim non candè vim habet, ac ea quam filij exhibere tenentur parentibus; ac proinde eum ad similitudinem derur, non potest reuerentia illa similitudinaria iure naturali irititate huiusmodi matrimonium. Manet ergo, in nullo gradu lineae tertiae matrimonium iure naturali prohiberi, sed rariùm lege Moysi, data Lemici cap. 18. vers. 8. libi: Nuditatem vxoris patris tui ne detegito, nuditas patris tui est: nuditatem mulieris, & filia ipsius (id est priuigna) tua ne detegito: filium filij ipsius, aut filiam filia ipsius ne vxorem ducito, propinquus sumus patris tui. Et cap. 20. & Deuteronom. cap. 27. simile etiam coniugium priuigni cum

Nouerca iure ciuili prohibitum fuit, l. si qua 22. l. adoptiua 14. ff. de ritu nupt. l. 17. C. de nuptiis, l. si adulterium 38. §. 3. ff. ad l. Int. de adult. Item Vtrici cum priuigna, §. affinitatis, Instit. de nuptiis. Item nuntum ducere non licet, d. l. adoptiua 14. §. nec sacrum, §. sacrum, Instit. de nuptiis. Cicerò pro Cluentio, libi: Nobis genera sacra, aspicimus nudi, nullis auctoribus, fustibus luminibus: o nuditatis scelus incredibile, & prae hoc vnum in omni vita inaudium! o libidinem effrenatum, & indomitum! o audaciam singulari! Inter compriuignos verò ritè contrahi matrimonium docetur in l. generali 34. q. 2. ff. de ritu nupt. l. filia qua 134. ff. de verb. obl. §. 8. Instit. de nuptiis: vbi rationem reddit Hothomannus. Sacris etiam canonibus in huiusmodi linea testis matrimonium prohiberi, iam probauit in can. 66. Concil. Nisibit. Circa primam gradum lineae transuersalis non leuis haesitatio est, quo iure cum vxore fratris praemortui matrimonium prohibetur, ut ex adducendis infra in cap. fin. de diuortio, apparebit. In aliis autem gradibus affinitatis olim vsque ad septimum, ad similitudinem consanguinitatis prohibebatur matrimonium, ut ex praesenti textu, & aliis supra citatis constat: postea ad quartum vsque gradum fuit impeditum hoc testrictum, cap. 1. 35. q. 8. ita tamen, quod si matrimonium contractum fuisset in quarto affinitatis gradu, non dissolueretur, cap. 3. 45. q. 3. cap. non debet, hoc ritual. tandem post Concil. Trident. sess. 14. de reform. matrim. cap. 3. impeditum hoc tantum extenditur ad secundum gradum inclusiue, Macedo de clauibus Paris lib. 4. cap. 10. de matrim. fol. 605.

Ratio autem ex prohibeantur nuptiae inter affines, ex eo prouenit, quia vit & vxor vna caro sunt, ideoque vxoris cognati sunt quodammodo vito cognati, cum sint cognati vxoris, cum qua maritus est vna caro; & adeo in cap. si vir 15. 35. q. 3. docetur nuntum pro filia haberi: nec vnus propinquus vxoris pertinere potest ad vxorem, quin pertineat ad maritum, cap. 1. 35. q. 10. aequaliter scilicet, ob eandem rationem, quia vna caro sunt, cap. 1. & 2. 35. q. 10. Vnde in can. 13. 35. q. 3. omnino exequantur consanguinei vxoria nostris consanguineis, dum docetur, ut non magis coniungatur vit consanguineis vxoris suae, quam suis consanguineis. Vnde sicut inter consanguineos matrimonium prohibetur, ita & inter affines: Rationem autem, quare inter consanguineos matrimonium inhiibetur, assignabimus, & illustrabimus infra in cap. quod super. Nec obstat dubitatio ratio supra adducta; nam respondendum est, quod licet Christi Dominus non tulisset leges politicas, tamen non est negandum, potestatem habuisse eas ferendi, & ita Summum Pontificem eius Vicarium posse hodie eas dare, praecipue quae ad aeternam salutem fidelium necessariae sunt. Accedit, nam leges circa matrimonium, non tam politice, quam spirituales dicende sunt: vnde passim legitimus in Conciliis plures canones circa matrimonium latos. Nec obstat, quod dicebamus, videlicet Christum Dominum non tulisse leges de consanguineis accendens à coniugis consanguineorum; nam etsi Christus Dominus in lege gratiae similes leges non tulisset, tamen Ecclesia potuit eas proferre ex iustis causis, quas dabimus infra in cap. quod super. Nec obstat augmentum huius difficultatis deductum ex dictis Conciliis Turon.

IO.

TRADITUR
RATIO DIS-
CUTIENDI,
UT DISTIN-
GUATUR
VITAE DIS-
POSITIO.

Tit. XIV. de Consanguin. & Affinit. 189

& Parisiens; nam licet in eis tantum fiat mentio prohibitionis vsque ad secundum gradum, non tamen negatur in aliis gradibus vsque ad septimum, iuxta veteres canones prohiberi. Nec tandem obstat vicinum augmentum dubitandi rationis; nam licet iure civili in linea recta ascendendum, & descendendum tantum nuptiæ prohiberentur in infinitum, quia hi omnes habent vicem patrum, & liberorum; in linea

tamen transverſali olim tantum prohibebantur nuptiæ inter eos, qui etiam inter se erant patrum, & liberorum loco, l. 4. §. eos itaque, ff. de ritu nupt. Postea verò Imperatores eandem prohibitionem produxerunt ad alias personas, ut ad levitum, fratrem, glorem, & gambrium, l. 1. §. 1. l. penult. & ult. C. de incestu nupt. prosequitur latius Arnold. Vinius lib. 2. selecti, caput 3.

CAPVT II.

Virbanus III. a Burdegalensi Archiepiscopo.

Super eo, quod iuvenem quendam asseris puellam quandam non dum nubilem fide interpositâ desponsasse, quæ iam facta nubilis virum reperit, & ipse excipit dicens, se non debere eam ducere, pro eo, quod postquam puellam affidavit, carnaliter propinquam eius cognovit: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod si manifestum fuerit, eundem iuvenem cognovisse propinquam iam dictæ puellæ, aut si manifestum non est, & etiam id fama loci non habet, cum sponsa sua esset tantum de futuro, idem iuvenis ab impetitione puellæ debet absolui.

NOTÆ.

de despons. impub.

c. Affidavit.] Affidate est fidem suam alicui obstringere; cuius vocis mentio fit in *Constit. Neapoli. l. 2. tit. 37. lib. 2. & lib. 3. tit. 7. & 8.* notaverunt Getardus Vossius de vitis serm. lib. 4. cap. 1. Lindembrog. in *Glossario, verbo Affidare.*

d. Fama.] Quatenus fama sufficiat ad impediendum matrimonium, exposui in cap. *præterea, de sponsal.* & huius textus commentarium dedi supra, tit. *proximo.*

1. **V**irbanus III.] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* ubi additur pars capituli consultit, ut agnoscamus in præsentem referri partem textus in cap. *consuluit, de testat.* De Burdegalensi Metropoli plura adduxi in cap. *su. de maiorib. & obed.*

2. **N**on dum nubilem.] De ætate necessaria, tam ad nuptias, quam ad sponsalia, egi in cap. 2. & 3.

CAPVT III.

a Cœlestinus III.

Quod dilectio tua, &c. Quævisisti à nobis, utrum si qui à stipite per lineam descendentem, sexto, vel septimo gradu distat, possit ei, qui ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo, vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam sel. mem. b. Adriani Papæ, tunc Albanensis Episcopi, in Noruegiam Legati; quia permixtum est omnibus illius tercie in sexto gradu coniugii quod tibi videretur convenienter fieri posse secundum regulam à quibusdam Doctores approbatam, quæ dicitur, quoto quis gradu distat à stipite, toto distat à quolibet descendendum: cum tamen de consuetudine Noruegiæ, si quando talis casus emergerit, incolæ terræ propter proximiorum gradum coniunctos separant, copulari autem volentes non permittunt inſimul copulari, sicut literarum tuarum series demonstravit. Nos verò sic consultationi tuæ duximus respondendum, quod indulgentia sic est intelligenda, ut uterque coniungendorum à stipite sexto gradu distet, cogitatione secundum canones computata. Si verò alter sexto, vel septimo gradu distet à stipite, alter verò secundo, vel tertio gradu, coniungi non debent. Unde in hac parte consultius duximus multitudini, & observantæ consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem, & scandalum populi & unitatem quadam adhibita statuendum.

NOTÆ.

a Cœlestinus.] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* nullibi tamen exprimitur cui Prelato Noruegiæ, seu Daniæ rescribat Pontifex.

b *Adriani Papæ.*] Qui Nicolaus antea dictus, natione Anglus, Canonicus Regularis, ab Eugenio III. electus est Episcopus Cardinalis Albanensis, atque in Sueciam, Noruegiamque missus Legatus, eam gentem postremâ propemodum barbarie libertatem, ad Christum convertit.

gerie, Romamque reversus Anastasio I V. qui
faro functus fuerat, sub Adriani IV. nomine
Summus Pontifex successit est anno 1154. refe-
rent Baronius *ead. anno*, Carolus à S. Paulo
in Bibliotheca p. 1189. verbo *Hadrianus*, Sanctus
Antonius 2. p. 1157. *Canonic. regul. cap. 16. n. 5.*
de lib. 3. cap. 1. num. 6.

c. *Confectutudine.*] Quatenus confectutudine impedimenta matrimoni; induci pollint, expofui in cap. 1. de *fponf.*

d. *Novitate*, j. De ea vitanda plura dedi in cap. cum in consuetudinibus, de consuetudine.

COMMENTARIUM.

2.
DE LINEIS
CONSECUTIVIS
FINITAE
TIA.

Premiis quæ de consanguinitate, & eius impedimento ad nuptias dabimus infra in cap. quod super, sciendum est, lineam consanguinitatis duplicem esse; aliam rectam, aliam verò transversalem. Linea recta nuncupatur illa, iuxta quam plures personæ ita ab vno stipite mediant, vel immediate descendunt, ut vna sit ab altera genita, veluti filius a patre, nepos à filio; quæ etiam dividitur in lineam ascendentium, & descendendum; nam licet reipsa eadem sit, tamen distinguuntur ea ratione, quia linea ascendentium appellatur illa, quæ à genitis ad progenitores progreditur, illurum ipsitum querendo; nuntiando partem, avum, prarum, & alios: linea verò descendendum dicitur illa, quæ descendimus à genitoribus ad genitos, scilicet à patre ad filium, nepotem, pronepotem, & ceteros. Linea collateralis, seu transversalis, dicitur illa, secundum quam variz personæ ab vno stipite mediant, vel immediate proveniunt, ipse tamen personæ à se invicem non descendunt: quare filij Ioannis, qui sunt fratres, inter se lineam collateralem constituent, quia vnus frater non descendit ab alio, sed ambo immediate ab ipso patre procedunt. Hæc autem transversalis linea duplex est, vna æqualis, quæ est inter personas à comuni stipite æquales descendentes, videlicet inter fratres, & eorum filios: alia est inæqualis inter personas inæqualiter distantes à comuni stipite, ut contingit in patruo, & amica re fratre consobrino.

¶ Vt autem cognoscatur, quorū gradū consanguinitas differt ab alio, in hac computatione triplex regula obseruanda est. Prima pro linea recta, & aliz due pro linea transversali. Prima regula est: in linea ascendendum, & descendendum, tot sunt personæ, quot sunt personæ, idest generationes. *cap. paricula. 33. q. 5.* & cum generatio inter duos deat, idest inter genitorem, & genitum, idest pater qui est stirps, secundum se non constituit gradum, & per consequens in computatione graduum consanguinitatis vna persona demi debet: vnde vt sint quatuor generationes, quinque personæ interuenire debent; ideoque pater, filius, nepos, abnepos, pronepos, licet sint quinque personæ, quatuor gradus sunt, quia filius cum patre in primo gradu est, nepos in secundo, abnepos in tercio, pronepos in quarto. *cap. primo gradu 35. q. 5. §. primo gradu, cum sequentibus. Instit. de gradibus cognat. §. secunda regula est.* In linea transversali quæ distinktionum, quo gradu distant ab stirpe, eodem gradu distant inter se; quare duo fratres sunt in primo gradu, quia eodem distant à comuni ipsorum patre; filius vero vnus fratris est in

secundo gradu cum filiis alterius fratris, quia duobus gradibus distat à communi stipite, & qui est avus; & per consequens duo gradus, vt traditur *in cap. ad Sedem, 35. q. 1.* Tertia regula est, in linea transversali inqualiter descendendum, quod gradu remotior distat ab stipite, eodem gradu distat inter se, & ex præfati textu, & *cap. final. hoc siml.* Vnde si Titius duos filios habeat, videlicet Sempronium, & Seium; & Sempronius habeat filium, & nepotem, nepos cum Seio est in tertio gradu; nam cum nepos Semproni tribus gradibus distet à communi stipite, id est à Titio, & in linea aequali semper remotior gradus attendatur, dicendum est, nepotem Semproni cum Seio in tertio gradu esse. Licet autem in linea recta æqualiter computatio procedat iure canonico, & civilii; tamen quoad secundum, & tertium regulam non idem observatur; nam iure civilii in linea transversali non sunt gradus, quot sunt personæ, *serio gradu, Insul. de gradibus*; & hac de causa Imperator Iustinianus in *5. duorum autem, Insul. de suprad.* efficit inter duorum fratrum liberos matrimonium contracti valere, quia eodem iure in quarto gradu, quo non prohiberetur matrimonium, & xlii. boni quæ prohibetur quoad hereditates, & in illis in utroque foro observanda est; quoad matrimonium verò computatio canonica observatur. Diferentiam rationem assignat Alexander II. in *d. cap. ad Sedem, 35. q. 1.* in illis verbis: *Hæc igitur de causa, quæ hereditatem non possunt differre nisi de una ad alteram personam, differt etiam familiaris Imperator in singulis personis singulis proficere gradus. Quia vero nuptiæ sine duobus fieri personis non valent, ideo sacri canones duas in uno gradu continere personarum. Sed cum hæc ratio atque militet in nuptiis ex iure civilii, alia reddenda est, videlicet, quod cum Ecclesiæ Patres longius protractarim impedimentum hoc, quàm civilis legislator, vt in illis videtur; ideo in qualibet generatione vnum tantum gradum agnoverunt, lex verò civilis tot gradus, quot sunt personæ.*

Vnde vñ ad præfentem textum accedamus, inferitur, eum qui per vñam lineam distat à communi stipite quinto gradu, posse matrimonium contrahere cum omnibus alterius lineæ, etiam si alter solum distaret primo gradu à communi stipite; quia in hac computatione remotior gradus attenditur, *cap. final. hoc rursus*, docent Sanchez. *d. diff. 53. num. 5.* quamvis Hostiens. & Cuiac. in præfati. Duran. in *rubrica ff. solut. matrim. tit. de nups. cap. 3. vers. Ex quo consequitur*, aliud existimetur. Ratio est: nam cum collaterales non habeant inter se aliam consanguinitatem, nisi quam obtinent ratione primi stipitis, & proinde nullus possit habere maiorem propinquitatem ad alium alterius lineæ, quam ipse ab stipite regnet; consanguinitatis enim virtus quanto magis descendit, tanto magis debilitatur, iuxta textum in *cap. consanguinitas, 3. g. 4.* quod exemplis illustrat Soris in *4. distincti. 4. g. ult. art. 2. column. penult.* idem remotior gradus attenditur. Inde inferitur, in impetranda dispensatione ad contrahendum matrimonium intra gradus prohibitos, sufficere exprimere gradum remotiorem, nec esse necessarium simul mentionem facere propinquiorem gradus, quo alter distat, vñ probatur in extravaganti Clementis VI. que incipit *Nuper*, nondum excusa, & docetur Felin. in *cap. postulat.*

Tit. XIV. de Consanguin. & Affinit. 191

*Analysi, num. 9. de rescript. Couart. in 4. 1. p. 4. 10. num. 12. latè Barb. voto 3. per totum. Nec contrarium probatur in presenti textu, dum in eo docet Celestinus, non sufficere remotioris personæ, sed vtriusque gradus mentionem fieri debere in simili dispensatione; nam specialiter præfens decisio procedit in provincia Norvegiæ, ubi consuetudine introductum erat, ut sublato remotioris gradus impedimento, non ex eo propinquioris gradus esset sublatum impedimentum: atque ita præfens dispensatio non erat interpretanda iuxta ius commune, sed secundum provincie consuetudinem, ut docuerunt Glossa in presenti, verbo *Pique*, Abbas num. 7. Couart.*

d. 5. 10. num. 12. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 1. num. 32. & disp. 24. d. num. 21. hodie tamen casum est, per Sanctissimum Pium V. in eos constitutione, quæ incipit, Sanctissimus in Christo, non esse in huiusmodi dispensationibus necessarium propinquioris gradus mentionem, sed sufficere remotiorem gradum tantum exprimere, obtentis postea super propinquiori gradu litteris declaratoriis; nec ideo prius rescriptum subrepticium esse, eo quod propinquioris gradus mentio facta non fuisset: quod præcipue observandum est post declarationem Urbani VIII. quam refert Barbosa d. vot. 3. ad finem.

C A P V T IV.

Innocentius III. a Archiepiscopo & Capitulo Tyren.

DE infidelibus ad fidem conversis nos consulere voluistis, utrum si ante conversionem suam, secundum legis veteris instituta, vel traditiones suas citra gradus consanguinitatis à canone denotatos coniuncti fuerint, separati debeant post baptismum. Super hoc igitur devotioni vestræ duximus respondendum, quod matrimonium sic ante conversionem contractum, non est post baptismi lauchum separandum, cum à iudæis Dominus requisitus, si licet uxorem ex qualicumque causa relinquere, ipsi responderit: Quod Deus coniunxit homo non separat, per hoc innuens esse matrimonium inter eos. Datum Lateran. 3. Calend. Ianuarij.

N O T Æ

T *Tiren.* Ita restituo inscriptionem & litteram huius textus ex epistolis Innocentij III. editis à Cardinale Sirletto, fol. 149. cum in cap. 1. hoc tituli in 3. collect. malè legatur *Tihren*, & in hac sexta collectione, *Tiren*. De Tyrensi diocesi nonnulla adduxi in cap. 8. de officio ordi.

b *Legis veteris instituta.* Relata in cap. 18. & 20. *Leuitici*, quæ referunt & exponunt Franciscus Hothom. de rit. nup. cap. 6. Bezous in *malegia*, cap. 20. & nos infra dabimus.

c *Traditiones.* Quæ variz fuerunt pro diversitate gentium: ferè omnes congesti Alex. ab Alex. lib. 1. *dierum genial.* cap. 14. ubi plura Titaguel. & in 1. 7. *conuicti.*

*gaudemus, mem. 30. de divoritiis, Cuiac. & Censilis in presenti, Ricciol. de iure person. lib. 1. cap. 3. Couart. de matrim. 1. p. cap. 1. 5. vni. 2. 4. Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 8. num. 1. Basil. de tract. lib. 1. cap. 6. num. 6. Datus ad Decretum, in dist. 18. q. 1. Rebel. de iustitia lib. 2. de matrim. q. 3. Petrus Greg. lib. 9. *Synagoga*, cap. 4. & lib. 3. *parit. tit. 1. cap. 1. 3. num. 1. Bellarminus tom. 1. centur. de matrim. c. 5. & 12. Beyerlinch. in theatro veta. humanæ, verbo Matrimonium, tit. de matrim. Insid. Fragol. p. 2. de regim. Christiana Republica, cap. 1. 5. 10. n. 197. D. Josephus de Retes lib. 8. *opul.* in q. moral. Verum filij suscepi, &c. num. 10. Alceidetta in presenti.**

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insorgo: Si leges Ecclesiasticas non tenerentur infideles observare in suis matrimoniis tempore infidelitatis celebratis, sequeretur, quod repudium illis permittitur lege veteri, cap. 24. *Deuerron*, relato in cap. non satis 34. q. 1. factum inter ludæos ante baptismum maneret, & sustineretur etiam n. post baptismum, cum factum esset tempore infidelitatis: sed post baptismum tale repudium non sustinetur, licet infidelis baptizatus teneatur cohabitare cum coniuge infidelis repudiata, si ipsa sine dispendio salutis æternæ, aut contumelia Creatoris velit cohabitare, cap. *gaudemus, de divoritiis*. Igitur quia tenentur infideles, dum sunt in ipsa infidelitate, leges ecclesiasticas feruare in matrimoniis contrahendis, & per consequens non possunt contrahere in gradibus ab Ecclesia prohibitis, & si contraxerint, post baptismum sunt separandi. Augetur hæc difficultas, nam irregularitas bigamiz ex iteratis nuptiis procedens, est iuris ecclesiastici: sed si infidelis contrahat duplex matrimonium in infidelitate, aut vnum dum infidelis

TRADITIO
DEBITA
RATIO.

COMMENTARIUM.

I. **E** *EX* presenti textu sequens deducitur assertio, *Matrimonium ab infidelibus celebratum in gradu cognationis ab Ecclesia prohibitum, non dissolvitur per baptismum ab ipsis susceptum*. Probant eam textus in cap. deinde, 26. d. *insid.* cap. 1. cap. final. 18. q. 1. cap. 3. de *presby.* non baptiz. cap. quæstio, cap. *gaudemus, de divoritiis*, cap. final. qui *sua sunt leges*, cap. final. hoc tituli, in 3. collect. ibi: *Tunc discretionis prudentem. Et infra: Ceterum in quarta, quam nobis consultationem fecisti, quid tibi faciendum existat de his, qui matrimonio iam contrahente, subleque suscepto, in sexto consanguinitatis gradu inueniunt fuerint se ad iuvicem annectere, noluerit respondendum, quod cum iudicis expedire, & dissimulare poteris taliter copulatos, maxime qui diu pacifice commorauerunt. Et 1. final. tit. 6. part. 4. Illud utant ultra congestis à Barb. hic, Balboa in cap.*

CONCLUSIO
TRADITIO
ET PROP
TVA.

192 In Librum IV. Decretalium;

hileis est, alterum dum baptizatus repetitur, bigamiam incurrit, nec ad ordines promoueri valet, *cap. i. quis videtur* 34. d. cap. *mentis* 18. q. 3. probat Darts in *dist.* 18. q. 1. & notat in *cap. 3. de bigamiis non ordin.* Ergo quia circa impedimenta sacramentorum etiam à late ecclesiastico prouenientia, tempus infidelitatis attenditur, & per consequens nec tunc in gradibus ab Ecclesia prohibitis matrimonium contrahere possunt.

Qua dubitandi ratione non obstant, veta est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, matrimonium triplex dari, aliud legitimum, aliud ratum, consummatum aliud. Legitimum aliud dicitur, quod legitimo consensu contrahitur, quale datur apud Iudæos & Gentiles; hoc enim verum est matrimonium, sed non ratum, *cap. final. vers. item illud*, 18. q. 4. *cap. quando, vers. nam esset, de divorciis*. Ratum est illud, quod à Christianis iuxta sacros canones contrahitur, quod ratum est ab Ecclesia, & suscipitur ut sacramentum, *cap. ex publico, vbi notat, de consensu coniug.* Consummatum est, quod omnino copulato firmitatem reperit. Et licet Catherinus *lib. 5. contra Caietanum, tit. de matrim. q. 3. Rostellus contra Regem Angliæ, assert. 7. de sacram.* Castro de *heresibus, verbo Nuptia, heresi 3.* exillinauerint, olim matrimonium in statu naturæ, & hodie apud infideles non solum ut contractus, verum ut sacramentum sustineret, quod probare intendunt *ex cap. veniens, de presbyt. n. n. bapt. cap. accedens, de divorciis, cap. penult. de translat.* Vbi docent sacramentum matrimonij æque dari apud infideles, ac apud fideles; & ex D. Augusti. *lib. de bono coniugali*, *cap. 18.* vbi ait Sanctus: Sacramentum matrimonij esse omnibus generibus commune. Tamen veritas est, matrimonium inter fideles tantum celebratum, sacramentum esse gratiam confertens; vnde ut sacramentum nouum legis refertur à Patribus Concilij Florent. in decreto de Sacramentis, Trident. *sess. 24. cap. 1.* & probat latè Bellarminus *lib. 1. de matrim. cap. 5.* Balboa in *cap. gaudemus, num. 10. de divorciis*, nec in statu Innocentis, & legis naturæ fuit propriè sacramentum, idest signum practicum gratiæ, ut docuerunt D. Augusti. *lib. de bono coniugali, cap. 18. & 24. & de fide & operibus cap. 7.* D. Thomas 3. p. q. 61. art. 2. ad 3. licet quia apud infideles ut contractus sustinetur, laico modo sacramentum matrimonij apud eos dari dicatur in iuribus suprà citatis: probauit iam in *cap. 1. de sponsalibus*.

Manet ergo matrimonium infidelium legitimum esse, idest verum, non vetò ratum, quia ab Ecclesia non est ratificatum, ideoque dissolubile est quoad vinculum, veluti per conversionem vnus ex coniugibus ad fidem Catholicam iam si aliter conuerti nequeat, seu habitare renuat sine consummatione Creatoris, matrimonium dissoluitur, ita ut fidelis possit cum alio nouum matrimonium contrahere. vt latè docet Balboa in *d. c. gaudemus, ex n. 51.* & exposui in *cap. 10. Concil. Nîster.* Quando verò ambo baptizantur, fidemque Catholicam profitentur, ratum efficitur, idest ab Ecclesia approbatum, & ratificatum, ac magis indissolubile fit. Propterea si ambo baptizentur, non est opus iterum matrimonium celebrari, nec etiam tenentur ad recipiendas benedictiones nuptiales, Sed an per baptismum efficiatur sacramentum gratiam confertens? non constat apud Interpretes. Aliqui affirmant, ipso facto post baptismum transire in sacramentum, atque idè duplex

sacramentum, & duplicem effectum in eodem instanti recipere coniuges. Ita docuerunt Thomas Sanchez *lib. 2. de matr. disp. 9. n. 5.* Nauarres *ad tit. de consensu infid. lib. 3. consil. 2.* Balboa in *d. c. gaudemus, n. 46.* P. Bollo in *actum, canonic. claus. 1. cap. 4. §. 7.* Rationem reddunt, quia matrimonium infidelium quando baptizantur, demum fit ratum, & indissolubile: ergo & sacramentum verum. Concedo antecedens, & nego consequentiam, quia matrimonium baptizatorum redditur magis indissolubile per consummationem, & tamen non fit denovo sacramentum causatum gratia sanctificantis. Ratiōis pro eorum sententia nouiter expendi potest *lex si seruus 39. ff. de iure dotium*, vbi continentium seruum post libertatem ab ipsis adeptam tranfit in coniugium, & dos fit quod tantum peculium erat. Alij affirmant tale matrimonium non tranfire in sacramentum, donec infideles post baptismum renouent consensum antiquum per aliquam externam signa, vel nouum consensum mutuo expriment. Ita Bellarminus *lib. 1. de matrim. cap. 5. ad finem*, Rebel. *lib. 2. de matrim. q. 6. num. 1.* Sed neque hoc modo fieri sacramentum censio, quia per matrimonium etiam celebratum tempore infidelitatis dominium corporum translatum fuit, & ita neuter ex coniugibus habet potestatem sui corporis: ergo nouus iste contractus non est validus, ac proinde non est materia sufficiens ad sacramentum. Verius igitur est, matrimonium ab infidelibus contractum in ipsa infidelitate, etiam post eorum baptismum nunquam posse fieri verum, & proprium sacramentum nouæ legis, vt probat latè Petrus à Ledesma *de matrim. q. 19. art. 2.* Valquez *cod. tract. disp. 2. cap. 10.* Coninch. *de Sacramentis disp. 2. §. dub. 2. conclus. 7.* Metaxas *de matrim. disp. 2. sect. 9.* Gaspar Hurtado *de matrim. disp. 3. diffinitio. 16. m. 62.* Basilus Legion. *lib. 1. de matrim. c. 9. n. 3.* Antonios Petex *cod. tract. disp. 19. sect. 11.* Diana 3. part. 4. *resol. 153.* qui contrariæ sententiæ fundamenta satisfaciunt. Ratio est, quia matrimonium infidelium non est sacramentum tempore, quo celebratur: ergo nunquam sortitur rationem sacramenti causantis gratiam. Probatur consequentia, Nequit aliquis actio esse sacramentum, nisi tempore quo huiusmodi actio existit penes aliquod saltem predicatum: sed contractus infidelium tempore quo existit, non est sacramentum: ergo postea fieri non poterit. Ex ita iuxta hanc veriorē sententiam constat matrimonium infidelium manere ratum, & ab Ecclesia approbatum, non tamen esse sacramentum.

His suppositis ratio præsentis assertionis ex eo prouenit, nam cum Ecclesia respectu infidelium non possit impedimenta matrimonij statuere, iuxta illud D. Pauli *ad Cor. 5. Quid enim mihi de his, qui foris sunt iudicare queque non ligati constitutionibus Ecclesiæ latis pro eius regimine*, probat Riccioli *lib. 2. de iure person. c. 3.* Idè si secundum suam religionis leges matrimonium celebrant in gradibus per sacros canones prohibitis, validè & ritè contrahunt; quia apud eos matrimonium ut contractus celebratur, non in perfectione sacramenti, vt suprà probauit. Per susceptionem verò baptismi matrimonium legitime celebratum non dissoluitur, quia per baptismum peccata remittuntur, non verò coniugia soluntur, *c. 1. 18. q. 1. c. 8. de divorciis*. Nec obstat quod affirmat D. Hieronymus in *epist. ad Oceanum*, relatus in *c. 1. 18. q. 3.* vbi ita nouum hominem fieri in baptismo, & nouam

3.
DE MATRIMONIO
MON O
APPO IN
FIDELIS.

4.
TALIS MATRIMONIUM AN
ESTIFICATUR SACRAMENTUM.

5.
TRADITUR
RATIO RE
CIBENDI

novam vitam habere testantur, ut etiam non viuat nomen vxoris, vel maritis. & ex Glossa ordinaria Nicol. de Lira, qui secutus est D. Hieronymi opinionem, atque exponens, *omnis vxoris vitam*, illud intelligit post baptismum, ita vt vxor ante baptismum nouo homini non impetetur. Verum respondetur, prius matrimonium, quod contractum est ante baptismum, non dissolui baptismi, & ratio est, quia in baptismo soluitur coniunctio, non coniugia; matrimonium autem cum sit etiam ante baptismum lege permissum, non est ponendum inter criminalia, & ideo neuiquam venie dissolvendum, vt recte ait Innocentius I. *epist. 22. cap. 2. Nuptiarum ergo copula Dei munus est perfecta non est peccatum, & proinde nec inter peccata dimittitur, inter namque, ac soluitur esse estimare, & aboleri non posse prius nomen vxoris, cum non dimissum sit pro peccato, quod ex Dei fide voluntate complentur.* Et *epist. 22. cap. 2. Non adimendum quod aliquando pro dispensatione prauit erroris opponitur, ante baptismum omnia dimitti non valent numerum aboleri.* Et D. Ambrosius *lib. 1. q. 1. ibi in fine, idem plene habet his verbis: Sed cum in coniugio lex sit, non culpa, quod culpa est in baptismo remittitur; quod legis est, non soluitur, aut aboletur.*

Nec obstat dubitandi ratio super adducta, ex causa expressi facti ab infideli in ipsa infidelitate, quod improbat Ecclesia, habens ubi d. cap. *quidem*, vt infideli baptizatus recipiat, ceteraque vxorem, quam repudiavit iuxta legem Moysi in ipsa infidelitate. Nam respondendum est post legem Evangelicam, nec Hebræis, nec Gentilibus licitum esse duorum, nec vltimo vinculum matrimonij repudiare post dissolutionem iuxta sententiam Christi Domini apud Martheum *cap. 19.* quam expendit Innocentius III. in d. cap. *quidem*; nam cum hoc præceptum non solum sit definitum, verum & hanc iuri consopit, cessante dispensatione in lege veteri Moysi data facta, necessario hodie vinculum matrimonij iuxta eam, naturam erit indissolubile apud omnes gentes, siue Iudeos, siue Gentiles, vt probant saltem in d. cap. *quidem*, ubi finaliter leg. lib. 1. par. 2. cap. 3. Nec aduersus sunt canonici in *presenti*, & glossa Barb. in *termo* & de *Iudeis*; dum docent, permissum hodie Iudeis secundum legem veterem repudiare priorem vxorem aliam ducere. Nec obstat argumentum difficultatis deductum ex d. cap. *quidem* cum senilibus, nam vt probatur in cap. 3. de *bigamis*, impedimentum bigamie non tollitur per baptismum, imo id illud ratio habetur matrimonij in infidelitate contracti, quia impedimentum hoc non provenit ex defectu, sed ex defectu significationis, quæ etiam post baptismum datur, & ideo infidelitatem etiam post baptismum illud retinet, vt satis probatur in *hæc* cap. 3.

Sed superæ readit inuestigatio aperte opponitur textus in *Literno Iudæorum*, & de *Iudeis*, ubi discrete statuitur, vt nemo Iudæorum norem suum in coniunctionibus retineat, nec iuxta legem suam nuptias fortetur, ergo Iudei, & ex tunc infideles non possunt iuxta proprias leges in gradibus ab Ecclesia prohibitis matrimonium celebrare. Cui difficultati satisfaciendum est asserendo, constitutionem illam procedere inter civilis amento;

nam iure Canonico inspecto (qui in hac parte standum est) eum Ecclesia non habeat potestatem in Iudæos & externos infideles, non potest impedire, seu irritare matrimonium ab eis celebratum in gradibus tantum per sacros Canones prohibitis: docet Riccius *lib. 2. de iure personar. c. 1. n. 7.*

Ex supra traditis locum accipit Innocentius I. in *epistol. ad Episcopos Macedoniam*, relata a Gratiano, tum in cap. *deinde*, *vers. nunquid*, 26. *quæst. 1. in cap. nunquid*, 28. q. 1. ubi docet Pontificem, filios procreatos ab infidelibus in ipsa infidelitate, legitimos reputari, & succedere parentibus, eum cum aliis susceptis post baptismum ab ipsius coniugibus, quod etiam docetur in *6. q. 2. 4. part. 2.* Ratio dubitandi oriebatur ex eo, quod filij suscepti ex infidelibus, præcedunt procreatis extra illas, iam ex iure diuino relatio *Genesi* cap. 28. & *Iudæis* cap. 11. quam civilis, de qua in *1. Liber. Neque, lib. 1. par. 2. c. 1. Modestinus*, ubi *si unde cognati*, 1. *q. 1. de iur. & iur. Trept. 4. vbi quæritur, si filij de suspectis, & cognati*. Sed filij nati ex matrimonio inter infideles contracto, non sunt nati ex matrimonio ita iusto, & nati ex matrimonio inter fideles celebrato, siquidem matrimonium infidelium non habet rationem perpetui vinculi, siquidem dissolui potest altero ex coniugibus ad idem Catholicum conuerso, altero tempore cohabitare sine coniunctura. Ceteris, cap. *quidem*, de *divortio*, tum etiam, qui non habet rationem sacramenti, vt proximo commentario probatur, sed contrarium dicitur Innocentius in d. cap. *nunquid*, & docet etiam Gregorius Lopez in d. 4. *gloss. 1. Titulæ de iure primo*, 266. Riccius de *iure personar. lib. 1. cap. 4. num. 1.* loquens de Rege d. lib. 8. *gloss. 1.* Quod & recipi potest exemplo Clodovici Regis Francorum, qui in infidelitate perniitens, vxorem duxit sanctam Clotildam anno 494. vt referunt *Armonius de gestis Francorum lib. 2. cap. 14.* Gregorius Turon. *lib. 1. Historia Francorum*, Hincmarus in *vita sancti Remigii*, & Clodomirus susceptus in ipsa infidelitate, successit in Regno cum Childoberto, Clotario, & Theodorico, qui postea fuerunt post baptismum ipsius Regis, vt refert *Armonius* *num. 14.* Huius doctrinæ ratio pendente ex supra traditis, nam cum matrimonium apud infideles celebratum æque legitimum sit in tamque contractus, ac apud Catholicos, detracta perfectione sacramenti, ideo filij ex eo suscepti legitime succedunt parentibus, etiam simul cum aliis post baptismum susceptis; quæ doctrina ampliatur, vt non solum procedat quando filij suscepti à parentibus infidelibus simul cum ipsa religionem Catholicam professi, verum etiam in ipsa infidelitate, peremptis quod an procedat in Regnis, & summus Principibus, disputant Solorzano 1. *tem. de iure Ind. lib. 1. c. 5.* D. Josephus de Rees *ubi supra*, num. 174. Nec obstat dubitatio ratio supra adducta, nam hæc veritas sit, filios legitimos præfetti in successione filijs illegitimis, filij tamen ab infidelibus suscepti sunt legitimi, & ex legitimo matrimonio nati, hoc non æque perfectum sit matrimonium illud, ac celebratum apud fideles: ideoque in hoc casu non conuectunt filij legitimi cum illegitimis, quia omnes ex legitimo matrimonio nati sunt.

8.
EPISTOLA
TIT. CAN.
HINC MAR.
AL. 2. 1.

6.
DISSENTI-
TUR SYL-
TANDER
TIO.

7.
EXPOSITIO
TIT. 14.
MO. C. 14.
EPISTOLA.

CAPVT V.

Idem ^a *Rossanensi Archiepiscopo.*

Quod super his articulis, qui tibi aliquam dubitationem inducunt, nostrum ducis consilium requirendum, & ad ea exequenda, quæ officium postulare pastorale, Apostolicæ Sedis procuras auxilium inuocare, sollicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & postulationibus tuis grato animo respondemus. Significasti siquidem nobis, quod in diocesi tua pater & filius maritem & filiam; duo cognati duas cognatas; auunculus & nepos duas sorores, ducunt in coniuges; & maritus, & vxor simul baptizant puerum alienum. Quidam præterea tux diocesis infra tertium & septimum gradum consanguinitatis se contingentes, matrimonia adinijuncta contrahunt, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes. Quidam etiam sacerdotes Latini habent in suis domibus concubinas, & nonnulli aliqua tibi non merentur desponsare: & cum earum aliqua mortua fuerit, vel ab aliquo sacerdotum electa, confectum aliam introducunt, & in ignominiam clericali ordinis taliter perimant vxorati. Item Abbates, & Sacerdotes tux diocesis ad Synodum tuam veniente reuolunt conuocati dicentes, veniendi ad Synodum consuetudinem non habere, & sic iurisdictionem tuam, iam in his, quam in aliis contemnentes, de rationibus suis tibi, sicut tenentur, negligunt respondere: & cum ad monasteria se accedere; sicut ad tuum dignosuitur officium pertinere; vel sacerdotes super prædictis excessibus animaduersione debita castigare, ipsi appellationis obitaculum interponunt, ut eam taliter effugiant disciplinam. Adhuc Capellani Castellæ Rossanensis, aliquando matrimonia non coniungenda coniungere, & alia non diuidentia diuidere non verentur, licet ipsi non debeant de matrimoniis iudicare. Super eo igitur, quod pater & filius cum matre & filia, & duo cognati cum duabus cognatis auunculus & nepos cum fororibus contrahunt matrimonia, taliter tibi diximus respondendum, quod licet omnes consanguinei viri sint aliihus vxoris, & omnes consanguinei vxoris affines sint viri: inter consanguineos tamen viri, & consanguineos vxoris, eorumque viri, videlicet, & vxoris coniugio nulla prorsus^a affinitas est contrahenda; propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Quamvis & vir, & vxor alienum puerum teneant in baptismo, nulla tamen inter eisdem virum & vxorem contrahitur compaternitas, cum vna caro sint per copulam conjugalem; & ideo reddere sibi debitum minime prohibentur. Item cum in sacris canonibus gradus sint consanguinitatis distincti, & per eisdem inhibiti, ut nullus infra septimum gradum consanguinitatis linea aringentem sibi audeat in matrimonium copulare, ne infra gradus eisdem contrahatur, debes publice inhibere, & præsumptores ecclesiasticâ districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela. Cum autem sacerdotes Latini nullas sibi possint matrimonialiter^a copulare, nec illis habere liceat^a concubinas: ut Latinos presbyteros tux diocesis, qui à se commoniti à sua noluerint præsumptione desistere, per suspensionem officiorum & beneficiorum subtrahitionem ad id compellere valeas, liberam tibi concedimus auctoritate Apostolica facultatem. Similiter etiam Abbates, & Sacerdotes venire reuentes, dummodo in ipsa Synodo non ducas aliquid statuendum, quod forte canonicis obuiet institutis, per censuram ecclesiasticam ad Synodum ipsam venire compellas, & debitam tibi reuerentiam & obedientiam exhibere. Capellani præterea Castellæ Rossanensis, firmiter sub qua conuenit districtione prohibeas, ne (sicut non debent) super confirmandis, vel dimittendis matrimonijs exerceant aliquam potestatem. Quod si forte contumaces extiterint, canonici eos poteris seueritate punire. Cum autem appellatio sit inuenta non in diffugium opprimentum, sed in refugium oppressorum, auctoritate rati præsentium indulgemus, ut iuxta formam præmissam procedere valeas, non obstante^a appellationis obiectu, si qua forsitan fuerit interposita in elusionem ecclesiasticæ disciplinæ. Nulli ergo, &c. liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, &c. Dat. vi. supra, 11. Calend. Januarij.

NOTE.

^a *Rossanens.* Ita etiam legitur in tertia collectione, *hunc, sub hoc tit. cap. 2.* & in epistolis

Innocentij editis à Siculo fol. 425. ex quo regresso ita litteram textus restituo: & hanc epistolam semper le Innocentium III. anno 1199. refert Raynaldus anno 1199. n. 34. Rossus est antiqua ci-

uitas Syriæ in Cilicia secunda, quæ olim habuit Ecclesiam Cathedralē, cuius Episcopus Eustachius subscripsit Concilio Chalcedonensi.

b *Synodum venire vocati.*] Iuxta tradita infra, in cap. cum olim de accusatione.

c *Affinitas est.*] Iuxta tradita supra in c. 1.

d *Obstante consuetudine.*] At consuetudo legitime præscripta, potest abrogare impedimenta inducitur iure positum, vt probant Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 4. num. 4. Coninch. de sacramentis disp. 30. dub. 1. A. Perez. eod. tract. de matrim. disp. 21. sect. 6. Gibalin. tom. 2. scient. can. lib. 6. cap. 4. quest. 5. ergo præsens consuetudo obseruari debebat. Sed respondendum est, in præsentī casu agi de consuetudine, quæ non erat legitime præscripta, sed quæ incerta erat, & ab aliquibus diuitiarum seruabatur. Aliter satisfaciunt Coninch supra, n. 14. Palauz tract. 3. de legibus, disp. 3. punct. 4. De consuetudine, & eius vi circa impedimenta in matrimonio inducenda, vel tollenda, egi in c. 1. de spons.

e *Copulare.*] Vt probaui latè in c. 1. de clericis coniugatis.

f *Concubinas.*] Vt illustraui in c. 3. eod. tit.

g *Prohibere.*] Verum enim est, causam matrimonialium cognitionem spectare ad Episcopum diocesis, & accedentibus, de priuilegiis, probaui in c. 1. vt lite non contest. & ita Capellani huius Castellī Rossianensis non poterant de causis ipsis cognoscere. Hodie tamen ex exercitiis magni nostri Monarchæ sunt quidam Vicarij generales, habentes sub se Capellanos exercitūs, qui sunt iudices delegati, & cognoscunt de causis matrimonialibus militum, & eorum diuoritiis, de quorum iurisdictione nonnulla adduxerunt Zypens ad hunc tit. consule. 14. de iure Pontificio nouo, ad rit. de officio ordin. c. 4. Diana p. 10. tract. 15. resol. 15. non tamen posse eos vt parochos matrimonij militum adesse, respondit Academia nostra Salmanticensis anno 1660. ad consultationem factam per supremum belli consiliū, pro expositione Bullæ Innocentij X.

h *Appellationis obiectum.*] Quia à correctione, aut visitatione non datur appellatio, vt probaui in c. 27. de appellat.

COMMENTARIUM.

4.
CONCLVSIO TRADITA ET PROBATA.

EX hoc textu iuxta rubricam, sub qua iacet, & propterea compilatur à Raymundo in præsentī, communiter talis deducitur assertio: *Inter consanguineos vsque ad septimum gradum non potest matrimonium celebrari.* Probat eam Higinus Pontifex in c. si qua mulier 35. q. 10. Fauianus Papa in cap. de propinquis, Iulius 1. in c. nullum, Calixtus 1. in c. coniunctiones. Nicolaus II. in c. de consanguinitate, Gregorius Magnus in c. quedam 35. q. 3. Alex. II. in c. ad sedem 35. q. 3. Gregorius II. epist. 8. ad finem, ibi: Progeniem suam quemque vsque ad septimam obseruare decernimus generationem. Greg. III. epist. 4. ad Bonifacium Episcopum, ibi: Quota progenies propinquorum matrimonio copuletur? oportet ut quidem quantum se agnoscent affinitate propinquis, absintere, & c. in tam barbara gente concedendum est, vt post quartam generationem iungatur. Leo IV. epist. ad Episcopos Britan. c. vit. Vi definitum est à patribus, nullus de propria cognatione sibi audeat copulare, alioquin anathema sit. Greg. VII. lib. 1. epist. 5. Concil. Vormatien. can. 77. contradicimus quoque, vt in quarta generatione nullus amplius coniugio copuletur. Trolleian. can. 9. Omnino prohibendum est, vt quæ uxor bati

D. D. Gonzal, in Decretal. Tom. IV.

benda est, sit propinqua, quia scriptum est: Omnis homo ad proximam sanguinis non accedet. Volc. 2. can. 6. Aurel. 3. can. 10. Aurel. 4. can. 27. Paris. 3. can. 4. Matifcon. 2. can. 18. Atelat. 4. can. 11. Cabilon. 2. can. 28. Magunt. sub Rabano can. 29. & 30. Trid. sess. 24. de reform. matrim. cap. 5. Hugo Carnot. epist. 45. ibi: Unde vobis ex apostolica & canonica auctoritate precipimus, vt tam calumniosum coniugium in Ecclesijs vestri Episcopatus, nec ipsi consecratis, nec ab aliquo, quantum in vobis est, consecrari permittatis, nisi primum in præsentia nostra consanguinitas hæc septimum gradum excessisse legitime fuerit comprobatum. Et l. nuptia 53. 4. final. ff. de ritu nupt. l. nemini 17. C. de nuptiis §. ergo, Insti. eod. tit. 1. 4. tit. 6. part. 4. Alia iuris testimonia, & sanctorum Patrum decreta consueverunt Ant. Augustinus in epist. lib. 28. tit. 11. Crespetius in summa, verbo Consanguinitatem. Iodocus Coccius lib. 9. thesauri, art. 5. Illustrant ultra congestos à Barbosa in præsentī, Scottia in select. epist. 130. Iunius lib. 1. polit. c. 37. Petrus Greg. lib. 9. synagm. c. 11. Bobadilla lib. 9. polit. s. 9. Mancinus de triplici iuri collat. c. 112. Coqueus in notis ad D. Augustinum lib. 16. de ciuit. Dei, c. 16. Costanus de spons. sol. 110. Antonius Perez de matrim. disp. 28. sect. 1.

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem assertionem insurgo: Matrimonij inter propinquas personas, non verò inter extraneas celebrari debere omnes gētes agnouerunt, apud Iudæos enim inter alienigenas coniugium prohibitum erat: vnde cum Samson vellet uxorem Philisthæam accipere, dixerunt ei parentes, c. 1. Iudicum, vers. 3. Nunquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philisthim, qui incircumcisi sunt? Et apud Romanos consubium enim peregrinis non erat. Vlpianus in fragm. tit. 5. Boetius ad Topicā Cicer. Seneca lib. 4. de benef. Promisi tibi filium in matrimonium, postea peregrinus apparuisti, non est mihi cum extraneo consubium. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 6. Libertinis verò nullo iure vt prætexitis licebat, ac multo minus peregrinis, quibus nulla esset cum Romanis necessitudo. Illustrat Brissonius de ritu nupt. fol. 126. Ergo non rectè matrimonium prohibetur inter personas sanguine coniunctas. Augetur hæc difficultas ex eo, nam etiam inter aliquas personas propter naturalem reuerentiam, & necessitudinem nuptiæ prohibeatur, non tamen ita largè, vt vsque ad septimum gradum matrimonium inhibeat. Matrimonium enim inter propinquos lex diuina vetat, inter cognatos non vetat: itaque Moses non scripsit: Ne quis ad cognatum; sed hoc modo, Ne quis ad propinquum sua carnis accedat. Similiter etiam apud Athenienses idem obseruabatur, vt refert Terentius in Phormione, ibi: Lex est, vt orbi, qui sunt genere proximi, qui nubant, & illos ducere eadem hæc lex iubet. Et in Adelpho, ibi: Hæc virgo orba est patre, hic meus amicus illi genere est proximus, huic leges cognati nubere hunc. Itaque propinquorum matrimonium, nec lex diuina prohibuit, vnde legitimus Genesis cap. 24. Abrahamum Isaac filio summo studio quæsisse uxorem ex cognatione, & gente sua, Rebecca scilicet Labani sororem, qui Nachoris fratris Abrahami erat nepos. Et cap. 28. eiusdem libri, legitur Isaacum Iacob in Mesopotamiam misisse, vt inde uxorem ex sua cognatione duceret, duxitque Rachelē Labani auunculi sui filiam: immò lege lata cap. vit. Numer. aperte cauebatur, vt puella hæres in paterna tribu & cognatione

IMPONATUR TRADITA ASSERTIO.

R 1

cognitione nuberet, & inter cuncti Romanorum cum in nuptiis quod honestus est, semper attendat, *l. semper. ff. de ritu nupt.* inter consobrinorum coniug. a permittebantur, *l. 3. d. non solum 67. §. 1. ff. de ritu nupt. l. iter. 2. 1. cum sequent. ff. de condit. insti. l. Lucius 78. ff. ad Trebel. interd. Ecclesia in Concilio epau. l. can. 4. Patiensis can. 14. Turro. 2. can. 12. quorum verba dedi supra in cap. 1. matrimonium tantum prohibet in secundo Consanguinitatis gradu: ergo non recte in presenti vique ad septimum gradum matrimonium inter consanguineos inhibetur.*

Qua dubitandi ratione non obstante, vera est praesens assertio, pro cuius expositione, & plena totius tractatus de consanguinitatis impedimento ex utroque iure expositione sciendum est, consanguinitatem nihil aliud esse, quam vinculum personarum ab eodem stipite descendenti, carnali propagatione contractum, ut post D. Thomam in 4. disticti. 40. q. 5. artic. 1. docent Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 50. num. 1. Basil. cod. tract. lib. 7. cap. 3. num. 1. etiam alter eam definit Couart. de matrim. 2. p. cap. 6. §. 6. num. 1. Dicitur consanguinitas, vinculum, quia naturalis sanguinis vinculo consanguinei copulantur, *l. vel si 12. ff. de manumiss. vindicti l. 2. ff. de cognat. l. qui in adoptionem 23. ff. de adopt.* Et quavis tunc semper consanguineorum appellati in iure civili accipiuntur pro fratribus ab eodem patre procreatis, *l. 4. ff. de cognat. l. 3. §. agnati §. de suis & legitimis, l. 1. ff. de legitim. in l. 3. C. de iur. §. 1. §. ceterum, insti. de legit. agnati. sue et obierunt Cuiac. lib. 1. obs. cap. 16. Concini lib. 1. success. c. 6. num. 4. Brissonius de v. s. verbo consanguinei, Titaeq. de retract. §. 1. gloss. num. 4. tamen in hoc tractatu consanguinei nomen litius accipitur, scilicet pro omnibus, qui sanguine inter se coniunguntur, *l. 1. §. consanguineos, ff. de suis & legitim. Couart. d. 4. §. 6. num. 2. & lo hoc sensu accipitur in l. 1. C. de imponend. luctu. disticti. lib. 10. teste Cuiac. lib. 1. obs. cap. 36. & in l. 1. C. deo des. de legit. hered. & apud Virgil. ibi.**

Qui me comitem, & consanguineos propinquos.
Et sic apparet, consanguineos à cognatis non differre, nam licet cognatio strictius sumpta, descendentes tantum ex familia comprehendat, *l. inter §. ff. de legitim. l. vel si 5. ff. de gradib. vera tamen voel significatio comprehendit etiam descendentes ex masculis; quippe cognati ex eo appellati sunt, quasi ex vno natu, & quasi commune nasce di initium habuerint, *l. 1. in princip. ff. de cognat. l. 4. §. 1. §. de gradibus; notant Titaeq. ubi supra n. 1. Hothom. in disp. de gradibus, d. n. 1. Petrus Greg. lib. 3. p. 7. c. 8. Bellarminus lib. 1. de matrim. c. 24. Dicitur, ab eodem stipite; quia si à remoto stipite descendant, consanguinei non sunt, alioquin omnes homines consanguinei forent, cum ab Adamo descendant, sed dicitur consanguinei, qui ex eodem propinquo, & proximo sanguinis genere proveniunt, *l. cum pater, §. 1. de te pater, ff. de legu. 2. d. d. d. de contrahend. emptione.***

Deinde sciendum, consanguinitatem ex stipite, limitibus, lineis, & gradibus constare, *l. penult. ff. de gradibus; dicitur stipites, caput, seu initium cognitionis, unde ceteri derivantur, limites vero dicuntur, quia sanguinis viam, cursumque inter cognatos ostendunt, ducta similitudine à limitibus agrotum, isti autem sunt alij recti, alij transversi. In recto limite duae sunt lineae, altera ascendenti, altera descendenti in transverso, una tantum collateralium, qui nec ascendentes, nec*

descendentes eius sunt, de cuius cognitione agitur, sed ab eodem stipite originem ducunt, *d. l. penult. quo in sensu linea cognationis dicitur in l. 9. ff. de gradibus, d. D. Gregor. lib. 2. epist. 21. ibi. Aut infra agnatis lineam, l. uone epist. 5. Regius in excelsis vestra sanguis ex utroque linea descendit, Notat Boquetus lib. 2. regest. 14. epist. 102. Item tota series cognatorum dicitur arbor, in qua est truncus, & rami, qui egrediuntur ex eo, ut patet ex c. series 1. 35. quast. 5. Filius, ait D. Theodorus, & filia, quod & frater, & frater sit, ipse truncus: illi scilicet sunt filii ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos, neptis, &c. Quamquam sunt aliae duae rationes, propter quas tota cognatio dicitur arbor consanguinitatis, vel affinitatis. Prima est, quia primi homines olim credebantur nati ex quercu, vel aliis arboribus, ut patet ex Lycophrone in *Cassandra*, ubi vocat homines, idest nepotes quercus. Et Virgilius 3. *Aeneida*, ibi:*

*Hoc membra indigena Fœni, Nymphæque tenebant,
Coniuge viri truncus, & duro robore nata.*
Et ratio est, quia cum arbores olim pro domibus essent, ibique parceret foemina, inde fides & opinio illam sobolem ex illis arboribus fuisse natam, optimè notant Interpres Homeri. Parentes familiae versabantur in montibus, *l. qui caudis, p. pium 2. quercuum, qui veri innumerati, putabant inde genus hominem sobolem.* Et confirmatur ex Statio lib. 4. *Thebaid.*

*— Nondum arva, demissaque, nec orbem,
Convulsisque domus, Quercus, laurique ferream
Cruda perperis, ac populus umbrosa creant
Fraxinus, & fata viridis puer excidit orno.*
Denique propter has Romanorum lineas dicimus lineam generis coniungimur in Librum 5. C. de emancip. liberor. & lineam sanguinis, in l. 4. C. de dentis vacant. & lineam ascendenti, vel descendenti, in l. 1. C. de legit. hered. lineam maternam, in l. facimus 11. C. de communia de success. licet verò est ordinata collectio personarum ab vno principio procedentium, diversos gradus continens: gradus verò dicuntur mensurae distantium personarum, quibus cognoscitur quoti agnationis distantia duae, pluresque personae distent; sic dicti ad similitudinem scalarum, *l. vel, gradus, ff. de gradibus, Ovid. lib. 3. Metamorph. ibi:*

Totidemque gradus distans ab illo.
Et secundo Factorum:

Generis dimensurae gradus.
Succedit computatio graduum utriusque lineae, circa quam observandae sunt regulae propositae superiori commentario. Prima est, quod in linea recta, quae ex parentibus, & liberis constat, tot sunt personae, dempta vna, 2. gradus 35. 9. 3. connotat lex 3. tit. 6. p. 4. Explicat Duarenus ad tit. solut. matrim. de nuptiis c. 3. Cuiac. ad bene tit. Couart. d. §. 6. n. 7. Sanchez disp. 50. n. 4. Nec contrariò docetur in d. primo gradu, dum dicitur, primo gradu superioris lineae poni patrem, & matrem; unde videtur probari, patrem & matrem constitutur primum gradum. Nam responderet, in eo textu, patrem, & matrem numerari, quia gradus constat ex duobus extremis; pater constituit extremum superius primi gradus, filius verò extremum inferius eiusdem gradus: & ita utriusque, scilicet patrem & filium, primum gradum constituit. Quae interpretatio aperte probatur ex §. 1. *Insti. de gradibus*, ubi ait sustinimus primo gradu esse supra patrem matrem, infra filium filia, significans patrem, & filium esse duos extrema, videlicet superius, & inferius, ex quibus extremis primum gradus constituitur. Secunda regula est, quod in linea transversali

iure

6.
CON-
SANGUINI-
TAS
DISTICTIO.

7.
DE LINEA
DE GRADI-
BUS CON-
SANGUINI-
TATIS.

8.
DE COM-
PUTATIONE
GRADUM
EX VTRA-
QUE LINEA.

Tit. XIV. de Consanguin. & Affinit. 197

iure Canonico persone, quarum gradus quærun-
tur, quoto gradu distat à communi stipite, eod-
em distant inter se; quare duo fratres sunt in
primi gradu, quia in eodem distat ab stipite, hoc
est patente. Ius verò civile in hac linea ascendit
superius, & descendit deorsum; & ita tunc facit
gradus, quos sunt generatios, 5. p. *penult. iustit. de
gradibus* in linea transversali inæquali servanda
est tertia regula, quam superius commentario
dedi. Illud tamen notandum est, computationem
canonicam esse observandam in nuptiis, benefi-
ciis ecclesiasticis, capellanis collatis, & aliis
similibus rebus ecclesiasticis; in hereditariis
verò, fideicommissis, ætateque aliis successio-
nibus computationem civilem esse obseruan-
dam, ut plures casus inde resolventes, docoe-
runt Garcia de beneficiis 7. p. cap. 16. à num. 13.
Cessallini communio 9. 393. Gratianus 1. 2. c. 1. *dis-
cept. cap. 77.* Marten in 1. 7. §. 5. n. 7. c. 1. lib. 5.
Recupit. Azavedo in 1. 11. c. 1. tit. 1. lib. 5. *Mieres
de materiis* p. 2. 7. à num. 1. Parladot. *differ.* 109. à
num. 16.

Sequitur, ut de prohibitione nuptiarum inter
consanguineos agamus; & quoad primum gra-
duum linee rectæ, coniugium patris cum filia, seu
matris cum filio, quod non solum simile dixit Se-
neca tragicus in *Oedipo*, *Ælion. 2. in Agam. 2. 5.*

Fratres sibi ipsi genus implicatum malum,
Adriacque monstrum spectare perplexum sua:
non solum scripta lex, sed etiam naturalis ratio
animis nostris divinitus dicta execratur, idque
principue apparet ex eo quod

*Fra quique ipsi generis implicatum nefas,
Generisque leges insuper ferunt pudor.*
Ut de canis, equis, elephantibus & aliis nar-
rant Aristoteles lib. 9. *hister. anim. cap. 47.* Alianus
erud. tract. lib. 4. c. 5. Vatro lib. 2. *de re rustica. cap. 14.*
Plinius lib. 8. *hister. cap. 42.* & ex eis refertur Ti-
taquet in 1. 7. c. 1. *Lyra ad D. Paulum in epist. 5.
ad Corinth. Petrus Greg. lib. 9. synag. cap. 12.*
Anonymus contra *Macchian. lib. de consilio sol. 42.*
Genius de iure belli lib. 2. cap. 5. num. 13. Unde in
his eouluuibus primi gradus linea rectæ
incestum iure gentium committi ait Paulus in 1.
final. ff. de iure nupt. Cuius criminis veniam sexus
infirmitate feminas petere non posse, scribit Pa-
pianus in 1. 6. *ad iur. 38. 4. c. 1. vers. Quare ff. ad
1. 1. ad ad. ad. cum naturalis iuris, vt potest non
scripti, sed nati ignorantia defendi nequeat, 1. au-
xilium 37. ff. de minor. 1. 7. ff. de iur. & facti ignor.
nec enim leui, seu sufficitur ius paritur, à
quibus naturalis ratio animis nostris diuinitus
indita vocat, 1. 1. c. 2. *de in ius vocando.* Nec in-
terest, an ex iustis nuptiis, vel iniustis huiusmodi
personarum coniunctione descendat, 1. *liberibus 8.
adoptionis 1. 4. 5. 1. c. 1. & nihil 54. ff. de iur. nupt. ad eo
ut & sœtules cognationes in hac prohibitione
contineantur; pudoremque esse à patre filiam
quomodocumque quæsitam duci, docetur in 1.
adoptionis 14. ff. eod. tit. Illustrant Brissonius de
*iure comburi. pag. 53. vers. Tempus est, Cuius ad tit. c.
de incestu nupt.* Petrus Greg. lib. 9. *synag. cap. 9. num. 19.* Faber in *inscript. ad 4. princip. 6. il-
lar. 3.* Nec inuit dicere, quod gentes quamplu-
rimæ esse ferantur,**

*In quibus et nato gentis, & nata parenti
Iungitur, & piamu geminato crescit amore.*
Quarum Catalogum texerunt Philo de *legibus
Mofaice*, ubi de Persis ait, honoratiores Persæ
cum matribus contrahere matrimonia, & natos
D. D. Gou. ad. in *Decretal. Tom. IV.*

inde arbitrantur nobilissimos, Lucanus lib. 8.
Catullus ibi:

*Ex matre & nato magnus nascitur opteris,
Impia Perfarum est si vera religio.*

D. Hieronymus lib. 2. *ad Iovinianum*, At nobis lib.
8. *aduersus gentes*, Castat lib. 5. *de bello Gal.* Alex. ab
Alex. lib. 1. *ad. gen. 1. cap. 2. 4.* Cælius Rhodiginus
lib. 8. *lect. cap. 1. 18.* & ex eis refertur Tiraq. in 1. 7.
comm. gloss. 1. 1. 38. Covar. 2. p. de *matr. cap. 6. 5. 10.
num. 4.* Accursius lib. 1. *ad. rap. cap. 1. 1. 1. 1.* Germon-
ius lib. 1. *animadu. cap. 16.* quia has omnes gen-
tes præpoltro abusu, & prava consuetudine natu-
ræ ius violasse, non mutasse constat. Ad eod au-
tem iure naturæ matrimonium in hoc primi
gradu linee rectæ prohibetur, ut nullum ob eam-
sam, quantumcumque publicum possit in ea Sum-
mus Pontifex dispensare. Sanchez de *matr. lib. 7.
diss. 5. 1.* Basil. *ead. tract. lib. 7. c. 3. 1.* Trullien. *ead.
tract. 5. 9. dub. 7.* nam super his, quæ iure naturali,
& diuino proueniunt, dispensare etiam Summus
Princeps non potest, c. *non quidam 25. q. 1.* facit
Cicero lib. 3. *de Rep. libi: Hinc legi non abrogari fas
est, nec derogari ex hac antiqua licet.* Quam laudat
Lactantius Firmianus lib. 6. *de vero cultu Dei. c. 8.*

Huiusque egimus de primo gradu linee rectæ,
nunc examinandum venit, utrum inter omnes af-
finescentes, & descendentes in iussum prohibi-
tum sit matrimonium à iure diuino, & naturali
In qua questione pars affirmatiua, videlicet præ-
dictam prohibitionem locum habere in omnibus
ascendentibus, & descendentibus in infinitum,
probat primò, quia si non licet filia coarhae-
re eum patre, propter reuerentiam, ut supra dixi-
mus, multò minus licet cum suo, & aliuscenden-
dentibus, quia eis debetur maior reuerentia, quan-
tò antiquiores sunt. Secundò probatur ex 1. *supra
53. ff. de iur. nupt.* ubi Gaius Iureconsultus ait: *Inter
cas personas, quas in numero parentum liberorum
re sunt, usque in infinitum matrimonium prohiberi.*
Quod idem tradit Imperator in §. *inter cas, iustit.
de nupt.* 1. tertio probatur, nam propter impoten-
tiam generandi, quod, aut nunquam proauia erit
apta ad generandum, cum ad statum, to quo ge-
nerare nepos possit, peruenit: sed quodcum-
que datur impotentia naturalis ad coniugium,
ad matrimonium est nullum: ergo, Facit tan-
dem textus in 1. *1. ff. de iur. nupt.* ubi Paulus ait,
iure gentium incestum committere, quæ ergo gradu
ascendentium, vel descendendum uxorem duxit.
Quam sententiam defendunt post D. Thomam
2. 2. q. 154. art. 3. Scotus, Durandus & Paluda-
nus in 4. *diffin. 40. in princip.* Syluester in *summa,
verbo Matrimonium*, Nauarr. in *manuali. c. 22. n. 34.*
Covar. in 4. *diff. 2. p. 6. 5. 10. n. 4.* Basil. lib. 7. *de ma-
trim. c. 3. n. 4.* Tamen alij negatiuam opinionem
defendunt, videlicet lege diuina, & naturali non
prohiberi matrimonium ultra primum gradum
ascendentium, & descendendum, ut probati vide-
tur ex D. Thoma in 4. *diffin. 40. c. 1.* Calanani 2. 2.
q. 154. art. 3. quæ sententia probatur ex eo, nam si
hæc prohibitio protrahatur ad omnes descen-
dentes, eam non omitterent sacri canones, argu-
mento textus in *Litteris apud Labanum 15. q. 26. de
iniuriis*, ibi: *Ea enim quæ non aboleri sunt, nisi specia-
liter moueantur, videtur quasi neglecta.* Nec indistin-
ctè dicet Pontifex in c. *non debet, hoc ritual.* impe-
dimentum hoc ultra quatuor gradum non ex-
tendi. Præterea facit ea ratio, nam consanguinitas
consideratur ut talis, & fons amicitie: sed hæc
inter ascendentes nimis distantes euascerit ergo

R 3 non

gn non est ratio, ut consanguinitas in infinitum attendatur. Sed inter has sententias media eligenda est, videlicet iure divino, & naturali prohiberi matrimonium in secundo gradu, hoc est inter suum & septem, iure vero positum usque ad quartum gradum, quia, inter eas personas versatur ratio prohibitoria, ad alias tamen non extenditur, quia evanescit inter consanguineos remotior ratio illa, quæ inter propinquos consideratur: quâ distinctione adduxerunt Sotus *de leg. amic. art. 3.* Barthol. à Ledesma *de matr. d. diffin. 37.* Nec tunc obstat dicta lex nuptia, ff. *de ritu nupt. vbi* inter eas personas, quæ parentum loco habentur, matrimonium prohibetur in infinitum. Nam ea prohibitio non est iuris naturalis, sed iuris civilis positiui, quæ ab Ecclesia limitata est ad quartum gradum. Nec obstat dicta lex vltima, ff. *de ritu nupt. non* respondendum est, ibi Paulum non asserere, iure gentium in omnibus gradibus lineæ rectæ usque in infinitum prohiberi matrimonium, sed tantum ex iure iustitiae, cum docet iure gentium incestum committi, similis est verba, *ut quæ in infinitum*, vt ostendatur, iure gentium non omnes gradus comprehendere, sed tantum ens, in quibus naturalis ratio viget.

In linea vero transversali consanguinitatis non leuior questio est, an saltem in primo eius gradu prohibitum sit matrimonium, plerique enim Doctores non leui auctoritatis existimant, iure naturali nuptias inter fratres prohibitas, & irritas esse. Pro qua sententia primò expendant textum in *cap. gaudentes in princip. de divorciis*, vbi docet Innocentius infidèles ad idem conuersos non esse separandos à matrimonio contracto in secundo, & vltioribus gradibus consanguinitatis; & ita à contrario innuere videtur, aliud obseruandum esse in primo gradu, quia in eo iure naturali prohibetur matrimonium. Secundò facit textus in *cap. 10. Genesius*, gelatus in *cap. vlt. 2. cap. 2.* vbi refertur, Abrahamum, vt celaret Saram esse uxorem suam, simulasse, & dixisse esse sororem, quasi conuictum genti illi barbaræ intelligens, filiam quæ soror esset, non posse fratris uxorem esse; & ideo cum Rex cognouit Saram uxorem esse, statim naturali lumine motus credidit fororem non esse, vt aduertit Sotus in *4. diffin. 40. g. amic. art. 4. column. 4.* Tertiò pro hac sententia expendi solent textus in *1. cum qui 19. C. de Episcopis & clericis. cap. penult. de cohabit. cleric. cap. penult. vers. praterea. de presump. vbi* permittitur clericis habitare cum matre, filia, & sorore, ex ea ratione, quia inter has personas naturale fordes non finit aliquod seculi criminis suspicari; quæ ratio non parum suadet inter has personas iure naturali matrimonium esse prohibitum. Quibus de aliis fundamentis mox hanc sententiam docuerunt Sotus vbi supra, Couarr. *de cap. 6. §. 10. num. 16.* Bellarm. *lib. 1. de matrim. cap. 28.* Victoria in *revel. de matrim. 1. p. Abulenſis in cap. 18. Lenis. Ioannes Maior in 4. diffin. 40. g. 3.* Barthol. à Ledesma *de matrim. diffin. 38.* plures, quos refert & sequitur Sanchez *lib. 7. de matr. diff. 52. n. 11.* Atauo *de statu civilis diff. 11. g. 1. sect. 1.* Vasquez, Bonacina, Ochagavia & alij apud Leandrum *de matrim. disp. 13. g. 9.* Sed licet hanc sententiam valde probabilem esse agnoscamus, contrariam tamen vt probabiliter amplecti, quam docuerunt D. Thomas d. 9. §. 54. *art. 9. in solut. ad 1.* Alex. de Alex. Scotus, & alij relati à Sanchez *d. diff. 52. n. 10.* Germanicus *lib. 1. animadu. cap. 16.*

Basil. *lib. 7. de matrim. cap. 32. à num. 3.* Grodus *de iure belli lib. 2. cap. 5. num. 13.* Coninch *diff. 32. dub. 1.* Petex *de matrim. diff. 2. §. sect. 5.* Caietanus in *4. art. 9.* D. Thom. Richard. & Paludanus in *4. diffin. 40. g. 2.* Ferdinandus Loazer in *tract. de matrim. Regis Angliæ, Hurtado de matr. diff. 17. diffin. 5.* Leander *de matrim. disp. 13. g. 9.* Quam sententia non leuioribus nititur fundamentis; primò enim retroqueretur locus Genesis *d. cap. 20.* vbi cum Abimelech se deceptumprehenderet ab Abrahamo, qui antea confessus erat Saram sororem suam esse, interrogauit Rex causam celandæ veritatis: cui respondit Patriarcha, id fecisse, dum suspicaretur in eo loco non esse timorem Dei, & ut metus causam mentiris crederetur, addidit: *Alius autem, & verè seror mea est, filia patris mei, & non filia matris mee; & duxi eam in uxorem.* Qui locus addò est expellens pro hac sententia, vt immortitò eum effigere contendat DD. contraria sententia; contententes Saram non fuisse veram sororem Abraham, sed filiam patris sui Aram, vt testatur D. Augustinus in *cap. vlt. 22. gen. 2. & plures citati à Sanchez d. diff. 52. n. 14.* Couarr. *d. 9. 10. num. 16.* vbi aduertit, in sacris literis valde vtitum esse, maxime pænip- quos fratres, & sorores appellari, quos im- sensu fratres Domini dicuntur *cap. 12. Marthi ad finem*: variis testimoniis adductis illustret Barnius in *apparatu ad annales*, num. 77. Sed licet hæc interpretatio propter antiquitatem D. Augustini admitti posset, verius tamen est quod docent D. Hieronymus in *quæstionibus Hebræis in Genesim*, Clementis Alexandrini *lib. 2. Stromatum*, cap. 12. scilicet Saram veram fuisse Abraham sororem; quorum sententiam aperte probant supra relata verba, si planè, ac simpliciter accipiantur, vt accipi debent. Secundò pro hac sententia facit locus libri 2. Regum, cap. 13. vbi cum Ammon impatiens amoris, & ardore ductus, pudicitiam fornicis suæ Thamar attentaret, ut ipsa eam à fornicis perpetrando dissuaderet, dixit: *Noli frater mi opprimere me, loquere potius ad Regem, qui non negabit mi ius.* Quæ verba frustra proteret Thamar si coniugium inter eos consistere non posset in re naturali. Nec huius loci vim effugiens, qui existimant Thamar id dixisse causâ illudendi iuuenis insipientis; hæc enim interpretatio aperte conuincitur ex verbis sequentibus, ibi: *Mais est hoc malum, quod nunc agis aduersus me, expellens me.* Quæ verba non obscure significant, Thamar post pudicitiam violatam, voluisse vt uxorem à fratre retineri. Tertiò pro hac sententia facit Concil. Agathense relatum in *cap. de incestu*, 35. g. 3. vbi inter alias incestuosas coniunctiones prohibet, ne frater germanam suam accipiat uxorem: & in *vers. Quid si*, concludit, *se non dissoluerit antea secus celebrata coniugia, septor procedente Pontificis venia.* Quibus sanè verbis aperte ostenditur, omnia matrimonia, in illis saltem gradibus expressè prohibitis valere posse, alioquin illos suo coniugatis in lethali culpa vincti forent, quod nemini affirmari. Eandem sententiam firmant Concilium Epau. *can. 30.* Concil. Aurel. *can. 27.* Turon. *can. 22.* Tandem hæc sententia non parum iuuatur ex communi vsu multarum gentium prudentiâ pollentium, quæ eam inter fratres coniugia permittunt, suis iouerunt, id

Tit. XIV. de Consanguin. & Affinit. 199

id à natura non multum abhorre; immò in ipso mundi exordio, si iure naturali tales nuptiæ exorire essent, Deus plures masculos & foeminas creasset, ne cogentur fratres cum fororibus matrimonium contrahere. Quod autem apud plures gentes similia coniugii recepta fuerint, constat: nam Ptolemeus Philadelphus Aegypti Rex fororem duxit uxorem, iuxta morem ipsius nationis. Alex. ab Alex. lib. 1. dicit. *genid. cap. 24.* de lege apud Assyrios latè licuisse matrimonium inter fratrem, & fororem, referunt idem Alexandet, & Plutarchus in *Artax.* Iohannis lib. 11. & de Vettis, Atheniensibus & aliis idem probant Tiraq. in *notis ad Alexand.* ubi *suprà*, & leg. 7. *canon.* Caietanus in lib. de *sacris.* immò inter Deos similia coniugia dati finitæ Poëtæ, & ita iouem cum Iunone forore sua matrimonium contraxisse, & Saturnum Ream fororem in uxorem accepisse, produnt Virgilius lib. 1. *Aeneid.*

Asi ego, quæ Ditiâ incedo Regina, Iouisque Et feror, & erinx.

Hocatus lib. 1. *caum.* ed. 3.

Centige me Iouis, & ferore.

Ex eis reicit D. Augustinus lib. 15. de *Ciuit. Dei.* cap. 16. de quibus etiam Seneca aiebat: *Atarhi-miam Deorum iungimus, & ne piè quidem, fratrum scilicet & fororura.* Apud Gentiles Dij matrimonii copulabantur. Amobius lib. 2. *aduersus Gentis: Vxorres Dij habent, atque in coniugalia fœdera conditiuibus veniunt, ante quas hi sacre, coemptione, &c.* plura P. Pinto in *specul. itali.* 1. cap. 31. immò & Ius trium liberorum impetrabant, vt illis non obesser lex Papia. Diocianus lib. 55. *Laô.* Flitima lib. 1. de *falsa relig.* cap. 16. *Quid ergo est, quare acud Poëtæ fallacissimus lupiter liberos populi: Pirum sexagenarius falsus est, & ibi lex: Papiæ sibi non imposuit? an impetranti ius trium liberorum?* Deinde probatur hæc sententia ex l. si stipuler 35 ff. de *verb. obi.* vbi docet Paulus, matrimonium inter fratres iure tantum ciuili, non vero naturali esse prohibitum, sumpto argumento ex principio eiusdem legis, vbi postquam proposuit casum, in quo quis stipulatur quod natura fieri non concedit, idque exemplis exposuit, in *verse.* item quod, prosequens speciem, in qua quis stipulatur quod leges fieri prohibent, & perpetuam eorum prohibitionis habent, ponit exemplum in eo qui fororem sibi in uxorem futuram stipulatur, innuens hoc exemplum primo casui non conuenire: igitur quia fororem in uxorem ducere iure naturæ non est omnino prohibitum. Rursus, nam in hoc matrimonio cessat ratio, quæ irritat iure naturæ coniugium inter patrem, & filiam, eam inter fratres non tepogunt equalitas, cum vnus alteri subiectionem, ac reuerentiam non præstet, quam filia patri exhibere cogitur. Facit Amil. Probus, ibi: *Simoni non sua turpe Atheniensium somno viro forerem germanam habere in matrimonio; quippe cum ei nec illi eadem steretur infirmis.* At id quidem nostris moribus nefas habetur. Accedit, nam si tale coniugium à iure naturali irriteretur, non posset Pontifex in eo dispensare gradu, cap. *post Pontifex* in eo dispensare gradu, cap. *post Pontifex* 25. q. 2. sed consuevit Pontifex dispensare in eo gradu, vt fecisse Martin. V. & alios Romanæ Ecclesiæ Præfules, testemur Caietanus in *opuse. de matrim. Rege Anglia,* Syluester in *summa, verbo Papa,* q. 17. licet falsò id te-

feratur de Emmanuele Rege Lusitanie, qui Mariam duxit uxorem, non fororem, sed prioris uxoris fororem, vt refert spondanus *anno 1496. num. 6.*

Quibus fundamentis motus adhæreo huic sententiæ, videlicet matrimonium inter fratres naturales ex se non esse naturali iuri contractum, licet pudori naturali non conueniat: unde l. *lasto lib. 8. de legibus,* talia coniugia minimè pia, sed Deo iniuria esse dixit: & in cap. 27. *Deuotion.* vbi proponuntur maledictiones aduersus eum, qui nefarias contrahit nuptias, legitur maledictio contra accipientem fororem in uxorem; ideoque inter ea, quæ de Calligula, non vt Principe, sed vt monstro Sueton. narrat, hoc refert lib. 42. cap. 24. quod cum omnibus fororibus suis stupri consuetudinem fecit, cum etiam Drusillam germanam Caligula Longino Consulati collocaram abduxisset, & in modum iustæ uxoris propalam habuisse scribit. Quam eius turpitudinem nec Dio lib. 59. silentio prætermisit: eademque se, ac famam suam turpitudine fœdasse Orthonem Xiphilinus memorat. Plutarchus autem in *parallelis* ex Chrysippo lib. 1. *rer. italiæ.* author est, Papitium quemdam Romanum amotis impatientia, & ardore vitæ, Camiliam fororem grauidam fecisse: quod vbi eorum pater rescivit, enfem filie misit, quo puella pectus transodit, eodemque leri genere fecitum ac nefarium facinus suum Papitius deinde expiauit. Nec obstant fundamenta contrariæ sententiæ. Non primum, ex d. cap. *gandum, de divor.* nam ipse Sanchez d. *disput.* 32. num. 11. non iniustus faceret hunc locum patrum vitæ, quippe Ionocent. 11. l. ibi, dum prodidit matrimonium inter infideles inita in secundo & vterioribus gradibus consanguinitatis, dissoluenda non esse, tantum quæstioni sibi proposuit de his gradibus respondere: de primo vero gradu, nec negat, esse diffinit, vt rectè aduertit Basilius d. cap. 32. num. 13. Minus obest secunda obiectio petita ex Genesi d. cap. 10. nam respondendo, simulationem Abrahami non inorilem fuisse, dum Saram suam fororem appellauit, id eodem rectè fecit, quia licet aliquando inter fratres matrimonia contraherentur, non ita tamen frequenter, vt statim de quibusvis coniunctis facile id suspicari posset. Tandem non obstant textus in d. *Leum qui* 19. C. de *Episcop. & cler. s. penult. de presumpt. cap. penult. de colubis. cleric.* Nam et si hæc iura clericis permittant habitare cum matribus & fororibus propter naturale fœdus, quod omnem suspicionem excludit; inde tamen non conuincitur, matrimonium iure naturali prohiberi inter fratres, quippe etiam admitti oporteret in amita & aliis consanguineis, quas canones etiam cum clericis concedunt habitare, cap. *cum omnes* 27. cap. *famias* 32. d. 81. cap. *indixit*, d. 32. cum aliis, de quibus latè Mendos lib. 1. *Censil. lib. cap. 53.* Germon. lib. 2. *animaduers.* cap. 18.

Manet ergo, in primo gradu lineæ transuetalis matrimonium iure naturali non prohiberi: lege tamen Moisi data prohibitum fuisse constat ex cap. 18. *Leuit. vers. 1.* ibi: *erroris tui nudiorem, siue illa ex veroque parente tuo, siue ex uno, ne duxeris.* Et cap. 20. *vers. 17.* & cap. 17. *Deuotion. vers. 22.* de qua lege exaudiendus est Michael Ephesius ad *Quintum Nicomach.*

ibi: *Fraternum cum sorore concubere ab initio res media erat; et post legem aduersus tales concubitus positum, mulierem referri obsecratur lex, nec. m.* Et etiam apud Romanos, & alias gentes primam moribus, deinde lege scripta prohibitum fuit coniugium inter fratres, quare Diodorus Siculus lib. 1. ait: *Coniugium hominum morem esse, ne fratres sororibus iungantur.* Et Aemilius Probus in Phœmia, lib. de vita Excel. Imper. inquit: *Nec enim Simoni fuit turpe Atheniensium senum viro sororem germanatam in thalamo habere: ac id quidem nostris moribus nefas habetur.* Photarchus in Thermist. Senec. de morte Claudii, iunctis Tuxnebo lib. 18. aduers. cap. 13. Passeratius ad Propertium, lib. 3. eleg. 11. vnde obiter exponendus est textus in l. liberrimus §. ff. de ritu nupt. vbi ait Pomponius, libertinum libertinam matrem, aut sororem ducere non posse, ex eo, quia hoc vis moribus non legibus introductum est & quæ vltima verba variè exponunt Interpretes. Thom. lib. 3. obseru. cap. 4. Interpretatur, moribus, id est, legibus antiquis Romuli. Colucius vocem *sororem*, vt Tribonianus relicit, lib. 16. obseru. cap. 37. hos sequitur Gotthofredus ibi. Sed vera interpretatio, ni fallor, ex proximè traditis proceat: licet enim frequenter mures accipiuntur pro iure ciuili, vt in l. 2. ff. de vulgari, l. parè §. ff. de his qui sui sui, l. more §. ff. de acquir. heredit. notatur Aletius lib. 4. parerg. cap. 21. Forner. lib. 5. rerumque notid. cap. 3. tamen in eo texto mores sumuntur pro sonant, pro moribus videlicet receptis apud varias gentes, non tamen apud omnes: quare ius gentium dici non possunt, vt etiam accipiuntur in l. sororis 39. ff. de ritu nupt. notant Cuius, lib. 16. pp. Papin. in l. si adulterium §. ff. ad l. Iul. de adul. vnde hæsitabat in d. l. liberrimus, quia iure ciuili inter seruos nulla cognatio, nullumque coniugium esse poterat, l. si qui §. ff. vnde cognati, l. vltim. vers. Non parimus, ff. de gradibus. Paul. lib. 5. sentent. tit. 10. §. 1. an libertinus possit matrimonio iungi cum matre aut sorore, quasi cognatio tempore seruitutis contracta non attendetur. Id tamen negat Pomponius ibi, & etiam Paulus in l. ademptus 14. §. seruile, ff. de ritu nupt. & rationem dedit Pomponius, quia hoc ius moribus, non legibus fuit introductum, quasi dicat: Seruus licet postquam manumissus est, nouus homo credatur quoad ea, quæ sunt à iure ciuili inducta, l. seruus 27. §. vlt. ff. de adimend. legat. Qui res 98. §. aream, ff. de solut. cum tamen quoad ea, quæ à moribus gentium proeueniunt, vt est cognationis, sanguinisque vinculum: & eodem non solum Romanorum moribus, verum Atheniensium, & aliarum nationum prohibitum esset matrimonium cum sorore, vt supra probauit, seruus dum in ipsa seruitute erat, aut postea manumissus, sororem ducere nequebat; non tamen quia iure gentium inter eis personas incestus daretur, vt constat ex l. vlt. ff. de ritu nupt. vbi si quis iuris ignorantia ductus (cui ius ignorare liceat) nuptialibus facibus thalamum incestuauit sororis, à pœna incesti liberari docetur, cum contrarium in incestu iuris ascendentis obseruatur ex l. 38. §. 2. ff. ad l. Iul. de adul. quia videlicet in primo gradu lineæ ascendentis, incestus iure gentium committitur: ergo inter fratrem, & sororem illicitæ, nullæ, incestusque omnes iure ciuili & ecclesiasticæ disciplinæ indicantur, siue

ab eodem patre, eademque matre nati fuerint, siue ex altero eorum, l. & nihil, §. 4. ff. de ritu nupt. §. inter eas, infra, de nupt. Alios lib. 1. infra. tit. 4. §. 3. explosa iuris altius differentia, cum forore consanguinea nuptias permittebat, cum vtrina improbatas. Minutius Felix in Octauio, ibi: *Athenis cum sororibus legitima coniugia.* Probat Samuel Petrus ad ius Aletianum, lib. 6. tit. 1.

Disputauimus satis abundè de primo gradu lineæ transversalis: de reliquis nunc agamus. Et sanè illud certum est, nullo gradu lineæ transversalis matrimonium iure naturæ irritum esse, sed solum lege positum, vt aperte distinguitur in d. cap. *gausimus, de diuoritiis*. Nec in contrarium nos mouere debet textus in cap. 18. *Lenis*, vbi etiam lege diuina prohibetur matrimonia inter consanguineos in vltioribus gradibus. Nam repudiata sententiâ assentientium, omnes gradus consanguinitatis prohibitos in lege veteri diuina, hodie etiam vim habere, tanquam iuris naturalis, dicendum est, excepto tantum primo, aut secundo gradu lineæ rectæ, ceteros gradus ibi prohiberi, non ex vi eius legis veteris, quæ cum in ea parte iudicialis, seu exteomonalis fuisset, sine dubio per aduentum Christi cessauit, iuxta tradita in cap. *translatæ, de consuet.* sed potius ex vi legis ecclesiasticæ hodie vetari, vt perinde rectè fiat, Pontifici licere in his dispensare, vt aperte definitum extat in Trident. sess. 24. de matrim. can. 3. Docent D. Thomas 1. 2. q. 105. art. 4. Coact. d. cap. 6. §. 10. à num. 1. Bellarm. d. lib. 1. cap. 27. à principio, Sanchez d. disput. 52. num. 6. & lib. 8. disput. 6. n. 11. Obiici tamen solent textus in cap. *litteras* 12. vers. *rescripto*, de rescript. spec. vbi aperte docetur, in gradibus consanguinitatis diuina lege prohibitis Pontificem dispensare non posse: atque per gradus diuina lege prohibitos, & in cap. *quoniam* §. 5. parè, vt l. 1. non concess. cap. 1. §. 5. 2. non alij intelligi possunt, quam præscripti in d. cap. 18. *Lenis*. vt notat Glossa verbo *thema*, in d. cap. *litteras*: ergo supponere videtur, gradus illos diuinæ legis obligare nunc, non ex vi illius legis, nec etiam ex vi legis nouæ ecclesiasticæ, sed ex vi iuris naturalis, alioquin si ex sola legis ecclesiasticæ auctoritate prohibitio hæc metiretur, aut æstimaretur, vtrique dispensare Pontifex posset, ex regula capituli *proposuit, de concess. prebende*. Sed respondendum est cum Glossa ibi; verbo *Non potest*, Nauarro consil. 14. num. 8. de spons. Sanchez d. disput. 52. num. 8. Germanio d. lib. 1. cap. 16. textum illum sic esse accipiendum, vt Pontifex in illis gradibus dispensare non possit, id est non debeat, nec expedit; alioquin si omnino non posset, frustra adderet textus, Pontificem non consueuisse in illis dispensare, quod dixit in honorem, & reuerentiam legis diuinæ, quam sicut Ecclesia iustissimè renouauit, ita non consueuerat frequenter tollere per dispensationem. Si cui tamen hæc interpretatio non placet satisfecerit, dicere poterit sententiam dicti capituli *litteras*, in vers. *rescripto*, & in vers. *opinionem*, quæ coarctat, Pontificem non posse in gradibus lege diuina prohibitis dispensare, non esse Pontificis, sed partis allegationem, quæ ius non continet: & ideo in vers. *non autem*, vbi decisio continetur, et si Pontifex mentionem habuerit graduum lege diuina prohibitorum, non tamen adiciat, in

34.
Oī ALIIS
GRADIBUS
DIVERSIS
LINEAR.

gis dispensare non posse nisi forte velis cum Couarr. d. cap. 6. §. 10. num. 14. ea verba aliter accipere, cuius expositioni lubens accedam. Secundò obijciat textus in cap. de infidelibus, de consanguin. ubi dum scribitur, secundum legem veteris instituta matrimonio coniunctos separandos non esse post conversionem ad fidem, satis à contrario sensu iouitur, separandos fuisse, si contra illius legis præscripta essent coniuncti. Quo argumento assensum videtur Pontifex, adhuc illam legem hodie locum habere. Textus hunc nodum solus Sanchez d. disp. 52. num. 8. eius tamen solutione omisâ, dicendum est, immerito argumentum à contrario sensu desummi ea sententia Pontificis ibi, quæ illa est, quod cum Pagani in gradibus à lege veteri permixti, canonice tamen prohibitis copulati, postea ad fidem christianam conuersi separari non debent, ex eo. quod ioseph contractus initio licebat ita contrahere. Cumigitur Pagani ab initio legibus canonicis non ligarentur, vt late prosequitur Tiraq. de primogen. q. 66. a num. 12. & ob id nuptiæ consisterent, oïlla ex causa ex post facto nuptiæ semel legitime contractæ dissolui debent, cap. eodemque, in princip. de divor. cap. vlt. qui filij sui legit. l. vltim. §. 6. p. 4. faciunt caput 2. de cognat. spirit. l. 3. c. de interdict. matrim. l. si qua 12. in princip. l. non solum 47. §. sed videamus, ff. de ritu nupt. explicant post antiquiores in d. cap. de infidel. Couarr. in d. §. 10. a num. 5. Cuius lib. 15. obfer. cap. 3. & nos latius dabimus in eodem textu, Gentilis de nupt. lib. 5. cap. 8.

35. Vt ad prohibitionem iuris positam inter eosdem consanguineos accedamus, sciendum est, eam variam fuisse pro temporum diuersitate, tam ex iure ciuili, quam canonico: & vt à vtriusque incipiamus, sciendum est, veteri iure ciuili, vt refert Vlpianus in fragm. tit. 16. §. inter parentes, & lib. singul. regularum, in casat. legum Mosaisc. tit. de nupt. matrimonia vsque ad quartum gradum prohiberi, postea verò sub Vlpiani tempore etiam ex tertio gradu vxorem ducere licuit, quod perpetram suspectum affirmat Cuius, in notis ibidem: sed re melius perpen-
sa, idem Cuiac. lib. 13. obf. cap. 16. retinet eandem litteram. In quarto autem gradu lineæ transuersalis, siue inæqualis, ita demum nuptiæ permittiebantur inter consanguineos, si modò inter se nullam rationem quasi parentum, & quasi liberorum haberent, quales sunt patrui, auunculi magni, aut maximi, cum his enim nec in quinto gradu contrahere licebat. Vnde patrui, seu auunculi, cum sororis, vel fratris, vel fratni filia, aut nepte, antiquitus legitimæ nuptias improbares. Gaius lib. 1. instit. tit. 4. §. fratris, l. nemini 17. C. de nupt. l. final. C. de incestu nupt. l. 1. C. Theodof. eod. titul. l. fororis 39. l. etiam 56. cum l. sequent. ff. de ritu nupt. l. si adulterium 38. §. 1. ff. ad l. iul. de adul. l. auunculo, §. final. ff. de condit. causat. d. 1. vlt. si nuptia ex rescripto. Illustrant Cuiac. lib. 13. obf. cap. 16. & lib. 11. q. 9. Papin. in d. l. final. ff. de condit. sine causa, & lib. 36. in d. l. si adulterium, & ad titul. C. de incestu nupt. & lib. 55. c. anti ad l. iul. in l. 14. §. 2. ff. de ritu nupt. Panciroli lib. 2. variat. c. 274. Iustus Lipsius ad Tacitum lib. 12. num. 13. Del-
tius ad Suetonium in Ollauo, nota 141. Piræus in casat. legum Mosaisc. tit. de nupt. Hotbom. in disp. de nupt. tit. 1. pag. 502. Giphsoius in l. 17.

C. de nupt. Faber in insensu, tit. de nupt. princip. 6. lib. 6. 20. & 24. Donel. lib. 13. comment. cap. 19. Duarenus ad tit. solus. matrim. cap. 2. Brissonius de iure conuict. pag. 279. Petrus Gregorius lib. 9. synagoga, cap. 2. num. 13. Iacobus Goshofr. in epistul. ad d. l. 17. C. de nupt. nam turbato naturæ ordine, saltem nominum religione, tali ex consensu nati filij, & fratres vni nateban-
tur, tanquam ea matrimonio inter patrem, & filiam improbè contracto; eim patris nomen auunculi, & patrui iure conuenire certo certius sit, l. per adoptionem 18. §. 1. l. fororis 39. ff. de ritu nupt. Carul. epigram. 112. libi 1.
Nuptiarum lani à laudibus eximit.
Sed cuius. quauis potius succumbere fas est,
Quem matrem fratres ceteros ex patre.

Cuiac. in l. 14. & 23. ff. de adopt. & lib. 35. Patii ad edict. in l. 60. §. Lucius, ff. manlati: ubi fratris filius à patrui filius vocatur: obseruauit idem Cuiac. lib. 9. obf. cap. 18. & filia fratris sororis nepos conueniatur in cap. per tuas 10. de prob. cap. 7. hoc titul. cap. 1. de despons. improb. nam liberi ea eo concubitu suscepti suæ matri fratres, patreles, & liberi efficiuntur; natus enim ea patrno, seu auunculo, frater nominabatur. Gaius d. tit. 4. de nupt. §. fratres. Plura Saurius ad Sidenium, lib. 4. epist. 4. Similiter cum amita, idest patris sorore, sub incestu p. a. n. nuptiæ prohibebantur, l. si qua 12. §. 5. l. per adoptionem 17. §. 2. ff. de ritu nupt. similiter & cum amita magna, & maiore, & etiam cum matertera maiori, magnæve, d. l. 12. §. vlt.

In hoc etiam tertio gradu illa magna differentia notanda est, videlicet, quod tantum licebat fratris filiam vxorem ducere, non etiam sororis filiam; quod patet ex l. etiam 56. l. qui in provincia 57. §. vltim. ff. de ritu nupt. l. si adulterium 38. §. 1. ff. ad l. iul. de adul. l. vlt. ff. de condit. sine caus. quod à Claudio Imperatore primum cepisse proditum est, nam is Agrippinæ fratris sui germani amorem bæchatus,

16. Cuiusque fratris coniugem capere sibi
Thoris nefandis sibi inuicem fæcit.
Vt aiebat Lucius Seneca in Ollauo, tit. 1. Magis Semiramidis com Nino displicet flagitium, cuius meminimus Otolius lib. 1. cap. 4. Cortius lib. 7. quam veterosam Romanorum pudicitiam inuenientes, cuius facti turpitudinem Senatusconsulti velamento teatit, in posterum cum filiabus fratrum permissis coniugis, referunt Tacitus lib. 12. annal. libi: Claudius Senatus ingressus, decretum postulat, quo iusti inter patrui, fratrumque filias nuptiæ equam in posterum statuerentur. Suetonius in eius vita, libi: Verum libere Agrippina germani fratris filia, ius esset, blanditiarum occasione abiecit in antrum subversæ. nis proximo Senatu, qui cogerent se ad ducendam eam vxorem, quasi Reipublica interesset, dandum. que ceteris veniam talium coniugiorum, quo ad id tempus iniusta habebantur. Eoque referendum est Vlpianus tit. 5. regul. 5. 6. & apud Licinium Rufinum in collatione legum Mosaisc. tit. de incestu nupt. & locus Capitolini in Antonia Philopso: hoc autem Senatûconsultum per annos circiter 250. durauit, vsque ad Constantini, & Constantis imperium, quo tempore sublati patrui, & auunculi differentia, nec fratris filiam, nec filiam sororis vxorem ducere licuit, vt constat

DE MATRIMONIO CIVILI FRATRIUS SORORIS

DE IUDÆO CRADIVS EX IVRE PONTIFICO.

in l. 1. c. *Theodes.* de incestu nupt. ubi illo iure nefario abrogato similes nuptias contrahentibus poena capitis imponitur. D. Ambrosius *epist.* 66. l. 3. c. *Theodes.* de incestu nupt. l. final. C. *Iustin.* ord. tit. l. Gothofredus in l. 1. c. *Theodes.* de incest. & in l. 3. Unde relictus fuit Briffonius de iure conub. pag. 280. Duarenus ad tit. *solus. marit.* cap. 1. qui existimant placitum Claudii, Senatusconsultumque eius tempore factum, edicto Neræ fuisse abrogatum; nam vt recte Lippius ad Tacitum, d. nota 13. edictum Neræ non de fractis filia, sed de filia fororis exau diendum est, quem sequitur Hothumanus ubi *supra*. Sed ipsam Constantini, & Constantis constitutionem tempore, vel quod credibilis est, contempu abolitam, iterum humanum libidine innascentem, in pristini nitore obseruantiam restituit Zeno Imperator, cuius placito non liberent adspiciant sequentes Cæsares, his coniugis legitimi connubij iura abnegasse credimus in l. ult. c. de incest. nupt. & in l. ult. c. si nupt. ex rescripto. peram. Iustin. §. *fratris* 3. *Instit.* de nupt. docuerunt Cuiac, lib. 11. 99. *Papin.* in d. l. ult. §. de condit. sine caus. & ad tit. c. de incest. nupt. Geimon, lib. 1. animadu. cap. 16. Concilius lib. 2. successus, cap. 1. n. 7. Briffonius de iure conub. pag. 59.

Circa consobrinorum nuptias sciendum est, apud nonnullas gentes, eas petuissas fuisse: nam Turcom, quem Rex Latinus, & eius vxor Amata sibi genusum desponderant, & Labina eorum filia consobrina erat, vt notauit Petrus ad illud Virgilij 2. *Æneid.*

Quid consanguineis Rati.

Similiter apud Hebræos simile coniugium non fuisse prohibitum probat Hothom in exemplis relatis *Exodi* cap. 6. *Numer.* cap. xli. Et Deuacium vxorem duxit Pirtham patrualem; Tapetus enim duos substat filios, Promothum, qui Pirtham genuit, ex quo Ouidius lib. 1. *Metamorphos.*

Deuacium Pirtham lacrymis a' aur oborris,

O forer, & conuix, & si minima sola superstes!

Quam conuincis mihi genus, & patruelis origo,

Deinde rhorus innox.

Alia exempla ex Genesi cap. 38. item ex Numer. cap. xli. ministrant Iosephus lib. 12. *antiquit.* cap. 4. & lib. 18. cap. 11. & in hanc secentiam D. August. de ciuit. Dei lib. 15. ait: *Experti sumus, in conubiis consobrinorum, quam raro per morem fidei, quod fieri per leges licet, quia id neque diuina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana.* Hæc D. Augustinus, quia D. Ambrosius *epist.* 66. ad *Paternum*, de his nuptiis illum consulente ita referbat: *Quid est, quod dubitari queat, cum lex diuina etiam fratres & patruales prohibeat venire in coniugalem copulam.* Quod ad ius Romanum attinet, antiquiore iure diu ignorata consobrinorum connubia fuerunt, abstinentque Romani ab eis continentia potius, quam certa lege. Tacitus ita exaudiendus lib. 15. *anual.* ubi: *Sobrinorum diuignora coniugis tempore adito percrebuerunt.* Unde legendum est, *consobrinorum*, vt legit Iustinus Lippius ibidem, & probat Hothomanus in §. *duorum fratrum*, *Instit.* de nupt. & id demonstrant Linius lib. 25. nam apud eum *spurius Ligustinus* à patre accepit vxorem filiam fratris sui: & Cicero pro *Cluentio*, refert Cluentiam matrem nupsisse Marco consobrinum suo: Bentus etiam vxorem du-

xii Pottiam consobrinam suam, vxore Catonis Vicensis filiam, cum ipse esset filius Serb. d. i. s. fororis ipsius Catonis, vt refert Plutarchus in *uita ipsius Brui*: & Marcus Antonius Philosphus, qui sanctitate vitæ omnibus præcellit, Faustina Consobrinam suam vxorem duxit, vt testis est Iulius Capitolinus in *uita vita*: & Suetonius in *Augusto*, & Dio lib. 13. memorie prodiderunt, Augustum filiam suam Iuliam Marcellam Octauiæ Sæptis suæ filio nuptui collocasse: & Quintilianus lib. 6. filium suum immaura morte sibi ereptum lugens, aumculo eum delinatum generum solide ostendit: Iustique matrimonij inter consobrinorum passim apud Consulos mentio est, veluti in l. 3. & *l. non solum* 67. l. 1. de ritu nupt. l. 2. et 23. & sequenti, de condit. *Instit.* l. *Lacius* 78. §. *filium*, ad Trebell. ac præsertim in l. 2. c. de *instit.* & *substit.* l. 4. c. de cond. *Instit.* §. *fratrum*, *Instit.* de nupt. Hincque illa Vlpiani regula nata est, vulgo in iure tanquam per manus tradita, inter cognatos vsque ad quartum gradum connubiū non esse. Primus (vt opinor) Theodosius Magnus, & maior eas nuptias prohibuit anno 384. aut 385. vt ipsius filius testatur in l. ult. c. si nuptia ex rescripto. perantur; nisi cum rescripto principis celebrarentur, cuius rescripti forma exat apud Cassiodor. lib. 7. var. cap. 46. itaque dextas Aurel. Videtur in *epist.* de *Cæsar.* eius meminisse, dum inquit: *Tamien pudori, & comiternia tribuens, vt consobrinorum nuptias vtueret tanquam fororum.* Et refert Paulus Diaconus lib. 12. ad *Entropium*, D. Ambros. *epist.* 66. ubi: *Theodosius Imperator etiam patruales, fratres, & consobrinus vni inter se coniugij nomen concutire.* D. Augustinus lib. 15. de ciuit. Dei, cap. 18. *Veneruntamen quis dubitet, inquit, honestas hoc tempora etiam consobrinorum coniugia prohibita esse, quia nescio quemodo incest humanis venerationibus quiddam naturale, atque laudabile, vt cuique debet causa propinquitas venerationem bouere, ab eis conuincat.* Constitutionem hanc Theodosij Arcadius, & Honorius eius filij primo Imperij solanum, *Christi* 196. confirmarunt, vt patet ex l. 3. c. *Theodes.* de nupt. quam conciliam, & moralizant Tribonianus retulit in l. §. *quis*, c. de nuptiis. Verum ipsi Imperatores Arcadius, & Honorius, patris, & ipsorum abrogatâ constitutione, anno 405. consobrinorum nuptias approbant in l. celebrandis 19. c. de nuptiis, de cuius fide dubitant Concilius lib. 1. *lett.* cap. 9. Costantus de *marit.* pag. 112. que rogata & edita fuit Silicone 2. & Anthemio Coll. qui est annus 12. Imperij Arcadij, & Honorij, Christi Domini 405. Denique Imperatores Honorius, & Theodosius eas nuptias, quasi communi iure dammaras, ex rescripto petendi facultatem fecerunt l. *viuic*, c. *Theodes.* si nupt. ex rescripto: ubi plura Gothofredus. Vsum tamen antiquum retinendi nuptias consobrinorum approbat Iustin. vt videre est ex §. *duorum*, *Instit.* de nupt. de cuius affirmatiua lectione dubitat Concilius lib. 2. successus, cap. 1. & Hothomanus ibi, & in *trati* de nupt. cap. §. *secuti* lectionem Theophilij, qui non expolit negationem. Verum lectio Florentina affirmatiua retinenda est, & iuxta eam constat, Iustinianum restituo iure antiquo nuptias consobrinorum permisisse. Et hæc illa lex in populo Romano permittens nuptias, cuius meminit D. Gregorius in *cap. qualem* lex 35. q. 2. & 3. vt notauit Rithetius de *differe. iur. civil.* & can. lib. 1. c. 7. arguend.

argumentum etiam est, has nuptias non prohibuisse, immo permisisse Iustinianum, quod ipsa leges Arcadij & Honorij has nuptias prohibentes, & Theodosij senioris non recitit in suum Codicem; legem verd Arcadij, & Honorij eas pernitentem transferit, ut videre est ex l. 19. C. de nupt. & notat, Theodorus Marsi. in §. duor. Infit. de nupt. Nec supra traditis obstat Gaius lib. 1. in fit. tit. 4. §. 6. in illis verbis: *Frater enim amittit, vel consobrinus in matrimonium iungi nullo ratione permittitur.* Nam ea verba Anianum Gaii interpretem, seu ex Græco in Latinum verforem compellit, respiciendo ad constitutionem Theodosij, iam notatur Faber in in §. prind. tit. 3. princip. 6. illar. 6. Concus lib. 1. successu. cap. 1. num. 8. & Brillonius de iure conub. pag. 66. Iacobus Gothofredus in dissert. ad l. celebrandis, C. de nupt.

Hucusque egimus de prohibitione nuptiarum ex iure civili: nunc ad factos Canon. s. Iusque Pontificum perueniamus: Et inter consobrinorum coniugium prohibitum fuisse iam a temporibus Apostolorum, constat ex can. 18. *Apost. & ex celebri testimonio, quod extat apud Iulium Africanum, seu Abdiam Babyloniam primum Episcopum lib. 3. certam. Apostol. quod subnectere decreui, quia institutam tractationem non parum illustrat. Antequam Andreas Apostolus in Macedonia peruenisset, accidit quod duo viri in Philippii fratres germani essent, nobiles, & quibus erat magna domi facultas: ex utroque alteri filij duo, liberi totidem filij, ubi cum in eubus nulli forent, qui diæ generationi eorum iungi possent, inito scdere obligaverunt se mutuo, uti emam domum facerent, & unus filij alterius, filias in matrimonium acciperent, cumque iam dies nuptiarum esset constitutus, factum est verbum Domini ad eos dicens: Nolite coniungere liberos vestros, donec huc veniat famulus meus Andreas: ipse enim voluit quæ agere debeatis, ostendit. Iam autem thalamus præparatus erat, & coniugium vacante erat, cumque apparatus nuptialis in promptu tenebatur; interea triiduo elapso aduenit. Apostolus, qui cum audisset, quæ gesta essent: Nolite, ait filij, nolite seduci, nolite decipere hos iuvenes, quibus potest fructus apparere iustitie, sed mariti paternitatem agite, quia deliquistis in Dominum, ut proximo sanguine velletis ponere coniugia filiorum vestrorum; nec vero nos nuptias encrimus, aut vitamini, cum ab initio Deus masculum iungi præcepisset, & faminam; verum incesta potius damnamus. Immo & longius producta est hæc prohibitio; primum enim Higinus, & Fabianus Pontifices, qui Ecclesiam rexerunt vsque ad annum 242. in tertio gradu matrimonium irritarunt, in quarto prohibuerunt, cap. si qua mulier, 35. q. 1. cap. de propinquit. 35. q. 3. postea l. 1. qui Ecclesiam tenuit ex anno 346. vsque ad annum 353. coniugium vsque ad septimum gradum prohibuit, cap. nuptum 35. q. 2. quam constitutionem firmarunt Greg. Magnus, & Alex. II. ut constat ex cap. quod autem, cap. quoad sedem 35. q. 5. ad quæ tempora referri debent textus in c. contraximus. 35. q. 3. ubi vsque ad sextam generationem, idest septimum gradum, extenditur, secundum computationem eorum, qui gradus enumerabant à filiis fratrum, non ab ipsis fratribus, cap. ad sedem, 6. hac itaque, 35. q. 3. & textus in cap. in copulatione 31. q. 1. & in Concilio Tolitano 2. can. 5. in quibus matrimonium prohibetur vique ad generationem recedat, idest, ut repetentes ibi expo-*

nunt, vsque ad septimum gradum; nam in septem gradibus, si canonicè, & vltimè numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur, vltia quas nec consanguinitas inuenitur, nec nomina graduum reperiuntur, aut successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. Hæc prohibitio viguit, & durauit vsque ad tempora Innoc. III. qui eam restrinxit vsque ad quintum gradum in cap. quia 6. hoc titul. cap. in aut. 6. de probat. vltima in Concilio Lateran. generali sub ipso celebrato, anno 1215. restricta est hæc prohibitio ad quartum gradum, cap. non debet, hoc titul. notauit, Iulius Idumay in notis ad Innoc. III. lib. 13. regestr. epist. 188. Quæ constitutio approbata est Concilio Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 5. notauit Theophilus Raynaud. tom. 11. in max. oper. seu. Eli Anselmi, fol. 64. Macedo de clau. Petri lib. 4. de matrim. cap. 10.

Huius prohibitionis matrimonij inter consanguineos variz rationes afferri possunt: prior naturalis, propter quandam verecundiam, quæ non fuit auctores eum sua sobole, aut in seipis, aut etiam per personas sanguinis commixtione proximè coherentes misceri; cum enim matrimonium iustum sit ad generationem, prolemque suscipiendam; cap. omne itaque 27. q. 2. eaque inter consanguineos impediatur propter reuerentiam, quam cognati sibimetipsis exhibere debent ob originem ab eodem stipite tractam, & sanguinis communionem; quia huic reuerentia maxime aduerfatur coniugalit actus, qui sine turpitudine quadam exerceri non potest, ut docet D. Augustinus lib. 15. de ciuit. Dei, cap. 15. idcirco tam leges faculares, quam ecclesiastice inter consanguineos matrimonium contrahi prohibuerunt: facit Cassiodorus lib. 6. variaz. cap. 8. in formula Conuicti rerum priuar. ibi: *Primum tibi contra nefaria libidines, & humani generis improbus appetitus, quasi parenti publico decreta custodias est, ne quis se probro, & commixtione pollueret, dum vicino sanguini reuerentiam non haberet; grauitas enim publica proximitatis sanctitatem, & coniunctionis gratiam habita estimatione decreuit; quia longe aliud debetur proximis nature, quam corporali possint indulgere licentia. Ex quibus verbis constat, curam (ne matrimonium inter consanguineos celebrarentur.) spectasse ad Comitum priuatum rationem, quia adhuc Reges Gothorum ad exemplum Imperatorum in gradibus prohibitis dispensabant, l. 1. tit. 5. lib. 3. legum Visigoth. hic iure iur. civilis gradus ipsos incestarum nuptiarum diffinere, spectasse ad Pontifices, constat ex Tacito lib. 1. Dione lib. 48. Cicerone lib. 2. de legibus. Alia ratio est, ne quantumdam personarum conuictus nimis quotidianus, atque inobseruatus, stupris & adulteris occasione daret, si amores tales nuptiis possent cohonestari: quam rationem assignat, & amplificat D. Ambrosius epist. 66. ad Paternum, & illustrat Geotius lib. 2. de iure belli, cap. 4. num. 13. Tertia ratio nascitur ex sequenti consideratione; nam si matrimonia inter propinquos, & consanguineos darentur, subuerterentur diuersarum necessitudinum vincula, quibus homines connecti socialis vitæ postulat necessitas:*

Nam sanguine mixto

Textur alternis ex genibus una propago.
Nuptiis enim necessitudines augentur, & vltro citroque filias dando, & accipiendo, mutui sibi propinquit

propinquum adiunguntur, ut Plutarchus *problem* 208, dicit, cui assentit D. Augustin. *lib. 15, de ciuit. Dei, cap. 16.* Habita est, inquit, ratio charitatis, ut homines, quibus esset uicinia, aquae beneuolentia concordia, diuersarum necessitudinum vinculis netherentur, ne unus in una multas haberet necessitudines, sed singula spargerentur in singulis, ac sic ad faciliorem vitam diligentiis colendam plurimus oblinerent. Refertur à Gratiano in *cap. 12 §. 1. quæst. 1.* Vide ut omittatur vinculum propter amicitiam prouendatur in ciues, matrimonium non inter consanguineos, sed inter extraneos celebrari debent: quam rationem illustrat D. Chrysostomus, *homil. 34. in titul. 1. ad Corinth.* Philo ludæus de *leg. Moyss.* Plutarchus in *problem. c. 208.* Cassiodorus *lib. 7. epist. 16.* ibi: *Ne & si in proximis redimendo polluerent, & dilationem prouidum in genus extraneum non haberent.* D. Thomas 2.2. *quæst. 154. art. 9.* Bellarminus de *matrim. lib. 1. cap. 19.* Sanchez ubi *suprà, disp. 53.*

Nec obstat dubitandi ratio *suprà* adducta, nam licet verum sit, apud ludæos non licuisse alienigenas in uxores accipere, id prohibebatur propter periculum subreptionis, & idololatriæ, ut exprimitur *cap. 14. Exod. vers. 16.* ibi: *Nec uxorem de filiabus eorum accipies filius tuus, ne*

postquam ipse fuerit seruicatus, iuniori faciamus & filius tuus in dies suis, id est non sit illis occasio idololatriæ. Et *cap. 7. Deuteronom. vers. 13.* ibi: *Nec sociabis cum eis coniugem, filium tuum non dabis filio eius; nec filium tuum accipies filio tuo, quia seduces filium tuum, ne sequatur eos, & te magis seruiat diis alienis.* Et *lib. 3. Regum, cap. 11. vers. 2.* Non ingredieris ad eas, nec de filiis ingredieris ad uxores: conuersi enim eritis accitens corda vestra, ut sequamini Deos eorum. Non tamen ideo licebat in gradibus lege Moyss data prohibitis matrimonio copulæ, ut *suprà* probauit. Nec obstat, quod de nuptijs peregrinorum ex iure Romanorum expendebamus, nam cum concubium daretur tantum inter Romanos ciues, id est inter eos, qui ius roge, patrie potestatis, factionis iudicium, & similia privilegia habebant, sed si accepto, si de *inuest. fel. 1. C. de lib. infl. §. 1. de nup.* ideo cum peregrinis concubium non dabatur, non tamen iure iustas inter ciues Romanos cùm eo sanguine concubium admittitur, nam contrarium obseruatum fuisse, late probauit, licet hæc prohibitio non in potestatem ad gradum quintum, sextum, seu septimum, ut sacri Canonis protaxerunt. Nec obstat augmentum deductum ex dictis Concilijs Epau. & Parisiens. si quædam interpretationem aduxi *suprà, cap. 1.*

20.
Dissolutio
viri dicitur
tandem
tit. 1.

CAPVT VI.

Idem.

Quia circa. Et *infra*: Porro de nobili viro N. pro cuius dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum b quinto consanguinitatis gradu contingit, à Sede Apost. obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet, eum tamen ante dispensationem, obitumam vnica filia, quam habebat, viam fuerit vniuersæ carnis iugressa, propterea consulario continebat, & dissimulare à poteris ve remaneam in copula sic contracta: cum ex separatione, sicut asseris, graue videas scandalum imminere.

NOTÆ.

Item. In margine, aut vlla ex collectionibus non exprimitur cui rescribas Innocentius; integram autem epistolam, & eius inscriptionem dedi in *cap. quia circa, de bigam.* vbi erat prior pars huius scripti: alia etiam erat in *cap. quia circa, de privilegio.*

Quinto. Proceedit textus hic ante Concil. Lateran. relatum in *cap. non debet, infra hoc tit.*

I. **Diffimulare.** Quia in casu, quo persona laborat ignorantia inuincibili, & prænoscitur error moraliter non profuturus ex monitione, si contingat eam nihil excitari circa malitiam status, aut operis sui, & erigere malitiam non vergete in damnum commune, fas est dissimulare, ut probant textum hunc exponentes, Sanchez de *matrim. lib. 2. disp. 38. n. 7.* Theopbil. *tom. 16. in heterocl. spirit. fell. 3. puncto final. fol. 189.*

Poteris. Ex hoc textu probant Sanchez *lib. 2. disp. 38. n. 12.* Basil. *lib. 3. c. 13. n. 7.* Hurtado *disp. 26. difficult. 2. n. 8.* posse dispensare Episcopum post contractum matrimonium, quando dispensatio impetrata, ob subreptionem fuit nulla, sed contraria sententia communis est.

COMMENTARIUM.

Cum inferior non possit dispensare in lego superioris, *cap. cum inferior, 21. dist. 1. c. cum inferior, de maior. & obedi. Clement. Roman. de elect. Romanus Pontifex non potest dispensare in impedimentis, quæ sunt naturali dictumque matrimonium, veluti in impedimentis erroris, metus grauis, bigamias, impotentia, consanguinitatis in primo gradu linee rectæ; quia hæc omnia dirimunt matrimonium ex iure diuino naturali, in quo Pontifex, nec etiam vigente necessitate dispensat potest, *cap. siue quidam 25. quæst. 2. cap. præfatus, de concess. prag. cap. in quaerendum, de Indul. Sanchez cùm illis lib. 8. disp. 6. num. 109. de matrim.* tamen aliqui apud eundem, & Leindrum *disp. 24. de matrim. g. 2.* sentiant, posse Pontificem in aliquo casu dispensare in præfatis impedimentis: in aliis vero impedimentis, & gradibus cognationis dirimentibus tantum iure ecclesiastico, Pontifex dispensare valere ex iustis causis, *cap. plenius, cap. omnia 25. quæst. 1.* probant late *Uiana tom. 8. tractat. 1. resal. 35.* *Mollan imp. tit. 1. quæst. 2.* *Fagnolo part. 2. de regulis. Christ. Rec. lib. 2. disp. 1. §. 9.* *Leand. de matrim. disp. 23. quæst. 6.* *Petrus Greg.**

2.
De dispensatione in impedimentis

Greg. lib. 3. *parit. tit. 21. cap. 12.* & exemplis illustrat Roncilius lib. 1. *hijer. Pontific. iuris. dist. cap. 5. num. 12.* Vt etiam iure civili atten. o Princeps in incestis & iniunctis nuptiis dispensabat, l. si Senator, ff. de rim nupt. l. ult. Cod. de incestu nupt. l. unic. Cod. Theodof. si nuptia non refcriptis: notant Cuiac. ad eundem tit. Cod. quod & apud Gothos obsecutum fuisse constat ex Cailodoro lib. 7. *formul. penult.* Olim tamen plures Theologi, & Iuristæ non contemnendæ authoritatæ existuerunt, in gradibus prohibitis lege veteri expressis in capite 18. & 20. *Leuit.* Pontificem dispensare non posse, vt docuerunt plures congeſti à Thom. Sanchez lib. 7. *de matrim. disp. 52. numero 5.* Sylueſter verbo *l'apa*, numero 27. Aegidius Bellacmer, *confil. 28.* Hieronym. Gratus *vol. 1. confil. 1.* Gozzadini *confil. 15.* Parisius *confil. 98. per totum.* Mantua *confil. 121.* Thom. Vvaldenſis 2. *tom. cap. 134.* & nouiſſimè ex Iuſſiperitis Arnoldus Vinus lib. 2. *ſeſſel. cap. 13.* Genil. lib. 5. *de nupt. cap. 5.* Theodot. *in arment. cap. 6. num. 7.* Cuiac. *in cap. final. de diuerſ. rit.* Hodie tamen id aſſertor contra præxim Eccleſiæ, & diſpoſitionem Tridentini ſeſſ. 24. *de matrim. can. 3.* & communem Doctorem ſententiam, aperta error eſſet, vt animaduertunt Sanchez diſta diſput. 52. *num. 6.* Barboſa *in cap. literas 13. num. 21. de reſcri. ſp. al.* quia præcepta legis veteris, quæ faciunt iudicialia, ceſſantur per mortem Chriſti, vt probauit *in cap. tranſlatio, de conſtit. naturalia* veteri, ſeu moralia, duplicis ordinis erant; p̄iora, quæ intrinſecè ex ſe malum prohibebant, & hæc etiam non ſuſcitata in lege gratiæ, aut ſacris canonibus obligant; quia ſimiles res omni tempore improbæ ſunt, nec aliquæ circumſtantia poſſunt honeſtari, vt meoſci, matrimonium contrahere in primo gradu lineæ rectæ. Præcepta verò naturalia ſecundi generis, ſeu ordinis, quæ aliquæ circumſtantia occurrente ceſſare poſſunt, quia deſt militia, vt occidere, quia homicidium ob deſenſionem, aut publicâ authoritate factum, peccatum non eſt; & contrahere matrimonium in gradibus prohibitis, non obligant vt præcepta legis veteris, niſi fuerint roborata in lege gratiæ, aut per ſacros canones. Vnde cum matrimonia in gradibus proximò commentatio reſais non ſint prohibita lege gratiæ, ſed tantùm per Eccleſiam, poterit Summus Pontifex, qui ſupra ius poſitum eſt, in omnibus his gradibus diſpenſare, vt docent Caietanus *in diſt. cap. 18. Leuit. Bellarm. tom. 2. de ſacram. lib. 1. de matrim. cap. 17.* Sanchez *diſt. diſput. 52. num. 7.* Fragoſa *diſt. 6. 10. numero 191.* P. Greg. *in cap. inueni, num. 49. de deſponſ.* & dicemus laicè *in cap. final. de diuort.* Nec obſtat textus *in cap. literas, de reſcri. ſp. al.* cuius interpretationem deſt ſuperiori commentatio. Vnde credo hodie ſeruari poſſe conditionem à teſtatore appoſitam in maioratu, vel legato, vt ſucceſſor duat in uxorem conſanguineam in ſecundo gradu, ſive explicet præſui Pontificis diſpenſatione, ſive id taceat; quia hoc ſemper intelligitur, & teſtatoris verba intelligenda ſunt ſecundùm ius commune. Videndi ſunt Molina lib. 2. *de primæ cap. 11. à numero 4.* Sanchez lib. 5. *de matrim. diſp. 5. à num. 25.* Etiam Epico- pus poſſet diſpenſare in his impedimentis du-

plici in caſu. Primò quando matrimonium con- tractum eſt bona fide, ſaltem vnius, in fa- cie Eccleſiæ, & impedimentum eſt occultum, nec ſine ſcandalo poſſet fieri ſeparatio, nec facile Pontifex adiri valet ob nimiam coniugum pau- pertatem, vel loci diſtantiam. Sanchez lib. 2. *diſp. 8. cap. 13.* Perez *eod. tract. diſput. 44. ſeſſ. 2.* ſed etiam poſſet Epicoſopus diſpenſare ante ma- trimonium contractum, quando virget graui neceſſitas, vt ſi loci mortis proximus vellit du- cere facinram, quam violanti, aut ex qua filios ſuſceperat, & vult eos legitimare per ſubſequent matrimonium; vel ſi iam ſint parata omnia ad nuptias, & facinra fateatur manè impedi- mentum, ex quo timent valet periculum vitæ, aut honoris: ita Sanchez *q. diſput. 40. num. 27.* Baſil. lib. 8. *cap. 11.* Martinon *diſput. 77. ſeſſ. 2. num. 8.* Martinus à S. Joſeph lib. 2. *tract. 1. de ma- trim. num. 7.* Leonard *tract. 9. diſp. 24. q. 9.* Amicus *eod. tract. diſp. 9. num. 44.*

Dixi tamen iſtamm cauſam in diſpenſatione requiri, quia generaliter in omni diſpenſatione cauſa deſideratur, *cap. non eſt, de voto, cap. quod, cap. neceſſaria 1. quaſt. 7. l. relegari, ff. de panis.* Si autem ſine cauſa concedatur à ſuperiore, va- let, licet peccet qui eam conceſſit, argumentò capicis *Venerabilis, 4. ſane, de ſenſen. excom. lib. 6.* Baſil. lib. 8. *de matrim. cap. 14.* & generaliter in omnibus diſpenſationibus probat P. Marcha lib. 3. *concordia, cap. 15.* in ſpecie Sanchez lib. 8. *diſput. 17. numero 24.* Gtandos *contr. 7. tract. 3. part. 2. diſput. 7. ſeſſ. 3.* Perez *diſput. 45. ſeſſ. 2.* Diana *part. 4. tract. 3. reſol. 40.* Cauſæ autem ex quibus in Romana Curia peti ſolet diſpenſa- tio, ſequentes ſunt, magnæ litiſ compoſitio; grauiſ ſcandali ciuitatis, inæqualitas matrimonij ob loci anguſtiam, defectus dotis competentis, vt ſi vxor inueniente non poſſit ſponſum ſibi dignum, niſi ex ipſa conſanguinitate; conſer- uatio illuſtris familie, ſeruitus in obſequium Eccleſiæ facta, copula habita cum conſanguinea bonâ fide, ideſt ignorando eſſe talem; magnâ pecunie quantitas erogata ad expeditionem contra Infideles, vt reſerunt Trullench. *de ma- trim. cap. 10. dub. 2.* Sanchez lib. 8. *diſput. 19.* Perez *diſput. 45. ſeſſ. 5. num. 9.* Barboſa *in d. cap. 5. Concily.* Ex his cauſis quedam ſunt finales, quedam impuſſiue, finalis eſt, quæ ſi non exiſteret, Pontifex minimè diſpenſaret; impuſſiua eſt, quæ tantùm impellit, vt facilis conceda- tur; vnde taciturnitas cauſæ finalis reddit di- ſpenſationem ſubreptitiuam nullam; taciturnitas verò, aut expreſſio falſæ cauſæ impuſſiue, non irritat diſpenſationem, *cap. poſſuſſiſſi, & ſuper litere, de reſcriptis.* Barboſa *verò 17.* Sanchez lib. 8. *de matrim. diſput. 21.* Couat. lib. 1. *variar. cap. 20. num. 5.* Diana *p. 8. tract. 3. reſol. 61.* Vnde cum in præſenti ſpecie quaereretur, an diſpenſatio in gradu prohibito impetrata nulla eſſet, ex eo quod narratum eſſet Pontifici p̄torem inter ipſos contrahentes ſuſceptam eſſe, cum tempore diſpenſationis iam ſilia communis deſceſſiſſet, & ita falſa videbatur narratiua, & per conſequent diſpenſatio ſub- repta, & nullius valoris; adduc Innoc. III. decreuit ſuſtinendum eſſe tale matrimonium; quod Pontificis reſponſum expoſui *in cap. ſu- per 20. de reſcriptis:* ſi autem plures cauſæ fue- rint in ſupplicatione, quantum quedam veræ ſunt, quedam verò falſæ, ſiquidem omnes con-

3.
De cauſis
diſpenſa-
tionis.

propinqui adiunguntur, ut Plurarchus problem 203, dicit, cui assentit D. Augustin. lib. 15. de ciuit. Dei, cap. 16. *Habitu est*, inquit, *ratio charitatis, et bonitatis, quibus effectus*, atque *beneficia concordia, dispersarum necessitudinum vinculis nectentur, ne unus in una uita habere necessitudines, sed singula spargerentur in singulis, ac sic ad socialem vitam diligenter celebrandam plurima plurimae obtinerent.* Revertitur à Gratiano in cap. 17. §. *quasi. 1.* Vnde ut amicitia vinculum propter aduersionem protendatur in ciues, matrimonium non inter consanguineos, sed inter extraneos celebrari debent: quam rationem illustrant D. Chrysost. homil. 34. in epistol. 1. ad Corinth. Philo Iudæus de leg. Moyss. Plurarchus in problem. c. 108. Cassiodor. lib. 7. epist. 16. ibi: *Ne & se in proximorum redemendo polluerent, & dilacionem promissionis genus extraneum non haberent.* D. Thomas 2. 2. quæst. 154. art. 9. Bellarminus de matrim. lib. 1. cap. 29. Sanchez ubi supra, disp. 55.

Nec obstat dubitandi ratio, supra adducta, nam licet verum sit, apud Iudeos non licuisse alienigenas in viros accipere, id prohibebatur propter periculum subreptionis, & idololatricæ, ut exprimitur cap. 12. Exod. vers. 16. ibi: *Nec uxorem de filiabus eorum accipies filius inis, ne*

postquam ipse fuerit fornicatus, facinus faciat & filius eius in Deo suus, id est ne sit illis occasio idololatricæ. Et cap. 7. Deuteronom. vers. 3. ibi: *Nec sociabis cum eis coniugia, filium tuum non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo, quia seducet filium tuum, ne sequatur eos, & eo magis seruiat Dñs alienis.* Et lib. 3. Regum, cap. 11. vers. 2. *Non ingredieris ad eas, nec de illis ingredieris ad vestras: strigissimi enim auertent corda vestra, ut sequamini Deos eorum.* Non tamen ideo licebat in gradibus lege Moyss data prohibitis matrimonium copolari, ut supra probauit. Nec obstat, quod de nuptus peregrinorum ex iure Romanorum expendebamus, nam cum coniubium daretur tantum inter Romanos ciues, id est inter eos, qui his rege, patris potestatis, factionis testamenti, & familia privilegia habebant, sed si accipio, si de iure ipse, 2. C. de iur. iust. §. 1. de nupt. adeo cum peregrinis coniubium dabatur, non tamen inde inferas, inter ciues Romanos cum cõsanguineis coniubium admitti: nam constat obseruatum fuisse, late probauit, licet hæc prohibitio non ita protenderetur ad gradum quintum, sextum, seu septimum, ut facti Canones protulerunt. Nec obstat augmentum deducum ex dictis Conciliis Epau. & Pacificis, quoniam interpretacionem adduxi supra, cap. 1.

20.
Dissoluti
tyr dyss
tandi sa
tio.

CAPVT VI.

a Idem.

Quia circa. Et infra: Porro de nobili viro N. pro cuius dispensatione, indulgentia scilicet remanendi cum ea, quæ ipsa b quinto consanguinitatis gradu continetur, a Sede Apost. obtinenda, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet, cum tamen ante dispensationem, obiectam vnica filia, quam habebat, viam fuerit vniuersæ carnis ingressa, propterea tua consultiatio continebat, & dissimulare a poteris ve remaneam in copula sic contracta: cum ex separatione, sicut aliter, graue videtur scandalum imminere.

NOTÆ.

COMMENTARIVM.

a [Idem.] In margine, aut vlla ex collectio-
nibus non exprimitur cui relectis humo-
centius; integram autem epistolam, & eius in-
scriptionem dedi in cap. quia circa, de bigam. vbi
erat prior pars huius textus: alia etiam extat
in cap. quia circa, de prescriptis.

b Quies. c] Proccedit textus hic ante Concil.
Lateran. relatum in cap. non debet, infra hoc
sunt.

d [Dissimulare.] Quia in casu, quo persona
laborat ignorantia in inuicibili, & prænoscitur
certo moraliter non profuturus ex monitione, si
contingat tam vbi excusari circa malitiam
statis, aut operis sui, carnis malitiam non
vergere in dampnum commone, fas est dissimu-
lare, ut probant textum huic exponentes, Sanchez
de matrim. lib. 1. disp. 38. n. 7. I. h. op. lib. 1. c. 16.
in heteroc. spirit. sect. 3. pusite final. §. 89.

e [Petit.] Ex hoc textu probant Sanchez lib. 2.
disp. 38. n. 12. Basil. lib. 3. c. 13. n. 7. Hurtado disp. 26.
disp. 2. n. 8. posse dispensare Episcopum prius
contractum matrimonium, quando dispensatio
impetrata ob subreptionem fuit nulla. Sed con-
traria sententia communis est.

Cum inferior non possit dispensare in lege
superioris, cap. cum inferior, 2. diffin. 2. cum
inferior de maior. & obed. Clement. Romani, de
elect. Romanus Pontifex non potest dispensare in
impedimentis, quæ iure naturali dirimunt matri-
monium, vel in impedimentis erroris, metus
grauis, ligaminis, impotentie, consanguinitatis
in pelfino gradu lineæ rectæ; quia hæc omnia di-
rimunt matrimonium ex iure diuino naturali, in
quo Pontifex, nec etiam vigente necessitate dis-
pensare potest, cap. siue quidam 2. quæst. 2. cap.
prescriptis, de consec. prob. cap. in quorundam, de
Iudæis, Sanchez cum aliis lib. 8. disp. 6. num. 109.
de matrim. tamen aliqui apud quosdam, & Lezan-
drius disp. 24. de matrim. q. 1. sustinent, posse
Pontificem in aliquo casu dispensare in pre-
senti impedimentis, ut aliis vtrius impedimentis,
& gradibus cognationis dirimentibus eundem
iure ecclesiastico, Pontifex dispensare valet ex
iustis causis, cap. statuta, cap. vniuersa 25. quæst. 1.
probant late Diana tom. 8. tract. 1. resol. 35.
Molina in imper. tit. 1. quæst. 2. Fragoso part. 2.
de regimin. Christi. Reip. lib. 1. disp. 1. §. 9.
Leander de matrim. disp. 23. quæst. 6. Petrus
Cicci.

2.
De dis-
pensatio-
ne in ma-
trimonio
impedimen-
tis.

Greg. lib. 3. parit. tit. 11. cap. 12. & exemplis illustrat Roulletius lib. 1. hister. Pontific. iuris. dist. cap. 5. num. 12. Vt etiam iure ciuili atien. o Princeps in incestis & iniunctis nuptiis dispensabat, l. si Senator, ff. de ritu nupt. l. vtr. Cod. de incestis nupt. l. vnic. Cod. Theod. si nuptia ex rescripto: notauit Cuiac. ad eundem tit. Cod. quod & apud Gorthos obseruatum fuisse constat ex Castilodoro lib. 7. formul. penult. Olim tamen plures Theologi, & iuristæ non contemnendæ authoritates consueverunt, in gradibus prohibitis lege vetet expressis in capite 18. & 20. Lewis. Pontificem dispensare non posse, vt docuerunt plures congehi à Thom. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 52. numero 5. Sylæster verbo lapa, numero 27. Agidius Bellarm. consil. 18. Hieronym. Graus verum. 2. consil. 1. Gossadinus consil. 15. Parisius consil. 98. per totum. Mantua consil. 121. Thom. Valdenis 1. tom. cap. 134. & nouissimè ex Iurisperitis Arnoldus Vinnus lib. 2. sect. cap. 15. Gentil. lib. 5. de nupt. cap. 5. Theodor. in armen. cap. 6. num. 7. Cuiac. in cap. final. de diuor. tit. Hodie tamen id asserere contra praxim Ecclesiæ, & dispositionem Tridentini sess. 24. de matrim. cau. 3. & communem Doctorum sententiam, apertus error esset, vt animaduertunt Sanchez dist. disp. 52. num. 6. Barbosa in cap. literas 13. num. 21. de rescript. sp. quia præcepta legis veteris, quæ sunt iudicialia, cessant per mortem Christi, vt probat in cap. translatio, de consil. naturalia verò, seu moralia, duplicis ordinis erant; priora, quæ intrinsecè ex se malum prohibebant, & hæc etiam non fuisse in lege gratiæ, aut sacris canonibus obligat; quia similes res omni tempore improbæ sunt, nec aliquæ circumstantiæ possunt honestari, vt mentiri, matrimonium contrahere in primo gradu lineæ testæ. Præcepta verò naturalia secundum generis, seu ordinis, quæ aliquæ circumstantiæ occurrente cessare possunt, quia deest malitia, vt occidere, quia homicidium ob defensionem, aut publicæ authoritatis factum, peccatum non est, & contrahere matrimonium in gradibus prohibitis, non obligant vt præcepta legis veteris, nisi fuerint roborata in lege gratiæ, aut per sacros canones. Vnde cum matrimoniū in gradibus proximis contraheretur relatis non sint prohibita lege gratiæ, sed tantum per Ecclesiam, poterit Summus Pontifex, qui supra ius positum est, in omnibus his gradibus dispensare, vt docent Caietanus in dist. cap. 18. Lewis. Bellarm. tom. 2. de sacram. lib. 1. de matrim. cap. 27. Sanchez dist. disp. 52. num. 7. Frago dist. 5. 10. numero 191. P. Greg. in cap. inueni, num. 49. de despons. & dicemus latè in cap. final. de diuor. Nec obstat textus in cap. literas, de rescript. sp. cuius interpretationem de superiori commentario. Vnde credo hodie seuari posse condonem à testatore appositam in maiora, vel legato, vt successor ducat in uxorem consanguineam in secundo gradu, siue explicet præuia Pontificis dispensatione, siue id taceat; quia hoc semper intelligitur, & testatoris verba intelligenda sunt secundum ius commune. Videndi sunt Molina lib. 2. de primog. cap. 13. à numero 4. Sanchez lib. 5. de matrim. disp. 5. à num. 15. Etiam Episcopus potest dispensare in his impedimentis du-

D. D. Genuel. in Decretal. Tom. IV.

plici in casu. Primò quando matrimonium contrahitur est bona fide, saltem vnus, in facie Ecclesiæ, & impedimentum est oculum, nec sine scandalo potest fieri separatio, nec facillè Pontifex adiuuare valet ob nimiam coniugum paupertatem, vel loci distantiam. Sanchez lib. 2. disp. 8. cap. 13. Perez eod. tract. disp. 44. sect. 2. sed etiam potest Episcopus dispensare ante matrimonium contrahendum, quando vrget grauis necessitas, vt si quis morti proximis vellat ducere familiam, quam violauit, aut ex qua filios suscepit, & vult eos legitimare per subsequens matrimonium; vel si iam sint parata omnia ad nuptias, & femina fateretur inanè impedimentum, ex quo timeri valet periculum vitæ; aut honoris: ita Sanchez d. disp. 40. numer. 7. Basil. lib. 8. cap. 13. Martini disp. 7. sect. 2. num. 8. Martinus à S. Ioseph lib. 2. tract. 1. de mod. rit. num. 7. Leander tract. 9. disp. 14. q. 9. Amicus eod. tract. disp. 9. num. 44.

Dixi tamen iustam causam in dispensatione requiri, quia generaliter in omni dispensatione causa desideratur, cap. non est, de voto, l. cap. quod, cap. necessaria 1. quæst. 7. l. relegati, ff. de panis. Si autem sine causa concedatur à superiore, valet, licet peccet qui eam concessit, argumento capitis Venerabilis, §. sanè, de sensent. excomm. lib. 6. Basil. lib. 8. de matrim. cap. 14. & generaliter in omnibus dispensationibus probat P. Marcha lib. 3. concordie, cap. 15. in specie Sanchez lib. 8. disp. 17. numero 24. Gratiosos contr. 7. tract. 3. part. 2. disp. 7. sect. 3. Perez disp. 45. sect. 2. Diana part. 4. tract. 3. resol. 40. Causæ autem ex quibus in Romana Curia peti solet dispensatio, sequentes sunt, magnæ litis compositio, grauis scandalus editio, inæqualitas matrimonij ob loci angustiam, defectus dotis comperitus, vt si vxor inuenire non possit sponsum sibi dignum, nisi ex ipsa consanguinitate; conseruatio illustri familie, seruitus in obsequium Ecclesiæ facta, copula habita cum consanguinea bonâ fide, idest ignorando esse talem; magnæ pecuniæ quantitas erogata ad expeditionem contra Infideles, vt testetur Trollehen. de matrim. cap. 10. dub. 2. Sanchez lib. 8. disp. 19. Perez disp. 45. sect. 5. num. 9. Barbosa in d. cap. 5. Concilij. Ex his causis quedam sunt finales, quedam impulsivæ; finalis est, quæ si non existeret, Pontifex minime dispenseret; impulsiva est, quæ tantum impellit, vt facillè concedatur; vnde taciturnitas causæ finalis reddit dispensationem subreptitiam nullam; taciturnitas verò, aut expressio falsæ causæ impulsivæ, non irritat dispensationem, cap. postulat, c. super literas, de rescript. Barbosa tom. 17. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 21. Const. lib. 1. vbi cap. 10. num. 5. Diana p. 8. tract. 3. resol. 61. Vnde cum in præsentis specie quæretur, an dispensatio in gradu prohibito impetrata nulla esset, ex eo quod narratum esset Pontifici prolem inter ipsos contrahentes susceptam esse, cum tempore dispensationis iam filia communis decessisset, & ita falsâ videbatur narratiua, & per consequens dispensatio subreptitia, & nullius valoris; adhuc innoc. 111. decreuit sustinendum esse tale matrimonium, quod Pontifex responsum exposui in cap. super 20. de rescriptis: si autem plures causæ fuerint in supplicatione, quarum quedam veræ sunt, quedam verò falsæ, siquidem omnes con-

3.
DE CAUSIS
DISPENSATIONIS.

8
fieriunt

ficiunt vnam causam finalem, non erit valida dispensatio, quia deficit causa finalis; si autem inter eas aliqua sit vera, & totalis causa finalis, valet dispensatio, quia ita se habent, atque si diiunctiue forent; quo casu sufficit vnam esse veram, *cap. inter 4. de rescript.* vnde si in supplicatione dicatur intercessit copulam, & infamiam scemine confanguineæ, valebit dispensatio, quamvis copula falso allegetur, quia iactura famæ est causa adæquata ad dispensandum. Ita docet Sanchez lib. 8. de *matrim. disp. 21. num. 45.* Amicus *tom. 5. disp. 6. sect. 8. num. 150.* Diana p. 8. *tract. 3. res. 65.* Alia autem dubia, quæ circa huiusmodi litteras dispensationis in gradibus prohibitis euenire solent, resolunt Diana p. 8. *tract. 4. de disp. per totum*, P. Mendo in *Bullam disp. 37. cap. 9.* Leander de *matrim. dist. disp. 23.*

In hac dispensatione ad matrimonium contrahendum necessariò exprimi debent omnia impedimenta, quibus contrahentes impediuntur illud contrahere, vt si quis impediatur affinitate, cognatione, & voto, quia quodlibet ex his impedimentis per se eget dispensatione; non tamen desideratur, vt simul exprimantur in vna impetratione, sed sufficit, vt cum dispensationem voti quis petit, eius faciat mentionem, & sic de aliis. Sanchez lib. 8. de *matrim. disp. 23.* Villalobos *tom. 1. summa, tract. 14. difficult. 27. num. 1.* Leander de *matrim. quest. 35. d. sp. 14.* Salas de *legibus disp. 20. sect. 15. numero 122.* Castro Palao *tom. 1. tract. 3. disp. 6. puncto 16. §. 4. num. 13.* Diana *part. 10. tract. 11. res. 44.* immò etsi contingat contrahentes esse coniunctos diuersis gradibus consanguinitatis, omnes debent exprimi, quia licet in specie vni cum sit impedimentum tamen est realiter distinctum. Trullench de *matr. cap. 9. dub. 4.* debet etiam exprimi gradus, & cuius lineæ sit; & si sit inæqualis, veluti si alter distet ab stipite in secundo, alter in tertio; licet attentò iure communi sufficeret remotiorem explicare, *cap. final. hoc tit. extrauagant. Nuper, eod. tit.* inter communes; hodie tamen ex motu proprio Pij V. edito anno 1569. incipit, *Sanctissimus*, si vnus distet ab stipite in primo gradu, & alter in tertio, debet exprimi propinquior: si autem sit in secundo, non est necessarium quamvis postea peti debeant literæ declaratoriz de quibus Trullench d. *dub. 4. Barb. voto 3.* Sed si impedimentum sit cognationis spiritalis, debet explicari, an inter contrahentes deur filiatio, Basilus de *matrim. d. lib. 8. cap. 17. §. 5.* quem sequitur Leander d. *g. 42.* Et si impedimentum sit publicæ honestatis, oportet exprimere, an proueniat ex matrimonio rato, an ex sponsalibus. Sanchez lib. 8. de *matrim. disp. 24. n. 16.* Et si concurrant impedimenta affinitatis, & publicæ honestatis, & explicetur affinitas ex copula licita proueniens intra tertium, aut quartum gradum, non est necesse explicare impedimentum publicæ honestatis. Leander d. *g. 44.* Et si petens dispensationem, erret in gradu, distinguendum est inter casum in quo dixit in tertio distare, cum deberet dicere in secundo, & tunc

non valet dispensatio; si autem posuit secundum, cum deberet dicere tertium, dispensatio sustinetur, quia in propinquiori inest remotior, argumento legis *diem 37. §. si plures, ff. de rescript.* Aliqua etiam sunt, quæ et si omitantur, aut in eis errretur, non viciant dispensationem, vt si dispensatio petita iam fuit ab ipso Pontifice, vel ab alio; non enim necessarium est, in secunda petitione primæ denegationis mentionem facere. Basil. d. *cap. 17. §. 1.* Deinde impune omitti potest, quod affinitas multiplicata est ex copula successiua. Leander d. *g. 38.* Etiam vitium in nomine impetrantis dispensationem non viciat, veluti si pro Ioanne Petrus ponatur, pro Maria Antonia, quia cum de corpore constat, error in nomine non viciat actum, §. *si quis in nomine, Instit. de legat.* Idem dicendum est si errretur in diocesi eius, cum quo dispensatur, vt si dicatur esse diocesis Abulenlis, cum sit Segobienlis, Moneta de *commun. cap. 12. conclus. 9.* Leander *supra, g. 4.* etiam si non obseruetur stylus Curiz, dum substantialia dispensationis non omitantur. Villalobos *tom. 1. summa, tract. 2. difficult. 45.* Non tamen levis difficultas datur circa copulam habitam inter consanguineos, an videlicet si reticeatur in petitione, dispensatio ea vitietur? Affirmant quiddecim DD. congesti à Leandro *supra, g. 31.* Barb. *voto 83. num. 10.* Sed ceteri negant Alij ab eo relati, quos sequuntur Trullench. de *matrim. cap. 10. dub. 5.* Diana *tom. 10. tract. 11. res. 44.* Hurtado *disp. 26. difficult. 5.* M. Perez de *matrim. disp. 46. sect. 6.* nam copula per se non producit impedimentum, quod eget dispensatione, immò faciliorem reddit Pontificem ad dispensandum; ergo necessariò non debet exprimi: immò etsi contrahentes copulam habeant, vt facilius dispensationem impetrare possint absque vitio subreptionis, possunt eam tacere. Diana *dist. res. 44.* Deinde etiam si Pontifex iubeat Episcopo, vel eius Vicario, vt dispenlet cum certis personis, dummodo copula non intercesserit, si dispensatio sit pro foro externo, & copula sit occulta, valet dispensatio: si verò pro foro conscientiz Pontifex commiserit dispensationem sub prædicta clausula, & copula præcesserit, dispensatio non sustinetur, quia facultas dispensandi delegata est sub illa conditione, videlicet si copula non intercesserit: docet Trullench, Leander & Basilus *vbi supra*; narratio autem causæ expressæ in ipsa petitione debet esse vera tempore, quo Papa dispenfat, licet non sit tempore, quo dispensatio postulat; nam clausula in litteris Apostolicis vsitata (Si preces veritate nitantur) tunc verificatur, cum dispensatio conceditur, *cap. si eo tempore, de rescriptis lib. 6.* Sed si dispensatio committatur Episcopo, debet verificari causa tempore quo eam Episcopus exequitur, vt resoluit Trullench d. *cap. 9. dub. 6.* Prosequuntur alia de his dispensationibus Barb. de *potestate Episcopii, alleg. 36. & 37.* Solorzanus de *iure Indianarum lib. 1. tom. 2. cap. 13.* Diana p. 8. *tract. 4. res. 25. cum sequentibus*, Trullench in *Bullam lib. 2. §. 4. dubio...* P. Mendo *eod. tract. disp. 37. cap. 9.* Leander de *matrim. disp. 34. per totum.*

CAPVT VII.

^a Idem.

TVa nos duxit fraternitas consulendos, verum illorum sufficiat testimonium ad matrimonium ditimendum, qui consanguinitatis gradus ab auunculo & nepute, videlicet fratris filio, vel sororis, cum de superioribus nihil nouerint, vel audierint, inceperint computare. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod cum coniugium multum favoris obineat, testes hi, qui ad diuortium celebrandum inducti sunt, consanguinitatis computant gradus, à stirpe debent incipere, idest à parentibus, vel germanis: & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indicis designando personas: præsertim eum sæpius testimonium perhibeant de ^b auditu, quod quia minus est validum, non est in articulo huiusmodi nimium laxanda facultas: cum quæ ratione computationem inciperent à secunda, eadem ratione ab vltioribus inchoarent.

NOTÆ.

1. ^a Idem.] Ita etiam legitur in quarta collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* integram tamen litteram cum vera inscriptione teneli in *cap. tua 26. de spons.*
^b De auditu.] Quatenus testes de auditu probent, exposui in *cap. præterea, de testibus.*

COMMENTARIVM.

2. **C**onsanguinitatem cognosci, & computari per lineas & gradus, iuxta probati in *cap. 5.* & gradus computandos esse à communi stirpe, ibi exposui: in præsentem tantum proponitur, testes deponentes de consanguinitate ad diuortium faciendum, vel impediendum matrimonium, debere clare, & distinctè deponere, recensendo gradum, in quo reperiuntur sponsi, computationem faciendo à communi stirpe, iuxta tradita in *dist. cap. 5.* ita ut singulos gradus propriis nominibus cognatorum, vel æquipollentibus

referant: quod etiam docetur in *cap. ferus, cap. licet 47. de testibus, cap. 1. hoc titul. in 4. collect. cap. 1. de sobole suscepta, in 1. collect.* Exemplis illustrat Cuiaze. in præsentem; nam quando requiritur specialis consanguinitatis probatio, necesse est, quod quilibet gradus sigillatim ostendatur, ut probant Mascardus de probat. *conclus. 410. à num. 8.* Pacianus *cod. trail. cap. 12. à num. 44.* Garcia de benef. 7. p. *cap. 15. numero 28.* Ceuallos 3. tom. *quest. 749. num. 48.* Et probatio obscura non prodest, ubi specifica desideratur, *l. 4. tit. 2. part. 2.* quia debet necessariò concludere, *ex l. non hoc, ff. unde cognati.* Plura Valenzuela *consp. 92. num. 116.* Escobar *de puritate 2. part. art. 2. quest. 4. ex numero 98.* vnde cum in præsentem casu specifica graduum probatio desideretur; ut cognoscat, an contrahentes sint intra gradus prohibitos, vel non, debet specifica probatio fieri per testes, quæ olim difficilior erat, cum prohibitio extenderetur ad septimum gradum; hodie verò facilis est, cum tantum vique ad quartum pretendatur.

CAPVT VIII.

Idem ^a in *Concil. Later.*

Non debet ^b reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cum vrgens necessitas, vel evidens utilitas idem exposcunt: quoniam ipse Deus ex iis, quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo. Cum ergo prohibitiones de coniugio in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum: cum cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas sacri approbatione Concilij reuocantes, præsentem constitutionem decernimus, ut sic contrahentes de cætero liberè ^c copulentur: prohibitio quoque copulæ coniugalæ quartus consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat, quoniam in vltioribus gradibus iam non potest aliquid graui dispendio huiusmodi prohibitioni generaliter obicere, vari. Quaternarius verò numerus bene congruus prohibitioni coniugij corporalis, de quo dicit Apostolus, quod vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier; nec mulier habet potestatem sui corporis, sed vniuersa quatuor sunt ^d humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis. Cum ergo iam vique ad quartum gradus prohibitio coniugalæ copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis, ut si quis contra prohibitionem huiusmodi

præsumpserit copulari, nullâ longinquitate defendatur annorum, cum diuturnitas temporis non minuat peccatum, sed augeat: tantoque sint graviora crimina, quanto diuturniora infelices animas detinent alligatas.

NOTÆ.

1. **L. Ateran.**] Generali videlicet, celebrato sub Innoc. III. sub cap. 50. & in cap. 3. hoc titul. in 4. coel. reperitur textus huius. In eo autem contrahitur, restringiturque prohibitio contrahendi matrimonium inter consanguineos, vsque ad quartum gradum tantum, cum olim prohibitio hæc protraheretur vsque ad septimum, ut probatur in cap. 5. hoc titul. Et si dicas, antiquos Ecclesie PP. in hac nuptiarum prohibitionem gradus cognationis numerasse habitâ ratione computatinnis civilis, non canonice; ideoque valde leuiter fuisse præsentem abrogationem, vel nulla ratione necessariam, ut existimant Polyd. Vergil. de inuentione rer. lib. 5. cap. 4. Coisc. in præsent. Respondeo cum Conar. in 4. 2. p. 5. 6. cap. 6. n. 11. verius esse, xuo Fabiani, Iulij, & aliorum Pontificum in nuptiis contrahendis computationem canonicam heri supra relata in d. cap. 5. & quæ hodie obseruatur: unde in præsent. constitutione abrogatam fuisse hanc prohibitionem in tribus gradibus, aperte probatur in cap. 3. in princip. de clandest. despons. cap. licet 47. de testib. & ita nec superflua, nec prorsus inutilis præfens constitutio iudicari debet. Cetera affinitatis etiam genera, & eius gradus, in præsent. recto restricta est prohibitio, abrogatumque ius antiquum, ut probatur supra in cap. 1. hoc titul.

2. **b. Reprehensibile.**] Immo laudabile debet iudicari, cap. sciendum 19. distict. l. unic. §. ut lex, C. de caduc. vel. quia ut ait Iustinianus in authentic. de non alien. cap. 1. in princip. Quid enim stabile, & ita inmutabile, ut nullam patitur mutationem, cum cuius noster status sub perpetuo motu consistat. Facit Claudianus ibi:

Præfæque reseruent
Cavitiem leges, emendanturque versæ,
Acceduntque nouæ.

Vnde pro varietate temporum statuta mutantur humana, ut pluribus exemplis docetur in cap. recurrit 32. q. 4. cap. 1. & per tot. dist. 31. cap. fraternitatis, cap. tidus, 34. dist. Clement. 1. de iudiciis. Probat P. Gregor. lib. 47. synagm. cap. 32. & lib. 10. de Rep. cap. 5. Connatus lib. 1. comment. cap. 2. num. 5. Vultei in princip. Insti. de insti. num. 7. Osualdus lib. 1. comment. cap. 12. lit. B. Gregorius Lopez in l. 1. tit. 1. part. 1. Corrañus in l. 1. de insti. & iur. num. 7. Castillo lib. 2. p. 1. cap. 10. num. 33. Facit Caffiodorus lib. 1. var. epist. 25. Solorzanas tomo 1. de iure Indiæ. cap. 16. num. 93. aliis enim leges perpetue esse debent, & non facile mutandæ, quia ut aiebat Næalis Comes lib. 27. historia, ibi: Cum lex sit vicium fundamentum Rempublicarum, turpe est, & periculose in Regno delirare, christorumque more modo hoc, modo illuc fluctuare, aut sapientiam tamquam ab inferis mortuam legem per præcium remouere fra-

quentibus premulgationibus: sed conuenit legem ab initio ante promulgationem diligenter consideratam, mox fieri civibus contubernalem, non minui in animis, & consuetudine ciuium, quam in libris publicis stabilitam. Est enim clarum, non mala instituta ciuibus indicium, si leges sepe repetantur: quod certe non fieret, si à sapientibus laici essent priores, ac semel lata, inderentur, ut conuenit, seruari. Illustrat Solorzanas emb. 66.

c. **Copulatur.**] Ut exposui in cap. 1. hoc titul. d. Sunt humores.] Quibus verbis non assignat Innoc. III. rationem, quare Ecclesia prohibuit matrimonium inter consanguineos; aut præcipuum, quare Ecclesia restrictit hoc impedimentum ad quartum gradum, ut falsò Beza, & Kernsius expendebant; nam præfens constitutio eâ ratione nititur, quia experientia docet, non posse hodie prohibitionem vsque ad septimum gradum sine magno dispendio conseruari, cum non facile homines recorderentur tot graduum consanguinitatis, & affinitatis; & ita sapientissimè in gradibus prohibitis ex ignorantia matrimonium contraheretur: in quarto autem gradu præfixa est prohibitio hæc, quia plerumque homines vident quartam generationem, unde hæc ratio de quatuor humotibus, non vt præcipua, sed vt quadam congruentia adferret; nec ideo inepta est hæc ratio, immò potius physica, vt S. Thomas offendit in 4. dist. 40. q. 1. art. 4. quia enim homo ex quatuor elementis constat, colligitur admodum probabiliter, in quarto gradu penitus deficere viam illam sanguinis, quæ à primo stirpe trahitur. In permutatione enim sanguinis à parte accepti cum alio estraneo, quæ fit in generatione, id quod est subtilissimum, nimirum vis ignea, confunditur, & perit; secundò vis æthereâ, æquæ, quæ tota terrea quare in quarta generatione totus ille sanguis perire creditur, ut docet Bellarminus tom. 2. lib. 1. de marit. cap. 29. Nec nouum est vt rationes, quas præbent Consules & Legislatores, penitus alienæ videantur, & minus adequatæ, vt in l. eo quod to. C. si certum petatur, l. hered. 65. l. pecunia 178. de v. s. l. vlt. de officio procur. Casar. l. 1. §. ideoque, de rerum permut. leg. si Titius 48. in princip. de fiduciis l. extraneo 46. de usufructu, leg. exorem 41. §. codicillis, de legat. 3. l. si qui 18. §. qui testam. leg. si solum 27. §. 1. ad leg. Aquil. l. quod to. §. de iure codicil. l. si idem 7. Cod. eod. titul. quas notantur Fortnerius lib. 3. rer. quæd. cap. 23. Coisc. §. ad Afric. in leg. qui usufructum 36. §. 1. de usufructu, & lib. 17. obser. cap. 15. Amaya lib. 3. obser. cap. 1. §. 4. num. 42. Valent. tom. 1. illustr. tract. 4. cap. 3. num. 5. Immo & Scriptores sacre Pagine nonnunquam rationes tantum probabiles, non verò efficaces, adducere probat Basil. Legio. q. 3. exposi. per suam.

C A P V T IX.

^a Gregorius IX.

Vis, qui à stipite quarto gradu & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundum regulam approbatam, quæ dicitur, Quoto gradu remotior differt à stipite, & à quolibet per aliam lineam descendendum ex eodem, licitè possunt matrimonialiter copulari.

N O T Æ.

^a *Gregorius IX.*] Qui præsentem constitutionem fecit, ut exponeret decisionem textus in cap. quia 4. hoc tituli. ubi commentarium dedi.

TITVLVS XV.

De frigidis, & maleficiatis, & impotentia coeundi.

C A P V T I.

Ex ^a Burchardo lib. 18.

CŒPISTI mulierem, & per aliquod tempus habuisti, per mensem, aut per tres, aut per annum: & nunc primum dixisti te esse frigidæ naturæ, ita ut non potuisses coire cum illa, nec enim aliqua alia: & si illa, quæ vxor tua esse debuit, eadem affirmat quæ tu dicis, si probari potest ^b per verum iudicium ita esse, ut dicaris, separari potestis, eâ tamen ratione, ut si tu post aliam acceperis, reus periurij diiudicaris, & iterum post peractam poenitentiam priora conubia reparare debetis. Illa autem, si prior post annum, aut dimidium ad Episcopum, aut ad eius ^c missum proclamauerit, & dicat, quod non cognouisses eam, & negat aliquam commixtionem inter vos esse; tu autem affirmas, quod vxor tua sit, tibi credendum est, eo quod vir caput est mulieris: quia si proclamare voluerit, cur tamdiu tacuit? Citò, enim & in paruo tempore scire mulier poteris, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa nouitate, post mensem, aut postremum si post duos ad Episcopum, aut ad eius missum proclamauerit, dicens, Volo esse mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi: sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest ea facere, propter quæ illum accepi, si probari potest per rectum iudicium, separari potestis, & illa si vlt, ^d nubar in Domino.

N O T Æ.

^a *Burchardo.*] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. c. 1. & reperitur textus hic in Decreto Burchardi lib. 19. sub tit. de diffidio coniugij. Totum illum librum Burchardus ex diuersis poenitentialibus, Romano videlicet, Bedæ, & Rabani, & ex diuersis sententiis Sanctorum composuit pro medela peccantium, de quo Decreto, & eius antiquitate egi in apparatu ad hæc commemoraria.

^b *Verum iudicium.*] Quod iustum dicitur in cap. quædam autem 33. q. 1. c. 5. hoc tit. quia verum pro iusto, & contra iustum pro vero, promiscuè à Latinis Authoribus vsurpari notauit Budeus ad D. D. Genes. in Decretal. Tom. IV.

^c *Missus.*] *Missus quis sit, exposui in cap. 1. de inuentis. ecclies.*
^d *Nubar in Domino.*] Verba sunt Pauli Apostoli in epistola 1. ad Corinth. quæ refert Gratianus in princip. 33. q. 1. & exponemus in cap. 1. de secund. nups.

CAPVT II.

Idem a *Albaniensi Episcopo.*

QVod Sedem Apostolicam consulis super iis, quæ dubia tibi existunt, gratum gerimus, & acceptum, & tua exinde fraternitas non parum commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quod quædam mulier tui Episcopus cui-dam viro nupsit, ignorans, quod propter utriusque b inguinis rupturam genitalia eius essent c abscissa, nec ab eo cognita fuisset: qui utique modò factus leprosus, se pariter, & sua reddidit domui infirmorum. Mulier verò ad domum paternam reuersa, sicut iu-uenis, alij viro nubere desiderat, & coniugali affectu coniungi. Verùm licet Ecclesia Romana non consueverit propter naturalem d frigiditatem, nec propter alia maleficia legitimè coniunctos diuidere, si tamen e consuetudo generalis Gallicanæ Ecclesiæ ha-bet, vt huiusmodi matrimonium dissoluatur, nos patienter tolerabimus, si secundùm illam consuetudinem eidem mulieri, cui voluerit, nubendi in Domino concesseris fa-ultatem; sicut enim f puer, quia non potest reddere debitum, non est aptus con-iugio; sic quoque qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

NOTÆ.

1. a *Albaniensi.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 2. sed legendum est *Albaniensi*, vt habetur in cap. ad huc 15. de decim. cap. sancti de regul. cap. porro de diuort. vbi extant alie partes huius textus.

2. b *Inguinis.* Inguina ab anatomicis propriè dicuntur partes illæ corporis conciuæ, pubi utrimque vicinæ, vulgò *ingles*: plerumque ta-men accipiuntur pro ipsius pudendis, tam fam-iliatam, quàm virorum, vt ex Horatio & Virgilio probat Ambrosius Calep. verbo *In-guina*.

3. c *Abscissa.* Dum matrimonium contraxit, non potest.

d *Frigiditatem, nec propter alia maleficia.*

Quæ superueniunt post matrimonium celebra-tum, licet adhuc ratum; nam si præcederent im-pedimenta perpetua, matrimonium ab initio illud nullum esset, vt infra dicemus.

e *Consuetudo.* Eum verò Gallie morem repe-tete possumus ex lib. 6. capitul. Carol. cap. 91. ibi: *Si vir & mulier inuenerint se in matrimonio, & po-stèa dixerit mulier de viro, non posse nubere cum eo, si poterit probare quod verum sit, accipiat aliam, eo quod iuxta Apostolum non potuit illi red-dere debitum.* Eandem Caroli constitutionem scri-psit ad litteram Fulbertus Carnotensis episcopus. 48. Quatenus consuetudo noua impedimenta matrimonijs inducere possit, aut antiqua tollete, exposui in cap. 1. de sponsal. & in cap. 5. de consan-guin. & affin.

f *Puer.* Vt probam in c. 1. de sponsal. impub.

CAPVT III.

a Idem.

EX litteris tuis accepimus, quod quidam quindecim annorum, vel eo amplius, quan-dam tredecim annorum duxit in vxorem: verùm cum debitum reddere deberet, & b non posset, mulier tam grauem contraxit infirmitatem, vt omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum eius ita sit impeditum, quod viro non valeat commiseri. Sed quia nobis dubium est, an pro culpa viri infirmitas peruenierit, super hoc ple-num, vel certum dare responsum non valemus. Quod si tibi constiterit, quod illud vitium à natura contraxerit, nec ope Medicorum poterit iuari, viro aliam acci-piendi liberam tribuas facultatem: si verò ex culpa viri hoc prouenit, licet non sit c tu-um indulgeri ei, vt aliam accipiat, tamen sub dissimulatione poteris sustinere, quia tu-tius est vnā tanquam vxorem habere, quàm cum multis peccare.

NOTÆ.

NOTÆ

1. ^a **I** Dem.] In secunda collectione, sub hoc titul. cap. 1. legitur Alex. III. nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex.
2. ^b **Et non possit.**] Et ita impedimentum illud coeundi præcelsat ipsum matrimonium, alias si sequeretur, non irritaret illud, ut infra dicemus.
3. ^c **Tantum indulgeri.**] Ex cap. litteras 4. hoc titul. in 1. collect. vbi Clemens III. Verulano Episcopo ita scribit: Litteras tuas recepimus, ex quarum tenore cognovimus, quod cum lacer presertim quamdam famulam, iam elapso quinquennio, sibi matrimonio copulasset, & secum per tres menses in eodem lecto dormisset, maleficio suo creditur inope-

ditus, quod cognoscere illam nequirit. Super quo Sedis Apostolica litteras recepisti, in quibus continebatur, quod de Romana Ecclesia consuetudine non erat talium matrimonium separandum: unde convocatis eis ad tuam presertiam, cum videretur separari, compulisti eos ad habitationem redire communem: & licet postmodum in eadem dormissent, & lecto fuissent, & homo multa verba, sicut tibi constitit, eidem femina contulisset, ei tamen non potuit carnaliter committeri, propter qua tu rimens ne idem vir homicidij ream inveniret, quid in hoc casu esset agendum, nos consilium voluisti. Quocirca d. t. p. A. s. m. quos. pro memoratis occisionibus non dimittas quin proditores virum & uxorem per censuram ecclesiasticam infirmul habitare compellas.

CAPVT IV.

^a Lucius III.

Consultationi tuæ, quâ nos consultuisti, utrum femine claustræ, impotentes committere maribus, matrimonium possint contrahere, & si contraxerint, utrum debeat rescindi, taliter respondemus, quod licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus matrimonium contrahat, & quamvis de huiusmodi expressum canonem non habeamus, sacrosancta tamen Romana Ecclesia consuevit in consimilibus iudicare, ut quæ non possunt haberi tanquam uxores, habeantur tanquam sorores. Verumtamen talibus affusio aliquando consuevit succurri, ut valeant aptè reddere debitum, & accipere.

NOTÆ

1. ^a **Lucius III.**] Ita etiam legitur in secunda collectione, sub hoc titul. cap. 1. nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex. In præfenti deciditur illa satis vexata questio, utrum videlicet inter impotentes ad coeundum, matrimonium scienter contractum sustineatur? quam adeo diffusè & doctè disputavit Vazquez 3. part. disput. 125. cap. 7. Martin. Perez disput. 37. fol. 4. Basil. Legio. in 99. quodlib. q. 3. scholasti. & lib. 27. de matrim. cap. 36. cum sequenti, & post eos Hurtad. tom. 2. de resid. resolut. 3. 4. 6. ut superfluum censuerim commentarium huius

textus ex eis transcribere. Illud tantum observo, sententiam Basilij, videlicet tale matrimonium contractum inter impotentes, sine relatione ad copulam, valere, probari ex cap. requisisti 33. quasi 2. cap. laudabilem, hoc titul. capite 2. hoc tit. in 1. collect. vbi Alex. III. ita ait: Super eo verò quod de illo nobis significasti, quod cum procreare vellet filios, uxori suæ nunquam carnis debitum reddidit, vel reddere potuit; inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod diversa sunt inde decreta, & diversa sententia: sed consuetudo est Romana Ecclesia in similibus taliter tenere, quod si non possit eam sicut uxorem habere, ipsam habeat sicut sororem.

CAPVT V.

^a Coelestinus III.

Laudabilem, &c. Et infra: Sollicitè quoque ad ultimum requisisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, in qua si defecerint, separentur. Nos verò quamvis in antiquis, tam & canonibus, quam & legibus super hoc diversa tempora concedantur; id tamen in præfenti consultatione sentimus, ut si naturaliter frigidus non potest illâ, quam duxit, ut pro coniuge, à tempore celebrati contractus, si frigiditas prius probari non possit, usque ad triennium secundum & authenticum legale cohabitent, quo elapso si nec tunc cohabitare voluerint, & iuxta decretum Gregorij mulier per iustum iudicium de viro probare poterit, quod cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur. Quod si ambo consentiunt simul esse, vir eam, etiam non ut uxorem, sed saltem ut sororem habeat. At verò si quod nunquam se invicem

cognouerint, ambo fatentur, cum septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ fæmæ (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis Euangelis vterque iureiurando dicat, quod nunquam per carnis copulam vna caro effecti fuissent, & tunc videtur quod valeat ad secundas nuptias conuolare. Verùm si ille aliam duxerit, tunc ij, qui iurauerant, rei perituri teneantur, & penitentia penitentiæ cogantur ad priora conubia redire.

NOTÆ.

1. **a** *Leuis III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titul. cap. 3.* nullibi tamen exprimitur cui referat Pontifex. Alias huius decretalis partes dedi in *cap. 1. de except. & eius principium extat in cap. laudabilem de cognat. spirit. in eadem collect.*

b *Canonicus.*] *Cap. si quis acceperit 33. q. 2. cap. 1. hoc titul.*

2. **c** *Legibus.*] *L. in causis, C. de repudiis, Novel. 21. Iustin. §. per octo, item.* Cùm enim iure ciuili artento, ob sterilitatem matrimonium solueretur, *i. viricus, ff. de donat. inter, impotentia per biennium cognoscebat, leg. penult. Cod. de repud.* quod tempore postea ad triennium protrahum fuit, *Novel. 21. Iustin.* Apud Catholicos verò ex causa sufficiens non est ad soluendum matrimonium, cùm eius validitati sterilitas non obstat, vt probatur post D. Thomam in *4. dist. 34. quæst. vñ. artic. 1. P. Barb. in leg. 1. ff. solut. matrimen. part. 1. num. 98. Sanchez lib. 7. de matrimo. disp. 92. à num. 24. Gutierrez de matrimo. cap. 112. num. 16. nam steriles in congressu maritali semen effundentes sunt reuerà vna caro, quomodo illud semen generationi aptum non sit, non tam ex natura sua, quam ratione subiecti, & ex speciali illius temperamento, Sanchez ubi supra, num. 9. Gutierrez dist. cap. 112. num. 8. & lib. 1. canon. cap. 16. num. 16. Et si enim ad tempus mulier fuerit sterilis, tamen sepiissime votis correspondet enentus, quod docent exempla sacra Rebecca *Genes. 25. vers. 21. Sara Genes. 18. vers. 30. Rachel Genes. 39. vers. 32. vxoribus Manue Indis, cap. 13. vers. 1. Annæ lib. 1. Samuelis, cap. 1. vers. 1. Elizabeth Luca cap. 1. vers. 37. nec in potestate agricolarum est, vt fundus diligentissimè ab iis confectus fructus semper ferat, quia vt ait Tibullus lib. 2. eleg. vi.**

Spes alit agricolis, spes sulcis credit arati

Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

Interdum tamen, vt aiebat Ouidius *epist. 18.*

Fallitur auguris spes bona sepe sue.

Non enim est nostri arbitrij prolem suscipere, quia Deus effector tecum omnium sterilem habicare facit in domo, *Psal. 113. vers. vltim.*

d *Arbæmicum legale.*] *In d. Novel. 21. ex qua deducit est authentica Hic de C. de repud.*

e *Gregorij secundi.*] Relati in *cap. 1. 33. q. 1. & integra extat in epist. 14.*

f *Iustinianica.*] Quid sit iustum iudicium, exposui in *cap. 1. 2. & 3. 33. quæst. 1. cap. vñ. 33.*

COMMENTARIUM.

3. **EX** hoc textu sequens deducitur disputanda collectio. *Si de impotentia cenodi constet, statim matrimonium separatur, alias cohabitauit coniuges per triennium; et si cum septima manu propinquam inuani carnali copula adhaesisse, & non potuisse coniungi, statim separantur.* Probant eam textus in *cap. 1. 2. & 3. 33. quæst. 1. cap. vñ. 33.*

quæst. 1. cap. quemadmodum, de inuicem, leg. in causis, Cod. de repud. Novel. 21. Iustin. leg. 3. tit. 8. part. 4. Fulbertus Carnotensis Episcopus epistol. 48. ibi: De causa vnde simplicitatem nostram consilare voluisti, in 6. lib. capitul. 91. ita scriptum invenimus: Si vir & mulier conuixerint se in matrimonio, & postea dixerit mulier de viro, non posse habere cum eo, si poterit probare quod verum sit, accipiat alium, eo quod iuxta Apostolum non potuit illi reddere vir suus debitum. Illustrant vltra congestis à Barbosa in presenti, & lib. 1. vete 2. Robertus lib. 4. rer. indic. cap. 10. Petrus Gregor in cap. 5. de spons. num. 40. & lib. 3. part. 2. tit. 21. cap. 9. Vighel in method. iur. Canon. lib. 4. cap. 18. fol. 416. Narbona de etate, anno 50. quæst. 6. Iorreblanda de iure iuris lib. 2. cap. 15. sect. 4. Scortia in scilicet. epist. 143. theorem. 369. Petrus Herodius lib. 4. Pandect. tit. 16. cap. 5. Ioannes Sanchez in scilicet. disputat. 56. D. Iohannes de Larrea tom. 1. decis. disp. 3. Basilus lib. 7. de matrimo. cap. 56 & 61. & q. 5. sibiola. Arnleus de iure conat. cap. 6. sect. 8. Christianus tom. 1. decis. 3. 8. Borilli. tom. 3. decis. tit. 2. num. 65. Germonius lib. 2. animad. cap. 10. Iuratus de resid. tom. 2. res. 7. Paulus Zacheias qq. medicolegal. lib. 3. tit. 1. & lib. 9. tit. 3. & tit. 9. quæst. 1. Arnold. Coruinus in apertissim. iuris l'ensis lib. 2. tit. 13. Couart. specul. tract. de frigid. & malef. Diana p. 13. tract. 3. res. 7. & 9. Franc. Leo tom. 1. decis. Valent. decis. 180. Canisius & Cuiac. in presenti.

Sed pro dubitanti ratione in præfentem assertionem sic infurgo: Nuptias non concubitus, sed consensus fuit. *Nuptias, ff. de reg. iur. & perpetuæ vitæ consecuto, siue ut ait Quintilianus declam. 368. Matrimonium fuit ab ipsa verum natura inuenta: sic mures feminis inuenerunt, ut imbecilliter sexus præstium natura societas esset. Vnde eos, qui non seminare valent, nec membrum erigere, indicare solet Ecclesia, vt quas vxores habere non possunt, habeant vt forores, vt probatur in cap. consultationi, hoc tit. quare charitas illa coniugalis, nec senio, nec frigida illa minuitur, ait tescit. D. Augustinus lib. de bone coniugal. tom. 6. In bone licet accessio coniugio per maritum ardet ardet atis inuicem masculinum & femininum, vixit tamen ardet charitatis inter maritum & vxorem. Neque liberorum procreations spes, quæ huic libidini obtendi solet, causa esse potest, vt sanctissimus matrimonij religio compos non euadat, nam vt ait idem Augustinus ubi proximè: *Mater vinculum nuptiarum, etiam si proles, cuius causa initium est, manifeste celeritate non subsequatur.* Apud Tacitum lib. 4. annal. Agrippina sibi maritum à Tiburio exposit, qui subueniens sollicitus, inquit: *daret maritum inuicem adhuc inueni sibi; nec aliud pro his, quam ex matrimonio saluam.* Ergo si cut ipse euitus matrimonium non facit, nec ipsa frigida matrimonium dissoluit, vt aiebat Quintilianus declam. 147. ibi: *Sicut ceteris, aque congreffus citra non efficitur vxorem, ita citra hoc mater.**

Quâ dubitandi ratione non obstante vera est præfentis assertio, pro cuius expositione sciendum est,

4. IMPROBATA TRADITA ABSENTIO

5. DI TACITO DITACIO IMPROBAMENTO, est,

Tit. XV. de Frigidis & Maleficiatis. 213

est, in presenti titulo agi de impedimento matrimonii, quod promittit ex defectu corporali, quem triplicem fecerunt veteres compilatores, videlicet frigus, maleficium, & impotentiam coeundi, dum presentem titulum concipiunt de frigidis & maleficiatis, & impotentia coeundi. In prima, & secunda compilatione frigiditas primo inspicienda est, quæ vel à natura, vel casu provenit, alios enim eunuchos natura, alios casus facit, cap. qui sunt 33. q. 5. probatur in cap. ex parte, de corpore & iure. Natura dicuntur eunuchi, qui ita frigidi sunt, ut optam copulæ dare non possint, cap. requiritur 33. q. 1. idque vel ex defectu ætatis provenit, ut patet nondum puberes, iuxta tradita supra in cap. 2. de despons. in quib. vel ex longa ætate, ut senio confecti, qui frigidiore sunt, teste Aristotele lib. 5. de gener. animæ. cap. 4. ideo lex Iul. & Papia sexagenarium & quinquagenarium matrimonium contrahere prohibuit, quasi in ea ætate proles suscipiendi spes etiam adempta. Quod emendavit Imperator Iustinus, in l. si sciatis, C. de nupt. Et Ecclesia senibus etiam decrepitis matrimonium permisit ad humanitatis, & imbecillitatis solatium, cap. nuptiarum 27. q. 1. docent Couart, de matrim. 2. p. cap. 8. §. 2. num. 10. Mantie. de consell. lib. 1. tit. 13. Duesius regul. 350. limit. 1. Gail. lib. 2. prætit. cap. 1. §. 1. num. 8. Masienzo in l. 10. tit. 7. lib. 5. recopil. sed si ignorant ætatis alterius coniugis matrimonium ad prolem suscipiendam contraherent, & ita essent senio confecti ut coire nequirent, matrimonium nullum esset, nec expectatur triennium ad cognoscendam frigiditatem, ut probat Narbona de ætate anno 50. q. 6. plura de matrimonio senum Aristoteles de iure eunuch. cap. 2. feli. 4. plures apud Palatum disp. 4. de matrim. postea 14. §. 2. quia senes, qui ita ætate pleni sunt, frigidi, & invalidi ad copulam iocundantur, Martialis lib. 11. epigr. 81.

Cum sine communi vixit spado Dydinus Egli,
Et iacet in medio sicca pulchra chore.

Viribus hic operi non est, hic virilis animi,

Expo sine effluviis præteritæ labor,

Supplex illa rogat pro se, miserisque duobus:

Hinc invenire facias, hinc Cysbæa virum.

Vel ex defectu aliquis patris genitalium, ut eunuchi, quibus testiculi nulli sunt, qui matrimonium contrahere nequeunt, ut declaravit Sixtus V. in constitutione edita anno 1587. quam referunt Basil. d. 9. §. sibi. Scortia in sibi. epist. 142. theore. 569. Palao supra, Sanchez lib. 7. disp. 92. num. 17. Valentia rem. 4. disp. 10. q. 5. art. 3. M. Perez de matrim. disp. 37. feli. 4. qui veterum Doctorum variis sententias circa hæc matrimonia eunuchorum iam sopitas prædicta constitutione esse referunt; circa eos verò eunuchos, quibus testes ausuli non sunt, sed potius intra corpus reconditi, & ita non servant proprium locum, videndi sunt Basil. d. lib. 7. de matrim. cap. 68. num. 5. Leander de Sacramentis tom. 2. tract. 9. disp. 21. q. 16. Diana p. 12. tract. miscel. fol. 203. qui affirmantius resoluunt, eos posse matrimonium contrahere. Similiter prædicta constitutione Sixti V. declaratum est, nullum esse matrimonium spadonum, quod iure civili sustinebatur, quia licet prolem suscipere nequeant, tamen veneri inserviunt, l. si servus, d. ubi ff. de iure dot. ubi ita ait Vlpianus: Si spadani nuptiæ mulier, dissimulandum arbitror. castratus fuerit, nec ne: ut in castrato dicam dicitur non esse, in eo qui castratus non est, quia est matrimonium, & dot, &

dotis alio est. Docet Morla in empur. tit. 1. q. 17. itaque huius generis spado adoptare potest, sed & illud, de adopt. l. 2. ff. eod. necnon heredem instituire posthumum, l. sed est quæstio, ff. de liber. & postum. nam et si spadonum generalis sit appellatio, l. spadonum, ff. de verb. signif. contracta tamen significatione spadones dicuntur, ut ait Theophilus in d. §. sed & illud, qui propter vitium aliquod liberos procreare non possunt, sed eo subdito possunt suscipere liberos, ut Galenus ostendit apborism. 62. lib. 5. docens nonnunquam humiles infecundos esse propter excessentem temperamenti frigiditatem, caliditatem, humiditatem, vel siccitatem. Et hæc de frigidis sufficiant, ut ad maleficiosos perveniamus.

Maleficium in presenti accipimus, pro incantatione, ut in tit. C. de malef. malem. Maleficius dicitur incantari, quibus magis arribus, fascinoque ligatis vel veneræ facultas impedita est per fortiares, & malefices. Hincmarus Rheimensis in cap. si quis per fortiares 32. q. 1. qui textus desumptus est ex eius epistola nondum edita, quam Synodi Tulliasensis iussu ad Aquitanæ Archiepiscopos scripsit de nuptiis Stephani Comitis Avernorum, & filii Regnandis Comitissa Tolosanæ, ut notavit Sirmundus ad Capitularia Caroli, fol. 94. Et sua erat sponso à maleficio ita fascino devinctus, ut impotens ad concubitus redderetur, reddidit Tertul. lib. de veland. virginib. his verbis: Nam est aliquis etiam apud stultos recommenda, quod fascino vocant. Hoc nos interdum dialecte interpretamur, ipsius est enim bene videmus interdum Deo deputatus; illius est animi superbia incitum, extollentis humiles, & deprimentis elatos, Timothei igitur virgo sanctior, vel in nomine fascino hinc aduersarius in Urum, & hinc insidum ingenium, huius censorium lumen; & gaudet sibi soli, & Deo nota. Exemplis probant Herodotus lib. 1. ubi refert Regem Amasin diu iniquitatis congressum habere cum vxore, magis incantationibus impeditum. Idem de Numania vxore Syllani refert Tacitus lib. 4. annal. De Aurelio idem tradit Zonaras 2. tom. pag. 123. De Theodorico Rege Paulus Æmilii in Cleario, cap. 2. De Eulatio Gregor. Turonensis lib. 10. cap. 8. ita ait: Eulatio paulum de monasterio Lugdunensi diripiit, eamque accepit; sed concubina eius, insinua te bouidit, maleficium sensum eius oppellauerunt. Id ipsum vici multarum rerum usu, & doctrinâ præstantes, nostra, partum, atque etiam maiorum memoriam literis contestari sunt, quorum relictæ, seu aspernate auctoritatem, insignis impudentia esset. D. Aug. tract. 7. in Ioannem Theologum, D. l. hom. in 4. Gailland, in tract. de sorileg. Vlicius Molitor in tract. de lamiis, Delrius lib. 3. disquisit. magicæ q. 4. feli. 8. per totam, P. Greg. lib. 13. de Rep. cap. 30. & 31. Sirmundus in not. ad Capitular. Caroli, fol. 94. idque potest efficere dæmon, quia non ignorant media necessaria ad impotentiam; hoc enim ex duobus principiis naturalibus dependens, ex calore scilicet, & spiritui: potest autem dæmon calorem minuere, & spiritus impire; immo & post aliquos animi affectus mouere excitationes adeo vehementes, ut omnino copulam impediant, veluti timor, tristitia, & similes: idque experientia docet; nam sæpe maleficius, quandoque ad vnam solam impotens est, atque ablato ligamine maior potens; quæ diuersitas ex causa naturali nequit provenire. Cum ergo non proveniat à causa naturali, erit effectus dæmonis,

6.
DE MALEFICIO
FACIAT.

vt docet D. Thomas communiter receptus in 4. dist. 34. q. unic. art. 3. & 4. Accedit, nam cum deus omnino voluntarie, & non ex necessitate operetur, potest impedire facultatem coeundi respectu vnus, & non respectu alterius: præcipue cum sæpe impedimentum malicij proteniat ex impressione demonis in hominis imagine, ex qua omnino tollit concupiscentiam ad illam, vt notauit Abulensis q. 90. in cap. 19. *Marhui*; & agnouit Ouid. lib. 3. de amore, eleg. 6. ibi:

*Quæ verrat & magicam utrasq; torpere per artem,
Et iuuent, & cupida carmen abesse vira.*

Incantationes istæ vocantur defixiones, vt probat Cuias. lib. 1. obs. cap. 12. & lib. 27. cap. 17. qui in præfenti rectè notat, apud Paulum lib. 5. *seneca*, tit. 13. pto interficere, legendum esse, *defigere*. Diconatur etiam veneris vincula à Virgilio *ecloga* 8. amarotie necessitates à Sinecio *epist.* 121. magicum cantantem à Prudentio in hymno D.Cypriani, ibi:

*Vna erat iuuenum deliffimus artibus sinistris,
Fraude pudicium perfingere, nihil sacri putare,
Sæpe etiam magicum certamen ire per supellex,
Quo gentula ibori suis saluaret assuante nupta.*

Vt etiam ipsi malicij suis incantationibus mentes hominum turbant. D. Hieronymus lib. 8. *etymolog.* cap. 9. *Magici sunt qui ob facinorum magnitudinem vniq; appropinquat malicij, qui elementa conuolunt, hominum mentes turbant, & sine vlla veneni hostia violentia tantum carminum interuunt.* De quibus accipiendus est Vlpianus in l. item 13. ff. de iniurijs, vbi querit, an si quis medicamentis, vel alio modo alienius mentem turbauerit, detur iniuriarum actio? Et respondet dari. Vossius magis suspicari hoc magico seclere seruum facinoratum fuisse reddidit in l. 1. §. apud Iulianum, ff. de edil. edil. Item & ipsi malicij exterminibus suis & prætigijs suis aliando nomina, elementaque descendere iactabant; quæ & alia representabant, vt homines terrent, & ipsos tanquam diuinarum rerum, & ecclesiæ dominiores colerent. Petronius in *satyr.* pag. 69. c. 18. de Encolpis: vbi dum iactantiam magæ mulieris prodit, ait:

*Quid leniora loquer: luna descendit imago
Carminibus deducta meis, irrepidique furentes
Flectere Phobus equos reuelato cogitur orbe,
Tantum dista valent tæmentum: flamma quiescit
Virginitis exuvilla sacris.*

Quo modo accipiendus est Paulus in l. si quis 30. ff. de panis. dicit: Quod si quis aliquid fecerit, quo hominum leues animi superstitione nominis terrentur, D. Marcom referuisse, eum in insulam relegari. Aliquando etiam ipsa arte magicæ, & suis prætigijs faciebant vt viderentur deuotare gladios aentos, & irritare serpentes venenos, & alia id genus incredibilia facere. Apuleius lib. 11. de *Asino aureo*: Et tamen Athenis proxiore, & ante faciem porticum, ipso gemino obitu circularum affixi equestræ spatium præcutam mucrone insulse deuorasse, ac mox, eandem inuitamens exigui stipes, hæmorrhoidem lanceam, qua parte minatur exitum in ima viscera candidis feli; & ecce penè lancea ferrum, quæ baculum inuerti se ad accipitrem per insuperant subit: puer in multam decorem insurgit. huncque fluxibus totius errorum, & exosum saluacem explicat cum omnium, qui aderant, admiratione. Qui dicebantur circularotes, ex i. hione iudeo de *special. leg.* vnde dum agit de arte magica, ait, ex hac adulterata,

& corrupta descendere quas propriè maximè vocabulo malas artes dicimus circularotum, actorumque, *l. final. ff. de extraordin. crimin.* vbi Consultus ait: Circularotes, qui serpentes circumferunt, & proponunt, si cui ob verum metum datum est, pro admitti criminis modo coerceri, Stoecca lib. 6. de beneficiis, cap. 1. Concil. Tolet. 4. can. 18. Synodus 6. Trull. can. 61. plura de his circularotibus Beroaldus in *notis ad Apul. supra*, Iamelius & Zecca ad *Tertul. de prescript.* & in *apolog.* cap. 23. & 43. Balsimon in d. can. 61. Fortatuli, *dialog.* 88. in *Necian.* Kamitez de Prado in *penitent. cap.* 1. Planè hoc genus fascini vanum, futile, ac ridiculum videbitur, si eius conficiendi modos intrinsecus; namque Albertus Mag. de *animal.* lib. 21. p. Palud. in 4. dist. 34. Paulus Gaillardus de *fortileg.* Ioannes Brunel. in *tract. de sponsal.* Delitius ubi *supra* & plectique alij tradidit, fascinatione homines deuincit, & impotentes ad concubitus efficit, si penis lupi eorum nominem ligetur, vel si nodus ligatur fiat cum Sacerdos nubentes benedicit, vel si prima nocte nuptiarum ianæ cubiculi desponsorum acue, vel eultrum ab inclamante ligatur, & altero sponsorum respondente trunpetur, cuspidem in ligno tenamini. Item si anterius subligaculi fortetum ligamen colligetur; & demum sabis, & gallurum rescitulis. huiusmodi alligatiooem sic meminit Virgil. *eclog.* 8.

Neste tribus nodis ternis Amarij colere.

Neste Amarij nodi: & Veneri dic. circulara nolle.

Hæ sunt bullæ magæ, quæ eadmodum facile prodemonstrant mouebunt. Quid enim efficere res eiusmodi possunt, quantumvis ligentur, aut figantur, nisi genios præstigator adhibeat, & agat? & ipse maleficus sit maepium cacodaemonis, cui se totum expresse, aut tacite dediderit, vt tandem cum eo penas æternæ damnationis deprendat. Hoc sane inuere videtur post Theocritum Virgil. *eclog.* 8. dum ait.

Coniugis vt magici fasces auertere sacris

Experias sensus, nihil hic nisi carmina deum.

Nec minus inepta sunt & ridicula remedia, quibus ereditur solui ligamen & impotentia concubitus, quæ impia falcinatio inuocet. Ecce aiant falcinem abigi, si nodus virgæ lupi, vel ligatur dissoluatur: si cuspidem infixa ianæ eripiat: si ligamen subligacis surreptum comburatur. Item si vir per anulum nuptiale mingat, vt Cardanus scripsit de *varietate rerum*, lib. 26. cap. 9. De his maleficijs agunt plures congesti à Barbosa tom 6. in *select.* ad hunc textum.

Sequitur impotentia coeundi, quæ provenit tam in viro, quàm in femina ex defectu naturali, aut ex morbo. Et proveniens ex defectu naturali, vel apparet esse potest, vel non apparet. Apparet respicit præcipue gentiales partes oculis conspicuas; in vitis enim membrum fl. cecidit, aut nimis paruum, vel magnitudinis etiam incongruæ, vel tooitatur, seu crassitie insignit, aut obtortum, aut rugosum; testes quoque aut polli, aut admodum exigui, coeundi impotentiam manifestè arguunt. Io. feminis etiam hæc impotentia datur ex nimia vieri angustia, & eius totali clausura; vnde de muliere arcta, & obstructa Edilium editio canetur, quod sana non est, *l. item queritur* 14. §. mulierem, ff. de edil. edil. Defectus non apparentes proeniunt ex diuersis morbis, quos refert Paulus Zacchias *dist.* 3.

7.
De impotentia coeundi

d. lib. 1. tit. 1. §. 3. & 4. & lib. 9. tit. 3. & tit. 9. Deinde sciendum est, impotentiam superuenientem ex causis naturalibus, aut maleficio, nullo modo dirimere matrimonium iam celebratum, cap. debita 27. q. 2. cap. si qui matrimonio 32. q. 7. quia plura impediunt contrahi matrimonium, quæ superuenientia contrahum non dirimunt, l. pater furiosus, ff. de his qui sunt sui, l. exheredum 16. §. final. ff. de ritu nupt. l. furor ff. de spons. Ratio ultra vineuli firmitatem adducitur ab Vlpiano in l. si cum dotem 22. §. si cum dotem, ff. soluto matrim. ibi: Quid enim tam humerum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum, vel uxorem viri participem esse, quam illustrari in c. 1. de coniug. leprosis. Quare civiles leges exonerant, quæ permittunt bonâ gratiâ, sine pena solutionem matrimonij ex causis superuenientibus, quibus non putabant posse commodè retiocari matrimonium, scilicet ob valetudinem, sinceritatem, militiam, l. veluti 61. cum sequenti, ff. de donat. inter: capitiuitatem, & seruitutem, l. 1. ff. de divori. l. si quis sit stipulatus, ff. soluto matrim. l. in bello 12. §. si de captiui, ff. de captiui. Illustrari in cap. in praesentia, de spons. propter sterilitatem, l. veteres 60. l. & idem, ff. de de nat. inter. Apud eosdem Romanos, si vir esset impotens, aut frigidus, non licebat ei uxorem repudiare, sed alteri eam tradere, vt testatur Strabo lib. 11. de Catone Vitiensi, qui Horatius uxorem tradidit, vt ex eo coitu liberti susceperentur: referunt etiam Appianus lib. 5. de bello civil. Plutarchus in ipsâ Catone, & canis Lucanus lib. 2. memineruntque eius mortis Tertul. in apolo. cap. 39. D. Hieronymus lib. 2. in Iovinianum. D. August. de fide & operibus, & de bono coniug. cap. 18. Et Sartaetom tandem motem tenuisse referunt Cælius Rhodigin. lib. 15. antiq. l. c. 17. Amianus lib. 14. Et idem de Spartanis tradit Plutarchus, & ipsum morem condemnat August. in cap. sic non sunt facienda 32. q. 4.

Manet ergo, matrimonium non dissolui per impotentiam superuenientem, vt probatur ex cap. si qui 32. q. 7. vbi generaliter docet Pontifex, ob nullam impotentiam superuenientem dirimi matrimonium: & in cap. si uxorem 32. q. 5. dicitur, retinendum esse uxorem antea doctam, non obstantè quocumque corporeis impedimento superueniente. Nec contrarium suadet textus in cap. proposuisti 32. q. 7. vbi propter impedimentum superueniens vxori concessa fuit eius viro facultas ducendi aliam; nam dicendum est cum Glossa ibi, verbo Nubet, Soto in 4. dist. 33. q. 1. art. 2. Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 5. casu 410. num. 95. Bellarm. lib. 1. de matrim. cap. 11. & lib. 4. de Rote. Pontif. cap. 12. Et Antonio Petex in penitentiali fidei, vol. 4. de R. P. cap. 3. num. 72. quod lo illius textus specie prior vxor non erat legitima, propter impedimentum perpetuum; & ita primum matrimonium nullum fuisse. Nac obstat, quod in eo textu asseratur debitum subsidium non esse auferendum primæ vxori; non respondetur, ea verba esse referenda ad dotis restitutionem; impotentia autem sopetâ relata impedit, & dirimit matrimonium eorrahendum: desideratur autem, vt ob causam impotentiam frigiditatis, seu malefici, matrimonium nullum declararetur, quod impedimentum illud naturale, vel maleficium sit perpetuum, indissolubile, seu immediabile; & quod perseveret, cap. 1. hoc ritul. l. 1. tit. 8. p. 4. quare si statim apparere possit nisi perpetuum, statim quoque separari potest

matrimonium, cap. 1. hoc ritul. docent plures congesti à Barb. tom. 6. in fidei: ad hunc textum; si autem dubium sit an possit curari, seu tempore tolli, vt plerumque contingit, si quis 9. ff. de liber. & post. Theophilus in §. 9. nisi. de adops. & dubia hinc signa impotentiam, & uterque, aut alteruter faceret impotentiam, triennium expectandum est. Stephanus l'upa 11. cuius difficillima verba retulit super in cap. final. de coniugio leprosum, ex præfati textu, & cap. final. Quando tamen dicitur dubia impotentia, latè protestatur Saachex ubi supra, disp. ult. quod triennium computandum est à die intentæ copule, vt innuitur in hoc textu, & in cap. final. hoc ritul. Ita docuerunt Sanchez lib. 7. disp. 110. Reginald. lib. 31. num. 107. Cæterum attentâ consuetudine triennium computandum est à decreto Iudicis, vt decreuit saepe Rota apud Farin. colum. 2. de off. 192. & 226. Palao p. 4. §. 10. Diana p. 11. tracl. 5. res. 8. Et hoc triennium non esse computandum, nisi post plenam pubertatem, rectè docent Hurad. de mar. disp. 22. diffinit. 11. Palao d. §. 4. num. 6. Sanchez d. lib. 7. disp. 104. num. 18. Iemid & Gernon. 2. anim. cap. 10. ab anno 21. incipere probauit, eo quod ante hoc tempus potest impotentia provenire ex debilitate vitium ad copulam perfectam. Deinde hoc triennium debet esse continuum moraliter, non tamen mathematicè, vt colligitur ex d. cap. final. An verò fecunda nimis arcta tenetur parti incisionem ferro, ligno, vel alio instrumento, vt ita potens reddatur viro suo, gravis questio est, quam nouissimè disputat Diana p. 11. tracl. 5. res. 8. qui resoluit mulierem nimis arctam contrahentem matrimonium teneri parti incisionem; arctam verò iuxta virginalem pudorem, vt sunt cæteræ virginet, non teneri, quia tunc impedimentum potius ex parte viri quam formine potenter. Notanda tamen est differentia inter casum, in quo matrimonium soluitur propter impotentiam naturalem, & ob maleficium; nam si solutam ob maleficium sit, postquam alter ex coniugibus secundas nuptias contraxit, etiam superstiti illo cui innotus fuerat, etsi habilis ad copulam ei reddita sit, non soluitur secundum coniugium, & primum suscitatur; si verò separatio fuerit facta propter impotentiam naturalem, & frigiditas receperit potestatem coeundi, petitaque penitentia ad primam uxorem, restituta secundâ redire cogitur, cap. requisisti 33. q. 5. Differentia ratio ex eo provenit quia cum agitur de separatione matrimonij ob frigiditatem, vel impotentiam naturalem, talis ea debet esse, vt is qui separatur, dicatur esse impotens etiam omnes feminas; quia est perpetuum impedimentum, cap. 1. hoc ritul. quare cum Ecclesia non permittat ob hoc naturale impedimentum solutionem matrimonij, nisi ob eam rationem, quia perpetuum indicavit; si decepta fuerit ex eo, quod illud perpetuum diceretur, decepto mendacio restituit primum matrimonium; quia impedimentum non perseverat, vt probatur fuerat. Quo casu, cum videlicet ex falsa causa matrimonium solutum est, & restituitur primum coniugium, maritus ad uxorem redire cogitur, etiam si fuerit ordinibus sui initiat, vt docent Sanchez lib. 7. de marim. disp. 99. num. 39. Barboza lib. 1. voto 2. Leander de sacram. tom. 2. tracl. 5. disp. 21. q. 52. Diana p. 11. tracl. 5. res. 9. licet contrarium observetur, si religionem protestus sit; nam tunc eum matrimonium tantum

tantum ratum esset, & illud dissolvatur propter coniugis professionem, ex traditis in cap. ex publicis, de consensu, coniug. non tenetur ille reducere ad seculum, aut uxori restituendus est, ut docet probat D. Ioannes de Larrea de off. 3. Gravari. At quando de maleficio agitur, & impotentia coeundi, ex eo maleficius semper non est impotens erga omnes, sed erga ipsam tantum de nuptia, ut colligitur ex cap. final. hoc titulus. quare se paratus ob maleficius ab uxore, quam cognoscere non poterat, aliam accipiens, & cognoscens, ab ea non est separandus: docuit P. Greg. in cap. 1. de spons. num. 45. Hæc tamen doctrina in praxi duas patitur exceptiones. Prima est, quando maleficius est generale respectu omnium malierum; nunc enim si maleficius dissoluto priori matrimonio secundum contraxit & consummaverit, restituendum est prius matrimonium; & hoc casu idem dicendum est de maleficiato ac de frigido; nam supponimus, maleficiatum quoad omnes esse impotentem, sicut est frigidus: quare si praxis docuerit, cessare impotentiam ortam ex maleficio, constabit non fuisse perpetuam, & consequenter Ecclesiæ sententiam ex falsa presumptione perpetui maleficii prolatam fuisse, ut probant D. Thomas in 4. dist. 34. in fine, Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 8. n. 3. Gregorius Lopez in l. final. de 3. part. 4. Secunda exceptio est, quando maleficius eandem uxorem, à qua ratione maleficii fuerat separatus, post contrahendum secundum matrimonium carnaliter cognovit; & eo casu proculdubio instantandum est prius matrimonium cum illa contrahendum; nam creditur Ecclesiæ dissolventem matrimonium deceptam fuisse, dum impotentiam illam ex maleficio perpetuam indicavit, ut notat Gloff. in cap. final. 13. q. 1. & in cap. si avertitis, hoc titulus. verbo Divinus. Synthesi in summa, verbo Matrimonium 8. q. 16. Quo modo accipiendus est textus in cap. final. 33. q. 1. dum in eo docetur, quod reddita primæ uxore habili, adhuc non est restitutum prius matrimonium, nam textus ille accipiendus est cum maleficius illud non erat generale, sed particulare quoad unam.

9.
TRADITVA
RATIO DE
CIDIENDI.

His suppositis ratio præsentis afflictionis ex eo provenit, nam ad valorem matrimonij desideratur ut coniuges possint fieri una caro: quod cum non admittat impotentia perpetua, ideo matrimonium celebratum cum impotenti non valet; nam repugnat obligationi coniugali ad copulam impotentia coeundi, & matrimonium requirit obligationem saltem radicalem ad copulam aptam generationi, per se loquendo: sed qui absolute habet impotentiam ad copulam, non potest sic obligari, eo quod ad impossibile nemo obligatur, l. impossibilem 145. ff. de regul. iuris: ergo est incapax matrimonij. Accedit, nam commune coniugum votum est liberos procreare, cum tempore contractus alter ait, *Vole pater esse*; alioque verbo, *Vole mater esse*, quia ut ait Plato in convivio, seu de amore: *Nos enim proprie quodam naturali instinctu incredibili perpetuitatis desiderio tenemur*. Faciant textus in l. liberorum, §. final. ff. de v. s. l. J. de ge. C. de legit. hered. & D. Aug. lib. 1. de adul. ait: *Coniugum propagatio filiorum prima est, & naturalis causa nuptiarum*. Et sermone 3. Dominic. 3. post Trinit. sic: *Vxor non propter libidinem, sed propter filiorum procreationem accipitur; denique et ipsa tabula matrimonialis hoc continet, liberorum procreandorum causa*. D. Cyprianus in Sym-

bol. Apostol. ibi: *Matrimonium contrahuntur inquit, quia creditur successura posteritas*. Et D. Hieronymus. lib. 2. epist. 19. ad Evum, docet: *Sola libido infusa à Deo ob liberorum procreationem finis suos effusa fuerit, redandam in vitium, & quadam lege natura in eorum gestu erumpere*. Vnde Septimius, quæ in contrahendis filiorum publico seni nupserat, coniugium improbatum fuit, quia ut ait Valer. Maximus lib. 7. cap. 7. *Non creandorum liberorum causa matrimonium intercesserat*. Itaque cum spes futuræ proles, & liberorum procreandi præcipuus sit in eundem matrimonij finis, non potest diu coniugium cum eo tunc vel perfecte contrahi, qui vir non est, & ex cuius amplexu nulla liberorum spes esse potest, duo enim sunt quæ in coniugio licite desiderari possunt, voluptas, & proles ipsæ: voluptas, si libidinosa lascivia abest, licita, & legitima esse potest. Cicero lib. 1. officior. ibi: *Cum sit hac natura communis omnium animalium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso est coniugio proxima in liberis*. Et ideo Quintil. declam. 179. aiebat: *Non satis est maritum solo tantum osculo præari*. Prosequitur alia Robertus lib. 4. ver. iudic. cap. 1.

Nec obstat dubitandi ratio super adducta; nam licet consensus tantum faciat nuptias, consensus ille includit tria bona matrimonij, fidem videlicet, prolem, & sacramentum, ut potius in cap. final. de condit. appost. Et ita si deficit aptitudo ad copulam, deficit vnum ex bonis substantialibus ad matrimonium, ac per consequens nullum est matrimonium, nisi contrahatur nulla habita relatione ad copulam, sed animo castè vivendi; quo casu sustinetur matrimonium probati supra in cap. consilium. Hæc autem impotentia debet esse physica, quæ intercedente non adest materia habilis ad contrahendum. Ceterum si tantum sit moralis ad actum, non tollit obligationem radicalem, ut procedit in eo qui moritur proximis, etiam desperata salute nuptias valide & licite contrahit, ut communis est omnium sententia.

Sed antequam manum à tabula levemus, exponendus est difficilis textus in can. 17. Concilij apud Viterum. temporibus Pipini Regis celebrati in illis verbis: *Si qua mulier proclamaverit, quod vir suus nunquam coisset cum ea, exeat inde ad crucem, & si verum fuerit, separetur, & illa faciat quod vult*. Refert Carnotensis p. 8. Decretis, cap. 179. & extat tom. 1. 7. Concil. Regis edictis in fol. 587. in quo difficile est, quodnam sit genus probationis, seu iudicii per crucem. Vitus Ametbachius relatus à Patre Grethfeto lib. 2. de cruce, cap. 11. putat crucem in legibus Francis, & Longobardis fuisse atrocium quoddam genus simile illis, quod nobis est monomachia, duellum, seu singulare certamen; & hanc pugnam ab armis in etuvis speciem formatis, crucis nomen accepisse, & ad probationem innocentie, latentisque veritatis indagacionem adhibitum esse. Sed illum rectè refellit Grethfetus ibi supra. Nec de hoc iudicio accipi potest relatus canon, cum in eo agatur de viro & uxore, qui non per pugnam, & duellum debent probare potentiam ad coeundum. Quare pro huius canonis expositione sciendum est, apud veteres inter alias probationes ferri candentis, aquæ frigide, & similes, de quibus agemus in cap. final. de purg. vulgaris, crucis iudicium, seu examen recentiori lib. 3. cap. Caroli. s. 46. ibi: *Si autem venerit, & rem recipere veluerit, campo,*

IO.
DIOLOGI-
TVS DVE-
TANDI
RATIO.

IT.
EXPOSITI-
TVS CAN.
17. CONCILII
VITERBANI.

vel cruce comendant. Et append. 1. cap. 33. ibi: Dicen: quod illis sit damnum factum, & hoc comendere voluerit in iudicio, aut in campo, aut ad crucem, licentiam habeat. Fius probationis forma describitur in legibus Frisoo. tit. 14. §. 1. ibi: Si homo quislibet in statione ac turba populi fuerit interfestus, nec homicidium petierit iuribus, propter multitudinem eorum qui aderant, licet ei, qui consensu iocundus ipsius querere vult, de homicidio usque ad septem homines interpellare, & unicuique eorum crimen homicidii obicere, & debet unicuique eorum suam duodecimam manum obicere criminis se purificare sacramento: tunc ducendi sunt ad Basilicam, & feres super altare mittenda; vel si iuxta Ecclesiam fuerit non potuerit, super reliquias Sacerdotum. Quasi tales esse debent: duo tali de virga praeiudici, quos tenes vocant, quarum unus signa crucis inscribat, alius parvi dimittatur; & laeta mundi obuiat super altare, seu reliquias mittuntur; & Presbyter, si ausurrit, vel si Presbyter desit, puer quilibet innocens reus de ipsi sortibus de altari tollere, & interiri Deus exorandus, si illi septem, qui de homicidio, omni iurauerunt, verum irasserant, evidenti signo ostendat. Nullum qui cruce signatur falsulerit, innocens erunt qui iurauerunt, si vero alterum falsulit, tunc cuiusvisque illorum septem faciem suam sortem, id est sortem de virga, & signa signa sua, ut cum tam ille, quam ceteri qui circumstant, cognoscere possint, & obuiantur laeta mundi, & altari, seu reliquiis imponantur; & Presbyter si ausurrit, si vero non, vel superius, puer innocens totamque sortem eorum sigillatim de altari tollat, & ei qui suam sortem esse cognoverit, rogat: cuius sortem extremam esse conigerit, ille homicidii consensum persolvere cogatur, ceteris, quorum sortem prius levata sunt, absolutis. Si autem in prima duarum sortium missione, illam qui crucis signo notata est, falsulerit, innocens erant, sicut praediximus, septem qui iuraverant; & ille, si velit, etiam de eodem homicidio interpellat; & qui unquam interpellatus fuerit, sua duodecima manu persolutorio sacramento se debet excusare, & in hoc interpellari sufficit, nec ulterius ad sortem quaelibet compellere potest. Etiam de hoc iudicio agitur in legibus Longob. lib. 2. tit. 28. in lege Salica, c. 1. & de eo exaudienti fuit Beda de rege, peccat. cap. 4. ibi: Qui perierat in manu Episcopi, vel Presbyteri, vel altari, vel Cruce consecrata, suum animum peniteat. Guibet in hystor. Hierosolym. lib. 5. & locus Concilii C. 1. 8. iunctis Lindemburg in Glossa verbo Crucis, Bignonius in notis ad form. var. cap. 12. Quod quidem iudicium postea prohibendum fuit apud eisdem nationes legibus Longobard. lib. 2. tit. 55. Neapolit. tit. 3. tit. 2. capitol. lib. 1. cap. 108. ibi: Sanctum est, ut nullus examinationem crucis facere praevaleat, ut Christi passio, qua est glorificatio, cuiuslibet temerarie communi habeatur. Quia per illam probationem Deus temebatur, ut dicemus in dicto cap. final. Sensus ergo dicti canonis 17. est, ut si mulier cum viro de impotentia eorumdum controuersiam habeant, extraor ad crucem, ut veritas pateat, id est ad iudicium crucis, quod per solenne iuramentum supra crucem praestitum formi supplicat, fiat.

Deinde exponendus est textus in cap. final. 33. q. 1. in illis verbis: Si quis per sortiaris, atque maleficis, & ceteris, sed magis in infuso, Dei iudicio permittitur, & diabolo preparante conuictus non sequitur, horrendi sunt quibus ista conuictus, ut corde conuictus, & spiritum humilium uno, & Sacerdoti de

omnibus peccatis suis per omnes confessionem faciant, & profusi lachrymis, & largioribus elemosinis, atque ieiuniis & orationibus Domino satisfaciunt, & per exercitios, ac cetera Ecclesiae medicina morant. In quibus referuntur remedia quibus vii liceat ad auertenda maleficia: & primo proponitur sacramentum penitentiae, quia cum saepe Dominus propter hominum peccata similes incursum demonis permittat, ut exemplis illustret Paulus Diaconus in vita Gregorij, c. 11. c. 12. & 13. hac sacra expiatione solet maleficium cessare, ut probat Leonardus de fastidio, c. 5. final. Secundo loco recensentur exorcismi Ecclesiae, quia instituti sunt ab Ecclesia ad expellendos, coercendosque demones. Concil. Carthag. can. 7. D. ypprian. epist. 55. & 76. late probat Pineda lib. 3. de reus Salomonis, c. 29. n. 6. His accedit, seu potius praecipuum remedium est viva fides, viuaque spes in Deo, ut vulgo notatur ex Paulo ad Ephesios c. 6. & c. ad Thessalios c. 6. & multis exemplis id probat Cassianus collat. 8. c. 18. & 19. D. Gregor. lib. 1. dialog. c. 4. ubi refert, quod cum maleficus quidam suam fecisset inuocationem, & charactem, ut demon inimicum eius vitam periret, responsum ei fuit: a demone: Habes fidem bonam, & diligenter se signo crucis moris, idcirco non in corpore sed in iudicio parte fructuum suorum in campo, si libet, ei nocere possum Similes, & valde mitos casus referunt Nazianzen. oratione in Cypricum, Magos Cypricum in lib. de exhortat. Lactantius lib. 3. instit. c. 16. Dubium tamen, & magnum est, an ut tollat tot impedimentum maleficij possit ligatus a maleficio peire, ut alio maleficio prius solutus Hostiensis in c. final. hoc tit. & Ioannes Andreas vana vanis reiici posse credunt. Sed vetus dicendum est, quod cum eo casu ope demonis vitandum sit, semper hoc intinset malum est, quia ut ait D. Paulus ad Roman. cap. 3. non sunt facienda mala, etsi inde eueniant bona: & probat D. Th. in 4. dist. 34. q. 2. artic. 3. ad 3. & ideo Alex. III. in c. 2. de sortibus, damnauit Presbyterum, qui licet bona fide, superfluitioris diuinatione videretur, id legibus eiuslibet permittum videretur in l. 4. c. de maleficiis, l. 1. tit. 23. part. 7. Nec probari potest Remigij sententia lib. 3. de maleficiis. ubi docet, quod etsi non liceat precibus orare maleficium ut tollat maleficium alio maleficio, tamen licet ab eo tale remedium extorquere, quem iuste reprehendit Delrius lib. 6. disputat. magic. c. 2. except. 2. Sed si maleficus votis agnoscat remedia, alia licita, alia vero illicita, licet ab eo petere ut maleficiu tollat, licet contrarium teneat Caietan. tom. 1. opuscul. tract. de malef. q. 2. Ratio est, nam ut omnes farentur, licetiam est petere ab usurario mutuum, & ab infidelis iuramentum exigere, licet cetrum sit illud sub vltis mutuum, & hunc per falsos Deos iuraturum fore, non alia ratione, nisi quia verumque fieri potest sine peccato. Ergo similiter, eum in praesenti casu possit sine peccato maleficium maleficium solvere, iuste peti potest ab eo, ut remedio licito illud tollat. Diligenter tamen obseruanda sunt media, quibus maleficiis vitur ad solutionem maleficij, ut si voce vitur, seu verbis occultis, rebus vanis, aut superstitiosis, quae ex se vim non habent naturalem tollendi maleficium; vel si rebus naturalibus vitur, adlungat tamen alia vana & superstitiosa: nam his casibus potum demonis adesse creditur, & ideo haec remedia illicita sunt.

13.
PROSPER
TVA ALIA
DIFFICILIS
QUESTIO.

Hic consequens est alia, nec parum difficilis questio, an licitum sit vel destructioe maleficij ad obtinendam sanitatem? Pro cuius questionis solutione sciendum est, quod ut notat Delarius *lib. 6. cap. 2. sect. 1. q. 3.* solet aliquando pactum à malefico fieri cum demone, ut quando signum aliquod duraverit, duret maleficium, & cuncto siguo cesset, quod fieri contingit duplici interueniente pacto, veluti quando cum demone conventum est, ut tali signo durante, duret in vexatione & operatione malefica; & quod remoto signo, cesset à tali vexatione; & in hoc casu constat duplex esse pactum cum demone; alterum de nocendo durante signo, alterum verò de cessando ab operatione malefica remoto signo. Quando ergo vnum tantum est pactum conuenit cum demone, ut durante signo maleficij operetur, eo casu, etiam euersio signo, non tenetur demon virtute pacti ab operatione cessare, sed tantum liberum est ei nocere, vel non: quotiens autem illud duplex pactum præcessit, si maleficium signum euerat, intendens cogere demonem, ut ab operatione desistat virtute secundi pacti, vel quilibet alius tollat signum hoc, erit omnino illicitum, & iniquum, eo quod tali facto approbatur pactum secundum, & illius virtute speratur salus ope demonis: quare tota hæsitatio est, quando vnicum fuit pactum, quo casu euersio signi non supponit pactum, in quod confertur; vel quando ethi intercessit duplex pactum maleficium auferens signum non intendit sibi posterius pactum seruare, sed adductus præsentia pacti conuenit, intendit omnino rescindere pactum, & ideo aufert signum, quod tollit pacti vinculum, non quatenus est signum posterioris pacti, sed quatenus est eius destructio. In hoc ergo dubio, an liceat signum maleficij tollere pro recuperanda salute, obtinuit sententia affirmatiua, videlicet licere ipsi malefico, vel alij cuiusque signum maleficij tollere animo destruendi pactum cum demone conuenit, & obtinende salutis: probant Scotus in 4. *dist. 34. quest. vnic. art. 3.* Henriquez *lib. 12. de maris. cap. 3.* Nauaricus in *summa. cap. 11. num. 29.* Vega l. *rem. summa. cap. 34. num. 110.* Caietan. *tom. 2. opuscul. tract. 12. de malefic. q. vnic.* Castro de *iusu heretic. punitione lib. 1. cap. 15.* Sorus in 4. *dist. 34. q. vnic. art. 3.* Delarius *lib. 6. magis. cap. 2. sect. 1. quest. 3.* Ex ratione probatur, quia certum est, finem intentum ex destructione signi, licitum esse: quare tota malitia refundi debet in medium adhibicum ad ta-

lem finem consequendum: sed in hoc medio nullam reperiri culpam ex eo constat, quod destruendo signum maleficij intentione prædicta, nec pactum, nec amicitia cum demone confirmatur, nec ex eo illi aliquis tribuitur honor; immò demone contempto, ab eius recedunt amicitia, ideoque signum forderis destruitur, ut constat dissoluitur esse pactum. Quod si istas, malum esse credere, euersio signi demonem à vexatione cessaturum. Respondeo, hoc omnino esse à veritate alienum; nam illud credi nullo iure prohibetur, nec continet aliquid infidelitatis, ut aduertit Sorus d. *dist. 34. quest. vnic.* nam destruens signum, non consentit operationi demonis, sed credit, signo sublato demonem non simpliciter vexaturum; quia facile creditur, quod demon, qui pacto ligatus erat ad nocendum, omissio pacto per signi euerisionem, cesset à tali vexatione. Idque licitum esse facile constat; nam quoties per signum appositum sequitur maleficium, id non aliter contingit, quam demone operante, & vexante; ac verò quando resinguitur sanitas maleficij per euerisionem signi, nullum interuenit auxilium demonis, sed mera cessatio illius intenditur, scilicet quod non agat vexando; & ideo non expectatur quod operetur, sed quod desinat agere. Expectare autem effectum demonis priuatum non est prohibitum, immò licitum est expectare demonis fugam ab energumeno, vel cessationem tentationis; nam ille effectus non expectatur, ut effectus alicuius pacti conuenit cum demone, sed potius est solutio pacti iniit cum illo. Nec obstat si inister, operationem demonis ab ipsis signis non pendere, quia etiam illis ablatis, si veluerit, poterit vexare, vel non: ergo parum prodest signum maleficij euertere, nisi dato pacto cum illo, & per consequens non minus consensit pacto, qui signum tollit, quam qui posuit; nam facile responderetur cum Victoria in *relect. de mag. ad finem*, demonem non teneri naturæ hæc operari ratione signi, sed moraliter ratione pacti conuenit: immò & si pactum non præcederet, eiusque signum apponeretur, demon non equaliter vexaret; nam Deus, etsi plerumque permittat demoni operationem mediante pacto malefico, sine illo tamen, & non interveniente opéra hominis non permittit; & ira recte creditur, quod si demon poterat vexare mediante pacto, & signo durante, id non poterit efficere signo destructo.

CAPVT VI.

Idem ⁴ Episcopo Alciſſodorenſi.

Faternitatis tuæ litteras recepimus continentes, quod Odeardis mulier cuiusdam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licet autem per Archiepiscopum tuum super hoc fuisset edoctus, volens tamen super hoc habere certitudinem pleniorum, quosdam matronas suæ parochiæ, providas & honestas ad tuam præsentiam euocasti, districte istis iniungens sub periculo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inspicere, & perquirenter diligenter, utrum idonea esset ad viriles amplexus: quæ tandem in fide sua tibi assensuauerunt constanter, quod eadem mulier non poterat esse casta, aut coniux, tanquam cui naturale deerat instrumentum. Vnde inter ipsam & virum illum diuortium celebrasti, mulierem ipsam inducens, ut ad aliquam religionem se transferret

transferret perpetuam continentiam seruatura; viro autem licentiam tribuisti; ut uxorem duceret in nomine Domini, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem postea, quod mulier eadem iuuenit, qui seras huiusmodi referauit, abiciens continentiam, quam promissit: & quæ alium virum habuerat, Vv. laori præsentium supernupsit, pro quibus humiliter supplicasti, ut cum eis misericorditer ageremus. Quamuis igitur semiplenè nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam seruaturam, vtrum videlicet simplici verbo, an voto solenni; vtrumve ad religionem transierit, vi promissit, an contra promissionem in domo remanserit; & qualiter seras illas fecerit referari, vtrum videlicet artificio medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo. Nos verò perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri, sententiam diuortij per errorem, licetè probabilem, nouimus esse prolatam, cum pateat ex postfacto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cuius simili commiscetur; & idè inter primam mulierem, & primum virum dicimus matrimonium exuisse: quare inter ipsam & præfato Vv. matrimonium non esse censemus, eosque præcipimus ab inuicem separari; & si prædicta mulier ad religionem transiuit, sicut asseruit promississe, primos vir, qui non cognouit eandem, cum ea remaneat, cum qua postmodum Ecclesie auctoritate contraxit, alioqui idem vir dimissâ eâ, quam postea superduxit, debet ad illam redire, cum qua primò contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxerit ad continentiam obseruandam, ut intelligatur per hoc cum præfato Vv. fornicata fuisse: vel nisi se fornicario modo alij viro immiscuerit, ut primus idem vir prætextu fornicationis, quam commiserat, eius consortium declinaret. Nam si tantum simplici verbo promissit se continentiam seruaturam, & postea in conspectu Ecclesie nupsit memorato Vv. quamdiu articulus iste dubiabilis erat, præsumi non debet quod fornicaretur cum illo: sed amodò non debet cum illo aliquatenus remanere. Per hoc autem questionem illam noueris esse solutam, quâ queritur, vtrum ea, quæ adeo arcta est, ut nullo possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo violentia inferatur, non solummodò leuis, sed fortè tam grauis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea; perhiberi. Similiter illa, quæ viro, cui nupsit, adeo arcta est, ut nunquam ab eo valeat deslorari, si ab eo per iudicium Ecclesie separata nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem vsum secundi reddatur etiam apta primo, vtrum debeat ad eum redire, cum quo priùs fœdus iniuerat coniugale. De talibus autem non est facillè iudicandum, cum finale iudicium pendeat ex futuro. Tu ergo secundum quod superius est distinctum, facias quod decreuimus per censuras ecclesiasticas, appellatione remota, firmiter obicruari.

NOTÆ

1. **A** *Lisiodorensi.* Ita etiam legitur in c. 1. sub tit. de impoenia cõmendi in 3. comp. De Altilio dotensi diocesi egi in c. 14. de presumptionibus. b *Marinæ.* De quatum iudicio, & inspectione egi in cap. 4. de probat. c *Ad religionem transierit.* Quo casu primum matrimonium cum ratum esset, solutum fuit;

secundum autem non valuit, ex traditis suprâ in cap. final. qui clerici, vel con.

d *Contraxit.* Quia soluto primo matrimonio per ingressum religionis, potuit maritus secundum matrimonium contrahere, ex traditis in cap. ex publico, de censur. coniugator.

e *Idonea prohiberi.* Et tenetur incisionem pati, iuxta tradita in textu superiori, ubi præsens commentarium dedi.

CAPVT VII.

Honorius III. ^a *Episcopo & Magistro B. Canon. Ambianensi.*

Litteræ vestræ nobis exhibitz continebant, quod cum causa matrimonij, quæ inter Maikdem mulierem, & Albericum virum eius Atrebaensis diocesis vertitur, vobis fuisset à bonæ memoriæ Innocentio Papa prædecessore nostro commissa, dicta M. proposuit coram vobis; quod cum iam octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diu cohabitasset eidem, nunquam tamen, licetè esset viripotens, ab eo cognita fuerat, sed adhuc integra permanebat, eo quod prædictus vir eius non habebat potentiam coeundi, quare petebat inter eos diuortium

celebrari. Prædictus verò A. nihilominus fatebatur, quod nunquam illam cognoverat, licet ob eius obsequium se facilem exhibuerit, & paratam: sed tamen se habere potentiam cognoscendi alias assererat. Vos verò ne id forte confiteretur in fraudem, à matronis bonæ opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali dictam fecistis inspicere mulierem: quæ perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cuius parochia vir prædictus exiit, fecistis diligenter inquiri, verum vir ipse aliquam cognovisset: nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Ipsi autem viro & muliere frequenter comparentibus coram vobis, ac muliere instanter divortium requirente, & dicente quod mater esse volebat, & filios procreare: viro autem dicente quod paratus erat stare consilio & voluntati Ecclesiæ, iniunxistis eisdem, ut humiliter reciperent & agerent poenitentiam de commissis, si foret placeret Deo, qui matrimonij fuit institutor & auctor, ut opus matrimonij consummarent. Qui post plures & terminos ad commanendum sibi à vobis indultos, ad vestram reuerſi præsentiam, consonâ voce dixerunt, quod non poterant carnaliter committeri, propter quod de ipsorum consensu causam huiusmodi Apostolice duxistis iudicio relinquendam. Vnde vobis iteratò per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si recolitis rem taliter se habere, & vobis constitit, vel adhuc constitit præstos virum & mulierem * infra prædictos octo annos per continuum triennium insimul habitasse, ipsis com septima propinquorum mano iuramento firmanibus, se nequiuisset carnaliter committeri, proferatis divortij sententiam inter eos.

NOTÆ.

4. a. **A**mbianensi.] Ita legitur in quinta compilatione Honorij III. sub hoc titulo. cap. i. ex qua textum hunc restituo. De Ambianensi Ecclesia egi in cap. 37. de rescriptis.

2. b. **Impotentiam evocandi.**] Ob impotentiam naturalem, exponit Innoc. IV. hic. Contra quem Canisius contendit, in præfenti agi de maleficiis; & textum hunc spectare ad secundam partem rubricæ de maleficiis. Sed verius

credo, Honorium non agere de maleficio, sed de impotentia naturali, ut probat Cuiac. de frigid. quasi. i.

c. **Atrocinis.**] De quibus egi in cap. 4. de proba.

d. **Terminos.**] Iudex enim Ecclesiasticus ex iustis causis potest triennium præscriptum in cap. laudabile, protogare.

e. **Infra.**] Cuiac. putat legendum esse, ultra; sed immerito, cum infra, legatur tam in quinta, quam in hac secunda collectione.

TITVLVS XVI.

De matrimonio contra interdictum Ecclesiæ celebrato.

CAPVT I.

Alex. III. a Paduano Episcopo.

ITERA, quas nobis tua fraternitas destinavit, expressè declarant, quod cum quidam parochianus tuus sororem suam iam nobilem cuidam se daturum in vxorem, eâ præſente & consentiente, præſtito iuramento firmasset, & illa non post multos dies dona, & munera viri secundum morem terre sponte suscipiens, ipsam tanquam proprium virum sæpe & amplexata fuisset tandem mortuo fratre, à viri sui fratre se desponsari d permisset, & quod ab eo cognita fuisset, mendaciter asseuerat. Cùmque fraternitas tua ei prohibuisset publicè, ne cui illorum, vel alicui se copularet, ipsa spretis monitis tuis alij nubere non formidauit. Demùm cum utrumque ante te conuocasses, & mulieri præcepisses, ut

Tit. XVI. de Matrim. contra interd. &c. 221

ad domum matris rediret, ipsi ad nostram audientiam * appellaerunt. Verum quoniam sollicitudini nostræ incumbit excessus & enormitates eorum corrigere, & ad modum, & formam rectitudinis reuocare: f. t. p. A. f. p. m. quæ si ita est, vt superius est enarratum, præferam mulierem, ne mandatum tuum contemptibile esse videatur, ad domum matris, omni appellatione, & exceptione cessante, redire compellas, & impositâ sibi poenientiâ de tanto excessu, postquam ea in domo materna per mensem steterit, ad tertium reuerti permittas, & legitimè sibi coniungi.

NOTÆ

1. **a** *Padaus.*] Ita etiam legitur in prima eol-
lectione, *sub hoc tit. cap. 2.* De diocesi Pa-
dauna egi in cap. 7. de iudiciis.

2. **b** *Deca & munera.*] Vlpianus in l. inter de-
num 194. ff. de v. f. ait: *Inter donum & munus*
hoc interest, quod inter genus, & speciem; nam
genus est donum, Labeco a donando dictum; munus
species; nam munus esse donum cum causa, ve-
puta nuptialium, nuptialium. Vbi Labeo dixit
donum donationem ex mera liberalitate fa-
ctam; munus vetò illam donationem, quæ in
substantia liberalis datio est, sed sit nihilominus
cum causa, quam si prætermittimus,
grauemur pudore, veluti nuptialium, de quo
egi in capite... nuptialium, de quo in præfenti.
Nec contrarium probat textus in l. *munus* 214.
ff. de v. f. cuius veram interpretationem tra-
dit D. Ioseph. de Retes de donat. cap. 2. num. 3.
& idè vt diuersa ponuntur dona, & munera
in præfenti; per dona enim intelligit Alex. res
quas sponsus, vel eius consanguineus sponsæ
spe futuraturum nuptiarum, & in honorem pos-
sèt contrahendi mationis parè, & absolute
donantur, quæ statim in dominium sponsi
transfuntur, cum talis donatio fiat sine vlla
reseruatione, pacto, aut conditione. Hæc do-
natio cognita fuit iure Digestorum, vt constat
ex l. 1. §. 1. ff. de donat. l. si sponsus §. ff. de do-
nat. inter. l. si ante §. cum sex legibus sequentibus,
de donat. ante nupt. Et in tantum pura, & ab-
soluta olim fuit, vt et si postea matrimonium
non sequeretur, donatum repeti non posset,
vt apparet ex l. si filia 10. cum sequenti, C. de de-
nat. inter: quod postea mutauit Constantinus
in l. cum veterum 15. Cod. cod. statuens vt talis
donatio in sponsam collata habeat tacitam con-
ditionem, si nuptiæ sequantur. Quod discrimen
iuris antiqui, & noui agnouerunt, etsi breui-
ter, Cuias. ad eundem titulum C. Scipio Gentilis

lib. 4. de donat. inter. cap. 16. & latius profequitur
D. Ioseph. de Retes de donat. cap. 22. Munera so-
lennia dicuntur, quæ nuptiarum tempore à con-
sanguineis sponsi (sponsæ mittuntur, de quibus in
l. si plures 12 §. cum tutor §. ff. de administ. inter. l. 1.
§. sed et si ff. de tutela, & ration. & de his agunt Cu-
iac. lib. 38. Pauli ad edit. in l. si tutor 13. §. vlt. ff.
de administ. tutor. Brillonius de ritu nupt. ad fi-
nem, Reuarius lib. 3. var. cap. 13. & lib. 3. consil. 1.
cap. 4. Raderus ad Astensal. lib. 1. 4. Ofualdus lib. 3.
Darelli, cap. 11. littera G. Hæc autem munera
solennia habebant tacitam conditionem, si ma-
trimonium sequeretur, l. 1. C. de donat. ante
nupt. & eo non sequuto, repeiebantur. Ratio dif-
ferentiae ex eo proveniebat, quia munera hæc
nullam aliam causam habebant, quam nuptiæ;
ideoque illis non sequentis condicebantur: do-
natio vetò simplex facta ab sponso habet pro
causa finali liberalitatem, pro impulsiva vetò
matrimonium; & ita statim contracto matri-
monio parietur, l. cum te §. l. si tutor 12. C. de
donat. ante nupt. idè etsi deficiat causa impul-
siva, illam non vitiat, argumento legis cum ca-
le 71. §. falsam ff. de censu. & demerit. Notè
eamen ex his duntaxat aut muneribus acceptis ab
sponsa præsumitur matrimonium contractum,
vt probat Basil. de marim. lib. 2. cap. 11. num. 6.
qui malè recipit textum hunc de matrimonio ta-
ten, cum de sponsalibus de futuro à fratre con-
tractis tantum agat.

c *Amplexura.*] Nec ideo sponsalia de futuro
transfunt in matrimonium, vt docent Couart. de
sponsal. 1. p. cap. 4. §. 2. num. 2. Basil. lib. 2. de marim.
cap. 12. id enim tantum copula sequuta operatur,
vt probat in cap. 1. in qui scilicet 30. de sponsal.

d *Promissa.*] Quæ defunctio nulla erat,
propter impedimentum publicæ honestatis, vt
probat in cap. 2. de sponsal.

e *Appellaerunt.*] Quia ad Pontificem omisso
medio appellare licet, vt probat in cap. si duo-
bus 7. de appeli.

CAPVT II.

Idem a *Winton. Bathon. Herforden. Episcopis.*

EX literis venerabilis fratris nostri Cant. Archiepiscopi A. S. L. ad audientiam
Apostolarum nostri peruenit, quod cum G. de S. Leodeg. M. filiam suam b ab-
sentem cuidam iuueni R. nomine desponsasset, post modicum quibusdam ipsius mu-
lieris consanguineis procurantibus memoratus R. cum ea præfente per verba præ-
fentis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium, fide hinc inde corporaliter
præfita, quod vir mulierem, sicut vxorem legitimam de cætero exhiberet, & ipsa
reuerenter ei sine contradictione, sicut viro legitimo obediret: nihilque defuit, nisi
solemnitas in facie Ecclesie celebranda, quæ propter tempus e Quadragesimæ tunc
non potuit effectui mancipari. Postea vetò orta suspicione, quod præfatus R. ad alia

D. D. Gentil. in Decretal. Tom. IV.

T

disciderat

desideraret vota transire, ad examen fuit dicti Archiepiscopi causa perlata, qui sub anathematis interminatione prohibuit, sicut ex litteris ipsius accepimus, ne antiquam de præscripto negotio plenè constaret, vir ad secunda vota transiret: sed ipse prædictâ prohibitionem contemptâ, filiam Hug. de Spolteli, M. nomine, in facie Ecclesie sibi sollemniter copulauit uxorem. Postmodum verò duabus mulieribus, & viro coram Archiepiscopo constitutis, præfatus A. publicè confessus est, se cum Maria, sicut superius dictum est, matrimonium contraxisse; & aliam, scilicet Matildam, prædictâ quorundam suggestione seductum postmodum accepisse. Maria verò constanter asseruit, quod pater eius non mouerat de voluntate eius querelam, adiciens, quod inter ipsum, & præfatum R. exceptâ solâ fide de contrahendo matrimonio, nulla obligatio iniercerat: quam quia ipse non seruauerat, seruare minimè tenebatur: & ideo cum illi, quam secundò acceperat, relinquebat. Cùm autem præfatus R. tantumquam proprius vir restitui postulatet, & Archiepiscopus vellet primò de matrimonio cognoscere, ob id maximè, quia mulieres dicebantur se consanguinitate contingere, ac per hoc tam incestus, quam adulterij vitium timebatur, Maria ad Apostolicam appellans Sedem, vocem appellationis emisit, & festum Circumcisionis proximè terminum ap. præfixit. Appellationi verò Archiepiscopus deferens, eidem M. sub periculo animæ & excommunicationis interminatione districtiùs & interdixit, ne cui nuberet, donec causa ipsa coram nobis, vel coram delegatis ab hac Apostolica Sede iudicibus finem debitum sortiretur. Ipsa tamen de remedio appellationis confissa, cui-dam alij Vv. nomine niktominus nupsit, & super hoc citata coram Archiepiscopo, noluit propter appellationem, quam obiecerat, apparere. Cùm igitur absentibus partibus non videatur nobis negotium finiendum, ipsam experientie vestre, de qua plenè confidimus, committentes, præsentium auctoritate mandamus, quatenus partibus antè vestram præsentiam conuocatis, inquiratis diligentius veritatem, & si nihil constiterit, quod impediat, præter consensum, qui inter præfatum R. & Mariam asseritur præcessisse, secunda matrimonia inuiolabiliter obseruanda, sublato ap. diffugio iudicetis. Licet enim contra interdictum Ecclesie ad secunda vota transire nequaquam debuerit, conueniens tamen non videtur, vt ob id solum sacramentum coniugij dissoluitur: alia tamen poena debet eis imponi, quia contra prohibitionem Ecclesie hoc fecerunt.

NOTÆ.

1. **a** *Vinnienf.*] Ita habetur in prima collectione *sub hoc tit. cap. 2. & in append. Concil. Lateran. cap. 28. & ita legendum esse constat ex cap. 7. de sponsalib. vbi notauit. Rescribit autem Alex. in præfenti his Prelatis Angliæ, non verò ipsi Archiepiscopo Cantuariensi; quia cùm ab eo appellatum esset ad Pontificem, non poterat eiusdem causæ cognitio illi delegari, ex l. *cor. C. de appellat. cap. accepta, post. tit. vbi probauit. Si autem Pontifex in hac causa sententiam diffinitiuam prorolisset, rectè poterat eius**

executionem committere eidem iudici à quo, vt in *cap. antecedenti, cap. 28. de appell. cap. 1. qui sibi sunt legi. in 3. collect.*

b *Abstinent.*] Pater enim potest pro filia etiam absente sponsalia contrahere, vt probauit in *cap. 1. de despons. impub.*

c *Quadragesima.*] Iuxta tradita in *cap. Capitulatus, de feriis.*

d *Interdixit.*] Licet enim appellatione interpositâ, iudex à quo non possit aliquid innovare circa negotium principale, tamen circa accessoria, & alia, quæ discedo non tangunt ipsum, potest statuere.

CAPVT III.

Idem ^a Paduano Episcopo.

DE muliere. Et infra: Illos autem, qui præ consanguinitate prohibentur coniungi, & post contra interdictum Ecclesie se receperint, excommunicationi debes subicere, donec tamdiu separentur, ^b quousque legitime cognoscatur, verum eorum matrimonium possit, & debeat iure stare.

NOTÆ.

1. **a** *Paduano.*] Præsentem inscriptionem exposui in *cap. de muliere 6. de spons.*

b *Quousque.*] An tunc necessaria sit noua obfolutio, exposui in *cap. 1. de iudiciis, vbi Balboa n. 67. explicat textum hunc.*

COMMENTARIUM.

Interdictum Ecclesie circa matrimonium non contrahendum tripliciter intercedere potest: per legem, per iudicem, & per Patrochum. Per legem fit, cùm ea certis temporibus nuptias celebrari prohibet, vt in *cap. non oportet, et 2. 33. quæst. 4.*

Tit. XVI. de Matrim. contra interd. &c. 223

q. 4. cap. Capellani, de fidei, ubi probant. Per iudicem. quando lite pendente super matrimonio, vel illud, vel aliud contrahi specialiter interdictum, cap. tunc nos, de sponsa duorum, cap. 1. & 2. hoc titul. Per Parochum, cum aut impedimentum denunciatur illi, aut probabilis est eiusdem suspitio, cap. cum inhibitis, in princip. & 5. f. de claud. des. despons. Sed an matrimonium contra interdictionem Ecclesie celebratum, nullum sit; an verò sustineatur, penitentiā tantum innoxia ita contrahentibus contra Ecclesie prohibitionem, dubium est, propter inris testimonia inter se expressē pugnancia. Illud valere penitentiā contrahentibus impositā, docetur in cap. 1. & 2. hoc titul. Contrarium verò, immò matrimonium ipso iure nullum esse, probatur in cap. ad dissoluendum, de despons. impub. ibi: Quod si contra interdictionem nostram in privilegium ipsius aliquid fuerit attentatum, id irritum esse decernimus, & viribus omnino carere. Et c. sua de sponsa duor. ibi: Et si contra interdictionem Ecclesia publice factum venire presumpserit, matrimonium tam presumptuosi contractum potius irritare. Ex cap. contradicimus, in fine 35. q. 2. cap. 1. hoc titul. in 1. c. ostendit, cuius pars extat in cap. videtur, 35. q. 6. ibi: Nam quod contra interdictionem, & ordinem Ecclesia factum est, ratum non haberi, tam divina, quam humane legis proclamatur auctoritas. Pro quorum iurum conciliatione Glossa in præfati, quam sequuntur communiter Repetentes, ita distinguit: vel huiusmodi interdictione, seu prohibitioni causam dedit perpetuum impedimentum, veluti ob nunciatam aliquam cognationis speciem; & tunc certum est, coniuges ita iam separandos esse, & probato impedimento, matrimonium esse dissolvendum: si verò prohibitio

ex causa temporaria processit, veluti quia iam fides data fuerat alij per verba de futuro, vel quia incestum commisit coniux, aliudve ex delictis, quæ condicta admittunt ius connubij solent, ut in cap. 1. & 2. de eo qui cognovit consanguinitatem, cap. 1. de parit. & remiss. cap. statutum 27. q. 2. cap. admittere, cap. inter se solent 33. q. 2. eo casu si matrimonium de facto celebratur, valet, penitentiā tantum innoxia contrahentibus, et si prohibitio indicis præcesserit, etiam si in fraudem litis excepte celebratum sit, cap. cum in Apostolica 18. supra de spons. Sequuntur Glossam Cironius, & Leganice in parat. ad hunc titul. Barb. lib. 5. verbo 114. num. 14. Aliter distinguit Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 1. num. 9. inter prohibitionem factam à Pontifice, & factam ab aliis Ecclesiis prælatibus; ita ut primo casu contra interdictionem Pontificis celebratum matrimonium nullum sit; secundo verò casu vices habeat. Illum sequitur Zyppens in consule. Canonici ad hunc titul. consule. c. Sed his omnibus distinctionibus omissis, Basil. de matrim. lib. 6. cap. 6. aliter distinguendum existimat, videlicet, quod si in ipsa Ecclesie prohibitione adiecta sit clausula irritans, matrimonium contra celebratum nullum sit, ex ratione legis non dubium, C. de legibus, cap. Imperialis 25. q. 2. Si verò tantum Ecclesia utatur clausula prohibitoria, ut olim in matrimoniis clandestinis, cap. 3. de clandest. despons. matrimonium contra celebratum subsistat, penitentiā contrahentibus impositā. Quā admissa distinctione, primo casu procedunt textus in d. cap. tunc, cap. ad dissolvendum, cap. 1. hoc titul. in 1. c. ostendit. Secundo verò casu procedunt textus in cap. 1. & 2. hoc titul.

TITVLVS XVII.

Qui filij sint legitimi.

CAPVT I.

Alexander III.

Conquestus est nobis Herbertus lator præsentium, quod cum quandam mulierem, neptem R. acceperit in uxorem, præfatus R. ipsam exheredare conatur, eo quod ante desponsationem maris suæ nata fuerit, cum postea, prout dicitur, pater mulieris præfate matrem ipsius acceperit in uxorem. Inde est, quod f. v. p. A. l. p. m. quar. rei veritate diligenter & cognita, & inquisita, nullius appellatione obstante eam legitimam esse iudicetis, iubentes prædicto R. ex nostra, & vestra parte, ne sepedictæ mulieri, & hæredibus suis hac occasione super hæreditatem suam molestiam inferat, vel grauamen. Si autem contra inhibitionem nostram venire præsumpserit, sublatō appellacionis remedio seueritate ecclesiastica percellatis.

NOTÆ.

^a Alexander III. Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titul. cap. 1. & post Concil. Lateran. p. 33. cap. 3. nullibi tamen ex-

primiter cui rescribat Pontifex. Cuius autem ex quodam MS. restituit inscriptionem ita, Exoniensis, & Wigorniensis Episcopi: quæ dioceses sunt in Anglia, ut iam notati in cap. 6. de filiis presbyteri.

b *Nepem R.*] Idest sobtinam, vt in cap. per ruius 10. de probat. vbi iam notauit quare in hac sexta collectione ipse R. vocatur patruus.

c *Uxorem.*] Vnde ipse pro ea admittitur in iudicio etiam in questione legitimitatis, vt probat Barbosa hic.

d *Exheredare.*] Idest priuare hereditate paterna, quæ ad ipsam, tanquam legitimam iure suitatis spectabat.

e *Hereditatem.*] Sed quomodo iudex ecclesiasticus de hereditate, & per consequens de re temporali cognoscit? cum in præsentī casu, & similibus debeat de legitimitate cognoscere, & de eis hac causā præiudiciali, causam successione ad iudicem sæcularem remittere, cap. 3. de ordine cognit. cap. causam 17. hoc titul. Glof. finalis in præsentī docet, Pontificem in teris, in quibus præsens casus contigit, temporalem habuisse iurisdictionem, ideoque etiam inter laicos potuisse ius dicere in causa temporali, iuxta textum in cap. per venerabilem, hoc titul. Hostiensis in præsentī ait personas, de quibus in hoc textu, miserabiles fuisse, proindeque Pontificem in omnibus earum causis adiri potuisse, iuxta tradita in cap. ex parte, de foro competent. Sed vtraque solutio vt diuinicatoria reiicienda est. Cuiac, hic succumbens difficultati, fatetur, ecclesiasticum iudicem in hoc casu de legitimatione cognoscere potuisse; iudicem verò laicum de causā successione pronunciare posse. Sed his omnibus ommissis solutionibus, dicendum est, discrimen esse constitutum inter eum casum, in quo primò & principaliter de successione agitur, & inter eum in quo secundariò, quia de legitimatione principaliter agitur, quia eius occasione filius in successione paterna inquietatur, tanquam illegitimus. Primo casu, si opponatur questio illegitimitatis, quia præiudicialis est, prius debet terminari per iudicem ecclesiasticum, & tunc iudex sæcularis super hereditate pronunciare, dist. cap. 3. de ordine cognit. vbi probauit: secundo verò casu index, qui de legitimitate cognoscit, dum filium legitimum esse pronunciat, simul declarat ipsum ratione illegitimitatis non posse inquietari in hereditatis successione, & in hoc sensu incidenter super hereditate pronunciare, quo modo procedunt textus in cap. 2. cap. per laicum, hoc titul. docuit Roussellus lib. 6. Histor. Pontificiurisd. cap. 3. in fine.

COMMENTARIUM.

3.
CONCLUSIO
TRADITUR
ET PRO-
BATUR.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Filius naturalis per subsequens matrimonium efficitur legitimus, & habilis ad succedendum in bona paterna.* Probant eam textus in cap. tanta, hoc tit. l. Dini, l. inubemus, l. cum quis, C. de natural. liber. §. final. Infit. de nupt. §. permitt. de heredit. qua ab intest. Nouel. 74. & 78. Infit. auth. de triente & semisse collat. 3. l. 1. tit. 13. l. 2. tit. 15. part. 4. leg. 10. titul. 8. lib. 5. Recopil. Illustrant vltra innumeros congestos à Barb. in præsentī, Leo Pinel in repetit. ad hunc textum, Faber de error. deced. 35. error. 6. Martha de success. legali 1. p. c. 18. art. 4. Latrea decif. 3. num. 6. & decif. 43. Cuiac, hic, & in Nouel. 12. Amaya lib. 1. obseru. capit. 4. Hunnius in encyclop. titul. 10. cap. 12. Mancinus lib. 1. Genial. cent. 15. & sequent. Leon tom. 1. decif. Valencia, decif. 93. Nogueroles alleg. 23. & 24. Bocerus tom. 1. clas. 1. diffina. 10. Sesse tom. 3. de

cif. 231. Fachineus lib. 3. controu. cap. 50. vsque ad 56. Donel. lib. 1. comment. capit. 21. vbi Osuald. littera F. Petrus Greg. lib. 10. synagm. cap. 4. Sarmientus lib. 1. select. cap. 6. Barb. de potestate Episcop. 2. p. allegat. 1. & voto 73. Coruinus in ius Canonicum lib. 2. tit. 15. Cuiac. lib. 1. 3. obseru. cap. 4. Arellanus de iuris ration. lib. 4. capit. 5. numer. 60. Fragof. de regim. christi. Reip. p. 1. lib. 2. disp. 6. §. 1. Mercerius lib. 2. opinionum, cap. 78. Sixtinus volum. 1. consil. 9. Euerard. Bronchorst. cent. 2. assert. 91. Canisius & Cuiac, hic, idem Cuiac. ad tit. Cod. de natural. lib. Micheliorius de fratribus, 3. p. cap. 23. & 24. Arniseus 2. p. relectionis, cap. 2. sect. 8. num. 47. & lib. 7. de rebus public. capit. 2. sect. 14. Christineus tom. 1. decif. 310. Ant. Gomez in l. 18. Tauri, num. 59.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita infusio. Facta pro infectis nunquam haberi possunt, l. in bello 12. §. facti, ff. de captiuit. l. vnic. C. de raptu virginum, l. 31. ff. de reg. iur. præcipue transitoria, l. fabriles 6. ff. de oper. libert. leg. cum hereditas 34. ff. de hered. Infit. Facit Horatius lib. 3. carmin. od. 29.

Non tamen irritum
Quodcumque verò est, efficit, neque
Dissuget, infectumque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.

Sed filij naturales verè illegitimi nati sunt: igitur etiam subsequendo matrimonio, exuere maculam illam illegitimitatis, cum sit facti, nequeunt; præcipue cum id, quod ab initio vitiosum est, tractu temporis conualecere non possit, l. quod ab initio ff. de reg. iur. l. 1. ff. de regula Cætoniana. Facit textus in l. si minor 4. ff. de feruis export. Augetur hæc difficultas ex eo, nam licet hæc legitimitas procedere possit attentio iure ciuili, iuxta quod concubinatus permittitur, l. 1. l. in concubinau 3. ff. de concubinis; immò parum differebat concubina ab vxore, l. item 47. §. parat, ff. de legatis 3. l. in libera 2. §. ff. de rit. nupt. latè illustraui in can. 2. Concil. 7. lib. 1. tamen facti canonibus concubinarum consuetudo, vt; ote iuri diuino contraria, improbat est, cap. audite, 34. dist. c. nemo, cap. dicat, cap. meretricis 31. quall. 4. & probauit in ipso canone 2. Concilij; adeò vt matrimonium cum concubina sequutum, ex æquitate ad tollendam maculam permittatur. D. Basil. in can. 26. ad Amphilocho. ibi: Fornicatio non est matrimonium, sed nec initium matrimonij; quare si fieri possit, ut qui post fornicationem coniunguntur, separentur, id est melius: sin autem eis omnino placeat consortium, fornicationis quidem pœnam agnoscant; ne separentur autem, ne quid deterius accidat. Ergo iuxta sacros Canones hæc legitimitas procedere non debet, ne per eos concubinatus foueri videatur. Augetur secundò hæc dubitandi ratio, nam & iure ciuili, vt legitimitas hæc procedat, desideratur consensus filiorum, auth. quibus modis naturales efficiuntur, §. generaliter. Item dotalia instrumenta, d. auth. §. illud, §. final. Infit. de nupt. ibi: Dotalibus instrumentis compositis. Ergo non sufficit tantum matrimonium celebrari, vt filij antea suscepti efficiantur legitimi.

Quæ difficultate ita fuscitâ non obstante, verà est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, filiorum varias species esse, vt agnouerunt Paleotus de nobis & spuris, Lupus de illegitimis, Gomez in leg. 11. Tauri, Contr. & alij congesti à Rojas in epit. success. cap. 1. num. 23. Et

4.
IMPROBATA
TRADITA
AS-
SERTIO.

5.
FILIORUM
VARIA GE-
NERA.

Tit. XVII. Qui filij sint legitimi. 225

Et licet omnes ad duas species reducat Iulius Pollux lib. 3. *onomast.* cap. 1. nempe ad susceptos ex licito coniugio, & ad filios allunde natos, congruentior est præsentis titulo illa summa divisio, ut alij filij legitimi, alij illegitimi quæ divisio aliam subdivisionem recipit; nam filiorum legitimorum alij sunt legitimi naturales, alij tantum legitimi. Legitimi & naturales illi dicuntur, qui ex legitimo coniugio nati sunt, quia lege, & naturâ matrimonium approbationibus, nascuntur, de quibus in *l. filium ff. de his qui sunt sui, l. semper, ff. de in ius vocand. aut.* quibus modis naturales efficiuntur, §. nec igitur, *colat. 7. auth. nunc sibi, C. de naturalib. liber. princip. Instit. de nupt. & de patria potest. cap. accessit §. de despons. impub. cap. olim 6. de cleric. coniug. cap. transmissa hoc tit. quo casu filij nati ex huiusmodi consensu legitimi erantur, d. l. filium, licet difficultas sit talis probatio, l. Lucius 78. ff. de condit. & demonstr. probati latè in *cap. per tuas, de prob.* Eiusdem speciei censentur filij nati ex matrimonio, quod patrem cum bona fide contraxerunt in gradu prohibito, *cap. ex tenore, hoc tit. vbi dicuntur.* Filij autem legitimi non naturales dicuntur, quia lege aliqua in numerum filiorum naturalium recensentur, quamvis legitimi non sint, argumento textus in *l. legitimæ 6. ff. de puel. doct.* Bertrandus de iure liber. cap. 4. in princip. quales sunt hi, qui adoptati, vel adrogati sunt, *l. 1. & per tenor ff. de adop. l. cum adoptis, C. eod. tit.* Petrus Greg. lib. 3. *synagm.* cap. 10. Faber in *insp. p. d. tit. 10. princip. l. dicit. 27. & princip. 4. dicit. 11.* Bertrandus vbi supra cap. 43. fol. 161.*

Filiorum etiam illegitimorum varietas sunt species, nam alij sunt filij illegitimi, quos simpliciter naturales vocamus, Græcè nothos, quorum nomen Latine exprimi non posse testatur Caius, in *Novel. 11. vers. secunda pars,* de quibus agit in *titul. C. de natis al. liber. in concubinam, ff. de concubin. cap. final. 32. q. 4. l. 1. tit. 15. part. 4.* Hi tales iure civili dicebantur, quia nati erant ex concubina domi tenente, quam pater sine stupri crimine retinebat; cuius concubitus licet matrimonium verè non esset, permissus tamen erat, & parum à matrimonio distabat, *l. 1. d. l. in concubinam, l. si quis officium ff. de rit. nupt. doct.* Conmanus lib. 2. *comment. c. 16. & lib. 2. c. 13.* Hothomanus in *disp. de spuris, c. 1. & 2.* Bertrandus de iure liber. cap. 30. & 43. Petrus Greg. lib. 10. *synagm.* cap. 3. *num. 15.* Acmeus *rom. 1. potest. lib. 2. de reb. public. cap. 2. sect. 13.* Sarmiento lib. 1. *seleth. cap. 7. num. 1.* Vnde exponendus est textus in *l. final. ff. de his qui sunt sui, l. si omisit Cuiacio, Doncello & alij congestis ab Olualdo lib. 2. *comment. cap. 27. littera C.* obsetus, verbum redigatur, ibi propriè accipi respectu emancipati, & impropriè respectu naturalis, ut in §. aliquando, *Instit. de nupt.* ut alias interpretatur Glossa verbo *Manumissus*, in *l. 2. ff. de officio Proconsul.* Sed cum concubinarum plerumque confisteret inter dominum, & eius ancillam, *l. denique 8. ff. de pigvor. l. penult. ff. de reb. auctor. indic. l. vlt. C. de manumiss.* inde est, quod nati ex eis erant serui, filijque naturales dicebantur, *d. l. vlt. ff. de his qui sunt sui, l. final. ff. de adop. l. Lucius 88. 3. final. ff. de leg. 2. vlt. ff. de iure delib. juncto Colac. lib. 3. off. c. 37.* Lezion pater 77. 5. *colat. ff. de leg. 2. textus ista interpretandi in l. omnes 1. 6. 1. §. qui in fraud. cred. d. naturalis §. ff. de prescript. verb. l. si rogatus 20. §. mulier ff. de manumiss. vlt. d. l. naturalis 7. l. final.**

ff. de consuetudine l. vlt. C. quando mulier tutela offic. l. vlt. ff. de manumiss. docent Hothomanus & Bertrandus supra, Faber in *Papir. tit. 9. de nupt. princip. 11. dicit. 1.* Et cum olim inter filios illegitimos nulla consideraretur differentia, Constantinus Magnus naturales dici voluit filios, qui ex soluto procreabantur, ut testis est Iustinianus in *Novel. 89. quibus modis naturales.* Et licet ideo aliquis fuerit Aneas Robertus lib. 2. *rer. indic. cap. 1. 4.* assereret Constantinum non ex legitimo matrimonio, sed ex fortuito amplexu Constantij cum Helena procreatum fuisse, quod & ante attentatam Zozimæ rem. 3. *anual. lib. 2. in princip.* Nicephorus lib. 7. *hist. cap. 18.* facile tamen ab hac calumnia defendi sanctam Helenam D. Iosephus de Retes lib. 8. *apoc. fol. 339. & nos in cap. 15. de sponsal.* Verum cum sacris Canonibus prohibetur sit concubinaus, immò magis detestabilis sit consensu cum concubina, quin accensus ad metuetem argumentis capitulis finalis de consuet. idè difficultas est, qui filij naturales dicantur in *cap. per venerabilem, & similibus, hoc tit.* Et obtinuit sententia Doctotum melioris notæ, asserentium eos naturales dici, quia ex soluto, & soluta sunt geniti, inter quos poterat matrimonium tempore conceptionis sine dispensatione consistere: docent Abbas in *d. cap. per venerabilem, Sarmiento lib. 1. seleth. cap. 7. num. 1.* Marienno in *l. 9. tit. 8. lib. 5. Recopil. gl. 12. num. 3.* & ita expresse cautum est in *l. 11. Tauri, quæ est hodie lex 9. tit. 8. lib. 5. recopil.* quamvis contrarium defendat Lara in *l. si quis a liberis, in princip. n. 82.* Ceterum in *l. 10. Tauri, num. 18.* Vnde rectè resoluunt Parladorius *differeat. 1. 4. §. 1.* filium genitum à Clerico in minoribus ordinibus constituto, etiam beneficium cedeſiasticum habente, naturalem esse.

Alij sunt illegitimi, quos spurios vocamus, qui propriè sunt nati ex ea, quæ exposta est omnibus, ut quo patre concepti sint, ignoretur: & in hoc à filiis naturalibus differunt spurij, quod isti sine certo patre nascuntur, ideoque apud Romanos tantum duobus illis litteris S. P. scribebantur, id est *sine patre.* Gaius lib. 1. *insti. cap. 4.* vbi ait, spurios appellari sine patre filios. Illi sunt Mutareti in *problem.* Alex. ab Alex. lib. 5. *dier. Genial. cap. 5.* Castellanus *Cotta in memorial. verbo Spurij,* Petrus Crinitus de *benef. disp. lib. 10. cap. 5.* P. Greg. lib. 10. *synagm. cap. 1. n. 18.* Conmanus lib. 2. *comment. cap. 16. num. 2.* Vnde non male in Digestorum libris huiusmodi filij (spurij) appellantur vulgò nati, vulgò 23. §. de *statu hominum, l. 2. immò l. spurij 4. ff. unde cognati, l. si ex lib. berta, C. de suis & legit. Media ætas degeneres vocavit, quia neque genus, neque gentē habent. Oledric. Vital. lib. 4. *hist. rer. ant. Christi 1074.* Degener, vapores nothos est. Aliquando spurij dicuntur filij nati ex parentibus, qui matrimonio conerohore non possunt tempore conceptionis, vel natiuitatis: textus discretus in *l. Imperator 29. §. 1. ff. de probat. vbi natus ex adulterio spurij appellatur.* Similiter etiam filius natus ex incestu, *l. qui spurij 6. ff. de decur.* Vnde passim spurij opponuntur iustis liberis, *l. 4. in fine ff. de in ius vocand. l. vlt. ff. qui potius naves: & vulgò quævis opponitur iure quævis, l. parvulus 8. ff. de huius lib. berr. l. si quis liberis 5. §. 1. ff. de lib. agnos. Hothom. de spuris cap. 1. & 2.* Illegitimi etiam filij sunt qui dicuntur Mancerti in *cap. nisi cum pridem, §. perfont, de renunc. cap. per venerabilem hoc tit. cap. 23.**

Dimicent;

6.
DE FILIIS
ILLEGITIMI-
BUS.

7.
DE SPURIIS
ET ALIIS.

Deuotum. quo nomine latè sumptio significantur filij nati ex foetis & meretricibus. *Exodi cap. 23. lib. 1. tit. 5. part. 4.* Petrus Greg. ubi *supra* num. 19. stricte autem & specificè illi dicuntur, qui nati sunt ex his parentibus, qui iure l'onsificio matrimonium contrahere prohibentur. *Couart. d. 2. p. de marit. cap. 8. §. 5. num. 2.* Matienzo in l. 9. tit. 5. lib. 5. *recopil. gloss. 2.* Tandem alij sunt adulterini, qui nati sunt ex uxorio. & soluta, vel ex duobus vxoratis, *cap. lex. §. adulterium. §. 2. q. 1. d. cap. per venerabilem, §. quid autem. l. si adulteri, ff. de adulterio, l. 1. tit. 5. part. 4. & in l. 9. Tauri*, quæ est 7. tit. 8. lib. 5. *recopil.* dicitur filius adulterinus natus ex damnable coitu, quia matri inde pena mortis naturalis imponitur. *l. 1. tit. 7. lib. 4. fori, l. 1. tit. 10. lib. 8. Recopil.* & licet filium procreatum à clerico in sacris ordinibus constituto adulterinum dicant Glossæ, *verba Adulterini in d. cap. per venerabilem*, & ibi Abbas num. 32. Immo in *Clement. 1. de officio Ordin. Coart. in 4. p. cap. 8. §. 5. num. 14.* Plazá lib. 1. de delict. cap. 1. num. 1. & alij relati à Gutierrez lib. 2. *canonic. cap. 7. m. 39.* tamen contraria sententia verior est; nam clericum cum muliere soluta concubitus non est adulterium, immò nec sacrilegium, nec incestus, vel stuprum, vt alij putant; sed simplex tantum fornicatio, ex textu ferè deserto in *cap. quia circa, de bigam. ibi: Tanquam simplici fornicatione notatus*. Faciunt textus in *cap. idem, in cap. prof. byter, 81. dist. cap. laur. 2. q. 7.* docent Federicus de Senis *consil. 167.* Cardinal. in *Clement. ad nostram, de heretic. Felinus in cap. si clerici, in princip. n. 14. de iudiciis*, Decius lib. 1. num. 37. Menchaca de *successor. creat. §. 12. num. 50.* Auendaño in l. 9. Tauri, *gloss. 10. num. 10.* Gutierrez lib. 2. *canonic. cap. 7. num. 44.* Sed contrarium probauit in *d. cap. quia circa*, videlicet sacrilegium committi. Tandem ad illegitimorum species pertinent filij incestuosi, qui nascuntur ex parentibus sanguine coniunctis in gradu prohibito per lineam transversalem, *l. si adulterium, ff. de adulterio, l. quin etiam ff. de ritu nupt. §. inter eos, Insit. de nupt.* Antonius Gomez in l. 9. Tauri, num. 13. Matienzo in l. 6. *gloss. 3. tit. 8. lib. 5. Recopil.* Nefarii etiam sunt filij illegitimi, qui nascuntur ex parte & filia, vel alius ascendentibus, *d. l. quin etiam, ff. de ritu nupt. §. ergo, Insit. de nupt. P. Gregorius d. cap. 3. num. 10.*

8.

DE LEGITIMATIONE.

Secundò sciendum est, iure Digestorum Incongnitum fuisse hoc legitimacionis beneficium; nam licet si dum filius in vtero erat, mater in vxorem duogeretur, legitimus ipse nasceretur, *l. 3. §. 1. ibi: Propter ducta suam parit. ff. de suis & legitimis, l. 3. §. 6. ff. de Carbon. edicto*; tamen si iam natus erat, legitimatio non contingebat, vt quodcumq; Imperator Constantinus statuit, subsequito matrimonio Inter parentes, filios legitimis reddi, *leg. Dini, l. iherimus, C. de natural. lib. notandum est textus in l. 4. C. de pactis conueni.* in illis verbis: *Cum in potestate patris constituti non essent*. Et licet stricta fuisset ea constitutio, vt potest loquens tantum de filiis susceptis ex ingenuis concubinis, non verò ex aliis feminis, Imperatores Anastasius in d. l. iherimus, & Iustinianus in l. cum quis, l. super, C. eod. tit. *novel. 12.* eam constitutionem proteraxerunt ad filios naturales ex quibuscumque feminis susceptos, vt iam notauit Basili. de marit. lib. 11. *cap. 1.* Quod Ecclesia admisit in præfenti textu, & alijs *suprà* citatis; ita vt filij ita legitimati, pro legitimis habeantur, ac si ex legitimo matrimonio nati essent; quia

iuris fictione retrahitur legitimatio hæc ad tempus natiuitatis, argumento legis *lex Cornelia, ff. de testam. l. postior, §. qui potiores, l. necessarius, 4. quod si pendente, ff. de periculo, & commodo*: vt contingit in fictione postliminii, iuxta quam ab hostibus captus, rediens retrò fingitur in ciuitate fuisse, *laurea, ff. de captiuis*; & habetur ac si nunquam in captiuitate fuisset, *l. postliminium, ff. eod. titul.* vt etiam contingit in casu textus in l. botes quædamque, *ff. de acquir. heredit.* Sic legitimatio efficit legitimatum haberi, ac si nunquam fuerit illegitimus, argumento textus in l. si quis filio, §. penult. *ff. de iniusto rupto*. Et quemadmodum capitiis postliminio reuerfus excludit secundogenitos, & remotiores, *l. 1. si quis filio, §. sine, l. si de portans, ff. de bonis liber. l. qui ex liberis, §. 1. ff. de bonor. poss. secundum. tab.* simili modo legitimatus præfertur secundogenitis, etiam constante matrimonio: læd probat Michelonius de *fratibus* 3. p. *cap. 23. §. 14.*

Vnde inferitur, filium legitimatum per subsequens matrimonium, succedere in regnum, nobilitatem, & arma parentum. Mantie. de *consuet. lib. 11. tit. 12. num. 4.* Tiraq. de *nobilit. in cap. 15. num. 21.* item in feudum, Solorzanus de *iure ind. rem. 1. lib. 2. cap. 17. num. 46.* asserit contrarium descendat Breuchoriti *com. 1. asser. 92.* & facere deficere conditionem, *si sine liberis*, docet Fusarius de *substit. par. 4. c. 8.* & succedere in bonorum vinculo, seu primogenio, docent Gregor. Lopez in l. 2. *gloss. 10. tit. 1. part. 2.* Molin. de *primog. lib. 3. cap. 1. num. 6.* excludereque substitutum, Innummis relatis tenet Marthæ de *success. 1. part. §. 18. art. 8. num. 2.* Vnde eam in maioratu filius legitimus primogenitus præfertur cæteris fratribus, idèd talis filius legitimatus præfertur alijs fratribus etiam ex legitimo matrimonio postea susceptis: docent Menchaca de *successor. creat. lib. 1. §. 2. num. 89.* Tiraq. de *primog. q. 34.* Couart. 2. p. de marit. cap. 8. §. 2. num. 28. Barb. pluribus relatis, in *cap. tanta, hoc titul. num. 22.* Quæ sententia non est simpliciter accipienda, sed ita vt filius primogenitus legitimatus per subsequens matrimonium, præferatur filio postea nato ex eodem matrimonio, ex quo ipse legitimatus est, argumento legis *cum quis, C. de natural. liber.* nam si aliud matrimonium intermedium celebratum fuerit, & ex eo filius legitimus nascatur, hic filius non excluditur per filium naturalem primogenitum, legitimatum postea sequenti matrimonio, vt tenet Cardinalis hic, *num. 5.* Præpositus num. 8. Alex. de Neuo num. 29. Cifuentes in l. 40. Tauri, in *princip.* & ibi Auendaño *gloss. 11. n. 42.* Gomez in l. 12. Tauri, num. 64. Gregorius in d. l. 1. *gloss. 9.* Ceuallos q. 606. Pro quorum sententia facit ea ratio; nam legitimatus per subsequens matrimonium, licet ex tempore contrahat matrimonij legitimus sit, Couart. d. §. 2. n. 25. linea tamen conceptione vel natiuitate vsque ad contrahetum matrimonij non est verè legitimus, sed habetur pro legitimo per fictionem, vt *suprà* dixi, & probant Buticis hic num. 3. Mantiea d. lib. 1. tit. 12. n. 19. Quæ fictio non inducit in præiudicium tertij, *auth. quibus modis, §. licet*; fictio enim nictur benignitate, quia est fundamentum omnium fictionum, *d. postliminium 19. ff. de captiuis*; sed æquitas locum non habet vbi datur præiudicium tertij, *l. 2. §. 1. ff. de aqua pluuiæ, l. denique 19. l. iure, ff. ex quibus causis maritæ*; ergo in hoc casu non procedit fictio in præiudicium illius, qui legiti-

VARIA
LATIONES
DE HOC
TEXTU.

timè natus est. Facit etiam textus in *c. quamvis*, de *rescriptis* in 6. ubi docetur, quod si Pontifex alicui concedat gratiam ad beneficium proximè vacantium, moxque revocata eà gratia secundo ipsam concedat, denique pociorem restituat, non censetur restituisse in prædium secundo. Facit etiam textus in *cap. si pro te* 13. *cod. rind.* Nec tunc obstat dicta authentica *quibus modis*, §. *reliquis*, & §. *adprientis*, ubi docetur filium naturalem legitimatum vocari ad omnes illas successiones, quas habet, si verè legitimus esset à principio: ergo admitti debet ad primogenium, exclusis fratribus ætate minoribus, etiam ante legitimacionem natis; præcipuè, nam cum legitimatio hæc fiat virtute retroractionis, debet fieri cum omnibus suis effectibus, *l. lege*, §. *de testam.* ne dicamus eundem filium esse legitimum, & illegitimum. Nam respondetur, iustitiam in eo rectè loqui de bonis diuisibilibus, quæ pater, vel immediatus possessor habebat; non verò de bonis primogenij, seu fideicommissi subiectis, de quibus agimus, inter quæ magna est difficultas; nam filius legitimus viuentis patre non habet ius irrevocabile ad eius bona; quia pater potest illa distrare, & filio auferre; quin immò etiam non distrare, sed filios alios postea suscipiat, revocatur patrum ius in spe quæsitum, & bona diuisuntur post eius mortem inter liberos: in bonis autem maioratus aliter contingit; nam possessor non potest illa, nec in vita, nec in morte distrare, *l. filius* 114. §. *Dum*, §. *de legat.* 1. sed filio primogenito integrum relinquere debet, & illi competit ius irrevocabile, etiam viuentis patre. Tit. *de primogen.* 9. 21. & 40. Couart. *lib. 3. verbor. cap. 5.* Vnde quibus regulariter retroractio fiat cum omnibus iuris effectibus, tamen in præsentis casu cum graui præiudicio tenet non admitti. Nec obstat quod dicebamus, exinde sequi filium pro parte legitimum esse, pro parte verò illegitimam; nam id rectè euenire potest diuersis temporibus, ita ut legitimus sit post contractum matrimonium, illegitimus verò antequam illud sequeretur.

10.
LIMITA-
TIVÆ PRÆ-
DICTÆ IL-
LATIVÆ.
Quod proximè diximus, filium naturalem primogenitum legitimatum præferendum esse in successione maioratus cæteris fratribus ex eodem matrimonio secundo genitis, intelligendum est, nisi in fundatione vocentur filij primogeniti, & ex legitimo matrimonio nati; nam tunc filius naturalis legitimatus per subsequens matrimonium non excludit secundogenitum, vt tenent Mancinus *error. 1. genit. cap. 15.* Mantica *d. lib. 11. de conuict. tit. 1. num. 17.* Marcha *de success. legat. l. 1. p. 12. art. 1. n. 8.* Menochius *d. præsumpt. 81. num. 10.* Peregrinus *de fideicommiss. art. 25. g. 40.* Fachineza *lib. 4. controu. cap. 54. Fabus de error. decal. 35. error. 6.* Innuentius conuicti à Fajardo *de legitimat. n. 266.* Ratio est, nam fundator maioratus expressè vult, quod successor nascetur legitimus; illa enim verba, *de legitimo matrimonio*, coniungunt eodem tempore natiuitatem cum matrimonio; quippe qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi, *l. in delictis*, & §. *de iur. nat. lib. 1. Titius*, de *militar. testam.* Sed filius naturalis, quamvis per subsequens matrimonium reddatur legitimus, non tamen est de legitimo matrimonio natus, vt docet Baldus in *l. filius*, *num. 100. ff. de his qui sunt sui.* Et patet, nam licet lex facere possit, vt illegitimus reputetur le-

gitimus, cum hoc iuris sit, in iureque consistat, tamen quod sit de legitimo matrimonio natus, facere non potest, cum hoc facti sit: ergo talis filius legitimatus non potest admitti ad primogenituram in præsentis casu. Nec obstat si dicas, matrimonium sequens retrorahi ad tempus natiuitatis, ex præsentis textu; nam hoc procedit per fictionem, vt contingit in omnibus legitimacionibus, *l. vbi de natal. restit.* & quod fit per fictionem, non est propriè tale, *l. lege*, §. *de testam.* *l. 2. ff. de usufructu eorum rerum*; atqui verba testatoris intelligi debent secundum naturam, & veritatem, & non secundum fictionem, *l. vbi. C. de his qui veniunt.* Et sic præsens casus non verificatur in filio legitimo per fictionem; vnde eleganter Baldus in *l. in testamento* 14. in fine, §. *de testam. milit.* docuit legitimacionem non fingi retrò respectu eorum, quæ determinato modo habent voluntatem. Sed hæc sententia, quamvis in puncto iuris vera sit, tamen in praxi non audent recedere à contraria, quæ etiam hoc casu filium legitimatum per subsequens matrimonium, secus fratribus postea natis, admitti ad primogenium: tum propter frequentes Sententias Castellæ decisiones; tum propter auctoritatem Doctorum, qui eam sequuntur: quamplures refert Fajardus *suprà*, *num. 165.* quibus addo Greg. Lopez in *d. d. 2. gloss. 9.* Couart. *d. cap. 5. n. 30.* Molinæ *de primogen. lib. 3. cap. 1. n. 10.* Noguerol. *allegat. 23.* Barb. *oto 75.*

Duo tamen considerantur, & constrictæ debent vt legitimatio hæc procedat. Primum, vt matrimonium sequatur, nec interest quid in articulo mortis celebretur, vt pluribus relatis docent Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 105. num. 4.* Basil. *cod. stat. lib. 1. cap. 1. §. 1.* Barb. in *capitula*, hoc *rind. num. 8.* Leo Pinel. *hic*, *num. 295.* Noguerol. *alleg. 24.* Barb. *oto 73.* Michelotus *de fratrib. cap. 23.* Ratio est, nam apud omnes constat, matrimonium in articulo mortis contrahi posse: sed legitimatio est effectus matrimonij, ab eo inseparabilis: ergo talis legitimatio, matrimonio quocumque tempore sequuto, datur. Vnde prædicti Doctores rectè inferunt, filium in legitimatum in articulo mortis excludere substitutum, nec ideo patrem dolum committere, quia dolum non facit qui suo iure vitus, *l. dolum*, §. *de reg. iur.* maxime cum dolum non presumatur, *l. dolum*, *C. de dolo.* Nec obstat, quod ad legitimacionem filiorum per subsequens matrimonium desideratur spes suscipiendi prolem, *l. nuper*, *C. de natural. liberis*; quia alias inter impotentes matrimonium celebratum oon valet, *cap. 1. iunctis ibi adductis*, *de frigid.* sed in hoc casu nulla spes suscipiendi prolem datur; ergo hæc legitimatio dari nequit. Nam respondetur legitimacionem hanc provenire ex sola matrimonij validitate; ad matrimonium autem legitime celebrandum sufficit potentia coeundi in actu, vel in habitu, *l. permitt.* *C. de nups.* quæ in præsentis casu adest, vt considerat Mariænus in *rub. sic. l. lib. 5. Recopil. c. 191.* Nec etiam obstat, quod matrimonium morte dissoluatur, *cap. petuit*, & *final. de secundis nups.* & ita non potest incipere ubi finiri debet, iuxta textum in *lege Titio*, §. *de usufructu*, *l. usufructus quem*, §. *de usufructu legat. l. heres meus. §. quamvis*, §. *de cond. & demum* 1. §. *pater*, §. *de iure dot. l. cum pater*, §. *de patris dotat* 1. *Julianus*, §. *libertus*, §. *de manumiss. l. 1.* Nam responderetur cum Sarmiento *lib. 1. selet. cap. 6. n. 6.* aliud esse confecti matrimo-

11.
DE REQUI-
SITIS HUIUS
RETRORAC-
TIONIS
NIE.

nium in tempus mortis, quod fieri non potest, ex iuribus proximè citatis aliud verò illud celebrare tempore mortis, quod tempus vitæ tribuitur: unde in *libertat* 11. & *l. final. ff. de manumiss. testam.* docetur, quod quamvis libertas dari non possit servo cum morietur; tamen illi mortem recte datur, *l. omne. q. summo. C. de Latina libert.* Tandem non obstat matrimonium in articulo mortis contractum censeri fraudulentum ex solo animo excludendi substitutum dato sub conditione, si sine liberis decederet, ut probari videtur ex *l. filia 60. ff. soluto matrim.* iunctis traditis à Sarmiento de redditibus 4. p. 4. num. 6. Quia responderetur, fraudem in dubio non presumi, *l. meritis ff. pro socio, l. sed si maritus. q. final. ff. qui & a quibus.* Quin immò in contrahendo matrimonium præcipuum est consilium animæ, filiosque relinquere cum honore, & sine nota infamiae illegitimitatis. Et licet per consequens excludatur substitutus, id tamen non attenditur, *l. filialis 70.*

§. 1. ff. de contrahend. empion. Nec obstat dicta *filia*, quia procedit eo casu, quo quando quod geritur in mortis articulo, non prodest morienti, & nocet alteri, ut docet Mancus *dist. 12. num. 5.* in præsentem autem casu prodest matrimonium morienti, & glus filii, unde per fraudem celebratum non creditur. Quid autem si expressè constaret ex confessione patris, vel aliis coniecturis, ipsum animo fraudandi substitutum matrimonium celebrasse; an adhuc filius legitimatus excludat substitutum, quærent Interpretes? Et ipsum non excludere docuerunt Mantica *d. lib. 11. de consell. tit. 13. num. 5.* Molina de primogen. lib. 2. cap. 1. n. 17. moti auctoritate textus ex *c. 2. de renunti. iur. lib. 6. c. constituit 20. p. 3.* Sed adhuc affirmativa sententia verior est, quam reuocatur Menchæa lib. 6. v. 1. p. 1. c. 41. num. 5. Sarmientus lib. 1. s. 1. c. 6. num. 8. Molina de inst. dist. 8. 2. Spino in speculo, gloss. 15. num. 106. Pro qua sententia facit textus in *l. filium, q. sed cum, ff. de honor. posses. contra tab. ibi: Erit ergo veniale beneficium, &c.* & ea ratio, nam si hæres gratiam restituere sub conditione, si sine liberis, matrimonium contraxerit animo expresse excludendi substitutum, nemo negavit filios ex tali matrimonio substitutum excludere: ergo idem dicendum est in casu proposito. Nec fauent contraria sententia textus in *d. cap. 2. & in d. cap. constituit*: nam in *d. c. 2.* non agitur de actu in mortis articulo celebrato, sed de renunciatione beneficii fraudulosa, & ambigua facta, quæ ideo à Bonifacio VIII. improbaratur. Similiter in *d. c. constituit*, agitur de puniendo dolo Abbatis, qui Monachum ad professionem admittit animo tantum capendam hæreditatem; professio autem subsistit.

Secundò desideratur, ut legitimatio hæc procedat, quod filij sint naturales, id est suscepti ex solo, & soluta, inter quos tempore natiuitatis, & conceptionis poterat licet, & sine dispensatione matrimonium celebrari, cap. *innocentius, de elect. l. 9. tit. 8. lib. 5. Recopil.* Ratio est, nam cum hæc legitimatio procedat mediante fictione, & retroactione ipsius matrimonij, necessarium est, quod detur habilitas extremorum; videlicet extremi à quo, & extremi ad quod, *l. inueneram. ff. rem ratam haberi. l. 1. q. final. ff. de apprit.* cum aliis traditis à Barolo in *l. si in qui, num. 18. ff. de testac. Barb. in l. dimerie, in princip. num. 12. ff. solut. matrim.* Ita ut vetè legitimi nasci possint tempore conceptionis, seu

natiuitatis? An verò hæc habilitas desideretur utroque tempore, conceptionis scilicet, & natiuitatis, vel sufficiat tantum vnum tempus, dispensant late Fajardus de legitimacione, ex numer. 24. Leo Pinel. in præsentem. Et licet in prædicto iuris stricti verum sit, tempore conceptionis prædictæ habilitatem extremi desiderari; tamen in praxi obtinuit, sit esse vno ex his temporibus habilitatem dari ad contrahendum matrimonium, propterea magis proficit, argumento legis *mover, C. de natural. liber. l. feruorem, q. in p. n. ff. de statu hominum, q. si quis, l. in p. de in p. n. d. cent. Basil. lib. 11. de matrim. quæst. 3. P. Violina. de inst. & in p. trall. 1. diff. put. 182. Fustatus de substit. quæst. 409. Sanchez de matrim. lib. 8. diff. 7. n. 19. Fachinas lib. 3. conuen. quæst. 50. Fajardus supra, num. 23. Mancinus genal. contr. 1. cap. 16. Amaya lib. 2. obs. quæst. 4.*

His suppositis, ut ad rationem præsentis assertionis perveniamus, variis ommissis adductis à repetentibus hic, credo veram rationem assignari ab Alexandro III. in cap. tanta, hoc simul, in illis verbis: *Tanta est vis matrimonij, ut qui antea sunt geniti, post contrahendum matrimonium legitimi habeantur*; & provenire ex favore ipsius matrimonij, qui magnus est, cap. *final. de re indic. cap. videtur, qui matrimonio ac. n. r. cap. laer. 7. de re indic. cap. ex literis 4. de in integ. restit. c. 1. ut lice non censetur.* Iste autem favor in eo consistit, ut matrimonium contractum à parentibus post natiuitatem filiorum, perinde habeatur, ac si post matrimonium contractum nascerentur, ut docet Sarmientus lib. 1. s. 1. c. 6. cap. 5. num. 8. & cap. 6. & 7. Gregorius Lopez in *l. 1. tit. 3. part. 4.* Huius retroactionis rationem communiter adducunt Interpretes ex eo, quia ille, qui duxit uxorem molierem illam, ex qua suscepit filios, creditur habuisse ab initio animum contrahendi matrimonium cum ipsa, ut probari videtur ex *l. licet qui, vers. neque enim, C. de natural. liber.* Sed verius credo, causam efficietis huius retroactionis ex eo provenire; nam cum Ecclesia intendere homines ad rectam sentiam reducere, ut eos alliceret, & imitaret ad matrimonium contrahendum, statuit, ut filij antea suscepti per subsequens matrimonium reddantur legitimi, ut ita amor filiorum impellat parentes ad contrahendum matrimonium. Unde deducitur, legitimacionem hæc esse iuris positivi, & ita Ecclesiam posse ex iustis causis legitimacionis hoc beneficium reuocare; nec tantum filij legitimantur, verum etiam nepotes; nec interit, quod parentes eorum, aliterve ex eis intermedium contraxerit matrimonium, ut probabimus infra in cap. tanta.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, cui respondeo, quod licet res facti pro infectis haberi natura non patitur; tamen ubi subest æquitas, plerumque factum non attenditur, immò quæsi non factum iuris censurâ habetur, *l. interdictum. ff. de natural. restit. ibi: Hic enim quantum ad rectum ius pertinet, perinde habetur, æque si ingenuus natus esset.* Authent. quibus modis natura, l. 5. filium verò ibi: *Faciunt enim velut ex quadam machinatione cognatum.* Quia Princeps quoad iuris effectus pro infectis facta considerat, *l. in benedictus. q. 1. C. de sacros. Eccles. l. non dubium, C. de legibus. l. eum ea, C. de transact. l. 1. C. qui pro sua iurisdic. l. creditori, in fine, C. de donat. inter, l. Diao, C. qui maritum, l. 1. q. sed ab electis, ff. de*

13. TRANSITIO RATIO DECIDENDI.

14. DISSOLUTIO DUBITANDI.

12. FILII DUBITANDI NATURALIA.

his qui in testam. delemur, l. 1. §. 2. ff. unde vir & uxor, l. qui resiliunt, ff. de rei vind. & hæc dicitur veritas quoad effectum, non quoad factum. Nec obstat dicta regula, Quod ab initio, quæ procedit secundum veritatem, inspecto solo tractu temporis: ac nos hic secundum fictionem disputamus, iuxta quam per retractationem matrimonium ab initio contractum ereditur, vt docuit Leo Pamel. in presenti, num. 196. Nec obstat secundum augmentum dubitandi rationis; nam non rectè intertur, Ecclesiam beneficium hoc legitimatōnis approbantem, concubinatum fouere; nam potius vt à peccato concubinarij arceantur, & Ipe legitimatōis filiorum ad matrimonium eotrahendum alliciantur, hoc ius legitimatōis statuit, argumento capitis inter cetera 22. q. 4. cap. inter opera, de spons. & ita odio habent homines pellicatum, profusamque libidinem auctem quibus modis naturalibus, coll. q. 12. §. si verè. Nec obstat authoritas D. Basilij ad Amph. quam exposui in d. c. inter opera. Nec obstat, quod de consensu filiorum dicebamus; nam sciendum est, dubium esse, utrum ad hanc filiorum legitimatōis eorum consensus desideretur. Et affirmatiuam sententiam tenebantur plures relati à Menchæa lib. 5. vñ. freq. cap. 42. num. 3. moti authoritate textus in d. auctem, quibus modis, §. generaliter, ibi: Dum & filij hoc casu habuerint. Sed contrarium verius est, vnde legitimationem hanc aded ex vi, & effecta matrimonij prouenire, vt etiam reuelantes filij per subsequens matrimonium legitimentur, vt tenet Palacios Rñobis in cap. per vestras, notab. 3. §. 12. num. 13. Matienzo in l. 10. tit. 8. lib. 5. gloss. 3. num. 6. Molina de iustitia disput. 17. vers. de naturalibus. Sacramento lib. 1. §. 1. tit. 3. cap. 3. num. 1. Et probatur, quoniam effectus à iure ipso inducitur non potest per filiorum voluntatem impediri, Læro, ff. de legat. 2. l. cum quasi 30. §. sed

si filius. ff. de fidei commiff. liberi. maxime eum ex prædicta legitimatōne maximus honor, & vtilitas filiis obuenerit, quæ potius spectanda est, quàm leue incommodum patris potestatis. Nec obstat dicta authentica quibus modis; nam procedit de iure ciuili, quo attentio legitimatōis hæc non tam ex vi, & effecta matrimonij fiebat, quàm ex voluntate parentum, & filiorum; cum ex iure ciuili Romanorum præcipue attendereetur futas, quæ ex patria potestate pronemiebat; & magna vis patris potestatis, quæ vsque ad necem filiorum extendebatur, l. si quis 11. cum vulgatis, ff. de liber. & posth. Nec tandem obstat, quod de dotalibus instrumentis expendimus; nam potius verum est, iure canonico argento, & ex praxi communiter recepta, per subsequens matrimonium, etiam sine dotalibus instrumentis, filios legitimari, vt satis innuit Pontifex in d. cap. auctem, diu aut: Tanta est vis matrimonij, & c. significans legitimatōnem prouenire ex efficacia matrimonij, non verò ex dotalibus instrumentis; & ita docuerunt Abbas, Decius, Angelus, Ioannes Andreas, & plures, quos refert Menchæa in d. cap. 41. num. 3. Couzer. d. §. 2. num. 8. Mantica de cancell. tit. 11. cap. 12. num. 7. Mieres de maiorat. 2. part. q. 1. num. 6. Saechez lib. 3. de marim. disput. 44. num. 2. quoniam contrarium tenet Menoch. consil. 16. num. 3. & consil. 58. num. 3. & 6. Nec interest, quod in d. l. cum quis, Imper. C. de naturalib. liberis, requirantur ad legitimatōnem dotalia instrumenta; nam id procedit iure ciuili attentio, quod non est sequendum in hac parte; immò potius ius canonicum amplectendum est, argumento capitis fialis, de secund. npt. latius prosequuntur Vvifembach. disputatiōne 6. numero 33. Boncharff. cent. 1. q. 97. Suprà traditis opponi potest textus in capite inuenit, de elect. iunctis ibi adductis.

C A P V T II.

a Idem.

CUm inter b I. veterem concium vestrum, & T. mulierem sit diuortij sententia canonicè lata, filij eorum, qui ante sententiam ipsam nati fuerunt, & ille qui tunc conceptus erat, non debent exinde sustinere iacturam, cum parentes eorum publicè, & sine contradictione Ecclesiæ matrimonium inter se contraxerint. Inde est quod auctoritate Apostolica statuimus, vt filij eorum, quos ipsi ante diuortium habuerunt, & qui conceptus ante latam c sententiam fuerat, non minùs habeantur legitimi, & quod in bona paterna hæreditario iure succedant, & de bonis parentum suorum d nutrantur. Quocirca vniuersitati vestræ p. A. f. m. quat. præfatos filios memorati I. & prædictæ mulieris succedere in e bona paterna, & exinde nutririj non prohibeatis, nec occasione diuortij inter parentes eorum, eis ab aliquo molestiam, vel grauamina sustineatis inferri.

N O T Æ.

a [Dem.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. cap. 2. Sed iam notauit Cuiac. in presenti, ex Codice M. S. rescribendum esse inscriptionem ita: Idem Canonici & vniuerso Clero, & populo Templare, qui est in regno Neapolitano: quæ inscriptio mirè congruit illis verbis huius textus: Cum inter leonem veterem concium vestrum; & ibi: Quocirca vniuersitati vestra mandamus.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. I, F.

b [Veterem.] Veterem, legendum existimat Antonius August. in presenti, quasi nomen, aut cognomen istius ciuis esset Vetus, non autem significaret eius antiquitatem: quæ perdocti viri sententiæ admittit, potius legere[m Veterum], quia celebris fuit, & antiqua gens in his prouincijs Veturis dicta, vt probat Richardus Streinus de antiquis familijs, in Veturia.

c [Leonem sententiam.] Et b sint postea nati, quia sufficit tempus conceptionis, iuxta tradita suprà in cap. 1.

v d Nutri

230 In Librum IV. Decretalium,

d. *Nurrietur.*] iuxta notata in cap. cum haberes, de eo qui datur in matrimonium.
e. *Bona.*] Quæ debentur filiis legitimis ipso iure, dum legitimi sunt, ut probatur in cap. Raymanus, de testam.

COMMENTARIUM.

2. CONGREGATIO TRIVERTINENSIS DE MATRIMONIO.
EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: Separatio matrimonii in facie Ecclesiæ contrahitur, filij geniti, vel concepti ante ipsam separationem sunt legitimi. Probatur eam textus in cap. periculum 2. cap. quod nobis 9. cap. reserentes 10. cap. periculum 11. cap. ex tenore 14. hoc titulus. cap. debitum, de bigamis, l. 1. tit. 13. part. 4. l. 3. tit. 2. part. 4. Illustratur vltima congestio à Barbosa hic, Cancercus 3. var. cap. 11. num. 113. Cyriacus lib. 3. controu. cap. 31. Botelli. in summa decisi. lib. 3. tit. 1. de spons. num. 890. Nogerol. alleg. 23. num. 115. & 530. Solorzano tom. 2. de iure Ind. lib. 2. cap. 17. num. 58. Lara de iura hominis, cap. 3. innumet. relati à Giorba 41. consens. Atesian. cap. 1. gloss. 1. à num. 27. & gloss. 9. num. 19. Sanchez lib. 3. diffin. 42. num. 1. Basil. ord. tract. lib. 11. cap. 1. §. 2. cap. 8. Molina lib. 3. de primogen. cap. 1. num. 1. ubi addentes. Nogerol. alleg. 24. ex n. 154. Christinus tom. 1. decisi. 337. Solorzan. tom. 2. lib. 2. cap. 17. numero 58. Fachineus 3. controu. 16. cum seq. Cathilo 2. controu. 1. num. 5. Gutierrez de matrim. cap. 7. num. 2. Costa in cap. si pater, verbo Vltimem, de testam. lib. 6. Olea de test. lib. 2. a. 9. 8. num. 9. Leo Pinel. Cuiac. & Canisius in presenti, idem Cuiac. in cap. final. de clandest. dispens. Naten. in inst. vulnerat. cap. 4. fol. 169. Robertus lib. 2. rer. iudic. cap. 18. Costa de iuris & falli ignor. art. 2. & 38. Velasco de primis pauper. p. 9. §. 6. num. 67. Fontanel. de pati. nupt. p. 1. clausul. 3. gloss. 5. num. 27. Gentil. de iurisd. lib. 2. cap. 19. Basilus lib. 11. de matrim. cap. 1. §. 1. & cap. 8. Zypcus in respons. de iur. canon. respons. 1.

3. IMPUGNATA TRIVERTINENSIS DE MATRIMONIO.
Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgit: Quod nullum est nullum potest producere effectum, ut communiter docent DD. per textum ibi, in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic. l. non est dubium, C. de legibus, plurius adductis docet Salgado de process. Regia, p. 3. cap. 9. num. 11. & 12. sed in matrimonium putatum verè nullum est: ergo ex eo filij legitimi nasci non possunt. Accedit, nam cum quis dat operam rei illicitæ, opinio, vel error non excusat; quia veritas potior est, ut condemnetur, l. cum qui nocentem, §. si iniuria, ff. de iniuriis cap. continentur, cap. sua, de homicid. ergo qui cum impedimento dirimente contrahit matrimonium, non potest excusari, ita ut ob eius bonam fidem proles nascatur legitima. Denique, nam si bona fides virtusque parentis, vel saltem vnus eorum attendetur, ut statim dicemus, tunc præsentis casu non poterat legitimario dari; siquidem post licent contestatam nati fuerunt filij, & per licitæ contestationem constituitur quis in mala fide, l. sed est 25. §. si ante, ff. de petic. heredit. Facit textus in cap. 3. §. si quis, de clandest. dispens. ibi: Soboles de tali coniunctione susceptæ, propter illegitima erant, de parentum ignorantia nullum habuimus subsidium, iuncta lege 1. C. de interd. matrim. ubi non toleratur matrimonium aliis prohibitorium, rusticianis, seu imperitiæ prætextu: ergo bona fides parentum non facit filios legitimos,

quæ ex vero matrimonio non nascuntur. Augetur hæc difficultas ex eo, nam ponamus bonam fidem ex parte matris existere; patrem verò cum scientia impedimenti distinctis matrimonium contraxisse: si nascatur filius legitimus, pater ex dolo suo commodum consequitur, contra vulgate principium, de quo in cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium, cum patris potestas eius fauore inclinet, l. cum oportet, C. de bonis qua lib. l. 2. C. si adulterus non iudic. l. si uita, C. de bonis matern. l. 1. ff. si quis à parente: ergo saltem eo casu, ne ita graue sequatur absurdum, legitimatio non contingit.

Quæ difficultate ita facile non obstat, vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, inter alias matrimonij differentias illam præcipuè dari, quod aliud sit verum matrimonium, aliud putatum. Verum est illud, quod verè intercedit inter personas habiles ad contrahendum cum omnibus solemnitatibus, & requisitis ad ipsius validitatem necessariis, & putatum, licet quoad alios effectus expliciter distinguatur à Petro Barb. in l. si cum darent 23. §. ultim. num. 12. ff. si sit, matrim. quoad hunc tamen legitimisationis effectum illud dicitur putatum, quod de facto celebratum est, sed propter aliquod iuris impedimentum valere non potuit; diciturque putatum ad verè discretoiam, quia figuram habet matrimonij, & matrimonium creditur, cum tamen verè non subsistat, ut explicat Baptista Costa d. cent. 2. de falsi scientia, disp. 38. Inter vtrumque illa datur discretoia, quod matrimonium verum filios legitimos reddit, siue antecedit, siue subsequatur, ex tractatis suspensioi committitur; & consequenter inde profluunt effectus omnes, quos lex communicat filiis legitimis, tam respectu successioneis, quam alimentorum. In matrimonio putativo contraria regula est statuenda, videlicet, quod verè matrimonij effectus non operatur, præterquam in casibus à iure expressis. Sed antequam eos referamus, sciendum est, duo omnino desiderari ad matrimonium putatum: primum, ut contrahatur cum bona fide, saltem ab vno ex coniugibus, ignaro impedimenti, cap. ex tenore 14. hoc titulus, cum in Apostolica 18. de sponsal. ibi: Aliam falsi nesciam; cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium, l. 5. tit. 9. part. 4. Matheos de irregul. lib. 1. cap. 5. & in dubio hæc bona fides præsumitur, Gutierrez de matrim. cap. 71. & vt hæc bona fides interuenire dicatur, sufficit parentes, vel eorum alterum iusto fuisse errore doctos. Iozemes Satish. epist. 89. ibi: De quia de paternæ successione agitur, patris fallacia nequaquam liberis suffragatur. Paritè interdum manifestum legum his ab ignorantia committis, qui ratione cognationis ab inimicem separantur, liberosque eorum ab infamia, & hereditatis damnos libera, quas Ecclesia per ignorantiam decepta coniungit adulteris. Couart. de sponsal. 2. part. capite 8. §. 1. numero 9. Palenotus de nobis capite 9. numero 9. immò & inultus error sufficiens est, quia ille bonam fidem præstat. Menchaca illust. capite 77. numero 7. Fachineus libro 3. controuers. capite 28. Botelli tom. 3. decisio. titul. 1. numero 83. Sanchez libro 3. de matrim. disp. 3. num. 13. Gilcoius de præsript. part. 2. memb. 1. cap. 3. à num. 8. nec prædictam bonam fidem excludit, quod parentes de validitate matrimonij dubij fuerint; nam qui dubitat, est in bona fide. Gloss. finalis

DE MATRIMONIO TRIVERTINO.

finalis in cap. ult. de prescript. Menchaca ubi su-
pra, num. 3. Sarmientus lib. 2. felefi. cap. 20. num. 5.
Sanchez lib. 2. diffus. 41. num. 4. Solorzanus lib. 3.
de iure Ind. cap. 3. num. 80. Secundò desideratur,
quod publicè, & in facie Ecclesiæ sit contra-
ctum, vt cognoscatur impedimenti ignorantia, &
per consequens bona fides; nam si matrimonio
clandestinè celebretur, præsumitur scientia
impedimenti, & matrimonium dolosè fuisse
contractum, l. ult. ff. de ritu nups. l. 1. C. de interdict.
matrim. Menochius de presumpt. lib. 5. presumpt. 3.
num. 107. Marthe de success. legat. p. 1. q. 18. art. 6.
& inde sequitur dispositio textus in cap. 3. §. 1. de
clandest. de prescript. Quando verò matrimonium publi-
cè, vel clandestinè celebratum dicatur, expo-
nui in eod. cap. 3. vt ergo liberi ex tali matrimo-
nio putatiuo suscepti legitimi habeantur, ne-
cessè est, vt vtrumque concurrat, bona fides scilicet,
& publicus contractus matrimonij: si au-
tem alterum defuerit, matrimonium non erit pu-
tatiuum. Nec contrarium probatur in cap. refe-
rente 10. hoc titul. in illis verbis: *Nec per Eccle-
siæ permissionem, nec per patrum ignorantiam ex-
cusetur*. Nam ex eis non deducitur, sufficere
seorsim, vel permissionem Ecclesiæ, vel pater-
num ignorantiam; nam cum Clemens 111. ibi
arguat à sufficienti partium enumeratione, non
negat ad matrimonium putatiuum vtrumque ne-
cessarium esse.

Ver ad effectus matrimonij putativi perueniamus, illa regula est statutuenda, videlicet, quod veri matrimonij effectus non operatur præterquam in casibus specialiter à iure expressis. Primo enim dos eo matrimonio data omnia præuilegia veræ dotis habet, *l. i. cum l. sequent. ff. de priuileg. credit. l. ff. sponsa 74. ff. de iure dot. l. 3. C. de iur. matrim. docent fuisse Tiraqueb. ad leges comb. gloss. 8. A. num. 235. Cancreri lib. 3. variat. cap. 11. num. 193. Arias de Mela lib. 3. variat. cap. 22. ubi resoluit, doti putatiuæ competere præuilegia taciitæ hypothecæ, prelatis, & aliis de quibus in l. in rebus 30. C. de iure dotum, & in l. dotalis 3. ff. de fundo dotali, & cap. 22. sequenti, exponit casus, in quibus matrimonium putatiuum non habet effectus veri matrimonij, & docet explicatæ textum in l. si concubina 17. ff. rerum arum. sed vt ad filios et eo matrimonio putatiuo perueniamus, videndi sunt de aliis effectibus ipsius matrimonij putatiui, Gutierrez de iur. 3. p. c. 8. num. 18. Azuendo in l. 4. tit. 20. lib. 4. recopil. Vela:co de priuileg. pauper. 2. p. q. 56. num. 67. Acosta de priuileg. credit. reg. 2. ampliat. 6. gloss. 194. Fontanel. de pact. nupt. clausul. 7. gloss. 3. p. 1. num. 27. Giurba ad consuetudines Messan. cap. 16. gloss. 2. Olca de cef. iur. sit. 4. q. 8. ex num. 10. Barb. vot. 2. & nos in cap. 2. de donat. inter.*

Præcipue ergo effectus huius matrimonij putari
iure assignatus, est vt filij ex eo suscepti
legitimi sint, *cap. perempti, hoc sit.* post Sanchez
& Gutierrez docent fuisse Castillo lib. 2. *controv.*
cap. 18. lib. 4. cap. 31. num. 90. addentes ad Mo-
linam lib. 4. *cap. 11. num. 12.* Trentacing. lib. 3. *var.*
resol. 5. a. num. 15. Canecrius 3. *p. 2. var.* *cap. vii.*
num. 62. Fajardo de legumina num. 67. Lara de vi-
ta homin. *cap. 3. a. num. 4.* Borel. in *summa decif.*
est. 1. a. num. 982. Solozanus 2. *rem. lib. 2. cap. 17.*
& c. 11. num. 62. Giubba *ad censit. Messen.* *cap. 1.*
gloss. 1. num. 28. & *gloss. 4. num. 51.* Larrea *decif. 8.*
est. 1. Barb. var. 2. a. num. 11. Carena de officio in-
quisit. *p. 2. tit. 5. 14. num. 1.* Robert. lib. 1. *rer. iudic.*

cap. 18. *Ricciulus lib. 4. de inu. person. cap. 28. num. 9. Olea de cef. iur. tit. 4. q. 8. num. 10. neque interest, quod ex ipso matrimonio nati sint, verum etiam antea ex simplici fornicatione suscepti essent, per subsequentem matrimonium putatum legitimum, vt probant Fajardo de legitim. à num. 165. Giurba ad consuet. Messan. cap. 5. gloss. 4. num. 67. & 115. Nogueroi. allegat. 23. num. 124. Olea supra, num. 14. etiam contrarium teneant Co- uarr. & Sarmiento, quos refert & sequitur Fa- chineus lib. 3. controu. cap. 55. & filij ita legiti- mi succedunt parentibus, & consanguineis, ad feud- daque, & fideicommissa, & primogenia admi- tuntur, quanvis expressè filij legitimi, & de legitimo matrimonio fuerint vocati: & capaces sunt omnium dignitatum, tam spiritualium, quam secularium, vt pluribus relatis docens Casillo lib. 2. controu. cap. 15. & tom. 4. cap. 31. ad- dentes ad Molin. lib. 3. cap. 1. num. 11. Trentacati- lib. 3. var. iur. de matrim. resol. 5. à num. 15. In- riglioli. decif. 43. à num. 45. Caneetius d. cap. 11. à num. 61. Fajardo supra, num. 167. Solorzanus d. lib. 2. cap. 17. à num. 58. Lara de iura. bom. cap. 7. à num. 4. & per totum. Giurba. d. cap. 7. num. 28. & latius Glor. à numero 62. eiusque alimenta debentur, sicut aliis filijs legitimis, vt ex aliis Giurba. d. 1. p. cap. 7. gloss. 13. num. 4. nisi instituto maioratus filijs legitimis expressè ex vero ma- trimonio vocauerit; nam tunc natos ex ma- trimonio putatiui non admitti, reuertitur Ca- sillo supra, & Olea iur. 4. q. 8. numero 11. Simi- liter etiam parentes succedunt filij ex mat- rimonio putatiui suscepto, vt docent addentes ad Molinam d. numero 12. nisi pater cum mala fide contraxerit, quia tunc ad successionem ille non admittitur, Lara d. capite 3. numero 10. Giur- ba ad consuet. Messan. capite 5. gloss. 5. à nu- mero 5.*

Vt ad rationem præsentis decisionis perueniamus, ea prouenit ex bona fide contrahentium, vel saltem vnius eorum, quod inducit talem legitimacionem; simul & filiorum fauor, *cap. ex tenore* 14, *hoc titul.* Itaque in gratiam filiorum, & ipsius matrimonij legitimatio hæc contingit. Accedit, quia filius ex viro, & vxore susceptus legitimus creditur, *l. filium* 6. ff. *de his qui sunt sui*: quare si mater accusetur de adulterio, id non præiudicat filiis, *l. miles* 1. §. *defuncto*, & *quapropter* ff. *ad l. iul. de adul. notat.* Aletius lib. 1. §. *presumpt.* 7. Immo etiam mater faceret filium spumium esse, illi non nocet, *l. Imperatores* 29. §. *mulier*, ff. *de probat.* l. *ait* 3. §. *penult.* ff. *de iniuriis*, *cap. officij de penitentiis*, quia tanta est vis matrimonij, vt si penitus in Ecclesia bona fide celebratur, filios legitimis esse semper creditur: ignorantiam ergo in præsentis casu æquitas amplectitur, vt ita filij ex eo matrimonio nati, legitimis censentur, dummodo impedimento cognito statim coniuges recedant, non autem si cum mala fide prolem suscipiant, *h. si adulterium* 38. §. *si adulterium*; *Digestis* ad l. *iul. de adul.* Facit fragmentum nuper editum libri singularis *de adulteriis*, quod refert Cironius *ad hoc titul.* in illis verbis: *Qui errore cognito dixerit cognosce, creditur eius volentis fuisse, vt si scisset se in eo, gradum necessitudinis fuisse posuim, non fuisse tali matrimonio copulatus.* Cum enim hæc legitimatio fundetur in bona fide contrahentium, & ea non derit post scientiam impedimenti, *l. a. c. de incestu* impedired fauor legitimacionis cessat; vnde inferitur,

CAPVT III.

Idem ^a Rhotomagensi Archiepiscopo.

TRansmisit nobis literæ tuæ continebant, quod cum Nicolaus Saget civis tuus usque ad iuuentutem quendam puerum nutriiisset, uxore sua Matilde non desponsatâ cum eo cohabitante, postmodum ipsam, sicut dicitur legitime desponsavit, & de ea filios sustulit. Quibus paternam hæreditatem petentibus, prædictus iuuenis contradixit, gerens se filium, & hæredem, quamvis à vicina, quæ ipsum filium eorum esse credebat, spurius diceretur: prædictus verò N. & vxor eius Matildis præfactum iuuenem spurium suum, aut legitimum filium esse negabant, sed dicebant, quod eum pietatis intuitu nutriiissent. Cum autem quæstio coram te mota esset, & prædictus iuuenis pro eo, quod iuri stare nolebat, vinculo excommunicationis sit astrictus, quid de hoc agere debeas, nos consulere voluisti. Super hoc itaque consultationi tuæ taliter duximus respondendum, quod in tali causa standum est verbo viri, & mulieris, nisi certis indiciis, & testibus prædictum iuuenem tibi constiterit esse eorum filium.

NOTÆ.

a *Rhotomagensi.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc tit. c. 3. & post Concil. Lateran. habetur, Idem R. Archiepiscopo Rhotomagensi. Rotomagensis, qui cum esset Episcopus Ebroicensis, in Præfulem Rhotomagensis postulatus fuit, ut refert Chenu in serie Archiepiscopi Rhotomagensis de qua Metropoli nonnulla adduxi in c. 24. de re scriptis.

b *Iuuentutem.* Quæ incipit ab anno 25. ut notat Glossa verbo perfectus, in proemio Sexti, & probatur in l. non aliter 69. §. 1. ff. de legat. 3. quæ etiam dicitur ætas virilis in l. 1. vers. Apparet ff. de minor. ætas robusta, in l. si maritus 15. §. lex Iulia ff. ad legem Iul. de adul. ætas perfecta in d. l. cum filio, l. ult. C. de his quæ veniant ætatis: & sua ætas, in l. ex duobus 27. ff. de negot. gestis l. cum pater 77. §. curatoris, ff. de legat. 2. ætas legitima, in l. 5. ff. quando dies legat. & durat iuuentus usque ad quinquagesimum annum, indeque incipit senectus, d. l. non aliter, in fine, §. item maior 13. Instit. de excus. tutor. l. ult. C. qui ætate, lib. 10. plura de iuuentute congesse runt Narbona de ætate anno 25. q. 1. num. final. Hothom. de verb. iuris, verbo ætatis, Cuiac. ad Vlp. Marcel. in d. l. non aliter 69. §. 1. Lara de vita hominis c. 30.

c *Vicina,* quatenus vicina, seu fama probet

filiationem, exposui in cap. per tuas, de probat. ubi commentarium huius textus iuuenies.

d *Negabant.* Cum vivebat videlicet; nam cum de hæreditate eius ageretur, supponitur tempore huius litis iam decessisse; quia sicut hæreditas viuentis non datur, ita nec de ea agi potest. l. is qui hæredes 13. l. neque 17. l. qui superstitis 74. ff. de acquir. hæredis. vel alione vendita. Moza obseru. iuris cap. 2. Gomez in l. 22. Tauri: in qua parte obseruandi sunt textus in l. 1. §. final. ff. de iur. & facti ignor. l. qui Rome, §. final. ff. de verb. obl. l. iam dubitari 86. §. 1. ff. de hered. insti. l. 1. §. 3. ff. si quis à parente, l. de hæreditate 19. §. non, ff. de Castrensi pecul. l. 4. §. hoc editum, ff. si quis omis. caus. restam. l. duo 77. ff. de manumiss. l. 1. §. si libertus, ff. si quid in fraud. patron. l. quæstion 91. §. 1. ff. de legat. 1. l. 27. §. a patre, ff. ad Trebel. l. 14. §. sed & si dolo, ff. famul. ercisc. l. 14. ff. de legatorum nomine, l. 1. §. si impubere, ff. de collat. bonor. l. pater 10. ff. de captiuis, l. iuris 7. §. ult. ff. de pallis, l. 1. ff. quando dies legat. l. 1. C. de fideius. l. 2. C. ad l. lul. de vi. l. si vir uxori 52. §. ult. ff. de donat. inter, l. 3. §. nunc videamus, ff. de suspect. int. l. Iulianus 131. ff. de verb. obl. l. 2. §. ult. ff. de his que vt indi. mis, authent. contra, C. ad Trebel. Cuiac. lib. 9. q. 1. apin. in l. 47. ff. de fideius. & lib. 92 in l. 54. ff. ad Trebel. & lib. 2. de finit. Papin. in l. 36. ff. de statu lib.

CAPVT IV.

Idem ^a Exoniensis & Vinton. Episcopi, & Abbati Forden.

CAusam, quæ inter nobiles viros F. & R. de Ardena, quondam filium Agathæ, de natiuitate ipsius vertitur, vobis fratres Episcopi, & venerabili fratri nostro ^b London. Episcopo sub certa forma commissimus terminandam. Verum quoniam idem F. de Ardena præfatum London. omnino habere suspensum, pro eo quod Dominus est prædicti R. ipsum amouendum, & te, fili Abbas, loco ipsius duximus subrogandum. Per Apostolica itaque scripta vobis mandamus, atque præcipimus, quatenus de natiuitate prædictæ A. rei veritatem subtiliter inquiratis, & si partibus ante vestram præsentiam conuocatis, legitime vobis constiterit, quod expedita A. de Aureliana muliere, tempore Alani viri sui, ipsâ cum eo, tanquam cum viro suo, commorante,

nata fuerit, vel quod R. filius Savarici iamdictam Auellanam matrem ipsius Agathæ, superflite secundo viro, R. scilicet de Vindeſcen. publicè tenuerit eandem Agatham, etſi de Radulfo filio Savarici nata fuerit, non fuiſſe legitimam eiufdem R. filij Savarici, omni oc. & exceptione poſtpoſita, & ap. pronuncietis: quia non potuit eſſe vxor, quæ viri fui thorum maculans, alij, dum ille viveret, iungi & cohabitare præſumpſerit. ^c Cæterum ſi aduerſarius ſuus legitimè citatus ad præſentiam veſtram accedere, vel iudicio veſtro parere contempſerit; aut ſi ita, ſicut nobis proponitur, ſe abſentauerit, cum à multis retrò diebus de Angliâ receſſiſſe dicatur, & in terra poſtea manifeſtè comparuiſſe, neque ad præſentiam veſtram acceſſerit, procuratorem eius, ſi quem forte reliquerit, ad præſentiam veſtram nihilominus conuocetis: & ſiue procurator venerit, ſiue non, aut ſi procuratorem non dimiſit, denunciationibus ad domum eius miſſis, ſecundùm ordinem iuris cauſam audiat attentius, & acceptis teſtibus alterius partis, infra tres meſes poſt harum litterarum ſuſceptionem, iuxta dictam formam, ſublata appellatione ad proferendam ſententiam procedatis, ita quod ultra tres meſes cauſam ipſam decidere minimè differatis, nullis obſtantibus lituris, ſiue quæ de reſtitutione poſſeſſionis R. de Ardena facienda, ſiue quæ de poſſeſſionis iudicio Regi relinquendo fecerint mentionem, ſiue quibuſlibet aliis, quæ antea fuerint impetratæ, aut ſi quas in poſterum, non expoſito tenore litterarum iſtarum, contigerit impetrari. Sanè ſi infra præſcriptum tempus non conuenieritis, vel nolueritis in eorum, quæ dicta ſunt, executione procedere, nolumus quod commiſſio noſtra debeat propter hoc expirare.

NOTÆ.

^a *Xenienſi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, ſub hoc tit. cap. 4. & in cap. 17. de officio delegati, & in cap. 3. de dolo & contumacia, ubi extant aliz partes huius textus: inſcriptionem expoſui, ſpeciemque reſuli in d. cap. 17. de officio deleg.

^b *Lunden.*] Extare delegationem hanc in cap. cauſam, infra hoc tit. & ideo potius compilari debuiſſe textum illum, docuit Cuiac. in præſenti:

ſed certè reſcriptum delegationis, cuius meminit Pontifex, hic non extat, licet eius mentio fiat in d. cap. cauſam 7. ubi ſecundum ad eodem iudices miſſam reſertur.

^c *Verum quoniam.*] Verba quæ ſequuntur, extant in d. cauſam 17. de officio delegati.

^d *Præſumpſerit.*] Contra tradita ſuprà in cap. final. de eo quò duxit in matrimonium, ex quo commentario præſens petendum eſt.

^e *Cæterum.*] Hæc pars reſertur in d. cap. 3. de dolo & contumacia.

CAPVT V.

Idem ^a B. Exon. Epifcopo, & Abbati Forden.

Lator præſentium R. non ſine multo discrimine ſui corporis ad noſtram præſentiam accedens, ſuâ nobis conqueſtione propoſuit, quod cum avus ſuus duas vxores habuerit, de quarum vna eius pater proceſſit, de altera Hug. patruum ſuum ſuſtulit, idem xl. b. acras terræ, quæ ipſum, & patrem eiufdem R. contingerent, per violentiam detineret, nec eidem R. qui ſuccedere in bonis paternis debet, debitam partem vult exhibere. Cum autem H. coram ſæculari indice ſuper hoc tractuſſet in cauſam, ei præſumpſit obſistere, quod pater eius non fuiſſet de legitimo matrimonio, & idè de hæreditate quondam avi ſui nihil poſſit iure ſucceſſorio vindicare. Tandem verò cum ſuper queſtione natiuitatis coram venerabili fratre noſtro Norvicenſi Epifcopo fuiſſet diu tractatum, de mandato ipſius Epifcopi idem R. teſtes produxit, quorum teſtimonio ſe probaturum credebat, quod pater ſuus de legitimo matrimonio fuerit natus. H. verò nullos teſtes aduerſus eum produxit, ſed de termino in terminum cauſam producere nitebatur, cuius tergiverſationem conſiderans, ad noſtram, ſicut aſſerit, audientiam appellauit: ſed eo veniente, altera pars per ſe, vel per alium ſuam nobis exhibere præſentiam contempſit. Nolentes itaque cauſam diutius protrahi, eam experientiæ veſtræ committentes, d. v. p. A. f. p. inquit. vramque partem ante veſtram præſentiam conuocetis, & rationibus hinc inde diligenter inqueſitis, & plenius auditis, & cognitis, cauſam ipſam ſuper queſtione natiuitatis infra duos meſes poſt harum ſuſceptionem litterarum, ſublato appellationis remedio terminetis. Si verò infra duos meſes præſatus H. non poverit legitimè probare, quod ei de paterna hæreditate obieceris, ex tunc ſæculari Domino, ſub cuius iudicio de hæreditate cauſam agitauit, ſignificetis, ut pro queſtione natiuitatis non dimittat, quin cauſam ſuper hæreditate audiat, & decidat.

NOTÆ.

NOTÆ.

dicebatur egi in c. 6. de filiis presbyt. & de Fordensi monasterio egi in cap...

b *Acra.*] *Acra* quid sit, exposuit in cap. 2. de eccl. adific. & commentarium huius textus dedi in c. 3. de ordin. cognit.

CAPVT VI.

Idem *a Exoniensi Episcopo.*

Meminimus nos fraternitati tuæ super causa, quæ inter P. & R. de quadam hæreditate vertitur, quam idem P. nomine Sibyllæ uxoris suæ petebat, tali modo scripsisse, ut si constaret, propter litteræ tuæ continebant, inter prædicti R. patrem & matrem, post eius natiuitatem matrimonium fuisse contractum, eum omni appellatione remotâ legitimum esse denunties, & ab hæreditate paterna propter causam prædictam nullatenus debere repelli. Tanta est enim vis sacramenti, ut qui *b* antea sunt *a* geniti, post contractum matrimonium *a* habeantur legitimi. Verùm quoniam P. ultra quàm in litteris tuis continetur, nobis significauit, quod pater suus viuente vxore matrem R. tenebat, & cum in adulterio procreasset, & quod in mortem ipsius vxoris mater fuerit machinata: fraternitati tuæ, &c. quatenus rei veritatem inquiras, & si tibi constiterit, quod viuente vxore patris prædicti R. mater ipsius publicè abusus fuisset, cum *a* spurium, & ab hæreditate repellendum, *f* præsertim si mater ipsius in mortem prioris vxoris fuerit machinata, decernas: quoniam inter se legitimum matrimonium contrahere non potuerunt.

NOTÆ.

a *Exoniensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hac tit. cap. 6.* & verba huius textus referuntur à Cœlestino III. in c. 2. de consens. infid. Sed tam in prima, quàm in hac sexta collectione dimittit decisio hæc compilatur, integra extat post Concil. Lateran. p. 33. cap. 1. ex quo eam reficimus.

b *Acra.*] Nec interest, an matrimonium intermedium intercesserit, immò etsi parentes, vel aliquis eorū medio tempore contraxerint matrimonium, adhuc filij legitimantur, ut docent pluribus relictis Barbosa in *presenti*, Basil. lib. 1. de matr. c. 1. §. 2. n. 13. nam hæc verba, *antea sunt geniti*, rectè procedunt etiam si aliud intermedium præcesserit, præcipuè cum etiam eo casu deur. habitas extremorum. Facit etiam textus in *redintegrato* 23. §. final. ff. de rer. amotar. vbi actio rerum amotarum, quæ competit facto diuortio, cessat redintegrato matrimonio. & si postea diuortium fiat, datur illa actio, quæ antea competebat, non obstante matrimonio intermedio: facitque lex penultima, §. vter ff. de solut. matrim. vbi docetur, quod si mulier facto diuortio cum primo viro contrahat matrimonium, & mortuo secundo viro redintegrat matrimonium, tunc dos, quæ data fuit primo viro, censetur repetita, non obstante secundo matrimonio. Accedit, nam interregna non nocent, *l. si in alienam* 49. §. in extraneis, ff. de hered. insti. probat Leo Pinel. in *presenti*, num. 183. nec contrarium deducitur ex *l. matrimonio* 21. ff. qui & à quibus, vbi non aliter ancilla libera efficitur matrimonio; causâ manumissa, quàm si ipse manumissor eam in vxorem doceat statim non verò si alius medio tempore in vxorem accipiat ergo media tempora nocent. Nam respondentur legem permittem. tem ancillam manumitti matrimonio causâ, de primis nuptiis cum virgine celebratis sensisse, & sic alio intercedente matrimonio conditio cessat,

l. vobis, §. hoc sermo ff. de verb. sign. & per consequens libertas non competit, ut docuit Leo Pinel. *vbi supra*.

c *Geniti.*] Nec tantum filij naturales legitimantur per subsequens matrimonium, verùm & nepotes ex filio naturali prædefuncto suscepti, ex legitimoque matrimonio procreati. Baldus in cap. innotuit, n. 11. de elect. Couet. de matrim. 1. part. cap. 8. §. 2. n. 19. Molina de primog. lib. 3. cap. 1. n. 9. Gomez in leg. Tauri, n. 62. Matienzo in l. 10. tit. 8. lib. 5. recopil. gloss. 3. num. 5. Bassilius de matrim. lib. 1. c. 1. §. 3. nam hæc legitimatio inducta est fauore matrimonio, mediante retrodatione, & sic virtute ipsius matrimonij, non verò ex transmissioe patris ad filiumque per consequens non est necessarium, quod filius decedat legitimus, ad hoc ut per subsequens aut matrimonium legitimetur. Faciunt textus in *l. adoptare*, ff. de adopt. §. licet, in fin. eod. vbi docetur, quod quis potest adoptare nepotem, etiam si filium non habeat, & sicut hæc legitimatio procedit inuito filio, ut supra probaui in c. 1. hoc tit. multò magis eo defuncto. Nec tunc obstat text. in *l. qui libertinus* 37. §. final. ff. de operis libere. vbi quauis libertus à promissione operum liberetur per natiuitatem filiorū, tamē si decesserit relicto posthumo, hæredes eius nō liberantur: quo textu moti plures relati à Molina d. c. 1. contrariam tulerunt sententiam. Nam respondeo, quod in illius textus specie liberatio incipere debuit in persona patris, qui post mortem liberare non potuit: sed in casu nostro nepos legitimatur immediatè ex vi, & fauore matrimonij.

d *Habeantur legitimi.*] Licet hæc verba innuere videantur, filios, de quibus in præfati, post matrimonium à parentibus celebratum improprie & fictè esse legitimos, quia verbum *habeantur*, denotat improprietatem, & fictionem, cap. cum Apostolica in fine de his que sunt à Prælati, l. iura ciuili, ff. de condit. & demonst. l. patris & filii, ff. de

ff. de vulgari; tamen hæc fictio non versatur circa legitimatorem, sed in retractione temporis nuptiarum ad tempus conceptionis filiorum, ita ut tales filij sint fictio legitimi ex tempore conceptionis usque ad tempus matrimonij, ex tempore verò celebrati matrimonij sunt verè legitimi, ut docent Fortunius Garcia in *leg. Gallus*, §. & quid si tantum, numer. 270. *ff. de liber. & posthum.* Menochius *lib. 4. de præsumpt. præsumpt. 81. num. 11.* Azor *tom. 2. insit. lib. 2. cap. 14. §. 6.*

5. e *Spirium.*] Per subsequens enim matrimonium non legitimantur filij incestuosi, seu adulterini; quia cum ad præsentem retractionem desideretur habilitas contrahendi in parentibus tempore conceptionis filiorum, seu natiuitatis, ex natura retractionis, *leg. bonorum, ff. rem ratam haberi*; & hæc habilitas deficit quando filij concipiuntur ex adulterio, vel incestu, ideo non legitimantur, quia retractio cum eo vitioso extremo non datur: docuerunt Hypolitus *singulari 123.* alij relati à Barbosa *hic*, Michelorus *de fratribus*, 3. *part. quæst. 24.*

6. f *Præsertim.*] Arguit Alexand. III. de mino-

ri ad maius: nam si filij spurij non legitimantur per subsequens parentum matrimonium, multò minus per matrimonium nullum, quale est quod contrahitur, cum alter ex coniugibus in necem coniugis machinatus est, ex traditis in *cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium.* Et si dicas superfluum esse hanc ultimam textus partem ex eo, quod cum casus magis dubitabilis decisis esset in secunda parte, & de hoc minùs dubitabili non poterat controuersia oriri. Respondeo Alexandrum III. in præsentii interrogatum fuisse, utrum per subsequens matrimonium legitimus redderetur filius natus ex adulterio, si alter ex coniugibus fuisset machinatus in mortem alterius, ut constat ex integra suprà relata: unde, ut consultationi responderetur, hæc adiecit verba, licet obiter; & dum casum de spuriis decideret, hunc minùs dubitabilem resoluit, quod nouum non est in utroque iure, ut constat ex *cap. nonne, de præsumpt. leg. si tu ex parte 76. §. 1. vers. Non dubito, ff. de acquir. hæredit. leg. à testatore 109. ff. de condit. & demonstr. l. qui Rome 101. §. Augerius, ff. de verb. obs. l. ancillarum 27. §. ultim. ff. de peti. hæredit. & alius congeitis ab Acolta in *cap. si pater, 1. p. vers. Instiuit*, num. 4. de testamentis in 6.*

CAPVT VII.

Idem à *Lundon. & Vvieg. Episcopis.*

Causam, quæ inter R. & F. super eo, quod mater iamdicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, experientiz vestraz iampridem commissimus terminandum. Verùm quia in litteris nostris inferi fecimus, ut præfato R. possessionem omnium, quorum professor extitit, quando auus suus iter Hierosolymam proficiscendi atripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis appellatione cessante restitui, si eadem possessione fuisset per violentiam spoliatus: Nos attendentes quod ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus iudicare, ne videamur iuri & dignitati charissimi in Christo filij nostri H. Regis Anglorum detrahere, cui ipsam accepimus, motus est & turbatus, quòd de possessionibus scripsimus, cum ipsarum iudicium ad se asserat pertinere, volumus, & fraternitati vestraz per A. f. p. m. quat. Regi possessionum iudicium relinquentes, de causa principali, videlicet utrum mater prædicti R. de legitimo fuerit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & eam secundum aliarum litterarum tenorem appellatione remota terminetis: licet incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetratur, quod ea viuente non fuit, ut dicitur, impetitur.

NOTÆ.

1. a *Lundon.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titul. cap. 7. & post Concil. Lateran. p. 33. cap. 4.* sed legendum esse *Londinensi, Vintoniensi, & Exoniensi Episcopis*, iam notauit cuiac. *hic*, & probatur ex *cap. 4. suprà hoc titul.*

2. b *Possessionibus iudicare.*] Difficilis valde visus est præfatus textus Interpretibus, ex eo, quod cum in causa spiritali incidenter emergit causa temporalis, iudex ecclesiasticus, qui aliàs erat incompetent, ratione incidentiz fit competens, & de ea cognoscit. Unde videbatur in præfenti specie simul cum causa legitimatōis posse iudices ecclesiasticos de hæreditate pronunciare, iuxta tradita suprà in *cap. 1.* Communiter huic difficultati responderetur, quæstionem bonorum

in præfenti specie disceptatam fuisse principaliter, non incidenter, seu accessorie; & ita non potuissent iudices ecclesiasticos de ea pronunciare. Balboa in *cap. 3. de ordin. cognit. num. 23.* Felicianus Vega in *cap. 3. de iudic. num. 69.* Anguianus *lib. 2. de legib. cap. 17. num. 51.* Barb. *alleg. 84.* Sed verius credo in præfenti casu, cum agitur de legitimatōe filiorum, non posse iudicem ecclesiasticum simul de legitimatōe pronunciare, & hæreditatem illi adiudicare, vel ad eum hæreditatem pertinere declarare; sed tantum super legitimatōe sententiam ferre, & non finire ut ratione illegitimitatis talis filius legitimus declaratus bonis paternis, vel auitis priuaret, ut docetur in *cap. 1. 2. & 3. cap. perlatum, cum sequent. hoc titul.* Adiudicare verò hæreditatem ad iudicem sæcularem spectat, qui forsan etiam da-

datâ legitimitate, ex alijs causis illum indignum esse hereditate paternâ pronuntiabit. Quæ doctrina si rectè perpendatur, valde conformis est iuribus proximè citatis: pro speciali verò interpretatione præsentis textus dicendum est, olim iudices ecclesiasticos in Angliâ cognovisse etiam simul cum matrimonio de dote, quæ mobilibus rebus constat; nam Richardus primus Rex Anglorum concessit, ut quæstiones de dote, & donatione propter nuptias, quando mobilia, vel se moventia peterentur, ad Ecclesiam referrentur. *Matthæus Paris. ad annum 1190.* Unde cum in præsentî casu de possessionibus & rebus immobilibus ageretur, ideo Alexander III. referribit Londonicis, & Wigorniensî Episcopis, ut reliquâ cognitione de ipsius possessionibus, tantum de

causa principali cognoscerent, an videlicet esset ex legitimo matrimonio nata. *Docteur Roussel. lib. 6. historia Pontif. cap. 3. num. 23.*

c Imperium.] quod procedit si nulla ista causa interueniat; nam ea intercedente, etiam post mortem agi potest. Pone controversiam moram de successione inter filios, nepotes, aut cognatos, & ibi incidenter civilî iudicio de viribus matrimonij quæstionem oriam fuisse: in qua specie matrimonium accusari potest, licet criminali iudicio post mortem coniugum matrimonium accusari nequeat, l. 1. l. 3. l. 4. C. si reus vel accusator, l. defuncto 6. ff. de public. indic. observavit Cuiac. lib. 11. obs. cap. 29. & ita iudicium civile semper durat, cap. tuum 3. de ordin. cognit.

CAPVT VIII.

Idem Episcopo, & Archidiacono a Vicentino.

Perlatum est ad audientiam nostram, quod cum Herm. filius quondam Lazari ad partes Constantinopolitanas transisset, & ibidem per decennium, moram & amplius faciens, ad Vvanam quondam filiam Oliuardi vxorem suam non rediret, ipsa apud bonæ memoriæ I. quondam Vicentinum Episcopum aduersus virum suum querelam deposuit, & quod non posset eum diutius expectare, nihilominus allegavit Episcopum verò, sicut vir prouidus, & discretus, parentibus prædicti viri mandauit, ut pro eo mitterent, & ipsum ad propria renocarent. Cumque elapso longo temporis spatio prædictus vir ad propria non remearet, Episcopus in conspectu Ecclesiæ audiitis allegationibus mulieris inter eos sententiam diuortij promulgauit, & mulieri, ut alium virum traderetur, plenam facultatem indulsit. Quia igitur huius rei veritas nobis non constat, d. v. per A. l. p. m. quæ rem ipsam diligenter inuestigetis, & si vobis constiterit, quod Episcopus inter eos sententiam diuortij tulerit, filios eius, quos de Pichardo filio quondam Rad. ad eiuſ copulam auctoritate prædicti Episcopi sine quæstione, & contradictione migravit, sustulerit, ab hæreditate non patiamini excludi, sed eos legitimos iudicatis; & si quis contra hoc nisi voluerit, ei auctoritate Apostolica silentium penitus imponatis.

NOTÆ.

a *Vicentino.*] Ita etiam legitur in primâ collectione, *sub. hoc tit. cap. 8.* Vicentia vrbs est Venetiæ, à Gallis condita, de qua Virgil.

Et Verona ferax frugum, Vicentia belæ.

Plinius, atque Ptolemeus eam Vicentiam vocant, & alij Vicetiam dixerunt, ut notat Rhenanus in *castig.* ad Tacitum. Habet Ecclesiam Cathedralē: & Episcopum, cui in præsentî referribit Alexander, fuisse occisum à proprijs ciuibus, dedocuit *ex cap. ad aures, de penis:* notauit in *cap. 7. de iudiciis.*

b *Facultatem indulsit.*] Hanc textus partem expressit in *cap. in presentia, de spons.*

c *Excludi ab hereditate.*] Et ita non pronuntiat iudex ecclesiasticus super re temporalî, sed tantum filium legitimum declarandum iubet, ne præteritus illegitimitatis hæreditate priuetur.

COMMENTARIUM.

IN præsentî textu docetur, legitimos censeri filios, quos mulier suscipit ex secundo matrimonio post prolatam diuortij sententiam super primo, ne quam cum alio viro contrahendi facultas conceditur; nam eam, ut probauit

supra in *cap. 1.* filij illegitimi nascuntur, quando matrimonium cum ignorantia vnus coniugis celebratum fuit; ideo eam mulier in præsentî casu auctoritate sententiæ, quâ illi concessa fuit facultas contrahendi cum alio, habere iustam causam credendi sibi contrahere secundum matrimonium licitum esse, & consequenter bonam fidem haberet, ex regula textus in *l. insti possidet, ff. de acquir. posses.* iunctis adiunctis à glossa in *cap. dicti Dominus 14. q. 5. Mantica singula 19. Titaquel. de pen. tempor. causa 34. n. 4. Deciano tradi. crimin. lib. 9. c. 37. n. 4.* ideo filij nascuntur legitimi. Et confirmatur, quia iudicis decreto missus in possessionem illius rei, quam alienam esse scit, dicitur habere bonam fidem, eamque vti capere posse, *l. generaliter 18. ff. de iuxal. Menchaca illuſtr. cap. 72. Gilken. de prescript. memb. 2. cap. 5. à princip.* ergo similiter mulier, quæ virtute sententiæ legitimè prolata matrimonium contraxit, in bona fide fuisse creditur, & per consequens filij ex tali matrimonio suscepti legitimi nascuntur. Sed difficilis videret interpretibus præsens decisio, quia ex eius littera constat, sententiam diuortij nullam fuisse, propter iudicium ordinem non seruatum; processit enim Episcopus contra primum maritum absentem, personalitè non citatum, & licet non contestata, quando

quando nulla dabatur illius obitus præsumptio; iuxta terminos textus in *cap. quoniam*, §. *perro*, *vers. si autem*, *ut lite non conessit*. unde sententia nulla fuit, & proinde prodesse non poterat mulieri ad excusandam malam fidem; siquidem non certa de morte prioris viri cum secundo contraxit, contra textum in *cap. in præsentia, de spons.* quâ ratione in eisdem terminis non sufficere ad inducendam bonam fidem, & legitimacionem filiorum ex secundo matrimonio, quod primum fuerit per indicis sententiam separatam, deciditur in *cap. per venerabilem, vers. verum si veritas, hoc titul.* quare varias interpretationes huius textus adducit Abbas *num. 4. & 5.* Præpositus *num. 3.* Cardinal. *num. 4.* Aliqui docent, maritum primum in præsentis specie contumacem fuisse, & mulierem non potuisse eum diutius expectare, quia stimulis carnis resistere nequebat. Alij docuerunt, maritum diligenter perquisitum fuisse, neque inuentum, ideoque contra eum, tanquam maliciosè absentem, procedi potuisse, *ex cap. 1. qui matrimonio accusare*. Alij tandem ausi sunt asserere, textum hunc correctum esse per textum in *disto cap. per venerabilem*: quibus omnibus omisis dicendum est cum Glossa finali *hic*, quam sequitur Couar. *de spons. 1. p. cap. 8. §. 1.*

num. 10. quod in præsentis Pontifex de ordine processus, seu validitate sententiæ parum curauit ad effectum legitimacionis filiorum, de qua interrogabatur; quia siue sententia esset valida, siue nulla, semper sufficiens erat ad legitimandam prolem susceptam ex secundo matrimonio, quod eius auctoritate publicè in facie Ecclesiæ parentes contraxerunt. Nec iuris error, si quis aderat in præsentis, impedire poterat legitimacionem ex matrimonio putatiuo, ut probauit suprà in *cap. 2.* Nec obstat textus in *d. cap. per venerabilem*, qui si rectè perpendatur, mitè probat suprà traditam assertionem: nam dum in eius serie Innocentius expendit diuerſitatem casus Regis Franciæ, & Nobilis montis Pessulani, ait multa intercessisse in casu Regis Franciæ, quæ filios legitimos esse suadebant, & præcipuè sententia separationis primi matrimonij, licet propter iuris ordinem non seruatum nulla esset; unde potius ex eo textu deducitur, sententiam diuortij, etsi nullam, prodesse tamen ad legitimacionem filiorum; unde in præsentis casu, licet sententia nulla esset, tamen matrimonium putatiuum sufficiebat ad legitimacionem proliis, iuxta tradita suprà in *cap. 2.* vbi commentarium huius textus inuenies.

CAPVT IX.

Idem Beluacensi Episcopo.

QVOD nobis. Et infra: Si qui autem de clandestino matrimonio postmodum ab Ecclesia comprobato generati fuerint, eos b legitimos iudices filios, & c hæredes.

NOTÆ.

F ^a *Beluacensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub titul. de clandestina despons.* *cap. 3.* & in *cap. quod nobis*, *eod. titul.* vbi integra huius textus extat.

^b *Legitimos.*] Iuxta tradita suprà in *cap. 2. hoc titul.* vbi commentarium huius textus dedi.

^c *Et hæredes.*] Non sinendo videlicet, ut prætextu illegitimitatis ab hæreditate arceantur, ut exposuit suprà in *cap. causam 7.*

CAPVT X.

Cœlestinus III. Eboracensi Episcopo.

R^eferente nobis, &c. tibi taliter respondemus, quod publicæ honestatis iustitiâ prohibente matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit separari, ac per hoc, cum filij nec per Ecclesiæ permissionem, nec per paternam ignorantiam excusentur, ad successionem paternorum bonorum non videntur aliquatenus admittendi.

NOTÆ.

F ^a *Eboracensi.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc titul. cap. 1.* integrâ autem epistolâ caremus. De Eboracensi Metropolitani egi in *cap. 4. de rescriptis.*

^b *Honestatis iustitia.*] De quo impedimento latè egi in *cap. 3. de sponsal.*

^c *Ignorantiam.*] Quia aut eam non habuerunt scientes impedimentum publicæ honestatis inter eos dari, aut si habuerunt, affectata ignorantia fuerat, ut in *cap. 3. §. final. de clandest. despons.* quæ non prodest ad matrimonium putatiuum, ut proles ex eo suscepta legitima nascatur, ut probat Aneas Robertus *lib. 2. rer. indic. cap. 18. per totum.*

C A P V T XI.

Cœlestinus III. ^a *Linconienſi Epifcopo, & Abbati.*

Peruenit ſanè ad nos ex inſinuatione Luciz viduæ, quod cùm inter G. patrem ſuum, & A. matrem illius matrimonium fuiſſet legitime celebratum, & quamdiu vixerunt, quietè obſervatum, poſt illorum deceſſum quidam afferentes eam de non legitimo matrimonio fuiſſe ſuſceptam, à paterna hæreditate tanquam illegitimam amouere conantur. Mandamus itaque diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta, quatenus ſi vera ſunt quæ præmiſimus, dictæ viduam auctoritate noſtra legitimam nuntietis.

N O T Æ.

^{1.} **L** *Incon.*] Ita etiam legitur in ſecunda collectione, ſub hoc titulo cap. 2. de qua diceſſi egi in cap. 8. de reſcriptis. In præſenti textu tantum docetur, non poſſe poſt mortem coniugum accuſari matrimonium, quod ab eis in facie Eccleſiæ legitime fuit celebratum, vt exinde pronuncietur, filios illegitimos eſſe, & à ſucceſſione parentum debere arceri; quia abſur-

dum eſt, vt poſt mortem coniugum impetaretur matrimonium, quod legitime ab eis celebratum fuit, cap. cauſam 7. hoc titul. niſi dicatur, coniuges ſcientes impedimentum conſanguinitatis, inceſtuosè illud celebraſſe; vel filios ipſos ex adulterio natos fuiſſe: nam his caſibus, etiam poſt mortem parentum de legitimatione filiorum quæri poteſt, cap. laor 7. cap. cauſam 7. hoc titul. docuit Cuiac. in præſenti.

C A P V T XII.

Innocentius III. ^a *N. Hydruntino Archiepiſcopo.*

Per tuas nobis litteras intimaviſti, quod Rao de Accreſcia ex muliere quadam, quam ſecundum opinionem maioris partis ^b viciniæ in concubinam habebat, prole ſuſcepit, quandam prius, & aliam eà defunctâ duxit vxorem; & ea, ex qua prolem ſuſceperat, virum ſibi alium copulauit. Proceſſu verò temporis idem Rao in præſentia multorum firmauit proprio iuramento, quod eam, quam habere viſus eſt concubinam, prius ^c affidauerat in vxorem, quàm ex ipſa filium genuiſſet: & cum poſt iuramentum illud per ſex annos, & ultra vixiſſet, dum ageret in extremis, eum quem ex illa ſuſceperat, filium legitimum ^d appellauit, & hæredem inſtituit teſtamento. Cùm autem tuæ fuiſſet inſiſtenti & deciſioni commiſſum, an filius ſic ſuſceptus legitimus eſſet hæres ipſius R. & ad eius patrimonium admittendus, tu præter id, quod ex quadam ^e decretali bonæ memoriæ Alex. P. prædeceſſoris noſtri ſtandum eſſe ſuper hoc verbo viri & mulieris credebas, teſtes à filio eiufdem R. productos providè ſuſcepiſti, quibus legitime comprobauit, dictum R. matrem ſuam in Capella ſancti Sergij affidaſſe, propter quod eum ipſius ^f R. hæredem eſſe legitimum iudicaſti. Nos igitur attendentes, quod plus eſt quod in veritate agitur, quàm quod ^g ſimulatè concipitur, licet tam dictus R. quàm ea, quam vt concubinam habuerat, cùm ad alia vota tranſiit, videatur ex ipſo facto, quod matrimonium inter eos fuerit, denegaſſe; quia tamen deſponſatio per teſtes legitimus comprobata, eos matrimonialiter fuiſſe coniunctos oſtendit, ſiue deſponſatio ipſa fuerit de præſenti, vt per conſenſum legitimum, & verbis de præſenti expreſſum; ſiue de futuro, vt per ſequentem ^h carnis copulam matrimonium inter eos fuerit celebratum: non i tam decretali dicti prædeceſſoris noſtri, qui in caſu diſſimili loquitur, quàm inductis probationibus inuidentes, te proceſſiſſe legitime reſpondemus, & ſententiam tuam auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti paginâ communimus, auctoritate tibi præſentium iniungentes, vt ſententiam ipſam facias monitione præmiſſa per cenſuram eccleſiaſticam inuiolabiliter obſervari. Nulli ergo, &c. Datum 3. Nonas Auguſti.

N O T Æ.

^{1.} **H** *Hydruntino.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, ſub hoc titulo. cap. 1. & in epistoſtis Innocenti] editis à Guillelmo Sirleto,

fol. 151. ex quo regeſtro reſtituo integram huius textus. De Hydruntina Metropoli egi in cap. 9. de tempor. ordin.

^b *Vicinia.*] De fama viciniæ, & quatenus probet filiationem, egi in cap. per tuas, de probat.

^c *Affida*

c. *Affiduerat.*] Affidare quid, exposui in cap. 2. de consanguinitate.
d. *Appellavit.*] Quatenus nominatio patrum probet filiationem, exposui in cap. per mar. c. *Decretali.*] Relata in cap. *transmissa*, supra hoc titulum.

f. *Heredem.*] Id est filium, & per consequens heredem.

g. *Quod simulat.*] Communem hanc sententiam illustravi in cap. cum Bertholdus, de re iudicata.

h. *Carnis copulam.*] Iuxta tradita in cap. si qui fidem, de spons.

4.

i. *Non tam decretali.*] Hinc colligit DD. communiter, quod sententia, quæ uno nititur fundamento, sed falso, & iuri contraria, sustinetur, si aliud in ea expressum legitimum sit, l. ult. ff. quod cum eo, docuerunt in presenti Abbas num. 6. Præpositus num. 8. Barbosa num. 1. Tiracquel. in tract. cessante causa, limit. 22. num. 6. Vantius de nullis sit. ex defectu processus, n. 123. Gallus lib. 1. absq. cap. 66. num. 6. quia si ratio expressa, & quæ concludit, falsa sit, corrumpit sententia: textus ita intelligendus in l. qui testamentum, ff. de excus. tutor. Sed quomodo hæc sententia probari possit aliis fundamentis adductis per Doctores in cap. 1. de re iudic. regula Pri. de reg. iur. in 6. non tamen probatur in hoc textu, nec in d. l. ult. nam tam hic, quam illic fundamentum à iudice in sententia expellendum non erat contra ius, licet esset minus concludens, ex adfisque uberioribus rationibus deducerentur, ut circa dictam legem ultimum bene aduertit Pinel. in l. 2. C. de rescind. vendit. 3. p. cap. 5. num. 22. Quoad nostrum verò textum facili constat, quia fundamentum, quo index motus fuit ex confessione, & nominatione parentum, & auctoritate textus in cap. *transmissa*, hoc titulum. In suo casu verum erat, & non iuri contrarium: sed quia loquebatur in casu diuerso, & ultra confessionem parentum aderant testes directi de ipsorum matrimonio deponentes, quod genus probationis ne-

cessitudo concludit, meritis Innocentius sententiam confirmans, non tam decretali illa nititur quam depositione testium. Vnde deducitur, etiam textus in d. cap. *transmissa*, dissimilem esse non verò etiam contra ius fundamentum ex eo desumptum: item quod hæc aliquo modo fundamentum ex confessione parentum faceret. Stante tamen probatione concludente ex testibus, debuit index potius moueri illa concludenti, quam ex alia minus efficaci; idque solum in hoc textu probari notauit Abbas d. num. 6. aduertens verba hæc intelligi posse non priuatiuè, vel exclusiue, ut scilicet velit Pontifex rationem indicis omnino esse ineptam; sed quod accipiantur comparatiue, videlicet, quod magis moueri debuit index ex testibus, quam ex decretali illa, idque euincunt verba supra relata, & faciunt varia vetustiusque iuris testimonia, in quibus particula non, aduersatiuè non exclusionem, sed negationem importat, cap. parochianus, de decimis, l. 1. in princip. l. 3. ff. de aqua quod iudicium, l. inquit, ff. de seruit. urban. l. lex Cornelia, §. domum, ff. de testam. iuncta emendatione Ant. Angulstini lib. 2. emend. c. p. 1. §. 69.

COMMENTARIUM.

Cum Petrus ex Maria, quam in concubinato habuit, ut vicinorum fama ferebat, suscepisset filium, postea cum duabus successivè matrimoniis contraxit, sed demùm cum iuramento affirmavit, Mariam legitimam eius uxorem fuisse, quod & ipsa non negabat: sed quia hoc rationem filium legitimum non facit, l. nonnulli, C. de probat. ideo in presenti docet Innocentius, quod si filius testibus probauit patrem fidem dedisse de matrimonio matri suæ in facie Ecclesiæ, ritè legitimus pronouciatur; idemque procedere si fidem debeat de futuro matrimonio, quia sequenti copulâ sponsalia de futuro transeunt in matrimonium, cap. 1. §. cap. in qui fidem 30. de sponsalibus, ubi probati.

CAP V T XIII.

Idem nobilis viro a Vv. montis b Pessulani.

PER venerabilem fratrem nostrum c Arelaten. Archiepiscopum ad Sed. Ap. accedere nobis tua humiliter supplicauit, ut filios tuos titulo legitimacionis decorare dignaremur, quatenus eis, quominus tibi succederent, natalium obiectio non noceret. Quod autem super hoc Ap. Sed. plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quod cum diuersis causis inspectis, cum quibusdam minus legitimè genitis, non naturalibus tantum, sed adulterinis etiam dispensauit, sic ad actus spirituales illos legitimans, ut possint in d. Episcopos promoueri i similiis creditur, & probabilis reputatur, ut eos ad actus legitimitate valeat seculares; præsertim, si præter Rom. Pontif. inter homines superiorem alium non cognoscant, qui legitimandi habeat potestatem: quia cum maior in spiritualibus tam providentia, quam auctoritas, & idoneitas requiratur, quod in * maiori conceditur, licitum esse videtur etiam in minori. Per simile quoque id videtur posse probari, cum eo ipso, quod aliquis ad apicem Episcopalis dignitatis attollitur, eximatur à f. paterna potestate. Præterea si etiam simplex Episcopus scienter secum alicuius in Episcopum ordinaret, licet ordinator satisfacere Domino, iuxta formam canonicam teneatur, ordinatus tamen iugum s. euaderet seruitutis: videtur siquidem monituum, ut qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa seculares actus illegitimus remaneret. Vnde cum quo in spiritualibus dispensatur,

dispensatur, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum: id autem in patri-
monio B. Petri liberè potest Ap. Sed. in quo & summi Principis exequitur potestatem.
Cum ergo videatur ex his legitimandi auctoritas non tantum in temporalibus, sed in
spiritualibus, penes Rom. Ecclesiam residere, ut super hoc filiis tuis gratiam faceremus
ob tua, & progenitorum tuorum merita, qui semper in protectione Sed. Ap. i. persististi,
humiliter ex parte tua idem Archiepiscopus requirebat: videbatur autem ex eo trahere
maiores audaciam postulandi, quod non longè petere cogeatur exemplum. Sed in fa-
uorem petitionis huiusmodi, quod nos ipsos in causa simili fecisse dicebat, poterat alle-
gare. Cum enim charissimus in Christo filius noster Ph. I. Rex Francorum Illustris cha-
rissimam in Christo filiam nostram I. Francorum Reginam Illustram dimiserit, & ex alia
postmodum superducta puerum suscepit, & puellam; & tu similiter exclusa legitimâ
superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti, sicut cum filiis Regis eiusdem, sic tum tuis
credebatur de benignitate Sed. Ap. dispensandum, præsertim cum maior id necessitas
valde dissimilis inuenitur. Nam Rex ipse à prædicta Regina ex incluzæ reor-
dationis Regina Francorum olim legitimum suscepit heredem, qui ei optatur, & credi-
tur in Regni solio succedens: tu verò ex legitima coniuge masculum non habes hæ-
redem, qui tibi in deuotione nostra, & propria hæreditare succedat. Insuper cum Rex
ipse in spiritualibus nobis subiaceat, tu nobis in spiritualibus & temporalibus es subie-
ctus; cum partem terræ tuæ ab Ecclesia Magalon. possideas, quam ipsa per Sed. Ap. tem-
poraliter recognoscit, quia Magalon. Ecclesiâ mediante nobis idem Archiepiscopus asse-
rebat te temporaliter subiacere. Verum si veritas diligenter inspicitur, non similis res, sed
valde dissimilis inuenitur. Nam Rex ipse à prædicta Regina per bon. mem. Rhemen. Ar-
chiepiscopum Ap. Sed. Leg. fuit per sententiam separatus: tu verò vxorem tuam à te,
sicut dicitur, temeritate propria separasti. Ipse quoque priusquam ad eum prohibitio de
non contrahendo cum altera peruenisset, aliam superduxit, ex qua prolem geminam no-
scitur suscepisse: sed tu in contemptum Ecclesiæ aliam superinducere attentasti; pro-
pter quod ipsa in te gladium exercuit ecclesiasticæ ultionis. Præterea Rex ipse prædictæ
Reginæ contra matrimonium impedimentum affinitatis obiecit, & coram præfato Archi-
episcopo testes induxit: cuius sententia, quia cassata fuit solummodo propter iudicia-
rium ordinem non seruatum, nos ei post restitutionem Reginæ, super hoc ven. f. n. Ho-
stien. Episcopum, & dil. filium I. tit. S. Priscæ Presbyterum Card. cognitores duximus de-
putandos. Tu verò vxori tuæ nihil, quod diuortium induceret, sicut asseritur, obiecisti,
cum etsi fides toti sit vnum de rebus bonis coniugij, non tamen ipsius violatio coniugale
vinculum violasset. De filiis ergo Regis eiusdem, vtum legitimi, vel illegitimi fuerint,
quamdiu pendet quæstio affinitatis obiectæ, potest non immerito dubitari. Nam si affini-
tas fuerit comprobata, prædictam Reginâ non esse Regis coniugem apparebit, & per con-
sequens alia videtur sibi legitimè copulata, & filios ei legitimè peperisse. De tuis verò,
quod sint legitimi nati, nec tu ipse proponis, nec illâ præsumitur ratione. Insuper cum
Rex ipse superiorē in temporalibus minimè recognoscat, sine iuris alterius læsione in eo
se iurisdictioni nostræ subiacere potuit, & subiecit, in quo forsitan videtur aliquibus, quod
per seipsum non tanquam pater cum filiis, sed tanquam Princeps cum subditis potuit
dispensare. Tu autē alius nosceris subiacere, vnde sine ipsorum forsitan iniuria, nisi præsta-
rent assensum, nobis in hoc subdere te non posses, nec eius auctoritatis existis, vt dispen-
sandi super his liberam habeas facultatē. Rationibus his induc. Regi gratiam fecimus re-
quisiti, causam tam ex veteri, quam ex nouo Testamento trahentes: quod non solum in
Ecclesiæ patrimonio, super quo plenā in temporalibus gerimus potestatem, verum etiam
in aliis regionibus, certis causis inspectis, & temporalem iurisdictionem carnaliter exerce-
mus, non quod alieno iuri præiudicare velimus, vel potestatem nobis indebitū usurparei
cum non ignoremus Christū in Evangelio respondisse: Reddite quæ sunt Cæsari Cæsari,
& quæ sunt Dei Deo: propter quod postulatus, vt hæreditatē diuideret inter duos: Quis,
inquit, constituit me super vos iudicem? Sed quia sic in Deuteronomio continetur: Si
difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter fratrem & sanguinē,
causam & causam, lepram & non lepram: & iudicium inter populum tuum videris variari:
surge, & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Veniesque ad sacerdotes
Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt
tibi iudicij veritatem. Et facies quæcumque dixerint qui præfunt loco, quem elegerit Do-
minus, & docuerint te iuxta legem eius: sequerisque eorum sententiam, nec declinabis
ad dexteram, vel sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui
eo tempore ministrat Domino Deo tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille, & auferes
malum de Israël. Sanè eūdem Deuteronomium lex secunda interpretetur ex vi vocabuli,
comprobat in hoc quod ibi decernitur, vt in nouo Testamento debeat obseruari locus

enim quem elegit Dominus, Ap. Sed. esse cognoscitur sic, quod eam Dominus in seipso lapide angulari fundavit. Cum enim Petrus a urbe fugiens exisset, volens eum Dominus ad locum quem elegerat revocare, interrogatus ab eo: Domine quò vadis? Respondit, Venio Romā iterum crucifigi: quod intelligens pro se dictum, ad locū ipsūm protinus est reuersus. Sunt autem sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis iure Levitico in executione sacerdotalis officij coadiutores existunt. Is verò super eos sacerdos, siue iudex existit, cui Dominus inquit in Peto: Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis: eius vicarius, qui est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, constituitur à Deo iudex vivorum, & mortuorū. Tria quippe distinguunt iudicia: primum in sanguinem, & sanguinem, per quod criminale intelligitur, & civile. Vltimum inter lepram, & lepram, per quod ecclesiasticum, & criminale notatur. Medium inter causam, & causam, quod in virgute ceterut, tam ecclesiasticū, quàm civile, in quibus eūm aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, ad iudicium est Sed. Ap. recurrendum, cuius sententiam qui superbiens contempserit obsequare, mori præcipitur, & auferri malum de Israël, & per excommunicationis sententiam, velut mortuus à communione fidelium separari. Paulus etiam, ut plenitudinē potestatis exponeret, ad Corinthios scribens ait: Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis secularia. Porro secularis officium potestatis interdum, & in quibusdam per se, nonnunquam autem, & in nonnullis per alios exequi consuevit. Licet igitur cum filiis sepe dicti Regis Francorum, de quibus an fuerint legitimi ab initio, dubitatur, duxerimus dispensandum: quia tamen lex Mosāica, quàm canonica solobē suscepim ex adulterio detestatur, restante Domino, quod manet, & spiritus vique in decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt: 7 canone verò vetante tales ad sacros ordines promoueri secularibus quoque legibus non solum repellentibus eos à successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimēta, super defendendum adhuc duximus petitioni prædictæ, nec ad præsens super hoc tuis precibus annuendum, donec si fieri poterit, & culpa leuior, & iurisdicō liberior ostendatur, licet personam tuam specialis dilectionis brachio amplexemur, & in quibus cum Deo, & honestate possumus, specialem tibi velimus gratiā exhiberi.

NOTÆ.

1. **V**ro P^o.] Ita legitur in tertis collectione, sub hac tit. x. id est Vvillielmo Vvillielmus enim Comes Montis Pessulani, ex Marhilde Emanuelis CP. Imperatoris filia, vel ut vult Guillelmus de Podio Leanz, cap. 11. ex Græca nōpre Eimauelis Matiam vnicū filiam habuit; ex Agnete verò pellice Guillelmo, Thomam, & alios, quos mediāte Episcopo Atelatenſi legitimari ab Innocentio III. petebat. Et licet hoc non obtinisset, accedens Guillelmus hæreticem instituit testamentum scripto anno 1201. Nouemb. die 4. & inter alios liberos bona sua diuisit, De dominio montis Pessulani Guillelmus litem habuit cum Matia sorore Regina Aragoniæ, vt constat ex epiſt. 102. Innocentij III. lib. 3. regestr. 11. ubi ita ipſe Regine scribit: *Graciam dilecti filij nobilis viri P^o de Monte Pessulano, fratris tui filia Regina, recepimus quæſitionem, quod possessionem villa Montis Pessulani, ac alterius terra iure ad ipsam hereditario pertinentis, quam ipſe pridem pacifice possideret habuisse, contra iustitiam detinuit, & restituere denegauit eidem. Cum igitur terra ipsius iurisdictio ad nos spectare noscatur, volentes prædicto P^o in suo iure iudicari, qui sumus omnibus in iniuria debitor: disc. rest. per Ap. scrip. mand. quatenus vel distem possessionem restituatur eidem, vel usque ad restitutionem omnium Summorum presentium venturo per res psonales idem nos vestros conspectui presentibus exhibueris, & recepturi iniuria complemenum. Alioquin ex tunc in ipſo negotio quamvis de iure poterimus, auilere Dominum procedemus. Datum Laterani. idus Iunij, Pont. N^o anno 20. Et Summus Pontifex sententiam pro Regina tulit, vt referet Zurita in addis. Aragon. pag. 97.*
2. **b** Montis Pessulani.] Sciendum est, quod Narbonensis provincia in nouem Episcopatus, totidemque Comitatus à Gothis post deletum à Clo-

dono regnum Tolosanum distributa, in eadem dispositione sub Francorum Regibus viguit, qui Septimaniā à Saracenis vi armorū receperant: pietas verò Regum cladem & visitationem Ecclesiis à perfida gente illatam refarcire cupientium, publicis patrimoniis, publicis huius, quos fisco ea cēpente vocabant, Episcopales redditus auxit, hinc Comitatus Nabornensis partem Ecclesiæ eiusdem ciuitatis; hinc Mimatensē solidiorē Comitatus Gabalitanū, aliisque prout res forebat,tribuendo. Huius scilicet beneficii particeps fuit Episcopus Magalonenſis, quæ villis quampluribus Reges Galliarū ditauerunt, ea lege, quæ his ecclesiis innata erat, vt Episcopus hominū sacramento, & obsequio per Reges ea patrimonia obtineret. Reliquos Comitatus Magalonenſis inclinatæ ipsorū secunda dynastia, eodē fato, quæ ceteri Galliarū Comitatus, hereditario iure Comitibus cessit, qui de aliqua iniuria Ecclesiæ Magalonenſis fides, Comitū Melgoſenſium nomen, non autem Magalonenſium fumpserunt. Inter cætera verò patrimonia, quæ donatione Regū in Episcopos Magalonenſes trāsſata fuerant, vicus montis Pessuli reuenerit in priuilegio Ludon. VII. quo villarum à Regibus concessarum possessionē Ecclesiæ illi confirmat, quod transcriptū est in altero priuilegio à Philippo Ang. indultio ann. 1208. cuius rescripti verba hæc sunt: *Montis Pessulani cum omnibus adiacentis, iudem Domini montis Pessuli: Montem Pessulum totum cum parochia sua, & castrum de Palade, cum toto territorio suo.* Quare in tabulis hominū quod Petr. Episcopus Magalonenſis, iuxta morem decemſum inorū prescribit ann. 1255. Antonio Militiæ Senefcallo, Belledro, & Nemano, & Guidoni Fulciodio à Ludou. IX. Rege Francorum delegatis, discretis verbis expressum est montis Pessuli feudum cum distinctione, quæ rem totam explicat, ubi: *Partem villæ,*

Tit. XVII. Qui filij sint legitimi. 243

que dicitur Mons Pessulanus, cum pertinentiis intra, & extra muros, quam teneamus in dominio, & ad manum nostram à Domino Rege, & residuum dicta ville, & castrum de Palude, quod vulgo dicitur Latas, quod tenet à nobis in feudum vir illustris Rex Aragonum, Dominus Mons Pessuli, & antecessores eius a nostris antecessoribus. Tunc scilicet Iacobus Aragonum Rex hæreditate Mariz matris ad se transmissa, proprietatem illius vrbis obtinebat, cuius causâ hñdem, & hominij præstiterat Ioanni de Monte Lauro, Episcopo Magalonensi, anno 1236. Quod attinet ad Comitatus Melgorienfes, obseruandum est, Comitatum illum duplici nomine insignitum fuisse, tum Comitatus Substantionensis, tum Melgorienfis: hoc à Castro Melgorienfi, quod illius pagi pars erat validissima, & Comitatus sedes: illud à vico Substantione, qui iuxta itinerarium Antonini, tabulasq; Peutingerianas, ab vrbe Montis Pessuli mille passibus distabat. Eò trāsita fuerat Episcopi Cathedra, Magalonâ vrbe à Carolo Martello destructâ, ne iterum insulam illam Sarraceni ex Hispania eò nauigijs delati inuaderent, oramque maritimam Septimaniæ deprædarent. Inde Episcopatus promissuq; Substantionensis, & Magalonensis dictus: quod nomē Comitatus facillè communicatum est anno 1085. Hunc Comitatum Substantionensem, siue Melgoriensem Petrus Comes Melgorij Gregorio VII. & Sedi Apostolicæ tradidit in alodium, id est in ipsius Sedis dominium, & proprietatem transiit anno 1085. quem statim beneficiario iure se possidere proleius est sub conditione fidelitatis, & vncie anni titulo annui census perfoluendæ, cuius donauionis chartam transcripti Bosquetus in notis ad Innoc. III. lib. 3. regestr. 15. epist. 102. Tandem cum ad Beatricem Bernardi Pilleri vxorem Comitatus Melgorienfis peruenisset, Beatric Ermisendæ filiz, Raymundi Comitris Tolosani vxori cum Comitatum dotis nomine dedit anno 1172. ac sanè Raymūdus, cui solitum erat bona Ecclesiarum inuadere, hominij Villelmi Domini Montis Pessuli, quasi Comitri Melgorienfi debuit, suscepit anno 1184. & 1189. quod in præiudicium Magalonensis factum fuisse non dubitabit qui quæ superius adnotata sunt, expendit. Abdicatâ à Raymundo Albigenis fautore Comitatus Melgorienfis possessione vnâ cum cæteteris bonis, iudicio Cœcilij Lateranensis eius vrile dominium cum directo consolidatum est, ita vt vsusfructus, & proprietates ad Sedem Apostolicâ peruenirent, tum ratione damnationis in Raymūdum latæ, tum ob cessationem diuturnâ in canone soluendo. Sed Innocentius III. Ecclesiæ Magalonensis beneficij, & feudi iure Comitatus concessit sub censu annuo 20. marcharum argenti, anno 1215. vt pater ex tabulis inuestituræ. Controversiâ morâ tempore B. Ludouici de Comitatus illius proprietate, Clemens IV. litteris ad Regem datus docet, ad Ecclesiâ Romanam peruenisse ea ratione, quam recensui. Vnde Villhelmus in presenti allegabat non solû Pontificem spiritualem potestatem, verum & temporale dominium cum iurisdictione in Comitatu illo habere, & ita quoad temporalia etiam filios suos legitimari ab eo ptebat; quod Innocentius facere renuit, donec cõstaret leuiorem fuisse culpam adulterij, & iurisdictione in eo Comitatu clarior, & liberior appareret, quia ob tot casus supra relatos appetit non liquebat. Refert P. Marcha p. 1. concord. Sacerd. & Imper. lib. 2. cap. 3. c. Arelar. Michaelen videlicet, De Metropoli D. D. Gonçal in Decretal. Tom. IV.

Areletensi nonnulla notauim in c. 16. de off. delegat. d. Episcopos. Cap. litteras 14. c. dilectus 17. c. seg. de filiis presbyt. quia cū hæc inhabilitas sit introducta à iure humano, principis volūtate abrogari seu mutari potuit, sed naturalis, inst. de iure natur. c. Maiori. J. proponitur in hoc veticulo prior ratio, quâ nitebatur nobilis Villhelmus, vt Pontifex non solû ad spiritualia, sed ad temporalia filios suos legitimos faceret, quæ ratio deducenda est ex regula, Cui licet 54. de reg. in 6. l. nec 22. ff. ad l. l. de adult. Sed merito similis ratio insuper habetur à Pontifice, quia talis ratio in privilegijs & dispensationibus loci non habet; quippe strictè accipi solēt, c. per 7. a. sanè 9. de priuileg. c. 1. & 2. de filiis presbyt. in 6. atque idè in c. vlt. de translat. Episc. scriptū legitimis, indulgentiâ transeundi ad maiorē Ecclesiā non prodesse vt ad parem transiri possit. Sic etiam in c. cui de nō sacerdotali, de prob. in 6. mandatum de prouidendo in præbenda maiori, non potest adimpleri in minori: docet runc Sanchez de matrim. lib. 8. dispunt. 1. n. 32. Barb. hic, n. 12. & de potest. Episc. allegat. 33. n. 15. Fragofo de regim. p. 1. lib. 3. dispunt. 6. n. 26. Nec contrarium probat textus in c. ex parte 27. de decim. cuius veram interpretationem tradunt Rebiffus de decimis q. 14. n. 6. Couarr. lib. 1. var. c. 17. n. 13. Gutierrez lib. 2. canon. c. 21. n. 116. Suarez de Relig. tom. 1. lib. 1. de decim. c. 23. n. 4. & nos in eius commentario.

f. A patria potestate. Auth. cõstitutio qua de dignitate, §. illud, vers. palat. cellus. 6. auth. sed Episcopalis, c. de Episc. & cleric. c. si seruis, 54. diffinit. 1. 4. tit. 18. part. 4. propter summam dignitatem, cum sit Episcopatus culmen dignitatum: quare sicut iure ciuili Patricius dignitas propter eximiam dignitatem eximebat filios à patria potestate, §. filius, Inst. in quibus modis ius patr. potest. Baronius in Martyrol. diq. 27. Augusti, ita & Episcopatus, in his præcipue, quæ vilia sunt ipsi filio, non in alijs: notat Acolta in c. si pater, vers. vxorem, n. 26. de testamentis. Aliud tamen procedit in presbyteriorum gradu; filius enim per sacerdotium non liberatur à patria potestate, auth. presbyteros, la. 1. c. de Episc. & cleric. docet post antiquiores Couarr. in c. quia nos, n. 9. de testam. Valascus consule. 108. n. 30. Molina de iust. tr. act. 2. dispunt. 229. n. 8. Caldas in l. si curatorem, verbo Lasis, n. 30. Graianus tom. 3. discept. c. 464. n. 8. Sanchez lib. 4. in præcept. c. 35. n. 37. licet contrarij docuerit Glossa verbo per se ipsos, in c. 3. de atate & qualis. cuius sententiâ latè defendit Marcha de iurisdic. dict. 4. p. c. 27. n. 5.

g. Enadere seruinitijs. Iuxta latè tradita in c. 1. de seruis non ordin.

h. Patrimonio. Ad quod spectabat Comitatus Melgorienfis cum Pessullano monte.

i. Prestiti. Inter causas enim iustas dispensationis, seu gratiæ concedendæ à Romano Pontifici, vt præcipua enumeratur, quæ ex seruitijs impensis Ecclesiæ ab impetrante, vel maioribus eius prouenit c. tali coniugio 17. l. q. 7. ibi: Vel euident meritorum prerogatiua commendat: docent Sanchez lib. 8. de matrim. dispunt. 19. n. 32. Barb. ad Trident. sess. 14. de reform. matrim. c. 5. n. 15. Villalobos 1. p. summa, tract. 15. difficult. 26. num. 7.

k. Philip Rex. Qui dimissa vxore legitima Ingeberga, sorore Regis Daniz, duxit in matrimonij Mariâ filiâ Ducis Bohemiz, & ex ea suscepit filios Mariam, Philippumq; quos legitimos declarauit speciali beneficio Innocentius, & postea Rex coactus fuit dimissâ illâ Mariâ, Ingebergam recipere anno 1213. Philippus ille legitimatus postea fuit Comes Bononiæ in Belgia, & Maria similiter legi-

rimata nup̄r Comiti Louanienſi, idelt Comiti
 Brabantiz, vt referunt Rigord. in *Philippo*, lib.
 Anno 1113. *Philippus Rex magnanimitas recipit in
 gratiam Tſamburgem uxorem ſuam filiam Regis Da-
 norum, à qua ſon per annos xvi. & amplius diſſen-
 ſat. Ex ſulta eſt letitia magna in populo, quia in ipſo
 Rege nihil aliud culpi dignum inueniebatur, niſi hoc
 ſolum, quod dicitur uxori ſue carnis debuiſſe ſubtrahere,
 licet et omnia neceſſaria alia beneſiſſe miniſtra-
 verit, &c.* De hoc repudio extant plures epiſtolæ
 Innocentij III. in collectione Boſqueti.

x. *Regina Francorum.* Iſabella videlicet filia
 Comitis Haynobia, quam duxerat antequam Re-
 gno potiretur, ex qua inſcepit Ludouicum VIII.
 qui ranquam primogenitus ei ſucceſſit, ex quo
 deinde natus eſt Sanctus Ludouicus.

l. *Indicium ordinem.* Hæc verba expoſui ſu-
 præ in cap. per laum.

m. *Vinculum violatiſſe.* Iuxta tradita in cap. 9.
 Cencil. lib. i.

8.

n. *In temporalibus.* Ex his verbis apertè pro-
 bari credit Guillelmo Barclaius de poteſtate *Pape*,
 ſupremos Reges non agnoſcere ſuperiorem in
 temporalibus, & ita in his rebus non parère ſummo
 Pontifici. Sed licet id verum ſit quoad Prin-
 cipem ſecularem, qui non agnoſcit ſupremos
 Reges, vt de noſtro Hiſpaniarum Monarcha pro-
 bari in c. 1. de probat. & de aliis probat Barb. in
 præſenti, ex n. 23. tamen quoad ſumum Pontifi-
 cem certum eſt illi vt ſuperiori Prælati ſpiri-
 tuali omnes Reges ſubſeſſe quoad rēporalia, quæ
 dirigantur ad ſupernaturalia, vt probauit in c. no-
 ue de iudiſiis, c. ſilua de maior. & obed. & in cap.
 licet de vera & de ita perdocti hæc verba expoſit
 Cardinalis Bellarminus de poteſtate ſummi Pon-
 tificis in rebus tempor. dum ait, Regem non habere
 ſuperiorem in temporalibus, alium videlicet
 Principem æquē temporalem, & ea ratione Inno-
 centium in præſenti textu paulo antè dixiſſe, non
 nulloſ Principes nullum inter homines, exopto
 Romano Pontifici, ſuperiorem agnoſcere; addit
 enim illam exceptionem, vt eū in præſenti di-
 ceret, Regem Francorum nullum in temporalibus
 agnoſcere ſuperiorem, intelligamus agere
 de ſuperiore temporali, non enim Rex agnoſcit
 ſupra ſe Principem temporalem, ſed agnoſcit Ro-
 manum Pontificem Principem ſpiritualem, qui
 de temporalibus quoque in ordine ad ſpiritalia
 iudicare poteſt. At loquitur Barclaius, habet, & non
 habent, ſimul vera eſſe nequeunt. Sed reſpondeo,
 habent, & non habent, de re eadem ſimul eſſe ne-
 queunt, de re diuerſa nihil impedit quominus vera
 eſſe poſſint. Habet Rex in temporalibus ſuperi-
 orem temporalem; & non habet ſuperiorem
 temporalem in temporalibus, vera eſſe ne-
 queunt: ſed habet Rex in temporalibus ſuperi-
 orem ſpiritualem, & non habet in temporalibus
 ſuperiorem temporalem, vera eſſe queunt.
 Nec audiendus eſt Ioannes Barclaius in vindiſiis
 pro parente ſuo, c. 12. §. 2. iplum Cardinalem re-
 ſeſſe inuadens, qui mero animo impugnan-
 ſanam doctrinam librum illum edidit.

9.

o. *Tanquam pater.* Reſert Innocentius in hoc
 verticulo ſententiam quorundam, qui eaſtina-
 runt, poſſe ſupremum Principem legitimare ſuos
 filios, non vt patrem, ſed vt Principem, vt docue-
 runt Abbas hic, n. 1. Præpoſitus n. 138. Couert. 2.
 p. de marim. c. 8. §. 8. n. 49. Rojas de ſucceſſ. c. 23.
 n. 81. Molina de iuſtiſ. diſput. 173. n. 12. Barb. hic.
 n. 36. Traſoſo ſem. 1. de regimine. lib. 3. diſp. 6. n. 22.
 quæ ſententia illa ratione nititur, quia licet iuriſ-

dictio contentioſa in filios exerceri non poſſit, vt
 vulgò probari ſolet ex l. qui iuriſdictioni, ff. de iuriſ-
 dict. volunraria tamen eaeceri valet, l. 3. ff. de
 adop. l. apud 18. ff. de manumſ. vindiſi. in priuatis
 77. ff. de iudiſiis. Facit etiam, quod liberi Herodis
 à patre apud Auguſtum venetiſſi accuſati, dixe-
 runt apud Iosephum lib. 16. hiſt. cap. 8. Patres enim
 vel pro regia, vel pro patria poteſtate ſunt ſentes ani-
 maduertere. Contraria tamen ſententia placuit
 Gloſſa hic, verbo Regi, laſoni in d. l. qui iuriſdictioni,
 n. 9. & aliis laudatis à Cabelo 2. p. decif. 69. n. 20.
 quorum ſententia præcipuè iuuat ex eo, quod
 licet in negotiis, quæ cauſæ cognitionem deſide-
 rant, inter patrem & filium conſiſtat iudiſictum
 contentioſum, lib. 1. §. 4. ult. ff. ad Trebel. legiti-
 matio tamen quamvis cauſæ cognitionem exigat, extra
 argumento legis ſi pater 1. §. ult. ff. de adop. iudi-
 cō etiam à Rege filiis ſuis concedi non poſſet,
 quia legitimatio etiam pleniffima procedere non
 debet ad regni ſucceſſionem, propter proximorū
 præiudicium. Quod autem iudicium inter
 patrem & filium conſiſtat, pro conciliatione ſer-
 uis in d. l. qui iuriſdictioni, cum d. l. in priuatis 77. n. 14
 dendi ſunt Cuias, traſt. 3. ad Afric. in d. l. 77. Plin-
 chard. ad tit. de ſucceſſ. ſubſtitu. Hunnos ad Trebel-
 velum. 2. diſput. 5. §. 10. Genos in cencilis, legum,
 pag. 11. Ofualdus lib. 17. Donel. cap. 23. liter. H.

p. *Patrimonio.* Quod ex donatione Conſtan-
 tini Magni, & aliorum Principum donationibus
 obtrinet, c. Conſtantini, 96. diſſiniſ. c. fundamenta,
 verſ. autem, de elict. Clement. 1. de iurisdictione, de qua
 Conſtantini donatione agunt Baronius tom. 4.
 anno 324. & tom. 12. anno 1291. Cenedo ad Decret.
 c. elict. 109. Molina de iuſtiſ. traſt. 2. diſput. 25. Ce-
 uallus communium 9. 345. Marthe de iuriſdict. 1. p.
 cap. 30. Tuſchus tom. 6. littera P. cencil. 64. Cohel.
 in notis. Cardiu. c. 15. congreg. 22. D. Ioseph de Re-
 tes de dema. cap. 13. & nos aliqua dedimus in cap.
 intelleximus, de iurisdictione.

q. *Temporalem iuriſdictiōnem.* Licet enim Pon-
 tifices non poſſit vt iuriſdictiōnem temporali extra
 loca propriæ patrimoni, c. cum ad verum, 96. di-
 ſſiniſ. c. noui, de iudiſiis, cap. ſilua, de maior. & obed.
 tamen in ordine ad ſupernaturalia, quando ex-
 pedir Eccleſiæ, ad ipſius deſenſionem, ſeu ad bo-
 nom ſpirituale, ſeu finem eccleſiaſticae poteſtatis
 aſſequendum, illam exercere valet, c. rramagi,
 vnam ſanctam, de maior. & obed. probant plures
 relati à Barb. in c. elict. & ſelect. ad hunc tenorem,
 & probati in cap. noui, de iudiſiis.

r. *Deuotionem.* Cap. 17.

s. *Difficile & ambiguum.* Ex his verbis conſtat,
 cauſas difficiles, dubias, & ambiguis, ad totū
 cium Sedis Apoſtolicæ eſſe referendas, vt ab ea
 legitimè terminetur, veluti circa veram inter-
 pretationem ſacrae Scripturæ, circa morum decre-
 ta, & ſimilia. Trident. ſeſſ. 24. in Decreto de editione
 librorum, §. præterea, in præſentibus Bellarminus
 tom. 1. controu. lib. 3. cap. 4. Canas de locis Theolog.
 lib. 3. prop. 3. iam probauit in c. maioris de baptismo.

t. *Et decreta iudiſiis.* Si litterarū huius textus
 ſano animo in hæc rerū collectione legiſſet Ioannes
 Barclaius, non inſoluerit Innocentium III. ſeu
 ſcribentes boſes textus, quod euomiti virio
 ſcripturam corruſpetine, omittendo conſanctio-
 nem, quæ in d. l. 17. Denot. habetur, & inſertia li-
 brariorū in ſexta collectione tranſcripta ex tertia
 non fuit. Nec etiam reſert, quod impudenter auda-
 ciā vanum, & indignum argumentum hoc appel-
 lat, quia lex vetus relata in d. l. 17. Denot. data
 fuit multò antequam Reges eſſent, & relata ad
 tempus,

10.

11.

12.

13.

tempus, quo Reges non habebant; nam Iudæi à Mose ad Saulem Indices habuerunt, non Reges. Vnde in c. ult. Indicum, legitur: *In diebus illis non erat Rex in Israel, sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.* Nam Innoc. III. non refert, nec expendit, in ea lege negotia difficilia tantum ad iudicium sacerdotum referri, sed expendit verba illa, *ad sacerdotem Leuitici generis, & ad iudicem*: vnde siue loco iudicis, siue sacerdotis esset Rex, semper Dominus iubebat ad sacerdotem simul cum iudice, seu Rege negotia ardua deferri; vnde cum ipsius Regis causa disceptatur, non potest ipse vt iudex adiri, idem necessarium tantum ad sacerdotem, idest Pontificem in præfenti casu deferenda erat, quod fuit argumentum Innocentij III.

14. *Petrus vrbe fugiens.* Quamvis veritatem huius historie de apparitione Christi Domini facta D. Petro, vnicum tantum testem habere, videlicet Diuum Ambrosium, dixerit Cuiac. in præfenti; tamen verius est, alijs probatissimis testimonijs comprobari, vt D. Gregorij homilia in Psal. 4. actorum sancti Petri à Lino conscriptorum, & alijs, quæ congruent & referunt Baronius tom. 1. ann. 69. Sanderus de visibili Monarch. lib. 7. anno Christi 44. Barbosa in præfenti, n. 41. F. Alfonsus Mendoza 9. 4. scholasti. Iuriscrtemat. in c. rogatus, 24. g. 1. Thomas Hurtado de resid. resol. §. 2. vbi latè probat necessitatem, quâ tenetur Romanus Pontifex residere in vrbe ipsa.

15. *Fratres nostri.* Solet versiculus hic exponi de Cardinalibus, qui à consilijs Pontifici sunt, cap. fundamenta 17. §. decet, de elect. in 6. quia Cardinales sunt proprie coadiutores Pontificis in executione sacerdotum officij, vt probat Lancello- tus in Templo iudic. lib. 2. cap. 2. Cohelius in notis. Cardin. c. 8. Alij de Episcopis accipiunt, moti ex eo, quod temporibus Innocentij III. nondum Cardinalium dignitas introducta erat, vt probat Polyd. Vergil. lib. 4. de inuent. rerum. §. 9. Sed verius credo verba hæc referri ad Cardinales Romane Ecclesie, quorum præcipuum munus semper fuit in arduis negotijs summo Pontifici consilium præbere, vt probant Menchaca illustr. 9. 23. Palaeotus de consilijs sacri Palatii, pp. 1. 9. C. Ceuallos 9. 645. plura de Cardinalium origine ac dignitate congesti in cap. 2. de cleric. non resident.

16. *Quia tamen.* Vt petitioni Nobilis non deferret Innocentius varias constitutiones affert, quæ odio illegitimorum laxæ fuerunt. Et primò ait, legem diuinam, carothicam, & ciuilem adeo adulteri- nam sobolem detestari, vt eam à successione parentum repellat, *authem. licet.* C. de natural. liberis, *authem. ex complexu.* C. de incestis nupt. c. referente, hoc tit. l. 10. sit. 13. par. 6. vt ita vitium paternum puniatur, l. ult. C. de natur. lib. & etiam quia spurij patrem cui succedant, ostendere nequeunt, l. ult. §. ff. de statu homin. quia semper, ff. de inus vocando. Incapaces ergo sunt filij spurij successione paternæ, vt probant Petrus Barb. in rubric. soluto matrim. 4. p. n. 64. Taurisæ in l. 9. & 10. Rojas de success. §. 20. Matuzio in l. 6. sit. 8. lib. 5. Recop. gl. 3. quia de causa fisco locum non faciunt, sed potius legitimis hæredibus, ex regula legis 1. C. de hered. instit. nam nobilis differentia verlatur intet incapaces, & indignos; incapaces enim licet capere non possint, id tamen quod eis relinquunt, non capit fiscus, sed legitimis hæredibus deferretur, l. 3. ff. de his qua pro non scriptis. Indigni verò licet ab initio capiat, retinere tamen non possunt, quia ab

eis fiscus aufert, l. 2. & per totum ff. de his qua re indig. l. 1. C. eod. tit. l. his 18. §. 1. ff. familia crescent. Caldeira lib. 4. var. c. 3. Chelius interpret. 1. adeoque spurij incapaces sunt successione paternæ, vt neq; in foro conscientie recte hæreditatem possint. Couar. 2. p. de matrim. c. 8. §. 5. n. 11. Rojas supra, num. 147. Molin. de iust. disp. 67. num. 5. nec longi temporis præscriptione ea bona acquirere, Valascus consultat. 19. per tot. nec tantum per se, verum nec per interpositam personam aliquid à patre capere possunt, l. si quis incesti, vers. nihil, C. de natural. liber. facit textus in l. nec per, c. de hered. instit. & illa ratio, quod licet sit persona intermedia, ab ipso tamen patre bona capere videntur, argumento legis unum 67. §. 1. ff. de legat. 2. & si hæres expressè rogetur filij spurio restituere tale fideicommissum, apud eum manet; si autem tacite siue accomodanetur, ab eo tanquam ab indigno aufertur, l. Lucius 12. §. 1. ff. de testam. ff. de legat. 1. l. 3. in princip. & §. 1. l. ita 40. ff. de iure fisci. Prosequitur latè Peregrinus lib. 3. de iure fisci, tit. 19. per totum. Sunt tamen alij casus, in quibus valide filius spurius à patre hæres instituitur. Primus est, si instituitur sub conditione, si legitime- tur, aut capere possit, ex l. in tempus 62. ff. de hered. instit. docent Gomez in d. l. 9. Tauri n. 18. Costa in §. & quid sit tantum, n. 172. Ceuallos comment. 9. 472. Huic casui alium adiungunt Interpretes, si filius spurius religionem protellus sit, quia legitimus iudicatur, c. 1. de filiis prebys. ita tenebant Palaeotus de notis. c. 45. Rodricus Suarez alleg. 25. & alij plures laudati à Sanchez in summa lib. 5. c. 5. n. 25. Sed verius contrarium est, & docent Couar. d. c. 8. §. 7. n. 6. Greg. Lopez in l. 12. tit. 6. par. 1. & alij, quos sequitur Sanchez d. c. 5. n. 26. Secundus casus est, si pater, etsi clericus, non instituat filium spurium, sed generum, aut nuntum; quo casu sola ratio paternæ affectionis fraudem non admittit, l. ult. ff. de his qua re indig. probati in c. 1. de testam. Tertius casus est, si aliquid à patre relinquatur filio spurio titulo alimentorum, dummodò eorum quantitas non excedat, Palaeotus de notis c. 45. & Menochius de præsumpt. pres. 96. n. 28. Alij etiã docuerunt, filium spurium legitime institui, & quartam Trebellianicam lucrari, si instituitur, & rogetur restituere capaci, l. cogi 16. §. si is igitur solidum, ff. ad Trebellianum. Sed contrarium verius est, & probant Rojas d. c. 20. n. 51. facit textus in l. ult. ff. de his qua pro non scriptis. Tandem alij censuerunt filios spurios mortis causâ capere posse, si hæres institutus, vel legatarius inbeatur conditionis implendæ causâ, vt aliquid præstet filio spurio; quia licet filius ex bonis patris capere non possit, propter rem tamen patris capere non prohibetur, argumento legis eo tempore 50. §. l. in fin. ff. de pecul. ab hac tamen sententiâ metò discedunt alij moti ex lege quod conditionis 36. ff. de donat. causa mort. l. qui testamentum 27. vers. Videtur, ff. de probat. ita tenebant Padilla in l. cum virum, n. 32. C. de fideicom. Rojas de success. d. c. 20. n. 57. y Canone. [Vt probati in c. cum in cunctis de elect. 2. Ipsi alimenta.] Difficilia videntur hæc verba ex c. cum haberet, de eo qui duxit in matrim. vbi aperte docetur, filios spurios ex adulterio subsecutos alendos esse à parentibus pro modo facultatum. Cui difficultati communiter respondetur, differentiam versari inter ius ciuile, & canonicum; licet enim iure ciuili attentio filiis spuris alimenta non debeantur, *Authem. ex complexu*, Codicis de incestis nupt. *authem. licet,* C. de

C. de natural. liber. tamen æquitate canonica illis alimenta debentur, d. cap. cum haberent. Agnoverunt discrimen hoc Couarr. d. 2. p. de matrim. cap. 8. §. 6. à non. 1. Molin. lib. 1. de primog. cap. 15. à non. 42. planibus citatis à Cenedo ad Decret. c. 163. 168. mom. 5. Molina de iust. dispus. 168. à non. 10. Azor. 2. tom. Adoral. lib. 1. cap. 4. §. 7. Barb. hic non. 5. 1. Carranza de partu cap. 3. §. 4. non. 57. Et Innocentius in præfenti, licet referat dispositionem legalem, non ramen eam approbat, vt docere proximè laudati; quod facile deducitur ex eo, nam dom de sacris ordinibus tractaret, dixit canones vetare spurcos ad eos promoueri, cum verò de alimentis denegandis agit, secularibus legibus ea denegari signanter dicit; unde verba relata ad civilem dispositionem referenda sunt, non verò ad sacros Canones.

Exat in hoc textu elegans Innocentij III. rescriptum, quod difficile, & famosum meritiò appellat Abbas hic: solemnem decretalem obfcurè decidentem, quod principaliter intendit, dixit Buerius: celeberrimam constitutionem vocat Colacius: & certè celebris est, & argumentorum subtilitate inter omnia huius voluminis prima, & materie subtilitate nulli secunda. Proponitur & deciditur in ea sequens casus. Vvilelmus nobilis Montis Pessulani, ex posita Marhilde vxore, ex Agnetæ pellice liberos suscepit Guilhelmu, Thomam & alios adulterinos, quos legitimari petebat ab Innocentio III. à quo huius beneficii arbitrium pendere eo non probabat, quod Sedi Apostolicæ liberum esset filiis naturalibus, & etiam adulterinis veiam naturalium ad res spirituales, & Episcopatus obtinendos concedere; quæ indulgentia potiori iure ad res temporales trahi debebat, cum similiter & Episcopis sacris ordinibus inicians seruum, illum à pristina seruilitate liberet, & filiosfamilias in Episcopum cōsecratus eximatur à sacris paternis. Pontificem etiam prouocabat exemplo Philippi Francorum Regis, cuius liberis ex Maria superduca editis, dimissa Ingebergâ, naturalibus restituerat Innocentius III. erit Apostolicæ Sedi Rex ille quoad spiritualia tantum subesse, Vvilelmus verò non tantum quoad spiritualia, verum & quoad temporalia Romanæ Ecclesiæ subiceretur; quod probabat ex eo, quia suorum bonorum partem hominij nexu ab Ecclesiâ Magalonensi obtinebat; ea verò Ecclesiâ iure feudi à Sede Apostolica bona ab Vvilelmo possessa habebat; unde sequebatur, Vvilelmum Ecclesiæ Romanæ secundo feudi gradu subijci, vassum esse Ecclesiæ Magalonensis, & Romanæ Ecclesiæ vassallum, si liber capitalitium verba vspere. Responddit Innocentius III. loquēdis disparare esse causam Philippi Regis à Vvilelmi casu, & in personis maius esse discrimen: Philippum Augustum dimississe quidem Ingebergam Regis filiam, sed oppetit eam ea iocris, prætextu affinitatis ab Archiepiscopo Rhemeni Sedi Apostolicæ Legato dissolutas fuisse, statimque Regem publicè dixisse Mariam Ducis Meranie, seu maius Morauie filiam, ex qua liberis suscepit: resissam quidem fuisse à Sede Apostolica Rhemenis Archiepiscopi sententiam, quia prolata fuit ordine iudiciorum non secuto, ad hæcque Regem, vt Ingebergam ad se reuocaret; sed tamen post restitutionem vxoris permissum illi fuisse, vt coram Iudicibus datis priorum nuptiarum inhabilitatem ex affinitate Ingebergæ prosequeretur: ita-

que dubium esse liberorum à Maria propositum statim, & conditionem, quæ ex eueniis fieri pendeat: quæ omnia in casu Vvilelmi defuerunt, qui nullum nuptiarum cum priore vxore impedimentum habuit, quique suo arbitrio tam domo expalet, æliamque superinduxerit. Hæc pertinent ad causatum differentiationem: quod ad personas attinet, expendi Innocentius Regia Francorum Majestatem, qui cum à nemine in temporalibus pendeat, potius se iurisdictioni Romani Pontificis sine vilius offensione subijcere, quemadmodum ad impetrandam restitutionem naturalium pro liberis se vtique subiecit; quamvis, vt faceret Innocentius, ex plurimorum sententia potuisset Philippum veniam naturalium liberis suis, non quidem iure patrie potestatis, sed iure Regio tribuere: Vvilelmum verò aliis subesse, quibus iniuria fieret, si absque eorum consensu Innocentio se subijceret; quare noluit Pontifex eius petitioni annuere, donec culpa leuior, & iurisdictioni liberior ostenderetur.

COMMENTARIUM.

EX qua perdocta Innocentij decretali sequens excommunitur deducitur assertio. In terris Ecclesiæ potest Pontifex quoad omnia illegitimos legiti-
mare; in terris vero alienis, quoad spiritualia tantum directè, quoad temporalia vero indirectè. Probant, & illustrent tam vltra conuictus à Barbosa in præfenti, Acuña in cap. lege 1. disp. 10. Sanchez lib. 8. de matrim. dispus. 7. & 8. Basilius lib. 11. cod. trall. cap. 5. §. 1. Couarr. de spons. 2. p. cap. 8. §. 8. Barb. de potest. Episcop. 1. p. tit. 3. cap. 2. non. 191. Latsea tom. 1. decis. disp. 8. Fexpo de regim. Christ. Reip. 1. lib. 2. disp. 6. Honorianus consil. 18. Phæbo decis. 171. & 172. Canisius, Cuiac, & Leo Pinel. in præfenti, Barb. de potest. Episcop. alleg. 33. non. 13. & vxo 27. per totum. Armeus tom. 1. polit. lib. 2. de reb. pub. cap. 2. sect. 14. Alteserra de ducibus cap. 9. Castillo lib. 5. controu. 105. & 106. Vega tom. 2. diffus. 4. non. 53. Alteserra in præfenti.

Sed pro dubitandi ratione ipsa insurgo: Legitimario hæc procedere non potest secundum veritatem, nec secundum fictionem; ergo neutro modo sustineri poterit. Non secundum veritatem, quia quantumvis legitimatio aqcedat, spiritus filij non sunt legitimi nati, non secundum fictionem, quia quæ sunt facti, fingi non valent, si sciendum, l. denique, ff. ex quibus causis maiores, l. in vlt. l. 2. §. falsi ff. de captiuis. Sed legitimario verisimiliter citæ factum, ergo nec secundum fictionem procedere poterit. Accedit, nam omnis fictio naturalis nittur aquiratæ, l. postliminium §. ff. de captiuis: contra naturalem autem æquitatem est, vt quis locupletetur cum alterius iactura, l. nam hoc natura ff. de condit. instab. ergo non potest hæc fictio legitimatōis admitti in præiudicium venientium ab intestato. Fulcitur deinde hæc difficultas, nam si legitimario hæc fiat tantum à Pontifice quoad spiritualia, magnum sequitur absurdum, videlicet vt quis fit legitimus simul, & illegitimus: si quoad temporalia, etiam aliud non leuius sequitur, videlicet quod de rebos secularibus, & temporalibus disponat Pontifex, contra textum in cap. quo iure, 8. distict. cap. verum, 96. distict. cap. quatuor 23. q. 4. cap. hanc, cap. causam, hoc titum. cum distinctæ sint potestates, ecclesiastica, & secularis, cap. solus, de maior. & stud.

Et

18.
CAUSÆ RE
PATEAT.

19.
CONCLUSIO
TRADITUR
BY PROBA-
TIB.

20.
INPRIMA
TIO TRA-
DITA RE-
SISTIT.

Et sicut legitimus à Principe seculari tantum habetur legitimus quoad temporalia, non verò ad spiritualia, ita legitimus à Pontifice ad spiritualia tantum, non verò ad temporalia, haberi debet pro tali.

Qua dubitandi ratione ita sollicitè non obstant, vera est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, legitimacionem à Principe factam, aliam esse restitutionem, per quam illegitimus filius naturalibus restituitur, *authen. quibus modis naturales. §. illud*; & hæc à Principe seculari quoad omnes effectus secularæ hæci potest, ab ecclesiastico verò ad omnes effectus spiritualis: alia legitimatio dicitur iudicialis, seu collativa, quæ contingit quando Princeps in legitimacione omnia legitimorum iura transfert, de quo legitimacionis modo exaudiendus est textus in *l. qui in provincia. §. ultimo, in fine. ff. de ritu nupt.* quæ legitimatio facit ut filius à natiuitatis tempore legitimus habeatur; à tempore verò legitimacionis vere legitimus fiat. Unde primo deducitur, legitimatum ad honores, & successiones ab intestato, & testamento, ita ut patri succedat in testamento, quod suum placuerit, verè legitimatum habendum esse, non dispensatum. Ita *Couarr. d. §. 8. a. num. 1. Gamma decis. 383. n. 34. Peteg. d. art. 3. num. 34. Molina lib. 3. de primog. cap. 3. num. 38. alter Molin. d. disp. 173. num. 6. Bcioldus d. lib. 3. tit. 1. §. 1. p. 1. d. 1. fol. 65. A. t. d. de iur. iur. m. 1. c. 3. quia hoc casu cum restringatur tantum effectus legitimacionis, vera eius ratio non tollitur; quod tamen, si eius sit legitimacionis substantia restringatur, veluti si legitimatio ita fiat, ut patri tantum succedat in eo quod voluerit, tunc enim magis dispensatus videri debet, *cap. 1. c. 2. de filiis presbj. in 6.* In quo casu procedere potest contraria sententia, quam probant Gomez in *l. 9. Tauri*, num. 20. *Gamma decis. 11. num. 4. & decis. 134. Cabedo d. decis. 69. num. 3.* in qua quam distinctionem dici quodque potest, legitimatum primo modo, si à parte præteritis sit, agere posse contra testamentum, *authen. quibus modis nat. esse legit. §. igitur*, & *§. si sit igitur, authen. quib. mod. nat. esse. sui*, §. *quoniam variè*; non ita legitimatum secundo modo: quo modo in amicum redigi possunt contrariæ sententiæ Greg. Lopez *l. 7. n. 12. glo. 3. part. 3. Couarr. lib. 4. var. cap. 21. Secundò deducitur, legitimacionem non dispensationem esse, quæ hæci solet adici. Quia illa clausula, ut succedat sine præiudicio venientium ab intestato; nam licet plerique laudati à Couarr. d. cap. 8. §. 10. Petegino *de iure fisci d. art. 23. a. num. 85.* existimant, legitimatos hoc modo non excludere quoscumque cognatos etiam transversales; receptius tamen est, illam clausulam tantum additam videri respectu descendendum, non respectu exteriorum transversalium, argumento legis *ex parte 17. §. solus. ad Trebell. Gamma decis. 278. num. 3. Sarmentum lib. 1. fol. 1. c. 8. num. 7. Cabedo d. decis. 69. n. 4. Molina disp. 174. a. num. 16.* Cuius sententiæ illa ratio affertur solet, quòd aliquot insperatus esset legitimatio, si etiam transversales enumerarentur; quæ tamen ratio non satis efficax est, ut ostendit Faehineus *lib. 3. contr. cap. 62. in fine.* Quare illa potior ratio est, quod transversalium nullum præiudicium dari potest in successione ab intestato, cum potuerit defunctus de bonis suis testamentum disponere; & ita apparet non esse necessarium, distin-**

ctionem, quæ vitur Flores de Mena *in addit. ad Gamman. d. decis. 278.* Terriò deducitur à veritate alienum esse, quod vulgò traditur, non esse veram legitimacionem quæ conceditur spuris natis ex matrimonio nullo, ob canonicam impedimentum, vel quæ aliis sit extra causam dispensationis in radice matrimonij, ut docentur Molina *de primog. d. cap. 3. num. 36. Menochius de presumpt. lib. 4. presump. 79. a. num. 38. Cabedo supra, num. 5.* nam contrarium verum, receptiusque est, & probat Couarr. d. cap. 8. §. 8. num. 4. Peregrinus *decis. 23. num. 38. Molina d. disp. 173. num. 4. Faehineus lib. 3. contr. cap. 57.* Quatò etiam deducitur, legitimatos per natalium restitutionem, siue per dispensationem in radice matrimonij, adeo verè legitimis reddi, ut paternâ nobilitate gaudeant, *l. 12. Tauri, l. 20. art. 12. lib. 2. Recopil. Roj. de success. cap. 23. num. 103. Gutierrez in §. sui, num. 187. Instit. de hered. quid. Ceuallos contr. num. 9. 2. a. num. 47.* licet quoad exceptionem tributorum vulgò *pagos pichos*, legitimacionem hanc non prodesse aperte cautum sit in *l. 12. tit. 2. lib. 6. Recopil. docentque Couarr. d. cap. 8. §. 4. num. 8. Molina de iust. disp. 170. num. 1.* quamvis aliter distinguant inter naturales filios laudati à Gutierrez d. §. sui, num. 189. Ceuallos d. 9. 2. a. num. 48. videndus Gutierrez *lib. 4. Prælit. g. 23. per totum.* Tandem deducitur, in fideicommissis nomine legitimatum legitimatos comprehendit, Molina *d. lib. 3. cap. 3. num. 2. Menochius consil. 260. Mantia lib. 12. consil. 11. 10. num. 8. Peregrinus d. art. 23. num. 80. Faehineus lib. 3. contr. cap. 55. latè Iusarius de substit. 2. p. 9. 408. num. 1.* quamvis alij perque differentiant, non idem admittentes in privilegiis, ex latè adductis à Cerrantes in *l. 12. Tauri*, à num. 48. Ceuallos d. 9. 2. a. num. 50. Molina d. cap. 3. num. 3. Possunt quetelam inofficiosi proponere, & per contra tabulas testamentum patris impugnare. Peregrinus *de iure fisci lib. 23. num. 16.* potere legitimam, nisi legitimati sint sine præiudicio venientium ab intestato, Molina *lib. 2. de primog. cap. 11.* ubi addentes; & excludere substitutum, probant Chastineus *tom. 1. decis. 309. Martinus tom. 1. decis. 119.*

Deinde sciendum est, aliam esse legitimacionem, quæ fit in radice matrimonij, dispensando, ut matrimonium, quod nulliter contractum fuit, sustineatur; & per consequens filij ex eo nati legitimi iudicentur quoad spiritualia, & temporalia; ad quam dispensationem in radice matrimonij duo desiderantur. Primum, ut matrimonium præcessisset, non si filij ex libero coitu nati essent, non possent hoc modo à Pontifice legitimari quoad temporalia; nam ubi nullum præcessisset matrimonium, non est radix, in qua dispensetur, & ita ipsos filios legitimando, ad temporalia directò legitimater. Ioannes Andreas in præfenti, num. 30. Buttius num. 10. Cardinal. num. 9. 9. 1. Panormit. num. 21. Ancharanus in *cap. 2. vic. num. 3. de spons. in 6. Syluester in summa. verbo Legitimus*, §. 7. Peregrinus *de fideicommiss. art. 14. n. 76.* Et ita si ex libero coitu inter consanguineos habito filius nascatur, & postea obtenta dispensatio parentes matrimonium contrahant, & alium filium suscipiant, iste præfertur primo in successione maioratus, etiam si Pontifex dicat se dispensare in radice matrimonij. Præfens Couarruias, & Sanchez ita referendi. Secundum, ut matrimonium, quod præcessit, non fuerit nullum

22.
De dispensationibus in radice matrimonij.

nullum iure diuino, quia cum eo casu nec Pontifex possit in tali impedimento dispensare, nec in radice eius dispensare valet; nam eo casu non potest Papa dispensando radicem nullitatis tollere, vtpote ortam ex iure diuino, aut naturali. Docuerunt Panormit. & Butrius in *presenti*, Rosella de *legislatione* lib. 2. in *princip.* num. 2. Buxgassius de *irregul.* 2. p. 2. de *interpret.* 3. p. lib. 19. Molina de *primis* lib. 3. cap. 2. n. 12. Vnde inferitur, quod quando matrimonium nullum fuit ex defectu consensus, non potest Pontifex dispensare in illius radice, eo quod iure naturali irritum est; nec potest vitium radicis tollere suppleendo consensum. Vnde cognoscitur vera ratio, quare Pontifex in *presenti* responderet, nolle filios ab Vvilhelmo susceptos legitimare ad temporalia; nam cum aperit consilium ex *presenti* facti serio, filios huius nobilis fuisse procreatos ex secunda uoce, viuente adhuc prima legitima, & consequenter ex matrimonio nullo, lege diuina prohibente, cap. *gaudemus*, de *divor.* cap. ex *parto*, de *convers.* coniug. cap. *licet*, ubi probauit, de *sponsa* duor. non poterat Pontifex dispensare in radice ipsius matrimonij, quod nullum fuerat ex iure diuino; quando vero vitium radicis nascitur ex impedimento iuris positui, maior est controuersia, an possit Pontifex in radice dispensare, ita ut filius natus ante dispensationem, virtute retrotraditionis efficiatur legitimus? Nam partem negatiuam tuerentur Butrius in *presenti*, num. 10. Molina de *inst.* part. 3. tract. 2. disp. 62. num. 3. Ceroantes in 1. 2. *Tauri*, num. 106. Reynoldo *obser.* 4. num. 16. Maldonado in *aditionibus ad Molinam* lib. 3. c. 2. num. 10. Immo additionator Nauarrus *confil.* 2. sub *hoc tit.* refert Gregorium XIII. anno 1564. talem dispensationem negasse, & addidisse, non posse dispensare. Sed contraria sententia verior est, nec ab ea in praxi vlllo modo est recedendum, scilicet Papam posse dispensare in radice matrimonij, ita ut dispensatio retrotrahatur ad tempus celebrati matrimonij, & filij ex tali matrimonio nati, ut legitimi possint admitti ad temporalia, ut probant Panormit. in *presenti*, n. 2. Cardinalis num. 9. *quasi* 1. Boetius *decis.* 254. & ita in sacra Rota iudicatum testatur Puteus *decis.* 48. num. 2. Cephalus *confil.* 307. num. 54. volum. 3. Sanchez, qui ita iudicatur in Cancel. Granatensi testatur, lib. 8. de *matrimon.* disp. 7. numer. 4. Nauarrus *confil.* 3. sub *titul.* de *sponsal.* num. 4. Couarr. 2. p. de *matrimon.* cap. 8. §. 8. n. 13. Molina de *primis* lib. 3. cap. 2. num. 12. Et probatur, nam radix & origo, ex qua confluxit, ut proles sit legitima, & consequenter incurrit illegitimitatis notam, est sola lex ecclesiastica, qua tale impedimentum dirimens fuit statutum, alias seclusa ea Ecclesie constitutione matrimonium validum esset, & proles ex eo legitima nasceretur: nemo autem ambigit Pontificem legem humanam irritare posse, etiam quoad omnes effectus eiusdem legis, non solum incurrendos, verum etiam incurfos; perinde ac si talis lex nunquam fuisset edita: testis differens in *Clement.* unic. de *immun.* *eccles.* ubi notatur Cardinalis num. 6. *opposit.* 1. Ancharanus num. 3. Innola n. 6. Batb. in *presenti*, num. 5. Lazrea *decis.* 8. num. 5. & probatur argumento legis qui in *promissis* 57. §. 1. ff. de *ritu* *nupt.* vnde Pontifex dum dispensat in radice, retrotrahit actum, ut ab initio dispensatio ingeneruisset credatur, & ita ex tempore contracti matrimonij effectum operatur dispensatio,

licet postea declaratur eam fuisse in radice, quod proprium est retrotraditionis, l. *usufructus* 26. ff. de *signif.* *seruor.* l. *habet*, ff. de *acquir.* *heredit.* l. *potest* 11. ff. qui *potiores*, l. *necesse*, *vers.* *Quid si pendens*, ff. de *peric.* & *commoda*, l. si *filius familiaris*, ff. de *verb. oblig.* Igitur recte poterit Pontifex annullando impedimentum iura canonici, ad primum statum reddere filium, ut legitime natus credatur. Probat & illustrat Lazrea *tem.* 1. *decis.* *Granat.* disp. 8. num. 5. vnde recte Panormit. in *cap.* non *debet*, de *conjug.* & *affin.* ad *finem*, quem ceteri communiter sequuntur, resoluunt tantam esse Pontificis potestatem circa omnia ea, quae sunt iuris ecclesiastici, ut illa possit reuocare prout ea tunc, id est pro eo tempore quo edita sunt, & omnes effectus ex eo sequutos abolere, ac si nunquam edita fuissent: ergo in specie nostra procul dubio dicendum est, quod si Pontifex dispensat in radice matrimonij, id est prout ex tunc, & in ipso initio matrimonij celebrati, reuocando impedimentum dirimens, ac si nunquam praecessisset, ut dispensatio retrotrahatur ad tempus contracti matrimonij, quasi nullo eo tempore impedimento existente; quo casu proles procul dubio legitima esset quoad omnia. Nec obstat dicere, quod huiusmodi dispensatio in radice matrimonij nullo modo potest habere locum quoad successionem bonorum, & alia officia secularia; alias diceremus Papam posse in legibus civilibus Principum secularium dispensare. Nam responderetur facile, hoc non esse dispensare in lege civilis, & eius effectibus directe, sed indirecte tantum, & per quandam consequentiam. Ratio est, nam dispensatio iuris civilis circa illegitimos supponit constitutionem Ecclesie irritantem matrimonium ratione impedimenti. Cum ergo Pontifex dispensat in ipsa matrimonij radice, tollitur impedimentum legis ecclesiasticae, ac si nunquam edita fuisset: ergo non est mirum, quod tota dispositio legis corruat deficiente lege ecclesiastica, ea qua fundatur; multa enim fieri possunt indirecte, & per quandam consequentiam, quae directe & principaliter fieri nequeunt. Exemplum est in interpretatione, quod directe & per se absque labe simulationis videri non potest; videntur tamen indirecte, & per consequentiam venditis bonis, quibus annexum est, ut notatur in *cap.* *quomo*, de *iudiciis* cap. ex *litteris*, de *inoppo.* & haec doctrina ea ratione declaratur, quodiam non dicimus (ut pro contraria opinione ponderatur) Pontificem posse efficere quod matrimonium fuerit à principio validum, vel quod nunc incipiat valere absque nouo contrahentium consensu. Hae enim omnia planum est non subesse Pontifici potestati; sed solum dicimus, posse Pontificem dispensando prout ex tunc in ipsa irriti matrimonij radice, delere, & reuocare omnia damna ex quocumque iure humano incurfa, & prolem restituere in illum statum, quem haberet, si orta fuisset ex matrimonio valido; nam dispensando in lege ecclesiastica prout ea tunc, & in hoc sensu illam reuocando, cui tanquam fundamento illegitimitas, & alia damna nitebantur, omnia proculdubio corruunt.

Sed ille casus difficilis est, an quando parentes, qui matrimonium nullum contraxerunt, mortui sunt, adhuc Pontifex possit dispensare in radice, ita ut proles quoad omnia legitimetur? Dubium mouet, nam cum parentes non possint

possent de nouo contrahere validè, viderent non posse dari retractationem, & per consequens, non dispensationem in radice, sed adhuc contraria sententia viciosa est, videlicet, adhuc defunctis parentibus, posse Pontificem dispensare in radice matrimonij; quam tunc tenet Boetius de eis. 264. num. 6. Potius de eis. 433. lib. 2. num. 2. Ancharanus consil. 409. num. 6. Nauarrus lib. 4. sub tit. de spons. consil. 3. num. 10. Sayrus in thesoro lib. 6. cap. 11. num. 6. Molina de primog. lib. 3. c. 2. num. 12. Ratio ex eo provenit, namque dispensatio in radice, non fundatur in ablatione impedimenti dirimentis, vt postea validè contrahatur matrimonium; sed solum in reuocatione legis ecclesiasticæ, propter quam prius matrimonium irritum fuerat, quo casu cum facta fuerit dispensatio in radice, facta censetur pto vt ex tunc, quando matrimonium contrahitur fuit: ita vt omnes effectus inde producti aboleantur, vt rectè explicat Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 7. num. 4. Peregrinus de fideicom. d. art. 14. Hæc tamen doctrina communiter limitatur eo casu, quo talis dispensatio eaderet in præiudicium tertij, veluti si hæreditas auferenda sit ab eis, quibus delata recipitur. Ita Angelus in summa, verbo Papa, n. 4. Syluester eodem verbo, in fine. Alij verò eo casu discrimen agnoscunt inter eam, in quo ad petitionem patris, de cuius successione agitur, dispensatio in radice facienda est; & inter eam, in quo nullus parentis consensus præcessit. Primo casu afferunt in præiudicium tertij dispensationem in radice dari; secundo verò casu non posse Pontificem dispensare. Putens ubi supra. Sed verius est, utroque casu posse Pontificem dispensare etiam in præiudicium tertij, vt probant Peregrinus, & Ancharanus ubi supra. Ratio est, nam negari nequit, quod matrimonium præcessit, saltem in figura, quod sufficit, vt dispensatio in radice possit habere locum; nam cum lex canonica fuerit causa irritandi matrimonium, & consequenter quod hæreditas non pertineret ad filios, sed ad alios, Pontifex potest sua illud quæritum auferre, detegendo illam legem ecclesiasticam pro vt ex tunc, etiam quoad effectus iam productos; quasi ea conditio semper inesset quod scilicet quod hæreditas ad alios esset deuoluta: multum enim in iure operatur figura matrimonij, vt probatur ex cap. super, de bigam. non ordin. Sed cum non facillè credatur, Principem dispensare in præiudicium tertij, argumento textus in l. 2. §. si quis ad Principem, ff. de quid in loco publico iunctis traditis à Gomezio lib. 3. variar. c. 1. §. n. 36. dicendum est, huiusmodi dispensationem in radice nunquam habere effectum quoad successione bonorum in præiudicium tertij, cui iam delata esset hæreditas, nisi Pontifex dispensando in radice hoc ex certa sententia fecisset; immo grauius peccabit Pontifex, si absque causa legitima similem dispensationem concederet in tertij præiudicium, quamvis esset valida, vt resoluunt Nauarrus d. consil. 3. de spons. Molina de primog. lib. 3. cap. 8. num. 31. Conarr. lib. 3. variar. c. 6. num. 7. Picolet. in rubric. C. de rescind. vendit. l. p. c. 2. num. 19. Bargas de Paz in promissio leg. Tauri, n. 1. Sed quamvis ita à Principe legitimatus admittendus sit ad successionem, etiam in aliorum præiudicium, quando nondum quæsitum ius habebant; tamen in successione maioratus aliud obseruatur, quia nullo modo talis dispensatio habet effectum in præiudicium vocatorum, etiam ante

actuale primogenij delationem, nisi ex iusta causa concedatur, de eaque vocatis vocandis, quibus ius probabile saltem in spe acquisitum erat, cognitum sit, vt probat Molina de primog. lib. 3. cap. 3. & late fundat hæc decis. 3. Gratian. per totam. Cuius doctrinæ rationem assignat Mieres de maiorat. c. 2. p. quæst. 1. num. 3. nam in maioratibus ex sua primæua fundatione omnibus vocatis ius irrevocabile acquisitum fuit. Unde sine eius citatione per dispensationem illi præiudicari non potest, vt resoluunt Purpurarius in l. 1. num. 15. C. de pactis, Tiraquel. de primog. lib. 1. quæst. 33.

Cum ergo sufficiat ad dispensationem in radice matrimonij, quod in figura saltem matrimonium præcesserit, dubitari solet, an Pontifex possit dispensare in radice matrimonij, quando filius natus est ex professo in Religione, aut Clerico in sacris ordinibus, qui de facto contractit matrimonium? Quam quæstionem fuscè disputant in præfati Ancharanus num. 22. Ioannes Andreas num. 30. Panoromit. num. 21. & alij. Sed huius dubij resolutio facilis est iuxta suprà tradita, si prius præmittatur, quo iure votum castitatis sacris ordinibus annexum, vel expressè emissum à monachis, seu monialibus, irritet matrimonium; nam si supponatur iure diuino, seu naturali tale votum castitatis irritare matrimonium, non poterit Pontifex in radice talis matrimonij dispensare, cum impedimentum sit iuris diuini, quod Pöcifer tollere non potest: si verò admittamus sententiam, quam fuscè probauit in cap. 1. de cleric. coniug. cap. 3. qui clerici vel videntes, scilicet solennitatem simili voti esse tantum iuris ecclesiastici, & per consequens iure tantum positum matrimonium irritare, facillè sequitur, Pontificem posse in radice similis matrimonij dispensare, cum possit omnia impedimenta iuris ecclesiastici tollere, ac eius effectus cassare, iuxta suprà tradita.

Manet ergo, Pontificem dispensando in radice matrimonij, filios reddere legitimos, non solum quoad spiritualia directè, verum & quoad temporalia indirectè. Sed prosequimur alios casus, ad quos etiam legitimatio quoad temporalia extenditur. Et alius casus coningit, quando dubium aderat de valore matrimonij; hoc enim casu dubium hoc declarando posse Pontificem filios legitimare ad temporalia, docent Putrius hic, num. 10. Molina d. lib. 3. cap. 2. num. 12. licet dissentiat Ceuantes in l. 12. Tauri num. 99. quæ sententia optimè confirmatur ex præfati textu intervers. de filiis, ubi non aliâ ratione videtur Pontifex ad concedendam legitimacionem filiis Regis Franciæ, quàm ratione dubij valoris matrimonij: quæ eadem ratione Pontifex legitimis iudicauit eos filios, & hæredes patris, in c. 1. cap. 2. cap. perlarum 8. cap. quod nobis 9. hoc tit. Et facit, quod sicut ignorantia vius patris nullam causam præbet legitimacioni proli, etiam ad temporalia, cap. an teneat 14. hoc tit. ita etiam iusta causa adest quando vtriusque dubium vertitur. Alius casus continet quando versatur bonum spirituale: hoc etiam casu ad temporalia Pontifex legitimare possit, docent Abb. hic, num. 25. Conarr. d. c. 8. num. 45. Molina d. §. super, 173. num. 1. Vnde Pontifices liberos Principum etiam quoad Regna & Principatus legitimant. Filios naturales Sotij Regis Castellæ legitimant Bonifacius VIII. ex quo Ferdinandus natus maior Regnum Patris obtinuit: Petrus Regem Castellæ Regem

24.
De FILIIS
IRREGULARIBUS
A CLERICIS
ET MONACHIS.

25.
De LEGITIMATIONE
QUOD
TEMPORALIA
LII.

Regno abdicavit Urbanus V. & Henricum Comitem spurium eius fratrem natalibus restitutum Regno imposuit. Rod. Sanctius *hisp. Hissp. p. 4. cap. 17. Froiland. volum. 3. cap. 230.* quippe hoc casu exploratum est, Pontificem ex vi suæ potestatis de temporalibus disponere posse, ut in præfenti docuit Innocentius III. & in *cap. novis, de iudiciis*, ubi probatur. Tandem alius casus contingit, quando Pontifex legitimat filios Principis supreni, quo casu legitimatorem ad temporalia etiam prodesset, constat ex textu hoc, in *vers. Insuper*, & docent Abbas *bis, num. 11. Anebaranus num. 12. Præpositus num. 15. Gatica de nobilit. gloss. 11. num. 44. Cervantes in d. 12. num. 103.* Hæc tamen legitimatio ad Regni successionem prodesset non debet, propter iudicium, quod proximioribus infertur, argumento capituli *grandi*, ibi: *Ipsius legitimus filius*, illustrant variis exemplis adductis Barb. *de potest. Episcop. p. 1. tit. 2. c. 2. n. 102. Larrea d. decis. 8. num. 20.* quod in specie huius textus contigisse refert Cuias. *hic*; quia filij Regis Franciæ à Pontifice legitimari patri Philippo Augusto in Regno non successerunt, sed Ludovicus VIII. Sancti Ludouici pater, ut plenius narrat Paulus Amilius in *vita Philippi Augusti*. Huiusque tamen tradita non procedunt in legitimatorem Principis secularis; hie enim nec directè, nec indirectè legitimare potest sibi subditos quoad spiritualia, ut post alios docent Sanchez *lib. 8. de maiorem dispensat. 7. num. 11. Petrus Greg. lib. 45. synag. cap. 7. Suarez de consuet. dispens. 50. sect. 5. num. 11.* licet cum aliis dissentiat Peregrinus *de fideicom. art. 23. num. 36.* Et ita legitimatum per Principem secularem, non admitti ad emphyteusim ecclesiasticam, resoluit Gamma *decis. 72. n. 6. Valasco consult. 34. n. 8. Caldas de nominatione, p. 2. n. 49. Molina d. disp. 173. n. 26.*

Nec obstat dubitandi ratio suprà adducta; nam cum Pontifex dispensat in radice matrimonij, non operatur ex fictione circa factum; tantum enim irritat legem positivam, ex qua impedimentum dictum proueniebat; & ita restituit omnes iuris effectus perinde ac si talis lex non præcessisset: Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, nam vt suprà diximus, legitimatio non admittitur in præiudicium illius, cui iam ius quæsitum est, vt probat Larrea *d. decis. 8. num. 45.* in præiudicium verò totum, qui tantum spem habent, citè admittitur, ex iusti causis, etiam in præiudicium tertij possessoris, quod Princeps, tam secularis, quam ecclesiasticus filios legitimare potest, vt suprà probauit. Nec obstat, ex hac legitimatorem euenire, vt quis sit legitimus quoad spiritualia, non verò quoad temporalia, & e contra: nam insolens non est, quem ad certos actus legitimam reputari, non verò quoad alios, vt in *cap. 1. de filijs presbyt. cap. 1. & 2. eod. tit. in 6.* & id quotidiano exemplo legitimatioris, vt filij naturales succedere possint ab intestato, aut ex testamento, in ea portione, quam pater voluerit, probat Gomez in *l. 9. Tauri, num. 70.* quia legitimatio quoad effectus qui iuris sunt, diuidua est. Nec obstat vltimum augmentum, nam licet Pontifex directè non possit legitimare filios quoad temporalia, tamen dispensando in radice matrimonij, necessariò quoad omnia eos legitimus reddit, & extra eum casum indirectè nonnquam eos legitimare valet quoad temporalia, etiam vt in casibus suprà relatis. Plerumque enim quæ directè fieri prohibentur, indirectè, & per consequens permittuntur, capite *ex literis, de inepiscopatu. capite penult. de in integr. restitut. l. quoniam, C. de iudiciis, l. 1. ff. de antioct. præstans.*

16.
Dissolutio
tæ di-
bitandi
ratio.

CAPVT XIV.

Idem a Henrico & Vitali Canonic. Beneuent.

EX tenore literarum vestrarum nobis innotuisse noscatis, quod cum G. vidua hæreditatem Roberti quondam mariti sui à Landulfo de Granino, & nepotibus suis cum fratribus inde perceptis in presentia vestra, qui ex delegatione nostra de causa cognoscebatis, eadem sibi, & pupillo suo filio restitui postularer, pars aduersa petitionem eius nitebatur excludere pro eo, quod R. maritum ipsius viduæ de adulterio genitum assererebat, proponens, quod dicti R. pater viuente vxore legitimæ quondam aliam Mauriciam nomine superduxit, ex qua præfatum R. maritum ipsius vidux generauit. Contra verò pars viduæ respondebat, quod cum præfata M. nesciens, quod dicti R. pater aliam haberet vxorem, cum eo in Ecclesiæ facie contraxisset, filius, quem ex ea suscepit, legitimus debebat haberi, cum non debeant illegitimi reputari, qui de adultera conscientia non nascuntur. Cumque diutius super hoc fuisset in nostra presentia litigatum, & illorum prudentum sententiæ, quorum consilium requisistis, in hoc inuicem discordarent, dixistis Sed. Ap. consulendam. Nos igitur intellectis his, & aliis, quæ per vestras nobis litteras inieciastis, habito cum fratribus nostris diligenti tractatu, intelligentes quod pater prædicti R. in facie Ecclesiæ sæpèdictam M. ignaram penitus, quod ipse aliam sibi matrimonialiter copulasset, duxerit in vxorem, & dum ipsa coniux ipsius legitima putaretur, dictum R. suscepit ex eadem, in fauorem potius prolis declinamus, memoratum R. quoad hoc legitimum reputantes. Ideoque discretioni vestræ per A. f. m. quat. vos cum legitimum reputetis, in ceteris iuxta tenorem literarum vestrarum ratione præuia processuri.

NOTÆ

NOTÆ.

^a **B**enevent. Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub hoc tit. c. 1.* De Benevent. dice-
cessi egi in cap. 28. & 42. de testibus.

^b *Pidua.* Unde poterat ut miserabilis persona
coram iudice ecclesiastico directè de hereditate
agere, iuxta tradita *inc. ex teore. de foro compet. nisi*

dicamus, tunc Beneventum spectare ad patimo-
nium Ecclesiæ.

^c *R. in facie Ecclesiæ sapientiam M. ignoram.*
Unde matrimonium putatum intercessit cum
debitis conditionibus, ut filij legitimi creden-
tur, iuxta tradita *suprà in cap. 1.* ubi commenta-
rium huius textus dedi.

CAPVT VLT.

Idem ^a Episcopo Tiberiadenſi.

Gaudemus, &c. *Et infra:* Ceterum prolem de illorum coniunctionibus natam, qui
secundo, tertio, vel vltiori gradu in infidelitate vixerint, quæ secundum opinio-
nem illorum matrimoniali contrahuntur affectu, post fidem receptam, utilitate publicâ
suadente legitimam volumus reputari.

^a **T**iberiad.] Ita etiam legitur in tertia col-
lectione, *sub hoc tit. cap. final.* sed restituen-
da est inscriptio, necnon littera huius textus *ex*
cap. gaudemus, de diuortio, ubi extat alia pars huius
textus.

COMMENTARIUM.

^a **L**egitimationis beneficium, quod contingit per
subsequens matrimonium, iuris positui eccle-
siastici esse suprà probaui in cap. 1. *hoc tit.* quæ
filios infidelium non legitimari per subsequens
matrimonium, acdè docuit Abulensis in lib. 1. *Re-
gum, c. 8. q. 171.* quia cum sit privilegium introdu-
ctum ab Ecclesiâ in fauorem contrahentium ma-
trimonium, existentibus extra ipsam non com-
municatur. Unde difficilis est præsens textus, dum
in eo docet Gregorius, filios susceptos ab infideli-
bus legitimari per subsequens matrimonium;
præcipue cum suscepti sint cum mala fide, quia
sciens in secundo, vel tertio consanguinitatis
gradu nuptias contraxerunt. Agnouerunt diffi-
cultatem repentes hic, qui varios casus præ-
sentis textus fingunt, quos refert, & examinat
Barbosa in præfenti. Sed his omniſſis dicendum est,
in præfenti textu decidi casum, in quo infideles
contraxerunt matrimonium in ipsâ infidelitate,
in secundo, vel tertio gradu, quod apud eos con-

sistebat tantum tanquam contractus, & post bap-
tismum sustinetur ut sacramentum, iuxta tradita
in cap. de infidelibus, de consangu. & affin. cap.
debitum, de bigamis, adhucque retinetur, etsi in
gradu prohibito à iure Canonico celebratum sit,
de cap. de infidelibus. Unde cum post baptismum ra-
tum, & legitimum sit matrimonium, filij antea
suscepti efficiuntur legitimi. Contrarium autem
procederet si in ipsâ infidelitate permanerent pa-
rentes; nam cum inter infideles non deus ma-
trimonium ut sacramentum, non poterant per
illud filij antea suscepti legitimari: illis tamen
baptizatis, fidei fauore receptum est, ut etsi in
gradibus prohibitis reperiantur coniuncti, ma-
trimonium retineatur, filijque efficiantur legiti-
mi; unde etiam Celestius III. *in cap. 1. de con-
uers. infid.* quem ex secunda collectione trans-
scripti, respondit legitimari per subsequens
matrimonium filios susceptos ex Gentili, &
transiente ab infidelitate, relicta coniuge infi-
delli, si mortua eâ, ad fidem reuersa celebrauerit
matrimonium, sunt enim eo casu filij legitimi,
non attensis iuris regulis, iuxta quas infidelis
cum haberet catholicam uxorem, non potuit
aliam dicere, nec ex alia muliere filium procrea-
re naturalem: sit tamen proles legitima fauore
fidei, ut iuxta ad fidem Catholicam amplectendam
infideles allicerentur. Abulensis suprà, q. 170.

TITVLVS XVIII.

Qui matrimonium accusare possunt, vel
in eo testificari.

CAPVT I.

Alex. III. ^a Parmensi Episcopo.

Perlatum nobis est ex parte tua, quod cum pater cuiusdam puellæ eam cuidam Parme-
nſi nuptui tradidisset, maritus post aliquot annos, quibus cum uxore perman-
ſſe, propter homicidium, quod commiſſiſſe, de ciuitate timore ^a mortis exiuit: nunc autem
dicitur,

dicitur, & videtur legitimè posse probari, quod pater prædictæ puellæ ad christianitatem iuvenem tenuit, & quod est amplius, cum de sacro fonte leuauit, sed licetis etois quæstionem, nondum inuocari potuit, licet ^b quinquennium iam dicatur elapsum. Quia igitur super hoc rursus nos duxit fraternitas consulendos, præsentium significatione mandamus, quod si iuuenis, & puella annis aliquot sine quæstione fuerunt, qui præscriptum matrimonium nunc accusant, non videntur suspitione carere. Cæterum si manifestum est, quod asserit, aut legitimi accusatores, & testes apparent omni exceptione maiores, postquam iuuenis requisitus fuerit cum omni diligentia, etiam si nequiverit inueniri, testes recipere ^b poteris, & sine canonico iudicio terminare. Tu tamen ita procedas, quod amorem aliquem, aut commodum temporale nequaquam præponere iustitiæ videaris. Sanè illi, quibus scientibus, & tacentibus matrimonium est contractum, non sunt contra ipsum ulterius audiendi.

NOTÆ.

1. ^a *Armenis.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. cap. 1.* in hac autem sexta legitur *Parisienſi* sed parum interest ad textus expositionem, quemlibet inscriptionem retineas: si *Parisienſi*, de ea Ecclesia egi in *cap. final. de consuet.* si *Armenſi*, de ea Ecclesia nonnulla notauit in *cap. 7. de præscriptiõibus*.

^b *Tradidit.*] Dum illa consensit, iuxta tradita in *cap. 1. de despons. impub.*

2. ^c *Aliquot annos.*] Non quia tam longum tempus desideretur, ut maritus accusans matrimonium non nadiatur, *cap. 2. hoc tit. in 2. compil. ibi: Si cum longo tempore tenueris, non debet vox sua accusacionis admitti, nisi alia persona idonea apparuerit.* Glossa in præsentibus, sine vilo fundamento duos annos interpretatur. Citonius ad hunc titulum satis esse credis, triennium esse præscribendum, argumento capitis *laudabilem, de frigidis*, seu decennium, quod longum tempus dicitur in *leg. ultim. Cod. de longi tempore. præscriptio. Paulus lib. 5. fruent. tit. 2.* Sed verius credo, hoc arbitrio iudicis relinqui, qui pensatis loci, & personarum circumstantiis tempus illud æstimare debet.

^d *Exim.*] Ut vagaretur per vniuersam diocesim, & ita mulier cum sequi non tenebatur, nisi sciret tempore contracti matrimonij maritum vagandum esse, ut docent Tiraquel. in *l. 1. commob. num. 39.* Farinac. in *pract. 2. 134. num. 257.* Osualdus lib. 13. Donelli, *cap. 3. littera M.*

^e *Christianitatem.*] Catechesim videlicet, iuxta tradita in *cap. contractu, de cognat. spiritali*.

^f *Leuauit.*] Vnde inter eos matrimonium consistere non poterat, propter fraternitatem ex cognatione spiritali suspectam, iuxta tradita in *cap. 1. de cognat. spirit.*

^g *Litteris suis.*] Si morabatur, seu vagabatur intra ipsius diocesim, quia tunc per edictum valvis Ecclesiæ affixum citari poterat, *cap. final. de dolo, & contumacia*: vel si extra territorium, litteris requisitoris directis ad iudicem, in cuius territorio agebat, ut exposuit Canisius in *præsentibus, num. 2.*

^h *Quinquennium.*] Non tamen idèd vxor poterat migrare ad secundas nuptias, eam non constaret de mariti morte, iuxta tradita in *cap. in præsentibus, de despons.*

ⁱ *Recipere potest.*] Adhuc lite oon contestata, quod, specialiter in causis matrimonialibus receptum est, ut probauit in *cap. 1. et licet non euegit*.

CAPVT II.

2 Clemens III.

A Nobis est ex parte Ecclesiæ vestræ requisitum, utrum aliqui super accusatione matrimonij nihil voce propria depromentes, debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti. Ad hoc respondemus, quod in talibus nisi quantum ad præsumptionem nullius momenti est conscriptio, quoad sententiæ calculum proferendum, nisi alia legitimè suffragentur. Præterea, quia & hoc consulationi fuit additum, proinde respondemus, quod qui sponſalibus interfuerunt, & tacere quæſiti, non sunt postea recipiendi, si velint contra matrimonium aliqua consiteri, nisi de his aliqua velint dicere, quæ in veritate postea didicerunt, de quibus tamen constat eos nihil factæ interrogationis tempore cognouisse.

NOTÆ.

1. ^a *Clemens III.*] Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub hoc tit. cap. 2.* nullibi tamen exprimitur quibus canonicis referat Pontifex, licet ex textu licet etiam constet cum ipsis alloqui.

2. ^b *Chartulæ.*] Vnde illi, qui non voce propria, sed per tabellam, aut chartam eodem in celsam ad hoc fortè paratam, quem vulgò dicimus *testis*, accusant matrimonium, vel contra matri-

monium testimonium dicunt, non sunt idonei, *cap. per scripta 2. q. 9.* quia testes ipsi sunt producendi, non verò eorum testimonia recitanda; & hoc est quod dicitur, testibus non testimoniis, seu tabellis esse credendum, *l. 3. q. 2. diuis. ff. de testibus. Novel. 73. Justin. cap. 2. non nos de cohabit. cleric.* Tabella enim super oculos vitiosam, & calumioſam accusationem, quam eleganter io Tacti suffragis Plinius exprimit lib. 2. *capit. 20. & lib. 4. capit. 29. de Aestium*, ibi: *Quicunque eadem beneficiis curâ* *reculit*.

accus. qua palem Et idem recte in l. ult. C. de accus. iubetur, vt accusatores ipsi in iudicium veniant, vt per se accusent, non per tabellā: quare praxin Hispaniā mittendi tabellam, seu chartam in eam, quam hule rei paratam ecclesiastici habent, vt sumpto inde argumento homines vexentur, esse contra omne ius, diuinum & humanum, asserit Cuiac. in præsentī: sed certe praxis hæc Hispaniæ ab aliquibus iudicibus præcipuè visitatoribus recepta, si tandem ad inquirendum & deducenda argumenta fiat, vt melius veritas assequi

possit, non est improbanda: si verò castrum ex chartis in cista collectis procedatur ad sententiam, vel aliam vexationem, procul dubio peccarent lethaliter. Nec obstat proximè tradita textus in c. 1. 8. q. 1. vbi Calixtus vetat, accusatorū sine scripto recipi, quia hoc ita intelligendum est, dicta testium, vel accusatorum sine ipsorum præsentia, ac ipsorum præsentiam sine scripto non sufficere, vt docuerunt Cironius hic, Sotus lib. 1. de inst. q. 3. art. 1. Couarr. 2. p. varia. c. 13. num. 6. vbi exponit textum in l. Theopompus de deie. preleg.

C A P V T III.

Cælestinus Papa^a Florentina Ecclesia.

Videtur nobis, quod secunda, quam contra prohibitionem duxit Ecclesiæ, non sit vxor, cū primam non haberet desponsatam; nam quod contra e interdictum, & ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, tanquam inordinatum, tam diuinæ, quam humanæ⁴ legis auctoritas proclamat. Quia igitur ea, quam inordinate inperduxit, prohibitione renitente vxor non est, eam cogendus est recipere, quam iurauit & desponsauit, atque ex ea prole^e genuit, vt iuramenti religio non vilipendatur, & fides promissa ad iniucem conferuerur, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alij exinde occasionem peierandi, & alios decipiendi assumere non valeant. Quod autem parentes, fratres, & cognati vtriusque sexus in testificatione filij, vel filiz, ad matrimonium coniungendum, vel dirimendum^f admittantur, tam antiquā consuetudine, quam legibus approbatur, & tam diuinis, quam humanis legibus similiter approbatur. In dirimendo enim matrimonio idem maximè parentes recipiuntur, siue si defuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniam vnusquisque suam genealogiam, tum testibus & charis, tum etiam exercitatione maiorum scire laborat. Quia igitur aliis melius sciunt, idem maximè admittuntur. Similiter recipiuntur in testificatione matrimonij gratiā coniungendi: qui enim melius recipi debent, quam illi qui melius sciunt, & quorum est interesse: ita vt si non interire, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiat matrimonium. Quod verò legitur, quod pater non recipiatur in causa filij, nec filius in causa patris, in criminalibus, & contractibus verum est; in matrimonio verò contrahendo, & dissolvendo, ipsius coniugij prærogatiua, & quia favorabilis res est, congruè recipiuntur.

NOTÆ.

F. ^a *Florentin.* Ita etiam legitur in prima collectione, sub tit. de matrimonio contratto. c. 1. & in c. videtur 1. 15. q. 6. vbi legitur Cælestinus III. alibi Clemens III. sed legendum esse, Cælestini II. iam notauit Ant. August. in notis ad hunc textum, eam nulla Cælestini III. seu Clementis III. reperiatur constitutio, tam in decreto Gratiani, quam in prima collectione. Cælestinus II. antea Guido de Castro, vel de Castello dictus, electus fuit in Pontificem anno 1143. vt ex Platina, Bilio, & aliis refert Iacobi de Sancto Carolo in Biblioth. Pontif. verbo Cælestini II.

2. ^b *Videtur nobis.* Deest & integra consultatio, immò & ius disceptatio; siq; eadem statim incipitur ad declarationem.

^c *Interdictum.* Irritans videlicet, vt probatur iuxta tradita in cap. final. de matrimonio contratto. d. *Humana legi.* De qua in l. non dubit. C. de legib. quam sæpe sæpius exposui in his commentariis.

^e *Prolem genuit.* Vnde licet tantum desponsata fuisset de futuro iuramento accedente, sponsalia per copulam subsequutam transierunt in matrimonium de præsentī, iuxta tradita in capis qui sedem de spons. ^f *Admittantur.* Cap. 1. & 2. 35. q. 6. l. 15. & 17. tit. 9. part. 4. quia præsumitur eos recte scire gradum ipsos consanguinitatis, l. *Officium* ff. unde cognati, l. de tutela 7. C. de in integrum restit. l. quidem 15. cum seq. ff. de probat. l. filium 37. C. de liberal. causis. c. videtur 2. 35. q. 6. l. 15. tit. 9. p. 4. Cabedo decis. 75. n. 11. Perez de Lara de capellan. lib. 2. cap. 4. n. 16. Escobar de puritate p. 1. q. 1. §. 2. n. 11.

C A P V T IV.

^a Cælestinus III.

Insuper adiecit, quod ad aliquis contraxit cum quadam puella innobili, quæ tandem ætatis metas attingens, & ab illo cognita pluries, post quatuor, aut quinque annos à D. D. Gratiano, in Decret. m. Tom. I. v.

præfata ætate decurſos, contra matrimonium allegavit, aſſeuerans ſe ab initio diſſenſiſſe ſemper ab illo: & quod dicit, per teſtes probat famâ, & conuerſatione præclaros. In hoc itaque caſu ſentimus, quod adverſus matrimonium audiri non debet, quæ ante cognitionem ſui legitimum annum attingens, cum potuit, minimè reclamavit: ſicut enim ante conſenſum legitimum, qui in ^b anno 12. ſperatur ſecundùm inſ canonicum, potuit diſſentire, ſic poſtquam legitimo tempore accedente, ſemel etiam carnali copulæ conſenſit, ex ^a ratiſhabitione ſibi ſuper hoc ſilentium non ambiguit induxiſſe.

NOTÆ

^a *OEleſſinus III.*] Ita etiam legitur in ſe-
cunda collectione ſub hoc tit. 2. 3. ubi addi-
tur pars capicis *laudabilem*, ut cognoscatur, in
preſenti referri partem textus in cap. *laudabilem*,

de frigid. & maleſ. ut iam notavi in c. 1. de excep-
t. ^b *Anno XII.*] Iuxta tradita in c. 1. de deſperſ.
impub.

^c *Ratiſhabitione.*] Quia per conſenſum ſuper-
venientem purgatur metus præcedens, & legiti-
mum conſenſum ſuperveniente creditur, ut proba-
vit in cap. ad id, cap. *veniens, de ſponſ.*

CAPVT V.

Idem *Archiepiſcopo, Præpoſito & Priori S. Maria de Albano*
^a *Ianuensi.*

Significante M. de Camilla ciue Ianuensi, noſtro eſt Apoſtolato declaratum, quod ſum ipſe M. mulierem duxiſſet legitimè in vxorem. Sane mulieris ipſius nila eſt matrimonium accuſare, ut ab eo pecuniam extorqueret. Et licet intellectui ſuo prava non poſſint opera reſpondere, nihilominus tamen vult habere pecuniam, ut à matrimo-
nij eius accuſatione deſiſtat. Cum igitur non ſit ^b malitiis hominum indulgendum, diſc.
v. per A. ſ. m. quat. ſi verum eſt quod proponitur, præſatam mulierem ab accuſatione
ipſius matrimonij repellentes, eidem ſuper hoc perpetuum ſilentium imponatis.

NOTÆ

^a *Ianuensi.*] Ita etiam legitur in cap. 1. hoc tit.
in 3. collect. De Ianuensi Metropoli age-
mus in cap. per veſtras, de donat. Prioratus San-
ctæ Mariæ de Albano eſt in Metropoli Ianuensi

Canonicorum Regularium Ordinis D. Auguſtini
quod monaſterium erat membrum congregatio-
nis Mortarienſis, ut reſert Pennotus lib. 1. hiſtoriæ
Canonic. Regulæ. 17. n. 2.
^b *Malitiis hominum.*] Verba ſunt textus in l. in
ſundum 39. ff. de rei vind.

CAPVT VI.

^a Idem.

Cum in tua diceceſi. Et infra: Si verò poſt contractum matrimonium aliquis appareat
accuſator, cum non prodierit in publicum quando ^b banna, ſecundùm conſuetudi-
nem in Eccleſia edebantur, utrum vox ſux debeat accuſationis admitti, merito quæri po-
teſt. Super quo ſic duximus diſtinguendum, quod ſi tempore denunciationis præmiſſis
is, qui iam coniunctos impetie, extra diceceſim exiſtebat, vel aliàs denunciatio non po-
tuit ad eius noticiam pervenire, utputa ſi nimis inſirmitatis ſervore laborans ſanæ men-
tis patiebatur exilium vel in annis tam teneris conſtitutus, quod ad comprehensionem talium
eius ætas ſufficere non valebat, ſeu alià ^c cauſâ legitimâ fuerit impeditus, eius accuſa-
tio debet audiri, alioquin cum rationabiliter præſumatur quod denunciationem publi-
cè factam idem exiſtens in ipſa diceceſi minimè ignoravit, tanquam ſuſpectus eſt pro-
culdubio repellendus, niſi proprio firmaverit inramento, quod poſtea didicerit ea, quæ ob-
iecerit, & ad hoc ex malitia non procedat; quia tunc etiam ſi didiciſſet ab illis, qui denun-
ciationis tempore ſiluerunt, claudi non debet eidem aditus accuſandi: quoniam etſi ab
impetitione huiusmodi culpa de ſilentio tali contracta illos excluderet, iſte tamen amoue-
ri nequiret, cum culpabilis non exiſtat.

NOTÆ

1. ^a Dem.] Ita etiam legitur in cap. vñc. hoc tit. in 4. coll. l. sed integram epistolam cum vera inscriptione retuli in cap. cum in tua, de decimis.
- b Banna.] De quibus egi in cap. cum in tua, de spons. cap. 1. de clandest. dispens.
- c Causa legitima.] Licet non admittatur probatio, qua intenditur ignorantia promulgatæ legis, cap. 1. de postulat. Præterea, tamen in presenti publicatione admittitur talis probatio, ut docuit Germanus lib. 1. animadu. cap. 3.

COMMENTARIUM.

3. **H**ic titulus est de accusationibus, quæ institutione adversus matrimonium, quod invalidè ingratibus cognationis prohibitis celebratum est, quod denique eam habet, quæ illud non patitur consistere. Denunciatio fit, ut spes matrimonij impediatur, cap. 1. de clandest. dispens. Accusatio fit adversus id, quod contractum iam est, ut discriminatur, cap. permitt. de dispens. impub. Impropriè tamen dicitur accusatio, quoniam huiusmodi petitio, vel actio, etsi de crimine fiat, non tamen est criminalis, sed quasi mixta inter civilem & criminalem, ut in cap. tua, de preerat. Sic etiam in querela inofficiosa testamenti plerumque dicitur querelam proponere qui hæreditatem petit, l. qua de inofficiosa, ff. de inoffic. testam. & aliquando dicitur accusatio, l. eius qui, C. eod. tit. Nec in presenti agitur de accusando matrimonio ob adulterium commissum, quia tunc marito peculiariter competit accusatio, cap. maritus 3. de adul. Similiter si id tantum ad dissolvendum matrimonium obicitur, quod vim dicendi nisi inter dissentientes non habeat, veluti metus, aut error, aut impotentia cœundi, extraneus ad accusandum non admittitur; nam qualiquam consensu accedente vitia ista purgantur: quare nec ipsi coniuges postquam consenserint, amplius conqueti, aut accusare matrimonium non possunt; ut de contrahente absque consensu ob metum, docetur in cap. 4. hoc tit. ob errorem, in cap. 1. de coniugio servorum; ob impotentiam, in cap. 1. vers. si proclamaris, cap. 4. de frig. & malef. tunc enim coniulus accusans matrimonium videtur tardio; ita, vel odio, aut desiderio novarum nuptiarum id facere, cap. 3. hoc tit. in 1. coll. cap. 2. hoc tit. in 2. coll. Si verò propter aliquid impedimentum perpetuum, & cui coniuges ipsi renunciare non possunt, matrimonium nullum sit, æquè ad accusandum omnes admittuntur, quia ita pu-

blie est interest propter peccatum simili matrimonio implicitum; nisi forte diuturna cohabitatio, numerus liberorum; aliudve simili fœnor matrimonium turbare omnino videretur, cap. 2. hoc tit. in 1. coll. vbi Alexander III. Bondegali, Archiepiscopo, ita scribit: *Consulisti nos ita fraternitas, quid tibi faciendam sit de quodam milite, qui cum muliere quandam duxerit in uxorem, & eam tempore longo tenuerit, & prolem ex ea suscepisset, nunc matrimonium ipsum accusat, dicens se in quarto gradu consanguinitatis esse: ad quod utique consulationi tua taliter respondemus, quod si præsumas tales mulierem ipsam in sacris Ecclesiis duxit, & longo tempore tenuerit, non debet vox sua accusantis admitti, nisi alia persona idonea appereat, & meritis suspicionis earentes, quo matrimonio ipsum velus legitimis, & possit accusare. Nec eadem persone admitti debent, si per 20. vel 28. annos in infirmis sine questione manserint, cap. 1. eod. tit. in 2. coll. cap. 1. eod. tit. in 3. coll. ob eas enim causas plerumque matrimonium illicitè contractum sustinetur. Remouetur etiam à simili accusatione, ram ptopinquæ, quàm extraneæ, qui per calumniam, quævis eaus, & ut tertio inculso pecuniam extorqueant, ad accusationem accellerunt, cap. permitt. hoc tit. & etiam tanquam suspecti repelluntur, qui iam coniunctos impetunt ex causa impedimenti quod taceatur, eum banna seu denunciations matrimonij in Ecclesia legerentur, cap. cum in tua, hoc tit. cap. 8. de testibus. in 1. coll. cap. 3. hoc tit. in eodem coll. ibi: *Quod si illos tempore constitutionis hoc sciuisse, & sciuisse consulerit, de cætero gravis esset eos audire, tolerabilis est enim aliquis contra statuta hominum copulatas relinquere, quam consuetudinem quolibet legitimè, contra statuta hominum separare. Si verò matrimonium ipsum est recte contractum vel iustitiam eius tempore contractus ad accusatores pervenisse non consulerit, similis viciniis, & personarum sollicitè perscrutata, consensum audias, nisi eos tunc temporis peregrinè extra diocesim abfuisse, vel ob aliam merum, aut similem causam huiusmodi publicationem ignorasse consulerit, vel inuenerint, si de novo didicisse quæ obicitur, nec ad hoc ex multis procedere, cap. final. hoc tit. in 1. coll. Nec enim quodcumque libuerit, patere debet via impediendi matrimonium accusatoribus: quo modo accipiendi sunt textus in cap. significamus, cum sequent. 35. q. 6. præcipuè cum sæpius conflagatur affinitas ad soluendum matrimonium, ut ait Petrus Damianus de contemptu sæculi cap. 29. ibi: *Si quis uxoriam calumniam incommode percellat, ipseque vir saluè consanguinitatis lineam texit, & inuidia proavorum nomina per multa argumenta consingit, ac simul, quæsiata in huiusmodi allegationis testimonium adducat,***

TITVLVS XIX.

De diuortiis.

CAPVT I.

a Ex Concilio apud Vuermerias.

SI qua mulier mortem mariti sui cum aliis consiliata est, & ipse vir aliquem illorum sese defendendo occiderit, & si probare potest ipse vir, eam ream esse consilij, potest, vt nobis videtur, ipsam vxorem dimittere, & si voluerit aliam ^b ducere: ipsa autem infidiatrix penitentiae subiecta abique spe coniugij ^c maneat.

NOTÆ.

1. ^a *Vuermerias.*] Ita legitur in prima collectione, *sub hoc titulo cap. 1. ex hocque Concilio citatur textus hic à Burchardo lib. 6. Decreti, cap. 41. Inome p. 10. Decreti, cap. 169. Gratiano in cap. si qua 31. q. 6. Nec interest legas *Vuermerias*, an *Vuermeriam*; utroque enim nomine Vangionum ciuitas significatur, vbi Pipinum habuisse Concilium fecerunt omnes historiæ Galli narrant, & constat ex cap. si quis ingenuus 19. q. 1. ex quo citantur varij canones in decreto Crotiani; & textus in cap. 1. de eo qui cognouit, vbi iam notauimus malè tamen citari canonem hunc ex Concilio Illiber. iam notauit Mendoza lib. 1. Concil. Illiber, cap. 6. In ipso Concilio, quod extat tom. 17. Conciliorum Regia editio, textus hic in can. 5. ita habetur: Si quis mulier mortem viri sui cum aliis hominibus consiliatur, & ipse vir ipsius hominem se defendendo occiderit, & hoc probare potest ille vir potest ipsam vxorem dimittere, & si voluerit aliam accipiat.*
2. ^b *Aliam ducere.*] Sic etiam habent Gratianus, & Burchardus: apud Luonem verò hæc verba non erant, & pro eis Raymundus in presenti reposuit, potest ipse post mortem vxoris, si voluerit, aliam ducere. Sed iam constat ex d. tom. 17. (Concil. Regia editio), in ipso canone legi, prout in hæc prima collectione, & apud Gratianum habetur; nam PP. huius Concilij sanxerunt, licere ex iusta causa coniugi innocenti, etiam superstiti altero coniuge, aliud matrimonium inire, vt constat ex cap. 1. infra, de donat. inter, iuxta communem intellectum.
3. ^c *Permaneat.*] Quæ poena sacris Ecclesiæ Canonibus plerumque ob enormia crimina olim imponebatur, vi in c. 1. de eo qui cognouit consanguineum, cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium, cap. admonere 33. q. 1. & alibi.

COMMENTARIUM.

3. ^{CONCLVSIO TRADITA ET PAPERATVS.} **E**X hoc Canone sequens communiter deducitur assertio: Mulier, quæ machinata est in necem viri ipsæ matrimonium, & alterius spe priuat: & maritus vero infidelitatem interficiens, ipsam vxorem dimittere potest, & ea mortua cum alia contrahere. Non est alia similis decisio, quæ proberetur; eam tamen

illustrant Facinacius in praxi crimin. p. 5. q. 143. Decianus in tract. crimin. lib. 9. c. 13. n. 16. & c. 14. n. 9. Boetius decis. 261. Cuiac. Barb. & Canilius ad l. non recitum. Aenifcus de iure coniug. cap. 6. §. 10.

Sed pro dubitandi ratione in præsentem assertionem ita insurgo: Conatus opere non sequuto non punitur poenâ ordinariâ, cap. final. de spons. cap. perpetuo 7. de electio. in 6. cap. cognicionis, de penit. dist. 1. Legacionis, si de panis: ergo ex sola machinatione in necem viri vxor priuati non debet, non solum præsentis matrimonij, verum & omni spe coniugij. Accedit, nam vt in præsentis casu ob delictum machinationis mulier priuetur spe coniugij, non sufficit machinatio, verum & simul eam ex adulterio concutere debet, cap. si quis viuente 31. q. 1. cap. quidquid mulier 31. q. 1. cap. super hoc 5. cap. significasti 6. de eo qui duxit in matrimonium, vbi probauimus: ergo machinatio per se non præbet causam diuortio, & impedimento nuptiarum. Secunda etiam pars huius textus, vbi assertitur maritum infidelitatem occidentem non priuari vñ præsentis coniugij, nec alterius spe, difficilis redditur ex eorum hominibus inter alias poenas, quibus ex sacris canonibus punitur, ea referre, vt absque spe coniugij permaneat, cap. 2. de panis: ergo in presenti specie maritus spe coniugij priuari debet.

Quæ dubitandi ratione non obstante sciendum est iuxta Gatium in l. 2. §. de diuortio, diuortium diuortium esse à diuertere mentium (fortan legendum est *emissum*), quia in diuersas partes eunt, qui distrahunt matrimonium. Cicero lib. 3. de Oratore. Vnde diuortia æquum dixit ipse ad Atticum lib. 1. Amatorum Syriæ à Cilicia æquum diuortio diuisi. Et iterum diuortia, hoc est vias in diuersas tendentes, dixit Virgil. lib. 9. Aeneid.

Obiciunt equites: sese ad diuortia nota. Et apud Tacitum lib. 12. annal. legitur: Artabasis inter Europam, Asiamque diuortio Byzantium in extrema Europa posuere Græci. Et Tertullianus de anima, mortem definit, animæ, & corporis diuortium. Græci appellabant *diuortia*. Harmonopolis lib. 6. Preemptory, tit. vlt. & ita exponit Ballamon in vossianense. tit. 13. cap. 10. Diuortium est finis musicus, qui diapason, & harmoniam separat; vnde cum coniuges vnus perfectæ harmoniæ locum obtineant, si ex quacumque causa

4. IMPUGNATVS TRADITA ASSERTIO.

5. DIUORTII ET IMEN, ET ACCEPTIO.

causa sepaterent, dicitur fieri diuortium: notauit D. Ambrosius in *Lucam lib. 8. cap. 1.* Diuortium autem verum non est, nisi quod animo perpetuam constituendi dissolutionem, dissolutionem, seu dissolutionem sit. Itaque calore iracundiae diuissa, mox reuersa vxor, diuortium non videtur, *l. quicquid 48. ff. de reg. iur. nec diuortium*, sed frivolum potius dicitur. D. Iulianus *lib. 9. etymolog. cap. 3. l. quod si 31. ff. de iure dot. l. si liberis 27. ff. de pectus dot. l. pater 33. ff. de ritu nupt. l. cum hic 31. §. 10. l. ea que 57. ff. de dona. inter: de quo agunt Gentilis de dona. inter. lib. 3. cap. 10. Fotretius lib. 1. rer. quodid. cap. 8. Turinetus in *parallelis. differt. 4. iurid.* Borellus *tom. 3. decis. tit. 1. ex num. 1.* Vnde si pœnuicuit eum, qui perferendum diuortij libellum eradidit, & nihiloominus pœ ignorantiâ mutaræ voluntatis oblatum fuerit, durat matrimonium, nisi is qui accepit, voluit dissidium, *l. 3. l. si pœnuicuit 7. ff. de diuortiis.* Quod si iurgium aliquod calore iracundiæ inter coniuges apud Romanos intercedebat, moris erat, vt cum mulier de domo mariti repente irata discederet, in Sacello Dæ Viciplacæ conueniret, vt cum viro ab amicis vocato in domum illius animo concordie reuerteretur. Cuius moris meminit Plautus in *Menec. Gellius lib. 19. nect. cap. 6.* Valerius Max. *lib. 1.* In diuortio ergo perseverantia quædam, ac perpetuus amorum in diuersas partes eundem dulcens requiritur, *l. quod si non 31. ff. de iure dot. l. inter 191. ff. de v. f.* Repudium etiam, quod ita dicitur iuxta Festum Pompeium, quia ob rem pudendam, aut non sine pudore fit, licet de vxore constante matrimonio plerumque usurpetur, *l. Iulianus 4. ff. de diuortiis*, propterea magis de sponsis, & de futuro matrimonio nondum cognitis accipitur; *linter 191. ff. de v. f.* vbi notatur Gentilis & Fornorius. Alex in *notis ad vitam S. Iuliani*, cap. 8. Veteris Latinitatis doctes Plautus & Terentius dicunt, remeinate, aut remittere repudium, quod iam vulgo dare aut mittere repudij libellum dicitur. Plautus in *extrema serâ Aulular.**

Is me nunc renuocare repudium iussit tibi.
Terentius in *Phorm. act. 4. scen. 3.*
Est repudium renuocet, hanc ducet.
Et *act. 1. scena 8.*
Cum ego vestri bonitatis causa repudium alteri remissem, quæ tantummodo datis dabo.
Hodie diuortij acceptio duplex est: alia, quatenus solum importat dissolutionem rhoti & cohabitationis, quomodo in presenti titulo accipitur: altera, quatenus significat vinculi ipsius dissolutionem, & hoc modo accipitur plerumque à Iusteconsultis in titulis & Cod. *de diuortiis*, & aliis locis in Pandect. expensis.

Deinde, vt de diuortiis ex omni religione Iudaica Gentilis, & Catholica agamus, sciendum est, Hebræis repudium permissum esse lege Moyli data, *cap. 24. l. interuen.* his verbis: *Si acceperis bene uxorem, & habueris eam, & non inuenieris gratiam ante oculos eius propter aliquam infidelitatem, scribet libellum repudiij, & dabit in manu illius, & dimiserit eam de domo sua. Cuiusque egressus alterum maritum duxerit, & ille quoque alteri eam, desideretque si libellum repudiij, & dimiserit de domo sua, vel eam mortui fuerit, non poterit prius maritum recipere eam de uxorem quia probata est.* Dubium tamen non leue est, an repudium hoc fuerit permissum tanquam licitum, an verò ad maiora mala vitanda: In qua quæstione vitæque sententiam, affirmatiuam, D. D. *Concl. in Decretal. Tom. IV.*

& negatiuam, problematicè probabilem dixit D. Thomas in *4. dist. 33. q. 2. art. 2. & ibidem Scotus q. 3.* Sed repudium illis permissum fuisse, non tanquam licitum, sed tanquam minus malum, docuerunt D. Hieronymus in *Martham lib. 1. cap. 5.* Glossa ordin. in *cap. 5. Marthæ*, Caffro *lib. 2. de lege pœnali. cap. 11.* Titaequelin. *9. canon. n. 5.* Conarr. *2. p. de matrim. c. 7. §. 4. n. 4.* Petrus Greg. *lib. 9. synagoga. 16. n. 1.* Beyerlinch. *tom. 2. in thesaur. verbo 1. mortium*, & verbo *Matrimonium*: pro quibus facit locus Marthæ cap. 19. vbi Dominus ait: *Quemadmodum Moyses ob duriciam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic.* Accedit, quia Christus Dominus repudium illud improbat, vt refertur in *cap. gaudemus, hoc tit.* Igitur quia illicitum erat. Ceteros, & Aodandio in *d. cap. 19. Marthæ*, existimant repudium, nec licitum, nec omnino illicitum fuisse, sed tantum à Deo ex dispensatione concessum. Sed receptio, communiorque est sententia, quæ affirmat, repudium fuisse Hebræis permissum tanquam licitum, dispensante Domino in memoratij indissolubilitate, quam probant, & deinde Bellarminus *lib. 1. de matrim. 17.* Medina de *conuentio. controu. 1. c. 10.* Becanus in *anal. c. 33. q. 1.* Balboa in *c. gaudemus. n. 136. hoc titulo.* Quibus autem de causis Hebræis liceret repudium, non leuissimè conuersionis est. Tertul. *lib. 4. contra Marc. cap. 34.* existimat, non ex alia causa licere, nisi propter fornicationem: sed eius sententia refellitur, primò quia mulier adultera secundum eandem legem non dimittitur, sed lapidabatur, si constabat adulteram esse; vel per aquas velotypicæ examinabatur, si suspecta erat de adulterio. Secundò, quia Pharisei interrogant Christum Dominum, an quacumque ex causa liceret uxorem dimittere, vt legitur in *c. 19. Marthæ, vers. 3.* ergo supponebamus varias esse causas repudij. Quate Chrysostomus, Origenes, Lyra, & ceterique Theologi expostiores, non solum propter fornicationem, verum & variis ob causis repudium licitum fuisse Hebræis probant, videlicet ob leprosum, morbum caducum, sterilitatem, veneficium, ritas perpetuas, & alios prauos mores incorrigibiles: item ob fornicatorem magnam, non ob paruum. Vnde Malachias *c. 2. vers. 10.* carpit eos, qui illiciti pulchritudine alienigenarum ducunt eas, repudiatis propriis vxoribus. Illud tamen caute ab eis seruabatur, vt cum debitis ritibus, & ceremoniis libellus repudij daretur, præscriptis *c. 14. Deuteron.* cuius libelli meminerunt Isaias *cap. 10. vers. 1.* Ieremias *cap. 50. vers. 8.* Et primò obseruabatur; vt vxor non discederet nisi voluntate mariti. Secundò vt libellus in manu vxoris traderetur, et si apud alias nationes sufficeret illum mittere per liberum, vt statim diceretur. Tertiò vt scriberetur, & in eo nomina duorum testium adhiberetur, vt per scripturæ moram animus in dissidium præcepit frangeretur, vt exponit D. Augustinus de *sermone Domini in monte, cap. 14. & lib. 9. contra Faustum, cap. 16.* Ibi: *Deus interposuit hanc moram, ut in dissidium altius præcepit libelli conscriptione refractis abisteret, & quid mali esset vxorem dimittere, constaret: præscriptum scriba, quæram erat litteræ scribere quasi vbi prudentes in dissidio dissuasores erant.* Quariò vt experimerentur tres generationes vitæ, & tres molietis. Quinò vt scriberetur libellus litteris rotundis, & distinctis, in vt vna aliam non artingeret, ne aliquod scripturæ viciu irroperet. Sekdò, vi si inter scribendum aliqua arcambrici

guttula in chartam decideret, libellus auctoritatem non haberet. Septimò vt in libello nullum rufur vestigium apparet, ne possit esse suspensus de vitio. Octauò vt charta longior esset, quàm latior. Nonò vt omnes testes, qui aderant, suum quisque sigillum adhiberet. Decimò vt maritus diceret, *Accipe libellum repudij, & esto à me abiecta, & cuiuscunque viro permittis.* Formula talis libelli hæc erat: *Ego Rabbi Simon, filius Rabbi Abraham, filij Rabbi David filij Rabbi Salomon, die 1. mensis 2. anno 1296. à creacione mundi, hic, & in hac ciuitate, ex animi mei consensu, & sine ulla coactione repudiam Rachel filiam Rabbi Moysi, filij Rabbi Ioseph, filij Rabbi Jacob, & dedi ibi libellum repudij in manu, schedam abscissam, & signaculum dissolutum, vt sis à me abiecta, & habeas quicquidque velis, & nemo possit ibi prohibere, iuxta constitutiones Moysi, & Israel.* Referunt Vatablus, Olesster, Lotinus, & Cornel. in d. cap. 24. Deuter. Doctissimus Maldonatus in cap. 19. Matth. Beyerlinch in theatro, verbo *Divortium.*

Vt ad diuortia ex iure ciuili Romanorum, & aliarum gentium perueniamus, sciendum est, quod cum populus Romanus primis temporibus summa, & misera ciuium indigentia laboraret, non solum ad contrahenda matrimonia præmissis inuitare decreuit, sed & contracta iam dissoluerè minimè liberum iudicauit, tantum enim ex lege Romuli, si Plutarcho credimus, rebus de causis maritis licebat repudiare vxores. Primò, si adulterium perpetrasset; nec mirum si concederet marito diuerti ab ea quam ex ipsius Romuli lege occidere poterat; è contra verò virum adulterum vxori derelinquere non licebat, ea fortassis ratione, quia foedior labi do esset in feminis, quàm in maribus. Quintilianus lib. 5. insit. *la. to lib. 11. de legibus:* facit textus in *l. si qua iustitia, C. ad Orphicum*, iunctis per me notatis in canon. 6. J. Conell. Ulster. Imò nec ex illa causa putaret vxor deserere virum suum, cui subdita erat, vt probat Rhodiginus lib. 18. *testimonium*. 16. *Corratius lib. 5. Mifcel. c. 10.* etiam postea populi moribus vxotibus repudium perimereceat, Connanus lib. 8. *comment. cap. 12. n. 1. P. Barb. in rubric. solut. marit. 2. p. Secundò* si clauus subiecisset, vt probat Connanus d. cap. 12. *num. 2.* qui clauus subijciere, interpretatur futurum facere. Gifanus in l. 8. C. *hoc ita legit, parum subiecisset.* Tertiò si natos filios veneficio necasset, quod humilidij genus expressit Romulus; tum quia grauius est veneficio necare, quàm gladio occidere, l. 1. C. *de maleficiis:* tum quia veneficia arma mulierum dicuntur; quare Seneca in *Hercule Furioso*, venena furminea dixit. D. Hieronymus lib. 1. *aduersus Iovin. cap. 28.* Euripides in *Ione*, & apud Scobæum *cap. 70. ibi:* *Vxores ducis, & morte obito mulierum, aut veneno, aut fraude.* Plutarchus in *præcepta cenarum*, verba Olympiz ad Philippi pellicem referens, sic ait: *Venena ista inter ipsa habet.* Præsertim si mulier sit adultera. Seneca lib. 4. *controvers. facit Antonius ibi:*

Toxica zelotypie dedit quæ sua maris.

8. Quod si ob alia vitia viri dimittere vxores volebant, diuortium de sacro celebratum tenebat, sed penas constitutas sustinebat vir egestatis, & perpetuo subiacebat mœrori, ita vt integram substantiam amitteret, & partim ipsi vxori adiuicaretur, partim Cereri sacra maneret, iuxta veterem morem, secundum quem sacratæ leges dicebantur, quibus sancitum erat, vt si quis ad-

uersus eas fecisset, alicui Deorum eum pecunia facer esse: sic apud Halicarnassum extat plebiscitum, quo eorum fuerat, vt si quis aduersus ea, quæ eo comprehendebantur fecisset, facer esset, & eius pecunia Cereri sacra maneret. Sed hæc ex lege Regia tam angusta diuertendi facultas, ad annos vrbis fœmè perdurauit sexcentos. Tertul. in *apolo. cap. 6. ibi:* *Ubi est ista felicitas marimoniorum, de moribus vixque prospera, quæ per annos fœmè sexcentos nulla repudium domus sensit, iam verò repudium vatum est, & quas matrimonia fructus.* Licet circa annum dissidentiat Cuiac. lib. 1. *obf. cap. 11.* Hotbom. lib. 13. *obf. cap. 39.* Sed postea Spurius Caruilus, quoniam eorum auspiciis testatur esse sine nuptiis contrahere ob liberos procreandos, iuxta formam illustratam in cap. *final. de condit. appositis*, sterilitatis causâ primus repudiavit vxorem, cuius exemplum Sulpitius Gallus sequutus coniugij nanciam misit, ut quod tam aperto capite foris versari cognocerat. Quintus Anilius Verus vxoti repudium misit, quod cum libertina secreta fuisset colloquuta. Amilius Paulus Papiriam repudiavit, eo quod non esset tam pulebra, quàm secunda. C. Cæsar, qui fuit Dictator, Pompeij nuncium remisit, quod adulteraretur à Claudio. Sempronius Sophus vxorem dimisit, quod ignorante agnoscos furebres spectasset: de alius repudiis agunt Carolus Sigonius lib. 1. *de antiquis. iur. Roman. c. 9.* Plutarchus in *comparacione Remuli, & Thesei, & in probl. Rom. cap. 11.* Aul. Gellius lib. 7. *noct. cap. 11.* Valer. Max. lib. 3. *cap. 6.* & tandem ita fuerunt frequentia diuortia, vt à quibusdam mulieribus non iam Consulum, sed maritorum numero annos computati, Seneca conuocatus lib. 3. *de lenoc. cap. 16. ibi:* *Namquid iam vlla repudij erubuit, postquam istasque quædam, ac nobiles feminas, non Consulum numero, sed maritorum annos suos computant, & excoit matrimonia causâ, natus repudij.* Hinc & illud Martialis lib. 6. *epigram. 7.*

Julia lex populis ex quo, fassilis, remota est.

Atque iterare damus in ipsa pudicitia est.

Aut minù, aut certò non plus tristicina lux est.

Et nuda decimo iam Thersina viro.

Qua nuda toties, non nuda, adultera lege est.

Offendit macha simpliciter minù.

Vnde est illud Iuuenalis *satyr. 6.* in turpem repudiorum licentiam inuehenis. Vbi enim vxoris pulebritudo deflorescebat, statim epiciebat.

Cur desideria Bithula Sertorius ardet?

Si verum excutias, facies, non vult amare.

Tres ruga subeant, & se cuius arida laxet.

Flant obsceni dentes, oscipue minores;

Collige sarcinulas, dicet libertus, & exi:

Ipse gravis est nobis, & sapis emmanetis: ois

Ocyus, & propra, siccò venit altera naso.

Quæ eadem quoque licentia fuit in feminis, quæ pro libidine maritos turbabant, & aliquando ad illum, quem despexerant, redibant: quare subiicit Iuuenalis:

Imperat ergo viro, sed max hac regna relinquit,

I cunctaque domos, & flammea conterit, inde

Amulæ, & spretis repetit vestigia lecti.

Ornatu paulo ante fures pendulus inquit

Vela domus, & adhuc virides in limine ramos:

Sic crescit numerus, sic facit alto mariti;

Quinque per autumnos, ritu res digna sepulchri.

Cicero lib. 2. *epist. 7.* *Sover Triary diuortium sine causa, quo die vir i provincia veneno erat, fecit.*

Nuptia est decimo Brute, Martialis lib. 4.

Et nubit decimo iam Thelesina viro.

Norauit post alios Iustelus ad canon *Eccles. vi. uers. fol. 195. ad canonem 105.* Quibus pessimis exemplis ad insolentiam impudicam peruenit effrenata diuertendi libido, quousque Imperator Augustus illam libertatem effrenem coarctauit, diuortiis modum imponens, certas inter causas repudiij claudens licentiam, vt referunt Dio Calius lib. 1. cap. 54. firmavit etiam legem Regiam Romuli lex XII. Tabular. sed causæ, ex quibus diuortium liceret, tam ex Augusti constitutione, quam lege XII. Tabul. non constant; immò vt credo, arbitrio prudentum relicta fuerunt, donec constitutionibus Imperialibus Constantini in l. 1. C. Theod. de repudijs, Arcadius in l. 2. eod. tit. C. Honorij, & Theodosij Iunioris in l. consensu 8. C. hoc tit. Iustin. in nouel. 22. cap. 25. & nouel. 134. cap. 11. Leonis in nouel. 31. assignate fuerunt. Natusius in l. ff. constante 9. C. hoc tit. diuortium fieri sine offensa permittit, si vertere coniux consentiret; & licet eam constitutionem emendaret Leo Imperator in nouel. 22. impudenter eam reuocauit Iustinianus in nouel. 140. Idem Imperator diuortium permittit, si maritus vellet vovere castitatem in sacerdotio, aut mulier in monastica professione, & etiam ob impotentiam coeundi, l. in causis 10. C. hoc tit. Constatinus ob viri militiam diuortium permittit in l. vxor 7. C. hoc tit. quæ causa à Iustiniano approbata fuit in nouel. 21. cap. 14. mox ab ipso improbata, in nouel. 117. cap. 11. Item ob furorem, si continuus esset. & desperatæ salutis, diuortium fiebat, l. si cum dotem 22. §. si maritus, ff. solus matrim. quam causam Iustinianus approbavit, & Leo instaurauit in nouel. 111. & 112. modò per triennium vir mulierem expectaret, mulier verò per quinquennium virum. Etiam inter iustus causas repudiij recensebatur in d. l. consensu, §. vir 3. si vxor prohibente viro adfuerit theatralibus ludis, vel arenas spectaculis, propter loci indecentiam, quod à Græcis acceptum esset tenet Fornerius lib. 2. rer. quod id. cap. 15. norant Marian. de spectaculis cap. 13. D. Ioseph. de Retes lib. 1. opus. cap. 23. num. 29. Etiam in nouel. 117. cap. 8. §. 4. vt causa legitima diuortij exprimitur, si vxor laetæ le communibus vtriusque sexus balneis, l. inuenimus 12. §. 2. C. de repudijs. nouel. 22. cap. si verò 16. & nouel. 117. cap. quia verò 8. quam illustrat D. Laurent. Ramirez de Prado ad Martial. lib. 3. epigr. 51.

Vt de pœnis iniusti dissidij agamus, sciendum est. constitutionibus imperialibus mulierem sine causa à viro discedentem dotem amittere, donationemque propter nuptias reddere, nec nuptias intra quinquennium celebrare posse. Ex eisdem etiam legibus maritus sine causa dimittens vxorem, nec dotem, nec donationem propter nuptias exigebat. Si autem mulier indotata sine causa diuerteret, tertiam peculij sui partem pœne nomine marito præstabat; ille quartam partem suæ substantiæ vxori, modò hæc quarta centum auri libras non excederet, l. penult. C. de repudijs, l. 1. & 2. C. Theod. eod. tit. vbi Gothofredus. Medio verò tempore post abolitas causas à Romulo præscriptas, sine causa diuertere licuit alterius coniugis voluntate, l. si peruenit 7. ff. hoc tit. l. 8. C. hoc tit. sola cum animi offensa, aut bonâ gratiâ, l. cum hic status 32. §. si diuortium 10. ff. de donat. inter; tunc enim nulla iniusta erant dissidia, sed cum libera matrimonia in contractu, quam

in distractu, l. neque ab initio 14. C. de nuptijs, vt nec pacisci possent contrahentes, nec liceret diuertere, l. 2. C. de inuul. stipul. nec super hæc re iuramentum efficax erat, Suetonius in Tiberio. cap. 35.

Matrimonia autem, quæ pietate, aut religione arctabantur, diuortio dirimi non poterant, l. lami. ni Diali, siue Iouis, à Flaminia discedere non licebat. Festus Pompeius verbo *Flaminica*, Aulus Gell. lib. 10. no. l. c. 15. ibi: *Matrimonium Flaminis nisi morte dirimi ius non est.* Si discederet confarreationis vinculo soluebatur, sacerdotio verò abibat, sicbatque prophanus, vt probat Iettr. Herod. lib. 4. Pandect. tit. 17. q. 4. licet Cuiac. in Nouel. 22. omnino indissolubile fuisse putet hoc connubium. Liberta, quæ patrono nupsit, illum inuitum discedere, & alteri se aut in matrimonium, aut in concubinatum dare non potest, quod lege Iulia de maritandis ordinibus, l. 6. cautum fuit his verbis: *Si secundum hanc legem nuptia contracta fuerint, diuortij faciendi potestas libertæ, quæ patrono nupta est, inuito patrono, cūque altero connubij ius, quandoque patronus uxorem eam esse velit, non esto.* Faciunt textus in l. vlt. ff. de diuortiis. l. hoc iure 45. §. 4. cum l. seq. ff. de ritu nupt. licet enim liberta inuita non cogatur nubere patrono, excepto vno casu, videlicet cum manu missa est matrimonij causa, l. inuita 28. & 29. ff. de ritu nupt. quibus lingue legem non cogitur 21. ff. eod. tit. tamen propter reuerentiam patrono debitam, tantique accepti beneficij remunerationem diuortium à liberta fieri non poterat inuito patrono: sed si insuper habita æ lege nuncium patrono miserit, nuptiæ quidem soluantur, alij tamen iussu nubere non potest: quo sensu matrimonio reuocari dicitur à patrono in l. vlt. ff. de diuortiis. Nouel. 22. c. 37. Quæ autem dicitur liberta, quoad hoc priuilegium patroni, exponitur in l. iud. 46. ff. de ritu nupt. l. 4. ff. de iure anteortum, l. & ideo 62. §. 1. ff. de donat. inter, l. Patrono 10. ff. de diuortiis. & prosequitur Faber in iurisprud. tit. 9. princip. §. illat. 26. & 27. Schifordge ad Fabrum lib. 3. tract. 25. q. 2. Cuiac. ad tit. C. unde vir, & vxor. Connan. lib. 8. comment. c. 13. Goth. in 45. notib. in notis ad d. c. 6. legis Iulia. Ad sponsas hæc lex non pertinet, ad concubinas tamen pertinet, vt liberta, quæ à concubinatu inuiui patroni discessit, cum alio connubium non habet l. 1. vers. ego quidem, & §. si qua, iuncta l. 3. ff. de concubin. l. cum tabulis 16. §. quoniam ff. de his quæ vt indign. & quia non honestè faciebat, probum facere dicitur in l. 41. §. ad si quis, ff. de ritu nupt. Sed si patronus diuortio consenserit, finitus legis auctoritas, nec amplius concubio alterius liberta interdicitur: consensisse verò intelligitur, quia qualequale iudicium voluntatis præstitit, l. vlt. ff. hoc tit. has tamen species Iuriconsultus Paulus in l. Masurius 144. ff. de v. f. confundere videtur, nec non & Suetonius in *Pespassio*, cap. 3. ibi: *Canonic Antonia libertam, & à manu discessit, quandoque sibi reuocauit in contubernium, habuitque eam Imperator penè iussu vxoris loco.* Norant Alciatus & Fornerius in d. l. Masurius. Igitur matrimonium libertæ, & Flaminie confarreationis sine fraude non dirimebantur; dissolui tamen diuortio certum est, quia leges, quæ diuortia hæc fieri vetabant, impeditæ erant, cum fictum non infirmarent, iuxta Vlpianum libro *regul. tit. 1. de moribus & legibus*: docuit Gentilis lib. 3. de donat. inter, capite 17.

9.
DE NUPTIJS
FLAMINIS,
ET LIBERTÆ.

8.
DE PœNIS
INIUSTI
DISSIDII.

IO.
DE SOLENNITATIBUS
DIVORTII

Accesserunt solennitates diuortij ex lego Iulia de repud. l. unde. ff. unde vir & uxor. Primò enim mittebatur repudium per nuncium, veluti per libertum, leg. nullum 9. ff. hoc vir. l. 6. C. de repudiis, Iuuenalis *satyr.* 6. vers. 145.

Collige sarcinas, clama libertus, & exi iam gravis ei.

Aur pœ libellum coniungi datum, missumve ad domum eius, vt probant Hicton. Magius lib. 2. *miscel.* cap. 15. Aloix ad vitum 5. *Iustin.* cap. 8. qui libellus concipiebatur certis & solennibus verbis, causamque dissidij, & testium subscriptiones continebat: elegantem formam refert Petronius in *satyr.* ibi: *si uiam fidem scelere uolasti, & communem amicum, res tuas oculus tolle, & alium lacum, quem pollas, quare.* Apuleius lib. 5. de *Asino* Arcus ibi: *Te quidem ob istud tam dirum facinus confisum thoro meo diuertere, res tuas tibi habeto.* Martialis lib. 10. *epigr.* 41.

Mense novo Leni veterem Procula maritum Deseris, quae inbes res sibi habere suas.

Conditione tua non utar, leg. 2. §. in *spensali-bus*, de diuortio, ubi conditio pro statu accipitur, vt apud Apuleium lib. 2. *florid.* ubi notauit Colutus. Illustrant Cuiac. ad titul. C. de repudiis. Magius lib. 2. *miscel.* cap. 15. Alias formulas cupidus inueniet apud Titinium in *gemma*, non in *Marcum*, de propriet. *sermonis.* Ouidium lib. 1. de *remed.* amor. Plautum in *amphit.* *actio.* 3. *scen.* 2. Quinil. declamat. 162. Platonem *dialog.* 11. de *legib.* Alexand. ab Alex. lib. 4. *dier. genial.* cap. 8. & sicut nuptie praesentibus testibus, siue signatoribus celebrabantur, *Luxer*, C. de diuortio, *Iuuenal.* *satyr.* 10.

Veni cum signatoribus asper.

Apuleius lib. 6. de *Asino*, 12. repudium ratum non erat, nisi septem testibus adhibitis ciuibus Romanis puberibus: quod lege Iulia de adultariis caecum fuit, cuius caput 18. ita restituit Brissotius ad leg. *Iul. de adult.* *diuortia*, septem ciuibus Romanis puberibus testibus adhibitis, prater libertum eius, qui diuortium faciet, post hoc sanctione, aliter falsa pro testibus habentur. Probant lex nullum 9. ff. hoc vir. l. unde vir & uxor. Illustrant Cuiac. lib. 8. *obs.* cap. 21. Petrus Gregor. lib. 9. *synag.* cap. 15. num. 10. Titaquel. in leg. 8. *conuub.* num. 2. Reuadus ad leg. 12. *tabul.* cap. 21. Mendoza lib. 2. *concil.* *liber.* cap. 18. P. Barb. in rubric. *solat. matrimon.* à principio, Sanchez lib. 10. de *matrimon.* *dispos.* 1. ad quam legem refero quod scribit Galus in leg. *penult.* ff. ad leg. *Iul. de adult.* Si ex lege repudium missum non sit, mulier adhuc nupta videtur. Et in leg. si non secundum. ff. de *denat.* *inter.* Si non secundum legitimum observationem diuortium factum sit, donationes post tale diuortium factas nullas momenti esse. Licet ea verba potius referant ad leges XII. Tabular, quae certam solennitatem in diuortio exigebant, iuxta Ciceroem in *Philippica* 2. ibi: *Minum excepit, res suas sibi habere iussit, ex XII. Tabulis.* Brissotius ad *II. XII. Tabul.* Cuiac. lib. 2. *observ.* cap. 30. Reuadus ad *II. XII. Tabul.* cap. 21. Sed recte eam sententiam reiciunt Hothom. lib. 3. *observ.* cap. 31. Gibbatus de *usu* lib. 4. §. 5. art. 21. Petrus Barb. in *rubric.* *solat. matrimon.* 2. p. num. 3. Arniseus de *iure conuub.* cap. 6. de *diuortio*, Nouarius lib. 6. *aque nupt.* cap. 48. etsi dubitet Baldoinus ad *II. XII. Tabul.* c. 31. quia lege XII. *tabul.* causae diuortiorum praescriptae fuerunt, lennitatis verò libelli repudij non fuit praescri-

ta, unde ita rectè restituit Cicerois locum Petrus Victorinus: *Minum illam res sibi habere iussit ex XII. Tabulis, causam addidit, clauas ademptas, foras eiecit.* Similiter quia moris erat in contrahendis matrimoniis tradere clauas vxori, vel ob significandam partus felicitatem, vt ait Festus Pompeius *verbo Clauum*, vel ob dominum in familiam indicandum, secundum Turpillum in *Pedio*, Attendendum lib. 3. *stern.* cap. 53. ita in distrahendis tempore diuortij auferebantur. D. Ambrosius *epist.* 65. ibi: *Mulier offensa clauas remisit, deorum reuerit, ut significaretur possessionis ademptio*: argumento legis clauibus, ff. de *contrahend. empt.* Et etiam quia tabulis scriptis firmabatur matrimonium, ita & tempore diuortij frangebantur tabulae. *Iuuenal.* *satyr.* 9. vers. 75.

—Fugientes saepe puellam

Amplexu rapta, tabulas quoque frangerat.

Tacit. lib. 11. *annal.* ibi: *Frangeretur immo iis, & redderet uxorem, rumpereque tabulas nuptiales in dissidium tuum nostri.*

Deinde sciendum est, diuortiorum genera apud Romanos varia fuisse; alia enim diuortia fiebant ex bona gratia, alia ex falsa; alia tandem ex luctu, siue tristibusculo. Diuortia ex bona gratia cooringebant ex mutuo coniugum consensu; credebant enim, quod sicut consensu contraheretur matrimonium, ita mutuo dissensu dissolui poterat, l. si consente 3. *Ced. de repudiis*; quod genus diuortij sublatum fuit ab Imperatore Iustiniano in *novell.* 117. cap. 10. sed tamen instauratum in *novell.* 140. Secundò propter sacerdotium fopetoniens marito, leg. *viricus* 60. §. 1. ff. de *denat.* *inter.* leg. *Deo* 56. *Cod. de Episc. & Cleric.* quod ad monachatum Imperatores portecerunt in leg. *sanctimus* 53. §. 3. *Ced. eod. tit. novell.* 22. cap. 5. & 117. cap. 10. ex eo, quia monachus morti comparatur, *diss.* leg. *sanctimus* 53. Et sicut per mortem corporalem matrimonium dissoluitur, ita & per monachatum; de quo genere diuortij agunt Cuiac. in *diss.* *novell.* 22. Reuadus lib. 2. *concl.* cap. 6. Bignonius in *notis* ad *Marcum*, lib. 2. cap. 30. Tertiò propter sterilitatem, aduersam valeritatem, seu impotentiam eorumdij, *viricus*, §. 1. *eam leg. sequenti*, ff. de *denat.* *inter.* Illustrant Scipio Gentilis lib. 3. *de denat.* cap. 18. Quartò etiam bonà gratià soluebatur matrimonium, propter militiam, leg. *vel sterilitatem* 61. ff. de *denat.* *inter.* Milites enim sine vxore debebant esse. Dion Cassius lib. 60. licet illis permitteretur contubernio vi, leg. *mulierum* 14. ff. de *his qua tot indig.* leg. *miles* 11. §. 1. ff. ad *Iul. de adult.* notauit in cap. 1. de *Cleric.* *contag.* etsi Severus Imperator Pratorianis militibus connubium permitteret, vt notauit Lipsius ad lib. 1. 4. *annal.* Taciti: videndum est Merillus lib. 2. *observ.* cap. 54. Igitur si coelibes erant milites tempore, quo militiz nomen dabant, matrimonium deinceps contrahere negabant; si verò iam vxores acceperant eas cum bona gratia dissoluebant; & Imperator Constantinus in leg. *uox* 7. *Cod. de repudiis*, ita vxori, cuius maritus in militia est, nubere concessit, si per integram quadriennium cum expectauerit: sed Iustinianus in *novell.* 1 & 22. tempus hoc ad decennium protogruit, & tandem in *novell.* 117. hanc facultatem nubendi omnino denegauit vxori, oisi accepto nuncio mortis mariti. Alia etiam diuortia erant non vera, sed falsa; cum enim simulato animo non perpetue dissensionis causa, vel non secundum

II.
DE DIVORTIO
SIVE CAUSIS
DIVORTII

dum formam à iure præscriptam, aut solemnitatebus supra relaxatis adhibitis diuortia fiunt, non vera, sed falsa censentur, *l. autum. ff. de diuortijs*. & tunc matrimonium non dissoluitur, *d. l. nullum*. De quo diuortio accipiendi sunt textus in *l. si non secundum 30. l. vir mulieri 64. ff. de dona. inter*, iuncto Scipione Gentili lib. 3. de dona. inter, cap. 18. Ad hoc etiam diuortij genus pertinet iurgium, aut fratribusculum inter coniuges habitum, cum videlicet diuortium verum non fuit sequutum, sed tantum iurgium, quod inter coniuges sæpe cœnere solet. Antonius in *monest.* lib. 1. *Super coniugibus su moria, cum nimia est dos*. Catulus in *summo*, ut maxime cœlicolium coniugis in culpa flagrauit quoddam. Vnde iurgium, siue fratribusculum, opponitur vero diuortio. *l. cum hic status 32. §. si diuortium ff. de dona. inter, l. quod si 31. ff. de iure dotium, l. perierit 31. ff. de ritu nupt. l. si libris ff. de pact. dot.* Nec si ob iurgium diuertat vxor, statim tamen redeat, diuortium fecisse videtur, *l. quidquid 48. ff. de regul. iuris*, ubi Iacobus Gorhofredus videndus est de hoc fratribusculo. Næpion Gentili d. lib. 3. cap. 19. Erat etiam aliud genus diuortij medium inter iurgium, & diuortium verum, videlicet diuortium quoad separationem thoti; quo casu manebat matrimonium quoad alia iura, & soluebatur tantum quoad mutua cohabitationem, siue consuetudinem vite: de quo diuortij genere accipiendi sunt textus in *l. cum hic status §. si mulier, ff. de dona. inter, l. nihil, l. Marcius ff. de alimon. vxoris amitt. l. 3. ff. ad municipalem, l. 3. unde vir & vxor, iuncto Scipione Gentili supra, cap. 21. unde deducitur matrimonium solui tantum diuortio vero, repudio, aut clauium ademptione, ut latius protulerunt Borel, tom. 3. decif. tit. de diuortijs, Turretius differt. 4. iurid. Horthomanus lib. 3. obseru. cap. 39. Foynetus d. cap. 23. fol. 191. & quia legibus Romanis matrimonium diuortio dissoluebatur, *l. si ff. de diuortijs*, idcirco licebat superflue quoque coniugē ad alia vota transire, ut constet ex *l. si qua 12. ff. de ritu nupt. l. nuptia 30. in princ. ff. solut. matrim. l. cum vir 25. ff. de condit. & demonst. l. mulier 22. in princ. ff. ad Trebell.* eoque sensu Huetachius in tract. de iur. qui sero, Thespesium, qui temerè profusus omnibus bonis cogitare cepit de aliis quacunque ratione conquirendis, similem facit libidinibus hominibus, qui vxores dum habent, minus obseruant; postea verò dimissas, & alteri nuptas, quibushbet atibus contempnere ac sollicitate nituntur. Eius moris exempla pœtateque occurrunt, D. Hyeron. lib. 2. ad Iovin. non procul à fine: *Quisdam repudiatus, inquit, altero nuptiarum die statim nupsisse legitur; utique reprehendendus moris, & cui tam cito displicuit, & cui tam cito placuit*. Suetonius in Claud. cap. 43. *Direrunt nuptias prætoris viri, qui digressi à marito post priduum statim duxerant*. Plutarchus in Catoe Picensi, refert Q. Horthensium à Catone petisse, ut filiam suam Bibulo nuptam sibi traderet in matrimonium: is repulsum pulsus, petit ipsius Catonis vxorem, & tunc factus voti compos, eam volente patre, ac præsentē Catone duxit vxorem. Falsa etiam à Memio dimissa post paucos menses C. Antonio Lironi nupsit. Ex certè apud eos aliqua lex non prohibebat diuortio factu aliam ducere, ut expressit D. Ambrosius in *l. cum hic lib. 8. cap. 1. ibi: Dimittis ergo vxorem, quasi iura, sine crimine: & p. uti id tibi licet, quia lex humana non prohibet*,*

sed diuina prohibet. Immo & permittebatur, dummodo si matrimonium communi coniugum consensu dixemum erat, transito anno novum matrimonium contraheretur, non intra annum, ne qua de prole dubitandi daretur occasio, *l. si constans, C. de repudiis*. Si vetet vxor sine iusta causa viro repodium mitteret, intra quinquennium alteri nubere prohibebatur; ita tamen ut si causam idoneam esse potest aliter, anno demum exadio possit alium sibi maritum eligere, *l. consensu 8. §. hoc nisi, C. de repudiis*.

Succellit nostra vera, sanctaque Catholica Religio, iuxta quam nulla ex causa matrimonij conformati admittitur diuortium quoad vinculum, Domino ita præcipiente c. 19. ubi refertur indissolubilitatem matrimonij sui verbis, *Quia Deus coniunxit, homo non separat. & Glossa interpretat linearis explicans verba illa Matthæi cap. 5. Ego autem dico vobis, ait: Doctrina Christi concedat legi naturali, quia iam est semper perfectioris. Et exponit Innocentius III. in cap. gaudent, hoc vir, dum ait: Cum tale repudiū in veritas in Evangelio reprehenderetur, nunquam ea vincere liceret poterit aliam ducere. Et Apostol. 1. ad Corinth. cap. 7. ait: Si quis matrimonio coniuncti sunt, præcipia non ego, sed Dominus, vxorem à viro non descendere. Et ad Roman. cap. 7. Mulier vinetur viro acies legi, id est quod diuinum præceptum repudium non licere, non solum Christianis, verum etiam Hebræis, ait Gentilibus, contra Iodinum probat Transmissa de polygamia, quæ 7. per satum. Vnde diuortium quoad vinculum in lege gratiæ tantum contingit, cum matrimonium adhuc ratum est, & vnus ex coniugibus ingreditur Religionem iuxta tradita in cap. ex publico, de conuers. coniug. & potest infidelitatem, cum scilicet alter ex coniugibus ex Gentilitate ad fidem Catholicam conuertitur, & alter in infidelitate persistens, non vult habitare sine contumelia Creatoris, cap. gaudent, cap. quæro, hoc titul. Quoad thotum autem, seu cohabitationem diuortium contingit, propter adulterium alterutrius coniugis. ut dicemus infra in cap. maritis, de adulteris: propter hæresim, si alter coniugum in eam incidat, cap. 2. hoc titul. cap. final. de conuers. coniug. propter scitiam etiam, ex qua graue malum timeatur, diuortium fit quoad cohabitationem, cap. literas, cap. ex transmissa, de res. spol. cap. 1. ut lit. non conuict. Petrus Greg. in cap. 2. de spons. nom. 64. Gutierrez lib. 2. canonie. cap. 64. plotes conuicti à Valenzuela consil. 144. debet enim vi vxorem affectione maritali trahere, ut prædicat, & præcipit D. Paulus ad Ephes. cap. 5. ad Colossens. cap. 3. nec debet illi imperare ut dominus rei possideat, sed ut animus corpori. Vitium enim vxoris, iuxta Gentiliu lib. 1. medium, cap. 17. aut tollendum, aut ferendum: qui tollit, vxorem commodiorem præstat; qui fert, se meliorem reddit: & sicut ferri non pugnis, sed verbis sunt corrigendi, *l. 1. §. de pœnitentia, l. 2. §. dominorum, ff. de his qui sunt sui*, multo maiori ratione vxor, quæ sociæ diuinæ & humani iuris appellatur, *l. 1. ff. de ritu nupt. maritali affectione est pertectanda*. Scitiam enim nimia culpam semper in se continet, *l. præpœnitentia, ff. ad l. Apol. l. iud ergo ob nimiam scitiam viri diuortium fit quoad cohabitationem; immò in hoc casu specialiter maritus spoliatus non restituitur, cap. ex conuersione 1. cap. literas, de res. spol. inuolunt. vxor, quæ diuortium patitur ubi vires scitiam, deponi debet**

12.
De diuor-
tius ex
vra Ca-
nonica.

Macientio in rubric. tit. 5. lib. 5. recepit, qui docuerit, textum in d. cap. aduocare, non habere locum in vxore. Similiter dicendum est, presentem textum locum habere in marito machinante in necem vxoris, cum eadem ratio militet, argumento legis illud, ff. ad l. Aquil. expresserunt autem Placatum mulieris machinantis, quia insidias frequenter ponuntur ab vxore; cum enim natura debiles sunt, cap. firmus, de v. s. quod non possunt aperto Marte aggredi, insidias, venenosisque producant, facit Quintil. lib. 5. Insidia, de argument. ibi: *Proferet latrocinium facilius in vxore, veneficium in femina.* Illustrat Tiraquel. in l. 8. comens. num. 19. Secunda partis huius textus, ubi docetur, maritum posse dimutare vxorem machinantem in eius necem, ratio prouenit ex eo, quia nemo tenetur satisfacere ei, qui obligatus est cum probabili vitæ periculo, cap. officio, de penit. & remiss. late probant D. Thomas 1.2. quæst. 129. art. 7. Sotus lib. 4. de iust. quæst. 61. Couarr. in regul. Peccatorum, 1. p. à num. 3. Guierrez in pract. quæst. 38. per totam. Unde casu quo alter ex coniugiis in alterius necem machinatur, datur magnum vitæ periculum, cum à clandestinis & domesticis fraudibus nemo se possit tueri, l. data 27. C. de donat. Ideo tunc coniugi innocenti permittitur diuortio facto alium deserere.

Nec obstat dubitandi ratio super expensa, cui vt futi-faciat Præpositus in presenti, asseruit in hoc textu mulierem priuari spe coniugij, non tantum propter machinationem, verum etiam propter homicidium sequutum, cum ipsa causam dedie: quæ solutio sustineri minime potest, nam in hoc textu tantum de machinatione agitur, non verò vlla homicidij mentio fit. Quare et solutio omisâ, verius dicendum est, machinationem vxoris in presenti casu non fuisse tantum internam, & mente resecretam, sed potius ad alios externos executionis primò redactam, vt constat ex illis verbis, *se defendendo*; vnde rectè potuit vxor priuari matrimonio presenti, & alterius spe; quia conatus, qui reducit ad actum proximum, & immediatum, æquali poenâ ponitur, ac si delictum esset perfectum, & consummatum, quale est homicidium, de quo in presenti, l. si quis nou dicam, C. de Episc. &

cleric. l. si quis zelo, C. ad leg. Corneli. de sicariis, cap. 1. de homicid. in 6. docent latè Couarr. in Clem. si furiosus, 2. p. in princip. Iulius Clarus lib. 5. sentent. 6. final. quæst. 92. Tiraquel. de penit. tempore casu 18. alij relati à Ceriallis in pract. quæst. 540. Vnde facile soluitur argumentum ipsius dubitandi rationis, deductum ex cap. 1. de toto titulo de eo qui dicit in mariis, vbi varij casus referuntur, in quibus ob adulterium, machinationem in necem viui, seu fidem datam de futuro matrimonio, valetur impedimentum dicimus: in presenti autem deciditur diuersus casus, videlicet cum machinatio vxoris ad actum proximum peruenit, adde vt maritus se defendendo insidiantem occideret; Ideo si viui parricidio sequuto vxor priuanda erat spe coniugij, ex d. cap. interfecit, cap. aduocare 53. quæst. 2. ita similiter propter dictam machinationem ad actum externum, & proximum deductam, eadem poenâ punienda est. Nec obstat alia difficultas deducta ex d. cap. 2. de penit. cui vt satisfaciat Glossa in presenti, verbo Polveris, asseruit in hoc textu ideo maritum posse aliud matrimonium contrahere, quia homicidium ab eo commissum non fuit voluntarium, sed necessarium, causâ defensionis, quod imponi committitur, l. vt oim, ff. de iustitia & iure: dicemus infra in cap. 3. de homicid. quæ solutio sustineri non potest, quia ex ea sequeretur absurdum, videlicet, quod si homicidium hoc voluntarium fuisset, priuaretur maritus spe coniugij, contra textum in cap. 2. hoc titum. Nec Glossa fauent illa verba, *se defendendo*; nam omisâ opinioe Præpositi hic, asserentis io presenti reponendam esse dissolutionem uxoris, verius dicendum est, argumentum à contrario sensu deducti non posse, cum sequitur absurdum, argumento textus, ubi notant DD. in l. 1. ff. de officio eius. Quare verius respondendum est, textum in d. cap. 2. specialiter procedere in homicidio Presbyteri, ex quo resultat impedimentum, quod impedit, etsi non ditimat matrimonium, vt docent Glossa hic, in d. cap. 2. verbo absque spe, quam sequuntur Nauarr. in Manuali. d. cap. 22. num. 74. Couarr. de matrim. 2. p. cap. 6. in princip. num. 5. Henriquez lib. 12. de matrim. cap. 2. §. 1. ad finem, & eam firmiter textus discretus in l. 14. tit. 2. p. 4.

CAPVT II.

Alex. III. ^a Archiepiscopo.

Quæsiuit à nobis tua fraternitas, vtum mulier pro latrocinio, aut quolibet alio crimine à viro suo debeat separari, & alij nubere: & de viro simili modo quæstionem proposuisti, & vtum pro quolibet flagitio possit à coniuge diuidi, & aliam sibi legitime matrimonio copulare. Nos itaque taliter doximus respondendum, quod mulier pro furto, vel alio crimine viri sui, nisi ipse eam ad maleficia sua trahere nixatur, & fidei suæ religionem corrumpere velit, non debet ab ea separari, nec alij aliqua ratione copulari. Verùm si coniugem suam ad maleficium traxerit, mulier à viro recedete poterit, & separari, ita quod ei alij nubere non liebit, quia licet separentur, tamen semper coniuges erunt. In viris quoque presentis sententiæ forma seruetur.

NOTÆ.

^a Archiepiscopo.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titulo, cap. 2. sed nec

in presenti, nec in cap. quæsiuit, de v. s. vbi, ni fallor, extat alia pars huius Decretalis, exprimitur eod Archiepiscopo rescribat Alexander. Post Concilium autem Lateran. p. 50. cap. 12. vbi

vbi repetitur textus hic, tantum legitur, *Idem eidem*, & in capite antecedenti habetur, *Episcopo Carnotensi*. Vnde non improbabili- ter dici potest, Alexandrum in presenti eidem Prælato referre.

b *Maleficium ad errorem traxerit, & maleficium.* Habetur in d. cap. 22. Concil. Later. & Ad infidelitatem maleficium, in hac sexta collectione: sed est maleficij nomen sit generale, tamen consuetudine loquendi, pro magno, & improbissimo facinore, vbi contra fidem, ac religionem peccatur, accipitur, cap. 14. 26. q. 3. l. 5. & 7. C. de maleficiis: vt in eorum commentario notauit Albericus Gentilis: & ita in presenti, pro adulterio spirituali, cum vir peccat contra fidem, & religionem catholicam, & trahere intendit coniugem ad eundem errorem, accipiendus textus hic, contra communiter repentes.

c *Traxerit.* Hic deducitur, non sufficere ad separationem faciendam, quod coniux incidat in hæresim, sed distinetur vt talis hæreticus inducat, trahereque intendat coniugem ad hæresim: quo principio admissio, nulla datur differentia quoad effectum diuorij, de quo agimus, inter crimen hæresis, & alia delicta; quia etiam quando coniux inducit coniugem ad peccanda alia delicta, separantur coniuges, vt infra dicemus. Sed respondendum est huic difficultati, quod in aliis criminibus requiritur actus positus, nempe vt coniux alterum positum inducat ad illa crimina perpetranda; & sic procedit præfens textus. At verò in crimine hæresis talis actus positus non requiritur ad hoc vt possit fieri separatio, quia eo ipso, quod est hæreticus, suo malo exemplo alterum præsumptiue trahit ad infidelitatem; & ita datur magnum periculum, quia hæresis est crimen admodum contagiosum, præsertim respectu domesticorum, argumento capitis reseranda, 24. q. 3. Et ita sensus huius textus est, quod nullo crimine vnus coniugis potuit fieri separatio matrimonij, nisi coniux per actum positum alium inducat ad illa crimina perpetranda: propter crimen tamen hæresis potest fieri separatio, quauis positum alterum ad hæresim non inducat, quia præsumptiue, attentâ naturâ talis criminis, eum inducit & trahit ad illud crimen.

COMMENTARIUM.

4. CONCLUSIO TRADITIONIS ET PROBATIONIS.

EX hoc textu iuxta suprà traditam interpretationem sequens deducitur assertio: *Coniuges propter alterius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicentur; & tunc eis etiam separatis datur vinculum.* Probant eam textus in cap. coniugio, 32. q. 1. cap. si uxorem, cap. præceptum, cap. præceptum 32. q. 1. cap. omnes 32. q. 7. cap. de illa, cap. quanto, cap. final. hoc tituli, cap. final. de consensu coniug. cap. final. de hereticis. Trident. sess. 24. de matrim. cau. 5. lege 2. tit. 10. part. 4. Illustant D. Thomas in 4. distict. 30. q. 9. artic. 6. ad 3. Syluester in sententia, verbo Matrimonium 8. q. 10. & verbo Diuorium, q. 1. Petrus Barb. in rubric. solus. matrim. 2. p. 30. Sanchez de matrim. lib. 10. disp. 17. à num. 5. cum segg. Badius cod. tract. lib. 2. cap. final. Forner. lib. 6. rerum quid, cap. 23. Cuius. & Catusius in præfatijs, Thom. Hurtado tom. 2. de res. res. fol. 5. fol. 199. Borell. tom. 3. tit. 5. num. 78.

5. IMPUGNATIO TRADITIONIS

Sed pro dubitanti ratione in præfentem assertionem ita insurgo, iuxta doctrinam Christi Do-

mini relatum à D. Mattheo cap. 5. & 19. non licet dimittere uxorem, nisi ob causam fornicationis, ita quod excepta illa causâ regula coniugum concipienda sit, vt docet Pontifex in cap. 2. de coniug. leprosa. ergo nec ob hæresim, aut aliud peccatum graue, etiam si ad illud intendat coniux coniugem pertrahere, licet uxorem dimittere. Et si dicas, in hæresi committi adulterium spirituale, obstat, quod in quolibet peccato fornicatio spiritualis committitur, cap. idolelatria 18. q. 1. Igitur aut propter quodlibet peccatum mortale matrimonium dissolui potest, aut propter hæresim dirimi nequit. Auguet hæc difficultas ex cap. quanto, hoc tituli, vbi expresse probatur, propter hæresim alterius coniugum non dissolui matrimonium.

Quâ dubitanti ratione non obstante, vera est præfens decisio, quæ eam triplicem continet partem, triplici nititur ratione. Prima pars, in qua cauetur, coniuges propter alterius erimen separandos non esse, et soluitur ratione; nam si ob quodlibet peccatum diuorium fieri posset, ferè omnia matrimonia dissoluerentur, cum nullus sit qui sine crimine vinat, cap. amant, vers. Nonime, 25. distict. 19. tit. 5. part. 2. docent D. Thomas 3. p. q. 59. art. 6. Speculum Coniug. 2. p. art. 1. num. 3. quod limitatur, si maritus sit lactociniis deditus, quia tunc ne receptrix videatur, vt talisq. teneatur, ex l. 1. C. de reprobis, potest tunc vxor securitari suæ consulendo maritum deferere: docent Barb. ubi supra, num. 12. Syluester ubi proximi. Ex Constantini constitutione relaxa in l. 1. C. Theodos. de repudijs, repudium permittebatur ob tria crimina in viro, videlicet si homicida, maleficus, aut sepulchrorum violator esset; in vxore, si adultera, si malefica, si incantatrix esset; quam exponit & illustrat Gothofredus ibi. Secundæ partis huius distictionis, vbi asseritur, propter hæresim, in quam lapsus esset alter ex coniugibus, licet diuorium fieri, ratio prouenit ex eo, nam si eum adest vice periculum alterius coniugis, diuorium licet fit, ex traditis superiori commentario; multò maiori ratione fieri debet propter animæ periculum, cap. si habet, in fine, 24. q. 3. docet Barb. d. 1. p. num. 30. Accedit, nam Hæretici omnino sunt fugiendi, quia eum illis communicans suspectus redditur de hæresi; ideoque illis purgatio canonica indicienda est, vt docent Sarmiento lib. 1. sect. 1. cap. 1. n. 10. Castro lib. 2. de hereticis, puni. cap. 2. Simancas de catholicis, cap. 11. Vnde Sanctus Leo Papa in epist. ult. ita aiebat: *Hec ergo, de quibus agimus, tanquam venenum mortiferum fugite, & ab eorum colloquio, si increpat à vobis corrigi melius, abstinete: quoniam sicut scriptum est, sermo serp. 10. cancer.* Vnde constat consuetudinem, & familiaritatem eum hæreticis esse fugiendam, quia malorum consortia sepe bonorum mores corrumponi, cap. sepe malorum, 28. q. 1. Cæterum coniux fidelis potest etiam abire propria auctoritate à coniuge lapsò in hæresim, quia sola desertio fidei præbet causam sufficientem diuorij, cap. de illa, hoc tituli. Tertia ratio, quare videlicet propter hæresim non fiat separatio matrimonij quoad vinculum, prouenit ex eo, quia apud Catholicos nulla est causâ matrimonij consummati diuorium potest fieri quoad vinculum, vt probauit suprà in cap. 1. & docent Couart. de matrim. 2. p. cap. 7. num. 5. & 8.

Nec obstat dubitanti ratio suprà adducta, nam

DITA AD-
182710.

6. TRADITIO
SATIO EN-
CICLICALI.

7.

DE DIVOR-
TIO. DVI.
TANDI SA-
TIO.

nam potius verum est, ultra casum fornicationis permissum esse diuortium ex aliis causis, vt probant supra in cap. 1. Nec contrarium probatur ex loco D. Matthei; nam ibi tantum agitur de diuortio absoluto ex se, & naturā suā ad vitam coniugum duraturus; ita vt per vnicum actum adulterij vxor remiserit totum les, quod in mari- tum habebat, adeo vt eam, quantū inuicemque emendatam, ipse admittere non teneatur, vt dic- torus in cap. si vir de adulteriis, non tamen exinde sequitur, non posse dari alias causas, ob quas sit diuortium temporale, hoc est, vt dicit per illud tempus, quo praedicta causa durauerit. Vnde licet propter lepra, scititiam, furorē, aut similes causas, matrimonium dissoluitur quod rhotom, seu cohabitacionem; recipiente tamen, aut sano marito, matrimonium instauratur. An idem procedat eo casu, quo ob haerēsim separatim matrimonium, & ea abstracta lapsus Ecclesiae reconciliatur, disputant Couart de ma- trim. 1. p. cap. 7. 6. 5. Castro de iusta haeretic. p. 1. 7. P. Barb. in rubric. solus marit. 2. p. 100. 19. Sanchez lib. 10. de matrim. diff. 1. 5. 2. n. 18. Nec obstat, quod dicebamus, in quolibet peccato lethali dari fornicationem spiritualem. Nam respondeo, nomen fornicationis in significatione litterali non nisi carnali turpitudinis conuenire: cetera verò peccata in magis remota significatione, per metaphoram scilicet, appellantur spirituales fornicationes, ob quae non licet matrimonium separare, licet ob haerēsim, quae propter spiri-

tualis fornicatio est, liceat ob periculum per- nitionis ex matra communiōe. Nec tandem obstat textus in d. cap. quare; nam loquitur in eo Innocentius de matrimonio infidelium, quod dis- solui potest quoad vinculum, quando vnus ex coniugibus conuertitur ad fidem, & aliter non vult cohabitare abique contumelia Creatoris; quia tunc etiam quoad vinculum dissoluitur ma- trimonium, cap. gaudentes, de diuortiis. vbi plura Balboa.

Sed supra traditis aperte obstat textus in c. 1. de conuers. infidel. pro vt illum transcriptissimus ex secunda collectiōe, in illis verbis. Idem si qui- dem in eis in sequenti casu, quem proponere sua iura esset, cum christiano viro propter actum vxoris Chri- stianum negante, & suis copulante paganam, & ex ea filios procreante, christiana in approbium Iesu Christi voluit est, tamen assensu Archidiaconi sui ad secon- das nuptias conuulsit, & filios suscepit ex ipso: non enim videtur nobis, quod si prior maritus rediret ad vnicum ecclesiasticum, eadem a secundo debet re- cedere. Ex quibus deducitur, quod per haerēsim coniugis, seu lapsum in infidelitatem, dissoluitur matrimonium quoad vinculum, adeo vt possit vxor catholica aliud matrimonium inire. Pro- emus difficultatis solutiōe dicendum est, Cae- lestinum III. in eo texto censentiam tenuisse, non illam dissimulando vt summus Pontifex, sed vt priuatus Ecclesiae Doctor: quare ea omi- sa contrarium decreuit Innocentius in cap. quare, hoc titulo, vbi notabimus.

8.
EXPOSITIO
CAP. 1. DE
CONVER-
SIONE IN-
FIDELIUM.

CAPUT III.

Idem Ambian Episcopo.

Porro de Comite Pontini, qui filiam Bern. de Sancto Valerico absque iudicio Eccle- siae dimisit propterea, quia eam cognatam fuisse defunctae vxoris pronūit, haec una prudentia cognoscat, quod si etiam parentela esset publica, & notoria, abique iudi- cio Ecclesiae ab ea non potuit separari: quare ipsum ad eam recipiendam districte com- pellas, & si eam recipere noluerit, eum & superinductam vinculo excommunicationis astringas: si qui autem apparuerint, qui matrimonium ipsum legitime velint & possint imperare, causam audias, & eam sine debito decidas. Præterea de Vgone de Calceio, qui filiam Alesini cognatam suam duxit vxorem, & hoc publicum est, & manifestum, nec appareat aliquis, qui matrimonium velit impetere, id tibi respondemus, quod non appa- rentibus accusatoribus, & parentela manifestā & publicā existente, quod credibile non est, nisi essent consobriini in primo, vel in secundo gradu, ecclesiasticae auctoritatis inter- est matrimonia illa gravitate adhibere dissolvere, quae illicitē noscuntur contracta.

NOTAE.

A Ambian. Ita etiam legitur in prima colle- ctione, c. 3. & additur pars capituli quoad Sedem, vt cognoscimus, in praesenti referri par- tem textus in cap. quare Sedem, de Frigid. ad quam Decretalem etiam spectant textus in cap. ad hoc de decimis, cap. sancti de regular. & integra est, et post Concil. Lateran. p. 10. c. 18. & 19. De Ambian. dicebat egi in cap. vnic. de clericis pereg. b Iudicio Ecclesiae.] Sententia videlicet Episcopi, qui olim in similibus causis eum consilio sui Capituli sententiam proferrebat cap. Episcopus 25. q. 7. cap. ex litteris de consangu. & aff. cap. quare, cap. amitt. de his qui sunt a tralat. Concil. Toton. 2. can. 7. In capitulis Hadriani Pontificis, c. 14. ita tenetur: Nec aliquis Episcoporum suorum sacerdotum causas audiat absque praesentia clericorum suorum. Quod iudicium Episcopale dicitur in l. 9. C.

D. D. Goncal. in Decretal. Tom. IV.

de Episcop. aud. Conuentus sacerdotalis, & san- ctam iudicium, in l. 45. C. Theod. de Episc. & Cle- ric. notarent Cironius ad titulum qui matrimonia accusare, in fine, Celsotius de Eccles. Hierarch. lib. 4. cap. 12.

c Imperare.] Lege impetere, vt statim ha- betur.

d Præterea.] Verba quae sequuntur extant in c. 9. de officio ordin. in 1. collect.

e Apparentibus accusatoribus.] Immo sine legi- timo accusatore non est aliquis puniendus, c. 1. de accusat. cap. de manifesta 2. q. 1. 1. illicitus ff. de offi- cio Presid. ergo si in praesenti non aderant accu- satores, qui matrimonium hoc impeterent, iudex ecclesiasticus sententiam diuortij proferre non poterat, praecipue cum iudex non debeat impar- titi officium suum ad priuatum vilitatem, parte non petente, leg. 4. §. hoc autem, §. de damno infest. leg. 1. §. Magistratibus, ff. de Magistr. con- sum,

3.

non. potest tamen illud interponere quoties publica vetatur vitia, *l. congruus ff. de offic. Praef. vel ipsius iudicis auctoritas, l. quos prohibet, ff. de postul. vel quando agitur de peccato vitando, c. nunti, de iudiciis, c. exceptionem, de except. Sed respondendum est, quod cum in presenti casu magnum immineret periculum incestus, *c. litteras, de rescriptis, spoliatus* Episcopus ex causa consanguinitatis dissolvere matrimonium de facto contractum, nullo iniretorende censuratore; pertinet enim ad officium iudicis ecclesiastici, etiam inuitis coniugibus dirimere matrimonia inualide celebrata, *c. si quis, c. si quis, de spons. sicut & valida firmare, & confirmare, c. ubi probatur, de officio ordinis, c. qualiter de accusat. Trident. sess. 14. c. 4. Accedit, nam notorietas delicti gerit vicem accusationis, *d. c. manifestata*. Nec novum est, in notoriis ordinem iudicium non servare, *c. quoniam, de filiis preb. c. ad perit. de accusat. c. cum sit Romana, §. praeterea, de appellat.***

COMMENTARIUM.

4.
CONCLUSIO
RESISTIT
ET PROBA-
TUR.

EX presenti textu talis communiter deducitur assertio: *Coniux non potest sine iudicio Ecclesiae coniugem dimittere, etiam praetextu notoria consanguinitatis, et de facto dissimulato recipere competitur.* Probat eam textus in *c. per venerabilem, vers. ipse quoque, qui filij sunt legit.* Illustrat Morla in *temp. tit. de legibus, §. 9. n. 52. Convent. 2. p. de matrim. c. 7. §. 5. n. final.* Balboa in *c. 1. de ordin. cognit. n. 38.* Fachinus lib. 8. *convent. c. 9. Basil. lib. 9. de matrim. c. 18. Mendoza lib. 2. *Concil. lib. 1. c. 18. Costalib. 2. mistel. c. 2. Luna & Arellano lib. 2. *antinom. 6. Caiac, & Casilius hic, & Zypaeus ad hunc tit. consulti.***

5.
INFERMA-
TUR HAC
ASSERTIO.

Sed pro dubitanti ratione in praesentem assertionem sic infirgo: Si coniux ob consanguinitatem dimiserit alicuius coniugem, & coniux testis perierit restitutionem, ut spoliatus, opponaturque exceptio consanguinitatis in continenti probanda, denegatur restitutio, *c. litteras 13. de rescriptis, spoliatus*. quo modo dilectum agnoscendo inierit iudicium possessorum, & petitorium, componunt Primatij nostri textus in *c. 1. de ordin. cognit. cum c. ex consuetudine, de rescriptis, spoliatus*. Sed notorium probatione non indiget, *c. evidens, de accusat. c. de manifestata 12. g. 1.* Igitur sit tantum oblatio probationis consanguinitatis in continenti facta impedit restitutionem uxoris spoliatae, multo magis notorietas ipsius impedimenti impedit restitutionem in praesenti casu? Angetur haec dubitandi ratio ex *c. inquisitionis 44. de sentent. excom.* ubi docetur, quod si coniux sciat pro certo impedimentum matrimonij iurare eum, & alium coniugem adesse, non debet reddere debitum, immo etiam id cogitur ab Ecclesia, excommunicacionem patiens sustinere debet: igitur & cum nototium est impedimentum, ille potest propria auctoritate uxorem dimittere. Augetur etiam haec difficultas ex *c. de illis, §. 1. hoc titul.* ubi docetur, ob haec, in quam lapsus est maritus, posse uxorem illum propria auctoritate dimittere: igitur & ob nototium consanguinitatem in gradu irritanti; siquidem ob eam matrimonium quoad vinculum dissolvitur, seu nullum fuisse declaratur; propter haecum verò, tantum quoad thorum. Tandem facit textus in *c. sequenti*, ubi coniux

gi petenti restitutionem coniugis, obstat exceptio notorij adulterij, immo & in *c. dixit Dominus, §. 2. g. 1.* assertur quod ubicumque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, liberet vxor dimittere; quod adverbium *libere*, omnem superioris licentiam excludit, iuxta textum, iuncta Glossa, verbo *Libere, in c. dudum, de sepulchris*, igitur similiter ob nototiam consanguinitatem licet propria auctoritate dimittere uxorem, ut incestus viteretur.

Qua difficultate ita fulta non obstante, vera est praesens decisio, cuius rationem assignat Glossa hic, verbo *Separari, & in c. final. de adul. ex eo, quia diuortium poena est: sed poena imponi non potest nisi per iudicem, sua, de coniugibus, §. in hoc 33. g. 1.* ergo propterea auctoritate non potest coniux diuortium facere. Glossam sequuntur Ioannes Andreas, & Hostiensis hic, speculum Coniug. 3. p. art. 1. n. 1. Verum haec ratio praesenti decisioni non continet; siquidem in ea non agitur de separatione ex causa adulterij, ut in *d. §. ex hoc*; sed ex causa consanguinitatis, in qua cum matrimonium validum non sit, sed tantum de facto contrahatur, separatio, quae fit ab Ecclesia, non est poena, nec propterea diuortium, sed tantum declaratio nullitatis matrimonij, ut docet Accursius verbo *Diuortium, in l. quod ferunt, ff. de condit. causis, data*. Quare et ratione omnia Panormitanus in praesenti, n. 2. & 8. illam assignat, scilicet quod plura diuidentur notoria, quae verè non sunt, *c. consensu, §. 14. de appellat.* & non debet tantum sacramentum rescindi ex sola opinione coniugum credentium adesse impedimentum notorium, ubi verè non adest. Ceterum haec ratio sustineri non valet, quia etsi in hoc casu verè notorium esset impedimentum, nullo modo permetteretur marito uxorem dimittere absque iudicio Ecclesiae, ex praesenti textu. Vnde verior ratio est, in specie huius textus non posse maritum absque iudicio Ecclesiae uxorem dimittere, etiam si parentela sit notoria; quia nemo potest in sua causa ius alteri dicere, *l. 1. C. ut nemo in sua causa, l. §. qui in causam, C. unde vi*. Quare si propria auctoritate maritus uxorem dimiserit, vxorque restitutionem petat, non obstat exceptio consanguinitatis, ante omnia testinegrandum est matrimonium, ex vulgari principio, *Spoliatus ante omnia est restituendus*, de quo in *c. de litteris, cap. conueniente de rescriptis, spoliatus*.

Nec obstat difficultas supra adducta, nam verum est, restitutionem coniugi spoliato denegari quando consanguinitatis exceptio in continenti probatur, ne habitare cogatur cum aperto incestus periculo: quod facillius procedit si consanguinitas sit notoria, *ex d. c. evidens, cum similis*. & sic licet ob nototiam consanguinitatem non possit coniux dimittere coniugem, quod principaliter in hoc textu deciditur, & probatur ratione proximè adducta, tamen si notoria sit consanguinitas, iuste coniugi petenti restitutionem alterius coniugis opponitur exceptio notoriae parentela, & tunc impeditur restitutio. Nec contrarium docetur in hoc textu, nam in eius specie consanguinitas non erat notoria, quia tantum maritus asseverabat, uxorem fuisse cognatam prioris vxoris defunctae; quo casu affirmat Pontifex, non posse maritum uxorem dimittere, & aliam suscipiendū, etiam si affinitas illa esset notoria; & ita ante omnia verum esse restituendum vxori: non tamen negavit Alexander, quod si esset affinitas notoria, impediretur matrimonium. Nec obstat augmentum ipsius difficultatis, deductum ex *d. cap.*

6.
TRADITUR
RATIO DE-
CISIONIS.

7.
DISSOLVITUR
TVA DITTI-
CULTAS.

d. cap. *inquisitioni*: cui respondendum est, quod quocumque impedimentum matrimonij est ootorium, potest coniux, immo tenetur, propria auctoritate absque iudicio Ecclesie xthori si- parationem facere, vt ita vitetur peccatum, d. c. *in- quisiioni*: docet Couart. in 4.2.p.5.7.8.2. At verò non potest facere separationem, quia in ea con- datur ita proximum peccati periculum, sed ex- pectandum est Ecclesie iudicium: de qua separa- tione recte accipit presentem textum Cardin- al. hic, *opposita*. 2. Nec obstat textus in d. cap. de *ita*, hoc tñl. Nam respondeo, eius de- cisionem specialiter procedere, quando alter ex coniugibus lapsus est in hæresim, quo casu licitum est Catholice propria auctoritate ab ea dis- cedere. propter graue peruersionis periculum, si Ecclesie iudicium expectetur, quæ ratio cessat in præsentis textu, vt considerat Abbas hic *mirabili* 1.

Nec obstat textus in c. *sequenti*, pro cuius con- ciliatione cum hoc textu varia adduxerunt Cor- tadius lib. 2. *miser* c. 2. Couart. de *pons.* 2. p. c. 7. 8. 5. n. 12. Gilkenius in *lectis*, n. 216. *de edendo*, plu- res quos refertur Sanchez lib. 10. de *matrim.* dis- p. 12. a. n. 38. Petrus Barb. in *rubric. salut. matrim.* 2. p. n. 26. Fachineus lib. 8. *contra*. c. 10. *vers.* Ad secundum, Mortis in *empor. tit.* de *legibus*, q. 9. n. 5. 2. & communiter respondentur, textum in c. *sequenti*, procedere in separatione matrimonij propria au- thoritate facta, ob adulterium publicum; quo casu licere affirmant communiter Doctores, si adulterium ita sit notorium, vt nullà possit tergiversatione celari, propria auctoritate quoad cohabitationem ab adultera dissociare, ideoque aliter Pontificem eo casu restitutionem non esse faciendam, cum ex confessioe adulterantis notorietas adulterij daretur; quorum solutio fir- mari videtur ex c. *Agathosa* 7. q. 1. c. *dictis* *Demu-* *ur*. 32. q. 1. c. *ex parte* 9. de *pons.* in illis verbis: *Quia igitur nemini licet uxorem suam sine mani-* *facta causa fornicationis dimittere*. Ex quibus deducitur a contrario sensu, quod ubi adulterium est notorium, innocenti licet propria auctoritate di- uertere. Facit etiam pro hac solutione textus in c. de *beneficis* 1. 32. q. 1. ubi Pelagius Pontifex decidit, maritum non esse cogendum recipere uxorem, quæ ab ipso recessit, & adulterium com- misit. Ergo quia ob notorium adulterium licet innocenti diuerti. Quam doctrinam tuerent Innocentius in c. *inquisitioni*, 4. n. 1. de *sentent. ex-* *communic.* & ibi hostiensis in *intia*, Ioannes An- dreas n. 5. *vers.* *Quid ergo*, Syluester in *summa*, *verbo* *Diuortium* 9. q. 3. Tabiena *verbo* *Matrimonium*, Couart. in 4.2.p.5.7.8.2. n. 12. Henriquez lib. 11. de *matrim.* c. 17. n. 1. Petrus de Ledsma de *ma-* *trim.* q. 62. *art.* 3. Fachineus lib. 8. *contra*. cap. 10. Cortadius lib. 2. *miser* cap. 2. qui discriminis ra- tionem, quare ob notorium impedimentum con- sanguinitatis non licet propria auctoritate di- mittere uxorem, ob notorium verò adulterium licet, ex eo redditur; quia cum omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissol- ui debeat, c. *omnis* 4. 27. q. 2. l. *libel* 35. ff. de *reg. iur.* & matrimonium auctoritate Ecclesie sit celebratum, eius auctoritate est dissolgendum, etij parentela sit notoria: at verò in casu adul- terij, cum matrimonium non dissoluatur, sed tantum coniuges separentur quoad cohabitationem, ideo abique iudicio Ecclesie potest inno- centis fontem deferere, præcipue quia frangenti fidem fides non est seruanda, de *forme* 1. 8. 22. q. 5.

D. D. Gonzal. in *Decretal.* Tom. IV.

cap. *frustra* 75. de *reg. iur.* lib. 6. l. *cum proponas*, C. de *transact.* Vnde cum adulter fidem frangat, quæ semper io est io ipso matrimonio, cap. *ex parte* 10. 27. *quest.* 2. ob adulterium notorium innocenti propria auctoritate licet a ocente diuerti, vt docet Thoms Sanchez lib. 10. de *matrim. dispat.* 12. n. 38. Sed hæc solutio aperte relictur, quia verus est, non posse maritum sine iudicio Ecclesie dimittere uxorem, etiam ob notorium adulterium, vt docuit Glossa in cap. *ex parte*, *verbo* *Manifesta*, de *pons.* & in cap. 1. 32. *quest.* 1. quam approbatur D. Thomas in 4. *diff.* 31. *art.* 1. Couart. 2. p. de *matrim.* cap. 7. 5. 7. n. 12. Pro qua sententia facit ea potissima ratio; nam di- uortium pœna est adulterij, quæ oiii per iudi- cem imponi non potest, cap. *ipse*, 5. in *l. 32. quest.* 1. in causa autem propria nemo ius sibi di- cit, l. *vnice*. C. *ne quis in sua causa*: ergo maritus non potest propria auctoritate uxorem dimitte- re, Prosequitur Menochius de *recept. rem.* 1. *nu-* *mero* 118. Quia opinione retentà non obstat tex- tus pro contraria sententia adducti; nam aduer- bium *libere*, quo vtitur textus in d. cap. *dictis* *Uo-* *minis*, aliquando importat iuris solempnitatem, nec eam excludit, l. *si quando*, C. de *inofficio*, c. 1. de *rescript.* unde dum in eo textus, & in d. cap. *ex parte*, & similibus, docetur, *libere*, & licet uxorem adulter dimitti à marito, id accipien- dum est iudicio Ecclesie, post iudicis sententiam. Nec obstat textus in d. cap. *Agathosa*; quia fau- ore religionis receptum est, vt licet innocenti dimissa adultera religionem ingredi, non tamen inde inferor, extra eam causam licere adulterio proprio auctoritate deferere.

Quare omisâ prædictâ solutione discrimen consequendum est cum Ioanne Andrea & Cuiac. in *presenti*, Sanchez ubi *supra*, inter exceptiones notoriæ consanguinitatis, seu adulterij, quæ erant notæ tempore quo coniux deseguit coniugem; & inter exceptionem notorij adulterij post desertionem, seu diuortium commissi; nam ex- ceptio, quæ iam competebat tempore spolij coniugis restitutionem non impedit, quo casu prædicti præsens textus. Contrarium verò obser- uatur in exceptione notorij adulterij post spoli- um admissi, quo casu exaudiendus est textus in c. *sequenti*. Discriminis ratio ex eo prouenit, nam coniux, qui publicum adulterium commisit post spoli- um, videtur renouare iuri, quod habebat repetendi coniugem; siquidem ipso improbo facto fatetur se indignum maritalis cohabitationis, quæ etiam lege diuina eo casu dissociatur, c. 19. *Matthei*: cum autem adulterium ante spoli- um, seu desertionem admissum est, restitutio ante omnia est faciendâ, quia vt *supra* probauimus, non licet coniugis innocenti propria auctoritate admi- nistrum deferere. Nec obstat hic textus, quod in c. *sequenti*, non potest præsumi renunciatio iuri re- petendi coniugem, cum mulier instanter peteret viri restitutionem; & ita non videtur renuncialis actioni, quam instanter intendit. Nam respondeo, quod licet in ea specie vxor virum in iudicio ver- bis peteret, atamen facto ipso, hoc est com- misso adulterio, eadem restitutione se indignam reddit, & aliud verbis, aliud facto restatur: unde etiam virum repetens, credatur prinilegio resti- tutionis renouare, quia eum verba contraria sunt factis, plus factis voluntatem, & permanen- tibus, quàm verbis voluntatem declaratam, cap. *eum* M. de *consul.*

9.

TRADITUR
VERA IN-
TERPRETA-
TIO.

CAPVT IV.

a Idem.

Significasti nobis, quod quidam miles in provincia tua, vxore suâ sine iudicio Eccl^e selectæ dimissâ, pro eo quod suggestum sibi fuerat ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commississe, vinculo propter hoc fuit excommunicationis addictus. Verùm mulier ipsa non continet, sed sobolem de alio viro suscepit: nec minùs postulat suo viro restitui, asserens se ab ipso iniuste dimissam, & eundem virum adulterandi materiam sibi ^b dedisse. Vnde quia nos consulere voluisti, virum mulier ipsa debeat viro restitui, & vir ad eius receptionem compelli: fraternitati tuæ præsentibus literis respondemus, quod si manifestum est, mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium ^d commisisse.

NOTÆ

1. **a** Idem.] Ita etiam legitur in prima collectione, sub hoc titul. cap. 4. post Concil. verò Latet. p. 6. cap. 14. habetur *Cremensi Episcopo*; sed rectè emendatur in margine, *Troensi*, de qua diocesi egi in cap. 6. de consens. & eam inscriptionem retinendam esse notauit Antonius August. in notis ad hunc textum.

2. **b** Dedisse.] Quod si vetum esset, maritus non audiretur: sed hoc non procedit cum causa remota est, vt in capite præfati fuerat, quæ marito obijci non potest, cap. ex literis, hoc titul. Nec potest dici, commissum fuisse adulterium culpâ mariti, cum causa minimè fuerit ad id ordinata, in nomine 38. ff. de statu liber. l. si qui 45. ff. de obi. & aff. docent Cumanus consil. 173. n. 4. Declus, & alij relati à Lara in l. si quis à liberis, §. si quis, num. 110. ff. de liber. agnosc. Menochius lib. 1. consil. 31. num. 7. qui etiam resoluit, non excusari mulierem ab adulterio, si dicat propter famem illud perpetrasse, argumento legis palam, ff. de ritu nup. et si contrarium teneant Couarr. in 4. 2. p. cap. 7. §. 5. num. 1. Palacios in rubric. de nup. §. 20. num. 4.

c Cogi non debet.] Sed cum spoliatus ante omnia sit restituendus, cap. final. de ordin. cognosc. cap. literas, cap. conuenerunt, de restit. spol. quomodo in præfati specie petenti restitutionem obstat exceptio, quæ respicit iudicium proprietatis: Cui difficultati communiter respondetur, in præfati casu restitutionem impediri, quia vxori opposita fuit à viro exceptio notorii adulterij, quæ essentia, & natura matrimonij repugnat, cap. quemadmodum, de iureiur. probauit in cap. final. de condit. apposi. de qua exceptione constitit per partis confessionem, cum ipsa vxor confessâ fuisset adulterium perpetrasse, marito præbente causam, vt ex licentia constat; ex qua confessione notorium iudiciale resultat, cap. cum olim, de v. s. & ita denegatur restitutio in præfati, ex regula quæ habet, quod spoliato petenti restitutionem obstat notorius proprietatis defectus, vt in cap. ad decimas, de restit. spol. lib. 6. c. consuetudo, c. quoniam, de filiis presb. Ita docuerunt Couarr. 2. p. de matrim. c. 7. §. 5. m. 11. Menochius remod. 1. recuper. n. 120. sed verum huius textus interpretationem adduxi proximo commentario.

d Commisisse.] Consonat textus in cap. final. de adul. ubi hanc partem exponemus.

CAPVT V.

a Clemens III.

Ex literis tuis accepimus, quod lator præfentium Vv. nomine olim de tua diocesi equandam duxit, videlicet Lnciam in vxorem, qui maligno spiritu instigante paucis temporibus fuerunt concordēs. Proponebat etiam idem Vv. quod illam per violentiam sibi illatam etiam metu mediante duxisset. Tu verò vnâ cum Capitulo tuo eum tam minis, quàm admonitionibus inter eos sæpe pacem reformare studeres, & eos temerè segregatos pariter reconciliari coegisses, tandem vir vxorem suam super crimine fornicationis in iure conuenit. Post longas verò inducias, & admonitiones diligenter factas, vt ab huiusmodi litigatione cessarent, cum ad hoc vltiùs flecti non possent, & vir etiam eam de crimine iterum fornicationis expressiùs appellaret, ipsa, nescimus quo ducta spiritu, cepit publicè confiteri, quod cum vi ei negaret in debitis, & necessariis providere, crimen compulsa est incurrere memoratum. Cùmque diligentius à te fuisset admonita, ne ad suggestionem alicuius, vel iniquum consilium illud tam turpe contra se proponeret, ipsa eadem manifestiùs asserbat. Sanè conuocato ^b Capitulo tuo, & aliis viris discretis, eum ex eorum consilio virique priuatim continentiam firmiter iniunxeris obseruandam, ita quod castè viverent inuicem segregati, & ex relatione quorundam perceperis, quod aliam

memo

memoratus Vv. intenderet ducere in vxorem, licet ipsum ne hoc facere aliquatenus auerteret, monuit diligenter, ipse nihilominus exta cibitatem furum cum alia sponsalia & nuptias temerè celebrauit. Verum cum factum inquireret laboraret, vt secundum illud procederes, supradictus Vv. rei sciem, ptovt factum fuerat, explicans, & exponens, ad audientiam nostram dicitur appellasse. Vnde f. t. per A. l. m. quat si res ita processit, prætaxum virum ap. rem. ad legitimam vxorem per excommunicationis sententiam redire compellas, & iniuncta ei poenitentia de commissio adulterio eusta secunda, maritali affectione ab ipso facias pertrahari.

NOTÆ.

1. **C** *Lament III.* Ita legitur in secunda collectione, *sub ritu. de claudes. despons. c. 3.* nullibi tamen exprimitur eui referbat Pontifex.
2. **b** *Capitulum ius, & alius viri discreti.* Quia in his negotijs ardens Episcopus cum consilio à monachis, immò & Clericorum sententiam proferre debet, vt probauit *supra* in cap. porro, verbo *Indicio Ecclesie.*

COMMENTARIUM.

3. **C**ertum est, propter adulterium matrimonium dissolui quoad thorum, & inhabitationem, *cap. significasti, c. gaudemus hoc ritu. c. ex parte de spons. c. tua de precurat. c. si virg. interdictum. c. final. de adulterijs*, quod etiam in adulterio à viro perpetrato procedit, *c. idololatrya 5. 18. q. 1. c. si quis vxorem 1. 32. q. 1. c. præceptum 32. q. 1. c. final. c. ad. q. 2. Apostolus 3. 32. q. 7.* probatur Bellarminus *lib. 1. de matrim. c. 14. 5.* *sum autem*, Didacus Perez *in l. 1. tit. 1. 5. lib. 3.* Barbosa *in rubric. solus. matrim. 2. p. n. 5.* Macedo *lib. 4. de claudis Petri, de matrim. lib. 4. 2. 6.* Valenzuel *consil. 144. per totum.* Ratio est, nam coniux eum per adulterium frangit bonum fidei, *c. nonne 17. q. 1. c. 1. 32. q. 6.* rectè potest innocens illum dimittere, nam frangenti fidem fides frangatur eidem, *l. si infamia 17. ff. de inoffic. testam. l. non proponas, C. de postis, c. peruenit 3. de iuricor. c. si infidelis 18. q. 2. l. si conuenit, ff. pro socio. D. Thomas in 4. dist. 35. quæst. 1. art. 1. & Sotus *ad. q. art. 1.* non tamen quoad vineulum dissolui eo casu matrimonium latè probauit in 6. 6. *Concil. flouit.* vbi exposui difficilem locum D. Matthæi: etsi nouiter contrarium defendat, eamè semper legendus Arnias *de iure coniug. c. 5. selt. 7.* Sunt tamen aliqui casus, in quibus propter adulterium, nec quoad thorum diuortium fieri potest. Primus est, si vxor vim passa sit, cum resistere*

non possit sine graui periculo mortis, aut infamiz, *l. ius passum, C. ad leg. l. de adul. quo modò intelliguntur textus in c. reueria, c. ita tamen 32. q. 5.* Secundus est, si ambo coniuges adulterium commiserint, *c. significasti, hoc ritu.* Tertius si vtrque pariter vxorem adulterari, *c. discretiorem, de re qui cognouit consanguinitatem, l. viro 1. cum mulier ff. solut. matrim. vbi eam rationem assignat Sczuolat* *Cur improbus maritus moris, quos ipso ante corrupti, vel postea prohibet.* Quartus, si post adulterium vxor reconciliata est marito suo spontè, & certioram de adulterio, *c. si quis cap. de remedio, cap. quod autem 32. q. 1.* Quintus casus est, si vxor per ignrantiam eam alio viro concubuerit, credens se à marito suo cognosci, *c. in lectum 34. q. 1.* vel putans maritum absentem mortuum esse, cum alio matrimonium contrahat, *c. cum per belicum 34. q. 1.* Tandem si post diuortium innocens adulterium commiserit, redintegratur matrimonium, ex præsentis textu: & non solum hæc redintegratio fit iudicis officio, vt malè existimauit Glossa *in c. Apostolus 32. q. 7.* verum etiam actione ad id vxori competente, vt docent Butrus *in præsentis, n. 13.* Conar *in 4. 2. p. c. 7. 4. 6. n. 5.* Gregorius Lopez *in l. 1. tit. 1. part. 4.* Ratio est, quia quamuis post diuortium factum ex causa adulterij cohabitatio quoad mutua seruicia separata sit, *c. dixit Dominus 32. q. 1.* non tamen est sublata quoad bonum fidei, cum hinc semper duret, eum dante matrimonij vinculum: ac per consequens negari non potest, maritum per subsequens adulterium vxori iniuriam irrogasse, ob quam illi competat actio ad redintegrandum matrimonium. Nec obstat textus *in c. factum, de re iur. lib. 6.* iuncta lege *nec non, ff. de iuricor.* Nam principium illius textus præcedit quæstionem nulla adeit iusta causa ad retractandam diuortij sententiam, secus verò si legitima causa interueniat, quia tunc potest sententia diuortij retractari, *c. 2. de purg. vol. gari, l. adueniendi, ff. de iuricor. l. 1. C. de re iudic.*

CAPVT VI.

* Vrbani III. Florentino Episcopo.

DE illa verò, quæ viro labente in hæresim, ipsius consortium declinauit, vtrum reuerente illo ad catholicam vnitatem, ad redintegrandum matrimonium sic cogenda: videtur nobis, quod si mulier ab eo, eà dumtaxat intentione discessit, vt lapsus in hæresim tædio pariter, & confusione affectus, se ab errore suo conuerteret, ei cum reuersus fuerit, reddenda est, quæ etiam si reueri noluerit, compellatur. Si verò iudicio Ecclesie ab eo sine spe matrimonij redintegrandi recessit, ad recipiendum illum nullatenus dicimus compellendam.

1. ^a *Rhoma III.* Ita etiam legitur in prima collectione, *Sub hoc titulo, cap. 5.* ubi additur pars capituli *litterarum*, ut cognoscatur, in præfenti referri partem textus in *cap. 3. de canon. leprosi*, cuius tertia pars extat in *cap. de uxore, de spulularia*.

COMMENTARIUM.

1. **I**nter catholicum & hæreticum non licet contrahitur matrimonium, *cap. cum 9. a. 8. quæst. 1.* Synodus Laodicea. *can. 31.* ibi: *Non oportet cum omni hæretico matrimonium contrahere.* Agathense *cap. 67.* Carthag. *can. 11.* Synodus 6. in Trullo *can. 53.* Coneil. Chalcedon. *can. 13.* Solorzanus *tom. 1. de iure Indiarum lib. 3. cap. 5. n. 17.* Suarez contra *Reg. Angliæ, lib. 3. cap. 4. n. 9.* Transmissa de polyg. *q. 17.* Arayo *disput. 11. q. 6. moral. per totam.* Scrarus in *opusc. de matrim. cabal. cum heret. cap. 5.* Sanchez *lib. 7. de matrim. disput. 72.* Basilus in *append. ad lib. de matrim. cap. 1.* Gutierrez *eod. tract. cap. 104.* probavi latè in *can. 16. Concil. Illiber.* Et si postquam orthodoxi matrimonium celebrauerint, alter eorum in hæresim prolabor, matrimonium dissoluit, *cap. non solum, cap. idololatria a. 8. quæst. 1. cap. final. de conuers. coniug.* probavi suprà in *cap. a.* ut contingit in adulterio corporali, cui finitimum est spirituale, quod propriè in hæresi consideratur, cum sit commixtioni animorum contraria, bonoque prolis, quod in educatione filiorum ad verum Dei cultum consistit, obuians: quare cum ex iure naturali & diuino, quo proptio periculo consulere hæreticum vitando præcipitur, coniugi fideli facultas diuortij temporalis videatur concessa, vsquedum hæreticus resipiscat, Ecclesia in penam hæresis permittit fideli in perpetuum dissolvere quoad thorum coniugium. Vnde dubitatur, an si propter hæresim vnius coniugis alter discesserit proptiâ auctoritate, quod facere potest, ut probavi suprà in *cap. porro, vel iudicio Ecclesiæ*; si postea resipiscat hæreticus, Ecclesiæque reconcilietur, vitum innocens teneatur eum recipere, redintegrandumque sit matrimonium? Et Urbanus III. in *præfenti*, Celestinus in *cap. 1. de conuers. infidel.* censuerunt, iudicio Ecclesiæ matrimonium ob hæresim separatim, non esse redintegrandum; secus verò si propriâ auctoritate coniux discesserit,

qui tenetur recipere reconciliatum. Innocentius III. in *cap. sequenti*, de iudiciâ questione, quando liceat coniungi Catholico ad secundas nuptias transire, alio in infidelitate relicto, aor remuente cohabitare sine contumelia Creatoris, in eadem textus ait: *Per hanc etiam responsionem illa soluitur quæstio, quâ queritur, verum ad eum, qui vel ab heresi, vel infidelitate reuertitur, si qui permanserit in fide, redire cogatur.* Sed ego elationem sententiam optabam, cum raotum Pontifex egisset de diuortio quoad vinculum, non verò quoad thorem. Gregorius IX. in *cap. final. de conuers. coniug.* expellere docet, licere coniungi innocenti inuito hæretico, etiam post reconciliationem religionem ingredi. Pro quorum iurium conciliatione varia adduxerunt Abulenſis in *cap. 19. Mathai. q. 70.* Castro de *infra heretic. p. 116. a. c. 7. columna 3.* Couart. in *4. a. p. 2. q. 5. n. 5.* Dantis ad *28. q. 1.* Barbosa in *rubric. solut. matrim. p. 1. n. 17.* & 12. Hurtado de *resid. tom. 2. res. 5. per tot.* Guierrez *lib. 2. canon. q. 17. n. 37.* ex quorum sententia dicendum est, coniugi innocenti proptiâ auctoritate discedente licere ad religionem transire, ob specialem religionis fauorem, *d. c. final. de conuers. coniug.* Si autem velit in seculo remanere, etiam coniuge reconciliato, non est audiendus, immò tenetur recipere reconciliatum, cum diuortium hoc non sit perpetuum, ut in casu adulterij carnalis; sed temporale, donec reuertatur hæreticus ad fidem, quam negauit. Sed si auctoritate Ecclesiæ diuortium factum est ob hæresim alterius ex coniugibus, etiam post eius reconciliationem non tenetur innocens illum accipere, ut latè probant Hurtado *suprà*, *subres. 2.* alter Hurtado *de fide, disp. 76. sect. 6. subres. 5. n. 101.* quia Ecclesia in penam tam immanis delicti potuit diuortium perpetuum statuere, ut ipse probat. Quo modo accipiendus est Urbanus in *præfenti*, & Alfofos *notæ in l. 1. tit. 10. part. 4.* Et licet regulariter diuortium fiat ob hæresim, non assignatâ penâ perpetui diuortij, verius est tene-ri innocentem recipere reconciliatum, ut docent Gloſ. finalis in *c. quando, hoc tit. & in cap. final. de conuers. coniug.* Iulius Clarus *verbo Hæresi, n. 5.* Socus in *4. dist. 11. q. 9. vni. & ex D. Thoma, & aliis Bellarmin. lib. 1. de matrim. c. 14.* Christines *tom. 1. de iur. 330.* Maxlenzo in *Simancas lib. 5. recapit. et si contrarium tenet Simancas de Catholicis lib. 40. num. 16.* Thomas Delbene *p. 1. de officio Inquisit. dubit. 1. 55. sect. 5.*

CAPVT VII.

a Idem Ferrariensi Episcopo.

Quanto magis nouimus te in canonico iure peritum, tantò f. t. amplius in Domino commendamus, quod in dubiis questionum arriculis ad Ap. Sed. recurris, quæ disponere Domino cunctorum fidelium mater est, & magistra, ut opinio, quam in eis quondam habueras, dum alios canonici iuris peritiam edoceres, vel corrigatur per Sed. Ap. vel probetur. Sanè tua nobis fraternitas suis litteris intimauit, quod altero coniugum ad hæresim transiente, qui relinquatur, ad secundæ vota transire desiderat, & filios procreare; quod verum possit fieri de iure, per easdem litteras nos duxisti consulendos. Nos igitur consultationi tuæ de fratrum nostrorum consilio respondentes, distinguimus, licet quidam prædecessores nostri sensisse aliter videantur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam & conuertatur; vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæresim, vel decidat in Gentilitatis errorem: si enim alter infidelium coniugum ad fidem catholicam conuertatur, altero vel nullo modo, vel saltem sine blasphemia diuini nominis,

vel ut eum pettrahat ad ^d mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vora transibit & in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus, si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est seruituti subiectus in huiusmodi: & canonem etiam, in quo dicitur, quod contumelia Creatoris soluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur. Si verò alter fidelium coniugum, vel labatur in hæresim, vel transeat ad Gentilitatis errorem, non credimus, quod in hoc casu is, qui relinquitur, viuente altero possit ad secundas nuptias ^e conuolare, licet in hoc casu maior appareat contumelia Creatoris: nam etsi matrimonium sit vetum quod inter infideles existat, non est tamen ratum: inter fideles autem verum quidem, & ratum existit: quia sacramentum fidei, quod semel admissum nunquam amittitur, ratum efficit coniugij sacramentum, ut ipsum in coniugibus illo durante perduret. Nec obstat, quod à quibusdam forsan obicitur, quod fidelis relictus non debeat iure suo sine culpa priuari, cum in multis casibus hoc contingat, ut si alter coniugum incidatur. Per hanc responsonem quorundam malitiz obuiatur, qui in odium coniugum, vel quando sibi inuicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent hæresim, vbi ab ipsa nubentibus coniugibus resisterent. Per hanc ipsam responsonem illa dissoluitur questio, quâ queritur, verum ad eum, qui ab hæresi, vel infidelitate reuertitur, is qui permansit in fide, redire cogatur. Datum Lateran. Cal. Maij.

NOTÆ.

1. ^a **Ferrariensi.**] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc titul. cap. 1. & in epistolis Innoentij editis à Sisleto, fol. 303. ex quo registro ita restituo litteram huius textus. De Ferrariensi diocesi egi in cap. 9. de consuet.

2. ^b **Quidam prædecessorum.**] In hac sexta collectione legitur, prædecessor noster, & Glossa exponit Cælestinum III. in cap. 1. de consuet. infidel. prout etiam textus ille in secunda collectione. Cuise, in præfenti interpretatur Urbanum III. in cap. de illa, hoc titul. Sed veraque sententia admitti potest, iuxta præsentem litteram: non autem Cælestius, & Urbanus ex Cathedra distinguendo asserunt, catholicum ob hæresim coniugis non teneri eum cohabitare, immò cum alio nuptias celebrare posse; sed tantum ut DD. prius id asseruerunt, ut constet ex illis verbis Cælestini: *Non enim videtur nobis, quod si prior maritus redeat. Ex Urbani in d. cap. de illa, ibi: Dicimus compellendum.* Vnde cum tanquam Doctores prius id docuerint tempore, quo non

erat ab Ecclesia diffinitum, propter hæresim non fieri diuortium quoad vinculum, non potest dici eos errasse, ut nimis audenter dixit Castro lib. 2. contra hæreses, cap. 4. & ita Innoentius ab eorum recessu sententia in præfenti, & diffinitum fuit per Trident. sess. 24. de matrim. can. 5. docuerunt, & ita contrarias has sententias Cælestini, Urbani, & Innoentij exposuerunt Canus lib. 6. de loc. cap. 8. ad 3. Bellarminus lib. 4. de Romano Pontif. cap. 13. Suarez de leg. lib. 4. cap. 14. num. 11. Cæsus de Eccles. hierarch. disp. 11. §. 4. num. 17. Fragofo de regimine christ. reipub. 2. p. lib. 1. §. 3. num. 16. Barla. in præfenti, Franciscus Valens in concord. 1. p. fol. 4. Anc. Perez in penult. fid. volum. 4. de consuet. cap. 3. num. 81. Macedo de clau. Petri lib. 4. de matrim. cap. 1.

^c **Conuertatur.**] Quem casum exposui in can. 10. Concil. Niber. & explicat latè Balboa in cap. 6. ad demum, hoc titul. 2. p. per tot.

^d **Mortale peccatum.**] Iuxta tradita supra in c. 2. & **Conuolare.**] Quia per hæresim non dissoluitur matrimonium quoad vinculum, cap. de illa, hoc tit. vbi probauit.

CAPVT VIII.

Idem ^a Tiberiad. Episcopo.

Gaudemus in Domino, & in potentia virtutis ipsius: & Patri luminum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, vberes gratiarum exsoluimus actiones, quod sicut nobis tuis literis intimasti, diebus istis nouissimis, qui non vult mortem peccatoris, sed ut conuertatur & viuat, ut Christianam fidem venientes mulorum paganorum cordibus inspirauit: & quoniam vxores acceperant ^b in secundo, vel tertio, vel vltiori gradu sibi coniunctas, vtrum sic coniuncti debeant post conuersionem suam in simul remanere, vel ab inuicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulaui. Super quo fraternitati tuæ taliter respondemus, quod cum sacramentum coniugij apud fideles ^c & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus dicens: *Si quis frater infidelem habet uxorem, & hac consentis habitare cum eo, non illam dimittas:* & in præmissis gradibus à paganis quoad eos licitè sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur; quid enim ad nos, secundum eundem Apostolum, de iis qui foris sunt, iudicare? in faciem præsertim Christianæ Religionis, & fidei, à cuius perceptione per vxores se deseri timentes, vici possent facillè reuocari: fideles

Z 4 huiusmodi

1. a **V** Rhodus III. Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc ritul. cap. 5.* ubi additur pars capituli litterarum, ut cognoscatur, in præfenti referri partem textus in cap. 3. de coniug. l. pref. cuius tertia pars extat in cap. de uirg. de sepulchris.

COMMENTARIUM.

2. **I**nter catholicum & hæreticum non licet contrahitur matrimonium, cap. came 9. 28. quæst. 1. Synodus Laodice. can. 31. ibi: *Non oportet cum omni hæretico matrimonium contrahere.* Agathense cap. 67. Carthag. 3. can. 11. Synodus 6. in Trullo can. 53. Conell. Chalcedon. can. 13. Solorzanus tom. 1. de iure Indiar. lib. 3. cap. 5. n. 17. Suarez contra Reg. Angliæ, lib. 3. cap. 4. n. 9. Transiit de polyg. q. 17. Azuajo diffus. 1. 1. q. 6. moral. per totam. Serratus in opus. de matrim. cathol. cum hæres. cap. 1. Sanchez lib. 7. de matrim. diffus. 7. 2. Basilus in append. ad lib. de matrim. cap. 1. Gutierrez eod. tract. cap. 104. probauit latè in can. 16. Concil. III. Et si postquam orthodoxi matrimonium celebrauerint, alter eorum in hæresim prolapsus, matrimonium dissoluitur, cap. non solum, cap. idololatria 28. quæst. 1. cap. final. de conuers. coniug. probauit super in cap. 1. ut contingit in adulterio corporali, cui finitimum est spirituale, quod propriè in hæresi consideratur, cum sit commixtionem animorum contraria, bonoque proles, quod in educatione filiorum ad verum Dei cultum consistit, obuians: quare cum ex iure naturali & diuino, quo proprio periculo consistere hæreticum vitando præcipitur, coniugi fidei facultas diuortij temporalis videatur concessa, vique dum hæreticus resipiscat, Ecclesia in penam hæresis permittit fidei in perperuum dissolvere quoad thorum coniugium. Vnde dubitatur, an si propter hæresim unus coniugis alter discessit propriâ auctoritate, quod facere potest, ut probauit super in cap. porro, vel iudicio Ecclesiæ; si postea resipiscat hæreticus, Ecclesiæque reconcilietur, utrum innocens teneatur eum recipere, rediote-gandumque sit matrimonium? Et Urbanus III. in præfenti, Celestinus in cap. 1. de conuers. infidel. tenuerunt, iudicio Ecclesiæ matrimonium ob hæresim separatum, non esse redintegrandum; secus verò si propriâ auctoritate coniux discesse-

rit, qui teneatur recipere reconciliatum. Innocentius III. in cap. sequenti, decisâ quæstione, quando liceat coniugi Catholico ad secundas nuptias transire, alio in infidelitate relicto, aut renuente cohabitare sine contumelia Creatoris, in calce textus ait: *Per hanc etiam responsum illa soluitur quæstio, quâ queritur, verum ad eum, qui vel ab heresi, vel infidelitate reuerſus, si qui permanserit in fide, redire cogatur.* Sed ego elatiorem sententiam optabam, eum tantum Pontifex egisset de diuortio quoad vinculum, non verò quoad thorum. Gregorius IX. in cap. final. de conuers. coniug. expresse docet, licet coniugi innocenti iniuncto hæretico, etiam post reconcilia-tionem religionem ingredi. Pro quorum iurium conciliatione varia adduxerunt Aulensis in cap. 19. Matthei q. 70. Castro de iusta heresi. parit. lib. 2. c. 7. columna 3. Couart. in 4. 2. p. c. 7. §. 5. n. 5. Darius ad 28. q. 1. Barbosa in rubric. solut. matrim. p. 2. n. 21. & 22. Hurtado de resol. tom. 2. resol. 5. per tot. Gu-tierrez lib. 2. c. 10. n. 17. a. 37. ex quorum ten-tentia dicendum est, coniugi innocenti propriâ auctoritate discedenti licere ad religionem transire, ob specialem religionis fauorem, d. c. final. de conuers. coniug. Si autem velit in sæculo remanere, etiam coniuge reconciliato, non est audiendus, immò teneatur recipere reconciliatum, cum diuor-tium hoc non sit perpetuum, ut in casu adulterij carnalis; sed temporale, donec reuertatur hære-ticus ad fidem, quam negauit. Sed si auctoritate Ecclesiæ diuortium factum est ob hæresim alterius ex coniugibus, etiam post eius reconcilia-tionem non teneatur innocens illum accipere, ut late probant Hurtado supra, subresol. 2. alter Hurtado de fide, diff. 76. sect. 6. subresol. 5. n. 101. quia Ecclesia in peccatum tam immanis delicti po-tuit diuortium perpetuum statuere, ut ipse probat. Quo modo accipiendus est Urbanus lo præ-senti, & Alfonso noster in l. 1. tit. 10. par. 4. Et licet regulariter diuortium fiat ob hæresim, non assignatâ penâ perpetui diuortij, verius est tene-ri innocentem recipere reconciliatum, ut docent Glof. finalis in c. quanti hoc ritul. & in cap. final. de conuers. coniug. Iulius Clarus verbo Hæresis, n. 5. Socus in 4. diffinit. 39. q. 10. n. 1. & ex D. Thoma, & aliis Bellarmin. lib. 2. de matrim. c. 14. Christinus tom. 1. decis. 330. Maricoro in princip. sit. 10. lib. 5. recapit. etli contrarium teneat Simanchas de Ca-tholicis sit. 40. num. 16. Thomas Delbene p. 2. de offi-cio Inquisit. dubit. 1. 153. sit. 5.

CAPVT VII.

a Idem Ferrariensi Episcopo.

Quando magis nouimus te in canonico iure peritum, tantò f. t. amplius in Domino commendamus, quòd in dubijs quæstionum articulis ad Ap. Sed. recurris, quæ dis-ponente Domino eunctorum fidelium mater est, & magistra, ut opinio, quam in eis quon-dam habueras, dum alios canonici iuris peritiam edoceres, vel corrigatur per Sed. Ap. vel probetur. Sanè tua nobis fraternitas suis litteris intimauit, quod altero coniugum ad hæ-resim transiente, qui relinquatur, ad secunda vota transire desiderat, & filios procreare; quod verum possit fieri de iure, per easdem litteras nos duxisti consulendos. Nos igitur consultationi tuæ de fratrurn nostrorum consilio respondentes, distinguimus, licet b quidam prædecessores nostri sensisse aliter videantur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam conuertatur; vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæresim, vel decidat in Gentilitatis errorem: si enim alter infidelium coniugum ad fidem ca-tholicam conuertatur, altero vel nullo modo, vel saltem sine blasphemia diuini nominis, vel

vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus, si infideles discedit, discedat: frater enim vel soror non est seruituti subiectus in huiusmodi: & canonem etiam, in quo dicitur, quod contumelia Creatoris soluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur. Si verò alter fidelium coniugum, vel labatur in hæresim, vel transeat ad Gentilitatis errorem, non credimus, quod in hoc casu is, qui relinquitur, viuentis altero possit ad secundas nuptias conuolare, licet in hoc casu maior appareat contumelia Creatoris: nam etsi matrimonium sit verum quod inter infideles existat, non est tamen ratum: inter fideles autem verum quidem, & ratum existit: quia sacramentum fidei, quod semel admissum nunquam amittitur, ratum efficit coniugij sacramentum, ut ipsum in coniugibus illo durante perduret. Nec obstat, quod à quibusdam forsitan obicitur, quod fidelis relictus non debeat iure suo sine culpa priuari, cum in multis casibus hoc contingat, vel si alter coniugum incidatur. Per hanc responsionem quorundam malitiæ obuiatur, qui in odium coniugum, vel quando sibi inuicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent hæresim, vbi ab ipsa nubentibus coniugibus resistent. Per hanc ipsam responsionem illa dissoluitur questio, quæ queritur, utrum ad eum, qui ab hæresi, vel infidelitate auertitur, is qui permansit in fide, redire cogatur. Datum Lateran. Cal. Maij.

NOTE.

1. **F** *Errariens.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc titulo. cap. 1. & in epistolis Innocentij editis à Siculo, fol. 303. ex quo registro ita testis litterarum huius textus. De Ferrariensi diocesi egi in cap. 9. de consensu.

2. **b** *Quidam prædecessorum.*] In hac sexta collectione legitur, prædecessor noster, & Glossa exponit Cælestinum III. in cap. 1. de consensu infidel. pro ut exiit textus ille in secunda collectione. Cuius, in præfati interpretatur Urbanum III. in cap. de illa, hoc titulo. Sed utraque sententia admitti potest, iuxta præfentem litterarum: non autem Cælestinus, & Urbanus ex Cathedra diffinendo asseruerunt, catholicum ob hæresim coniugis non teneri eum cohabitare, immò cum alio nuptias celebrare posse; sed tantum ut DD. priuati ad asseruerunt, ut constat ex illis verbis Cælestini: *Non enim videtur nobis, quod si prior maritus redeat. Et Urbani in d. cap. de illa, ibi: Dicimus compellendum.* Vnde cum tanquam Doctores priuati id docuerint tempore, quo non

erat ab Ecclesia dissolutum, propter hæresim non fieri diuortium quoad vinculum, non potest dici eos errasse, ut nimis audent dicit Castro lib. 1. contra hæreses, cap. 4. & ita Innocentius ab eorum recessit sententia in præfati, & diffinium fuit per Trident. sess. 24. de matrim. can. 5. docuerunt, & ita contrarias has sententias Cælestini, Urbani, & Innocentij exposuerunt Canus lib. 6. de loc. cap. 8. ad 3. Bellarminus lib. 4. de Romano Pontif. cap. 13. Suarez de leg. lib. 4. cap. 14. num. 1. Cæsar de Eccles. hierarch. disp. 1. 5. 4. num. 11. Fragofo de regimine christi. resp. 2. p. lib. 1. 5. 3. num. 26. Barb. in præfati, Franciscus Valens in concord. 2. p. fol. 4. Ant. Perez in penitenc. fol. vol. 4. de con. cap. 3. num. 81. Macedo de clau. Petri lib. 4. de matrim. cap. 2.

c *Conuolare.*] Quem casum exposui in can. 10. Concil. Illiber. & explicat latè Balboa in cap. 6. ad demum, hoc titulo, 2. p. per tot.

d *Mortale peccatum.*] Iuxta tradita supra in c. 1. **e** *Conuolare.*] Quia per hæresim non dissoluitur matrimonium quoad vinculum, cap. de illa, hoc tit. vbi probatur.

CAPVT VIII.

Idem ^a Tiberiad. Episcopo.

Gaudemus in Domino, & in potentia virtutis ipsius: & Patri luminum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, vberes gratiarum exoluimus actiones, quod sicut nobis tuis litteris intimasti, diebus istis nouissimis, qui non vult morrem peccatoris, sed ut conuerratur & viuat, ut Christianam fidem venirent, multorum paganorum cordibus inspirauit: & quoniam vxores acceperant: in secundo, vel tertio, vel vltiori gradu sibi coniunctas, utrum sic coniuncti debeant post constitutionem suam in simul remanere, vel ab inuicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti. Super quo fraternitati tuæ taliter respondemus, quod cum sacramentum coniugij apud fideles & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus dicens: *Si quis frater infidelem habet uxorem, & hac consentis habitare cum eo, non illum dimittas:* & in præmissis gradibus à paganis quoad eos licet sit contractum, qui constitutionibus canonicis non actantur: quid enim ad nos, secundum eundem Apostolum, de iis qui foris sunt, indicare: in faciem præsertim Christianæ Religionis, & fidei, à cuius perceptione per vxores se deserui cimentes, viri possent facillè reuocari: fideles

Z 4 huiusmodi

huiusmodi matrimonialiter copulati liberè possunt, & licitè remanere coniuncti, cum per sacramentum Baptismi non solvantur coniugia, sed crimina dimittantur. Ex quo-
 nam pagani circa plures feminas insimul affectum dididunt conjugalem, verum post
 conversionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immerito dubi-
 rantur. Quia à verò tam Patriarchæ, quam alij viri iusti, ante legem pariter, & post
 legem multas vxores insimul habuisse leguntur, nec contrarium apparet in Evan-
 gelio, vel lege præceptum, neque pagani subiiciuntur canonicis institutis post inuen-
 tis, quemadmodum est præmissum, videtur quod & nunc iuxta ritum suum licitè
 contrahant cum diversis, quorum conjunctiones legitimæ vnda sacri baptismatis non
 dissoluit; & ita Patriarcharum exemplo ad fidem Christi pagani conuersi coniugiorum
 pluralitate gaudebunt. Verùm ablonum hoc videtur, & inimicum fidei christianæ,
 cum ab initio vna costa in vnam feminam sit conuersa, & scriptura diuina testetur, quod
 propter hoc reliquit homo patrem & matrem, & adharebit uxori suæ, & erunt duo in carne
 vna: non dixit res, vel plures, sed duo: *adharebit vxoribus*, sed *uxori*. Vn-
 de Lamech, qui plures legitur habuisse vxores, reprehenditur in scripturis, eo quod
 primus reprobendam bigamix speciem introduxit. Licet autem de his non quæsitis,
 volentes ramentam te, quàm alios super his etiam reddere certiores, eo quod veritas
 præualeat falsitati, siue dubitatione quolibet preestatur, quod nulli vnquam licuerit
 insimul plures vxores habere, nisi cõ fuit diuinâ reuelatione concessum: qui mos quan-
 doque inretidum etiam fas censetur: per quem sicut & Iacob à mendacio, Israëlitz à
 furto, Samson ab homicidio, sic & illi ab adulterio excusantur. Sanè hæc iuridica sen-
 tentia probatur etiam testimonio veritatis in Evangelio testatoris, *quicumque dimiserit*
uxorem suam, nisi ob causam fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur. Si ergo vxore
 dimissa, duci & alia de iure non potest, fortius etiam ipsâ retentâ: per quod euidenter
 apparet, pluralitatem in vtroque sexu, cum non ad imparia iudicentur, circa matrimo-
 nium reprobendam. Qui verò secundum ritum suum legitimam repudiavit vxorem,
 cum tale repudium veritas in Evangelio reprobauerit, nonquam eâ viuente licitè po-
 terit aliam, etiam ad fidem Christi conuersus habere, nisi post conversionem ipsius illa
 renuat habitare cum ipso: aut etiam si consentias, non tamen absque contumelia Crea-
 toris, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo casu, restitutionem petemû,
 quamuis de iusta spoliatione constaret, restitutio negaretur; quia secundum Aposto-
 lum, frater, aut soror non est in huiusmodi subiectus seruituti. Quod si conuersum ad
 fidem & iuxta conuersa sequatur, anrequam propter causas prædictas legitimam ille doceat
 vxorem, eam recipere compellitur. Et quamuis secundum Evangelicam veritatem, qui
 duxerit dimissam, mœchatur; non tamen dimissor poterit obicere fornicationem di-
 missæ, pro eo quod nupsit alij post repudium, nisi aliàs fuerit fornicata.

NOTÆ.

1. ^a *Iheriaden.*] Ita etiam legitur in tercia col-
 lectione, *sub hoc tit. cap. 2.* ex qua textum
 hunc restituo, & in *cap. gaudemus, qui filij sint*
legitimi, vbi extat alia pars, vt ibi notauit.
2. ^b *Secundo.*] Non idem decreuit de primo trans-
 versali gradu Innocentius, quia consultus de eo
 non fuerat; non quia gradus ille à iure naturali
 sit prohibitus, vt iam notauit in *cap. 5. de consan-*
guin. & affn. & docet Diana p. 3. *tr. 2. res. 68.*
3. ^c *Fideles & infideles.*] Diverfimodè tamet;
 nam apud fideles est sacramentum, apud infide-

les est matrimonium tantum ratum, vt exposui
 in *cap. de infidelibus, de consanguin. & affn.* vbi
 huius partis commentarium dedî.

^d *Quia verò.*] Hanc secundam partem de po-
 lygamia, & polyuitria tractauit in *cap. 3. de sponsa*
duorum.

^e *Iacob à mendacio.*] Explicat Arniseus 2. p.
 relet. *cap. 2. sect. 8. num. 20.*

^f *Quia verò secundum.*] Hanc textum partem
 exposui in *cap. 1. hoc tit.* & perdoctam relectionem
 ad hunc textum scripsit Balboa, pluraque
 de coniugis infidelium congestit Fragoso *de re-*
gim. Christi. Reipub. p. 3. disp. 22. per tot.

CAP V T FINALE.

^a Idem Liuron. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt fratribus.

DEUS qui Ecclesiam suam, &c. *Et infra:* Quia verò in matrimoniis contrahendis
 dispar est ritus Liuron. de nono ad fidem catholicam conuersorum à nostro, cum
 in consanguinitate, vel affinitate distinctionem canonicam non arrendant, & relictas fra-
 trum indistinctè sibi consueuerint copulare: ne propter hoc à bono proposito retrahan-
 tor, cum nec quidam eorum voluerint credere, nisi relictas fratrum eos à parceremini
 retinere; nec vos eos nisi tales dimitterent, recipere volueritis ad baptismum: propter

notitiam,

novitatem, vel infirmitatem gentis eiusdem concedimus, ut matrimonii contractis cum relictis fratrum vrantur: si tamen fratribus decedentibus sine prole, ut semen defuncti, iuxta ^c legem Mosâicam suscitarent, cum talibus contraxerunt, ne tales sibi de cetero postquam ad fidem venerint, copulentur, prohibentes, sandæ mem. Beati ^d Gregorij Papæ prædecessoris nostri vestigiis adherentes, ne populus Liouon. à bono, quod cepit, austeriora metuendo recedat, ut in ^e quarta, & vltiori generatione matrimonium contrahant, donec in fide plenius solidentur, cum eis auctoritate Ap. dispensamus, non eâ intentione concedentes hoc ipsis, ut postquam firmâ radice in fide fuerint solidati, talibus coniungantur; nam secundum ^f Apostoli verbum dicentis: *Lac dedi vobis potum, non escam*; illis modò, non posteris temporibus tenenda concessimus, ne quod abist, exuratur bonum, quod adhuc infirmâ est radice plantatum; sed firmetur potius, & usque ad perfectiorem fideliter conseruetur. Cum autem sacramentum coniugij ^g apud fideles, & infideles existat? quemadmodum Apostolus protestatur: *Si quis, iniquus, frater infidelem habuit uxorem, & hac consenti habitare cum eo, non illam dimittit*: & à paganis, qui constitutionibus canonicis non astantur (quid enim ad nos, secundum eundem Apostolum, de iis qui foris sunt iudicare?) in secundo, & tertio gradu, quoad eos licite contrahatur, in fauorem Christianæ Religionis, & fidei, à cuius perceptione per uxores se deseri timentes, viri possunt facillè reuocari, fideles in hoc gradu in infidelitate sibi matrimonialiter copulati liberè possunt, & facillè remanere coniuncti, cum per sacramentum baptismi non dissoluantur coniugia, sed crimina dimittantur.

NOTÆ.

^{1.} **L** ¹ *Liouon.*] Ita etiam legitur in tertia collectio-
ne, *sub hoc ritu. cap. final.* & in *cap. Deus, de
vita & honest. cleric.* vbi extat prior pars huius
Decretalis, & in *cap. Deus, de puni. & remiss.*
vbi extat posterior pars. Cum enim Liouonienses
temporibus Urbani tertij ad fidem catholicam
abiecto Paganismo coeuerit cepissent operâ &
predicatione Sancti Meynardi Canonici Sige-
burgensis, nec non Bernoldi Abbatis Lubecensis,
vbi referunt Arnoudus *lib. 7. cap. 8. & 9.* Baronius
anno 1180. Manrique *tom. 4. annal. Cister. anno
1220. cap. 1.* Cuius, in *d. cap. Deus, de vita & ho-
nest. cleric.* cuius connectionis mentio fit in *cap.
dilecti, de purg. vulg.* Consultos fuit Inno-
centius variis in dubiis in ea regione emergenti-
bus ratione noz predicationis, propter veter-
nos Liouoniensium mores. Quibus respondet
Innocentius in præfenti Decretali, & in *d. cap. Deus.*

^{2.} **b** *Patermini retinere.*] Quas antè in ipsa infi-
delitate acceperant: unde non sunt audiendi Pa-
tristius *consil. 68. lib. 4. num. 275.* & alij, quos refert
Barbosa in *præfenti*, dum præsentem textum ac-
cipiunt de matrimoniis contractis à Liouoniensibus
post baptismum, quo tempore cum iuxta sa-
ctos canones illa celebrare deberent, idè indi-
gebant præfenti Innocentij III. dispensatione, ut
cum vxoribus relictis à fratribus defunctis, & à
se ductis cohabitare possint: nam hæc sententia
aperte refellitur ex verbis relatis, & ex illis, *ma-
trimoniis contrahit*, vbi expressè agitur de ma-
trimoniis celebratis in ipsa infidelitate; & ex-
pressius ex illis, *ne tales sibi de cetero postquam ad
fidem venerint, copulentur*. Gregorius enim in fa-
uorem Liouoniensium triplicem dispensationem
concordat in hoc textu. Prima, vt qui in ipsa infide-
litate cum relictis fructum ad suscitandum eorum
semen nuptias contraxerant, post baptismum
eos uxores retineant. Secunda, vt etiam post bap-
tismum possint in quarto gradu copulari. Tertia,
vt qui in infidelitate in secundo, seu tertio
gradu coniuncti erant, etiam post baptismum
eandem uxores retineant.

^{3.} **c** *Juxta legem Mosâicam.*] Relatum *cap. 21.
Diuortio.* vbi viro, qui semen carnis suscitari
tenebatur, defuncti vxor eorum iudicibus illi etiam
inuito calcem soluebat; & in eius faciem co-
spiciebat, eam insensens ei notam, ut ipsius domos,
discalceari domos vocaretur: culos eius memi-
nerant Iosephus *lib. 4. antiquit. cap. final. D.* & y-
prianus *lib. 1. aduersus Iudeos, cap. 18.* in illis ver-
bis: *Erat enim in lege, ut quisquis nuptias recusa-
ret, calcem eorum deponeret, calcaretur verò ille,
qui sponsus futurus esset.* Illustrat Seldenus ad *leg-
es Hebræorum, cap. 14.* Et rationem huius discal-
ceationis doctè assignat Ramiæ de Frado in
Pentateucho, cap. 16. quæ lex exteomialis
erat, & mysterium continebat, nempe vt in no-
mine primogeniti conseruaretur familia, & in
primogenitura Christi nouquam ineritura si-
gnificaretur. D. Augustinus in *Letter. 461.* & sic
continebat exceptionem, & dispensationem præcepti
de non reuelanda torpitudine vxoris fratris, re-
latam *cap. 18. Levit. vers. 16.* Non tamen in præ-
fenti Gregorius permittit Liouoniensibus nuptias
iam contractas cum relictis fratrum viri, iuxta legem
Moylis, quia lex illa possit hodie suscitari,
cum esset exteomialis, & per consequens post
mortem Christi mortifera, iuxta tradita in *cap.
translat. de consil.* sed tantum ad vitandum scan-
dalum, & ne illi populi retraherentur à suscep-
tione fidei; quia matrimonii iuxta consuetudi-
nes suas contractis non linebantur vii.

^{4.} **d** *R. Gregory.*] Magni videlicet, qui consultus
ab Augustino Angliæ Apostolo, de Anglis, qui
per ignorantiam nuptias illicite contraxerunt,
responsò 7. scribit: *Vt in gradu prohibito coniuncti
non separentur, nisi communione Ecclesiæ ideo pri-
uentur.* Quod responsum cum aliis ipsius Grego-
rij extat *lib. 12. epist. 31.* & repetitur ab Egberto
Eboracensi Archiepiscopo, *cap. 132.*

e *Quarto.*] Qui gradus etiam post Concil. La-
teran. celebratum temporibus Innocentij III.
relictus fuit iuxta veterem prohibitionem, *cap.
non debet, de consanguin. & affi.*

f *Apostoli.*] Ad Corinthios *cap. 3.*

g *Apud fideles & infideles.*] Diuortio tamen
modo;

modo, ut probavi in *cap. de infidelibus, de consensu, & affi.* ubi hanc textum patrem illustravi.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter talis deducitur assertio: *Matrimonium celebratum cum relicta fratris defuncti, nullum est, nisi per Ecclesiam dispensetur, ut ita consueti in tali matrimonio perficiantur.* Priorem partem assertionis probant textus in *can. 61. Concil. Niber. ibi: Si quis post obitum uxoris sue sororem eius duxerit, & ipsa fuerit fidelis, qui quovis à communionis placuit abstinere: nisi fuerit datus pacem velotius necessitas coegerit infirmitas.* Altissiod. *can. 30. Non licet duas sorores, si una mortua fuerit, alteram in coniugium accipere.* Concil. Neocaes. *can. 2. Mulier si duobus nuptiis fratribus, abiciatur usque in diem mortis: sed propter humanitatem in extremis suis, Sacramentis reconciliari oportet; ita tamen, ut si forte sanitatem recuperaverit, matrimonio soluto, ad penitentiam admittatur.* Concil. Agathense sub Symmacho *can. 61.* Epauense sub Symmacho *can. 30.* Moguntin. *cap. 56. Si quis uxorem viduam duxerit, & postea cum filia sua fornicatus, seu dubius nuptiis sororibus, aut si qua duobus fratribus nuptiis, seu cum patre, & filio, tales copulationes anathematizet, & disijci precipias, nec unquam amplius coniugio operari, sed magis districte feriri.* Autel. *1. can. 30. Nec superstes fratres viduam defuncti fratris ascenda, nec se quisquam amissa uxoris forori audeat sociare: quod si fecerit, districte ecclesiastica sentiantur.* Patiensis *1. can. 4.* Gregorius II. in Concilio Romano *1. can. 5. Si quis fratris uxorem duxerit in coniugium, anathema sit.* Zacharias Papa *epist. 7. ad Pipinum, cap. 22.* Egbertus Eboracensis Archiepiscopus in *encomiis, can. 128. ibi: Superstes fratres viduam defuncti fratris non ascenda, omnino dicente: Erant duo in carne una: ergo uxor fratris tui foror tua est.* Basilii Cæsar. *epist. 1177.* Concil. Romanum sub Zacharia anno Christi 743. celebratum, *can. 6.* Patiensis *3. sub Ioanne I. can. 4. cui Iosam dedidit Clotarius Rex Francorum, qui matrimonium contraxit cum duobus fororibus, ut referunt Baronius, & Segetius Binius in notis ad ipsum canonem: Concil. Turon. 2. can. 22.* editum & celebratum ad puniendum effrenatam libidinem Cariberti Regis Francorum, qui Macrochordum sororem uxoris suæ primæ Jacobicæ duxit: *cap. consensu uxoris 35. q. 2. Carnositas epist. 24. l. 5. penult. & ult. C. de incestu nupt. l. 2. C. Theodof. ord. tit. faciunt leges Alemanorum tit. 40. §. 1. Babuiar tit. 5. Francorum lib. 5. Capitul. tit. 4. Visigoth. l. 1. tit. 5. lib. 3.* Secunda pars probatur auctoritate D. Gregorii *respons. 7. & variis casibus, & exemplis, in quibus legitur, Summum Pontificem dispensasse, ut quis successore cum duobus fororibus contraheret matrimonium, ut fecerant Martinus V. relictæ Sancto Antonino *tom. 3. summa, tit. 1. cap. 11. Alexand. VI. & Clemens VII. in casibus relatis à Diana p. 8. tract. 1. res. 68. & Urbanus VIII. dispensavit nostris temporibus cum pernobilis Comite de Grail, pro cuius dispensationis impetratione perdoctam edidit consultationem Magnus Præceptor Illustriss. D. Franciscus Rames. Illustrant vltra congestos à Barbosa hic, Manrique de differentiis virique fert, g. 4. fol. 173. Petrus Gregorius in**

cap. 1. de consuetudine, num. 6. & in cap. iuvenis, num. 51. Basilii de matrim. lib. 7. cap. 34. num. 3. Virgilius in method. iur. Canonici, fol. 464. Rouffellos lib. 1. hister. Pontif. iurist. cap. 5. in fine. Gomezius de coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris sui, Boetii de præstantia Regis Catholicæ, cap. 16. Germonius lib. 1. animadu. cap. 16. Vrietus de matrimonio Regis Angliæ, Cuiusius ad tit. C. de incestu nupt. Mendoza lib. 3. Concil. Niber. cap. 49. Gothof. in l. 2. C. Theodof. de incestu nupt. Theoph. rom. 16. in b. ieraci. spirit. penult. §. 4.

Sed in præsentem assertionem pro dubitandi ratione ita iorsurgo. Vel matrimonium cum duobus fororibus, seu cum duobus fratribus est prohibitum à iure naturali, vel tantum à iure ecclesiastico: sed neutro casu potest defendi præsentis Gregorij constitutio: ergo. Probatur minor. Si à iure naturali tale coniugium prohibitum est, non potest Pontifex dispensare, ex graueitiam, & magna causa, cum in his quæ sunt iuris naturalis Pontifex dispensare non valeat, *cap. contra, cap. facti 25. q. 2. probavi in cap. 6. de consensu, & affi.* igitur cum Lionienfibus nouiter ad fidem conuersis dispensari non poterat, ut matrimonii nullis à iure nature vitentur. Si autem tantum est improbatum à iure positivo, nullâ Lionienfes indigebant dispensatione; siquidem infideles matrimonium contrahentes in ipsa infidelitate in gradibus tantum per sacros canones prohibitis, post baptismum uti possunt his matrimoniis, cum ea valide contraherent, quia adhuc legibus Ecclesiæ non tenebantur, ut probavi in *cap. de infidelibus, de consensu, & affi.* Igitur in præsentem casu Lionienfes noo indigebant noua dispensatione ut matrimoniis valida vitentur. Augere hæc dubitandi ratio ex facto sancti Kiliani Apostoli Franciæ Orientalis, qui cum ad fidem Catholicam perduceret Gobertum Ducem illius provincie, post baptismum sollicitè curauit, ut dimitteret Gellamam, quæ prius fuerat uxor fratris Goberti: ipsa furore accensa, Sanctum vltimo supplicio affici iussit, ut referunt Trithemius & Sorius laudati à Baronio in *martirolog. die 8. idus Iulij, & tom. 3. annal. anno 689. n. 10. Nicolaus Serarius in epist. ad. §. 1. tom. 10. de sancto Kiliano. Quod diuortium sanctus Kilianus Goberto non prædicaret, si licitè posset post baptismum retinere uxorem fratris defuncti, quam adhuc in ipsa Gentilitate acceperat.*

Quæ dubitandi ratione non obstant, vera est præfatus assertio, pro cuius expositione sciendum est, quætionem de nuptiis cum uxore fratris mortui, vel sorore uxoris prædefunctæ, in omnibus Academijs Europæ, ab omni genere litteratorum in causa Henrici VIII. Regis Angliæ, qui duxerat uxorem relictam fratris, valde discipatam fuisse, in qua nec quidem Catholicus Scipiores enoscerent: & Nouatores nostri sæculi vt io hac parte aliquid detrahant potestati, & vlti Ecclesiæ, acriter defendunt, in hoc primo gradu affinitatis lineæ oblique matrimonium iure naturali, & diuino esse prohibuit. Expendant huius sententia assertores primo, quod soror uxoris matris, soror matris creditur, & cognata, & quæ autem est *1. p. 1. tit. 14. §. 9. l. 1. cap. 36. q. 5. D. Basil. in epist. ad Bolognum Episc. cuius verba dedi in tom. 61. comb. Niber.* Igitur quemadmodum cum sorore prohibetur matrimonium à iure naturali, *1. liberrimus 8. iuncta l. ult. §. de ritu nupt.* pluribus relictis docuerunt Sanchez

5.
CONCILIO
TRADITUM
ET PROBATA
TIT.

6.
INVENTUM
TIT. 22.
DITA AN-
SATIO.

7.
DE PONTIFICI
RETIORUM
MATRIMONII
HUIUS IN
GRADU
TRANSPAR-
SALTI.

Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 52. num. 11. Diana 4. p. tract. 4. res. 43. Leonardus Coquens ad D. Angell. lib. 13. de ciuit. Dei. cap. 16. Cuias. lib. 36. 99. Papin. in l. si adulterium 38. ff. de adult. ita & cum vxore fratris. Secundò quia si tale matrimonium non esset prohibitum iure naturali, non rectè D. Ioannes argueret, & inceptaret Herodem Tetrarcham Galilææ, hominem Idumæum, à legibus Hebræis solum, eo quòd acciperet in vxorem Herodiadem vxorem fratris sui Philippi, vt refertur *Matthai cap. 14. Luca cap. 3. Marci cap. 3.* licet questio, nec lenis sit, vt refert D. August. de fide, & operibus, & q. 61. & 63. in *Leuit.* an cum Herodes acciperet Herodiadem in vxorem, viueret Philippus eius frater, necne, cum iam tunc decessisset docuerit D. C. brythosianus in *Matthæum homil. 14.* Tertul. aduersus *Marcionem cap. 13.* Iulianus Pelsforta lib. 4. epist. 96. Igitur quia matrimonium in hoc gradu prohibitum est à iure naturali. Similis etiam coniugii reprehensiones, seu potius detestaciones factas legitimis apud Iudæos, Gentiles, & Catholicos. Ex primis enim Iosephus lib. 27. antiquit. cap. ultio, & Agrippas de exilio Hierosolym. lib. 2. cap. 2. grauitur notant Archelaum Tetrarcham Iudææ. eo quòd Glaphitam fratris sui Alexandri vxorem in coniugem acciperet, ea verba addendo: *Et sciem fecit, quia blasphemus coniugia, nec coniugum legibus impunita sunt, nec mortuorum votantibus.* Ex secundis Dionysius Halicarnas lib. 4. antiquit. reprehendit Tarquinium Superbum, septimum Romanorum Regem, eo quod cum Tullia vxoris suæ defunctæ sorore contubernium iniret, his verbis: *Dicens viricidam spem in sororis thalamum, ex patre nefario primus ac solus inducens in hanc urbem mortuum imperium, & apud omnes Græcos simul, & Barbaras nationes simul abominabilem.* De Catholicis idem tradunt Gregorius Turon. lib. 4. histor. Francorum, cap. 3. & 9. qui valde reprehendit matrimonium contractum à Clotario Rege Francorum cum sorore vxoris patris defunctæ: & lib. 4. cap. 26. refert Sanctum Germanum Episcopum Parisiensem excommunicasse Caribertum Regem Gallie filium dicti Clotarii, eo quod sororem vxoris suæ Merobindæ in vxorem acciperet; cuius matrimonij causâ editum fuisse canonem 21. Concil. Turon. 2. iam supra notauimus. Tandem expendant pro hac sententia dictam legis veteris sanctionem, relata in cap. 18. *Leuitici, vers. 6.* in illis verbis: *Turpitudine vxoris fratris tui non peccabis, quia turpitude fratris tui est.* Et cap. 10. *Et qui duxerit vxorem fratris sui.* Quæ verba de vxore fratris iam defuncti accipienda esse, iam docuit Alberticus Gentilis lib. 5. de nupt. cap. 9. Ergo quia in primo gradu lineæ oblique matrimonium prohibitum est.

8.

CONTRA-
RIA SEN-
TENTIA
PROBATUR.

Adhuc tamen defendenda est contraria sententia, videlicet nec naturali iure, nec lege gratiæ matrimonium in hoc primo gradu lineæ transuersalis prohibitum esse: quam sententiam tenent Contrar. 2. p. de matrim. cap. 6. §. 9. Layman lib. 1. summa, tract. 4. cap. 21. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 66. §. 21. Rebellen de obligat. iussit. p. 1. lib. 3. q. 15. n. 21. post Syluestrum & alios Molinos de matrim. column. 7. num. 15. Dazrenus ad tit. solus. matrim. tit. de nupt. cap. 23. c. 1. m. 2. lib. 8. off. cap. 18. & ad tit. de gradibus, Menochius lib. 2. de arbit. num. 45. Farinac. in Pract. q. 149. num. 118. Hermannus Pistor. obsequ. 112. num. 98. Ioannes Baptista Cæsar consil. 21. vers. adept. 19. Pro quorum

sententia faciunt sequentia fundamenta. Primum deducitur ex cap. 27. *Dener.* vbi necessitas imponitur fratri viri defuncti, qui decessit sine liberis, ad suscitandum semen fratris, eius decessit in vxorem accipere; quod non ita lege veteri statueretur si in hoc primo gradu matrimonium esset prohibitum iure naturali. Similiter cap. 18. *Leuit. vers. 18.* prohibetur marito in pellicula habere sororem propterea vxoris eâ vna, ibi: *Sororem vxoris tuæ in pellicula illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc eâ viuente.* Vbi communiter Expositores, quos sequuntur Lorianus ibi, Bellarm. tom. 2. controu. lib. 1. de matrim. cap. 27. v. 27. 9. Probatur, Attenditur in concilio, Ecclesia Orient. & Occid. lib. 7. cap. 31. admittunt præmortal vxore licitum esse matrimonium cum eius sorore: igitur quia non est tale matrimonium nullum à iure naturæ. Secundò quia variæ sunt leges, tam seculares, quam ecclesiasticæ, in quibus hoc matrimonium, aut cum duobus fratribus prohibetur, non improbat, vel nullum declaratur antea contractum. Ex civilibus, vt in l. 2. §. 4. C. Theodosiani de incestu nupt. vbi de cetero prohibetur contrahi hoc matrimonium, & de facto contractum, tanquam incestuosum puniatur: vnde deducitur, inter contrahentes incestum à iure gentium prohibitum non committi, iuxta legem vltimam, ff. de ritu nupt. quod expressè docuit lib. 18. Basil. tit. 4. & apud Harmenop. in præparat. lib. 4. tit. 6. de incestu nupt. his verbis: *Nefaria nuptia sunt, quæ inter ascendentes contrahuntur, ut in prohibitum numerò sunt, quæ ex transverso, & ex affinitate contrahuntur.* Et in l. 2. tit. 5. lib. 5. legum Pothier. & lib. 3. or. §. dum prohibetur matrimonium cum vidua fratris, vel sorore vxoris, adicitur, Nisi de licentia Regis illud contraxerit, qui solebat in gradibus prohibitis dispensare, vt notatur in cap. quia, de consanguin. & affin. & in legibus Longobard. lib. 2. tit. 8. cap. 3. dum matrimonium cum duobus sororibus contractum illicitum declaratur, nulla alia ratio adicitur, nisi quia canones sic habent: ergo quia iure naturali tales nuptiæ non sunt prohibite. Ex sacris canonibus, dum in canone 61. Concil. Illiber. matrimonium cum duabus sororibus prohibetur, tamen penitentia illud contrahentibus iniungitur, & in Concil. Athenis, can. 65. Epaphr. sub Symmacho, can. 10. Autel. 4. can. 27. Enon. 2. can. 12. dum matrimonium hoc prohibetur, adicitur: *Quod in presenti tempore prohibemus, ita ut ea que sunt antea instituta, non soluantur.* Et in Concil. Aurel. 3. sub Vigili can. 10. etiam adicitur, quia his, qui per ignorantiam lapsi sunt, subuenitur, &c. Quæ ignorantia non excolatur ab incestu, si ille iure gentium committeretur, l. si adulterium 48. §. quare, ff. ad l. l. de adul. l. 2. C. de in ius vocand. cap. 2. aduersus de diripi. cap. superius 31. q. 2. tit. 6. par. 4. Faciunt textus per Alex. & Gregorius Magnus ab Innocentio III. in eo expensis, vbi Gregorius Anglis, & Innocentius Iulianenibus indulserunt, vt matrimonium contractum cum sororibus vxorum defunctarum vii possent, quod nunquam permitterent, si similes nuptiæ licite essent iure naturali. Tandem facti vsus diuersarum gentium, nec barbararum, apud quas matrimonium cum duabus sororibus successiue permittitur, & vltimum fuit. Primum enim in provincia Chusana nuptiæ cum viduis fratrum receptæ fuerunt, vt probant Abulenlis in cap. 31. Rub. Nicolaus Serrarius ibidem;

ibidem, cap. 4. q. 7. post Casertanum & alios Penedictas Paterius in *Genim* cap. 31. *diffini.* 4. iuxta quam consuetudinem legimus *Genesis* c. 38. vers. 7. quod cum mortuus esset Gort primogenitus filius Iudæ sine subole, Iuda Onanem secundogenitum iussit ingredi ad Thamar relictam viduam, & suscitare semina fratris sui. Ex Deiploen, vnum ex filiis Priami, duxisse uxorem Helenam viduam Parisii sui fratris, finxerunt Virgil. *lib. 6. Æneid.* ubi notauit Sertius Higinus *fab. 14.* Hecleum quoque Hectoris fratrem post mortem Pirriti Andromachen ipsius Hectoris viduam in uxorem duxisse, etiam tradit Pausanias *lib. 1.* Alia congerit diuersarum gentium exempla Tiraqueus, in *1. 7. conuul. glos. 1. 2. n. 50.* Baldinus ad *novel. Justin.* pag. 65. & non in d. *cap. 61. Concil. Illiber.* Apud Romanos etiam hoc in gradu primis temporibus prohibitum non fuisse matrimonium, constat ex iuribus in eodem canone congeitis, & ex Apuleio *apolog. 1.* ubi refert, Podentillam tabulas nuptiales fecisse cum viri mortui fratre. Ex tandem imperator Honorius Stilliconis duas filias in matrimonium habuit, Mariam scilicet, & Thermaciam, vel Emanciam, vt vocat Iordanes in *chron. de rebus Geticis*; infelici tamen eventu inam ex neutra liberos suscepit, testibus Zonata *tom. 3. annal.* Marcellino Comite in *chron.* Paulo Diacono *lib. 16. ad Europ.* Iureto in *notis ad Iulianum*, *epist. 148.* Constantinum tamen, & eius filium Constantem, & Constantium simile matrimonium cum vxore fratris defuncti prohibuisse, constat ex *l. 1. C. Theodof. de incestu capte.* ante quæ tempora in Republica Romana non reprobatur similis prohibitio. Nec conerarium probat Gaius *lib. 1. Instit. tit. 4. §. 8.* in illis verbis: *Sed nec vni vira duas foras habere, nec vni mulieri duobus coniungi fratribus permittitur.* Cùm constet Gaium Iureconsultum floruisse ante dictam constitutionem; siquidem attingit Diui Hadrianæ tempora, & vixit vique ad tempora Antonij Caracillæ, *l. 7. in princip. ff. de rebus dot. l. super 42. ff. de amor inter.* obfcurant Reuadus *lib. 3. conuul. c. p. 19.* Panciola *lib. 8. var. cap. 23.* Ioannes Bertrand. de *Iurisperiis* pag. 35. & 77. Herbelinus de *orig. iur. c. 48. n. 13.* Nam respondetur verba illa neutquam Gaij IC. esse, sed potius interpolata ab Aniano Marci Regis Gothorum Cancellario, vt in *d. can. 61. Concil. Illiber.* notauit, ubi etiam epofus legem *1. C. de nuptiis.*

Quia sententiâ retenti non obstant fundamenta conerariæ. Non primùm, nam stricte & propriè frater mariti non est vxoris eius frater, cùm non ab eodem stipite descendant, nec eadem sanguinis linea lingantur; sed late & interpretatiue dicuntur fratres per affinitatem: quo modo sunt accipiendæ auctoritates ibi adductæ, & dicitur Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 76. n. 12.* Nec etiam si admitteremus loco fratrum haberi, ideo matrimonium iure naturali inter eos prohiberetur, vt de veris fratribus probauit in *cap. 1. de consangu. & affin.* Nec obstat secundum fundamentum deductum ex facto D. Ioannis, dum increpauit Herodem eo quod in vxorem accepit vxorem fratris sui Philippi. Cui facile respondetur admittâ sententiâ eorum, qui dixerunt, adhuc superflite Philippo Herodem accepisse eius vxorem, vt censuerunt ex sanctis Patribus Hieronymus, & Thom. in *cap. 4. Matthæi*, Beda in *cap. 6. D. Marci*: ex Scriptoris Ecclesiasticis Iosephus *lib. 18. antiqu. cap. 9.* Agelippus *lib. 1.*

de *excid. Hierosolym.* cap. 15. ubi de sancto Ioanne ita ait: *Non solum enim quasi prædictus Evangelij, fraterni cubitus incestum reprehendebat, verum etiam quasi legis excusator, prauitatem legis condemnauit, qui fratris vxorem recipere, præsertim habentem semen ex germano ipsius.* Eusebius Pamphil. *lib. 1. hister. Eccles. cap. 11.* iuxta versionem Ioannis Christoph. ibi: *Ilum Herodiadem dico viro suo adhuc superfliti adempti, cuius causâ etiam obtruncatus Ioannem.* Nicephorus Calixtus *lib. 1. hister. cap. 19.* ibi: *Hanc illam vxorem esse sciuitis fratris Philippi, contra legis constitutionem (senem enim habebat ex fratre) & quidem adhuc eo superflite, ut Iosepho videtur, duxerat.* Ex Doctõribus Ahlenfis in *cap. 18. Matthæi*, q. 18. Caiet. in *opuscul. tom. 8. tract. 13. vers. verba autem*, Bellarmin. *tom. 2. controuers. lib. 1. de matrim. cap. 17. vers. 1. responderi*, Couart. in *4. 2. p. cap. 6. §. 10. num. 9.* Sanchez *d. disp. 66. n. 11.* Basil. de *matrim. lib. 7. cap. 34.* Spondanus in *epit. Baroni*, anno 39. num. 119. Salianus in *amaliis tom. 1. anno mundi 4086. ex n. 5.* Et adhuc admittâ sententiâ eorum, qui docuerunt Philippum iam tunc decessisse, iussit tamen S. Ioannis Herodem increpauit, eo quod acciperet vxorem fratris sui defuncti, quia filiam reliquerat, scilicet salatricem Herodiadem: vnde nec iuxta legem ipsam Moyfi datam poterat tam in vxorem accipere, cùm adhuc ea ex vigeret, iuxta illud Lucæ *cap. 16. Lex & Prophete usque ad Ioannem*, vt considerat Tertul. aduersus Marcionem *cap. 14.* ibi: *Ioannes enim veritatem Herodem, quod adurvis legem vxorem fratris sui defuncti duxisset, habentis filiam ex illa, non alius bene permittente, & præcipiente lege, quam filius frater iulioris decessisset.* Nec interest, ipsam Herodem Idumænam fuisse, & ita non obligari legis Hebræicis; nam iam ipse, quàm eius pater Herodes maior, necnon alij Idumæi retro per centum annos credebantur origine, & religione Indæi, quia provincia illa ipso tempore cepit ad Regnum Iudæorum iuxta quorum ritus, & religionem, abiecta idololatria, vinebant, vt probat Iosephus *lib. 3. antiqu. in cap. 17. Genes. vers. 4. num. 100.* ex Scaligero Casaubonus *exercit. 1. in Baran. cap. 1. & 2.* Torniel. in *anal. sacris*, *tom. 2. ann. 418. & 421.* Accedit quia Herodes, necnon pater eius origine Idumæi, proselyti erant, ad Iudaismumque conuersi, & valde Iudaicam religionem sectabantur, vt ita facilius regnum illud Iudæisacerent, vt probant Sertarius *tom. 1. in opus. de Iudæis, cap. 1. §. 7. & 15.* Baronijs in *apparatu*, *num. 5.* Salianus ubi *supra*, *num. 8.*

Nec obstat quod de matrimonio Archelai expendebamus, quod improbarunt Iosephus, & Agelippus. Nam causam ipsos reprehensionis ipsi expresserunt, non ex eo, quod repugnaret iuri naturali, sed quia contrarium erat legi Moyfi datæ; siquidem ipsa Glaphira duos suscepit filios ex ipso Alexandro fratre Archelai, vnde iuxta legem Moyfi non poterat illam in vxorem accipere, vt expressit Iosephus ibi: *Patrem quoque legem transgrediens, Glaphiram Archelai quendam filiam, Alexandri verò fratris coniungit, ex qua filios quoque suscepit, sibi ut accersit in vxorem.* Et Agelippus ibi: *Glaphiram contemplantis Archelai, quod fratrem mariti, filiamque patrem, aut quamquam piâ refugendam arbitrabur, ita depirare cupit, ut vxorem duceret Marianam, &*

Glaphiram

Glaphiron in locum illius substitueret. Nec etiam obstat casus Tarquinij, quem reprehendit Dionysius, nam celebris ille Historicus, non tam reprehendit simile matrimonium, quod illis temporibus, & sequentibus Romanis concessum fuit, quam circumstantias, quæ illud præceslerant, videlicet adulterium coniunctum cum nec vitioque coniugij. Tarquinius enim adulterium commisit cum Tullia, fide admoicem data de iuncto matrimonio, & ut Tullia matrem Aramtem, fratrem maiorem Tarquinij occideret, & ipse Tarquinus uxorem & fororem maiorem Tulliam necaret, & ambo in necem Serulij Tulij patris, foetique concurrerent, ut fecerunt, ut refert ipse Dionysius lib. 4. & innuit Titus Livius lib. 1. unde iussit Dionysius factum illud nefarium appellat, admodumque abominabile apud Græcos, & barbaras nationes, ut etiam Horatius lib. 4. ed. 12. loquens de Terro Rege Thraciæ, qui cum Philomena forore uxoris suæ pignori matrimonium celebravit, ait:

Infelix & Cecropia domus

Aeternum opprobrium, quid malè barbaras

Regum est vltia libidines.

Nec tandem faciunt casus Clotharij, & Cariberti Regum Galliarum, quorum matrimonia non fuerunt improbat, quia inter naturali repugnarent, sed quia sine dispensatione Pontificis fuerunt celebrata, & ita nulla erant, iuxta sacros canones. Concil. Epsum. & Aurelian. supra relatos. Accedit, quia ambo matrimonium contraxerunt cum fororibus uxorum, viuis adhuc ipsi uxoribus, ut referunt idem Gregorius Turonensis. lib. 4. cap. 9. & 36. unde ex alio capite, polygamia videlicet, nefaria & abominabilia erant similia matrimonia. Nec tandem obstat dicta auctoritas Leuitici; nam cum prohibitio illa esset legis veteris, cessauit per mortem Christi, ut locum illum exponens contra eos, qui existimauerunt eam prohibitionem, vtpote moralem, durasse etiam post Christi mortem, probauit in cap. de consanguin. & affin. Accedit, nam in ipso textu Leuitici non prohibetur marito accipere duas forores, in uxores successiue, id est de fundâ prima, secundam; sed tantum in spiritudinem fratris sui reuelari, id est vni uxori nubere successiue duos fratres, in quo casu maior datur ratio prohibitionis.

His suppositis apparet ratio præsentis affectationis; nam cum matrimonium cum duobus fratribus, & fororibus sit prohibitum tot factis, & perphanis legibus supra relatis, nemo potest fororem uxoris suæ iam prædefunctæ, vel fratrem mariti sui io coniugem accipere. Sed cum hæc prohibitio non à iure naturali, seu diuino proueniat, sed tantum positio, potuit Innocentius III. eum Liunionensibus dispensare, ut matrimonij contractis in infidelitate cum vxoribus statum filiorum, etiam post baptismum vteretur, quia Romanus Pontifex ex iustis causis potest dispensare in omnibus gradibus à iure ecclesiastico prohibitis, & per consequens in hoc primo gradu affinitatis lineæ transversalis, ut docuerunt post D. Thomam 2. 2. quæst. 154. art. 5. ad 3. plures congegit à Thoma Sanchez lib. 7. de matrimoniis. disput. 66. num. 1. Barbosa in 1. fratres c. Cod. de incestu nupt. Connarus lib. 3. comment. cap. 5. numero 7. Diuana ad tit. ff. de iur. matrim. rit. de mpt. 5. 5. Gutierrez de matrimoniis. cap. 9. numer. 9. Bafili. Legion. eod. tit. lib. 5. cap. 14. num. 2. Men-

D. Di. Gozack in Decretal. Tom. 11.

doza lib. 3. Concil. Nibler. cap. 49. Sotarius d. episcopus de sancto Kiliano cap. 16. Locinus in d. cap. 18. Leuit. Bboacio de impediment. matrim. quæst. 32. num. 7. P. Hurtado de matrimoniis. diffus. 20. difficult. 3. quamplures relati ab Illustre. Ramos in d. consule. ex num. 45. vsque ad 51.

Nec obstat dubitans ratio supra adducta, nam vetum est in hoc primo gradu lineæ transversalis matrimonium non esse prohibitum à iure naturali, ad huc tamen necessitas fuit præfens Innocentij dispensatio, ut Liunionenses ad fidem conuersi vicerentur ipsi matrimonij contractis in infidelitate, ad sedandum scandalum, quod inter alios fideles oriri poterat, dum videbantur cum duabus fororibus matrimonio coniunctos tali matrimonio ipsi. Vnde Innocentius nihil fatens de vinculo vtriusque matrimonij, tantum indulget Liunionensibus ad fidem nouiter conuersis, ob eorum infirmitatem, ut possent post baptismum vni eisdem matrimonio, si ea contraxerunt cum vxoribus fratrum, qui sine liberis decesserunt; quia tunc ratio illa, quæ teddebat licitum simile matrimonium in lege aeterna, eos excusabat à tam graui inhonestate: nam licet hoc coniugium iure naturali non sit irritum, tamen non honestè sine causa contrahitur; & ita etiam causam exigit Pontifex in præfatos ad dispensandum cum Liunionensibus, ut matrimonij antea contractis vni possent: docuerunt Glossæ & Panormitæ in præfatis, quos sequuntur Couarr. supra, Sanchez lib. 5. de matrimoniis. disput. 65. num. 5. Nec obstat augmentum deductum ex facto sancti Kiliani, cui minime satisfaciunt Sotarius supra in apus. de sancto Kiliano, cap. 16. 17. & 18. qui affirmat, quod sanctus potuit illud tolerare, dum Gobertus non fuerat sacro baptismate regeneratus: at postquam clauibus Ecclesiarum paribus, tenebatur eum hortari, & suadere, ut à Geliana discederet, tanquam à matrimonio per sacros canones prohibito. Nam hæc solutio facile conuincitur ex præfati textu, & traditis in cap. de infidelibus, de consanguin. & affin. Quare ea omisit dicendum est, duplici ex causa sanctum Kilianum inceptisse Gobertum, suasisseque ut Gelianam dimitteret. Prima, quia licet matrimonium contractum in infidelitate contra sacros canones, sustineatur post baptismum tamen id procedit, quando iuxta leges sue patris, & prouinciae celebratum fuerat, ut expressè docetur in d. cap. de infidelibus: unde eum legibus Francorum, & Germanorum prohibitum esset matrimonium cum relicta fratris, ut constat ex lege Salica, tit. 14. §. 1. ibi: Si quis fororis, aut fratris filium, aut certis alterius gradibus consuevit, aut fratris uxorem, aut auunculi, & ceteris nuptijs sibi continere, hinc pena subiacet, ut à tali consortio separetur, atque etiam filios habuerit, non habeatur legitimus heredes, sed infamis sit natus. Sic legitur tit. 19. legum Alemann. Balthar. tit. 6. Longob. lib. 8. tit. 2. idem matrimonium nullum fuit in ipsa gentilitate contractum, vtpote contra leges patrias. Quare post baptismum sustineri non poterat, ex d. cap. de infidelibus. Secunda, quia licet Gobertus fidem catholicam professeretur, baptizatusque esset, tam Geliana eius vxor in infidelitate persistebat, ut patet ex historia ipsius martyris, quam ex veteri manuscripto dedit Sotarius ubi supra, ibi: Dux Gobertus assidue adoratione beatissimi Paulus ad meliora in dies proficiebat sed coniugium habebat pro ritu gentilitatis. Vnde timor aderat, ne ex diuturna cohabitatione maritum ad paganisimam retraheret.

Aa vt

ut agnosceret ex alia clausula ipsius historię, ibi: *Fili mi, quem per Evangelium Christi genui, gaudeo valde perfecta fidei tua; sed multum horret me, quod illicitis nuptiis teneris implicatus, nec mediocriter formido, ne a resso itinere tali coniuge retraheris.* Unde eum martirionem etiam legitime contractum io ipsa infidelitate dissoluatur, altero ex coniugibus ad fidem converso, cum aliter conversi renuit, sed cohabitare vult cum contrumelia Creatoris, aut periculum datur pervertionis, capite quanto, capite gaudemus, hoc simul, ideo sanctus Kiliaus recte arguebat Goberrum, ut dimitteret Gelianam Gentilem conversam ad fidem renucentem, eum ex tali cohabitatione periculum daretur pervertionis.

13.

EXPO-
SITIO
VIA CAP.
AD AUDIEN-
TIAM, DE
SPONSAL.

Sed adhuc super traditis obstat textus in cap. ad audientiam, de sponsal. in illis verbis: *Sed quam scripsum est, quod sponsam fratris frater non potest habere.* Ex quibus communiter deducunt repentes ibi, quod martirionem cum vxore fratris lege diuina est prohibitum; ergo in presenti caso dispensare non poterat Innocentius eam Liouenliensem, ut vteretur martirionis contractus contra legem diuinam. Idem fecit probatur ex Concil. Romano sub Zachae. can. 6. anno Christi 743. ibi: *Et consobrinam fratris vxorem, vel etiam de propria cognatione nullus presumat in coniugio copulare; quia scriptum est in lege Domini, Turpitudinem vxoris patris, vxoris fratris, atque sororis tua non reuelabis, turpando enim tua est.* Concil. Paris. 3. can. 4. ibi: *Nullus ergo illicito coniugio contra preceptum Domini sororis presumat fratris relictam.* Concil. Atraten. sub Vigilio can. 11. ibi: *Si quis relictam fratris sororem, vxorem, & carnalis coniugij macula crediderit violandum, & ausu sacrilego auctoritatem diuine legis, ac iura natura presumpserit, &c.* Ex quibus aperte probatur, coniugium cum relicta fratris prohibitum esse le-

ge diuina. Sed ut huic difficultati satisfaciamus, dicendum est, illa verba dicti capitis ad audientiam, quoniam scriptum est, non esse referenda ad legem veterem, seu ad illam sacra pagina auctoritatem; nam in tota sacra Scriptura similis sententia non reperitur; siquidem in cap. 16. & 20. *Leuit.* ubi gradus prohibitionis huius recensentur, non agitur de sponsa fratris, sed de eius vxore: nec in dicto cap. ad audientiam, agitur de impedimento affinitatis, cuius ratione matrimonium in lege veteri prohibebatur cum vxore fratris; sed de impedimento publice honestatis, quod merē ecclesiasticum est, ut ibi probatur: vnde illa verba referenda sunt ad canones antiquos, in quibus ob publice honestatis iustitiam, matrimonium iam erat prohibitum cum sponsa fratris; quos retuli in eius textus commentario. Et si adhuc admittamus, ut voluit Cuiac. ibi, ea verba referenda esse ad legem veterem, de qua sanxerunt PP. in Concil. Rom. Atraten. & Paris. proximē relatis, adhuc dicendum est, eos non expendere legem veterem, quasi hodie intra eandem personas ex lege graue matrimonium prohibeatur; sed ad adstruendam, & firmandam suam sanctionem, referunt in lege veteri huiusmodi matrimonia fuisse reprobata: non tamen inde inferat, eam legem vigere apud Christianos, & suscitam fuisse; cum passim ad illustrationem suarum sanctionum PP. Ecclesie vtantur preceptis etiam ceremonialibus legis veteris; non tamen ideo docent eam adhuc vigere, aut obseruari, sed tantum ut facilius quod in eis canonibus sancitur, suadetur, & obseruetur: ita PP. in dictis Conciliis Rom. Paris. & Atraten. expendunt sanctionem legis veteris; non tamen ideo docent omnes gradus in lege veteri prohibitos, hodie etiam prohibitos censeri ex eadem lege, ut iam probatur in cap. litteras, de rescriptis.

TITVLVS XX.

De donationibus inter virum & vxorem,
& de dote post diuortium restituenda.

CAPVT I.

Ex Concilio habito apud Vvormatiam.

Mulieres verò cum pro aliqua licita causa à propriis viris fuerint separatæ, totam dotem præcepimus sibi reddi, quam à die nuptiali receperunt: & post expletum annum accipiant alios viros, si voluerint: similiter & vir vxorem.

NOTÆ.

V Vormatiam.] Ita legitur in prima collectione, sub titulo, de dote post diuortium restituenda, cap. 1. post Concil. Lateran. p. 50. cap. 46. legitur Guarnanciam: in hac sexta collectione Vormatiam. Sed cum textus hic non reperitur in Concil. Vormatiensi, quod dedit Pater Sir-

mundus rom. 17. Concil. Regia editionis, credo deductum esse ex Concilio Vormatiensi celebrato temporibus Caroli Magni, de quo nonnulla notati in cap. 1. de eo qui cognatus consanguineus.

Licita causa.] Ve excludatur adulterium, quo casu matrimonium soluitur quoad thorum, cap. significasti, de diuortio, & dos non restituitur, immo potius lucro mariti creditur.

capite plerumque, ubi dicemus, hoc titulus.
 3. e. *Superiora*.] Sed de qua separatione loquatur
 textus hic, dubium est apud interpretes. Glof-
 fa in præfenti credit, textum hunc procedere
 quando matrimonium solum fuit, tanquam
 nullum ab initio, & inualidum, utpote inter
 consanguineos, vel eos, inter quos de iure con-
 trahi non poterat: quam opinionem sequuntur
 Iohannes Andress, & Abbas in *præfenti*, 3. part.
 Campesius de *dot* 3. p. q. 2. 38. Valdes in *addit. ad*
Ro. aricmum Suarez, in *addit. ad l. 1. tit. de las g. au-*
rias, lib. 3. *fori*, pag. 12. pro quibus faciunt victi-
 ma textus verba, ubi post annum permittitur
 coniugibus aliud matrimonium contrahere, quæ
 supponunt quoad vinculum matrimonium sepa-
 ratum fuisse: & esse communem sententiam hanc
 dicit Couarr. in 4. 2. p. cap. 6. §. 8. num. 16. Aliiter ta-
 men Ripa in *præfenti*, num. 16. Palscios Rubios
 in *præfenti rubric*, §. 6. num. 41. accipiunt textum
 hunc, quando matrimonium validum fuit, sed
 diuortium factum fuit ex aliqua licita causa, ex
 relatis in cap. 1. de *diuort*, quoad *thorum*. Pro qua
 sententia faciunt illa verba, à propriis viris fuerint
 separata, quæ denotant valuisse matrimonium,
 solum tamen fuisse quoad cohabitationem, alias
 viros proprios non ira PP. appellarent, si matri-
 monium inualide fuisset contractum. Deinde
 quia in hoc titulo agitur de dote post diuortium
 restituenda, ut conscripserit rubrica præfens in
 prima & secunda collectione, & in hac sexta:
 ergo ut textus hic conveniat rubricæ, sub qua
 iacet, iuxta legem Imperator, §. de in *diem addi-*
tionem, necessarium intelligendum est de diuortio quoad
thorum. Sed ego utramque sententiam veram
 existimo; si enim attendamus verba huius cano-
 nis, Patres in eo agunt de matrimonio valide ce-
 lebrato, & separatione facta quoad vinculum,
 quia PP. huius Concilii Vvormatiensis sense-
 runt, diuortio facto, posse coniuges ita separa-
 tos aliud matrimonium contrahere, in d. cap. 1.
 de *diuort*, ubi: quare posteriora huius textus verba,
 ubi expresse id docetur, omisit Raymündus, ut-
 pote contraria alius Ecclesiæ canonibus. Si verò
 sententiam huius textus attedamus, vera est,
 siue dissolvatur matrimonium quoad vinculum,
 quod duplici tantum casu contingit, videlicet
 professione facta in Religione, cum matrimo-
 nium tantum ratum erat, ut probatur in cap. *sancti*,
 cap. *ex publico*, de *conuersione*, coniug. vel conuersione
 vnius ex coniugibus ad fidem catholicam, si in-
 fideles contraxerunt, & aliter conuerti renuit,
 seu cohabitare sine contumelia Creatoris, cap.
quarto, cap. *gandumus*, de *diuort*. siue quoad *tho-*
rum: quod diuortium contingit, vel ob frui-
 tum viri, cap. *litteras*, de *restitu. spol.* vel ob lepra-
 m, iuxta tradita in cap. 2. de *viuio*, l. *pro*, vel furor-
 em superuenientem, quando nimis est, & adesset
 periculum vite; omnibus enim his casibus, cum
 sine culpa coniugum ex causa licita, & à sacer-
 dotibus approbata dissolvatur matrimonium,
 dos restitui debet.

4. d. *Torani*.] Si maritus solvendo sit, aliis non
 convenitur, nisi in quantum facere potest, l. *pa-*
troni 17. l. *non tantum* 30. ff. de *re indic. l. maritum*
 11. cum *sequenti*, ff. *solut. maritum*, probatur latè in
 cap. *Ordinatus*, de *solut. maritum*. Nec obstat textus in l. 1.
 §. *idem* *Int. vers. sed off. verum*, ff. de *liberatione*
legata, ubi scriptum est, maritum, cui vxor li-
 berationem dotis legatur, & solvendo non est,
 si solutum præstitit, repetere non posse; & ta-
 D. D. Gouzel in *Deseret*, Tom. IV.

men soluta specie contractum videbatur, quia
 præter exceptionem privilegii habuit maritus
 exceptionem legatæ liberationis, quæ, ut pote pe-
 remptoria, & perpetua, & favore debitoris com-
 parata, solet proficere ad repetitionem soluti tan-
 quam indebiti, l. si non forem 1. 6. §. *ad id*, l. qm excep-
 tionem 40. de *condict. indebit*. Sed ommissis aliorum
 aliis interpretationibus, probanda est potissima
 Accursij in d. §. *idem* *Intimus*, verbo *Non posse*, in
 fine, quam sequuntur, pleniusque exponunt Cu-
 iac. lib. 10. *Digestor. Intimus*, in *l. si non forem* 26.
 §. *ad id* ff. de *condict. & demonst.* Pactus cum. 6. q. 421.
 doctè Brissionius lib. 3. de *solut. par. 185*. affirmantes
 Iulianum disputantem in d. *vers. huius parti*, eò
 principaliter tendere, ut probet legatæ libera-
 tionis marito, qui solvendo non est, cum esse lega-
 tarium, sicut est legatarius pater, cui eum nihil
 esset in peculio liberatio legatæ est à creditore fi-
 lij: & ut ostendat Consultus, supposito libera-
 tionis legato utrumque debitorem esse, & conse-
 quenter commodum legatæ liberationis sentire
 utrumque, aut solum repetere non posse tan-
 quam indebitum, nempe si liberatio legatæ non
 sitinquo tamen verius est ut ex Vlpiano Marcell.
 scribit, etiam deficiente legato liberationis, pa-
 trem, si suo nomine soluit, posse repetere non de-
 bet. enim nisi sub conditione, quando, & quate-
 nus est in peculio, l. 1. §. *utrum* l. *sequenti*, ff. de *cõ-*
stitut. pecun. l. si in cum quo 11. ff. de *condict. indebit*.
 Maritum autem sine auxilio legatæ liberationis
 non posse repetere, quia soluit de bitum, quod tale
 esse non desinit solâ exceptione privilegii ne
 conveniatur ultra quam facere potest. Ceterum vi
 legatæ liberationis posse etiam maritum sol-
 ventem repetere, nec Vlpianus, nec Marcellus
 dubitant, & multò minus Iulianus, contra quam
 ipse scripserat in d. §. *non forem* 26. §. *ad id*.

5. e. *Et post expulsum annum*.] Licet hæc verba
 retineri possint admittis sententia eorum, qui tex-
 tum hunc acceptum de diuortio quoad vin-
 culum, ex eo, quod matrimonium ab initio nullum
 fuisset; tamen quia hæc interpretatio repugnat
 verbis, & sententiæ huius canonis, idè sequen-
 tia verba omisit Raymündus, cum in eis permi-
 tatur diuortio facto quoad *thorum*, aliud matri-
 monium celebrare: & quia late quilibet diuortio
 facto matrimonium omnino solvebatur, l. 1. ff. de
diuortiis, licebat coniugi, superfluo quoque alio
 coniuge, ad secundas nuptias transire, l. si qua nubi
 12. ff. de *rien nupt. l. nupta* 10. in *princip. l. penult.* §.
uxor ff. *solut. maritum*, cum vir 25. ff. de *condict. & de-*
monst. *l. mulier* 22. ff. *ad Trebel.* Illustrat Fornerius
 lib. 6. *rer. quodid.* c. 23. Sed eo casu mulier intra annum
 alteri nubere prohibebatur, ne qua de prole du-
 bitandi darent occasio, ex constitutione Anastasi-
 si, relata in l. si *constat*, c. *de repudiis*, & aliâ con-
 stitutione Græcæ, quæ desideratur in titulo *Codici-*
cis de Episc. & cleric. ut notavit Cuiac. in *nomel.* 12.
 c. 6. & de *prescriptis* s. 30. Et licet etiam per annum
 non liceat viduæ mortuo marito secundas contra-
 here nuptias, l. 1. & 2. c. de *secund. nupt.* non tamen
 eodem modo; nam vidua etiam si intra annum pa-
 riat, non potest intra annum locum matrimonium
 celebrare, ut dicimus in c. *final* de *secund. nupt.* illa
 verò, quæ separata est per diuortium, statim dum
 filium edidit, potest aliud coniugium inire, cum
 esset ratio prohibicionis, videlicet turbationis
 sanguinis. Vnde cum PP. Concil. Vvormat. seque-
 retur iuris civilis dispositionem in facilitate conce-
 denda diuortio facto aliud matrimonium contra-

gisque rationi congruum visum fuit dotes à mulieribus dari, quibus tanquam inuitamentis, viri ad nuptias aequalium prouocarentur, & deinceps onera matrimonij sustinerent, l. 2. l. dotis fructus, l. quamuis, ff. de iure dot. l. pro oneribus, C. cod. tit. l. si maritus, l. si filia, ff. familia crevis. & ideo Hothomanus in tract. de dote, cap. 5. inquit, dotis constitutionem semper à vetustissimis gentibus fuisse usurpatam, inde inferens, ea ratione Consultum in l. eas obligationes §. ff. de capite minuis, docere obligationem dotis ex iure gentium provenire, iuncta interpretatione Bartoli ibi, & in rubric. ff. solut. matrim. & Petri Barb. in eadem rubric. 4. p. num. 23. nam cum matrimonium ob publicam causam ab omnibus gentibus admissum sit, ob idque iuris gentium dicatur in l. 1. §. ius naturale, ff. de iustitia & iure, princip. Insit, de iur. natur. dotes etiam eiusdem iuris debent esse, cum ipsæ inuentæ, & ordinatæ simul cum matrimonio fuerint: docent Palacios Rubios in cap. per vestras, hoc tit. §. 20. num. 10. quare in cap. nullum 30. q. 5. cauetur, vt nullum sine dote fiat coniugium: quæ verba explicat Mela lib. 2. variar. cap. 40. Robertus lib. 2. rer. indic. cap. 17. Ambianas de monogam. cap. 8. obs. 1. Amaya 1. obs. cap. 4. Pineda de reb. Salomon. cap. 2. num. 4. Costanus de spons. fol. 124. & in cap. consanguineorum 3. q. 4. cap. aliter, eadem questione ibi: Legitime dote: & Plautus in Trinum. act. 2. scen. 2. ex dote matrimonium à concubinato distinguit, ibi:

*Nolo ego mihi te tam prospicere, qui meam
gestatem leues,*

*Sed vt inops, infamisque sim, ne mihi hanc
famam diserant,*

*Me germanam meam sororem in concubinatum
tibi*

Sic sine dote dedisti, magis quam in matrimonium.

Inde dotium causa apud omnes præcipua fuit, cum Reipublicæ intersit mulieres dotatas esse, vt ita facilius nubant, impleantque liberis ciuitatem, l. 1. ff. solut. matrim. l. hoc modo 64. ff. de condit. & demonstr. l. cum ratio 7. §. si plures, ff. solut. matrim. Illustrant latè Salcedo ad leg. Recopil. in l. 66. tit. 4. lib. 2. Solorzano tom. 2. de iure Indiar. lib. 2. cap. 16. numero 15. Lara de Capel. cap. 21. num. 2. Arias de Mela lib. 3. variar. cap. 32. num. 12. Olea de ces. iur. tit. 3. q. 7. num. 1. Leotardus de vsur. q. 30. numero 44. D. Iosephus de Retes lib. 1. opuscul. cap. 2. Hencl. de dotal. capite 1. §. 3. Nouarius lib. 6. aque nupt. cap. 47. & 49.

Secundò sciendum est, dotem esse donationem, quæ vxoris nomine in virum propter matrimonij onera confertur, Hothomanus de dotibus, in princip. Quæ diffinitio alias omnes, quas ex Varrone refert Cuiac, ad tit. de iur. dot. complectitur. Dicitur *donatio*, quia à veteribus inter donationes conferbatur, l. vlt. C. de donat. ante nupt. nam licet non sit donatio mera, & absoluta, quæ solius liberalitatis causa, & sine vlla negotij gestione conficitur, est tamen donatio negotij conficiendi, aut gerendi causa facta, ideoque dos contractus appellatur in l. contractus, ff. de reg. iur. l. 1. §. debium, ff. de consil. pecun. l. exigere 65. ff. de iure dot. daturque ob onera matrimonij. Quâ ratione ab omnibus aliis donationibus differt, cuiusque finem esse essenziale, constat ex l. dorem 16. ff. de castrens. pecun. l. litione 65. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

§. vltim. ff. pro socio, l. si is qui §. 6. §. 1. ff. de iura dot. contractusque is est bonæ fidei nominatus; vnde ex eo datur vsucapiendi donatio, l. 1. ff. pro dote: est lucratius, si vxorem respiciamus, l. final. §. si à socio, ff. quæ in fraud. credit. l. ex promissione, ff. de obl. & act. l. 1. §. si emancipatus, l. 3. §. emancipatis, ff. de collat. honor. l. cum post 33. ff. de administr. tutor. l. dorem 16. ff. de cas. reus. pecun. l. si vsusfructum 23. ff. de liberal. causa. Quoad matrimonium verò procedit ex causa onerosa, & tacitam habet conditionem, si nuptiæ sequantur, l. cum multa 20. C. de donat. ante nupt. l. incesto 52. l. dote 61. ff. de ritu nupt. Deinde sciendum est, dotem variè diuidi; alia enim est dos æstimata, vt probant in cap. mulieres, de iureiur. alia appellatur data, alia dicta, alia promissa. Data dicitur iuxta Vlpianum tit. 7. regul. ibi: *Eaque dos aut dabitur, aut dicebatur, aut promittebatur.* Dos dabatur cum præsens ea erat, non quia statim traderetur viro, licet hoc fieri posse constet ex l. 1. ff. de dote, sed pridie nuptiarum, aut ex ceteris apud Aulpiæ deponerebatur, vt crastino nuptiarum viro solueretur. Dicebatur verò dos, cum mulier, eiusve parens, vel debitor dotem dicebant, nulla interrogatione præcedente, sed tantum solennibus verbis, vt illis, *Centum tibi doti erunt.* Vlpianus in fragm. tit. 6. de dotibus, Gaius lib. 2. instit. tit. 17. §. sunt alij, l. vlt. C. Theodos. de dotibus, l. si ei 25. l. si pater 44. §. vltim. l. quemadmodum, l. nuptura 57. l. si mulier 59. ff. de iure dot. Dotis dictio, quæ solenniter fit, sublatâ fuit in l. ad exactionem 6. C. de dotis promiss. & Tribonianus verbum *Dicere*, ab omnibus fragmentis Iurisconsultorum sustulit, l. cum vir 53. de iur. dot. & in l. si extraneus 33. eodem tit. & pro dixit, respondit promissit; & in l. 6. tit. de iur. dot. Plinius lib. 6. epist. 4. ibi: *In dotem centum milia contulerit præter eam summam, quam pater tuus veluti de meo dixerit.* Et ita cum iure ciuili approbata fuisset ea conuentio, dabatur actio ex simili dotis dictione, vt docent Alecius libro 2. pærg. capite 32. & libro 11. capite 10. Reuarius de auctor. prud. capite 4. Galbanus de vsusfruct. capite 13. Faber de errorib. decad. 99. error. 1. Gifanius in l. Aristo 10. de donat. numero 17. & ad titulum de verb. obl. numero 5. Hothomanus in disput. de dotibus, capite 2. Aristonius lib. 6. de formul. pag. 144. Saurus in notis ad Sidonium, lib. 1. epistol. 11. fol. 80. Petrus Burgius lib. 1. elect. capite 11. dotis dictæ vestigia extant in l. si nuptura 25. l. si pater 44. §. 1. l. quemadmodum 46. §. 1. l. nuptura 47. l. si mulier 59. Digestis de iure dot. l. nepos 125. Digestis de v. f. l. sciendum 19. §. dictum, Digestis de adilitio edict. l. si rem 31. §. final. vers. aut mulier, Digestis de nouat. si obseries in his locis, pro dotis dicere, quod Latine, & frequens Iuriconsultis fuit, esse à Triboniano inusitatum transscriptum doti promittere, ne dictionis dotis, quæ in vsu iam non erat, extaret mentio, sicut in l. siue 61. l. aus 79. §. 1. Digestis de iure dot. l. si maritus 31. §. 1. l. si soter 44. §. 1. Digestis solut. matrim. l. Iulianus 47. Digestis mandati: notantur Cuiacius ad Vlpianum, titulo 6. in princip. & in rubric. de verb. obl. ibi: Gifanius numero 5. & in l. Aristo 28. numero 29. de donationib. apud Gaium libro 2. titulo 17. §. 4. Quare autem tantum mulier, eius parens, & debitor, possent dicere dotem, perdoctè exponit D. Ioseph de Retes ad tit. de verb. obl. cap. 1. num. 9.

num. 9. Dos promissa dicitur, quæ à quocumque sanguineo, siue extraneo promittitur, quæ per actionem ex stipulatu exigitur, l. *promittendo*, Digestis de iur. dot. A. Hothomanus de dotibus, capite 5. Interdum alia est dos profectitia, alia aduentitia. Profectitia dicitur, quæ à patre, aut auo paterno mulieris constituitur, l. 5. ff. de iur. dot. & si filiusfamilias pecuniam mutuatur pro filia sua, patris tamen negotium generis dorem dederit, profectitia dos appellatur, l. & ideo 7. ff. de in rem verso, l. si filius 17. ff. ad Macedon. l. pater 18. ff. de iur. dot. nec requiritur ut in potestate patris sit; nam etiam à patre manumisso re data dos profectitia dicitur, quia non ius patriæ potestatis, inquit Vlpianus, sed parentis nomen dorem profectitiam facit, l. 5. §. si pater, ff. de iure dotium: unde orta illa Celsi disputatio in l. dorem 6. ff. de colat. honor. aduersus Seruij, & Labeonis sententiam in l. auius 79. ff. de iure dot. an dos ab auo paterno nepoti data, nec auo profectitia censenda sit, & patri, quasi ab ea profecta, restituenta? Qua in questione Celsum à Seruio dissensisse, constat ex dictis iuribus; casus verò, in quibus dos reuera profectitia non est, quamuis talis videri possit, recensentur in d. l. 5. de iure dot. Aduentitia dos est, quæ vel ab ipsa muliere, vel à quouis alio ipsius causâ datur, aded ut si patrem suum debitorem mulier iusserit promittere, aduentitia dos sit, l. 5. §. si pater, ff. de iure dot. quemadmodum & ea, quæ à muliere filiafamilias de suo peculio constituitur, l. si filiafamilias 24. ff. de iure dotium. Quod verò discrimen inter has duas dotis species constituat ius, constabit ex dicendis.

Deinde sciendum est, constante matrimonio dorem ad maritum spectare, ut probauimus in cap. mulieris, de iureiur. & eius fructus suos facere pro oneribus matrimonij, ut latè dicemus in cap. salubriter, de iur. iur. Vnde constante matrimonio fas non est mulieri dorem repetere, l. dotis 5. C. de colat. dotis, l. 1. §. Celsus, Digestis de dote prælegata; alioquin maritus eam restituens donare videtur, l. 2. C. si dos constante matrim. quæ totidem verbis conscripta est in nouel. 22. de secund. nupt. Facit textus, in quem vulgò male intellectum dicit Hothomanus de dotibus numero 56. in l. vlt. §. vlt. Digestis qua in fraud. credit. exceptis causis relatis in l. mutus, §. moriente, Digestis de iur. dotium, l. quamuis 20. l. sed est, cum sequent. ff. solut. matrim. l. si peracta 27. §. maritus 1. ff. de religiosis: probant Cuiac. in l. 1. ff. de dote prælegata, Faber lib. 8. consuet. capite 20. Gentilis lib. 4. de donationibus, capite 11. nisi dos aperte periclitetur apud maritum, eo ad inopiam vergente, l. si constante 24. Digestis solut. matrim. l. ubi adhuc 29. C. de iure dotium, dicemus infra in capite per vestras: soluto autem matrimonio dos condici potest, nisi ob culpam vxoris ita grauem solutum sit, ut dos lucro mariti cedat, ut dicemus infra in cap. plerumque: igitur morte coniugis soluto matrimonio dos restituenda est; olim autem rei vxoriz actio solum ob diuortium factum competebar. A. Gellius lib. 4. noel. Atticar. cap. 3. Guerra in Topic. Ciceronis, 6. 1. num. 3. Sigonius lib. 1. de antiquo iure Roman. cap. 9. Rosinus lib. 5. antiquit. cap. 34. postea ad casum mortis extensa est, l. final. C. solut. matrim. Petrus Barb. in rubric. solut. matrim. 2. p. num. 5. nisi aliter cautum sit,

vel testamento dispositum. Nouel. 22. In fin. aut nisi pacto nuptiali contrarium conuentum sit; quod omnino obseruandum est, ex l. 1. & per totum ff. de pactis dotibus, dum similia pacta inter virum & vxorem æqualitatem seruent, ut Iustinianus statuit in Nouel. 97. exempli gratiâ si maritus in causam mortis pactus fuerit quartam partem dotis, æquè mulier in eundem casum ex donatione propter nuptias amplius pacisci non debet; & si forte amplius paciscitur, pactiois conuentio restringitur, & redigitur ad æqualitatem, idest ad quartam partem, l. ex more, cum sequenti, C. de pactis, cum qua non pugnare legem vltimam, §. si igitur, C. de donat. ante nupt. fuscè ostendit Cuiac. in nouel. 22. Similiter etiam soluto matrimonio per diuortium (quod quomodo, & quando contingat, exposui in cap. i. supra, in tit. proximo) dos restituenda est, ex præsentis textu: prosequitur latè Castillo de alimentis, cap. 49.

Ex quibus iam apparet decidendi verissima ratio ad nostrum textum; nam cum dos detur pro oneribus matrimonij subleuandis, l. pro oneribus, C. de iure dot. & ibi debeat esse dos, ubi matrimonij onera sunt, l. si maritus, Digestis familia erciscunde, l. actione, §. final. ff. pro socio, l. si is qui, §. ibi dos, ff. de iure dotium, conueniens fuit matrimonio separato dorem esse restituendam, cum amplius maritus onera matrimonij non sustineat, l. 2. in princip. ff. soluto matrim. l. 2. & 3. C. de iure dotium: cessante enim causa cessare debet effectus, cap. cum cessante, de appellat. l. adigere, §. quamuis, de iure patron. sed soluto matrimonio cessat causa dotis, d. l. 2. ergo per consequens dos restitui debet, ut considerat P. Gregorius lib. 9. synag. cap. 22. nam si legatum relictum sit principaliter propter fideicommissum, fideicommissio sublato, per quamdam necessariam consequentiam legatum sublatum dicimus, l. alium 30. §. Seia, cum l. sequenti, §. mariti, ff. de adimendis legatis. Igitur dos quæ principaliter datur propter matrimonium; soluto matrimonio restitui debet: unde in formula diuortij apud Romanos semper exprimebatur dotis restitutio, l. 2. §. 1. ff. de diuortijs, ibi: Tuas res tibi habeto; vel ita: Tuas res tibi agito. Cicero Philippic. 2. ibi: Mimum illam suam res sibi habere iussit ex XII. Tabulis. Apuleius lib. 5. de Asino Aureo, ibi: Confestim thoro meo diuerse, tibi que res tuas habeto. Martialis lib. 10. epigram. 41. ibi:

Mense nouo Iani veterem Proculcia maritum
Deferis, æque iubes res sibi habere suas.

Quintilianus declamat. 262. ibi: Tunc repudiam tu credis vxorem, cum res suas sibi habere visa est? Quod præ oculis habens Imperator Antoninus Philosophus, cum moneretur, ut Faustianam repudiaret, respondit: Vxorem dimittimus, reddamus & dorem; loquens de Imperio, quod eius occasione erat assequutus. Iulius Capitolinus in vita ipsius Solon. etiam statuit, testante Alex. ab Alex. lib. 4. Genial. c. 8. ut qui vxorem à se exurbasset, dorem ei restitueret. Ex quibus manifestè constat, soluto matrimonio nihil ex substantia mulieris apud maritum esse remanfurum, ut obseruat Cuiac. in nouel. 22. col. 3. Rectè igitur noster textus affirmat, soluto matrimonio dorem esse reddendam. Accedit etiam, ne vno momento mulier duplici tribulatione prematur, manendo sine marito, & sine dote, contra textum in liure successum ff. de iure dotium.

Deinde

10.

DOS QUAN-
DO RESTI-
TUENDA.

II.
TRADITVS
RATIO DE
CINDOL

ibi: *Et dos ab eo profecta sit*, ff. *solus matrim.* quia quomodo huc verba Tribonianus adscribat Gouezanus lib. 1. *varior. cap. 44.* laudans à Cuiacio ad Vlpianum in *dist. 6.* & in *d. l. vnic. §. accedat*, tamen ea defendit Petrus Barb. in eo textu, n. 13. *Forbomanus lib. 9. obs. cap. 1.* Faber lib. 3. *coniect. cap. 5.* & prosequuntur ipsius textus explicationem Menl. lib. 3. *obs. cap. 13.* Atias de Mesa lib. 1. *varior. cap. 11.* & ipsa adlio parti acquiritur adeo vt ab ipso dos aduenticia eargatur. Vlpian. *d. tit. 6. §. 6.* ibi: *Nec interest, an aduenticia sit dos, an profecticia.* Vnde in dubium vocatur idem Vlpianus in *l. 1. §. 1. ff. solus matrim.* ibi: *Quod si in parvis potestas est, & dos ab eo profecta sit, ipsius & filia dos est.* Ergo si ab eo profecta non sit, ac sit aduenticia, ipsius & filie non erit. Sed omnia Gouezano *supra.* dicendum est, hoc argumentum à contrario sensu non esse admittendum, quia ibi Vlpiani mens fuit casum dare, vbi absque dubitatione dos communis esset, vt de iure exactioris ageret: exemplum posuit in profecticia, vt certius, ad euicandam exceptionem, quæ in aduenticia ab extraneo data frequenter opponebatur, Vlp. *tit. 6. §. 5.* si is qui dedit, vt sibi redderetur, stipulatus fuit, quo casu patet non adquirebatur: iurata quo iuris principia accipiendus est: præfatus textus eo casu, quo dos in solidum restituenda est vxori.

Nec obstat vltimam augmentum ipsius dubitanti rationis; nam certum est, retentionem dotis, seu eius partis, ex variis causis diuortio facto marito competere, videlicet propter mores, propter res donatas, propter res amotas, propter liberos, & propter impensas. Vlpianus in *fragm. tit. 6.* Paulus lib. 1. *sem. tit. 1.* quas sigillatim proposuit, & exposuit Illustris D. Franc. Ramos in *peculiari februario, ad l. vnic. §. taceat, C. de rei vana.* Et quatenus ob impensas necessarias dos ipso iure minuitur in æstimatione, non verò in corporibus, pro expositione textus in *l. si is qui §. 6. §. quod dicitur, ff. de iure dotum, l. quod dicitur, ff. de impens.* late exponunt Valeron *animaduers. iuris c. 10. cum sequent.* Gubalinius de *vferis lib. 4. cap. 5. tit. 17. consil. 1.* Vnde præiens textus, dum docet integram dotem restituendam esse, accipiendus est, cum non est locus retentioni, ob aliquam ea causis *supra* relatis.

Sed *supra* tradita assertioni obstat textus in *cap. decretum de hæreticis, lib. 6.* vbi Innocentius IV. decreuit, ne propter hæresim mariti dos vxoris sisco applicetur, nisi tempore contracti matrimonij mulier scierit eum hæretico illud celebrasset. Quem textum ita expendo. Cum tempo-

re, quo contrahitur matrimonium alter ex coniugibus hæreticus est, matrimonium non subsistat, *can. 72. 6. Synodi*, ibi: *Non licet vtrumque orthodoxum cum snuliere heretica, nec orthodoxam cum viro heretico copulari; sed si quid huiusmodi ab vbo ex illis factum apparuerit, irrita nuptias existant.* Ergo diuortio facto propter nullitatem matrimonij, dos restitui debebat vxori, iurata præsentem textum. Deinde si ex postfacto maritus in hæresim lapsus sit, dissoluitur matrimonium quoad thorum, sine culpa vxoris, *cap. final. de conuers. coniug. cap. quando.* vbi probatur, de diuortio: ergo semper vaoti dos erat restituenda. Pro cuius textus expositione dicendum est, verum esse, ob delictum mariti dotem vxoris non confiscari, *l. si maritus, ff. solus matrim. l. qui quis, §. pater, C. ad l. l. i. maiest. l. si quis pro hac, C. de bonis prescript. Gouezanus de confis. conclus. 13. limit. 35.* Malinus *ead. trad. §. 51. per totam, illustrati in cap. ex parte de conuers.* Vnde solum matrimonium propter hæresim mariti, dos sisco non applicatur, sed mulieri conservatur. Si autem mulier orthodoxa scierit eum hæretico matrimonium contraxerit, & postea maritus accusatus, condemnatusque fuerit, dos etiam luero sisco cedit, propter delictum ab vxore perpetratum nuptias celebrando enim viro hæretico: an verò matrimonium illud subsistat, exposui in *can. 19. Concilio isther.*

Ea *supra* traditis lucem accipit textus in *leg. vxores 6. ff. de diuortio*, vbi Iulianus supponit, captiuitate dissolui matrimonium, ita vt si intra quinquennium maritus non redierit, liceat vxori ad secundas nuptias transire, & ait: Ita tamen vt bonâ gratiâ dissolutum videatur pristinum coniugium, & vnusquisque suam ius habeat immutatum. Ideo etenim in eo textu dos integrè restituitur vaoti, & donatio propter nuptias marito conservatur, quia cum bonâ gratiâ diuortium factum esset, idem est licita causa, sine culpa alterius coniugis, ideo vtriusque bona, ac iura illibata seruantur vnicuique, ex præfati textu, & *l. final. C. de donat. ante nup.* Captiuitatem autem apud Romanos diuortium fieri bonâ gratiâ probatur in *cap. in presentia, de spons.* Ex eodem principio lucem accipit textus in *l. Deo nobis, C. de Episcop. & Cleric.* vbi constituitur, quod si per ingressum religionis dissoluitur matrimonium, dos vxori restituitur. Ratio est, quia cum per ingressum religionis diuortium contingat bonâ gratiâ, vt probat Cuiac. in *menel. 22. Iustin.* & per consequens ex licita causa, sine culpa coniugis, idem ex *supra* traditis dos restituenda est vxori.

13.
DE RETENTIONE
DOTIS.

14.
EXPOSITIO
CAP. DECRETUM
DE HÆRETICIS
LIB. 6.

15.
EXPOSITIO
CAP. DE
DIVORTIO
LIB. 6.
DE
EPISCOP. ET
CLERIC.

CAPVT II.

Urbanus VIII. Decano, Cantori & Capicerio a Lexon.

Significauit nobis Ph. mulier, quod Gui. Gaëton, quem loco viri tenebat, diuortio inter eos solemniter celebrato, dotem suam illicitè detinet, & reddere contradicit: possessiones etiam, quæ ipsi, dum simul vinerent, cuiuscumque contractus titulo communiter obuenerunt, eas solus, muliere prorsus exclusâ, sibi nictur vindicare. Ideo d. e. p. A. l. m. quat. si verum est, quod proponitur, & non est aliud, quod obstat, prædictum Gui. ad restitutionem dotis, & ad diuisionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, ecclesiasticâ distinctione compellas.

NOTA.

præfæ, l. penult. ff. de edendo. Unde non immerito consuetudinem Gallie in præfenti textu approbatam, iniquam esse, & societatem leoniam continere, asserit Petrus Cossal, ad l. ff. hoc ut, & de consuetudine nostræ Hispaniæ idem censuit Osuald, ad Donel. de cap. 16. littera B. ergo non rectè in præfenti textu iubetur marito dimidiam partem rerum acquisitarum consorte matrimonio uxori præfari.

4.
TRADITUR
COMMUNIS
RATIO DE
CICIDMOI.

Quia dubitanti ratione infuscit non obstante, vera est præfens assertio, cuius ratio communiter ab interpretibus adducitur ex societate, quæ inter virum & uxorem ratione matrimonij datur, non solum quoad cohabitationem, verum & quoad bona constante matrimonio acquisita. Quare eorum vita societas appellatur. Gensio cap. 3. *Mulier quam desidiis mihi sociam.* Et cap. cum societas 17. quest. 2. cap. 1. de spons. D. Augustinus de bono coniug. D. Bernardus in Cant. serm. 7. *penso & sponsa omnia communia, nihil proprium, nihil à se diuisum habentibus, una domus, una ibidem, una cura.* Cicero lib. 1. offic. *Prima societas in ipso est coniugio, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia.* Martialis lib. 4. epigram. 75.

Ter parius miscere iuvat cum coniuge censui
Gaudentes socii, participes vires.
Idque patet ex nuptiarum diffinitione tradita à Modestino in l. 1. ff. de ritu nupt. & Iustin. in §. 1. Instit. de patria potest. quam explicarunt Compertus lib. 8. comment. cap. 4. num. 1. Donel. lib. 13. comment. cap. 18. vbi Osualdus lib. C. & nos in cap. 1. de spons. unde prædenter monet Plutarchus in præcept. conviv. fol. 146. ex coniugio voca mentum, & non munus, omnino tolli debet. Et fol. 148. *Operere contrahendum corpora, opesque, amicos, familiaritatemque inquit in confundi.* Facit textus elegans in l. 1. §. si vir aut uxor ff. ad Syllan. ibi: *Quia, mixta familia est, & una domus est.* Quid relexit, verum Romuli lex, telata ab Halicarnasico lib. 2. fol. 95. in hæc verba: *Atuliter nupta, quæ ex sacris legibus cum viro consentit, fortunatam & sacratam sociam illi esse.* Plutarchus in præcept. conviv. celum... n. 8. *Etiam Romanorum Legistam lege caute, ne coniugum alter alteri donaret quicquam, non ut nullius rei participes fierent, sed ut omnia communia iudicarent.* Columella lib. 12. *Nihil conspiciatur in domo diuisum, nihil quod aut maritus, aut uxoris proprium esse dicere: sed ut communis conferuatur ab utroque, ut cum forensibus negotiis maritalis sedulitas industria rationem parcem faceret.* Illustrat Baldinus ad leges Romuli, cap. 13. quod etiam respiciunt textus in l. 4. C. de crim. expil. hanc. vbi pro domo suscipitur legendum domo suscipitur, notavit Foenetius lib. 1. rer. anted. cap. 29. l. 6. ff. de seruis legat. iuncto Fabio in Iurisprud. tit. 9. princip. 3. illud. §. hinc uxor introducta iam à pronubis in domum mariti, illa proferebat verba: *Plu tu Cains, & ego Cains;* idest, vbi tu dominus & paterfamilias, ibi & ego domina & materfamilias. Plutarchus 99. Roman. quæst. 30. & itatim ei clauas tradebantur, in signum adeptæ possessionis omnium rerum quæ sub illis comprehendebantur. Brillonius de ritu nupt. pag. 528. Ub. quam societatem, & domini communicationem, sicut maritus dicitur dominus, quia dominum habet, l. renuntiatio 195. Leaque 57. ff. hoc tit. ibi: *Cum potest mihi ab te, domine charissime, uxori 41. §. testamento, ff. de legat. 3. ibi: Publio Manio domino meo; l. Lucius 88. §. quæ marito,*

ff. de legat. 2. Quidius lib. 2. Fag. prope forem, vbi agit de Lucetia cum ancillis ad lascivium secense.

Lumen ad exiguum famula data per se trahent,
Inter quas tenui ff. aut illa foro:

Mittenda est denique (nunc nunc properate)
puella.)

Apuleius lib. 6. Miles. *Vnde bene feci, cum istis mens degat dominus.* Licet in transiunt obituarie proprietatem nostræ Vulgare cap. 18. Gensio, vbi de Sara promissionem prolis ridere: *Postquam confensu, & dominus meus vetulus est.* Illustrat Pineda de rebus Salem. lib. 5. cap. 3. §. 9. Robertus lib. 1. rer. indic. cap. 10. Scholus ad veter. am. lib. 1. couren. 6. Cuius in l. in multis, ff. de statu hominum, Marquez in Gabern. Christi. lib. 2. cap. 31. §. 4. Tiraquel, in l. 5. com. A. Hothom. de nupt. c. 13. Mancinus de triplici iuris collat. lib. 1. cap. 9. Ita & uxores dicuntur dominæ, l. uxorem 41. ff. de legat. 3. l. Titia 19. §. qui Marco, ff. de amicus legat. l. final. §. 1. ff. de auro & argent. d. Lucius, §. quæ mariti. nouel. quibus modis uxores 74. cap. 4. Quidius lib. 3. Tristrem. eleg. 3.

Nunciet huc aliquis dominum venisse, resurgam.
Et paulo inferius.

Nec domina lachrymis in nostra cadentibus ora
Accedunt animæ tempora parua mea.

Tibullus eleg. 1.

Est dominum tenero commixisse sem,
Iuuenalis satyr. 6.

Ferre potest dominum saluis tot vestibus villam?
Notatur Liphis ad Tacitum lib. 1. annes. penult. Zecda ad 6. Ætoid. Virgil. ad illum versum, *Hi dominum,* &c. Pinto Ramirez in Cantica, lib. 1. cap. 6. numer. 480. Nouarimus lib. 6. apud nupt. cap. 51. Fabet in Iurisprud. tit. 9. princip. 2. illud. 13. Metillus lib. 1. obser. c. 36. quomodo aliam huius nomenclaturæ rationem assignent Pancitol. lib. 1. varior. 2. 76. Reuad in l. impius, ff. de reg. iur. Forcius lib. 1. silest. c. 11. Hanc ipsam societatem inter coniuges agnouerunt Consilii, Paulus in l. 1. ff. rerum am. qui dum negat mulierem res amouendo sicutum facere, eam reddit rationem, quia societas vitæ quodammodo eam dominam faceret. Tiphonius in l. si rerum §. 1. ff. de re iudic. ibi: *Ea quoque alio precedentis societatis vita causam habuisse.* Imperator in l. maritus 21. C. de preiur. Tandem ibi dicitur uxor habere domicilium, vbi maritus habet, Lexigere 65. ff. de iudiciis, l. filij 21. §. 1. l. ea que 32. ff. de municip. l. vlt. C. de incolis, lib. 10. probati in cap. de uxore, de sepul. quam societatem supponunt Bodinus, & Præcius lib. 3. Iurisprud. Cuius ad tit. C. de nupt. Unde cum inter socios cuiusvisque contractus lucrum diuidatur, l. 1. §. per totam, ff. pro socio; ita inter virum & uxorem bona constante matrimonio quæ sita diuiduntur. Quam rationem præfens assertionis assignant Monualus in l. 1. fori, Boetius in consuet. Bimic. tit. consuetudo maritum. §. 2. in princip. Petrus Gregorius lib. 45. synagoga. cap. 14. num. 28. Spinobius specul. gloss. 28. num. 25. Burg. de Paz in pro mio legis Tauri, num. 12. Segura in l. 1. num. 5. sed si fundum, num. 34. ff. de legat. 2. Tallus Fernandez in l. 16. Tauri, num. 16. Palacios Rubios in repetit. huius tit. §. 61. per tot, alij relati à Couarr. in cap. quomodo, 2. p. cap. 7. §. 1. num. 5. Britonius de ritu nupt. pag. 42. Pichardus in l. 3. C. de manumiss. leg. lib. 11. Gasias de coniugal. acquiss. ex num. 12. Solorzanus de porricid. c. 13.

Sad hæc sententia sustineri minimè potest, & consingitur

REFELLI-
TUR RATIO
IVPRA
TRADITA.

conuincitur ex eo; nam multò verius est, iure communi non esse contractam societatem inter coniuges quoad bona; quod probatur ex l. *alimenta* 16. §. final. ff. de aliment. legat. l. cum hic status 32. §. §. inter, ff. de donat. inter, l. ex diverso 17. §. 1. ff. solut. matrim. ex quibus constat, societatem bonorum posse pacto inter coniuges celebrari, & in l. si vir uxori 17. ff. ad Velleian. l. si quis donationis 38. ff. de contr. emptio. vtriusque coniugis bona separantur: ergo absque conventionione, ex solo matrimonij contractu non fuit inita prædicta societas quoad bona quæ sita dinidenda. Secundò, nam si societas fuisset contracta, vxor rerum mariti non quodammodo domina, sed domina absolute diceretur, in l. i. ff. rerum amotar. & domina esset seruorum viri, l. i. §. si vir, ff. ad Syl. l. animum. Vnde societatem inter coniuges contractam non censeretur nisi quoad lucrum, & quæstum, docent Oualdus ad Donel. lib. 14. comment. cap. 21. littera H. Duarenus de nupt. cap. 1. Pettus Greg. lib. 9. §. synagm. cap. 4. Lyclam. lib. 7. membrana. cap. 27. Genril. lib. 1. de donat. cap. 5. Lamberr. de Goris lib. 1. aduersar. cap. 1. Nec obstant auctoritates suprà expensæ, in quibus coniuges socij appellantur, & societas contracta dicitur; nam loquuntur de societate vitæ, & cohabitationis, ac de societate vsus bonorum; non verò dominij: & vt ait Duarenus loco citato, saluo honore coniugij nihil indiusium inter coniuges, sed promiscuus rerum omnium vsus esse debet licet nulla sit obligatio, quâ alter alteri ad hanc communicationem obstringatur: & propter dictum promiscuum vsum, & vitæ societatem socij appellantur, quod nouum, aut insolens non est; nam ob leuiorem vitæ, aut amicitie communicationem alioqui dicuntur socij, vt qui sunt ex eodem Capitulo, Monasterio, aut Conuentu, cap. cum Romana 37. de officio deleg. cap. ex more, de sent. excom. & populi amici Romanorum dicebantur eorum socij, Tacitus lib. 3. Annal. Liuius lib. 34. & populi federati, & sociati dicuntur in l. non dubio 7. ff. de captiuis. Eadem significatione dicitur ciuitas sociata in l. postliminium, ff. de captiuis. Commilitones socij in l. de hereditate 19. ff. de castrens. pecul. Vnde cum respectu personarum coniuges socij sint, per consequentiam societas lato modo contracta dicitur. Nec obstat dicta lex Romuli, ex qua, & formulis suprà relatis, sententiam deduxit Plutarchus. Nam omnia sententia eorum, qui asseruerunt, illam legem non fuisse in vsu, & in consuetudinem abiisse, vt explicant Balduinus, & Præcius ad leges Romuli. Respondendum est, quod lex illa procedebat in illis vxoribus, quæ ductæ erant per confarreationem, quæ dicebantur apud Græcos familie, seu domus dominæ; apud Romanos verò matronæ, siue dominæ, vt ex Cedreno signanter notat Cerdas ad Virgil. lib. 6. Æneid. ad versum 392. & probant Leuinius Torrentius ad Suetonium in Claudium cap. 39. Hadrianus Turnebus lib. 11. aduers. cap. 9. & lib. 21. cap. 6. Liplius ad Tacitum lib. 2. annal. annot. 179. Pater Pinto lib. 1. in Cantica, num. 400. Carolus de Neapolis ad fassos Ovidij lib. 1. pag. 289. & illæ vxores participes fiebant humani, diuinique iuris cum marito, vt constat ex Halicarnasco lib. 2. cap. 72. ibi: Mulierem nuptiam, quæ iuxta sacras leges conuenisset cum viro, participem esse omnium bonorum, & sacrorum. Nominabant autem præfixi Romani sacras nuptias vocabulo suo *Farratia*. Et paulò inferius: Hæc sanè in-

ter virum & uxorem communio primi & sacri quondam habitus cuiusque fortune, quamvis opima, & communi farræ nomen inuenit, vinculum efficiens insolubile. Et denique: Vxor enim pudica, & marito in omnibus obsequens, quæ ac ille domus erat domina, & in eius defuncti bona succedebat heres, sicut filia in parentis: ex asse quidem, si sine liberis ac intestatis decederet; quod si prolem haberet, ex aquo cum liberis. Vxor ita ducta dicebatur materfamilias, & matrona apud Gallios lib. 18. notitium, c. 6. quem locum expressius exposuit Macrobius lib. 1. Saturnalium, c. 15. Postea desuetudine ferè abolita confarreatione, idem ius, idemque nomen attributum fuit vxoribus per coemptio-nem solenniter ductis, vt probat latè Gibalinus de vsuris lib. 4. cap. 5. art. 18. & ita appellabantur similiter dominæ, & loco suorum hæredum maritis habebantur, de quibus accipiendi sunt textus in l. Lucius 14. l. Thais 41. §. Strichus 14. ff. de fideicommiss. libert. iunctis D. Ioanne Suarez ad leg. Aquil. lib. 2. cap. 5. sect. 3. num. 18. D. Ferdinando de Mesa lib. 3. variar. cap. 1. num. 5. Quod si vxor ducta erat tantum vsu, nulla inter eam & virum communio bonorum erat, immò maritus tantum dominium bonitarium in dote habebat, vt post Brissonium & Hothomanum probat Gibalinus ubi proxime: nec etiam in matrimonij per confarreationem, aut coemptionem celebratis perfecta societas dabatur, cum mulier præter dotem alia bona habere posset, & in dote dominium verum retinebat; tantum enim societas inducebatur, vt sibi inuicem coniuges succederent, essentque reciprocè sui hæredes.

Vnde retentâ hæc sententiâ, videlicet nec iure canonico, nec ciuili attento, societatem bonorum dari inter coniuges, sequitur, vt præsentem textum exponamus, eiusque verum sensum assignemus. Glossa & Innocentius in præfenti, Co-nuare. ubi suprâ, d. num. 5. Matienzo in d. l. 1. 2. n. 2. Ioannes Garcia ubi suprâ, num. 31. docent, bona acquisita constante matrimonio in præfenti specie diuidi inter coniuges; non quia id regulariter procedat, sed quia acquisita fuerant ex pecunia mariti, & vxoris; quo casu iure communi inter eos communio admittitur, l. 2. C. præ socio. Sed hæc interpretatio apertè repugnat litteræ huius textus; siquidem in eo non agitur de rebus emptis ex pecunia vtriusque coniugis, sed generaliter de quibuscumque rebus ex quolibet contractu quæsitis. Quare hæc sententiâ omnia placet doctrina Abbatis, Butrij, Cardinalis, Præpositi, Vincentij in præfenti, Suarez d. l. 1. fori, tit. de las ganancias: qui docuerunt textum hunc non procedere iuxta iuris communis regulas, sed secundam consuetudinem peculiarem provinciarum, ubi casus conigit. Quæ interpretatio apertè probatur ex legibus Francorum, & Saxonum suprâ relatis, & ex cap. ex parte, de consuet. cap. constitutus, de in integr. ubi refertur, in Gallia bona acquisita constante matrimonio, inter coniuges diuidi: quod & refert Cuiac. in præfenti, & lib. 20. qq. Papin. in l. idem 72. ff. de legat. 2. Apud Gentiles illas, quæ ex Germania in Galliis sedes posuerunt, vxoribus tertia pars concedebatur rerum, quæ mariti stante coniugio adquisierant, legibus Burgund. tit. 42. & tit. 62. Filius vnicus defuncto patre tertiam partem facultatis matri vtendam relinquit. Legibus Ripuator. tit. 39. Si virum superuixerit, l. sol. in dote recipiat, & tertiam partem de omni re, quam simul

6.
TRADITVA
VERA RA-
TIO DICE-
DENDI.

Sanchez de *matrim.* lib. 7. disp. 52. num. 11. Diana 4. p. 174. 1. 4. refel. 43. Leonardus Coquens ad D. August. lib. 15. de ciuit. Dei. cap. 16. Cuiac. lib. 36. 99. Papin. in l. si adulterium 38. ff. de adult. ita & cum vxore fratris. Secundò quia si tale matrimonium non esset prohibitum iure naturali, non rectè D. Iohannes argueret, & increparet Herodem Tetrarcham Gallilee, hominem idumæum, à legibus Hebræicis solutum, eo quod accepisset in vxorem Herodiadem vxorem fratris sui Philippi, vt refertur *Matthæi* cap. 14. *Lucæ* cap. 3. *Marci* cap. 3. licet questio, nec leuis sit, vt refert D. August. de fide, & operibus, & q. 61. & 65. in *Leuit.* in eum Herodes accepit Herodiadem in vxorem, viueret Philippus eius frater, necne, cum iam tunc decessisse docuerit D. Chrysostomus in *Matthæum* homil. 14. Tertul. *aduersus Marcionem* cap. 13. Isidorus Pelusiota lib. 4. epist. 96. Igitur quia matrimonium in hoc gradu prohibitum est à iure naturali, Similis etiam coniugij reprehensiones, seu potius detestaciones factas legitimis apud Iudeos, Gentiles, & Catholicos. Ex primis enim Iosephus lib. 27. *antiquit.* cap. ult. 2. & Agrippa de *excidio Hierosolym.* lib. 2. cap. 2. graniter notant Archelaum Tetrarcham Iudeæ. eo quod Gaspitum fratris sui Alexandri vxorem in coniugem accepisset, ea verba addendo: Et fidem fecit, quia huiusmodi coniugia, nec coniugum legibus impedita sunt, nec mortuorum voluntatibus. Ex secundis Dionysius Halicarn. lib. 4. *antiquit.* reprehendit Tarquinium Superbum, septimum Romanorum Regem, eo quod cum Tullia vxoris suæ defunctæ sorore coniugium iniret, his verbis: *Ducens virginelem sponsam in sororis thalamum, ex patre nefario primus à salus inducens in hanc urbem noxum impium, & apud omnes Græci simul, & Barbari nationes simul abominabilem.* De Catholicis idem tradunt Gregorius Turon. lib. 4. *hystor. Francorum*, cap. 3. & 9. qui valde reprehendit matrimonium contractum à Clotario Rege Francorum cum sorore vxoris prædictæ: & lib. 4. cap. 26. refert Sanctum Germanum Episcopum Parisiensem excommunicasse Caribertum Regem Gallie filium dicti Clotarii, eo quod sororem vxoris suæ Merolfendæ in vxorem accepisset; cuius matrimonij causa editum fuisse canonem 22. Concil. Turon. 2. iam supra notauimus. Tandem expendunt pro hac sententia dictam legis veteris sanctionem relaxatam in cap. 18. *Leuitic.* vers. 16. in illis verbis: *Turpitudinem vxoris fratris tui non fouebis, quia turpitudinem fratris tui est.* Et cap. 10. *Ita qui duxerit vxorem fratris sui.* Quæ verba de vxore fratris iam defuncti accipienda esse, iam docuit Albertus Gentilis lib. 5. de *nupt.* cap. 9. Ergo quia in primo gradu lineæ oblique matrimonium prohibitum est.

Adhuc tamen defendenda est contraria sententia, videlicet nec naturali iure, nec lege gratiæ matrimonium in hoc primo gradu lineæ transuersalis prohibitum esse: quam sententiam tenebant Covarr. 2. p. de *matrim.* cap. 6. §. 9. Laymon lib. 1. *summa*, tract. 4. cap. 22. Sanchez de *matrim.* lib. 7. disp. 66. n. 11. Rebellen de *obligat. iustit.* p. 2. lib. 3. §. 15. n. 11. post Syluestrum & alios Motios de *matrim.* clem. 7. num. 15. Dozenens ad tit. *status matrimonij* de *nupt.* cap. 3. Cuiac. lib. 8. *off.* cap. 18. & ad tit. de *gradibus*, Menochius lib. 2. de *arbitr.* num. 45. Farinæ. in *Præf.* q. 149. num. 118. Hermannus Pistor. *officij* 112. num. 98. Iohannes Baptista Cæsar *consil. altor.* adp. 19. Pro quorum

sententia faciunt sequentia fundamenta. Primò deducuntur ex cap. 23. *Dener.* vbi necessitas imponitur fratri viro defuncti, qui decessit sine liberis, ad suscitandum semen fratris, eius detrahens in vxorem accipere, quod non ita lege veteri statueretur si in hoc primo gradu matrimonium esset prohibitum iure naturali. Similiter cap. 18. *Leuit.* vers. 18. prohibetur marito in pellicula habere sororem propterea vxoris eà viua, ibi: *Sororem vxoris tue in pelliculam illam non accipies, nec remelabis turpitudinem eius adhuc eà viua.* Vbi communiter Expolituus, quos sequuntur Lorinus ibi, Bellarm. *rem.* 2. *controu.* lib. 1. de *matrim.* cap. 27. vers. 9. Probatur, Attendis in *concord.* Ecclesie *Oriens*, & *Occid.* lib. 7. cap. 31. admittunt præmortal vxore licito esse matrimonium cum eius sorore: igitur quia non est tale matrimonium nullum à iure naturæ. Secundò quia variæ sunt leges, tam seculares, quam ecclesiasticæ, in quibus hoc matrimonium, aut enim duobus fratribus prohibetur, non improbat, vel nullum declaratur apud contrarium. Ex ciuilibus, vt in l. 2. §. 1. & 4. C. *Theodosiani de incestu nupt.* vbi de cætero prohibetur contrahi hoc matrimonium, & de facto contractum, tanquam incestuosum puniunt: unde deducitur, inter contrahentes incestum à iure gentium prohibitum non committitur, iuxta legem vltimam, ff. de *ritu nupt.* quod expressè docuit lib. 18. *Basil.* tit. 4. & apud Harmenop. in *præmptor.* lib. 4. tit. 6. de *incestu nupt.* his verbis: *Nefaria nuptia sunt, quæ inter ascendentes contrahuntur: at in prohibitum numero sunt, quæ ex transverso, & ex affinitate contrahuntur.* Et in l. 1. tit. 5. lib. 3. *legum Visigoth.* & lib. 3. tit. 5. dum prohibetur matrimonium cum vidua fratris, vel sorore vxoris, adicitur, Nisi de licentia Regis illud contraxerit, qui solebat in gradibus prohibitis disponere, vt notauimus in cap. quia, de *confanguin.* & *affin.* & in legibus Longobard. lib. 2. tit. 8. cap. 3. dum matrimonium cum duobus sororibus contractum illicitum declaratur, nulla alia ratio adicitur, nisi quia canones sic habent: ergo quia iure naturali tales nuptiæ non sunt prohibite. Ex factis canonibus, dum in canone 61. Concil. III. liber. matrimonium cum duabus sororibus prohibetur, tantum præsentia illud contractibus iniungitur, & in Concil. Agathensi, can. 65. Epau. sub Symmacho can. 30. Aurel. 4. can. 27. Turon. 2. can. 22. dum matrimonium hoc prohibetur, adicitur: *Quod in presenti tempore prohibetur, ita ut ea quæ sunt antea iustituta, non soluantur.* Et in Concil. Aurel. 3. sub Vigili can. 10. etiam adicitur, quia his, qui per ignorantiam lapsi sunt, subueniunt, &c. Quæ ignorantia non excuset ab incestu, si ille iure gentium committeretur, l. si *adulterium* 48. §. *quare ff.* ad l. *sol. de adult.* 1. 2. Cetero in ius vocand. cap. *gaudentes de diuort.* cap. *flagitia* 31. q. 1. tit. 6. part. 4. Faciunt textus præfatus & Gregorius Magnus ab Innocentio III. in eo expressis, vbi Gregorius Anglis, & Innocentius Liouensibus indulserunt, vt matrimoniis contractis cum sororibus vxorum defunctarum vi possent; quod nuptiarum permittent, si similes nuptiæ iure essent à iure naturali. Tandem facit vsus diuersarum gentium, nec barbararum, apud quas matrimonium cum duabus sororibus successiue permittitur, & vitatum fuit. Primò enim in provincia, hanc nuptiæ cum viduis fratrum receptæ fuerunt, vt probant Abulenius in cap. 31. *Ruth.* Nicolaus Serrarius

ibidem

ibidem, cap. 4. q. 7. post Caietani et alios Penedictos Petrus in *Genesim cap. 5. disp. 4.* iuxta quædam consuetudinem legimus *Genesim 4. 38. vers. 7.* quod cum mortuus esset Gomer primogenitus filius Iudæ sine sobole, Iudæ Quintum secundogenitum iussit ingredi ad Thamar relictam viduam, & succedere semen in utero suo. Et Desipulum, unum ex filiis Primi, duxisse uxorem Helenam viduam Paradis sui fratris, sicut dicitur *Virgil. lib. 6. Æneid.* ubi notavit Seruius Higinus *lib. 2. 140.* Helenam quoque Hectoris fratrem post mortem Pirrhi Andromachæ ipsius Hectoris viduam in uxorem duxisse, etiam tradit Paulinus *lib. 1.* Alia congruent dixerunt gentium exempla Tiraque *in 1. 7. c. 2. num. 3. n. 50.* Baldinus ad *consul. Justin. pag. 62.* & nos in *d. c. 6. Consil. sibi.* Apud Romanos etiam hoc in gradu primis temporibus prohibitum non fuisse matrimonium, constat ex iuribus in eodem canone congestis, & ex Apuleio *apolog. 2.* ubi refert, Pudencillam rabulas nuptiales fecisse cum viri mortui fratre. Et tandem Imperator Honorius Stiliconis duas filias in matrimonium habuit, Mariam scilicet, & Thermaniam, vel Etracianam, ut vocat Iordanes in *chron. de rebus Geticis*: infelici tamen eventu in eam ex neura liberos suscepit, relictus Zonara *tom. 3. annal. Marcellino Comite in chron. Paulo Diacono lib. 16. ad Europ. Iureto in notis ad Iuvenem, epist. 2. 8.* Constantinum tamen, & eius filium Constantem, & Constantium simile matrimonium cum uxore fratris defuncti prohibuisse, constat ex *l. 2. C. Theod. de incestu nupt.* ante quæ tempora in Republica Romana non reperiebatur similis prohibitio. Nec contrarium probat Galus *lib. 1. Instit. lib. 4. 6. 8.* in illis verbis: *Sed nec tui viri duas sorores habere, nec tui mulieris duobus coniugis fratres permititur.* Cum constet Gaium Iureconsultum floruisse ante dictam constitutionem; siquidem antigit Diui Hadriani tempora, & vixit vixque ad tempora Antonij Caracillæ, *l. 7. in princip. ff. de rebus div. l. Imper. 41. ff. de ius inter.* observantur Ricardus *lib. 3. consil. cap. 19.* Pincitola *lib. 8. tom. cap. 23.* Ioannes Beringius, de *Iurisprudentia pag. 31. & 77.* Herbelinus de *orig. iur. cap. 48. n. 21. 2.* Nam respondetur verba illa nequiquam Gaii IC. esse, sed potius interposita ab Aniano Lazari Regis Gothorum Cancellario, ut in *d. c. 6. Consil. sibi.* notavi, ubi etiam exposui legem *17. C. de nuptiis.*

Quia sententiæ reventis non obstant fundamenta contrariæ. Non primùm, nam stricte & proprie frater matris non est uxoris eius frater, eodem non ab eodem stipite descendunt, nec eadem sanguinis linea iunguntur; sed late & interpretative dicuntur fratres per affinitatem: quo modo sunt accipiendi auctoritates ibi adductæ, & docuit Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 76. n. 12.* Nec etiam admittimus loco fratrum haberi, ideo matrimonium iure naturali inter eos prohiberetur, ut de veris fratribus probavi in *cap. 5. de consanguin. & affin.* Nec obstat secundum fundamentum deductum ex facto D. Ioannis, dum increpavit Herodem eo quod in uxorem accepit uxorem fratris sui Philipp. Cui facile respondetur admittit sententiæ eorum, qui docuerunt, adhuc superstiti Philippo Herodem accepisse eius uxorem, ut consuevit ex sanctis Patribus Hieronymus, & Thom. in *cap. 4. Matthi.* Beda in *cap. 6. D. Marci*: ex Scripturis Ecclesiasticis Iosephus *lib. 18. antiquit. cap. 9.* Agellippus *lib. 2.*

de excid. Hierosolymite, *cap. 15.* ubi de sancto Ioanne ita ait: *Non solum enim quasi predicator Evangelii, fraterni cubilis incestum reprehendebat, verum etiam quasi legis executor, preuaricacem legis condemnabat, qui fratris viuentis uxorem crepuerat, præsertim habentem semen ex germano ipsius.* Eusebius Pamphil. *lib. 1. histor. Eccles. cap. 11.* iuxta versionem Ioannis Chrysostomi. ubi: *Idem Herodiamem dico viuis suis adhuc superstiti ademptis, cuius causâ etiam obtruncavit Ioannem.* Nicephorus Callixius *lib. 2. histor. cap. 19.* ibi: *Hanc illam uxorem esse sinei fratris Philipp, contra legis constitutionem (senem enim habebat ex fratre) & quidem adhuc ex superstiti, ut Iosepho videtur, duxerunt.* Ex Doctores Abulensis in *cap. 18. Matthi.* q. 18. Caier. in *apostol. tom. 8. tract. 13. vers. verba autem*, Bellarmin. *tom. 2. controvers. lib. 1. de matrim. cap. 17. vers. 1. respondendi*, Conart. in *4. 2. p. cap. 6. 10. tom. 9.* Sanchez *d. disp. 66. n. 12.* Basile. de *matrim. lib. 7. cap. 34.* Spondanus in *eph. Barony, anno 39. num. 119.* Salianus in *anathas tom. 2. anno mundi 4086. ex n. 5.* Et adhuc admittit sententiâ eorum, qui docuerunt Philippum iam tunc decessisse, iussit tamen S. Ioannis Herodem increpare, eo quod acciperet uxorem fratris sui defuncti, quia filium reliquerat, scilicet Salatrikem Herodiadem: unde nec iuxta legem ipsam Moysi datam poterat eam in uxorem accipere, eam adhuc ea lxx vigeret, iuxta illud Lucæ *cap. 26. l. ex & Prophete usque ad Ioannem*, ut considerat Tertul. adversus Marcionem *cap. 14. ibi*: *Postquam enim verendissimus Herodem, quod ad uxorem legem uxorem fratris sui defuncti duxisset, habentem filium ex illa, non diu hoc permittente, & præcipiente lege, quam si frater iuliberis decessisset. Nec interit, ipsum Herodem Idumæum fuisse, & ita non obligari legibus Hebræicis: nam tam ipse, quam eius pater Herodes maior, necnon alij Idumæi retro per centum annos credebantur origine, & religione Iudæi, quia provincia illa spectate cepit ad Regnum Iudæorum, iuxta quorum ritus, & religionem, abiecit idololatriam, vivebant, ut probat Iosephus *lib. 1. antiquit. in cap. 17. Genes. vers. 4. num. 100.* ex Sealigero Casaubonus *exercit. 1. in Baran, cap. 1. & 2.* Torniell. in *annal. sacris, tom. 2. anno 418. & 451.* Accedit quia Herodes, necnon pater eius origine Idumæi, proselyti erant, ad Iudæismumque conversi, & valde Iudæicam religionem sectabantur, ut ita facilius regnum illud lucrificarent, ut probant Socrates *tom. 2. in apud de Herode, cap. 2. 5. 7.* & 15. Baronius in *apparatu, num. 5.* Salianus ubi supra, *num. 9.**

Nec obstat quod de matrimonio Archelai expendebamus, quod improbarunt Iosephus, & Agellippus. Nam causam ipsius reprehensionis ipsi expressestunt, non ex eo, quod repugnaret iuri naturali, sed quia contrarium erat legi Moysi datæ, siquidem ipsa Glaphira duos suscepit filios ex ipso Alexandro fratre Archelai, unde iuxta legem Moysi non poterat illam in uxorem accipere, ut expressest Iosephus ibi: *Pater namque uxorem transfegrediens, Glaphiram contempnens filiam Alexandri verò fratris coniugem, ex qua filios quosque suscepit, sibi nec accessu in uxorem.* Ex Agellippus ibi: *Glaphiram contempnens Archelæus, quod fratrem uxoris, filiamque patris, non quoniam pietati respiciendum arbitrat, ita deperire cupit, ut uxorem duceret Alexandri, & Glaphiram*

Glaphiram in locum illius substitueret. Nec etiam oblat casus Tarquinij, quem reprehendit Dionysius, nam celebris ille Historicus, non tam reprehendit simile matrimonium, quod illis temporibus, & sequentibus Romanis concessum fuit, quam circumstantias, quæ illud præcellerant, videlicet adulterium coniunctum cum nec utriusque coniugis. Tarquinij enim adulterium commisit cum Tullia, & fide adiunxit data de futuro matrimonio, vt Tullia maritum Arantem, fratrem maiorem Tarquinij occideret, & ipse Tarquinus vxorem & forem maiorem Tullia necaret, & ambo in necem Seruij Tulij patris, foerique concurrerent, vt fecerunt, vt refert ipse Dionysius lib. 4. & innuit Titus Lilius lib. 11. vnde iuste Dionysius factum illud nefarium appellat, admodumque abominabile apud Græcos, & barbaras nationes, vt etiam Horatius lib. 4. od. 12. loquens de Tereo Rege Thraciæ, qui cum Philomena sorore vxoris suæ Progne matrimonium celebravit, ait:

Infelix & Cecropia domus

Æternum opprobrium, quod malè barbaras

Regum est ultra libidines.

Nec tandem faciunt casus Clotharij, & Cariberti Regum Gallie, quorum matrimonia non fuerunt improbata, quia iure naturali repugnant, sed quia sine dispensatione Pontificis tuerent celebrata, & ita nulla erant, iuxta sacros canones. Concil. Epau. & Aurelian. suprâ relatos. Accedit, quia ambo matrimonium contraxerunt cum fororibus vxorum, viuus adhuc ipsis vxoribus, vt refertur idem Gregorius Turonens. lib. 4. cap. 9. & 36. vnde ex alio capite, polygamie videlicet, nefaria & abominabilia erant similia matrimonia. Nec tandem obstat dicta auctoritas Leuitici; nam cum prohibito illa esset legis veteris, cessauit per mortem Christi, vt locum illius exponens contra eos, qui existimant eam prohibitionem, vtpotè moralem, durasse etiam post Christi mortem, probauit in cap. 6. de consangu. & affin. Accedit, nam in ipso textu Leuitici non prohibetur marito accipere duas sorores in vxores successiuè, idest de fundâ primâ, secundam; sed tantum turpitudinem fratris sui reuelari, idest vni vxori nubere successiue duos fratres, in quo casu maior datur ratio prohibitionis.

His suppositis apparet ratio præsentis assertionis; nam cum matrimonium cum duobus fratribus, & fororibus sit prohibitum tot sacris, & prophanis legibus suprâ relatis, nemo potest forem vxoris suæ iam prædefunctæ, vel fratrem mariti sui in coniugem accipere. Sed cum hæc prohibitio non sit iure naturalis, seu diuino proueniat, sed tantum positiuo, potuit Innocentius III. cum Lioueniensibus dispensare, vt matrimoniis contractis in infidelitate cum vxoribus fratrum fuorum, etiam post baptismum vteretur; quia Romanus Pontifex ex iustis causis potest dispensare in omnibus gradibus à iure ecclesiastico prohibitis, & per consequens in hoc primo gradu assinitatis lineæ transversalis, vt docuerunt post D. Thomam 2. 2. quæst. 154. art. 5. ad 3. plures congesti à Thoma Sanchez lib. 7. de matrimonio. disput. 66. num. 1. Barbosa in l. fratres 5. Cod. de incestu nupt. Connanus lib. 8. comment. cap. 5. numero 7. Duarenus ad tit. ff. solut. matrim. tit. de mero. 6. 5. Gutierrez de matrim. cap. 9. numero. 9. Basil. Legion. cod. tract. lib. 3. cap. 34. num. 2. Men-

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

doza lib. 3. Concil. Illiber. cap. 49. Serarius d. opusculo de sancto Kiliano. cap. 16. Lorinus in d. cap. 18. Leuit. vñacina de impediment. matrim. quæst. 32. num. 7. P. Hurtado de matrim. disput. 20. difficult. 3. quamplures relati ab Illust. Ramos in d. consult. ex num. 45. vsque ad 51.

Nec obstat dubitandi ratio suprâ adducta, nam verum est, in hoc primo gradu lineæ transversalis matrimonium non esse prohibitum à iure naturali: adhuc tamen necessaria fuit præsens Innocentij dispensatio, vt Liouenienses ad fidem conuersi vicerentur ipsis matrimoniis contractis in infidelitate, ad sedandum scandalum, quod inter alios fideles oriri poterat, dum videbant cum duabus fororibus matrimonio coniunctos tali matrimonio vti. Vnde Innocentius nihil statuens de vinculo ipsius matrimonij, tantum indulget Lioueniensibus ad fidem nouiter conuersis, ob eorum infirmitatem, vt possent post baptismum vti eisdem matrimoniis, si ea contraxerunt cum vxoribus fratrum, qui sine liberis decesserunt; quia tunc ratio illa, quæ reddebat licitum simile matrimonium in lege antiqua, quæ excusabat à tam graui inhonestate: nam licet hoc coniugium iure naturali non sit irritum, tamen non honestè sine causa contrahitur; & ita etiam causam exigat Pontifex in præsentia ad dispensandum cum Lioueniensibus, vt matrimoniis antea contractis vti possent: docuerunt Gloss. & Panor. in præsent. quos sequuntur Couarr. suprâ, Sanchez lib. 7. de matrim. disput. 65. num. 5. Nec obstat augmentum deductum ex factis sancti Kiliani, cui minime satisfaciunt Serarius suprâ in opusculo de sancto Kiliano, cap. 16. 17. & 18. qui affirmat, quod sanctus potuit illud tolerare, dum Gobertus non fuerat sacro baptismate regeneratus: at postquam clauibus Ecclesiæ parcbat, tenebatur cum hortari, & suadere, vt à Geliana discederet, tanquam à matrimonio per sacros canones prohibito. Nam hæc solutio facile conuincitur ex præsent. textu, & traditis in cap. de infidelibus, de consangu. & affin. Quare eâ omisâ dicendum est, duplici ex causa sanctum Kilianum increpasse Gobertum, suasisseque vt Gelianam dimitteret. Prima, quia licet matrimonium contractum in infidelitate contra sacros canones, sustineatur post baptismum; tamen id procedit, quando iuxta leges suæ patriæ, & prouinciæ celebratum fuerat, vt expressè docetur in d. cap. de infidelibus: vnde cum legibus Francorum, & Germanorum prohibitum esset matrimonium cum relicta fratris, vt constat ex lege Salica, tit. 14. §. 18. ibi: Si quis fororis, aut fratris filium, aut cerit alterius gratias consubrinam, aut fratris vxorem, aut annuncit sceleratis nuptiis sibi coniungere, hinc pœna subiacet, vt à tali consorcio separatur, atque etiam si filios haberit, non habeantur legitimæ heredes, sed infamia sint notati. Sic legitur tit. 19. legum Aleman. Balthar. tit. 6. Longob. lib. 8. tit. 22. idem matrimonium nullum fuit in ipsa gentilitate contractum, vtpotè contra leges patrias. Quare post baptismum sustineri non poterat, ex d. cap. de infidelibus. Secunda, quia licet Gobertus fidem catholicam profiteretur, baptizatusque esset, tam Geliana eius vxor in infidelitate persistebat, vt patet ex historiâ ipsius martyris, quam ex veteri manuscripto dedic Serarius ubi suprâ, ibi: Dux Gobertus assidua adhortatione beatissimi Presulis ad meliora in dies proficiebat, sed coniugium habebat prius gentilitatis. Vnde timor aderat, ne ex diuturna cohabitatione maritum ad paganismum retaheret;

12.
DISSOLVITUR
DUBITANDI RATIO.

II.
TRADITUR
RATIO DV-
BITANDI.

A a 98

ut agnosceretur ex alia clausula ipsius historiz, ibi: *Fili mei, quem per Evangelium Christi genui, gaudeo valde perfecta fidei tua; sed multum faveo tui, quod illicitis suspectis teneris implicatus, nec mediocriter formido, ne a recto itinere tali coniuge recederis.* Vnde cum matrimonium etiam legitime contractum in ipsa infidelitate dissolvatur, altero ex coniugibus ad fidem converso, cum alter conversi tenuit, sed cohabitare vult cum contumelia Creatoris, aut periculum datur perversionis, capite quantum, capite quidem, hoc siml. ideo sanctus Kilianus recte arguebat Gobertum, ut dimitteret Gelianam Gentilem conversi ad fidem renuentem, cum ex tali cohabitatione periculum daretur perversionis.

13.
EXPOSITIO
TIT. CAP.
AD AUDIEN-
TIAM, DE
SPONSAL.

Sed adhuc supra traditis obstat textus in cap. ad audientiam, de sponsal. in illis verbis: *Sed quoniam scriptum est, quod sponsam fratris frater non potest habere.* Ex quibus communiter deducunt repetentes ibi, quod matrimonium cum vxore fratris lege diuina est prohibitum: ergo in presenti casu dispensare non poterat Innocentius eam Liuentibus, ut veteret matrimonium contractis contra legem diuinam. Idem fere probatur ex Concil. Romano sub Zachar. can. 6. anno Christi 743. ibi: *Pe confobrinam fratris uxorem, vel etiam de propria cognatione nullus presumat in coniugio copulare; quia scriptum est in lege Domini, Turpitudinem uxoris patris, uxoris fratris, neque sororis tue non reuelabis, turpando enim tua est.* Concil. Paris. 3. can. 4. ibi: *Nullus ergo illicito coniugio contra preceptum Domini foris presumat fratris relictam.* Concil. Aroern. sub Vigilio can. 11. ibi: *Si quis relictam fratris sororem, uxoris, & carnalis coniugii macula crediderit violandum, & ausu sacrilego auctoritatem diuine legis, ac in ea natura presumpserit, &c.* Ex quibus aperte probatur, coniugium cum relicta fratris prohibitum esse le-

ge diuina. Sed ut huic difficultati satisfaciamus, dicendum est, illa verba dicti capitis ad audientiam, quoniam scriptum est, non esse referenda ad legem veterem, seu ad illam sacra pagine auctoritatem; nam in tota sacra Scriptura similis sententia non reperitur; siquidem in cap. 16. & 10. *Leuit.* ubi gradus prohibitionis huius recensentur, non agitur de sponsa fratris, sed de eius vxore; nec in dicto cap. ad audientiam, agitur de impedimento affinitatis, cuius ratione matrimonium in lege veteri prohibebatur cum vxore fratris; sed de impedimento publice honestatis, quod merè ecclesiasticum est, ut ibi probatur: vnde illa verba referenda sunt ad canones antiquos, in quibus ob publice honestatis institutionem, matrimonium iam erat prohibitum cum sponsa fratris; quos retuli in eius textus commentario. Et si adhuc admittamus, ut voluit Cuiac, ibi, ea verba referenda esse ad legem veterem, de qua sanxerunt PP. in Concil. Rom. Aroern. & Paris. proxime relatis, adhuc dicendum est, eos non expendere legem veterem, quasi hodie intra eandem personam ex lege gratie matrimonium prohibeatur, sed ad adstruendam, & firmandam suam sanctionem, referunt in lege veteri huiusmodi matrimonia fuisse reprobata: non tamen inde inferas, eam legem vigere apud Christianos, & suscitaram fuisse; cum passim ad illustrationem suarum sanctionum PP. Ecclesie vnanimes preceptis etiam extramuralibus legia veteris; non tamen ideo docent eam adhuc vigere, aut obseruari, sed tantum vt facilius quod in eis canonibus sancitur, suadeatur, & obseruetur: ita PP. in dictis Conciliis Rom. Paris. & Aroern. expendunt sanctionem legis veteris; non tamen ideo docent omnes gradus in lege veteri prohibitos, hodie etiam prohibitos censeri ex eadem lege, ut iam probatur in cap. *litteras, de resist. spet.*

TITVLVS XX.

De donationibus inter virum & vxorem,
& de dote post diuortium restituenda.

C A P V T I.

Ex Concilio habito apud Vvormatiam.

N Vlires verò cum pro aliqua licita causa à propolis viris fuerint separatz, totam dotem præcepimus sibi reddi, quam à die nupciali receperunt: & post expletum annum accipiant alios viros, si voluerint: similiter & vir vxorem.

NOTÆ

V Vormatiam.] Ita legitur in prima collectione, sub titul. de dote post diuortium restituenda, cap. 1. post Concil. Lateran. p. 50. cap. 46. legitur Quarmatiam: in hac sexta collectione Vormatiam. Sed cum textus hic non reperitur in Concil. Vormatiensi, quod dedit Pater Sir-

mundus rom. 17. Concil. Regia editionis, credo deductum esse ex Concilio Vvormatiensi celebrato temporibus Caroli Magni, de quo nonnulla notati in cap. 5. de eo qui cognatus consanguineus.

b Licita causa.] Vt excludatur adulterium, quo casu matrimonium soluitur quoad thorum, cap. significasti, de diuortio, & dos non restituitur, immò potius lucro mariti cedit, capite

capite plerumque, ubi dicemus, hoc ritual.

3. c. *Separ. re.* Sed de qua separatione loquatur textus hic, dubium est apud Interpretes. Glossa in presenti eredit, textum hunc procedere quando matrimonium solum fuit, tanquam nullum ab initio, & invalidum, vtpote inter conjugum, vel eos, inter quos de iure contrahi non poterat: quom opinione sequuntur Ioannes Andreas, & Abbas in presenti, 3. part. Campesius de dote 3. p. q. 2. § 8. Valdes in addit. ad Ro. artem Suarez, in addit. ad l. 1. de las p. an. casus, lib. 1. for. pag. 12. pro quibus faciunt vltima textus verba, ubi post annum permittitur coniugibus aliud matrimonium contrahere, quia supponunt quoad vinculum matrimonium separatum fuisse: & esse communem sententiam hanc dicit Couarr. in 4. 2. p. cap. 6. § 8. num. 1. 6. Aliiter tamen Ripa in presenti, num. 1. 6. Palscios Rubios in presenti rubric. § 6. num. 41. accipiunt textum hunc, quando matrimonium validum fuit, sed diuortium factum fuit ex aliqua licita causa, ex relatis in cap. 1. de diuort. quoad thorum. Pro qua sententia faciunt illa verba, *à propriis viris fuerint separata*, quæ denotant valuisse matrimonium, solum tamen fuisse quoad cohabitationem, alias viros proprios non ita PP. appellarent, si matrimonium invalidum fuisset contractum. Deinde quia in hoc titulo agitur de dote post diuortium restituenda, vt concipitur rubrica præfens in prima & secunda collectione, & in hæc sextat ergo vt textus hic conveniat rubricæ, sub qua iacet, iuxta legem Imperator, *ff. de in diem additioe*, necessarium intelligendum est diuortio quoad thorum. Sed ego utramque sententiam veram existimo, si enim attendamus verba huius canonis, Patres in eo agunt de matrimonio valide celebrato, & separatione facta quoad vinculum, quia PP. huius Concilii Vnoctamenis senserunt, diuortio facto, posse coniuges ita separatos aliud matrimonium contrahere, in d. cap. 1. de diuort. i: quare postiora huius textus verba, ubi expresse id docetur, omisit Raymundus, vtpote contraria alius Ecclesiæ canonibus. Si verd sententiam huius textus attendamus, vera est, siue dissolvatur matrimonium quoad vinculum, quod dupliet tantum casu contingit, videlicet professione facta in Religione, cum matrimonium tantum ratum erat, vt probavi in cap. sanè, cap. ex publica, de conuers. coniug. vel conuersione vnius ex coniugibus ad fidem catholicam, si infideles contraxerant, & aliter conuerti renuit, fidei cohabitare sine contumelia Creatoris, cap. quarta, cap. gaudemus, de diuort. siue quoad thorum: quod diuortium contingit, vel ob fructum viri, cap. litterar. de res. spol. vel ob lepra, iuxta tradita in cap. 2. de vnuq. leproso. vel futurum superuenientem, quando nuntius est, & adeest periculum vitæ, & omnibus enim his casibus, cum sine culpa coniugum ex causa licita, & à factis canonibus approbata dissolvatur matrimonium, dos restitui debet.

4. d. Totum. Si maritus solutendo sit, alius non conuenit, nisi in quantum facere potest, l. patrem 17. l. non tantum 20. ff. de re iudic. l. maritum 11. cum sequens. ff. solut. matrim. probauit latè in cap. Obediendus, de solut. Nec obstat textus in l. 5. §. idem Iul. vers. sed off. verius, ff. de liberatione legata, ubi scriptum est, maritum, cui vxor liberationem dotis legauit, & solvendo non est, si solidum præstiterit, repetere non posse; & ta-

men positâ specie contrarium videbatur, quia præter exceptionem privilegij habuit maritus executionem legatæ liberationis, quæ, vt pote pemptoria, & perpetua, & favore debitoris compata, solet proficere ad repetitionem soluti tanquam indebiti, §. si non seruem 16. §. adde, quæ exceptio in 40. de condit. indebiti. Sed omisso alioquin aliis interpretationibus, probanda est postrema Accursij in d. §. idem Iulianus, verbo *Non posse*, in fine, quam sequuntur, pleuiusque exponunt Cuiac. lib. 10. Digestor. Iulianus, in l. si non seruem 26. §. adde ff. de condit. & demonstr. Paulus cum. 6. q. 42. doctè Bressonius lib. 3. de solut. pag. 185. affirmant Iulianum dispositionem in d. vers. hinc pars, ad principaliter tendere, vt probet legatæ liberationi marito, qui solvendo non est, cum esse legatarium, sicut est legatarius pater, cui enim nihil esset in peculio, liberatio legata est à creditori filij: & vt ostendat Consilius, supposito liberationis legato vtrumque de bitorem esse, & consequenter eommundum legatæ liberationis sentit vtrumque, aut solumam repetere non posse tanquam indebitum, nempe si liberatio legata non sitaquo tamen verius est vt ex Vlpiano Marcel. scribit, etiam deficiente legato liberationis, patrem, si suo nomine soluit, posse repetere, non debet enim nisi sub conditione, quando, & quatenus est in peculio, l. 4. ult. cum l. sequenti, ff. de cõf. p. rem. l. si in eum quo 11. ff. de condit. indebit. Maritum autem sine auxilio legatæ liberationis non posse repetere, quia soluit debitum, quod tale esse non delinit solâ exceptione privilegij ne conueniatur ultra quam facere potest. Ceterum vi legatæ liberationis posse etiam maritum soluentem repetere, nec Vlpianus, nec Marcellus dubitant, & multò minus Iulianus, contra quàm ipse scripserat in d. §. si non seruem 26. §. adde.

[c. Et post explicationem annona.] Licet hæc verba retineri possint admissâ sententiâ eorum, qui textum hunc acceptum de diuortio quoad vinculum, ex eo, quod matrimonium ab initio nullum fuisset, tamen quia hæc interpretatio repugnat verbis, & sententiæ huius canonis, idè sequentia verba omisit Raymundus, cum in eis permittatur diuortio facto quoad thorum, aliud matrimonium celebrare: & quia iure ciuili diuortio facto matrimonium omnino soluebatur, l. 1. ff. de diuortiis, licebat coniugij, superflue quoque alio coniuge, ad secundas nuptias transire §. si qua mulier 12. ff. de ritu nupt. l. nuptæ 30. in princip. l. penult. §. vtr. ff. solut. matrim. cum vtr. 25. ff. de condit. & demonstr. L. vlt. 22. ff. ad Trebell. Illustrat Forerius lib. 6. ver. quætid. c. 23. Sed eo casu mulier intra annu alteri nubere prohibebatur, ne qua de prole dubitandi daretur occasio, ex constitutione Anastasij, acta in l. si constans, C. de repudiis, & aliâ constitutione (cæcæ quæ desideratur in titulo Codicis de Episi. & clerici. vt notauit Cuiac. in not. 22. c. 6. & de prescriptis c. 20. Et licet etiam per annum non liceat viduæ motu mariti secundas contrahere nuptias, l. 1. §. 2. C. de secund. nupt. non tamen eodem modo, nam vidua etiam si intra annum patriat, non potest intra annum habere matrimonium celebrare, vt dicemus in c. finis de secund. nupt. illa verd, quæ separata est per diuortium, statim dum filium edidit, potest aliud coniugium initi, cum cesset ratio prohibitionis, videlicet turbationis sanguinis. Vnde cum PP. Concil. Vnoctamen. sequeretur iuris ciuilis dispositione in facultate concedenda diuortio facto aliud matrimonium contrahenda

hendi, etiam eam partem admiserunt, ut id non liceret, nisi elapsio anno, propter eandem rationem incontinentiæ prolis. Et licet hæc ratio non procederet in viro, unde nec annus luctus illi indietur, l. *vari*, *Digestus de his qui utant. infamia*: tamen in presenti textu illi iubetur, ne intra annum uxorem accipiat, ut ita PP. æquales faceret coniuges in contrahendo hoc secundo matrimonio: licet aliquando minus tempus viro iungatur, ut in can. 116. in excerpt. Egerii Archiepiscopi. Eberac. tom. 17. Concil. pag. 504. ibi: *Mulierem maritum, licet viro post mortem accipere alteram; post annum vero licet mulieri accipere alteram.*

COMMENTARIUM.

6.
CONCILIUM
DIDACI
CITIZ.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Soluta matrimonio ex causa licita, dos restituenda est viro.* Probat eam textus in capite 1. hoc titulo, in 1. collecti, ibi: *Ex questione M. mulieris nobis innotuit, quod N. quando vir suus, à quo, sicut dicitur, fuit iudicio ecclesiastico separata, dotem suam sibi reddere contraxit. Quia vero indecens est, & à iuris ordine alienum, ut prædicta mulier dotem suam amittat, f. l. p. f. p. m. quat. si eadem mulier à prædicto viro fuit iudicio ecclesiastico separata, ipsum maritum, & si necesse fuerit, ecclesiastica districtione compellat, ut prædicta mulieri dotem suam restituat, ut secundum consuetudinem terre in presentia sua iustitia plenius exhibeat.* Ex capite 1. capite est necesse 5. capite nuper 6. capite final. in fin. hoc titulo, capite 2. de coniug. servor. capite propositi, iuxta communem interpretationem, 32. quest. 7. capite ex publico, ibi: *Restituat de conuers. coniug. capite 14 ut lite non contest. l. 2. Digestus solut. matrim. l. quotiens 16. l. non solum 51. Digestus de iure dot. l. ultim. Codicis solut. matrim. l. vnic. §. illo. Codicis de rei uxoria act. Vlpianus in fragm. tit. 6. §. diuortio. Consonant lex 18. & 23. tit. 1. part. 4. Illustrat vltra congestos à Barbosa in presenti, Canisius, & Cuiacius hic, Sanchez lib. 10. de matrim. dispur. 4. numero 20. & dispur. 10. numero 7. Basilinus lib. 9. cod. tract. capite 23. numero 12. Gualinus de vstis, lib. 4. capite 5. art. 11. Gutierrez de iuram. t. p. capite 1. numero 55. & lib. 1. canonie. capite 24. numero 14. Noguez. alleg. 19. art. 1. num. 7. Samuel Peritus ad ius Atticum lib. 6. tit. 1. Fragoso cap. 3. de regim. lib. 2. disp. 5. §. 5. n. 77. Cortesius in l. 1. ff. solut. matrim.*

7.
IMPUGNAT
TRIA
DITA
ASERTIO.

Sed pro dubitandi ratione ita insurgo. Dotis causa perpetua est, ideoque marito datur ut perpetuo apud ipsum sit, l. 1. *Digestus de iure dot. probat Gemellis lib. 3. de donat. inter, cap. 13.* Ideoque eius dominium in maritum transfertur, l. pleniusque 10. l. quomodo 78. ff. de iur. dot. l. si prædictum 23. c. cod. tit. l. offitatis 50. cum sequent. ff. solut. matrim. l. seruum 21. ff. de manumiss. l. Lucius, §. idem, ff. ad municip. l. doce ancillam 9. C. de rei vtiud. Donel. lib. 4. comment. c. 23. Cuiacius lib. 10. obs. cap. 32. D. Nicolaus à Castro in l. 1. c. de fundo dotal. num. 1. Igitur maritus coadiutor, vel soluto matrimonio non est cogendus dotem restituere. Augetur primò, nam si dos restituatur soluto matrimonio per mortem, aut diuortium legitimè factum, non mulieri, sed eius patris restituenda est, l. pater filius, ff. de iustit. l. ad

à patre, ff. solut. matrim. l. dotem dedit, ff. de celat. bonor. l. si ab hostibus, ff. solut. matrim. Igitur non rectè in presenti docetur, diuortio facto mulieri totam dotem esse restituendam. Augetur secundo hæc difficultas ex eo, nam si dos restituenda sit, inter alias retentiones, quas maritus habet, quas refertur Vlpianus in fragmentis, tit. 6. vers. Retentione, Paulus lib. 2. sentent. tit. 21. præcipue sunt ob res amotas, l. illud §. 1. ob res 20. ff. de pactis dotal. l. rei 15. §. 1. l. si filio 26. ff. solut. matrim. l. si cum dos 8. de alt. rer. amot. & ob impensas in res dotalis factas, l. 1. §. 2. cum sequent. ff. de impensis: igitur non tota dos restituenda est à marito, etiam soluto matrimonio per diuortium, ut in presenti docetur.

Quà dubitandi ratione ita fuscità non obstant, vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, dotis verbo significari quicquid nobis præcipuum, siue à natura, siue ab hominibus conceditur: unde Rachel, cum infancunda esset, & Dei beneficio filium peperisset, dicebat Genesio c. 30. *Donauit me Deus dote bona.* Quod & ad res inanimatas protrahum fuit: unde apud Plinium lib. 18. cap. 18. legitur: *Plurimum vine dotalum.* Et apud Consulos dotes prædiorum dicuntur, l. 1. §. 1. l. 2. §. 1. l. 3. §. 1. l. 4. §. 1. l. 5. §. 1. l. 6. §. 1. l. 7. §. 1. l. 8. §. 1. l. 9. §. 1. l. 10. §. 1. l. 11. §. 1. l. 12. §. 1. l. 13. §. 1. l. 14. §. 1. l. 15. §. 1. l. 16. §. 1. l. 17. §. 1. l. 18. §. 1. l. 19. §. 1. l. 20. §. 1. l. 21. §. 1. l. 22. §. 1. l. 23. §. 1. l. 24. §. 1. l. 25. §. 1. l. 26. §. 1. l. 27. §. 1. l. 28. §. 1. l. 29. §. 1. l. 30. §. 1. l. 31. §. 1. l. 32. §. 1. l. 33. §. 1. l. 34. §. 1. l. 35. §. 1. l. 36. §. 1. l. 37. §. 1. l. 38. §. 1. l. 39. §. 1. l. 40. §. 1. l. 41. §. 1. l. 42. §. 1. l. 43. §. 1. l. 44. §. 1. l. 45. §. 1. l. 46. §. 1. l. 47. §. 1. l. 48. §. 1. l. 49. §. 1. l. 50. §. 1. l. 51. §. 1. l. 52. §. 1. l. 53. §. 1. l. 54. §. 1. l. 55. §. 1. l. 56. §. 1. l. 57. §. 1. l. 58. §. 1. l. 59. §. 1. l. 60. §. 1. l. 61. §. 1. l. 62. §. 1. l. 63. §. 1. l. 64. §. 1. l. 65. §. 1. l. 66. §. 1. l. 67. §. 1. l. 68. §. 1. l. 69. §. 1. l. 70. §. 1. l. 71. §. 1. l. 72. §. 1. l. 73. §. 1. l. 74. §. 1. l. 75. §. 1. l. 76. §. 1. l. 77. §. 1. l. 78. §. 1. l. 79. §. 1. l. 80. §. 1. l. 81. §. 1. l. 82. §. 1. l. 83. §. 1. l. 84. §. 1. l. 85. §. 1. l. 86. §. 1. l. 87. §. 1. l. 88. §. 1. l. 89. §. 1. l. 90. §. 1. l. 91. §. 1. l. 92. §. 1. l. 93. §. 1. l. 94. §. 1. l. 95. §. 1. l. 96. §. 1. l. 97. §. 1. l. 98. §. 1. l. 99. §. 1. l. 100. §. 1. l. 101. §. 1. l. 102. §. 1. l. 103. §. 1. l. 104. §. 1. l. 105. §. 1. l. 106. §. 1. l. 107. §. 1. l. 108. §. 1. l. 109. §. 1. l. 110. §. 1. l. 111. §. 1. l. 112. §. 1. l. 113. §. 1. l. 114. §. 1. l. 115. §. 1. l. 116. §. 1. l. 117. §. 1. l. 118. §. 1. l. 119. §. 1. l. 120. §. 1. l. 121. §. 1. l. 122. §. 1. l. 123. §. 1. l. 124. §. 1. l. 125. §. 1. l. 126. §. 1. l. 127. §. 1. l. 128. §. 1. l. 129. §. 1. l. 130. §. 1. l. 131. §. 1. l. 132. §. 1. l. 133. §. 1. l. 134. §. 1. l. 135. §. 1. l. 136. §. 1. l. 137. §. 1. l. 138. §. 1. l. 139. §. 1. l. 140. §. 1. l. 141. §. 1. l. 142. §. 1. l. 143. §. 1. l. 144. §. 1. l. 145. §. 1. l. 146. §. 1. l. 147. §. 1. l. 148. §. 1. l. 149. §. 1. l. 150. §. 1. l. 151. §. 1. l. 152. §. 1. l. 153. §. 1. l. 154. §. 1. l. 155. §. 1. l. 156. §. 1. l. 157. §. 1. l. 158. §. 1. l. 159. §. 1. l. 160. §. 1. l. 161. §. 1. l. 162. §. 1. l. 163. §. 1. l. 164. §. 1. l. 165. §. 1. l. 166. §. 1. l. 167. §. 1. l. 168. §. 1. l. 169. §. 1. l. 170. §. 1. l. 171. §. 1. l. 172. §. 1. l. 173. §. 1. l. 174. §. 1. l. 175. §. 1. l. 176. §. 1. l. 177. §. 1. l. 178. §. 1. l. 179. §. 1. l. 180. §. 1. l. 181. §. 1. l. 182. §. 1. l. 183. §. 1. l. 184. §. 1. l. 185. §. 1. l. 186. §. 1. l. 187. §. 1. l. 188. §. 1. l. 189. §. 1. l. 190. §. 1. l. 191. §. 1. l. 192. §. 1. l. 193. §. 1. l. 194. §. 1. l. 195. §. 1. l. 196. §. 1. l. 197. §. 1. l. 198. §. 1. l. 199. §. 1. l. 200. §. 1. l. 201. §. 1. l. 202. §. 1. l. 203. §. 1. l. 204. §. 1. l. 205. §. 1. l. 206. §. 1. l. 207. §. 1. l. 208. §. 1. l. 209. §. 1. l. 210. §. 1. l. 211. §. 1. l. 212. §. 1. l. 213. §. 1. l. 214. §. 1. l. 215. §. 1. l. 216. §. 1. l. 217. §. 1. l. 218. §. 1. l. 219. §. 1. l. 220. §. 1. l. 221. §. 1. l. 222. §. 1. l. 223. §. 1. l. 224. §. 1. l. 225. §. 1. l. 226. §. 1. l. 227. §. 1. l. 228. §. 1. l. 229. §. 1. l. 230. §. 1. l. 231. §. 1. l. 232. §. 1. l. 233. §. 1. l. 234. §. 1. l. 235. §. 1. l. 236. §. 1. l. 237. §. 1. l. 238. §. 1. l. 239. §. 1. l. 240. §. 1. l. 241. §. 1. l. 242. §. 1. l. 243. §. 1. l. 244. §. 1. l. 245. §. 1. l. 246. §. 1. l. 247. §. 1. l. 248. §. 1. l. 249. §. 1. l. 250. §. 1. l. 251. §. 1. l. 252. §. 1. l. 253. §. 1. l. 254. §. 1. l. 255. §. 1. l. 256. §. 1. l. 257. §. 1. l. 258. §. 1. l. 259. §. 1. l. 260. §. 1. l. 261. §. 1. l. 262. §. 1. l. 263. §. 1. l. 264. §. 1. l. 265. §. 1. l. 266. §. 1. l. 267. §. 1. l. 268. §. 1. l. 269. §. 1. l. 270. §. 1. l. 271. §. 1. l. 272. §. 1. l. 273. §. 1. l. 274. §. 1. l. 275. §. 1. l. 276. §. 1. l. 277. §. 1. l. 278. §. 1. l. 279. §. 1. l. 280. §. 1. l. 281. §. 1. l. 282. §. 1. l. 283. §. 1. l. 284. §. 1. l. 285. §. 1. l. 286. §. 1. l. 287. §. 1. l. 288. §. 1. l. 289. §. 1. l. 290. §. 1. l. 291. §. 1. l. 292. §. 1. l. 293. §. 1. l. 294. §. 1. l. 295. §. 1. l. 296. §. 1. l. 297. §. 1. l. 298. §. 1. l. 299. §. 1. l. 300. §. 1. l. 301. §. 1. l. 302. §. 1. l. 303. §. 1. l. 304. §. 1. l. 305. §. 1. l. 306. §. 1. l. 307. §. 1. l. 308. §. 1. l. 309. §. 1. l. 310. §. 1. l. 311. §. 1. l. 312. §. 1. l. 313. §. 1. l. 314. §. 1. l. 315. §. 1. l. 316. §. 1. l. 317. §. 1. l. 318. §. 1. l. 319. §. 1. l. 320. §. 1. l. 321. §. 1. l. 322. §. 1. l. 323. §. 1. l. 324. §. 1. l. 325. §. 1. l. 326. §. 1. l. 327. §. 1. l. 328. §. 1. l. 329. §. 1. l. 330. §. 1. l. 331. §. 1. l. 332. §. 1. l. 333. §. 1. l. 334. §. 1. l. 335. §. 1. l. 336. §. 1. l. 337. §. 1. l. 338. §. 1. l. 339. §. 1. l. 340. §. 1. l. 341. §. 1. l. 342. §. 1. l. 343. §. 1. l. 344. §. 1. l. 345. §. 1. l. 346. §. 1. l. 347. §. 1. l. 348. §. 1. l. 349. §. 1. l. 350. §. 1. l. 351. §. 1. l. 352. §. 1. l. 353. §. 1. l. 354. §. 1. l. 355. §. 1. l. 356. §. 1. l. 357. §. 1. l. 358. §. 1. l. 359. §. 1. l. 360. §. 1. l. 361. §. 1. l. 362. §. 1. l. 363. §. 1. l. 364. §. 1. l. 365. §. 1. l. 366. §. 1. l. 367. §. 1. l. 368. §. 1. l. 369. §. 1. l. 370. §. 1. l. 371. §. 1. l. 372. §. 1. l. 373. §. 1. l. 374. §. 1. l. 375. §. 1. l. 376. §. 1. l. 377. §. 1. l. 378. §. 1. l. 379. §. 1. l. 380. §. 1. l. 381. §. 1. l. 382. §. 1. l. 383. §. 1. l. 384. §. 1. l. 385. §. 1. l. 386. §. 1. l. 387. §. 1. l. 388. §. 1. l. 389. §. 1. l. 390. §. 1. l. 391. §. 1. l. 392. §. 1. l. 393. §. 1. l. 394. §. 1. l. 395. §. 1. l. 396. §. 1. l. 397. §. 1. l. 398. §. 1. l. 399. §. 1. l. 400. §. 1. l. 401. §. 1. l. 402. §. 1. l. 403. §. 1. l. 404. §. 1. l. 405. §. 1. l. 406. §. 1. l. 407. §. 1. l. 408. §. 1. l. 409. §. 1. l. 410. §. 1. l. 411. §. 1. l. 412. §. 1. l. 413. §. 1. l. 414. §. 1. l. 415. §. 1. l. 416. §. 1. l. 417. §. 1. l. 418. §. 1. l. 419. §. 1. l. 420. §. 1. l. 421. §. 1. l. 422. §. 1. l. 423. §. 1. l. 424. §. 1. l. 425. §. 1. l. 426. §. 1. l. 427. §. 1. l. 428. §. 1. l. 429. §. 1. l. 430. §. 1. l. 431. §. 1. l. 432. §. 1. l. 433. §. 1. l. 434. §. 1. l. 435. §. 1. l. 436. §. 1. l. 437. §. 1. l. 438. §. 1. l. 439. §. 1. l. 440. §. 1. l. 441. §. 1. l. 442. §. 1. l. 443. §. 1. l. 444. §. 1. l. 445. §. 1. l. 446. §. 1. l. 447. §. 1. l. 448. §. 1. l. 449. §. 1. l. 450. §. 1. l. 451. §. 1. l. 452. §. 1. l. 453. §. 1. l. 454. §. 1. l. 455. §. 1. l. 456. §. 1. l. 457. §. 1. l. 458. §. 1. l. 459. §. 1. l. 460. §. 1. l. 461. §. 1. l. 462. §. 1. l. 463. §. 1. l. 464. §. 1. l. 465. §. 1. l. 466. §. 1. l. 467. §. 1. l. 468. §. 1. l. 469. §. 1. l. 470. §. 1. l. 471. §. 1. l. 472. §. 1. l. 473. §. 1. l. 474. §. 1. l. 475. §. 1. l. 476. §. 1. l. 477. §. 1. l. 478. §. 1. l. 479. §. 1. l. 480. §. 1. l. 481. §. 1. l. 482. §. 1. l. 483. §. 1. l. 484. §. 1. l. 485. §. 1. l. 486. §. 1. l. 487. §. 1. l. 488. §. 1. l. 489. §. 1. l. 490. §. 1. l. 491. §. 1. l. 492. §. 1. l. 493. §. 1. l. 494. §. 1. l. 495. §. 1. l. 496. §. 1. l. 497. §. 1. l. 498. §. 1. l. 499. §. 1. l. 500. §. 1. l. 501. §. 1. l. 502. §. 1. l. 503. §. 1. l. 504. §. 1. l. 505. §. 1. l. 506. §. 1. l. 507. §. 1. l. 508. §. 1. l. 509. §. 1. l. 510. §. 1. l. 511. §. 1. l. 512. §. 1. l. 513. §. 1. l. 514. §. 1. l. 515. §. 1. l. 516. §. 1. l. 517. §. 1. l. 518. §. 1. l. 519. §. 1. l. 520. §. 1. l. 521. §. 1. l. 522. §. 1. l. 523. §. 1. l. 524. §. 1. l. 525. §. 1. l. 526. §. 1. l. 527. §. 1. l. 528. §. 1. l. 529. §. 1. l. 530. §. 1. l. 531. §. 1. l. 532. §. 1. l. 533. §. 1. l. 534. §. 1. l. 535. §. 1. l. 536. §. 1. l. 537. §. 1. l. 538. §. 1. l. 539. §. 1. l. 540. §. 1. l. 541. §. 1. l. 542. §. 1. l. 543. §. 1. l. 544. §. 1. l. 545. §. 1. l. 546. §. 1. l. 547. §. 1. l. 548. §. 1. l. 549. §. 1. l. 550. §. 1. l. 551. §. 1. l. 552. §. 1. l. 553. §. 1. l. 554. §. 1. l. 555. §. 1. l. 556. §. 1. l. 557. §. 1. l. 558. §. 1. l. 559. §. 1. l. 560. §. 1. l. 561. §. 1. l. 562. §. 1. l. 563. §. 1. l. 564. §. 1. l. 565. §. 1. l. 566. §. 1. l. 567. §. 1. l. 568. §. 1. l. 569. §. 1. l. 570. §. 1. l. 571. §. 1. l. 572. §. 1. l. 573. §. 1. l. 574. §. 1. l. 575. §. 1. l. 576. §. 1. l. 577. §. 1. l. 578. §. 1. l. 579. §. 1. l. 580. §. 1. l. 581. §. 1. l. 582. §. 1. l. 583. §. 1. l. 584. §. 1. l. 585. §. 1. l. 586. §. 1. l. 587. §. 1. l. 588. §. 1. l. 589. §. 1. l. 590. §. 1. l. 591. §. 1. l. 592. §. 1. l. 593. §. 1. l. 594. §. 1. l. 595. §. 1. l. 596. §. 1. l. 597. §. 1. l. 598. §. 1. l. 599. §. 1. l. 600. §. 1. l. 601. §. 1. l. 602. §. 1. l. 603. §. 1. l. 604. §. 1. l. 605. §. 1. l. 606. §. 1. l. 607. §. 1. l. 608. §. 1. l. 609. §. 1. l. 610. §. 1. l. 611. §. 1. l. 612. §. 1. l. 613. §. 1. l. 614. §. 1. l. 615. §. 1. l. 616. §. 1. l. 617. §. 1. l. 618. §. 1. l. 619. §. 1. l. 620. §. 1. l. 621. §. 1. l. 622. §. 1. l. 623. §. 1. l. 624. §. 1. l. 625. §. 1. l. 626. §. 1. l. 627. §. 1. l. 628. §. 1. l. 629. §. 1. l. 630. §. 1. l. 631. §. 1. l. 632. §. 1. l. 633. §. 1. l. 634. §. 1. l. 635. §. 1. l. 636. §. 1. l. 637. §. 1. l. 638. §. 1. l. 639. §. 1. l. 640. §. 1. l. 641. §. 1. l. 642. §. 1. l. 643. §. 1. l. 644. §. 1. l. 645. §. 1. l. 646. §. 1. l. 647. §. 1. l. 648. §. 1. l. 649. §. 1. l. 650. §. 1. l. 651. §. 1. l. 652. §. 1. l. 653. §. 1. l. 654. §. 1. l. 655. §. 1. l. 656. §. 1. l. 657. §. 1. l. 658. §. 1. l. 659. §. 1. l. 660. §. 1. l. 661. §. 1. l. 662. §. 1. l. 663. §. 1. l. 664. §. 1. l. 665. §. 1. l. 666. §. 1. l. 667. §. 1. l. 668. §. 1. l. 669. §. 1. l. 670. §. 1. l. 671. §. 1. l. 672. §. 1. l. 673. §. 1. l. 674. §. 1. l. 675. §. 1. l. 676. §. 1. l. 677. §. 1. l. 678. §. 1. l. 679. §. 1. l. 680. §. 1. l. 681. §. 1. l. 682. §. 1. l. 683. §. 1. l. 684. §. 1. l. 685. §. 1. l. 686. §. 1. l. 687. §. 1. l. 688. §. 1. l. 689. §. 1. l. 690. §. 1. l. 691. §. 1. l. 692. §. 1. l. 693. §. 1. l. 694. §. 1. l. 695. §. 1. l. 696. §. 1. l. 697. §. 1. l. 698. §. 1. l. 699. §. 1. l. 700. §. 1. l. 701. §. 1. l. 702. §. 1. l. 703. §. 1. l. 704. §. 1. l. 705. §. 1. l. 706. §. 1. l. 707. §. 1. l. 708. §. 1. l. 709. §. 1. l. 710. §. 1. l. 711. §. 1. l. 712. §. 1. l. 713. §. 1. l. 714. §. 1. l. 715. §. 1. l. 716. §. 1. l. 717. §. 1. l. 718. §. 1. l. 719. §. 1. l. 720. §. 1. l. 721. §. 1. l. 722. §. 1. l. 723. §. 1. l. 724. §. 1. l. 725. §. 1. l. 726. §. 1. l. 727. §. 1. l. 728. §. 1. l. 729. §. 1. l. 730. §. 1. l. 731. §. 1. l. 732. §. 1. l. 733. §. 1. l. 734. §. 1. l. 735. §. 1. l. 736. §. 1. l. 737. §. 1. l. 738. §. 1. l. 739. §. 1. l. 740. §. 1. l. 741. §. 1. l. 742. §. 1. l. 743. §. 1. l. 744. §. 1. l. 745. §. 1. l. 746. §. 1. l. 747. §. 1. l. 748. §. 1. l. 749. §. 1. l. 750. §. 1. l. 751. §. 1. l. 752. §. 1. l. 753. §. 1. l. 754. §. 1. l. 755. §. 1. l. 756. §. 1. l. 757. §. 1. l. 758. §. 1. l. 759. §. 1. l. 760. §. 1. l. 761. §. 1. l. 762. §. 1. l. 763. §. 1. l. 764. §. 1. l. 765. §. 1. l. 766. §. 1. l. 767. §. 1. l. 768. §. 1. l. 769. §. 1. l. 770. §. 1. l. 771. §. 1. l. 772. §. 1. l. 773. §. 1. l. 774. §. 1. l. 775. §. 1. l. 776. §. 1. l. 777. §. 1. l. 778. §. 1. l. 779. §. 1. l. 780. §. 1. l. 781. §. 1. l. 782. §. 1. l. 783. §. 1. l. 784. §. 1. l. 785. §. 1. l. 786. §. 1. l. 787. §. 1. l. 788. §. 1. l. 789. §. 1. l. 790. §. 1. l. 791. §. 1. l. 792. §. 1. l. 793. §. 1. l. 794. §. 1. l. 795. §. 1. l. 796. §. 1. l. 797. §. 1. l. 798. §. 1. l. 799. §. 1. l. 800. §. 1. l. 801. §. 1. l. 802. §. 1. l. 803. §. 1. l. 804. §. 1. l. 805. §. 1. l. 806. §. 1. l. 807. §. 1. l. 808. §. 1. l. 809. §. 1. l. 810. §. 1. l. 811. §. 1. l. 812. §. 1. l. 813. §. 1. l. 814. §. 1. l. 815. §. 1. l. 816. §. 1. l. 817. §. 1. l. 818. §. 1. l. 819. §. 1. l. 820. §. 1. l. 821. §. 1. l. 822. §. 1. l. 823. §. 1. l. 824. §. 1. l. 825. §. 1. l. 826. §. 1. l. 827. §. 1. l. 828. §. 1. l. 829. §. 1. l. 830. §. 1. l. 831. §. 1. l. 832. §. 1. l. 833. §. 1. l. 834. §. 1. l. 835. §. 1. l. 836. §. 1. l. 837. §. 1. l. 838. §. 1. l. 839. §. 1. l. 840. §. 1. l. 841. §. 1. l. 842. §. 1. l. 843. §. 1. l. 844. §. 1. l. 845. §. 1. l. 846. §. 1. l. 847. §. 1. l. 848. §. 1. l. 849. §. 1. l. 850. §. 1. l. 851. §. 1. l. 852. §. 1. l. 853. §. 1. l. 854. §. 1. l. 855. §. 1. l. 856. §. 1. l. 857. §. 1. l. 858. §. 1. l. 859. §. 1. l. 860. §. 1. l. 861. §. 1. l. 862. §. 1. l. 863. §. 1. l. 864. §. 1. l. 865. §. 1. l. 866. §. 1. l. 867. §. 1. l. 868. §. 1. l

gisque rationi congruum visum fuit dotes à mulieribus dari, quibus tanquam inuitamentis, vix ad nuptias æqualium pronocaretur, & deinceps onera matrimonij sustinere, l. 2. l. dote fructus, l. quædam, ff. de iure dot. l. pro oneribus, C. eod. tit. l. si maritus, l. si filia, ff. familia ercisci. & ideo Horthomannus in tract. de dote, cap. 5. inquit, dote constitutionem semper à vetustissimis gentibus fuisse vsurpatam, inde inferens, ea ratione Consultum in l. cas obligationes 5. ff. de capite minui, docere obligationem dote ex iure gentium provenire, iuncta interpretatione Bartoli ibi, & in rubric. ff. solut. matrim. & Petri Barb. in eadem rubric. 4. p. num. 23. nam cum matrimonium ob publicam causam ab omnibus gentibus admissum sit, ob idque iuris gentium dicatur in l. 1. §. ius naturale, ff. de iustitia & iure, princip. Insist. de iur. natur. dotes etiam eiusdem iuris debere esse, cum ipse ius gentium, & ordinata simul cum matrimonio fuerint: docent Palacios Ruidos in cap. per vestras, hoc tit. l. 5. num. 10. quare in cap. nullum 30. q. 5. cavent. vt nullum sine dote fiat coniugium: quæ verba explicat diela lib. 2. variat. cap. 40. Robertus lib. 2. tit. indic. cap. 17. Ambianus de mænegam. cap. 3. abs. c. Ama 3. t. obs. cap. 4. Pineda de reb. Salom. cap. 2. num. 4. Collanus de spons. fol. 124. & in cap. consanguineorum 3. q. 4. cap. aliter, eadem qualitate, ibi: Legitime dote: & Plantus in Trimm. d. 1. sem. 2. ex dote matrimonium à concubinato distinguit, ibi:

Nolo ego mihi te tam prospicere, qui meam egessetam leues

Sed ut iaceas, infamisque sum, ne mihi hunc famam deseras

Me germanum meam sororem in concubinatum tibi

Sic sine dote dedisti, nuptis quam in matrimonium.

Inde dotum causa apud omnes præcipua fuit, cum Republicæ insertis mulieres dotatas esse, vt ita facilius nubant, impleantque liberis ciuitatem, l. 1. ff. solut. matrim. l. hoc nupta 64. ff. de condi. & demonst. l. cum ratio 7. §. si plures, ff. solut. matrim. Illustrant latè Salcedo ad leg. Recopil. in l. 66. tit. 4. lib. 2. Solerianus tom. 1. de iure Indiar. lib. 2. cap. 16. numero 15. Lara de Capel. cap. 21. num. 2. Arias de Mesa lib. 3. variat. cap. 32. num. 12. Olen de ces. iur. tit. 3. q. 7. num. 1. Leutardus de vsur. q. 10. numero 44. D. Iosephus de Retes lib. 1. opuscul. cap. 2. Henell. de dotal. capite 1. §. 3. Nouatius lib. 6. apud nupt. cap. 47. & 49.

Secundò sciendum est, dotem esse donationem, quæ vxoris nomine in virum propter matrimonij onera confertur, Horthomannus de dotalib. in princip. Quæ distinctio alias omnes, quas ex Varrone refert Cuiac. ad tit. de iur. dot. complectatur. Dicitur donatio, quia à veteribus inter donationes conferebatur, l. 2. l. C. de donat. ante nupt. nam licet non sit donatio mera, & absoluta, quæ solius liberalitatis causâ, & sine vlla negotij gestione conficitur, est tamen donatio negotij consideranti ad gerendi causâ facta, idcirco dos contrahens appllanitur in l. contrahens, ff. de reg. iur. l. 1. §. solut. ff. de constit. pecun. Lexigere 65. ff. de iur. dot. daturque ob onera matrimonij. Quâ ratione ab omnibus aliis donationibus differt, cumque finem esse essentialem, constat ex l. item 16. ff. de capress. pecul. l. illius 46. §.

D. O. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

§. vltim. ff. pro socio, l. si is qui 56. §. 1. ff. de iure dot. contractusque is est bonæ fidei nominatus; vnde ex eo datur vti capendi donatio, l. 1. §. pro dote: est lucrativus, si vxorem respiciamus, l. §. mal. §. si à socio, ff. que in fraud. credi. l. ex promissione, ff. de obl. & solut. l. 1. §. si emancipata, l. 1. §. emancipatis, ff. de collat. bonor. l. cum preli 43. ff. de administr. tutor. l. item 16. ff. de cap. res. pecul. l. si vsum fructum 23. ff. de liberal. causa Quoad matrimonij verò procedit ex causa onerosâ, & tacitum habet conditionem, si nuptis sequatur, l. cum multa 20. C. de donat. ante nupt. l. incasso 32. l. dote 61. ff. de ritu nupt. Deinde sciendum est, dotem variè diuidi; alia enim est dos æstimata, vt probatur in cap. mulieres, de iur. iur. alia, appellatur data, alia dicta, alia promissa, Data dicitur iuxta Vlpianum tit. 7. regul. ibi: *Eaque dos aut dabatur, aut dicebatur, aut promittebatur.* Dos dabatur cum præfens ea erat, non quâ statim tractetur viro, licet hoc fieri posse constet ex l. 1. §. de dote, sed prædie nuptiarum, aut citius apud Auspices deponebatur, vt crastino nuptiarum viro solveretur, Dicebatur verò dos, cum mulier, eiusve parens, vel debitor dotem dicebat, nulla interrogatione præcedente, sed tantum solennibus verbis, vt illis, *Censum tibi dote erant.* Vlpianus in fragm. tit. 6. de dotalib. Galus lib. 2. insitit tit. 17. §. sunt alij, l. vlt. C. Theodof. de dotalib. l. si ei 25. l. si pater 44. §. vltim. l. quemadmodum, l. nuptura 57. l. si mulier 59. ff. de iure dot. Dotis dictio, quæ solenniter fit, subtilis fuit in l. ad exactionem 6. C. de dote premis. & Tribonianus verbum Dicere, ab omnibus fragmentis Iurisconsultorum fultus, l. cum vir 53. de iur. dot. & in l. si extraneus 33. eodem tit. & pro dictis, repositus promissit; & in l. 6. C. de iur. dot. Plinius lib. 6. epist. 4. ibi: *An dotem cennum millia comuleris, præter eam summam, quam pater tuus veluit de meo duxerit.* Et ita cum iure civilis approbata fuisset ea conuentio, dabatur actio ex simili dotis dictione, vt docent Aletianus libro 2. pæreg. capite 32. & libro 11. capite 10. Reuandus de auctor. prud. capite 4. Galbianus de vsum fructu, capite 13. Faber de errorib. deced. 99. error. 1. Gifanius in l. Aristo 10. de donat. numero 27. & ad titulum de verb. obl. numero 5. Horthomannus in disput. de dotalib. capite 2. Aristonius lib. 6. de formid. pag. 144. Sautardus in notis ad Sidoniam, lib. 1. epist. 11. fol. 80. Petrus Burgius lib. 1. etic. capite 11. dotis dictæ vestigia extant in l. si nuptura 25. l. si pater 44. §. 1. l. quemadmodum 46. §. 1. l. nuptura 47. l. si mulier 59. Digestis de iure dot. l. acpot 125. Digestis de v. s. l. sciendum 19. §. dillum, Digestis de adilitio edit. l. si rem 31. §. final. vers. aut mulier, Digestis de nouis. si obtemes in his locis; pro dote dicere, quod Larinum, & frequens Iurisconsultus fuit, esse à Triboniano innotatè transcriptum doli prohibere, ne dictionis dotis, quæ in vsu iam non erat, extaret mentio, sicut in l. sine 61. l. ante 79. §. 1. Digestis de iur. dot. l. si maritus 31. §. 1. l. si socrer 44. §. 1. Digestis solut. matrim. l. illius 47. Digestis mandati; notatur Cuiacius ad Vlpian. titulo 6. in princip. & in rubric. de verb. obl. ibi: Gifanius numero 3. & in l. Aristo 28. numero 19. de donationib. apud Galium libro 2. titulo 17. §. 4. Quare autem tantum mulier, eius parens, & debitor, possint dicere dotem, perdoctè exponit D. Ioseph de Retes ad tit. de verb. obl. cap. 1.

Aa 3 num. 9.

num. 9. Dos promissa dicitur, quæ à quocunque consanguineo, siue extraneo promittitur, quæ per actionem ex stipulatu exigitur, l. promittendo, Digestis de iur. dot. A. Horthomanus de dotibus, capite 5. Tandem alia est dos profecticia, alia aduenticia. Profecticia dicitur, quæ à patre, aut aucto paterno mulieris constituitur, l. 5. ff. de iur. dot. & si filiusfamilias pecuniam mutuatus pro filia sua, patris tamen negotium gerens dotem dederit, profecticia dos appellatur, l. & ideo 7. ff. de in rem verso, l. si filius 17. ff. ad Macedon. l. pater 18. ff. de iur. dot. nec requiritur ut in potestate patris filia sit; nam etiam à patre manu missore data dos profecticia dicitur, quia non ius patris potestatis, inquit Vlpianus, sed parentis nomen dotem profecticiam facit, l. 5. §. si pater, ff. de iure dotium: unde orta illa Celsi disputatio in l. dotem 6. ff. de collat. bonor. aduersus Seruij, & Labeonis sententiam in l. auus 79. ff. de iur. dot. an dos ab aucto paterno nepti data, mortuo aucto profecticia censenda sit, & patri, quasi ab ea profecta, restituenda? Qua in questione Celsum à Seruio dissensisse, constat ex dictis iuribus; casus verò, in quibus dos reuera profecticia non est, quamuis talis videri possit, recensentur in d. l. 5. de iur. dot. Aduenticia: dos est, quæ vel ab ipsa muliere, vel à quouis alio iplius causâ datur, ad eam ut si patrem suum debitorem mulier iusserit promittere, aduenticia dos sit, l. 5. §. si pater, ff. de iur. dot. quemadmodum & ea, quæ à muliere filiafamilias de suo peculio constituitur, l. si filiafamilias 24. ff. de iure dotium. Quod verò discrimen inter has duas dotis species constituat ius, constat ex dicendis.

Deinde sciendum est, constante matrimonio dotem ad maritum spectare, ut probaui in cap. mulieris, de iureiur. & eius fructus suos facere pro oneribus matrimonij, ut latè dicemus in cap. salubriter, de usuris. Unde constante matrimonio fas non est mulieri dotem repetere, l. dotis 5. C. de collat. dotis, l. 1. §. Celsus, Digestis de dote pralegata; alioquin maritus eam restituens donare videtur, l. 2. C. si dos constante matrim. quæ totidem verbis conscripta est in nouel. 22. de secund. nupt. Facit textus, quem vulgò malè intellectum dicit Horthomanus de dotibus numero 56. in l. vlt. §. vlt. Digestis qua in fraud. credit. exceptis causis relatis in l. mutus, §. manente, Digestis de iur. dotium, l. quamuis 20. l. sed etsi, cum sequenti. ff. solut. matrim. l. si peracta 27. §. maritus 1. ff. de religiosis: probant Cuiac. in l. 1. ff. de dote pralegata, Faber lib. 8. coniect. capite 20. Gentilis lib. 4. de donationibus, capite 11. nisi dos aperte periclitetur apud maritum, eo ad inopiam vergente, l. si constante 24. Digestis solut. matrim. l. ubi adhuc 29. C. de iure dotium, dicemus infra in capite per vestras: soluto autem matrimonio dos condici potest, nisi ob culpam vxoris ita grauem solum sit, ut dos lucro mariti cedat, ut dicemus infra in cap. pleniusque: igitur morte coniugis soluto matrimonio dos restituenda est; olim autem rei vxorie actio solum ob diuortium factum competebat. A. Gellius lib. 4. noel. Atticar. cap. 3. Guerra in Topic. Ciceronis, §. 1. num. 3. Sigonius lib. 1. de antiquo iure Roman. cap. 9. Rosinus lib. 5. antiquit. cap. 34. postea ad casum mortis extensa est, l. final. C. solut. matrim. Petrus Barb. in rubric. solut. matrim. 2. p. num. 5. nisi aliter cautum sit,

vel testamento dispositum. Nouel. 22. Iustin. aut nisi pacto nuptiali contrarium conuentum sit; quod omnino obseruandum est, ex l. 1. & per totum ff. de pactis dotalibus, dum similia pacta inter virum & vxorem æqualitatem seruent, ut Iustinianus statuit in Nouel. 97. exempli gratiâ si maritus in causam mortis pactus fuerit quartam partem dotis, æquè mulier in eundem casum ex donatione propter nuptias amplius pacisci non debet; & si fortè amplius paciscatur, pactiois conuentio restringitur, & redigitur ad æqualitatem, idest ad quartam partem, l. ex more, cum sequenti, C. de pactis, cum quâ non pugnare legem vltimam, §. si igitur, C. de donat. ante nupt. fuscè ostendit Cuiac. in nouel. 22. Similiter etiam soluto matrimonio per diuortium (quod quomodo, & quando contingat, exposui in cap. 1. supra, in tit. proximo) dos restituenda est, ex præsentis textu: prosequitur latè Castillo de alimentis, cap. 49.

Ex quibus iam apparet decidendi verissima ratio ad nostrum textum; nam cum dos detur pro oneribus matrimonij subleuandis, l. pro oneribus, C. de iur. dot. & ibi debeat esse dos, ubi matrimonij onera sunt, l. si maritus, Digestis familia eriscunda, l. actione, §. final. ff. pro socio, l. si is qui, §. ibi dos, ff. de iure dotium, conueniens fuit matrimonio separato dotem esse restituendam, cum amplius maritus onera matrimonij non sustineat, l. 2. in princip. ff. solut. matrim. l. 2. & 3. C. de iure dotium: cessante enim causa cessare debet effectus, cap. cum cessante, de appellat. l. adigere, §. quamuis, de iur. patron. sed soluto matrimonio cessat causa dotis, d. l. 2. ergo per consequens dos restitui debet, ut considerat P. Gregorius lib. 9. synag. cap. 21. nam si legatum relictum sit principaliter propter fideicommissum, fideicommissò sublato, per quamdam necessariam consequentiam legatum sublato dicimus, l. altemo 30. §. Scia, cum l. sequenti, §. mari, ff. de adiumentis legatis. Igitur dos quæ principaliter datur propter matrimonium; soluto matrimonio restitui debet: unde in formula diuortij apud Romanos semper exprimebatur dotis restitutio, l. 2. §. 1. ff. de diuortijs, ibi: Tuas res tibi habeto; vel ita: Tuas res tibi agito. Cicero Philippic. 2. ibi: Mismam illam suam res sibi habere iussit ex XII. Tabulis. Apuleius lib. 5. de Asino Aureo, ibi: Confestim thoro meo diuerse, tibi que res tuas habeto. Martialis lib. 10. epigram. 41. ibi:

Menſe nouo Iani veterem Procleulia maritum

Deſtris, atque imbes res ſibi habere ſuas.

Quintilianus declam. 162. ibi: Tunc repudiatur credis vxorem, cum res suas sibi habere viſa eſſet? Quod præ oculis habens Imperator Antoninus Philoſophus, cum moneretur, ut Faustianam repudiaret, reſpondit: Vxorem dimittimus, reddamus & dotem; loquens de Imperio, quod eius occasioe erat aſſequutus. Iulius Capitolinus in vita ipſius Solon. etiam ſtatuit, reſtante Alex. ab Alex. lib. 4. Genial. c. 8. vt qui vxorem à ſe extraxiſſet, dotem ei reſtitueret. Ex quibus maniſeſtè conſtat, ſoluto matrimonio nihil ex ſubſtantia mulieris apud maritum eſſe remanens, vt obſeruat Cuiac. in nouel. 22. col. 3. Rectè igitur noſter textus affirmat, ſoluto matrimonio dotem eſſe reddendam. Accedit etiam, ne vno momento mulier duplici tribulatione prematur, manendo ſine marito, & ſine dote, contra textum in li. iure ſuccuſum ff. de iure dotium.

Deinde

Deinde quia eum datur dos, vt specialiter apud maritum sit, l. 1. ff. de iure dot. & soluto matrimonio desinat esse maritus, ex ipsarum partium tacita voluntate censetur fieri dotis restitutio.

12. Nec obstat iam argumenta in contrarium adducta. Non primum: verum enim est, dotem eo animo dari, aut dici, vt perpetuo penes maritum sit, id est, quoad durauerit matrimonium; quemadmodum enim matrimonium suum naturam perpetuum est, *in fine*. In fine de patria potestate l. hoc genus ff. de condi. & demonstr. ita & eodem modo dotis causa perpetua est, durante matrimonio. eum dos acceptio sit, *cap. de praedictis, hoc nostro tit. l. si mulier, c. si das, ff. de eo quod metus causa*: videlicet si matrimonium morte, aut diuorcio solutum sit, in consequentiam dissolui etiam debet dotis datus. Nec notum est, vt verbum *perpetuum*, certum tempus designat comprehendat, l. 1. ff. pro socio, *cap. Sanctorum, 70. dist. 1. id vestimentum, ff. de peculio, 3. l. In fine, de perpetuis & temporalibus actionibus*. Contrarius in l. 2. ff. solut. marit. Nec augmentum primam refragatur, oam omnia quæstiones, ao maritus, v. l. mulier habente dominium rerum dotalium, de qua v. dendi sunt DD. supra citati, & Corraus *in fine lib. 5. cap. 14. Zaccus lib. 2. singular. cap. 5. & alij ad l. 1. in cap. mulier, de iure iurande*. respoudendum est, si matrimonium, dominium, quod relictus penes maritum, esse reuocabile, non absolutum, videlicet vt loquitur casibus resolutum dominium ex aliquo accidente, & redit ad pristinum dominium, vt in re vendita pacto additionis in diem, vel legis commissoria: ita dominium rerum dotalium soluto matrimonio resolutum, & redit ad vxorem, quæ dotem dedit.

13. Nec obest primum augmentum ipsius dubitanti rationis, pro cuius solutione distinetur est constituendum inter dotem profecticiam, & aduenticiam, inter modos quibus dissoluitur matrimonium, & tandem statum vxoris, et emancipationis, vel in sacris paternis sit, eum matrimonio soluitur. Si enim dos sit profecticia, id est, quæ ex re patris profecticitur, l. profecticia 5. ff. de iure dotum, Vlpianus in *fragm. tit. 6. §. 1. & vxor decessit dum in sacris paternis est, dos ad patrem spectat*, licet filios superstitibus reliquerit, l. 2. ff. solut. marit. l. 1. *in fine* 17. ff. ad Alencien. l. quod in vxorem 27. C. de negot. gestis, l. das à patre, C. solut. marit. l. si ab hostibus 10. ff. ad. l. si pater 12. l. in per 20. §. cum inter, ff. de pact. dotal. l. si socias 81. ff. pro socio, l. pater 71. ff. de custod. l. et idem 7. cum l. cognatus, ff. de in rem versis, l. final. ff. rem ratam haberi, l. 1. §. 6. C. de iure dotum, l. 2. C. de bonis qua lib. Si autem filia iam emancipata decessit sine liberis, vulgo traditur, ad ipsius hæredes ex summo iure dote pertinere; sed ex æquo, & bono patris successorem fuisse, vt simul filie, & dotis pateretur lacturam, l. iure successum 6. ff. de iure dotum. Arias de Mesa lib. 3. var. cap. 19. Sed Ant. Faber lib. 1. c. 1. *in fine* cap. 1. probat dotem profecticiam emancipatæ filie sine liberis decessentis ad patrem reuerti, etiam veteri iure, vt apertissime traditur in d. l. si pater 71. l. si filia 5. ff. de diuor. l. filia 29. ff. solut. marit. l. si ab hostibus 10. ff. ad. & filia non consentiente, repetere eam potest, l. 7. C. de nupt. in qua parte obseruandi sunt textus in l. 8. *in fine* cum l. 1. ff. de bon. dotal. l. 1. §. si emancipata in fine, l. 2. §. 6. ff. de col. l. 1. *in fine* 79. ff. de iure dotum, l. final. ff. de eodem dotis. Quod si filia decessit iam patre defuncto, dos profecti-

cia penes maritum manet, l. 2. ff. de dote preleg. & si dos cauta fuit, nec numerata, maritus agat, ex *novel. 100. In fine*. Si autem matrimonium solutum sit per diuorcium, & mulier sit filiafamilias, pater eam consentiente dotis profecticiæ habet actionem, l. 2. §. 1. *in fine*, l. 3. §. filia 7. l. si cum dote 22. §. 1. ff. solut. marit. l. 2. C. *in fine* l. 16. ff. de religiosis, l. 1. *in fine*, c. & hoc, C. de rei vxor. ad l. nec. Nec contrarium probatur in l. 7. C. de nuptiis, cuius veram sententiam ibi exposuit Cuias. & si pater de dote agit, eum debet filiam totam tam habitatam, l. non solus 39. §. ff. de dote, ff. de precurat. l. final. ff. rem ratam haberi. Si filia fusiõis à viro diuerit, vel agnato curatori, vel filie, consentiente agnato, dos soluenda est, l. si filia 65. ff. solut. marit. Deinde si tempore diuorij filia sui iuris sit, sola ipsa dotem repetit, d. l. pater 71. ff. de emul. l. si cum dote 22. §. 6. *in fine*, l. in infulam 41. l. Titio 44. ff. solut. marit. l. in eum 16. ff. de relig. addo vt etiam si maritus mortem patrem vxoris suæ heredem instituerit, illa aduersus patrem suum rei vxoris actionem habeat, l. si facit, C. solut. marit. l. vnic. C. de rei vxor. Quod procedit etiam si filia à patre exheredata, paterita fuerit, seu eius bonis se abstinerit, d. l. vnic. §. & hoc l. vnic. ff. de eadem dotis. Vnde eum apud nos filiafamilias post benedictionem nuptialem pro emancipata habeatur, filie tantum competere actionem ad dotem profecticiam repetendam, apud nostrates placuit. Huiusque de dote profecticiam egimus. Si autem aduocoria sit, id est, quæ à quouis alio data est, Vlpianus, d. tit. 6. & qui dedit, pacto conuenio sibi consuluit, conuentioni standum est, l. vnic. §. accedit, C. de rei vxor. Si autem dotem simpliciter promissit, nullo interposito pacto de ea restituenda soluto matrimonio, repetere intendens non auduit, quia simpliciter dotem dando, donasse præsumitur, l. vnic. §. accedit, C. de rei vxor. cui consonat lex 33. *in fine*. l. 1. *in fine* 4. Et tunc si emancipata vxor est, & morte vii soluitur matrimonium, ipsa contra matris hæredes actionem pro dote habet, l. 2. C. de iure dotum, l. vbi. C. solut. marit. d. l. vnic. §. accedit. Si vero morte mulieris soluebat matrimonium, exclusis eius hæredibus, olim dos remanebat penes maritum, teste Vlpiano tit. 6. de dotibus, §. aduenticia. Cuius regula vestigia extant in l. sed est 23. ff. de emul. l. sed est alius, ff. de bonis damnat. l. si ab hostibus 10. §. vtr. ff. solut. marit. l. dotalis 15 l. penult. ff. de fundo dotali, l. cum vir 42. ff. de offic. ap. l. in eum 16. ff. de relig. l. cum mortem 27. ff. de iure fisci, l. 2. C. famul. *in fine*. l. ei qui mortem 20. ff. de his qua vt indigni, probant Osiwald ad Denei lib. 14. cap. 6. Schifordog. ad Fabrum lib. 3. tract. 2. quest. 1. Robertos lib. 3. animad. cap. 17. Prifionius ad leg. l. l. de adal. in fine, Panciola lib. 2. varior. cap. 69. de lib. 1. cap. 10. Gaizius in l. si conuenierit 6. C. solut. marit. Pichardus in §. fuerat, *In fine*, de action. D. Iosephus de Retes de denat. inter, c. p. 4. n. 56: vbi exponit textum in d. lege dotal. 15. quod ius abrogauit Iustin. in leg. vnic. §. illo 6. C. de rei vxor. ad. conueniens vt ad hæredes vxoris pertineret, nisi in confitenda dote aliud conuenient sit: consonat lex 30. tit. 11. §. 1. *in fine*. Si autem filia in sacris paternis erat, & soluebat matrimonium morte mariti, vel diuorcio, vxor tantum actionem aduersus maritum, vel eius hæredes ad dotem repetendam habebat, l. Gaizus 41. ff. solut. mar. l. 301 tit. 11. par. 4. & Iovinius in l. 2. §. quod si in patris,

NOTÆ.

ALEXANDRIA. Ita etiam legitur in hoc tit. in l. celsi. Lexoniensis est in Gallia Celsia, suffraganea Archiepiscopi Rothomagensis: eius meminerunt Ptolemaeus lib. 2. cap. 8. Armonius lib. 3. de gestis franc. cap. 33. Ecclesia Cathedralis parvum agnoscit sanctum Petrum, cuius mentio extat in cap. ad repræsentandum 8. de officio ordinis. c. 4. de l. celsi. ad l. 1. Alia de ipsa Ecclesia adducit fratres Sacerdotum tom. 2. Glosa Christi fol. 646. Chopinus lib. 1. sacra pot. tit. final. num. 11. Rescribit in præfenti Verbanus 111. Decano & Cantori ipsius Ecclesie, de quorum dignitate nonnulla adduxi in cap. 1. de reſcriptis. Rescribit etiam Capicerio, idest Theſaurario ipsius Ecclesie; nam Capicerius, seu Capiciatus dicitur ille, qui custodit vasa sacra Ecclesie, vt ex Fulberto Carnotensi & Codino probat Cronius ad tit. de officio archiepi.

b. Dicitur. In ista tradita superiori commentario, vbi priorem huius textus partem exposui.

COMMENTARIUM.

CONCLVIT
TRADITVS
ET PROBATA.

TEXTUS hic duas continet partes, in priori agitur de dote restituenda soluto matrimonio, dimortio solenniter facto: in posteriori de bonis constante matrimonio acquisitis dividendis, quæ forenses vocant conjugalem acquisitionem, & vulgo dictam, *biens gananciales*. Et quia de prima egimus superiori commentario, secundum tantum in præfenti examinabimus. Sic autem: *Soluto matrimonio, acquisita eo consorte equaliter dividenda sunt inter virum, & uxorem.* Quæ conclusio supponitur in cap. ex tunc 10. de consuet. cap. consensum, de in integr. restit. cap. præterea 1. de spons. & statuit variis legibus diversarum gentium. Saxonium tit. 8. ibi: *De eo, quod vir & mulier simul acquisierint, mulier medietatem portionem accipiat.* Ripuatorum tit. 39. ibi: *Si virum superaverit, 40. solidos in dotem recipiat, & tertiam partem de omni re, quam simul collabauerint, sui student vindicare.* Et lib. 4. cap. int. c. 9. ibi: *Polonus, vt uxores defunctorum post obitum maritorum tertiam partem collaborationis, quam simul in beneficio collabauerunt, accipiant.* Burgund. tit. 43. Baiubar. tit. 14. cap. 6. l. 1. tit. 3. feri indite. Latin. l. 110. tit. 4. lib. 3. feri Castell. l. 1. tit. 4. lib. 5. Ordin. l. 14. 15. & 16. & 60. Tauri, l. 2. 6. & 7. tit. 9. lib. 5. recognoscit. Facit Gregorius Tinton. in append. cap. 15. ibi: *Simile quid moribus nostris observatur per eam societatem bonorum, quo inter coniuges intercedit.* Illustrant vltra congestos à Barboſa in præfenti, Cuicæ & Canisius hic, Morquecho de diuis. bonor. cap. 11. cum sequunt. Velasco de privileg. pauper. l. p. q. 19. Osualdus lib. 3. De iur. cap. 16. litter. A. Aloar. Valasco consil. 103. per totum, & lib. 1. part. cap. 5. Sella tom. 1. decis. 37. Phlebo tom. 1. decis. 170. & tom. 1. decis. 15. Arriens de iure conub. cap. 6. scilicet 6. Christinens tom. 1. decis. 116. Solortanus de iure ind. tom. 2. lib. 2. cap. 15. num. 39. Martenno & Arencio in dd. legibus Recopil. R. Sanez tract. de las ganancias, Caballinus de reſcriptis lib. 4. cap. 5. art. 18. N. Henellius in tract. de commun. bon. inter coniug. D. Ioannes de Latta decis. 62. Gramaz. & a. 9. gar. 49. P. Greg. lib. 3. part. tit. 17. cap. 6. Bigonius in notis ad Martulfi. lib. 2. cap. 17. P. Barb.

in l. 1. p. 1. num. 51. & in l. diserte 8. p. 1. num. 8. ff. solus. maritum. Cuicæ. in præfenti, & lib. 20. 99. Papin. in l. 72. de legatis 2. Rebellus lib. 6. de iust. quæst. 1. num. 4. Vela lib. 1. differe. cap. 2. num. 7. Tondutus anleg. reſol. conuic. cap. 68. Valens tuela tom. 1. consil. 13. Scipio Gentil. de donat. inter, lib. 1. cap. 1. Fragoſo de regim. Christi. Reip. p. 3. lib. 2. differe. 5. 6. 4.

Sed hæc affectio difficilis redditur ex sequenti consideratione; nam bona acquisita matrimonio constante, aut acquisita sunt ex rebus dotabilibus, ex rebus mariti, vel rebus communibus, aut non apparet ex quibus rebus comparata sunt; aut vnus ex coniugibus stipulatione, donatione, hæreditate, aut legato ea acquisierit: sed nullo ex his casibus bona acquisita constante matrimonio possunt communicari: igitur bona acquisita constante matrimonio oon sunt dividenda. Minor probatur, nam si ex pecunia dotali res comparata est, dotalis efficitur, & vxori acquiritur, l. res que 54. ff. de iure dotium, l. vxor à marito 55. ff. de donat. inter, l. ex pecunia 12. C. hoc titul. Similiter si ex rebus mariti, illius efficitur; si autem ex rebus communibus, illi acquiritur, cui facta traditio est, l. 1. l. multum interest, C. si qui alteri, vel sibi. Si non appareat, ex cuius bonis res comparata est, præsumitur ex bonis mariti acquisita vitanda tuerpis quævis suspitionis causa, l. Quintus Marcius 51. ff. hoc titul. l. 6. l. etiam, Codic. eod. Plautus in Cassia ad. 1.

M. Vnde ea tibi? Nam peculij Proham nihil habere adest.

Clam viro: & qui habet partem, et, band commedi est, qui viro non subtrahat, Aut stupro inuenerit. Hoc viro censetur esse onere quicquid tuum est.

Cuicæ. in l. 22. C. de legat. 2. Gorbost. in d. l. 6. Horthomanus de ritu nupt. cap. 25. Cortal. lib. 3. Miscol. cap. 5. Alciatus lib. 3. parerg. cap. 13. Si verò ex stipulatione, coniux coniugi non stipulatur, l. scriptura, C. de fide instrum. quia alteri per alterum ex stipulatione acquiri non potest, l. stipulatio 38. §. alteri l. inter 83. ff. de verb. obl. si ex legato, hæreditate, vel donatione res obueniant, quia ob merita proptia, & non sine causa veniunt, nec inter lucros communicantur, l. 3. §. de iis l. nec alieci 9. ff. pro socio. Et in nostro casu expresse probatur ex l. Lucius, §. filiam, ad SC. Trebel. vbi Sexuola respondit, matrem ex fideicommissio relicto vxori bonorum communionem consequi non posse, nec viua vxore, nec mortua: vnde si vxori vnus ælium, vel habitatio relicta sit, studio iure non preest cum ea maritus habitare, sed vt possit, benignè receptum est in l. carum, §. 1. de test. & habitatione: et igo nullo casu bona quæ constant matrimonio etunt inter coniuges communica, aut dividenda. Accedit, nam æqualitas, vt promissè acquisita, tam à viro, quam ab vxore, communicantur, iudicet societatem leonam, quæ in iure damnatur, si non fuerit & pro socio. Licet enim eum mulier consert præter dotem alia bona paraphernalia, vir verò optetam sine pecunia, societas rectè contrahatur; si tamen non plus pecunie conferat vxor, quam maritus, vt plerumque contingit, societas iniqua erit; opera enim, & laborum industria in mulieribus non reperiuntur, immò sexus honestas non patitur eas alicui negotiationi præstare.

3.
TRADITVS
RAT O DV
SITANDI.

REPELLI-
TIO RATIO
IYPERA
TRADITA.

conmunicatur ex eo; nam multo verius est, iure communi non esse contractum societatem inter coniuges quoad bona; quod probatur ex l. aliena: 16. §. final. ff. de aliment. legat. l. cum hic status 32. §. si inter, ff. de donat. inter, l. ex diverso 17. §. 1. ff. solut. matrim. ex quibus constat, societatem bonorum posse pacto inter coniuges celebrari, & in l. si vir uxori 17 ff. ad Vellem. l. si quis donatio- nis 38 ff. de contr. emptio. utriusque coniugis bona separantur: ergo absque conventionione, ex solo matrimonij contractu non fuit inita predicta so- cietas quoad bona quæ sita dindenda. Secundo, nam si societas fuisset contracta, vxor rerum matitij non quodammodo domina, sed domina absolute diceretur, in l. 1. ff. rerum amtor. & do- mina esset servorum vtri, l. 1. §. si vir, ff. ad Syl- lestem. Unde societatem inter coniuges contra- ctam non censeri nisi quoad lucrum, & que- stum, docent Oñalsius ad Donel. lib. 14. comment. cap. 21. littera H. Dourenus de nup. cap. 1. Petrus Greg. lib. 9. §. synagag. cap. 4. Lyclam. lib. 7. membra- nar. cap. 27. Genii. lib. 1. de donat. cap. 5. Lambert. de Goris lib. 1. adversus cap. 1. Nec obstant aucto- ritates suprà expensæ, in quibus coniuges socij appellantur, & societas contracta dicitur; nam loquuntur de societate vitæ, & cohabitationis, ac de societate usus bonorum; non verò domi- nij: & ut ait Dourenus loco citato, salvo honore coniugij nihil indivisum inter coniuges, sed promiscuus rerum omnium usus esse debet licet nulla sit obligatio, quâ alter alteri ad hanc com- munitationem obligatur: & propter dictum promiscuum usum, & vitæ societatem socij ap- pellantur, quod novum, aut insolens non est; nam ob levitatem vitæ, aut amicitie communi- cationem aliqui dicuntur socij, ut qui sunt ex eodem Campano, Monasterio, aut Conventu, cap. cum Romano 37. de officio deleg. cap. ex more, de sen. ex com. & populi amici Romanorum diceban- tur eorum socij, Tacitus lib. 3. Annal. Livius lib. 34. & populi federati, & sociati dicuntur in Leon dubio 7. ff. de captivis. Eadem significatio- nem dicitur civitas socii in l. possitum. ff. de captiv. Communitates socij in l. de hereditat. 19. ff. de cas- treis. specul. Unde eum respectu personarum con- iuges socij sint, per consequentiam societas laico modo contracta dicitur. Nec obstat dicta lex Romuli, ex qua, & formulis suprà relatis, sen- tentiam deduxit Plutarchus. Nam omnia senten- tiâ eorum, qui asseruerunt, illam legem non fuisse in uso, & in defectu adhibuisse, ut ex- plicat Baldus, & Præsius ad leges Romuli. Respondendum est, quod lex illa procedebat in illis vxoribus, quæ ductæ erant per confarrea- tionem, quæ dicebantur apud Græcos familiæ, seu domus domine; apud Romanos verò matrone, siue domine, vt ex Cedreno signanter notat Cerdas Virgil lib. 6. Æneid. ad versum 392. & probant Leuinius Torrentius ad Suetonium in Claudium cap. 39. Hadrianus Turnebus lib. 11. adversus cap. 9. & lib. 21. cap. 6. Lipsius ad Tacitum lib. 2. annal. annor. 179. Pater Pinto lib. 1. in Cas- tica, num 400. Carolus de Neapoli ad salsos Ovi- dii lib. 2. pag. 189. & illæ vxores participes fiebant humani, diuinique iuris cum marito, vt constat ex Halicarnasseo lib. 2. cap. 72. ibi: Mulierem nu- ptiam, qua iuxta sacras leges convenisset cum viro, participem esse omnium bonorum, & sacrorum No- minationem autem præci Romani sacra nuptias voca- bulo suo Ferratis. Et paulo inferius: Hac sunt in-

ter virum & uxorem communio primi & sacri quædam habuit civi æque fortuna, quancvis optima, & communi færo nomen invenit, viculum efficiens in- solubile. Et denique: Vxor enim pudica, & ma- rito in omnibus obsequens, æquæ ac illi domus mar- it domus, & in eius defuncti bona succedebat hæres, sicut filia in parentis; ex esse quidem, si is sine libe- ris ac intestatus decederet, quod si prolem haberet, ex agno cum liberis. Vxor ita ducta dicebatur mat- terfamilias, & matrona, apud Gellium lib. 13. no- tium. c. 6. quem locum expressius exposuit Macro- bius lib. 1. Saturnalium, c. 15. Postea defunctu in- ferè abolita confarreatione, idem ius, idemque nomen attributum fuit vxoribus per coemptionem solemniter ductis, vt probat latè Gibalinus de vxoris lib. 4. cap. 5. art. 18. & ita appellaban- tur similiter domine, & loco suorum hæredum maritis habebantur, de quibus adelpensii sunt textus in l. Lucius 14. l. Titius 41. §. Stichus 14. ff. de fideicommiss. libert. innotis D. Ioanne Suarez ad leg. Agui. lib. 2. cap. 3. sect. 3. num. 12. D. Fer- dinando de Mesa lib. 3. varior. cap. 1. num. 5. Quod si vxor ducta erat tantum vis, nulla inter eam & virum communio bonorum erat, immò ma- ritus tantum dominium bonitarium in dote ha- bebat, vt post Brissonium & Houlomannum probat Gibalinus lib. 3. proximi: ius etiam in mari- moniis per confarreationem, aut coemptionem celebratis perfecta societas dabatur, cum molles præter dotem alia bona habere possent, & in do- te dominium verum retinebat; tantum enim so- cietas inducebatur, vt sibi invicem coniuges suc- cederent, essentque relictæ sibi hæredes.

Unde retenti hac sententiâ, videlicet nec lex canonico, nec civilis attento, societatem bono- rum dari inter coniuges, sequitur, vt præsentem textum caponamus, cuiusque verum sensum as- signemus. Glossa & Innocentius in præfenti, Co- vart. ubi suprà, d. num. 5. Madlenzo in d. l. 2. n. 2. Ioannes Garcia ubi suprà, num. 37. docent, bona acquisita constante matrimonio in præfenti spe- cie diuidi inter coniuges; non quia id regulariter procedat, sed quia acquisita fuerant ex pecunia mariti, & vxoris; quo casu hæc commu- ni inter eos communio admittitur, l. 2. C. pro socio. Sed hæc interpretatio aperte repugnat lit- teræ huius textus; siquidem in eo non agitur de rebus emptis ex pecunia utriusque coniugis, sed generaliter de quibuscunque rebus ex quolibet contractu quæsitis. Quare hac sententiâ omnia placet doctrina Abbatis, Butrij, Cardinalis, & ex- positi, Vincentij in præfenti, Suarez d. l. 1. fori- tit. de las ganancia: qui docuerant textum hunc non procedere iuxta iuris communis regulas, sed secundum consuetudinem peculiarem provinciar, ubi casus contingit. Quæ interpretatio aperte pro- batur ex legibus Francorum, & Saxonum suprà relatis, & ex cap. ex parte, de consuet. cap. consi- tutus, de in integ. vbi refertur, in Gallia bona acquisita constante matrimonio, inter coniuges diuidi: quod & refert Cuias, in præfenti, & lib. 20. q. 99. Pillus, in l. item 72. ff. de legat. 2. Apud Gentes Asia, quæ ex Germanis in Galliis sedes posuerunt, vxoribus tertia pars concedebatur rerum, quæ mariti stante coniugio adquisie- rant, legibus Burgund. tit. 42. & tit. 62. Filius tunc defuncti parere tertiam partem facilius mari vendam relinquit. Legibus Ripuarior. tit. 39. Si virum suum exieris, i. sol. in dotem reci- pias, & tertiam partem de omni re, quam simul

6.
TRADITUR
VIRA RA-
TIO DUCI-
TUR.

conlaboraverunt. Unde cum in presenti Verbanus III. agit de coniugibus diocesis Lexouensis, quæ est in Gallia, rectè asserit, iuxta consuetudinem illius regionis, bona acquisita constante matrimonio, inter coniuges dividenda esse. Similem etiam consuetudinem apud Felsios, Belgas, & alias nationes inclusit, ex aliis refert Othaldus *ad Decret.* lib. 13. cap. 16. littera B. Henellius *d. tractat. de communione bonorum.* Rignonius *ad veteres form.* lib. 2. fol. 367. Apud nos etiam similis bonorum communio consuetudine introducta fuit, & ea approbata prædictis legibus fore, & tandem l. 1. tit. 9. lib. 5. *recepit.* Nec talis hæc consuetudo apud gentes introducta ratione caret; nam licet mulierum honestas non patiatur alicui negotiationi præesse, l. *penult. ff. de edendo;* unde maiores nostri, ut Plutarchus tradit, confisterunt mulieres in nulla alia re vitis suis, quam in his quæ ad beneficium pertinent, operari debere; Alciatus lib. 3. *presumpt.* cap. 16. licet in negotiatione earum non esse iustitiam industriam, refert D. Chrysostomus in *serm. Quod regulares famina viri cohabitent*, ibi: *An quando exponere quidem oportet, & comparare? si neque his mulier minus valet, quam vir, & testatur utique forum, & emere quæque vestimenta emere velent, à mulieribus plura quam à viris emant.* Tamen quia vxor habens curam, & gubernationem domus, adiuvet valde maritum, & præstat bonorum conservationem, ut docet Tirag. in l. 30. *comm.* num. 2. Solis de *dot. g. 9.* num. 3. ideo rectè luceratur dimidium partem bonorum, quæ constante matrimonio acquiruntur; nam & colonus paritarius, quia sument sibi curam fructuum, ideo eorum fructuum partem sibi acquirit, l. & *hæc distinctio* 35. §. *final. ff. locati. l. si elei, l. licet, l. exceptio, C. ord. titul. Connatus lib. 7. *commem.* cap. 11. & apud Hebræos ex præda in bello capta, æqualis portio dabatur remanentibus ad facinus, & pugnantes in acie, vt observat Abulensis in *Deuter.* cap. 20. g. 3. Rectè ergo in presenti inbetur bona constante matrimonio acquisita dividi, cum etiam in eis quæ reodis consideretur mariti industria, in vxore etiam datur solertia in eorum conservatione. Facit Columella lib. 12. *de rusticis*, ibi: *Apud Græcos, & mex apud Romanos usque in patrum nostrorum memoriam ferè domesticus labor matronalis fuit, tanquam ad requiem forensium exercitationum, omni curâ depositâ paribus familiis, intra domesticos parietes se recipientibus: erat enim summa reverentia cum concordiâ & diligentia mixta, flagrabatque mulier pulcherrima diligentie emulatio, studens negotia viri curâ suâ mittere, atque meliora reddere: nihil conspicebatur indolendum, nihil quod aut maritus, aut familia proprium esse sui iuris diceret, sed in commune conspiciabatur ab utroque, ut cum forensibus negotiis matronalis fidelitas servaret industria maritum.**

Quæ omnia procedunt, & habent locum tam in matrimonio vero, quam putativo, contracto in facie Ecclesiæ ab illis, qui iustè ignoraverunt inter eos esse vllum impedimentum canonicum dictum matrimonium. Probitur ex nostro textu, vbi de matrimonio putativo agitur, vt constat ex illis verbis: *Quæ viri loco tenebat, cum verè maritus non esset.* Deinde qui in matrimonio putativo omnes effectus coadiutur, & ex eo resultant, sicut ex matrimonio vero, vt bigamia, *cap. super de bigam. non ordin.* vbi sicut matrimo-

nium verum inducit bigamiam; ita putativum. Secundò ex matrimonio bona fide contracta ostenditur impedimentum publicæ honestatis, *cap. ad audientiam, de spons.* Tertiò, nam per matrimonium putativum proles antea suscepta legitimatur sicut per matrimonium verum, *cap. ex tenore, qui filij sunt legitimi:* faciunt etiam textus in l. cum hic statu 32. §. *omnis, ff. de donat. inter, l. si cum decem* 12. §. *final. ff. solut. matrim.* & in nostro casu probat textus in l. 4. tit. 6. lib. 3. *fort.* vbi asseritur, quod quando vxor iustè ignoranti cohabitabat cum marito sciente impedimentum coniugij, licet constante matrimonio habitata non ad fîsum, sed ad coniugem ignorantem pertinet, quibus & aliis fundamentis moti ita docuerunt Garcia *de coniugal. acquiesc.* n. 159. Gomez in l. 34. *Tauri*, num. 37. Martienzo in l. 2. *gloss. 1. tit. 9. lib. 5. *recepit.** plures congesti à Barbosa in *presenti*, num. 9. Molina *tract. 2. de iustit. disput. 433.* Rebel. lib. 6. *de iust. quest. 1. sol. 3. n. 27.* Castropalao *de iustit. disput. 9. punct. 15. §. 1.* Gibbalinus *supra*, art. 19. Guerra in *confut. Respon.* *gloss. 1.* num. 17. Solorzano lib. 2. *de iure Indiar.* cap. 23. num. 62. Arias de Mesa lib. 2. *variar. 5. 12.* num. 5. Olea de *act. inc. tit. 4. g. 8.* num. 8.

Deinde ampliatur præfatus decisio, vt alter ex coniugibus possit renouare rebus acquisitis constante matrimonio, vt docent Glossa in *presenti*, Rodericus Suarez in l. 1. *fort.* tit. de *ganancia*, limit. 1. *verf. quæritur.* Palacios Rubios in *presenti*, rubric. §. 63. num. 2. Gomez in l. 60. *Tauri*, Martienzo in l. 9. tit. 9. lib. 5. *recepit.* Couarr. in d. 2. p. cap. 7. §. 1. num. 11. Guriex *ex præf. lib. 2. quest. 126.* à num. 1. Sanchez *de marit. lib. 6. disput. 5. num. 3.* Ayora *de part. p. 4. in addit.* Hermosilla in l. 3. tit. 5. *part. 5. gloss. 2. num. 36.* & probatur ex cap. 1. *de filiis natis ex marit.* in *rebus fendorum*, l. *profectura* 5. §. *si pater ff. de iure dot.* l. 60. *Tauri*, l. 121. *styli*, l. 9. tit. 9. lib. 5. *recepit.* Quod non solum procedit, quando renunciatio fit ab initio, cum agitur de contrahendo matrimonio; sed etiam post iam contractum, & bona acquisita. Ratio est, nam is qui renunciat, lucrum repudiat, non tamen amittit aliquid ex bonis quæ antea habuerat; is autem in cuius favorem renunciatio fit, nihil acquirit, ex quo fiat locupletior, sed tantum id agit, ne quod ingenti labore paravit, coniugi pro parte acquiratur: & etiam hoc casu inrelligendam esse dictam legem 60. *Tauri*, docuerunt Couarr. Martienzo, & alij proximè laudati. Nec obstat textus in l. 3. §. *final. cum l. sequens, ff. hoc titul.* vbi docetur, non posse maritum iubere sibi donatum aliquam rem, vt eam potius vxor donet: igitur multò minus poterit renunciare bona acquisita constante matrimonio, præcipuè cum eorum dominium pro medietate coniugibus acquisitum sit, l. 47. tit. 28. p. 3. vnde ad hæredes transmittitur, Valenzuela *caus. 13.* Nam respondetur, ideo in d. §. *ult. & l. sequens, & l. si quid mibi* 56. *ff. hoc titul.* non valere renunciationem illam, quia res, quæ ad maritum spectaret, statim transferretur quasi ex eius potestate in dominium vxoris; & ita maritus amitteret dominium, pauperiorque efficiatur: at in presenti casu cum domolium earum rerum, quæ constante matrimonio partur sunt, conformem, reuocabile, & in habitu potius quam in actu sit, vt probant Gomez & Martienzo *sibi supra*, Castropalao *de iustit. disput. 9. punct. 26.* Hermosilla *supra*, num. 48. ideo præ-

dicta renunciatio sustinetur, ut etiam valet in specie legis *est vir* 31. §. *quod legatur* 7 ff. *huc tit.* quam exponunt Scipio Gemilis lib. 1. de donat. inter. cap. 36. D. Iosephus de Retes *cod. tract. cap. 4.* §. 1.

Deinde sciendum est, hanc eomunicationem bonorum dari etiam aliter ex coniugibus tempore celebrati matrimonij sit pauper, aliter vero sit diues, ut probat Velasco 1. p. de *privil. pamp.* g. 19. per totam. Ratio est, quia et si nullam pecuniam vnus ex coniugibus ad matrimonium adducat, potest tamen opere, & industria quod ei deest de patrimonio supplere, iuxta textum in l. *si societas*, §. *pro socio*: quae sententia expressè probatur ex l. *final. tit. 3. lib. 3. fori* 4. tit. 9. lib. 5. *Recopil.* Amplius etiam hanc assertio, ut non solum daret huc bonorum eomunicatio constare matrimonio, verum & eo soluto, dum bona indiuisa manent, nam eo casu bona quævis eo tempore diuiduntur inter coniuges superstitum, & defuncti hæredes, ut constat ex l. 9. tit. 4. lib. 5. ex l. 6. tit. 4. de *las labores lib. 3. fori*, probat Valenzuela *consil.* 119. num. 11. Cuius doctrina duplex ratio assignari potest. Prima quia coniux in viduitate persistens, dum ad secundas nuptias non transit, censetur sub præcedenti matrimonio esse, ut probat textus in l. *de C. de bonis matern.* quam ad id extend. in *Pincel. ibi*, num. 4. Tiraquel de *mobili. cap. 18. n. 9.* deinde, quia ex perseverantia vitæque parit præsumitur inter eos continuata societas, argumento textus in l. *que iur.* §. *qui implere*, l. *legem*, c. *ead. tit. de iur. v. vlt. ff. de precario*, quibus consonas lex 10. tit. 8. *partit. 5.* & defendunt Castillo & Gomez in l. 16. *Tauri*, Gregorius Lopez in l. 10. tit. 10. *partit. 5.* Vnde dum bona diuisa non sunt, durat causa ipsius communionis bonorum Sed ita demum inter coniuges bona acquisita communicantur, si vxor tradita est in domum viri, & simul exeperunt cohabitare eo tempore, quo bona acquiruntur. Ratio est, quia inter coniuges qui non cohabitant, societas contracta non creditur, d. l. 1. *recopil.* l. 205. *ff. de iur. dotum* Gutierrez de *inuent. 1. p. cap. 7. num. 56.* Gamaña *consil.* 377. Olea *ubi supra*, num. 5. Larrea *allegat.* 49. *Auendaño respons.* 20. *limit. 6.* probat & defendit Bronehorst. *miscl. cent. 1. ass. 98.* Hæc tamen doctrina limitatur, quando sponsus ante traditionem sponsæ in domo negotiatur cum ipsa pecunia dotali; nam hoc casu sponsa habebit medietatem luorum, ut docent Covarr. *ubi supra*, Ioannes Gaspar de *conjugali acquist.* n. 13. non autem desistat benedictiones nuptiales, docuerunt Solorzano tom. 1. lib. 2. de *iura Indiar. cap. 20. n. 60.* Gintba ad *confil. Messan.* cap. 11. *glos. 1. per totam.* Olea de *res. iur. tit. 4. g. 8. n. 4.* Prosequuntur alias ampliationes, & limitationes prædictis assertionibus Alarado de *consuetudina meor.* lib. 2. c. 1. Salazar de *usu & consuet.* c. 5. n. 11. Gironza de *privil. credit. num. 884.* Valenzuela *consil.* 130. 1. & *consil.* 31. Cancer 2. p. *varior. cap. 5. n. 52.* & *cap. 7. n. 62.* & 3. p. *cap. 1. num. 167.* Castillo de *usufructu cap. 1. num. 26.* Sarrinus *consil.* 4. tom. 1. *consil.* *Palmer.*

Nec obstat dubitandi ratio deducta ex d. *Quin. tui Admior*, §. *huc tit.* nam verum est iure communi, bona acquisita constanter matrimonio in dubio non debet credi ob suspensionem super traditam, quam iurat Plautus in Casina *actio* 1. ibi:

— Vnde tibi est —

D. D. Gonzal. in *Decretal. Tom. IV.*

Nam pecuniam Trebanum nihil habere docet

Clam viro.

Notarunt Cuic. in lib. 1. *feudor. tit. 1. §. similiter*, Ant. Hochomatus de *re iur. n. 1. cap. 28.* Goshoff, in *dist. lectum 6.* At verò hæc communio bonorum pioe dicit iure specialis, ex le. gibus diuersarum nationum. Nec obstat quod expendimus ex l. 1. d. l. *modum inter*, C. *si quis alteri* & *ibi*, Nam omnia solutione eorum, qui assere, textus illos procedere attento iure civilis, respondendum est, Verbum III. in præsentia agere de rebus acquisitis industria vniuscuique coniugis, attento legibus Galliz. Textus verò contrarij procedunt iure communi attento, quando vnus ex coniugibus suo nomine tenet aliquam comparatam, & sibi possessio tradita fuit. Quo casu licet de pecunia alterius pretium soluat, sibi tantum rem acquirat. Ratio est, quia tunc res non succedit loco prædicti, l. *si rati*, §. *de fideiuss.* l. qui *cas. §. final. ff. de iur. iur.* l. *Labo*, §. *de v. s. Tiraq. de *re iur. d. 3. 2. glos. 1. num. 30.* Pincel. in l. 1. C. de *bonis matern.* 5. p. n. 128. quo principio accipiendi sunt textus in l. *si patrum*, C. *communio verbi* quæ *ead. l. qui aliena*, C. *si quis alteri*: ubi res emptæ ex communione pecunia non diuiditur, quia emptio celebrata fuit nomine vnus tantum, & ei possessio tradita, cuius traditionis effectus est, ut dominium rei transferretur in eum, cui traditio fit, l. *traditio* in l. C. de *passu*. Hodie tamen apud nos in l. 2. tit. 9. lib. 5. *Recopil.* etiam bona sine comparata nomine vnus coniugis, communicantur, ut resoluunt Matienzo in *dist. l. 2. glos. 2.* Palacios Rubios in *præsent. rubric.* §. 62. num. 4. Angulo de *moti-rand.* g. 4. num. 16. Gutierrez lib. 2. *prædict.* g. 117. num. 3. Nec obstat quod dicitur ex d. l. *res que*, l. *exor marito*: nam satis dubium est, an res emptæ ex pecunia dotali, dotalis efficiatur? In qua questione negatiuam sententiam tenebant Hieron. *Gratus consil.* 1049. num. 2. Cinnamus lib. 4. *comment.* cap. 17. num. 10. Socinus *consil.* 150. num. 3. Tiraq. de *re iur. lib. 1. §. 32. num. 16. glos. vlt.* Gomez in l. 50. *Tauri*, num. 56. Pro qua sententia facimus textus in d. l. *res que*, l. *exor marito*, l. *si cum dotem*, §. *final. ff. solut. matrim.* In quo Doctores dissidio in scholis iam diu placuit, ut regularetur emptum ex pecunia dotali, non efficiatur dotalæ, d. l. *ex pecunia*. Ratio est, quia quando pecunia datur in dotem, vel quid aliud, quod consistat in pondere, numero, vel mensura, tacite censetur concessum marito, ut ad libitum diuisum de illis, & soluto matrimonio alias res eiusdem bonitatis, & qualitatis restituant, l. *res in dotem* 45. ff. de *iure dotum*. In subsidium tamen, quando maritus pauper est, nec pecuniam dotalem vxori valet restituere, tunc emptum ex pecunia dotali efficiatur dotalæ, & ranquam dotalæ vindicari potest per vxorem, iuxta textum sic intelligendum in d. l. *si cum dotem*, §. *si al. d. l. res que*, expendendo verbum *videtur*, de quo ibi, quod denotat improprietatem, l. *naturaliter*, *Digestis de acquir. p. glos. l. 1. §. dicitur*, *Digestis de v. & v. armat.* Quam interpretariinem tradunt Harmenopolus in *promptuar.* l. b. 4. *titul. 8. pag. 184.* Cuic. lib. 5. *obseru. cap. 9.* Baldus in *cap. 1. §. & quia videmus*, num. 12. & ibi Aluizotus *num. 9. ad finem*, de *his qui feud. dar. poss. in v. feud.* & Accetus in d. l. *ex pecunia*, Baptista *in c. de priu. cent. 1. n. 6.* No-wellus de *act. 2. p. §. hactenus*, 10. Greg. in *lege* 49.*

Bb

iii. 5.

9.
ANALY-
TICA SE-
CTIO

10.
DIBOLY-
TICA SE-
CTIO

tit. 5. parit. 5. verbo Pelusiad. Gutierrez lib. 3. pract. q. 87. num. 4. & 18. et si aliter diffidium hoc conciliare intendat Petrus Barb. in d. l. si cum dotem. §. fin. num. 9. & in 3. p. rubeic. §. sola maritum. n. 76. A. Faber lib. 5. consell. cap. 9. Arias de Mesa lib. 2. varior. c. 21. n. 12. & nos alia dedimus in c. 1. de pecul. Cleric.

II.

DISCULTAS
TUX ALIA
PARO DIS-
CULTAS
TUX.

Nec obstat alia difficultatis pars, quam expendamus de legato, hereditateve coniugio advenientibus. Pro cuius solutione exponendum oportet, utrum dux, quoniam bona constante matrimonio acquisita inter coniuges communicentur, seu dividantur? Et sciendum est, quod quocies rei possesse à coniuge ante matrimonium postea constante matrimonio aliquid accedit, ita ut melior, pretiosiorque reddatur abque nouo facto coniugum, immò potius ex natura & vi rei iam possesse, id non communicatur; quia quidquid ex causa præterita contingit abque nouo facto, ad tempus easse primæ & præteritæ referri debet, ex *Lex ratione, §. Imperator, §. ad leg. Falcid. l. Pomponius 15. §. de negot. gestis, l. Iulianus, §. non solium, §. ad Macedon. Coustr. 2. p. cap. 7. §. 1.* Unde si proprietari nuda ususfructus accesserit, incrementum videtur, ideoque non communicatur. Gomez lib. 1. var. cap. 15. num. 19. Gutierrez lib. 1. pract. q. 116. Castropalao de iustit. disp. 9. punct. 15. §. 2. num. 2. Gibalin. d. c. 5. art. 20. Ratio autem, quia ususfructus proprietati consolidatus iura ipsius proprietatis obinet, *l. usufructu, §. de usufructu, l. proprietatis, §. de iure dotium*; & naturæ suæ finitus legis potestatem consolidatur, & dominio proprietatis questitur: ergo non communicatur inter vium & uxorem, *l. 7. cum sequent. l. verum 75. §. penult. §. pro facie*. Similiter si per alluvionem aliqua prædia accedant, non communicantur, argumento legis *4. §. de iure dotium*; quia sequuntur naturam rei primordialis *l. 1. & 2. c. de alluv.* Similiter si prædium iure sanguinis per retroactum ab altero coniuge acquisitum sit, aut si venditum ante matrimonium eum pacto redimendi, postea redimatur, aut villi pretio distractam, seu iudicis decreto adiudicatum creditori, restitutum pretio à coniuge redemptum fuerit, non prædium ipsum, sed pretium pro eo datum communicatur. Tonditus Sanleg. resolut. civil. q. 69. Rebellus lib. 6. de iustit. q. 1. n. 10. Castropalao d. disp. 9. punct. 15. §. 2. n. 1. vel si præscriptio perfecta sit illius rei, quam bona fide alter coniugum possidebat ante matrimonium. Molina de iustit. disp. 43. Castropalao supra n. 7. Item non communicantur bona castrensis, aut quasi, quæ ex solo regio stipendio fuerint comparata, secus verò fructus ex ipsis obvenientes. Burgos de Paz q. 11. num. 37. nec etiam donationes factæ à Principe marito militanti communibus expensis suis, & uxoris, *l. 15. §. 16. sit. 2. lib. 4. fori iudic. l. 1. sit. 3. lib. 1. fori Castell. l. 4. sit. 4. lib. 5. ordin. l. 6. §. 7. sit. 17. par. 4. §. 1. sit. 9. lib. 5. recopil. Bartol. in d. l. sociam, §. final. §. pro facie*. Et indistincte donationes factæ à Principe non communicantur, immò pro peculio speciali mariti habentur, *l. 6. sit. 10. lib. 5. recopil. quoniam exponunt post Matienzum, & Azueuolum ibi, Mencheta lib. 3. de success. resolut. §. 26. num. 29. Videmus Perez in l. 3. sit. 8. lib. 3. ordin. Pined. in l. 1. c. de bonis mater. 3. p. num. 62. Villadiego in d. l. §. sit. num. 154. Item commendæ, & officia*

regalia, quæ à solo Principe donantur, & ab illo salarium habent, nec venditioni subiiciuntur, non communicantur, nisi quoad fructus. Solortanum ubi supra: secus verò in officium ematur à marito, quod licet non communicetur, tamen æstimatio inter coniuges dividitur, ut de Decurionatu, & officiis Tabellionis, & Procuratoris resoluunt Avendaño responsio 3. Morquecho, & Matienzo ubi supra. Tandem non communicantur donationes, legata, hereditates, quæ constante matrimonio obveniant, ex principiis traditis supra pro dubitandi ratione. Phebo tom. 2. decis. 170. per totam. Communicantur autem fructus quorumcumque bonorum, mariti, vel uxoris, *l. final. ubi Montaluis, sit. de las ganancias, l. 4. sit. 3. de las labores, lib. 3. fori*: probant Rodericus Suarez, Barbosa & Morquecho, laudati à Vela differt. 2. n. 67. ubi docet, uxorem renunciantem lucris acquisitis, renunciasse fructibus rerum communium. Nec interest, quod fructus sint percepti ex bonis castrensibus, seu maioram, aut commendæ.

Sed superioci assertioni obstat textus in cap. ex parte, de consuet. ubi consuetudines præscriptæ apud Rupallanos in provincia Aquitaniz proponuntur: vna vt si maritus vergeret ad inopiam, posset non solum bona propria alienare, verum & etiam uxoris: alia quæ ad præsentem assertionem pertinet, vt si matrimonio fuisset separatam propter adulterium uxoris, vxor nihilominus retineret dimidiam partem bonorum constante matrimonio acquisitorum. Ex eum consuleretur Honorius III. an prædictæ consuetudines essent obseruandæ, respondit Pontifex, eas consuetudines minime obseruandas esse. Quem textum, omissis aliis difficultatibus, quas exponamus in cap. final. hoc titulo, ita expendo. Quod consuetudine introductum est, contrario usu tolli facile potest: sed vt bona quæ sita constante matrimonio remaneant penes uxorem, consuetudine introductum non potest, vt in eo textu docetur: igitur quia hæc societas, seu communio bonorum inter coniuges consuetudine introducta non est, aliis contrariæ consuetudine tolli, aut mutari posset. Accedit, nam in diuisione, aut retentione partis horum bonorum totum facit consuetudo. Rodericus Suarez in d. l. 1. lib. 3. fori: vnde in ciuitate Cordubensi, & aliis Hispaniæ, ob consuetudinem in contrarium inductam leges Regiæ de coniugali æquitu loquentes non obseruantur; quare latè disputant Matienzo in d. l. 1. 2. recopil. Larrea decis. 62. Gramer. Masinos de consuet. quest. 31. an attendatur consuetudo domicilij mariti, an verò uxoris, seu loci ubi contrahitur matrimonium? Cui difficultati respondendum est, ideo in eo textu prædictam consuetudinem non obseruari, quia consuetudines inducentes peccatum, aut impunitatem delicti promittentes, cultudine non sunt, cap. vlt. de consuet. vnde cum per illam consuetudinem apud Rupallanos introductum mulier id adulterandum iniuraretur, impunitate quodammodo concessa pro retentione bonorum constante matrimonio acquisitorum, quibus alia propter adulterium ipsa priuatur, cap. plerumque, ubi dicemus, hoc rini. Idem talis consuetudo ab Honorio III. improbat, vt in eius textus commentatio latè probauit.

II.

EXPOSITIO
C. EX PAR-
TE, DE CON-
SUE.

CAPUT III.

a Clemens III.

DE prudentia vestra valde miramur, quod cum vobis causam matrimonialem, quæ vertebatur inter B. Pisanum ciuem, & M. mulierem, commiserimus canonice terminandam, & vos consanguinitatem inter eos in sexto & septimo gradu innuentes, sententiam divortij tulissetis, de dote quam à viro mulier reperebat, quidquam statuere distulissetis. Quia igitur secundum iura vos quidem de matrimonio principaliter cognovistis, & de dote, quæ est causa incidens, accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter diffinire: discretioni vestræ per Ap. scripta mandamus, quatenus prædictum B. monearis attentius, & app. cessante cogatis, ut prædictæ mulieri totam dotem suam, sicut à canonicum fuerit, restituere non moretur.

NOTÆ.

1. **a Clemens III.** Ita etiam legitur in secunda collectione, *sub titulo de dote post divortium restituenda, capite 1.* nullibi tamen exprimitur quibus Prælati referbat Pontifex: tantum ex littera, quam ex dicta collectione restituo, apparet, eisdem iudicibus commissam fuisse causam cuiusdam matrimonij inter cioces Pisanos celebrari.

2. **b In sexto & septimo.** Post alias Ecclesiæ prohibitiones circa gradus consanguinitatis, & affinitatis, prohibitum fuit matrimonium usque ad septimum gradum, *capite progenies 35. quest. 3. ibi: Progeniem suam coniungere usque ad septimum decernimus observare generationem.* Et *capite contradicimus, capite nulli, capite de consanguinitate, 35. quest. 3.* quod prohibitio duravit usque ad tempora Innocentij III. ut probatur in *cap. non debet, de consangu. & affin.* Unde eum temporibus Clementis III. adhuc vigeret prohibitio matrimonij usque ad septimum gradum, uterque iudices delegati in præsentis casu separarunt coniuges, cum unus distasset à communi stipite in sexto, alius verò in septimo.

3. **c Iura.** Tam civilia, quam canonica, statim referenda. **d Canonice.** Idem diffinitum per sacros canones; nam si ex causa licita separatum fuit matrimonium, ut in præsentis casu, tota dos restituitur, ex traditis supra in *capite 1.* Si verò ex causa adulterij, non restituitur, ut dicemus infra in *cap. plerumque: & si ex causa licita, sed maritus inops est, aut impensas fecerit, non tenetur integram dotem restituere, iuxta tradita supra in *capite 1.**

COMMENTARIUM.

4. **CONCLUSIO TRI-
DITUS, ET
PROBATA**

EX hoc textu sequens communiter venit diffinitiva assertio: *Index delegatus, qui cognovit de causa matrimonij, de dote etiam pronunciare valet.* Quæ conclusio probari potest ex *cap. 1. capite accedens 4. ut licet non concessit, capite 2. de coniug. servat. cap. 2. capite super, hoc tituli, capite prudentiam 21. §. 6. de officio delegat. cap. 2. hoc tituli, in 1. collecta.* Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsentis, & de potest. Episcopi alleg. 84. num. 30. Arias de hiesla lib. 1. variar. cap. 31. Anguinus lib. 2. de legibus, cap. 21. Barbosa in D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. II.

cap. 3. de ordin. cognit. num. 18. ubi Garzia, Ro- bertus lib. 3. rer. indic. cap. 5. Cuiac. & Canisius hic, Zypeus ad tit. de foro compet.

Sed pro dubitandi ratione ita in præsentem assertionem infurgo: Index delegatus non cognoscit nisi de rebus comprehensis in ipso scripto delegationis, *cap. cum inter 32. de officio delegat.* quia fines mandati iurisdictionis diligenter sunt observandi, *cap. cum dilecti 22. de rescriptis, cap. qui de non sacerdotali, de prebend. in 6.* est namque iurisdicção delegata stricti iuris, & per consequens tantum restringenda ad causas, & personas in ipso scripto expressas, *cap. 11. de officio delegat.* Sed in præsentis casu iudicibus delegatis iuratum fuit commissi cognitio causæ matrimonialis, an videlicet consanguinitas inter coniuges in eo gradu daretur, quæ impediret, seu dirimeret matrimonium, ut ex littera emittit: igitur iudices ipsi non poterant de dote cognoscere. Augetur primò ex eo, nam dotis causa secularis est, de qua Index secularis cognoscit, *lege in contrahendis, §. ult. Codicis de dote non numer. latè probant Palacios Rubios in capite per vassallos, notab. 2. hoc tit.* Anguinus libro 2. de legibus, capite 13. numero 27. Molina de primog. lib. 2. capite 15. num. 76. Sed de causis secularibus solus Index secularis cognoscit, ut ita seruetur verusque iurisdictionis fines, & diffusum cum Iove Imperium Cæsar habere crederetur, *c. nonis, de iudiciis, capite causam 7. qui filii sunt legitimi, c. cum ad verum, 96. distincti.* Ergo ex alio capite, videlicet quia iudices in præsentis casu à Pontifice designati ecclesiastici erant, de dote cognoscere non valebant. Augetur tandem hæc dubitandi ratio, nam si iudices delegati in præsentis casu possent super dote pronuciare, maxime quia causa illa accessoria, & incidens erat: sed ex eo, quod sit causa accessoria, vel incidens, non sequitur quod Index, qui de causa principali cognoscit, de accessoria pronunciare valeat; nam Index qui super causa principali sententiam dixit, super accessoria in iudicio non deducit pronuciare non potest, *l. 4. C. de positi, l. terminata, C. de fructibus & lit. docet Atendañus resp. 6.* Sed in præsentis casu sententia super causa principali prolata erat: ergo super dote, etsi esset causa accessoria, non poterat eam pronuciare. Similiter Index secularis, qui de causa principali cognoscit, de ecclesiastica accessoria, seu incidenti pronuciare non valet, *cap. si Imperator, 96.*

B b a distincti,

distin. cap. tuam 3. de ordin. cognit. cap. lacer 5. qui filij sunt legitimi, cap. ut inquisitio, §. prohibemus, de heres. in 6. Ergo similiter nec iudex ecclesiasticus de causa seculari, accessoria, vel incidenti cognoscere valet.

Quia difficultas oppressi immola, & Abbas in presenti, Decius in Aueris, quod locum, n. 1. C. de collat. Felinus in cap. licet, num. 1. de foro competenti, Aueris de potestate Ecclesie, folent. 27. Ludovic. Gomez in cap. ult. num. 22. de indic. in 6. Ripa in l. 1. num. 48. ff. solut. matrim. Didacus Perez in l. 2. tit. 1. lib. 3. ordin. Paz in praxi, 2. tempore, prelad. 2. numero 21. existimant causam dotis etiam principaliter motam, esse mixti fori, ita ut inter iudicem ecclesiasticum, & secularem sit locus preuentio, ideoque in presenti casu potuisse iudicem ecclesiasticum de dote etiam cognoscere. Mouentur primo ex capite ex litteris, de pignor. cap. nuper, cap. per testras, hoc titul. ubi iudex ecclesiasticus principaliter de dotis causa cognouit. Verum hæc interpretatio non est admittenda, ideoque eam refellit Barbosa de potestate Episc. alleg. 84. numero 30. & longe vtrius est, causam dotis principaliter motam non esse mixti fori, sed tantum eius cognitionem spectare ad iudices seculares 1. in causatibus 14. §. quod si in premissis. ff. de ritu nupt. Gomez. in l. 50. Tauri, numero 53. Molina lib. 2. de primog. cap. 5. numero 57. Guierrez 1. practice. quæst. 44. Barbosa in l. 1. p. 1. num. 46. ff. solut. matrim. Illæ enim causæ mixti fori dicuntur, quæ licet ex se, & ex sua natura temporales essent, aliquæ tamen lege civilis, seu canonice, vel rationibus consuetudine, non priuationis, sed cumulatiue indicio Ecclesie sunt reueratæ, ut delicta, quæ ad vtrumque forum deferri possunt, quæ refert D. Ioseph Vela in c. 1. de officio ordin. Nec fauere contrarie sententiæ textus in d. c. ex litteris; nam in eius specie iudex ecclesiasticus, etiam in causa dotis potuit adiri, quia agebatur de vidua oppressa à iudice seculari, qui eam dote exspoliaret propter mariti delictum; quo casu iudex ecclesiasticus adiri potest, cap. ex parte, ubi probatur, de foro competenti. Quo modo etiam accipiendi sunt textus in d. cap. nuper, cap. peruenit, de emptione & vendit. Et hac etiam ratione de dote cognoscere posse iudicem ecclesiasticum, constat ex cap. 6. hoc titul. cap. ex parte 15. de foro competenti. cap. super 16. de v. f. Nec obstat si dicas, in specie textus in d. cap. ex litteris, mulierem viduam non esse, siquidem maritus superstes erat; nam cum ipse fuisset proscriptus, & bannitus, eius vxor pro vidua habebatur: quia idem est non habere maritum, ac habere inuilem, cap. inter, ubi Gloss. verbo inuilem, cap. 1. de prescript. ubi Abbas innotabili 4. Cotta verbo Vidua; Conant. practice, cap. 7. numero 2. notari iam in d. cap. ex litteris. Alij vt textum hunc exponant, supponunt posse quantumlibet causam in iudicium deluci, principaliter videlicet, & incidenter. Principaliter deducitur, quod de ea principalis est questio, & examen indicio occurrit: exempli gratia quando illa principaliter de hereditate mouetur, & incidit questio status, vt in cap. tuam 3. de ordin. cognit. l. quoniam 3. Codice de iud. vel eorum delegato ad vnam causam dato in integrum restitutio incidenter impetratur, iuxta textum in cap. penult. vers. delegati, de in integrum

restitutio. vel si principaliter de matrimonio ageatur, & incidat questio dotis, hereditatis, vel alimentorum, vt in capite 1. capite causam, qui filij sunt legit. capite cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium. vel intenditur causa civilis, & incidit criminalis, vel econtrà. Et etiam distictim assignant inter causas incidentes, quæ pertinent ad eandem speciem iurisdictionis, ad quam spectat causa principalis; & inter eas, quæ spectant ad diuersam iurisdictionis speciem, quam non habet iudex, apud quem causa principalis disceptatur: & docent quod in prioribus iudex, qui de causa principali cognoscit, de incidenti etiam cognoscit, veluti iudex criminalis, cuius de maleficio cognitio est, causam civilem, si qua incidat, potest dirimere, lege 4. §. si dicatur, ff. finium regund. & e conuerso iudex civilium causarum, si criminalis civilis incidenter accedat, poterit eam terminare, lege nullum, Codice de restitut. in postterioribus vero non potest pronuntiare 2. vt in d. capite tuam 3. lege nam postea 9. §. si minor, ff. de iurisdictione. Sic etiam iure civilis autem latrunculariorum causa non potest, ne quidem connexa iudicari, lege solennis 61. §. latrunculariorum, ff. de iud. quia ea causa ad speciem alterius iurisdictionis spectat: & in presentem textum accipitur, ubi iudex ecclesiasticus ratione incidentis possit cognoscere de causa dotis, quia ea causa ad speciem alterius iurisdictionis non spectat. Sed iuxta supra tradita facili hæc interpretatio conuincitur; nam causa matrimonialis spiritualis est, ad iudicem tantum ecclesiasticum spectans, causa dotis prophana, ad iudicem secularem principaliter pertinens: ergo non ad eandem speciem iurisdictionis spectat.

Alij vt textum hunc exponant, iudices tripliciter posse considerari existimant, ita vt alij dicantur competentes simpliciter, alij incompetentes prorogabiles, alij tandem incompetentes, & improrogabiles. Primi dicuntur omnes illi, qui attento iure communi absque vlla prorogatione, seu consensu litigationum adiri possunt, & debent, ita vt illorum foris simpliciter competens sit, qualis est iudex vniuersi loci respectu sui territorij, de quibus in lege 2. ff. si quis in ius vocatus, lege penult. ff. de iurisd. Sic sane si laicus habeat domicilium in certo loco, totam iudice ipsius loci legitime conuenitur, capite vltim. de foro competenti. nisi privilegio exemptus sit, vt scholares, & similes. Secundi vero iudices sunt, qui licet attento iure communi incompetentes sint, tamen prorogatione partium competentes reddi possunt, quod contingit in iudice ecclesiastico, qui licet incompetentes sit respectu laicorum in causa temporalis, tamen eorum consensu, & prorogatione competens reddi potest, iure communis attento, l. Episcopale 9. C. de Episc. audientia. docent Bartolus in l. ex consensu, in princip. ff. de appellat. Boerius decis. 69. numero 4. Nasoni consil. 1. de sentent. exco. Tertij tandem iudices sunt, qui nec de consensu partium competentes reddi possunt, aut eorum iurisdictioni prorogari; quare incapaces, & prohibiti appellari solent, vt sunt iudices seculares respectu clericorum, qui nec de eorum consensu competentes reddi possunt, vt probatur in c. clerici, de iudiciis, capite si diligenti, de foro competenti: &

& respectu causarum, quæ merè ecclesiasticæ sunt, & spirituales, veluti hæresis, simoniac, matrimonij, natalium, iurisparronatus, de quibus cognoscere non possunt, *cap. vi. inquisitionis, §. prohibemus, de heretic. cap. suam, de ordin. cognit. cap. quomodo, de indic. cap. pervenit, de decimis*: nec de partium prerogative, ut probant *Barb. in l. Titia, a n. 11. ff. solut. matrim.* Cæbedo de patronatu Regie Corina, q. 49. Unde cognoscitur discrimen quod versatur inter iudices ecclesiasticos, & seculares, quoad effectum cognoscendi de causis incidentibus; nam incapaces, & veriti, nec principaliter, nec incidenter cognoscere possunt de causis, in quibus sunt incapaces, & directè prohibiti: ut verò iudices incompetentes, quamvis non possint cognoscere principaliter de causis, in quibus sunt incompetentes, possunt tamen de illis pronunciare, cum inciderint in causam, in qua sunt competentes: unde facile exponitur præsentem textum, videlicet ut in eius specie dotis causa incidenter emergerit, ut ex eius verbis constat: ideo iudices ecclesiastici, qui respectu causæ dotis non sunt incapaces, sed tantum prohibiti, poterunt de ea pronunciare. Ita docuerunt *Glos. in præsent. Barb. in l. i. glossa. num. 47. ff. solut. matrim.* Balboa, & Gutana in *cap. suam, de ordin. cognit.* Sed licet hæc doctrina vera sit, & à Primariis nostris communiter recepta, adhuc tamen existimabam, in præsentī causā posse iudices ecclesiasticos semper, ac quando simul eodem de matrimonij valore disceptatur etiam dotis restitutio, eam terminare; quia cum simul vxor petat matrimonium nullum declarari, & sibi dotem restitui, quia tunc causa dotis est accessoria, cum dos accessoria sit matrimonio, *l. si mulier, §. si dos, ff. quod mariti causa*, inde necessarii sequitur, quod si matrimonium nullum declaratur, dos restituenda sit, iuxta textum, & ibi tradita in *cap. 1. hoc titul.* & ita iudex ecclesiasticus potest declarare matrimonium nullum esse, & per consequens dotem restituendam esse; quia omnino dos pendet à matrimonio; quæ causæ connexio non ita stricta datur vltio in alio casu, quare dum iudex ecclesiasticus cognoscit de legitimatione, questionem hereditatis, seu

successionis non decidit, sed iudici seculari relinquunt, *cap. suam, de ordin. cognit.* quia non est ita pendens, seu connexa causa successionis à causa matrimonij; pronunciat tamen to casu, ob defectum legitimationis non esse filium inquietandum in hereditate paterna, ut in *cap. 1. cap. 4. cap. causam, qui filij sunt legit. præsentit Barbola de potest. Episcopi allegat. §. 4. num. 30.*

Nec obstat dubitatio rano supra adducta; nam licet iudex delegatus non possit cognoscere de causis non comprehensis in litteris delegacionis, potest tamen cognoscere de omnibus accessoriis ipsius, & incidentibus in negotio principali, *cap. prudentiam, a. §. bona, cum sequens, de officio delegati.* Unde cum in præsentī casu causa dotis accessoria, ac incidentis esset, ideo de ea potuerunt iudices delegati cognoscere. Nec obstat augmentum primæ difficultatis, cui ex supra traditis facile responderetur; nam licet causa dotis secularis sit, tamen quia eius cognitio incidenter emerit, potuit à iudice ecclesiastico terminari. Nec obstat aliud augmentum, ex quo dicebamus iudicem in præsentī specie sententiā prolarā super matrimonio, non potuisse super dote pronunciare; quia iam fundus erat officio suo, ex *l. iudex, ff. de re indic. cap. in litteris 10. de officio deleg.* Nam omittā Glosā in præsentī, quæ docuit iudices in hoc casu virtute novæ delegacionis posse contra maritum procedere ad dotis restitutionem, quam resellit Camsius hic, dicendum est, multum interesse, an accessorium, quod superest prolarā sententiā super causā principali, peti possit iure actionis, an verò tantum debeatur officio iudicis: Si per actionem peti possit, adhuc post prolarā sententiā pronunciari potest super accessorio, ut in *l. vlt. §. Lucius, ff. de condit. indeb.* si verò tantum iudicis officio debeatur, pronunciari non potest. *l. 4. C. de posuit, l. qui per collusionem, §. vlt. ff. de action. empti*: docuerunt Batruius, & Camsius in præsentī, *P. Barb. in l. 1. p. 1. num. 48. ff. solut. matrim.* Attas de Mesa lib. 2. variat. cap. 31. num. 11. Unde cum in præsentī casu iure actionis peteretur ab vxore, etiam finitā causā matrimonij, super dote pronunciari valuit.

8.
Dissolvit
per ratio
obstant
di.

CAPUT IV.

a Cælestinus III.

Plerumque accidit, ut proponis, quod in tua parochia mulieres à viris suis fornicationis causā recedunt, & sic usque ad mortem ipsorum permanere nocentur: ipsis autem defunctis, cum à consanguineis, ad quos hereditates eorum deveniunt dotem suam dotalitio suo repetunt, eis audientiam denegant, & his nolunt restituere quod reposcunt ob hanc causam, quia eo ipso se indignas sociæ nocentur, quod à viris suis causā fornicationis duxerint recedendum. In hoc casu itaque dicimus, quod si aliqua mulier ob causam suæ fornicationis iudicio Ecclesiæ, aut propriâ voluntate à viro suo recedit, nec postea reconciliata est eidem, inde defuncto ipso, dotem, vel dotalitium suum repetere non potest.

NOTÆ.

I. **a Cælestinus III.]** Ita legitur in secunda collectione sub titulo de dote restit. cap. 2. nullibi tamen exprimitur cui rescribat Pontifex.

D. D. Genzoli, in Decretal. Tom. IV.

b Plerumque accidit.] Unde rectè Episcopus consuluit Pontificem, quia quæ plerumque accidunt, discutienda & examinanda sunt, *l. legat. ff. de liber. legat. l. 1. de suspect. tutor.*

d In tua parochia.] Idem dicere: plerumque enim parochia in sacris canonibus accipitur pro

b b 3 diocesi,

diaceles, notat in cap. 1. de parochiis; nam cum in presenti casu agatur de penis adulterij, & huius delicti cognitio, ac vindicta ad Episcopum spectet, necessarium non de paracho, sed de Episcopo textus hic est accipiendus.

4. d. Recedant. Idem fugiant conspectum & societatem mariti, merentes mortem aut penas condignas tanti sceleris. Innocenti autem coniugi non licere in hoc casu discedere ab alio coniuge, probatur in cap. significasti, de adulteriis.

5. c. Consequenter. Quos non esse audiendos in hoc casu de adulterio excipientes, seu uxorem ipsam accensantes, videbatur ex sequentibus. Primo quia de iis, quæ defunctus æquo animo tulit, hæredes conqueri non possunt, l. ult. C. de reuocand. donat. Deinde quia iudicium de moribus non transit ad hæredes mariti, l. rei indicata 15. §. 1. ff. solut. matrim. unde Constantinus in l. 1. C. de reuocand. donat. ita scribit: De meribus alio iudicio perferam extendi non potest, nec in heredem datur, nec tribuitur heredi. Facit Quintilianus de declam. 330. Mariti meris excusant, mariti securitatem desiderant libris suis est quod nati sunt. Et licet alio ista, seu iudicium de moribus sublatum sit, adhuc tamen expendi potest, ut appareat solatium hoc, seu dotis luerum, personale fuisse, nec ad hæredes transire potuisse. Quid tamen tam absurdum, quam vxoris mores, qui defuncto placuerunt, ab eius hæredibus tanquam grauiores accusari, & reprehendi? Siquidem de his, quæ testator æquo animo tulit, hæredes queri non possunt, l. 1. ff. de priuac. delict. l. iniuriarum 13. in princip. ff. de iniuriis; & iniuriarum remedium esse obliuionem, ait Seneca epist. 94. & ita vniuersique iniuriam sibi illatam dissimulationis voluntarie patientia condonate, & remittere potest, l. non solum. §. 1. ff. de iniuriis, l. si quidam, C. eod. tit. l. si cum iudicio 10. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautionibus, l. auxilium 17. in princip. ff. de iurato. l. 11. tit. 9. part. 7. Donel. lib. 15. comment. c. 24. Gomez lib. 3. varior. cap. 6. num. 15. Vnde seruus, qui nimis dissoluta incuria custodiam domini neglexit, punitur ex SC. Syllan. sed domini venia ex dissimulatione semper præsumitur, nec hæres conqueri potest, l. 1. §. final. ff. ad Syllan. Sic etiam si vassallus offendat dominum, vel feloniam commiserit, dominus vero in vita non fuisse conquestus, hæres eius non potest agere ut feudo priuaretur, cap. 1. §. in eum, de prohibita feud. alienat. Si donatarius ingratus probetur, & donator conquestus non est, perpetuum hæredi impositum silentium in l. 1. C. de reuocand. donat. Ingrati actio moneri potest à filiis, hæredibusque patroni, ab iniuriis sibi ipsis interrogatam, non vero ob illam defuncto, l. qui maritum. C. de operis libert. Faciunt textus in l. omni modo, vbi Glossa, verbo Non licet, C. de inoffic. testam. l. non solum, §. 1. ff. de iniuriis, l. 2. §. emancipatus ff. de collat. bonor. l. Papinianus 3. de inoffic. Sed maritus in presenti casu ante accusationem decessit, quem lex laudat, quia magno prudentie moderamini timen vxoris remittit, l. mariti, ff. ad l. iul. de adult. l. si vel meus, C. eod. titul. Igitur hæredes eius admitti non debebant ad accusandam mulierem de adulterio, quod defunctus remisit: præcipue cum publice vindictæ causa illam non proponeretur, sed vt a dote, dotulicque restitutione liberaretur. Non inique ita repetitur: ait Papinianus in l. miles, §. sacer ff. ad l. iul. de adult. qui turpissime exempla commodum

deus vindicta domus sua præponere non erubuit. Accedit nam actiones, quæ ad vindictam comparate sunt, ad hæredes non transeunt, l. quod diximus, §. hoc alio, ff. de eo quod meus, l. idem Nervius, §. si infans, ff. ad l. Aquil. Pichardus in §. 1. Instit. de perenni & tempor. alien. plura atque adducit Eneas Robertus lib. 1. rer. indic. cap. 13. & 14. ergo in presenti casu hæredes mariti audiendi non erant. Quibus iuris principijs moti Bartolus, Paulus, Castrensis, & Baldus in d. l. rei indicata, Bronchorst. centur. 2. miscel. assert. 2. Caneerius lib. 1. varior. cap. 9. num. 72. Berlichius conclus. 30. num. 92. A. Matthæus de crimin. tit. de adul. cap. 3. Gomez in l. 80. Taurin. 63. Gregorius in l. 3. tit. 17. part. 7. Aulles in capitul. prator. in promiss. Marizeno in l. 5. tit. 9. lib. 9. recopil. gloss. 3. num. 15. Henclius de delictis, cap. 10. §. 11. affirmant hæredes mariti minime posse accusare uxorem de adulterio, quam defunctus non accusauerat; si verò maritus adulterium non dissimulauit, morte autem præuentus accusationem instituisse non potuit, & uxorem eam ob causam expulsi, & eiecit, tunc hæredes contra eam de adulterio nec agere, nec exerece prohiberi. Consentit Farinacius part. 4. crimin. tit. 16. quest. 142. num. 123. Sed Costanus in tractatu de delictis, affirmat quod licet cum maritus sciens adulterium perpetratum fuisse, ab vxora decessit, hæredes non admittantur ad ipsam accusationem; tamen eum ignarus adulterij oblit, hæredes possunt admitti ad accusandum; quia si maritus adulterium ignorauit (quod & in dubio credendum est, l. mariti, ff. ad l. iul. de adult. l. verius, ff. de probat.) iniuriarum professus, quam nesciuit, remissile nunquam creditur, l. nihil interest, §. 1. l. mater decessit, ff. de inoffic. testam. l. legitimam, ff. de petit. heredit. Ideoque huius illuxores tunc recte, argue vtiliter experientur, l. 1. ff. de his quibus et indig. Deinde quia cum maritus talem accusationem aduersus mulieris hæredes instituat, l. ult. C. ad l. iul. de adult. non est ratio cur & hæredes mariti aduersus ipsam uxorem querantur, sed adhuc asserendum est, nec in casu scientis mariti, nec ignorantie posse hæredes accusare uxorem defuncti de adulterio, quam ipse non accusauit, vt suæ probatur Duarenus in l. rei indicata, §. 1. ff. solut. matrim. Berlichius conclus. 30. num. 12. Carpozouia consil. 21. definit. 4. Henellius de delictis, cap. 10. §. 15. per totum. Nec contrarium probatur in hoc textu, nam in eius specia maritus propter adulterium fuit separatus ab vxore iudicio Ecclesie, vel facta ipsius mulieris; & ita retinuit dotem pro toto tempore vitæ suæ: quare hæredes tantum excipiebant defunctum retinuisse dotem, nec etiam diuortio facto eam restituisse, quia mulier propter adulterium dotem amiserat; non ergo opponebant adulterium de nouo, sed tantum excipiebant de eo, quia ob illud defunctus dotem non restituerat, & sic eam retinere debebant. Nec nouum est discrimen agnoscere inter ea, quæ petenda sunt late actionis, & inter ea, quæ opposita exceptione iure retentionis obtineri possunt, nam videmus, quod adulterium ciuilit, vel criminaliter accusari non potest nisi intra quinquennium, l. si maritus 29. §. hoc quinquennium, ff. de adult. l. adulter, C. eod. titul. & tamen per viam exceptionis de eo perpetuo opponi potest, l. parum, §. final. ff. de delict. excepte. Pro qua interpretationis facit Glossa in l. 3. §. quod autem, ff. quod quisque

quisque iur. dum ait, poenam non transire ad hæredes, vt contra eos derur actio, sed tantum vt derur exceptio, quam extollunt Paulus *ibi*, num. 3. Vela *disj.* 14. tom. 3. Rodericus Sotares *vbi supra*. Nec funtumenta sententiæ Costani obstant. Non primum, vbi dicebat, quod si marito coexistisset de flagitio vxoris, proculdubio id arguisset, & ita cum morte præuentus fuisset, id hæredibus eius licere debere. Quod etiam procedit in actione iniuriarum ignorata, & nihilominus morte eius cui facta est, extinguitur: quam ob causam quia odiosa est ea actio, & meram vindictam continet, vt docent Bronchoff *d. assert.* 2. ideo hæredibus eius non datur. Non obstat secundum deductum ex *d. l. prima*. Nam licet Antonius Marthæus *vbi supra*, num. 8. defuncta vxore existimauerit posse maritum aduersus eius hæredes agere ad dotis restitutionem; contrarium tamen verius credo; quoniam crimen hoc morte extinguitur, nec actio de moribus in hæredis molietis olim dabatur, *l. si pona* 20. *l. crimen* 25. *ff. de pœnis*, l. 1. *C. Theodof. de delictis*, l. ult. *C. si reus, vel accusator*. Unde quia si actio non transit ad hæredes mariti, vt proximè resoluiamus, ad fortiori non debet transire aduersus hæredes defunctæ, cum certum sit, facilius actionem poenalem transire ad hæredes, quam aduersus hæredes, *l. vlt.* 1. *ff. quod falso iurare*, l. *penale* 32. *ff. ad leg. falciol.* l. 1. *ff. de primæ delicti*. Deinde quia morte delinquentis extinctum censetur delictum, *l. defuncto*, *ff. de publ. iudic.* sed poena delicti iam extincti non debet transire ad hæredes, *l. 3. C. si pendente appellat. lex indiciorum* 20. *de accusat.* Deinde ex lege vnica, *C. ne ex delicto defensorum*; vbi etiam quando ciuilitè agitur, non transit actio aduersus hæredes, nisi prius lite contestata cum defuncto. Nec obstat dicta lex finalis, *C. de adulteriis*; nam ommissis solutionibus traditis à Petro Barbosa in *l. 2. numero* 120. *ff. solut. matrim.* dicendum est, quod licet maritus per viam actionis non possit agere aduersus hæredem adulteræ; tamen si pœnes se doretur h. beat, vt in casu dictæ legis finalis, ibi: *An hereditas vxoris restitatur*, potest repellere hæredes adulteræ dorem repentes, oppositâ adulterij exceptione. Quam interpretationem tradunt Ancharenus in præfenti, num. 11. Petrus Barb. *vbi supra*, num. 132. & ad praxim disputant Franchis *decis.* 184. Fontanel. *de pœnis nups. clausul.* 7. *glos.* 3. p. 12. a. num. 1. Cancr. *1. p. var.* cap. 9. num. 136. Hieronissa in *l. 10. tit. 4. parit.* 5. *glos.* 8. Thoro toto 98. Valenzuela *consil.* 80.

[*Detrahendum*.] Dotatium pro bonis paraphernalibus plures accipientes, asseruerunt mulierem propter adulterium amittere non solum dorem, verum & bona paraphernalia, idest ea, quæ vltra dorem mulier secum tulit, *l. si ego*, *§. de iur. ff. de iure dot.* l. *hæc lege*, *C. de pœnis conuenis*, l. *si mulier* 11. *ff. hoc iur.* ita docuerunt Romanus *singul.* 311. Costa in *cap. si pater*, 1. p. verbo *Legatus*, num. 46. de *test. m. in* 6. Contans in *crast. de dotibus*, cap. 6. num. 25. Glossa in præfenti, Boetius *decis.* 3. 8. Couart. in *4. 2. p. cap. 7. n. 2.* §. 6. Iulius Clarus *lib. 5. sentent. §. adulterium*, n. 35. Peguera *decis.* 93. num. 2. alij etiam à P. Barb. in *l. 2. part. 1. in princip.* num. 54. pro quibus faciunt textus in *cap. ex reuere*, de *2. §. l. 1. & 81. Tauri*; quæ hodie sunt in *l. 4. tit. 12. lib. 8. Recopil.* sed contrariam sententiam, videlicet propter adulterium mulierem non priuari bonis parapher-

nalibus, tenent Panoemie in præfenti, num. penult. Præpositus num. 5. P. Barb. in *d. l. 2. in princip.* p. 1. num. 51. Boetius de *adult.* cap. 5. ex num. 36. Henellius de *dotat.* cap. 10. Nec reperitur vlla vtriusque iuris lex, in qua similis poena statuatur; vnde non est ratio, quare priuationem dotis, & dotatij ad bona paraphernalia vxoris prostrahamus. vt latius probat Boetius *supra*, ex n. 37. usque ad 45. Nec contrariæ sententiæ fauor patens textus; nam dotatium in præfenti non significat bona paraphernalia, sed donationem propter nuptias, in compensationem dotis à marito in vxorem collatam, vt probatur in *cap. ex parte*, de *fure competenti*: quo modo dotatium in præfenti acceptum Panoemie, colamus, 2. vers. *Pennis*. Immo num. 1. Barbara num. 9. Innocentius & Sociinus, quos sequitur Georgius Euthardus *consil.* 37. num. 21. volum. 1. Nec etiam pro eis facit textus in *d. cap. ex parte*, qui loquitur de bonis acquisitis constante matrimonio, de quibus *egi supra*, in *cap. 2.* partem enim eorum bonorum mulier amittit propter adulterium; quia aliud est non capere ex bonis viri, aliud res suas proprias amittere, *l. ult. circa fin. C. de co. dictis*, l. *affiduis* 12. *C. qui iutores*: & si amittit dotem propriam, facilius priuabitur bonis acquisitis constante matrimonio, in quibus agit de lucto captando. Vnde in hac questione resoluit P. Barb. *vbi supra*, in puncto iuris veritatem esse sententiam hanc negatiuam; in indicando tamen, & consulendo sequendam esse sententiam affirmatiuam, propter auctoritatem textus in *d. l. 3. Tauri*.

§. *Reuocantia est*.] Aut voluntariè à marito, iuxta textum in *cap. maritæ* 5. de *adulteriis*; aut auctoritate iudicis, cum ipse postea adulterium etiam commissi, quia tunc potest cogi per iudicem cum vxore reconciliari, & dorem si exegit, restituere, vt docent Glossa in *cap. ex litteris*, verbo *Adiudicem*, de *divorciis*, Nauaz. ad *enod. tit. lib. 4. consil.* 1. Molina de *insist. tract. 3. disp.* 95. num. 5. Petrus Soto *lectur.* 17. de *matrim.* Coninch de *Sacramentis*, *disput.* 35. dub. 1. Basl. de *matrim.* lib. 9. cap. 20. Castro Palao *disput.* 3. de *spous. pœnit.* 6. §. 6. num. 11. Giballinus de *reparis lib. 4. cap. 5. art. 21.* nec improbabile dicit Sanchez, licet contrarium defendat, *lib. 10. de matrim.* *disput.* 9. num. 27.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu communiter sequens deducitur assertio: *Mulier propter adulterium à viro separata amittit dorem, & dotatium propter nuptias*. Probant eam textus in *cap. ex parte*, de *conuent.* cap. 1. vt *hæc non conuenit*. Nouella 32. Leonis, *l. cum sensu* 8. §. *virum* 5. *l. inuenimus* 11. §. 1. *Ambeus*, sed non iure. *C. de repudiis*, cum mulier 47. *ff. solut. matrim.* l. *miles* 11. §. *foer*, *ff. ad l. sol. de adult.* l. *penult.* *C. eod. titul.* *l. autem* 25. de *iure dot. nouel.* 117. cap. 9. & lex 4. cap. 10. *Consuetudine* lex 25. tit. 7. part. 2. tit. 1. tit. 7. lib. 4. *fori*, lex 2. tit. 15. lib. 8. *ordin.* lex 81. cum *§. 9. Tauri*, lex 4. tit. 22. lib. 4. *Re. opid.* Illustrans vltra congestos à Barbosa in præfenti, Scipio Genul. de *secundis nups.* cap. 5. Fachinus *lib. 11. controuers.* cap. 74. Cuiac. ad *nouel.* 22. *Justin.* *Officulus lib. 14. Donel.* cap. 5. littera E. Petrus Gregor. *lib. 9. symag.* cap. 23. num. 12. & lib. 36. cap. 6. Duarenus ad *l. sol. de adult.* & in *l. 15. §. solut. matrim.* Velasquez

de privileg. pauper. p. 1. quafi. 54. num. 33. Grocius in floribus ad l. Lucius, ff. deod. Fragolo p. 1. de regim. lib. 3. diff. p. 6. 5. 2. Gualmus lib. 4. de usuris. cap. 5. art. 21. Rigidius de privi. benef. art. 6. per totum. Ant. Martheus de crimin. tit. de adulter. cap. 3. Heoellius de delictis. cap. 10. Pichardus in manud. p. 3. §. 4. verbo Adulterium. Borelli. tom. 3. decis. tit. 6. Bocerus de adulterio. lib. 5. num. 10. Befold. consil. 110. Caneetius cap. 1. var. cap. 2. num. 66. Vela tom. 1. differt. 12. num. 17.

9.

IMPUGNA-
TIA TRA-
DITA AP-
PARTIO.

Sad hæc assertio difficilis redditur sequenti iuris consideratione: Pœnz debent habere suos auctores, nec ob alterius delictum admissum alios puniri debet, l. facinus 12. C. de po. nris, l. 2. C. de nox po. marito, l. si a suo 33. §. 1. C. de iustific. sed si ob adulterium vxoris maritus dotem luereur, puniuntur vxoris pater, si dos est profecticia; si verò autenticia, extraneus, ad quos soluto matrimonio dos ipsa spectabat, eratque recuperata, vt probauit supra, in cap. 1. ergo propter vxoris adulterium maritus non potest io praiudicium eorum vindicare dotem. Augetur primò hæc dubitandi ratio, nam adulterium non est causa immediata amittendi dotem, sed diuortium quoad vinculum, quod propter adulterium, & mulieris culpam iure ciuili contingebat, l. n. eius 38. ff. solut. matrim. sed iuxta sacros canones propter adulterium non fit diuortium quoad vinculum, vt probauit in cap. ex literis, de diuortio, can. 9. Concil. Nibis, igitur non habet locum pœna amissionis dotis imposita à iure ciuili. Augetur secundò, nam etsi dos propter adulterium vxoris cederet lucro mariti in pœnam perpetrati scelcris, id procederet post sententiam super adulterio prolatam, cum regulariter pœna à iure imposita non debeatur ante sententiam, l. cui qui, ff. de iure sisti, ibi: Perion oportet constare prius de criminis pronunciatione, & cap. cum secundum leges, de hæreticis lib. 6. & in terminis docuerunt Baldus in cap. ex parte, de consuet. num. 8. Courtr. a. p. de marit. cap. 7. §. 6. Didacus Perez in l. 2. tit. 15. lib. 8. ordin. Cenedus ad Decret. collett. 154. sed in presenti casu non erat sententia prolata contra vxorem adulteram: ergo non poterant hæredes mariti restituere dotem propter adulterium.

10.

DE ANTI-
QVO INDI-
CIO DE MO-
RIE.

Quà dubitanti ratione non obstante vera est præfens assertio, pro cuius expositione, omisiss quæ de adulterij grauitate, & pœnis ex vtroque iure adducemus in cap. 1. de adul. vt ad pœnam tantum ptiusationis dotis commoatorem contrahamus, sciendum est, iure ciuili Romanorum fuisse iudicium, seu actionem de moribus, quâ diuortio facto iouicem vir, & vxor sibi mores accusabant, & examinabant cuius culpa, seu mores causam diuortio dedissent, l. viro 39. ff. solut. matrim. quod iudicium apud censens peragi, colque de moribus cognouisse, expresse testantur Marcus Cato in oratione de dote, ibi: Vir cum diuortium fecit mulieri, iudex pro censura est. A. Gellius lib. 4. nocturn. cap. 10. ibi: Censur agebat de vxoribus. Solenoia iurifurandi verba hæc erant ita concepta: Et tu ex animi tui sententia vxorem habes? Alcooitis in oratione contra Piftem, ibi: Apud Censures de moribus accusari, & vtriusque Censuris sententia citius Romanos solere condemnari. Probat Robertus lib. 4. recept. sen-

tem. cap. 2. licet apud alios iudices etiam de his moribus agi liquet ex Plinio lib. 4. natural. hist. cap. 23. Valer. Magn. lib. 8. cap. 1. Et licet hæc actio ciuilis esset, tamen plerumque accusatio appellatur, l. viro 39. l. cum mulier 47. ff. solut. matrim. quia morum cooiugaliu coiretioneem continet, & vindictæ causâ intenditur, vt obseruant Cuiac, in l. vnic. §. ratur, C. de rei vxo. a. Brissionius ad l. iul. de adul. sub titulo Quæ de prebentem, Pichardus in §. fuerat, num. 7. Insti. de action. Et idem maritus victus in iudicio de moribus, non potest criminaliter de adulterio vxorem accusare, l. vnic. C. Theodof. vltim. ciuili. l. vnic. C. quando ciuili actio, docet Cuiac, 11. 99. Papin. in d. l. viro, vbi Barb. num. 1. quoniam actio ciuilis, per quam vindicta persequitur, criminalem actionem consumit, l. ait Prauer 7. ff. de iniuriis. Exitus autem huius iudicii erat, vt pronuncietur vxoris culpa diuortium factum ellet, vt deducit ex l. Lucius 38. l. si fecer 44. §. 1. ff. solut. matrim. l. miles 11. §. vltim. ff. ad l. iul. de adul. illustrant Brissionius lib. 5. de formul. Cuiac, in nouel. 22. Et si constaret vxoris mores causam diuortio dedisse, maritus propter grauiiores, scilicet adulterium, sextam dotis partem, propter leuiiores verò, quales omnes erant præter adulterium, octauam dotis partem luerebatur. Quod si maritus diuortio causam præbuisset, eam quidem dotem, quæ annua, bima, trima die reddi deberet, si mores essent grauiiores, præsentem exhibere debebat; si verò fuissent minores, intra sex menses præstare cogebatur. Cæterum in ea dote, quæ temporis dilationem respicebat, motum distinctione insuper habita, tantum ex fructibus vindicabat vxor, quantum per illud quadriennium ex prædio redigi posset, quarum pœnarum vestigia extraot apud Vlpianum in fragm. tit. 6. Paulum lib. 2. sentent. tit. 1. §. si pular 19. ff. de verb. obli. non ut a parte 8. ff. de capitis: obseruat Cuiac, ad Vlpianum tit. 7. Geotius in floribus, ad tit. ff. de diuortio, Reuarius lib. 4. variar. cap. 13. Pichardus in d. §. fuerat, num. 70. Baldoinos de nou. iur. Insti. lib. 2. pag. 111. Faber in iurisprud. tit. 11. princip. 8. illar. 8. illustr. Ramosus in d. l. vnic. §. ratur. Quod si vxor, atque vxore inuicem mores accusantibus, causam diuortio dedisse vtrique sit pronunciatum, veluti vxorem adulterio, virum lenocinio, nihil ex dote minuitur, quia in iudicio de moribus mutua delicta pari compensatione tolluntur, d. l. viro 39. l. mulier 47. ff. solut. matrim. aliter atque in criminali accusatioe de adulterio, vbi lenocinij replectio mutua criminum compensationem non inducit, l. 2. §. si publice, l. si vxor 13. §. iudex, ff. ad l. iul. de adul. Illud namque priuatæ vindictæ dolor in actione ciuili de moribus, hoc publice disciplinz vigor in accusatione de adulterio possulant, l. legat 9. §. quod illicitè, ff. de public. & vellig. docent post alios Barb. & Cuiac, in d. l. viro 39. Brissionius supra, Gothofredus in l. 1. §. 3. C. Theodof. de delictis. Cæterum cum actio de moribus frequentari desinisset, vel propter incertitudinem casuum diuortij, vel potius ex constitutione Honorij in l. 2. C. Theodof. de repud. fablia tandem est à Iustiniano in d. l. vltim. C. de repud. & iudic. de moribus sublata. notatur Cuiac, in d. l. viro, Commun. lib. 8. comment. c. 12. P. Gregor lib. 9. symag. c. 15. & 15. Giphanius in d. l. consensu 8. C. de repud.

Finitima iudicio de moribus fuit propter mo-

11.

res retentio, quia maritus rei uxoris actu con-
tinentur contra mulierem utebatur, ita ut vel lex-
tam partem propter mores maiores, vel propter
leiores obnoxiam dotei partem retineret, te-
ste Vlpiano d. tit. 2. *verf. mores iuxta l. bonitas 156.*
§. 1. de reg. iur. quemadmodum ex lege Jul. de
adult. l. 1. si conuenit 6. C. de l. i. de dot. Sed
pars diuitiarum apud maritum manebat, ut ex
Pauli fragmentis probat Cuius, lib. 2. *obferu. 17.*
Gifanius in l. si conuenit 6. C. de l. i. conuenit, qui
recte docent ita de parte dotis accipi debere
quod scriptum extat in d. l. Lucius 18. *l. cum mulier*
47. §. solat. *marim. l. miles 11. §. fecer. §. ad leg. Jul.*
de adult. l. 1. si dorem 24. C. de l. i. de dot. & aliis locis,
quomvis perperam repognet Barbofa in d. l. viro
39. num. 1. & 2. nec felicius Briffonijs ubi proxi-
me qui eos textus cuiusque esse affirmat à Tri-
buniano refpiciende ad ius nouum, ex l. confen-
fu 8. C. de repudijs. Eodem modo accipiendus est
Hortatius lib. 1. *firm. ibi* :

*Nec verere uideam coco vir uirum recusat,
Iamna frangatur, lares caris, undique magnè
t uisa domo strepitum resonat, uel pallida uellè
L'effitua mulier misera, si conficiat clamet
Cruentus, huc memet, deti depreffa, &c.*

Plantus in *Amphib.*

*Falla, qui in falla dicis,
Quid tibi equum est fieri.
Nunc id equum dicis: quanta hoc mulierem in-
tramento?*

Valerius statim refertendus, Seneca lib. 2. *controu. 8.*
Illud iudices mihi uermento est, quod nota iudicio
vero, ut multiplicatam dorem perdat, plus tamen
ex quæstione habet, plus habuita est, quia quod cum
demonstrat pendendum est. Sed cum tam adio de mo-
ribus, quam retentio, portionem essent aditionis
rei uxoris, ut notauit Cuius, ad d. l. Lucius, §. 2. ca-
pit. 1. *liber de error. de ad. 32. error 5.* meritò
hac subtilit, retentionem quoque propter mores
fuitulit iustitiam; unde fofian factum etc.
edit Magn. Præceptor D. Frane. Ramos in d. l. *unic,*
§. *cauat.* ut in l. 1. si res 20. §. de palli dotali, uerba
illa, *ex moris quoque*, omittentur in Basilie, quasi
atento iure nouo superflua, ut obseruauit etiam
Cuius, lib. 11. *obferu. cap. 19. & lib. 19. §. 4. Papin. in*
l. si pater. §. de palli dotali. Sed ne retentione pro-
pter mores subtilit publicam correctionem ab-
oleri uideretur, prudenter iustitiam admonet
in d. §. *taceat*; frustra retentionem illam requiri,
cùm alio auxilio ex nouis constitutionibus mores
conlugum coercentur; quippe siue uxoris cul-
pa, siue mores diuortio causam dederint, dote
integra, & nuptiali luero, aut donatioe, quæ
epud nos *uerba* dicitur, mulier auulatur, & ma-
riti lucro cedunt, ut uiciffim propter mores ma-
riti diuortio facto donationes propter nuptias
uxor lucrator, ut cauetur in l. *confessu 8. §. hoc*
in l. C. de repudijs. Sin autem sine dote, & donatio-
ne propter nuptias matrimonium celebratum
fit, pena iniuncti diuortij hanc est, ut is cuius
culpa diuortium fit, quæram bonorum fuorum
partem alteri præstet, l. *l. l. bonum 11. C. de repudijs*
& in nouel. 127. cap. 8. *infin. statuit.* ut si uxor
adulterium commiserit, maritus retineat dorem,
donationem propter nuptias, & ex bonis para-
phernalibus tantam portionem, quanta est ter-
tia pars dotei, reliqua bona adueniunt monastè-
rio, ubi mulier penitentia peragende causa de-
traditur, nisi sint descendentes, quibus res; uel
ascendentes, quibus tricos defertur. Et in c. 9. *apponit*

nulla Imperator sanxit, ut si maritus commiffe-
rit adulterium, recipiat vxor dorem, lucretor
donationem propter nuptias, & ex reliquis bonis
tantum, quantum tertia pars donationis propter
nuptias efficit, quod suppetit, si fisco vindicatus,
nisi sint descendentes, uel ascendentes uique ad
tertium gradum, qui fisco præferantur. Idem
cauetur in nouel. 134. capite 10. lute Pontifi-
cio etiam mulier propter adulterium amittit di-
midiam partem lucretorum constante matrimonio,
cap. ex parte, de consuetudine; quod & iure nostro
Regio procedit, quo attento, & bona parapher-
nalia mulier amittit, l. 82. *Tauri, l. 1. & 3. uo. 10.*
lib. 8. *Recopil. docent Barb. in rubric. folio. marim.*
2. p. num. 62. Azueto in l. 20. num. 14. tit. 9. lib. 5.
Recopil.

Ampliatum præfens assertio, ut procedat etiam
si matrimonium puestium sit, ut argumeto
textus in cap. 2. *hoc rital. cap. imper. de bigam. probat*
Glossa in præfenti, quam sequuntur Palacios
Rubios in præfenti rubric. §. 66. num. 3. Tiraquel,
post leges. *conuub. gloss. 3. num. 265.* Fafius de iure
dotali gloss. 3. num. 19. *Couart. in 4. p. 2. cap. 7. §. 6. in*
princip. alij relati à Barb. in l. 2. num. 93. §. *folat.*
marim. quia maritus talis reputabatur tempore
adulterij commiffi: nec negari potest mulierem
ex affectu iniuriarum et introgalle, quem ut maritus
retinebat. Quæ sententia io praxi obseruatur in
l. 82. *Tauri*, quæ est lex 4. tit. 20. lib. 8. *Recopil.*
quomvis contrariam docuerint Glossa in l. *con-*
fessu, §. *vir quoque*, C. de repud. & alij relati à
Barbofa in d. l. 2. num. 94. Ampliatum etiam hæc as-
sertio, ut procedat etiam si filij ex tali matrimo-
nio suscepi sint; nam tunc etiam dos marito
addicitur sub ea conditione, ut post eius mortem
filij reseruetor, ut constat ex Authent. ut licet
mariti, §. *adulterio*, collat. l. 1. 82. *Tauri*, l. 2. tit. 7. lib. 8.
fori, docent Glossa uerbo *Respire* in cap. 1. ut *liber*
non contesi *Couart. in 4. d. §. 6. num. 4.* Salazar de
usu & consuet. cap. 5. num. 29. D. Ioannes Vela
de delict. cap. 1. de adulterij pena, Barb. ubi *supra*,
num. 62. sed an præfens pena amissionis dotis
propter adulterium uxoris ioficta, habeat etiam
locum cum uxor osculum dedet, non offendi, aut
pudici affectus, sed libidinis causâ, querunt In-
terpretes: Affirmor Baldus in cap. 2. de *proce-*
rat. Franciscus Corrius in rubric. C. de *obedi.* Ri-
pa in rubric. de *inductis*, moti ex eo, quia fiducia-
rius uassallos hoc, uel alio modo ruperit lu-
dens cum uxore domini, feudum amittit, cap. 1.
§. 1. quibus *modis feudum amittit.* ergo ob eandem
quoque causam mulier dote priuatur. Et sanè
hinc maxime exoritur adulterij suspicio, atque
coactura, ut D. Cyprianus aiebat in cap. *nec in*
aliqua 27. q. 2. & scribit Accursius in l. *quod alij*
lex. §. ad leg. Jul. de adult. citans eum uerum.

Vicis, cuiusque, collas, post officia factum.

Faci expresse Ouidius ibi:

Officia si dederis, fiet manifestus amator;

Et dicam, hæc mea sunt, iniunctaque muneri.

Et alibi:

Officia qui sumpsit, si non & cetera sumpsit,

Hæc quoque que sumpsit perdere dignus erat.

Quintilianus declarat. 276. *Uxorem, aut mari-*
um tantum osculo putari. Gothofredus in l. 1. §. C.
de sponsalibus. Sed contra Necius in rubric. de *in-*
dictis, & Alciatus lib. 4. *parerg. cap. 10.* tenentur
propter osculum dorem uxorem non amittere;
quia cum hæc pena tantum sit imposita propter
adulterium, non debet extendi ad osculum, præ-
cipue

11.
AMPLI-
TATIONES
PRÆSENTES
TEXTUS.

capere quia in delictis, licet ultra consilium conatus aliquis interueniat, poena non interrogatur, *l. 1. ff. quod quisque iuris*: nec poena delicto consummato imposita, ad attentatum producenda est, *l. 1. ff. de ira*, *l. 1. ff. de v. f. praequam in atrocissimis*, *l. 1. ff. qui non dicam*, *C. de Episc. & Cleric. l. 1. ff. qui cum telo*, *ff. ad leg. Cornel. de sicar.* hanc opinionem sequuntur Collanus *de delictis* num. 37. Cotelusius *in l. 1. ff. solut. matrim.* Henellius *de delictis* cap. 10. §. 13. per totum, qui contrarie sententiae fundamentis satisfaciunt: sed rectius credo cum Antonio Mathaeo de criminibus, *tit. de adulterio*, cap. 3. quod licet attentio iure civilis variae essent causae, ex quibus dinortium fiebat, & maritus dorem lucrabatur, inter quas Iustinianus enumerat *in d. Novell. 117. m. m. 8. d. l. consensu*, *C. de repud. si vxor cum viris extraneis nolente marito coniuuatur*, aut cum eis laus se, aut fortis pernoctauerit, si circensibus, aut theatralibus ludis interfuerit, unde facilius propter osculum tunc dos amittebatur: sed tamen postquam Ecclesiae placuit non nisi ob grauiiores causas relatas suprà *in cap. 1. de diuortio*, diuortium fieri, propter osculum & alias causas relatas *in d. l. consensu*, maritus dorem non lucrabitur. Etiam dubitari solet, si homo fordidus, & lucripeta vxorem impudicam duxerit eo fine, ut dorem lucraret, ipsam aequaret? Et nullo modo eam lucrari docuit Antonius Mathaeus *d. tit. de adulterio*, cap. 3. num. 11. nam si accusare vxoris mores non potest, qui eos cum ducendo probauit, *l. mulier 47. ff. solut. matrim. si vxor*, *l. 3. §. vltimo ff. ad leg. sol. de adul.* multò minùs homini fordidissimo id concedendum est. Quod censuit C. Marius, referente Valerio Maximo *lib. 8. cap. 1.* nam cum Caius Titinius Miturnensis Fanniam vxorem, quam impudicam ex industria duxerat, eo crimine repudiatam dote spoliate conaretur, Caius Marius index pronuntiari hoc modo, ut Fanniam impudiciz ream sequestro nummo; Titinium summam totius dotis damnaret, eam rationem addicens, quòd liqueret sibi Titinium patrimonio Fanniae insidias struentem, impudicæ coniugium experiret.

His suppositis ratio praesentis assertionis ex eo provenit; nam cum adulterium grauissimum scelus sit, non solum quia per illud interrogat iniuria sacramento, verum etiam maritus & magna infamia inde sequitur, debet vxor quae illud perpetravit, dote priuari; maritus autem in solatium iniuriae acceptae eam retinere. Accedit, quia actio de adulterio succedit in locum actionis, seu iudicii de moribus, ut suprà probauit: sed ex illo iudicio mulier damnata, dote, seu eius parte mulabatur, ut suprà retuli: igitur similiter & hac occasione vir consequi potest dorem propter adulterium mariti. Et hanc amissionem dotis propter adulterium veterem esse docet nos Vulcani sermo apud Homerum *in Odyssea*.

*Vincula dura sed hoc frivoli, dolusque te eluit,
Dote et casta mihi genitor mea munera reddat
Tunc dora cum ipsi iuxta mihi forent natam,
Qua formosa quidem est, sed velle mentis egens.*

Hucque autem tradita procedunt, nisi mulier comprehensa sit per errorem ab eo, quem maritum esse credebat, *cap. in lectum 34. q. 1. innotia l. igitur 11. versicul. Generali*; *l. 7. de lib. causa*; quia adulterium sine dolo malo non committitur. Notabilem casum refert Henel. *disp. 10. §. 11.* Vel si maritus vxorem deprehensam, vel non depre-

hensam in adulterio occiderit; nam tunc dorem non lucratur, *l. si ab hostibus 10. §. si vir, ff. solut. matrim.* probat Anton. Mathaeus *d. cap. 5. num. 5.* eo quod supplicio contentus esse debeat, quod auctoritate libi sua sumptis, & quidem lege vultante. Nec elogens se vindicare propterea manibus, debet exposcere aliam vindictam, quamoia in provinciis, ubi lege, aut statuto permittitur vxorem adulteram occidere, contrarium ex alia probet Henel. *disp. 10. §. 11.* Item si per vim mulier oppressa fuerit, *l. si vxor, §. si quis plerum, ff. ad l. sol. de adul.* Statutum namque voluntarium, non item violentum in patiente lex punit, *l. 1. §. remanet, ff. de postul. l. si dissimulans, C. ad leg. sol. de adul.* & non potest, ut inquit D. Ambrosius, sedulissima cato corruptum, cuius mens non fuerat antea corrupta, *cap. remanet, cap. remanet, cap. propositum 32. q. 5. Henellius suprà, §. 12.* & delictum sine dolo malo non committitur, *l. tenem 2. ff. de furtis, l. quod Reipublica, ff. de iniuriis, l. 1. C. ad leg. Cornel. de sicar.* Caret autem dolo, qui vim patitur, *l. limmo, ff. de liber. caus.* vel si lenocinium, aut per culpam mariti obuii possit, *l. cum mulier, l. vira, ff. solut. matrim.* quia iniquum est, ut vir ab vxore pudicitiam exigat, quam ipse non exhubet, *l. si vxor, §. Index, ff. ad leg. sol. de adul.* Cuius sverba esse ex edicto Antonini in *C. Gregor. B. Augustinus* scribit *in lib. de bono coning.* & notauit Caius. *in cap. 1. de diuortio*, & nos *in cap. final. de adul.*

Nec obstat prima difficultas suprà adducta; nam dicendum est, praesentem textum, & similes procedere in dote data ab ipsa vxore, ad quam solum matrimonio morte naturali, vel diuortio, dos reuertitur erat. Nam si ab extraneo dos assignata esset, & virtute stipulationis, seu pacti soluto matrimonio dos ad eum spectaret, illi agenti contra maritum ad eorum restitutionem non obstat exceptio adulterii, *l. si dorem, C. de iure dot.* Contrarius *in d. l. 1. ff. solut. matrim. ad fin.* Citea patrem in dote profectitia maior dubitatio est, quia patet, de cuius voluntate filia nubit, videtur se obligare ob filiz delictum, *l. 2. in princip. ff. ad municiip.* & constitutus dorem videtur se obstringere legis de dote loquentibus, *l. si dux, ff. de acquir. heredit.* Sed adhuc parti constituenti dorem, & paciscenti de ea reddenda soluto matrimonio, non nocere adulterium filiz, probatur ex *l. sed si alia, ff. de bon. damnat. Authen. de nupt. i. §. est quoque*, cum factum filiz non prauidetur patri, *l. filia, C. de postul.* maxime in dote, *l. 2. §. quod si in parit, ff. solut. matrim.* debet ergo praesens textus accipi de dote ab ipsa muliere data, aut quam ipsa soluto matrimonio recuperare poterat. Nec obstat iam Pontificem in praesenti, quam Vlpianum *d. tit. 6. de delictis*, assertentes maritum propter adulterium dorem lucrari, non distinguere inter dorem profectitiam, vel adnentiariam; nam etiam ipsi non distinguant, unde dos profecta sit, nihil tamen vetat, quominus traditam distinctionem ex iuris principiis adducamus. Nec obstat primum argumentum ipsius difficultatis, quo oppressus Camillus Plautius in *ratris. 6. de edendo, a. 46.* defendere conatur, hodie vxorem dorem non amittere propter adulterium, cum matrimonio tantum quoad thorum, non verò quoad vinculum separare; & docet Pontificem in praesenti non asserere mulierem propter adulterium dorem amittere, sed tantum eam non recipere maritum; idest dorem apud virum remanere, donec vinculum matrimonij fuerit solutum.

Quia

Quia licet maritus oneta matrimonij non sustineat, & diuortio ex iusta causa factio, dos restitui debeat, *cap. 1. hoc titul.* tamen in presenti casu propter adulterium vxoris etiam diuortio factio maritus non restituit dotem. Sed hæc interpretatio admitti non potest, & eam latè reuellit Menochius *de arbitr. casu* 187. *num. 24.* vbi doctè probat, adulterium, non diuortium, quod ex eo sequitur, esse causam amissionis dotis. Quare hac solutione omisâ dicendum est, separationem quoad thorum propter adulterium successisse loco diuortij, quod iure ciuili fiebat quoad vinculum, & sic obtinere omnes effectus, quos ex iure ciuili operabatur diuortium illud, vt resoluunt *Iason in l. 1. n. 1. & Decius num. 10. C. vnde vir & uxor. Ripa in l. 2. num. 31. ff. solut. matrim. Socinus consil. 42. n. 4.* Vnde inferitur, quod si maritus vxore adulterium committente non curauit petere separatio-

nem quoad thorum, cum nullum diuortium intercesserit, maritum dotem non amittere, quia vir tacendo videtur remississe adulterium, quod seiebat commissum, argumeto legis finalis, *C. de reuoc. donat.* & propter hanc præsumptam remissionem cessat poena amissionis dotis, *l. si uxor, §. final. ff. ad leg. Jul. de adul. l. abolitorem, C. eod. titul. l. 17. titul. 17. partit. 7.* Nec obstat vltimum augmentum; nam omisâ illâ perdifficili quæstione, an in poenis à iure statutis necessaria sit iudicis sententia declaratoria, quam examinabimus in *cap. vergentis, de heretic.* dicendum est, in presenti casu sententiam præcessisse, quod aperte reuertit Pont. fecit, dum ait: *Si iudicio Ecclesiæ sine separati, sententiâ videlicet diuortij ob adulterium promissa; vel si ipsa mulier propriâ austeritate recesserit, timore poenæ.* Nam cum tunc actus ipso fateatur delictum, & confitetur priuationi dotis, iuste maritus eam retinet.

CAPVT V.

Innoc. III. * *Compostellano Archiepiscopo, & vniuersis Episcopis in Regno Legionensi constitutis.*

ET si necesse sit, vt scandala veniant, vx¹ tamen est homini illi, per quem scandalum venit. Quod enim turbationes, & scandala diebus nostris orbi superuenerint vniuerso, hodie plus experimur in factu, quàm scriptum reperimus in libro. Necesse est autem, vt veniant scandala, non solum scilicet inuitabile, sed & utile: quoniam in quo deficit malus, proficit bonus, & antrum in fornace probatur. Inter cætera verò, in quibus scandalizatur hodie populus christianus, præcipuum est persecutio paganorum, quæ tam in Oriente, quàm in Occidente peccatis exigentibus inualuit vltra modum, contra quam vtrobique simile quodammodo putauerunt remedium inuenire. Sed quia Deum ante suum non proposuere conspectum, quod inuentum est in remedium, in periculum est conuersum. Sanè in Oriente vix duobus fuit incestuosè coniuncta: in Occidente verò vnus sibi duas præsumpsit iungere per incestum. Et incestus quidem in Oriente commissio non solum consensus, sed auctoritas Clericorum ibi consentientium intercessit: sed in detestabili copula in Occidente contracta, licet non absque ecclesiasticorum virorum assensu fuerit forsitan attentata, auctoritas tamen ecclesiastica nullatenus interuenit. Volens autem Deus maius peccatarum vindicare celeritè, & à similibus alios detertere, tam C. * quondam Marchionem, qui N. Reginx Hierosolymitanæ prius adhæserat per incestum, gladio; quàm * Henricum quondam Campaniæ Comitem, qui ei & in culpa quodammodo, & in poena successit, præcipit, vtriusque verò morte impræuista peremit. Nondum autem in huius iniquitatis auctores in Occidente suam exercuit vltionem: sed quantò longanimiùs sustinet, tantò forsitan seuerius vindicabit. Licet autem Apostolica Sedes quod super hoc fuerat in Oriente commissum, propter malitiam temporis, & persecutionem vrgemem dissimulare sit visa, ad vindicandum tamen quod in Occidente fuerat attentatum, rigore canonicæ distractionis est vsa. Nam cum ad bonæ memoriæ C. Papæ prædecessoris nostri audientiam peruenisset, quod Rex Legionis filiam charissimi in Christo filij nostri Portugalliæ Regis Illustris incestuosè sibi præsumpserat copulare, tam Regem ipsum Portugalliæ, quam incestuosè coniunctos excommunicationis sententiâ innotauit, & Legionem ac Portugalliæ regna sententiæ suppedit interditi: vnde quod illegitimè factum fuerat, est penitus reuocatum. Verùm dictus Rex * Legion. ad deteriora manum extendens, sicut is, de quo dicit Scriptura: Vx homini illi, qui post se trahit peccatarum quasi longam restem; & impius cum venerit in profundum vitiorum, contempnit; * filiam charissimi in Christo filij nostri Regis Illustris Castellæ, neptem videlicet propriam impudenter sibi contra interdictum Ecclesiæ copulare præsumpsit. Quod cum ad nostram noticiam peruenisset, dilectum filium fratrem Raynerium virum scientiâ, & religione paciter reuerendum, Deo & hominibus obtentu scientiæ & honestatis acceptum, in Hispaniam duximus destinandum: vt iuxta verbum * prophetium dissolueret colligationes impietatis, solueret fasciculos

fasciculos deprimentes; qui per Dei gratiam ab omni munere manus excussit, ita ut quod legitur, de ipso possit verè referri: *Non sicut qui disauerit Abraham*. Ipse igitur cum in Hispaniam peruenisset, dictum Regem Legionen. semel & iterum ex parte nostra commonuit diligenter, ut à tam detestabili, & nefanda copula resiliret, vniuersis colligationibus dissolutis, quæ fuerant pro ipsa copula consummanda contractæ. Sed cum apud eum nihil prorsus monitus profecisset, certum ei diem assignauit, & locum: & cum ipsum etiam ultra terminum expectasset, in eum se contumaciter absentantem, iuxta formam mandati nostri excommunicationis sententiam promulgauit, & regnum Legionense interdicto generali conclusit. In memoratum verò Regem Castellæ, vel terram suam in nullo processit, cum idem Rex se mandatis eius exponeret, & quod reciperet filiam suam, si sibi redderetur, proponeret assertiuè: quod vitrum ex animo fecerit, ille plenius nouit, qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum. Nuper autem venerabiles fratres nostri à Toletanus Archiepiscopus, & Episcopus i Palentinus, ex parte ipsius Regis Castellæ, & ex parte Legionen. venerab. frater noster j Zamorensis Episcopus ad Sedem Apostolicam accedentes postulabant, ut cum eodem Rege Legion. & filia dicti Regis Castellæ deberemus super tam incestuosa copula dispensare: propter quod nisi specialis illa gratia, quam ad deuotionem dicti Regis Castellæ habemus, motum nostri animi temperasset, in ipsos ita curassemus seueritatem ecclesiasticam exerceri, quod nulli de cætero temporibus nostris ad nos repudiatas toties, & damnatas petitiones afferrent: cum ipsi etiam nouerint, quod id ab eodem prædecessore nostro sæpius postulatum fuerit, & ab eo inhibitum, non indultum. Tandem verò intelligentes Archiepiscopus, & Episcopi memorati, quod non solum indulgentiam super hoc à nobis, sed vix etiam possent à nobis audientiam impetrare, interdictum in terram dicti Regis Legionen. prolatum, tandem à nobis postulauere remitti: asserentes quod ex eo triplex toti regno periculum ab Hæreticis, Sarracenis, & Christianis etiam immineret. Ab Hæreticis, quia cum per interdictum ipsum clausa essent in paribus illis ora Pastorum, non poterant fideles per eos contra hæreticos instrui, & ad resistendum eis aliquatenus informari: unde cum ex hoc, tum quia Rex Legionen. ab Ecclesia se asserens aggrauatum, eis minime resistebat, inualecebant contra fideles hæretici, & in regno ipso hæreses varix pullulabant. A Sarracenis, quoniam cum per exhortationes, & remissiones Ecclesiæ Hispaniarum populus consueuisset ad expugnationem paganorum induci, cessante Prædicatorum officio, populi etiam deuotio tepescebat: quia cum se cum Principe suo quoad interdictum eidem videret pœnæ subiectum, à culpa, cui vel tacendo consenserat, fore se non credebatur immunem: propter quod minus circa debellationem Sarracenorum seruebat, ne decederet in peccato. A Catholicis, quia cum clerici laicis spiritualia ministrare non possent, laici clericis temporalia subtraherent, oblationes, primitias, & decimas detinebant. Unde cum clerici ex his pro maiori parte in paribus illis consueuerint sustentari, eis subactis non solum mendicare, sed fodere, & seruire ludæis, in Ecclesiæ & totius christianitatis opprobrium cogebantur. Videbatur autem difficile petitioni eorum annuere, & sententiam ex animo, ordine, & causa laram, canonicè, & sine satisfactione congrua relaxare. Ex animo siquidem, quia sicut Deus perhibet testimonium conscientiæ nostræ, ad hoc non nisi iustitiæ, & honestatis obtentu processimus: cum ex contrario potius contra nos oriri præsumptio potuisset, si tam detestabile facinus duxissemus in patientia tolerandum. Ex ordine, quia dictus frater R. post ammonitiones, & dilationes legitimas, tandem distictione percussit ecclesiastica contumacem. Ex causa, exemplo diuino videlicet, & humano. Diuino, quia cum David in populi numeratione peccasset, Dominus in populum vasa sui furoris effudit: unde idem & David dixisse legitur, peccatum suum Domino confitendo: Ego sum qui peccavi, ego qui iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? Auetur obsecro furor tuus, Domine à populo tuo. Humano, cum iamdictus prædecessor noster (ut non longè petantur exempla) in prædictos Portugallæ, & Legionen. Reges, & regna ipsorum prædictas sententias curauerit promulgare. Eset insuper res mali exempli, quia si forsan in alia regna similis nos contingeret promulgare sententiam, similis à nobis gratia peteretur quam si forsan negaremus, apud nos esse videretur acceptio personarum. Et hæc etiam de nobis posset apud aliquos oriri suspicio, præsumentibus fortè quibusdam, quod ad id moueretur ex causa latenti. Licet igitur excusis præmissis non videretur dicta petitio admitenda: quia tamen ubi multitudo est in causa, detrahendum est aliquid seueritatis, ut maioribus malis sanandis charitas sincera subueniat: in eo ad petitionem prædictorum Archiepiscopi, & Episcoporum gratiam de communi fratrurn nostrorum consilio duximus faciendam, ex quo videbantur impedimenta expressa superius prouenire.

Relaxauimus

Relaxauimus ergo non totum, sed in vna parte solummodò interdictum; nec perpetuò, sed ad tempus, quamdiu scilicet nobis placeuerit, & viderimus expedire: vt probemus interim spem, si ex Deo sint, & an (sicut iidem Archiepiscopus, & Episcopi affectuant) sperata inde voluntas sequeretur: sic videlicet, vt in regno ipsi diuina celebrentur officia, sed decedentium corpora sepulturæ ecclesiasticæ non tradantur: in quo tamen clericis gratiam facimus specialem, in eo videlicet, vt in cæmeterio ecclesiastico, cessante solennitate soliti tumulentur. Quod licet aliquibus posset ablonum fortè videri, vt officio restituo sepultura ecclesiastica denegeretur, quia in xta¹ canonicas sanctiones, cui communicauimus viuū, communicare deberemus & mortuo: rectè tamen intelligentibus nihil ex hoc incongruitatis occurrit, cum iuxta¹ Lateranen. initiata Concilij decedentes ex torneamentis, etsi per penitentiam reconciliantur Ecclesiæ, christianâ tamen sepulturâ priuentur. Vt autem non remittere penam, sed communicare potius videamur, dictum Regem Legionen. & memoratam filiam Regis Castellæ, ac omnes principales eorum Consiliarios, & fautores excommunicationis curauimus sententiâ innodare: mandantes vt ad quæcunque ciuitatem, oppidum, vel villam deuenierint, nullus ibidem eis præsentibus diuina præsumat officia celebrare. Dicto autem Regi Castellæ, & charissimæ in Christo filiæ nostræ Reginæ vxori eius dabimus in mandatis, vt quod stent mandatis nostris iuratoriam exhibeant cautionem, & vel expriment in iuramento, quod ad dissoluendam tam illegitimam copulam dent operam efficacem, vel id nos eius faciemus præliis iuramento mandari: nec credimus quod super hoc se aliquatenus nobis exhibeant contumaces, cum quod starent mandatis Ecclesiæ, in manibus prædicti fratris R. (sicut ex literis eiusdem Regis apparet) firmiter promississent, & impendissent causam sufficientem ad copulâ huiusmodi consummandâ. Quod si forsan (quod non credimus) mandatis nostris noluerint obedire, ipsos, & principales eorum Consiliarios, & fautores excommunicari mandauimus, & quocumque deueuerint, diuina prohibebimus officia celebrari. Vt si saltem ad mandatū Ecclesiæ reuertantur, iuxta quod legitur in Psalmista: " Imple facies eorū ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Quia verò castra quæ idem Rex Legionen. dictæ filiæ Regis Castellæ in dotem^o tradidisse proponitur, ita vt si eam aliqua occasione relinqueret, ipsa cederent in² ius eius, impedimentum præstare videntur huiusmodi copulæ dissoluendæ: cum castra ipsa non tam³ ob turpem, quàm ob nullam potius causam sint data, vt pote cum inter eos⁴ matrimonium non exstat, & ideo⁵ nec dos, nec donatio propter dotem: ne ad commodum ei cedat, quod debet in penam eius potius retorqueri, castra ipsa⁶ restitui volumus, & ad id puellam ipsam per excommunicationis sententiam coartari: auctoritate Apostolica decernentes, vt si ex tam incestuosa, & damnata copula proles est, vel fuerit quomodocumque suscepta, spuria & illegitima penitus habeatur, quæ secundum statuta legitima⁷ in bonis paternis nulla proliis ratione succedit. Quod si nec sic prædicti Rex Legionen. & filia Regis Castellæ à se inuicem, iuxta mandatam Apostolicum discedere maturarint, in eos districtiorem curauimus grauissimam exercere, quam ad cautelam præsentibus non duximus literis explicandam. Ideoque fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, & districtè præcipimus, quatenus factam vobis ab Apostolica Sede gratiam gratius prosequentes, sic vtamini permissiue nostra in celebrandis officiis, vt decede nuium corpora, nisi clerici fuerint, tumulare nullatenus præsumatis. Si quos autem post latam in regnum ipsum sententiam interdicti ante susceptionem præsentium diuina inueneritis officia celebrasse, singuli vestri sum in sua diocesi talium presumptionem auctoritate freti Apostolica, sublato appellatunis obstaculo, canonica districtione percellant. Si verò aliquis vestrum, frater Episcopi, in hoc deliquit, excepto⁸ Salmantin. cuius correctionem Sedi Apostolicæ referuamus, tu frater Archiepiscopo animaduersione ipsum canonica non differas castigare. Volumus autem nihilominus, & districtè vobis præcipiendò mandamus, quatenus ad quæcunque ciuitatem, villam, oppidum, vel Ecclesiam dictus Rex Legionen. & supradicta filia Regis Castellæ, vel principales fautores, & Consiliarij eorum fortè deuenierint, diuina ob idem officia, quamdiu ipsi præsentibus fuerint, nullatenus celebrentur. Siquis autem contra hoc venire præsumpserit, diuina eis officia celebrando in ciuitatibus, villis, castellis, oppidis, aut Ecclesiis, vel vbicunque ipsi præsentibus extierint, vos temeritatem ipsorum, appellatiōne postposita non differatis canonica districtione ferire. Datum Lateran. vt supra.

1. a **Compositellano.**] Ita etiam legitur in tertia collectione, *sub tunc de amittenda*, & t. & in ipsius epistolis Innocentij III. editis Colonia à Guillelmo Sirlito, *lib. 2. fol. 314.* ex quo regestum ita restitui integram huius textus, quæ ferè eisdem verbis extat inter gesta Innocentij III. edita à Bosquero, *fol. 36.* Et licet Theodorus Castaldus *lib. 1. var. lectur. ecclæs. c. 9.* mendosam esse hanc inscriptionem existimet, quoniam Innocentij III. temporibus Compositellana Ecclesia Metropolitana dignitate, & iuribus non gauderet, retinenda est tamen præsens inscriptio; siquidem Compositellana Ecclesia, quam primò in honorem adiuventi corporis D. Jacobi Hispaniæ regiaris, atque partoni, auctoritate R. Pontificis gloriosus Castellæ Rex instituerat, itaque Flavio Cathedram Episcopalem ibi transfulerat, teste Mariana *lib. 10. hist. Hispan. c. 5.* Calixti tertij Pontificis ævo, anno 1111, translatis Metropolitane Emerit. iuribus, Archiepiscopali Cathedra deoctrata fuit, Mariana *lib. 10. hist. Hispan. c. 12.* ut probauit in c. 5. de *ultimis. & test. palij.* & illi ut Metropolitane parent nonnullæ Ecclesiæ vetetis Castellæ, quas enumerat Gerundenfis in *paralip. rom. 1. Hispanie lib. 1. p. 15.* Nec felicius Cæsius, in iure Pontificio illustrando valde peritus, facti historici in præsentis relati seriem indagauit, quoniam Hispaniæ hæc historia, ut alieni, imperitus, simulque male credulus, Hispano historico Roderico Sancio de Arevalo, Episcopo Palentino, *p. 1. c. 38.* quem habemus in *Hispan. lib. 1. p. 187.* non in largitur, etiam eoq. v. labitur, dum & ille refert famulam hanc Decretalem emanasse ad ditimendas incestas nuptias inter Henricum I. Regem Castellæ, & Mafaldam filiam Sanctij I. Lusitanie Regis, parato, & adfuplatoze Comite Albano, tam ob putritiam Regis omnium posito, & dominante adco impotente, ut vix vigente Innocentio separatim coniugium fuisset à Tello Palentino Episcopo, & Manturio Burgenfi, ut memorant Hispani scriptores Rodericus Archiepiscopus Tolet. *lib. 9. hist. c. 1.* Alphonfus Carthagena in *Anaclyptis* *hist. c. 81.* Auctor Chronici generalis Hispani Alphonfus Sapiensius iussu compositi, *p. 4. c. 10.* & ex notitiis Mariana *lib. 12. hist. c. 11.* Garibay *lib. 12. hist. c. 40.* Mantique *rom. 4. annal. Cister. anno 1216. l. 2.* & Mafaldæ separatæ memoriam etiam hodie sanctitate, & miraculis illustrem testantur Lusitani, Vascones, Faria, & alij in *Sancio I.* & ut huic historice conueniat præsens textus, illum contrigit Cuiacius. & loco illorum verborum, *Rex Legionis filia Regis Castellæ nupsit*, legit, *filia Regis Portugaliæ.* Sed nec adhuc Cuiacij emendatione admissa præsens Innocentij Decretalis recipi potest iuxta adductam historice narrationem; quoniam est verum sit, coniugium Henrici I. Regis Castellæ, & Mafaldæ filie Sanctij I. Regis Lusitanie, separatim auctoritate Innocentij iussu fuisse, attamen non bene conuenient casus, qui in præsentis textu decidit, & Henrici I. solum comnubium; quoniam causa in præsentis textu decisa delegata fuit Archiepiscopo Compositellano, & vniuersis in Regno Legionensi Episcopis constitutis, ut liquet ex eius inscriptione nuper adducta; solummodo verò coniugium Henrici, & Mafaldæ, de quo voluit epistolam Innocentij interpretari, ab eodem Pontifice commendatum fuit Burgenfi, & Palentino

Episcopis, eorumque sententiâ nullum declaratum Henrici I. Regis matrimonium extitit, ut enarrant Marian. *lib. 12. hist. cap. 5.* Sanchez de Reg. *Hispan.* Vnde qui Cuiacij consuetudinem tenebatur, non solum ut ipse corrigere textus litteram debet, sed inscriptionem adductam capitis mutare compellitur. Vnde verius est, in præsentis agi de matrimonio Alphonfi Regis Legionis, & Berengariæ primogeniæ filie Alphonfi VIII. Castellæ Regis. Casus ita contigit. Cùm Alphonfus Rex Legionensis, filius Ferdinandi Regis Legionensis tibi conubio copulasset Theresiam consobrinam suam, filiam D. Sanctij Regis Portugaliæ, ex qua filium suscepit Sancium, Ferdinandum, & Dulciam, & iudicio Ecclesiæ separati fuissent, cùm prædicto consanguinitatis gradu essent coniuncti, ut refert Brandanonus *libro 12. capite 30.* (erat enim Theresia ex Sanctio Portugaliæ Alphonso Legionensis neptis, non ipsa Alphonfi parcella, ut male suis annalibus Rogetius anno 1198. scripsit, & post eum Agidius Gonzalez in *locut. Ecclæs. Saluaticensis, in vita Episcopi D. Vitalis*,) & luxa bella inter ipsum Alphonsum Regem Legionis, & Alphonsum Regem Castellæ orta essent, quidam belli pericula præfensies familiaris consilio curarunt, ut Rex Portugaliæ periret à Rege Castellæ filiam Berengariam in uxorem; & licet Rex Castellæ hoc coniugium repperet, eo quod ipse, & Rex Legionensis consanguinitatis ratio essent coniuncti (erat enim Berengaria ex fratre neptis, cùm ipsi essent duorum fratrum filij,) Econtra Regna Castellæ sagaci prouidentia sollicitè belli pericula attendens, quibus per huiusmodi matrimonium consulebatur, obtinuit ut Regi Legionis Vallisoletæ cum suis Magnatibus venienti Berengaria in uxorem daretur, & eius pater omnia castra, quæ abstulerat à genito dedit filie suæ dotis nomine, & Rex Legionensis propter nuptias datis castris, & aliis rebus, ac nuptijs sollemniter celebratis, eam tradidit in Regnum suum, & pace facta à visitationibus iniunctis Reges quiescerant, ex quo conubio suscepit fuerunt filij Valdephonsus, D. Constantia, postea monialis, D. Berengaria vxor Ioannis Regis Ierosolym. Sed Innocentius III. huius coniugij consensum misit in Hispaniam fratrem Raynerium, virum scientiæ, & religione patetere venerandum; qui cùm suis monitionibus nihil apud Regem Legionensem proficeret, iuxta formam Legati Apostolici excommunicationis sententiam in eum pronuntiavit, & Regnum Legionis interdicto generali supposuit: contra Regem autem Castellæ minime processit, cùm ab eo admonitus obedit promissis, si filia sua illi redderetur. Postmodum Tolemanus Archiep. & Episc. Palentinus pro Rege Castellæ; & Episc. Zamorensis ex parte Regis Legionensis ad Sedem Apostolicam accedentes, postulauerunt ab Innocentio, ut cum eisdem Regibus dignaretur dispensare, ex causis relatis in hac discussa epistola, ex qua constat Innocentium dispensare renuisse, & ita Compositellano Archiep. & Episc. Regni Legionensis, ut sententiam interdicti à Raynerio prolatam carerent obseruari, vsque dum Rex Legionensis dimitteret Berengariam, in mandatis dedit: quare tandem Rex ab ea fecessit, & cùm ab iniunctis separati fuissent, præstito iuramento à censuris absoluti fuerunt. Testes sunt huius historie perquam notæ Rodericus Archiepisc. *lib. 7. c. 74.* Chronic. generale *p. 4. c. 9.*

Lucas Tudenſis in *chron. mundi. era* 1216. Mariana lib. 11. c. 21. & 22. Caſtejon in *primata Tolet. Eccleſia*. c. 6. Garibay lib. 12. c. 31. & 37. Paulus Bombon. in *hronario hiſperico*. lib. 6. c. 17. Manrique ubi ſupra. Spondanus tom. 1. poſt Baton. licet in temporum ratione à noſtratis diſcedens, referentique ad annum primum Pontificatus Innocentij, qui fuit Chriſti 1194. & ſignanter hanc hiſtoriam faciem Innocentio in præſenti Decretali offerunt Rades de Andade in *Chron. Militar. Ord. D. Jacob.* c. 12. pag. 21. Valdes in *addit. ad Roderic. Suarez*. ad l. 1. sit. de *arti. 5. nota primò. n. 4.* Barb. in *preſenti. n. 4.* Colmenates in *hiſtor. Segoviens.* c. 18. & 39. Auſtor reſponſi à el ratado de Francia ſobre el Brabant, f. 1. n. 132. ac vniuerſa hiſtoria ſerè comprehenditur in præſenti epistoſa, & aliis duabus miſſis eidem fratri Rayneno, quæ exant in prædicto codice Barleto, fol. 43. & in geſtis Innocentij III. editis à Boſchetto, fol. 36. Et quia à Rege Legionenſi caſtra propter nuptias donata dicebantur ea lege, vt ſi vxorem aliquè ratione dimitteret, caſtra ipſa ad eum redirent, ne hoc velamento Rex Legionenſis vxorem retineret, in præſenti decreto prædicta caſtra eſſe à Berengaria reſtituenda, quia ob nullam causam potius quàm ob irrem data videntur quam vitumam Decretalis partem tranſcripti Raymundus in præſenti ex dicta tertia collectione.

b. *Pe tamen illi.* Quæ verba extant apud D. Matthæum, cap. 18. verſ. 7.

c. *Quandoque.* Contradum videlicet Marchionem Montis Ferrati, vt exprimunt in geſtis Innocentij III. editis à Boſchetto, fol. 46. in illis verbis: *Tam Contradum Marchionem Montis Ferrati, qui Regina Ierusalem Ioanna prius adhaſerat per inſectum, occidit gladio.*

d. *Henricum.* Ille enim in partibus tranſmarinis Ieroſolymitanam Regnam minùs legitime ſibi vxorem copulauit, vt ex codice Vaticano reſert Manrique tom. 4. *annal. Cister.* ann. 1213. c. 11.

e. *Rex Legionenſis.* Alphonsus videlicet IX. qui in vxorem accepit Theteciſam conſobrinam ſuam, filiam Sancij Regis Luſitanie: quod matrimonium diſſolui curauit Chriſtiſmus III. Innocentij prædeceſſor, vt conſtat ex præſenti textu, & epistoſa. lib. 2. *apud Innocentij* & nullum declaratum fuit in Conc. Salmantice celebrato per Cardinalem Rogerium, tituli Sancti Angeli, cum omnibus Episcopis Caſtellæ & Luſitanie, vt ex Martibus, Garibay, & aliis probat D. Emanuel de Villafra in *ſynag. hiſtor. ad hunc textum edito.*

f. *Filiam.* Berengariam videlicet, deſponſatam prius Contrado, à quo iudicio Eccleſie ſeparata fuit, vt reſertur Roderic. Archiepiſc. lib. 7. c. 24. Mariana lib. 11. *hiſtor.* c. 17. Garibay lib. 13. c. 14. & 45. Caſtejon de *primata Tolet.* tom. 2. in *Geneſi Archiepiſc.*

g. *Proſcritum.* *ſſaia cap. 58. verſ. 6.*

h. *Tolet.* D. Martinus Lopez Piſuerga videlicet dictus Magnus.

i. *Palentium.* D. Tellus videlicet.

k. *Zamoreſis.* D. Perus ſcilicet.

l. *David.* Lib. 2. Regi. c. 14. v. 17. *Ego ſum cui preceſſi ego qui inſigui ego iſte qui euſi ſunt quid ſperant*

m. *Comenſis.* Relatus in cap. ſacris, de ſepult. an. *Lucean.* Relatus in cap. tot. de *correctionibus.*

n. *Palmyſia.* *Pſalmo 81. v. 17. ibi: Imple facies eorum ignem, & quærit nomen tuum Domine.*

o. *Dotem tradidit.* Id eſt donatimem propter nuptias, vt ſtatim dicitur ibi: *Nec donatio propter*

p. *D. Gen. al.* in *Decretal.* Tom. IV.

dotem; & ex legibus diuerſarum gentium illuſtrari in cap. ex parte 1. §. de ſoru conſuetudin.

p. *In ius eius.* Illegitimitas enim ſoluto matrimonio ex cauſa iuſta, ſicut dos reſtituitur vxori, ita donatio propter nuptias dedit ad vxorem. c. 1. & final. hoc et. ſi tamen culpa matris ſolutum ſit matrimonium, talis donatio ſoluto vxoris cedit, c. an. per hoc et. niſi pacto, vel conſuetudine aliud cautum ſit. c. final. hoc et. c. ex parte, de conſuet. Vnde in præſenti virtute conſuetudinis ſemper caſta ad Berengariam preſtabant.

q. *Non tam ab turpem, quàm ab nullam.* Quæ verba deducta ſunt ex l. *anunculo ff. de condiſ. ſine cauſa*, vbi ob eandem rationem in non diſſimili ſpecie datur condiſio ad tepedendum dotem, eodem data eſſet à nepte auunculo nuptuta.

r. *Matrimonium non exiſtit.* Nam Berengaria erat in tertio gradu cum Rege Legion. ſiquidem erat filia D. Ildeloni, & Ildeloniſus erat filius Sancij, & Sancius fuerat frater Ferdinandi, qui pater erat Regis Legionenſis.

s. *Nec dos, nec donatio.* Licet enim matrimonium ſine dote conſiſtat, atamen dos ſine matrimonio non datur. l. 3. ff. de *inſtr. d. i. inſtr. 52. ff. de rit. nup. l. vltim. c. de donat. ante nup. noſtane v. conſonum lib. 1. declarat. c. 21. n. 5. Humilius in *Trent. volum. 2. diſp. 7. 9. 36.* Inde dotis promiſſio habet in re tacitam conditionem, ſi nuptiæ ſequantur, l. 4. §. 1. ff. de *pallit. l. 1. §. ante nuptias, ff. pro dote, l. in rebus 17. l. 21. c. de iure dot. Nec contrarium probat textus in *hac condiſio* 10. ff. de *condit. & demonſtr.* quem laz exponit Arias de Meſa lib. 2. *auſor cap. 40.***

t. *Reſtaui volumus.* Quo remedio, an videatur per condiſionem cauſa data, vel condiſionem ſine illa, decernis inſia in expoſitione dictæ legis *anunculo.*

v. *Illegitima peditas.* Vnde licet ex hoc matrimonio ſuſcepſus eſſet D. Ferdinandus, qui ſuccceſſor fuit in Regno Legionenſi, non tamen illud obtinuit proprio iure vt legitimus, ſed ex renunciatione fratrum, vt reſert Mariana lib. 12. *hiſt.* c. 15.

x. *In bonis paternis nulla occaſione.* Videhet nec ex teſtamento, nec ab inteſtato, quia filij illegitimi, nec ſui hæredes, nec agnati paternibus eſſe poſſunt, l. *vnus de concepti, ff. de ſum. hominum, l. 1. ff. ſpacia 4. ff. vnus de cognat. l. qui contra 4. l. 1. qui in ceteri 6. Antiqui ex complexu, c. de inſectis nup. l. 2. c. de *hæred. inſtit. l. non intelligitur 5. ff. de iure ſp. l. Nec contrarium probat textus in l. qui in prænuncia 57. §. 1. ff. de rit. nup. vbi filij ſuſcepſi ex matrimonio celebrato inter auunculum & neptem, vt legitimi parentibus ſuccedunt, cum tale conubium iure civilis prohibuit ſit l. *anunculo ff. de condiſ. ſine cauſa*; nam in eius textus ſpecie ſpeciali ratione filij pro legitimis habentur, tum propter diuturnitatem temporis, per quod matrimonium durauit; tum ob ignorantiam nepotis & nuntiorum liberorum; vnde in ſpeciali reſcripto Principis filij in ea ſpecie pro legitimis habentur.**

y. *Salmantino.* Qui interſuit Concil. Salmantino 2. in quo nullum declaratum fuit primum matrimonium Regis Legionenſis cum Theteciſa filia Regis Portugaliz, in quo pto valde matrimonij ſuffragium dedit hic Episcopos Salmantinos, vt reſert Agid. Gonzalez in *ſelecto ipſius Eccleſie, & in hiſt. ſaim. lib. 2. c. 4.* licet non conſequenter id reſerat ad Viralem, qui deſceſſerat anno 1194. vt ſupra noſcitur.

z. *ſi ſupra.* Preceſſit epistoſa ita legitur: *Domino Later. per manum Raynaldi, Domini Papa Nuntij, Cancellarij, vicem agentis. VIJ. Kalend. Iulij*

indult. 2. Incarnacionis Domini anno 1199. Pontificatus vero Domini Innocentijs Papa III. anno 2.

COMMENTARIUM.

IO.
CONCLUSIO
TRADITUR
ET PROBATA.

Ex fragmento huius diffusæ epistolæ Raymundo in presenti epistolato talis deducitur assertio: Denario propter nuptias si nuptie, quia incestuosæ, nulla declarentur, à marito repeti possunt nec lucro uxoris cedunt. Quæ conclusio probatur textu ex l. final. ff. de condit. sine causâ. l. 1. C. de consuet. ob causam. l. 5. §. 1. si. 4. parit. 5. Illustrant vltra congestos à Barbosa in præsentia Arias de Mesa lib. 2. novar. c. 40. Sanchez lib. 7. de matrim. diffin. 2. Suscezet de religion. tom. 1. lib. 4. de simon. c. 59. Brissonius de iure comm. pag. 247. Scipio Gentili de donat. inter. c. 3. Faber de Cuiac in d. l. final. Costa in c. si pater, verbo uxorem, n. 6. D. Iosephus de Retes de donat. inter. c. 2. Petrus Faber in l. libi dote 129. §. 1. circa med. de reg. iur. A. Faber in iur. prud. lib. 10. princip. 1. lib. 12. Fornerius lib. 4. ver. quæstio. 17. Teutler. vol. 1. diffin. 22. thes. 11. Benedicte Pinellus lib. 1. secl. c. 6. D. Emanuel à Villafuso maioris Archiep. Collegij Togarini in synagm. ad hoc. c. 20. Alteserra hic.

II.
IMPROBATA
TRADITUR
DATA ASSERTIO.

Sed hæc assertio difficilis valde redditur sequentibus iuris principijs, quibus probare intendam, in presenti specie dotalium, seu donationem propter nuptias penes maritum remanere non posse, sed potius lucro mulieris, seu fisci cedere. Ex pro ipsa vxore facit primò vulgare principium, quo docetur, datum ob turpem causam (qualem esse putamus causam incestuosæ coniugij) repeti non posse, cum addit insuper ex parte dantis & accipientis l. 3. §. 7. 8. ff. de condit. ob turpem l. 1. C. de probat. l. final. C. de rei vind. Duarenus, & Guido Papæ docuerunt ad tit. de condit. ob turp. Treut. volum. 1. diffin. 22. thes. 3. vbi Elicius Honnius, & Bachelon, Cuiac, trad. 2. ad Afric in l. §. cum 2. ff. de rebus credit. de lib. 3. 99. Pauli in l. penult. ff. de condit. ob turp. Donel. lib. 14. c. 1. c. 25. D. Ioseph. de Retes lib. 1. apud c. 1. 2. 4. & probauit in c. final. de pactis. Sed in presenti casu castra fuerunt data ob turpem causam, quam sciebat vir & vxor, videlicet ob coniugium in secundo consanguinitatis gradu celebrandum, vt post Glossam hic, verbo Responsum, docuerunt Panormitanus, Ancharanus & Hostiensis: ergo non debebat repetitio concedi marito, quia potior erat causa mulieris possidentis. Secundò pro vxore faciebat in presenti specie pactum quod in ipsa traditione castrorum intercessit, videlicet vt si quocumque modo coniugium dissoluere, castra donata cederent lucro uxoris: sed publicè intercessit pacta contrahentium, potius fuerint consentanea, seruati l. 1. ff. de consuet. pecun. l. 1. ff. de pactis, c. 1. vbi late probauit, hoc tit. 1. & in specie pacti consensit super dote aut donatione propter nuptias, docetur in l. 9. §. 10. C. de pactis consent. l. ult. §. fin. autem, C. de donat. ante nups. ergo saltem virtute pacti consensit soluto matrimonio in presenti casu ob consanguinitatem castra remanere debebant penes vxorē. Pro fisco etiam non leuiora militum iuris documenta. Primò, nae satis competum est in incestis, in iustitiam nuptias nullam dotem uxoris, maritue esse l. incesta §. 1. l. 1. Dico §. ff. de ritu nups. l. 3. l. si seruus 19. §. ult. l. dote 68. ff. de iure dot. l. 1. §. penult. ff. pro dote, l. 1. vbi Cuiac, C. de condit. ob causam, idemque tanquam eodemque in fisco cadere, d. l. incesta §. 1. dote 61. ff. de ritu nups. l. vxori 17. ff. de rescriptis. l. 2. §. 1. l. qui contra 4. §. si quis 6. C. de incestis

nups. Vipianus in fragm. tit. 16. §. ult. nisi eripienda sit dos a coniuge ignaro, & innoxio illiciti coniugij, quia tunc fisco ab eo dorem auferit, l. 1. Dico §. 8. l. prefatus 63. ff. de ritu nups. in l. 1. l. hac conditio 10. vers. Sed enim ff. de condit. & demonst. l. si ego 9. §. quare, l. §. debitor 80. l. 83. ff. de iure dot. Ant. thoni incestas, C. de incestis nups. novell. 12. In fin. c. 1. §. 2. ergo in presenti casu dos auferenda erat à fisco. Secundò, nam donationes inter coniuges in iustis mero iure valere constat ex l. 7. C. de donat. inter. §. 3. §. 2. l. cum hic status 32. §. 1. ff. hoc tit. tamē tanquam ab indignis auferit à fisco, d. l. 3. §. 5. final. immò & ex testamento, attentis legibus lul. & Pap. iniustos coniuges inter se nihil capere posse, probant Vipianus in fragm. tit. 16. §. aliquando, §. 5. ult. l. tunc, C. unde vir & vxor. Et igitur in presenti casu castra donata à Rege Legionensi eripienda erant à fisco.

Quia dubitanti ratione non obstante vera est præsens assertio, pro cuius expositione sciendum est, iam olim apud varias nationes consuetudines inualuisse, vt in contrahendis matrimonijs vxore dorem offerente, maritus vicissim pecuniam, iumentum, quales dorem quandam ipsius parentibus eius daret, vt hoc modo quasi se inuicem coemerent. Apud Sicchem Genesi c. 4. vbi: Inueniam gratiam coram vobis, & quascunque staueritis, dabo vobis: amper dorem, & iumenta possideat. Faciunt Aristotel. lib. 1. Polit. Achilles Statius de amicis Leu. cip. lib. 8. Claudianus lib. 1. de rapen 1. rescript. vnde frequens misio dotis mariti, siue donationis propter nuptias, quæ à Grecis appellatur ἀνδρῶν, seu dos contraria, quæ quatenus apud eos distat ab hypobolo, explicat Balsamon in notacione. Phot. c. 13. Cuiac lib. 5. obsen. 4. Ant. Hoehomana de ritu nups. c. 7. Gubalibus lib. 4. de usuri. §. 5. art. 1. n. 3. Gallie dicitur dotalium, c. finem 10. §. 6. 2. c. ex parte 15. vbi notatur de foro competent: & superioribus sæculis aliquos ex Franeogallis appellatæ maritum, constat ex Petro à Vineis lib. 3. c. 5. & lib. 5. c. 16. Longobardi dixerunt Morgingap, seu Morgingab, vt lib. 1. tit. de his qui à viro, Germani Morganica. Denique absolute dos appellatur in c. 1. de spons. c. nups. hoc tit. in l. 5. tit. 1. lib. 3. legum P'ossigeb. lib. 2. tit. 5. lib. 4. eiusdem fori: in quibus legibus nostro idemque verbum legitur Arras, quod apud nos archæ successerint in locum illius donationis propter nuptias, seu dotis à marito assignatæ, vt voluit Alousius noster in l. 1. tit. 1. par. 4. in l. 7. tit. 18. ead. par. 1. §. 3. §. 5. p. 6.

Deinde sciendum est, Romanos donationem hanc seu dorem mariti, non solum recepisse, probasseque, vt constat ex integro titulo Codicis de donat. ante nups. §. 1. etiam olim, In fin. de donat. verum etiam, & cum ante Iustinianum fueret semper ante nuptias, à quo nomen accepit, ipse Cæsar cum patre Iuliano constituit, vt etiam constante matrimonio fieri posset, & commendatori vocabulo deinceps nuncupari cepit, Donatio propter nuptias l. ult. C. eod. tit. c. nups. hoc tit. d. §. est & aliud. Et cum dote omnino æquabatur, siquidem vt dos constante matrimonio assignari potest, ita hæc donatio fieri. Deinde vt dos ab vxore, eius patre, vel extraneo promitti possit, vt probauit in c. 1. hoc tit. ita & donatio hæc à marito, vel alio eius nomine fieri valet, l. §. liberis l. 8. C. de donat. ante nups. Et sicut vxor pro dote habet in bonis mariti tacitam hypothecam, vt probauit in c. ex literis de pignor. ita etiam maritus pro hac donatione eandem habet hypothecam, l. si constante 19. C. de donat. ante nups.

12.
DE DONATIONE
PROPTER
NUPCIAS.

13.
DE ADJECTO
IPSIUS
DONATIONIS.

& ut marito constante matrimonio competat rei vindicta pro rebus dotalibus, l. de re acq. 9. C. de rei vind. l. in rebus 30. C. de iure dotum, ita & uxori pro rebus ipsi donatis concessa fuit eadem actio a Iustiniano in *Ambrosio* permissa, C. de donat. ante nupt. tandem omnia pacta, quæ circa dotem placentur inter coniuges, repetita censeantur circa donationem, ita ut inter dotem & donationem omnis æqualitas seruetur: & generaliter eorum fuit in l. cum multa 20. C. cond. titul. *Ambrosio*, æqualitas, C. de pallio conventi. ut maritus teneatur eandem quantitasmodis sibi dari in rebus vel pecunia uxori assignare, an vero lucraretur vxor fructus ipsius donationis, pro expositione textus in l. ubi adhuc 17. C. de iure dot. late examinat D. Iosephus de Keres de donat. c. 12. sed hoc genus donationis iamdu ab vni recessit in Europæ provinciis, vt testatur Cuiac. lib. 5. obs. cap. 4. Donel. lib. 14. c. 9. ubi Obscurus litera A. Apud nos tunc loco succellit promissio archarum; quare in legibus Vvisiguth. latine editis à Lindembrogio, donatio hæc propter nuptias, dos, seu donatio appellatur, l. 5. c. 6. tit. 1. lib. 3. & in ipsi legibus Hispano idiomate edita habetur *arras*, vt iam notantur Rodericus Sanchez ad leges fori, tit. de las arras, ex num. 4. Valacios Rubios in presenti rubric. §. 24. num. 2. Valæus consult. 4. num. 13. D. Iosephus de Keres d. cap. 11. num. 11. qui plura de his actis ad forenses quæstiones vtrius resolvit. Vnde deducitur, castra in dotem data à Rege Legionensis in presenti casu assignata fuisse nomine donationis propter nuptias, siue archarum, ad fidem matrimonij faciendam.

His suppositis, vt rationem præsentis decisionis assignemus, simulque difficulteribus suprà additis satisfaciamus, sciendum est, Doctores suprà laudatos varias interpretationes præsentis textus addidisse. Primò afferunt, contrahentes in presenti casu ignorasse, se proximitate sanguinitatis coniunctos, quo casu dos ad maritum reuertitur, nec fisco applicatur, iuxta textum in l. si ignorans, ff. solut. matrim. l. qui contra, C. de incestu nupt. Sed hæc interpretatio merito rejicitur à Glossa in presenti: liquidem credi non potest, Regem Legionensem scivisse, se cum Berengaria esse in secundo consanguinitatis gradu. Alij affirmant Regem Legionis in presenti verè agnovisse gradum consanguinitatis, sed extimasse in eo gradum licitum sibi esse matrimonium contrahere, quo casu repetitio dotis datur, l. si adulterium 38. ff. de nupt. vers. frater, ff. ad l. l. de adult. l. final. ff. de ritu nupt. Cuiac. in 4. 2. p. cap. 6. §. 8. num. 22. Menoch. de arbit. casu 224. num. final. Valencius de nobis & spuriis, cap. 9. num. 11. sed nec hæc ignorantia præsumi potest in Alphonsio, præcipue post divortium factum cum Theresia ob idem impedimentum. Alter Ripa in rubric. ff. solut. matrim. num. 29. Cardinalis in presenti, num. 3. videlicet in hoc casu maritum repetere posse castra donata, quia licet scire possit eum excludere, tamen de iure fisci actum non fuit. Sed eos merito reprehendit Barbosa in l. si ante, num. 2. ff. solut. matrim. Quare his solutionibus omissis, dicendum est, veram rationem præsentis decisionis assignari ab ipso Innocentio, quia non tam ob turpem, quam ob nullam causam castra data fuerit; siquidem dotis nomine, seu donationis propter nuptias factum data; & nulla est don.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

seu donatio propter nuptias, ubi nullum est matrimonium, l. ult. vers. siem, C. de donat. ante nupt. l. stipulationem 21. ff. de iure dot. & quia matrimonium inter ipsam Regem, & Berengariam consistere non poterat. idem castra repeti poterant; non autem à fisco eripiebantur, quia vt rectè ait Glossa in presenti, verbo *Resiliunt*, quam sequuntur Barbosa in d. l. si ante, num. 28. Alciatus in rubric. solut. matrim. num. 21. Boerius de iur. 264. num. 15. Nouellus de dot. p. 11. num. 7. Rex Legionensis, tanquam supremus, non erat eandem legibus obstrictus, l. Principes 11. iuncta inscriptione, ff. de legibus, ex qua ita docuerunt Cuiac. lib. 15. obs. cap. 30. Mendoza in disp. de pallio, cap. 5. num. 31. Modus in empur. in vlt. tit. de legibus, quæstion. 1. numero 1. Amaya lib. 1. obs. cap. 1. num. 9. Nec obstant iuria principia, quæ pro Berengaria afferbamus, vt in hac pari turpitudinis causa melior esset eius conditio. Nam responderet cum ipso Innocentio, castra in presenti non tam ob turpem, quam ob nullam causam data fuisse, & ita repeti posse, vt docuerunt Glossa hic, verbo *Resiliunt*, Panormitanus numero 7. c. 9. Menochius de arbit. casu 244. Cuiac. d. 4. §. 8. numero 22. Nouellus de iur. p. 11. in princip. Iulius Clarus §. incestus 12. numero 12. Accedit, quod castra in presenti restituta fuerunt Regi pro bono pacis, & separatione illiciti coniugij, cedente summâ illâ stetitâ incisi ratione summe illi rationi, quæ pro pace & pro religione facit, argumento l. si sua persona 43. ff. de religiosis, lege 5. de pallio. Nec attenditur pactum in fauorem Berengariæ conventum, tanquam factum causâ incestuosi matrimonij, vtroque iure prohibiti, & sic contra leges, vnde sustineri non poterat, lege iuris gentium 7. §. postremum, l. penult. c. vlt. l. ius publicum, ubi Cuiac. ff. de pallio.

Sed suprà re-dictis obstat textus in l. distam 8. C. de censul. ob turp. causam, ubi Imperatores Diocletianus, & Maximianus docent, quod cum ab sponso sponsa aliquid ob causam donatur, si causa etat possibilib, & sponsa illi non paruit, competere repetitionem; si verò causa impossibilis erat, non dari repetitionem. Quem textum ita expendo. Repetitio non datur marito, cum ob impossibilem causam sponsa donavit: sed in presenti casu Rex legionensis dedit vxori castra ob causam impossibilem, videlicet ob matrimonium, quod iure consistere non poterat: igitur non erat illi concedenda repetitio. Pro cuius difficultatis solutione discrimen est constituendum inter datum simpliciter, donaturve ob causam impossibilem; & inter datum, donaturve dotis nomine, eum etiam impossibile est matrimonium sequi. Primo casu, cum donatio à mera liberalitate descendat, sciarque qui dat, causam sequi non posse, purè, liberaliterque donasse censetur, idcoque nullâ competet repetitio, l. cum acci/ non 6. C. de condit. ob causam, l. 3. C. de donat. qua sub modo. Qui verò dat dotis nomine, seu donat propter nuptias, non intendit omnino liberalitatem exercere, sed tantum dat causâ dotis, quæ ex se onerosa est, l. non promissio 19. ff. de verb. obli. iunctis traditis à Roberto lib. 3. rer. lud. c. 11. & qui dotis causâ dat, seu propter nuptias, non intendit omnino à se in perpetuum abdicare dominium: quare dario hæc non facili verti potest in donationem. Vnde cum Rex Legionensis in presenti casu non simpliciter castra dedisset, sed donasset propter nuptias, ad

15.
ERRON-
TEA TEX-
TUS IN L.
DISTAM 8.
C. DE CON-
DICT. OB
CAUSAM.

Cc 3 quon

quam donationem iuxta leges patris tenebatur, idcirco non tam liberaliter, quam ex causa onerosa de illis ceduntur; & cum ea esset impollibilis, merito repetitio illi datur.

16.

EXPOSITIO
L. C. DE
COND. ET
DE CAUS.
DAT.

Ex supra traditis exponendus est textus in *l. r. C. de condit. ob causam*, ubi non dissimilis casus declinatur, ac in prædictis resoluatur. Quidam dotem accepti ab uxore, qui pactum apposuit circa restitutionem, vel retentionem dotis, soluto matrimonio: postea matrimonium sequutum non fuit, quia inter ipsos iure consistere non poterat. Quæritur, si in virtute pacti contineri, vel per actionem de dote repeti dos possit: Et Imperator Antoninus respondet, pacti conventum pertinere haberi, ac si ad eum non esset, nec actionem de dote dari, eam non sit dos ubi matrimonium non consistit; sed conditione ex causa, ob causam non sequutum, dotem repetendam esse à marito, quod ex supra traditis provenit; nam cum matrimonium sequutum non esset, quod nec sequi poterat, dos repetenda esset, ne sine causa apud maritum maneat. Sed illud difficile est in eo textu, quomodo in eius specie conditionem sine causa dandam esse alicuius Consultus in *l. final. ff. de condit. sine caus.* Cum dissimiliter respondendum esset ex traditis à Baldo, Glisone Papæ, & Cuiacio in eo textu, Donec lib. 14. comment. cap. 3. Iulio Pario cent. 4. g. 22. D. Iosepho de Retes lib. 2. opuscul. cap. 9. asserendo, conditiones illas esse promissivas, & non hanc, nam illam diuersis considerationibus, & ob diuersas rationes dari. In specie dictæ legis 1. quatenus vix de dote ob causam, quam sperabat, eam non sequutâ, quia sequi non potuit, habet conditionem causa data: quatenus verò quod datum esset dotis nomine, sine causa apud maritum erat, datur conditio sine causa, quæ generalior est. conuenit enim illa eam causa deficienti, *l. 1. ff. de condit. sine causis, l. ex capto 11. ff. de qui hinc, per Glisone, ff. de ademptis, l. que fundum 50. ff. de iure dot.* conuenit cum pigoratitia, *ad l. que fundum 51. ff. de cum actione commodati, l. rem. ff. commodati.* Enique ex quæque causa, cum res aliqua, pecunia, seu quidvis aliud sit penes aliquem sine causa, aut iniusta, siue aliud remedium deint, siue non, locus est conditioni sine causa, *l. si & ne 32. ff. de rebus credit.* cuius rei plura extant exempla in *l. ff. & C. de condit. sine causa*: notat Dantegius ad eum tit. cap. 1. & 2. casus verò, in quibus illa sola competit, congregauit Cuiac. in *par. ad illum tit.* Vulceius lib. 2. tit. 8. num. 15. Valentia tom. 2. illust. tract. 2. cap. 8. num. 14. Trentler. volum. 1. disp. 22. c. 17. ubi Hominius & Bachonius.

17.

EXPOSITIO
L. VLT. ff. DE
CONDIT.
SINE CAUS.

Sed supra traditis obstat Papin. in *l. final. ff. de condit. sine causis*, ubi cum neptis, id est sororis filia auctore suo habere intendet, pecuniam dotis nomine ei tradidit: sed cum nuptiæ sequi non possent, Consultus Papinianus, an repetitio dotis mulieri competere, si supponit quod cum utrinque, dantis & accipientis turpitudine versatur, potior est causa possidentis; & concludit, eo casu repetitionem dotis mulieri competere. Quod Papinianus responsum præterquam quod ex principio ab eo supposito non recte inferretur, difficile admodum redditur ex supra traditis: dicimus enim in prædicti textu, ubi similis casus declinatur, ex summa iuris ratione cassari à Rege Legionensi donata à fisco esse eripiendâ, si Rex superiorem agnosceret in temporalibus: quomodo

ergo in *l. final. ff. de condit. sine causis* non auferret dotem ob incestuosum matrimonium datam, ex vulgari principio, de quo in *l. qui contra, l. si quis 6. C. de incestu nupt.* Innocentius 52. l. dote 61. ff. de ritu nupt. Cui dissimulati ut satisfaciatur Azo in *summa, C. de condit. ob causam n. 5.* quem sequuntur Accursius, Bartolus, & Fulgosius in *l. final. ff. de condit. sine causis*, propter ignorantiam mulieris, quæ existimant cum auctore matrimonium consistere, posse illi concedi repetitionem: sed merito ab hac sententia recesserunt Faber in *rationibus ad ipsum textum*, Cuiac. 11. 99. Papin. in eo textu, & tam doctè refellit D. Iosephus de Retes lib. 2. opuscul. fil. 2. cap. 9. n. 7. Quare rectius respondendum est cum Bartolo, Fulgosio & Fabro ibi, quos sequitur D. Iosephus de Retes ubi præmissi, n. 8. Brillonio de iure coniug. pag. 56. Arias à Mela lib. 2. variat. cap. 27. Pinel. lib. 1. sect. 2. 6. in eo textu agi de muliere nuptura, videlicet quæ auctore nubere intendebat, non verò nuptâ, nec cum effectu incestum commissi. Vnde cum prædictâ ductâ à simili incestu se abstinuerit, propositumque motus, idcirco non patitur penam in incestuos coniugibus, nec eos eadue sit, argumeto ex *l. Papinianus, l. 2. ff. de iure iur. l. si quis cum uxore 14. ff. de accusat.* in *l. final. ff. de iure iur.* 16. ff. de iure iur. l. qui falsum 19. ff. ad l. Cornel. de falsis: si autem animi propositum opere adimpleret, profectò dos caduca foret, in huiusmodi recideret, iuxta supra tradita.

Eodem modo expendendus est, licet non eodem filo exponendus, textus in *l. præfatus 63. ff. de ritu nupt.* ubi cum Præfectus contraxisset matrimonium cum provinciali, contra legem sanctiones, quæritur, an dos ab uxore data ad fisco perueniat, an verò ipsi, vel eius hereditibus sit restituenda: Et respondet Consultus, dotem hereditibus mulieri esse restituendam. Quem textum eodem etiam modo expendo contra supra tradita; nam in ea specie matrimonium iniustum fuit, & contra leges celebratum; & nihilominus dos non efficeret caducæ, nec à fisco eripitur: igitur nec in præfati casu fidei iuris ratioe dos ad fisco pertinet. Agnoscit difficultatem Azo. Faber in *Papiniana, p. 1. tit. 9. illa 12.* qui textum emendat, & pro verbo illa, reponit *alio*: & de erroribus dec. 79. errare 4. integrum textum Tribonianus tribuit. Et omisit hæc Fabri emendatione, & aliis solutionibus traditis à Brillonio de iure coniug. pag. 48. Acosta in cap. 5. pater verbo *uxorem, de testam.* P. Barbosa l. si cum dote, ff. de ritu nupt. Pinel. lib. 1. sect. 2. 6. n. 55. dicendum est, textum illum specialiter procedere in puella teneri ætatis, quæ licet matrimonium contraxisset cum Præfecto, eius ætati parendum est, quia ad acta ad matrimonium ratione potestatis creditur, ut docuerunt Cuiac. lib. 2. diffin. Papin. in *l. final. ff. de condit. sine causis*, lib. 3. 299. Papin. in *l. dote 61. ff. de ritu nupt.* Brillonius de iure coniug. pag. 247. Arias à Mela lib. 2. var. cap. 27. n. 8. Scipio Gentili lib. 4. de donat. inter. cap. 3. Si verò mulier esset adulta, & firmæ ætatis, ab ea tanquam ab indigna, non solum dos, verum & quilibet donatio propter nuptias à marito facta auferri deberet à fisco, *ad l. dote 64. l. cum huiusmodi 32. ff. de donat. inter.* licet legatum illud relictum à marito conferuerit, *l. de ff. de leg. 1. l. 2. ff. de his que ut indigu. l. 1. de iur. C. unde ver. & ver.* ex ratione quam illustret Pinel. lib. 1. sect. 2. 6. per totum, D. Iosephus de Retes de donat. inter. 5. n. 7.

18.

EXPOSITIO
L. VLT. ff. DE
CONDIT.
SINE CAUS.

CAPVT

C A P V T VI.

Idem Archid. sancti Andrea de ^a Scotia.

Nuper à nobis tua discretio requisivit, si ^b aliqua data fuerit terra alicui, non in hæreditatem, vel ^d feudum, sed tantum sibi quoad ^e vixerit possidenda, & ipse postmodum tertiam partem vxori suæ in dotem concederet, verum defuncto viro, vxor præfatam dotem dum vixerit, habere debeat, & tenere: cum Ecclesia dotes teneatur ^f protegere viduarum. Postulasti præterea nostris litteris edoceri, si qua terra data ^g fuerit alicui, & hæredi, quem de vxore legitima procreauit in hæreditatem, vel feudum; ac ipse vxori suæ quandam partem ipsius terræ in dotem concessit, & decesserit postmodum sine prole, an ipsa mulier dotem eandem de iure petere possit? Vtrum etiam Ecclesia pro ipsa stare debeat in hoc casu, an viro defuncto, terra illa sine onere in bona redire debeat concedendus? Nos autem consultationi tuæ taliter duximus respondendum, quod cum regulariter nullus ^h plus iuris in alium transferre debeat, quam cum constet habere: vir, cui terra prædicto modo conceditur, non potest vxori relinquere quod non licuerit, nisi quoad vixerit, possidere: nec licet vxori suæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri concessione tenere, nisi forte donationi illius ille, ad quem spectabat dominium illius terræ, voluerit consentire. Quod autem de prima consultatione dicimus, hoc respondemus etiam de secunda. Nam licet Ecclesia in causis viduarum se fauorabiliorē debeat exhibere, contra iustitiam tamen non est eis fauor ecclesiasticus concedendus. Illud verò ⁱ te nosumus ignorare, quod vxor dare dicitur viro dotem, vir autem vxori donationem facere propter nuptias, secundum legitimas sanctiones.

N O T Æ.

1. ^a *Scotia.*] Ita etiam legitur in tertia collectione, sub tit. de dote adiutenda, c. 2. Scotia ab antiquis Caledonia dicta, pars est Borealis magnæ Britanniæ, terminus habens ab ortu Germanicum Oceanum, à Septentrione Orcades, & Deucaledonium, vt eius scitum, originemque describentes, tradunt Boetius Lestlens, Ioannes Maior, Georgius Brucanov in suis historiis Scotiae, Polyd. Vergil. lib. 13. hislor. Angliæ, Guilielmus Camdenus in Scotiæ descriptione. Eius locos iam à temporibus Cælestini fidem catholicam suscepisse, constat ex Prospero Aquitanico in chronico, anno 434. ibi: Ad Scotos in Christum credentes ordinatur à Papa Calestino Palladius, & primus Episcopus mittitur. Habent Scoti duas Metropoles, Glasgowensem videlicet, & sancti Andrea, quibus vndeque Episcopatus subsunt, quos retuli in cap. 6. de arbitrio; licet Angli Scriptores contendunt, omnes Scotiæ Episcopos pariter Archiepiscopo Eboracensi, vt testatur Spondanus in continuat. Baroni, anno 1466. & 1472. Archidiacono Ecclesiæ sancti Andrea missa esse præfens Decretalis, qui consuluit Innocentium tertium, cum ipse simul cum aliis sex viris ecclesiasticis causas audiant, & cognoscant in Collegio Iustitiæ, ad instar Parlamenti instituto: ideoque ipse Archidiaconus cognoscebat principaliter de causis dotei.

2. ^b *Aligua data fuerit terra.*] Aut testamento videlicet, aut inter vivos passionibus, & stipulationibus, l. 2. §. de usufructu. & aliis modis, quos testetur Galbanus de usufructu cap. 13. Manentius eod. tit. l. 1. notanda tamen est proprietas illius verbi, data, ex quo deducitur, necessarium esse traditionem rei, vt usufructus constitutur, antea enim debitis, sed non constitutis dicitur.

3. ^c *In hæreditatem.*] Idem in dominium, sicut

enim hæredes pro dominis accipiuntur, l. de hæreditate 19. §. pater, §. de Castrensi pecunia, cui inungendus est Faber in hirspruden. 11. princip. 6. illar. 12. & de error. decade 43. error. 8. l. 3. §. Perponitur, §. de minor. l. 6. §. si filius §. de facultat. cum traditis à Barboza in l. quia tale 14. n. 3. §. solus maritus. A. Fabro lib. 4. consuet. cap. 5. Usuald. ad Donel. lib. 11. comment. 5. 24. littera E. & domini pro hæredibus dicuntur, l. his verbi 48. §. de hæredibus instit. l. 1. §. de successore edicto, l. 1. §. totus 2. de reo. tre in posses. ita & hæreditas pro dominis accipitur, l. 1. §. 1. §. si in qui testamentum, l. veni minus 31. §. de hæredibus instit. & per quam consequitur quis dominium, Cassiod. in Psalm. 78. ibi: Hæreditatem ab heredi dillam, quippe qui eâ iure legitime dominum nescitur possidere. Beatus Primarius Episcopus Vtiensis in 1. apost. ad Hebræos ibi: Heres ab heredi dicitur, idem domine, ex quo libere potestare dominetur.

^d *Vel in feudum.*] Perpetuum scilicet; nam tunc feudatarius habet usufructum, cap. 1. in quibus causis feudum amittitur, & quasi dominium, cum habeat vtilem in rem actionem, cap. 1. in princip. de inofficiosa facienda, in vñbus feudum, & ibi co. dicitur res feudalis, quasi propterea, lib. 2. fender. tit. 43. docet Wissembach. disp. 12. n. 30.

^e *Quoad vixerit.*] Constituenda in eam usufructum, vt in c. 1. in fin. 10. q. 2. l. 3. §. ult. C. de secundis nupt. notant Calae in præfati. Hæc tamen verba antiam præstant nobis disputandi, an usufructuarius possideat rem ipsam, in qua usufructum habet? Et ipsam possidere probatur ex hoc textu, ibi possidenda: §. ex l. usufructusque 6. §. 1. de usufructu l. 3. l. & vi uiui §. 1. §. usufructus potestatur, l. final. §. de seruit. l. Agnitus 27. §. de donat. leg. naturaliter 12. in princip. leg. possessio 49. §. de acquir. possess. l. ult. §. item 23. §. item. §. ex quibus caus. maior. l. 3. §. penult. & §. l. ab eo 6. & §. 9. §. de vñ & vi armata, leg. vñ §. ut possiderit, l. ult. C. de vñ

4.

5.

Ce 41m

Libellus 14. §. i. de sacros. Eccles. hinc provenit, ut actio ad exhibendum, quæ datur contra possessionem, l. 3. §. 1. ff. ad exhibendum, datur etiam contra fructuarium, l. censis §. 5. *Julianus, ff. eod. de publiciana*, quæ datur ad evocandam possessionem, competit pro usufructu, l. si eo 11. §. 1. de publiciana: Et interdictum quod legatorum, adipiscendæ possessionis causâ comparatum, l. 1. in princip. ff. quod legatorum, conceditur contra fructuarium, d. l. 1. §. 1. Unde & interdicta, aut retinendæ, aut recuperandæ possessionis, usufructus nomine competunt, l. ult. ff. vi possidetis, l. 3. §. pertinet, l. si plures 9. §. 1. ff. de vi & vi armata. Unde fructuarius dicitur esse in possessione, l. c. insinuatque 60. §. 1. ff. de usufructu, l. cetera 6. §. 1. qui, ff. de precario, & dolo dicitur desinere possidere, l. ult. ff. usufructu per. Adipiscuntur Cicero pro Cecinna, dum ait, *Cicerniam possidere propter usufructum*. Boetius in topicis, ibi: *Hæreditas est pecunia, quæ morte alicuius ad quædam pervenit iure, nec ea aut legatæ testamentis, aut possessione revertit*. Interpretes istæ hæc ultima verba intelligit de possessione fructuarij. Hanc opinionem defendunt ferè omnes antiquiores apud Valacum de iure emphyteutico, §. 18. num. 6. & 7. Giphanius in l. 12. de acquir. posses. Duaz in lege 1. §. per eum, ff. eod. titul. Menoch. de recuper. rem. 1. num. 72. Pinel. lib. 2. selesi. cap. 9. num. 19. Oroz de apibus iuris, lib. 4. capite 4.

Contrariam autem sententiam, videlicet usufructuarium non possidere rem ipsam, in qua usufructum habet, sudent textus in l. penult. §. 1. ff. qui sit sit. cogatur, l. censis §. 5. 1. ff. ad exhibendum, l. c. in rem 10. §. ult. ff. de acquir. rer. domin. l. 1. §. per alium, l. penult. ff. de acquir. posses. l. 1. §. indet, ff. quod legatorum, l. cetera §. 1. qui, ff. de precario, §. de bit, Insit. per quos per sum nobis acquir. l. 3. §. Pomponius, l. ad exhibendum, l. 1. §. quod autem 33. l. 3. §. unde vi, & §. qui usufructum ff. de vi & vi armata. l. 1. in princip. & §. 1. ff. quod vi aut clam, & sequentia iuris principis. Primum, nam usufructus retentio possitio transfertur in proprietarium, l. quicquid 28. C. de donat. igitur quia ab usufructuario proprio numine non retinetur. Secundum, nam quicumque rem possidet, transfert eius possessionem in alium per constitutum, si constituat se eius nomine possidere, cap. 2. de censur. sed usufructuarius licet constituat se possidere alicuius nomine, nihilominus non transfert possessionem in eum, immò nihil facit, l. Pomp. nius 29. ff. quibus modis usufructus amittatur, l. interdictum 21. §. ult. ff. de acquir. posses. Ergo quia non possidet. Tertium, quia usufructuarius vitur re fructuaria, tanquam aliena, princip. Insit. de usufructu, ibi: *Rebus alienis*. Igitur non sibi possidet. Tandem nam possessio penes dios esse non potest, l. 3. §. ex contrario ff. de acquir. posses. sed proprietarius possidet ipsam rem, ut satis certum est: ergo usufructuarius eandem rem non possidet. Haec sententiam defendunt Cumanus in d. l. naturaliter 12. Cuiac. lib. 19. obsequ. cap. 33. & lib. 18. cap. 14. Connanus lib. 3. comment. cap. 10. Faber in rationali ad textum in d. l. censis, §. 1. Treutlerus volum. 2. disp. 21. ibi. d. 4. Valenzia lib. 1. ult. ff. tract. 2. c. 2. n. 43. Amaya lib. 2. obsequ. cap. 7. num. 31. & 32. Alvarez Valacum de iure emphyte. §. 18. num. 6. latè & doctè Marcus Aurelius Galbanus de usufructu cap. 34. in qua Interpretum varietate, immò & iurum discordia, distinguendum est cum Viccio in tract. de posses. duor. 3. p. num. 110. inter pos-

sessionem ipsius rei fructuariæ, & possessionem ipsius usufructus, & modos possidendi: res enim ipsa fructuaria possidentur ab usufructuario, non fructus, nec propriè sibi, sed latè, hoc est, factio ipso simplicis detentionis: ius verò usufructus à fructuario possidentur strictè, & sibi. Prima pars distinctionis probatur ex iuribus suprà expensis pro prima (sententia), quare ratione illius detentionis corporalis, (quam possessionem latè appellamus) datur contra fructuarium interdictum quod legatorum, d. l. 1. §. indet, ff. quod legat. nam illud competit adversus corporalitè tantum rem occupantem, l. 1. in princip. ff. eod. & actio ad exhibendum, quæ datur contra corporalitè insistentem in re, l. 4. & §. ff. ad exhibendum, & eius detentionis causa dicitur desinere possidere in d. l. ult. ff. si usufructus perat. quia ille dicitur desinere possidere, qui corporalitè desinit possessionem, l. 1. §. quod ait, ff. quod legat. non tamen rem ipsam sibi possidet, d. l. 4. quæmur 10. unde non habet possessionem, per quæ aliquid sibi acquirere licet, l. 1. §. per eum, ff. de acquir. posses. nec eam, quam exigit Praetor, ut qui in iudicio satisficere non cogatur, l. penult. §. 1. ff. qui satis. tantum enim rem tenet, l. possessio 49. ff. de acquir. posses. siue in prædio est, l. c. in rem 10. §. 1. ff. de usufructu, l. cetera 6. ff. de precario, restituendæ rei facultatem habet, l. censis 6. §. 1. ff. ad exhibendum. Secunda pars distinctionis, videlicet fructuarium habere possessionem, vel quia iuris usufructus, probatur etiam ex iuribus suprà citatis, & ex eo, quia in tali iure insitit proprio nomine: ideoque dominus usufructus dicitur in l. 3. ff. si usufructus peratur, l. semper 35. §. ego, ff. quod vi aut clam: notant Brissomius de v. f. verbo Dominium, Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. p. 2. n. 2. Madera animadu. cap. 6. & propter hanc possessionem dicitur habere dominium possessionis, & actionem in rem, l. si ego 11. §. 1. ff. de public. latè probat Galbanus de usufructu cap. 29. ratione etiam huius possessionis competit fructuario remedia possessionis, d. l. si ego 10. ff. de vi & vi armat. l. 1. §. vi videtur, ff. de itinere, itinere, l. ult. ff. vi possidetis, l. 1. ff. de remiss. Valentia lib. 1. supra, cap. 15. num. 10. de hac possessione accipiendi sunt textus in l. Aquilius, ff. de donat. l. ult. Praetor, §. item si ei, ff. ex quibus causis, intelligendusque est Cicero suprà relatus, necnon Salsianus lib. 1. de Eccles. Cathol. unde cognoscitur quanta cum proprietate Innocentius III. locutus sit in præsentis textu.

[*Propter tenorem videtur.*] Vnde vel hac de causa doris cognitio principaliter in hoc casu pertinere poterat ad iudicem ecclesiasticum, iuxta tradita in cap. ex tenore, de foro competent. vel ex suprà traditis pro huius textus inscriptione, quia videlicet in Scotia iudices ecclesiastici cognoscunt simul de omnibus causis in Collegio Iustitiæ, unde necesse non est, in præsentis textu supponere ignorantiam adfuisse ex parte iudicis secularis, ut volebat Felicianus Vega in cap. 11. de indic. num. 31.

[*Data fuerit alieni, & heredi.*] Idem filio ex istis nuptiis quæsitio, qui hæres est patris non solum secundum carnis propagationem, cap. ius naturale, l. distinet, sed secundum hæreditariam successionem; nam ut aiebat Apollonius: *Filius, ergo heres*. Latè illustrat Mantica de consuet. lib. 1. c. 11. num. 3. sicut enim votum est procreare, & educare filios, ita & hæredes facere, D. Macarius hemil. 3. ibi: *Primus Patrum scopus, omneque studium*

6.
VIVITAE-
TVASIS
AN POSSI-
DEAT.

7.

8.

studium in eo versatur, ut genere liberis, & heredes habeant. Vnde filios heredes existere patet ait Consulares in l. in suis 1. ff. de liber. & posth. latè illustrant Pichardus, & Valentia ad l. inter cetera, ff. eod. Ex his etiam verbis facillè colligitur, usufructum posse promitti alicui, & heredi eius, vel filio: quod etiam probatur ex l. 4. ff. quibus modis usufructus amittitur. Ludi. C. ut in possessione legat, diversus tamen erit tunc usufructus unus, ac usufructus alicuius, cum usufructus primus morte primi necessarid exinguatur, & ideo de nouo alius debet constitui heredi, ut exponit, & probat Arias de Mesa lib. 3. variar. cap. 48. & 49.

9. h. In hereditatem vel feudum.] Hæc verba difficulta videntur, si accipiuntur in eo sensu, in quo sumebamus verba priora huius textus; nam quomodo si in dominium data erant, non perirebant, immò iure usufructus possidentur. Sed adhuc dicendum est, ea verba accipi pto ptoptietate rei; nam sicut usufructus mentione facta, aliquando proprietatem significatur, l. vltima, ff. de usufructu, ear rerum, l. Proculus, ff. de usufructu, l. donationes, §. 1. ff. de donat. ita proprietatis verbo aliquando usufructus tantum continetur, non plena proprietas, ut in præsent. specie, eòdò domini concedit fundum Titio, & eius heredi in hereditatem, idest proprietatis iure; nam fundo legato ad usufructum non proprietatem, sed usufructus tantum relictus censetur, ut probat Galbanus de usufructu cap. 14. per tot. & ad hoc probandum textum hunc singularem dicit Cuiac. in præsent.

10. i. Nemo plus iuris.] Regula iuris est, de qua in l. nemo 54. ff. de reg. iur. & quamvis ea rectè præcepta tantum loquatur de bonorum possessione, unde liberi, ut explicat Gothofredus in eo textu; tamen hoc principium probant ex cap. Daiberatum 1. q. 7. cap. quoniam, cap. itea, de inepatro, l. qui in ius, ff. de reg. iur. l. iudex, ff. q. ad quibus, l. 4. de pignoratice. Rectè autem dixit Innoc. regulatè; nam aliquando ob speciales rationes plus iuris habet successor, quam eius auctor habet, l. non est novum, ff. de acquir. per donat. l. interdum, ff. de acquir. possess. l. reperitur, ff. ad leg. Falcid. l. p per improbitatem, §. 1. ff. de cust. l. si vero, §. vlti. ff. mandati, l. 1. C. ut actiones ab heredibus, l. quod nostrum, ff. de usufructu legat. de quoniam in iurum expositione videndi sunt Iustus Faber, Giphanius, & Arnoldus Vinius in dicta regula Nemo plus.

11. j. Voluerit conferre.] Nam si consenserit dominus proprietati, postea repetere rem non valet, l. si venditor, §. si in venditione, l. sicut, §. 3. ff. quibus modis usufructus. quæ exceptio etiam proponitur in l. usufructus 57. ff. solut. matrim. tunc enim non idem usufructus in alium translatas, sed potius novus constituitur præsumitur; singuli enim breui manu sicut tradidit domino, & ab ipso rouniter constituitur; unde non habet eum amplius respectu mariti, nec ex eius persona finitur, l. 4. ff. de nouat. docet P. Barbosa in d. l. 57.

12. x. Illud te nolauit.] Quibus docetur abutendum non esse verbis, sed nomina rebus consona esse debere, ut in casu nostre donationis aiebat Imperator in §. est & aliud, Insit. de donat. quod obseruandum est præcipue in Iurisperitentie studio: ubi, nò fallor, istudum illud verborum maximè momenti est ad sapientiam iuris comparandam; ea enim non tam in tactu intellectu na-

tura, aut intentione legislatoris, quam in legum verbis continetur, secundum quæ traditum est à Quiniliano lib. 5. Insit. cap. xliiii. Summam esse I. C. contra proprietatem verborum studium; quoniam, ut idem lib. 1. 2. cap. 2. ait: Quisio iuris amnis, aut verborum proprietate, aut agni dispositione, aut voluntatis coniectura continetur. Vbi primum locum tribuit proprietati verborum, vnde Iurisperitenti libros integros scripserunt de verborum, quæ ad ius pertinent, significatione Alius Gallus, ut constat ex epigraphe legis p. vici 157. ff. de v. s. Gaius plures scriptis libros de origine vocabulorum, teste Gellio lib. 11. nocturne, cap. 17. Paulus in libro quam inscripsit de vocis lesultum, accuratè vocum notiones explicauit, ut indicant fragmenta, quæ inde supersunt in d. Insit. 18. ff. de Insit. ad l. 1. de operi. liberorum, l. exceptio 21. ff. de exceptione. De Labone idem probatur in l. sacrolegi 9. §. 1. ff. ad leg. fal. pecul. Iulius igitur in præsent. Innoc. Archidiaconum reprehendit, eo quòd dotem appellasset, quam maritus vxori dat, cum propriè sit donatio propter nuptias,

COMMENTARIUM.

Ex hoc textu committit sequens deducitur assertio: *Usufructus in dotem, vel donationem propter nuptias datus, finitur morte dantis, nec amplius remaneat pntes accipientem.* Quæ assertio probari potest ex l. usufructus 57. ff. solut. matrim. l. usufructus 66. l. in fundo 78. ff. de iure dot. l. necessario 8. §. fin. ff. de periculo & commodo. Illustrant Pinel. in l. 1. §. p. num. 40. C. de bonis mariti. P. Barbosa in d. l. 57. Sarmientolus §. solut. cap. 10. num. 5. Parladore lib. 3. rer. quod. cap. 4. Mornecho lib. 2. de diuis. bonor. cap. 11. num. 23. Cuiac. in præsent. Lata in l. si quis a liberis, §. pater, n. 64. ff. de liberis agnosce. Ioannes Garrias de expensis, cap. 10. num. 18. Menoch. de arbit. casu 181. Molina de primog. lib. 2. cap. 15. Bapt. Costa de primog. cent. 2. num. 21. Valascus d. iure emphit. §. 18. num. 8. Nicolaus Henellius de donat. cap. 5. §. 35. Alresteria in præsent.

Sed hæc assertio difficilis redditur sequenti iuris consideratione; nam usufructus non potest usufructum in extraneam personam alienare, nec alteri quam proprietario cedere, addè ut si cesset, statim reuertatur ad proprietatem: ergo non potest maritus vxori cedere donationis, aut dotis causa usufructum quin statim ad proprietatem reuertatur, & per consequens superflud ambigimus, an morte vxoris, an vero mariti finiant, cum iam à die cessionis consolidatus esset cum proprietate. Antecedens probatur ex l. usufructus 66. ff. de iure dotum, ubi in hoc casu usufructus in dotem dati sic Constat: *Diximus usufructum à fructuario cedi non posse, nisi domino proprietati, & si extraneo cedatur, idest ei, qui proprietatem non habet, ibi ad rem transire, sed ad Dominum proprietatis reuertendum usufructum.* Et l. usufructus 9. c. de usufructu. nihil enim tam contrarium est usufructus naturæ quam eius alienatio; siquidem à persona fructuaria in proprietatem redire debet. Saluianus lib. 2. de Ecclesiis Carol. ibi: *Cur ergo cum possessor tantum usufructum finis, quid nobiscum auferre non possimus, auferre à proprietatis domine; atque ad eam reuertendum.* Quid t. dicit, quid honestius, quam ut ubi res ab eo discedit, qui usufructum habuit?

13. CONCLUSIO TRADITA ET PROBATA

14. IMPONATUR TRADITA ET PROBATA

habuit, reuertatur ad eum possessio, qui vten-
dam concessit. Ea enim est natura, & conditio
huius seruitutis personalis, ut quo momento
temporis obediit ad fructuaria, eodem in pro-
prietatium transierant, l. 3. ff. *quibus modis vfu-
fruct. amittit*. Igitur si in nostro textu fuit vfu-
fructus alienatus donationis titulo (nam donare
alienare est, *cap. mli. de rebus ecclesie, cap. postu-
ralis, de dona.*) statim proprietario acquisitus
fuit, nec est cur viri mores expectetur. Augetur
hæc dubitandi ratio, nam etsi admettamus in præ-
senti casu, vsumfructum potuisse à marito propter
nuptias donari, quoad durationem, seu eius amif-
sionem attendenda erat persona vxoris donatarij,
non verò viri donantis. Quod sic probò. Nam
sicut finitur vsumfructus, ita etiam extinguitur
per non vsum, idest non viuentem illo, in cuius
persona vsumfructus consistit, l. 6. *finis, Inst. de
vsumfructu*: sed vsumfructus donatus, si non vtrius
donatarij, amittitur, & illius vsum ad durationem,
aut amissionem attenditur, l. quod si 40. ff. *de
vsumfructu*: ergo similiter vi finitur morte, vx-
oris donatarie vita, non verò mariti donantis
attendi debet.

14.

VERSITATE
DE
SOLAT DIS-
SINI TIO.

Quâ dubitandi ratione non obstatte vera est
præfens assertio, pro cuius expositione sciendum
est, vsumfructum duplicem esse, alium eorum-
um cum proprietate, quem causalem Doctores
appellant, alium separatum, quem formalem so-
lent nominare: quin diuisionem Iureconsultos
admisisse, probatur ex l. Semprenius 16. ff. *de vfu-
fruct. legat. l. si cum argentum 21. ff. si fundum, ff. de
except. rei iudic. l. si in 126. ff. de verb. obl. do-
cent Donel. lib. 10. comment. cap. 21. Cuius tract. 5.
ad Afric. in l. 9. ff. de vsumfruct. accresc. Galbano
de vsumfruct. cap. 2. Mancinus cod. tract. tit. 1. n. 9.
Causalis dicitur ille, qui pendet ab eadem causa
dominij, & cum ipso dominio est conuinctus, de
quo Iulianus in l. 4. ff. de vsumfructu l. rell. 126. §. 1.
ff. de vfu. Formalis vsumfructus dicitur ille, qui se-
paratur à proprietate, & per se subsistit in rebus
alienis, qui est verè, & propriè vsumfructus, de
quo Vlpianus in l. vi frui 5. ff. si vsumfruct. petat.
Triphon. in l. cum in fundo 78. ff. de iure dotium.
Innocentius in præfenti. Obstat, ut sit l. si alie-
narius vsumfructus fructu saluâ verum subsistat: lic
in l. 1. ff. de vsumfruct. priu. Inst. eodem tit. do-
cent Mancinus de vsumfruct. tit. 1. n. 7. Donel. lib. 10.
comment. cap. 5. Hughonius illius 9. 24. Gomez
lib. 2. variat. cap. 15. num. 2. contra quam diffinitionem
expendi possunt textus in l. 3. §. vlt. ff. de vfu-
fruct. ac. res. l. qui vsumfructum 23. ff. de liberal.
causa l. 2. §. penult. ff. de except. rei iudic. litem 11.
§. final. §. si leg. Aquil. litem 50. ff. de damn. infest.
l. 1. §. item. ff. de remissionibus l. si cum duorum 32.
ff. de stipul. feruor. litem in 16. §. 1. ff. quando dies le-
gat. litem in 14. §. 1. ff. qui vsumfructum, ff. de
acceptil. litem in quocunque 85. §. finalis, ff. de legat. 1.
litem 44. §. penult. ff. famul. eris.*

15.

VERSITATE
DE
SOLAT DIS-
SINI TIO.

Deinde sciendum est, vsumfructum, utpote
seruitutem personalem, morte extingui, & finiri,
l. finit, §. morte, ff. quibus modis vsumfruct. l. Semprenius, ff. de vsumfruct. legat. l. 3. 10. §. 16 Cde vsumfruct. l. 8. ff. de annuis legat. §. finit, Inst. de vsumfruct. Donel. lib. 10. comment. cap. 17. Cathillo de vsumfruct. Giphanius in l. 10. C. de vsumfruct. Cuius tract. 5. ad Afric. in l. 9. de vsumfruct. accresc. Mancinus de vsumfruct. tit. 4. §. 1. num. 4. Richardus in §. final. Inst. de locat. Iura enim personæ coherencia morte ex-
tinguuntur, l. annis 106. l. primilegia 126. ff. de reg.

in. In hanc tamen partem in contrarium expendi
solent textus in l. generali 3. §. filius, & §. penult. ff.
de vsumfruct. legat. l. si seruus 18. §. cum seruus, ff. de
stipul. feruor. l. si fundum 16. l. qui rem 62. §. si fun-
dum, ff. de cens. l. de res 70. §. res, de fiducijs. l. 9. §. 1.
ff. de colu. hanc. l. de fundis 38. de vsumfruct. l. Semprenius
Aitatus 16. de vsumfruct. legat. litem in vsumfruct.
63. ff. de vsumfruct. l. in annis 8. litem in annis 11. ff.
de annuis legat. l. hereditatis 60. §. si denique, l. tem-
porari, ff. ad leg. Falcid. l. 38. §. qui hominem, l. Si-
clonus 95. §. vsumfructu, ff. de solut. l. qui vsumfructum
23. ff. de liberal. causa, l. 3. §. de oper. feruor. litem
Meta 14. l. 20. §. Titia, ff. de alim. legat. l. mulier 74.
litem in 70. §. qui vsumfructu, ff. de cens. & de-
monst. l. si uxori, ff. de nozal. l. 3. §. si si habenti, ff.
de legat. 1. l. 12. §. 2. ff. famul. eris. l. quod in ra-
rum 24. §. si vsumfructu, de legat. 1. litem in 14. l. 19.
§. vlt. §. quando dies legat. l. 19. §. vlt. ff. de pet. heredi-
tis. Et si vsumfructuarius alieri commodariarius
vendiderit, vel alio modo alienauerit, morte ip-
sius finitur vsumfructus, cum pennis ipsum ius
principale remaneat, l. arboribus 12. §. 1. ff. de vfu-
fruct. l. vsumfructu 57. ff. si in mariis. Tempus enim
finitur vsumfructus morte eius, cuius gratia con-
stitutus est, unde si vsumfructus legatus est, lega-
tariusque cognus illum restituerit, non morte le-
gatarij, sed hâc committitur finitur l. 4. ff. quibus
modis vsumfructus, l. 3. §. si vsumfructus petatur,
l. qui vsumfructum, ff. de vsumfruct. legat. Quare vsum-
fructuarius legem non potest vsumfructum, l.
quod in rem 24. §. 1. ff. de legat. 1. nec quidem
vxtori suæ, litem 10. C. de legat. 1.

Ex quibus iam apparet vera decidendi ratio ad
præsentem textum; nam cum vsumfructus finitur
morte vsumfructuarij, & in hac specie maritus
qui partem vsumfructus propter nuptias donauit
vxtori, decessisset, necessitas vsumfructus finiri
debeuit; nam resolutio iure damis resolutur ius
accipientis, l. Iulianus, §. ff. de manumiss. l. etiam, ff.
qui petant, l. Stratus, §. Cornelio, ff. de iure fisci,
l. 1. §. ff. de pi. n. cap. venerabili, de officio delegat. Ac-
cedit, nam nemo plus iuris in alium transferre
potest, quam ipse habet; & successor idem ius
habet, ac habuit prædecessor. l. si qui in ius, ff. de
reg. iur. Unde cum maritus tantum quoad vsum-
fructu haberet tertæ possessionem, non potuit illam
vxtori in perpetuum propter nuptias donare; do-
cuit Barbosa in d. l. vsumfructu 57.

Nec obstat dubitandi ratio, quâ dicebamus,
vsumfructuarius non posse vsumfructum in extra-
neum alienare, quin statim ad proprietarium re-
uertatur. Pro cuius solutione examinandum est,
an vsumfructuarius alienandi facultatem habeat,
immo si de facto alienauerit, & cesset extraneo,
reuertatur ad proprietarium: Et primò vsumfructu-
arius alienare posse vsumfructum, hoc est ven-
dere, locare, donare, dotis causâ dare, & pignori
obligare, probatur ex l. arboribus 12. §. vsumfructu-
arius, ff. de vsumfruct. litem in rem, ff. ad rem, l. in ven-
dendone, ff. de rebus auct. iud. possid. l. si qui, §. vsum-
fructus, ff. de pignori. l. litem in 29. §. vlt. §. quibus
modis vsumfructu, amittitur l. si qui 29. ff. de vsumfruct.
legat. l. 3. §. si vsumfructu, petatur: pro quorum 12-
rum conciliatione, & dubij expositione frequen-
tibus principiis, & distinctionibus vtendum est.
Primò certum est, rem fructuariam, hoc est rem,
in qua constituitur est vsumfructus, non posse à
fructuario alienari, l. vsumfructu 9. C. de vsumfructu,
l. eor, C. de legat. ex ratione perspicua, quia
potest facere alienum, quod proprium non est

16.

TRANSITIO
DECIDENDI
RATIO.

17.

DESVITATE
DE
SOLAT DIS-
SINI TIO.

vndp

vnde usufructuarius non potest manumittere servum fructuarium, l. c. de his qui à non domo, l. 9. C. de usufructu, l. 1. C. de communis servo maritimo. f. Secundo pariformiter certum est, fructuarium non posse alienare usufructum formalem, ita ut à se abdicet ius servitutis personalis, quod habet in re fructuaria, d. l. usufructus 66. potest tamen alienare usufructum causalem penes emptorem, vel illum, in quem alienatur: ita Pinnel. Saem. & Barb. ubi supra, Antonius Gomez lib. 2. prior, cap. 5. num. 15. Galbanus de usufructu cap. 38. quo modo intelligitur noster textus, ita ut maritus tertiam partem commoditatis usufructus donasset uxori, non verò usufructum formalem. Circa secundam partem questionis varia adduxerunt Interpretes Cessione usufructu amitti, & statim ad proprietatem reverti, probari videtur ex iuribus supra adductis. Sed pro contraria sententia faciunt Paulus Infrascriptus lib. 2. f. sententia 28. 9. ubi referens omnes casus, in quibus usufructus amittitur, nullo modo mentionem facit cessionis factæ extraneo: & Iulianus in §. finitur, de usufructu asserit usufructuarium cedendo extraneo nihil agere. Ergo quia cello inutilis est. Denique quia nunquam legitur hæc pena primationis usufructus constituta in usufructuarium cedentem extraneæ personæ: vnde hanc sententiam, videlicet per similem cessionem non amitti usufructum, docuerunt Ofualdus lib. 10. comment. Daniel, cap. 14.

littera B. Hothomianus & Baldinus in d. §. finitur, P. Barb. in d. l. usufructus 57. num. 4. Sed in hac opinione varietate discernitur constitutum est inter usufructuarium cedentem usufructum eo animo, ut à se abdicat, & illum amittat; & inter fructuarium cedentem usufructum, ut tantum illum transire velit, non autem eum amittere. Primo casu usufructus cessus recidit in proprietatem; secundo verò casu neutiquam, cum præter eius voluntatem usufructus amitti non valeat iuxta quam distinctionem iura supra expensa accipiunt plures, quos sequitur Galbanus de usufructu cap. 38. Nec obstat augmentum dubitandi rationis, deductum ex d. l. 40. ff. de usufructu: verum enim est, usufructum donatum amitti, si eo non viatur donatus, quia tunc etiam nec viatur eo donator, & sic ex facto usufructuati amittum dicimus usufructum, cum ipse non viatur, qui donavit, nec etiam donatus. Contrarium tamen procedit si usufructus vendatur, nam emptore non vietur, adhuc usufructus retinetur, quia venditor eo viatur dum pretium consequitur. Illud autem certum est quod in præsentis textu, & similibus doctur, usufructum quomodolibet alienatum, quoad commoditatem amitti morte alienantis, à quo pendet, & penes quem usufructus directus residet, l. necesse est 8. §. fin. ff. de periculo & commodo: quo modo accipiendi sunt textus in l. 4. ff. de usu, l. si servus, C. de iure dñi.

C A P V T VII.

Idem ^a Archiepiscopo, & O. Archid. Ianuen.

PER vestras nobis litteras iocimastis, quod cum ^b Magistrum R. super quadam summi nostra pecuoie Ianuen. ^c mooretz pro Hug. paupere latore presentium auctoritate nostra curaveritis concipere, quam idem Hug. pro dote uxoris ^d requirebat ab eo, idem R. exceptionem opposuit contra ipsum, quod videlicet uxorem suam à se ^e repulerat, & quod taciã ^f veritate super hoc nostras litteras impetrarat: quia cum super eadem dote iam aliã vice coram vestra civitatis & Consulis quæstio mota esset, ipsi iuxta consuetudinem terre pronunciarunt, ut quoniam idem Hug. ad inopiam vergere ^h videbatur, dos illa non assignetur eidem, nisi i cautionem idoneam de ipsa non peritura præstaret. Vnde vos communicato prudentum virorum consilio, præcepistis, ut idem Hog. uxorem suam reciperet, & iuxta terræ consuetudinem de salvanda dote caveret, & donec id posset facere, dos illa deponeretur, si vellet in l. secretario Ecclesiæ Ianuën. quod cum implete non posset, ad instantiam eius nobis hæc rescribere curavistis. Cum ergo satis ei possit modicum credi dotis, cui ^k creditum est corpus uxoris, disce. v. per A. f. m. quat. dotem assignari faciatis eidem, sub ea, quam potest cautione ^l præstare, vel ^m saltem alicui mercatori committi, ut de parte ⁿ honesti locri dictus vir onera possit matrimonioii sustentare, ne occasione dotis detentæ vxor à ^o viro dimissa, seu vir, qui dimisit uxorem, adulterij reatum incurrat.

N O T Æ.

^a *Annexi.* Ita legitur in tertia collectione, sub tit. de dote restituenda, cap. 3. in hac sexta collectione legitur *Genuesi*, sed verobique rectè; nam hæc celebris civitas, vulgò dicta *Genoa*, quæ exstat in Alpibus Cortiz iuxta mare, ubi incipit mons Appenninus, aliquando dicitur *Genoa*, aliquando *Iagua*, ut post Ortelium notant Bizarrus Neubicensis, & Vbertus Foliet, eius Reipublicæ histori. Dicitur

Genoa, ab aliquibus, à *genio*, quia habet tanquam genu recurvum à latere maris i vel à Genuo Saturni filio, qui fertur eam condidisse. Ianuam appellant eam alij, eo quod à Iano Italorum Regè conditam dicunt. Hæbit Ecclesiam Cathedralē iam à primis Ecclesiæ sæculis, cuius Episcopus Diogenes dictus subscripsit Concilio Aquilensi sub Damaso celebrato: & Innocentius III. eam in Metropolitānam erexit, ut constat ex actis ipsius Pontificis relatis à Bologneto in *Actis ad Innocentium III.* ff. 3.

lib. 3. epist. 158. ibi: *Genuesem vero Episcopum à subiectione Mediolanensi Archiepiscopi emancipauit, & specialiter de nouo Metropolitani Sedis Apostolica Episcopum constituit, cui Bohemensem Episcopum, & Peninacensem Abbatem, quem creauit Episcopum, obediendi precepit.* Huius ergo Ecclesie Archiepiscopi Albiganensi dicto, rescriptum Innocentius in presenti, & in cap. illud, de praeumps. & lib. 1. regest. 15. epist. 134. & lib. 3. epist. 158.

2. b *Magistrum R.*] Qui clericus erat, quare conueniri debebat coram iudice ecclesiastico, iuxta tradita in cap. clerici de iud. vt in simili specie supponitur in cap. peruenit, de arbitris; licet aliter Felicianus vega in cap. noui, de iudiciis, mon. 68. Cavallos de cogniti per viam violentiam, 2. p. 9. 13. num. 9. existent in presenti specie dotis causam disceptatam fuisse principaliter coram iudice ecclesiastico, propter adulterium, quod in ea metuebatur, vt ex finalibus verbis textus constat.

3. c *Ianuenfis moneta.*] Diuersam enim monetam emebat Respublica Ianuensis, & cudit, ac aliae Respublice Italiae; siquidem habet pecuniaria statuta, vt referunt Petrus Bizacus, & Neubicensis; ad verò dos ista restitui deberet in eadem moneta, quæ in vso erat tempore contrahus matrimonij, late examinat Omdius Sanlegerius q. civilium p. 1. cap. 15.

4. d *Requirat ab eo.*] Quia idem R. Clericus & Magister dotem promiserat, vt in casu textus in cap. peruenit, de arbitris.

5. e *As se repulerat.*] Vnde divorcio facto dos marito tradenda non erat, inuend. etsi tradita fuisset, repeti debebat, iuxta tradita in cap. 1. hoc ritu.

6. f *Tacita veritate.*] Vnde videbatur præsens rescriptum nullum esse, cum in eius impetratione non esset mentio facta sententiæ à Consulis in eadem causa prolatae, iuxta textum in l. vlt. C. sententiam rescripti inter monasterium, de re iudic. cap. super eo, de cohabit. clericis. Cui difficultati vt nonnulli satisfaciunt, asserunt prædictam regulam non procedere, quando aliquis obligatur ad impossibile, & sic sententia nullitatem continet, argumente legis finalis, ff. quæ sententia siue appellatio, Facit Glossa in cap. super gestum, verbo f. ostensius, de inuepatron. quia sententia, quæ nulla est, non dicitur habere nomen sententiæ, l. 4. §. condemnatum, l. si cum nul. ff. de re iudic. Quare asserunt in presenti sustineri rescriptum non factâ mentione sententiæ à Consulis prolatae, quia nulla erat ob impossibilitatem. Ita docuerunt Hostiensis hic, Andreas Siculus in cap. prudentiali, §. 6. de officio delegati. Sed hæc solutio sustineri minimè potest, quia sententia à consulis prolata, valida fuerat, licet marito nimis grauis esset, propter eius inopiam. Quare hac solutione omittâ verius dicendum est, rescriptum in presenti specie non vitiari propter subreptionem, quia non est necessarium mentionem facere illius qualitatæ, quæ facta rescriptum non impedit, vt constat ex cap. bona de confirmat. nulli, cap. postulasti 27. de rescriptis. & traditis à Menochio de arbit. casu 202. per totum. Vnde cum in presenti sententia Consulum non impeditur rescriptum; tum quia erat res inter alios acta, nempe inter vicum & vxorem, rescriptum impetebatur contra R. clericum; nam etiam quia in diuerso foro, nempe

coram iudicibus secularibus sententiâ fuerat prolata, rescriptum verò dirigebatur ad iudices ecclesiasticos, inde non vitatur, etsi in eo facta non sit mentio sententiæ à Consulis prolatae.

g *Ciuitatis Consulibus.*] Genue enim administratione penes Consules fuit; quibus Innocentius nostri temporis iurisdictionem externam proposuerunt, vt referunt Petrus Bizacus supra, Vberius Follia lib. 1. fol. 11. & lib. 3. fol. 51. qui etiam Magistratus dicitur à Gregorio relato à Cirio in cap. 7. de consiliis in 5. compil. Cum autem coram Consulibus causa hæc disceptabatur, maritus dotem petebat ab vxore, non verò ab R. vt in hoc secundo casu, alias coram ecclesiastico iudice causa disceptari debebat. Consules isti non solum iurisdictionem, verum & metum imperium habebant, vt in aliis ciuitatibus Italiae, quæ exculso Imperij iugo Forestatem sibi elegerant.

h *Vgere videbatur.*] Et tunc iure ciuili dos restituenda est vxori, l. si constante 25. ff. solut. matrim. l. seruam 21. ff. de manumissis, l. ceterum, C. de inue. doe. Illustrant Norb. in d. l. si constante, D. Ioseph. de Rerum in l. hac alio, ff. solut. matrim. Si autem dissipasset dotem, non verò propria bona, dos sequestranda erat, d. l. si cum dotem, §. si cum autem.

i *Nisi cautione idonea.*] Si diues contraxisset, & postea ad inopiam vergere coepisset, nec cautione præstata permitendum erat marito dotem retinere, quia eo casu necessariò dos restituenda erat, d. l. si constante 25.

j. *In secretariis Ecclesie.*] Sed quomodo, cum non liceat ultra libros, vasa, & vestimenta sacra in Ecclesia deponere, cap. 1. vbi probauit, de custodia Eucharistie; Respondetur quod ex graui causa, & ob urgentem necessitatem, ad maiorem securitatem aliquando licet res prophanas in Ecclesiis deponere, cap. 1. de deposito, cap. quisquis 17. q. 4. Concil. Meldense car. 60. probauit in d. c. Sed exponi oportet, quoniam locus Ecclesie dicatur secretarium, vbi imbet Pontifex dotem deponi? Et olim in Ecclesiis duplex secretarium erat, vnum, in quo presbyteri sedebant, vel saluatoribus vacantes, vel ad audienda fratrum negotia; elegans locus Sulpitij Severi dialog. 2. in vita sancti Martini, lib. 3. ibi: *Deinde secretarium ingressus Martinus Episcopus, cum solus, vt erat ei consuetudo, residere, hanc enim sibi etiam in Ecclesia solitudinem, permixta clericis libertate præstabat, cum quidem in alio secretario presbyteri sederent, vel saluatoribus vacantes, vel audiendis negotiis occupati.* Gregorius Turon. lib. 5. hystor. franc. cap. 18. ibi: *Nos collecti in vnum, sedebamus in secretario Basilica B. Petri.* Idem de miraculis B. Martini lib. 3. c. 17. *Moris enim erat apud patres sanctos, præsertim honoratis, qui ad Missarum solennia volebant, Episcopum osculo salutare, & ipse vt sacris mysteriis celebrandis totius intendere, eiusmodi salutationum officis presbyteros delegabat.* D. Ambrosius serm. 34. Vnde secretarium, in quo saluatoribus vacabant presbyteri, dicebant etiam saluatoriorum in historia tripartita lib. 9. cap. 3. apud Theodorem lib. 5. hystor. cap. 17. Gregor. Turon. lib. 2. hystor. cap. 21. & lib. 6. cap. 11. licet aliter accipiat Scalliger lib. 2. Aulon. lib. 2. cap. 23. Dominium etiam dicitur in Synodo Laodicea, cap. 28. §. C. Throdos de heretic. sexta Synodo in Trullo can. 74. Et quia in eo causæ etiam à presbyteris agebantur, secretarium

7.

8.

9.

10.

cretarium accipitur pro loco ubi indices sedent. Inde in *can. 97. eod. Eccles. Afric.* PP. patrum ab Imperatoribus, vt defensoribus Ecclesiarum liceat ingredi iudicium sacratum. Et de Synodo Chalcedon. ita Liberatus Diaconus in *bruculo c. 41. tit. 1. Aduertens Marciannus Imperator, ad secretarium eum iudicibus, & sacro Senatu allocutionis verba fecit in Concilio.* Pro conelauis etiam, seu loco illo, ubi iudices pro tribunali sedent, accipitur in *l. 1. tit. C. de offic. divers. Iudic. l. 1. tit. C. ubi Senatores, l. 1. & 2. C. Theod. de offic. Reil. Pro. l. 1. tit. C. Theod. de denuntiacionib. l. 1. C. de offic. divers. Iudic. Caliod. lib. 11. in prefat. l. 1. in fine. C. Theod. de iurisdic. Adde veterem inscriptionem Romæ iusta Capitolium apud Semet. antiquit. d. scripta. 1. 2. n. 2. notat Barozius in *martyrio d. Augusti. fol. 333.* Bulergerus de *Imper. lib. 3. t. 9.* Aliud secretarium erat in tercia templi parte ante eum cancellos, dictum à Græcis Diaconum. Synodus Laodic. *can. 21.* D. Clemens lib. 2. *confite. 62.* Palloforium dicitur in *l. 30. C. Theod. de hære. l. 3. e. Iustin. eod. tit. 1. D.* etiam Hieronymo in *Ezechielum c. 41.* In eo vestimenta sacra, & alia libri recondabantur. *cap. non oportet 32.* Coneil. Agathens. *can. 66.* Ezechareose *1. can. 31.* Hipponeuse anno 393. Fortunatus in *vita S. Radegundis lib. 1. ibi: Inuani in secretarium nuntiis esse inuanti.* S. Paulinus ibi:*

*Hic locus est veneranda penus quæ conditur, & quæ
Tremor alma sacri pœpæ misclet.*

Plura de his secretariis, & eorum forma tradunt Barozius *tom. 6. ann. 651.* Rofevidus in *onomast. verbo Secretarium.* Nallamon, Zonaras, & Iustellus in *d. can. 21. Synodi Laodic. Zetda in Iud. tit. 1. cap. 3. vers. 3. pag. 194.* Tuzurarius in *sacel. sacro. c. 2.* Cresollus lib. 3. *myth. cap. 21.* Vicecomes de *ritibus Alsia lib. 3. cap. 4.* Gothofredus in *differt. Philo. l. 1. tit. 7. cap. 3.* Menardus in *uris concord. regul. cap. 5.* Zetda in *aduers. cap. 133. n. 11. l. Gothofr. in l. 1. C. Theod. de hære.*

II. *Crederem esse corpus vasis.* Faciunt textus in *cap. precipimus 11. q. 1. l. 1. C. ne fideiussorem adiam.* ibi: Si enim credendum fidei, suamque dotem patri mariti exstimator. Et *l. hoc legem S. C. de pallis cunctis.* ibi: Quamuis enim homo erat mulierem, quæ seipsam marito committit, res etiam eiusdem parti arbitrio gubernari. Plautus in *Menech.*

Item qui te & tu quæ habes, pro commendas vris. Quæ ratio iure ciuili fecit ne fideiussores dotum darentur constanti matrimonio, nec à marito, nec ab eius patre, vt latè illustrat D. Ioannes de *Larrea decis. 7. Gratia. per totam, & alios adducens Gothofredus in l. 1. tit. C. de fideiussoribus dotum, in Theodof.*

III. *Cautione præstata.* Cùm enim ex consuetudine Genocent fideiussures dotum admittenterent, & in præfenti casu marito inopi non solum difficile, verùm & impossibile esset fideiussures inuenire, quia ita in pauperem præsumitur, *l. 1. §. sed offi. ff. de iudiciis, l. §. fideiussor, §. qui necessarius, ff. qui fideiuss. cog. l. denunciatio, in fine, ad leg. Jul. de adul. l. 2. §. ultim. ff. de collat. bonor. l. omnes, §. præterea, C. de Episcopis & clericis.* Adeo Innocentius hic iubet sub qualiqua cautione dotem marito tradi, idest sub iuratoria, sua nuda reponmissione; qui anim tenetur satisfacere, si docet se non posse inuenire fideiussures, tunc res committitur ei cum nuda reponmissione, sine iuratoria cautione; *l. item non facillè 6. ff. si cui plus quam per legem, l. omnes 17. §. in hac, Aubert. generaliter, ibi: Aut fideiussorem dare non vales.*

D. D. Gonzal. in *Decretal. Tom. 11.*

super iisdem iuratoriis. exponat cautionem. Et *Ant. them. cui restituit, C. de iudiciis, vltim.* Innocentius talaris probat Velasius de *privilegiis. pauper. p. 1. cap. 53. num. 13.* Vnde rectè Innocentius in præfenti iussit dotem marito tradi sub ea cautione, quam ipse præstare potuisset, idest sub iuratoria, vt exponit Cuias. in *præfenti.*

IV. *Vel saltem.* An hoc in casu muliet, vel marito competat electio præstandi cautionem, vel restituendi dotem, disputant Gregorius Lopez in *l. 29. tit. 11. part. 4. glossa 4. Giurba decis. 16. n. 1. Fontanel. de pallis nupt. clausul. 7. p. 3. num. 63. Humius in encyclop. p. 3 tit. 24. cap. ult. num. 667. In qua questione Antonius Gomez in *l. 30. Tauri, n. 3.* electionem muliet, competere affirmat, quia licet in alternatiuis debitor sit electio, vt probat in *cap. 4. de rescriptis.* tamen in alternatiuis temporiorum ereditor sit electio, *l. quid in heredem, §. si resque, ff. de tributoria, l. cum propositis, C. de transact. l. quoniam, ff. de iuroribus.* Quare qui obligatus est ad solvendum certà die, aut dandum pignora, seu fideiussures, eogi potest ad solvendum, vt resoluitur Canezius *tom. 2. variar. cap. 6. num. 55. Castillo tom. 6. controu. cap. 114. num. 14. Borellus in summa decis. tom. 3 tit. 14. n. 21. Metellius de pignori lib. 4 tit. 5. num. 125.* Sed adhuc dicendum est eum Gregorio Lopez *ibi supra,* in præfenti textu electionem muliet non competere, sed iudici concedi, in quem verba huius textus diriguntur, qui pensatis circumstantiis, si agnouerit satis consultum esse muliet per cautionem iuratorium, non eger maritum dotem restituere; aliis si cautionem non sufficere existimauerit, compellet virum ad dotis restitutionem, quam apud mercatorem deponi faciet, ne mulier fragilitatem cautionis experiri egogatur, *l. tog. 16. §. item quiritur, ff. ad Trebel.* quam sententiam sequitur Olea de *cess. iur. tit. 3. q. 7. num. 16.**

V. *De parte honesti lucri.* In quibus verbis deduci videtur, virtutem exactionem iure canonico omnino prohibitam non esse, quidem in præfenti inuenitur, vt dos deponatur penes mercatorem, vt ex eius vsuris possit maritus onera matrimonij subleuare. Cuius difficultati vt satisfaciant Ioannes Andreas, & alij elabores repetentes in præfenti, affirmant in hoc casu dotis fauore vlutas permitti, vt in *l. salubriter, de vsuris.* Sed hæc solutio facile conuincitur, nam si causâ redemptionis capiuotum non permittuntur vsuras, *cap. super eo de iuris, nec etiam* fauore dotis permitti poterant. Alij vt satisfaciant, afferunt in præfenti vsuras permitti, quia contracta censetur societas inter ipsum mercatorem, & eum qui pecuniam dedit; nam licetum, & frequentissimum est, vt vnus ex sociis pecuniam conferat, alter industriam adhibeat, *l. si societatem 6. l. si non fuerit 29. vers. ita coiri, l. cum duobus 32. §. si in conuicta pro socio;* & ita huius societatis ratione honestum lucrum præstare mercatorem. Sed hæc interpretatio ita simpliciter adducta non placet; nam si inter aliquos expressè contrahitur societas ad partem lucri, licet nihil exprimitur de patra dampni, tacite tamen de ea actum censetur, *§. illud, in fidei de societate,* vt ita æqualis sit sociorum fortuna: sed in præfenti casu nullam partem dampni sentit, qui dotem dedit; ergo non potest dici societas hoc casu contracta. Quare his solutionibus ommissis, & aliis traditis ab Hostiensis, & Cardin. in præfenti, Palacios Rubius in præfenti, *§. 10. n. 10.* dicendum est, in præfenti casu pecuniam dotalem tradi mercatori.

mercatori, ad negotiandum cum cum ea, inica societate sub eo pacto, ut quicquid, aut sex pro centum quotannis interesset nomine marito praestaretur, etiam si nullum periculum qui dotem dedit, sustineret, sed tantum mercator. Quod genus contractus vitiosissimum est in Italia; nam licet damnum spectet ad mercatorem, tamen hoc lucrum honestum est, cum si servarentur leges negotiationis, & societatis, non sex quotannis, sed duodecim ex ipsa negotiatione essent praestanda. Unde cum sex tantum interesset nomine denteur, sit compensatio periculi, quod in se suscipit mercator, quia retinet aliam partem lucris, ideoque ipse sustinet tantum damnum negotiorum, & alter socius foret cum minuto interesse saluam habet: quod genus societatis cum mercatoribus initur in utroque foro iustum, licet omneque esse docuerunt Lessius de iustitia lib. 2. c. 20. dubit. 13. Carleual de iudiciis tom. 2. disp. 7. num. 22. Bonacin. de contr. lib. 9. capitulo 11. m. 2. Ferro Manriq. de different. rerum. quae for. q. 164. Unde infert Lessius ubi supra, c. 25. dubit. 3. m. 30. licitum esse conventionem illam in Italia, & Antuerpia valde usitatum, sub hacque forma conceptam. *Ego infra scriptus mercator praestare hoc chirographum non accipisse a Titio nulle aureae, ut eos impendunt legitima negotiationi; pro loco interius moris, quod illi ex hac negotiatione possit competere, promitto me illi datum sex quotannis, & periculum praestaturum.* Quod genus minus sub pacto intertile licet quando mercatoribus pecunia traditur licitum sit; attamen si ea motu alius personis, quae cum pecunia negotiationi non impendunt, omnino illicitum & vitiosum esse late probant Duaridus de censibus q. 20. §. 3. ex num. 38. Leotardus de usuris cap. 99. a num. 1. Carleual de iudiciis lib. 1. tit. 3. disp. 3. §. 6. per totam. Olex de cess. iur. stud. 3. q. 12. num. 35. qui iniquissimam dicunt consuetudinem, seu corruptelam aliquorum Tribunalium, in quibus sic condemnatio interesse in pactum deduci: vide Iomoc. III. in praesenti iuxta consuetudinem Gemonium, apud quos vltus intulerat, ut pecunia viduarum, & pupillorum apud mercatorum deponeretur cum certo interesse, in praesenti casu iussit, ut pecunia dotalis sub eodem pacto honesti lucii apud mercatorem deponeretur; non quia vitus approbaret, quas improbaueas apud eosdem Gemonenses in cap. in civit. re, de usu. riu. Et hac est, oi fallor, vera interpretatio huius textus, etsi aliter eum accipiat Araujo in qq. moral. de statu civili, disp. 1. q. 5. & 6.

o *Vxor a viro dimissa.* Ex quibus verbis deducunt P. Gregor. lib. 9. synag. cap. 19. numer. 4. Ant. Faber in suo C. re, de dotis promiss. diffini. 6. num. 2. Phancius de ludo dotis, glossa ult. num. 9. Camillus in praesenti, Guido Papae q. 174. Cynus in l. quod in uxorem, C. de negot. gestis, Gaillus lib. 2. observa. cap. 87. num. 2. & 3. & alij apud Osualdum lib. 13. Denel. cap. 21. littera K. Castrensis in l. infolam, §. usuras, ff. solut. matrim. lason in §. fuerat, num. 98. de actionibus, Gomez in l. 30. Tauri, n. 31. Boerius decif. 22. num. 1. licitum esse marito uxorem a domo eicere ad dorem non solum. Quae sententia etiam probari videtur ex l. ult. C. ad vel. laetum, in illis verbis: *Nec enim forendum est, mulierem fieri indotatam, & sic a viro forsitan repelli, & distrabi matrimonium.* Accedit, quia maritus decipiens non est, & cogendus uxorem indotata retinere, si denuciatur q. ff. de condi. & caus. dat. & vulgo notum est, neminem sicut in aliis

pactis, ita nec in pactis dotalibus esse decipiendum, l. de die, l. si liberum, ff. de pactis dotal. deinde quia etiam communiter placuit, matrem non solum dote non teneri alimenta vxori praestare, Sordus de alimentis q. 42. num. 30. Lara in l. si quis a liberis, §. ex his, num. 50. ff. de liberis agnosc. alij apud Leothardum de usuris q. 98. num. 51. Sed alimentorum appellacione comprehenditur habitatio, l. alimentis, ff. de alim. leg. Ergo non tenetur maritus praestare habitationem. Sed contrarium sententiam tenent Covart. de sponsal. p. 2. cap. 7. num. 2. Petrus Greg. sibi contrarius in cap. 1. de sponsal. num. 66. Osualdus ubi supra, littera K. Sordus de alimentis q. 17. num. 17. Sanchez de matrim. disp. 5. num. 17. Fontanel. de pactis nups. p. 3. clausul. 6. gloss. 2. num. 15. Leotardus de usuris q. 28. num. 51. Molina de iust. disp. 425. Rebel. lib. 5. de iust. q. 10. num. 30. Bionchor. in miscel. sent. 2. c. 1. serv. 1. Bonacina de contr. lib. 9. cap. 3. §. 1. post §. 3. Cibalinus de usuris lib. 4. cap. 5. art. 14. quorum sententia humanior, & magis naturae congruentior est, & probatur ex cap. de illis, de condi. appose. ubi qui aliquam dote promittit, si illi centum dotis nomine daretur, non tenetur illam ducere, nisi dederit quantitatem promissam: sed si postea in matrimonium consenserit, non potest uxorem repellere. Deinde, nam dorem promissam non solui, id ius coniubij non spectat, cum sine dote possit matrimonium celebrari, l. ult. C. de repudiis, & oportet praestari luctu dotis concordiam maritalem, in l. reprehendenda §. C. de infir. & subfir. Unde quia iure competunt actiones ad dorem petendam si soluta non sit, l. ad exactionem, C. de dotis promissionibus, l. legem, C. de pactis: nec propria auctoritate hie iudicio Ecclesiae vlla ex causa potest quousq. uxorem dimittere, cap. porro, de divorciis. Quare hac sententia retenta non obstat praesens textus, & in d. l. final. nam nullo modo in eis docetur licere repellere ob dorem non solutam uxorem; sed obiter, quia ita de facto contrigerat, euenit Innoc. & Imperator, ne de facto repellatur vxor a viro; non quia de iure id fieri possit, ut docent Osualdus, & Leotardus ubi supra, Gentilis lib. 6. de donat. c. 5. Fachinus lib. 3. contraven. c. 48. Nec alia fundamenta obstant, quae tantum euincunt iniustum esse, maritum dote sibi promissa fraudari; nam licet id verum sit, tamen a iure prodita sunt remedia ad dorem prosequendam; unde ob eam non solum maritus non debet uxorem repellere, sed actiones sibi competentes in iudicio proponere.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur assertio: *Maritus inops dorem sibi promissam petens, cautionem qualemque praestare debet, aliter des deponatur apud mercatorem.* Quae assertio in utroque iure singularis est, per argumentum tamen probari potest ex l. si cum dorem, §. fin. autem, ff. solut. matrim. leg. ubi adduc. C. de iure dot. Illustant ultra congetas ad Barb. in praesenti, & in d. leg. ubi adduc. Morla in empur. iur. lib. 12. quest. vltim. num. 7. Heringius de fideiuss. cap. 6. numer. 164. Phaebo decif. 152. Cottafinis in l. 2. ff. solut. matrim. Cibalinus de usur. lib. 4. cap. 5. art. 21. Cuicac. in praesenti, Villadiego in pels. fol. 184. Gentil. de donat. inter, lib. 4. cap. 22. Valasquez consil. 8. Cuicac. ad titul. C. ne fideiussores dotum, D. Iosephus de Rotes in l. haec alij ff. solut. matrim.

Olex

16.
CONCLUSIO
TRADITA
ET PROBA-
TURA

Olea de cressier, tit. 3.º. 7.º. *Moeda in empore*, tit. 1.º. 9.º. 10.º. 7.º. *Heringius de fiducie*, lib. 6.º. ex n. 184. *Castillo lib. 4.º. contron. cap. 27.º. de aliment. cap. 26.º. 3.º.*

Sed hanc assertio difficilis redditur sequenti iuris consideratione; nam iure prohibuit et si fideiussor, aut mandatoris dorum causâ dicitur. l. 1. et 2. c. ne fideiussoris detrim. vbi Cuiac. plura O. Iosannes de Littera dicitur. Gramer. Castillo lib. 5. contr. c. 108. quia fideiussor contumeliam rei principalis continere dicitur, l. sequestro, et final. ff. de replem. iur. quia facilius alterius persona fidei magis se credere, quam debitoris sui creditor offendit; quæ perfidia suspicio non debet inter vitum et vixorem admitti, l. 2. c. ne fideiussoris detrim. l. hoc lex, c. de patris conuen. inter coniuges etiam non leues pariet discordias, si vxor marito contopus, vixque suam commiserit, et non credat medicum doris, magisque alterius fidei, quàm mariti stare velit. l. 2. c. de fideiussor. et mandator. vt ratiofiante Ursualius lib. 14. Denelli c. 43. littera F. Gomez in l. go. Tauri, Fachineus lib. 8. controu. cap. 76. Guierrez lib. 1. de iuranc. 21. Ergo maritus etiam vergens ad inopiam non est cogendus cautionem dare pro dote. Auguetur hæc dubitandi ratio primò ex eo, nam inopia, seu Anopia suspicio tempore contractus iam cognita præiudicialiter contrahendi debet, libique imputare vxor potest, quòd eum tali viro contraxerat. l. si hic §. de iur. ff. de inoff. test. quia bona 13. §. de illis ff. de inoff. test. l. si reditoris 1. in princ. c. §. 1. ff. de reb. antieris. indic. l. in omnibus 4. ff. de iudic. Sed in præfenti casu inopia adest tempore contractus matrimonij: ergo ibi imputare vxor debet, quare eum viro tali inope contraxerat. Accedit, nam euitio in præfenti casu nullius momenti erat; quod sic probò, nam dolo facti qui petit quod statim restituatur et, l. dolo, ff. de reg. iur. d. dolo. ff. de doli exceptio. sed maritus, qui cepit vergerè ad inopiam, statim egiugem dorem restituere. l. si constante 24. ff. solut. maritum. l. serui in dotalium 21. ff. de manumissio. l. vbi aduoc. l. in rebus §. amicus, c. de iure dot. Nouel. de quali dori, cap. 6. nec rite sufficit cautionem dari à marito, eum euitio fragilis sit; l. inque non satis per eam consultum inuoluitur sit. l. eam dorem, §. fin autem ff. solut. maritum. l. cogi, §. idem queris, ff. ad Trebel. ergo etiam cautione præstita à marito non erat in præfenti casu dori illi tradenda.

Sed hæc dubitandi ratione ita fulciat non ob-
stante, vera est præsumptio de iure, pro cuius expo-
sitione scire oportet, quod licet des constans ma-
trimonio ad maritum spectet, nec ab ipso etiam
voluntario restitui debeat, *litem*, *C. si des constans ma-*
trim. *l. pro emendat.* *C. de iure dot. l. si constans ff. solut.*
marim. *l. mactis; §. monente*, *l. si ff. de iure dot. l. i. §.*
de ac preleg. *luz* de iuncte Gualda ad consuet. *Mef-*
sarsus, *t. i. gl. f. n. s. c. v. s. gl. a.* Castilho *tom. 4.*
consp. x. lib. 2. c. 1. Oncle *lib. 4. comment. cap. 1.* Accius
Ripoli. *vener. ref. f. 10. n. 4.* Blasius de priuilegii,
cent. i. n. qd. p. Barb. in l. i. 2. p. ff. solut. marim. cum
des animo illi detur, vt petendo penitus illam sit,
l. 2. ff. de iure dot. aliena donatio inser vitium, & vo-
lentem admitteteret, d. l. vnic. probat Scipio Gentili.
lib. 4. de dona. inter c. 20. tamen aliquando à volen-
te marito, aliquando ab eo innito exigi potest. A
volente marito des potest restitui iussu ex causis,
vt si reitruatur ad hoc, vt vxor sit, fusque aliat,
vel ut prædictum erat, *d. l. monentis §. monente*, vel
z alienum soluat, *d. l. quatenus*, *l. si ff. de iure dot.*
vel vt parentem relegendum aliat, vel ab hostib;

redimat, d. l. *inuenis*, q. *inueniens*, & in casu legis citat in fundo q. *over et tetro ff. de iure dot. quæritur in dñm*, ff. de iure dot. l. *et. C. de repudiis, l. si maritus, c. folior, maritum quos & alios illustrant Glof. 2. in l. 2. folior maritum. T. ratiocinatiois lib. 2. *cur resp. 6. n. 9.* Sordus de alim. tit. 4. q. 2. *inuenio. 30.* Ofsuald ad Daniel, l. lib. 1. c. 3. *litera O.* Ab inuio marito exigidos potest pluribus ex casibus, quas refert Accursius in l. 2. q. *des debet, ff. folior maritum.* Sed præcipua & vlt. frequentior est ob mariti inopiam, de qua in hoc textu, & in l. si constante, ff. folior maritum, l. *ubi ad hoc, l. in rebus, C. de iure dot. Ant. de aqua, dotis, q. 20. ad, l. 2. q. 2. p. 3. agitur.* Dicitur autem maritum vergere ad inopiam, si non sit idoneus, d. *in rebus, si non sit soluendo, d. l. feruum 21.* si ad inopiam sit deductus, d. l. *ubi ad hoc* : si facultates mariti dori non sufficiunt, d. l. si constante : si male substantia sua vti ceperit, d. *Nucl. de aqua, l. dotis 6.* Quando verò in praxi dicatur maritum vergere ad inopiam disputant Cofanus de *dotis, c. 6. n. 1.* Campegius *ead. tract. 3. p. 9.* Castillo de *alimen. c. 26. q. 3. l. 1.* Paulus Melius in *addit. ad ipsum, c. 36.* Villadiego in *polit. fol. 183. & communiter ex l. 20. tit. 1. p. 4. d. ditiungitur, an mariti culpa bona sua diminuat, an verò abique culpa non soluendo esse incipiat. Nam primo casu agi potest ad dotis restitutionem, secundo verò casu dotem restituere maritus non cogitur, ff. *inductus, & diligenter sit, vt post Cassilium restituit Olea de exor. iur. l. 9. n. 1. 3.* Cum ergo Reipublicæ inserit mulieres indotas non manere, ideo à iure induci est, vt ob inopiam mariti due ab eo reperi possint : nec tamen de o eo casu restitui valeat, verum & bonæ paternalitatis, cum eorum administratio tantum ex voluntate vxoris marito competat, vnde contra vxoris voluntatem maritus ea administrare non valet, *l. hoc lege, C. de pñlis tam super dotem lib. 2. c. de duos inter, non autem hoc casu est propterea dotis restitutio, sed tantum eius assistentia, vt docent Fontan. de p. 81. par. 3. glof. 7. glof. 2. p. 3. & 4. Hermosilla in l. 10. tit. 1. p. 3. glof. 4. n. 160. c. 2. de reu. f. dñi. fol. 1. n. 3. Amat. refol. 83. per totam.* Vnde ius hoc rependit dotem propter inopiam ab vxore extantæ petitione cedendo posse, restituit Olea d. l. 4. q. 2.**

Deinde sciendum est, docem ita ob inopiam
marito etatâ, & repentinâ, non idâ definire esse
dote, vt contingeret si exâta esset soluto matri-
monio; adhuc enim eius fructus de sterore debent
pro oneribus matrimonij, d. l. ubi aduoc. C. de iura
dot. l. mortui, q. 3. manente q. de iura dot. l. si libero, §. so-
lut. matrim. restituitur enim tantum vxori, si ipsa
eius administrationi idonea est, alia sequetur
penes vxorem idouem, vt apud maritum, vt ex
eius fructibus onera matrimonij subleuentur, l. si
ciem docem, §. si ante am, §. solut. matrim. Tu enim
quod hoc casu propositi confirmationi dorum, &
eorum incoluitat, consuluit etiam viso, vt de
dote ipsa fructus perciperet ad onera matrimonij
subleuanda; vnde licet soluto matrimonio, & dote
restituât, mulier possit res dotales ad libitum
alienare, in hoc tamen casu nihil ex eis distrahere
potest, d. l. ubi aduoc. ne maritus eius fructibus pri-
uauer. Etiam apud Genenses in hoc casu inopi-
mariti consuetudine iurroductum est, vt ipse do-
tem non restituât, immo eam retineat, & fructus
percipiat, cautione tantum data. Nam generaliter
in omnibus debitoribus obseruatur, vt quando
vergant ad inopiam, possint creditor ab eis cautio-
nem exigere, etsi dies solationis destinata non ve-
nerit, l. in remissione, §. de offic. iudicis.

D. D. Gentry, in *Decretal*, Tom. IV.

Q15b17

17.
INVESTIGATIVE
TRADITIONAL
DATA AS-
SISTION.

18.
DOS CON-
STANTE
MATRIM-
ONIO QUA-
DO SEITE
TRATE.

19.
DUE TO
REPLY-
TA MANSE
DO.

20.
TRADITUR
RATIO DE-
CIENDI.

Quibus ita animadversis ratio presentis decisionis, ubi docetur, maritum cautionem præstare debere, aliis pene mercatorem dotem esse deponendam, ea eo prouenit, quia cum per matrimonium vxor marito tradatur, et eff. ordo 23. q. 5. & similiter dos ad sustinendam onera matrimonij, cap. salubriter, de usuris, l. pro oneribus, C. de iure dotium, quemadmodum si in cohabitatione vxoris periculum deus propter fauorem mariti, vxor illi non traditur, nisi sufficientem cautionem præstiterit de securitate vxoris, l. literas, de res. spol. & si per cautionem satis non fuerit consultum vxoris incolamitati, ipsa deponitur apud honestas matronas, cap. ex transmissa, de res. spol. luncis traditis à Guetierres lib. 1. cap. 2. 24. ita etiam & eodem modo in dote, quæ in matrimonio acceptoria est, imminente periculo amissionis dotis præcipue inopiam mariti, cogi debet ipse cautionem præstare; & si idoneam cautionem dare nequeat, dos deponatur penes mercatorem, vt ita dotis securitati consulatur, & simul ex eius bono luctu maritus possit subleuare onera matrimonij; ne maritus dotis subsidio destitutus, mulierem de facto à domo repellat, & ita virque coniugi detur adulterandi occasio, quæ est præcipua ratio, & finalis presentis decisionis. Similiter etiam cautio præstatur à marito solum matrimonio, si intra dilationem legalem ad restituendam dotem, idest intra trinam annuam præstationem, Vlpian. in f. agere, de deturibus, §. 8. l. vnic. §. ex alio, C. de rei vau. al. ad paupertatem vergat, l. si ex offente 24. §. quoriet, ff. solut. matrim. vel si restituere non possit, statim dos re-præstatur hæreditibus vxoris, de dno commodio interusuri. Hecingius ubi proximi, n. 183. Salgadinus in l. abrimo, p. 1. cap. ult. num. 134.

11.
DE SOLUTIO-
NE DOTIS
TANDI RA-
TIO.

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; verum enim est, vt quoque iote receptum esse ne fideiussores dotum causâ à maritis dentur, licet aliâ pro dote fideiussor interveniat, veluti solum matrimonio, l. exceptiones 7. ff. de except. vel cum maritus pro ea fideiussorem recipit, l. 1. §. si pater, l. item dotis 51. ff. de iure dot. si dotare, l. generaliter 25. C. de iure dot. Genus tamen consuetudo innuatur, vt dotis nomine, marito ad inopiam vergente, fideiussores darentur, quam consuetudinem non est ausus Innoc. improbare: similem tamen Imperatores Gratianus & Theodosius sustulerant in l. 1. C. ne fideiussores dotium. Sed consuetudinem, quam omnino non improbauit, maxime reuocant ad ius ciuile, decernendo non fideiussorem, sed quædamque cautionem à marito præstandam esse; licet enim fideiussores dare iure ciuili pro dotibus improbaretur, hypothecæ tamen constitutio permilla fuit, vt probat Glossa verbo *Pactum*, in d. l. 1. C. ne fideiussores dotium, quam sequuntur Baldus in d. l. si constanter, Baldus Nouellus de dote 6. p. prin. l. 2. n. 3. Scipio Gentil. d. lib. 4. de den. inter 5. 25. non enim militat eadem ratio perfidie in constitutione hypothecæ pro dote, ac in datione fideiussorum; nec vlla in pignote versata mariti ignominia, immo ipsi Imperatores omnia mariti bona pro dote obligari esse sanxerunt, l. in rebus, C. de iure dot. l. si fiduciæ, C. qui pater. Probauit in cap. ex literis de pignus. Vnde Innocentius in presenti decreto, non vt maritus fideiussorem præstaret, sed vt cautionem qualemque daret. Nec obstat primum augmentum rationis dubitandi; nam etsi inopia, & mali mores mariti post matrimonium non superueniant, adhuc tamen attento prudenti vxoris voto, quæ existimauit ma-

ritum ad meliorem frugem post matrimonium rediturum; illud quod prudenter, & verosimiliter sperabatur cessaturum, de nouo emergere videtur, si deinceps perseveret, vt eleganter in eadem specie docuit Salicetus in l. ubi adducit 29. C. de iure dot. cui subscribitur Palacios Robios in presenti, §. 23. Greg. Lopez in l. 29. tit. 11. part. 4. Campesinus de dote 3. p. q. 29. P. Barb. in l. si constanter, l. 1. §. solut. matrim. Vnde et in presenti casu inopia viri præuisa fuisset ab vxore, adhuc iuste à marito cauto caigitur. Nec obstat aliud augmentum ipsius difficultatis, cui variis modis Doctores satisfacere intendunt. Alexander in d. l. si constanter, existimat in hac parte correctum esse ius ciuile per Pontificium, Visianus hic, & fecit omnes antiquiores in presenti affirmant, Innocentium in presenti loqui, casu quo mulier sciens, prudenterque viro inopi nupsit, & tunc sufficere cautionem præstari à marito. Buttrius in presenti, & Barbo-lus in d. l. si constanter, præsentem textum accipiunt, cum ipsa etiam mulier suspecta erat de prodigalitate, quo casu ne temerè dos ei tradatur, potius cautionem esse præstandam sentiunt. Sed his omnibus omisiss, verius dicendum est, Innocentium nos-trum, qui iuris ciuilibus obseruantissimus fuit, non omnino inhere, vt sub cautione dos tradatur marito, sed alternatim, ita vt dos sequeretur, aut deponatur penes viroque idoneum, quod iuri ciuili consentaneum est, d. l. item dotem, §. si autem; vel cautione præstata à marito, iuxta consuetudinem Genuesensem, ad id tradatur; ideoque nihil contra ius ciuile constituit.

Sed supra traditis obstat textus in l. ubi adducit, C. de iure dotium, ubi expressè ab Imperatore affirmatur, quod etsi maritus habeat bona ampla, ex quibus possit vxori pro dote satisfacere, nihilominus teneatur dotem restituere: ergo quia non ex pectatur vt vir vergat ad inopiam. Augetur difficultas ex l. si constanter 25. ff. solut. matrim. ubi in eadem specie asseritur, non esse cogendum maritum dotem restituere, nisi euidentissimè constituitur soluendo non esse. Pro cuius difficultatis solutione, & istorum iurium conciliatione Accursius in d. l. si constanter, asserit textum illum correctum esse per textum in d. l. ubi adducit, & ita hodie non desiderari vt maritus facultatibus laboret, sed sufficere vt incipiat malè vti substantiâ sua. Sed hæc solutione omisiss, & aliâ Bartolo ibi, n. 1. Quatenus, & Comanus in d. l. si constanter, Correas in l. 1. ff. solut. matrim. Phcebo desit. 15. distingunt inter eum casum, in quo maritus propriâ culpâ vergit ad inopiam prodigaliter viuendo; & inter eum in quo sine propria culpa, quia casu bona amisit, aut à piratis spoliatus, vel à iudice condemnatus. Primo casu sufficit vt incipiat facultatibus labi, cum credatur æqualiter dotem perditurum; in secundo verò requiritur, vt euidentissimè probetur, non esse soluendo, nec dotis restitutioni bona sufficere. Sed hæc etiam solutio, quamvis subtilis sit, sustineri non potest; siquidem vnus, idemque casus in vtroque reatu proponitur: quare dicendum est, sufficere, si maritus vergere incipiat ad inopiam, vt dotis actio detur mulieri, quæ non debet expectare, vt maritus plenè soluendo non sit, d. l. ubi adducit. Sed hæc dissipatio aperte debet probari, d. l. si constanter, veluti si quocumque impendat plus quam ea redire habet, argumento legis 3. §. 1. ff. ubi pupillus: quo modo textus res accipiunt Baldians ad ius Justin. pag. 602. Gentilius supra, cap. 23.

21.
RATONIT
L. VBI AP-
POT. C. DE
VBI 20
TIT. 10.

CAPVT VIII.

Gregorius IX.

Donatio, quæ constante matrimonio inter coniuges dicitur esse facta (ex quo alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur: quæ tamen penitus euanesceat, si reuocetur ab eo tacite, vel expresse, vel qui donatum accepit, prius debitum naturæ persoluat. Sanè soluto matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum, oisi de consuetudine secus obnoceat: vel ex pacto de lucranda dote, & donatione propter nuptias, quod æquale sit tamen, hinc inde contrarium inducatur.

NOTÆ.

1. **Gregorius IX.** Qui à nemine consultus præsentem constitutionem edidit pro rebus Ecclesiæ, ex principiis Iuris Cæsari eam deductis. In prima eius parte eleganti laconismo vniuersam materiam de donationibus inter virum, & uxorem complectitur. In secunda agit de dotis restitutione, quam iam exposui in cap. 1. hoc tit. ad.
2. **Consecutio.** Nec tunc obstat textus in cap. ex parte, de consuetudine, ubi asseritur, consuetudinem Rupanorum, quâ inductum erat, ut maritus posset dorem alienare, & sic ab eius restitutione liberari, tanquam corruptelam improbari: ergo quia circa dotis restitutionem consuetudo nihil operatur. Nam pro huius textus interpretatione dicendum est, Gregorium in eo non asserere, consuetudine, an pacto fieri posse, ut supersit vxori, soluto matrimonio dos illi non restitatur; nulla enim consuetudo induci potest, nec vilo pacto conueniri, ut mulier superstes dorem non recuperet. *l. Atitidinius, l. si liberis 27. ff. de pact. dotal.* Gregorius enim loquitur casu, quo mulier decesserit, tunc enim aut hæreditibus, aut illis, quibus pacto, aut consuetudine actio pro dote competit, dos restituta est, quia tunc ex tali pacto, vel consuetudine non sequitur absurdum, videlicet, quod mulier indotata maneat, ut coniugatus in casu textus in d. cap. ex parte, ut in eius commentario probaui.

COMMENTARIUM.

3. **CONCLVSIO TRIPLIX: ET PROBATA.** EX prima parte huius textus, quæ spectat ad Episcopalem partem huius tubicæ, sequens deducitur assertio: Donatio inter coniuges constante matrimonio facta non subsistit, si alter locupletior, & alter pauperior efficitur. Quam conclusionem probant textus in l. 1. & l. 2. §. non tamen, & ferè per res ff. de donat. inter, l. si vir 17. ff. ad Vellem. l. simul 45. ff. de testis, l. si quis donationis 38. ff. de contrah. emptio. l. si res 22. ff. de iure dotali, cum maritus 29. ff. de pællis dotal. l. 1. §. si vir, ff. de acquir. possess. l. si quando 109. ff. de legat. 1. l. si inter ff. de reb. dubiis, l. quid bonis 15. §. donationibus, ff. ad leg. Falcid. l. Seia 12. ff. de dote preleg. l. per seruum 57. ff. de acquir. rer. dom. l. 1. & si pignus 18. ff. qui in fraudem l. si vir uxori ff. pro donato l. 4. C. Inianus l. cum vir 10. ff. de dol. mal. excepti. l. 6. C. de contrah. emptio. l. cum quis 38. §. 1. ff. de solut. 2. C. de dote non cau. l. 1. §. 1. 7. apparet ff. ad l. g. in repetund. l. 6. C. si quis alteri vel sibi l. si vir 12. ff. de officio Praef. l. trib. Paulus lib. 2. sem. tit. 23. l. creditur 20. C. dom. inter. Consonat de Iure Regio lex 4. tit. 1. p. 4. Illustant præter antiquiores in præfatis & relatos à Bar-

bois in collect. ad nostrum textum, Socinus de reg. iur. verbo Donatio, Ant. Faber lib. 19. consil. cap. 3. Cuiac. lib. 6. obs. 18. & 25. & passim ad tit. ff. & C. de donat. inter. Connanus lib. 8. comment. cap. 11. Donnell. lib. 9. comment. cap. 10. Giffanius in l. 1. §. 25. C. hoc tit. Hothomius de donat. cap. 5. Pinellus lib. 2. fidei cap. 1. Desider. Herald. emend. cap. 17. Amaya lib. 3. obs. cap. 10. Brillonius de iure counb. pag. 12. Pechius de test. coniug. cap. 7. Schiurdege lib. 2. tit. 12. §. 1. Ant. Gomez lib. 2. variat. cap. 4. Recardus 3. consil. cap. 4. Sarmient. lib. 2. fidei cap. 5. Scipio Gentil. in tract. de donat. inter. plures Theologi relati à Fragofo de reg. 3. tom. lib. 2. dist. 4. §. 1. Hunnius in encyclop. p. 3. tit. 26. Fachinus lib. 3. contra. cap. 21. 80. & 81. D. Anton. de Chaves & Contreras in l. Seia, §. Virgini, D. Iosephus de Rees in tract. de donat. inter. Gihallinus de testis lib. 4. c. 5. tit. 21. Amaya lib. 2. obs. cap. 14. Connanus lib. 8. comment. cap. 11. Petrus Greg. lib. 3. synag. cap. 13. & lib. 28. cap. 10. Donel. lib. 9. cap. 10. Giffanius in l. 1. §. 25. C. hoc tit. Hothom. de donat. cap. 5. Borellus tom. 3. decis. tit. 9. per totam, D. Fethmannus Vallejo in repetit. ad hunc textum.

Sed pro dubitandi ratione in præfatem assertionem ita infingo. Taciti, & expressi idem iudicium est, cum quid, ff. de reb. credit. Unde seise impossibile est, ut quod potest fieri tacite, fieri nequeat expresse, l. qui ad certum, ff. locati: tacitum namque non debet habere plus virtutis, quam expressum, l. precibus, C. de impul. erro. l. filio quem ff. de liber. & possib. docet Fragofo d. dist. 4. §. 1. §. 1. sed inter coniuges donatio tacita valet, veluti si alter repodiet hæreditatem, ut alius eam agnoscat, vel rogatus aliquid restituere, restituat sine quartæ deductione, l. si spens 5. §. si maritus, & §. si rogatus, ff. hoc tit. Igitur & donatio expressa valere debet. Augetur hæc dubitandi ratio, primò ex eo, nam si ob aliquam rationem donatio inter coniuges prohiberetur, maxime ne propter mutuum amorem se spoliaret, l. 1. ff. hoc tit. Sed eadem ratio datur in concubina propter luxuriosum amorem, ut ait Iustin. in l. vir, C. de donat. ante nups. & nihilominus concubina potest donari, l. donationes 31. ff. de don. Igitur rectius vxori donari valebit, ne melior sit conditio eorum qui delinquant, quam qui honestè viuunt. Augetur secundo hæc difficultas, nam si donatio ipso iure nulla esset, non posset conualescere coniugis morte, cum id quod ab initio vitiosum est, præcui temporis non conualescat, l. quod ab initio 30. l. penult. ff. de reg. iur. audit. 19. de elect. Sed donatio inter coniuges facta morte donantis conualescit, ut infra dicemus: ergo quia ab initio inutilis non est. Tandè augetur hæc dubitandi ratio ex eo, nam si res aliena à marito donata sit vxori, d. d. 3. valet

4. IMPUGHNATA TRADITIONE

valet donatio consistente matrimonio facta, l. sed et si 25. ff. hoc ritu. Igitur indiffinitè verum non est, donationem inter coniuges factam non valere.

Qua dubitandi ratione non obstatè vera est præsens assertio, pro cuius expositione, & plena huius materie cognitione scicandum est, donationem inter virum & uxorem prohibitam esse iure Populi Romani, sed ex lege, an verò Senatusconsulto, aut alia simili constitutione, dubium est apud Interpretes, cum Proculus in l. sed et si vir 31. §. quod legatus 8. ff. hoc ritu. ad maiorem referat prohibitionem hanc; & Ulpianus in l. c. ff. hoc ritu. & Papinianus in l. si liberis 27. ff. de pact. dot. moribus eam accepto tenet. Et generaliter iure civili improbat, docetur in l. profectitium 5. §. si quis à re 9. ff. de iure dot. illud 5. §. 1. ff. de pact. dot. l. nec inter 5. l. reddere 10. C. hoc ritu. Cuiac. in parat. ad hunc ritu. ff. existimat ex Solonis lege 12. tabulis relata hanc prohibitionem descendere. Sed hæc sententia facile resellitur ex l. 1. §. hoc ritu, ubi Ulpianus asserit, moribus maiorum prohibitionem hanc inductam fuisse; unde moribus eam introductam fuisse negari non potest. Sed quid per mores maiorum in d. l. 1. intelligatur, adhuc apud Interpretes non liquet. Mores ibi significare has civiles, quod post leges XII. Tabul. ex disputatione prudentum habita in auditoriis, & cognitionibus emanant Principum, sensu Forterius lib. 5. verum quod c. 1. & in hoc sensu mores usurpat in l. 2. §. de vulg. l. 1. §. de curat. furios. l. Magisteratus 25. §. ad municip. l. 3. §. de his qui sunt sui iuris. l. de iuris l. more 8. ff. de acquir. heredit. l. liberis 10. §. de ritu nupt. l. 27. ff. de pact. dot. l. Sed cum Ulpianus in d. l. 1. asserat, non solum moribus, verum moribus maiorum, donationem inter virum & uxorem prohibitam esse, alius tunc repetenda est. His igitur & aliis sententiis omittis dicendum est, melle lege Regia, aut XII. Tabular. Senatusconsultoive prohibitionem hanc inductam fuisse, sed tantum moribus Romanorum ante leges XII. Tabul. cum vaila tom legibus, tum moribus apud Romanos instituta essent; in legibus verò XII. Tabul. licet aliqua telata essent. hæc tamen prohibitio non fuit inferta, cum alia etiam omittentur, quæ non ideo vigorem amiserunt. Cicero lib. 2. de legibus, ibi: *Esti qui forte bodie à me rogabatur, quæ non sint in nostra Republica, nec fuerim, tamen ferri erant in more maiorum, qui tunc ut lex valebant.* Ita docuit Scipio Gentil. lib. 1. de donat. inter. cap. 3. ob quam rationem hæc donationem interdictio ius vetus appellatur in l. cum hic status, §. si divorcium ff. hoc ritu. & iuris civilis interdictum, in l. creditorum ff. hoc ritu. non autem negamus aliqua lege, aut Senatusconsulto postea factò mitius, aut severius aliquid circa prohibitionem hanc cautum fuisse, cum novum non sit, ut quæ moribus prius introducta sint, et si postea aliqua lege firmetur. vel è contra, semper moribus introducta dicantur, ut probant Petrus Pithæus in collat. leg. Amafæ. tit. 4. Cuiac. in l. 2. §. 1. §. de orig. iur.

Ut ad rationes præsentis prohibitionis perueniamus, sciendum est, primam asserri ab Ulpiano in l. 1. ff. hoc ritu. in illis verbis: *Ne motu amore inimicem spolientur, donationibus non temperantes, sed profusa erga se facilius.* In Pandectis Alonacensis legi aut ne motu amore, id est ne promissis donationibus ob amore mutuum alteri alteri vsque ad egestatem donet; licet enim affectionis causa donationes meretricibus factæ sustineantur,

l. donationes, ff. de donat. tamen amor coniugalitatis semper potentior creditur, iuxta illud Prosperij lib. 4. eleg. 3.

Omnia amor magnus, sed aperte in coniuge maior. Adde ut delinquentia vxoris sæpius cogant maritum contra proprium sanguinem iudicium ferre, l. 4. §. de inoffic. testam. & sicut mulierem viciis & vitium vxoris promoueat liberalitatem blanditiis facile creditur, l. si quis ff. si quis aliquem, Authen. quibus modis naturales 5. illud gal. 6. illustrat Amaya lib. 2. off. cap. 6. Non igitur in d. l. 1. prohibetur mutue donationes, quæ potius permittuntur; sed ne inæqualibus donationibus spoliemur, dum alter alteri donat. Distinctionem autem illam, Sed, in d. l. 1. delendam existimat Desid. Hecald. lib. 1. emend. cap. 19. Prosequitur alias rationes huius prohibitionis inter Consilium in l. 3. ff. cod. ritu. in illis verbis: *Amorem benevolentiam solis animis affluunt, fama etiam carumque consiliorum, ne concordia pretio conciliari videretur, nec melior in paupertatem incidere, deterior diuor fieret.* Vbi præter rationem honestatis coniugalitatis aliam annexit, videlicet ne concordia maritalis pretio conciliaretur: quam rationem à Sexto Cæcilio adductam, & ab Imperatore electam narrat Paulus & Ulpianus in l. 1. c. 3. ff. hoc ritu. & c. alius est Ulpianus in l. si liberis, ff. de pact. dot. l. eam inuoluit Justin. in Lexon multa, §. 2. C. de donat. inter. Expresit Hospitalis in exemplo ad Fabium, ibi:

Idcirco leges vxorem interque maritum dona v. ant. ne sit venditi paria leti,

Deororque bonis motum pellat auis.

Aliam rationem, videlicet ne deterior diuor fieret, simplex fuit noster Alfonso Rex in l. 4. ritu. 1. §. 1. ibi: *E perque el que fuere escaso, seria de mayor condicion, que el que se framen en dor.* Aliam rationem reddit Paulus in l. 2. ff. hoc ritu. ibi: *Nec esset eis studium liberos petitis educandi.* Educandi, pro educandi, probè & antiquè dictum esse asserit Gentil. lib. 1. de donat. inter. cap. 3. & cum sibi obieceris, quod educationis studium non impeditur his donationibus & profusa liberalitatis, immò augeri videretur. Respondet Paulum voluisse docere meliùs patrimonium, & laboribus, quàm copijs, & luxu liberos educari: quod licet ipse variis illustret testimoniis, ad rem tamen minus sunt propria. Face igitur rursi viri in hac præcipuè materia dicendum existimo, liberos educandos non esse prætextu donationis inter coniuges, id est tollendos non esse, cum filij debeant à parentibus nutriti. Et educi in hoc sensu, pro nutriris, accipitur à Terentio in Adelphis, ibi: *Inde ego hunc maiorem adoptavi, mihi eduxi à parulo habui, amant pro meo.* Nisi IC. Paulus respexisset ad morem priscum populi Romani, quo infantes simul ac nascebantur, humi deponerantur; & tunc pater natos educabat, & in suos filios recipiebat, l. 3. vbi Gothofredus, C. de post. her. notat Ioannes Mor-nacius in notis ad Strabonem in 1. Thebaid. m. 60. At ergo Paulus, si donationes inter virum & uxorem valeret, non esset patribus studium liberos educandi, & sic vxorum caperent voluntates, quas rationes, & alias inuenio agnouisse Plutarchum in problematibus sol. 47. 6. in parvis, ibi: *Quid est, quod vir ab vxore, vxor à viro dano aliquid accipere prohibetur? An quod, ut Selen scripsit, morientium donationes, rari sunt, nisi quis, lingua, necessitate coactus; eas ab vxore persuasus; necessitate enim quasi inoffensum accipit; voluntatem vero quasi decipiemem; sic vxorem donationes à vxorum suspitione non*

obstat:

5.
FRATRES
PROHIBITIONE
VIRI A QVO
VIRUS PRO-
VENIAT.

6.
REPERI-
TUR RATIONE
VIRUS PROHIBITIONIS.

caruerunt. Au quod vilissimum beneficentia signum donatio sit? dant enim & alieni, & qui non amant. Idcirco hoc dandi lenientiam ex matrimonio sustulerunt, ut non mercenarium, sed gratuitum, & spontaneum sit hoc votum amari, & redamari. Ita quod ab aliis accipiendis corrupta alieni admittunt, gratissimum visum est gratis suos diligere. Ad illud porro, quod ubi, & vixit rem communem esse oportet, nam quod vixit esse accipit, si quod datum non est conferre debuit, quo si ex exiguum dando totum perderet. Prosequuntur alias rationes presentis prohibitionis. Duarenus ad tit. solut. matrim. cap. 1. Alciarius lib. 5. disput. cap. 14.

Prohibetur igitur inter vitum & uxorem donatio, id est liberalitas inter vitum facta, nam donatio mortis causa inter vitum & uxorem recepta est. I. si cum 9. in fin. l. cum 27. ex quibus ff. hoc tit. l. vii in donat. 27. ff. de donat. caus. mort. l. servus uxoris 76. ff. de hered. insti. docent Acoista in c. si pater, verbo Legatus, de testum. in 6. quia in hac donatione cessant rationes supra adducte, siquidem eius effectus confertur in id tempus, in quo coniuges esse desierunt, l. quia in hac 10. ff. hoc tit. deinde quia donationes causa mortis recipiantur legatis, tam in ff. de donat. causa mort. 5. 1. Insti. de donat. probant & exponunt Cuius trall. l. 2. ad Afric. in l. 1. 3. ff. de donat. caus. mort. & lib. 3. abf. c. 1. & lib. 12. c. 28. Vrsellm. in emblem. Triben. pag. 137. sed legata, tam à viro, quam ab uxore possunt relinquere, ut passim in iure legimus: igitur donationes causa mortis inter eos factae valent. Illud tamen summè notandum est, quod licet ex donatione causa mortis facta inter extraneos, ut res donata statim fiat accep. totis, dominium statim transeat in donatarium, l. si mortis 29. ff. de donat. causa mortis: si tamen ab uxore, vel e contra eo animo mortis causa rem tradiderit, dominium non transferretur, donec decederet donatarius, l. sed interim 12. ff. hoc tit. Igitur donatio in presenti prohibitionem accipitur pro donatione iure vitum, quae propter donatio desinit in l. 1. ff. de donat. simplex in l. 1. omne. C. de imper. heri de sepul. direct. in l. 1. 2. ff. hoc tit. unde hac prohibitionem non comprehenditur donatio testamentaria, l. quod autem 5. ff. vir & uxor ff. hoc tit. docent Gentilis lib. 2. de donat. inter. 2. 3. in l. lib. 1. selet. c. 10. n. 52. remuncratoria enim donatio interces est quaedam beneficij accepti, l. Aquilius Regulus ff. de donat. l. merum 9. ff. sed licet in ff. de eo quod metus caus. & permutationis quoddam genus esse prohibetur in l. sed si lego, ff. consalut. ff. de petit. her. edis. docuerunt Caldeira lib. 3. variat. 5. Donel. lib. 12. comm. 2. 2. Schiffo de leg. lib. 2. ad Fabrum trall. 11. c. 1. D. Ioseph. de Rees lib. 4. opuscul. c. 1. n. 6. Hunnius ad Tronch. dispunt. 22. q. 38. Fornerius lib. 1. vir. quolid. c. 23. & quia sepius dubitatur ab simulatione coniugum, an donatio intercederet, an verò contractus alius onerosus celebratus sit, aliqui casus praenotandi sunt. Et primò comprehenditur hac prohibitionem venditio donationis causa facta, l. si quid donationis 18. ff. de contrah. empti. l. vir uxori, ff. ad Velleianum l. si sponsus, c. circa, l. cum hic status 32. 5. idem ff. sed si vir, ff. de vir. ff. hoc tit. Gentil. lib. 1. de donat. inter. c. 16. & 17. D. Ioseph. de Rees lib. 1. opuscul. c. 1. n. 2. & de donat. inter. c. 4. quod duobus modis tenere potest. Primò si coniux donare intendens, vendat imaginario pretio: quia per talem venditionem nihil actum est, l. vir uxori ff. ad Velleianum. l. si sponsus, c. circa, l. credidit 10. C. hoc tit. unde viliori pretio, l. vir 17. l. si quis

36. ff. de contrah. empti. l. I. Gaudemus 6. C. hoc tit. l. cum res 12. de iure danti. l. quod autem 6. q. 2. 2. 2. l. cum hic status 32. 5. ff. minor. ff. hoc tit. quo casu accipiendus est textus in l. contrahit 54. ff. de obl. & al. iunctis traditis à Gentili d. lib. 1. de donat. r. 17. alio modo in contractibus empti. & venditionis donatio intercedit, cum videlicet à principio coniuges habuerint auctum emendi, & vendendi, sed postea pactione inita pretium, seu partem eius accepto tulerunt, tunc enim emptio valet. Similis tamen conventio irritatur d. l. si sponsus, c. circa, l. sed si vir, ff. de vir. ff. hoc tit. Nec tunc obstat textus in d. cum hic status, 5. idem ff. hoc tit. ubi in specie venditionis donationis causa facta asseritur valere ad Senatufconsultum: igitur venditio donationis causa inter coniuges facta utilis est. Sed facile responderetur si animadvertamus, Vlpianum non asserere, generaliter, & indistinctè valere: sed valere ad Senatufconsultum, id est vitium esse pisse ex Senatufconsulto, si videlicet donator in eadem volumine petitiens desecit ante donatarium: quo casu vitium confirmatio donatio sustinetur, ut infra dicemus. Tertiò modo simulatione venditionis donatio facta non valet, ex proptia pecunia emens dicitur si emisse ex pecunia alterius coniugis, tunc enim professio talis inutilis est, l. si filij, C. hoc tit. l. cum quis detulerit, 5. Titia ff. de leg. 3. Gentil. d. c. 17. Secundò simulatur donatio si res combinata sit coniugi estimatione facta donationis causa, l. quod autem, ff. maritus, l. 2. ff. hoc tit. vel si res similiter estimata eodem animo deponatur, l. etiam ff. 6. C. de donat. inter. l. 2. 5. 1. ff. de legat. omni. n. 1. ad quos textus expositionem videndi sunt Gentilis de donat. inter. lib. 3. c. 19. D. Ioseph. de Rees ad trall. c. 4. n. 5. Tertiò non valet simulata donatio, si vxor marito donationis causa mutuum pecuniam crediderit: si autem absque donandi animo pecunia credatur, mutuum consistit, l. Aurelius, 5. promiss. ff. de liberat. leg. 2. item si donationis causa vxor promario, vel e contra fideiussit, seu obligaverit, obligatio nullius momenti est, Gentil. d. lib. 1. c. 10. Circa pignoratitium contractum etiam donatio simulari potest, si res pignori data vendatur minori pretio, l. quid autem, 5. ff. de solut. l. 2. ff. hoc tit. remissio autem pignoris ab altero coniuge alteri facta, valida est, cum aliunde debium exigi potest, l. & si pignus ff. quia in fraud. credit. l. quoniam, ff. ad Velleianum l. 1. 5. c. venditor ff. quibus modis pignus. Etiam hoc donationis verbo interdicitur coniugibus iubere debitori suo alteri coniugi solvere, l. 5. ff. si quis 2. ff. hoc tit. de cuius expositione videndi sunt Cuius, trall. ad Afric. in l. qui negat, ff. mandati, Faber in ration. ad l. singularia ff. de reb. credit. Vinus lib. 1. selet. c. 40. Brisson de iure comm. p. 12. 231. eos delegare, ita ut quod marito debent, uxori promittant: nullius enim momenti talis promissio, ante delegatio est, l. si sponsus, 4. ff. debitor ff. de donat. inter. l. vir uxori 17. ff. ad Velleianum, l. vir uxori 19. ff. hoc tit. Chelius interpret: l. vir 13. Gentil. supra, c. 23. Etiam societas donationis causa inter coniuges inita non valet, l. cum hic 32. 5. ff. inter. ff. hoc tit. aded, ut nec mortis causa inter eos celebrati valeant, l. Senatus, 5. ff. qui societatem, ff. de donat. caus. mort. Gentil. supra, c. 1. 5. exponit late hos simulatur donationis modos D. Ioseph. de Rees de donat. inter. cum sup. 55.

Hæc autem donatio prohibetur constante matrimonio: nam ante illud facta valet, quia donatio ante nuptias facta adeo reus subsistit, ut si eo-

8.
DONATIO
PROHIBITA
dem

TVS CON-
STANTE
MATRIMO-
NIO.

dem die nuptiarum sequantur, nihil magis effectum habeat. *Inter 27. ff. hoc tit. & inter sponsos facta sub. sit.* *l. si sponsus 5. hoc tit. l. sponsus 14. de Pub. l. cione.* inter maritum futurum, & destinatum uxorem. *l. deus 5. ff. de iure dotum.* immo & ante deductionem in domum viri ritè donatur, si dubitetur de matrimonio. *l. Seia 64. ff. hoc tit. l. cum ante 6. C. de dona. ante nupt.* Cuius in *l. vici 5. C. de rei vxo. adien.* quod ita intelligendum est, dummodo ista donatio non essetatur in tempus matrimonij, *l. cum hic status 5. ff. sponsus 5. final. ff. hoc tit. l. quod sponsa 4. C. de dona. ante nupt.* docent Segura in *l. l. si vir ff. de acquir. posses. Géttil. lib. 4. de donat. c. 3. A. Faber lib. 19. consil. c. 1.* Quà animadversione intelligendus est textus in *l. si ita stipulatus 97. ff. si Tity, ff. de verb. oblig. docent Albericus ibi, C. uare. in 4. 2. p. cap. 3. num. 1.* quidquid contradicat Costa in *l. eum tale 5. ff. arbitrat. num. 4. de credit. & demonstr.* permittitur autem coexistente matrimonio donationes propter nuptias, vel dotali suprà.

9.

INTER QVAS
PERSONAS
PROHIBEA-
TUR DONA-
TIO.

Donatio prohibetur inter coniuges, nec inter est, an veri sint, an putati, equaliter enim inter eos interdictio donatio: immo inter putatos, absque spe confirmationis, *l. cum hic status 5. ff. si sponsus 5. l. inter 5. ff. hoc tit. ex ratione adducta in cap. 2. hoc tit.* Et licet cum matrimonio nullum est, videatur donationes sustineri posse, cum inter coniuges factæ non repugnant. *l. 2. C. hoc tit.* tamen inter huiusmodi personas donationes licitas esse placuit, *l. 3. ff. hoc tit.* ne melior sit conditio eorum, qui delinquant, quam qui licitè matrimonium contrahunt, *l. si ex voluntate 2. C. hoc tit.* Nec tamen inter ipsos coniuges prohibita est donatio, verum & inter eas personas, quæ illis coniunguntur potestatis iure. si enim illis personis permitteretur donatio, ampla pareret via, per quam facile fraus fieret huic prohibitioni, & contra iuris dispositionem vir vxori, vel vxor viro donaret; unde pater mariti non potest donare omni, *l. 3. ff. prohibetur 1. cum hic status 5. ff. si facer. ff. hoc tit.* præsumitur enim maritum ipsum donasse per patrem. Frater etiam viri, si in eadem potestate sit, donare non potest, *l. 4. prohibetur.* cum militet eadem ratio ac in patre, item fratri commanens ex consensu patris matri donare potest, non pater natus novet, nisi de peculio castituli, nec maritus seruo vxoris, vel vxor seruo mariti, *l. seruus 38. ff. hoc tit.* quos & alios casus latè exponunt Gentil. lib. 1. de donat. inter. c. 10. l. 1. c. 21. D. Iosephus de Reres cod. tract. c. 3. per totum. Hothorn de donat. c. 5. n. 13. A. Gomez 2. v. v. c. 4. Sapienter tamen Consulti inculcarunt eas tantum donationes inter virum & uxorem prohiberi, ex quibus accipitur locupletior sit, *l. si sponsus 19. ff. de. ff. hoc tit. l. multum. C. si quis alteri vel sibi* unde si locupletior non fiat, donatio sustinetur, ut si manu missiois causa seruis à coniuge donetur, *l. quod si vxor, cum sequens ff. solut. matrim. vel si vxori maritus ad vnguentum donaverit, l. quid autem 5. ff. hoc tit. & in specie 5. idemque eiusdem legis.* Et quando locupletior factus dicatur accipiens, latè exponit D. Iosephus de Reres de donat. inter. c. 6. per totum. Etiam sustinetur donatio inter coniuges, si is qui donat, pauperior non efficitur; non solum enim sustinetur talis donatio, si ille qui accepit, locupletior non redditur, verum & si ille qui donauit, pauperior non fit; unde donatio rei alienæ valet, *l. si 25. ff. hoc tit. & idem vxor ex re sibi à marito donata, licet fructus naturales suos non faciat, quia non possit*

det ex titulo à iure approbato, immo est malè si dei possessor, *l. si vxor 19. ff. hoc tit. l. per seruum 57. ff. de acquir. domini. c. 1. etiam C. de rei vind.* tamen industriales suos facit, *l. ex anno 15. ff. maritus ff. hoc tit.* cum enim ex ipsi fructibus industrialsibus nihil de patrimonio diminuat donatio, quia non sua natura, sed à industria, & cultura nascuntur, eos donatarius acquirit, iuxta quam distinctionem intelligendus est textus in *l. de fructibus 17. ff. hoc tit.* Iunctis Cuiacio in *l. 1. 4. ff. ord. Schiffoideg. lib. 2. tract. 28. quest. 1. & tract. 29. quest. 2.*

Deinde sciendum est, donationem inter coniuges, & personas iure potestatis sibi coniunctas adeò irritari, ut nihil valeat, quod donationis causa actum est, *l. 3. ff. sciendum 1. si sponsus 5. 6. ff. hoc tit.* unde quauis res coniugi tradatur, dominium non transferretur, sed penes donatorem remanet, *l. 1. 3. ff. sciendum, & sequens 1. si sponsus in final. sed interim, in princip. ff. hoc tit. l. in materiis 1. credit. ter, C. ad l. vnic. 3. quod enim, C. de rei vxo. alien. l. 4. C. de donat. ante nupt.* Cuiac. lib. 36. Pauli ad edict. in *l. si donationem 36. ff. hoc tit.* non enim inficit nuda traditio ad translationem domini, sed desideratur iusta causa præcedens, *l. in quibus ff. de acquir. rer. dom. docent Gentil. lib. 1. c. 28. Ouald. ad Donel. c. 33. Faber decade 43. errore 1. & decade 44. errore 2. & decade 46. errore 1. Barb. in 1. 3. ff. solut. matrim. vnde vindicatio datur donatori, *l. 8. ff. sciendum, & conditio sine causa, d. si sponsus 5. ult. l. si stipulatus 33. ff. 1. l. si donata, ff. hoc tit. & actio ad exhibendum, vel alia pro negotij gestis qualitate, l. si ego 9. 4. ceterum, ff. de iure dotum, l. verum ff. hoc tit. l. si de tua, C. ad l. si seruus, 5. si cum maritus ff. ad leg. Agn. de quorum expositione videndus est Gentil. lib. 1. de donat. c. 29. 10. & 31.* Et si donatio non exeat in traditione, sed tamen res promissa est, ex ea ne quidem obligatio naturalis oritur. Et ratio est, quia lex resistit huic obligationi; & regula iuris est, quod quando lex resistit alicui obligationi, obligatio nulla nascitur, *l. si non forte. ff. de condit. indeb. l. cum lex 46. de fideiusor. textus difficilis in 1. si sponsus 5. si debitor, ff. hoc tit.* ubi adhibetur huiusmodi promissio fideiussorem accedere non posse, *l. nulla, licet vulgaris,* non tamen contraveniens quæritio examinanda venit, verum videlicet donatio inter coniuges iuramento firmari valeat. Negant P. Gregorius lib. 26. §. magis. c. 11. Propositus in nostro textu, n. 6. Panormitan. 9. Gentil. lib. 1. de donat. c. 25. Gamma decis. 203. n. 24. per quibus facit sequentia fundamenta. Primum regula textus in *c. non est obligatorum de regulis in 6.* & illud, quod iuramentum oon debet esse vinculum iniquitatis, *c. inter vtroque 22. q. 4. c. 3. de iurior.* Secundum, nam quæ contra interdictionem iuris sunt, pro infectis habentur, ita vel nec iurandum in illis aliquid operetur, *l. non dubium, in fin. C. de legibus.* sed donationes inter virum & uxorem ipso iure nullæ sunt: ergo iuramento firmari nequeunt. Accedit, nam iuramentum sapit naturam actus, cui adhaeret, & ita interpretari debet secundum naturam & conditionem eius, *l. final. qui facit. exortur, l. ult. C. de non num. pecun.* Unde, nam iurandum contra auctoritatem iuris testamentum appositum non valet, *l. si quis iniquitatis, 5. ult. ff. de legat. c. analo.* ergo minus appositum in nostra donatione. Sed his non obstantibus sententiam affirmamus, videlicet donationem inter coniuges iuramento firmari, defendunt Cevallos commun. opin. 17. q. 1. Mantica de iacitis & ambig. lib. 2. c. 1. 1. Sanchez lib. 6. de matrim.*

IQ.

TALIS DO-
NATIO IRRI-
TUUM EST.

*rim. diffus. 1. ex n. 1. Molina de rit. nupt. lib. 3. q. 1. Lettius de iust. lib. 1. c. 18. d. 12. Tilius Fern. in l. 17. Tauri. n. 98. & dicit communem iul. Clarus 5. de iur. iur. pro quibus faciunt plures relati à Faria ad Conar. lib. 1. var. 5. 7. n. 64. Mesa 3. var. c. 63. n. 10. Retes de donat. 2. 1. n. 2. pro quibus faciunt. Primum nam donatio inter vium & vxorem facta, non adeo inuálida est, vt confirmari non possit morte donantis, *scilicet hic status. P. Papin. ff. hoc tit. vt statim dicemus*: igitur etiam iuramento confirmari poterit. Deinde, nam iuramentum toties est seruandum, quoties seruari potest sine dispendio salutis æternæ, *c. de iure iur. c. quant. c. cum contingat. de iure iur.* sed hoc iuramentum seruari valet sine dispendio æternæ salutis, siquidem donationes inter vium & vxorem non sunt prohibite ratione publicæ utilitatis, sed propter coniugium commodum, ne mutuo amore inuicem se spolient, vt supra probauit: ergo seruati debet iuramentum. Accedit, nam donatio inter vium, & vxorem religionis causa facta subsistit, *l. si sponsus. ff. si concessa. ff. hoc tit.* igitur debet etiam valere propter iuramentum, in cuius obseruantia vera consistit religio, *l. 1. ff. de iure iur. l. 2. c. de reb. cred.* Huc ergo sententia standum est: tum quia iure aperto nititur: nam quia maioris auctoritatis Interpretes eam defendunt, vt docent Gutierrez de iuram. c. p. c. 3. A. Gomez in l. 5. §. Tauri n. 66. Nec obstat fundamenta contrariæ opinionis, quibus omnibus satisfaciendum est dicendo, donationem inter coniuges non esse prohibitam, quasi ea sit contra bonos mores naturales, sed tantum contra bonos mores ciuiles: unde iuramentum contra eos appositum seruandum est.*

II.
DROGATI-
NE ANTO-
NIENS.

Deinceps sciendum est, post orationem Imperatoris Antonini de confirmandis donationibus in Senatu habitam, donationes inter vium & vxorem confirmari, antea enim donationes nullo modo confirmabantur, quamuis donante in eadem voluntate decederet, nisi vulgari modo legasset, *l. si quando. 109. ff. de legat. 1.* Sed Imperator Antoninus iam excecum patris sui, vclimis videlicet temporibus vitæ Seueri, cum ipse bellum in Britannia haberet, orationem in Senatu per Quæstorem habuit, vt aliquid laxaretur, & mitigaretur rigoris, *scilicet hic status 32. ff. de donat. inter J. donationes quas. C. de iur. Gentil. de donat. lib. 3. c. 4.* Sed quæstio est apud ipsos iuris conditores, an ad hoc, vt donatio confirmetur, donatoris exitus desideretur, & res donata in vita tradita sit à donatore: In qua re variz sunt opiniones, nam Vipianus in l. Papinianus 2. §. ff. hoc tit. aperte respondet, ex Papiniani sententia prædictam donationem non confirmari, nisi ipsius rei donatæ traditio interueniat: docet Glossa ibi, verbo *Donatio. em.* & in l. 1. verbo *facta. C. de iur. & est recepta sententia secundum iasonem in l. frater. n. 45. ff. de cond. & dem. ff. Segutur in l. Coram. 5. sed si fundus. ff. de legat. 2. Gomez in l. 50. Tauri n. 65. Couart. in rubric. de testam. 3. p. n. 3. & lib. 3. var. c. 7. n. 4. Acolam in c. si pater verbo *Legatus. n. 5. de testam.* Connamum lib. 8. comment. c. 1. tamque tenent iul. Clarus t. donatio 99. n. 6. Faber in l. Diuus. n. 2. §. ff. de reg. iur. Mytinger. cent. 2. obs. 23. Amaya lib. 2. obs. c. 10. Corral. lib. 5. misel. c. 1. Diuane, ad tit. solut. mar. trim. Pacius cent. 54. p. 99. Faber 2. consil. c. 8. Molina de iust. tra. 1. ad fin. 289. mm. 4. Belsolus in delib. iuris ex lib. 23. Digestor. q. 13. Faciunt pro eis sequenda: nam qui promissit, & non tradidit, penitus ille videtur: sed constat donationes illas per-*

uocari penitentis: ergo cum non deus perfectiora voluntatis, non poterunt confirmari. Faciunt etiam lex *cum hic status. 5. oratio. ibi: Hæredem vero eripere* lex 3. §. siendum ibi: *Nec traditio quicquam valet* lex si seruus 20. lex siens 12. ff. hoc tit.

Sed contrariam sententiam expresse docet Consultus in l. cum hic status 38. ff. hoc tit. ibi: *Obligatio sit ciuilit.* Quæ verba ad donationem, quæ sit sine traditione, necessarii sunt referendas: re enim tradita nulla superest obligatio: cum enim sententiam probat dictus textus in l. si sit putata, in princip. vers. *final. hoc tit.* Facit etiam textus in d. l. cum hic status 32. §. siens autem, ff. eod. ibi: *Et generaliter vniuersæ donationes quæ ante impediri dicimus, ex oratione conuulsi sunt.* Deinde hæc sententia probatur ex l. 1. c. de dot. ante non numerat. vbi donatio cum res tradita non est, ab hæredibus mulieris peti potest. Probatur etiam ex textu expresso in mod. 116. c. 1. vbi Iustin. refert controuersiam talem in foro incidisse. Cum maritus res suas coniugi donasset, nec tamen tradidisset, decessit, hæredes noluerunt res tradere donatæ. Imperator respondit, donationes esse silentio confirmatas, quamuis res promissæ tantum essent, non traditæ. Quod argumentum aptissimum esse docuit Gentil. lib. 3. de donat. c. 3. Quibus fundamentis hæc defendunt sententiam Duarenus ad tit. sol. marit. c. de donat. inter, Corralius lib. 2. misel. c. 1. Faber lib. 2. consil. c. 8. & lib. 19. c. 3. & de error. decal. 48. errore 5. eius videtur Schiffordeget. lib. 1. tra. 1. 11. per totum, Horboen. lib. 5. de donat. c. 2. Bronchorst. cent. 2. assert. 7. Sed in hac Interpretum, immò & Consultorum contrarietate probabilior videtur prima sententia, tum ob supra dicta fundamenta, tum ob id, quod hæc oratione confirmantur donationes: sed donationes propriæ non sunt promissiones de donando, si viro, ff. de bon. libere. Martial. lib. 10. epigr. 16. ibi: *Si donare vocas promittere, nec daret, Cæsar, Vincam te donis, monitibusque meis.*

Ergo iure antiquo tantum confirmabantur donationes inter coniuges, quæ à traditione incipiebant. Hæc opinio reuera non obstat contrariæ sententiæ fundamenta. Non primum ex d. l. cum hic status, ibi, *Obligatio sit ciuilit.* quæ verba vt exponit Gentil. d. c. 38. ait in textu illo, siue in illis verbis IC. agere de donatione rei incorporalis, scilicet actionibus et illis, & obligatione tantum dari, cum res tradi non possit. Alio modo eontræ dissoluere difficultatem Schiffordegetus d. tra. 11. asserendo loco illius verbi *si*: legendum esse *facta*, quasi minus proprie loquutus esset Consultus, vt ita eiusdem verbi repetitionem euingeret. Sed utramque solutionem doctè refellit Amaya d. cap. 10. qui affirmat in eo textu rem traditam esse, & idem donationem morte confirmari, ex eaque deduci Falscidiam: sed Consultum asserere obligationem ciuilem esse, quasi diceret, hæredem obligationem esse sine illam rem apud vxorem remanere, quasi valida à principio esset donatio. Alia persequitur pro ipsius textus expositione D. Iosephus de Retes de donat. inter c. 3. per totum. Nec obstat textus in d. l. stipulata, col. satisfit Cuiac. lib. 3. respons. Papin. in d. l. 14. §. ff. hoc tit. asserendo in eo textu speciale esse, vt donatio adhuc re non tradita confirmetur, quia consistebat in annuis præstationibus: quæ donatio vim alimentorum obinet, l. quædam. ff. de præst. dot. & ita confirmari poterat perinde ac si inciperet à traditione;

12.
CONTRARIA
OPINIO
RESPOND
ET PROB
TYR.

diciónē. Sed licet Cuiacij solutio vera sit, tamen ratio specialitatis aliunde petenda est, videlicet ex eo quod in donationibus annuis non potest in donatarium traditio fieri illico totius obligationis, cum ex eius natura proveniat, ut plures obligationes contrahat dicantur, l. 4. l. cum in annis 16. ff. de annis legat. l. ff. usufructus 18. ff. quibus mod. usufructus amittit. & eorum traditio non potest statim fieri, cum per singulos annos debeantur, l. 3. in princip. ff. de annis legat. l. nec semel 12. ff. quando datus legat. l. habitatio 11. ff. de usufructu legat. docet Amaya d. c. 10. n. 18. Nec etiam pro contraria sententia facit textus in l. 1. C. de dote non causa. Nam omnis solutio traditis a Fabro lib. 197 comment. c. 3. Solutio de d. 7. n. 11. dicendum est, in eius specie traditionem intervenisse, & ita donationem potuisse confirmari, quae solutio deducitur ex illis verbis: Qui in augmentum dotis dedit. Dote enim non est promittere, ut supra ex Marciali probavi, sed ita rem tradere, ut fiat eius rei traditur, §. sic itaque, Instit. de alii. Igitur cum in specie illius textus res fuissent in augmentum dotis traditæ, recte creditur donationem esse confirmatam, ut probat Amaya d. c. 10. n. 41. Nec dicta novella Iustiniani fauet contrarie sententiæ, dum enim ibi noviter Imperator constituit, donationes stipulatione factas inter coniuges morte confirmari, supponit iure veteri contrarium observatum fuisse, unde possit fauet sententiæ quam hucusque probavimus.

Quæ hucusque adduximus de confirmatione donationis ex oratione Imperatoris Antonini, non simpliciter & absolute procedunt, sed cum duabus conditionibus, quas expressit Gregorius noster in præfenti. Primam in illis verbis: Quæ tamen penitus emendata, si renovetur; quam expressit Imperator in illis orationis verbis: Si donationem factam donator non renovaverit, si enim non penituerit: penitere enim, aut renovare donationem, penititum est donatori vique ad vitæ exitum d. cum hic statum §. Oratio. Ideo æquiparantur donationes istæ ab Vlpiano fideicommissis, quæ solâ penitentia renovantur, l. fideicommissum 17. C. de fideicommissis. Hæc autem renovatio, seu penitentia debet considerari suprema, ita ut si penituerit, postea tamen placuerit, donatio subsistat, sicut in aliis ultimis voluntatibus Insuperius superam voluntatem, d. cum hic statum §. penitentiam, l. si quis mihi §. peniti ff. de acquir. heredit. l. 5. C. Theodosius de rebus donat. docet Gentil. lib. 3. de donat. inter, c. 11. Quæ renovatio dupliciter contingere potest, tacite videlicet, & expresse. Tacite, veluti divorcio factore, d. cum hic statum §. si divorcium, l. 1. ff. de auro & argento l. a marito 18. C. hoc tit. Intellegitur enim penituisse cum post divorcium plerumque amicitie non remaneat, l. cum in fundo §. quod si ff. de iure dot. Tertul. de monogam. c. 10. ibi: Divorcium discordia fieri aut discordiam facere. Deinde, nam legata in iunctis contractis inter testatorem & heredem tacite adiunguntur, l. 3. ff. de adim. legat. ergo & donationes inter coniuges renovantur. Quod etiam procedit, etsi donationes inter vitum & uxorem mortis causâ factæ sint, nam per divorcium renovantur l. si cum uxore §. penulti. cum l. sequent. ff. hoc tit. sed si in iustitiam ut matrimonium donationes conualescunt, l. redintegrato ff. rer. amot. l. cum hic statum §. quod ergo, l. adeo, §. 1. ff. hoc tit. Sed hæc doctrina procedit si divorcium mali gratiâ fuerit celebratum; si verò bonâ gratiâ, donationes non infirmantur, d. cum hic statum §. si divorcium; aut simulato modo, non ex an-

mo perpetuò diverendi divorcium fiat, l. nullus 64. ff. de donat. inter, aut si tribuscentum tantum intercesserit, d. cum hic statum §. si divorcium. Gentil. d. lib. 3. c. 10. Tacite etiâ renovatur donatio, si confecerit confocero donaverit, & alter eorum coniuges emancipaverit, d. cum hic statum §. si fecerit. Deinceps tacite renovatur donatio, si res donatæ alienata sit, ut si vendita, donative fuerit, l. si maritum 12. C. hoc tit. legata, vel per fideicommissum relicta, ut probat Gentil. d. lib. 3. c. 14. Expresse renovatur donatio, cum donator expressis verbis mutavit voluntatem. Secundam conditionem expressit Gregorius in præfenti, ibi: Vel qui donatum accepit prius debitorum natura persolvat. Quibus verbis alia conditio continetur, quæ in oratione Antonini desideratur, videlicet ut prius dedecet donator, alias si prius dedecisset qui donatum accepit, donatio non cõfirmatur, l. cum hic statum §. si annus ff. hoc tit. l. a marito, C. ad. sicut enim legata, & fideicommissa non debentur, si prius persona honorata, quam testator decesserit, l. 1. ff. de his que pro non scriptis habentur l. ante. C. de caduc. tollend. nec ea quæ ob merita relinquuntur, l. nec adierit ff. pro socio, personis extraneis, & fortassis non ita benemeritis deberentur: sic similes donationes inter vitum & uxorem non confirmantur, si prius decesserit qui donatum accepit; & si simul decesserint, qui comorientes in iure appellantur, donatio cõfirmatur, l. si inter vitum ff. de reb. dubiis, l. si quis, ff. de mortis caus. donat. quia ut non confirmetur, desideratur ut donator supervivat, qui tamen vindicare possit: & cum non constet eum supervivisse, ideo donationes inter comorientes factæ confirmantur. Sed si donator prius decesserit, quia delo coniugis extinctus sit, donatio non confirmatur, l. si ab hostibus, §. 2. ff. solut. matrim. Gentil. lib. 3. de donat. c. 6. Quid autem si donator non decesserit, sed seipsum decesserit, an donatio confirmetur, disputant Gentil. d. lib. 3. c. 8. §. 10. Pinel. lib. 1. stellæ. c. 2. Sed cum hic talis nec iure nostro admittitur, nec frequenter contingat, ad quid examinari debet? Quid si donator religionem proficiscatur? Etiam Germanus 2. animadvers. cap. 13.

Nec obstat dividendi ratio superius adducta ex d. §. si maritus d. §. si regatus. Nam respondendum est, repudiationem factam à marito, aut restitutionem non de iustâ quæstâ, donationis causâ valere, quia non exinde fit pauperia qui repudiatur, nec qui non acquirit, alienasse videtur, l. alienationis 18. §. qui occasione, ff. de v. s. l. cum quidem ff. de iure fisci. Quæ sententia procedit non solum in hereditate, quæ non semper lucrosa est, immò plerumque magnum in ea latet æ alienum, sed etiam in legato; qui enim illud repudiatur, aliquod alienasse non creditur, l. 6. ff. que in fraud. credit. Nec contrarium probant textus in l. in fraudem d. §. ff. de iure fisci, l. magis pater §. fundum, ff. de rebus eorum; quorum interpretacionem laudis prosequuntur Olwald. lib. 23. Denique cap. 18. littera E. A. Gomez in l. 50. Tauri, num. 16. vers. Quintus est casus, & lib. 2. var. cap. 14. num. 14. Arias à Mesa lib. 2. varior. cap. 41. Faber lib. 3. censur. cap. 39. Unde cum nihil de suo alienat, aut diminuat, quæ donationis causâ repudiatur hereditatem, aut legatum, fideicommissumve non deductâ quæstâ restituit, ideo talis repudiatio sufficiens, seu restitutio, ut late probat D. Ioseph de Retes de don. inter, cap. 4. §. 3. numero 11. Nec obstat argumens deductum à donatione in consuevum collam;

nam in præfenti prohibitione solus caſus, vehemensque amor coniugalis cohibendus fuit, non hic imputus, qui nec amor eſt, nec concubinato coniunctos adigit. *l. ſi prædix 58 in princip. de 4. r. ſ. hoc tit. l. aſſertum 3. donationis 31. ff. de donat. Facion text. in l. qui concubinum 29. l. uxorem 41. §. concubina. Licet legato 49. §. 1. et 2. ff. de legat. 3. docuit late Sipio Gentilius. *l. de donat. inter. cap. 8.* Nec obſtat aliud augmentum iplius difficultatis, nam ſi maritus tradiderit vxori rem alienam, eum non ideo ipſe reddatur pauperior, ſubſiſtit donatio, vt vxor titulo pro donato poſſit rem vſucapere. *l. ſi vir vxori. ff. pro donato.* Monet Palaſius Rubios *in præſenti rubric. §. 47. num. 23.**

Sed ſupra traditis obſtat textus in *l. 5. ff. pro derelicto*, vbi proponitur, quod ſi quis emerit rem ab eo, qui eam pro derelicta poſſidebat, eum derelinqui dominus non eſſet, poſſit eam vſucapere, licet venditor eam in bonis non habuerit: Et ſtatim Conſultus apponit exemplum illius, qui à marito emerit rem ab vxore donatam, quia ipſe quoque poſſet eam vſucapere. Quem textum hic expendo, ſi donatio inter viros & vxores non valeret, non procederet vſucapio, eum vſucapio ſine titulo non datur. *l. Celfus 27. ff. de vſucap. l. 3. ff. pro ſoluto.* Ergo quia donatio valuit inter virum & vxorem, Augere diſtinctus ipſius textus, nam certum eſt, eum qui errat in iure, vſucapere non poſſe, cum iuris error nocet ad vſucapionem. *l. inuocant. l. ſi ſue 36. 1. ff. de vſucap. §. donationem præcedentem* inter viros & vxorem non præſtat iuſtam cauſam ad vſucapiendum, docuit in *l. 1. §. ult. ff. pro donato. l. de villam 15. §. 1. verſ. item ff. de preſcrip. l. et d. l. ſi vxor 29. ff. de donat. inter. l. per ſeruum 57. ff. de acquir. domini.* Ergo ſi eo textu procedere non poterat vſucapio, Pro omnis textus expoſitione dicendum eſt, quod licet eum vxor viro donat, vel eorum rem propriam, qui accipit, dicatur mala fidei poſſeſſor, *l. ſi vxor in fine. ff. hoc tit. l. pro prædoneque* habear, *l. quid vir ff. de acquir. poſſeſſ. l. nec villam 15. §. 1.* tamen ſi donetur res aliena, valet donatio, quia alter non efficitur pauperior, ſed cum non ſit ſufficiens ad translationem domini, præſtat tamen vſucapiendi conditionem; quo caſu procedit textus in *l. 4. §. in cuius ſpecie res aliena donata fuit ab vxore marito.* Aliter verò, quia à marito emit, poſſet vſucapere, cum & maritus poſſet, *ex l. ſi exheredatus 34. ff. hoc tit. l. 3. ff. pro donato.* Aliquando etiam res ita donata poſſet vſucapi, ſi videlicet initium, aut exitum vtilem habuit ipſa vſucapio: quo modo accipit textus in *l. Conſentius, ff. de contrah. empt. l. ſi inter exheredatus, ff. hoc tit. Gentilius. l. de donat. c. 2.* Nec augmentum difficultatis refragatur; nam coniux vſucapiens rem alienam à coniuge donatam, non errat, ſiquidem eo caſu donatorem valere recte putat, cum talis donatio à iure approbatur. *l. ſed & ſi vir, §. quando legaturus, l. ſi ſponſus, §. cum ergo, ff. hoc tit.* vnde abique vilo errore tunc procedit vſucapio. Videndus D. Ioſeph de Retes ad *l. Atinianum, n. 55.*

Secundo ſupra traditis obſtat textus in *l. 5. ff. 18. ff. quod in fraud. credit.* vbi proponitur mulierem remiſiſſe pignus marito, id eſt obligationem pignoratitiam, quia maritus obligatus erat quæſtionis eſt, an valeat pignoris remiſſio? Et reſpondet Conſultus, valere illam pignoris remiſſionem inter coniuges factam, licet ſi ſi fraudem creditorum facta proponatur, reuocari poſſit. Tunc ſic rectum expendo. In textum vbi valet donatio inter coniuges, licet per pignoris remiſſionem eſti-

ciatur qui donauit pauperior. Fieri pauperiorem eum qui pignus remiſit, probatur ex ſequentibus; nam plos cautionis eſt in re, quam in perſona, *l. piores 25. ff. de reg. iur.* remiſſio enim pignore facit debitor facultatibus labi poſſet, aique ad inopiam reduci, & tunc inanis erit actio, *l. cum te 6. ff. de delo. l. et 24. §. mandati.* Hinc vultur illud: *Satis eſt pignori incumbere, quam in rem agere.* Vnde creditores competeri actio ſatiapro pignore inuopro. *l. 12. §. 1. ff. de ſuris* præſertur eum qui pignus habet cæteris creditoribus, *l. et 29. C. qui potiores, & alias utilitates conſequuntur qui pignus habet.* Ergo remittendo illud maritus pauperior ſubſtituit. Cui difficultati reſpondendum eſt aſſertendo, pignoris remiſſionem non inducere donationem inter coniuges; non enim eſt liberalitas: vnde ab eo, cui remiſſum eſt pignus, ſolucio non ſolum ſequi non poſſet, *l. 3. §. ult. ff. de legat. 3. l. ab eo 1. C. de ſolucio, remiſſio enim pignoris non ſoluit obligationem principalem, ſicut tollit remiſſio, ſeu traditio chirographi, l. 4. ff. de pact. l. 3. ff. de liberat. leg.* Vnde eum nihil de iſto diminuat creditore pignus remittendo, idem vxor remittit potuit pignus marito, cum maritus ſolucio eſt ammodo & hypothecam, quam in mariti bonis propter dotem vxor habet, *l. etiam, C. ad vſellatum l. vnde, §. et cum lex, C. de rei vxor. actio. plura.* Gentilius vbi ſupra. *§. 21.* Textus opponi poſſet textus in *l. 1. §. 1. ff. ad leg. Jul. repetund.* vbi proponitur legis Iulie repetundarum diſpoſitio, videlicet vt iudex aliquid à prouincialibus accipere nequeat: & exceptionem apponit, ſcilicet niſi à conſanguineis vel vxore. Expendo vltimam partem exceptionis, vbi licet donationem accipere ab vxore. Ergo non recte, aſſertimus, donationem inter viros & vxorem factam non valere. Cui difficultati reſpondendum eſt diſcrimen conſtituendo inter donationem, & munus, licet enim prohibitum ſit vxori donare, modicum tamen munus tradere non prohibetur, vel e contra, *l. ſed ſi vir 8. ff. de donat. inter.* Vnde licet lege Iulia perimitur vxori tradere munera vitioſo iudici, non tamen immodica, vnde tranſeant in donatione: & ne tunc obſtet lex *6. ff. ad. tit.* videndus eſt Cuiac, *lib. 6. obſ. cap. 13.* Quare obſtat textus in *cap. de illis 34. de conſtit. appoſ.* vbi proponitur ab Alexandro III. quod ſi quis contraxerit matrimonium ea conditione, vt eorum tibi donentur, ſi poſtea vxor renuat donationem facere, an cogatur vitæ eam accipere in vxorem? Et reſpondit Pontifex eum non teneri. Tunc ſic expendo. En textum vbi donatio eorum in tempus nuptiarum valet: ergo non recte aſſertitur, donationem factam in tempus nuptiarum nullius inuenti eſſe. Cui difficultati reſpondendum eſt die eodem, ibi donationem non confirmari in tempus matrimonij, ſed ſponſaliorum, ita vt ſi diſſollet, eam acciperet in vxorem, & eum ea contraheret matrimonium: ergo non fuit collata in tempus matrimonij, ſed tantum ſponſaliorum: ita inter ſponſos valida eſt donatio. *l. inter 27. ff. de donat. inter l. cum ſponſus ff. de publiciana l. 1. C. de don. ante nups.* Ergo recte in eo textu deſinitur, donationem collatam in tempus ſponſaliorum validam eſſe. Opponitur poſſunt contra dictam aſſertionem textus in *l. cum pater 77. §. pater 27. ff. de legat. 2. de cuius ſolutione videndus eſt Amaya lib. 2. obſeruat. 10. d. ſi quando 10. 9. ff. de leg. 1. ionſto Cuiacio in *l. legatum 24. §. vbi ff. de aliment. legat. l. 4. §. 1. ff. de do. l. mali & metus excepta l. inter 146. ff. cum §. ad. tit. l. quare ff. de pactis deſat. l. diuerſis, §. ab & maritum. ff. ſoluit,**

3. ^c *Suspensum.*] Non tamen suspensionem hanc esse late sententia, sed potius ferenda, pluribus relatis docent Sanchez de *matrim. lib. 7. disp. 81. n. 27.* Bonac. Castropalao & Phililius, quos refert & sequitur Gibalinus in *synopsi censur. literaria N. n. 4.* Et hodie arbitrarie esse puniendum, tenet Barb. de *potest. Episc. alleg. 92. num. 184.*

d. *Desinare.*] Missionem hanc ad Sedem Apostolicam sublatam esse à Ioanne XXII. docuerunt Couarr. in 4.2.p. c. 8. §. 1. Barb. d. *allegat. 32.*

COMMENTARIUM.

4.
CONCLV-
SIO REPER-
TUR, ET
PROBATVR.

EX hoc textu talis communiter deducitur assertio: *Secunda nuptia non sunt benedicende.* Probat eam textus in c. final. 2.3. dist. c. videtur, hoc tit. Ioannes XXII. in *extranag. Concertationis*, quam refert Didacus Perez in l. 5. tit. 1. lib. 5. ordin. D. Ambrosius in *epist. 1. Pauli ad Timoth.* c. 3. vbi exponens illa verba, *Sint unus vxoris viri*, ait: *Homini enim unam vxorem decreuit Deus, cum qua benedicatur; nemo enim cum secunda benedicatur.* Hilarius in *epist. 1. ad Corimb. c. 7.* *A Deo prime nuptie sunt, secunde permixtae sunt; denique prima nuptia sub benedictione Dei celebrantur solemniter; secunde autem etiam in presenti carent gloria.* Optatus lib. 6. vbi expendens probum à Donatistis illatum sacris Virginibus secundò per eos consecratis: *Hoc inquit, nec mulieres patiuntur, quia carnaliter nubunt, ex quibus si alicui maritum mutare conigerit, non reperitur illa temporalis festiuitas, non in altum tollitur, non populi frequentia frequenter.* Innocent. I. in *epist. ad Viricum Rothomag. c. 6.* D. Augustini, *serm. 243. de tempore*, D. Isidorus de *diuinis officiis* c. 19. Illustrant vltra congestos à Cenedo ad *Decret. collect. 49.* Barb. in *presenti*, & de officio parochi c. 21. n. 102. P. Greg. lib. 3. *partit. tit. 2. c. 2.* Hunnius in *Encyclop. 3. tit. 13.* Aneas Robert. lib. 1. *rer. iudic. c. 18. & lib. 2. c. 7.* Transmieta de *polygam. g. 10. in fine*, Marcel. Donat. ad *Trebel. Pol. tom 6. thesaur. crutii. fol. 1003.* Gibalinus de *censur. in synopsi. lit. M. n. 4.* D. Randy in c. *aliter*, 30. g. 5. c. 9. per tot. P. Greg. lib. 9. *synag. c. 26.* Tutrianus lib. 3. *pro epist. Pontif. c. 3.* Bellarminus de *matrim. lib. 2. c. 9.* Lantdmeter. lib. 1. de *veteri cleric. c. 101.* Mendoza lib. 3. *Concil. Illiber. c. 66.* Vighellius in *meth. iuris canonici. fol. 493.* Crespetus in *summa, verbo Nuptia secunda.*

5. Sed pro dubitandi ratione in presentem assertionem sic insurgo. Tam secunde, quam primæ nuptiæ continent sacramentum legis gratiæ, & ab Ecclesia approbatæ reperiuntur, vt legitur in c. *penult. & ult. hoc titul.* aliique iuris auctoritatibus ibi adducendis. Sed primæ nuptiæ benedicuntur ex præcepto Ecclesiæ, *nosstras*, 30. g. 5. Trident. *sess. 24. de reform. matrim. c. 1.* & statim illustrabimus: ergo & secundæ benedici debent; ne hac benedictione illis denegatæ credatur, sacramentum non contineri, vt falso asserbat Kemnitius relatus à Bellarmino de *matrim. c. 9.* Accedit, nam omnia sacramenta, & sacramentalia, quæ characterem non præstant, vt conferunt Baptismus, Confirmatio, & Ordo, iterabilia sunt: sed benedictio, quæ à sacerdotibus coniugibus præstat, non imprimi characterem: ergo iterari potest eidem coniugi secundò nubenti.

6. Quà dubitandi ratione non obstante, vera est præsens assertio, pro cuius expositione scire oportet, etiam apud Gentiles matrimonium non sine sacris cæremoniis, diuinisque precationibus ce-

D. D. González, in *Decretal. Tom. IV:*

lebrari solere. Cicero pro Cluentio, ibi: *Nulles genero socrus nullis aspiciunt, nullis auctoribus.* Val. Max. lib. 2. c. 1. præcipue in tribus diebus nuptiarum; quorum primus appellabatur 1. sponsalitia, quia in eo sponsalia fiebant auspicio capio à turtur & cornice. Cicero lib. 2. de *diuinat.* Valerius dicit c. 1. quia vtrumque animal ad eod. vsui coniugij studiosum est, vt vno mortuo superstes nullius coniunctionem habeat. Post auspicia sacra celebrabant. Vlpianus in *fragmentis* p. Farte conuenitur in manum certis verbis, & testibus decem præsentibus, & solenni sacrificio facto, in quo panis quoque fatreus adhibebatur. Tertentius in *Phormione, actu 4. scena 4. ibi: Spatium apparandis nuptiis, vocandi sacrificandi dabitur.* Secundus dies Decubatio dicebatur, eo quod deducebatur sponsus in domum soceri à paranymphe, si futura vxor virgo erat (est paranympus proamnis, siue auspex ex parte viri, siue ex parte femine pro-nuba adhibetur): si autem sponsa vidua fuisset, ea deducebatur ad sponsum à pronuba, seu hymphago. In limine ignis, & aqua apponebantur; vtrumque sponsi manu tangebant; ipsa nuptia eiusdem asperitione lustrabantur. Quò respexit Consultus in l. *Seia 66. §. virgini. ff. de donat. inter. ibi: Prinsquam aqua, & igni acciperetur.* Tertius dicebatur Kepotia, quasi nuptiarum appendix: in eo affines coniuiuium instituerant, in eoque vxor in domum mariti deducebatur, vel in eius hortos, ex d. §. *Virgini*, vbi nuptias celebrari nonnulli existimant, quia Venus nuptiarum præses (testibus Homero in *Ithade*, Pansania in *Messeneis*.) eadem putabatur. Dea hortorum, Varro lib. 4. de *ling. Latina*, & lib. 1. de *re rustica*: & sacerdotem Ceteris per sacram orationem matrimonio iungere sponso refert Plutarchus in *precept. conub.* Et quia credebant lunonem nuptiis præesse, illi sacrificare solebant nuptiarum die, accersito sacerdote, qui bilem ab hostia auellebat, ac iuxta aram infodiebat, vt ostenderet sine ira, odio, & amaritudine esse oportere coniuges. Christophorus ad *primum Aeneid. Virgil. versu 14 metuentis*, Seruius in 3. *Aeneid.* De quibus nuptiarum sacrificiis fusè agunt A. Horthom. de *ritu nupt. cap. 29.* Gutherus de *veteri iure Pontif. lib. 4. c. 6.* Lantdmeter. de *veteri monach. lib. 2. cap. 101.* Rosinus lib. 5. *antiquit. cap. 37.* vbi Demisterus.

7. Sed Ecclesia meliori ducta exemplo, & maiori ratione, benedictionem sacram adhibet in ipsis nuptiis celebrandis. Nam Deus Dominus noster dum creauit Adam & Eam, benedictionem nuptialem, & dotem, ac munus coniugij tribuit, vt refertur *Genes. cap. 1. vers. 28. & 29.* & narrat Spondanus in *annal. sacr. die 6. n. 19.* Et Raguel, cum filiam suam Tobiz iuueni copulasset, hanc benedictionem iniunxit: *Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, qui vos iunxit, & ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis.* Sic c. 7. *Tobia.* Et non esse nouellæ institutionis in Ecclesia benedictionem hanc, constat ex Tertul. lib. 2. ad *vxorem*, qui circa finem disciplinæ, & praxi Ecclesiæ edoctus, ita scribit: *Vnde sufficiant ad enarrandam felicitatem matrimonij, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignatum Angeli renuntiant.* Et de pudicit. capite 4. & de monogamia. capite 11. D. Ambros. lib. 9. *epist. 10.* Et cum ipsum coniugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest coniugium dici vbi non est concordia? Ignat. *epist. 5. ad Polycarpum.* H. n. marcus E. apust.

PROFON-
DITAS RATIO
DUBITAN-
DIS.

DE SACRIS
CÆREMO-
NIIS IN

opuse. 16. ibi: Nam & in exordio mundi ad prop-
agationem generis humani masculinum & feminam
Deus fecit, & sue benedictionis coniunctum dicens:
Crescite, & multiplicamini. Cuius rei invocatione etiam
sancta Ecclesia antiquitus solenniter & venerabiliter
custodit, ut qui in illa voluit in paradiso Dei coniu-
gia copulandi essent, divina benedictione, & Missarum
celebratione coniungens. Ex Sotero Pap. c. 5. ibi: Ut
sponsus, & sponsa cum precibus, & oblationibus à sa-
cerdote benedicantur. Hormisdas Papa c. 6. Ne nullus
fidelis, cuiusque conditionis sit, occulte nuptias faciat,
sed benedictione à sacerdote accepta, publicè nubat in
Domino. Concil. Valentinapud Borchard. lib. 9.
cap. 5. Sponsus & sponsa cum benedicens sunt à sa-
cerdote, & parentibus, vel à paranympis, in Ecclesia
sacerdoti offerantur, & benedictionem accipiant,
eodem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in vir-
ginitate permearum. Ex Hilario Diacono in cap. 4.
epist. 1. ad Timotheum. Homini enim unam uxorem decerni
Deus, in qua benedicitur, & nunc enim cum secula
benedicitur. S. Idorius lib. 2. de eccles. offic. c. 19.
Nam quod in ipsa benedictione coniugium à sacer-
dote benedicitur, hoc à Deo in ipsa prima coniunctio-
ne hominis factum. Ioannes Patriarcha Constantino-
polit. rogatus ab Imperatore Mauricio, cum
benedixit nuptias in palatio, ut testatur Theophi-
lactus lib. 1. hystor. Maurici. c. 10. ibi: Ille Imperatoris
voluntatem officio compleretur, & susta ad Deum
precibus, & acceptis Imperatoris & Imperatricis ma-
nus, iunctim copulans, & deprecatoriis verbis Impe-
ratoris nuptias benedixit. Idem liquet ex lib. 7. Ca-
pitul. Caroli, lib. 16. 3. ibi: Et suo tempore sacerdo-
taliter, ut magis est, cum precibus & oblationibus à sa-
cerdote benedicatur. Ex Euaristo relato in cap. aliter
30. q. 5. Concil. Carthag. 4. can. 23. relatum in
cap. sponsus, & sponsa, Innocent. I. epist. 2. ad Viti-
cum Epist. c. 6. In paradiso cum parentes humani ge-
neris coniungerentur, ab ipso Domino sunt benedicti.
Hanc formam etiam fecerunt sacerdotes omnes,
vix ipsi demonstrat Ecclesia. Nicolaus I. relatus
in cap. nuptias 30. q. 5. Trident. sess. 24. de re-
form. matrim. cap. 9. ex D. Mattheo apud Abdiam
lib. 7. A Deo benedicuntur coniugia, à Deo sanctifi-
cantur, ac per sacerdotem benedictiones à Deo specia-
liter conferuntur. S. Paulinus ad forem episcopalem.

Ille inquam capite ambarum sub pace inquit.

Velat eos dextrâ, quos prece sanctificat.

Quare S. Ambrosius, referente Possidio c. 27. com-
mendabat B. Augustino, Ne cuiquam uxorem posse-
ret, aut coram, ne dum inter se coniungi iugarentur,
ei male dicerent, per quem coniuncti essent: sed pluri
ad hoc sibi iam consensientibus impetum debere in-
teresse sacerdotem, ut vel eorum iam pacta, vel pla-
cita firmetur, vel benedicantur. Iustinian in Novel.
74. c. 3. Leo novel. 74. 89. 98. 118. & 119. ibi: Sic
adhibitis sacris deprecationibus adoptionem perfici
præcipimus, ita etiam sacra benedictionis, testimonio
matrimonium confirmare iubemus: quod si aliter ma-
trimonium contrahatur, id ne ab initio quidem ita dici,
neque illos qui contraxerunt, matrimonij iure potiri
voluerunt. Et eum quidem Domini renuissent fetu-
orum suorum nuptias benedicti in Ecclesia, ne
exinde liberi, & manumissi crederentur, Alex.
Comnen. sua constitutione q. ab Ecclesia appro-
bata, teste Nicei, Theflalon. lib. 6. Iuris Græcor. Ro-
man. ita cauit, Adiecti autem & benedictiones
non solum in liberis, verum & in servis valere;
& nuptias non alioquin legitimas & christiana
institutione dignas esse existimari, nisi etiam be-
nedictio eos qui coniunguntur, obliget. Facit

Alex. III. epist. 22. ad Physalsensem Episcopum, rela-
tus in cap. 1. de despons. in 2. collect. vbi arguit ser-
uos, quod sine benedictione inirent coniugia.
Eadem sacra cærimoniam probatur ex legibus Vri-
sigoth. lib. 3. tit. 3. leg. 12. Langob. lib. 1. tit. 30. Theo-
dori. Studita lib. 1. epist. 21. Solennia hæc verba in
benedictione matrimonij tunc apud Græcos pro-
ferri solita refert: Tu Domine mæte manum tuam
ex sancto habitaculo tuo, & coniunge famulo tuo fa-
mulam tuam, concede illis in manum concordiam,
vni eos in carnem unam, quos tibi placuit inter se co-
pulari: bonos habiles nuptias reddet, immaculatum co-
rum thorum custodit, sine macula imperium conser-
vium permanere contende in puro corde. Illustrant
Novatinus lib. 6. aqua nupt. cap. 46. Ant. August.
in epist. iuris lib. 29. tit. 4. I. Datis in 30. q. 5. Gorho-
fredus in l. final. C. Theodos. de nupt. V. Greg. lib. 9.
synag. cap. 5. n. 8. Tortianus pro canonibus lib. 5.
cap. 3. Borell. tom. 1. decis. tit. 1. n. 40. Lindembrog.
in Gloss. leg. antiq. verbo Nuptialis. Crespetius in
summa, verbo Nuptiarum, Sausay in Pæmpt. fa-
cerd. 2. p. lib. 2. art. 4. Marfil. de aqua benedict.
tit. 2. cap. 3. num. 19. Menardus ad lib. sacrum.
D. Greg. fol. 4. 4. Baronius anno 1081. Si enim ma-
trimonium apud Catholicos nunc tam in copula
carnali, quam in fœdere nuptiali, in quo est sa-
cramentum Ecclesie, consistat, quod indignum
quam solo, & clandestino libidinoso coitu le-
gitimas nuptias coorari posse dicamus; tunc
enim matrimonium non sancta, legitimaque
coniunctio esset, sed spurcie, rorpiduo, ob-
scænis concubitus, ut ait Tertul. lib. de pudicit.
ibi: Ideo preceps oculis quoque consuetudines,
idest non prius apud Ecclesiam professæ, iuxta ma-
chiam & fornicationem indicari periclitantur. Est
ergo benedictiones nuptiales non sint de essen-
tia matrimonij, tamen de ipsis recipiendis adeest
præceptum in cap. nuptias 30. q. 5. Trident. sess. 24.
de reform. cap. 5.

Sed ut aliquos ritus ab Ecclesia receptos, &
vtilitatis in his benedictionibus nuptiarum, licet
venit, perstringamus, sciendum est, quod primò
per sacerdotem in vnum iunguntur contraben-
tium manus dexteræ, quod Tertul. lib. 2. ad uir-
tem, innuit per illa verba, quæ Ecclesia conciliar,
& notant Baron. anno Christi 57. fecit textus
sacer Tobia cap. 7. versu 15. vbi cum de coniugio
Sara & Tobie agitur, ait: Apprehendens dexte-
ram Tobie, & dicens: Deus Abraham, &
Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit, & ipse con-
iungat vos, imploratque benedictionem suam in vobis.
Vltimum enim fuit apud varias nationes, ut dex-
terarum manuum coniunctione celebraretur ma-
trimonium; ita de Petris, & Alfyllis tradit Ari-
anus de gestis Alex. lib. 3. & apud alios notatur ex il-
lo Virgil. vbi Dido Aeneas ita loquitur 4. Æneid. d.

Nec te vester amor, nec te data dextera quondam,
Nec mortura tenet crudelis funere Dido.

Ex paulò post:

— Hæc ego per lacrymas, dextramque tuam te,
Per cœlestia nostra, per incœptis hymenæus.
Etiam aonulus sponsæ traditur, c. 3. c. 3. famine 7. 30.
q. 5. quem ritum latè illustrat Germoolus lib. 2. ami-
mal. c. 8. per tot. Olim à paranympis sponsa cu-
stodia offerabatur sacerdoti, c. 1. 3. & 4. 30. q. 5. ite
velabatur, cap. 3. 30. q. 3. cuius velaminis ratio red-
ditur in c. nuptias 7. 30. q. 5. Illustrat I. Datis
ibi. Succedit artharum traditio, tredecim enim
dantur numismata ab sponse sponsæ, in signum
subarrhationis, quæ luero parochi cedunt, à quo
vulgò

8.
EXTRIN-
SICA
TRA
IPRVS
BO-
NEDICTIO-
NIS.

vulgò tedini solent. Quem ritum ex nouioribus militantis Eutopæ prouenire prodit Brissonius *de ritu nupt. in princip.* & pœuit introduci, & similitudinem trahere ab illis tribus affibus, quos apud Gentiles sponsa de patris domo tempore deductionis solennis secum deferrebat ad domum mariti, ex quibus alterum in pede, alterum in manu, tertium in sarcinæ: primum donabat marito, secundum duobus libris sacrabat, tertium in compito recondebatur, fiste Nonio, à quo notauit Gothofred. *ad tit. C. de sponsal.* Sequitur sacrificium Mille, quod expresse Tertul. supra in illa verbis, *Confirmat oblatio*: & Enastius in *d. s. oblat.* ibi: *acerdotaliter cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedicatur.* D. Gregorius in *suo lib. sacrament. tradit* Mille, quom olim Christianni offerebant cum nuptiæ celebrabantur, & ait: *Ad sponsam benedicendam exaudi nos omniuersi & misericors Deus, &c.* notauit Viecomes *solum 2. de ritu nupt. lib. 3. c. 15.* nec temere: nuptiarum Dns litandum esse Gentiles omiserunt, vt supra notauit, & probat Ant. Hoshom. *de ritu nupt. c. 19. & 30.* Tandem velantur ipsi coniuges flammeo nuptiali, quem ritum fusc illusterrunt Feloga in *c. 1. de his qua vti.* Auendaño *de metu lib. 2. cap. 48.* & non nonnulla notauimus in *c. 1. de spons.*

9. Sed vt ad rationem decidendi præfensis assertionis accedamus, sciendum est, varias rationes adduxisse Glossam, & repetentes in *c. videtur, hoc tit.* Primò asserit, in secundis nuptiis benedictionem à sacerdote non dari, ne sacramenta iterentur. Sed eam Glossæ sententiam omnes improbant, quia benedictio nuptiarum non est sacramentum, nec in ea datur essentia sacramenti, & si daretur, non est ex his quæ impuntur characterem. Tertul. *lib. de monogam. de pudic. & exhortatione castit.* Otiogenes *homil. 17. in Lucan Athenagor. in legatione Prænit.* rationem reddunt, quia secundæ nuptiæ sunt illicitæ. Aliam adducunt Hostiensis, Ioannis Andreas, & Burcius in eo textu, quos sequitur Menochius *de arbit. lib. 2. com. 5. q. 4. n. 7.* quia benedictio semel accepta datur, & coniux antea benedictus illam communicat nouo coniugi. Sed hæc ratio meritò improbat, ut Panormitano in *d. c. viri, 3. Alexandro de Nemo non 4.* Syluestro in *summa, verbo nuptie, q. 2.* quia quicquid maritus communicat uxori actiones spirituales, & maritus, de cognat. spirit. non tamen passiones. vt ibi notant: alii, quos refert & sequitur Thomas Sanchez *lib. 7. de marit. disp. 82. n. 16.* Theophilus *tom. 10. in Heteroc. spirit. puncto 1.* existimant idè secundas nuptias non benedici, ne illud sacrum, quod in benedictionibus nuptialibus significatur, et iteratione æternum vil. fect. Sed nec hæc ratio placet, quia non adeo frequenter benedictiones concederentur ob secundum, vel tertium coniugium, quod illo contempta sequeretur, vt in aliis extremis ecclesiasticis sæpius repetitis non contingit. Accedit, nam etsi secundæ nuptiæ

non benedicantur, cum ambo ex coniugibus alia vice benedictionem acceperant, tamen si alter ex coniugibus benedictionem non acceperit, propter ipsum benedictio conceditur vt declarauit Ioannes XXI. in *extranag. Conuentioni*, relata à Didaco Petre *ubi supra.* Vnde his rationibus omittis dicendum est cum D. Thoma in *4. dist. 42. q. 3. art. 3. Couar. in 4. p. 2. c. 8. §. 11. d. 1. de potest. de p. 1. alleg. 32. n. 184.* Mart. Petre *de marit. disp. 35. sect. 1. D. Bonacinaura ibidem in 1. q. 1. 1. in recrementa in c. final. 3. q. 1. Syluestro verbo Nuptie q. 2. Ledefins de marit. q. 63. art. 2. Namur in Manual. Hisp. c. 25. n. 137.* adeo secundas nuptias non benedici, quia in eis deficit plena significatio sacramenti, cum in eis non sit vicia sponsa vnius sponsi, vt contingit in coniugio Christi cum Ecclesia: vnde non eandem solemnitatem inuenitur, ac prius coniugium. Accedit, nam etiam apud Gentiles in more fuit secundas uxores dicere sine pompa nuptiali, vt testis est Lucanus *de nuptiis Catonis, & Marcia*, ibi:

*F. dera sola ianem, vanaque carentia pompa
Iura placent, sacrisque Deos à iuuere testes.
Festa coronata non pendunt limine festa,
Impugnant tacti.*

Vnde necque corona imponebatur in eis, ac in primis nuptiis, vt habetur apud D. Chrysolomum *lib. ad viduam Iulianam*, de qua corona P. Fab. *lib. 3. Agonist. c. 4.* Illud etiam peculiariter in secundis nuptiis contrahendis oblationem notas Guallelmus Cantuari *lib. 3. lectio. c. 4. tom. 2. thesauri crit.* vt quia domus patre fornicus erat expensius, etiam cubiculi lectus alio loco sublatum poneretur, omnis vitandi causa, ne videlicet, e quo cadauer prioris coniugis elatum fuerat, in eundem noua nupta malis amibus diuiceretur.

Nec obstat dubitanti ratio supra adducta, nam licet verum sit, in secundis nuptiis dari sacramentum matrimonij, easque approbatas esse, vt infra in *c. final.* probauimus; tamen non merentur omnem laudem, & solennitatem prioris coniugij, imò SS. PP. licet eas non improbant, tamen illis obiectis continentiam suscipiunt, vt aiebat D. Hieronymus in *epist. ad Germod. lib. 1. Quid igitur deponamus secunda matrimonium? minime sed prima laudamus: abstinemus de c. celestia bigamus: alij, sed monogamus ad continentiam promouemus.* Nec obstat secunda difficultas, nam licet benedictio nuptiarum non sit sacramentum characterem impertiens, est tamen solennis benedictio, quæ iterati in eadem persona non debet, vt contingit in solenni pœnitentia, quæ tantum semel datur, licet reconciliatio, seu absolutio peccatorum sæpe sæpius detur, *c. quatuor 62. dist. 50. d. c. quatuor 22. c. in eodem 33. de panis dist. 3.* Et similiter benedictio Abbatis, seu Abbatissæ iterati non debet, etsi ad aliam Abbatiam transferatur, vt probat latè Tamburinus, de iur. Abbat. *tom. 1. dist. 11. q. 6. de iure Abbatissæ dist. 27. quest. 8.*

IO.
DISCUL-
TUR RATIO
DUBITAN-
DI.

CAPVT II.

Lucius III. *Uniuersis Christianis in captiuitate Sarracenorum positis.*

Dominus, ac Redemptor noster, &c. Sanè super matrimonij, quæ quidam ex vobis nondum habuistis obuentis coniugis certitudine contraxerunt, id vobis auctoritate Apostolica respondemus, vt nullus ex vobis amodò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei firma & certitudine cõstet, quod ab hac vita migraverit coniux eius. Si verò alius, vel aliqua id hætenus non seruauit, & de morte prioris coniugis adhuc incertum dubitandum, ei, quæ sibi nupsit, debitum non denegat postulant, quod à se tamen

nouerit e nullatenus exigendum. Quod si post hæc de prioris coniugis vita confiterit, relictis adulterinis, illicitisque complexibus, ad priorem sine dubio coniugem reuertatur.

NOTÆ.

V *Ninivis.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo*, c. 3. & iam notari in cap. in presentiam, de spons. Lucium III. in presenti forsan referrebitur captivus Hispanie, quia hia temporibus Lucij III. bella cum Sarracenis in his regionibus crebra, itaque erat, ut in eotextu notari.

Firma commendæ. Sospitatis iudicium dixit Imperator in l. p. cor. C. de repositis. ubi legendum est iudicium; qui error etiam corrigendus est in l. a. C. de in posses. legator. & legendum iudicio, ut in l. aia §. 2. l. §. de condit. & demonstr. & in l. si cogitatione, C. famil. exiit. ut probat lex finalis, C. eundem. Idem in l. libet. C. de postlimin. reuerf. Ut autem ea certitudo habeatur, inquisitio facienda est de morte viri. Nouel. 117. In fin. uenel. Emanuel. ibi: Si infra mulierem inquisitio facta fuerit; ubi notanda est Longobardorum consuetudo, qui non huius inquisitionis faciendæ causâ ad loca ubi maritus degere credebatur, nuncios mittebant, sed versus eas regiones in sepulchris suis palam eri-

gebant, impositâ desuper columba, ut refert Paulus Vvernefcibus de gest. Longobard. ibi: *Præsertim possit, in quam partem is, qui defunctus putabatur, quiesceret.* Cuius superstitionis rationem reddit Ciconius in parat. ad hunc titul.

Nullatenus exigendum. Consonat textus in c. inquisitioni, de sent. excommunic. in illis verbis: *Verum cum conscientia pulsâ animam, ex credulitate probabili, & discreta, quamvis non euidenti, & multisfida, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, quia in dubio tutior pars est eligenda.* Et c. ad audientiam. c. significasti de homicid. & de duobus malis minus eligendum est, c. duo, 13. disticti. Unde cum in præfenti coniug dubius esset de morte prioris coniugis, & in possessione matrimonij tenebatur, debet reddere, non verò cum periculo adulterij debitum exigere: docet Basil. lib. 10. de matrim. 13. per totum, ubi exponit textum in c. literas, de resist. spul. & latè examinat, quando dubius de valore matrimonij ob impedimentum consanguinitatis, vel simile, possit reddere, & petere debitum.

CAPVT III.

a Urbanus III. Vigiliensi Episcopo.

Vtr autem & mulier ad bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedicì: quia cum alia vice benedicì sint, eorum benedicì iterari non debet.

NOTÆ.

V *Urbanus III.* Ita legitur in hac sexta collectione, & post Concil. Later. p. 9. c. 1. in prima autem collectione, *sub hoc tit.* c. 9. tantum legitur, *Idem Vigiliensi*; unde si referatur ad Alex. III. rectè in illa collectione textus ibi compilatur ante textum præcedentem, qui est Lucij III. cum ipsum Alex. III. præcessisset in Pon-

tificatu. Si textus est Urbani III. (ut credo) rectè Raymundus illum compilauit post textum præcedentem, quia Urbanus III. successit Lucio III. De Vigiliensi Ecclesia qd in c. 8. de cens. & qualis.

Bigamia. Propriè dicitur à viro qui duas uxores successiue duxit, à *bi*, & *gamos*, ut probatur in c. 3. de bigam. non ordin. respectu uxoris propriè dicitur biuira, seu polyuira.

CAPVT IV.

Idem a Exoniensi Episcopo.

Super alia verò questione, quâ quæsitum est, an S. mulier possit sine infamia nubere infra tempus luctus secundum leges diffinitum; sollicitudini rorè respondemus, quia cum Apostolus dicat: Mulier viro suo mortuo soluta est à lege viri, & e Domino nubat cui vult; per licentiam, & auctoritatem Apostoli eius infamia aboletur.

NOTÆ.

E *Exoniensi.* Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc titulo*, c. 2. sed cum ibi addatur pars capitis literarum, facile cognoscitur legendum esse Brixienti, & textum hunc copiare ad Decretalem telatum in c. in literis de offi. deleg. cuius in notis cõgessit alias partes in hoc volumine scriptas.

Leges. L. 1. §. qui eam, l. solum, l. liberorum, §. 1. ff. de his qui notant infam. l. 1. & 2. C. hoc titulo, l. si qua mulier, ff. ad Trebul. iure enim ciuili cautum fuit, uxores viros suos lugere debere per annum, alias tam ipsa quam maritus, qui eam ducebat, necnon pater qui eam nuptui collocabat, & pater mariti, eum posset filium prohibere, infamia notabatur, d. l. 1. d. l. liberorum probant & illustrant Reuarius lib. 1. var. c. 20. Balduinus ad l. 1. 12. Tabul. c. 17. Cuiac. 1. 99. Papin. in l. fin. ff. de his qui notant infam. & lib. 6. obferu. c. 32. Cunnanus lib. 8. comment. c. 7. Brillon,

de iure contrub. prope finem, Pancir. lib. 2. var. c. 108. Gurthierus de iure manum c. 18. Amaya lib. 3. obferu. 2. n. 12. Sotranis in Davidem lib. 4. c. 4. Pineda de rebus Salom. c. 4. Scipio Gentilis de secundis nupt. c. 18. Potest tamen Princeps venâ facere uxori, ut intra tempus luctus nubat, l. solum ff. de his qui notant infam. l. ult. ff. de Senatu. immo & olim Senatus hanc facultatem dare poterat, ut probat Cuiac. lib. 6. obferu. c. 32. & colligitur ex l. deducito, C. ex quibus causis infam. irrog. ubi asseritur, decreto Senatus luctu feminis immemro, intelligi duxatæ remissum tristitorem habitum, & insignia lugubria; non tamen ut intra illud tempus nubere possint, sicut in eadem solent luctus minui publicè à Principe, vel Senatu, propter aliquas lætitiæ causas, ob quas & ferie iudici solent, l. si calidior, §. 1. ff. de v. l. sed si per Prætorum, §. si feria ff. de quibus causis maiores aliasque, quæ refert Cuiac. in l. 1. c. de secund. nups. non tamen videtur, ut intra tempus

pus luctus nubere posset, nisi facultas nubendi specialiter concedatur, vt fecisse Caligulam restat. Dio lib. 58. Nec ignorantia excusat vxorem, siue ea sit iuris, quia imal est pudoris naturalis, in qua nec mulieribus succutitur. *Regula ff. de iur. & suli ignor.* siue sit facti, quæ in hoc casu facile accedere nequit, cum mulier iterum nubere non possit, nisi eadem sciat maritum decessisse. *l. 1. par. C. de repudiis*, iuxta tradita in *c. in presentia de sponsal.* ignorantia si facti est, excusat nonum maritum. *liberorum, s. de his qui notant infam.* de qua ignorantia facti, videlicet cum parer ignorauit tempus luctus elapsum non esse. accipit textum in *l. pen. ro. ff. de his qui notant infam.* Amaya lib. 1. obs. c. 2. non autem si iuris sit; nam ea hoc casu nec ipsos milites excusat, *l. decreto, C. ex quibus causis infam.* quoniam regulariter militibus aut forinsecis, & minoribus 25. annis ignorantia iuris nocere non solet. *Regula, s. filius, ff. de his qui notantur*: quia præsens prohibitio habet in se naturalem rationem. Quæ autem naturæ turpia sunt, aut illicita, eorum ignorantia neminem excusat, *l. si Titius ff. de testamentis militis, l. miles in princip. ff. ad l. l. de adult.* Eam tamen iuris prohibitio exceptionem affert Cuias lib. 6. obs. c. 32. si talis vie sit, qui lugeri non debet, veluti damnatus ex crimine persequutionis, & similes, de quibus Frontinus *strategem. c. 14. ubi*: In legatione, quæ regem oppellum in iussu duci dixerunt, animaduersionem esse, ita: quatuor milia tradita custodia necarentur, prater sanguisofusiles causam esse, ne quem ex his sepelire, vel lugere fas esset. Vnde hæc sententia vera non est, quate ab ea recedit idem Cuias, in *tracl. de diuers. & tempor. prescriptis* & lib. 22. obs. c. 2. quia licet vxor talem maritum lugere non debeat, elugere tamen cogitur, id est abstinere a nuptiis, propter periculum superstitionis, & incertitudinem prolis nascituræ, vt statim dicemus; nisi certum sit eam non esse grauidam, sed iam peperisse, quia tunc licite potest ad secundas nuptias transire. Gentil. de secundis nuptiis cap. 18.

Tempus luctus præterminum vxori, nec intra illud nubere, iam olim annis fuit, sed decem mensibus constans, id est annus lunaris, quo olim si fuerant Romani, auctore Romulo, vt testatur Onid. lib. 1. *Fastor.*

Est tamen & ratio, Cesar, quæ mouerit illum, Erroremque suum, quo tunc erat, habet. Quod satis est vera matris dum prodeat infans, Hæc anno suam temporis esse satis. Per totidem menses, si suare coniux vxor Suffinet in vidua tristitia signa domo.

De quo anno lunari exaudendus est Seneca epist. 60, danti ait: *Anno f. minis ad legendum consilium me rei, non ut tam liu lugerem, sed ne diuini.* Et in consulatione ad Helium, c. 16. ubi. *Ideo matrem decem mensum spatium luctibus dederunt; nam cum hoc tempus mulieribus vidui præcipue assignaretur, ne confuso sanguine, seu feminis daretur, &c.* Et *liberorum* 1. s. 1. ff. de his qui notant infam. Et post decem menses cessabit hæc ratio turbationis, cum post eos filius natus prioris mariti non credatur, *l. interato 13. s. post decem ff. de suis & legitimis*. Post decem menses mortis natus non admetitur ad legitimam hereditatem, inde in formula Galli Aquilæ, relata in *l. Gallus 29. ff. de liber. & postu.* ita cautur: *Si filius me vno morietur, tunc si quis mihi ex eo nepos, siue quæ nepis post mortem meam in decem mensibus præcinitis quibus filius meus morietur, natus natus erit, heredes sunt.* Et *l. 4. C.*

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

ead. tit. ibi: Si filius, vel filia intra decem menses spaiam post mortem meam editi fuerint, heredes sunt. Seneca lib. 23. *contem.* ibi: Si mihi heres, si quis intra decem menses natus fuerit illustrat D. Laurentius Ramirez de Prado in *Pemecent.* c. 3. licet partum vndecim mense, licet semelitem, legitimum dari posse, propter Symplicium ad ius qui fili sunt legi. *consul.* 1. Ideo ergo annis luctus decem mensibus constans luctui viduarum præterminus fuit, ne prædicta sanguinis turbatio daretur. Sed Imperator Theodosius pro decem mensibus constituit annum integrum, id est duodecim menses, in *l. 1. & 2. C. de secundis nuptiis* 1. *ad. tit. in Theod.* Renardus 2. var. 20. Gothofredus in *d. l. 1. C. Theod.* & Anglicanus Ecclesiam idem tempus festinæ, constat ex Concil. Entamenis *con. 19.* ibi: *Fidus ad minus biffens mense* sub præsidio Dei atque Regis per se continere viduitate, delinquo vixum eligant si voluerint. Quod tempus continuum est, ideoque ignorantie mariti mortem ceteris ab ipso die mortis: quare si anno elapso mulier secundum nubat, eodemque die cognoscit maritum priorem esse defunctum, relictæ & sine poena vlla nubit, eodemque die sumit iugubria, & deponit, vt ait Consularis in *l. peno ff. de his qui u. t. infam.* solebant enim Romani candidam vestem, & togam in atram mutare, & ornamentis depolitis atro amicta vii, Onidius lib. 8. *Asteromorph.*

Plangere, qui dato mariti clauoribus vrbem impler, & avaris motant vestibus aras.
Et lib. 6. de Præge.
Induiturque aras vestis, & inani sepulchrum Consueti.

Quæ vestes tristes habitus dicuntur in *l. decreto 15. C. ex quibus causis in fam.* & Paulus lib. 1. *sentent. tit. 1. s. 4. ait*: Qui loget, abstineret debet a conuiuiis, ornamento, & alba veste: quem morem illustrant Tiraquel, ad Alex lib. 3. c. 7. Renardus lib. 1. *conuict.* c. 20. Hieron. Magius lib. 3. *miscel.* c. 4. Doctores ad Tacitum lib. 2. *anual.* fol. 30. a. Cuias lib. 1. *pp. Papin.* in *l. 1. ff. de his qui notant infam.* Claudius Annotus in *embell.* 1. 7. Alcibi. Bernacius in *notad. s. a. Papin.* lib. 3. *Syluar.* Martijus Deltio ad *Senec.* in *Hercule,* vers. 625. quam vestem aram non teneri vidui deserte, probat Cuias, in *d. l. final.* ubi exponit textum in *d. l. decreto 15. C. ex quib. caus.*

Vnde exponendus est textus in *l. sap. 17. ff. de sponsal.* ubi Gaius explicans caput 1. legis Iulie & Papie, docet septem euenire, vt iusta, ac necessitate causæ trahant, siue producant sponsalia, non solum annum, vel biennium, sed etiam triennium, & deinceps, veluti valetudo sponsi, sponsæ, vel mortes parentum, vel capitalia crimina, aut peragitationes necessariz. In quo textu verba illa, *annum, vel biennium,* suspensa sibi esse, & abundanter docuit Cuias, lib. 16. obs. c. 37. sed relictus, subeliquæ magnus Ramos ad *legem Jul. & Papiam,* p. 1. c. 1. n. 3. verba illa refert ad eam legis Iulie partem, quæ conuertit feminis a morte mariti anni tribus vacationem; ex lege verò Papia biennij, teste Vlpiano in *fragm. tit. 14. nemp;* ut etiam si intra annum, vel biennium assignatum ex eisdem legibus ad matrimonium celebrandum, post sponsalia nuptias non contrahant, pœnis ipsarum legum non teneantur: proinde eam enenire possent, vt statim post mortem mariti etiam intra annum luctus alij despōsaretur, quod sine infamia nota facere poetat, *l. saler. ro. ff. de his qui notant infam.* accedunt Gaius in *d. l. sap.* ad vtriusque legis cautionē respiciens, ducit septem euenire, vt ex iusta, ac

EXPEDITA
CAPIT. 17.
DE SPONS.

E 3 NECESSA

necessaria causa, post sponsalia contracta nuptiæ differantur; non tamen ultra annum à morte mariti, aut biennium, ex l. *Papia*. Sed etiam si intra congruum tempus, veluti si cum spatium vacationis legibus datū impleatur, conuiguerint mortis parentum sponsi, vel sponsæ, quos vno anno lugere moris fuit, aliis qui contrā fecisset, infamia habebatur, vt ex Paulo probat Cuiac. lib. 21. obs. 17. & lib. 8. *Pauli ad edict. in l. solent. ff. de his qui notant infam.* vnde cum lugentes lugubria vestimenta induerent, & ab ornamentis, & conuiuuiis abstinere, iuxta Paulum suprà relatum, consequens, æquumque fuit, eos intra id tempus excusari à celebratione & pompa nuptiarum, vt loquuntur Cæsares in l. si donatum 21. *C. de nuptiis.*

c. *In Domino nubat.* Prima ad Corinth. c. 7. vers. 39. *Mulier atque uir legi, quanto tempore uir eius uiuit: quod si dormierit uir eius, libera est. cui uult nubat, prout in Domino.* Et in eodem capite, vers. 8. *Dice autem non nuptis, & uiduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego: quod si non se continent, nubant: melius est enim nubere, quam ui.* Illa verba tantum in Domino, PP. Græci accipiunt secundum Dei legem, quæ iubet vt cum temperan-

tia, & proliis, non libidinis causâ matrimonium contrahatur. Ambrosius, Theod. Aug. & D. Thomas relati à Corneliæ Lapide in d. 7. m. 377. exponunt ea verba, *nubat in Domino*, idest, in *Domini Ecclesiæ nubar* uir Christianus, non Gentilis, aut heretico; cum quibus matrimonium nec licitè, nec ualidè contrahitur, vt probauit in can. 15. *Concil. Alibi.* Quam interpretationem ex Tertulliano probat Mancinus *Genial. c. 1.* c. 140. n. 6. Scutemius Binius in notis ad can. 13. *Concil. Carthag.* 4. exponit ea verba, idest iuxta ritus ab Ecclesiâ nuptiis contrahendis præscriptos.

c. *Antieritatem Apostoli.* Non quia Apostolus suprà relatus abrogare intendere leges Cæsares, quibus infamiz poena imponebatur mulieri secundò nubenti intra annum luctus; nam D. Paulus tantum intendebat approbare, & licitas declarare secundas nuptias; sed exinde rectè inferunt Verba in præfenti, & Innocentius in cap. sequent. quod cum uxor iuxta Apostolum rem licitam faciat secundò nubens, non debet inde infamiz notari, quam tollit Pontifex, non uerò docet sublarum esse expressè per Apostolum, vt perperam deducebat Scipio Gentil. de secundis nuptiis, cap. 18.

CAPUT V.

Innoc. III. ^a P. nobilis mulieri.

Cum (secundum ^b Apostolum) mulier mortuo uiro suo ab eius sit lege soluta, & nubendi cui uult tantum in Domino liberam habeat facultatem, non debet legalis infamiz sustinere iacturam, quæ licet post uiri obitum intra tempus luctus (scilicet unius anni spatium) nubis: concessa sibi tamen ab Apostolo uiuere potestate, cum in ^a his præsertim sæculares leges non dedignetur factos canones imitari.

NOTÆ.

1. ^a P. nobili. Ita etiam legitur in tertia collectione, sub hoc tit. s. 1. non tamen constat quoniam fuisset nobilis hæc femina, cui rescribit Innocentius.

b. *Apostolum.* Suprà relatum, in textu præcedenti. c. *In hir.* Rebus uidelicet, ubi de sacramentis, rebus spiritualibus, aut litis, in quibus peccatum vertitur, facti canones obseruandi sunt neglectis, abrogatisque legibus ciuilibus, & final. de præscript. c. cum haberes, de eo qui duxit in matrimonium. c. Euphemium, s. 1. 2. q. 3. facit luctum, in nouel. ut clerici apud proprios, & penult. ibi: Nec enim uolumus talia negotia scire omnino ciuiles iudices, cum oporteat talia ecclesiasticè examinare, & emendari, secundum sacras & diuinas regulas, quas etiam sagui nostra non dedignantur leges. Probant Petrus Greg. de benef. c. 1. n. 4. Azor lib. 5. instit. moral. c. 20. vers. *Leges omnes.*

COMMENTARIUM.

2. ^a TAm ex hoc textu, quàm præcedenti sequentem communiter DD. deducunt assertionem: *Mulier nubens intra annum luctus, nullam infamiam incurrit.* Probant eum textus in c. qui Episcopus 21. 23. dist. 2. final. 26. dist. 6. de his, 28. dist. 6. Euphemium 2. q. 1. c. de uiduis 12. 2. q. 2. s. quomodo c. experiantur 11. c. si dormierit 13. c. Denis 31. q. 1. c. final. 32. q. 1. *Concil. Nicæno can. 9.* ibi: *Cathari commercij scripto iurauerunt, quod si nient cum Ecclesiâ & abulica, hoc est communicatum cum his qui secundas nuptias sumpsissent, & Gelasius episcopus 1. c. 24. Secundas nuptias*

scilicet secularibus inire conceditur, ita post eas nullus ad clericatū finitur uenire Collectan. Nicolaus ad consulti Balgar. c. 3. *Sebastiamini, si muliere propriâ defunctâ, possit uir alteram ducere. Sciunt per omnia posse.* Synodus Laodic. 1. D. Basil. ad Amphilocho. c. 53. *Que in uiduitate habet sui potestatem, cohabitabit ab omni accusatione libera, si nemo est qui coniugium diuertet, cum dicat Apostolus, si sit mortuus maritus, libera est, ut nubat cui uult, prout in Domino.* *Concil. Toler.* 3. can. 10. Florentino sub Eugenio, c. 4. Consonant lex 3. tit. 12. p. 4. lex 5. tit. 1. lib. 5. ordin. lex 3. tit. 1. lib. 5. recopil. Illustrant Ant. Augustinus in epis. iur. lib. 29. tit. 10. Mendoza lib. 3. *Concil. Alibi.* q. 66. Basil. lib. 7. de matrim. c. 52. Germonius lib. 2. animada. c. 44. & lib. 1. de sacr. inuicem. c. 5. n. 9. Robertus lib. 1. rer. iudic. c. 8. Bellarmin. dom. 22. controu. lib. 2. de matrim. c. 9. Landmetter lib. 2. de ueteri monach. c. 21. & 101. Vighel. in method. iuris tom. fol. 493. Espenceus ad epist. *Pauli, præst. de statu uiduatiis.* Pichardus in s. si uxor de legat. Solozana tom. 2. de iure Ind. lib. 3. c. 22. Marcel. Donat. ad Tiebel. Polien. tom. 6. thesaur. Christ. fol. 103. Corrazus lib. 3. mistel. s. 1. Ambian. ad Tertul. de exhort. castit. c. 1. obsen. 2. c. de monog. c. 16. per totum, Cuiac. in præfenti, & in nouel. 12. & lib. 6. obs. c. 321. Loaysa in notis ad D. Iulianum de diuin. officiis c. 20. P. Herodius lib. 4. Pandit. tit. 16. Tertianus in ex- plectar. Clement. lib. 3. c. 2. Coriolanus in notis ad can. 7. *Concil. Neocaes.* Menard. in notis ad lib. Sacram. D. Greg. f. 57. Balsamon. in can. 4. & 504. D. Basil. ad Amphilocho. Fragosa c. 3. de regim. lib. 3. c. 6. § 4. Valenzuela consil. 13. Mancinus *Facti iuri conu. differt.* 10. & *genial. c. 1.* c. 140. Scipio Gent.

Rome par coniugum, quorum alter viginti vxores fepelierat, mulier vero viginti duos maritos. Puto tamen vtrumque fuisse veneticum, vt in cafu relato à Martialis lib. 9. epigram. 80. ibi :

*Fuera post feptem nupsit fili Gallia videram
Picentine : fequi vult puto Gallia videram.*

Tamen apud omnes gentes exofa fuit nuptiarum reiteratio, quia credebatur multarum ouptiarum experientiam intemperantiae cuiufdam lignum eſſe: vnde Valer. Max. lib. 2. cap. 1. dum de nuptiis agit, matronas eas, quæ vno matrimonio contentæ fuerant, corona pudicitie honoratas refert apud Romanos, eo quod exiſtimarent, cum præcipue matronæ incorruptum eſſe animum, quæ poſt ſemel depoſitam virginatatem, ad ſecundas nuptias tranſire non pateretur, & apud eorſdem, quæ vno contentæ matrimonio fuerant, ad aram pudicitie, excluſus multo nobis, ſuis ſacrificandi habuere. Liuius lib. 10. cap. 13. nec viris, aut feminis ſecundò nubentibus licetiorum permittitur, Tertul. de exort. caſt. c. 13. ibi : *Mortificatio in ſecundo honore eſt, & virginibus legitime nubentibus, interea promissa adhibetur, ſicut in quibusdam ſolemnibus & officiis prior ſui vniuersa locum. Certe Flaminica non niſi vniuersa eſt. Et de monogamia. in ſu. Fortuna mulieri ceterum non imponi niſi vniuersa, nec mari Matrona. Pontifex Maximus, & Flaminica nubunt ſemel. Vnde cum de Veſtali capienda ageretur, filiſque ſuas Pontificis Capite, & Domitius Pollio offerrent, prælatæ ſunt Pollioſis filiæ, non aliæ de cauſa, niſi quia mater eſſe ſecundò non nupſiſſet : refertur Tacitus lib. 1. annal. ſecundum ad 4. Amel. Virgil. poſt princip. Feſtus verbo Pudicitia ſignum. Et nullam niſi vniuersam ius ſacrificandi. Diana eiufve ſignum tangendi habuiſſe, refert Trebel. Pollio qd Tit. ubi notauit Marcell. Donat. rom. 6. Theſauri erit. fol. 103. De Germanis refert Tacitus c. 19. de moribus German. quod tantum virgines nubunt, & ait : *Sic vnum accipiunt maritum, quomodo vnum corpus, quomodo vitæ, nec alia cogitatio vltra, nec longior cupiditas, ne tamquam maritum, ſed tamquam matrimonium amant. Plutarchus in problem. 99. exponens, quare dictis ſexis virgines non nubant, conerata vero viduæ, ait : Quid eſt, quod publicis filiſ ſecundò more virgines non nubunt ? An quod virginibus decernitur, viduæ vero multis proſpectibus ſubdus non erit ? Felices namque, & ſancta prime nuptiæ : ſecunda vero triſter, & deſpectanda.**

Propter hanc ergo incontinentiæ ſuſpicionem, etſi non irritantur, improbantur tamen ſecundas nuptias varij ſcriptores. Martialis lib. 6. epigr. 33. de Teleſina ait : *Quæ nobis toties, non vultis, adultera lege eſt.* Latè probant Betneg. in exercit. ad Tacitum, q. 110. Dorelans ad ipſum lib. 1. annal. fol. 322. Credebant enim valde indecorum eſſe viduis ſtorio à mariti morte nupte, quia videbantur iam vno priore marito cogitate de ſecundo viro, & cum eo vel conſpirari in necem prioris, vel adulteriõ commiſſiſſe, ſi qui adulteri. C. ad l. lib. de adul. Novel. de reſtiti. nubs. 5. etc. ibi *Negæ præſtiterit ſuſpicionis malignæ cauſa ad ſecundum maritum, eo quod ad ſecunda nuptias ſeſſionem.* Alciatus de præſup. 1. præſup. 20. vnde apud varias gētes, vt hæc machinatioſus ſuſpicio tolleretur, obſeruat legimus, vt vxores viarum ſinul cum maritis ſepelirentur. Procopius lib. 1. de bello Goibor, nominatim exprimit Eulos, apud quos vxor marito mortuo ſeſe laqueo iuxta ſepulchrum eius ſuſpendebat, niſi malit infamis, inuiſque ſuper vteret. Apud Bragmenſes viarum vxores in eodem igne ardent, qui cadaueribus maritorum ſupremus eſt,

vt refert Iſaones Hugo Linſcotanus in hiſt. Indica, cap. 36. De Cathæorum gente idem tradit Strabo lib. 15. & Diodorus Siculus lib. 17. Biblioth. Apud Venedos Germanorum populos idem vſitatum fuiſſe narrat. Sed vt ad pœnas ſecundò nubentium perueniamus, ſciendum eſt, in ipſis matrimoniis ſeſtinationem puniri, non tamen ipſum matrimonium caſſari : & quia quodammodo deſtinantur, vel eo quod incontinentiores ſunt, vel quia nec coniugi prioris, nec liberis ex eo ſuſceptis aſſeſtationem, & beoevolentiam iterum nubendo conſeruant, varijs pœnis aſſiciuntur. Circa viros ſecundas nuptias celebrantes tantum Charondas Thurinorum legiſlator virum ex prioris matrimonio liberos habitantem, & ad ſecunda vota tranſeuntem, Senatu, conſiliſque publicis remoueri cauſit, quia pignoris ſuis, idem filiis, malè conſuluerat, & ſic ab eo Rempublicam teſtè adminiſtrari credi non poterat, vt refert Diodorus lib. 12. c. 12. Vidua tranſiens ad ſecundas nuptias, vel liberos non habet ex prioris matrimonio, vel adhuc eos retinet : ſi non habet, & tranſito anno luſus aliud matrimonium contraxit, tantum punitur eo quod amittat omnia priuilegia, & dignitatem, quæ habet ex prioris viro, ſi ſumma de Sena. l. 5. l. 6. C. de bonis matern. l. mulieres. 9. C. de incol. lib. 11. l. 7. l. 12. l. 13. l. 14. l. 15. & 16. Tauri, ubi Guezzinus Pichardus de nobilit. conuincit. n. 64. Si autem filios habeat coniux, qui ad ſecundas nuptias tranſit, amittit proprietatem omnium, quæ à coniuge percepit, & habuit titulo lucratiuo. vel per ſuſceptionem ab interſu liberos primi matrimonio conſecuta eſt, l. ſumma 3. cum ſequenti. C. hoc iud. l. 1. l. 1. X. l. 12. ad l. 1. c. 1. de ſecund. nupt. Ita vt tantum vſumfructum habeat, proprietatē verò, ſine res ipſas cogatur liberis prioris mariti, quo profectæ ſunt, ſeruari. Huiusmodi lœra ſunt donationes inter viuos, hæreditas, legata, fidei commiſſa, l. ſumma 3. C. hoc iud. nouel. 12. de nupt. 6. ſi verò præſet : exponant Scipio Gentil. de ſecund. nupt. c. 9. Alberic. Gentil. de nupt. lib. 6. c. ſimil. & ſi filij ex primo matrimonio decedat viua matre, ad ſuos liberos tranſmittunt huiusmodi proprietatem, excluſa matre, l. in quibus, l. ſi qui prioris, C. hoc iud. Scipio Gentil. de ſecund. nupt. c. 1. per tot. Marim. lib. 2. reſol. c. 17. ſunt varias quæſtiones in ſoto obuias circa hæc pœnas reſolunt Caſtillu rom. r. conſon. lib. 1. c. 1. & 3. de vſufructu. c. 62. Deinde non poſſunt vir aut mulier ad ſecundas nuptias tranſeundo plus in nouum coniugem ex ſuis bonis vilo titulo, vel inter viuos, vel mortis cauſa tranſferre, quàm dederit, aut teliqerit vni ex liberis prioris matrimonij, cui minimum dedit, aut reliquit, dum tamen id quod ſilio reliquit, non ſit minus portione legitima, l. hoc iud. l. 1. C. hoc iud. Nouel. de nupt. 5. apino. His pœnis puniunt mulier etiam poſt annu nubens. Nunc videamus quibus pœnis aſſiciatur, ſi intra annum luſus ſecundo matrimonio celebret : Et primò infamiam uotatur, vt ſuprà probaui. Apud alios dotem amittit, Oſorbus lib. 3. de rebuſ Emili. ibi : *Vidua, quæ ante annum poſt vitarum obitum nubuit, dotem amittit.* Deinde non poſſet omnia bona ſua in dotem ſecundo marito dare, quod alias ei licet, l. mulier bona, ſi de iure dot. l. nulla. C. de iur. & talis mulier nihil poſſet ex vilo teſtamento capere, nec hæreditatis, legati, vel fidei commiſſi titulo, nouel. 12. l. in ſim. 5. ſed nemo, & 5. quidem. & omnia à marito relicta amittit, non ſolum quod proprietatem, verum & quod vſumfructum, l. 1. & 2. C. hoc iud. Nec poſſet ſuccedera propioquis, & cognatis vltra

vera testium gradum, d. l. in fin. quas penas probant, & explicat Scipio Gentili, de secund. nupt. c. 17. & 18. Quicquid Nouel. 2. & 21. Christianus tom. 1. de iur. 127. 1. qui resoluti tam penam non incurrent, si ex voluntate defuncti, vel libertorum primi matrimonij nupserint, in tom. 3. de iur. 223. videndas Castilio tom. 1. conuen. cap. 3.

6.
DE SECVN-
DIS NUP-
TIIS EX
VIR CA-
NONICO.

Huc usque egimus de nuptiis, ex iure civili, vt ad sacros canones, & sanctos Ecclesie Patres perueniamus, de eis loquentes. Et sciendum est, antiquum fuisse Montani errorem, quem postea eius sectatores Montanistæ, Nouatus, & tandem Tertul. sequuti fuerunt, secundas nuptias illicitas esse; quem damnarunt Patres Concil. Niceni, can. 8. ibi: *Si qui voluit venire ad Ecclesiam Catholicam ex Hæreticis placuit sancto Concilio, vt ordinentur, & sic maneat in Clero, ante omnia autem hanc habeant ab eis confessionem, quam: vt scripturam exigi oportet, se facturos se cum omni consensu Ecclesie Catholicæ statim obstruunt, id est conuincuntur se & his fortè qui secundas nuptias sunt experti.* In Concil. Carthag. 4. can. 11. inter cæ quæ ab Episcopo ordinando exquirenda præsentantur, illud vnum est, an secunda matrimonium damnet. Simile etiam decretum extat in Concil. Tolet. 3. can. 10. in Concil. Iocenti. scrib. Gregorio IV. ibi: *Quoniam monialis affectus quartas nuptias, tanquam condemnatas, respiciet, ne peccatum ubi non est, esse putetur, cum secundum apostolum mortui & mulier sit ab eis lege soluta, vt nubendi qui vult habeat facultatem in Domino, nec dissolvatur maritus suus, vel tertio: declarauit, non solum secundas, aut tertias, aut quartas, neque & licet, si aliquid impedimentum canonico non obest, licite contrahi posse; commendatius esse tamen diuinis si plerumque coniugio abstinentes, in castitate permanerint.* Constat autem emend. in errorem grati tantum pondere D. Ambrosii lib. 1. de viduis, D. Hieronym. de monachis, ad Gratianum, ubi concludit: *Damnatus secunda matrimonio: minime sed prima laudatus: abiciunt de Ecclesia bigamus: abicit, sed monachos ad continentiam prouocamus.* Epiphanius aduersus Montanos lib. 59. D. Chrysostomus hom. 7. in epist. 1. Pauli ad Timothei, ubi de amleis defunctorum loquens, qui viduis, filiasque eorum tuentur ac diligunt, ait: *Audiunt ista mulieres, ne ueni qui appetunt secundas nuptias, ac defuncti viri maculant ibidem, quous priorem dilexerunt virum: non istud tuum loquor, quod secundas prohibeam nuptias, aut tuumcudis esse putem, nec enim permittit hoc Paulus, qui viri meo fructum imposuit, dicens prima ad Corinth. 7. si autem nupserit, non peccauit, ceterum licet viri ei sit permanserit, Saluatus de gubern. Dei ad finem, ibi: *Quid agis soluta persuaso: peccata interdixit Deus, non matrimonia.* Baronius anno 51. n. 49. & anno 173. n. 7. Etiam secundas nuptias improbat Magdeburg. Turrianus lib. 1. pro can. Apost. cap. 1. Basil. 3. schol. cap. 8. pag. 176. Tertullianus, Baronius anno 101. n. 12. & alij hæretici, de quibus Baronius anno 354. n. 206. & 107. Sed cum Ecclesie PP. ar. centissimo quodam pudicitie zelo ad castitatem fideles sepe sæpius exhortarentur, & in secundis nuptiis aliquam speciem incontinentiæ dari cõgnouerint, vt & propheta scriptores agnouerint, non ita comminabantur secundas nuptias, sed tantum concesserunt, & permiserunt. D. Hieronymus aduersus Montanum, & ad Marcellum lib. 3. epist. 11. ibi: *Nec secundas nuptias, non tam appetimus, quàm conuincimus.* D. Chrysostomus ubi supra. & hom. 1. in epist. ad Titum, ibi: *Nescis profecto omnes, quod**

et si per leges Romanas secunda nuptia permittuntur, multis tamen eares accusantibus patet. Ambrosius, & Nazianzenus relati à Cuiac. in præsentis, alij plures congesti ab Espenceo in tract. de statu viduitatis, per totum, Gregorius III. epist. 1. ad Bonifac. Archiepisc. cap. 6. ibi: *Et si tibi auribus deuotum doce, ne cui uxor obicit, amplius quàm dicitur debeat copulari.* 1. Datus ad 31. q. final.

Quibus ita animaduertis ratio præsentis assertionis ex eo prouenit, nam cum secundæ nuptiæ legitimæ sint, nec tantum ab Apostolo permittit, verum ab Ecclesia approbatæ tot Conciliis supra relatis, non debet legalis infamie sustinere iacturam vidua, quæ intra annum luctus ad secundas nuptias conuoluit, cum talis iuris civilis dispositio attendi, aut obstruati non debeat in hac sacramenti matrimonij parte contra sacros Ecclesie canones supra relatos. Accedunt nam Ecclesia saluti animarum consulere, prospicereque curat, & vt precaria videntur, intendi; unde cum non leuia, nec pauca peccata à viduis iuuenibus committi possent, negat illis facultatem secundò nubendi, quia vt aiunt D. A. ypcianus lib. 3. de bono patientie, ibi: *Tuor in uirginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem.* Tertul. lib. 1. ad xorem: *Vidua habet aliquid operis, quod facile est non appetere quod nescias, & auersari quod desideraueris: nunquam gloriosior continentia, quæ in sapientia sentit, quæ quod videtur nouit: poterit feliciter haberi, aut vidua laboriosior illa, quod laudem semper habuit. ista quod bonum sibi inuenit: in illa gratia, in ista uirginis coronatur.* Vt ergo Ecclesia imbecillitati & facilitati humanæ succurreret, rectè decreuit, absque ulla infamie nota possè viduas ad secundas nuptias transire, ne alias in peccati occasionem inciderent, & infamiam metu à secundis nuptiis arcerentur. Ob quam etiam rationem Patres Concil. Toton. celebrati anno 1448. can. 3. prohibuerunt clamores, qui in contemptum secundò nubentium per aliquos Germani & vires fiebant, quibus quasi conuictis, & probris vidui nubemes lacebabant, ibi: *Insolentes, clamores, seu, & aliter tumultus fieri solent in secundis, vel tertius quorundam nuptiis, quos Chariarum vulgo appellant, propter multa, & grauius incontinentia, qua inde sequuntur, fieri omnino prohibemus: sub excommunicationis sententia, & alia pena arbitraria.* Vbi quid per Chariatum intelligatur, eroditè exponunt Salmatus in moris ad Populum. fol. 493. Iconius in parat. ad hanc ciuitatem, Petrus Greg. lib. 38. syntag. c. 4. Gothofred. in litem 15. h. unde 59. de iur. iur. littera G. Hunc etiam abusum tollendum mouent astra Ecclesie Mediol. lib. 4. tit. 1. ibi: *Quæ cum nuptiis iudicari sunt, ea ab Episcopis crispè omnino visum sit.* Porro ipsam non purissimam minime feruendam, due illi deprauato moram 2da introducta corruptela: non fideles, cum certa quadam penam ab his extorqueretur, qui ex alio solo, alienæque paucitæ xorem ducunt. Altera etiam per rixas, & plenas, quæ secundò nuptia ducitur, clamores, tumultusque vocati, propheta Gentilium uirre non abhorrentes, ac strepitus hominum, quos exagrandis secundis nuptiis odiorum, eas sunt a christiana pietatis insipientia, atque moribus, & a matrimonio, quod celebratur sanctitate, & piscopus cum omni alia pastoralis officio saluare, tam propolis etiam panis, censuræque extirpari, ac plane funditus tolli cõuet. Reperitur huc acta in tom. 1. Concilior.

Etiam excommunicas Cordobæ in suis Statutis, cap. 127. referente Noarino in aqua nuptiali lib. 6. expressit 23. in eos qui in via se opponant in,

7.
TRADITUR
RATIO DE
CIDENDO.

quæ

quæ ad secundas nuptias transibant, ita statuit: *Mundamus, ac inebriamus, quod si conigerit aliquem transigere nuptiam suam, quæ fuerit vidua, non possit, nec debeant aliqui facere servagium, vel impedimentum aliquod, aut claudere viam; sed si erit eis dimittatur, et iter ad eorum beneplacitum quoque modo permittant, nec transigentes cogant ad aliquid exheredandum, aut dandum, nisi hoc et eorum processerit voluntate, et libertate, ac oblatione; et qui contra fecerit, secundo Sforzia in l. i. in iudicibus, cadat ad penam librarum quinquaginta pro qualibet vice, standi pariter dies tres in carceribus. Eandem quoque penam incurret omnes illi, qui temerarius praesumpserint facere manumata.*

8.

DISSOLV-
TIO DIVI-
TARUM
TIO.

Nec obstat dubitans ratio super adducta, quæ moris Albetici. Gentilis lib. 6. de nuptiis, cap. finali, existimavit infamiam notam ab vxore nubente intra annum luctus Ecclesiam auferre non potuisse, nec D. Paulum in praesenti expressit de ea egisse, sed tantum Apostolum nuptias secundas approbasse. Et constata est, contra hæresim pullulantem de secundis nuptiis, non verò contra Romanorum leges honestate subnixas aliquid decreuisse; quod latè pessimo illo animo, quo alias Pontificum decisiones petrastræ, probat Scipio Gentil. eius frater, non solum sanguine, verum et religione; affirmatque cap. 18. de secund. nupt. per Innocentium in praesenti tantum sublatam esse infamiam penam in tertis Ecclesiæ, non verò in aliis promissis, ubi Ecclesia non exercet temporalem iurisdictionem; in eique hodie vigere turis civilis sanctiones, tam quoad infamiam notam, quam quoad alias penas super relaxas. Verùm sententia hæc censuræ potius, quam emendatione digna est. Paulus Eleazar, Raynerius, Baldus, et Anclatanus relati ab Alberic. Gentili disse cap. finali, affirmant hodie vigere omnes cuiusque penas, si ad sit periculum factus, seuurbationis sanguinis; alias vidnam impune ad secundas nuptias transire, ex praesenti textu. Sed hæc etiam sententia omnia dicendum est, infamiam penam iure civili hoc casu iurum, omnino sublatam esse in praesenti textu, et antecedenti: licet enim Apostolus tantum approbasset secundas nuptias, licitasque esse docuisset, exinde rectè deduxerunt Verbanus, & Innocentius l. l. in praesenti, non incutere infamiam notam secundò nubentes, cum facultate à iure & Apostolo concessa utantur, & per consequens nulla infamia notari, abrogatis foris Cæsarei sanctionibus. Nam sicut in eis scriptis dispensata Princeps, et super remitti, & in casu in quo vidua erat prægnans factum fuisse, ex Tacito, & Suetonio probat Gentilis disse cap. finali, meritis maiori ratione punit Ecclesia eas leges in totum abrogare, ex rationibus super adductis, ut necesse videntur. præterquam cum in his rebus ad sacramenta pertinentibus Principes secularis aliquid id agere nequeant, ut in terminis matrimonij probat in cap. 1. de spons. Nec obstat quod in dist. 1. cap. 1. 3. q. 7. penam hæc infamiam transcripserit legatari. nam in eo et Gratianus transcripsit integrum ferè edictum Praetoris de his, qui morantur, infans non tamen lib. 2. aliquam vim canonice sanctionis textus ille habet, iuxta erratam in apparatu ad hæc commemorata. Rectè tamen animaduertit Germonius lib. 2. animad. c. 14. quod licet in praesenti permittatur viduis ineta anoum luctus alios maritus accipere, & eas ita herede ad secundas nuptias transire posse, tamen mulierem quæ dubia est, in gravidâ relicta sit, vel non, cum secundo vito commiserit non debere,

donec eeterò cognoscat se gravidam, vel non, esse.

His consequens est ecclesiæ questio, tam apud antiquos, quam neotericos agitata, an per sacros canones relaxati in praesenti capere, & antecedenti, ita abrogatæ sint sanctiones iuris civilis etica penas impositas secundò nubentibus, ut non solum secundò nubens in infamia non notetur, verum & aliis penis super relaxatis immunitus sit? In qua quaestione Glossa in l. 1. verbo honorarius, C. hoc sit. Panormit. in presenti, & alij relati à Thoma Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 87. sum. 1. existimant, iure canonico omnes penas legales contra secundò nubentes sublatas fuisse. Mouentur ex sequentibus fundamentis. Primum, quia mens, tam Verbanus, quam Innocentij in praesenti est iur. ne mulier rein licitam faciens, cum permittit Apostoli, & approbatione Ecclesiæ, & iure suo utens, penam sustineret; nam qui secundum ius operatur, penam non incurret, l. Decretales, C. ex quib. caus. infans, l. aliud, §. frater, Digesti de v. f. & quod iure permitte sit. impune factum dicitur, l. sancimus, C. de admitt. sur. l. Graculus, C. ad l. iud. de adul. Secundo quia matrimonia libera esse debent: sed si in hoc casu penam incutatur, non adest voluntas libera, cap. gemma, de spons. et quo nullâ efficiendi sunt penæ secundò nubentes. Tertiò quia in praesenti textu ait Innoc. Tibi, vel qui te duxerit, in iustitiam, vel infamiam ab aliquo impetere. Unde Panormit. iacturam relet ad bona, infamiam ad pudoris notam. Alij, ut sunt Cuius in l. 1. C. de secund. nupt. Mancinus lib. 2. gentil. cap. 140. quem transcripsit Barbosa tom. 6. collat. ad hunc textum, Scipio Gentil. de secund. nupt. cap. 18. credunt solum infamiam penam sublatam esse, cum de ea expressè Pontifices egerint, reliquis verò penas stare adhuc, & obstat mulier, ne intra annum luctus transat ad secundas nuptias. Sed illis ommissis placet communis sententia, videlicet, ut quæ metè sunt penæ, sublatæ sint, nec hodie committantur, quæ verò prælationem continent, & in fauorem filiorum prioris matrimonij constitutæ sunt, vigere, adhucque eas patiamur secundò nubens: ita docuerunt Cou. 1. p. de matrim. c. 3. §. 9. Martenz in l. 1. §. 1. r. 1. lib. 5. reop. plures congerit à Valenzuela consil. 1. n. 21. Corraus lib. 3. mife c. 1. n. 6. Fragofo de regim. Christi. Ric. §. p. lib. 3. de p. 6. §. 4. Christinus tom. 1. decis. 3. 16. Castillo d. lib. 2. cap. 2. Casto in cap. si parer, verbo Legatur, n. 3. 4. de test. in 6. Barbosa in praesenti, Rota apud Pænum decis. 112. Pro quantum sententia expendo textum vulgo non notum in cap. ex parte 67. de appellat. ubi supponit Greg IX. matrem transcentem ad secundas nuptias amissile tutelam filiorum prioris matrimonij; quæ penam à iure civili inflicta est maribus secundò nubentibus, l. final. C. hoc sit. Authen. sacramento, C. quando mulier tuela: probant Scipio Gentil. de secund. nupt. cap. penali per totum. Velasquez de priuilegiis per totum, Martinus lib. 1. resit. c. 66. Sanchez lib. 7. de matrim. disp. 88. n. 10. Aliud enim est penam iocueri ab secundis nuptiis, aliud autem priuari propterea aliquo commodo, quod non aliter conceditur quam abstinendo à nuptiis. Itaque si cuius legauit coniugi centum sub conditione, ne transat ad secundas vota, legatum amittit, nisi pateret conditioni, Authen. cui resitum, C. de inst. viduar. quæ decisio non est penalis, sed faciens voluntati testatoris, ut expendit Acofta in l. cum tale, §. si arbitratum & ita hæc conditio admittitur in viduis, non verò in virginibus,

9.

DE ALIIS
POENIS IN
SECUNDO
NUBENTIBUS.

virginibus, repugnante lege Italia Miscella, l. quod
sicut 12. l. cum tale 71. §. Alenia, l. Titio 100. ubi
plura Agidius Hortens. de condit. & demonstr.
coorta quam expendi solent textus in l. final. ff. de
statut. l. cum ita 63. §. ubi l. Titio 86. §. final. ff. de con-
dit. & demonstr. l. 3. C. de condit. inferi. l. non dubium,
ff. de leges. 3. iuxta quoniam distinctionem facile cog-
noscentur, quibus penis ex supra relatis afflic-
tur vir, seu vxor transiens ad secundas nuptias;
& quibus non teneatur, quod, & ad praxim sig-
nificantur de eis agrosites prosequuntur Thomas
Sanchez d. lib. 3. disp. 37. Fragofo & Valenzuela
supra, fusc Michelorus de scribitis 3. p. cap. 13.
Azevedo in l. 1. lib. 5. recopil. Maienza, in l. 3.
§. 3. cod. tit. & libro, & Lermanus & A. Gomez, &
alii Taurin. in l. 14. §. 1. Tauri, Trentacinquies
lib. 3. refertur de marit. res. §. Fontanel. de pact.
nupt. claus. §. gloss. 8. p. 11. n. 7. Cyllacus controu. 135.
Gortierius de marit. p. 108. Thefaurus 99. forens.
lib. 1. q. 2. Surdus de aliment. tit. 7. q. 12. Peregrinus
de iure fisci lib. 3. tit. 15. Mieres de maior. p. 1.
q. 5. n. 7. Maistrillus discip. 12. D. Perez in §. sit. 1.
lib. 5. Ordin. l. con. tom. 2. decis. Valensia 158. Vala-
cus consil. 16. qui probat arthas à priori merito
acceptas non teneri vxorem secundò nubentem
referre filius prioris maritoni.

Sed presentis assertioni primò obstat textus in
can. 5. Concil. Tolet. 1. 3. ubi PP. Hispani ita sanac-
tione: *Execrabile facinus, & aduersus admodum in-
iuriatis eff. apte, defunctis Regibus superstitibus eius
coniugis regulari thorum appetere, & horrendis pol-
lutionum maculis foedare. Quis enim Christianorum
aquinimicus ferat defuncti Regis coniugem alieno
postmodum conubio vel antequam Principis li-
bidinis subiugari? & quia fuit domina gentis, sic post-
modum profubitu fudicatus? & quia thoris exar-
regalibus honoris Regi sublimitate conuoluit. Super-
stitem, vel coniugis, quibus dominata est, abdicat
vel reproba? Quod ergo si moriantur Principes, num-
quid inbenarandas relinquunt sui corporis partes?
Aut qui ad gaudia ecclesiastica Christiani transunt Re-
ges, propterea ad continentiam in sacro eorum de-
votanda sunt coniuges? Nonsquam ergo inbenarum
esse oportet, quod benarandum cluient opportunè
haberi. Nulli ergo uobis superstitem Regiam sibi
in coniugio ducere, non fordidis contactibus maculare:
non hac secunda Regibus licium, non cuiquam
hominum licet esse permixtum. Quod si facere tale
aliquid quisquam presumpserit, quo aut supersti-
tem Regiam post decedentis Principis mortem sibi
in conubio copulet, aut adulterinè pollutione conta-
minet, siue sit Rex, siue quilibet hominum, qui huius
nostro sacillimis sententiam violare praesumpserit, sit
at eorum comminatione Christianorum seclusus, & sep-
thor si cum diabolo commoratur ignibus excendat.
Ex quibus verbis expressè deducitur, ab Ecclesia
improbari secundas nuptias cum vidua Regis ce-
lebratas. Igitur indistinctè verum non est, secun-
das nuptias, iuxta sacros canones licitas esse. Pro-
cuius canonis expositione sciendum est, quod li-
cèt secundæ nuptiæ ab Ecclesia approbatur, per-
mixtæque sint, tamen quibusdam viduis propter
honestatem, & dignitatem prioris mariti prohi-
beri ad secundas nuptias transire, ut viduas Sub-
diaconi, Acolyti, & Exorcisti; in can. 16. Concil.
Matiscon. 2. illud quoque ressum nobis visum est
disponere, ut qui non Subdiaconi, vel Exorcista,
vel Acolyti fuerat, mortuo illo, secundo se non au-
deat facere matrimonio; quod si fecerit, separetur,
& in canibus puellarum Dei tradatur, & ibidem
resque ad eorum vitam sua permanent. Deinde quia*

indeccens videretur Regi dignitati viduam Re-
gis alteri priuato vito coniungi, immò quia fecit
ita pat. regni turbaretur, statum fuit in d. can. §.
ne vxores Regum Gothorum post mortem eorum
posset secundis nuptiis copulari. Referunt, &
illustrant Yepes 1. p. abren. D. Benedicli, anno 340.
Meriana de reb. Hispan. lib. 6. c. 17. & 18. Balilus
in ebron. Hispan. anno 684. Sababreda in ebron.
Gothic. in t. religio, & Egica, D. Ioannes de Larrea
decis. 5. Granat. num. 11. quod & apud Hebreos
obseruabatur, apud quos Regis vxor vidua am-
plius nupui non dabatur, vt tradit Rea David
in sua ditione, ex eo Theodoretus in lib. 2. Regum,
9. 89. & in Gallia idem statutum fuisse à Castolo
I V. Imperat. & Bohemix Rege, constat; liqui-
dem sanxit, vt si vidua Regis obiret decoris, &
Maieftatis Augustalis, alicui etiam Principi nu-
berent, pater docem exilio insuper multarentur,
vt referunt Dubrauius lib. 2. Spontanus ibi
continuat. Baroni, anno 1378. num. 14. Et quia ad-
huc non satis prospèdum fuerat pati & quieti
Regni Gothorum, euentum fuit in Concil. Ca-
lataugust. can. 3. vt vidua Regum necessariò co-
gerentur vram monasticam proficere, cuius ca-
nonis verba retuli in can. 72. Concil. Alibi.

Secundò supra tradite assertioni obstat textus
in cap. hoc 27. q. 1. ubi agitur de illis fecim-
nis, quæ post promissam castitatem matrimonium
contrahunt. Et ait Innoc. I. l. ponendas esse ex
ca ratione, quia Apostolus 1. ad Timoth. cap. 5.
ait: Quod illæ quæ à proposito viduitatis dis-
cesserunt, habent condemnationem, quia fidem
datam irritam fecerunt; ergo quia non licet vi-
duis ad secundas nuptias transire. Quem textum
aliqui telati à Tiraq. in l. bene, §. hoc sermo, ff.
de v. si acceperunt de fide dota à vidua marito
defuncto, iuxta illud Virgil. 4. Aeneid.

Non serua fides ciner promissa Sicheo.
Iuxta Philostatum in vita Apollonii lib. 3. ubi af-
firmat, vxorem ad secundam vota transiunt, iuxta
coniugis violare, ideoque animam defuncti valde
contristari ob secundam superstitis conubium;
& Lucanum, qui lib. 3. introducit Iulian in formis
Pompeio apparentem, & dicentem se indignam
esse, quia ille secundas celebrasset nuptias, ibi:

Coniuge me letos dixisti Maque triumphos.
Et apud Agesippum lib. 2. cap. 2. Alexander filius
Herodis delinquens in formis apparetis Glaphira
coniugi, quæ ad secundas nuptias transierat, ei
ita ait: *Hac Glaphira, promissa fides? ita amoris
erga te seruasti meos? sed cū adolescentula secun-
das nuptias non refugis, etiam nec terribis, si di-
tius moueat contramela mea. Sed tū omnia scien-
tiā, vetus dicendum est, viduas, de quibus in eo
textu, Deo promissæ castitatem, iuxta tradita la
cap. vidua, de regul. cap. infirmar. qui cleric. vel bon.*
Vnde ad secundas nuptias transire non poterat
propter votum castitatis emissum, non verò
quia secundæ nuptiæ illicitæ essent: quo modo
etiam accipiendus est textus in can. 21. Concil.
Arelat. in illis verbis: *Pauitentes, quæ defuncti
viro alij nubere praesumpserint, vel interdicta fami-
liaritate se cum extraneo inuoluerint, cum eadem ab
Ecclesia vniuersis arceatur: hoc etiam de viro in
penitentia posito placuit obseruari.* Vbi non idèò à
communione atcentur, qui matrimonium con-
traherunt, quia ad secundas nuptias transierunt,
sed quia cum essent in statu penitentis, non poterant
matrimonium contrahere: quia quasi
religiosi habebantur, quoad castitatem seruandam
pro toto tempore sollemniter penitentis, vt probauit

EXPO-
SITIO
CAP.
HAC VIRO
27. q. 1.

INDEX, SIVE REPERTORIUM GENERALE NOTABILIVM OMNIVM,

Quæ tum in Notis, tum in Commentariis quinque Librorum
Decretalium GREGORII IX. comprehenduntur.

Aduerte (Lector) quod ut expeditiorem tibi viam, facilioremque pararemus ad inueniendâ quacumque Notabilia in his quinque Voluminibus contenta, Tomum vbiq; & priori notâ, quam designat literâ r, tibi indicauimus: sequens numerus paginam literâ p, postremus marginales notas literâ n, indicat. De cæteris frustra te mouerem; quacumque enim querere in mente tua præstantius, seriem alphabeticam euoluendo facili negotio inuenies: nec unquam, sine multa, sine pauca te pigebit euoluisse: quia plura pluries, nec inuicenda, etiam sub vniâ distinge reperies.

A

B B A S quos adus ad monasterium spectantes possit gerere sine ipsius consensu. tom. t. pag. 129. num. 1
Abbas conuocari potest virtute referri aduersus eum impetrati non factâ mentione monasterij. ibid.

Abbas exemptus nequit sine licentia Romani Pontificis transferri in aliam Abbatiam. tom. t. p. 193. num. 6.

Abbas electi, si exempti, debent petere confirmationem à R. Pontifice, aliâ à proprio Episcopo. t. t. p. 196. n. 5.

Abbas potest designari in procuratorem ab Ecclesia Cathedrali. t. t. p. 211. n. 7.

Abbatres, & Priores seculares in iure canonico quoniam intelliguntur. t. t. p. 271. n. 11.

Abbatres an possint præfici non solum extranei monachi, sed etiam laici. t. t. p. 271. n. 10.

Abbas aliquando præfici potuit, qui regulam monasterij expressè non fuerat professus. tom. t. p. 172. num. 14.

Abbatibus & Prioribus temporibus Innocentij III. competeat electio Episcoporum. t. t. p. 117. n. 7.

Abbas vnus monasterij non habet ius eligendi Prælatum in alio monasterio exempto, etiam si monachi illi ius suffragij concedant. t. t. p. 352. n. 7.

Abbas immediatè subiectus R. Pontifici, nequit Abbatibus renunciare sine eius licentia. tom. t. p. 422. num. 3.

Abbas potest etiam non acceptâ benedictione ab Episcopo monachos benedicere, ordines minores conferre, & alia quæ muneris sui sunt peragere, post trimum tamen ab Episcopo de benedictione factam requisitionem. t. t. p. 423. n. 2.

Abbatres, & Abbatissæ post electionem canonice ordinantur. D.D. Genzani, in Decretal. Index generale.

lebatam, & confirmationem, iure communi inspecto debent à discretano benedictionem accipere, & iuramentum præstare, si perpetui, non temporales sint. ibid. n. 4.

Abbatum benedictio nec est ordinatio, nec consecratio: & quinam eius effectus. t. t. p. 427. n. 5.

Abbatres etiam non benedicti possunt ex speciali privilegio minores ordines suis subditis conferre. t. t. p. 424. n. 8.

Abbas cui iussu ab Episcopo denegata fuit benedictio non post abbatialis munus obire. tom. t. p. 425. num. 10.

Abbas post Ostiarium præscribendo ordinem Ecclesiasticæ Hierarchy olim collocabatur. t. t. p. 443. num. 5.

Abbatres à Syriacæ vocæ *Abba*, dicuntur & canonicorum, & regularium Ecclesiarum Prælati. t. t. p. 476. num. 2.

Abbatibus quando fuerit concessum Lectores creare. ibid.

Abbas etiam non sacerdos potest monasterio præfici. ibid.

Abbatres debent necessariò in Presbyteros ordinari. t. t. p. 477. n. 4.

Abbas benedictus, si presbyter est, potest conferre primam Tonsuram, & quatuor minores gradus. t. t. p. 493. n. 3.

Abbatres à quo tempore conferant ordines. ibid. n. 5.

Abbatum potestas ad conferendum minores gradus limitata. t. t. p. 424. n. 6. 8.

Abbas debet esse benedictus, ut possit conferre ordines. ibid. n. 7.

Abbas est extraordinarius minister sacramenti ordinis. ibid. n. 9.

Abbas etiam non benedictus potest Lectori benedictionem petenti impetiri. t. t. p. 495. n. 11.

Abbatres, & alij Prælati regulares possunt delegare facultatem

Repertorium Generale

culatam absolventi, quam ipsi ratione dignitatis, vel officij habent. t.1.p.807.n.5

Abbatess possunt absque vilo monasterij mandato in iudicio adesse. t.1.p.808.n.6

Abbatess Regulares iam à temporibus primitivæ Ecclesiæ potuerunt excommunicare, suspendere, & interdicere subditos. t.1.p.833.n.5

Abbatess qui suor diocesana lege Episcopo subiecti, ad synodum vocati venire debent. t.1.pag.831. n.4. & p.832.n.9.

Abbatess populum habentes eum cura animarum lege diocesana tenentur. t.1.p.839.n.8

Abbatess etiam per syndicum sui monasterij negotia procurare valent. t.1.p.943.n.15

Abbatess factum, vel delictum an possit aliquando nocere monasterio, t.1.p.201. & seq.n.12

Abbas exemptus in praestanda auctoritate actibus monasterij sui, æquiparatur Episcopo respectu Ecclesiæ suæ. t.1.p.152. & seq.n.7

Abbatess ius mixtæ, & baculi habentes possunt reconcellare proprias Ecclesias. t.1.p.845.n.5

Abbatess omnes diocesis reuertentur praestare debent Episcopo; & quomodo sit ab eis praestanda. tom.5. p.123.n.3.

Abbas in fauorabilibus comprehenditur appellatioe monachorum. t.1.p.115.n.1

Abbatess non possunt absolvere proprios monachos ab excommunicatione in iure statuta. t.1.p.574.n.2

Abbatess S. Petri ad Montes duplex est in Gallia, vtriusque Ordinis D. Augustini. t.1.p.144.n.2

Abbatess monasterij Columbæ ubi sita, & unde ita dicta sit. t.1.p.265.n.3

Abbatess S. Donati de Scopeto olim Ordinis Cisterciensis fuit, deinde assignata Canonicis Regularibus S. Augustini. t.1.p.311.n.2

Abbatissa, & aliæ feminæ dignitate folgeres dilectæ dicuntur in respectu Pontificis. t.1.p.130.n.2

Abbatissa quæ sit, & quate virginum maxima non dicatur. t.1.p.835.n.2

Abbatissa canonice tam quam potestatem habuerit. t.1.p.835.n.4

Abbatissa subditos excommunicare non potest; suspendere autem ab officio, & beneficio valet, si sibi obedientiam non praestent. t.1.p.836.n.5

Abbatissarum potestas in subditos, tam viros, quam feminas; tam in clericos, quam laicos. t.1.p.837. num.8.

Abbatissa nequeunt exerceere actus ad potestatem clauium concernentes. ibid.0.9

Abbatissarum confirmatio, & benedictio ad quem spectet, & an sit ordinatio. t.1.p.457.n.9

Abbatissæ matres spirituales, & matres religiosorum dicuntur. ibid.n.10

Abbatissa quoddam benedictionis genus imperiet possint. t.1.p.564.n.3

Abbatissa nunquam licite subiectarum sibi monialium confessiones audire potest. ibid.n.4

Abbatissa quinam dicantur, & quàm graue delictum sit abigeras, & quâ penâ plectendum. t.1.p.101.n.5

Abbatissa scilicet dispensatio potest in Episcopum eligi. t.1.p.241.n.8

Abbatissa quid sit, multis exemplis ostenditur. tom.1. p.555.n.4.

Abbatissa quomodo facienda sit ab omnibus hæreticis vt Ecclesiæ reconciliantur. t.1.p.185.n.5

Vide in verbo *Hereticus*.

Abbatissa criminis quid sit, & quotopliciter contingat. t.1.p.31.n.6.

Abbatissiones diuersi generis referuntur, & in quibus conueniant, & differant, ostenditur. ibid.col.1. & 2

Abbas, vel cancellarius facta in aliqua parte instructi, an illud vitiet in totum. t.1.p.483.n.5

Abbas in annotatione temporis instrumentum suspensum reddit. t.1.p.484.n.6

Abbas in loco suspecto, & parte subalterni contingens viriat instrumentum tantum quoad eam partem, in qua suspectum est. t.1.p.485.n.7

Abbas nominis ferri liberi, & hæreditis scripti, an adimar illi libertatem, & hæreditatem. ibid.n.8

Abbatissa ciuitas Episcopalis Gallia in Normannia sita. t.1.p.377.n.6

Abbatissa diocesis suffraganea Rhotomagensis; ubi de apparitione Michaelis Archangeli eius Praesuli. t.1.p.835.n.1.

Abbas & ignorans eligi potest in Praelatum. tom.1. p.194.n.7.

Abbas damnari potest, si legitime citatus & contumax fuit. t.1.p.301.n.6

Abbas ab officio ipso iure illud non amittit, sed per sententiam illo priuandus est. t.1.p.637.n.3

Abbas ex causa Rcip. necessaria, lesus beneficio constitutionis gaudet; secus ex causa voluntaria. t.1. p.932.n.2.

Abbas ex iusta causa veri contumacis poenis non subiecitur. t.1.p.131.n.6

Abbas quando iuris fictione pro praesente habeatur. t.1.p.111.n.9.

Abbas pro visitate propriæ Ecclesiæ habetur pro residente, & luatur fructus. t.1.p.118.n.5

Abbas in propria Ecclesia ex privilegio, possunt per substitutionem potestatem beneficii ad residendam cogi, si ipsa ministrorum defectum patiatur. t.1. p.120.n.1.

Abbas studiorum causâ fructus beneficii percipit, non tamen quotidianas distributiones. t.1.p.175.n.2

Abbas in Republica causâ paribus fauoribus gaudet ac militibus. ibid.col.2

Abbas an possit ad beneficium, vel Ecclesiam praesentari. t.1.p.133.n.3

Abbas diuturna spoliis dicitur sponsalia; & qualis ad hoc requiratur. t.1.p.111.n.3

Abbas longa an aliquo iure possit dissolvere matrimonium. t.1.p.40. & seq.n.5. & seq.

Abbas necessaria in propria patria an praestet causam ad secundo matrimonium. t.1.p.41.n.9

Abbas patrem quantum requiratur, vt filij sine eorum consensu matrimonium contrahere possint. t.1.p.69.col.1.

Abbas in Pontifice valde impetrari nequit, nisi delictum, & pena imposita explicentur. t.1.p.137.n.4

Abbas in censuris obreptis, vel subreptis impetrata non valet. t.1.p.762.n.3

Abbas in censuris, quæ Episcopo, vel alij Praelato iure ordinario, & ratione officij competit, potest aliis delegari. t.1.p.807.n.5. & 6

Abbas excommunicatio an possit indulgeri appellatione pendente. t.1.p.831.n.4

Abbas in praecipua & principalis condicio est satisfactio, quâ deficiente idonea curatio praestanda est. ibid.n.5

Abbas in beneficium pretio redimi absque labe simoniae non potest. t.1.p.103.n.4

Abbas de criminibus illacis per collisionem facta, etiam praecedente partium transactione, non impedit iudicem punire, & inquirere idem delictum. t.1.p.395.n.10.

Abbas in ea causetam quandam petenda sit, & impendatur. t.1.p.558.n.2

Abbas in vniuersa censura obnoxi potest; remanente alia censura. t.1.p.591.n.2

Abbas

Omnium Notabilium. Litera A.

Abolutio ab excommunicatione à quo concedi possit, & quid olim circa eam obsecutum sit. tom. 5. p. 601. n. 3.

Abolutio ab excommunicatione factis etiam indolgeti potest, & quoniam sunt signa hanc significantia. t. 1. p. 604. & seq. n. 2

Abolutio cum præscriptis excommunicationis concedenda est excommunicatione. t. 5. p. 613. n. 2

Abulus civitas duplex est in Hispania, & ex qua Sanctorum agmen prodierit. t. 3. p. 857. & seq. n. 1

Abulensis civitas nobilis Hispania Citerioris, iam à primis Ecclesie sæculis Episcopali Cathedra decorata. t. 1. p. 429. n. 7

Academia Bononiensis celebris, & magnis privilegiis, & gratiis decorata. t. 1. p. 912. n. 2

Accessus ad propriam uxorem die Dominico maritis prohibitus fuit. t. 2. p. 172. n. 13

Accessus frequens ad moniales olim à clauicis, & monachis obtendebatur; sed omnino fuit prohibitus. Vide in verbo *Sepulchrum, Moniale*.

Accessus ad moniales quibus ex causis licitis efficiatur, & quæ ad hunc requirantur. t. 3. p. 27. n. 7

Accessus ad moniales, tam clericis, quàm monachis prohibitus. t. 5. p. 23. n. 9

Accessus abusus ad moniales præterea recitandi horas canonicas prohibitus. t. 5. p. 29. col. 2

Actio præcipuum Palæstinæ emporium quàm varias elades patium fuerit. t. 3. p. 581. n. 2

Accephali, seu Acephalix, vel Scoetrix, quoniam hæretici fuerint, & quando condemnari. t. 2. p. 698. num. 8.

Actusatio alieno nomine potest aliquando eorum iudicio proponi. t. 2. p. 926. n. 14

Accusatio quid sit, & quid accusare. t. 5. p. 2. & seq. n. 5

Accusationis impropria definitio affectus, & impugnatur. ibid. p. 3

Accusationis vera definitio datur, & explicatur. t. 5. p. 5. n. 6.

Ab accusatione deferenda quoniam prohibeantur. t. 5. p. 4. n. 7. & 8.

Accusatio an aliquando debeat præmitti monitis charitativis. t. 5. p. 9. n. 4

Accusatio, vel denunciatio criminis lædit famam accusati. t. 5. p. 12. n. 6

Accusatio quæ malo animo præsumitur fieri, non impedit accusatum novos honores & dignitates affectui. t. 5. p. 15. n. 12

In Accusatione quomodo inscriptio, & subscriptio fieri debeant ab Accusatore; & qualiter differant. t. 5. p. 36. & seq. n. 4.

In Accusatione quare desideretur inscriptio accusatoria; & an hodie remissa sit hæc sollemnitas inscriptionis. t. 5. p. 58. n. 6. & 7

Accusatio per schedulam an sit sufficiens ut possint iudices procedere ad inquisitionem. t. 5. p. 45. & seq. n. 5

Accusationem Prælatorum non debent facile aggredi subditi. t. 5. p. 69. n. 8

Accusatores matrimonij sunt tamùm parentes, & qui de consanguinitate sunt. t. 2. p. 265. n. 5

Vide in verbo *Matrimonium*.

Accusator in delicto hæretici testis legitimus esse potest. t. 2. p. 195. n. 5

Accusatores legitimi contra Episcopum quoniam dicuntur. t. 5. p. 1. n. 2

Accusatores legitimi quicunque consensit, nisi accusare legibus prohibeantur. t. 3. p. 4. n. 7

Accusatores illegitimi non debent in iudicio admitti ad sanguinem reum. t. 5. p. 5. n. 9

Accusatores criminosis an possint admitti ad accusandum Episcopum. t. 5. p. 7. n. 2

D. D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Accusatores plures quomodo simul admittantur quoniam agitur ad publicam vindictam. t. 5. p. 8. n. 2

Accusatores criminosis quondam admittuntur ad accusandum Prælatum. ibid. n. 3

Accusator seneci approbatus non potest ab accusatione deferenda repelli. t. 5. p. 15. n. 2

Accusatorum officium an sit licitum, & honestum. t. 5. p. 21. n. 5. 6. & 7. & p. 22. n. 8.

Accusator non desideratur, ut contra crimen notorium procedatur. t. 5. p. 24. n. 5

Accusator dicens se aliquem accusatum, sine poena potest desistere ab accusatione ante inscriptionem, & sic desisteri silentium perpetuum imponitur. t. 5. p. 30. n. 5.

Accusator ab accusatione desistens ante finitam litem, quibus poenis subiacet. t. 5. p. 30. n. 5

Accusator à quo tempore accusationem deferere non possit. t. 5. p. 31. n. 7

Accusator quondam in Turpillianam incidat. t. 5. p. 32. n. 8.

Accusator quondam possit desistere ab accusatione criminum, in quibus inscriptio necessaria non est. ibid. n. 9.

Accusatore ante causæ exitum ab accusatione desistente, causa criminalis non exinguitur omnino. ibid. n. 10.

Accusator ab accusatione post citationem desistens, licet ante inscriptionem, quibus poenis subiacet. t. 5. p. 35. n. 12.

Accusator crimen per viam exceptionis opponens aliquando puniatur, si in probatione defecerit. t. 5. p. 36. n. 11.

Accusans criminaliter ad vindictam, inscribere debet denunciatio non item. ibid. n. 2

Accusator quondam inscribere, vel subscribere dicitur. ibid. n. 4

Accusator quomodo inscriptionem & subscriptionem facere, & quid in eis cauere debeat. ibid. & p. 37

Accusator in quibus casibus ab onere inscribendi eximatur. ibid. & seq. n. 5

Accusator in iudicio civilis, quomodo de crimine agatur, non teneatur in crimine subscibere. ibid. p. 38

Accusatores aliqui recensentur, qui in probatione deficientes, poenis calumniatorum non subduntur. t. 5. p. 65. n. 11.

Accusator non statim convincitur de calumnia eo ipso, quod non probat quod intendit. tam. 5. p. 69. num. 7.

Actusatio, vel denunciatio de crimine, pendente accusatione, vel denunciatione, nouis dignitatibus decorandis non est. t. 1. p. 22. n. 4

Accusatus quare ab honoribus, & dignitatibus repellatur. t. 5. p. 14. n. 7. & 8

Accusatus an nulliter assequatur honores & dignitates, si ei conferantur. t. 5. p. 14. n. 9. & 10

Accusatus honoribus, & dignitatibus prius obtentis ut non prohibetur, nisi fit accusatus de crimine simonia. t. 5. p. 14. & 15. n. 11

Accusatus de vno crimine, iterum de eodem accusari nequit. t. 5. p. 16. n. 2

Accusatus semel in contradictorio iudicio absolutus, utrum de nouo accusari possit. ibid. n. 4

Accusatus & definitiò absolutus, quare non possit de eodem crimine iterum reus fieri. tom. 5. pag. 17. num. 5. & 6.

Accusatus absolutus in quibus casibus possit iterum accusari. t. 5. p. 18. n. 7

Accusatus in crimine mixti fori, & condemnatus coram iudice ecclesiastico, utrum possit iterum puniri coram iudice seculari. ibid. & seq. n. 9

Accusatus

Repertorium Generale

Accusatus de crimine simoniaci priuatum luitibus sibi competentibus, etiam iudicio pendentes. t. 3. p. 77. n. 3
Acherusia, vulgò *Acerusa*, ciuitas est in Apulia Cathedra Episcopali decora. t. 3. p. 91. n. 1
Acerus quis sit, & quæ eius officia. t. 1. p. 103. n. 8
Aeolij græcè, latinè cerofetarij dicuntur: eorumque officium duplex. t. 1. p. 66. n. 3
Aeolij officia duo demonstrantur duplici materia, quæ illi tempore ordinationis potest. t. 3. p. 93. n. 1
Aequitas constante matrimonio, eo solo æqualiter diuidenda sunt inter virum, & vxorem. t. 4. p. 185. n. 2. & p. 186. n. 4. & p. 187. n. 6
vt Acquisita constante matrimonio communicentur utrique coniugi, quid requiratur. t. 4. p. 189. n. 9
Aequitas coniugalitatis quid sit, & quomodo communicentur utrique coniugi. t. 4. p. 188. & seq. n. 8. 9
Aequitas constante matrimonio intuitu vnus coniugis, an communicentur utrique. ibid. n. 10
Aequitas constante matrimonio quænam communicentur. t. 4. p. 190. n. 11
in Acquæctu coniugali an consuetudo sit attendenda. ibid. n. 12
Agra apud Anglos & Saxones idem est, quod apud Latinos ager, non simpliciter, sed etiam agri mensuram designans. t. 3. p. 965. n. 1
Agria Iustiniani patia bonore Metropolitani decotatur, varietque ab eo exornatur. t. 2. p. 725. n. 1
Actio in iudicio potest ab aliquo pro alio proponi in aliquibus casibus. t. 1. p. 915. & seq. n. 12
Actio acceptio non semper ad ius persequendi seu agendi in iudicio refertur. t. 1. p. 33. n. 3
Actio an detur ex pacto nudo iure ciuili, vel canonico. t. 1. p. 86. n. 7. & 8
Actio non datur ex iis omnibus, quæ æquitate naturali nituntur. t. 1. p. 86. n. 17
Actio quod metus causa ad quid detur, & an tralis, vel personalis sit. t. 1. p. 950. n. 12
Actio quod metus causa aduersus quos detur. t. 1. p. 951. n. 25
Actio nomen in iudicio actor proponere non cogitur, debet tamen factum clare exprimitur. t. 2. p. 1. n. 4. & p. 12. n. 9
Actiones solennes apud Romanos introductæ quænam. t. 1. p. 22. n. 8
Actio semel in iudicio propolita potest mutari, vel emendari. t. 2. p. 51. n. 6
Actio em mutari, vel emendari quid sit. ibid.
Actio emendatio, vel mutatio vsque ad quod tempus admittatur. ibid. n. 9. & p. 52. n. 10
Actio quæ datur propter adiectionem loci, an sit directa, utilis, vel arbitraria. t. 2. p. 94. & seq. num. 5. & seq.
vt Actio prædicta concedatur, quid requiratur. t. 2. p. 95. n. 6
Actio arbitraria de eo quod certo loco, vbi nam intentari possit. t. 2. p. 95. n. 8
in Actio arbitraria de eo quod certo loco, an utriusque contrahentis, an alterutrius tantum utilitas æstimanda sit. t. 2. p. 96. n. 9. 10
in Actio de eo quod certo loco, quid utilitatis, & interesse ratione veniat. t. 2. p. 97. n. 11
Actio arbitraria de eo quod certo loco, in quibus contrahibus detur. t. 2. p. 98. n. 12
Actio libello comprehensa potest emendari, non autem mutari. t. 2. p. 116. n. 2
Actio emendatio quatenus admittatur. ibid.
Actiones Prætoriz quæ iure Pandectarum temporales erant, per litem contestationem perpetuabantur.

t. 2. p. 127. n. 10
Actiones in aliquibus casibus per litem contestationem non perpetuantur. ibid.
Actio in rem an sit concedenda mulieri ad vindicandum maritum proprium. t. 2. p. 193. & seq. n. 3
Actiones præiudiciales quare ita in iure vocentur. t. 2. p. 209. n. 13
Actio, quæ debitoris inopia excludit, inanis est. tom. 2. p. 179. n. 6
Actio depositi sequestraria quid sit, & quandonam competat. t. 2. p. 316. n. 6
Actio plusiue accende tantum in agris locum habet. t. 2. p. 340. n. 2
Actio efficax datur ex iustamento, attento iure canonico, sicut autem iure Cæsareo. t. 2. p. 345. n. 5
Actio de peculio, & actio de in rem verso, diuersæ sunt; in actione tamen de peculio inter actio de in rem verso. t. 2. p. 660. n. 17
Actiones temporariæ iure Digestorum, & Codicis quænam fuerint. t. 2. p. 674. n. 5
Actiones Ecclesiæ competentes quæ præscriptione elidantur. t. 2. p. 675. col. 1
Actio interna quomodo cadat sub præcepto legis positivæ. t. 3. p. 886. & seq. n. 7
Actio rei vxoris quid sit, ad quid introducta, & quare ita appellata sit. tom. 3. p. 369. n. 7
Actio rei vxoris quibus competat, & quamdiu duret. ibid.
Actio ex stipulatu, tanquam plenior, fauorabilior, & accommodatior, successit in locum rei vxoris, transfusus in eam omnibus commodis, quæ ex actione rei vxoris proueniunt. ibid. n. 8
Actio de dote quo tempore tam marito, quam mulieri competat. t. 3. p. 371. n. 12
Actio pignoratitia duplex est, alia directa, alia contraria. t. 3. p. 376. col. 1
Actio, quæ datur ex donatione, quæ à promissione incipit, quænam sit. t. 3. p. 433. n. 6
Actio rerum amotarum quandonam competat marito aduersus vxorem, & unde oriatur. t. 4. p. 5. n. 12
Actio num duo genera recensentur, & quid per vtrumque petatur. t. 4. p. 113. n. 5
Actio vniuersalis quid sit, & quomodo instituenda sit. tom. 2. p. 114. n. 6
Actio, seu iudicium de moribus apud Romanos quodnam fuerit. t. 4. p. 296. n. 10
Actio de moribus plerumque accusatio dicitur, licet ciuilis sit. ibid.
Actio de adulterio successit in locum actionis, seu iudicij de moribus. t. 4. p. 298. n. 13
Actio de moribus apud Romanos quomodo intentaretur, & procederet. t. 4. p. 296. & seq. n. 10
Actio de moribus quandonam, & à quo sublata. ibid. num. 11
Actio ad exhibendum datur etiam contra fructuarium. t. 4. p. 308. n. 5
Actio non sequitur forum rei, vbi aliter consuetudine introducum est. t. 1. p. 999. n. 5
Actore agente contra non possidentem actione reuocata, reus absoluetur; actor vero potest emendare, seu mutare actionem, aut durante iudicio, vel postea. t. 2. p. 100. n. 3
Actor sequitur forum Rei, etiam si clericus laicum conueniat. t. 2. p. 72. n. 2
Actor non tenetur sequi forum Rei in delictis mixtis fori. t. 2. p. 73. n. 6
Actor debet actionem, seu intentionem suam in scriptis proponere. t. 2. p. 110. n. 2. & p. 112. n. 8
Actore intentionem in scriptis repositi in quibus casibus necesse non sit. t. 2. p. 112. n. 9
Actores,

Omnium Notabilium. Litera A.

Adlores, seu actionarii, sunt procuratores, & acco-
nomi. t.2.p.123.n.1
Adlores contumaciter absentes, an sit reus absolueudas.
t.2.p.185. & seq.n.3.
Adlor reo propria instrumenta edere cogendus est.
t.2.p.331.n.10. & p.334.n.16. & 17.
Adlor, qui plene probavit intentionem suam, non re-
tinetur iurare, etsi contrarium consuetudine introdu-
ctum sit. t.2.p.336.n.3
Adlor in iudiciis diffisioris etiam pro reo habetur.
t.2.p.444.n.13.
Adlor in iudicio potest cumulare possessionem & pe-
titionem; immo etsi cepit agere vno iudicio, po-
test ante conclusionem in causa aliam inuenire; &
tunc vna sententia utrumque est terminandum: &
potest succumbere in vno, & obtinere in alio. t.2.
p.238.n.2.
Adla aliqua iudicii facta coram vno iudice fidem fa-
ciunt coram alio; alia perunt perempta instantia.
t.1.p.1044.n.10.
Adla iudicii etiam penes notarium remanere debeant, si
tamen apud iudicem repellantur, non vacillat eor-
um fides. t.1.p.382.n.1
Adla litis ordinaria facta coram primis iudicibus
fidem faciunt coram secundis. ibid.n.3
Adla iudicialia quatuorplex sunt, & quomodo inter se
differant. t.2.p.407. & seq.n.5
Adla iudicii illis profunt, vel obfunt, quibus pro-
desse, vel obesse sententia lata. t.2.p.491.n.9
Adla iudicialia quocumque post appellationem legiti-
me interpositam facta, nulla habita eius ratione,
attentorum remedio trahuntur. tom.1. pag.797.
num.4.
Adus celebratus contra proprium iuramentum est ip-
so iure nullus. t.3.p.165.n.7
in **Adibus** iurisdictionis voluntariis, & similibus
idem potest plurius personam sustinere. t.3.p.198.
num.2.
in **Adu** quolibet duo principaliter considerantur. t.3.
p.712.n.5.
in **Adibus** collegij non sufficit caput collegij adesse,
vide in verbo *Collegium*.
Adum humanorum genera duo referuntur, & qui-
bus muti & surdi interesse possint, & consensum
præstare. t.4.p.144.n.7
Adus quilibet potius presumitur purus, quam con-
ditionalis. t.4.p.111.n.6
Adus sub conditione celebratus non est, nec definit
esse, sed in suspensio consideratur. ibid. & seq.n.8
Adus humanorum alij conditionem recipiunt, alij
verò non. t.4.p.115.n.4
Adus qui recipiant conditionem quinam sint. ibid.
p.116.n.5.
Adiucium verbi autè Vtildicium appellata, in insula
Cortica sita est. t.2.p.70.n.2
Adiis hereditaria meto facta an valeant, siue facta à fi-
lio, siue à extraneo. Vide in verbo *Heret*.
Adiudicatio fuit olim legitima domini acquirendi
modus. t.2.p.739.n.4. & p.740.n.6
Administratores, qui aliena negotia gerunt, alij volun-
tarij sunt, alij necessarii. t.2.p.326.n.8
Administratores necessarii quinam sint. ibid. & seq.
Adiutores an ad religionis statum admitti debeant.
t.3.p.647.n.5.
Adolescentes aliter vocantur minores. ibid.
Vide in verbo *Adm*.
Adolescentia xpi, & terminus vtiè computatur, &
que sit frequenter computatio. t.4.p.67.n.1
Adoptio in fratrem, vel sororem ex duplici principio
nulla est. t.4.p.170.n.2

Adoptionis origo vnde: vbi de prima inter homines
facta. t.4.p.170.n.5
Adoptio duobus modis olim fieri poterat. ibid.p.171
Adoptionis consuetudo apud varias nationes viguit
posteritoti auro. ibid.n.6
Adoptionis ritus vltimi referuntur, ad explanationem
loci Plinij Panegyctici. ibid.n.7
Adoptio naturam imitatur, non mutat. tom.4.p.172.
num.8.
Adoptio facta est, eius tamen effectus iuris civilis
sunt. t.4.p.173.n.11
Adorare propriè est ad os admoovere, iuxta Iulium Lip-
sium. t.1.p.96.n.5
Adria nobilis ciuitas Cathedrâ Episcopali decorata
vbinam sita sit. t.3.p.778.n.3
Adrianus IV. quondam summus Pontifex fuit
cratas: vbi aliqua de eius egressu factis. tom.4.
p.189.n.1.
Adversarius accipitur pro quocumque qui in iudicio
contendit. t.2.p.5.n.4
Adversarius in causa criminali, vel civilis repellitur à
testimonio in alia causa. ibid.
Adulatio stulta antiquorum erga Imperatores. Vide in
verbo *Imperare*.
Adultery crimen aliquando capitale fuit, & quando
tale esse desierit. t.1.p.913.n.10
Adulterium an sit inter minora scelera referendum, ad
explicationem responsi Alexandri III. tom.2. p.16.
& seq.n.1.
Adulterium diffidit est probationis, & vix verè, &
speciè probari potest. t.2.p.428.n.3
Adulterium ex osculo an concludenter probetur. t.2.
p.429.col.1. & 2.
Adulterium matrimonium dissoluit tantum quoad to-
tum, non quoad vinculum. t.1.p.335.n.2
Adulterium vel committatur sufficit spes legitima
tori; & an sponsa de eo accusari possit iure matril.
t.4.p.78. & seq.n.11.
Adulterium tantum absque interpositione de futuro
matrimonio, vel machinatione in necem viti, an
impedit matrimonium contrahendum, vel disti-
mat iam contractum. t.4.p.141.n.6
Adulterium verum etiam cum sponsa de futuro com-
mittitur. t.4.p.138.n.6
Adulterium sine dolo malo non committitur. tom.4.
p.198.n.13.
Adulterium voluntarium, non violentum in patiente
à lege puniunt. ibid.
Adulterium filiz non nocet patri constituti decem,
& paciscenti de ea reddenda soluto matrimonio.
ibid.n.14.
Adulterium est causa amissionis dotis, non diuortium.
ibid.p.199.
Adulterij crymon & definitio traduntur. t.5.p.305.
num.4. & 5.
Adulterij atrocitas deservit, & quibus penis ple-
dendum sit, ostenditur. t.5.p.306.n.6. & 7
Adulterium an sit plecendum penis capitis. ibid.
p.307.n.8.
Adulterium quibus penis vindicandum sit ex iure
canonico. ibid. & seq.n.9
Ad adulterium mulieris accusandam quinam admi-
nistrantur. t.5.p.310.n.3
in **Adulterij** accusatione iure extranei quomodo pro-
cedendum sit. t.5.p.311.n.4. & p.312.n.2
Advocatus Ecclesiarum quibus competat, & quomodo
acquiratur. t.3.p.783.n.3
Advocatus Ecclesiarum Regi inhaeret Coronæ; vbi
exempla traduntur. ibid. & p.784.n.2
Advocatus Ecclesiarum ab initio gratia, deinde pro-
rector.

Repertorium Generale

- toriori quaestioſa facta eſt. ubi circa hoc varia exempla ex hiſtoris petita traduntur. t. 3. p. 785. & ſeq. num. 7.
- Advocati* patrocinium nulli deſſe debet; coque earetri aſſignandus eſt a iudice. tom. 1. p. 810. n. 18. & ſeq.
- Advocati* pluries à iudicibus parti aſſignati. ibid.
- Advocati* commenſalitas cum iudice an reddat iudicem ſuſpectum. t. 1. p. 811. n. 11
- Advocati* uſitum quodnam; & quom variis nominibus deſignentur. t. 1. p. 308. & 309. n. 5. 6
- Advocati* & deſenſores Eccleſiarum quinquam olim fuerint. t. 3. p. 911. n. 1
- Advocati* ſalarium honeſtè petitur, & honorarium dicitur. ibid. & ſeq. n. 12
- Adnocari*, vel procuratoribus de quota litis olim paſſim non licuit. t. 3. p. 1005. n. 15
- Advocati* Eccleſiarum quibus iuriſus, & honoribus decorantur. t. 3. p. 784. & ſeq. n. 3
- Advocatorum* prædictorum munus quodnam ſit. t. 3. p. 783. n. 6.
- Ædes* priſcorum fidelium diuino cultui mancipata, tituli dicitur ſuere. t. 3. p. 131. col. a
- Ædes* Deo ſacrae quàm variis nominibus appellentur. t. 3. p. 834. & ſeq. n. 6.
- Ædes* ſacrae æ ſanctandæ ſunt ex præcepto Eccleſiæ. ibid. p. 835. n. 7.
- Ædium* ſacrarum termini ab authoribus ſinjam reſponditorum deſignati. t. 3. p. 293. col. 1
- Ædificia* quilibet in ſuo ſolo ponere poſſet propriæ utilitatis cauſâ, exceptis duobus caſibus. t. 2. p. 895. nam. 30.
- Ædificium* conſtitutum poſt noui operis inuencio-nem, demolendum eſt, nec aucti debet dominus, ſi ſanctificationem offerat, & de iure ſuo docere potatus ſit. t. 3. p. 476. n. 1
- Vide in verbo *Nunciatio noui operis*.
- Ædificia* quomodo ſint reparanda, & quonam ſit eorum ætas: vide in verbo *Ætas*.
- Ælia* aliis Auguſtodonum celebris vrbs eſt Gallie Episcopali Carhedrà decorata. t. 1. p. 74. n. 5
- Æquitas* an pænalece ſummo iuri, & quando eius ratio habenda ſit. t. 1. p. 904. n. 15
- Ætas* vniuique eccleſiaſtico ordini neceſſaria aſſignata eſt. t. 1. p. 147. n. 1
- Ætas* triginta annorum elector ætas naturalis. tom. 1. p. 149. n. 11.
- Ætatis* ſemper maxima ratio habita eſt in promouendis ad dignitates publicas. ibid.
- Ætas* viginquinque annorum Eccleſiæ conſtitutionibus ad ſacerdotium requiritur, licet antiquis ſeculis diuerſa aſſignata eſſet. t. 1. p. 155. n. 13
- Ætas* quor modis probari poſſit: ubi de negligentia natalium. t. 1. p. 190. n. 5
- Ætas* cuiuslibet ordio præſcripta quonam ſit ab Eccleſiæ. t. 1. p. 166. n. 5
- Ætas* varia pro diuerſitate temporum ad maiores ordines præſcripta ſuit. t. 1. p. 167. n. 6
- Ætas* ad iudicandum requiſita quonam præſcripta ſit. t. 1. p. 715. & ſeq. n. 1. & ſeq.
- Ætas* anni duodecimi legitima pubertatis cenſetur. t. 1. p. 168. n. 1.
- Ætas* legitima aliquando eſt 14. annorum; aliquando, verò pro ſubiecta materia eſt ætas viginquinque annorum. t. 3. p. 554. n. 3
- Ætas* legitima ad Religionis ingreſſum quonam ſit. t. 3. p. 647. n. 5.
- Ætas* nulla præſcripta eſt in antiquis Eccleſiæ canonibus ad ingreſſum in monaſterium. tom. 3. p. 648. nam. 6.
- Ætas* quonam dicatur ſeculis, vt coolux poſſit in ſeculo remanere voto caſtitaris emiſſo, altero religionem ingrediente. t. 3. p. 687. o. 3
- Ætas* puerilis quonam ſit, quomodo incipiat, & quando finiatur. t. 3. p. 787. n. 1
- Ætas* quonam deſideretur, vt quis qualibet voto ſuſcipi, etiam religionis, obligetur. t. 3. p. 708. n. 5
- Ætas* beneficiorum eſt veniſus eorum. t. 3. p. 561. n. 5.
- Ætas* rei inanimatae quomodo dicatur. ibid. p. 62
- Ætas* ad nuptias ex vtroque iure præſcripta quonam ſit. t. 4. p. 75. n. 5. & p. 77. n. 8
- Ætas* varia pro nuptiis à veteribus aſſignata. ibid. n. 4. & ſeq.
- Ætas* ad nuptias contrahendas quomodo præſcripta ex lege Papia. t. 4. p. 76. n. 6
- Ætates* hominum vnde certitudinem habent, iuxta antiquos Philoſophos. t. 4. p. 80. n. 3
- Ætas* an ſit deſinita in ſponſalibus ſicut in matrimonio. t. 4. p. 83. n. 3
- Ætas* quomodo per malitiam ſuppleatur in ſponſalibus. t. 4. p. 84. n. 4
- Ætas* hominis quibus modis probetur. t. 4. p. 87. n. 6
- Ætas* puerilis ſuntis, metodaciis, peritiis, & aliis peccatis plena eſt. t. 5. p. 398. n. 5
- Ætas* diſcretionis quonam ſit apud Doctores, & quomodo dignoſcenda ſit. t. 5. p. 567. n. 1
- Æſi* deſerentes epulum ad tumulum Martyrum reſpicienduntur, & aliquo pacto excuſantur. tom. 3. p. 43. n. 6.
- Æſtare* quid ſit. t. 4. p. 189. n. 3
- Æſtetas* ſuperueniens non diſſoluit matrimonium contractum, ſed tantum ſponſalia de futuro. tom. 4. p. 187. n. 1.
- Æſtetas*, & cognatio naturalis promiſcuet uſurpantur. ibid. n. 4
- Æſtetas* naturalis duplex reſertur. ibid. p. 182
- Æſtetas* impedimentum quodnam ſit, & quis eius effectus. t. 4. p. 182. n. 5
- Æſtetas* ſuperueniente propter inceſtum, vel adulterium commiſſum, an licitus ſit uſus coolugij. t. 4. p. 183. n. 9.
- Æſtetas* crymologia, & diſſinſio traduntur. t. 4. p. 185. n. 5.
- Æſtetas* quomodo deſinienda ſit, attento iure canonico; & quid requirant, vt contrahatur. ibid. p. 186.
- Æſtetas* triplex genus olim fuit. ibid. n. 6
- Æſtetas* gradus quomodo computandi. ibid. & ſeq. num. 7.
- Æſtetas* vinculum an originem trahat à iure naturali, an verò à lege poſitiua. t. 4. p. 187. n. 8
- Æſtetas* ex copula licita, vel illicita, an æquale vinculum inducat. ibid.
- Æſtetas* gradus, in quibus matrimonium prohibetur, reſeruntur. ibid.
- Æſtetas* penſionem, aſſicti redditus, & aſſictare locum ſignificant. t. 1. p. 182. n. 6
- Æſtetas* à Vandalis occupata proprium Præſectum non habuit, & quando ei reſtituitur. t. 1. p. 371. n. 5
- Æſtetas* non eſt addenda noua aſſictio, ne duplici damno aſſictantur. t. 3. p. 185. n. 4
- Æſtetas* monaſterium admodum potens, ubi ſitum, & à quo ſuſcitatum. t. 1. p. 675. n. 1
- Æſtetas* in funeribus deſunctorum facta à veteribus Chriſtianis. t. 3. p. 108. n. 6
- Æſtetas* diſcretio fratrum. ibid.
- Æſtetas* à variis Eccleſiæ canonibus approbata. t. 3. p. 675. n. 1
- Æſtetas* in abuſum & luxum conuerſa, ab Eccleſiæ reprobata ſuit. ibid. col. 2
- Vide in verbo *Commiſſum*.

Omnium Notabilium. Litera A.

Agareni post varias ab eis factas deuastationes ab Hispania pelluntur. t. 2. p. 575. n. 2

S. Agathe Ecclesia duplex Romæ, quarum vna in titulum Cardinalium est erecta. t. 1. p. 305. n. 1

Agatha perantiqua Galliæ ciuitas in prouincia Narbonensi. t. 1. p. 421. n. 1

Agatha vrbs antiqua Galliæ Cathedrali Sede decorata. t. 1. p. 962. n. 2

Agnesium prouincia est in Gasconia duas dioceses complectens. t. 5. p. 181. n. 4

Agricolæ triplex conditio apud Romanos. tom. 1. p. 548. n. 15.

Agricolæ post sacerdotis in honore habitum, variæque præiulia eis fuisse concessa. t. 1. p. 857. n. 7

Agricolæ prædiorum Ecclesiæ non debent deferre culturam prædiorum, & ad alios agros colendos se transferre. t. 3. p. 975. n. 4

Agricolæ conditiones variæ: vbi de colonis, & castis Ecclesiæ. t. 3. p. 976. n. 6 & 7

Agricultura primis vrbs Romanæ cunabulis à nobilibus, optimisque viris exercebatur. t. 1. p. 548. n. 15

Agricultura apud veteres magnæ æstimationis fuit. t. 1. p. 857. n. 7

Agricultura tanquam res sacra apud Ægyptios habita. ibid.

Agrimensores in iudicio finium regundorum adhiberi geometriæ petiti fuisse. t. 2. p. 344. n. 14

Agrimensores vnicus quomodo sufficiat ad dirimendam controuersiam super finibus regundis. f. 2. p. 691. & seq. n. 4

Alatrinum, siue Alerrum, antiqua ciuitas est in Latio versus Orientem sita. t. 2. p. 164. n. 4

Alatrinum, siue Alerrum ciuitas est parum ab Anagnia distans, quæ Pontificiæ iurisdictioni subest, & Cathedrali Episcopali decoratur. t. 2. p. 193. n. 1

Alba vestis est communis Ecclesiæ ministris; quâ tamen extra diuina officia vti non licet. t. 1. p. 515. num. 29.

Vide in verbo *Vestis*.

Albanensis Episcopatus est immediate subiectus Romanæ Ecclesiæ. t. 1. p. 297. n. 16

Albanensis Episcopatus est vnus ex septem Cardinaliis, quorum Præsules sunt Cardines Ecclesiæ Romanæ. t. 1. p. 439. n. 3

S. Albani monasterium percelebre in Anglia, à quo fuerit constructum, & cui dicatur. t. 2. p. 417. n. 1

S. Albani monasterium Ordinis D. Benedicti duplex reperitur. t. 4. p. 135. n. 1

Albergaria est hospitiorum præbendorum onus. tom. 3. p. 183. n. 2

Alberum Dux Brabantie coronatur à Pontifice, & in itinere iussu Imperatoris occiditur. t. 1. p. 327. n. 23

Albia ciuitas est Galliæ Cathedrali Ecclesiæ habens: & vbi sita sit. t. 2. p. 901. n. 1

Albigani ciuitas Italiæ est ad Alpes Cottie sita, à primis Ecclesiæ sæculis Cathedrali Ecclesiæ decorata. t. 5. p. 462. n. 2

Albigenses hæretici vnde ita dicti, & vbi nata eorum hæresis. t. 5. p. 181. & seq. n. 4

Albrinca ciuitas est in prouincia Rhodomagensi Cathedrali Episcopali decorata. t. 2. p. 855. n. 1

Aleria ciuitas in insula Corsica Cathedrali Episcopali decoratur. t. 2. p. 70. n. 1

D. Aldericus Palentinus Præsul adeo sanctimoniam clauit, vt in ea Ecclesia religiose seruentur eius sandalia. tom. 5. p. 69. n. 3

Alexander III. quando Romanus Pontifex creatus. tom. 1. p. 76. n. 1

Alexander Magnus præclaras animi dotes intolerabili vini cupiditate fœdauit. t. 3. p. 48. n. 6

Alexandria hæreticis plenâ, ab ea Reliquiæ S. Ioannis Baptistæ auferuntur. t. 1. p. 903. n. 8

Alexandria Metropolis est Ægypti, Thebaïdis & Libyæ. t. 5. p. 154. n. 1

Alexandria Ægypti nobilis ciuitas à quo fuerit condita, & quibus prærogatiuis decorata. t. 5. p. 512. num. 5.

Alexandria vrbs secunda sub sole dicitur à B. Chrysostomo. t. 5. p. 513. n. 8

Alexius Comnenus quo tempore Imperium Orientale obtinuit. t. 1. p. 824. n. 2

Alexius Comnenus rescribit in causa Patriarchæ Constantinopolitani Innocentio III. t. 1. p. 825. n. 5

Alienationes rerum Ecclesiæ à quarto sæculo prohibita, & quæ solennitates ad eas præscriptæ. tom. 1. pag. 868. n. 8.

Alienatio rerum Ecclesiæ ab eius Rectore, vel Prælato facta sine solennitate præscripta, nulla est, sed potest ab Ecclesiâ ratificari. t. 1. p. 869. n. 7

Alienatio à principio nulla, ex ratihabitione potest vires assumere. t. 1. p. 869. n. 12

Alienatio cui Pontifex consensum præstitit, etsi sine causa facta, valida est. t. 1. p. 870. n. 4

Alienatio bonorum aduentitiorum filij est patri interdicta. t. 1. p. 992. n. 6

Alienatio facta ultra tempus à iure permixtum, sustinetur pro tempore permixto; facta verò in perpetuum nullo modo sustinetur. t. 1. p. 1022. n. 5

Alienatio rei litigiosæ quare non admittatur. tom. 2. pag. 305. n. 11.

Vide in verbo *Res litigiosa*.

Alienatio post admixtum capitale crimen, sed ante accusationem, an sit valida. ibid. n. 12

Alienatio rei litigiosæ an in aliquo casu sustineri possit. ibid. & seq. n. 13. 14. & 15

Alienatione rei interdicta, comprehenditur tantum voluntaria. t. 2. p. 306. n. 15

Alienatio rei, de qua diuisorium iudicium ceptum est, prohibetur, nec ex illa causa sustinetur. ibid. & seq. n. 16.

Alienatio fundi dotalis constante matrimonio facta in aliquibus casibus subsistit. t. 2. p. 600. & seq. n. 9

Alienatio fundi dotalis ex consensu mulieris, accedente iuramento facta, nequit ad petitionem ipsius mulieris rescindi. t. 2. p. 601. n. 10

Alienatio bonorum Regiæ Coronæ quæ iure prohibetur, & in quibus casibus sustinetur. t. 2. p. 613. num. 3.

Alienatio rerum Ecclesiæ quandonam primò prohibita fuerit. t. 3. p. 226. n. 5. & 6

Alienatio rerum Ecclesiæ quam multis constitutionibus, & decretis conciliaribus prohibita. ibid. n. 6 & pag. 227.

ad Alienationem bonorum Ecclesiæ triplex solennitas præscripta reperitur. t. 3. p. 227. n. 7

Alienatio rerum Ecclesiæ facta ab Episcopo sine solennitate requisita, nulla est. t. 3. p. 228. n. 8

Alienationis prohibitionem generali venditio continetur. ibid. n. 9

Alienatio rei Ecclesiæ causâ legitimâ subsistente, etiam sine solennitate valet. tom. 3. p. 262. n. 2

Alienatio rerum Ecclesiæ, quæ ex iuris necessitate fit, non est prohibita. tom. 3. p. 266. n. 13

Alienatio feruorum aliquando à testatore prohibetur odio ipsorum, aliquando eorum fauore. t. 3. p. 267. num. 14.

Alienatio rerum Ecclesiæ contra factos canones facta irritatur: vbi multa etiam de alienatione rerum minoris. t. 3. p. 268. n. 2

Alienatio rei litigiosæ quænam prohibetur, & in

Repertorium Generale

quibus calibus. t. 1. p. 303. n. 5
 Alienatio rerum immobilium donatarum propter cupitiam, quandoque sustineri possit. t. 3. p. 314. n. 5
 Alienationes, & ceteri actus facti dum Ecclesia schismata patitur, nullius sunt valoris. t. 5. p. 221. n. 2
 Alienigena potius quam incolae ad dignitates, & officia publica admitti. t. 1. p. 600. n. 3
 Vide in verbo *Peregrinus*.
 Alienigenas ad beneficia ecclesiastica admitti, qualem inenimmodum fit. t. 1. p. 601. n. 6
 Alfonsus VIII. Castellae Rex, Bonus cognominatus, Guldenense monasterium construit. t. 5. p. 564. n. 2
 Alimentis filius spiritus debentur attendi equitate canonici. t. 4. p. 245. & seq. n. 19
 Alimenta quibus, & à quibus praestari debeant. t. 4. p. 138. n. 4
 Alimentorum quantitas an lege taxari possit. ibid. col. 2.
 Alpibus ciuitas Episcopalis Italicae sub Archiepiscopatu Beneuentano. t. 1. p. 969. n. 1
 Allegans turpitudinem propriam non est audiendus. tom. 1. p. 897. n. 5
 Allegantes in iudicio sunt petitiones, & responsiones litigantium. t. 1. p. 175. n. 4
 Almaricus, siue Armoricus, Gallus, Theologus Parisiensis in varios errores incidit. t. 1. p. 32. n. 6
 Altaria plura in vna Ecclesia etiam olim credita fuisse. t. 3. p. 2. n. 2
 Altaria, & Ecclesiae distinctio in vna, eademque basilica ad fouendum quendam corruptelam. tom. 3. p. 727. n. 2
 Altaria sine reliquiis Sanctorum non poterant olim consecrari, & de facto sine illis consecrata euectantur. t. 3. p. 832. n. 1
 Altare si motum fuerit, vel lapis principalis confractus, denuò debet consecrari, non tamen ipsa Ecclesia. tom. 3. p. 833. n. 2. & p. 839. n. 4
 Altaria consecranda sunt, ut licite possit super eis Missae sacrificium celebrari. t. 3. p. 835. n. 32
 Altare, quae alia ita dicitur. ibid.
 Altaria dupliciter genera referuntur. ibid.
 Altaria in lege gratiae debent esse lapidea, et in lege veteri facit lignea. ibid. col. 2
 Altaria plura iam à primis Ecclesiae saeculis in vna Ecclesia fuisse, contra Molinuum. t. 3. p. 843. n. 1
 in Altari violare celebrare non licet sine reconciliacionem. t. 3. p. 847. & seq. n. 49
 in Alternatiua plurium remedium à iure introductorum, an electio sit iudicis, vel partis. t. 1. p. 56. num. 15.
 in Alternatiua rerum fuisse vnum adimplere. tom. 1. p. 92. n. 9
 Vide in verb. *Distinctio*.
 in Alternatiua personarum an semper disjunctum in coniunctum resoluatur. ibid. p. 92. n. 20
 Alternatiua conditionum an requirit utramque conditionem adimpleri. ibid. n. 11
 in Alternatiua negativae concepta an sufficiat vnum adimpleri, sicut in affirmatiua. t. 1. p. 81. & seq. n. 2
 in Alternatiua cuius sit electio. ibid. p. 93. n. 13
 Alrigensidensis diocesis interdicta, & quare. tom. 1. p. 21. n. 1. & 12.
 Ambianensis ciuitas totius Picardiae primaria, in qua Gratianus Imperator fasces Imperij accepit, pluresque constitutiones edidit. tom. 1. p. 160. n. 2
 Ambianensis Galliae ciuitas Cathedrali Episcopali decorata. t. 1. p. 722. n. 1
 D. Ambrosius locum ante cancellos Imperatoribus in Ecclesiis assignat. t. 3. p. 7. n. 13
 D. Ambrosius dominum rerum Ecclesiae Imperatori

concedere explicatur. t. 3. p. 256. n. 9
 Amelia ciuitas à temporibus Apostolorum Christianae fidei mysteria fuit imbuta. t. 2. p. 596. n. 1
 Amicitiae, si ante amicitiam baptismum petierint, baptizari possunt; inuiti vero baptizari characterem non recipiunt. t. 3. p. 914. n. 10. & pag. 915. n. 4
 Amicitia quid sit apud profanos Auctores, & apud ecclesiasticos. t. 1. p. 514. n. 28
 Amicitia materia, & forma quae fuerit. ibid. & seq.
 Amor parentum in filios quantus. t. 2. p. 517. n. 5
 Amor nullus vincit amorem parentum. ibid.
 Amor maternus vincit paternum. ibid. n. 6
 Amor matris inuicior est, quam patris ex triplici causa. t. 2. p. 519. n. 14
 Amor an possit arte magica conciliari: vide in verbo *Pecudem amantiam*.
 Anagnina ciuitas Hirnicorum fortissima vrbem Graecae sit. tom. 3. p. 373. n. 1
 Anachema, siue vox Graeca, siue Hebraica sit, varia significat. t. 2. p. 36. n. 7
 Anathematis frequentior acceptio: ubi de solemit anathemate in Ecclesia vstrato. ibid. & seq. p. 37
 Ancora vrbis est totius Picenae celeberrima in litore maris Adriatici. t. 3. p. 581. n. 2
 Anorya ciuitas Otientis est, in qua quandoque sedebant Imperatores. t. 5. p. 240. n. 2
 Anorya in deliciis fuit Eutropio. ibid. p. 241
 Andegauensis vrbis Galliae, Cathedrali Ecclesia honorata ubi sita. t. 1. p. 177. n. 2
 Andreas Sive morbo afflictus Archiepiscopus Limdeni renunciat. t. 1. p. 55. n. 3
 Andrese Monasterium à Balduino Flandriae Comite fundatum. t. 1. p. 196. n. 2
 Angaria quid sit in iure ciuili, & quid in iure canonico. t. 3. p. 977. n. 2
 Angellus haeretici quinquam, & quis eorum error. tom. 2. p. 185. n. 16
 Angeli stant ante thronum Dei. t. 2. p. 173. n. 4
 Angelorum chori in aliquibus diebus maiori exultatione, & iubilo in laudes Dei prorumpunt. tom. 2. p. 177. n. 2
 Angelorum cultus quare fuerit ab Ecclesia prohibitus. t. 2. p. 185. n. 16
 S. Angeli monasterium Ordinis D. Benedicti in diocesi Senogallienensi. t. 2. p. 295. n. 3
 Anglia temporibus Alexandri III. Pontificis, & Regis Henrici II. Iudaei abundabat. t. 2. p. 440. n. 5
 Anglia primum Albion, seu Albania dicta est, deinde Britannia. t. 4. p. 28. n. 1
 Anglia hodie in duo regna diuiditur. ibid.
 Anacrusis Papa quando ad vniuersalem Ecclesiae regimem assumptus. t. 1. p. 446. n. 3
 Animo passim in sacra pagina pro toto homine sumitur. t. 3. p. 797. n. 2
 Animalcula, quae edaci perniciem sterilitatem inducunt, an sit superstitiosum est communicare: & quis mos Romanorum circa hoc. t. 3. p. 38. n. 3
 Animalia ad agriculturam destinata, nulla ex causa in pignus capi possunt ab excommunicatis, etiam deficientibus eius cuiuslibet publico destinatis. tom. 1. p. 857. n. 8
 Anarbus Sabaudiae oppidum, in quo Sedes Episcopalis Geneue transfusa. t. 3. p. 722. n. 1
 Aniversarius pro defunctis solennitas quàm antiqua sit. t. 3. p. 518. n. 1
 Anouersaria solennia apud Gentiles etiam in vfu fuerunt. ibid.
 Anouersaria commemoratio pro defunctis quàm ratione celebratur. ibid.
 Vide in verbo *Exequia*.

Omnium Notabilium. Litera A.

Annus eiusdem Romæ, & Constantinopoli quænam fuerit. t.3.p.394.n.14
Annus ciuiles inter immobilia recensentur ab Imperatoribus. ibid.
Annulus inter Episcopalia ornamenta traditur, & quid significet. t.1.p.516.n.35
Annuli traditio an ex consuetudine prouineix possit inducere matrimonium. t.2.p.179.n.5
Annulus sæpe in nuptiarum celebratione interuenit. tom.2.p.532.n.3
Annuli traditio, & immisio in digitum sponsæ solenniter facta probant matrimonium. ibid.p.533
Annulorum gestatio magni semper honoris iudicium fuit. t.3.p.544.n.12
Annulorum usus perantiquus, etiam inter Christianos tempore Apostolorum. ibid.
Annulus signatorius in usu apud Reges. ibid. & seq.
Annulorum gestatio clericis prohibita. p.55. initio.
Annulorum delatio Episcopis, & Abbatibus iurisdictionem quasi Episcopalem habentibus competit ex officio. ibid.p.55.n.13
Annuli Episcopalis materia, & forma quæ debeat esse. ibid.
Annulus pronubus quis sit: ubi quod signum sit æquiuocum sponsalium, vel matrimonij. t.4.p.93. num.2
Annum computationes varix, siue à creatione mundi, siue per indictiones, &c. t.3.p.955.n.3
Annum in iure cum præscribitur ad aliquid, annus & dies concessus intelligitur. t.1.p.995. & seq.n.10
Annus naturalis in quas partes diuidatur, & quot diebus constet. t.5.p.626.n.5
Annus bissextilis unde ita dictus, & à quo bissexti computatio introducta sit. t.5.p.616.n.1
Antichrestus quid sit, & quomodo conseruatur, & quomodo latine dici possit. t.3.p.176. & seq.n.11
Antichrestus alia est expressa, alia tacita: & an tacita admittenda sit. ibid.p.177
Antichrestus expressa data non attenditur an fructus rei pignoratæ excedant vsuras, neene. ibid. p.177. num.12
Antichrestus iure canonico inspecto omnino improbat. t.3.p.178.n.13
In Antichrestis expressa semper interuenit vsurarius passio, & illiçia. t.3.p.179.n.15
Antichrestus per se non est hypotheca, nec propter eam datur actio hypothecaria. t.3.p.180.n.18
Antichrestus præcipua Orientis Metropolis: ubi aliqua de eius sandibus. t.1.p.369.n.1
*Anulo*chenus Præsul quando sit Patriarchali honore decoratur. ibid.
Antiochia urbs tertia orbis Romani, & caput Imperij Asiatici dicitur. t.5.p.513.n.8
Antiochie Sede Episcopali à D. Petro collocata, ibidem per septennium commoratur est. ibid.
Antiphona quid sit, unde ita dicta, & à quibus sit inuenta. t.3.p.128.n.10
Antiphona in quo differat à responsorio. ibid.
Antimus Imperator vituperatur, quod Cleopatram secum in expeditionem duxerit. t.3.p.86.n.8
Apamea, seu Apamea, Metropolis est Syrix sub Antiocheno Patriarcha. t.1.p.169.n.7
Apelia & anapoehe differentia traditur. tomo 2. p.481.n.4
Apostolarius Ecclesiæ quinam fuerint, & quodnam eorum munus. t.1.p.133.n.7
Apollinarius monasterium in urbe Clauensi diocesis Rauenennensis, quondam fuit ordinis D. Benedicti, deinde Camaldulensibus datum. t.2.p.801. num.1

Apostasia à religione quid sit. t.3.p.675.n.3
Apostasia quælibet est fuga; non tamen acontia. ibid.
ad Apostasiam constituendam quid requiratur. ibid.
Apostasia quid sit, & quid significet. t.5.p.227.n.5
Apostasia triplex refertur. ibid.
Apostasia an committatur à clericis in minoribus tantum ordinibus constitutis, vel primis tantum consuetudinibus. ibid. & seq.
de Apostasia quis cognoscere possit. t.5.p.233.n.1
Apostasia sine adiuncto prolata, intelligitur apostasia à fide. ibid.
Apostasia à religione quid sit, & quomodo committatur. tom.5.p.137.n.4
Apostasia à statu religioso quàm horrendum scelus sit. ibid. & seq.n.5
Apostasia à fide quis dicatur. t.5.p.233.n.4
ut Apostata quis dicatur, quid requiratur. ibid.
Apostata statim hæreticus est. ibid.
Apostata per vim, aut per metum, an quis fieri possit. t.5.p.234.n.5
Apostata quibus penis subiacentur. t.5.p.235. num.6,8
Apostata blanditiis & rigore tenendum sunt. ibid. num.2
Apostata an possint ad superiores ordines ascendere, & in susceptis in apostasia ministrare, si reuocati fuerint. tom.5.p.236.n.1
Apostata à religione quibus penis subiacentur, siue ex iure canonico, siue ex iure civili. t.2.p.238.n.6
Apostata an ipso facto iuris infamia notentur. ibid. col.2
Apostata à religione peculiaribus penis ex constitutionibus apostolicis pleuntur. ibid.
Apostata à religione possunt à Prælati suis retrahi, & cæceri mancipari, donec habitum restituant. ibid.
Apostoli quoadonam electi, & confirmati fuerint, quando vero consecrati. t.1.p.276.n.9
Apostoli ad appellandum intra quod tempus dandi sint, ubi de ductis eorum nominibus, & de modo eos dandi. t.2.p.806. & seq.n.7
Apostoli ad appellandum intra quod tempus dandi sint, & petendi. t.2.p.807. & seq.n.8
Apostoli, & primi Christiani erroris hodie Gallianis suspecti fuerit. Vide in verb. *Judas*.
Apostoli ad solam Orationem Dominicam consecraverunt, antequam canonem instituisent. t.3.p.878. col.2
Apparitus Christi Domini facta D. Petro quibus testimoniis probetur. t.4.p.245.n.14
Appellans, vel precocantem ab exequatore, solibus multari, quid sit. t.2.p.846. & seq.n.11
Appellans temere, & iniuste condemnatur in expensis. tom.2.p.869.n.8
Appellans à sententiâ Interlocutoria debet exprimere causam grauaminis. ibid. & seq.n.10
Appellans habet annum ad proseguendam appellationem, & ex ista causa biennium, nisi iudex aliter duxerit statuendum; quo tempore elapso sententia transit in rem iudicatam. t.2.p.806.n.4. & p.810.n.15
Appellatio an semper inhibita censetur causa commissa appellatione remota. tom.1.p.77. & seq.n.6. & seq.
Appellatio facta ne electio celebretur, vaga, & nulla est; valet tamen interposita ut hoc, vel illo modo fiat. tom.1.p.161.n.4
Appellatio extrajudicialis aliquando induci attendata ipso iure nulla. t.1.p.164.n.6

Appellatio

Repertorium Generale

- Appellatio alia est iudicialis, alia extraiudicialis. t. 1. p. 290. n. 10.
- Appellatio iudicialis quadruplex refertur. ibid.
- Appellatio extraiudicialis quoniam dicitur. ibid. & seq.
- Appellatione interposita nihil est innovandum. t. 1. p. 291. n. 11.
- Appellatio interposita ne nisi canonice electio fiat, non est frustratoria. t. 1. p. 291. n. 13
- Appellatio extraiudicialis non suspendit iurisdictionem eius à quo interponitur. ibid. n. 13
- Appellatio à sententia excommunicationis tantum operatur effectum devolutionum. t. 1. p. 267. n. 5
- Appellatio à poena triplici ex causa non admittitur. t. 1. p. 282. n. 4.
- Appellatio à correctione in quo distinguatur ab appellatione ab alio qualibet causa. t. 1. p. 281. n. 5
- Appellatio ad Romanum Pontificem an admittatur iuxta consuetudinem ut appellatur ad Episcopum. t. 2. p. 75. & seq. n. 4.
- Appellatio à iudice seculari ad Episcopum vi consuetudinis potest introduci. t. 1. p. 76. n. 6
- Appellatio regulariter duos effectus producit. t. 1. p. 77. n. 6.
- Appellationem pendente, vel tempus ad appellandum concessum, an à pari procedat. t. 2. p. 798. n. 7. & 8.
- Appellatio generalis & vaga respectu cuiusque causae, & cuiuslibet gravaminis interponi potest. t. 2. p. 801. n. 3.
- Appellationis variae exceptiones referuntur. ibid. n. 5
- Appellatum introducenda ratio quoniam fuerit. t. 1. p. 802. n. 6.
- Appellationis vera definitio traditur, & explicatur, & impropria refellitur. ibid. n. 7
- Appellatio in duas praecipuas species dividitur, & aliae divisiones referuntur. ibid. & seq. n. 8
- Appellatio generalis & vaga quare non admittitur. tom. 2. p. 801. n. 9.
- Appellatio generalis respectu iudicis à quem valet, ibid. n. 10.
- Appellatio à correctione monastica, seu regulari non admittitur. t. 1. p. 804. n. 3
- Appellatio extraiudicialis potius querela videtur esse quam appellatio. t. 1. p. 805. n. 2
- Appellationis defectus à sententia definitus, vel interlocutoria in quo differant. ibid. n. 3
- Appellationis tempora quoniam sunt, & quamdiu durent. t. 1. p. 816. n. 6
- Appellationis introducendae, proseguendae, & concludendae tempora quoniam sint praescripta, & quid in hac materia iure canonico & regio observetur. t. 2. p. 818. & seq. n. 9. & 10
- Appellationis tempus ex iusta causa prorogatur, & quoniam fatale sit. t. 2. p. 809. n. 11. & 12
- Appellationis tempus ex quibus causis prorogatur. ibid.
- Appellationis ab excommunicatione tempus potest à iudice praefici. t. 1. p. 810. n. 14
- Appellationis causa an in aliquo casu post lapsum biennij disceptari valeat. ibid. n. 15
- Appellatio interposita in una causa suspendit iurisdictionem iudicis à quo quoad eam tantum, non quoad alias causas. t. 1. p. 811. n. 1
- Appellatio interposita an reddat iudicem à quo suspensum: Vide in verbo *Iudex*.
- Appellatio an semper debeat fieri ad iudicem superiorem. t. 1. p. 812. n. 1
- Appellatio à Pontifice non admittitur; ab omni vero parte ad eum recipitur. t. 1. p. 813. n. 2. & 3
- Appellationum ordo servandus praeficitur. tom. 2. p. 814. n. 5. 6.
- Appellatio ab Archiepiscopo ad quos admittatur. t. 2. p. 815. n. 9.
- Appellationes in foro seculari quomodo faciendae. t. 2. p. 816. n. 10.
- Appellatio à iudice ecclesiastico ad secularem non admittitur in causis ecclesiasticis. ibid. n. 13
- Appellatio rati per arripionem itineris ad superiorem, ad semper suspendat processum in causa. t. 2. p. 817. n. 2.
- Appellatio etiam circa minima admittitur, si iniuncta fiat alieu. t. 1. p. 818. o. 2
- Appellatio à definitiva sententia, & ab interlocutoria admittitur. t. 2. p. 819. n. 3
- Appellatio à sententia interlocutoria an admittatur iure civili, vel canonico. t. 2. p. 823. n. 8. & 9
- Appellatio in notoriis non admittitur. t. 1. p. 823. n. 1
- Appellatio à notorio an sit admittenda. t. 1. p. 824. n. 4
- Appellatio confessi, & condemnati in iudicio an admittatur. t. 2. p. 825. n. 6
- Appellatione defecta quomodo appellatus puniatur. t. 1. p. 822. n. 2
- Appellationes frustratoriae, superfluae, imposturae & moratoriae. t. 2. p. 825. n. 1
- Appellationem frustratoriam recipere verecundia est. ibid. p. 834.
- Appellatio super causa residet quoniam admittatur. t. 2. p. 834. n. 2
- Appellatio à sententia Ordinis Cisterciensis, etiam ad Sedem Apostolicam, prohibita fuit. t. 2. p. 836. num. 1.
- Appellatio à correctione fraterna quoniam admittatur, remissus. t. 2. p. 840. n. 2
- Appellationi renunciari potest. ibid. c. 39. n. 2
- Appellatio interposita ab interdicto lato in Regno Galliae. t. 2. p. 844. n. 3
- Appellatio ab excoisore non admittitur, nisi modum in executione excedat. ibid. n. 5
- Appellatio ab excoisore quomodo iure civili prohibita sit. t. 2. p. 846. n. 1 & 2
- Appellatio potest à Principibus & superiorem Curis irritari, vel iusta, aut iniusta declarari. t. 2. p. 851. n. 3
- Appellatio introducendae brevior terminus praeficitur, bi valet, non tamen finienda. t. 2. p. 855. n. 4
- Appellatio verbo, & facto fit, & quomodo iure civili fiet. t. 2. p. 859. n. 3
- Appellationis remedium à quo hodie sit introducendum. tom. 2. p. 854. n. 1. & seq.
- Appellatio potest ab excommunicato interponi, devolutionum tamen tantum effectum habere. t. 2. p. 851. num. 3.
- Appellatio in quo differat à querela. t. 2. p. 862. n. 2
- Appellationi intra quantum tempus renunciari possit, si iure civili, si iure canonico. t. 1. p. 863. n. 3
- Appellatione post sententiam, & publicatas auctoritates interposita ad Romanam Sedem, potest causa per summum Pontificem, vel iudicem ab eo delegatum terminari, aliter pactum per consummationem absente. t. 2. p. 866. & seq. n. 1
- Appellatio sine causa facta à sententia, consummata est in iudicem. t. 2. p. 867. n. 1
- Appellationis ante sententiam iudicis ordinarij prohibitio facta ad consulendum litigatorum laboribus & expensis. t. 2. p. 888. o. 2
- Appellationis causa eorum quo iudice sit proponenda & probanda. t. 2. p. 869. n. 7
- Appellatio ab interlocutoria interposita eorum expressionem causae ita sunt tempora distinguenda. t. 1. p. 870. n. 12.

Omnium Notabilium. Litera A.

An hoc verum sit in appellatione, quæ interponitur ad Romanum Pontificem. t. 2. p. 871. n. 13
 in Appellatione à sententia definitiva non desideratur causa expressio. ibid. n. 14
 in Appellatione à sententia interlocutoria quænam causa desideretur. ibid. n. 15
 in Appellationibus quomodo sit causa exprimenda. t. 2. p. 873. n. 16.
 in Appellatione extrajudiciali causa grataminis exprimenda est. ibid. n. 17
 in Appellatione à sententia definitiva quare non requiritur expressio causæ, sicut in appellatione à sententia interlocutoria. t. 2. p. 873. n. 18. & 19
 in Appellatione necessaria est causæ expressio ad revocationem arbitratum, & devolutionem negotij. t. 2. p. 880. n. 4
 Appellatio quando nam, & à quo procedit interponi possit. t. 2. p. 881. n. 4
 Appellatio gemina in eadem causa non admittitur, acta autem repellitur. t. 2. p. 882. n. 4. 5
 Appellatio gradatim faciendæ est, non omnino medio. t. 2. p. 884. n. 4.
 Appellationes gradus quomodo observandi sunt attentio iure canonico. t. 2. p. 885. n. 6. 7. & 9
 Appellatio ab Archidiacono ad Episcopum quomodo procedat, & an semper admittatur. t. 2. p. 886. num. 10.
 Appellatio omnino medio an liceat iure canonico. t. 2. p. 887. n. 13.
 Appellatio ad Patriarchas omnino medio an sit licita. ibid. n. 14.
 Appellari potest à iudice tacite, vel expresse reincidente exceptionem. t. 2. p. 888. n. 4
 Appellationi renunciari potest etiam post eam interpositam. t. 2. p. 897. n. 2
 ut Appellatio ab uno ex litigantibus opposita omnibus prodest, quid desideretur. t. 2. p. 898. n. 1
 Aquas monasterium est Canonicorum regularem. D. Augustini. t. 2. p. 164. n. 1
 Aqua piaculatis, vulgo benedicta, à quo benedicti debet. t. 1. p. 628. n. 3
 Aqua fontium baptismalium prius est benedicenda, quam cum ea baptismos conferatur. ibid.
 Aqua benedicta quare sit in usu apud omnes Christianos in ingressu Ecclesie. t. 2. p. 247. n. 4
 Aqua puta per aquæ benedictæ contactum efficitur benedicta. t. 1. p. 841. n. 1
 Aqua que cum cinere miscetur pro reconciliatione, aut consecratione Ecclesie, tantum ab Episcopo benedicitur. t. 1. p. 854. n. 1
 Aqua vino in calice mixta an convertatur in sanguinem Christi. t. 3. p. 880. n. 1
 Aquam in calice vino mixtam converti in phlegma, opinio est triplicem errorem continens, & ab Innocentio damnata. t. 3. p. 881. n. 2
 citat: Aquam vino mixtam in calice per sacrificium Mixte celebrando, duplex hæresis damnata fuit. t. 3. p. 894. n. 1.
 Aqua vino in omnibus liturgiis semper admixta fuit. ibid. & seq.
 Aqua quare in Missæ sacrificio fuerit vino admixta, & quid significet. ibid. p. 895
 Aquæ admixtio cum vino an sit de necessitate sacramenti. t. 1. p. 895. n. 3
 Aqua debet in parva quantitate vino admisceri in Missæ sacrificio. t. 1. p. 896. n. 4
 Aqua calida vino à Grecis olim in Missæ sacrificio permixta fuit. t. 1. p. 896. n. 4
 Aqua naturalis & elementaris, quare sit inlitura à Christo Domino ad materiam remotam baptis-

mi. t. 3. p. 918. n. 8
 Aqua munditiam significat etiam apud Gentiles: vbi de aqua Mercurij. ibid. & seq.
 Aquæ naturalis appellatione quæ veniat, vi sit apta materia remota sacramenti baptismi. t. 3. p. 919. num. 2.
 Aqua debet esse apta ad abluendum corpus, siue per immersionem, siue per aspersionem. t. 3. p. 919. num. 3.
 Aquæ quantitas quænam requiritur ad verum baptismum conferendum. ibid. & seq.
 Aquensis ciuitas in Gallia Cathedræ Episcopali decorata. t. 1. p. 809. n. 18
 Aquinum olim antiqua, & magna ciuitas fuit prope Rhenum Melphin. t. 3. p. 366. n. 1
 Aquino laudes, sed præcipuus eius splendor ex immortalitate nominis Angelici Doctoris. ibid. & p. 367.
 Aquitanici, & Pictones conquerebantur apud Regem Gallie de oppressionibus Regis Angliæ. tom. 1. p. 603. num. 2.
 Ara vnde sic dicantur, & in quo differat ab shari, etiam apud Gentiles. t. 3. p. 838. n. 12
 Vide in verbo *Aliare*.
 Aransio, vulgo *Orange*, ciuitas est Gallie Cathedræ sede decorata. t. 3. p. 186. & seq. n. 2
 Arbitrari à litigatoribus compromisso electorum potestas quando finiat. t. 1. p. 721. n. 2
 Arbitri an tempus compromissi adiectionem protogate possint. t. 1. p. 722. n. 3
 Arbitri iuris dispositione de causis recalcationis cognoscere possunt. t. 1. p. 723. n. 2
 Arbitrorum ætas quænam in iure præfixa sit. tom. 1. p. 716. n. 4.
 Arbitri in dispari numero sunt eligendi, & illis dissentientibus maioris partis sententia præualeat. t. 1. p. 1007. n. 5. & p. 1011. n. 17.
 Arbitri unde dicuntur, & quibus arbitri nomen conueniat. t. 1. p. 1008. n. 7
 Arbitrorum, & iudicum discrimen afferat, sicut & arbitrij, & iudicij. t. 1. p. 1009. n. 10
 Arbitri dicuntur etiam compromissarij, & eorum sententia laudum. ibid. n. 11
 Arbitri, & compromissarij definitiones statuuntur. ibid. & seq. n. 12
 Arbitrorum communia diuisio in compromissarios, & arbitratores an sit legitima. tom. 1. pag. 1010. n. 14. & 15.
 Arbitri frequentius tres eliguntur. tom. 1. pag. 1011. n. 16.
 Arbitris in numero pari dissentientibus à quo sit tertius eligendus. ibid. n. 18
 Arbitris in pulatione sententiæ dissidentibus plures casus sunt distinguendi. t. 1. p. 1012. n. 21
 Arbitros omnes in una, eademque sententia consenti non est necessarium. t. 1. p. 1013. n. 13
 Arbitrorum sententiæ, siue æquæ, siue iniquæ, penam est. t. 1. p. 1015. n. 10
 ab Arbitris iuris appellari licet, non à compromissariis. t. 1. p. 1018. n. 17
 Arbitri non possunt in solutum actori assignare decimas Ecclesiæ, quas reus ratione beneficij possidet. t. 1. p. 1020. n. 1. & p. 1021. n. 4.
 Arbitri esse possunt quicumque non prohibentur iudices esse. t. 1. p. 1024. n. 8
 Arbitri cuiusque conditionis esse possunt à quo ab hoc munere repellantur. ibid. n. 9
 Arbitri tantum de comprehensis in compromisso, & ab eo incidenter emergentibus cognoscere valent. t. 1. p. 1033. n. 4.

Arbitrij

Repertorium Generale

Arbitrari quando possit vno ex compromittentibus de-
fundo in causa procedere. t.1.p.1044.n.9

Arbitrari quando excoletur ab arbitrio dicendo. ibid.
num.10

Vide in verbo *Compromissum*.

Arbitri an iure Digestorum ponantur diebus feriatis
arbitrium dicere. t.1.p.191.n.34

Arbitri non iudices, sed partes iudicis dicuntur, &
in quamplesimis pro iudicibus non habentur.
t.5.p.161.n.11

Arbitria non sunt omnino redacta ad instar iudicio-
rum. t.1.p.1043.n.6

Vide in verbo *Compromissum*.

Archiepiscopus saepe Principum, Comitum & Du-
cum officialis est. t.5.p.504.n.1

Archidiaconus ordinandos Episcopo praesentat, sed in
Ecclesia Romana, & Constantinopolitana primum
Diaconorum munus hoc est. t.1.p.470.n.2

Archidiaconus nullus est in Ecclesia Romana, &
Constantinopolitana. ibid.

Archidiaconus quis, unde ita dictus, & quodnam eius
munus. t.1.p.604.n.3

Archidiaconorum excessus, & intemperantia re-
pressa. ibid. & seq.

Archidiaconi vicarii nati sunt Episcoporum. t.1.p.605.
n.4. & p.608.n.6

Archidiaconi quare circitores dicti. t.1.p.605.n.3

Archidiaconus sine mandato Episcopi non praestat
collationem autorizabilem benefactorum, non
obstante quacunque consuetudine. t.1.p.607.n.1

Archidiaconus potest consuetudine acquirere ius in-
stituendi in beneficiis, tanquam vicarius Episcopi.
t.1.p.608.n.5

Archidiaconus accedente Episcopi licentia potest
omnem institutionem facere. t.1.p.609.n.9

Archidiaconus de iure communi non potest senten-
tiam excommunicationis proficere. t.1.p.610.n.2

Archidiaconi plerique potestatem excommunicandi
sibi vindicant. t.1.p.611.n.6

Archidiaconus oculus Episcopi, & etiam clavis
Episcopi dicitur. t.1.p.612. & seq.n.2

Archidiaconus non dat litteras commendatitias. t.1.
p.613.n.1. & p.615.n.7

Archidiaconi an consuetudine possint acquirere ius
concedendi litteras dimissorias. ibid.n.8

Archidiaconus competit Abbas, & Abbatissas in
sede installare. t.1.p.618.n.2

Archidiaconi Senonensis auctoritas magna, tam in
Ecclesiis secularibus, quam regularibus. t.1.p.619.
num.1

Archidiaconus olim etiam correctio clericorum com-
petebat. t.1.p.624.n.2

Archidiaconorum iura praecipua circa iurisdictionem
& obventiones consuetudine introducta sunt. t.5.
p.452.n.2

Archiepiscopus quando possit in subditos suffraganeo-
rum suorum sententiam facere excommunicationis.
t.1.p.193.n.3

Archiepiscopus an possit Ecclesias regulares, & secula-
res suorum suffraganeorum visitare: Vide in
verbo *Metropolitana*.

Archiepiscopi, & Episcopi debent obedientiam praes-
tare R. Pontifici. t.1.p.137.n.24

Archiepiscopi tempore suae consecrationis debent in-
strumentum fidelitatis praestare Romano Pontifici.
ibid.p.138.n.6

ad *Archiepiscopum* spectat consecrare suffraganeos,
vel eorum consecrationem Episcopo demandare:
potestque etiam pallio non recepto exercere quae
sunt iurisdictionis grauioribus exceptis. t.1.p.165.n.4

Archiepiscopus ante pallij receptionem non potest
Episcopum consecrare, sed potest aliis committere
consecrationem, & quare. t.1.p.165.n.5

Archiepiscopi intra Ecclesias suarum provinciarum
tantum pallio uti possunt. t.1.p.384.n.3. & p.388.
num.11

Archiepiscopus in Ecclesia propriae provinciae in
Missarum solennis pallio uti potest. t.1.p.388.
num.13

Archiepiscopus ex speciali privilegio potest extra loca
sibi subiecta pallium deferre. ibid.n.14. & p.391.n.3

Archiepiscopi aliquando concessum est uti pallio
in processionibus. ibid.n.15

Archiepiscopus cum pallio alterius Episcopi Missa-
rum solennis celebrare nequit. t.1.p.389.n.2

Archiepiscopus pallium suum commodare non po-
test, sed quilibet cum eo sepeliri debet. ibid.n.3

Archiepiscopus ante receptionem pallij, nec quae
sunt ordinis valet exercere, nec quae iurisdic-
tionis. t.1.p.392.n.4.6

Archiepiscopus an ante pallij receptionem valide
possit exercere quae sunt iurisdictionis. t.1.p.392.
num.7

Archiepiscopus tantum intra diocesim, & certis die-
bus pallio utitur. t.1.p.394.n.5

Archiepiscopus an extra Missarum solennis pallio
uti possit. t.1.p.396.n.2

Archiepiscopus ab omnibus suffraganeis, suffraganeis
vero à tribus Episcopis, Metropolitano iubente, &
ceteris comprouincialibus consentientibus conse-
crari debent. t.1.p.447.n.2. & p.449.n.6

Archiepiscopus post confirmationem est maior Episcopi
ratione iurisdictionis, sed ante consecratio-
nem est minor Episcopis consecratis, ratione ordi-
nis. t.1.p.450.n.8

Archiepiscopi olim etiam à Metropolitano consecra-
bantur. tom.1. t.1.p.451.n.1

Archiepiscopi quomodo de causis subditorum suorum
Suffraganeorum cognoscere possint. t.1.p.772.n.4

Archiepiscoporum iurisdic-
tio in propriis comprouin-
ciales Episcopos. t.1.p.774.n.9.10

Archiepiscopi possunt consuetudine acquirere iurisdic-
tionem in subditos suffraganeorum extra casus
à iure sibi concessos. t.1.p.775.n.13

Archiepiscopus nequit subditum suffraganei sui inui-
tante cogere ad suscipiendam delegationem. tom.1.
p.777.n.1

Archiepiscopus potest intra provinciam suam cono-
cedere indulgentias iuxta dispositionem Concilij
Lateranensis Generalis. t.5.p.571.n.3

Archiepiscopus potest absolute subditum suffraganei
sui ad eum appellatorem, & non alius. t.5.p.603.
num.1. & p.603.n.4. & 5

Archiepiscopus quandoque cognoscere possit per
viam simplicis querelae delicta excommunicationis
late per suffraganeum in subditos. t.5.p.603.
num.6

Archieremita quoniam dicantur, ad explicationem lo-
gis t. *Ord. de Episcopis*, *aud.* t.5.p.162.n.13

Archipresbyter quis dicatur, & quodnam sit eius mu-
nus. t.1.p.616.n.1

Archipresbyteri munia de iure ordinario, & ratione
consuetudinis. ibid.n.2

Archipresbyter an *Archidiacono* substat. t.1.p.627.n.3

Archipresbyter iuramentum habet cum iurisdic-
tione. ibid.n.4

Archipresbyteri absentibus Episcopis olim Missas
publicas celebrabant. ibid.n.5

Archipresbyteri alij urbani, alij archiepiscopales. t.1.p.629.
num.1

Omnium Notabilium. Litera A.

Arcturius Angliæ Regis filius, à successione paterna exclusus, à Philippo Galliarum Rege defenditur contra avunculum. t. 2. p. 443. n. 1

Ardenſe monasterium Ordinis Præmonſtratiensis, ubi situm, & quando constructum. t. 1. p. 114. n. 2

Arclatensis civitas Gallie Narbonensis iuxta Rhodanum flumen. t. 1. p. 447. n. 1

Arctia varia omina, cuiusque præſulum magna auctoritas. ibid.

Arclatensis Præſul non solum Archiepiscopi, verum & Primatis, & R. Pontificis titulo decoratur. t. 1. p. 394. n. 9

Atclarenſis civitas, colonia à Nerone deducta, & parva Roma dicta. t. 1. p. 680. n. 2

Armenia antiqua Etruriæ civitas tam olim Ecclesiæ Cathedrali fuit decorata. t. 2. p. 153. n. 6

Argemina civitas est Germaniæ nobili Cathedrali Ecclesiæ decorata. t. 3. p. 181. n. 3

Argentinenſis Episcopatus potentia clarus multis laudibus extollitur. t. 3. p. 182. n. 2

Argentina, siue Argentoratensis brevis descriptio, & laudes. t. 3. p. 701. n. 1

Argentina quem primum verbi Dei sacrotem habuerit. ibid.

Argemolenſe monasterium monialibus traditum, cum ob sedos mores pulſa, monasterio S. Dionysij restitutum fuit. t. 2. p. 438. n. 2

Argemum à contrario sensu non valet quoties sequitur absurdum. t. 1. p. 902. n. 9

Argumentum à contrario sensu, cum sequitur absurdum, in iure non admittitur. t. 2. p. 712. n. 2

Argemum sola investigatione invenit veritatem, & ita dictum est, quasi argutum inventum. t. 5. p. 620. v. 10.

Arminum antiquissima Italiæ civitas, caput olim Senogallie, à quo tempore Cathedrali Episcopali decorata fuerit. t. 1. p. 461. & seq. n. 1

Arminum antiqua civitas est Gallie Cathedrali Ecclesiæ habena. t. 1. p. 744. n. 1

Aristeria quid, vide in verbo *Memoria*.

Aristoteles male scote de matrimonio, & minus dignum quam per est. t. 4. p. 5. n. 2

Armeniam civitas Archiepiscopalis Hiberniæ, cuius Præſul Primas totius Hiberniæ est. tom. 1. p. 13. num. 2.

Armenia exceptiones variz, & quid propriè armis intelligatur. t. 3. p. 9. n. 5

Armenum nomine quid veniat, & quænam clericis prohibeantur. ibid.

Armenum delatio, & usus quibus prohibitus. ibid. & seq. n. 6.

Armenum delatio nobiles distinguit à plebeis. ibid.

Arma clericorum quænam. t. 1. p. 40. n. 7

Armenum vsum abhorret Ecclesiæ, præcipue in clericis. ibid.

Arma causam saltem per accideos præbent ad delicta perpetranda. ibid.

Armenum delatio in templis prohibita etiam laicis. ibid.

Armenum abusus in clericis, & Episcopis notatur. ibid.

Armenum vsum non est omnino prohibitus, etiam primatis. t. 1. p. 42. n. 11. & 12

Armenum delatio prohibita est penitentiam solum persequentibus. t. 3. p. 55. n. 3

Arnaldus Abbas Cisterciensis in Galliam missus ad conversionem hæreticorum Albigenſium. tom. 1. p. 109. n. 1.

S. Arnaldus Abbas Cisterciensis mittitur contra Albigenſes, ab Innocentio III. t. 1. p. 42. n. 2

D.D. General. in Decretal. Index generalis.

Arnaldus hæreticus Brizianus novus opiniones in Ecclesiâ seminavit. t. 5. p. 186. n. 2. Brizianum Ecclesiæ turbat, accusatur, & Italia pellitur. ibid. Italiani teuerſus tumultum Romæ susceperunt, ibique combacinarunt. ibid.

Arnaldus hæretici. ibid.

Arria in matrimonio intercedit, estque magnum signum eius celebrat. t. 3. p. 694. n. 2

Arria in sponsalibus adiecit an infringant libertatem matrimonij. t. 4. p. 64. n. 6

Arria quare licet in sponsalibus adhibeantur. ibid. p. 65. n. 7.

Arrianum constituto in sponsalibus non improbat, hoc tamen promissio. ibid. col. 2

Arria, seu arthabo, quidam propriè dicitur. tom. 4. p. 93. n. 2.

Arria plerumque in sponsalibus intercedunt in symbolum fuzini matrimonij. ibid.

Arria pigora matrimonij dicuntur, & quibus symbolis frequenter subartatio fiat. ibid. n. 2

Armenienſis monasterium Ordinis D. Benedicti in diocesi Treverensi constitutum, vnde ita dictum, & à quo constructum. t. 1. p. 619. n. 1

Arria libertates quænam propriè dicuntur. tom. 3. p. 70. num. 3.

Artificium honestum victui querendo imperatum, & præscriptum fuit clericis. t. 3. p. 356. n. 6

Arria fratres quænam olim fuerint, & an de finibus regendis cognoverint. t. 2. p. 344. n. 14

Actualium fratrum collegium quodnam fuerit, & ad quid erigendum. t. 3. p. 310. n. 5

Actualium fratrum manus quodnam, & quodnam insignis. ibid.

Armenum expiatio apud Gentiles impiis sacrificiis peracta. t. 3. p. 330. n. 5

Armenum Domini à temporibus Apostolorum magnoculto à Christianis celebratur. t. 2. p. 184. n. 11

Armenum civitas, aliis Esculum dicta, vbi nam sita sit, & quando Episcopalis effusa sit. t. 3. p. 1016. num. 1.

Armenum ad quid assumantur à Magistratibus. tom. 3. p. 12. n. 4.

Armenum plerumque dicuntur consilij, & aliquando participes: ubi quando necessario assumi debeant. ibid.

Armenum, vel mansionarij in Ecclesiis Cathedralibus quænam dicantur. t. 3. p. 120. n. 2

Armenum antiqua civitas in Umbria, varios Demones experta, & quando lumine fidelis donata. tom. 1. p. 796. n. 3.

Armenum Beate Mariæ festivitas non est iuris divini, sed ab Apostolis instituta. tom. 3. pag. 945. num. 1.

Armenum civitas est Italiæ à primis Ecclesiæ seculis Sede Cathedrali decorata. t. 5. p. 214. n. 2

Armenum civitas Episcopalis est Liguriæ ad Alpes Coriæ sita. t. 4. p. 147. n. 2

Armenum ius apud Iudeos, Gentiles, & Catholicos quomodo introduitum. t. 3. p. 993. n. 1

Armenum, seu templum Misericordiæ ad Herculis Thesauri liberis conditum. t. 3. p. 994. n. 3

Armenum ius apud Romanos in templo Pacis, & Cæsarium statuit. ibid. & seq.

Armenum in lege gratiæ à primis Ecclesiæ seculis fuisse confirmata, & quænam eorum iure non gaudeant. t. 3. p. 995. n. 13.

Armenum ius quam legitime Ecclesiis, & Altaribus concessum. t. 3. p. 996. n. 14

Armenum inter nobiliores, & antiquiores christianæ teceſeot Authores, in qua civitate Metropolis ecclesiastica

Repertorium Generale

ecclesiastica à primis Ecclesie seculis constituta
fuit. t.2.p.404.n.1
Athletæ victores in cæminibus olympicis, quibus
honoribus, præmiis, & prærogatiuis olim decorati
fuerunt. t.3.p.400.n.12
Athletis victoribus in vulgaribus, communibusque
præliis, constituta fuisse præmia. p.401.n.12
Arethæum Metropolis Artælie, olim Nementæsum di-
ctæ. t.1.p.1040.n.1
Attæbarum oppidum nobile Germaniæ, à quo tempore
fuerit Ecclesia Cathedrali decoratum. tom.2. p.442.
num.1.
Atella, vulgò *S. Aspino*, ciuitas est Episcopalis sita in
Campania. t.3.p.449.n.2
Atentata post appellationem extraiudicialem non
sunt ipso iure nulla; & an hoc semper verificetur.
t.1.p.164.n.6
Attentatorum reuocatio quo tempore petenda sit. t.2.
p.799.n.10.
Attentata non reuocantur per iudicem, nisi eorum re-
uocatio petatur. ibid.col.2
Attentata appellatione interposita, & gesta lite pen-
dente æquiparantur. t.2.p.799.& seq.n.11
Attentata ex consensu partium facta, appellatione
pendente non reuocantur. t.2.p.880.n.15
Attentio in officio diuino requisita variè considerari
potest. t.3.p.886.n.4 & 5
Attentio duplex refertur, & quamuis sufficiat ad im-
plendum præceptum de horis canonicis. ibid.
num.5.
Attestationes in vno iudicio receptæ fidem faciunt in
eadem causa, & inter easdem personas eoram alio
iudice. t.2.p.407.n.3. & p.408.n.7
Attestationes in vno iudicio factæ fidem faciunt in
alio, quid desideretur. ibid.& seq.n.5
Attestationes in vno iudicio non publicatæ, an fidem
faciant in alio. t.2.p.408.n.6
Attestationibus publicis alij testes recipi non pos-
sunt, etiam in causa appellationis, super eisdem
articulis, vel diuersis consiliis. tom.2. pag.415.
num.1.
Attestationum publicatio & scientia impedit nouam
testium productionem. t.2.p.431.n.2
Attestationibus publicis non opponitur in personas
testium. t.2.p.431.n.1
Aueria vitium procul esse debet ab ecclesiasticis mi-
nistis. t.5.p.93.n.1
S. Auerii monasterium Canonicorum regularium D.
Augustini vbinam situm sit. t.5.p.467.n.1
Auersa in Campania felici sita Episcopali Sede deco-
ratur. t.3.p.187.n.1
B. Augustinus ordinem eremiticum, & canonicorum
regularem instituit. t.1.p.311.n.3
Auugusti à quo tempore Imperatores dici ceperint
vide in verbo *Imperator*.
Auræ annuli ius quid sit. t.1.p.159.n.10
Auræ annuli ius imaginem duntaxat, non statim in-
genitricis præstat. ibid.
Auræ annuli ius quis stare possit. t.1.p.60.n.12
Vide in verbo *Ingenium*, *Annulus*.
Auensis ciuitas Gallicie, vulgò *Osenfe*, Cathedrali
Ecclesiæ decoratur. t.2.p.379.n.1
Ausiana ciuitas in Aquitania, in quam Metropolis
Elesina translata fuit. t.1.p.763.n.1
Ausina ciuitas, cuius antiquissimum nomen est *Ausia*,
vbinam sita sit. t.5.p.506.n.1
Auspicia apud Gentiles quid fuerint; & quid signifi-
cent apud posteriores Scriptores. t.2.p.37.n.2
Auubres librorum veteris Testamenti, quidam certi
sunt, quidam incerti. t.3.p.782.& seq.n.2

Authore damnato, eius liber damnatus censetur, non
è contra. t.1.p.31.n.2
Antiffiodorensis ciuitas Gallie habet Ecclesiam Catho-
licam D. Stephano dicantem. t.2.p.536.n.2
Auxilium brachij secularis quid sit, & ad quid in
Ecclesia in vfu sit. t.1.p.750.n.15
Auxilium sibi inuicem præstant potestas secularis, &
ecclesiastica. t.1.p.751.n.16
Auxilium iudicis etiam inferioris potest implorari,
ibid.n.18.
Auxilium brachij secularis an sit inuocandum ad ex-
ecutionem laici, in casibus, in quibus iudex ec-
clesiasticus procedere potest contra eum. t.5.p.282.
num.2.
Axioma iuris, *Si vinco vincem te, &c.* quando lo-
cum habeat. t.1.p.775.n.12
Axioma plus credi duobus affirmantibus, quam mille ne-
gantibus, quomodo intelligatur. t.2.p.377.n.7
Axioma iuris: *Satis est pignori incumbere, quam in
rem agere.* t.4.p.323.n.17

B.

B *Aculeo* pastoralis non vtuntur Pontifices. tom.1.
p.516.n.38.
Baculo pastoralis vti, quibus sit concessum. ibid.n.39
Baculo diuersæ personæ vtuntur. ibid.
de *Baculo* D. Petri. t.1.p.517.n.41
Baculi Episcopalis mysticæ rationes, & quare eo Pon-
tifices non vtuntur. ibid.n.42
Baiocensis, siue Baiocasis ciuitas Episcopalis Gallie
vbi sita. t.1.p.321.n.1
Balona mororum & aggerum firmata munimentis, ru-
tissimum est Galliarum propugnaculum. t.4.p.136.
num.1.
Baiona Cathedrali Sede decorata, vnde nomen sump-
serit. ibid.
Baiterum nomen quid significauerit in media ætate,
& quid posterioribus sæculis. t.2.p.912.n.2
Baldunus II. Archiepiscopus Cantuariensis, litera-
tissimus, & ingenio, & pietate clarus fuit. tom.3.
p.402.n.1.
Balare verbum à Græcis ad Hispanos translatum quid
significet. t.3.p.43.n.7
Bailina vox barbara quid significet; & quid etiam
Bailli. t.2.p.620.col.2
Bailium idem est ac Prætor, & rector plebis secula-
ris. t.3.p.208.n.1
Balissa genus armorum seuum, & crudelissimum
fuit. t.5.p.297.n.3
Ballistæ appellatione quædam tormenta bellica ve-
niant. ibid.& p.298
Ballistæ vario armorum genere vsi sunt. p.298.col.1
Balnea vitiorum, & mulierum apud antiquos diuersa
fuerit. t.2.p.65.n.10
Bandam quædam vox sit, & quæ sit eius frequentior
acceptio. t.2.p.163.n.9
Bannum refuga ad Ecclesiam confugiens an possit ab
eabduci. t.3.p.989.n.5
Bannum plerumque pro proscriptione sumitur, ali-
quando etiam pro multa pecuniaria; vnde variè
loquendi formulæ explicantur. t.2.p.700.n.4
Bannum pro edicto, & promulgatione publicæ, &
qualibet denunciatione sumitur. t.4.p.61.n.2
Banni nuptiales in Gallia; vide in verbo *Denun-
ciatio*.
Banna, & denunciationes publicæ in Gallia in vfu esse
ceperunt ante Concilium Lacer. t.4.p.96.n.3
Bannum aliquando significat penam & multam edi-
cto non obtemperantis. t.5.p.521.& seq.n.2
Baptismus

Omnium Notabilium. Litera B.

Baptismus necessarius est ad salutem, licet baptismus parvulorum ab aliquibus hæreticis sit impugnatus. t. 1. p. 19. n. 10
Baptismus per metum acceptus an sit validus. tom. 1. p. 951. n. 17
Baptismus in casu necessitatis in Gallia fuit olim à laici collatus absque priuslibet illis verbis: *Ego te baptizo*: ubi refertur gravis deputatio an baptismus sit collatus versus sit. t. 1. p. 902. & seq. n. 1
Baptismus an necessarius sub trina merione conferri debeat. t. 1. p. 904. n. 1
ad Baptismi validitatem sufficit quælibet ablutio aqua facta. ibid. & seq. n. 3
in Baptismi collatione tres personæ divinæ explicitè sunt nominandæ. t. 1. p. 905. n. 4
Baptismus quomodo sit intelligendus in nomine Iesu collatus. ibid. col. 2
Baptismus ritè collatus iterari non potest, nisi in aliquibus casibus. t. 1. p. 906. n. 1. & 3
Baptismus etiam infirmis administrari debet. tom. 3. p. 908. & 909. n. 4. & 5
Baptismus in qualibet ætate conferri potest, nec est ad octavum diem differendus. tom. 3. p. 909. & seq. n. 5. 6. 7
Baptismus an conferri possit infanti in vtero existenti: Vide in verbo *Infans*.
Baptismus mari collatus, an diffundatur ad infantem in vtero existentem. t. 1. p. 911. col. 1
Baptismus tollit illud omne, quod veram & propriam peccati rationem habet. t. 1. p. 912. n. 1
Baptismus præstat gratiam, & imprimit characterem. t. 1. p. 913. n. 3
Baptismi subiectum quodnam sit. t. 1. p. 914. n. 12
Baptismi donum inappetibile quomodo nescientibus, & nolentibus conferatur. t. 1. p. 916. n. 17
ad Baptismus conferendum necessarius est minister distinctus à suscipiente. t. 1. p. 917. n. 1
Baptismus collatus cum linteo masefacto, an sit validus: ubi traduntur alij casus. t. 1. p. 919. n. 4
Baptismus à quocunque in debita forma, & intentione collatus, non est iterandus. tom. 1. pag. 921. num. 1
Baptismi fluminis virtute iustificatur homo, & salvari potest. t. 1. p. 923. n. 5
Baptismus est veluti ianua ad alia sacramenta. tom. 3. p. 924. n. 4
Baptismi fluminis, & sanguinis, in quo differant à baptismo fluminis. t. 1. p. 924. & seq. n. 4
Baptismus quandonam fuerit à Christo Domino institutus. ibid. & p. 925
Baptismi peccata remittit, matrimonia autem contrahenda non dirimit. t. 4. p. 192. n. 5
in Baptismi sacramento distinctus esse debet minister à subiecto. t. 1. p. 439. n. 5
Baptismus sub debita forma collatus à quocunque validus est. t. 1. p. 440. n. 6. 7. 8
in Baptismo conferendo servandus est ordo inter eos, qui illum consecrari intendunt; & an peccetur locutur, si secus fiat. t. 1. p. 441. n. 9
Baptismi minister solennis quisnam sit. tom. 3. p. 441. num. 10. 11
Baptismi solennes ministri ex delegatione quinam esse possint. t. 1. p. 441. n. 12. & seq.
Baptismi si ad ritus Iudaicos redierint, cognoscunt eos relinquere, & fidem quam semel professi sunt, custodire. t. 1. p. 233. n. 2
Barba promittenda, aut refecanda ratio varia fuit pro diversitate temporum. t. 1. p. 10. n. 2
Barbam radendi mos quando initium habuerit. ibid.
Barba promissa apud peisicos Christianos in usu fuit;
D.D. Guezal, in Decretal. Index generalis.

unde veterum Pontificum imagines barbatae cernuntur. t. 1. p. 11. n. 3
Barba rasura in Ecclesia Latina à quo tempore initium habuerit. ibid.
Barba radenda ritus proprius præscribitur. ibid.
Barba rasura odij Græcorum erga Latinos anam præbebat. ibid.
Barba mediocritas observanda iubetur. tom. 3. pag. 21. num. 5
Barba cur à clericis Latinis radatur. ibid. col. 1
Vide in verbo *Græci*.
Barra pro brevi navigij genere aliquando accipitur. t. 2. p. 147. col. 1
Barchina, seu Batebina ciuitas in agro Lætanensi, à quo fuerit condita. t. 1. p. 41. n. 2
Baronia nomine aliquando videntur Duces, & Comes. t. 1. p. 913. n. 4
Baronis nomen quid propriè significet. ibid.
Barium ciuitas Episcopalis in Apulia sita. t. 1. p. 736. num. 1
Basilica ciuitas Episcopalis Gallie in provincia Bistuntina. t. 1. p. 209. n. 1
Basilica sanctotum Apostolorum Colonia à quo fundata, & aucta. t. 1. p. 301. n. 4
Babua, seu Bathana Ecclesiæ Episcopalis fuit in provincia Osihoëna. t. 1. p. 811. n. 2
Bathonia ciuitas Angliæ quondam Episcopalis Sede decorata fuit. t. 1. p. 211. & seq. n. 2
Bathoniensis Episcopus vniuersæ Abbatie Cisterciensis fuit. t. 1. p. 212. n. 4
Beatificationem Martyrum & Confessorum quantum inquisitioni, & discussio præcedere debeant. tom. 3. p. 937. n. 5
Beatificatio quatenus à canonizatione differat. ibid. & seq. n. 6
Beatificatio martyrum primis Ecclesiæ sæculis ab Episcopis fiebat. t. 1. p. 938. n. 7
Beatificatio quæ Episcopis olim competebat, nunc Sedi Apostolicæ reuerata est. ibid. & seq.
Beatus conferitur in gratia decedentibus, etiam ante finem mundi. t. 1. p. 939. n. 2
Beatum gaudium accidentale crescit de omnibus beneficiis pro eis. t. 1. p. 883. n. 2
Belial nomen est improbi hominis, apostata, & perniciaioris. t. 1. p. 295. n. 1
Bellapertica Abbatia est Ordinis Cisterciensis ad ripam Garannæ. t. 1. p. 16. n. 2
Bellavilla oppidum est iuxta Ararim in diocesi Belloiensi. t. 1. p. 814. n. 1
Belluacensis Ecclesia collegiata tituli S. Iohannis est in Anglia. t. 1. p. 294. n. 2
Belica, siue Belicium, vulgò *Belley*, ciuitas Gallie ad Rhodanum sita. t. 1. p. 209. n. 2
Iohannes de *Bellefains*, Archiepiscopus Lugdunensis, iam senex Archiepiscopatu renunciat, & vitam monasticam præferebat. t. 1. p. 398. n. 1
Belluacensis ciuitas perantiqua, & celeberrima in provincia Rhemensis, pertinebat etiam Ecclesiæ Cathedrali decoratur. t. 1. p. 156. n. 1
Belluacum ciuitas est provincie Rhemensis, in qua fuit conuocata Synodus à Caxolo Caluo. t. 1. p. 277. num. 1
Bella priuata pondere, & pudore legum compingebantur, sed deinde gualita in variis provinciis fuisse, quorum incommodis Ecclesiæ mederi voluit. t. 1. p. 850. n. 9
Bella priuata olim nec legibus probata erant, nec omnino damnata. ibid. n. 9
Belli tempore plena securitate gaudent presbyteri, monachi, conuersi, peregrini, mercatores, & rustici.
b a rustici.

Repertorium Generale

ruissit. t. p. 58 n. 9. & p. 59 n. 11, 12. Et quando-
nam ecclesiastici ad aliqua munia bellica cogi pos-
sint. t. p. 56 n. 14
Bellum inter Philippum, Othonem & Fredericum in
tota Italia libertati ecclesiasticae valde obfuit. t. 1.
p. 61. col. 4
Bellum inter Goelfos & Gibellinos ciuiles tantum
dissensio fuit, in quo putissimum locum non
habuit, nec capta capientium fiebant, nec capti
milites in seruitutem redigebantur. t. 1. pap. 280.
num. 1
in Bellis inter Christianos, quantumvis iustissimis,
non est locus feruienti. ibid.
Bellum & factiones Italiae describantur, eorumque
crudelitates. t. 1. p. 180. & seq. n. 3
Bellum fœux res, & cumulus interitum dicitur.
ibid. n. 4
Bellum inter Agilam Gothorum Regem, & Achana-
gildum eorundem Duem. t. 1. p. 329. n. 5
Bellum & implacabilis dissensio inter Reges Angliæ
patrem & filium, viciscente Domino necem D.
Thomæ Cantuariensis. t. 1. p. 356. n. 2
Bello iniusto occupata ab Inuasoribus restituenda
sunt. t. 1. p. 603. n. 4
Bellum an de iure gentium sit, an potius iuri natu-
rali contrarium. ibid. n. 6
Bellum an sit Christianis licitum. ibid. p. 604
Bellum iusti leges referantur, & cuius sit illud indice-
re, differtur. t. 1. p. 604. & seq. n. 7
Belli lex præcipua quænam. t. 1. p. 605. n. 8
Vide in verbo *Præda*.
Bella fœux in Hispania temporibus Clementis III.
fuerunt. t. 1. p. 39. n. 3
Bellum quo prætextu Iudæis & Gentilibus à Prin-
cipibus Christianis indici possit. t. 1. p. 149. n. 2
Vide in verbo *Iudæi*.
Belli variae species referuntur, varique operta, quæ
in eo geruntur. t. 1. p. 186. n. 3. & 4
Bella sacris Ecclesiæ ministris infelicitate cedunt. t. 1.
p. 187. col. 1
Beluacensis ciuitas in Gallia Cathedrali Ecclesiæ
D. Petro dicatam habet. t. 1. p. 34. n. 1
Beardilla plerumque significat formam ordinationis,
sive ipsam ordinationem. t. 1. p. 53. n. 12
Benedictiones presbyteriales quænam fuerint, &
quando conferantur. t. 1. p. 619. n. 2
Benedictiones nuptiales vnde originem sumptas,
variis exemplis ostenditur. t. 1. p. 385. n. 7
Benedictiones in libetis & seruis valent. t. 1. p. 316.
col. 1
Benedictiones nuptiales de præcepto recipiendæ sunt,
et si non sint de essentia matrimonij. ibid. col. 2
Benedictionum nuptialium ritus ab Ecclesiâ recepti.
ibid. n. 3
Benedictio nuptialis quare in secundis nuptiis non
adhibetur. t. 1. p. 327. n. 9
Benedictio nuptialis literari in eadem persona non de-
bet. ibid. n. 10
Benedictio Abbatisse solet etiam dici ordinario, &
consecratio. t. 1. p. 28. n. 3
Benedictiones quænam ab Abbatibus viduis, vel vi-
ginibus concedi possint. t. 1. p. 564. n. 3
Beneficiatus siue licentia sui Episcopi beneficio re-
nunciare non potest. t. 1. p. 405. n. 2
Beneficia duo differentia etiam sub eodem tecto obti-
neri possunt. t. 1. p. 64. n. 3. & p. 103. n. 6
Beneficiorum malorum collatio ad Episcopum simul
cum Capitulo spectat. t. 1. p. 104. n. 13
Beneficij ratione quomodo quis forum Episcopi for-
tiatur, & de eius iurisdictione fiat. t. 1. p. 146. n. 8

Beneficia electi in Episcopum quando vacant. t. 1.
p. 25. t. n. 4. & seqq.
Beneficiorum pluralitas semper in Ecclesiâ odiosa &
prohibita fuit. ibid. n. 6
Vide in verbo *Episcopus*.
Beneficium aliquod adeptus sacerdotium requirens, in-
tra quod tempus debeat in Presbyterium ordinari.
t. 1. p. 353. n. 5
ad Beneficium curam animarum habentia quis sit eligen-
dus, & quæ in eo requirantur. t. 1. p. 153. & seq. n. 8
ad Beneficium electus, si intra tempus à canonicis
statutum ad ordines non promoueat, quomodo
excolari possit. t. 1. p. 256. n. 15
Beneficium aliud est temporale, aliud spirituale.
t. 1. p. 401. n. 4
Beneficium quando post Religionis ingressum valet.
t. 1. p. 403. n. 8
Beneficium ipso iure vacat renunciatione factâ, & à
legitimo superiore admissâ. ibid. n. 9
Beneficij collatio renunciatione conditionalis præce-
dentis factâ, inualida est. t. 1. p. 406. n. 5
Vide in verbo *Renunciatio*.
Beneficium in manibus laici renunciatum vacare po-
tius in poenam, quam virtute renunciationis.
t. 1. p. 407. n. 7
Beneficia elapso semestri vacationis non possunt con-
ferri ab eo, ad quem spectat eorum collatio.
t. 1. p. 419. n. 8
Vide in verbo *Collatio*, *Negligentia*.
Beneficia ecclesiastica impuberibus non sunt confe-
renda; si verò ex dispensatione conferantur, inter-
im Ecclesiæ per laicos regi non debent. t. 1. p. 479.
num. 2
in Beneficiis filiorum non prohibentur parentes suc-
cedere. tom. 1. p. 537. n. 10
Beneficia conferri debent iis, qui ex eodem Regno,
& prouincia sunt; aliis incommoda varia sequun-
tur. t. 1. p. 601. n. 6
Beneficium aliquando significat specialitatem fori,
quo gaudent ecclesiastici. t. 1. p. 79. n. 7
Beneficium omnibus clericis concessum super specia-
litate fuit est ipsa commune. t. 1. p. 80. col. 1
Beneficium illi est adiudicandum, qui probauit col-
latorem fuisse in possessione conferendi tempore
collationis. tom. 1. p. 246. n. 4
in Beneficiis ecclesiasticis non succedit iure sangui-
nis, vel hereditario. t. 1. p. 123. n. 5. & p. 127. n. 14
Beneficium, præbenda, & dignitas pro eadem re in
genetia significatione accipiuntur. t. 1. p. 156. n. 10
Beneficij etymon traditur. ibid.
Beneficij definitio traditur, & explicatur. t. 1. p. 157.
num. 13.
Beneficiorum pluralitas, siue multitudo in duobus
verificatur. t. 1. p. 137. n. 2
Beneficiorum diuisio prohibetur. t. 1. p. 139. & seq. n. 4
Beneficia alienis Ecclesiæ an possint authoritate
Pontificis diuidi. t. 1. p. 140. n. 6. 7. & 8
Beneficia secularis Ecclesiis monachorum, & mo-
nialium duobus modis subiciuntur. t. 1. p. 143. n. 3
Beneficium ad sustentationem Episcopi quale con-
gruens dicatur. t. 1. p. 148. n. 5
in Beneficiorum pluralitate an Prelatus inferior dis-
pensare possit. t. 1. p. 167. n. 3
Beneficiis plura nemo generaliter loquendo potest ob-
tinere. t. 1. p. 168. n. 5
Beneficiorum pluralitas an repugnet iuri naturali, &
diuino. ibid. n. 7
Beneficiorum pluralitas prohibetur tantum iure posi-
tuo: & quando expressè hæc prohibitio statuta
fuerit ab Ecclesiâ. t. 1. p. 169. col. 1. & 2
Beneficium

Omnium Notabilium. Litera B.

Beneficium incompatible quoad titulum quodnam sit. t. 3. p. 170. n. 9
Beneficiorum pluralitas quibus rationibus ab Ecclesia sit introducta. t. 3. p. 171. n. 10
Beneficiorum pluralitas in quibus casibus tolerari possit. t. 3. p. 173. n. 12
Beneficia semper dignis sunt conferenda à Prelatis Ecclesiarum, & illis indignis. t. 1. p. 173. n. 3
Beneficia vacantia quorum dicantur: ubi de pluribus modis vacationis. t. 3. p. 200. n. 4
Beneficia nondum vacantia concedi, aut promitti non debent, & quare. t. 3. p. 201. n. 10. & 12
Beneficium litigiosum potest vtiliter à Romano Pontifice conferri. t. 3. p. 201. n. 13
Beneficium vacaturum non potest à Legato à latere promitti. t. 3. p. 203. n. 14
Beneficiorum non vacantium promissio aliquando licita fuit, sed deinde fuit ab Ecclesia prohibita. t. 3. p. 203. n. 2. & p. 219. n. 2
Beneficium proximè vacaturum conferendi potestas quomodo possit alicui committi. t. 3. p. 216. & seq. n. 4 & seqq.
Beneficij nondum vacantis promissio etiam à patrono non potest fieri de iure canonico. tom. 3. p. 220. num. 2.
Beneficiorum inferiorum collatio regulariter ad Episcopum spectat. t. 3. p. 234. n. 9
Beneficium legis à. *Cod. de resign. an competat etiam emptori.* t. 3. p. 310. n. 7
Vide in verbo Remedium.
Beneficium prædictum magna æquitate introductum est. ibid. & p. 311. n. 8
Beneficia ecclesiastica quando in pignus à clerico dari possunt. t. 3. p. 356. n. 13
Beneficium sæpe sæpius pro feodo usurpat. tom. 3. p. 359. n. 1.
Beneficij feudalis dno genera. ibid. p. 360
Beneficij feudalis ecclesiastici onera quænam, & quomodo persolvenda. ibid. col. 1. & 2
Beneficium habentes in Ecclesia tenentur ad eius reparacionem contribuere. t. 3. p. 361. n. 3
Beneficia omnia vacantia in Cutia iam olim conferrebat Romanus Pontifex. t. 5. p. 54. n. 3
Beneficium Principis laicissimè est interpretandum. t. 5. p. 628. n. 2.
Beneficium Principis est aliquando strictè interpretandum. t. 5. p. 620. n. 3
Beneficij factum propter diet non potest: vide in verbo *Furtum, Rapina.*
Benuevum Metropolis est Italie 2. cuius Ecclesia fuit olim canonicorum regularem. tom. 3. p. 828. num. 1.
S. Benigni monasterium nobile in Diuionensi ciuitate, diocesis Lingonensis. t. 1. p. 158. n. 2
Berengaria Sanctij Sapientis Regis Nauarre filia, & soror Sanctij Regis Nauarre. tom. 2. pag. 89. num. 2.
Berengaria Regis Richardi vidua quare ab Honorio quorundam Regina Angliæ dicatur. ibid. p. 90
Berengaria contra Ioannem prædefuncti mariti fratrem de iure decernit. t. 1. p. 91. n. 11
Beryth ciuitas Phenicie honore Metropolitico ab Imperatoribus est decorata. tom. 2. pag. 131. num. 3.
Berythum quoad ecclesiasticum regimen, & diuisionem prouinciarum, tantum Cathedra Episcopali decoratur. ibid. col. 2
Beulibemita ciuitas quantum ab Hierosolyma distat, & quondam, & quo impetratore Ecclesiæ Cathedrali decorata fuit. t. 2. p. 360. n. 1
D. D. Gonzalez in Decretal. Index generalis.

Biblia sacra à quo per capita distincta. tom. 1. p. 145. num. 1.
Bibliorum versio in ciuitate Metensi facta temporibus Innocentij III. t. 5. p. 204. n. 1
Bibliorum versio in vulgarem & vernaculum linguam, an permitti debeat. ibid. p. 204. n. 2
Bigamia vnde originem sumpserit. tom. 1. pag. 386. num. 6.
Bigamie irregularitas totum pronenit à iure ecclesiastico. ibid. n. 7
Bigamia triplex à Doctoribus communiter assignatur. ibid. & seq. n. 8.
Bigamia similitudinaria quid sit, & quando detur d. s. s. s. t. 1. p. 389. n. 3
Bigamia opposita contra electum in Episcopum testibus laicis probari potest. t. 2. p. 435. n. 2
Bigami ex duplici ratione non admittuntur ad Ordines. t. 1. p. 387. n. 10
Bigami apud diuersas gentes ad sacrificandum non admittuntur. ibid.
Bigamis interdictionem est etiam ad minores gradus ascendere. t. 1. p. 388. n. 2
Bigamus an sit censendus, qui ante baptismum contraxit cum vidua, vel cum duabus, vel cum vna amica, & postea cum alia. ibid. & seq. n. 3
Bigami non sunt habentes plures concubinas. tom. 1. p. 390. n. 4.
Bigamorum appellatione etiam veniunt, qui semel cum viduis contraxerunt, vel cum repudiatis. t. 1. p. 377. n. 2.
Bigami, & qui in sacris constituti matrimonio contraxerunt, ordinari non debent, nec cum eis licet dispensare. t. 1. p. 385. n. 3
Bigami quoniam excommunicantur, & vnde ita dicantur. t. 1. p. 386. n. 5.
Bisuntina ciuitas totius Comitatus Burgundiæ vmbilicus, iura Imperialia nonit aliquando: ubi de eius Ecclesiis. t. 1. p. 357. n. 3
Bisuntium, alijs Chrysopolis dictum, vbinam situm. t. 2. p. 19. n. 1.
Bisuntium habet Cathedralē Ecclesiā Metropolitā Segnanorum. t. 2. p. 441. n. 1
Biohanati quinam sint, & quibus penis subiacerunt. t. 3. p. 556. & seq. n. 5. & p. 557. n. 6
Biohanatorum nomina in parentationibus olim non reſertabantur, nec ligari debebant. ibid. & pag. 557.
Biohanati bona an semper publicentur, easque testamentum rumpatur. t. 3. p. 557. n. 6
Biohanati ecclesiasticis sepultura priuantur. t. 3. p. 558. num. 8.
Birrus quid sit, & quæ eius frequentior acceptio. t. 1. p. 385. n. 6.
Birthus vestis vſitata ab ecclesiasticis personis, & laicis. ibid.
Birthus Episcoporum. ibid.
Birthus quod vestis genus fuerit. tom. 3. pag. 59. num. 22.
Birchi materis & forma quænam, quæ apud clericos, sive apud laicos. ibid.
Bisurigi in Aquitania duplices sunt, cognomento que distincti. t. 1. p. 845. n. 3
Bisurigum Archiepiscopalis Galliæ Celtice ciuitas, & Metropolis Aquitanie. t. 1. p. 131. n. 1
Bladum præcipue significat frumentum, & quidquid arca teritur. t. 1. p. 694. n. 2
Blados, seu bladum, semen, fructum aliorum, plerumque tamen frumentum designat. t. 1. p. 159. n. 2
Blados, & bladum quid sit; & quid imbladare, & imbladatum. t. 3. p. 387. n. 3
b 3

Repertorium Generale

Blasphemia quid sit, iuxta D. Augustinum, & D. Thomam. t. 5. p. 414. n. 5
Blasphemia quid communiter apud Theologos & Canonistas significet. ibid.
Blasphemia in hæreticalem, & non hæreticalem diuisio. ibid. col. 2
Blasphemia græcis describitur. ibid. & seq. n. 7
Blasphemia crimen quibus poena puniatur. ibid. p. 415.
Blasphemia crimine est mixti fori, nisi sit hæreticalis. ibid.
Blasphemus in Deum, B. Virginem & Sanctos, extra fores Ecclesiæ dicitur. t. 5. p. 414. n. 2
Blasphemus etiam à iudice Ecclesiastico puniri debet, etiam innocuo brachij secularis auxilio. ibid. n. 4
Bellum ciuitatis Episcopalis Liguriæ intra Appenninos montes sita. t. 1. p. 297. n. 4
Benificium I. quo anno fuerit summus Pontifex creatus, & quando Ecclesiam rexit. t. 2. p. 521. n. 1
Benificij epistola ad Episcopos Galliarum. ibid.
Bona Galliarum Belgicæ ad Rhenum ripam vrbis condita anno 966. t. 2. p. 60. n. 8
Benemerita Academia perantiqua & celebris, à quo fuerit fundata. t. 5. p. 595. n. 1
Bona dosella vxoris an maritus alienare possit, saltem cā consentiente. t. 1. p. 201. n. 7
Bona mobilia vxoris an alienari possint. ibid. n. 8
Bona Crucifigaturorum cum eorum personis sub protectione Sedis Apostolicæ fuere. t. 2. p. 643. n. 7
Bona ecclesiastica iure consanguinitatis non sunt requirenda; & quæ bona in hac prohibitione veniant nominè ecclesiasticorum. tom. 3. p. 121. & seq. num. 1, 2.
Bona delata iure consanguinitatis, quomodo differant à delatis iure hæreditario. t. 1. p. 123. n. 4
Bona ecclesiastica in quatuor partes fuere primitus diuisa, & quando dataverit hæc diuisio. t. 3. p. 123. num. 9.
Bona Ecclesiæ qua ratione bona pauperum dicantur. t. 1. p. 154. n. 2
Bonorum Ecclesiæ dominium penes quem sit, plures opiniones referuntur, & discutiuntur, & vera eligunt. ibid. col. 1. & 2
Bona Ecclesiæ tam mobilia, quam immobilia, an generali prohibitione alienationis rerum Ecclesiæ comprehendantur. t. 3. p. 271. n. 3
Bona vacantia à quonam, & qua lege olim occupata fuerint, nullo hærete, vel successore comparente. t. 1. p. 514. & seq. n. 5.
Bona vacantia aliquando populi ætario, aliquando fisco delata dicuntur: & ad quem eorum administratio olim pertinuerit. ibid. & seq.
Bona vacillationibus delata apud Romanos quænam fuerint. t. 3. p. 126. col. 1
Bonum, nisi bene fiat, & ab his, qui potestatem faciendi habent, malè fieri dicitur. tom. 3. pag. 1012. num. 8.
Bona hæreticorum confiscantur quantumvis filios orthodoxos habeant. t. 5. p. 199. n. 13. & 14
 Vide in verbo *Confiscatio, Hæretici.*
Bona hæreticorum cui fisco applicanda sint, diuersa præsens obstat. t. 1. p. 208. n. 4
Bonus, & dignus quilibet præsumitur donec contrarium probetur. t. 1. p. 470. n. 4
Bordellum monasterium, cuius sit Ordo, & in qua prouincia situm. t. 1. p. 696. n. 1
Brenarum simpliciter acceptum quid significet, & quid cum addimento. t. 3. p. 365. n. 1
Brevitium in Ecclesiis maioribus olim tantum vouchent. ibid. p. 364

Britannia minor olim habuit Reges, & Comites. t. 2. p. 248. n. 6.
Brundisium, seu Bictensium, vnde sic dictum sit, & vbi nam situm. t. 2. p. 16. n. 2
Brundisium ciuitas maritima Ecclesiæ Metropolitana decoratur. ibid.
Brachara ciuitas est antiqua, olim Metropolis Gallicæ. t. 1. p. 498. n. 1
Brachara vrbis celeberrima Lusitanie, re, & cognomento Augusta, Cathedra Episcopali decorata iam à temporibus D. Iacobi. t. 1. p. 987. n. 1
Briocensis vrbis, siue Bricopolis, vbi sita, & quare sic dicta. t. 1. p. 800. n. 2
Brixia vrbis Galliarum Cisalpinæ, in qua conciliabulum pro depositione Gregorij VII. congregatum. t. 1. p. 912. n. 1.
Briardellum, siue bastardellum ootarium, quod sit, vide in verbo *Tabellæ.*
Brius Præpositus Colonienfis in Archiepiscopum ipsius Ecclesiæ assumitur, dignitati cedit, & monasticam vitam profertur. t. 1. p. 471. n. 1
Bulcephorus Campaniæ prouinciæ Italiæ moderator. t. 3. p. 11. n. 10.
Bulla vnde ita dicitur, & quid sit bulla dimidia. t. 2. p. 490. & seq. n. 4. & 6.
Bulla Cruciatæ vnde originem sumpserit: vbi de indulgentiis Crucifigatis concessis. tom. 2. p. 492. num. 2.
 Vide in verbo *Crucifigatus.*
Bardigela ciuitas Episcopalis Galliarum vbi nam sita sit, & quare ita dicta. t. 3. p. 145. & seq. n. 1
Burdegalis Ecclesiæ olim Canonice regulariū fuit. t. 3. p. 146. n. 2
Burgensis à burgis dicti: & quid sit burgus tom. 1. p. 951. n. 2.
Burgensis ciuitas Metropolitana ab historicis propterea, & exteris commendatur. t. 1. p. 983. n. 8
Burgensis ciuitas veteris Castellæ caput, Catholico- rum Regum aliquando Sedes fuit, in quam Cathedra Episcopalis ex ciuitate Auca translata fuit. t. 2. p. 177. n. 2.
Buxaria cenobium est Clisterienfis Ordinis alitee Trium Tothum dictum. t. 3. p. 533. n. 2

C.

Cabillonis vrbis Galliarum ad Ararim sitæ brevis descriptio. t. 1. p. 74. n. 3
Cadaver obrati debitoris sepultura priuabatur in Anglia. t. 2. p. 831. & seq. n. 6
Cadaverum sepeliendi ritus varius apud varias nationes. t. 3. p. 535. n. 4
Cadavera apud poliores gentes, & Romanos igne consumpra. ibid.
Cadaverum humario sepulture ritus antiquior, & acceptior, & sanctioribus ceremoniis celebratus. ibid. col. 2.
Cadavera defunctorum intra urbem sepeliri aliquando prohibitum fuit, exceptis aliquibus. t. 3. p. 536. num. 6.
Cadavera fidelium defunctorum variis in locis sepeliri. t. 3. p. 542. n. 5
Cadavera fidelium quare in baptisteriis recondi prohibeantur. ibid.
Cadaver perpetuæ sepulture caris depositum transferri non debet facile. t. 3. p. 545. num. 4. & p. 563. num. 7.
Cadavera telegatorum, & exulium an possint in patriam referri, & ito propterea Ecclesiis sepeliri. t. 3. p. 562. n. 6.

Cadavera

Omnium Notabilium. Litera C.

Cadaver excommunicatorum exhumanda sunt, si ab aliis discerni possint. *ibid.*
 de Cadaveribus punitorum quid lege veteri, iure civili, & Pontificio cautum sit, late refertur. tom. 3. p. 569. & seq. n. 3. & seqq.
Cadaver an possit sepeliri cum vestibus: vide in verbo *Mortuus, Toga.*
Cadumense monasterium à quo fuerit constructum, & priuslegis decoratum. t. 5. p. 18. n. 2
Cadenium monasterium Ordinis Cisterciensis vbi nam situm sit. t. 5. p. 92. n. 2
Cadurcam inter oobiles Aquitanie ciuitates numeratur, cuius Praefulus temporalem iurisdictionem exercebat. t. 2. p. 85. n. 1
Cadum an possit ludicris moerere fungi. tom. 1. p. 214. num. 3.
Cadisele olim idem fuisse ac Iudei, à quibus deinde distincti fuerunt. t. 5. p. 145. n. 1
Camererij vera etymologia traditur, alique ridiculae asseruntur, & refelluntur. t. 3. p. 84. n. 2
Camererij vox bellicè quadrat loco, in quo iacent Christiani refractionem expectantes. *ibid.*
Camererij variae nomenclaturae. *ibid.*
Camereria cisternae ferè peiuslegis, & immunitatibus, quibus Ecclesiae decorantur. t. 3. p. 84. n. 3
Camererium cisternae modis, quibus Ecclesia polluitur, & caque violata, violatum etiam censetur. *ibid.*
Ceremonia legis antiquae quaedam erant tantum religiose, & quaedam religiose simul & typicae. t. 1. p. 47. n. 1. col. 2.
Ceremoniae antiquae legis aliae mortuae, aliae mortuae. *ibid.*
Casertangusta aliquando tantum Episcopalis fuit, & quando Metropolitica iure donata. t. 1. p. 94. n. 1
Casertangusta ciuitas perantiqua Hispaniae citerioris, totius Regni Aragoiici Metropolis, in qua templum B. Mariae adhuc viuienti dicatum: & alia de eius laudibus. *ibid.* n. 2
Caserta ciuitas Palaestinae breuiter describitur, & quis fuerit in ea primus Episcopus refertur. t. 2. p. 151. num. 1.
Caserta Metropolis ecclesiastica primae Palaestinae. *ibid.*
Calare, vulgò *Caler*, Metropolis civilis & ecclesiastica totius regni Siciliae. t. 1. p. 119. n. 1
Calariis nobilis Sardiniae ciuitas variis experta Dominos, tandem sub ditione Ecclesiae posita fuit. t. 1. p. 584. n. 1.
Calculus ex more antiquo in iudiciis recepto pro sententia accipitur. t. 2. p. 182. n. 1
Calumnia quid sit, & quid per eam vocem significetur. t. 2. p. 156. n. 1.
Calumnia commune peccatum est in iudiciis, tam civilibus, quam criminalibus. *ibid.* col. 1
Calumniatio aliquando accipitur pro qualibet actione, & petitione: vbi de aliis eius acceptationibus. *ibid.* & seq.
Calumnia iurgantium, & litigantium quibus remedia sit cohibita. t. 1. p. 177. n. 3
 Vide in verbo *Iuramentum calumniae.*
Calumnia eo peior est, quo is, cui infertur, iustior, & veneratione dignior est. t. 5. p. 62. n. 1
Calumnia aliquando in bonum, plerumque tamen in malum pattem sumitur. t. 5. p. 63. n. 7
Calumnizatio variae acceptioes, *ibid.* & seq.
Calumnia in quo praecipue consistat. *ibid.* p. 64
Calumnia diaboli cum peccatum dicitur, claua. g' adius & saculum incurabile. t. 5. p. 66. n. 12
Calumniatores quibus poenis afficiantur tam de iure civili, quam canonico. t. 5. p. 64. n. 8, 9

Calumniatores quibus poenis subiciantur ex iure canonico. t. 5. p. 65. n. 10
Caliga indumentum commune militibus, & p'ganis, factis, & profanis. t. 1. p. 114. n. 17
Caligarius aliae nomenclaturae: vbi de caligis Episcoporum. *ibid.*
Calice etymone traditur, & quid in sacris, & profanis literis significet. t. 5. p. 399. n. 5
Calices patul caliculi dicti. *ibid.*
Calix metonymicè pro ipso potu frequenter in sacra Scriptura ponitur. *ibid.*
Calices misitlerij sacri ex qua materia fuerint primis Ecclesiae saculis, & 10 quonam calice consecraverit Christus Dominus. *ibid.* & seq. n. 6
Calice lignei usus abrogatus. *ibid.* p. 300. col. 1
Calices auri, & argentei ex praecipuo Ecclesiae in usu sunt. t. 3. p. 900. col. 1
Calix an possit elcui in Diacono, vt olim fuit in sub
 Vide in verbo *Hestia.*
Cameracum à Cambro Cimbrotum Rege ita dictum, vbi situm. tom. 1. p. 12. n. 1
Camera B. Petri idem est ac archium, seu scrinium. t. 1. p. 761. n. 9.
Cameras dignitas secunda est in Vrbe, propria aliorum Cardinalis. t. 2. p. 701. n. 8
Censura posterioribus saeculis quodam vilius genus significaret. t. 2. p. 855. n. 2
Camisia quid sit, & vnde ita dicta. t. 1. p. 736. n. 1
Camisiae lineae monachis profus fuisse interdixit, & lance tandem permissae. *ibid.*
Campania est regio Italiae fertilissima, & quare ita dicta. tom. 1. p. 567. n. 2
Campania Italiae regio felicissima, in Liberi, & Cereis certamen exitisse fabulantur. t. 5. p. 12. n. 10
Campania campestris, & plana provincia in superiore & inferiore diuiditur. t. 5. p. 718. n. 2
Campaniae praefatae vrbes referuntur, cuiusque provinciae amplitudo. t. 5. p. 10. n. 1
Campanarum pulsatio semper fuit prohibita tempore interdicti. t. 1. p. 187. & seq. n. 8
Campanarum pulsatio in receptione Episcoporum, & Abbatum. t. 1. p. 114. n. 4
Campanarum octio, & à quo tempore earum usus in Ecclesia coepit. t. 1. p. 655. n. 5
Campanae certis horis ad Ecclesiae officia petenda pulsantur. t. 1. p. 656. n. 7
Campanarum pulsatio in receptione Episcoporum, & Principum saecularium. t. 2. p. 147. col. 2
Campanae pulsatio ad fideles in Ecclesia congregandos plerumque dicitur signum datum. t. 5. p. 184. num. 1.
Campanarum incensio quando habita apud Auctorem Orientis, tam Occidentis. t. 5. p. 496. n. 5
Campanarum benedictio ab heterodoxis baptisimus dicta est. *ibid.*
Campanae apud antiquos monachos perforatae, vel fractae fuerunt, & quare. t. 5. p. 497. n. 6
Campanae quare in Oratoris monachorum poni oon debeant. *ibid.* n. 7, & 8
Campanula usus in elevatione sacratissime hostiae quis primus instituerit. t. 1. p. 154. col. 1. init.
Campanula pulsatio ad elevationem & dationem SS. Eucharistiae ad infirmos, ab Ecclesia praecipua. t. 1. p. 888. n. 3.
Cancellaria est locus in quo acta iudicialia, rescriptaque graue & iustitiae coferuntur. t. 1. p. 110. n. 2
Cancellarius regulariter quis sit, & quid Cancellaria. tom. 1. p. 108. n. 1.
Cancellarij dignitas quoniam fuerit olim, & an adhuc hodie duret. *ibid.*

Repertorium Generale

Cancellarius apud veteres quis fuerit, & quid frequentius significet in iure canonico. t.1.p.18.n.4
Cancelli duxiebantur olim vestibula ædium, & ædes sacre Ecclesie. t.1.p.1.n.4
Cancelli locus inclusus clericis tantum permissus, laicis rursus, sæcularibus nunquam penetrabilis erat. ibid.
Cancelli ingredi olim nec Imperatori licuit, aut in sacratio inter clericos sedere. t.1.p.7.n.13
Cancellarius instrumenti an illud vixit: vide in verbo *Abbas*.
Candela Casa ciuitas est in Scotia, cuius Ecclesie fundatio refertur. t.1.p.88.n.1
Canon apud Græcos quid significet, vtriusque eius acceptiones. tom.1.p.13.n.10
Canonis apud fideles acceptio. ibid.
Canonum institutum post Christi ad cælos ascensionem, ipsis temporibus Apostolorum. t.1.p.14.n.31
Canones Apostolorum à D. Clemente ex traditionibus Græcè scripti, & à Dionysio Exiguo Latine translati. t.1.p.18.n.41
Canonum Apostolorum authoritas quanta, ibid.n.42
Canonum prædictorum mentio à quibus habita, accurate refertur. ibid. & seq.
Canones confundi apoeryphi à Gelasio dicti, non veri. ibid.n.43.
Canonum variz collectiōnes à doctissimis viris, tam Latine, quam Græcè factæ. tom.1.p.11.n.45
Canonum vtriusque collectio à Cresconio facta, quam sequuta est compilatio Gratiani. t.1.p.12.n.47. & 48
Canonum collectio à Gratiano sub nomine *Concordia discordantium Canonum* edita, vbi elaborata. ibid. & seq.n.48.
Canonum statuta, tam generalia, quam provincialia, ab omnibus obsequari debent. t.1.p.33.n.2. & 4
Canones Trullani vulgò allegantur sub nomine sextæ Synodi. t.1.p.490.n.10
Canon si quis suadente, in quo Concilio constitutus: & de pena in eo statuta. t.1.p.743.n.3
Canon si quis, &c. quas personas comprehendat, & que eius privilegio gaudeant. ibid.n.4
Canonum corpus quodnam sit, & quis eius author sit. t.1.p.119.n.1
Canonum collectio sub nomine Adiani edita, vnde excerpta sit. t.1.p.180.n.1
Canon pro mysticis precibus, quibus adiu diuina celebratur, accipitur, & quam apta sit hæc vox rei significatæ. t.1.p.877.n.4
Canonis Missæ author, & origo quænam. ibid. & seq.
in Canone Missæ pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, orari præcipitur. tom.3. p.873.col.1. & 2.
Canones fieri in quibus obsequandi sint, neglectis legibus ciuilibus. t.4.p.330.n.1
Canones facti an potuerint auferre infamiam, & cæterat penas secundò nubentibus infirmas à iure ciuili. t.4.p.334.n.8. & 9
Canonum penitentialium notitia non est inutilis, licet oon sint hodie in vfu. t.5.p.20.n.1
Canones agentes de penitentia per annos, aut hebdomadas petagenda, quomodo intelligendi sint. ibid.n.2.
Canonum & legum relectio iubetur, & ad quid utilis sit. t.5.p.17.n.2
Canones facti non respuunt legum secularium facultatem. t.5.p.470.n.2
Canonis quid sit, & qua ratione differat à præbenda. t.1.p.126.n.12.
Canonis per se absque præbenda est beneficium Eccle-

siasticum. t.3.p.134.n.4
Canoniarum mentio obuia apud Scriptores Flan-
 driæ, & Germaniæ: vbi aliqua de earum monaste-
 riis, & Abbatibus. t.1.p.815.n.4
Canoniam est per se beneficium, & titulus sufficiens
 ad lucrandos fructus. tom.1.p.151.n.2
Canoniam absens quandonam possit lucrari fructus sui
 beneficij. t.1.p.577.n.17
Canonici oon possunt proprio statuto minime nu-
 metum præbendarum, nisi tale statutum in forma
 speciali constituetur à Romano Pontifice. t.1.p.74.
 num.7.
Canoniorum numerus etiam à Pontifice in aliqua Ec-
 clesia confirmatus, defectu reddituum potest ab
 Episcopo cum Canonicis restitui. ibid. & seq.
 num.10.
Canonici possunt augere numerum Præbendarum,
 non autem minuire. t.1.p.77.n.12
Canonici Rhodomagenses prærogatiua maioria iusti-
 tiæ potiuntur. t.1.p.119.n.1
Canonici qui se obsequiales exhibent Romano Pon-
 tifici, non minori debent prærogatiua gaudere,
 quam residentes in propria Ecclesia. ibid.n.3
 Vide in verbo *Residentia, Episcopus*.
Canonici iure communi inspecto nequeunt personas,
 vel Ecclesias interdiceri; secus si consuetudine
 aliud introductum fuerit. t.1.p.187.n.5
Canonici cum suo Episcopo constituunt Ecclesiam,
 non per se, bene tamen Capitulum. t.1.p.198.n.5
Canonici apud Græcos assidentes, & consiliarij di-
 cuntur. tom.1.p.199.n.9
Canonici quando per se sine Episcopo statuta facere
 possint. ibid.n.10
Canonici Ecclesie Rauennatensis clericorum Cardi-
 naliu ritu decorantur. t.1.p.214.n.1
Canonici Clericorum nomine veniunt. ibid.
Canonici Frigidianarij vnde sic dicti, & in qua ciuitate
 constituti. t.1.p.311.n.1
Canonici regularibus non est absolute licitum in
 causis propriæ Ecclesie testimonium dicere. t.1.
 p.399.n.8.
Canonici regulares frequentius monachi dicuntur, &
 eorum claustrum monasterium. t.1.p.496.n.1
Canonici regulares, & monachi non debent relicto
 claustrò adire Principum Curias; & si adierint, à
 quibus reuocandi sint. t.1.p.764.n.6
 Vide in verbo *Admachus*.
Canonici regulares an appellatione monachorum ven-
 niant. t.1.p.907.n.3
Canonici regulares postulare nequeunt, nisi in certis
 casibus. ibid.n.2
Canonici, & monachi designari possunt procuratores
 pro iuribus Ecclesie sue defendendis. t.1.p.159.
 num.1.
Canonici Mediolanenses & Strasburgenses Ordinarij
 nuncupantur. t.1.p.695.n.2
Canonicorum nomine absolute prolati clerici regula-
 res veniunt intelligendi ex antiquissimo more lo-
 quendi. t.2.p.836.n.5
Canonici, qui sunt in seminio Episcopi, tanquam resi-
 dentes, percipiunt fructus suarum præbendarum,
 non tamen distributiones quotidianas. t.3.p.110.n.3
Canonici, siue Cathedralis, siue Collegialis, teneant
 residere, & quoridie interesse choro. ibid.n.5
Canonici an ultra residentiam teneantur etiam psal-
 lere in choro. ibid. & seq.
Canonici duo possunt seruitio proprii Episcopi in-
 cumbere. t.3.p.111.n.6
Canonici regulares geminata nuncupatione quando,
 & quare ita dicti. t.3.p.141.n.1
 Canonici

Omnium Notabilium. Litera C.

Canonici per se non possunt interdictum apponere. tom. 3. p. 141. n. 3

Canonici regulares an semper veniant oomine monachorum. t. 3. p. 733. n. 2

Canonici regulares potest praefici regimini Ecclesiae secularis. ibid. n. 3

Canonici regulares posse cum sui superioris licentia ad beneficia secularia eligi; probatur rationibus, & exemplis. ibid. & seq. n. 5

Canonici regulares ex sua institutione clerici sunt, & legitimi ministri sacramentorum. t. 3. p. 734. n. 6

Canonici regulares an liceat a reo iure novo Tridentini, ecclesiastica beneficia possidere. ibid.

Canoniorum regularium inopia an suppleri possit per canonicos seculares. t. 3. p. 747. n. 2

Canonici seculares regulares fieri possunt, & ex regularibus seculares. ibid. n. 2

Canonici regulares D. Augustini Salmanticae temporibus Innocentij III. t. 4. p. 110. 5

Canonico noniter recepto debet quancunque praebenda assignari; Vide in verbo *Praebenda*.

Canonice ad effectum publicae venerationis, in veteri lege, & apud Gentiles vstitata. t. 3. p. 937. n. 5

io Canonizatione Sanctorum an Ecclesia possit errare. ibid. & seq. n. 6

Canonizationis soleonis hodiernae ritus quifiam sit. t. 3. p. 839. & seq. n. 8

Canonica maiori ex parte de sacra Scriptura defumpta sunt, aliqua etiam de privatis scriptoribus composita, in officio diuino recitantur. t. 3. p. 862. n. 20

Canticum *Ti Deus*, in quibus sit compositum, & in quibus diebus non recitetur in officio diuino. t. 3. p. 871. n. 6

Canor, Praecentor, seu Protopsaltes, dignitates sunt Ecclesiasticae. tom. 1. p. 73. n. 1

Cantorum Ecclesiae schola quare, & quando instituta. t. 3. p. 140. 5. & 7

Vide in verbo *Schola*.

Canuarienses Praefules Legati nati Sedis Apostolicae fuisse: vbi alia de eorum iurisdictione. tom. 1. p. 728. num. 1

Canuariensis Archiepiscopus ius Angliae praecipuus est, quatuordecim suffraganeos habens. t. 1. p. 32. num. 1

Canuariensis & Eboracensis Episcopi diu de Primatu decertauere. t. 1. p. 197. n. 2

Canus in Ecclesia cum modesta modulatione, & sine vana vocis fractione habendus est. t. 3. p. 45. init.

Capellani Apostolici hodie clerici Cameracensis Apostolicae nuncupantur. t. 1. p. 119. n. 4

Capellanus obstrictus per se Missam celebrare, an possit aliquoties celebrationem omittere, vel an teneatur per substitutum oneri satisfactae. t. 3. p. 144. num. 4

Capellani Principum non eximentur a iurisdictione Episcopi, si parochiales Ecclesias habeant. tom. 3. p. 305. n. 4

Capilli in hominum gloriam dati, ad eorumque exteriorum ornatum pertinent. t. 3. p. 19. col. 2

Capillorum tonsura etiam apud Gentiles signum fuit animi Deo se sacrificare volentis: vbi de ara Deae Capillae. ibid.

Vide in verbo *Cena*, *Beba*.

Capitulum non solum Sede vacante potest statuta condere, sed etiam superintente Episcopo, & absque eius consensu. t. 1. p. 14. n. 5

Capitula Ecclesiarum & Vniuersitates deuotionis titulo saluantur a supremo Pontifice cum illis referent. tom. 1. p. 70. n. 2

Capitulum Sede vacante in iurisdictione succedit,

non io collatione beneficiorum. t. 1. p. 163. n. 1, 3, 4

Capitulum suspensio potest, eiusque suspensio dupliciter considerari. t. 1. p. 148. n. 10

Capitulum quare ratione excommunicari possit. ibid. num. 11

Capitulum Ecclesiae Cathedralis non potest de iure communi excommunicationem ferre. t. 1. p. 153. num. 4

Capitulum Sede vacante potest ea statuta facere pro rata discreti, quae poterat simul cum Episcopo. t. 1. p. 198. n. 6

Capitulum sine consensu Episcopi nequit Ecclesiae consuetudines mutare. t. 1. p. 199. n. 7

Capitulum suo campanae ad actus communis conuocatur. t. 1. p. 116. n. 5

Capitulum Sede vacante succedit in iurisdictione ordinat Episcopo, non in delegata. tom. 1. p. 678. n. 9

Capitulum certus est locus monasterij, & quare sit ita dictum. t. 3. p. 799. n. 4

in Capitulo conueniunt monachi ad correctionem defectum, & culpam. ibid.

Capitulum sine Praelati licentia, & e contra, non possunt res monasterij alienare. t. 3. p. 355. n. 6

Capitulum potest Praelatum suum absentem monere ad residentiam. t. 3. p. 113. n. 2

Capitulum Sede vacante beneficia, quae vel ex iure communi, vel aliunde ad liberam collationem solius Episcopi spectant, coofecte non possunt. tom. 3. p. 223. n. 2, & 4

Capitulum in quae iura Episcopalia succedat Sede vacante. tom. 3. p. 223. n. 3

Capitulum Sede vacante quoniam statuta facere possit. t. 3. p. 225. n. 2

Capitula suffraganea an sint euocanda ad Concilium provinciale. t. 3. p. 138. n. 2

in Capitulis, & collegiis praualer quod sit a maiori, & saniori parte, nisi minor rationabiliter contradicat. t. 3. p. 139. n. 2, & p. 140. n. 6

Capitulum quid sit, & in quo consistat eius substantia. t. 3. p. 140. n. 4

Capituli maior pars quoniam regulariter censetur. ibid. n. 5

Capitulo ao possit ex consuetudine competere facultas apponendi interdictum. t. 3. p. 144. n. 10

Capitulum potest statuta facere circa ea, quae sunt necessaria ad reparationem Ecclesiae. t. 3. p. 247. num. 2

Capitulum in materia monastica, & regulari quidnam sit, & vnde ita dictum. t. 3. p. 139. n. 2

Capitula in Ordine Cisterciensi pie, religiose, & docte celebrata fuisse. ibid. n. 4

Capitulum vnus coniugum aded iure clausi dissoluebat matrimonium, vt nec iure postliminii recuperaretur vxor. t. 4. p. 40. n. 5

Capitulas quoniamvis longa, iure canonico non dissoluit matrimonium. t. 4. p. 42. n. 7

Capiti in bello quandonam serui capientium fiant. tom. 1. p. 359. n. 13

Capra ciuitas Archiepiscopalis in Campania breuiter describitur. t. 1. p. 284. & seq. n. 1

Capra aliquando de patrimonio Ecclesiae Romanae fuit, deinde ad Regem Siciliae peruenit. t. 1. p. 285. num. 2

Capra ciuitas est in promontorio Africana a primis Ecclesiis saeculis Cathedrali Ecclesia decorata. tom. 1. p. 406. n. 1

Capra libidinis symbolum erat apud Romanos. tom. 3. p. 75. n. 10

Caprae est arcula, seu repositorium: & quoniam capitulum dicantur. t. 3. p. 941. n. 1

Caragi

Repertorium Generale

Careggi quoniam dicantur, & quid veterum caraxate significet. t. 5. p. 85. & l. q. n. 10
Carcere diversis pro utroque sexu à quo instituitur. t. 5. p. 65. n. 10
Carcere institui fuisse ad custodiendos reos, & quomodo eis Ecclesiæ visatur. t. 5. p. 65. n. 3
Carcere, quibus clerici ad poenitentiam olim includebantur, diaconice, vel decanice appellabantur. ibid. col. 2
Cardinales maiores sunt Episcopis ratione administrationis. t. 1. p. 215. n. 7
Cardinales Basilicæ Apostolorum, appellantur Cardinales Basilicæ, absque titulo. t. 1. p. 241. n. 1
Cardinalium Diaconorum præcipui tituli quinam sunt. t. 1. p. 280. n. 2
Cardinales in Ecclesiis ubi titulum habent, & in capellis illis subiectis habent omnimodam iurisdictionem. t. 1. p. 305. n. 6
Cardinales etiam maiores excommunicatione ligati admittuntur ad electionem R. Pontificis, & quare. t. 1. p. 356. n. 6
Cardinales ligantur sacris canonibus pluralitatem beneficiorum prohibentibus; sed non contrahunt spirituale matrimonium cum Ecclesiâ. t. 1. p. 364. n. 2
Cardinales Presbyteri filij à Pontifice vocantur dum cis referuntur. t. 1. p. 384. n. 1
Cardinalium iustitiam nomen, & antiquitas referuntur. ibid. n. 6
Cardinalium numerus varius. ibid.
Cardinalium ordo simplex. ibid.
Cardinales Episcopi, Presbyteri, & Diaconi ad quid instituti. ibid. & p. 385
Cardinalium Presbyterorum iurisdictionis. ibid.
Cardinales unde ita dicti fuerint, & quo iure nomen sumpserint. t. 1. p. 399. n. 3
Cardinalium gradus triplex etiam primis Ecclesiæ seculis. ibid. n. 4
Cardinales Episcopi septem quinam sunt, & ad quid instituti. ibid.
Cardinalium Diaconorum nomen à temporibus Apostolorum repeti debet. ibid. p. 100
Cardinales Diaconi initio septem fuerint, regionalij dicti: hinc eorum numerus auctus. ibid.
Cardinales ex vi, & natura proprii officij tenentur residere ubi Pontifex degit. t. 1. p. 100. n. 5
Cardinalium dignitas aliquando minor Episcopali fuit, & quando augeri coepit. t. 1. p. 80. n. 4
Cardinalium munus præcipuum est in studiis negotij Pontifici consilium præbere. t. 4. p. 245. n. 15
Carme quid sit refertur, huiusque vocis variz interpretationes referuntur. t. 4. p. 103. n. 2
Carena quid significet in pluribus Poenitentialia Romani locis. ibid.
Carisipiensis Ecclesiæ Cathedralis est in Bithynia. t. 2. p. 148. n. 5
Carnifici duplex acceptio; & quis apud Romanos olim domicilium habere non poterat. t. 2. p. 892. n. 2
Carni lapsus in sacerdote non est simplex fornicatio, sed coniecturæ circumstantiam notabiliter aggravantem. t. 1. p. 590. n. 3
Carnium esus semper fuit à viris religiosis alienus. t. 1. p. 737. n. 8
Carnes tam bipedum, quam quadrupedum Benedictinis sunt prohibita. ibid.
Carnium esus in aliquibus solennitatibus monachis est licitus. t. 1. p. 738. n. 10
Carnium esus ieiunantibus ab Ecclesiâ est interdictus. t. 1. p. 952. n. 5

Carnensis Comitatus olim proprios Comites habuit; & quando defecterint. t. 1. p. 63. n. 1
Carnensis Belgicæ caput, civitas Episcopalis ubi sita sit. t. 1. p. 672. n. 2
Casali Abbatis, seu Prioratus quatuor sunt in Gallia. t. 1. p. 153. n. 2
Carnia quid sit, & quid agri duarum circuearum. t. 1. p. 899. o. 5
Carthago insignis urbs Africae, cuius magna fuit amplitudo, varique in ea celebrata fuerit Concilia. t. 1. p. 562. n. 1
Carthaginiensis Ordinis institutio ubi, & quo fundata facta sit. t. 1. p. 116. n. 1
Casale quidam dicunt in veteribus monumentis. t. 1. p. 274. n. 3
Casamorta sunt feuda ecclesiastica, & quomodo ab alodio distinguantur. t. 2. p. 444. o. 2
Casamentum est domus rustica cum terris, & agris. t. 1. p. 317. n. 2
Casimirus monasterium celebre Ordinis Cisterciensis quandam initium sumpserit. t. 2. p. 354. n. 1
Cassiniensis Ecclesiæ Metropolitana est in Hibernia, suffraganeum habens Laudensem. t. 2. p. 291. n. 5
Casina quid sit, & quomodo à labe distinguatur. t. 1. p. 328. n. 4
Cassiniensis monasterium Ordinis D. Benedicti, unde ita dictum sit, & quando constitutum. t. 4. p. 184. n. 1
Cassinensis monasterium aliquando Cathedrali Episcopali decematum fuit. ibid.
Cassiani Ecclesiæ quinam olim fuerint, & quod eorum officium. t. 1. p. 700. n. 2
Cassilis monasterium est Ordinis Cisterciensis in diocesi Vindobonensi. t. 2. p. 590. n. 1
Cassius & continentia quantum decet personas ecclesiasticas, & quomodo religiose à sacerdotibus Gentilium observata. t. 1. p. 75. o. 10
Castrum an ordinari possit: Vide in verbo *Emmichizatio*.
Castris apud aliquas gentes in poenam delicti inflicta. t. 1. p. 774. o. 6
 Vide in verbo *Emmichizatio*.
Castratio spiritualis, de qua *Adami* cap. 19. tom. 1. p. 575. n. 8
Casus fortuiti in contradiis quinam sunt, & an præstari debeant. t. 1. p. 292. col. 2
Casus insoliti, & inopinabiles an præstari debeant, si casum sit, omne periculum ad debitorem spectare. ibid.
Catalanum nobilis civitas Episcopalis sub Archiepiscopatu Rheimensi. t. 1. p. 364. n. 1
Catalanum urbs Campaniæ est, cuius Paterfilius Dominus temporalis. t. 1. p. 500. n. 1
Catechumeni ante baptismum mortui, per errorem ipsi Ecclesiæ initio baptizabantur. t. 1. p. 916. n. 19
Catechumeni quomodo prisci Ecclesiæ temporibus inungebantur. Vide in verbo *Pactis*.
Carberi hæretici quomodo fuerint, & unde ita dicti. tom. 5. p. 182. n. 5
Carthari iam à primis Ecclesiæ seculis demeriti reprobantur temporibus Innocentij III. t. 1. p. 215. n. 1
Carthari Piphles & Tisserani dicti. ibid.
Cartheda in sacris canonibus significat principale munus Episcopi. t. 1. p. 877. n. 2
Cathedra Episcopalis non in vicis aut pagis, sed in civitatibus & maioribus locis poni debet. t. 1. p. 480. n. 2
Cathedræ Episcopales aliquando in minoribus locis posita fuisse. t. 1. p. 431. o. 4
 Vide in verbo *Episcopatus*.
Cathedrales

Omniū Notabilium. Litera C.

Cathedrales Ecclesie maiores tituli, Parochiales verò minores vocantur. t.1.p.630.n.4
Cathedrales propriè matricēs Ecclesie dicuntur. ibid. num.5.
Cathedra quid sit, & an sit idem ac synodaticum. tom.1.p.797.n.1.
Catholici nomen quando in Ecclesia competit, & ad quid institutum. t.1.p.776.n.4
Caveata quodnam genus excuriarum sint apud Hispanos. t.1.p.363.n.11
Cenase monasterium Ordinis D. Benedicti quando constitutum. t.1.p.808.n.7.
Causationis nomine quid veniat in iure, remissionē. tom.1.p.612.n.4.
Causa pluribus iudicibus commissā, an competat iurisdicōio omnibus simul, an singulis pro parte. tom.1.p.115.n.6.
Causa commissā indefinitè pluribus delegatis, unus sine alio procedere potest. t.1.p.117.n.11
Causæ connexæ ad eamque spectantia omnia eorū eodem iudice sunt tractanda. t.1.p.161.n.4
Causæ graves an possint à Delegato subdelegari: Vide in verbo *Delegatus*.
Causas iudicibus delegatis committere quinam possunt. t.1.p.655.n.7. & 8
Causa commissā à delegato Principis, si subdelegatus sententiam profert, an appellandum sit ad delegatum, an verò ad superiorem. t.1.p.659.n.10
Causa commissā, vi intra certum tempus terminetur, eo elapso sinitur delegata iurisdicōio, nisi paries terminum prorogentur. t.1.p.660.n.1
Causarum delegatio diuersimodè fit, & limitatur. ibid.n.3.
in Causis criminalibus quare breuius tempus statutum sit, quàm in civilibus. ibid. & p.661
Causa commissā appellatione remota, an tertius appellare possit. t.1.p.679.n.5
Causa commissā duobus iudicibus delegatis, an unus sine alio procedere possit. t.1.p.680.n.7
Causa semel dicta ad Curiam, ab ea non exit nisi specialiter committatur. t.1.p.778.n.3
Causa privilegio à iurisdicōione ordinarij exempta, si denud ei committatur, de eam ordinarij, non ut delegatus cognoscit. t.1.p.779.n.5
Causæ meri impetij delegari non possunt; mixti verò demandari valent. t.1.p.705.n.4.6
Causæ meri impetij an possint delegari iure canonico inspecto. ibid. & seq.n.7
Causæ matrimoniales eorū quo iudice disceptandæ. t.1.p.912.n.2.
in Causis criminalibus nec accusator, nec accusatus in iudicio per procuratorem comparere possunt. ibid.n.5. & p.914.n.8.
Causæ variz quæ in iudicio agitari valent. t.1.p.1034.n.um.3.
Causæ Ecclesiasticæ duplicis generis. ibid.
Causæ mixtæ quoniam sint. ibid.
Causarum criminalium in personas ecclesiasticas cognitio iudicibus secularibus denegata est ab Imperatoribus. t.1.p.127.n.5
Causæ seculares ex concessione Imperatorum olim apud iudices ecclesiasticos disceptabantur. tom.2. pag.77.n.7.
Causæ matrimoniales committi possunt, & earum cognitio demandari Episcopis, & aliis Ecclesiæ Prelatis, & ministris. t.1.p.130.n.2
Causa matrimonialis, in qua agitur de legitimacione, & valore matrimonij, apud quem iudicem agitari debeat, ubi de more Gentilium circa hoc. t.1.p.106.n.3.

Causa incidens quondam terminetur antequam causa principalis. t.1.p.107.n.7
Causæ incidentes in causa spiritali, vel temporalis à quo sint iudice terminandæ. tom.2.p.109. & seq. num.14.
Causa ex U. fido deducitur à casu. t.1.p.125.n.9
Causæ variz acceptiones. ibid.
Causa frequenter sumitur pro materia, seu uergetio nondum decisa. ibid.col.2
Causa pro materia accipitur. ibid.
Causa & las in quo differant. ibid. & seq.
Causa possessionis & proprietatis eorū eodem iudice tractari debet. t.1.p.126.n.11
Causæ matrimoniales inferioribus Prelatis committi possunt à Pontifice, licet earum decisa ad Episcopos spectet. t.1.p.437.n.1
Causa quare non remittatur ad priores iudices, probata in illa appellationis causa. t.1.p.442.n.7
Causarum genera aliqua recensentur, in quibus iuris ratio non servatur. t.1.p.583.n.4
Causarum spiritalium cognitio ad iudices ecclesiasticos, & præcipue ad Episcopum pertinet. tom.2. pag.717.n.7.
Causæ criminales & civiles contra Hadrianum propolite recensentur. t.1.p.716.n.4
Causæ cognitio quondam remitti possit à iudice ad quem ad iudicem à quo appellatum est. t.1.p.838. num.4.
Causæ cognitio remittitur ad iudicem à quo appellatum est, si male sit appellatum. t.1.p.840.n.3
Causarum decimarum cognitio an ad iudicem secularē, vel ecclesiasticum spectet. t.1.p.805.n.4
in Causis decimarum non servatur iuris ratio, sed proceditur de plano. t.1.p.806.n.2
in Causis decimarum an appellatio admittatur. ibid. & seq.
Causæ mixti fori quoniam dicantur, & à quo iudice cognoscantur. t.1.p.1291.n.6
Causas Episcoporum esse ad Primates descendere quomodo sit intelligendum. t.1.p.9.n.5
Causæ criminales non extinguuntur omnino accusatore ab accusatione desistente ante causæ exitum. t.1.p.312.n.10.
in Causis criminalibus regulariter victus non est condemnandus in expensis. t.1.p.148.n.1
Causa quid sit, & unde ita dicatur. t.1.p.620. cap.10
Causa dum proponitur, causa est; dum desinitur iudicium; item finitur, iustitia. ibid.
Causæ maiores ecclesiasticæ Sedis Apostolicæ dispositioni reservandæ sunt: vide in verbo *Sedis Apostolicæ*.
Causidici venale genus dicuntur, & ad stomachum litigatoris, non ad animum iudicis clamare. t.1. p.912. num.12.
Cautio idonea quæ; & ad quid eamdem fidelioria, & iuratoria obligent. t.1.p.61.n.6
Cautio aliquando sumitur pro promissione, & confessione in fectis facta. t.1.p.501.n.2
Cautio inter presentes etiam in modum epistolæ olim concipiebatur. ibid. & seq.
Cautio siue causa facta an effectus reddatur æquedent iuramento. t.1.p.505. & seq.n.9. & seq.
Cautio debet, vel iudicere factum esse, cui onus probandi incumbat. t.1.p.506. & seq.n.12
Cautio triplex species refertur, & quoniam idonea dicatur. t.1.p.831.n.5
Cautio sufficiens ad obtinendam absolutionem satisfactione non prestita, quæ dicatur. ibid.
Cautio quoniam prestanda sit, quod fructus vector fructus saluā rem substantiā. t.1.p.387.n.3
Cautio

Repertorium Generale

Cautio praestanda in usufructu earum rerum, quae usu consumuntur, quoniam sit. t. 3. p. 188. n. 2
Cautio, quae praestatur in usufructu diuis clausulas continet. ibid. n. 4
Cautio fructuaria an sit de substantia usufructus. tom. 3. p. 389. & seq. n. 8.
Cautiones remedia dicuntur. ibid. p. 390
Cautio si fructuatio praestanda, an remitti possit si testatore. ibid. & seq. n. 9
Cautio in usufructu à quibus personis, & quibus praestanda sit. t. 3. p. 391. n. 10
ex Cautione fructuaria in duobus casibus actio non datur. t. 3. p. 392. n. 13
Cautio fructuariae in diuersis casibus praestanda varia exempla referuntur. tom. 3. p. 393. & seq. n. 15. & seq.
Cautio idonea praestanda est ab excommunicato propter debita, quibus satisfacere non potest. tom. 3. p. 414. n. 2.
Cella unde ita dicta, ubi de variis cellarum appellationibus. t. 1. p. 939. n. 5
Cella in sacris canonibus quid significet: ubi quod etiam accipitur pro monasterio cellas habente. ibid. & p. 440.
Cellarius monasterium Ordinis D. Benedicti, à quo fuerit fundatum: ubi de eius subiectione agitur. t. 3. p. 751. n. 3.
Cellarius apud Romanos quidnam fuerint, & quid cella. t. 3. p. 756. n. 3
Cellarius quis dicatur, & in quo eius officium consistat. t. 1. p. 316. n. 7
Cellarius, vel cellarius Ecclesiae quis dicatur, & quodnam eius munus. t. 3. p. 164. n. 2
Canadensis, seu Canadensis Episcopus est in Hungaria trans Danubium. t. 2. p. 540. n. 1
Cenci tituli S. Laurentij Cardinalis iussu Innocentij III. legatione fungitur. t. 1. p. 391. n. 1
Ceneta ciuitas est Venetiae provinciae Aquileiensis Cathedrali Sede decorata. t. 1. p. 58. n. 1
Cenomannensis ciuitas Sede Episcopali decorata, in qua Galliae provincia sita. t. 1. p. 187. n. 1
Censura multiplicari potest, quando plures causae concurrunt ad eam suscitantes. t. 1. p. 148. n. 10
Censura an possit ab homine imponi pro futuris culpis. t. 2. p. 841. n. 3
Censura ob violentam minorem iniectionem in clericis incurta à quibus absolui possit. tom. 5. p. 574. & seq. n. 2. & seq.
Censura canonis, si quis suadente, etiam incurritur ex percussione occulta. t. 5. p. 578. n. 1
Censura ob violentam clericis percussorem inuenta quandonam possit per Episcopum tolli. t. 5. p. 579. n. 1. & p. 581. n. 3.
ut Censura in effractores Ecclesiarum lata inueatur, an requiratur simul expoliatio. t. 5. p. 589. n. 2
Censura praedicta quandonam reuertatur censetur. ibid.
Censura lata propter aliquod factum, an incutatur ab illud committente, ignorante tamen illam esse laram. t. 5. p. 596. n. 3
Censura est sententia, & medicina pro sine habens obliuiscere salutem, & reditum io fermitatem. t. 5. p. 631. n. 3
Censura tollitur absolusione. ibid.
Censura praesumitur constitutus ex iterata solutione. tom. 1. p. 305. n. 7.
in Censura, seu pensionis exactione duplex indicium datur, possessorium, & petitorium. t. 1. p. 305. n. 8
Censura per decennium solutus praesumitur debitus, & recte impositus. t. 2. p. 790. n. 3

Census an tantum virtute lapsus temporis, & repetitae solutionis debeat in futurum, et si non constet de eius emptione, & causa debendi. t. 3. p. 799. n. 4
Census acceptiones variae referuntur, & quid fuerit census de scripto apud Romanos. t. 1. p. 803. n. 4
Census noui non sunt imponendi ab Abbasibus, & Praelatis Ecclesiarum. ibid. n. 5. 6
Cenwinensis Episcopus est in Africa, in provincia Numidiae. t. 2. p. 12. n. 3
Cephalensis verus Siciliæ ciuitas ubi sita, & à quo reflatata. t. 1. p. 690. n. 2
Cephalodensis Episcopus quare bonis spoliatus, Ecclesiis pulsus, & in exilium missus. t. 1. p. 721. n. 3
Ceramica gymnica, seu circensis olim Romae edita quoniam fuerint. t. 3. p. 400. col. 2
Certamina circensis, seu gymnica olim apud Græcos celebratissima quoniam fuerint. ibid. n. 1
Certaminum gymnicozum quinque species enumerantur. ibid.
Cerniensis ciuitas in Flaminia sita Cathedra Episcopali decoratur. t. 2. p. 62. n. 3
Cessatio à diuinis quid sit, & à quo imponi possit, & an sit censura, vel interdictum; & quis de ea cognoscere possit dissidentibus Episcopo, & Canonicis. t. 1. p. 785. n. 2. & 4.
Cessatio à diuinis in quibus differat ab interdicto. ibid.
Cessatio à diuinis sine iusta, & graui causa induci non potest. t. 1. p. 786. n. 5
Cessio iudicij mutandi causa facta in silem non valet, secus facta in priuatum, & facit locum edicto. t. 1. p. 1002. n. 13.
Cessio cenae quantitas facta in procuratorem in tem propriam substituit. t. 1. p. 1003. n. 25
Cessio honorum lege Italia est introducta in solacium debitorum. t. 3. p. 415. n. 5
Cessio honorum hodie calamitosum, & ignominiosum remedium est. ibid.
Cestria ciuitas in Anglia, olim Episcopali Cathedra decorata. t. 1. p. 676. n. 2
Cestriensis monasterium Ordinis D. Benedicti à quibus fundatum, restauratum, coersum, & restitutum. t. 2. p. 314. n. 1.
Chalcedon ciuitas Bythiniae in Metropolim erecta celebratio in ea Concilio oecumenico. t. 2. p. 65. n. 1
Charitas oppidum ad Liguriam flauium situm, unde ita dictum sit. t. 2. p. 336. n. 3
Charia unde foliotum nomen hodie retinet, & quare sit ei inditum. t. 1. p. 909. n. 3
Chartophilacium quid sit, & quid chartophilax, & cartophilaces. t. 2. p. 329. n. 4
Chartophilax magna dignitas fuit in Ecclesia Constantinopolitana. ibid.
Charularius dicitur, qui Imperatori est à codicillis, plerumque tamen accipitur pro eo, qui causas ecclesiasticas cognoscit. t. 1. p. 300. n. 3
Charularius in utroque iure diuersimodè accipitur. t. 3. p. 798.
Charulariorum officium tum in ciuili, tum in ecclesiastica politia. ibid.
Chartysensium districtum statutum refertur ad fugiendam omnem simoniam speciem. t. 5. p. 98. n. 5
Chiriacensis Episcopalia ornamenta ab Apostolis emanant. t. 1. p. 516. n. 34
Chorea in festiuitatibus sanctorum Martyrum antiquitus ducebantur. t. 3. p. 43. n. 7
Chorea in festiuitatibus fieri solite, quare ratione ab Ecclesia prohibita. ibid. & seq. n. 8
Chorea ducendi, & saltandi in festiuitatibus morem pertinacissime retinebantur Græci. t. 3. p. 444. n. 10
Choripiscopi

Omnium Notabilium. Litera C.

Chorepiscopi olim in minoribus ciuitatibus consecrati; & quodam eorum munus. t.1.p.183.n.18
Chorepiscopi in minoribus locis olim constituti, an fuerint veri Episcopi, an solum presbyteri. t.5.p.482.n.7. & p.483.n.8.
Chorepiscoporum duo genera distinguuntur. ibid.n.9
Chrismatis vñctio in vertice baptizati à Presbyteris facta, instituta in locum confirmationis. t.1.p.184. & seq.n.16.
Chrisma, quod est materia remota sacramenti confirmationis, quoniam die consecrari debeat. t.3.p.891. & seq.n.1.
Chrismatis abusus apud priscos fideles pro medelis infirmitatum. t.3.p.926.n.2
Chrismatis alius abusus deterior in maleficis. ibid. & seq.
Chrisma debet fideliter sub clauis custodiri, & contrà facientes sunt grauiter puniendi. t.3.p.927.n.4
Chrismorum genera duo referuntur. tom.1. pag.60. num.8.
Christiani semper diuerso ritu à Paganis iusurandum corporaliter præstiterunt. t.2.p.160.n.9
 Vide in verbo *Iuramentum*.
Christiani primi laici communem vitam agebant cum clericis, nihil proprium possidebant, non tamen incapaces erant aliquid retinendi, vel acquiendi. t.3.p.124. & seq.n.7. & 8.
Christianis prohibitum est deferre Sarracenis lignamina gallearum. t.5.p.163.n.2
Christiani deferentes ad Sarracenos arma, vel in ipsorum nauibus regimen exercentes, excommunicantur, rebusque propriis priuantur, ac capientium serui fiunt. t.5.p.146.n.2
Christianis prohibitum est in famulatu, & seruitio Indæorum esse. t.5.p.148.n.2
Christus ex humana carne & anima rationali compositus, à quibus negatur. t.1.p.29.n.6
Christus Dominus quare prolixiori coma vsus fuerit. t.3.p.18.n.7.
Christum non esse aliquid secundum quod homo, dicere fas non est. t.5.p.180. cap.7
Christus Dominus quando natus sit: vide in verbo *Dies natalis*.
Cicestrensis ciuitas est Angliæ Episcopali Cathedrâ decorata. t.1.p.567.n.1
Cisterior monasterium est Ordinis D.Benedicti in dicecesi Quinq̃ueeclesiensi. t.2.p.540.n.1
Cimelia & vasa sacra Ecclesiæ, & oblationes fidelium significant. t.1.p.606.n.2
Cingulum militare, seu Baltheum. tom. 1. pag.398. num.3.
Cingulum etiam in Ecclesiæ politia significat dignitatem, & honoris insignem. ibid.
Cingulum à sacerdotibus veteris legis ad nostros est derivatum & in quo à succinctorio differat. tom.1. p.115.n.30.
Circumcisio Domini primis Ecclesiæ sæculis tantum sub nomine Othauæ Natiuitatis celebrabatur. 1.2. p.182.n.6.
Circumcisio Domini hodie in liturgiis, & officio diuino recensetur. ibid.
Circumcisio ad quid fuerit instituta. tom.3. pag.911. col.2.
Circumcisio in quo præfiguraverit baptismum. ibid.
Circumstantia aliter apud Rhetores, aliter apud Iuriconsultos accipiuntur. t.5.p.562.n.2
 ex Circumstantiis humanorum actuum bonitas, vel malitia augeri & minui potest. ibid.
Circumstantiæ an possint mutare speciem peccati. ibid.

D.D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Circumstantiæ augentes, vel minuents peccata, vel nouam speciem eis addentes, vnde proueniunt. ibid.
Cisteriense monasterium Ordinis D.Benedicti, vbi situm, & à quo constructum. t.1.p.611.n.2
Cisteriensis cænobij in Arearum insula siti historia refertur. t.1.p.963.n.9
Cisterciensis ordo iam institutus anno 1098, tempore Vrbanii II. & Henrici III. Imperatoris. t.2.p.100. num.2.
Cisterciensibus varia priuilegia à Pontificibus tradita. ibid.n.3. & 4.
Cistercienses nequeunt vigore litterarum Apostolicarum conueniri, nisi de eo Ordine in illis specialis mentio fiat. ibid.n.5
Cisterciens. iuxta priscam ipsius Ordinis disciplinam non possunt temporalem iurisdictionem habere. t.3.p.728.n.3.
Cistercienses diuitiarum pondere à pristina disciplina decidunt. t.3.p.727.n.1
Citationibus tribus elapsis pars citata constituitur in contumacia. t.1.p.694.n.2
Citationis modus antiquus apud Romanos. ibid. & pag.695.
Citatio, seu in ius vocatio, nec à Principe tolli potest. t.1.p.830.n.3
Citationes quandonam sint de iure naturali, nec per Principem tolli possint. tom.1. pag.230. & seq. num.22.
Citatio etiam in criminibus notioris est necessaria. ibid.
Citatio ad diem Dominicam facta an sit valida. tom.2. p.259.n.2.
Ciues Romanos tribu moueri quid sit, iuxta mentem Cicetonis. t.3.p.1002.n.6
Ciuitates Italiæ excusso Imperij iugo frequenter Consules, & Senatores sibi constituere. tom.1. pag.38 num.4.
Ciuitates multæ, quæ *Augusta* nomine decorantur, referuntur. t.3.p.246.n.1
Ciuitatis vrbs est in Hispania Cathedrâ Episcopalem habens. t.2.p.880.n.1
Claramontium ciuitas Galliarum in Aquitania, Cathedrâ Sede decorata. t.3.p.554.n.1
Claramontium vrbs est Aruerniæ provincie caput, inter illustiores ciuitates Aquitanie recensetur, & Cathedrâ Episcopali decoratur. tom.2. pag.440. num.2.
Clauium potestas Apostolis, & eorum successoribus attributa; sceminis autem omnino denegata. t.1. p.837.n.7.
Claustum est pars cænobij monachorum, iam in primis monasteriis visitata. t.1.p.792.n.2
Claustri vsus varius, & multiplex apud priscos cænobitas. ibid.n.2
 in Claustro semper religiose obseruatum fuit silentium, nec passim laicis fuit apertum. ibid.n.3
Clastrum præcipua pars est monasterij à reliqua habitatione distinctum. t.3.p.737.n.7
Clausula, *si* appellatione remotâ, possunt vi Pontifex & supremi Principes, non cæteri Magistratus. t.1. p.78.n.6.
Clausula *appelluione* remotâ, vis & effectus. ibid. & seq.n.7. & 8.
Clausula, *si* preces veritate nitantur, subintelligitur in rescriptis. t.1.p.84.n.13
Clausula restringentes, vel exponentes concessionem apponuntur in certâ parte rescripti. tom.1. p.85. num.16.
Clausula alienæ à stylo & fœi consuetudine, non creduntur

Repertorium Generale

creduntur ex stylo & voluntate concedentis editæ in reſcriptis. ibid.n.17

Claufula, *ſi preces veritate nitantur*, ſubintelligitur de iure canonico, non ita de iure ciuili. t.1.p.86.n.19

Claufula, *ſi ita eſt*, ad omnia in reſcripto contenta reſerri debet. t.1.p.94.n.16

Claufula, *motu proprio*, non æqualiter ſupplet ſubreptionem ex falſitatis expreſſione, ac ex veritatis taciturnitate prouenientem. t.1.p.108.n.15

Claufula, *quod ſi non omnes*, in reſcriptis Pontificiis apponi ſolita, tam ad impotentiam iuris, quàm facti referenda eſt. t.1.p.115.n.4

Claufula, *quod ſi non omnes*, frequenter apponitur in delegationibus Pontificiis. ibid.n.7

Claufula ſex notis ſignificata in delegationibus apud veteres uſitata. ibid. & ſeq.p.116

Claufula, *quod ſi non omnes*, quid operetur in reſcriptis Pontificiis. ibid. & n.8

Claufula, *quod ſi non omnes*, an comprehendat caſum noluntatis. t.1.p.117.n.11

Claufula, *ſi dignus*, &c. in reſcriptis Pontificiis ſubintelligitur, etſi non exprimitur. t.1.p.120.n.3

Claufula, *quidam alij*, quid operetur, & cuius effectus ſit in reſcriptis. t.1.p.157.n.7

Claufula, *ſi pro alio*, in reſcriptis quid operetur. t.1.p.161.n.4

Claufula, *ſi pro alio non ſcripſimus*, quos comprehendat. ibid. c.39.n.2

Claufula *vice Regiæ*, in reſcripto Innocentij tertij appoſita explicatur. t.1.p.285.n.5

Claufula, *inſtitam exhiberi*, uſitatiffima eſt in reſcriptis Apoſtolicis. t.1.p.644.n.4

Claufula, *appellatione remotâ*, tantùm à ſupremis iudicibus poteſt apponi. t.1.p.699.n.4

Claufula, *efficiam implorando*, quid operetur in ſupplicibus libellis. t.1.p.809.n.10

Claufula, *Vocatis vocandis*, cuius ſit effectus, & quid per eam committatur. t.2.p.61.n.4

Claufula, *ſi eſt idoneum*, an reddat gratiam conditionalem. t.2.p.542. & ſeq.n.2

Claufula generalis, *appellatione remotâ*, in quacumque reſcripti parte appoſita reſertur ad omnia delegationis capita. t.2.p.842.n.2

Claufula *cum facultas ſe obtulerit*, valde differt à clauſula, *cum primùm vacauerit*. t.3.p.154.n.3

Claufura monialium ob lepram ſuperuenientem ſoluitur. t.4.p.144.n.6

Claufura monialium, tam quoad ingreſſum, quàm quoad egreſſum, indiſta fuit ab Eccleſia iam à primis illius ſæculis. t.3.p.25.n.4

Vide in verbo *Monialis*.

Claufura monialium iam à primis Eccleſiæ ſæculis obſeruata probatur. t.1.p.150.n.3

S. Clemens an fuit immediatus D. Petri ſucceſſor in Pontificatu. t.3.p.128.n.16

Clemens III. quando ad ſupremi Apoſtolatus apicem euectus. t.1.p.113.n.1

Clerici an aliquando ligentur ſtatutis ciuilibus laicorum. t.1.p.59.n.7

Clerici in ſtriſta populi ſignificatione non veniunt. t.1.p.60.n.10

Clerici quibuſnam laicorum legibus ſubiiciantur. t.1.p.61.n.12

Clericus negotiator ligatur laicorum ſtatutis circa ipſa negotia factis. t.1.p.61.n.16

Clerici ſine conſenſu Epifcopi nequeunt dimittere titulos, quibus mancipati ſunt. t.1.p.276.n.4

Clericus in Canonico vigore reſcripti receptus, licet præbendam non ſit allequutus, ſi aliud reſcriptum ad aliud beneficium obtineat, non poteſt eius

vigore Eccleſiam moleſtare, ſi non fecerit ſuæ receptionis mentionem. t.1.p.152.n.3

Clericus nullus poteſt ab alieno Epifcopo ordinari ſine proprij licentia, aliàs ſuſpenderit ab Ordinum exercitio, & qui illum ordinauit, priuatur facultate conferendi illum gradum, in cuius collatione peccauit. t.1.p.454. & ſeq.n.2

Clericus à Romano Pontifice in aliquo gradu eccleſiaſtico cooptatus, à nullo poteſt ad vltiorem promoueri. t.1.p.459.n.2

Clerici in graue delictum lapſi, ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine degradabantur, & in monalterium penitentiæ peragendæ cauſâ, non ꝑꝑreſſionis emittendæ detrudebantur. t.1.p.496.n.2

Clerici peregrini non admittuntur ad celebrandum, etiamſi iurauerint ſe clericos eſſe, niſi ordinatio cum literis commendatiis probetur, quinque Epifcoporum ſigillis ſignatis, ſi ſint tranſmarini. t.1.p.594.n.2

Clerici à quo ſint corrigendi, & quis modus in eorum correptione ſeruandus. t.1.p.782.n.3

Clerici inſeruientes Eccleſiis ſpectantibus ad monaſteria, quandoſnam correptioni, & viſitationi Epifcoporum ſubſint. t.1.p.809.n.11

Clerici quando poſſint aduocati officio fungi. tom.1. p.809.n.12

Clerici à Romano Pontifice ordinati quibus prærogatiuis fruuntur. t.1.p.829.n.3

Clerici in minoribus conſtituti poſtulare nequeunt, niſi in certis caſibus. t.1.p.907.n.2

Clerici ſacris initiati quomodo aduocationis munere fungi poſſunt. t.1.p.910.n.8

Clerici non licent quæcumque à laicis licite & laudabiliter exercentur. t.1.p.911.n.10

Clericis aduocationis ſalarium exigere prohibetur. ibid. & ſeq.n.12

Clericis in aliquibus caſibus poſtulare in iudicio licet, ubi quod primis Eccleſiæ temporibus tantùm maioribus ordinibus initiatis id prohibebatur. t.1.p.912.n.13. & 14.

Clericus iudice forem dorare etiam ex fructibus ſui beneficij. t.1.p.1021.n.3

Clerici poſſunt ad ſolutionem debitorum cogi etiam per ſubtractionem fructuum ſuorum beneficiorum. ibid.

Clerici in cauſa feudali coram Domino feudi conueniri poſſunt. t.1.p.18. & ſeq.n.5

Cleri ab initio rectè feudum accipere, & poſſidere valent. ibid. p.19

Clericus pro omni crimine debet coram iudice eccleſiaſtico conueniri, non obſtante contraria conſuetudine. t.2.p.25.n.2

Clerici præſertim in cauſis criminalibus non debent ad ſæcularia iudicia trahi. t.2.p.26.n.4.5

Clericorum exemptio à ſæculari iuriſdictione, an proueniat à iure diuino, an verò à poſitiuo. t.2. p.30. n.10. & p.31. & ſeq.n.11

Clericus furtum committens ab ordinibus ſuſceptis eſt deponendus. t.2.p.36.n.3

Clerici homicidæ & peruri à gradibus receptis deponendi ſunt; & ob alia crimina. ibid. n.4.5. & 6

Clericus incorrigibilis, depoſitus, & anathematizatus, tradendus eſt iudici ſæculari, vt ab eo deponatur. t.2.p.38.n.10

Clerici quibus ex cauſis degradantur, & ad ſtarum laicorum redocantur. t.3.p.39.n.13

Clerici incorrigibiles quare degradantur antequam iudici ſæculari tradantur. ibid. & ſeq.n.15

Clericum incorrigibilem tradi Curiæ ſæculari, quid ſit. t.2.p.40.n.17

Clericus

Omnium Notabilium. Litera C.

Clericus est necessarius deprecandus, ut ad poenitentiam in Ecclesia peragendum redigatur. t. 2. p. 41. num. 18.

Clericus confessus coram incompetenti iudice, vel comitibus, non est ideo condemnandus ab Episcopo. t. 2. p. 13. n. 1

Clerici etiam adtores laicos coram ecclesiasticis iudicibus conveniebant apud Gallos Belgicos, pretextu consuetudinis. t. 2. p. 71. n. 3

Clericus non potest fore privilegio renovere, conseruare iudicem secularum, etiam si iuramento id promittat. t. 2. p. 80. n. 9. & p. 81. n. 11

Clericus prohibita est remeatio fori. ibid. n. 17

Clericus quot modis foram propriam fortiaur. tom. 2. p. 85. n. 5.

Clericus pro quibus criminibus accusari possit, & coram quo iudice puniri debeat. t. 2. p. 86. n. 6

Clericus non potest etiam consentiente Episcopo iudicem secularis iurisdictionem prorogare. t. 2. p. 108. num. 9. & 10.

Clericus quandomam possit iudici alieni iurisdictionem prorogare. t. 2. p. 103. n. 11

Clerici, qui ante adeptum clericatum aliquod crimen commiserant, à quo iudice puniri debeant. tom. 1. p. 104. n. 5.

Clericus quilibet Romæ degens, ibi conueniri potest, nisi ut Legatus, vel ex simili causa in ciuitate motetur. t. 1. p. 157. n. 4

Clerici an in iudicio iurare de calumnia possint, vel teneantur. t. 1. p. 157. n. 3

Clerici de iudici sui cognitione testimonium dicere quo sensu prohibetur. t. 1. p. 472. n. 11

Clerici apud Gregorium Magnum in religionis habitu esse censentur. t. 2. p. 17. n. 3

Clericus habens plura beneficia non potest excipere de pluralitate. t. 4. p. 624. n. 2

Clericus quandomam possit praeficere beneficium de manu laici acceptum. t. 1. p. 723. n. 17

Clericus in excommunicatione persistens potest post appellationem interpositam priuati fructibus sui beneficii absque periculo attenuatorum. t. 2. p. 851. n. 2

Clerici peregrinantibus ad Sedem Apostolicam pro introducenda, aut prosequenda appellatione, licet se cum rebus suis expresse non commendauerint protectioni Sedis Apostolicæ, adhuc tamen sunt illis omnia integrè seruanda. t. 1. p. 902. n. 1

Clerici temporalia non habentes à laicis Principibus, eis fidelitatem iuramento promittere non debent, secus si temporalia ab eis in feudum obtineant. t. 1. p. 608. n. 4.

Clerici quo iure subsint Dominis ratione feudorum. ibid. & seq. n. 7. & 8.

Clericus iorans seruare statuta suæ Ecclesiæ, & promittens seruare statuta postea factum, ut prioriam iurata in petitorium non inelidit, etsi violat fidem promissam non seruando nouam statutam. t. 2. p. 614. n. 2.

Clerici arma deferre non debent, alijs deponuntur. t. 3. p. 8. n. 1.

Clerici in quibus casibus arma deferret, et sine vi possint. t. 3. p. 10. n. 8

Circa quod explicatur locus Euangelij Lucæ cap. 12. vers. 13. ibid. & seq.

Clerici armis utentes quandomam poena à iure laici subiacent. t. 3. p. 11. n. 9

Clerici comam mitre non debent. t. 3. p. 15. n. 2

Clerici etiam penam Ecclesiæ srenlis eorum deponere. t. 3. p. 17. n. 5

Vide in verbo *Coma*.

Clerici in obsequium Dei comā à natura sibi datā D.D. Gonet, in *Decretal. Index generalis*.

etiam priuati debent.

t. 3. p. 19. col. 1

Clerici in minoribus gradibus constituti ius conuulij denegatum fuit. t. 3. p. 23. n. 2

Clerici coniugari quomodo præcipiantur iterum conderi. ibid. n. 5

Clerici frequenter adueniunt monasteria monialium, si monti non desistant, deponuntur. t. 3. p. 24. n. 2

Clerici tot tantum in Ecclesiis esse debent, qui possint ex eius facultatibus commodè sustentari. t. 3. p. 30. n. 2.

Clerici in Cathedralibus Ecclesiis olim in eodem refectorio viuabant, & dormitorio quiescebant. t. 3. p. 3. & seq. n. 3. & 4.

Clerici spectacula scenica edere prohibuium est, & loco ubi caduntur stare. t. 3. p. 44. n. 5

Clericus erapulosus, vel ebrius ab hoc prauo more non desinit, ab officio suspenditur. t. 3. p. 47. n. 2

Clericus quomodo permittatur se inuicem ad potandum iniurare. t. 3. p. 49. n. 3

Clerici ingressus ad tabernas edendi, bibendi causa interdicitur, & aliarum ludus. t. 1. p. 51. n. 5. 3

Clericorum Gallorum excessus in calececiis notatur. t. 3. p. 53. n. 7

Clerici à vestibus pomposis, habitu inhonesto, & nimio ornatu debent abstinere. t. 3. p. 6. n. 16

Clericorum abusus in vestibus deferibitur, & improbatur. t. 1. p. 58. n. 19

Clericorum ornatus intra medioecritatem commendatur. ibid.

Clerici intra Ecclesiæ septa veste ornatiissima; extra vero communi, & modesta uti debent. ibid. n. 10

Clerici tabernas habere ad vinum vendendum non liceat. t. 3. p. 60. n. 2

Clericos an aliquod honestum commercium liceat, ibid. n. 3.

Clericus negotiator quis censeri debeat: ubi de negotiatione elenctorum Comitatus Pontini, ibid. & seq. num. 4.

Clericus negotiorum gabellam soluere teneret non premissa crimis monitione; amittere privilegium immunitatis, ligaturque foro secularium. ibid. p. 61. num. 5. 6. & 7.

Clerici cum quibus mulieribus iuxta canones possint cohabitare. t. 3. p. 62. n. 1. & seq.

Clerici non debent in domo retinere mulierem suspectam de incontinentia, etiamsi sit mater, vel soror. t. 1. p. 63. n. 3

Clerici aliquando etiam cum matre & sorore cohabitare prohibuit fuit, sed postea id fuit permissum. t. 3. p. 65. n. 12

Clericorum familiarum foeminarum consortio vitium poenit. t. 3. p. 67. n. 2

Clerici non sunt cogendi abstinere concubinas sub iuramento, & quomodo sint ad hoc compellendi. t. 3. p. 68. n. 1. & p. 70. n. 1.

Clerici contubernij notocij, an sint ab officio, & beneficio suspensi. t. 3. p. 70. n. 2

Clerici in sacris ordinibus constituti coniugij celebrare non possunt. t. 3. p. 83. n. 3

Clericus aduersus clericum negotium civile, vel criminale habens, non debet iudicem secularum adducere. t. 2. p. 65. n. 3

Clericus de cuius licentia possit privilegio forei renunciare. t. 3. p. 66. n. 3

Clerici leges addiscentes, vel docentes, vram fruuntur privilegio absentium studiorum causa. rom. 3. p. 77. n. 6.

Clerici in maioribus ordinibus constituti matrimonium contrahentes beneficio non priuantur, secus constituti in minoribus ordinibus. t. 3. p. 91. n. 2

Repertorium Generale

Clerici coniugati cum consensu, & habito incedentes, an possint se negotiis secularibus implicare. t.3.p.93.n.2

Clerici, qui dimissâ, vel recentâ consensu se negotiis secularibus implicare, privilegio fori non gaudent. t.3.p.94.n.1. Et quando clerici coniugati hoc privilegio gaudeant. ibid.

Clerici in maioribus ordinibus constituti matrimonium ex dispensatione contrahentes, an privilegio fori gaudeant. ibid. & seq.

Clericus in minoribus constitutus militis nomen dare potest, nec consensum deferre tenetur. t.3.p.95.n.2

Clerici vagi, & acephali magno semper odio habiti sunt in Ecclesia. t.3.p.108.n.2

Clerici non residentes in propriis beneficiis, si admoniti, & citati non resident, ipsis priuantur. t.3.p.115.n.2

in Clericis non residentes quomodo sit procedendum ad priuationem beneficii. t.3.p.116.n.4

Clericus nullus maioribus gradibus debet insigniri sine assignatione beneficii, ex cuius fructibus vivere possit. tom.3.p.113.n.2

Clerici exemplo militum certum titulum habere debent, ad quem ordinantur. t.3.p.114.n.6.7. & 8

Clericus quante sine titulo, & assignatione beneficii pro alimentis ordinari non possit. t.3.p.116.n.10. & seq.

Clericus quomodo possit ordinari ad titulum proprii patrimonij. t.3.p.147.n.2

Clerici ad quid per sacrum ordinem destinantur. tom.3.p.148.n.3

Clerici sine titulo ordinari, etiam à successore Episcopi ordinantia ali debent. ibid.n.4

Clerici duobus ad eandem præbendam simul electis, neutri est conferenda. t.3.p.154. & seq.n.2

Clericus ægroans integre sui beneficii fructus percipit. t.3.p.184.n.2

Clerici dicuntur militare. t.3.p.185.n.4

Clerici laici quibus, & in qua acceptione dicantur. t.3.p.174.n.2

Clericus an possit quæstioni, & torturæ subiaci ob aliquod crimen. t.3.p.196.n.5

Clericus fidei iuramentis infernalis, vel pro aliis fidelibus, deponitur. t.3.p.395.n.2

Clericus non est omnino interdictum pro aliis fidelibus. t.3.p.396.n.4

Clericus tenetur fidei iuramentum suum indemnem reddere à fidei iuramento, etiam per assignationem fructuum proprii beneficii. t.3.p.199.n.6.9

Clericus non habens unde ceteris iuramentis satisfaciatur, non debet ideo excommunicari, aut aliter molestari. t.3.p.414.n.4

Clericus bonis ecclesie ad quid testatur, & quo privilegio gaudet. t.3.p.415.n.5. & 6. & p.420.n.15

Clericus privilegio gaudet, ne ultra quàm facere possit, conveniantur. t.3.p.420.n.14

Clerici in aliquibus casibus ultra quàm facere possunt, conveniuntur, nec prædicto privilegio iurantur. tom.3.p.421.n.16

Clerici beneficiarii an habeant dominium fructuum, quos intuitu Ecclesie percipiunt. t.3.p.447.n.5. & 6

Clerici nequeunt de redditibus beneficiorum suorum in profanos usus disponere. t.3.p.448.n.7

Clerici de bonis intuitu Ecclesie acquisitis testamentum facere non possunt, de bonis vero patrimonialibus proprio officio, aut aliunde acquisitis, disponere valent. tom.3.p.477.n.1. & p.478.n.3

Clerici in Hispania de rebus etiam intuitu Ecclesie acquisitis disponere valent. ibid.n.3

Clerici beneficiarii domini sunt fructuum suorum beneficiorum. t.3.p.478.n.3.4

Clerici an donationes mortis causa de rebus intuitu Ecclesie acquisitis facere possint. t.3.p.479. & seq.n.1. & seq.

Clerici quosnam successores habeant ab intestato in rebus patrimonialibus. t.3.p.491.n.2

Clerico ab intestato decedente, nullis extraneis consanguineis, seu cognatis, succedit Ecclesia, in qua ministrabat. t.3.p.513.n.2

Clerici quodnam propriè intestati dicantur. tom.3.p.514.n.4

in Clericorum hæreditatibus iidem gradus successione dantur, ac in illis laicorum. ibid.

Clerici an teneantur ad aliquas decimas prædiales solvendas. t.3.p.585. & seq.n.3

Clerici aliqui teneantur ad decimas personales, alij vero non. t.3.p.586. & seq.

Clerici an per vim, & absque propria voluntate ordinari possint, & an sic ordinati in susceptis ordinibus ministrare teneantur. t.3.p.634.n.1.2

Clericia prohibita sunt ne sibi deferant habitum monachalem. t.3.p.639.n.2

Clerici in minoribus constituti, qui monasticum habitum ante obitum professionis libellum deservierant, an possint Ecclesiis secularibus inseruire. t.3.p.652.n.7

Clericus præsentatus ab eo, qui est in quasi possessione præsentandi, non est remouendus ab Ecclesia, etsi evincatur iurpartitio à vero possessore. tom.3.p.780.n.2

Clericus non potest irrequisitus Episcopo Ecclesiam à patrono laico accipere. t.3.p.781.n.2

Clericus nullus patronus, etsi idoneus, potest seipsum ad Ecclesiam vacantem præsentare. t.3.p.790.n.2

Clerici an sint omnino immunes à vigiliis, & excommunicationibus mortuum. t.3.p.793.n.2

Clerici ad collectas, seu tributa solvenda cogi non debent. t.3.p.798.n.6

Clerici quare immunes sint ab omni tributo, gabeliâve. t.3.p.800.n.9

Clerici an contribuere teneantur cum laicis in his collectis, quæ ad utilitatem communem pertinent. t.3.p.982. & seq.n.1.3. & 14

Clerici sub quibus conditionibus contribuere teneantur cum laicis. ibid. & p.984.n.15

Clerici non debent esse ministri, & procuratores laicorum: quod si contraxerint, & deprehendantur in fraude, non subveniuntur illis ab Ecclesia. t.3.p.1003.n.2

Clerici in causis secularium procuratores constitui non debent, ne per eam administrationem negotiis secularibus implicentur. t.3.p.1005.n.5

Clerici propter delictum fori, & canonis privilegio priuantur, licet ei ex conventionione renunciare non possint. t.3.p.1006.n.6

Clerici possunt in aliquibus Academiis audire las cinitis. t.3.p.1008.n.4.5

Clericis interdictum est procurationes villarum suscipere. t.3.p.1009.n.2

Clerici nec proferte, nec dicere sententiam sanguinis debent, nec quidquam aliud exercere, per quod ad effusionem sanguinis deveniatur. t.3.p.1010.n.4. & p.1011.n.6

Clerici, & sacerdotes, qui extraordinariis criminum cognitionibus interfunt, sutores, & carnifices dicuntur. tom.3.p.1011.n.6

Clericis laici causâ negotiari non licet, vel possessiones conducere. t.3.p.1013.n.3

Clerici

Omnium Notabilium. Litera C.

Clerici negotiatores quæ estione ab Apostolo feriantur. t. 5. p. 1014. n. 5
 Clerici tabellionis officium exercere an sit licitum: vide in verbo *Tabellarius*.
 Clerici quomodo intercellere possunt, ubi sanguinis undis exercetur. t. 5. p. 1018. n. 1
 Clerici medicinæ artem exercere non possunt per se incisionem facere. ibid. n. 2
 Clericos obtinens beneficium simoniacè, pretio interueniente, ab eo remoueri debet. t. 5. p. 87. n. 1
 Clericus variis modis potest simoniacè ad ordines ascendere. t. 5. p. 1013. n. 3
 Clericus simoniacè ordinatus gradus suscepti executione priuatur. ibid. p. 103
 Clericus ignoranter per simoniam ordinatus, an suspensionem incurrit. ibid. col. 2
 Clericus propter simoniæ labem beneficio priuatur, potest ad illud de nouo eligi. t. 5. p. 104. n. 2
 Clerici sciunt à simoniaco Episcopo ordines suscipientes suspensionem incurrant. t. 5. p. 116. n. 2
 Clericus an possit ordines suscipere ab Episcopo quem priuatum tantum scire esse simoniacum. ibid. & p. 117
 Clericus qui pacto conuenio promittit se non prelatum necessaria ab Episcopo ordinante suspensionem incurret. t. 5. p. 118. n. 2
 Clericus promittens constituenti patrimonium, se non peritum aliquid ab eo, an simoniam committat. ibid. n. 2
 Clericorum nomiae, etiam cum agitur de clericis habentibus ordinem clericalem, complenduntur primâ consuetudine. t. 5. p. 216. n. 2
 Clerici qui dimisso habitu clericali, ut laici conuersantur, priuantur privilegio fori & canonis. tom. 5. p. 217. n. 1. & p. 219. n. 8
 Clericus si quis mancipatur Ordini clericali per primam consuetudinem, quàm nouicius eligendi per suspensionem habetur. t. 5. p. 228. col. 1
 Clerici, siue in sacris, siue in minoribus ordinibus constituti, in clericali statu perseverantes, plenè & integre privilegio fori gaudent, nisi propter crimina illud amittant. ibid. n. 6
 Clerici in sacris constituti privilegio fori gaudent absolute; minoribus autem ordinibus initiati, tantum sub conditione. ibid. & seq. n. 7
 Clericus in minoribus constitutus quomodo in statu clericali perseverare debeat, ut privilegio fori gaudeat. ibid. & p. 229
 Clericis in nonnullis casibus privilegium fori per sacros canones derogatur. t. 5. p. 250. n. 9
 Clericos in maioribus ordinibus constitutos clericalem habitum deferre, quomodo sit cogendus ad illum transiendum. t. 5. p. 251. n. 3
 Clerici habitum non deferentes quandomodo excoherentur. ibid. col. 2
 Clericus pugnando in bello, etiam contra inimicos fidei, si quemquam percussit, irregularis manet. t. 5. p. 285. n. 1
 Clerici an in bello adesse, & quid in eo licitè facere possint. t. 5. p. 286. n. 4
 Clerici quare non liceat in bello aggressio pugnare. ibid. n. 5
 Clerici bella gerentes, seu in eo pugnantes, quibus penis afficiantur. t. 5. p. 287. n. 6
 Clericus in bello pugnans irregularitatem non contrahit, quæ requiruntur. ibid. n. 7
 Clerici quandomodo etiam in bello defensuso irregularitatem contrahant ex homicidio sequuto. tom. 5. p. 288. n. 8
 Clericus iniens duellum, siue obtulerit, siue suscepit, deponendus est; sed non sequuto homicidio
D.D. Gonzalez. in Decretal. Index generalis.

Episcopos cum eo dispensare valet. t. 5. p. 193. n. 5. & p. 296. n. 10.
 Clerici falsarij pena quænam sit. t. 5. p. 371. n. 1
 Clericus falsum committens circa sigillum Principis, in exilium mittitur. t. 5. p. 372. n. 3
 Clerici suspensi & excommunicati per ignorantiam celebrantes irregularitatem non locuturi. tom. 5. p. 430. n. 7. & p. 432. n. 5.
 Clericus percussor quis dicatur, & quænam percussio eis licita sit. t. 5. p. 410. n. 3
 Clericus maledicus suspendendus est ab officio & beneficio. t. 5. p. 411. n. 4. & p. 413. n. 8
 Clerici in minoribus ordinibus constituti an incurant irregularitatem contra presbyteros & diacones excommunicatos, vel suspensos ministrantes latam. t. 5. p. 416. n. 2.
 Clerici depositi functionibus ecclesiasticis priuantur. t. 5. p. 417. n. 7.
 Clericus depositus in veteribus Ecclesiis canonibus sæpe pro degradato sumitur. t. 5. p. 418. n. 9
 Clericus interdictus & excommunicatus celebrans deponitur, irregularisque manet. t. 5. p. 422. n. 1. & p. 423. & seq. n. 3. & 5.
 Clerici violantes scienter interdictam manent irregulares, nisi sentiantur conditiones ab hac irregularitate excusantes. t. 5. p. 416. n. 3
 Clericus non sacerdos Missæ sacrificium celebrans quibus penis plectatur. t. 5. p. 445. n. 2
 ut Clericus excedendo gradum ordinis, quem non habet, irregularis fiat, quid requiratur. ibid.
 Clericus per saltum promotor an sit suspensus ipso iure, an vero tantum suspendendus veniat. t. 5. p. 448. n. 6
 Clerici antequam in monasterium penitentia petendæ causâ olim detruderentur, prius deponerantur, & ad licitam communionem redigebantur. t. 5. p. 455. n. 5.
 Clerici quæ pena plectantur ob fornicationis crimen. ibid. n. 6
 Clerici contra naturam incontinentes in monasterium detruduntur. ibid. n. 7
 Clericus an suspendi possit propter iactantiam alienius criminis, remissus. t. 5. p. 460. n. 6
 Clerici, & omnibus Ecclesiæ ministris prohibetur est sententiæ sanguinis se immiscere. tom. 5. p. 465. n. 8. & 9.
 Clericus violans interdictum locale, vel personale, quibus penis subiacet. t. 5. p. 469. n. 2
 Clerici, qui propter delicta in monasterium detrudi erant, prius deponi debebant. t. 5. p. 499. n. 2
 Clericus infordescens per triennium in excommunicatione, priuatur beneficio. t. 5. p. 555. n. 5
 Clauis ciuitatis Venetorum quando Cathedrâ Episcopali decorata fuerit. t. 5. p. 655. n. 2
 Clauis non pertinebat Ordinis D. Benedicti monasterium, caput suæ Congregationis. t. 5. p. 555. n. 8
 Clunacensis monasterij varæ etymologiæ, & nomenclaturæ. ibid.
 Coadiutoria in iure canonico alia perpetua, alia temporalis est. t. 5. p. 188. n. 4
 Coadiutoriarum usus iure communi fuit receptus, & postea iure Curie introductus. ibid.
 Coadiutoria an possit esse beneficium. ibid.
 Coadiutorum usus, tum in secularibus, tum in ecclesiasticis ministeriis, magno mortalium consensu semper approbatus fuit. t. 5. p. 188. n. 4
 Coadiutores dati in perpetuum cum futura successione, & assignatâ portio congruâ, proptèr dicuntur beneficiarij. t. 5. p. 188. col. 2
 Coadiutor ad tempus dari potest ab Episcopo; in perpetuum vero à Romano tantum Pontifice. ibid. n. 4
 c 3 Coadiutor

Repertorium Generale

Coadiutor olim Episcopis ab Archiepiscopo assignari poterat. *ibid.*
Coadiutores ex quibus crasis dari possint. *ibid.*
 & seq.
Coadiutor in lege veteri etiam summo Sacerdoti datus fuit. *t.3.p.183.n.6*
Coadiutores cum futura successione patesc Ecclesie secula non agnouerunt, & quae sit eorum hodierna praxis. *ibid.n.7*
Codex canonum Ecclesie Africanae, vade sit compositus, refertur; & quando approbatus. *t.1.p.1006.n.3.*
Codicillorum usus inuentus est à iure civilis Romanorum. *t.1.p.169.n.4*
Celestinus III. quando Pontifex creatus, & quando Ecclesiam exegit. *t.1.p.114.n.1*
Celestinus haereticus Pelagij sedator quandoque fuit condemnatus. *t.1.p.171.n.3*
Carissimus an iure diuino sacerdotibus fuerit iniunctus; an iure Ecclesiastico. *t.3.p.83.n.3*
Carissimus nascente Ecclesia, & à tempore Apostolorum originem sumpsit. *ibid.*
Carissimus primis Ecclesie saeculis à Grecia, & Latinis obseruatus fuit, sed ab hac lege Graeci postea discesserunt. *t.3.p.84.n.4*
Carissimus strictè semper à Latinis sacerdotibus obseruatus fuit. *t.3.p.84.& seq.n.5*
Carissimus an ex ordinibus, an ex voto castitatis ordinibus annexo proveniat. *t.3.p.85.n.7*
Carissimus & continentia quibus rationibus clericis praecipitur. *t.3.p.85.& seq.n.8*
Carissimus etiam à militibus Romanis obseruatus fuit. *t.3.p.85.n.8.*
Cemeterio genus quoddam coniugij apud Romanos: vide in verbo *Adarimonium*.
Cenotaphus Rex Meroiorum magnae virtutis & munificentiae. *t.1.p.978.n.3*
Cognatio spiritualis quomodo per compateritatem contrahatur. *t.4.p.160.n.2*
Cognatio spiritualis ex catechismo contrahitur, an impediat, vel dissimat matrimonium. *tom.4. p.162.n.4.*
Cognatio spiritualis, quae impedit, vel dissimat matrimonium, tantum nascitur ex baptismo, vel confirmatione. *ibid.*
Cognatio spiritualis non contrahitur quando materia non tenet baptizatum, neque illum suscepit immediate de manu paroli. *t.4.p.163.n.2*
Cognatio spiritualis matrimonium dissimulat contrahitur inter baptizatum, & filium baptizantis, & inter baptizati parentes, & ipsum susceptorem. *t.4.p.164.n.3.*
Cognatio spiritualis ex diuersis principiis oritur, & quae sit eius effectus. *t.4.p.167.n.8*
Cognatio spiritualis orta ex matrimonio, vel confirmatione, inter quos impedit, vel dissimat matrimonium. *t.4.p.167.n.7*
Cognationis spiritualis quatuorplex linea sit, & ad quae personas extendatur. *t.4.p.168.n.10*
Cognatio spiritualis impediens, & dissimulat matrimonium, quare sit per factos canones introducta. *ibid.n.11.*
Cognatio legalis quoniam sit, & quomodo contrahatur. *t.4.p.172.n.8*
Cognatio legalis quodam impedimentum afficit, & quomodo ducit. *t.4.p.172.n.9.10*
Cognatio legalis triplex enumeratur. *ibid.p.173*
Cognatio legalis suprenaturalis an dissimat matrimonium. *t.4.p.173.n.10*
Cohabitatio clericorum, & fornicarum, quare fuerit

prohibita. *t.3.p.66.n.13.13*
 Vide in verbis *Clericus, Fornica.*
Collatio illustrissimum & potentissimum monasterium est regulæ Benedictinae. *t.2.p.777.n.1*
Collumbia vetus est Lusitanie ciuitas in loco amoenissimo sita, per antiquam habens Ecclesiam Cathedralen. *t.4.p.130.n.2*
Collatio praebendam in Ecclesia Bituricensi ad Decanum & Capitulum spectat. *t.1.p.23.n.5*
Collatio beneficii & praebendae quare dicitur donatio. *t.1.p.64.n.7*
Collatio beneficii absenti clerico, non acquiritur ius ad illud, nisi acceptetur ab ipso. *tom.1.p.108.n.14.*
Collatio secundi beneficii à Pontifice facta, nullâ mentione prioris, non valet; secus de collatione ab Episcopo facta. *t.1.p.108.n.16*
Collatio secundi beneficii per Legatos à latere facta vitatur, nisi fiat mentio prioris. *ibid.n.17*
Collatio secundi beneficii non facta mentione prioris, in quibus casibus sustineri possit. *t.2.p.109.n.18.*
Collatio beneficiorum vacantium per promotionem ad Episcopatum ad quem spectat. *t.2.p.251.n.3*
Collatio beneficii facta ab eo, qui huius conferendi habebat, post elapsum semestre vacationis nulla est. *t.1.p.429.n.8.*
Collatio praeterea acceptitur pro tescimonia, sed alia traditur eius acceptio. *t.3.p.70.n.10*
Collationes quae prohibentur clericis à Sanctis Patribus. *ibid.*
Collatio beneficii à Pontifice facta contra sententiam ab illo prolatam non valet tanquam subreptitia. *t.1.p.773.n.7.*
Collatio tunc spiritualis sub conditione etiam spirituali valida est. *t.3.p.144.n.2*
Collatio praebendam, & dignitatem ecclesiasticarum ad multos Principes saeculatos spectat. *tom.3. p.180.col.2.*
Collatio beneficiorum ad quem superiorem deuoluatur, varijs titulis refertur. *t.3.p.201.n.9*
Collatio praebendae vacante potest à Legato à latere referuari. *t.3.p.203.n.4*
Collationis verbum in lata significatione an comprehendat etiam praesentationem. *t.3.p.234.n.5*
Collatio fororis in die ieiunij quomodo sit introducta. *t.3.p.248.n.7*
Collatio eiusdem beneficii secundâ facta clerico eo priuato propter simoniam, sustinetur ex indulgentia, & misericordia. *t.3.p.204.n.3*
Collatio est confirmatio, vel approbatio actus. *t.3.p.226.n.2.*
Collatio ciuitatis ubi sita: vide in verbo *Alanguis*.
Collatio in officijs diuinis quid sit proprie; & de alijs eius acceptationibus. *t.1.p.627.n.6*
Collegium quid sit, & quoniam sodalitas collegia dicantur. *t.3.p.233.n.2*
Collegia quoniam regulariter prohibita sunt. *ibid.*
Collegia plura Romae instituta. *ibid.*
Collegia quoniam regulariter licita sunt. *ibid. & col.2.*
Collegium vestis genus quoddam fuit apud antiquos. *t.3.p.54.n.10.*
Collis non praesumitur, nisi probetur. *tom.5.p.324.n.9.*
Collusio difficilis est probationis, & saepe manet impunita. *ibid.*
Collusionis probatio quomodo fiat. *ibid.*
Collusio quid sit, & quid colludium. *t.5.p.295.n.3*
Collusionis definitio traditur. *ibid. & seq.*
Collusio

Omnium Notabilium. Litera C.

Collatio visitat omnia acta, in quibus interuenit. t. 5. p. 396. n. 4.
Calabriensis, seu Calabrienfis ciuitas antiqua Hispaniæ Episcopalis fuit. t. 2. p. 379. n. 2
Colonia Agrippina vrbis celeberrima ad Rhenum flumi-
 num sita. t. 3. p. 344. n. 5
Colonia Agrippina vnde ita vocata, & aliquæ de
 eius laudibus. t. 1. p. 482. n. 1
Coloni quinam propriè dicebantur apud Romanos.
 Vide in verbo *Agricola*.
Coloni tributis obnoxij ordinari non possunt. tom. 1.
 p. 549. n. 15.
Columba monasteria in Gallia, & Italia varia sunt.
 t. 3. p. 620. n. 1.
Ioannes à Columba creatus Cardinalis, Legatus in
 Orientem mittitur, martyrium ei indicitur, li-
 beratur diuinitus, & legationis munus prosequitur.
 t. 4. p. 903. n. 2.
Calabria ciuitas in Lusitania antiquitatis tantum ve-
 stigia nunc retinet. t. 1. p. 931. n. 4
Comam nutrire auctoritatis, & gloriæ esse asseritur.
 t. 3. p. 16. n. 3.
Comæ vsus apud perpolitas nationes. ibid.
Coma liberatis est argumentum: eam radere captiui-
 tatis, seculis, & ignominie iudicium. ibid.
Comam radere in luctu & magno mæore habetur
 apud antiquos. ibid. col. 2
Comam nutrire, naturâ ipsâ prædcente, turpe esse
 ostenditur. t. 3. p. 17. n. 14
Coma virilis indecens probatur, præcipue in clericis.
 ibid.
Coma polioris apud Hebræos in vsu. t. 3. p. 18. n. 7
Comam radere an Iudeis fuerit prohibitum: vbi ex-
 plicatur loca sacre pagine circa hoc. ibid. &
 pag. 19.
 Vide in verbo *Capillus*.
Comæ antonio ritus fuit apud diuersas nationes ob-
 dissimiles planè motus diuersi, aliis gloriosus,
 aliis indecorus: aliis tristitia, aliis lætitiæ signum.
 t. 3. p. 19. in fine.
Comam nutrire quàm alienum sit à clericali statu,
 ostenditur. t. 3. p. 20. n. 8. & 9
 Vide in verbo *Berba*.
Comites varij pro temporum varietate fuere. tom. 3.
 p. 969. n. 4.
Comenda non est titulus perpetuus, sed potest rei-
 neri cum beneficio ad titulum perpetuum. tom. 1.
 p. 362. n. 7.
Comendatarum ecclesiasticarum origo ab interuentio-
 nibus assignatis Ecclesiis viduatis. t. 3. p. 433. n. 18
Comendatarum tenetur præstare non solum culpam la-
 tam, verum etiam lenissimam: non verò casus for-
 tituitos, nisi in mora sit, aut pactum interueniat,
 quo ad eorum præstationem obligetur. t. 3. p. 492.
 num. 8.
Commodatum quod sit, definitur, & quomodo à mu-
 tuo differat, ostenditur. t. 3. p. 490. n. 2
Commodatum mutui inter commodantem, & com-
 modatarium patit actiones. ibid. & seq.
Commodatum in quibus cum precario conueniat, &
 in quibus ab eo differat. t. 3. p. 494. n. 8
in Commodato vsuiusque gratiâ celebrato doctus, &
 levis culpa præstari debent. ibid. n. 9
Communicans in diuini cum excommunicato lethalem
 culpam incurrat. t. 1. p. 936. n. 2
Communicans cum excommunicato absolutâ vi co-
 actus, nullam excommunicationem incurrit, secus
 si vi conditionali. ibid. n. 3. & p. 938. n. 9
Communicans cum excommunicato quando maiori
 excommunicatione ligetur. ibid. n. 5

Communicandi cum excommunicato varij modis, ibid.
 & seq. n. 6.
Communicare cum excommunicato etiam maiori alic-
 quando permittitur. t. 1. p. 937. n. 7
Communicans cum excommunicato ex necessitate,
 cauetur à culpa. t. 1. p. 939. n. 18
Communicatio cum iis defunctis prohibetur, cum qui-
 bus viuus non communicabatur. t. 3. p. 361. n. 5
Communicatio in sepultura cum excommunicatis
 prohibita est. ibid. & seq. n. 6
Communicatio cum excommunicatis graue peccatum
 est etiam in Episcopis & Romano Pontifice. t. 5.
 p. 381. & seq. n. 1.
Communicatio, siue communio apud fideles multi-
 plex reperitur. t. 5. p. 383. n. 2
Communicatio quædam prohibetur per maiorem ex-
 communicationem, & quædam per minorem
 communio interdicitur. t. 5. p. 384. & seq. n. 2. & 3
Communicatio cum excommunicato quam censuram
 inducat. t. 5. p. 385. & seq. n. 4
Communicatio cum excommunicato in diuini offi-
 cii præcipue prohibetur. t. 2. p. 619. n. 3
Communicatio cum excommunicato scienter facta
 excommunicationem inducit, secus ignotè inter fa-
 cta. ibid. n. 4
Communicatio cum excommunicato maiorem ex-
 communicationem inducit, quinque circumstantiis
 concurrentibus. t. 2. p. 621. n. 9
Communio laica quid sit, fuscè explicatur. t. 1. p. 224.
 num. 3.
Communio laica vnde ita dicta. ibid. p. 225
Communio aliquando pro societate quæ inter fideles
 habetur, accipitur, & quæ duplex est. ibid.
*Communio*nis modus apud antiquos per euclesias
 quædam. t. 3. p. 932. n. 10
Communio quotidiana & paschalis quomodo fuerit
 apud veteres vitata. t. 3. p. 937. n. 4
Communio paschalis in quibus casibus iubente con-
 fessio differri possit. ibid. n. 5
*Communio*nis corpus collectiuum constituens suspendi
 potest. t. 1. p. 148. n. 10
Communias quomodo excommunicari possit. t. 1.
 p. 148. n. 1.
Comparatio egregia Solis, & Lunæ, quâ ostenditur
 non obesse catholicæ fidei, nec christianæ legi, vt
 Rex Pontifici, & Pontifex obediat Regi. tom. 1.
 pag. 826. n. 6.
Comparatum, seu patrocinium vsus in Ecclesia sumpt an-
 tiquus sit: & vnde hic mos originem sumpserit.
 t. 4. p. 163. n. 5.
Comparatum vsus tam in Ecclesia Græca, quàm La-
 tina. ibid.
Compares quinam esse possint. ibid. & seq. n. 6
Comparatio spiritualis alia directa, alia indirecta fuit
 secundum veteres canones, & quomodo contrahe-
 retur. t. 4. p. 160. n. 2.
Comparatio spiritualis an communicatio famine
 illicitè cognoscitur. t. 4. p. 162. n. 3
 Vide in verbo *Patrinus*.
Compendium oppidum Galliarum, in quo pluries Sy-
 nodi conuocatae sunt. t. 2. p. 166. n. 1
Compensatio quid sit, & quid requiratur, vt illi locus
 sit. t. 3. p. 399. n. 20
Compensatio an in omnibus actionibus, & debitis, &
 iudiciis locum habeat. ibid. p. 300
Compensatio aliquando non datur, etiam debitum ex
 vtraque parte liquidum sit. ibid. n. 18
Compensatio admittitur in contractibus bonæ fidei,
 & stricti iuris, nisi propter specialem alicuius na-
 tutam in eo non admittatur. t. 3. p. 301. n. 13
 c 4 Compen

Repertorium Generale

Compensatio quare non admittatur in actione criminaliter intentata, bene tamen admittatur, si civiliter intentatur. t.5.p.314.col.2

Compensatio Praefules à quo tempore Archiepiscopi palii, & Metropolitico iure gaudeant. tom.1.p.395.num.1.

Compositellana Ecclesia quandomam Archiepiscopali iure decorata. t.1.p.906.& seq.n.1

Computationes Christianorum in festiuitatibus coetertiz. Vide in verbo *Cuminiis*.

Compositionis certamen apud Gentiles, quo Diis etiam placere credebant, praemissa precationibus fieri solebant. ibid.

Compositiones à Partibus Ecclesiarum prohibita. ibid.col.2.

Vide in verbo *Crepula*.

Competitum certamen à quibus originem traxit: ubi quod apud Graecos maxime inuoluit, à quibus Latini illud acceperit. t.5.p.46.& seq.n.1

Compensum à litigatoribus fieri potest cum praefinitione temporis, & sine ea; & quis utriusque effectus: & à quibus protogan possit. t.1.p.722.num.2.3.

Compensum in matrimoniali causa admitti non posse deciditur. t.1.p.996.n.1

Compensum super causa ingenuitatis, libertatis natalium, vel monachatus, fieri non potest. ibid.num.3.

Compensum in causa criminali an, & quando admitti possit. t.1.p.997.n.4

Compensum metu factum regulariter non valet, sed in aliquibus casibus. t.1.p.1007.n.3

Compensum ad quid inuenta, & quis eorum praecipuus effectus. t.1.p.1010.n.13

Compensum in arbitros numero pares factum validum est. t.1.p.1011.n.18

Compensum factum in vnum ea conditione, ut duos mediatores eligat, sustinetur. ibid.& seq.num.19.

Compensum factum in vnum, ut teneatur iuxta mentem alicuius arbitrium dicere, nullum est. t.1.p.1012.n.20.

Compensum super beneficio per omnia non aequatur cum renuntiatione. t.1.p.1014.& seq.n.5

Compensum est contractus stricti iuris, & per fraudem celebratus subsistit. t.1.p.1015.n.6

in Compensum attentio iure canonico tutamentum adhiberi potest, secus de iure civili. ibid.n.7

Compensum in feminam particularem fieri non debet, nisi habeat iurisdictionem ordinariam de iure, vel consuetudine. t.1.p.1013.n.6

Compensum faciendo facultatem qui non habeant. t.1.p.1019.n.10.

Compensum an possit fieri à Praelato Ecclesiae sine Capituli consensu. t.1.p.1020.n.12

Compensum super causa ecclesiastica factum in laicum quando sustinetur possit. t.1.p.1035.n.5.6

Compensum factum in forum, & libetum hominem non sustinetur. t.1.p.1036.n.6

Compensum fieri non potest super causa iudicia sententia decessa. t.1.p.1039.n.6

Compensum non transit in haeredes compromittentium, nisi aliter cautum sit. tom.1.p.1041.n.1.& p.1041.n.6.

Compensum quot modis finitur. ibid.& n.3.4 & pag.1042.

Compensum finitur temporis lapsu; & à quibus possit prorogari tempus. t.1.p.1043.& seq.n.4

Compensum finiendo praecipuus modus. t.1.p.1043.num.5.

ut Compensum possit in haeredes transire, quid requiratur. t.1.p.1043.n.7

Compensum transit in haeredes sententia super collata, licet executioni mandata non fuerit. t.1.p.1045.n.12.

Compurgatores in purgatione canonica adhiberi quid sint. t.5.p.333.n.7

Vide in verbo *Purgatio*.

Compensum gradum consanguinitatis quomodo faciendi: Vide in verbo *Consanguinitas*.

Computatio gradum affinitatis: Vide in verbo *Affinitas*.

Crimin in atrocissimis delictis puniuntur, licet regulariter non attendatur, nisi sequatur effectus. t.5.p.318.num.8.

Conatus ad praeposteram fornicationem etiam opere non sequuto puniuntur. t.5.p.477.init.

Vide in verbo *Voluntas*.

Concha vas genus quoddam sit, refertur remissum. t.5.p.465.n.4.

Concilium primum Apostolorum quondam habitum. t.1.p.14.n.31

Concilium Hicopolymitanum secundum Apostolorum, ad quid congregatum. ibid.n.32

Concilium tertium Hicopolymitanum ab Apostolis congregatum, & ad quid. t.1.p.15.n.33

Concilij praedicti expositio paraphrastica. ibid.n.34

Concilij praedicti fufior explicatio; & quid in eo praecipuum Apostoli: ubi de quodam praepotio caeremoniali. ibid.& p.16.n.36

Concilium Hicopolymitanum explicatum quoad praecipuum caeremoniale. ibid.n.37

Concilium quartum Apostolorum refertur, alique eorum conuentus. t.1.p.17.n.38

Concilia varia primis seculis Ecclesiae habita referuntur. t.1.p.20.n.45

Concilia Ecclesiae varia, tum approbata, tum reprobat; & postum approbata, partim reprobat, tom.1.p.26.n.56.

Concilij Lateranensis sub Innocentio III. celebrati historia, & ad quid conuocatum fuerit. t.1.p.28.n.2

Concilia generalia, nationalia, provincialia, & dioeclesana quomodo leges ferre possint. t.1.p.14.n.7

Concilium Sardicense an inter oecumenica & Graeca numerandum: & quare *Tomus Occidentium* dictum. t.1.p.224.n.2

Concilium an sit supra Penthecostem, in eoque iurisdictionem exercere possit. tom.1.p.233.& 234. n.15.16.& 17.

Conciliorum aliquorum decreta aliqua circa auctoritatem Papae explicantur. t.1.p.136.n.59.& 20

Concilium Lateranense generale quando, & ad quid celebratum. t.1.p.143.n.3

Concilium provinciale, seu nationale posuit aliquando Episcopos de vna Ecclesia in aliam transferre. t.1.p.174.n.10.

Concilij Constantinopolitani sub Phocio Patriarcha celebrati tres tantum erant canones. t.1.p.417.n.4

Concilium Nicenum primum quando celebratum, & quid in eo statutum. t.1.p.571.n.2

Concilium Rauennae celebratum anno 904. ad quid congregatum. t.1.p.620.n.1

Conciliorum quatuor genera referuntur, & quoniam illa sint. t.1.p.831.n.6

Concilia dioeclesana vulgo Synodi vocantur, & concilia ciuilia. ibid.

Vide in verbo *Synodus*.

Concilia varia Ecclesiae Africanae referuntur, & in quoniam codex canonum illius Ecclesiae approbatus. t.1.p.1006.n.1

Concilia

Omniū Notabiliū. Litera C.

Concilia provincialia, seu nationalia olim vniuersalia dicebantur. *ibid.*
 Concilium Africanum, siue codex canonum Ecclesie Africae ex diuersis Conciliis compositus fuit. *t. 2. p. 1. n. 3*
 Concilium Africanum quare interrogauerit Quodvultdeum, an vellet coram Patribus respondere, & comparere. *ibid. n. 6*
 Concilium Africanum excommunicat Quodvultdeum, & quo genere excommunicationis. *t. 3. p. 3. num. 7*
 Concilij Meldensis historia. *t. 1. p. 33. n. 1*
 Concilium Patlense à Clotario I. Rege inditum, generale dicitur. *t. 1. p. 65. n. 1*
 Concilij Sueuonensis historia refertur, & quandonam celebratum fuit. *t. 2. p. 109. n. 1*
 Concilij Sueuonensis actio prima. *ibid. p. 110*
 Concilium Moguntinum celebratum anno Christi 846. celebratum, non est hactenus editum. *tom. 3. p. 1. n. 1.*
 Concilium Aruernense celebratum occasione Theodorici Gallie Regis, qui bona Ecclesiarum, & pauperum dilapidauerat. *t. 3. p. 133. n. 1*
 Concilium Tolet. 4. celebratissimum in qua xde fuerit conuocatum. *t. 3. p. 157. n. 1*
 Concilium Agathense temporibus Alarici Regis Adriani celebratum, ad quid conuocatum fuerit. *t. 3. p. 444. n. 1*
 Concilium Moguntinum temporibus Caroli Magni celebratum ab Hildebaldo magno Eleemofynario, pro reformatione status ecclesiastici. *tom. 3. p. 630. num. 1*
 Concilium Salmantinum celebratum ad dirimendum matrimonium contractum inter Alfonso I. X. & Theresiam. *t. 3. p. 877. n. 1*
 Concilium Salmantinum conuocatum pro diuorcio faciendo inter Alfonso I. X. Regem Legionensem, & filiam Sancij I. Regis Lusitanie. *t. 4. p. 130. num. 1*
 Concilium Vremetense celebratum temporibus Caroli Magni. *t. 4. p. 174. n. 1*
 Concilia provincialia de quibus causis olim cognoscere. *t. 5. p. 56. n. 1*
 Concilium provinciale singulis annis est celebrandum pro moribus & excessibus corrigendis. *tom. 5. p. 57. n. 4*
 Concilium quid sit, & vnde ita dictum. *tom. 5. p. 58. num. 6*
 Concilia ecclesiastica vnde originem doceant. *ibid.*
 Conciliorum quatuor genera refertur. *ibid. & n. 7*
 Concilij provincialis origo vnde. *ibid.*
 Concilium provinciale quoties in anno, & quando celebrandum sit ex precepto Apostolorum. *tom. 5. p. 59. n. 8*
 Concilij provincialis tempus quandonam mutatum sit, & quodnam hodie prescriptum. *ibid. & col. 1.*
 ad Concilium provinciale quinam, & quomodo conuocentur. *ibid.*
 Concilia provincialia ad quid in Ecclesia conuocentur, & cuiusnam utilitatis fuit. *ibid. & seq.*
 Concilium provinciale quibus de causis sit celebrandum quoties anno. *t. 5. p. 60. n. 9*
 in Concilio provinciali viles & salubres canones eduntur, & multa definiuntur, quæ in minoribus conuentibus fieri non possunt. *ibid. n. 10*
 Concilium Melfitanense I. præcipue celebratum fuit ad coercendam Iudeorum petulantiam. *t. 5. p. 136. num. 1*
 Concilium Ephesinum Oecumenicum, quando, & ad quid præcipue celebratum. *t. 5. p. 171. n. 1*

Concilium Antiochenum primum quandonam celebratum fuerit, & qui in eo interfuerint, & an cina canones auctoritate possint. *t. 5. p. 418. n. 1*
 Concilium Agathense quandonam, sub quibus, & quo præside celebratum sit. *t. 5. p. 521. n. 1*
 Cetera vide in verbo Synodus.
 Concordia à Sede Apostolica cum Principibus secularibus facta, vnde originem traherint. *t. 1. p. 29. num. 8*
 Concubina quandonam consequtur id, quod sibi testamento relicto est. *t. 4. p. 175. n. 3*
 Concubina, & eius filij, an generali obligatione comprehendantur. *t. 3. p. 362. n. 1*
 Concubina clericij per iudicem ecclesiasticum puniri debet. *t. 3. p. 67. n. 2*
 Concubina qua ratione differat à pellice, & meteturico. *t. 3. p. 71. n. 3*
 Concubina aliquando foras dicitur. *ibid.*
 Concubinam inter, & vxorem nihil præter dignitatem differre porant olim Consuli. *tom. 3. p. 72. num. 4*
 Concubina cuiusvis ætatis apud Romanos doceri poterat. *ibid. n. 3*
 Concubina in sacra Scriptura, & apud antiquos Patriarchas quoniam intelligenda sunt. *tom. 3. p. 76. col. 2*
 Concubinam nec retinere, nec semel habere licet, & an dicatur concubina diuertere. *t. 1. p. 370. n. 3*
 Concubina, etiam propter dicitur accessum vnius ad vxorem non publice prostitutam, non potest permitti. *t. 4. p. 45. n. 7*
 Concubinatus an iure Hyspao toleretur, & quibus penis plectatur. *t. 4. p. 46. n. 8*
 Concubinatus quibus rationibus sit inhabendus. *ibid. n. 9*
 Concubinatus an sit grauius peccatum, quàm meretricatus. *t. 4. p. 46. n. 10*
 Concubinatus an sit grauioribus penis plectendus quàm fornicatio vaga. *ibid. & seq.*
 Concubinatus quid sit. *t. 3. p. 71. n. 3*
 Concubinatus omni iure prohibitus censetur. *ibid. n. 4*
 Concubinatus an sit contra naturam, vel contra inclinationem, quæ debet esse homini naturalis. *ibid. n. 4*
 Concubinatus fidelis D. Augustini. *ibid. p. 72*
 Concubinatus nec certitudini, nec educationi prolis conueniens est. *t. 3. p. 73. n. 6. 7*
 Concubinatus tantum est temporaria coniunctio. *ibid.*
 Concubinatus non est coniunctio permixta inter naturalis. *ibid. n. 8*
 Concubinatus iure diuino prohibitus assertur, vatiſque penis iure ecclesiastico plectitur. *t. 3. p. 74. num. 9*
 Concubinatus solutorum aliquando, quousque ægrè ab Ecclesie Patribus toleratus, nunquam tamen permixtus fuit. *t. 3. p. 77. col. 1. & 2*
 Concubinatus cum prinigna, iuxta ciuili astricto, an sustineri possit. *t. 4. p. 174. n. 2*
 Concubium omnis præter matrimonialem in hominibus damnatur. *t. 4. p. 6. n. 13. 14*
 Concupiscentia nomine quid intelligendum ex D. Paolo ad Rom. cap. 7. & quomodo hac prohibita, omnia mala prohibita censentur. *t. 1. p. 52. n. 2. & seq.*
 Concupiscentia radix omnium malorum. *ibid. n. 4*
 In Conditione indebiti, cuiusnam incumbat onus probandi pecuniam solutam debitam, vel indebitam fuisse. *t. 3. p. 425. n. 7*
 Conditum quid sit, & quid condicere significet, ex Festo. *t. 5. p. 138. n. 1*

Condicio

Repertorium Generale

Conditio si sine liberis, an ita sit purificata censetur, si grauius ad eum statum pertinet, in quo legitimos filios habere non potest. t.1.p.138.n.12

Conditio pro pacto; & stare conditionibus pro pacto seruare acceperit. t.1.p.161.& seq.n.5

Conditio si sine liberis, deficiit si grauius vniuersum filium, vel filiam susceperit, adimpletur tamen. t.1.p.107.n.7

Conditio, vt si fides frangitur, non licet accensare uxorem, in matrimonio adiecta non vitiat illud. t.4.p.116.n.13

Conditionis variae defuitiones referuntur, vetiore quoque eliguntur. t.4.p.110.n.4

Conditiones necessariae, non sunt proprie conditiones. ibid.n.5

Conditiones, quae tacite insunt dispositioni, non faciunt actum conditionalem; & quoniam inesse dicuntur. ibid.& seq.

Conditiones per quas verba importentur; & per quae aduerbia t.4.p.111.n.6.7

Conditio turpis, vel impossibilis adiecta matrimonio, habetur pro non adiecta; si verò si contra substantiam matrimonij, illud vitiat. t.4.p.119.o.1. & p.120.n.4

Conditiones impossibiles quoniam sint. tom.4.p.120.nam.5

Conditiones impossibiles aliae sunt naturae, aliae de factis. ibid.& p.121

Conditiones impossibiles vltimis voluntatibus adiectae eas non vitiant; contractibus autem appositae eos inuiles reddunt. t.4.p.121.n.6

Conditio impossibilis an aequè vitiet matrimonium se alios contrahens. t.4.p.122.n.7

Conditio impossibilis reputata possibilis, an vitiet matrimonium. t.4.p.123.n.8

Conditio appositae contra substantialia istius illud vitiat; non verò si sit contra ea, quae sunt, aut promouentur ex natura actus. ibid.

Conditio seruanda casualem appositae in matrimonio, an illud vitiet. ibid.& seq.col.1

Conditionales homines quoniam dicantur. t.1.p.716.n.1

Conditionalium varis genera referuntur. ibid.

Conditor non possidet, sed tantum ius à domino mutuum obinet. t.1.p.159.& seq.n.3

Conductor in aliquibus casibus, qui reuertitur, possidere censetur. t.1.p.129.n.3

Vide in verbo Possessio.

Confessio iudicialis quid requiratur, vt vires aduersus confessionem habeat. t.1.p.136.n.14

Confessio paria, & absoluta in iure facta pro re iudicata habetur. t.1.p.14.n.6

Confessio delicti iudicè facta cuius effectus sit. ibid.n.7

Confessio delicti est eius probatio. t.1.p.135.n.10

Confessio facta in processu nullo an aliquando valida sit. t.1.p.183.n.8

Confessionis definitio traditur. t.1.p.319.n.4

Confessionis diuisio triembris. ibid.

Confessio iudicialis quid sit, & an necessarè coram iudice fieri debeat pro tribunali sedente. ibid.& seq.

Confessio erronea in iudicio facta an reuocari possit. t.1.p.125.& seq.n.4

Confessio in iudicio facta an possit reuocari finito negotio. t.1.p.326.n.5

Confessio in iudicio facta per oeconomum Ecclesiae nocet ipsi Ecclesiae; potest tamen reuocari, si autem huius negotium doceatur, per errorem factam fuisse. ibid.n.6

Confessio per actus voluntarios, & necessarios facta in iudicio in quo differunt. t.1.p.327.n.12

Confessio Praelati in iudicio facta an nocet Ecclesiae suae. ibid.& seq.n.13

Confessio est probationis species. t.1.p.335.n.1

Confessio admittitur post conclusum in causis. ibid.

Confessio admittitur extra praesumptionem iuris, & de iure. ibid.& p.336

Confessio admittitur in pluribus casibus ubi probationes non admittuntur. ibid.

Confessio vtriusque coniugis in casibus matrimonialibus quid operetur. t.1.p.750.& seq.n.5

Confessionibus antiquariis antiquitas, & ueritas stabilitur. t.1.p.567.n.7

Confessio iudicialis in quo tempore sit instituta, defenditur contra nouatores, & explicatur testimonia Patrum citans hoc. ibid.& p.568

Confessores antiquitus erant cantores, & psalmistae inferioris clericorum gradus, quibus prohibita est familiaritas cum uicinis, & virginibus professis. t.1.p.632.n.1

Confessor aliquando accipitur pro cantore, & psalmista, & ratio huius exceptionis. t.1.p.128.n.10

Confessio in iure, vel legitime conuicti, puniendi sunt poenis à iure statutis. t.1.p.133.n.4.& p.135.n.9

Confessus in iure quis dicatur. ibid.p.14.n.6

Confessus in causis criminalibus non habetur pro iudicato. ibid.n.7

Confessus in causa ciuili in quo differt à confessione in causa criminali. ibid.& seq.

Confessus & iudicatus in causis ciuilibus in quo differt. t.1.p.15.n.8

Confessus sponte deferens delictum mitius est puniendus. t.1.p.16.n.15

Confessus quis sit, & quomodo confitetur sumatur. tom.1.p.319.n.4

Confessus de se tribus modis potest de se iuris interrogari. tom.1.p.320.n.5.6

Confessi de se solent in aliquibus criminibus de se iuris interrogari. t.1.p.321.n.7.8

Confessus quis dicatur, vt statim condemnari possit. t.1.p.322.n.1

Confessus mitius esse ponendum, an semper verum sit. t.1.p.329.n.1

Confirmatio in forma communi nihil nouum tribuit. t.1.p.74.n.6

Confirmatio sacramentum quod ita dictum; & de eius necessitate. t.1.p.179.n.4

Confirmatio rursus antiqua; & an consuetudine introduci possit, vt à presbyteris confeceretur. ibid.& p.180.n.5.6

Confirmatio sacramentum iam à temporibus Apostolorum est à solis Episcopis collatum. t.1.p.182.nam.10

Confirmatio sacramentum primis Ecclesiae saeculis simul cum Baptismo conferebatur. t.1.p.184.n.16

Confirmatio materia quae sit ex institutione diuina, & ex praecepto Ecclesiae. t.1.p.321.n.7

Confirmatio electionis alia est in forma communi, alia in forma speciali. t.1.p.331.o.10

Vide in verbo Electio.

Confirmatio in iure canonico variae exceptiones referuntur. t.1.p.904.n.3

Confirmatio nec ab inferiore, nec à pari fieri potest, sed à superiore fieri debet. t.1.p.904.& seq.n.4

Confirmatio alia est in forma communi, alia in forma speciali, & quomodo inter se conueniant, vel differant; & quoniam sint earum effectus. t.1.p.905.nam.7

Confirmatio, siue in forma communi, siue in forma speciali, impedit iudicis infectionis cognitionem. t.1.p.905.n.7

Confirmatio

Omnium Notabilium. Litera C.

Confirmatio privilegiorum ecclesiasticis persona concessorum cui competat. t. 2. p. 910. n. 6
Confirmatio privilegiorum quatuorplex fuit. ibid.
Confirmatio in forma communi facta nihil de novo tribuit, sed facta ex certa scientia, & cum causae cognitione. ibid. n. 7
Confirmatio, seu publicatio bonorum non habet locum, nisi in casibus à iure exceptis. t. 5. p. 195. & seq. num. 8.
Confirmatio bonorum in quibus casibus locum habeat, & an fiat ipso iure. ibid. p. 196
Confirmatio ex causa hæresis quomodo fiat, & de quibus bonis. ibid. n. 9
Confirmatio an comprehendat bona hæretico sub conditione debita, restitutioni subiecta, vel alienationi prohibita. t. 5. p. 197. n. 10. & 11
Confirmatio ex causa hæresis an fiat ipso iure statim post paratum crimen. t. 5. p. 198. n. 12
Confratres Militie Hierosolymitanæ quinam sint, quæ eorum requirunt, & privilegia. t. 5. p. 486. n. 3
Confraternitates iacobitarum pia opera dicuntur, competentes eorum iudex Episcopus dicitur. t. 3. p. 746. num. 6.
Congregatio Cruciatorum unde sic dicta fuerit, & à quo instituta. t. 3. p. 690. n. 1
Coniunctura contra expressam testamenti voluntatem non admittitur. t. 2. p. 160. n. 15
Coniunctio grane delictum est, variis penis vindictum iure canonico. t. 2. p. 468. n. 2
Coniunctio apud Romanos, præmissa solenni protestatione, fieri liberorum querendum causâ, contrahatur. t. 3. p. 72. n. 5
Coniugum omni tempore clericeis in minoribus gradibus constitutis licitum fuit. t. 3. p. 89. n. 12. & 13
Coniux pendente lite super matrimonio, priuati non debet iure quod habet in alium coniugem. tom. 1. p. 298. n. 3.
Coniuges vocere possunt castitatem matrimonio adhuc rati, vel consummato. t. 3. p. 679. n. 4
Coniuge vno consentiente potest alter castitatem promittere, religionemque proficisci; multaque eicte hoc exempla referuntur; & quomodo loca Scripturæ in contrariis facientia intelligenda sint. t. 3. p. 680. & 681. n. 5. & 6.
Coniugum alter potest matrimonio contracto, sed nondum consummato, etiam alio innoto Religionem ingredi: & tamen in seculo potest ad secundas nuptias transire. t. 3. p. 682. n. 1. Et quodnam tempus sit illis ad hoc à iure concessum. ibid. col. 2.
Coniuges à motu consorcio separantur propter vnius infidelitatem. t. 3. p. 686. col. 2
Coniuge vno adulterium committente potest alter eo inuito religionem ingredi, in eaque prohiberi: & quomodo constare debeat de adulterio. t. 3. p. 696. nom. 4.
Coniuges ambo infideles, si postea baptizentur, reddere possunt contrahere matrimonium. t. 3. p. 700. num. 1.
Coniuges per verba obsecra matrimonium, vel sponsalia contrahentes sequi tenentur communem intelligentiam. t. 4. p. 43. n. 2
Coniuges proprium filium in baptismo leuantem, vel in confirmatione tenentes, an debeant separari, & debitum sibi inuicem petere, vel reddere non valeant. t. 4. p. 158. n. 2
Coniugi Innocenti licet aliquando suppetitis alterto aliud inite coniugium. t. 4. p. 256. n. 2
Coniuges propter vnius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicentur; & tunc eis etiam separa-

tis durat vinculum. t. 4. p. 264. n. 4
Coniux non potest sine iudicio Ecclesiæ coniugem dimittere, etiam prætextu nouitæ conjugum; & de facto dimissum recipere compellitur. t. 4. p. 266. n. 4.
Coniux an possit aliquando absque iudicio Ecclesiæ separationem thori facere. ibid. & seq. n. 7
Coniux innocens an possit propria auctoritate facere separationem thori ob alterius adulterium. t. 4. p. 267. n. 85.
Coniugi petenti restitutionem quam ex proprio obstat, tom. 4. p. 268. n. 3
Coniux Catholicus non potest relicto hæretico alias nuptias celebrare. t. 4. p. 271. n. 2
Coniux innocens non debet propria auctoritate coniugem in hæresim lapsum desectere. tom. 5. p. 220. num. 10.
Coniux dubius de morte prioris, si matrimonium contraxerit, reddere potest, non vero petere debitum. tom. 4. p. 328. n. 3
Conquestare Gallicismus est, significatque acquirere, & Imperio, & finibus ditionis addere. t. 3. p. 1001. num. 4.
Conradus Hildesheimensis Episcopus excommunicatus, & à Gallis seculariter occisus. tom. 1. p. 379. num. 1. & seqq.
Conseruatores sunt legitimi testes ubi agitur de consanguinitate probanda ad separationem matrimonij, & debent deponere, rei veritatem acceptis à maioribus suis, & credere ita esse. t. 2. p. 396. n. 1. & 4
Consanguinitas intra quod tempus probari debeat, iudicis arbitrio relinquatur. t. 2. p. 265. n. 4
Consanguinitatis gradus alij prohibiti sunt iure ecclesiastico, alij iure naturali & diuino; & quomam sint. tom. 2. p. 265. & seq. n. 1
Consanguinitatis linee duæ recententur. t. 4. p. 190. num. 2.
Consanguinitatis gradus quomodo comparandi. ibid. num. 3.
Consanguinitatis gradus inæquales. ibid. n. 4
Consanguinitatis descriptio traditur. t. 4. p. 196. n. 6
Consanguinitas ex stipite, limitibus, lineis, & gradibus constat; & hæc omnia explicantur. tom. 4. p. 196. n. 7.
Consanguinitas quomodo à cognatione differat; & consanguinei à cognatis. ibid. n. 6
Consanguinitatis gradus quomodo comparandi in utraque linea, ex utroque iure. ibid. & seq. n. 8
Consanguinitatis gradus quomodo computandi sint secundum ius canonicum; & quomodo secundum civile. ibid. p. 197
Consentientia vtrum ad voluntatem, an ad vim, & facultatem rationis referri debeat. t. 2. p. 719. n. 6
Consentientia bona præstat bonam fidem. ibid.
Consentientia bona & mala quænam sint. ibid.
Consentientia dubia quid sit, & an illam habens præscribere, vel vncapere possit. ibid. n. 7
de Consecratione Episcoporum aliqua particularia referuntur. t. 1. p. 449. n. 7

Vide in verbo Episcopus.

Consecratio Archiepiscoporum, & inferiorum Prælatorum variis de causis ad Sedem Apostolicam demouetur. tom. 1. p. 450. n. 9
Consecrationis Episcopalis materia an sit inunctio christiæ, an impositio manuum; vbi de consuetudine Græcorum inunctionem in consecratione Episcopi, & Presbyteri omittentium. tom. 1. p. 509. n. 3.
Consecratio Ecclesiarum, & altarium ad omni lege in usu fuerit. t. 3. p. 828. n. 3

Consecratio

Repertorium Generale

Consecratio Ecclesiarum, & Altaris æquè principaliter se habent: & moro; vel *statio altaris*, nemines Ecclesiarum consecratio. t. 1. p. 819. n. 15
Consecrationis ritus apud Gentiles quissim; & quomodo locus facit apud eos religione soluebant. t. 1. p. 840. col. 1. & 2.
Consecrationes altarium, & ædium quibuscumque de iure competant. t. 1. p. 840. n. 1
Consecratio Ecclesiarum quibus diebus fieri debeat. t. 3. p. 841. n. 2.
Consecratio Ecclesiarum Compofitione. t. 1. p. 841. n. 2
Consecratio Ecclesiarum à pluribus Episcopis olim fiebat, nunc verò tantum à proprio. *ibid.* & p. 848. num. 1.
Consecratio Ecclesiarum inter præcipua, peculiariaque monia Episcoporum recoleant. tom. 3. p. 834. num. 4.
In Consecratione calicis an omnia verba in canone Missæ expressa, substantialia, & essentialia sint. t. 3. p. 879. n. 6.
Consensus plurimorum semper in negotiis publicis prævalent. t. 3. p. 240. & seq. n. 6
Consensus qui non sufficit ad matrimonium, potest inducere sponsalia. t. 4. p. 117. n. 6
Consensus legitimus ad matrimonium contrahendum necessarius exprimentus. t. 4. p. 121. n. 4
Consensus fidei nomine præstitus an sit sufficiens ad validè contrahendum matrimonium. t. 4. p. 60. n. 2
Consensus fidei præstitus an obliget eum præstantem. t. 4. p. 61. n. 3.
Consensus parentum requisitus in nuptiis filiorum. t. 4. p. 68. n. 2.
Consensus præteritus an desideretur in nuptiis filij emancipati: & quid de consensu matris. *ibid.* pag. 69.
Consensus patris in nuptiis filiorum etiam requiritur iure canonico. t. 4. p. 69. n. 4
Consensus patris non est necessarius in nuptiis filiorum ex iure naturali, vel divino: ubi etiam agitur de consensu à filijs præstando. t. 4. p. 70. n. 5
Consensus parentum in nuptiis filiorum iure civili ex præcepto desideratur, iure verò canonico tantum ex consilio & honestate. t. 4. p. 74. n. 12
Consensus liberæ, & legitimè præstitus in matrimonio tria bona matrimonij in se includit. t. 4. p. 120. num. 3.
Consensus alius quoad obligationem ex parte contrahentis, alter quod essentialis ex parte contrahentis in matrimonio interuenit. t. 4. p. 124. n. 9
Consensus explicitus, vel implicitus ad copulam non requiritur ad matrimonium ritè contrahendum. t. 4. p. 125. col. 1.
Consensus per minas & terrores extortus, nulliter præstat. t. 1. p. 502. n. 5
Consensus an in casu electionis sit necessarius petendum & sequendum, & in quo quoad hoc differat à consensu. tom. 1. p. 358. n. 4
Consilium ad electionem requisitum est congruo tempore petendum ab eo, qui de electionis consilio eligere debet. tom. 1. p. 359. n. 8
Consilium magni Ducis Venetorum ex quibus componatur. t. 2. p. 473. n. 4
Constitutionis crimen in patriam, vel Principem perpeccatum legibus facris, & profanis vindicatur. tom. 2. p. 61. n. 5.
Constantinopolis antiquitas, magnitudo, elades, & alia fata. t. 1. p. 179. n. 2
Constantinopolitanæ Ecclesiæ Institutio etiam sub Græcis Imperatoribus à R. Pontifice facta fuit. t. 1. p. 342. n. 10.

Constantinopolitanæ Sedis præminentia supra alias Patriarchales Sedes assertitur. t. 1. p. 332
Constantinopolitana Ecclesia quo sensu religionis omnium mater existimetur. t. 2. p. 106. n. 3
Constantini recitatio erga Patres Concilij Nicæni. t. 1. p. 816. n. 1.
Constitutio Romanus Pontifex quando creatus, & quando vita finitur. t. 1. p. 978. n. 4
Constantini Imperatoris humilitas in Concilio Nicæno. t. 3. p. 7. n. 13
Constituciones à B. Raymundo in Decretalium corpore transscriptæ, quæc aliquando proponantur sub nomine Romani Pontificis, quandoque sub nomine ipsius Concilij. t. 1. p. 18. n. 3
Constitutio futura respicit, non præterita, nisi aliud in ea specialiter caueatur. t. 1. p. 18. n. 8
Constitutio an statim à die promulgationis liget. *ibid.* p. 40. n. 12.
Constitutio non potest ad præterita extendi. *ibid.* p. 41. n. 15.
Constitutio Concilij Lateranensis ad præterita extendit quoad prohibitionem vsuræ, non quoad penam priuationis communionis. t. 1. p. 42. n. 17
Constitutio mentionem faciens de præteritis, ad ea extenditur. *ibid.* n. 18
Constitutio nouiter edita respicit negotia pendencia; & quando iuxta eam sint decidenda. tom. 1. p. 43. num. 18.
Constitutiones Decretorum opinionibus singulorum hominum sunt præferendæ. t. 1. p. 13. n. 1
Constitutio Innocentij III. declarat nullam enumerationem fori specialis factam à Clerico, à calumnia Cuiacij liberatur. p. 82. n. 12. & seq. & p. 83. col. 1. & 2.
Constitutio Valentiniani Imperatoris circa armorum vsus explicatur. t. 3. p. 11. n. 10
Constitutio Leonina latè prospexit Ecclesiæ, prohibita rerum ipsius alienatione: & quid inter sit inter eam, & Anastasij constitutionem circa eandem materiam latam. t. 3. p. 264. n. 7
Constitutio de Religiosis fugitiis, & ecclis reuocandis ad proprium monasterium fuit innouata. t. 3. p. 674. num. 1.
Constitutio contra Græcos in Concilio Lateranensi lata, quare non sit Græcè edita. t. 3. p. 920. n. 1
Constitutio restringens prohibitionem matrimonij in gradibus consanguinitatis, quando data sit, & an sit vitia. t. 4. p. 208. n. 1
Constitutio petendi fructus beneficii in absentia, an sit valida, & iuri consona. t. 1. p. 54. & seq. n. 6
Constitutio legitimè præscripta etiam in casu ecclesiasticis procedit. t. 1. p. 62. n. 13
Constitutio pia grauius Ecclesiæ non inferens feruenda est. tom. 1. p. 164. n. 3
Constitutiones, quæ grauius Ecclesiæ inferunt, obseruari non debent. t. 1. p. 165. n. 8
Constitutio quid sit, & an possit esse laudabilior lege. *ibid.* n. 9.
Constitutio ecclesiastica non scripta perinde ac lex obseruatur. *ibid.* n. 10.
Constitutio potest dici etiam ins non scriptum. t. 1. p. 166. n. 11.
Constitutionis definitio traditur & explicatur. *ibid.*
Constitutionis requisita tria, ut auctoritatem legis habeat. *ibid.*
Constitutio præter eas, & contra ius. *ibid.*
Constitutio non verbis, sed factis voluntariis introducit. *ibid.* in fin.
ad Constitutionem introducendam requisitur Princeps consensus, & quissim esse debeat. t. 1. p. 167. n. 12
Constitutio

Omnium Notabilium. Litera C.

Consuetudo rationabilis, & irrationabilis quoniam dicitur. ibid.
 Consuetudo grauiorem Ecclesie inferens irrationabilis est, & nulla. ibid. p. 167. n. 13
 Consuetudo, cui veritas, & ratio non suffragantur, corruptela est. ibid. n. 14
 Consuetudine effici non potest, vt Canonici in absentia percipiant distributiones quotidianas. ibid.
 Consuetudo vt in causis ecclesiasticis placitum populi pro sententia habeatur, non valet. tom. 1. p. 175. num. 9.
 Consuetudo non potest derogare immunitati ecclesiasticae. t. 1. p. 176. n. 13
 Consuetudine quomodo possit acquiri iustificatio tam non habetur. ibid. p. 177. n. 14
 Consuetudo populi recta est admitenda etiam in causis ecclesiasticis. t. 1. p. 178. n. 17
 Consuetudine introduci non potest, vt tempore generalis interdicti licium sit in loco exempto publice diuina officia celebrare. t. 1. p. 189. n. 17
 Consuetudo non seruandi interdictum tanquam corruptela obseruanda non est. t. 1. p. 190. n. 21
 Consuetudo vicinorum Ecclesiarum attenditur in tribuendis honoribus nouae dignitati, & quid si diuersa sit. t. 1. p. 191. n. 9
 Consuetudo praecipue est attendenda in praecedentibus, & assignando loco dignitati. tom. 1. pag. 193. num. 11.
 Consuetudine effici non potest, vt Abbas exemptus sine licentia Pontificis possit transferri in aliam Abbatiam. t. 1. p. 193. n. 6
 Consuetudo contra sacros Canones an possit dari. t. 1. p. 194. n. 3.
 Consuetudo interpretatur ius scriptum. tom. 1. p. 196. num. 17.
 Consuetudine induci non potest, vt vna Ecclesia assumat sibi Praelatum de gentio alieno. t. 1. p. 196. num. 14.
 Consuetudo multum valet circa electiones Praelatorum, tam regularium quam saecularium. ibid. p. 197. n. 16.
 Consuetudinis magna auctoritas. t. 1. p. 198. n. 3.
 Consuetudines Ecclesiae nequeunt mutari per Capitulum sine consensu Episcopi. tom. 1. pag. 199. num. 7. 8.
 Consuetudines variae in Gallia immutatae. t. 1. p. 203. num. 4.
 Consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, & bona dissipanda, non valet. tom. 1. p. 202. num. 14.
 Consuetudo qua delinquens non tenetur ad poenam, an valida sit. ibid. n. 17
 Consuetudo non derogat iuri naturali; aut diuino, nec positio, nisi sit rationalis, & legitime praescripta. t. 1. p. 204. n. 6
 Consuetudinis proprium est iuri positio derogare, si praescripta sit. t. 1. p. 205. n. 9
 Consuetudine quota decimarum tolli potest. t. 1. p. 206. num. 12.
 Consuetudo an legem vincere possit. ibid. n. 14
 Consuetudine potest introduci, vt signo, seu symbolo aliquo acquiratur possessio rei absentis. tom. 1. p. 211. n. 14.
 Consuetudo damnosa in Gallia introducta Abbates laicos monasterijs praeficiendo: sed patris legibus prohibita fuit. t. 1. p. 211. n. 11
 Consuetudo, per quam ad alterius voluntatem tenetur monasterium eligere Praelatum, inualida est. t. 1. p. 213. n. 6.
 Consuetudo generalis vnius provinciae debet obseruari. D.D. General. in Decretal. Index generalis.

uari in eius Ecclesiis, si in eis non sit alia specialis. t. 1. p. 19. n. 8
 Consuetudo an totum faciat in praecedentia, & ea sola attendatur. t. 1. p. 818. n. 8
 Consuetudo retractum inducens apud varias gentes introducta, probata est à iure canonico. tom. 1. p. 99. n. 1.
 Consuetudo non potest reddere indicem capacem aliam incapacem. t. 1. p. 32. init.
 Consuetudo diversarum gentium debet attendi quoad celebrationem dierum festorum. tom. 2. p. 173. num. 2.
 Consuetudo praeià à sacris canonibus plenamque dicitur corruptela. t. 1. p. 40. n. 3
 Consuetudo vt clerici de bona intuitu Ecclesiae acquiritur testari possint, an tam in foro interiori, quam exteriori secus obseruari possint. t. 3. p. 289. & seq. n. 2.
 Consuetudo vt aliquid sponte oblatum pro sepultura à fidelibus recipiatur, non est improbanda; improbatur tamen illa, qua parochi pretium exigunt, & extorquent à parochianis. tom. 3. p. 568. num. 8. & 9.
 Consuetudo an possit inducere impedimenta, tam impedimenta, quam dirimentia matrimonii. tom. 4. p. 10. n. 2.
 Consuetudo legitime praescripta potest abrogare impedimenta matrimonij inducenda iure posuimus. t. 4. p. 193. n. 2.
 Consuetudine introducti non potest, vt Dos matrimonij soluto mulieri non restitatur. t. 4. p. 317. num. 2.
 Consuetudo, vt pro Episcopis, Abbatibus & aliis Praelatis ecclesiasticis ponendis in Sedem, seu exequiis mortuorum aliquid exigatur, obseruanda non est. t. 5. p. 80. n. 3. & p. 81. n. 7. 8.
 Consuetudo quoniam tolerari possit, in qua aliquid temporale pro spirituali exigatur. t. 5. p. 81. & seq. num. 3.
 Consilium facinorosorum nomina ea albo delicti iubentibus Imperatoribus. t. 5. p. 172. col. 1. & 2
 Consilium distinctio in ordinarios & suffraganeos. ibid.
 Consilium tempus à quo immutatum, & restitutum. t. 3. p. 12. col. 1.
 Consuetudo speciale est Dei donum, cum tamen voventes non sunt arguendi praesumptionis. tom. 3. p. 87. n. 9.
 Vide in verbis *Caribarius*, *Sacerdos*.

Continentia perpetua quibus casibus indici possit in poenitentiam. t. 4. p. 117. n. 2
 Contractus bonae fidei per dolum celebrati nulli sunt ipso iure, secus contractus iusti iuris. t. 1. p. 1013. num. 6.
 Contractus casualis reservationis quis sit, & eius ventus probatur. t. 1. p. 969. n. 2
 Contractus Principis, & obligationes actus & passus transierunt in successorem in dignitate. tom. 2. p. 330. n. 6.
 Contractus super rebus Ecclesiae auctore Principe celebratus irritus est. t. 3. p. 251. n. 3
 Contractus emptionis, & venditionis adeo olim perfectus fuit, vt non potius agi ad eius rescissionem. t. 3. p. 109. n. 5
 Contractus emptionis celebratus sub pacto de retro vendendo, & moderatae pactionis, an censendus sit vltimatus. t. 3. p. 316. col. 1
 ex Contractu pignoratitio mortis nascuntur obligationes inter contractantes. tom. 3. p. 375. & seq. num. 9.
 Vide in verbo *Figura*

Repertorium Generale

Contractus sponsaliorum an efficiam continent obligationem, & possint actionem. t. 4. p. 14. & seq. n. 6
Contractus matrimonij an sit iuris divini: vide in verbo *Matrimonium*.
Contractus sub impossibili conditione celebrati quare sint inutiles: vide in verbo *Condicio*.
Contrahentium licet naturaliter se decipere, quomodo intelligendum sit. t. 3. p. 311. n. 9
Contritio sola efficere non potest, ut excommunicatus communibus Ecclesie suffragiis gaudeat, licet per eam in gratiam cum Deo redeat. tom. 5. p. 591. num. 3. 4.
Contumacia quàm grave delictum sit, & quibus poenis in utroque iure contumax plectatur. tom. 1. p. 3. & seq. n. 11.
Contumacia alia vera, alia presumpta datur. ibid. pag. 134.
ad Contumaciam inducendam post peremptorium editum aliud desistatur. t. 2. p. 134. n. 3
Contumacia presumpta quænam sit. ibid. n. 4
Contumacia in non comparendo à reo committitur quibus poenis puniatur. t. 2. p. 135. n. 5. 6
Contumacia in iudicio tribus modis committitur. t. 2. p. 135. n. 1.
Contumacia immediatè necessaria est ad proferendam excommunicationem. t. 2. p. 83. n. 3
Contumax putat contumaciam præstando cessionem de obediendo mandatis. t. 1. p. 71. n. 8
Contumax communionis priuatus, aut ordine motus, si patuerit mandatis, absolendus & restituendus est ordini. ibid. n. 9
ut Contumax à contumacia liberetur, duodecim requiruntur. ibid. & seq. n. 11
Contumacia præcipua poena est refuso expensarum. t. 1. p. 918. n. 7.
Contumax in iudicio quando habeatur pro confesso, & quando excommunicari possit. tom. 2. p. 4. n. 13. & seq.
Contumax quandam beneficij iam obtentis priuatur. t. 2. p. 5. n. 15
Contumax damnatus in expensis non potest eas à præfente repetere. t. 5. p. 548. n. 2
Contumax quis sit, & unde dicatur. t. 2. p. 133. n. 2
Contumax aote secundum decretum compatiens quid consequatur. t. 1. p. 143. n. 16. & seq.
Contumax compatiens post secundum decretum, quam questionem mouere possit. t. 2. p. 147. n. 35
Contumacia nomen generale est, omnes prædictorum, & contrarium species complectens. t. 1. p. 867. n. 5.
Conuentiones aliquæ sibi quæ nulli iuramento firmanur. t. 3. p. 386. col. 1
 Vide in verbo *Pactum*.
Conuentus Episcopatus est in Anglia suffraganeus Archiepiscopi Cantuariensis. t. 1. p. 83. n. 2
Conuersio religionis causâ quid sit, & quomodo olim à laicis fiebat. t. 1. p. 435. n. 3
Conuersi appellantur, qui ex laicis monachi facti sunt, & quid conuertere, & conuersio. tom. 3. p. 687. num. 2.
Conuersi in monasteriis quoniam antiquitus fuerint, & quare ita dicti. t. 1. p. 857. n. 3
Conuocatio, quasi conuocatio quid sit, & in quo à maledicto differat. t. 1. p. 571. n. 2
Conuictus in iure quis dicatur, ut poenis ordinatis plecti possit. t. 1. p. 15. n. 10
Conuictus an sit eisdem poenis puniendus, quibus confessus. ibid. p. 16. n. 11
Conuolua & compositiones à prædictis Christianis in suis festiuitatibus adhibere, fuisse prohibite. tom. 3. p. 43. init.

Conuolua quæ à Patribus concessiones dicuntur, omnibus gentibus valde exola fuerit. tom. 3. p. 50. num. 6.
Conuolua, quæ in solennitate nuptiarum fieri solent, nunquam ab Ecclesia damnata fuerit. tom. 4. p. 101. num. 1.
Conuolua pro electione, & consecratione Episcoporum, & similium Prælatorum, fuit olim præcipua consuetudo Simoniacam labem redolens. t. 5. p. 124. n. 2.
Cooperari homicidio inter homicidas recensetur, & quando hæc cooperatio inducat irregularitatem. t. 5. p. 166. n. 7.
Copula qualibet viri & femine extra coniugium peccatum est. t. 5. p. 75. & seq. n. 13
Copula carnalis adhuc si Innocentij status perdurasset, apud primos parentes in vfu fuisset. ibid.
Copula iudei cum Catholica quibus poenis plectatur. t. 4. p. 176. n. 2.
Copula cum forore propriæ uxoris quàm graue scelus sit, & quibus poenis plectendum. t. 4. p. 180. n. 2
Corbeienfe monasterium duplex est Ordinis D. Benedicti. t. 5. p. 32. n. 3
Corcia nobilissima est prociencia Hiberniæ, quæ olim Regulam habuit. t. 2. p. 291. n. 1
Corinthios inter nobilissimas Græciæ ciuitates numeratur, & aliter binariis appellata est. t. 5. p. 510. n. 1
Crociatus Metropolis ecclesiastica vnde ita dicta sit. ibid.
Corona clericalis triplex olim forma fuit, & quænam sit visitatio. t. 3. p. 51. n. 4
Coronæ, quæ stiletis in certaminibus olympicis victoribus olim dabantur, fuisse dictæ fuerit. tom. 3. p. 400. n. 12.
Cotonis sacra donati etiam Principes faustum sibi putabant. ibid. & seq.
Cotonæ augmentatio signum oblationis sui, & totum fuerunt fuit monasterio factæ. tom. 3. p. 533. num. 4.
Coronatio Imperialis situs & forma traditur. tom. 1. p. 330. n. 33.
Coronatio Imperatoris triplex, sicut & coronæ; & ubi, & à quo peragantur. ibid. & p. 337
Corvospium ciuitas est Britannia minoris Ecclesiæ Cathedrali decorata. t. 2. p. 436. o. 8
Corporis præstantia & præclara forma attenditur in eligendis ad dignitates. t. 1. p. 568. n. 6. & seq.
Corpore clericorum quomodo, & à quo sit peragendus. t. 1. p. 782. n. 3
à Correctione an sit appellatio admittenda. ibid. n. 4. & p. 783. n. 7.
Correctio adeo bona est Ecclesiæ, ut nequaquam valeat impedi, vel transgressionem admitti. t. 1. p. 783. num. 6.
in Correctione subditis inferenda an debeant Prælati caute à poenis pecuniariis, & aliis grauaminibus non infligendis. tom. 1. pag. 786. num. 1. & p. 787. num. 2.
Correctio non est à Prælati omittenda propter scandalum. t. 2. p. 666. n. 1
Correctio monachorum quandam ad Episcopum visitantem quando ad Abbatem spectet. t. 1. p. 741. num. 2.
Corfica insula in mari Ligustico inter Italiam, & Sardiniam. t. 2. p. 70. n. 3
Coruense monasterium duplex est, & à quibus fondata fuerint: vnum eorum R. Ecclesiæ est immediatè subiectum. t. 1. p. 193. n. 1. 4
Croptula quid sit, & vnde ita dicta, & quàm religiose clericis vitæ. t. 3. p. 46. o. 3
 Capula

Omnium Notabilium. Litera C.

Craquelz non minora mala sunt, quam quæ ex ebrietate sequuntur. ibid.

Vide in verbo *Ebrietas*.

Craquelz multa varia experiantur. t.3.p.48.n.5

Creditor potest districtione ecclesiastica compelli ad relaxationem iuramenti, cuius implemētum continet temporidinem ex parte suscipientis. t.2.p.545. num.1.

Creditor in sortem principalem imputare debet fructus rei pignorate. t.3.p.347.n.3

*Creditor*es quam arcte olim sibi vindictos debitorum teneant. t.3.p.415.o.6

Creditor in vinculis debitorem tenens, ei diaria alimenta prestare tenetur. ibid.

*Creditor*um potestas etiam in vitam debitorum. ibid.

& seq.

Credentes & defensores hæresum in quo differant à credentibus & defensoribus hæreticorum. tom.3. p.122.n.6.

Credentes & fautores hæreticorum quibus poenis puniantur. ibid.n.8

Vide in verbo *Fauter* & *Receptator*.

Creme civitas Episcopalis suffraganea Ecclesiæ Bononiensis. t.1.p.333.n.2

Cremena civitas Galliarum Cisalpinæ Cathedralis Episcopali decoreata. t.1.p.333.n.2

Cromona civitas antiqua Episcopalis vbiain ita sit. t.3.p.912.n.1.

Crimina persilientia, & publica remouent testem à testimonio, seuca occultis. t.1.p.460.n.11

Crimen quodcumque, & quomodocumque probatum, sufficiens est ad repellendum testem à testimonio, attento iure canonico; seu attento iure ciuili. t.1.p.461.n.12

Crimina quænam infamiam introgent; & quomodo in hac materia distinguenda sint publica à priuatis. t.1.p.786.n.4.

Crimina quomodo per indulgentiam Principis aboleri possint; vide in verbo *Indulgentia*.

Crimen an finiatu sit reus, vel accusator appellatione interposita, vel pendente appellatione tempore decoretur. t.2.p.798.n.7.& 8

Criminis notorii vbiain in iure mentio sit; & unde sit querenda doctrina circa crimina notoria. tom.2. p.825.n.5.

Crimen vtoriorum quodnam sit. ibid.& seq.

Crimina regulariter morte extinguantur, poena tamen pro eis imposta etiam durat post mortem. t.3. p.562.n.7.

Crimen probatum per inquisitionem regulariter poenâ ordinariâ puniatur; sed si impeditur ordinis executionem, sit depositio sicut per accusationem. t.3.p.46.n.9.

Crimina grauiora etiam post mortem delinquentium inquiruntur & damnantur. tom.3.pag.177.& 178. num.7.

Criminosus oculus, præter homicidiam, post peccatam poenitentiam punitur in susceptis ordinibus ministrare, & ad superiores ascendere; moneudus est tamen ne ministret, & ne promoueat. tom.1. p.419.n.4.

Vide in verbo *Delictum*.

Criminosus emendatus in quibus casus sit tanquam testis admittendus. t.2.p.618.n.6

Criminosus in crimine persistens, tam in ciuili, quam criminali causa à testimonio repellitur; emendatus vero non infamiam admittit in negotio ciuili. t.2. p.453.n.6.& p.459.& seq.n.9.

Criminosus quilibet dicatur. t.1.p.459.n.8

Criminosus emendatus tanquam testis admittitur in

D.D. Gonzalez. in Decretal. Index generalis.

causa ciuili, non in criminali; & quare. tom.2. p.460.col.1.

Criminosus quando presumatur emendatus. ibid:
Criminosi tanquam testes admittuntur in aliquibus casibus. t.2.p.460.n.10

Criminosi an æquè repellantur à testimonio secundo iure Cæsareo, ac iure Canonico; vide in verbo *Crimen*.

Criminosus lege Iulia repetundarum damnatus à testimonio prohibetur, tam in iudicio, quam in testimonio. t.2.p.462.n.15

Crifinis monasteria duo sunt in diocesi Succiſſoniensi aliud ordinis D. Augustini, aliud D. Benedicti. t.2. p.784.n.1.

Crucifigari, Cruciatu, Crucem predicare quid sit; & quomodo Crux à militibus sacre expeditionis deferretur. t.3.p.721.n.2

Crucifigaturum Gallorum & Italorum pactu cum Veneris referuntur. t.5.p.558.n.2

Crux vetillum ad quoniam exceptionem sit ex veteri more Ecclesiæ adhibet. t.2.p.447.col.2

Crux ante quos prænium deferatur. tom.2. pag.297. num.3.

Crux Patriarchalis, & Archiepiscopalis discrimen in delatione. ibid.& seq.

Crucem anteferendi vsus restrictus, & unde ortum habuerit. ibid.p.298

Crucia incendium à Iudeis quotannis in deſolationem Anan heri solitum, quare fuit à Christianis Imperatoribus prohibitum. t.5.p.145.n.11

Crypta Fecære monasterium Ordinis D. Basilii, in quo Græco sermone, & ritu diuina officia celebrantur. t.3.p.748.n.1.

Cruella quid sit, & quod genus vestium significet. t.1. p.497.n.4.

Cuculla apud monachos D. Benedicti, & capituli regumētum, & totius corporis indumentum significat. ibid.

Cucullæ vsus monachorum proprius, & canonicis regularibus prohibitus. ibid.

Cucullam ad memoriâ deferre quid sit. ibid.n.5

Cucullæ quid sit apud veteres feudistas. t.3. p.352. num.11.

Culpa quid sit, & quando committatur circa res alienas. t.3.p.292.n.4

Culpe gradus tres referuntur. ibid.

Culpa lata quoad præstationem in contradiſtibus dolo proxima est. ibid.& col.1

Culpa levis, & leuissima quidam sint. ibid.

Culpa lata, & levis in quibus contradiſtibus præstari debent, variz traduntur regulæ. t.3.p.292.& seq. num.5.6.

Culpa, & diligentia aliquando ex pacto præstari debent. t.3.p.294.n.7

Cumana civitas Episcopalis duplex, in Oriente alia, alia in Campania. t.1.p.354.n.1

Cunabula sunt infantie panni, quos solos secum mortui referunt. t.4.p.82.n.2

Cunabula sunt infantie panni, & etiam illi quibus sepeliendi inuoluntur. t.1.p.370.n.1

S. Cuius Ecclesiæ collegialis extra muros ciuitatis Colonie. t.1.p.1038.n.2

Curator an possit adultam filiam nuptu cum proprio filio collocare; vide in verbo *Curator*.

Curia in iure iure, & apud probatos Autores quid significet. t.1.p.401.n.3

Curia apud Romanos duplex, & generalis eius apud eos acceptio. ibid.

Curiæ à Romanis in omnibus Imperij ciuitatibus constitutz. t.2.p.40.n.17

Repertorium Generale

Curia ex exemplum Senatus instituta. *ibid.*
 Curia tradi quid sit. *ibid. & seq.*
 Curiales quinam sint, & quare ab ordinibus susci-
 piendis arceantur. *t. 1. p. 164. n. 6. 7*
 Curiales dicuntur, qui cum Imperatore in Curia morantur. *t. 4. p. 130. n. 3*
 Cusentia Ecclesia Metropolis est Calabriae. *t. 1. p. 721. num. 1.*
 Custodia Eucharistiae, Christum, & aliorum sacramentorum commendatur. *t. 3. p. 246. & seq. n. 2*
 Vide in verbo *Eucharistia, Christum.*
 Custos in monasteriis quis sit, & quid custodia, explicatur. *t. 1. p. 180. n. 7*
 Custos perpetuus. *ibid. n. 8*
 Custodes Ecclesiae qui dicuntur: ubi de custodiis apud Gentiles. *t. 1. p. 634. n. 1*
 Custodes templorum apud Gentiles quare à lustro reprehendantur. *ibid. n. 2*
 Custodis cura quae sit, & in quo distinguatur à cura sacerdotis. *t. 1. p. 635. n. 5*
 Custos in Ordine Seraphico Fratrum Minorum aliquando sumitur pro Ministro Generali, aliquando pro Ministro Provinciali. *t. 2. p. 455. n. 3*
 Custodes varij apud eos. *ibid.*
 Cyprus parit Patriarchae Antiocheno, calos iugum excussit: & quod obedientiam Patriarchae Constantinopolitano non praestet. *t. 1. p. 330. n. 4*
 Cyprus insula est, quam praeclearum faciunt vrbes duae praecipuae. *t. 2. p. 406. n. 2*
 Cyprus quanta rerum omnium vberitate abundet, breviter probatur. *ibid.*

D.

Damnifici, vel alius infanti, an sacris ordinibus initiari possint. *t. 1. p. 170. n. 10*
 Damascia apud Romanos quid fuerit. *tom. 1. p. 515. num. 33.*
 Damascia Senatoria, & Regia vestis ad sacros usus translata est; & quorum ecclesiasticorum ministrorum sit propria. *ibid. & seq. p. 516*
 Damascense monasterium ordinis D. Benedicti in diocesi Lemontensi, à quo fuerit fundatum. *t. 3. p. 601. num. 1.*
 Damnum ex actione iniuriarum infamiam incurrit, nisi sit in re modica; sed potest per Pontificem restituiri. *t. 2. p. 785. n. 1*
 per Damnum non esse ab Ecclesia orandum probatur, explicanturque rationes in consecrationem facientes. *t. 5. p. 337. n. 7. & p. 338. n. 8.*
 Damnum duo genera distinguuntur, cum quaeritur de iurisdictione iudicis delegati circa ea. *t. 1. p. 715. num. 5.*
 Damna data ante litem contestationem iure actionis aequè principaliter petuntur. *ibid.*
 Damna plerumque estimantur arbitrio eius, qui vim passus est, faciemus praestito. *t. 2. p. 261. n. 2*
 ad Damnum rescandendum tenetur qui illud dedit, vel eius causam & occasionem praebuit. *t. 5. p. 341. num. 1.*
 Damnum à pecude datum quomodo rescandendum esset in lege veteri. *ibid. n. 2.*
 Damnum per incendium casu admissum quomodo sit compensandum. *t. 5. p. 542. n. 2*
 ut Damnum datum vindicetur, quid requiratur. *tom. 5. p. 541. n. 1.*
 Damia & Docia populi à pluribus recentioribus Scriptores confunduntur. *t. 1. p. 169. n. 3*
 Danie regnum varias leges accepit à Regibus suis: in rebus praesentibus consuetudine, in ecclesiasticis vero

sacris canonibus usus est. *ibid.*
 Deae Constitutionum, rescriptorum & aliorum contrarium, quomodo confectibenda ex utroque iure, tam apud Ecclesiasticos, quam laicos. *tom. 1. p. 131. n. 2.*
 Deam pro utilitate communis nequit propriis cuiusquam visibus applicari. *t. 3. p. 130. n. 2. & 3*
 Debitum condemnatum quis terminus datus ad solvendum, & quomodo factus in eos statuta poena iure antiquo Romanorum. *t. 1. p. 698. n. 4*
 Debitor, qui promittit certo loco solvete, nisi privilegiatus sit, ne extra domicilium in ius vocetur, ibi, & in loco domicilij conveniri potest: & si solvatur in loco domicilij debitum, congruè satisfactione damni facti reddere cogitur. *tom. 1. p. 594. num. 2.*
 Debitor promittens usuras solvete non obligatur; immanitatem tamen accedente cogitur eas praestare, sed postea eas repetere valet. *t. 2. p. 555. n. 3*
 Debitor morosus, ubi dies, & poena adiecta est, moram emendare non potest etiam ante litem contestationem. *t. 3. p. 333. n. 3*
 Debitores qualem strictè olim creditoribus obligantur. *t. 3. p. 361. n. 10*
 Debitores nexi, & addicti quinam dicti fuerint. *ibid. col. 2.*
 Debitorum status crudelitatis feneratorum mutatus: ubi de hoc memorabitur exemplum. *ibid.*
 Debitores qua ratione hodie apud Hispanos suis creditoribus obstringantur. *ibid. & seq.*
 Debitor propter inopiam debitis solvendi impar, an validè excommunicari possit. *t. 3. p. 414. n. 1*
 Debitor, qui privilegio gaudet, ne ultra quam facere potest, conveniatur, si ad pinguorem fortunam devenit, potest in solidum conveniri. *t. 3. p. 414. num. 3.*
 Debitorum calamitosus status apud Antiquos Romanos, quomodo deinde fuerit immutatus. *t. 3. p. 415. & seq. n. 6.*
 Debitor principalis, qui per tempus cessavit à solutione, unde fiduciosior molestatur, compellitur ipsam liberare. *t. 1. p. 403. n. 4*
 Debitum, & indebitum quatuor modis dici possunt. *t. 3. p. 444. n. 4.*
 Debitum voluntarium quodnam sit, & quodnam necessarium. *t. 3. p. 501. n. 7*
 Debiti cum legato quomodo, & in quibus casibus compensatio procedat. *t. 3. p. 501. & 502. n. 2. & seq.*
 Decanus maior dignitas est Archidiaconum, licet aliter se haberet iure antiquo. *t. 1. p. 101. n. 1*
 Decanatus in Gallia & Hispania quoniam ecclesiastica dignitas sit, ubi de Decanis Constantinopolitanae Ecclesiae, & an habeant curam antiquorum. *tom. 1. p. 153. n. 2. & 3.*
 Decani apud Romanos in militia quinam olim dicebantur. *t. 1. p. 101. n. 4*
 Decani militiae ecclesiae dicti fuerint, qui decem monachis praerant. *ibid.*
 Decani dicuntur omnes qui ratione muneris & dignitatis in collegio praesunt. *ibid. n. 4*
 Decani maiores causae per Sedem Apostolicam committuntur. *ibid.*
 Decanus Antistodorenus cognoscit de causis ciuitatis ordinatio & primo loco; super eo tamen iure impugnat fuit ab Episcopo. *t. 2. p. 844. n. 2*
 Decanus praedictus contra Canonicos Antistodorenses interdictum promulgat. *ibid. n. 3*
 Decime propriis parochialibus debentur, eiusque praestandae sunt. *t. 1. p. 875. n. 6. & p. 876. n. 8*
 Decimae aliae praediales, aliae personales. *ibid. & seq.*
 Decimae

Omnium Notabilium. Litera D.

Decimæ personales quomodo persolvendæ sūt. *ibid.* p. 876.

Decimarum dispositio olim tota pones Episcopos. t. 1. p. 877. n. 11.

Decimæ de quibus rebus præstari debeant Ecclesiæ. t. 1. p. 892. n. 5.

Decimarum ius per transactionem ritè celebratam minui immutarique potest. *ibid.* n. 6.

Decimis duo confidenda traduntur. tom. 1. p. 893. num. 7.

Decimarum aliquantum exemplo monachis nigris, & albis tandem conceffi. t. 1. p. 899. n. 4. 6.

Decimæ iure communi inspecto post parochiarum dissolutionem parochiis à fidelibus præstari debent. t. 1. p. 409. & seq. n. 7. & 8.

Decimarum exemplo quibus de causis possit à Romano Pontifice indulgentiæ. *ibid.* p. 310.

Decimarum ius in aliena parochia quanto tempore, & à quibus præstari possit. t. 1. p. 680. n. 2.

Decimæ an possint prescriptione acquiri à Religiosis. *ibid.* p. 681. n. 3.

Decimæ à laicis ante Concilium Later. possessæ : ubi quomodo procedendum sit in earum causis. tom. 2. p. 682. n. 2. 3. 4.

Decimæ proventus sunt fructus temporales possunt à laicis percipi. t. 1. p. 688. n. 17.

Decima laici iure ejusdem Romanorum quid sit, & cui applicanda. t. 1. p. 32. n. 3.

Decimæ neque ex novo frodo, neque ex veteri possunt laicis in fructum dari. t. 1. p. 153. n. 13.

Decima aliquando significat beneficium ecclesiasticum. t. 1. p. 130. n. 3.

Decimæ à primitiis quomodo distinguantur. tom. 3. pag. 183. n. 1.

Decimarum tria genera fuisse in lege veteri. *ibid.*

Decimæ, quæ præstabantur Levitis, an darentur soli summo Pontifici, an omnibus sacerdotibus. *ibid.* col. 2.

Decimæ non debentur ex prædictis ad eultum noviter per monachos redditæ, si non taceat memoria talis solutionis. t. 3. p. 589. n. 3.

Decimæ præstandæ sunt ab omnibus parochianis, etiam religiosi, de propriis prædictis, ea quibus decimæ iam olim solvebantur. t. 3. p. 589. n. 5.

Decimæ præstandæ sunt ab omnibus Parochianis ab earum præstatione aliquo modo non exemptis, etiam si pauperes sint. *ibid.* n. 7.

Decimarum transmissio canonibus, & reglæ functionibus prohibita. t. 3. p. 590. n. 7.

Decimæ dupliæ de causâ ab omnibus fidelibus præstandæ sunt. t. 3. p. 593. n. 10.

Decimæ ex pessione solvendæ sunt in illis locis, in quibus piscatio in fructu est. t. 3. p. 594. n. 2.

Decimæ de omnibus fructibus, etiam pessionis, & molendinorum debentur, non deductis expensis. t. 3. p. 595. n. 1.

Decimæ vnde dictæ sint. *ibid.* n. 3.

Decimæ etiam à Gentilibus solutæ. *ibid.* p. 596.

Decimarum præstatio quando fit adus religionis, & quando adus illicitæ commutativæ. *ibid.* col. 2.

Decimarum definitio traditur, & explicatur, eaturque multiplex divisio refertur. tom. 3. pag. 597. num. 4.

Decimæ penales, tributariæ, colonariæ, quidnam sint, & quando solvendæ. *ibid.*

Decimarum ecclesiasticarum communis divisio in prædiales, personales, & mixtas. *ibid.* col. 2.

Decimarum prædialium, & personalium varietate diffinitione. *ibid.* & seq.

Decimæ extraordinariæ. *ibid.* p. 598.

D.D. Gencal, in Decretal. Index generalis.

Decimæ tam personales, quàm prædiales, debentur ea omnibus fructibus, & proventus, tam ex prædictis, quàm ex hominis ministerio productis. t. 3. p. 598. n. 5.

Decimæ personales, & prædiales quandoque, & in qua specie sint solvendæ. *ibid.* & seq. n. 6.

Decimæ plerumque appellantur alimenta pauperum, & tributa egentium. t. 3. p. 599. n. 7.

Decimæ an debeantur ea rebus illiis æquivalentibus. *ibid.* num. 8.

ex Decimis personalibus impensæ deducuntur, non verò ea prædialibus. *ibid.* p. 600.

Decimæ ex fructibus collectis in hortis religionum non debentur. t. 3. p. 603. n. 3.

Decimæ qua additione à Parochiis exigi possunt. tom. 3. p. 606. & seq. n. 8.

Decimæ an à ludæis, hæreticis, & Sacerdotibus sint præstandæ. t. 3. p. 607. & 608. n. 2.

Decimæ personales, prædiales, & mixtæ, vel quibus parochiis, vel Ecclesiis sint præstandæ. t. 3. p. 609. & 610. n. 2.

Decimæ à laicis iniuste exactæ, illisque infundantur. t. 3. p. 611. n. 5.

Decimæ iniuste à laicis detentæ possunt alteri Ecclesiæ restitui. t. 3. p. 613. & seq. n. 8.

Decimarum obligatio à quo iure proveniat, & an consuetudine mutari possit. t. 3. p. 614. n. 2.

Decimarum immunitas an prescriptione, vel consuetudine induci possit. *ibid.* p. 615.

Decimarum ius, ut per consuetudinem immutetur, quid requiratur. t. 3. p. 616.

Decimæ pro parte sunt solvendæ à colonis, & dominis. t. 3. p. 618. n. 2.

Decimæ non sunt subtrahendæ parochiis ex eo, quod inhonestæ, & turpiter vivant. tom. 3. pag. 619. num. 2.

Decimæ quomodo prescriptione acquiri possint. t. 3. p. 621. n. 2.

Decimæ à nonnullis gentibus etiam facto baptismo ablatis non integrè persolventur. t. 3. p. 625. n. 1.

Decimarum pensatio valde dubia est in Ecclesia Græca. *ibid.*

Decimarum solutio an sit iuris naturalis, aut divini, vel tantum ecclesiastici. t. 3. p. 626. & seq. n. 2.

Decimæ non debentur ea iure divino à Christo Domino promissæ. t. 3. p. 627. n. 4.

Decimæ, & prædialia ecclesiastica quomodo à laicis locari possint. t. 3. p. 1012. n. 2.

Devisiones Rotæ Romanæ quam vim & auctoritatem habeant. t. 1. p. 27. n. 57.

in Decisionibus Pontificiis etiam veterum Philosophorum & Poëtarum testimoniis laudantur. tom. 1. p. 5. c. n. 10.

Declarationes Cardinalium an, & quando vim legis obtineant. t. 1. p. 16. & 27. n. 57.

Decretales patrimonij infames fuisse, & inter quatuordecim ordines sedere prohibiti. tom. 1. pag. 994. num. 14.

Decretales epistolæ varietate etiam primo sæculo Ecclesiæ promulgæ fuerunt. t. 1. p. 10. n. 45.

Decretalium varietate collectiones factæ referuntur, & approbata. t. 1. p. 23. & seq. n. 55.

Decretalium quinta compilatio ab Honorio III. facta, & cuius operæ. *ibid.* p. 24. n. 52.

Decretalium sexta compilatio Gregorij IX. insu facta, operæ B. Raymundi de Penafort, quæ collectio vulgò Decretales Gregorij appellantur. *ibid.* & seq. pag. 15.

Decretalium sexta collectio quare à professione fidei solitam sum. *ibid.*

Repertorium Generale

- Decretalium antiquæ collectiones perquirendæ, & magni habendæ sunt. t.1.p.25.n.53
- Decretales quæ non reperiuntur in libris ex quibus citantur, non carent authoritate: nec decisiones in quique compilationibus præcedentibus transcripæ, in sexia autem omisæ, censentur abrogatæ. ibid.n.54
- Decretales aliquæ, quatum pæpetam censetur author Innocentius III. referuntur. tom.1.pag.555.& seq.num.1.
- Decretales epistolæ quænam ius & fidem faciant, & quæ non. t.2.p.493.n.1
- Decreti volumen an sit approbatum, omniaque in eo contenta maiorem authoritatem habeant, quàm in suis autographis. t.1.p.23.n.49.& 50
- Decreti volumen quæ contineat, & quatenus diffuset à collatione B.Raymundi. ibid.n.50
- Decreti volumen mendis quamplurimis scatet, præsertim ex nimia credulitate Gratiani. ibid.
- Decreti primi diffinitio traditur, & explicatur. t.2.p.138.n.2.
- Decreti primi effectus referuntur. ibid. n.13. & p.139. num.14.
- ex Decreto primo missus in possessionem quid consequatur, an possideat, vel luctetur fructus. t.2.p.140. n.16. & 17. & p.141.n.18. & seqq.
- Decreti primi virtute an vera possessio transferatur in actorem. t.2.p.142.n.22
- Decretum secundum quid sit, & quando ad eum perueniatur. t.2.p.144.n.22
- Decreti secundi effectus referuntur, & explicantur. t.2.p.145.n.3.1. & seq.
- Decreto secundo missus in possessionem quodnam dominum acquirit. ibid. & p.146
- Decretum aliquando accipitur pro sententia Principis inter duas partes; strictè tamen, & propriè accipitur pro constitutione. tom.2. pag.848. num.1.
- Decretum ex falsa causa interpositum nullius est momenti. t.3.p.209.n.5
- Decursum honores, onera, & graues sollicitudines. t.2.p.40.& seq.n.17.
- Decursum officium, etiam honorificum, apud antiquos exotum fuit. t.5.p.160.n.9
- Dedicationis Ecclesiæ solennitas iuste est instituta, & quotannis est celebranda. t.3.p.965.n.2
- Deductio in domum mariti matrimonio præcedente nuptiarum possessionem coniugibus præstat. t.2.p.193.n.2.
- Deductio vxoris in domum mariti an faciat transire sponsalia de futuro in matrimonium de præsent. t.2.p.350.n.1.
- Deductio vxoris in domum viri ritus est in nuptiis Hebræorum, Gentilium, & Christianorum vitatus, cuius traduntur exempla. t.2. p.268. & seq. num.5.
- Deductio vxoris in domum mariti non est de substantialibus matrimonij. t.2.p.269.n.6
- Deductio vxoris in domum mariti ne quidem constituit sponsalia. ibid.n.7
- Deductio sponsæ in hortos quid sit, explicatur: ubi etiam de triduo rituali in nuptiis. ibid.
- Defensores primis Ecclesiæ temporibus ad quid instituti. t.1.p.871.n.7
- Defensor pro reo absente admitti potest sine mandato, non pro actore. t.1.p.915.n.1
- Defensores Ecclesiæ non poterant olim de causis Episcoporum, vel eorum subditorum cognoscere. t.2.p.70.n.5.
- Defuncti olim cum vestibus, & insigniis propriæ dignitatis congruentibus sepeliebantur. t.1.p.390.n.7
- Defunctorum laicorum corpora cum vestibus sacri sepeliri prohibitum est. ibid. & p.391
- Defunctorum distinctio quadrimembris ex D. Augustino, an sit admittenda. t.3.p.882.n.4
- Defuncti mediocriter mali quinam sint, pro quibus offerri possit Missæ sacrificium. ibid.n.6
- Defunctus an possit excommunicari, vel à censuris absolui. t.5.p.179.n.1
- Degradatio quoad essentiam & effectum non distinguitur à depositione. t.2.p.59.n.13
- Degradatio realis quomodo fiat. ibid.n.14
- Degradatio militaris. ibid.n.15.p.40
- Deiudi quodnam genus hominum fuit in Ecclesiâ. t.3.p.63.n.4.
- Delegatus iudex quis sit, & quæ eius iurisdicção: vide in verbo *Iudex*.
- Delegatus an possit subdelegare ratione debilitatis corporis. t.1.p.654.n.1
- Delegatus Principis vni, vel pluribus potest suam iurisdictionem subdelegare. ibid.n.1
- Delegatus an consuli debeat à subdelegato super causa commissa. t.1.p.654.n.3
- Delegatus summi Pontificis an possit etiam subdelegare causas graues. ibid.n.4
- Delegatus Principis quare possit subdelegare. tom.1. p.656.n.10.
- Delegatus Principis an possit sine causa iusta subdelegare. t.1.p.657.n.12. & 13
- Delegatus ad vniuersitatem causarum subdelegare potest. t.1.p.659.n.19
- Delegatus Pontificis exequitur sententiam suam, quam exequi non potest, aut non vult ille, cui eam exequendam commiserat. t.1.p.666.n.1
- Delegati Pontificis iurisdicção maior est qualibet ordinariâ. t.1.p.673.n.8
- Delegatus quæ obseruare debeat in officio suæ delegationis. t.1.p.675.n.2
- Delegati iurisdicção eius morte expirat: at si intuitu dignitatis mandata est, transiit in successorem in dignitate. t.1.p.676.n.14
- Delegati Principum an possint causas meti imperij sibi commissas aliis demandare. t.1.p.706.n.8
- Delegatus nequit procedere contra impediens suæ iurisdictionis vium, si iure proprio vtenes interuertetur eius exercitium. t.1.p.709.n.1
- Delegatus debet ante omnia delegationem probare literis commissionis coram ordinatio exhibitis. t.1.p.711.n.1.
- à Delegato Principis semper ad Principem appellandum est. t.1.p.700.n.5
- Delegatus vel totam iurisdictionem suam subdelegare, vel de ea sibi aliquid reservare potest, & in quo casu à sublegato ad eum appellandum sit. tom.1. p.701. num.9.
- ad Delegatum non appellatur à subdelegato in tribus casibus, qui referuntur. t.1.p.702.n.10
- Delicta aliqua, quæ propter enormitatem non inducunt irregularitatem, sed propter infamiam. tom.1. p.439.n.6.
- Delicta, quæ quantumvis occulta, irregularitatem inducunt. ibid.n.7
- Vide in verbo *Irregularitas*.
- Delicta alia merè secularia sunt, alia merè ecclesiastica, alia mixta. t.1.p.749.n.8
- Delicta iterata grauiori poenâ sunt punienda, sicut facilius primis peccatis indulgetur. tom.2. p.38. num.12.
- Delicta an sint seuerius punienda in his, qui maiori eminent dignitate. t.2.p.569.n.1
- Delicti

Omnium Notabilium. Litera D.

Delicta atrocitas efficit ut superius pro eius absolutio-
ne adendus sit. t. 3. p. 31. n. 6
Delicta non remanere imposita, valde Reipublice in-
terest. t. 3. p. 46. n. 8
Delictum morte delinquentis censetur extinguere. t. 4.
p. 195. col. 1.
Delictum per impetum itacundie, seu iustum dolo-
rem admissum, quandoque mitius punitur, tom. 5.
p. 35. n. 1.
Delictum in quo differat ut erimine. t. 5. p. 397. n. 1
Delictum saepe pro crimine accipitur, & econtra,
ibid.
Delictorum puniuntur ex duabus precipue causis susde-
tur. t. 5. p. 411. n. 3
Delictorum poenitentia etiam in brutis exercetur. Ibid.
Delictum an fugam probetur, & an fugiens a facie in-
dicis illud facere videatur. t. 2. p. 512. n. 2. & 3
Demeritis quid: Vide in verbo *Monarchia*.
Demeritis S. Petri ab Anglis praestari solitus quid sit,
& a quibus exigebatur. t. 1. p. 705. n. 4. & 5
Demeritis ipse in iudicio correctionis fraternae testis
legitimus est. t. 2. p. 394. n. 3. & p. 395. n. 5. & 6
Denunciatio non est de essentia censuræ: ex duplici ta-
men ratione fit. t. 1. p. 860. & seq. n. 1
Denunciatio a quo fieri debeat, & quænam sui de-
nuntiationis sollemnis formula. Ibid. p. 861
Denunciatio excommunicati priusquam eum fructibus
sui beneficii fieri potest a iudice appellatione pen-
dente. t. 2. p. 394. n. 3. & seq. n. 4
Denunciatio prædicta a quo iudice fieri debeat, &
quandomodo permittitur. Ibid. p. 862
Denunciatio triplex existit in causis, in quibus ne-
cessaria censetur. t. 3. p. 611. n. 5
Denunciatio trina dicitur legitima, & canonica, &
ab utroque iure approbata. Ibid.
Denunciations nuptiales unde originem sumpserint,
& cuius effectus sint. t. 4. p. 611. n. 2
Denunciations matrimoniales in Gallia ante Conci-
lium Later. in usu fuerunt. t. 4. p. 96. n. 3
Denunciations matrimoniales quo iure ad matrimo-
nium præmitti debeant. t. 4. p. 98. n. 7
Denunciations quibus diebus fieri debeant, & quis
in eis dispensare possit. Ibid. col. 2
Denunciatus in quo casu puniri possit propter ea-
lumiam. t. 4. p. 39. n. 8
Deportati in iure Casareo qui dicantur; & quid sit de-
portatio. t. 1. p. 333. n. 2
Deportatus an aliquo iure, Romano scilicet, vel mu-
nicipali testari possit. t. 3. p. 485. n. 8
Depositarium quando ex dolo, vel culpa clerici res de-
positas teneatur. t. 1. p. 897. & seq. n. 1. & 2
Depositarium aliquid recipiens pro custodia rei depo-
sitæ, levem tantum culpam tenetur præstare. t. 3.
p. 198. n. 3.
Depositarium quando teneatur ad præstandum easus
fortuoris. Ibid. n. 4. 5. & 6
Depositis quid sit, & quomodo olim contingebat.
tom. 1. p. 39. n. 14.
Vide in verbo *Degradatio*.
Depositio dupliciter contingere potest. t. 2. p. 40. n. 16
Depositio variæ acceptiones. t. 5. p. 419. n. 6
Depositio pro re poenitentia significat, quid sit. Ibid.
Depositio quatuorplex sit, & quomodo fiat. Ibid.
Depositio alia est a beneficio, alia ab officio, alia ab
officio & beneficio simul; & quænam sint eorum
effectus. t. 5. p. 410. n. 7
Depositio & degradatio in veteribus Ecclesiæ canonibus
pro eadem poena sumuntur. Ibid. n. 9
ex *Deposito* aquod monachum sacro monasterium con-
venienti non potest. t. 3. p. 296. n. 4

Depositum non reddere summa iniustitia est, ex Cl.
ectone. Ibid. n. 5
ex Depositio regulariter non debentur usus, nisi mo-
ra intercedat. t. 3. p. 296. n. 6
Depositum quamdiu daretur, & quid si in eo adiciatur
tempus. t. 3. p. 299. n. 7
in Depositio reddendo compensatio opponi non po-
test. Ibid. n. 8. & p. 300. n. 12
Derelictio rei quid sit in iure, & an detur derelictio rei
immobilis, ad intelligentiam tractatus pro dete-
lido. tom. 2. p. 684. & seq. n. 11. & seq.
Detrahe in monasterium poenitentia petendæ esu-
sæ, olim non inducebat professionem. t. 1. p. 932.
nm. 19.
Detrahe in monasterium poenitentia petendæ cau-
sa sequebatur olim degradationem. t. 2. p. 318. n. 2
Detrahe in monasterium poenitentia petendæ cau-
sa fuit olim in usu; & an sic detrahi vere efficeretur
monachi. tom. 3. p. 633. n. 10
Deuotio, & ideo deuotarium quid sit, & in quibus
deatur. tom. 1. p. 430. n. 10
Deuolutio si iusto iure. t. 1. p. 432. n. 14
Deuolutio fit gradatim. Ibid. n. 15
Deuotio interna quomodo per Ecclesiam præcipi pos-
sit clericis recitantibus horas esonicas. t. 3. p. 886.
& 887. n. 7.
Deus naturæ author; nomineque naturæ aliquando
Deus intelligitur. t. 1. p. 5. n. 10
Deus æternus, immensus, immutabilis, incompre-
hensibilis, &c. etiam ab ethnicis censetur. tom. 1.
p. 19. n. 4.
Deus inuocandus est in principio omnium actionum.
tom. 1. p. 174. nm. 9.
Dij lites, seu penates quinqum, & unde ita dicantur.
t. 4. p. 4. n. 10.
Diaconia potestatem olim de propriis bonis testamen-
tum facere. t. 3. p. 460. n. 11
Vide in verbo *Presbyteria*.
Diaconi septem primi per manuum impositionem ab
Apostolis ordinandi. t. 1. p. 14. n. 32
Diaconatum varia munia referuntur. Ibid. & n. 33
Diaconi etiam ad dispensandam Eucharistiam absente
sacerdote constituti. Ibid. p. 15. nm.
Diaconus in Episcopatum electus debet prius consecra-
ri in Presbyterum. t. 1. p. 304. n. 4
Diaconi sunt immediati ministri sacerdotum, & suc-
cesserunt in locum Levitarum. t. 1. p. 488. n. 4
Diaconi septem ex septuaginta duobus discipulis ele-
cti. tom. 1. p. 604. n. 2
Diaconi septem in septem vrbis Romæ regionibus in-
stituti: inde Diaconia. Ibid.
Diaconi Cardinales dicti: ubi de aliis eorum nomi-
bus. Ibid.
Diaconis custodia ætatis Ecclesiæ commissæ est ab
Episcopis. t. 1. p. 606. n. 3
Diaconi possunt ex delegatione Episcopi publice in
Ecclesia prædicare. t. 1. p. 793. n. 5. & p. 795. n. 9
Diaconi saepe in sessionibus, & aliis adibus potiores,
& priores fuerunt. t. 1. p. 84. n. 4
Diaconi quare maiorem honorem ac Presbyteri assu-
mere voluerunt. Ibid.
Diaconi in Presbyteros ordinati olim renuebant.
Ibid.
Diaconorum elatio suppressa. Ibid.
Diaconorum in Presbyteros elatio intolerabilis. Ibid.
nm. 5.
Diaconi talione personæ, cuius vices gerunt, possunt
aliquando Presbyteria antefecti. t. 2. p. 841. & seq. n. 9
Diaconi olim Episcopo ut testes vice, & monum ad-
fuerunt. t. 1. p. 213. n. 3

Repertorium Generale

Diconatus qui incusate causis fuit homicidij, prohibetur ad superiores ordines ascendere, & permittitur in subdiaconatus officio ministrare. t. 5. p. 162. num. 2.

D. Augustinus quare genitor, & Apostolus Angelorum dictus. t. 1. p. 815. n. 1.

Dilectio quatenus dicantur apud scriptores medice utitur. t. 5. p. 378. n. 2.

Dilectio Etiam, exprimit eam magis difficilem, & implicat minus dubitabilem. t. 1. p. 175. n. 2.

Dictio, *Electio*, in Receptis Apostolicis diversimodè potest interpretari. t. 1. p. 196. n. 13.

Dictio *Opis*, quid significet, tum in masculino, tum in feminino genere, & in quo ab electione differat, fuscè ostenditur. t. 1. p. 355. n. 3.

Dictio *aut*, sæpe accipitur pro conjunctione &, tom. 1. p. 528. n. 3.

Dictio, *alio*, non est semper repetitiva similium, si adfuit contrarium. t. 1. p. 813. n. 6.

Dictio *semper*, telata ad tempus, an importet perpetuitatem. t. 1. p. 970. n. 4.

Dictio *sem*, plerumque in iure accipitur pro conjunctione. t. 1. p. 198. n. 16.

Dictio *praeteritum*, plerumque includit alios casus. t. 1. p. 287. n. 3.

Dictio *penitus* nullitatem ipso iure inducit. t. 1. p. 799. num. 11.

Dictio *in* aduersitatis vis, & natura est præcedentia tollere. t. 3. p. 37. n. 15.

Dictio *diu*, quoddam tempus, & quàm diuturnum significet. t. 3. p. 100. n. 7.

Dictio *quasi*, improprietatem significat, & fictionem. tom. 1. p. 394. n. 5.

Diffamatio, vel factum sui naturæ iniuriosum præsumitur animo iniuriandi prolatum. t. 1. p. 510. n. 2.

Dies quid sit, & quid significet in utroque iure. t. 1. p. 140. n. 4.

Dies diuersimodè computatur, & taxatur. *ibid.* & seq.

Dies spatium vnde computandum. tom. 1. p. 141. n. 5. & p. 145. & seq. n. 4. & 5.

Dies naturalis quomodo computetur. tom. 1. p. 450. num. 2.

Dies civilis diuersimodè apud Hebræos, & Romanos computatur. *ibid.*

Dies vulgares apud Hebræos. *ibid.*

Dies ieiunij quoad ordines conferendos. *ibid.* n. 3. Vide in verbo *Ordinatio*.

Dies civiliter consideratus quid sit, & quid naturaliter. *ibid.* n. 4.

Dies maior pars quæ sit apud Iurisconsultos, & in qua dies parte iudicia fieri debeant. t. 1. p. 695. n. 5.

Dies prælatus in iure quid sit, quid relaxatus, & quid reperitur. t. 1. p. 722. n. 2.

Dies hebdomadae tamdiu in Ecclesiæ feriæ nomine designari. t. 1. p. 849. n. 2.

Dies naturalis computatur ab ortu solis vsque ad eius occasum. t. 1. p. 849. n. 3.

Dies hebdomadae septem planetis antiquis nomina sunt indita. t. 1. p. 166. n. 2.

Dies quomodo computentur more Romano. t. 1. p. 167. num. 1.

Dies ecclesiasticus quomodo sit computandus quoad horas canonicas, & quoad celebrandum ipsum diem festum. *ibid.*

Dies septimus à Domino benedictus, & sanctificatus fuit. t. 1. p. 177. n. 2.

Dies septimus antiquis Patribus, etiam ante legem Moysi in veneratione fuit. *ibid.*

Dies natales Sanctorum, & Martyrum quinam sint,

iuxta Ecclesiæ ritum. t. 1. p. 177. n. 4.

Dies natales & Virginis, & S. Iohannis Baptiste quare diuerso ab aliis ritu ab Ecclesiâ celebrentur. *ibid.*

Dies tres in noctibus celebrandis apud antiquos rituales quinam. t. 2. p. 269. n. 7.

Dies vnus quare plerumque adiectus eam præscribitur annus, vel mensis. t. 1. p. 295. n. 7.

Dies fatalis, & dies temporalis an differant in materia appellationis. t. 2. p. 206. n. 6.

Dies natales Deorum, & priuatum etiam magnis plaustibus apud Gentiles celebrati. t. 3. p. 42. n. 5.

Dies festiuos supplicis reorum deturpari etiam legibus ciuilibus prohibitum fuit. t. 1. p. 170. & seq. num. 11.

Diem interpellare pro homine, quid sit, & an ad moram committendam interpellatio aliqua desideretur, vt dies interpellat pro homine. tom. 3. p. 334. num. 4.

Dies profecti appellatur, in quibus laborandum est. t. 3. p. 370. n. 2.

Dies natalis Domini quâ olympiade, quibus Consulibus, & quo anno à creatione mundi contigerit, & quàm magna lætitiâ, & festiuitate celebrari debeat. tom. 3. p. 353. n. 1.

Dies natales apud varias gentes in magna celebrantur fuerit. *ibid.* & seq.

Dies natalis Domini, & cæterorum præuilegia referuntur. t. 3. p. 354. n. 2. & p. 355. n. 3. & seq.

Dissimulatio procedens à malenolis hominibus, an sit sufficiens ad inquisitionem. t. 5. p. 55. n. 2.

Dignitas noua in Ecclesiâ ita erigi debet, vt quammimum præiudicium antiquioribus dignitatibus afferat. tom. 1. p. 192. n. 1.

Dignitates acquiruntur aut per electionem, aut per successionem. t. 1. p. 222. n. 5.

ad Dignitates cursim animum habentes quis sit eligendus. t. 1. p. 253. & seq. n. 8.

Dignitatus ferè omnibus ecclesiasticis ætas est à iure comuni præscripta. t. 1. p. 254. n. 10.

Dignitas ecclesiastica sæpe dicitur honor, & qui habet dignitatem, dicitur habere honorem. t. 1. p. 265. num. 3.

Dignitas quid sit, quæ sit eius frequentior acceptio, & qui dignitatem habere dicantur. tom. 3. p. 127. num. 13.

Dilatatio nimis breuibus, aut longis à iudice concessis rectè à tali sententia appellatur. t. 2. p. 164. n. 1. & p. 165. n. 4.

Dilatio quæ in iudicio datur, quid sit. t. 2. p. 165. n. 3.

Dilatio à quibus detur. *ibid.*

Dilationes ex quibus causis, & ad quantum tempus concedantur. *ibid.* & col. 1.

Dilatio in causis criminalibus tantum ad irriduum conceditur. *ibid.*

Dilationes quo sensu dicantur arbitrarie. t. 2. p. 651. n. 4.

Dilationes longiores reis quàm actoribus concedi debent. *ibid.*

Dilationes quot sint concedendæ, siue in causis criminalibus, siue in ciuilibus; siue reo, siue actori. *ibid.*

Dilatio in iudicio quomplex sit, & quomodo inter se differant. t. 2. p. 421. n. 6.

Dioecesi Episcopo subiecti, parochiani dicuntur; & diocesis parochia. t. 1. p. 403. n. 1.

Dioecesis vasisum Hispaniæ limes describuntur. t. 2. p. 379. n. 3.

Dioecesis in noticia Imperij, & in Imperialibus constitutionibus quid significet. t. 3. p. 444. n. 3.

Dioecesis insipiens voluntas quoad sepulchrum habi electam. t. 3. p. 542. n. 5.

S. Diuysij

Omnium Notabilium. Litera D.

S. Dionysij monasterium Ordinis D. Benedicti prope Parisios a quo fuerit fundatum. t. 2. p. 438. n. 1
S. Dionysij monasterium Canonicorum Regularium in ciuitate Rhemensis. t. 2. p. 784. n. 2
Discorsus Patriarcha Constantinopolitanus quare Romanorum Papa dicitur. t. 1. p. 237. n. 21
Diptrychon ecclesiasticum quid sit, & a quo tempore fuerit in vsu. t. 5. p. 175. n. 2
Diptrychon duplex, & quid contineat. ibid.
Diptrychon quare ita dicitur. ibid. p. 176
Dirutio domus poena rei nefarii sceleris, criminisque perhorrendi. t. 2. p. 35. n. 5
Diratio domus hodie in reos laesae Maiestatis exercetur. ibid.
Discaletio eius, qui defuncti fratris semen suscitare renuebat, lege Moysis praecepta mysterium continebat. t. 4. p. 273. n. 3
Disciplina modica & leuis praeceptoribus & magistis permittitur. t. 5. p. 261. n. 3
Discipline acerbitas in emendandis, corrigendisque discipulis damnatur. ibid.
Disciplina, quae discipulus etiam in sacris constitutus a magistro afficitur, non comprehenditur sub violenta manu iniectione. t. 5. p. 74. n. 4
Disunctiona in scriptis quid sit. t. 1. p. 91. n. 8
Disunctionum varia genera. ibid.
Disunctionia rerum requirit vnum tantum adimpleri. tom. 1. p. 92. n. 2
 Vide in verbo *Alternatiua*.
Disunctionia in iure aliquando resoluitur in coniunctionem. t. 1. p. 93. n. 15. & p. 94. 17
Dispensatio matrimonialis facile conceditur prole bona fide suscepta, secus aliis. t. 1. p. 127. n. 12
Dispensatio vera non inducit ex Principis colectione. t. 3. p. 152. n. 6
Dispensatio super pluralitate beneficiorum a quo fieri possit, & quoniam causae ad eam legitimae censeri debeant. t. 3. p. 167. n. 3. & 4
Dispensatio legitimae aetatis ad contrahendum matrimonium, an competat Episcopis. t. 4. p. 77. n. 7
Dispensatio quaelibet iustam causam requirit, vt concedatur. t. 4. p. 205. n. 3
 vt *Dispensatio* in impedimentis matrimonij concedatur, quoniam causae requirantur. ibid. & seq.
 in *Dispensatione* ad matrimonium contrahendum quid exprimi debeat, & quid omitti. t. 4. p. 206. num. 4.
Dispensatio in radice matrimonij quid sit, & quae eius requirita. t. 4. p. 247. n. 22
Dispensationis in radice matrimonij quinam sint effectus. ibid. & seq.
Dispensatio in radice matrimonij an possit concedi a Pontifice coniugibus, qui matrimonium nullum contraxerunt. t. 4. p. 248. & seq. n. 23
Dispensatio praedicta an possit indulgeri a Pontifice quando filius natus est ex professo in Religione, aut clerico in sacris ordinibus constituto, qui de facto contraxit matrimonium. t. 4. p. 249. n. 24
Dispensatio triplex Liouonienibus concessa super matrimonij eorum. t. 4. p. 273. n. 12
Dispositio Vltima in extranei voluntatem collata, an valida sit, Vide in verbo *Testator*.
Dispositio captatoria quoniam dicatur, tom. 3. p. 497. num. 12.
Dispositiones captatoriae an aliquo iure sustineantur. ibid. & seq.
Dispositio in alterius voluntatem collata iure canonico adimpleri debet. t. 3. p. 498. n. 13
Dispositio super rebus fidei an sit licita, & quibus circumstantiis adhibitis. t. 5. p. 206. n. 8

in *Disputationibus* de fide quodnam periculum addit, ibid.
Disputatio vera & formalis super rebus fidei an sit licita clericis & laicis. ibid. n. 9
Distributiones manuales, quae vidualia dicebantur, quid sint, & vnde originem sumpserint. t. 3. p. 109. & seq. n. 2.
Distributiones quotidianae tantum horis canonicis interessentibus debentur, nec valere possunt consuetudo in contrarium. t. 3. p. 111. n. 7
Distributiones quotidianae absentibus etiam in aliquibus casibus debentur, qui recensentur. ibid. & pag. 112.
Distributiones quotidianae canonicis seruitio Episcopopi incumbentibus non debentur. t. 3. p. 112. n. 8
Diuisio forma, in qua maior diuidit, & minor eligit, comprobatur vltu. t. 1. p. 819. n. 11
Diuisio solennitatem plerumque conceditur aetate prouectoribus, electio autem iunioribus, ita aequitate naturali suadente. t. 3. p. 573. col. 1. & 2
Diuortio facto apud quem filij alendi & educandi sint. t. 3. p. 703. n. 2
Diuortium post legem Evangelicam nec Hebraeis, nec Gentilibus licitum est. t. 4. p. 193. n. 6
Diuortij erymon, & acceptiones variae traduntur. t. 4. p. 256. n. 5
Diuortium verum quodnam sit. ibid. & seq.
Diuortij acceptio hodierna duplex. ibid. p. 257
Diuortium apud Hebraeos an fuerit permittit: Vide in verbo *Repudium*.
Diuortium apud Romanos ex lege Romuli quibus de causis fieret. t. 4. p. 258. n. 7
Diuortia tam frequentia, vt mulieres non Consulimus, sed maritorum numero annos computarent. ibid.
Diuortij facultas effrenis ab Imperatoribus cohibita. ibid. & p. 259.
Diuortium iniustum quibus poenis plectatur. ibid. n. 8
Diuortium in matrimonij pietate ac religione arctatis non admittatur. ibid. n. 9
Diuortij solennitatem apud pscos, & ex lege XII. Tabularum. p. 260. n. 10
Diuortiorum varia genera apud Romanos 3 & ex quibus causis fierent. ibid. & seq. n. 11
Diuortia falsa, & quodnam diuortium fribulculum dicitur. ibid. & seq.
Diuortium quoad separationem thori, medium inter diuortium verum, & iurgium. ibid. & p. 261
Diuortium matrimonij rati, vel consummati an admittatur in lege gratiae, & quando contingat. t. 4. p. 261. n. 12.
Diuortium quoad vinculum, vel quoad thorum quando liceat in eadem lege. ibid.
Diuortio facto ad quid maritus teneatur erga vxorem: vbi de variis causis agitur ad diuortium faciendum sufficientibus. ibid. & seq. p. 262
Diuortium quoad vinculum matrimonij iam consummati, in lege Gratiae datur. t. 4. p. 262. n. 13
Diuortium late sumptum quodnam. ibid.
Diuortium propter haeresim vnus coniugis fieri potest, etsi alium ad illam non inducat. t. 4. p. 264. num. 3. & 6.
Diuortium propter quodlibet peccatum fieri non potest. ibid. n. 6
Diuortium quoad vinculum propter haeresim fieri non potest. ibid.
Diuortium propter adulterium in aliquibus casibus fieri nequit. t. 4. p. 269. n. 3
Diuortio facto propter haeresim vnus coniugis, an sit Ecclesiae reconciliatur, redintegrandum sit matrimonium: Vide in verbo *Matrimonium*.

Diuortio

Repertorium Generale

- D**ignatio facta licebat iure civili coniugi ad secundas nuptias transire, etiam alio iurisperito. t. 4. p. 197. num. 5.
- D**iuortium inter Henricum I. Castellæ Regem, & Mafaldam filiam Sanci I. Lusitanæ Regis celebratum. tom. 4. p. 102. n. 1
- D**iuortij Alfonsi Regis Legionensis, & Theresie filie Sanci Portugallæ Regis billosa refertur. ibid. col. 2.
- D**oleus ciuitas ubi sita, & a quo ex Archiepiscopali Episcopalis effecta sit. t. 1. p. 314. n. 1
- D**olense monasterium Ottonis D. Benedicti celebre in Gallia, in Biterrensi provincia fundatum, immediate Sedi Apostolicæ subiectum. t. 1. p. 401. n. 1
- D**olense monasterium pluribus priuilegiis à Romanis Pontificibus est decoratum. t. 2. p. 262. n. 3
- D**olus nemini patrocinari debet. t. 1. p. 126. n. 10
- D**olus magnam delictum est, quod non debet imputatum relinqui. ibid.
- D**olus pro mendacio habetur, cum ex eo dissimulatio coniungit. t. 1. p. 127. n. 11
- D**olus causam actui in spiritualibus an illum interest. t. 1. p. 963. n. 8
- D**oli definitio traditur, & explicatur, & ab impugnatione Labronis defenditur. t. 3. p. 291. n. 4
- D**olus est contrarius bonæ fidei. ibid. p. 292
- D**olus non nisi à seiente committitur. ibid.
- D**olus in quibus contractibus præstari debeat, variè traduntur regulæ. t. 3. p. 292. & seq. n. 5. & 6
- D**olus quandoque in deposito præstari debeat à depositario. t. 3. p. 297. n. 1
- D**olus ipso iure emptionem vitiat. t. 3. p. 312. col. 1
- D**olus in conditione interveniens ex caliditate vnius ex contrahentibus, non ex quantitate pretij probatur. ibid. col. 2
- D**olus dans causam ingressui in monasterium, & professioni, an reddat actum nullum. t. 3. p. 649. n. 3
- D**omestici quinam dicantur, ut ideo possint à testimonio repelli. t. 1. p. 423. n. 5. & 6
- D**omestici quare à testimonio ferendo repellantur. tom. 2. p. 416. n. 7. & 8.
- D**omicilium sine habitatione non acquiritur. tom. 2. p. 85. num. 2.
- D**omicilia diuersa quis possit habere. ibid.
- D**ominica dies à Iudæis prima Sabbathi, à Gentilibus dies solis dicitur. t. 2. p. 166. n. 3
- D**ominica quare dicatur dies solis, qui etiam Gentilibus venerandus fuit. ibid. col. 1
- D**ominica in Ecclesia Catholica vocatur dies primus. ibid.
- D**ominica celebratio vetustissima in Ecclesia commendatur & adhibetur celebri miraculo. t. 2. p. 167. num. 4.
- D**ominica celebritas variis rationibus probatur. t. 2. p. 168. n. 5.
- D**ominica quibus ritibus & cultu sit veneranda; & qua ratione. ibid. n. 6.
- D**ominico die non ita vacandum est ab omni opere, sicut Iudæi vacabant die Sabbathi. t. 2. p. 169. col. 2
- D**ominica dies etiam Imperatorum Constitutio omnibus feriata est. t. 2. p. 170. n. 10
- D**ominium aliud bonitarium, aliud quantitatum, & quodnam traditione acquiritur. t. 2. p. 146. col. 1. & num. 13.
- D**ominium verum an transferatur in vnum ex legatoribus, cum res mobilis, vel immobilis per sententiam iudicis illi adjudicatur. t. 1. p. 749. & seq. 4
- D**ominus temporalis ob suspicionem solam hæresis priuatur fidelitate à vassillis sibi promissa. tom. 5. p. 555. n. 6.
- D**. *Dominicus* primus generalis Inquisitor constitutus ab Innocentio tertio. t. 1. p. 309. n. 2
- S**. *Dominici* monasterium in Messanensi diocesi etiam operta constitutum. t. 1. p. 838. n. 1
- D**ominus quisnam, & quare apud veteres ita vocaretur. t. 2. p. 528. n. 3.
- D**onus Ecclesiæ ritu, & insignibus eorum iam olim inscribuntur. t. 3. p. 968. n. 2
- D**onibus Ecclesiæ, in quibus clerici degunt, non debent indices laici hospitium sibi vindicare. tom. 3. p. 970. n. 8.
- S**. *Donatiani* septimi Episcopi Rhemenis Ecclesia Belgis erecta, in qua eius corpus quiescit. tom. 5. p. 355. n. 2
- D**onatarum propter ingratitude rebus donatis priuatur. t. 3. p. 440. n. 4
- D**onatio an prohibeatur fieri in diebus ab Ecclesia secularis. t. 2. p. 332. n. 34
- D**onatio propter nuptias veteribus incognita fuit, & tantum ante nuptias fieri poterat. t. 3. p. 313. n. 4
- D**onationis etymon, & definitiones traduntur, & verba ex Aristotele refertur. t. 3. p. 428. & seq. n. 4
- D**onatio perfecta an sit contractus. t. 3. p. 429. n. 5
- D**onatio à quibus personis celebrari non possit. ibid. num. 6.
- D**onatio an, & quando à minore celebrari possit. ibid.
- D**onatio rerum, quarum quis tantum administrat, est, an, & quando valida sit. t. 3. p. 429. & seq. num. 7.
- D**onatio remuneratoria an etiam Pælati Ecclesiæ sit insertita. t. 3. p. 430. n. 8. 9
- D**onatio remuneratoria an indigeat Pontificia confirmatione. ibid.
- D**onatio, quæ ex promissione incipit, efficacem ad agendum producit conditionem. tom. 3. pag. 433. & seq. num. 5.
- D**onacione perfecta non licet donatori conditionem adicere. t. 3. p. 435. n. 4
- I**n Donationibus an plenissima interpretatio fieri debeat. t. 3. p. 435. n. 5
- I**n Donatione tantum creditur donatum ius illud, quod donator in ipsa se habet. t. 3. p. 436. n. 2
- D**onatio quinquagies partis rerum ad mensam Episcopalem spectantium an possit fieri ab Episcopo sine consensu Capituli. t. 3. p. 439. n. 1. & 2
- D**onatio propter ingratitude potest per donatorem, non per heredem eius, reuocari. t. 3. p. 440. n. 14.
- D**onatio ex causis à iure receptis, & approbatis reuocari potest. t. 3. p. 442. n. 5
- D**onaciones modicæ tantum permittuntur clericis in ægritudine constitutis. t. 3. p. 480. n. 3
- I**n Donatione propter nuptias omnia pacta enumerata intelliguntur, quæ circa dorem coniugibus placent. t. 3. p. 513. n. 6
- D**onatio propter nuptias à marito, vel alio eius nomine fieri potest. ibid.
- D**onatio propter nuptias ad maritum, vel eius heredes soluto matrimonio redit. ibid. & seq. n. 5
- I**n Donatione propter nuptias pactum de ea succedenda adhiberi solat, & quid operetur; & an specialiter requiratur, ut mulier res donatas lucretur. tom. 3. p. 514. n. 7.
- D**onatio alicuius rei facta Ecclesiæ sub conditione, an reuocari possit. t. 4. p. 117. n. 2
- D**onatio incipere potest à traditione, & à promissione; & quænam conditionem admittat. ibid. & seq. n. 3
- D**onatio etiam incipiens à traditione modum, & pactum recipere potest. t. 4. p. 118. n. 4
- Donatio

Omnium Notabilium. Litera D.

Donatio inter vium, & uxorem constante matrimonio facta non valet, confirmatur tamen morte donantis. t.4.p.135.n.10

Donatio propter nuptias soluto matrimonio redit ad vium. t.4.p.303.n.5

Donatio propter nuptias, si nuptie, quia incestuosa; nullae declarantur, à marito repeti possunt, nec luctu uxoris credit. t.5.p.304.n.10

Donatio propter nuptias varias appellationes sortitur; & quid propriè sit. ibid.n.12

Donatio propter nuptias apud Romanos recepta, quos effectus pariat. t.4.p.304.& seq.n.13

Donatio propter nuptias nulli est, ubi nullum est matrimonium. t.4.p.305.n.14

Donatio inter coniuges constante matrimonio facta non subsistit, si alter locupletior, alter vero pauperior efficiatur. t.4.p.317.n.3

Donatio inter vium & uxorem quo iure prohibita sit. t.4.p.318.n.5

Donatio inter coniuges quibus ex causis sit prohibita. ibid.n.6

Donationis verbo prohibita inter vium & uxorem quid veniat: ubi quod donatio mortis causa inter eos recepta est. t.4.p.319.n.7

Donatio ante nuptias facta, dummodo non confectur in tempus matrimonij, valet. t.4.p.319.& seq.n.8

Donatio inter coniuges prohibita inter quas personas consequenter prohibetur: & an aliquando sustineri possit. t.4.p.320.n.9

Donatio inter coniuges, & personas huc potestatis sibi coniunctas adeo irrita est ipso iure, ut nihil valeat quod donationis causa actum est. ibid.n.10

Donatio predicta an iuramento firmari valeat. ibid.

Donationes inter vium & uxorem post orationem Antonini confirmatae fuerunt. t.4.p.321.n.11

Donationes inter coniuges, quae à traditione incipiebant, an confirmarentur iure antiquo. ibid. & num.12

Donationis predictae revocatio quomodo, & quotuplè contingeret. t.4.p.321.n.13

Donationes nonnullae inter vium, & uxorem receptae referuntur. t.4.p.324.n.17

Donatio à paupere diuini facta, & à subdito superioti, suspecta est; si à diuine pauperi sit, pia est; si locuplete diuini, humana. t.5.p.327.n.3

Dona & munera matrimonij causâ data quomodo distinguantur. t.4.p.321.n.14

Vide in verbo *Munus*.

Dormire ex delicto tenetur, si aliquis eius culpa praecessit. t.1.p.916.n.15

Dormitorium communis locus est, in quo monachi quiescunt, & extra quem dormire olim sine ulla causa non liceat. t.5.p.717.n.5

in Deu constitutione tacitè conditio inest, si nuptiae sequantur. t.1.p.250.n.9

Dos mulieris in quo casu possit pro delicto mariti capi. t.1.p.163.col.2

ad Dotem referendam quanam sit actio instituta. rom.1.p.119.n.7

Dos propriè, & per excellentiam dicitur res uxoria. ibid.

Dotis repetendae ratio quanam olim fuerit. ibid.col.2

Dortum causa publica, & fauorabilis est, multaque earum causâ priuilegia mulieribus concessa fuerunt. ibid.& seq.n.2

Dos Ecclesiæ quanam sit, & quomodo olim tradere-tur. rom.1.p.850.& seq.n.3

Dos Ecclesiæ quanam sit competens, & quæ in ea

constituenda attendantur. t.1.p.851.n.4

Dos filius spiritus hodie ex equitate canonica praestari debet. t.4.p.138.col.2

Dos non restituitur sepurato matrimonio propter adulterium. t.4.p.178.& seq.n.2

Dos tota restituenda est à marito, si solvendo sit, dis-sortio facta. t.4.p.179.n.4

Dos restituenda est uxori matrimonio soluto ea iusta causa. t.4.p.180.n.6

Dotis nomen quid significet: ubi traditur eius etymologia & origo. ibid.& seq.

Dotes sunt inter gentium, ducumque causa apud omnes peregrinos sunt. ibid.p.181

Doris definitio, & diuisio referuntur. t.4.p.181.n.9

Dorem dici, & dotem dari quid sit, & in quo differant. ibid.

Dos promissa, profectitia, & aduentitia. ibid. & pag.182

Dos constante matrimonio ad maritum pertinet, eo vero soluto, quandoque sit restituenda. rom.4.p.181.n.10.11

Dos quo sensu dicatur perpetua. t.4.p.183.n.12

Dos à quibus repeti, & quibus restitui possit. ibid. num.13

Doris retentio, factio disortio, ex variis causis competit. t.4.p.184.n.13

Dos quandammodo lucto sibi cedit propter uelutiam mariti. ibid.n.14

Dos uxori restituitur dissoluto matrimonio propter ingressum Religionis. ibid.n.15

Dotis causa principaliter mota non est mixti fori. t.4.p.322.n.6

Dos sine matrimonio non datur, nisi matrimonium sine dote subsistat. t.4.p.303.n.7

Dos in quibus casibus non efficiatur caduca, ob matrimonium iniustum, vel incestuosum. t.4.p.306.num.17. & 18

Doris depositio penes meretricem sub pacto honestiluctu ex ea petenda, conuentio est vilesissima in pluribus locis, & an sit licita. t.4.p.313.n.14

Dos constante matrimonio quando, & ex quibus causis sit restituenda. t.4.p.311.n.18

Dos ob quaecumque causam restituta remanet semper dos. ibid.& seq.n.19

ut Dos à muliere repeti possit, quid praecise requiratur. t.4.p.316.n.22

Doris modus praescriptus fuit apud Hebraeos & veteres Romanos. t.5.p.300.n.8

Dos maxima apud Romanos quanam fuerit. ibid.

Dos virginis stupratae quomodo restituenda sit. ibid.col.2

Dotalium nomine an bona paraphernalia comprehendantur. t.1.p.500.n.5

Dubitans in fide an haereticus sit. rom.5.p.165.n.2. & p.167.& seq.n.10

Dubius in fide quis dicatur. t.5.p.168.n.10

Dubius in fide non est qui quomodocumque suspensum assensum fidel. ibid.n.11

Vide in verbo *Haereticus*.

Dueli variae acceptiones referuntur. t.5.p.194.n.7

Duellum unde ita dicatur. ibid.

Dueli diuisio & usus apud varias gentes in variis casibus. t.5.p.195.n.8

Duellum omni iuri opponi ostenditur. ibid.n.9

Duellum iniustum, & iniuriosum remedium est ad decidendas controversias. t.5.p.196.n.11

Duellum etsi in aliquibus locis permissum, nunquam iure permittitur. ibid. & seq.

Duella etsi non radicibus extirpata, nunquam inita, & honesta credi debent. ibid.p.197

Donum

Repertorium Generale

Dunelmensis Episcopatus ubi firmus, & quod transmissus fuerit. t. 1. p. 143. n. 3
Dunelmense monasterium in Anglia simul habuit Cathedralis Episcopalem, cuius Praefatus simul Abbas erat. t. 1. p. 152. n. 9
Dunelmensis monasterij Ordinis D. Benedicti historia testatur. t. 1. p. 894. n. 1
Dunense monasterium Ordinis Cisterciensis quandoque fuit constructum. t. 2. p. 441. n. 2
Dumetum quinque fuerit, quanta totius dignitas & iurisdicção, & ex quo ordine eligeretur apud Romanos. tom. 1. p. 649. & seq. n. 23. & 24
Dux Zwingiz Imperator eligitur, turpiterque praesentis Imperio erudit. t. 1. p. 345. n. 1
Dux Succi excommunicatus Imperij indignus censetur. tom. 1. p. 326. n. 1
Dux Bohemiae ius habet eligendi Episcopum in ciuitate Pragensi. t. 1. p. 34. n. 2
Duces Bohemiae a quo tempore titulo Regis decorati sunt. t. 1. p. 35. n. 3

E.

Ebraicum antiqua & nobilis ciuitas est in Beikania, Archiepiscopali Sede decorata, & aliae eius laudes. t. 1. p. 90. n. 1
Eboracensis Ecclesia quondam fuit Canonicoium Regularium. t. 1. p. 835. n. 1
Ebrictum, & crapulae mala aequalia censentur. tom. 1. p. 46. n. 1
Ebrictatem scdam esse ab aliquibus Philosophis negatur. t. 1. p. 48. n. 4
Ebrictatis duo mala praecipua ad vngone exprimuntur. ibid. & seq. n. 6
Ebrictas, vel inebriatio, de qua Scriptura loquitur, quomodo intelligenda sit. t. 1. p. 49. n. 7
Ebrudunum ciuitas Archiepiscopalis Galliae in Allobrogibus. t. 2. p. 41. n. 1
Ebrudunum, sive Ebrudonum, ciuitas est Galliae in Alpibus maritimis sita, primo Episcopalis, deinde in Metropolim erecta. t. 1. p. 210. n. 1
Ecclesiae vniuersali attributa potestas legislatiua, quae recte pene summam Pontificem. t. 1. p. 1. n. 27
Ecclesia ex hac luce sublati Apostolis non remansit praedictio destituta. t. 1. p. 10. n. 44
Ecclesia vna non tantum unitate ordinis, sed etiam unitate formae probatur tenuisse. t. 1. p. 29. n. 8
Ecclesia habet potestatem legislatiuam; & an leges possit ferre etiam ad res diuinae & politicas. tom. 1. p. 34. n. 6
Ecclesia Larina & Graeca non consentire circa ieiunium Sabbathi, eiusque obseruationem. t. 1. p. 50. num. 20. 21.
Ecclesiae plures in vrbis B. Mariae dicuntur, ex quibus multi Cardinales suos titulos desumunt: & quae inter illas sit praecipua. t. 1. p. 71. n. 3
Ecclesia, quae consuevit regi per clericum seculari, potest confecti per Praelatum regularem. tom. 1. p. 162. n. 2
Ecclesiae traditio ceremonialis olim à fundatoribus vniuersae. tom. 1. p. 170. n. 7. ubi de rebus Ecclesiae oblatione. ibid. n. 7
Ecclesiae Anglicanae temporibus Celestini furdissimis clericorum excessibus deturbabatur. t. 1. p. 235. n. 1
Ecclesiae Cathedrales olim frequenter regulares erant, earumque Canonici regularem viam praestabant. t. 1. p. 194. n. 4
Ecclesia viduata dicitur quae Pastore, vel Praelato caret. t. 1. p. 342. n. 2
Ecclesia Pastore destituta in spiritualibus & tempo-

libus detrimentum patitur. t. 1. p. 344. n. 30
Ecclesia Placentina est Cathedralis suffraganea Archiepiscopi Bononiensis. t. 1. p. 197. n. 1
Ecclesia consecrari non potest, nisi ita dotetur, vt Presbyter & eius minister ex eius redditibus possint alii. tom. 1. p. 350. n. 5
Ecclesiae Cathedrales Sede Episcopali vacante à quibus olim custodiebantur. t. 1. p. 759. n. 3
Ecclesiae vacantes olim à laicis sub specie custodiae direpte & expelluntur. t. 1. p. 759. n. 4
Ecclesiae vacantis fructus ad quem pertinere debeant. t. 1. p. 760. & seq. n. 7
Ecclesiae quae oblonge aedificantur, & versus Orientem. tom. 1. p. 796. n. 12
Ecclesia in aliquo Archiepiscopatu sita, si erigatur in Cathedrali, eximitur à iurisdicção Archiepiscopi. tom. 1. p. 843. n. 7
vt Ecclesia regularis in Cathedrali erigatur, cuius consensus requiratur. t. 1. p. 844. n. 11
Ecclesia domum locando, aut rem in feudum dando, non potest pactum adicere, vt in ea inquilini, vel feudatarij sepeliantur, & decimas illi persoluant. t. 1. p. 875. n. 4
Ecclesia laica in contractu celebrato restituit iure minoris. t. 1. p. 970. n. 6
Ecclesia in casu restitutionis aduersus contractum, non tenetur restituere pretium acceptum antea indebitis sententiam. t. 1. p. 673. n. 13
Ecclesia restitutionis beneficio gaudet etiam contra sententiam à Principe laicam. t. 1. p. 984. & seq. n. 9. & p. 986. n. 13
Ecclesia laica ob defectum probationis, aut editionem instrumenti ex negligentia procuratoris, iuste potest in integrum restitutionem petere etiam aduersus aliam Ecclesiam. t. 1. p. 989. n. 6
Ecclesia an eximatur à iurisdicção ordinaria per subiectionem Romanae Sedi. t. 2. p. 38. n. 1
Ecclesiae veteres Christianorum ad similitudinem templi Salomonis constructae. t. 3. p. 3. n. 5. & 6
Ecclesiarum veterum mansiones diuersae. ibid. p. 4. n. 10
Et quomodo in eis fideles iuxta sexum, & aetatem disponebantur. ibid. & seq.
Ecclesiae Cathedrales olim ferè omnes suae canonicoium regularium. t. 3. p. 12. n. 4
Ecclesiae multae sunt, quae non nisi Nobilibus patent. t. 3. p. 182. n. 2
in Ecclesiis, tum secularibus, tum regularibus vtriusque sexus plures institui non valent, quam commodè ex eius proueniunt alii valeant. tom. 3. p. 190. num. 3. & seq.
Ecclesiarum vacantium custodia olim plurius in locis Regio loci cohabitabat. t. 3. p. 244. n. 6
Ecclesiae baptismales quoniam praefici temporibus distinxerunt. t. 3. p. 137. n. 2
Ecclesia agens ad restitutionem actus, quondam tenetur probare defectum solennitatis. t. 3. p. 229. num. 10.
Ecclesia, ecclesiasticaeque personae olim ex testamento nihil capere poterant, & à quo tempore hoc iure fruantur. t. 3. p. 465. n. 6
Ecclesia in hereditate clerici intestati praefertur Fisco. tom. 3. p. 527. n. 7
Ecclesiae seculares cum decimis à Patrocinis monachis olim tradite fuere; & quid deinde obseruatum sit circa hoc. t. 3. p. 755. n. 3. & p. 756. n. 4
Ecclesiae quae pictumque altaria dicantur. tom. 3. p. 760. n. 4
Ecclesiis vacantibus ob dissentium patronorum, an sit constitutus oeconomus ab Episcopo. t. 3. p. 765. num. 13.

Omnium Notabilium. Litera E.

Et an possit in illis intra tempus concessum ad presentandum aliquis ordinari. t.3.p.782.n.2
 Ecclesie Magnatum tutela mediata, vel immediate se submittunt. t.3.p.783.n.3

Vide in verbo *Advocaria, Advocatus.*

Ecclesia sine proprijs Episcopis licentia non est constituenda. t.3.p.787.n.2

Ecclesiasticum necessitas ex precepto Ecclesie. tom.3. p.831.& seq.n.5.& 6.

Ecclesie quo ritu & forma sint construende. tom.3. p.837.n.10.

in Ecclesiarum constructione quam necessaria sit licentia Episcopi. ibid.n.11

Ecclesie quomodo, & quibus diebus sint consecrande; vide in verbo *Consecratio.*

Ecclesia si diruitur, & reedificetur, iterum est consecranda; si vero tantum violetur, reconciliari debet per aquam cum vino & cinere benedictam, & iterum non licet in ea Missam celebrare. tom.3. p.845.n.4.

Ecclesiasticum pollutio, & violatio quid sint, & in quo differant, & quomodo contingant. ibid.n.6. & p.846.n.7

Ecclesie violatio quomodo per sepulchrum infidelis contingat; vbi de alijs casibus. t.3.p.847.n.8

in Ecclesia, vel Alia violato divina celebrare non licet antequam reconcilietur. ibid.& seq.n.9

Ecclesia destructa sacra remanet, consecrationis tamen virtutem amittit. t.3.p.848.n.11

Ecclesia debet ab eo dotari, qui fecit eam consecrare. t.3.p.849.n.1.

in Ecclesie constructione, & dedicatione nonnulla observanda sunt, antequam Episcopus eam consecret. t.3.p.850.& seq.n.5.& 4

Ecclesia etiam ab hereticis eius, qui eam constructa, est dotanda, si intestatus decedat. t.3. p.851.& seq. nom.6.

Ecclesiasticum dotatio errore impio à Vvaldensibus damnatur, sed defenditur: vbi iniquitas aliquarum constitutionum circa hoc ostenditur. tom.3. p.852.& seq.n.7.

Ecclesia etiam non consecrata, si violata fuerit, prius debet reconciliari, vt consecraretur. tom.3. p.855. nom.1.

Ecclesie quomodo sint reparande; & an iuxta arbitrium Episcopi possint ampliare sumptibus eorum, qui ad reparationem tenentur. t.3.p.861.n.6

Ecclesie quorum sumptibus sint reparande. ibid. & seq.n.7.& p.863.n.8.

Ecclesiasticum edificatio plura, & religiosum opus est. t.3.p.865.n.2.

Ecclesie sub titulo Sanctorum dedicari possunt. ibid. & seq.

vt Ecclesia edificetur quando quis cogi possit domum, aut arcem vendere. t.3.p.866.n.3

Ecclesie noue ita debent constitui, vt per eas nullum praeludium alijs inferatur: vbi de alijs circa hoc requisitis. ibid.n.4

Ecclesia iam à primis seculis inter immobilia domos possedit, quibus tituli, & insignia Ecclesiarum inscribi solebant. t.3.p.868.n.2

Vide in verbo *Domus.*

Ecclesia Dei secundum Evangelicam veritatem domos orationis esse debet. t.3.p.875.n.2

Ecclesia, vel territoria Ecclesiastica sub annuo censu concedi non debet. t.3.p.112.n.2.4

Ecclesie Romanæ prerogative, eiusque Sedis insigniores tituli recensentur. t.1.p.109.& seq.n.1

Ecclesie Patriarchales tres tantum à D. Petro institutæ fuisse, & quate. t.1.p.113.n.8

D.D. Guezal, in Decretal. Index generalis.

Ecclesia matris quænam proprie dicatur, & quænam lato modo. t.3.p.831.n.2

Ecclesia Romana prima matris dicitur, Cathedralis vero respectu illius secundæ matricis sent. ibid.

Ecclesie Orientalis, & Occidentalis diffusum circulatorum harte: vide in verbo *Græci.*

Edictum, Quod quisque iure, commendatur, & quæ eius author sit. t.1.p.35.n.9

Edictum de alienatione iudicij mutandi causâ facta, quod sit, quis eius author, & qua de causa editum, t.1.p.1000.n.7.& 8.

Edictum prædictum vt minus necessarium impugnatur; sed tanquam iuri consonum, rationique consensu non defenditur. ibid.n.9.& p.1001.n.10

Edicti prædicti partes quæ sint, & ad quæ extendantur, t.1.p.1001.n.11.& p.1002.n.11.

Edictum prædictum etiam ad actiones personales ex parte actoris spectat. ibid.n.12

Edictum hoc habet locum in cessione facta in priuatum iudicij mutandi causâ, & in actore eadem de causa actionem cedente. ibid.n.13.& 14

vt Edictum hoc habeat locum quæ requiruntur; & quando cesset. ibid.& seq.n.15.& 16

Edictum prædictum quæ remedia continet, & quæ actio ex eo datur. t.1.p.1004.& seq.n.17

Et quibus personis competat, vt ex eo agere possint. t.1.p.1004.n.18.& 19.

Edris instrumentorum naturali iure nitiur. tom.2. p.331.n.10.

Edris instrumentorum nonnunquam ex persona actoris sit. t.2.p.332.n.13

S. Edmundi monasterium in Anglia Canonice regularium. t.3.p.953.n.1

Edus ciuitas celebris in Gallia; alijs Augustodunum dicta, Cathedrâ Episcopali decoratur. t.3.p.1333. num.3.

Educatio bona quantum valeat in puerili ætate, variis authoritatibus ostenditur. t.3.p.701.n.2

Electio est monasterio vltima pena regularium; & in quibus regulis statuta. t.1.p.853.n.7

Electio est monasterio pena valde grauis est, & an sit licita eius usus. t.3.p.876.n.7

*Electio*nis pena omni tempore in Ecclesia vitata fuit. ibid.p.877.

Electio vbi sit celebranda; & quod potest fieri in loco interdicto; fecus de electione Romani Pontificis. t.1.p.877.n.4.

ad Electionem quomodo procedi possit, si appellatum sit. ibid.n.5

Electio in aliquibus cum postulatione conuenit, in alijs ab ea differt. t.1.p.211.n.27.& 28

Electio est modus succedendi in dignitatibus ecclesiasticis perfectior. t.1.p.222.n.3.7

in Electione Episcopi olim res eiusdem provincie Episcopi interesse debebant. t.1.p.218.n.4

Electio ad aliquos spectare potest ex consuetudine. ibid.n.7

Electio ad clamorem populi facta non subsistit. t.1. p.226.n.6.

Electio popularis quando fuerit in usu. ibid.n.7

*Electio*nis Episcoporum forma variis iuxta temporum & regionum diuersitatem. t.1.p.217.n.8.9

Electio canonice facta debet confirmari, & ad quid confirmatus tenetur. t.1.p.229.n.4

*Electio*nis confirmatio quibus competat, & à quibus petenda sit. ibid.& seq.n.5.& 7

Electio non est temerè à superiore confirmanda. t.1. p.230.n.7.

*Electio*nis confirmatio quosnam effectus habeat. ibid. num.8.

Repertorium Generale

Electio *supremi Pontificis tam in modo eligendi, quam in personis eligentibus diversimodè est celebrata.* t. 1. p. 245. n. 17
Electio ad Pontificatum à Clero facta. ibid. n. 12
Electio per Imperatorem. ibid.
Electio R. Pontificis ad Cardinalium collegium deuoluta. ibid. & seq.
Electio per inspirationem, adnotationem, compromissum, & scrutinium: & quæ forma hodie obseruetur. ibid. n. 13
Electio R. Pontificis à nullo valet confirmari. ibid. n. 14 & 15.
Electionis, in qua Regius expectatur assensus, varia incommoda. t. 1. p. 248. n. 6
Electio abusu ab ordinatione seiumta. t. 1. p. 255. num. 11.
Electione indigni facta, eligentes priuantur potestate eligendi, & ad quem deuoluitur electionis ius. t. 1. p. 257. n. 4.
Electione per compromissum facta, compromittentes tenentur recipere electum à compromissariis. t. 1. p. 258. n. 4.
Electio Abbatis in monialium monasteriis spectat ad ipsas moniales. t. 1. p. 259. n. 6. 8
Electio quæ sit per compromissum quid sit, fuscè explicantur. ibid. n. 7. & p. 260
Electio secunda facta primà non cassata, quia appellationem, vel contra priuilegia Ecclesiæ celebrata erat, cassanda est, licet in prima electio denuo possit eligi. t. 1. p. 263. n. 2. 4
Electione primà non cassata non est procedendum ad secundam. ibid. p. 264. n. 5
Electio diuersis ex causis irritatur: ubi de vitiis electionis ex defectu forme. t. 1. p. 267. n. 6
Electionis ad Praelatum regularem aliqua specialia squisita refertur. t. 1. p. 269. n. 5
Electio ecclesiastica in quo loco fieri debeat. tom. 1. p. 273. n. 8.
Electioni faciendæ præmittenda est Missa de Spiritu Sancto. ibid. n. 9
Electioni quomodo consensus præstare possint Principes seculariter. t. 1. p. 274. o. 1
Electio à suspensis celebrata non sustinetur. t. 1. p. 282. n. 16.
Electionis confirmatio quantum necessaria sit ex parte electi. t. 1. p. 283. n. 5
Electio dat ius ad dignitatem tantum in habitu, non in actu. t. 1. p. 284. n. 6
Electionis confirmatio, non gratia, sed iustitia est. t. 1. p. 285. n. 6.
ad Electionem vocandi sunt absentes, si intra prouinciam sunt; valde verò temerari, si commodè citari possint. t. 1. p. 288. n. 8. & 10. Quid de inhabilibus circa hoc. ibid. n. 11
Electio canonice facta post appellationem ne nisi canonice fiat, valida est; si verò appellatur non hoc modo fiat, & contra celebretur, valida est. tom. 1. p. 290. n. 8.
Electionum Episcoporum controneuerunt olim ad Sedem Apostolicam deuoluebantur. t. 1. p. 294. n. 8
ut Electio sustineatur sufficit ad obtinendum beneficium probare eligentem esse in quasi possessione eligendi. t. 1. p. 306. n. 9
Electionis ius an in vnum per compromissum deferri possit. t. 1. p. 310. n. 3
Electio, in qua ex septem compromissariis tres eligunt quatuor, confirmanda est, si ille quartus electioni consentiat. tom. 1. pag. 311. n. 3. & p. 322. num. 5.
Electio sui ipsius nulla est. ibid. n. 4 & 6

Electio per viam scrutinij manifesti, & per viam scrutinij non manifesti. ibid. n. 7
Electionis, & cotationis Imperialis forma traditur. t. 1. p. 330. n. 32
Vide in verb. Imperator.
Electio Praelati fieri non debet ante humationem prædefuncti. t. 1. p. 333. n. 4
Electio Pastoris ante sepulcrum defuncti facta aliquando valet. ibid. n. 6
Electio contemptis electoribus facta an sit nulla ipso iure. t. 1. p. 333. n. 7
Electio canonice celebrata debet confirmari, licet quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati. t. 1. p. 335. n. 2
Electio in qua vnus tantum maiori excommunicatione ligatus interfuit, vitatur. t. 1. p. 336. n. 5
Vide in verbo Excommunicatio.
Electioni R. Pontificis interesse possunt Cardinales etiam maiori excommunicatione ligati. ibid. n. 6
Electione ex legitimo impedimento protelata, ius eligendi non deuoluitur ad superiorem. tom. 1. p. 343. num. 4.
Electione ad superiorem deuoluta, is debet eligere eum eadem qualitate, cum qua tenebatur eligere parum. ibid. n. 7
Electio Praelati Ecclesiæ Cathedralis, vel Regularis, intra tres menses fieri debet, alia deuoluitur ad proximum superiorem. ibid. n. 8
Electioni Praelati superioris breuulus spatium præfixum est, & quare. t. 1. p. 344. n. 1
in Electione Praepositi attenditur Concilium Lateranense secundum. ibid. n. 3
in Electione an tres tantum collectores suffragiorum eligi possint. t. 1. p. 345. n. 3
Vide in verb. Scrutator, Forum.
Electio per inspirationem quando contingere dicatur. t. 1. p. 346. n. 9
Electio clandestina meritis reprobatur, & quæ talis dicatur. t. 1. p. 346. n. 12
Electio facta collatione suffragiorum, & regulari scrutinio, publicari debet. t. 1. p. 351. n. 4
in Electionibus ecclesiasticis suffragium non solum factum, sed etiam verbis præstari debet. tom. 1. p. 353. num. 4.
Vide in verbo Suffragium.
Electio in qua admittuntur inhabiles, non vitatur, si præmittitur protestatio. t. 1. p. 354. n. 2
Electionis ius non potest laico competere propter compositionem factam cum Praelato, & Capitulo. t. 1. p. 355. n. 5.
Electio quam valde differt à præsentatione, ostenditur. t. 1. p. 356. n. 6
Electio ut confirmetur, debet celebrari à nullo, & familiariter eligentium parte. t. 1. p. 364. n. 3
Electio cui deficiat sanioritas, licet addit maioritas, nequit confirmari. t. 1. p. 365. n. 6
in Electione an simul desideretur sanioritas cum maioritate. t. 1. p. 366. n. 9. 11
Electioni tempus præscriptum non currit illis, qui eligere debent petiti licentia. tom. 1. pag. 318. num. 1.
Electio is prohiberi potest, ne sine licentia eligentes ad eam procedant. t. 1. p. 368. n. 3
Electio noua quando fieri possit, lite super præcedenti electione pendente. t. 1. p. 377. n. 6
Electio Abbatissæ à duobus partibus monialium celebrari confirmari potest, non obstante quacumque exceptione, vel appellatione. t. 1. p. 800. n. 2
Electio quomodo possit appellatione pendente confirmari. t. 2. p. 811. n. 4
Electio

Omniū Notabilium. Litera E.

Electio ecclesiastica per foras fieri non debet, tanquam à disciplina ecclesiastica aliena. t. 1. p. 389.
& seq. n. 4. & 8.

Electio ecclesiastica an possit sortibus committi, dum duo aequalia suffragia habent, nec est periculum eligendi indignum, nec potest controuersia aliter dirimi. ibid. p. 391.

Electorum collegium an Pontifici auctoritate, an Imperiali constitutione sit insitutum, grauius inter Catholicos, & Protestantes disceptatur. t. 3. p. 325. num. 4.

Electorum dissidium circa successorem Henrici V. eligendum. t. 1. p. 326. n. 8.

Electores Palmites Imperiales, & Columnae Imperij dicuntur. t. 1. p. 329. n. 50.

Electorum numerus septenarius quare ita constitutus. ibid.

Electores Ecclesiastici quare tres constituti. ibid. p. 330.

Electores, cum Ecclesiastici, cum seculares, enumerantur. t. 1. p. 330. n. 3.

Vide in verb. Imperator.

Electus Comes Palatinus quare dapifer dicatur. rom. 2. p. 40. t. n. 7.

Electus quid sit: 2 vbi electi tria genera referantur. t. 1. p. 408. n. 6.

Electus propter vicium temporale reiectus, potest iterum eligi, siocus si vicium sit perpetuum. t. 1. p. 463. num. 8.

Electus reiectus ob vicium formae electionis, non remanet inhabilis ad alias electiones. ibid. n. 9.

in Eligendis ad Praelectus regulares quoniam specialia requiruntur. t. 1. p. 270. n. 6.

Electus, cuius electio fuit cassata, non vicio personae, sed formae electionis, nisi sit ob vicium simoniae, iterum potest eligi. t. 1. p. 266. n. 2.

Eligi ad dignitates ecclesiasticas qui non possunt. ibid. p. 267. n. 4.

Electus ante confirmationem admissus priuatur iure quae sit per electionem, eiusque electio cassatur. t. 1. p. 283. n. 3. 5.

Electus quo casu teneatur proprium delictum Superiori proderere. t. 1. p. 294. n. 11.

Electus per laicos ad beneficium ecclesiasticum, electionis commodo caret, & ineligibilis manet donec cum eo dispensetur. t. 1. p. 247. n. 4.

Electus ante electionem non debet consensum, seu voluntatem suam explicare. t. 1. p. 551. n. 3. & tom. 2. p. 780. n. 1.

Electus ad officium temporale, hinc mora super electione, etiam sententia sequens in fauorem electi, non potest officium retinere, si iam tempus elapsum sit. t. 1. p. 64. n. 7.

Electus insula vbi sua, quando, & cuius ope ad fidem conuersa. t. 1. p. 218. n. 1.

Euentus Ecclesiae quando, & à quo edificata, in monasterium redacta, & ad Episcopatum erecta. ibid.

Elogium in iure variè acceptum, & quoniam in eius frequentiori acceptio. t. 1. p. 462. n. 2.

Emenda quid sit, & in quo differat à multa. tom. 1. p. 800. n. 1.

Emenda cuiusam attribuitur. ibid. & p. 803.

Emphyteusis vetæ constitutio propter consuetudinem in agris sterilibus. t. 1. p. 269. n. 2.

Emphyteusis origo vnde exierit t vbi etiam traditur emphyteusis definitio. ibid.

Emphyteusis praecipua diuisio in hereditariam & familiarum. ibid. n. 3.

Emphyteusis an sit vetæ alienationis species. ibid. & seq. n. 4.

Emphyteusis indistinctè à factis canonibus prohibita

D.D. Gual. in Decretal. Index generalis.

est in rebus Ecclesiae.

Emphyteus cadit à iure suo, si per biennium cesset in solutione canonis, aut vendit meliorationes inrequisito domino. t. 3. p. 335. n. 6.

Emphyteus non potest de iure sibi in re emphyteutica concessa per libito disponere. t. 3. p. 336. n. 8.

Emphyteus per biennium canonem non soluens, an ipso iure cadat ab emphyteusi ante sententiam indicis. ibid.

Emphyteus potest ius suum, & melioramenta, inuita domino donare, non verò vendere. t. 3. p. 337. num. 9.

Empio, & venditio plots pasta, tam in continentia, quam ex intervallo admittunt. t. 3. p. 165. n. 2.

Empio, vel venditio liberi hominis, an valere possit: vide in verbo Empio.

Emenia vox Hebraea dedicationes Ecclesiarum significans. t. 1. p. 414. n. 4.

Episcopus ciuitas in Dalmatia olim Cathedralis Ecclesiam habuit. t. 1. p. 734. n. 2.

Epiphia quid sit, eiusque variae nomenclaturae, ibid. num. 37.

Epilepsia alia grauior, alia mitior. ibid. n. 18.

Epilepticus ad Episcopatum ascendere nequit. rom. 1. p. 298. n. 15. & 19.

Epilepticus Missae sacrificium celebrare nequit. tom. 1. p. 299. n. 10. & 11.

Epilepticus an sanus factus celebrare possit, & quomodo sanitas dignosci possit. ibid. & p. 100. n. 2.

Epiphania die sexta Iuanij, tam à Graecis, quam à Latinis celebratur. t. 1. p. 849. n. 4.

Epiphania à Graecis Theophania dicta, à temporibus Apostolorum die 6. Ianuarij celebratur. t. 1. p. 182. num. 7.

in Epiphaniae festiuitate tria miracula recoluntur. ibid.

Epini duplex: vbi de dignitate Praefulum earum. t. 1. p. 821. n. 1.

Episcopo, Presbyteris, Diaconis, quoniam presides Ecclesiae secuti fuerint. t. 3. p. 689. col. 1.

Episcopatus an sit appetendus, & precibus acquirendus. t. 1. p. 510. n. 7.

Episcopatus non solum est dignitas, sed etiam nomen dignitatum. t. 3. p. 182. n. 3.

Episcopatus an sit ordo distinctus ab alijs gradibus sacris. t. 3. p. 451. n. 8.

Episcopatum erectio quomodo ab origine processerit. t. 3. p. 481. n. 4.

Episcopatum erectio quare in vicis, & minoribus locis prohibetur. t. 3. p. 482. n. 5.

Episcopatus non est honos, sed ordo: patronatus non inlegans. t. 1. p. 177. n. 4.

Episcopatus est verus ordo distinctus realiter à Presbyteratu. t. 1. p. 448. n. 4.

Episcopatus Bambergensis à prima fundatione Romanae Ecclesiae subiectus. t. 1. p. 1039. n. 7.

Episcopatus S. Andree in Regno Scotiae immediatè Romano Pontifici subiectus. t. 1. p. 1031. n. 1.

Episcopus an dicatur tantum electus & confirmatus, non autem consecratus. t. 1. p. 101. n. 3.

Episcopus post acceptas litteras suae confirmationis plenam potestatem habet quoad ea quae sunt iurisdictionis. ibid.

Episcopus tantum confirmatus aliquando consecratus dicitur. ibid.

Episcopis iure communi competit potestas excoommunicandi, censurasque ecclesiasticas imponendi. t. 1. p. 133. n. 4.

Episcopi olim munita ad Romanum Pontificem mittebant. t. 1. p. 164. n. 4.

e a Episcopi

Repertorium Generale

Episcopi dicuntur Pontifices, Apostolorum successores, & aliquando Apostoli. t.1.p.179.n.3
 Episcopi per consecrationem accipiunt immediatè à Christo novam ordinis potestatem indelebilem, per quam sunt superiores Presbyteris. t.1.p.181.n.9
 Episcopis reservata ministeria alia sunt sacramenta, alia sacramentalia. ibid. & p.182
 Episcopi solis reservata est sacramenti Confirmationis administratio. t.1.p.182.n.10.11
 Episcopi etiam absque consensu Capituli sententiam interdicti ferre possunt. t.1.p.187.n.1
 Episcopus an possit inconsulto Romano Pontifice novam dignitatem erigere in sua Ecclesia. tom.1. p.191.n.3
 Episcopi Praefides Senatus Ecclesiastici dicuntur. t.1. p.199.n.9
 Episcopus nequit unam Ecclesiam alij subicere: & quid possit circa hanc in fundatione alicuius Ecclesiae. t.1.p.196.n.9
 Episcopus non est eligendus & promovendus ad aliam Ecclesiam, sed postulandus. t.1.p.199.n.5
 Episcopus de una in aliam Ecclesiam vultu suo sponte transire potest. t.1.p.200.n.8
 Episcopi plures electi à populo. t.1.p.207.n.8
 Episcopi debent obedientiam praestare R. Pontifici. t.1.p.217.n.14
 Vide in verbo *Archiepiscopi*:
 Episcopus debet in se ostendere qualiter in domo Dei oportet alios conversari. t.1.p.247.n.5
 Episcopus eligendus debet habere ætatem ingruam notum completam: ubi de aliis ad Episcopatum accipiendum requisitis. t.1.p.248.n.7. & seqq.
 Episcoporum munus & officium quoddam, tom.1. p.249.n.12
 Episcopi consecrandi sunt intra tres menses ex præscripto sacrorum canonum. t.1.p.252.n.2
 Episcopus quomodo novum Episcopatum acceptare possit. t.1.p.253.n.7
 Episcopus an per ademptionem Episcopatus amittat omnia alia beneficia. tom.1. p.257. & seq. num.4. & seqq.
 Episcopus electus ante confirmationem beneficia conferre, vel alia administrare non potest. t.1. p.261. num.4.5.6.
 Episcopus per electionem ius acquirit ad Episcopatum, & administrationem in habitu tantum, non in actu. t.1.p.261.n.7
 Episcoporum Indiarum praxis quoad exercitium iurisdictionis ante confirmationem. ibid.n.8
 Episcopus confirmatus, licet nondum consecratus, potest exercere ea quae sunt iurisdictionis. t.1.p.276. num.7.
 in Episcopo consummatè & perfectè Episcopo tria considerantur. ibid.n.9
 Episcopus nequit exercere ea quae sunt iurisdictionis, nisi sit consecratus. ibid.n.10
 Episcopus etiam confirmatus aliquando nequit se immiscere rerum temporalium Ecclesiae administrationi. t.1.p.277.n.13
 Episcoporum confirmatio olim ad Metropolitanum spectabat. t.1.p.294.0.6
 Episcopus nullus fieri potest nisi qui minoribus, & maioribus ordinibus fuerit initiatus. tom.1. p.295. num.18.
 Episcopus an possit ordines conferre inter Missarum solennis dum consecratur. t.1.p.313.n.7
 Episcopi titulares sunt propter Episcopos; & inter eos & Ecclesias existentes datur verum matrimonium. t.1.p.377.n.3
 Episcopus nequit conferre praebendas, quarum col-

latin ad Capitulum spectat. t.1.p.318.n.4
 Episcopus qui propter auctoritatem se confert de una Ecclesia in aliam, priusquam utraque. tom.1. p.380. num.4.
 Episcopus qui relicta propria Ecclesia ad aliam se confert, ambitionis, & avaritiae infamatur. ibid. num.6.
 Episcopus potest Episcopatum deferre, ut impleat votum religionis, consilio R. Pontificis. tom.1. p.381. num.8.9.
 Episcopi discendi quinam. t.1.p.398.n.3
 Episcopus potest coadiutorem ad Episcopalia munia obvianda sibi cooperare. ibid.n.4
 Episcopo non licet propter auctoritatem Episcopatum deferre propter senectutem, aut insufficienciam. t.1. p.398.n.5. & p.400.n.8.
 Vide in verbo *Senex*.
 Episcopus olim non licuit gregem suum deferre ut vitam monasticam profiteretur; & iterum à statu religioso ad Episcopatum assumi valent. tom.1. p.418.n.6.
 Episcopus qui licentiam cedendi Episcopatu perit, ea obedientia cedere compellitur. ibid.n.3
 Episcoporum consecratio quibus diebus celebrari debeat. t.1.p.437.n.9. & seq. p.438
 Episcopi sacerdotes appellati. t.1.p.438.n.1. & Episcoporum qui ex laicali statu assumebantur, festinata ordinatio. t.1.p.438.n.12
 Episcopus quo iubente, & quibus consentientibus consecrari debeat: vide in verbo *Archiepiscopus*.
 Episcopi iam à temporibus Apostolorum à Metropolitano, vel à comprouincialibus Episcopis de mandato Metropolitanis consecrati sunt. t.1.p.448.n.5
 Episcopus solus est minister ordinarius sacramenti Ordinis. t.1.p.455.n.4
 Episcopus propriis quoad ordines conferendis quis primò dicatur. ibid.n.5
 Episcopus loci, in quo quis habet domicilium, etiam proprius dicitur. t.1.p.456.n.6
 Et ille in cuius diocesi quis habet beneficium. ibid. num.7.
 Episcopus alienum subditum validè ordinat; sed ipse, & ordinum variis penis subducitur. ibid.n.8
 Episcopus ordinarius potest in Diaconum suspendit: à collatione ordinum, & ordinato tenetur providere de beneficiis. t.1.p.466.n.3
 Episcopus renunciatus dignitati Episcopali tantum privatur executione Episcopalis ordinis, non verò charactere. t.1.p.474.n.1
 Episcopus, qui renunciavit loco tantum, imminuatur conferre potest omnes gradus ordinis; si verò dignitati renunciavit, minores tantum ordines conferre potest. t.1.p.474.n.3
 Episcopus aliquando loco, & dignitati renunciavit; aliquando loco tantum. ibid.n.7
 Et quis sit effectus huius diversae renunciationis. ibid. & p.473.n.8.
 Episcopus cum haereticus, vel depositus, validè confert Ordines. t.1.p.474.n.3
 Episcopi quibus scientià polleat debeant: vide in verbo *Scientia*.
 Episcopus an dispensare possit cum concubis ad ordines suscipiendos. t.1.p.571.n.4
 ut Episcopus in aliena Ecclesia celebrare possit, quid requiratur. t.1.p.593.n.15
 Episcopis an sit specialiter permittum ratione iurisdictionis alienigenas ad beneficia admittere. tom.1. p.602.n.9.
 Episcopi si res appellatur cum illis refertur Romano Pontifex. t.1.p.674.n.2
 Episcopus

Omnium Notabilium. Litera E.

Episcopus propriis in constitutione Ecclesie debet locum consignare. t. 1. p. 71. n. 1

Episcopi olim vt ordinati iudices contra hereticam praesentem in subditos; in exemptos vero vt delegati procedebant. t. 1. p. 71. n. 8

Episcopus idem est ac obsecrator, & per inquisitionem etiam potest in subditos procedere. t. 1. p. 74. n. 1.

Episcopi in suis diocesis possunt adulteria, & alia crimina inquirere, & punire. t. 1. p. 74. n. 8

Episcopi in suis diocesis habent iurisdictionem ordinariam, consuetam cum potestate ordinis. ibid. n. 6.

Episcopi an etiam habeant iurisdictionem criminalem. ibid. n. 7.

Episcopi nomen est dignitatis & iurisdictionis. tom. 1. p. 74. n. 10.

Episcopi cum opus est, possunt auxilium brachij secularis implorare. t. 1. p. 75. n. 13

Episcopus quando possit cogere parocos ad providendum Ecclesie vacanti. t. 1. p. 76. n. 7

Episcopus an debeat cessare a divinis, Canonici famularibus; & quis inter eos cognoscere possit. t. 1. p. 78. n. 2.

Episcopi duo an in eadem diocesi possint praefici. t. 1. p. 78. n. 6. & 7. & p. 78. n. 8. & seqq.

Episcoporum Concilij Toletani 3. subscriptiones exponuntur. ibid. n. 10

Episcopi duo aliquando in eadem Ecclesia constanter. t. 1. p. 79. n. 11.

Et quando de iure id fieri possit. ibid. & seq. n. 12

Episcopi vagantes quinam, & an alicubi ministrar possint. t. 1. p. 79. n. 13

Episcopus intembit officium praedicandi, & impedit teneat viros idoneos ad id munus eligere. t. 1. p. 79. n. 14.

Episcopus potest in omnibus suis diocesis Ecclesiis, tam secularibus, quam regularibus praedicare. ibid. & seq. n. 4.

Episcopus quando a praedicandi munere legitime impediatur censetur. t. 1. p. 79. n. 8

Episcopo alia competant lege diocesana, alia lege iurisdictionali; & quae. t. 1. p. 79. n. 1

Episcopo competit institutio, & destitutio cuiuslibet beneficii, etiam ad monachos electio spectet. ibid.

Episcopi obtem plenam decimarum parochialium distributionem habebant, & eorum quartum sibi tenebant. t. 1. p. 79. n. 4

Episcopus olim a capellis, & monasteriis eulogus in visitatione exigere nequebat, quas a propriis presbyteris exigebat. t. 1. p. 79. n. 5

Episcopi olim monachis quas volebant regulas praefigebant. t. 1. p. 80. n. 9

Episcopi possunt delegare potestatem absolvendi, & dispensandi, quam ipsi ratione digressi habent. t. 1. p. 80. n. 1.

Episcopi diocesana obedientia ab omnibus suis diocesis est praestanda. t. 1. p. 81. n. 14

Episcopus ad Synodum vocatus semper aut per se, aut per Legatum comparere tenetur. t. 1. p. 81. n. 11

Episcopus quomodo in seculo Capitulo compromissum facere possit de rebus ad Ecclesiam spectantibus. t. 1. p. 106. n. 1. & p. 107. n. 4

Episcopi quo iure, & formula iuramentum praestant. t. 1. p. 106. n. 11.

Episcopi quare die Dominico consecrati debeant, vt statutum est a sacris canonibus. t. 1. p. 108. n. 5

Episcopus an possit festiuitates de precepto in suis diocesi indicere. t. 1. p. 111. & seq. n. 18

Episcopo contra quem agitur ad degradationem con-

tumare, possunt testes recipi, & sententia professi. t. 1. p. 111. n. 3

ad Episcopi condemnationem quis testimonium nuncius requiritur. t. 1. p. 111. & seq. n. 7

Episcopo iuveni nec cum nepote cohabitare licet. t. 1. p. 112. n. 8.

Episcopus an triennio prescribit alienam plebem ad vnicam catholicam ministerio praedicationis eius adductam. t. 1. p. 112. n. 2. & 3. & p. 113. n. 4. & p. 114. & seq. per tot.

Episcopus impar oneri regenda plebis, deponi iubetur. t. 1. p. 113. n. 6

Episcoporum officium pedit & principaliter est excessus subditorum inquirere, corrigere, & punire; & quomodo poterant olim hanc iurisdictionem exercere. t. 1. p. 113. n. 5. & 6

Episcopus ex Ordine regulari assumptus debet habitum monachalem deferre sub poena peccati lethalis. t. 1. p. 113. n. 14

Episcopi sine iusta causa a suis Ecclesiis abesse non debent. t. 1. p. 105. n. 9

Episcopi in canali constituti quoniam deiciuntur in canone ultimo Concilij Sardicenis. ibid. & seq.

Episcopus duos Canonicos suae Ecclesiae ad proprium seruitum retinere potest. t. 1. p. 111. n. 8

Episcopus clericos ordinans, illis assignare tenetur unde vivere possint. t. 1. p. 119. n. 1

Episcopus non debet aliquem ordinare sine titulo; & si fecerit fecerit, tam ipse, quam eius successor, teneant ita ordinato alimenta praestare, vique dum beneficium consequatur unde vivere possit. tom. 3. p. 113. n. 4.

Episcopo agroanti dandus est coadiutor, qui in Ecclesia ministret. t. 1. p. 117. n. 4

Episcopus non potest vnire Ecclesiam alicui monasterio, ac requiritur Capitulum. t. 1. p. 117. n. 1

Episcopus seruum Ecclesiae manumittens tantumdem reficere tenetur. t. 1. p. 119. n. 6

Episcopi nomen ei qui alicui negotio superintendit, adaptari valet. t. 1. p. 102. n. 2

Episcopus non potest in Synodo diocesana de iure, an aliquid sit de fide, vel non. tom. 3. pag. 117. num. 1.

Episcopi in quo casu de rebus ad propriam mentem spectantibus donationem facere possint. t. 1. p. 118. n. 4.

Episcopi ante consecrationem tenentur facere inventarium omnium rerum, quae possident. t. 3. p. 45. n. 7.

Episcopus de rebus patrimonialibus testamentum facere potest; de rebus vero intuitu Ecclesiae acquisitis testari non valet. ibid. n. 10. & p. 45. n. 13

Episcopus quomodo possit aliquid de rebus propriis intuitu Ecclesiae acquisitis alienare, compensatione facta. t. 3. p. 45. n. 15

Episcopus pias defunctorum voluntates ad effectum perducere tenetur, negligentibus haereticis. t. 1. p. 46. n. 8.

Et quoniam propriis ad hanc executionem censetur. ibid.

Episcopus quo iure rationem testamentorum suscipere valeat. t. 3. p. 46. n. 10

Episcopus testam. a testatore delatum suscipere non valet. ibid. col. 4

Episcopus an sit legitimus executor voluntatum defunctorum, etiam quoad dispositiones profanas. t. 1. p. 47. n. 6.

Episcopi an mortui causa donare valeant. t. 3. p. 47. & seq. n. 1. & 2.

Episcopi etiam ventantibus testatoribus possunt ex-

Repertorium Generale

qui eorum plias dispositiones. tom. 3. pag. 516. num. 1.

Episcopi ex Donatistis conuersi quomodo ad pristinas sedes redierint, & simul eum catholicis in eadem Cathedra sederint: ubi multa circa eos in Concilio Carthaginiensi statuta referuntur. tom. 3. p. 378. & seq. n. 2.

Episcopus Ecclesiam Militantem significat, & in matrimonio, vel extra corruptus consecrari valet. t. 3. p. 688. n. 1.

Episcopus electus voto religionis adstrictus, an teneatur illud adimplere. t. 3. p. 732. n. 3.

Episcopi olim plenam in monachos potestatem, & disciplinam monasticam correctionem habebant. t. 3. p. 214. n. 2.

Episcopi adhuc tempore Innocentij III. monasteria visitabant. t. 3. p. 739. n. 5.

Episcopus proptius ad basilicam consecrandam quis dicitur. t. 3. p. 743. n. 4.

Episcopus competens iudex est confraternitatum quoad visitationem, & causas prebendiarum. tom. 3. p. 746. n. 6.

Episcopus tantum vnicus datur quoad Regulares ordinandos. t. 3. p. 749. n. 4.

Episcopi iure communi fundatam habent iurisdictionem in loca pia, & religiosa in sua diocesi fundata. t. 3. p. 751. n. 5.

Episcopi olim religiones in sua diocesi approbare poterant. t. 3. p. 453. n. 6.

Episcopo non admittente praesentatum ad iulpatonatus, ad quem sic recurrendum. t. 3. p. 779. n. 3.

Episcopi patronis concessum est vt praesentare possint presbyteros in Ecclesiis in aliena diocesi constitutis. t. 3. p. 780. n. 1.

Episcopi in Ecclesiis nonis census imponere non possunt, nec aliquam partem fructuum sibi reservare valent. t. 3. p. 804. n. 3.

Episcopus tantum potest vt ordinatus minister Ecclesiam consecrare. t. 3. p. 854. n. 4.

Episcopi ea quae sunt ordinis possunt aliis committere. ibid. num. 5.

Episcopi quondam caesarem etiam saecularium iudices fuerint. t. 3. p. 1003. n. 6.

Episcopus an possit monachos exemptos nunciare excommunicatos. t. 3. p. 1019. n. 1.

Episcopus sine dote consecrans Ecclesiam, ad quid teneatur. t. 3. p. 852. n. 6.

Episcopus in consecratione Ecclesiae potest dotem exigere, non tamen aliquid pro ipsa consecratione petere. ibid.

Episcopus an possit dispensare in simplici voto castitatis. t. 4. p. 119. n. 4.

Episcopi cum consilio Capitali sui olim de matrimonio libis cognoscebant. t. 4. p. 265. n. 2.

Episcopus an possit matrimonium dissolvere nullo apparente accusatore. ibid. & seq. n. 3.

Episcopus contumax in comparando eorum Patribus Concilij excommunicari potest; Episcopatu auctem ante causae exitum priuari non debet. tom. 2. pag. 3. num. 2.

Episcopus contumax in comparando quondam omnium communionem priuari possit. tom. 2. p. 4. & seq. num. 14.

Episcopi, & alij Ecclesiae Praelati à primis Ecclesiae cunabulis iurisdictionem in causis criminalibus, & civilibus ecclesiasticis, & laicorum exercuerunt. t. 1. p. 7. n. 7.

Episcopus in quibus delictis possit dispensare post sententiam prolatam, & poenitentiam peractam. t. 2. p. 17. n. 2.

Episcopi cognoscere possunt de omnibus causis criminalibus clericorum, non tamen sententiam poenalem proferre. t. 2. p. 38. n. 13. & 14.

Episcopus quomodo de criminibus inquiri debeat, & quales esse debeant eius accusatores. tom. 3. pag. 1. cap. 1.

Episcopus intrusus, iniusteque ordinatus, praesumptor à Gregorio Magno dicitur. t. 3. p. 77. n. 2.

Episcopus an possit absque labe simoniae moneta sponie in consecratione Ecclesiarum oblata recipere. t. 3. p. 82. n. 2.

Episcopus haereticum instituens haereticum, seu paganus, siue consanguineum, vel extraneum, etiam post mortem anathematizatur, & nomen eius ex diptycho defunctorum tempore Missae non recitatur. t. 3. p. 176. n. 4. & p. 177. n. 6.

Episcoporum nomina, qui graui macula in moribus laborauerunt, è factis diptychis delentur. ibid. num. 6.

Episcopus loci debet licentiam praedicandi in sua diocesi concedere, illamque potest ex iustis causis denegare, & concessam reuocare, etiam Regularibus exemptis. t. 3. p. 103. n. 2.

Episcoporum motus circa extirpationem haereseos & poenitentiam haereticorum non desit constitutis inquisitoribus. t. 3. p. 14. n. 3.

Episcopus non obstante quocumque exemptionis privilegio potest contra Religiosos cuiuscumque Ordinis procedere simul cum Inquisitoribus in causis haereticis. t. 3. p. 288. n. 8.

Episcopus depositus damnatus dicitur. tom. 3. p. 416. num. 3.

Episcopus à quo deponi debeat. ibid.

Episcopi iure communi sunt proprii iudices causarum matrimonialium. t. 3. p. 463. init.

Episcoporum proprium est publicas poenitentias dare, auertere, vel minuire. ibid. n. 2.

Episcopi in canali constituti quinam fuerint. tom. 3. p. 484. n. 11.

Episcopi in eorum sedes, conducentij, & aduentus quinam faciunt. ibid. n. 12.

Episcopus non potest de bonis introitu Ecclesiae acquisitis donatione causa mortis disponere. tom. 3. p. 503. n. 6.

Episcopus alienatum apertio quam grane peccatum sit. t. 1. p. 716. n. 2.

Epistola Honorij III. super compositione facta inter Comitem de Los, & Villelmum filium Comitis Hollandiae. t. 2. p. 641. n. 6. & p. 642.

Epulum titus praecipuus fuit in exequijs Gentilium, & Iudeorum. t. 3. p. 541. n. 2.

Epulum in praenationibus, aliud defunctorum, aliud viuorum fuit. ibid. col. 2.

Eques S. Sepulchri in Anglia fundus. tom. 1. p. 696. num. 2.

Equitum S. Sepulchri Ordo Militie S. Iohannis admaus. ibid.

Equitatio modesta clericis praescribitur, pomposa prohibetur. t. 3. p. 53. n. 9.

Equitatio numeratus Inter gestationis species. tom. 3. p. 872. n. 1.

Equitatio ad famem excitandam apud veteres in vsu fuit. ibid.

Eremitarum varia genera; & vitrum votis essentialibus Religionis tentantur, & an personae ecclesiasticae censentur. t. 1. p. 170. n. 7.

Eremita ab eremo dictus regulariter sub appellatione monachi non comprehenditur. t. 2. p. 497. n. 2.

Eremitae non tenentur seruare pauperum, & possunt testamentum condere. ibid.

Eremitae

Omniū Notabilium. Litera E.

Eremitæ certam regulam non profitentes testamentum condere possunt: scilicet de emittentibus paupertatis votum sub obedientia alicuius superioris. t. 1. p. 439. n. 3.

Eremita est homo degeos in econtemplatione, & perfectione. t. 1. p. 649. n. 2.

Eremitæ à monachis valde differunt; monachi tamen in eremo degentes eremitæ dicuntur. ibid.

Error communis Parochianorum an sufficiat, ut gesta ab eo, qui falsò Parochus putabatur, valeant. tom. 1. p. 361. n. 6.

Essentia una in diuinis personis, à quibus negata. t. 1. p. 39. n. 5.

Epsi ciuitas est provincie Marchie Cathedralis Episcopali decoreta. t. 2. p. 291. n. 6.

Euangelium cur dicatur in corde Ecclesie traditum. t. 1. p. 166. n. 10.

Eucharistia dicitur confirmatio ab effectu. t. 1. p. 629. & seq. n. 3.

Eucharistia augustissimum sacramentum ante Pontificem supremum deistum. t. 2. p. 297. n. 3.

Eucharistiam sumere ante omnem cibum vetustissima est Ecclesie traditio ab Apostolis instituta, ex nolo tamen precepto diuino manans. t. 3. p. 872. n. 3.

Eucharistiam pluries in eadem infirmis sumere per modum viatici an liceat. t. 3. p. 873. col. 1.

Eucharistia vespere à Christo Domino instituta, non est tamen vespere fumenda. t. 3. p. 874. n. 6.

Eucharistia dispensatio presbyteris tantum de iure competit, & an competere possit Diaconis: vbi de ritu antiquo circa hoc. t. 3. p. 888. & seq. n. 5.

Eucharistia sacramentum, eum qua reuerentia deferendum sit ad infirmos. t. 3. p. 889. n. 7.

Eucharistia igne precedente ad infirmos deferri debet. t. 3. p. 890. n. 9.

Eucharistia, siue ad infirmos deferatur, siue in Missa sacrificio, adoratio est exhibenda. ibid. n. 10.

Eucharistia sacramentum in pane azymo fuit à Christo Domino institutum. t. 3. p. 897. & seq. n. 3.

ad Eucharistiam suscipiendam non requiritur semper minister distinctus à suscipiente, etiam laico. t. 3. p. 897. n. 2.

Eucharistia an licite & fructuose somatur à baptizatis baptismo fluximis. t. 3. p. 914. & seq. n. 3. & 4.

Eucharistia impius raptus, etiam ad maleficia. t. 4. p. 927. n. 2.

Eucharistia fideliter sub clamo est custodienda, & contra factitios sunt grauiter puniendi. ibid. n. 4.

Eucharistia quo ritu, & quo in loco olim custodiretur. t. 3. p. 428. n. 5.

Eucharistia olim sub vtraque specie seruabatur: vbi de obsequio modo seruandi eam sub pane instructo san- guine. ibid. & p. 929. n. 6.

Eucharistia variis ex causis in Ecclesia asseruatur. t. 3. p. 930. n. 7.

Eucharistia olim mortuis data; & an hoc verè fuerit permittum ab Ecclesia. ibid. & seq.

Eucharistia diligens custodia commendatur. tom. 3. p. 931. n. 8. 9.

Eucharistia statim post baptismum olim tam adultis, quam infantibus dabatur. t. 3. p. 562. n. 4.

Equis certum numerum equorum, seu veredorum continet. t. 3. p. 801. n. 3.

Euctionum obuia mentio in lore ciuili: vbi de alia eorum acceptione. ibid.

Euchionum numerus quomodo minor Cardinalibus, quam Episcopis, & Archiepiscopis permittitur. ibid. num. 4.

Euchionum monasterium Ordinis D. Benedicti, à quo constructum. t. 1. p. 978. n. 2.

Eugenius III. antea Bernardus dictus, vniuersi Cardinalium consensu, & diuino afflato in Pontificem eligitur. t. 2. p. 5. n. 2.

Eugenius III. monachos Cisterciensis, Pontifici creatos plures epistolas scripsit. t. 2. p. 195. n. 2.

S. Eugenij monasterium est Ordinis D. Benedicti Congregationis Cassinensis. t. 2. p. 467. n. 2.

Enuncere quid sit iuxta propriam significationem. t. 3. p. 318. n. 4.

Enunciatio varie definitioes traduntur, & vera eligitor, & explicatur. ibid. & seq. n. 6.

ad Enunciationem quid requiratur. ibid. p. 319.

Enunciatio in quibus contradiçtionibus detur. ibid. & p. 320. nom. 7.

Enunciatio definitio amplius explicatur, vbi de cul- tione seruicitus agitur. t. 3. p. 320. n. 8.

Enunciatio ex qua rei ablatio, vel amissione detur. t. 3. p. 321. n. 9.

Enunciatio ratio, & proprium remedium quoddam, & vide pronouciat. ibid. n. 10.

Enunciatio est de naturæ emptionis; & prestat dicitur etiam nihil de ea conuenienti sit. t. 3. p. 322. n. 11.

Enunciatio nomine quid peritari debeat, & quid per actionem ex empto eo remedium actor consequatur. ibid. n. 12.

Enunciatio sequitur pretij restitutio æquitati, & rationi consona est. ibid.

Enunciatio remedium consequitur venditori interesse; & quid eo nomine veniat. t. 3. p. 323. n. 13.

Enunciatio remedium, etiam te empti cuius aliquibus casibus non competit. ibid. n. 14.

Enunciatio remedium cessat aliquando culpa emptoris. t. 3. p. 324. n. 15.

Euidens an idem sit cum notario, an verò ab eo differat. t. 3. p. 23. n. 4.

Vide in verbis *Admissum*, *Notarium*.

Eulogia à Clericis Episcopis, & vicissim ab Episcopis clericis, & cæteris fidelibus missæ. t. 1. p. 164. n. 3.

Eulogia ab excommunicatis, & extra gremium Ecclesie existentibus non recipiebantur. ibid.

Eulogia sibi inuicem amici mittebant. ibid.

Eucharistia certissimum est lepræ remedium. tom. 1. p. 772. num. 2.

Eonuchizatio legibus ciuilibus & ecclesiasticis prohibita, & an ex aliqua causa honestari possit. ibid. nom. 5.

Eonuchizatio spontanea, etiam penis adhibita cohibita fuit; & demum quælibet. t. 1. p. 574. n. 7.

Eonuchizationis exempla varia. ibid.

Eonuchizatio à Medicis in cunabulis ordinarì valet, non verò qui sponte factus est, etiam ad seruandum castitatem. p. 572. n. 3. & p. 573. n. 6.

Eonuchi à factis repelluntur etiam apud Gentiles. ibid. & seq. n. 4.

Eonuchi valde abiecti, & vilissimis ministeriis additi. ibid. p. 573.

Eonuchorum duo genera. ibid. n. 5.

Eonuchorum frequens, olim, & quæstiosa negotiatio fuit. ibid.

Eonuchi carnis etiam stimulos sentiant. ibid. & seq. n. 8.

Eonuchi in lege veteri prohibitum fuit commercium habere cum Hebræis. t. 1. p. 575. n. 8.

Eonuchi tertium genus hominum videntur. ibid.

Eonuchorum tria genera, & quædam ordinari possunt. t. 1. p. 575. n. 9.

Eonuchi an valde contraheant marrianiam: Vide in verbo *Marrianium*.

Euloriam quare monachi palliati dicti: & quæ eorum iofania in cæteros clericos. tom. 3. pag. 59. num. 22.

Repertorium Generale

Exceptio semel opposita, an super ea pronuntiandum sit. t.1.p.197.n.15
Exceptio (spoli) quandam opponi possit. t.1.p.101. num.10.
Exceptio illegitimitatis prius discutienda est eorum iudice ecclesiastico, anequam heredes adiudicetur petenti eam. t.1.p.108.n.11. & p.110.n.15
Exceptiones preiudiciales in iure quid sint. t.1.p.109. num.15.
Exceptiones preiudiciales prius sunt terminandæ. ibid.
Exceptio illegitimitatis opposita, non potest index secularis in causa principali procedere. t.1.p.110. num.16.
Exceptio preiudicialis aliquando non obstat petitori, aut possessori. t.1.p.111.n.18
Exceptiones iusti domini in iudicio admissæ possessionis in continentem probandæ admittuntur, à iudice vero recuperandæ possessionis reticiuntur. t.1.p.113.n.7.
vt Exceptio rei indicatæ competat, quænam requisita exigantur. t.1.p.143.n.10
Exceptio renunciationis iuramento firmata obstat agenti remedio recuperandæ ad restitutionem beneficij. tom.1.p.150.n.4
Exceptio consanguinitatis in causis matrimonialibus admittitur, modo probatio breuiter, & in continenti offeratur. tom.1.p.167.n.9
Exceptiones variz exceptiones, & verbi exipere, variz significationes. t.1.p.166.n.3
Exceptio est defensiva, & opponitur actioni. tom.1. p.17.n.4.
Exceptionis variz definitiones referuntur. ibid. & seq. num.5.
Exceptiones facti, & intentionis non sunt propriæ exceptiones. t.1.p.118.n.6
Exceptionum variz diuisiones referuntur. ibid. & seq. num.7.
Exceptionum vsus & origo apud Romanos. tom.1. p.29.n.8.
Exceptiones quo tempore sint opponendæ. t.1.p.630. num.9. & 10.
Exceptiones dilatoriz sunt opponendæ intra tempus à iudice præfixum. t.1.p.631.n.11
Exceptio procuratoria quandoque opponi potest. t.1.p.631.n.12.
Exceptio excommunicationis licet dilatoria sit, in quocunque parte lris o pponi potest. ibid.
Exceptio reculationis iudicis ante, & post litem contestatam opponi potest. t.1.p.631.n.4
Exceptio an sit defensio iuris naturalis, an verò civilis. t.1.p.633.n.8
Exceptio falsitatis etiam post sententiam opponi potest. t.1.p.637.n.7
Exceptio quomodo proponenda sit, ne reus videatur fatere intentionem actoris. t.1.p.638.n.12
Exceptio similis criminis quandam admittitur, & quando reticiatur. t.1.p.646.n.6
Exceptio excommunicationis, etsi dilatoria sit, potest opponi in quacunque parte litis. t.1.p.650. num.5.
Exceptiones, siue dilatoriz, siue peremptoriz, quo tempore sint opponendæ. t.1.p.651.n.5
Exceptio procuratoria vnde oritur, & quando opponenda sit. t.1.p.651.n.6
Exceptiones dilatoriz & peremptoriz quomodo differant quoad tempus eis opponendi. tom.1.p.651. num.7.
Exceptiones quandam in antiquis iudiciis contestantur. t.1.p.652.n.9

Exceptiones dilatoriz, & peremptoriz quandam opponendæ sint nouiori iure. tom.1.p.653.n.10. 11. & 12.
Exceptio rei indicatæ cui competat, & cui etiam actio. tom.1.p.656.n.7.
Exceptio rei indicatæ stricto iuris rigore obstat creditori iterum agenti ex alia causâ. t.1.p.659.n.17
Exceptio falsitatis contra testes an post terminum exercitum exceptionum elapsus possit opponi. t.1. p.362.n.5.
Exceptiones dilatoriz quomodo differant à peremptoriis. t.1.p.430.n.3
Exceptiones in testes quandam opponi possunt. tom.1.p.433.n.5. & 6.
Exceptio libelli inepi, si post litem contestatam opponatur, non reddit iudicium sententiæ nullum. t.1. p.448.n.5.
Exceptio realla quænam sit, & quæ exceptio personalis. t.5.p.494.n.8
Exceptiones reales regulariter profunt fideiussoribus, exceptiones vero personales illis non competunt. ibid. & seq.
Excommunicatio latè sumpta significat priuationem à communione sociorum. t.1.p.711.n.7
Excommunicatio quomodo in Capitulum, vel communiatem ferri possit. t.1.p.148.n.11
Excommunicatio necum est ecclesiasticæ disciplinæ, & maior pena ecclesiasticæ. t.1.p.176.n.2
Excommunicatio specialit sententiâ prolata, ab eo tantum qui tam iustus, potest auferri, vel ab eius superiore, vel successore; non ab inferiore. t.1.p.317. num.17.
Excommunicatio communiter dividitur in maiorem & minorem. t.1.p.335.n.3
Excommunicationis maioris & minoris effectus valde diuersi. ibid.
Excommunicatio olim quomodo publicabatur, & quomodo excommunicari citabantur. t.1.p.768. num.6.
Excommunicatio à iure lata quid sit, & quis ab ea absolueri possit. t.1.p.769.n.1
Excommunicatio ab homine inflicta, alia generalis, alia specialis; & à quo relaxari possunt. ibid.n.10
Excommunicatio ab homine specialiter prolata, non potest ab æqualem potestatem habente relaxari. ibid.n.11.
ad Excommunicationis absolutionem non requiritur gradus presbyteratus. t.1.p.770.n.12
Excommunicationis sententiam quando superior relaxare possit. t.1.p.770.n.12.13
Excommunicatio an possit à Principibus secularibus remitti. t.1.p.770. & seq. n.14
Excommunicatio lata in eos, qui etsi non idonei, regimini Ecclesiæ se ingerunt, quos comprehendat. t.1.p.791.n.14.
Excommunicationis sententia olim in scripturam redigebatur; & quid hodie requiratur. tom.1.p.849. num.7.
Excommunicatio potest aliquando profertur in iudicio monitione non premittit. t.1.p.849.n.12
Excommunicationis effectus referuntur, & quid sit propria, & plena excommunicatio. tom.1.p.810. num.7.8.
Excommunicationis nomine simpliciter prolato quid veniat intelligendum. ibid.
Excommunicatio ab Archiepiscopo lata, contra eum; qui ad Pontificem Romanum appellauit, valet si Archiepiscopus ignarus fuerit huius appellationis. t.1.p.815.n.7.
ad Excommunicationem ferendam immediatè requiritur

Omnium Notabilium. Litera E.

ritur contumacia, mediare verò sufficit quolibet causa. rom. 2. p. 83. n. 3

Excommunicatio ab Archiepiscopo Cantuariensi in Canonicos lata, nulla declaratur. t. 2. p. 859. n. 4

Excommunicatio generaliter ab Archiepiscopo lata, quando non possit suffraganeis relaxari sine speciali commissione. t. 3. p. 193. n. 4

Excommunicatio in hæreticos lata, quam antiqua sit. t. 5. p. 183. n. 1

Excommunicatio minor quam sit, & qui sint eius effectus. t. 5. p. 435. n. 2

Excommunicatio minor non est verè & propriè suspensio. t. 5. p. 438. col. 2

Excommunicatio maior quandam incurritur à communicante cum excommunicato. t. 5. p. 594. num. 2.

Excommunicatio quolibet, siue iuris, siue canonis, non reservata potest absolui à proprio sacerdote. ibid. n. 3.

Excommunicatio incurritur propter clerici etiam consentientis percussione. t. 5. p. 660. n. 2

ad Excommunicationem proferendam an sufficiat contumacia. t. 5. p. 610. n. 2

Excommunicatio non debet proferri in subditum, nisi competentis monitione præmissa. t. 5. p. 610. n. 3

vi Excommunicatio valide, & iuste proferatur, quæ requirantur. ibid. & seq. n. 6

Excommunicationem debet semper præcedere competentis monitio. t. 5. p. 611. n. 8. & 9

Excommunicatio simpliciter prolata, intelligitur de maiori, post Gregorium IX. licet olim de minori tantum intelligeretur. t. 5. p. 616. n. 1

Excommunicari ex iuris canonici dispositione à iudicandi munere arcetur. t. 1. p. 115. init.

Excommunicatus an statim ac comparuit, censetur absolutus præstita cautione sistendi in iudicio. t. 1. p. 135. n. 1.

Excommunicati, rescripta tam gratiæ, quam iustitiæ impetare nequeunt. t. 1. p. 137. n. 6

Et an idem procedat in rescriptis etiam Principum secularium, & aliorum inferiorum Prælatorum. ibid. num. 8.

Excommunicatus procuratorem in iudicio constituere potest & tenetur. t. 1. p. 153. n. 6

Excommunicatus plerumque ad excommunicationem absolvendus remittitur à superiore. t. 1. p. 162. n. 2

Excommunicatus maiori excommunicatione nequit in iudicio agere, licet convenit cogatur respondere. t. 1. p. 689. n. 1

Excommunicatus quando etiam agens in iudicio possit audiri. t. 1. p. 710. n. 2

Excommunicatus ab vno Episcopo ab aliis est vitandus, nec ab Archiepiscopo est absolvendus, sed ad excommunicantem est remittendus. t. 1. p. 768. n. 7

Excommunicati quo signo tam ex parte Pontificis, quam Principum secularium reconciliati præsumantur. tom. 1. p. 770. & seq. n. 14

Excommunicati diuini in Ecclesiis interditi celebrantes duplici peccato peccant. t. 1. p. 903. n. 3

Excommunicatus quando amittit beneficium, & quando non. t. 2. p. 4. n. 13

Excommunicatum esse ab Ecclesia sequetur, quomodo intelligendum sit. t. 2. p. 66. n. 4

Excommunicatus qui etiam ad defendendum à iudicio repellitur, an valeat constituere procuratorem. t. 2. p. 352. n. 1.

Excommunicatus valide contrahit matrimonium. t. 2. p. 25. n. 2.

Excommunicatus compatere non potest in iudicio, nisi tanquam reus. ibid. n. 3

Excommunicatus tanquam iudex ordinarius, vel delegatus, nec tanquam actor comparere potest in iudicio. tom. 2. p. 24. n. 5

Excommunicatus in iudicium vocatus per se comparere valet. t. 2. p. 25. n. 4

Excommunicatus in iudicium vocatus potest comparere, excipere, & appellare; reconvenire autem actorem non potest. tom. 2. pag. 632. n. 6. & p. 634. num. 10. & 11.

Excommunicatus inuitus potest in iudicium trahi. t. 2. p. 633. n. 9.

Excommunicatus appellans quandam absoluti debeat priusquam audiatur. t. 2. p. 635. n. 13

Excommunicatus pro Ecclesiæ suæ defensione opponere potest contra electum excommunicationis exceptionem, nec repellitur simili excommunicationis exceptione. t. 2. p. 645. n. 3. & 5

Excommunicatio permittit rescriptum ad proseguendam appellationem impetrare. t. 2. p. 649. n. 2

Excommunicatus potest ab ipsa censure sententia appellare; ad Ecclesiam tamen redire nequit, nisi per remedium absolutionis. t. 2. p. 861. n. 3

Excommunicatus ex causa manifesta absolui nequit, nisi satisfactione reali præstita, vel cautione idonea. t. 3. p. 414. n. 2

Excommunicati si sepultura ecclesiastica tradantur, an exhumandi, vel ibi relinquendi sint. t. 3. p. 559. num. 2.

Excommunicatus in articulo mortis absolutus, an sit sepultura ecclesiastica tradendus. t. 3. p. 63. n. 8

Excommunicatus in Ecclesia sepeliendi prohibitio generalis restricta fuit. ibid. n. 9

Excommunicatus pro homicidio, incendio, vel simili delicto, in extremis poenitentiam perens, & absolutus à presbytero, sepeliri potest cum psalmis in cimiterio ecclesiastico; hæreses tamen eius damna illara ab ipso refarcire coguntur, pro eisque satisfacere. t. 3. p. 569. n. 1

Excommunicatus minori excommunicatione ligatus grauius peccat percipiendo sacramenta, & grauius maiori excommunicatione ligatus; valide tamen ea percipit. t. 5. p. 435. n. 3

Excommunicatus minori excommunicatione si eligatur ad beneficium, electio est irritanda. t. 5. p. 436. num. 7.

Excommunicatus minori excommunicatione potest valide eligi ad temporalem dignitatem. ibid. & seq. num. 8.

Excommunicatus minor grauius peccat conferendo ecclesiastica sacramenta. t. 5. p. 437. n. 9

Excommunicatus minor, an celebrando Missæ sacrificium maneat irregularis. t. 5. p. 437. n. 10. 11

Excommunicatus potius tenetur vitare externos fideles, quam illi ipsum. t. 5. p. 425. n. 5

Excommunicatus incapax est beneficii ecclesiastici tempore quo in excommunicatione persistit, & collatio ipsi facta ipso iure nulla est. tom. 5. p. 428. num. 2.

Excommunicatus factis etiam absolui potest, & quibus signis id dignoscatur. t. 5. p. 604. & seq. n. 2

Excommunicatus ad audiendum verbum Dei in Ecclesia admitti potest, ei tamen publicè coniciari non licet. t. 5. p. 606. n. 2

Excommunicatus quilibet tenetur antequam ei absolutio impendatur, iurare se paritorem mandatis Ecclesiæ, adhibitis aliis præscriptis cæremoniis. t. 5. p. 613. n. 1.

Excommunicati minori excommunicatione possunt se iniunctum absolvere, si aliàs ad id habeant facultatem. t. 5. p. 616. n. 1

Excusatores

Repertorium Generale

Excoſatores abſentia rei omnes etiam ſine mandato eſſe poſſunt. t.1.p.318.n.3
Exemplum, & *exemplar* an idem ſint, an verò inter ſe differant. t.1.p.479.n.11
Exemplum quomodo poſſit ex inſtrumento originali tranſcribi, ut fides faciat. t.2.p.509.n.3
Exemplum ſine partis citatione, & iudicii auctoritate leuatum ex originali inſtrumento, ſcit aliquando fidem. ibid.p.510
Exempli efficacia, & imitatio ſuperiorem in ſubiectis quantæ auctoritatis ſit. t.3.p.719.n.3
Exemptio conceſſa ſtatui religioſo ſuper ſpecialiari fore, eſt priuilegium. t.2.p.80.col.1
Exemptio monaſteriorum à quo primò inſtituta, & an ubi que ſimil in præſentem fuerit. t.1.p.804 & ſeq.
Vide in verbo Monachatus.
Exempti ſuper exemptione compromiſſum facere non poſſunt. t.1.p.1019.n.2 & p.1010.n.11
Exequia diuerſis temporibus, & ritibus apud Hebræos, Gentiles, & Chriſtianos ſuere celebrata. t.3.p.518.n.2
Exequis defunctorum dies varij obſeruati. tom.3. p.519.n.3.
Exequiæ mortuorum quo ritu à priſcis Chriſtianiſ celebrata, & apud varias nationes. t.3.p.107.n.5
in Exequiis mortuorum celebrandis quomodo conſentiat Eccleſia Græca cum Latina. ibid.
Exequiis reſcripti ſuſpenditur donec Romanus Pontifex conſultetur, ſi diuerſa, & contraria ſub eadem data impetretur. tom.1.p.651.n.3 & 5
Exequiis vniuerſis reſcripti ſuperſcribitur donec Princeps conſultetur, ſi de prioritate alicuius non conſent. t.1.p.651.n.3
Exequitur totius partis iudicia nunquam poſſit aſſumere. t.1.p.134.n.1
Exequutores ſententiarum alij mei, alij mixti, & quid varique ſint. t.1.p.707.n.3
Exequutor ſententia tribus modis poſſet eius iniuſtitiam agnoſcere. t.1.p.708.n.4
Exequutor poſſet admittere exceptionem per quam contenditur iudicatum non eſſe, aut per falſa litteras iudicatum fuiſſe. t.1.p.708.n.5
Exequutor mixtus iure Codicis inſpecto de veritate præcum cognoscebat, & quid de medio. ibid.n.6
Exequutor quoadonam, & quotupliciter modum in executione excedat. t.2.p.345.n.7
Exequutor quotupliciter conſiderari poſſit. ibid. & ſeq.n.8.
Exequutor quoadonam gramen inferre dicatur. ibid.
ab Exequutore quando non appellari poſſit, vel non. t.2.p.344. & 345.n.5 & 9.
Exequutores teſtamentorum plerumque, diſpenſatores dicuntur. t.3.p.463.n.7
Exequutores teſtamentorum quodam ſit tempus eſſignatum ad illa eſequenda. ibid.
in Exequiis deportari quid ſit. t.5.p.62.n.3
Exilij pena poſſet à Eccleſia, eccleſiaſticis iudicibus imponi. t.2.p.67.n.14
Exilium perſectum quid requirat. ibid.
Eximius ciuitas Angliæ ſuffraganea Episcopii Cantuarienſis. t.1.p.530.n.1
Excoſtiam munus etiam laici primis Eccleſiæ ſeculis viſparant. t.1.p.495.n.12
Excoſtiam gradus peculiari monete in Eccleſia ſolui diſtincta. ibid.n.12
Expensæ moderatae rationi à teo condemnatio ſoluenda ſunt. t.2.p.287.n.4
Expensæ iuſtas ſoluitur tenetur victus victor, ſi iuſtam litigandi cauſam obo habuit. ibid.n.5

Extremæ Pontificiæ conſtitutiones an ſemper auctoritatem habeant, & ubique. tom.1.p.26.n.57
Extrema *Vnctionis* ſacramentum à quo ſit conſecrandum. t.1.p.628.n.4
Extremæ *vnctionis* ſacramentum cuiusnam tite conſecrari poſſit. t.5.p.624.n.2
Extremæ *vnctionis* ſacramentum impie ab hæreticis collatum ſuit deſectum. ibid. Et falſa pietate à quibuſdam Græcis benè valentibus conſecratur. ibid.
Extremæ *vnctionis* ſacramentum poteſt ab vnico ſacerdote conſecrari. ibid.n.3 & p.625.n.6.7
Extremæ *vnctionis* miniſter proprijs & legitimis quis ſit. ibid. & ſeq.n.5
Extremæ *vnctionis* ſacramentum an poſſit vigente neceſſitate à Parochio excommunicato conſecrari. ibid.p.615.
Exul à prouincia pro abſente à prouincia accipitur. t.1.p.1014.n.4.

F.

S. *Faciendi* monaſterium per celebre Ordinis D.Benedicti in diœceſi Burgenſi Hiſpaniæ, vtrius priuilegia Romanæ Sedis, & Catholicoſum Regnum decoratur. t.2.p.487.n.1
Falſary litterarum Apoſtolicarum, ſi laici ſunt, infamiam notantur, & excommunicationem incurruunt ſi clerici, depoſuntur ab officio & beneficio; & ſi circa ſigillum Principis falſum admiſerunt, ſigillum notatio exilium incurrunt. t.2.p.372.n.3 & p.373. nom.7.
Falſi crimen quid ſit, & quotupliciter committatur circa peticionas. t.5.p.372.n.5
Falſi crimen quomodo committatur circa tes, & circa ſcripturam. ibid. & ſeq.
Falſi crimen inter grauiora cenſetur, capitale quoque olim fuit, & qua pena hodie puniatur. t.5.p.373. nom.6.
Falſum inſtrumentum an poſſit probari per teſtes: *Vide in verbo Inſtrumentum.*
Fama quid ſit, & quæ ſit eius vis ad faciendam fidem. t.2.p.181.n.7.
Fama vicinijs alius adminiculis adiuncta multum facit in probatione matrimonij. t.2.p.553.n.4
Fama in quibus cauſis deſideretur ad probationem vltra teſtes. t.2.p.796.n.2
Fama, aut rumori non eſt temerè credendum, licet faciat quæ notitium. t.3.p.79.n.2
Fama tam de bonis mala, quàm de malis bona ſeſſo timore concelebrant. t.5.p.40.n.5
Fama ex humana ſuſpitione naſcens parum obſeſ debet. ibid.
Fama ſola vicioſa an ſufficienter probet filiationem: *Vide in verbo Filiatio.*
Familia, ſeu famelia apud antiquos ſcriptores & Iuriſconſultos quid ſit. t.1.p.549.n.1
Familia ſeruatorum quid ſit. ibid. & p.550
Familia laicalis Episcoporum an ſit exempta à iuriſdictione ſeculari. t.1.p.610. & ſeq.n.1.4.5
Familiares Sanctæ Inquiſitionis an iuriſdictioni ſeculari ſubſint. t.1.p.622.n.9
Familiares commenſales Inquiſitores an gaudeant priuilegio fore. t.1.p.624.n.4 & ſeq.
Familiares S. Officij, ſi ante adeptam familiaritatem priuilegio aliquod acquiſierint, à quo iudice petiti debeant. t.2.p.104.n.5
Fariſæ monaſterium Ordinis D.Benedicti prope Romanam. t.2.p.632.n.1 & p.636.n.1
Fauentia celeberrima, & antiqua ciuitas Italiæ Episcopalis

Omnium Notabilium. Litera F.

palls in octava regione : vbi de renunciazione Fauentini Præfule. t. 1. p. 417. n. 1. 4

Fauentes, & defensores hæreticorum poenâ amissionis bonorum plebuntur. t. 5. p. 193. n. 2

Fautores, defensores, credentes, & receptatores hæreticorum excommunicantur, & elapso anno, nec resipiscentes, infames fiunt. t. 5. p. 211. n. 4

Vide in verbo *Credens*.

Fautor hæreticorum quis dicatur, & quotuplîcter hoc crimen committatur. t. 5. p. 212. n. 7

Felix quandomam vt legitimus Pontifex Ecclesiam regere coepit. t. 5. p. 2. col. 1. Condemnat Imperatorem Constantium, & aliquot Episcopos Arianos ibid. Martyrio coronatur, & caput eius inuenitur. ibid.

Felix 1. quandomam Pontifex creatus, & martyrio coronatus. t. 5. p. 7. n. 1

Felixa celebris ciuitas in Alpibus, Cathedrâ Episcopali decorata. t. 1. p. 1013. n. 2

Ferraria ciuitas Italix vbi sita; & quibus paruerit. tom. 1. p. 65. n. 2.

Ferentinum perantiqua ciuitas est in veteri Latio à quinto Ecclesiæ sæculo Cathedrâ Episcopali decorata. t. 1. p. 164. n. 1. & t. 4. p. 51. n. 1

Feria iam olim fore in vsu in Ecclesia ad designandos dies hebdomadæ. t. 1. p. 849. n. 2

Ferix veritatis non incognitæ, & vnde dicitur. ibid. in Feris ituratis in Dei honorem non licet opera ferullia facere, vel iudicia exercere, etiam patribus consentientibus, nisi pietas adiut, vel pietatis causa concurret : in feris verbò iudiciis in gratiam hominum hæc omnia prohibentur, nisi partes constentiant. t. 1. p. 186. n. 19

Ferix quid sint : vbi de diebus feriatis, & diebus nefastiis. t. 1. p. 188. n. 13

Ferix quid sit ex modo loquendi Ecclesiæ. ibid.

Feriatum variæ definitiones traduntur, & explicantur. ibid. n. 14

Feriatum variæ diuisiones traduntur : vbi de feriis ab antiquis obsecratis. ibid. & p. 189. n. 25

Ferix retentionis quid sint, & quare, & à quibus indicantur. ibid. n. 26

Ferix plures sublatæ. ibid.

in Feris, tam diuinis, quàm humanis, quænam fieri prohibeantur. ibid. & seq. n. 27

Ferix diuinæ ad quid institutæ sint, & quomodo etiam à Gentilibus obseruauerint. t. 2. p. 190. n. 28

Ferix ab antiquis superstitionibus obsecratur. ibid. & seq. num. 29.

Feris aliquibus renunciari potest. ibid. n. 28. & 29

Ferix iustitiæ obseruari prohibentur. t. 1. p. 191. n. 30

Ferix humanæ an impediant linium exitum. ibid. num. 31. 32.

Ferix nouendiales apud Gentiles quænam fuerint : vide in verbo *Sacrificium*.

Festiniates ab Episcopo indixit debent à Clero seculari, & regulari obseruari, & à populo etiam, & quid ad hoc requiratur. t. 2. p. 18. & seq. n. 18

Festiniates de præcepto quis indierit possit. ibid.

Vide in verbo *Festum*.

Festiuitates B. Mariæ dicuntur quænam, & quotnam sint. t. 1. p. 185. n. 14

Festiuitates Sanctorum olim à fidelibus ornatis exterioribus, & lætitiæ, alacritatisque publicis testimoniis celebrantur. t. 3. p. 42. n. 2

Festum origo vnde petenda sit. t. 2. p. 187. n. 15

Festorum obseruatio in lege Gestæ absolute ad ius diuinum est referenda. ibid.

Festorum obseruatio in quo consistat, quis sit eorum finis, & ratio. ibid. n. 22

Festum famotum, vel innocentium, aut pietotum. t. 3. p. 43. col. 1.

Fesulana ciuitas perantiqua est in provincia Hetruria, Episcopali Sede decorata. t. 3. p. 417. n. 2

Fenda apud Germanos primò in vsu esse ceperunt. t. 2. p. 18. n. 4

Fendorum libri dicuntur consuetudines, & à quo primum scripti fuerint.

Fenda olim etiam in famotem piz causæ alienari non poterant, deinde soluto laudemio alienari ceperunt. tom. 3. p. 349. & seq. n. 3.

Fendi traditio symbolica inuestitura dicta, & apud varias nationes vsitata. t. 3. p. 350. n. 4

Fendi etymon & origo disquiratur, & vnde hæc vox deriuatur. ibid. n. 7

Fendum dicitur etiam beneficium, & prædium in feudum datum. ibid.

Feudum, & feudorum leges ex motibus Gallix repetenda sunt, relictis contrariis sententiis. t. 3. p. 350. & seq. n. 8.

Feudorum liber primus quem auctorem habuerit. tom. 3. p. 351. col. 1.

Feudum in quibus rebus constitui possit, & in quibus non. ibid. n. 9

Feuda maiora, & minora à quibus personis constitui possunt. ibid. & seq. n. 10

Feudum quot modis sequatur, & an à multis constitui possit. ibid. p. 352

Feudum quibus modis committatur, & amittatur. tom. 3. p. 352. n. 11.

Feudum quomodo amittatur propter delictum, & extra delictum. ibid.

Feudum ecclesiasticum non committitur perpetuo obnoxam Prælati illius. ibid. col. 2

Feudi commissum quare exhereditatio dicatur. tom. 3. p. 352. n. 12. col. 2.

Fenda maiora deficientibus masculis ad Principem redeunt. ibid.

Feuda ab initio fuere temporaria, & à quo tempore ceperint esse hereditaria. ibid.

Feudi concessio perpetua est, & rem reddi alienabilem. t. 3. p. 353. n. 13

Fibule poissæ sunt ornamenta, quàm vestes. t. 3. p. 34. num. 12.

Fibulæ aureæ, vel argenteæ in vestimentis clericorum prohibentur. ibid.

Fideicommissa verbis precativis, præceptivis, & imperatiuis relinquuntur. t. 1. p. 355. n. 2

Fideicommissum sub conditione, si sine liberis regantur decedat, deficit si ipse religionem profiteatur. t. 2. p. 356. n. 7.

Fideicommissa ita relicta, vt ex merito nutu hæredis pendant, an valida sint. t. 3. p. 494. col. 1. & 2

Fideicommissum ita relictum, nisi heres meum natus sit, an valeat. t. 3. p. 495. n. 9

ad Fideicommissi petitionem, an simul marit cum filio admitti possit. t. 3. p. 497. n. 3

Fideicommissa infirma valde aliquando fuere, & à quo tempore valida effecta sint. t. 3. p. 509. n. 11

Fideicommissum varia incommoda referuntur, quorum comes est miseria. t. 3. p. 396. n. 4. & 5

Fideiussio perpetua, quæ clericis prohibetur, an ab ipsis interposita valida sit. t. 3. p. 397. init.

Fideiussor pro dotum securitate peti non possunt, bene tamen hypotheca constitui; & traditur ratio diffinitæ. t. 3. p. 397. n. 13

Fideiussor indemnitate qua ratione olim differret à fideiussore simplici. t. 3. p. 398. n. 4.

Fideiussor an possit aliquando conveniri, non excusatio reo principali. ibid.

Fideiussor

Repertorium Generale

Firmiana ciuitas à secundo Ecclesie sæculo lucem haurit, & Ecclesia Cathedrali decorata est. *ibid.*
Firmiana ciuitas inter primas Picentinas lucem Evangelij hausit, & à primis Ecclesie sæculi Sede Episcopali decorata fuit. *t. 1. p. 451. n. 1*
Firmianæ monasterium est in diocesi Cabilonensi Odisio Cisterciensis. *t. 1. p. 74. n. 4*
Firmitas Abbatia est prima Cistercij filia; & quæ fundatoris habuerit. *t. 1. p. 359. n. 6*
Fiscianum monasterium SS. Trinitati dicatum Ordinis D. Benedicti. *t. 1. p. 354. n. 4*
Fistum non censetur pietate caritatem seu caritatem. *t. 3. p. 391. col. 1.*
Flauio Recharedus decemus octauus Gothorum Rex placidus, misis, &c. ubi alia de eius virtutibus. *t. 1. p. 328. n. 1.*
Flamen Dialis tantum ex parentibus confectentis eligebatur. *t. 4. p. 9. col. 1.*
Flamines quæ apud Romanos raro consules creabantur. *t. 1. p. 187. col. 1.*
S. Flore monasterium Ordinis D. Benedicti in vrbis Aretine ingentibus redditibus, & amplissimis privilegiis decoratum est. *t. 5. p. 641. n. 1*
Flouenia Etruriæ caput & Metropolis, Magnorum Ducum inclita sedes. *t. 1. p. 377. n. 1.*
Florentia excusso Imperatorum iugo à quibus olim regebatur, & à quo unne regatur. *tom. 2. pag. 63. num. 2.*
Florentia Etruriæ caput ciuitas Episcopalis tantum fuit vsque ad Martinum V. *tom. 3. pag. 547. num. 1.*
Florinse monasterium in Germania quo tempore fuerit fundatum. *t. 5. p. 114. n. 1*
Florum ornatus, more ab Hebræis sumpto, in basilicis à veteribus Christianis adhibuit. *tom. 3. p. 42. num. 6.*
Foderum, vel fodrum est pabulum, quod alicui soluitur. *t. 3. p. 783. n. 2*
Famine non excluduntur à studiis in Comitatu Namurensi. *t. 1. p. 156. n. 2*
Femine non sunt potius incapaces iurisdictionis. *t. 1. p. 836. n. 6. & p. 837. n. 10.*
Femine valde vindictæ sunt cupidæ, & valde crudeliter. *ibid.*
Femine etiam ex commissione summi Pontificis elationem potestatem exercere non possunt. *t. 1. p. 836. num. 7.*
Femine à ludicandis muetecob sexus fragilitatem accensur. *t. 1. p. 837. n. 10*
Femine in Gallia iurisdictionis feudalis capaces sunt. *t. 1. p. 1023. n. 4.*
Femine an iure naturali, vel diuino à iudicandi munere accensur. *t. 1. p. 1024. n. 7*
Femine præcellentes iurisdictionem exercere valent. *ibid. & p. 1025. n. 1.*
Femine ex consuetudine iurisdictionem habentes, in arbitrio eligi valent. *t. 1. p. 1025. n. 10*
Femine præcellenti potest causa terminanda à Principe committi. *ibid. n. 12*
Femine propriè virginæ ante duodecim annos appellantur; postmodum verò mulieres. *t. 1. p. 168. num. 1.*
Femine an antiquius testimonium dicere potuerint. *t. 1. p. 391. & seq. n. 1.*
Femine an de iure Pontificio possint admitti ad testimonium dicendum in causis criminalibus clericorum, vel in aliis. *t. 1. p. 393. n. 4*
Femine à iure officio omni iure prohibentur; & quid de matribus. *t. 1. p. 888. n. 3*
Feminis prohibitum est sacrificium offerre, & præ-

bytero sacrificanti ministrare. *t. 3. p. 63. n. 6*
Femine promisso viro cum balneo videntes tanquam impudicæ notabantur. *t. 3. p. 65. n. 10*
Femine apud omnes gentes olim velatæ incessit. *ibid.*
Femine legibus ecclesiasticis à ministerio domestico clericorum repelluntur. *ibid. n. 11*
Femine subiectiōis clericis olim cohabitantes, quædam fuerint. *t. 3. p. 66. n. 14*
Femine mulier, quæ virginis feruore causâ sibi ipsas mortem intulit, referuntur. *t. 3. p. 359. num. 10.*
Femine regulariter testes in testamento esse non possunt. *t. 3. p. 486. & seq. n. 15*
Feminarum pizelpour, & maximum munus quoddam sit. *t. 3. p. 702. n. 5*
Femina etsi alienigena in coniugium ducta tunc debet. *t. 4. p. 1. n. 1*
Femine aliquæ, quæ in infantia ætate vitium passæ sunt, referuntur. *t. 4. p. 17. & seq. n. 4*
Femine quare citius pubescant quam marces, distinetur. *t. 4. p. 81. col. 1. & 2*
Femina ita arcta, ut viro inepta sit, an teneatur pati incisionem. *t. 4. p. 215. n. 4*
Femina nulla vnquam sacerdotale officium tunc exerce potuit. *t. 5. p. 564. n. 5*
Fenu nauticum quid sit, & unde percipiatur. *tom. 5. p. 167. n. 5.*
Fornus nauticum ab antiquis Grecis cognitum, ad Romanos derivatum est. *ibid.*
Fornoris nautici leges quædam fuerint. *ibid. p. 168*
Fornoris nautici vitæ variz pro diuersitate temporum fuerit. *ibid. n. 6*
Fornus adhuc in vtero existens, animatus tamen, an sit verè homo. *t. 1. p. 357. & seq. n. 7. & 8*
Fornus ab vtero abscissio an sit homicidium, & abscissio tanquam homicida ponendus. *ibid. & seq.*
Fornus adhuc in vtero existens an possit baptizari: vide in verbo *Infans*.
Fornis Fugidi monasterium quondam sub regula D. Benedicti fundatum, est Ordinis Cisterciensis in diocesi Nardouensi. *t. 1. p. 309. n. 1*
Fontium monasterium Ordinis Cisterciensis vbiuam situm sit. *t. 4. p. 156. n. 1*
Fontes baptismales quis olim benedicebat: vide in verbo *Aqua*.
Forda ciuitas in Gallia, in Comitatu Devonensi sita. *t. 1. p. 680. n. 1.*
Foresis, forestis, & forestum, forestagium, & præfides foresti, quid significent. *tom. 3. pag. 435. num. 3.*
Forsis aliquando pro gravi delicto, aliquando etiam pro multa pecuniaria ob delictum irrogata sumitur. *t. 1. p. 700. n. 5*
Forsis factum propriè accipitur pro eo, cuius causâ aliqua sit foris, & amittit privilegium. *t. 5. p. 516. num. 2.*
Forsis factum quid sit. *ibid.*
Formula Græcorum ad conferendum baptismum an sit approbata in Concilio Florentino. *t. 3. p. 921. num. 4.*
Fornicaria quid sit: ubi quod malè confundatur cum concubina fornicaria. *t. 3. p. 710. n. 3*
Fornicatio contra naturam quàm horrendum, & quale scelus sit, describitur. *t. 5. p. 454. n. 9*
Fornicatio prædicta quibus poenis vindicta sit iure diuino, & iure civili Romanorum. *ibid. numero 10.*
Fornicatio prædicta quæ sit poena imposita iure canonico. *t. 5. p. 455. n. 1*
Forn

Omniū Notabiliū. Litera F.

Forma quid sit, traditur ex eius etymologia. t. 2. p. 68.
forma 7.
Foras significat lucum ubi mundicie sunt. ibid.
Forum lotteri quid sit, & quocumque quis forum
 forciatur. ibid. col. 2.
Forus ratione rei sit. ibid.
Fons præcipuus quinquam, siue de proprietate, siue
 de possessione agatur. t. 2. p. 68. n. 3.
Fori ecclesiastici specialitas quo iure indulta sit, latè
 discutitur. t. 2. p. 79. n. 7. & seq.
Forus antiquus mutatur, & nouus acquiritur per mu-
 tationem domicilij. t. 2. p. 104. n. 3.
Forus extendendum litium locus, unde ita dicatur,
 & quæ etiam pæroclita vocetur. t. 5. p. 620. e. 10.
Forus ex quibus consistit. ibid.
Forus iudicij, colonia Octavianæ in Gallia Nat-
 bonensi situm. t. 1. p. 680. n. 4.
Fossatus monasterium Ordinis Cisterciensis, ubi si-
 tum, & à quo constructum. t. 1. p. 808. n. 5.
Fossatum quid sit, & quid fossatum extendi, & pui-
 gari. t. 1. p. 361. n. 10.
Fossatum est locus pro muniendis castris factus. t. 3.
 p. 978. n. 6.
Franchis monasterium Ordinis Cisterciensis in
 diocesi Nemausensi. t. 2. p. 153. n. 3.
Francia per plures annos Germania dicta est. t. 4. p. 1.
 num. 1.
Franeis mentio tantum sit apud auctores medie æta-
 tis. ibid.
Frates Christi Domini in Scriptura sacra quinquam, &
 qua ratione vocentur. t. 1. p. 249. n. 2.
Fraterni aut sororum nomine consanguinitati victio-
 ris gradus iuxta modum loquendi Scripturæ sacræ
 frequenter veniunt. ibid. col. 2.
Fraternitas iusta pondeta, & mensurata viginti diebus
 in pane, & aqua pœnitere debet. t. 3. p. 305. num. 4.
 & p. 308. n. 8.
 Vide in verbis *Mensura*, *Pendus*.
Fraternitas monasterium, Gallicè Fegne, Ordinis
 D. Benedicti. t. 3. p. 799. n. 3.
Fridericus Imperator Octauiano Antipapæ adhæret,
 ubi aliquæ de eius pœneuiis. t. 1. p. 327. n. 12.
Fridericus Imperator Ratin ac cotonatus fuit, liber-
 tates Ecclesiæ restituit. t. 5. p. 612. n. 1.
Frigiditas quæ matrimonio impedimentum præstat,
 à natura, vel casu pronitit. t. 4. p. 213. n. 3.
Frigidi quinquam dicantur, & inepti ad matrimonium
 contrahendum. ibid.
 Vide in verbo *Emenbus*.
de Fructibus perceptis, & percipiendis pædo tenen-
 tur. t. 2. p. 254. n. 2.
Fructus percepti interea dum Ecclesia vacaret, ad
 quos pertineant, vel quomodo diuidendi. tom. 1.
 p. 760. & seq. n. 7.
Fructus non tantum quæ noui, & violenti possessores
 percipiunt, sed etiam quos veteres possidebant
 perciperent, restituendi sunt. t. 1. p. 361. n. 3.
Fructus rei litigiosæ, si lite pendente disceptant, se-
 questrandi sunt, & si adit iusta causa, res ipsa se-
 questrati valent. t. 2. p. 315. n. 2.
Fructus rei litigiosæ pendente appellatione sequestrari
 valent. t. 2. p. 300. n. 14.
Fructus rei pignoratæ quomodo retineti possint, quin
 impotentur in sortem principalem. tom. 3. pag. 347.
 num. 1.
Fructus rei feudalis quando iuste dominis percipere
 possit. ibid. & p. 348.
Fructus rei feudalis ex natura feudi domino cedunt
 interim dum vassallus muram pecuniam non soluit,
 vel imminuit ab oneribus, & obsequijs gau-
 dii. D. D. G. m. a. in Decretal. Index generatim.

det: ubi varij casus circa hoc referantur. tom. 3.
 p. 348. n. 3. & 4.
Fructus rei pignoratæ, iure civili inspecto, non im-
 putantur aliquando in sortem principalem, si ita
 inter partes conuentum sit. t. 3. p. 373. n. 2.
Fructus rei pignoratæ duplici modo lucro debitoris
 cedere possunt. ibid. n. 3.
Fructus eiusdem speciei cum sorte principali, statim
 cedunt in solutionem debiti, & minuunt sortem,
 ibid.
Fructus ex re pignoratæ percepti imputantur in sor-
 tem debiti principalis. ibid. & seq. n. 4.
Fructus rei pignoratæ ad debitorem spectant tanquam
 dominum rei. t. 3. p. 376. n. 6.
Fructus quinquam impotentur in sortem Trebelliani-
 cam. t. 3. p. 312. n. 13.
Fructibus pædij locati auctis, non augetur pænsio su-
 per eo imposita. t. 3. p. 314. n. 2.
Fructuum ecclesiasticorum vicefima pars pro expedi-
 tione Terræ sanctæ assignata. t. 3. p. 725. n. 8.
 ut *Fructus* rei dotalis mariti sunt, domi percipiuntur
 constante matrimonio, quid sequatur. t. 3. p. 364.
 num. 1.
Fructus percepti ex re pignori data pto secularitate do-
 tis, an sint imputandi in dotem à marito. ibid. n. 2.
 & p. 365. n. 3.
Fuga religiosi in quo differt ab apostasia, & quis di-
 caratur fugiens. t. 3. p. 775. n. 3.
 ad *Fugam* à monasterio constituendam quid requira-
 tur. ibid.
Fuga à monasterio, tam vercibus, quam nonis Ec-
 clesiæ legibus vindicatur. t. 3. p. 776. n. 6.
 Vide in verbo *Religiosus*.
Fugitivus quinquam fuerint apud auctores, ubi de po-
 testate eorum in seruis. t. 3. p. 342. col. 1.
Fulco vir apprime doctus & sanctus Tolosanæ regis
 Ecclesiæ. t. 1. p. 310. n. 6.
Fundum vendere quinquam apud veteres dicebantur. t. 3.
 p. 54. n. 9.
Fundi dotalis alienatio prohibita ex lege Julia Papij
 vide in verbo *Res dotalis*, *Alienatio*.
Furius perpetuus iudex esse non potest, secus habens
 dilucida internalla. t. 1. p. 114. n. 2.
Furtiosus non potest testamentum facere, nec mente
 alienari. t. 3. p. 534. n. 8.
Furtiosus matrimonium contrahere nequit. t. 4. p. 16.
 num. 2.
Furtiosus voluntatem non habet, & dotiendi, &
 ignorantia acquiritur. ibid. n. 4.
Furtioso dilucida internalla habenti prohibitum est
 matrimonium; valide tamen illud contrahit eo
 tempore, quo verum consensum præstare potest.
 t. 4. p. 57. n. 5.
Furor superueniens an fuerit aliquando, vel sit ex
 aliquo iure sufficiens causa ad matrimonium dis-
 soluendum. t. 4. p. 57. & seq. n. 6.
Fur quis propriè dicatur. t. 5. p. 250. n. 2.
Fur quomodo potest occidi ex lege XII. Tab. ibid.
 num. 3.
Fur nocturnus impunè occiditur; diurnus verò si siclo
 se defendat. t. 5. p. 251. n. 6. & p. 253. n. 9. 10.
Fur nocturnus & diurnus in quo differant. ibid. & seq.
 num. 10.
Furem occidere ad seruanda propria bona an sit licitum.
 t. 1. p. 253. n. 1.
Fur nocturnus ex lege XII. Tab. potest occidi non
 præmissio clamore. ibid.
Fures quæm variis penis plectantur in diuersis pro-
 vincijs. t. 5. p. 251. n. 2.
Fur & latro in quo differant. t. 5. p. 336. n. 2.

Repertorium Generale

- Episcopi dicuntur Pontifices, Apostolorum successores, & aliquando Apostoli. t.1.p.179.n.4
- Episcopi per consecrationem recipiunt immediate à Christo novum ordinis posthabetem indelibilem, per quem sunt superiores Presbyteris. t.1.p.181.n.9
- Episcopis reservata ministeria alia sunt sacramenta, alia sacramentalia. ibid. & p.182
- Episcopus solus reservata est sacramenti Confirmationis administratio. t.1.p.182.n.10.11
- Episcopi etiam absque consensu Capituli sententiam inordinatam ferre possunt. t.1.p.187.n.8
- Episcopus an possit inconsulta Romano Pontifici novam dignitatem erigere in sua Ecclesia. tom.1. p.191.n.3.
- Episcopi Praesides Senatus Ecclesiastici dicuntur. t.1. p.199.n.9.
- Episcopus nequit unam Ecclesiam alij subicere: & quid possit circa hoc in fundatione alicuius Ecclesiae. t.1.p.196.n.9
- Episcopus non est eligendus & promovendus ad aliam Ecclesiam, sed postulandus. t.1.p.215.n.5
- Episcopus de una in aliam Ecclesiam villitate suadente transire potest. t.1.p.210.n.9
- Episcopi plures electi à populo. t.1.p.217.n.8
- Episcopi debent obedientiam praestare R. Pontifici. t.1.p.237.n.24
- Vide in verbo *Archiepiscopi*
- Episcopus debet in se ostendere qualites in domo Dei oportet alios conuersari. t.1.p.247.n.5
- Episcopus eligendus debet habere aetatem triginta annorum completam: ubi de aliis ad Episcopatum accipiendum sequitur. t.1.p.248.n.7.9. & seqq.
- Episcoporum munus & officium quoddam. tom.1. p.249.n.12.
- Episcopi consecrandi sunt intra tres menses ex praescripto sacrorum canonum. t.1.p.255.n.2
- Episcopus quomodo novam Episcopatum acceptare possit. t.1.p.255.n.7
- Episcopus an per adiectionem Episcopatus amittat omnia alia beneficia. tom.1. p.251. & seq. num.4. & seqq.
- Episcopus electus ante confirmationem beneficia conferre, vel alia administrare non potest. t.1. p.261. num.4.5.6.
- Episcopus per electionem ius acquirit ad Episcopatum, & administrationem in habitu tantum, non in actu. t.1.p.262.n.7
- Episcoporum Indiarum praxis quoad exercitium iurisdictionis ante confirmationem. ibid.n.8
- Episcopus confirmatus, licet nondum consecratus, potest exercere ea quae sunt iurisdictionis. t.1.p.276. num.7.
- in Episcopo consummatum & perfectum Episcopo tria considerantur. ibid.n.9
- Episcopus nequit exercere ea quae sunt iurisdictionis, nisi sit consecratus. ibid.n.10
- Episcopus etiam confirmatus aliquando nequit se immiscere rerum temporalium Ecclesiae administrationi. t.1.p.277.n.13
- Episcoporum confirmatio olim ad Metropolitanum spectabat. t.1.p.294.n.6
- Episcopus nullus fieri potest nisi qui minoribus, & maioribus ordinibus fuerit initiatus. tom.1.p.295. num.18.
- Episcopus an possit ordines conferre inter Missarum solennia dum consecratur. t.1.p.313.n.7
- Episcopi titulares sunt proprii Episcopi; & inter eos & Ecclesiae existentes datur verum thrononum. t.1.p.377.n.3
- Episcopus nequit conferre praebeatas, quarum collatio ad Capitulum spectat. t.1.p.318.n.4
- Episcopus qui propria auctoritate se confect de una Ecclesia in aliam, primatur utraque. tom.1.p.380. num.4.
- Episcopus qui relicta propria Ecclesia ad aliam se confect, ambitionis, & avaritiae insimulantur. ibid. num.6.
- Episcopus potest Episcopatum deferre, ut impleat votum religionis, consulto R. Pontifice. tom.1.p.381. num.8.9.
- Episcopi distincti quoniam. t.1.p.398.n.9
- Episcopus potest coadiutorum ad Episcopalis munia obeunda sibi cooperare. ibid.n.4
- Episcopo non licet propria auctoritate Episcopatum deferre praeter se necesse est, aut insufficientem. t.1. p.398.n.3. & p.400.n.8.
- Vide in verbo *Senex*
- Episcopus olim non licuit gregem suum deferre ut vitam monasticam profiteretur: & iterum à statu religioso ad Episcopatum assumi valent. tom.1. p.418.n.6.
- Episcopus qui licentiam cedendi Episcopatu petiit, ea obtenta cedere compellitur. ibid.n.3
- Episcoporum consecratio quibus diebus celebrari debeat. t.1.p.437.n.9. & seq. p.438
- Episcopi sacerdotes appellati. t.1.p.438.n.1.1
- Episcoporum qui ex laicali statu assumebantur, facti nati ordinario. t.1.p.438.n.12
- Episcopus quo iubente, & quibus contententibus consecrari debeat: vide in verbo *Archiepiscopus*.
- Episcopi iam à temporibus Apostolorum à Metropolitanis, vel à comprouincialibus Episcopis de mandato Metropolitanis consecrati fuerunt. t.1.p.448.n.5
- Episcopus solus est minister ordinarius sacramenti Ordinis. t.1.p.455.n.4
- Episcopus propriis quoad ordines conferendis quis primò debeat. ibid.n.5
- Episcopus loci, in quo quis habet domicilium, etiam propriis dicitur. t.1.p.456.n.6
- Et ille in cuius directu quis habet beneficium. ibid. num.7.
- Episcopus alicuius subditum valide ordinat: sed ipse, & ordinatus variis poenis subduntur. ibid.n.8
- Episcopus ordinans pariter in Diaconum suspenditur à collatione ordinum, & ordinato tenetur providere de beneficio. t.1.p.466.n.1
- Episcopus renuncians dignitati Episcopali tantum priuatur executione Episcopalis ordinis, non verò chataetere. t.1.p.471.n.2
- Episcopus, qui renuncians loco tantum, imitatur conferre potest omnes gradus ordinis; si verò dignitatem renunciauit, minores tantum ordines conferre potest. t.1.p.472.n.5
- Episcopus aliquando loco, & dignitati renunciat; aliquando loco tantum. ibid.n.7
- Et quis sit effectus huius dimissionis renunciationis. ibid. & p.473.n.8.
- Episcopus etiam haereticus, vel depositus, valide confect Ordines. t.1.p.474.n.3
- Episcopi quia scientia pollere debeant: vide in verbo *Scientia*.
- Episcopus an dispensare possit cum eunuchis ad ordines suscipiendos. t.1.p.571.n.4
- ut Episcopus in aliena Ecclesia celebrare possit, quid requiratur. t.1.p.598.n.15
- Episcopus an sit specialiter permissum ratione iurisdictionis alienigenas ad beneficia admittere. tom.1. p.602.n.9.
- Episcopi fauces appellantes eum illis rescribit Romanus Pontifex. t.1.p.644.n.2
- Episcopus

Omniū Notabilium. Litera E.

Episcopus proprius in consuetudine Ecclesie debet locum assignari. t. 1. p. 71. n. 1

Episcopi olim ut ordinari iudices contra hereticam prauitatem in subditos; in exemptis vero ut delegati procedebant. t. 1. p. 73. n. 8

Episcopus idem est ac obseruator, & per inquisitionem etiam potest in subditos procedere. t. 1. p. 74. n. 2.

Episcopi in suis diocesis possunt adulteria, & alia crimina inquirere, & punire. t. 1. p. 74. n. 2

Episcopi in suis diocesis habent iurisdictionem ordinariam, conuenientem cum potestate ordinis. ibid. num. 6.

Episcopi an etiam habeant iurisdictionem criminalem. ibid. n. 7.

Episcopi nomen est dignitatis & iurisdictionis. tom. 1. p. 74. n. 10.

Episcopus cum opus est, possunt auxilium brachij secularis implorare. t. 1. p. 75. n. 13

Episcopus quando possit cogere parcos ad providendum Ecclesie vacanti. t. 1. p. 76. n. 7

Episcopus an debeat cessare à diuinis, Canonicis celsibus; & quis inter eos cognoscere possit. t. 1. p. 78. n. 2.

Episcopi quoque an in eadem diocesi possint præfari. t. 1. p. 78. n. 6. & 7. & p. 79. n. 3. & seq.

Episcoporum Concilij Toletani 3. subscripserunt exponuntur. ibid. n. 10

Episcopi duo aliquando in eadem Ecclesia constitui. t. 1. p. 79. n. 11.

Et quando de iure id fieri possit. ibid. & seq. n. 12

Episcopi vagantes quoniam, & an alicubi admittantur possint. t. 1. p. 79. n. 13

Episcopi incumbit officium prædicandi, & impediuntur viros idoneos, ad id munus eligere. t. 1. p. 79. n. 4.

Episcopus potest in omnibus suis diocesis Ecclesiis, tam secularibus, quam regularibus prædicare. ibid. & seq. n. 4.

Episcopus quando à prædicandi munere legitimè impeditur cessant. t. 1. p. 79. n. 8

Episcopo alia competunt lege diocesana, alia lege iurisdictionali; & quæ. t. 1. p. 79. n. 1

Episcopo comparitur institutio, & destitutio cuiuslibet beneficii, etiam monachos electio spectat. ibid.

Episcopi olim plenam decimarum parochialium dispositionem habebant, & earum quantum sibi retinebant. t. 1. p. 79. n. 4

Episcopus olim à capellis, & monasteriis euologas in visitatione exigere nequebat, quas à proptius presbyteris exigebat. t. 1. p. 79. n. 3

Episcopi olim monachis quas volebant regulas præfigebant. t. 1. p. 80. n. 9

Episcopi possunt delegare potestatem absolvendi, & dispensandi, quam ipsi ratione dignitatis habent. t. 1. p. 80. n. 5.

Episcopis diocesis obedientia ab omnibus suis diocesis est præstanda. t. 1. p. 81. n. 14

Episcopus ad Synodum vocatus semper aut per se, aut per Legatum comparere tenetur. t. 1. p. 81. n. 11

Episcopus quomodo infuso Capitulo compromissum facere possit de rebus ad Ecclesiam spectantibus. t. 1. p. 80. n. 2. & p. 100. n. 4.

Episcopi quoque, & formula iuramentum præstant. t. 2. p. 1. n. 11.

Episcopi quare die Dominice consecrari debeant, ve stantur est à sacris canonibus. t. 2. p. 168. n. 3

Episcopus an possit festiuitates de precepto in sua diocesi indicare. t. 1. p. 181. & seq. n. 18

Episcopo contra quem agitur ad degradationem con-

tumace, possunt testes recipi, & sententia proferri. t. 2. p. 192. n. 3

ad Episcopi condemnationem quis testium manus requiritur. t. 2. p. 192. & seq. n. 7

Episcopo iuueni nec cum nepte cohabitare licet. t. 2. p. 192. n. 3.

Episcopus an triennio persequatur alienam plebem ad unitatem catholicam ministerio prædicationis eius adductam. t. 2. p. 662. n. 2. & 3. & p. 663. n. 4. & p. 664. & seq. per tot.

Episcopus impar oneri regendæ plebis, deponi lubetur. t. 1. p. 663. n. 6

Episcoporum officium primum & principaliter est excessus subditorum inquirere, corrigere, & punire; & quomodo potestant olim hanc iurisdictionem exercere. t. 2. p. 733. n. 5. & 6

Episcopus ex Ordine regulari assumptus debet habitum monachalem deferre sub pœna peccati lethalis. t. 1. p. 158. n. 14

Episcopi sine iusta causa à suis Ecclesiis abesse non debent. t. 1. p. 105. n. 9

Episcopi in canali constituti quoniam dicuntur in canone visum Concilij Sardienfis. ibid. & seq.

Episcopus duos Canonicos suis Ecclesiis ad proprium seruitium retinere potest. t. 1. p. 111. n. 6

Episcopus clericos ordinans, illis assignare tenetur unde vivere possint. t. 1. p. 129. n. 1

Episcopus non debet aliquem ordinare sine titulo; & si secus fecerit, tam ipse, quam eius successor, tenentur ita ordinato alimenta præstare, vique quod beneficium consequatur unde vivere possit. tom. 3. p. 133. n. 4.

Episcopo ægrotanti dandus est copulatur, qui in Ecclesia ministrat. t. 1. p. 187. n. 2

Episcopus non potest vnire Ecclesiam alicui monasterio, in requisito Capitulo. t. 1. p. 137. n. 1

Episcopus suum Ecclesie manumittens tantumdem restituitur. t. 1. p. 139. n. 6

Episcopi nomen ei qui alieni negotio superintendit, adaptari valet. t. 1. p. 302. n. 2

Episcopus non potest in Synodo diocesana dehnere, an aliquid sit de fide, vel non. tom. 3. pag. 327. num. 3.

Episcopi in quo casu de rebus ad propriam mensam spectantibus donationem, facere possunt. t. 1. p. 438. num. 4.

Episcopi ante consecrationem tenentur facere inuentarium omnium rerum, quæ possident. t. 1. p. 438. num. 7.

Episcopus de rebus patrimonialibus testamentum facere potest; de rebus vero intuitu Ecclesie acquisitis testari non valet. ibid. n. 10. & p. 438. n. 13

Episcopus quomodo possit aliquid de rebus propriis intuitu Ecclesie acquisitis alienare, compensatione facta. t. 1. p. 433. n. 15

Episcopus pijs defunctorum voluntates ad effectum perducere tenetur, negligenter hactenus. t. 1. p. 433. n. 5.

Et quoniam proprius ad hanc executionem censetur. ibid.

Episcopus quo iure tuitionem testamentorum suscipere valet. t. 1. p. 434. n. 10

Episcopus tutellam à testatore delatam suscipere non valet. ibid. col. 1

Episcopus an sit legitimus executor voluntatum defunctorum, etiam quoad dispositiones profanas. t. 1. p. 475. n. 6.

Episcopi an mortuis causâ donare valeant. t. 1. p. 479. & seq. n. 2. & 3.

Episcopi etiam vetantibus testatoribus possunt exe-

Repertorium Generale

- qui totius pias dispositiones. tom. 3. pag. 516. num. 7.
- Episcopi ex Donatistis conuersi quomodo ad pristinas sedes rediant, & simul cum catholicis in eadem Cathedra fiderint: ubi multa circa eos in Concilio Carthagenensi statuta referantur. tom. 3. p. 572. & seq. n. 2.
- Episcopus Ecclesiam Militantem significat, & in matrimonio, vel extra corruptus consecrari valet. t. 3. p. 688. n. 7.
- Episcopus electus voto religionis addictus, an teneatur illud adimplere. t. 3. p. 711. n. 3.
- Episcopi olim plenam in monachis potestatem, & disciplinam monasticam correctionem habebant. t. 3. p. 114. n. 1.
- Episcopi adhuc tempore Innocentij III. monasteria visitabant. t. 3. p. 739. n. 5.
- Episcopus proprius ad basilicam consecrandam quis dicitur. t. 3. p. 743. n. 4.
- Episcopus competens iudex est consecrationum quoad visitationem, & causas precedentes. tom. 3. p. 746. n. 6.
- Episcopus tantum vnicus datur quoad Regulares ordinandos. t. 3. p. 749. n. 4.
- Episcopi iure communi fundatam habent iurisdictionem in loca pia, & religiosi in sua diocesi fundata. t. 3. p. 751. n. 5.
- Episcopi olim religiosi in sua diocesi approbare poterant. t. 3. p. 753. n. 6.
- Episcopus non admittente presentatum ad inscriptionem, ad quem fit recurrendum. t. 3. p. 779. n. 3.
- Episcopi patroni concessum est vt presentate possint presbyteros in Ecclesiis in aliena diocesi constituta. t. 3. p. 780. n. 1.
- Episcopi in Ecclesiis nonos causas imponere non possunt, nec aliquam partem fructuum sibi reservare valent. t. 3. p. 804. n. 1.
- Episcopus tantum potest vt ordinarius minister Ecclesie consecraret. t. 3. p. 854. n. 4.
- Episcopi ea quae sunt ordinis possunt aliis committere. ibid. num. 5.
- Episcopi quandonam causam etiam secularium iudices fuerint. t. 3. p. 1003. n. 6.
- Episcopi an possint monachos exemptos nuncios excommunicatos. t. 3. p. 1019. n. 2.
- Episcopus sine dote consecratus Ecclesiam, ad quid renatur. t. 3. p. 858. n. 6.
- Episcopus in consecratione Ecclesiae potest dotem exigere, non tamen aliquid pro ipsa consecratione petere. ibid.
- Episcopus an possit dispensare in simplici voto castitatis. t. 4. p. 119. n. 4.
- Episcopi cum consilio Capituli sui olim de matrimonialibus causis cognoscebant. t. 4. p. 165. n. 2.
- Episcopus an possit matrimonium dissolvere nullo apparente accusatore. ibid. & seq. n. 3.
- Episcopus contumax in comparando coram Patribus Concilij excommunicari potest; Episcopatu autem ante causae exitum priuari non debet. tom. 2. pag. 3. num. 2.
- Episcopus contumax in comparando quandonam omni communionem priuari possit. tom. 2. p. 4. & seq. num. 14.
- Episcopi, & alij Ecclesiae Praelati à primis Ecclesiae cunabulis iurisdictionem in causis criminalibus, & civilibus ecclesiasticorum, & laicorum exercuerunt. t. 2. p. 7. n. 7.
- Episcopus in quibus delictis possit dispensare post sententiam prolatam, & poenitentiam peractam. t. 2. p. 17. n. 1.
- Episcopi cognoscere possunt de omnibus causis criminalibus clericorum, non tamen sententiam poenitentiam proferre. t. 2. p. 31. n. 1. & t. 4.
- Episcopus quomodo de criminibus inquiri debeat, & quales esse debeant eius accessores. tom. 5. pag. 1. cap. 1.
- Episcopus intrusus, iniusteque ordinatus, praesumptor à Gregorio Magno dicitur. t. 5. p. 77. n. 2.
- Episcopus an possit absque labe simoniae munera sponte in consecratione Ecclesiarum oblata recipere. t. 5. p. 81. n. 2.
- Episcopus haereticum infirmum haereticum, seu pagannum, siue consanguineum, vel extraneum, etiam post mortem anathematizatur, & nomen eius ad diptycho defunctorum tempore Missae non recitatur. t. 5. p. 176. n. 4. & p. 177. n. 6.
- Episcoporum nomina, qui graui macula in moribus laborauerunt, à sacris diptychis delentur. ibid. num. 6.
- Episcopus loci debet licentiam praedicandi in sua diocesi concedere, illamque potest ex iustis causis denegare, & concessam reuocare, etiam Regularibus exemptis. t. 5. p. 203. n. 2.
- Episcoporum munus circa exspirationem haereticum & punishmentem haereticorum non deficit constitutis Inquisitoribus. t. 5. p. 214. n. 3.
- Episcopus non obtinente quocumque exemptionis privilegio potest contra Religiosos cuiuscumque Ordinis procedere simul cum Inquisitoribus in causa haereticis. t. 5. p. 288. n. 8.
- Episcopus depositus damnatus dicitur. tom. 5. p. 416. num. 3.
- Episcopus à quo deponi debeat. ibid.
- Episcopi iure communi sunt proprij ludices causarum matrimonialium. t. 5. p. 465. init.
- Episcoporum proprium est publicas poenitentias dare, augere, vel minuire. ibid. n. 1.
- Episcopi in canali constituti quinam fuerint. tom. 5. p. 484. n. 11.
- Episcopi incertae sedis, conductij, & aduentitij quinam fuerint. ibid. n. 12.
- Episcopus non potest de bonis intuitu Ecclesiae acquisitis donatione causam mortis disponere. tom. 5. p. 503. n. 6.
- Episcopus alienatam apertio quam graue peccatum sit. t. 1. p. 716. n. 2.
- Epistola Honorij III. super compositione facta inter Comitem de Los, & Vilelmum filium Comitis Hollandiae. t. 1. p. 641. n. 6. & p. 642.
- Epulum citius praecipuus fuit in exequiis Gentilium, & Iudeorum. t. 3. p. 541. n. 2.
- Epulum in parentationibus, aliud defunctorum, aliud viuorum fuit. ibid. col. 1.
- Equestris S. Sepulchri in Anglia fundati. tom. 1. p. 696. num. 1.
- Equitum S. Sepulchri Ordo Militie S. Iohannis aduatus. ibid.
- Equitatio modesta clericis praescribitur, pomposa prohibetur. t. 3. p. 53. n. 9.
- Equitatio numeratur inter gestationis species. tom. 5. p. 171. n. 1.
- Equitatio ad famem excitandam apud veteres in usu fuit. ibid.
- Eremitarum varia genera, & utrum votis essentialibus Religionis tentantur, & an personae ecclesiasticae censentur. t. 1. p. 290. n. 7.
- Eremita ab eremo dictus regulariter sub appellatione monachi non comprehenditur. t. 2. p. 497. n. 2.
- Eremita non tenetur seruare pauperum, & possunt testamentum condere. ibid.
- Eremitae

Omniū Notabilium. Litera E.

Eremitæ certam regulam non proficientes testamentum condere possunt: secus de emittentibus pauperatis votum sub obedientia alicuius superioris. t. 3. p. 459. n. 8.

Eremita est homo degens in contemplatione, & perfectione. t. 3. p. 649. n. 2.

Eremitæ à monachis valde differunt; monachi tamen in eterno degentes eremitæ dicuntur. ibid.

Error communis Parochianorum an sufficiat, ut gestas ab eo, qui falsè Parochus putabatur, valeant. tom. 3. p. 361. n. 6.

Essentia una in diuinis personis, à quibus negata. t. 1. p. 29. n. 5.

Essi civitas est provincie Marchie Cathedrâ Episcopali decorata. t. 2. p. 495. n. 6.

Euangelium cur dicatur in corde Ecclesiæ traditum. t. 1. p. 166. n. 10.

Eucharistia dicitur confirmatio ab effectu. t. 1. p. 649. & seq. n. 3.

Eucharistia augustissimum sacramentum ante Pontificem supremum delatum. t. 2. p. 197. n. 3.

Eucharistiam sumere ante omnem cibum vtilissima est Ecclesiæ traditio ab Apostolis instituta, ex nullo tamen præcepto diuino manans. t. 1. p. 871. n. 3.

Eucharistiam pluries in eadem infirmum sumere per modum vincti an liceat. t. 3. p. 873. col. 1.

Eucharistia vespere à Christo Domino instituta, non est tamen vespere sumenda. t. 3. p. 874. n. 6.

Eucharistia dispensatio presbyteris tantum de iure competit, & an competere possit Diaconis: vbi de ritu antiquo circa hoc. t. 3. p. 888. & seq. n. 5.

Eucharistia sacramentum, cum qua recurrenda deferenda sit ad infirmos. t. 3. p. 889. n. 7.

Eucharistia igne precedente ad infirmos deferri debet. t. 3. p. 890. n. 9.

Eucharistia, siue ad infirmos deferatur, siue in Missæ sacrificio, adorsio est exhibenda. ibid. n. 10.

Eucharistia sacramentum in pane asymo fuit à Christo Domino institutum. t. 3. p. 897. & seq. n. 3.

ad Eucharistiam suscipiendam non requiritur semper minister distinctus à suscipiente, etiam laico. t. 3. p. 897. n. 2.

Eucharistia an liceat & sanctuosis somnare à baptizatis baptismo fluminis. t. 3. p. 924. & seq. n. 5. & 4.

Eucharistia simpliciter aptus, etiam ad maleficia. t. 4. p. 927. n. 2.

Eucharistia fideliter sub elani est custodienda, & contra facientes sunt grauius puniendi. ibid. n. 4.

Eucharistia quo ritu, & quo in loco olim custodiretur. t. 3. p. 428. n. 5.

Eucharistia olim sub vtraque specie seruabatur: vbi de abusu modo seruandæ eam sub pane insincto sanguine. ibid. & p. 929. n. 6.

Eucharistia variis ex causis in Ecclesiâ asseruitur. t. 3. p. 930. n. 7.

Eucharistia olim mortuis data; & an hoc verè fuerit permissum ab Ecclesiâ. ibid. & seq.

Eucharistia diligens custodia commendatur. tom. 3. p. 931. n. 3. 9.

Eucharistia statim post baptismum olim tam adultis, quàm infantibus dabatur. t. 5. p. 562. n. 4.

Euelis certum numerum equorum, seu veredorum continet. t. 3. p. 801. n. 3.

Euectionum obola mentio in iure ciuili: vbi de alia eorum acceptione. ibid.

Euectionum numerus quomodo minor Cardinalibus, quàm Episcopis, & Archiepiscopis percontetur. ibid. num. 4.

Euthemius monasterium Ordinis D. Benedicti, à quo constitutum. t. 1. p. 978. n. 1.

Eugenius III. antea Bernardus dictus, vnanimi Cardinalium consensu, & diuino assensu in Pontificem eligitur. t. 2. p. 5. n. 2.

Eugenius III. monachus Cisterciensis, Pontifex creatus plures epistolas scripsit. t. 2. p. 195. n. 2.

S. Eugenij monasterium est Ordinis D. Benedicti Congregationis Cassinensis. t. 2. p. 467. n. 2.

Eueres quid sit iuxta propriam significationem. t. 3. p. 118. n. 4.

Euidentiæ variz definitiones traduntur, & vera eliguntur, & explicatur. ibid. & seq. n. 6.

ad Euidentionem quid requiratur. ibid. p. 119.

Euidio in quibus contractibus datur. ibid. & p. 120. num. 7.

Euiditionis definitio amplius explicatur, vbi de euiditione seruitoris agitur. t. 3. p. 120. n. 8.

Euidio ex qua rei ablatione, vel amissione datur. t. 3. p. 121. n. 9.

Euiditionis ratio, & proprium remedium quidnam, & unde proveniat. ibid. n. 10.

Euidio est de natura emptionis; & præstari debet nisi nihil de ea conuenitur sit. t. 3. p. 121. n. 11.

Euiditionis nomine quid præstari debeat, & quid per actionem ex empto eo remedio adiot consequatur. ibid. n. 12.

Euiditione sequitur pretij restitutio acquirat, & rationi consona est. ibid.

Euiditionis remedium consequitur venditor interesse; & quid eo nomine veniat. t. 3. p. 121. n. 13.

Euiditionis remedium, etiam re empti euidi aliquibus casibus non competit. ibid. n. 14.

Euiditionis remedium cessat aliquando culpa emptoria. t. 3. p. 124. n. 15.

Euidens an idem sit cum notorio, an verò ab eo differat. t. 5. p. 25. n. 4.

Vide in verbis Manifestum, Notorium.

Eulogie à Clericis Episcopis, & vicissim ab Episcopis clericis, & ex utrisque fidelibus missæ. t. 2. p. 164. n. 3.

Eulogie ab excommunicatis, & extra gremium Ecclesiæ existentibus non recipiebantur. ibid.

Eulogias sibi inuicem amici mittebant. ibid.

Eumachiano certissimum est lepre remedium. tom. 1. p. 571. num. 2.

Eunuchizario legibus ciuilibus & ecclesiasticis prohibita, & an ex aliqua causa honestari possit. ibid. nam. 5.

Eunuchizario spontanea, etiam poenis adhibitæ cohibita fuit; & demùm quolibet. t. 1. p. 574. n. 7.

Eunuchizationis exempla varia. ibid.

Eunuchizatio à Medicis in conualibus ordinari valet, non verò qui sponte seclus est, etiam si ad seruandam castitatem. p. 571. n. 3. & p. 573. n. 6.

Eunuchi à sacris repelluntur etiam apud Gentiles. ibid. & seq. n. 4.

Eunuchi valde abiecti, & vilissimis ministeriis addicti. ibid. p. 573.

Eunuchorum duo genera. ibid. n. 5.

Eunuchorum frequens, olim, & quæstiosa negotiorum fuit. ibid.

Eunuchi carnis etiam stimulos sentiunt. ibid. & seq.

Eunuchi in lege veteri prohibitum fuit commercium habere cum Hebræis. t. 1. p. 575. n. 8.

Eunuchi tertium genus hominum videntur. ibid.

Eunuchorum tria genera, & quinam ordinari possint. t. 1. p. 575. n. 9.

Eunuchi an validè contrahant matrimonium: Vide in verbo *Maritimum*.

Eustasius quare monachi palliati dicti: & quæ eorum infamia in ceteros clericos. tom. 3. pag. 59. num. 12.

Repertorium Generale

Exceptio semel opposita, an super ea pronunciandum sit. t. 1. p. 197. n. 15
Exceptio spoli quondam opponi possit. t. 1. p. 101. num. 10.
Exceptio illegitimitatis patris discutenda est coram iudice ecclesiastico, antequam hereditas adiudicetur petenti eam. t. 2. p. 108. n. 11. & p. 110. n. 15
Exceptiones praeiudiciales in iure quid sint. t. 2. p. 109. num. 13.
Exceptiones praeiudiciales prius sunt terminandae, ibid.
Exceptio illegitimitatis opposita, non potest iudex secularis in causa principali procedere. t. 2. p. 110. num. 16.
Exceptio praeiudicialis aliquando non obstat petitori, aut possessori. t. 2. p. 111. n. 18
Exceptiones iusti dominij in iudicio adipiscendae possessionis in continenti probandae admittuntur, à iudicio vero recuperandae possessionis reiciuntur. t. 2. p. 113. n. 7.
vt Exceptio rei iudicatae competat, quoniam requisita exigitur. t. 2. p. 148. n. 10
Exceptio renunciationis iuramento firmata obstat agenti remedio recuperandae ad restitutionem beneficij. tom. 2. p. 150. n. 2
Exceptio confanguinitatis in causis matrimonialibus admittitur, modo probatio breuiter, & in continenti offeratur. tom. 2. p. 167. n. 9
Exceptionis vtriusque acceptiones, & verbi acceptione, variae significationes. t. 2. p. 626. n. 3
Exceptio est defensio, & opponitur actioni. tom. 2. p. 617. n. 4.
Exceptionis variae definitiones referuntur. ibid. & seq. num. 5.
Exceptiones facti, & intentionis non sunt propriae exceptiones. t. 2. p. 618. n. 6
Exceptionum variae diuisiones referuntur. ibid. & seq. num. 7.
Exceptionum usus & origo apud Romanos. tom. 2. p. 619. n. 8.
Exceptiones quo tempore sint opponendae. t. 1. p. 630. num. 9. & 10.
Exceptiones dilatoriae sunt opponendae intra tempus à iudice praefixum. t. 2. p. 631. n. 11
Exceptio procuratoria quocumque opponi potest. t. 1. p. 631. n. 12.
Exceptio excommunicationis licet dilatoria sit, in quacunque parte litis opponi potest. ibid.
Exceptio reuelationis iudicij auctoris, & post licentiam conreliatam opponi potest. t. 1. p. 631. n. 4
Exceptio an sit defensio iuris naturalis, an vero civilis. t. 2. p. 633. n. 8
Exceptio falsitatis etiam post sententiam opponi potest. t. 2. p. 637. n. 7
Exceptio quomodo proponenda sit, ne res videatur fieri intensionem actoris. t. 2. p. 638. n. 12
Exceptio similis criminis quondam admittitur, & quando reiciatur. t. 2. p. 646. n. 6
Exceptio excommunicationis, etsi dilatoria sit, potest opponi in quacunque parte litis. t. 2. p. 650. num. 3.
Exceptiones, siue dilatoriae, siue peremptoriae, quo tempore sint opponendae. t. 2. p. 651. n. 5
Exceptio procuratoria vnde oritur, & quando opponenda sit. t. 2. p. 651. n. 6
Exceptiones dilatoriae & peremptoriae quomodo differant quoad tempus eas opponendi. tom. 2. p. 651. num. 7.
Exceptiones quondam in antiquis iudiciis contestantur. t. 2. p. 651. n. 9

Exceptiones dilatoriae, & peremptoriae quondam opponendae sint nouiori iure. tom. 2. p. 653. n. 10. 11. & 12.
Exceptio rei iudicatae cui competat, & cui etiam actio. tom. 2. p. 656. n. 7.
Exceptio rei iudicatae stricto iuris rigore obstat creditori iterum agenti ex alia causa. t. 2. p. 659. n. 17
Exceptio falsitatis contra testes an post terminum exterarum exceptionum elapsum possit opponi. t. 2. p. 362. n. 5.
Exceptiones dilatoriae quomodo differant à peremptoriis. t. 2. p. 430. n. 3
Exceptiones in testes quondam opponi possunt. tom. 2. p. 431. n. 5. & 6.
Exceptio libelli incipit, si post licentiam contestatam opponatur, non reddit iudicium secus nullum. t. 2. p. 448. n. 5.
Exceptio realis quoniam sit, & quae exceptio personalis. t. 3. p. 494. n. 8
Exceptiones reales regulariter profunt fideiussoribus, exceptiones vero personales illis non competunt. ibid. & seq.
Excommunicatio late sumpta significat priuationem à communione sociorum. t. 1. p. 71. n. 7
Excommunicatio quomodo in Capitulum, vel communiatem ferti possit. t. 2. p. 146. n. 1
Excommunicatio neruus est ecclesiasticae disciplinae, & maior poena ecclesiastica. t. 1. p. 176. n. 1
Excommunicatio speciali sententia prolata, ab eo tantum qui eam tulit, potest auferri, vel ab eius superiore, vel successore; non ab inferiore. t. 1. p. 317. num. 27.
Excommunicatio communiter diuiditur in maiorem & minorem. t. 1. p. 335. n. 3
Excommunicationis maioris & minoris effectus valde differunt. ibid.
Excommunicatio olim quomodo publicabatur, & quomodo excommunicati euitabantur. t. 1. p. 768. num. 6.
Excommunicatio à iure lata quid sit, & quis ab ea absolue possit. t. 1. p. 769. n. 1
Excommunicatio ab homine inflicta, alia generalis, alia specialis, & à quo relaxari possunt. ibid. n. 10
Excommunicatio ab homine specialiter prolata, non potest ab aequali potestate habente relaxari. ibid. n. 11.
ad. Excommunicationis absolutionem non requiritur gradus presbyteratus. t. 1. p. 770. n. 2
Excommunicationis sententiam quando superior relaxare possit. t. 1. p. 770. n. 12. 13
Excommunicatio an possit à Principibus secularibus temeri. t. 1. p. 770. & seq. n. 14
Excommunicatio lata in eos, qui etiam non idonei, regimini Ecclesiae se ingerunt, quos comprehendat. t. 1. p. 791. n. 14.
Excommunicationis sententia olim in scripturam redigebatur, & quid hodie requiratur. tom. 2. p. 849. num. 7.
Excommunicatio potest aliquando proferri triusmodi mentione non praemissa. t. 1. p. 4. n. 12
Excommunicationis effectus referuntur, & quid sit propria, & plena excommunicatio. tom. 2. p. 610. num. 7. 8.
Excommunicationis nomine simpliciter prolato quid veniat intelligendum. ibid.
Excommunicatio à Archiepiscopo lata, contra eum, qui ad Pontificem Romanum appellauit, valet si Archiepiscopus iuguratus fuerit huius appellationis. t. 2. p. 815. n. 7.
ad Excommunicationem ferendam immediatè requiritur

Omnium Notabilium. Litera E.

sive contumacia, mediare verò sufficit quolibet causa. tom. 2. p. 831. n. 3

Excommunicatio ab Archiepiscopo Cantuariensi in Canonicos lata, nulla declaratur. t. 1. p. 859. n. 4

Excommunicatio generaliter ab Archiepiscopo lata, quando non possit à suffraganeis relaxari sine speciali commissione. t. 1. p. 193. n. 4

Excommunicatio in hæreticos lata, quàm antiqua sit. t. 5. p. 183. n. 1

Excommunicatio minor quenam sit, & qui sint eius effectus. t. 5. p. 433. n. 2

Excommunicatio minor non est verè & propriè suspensio. t. 5. p. 438. col. 2

Excommunicatio maior quandam inestatur à communicante cum excommunicato. t. 5. p. 594. num. 2.

Excommunicatio quolibet, siue iuris, siue canonis, non reservata potest absolui à proprio sacerdote. ibid. n. 3.

Excommunicatio incurritur propter clerici etiam consentientis percussione. t. 5. p. 660. n. 2

ad Excommunicationem profertur ad sufficit contumacia. t. 5. p. 610. n. 2

Excommunicatio non debet profecti in subditi, nisi competentis monitione præmissa. t. 5. p. 610. n. 3

vi Excommunicatio validè, & iuste profertur, quæ requirantur. ibid. & seq. n. 6

Excommunicationem debet semper præcedere competentis monitio. t. 5. p. 611. n. 8. & 9

Excommunicatio simpliciter prolata, intelligitur de maiori, post Gregorium IX. licet olim de minori tantum intelligeretur. t. 5. p. 616. n. 1

Excommunicari ex iuris canonici dispositione à iudicandi munere arcemur. t. 1. p. 115. init.

Excommunicatus an statim se compareat, censetur absolutus præstita cautione sistendi in iudicio. t. 1. p. 135. n. 1.

Excommunicati rescripi tam gratis, quàm iustitiam impetrare nequeunt. t. 1. p. 137. n. 6

Et an idem procedat in rescriptis etiam Principum secularium, & aliorum inferiorum Prelatorum. ibid. num. 8.

Excommunicatus procuratorem in iudicio constituit potest & tenetur. t. 1. p. 153. n. 6

Excommunicatus plerumque ad excommunicationem absolvendus remittitur à superiore. t. 1. p. 162. n. 2

Excommunicatus maiori excommunicatione nequit in iudicio agere, licet conventus cognovit respondere. t. 1. p. 189. n. 1

Excommunicatus quando etiam agens in iudicio possit audiri. t. 1. p. 190. n. 2

Excommunicatus ab uno Episcopo ab alio est vicandus, nec ab Archiepiscopo est absolvendus, sed ad excommunicantem est remittendus. t. 1. p. 178. n. 7

Excommunicati quo signo tam ex parte Pontificis, quàm Principum secularium seconcellari præstantur. tom. 1. p. 770. & seq. n. 14

Excommunicati divina in Ecclesiis interditi celebrantes dupliè peccato peccant. t. 1. p. 903. n. 3

Excommunicatus quando amittit beneficium, & quando non. t. 1. p. 4. n. 13

Excommunicatum esse ab Ecclesia sequestratum, quomodo intelligendum sit. t. 1. p. 66. n. 4

Excommunicatus qui etiam ad defendendum à iudicio repellitur, an valeat confirmare procuratorem. t. 2. p. 352. n. 1.

Excommunicatus validè contrahit matrimonium. t. 1. p. 23. n. 2.

Excommunicatus comparere non potest in iudicio, nisi tanquam reus. ibid. n. 3

Excommunicatus tanquam index ordinarius, vel delegatus, nec tanquam actor comparere potest in iudicio. tom. 2. p. 14. n. 5

Excommunicatus in iudicium vocatus per se comparere valet. t. 1. p. 25. n. 4

Excommunicatus in iudicium vocatus potest comparere, excipere, & appellare; reconvenire auctorem non potest. tom. 2. pag. 632. n. 6. & p. 634. num. 10. & 11.

Excommunicatus iniurus potest in iudicium trahi. t. 1. p. 633. n. 9.

Excommunicatus appellans quandam absoluti debet priusquam audiri. t. 2. p. 635. n. 1

Excommunicatus pro Ecclesiæ suæ defensione opponere potest contra electum excommunicationis exceptionem, nec repellitur simili excommunicationis exceptione. t. 2. p. 645. n. 3. & 3

Excommunicatio permittit rescriptum ad prosequendum appellationem impetrare. t. 1. p. 649. n. 2

Excommunicatus potest ab ipsa censura sententia appellare, ad Ecclesiam tamen redire nequit, nisi per remedium absolutionis. t. 2. p. 861. n. 3

Excommunicatus ex causa manifesta absoluti inquit, nisi satisfactio tali præstita, vel cautione idonea. t. 3. p. 41. n. 2

Excommunicati si sepulture ecclesiasticæ tradantur, an exhumandi, vel ibi relinquiendi sint. t. 3. p. 559. num. 2.

Excommunicatus in articulo mortis absolutus, an sit sepulture ecclesiasticæ tradendus. t. 3. p. 651. n. 8

Excommunicatus in Ecclesia sepeliendi prohibitio generalis restricta fuit. ibid. n. 9

Excommunicatus pro homicidio, incendio, vel simili delicto, in extremis poenitentiam petens, & absolutus à presbytero, sepeliri potest cum pñsima in cimiterio ecclesiastico; hæredes tamen eius damna illata ab ipso refarcire coguntur, per effluque satisfactio. t. 3. p. 569. n. 1

Excommunicatus minori excommunicatione ligatus graviter peccat precipiendo sacramenta, & gravius maiori, excommunicatione ligatus; validè tamen ea precipiunt. t. 5. p. 435. n. 3

Excommunicatus minori excommunicatione si eligatur ad beneficium, electio est irritanda. t. 5. p. 436. num. 7.

Excommunicatus minori excommunicatione potest validè eligi ad temporalem dignitatem. ibid. & seq. num. 8.

Excommunicatus minor graviter peccat conferendo ecclesiastica sacramenta. t. 5. p. 437. n. 9

Excommunicatus minor, an celebrando Missæ sacrificium maneat irregularis. t. 5. p. 437. n. 10. 11

Excommunicatus potius tenetur vitare ceteros fideles, quàm illi ipsum. t. 5. p. 415. n. 5

Excommunicatus incapax est beneficii ecclesiastici tempore quo in excommunicatione persistit, & collatio ipsi facta ipso iure nulla est. tom. 5. p. 428. num. 2.

Excommunicatus factis etiam absoluti potest, & quibus signis id dignoscatur. t. 5. p. 604. & seq. n. 2

Excommunicatus ad audiendum verbum Dei in Ecclesia admitti potest, ei tamen publicè concionari non licet. t. 5. p. 606. n. 2

Excommunicatus quilibet tenetur antequam ei absolutio impendatur, iurare se paritum mandatis Ecclesiæ, adhibitis aliis præscriptis excommunicationis. t. 5. p. 613. n. 1.

Excommunicati minori excommunicatione possunt se invicem absolute, si aliis ad id habeant facultatem. t. 5. p. 616. n. 1

Excommunicatus

Repertorium Generale

Excoſatores abſentia rei omnes etiam ſine mandato eſſe poſſunt. t.1.p.918.n.3
Exemptio, & *exemplum* an idem ſit, an verò inter ſe differant. t.1.p.479.n.15
Exemplum quomodo poſſit ex inſtrumento originali tranſcribi, vt fidem faciat. t.1.p.509.n.3
Exemplum ſine partis citatione, & iudicia authoritate locutum ex originali inſtrumento, facit aliquando fidem. ibid.p.510
Exempli efficacia, & imitatio ſuperiorum in ſubiectis quante authoritatis ſit. t.1.p.719.n.3
Exemptio conceſſa ſtatui religioſo ſuper ſpecialitate fore, eſt privilegium. t.1.p.80.col.1
Exemptio monachorum in quo primum inſtituta, & an ubi poſt ſimul in praxi fuerit. t.1.p.804 & ſeq.
Vide in verbo Monachorum.
Exempti ſuper exemptione compromiſſum facere non poſſunt. t.1.p.1019.n.3 & p.1019.n.13
Exequia diverſis temporibus, & ritibus apud Hebræos, Gentiles, & Chriſtianos ſuere celebrata. t.1.p.518.n.2
in Exequiis defunctorum dies varij obſervant. tom.3.p.519.n.3
Exequia mortuorum quo ritu à paſſis Chriſtiani celebrata, & apud varias nationes. t.1.p.107.n.5
in Exequiis mortuorum celebrandis quomodo conſentiat Eccleſia Græca cum Latina. ibid.
Exequiis reſcripti ſuſpenduntur donec Romanus Pontifex conſulatur, ſi diverſa, & contraria ſub eadem data impetrentur. tom.1.p.651.n.3 & 5
Exequiis vitiuſque reſcripti ſuſpenditur donec Princeps conſulatur, ſi de prioritate alius non conſent. t.1.p.651.n.8
Exequiis in multis partibus iudicis nunquam poſſet allumere. t.1.p.134.n.1
Exequutores ſinecentiarum alij meri, alij mixti, & quid utriusque ſint. t.1.p.707.n.3
Exequutor ſententia tribus modis poſſet eius iniquitatem agnoſcere. t.1.p.708.n.4
Exequutor poſſet admittere exceptionem per quam contenditur iudicium non eſſe, aut per falſas litteras iudicatum fuiſſe. t.1.p.708.n.5
Exequutor mixtus iure Codicis inſpecto de veritate precum cognoscebat, & quid de memo. ibid.n.6
Exequutor quandonam, & quotupliciter modum in executione excedat. t.1.p.845.n.7
Exequutor quotupliciter conſiderari poſſit. ibid. & ſeq.n.8
Exequutor quandonam grammen inferre diceatur. ibid.
ab Exequutore quandonam appellari poſſit, vel non. t.1.p.844 & 845.n.5 & 9
Exequutores teſtamentorum plerumque diſpenſatores dicuntur. t.1.p.463.n.7
Exequutores teſtamentorum quodnam ſit tempus aſſignatum ad illa exequenda. ibid.
in Exilium deportari quid ſit. t.1.p.612.n.3
Exilij pena poſſet ab Eccleſia, eccleſiaſticis que iudicibus imponi. t.1.p.679.n.14
Exilium perfectum quid requiratur. ibid.
Eximius civitas Angliæ ſuffraganea Episcopii Cantuarienſis. t.1.p.510.n.1
Eximioſum munus etiam laici primis Eccleſiæ ſacculis ſuſcipiunt. t.1.p.495.n.12
Exoticum gradus peculiari monere in Eccleſia fuiſſe diſtinctum. ibid.n.12
Expensæ moderatæ tantum à reo condemnato ſolvenda ſunt. t.1.p.187.n.4
Expensæ iuſtas ſolvere tenetur victor, ſi iuſtam litigandi cauſam non habuit. ibid.n.5

Extremæ Pontificiæ conſtitutiones an ſemper authoritatem habeant, & ubique. tom.1.p.26.n.57
Extrema Unctio ſacramentum à quo ſit conſecratum. t.1.p.618.n.4
Extremæ unctioſis ſacramentum cuiusnam ritus conſecrari poſſit. t.1.p.614.n.2
Extremæ unctioſis ſacramentum impie ab hæreticis callianum fuit deſanctis. ibid. Et falſa pietate à quibuſdam Gaucis bene valentibus conſecratur. ibid.
Extremæ unctioſis ſacramentum poſſet ab unico ſacerdote conſecrari. ibid.n.3 & p.615.n.6.7
Extremæ unctioſis miniſter proprius & legitimus quis ſit. ibid. & ſeq.n.5
Extremæ unctioſis ſacramentum an poſſit vigente neceſſitate à Parocho excommunicato conſecrari. ibid.p.615
Exul à provincia pro abſente à provincia accipitur. t.1.p.1014.n.4

F.

S. *Facendi* monaſterium per celebres Ordinis D.Benedicti in diocēſi Barceſi Hiſpaniæ, variis privilegiis Romanæ Sedis, & Catholico Regni decoratur. t.1.p.487.n.1
Falsary litterarum Apoſtolicarum, ſi laici ſunt inſaniam notantur, & excommunicationem incutunt ſi clerici, deponuntur ab officio & beneficio, & ſi circa ſigillum Principis falſum admiſſerint, ſtygmatizantur in exilium mittuntur. t.1.p.372.n.3 & p.373.n.7
Falsi crimen quid ſit, & quotupliciter committatur circa petiſionas. t.1.p.372.n.5
Falsi crimen quomodo committatur circa res, & circa ſcripturam. ibid. & ſeq.
Falsi crimen inter graviora cenſetur, capitaleque olim fuit, & qua pena hodie puniatur. t.1.p.373.n.6
Falſas inſtrumenta an poſſit probari per teſtes: Vide in verbo *Inſtrumentum*.
Fama quid ſit, & que ſit eius vis ad faciendam fidem. t.1.p.181.n.7
Fama victiæ aliis adminiculis adiuncta multum facit in probatione matrimonij. t.1.p.513.n.4
Fama in quibus cauſis deſideretur ad probationem victæ teſtes. t.1.p.796.n.2
Famæ, aut rumori non eſt temerè credendum, licet faciat quafi notorium. t.1.p.799.n.2
Fama tam de bonis mala, quàm de malis bona falſo rumore concelebrat. t.1.p.40.n.5
Fama ex humana ſuſpicionem naſcens parum obſe debet. ibid.
Fama ſola viciuſque an ſufficienter probet filiationem vide in verbo *Filius*.
Familia, ſeu familia apud antiquos ſcriptores & Iuriſconſultos quid ſit. t.1.p.149.n.1
Familia ſetutorum quid ſit. ibid. & p.150
Familia laicalis Episcoporum an ſit exempta à iuriſdictione ſeculari. t.1.p.610 & ſeq.n.4.5
Familiares Sanctæ Inquiſitionis an iuriſdictioni ſeculari ſubſint. t.1.p.612.n.9
Familiares commenſales Inquiſitorum an gaudeant privilegio fori. t.1.p.614.n.4 & ſeq.
Familiares S. Officij, ſi ante adeptum familiaritatem privilegium aliquod acquiſierint, à quo iudice puniri debeant. t.1.p.104.n.5
Farſeſe monaſterium Ordinis D.Benedicti prope Romanum. t.1.p.612.n.1 & p.616.n.1
Faſcentia celebris, & antiqua ciuitas Italiæ Episcopalis

Omnium Notabilium. Litera F.

Fallis in octava regione : ubi de renuncione Faustini Praefulsi. t. 1. p. 47. n. 1.2

Fauces, & defensoria hereticorum poena amissionis bonorum plebuntur. t. 1. p. 193. n. 2

Fautores, & defensores, credentes, & receptatores hereticorum excommunicantur, & elapso anno, nec recipiunt, infames sunt. t. 1. p. 217. n. 4

Vide in verbo Creden.

Fautor hereticorum quis dicatur, & quomodo plectitur hoc crimen committatur. t. 1. p. 217. n. 7

Felix quandoque ut legitimus Pontifex Ecclesiam regere coepit. t. 1. p. 2. col. 1. Condemnat Imperatorem Constantium, & aliquot Episcopos Artianos ibid. Martyrio coronatur, & caput eius invenitur, ibid.

Felix 1. quandoque Pontifex creatus, & martyrio coronatus. t. 1. p. 7. n. 1

Felina celebris ciuitas in Alpibus, Cathedra Episcopali decorata. t. 1. p. 103. n. 1

Ferraria ciuitas Italiae ubi sita; & quibus potuerit. tom. 1. p. 65. n. 1.

Ferentinum perantiqua ciuitas est in veteri Latio à quinto Ecclesiae saculo Cathedra Episcopali decorata. t. 1. p. 164. n. 1. & t. 4. p. 51. n. 1

Feria iam olim fuisse in usu in Ecclesia ad designandos dies hebdomadae. t. 1. p. 84. n. 2

Feria veteribus non incognita, & vnde dicitur. ibid. in Feria statuta in Dei honorem non licet opera feruilia facere, vel iudicia exercere, etiam partibus consensientibus, nisi pietas addit, vel pietatis causa concurret: in feria vero iudicia in gratiam hominum hac omnia prohibentur, nisi parca consentiant. t. 1. p. 186. n. 19

Feria quid sint: ubi de diebus feriatis, & diebus nefastiis. t. 1. p. 188. n. 13

Feria quid sit ex modo loquendi Ecclesiae. ibid.

Feriarum variae definitiones traduntur, & replicantur. ibid. n. 14

Feriarum variae definitiones traduntur: ubi de feriis ab antiqua obferuariis. ibid. & p. 189. n. 13

Feriae repentinæ quid sint, & quare, & à quibus indicantur. ibid. n. 16

Feriae plures solentur. ibid.

Feria in Feria, tam diuina, quam humana, quoniam fieri prohibentur. ibid. & seq. n. 17

Feriae diuinae ad quid institutae sint, & quomodo etiam à Gentilibus obseruarentur. t. 1. p. 190. n. 18

Feriae ab antiquis superstitione obferuatae. ibid. & seq. num. 19.

Feria aliquibus renunciari potest. ibid. n. 28. & 19

Feriae Iudaicae obseruari prohibentur. t. 1. p. 191. n. 30

Feriae humanae an impediant litium exitum. ibid. num. 31. 32.

Feriae nouendiales apud Gentiles quoniam faciliores: vide in verbo *Sacrificium*.

Festinitates ab Episcopo indicit debent à Clero seculari, & regulari obferuari, & à populo etiam, & quid ad hoc requiratur. t. 1. p. 18. & seq. n. 18

Festinitates de praepcepto quia indicere possit. ibid.

Vide in verbo Festum.

Festinitates B. Mariae dicuntur quoniam, & quoniam sint. t. 1. p. 185. n. 14

Festinitates Sanctorum olim à fidelibus ornantibus exercitiis, & laticis, alacritatisque publicis testimoniis celebratae. t. 1. p. 42. n. 6

Festorum origo vnde petenda sit. t. 1. p. 187. n. 17

Festorum obseruatio in lege Graeciae absolute ad ius diuinum est referenda. ibid.

Festorum obseruatio in quo consistat, quis sit eorum finis, & ratio. ibid. n. 22

Festum fastidiosum, vel innocentium, aut puerorum. t. 1. p. 45. col. 1.

Festilana ciuitas perantiqua est in provincia Hetruria, Episcopali Sede decorata. t. 1. p. 47. n. 2

Fenda apud Germanos primum in usu esse ceperunt. t. 1. p. 18. n. 4.

Fendorum libri dicuntur consuetudines, & à quo primum scripti fuerint. ibid.

Fenda olim etiam in fauorem pie causae alienari non poterant, deinde soluto laudemio alienari ceperunt. tom. 3. p. 149. & seq. n. 3.

Fendi traditio symbolica inuestitura dicta, & apud varias nationes usitata. t. 1. p. 150. n. 4

Fendi etymon & origo disquiruntur, & vnde haec vox deriuatur. ibid. n. 7

Fendum dicitur etiam beneficium, & praedium in feudum datum. ibid.

Fendum, & feudorum leges ex moribus Galliae repetendae sunt, reiectis contrariis sententia. t. 1. p. 150, & seq. n. 8.

Fendum liber primus quem auctorem habuerit. tom. 3. p. 151. col. 1.

Fendum in quibus rebus constitui possit, & in quibus non. ibid. n. 9

Fenda maiora, & minora à quibus personis constitui possint. ibid. & seq. n. 10

Fendum quot modis acquiratur, & an à muliere constitui possit. ibid. p. 151

Fendum quibus modis committatur, & amittatur. tom. 3. p. 152. n. 11

Fendum quomodo amittatur propter delictum, & ex tunc delictum. ibid.

Fendum ecclesiasticum non committitur perpetuo ob noxam Praelati illius. ibid. col. 2

Fendi commissum quare exhereditatio dicitur. tom. 3. p. 152. n. 1. col. 1.

Fenda maiora deficientibus masculis ad Principem redeunt. ibid.

Fenda ab initio fuisse temporaria, & à quo tempore ceperint esse hereditaria. ibid.

Fendi concessio perpetua est, & rem reddit alienabilem. t. 1. p. 153. n. 13

Fibulae portus sunt ornamenta, quam vestia. t. 1. p. 154. num. 11.

Fibulae aureae, vel argenteae in vestimentis clericorum prohibentur. ibid.

Fidei commissi verbis precatoriis, praepceptis, & imperatiuis relinquuntur. t. 1. p. 155. n. 2

Fidei commissum sub conditione, si sine liberis rogatus decedat, deficiit si ipse religionem proficiat. t. 1. p. 156. n. 7.

Fidei commissi ita relicti, ut ex mere nuda hereditate penitent, an valida sint. t. 1. p. 156. col. 1. & 2

Fidei commissum ita relictum, nisi heredes morte natiuerit, an valeat. t. 1. p. 157. n. 9

Fidei commissi petitionem, an simul mater cum filio admitti possit. t. 1. p. 157. n. 8

Fidei commissi infirma valde aliquando fuisse, & à quo tempore valida effecta sint. t. 1. p. 159. n. 12

Fidei commissum varia incommoda referuntur, quoniam comes est miseria. t. 1. p. 156. n. 4. & 5

Fidei commissi perpetui, quare clericis prohibentur, an ab ipso intercepta valida sit. t. 1. p. 157. init.

Fidei commissi pro dotalium securitate peti non possunt, bene tamen hypotheca constitui, & traditur ratio differentiae. t. 1. p. 157. n. 13

Fidei commissi indemnitate qua ratione olim differret à fideiussore simpliciter. t. 1. p. 158. n. 2

Fidei commissi an possit aliquando conueniri, non excoffo reo principali. ibid.

Fidei commissi

Repertorium Generale

Fideiussor adione mandati expetiri potest pro pecunia soluta, & pro interese, & damno accepto. *ibid.* n. 3.

Fideiussor pro alio solvens duplici actione potest repetere pecuniam solutam. t. 3. p. 399. n. 8.

Fideiussor quando non habeat regressum contra rem principalem. t. 3. p. 401. n. 13.

Fideiussor an vltra sortem principalem teneatur ad usuram, & alias accessiones, & portus. t. 3. p. 402. num. 3.

Fideiussor quandocumque possit contra teum principalem agere, ut cum liberet. t. 3. p. 403. n. 6. 7.

Fideiussores aliqui propter varias causas ex fideiussione effluant non obligantur. t. 3. p. 404. n. 1.

Fideiussor in tribus casibus agere potest contra teum principalem, ut cum ab obligatione liberet antequam pro eo satisfaciatur. t. 3. p. 406. n. 1.

Fideiussor quoaduam possit pignorum dominium impetrare. *ibid.* n. 2.

Fideiussor ad tempus obligatus, si eo seculo terminus principalis obligationis prorogetur, amplius non tenetur. t. 3. p. 407. n. 4.

Fideiussores dotum quare non deont constanter matrimonio. t. 4. p. 313. n. 11. & p. 316. n. 1.

Fideles olim ob grauiora scelera communione Ecclesie praeuocabantur. tom. 1. p. 7. a. n. 14.

Fideles primis Ecclesie seculis diuersis signis ad synaxim & Missae sacrificium conuocabantur. tom. 1. p. 634. n. 3.

Vide in verbo *Campara*.

Fideles debent ab omni controuersia cessare tempore quo sacrosancta mysteria celebrantur. tom. 1. p. 854. num. 17.

Vide in verbo *Treuga*.

Fidelibus Christianis in bello iusto pugnare licitum est. t. 1. p. 355. n. 2.

Fideles praeis temporibus etiam sub Imperatoribus Apostolicis militie nomen dabant. *ibid.*

Fidelibus prohibitum est pugnare cum idololatriis, non aboleretur. t. 1. p. 356. n. 23.

Fideles in antiquis Ecclesiis iuxta sexum, & aetatem diuersis mansionibus separati sacris intererant. t. 3. p. 4 & 5. n. 10. 11.

Fidelibus laicis in Ecclesiis nulla datur prerogatiua ratione dignitatis. *ibid.* p. 6. col. 2.

Fideles olim plerumque clericalem statum, & ordinationem refugiebant. t. 3. p. 633. & seq. n. 11.

Fideles primi maioris perfectionis zelo propria renuntiabant: Vide in verbo *Christiani*.

Fidelitas per iuramentum promissa appellatur fidelitas per sacramentum. t. 2. p. 553. n. 3.

Fidelitas iocundis quid sit: Vide in verbo *Iuramentum fidelitatis*.

Fidem prestare aliquando pro iuramentando accipitur. t. 1. p. 954. n. 2.

Fides aliquando accipitur pro scientia, & firma opinione. t. 2. p. 713. n. 1.

Fides bona praesumitur ad iure ius praescribente. tom. 2. p. 720. n. 9.

Fides bona personalissima est, & ab eo qui vscapit & praescribit estimatur. *ibid.*

Fides mala quocumque tempore iuramentum interrumpt praescriptionem. t. 2. p. 721. n. 10.

Fides bona tantum in initio praescriptionis desideratur, secundum ius civile. *ibid.* & seq. n. 12.

Fides bona in acquisitione fructuum desideratur per singula momenta; in vscapione vero tantum ab initio. t. 2. p. 722. n. 13.

Fides interposita de re aliqua, & iuramentum, plerumque aequantur. t. 3. p. 397. n. 1.

Fiducia in pignone quid sit, & quomodo contraheretur: Vide in verbo *Pignus*.

Filius in matrimonium deipodire, quibus de iure computatur. t. 3. p. 69. col. 1.

Filiatio legitima probatur per nominationem patrum, & non creditur illis contrarium postea asserentibus, etiam cum iuramento. t. 2. p. 370. n. 8.

Filiationis probatio alia veta, alia praesumpta est. *ibid.* num. 10.

Filiationis praesumptio an aequaliter procedat filio nato ex concubina domi retenta. t. 2. p. 371. n. 11.

Filiationis praesumptiones variae. *ibid.* p. 372. n. 12. t. 3.

Filiatio an sufficiens probetur ex fama viciniae. *ibid.* num. 14.

Filius Sacerdotis in quibus casibus possit nasci legitimus, etiam in sacerdotio genitus. t. 1. p. 90. n. 2.

Filii presbyterorum in triplici statu possunt considerari, & an ad ordines promoueri possint. t. 1. p. 525. num. 5.

Filii illegitimi, siue presbyterorum, siue laicorum, ex defectu naturalium consequuntur ordinari. *ibid.* & seq. num. 6.

Filii tamen boni ex prauis parentibus: vnde potuerunt, *Adali coram matrem*. *ibid.* p. 326.

Filii presbyterorum ex multis rationibus ab ordinibus accedunt. *ibid.*

Filii illegitimi quare ad religionem possint admitti, & an possint cum eis ad Praelaturas dispensari. t. 1. p. 527. n. 7.

Filii aliquando legitimi ex sacerdotibus nasci possunt. tom. 1. p. 527. n. 10.

Filius presbyteri ortus ex vxore legitima, sed ab eo cognita post religionis ingressum, ipso ad ordinem promotus, an nascatur legitimus, & possit ad ordines promoueri. t. 1. p. 534. n. 2.

Filii tam legitimi, quam illegitimi sine Pontificis dispensatione in praebendis, seu beneficiis paternis, vel in aliis eiusdem Ecclesie institutis non debent. t. 1. p. 535. n. 5. & p. 536. n. 7.

Filii apud varias gentes in dignitatibus parentum succedunt: & aliquando in beneficiis paternis succedunt. *ibid.* & p. 536. n. 6.

Filii etiam legitimi à paternis beneficiis excluduntur, & quare: possunt tamen mediate in illis succedere. *ibid.* n. 8.

Filius legitimus viuente, vel defuncto patre potest aliquod obtinere beneficium in eadem Ecclesia, in qua pater misistat, sicut de filiis illegitimis. t. 1. p. 537. n. 11.

Filii illegitimi absque Pontificis dispensatione non possunt admitti ad dignitatem, seu beneficium. t. 1. p. 539. n. 1.

Filius ex sacerdote Graeco natus an sit capax beneficij. *ibid.* & seq. p. 540. n. 3.

Filius ex libera matre natus, parte autem seruo, liber nascitur. t. 1. p. 556. n. 2.

Filius quare quoad iura naturalium potius matris, quam patris conditionem sequatur. tom. 1. p. 560. num. 13.

Filius in connubio natus, an matris libera conditionem sequatur, sicut vulgò quæritur. t. 1. p. 560. num. 14.

Filiis an sit questio libertatis inferenda propter patris, vel matris memoriam. t. 1. p. 561. n. 16.

Filius in hac, quæ publici iuris sunt, potestatem in partem habere potest. t. 1. p. 843. n. 4.

Filii ex Senatusconsulto Othpiciano succedunt matribus, & contra. t. 1. p. 991. n. 5.

Filius in causa paterna arbitri recipi valet. t. 1. p. 1014. num. 8.

Filii

Omniū Notabilium. Litera F.

- Filij naturales an faciant deficere conditionem *si sine liberis*. t.1.p.157.n.9.& 10
- Filij adoptivi an inducant defectum conditionis *si sine liberis*. t.1.p.158.n.11
- Filij defuncti an excludant substitutum sub conditione *si sine liberis*. ibid.
- Filij ab utroqueque paginæ Authoribus viscera parentum dicuntur. t.1.p.16.n.3
- Filij summa, & compendium amoris patris sunt. t.1.p.17.n.6.
- Filij servorum Ecclesiæ, etiam si nati post manumissionem, remaneant sub patrocinio Ecclesiæ. t.3.p.157. num.4.
- Filij naturales an generali obligatione continentur. t.3.p.362.n.11.
- Filius an semper teneatur onera paterna agnoscere, & solvere. t.3.p.408.n.3
- Filius emancipatus, hæcque ex minima parte factus, an privilegio gaudeat, ne ultra quàm facere possit, contineatur. t.3.p.410.n.13
- Filiis existentibus, nec mater, nec vxor admittuntur in successione testamentaria. tom.5. pag.508. num.10.
- Filij masculi tantum quare apud Hebræos ad possessiones paternas vocati. t.3.p.510.col.2
- Filij ob quatuordecim causas hæreditate paterna privantur. t.3.p.511.col.1
- Filij ante Senatuseonsultum Officiantem quousque ad successione patrem admittantur. ibid.n.16
- Filius grauius fideicommissi, an possit simul de hacere legitimam, & quartam Trebellanicam. t.3.p.514. n.22.& p.515.n.23.
- Filius patrem, & matrem habens, quibus sunt sepulchra diuersa, in quo sepeliendus sit. tom.3. p.549. num.7.
- Filius impubes sine consensu parentum tutoratus an in clericatu permanere debeat: vbi alij casus traduntur eius hoc. t.3.p.638.n.8
- Filij in patris potestate sunt, licet quoad statum, & conditionem matrem sequantur. tom.3. pag.702. num.6.
- Filius quando priuari possit successione paterna ob grauem sibi à patre iniunctum non adimpletum. t.3.p.716.n.6.
- Filius natus quamdiu viuere debeat, ut parentes ad eius successione admittantur. tom.3. pag.910. num.6.
- Filius impubes pro quo pater sponsalia contraxit, an teneatur pubes factus promissioni patris stare, & matrimonium contrahere. t.4.p.70.n.6
- Filius vagè conceptus potest conditionem patris sequi. t.4.p.148.n.1
- Filius post mortem patris an possit super conditione natalium inquietari. t.4.p.148.n.4
- Filij procreati ab infidelibus in ipsa infidelitate legitimi reputantur, & cum suscepti post baptismum succedunt. t.4.p.193.n.8
- Filius naturalis per subsequens matrimonium efficitur legitimus, & habilis ad succedendum in bona paterna. t.4.p.224.n.3
- Filiorum variz species recensentur. ibid. & seq. num.5.
- Illorum illegitimorum variz species referantur. t.4.p.225.n.6.
- Filij spurij quinam dicantur, & in quo à naturalibus differant. t.4.p.225.n.7
- Filij legitimati per subsequens matrimonium habilitantur ad successione patrem, & an in successione maioratus præferantur filiis ex legitimo matrimonio natis. t.4.p.226.& seq.n.9.10
- D.D.General. in Decretal. Index generalis.
- Filij per subsequens matrimonium legitimantur etiam sine dotabilibus instrumentis. tom.4. pag.229. num.14.
- Filij geniti, & concepti ante separationem matrimonij, remaneant legitimi separatione facta in facie Ecclesiæ. t.4.p.230.n.2
- Filij ex matrimonio potius nati legitimi sunt, illis alimenta debentur sicut aliis legitimis, & capere sunt omnium dignitatem spirituum, & secularium. t.4.p.231.n.6
- Filij incestuosi & adulterali non legitimantur per subsequens matrimonium. t.4.p.236.n.3
- Filij per matrimonium nullum non legitimantur. t.4.p.236.n.6.
- Filij nati ex secundo matrimonio post sententiam diuorij litem super primo, an censentur legitimi, si sententia nulla sit. tom.4. pag.237. & seq. num.4.
- Filius, qui probat patrem suum matri fidem dedisse de matrimonio contrahendo in facie Ecclesiæ, legitimus censendus est. tom.4. pag.240. num.5.
- Filij spurij an sint incapaces successione paternæ, & in quibus casibus hæredes institui possint. tom.4. p.245.n.16.
- Filij legitimati per natalium restitutionem, vel per dispensationem in radicem matrimonij gaudent nobilitate parentum. t.4.p.247.n.21
- Filij legitimati legitimorum nomine comprehenduntur in fideicommissis. ibid.
- Filius potest esse legitimus quoad spiritualia, & illegitimus quoad temporalia, & contra. t.4.p.250. num.16.
- Filij infidelium an legitimantur per subsequens matrimonium patrum. t.4.p.251.n.2
- Filij legitimi, nec filij hæredes, nec agnati parentibus esse possunt. t.4.p.253.n.8
- Filius hæretici non debet propter patris delictum vltimo supplere officij. t.5.p.194.n.4
- Filij in sacra pagina plerumque subeuntur corrupti dum pater deliquit. ibid.n.5.& p.199.n.14
- Filij liberantur à vinculis patris potestatis propter lapsum patris in hæresim. tom.5. pag.218. num.2.
- Filiorum ratione melius agendum est cum delinquentibus. t.5.p.240.n.3
- Filius vnigenitus quomodo possit dici, quem frater veritinus præcedit. t.5.p.261.n.1
- Filij qui iam decesserunt, tanquam si nunquam fuerint, aliquando habentur. ibid.n.2
- Filius primogenitus morte loquendi Scipiturum quis sit. t.5.p.619.n.1
- Filiusfamilias an ex fidelione efficaciter obligetur, & idoneus fidelissus sit. tom.3. pag.405. num.3.
- Filiusfamilias quomodo pro patre intercedere possit. ibid.
- Filiusfamilias procurator tam ad agendum, quàm ad defendendum constitui potest; & quæ res ad hoc requirantur. t.1.p.937.n.2
- Fines agrorum quibus fuerint olim lege Manilia præscripti. t.2.p.342.n.6
- Vide in verbo *Terminus*.
- Firma quid sit, & de variis eius acceptionibus. t.3.p.26.n.2.
- Firma vox Anglica est, apud Gallos autem significat possessionem rei frugiferæ. tom.3. pag.1012. num.1.
- Firma ciuitas vbi sita sit, & quare ita dicta. t.2.p.424.n.1.

Repertorium Generale

Firmata ciuitas à secundo Ecclesiæ sæculo lucem habet, & Ecclesiæ Cathedrali decorata est. *ibid.*
Firmana ciuitas inter primas Piceninas lucem Euangelij hausit, & à primis Ecclesiæ sæculis Sede Episcopali decorata fuit. *t. 1. p. 451. n. 1*
Fornum monasterium est in diocesi Cabilonensi Oridinis Cisterciensis. *t. 1. p. 74. n. 4*
Firmitas Abbatia est petra Cistercij filia; & quos fundatores habuerit. *t. 1. p. 359. n. 6*
Fiscum monasterium SS. Trinitati dicatum Ordinis D. Benedicti. *t. 1. p. 352. n. 4*
Fistula non tenetur præstare cautionem fructuariam. *t. 3. p. 391. col. 1.*
Flaminus Recharedus decemus octauus Gothorum Rex placidus, mitis, &c. ubi alia de eius virtutibus. *t. 2. p. 328. n. 1.*
Flammæ Dialia tantum ex parentibus conferentis eligebatur. *t. 4. p. 9. col. 1*
Flaminæ quare apud Romanos tardè consules creabantur. *t. 5. p. 187. col. 1*
S. Flora monasterium Ordinis D. Benedicti in urbe Actina ingenuibus sedditibus, & amplissimis priuilegiis decoratum est. *t. 5. p. 641. n. 1*
Florentia Etruriæ caput & Metropolis, Magnorum Ducum inelyra sedes. *t. 1. p. 317. n. 1*
Florentia excollo Imperatorum iugo à quibus olim regebatur, & à quo nunc regatur. *tom. 2. pag. 63. num. 2.*
Florentia Etruriæ caput ciuitas Episcopalis tantum fuit vsque ad Martinum V. *tom. 3. pag. 547. num. 1.*
Florinense monasterium in Germania quo tempore fuerit fundatum. *t. 5. p. 114. n. 2*
Florum ornatus, more ab Hebræis sumpto, in basilicis à veteribus Christianis adhibitus. *tom. 3. p. 42. num. 6.*
Foderum, vel fodrum est pabulum, quod alieni soluitur. *t. 3. p. 783. n. 2*
Fomis non excluduntur à studiis in Comitatu Namurcensi. *t. 1. p. 156. n. 3*
Femine an sint potius incapaces iurisdictionis. *t. 1. p. 836. n. 6. & p. 837. n. 10.*
Femine valde vindictæ sunt cupidæ, & valde crudeliter. *ibid.*
Femine etiam ex commissione summi Pontificis elationem potestatem exercere non possunt. *t. 1. p. 836. num. 7.*
Femine à iudicandi munere ob sexus fragilitatem arcentur. *t. 1. p. 837. n. 10*
Femine in Gallia iurisdictionis feudalis capaces sunt. *t. 1. p. 1013. n. 4.*
Femine an iure naturali, vel diuino à iudicandi munere arcantur. *t. 1. p. 1014. n. 7*
Femine præcellentes iurisdictionem exercere valent. *ibid. & p. 1015. n. 11.*
Femine ex consuetudine iurisdictionem habentes, in arbitrio eligi valent. *t. 1. p. 1015. n. 10*
Femine præcellenti potest causa terminanda à Principe committi. *ibid. n. 12*
Femine propriè virgines ante duodecim annos appellantur; postmodum verò mulieres. *t. 1. p. 168. num. 1.*
Femine an antiquitus testimonium dicere poterint. *t. 1. p. 391. & seq. n. 1.*
Femine an de iure Pontificio possint admitti ad testimonium dicendum in causis criminalibus clericorum, vel in aliis. *t. 1. p. 393. n. 4*
Femine à tunc officio omni iure prohibentur; & quid de matribus. *t. 1. p. 888. n. 3*
Feminis prohibitum est sacrificium offerre, & præ-

bytero sacrificium ministrare. *t. 3. p. 63. n. 6*
Femine promiscuo virorum balneo vtiens tanquam impudicæ notabantur. *t. 3. p. 65. n. 10*
Femine apud omnes gentes olim velatae inceffere. *ibid.*
Femine legibus ecclesiasticis à ministris domestico clericorum repelluntur. *ibid. n. 11*
Femine subintroductæ clericis olim cohabitantes, quænam fuerint. *t. 3. p. 66. n. 14*
Femine mulæ, quæ virginarias secundæ cameli sibi ipsi mortem intulere, referuntur. *t. 3. p. 559. num. 10.*
Femine regulariter testes in testamento esse non possunt. *t. 3. p. 486. & seq. n. 11*
Feminarum præcipuum, & maximum muus quodnam sit. *t. 3. p. 702. n. 5*
Femina etiam alienigena in coniugium ducta ritum debet. *t. 4. p. 1. n. 1*
Femine aliquæ, quæ in infantia ætate vitam passæ sunt, referuntur. *t. 4. p. 17. & seq. n. 4*
Femine quare etiam pubelescant quàm matres, à discedunt. *t. 4. p. 81. col. 1. & 2*
Femina ita acta, vt viro inepta sit, an teneatur pati inelationem. *t. 4. p. 215. n. 9*
Femina nulla vnquam sacerdotale officium seclè exercere potuit. *t. 5. p. 564. n. 5*
Femina nauticum quid sit, & vnde percipiat, *tom. 5. p. 367. n. 5.*
Fornus nauticum ab antiquis Græcis cognitum, ad Romanos derivatum est. *ibid.*
Fornoris nautici leges quænam fuerint. *ibid. p. 368*
Fornoris nautici vitiæ variæ pro diuersitate temporum fuere. *ibid. n. 6*
Fornus adhuc in vtero existens, animatus tamen, an sit verè homo. *t. 1. p. 357. & seq. n. 7. & 9*
Fornus ab vtero abactio an sit homicidium, & abactor tanquam homicida puniendus. *ibid. & seq.*
Fornus adhuc in vtero existens an possit baptizari: vide in verbo *Infans.*
Fornus Frigidii monasterium quondam sub regula D. Benedicti fundatum, est Ordinis Cisterciensis in diocesi Narbonensi. *t. 1. p. 109. n. 1*
Fornium monasterium Ordinis Cisterciensis vbi nam sit. *t. 4. p. 136. n. 1*
Fornis baptismales quis olim benedicebat: vide in verbo *Aqua.*
Fors ciuitas in Gallia, in Comitatu Devonensi sita. *t. 1. p. 680. n. 1.*
Forsis, forestis, & forestam, forestagium, & præfides foresti, quid significant. *tom. 3. pag. 455. num. 3.*
Forsis aliquando pro graui delicto, aliquando etiam pro multa pecuniaria ob delictum inrogata sumitur. *t. 1. p. 700. n. 5*
Forsis propter propriè accipitur pro eo, cuius causa aliquis sit foris, & amittit priuilegium. *t. 3. p. 516. num. 1.*
Forsis quid sit. *ibid.*
Formula Græcorum ad conferendum baptismum an sit approbata in Concilio Florentino. *t. 3. p. 921. num. 4.*
Fornicaria quid sit: ubi quod malè confunditur cum concubina focaria. *t. 3. p. 712. n. 3*
Fornicatio contra naturam quàm horrendum, & quale scelus sit, describitur. *t. 3. p. 454. n. 9*
Fornicatio prædicta quibus poenis vindicta sit iure diuino, & iure ciuili Romanorum. *ibid. num. 10.*
Fornicationi prædictæ quæ sit poena imposita iure canonico. *t. 3. p. 455. n. 11*

Omnium Notabilium. Litera F.

Forum quid sit, traditur ex eius etymologia. t. 2. p. 68.
Forum 7.
Forus significat locum ubi iudicium fiunt. ibid.
Forum lotterii quid sit, & quomodo quis forum
 sortitur. ibid. col. 2.
Forus ratione rei sita. ibid.
Forus precipuus quinquam, siue de propeietate, siue
 de possessione agatur. t. 2. p. 68. n. 3.
Fori ecclesiastici specialitas quo iure inducitur sit, latè
 discutitur. t. 2. p. 79. n. 7. & seq.
Fortis antiquus matetur, & novus acquiritur per mu-
 tationem domicilij. t. 2. p. 104. n. 5.
Forus extendendum situm locus, unde ita dicatur,
 & quare etiam proposita vacetur. t. 5. p. 610. e. 10.
Forus ex quibus constat. ibid.
Forus-judicium, colonia Ostianensium in Gallia Nar-
 bonensi situm. t. 1. p. 680. n. 4.
Fossarium monasterium Ordinis Cisterciensis, ubi si-
 tum, & a quo constructum. t. 1. p. 808. n. 5.
Fossium quid sit, & quid fossatum extendi, & pur-
 gari. t. 2. p. 363. n. 10.
Fossatum est locus pro moniendis castis factus. t. 3.
 p. 978. n. 6.
Franchevallia monasterium Ordinis Cisterciensis in
 diocesi Nemausensi. t. 2. p. 155. n. 3.
Francia per plures annos Germania dicta est. t. 4. p. 2.
 num. 1.
Franci et moctio tantum sit apud authores medie eta-
 tis. ibid.
Frater Christi Domini in Scriptura sacra quinquam, &
 quia ratione vocatur. t. 1. p. 149. n. 2.
Frater, aut sororum nomine consanguinei vltorio-
 ris gradus iuxta modum loquendi Scripturæ sacræ
 frequenter veniunt. ibid. col. 2.
Franchus ista pondera, & mensuras viginti diebus
 in pane, & aqua penitere debet. t. 3. p. 305. num. 4.
 & p. 308. n. 8.
 Vide in verbis *Mensura*, *Pandus*.
Franchevallia monasterium, Gallie Fecne, Ordinis
 D. Benedicti. t. 3. p. 799. n. 3.
Fridericus Imperator Octaviano Antipape adhaeret;
 ubi aliqua de eius potestate. t. 1. p. 327. n. 12.
Fridericus Imperator statim ac coronatus fuit, liber-
 tates Ecclesiæ restituit. t. 5. p. 612. n. 5.
Frigiditas quæ matrimonio impedimentum præstat,
 a natura, vel casu provenit. t. 4. p. 213. n. 5.
Frigidi quinquam dicantur, & inepti ad matrimonium
 contrahendum. ibid.
 Vide in verbo *Emachus*.
de Fructibus perceptis, & percipiendis prædo terie-
 tur. t. 2. p. 154. n. 1.
Fructus percepti interea dum Ecclesia vacaret, ad
 quem pertineant, vel quomodo dividendi. tom. 1.
 p. 760. & seq. n. 7.
Fructus non tantum quos novi, & violenti posses-
 sores perciperent, sed etiam quos veteres posses-
 sores perciperent, restituendi sunt. t. 1. p. 161. n. 3.
Fructus rei lingiosæ, si lite pendente dissipantur, se-
 questrandi sunt, & si adsit iusta causa, res ipsa se-
 questari valet. t. 2. p. 315. n. 2.
Fructus rei lingiosæ pendente appellacione sequestari
 valet. t. 2. p. 800. n. 14.
Fructus rei pignoratæ quomodo retineri possint, quin
 impotentur in suam principalem. tom. 3. pag. 347.
 num. 2.
Fructus rei feudalis quando iuste dominos percipere
 possint. ibid. & p. 348.
Fructus rei feudalis ex natura feudi domino cedunt
 interim dum vassallus mutuum pecuniam non sol-
 vit, vel immunitate ab oneribus, & obsequiis gau-

D.D. Gomez, in Decretal. Index generalis.

det: ubi varij casus circa hoc referantur. tom. 3.
 p. 348. n. 3. & 4.
Fructus rei pignoratæ, iure civili inspecto, non im-
 putantur aliquando in fortem principalem, si ita
 inter partes conventum sit. t. 3. p. 373. n. 2.
Fructus rei pignoratæ duplici modo lucto debitoris
 cedere possunt. ibid. n. 3.
Fructus censum speciei cum sorte principali, statim
 cedunt in solutionem debiti, & minuunt fortem,
 ibid.
Fructus ex re pignoratæ percepti imputantur in for-
 tem debiti principalis. ibid. & seq. n. 4.
Fructus rei pignoratæ ad debitorem spectant tanquam
 dominum rei. t. 3. p. 376. n. 6.
Fructus quinquam impotentur in quartam Trebelliani-
 cam. t. 3. p. 512. n. 18.
Fructibus prædij locati ausis, non augetur pensio su-
 per eo imposita. t. 3. p. 814. n. 2.
Fructuum ecclesiasticarum vltissima pars pro expen-
 ditione Terræ sanctæ assignatur. t. 3. p. 713. n. 8.
 ut *Fructus* rei dotalis mariti fiant, domo percipiuntur
 constante matrimonio, quid requiratur. t. 5. p. 364.
 num. 1.
Fructus percepti ex re pignori data pro securitate do-
 tis, an sint impianendi in dotem à marito. ibid. n. 2.
 & p. 365. n. 3.
Fuga teligiosæ in quo differt ab apostasia; & quis di-
 catur fugitivus. t. 3. p. 675. n. 3.
 ad *Fugam* à monasterio constituendam quid requira-
 tur. ibid.
Fuga à monasterio, tam veteribus, quam novis Ec-
 clesiæ legibus vindicatur. t. 3. p. 676. n. 2.
 Vide in verbo *Religiosus*.
Fugitivus quinquam fuerit apud antiquos, ubi de po-
 testate eorum in sermo. t. 3. p. 342. col. 2.
Fulco vitæ apprimè doctus & sanctus Tolosanæ regie
 Ecclesiæ. t. 1. p. 310. n. 6.
Fundum vendere quinquam apud veteres dicebantur. t. 3.
 p. 14. n. 9.
Fundi dotalis alienatio prohibita ex lege Julia Papia;
 vide in verbo *Res dotalis*. *Alimonia*.
Furius perpetuus iudex esse non potest, secus habena
 dilucida intervallo. t. 5. p. 154. n. 2.
Furiosus non potest testamentum facere, nec memorie
 alienatus. t. 3. p. 334. n. 8.
Furtiosus matrimonium contrahere oequit. t. 4. p. 156.
 num. 2.
Furtivus voluntatem non habet, & dormientem, &
 ignorantem æquipatur. ibid. n. 4.
Furtivus dilucida intervallo habenti prohibuitur est
 matrimonium; validè tamen illud contrahit eo
 tempore, quo verum consensum præstare potest.
 t. 4. p. 357. n. 3.
Fur superueniens an fuerit aliquando, vel sit ex
 aliquo iure sufficiens causa ad matrimonium dis-
 solvendum. t. 4. p. 357. & seq. n. 6.
Fur quis propitè dicatur. t. 5. p. 150. n. 2.
Fur quomodo potest occidi ex lege XII. Tab. ibid.
 num. 3.
Fur nocturnus impunè occiditur; diurnus verd si telo
 se defendat. t. 5. p. 155. n. 6. & p. 352. n. 9. 10.
Fur nocturnus & diurnus in quo differant. ibid. & seq.
 num. 10.
Furem occidere ad servanda proptia bona an sit licitum.
 t. 5. p. 353. n. 11.
Fur nocturnus ex lege XII. Tab. potest occidi non
 per vim clamore. ibid.
Fures quæ variis pœnis plectantur in diuersis pro-
 vincijs. t. 5. p. 281. n. 2.
Fur & lucto in quo differant. t. 5. p. 336. n. 2.

f a Fures

Repertorium Generale

Fures & latrones, si antequam decedant, comprehensū, vel vulnerati signa poenitentiae dederint, an non sit illis communio deneganda. *ibid.* n. 3
 pro Furibus & latronibus in fragranti crimine occisus non otat Ecclesia; si vero in morte peccata confiteatur, communionem illis non denegat. *t. 5. p. 337. n. 4. 6.*

Furi est necessitate furtum committenti levis poenitentia est imponenda. *t. 5. p. 339. n. 2.*

Furti licet est necessitate aliena occupant, quare imponatur poenitentia. *t. 5. p. 340. n. 5.*

Fur est non solum qui furatur, verum & qui domino requirenti rem furtivam, eam non indicat. *tom. 5. p. 341. n. 2. 4.*

Fur auferent rem factam de loco sacro non est excommunicatus ipso iure. *t. 5. p. 344. n. 2.*

Fur oculus post poenitentiam & satisfactionem potest ad sacros ordines promovetur. *ibid.* n. 3

Furtum rei tantum alienae committitur; & quomodo rei propriae furtum committi dicatur. *tom. 1. p. 367. num. 3.*

Furtum beneficii, & rei immobilis improprie dicitur. *ibid.* n. 4.

Furtum rei rusticae proptis, & grauioribus poenis puniuntur. *t. 5. p. 358. n. 3.*

Furtum pudoris & castitatis fit in virginibus, quae ideo depulsi dicuntur. *t. 5. p. 333. n. 3.*

Furti etymologia, definitio, & diuisio traduntur. *t. 5. p. 334. n. 4.*

Furtum proptis dictum in extrema necessitate non committitur. *t. 5. p. 340. n. 6.*

Furti noua obligatio nascitur ex noua rei alienae contractione. *t. 5. p. 341. n. 4.*

Furtiua re apud aliquem inuenta, an periculumum sit contrarium. *ibid.* p. 342

Furtum conceptum apud veteres quoddam dictum fuerit. *ibid.* n. 5

Furti apud antiquos per sortem fuisse perquisita, & apud Catholicos per Encharistiam. *t. 5. p. 387. n. 2.*

Furti inquisitio per inspectionem astralium. *ibid.* p. 388.

G.

Galicens Ecclesia quare dicatur octauam Pentecostes non agnoscere. *t. 2. p. 175. n. 8.*

Gallii monasterium vetustissimum & potentissimum vbi nam situm sit. *t. 5. p. 339. n. 3.*

Gargensis Ecclesia olim Archiepiscopalis fuit S. Michaeli dicata. *t. 3. p. 392. n. 2.*

Gastoria proptis dicta quos terminos, & quot Episcopatus habeat. *t. 5. p. 181. n. 3.*

Gaufridus Praeful Anglicus iussu Regis exulat: vbi de miro casu, qui contigit huic Praefuli in morte ipsius Regis. *t. 3. p. 207. n. 3.*

Gelasius I. quando ad summum Apostolicum apicem euectus. *t. 3. p. 199. n. 1.*

Gelasius I. tantum reprobaui ordinationes Episcoporum factas ab Acacio. *ibid.*

Gembacum à veteribus Gemelacum dictum, peruersum est Brabantiae oppidum. *t. 5. p. 114. n. 1.*

Genova ciuitas olim Episcopalis, vbi nam sita sit. *t. 3. p. 222. n. 1.*

Genova inter oppida Allobrogum recensetur, cuius Seder Episcopalis propter haereticum Anethum Sabundus oppidum translata est. *t. 5. p. 45. n. 1.*

in S. Geronis Parisiensis monasterio canonici regulares S. Victoris translati. *t. 5. p. 714. n. 1.*

S. Geronis Parisiensis Abbas quanta iurisdictione gaudeat. *t. 1. p. 285. n. 4.*

Gentiles in Imperatorum sanctionibus & Authorum

scriptis quoniam dicantur. *t. 1. p. 8. n. 6.*

Gentiles in iure canonico dicuntur seculares, & in saeculo degentes. *t. 1. p. 547. n. 1.*

Genoa, alius Ianua, vbi sita, & vnde sic dicatur. *t. 1. p. 297. n. 2.*

Genouensis Ecclesiarum quando in Archiepiscopalem & Metropolitanam erecda. *ibid.*

Genouensis ciuitatis variz appellationes; & quando nam Cathedra Episcopali decorata sit. *t. 4. p. 331. n. 1.*

Genouensis Respublica proptiam moneram eudit, & pecuniaria statuta habet. *t. 4. p. 32. n. 3.*

Genouensis ciuitatis administratio penes Consules, & Praetorem fuit. *ibid.* n. 7

Genouensis oratoribus Christianis prohibita tempore paschali. *t. 2. p. 173. n. 3.*

Genouensis etiam apud Gentiles vixit: vbi de vario orandi rita, tam apud Indicos, quam Christianos, fuit stando, fuit genuflectendo. *ibid.* & seq.

Genouensis inter sacros ritus in susceptione Ordinum ab Ecclesia praeterpositi recensetur; & an eadem sit facienda in omnibus gradibus. *t. 1. p. 174. n. 7.*

Genouensis i. o. M. s. s. sacrificio ab initio Ecclesiae recepta fuit. *t. 3. p. 883. n. 4.*

S. Georgii monasterium Ordinis D. Benedicti prope Venetiam fuit à principio immediatè subiectum Romano Pontifici. *t. 1. p. 247. n. 1.*

Genoa apud Italicas ait quod sob se flores continet species. *t. 5. p. 79. n. 1.*

Generi per speciem derogatur quoniam in eodem negotio concurrunt, nec simul stare queunt. *ibid.* p. 80. n. 1.

Gerardus Episcopus Noanenſis Cardinalis Albanensis efficitur. *t. 1. p. 316. n. 4.*

Gerardus Archiepiscopus Bitonicensis crucem contra haereticos Albigenses assumpsit. *t. 3. p. 165. n. 1.*

Petitis ab Innocentio III. Guillelmum praedecessorem suum in Sanctorum numerum refecti, & obtinuit. *ibid.*

Gerardus, seu Euerardus maioris Ecclesiae Ambianensis restaurator. *t. 3. p. 60. n. 1.*

S. Geronis Coloniz monasterium celebre à quo fundatum. *t. 1. p. 307. n. 5.*

Germani, qui post actionem gratiarum semel biberent, indulgentiam fuisse concessam, an sit verum. *t. 3. p. 100. & seq. n. 10.*

Gerunda perantiqua Hispaniae ciuitas, in qua provincia sita. *t. 4. p. 179. n. 1.*

Getunda tempore D. Iacobi Ecclesiae Cathedrali decorata est, eiusque ciues fidem Catholicam accepere. *ibid.*

Giezi à Naaman sanatus, an fuerit Simoniacus propter monera oblata. *t. 5. p. 79. n. 2.*

S. Gildardi monasterium Ordinis D. Benedicti in dicecesi Riuensi. *t. 3. p. 748. n. 1.*

Gileburnensis Ecclesia Canoniconum Regularium Ordinis S. Augustini est in occidentis Angliae finibus. *t. 2. p. 796. n. 1.*

Gleffonia ciuitas est Angliae, in qua Ioseph ab Arimathia celebre templum construxit. *tom. 3. p. 221. n. 1.*

Gualtus Cardinalis Diaconus tituli S. Mariae in Porticu, Legatus contra Albigenses missus. *t. 1. p. 130. num. 3.*

Gradensis ciuitas Episcopalis vbi sita, & quando ab ea Cathedralis Sedes oblata. *t. 3. p. 710. n. 1.*

Gratus sacramenti Ordinis alij maiores, qui sacri dicuntur; alij minores, qui non sacri vocantur. *t. 1. p. 488. n. 3.*

Vide in verbo Ordo.

Omnium Notabilium. Litera G.H.

H.

Græci festino vltimior esse ceperit Sede Imperiali Constantinopolim translata. t. 1. p. 111. n. 5
Græci promissam barbam aluere, & apud eos Philo- t. 1. p. 110. n. 1
Græci ex rufata barba aduersus Ecclesiam Latinam calumniam struxerunt. t. 3. p. 11. n. 3
Græcorum, & Latinorum dissidium de nutrienda, aut radenda barba exponitur. tom. 3. p. 21. & seq. num. 4.
Græci & cœlibatus lege disciunt, & propter hoc reprehenduntur. t. 3. p. 84. n. 4. & 5
Græcorum Stercoranistarum stupiditas circa communem eucharistiam. t. 3. p. 873. n. 8
Grandsheimense monasterium, Regium Cœnobium est Virginum Benedictinarum. t. 2. p. 701. n. 2
Grandisilense Monasterium Ordinis Cisterciensis in diocesi Tolosana. t. 1. p. 316. n. 1
Grægia est prædium, villa, vel botragum: & grangatus idem ac villicus. t. 1. p. 831. n. 9
Græm ex parte concedentis, non ex parte excoquentis metitur. t. 1. p. 149. n. 17
Gratia non censetur à Principe facta antequam sitæ sint expeditæ. ibid. n. 18
Gratuus morum in Episcopo, & quolibet Prelato Ecclesiæ præficiendo desideratur. tom. 1. p. 247. num. 1.
Gratiacensis urbs est in Gallia Sede Episcopali decorata. t. 1. p. 722. n. 1
Gregorius cognomento magnus, creatus Pontifex sup- plicius anno 590. rexit Ecclesiam vsque ad annum 604. ubi alia de eius laudibus. tom. 1. p. 37. num. 1.
Gregorius IX. quando ad summi Pontificatus culmen euectus. t. 1. p. 73. n. 1
Gregorius Magnus monasteria quæ propriis expensis construxit, *nostra* appellat. t. 1. p. 939. n. 2
Gregorius VIII. quare a pluribus in catalogo Pontificum præmittitur. t. 3. p. 345. n. 1
D. Gregorius Magnus Pontifex maximis infirmitatibus laborauit. t. 2. p. 318. n. 5
Gregorius VIII. cuius recuperationem Turcæ sanctæ protebat. t. 2. p. 344. n. 2
Gregorius VIII. per duos tantum menses Ecclesiam rexit, pietatis tamen suæ digna monumenta reliquit. ibid. n. 3
Gregorius VIII. antea Albertus de Mora dictus, quando fuit Pontifex creatus. t. 3. p. 310. n. 1
Guido Rex Hierosolymitanus à Saladino in carcerem detentus. t. 1. p. 273. n. 3
Guido Cardinalis Episcopus Prænestinus ab Innocentio III. Legatus mittitur. t. 1. p. 323. n. 3
Guido Abbas Carcualensis Legatus in Germaniam mittitur. t. 3. p. 164. n. 3
Guido Archiepiscopus Rhemensis legationis munere fungitur, & totius Gallie Legatus à latere creatus fuit. t. 1. p. 301. n. 1
Guillelmus Mutinensis Episcopus in Ligoniam fidei causæ missus. t. 1. p. 911. n. 2. & 3
Guillelmus ad Albalmanus, Rhemensis Præfatus Cardinalis creatus. t. 3. p. 164. n. 3
Guillelmus Dux Normannorum tria magnifica monasteria construxit. t. 3. p. 119. n. 2
Guillelmus de Castro Sillignaco Præfatus Aluodoren- sis, mied diocesim tam in spiritualibus, quam in temporalibus auxit. t. 3. p. 491. n. 1
Guistardense monasterium Canoniceorum regulacione D. Augustini, vbi nam situm sit. tom. 2. p. 294. num. 1.
Gymnæum pars ædium fuit, in qua mulieres habitabant. t. 3. p. 63. n. 10

D. D. Gouzel. in Decretal. Index generalis.

Habitus proprius penitentium quis semper fuit in Ecclesia. t. 1. p. 414. n. 3
 Habitus monachalis debet à religioso etiam post assumptionem ad Episcopatum deferri sub pena peccati leuialis. t. 3. p. 33. n. 14
Habitus non facit monachum, proacribitur à Græcis de- riuatum ampliat. t. 3. p. 639. n. 4
 Habitus penitentialis hæreticorum quis olim tulerit, & quis hodie sit. t. 3. p. 216. n. 3
 Habitus prædicti color quis sit hodie, & quid signifi- ficat, & quare in eo crux decussata superimpona- tur. t. 3. p. 217. n. 4
S. Hadriani titulus Cardinalis inter quatuordecim antiquis connumeratur. t. 2. p. 333. n. 2
 Hadrianus II. antea Ottobonus dictus, quando Pon- tificatus fuit. t. 3. p. 377. n. 1
Hæsi an possit conueniri relictis contra accusatum impetrator. t. 1. p. 157. n. 9
 Hæres nequeunt adimplere conditiones in facien- do testatoribus præscriptas. t. 1. p. 2043. n. 13
 Hæres tenetur vltimas defunctorum voluntates exco- qui, nullo alio designato executor. t. 3. p. 46. n. 7
 Hæres iudicis officio potest cogi, vt supremam des- fundi voluntatem adimpleat. ibid. n. 9
 Hæres tenetur exonerare conscientiam defuncti. t. 3. p. 473. n. 14
 Hæres non adimplens voluntatem testatoris, priuatur per Episcopum rebus sibi relictis. t. 3. p. 4. n. 2. & p. 473. n. 5.
 Hæres variis ex causis indigni hæreditatis redden- tur. t. 3. p. 474. n. 4
 Hæres quæ defuncti vota, & quo vinculo tenetur adimplere. t. 3. p. 473. & seq. n. 7
 Hæres voluntatem defuncti ineptam adimplere non tenetur. t. 3. p. 476. n. 8
 Hæres clerici defuncti non potest propria auctoritate adire iura hæreditariam. t. 3. p. 48. n. 5
 Hæres institutio an in alterius voluntatem conferri possit. t. 3. p. 491. & seq. n. 4
 Hæres ex contradiis defunctorum eisdem actio- nibus conueniri possunt, quibus eorum auctores tenebantur. t. 3. p. 571. n. 6
 Hæres mortis prædefuncti an possit accusari vxor- em, cuius mores maritus ex quo animo tulit. t. 4. p. 394. n. 5.
 Hæres pro dominis accipiuntur, & hæreditas pro dominis. t. 4. p. 307. n. 3
 Hæres non compente à quoniam olim bona vacan- tia occupata fuerint, vide in verbo *Immuni*.
 Hæres an in stirpes, an in capita succedant in iure- patronatus, vide in verbo *Institutionum*.
Hæreditas viuentis nec datur, nec de ea agi potest. t. 4. p. 334. n. 1.
Hæresis Albigensum in Ecclesiam & Comitatum To- losanum recepit. t. 1. p. 337. n. 9
 Hæresis an semper fuerit sustinens causam ad inuicem faciendam. t. 3. p. 700. n. 2
 Hæresis ab eo tempore cepit in Angliis, à quo tribu- tum ramiſchor solui desit. t. 3. p. 811. n. 1
 Hæresis sola vnus coniugis absque adhuc positio- aliam inducere, sufficit ad diuortium faciendum. t. 4. p. 264. n. 3.
 Hæresis, *græcæ* prædicta quid sit. t. 3. p. 163. & seq. num. 5.
 Hæresis quare grauissimum scelus sit in Catholicis. ibid.
 Hæresis initium est in intellectu, consummatio verò in voluntate. ibid.

f 3

Hæresis

Repertorium Generale

Hæresis definitio traditur & explicatur, & quinam possint incidere in hæresim, refertur, tom. 5. p. 166. num. 6.

Hæresis non datur nisi ad hunc pertinacia in errore. *ibid.* num. 7.

ut Hæresis constitutur, qualis debeat esse error. t. 5. p. 167. n. 8.

Hæresis Nestorii quænam fuerit, & quando condemnata. t. 5. p. 171. n. 1.

Hæresis an sit omnium criminum terribilissimum, & gravissimum idololatricæ. t. 5. p. 189. n. 10.

Hæresis gravitas exprimitur. *ibid.*

Hæresis crimen quibus poenitentia præniatur, tum iure civili, tum canonico. t. 2. p. 190. n. 11. & 12.

Hæresis præsumitur ex persistencia in excommunicatione per annum. t. 5. p. 109. n. 3.

in Hæresis crimine speciale est, ut per poenitentiam reus à poena mortis liberetur. t. 5. p. 115. n. 1.

Hæresis à alij Ecclesiæ hostes plerumque sub nomine lupotem designantur. t. 1. p. 342. n. 1.

Hæreticus contra Episcopum tanquam reus non admittitur. t. 2. p. 419. n. 2.

Hæreticus mentalis an excommunicationem ipso iure contra hæreticam latam incurrat. tom. 2. pag. 514. num. 12.

Hæreticus confessionem revocans pro impenitente habetur. t. 2. p. 537. n. 6.

Hæreticus contra Catholicum tanquam testis, vel accusator non admittitur. t. 5. p. 165. n. 2.

Hæreticus est qui dubitat in fide. *ibid.* & pag. 167. num. 9.

ut Hæreticus quis constitutur, qualiter errare debeat. t. 5. p. 167. n. 8.

Hæreticus denunciandi sunt non præmissa monitione fratrum. t. 5. p. 170. n. 3.

Hæreticorum cura præcipue semper fuit Ecclesiæ decreta, & SS. Patrum scripta, prævis immixtis sententiis, adulterare. t. 5. p. 171. n. 2.

Hæretico damnato scripta eius damnata sunt, & comburenda. t. 5. p. 172. n. 4.

Hæretici prohibentur quocumque successione modo aliquid ex testamento capere. t. 5. p. 177. n. 6.

Hæretici nihil à quoquam Catholico donatione, testamento, vel simili ratione relinquere possunt. t. 5. p. 180. n. 1.

Hæretici, & eorum fautores, seu receptatores excommunicantur, & ita decedentes, sepultura ecclesiastica priusuntur. t. 5. p. 182. n. 8.

Hæretici omni potius communicatio cum fidelibus denegatur. *ibid.* & seq. n. 10.

Hæretici ecclesiastica sepultura denegatur, & hodie sepulchri exhumantur. t. 5. p. 183. n. 11.

Hæretici verè in Ecclesiâ non sunt, ad iurisdictionem tamen eius pertinent. *ibid.* n. 12.

Hæretici possunt ab Episcopis declarari ij, qui in his errant, quæ iam ab Ecclesiâ deserta sunt. t. 5. p. 186. num. 3.

Hæreticus quandoque dicitur continè poenitens, & quando possit ad reconciliationem admitti. *ibid.* num. 4.

Hæretici omnes tenentur ad abjurationem erroris, aliâ Ecclesiæ reconciliari nequeunt. *ibid.* n. 5.

Hæreticorum vinctio post abjurationem. *ibid.* & p. 187.

Hæretici impenitentes, seu pertinaces in errore, tradendi sunt curi sæculari; & si clerici sunt, prius degradantur, ac omnibus beneficiis priusuntur. t. 5. p. 188. n. 9.

Hæreticus separatur à Deo veto, & coniungitur diabolo. t. 5. p. 190. init.

Hæretici quare sint gravioribus poenis, quæ inveniri

possint, puniendi. t. 5. p. 190. & 191. n. 11. & seqq.

Hæretici aliquando metu maioris mali tolerantur. *ibid.* & p. 192.

Hæretici, etsi poenitentes & converti, non effugiant confiscationem bonorum. t. 5. p. 194. n. 3.

Hæretici priusuntur bonis propriis, etsi filios carbo-licos habeant. *ibid.* & seq. n. 6. & p. 199. n. 13. & 14.

Hæretici notorii & manifesti advocatorum patrocinio priusuntur; non autem suspecti tantum. t. 5. p. 200. num. 2.

Hæretici poenitentes evitant mortis poenam, & admittuntur ad reconciliationem. t. 5. p. 215. n. 2.

Hæreticia poenitentibus an venia delicti debeat de iure civilis. *ibid.*

Hæretici in hæresi deprehensis, sed poenitentibus, imponitur poena perpetui carceris; sed non suspectis solum. t. 5. p. 216. n. 2.

Hæretici quomodo poenitentiam in carcere cum habitu poenitentiali peragere debeant. *ibid.* n. 3.

Hæretici omnes schismatici sunt; sed non e contra. t. 2. p. 221. n. 3.

Holstadi civitas est præclara inferioris Saxoniz, magnifica, Cathedrali Ecclesiâ habens, suffraganeam Archiepiscopii Moguntini. t. 4. p. 93. n. 2.

Holer piscis est ex puro aque elemento vivens. t. 2. p. 176. n. 1.

Halecum piscatio vbi tam magis in usu sit. *ibid.*

Halecia proprietates contra morbos: & eius descriptio. *ibid.*

Halecum piscationi operam dare etiam die Dominico permittitur. *ibid.* col. 2.

Hebraea lingua maior quænam sit, & quare sancta ab Ecclesiâ dicatur. t. 2. p. 182. n. 8.

Hebrai longam alvere comam. t. 3. p. 18. n. 7.

Hebrai promissa barbâ incessite. t. 5. p. 12. init.

Hedera lasciviz signum fuit, quam Discipulis Romæ tangere non licebat. t. 5. p. 75. n. 10.

Heli summus Sacerdos quare de sella corruens, fractis ceterisque diuino iudicio expiravit. tom. 5. p. 111. & seq. n. 1.

Helenismi in variis locis observantur, & ostenduntur. t. 5. p. 21. n. 1.

Henricus Imperator Paschalem Pontificem cum multis Cardinalibus captivum ducit. t. 1. p. 327. n. 2.

Henricus à Fratre ecclesiasticæ iurisdictionis vindex sancto Dominico, & Franciscum excepit. t. 5. p. 460. n. 1.

Henricus II. Angliz Rex à Petro Blesensi laudatur. t. 2. p. 10. n. 1.

Henricus II. Rex potentissimus, & Romanæ Ecclesiæ obsequentissimus fuit. *ibid.* n. 2.

Henricus à Fratre Episcopus Bononiensis, egregius fuit liberatoris ecclesiasticæ vindex, & propugnator. t. 2. p. 63. n. 1. & p. 92. n. 1.

Henricus à Fratre privilegium pro Ecclesiâ Bononiensi à Feiderico H. Imperatore obtinet. tom. 2. pag. 95. num. 1.

Henricus Roberti Junioris Drocarum & Brenæ Comitis fuit Præful Rheimensis. tom. 2. pag. 805. num. 1.

Henricus II. Henrici I. ex filia sua Mathilde nepos, quor annis in Anglia regnavit. t. 2. p. 831. n. 1.

Henrici prædicti huc encomium. *ibid.*

Henricus de *Castromasice*, natione Gallus, in atriis consecratur Episcopus, & Cardinalis Albanensis. t. 3. p. 812. n. 2.

Henrici II. Anglorum Regis filij, & filiz referuntur. t. 4. p. 12. n. 1.

Henricus II. Rex Anglorum creatus arma contra patrem movet. *ibid.* n. 2.

Henrici

Omnium Notabilium. Litera H.

Herici Imperatoris perfidia in Vauillelmum Siciliæ Regem, matrem eius, & fotores. t. 5. p. 609. n. 1
Heraclea præclata ciuitas in Thracia, prima olim Metropolis Orientis. t. 1. p. 341. n. 3
Heracium ad Patriarchatum Hierosolymitanum euectus temporibus Cælestini: & vt Legatus missus ad Regem Fracorum. t. 1. p. 173. n. 1
Herfordia ciuitas Britanniæ, suffraganea Archiepiscopi Cantuariensis. t. 1. p. 434. n. 3
Herman Tricassinus Præful in Curia Romana eligitur: vbi aliquæ de eius laudibus. t. 3. p. 163. n. 3
Hierosolyme vnde *Ælia* dicta, & quando in Patriarchatum erecta. t. 1. p. 594. n. 3
 Hierosolymitana Militia toto terrarum orbe celebris quandonam initium fumperit, & ad quid instituta sit. tom. 2. p. 275. n. 1
 Hierosolymitani Milites, aliis D. Iouania, variis nomini-
 bus appellantur. ibid.
 Hierosolymitana Ecclesia à prima sui institutione elec-
 ticos habuit regulariter viucentes. t. 3. p. 131. n. 3
S. Hilarius Pictauiensis Episcopus, quem in pueretia iam ætatis baptizatus, ita tamen in breui profecit, vt Doctor Ecclesiæ maximus euaserit, & varia opera scripserit. t. 5. p. 619. n. 1
Hippomanes virus equinum est, & quis sit eius effe-
 ctus. t. 5. p. 256. col. 1
 Hippomanes fronti nascentis pulli adherens à vene-
 ricis petunt. ibid.
Hispalu Bortice Metropolis à Sarracenis occupata fuit temporibus Alexandri. t. 3. p. 544. n. 3
Hispalia aliquando intolerabili libidine effluere, tom. 3. p. 77. col. 1. & 2.
Hylaria magnam adminiculum probationi affert, si-
 demque humanam facit. t. 2. p. 380. n. 4
Hylariani an sint imenunes ab omni infamia: Vide in verbo *Iaculater*.
Homagium maximum subiectionis signum non est pro spiritualibus faciendum. t. 1. p. 139. n. 30.
 Homagium fieri non debet pro spiritualibus assuequen-
 dis. t. 5. p. 95. n. 4
 Homagium quid sit, & quomodo præstetur. ibid. num. 4.
 Homagium duplex recensetur, eorumque exempla re-
 feruntur. ibid. & seq.
 Homagium pro assequendo beneficio ecclesiastico, vel alia re spirituali, sine simonie labe fieri non potest. t. 5. p. 96. n. 5.
 Homagium & fidelitas promiscue vsurpantur, inter se tamen diffiunt. ibid. n. 6
 Homagium quod inferiores Prælati Episcopo præsta-
 re tenentur, quodnam sit. t. 5. p. 467. n. 2
Homicida coniugis an possit valide, vel licite secundo matrimonium inire. t. 4. p. 141. n. 6
 Homicida proditorius quis dixerit, vt immunitate ecclesiastica gaudere non possit. t. 5. p. 148. & seq. num. 1.
 vt Homicida panitur, qui homini, vel mulieri pecu-
 niam dedit, vt generari, vel nasci suboles non pos-
 set. t. 5. p. 155. n. 2. & p. 157. n. 7
 Homicida quare non possit ad sacros ordines promo-
 ueri, nec in eisdem ministrare. t. 5. p. 168. n. 11
 Homicida Episcopi quibus poenis afficiendus sit. t. 5. p. 553. n. 1.
Homicidium etsi pro defensione sua, & suorum bono-
 rum committitur, non est omnino inculpabile. t. 5. p. 150. n. 4. & 5.
 Homicidium quodplex sit. t. 5. p. 151. n. 8
 Homicidium necessarium duplex est. ibid.
 Homicidium casuale quandonam inducit irregulari-
 tatem, vel non. t. 5. p. 163. n. 3

Homicidij varia genera referuntur. t. 5. p. 163. n. 3
 Homicidium casuale quid sit. t. 5. p. 166. n. 8
 Homicidium necessarium quid sit, & quodplices contingat. t. 5. p. 167. n. 9
 Homicidium quandonam voluntarie perpetretur, & impetne quo ad Deum. ibid. n. 10
 Homicidium casuale, cui præuocendo adhibita non est omnis diligentia, peccatum est lethale inducens irregularitatem. t. 5. p. 169. n. 13
 Homicidio sequitur pluribus concursibus ad illud, an omnes peccandi sint. t. 5. p. 178. n. 4
Hominium vnde ita dictum sit, & quoniam eius ritus, & formula. t. 2. p. 571. n. 3
 Hominum lignum quid sit, & quomodo præstetur, ibid. & seq. p. 571.
Hominis liberi pignori dari nequeunt, obides tamen designari possunt. t. 1. p. 139. n. 4
 Homines cum propriis corporibus que nec gerant, resurgent. t. 1. p. 129. n. 7
 Homines qui dicantur in iure Cæsareo, in libris feudalibus, & in legibus Visigothorum, & Longobardorum. t. 1. p. 556. n. 1
 Homines iugeni soti ita nascuntur, aut fiunt. t. 1. p. 557. n. 4
 Vide in verbo *Ingenium*.
 Homines dicantur qui homagium, seu hominum præstant. t. 1. p. 1014. n. 1
 Homo habens animum delinquendi, si illum expli-
 cet opere sequuto, poenitet, licet non sequatur ef-
 fectus. tom. 1. p. 510. n. 3
 Homo licetatus non est de facili proprie salutis im-
 memot credendus. t. 2. p. 445. n. 6
 Homo liber non potest pignori obligari, nisi non ha-
 beat vnde satisfaciatur. t. 3. p. 358. n. 3
 Homo liber extra commercium est, nec debet esse metus alterius hominis. t. 3. p. 359. n. 5
 Homines libertini nascuntur, vt ceteris animantibus dominentur, ipsi autem nulli subiciantur. ibid.
 Hominis liberi emptio quomodo valere possit. ibid. num. 6.
 Homo liber aliquid pecunie accepti potuit pigoori dari, sed immutatus fuit hoc ius. t. 3. p. 360. num. 7.
 Homo redemptus ab hostibus cuius status sit interim domo pignore naturali detinetur. ibid. n. 9
 Homo pignore naturali detentus quomodo liberetur. ibid. & seq.
 Homo liber, qui se vendidit passus est, seruus efficitur; & quæ ad hoc requiruntur. t. 3. p. 361. n. 10
 Homo liber noxædicens seruus non efficitur, nec iure pignoris, vel fiducia obstringitur. t. 3. p. 361. num. 11.
 Homo pignori datus an durante causa pignoris sit liber. t. 3. p. 361. n. 3
 Homines omnes morituros esse constans est Ecclesiæ totius sententia, licet de hie non sit. tom. 5. p. 40. num. 5.
Hocieris species est salutanti assurgere: vbi de hoc traduntur exempla. t. 1. p. 816. n. 18
 Honor iudicibus defertur à partibus ante sententiam sine causa non appellando. t. 1. p. 867. n. 2
 Honor quis debeatur iudicibus ordinariis, & an his tantum sit deferendus. ibid. col. 2.
Honorius III. quando Pontifex creatus, & quæ eius Pontificatum illustrem sedant. tom. 1. pag. 73. num. 1.
Hore canonicæ olim etiam in domibus priuatis, vbi virgines, & viduæ continentes degabant, recitabantur, & quibus præsentibus hoc fieri debuerit, præscriptum est à Patribus. t. 3. p. 19. col. 1

Repertorium Generale

Horæ diei tertis, sexta, & nona quomodo componenda sint. t. 1. p. 877. n. 11
Horæ ad divina officia persolvenda quondammodo prefixæ fuerint. ibid. n. 11
Horæ canonicæ à tempore Apostolorum originem sumptæ. t. 1. p. 879. & seq. n. 17
Horarum canonicarum omnium quinam sit definitus. t. 1. p. 870. n. 18.
Hutæ canonicæ quare matutino tempore principalliter persolvantur. ibid. & seq. col. 1
Horarum canonicarum distansio initio Ecclesiæ nulla erat, & quondam incepta. t. 1. p. 861. n. 19
Hermisidæ natione Campanus, patris Fulinas, quando fuit Pontifex creatus, & quamdiu Ecclesiam tenuit. t. 4. p. 68. n. 1. & t. 1. p. 238. n. 1
Horti variz sunt acceptionis, & qui locus hoc nomine designatur. t. 3. p. 603. n. 3
Hospitæ S. Allaeij Hospitalitatis S. Sepulchri adiudicatus sunt. t. 3. p. 437. n. 4
Hospitalia aliquando religiosa, aliquando propheta censentur. t. 3. p. 745. & seq. n. 1.
 Vide in verbo *Xenodochium*.
Hospitalitas nomen generale est complectens quamcumque hospitum receptionem. ibid. n. 4
Hospitalium variz species. ibid.
Hospitalia, & similia loca religiosa duplici iure subsumuntur Episcopis. t. 1. p. 731. n. 5
Hospitalia, & alia loca pia triplici modo possunt à iurisdictione Episcopii eximi. ibid. p. 732
Hospitalitatis obligatio diversis modo procedit iure civilis inspecto, ac iure canonico attentis. t. 1. p. 302. n. 4
 ad Hospitalitatem an æquè teneantur laici, & ecclesiastici. ibid.
Hospitalitas inter opera charitatis recensetur. tom. 3. p. 746. n. 6.
Hospitalitas etiam apud Gentiles commendata. ibid. col. 2.
Hostia perantiqua Italiz civitas Episcopalis à quo fundata. tom. 1. p. 211. n. 1
Hostiz, & calicis elevatio an semper manibus sacerdotis fieri debeat; & quomodo olim fieret. tom. 3. p. 888. n. 1.
S. Huberti monasterium vbi situm, & quando fundatum. t. 1. p. 640. n. 1
Hugonis de Noyers Episcopi Altißodorenßis brevis encomium. t. 1. p. 211. n. 6
Hugolinus de Signa Diaconus Cardinalis electus, hinc ad Apostolicæ Sedis fuliginem euectus. t. 1. p. 1039. n. 3.
Humilitatum Congregatio à quibus instituta sit. t. 2. p. 263. n. 4.
Humilitati teporali, deinde restituti, & denique penitus extincti sunt. ibid.
Hydreporeta hæretici quinam fuerint, & quis eorum error. t. 1. p. 894. n. 1
Hydruntina antiqua Episcopalis civitas Calabriz, vulgo *Otranto*. t. 1. p. 451. n. 1
Hymni Gloria Patri, &c. quare in liturgiis, & horis canonicis sit adhibitus. t. 2. p. 175. n. 9
Hymnus prædictus à quo tempore excepit, & quare in aliquibus horis omittatur. ibid.
Hymni laici non sint compoßi à Scriptis canonicis, habent tamen semper aliquem authorem gratum. t. 3. p. 862. n. 20
Hymnus angelicus quisnam sit, & quare ita dictus. t. 1. p. 871. n. 1.
Hymnus angelicus in quibus Missis decantetur, vel omittatur. ibid.
Hymnus angelicus in Ecclesiis Beihemitanis dictus etiam feriat, & in domo Lauretana in Missis etiam votivis dictatur. ibid.

His etiam votivis dictatur. ibid.
Hypothea tacita dotis nomine semper mulieribus competit, etià de ea expresse conventum non sit. tom. 3. p. 369. n. 8.
Hypothea tacita contrahita dictatur, quamvis maritus minor sit. ibid.
Hypothea tacita competit etiam pro augmento dotis, & an ad donationem propter nuptias extendatur. ibid.
Hypothea tacita non extenditur ad sponsalium largitatem, & in quibus aliis casibus competit. ibid. p. 370.
Hypothea tacita quomodo, & in quibus casibus marito competit. t. 3. p. 370. n. 9
Hypothea tacita competit tam pro dote adnectita, quam profectis; & cum pater pro filiofamilias marito dotem accepit; vbi de aliis similibus casibus. ibid. & seq.
Hypothea tacita privilegium quodammodo inest privilegio prelationis. ibid. p. 371
Hypothea tacita quo tempore tam marito, quam mulieri competit. t. 3. p. 375. n. 1
Hypothea tacita contrahitur sola legis autoritate. t. 3. p. 372. n. 2.
Hypothea pro securitate dotium quare constitui possit, non tamen fideliores peti: vide in verbo *Fideiusser*.
Hypothea, & pignoris variz afferuntur differentie, & præcipua traditur. t. 3. p. 374. & seq. n. 6. & 7
Hypothea aliquando sumitur pro ipsa re, quæ in hypothecam datur. t. 3. p. 375. n. 8

I.

I. Anserius Episcopus Calaritanus Gregorio Magno valde familiaris. t. 1. p. 871. n. 2
Ianna Italiz civitas vbi sita, & unde sic dicta: vide in verbo *Germa*.
Ianensis civitas vbi sita, & unde diversa eius nomenclatura. t. 1. p. 719. o. 1
Idoli thus adoleto etiam ex metu mortis non licet. t. 1. p. 939. n. 12.
Idolotrum iuramentum vitium est per antonomasiam vitiolissimum dictum. t. 3. p. 145. n. 2
Ieronymus quatuor temporum ab Apostolica institutione provenit, & ab Apostolia obumbratum fuit, & obsecratum. t. 1. p. 435. n. 5
Ieronymi Christianorum, & Hebræorum comparatio. ibid. & p. 436.
Ieiunium quadragesimale olim à septuagesima incipiebat. t. 1. p. 849. n. 5
Ieiunium ante natiuitatem S. Iohannis Baptistæ olim indictum fuit. t. 2. p. 178. n. 3
Ieiunium naturale olim etiam desiderabatur in ministro Eucharistiz. t. 3. p. 857. n. 8
Ieiunium ad sumptionem Eucharistiz requisitum naturale debet esse, & an ex deglutione involuntaria frangatur. t. 3. p. 871. n. 3
Ieiunium qua de causa peccatum sit ad sumptionem Eucharistiz. t. 3. p. 873. n. 5
Ieiunium ad receptionem plurius sacramentorum olim requisitum erat. ibid. col. 2
Ieiunium naturale non frangitur per sumptionem eucharistiam. t. 3. p. 875. n. 8
Ieiunium quare aliquando statio dictum sit. tom. 3. p. 947. col. 1.
Ieiunium vigilatum. ibid. n. 6
Ieiunij ecclesiastici definitio traditur, & explicatur. ibid.
Ieiunij præcipua lex in quo consistat; & quid à veteribus

Omniū Notabilium. Litera I.

veteribus fuerit obseruatum. tom.3. p.948.n.8.
 In die ieiunij quā horā sit vnica comestio sumenda. ibid.& seq.n.8.
 Ieiuniorum origo vnde nā sit, & quā diuersa in Ecclesia fuerint. t.3.p.949.n.9
 Ieiunium in Sabbatho peragendum est festiuitate occurrente feriā secundā. t.3.p.949.n.10
 Ieiunium quare die Dominico non liceat. ibid.
 Ieiuniorum priscorum obseruantia in quo consisteret. ibid.& p.950.
 Ieiunium an sit absolute in die Dominica prohibitum. t.3.p.950.n.11
 Ieiunium tempore paschali licitum non est. tom.3. p.952.n.2.
 Ieiunium aduentus Domini antiquum est, & ad quid sit institutum. ibid.n.3
 Ieiunium aduentus Domini viget etiam apud Græcos, sed non ita antiquum ac apud Latinos. ibid.& seq. num.8.
 Ieiunium seuerius est in Ecclesia Orientali, quā in Occidentali. ibid.& p.953
 Ieiunium feriæ sextæ in memoriam passionis Domini ab Ecclesia indictum. t.3.p.953.n.4
 Ieiunium quanta cum abstinentia à primis Christianis obseruatum fuerit. t.5.p.560.& seq.n.2
 Ieiunium apud Græcos per xerophagias obseruatur. t.5.p.561.n.3.
 Ieiunium vigiliæ S. Marthæ quo die obseruandum sit in anno bissextili. t.5.p.616.n.2
 Ieiunium bannitum quid sit: vide in verbo *Carena*, quæ est ieiunium 40. dierum.
Igeria olim ciuitas Episcopalis in Lusitania fuit: nunc oblitus vicus *Idaña la vieja* dictus. tom.1. p.930.n.1.
Ignis in signum venerationis, tam apud Hebræos, quā Romanos coram Imperatoribus, & Regibus præferebatur. t.3.p.890.n.9
 Ignis appositus, aut prælatus, signum est venerationis. ibid.
 Ignis nomine apud Ecclesiæ Patres, & in sacra Scriptura poena grauis designatur. t.3.p.913.n.2
 Ignis iudicium etiam in rebus sacrationibus ab Ecclesia adhibitum fuit. t.5.p.540.inir.
Ignorantia potest excusare à culpa, & poena, non tamen actum aliā inualidum, validum reddere. t.1. p.790.n.12.
 Ignorantia etiam in proprio facto admittit ex circumstantiis personarum, temporum & negotiorum. t.2.p.754.n.10.
 Ignorantia interueniens in matrimonio in gradu prohibito contracto, præsumitur affectata, nec excusat, quin proles nascatur illegitima. t.4.p.96. num.4.
 Ignorantia affectata non prodest ad matrimonium putatum, vt proles ex eo suscepta legitima nascatur. t.4.p.238.n.3
 Ignorantia non excusat ea, quæ naturā turpia sunt, & illicita. t.4.p.329.n.2
 Ignorantia quid sit, & in quo differat à nescientia. t.5.p.318.n.1.
 Ignorantia semper sumit in malam partem. ibid. In quo differat ab errore & dubio. ibid.& seq.
 Ignorantia definitio, & diuisio traditur. ibid.p.429
 Ignorantiæ diuisio ex parte subiecti. ibid.
 Ignorantia facti excusat tam in luctis, quā in damnis. t.5.p.429.n.2
 Ignorantia iuris regulariter nocet, præcipue in luctis. ibid.
 Ignorantia facti non præsumitur, nec probabilis est. ibid.n.3.

Ignorantia facti alieni aliquando non excusat. ibid.
 Ignorantia iuris naturalis & gentium omnibus nocet. ibid.n.3.
 Ignorantia iuris positivi probabilis non est, nec excusat in delictis. ibid.
 Ignorantia probabilis quænam dicatur, & quid ad eam requiratur. t.5.p.429.& seq.n.5
 Ignorantia crassa & supina, iniusta, & improbabilis est. t.5.p.430.n.6
 Ignorantia latæ culpæ æquiparatur, nec excusat à delicto & poenis ipsius. ibid.
 Ignorantia crassa ita minuit peccatum, vt non maneat in eadem specie. ibid.
 Ignorantia probabilis an excuset à suspensione, & ab excommunicatione. t.5.p.433.n.16.& 17
 Ignorantia facti alieni iusta & probabilis est, secus ignorantia facti proprii. t.5.p.434.n.18
 Ignorantia censuræ, vel irregularitatis, an excuset committentem factum propter quod latæ fuere. t.5. p.596.n.3.
Ilerda, vulgo *Lerida*, nobilis, & antiqua ciuitas Aragoniæ. t.1.p.980.n.2
 Ilerda à quo condita, & quando Episcopali Cathedrali donata, & cā priuata. ibid.& seq.
Illegimitas impediens primis Ecclesiæ sæculis non attendebatur. t.1.p.295.n.18
Illegitimus per subleuens matrimonium legitimus an possit in Episcopum eligi. t.1.p.296.n.21
 Illegitimus in Episcopum eligi nequit; postulati autem valet. t.1.p.294.n.16
 Illegitimi extra matrimonium procreati irregulares sunt propter vitium originis. t.1.p.295.n.18
 Illegitimi non ordinantur, nisi profiteantur religionem, & tunc in ipsa non admittuntur ad Prælaturas. t.1.p.524.n.3.& p.525.n.5
 Vide in verbo *Filij*.
Illiterati iudicis officio fungi nequeunt. tom.1.p.114. num.3.
 Illiteratus ad Ordines, & regimen animarum assumi non debet. t.1.p.499.n.2
 Illiterati magnam cladem Ecclesiæ intulerunt. tom.1. p.500.& seq.n.1.
Illiteratura dupliciter potest accipi, & quænam ordinandos impediat. t.1.p.501.n.7
Imaginum sacrarum antiquitas commendatur, earum usus præcipitur, & approbatur. tom.1.p.17.& 18 num.39.
Immunditas legalis in lege veteri quomodo contrahatur; & quanam ex se immundi erant. t.3.p.957. num.3.
 Immunditiæ aliæ grauiores, aliæ leuiore. ibid. col.2.
 Immunditiæ legis veteris diuerso modo purificatur. ibid.n.4.
Immunitas ecclesiasticæ origo, & progressus refertur. t.1.p.26.n.4.
 Immunitas ecclesiastica Imperialibus constitutionibus confirmatur. t.2.p.17.& seq.n.5
 Immunitas, ne personæ ecclesiasticæ in causis criminalibus coram iudicibus ecclesiasticis conueniantur, quibus rationibus strictetur. tom.2. pag.18. num.7.
 Immunitas clericorum à iurisdictione seculari debilis, nec satis degeta fuit. t.2.p.32.n.12
 Immunitalis ecclesiasticæ varij casus referuntur, & re- ibid.& seq.n.15
 soluuntur.
 Immunitas Ecclesiarum quid, & quod duplex sit. t.3. p.971.n.10.
 Immunitas Ecclesiarum ad quæ loca extendatur. ibid. num.11.

Immunitas

Repertorium Generale

Immunitas clericorum à tributis an sit iuris divini, vel solum ecclesiastici. t. p. 979. n. 8
 Immunitas clericis concessa, quæ eorum bonis comprehendat. t. p. 981. n. 10. 12
 in Immunitatis materia quomodo attendantur statuta canonum, & traditiones legum. t. p. 983. n. 2
 Immunitatis ecclesiasticæ beneficio quoniam gaudeant. t. p. 989. n. 3. 4. & p. 990. n. 6.
 Immunitas Ecclesiæ concessa non fouet delicta, nec est abolenda propterea quod ex ea aliqua incommoda sequantur. t. p. 996. n. 15
 Immunitas clericorum à tributis firmis stabilibus contra Magistratus civiles. t. p. 997. n. 2
 Immunitas, seu ius asyli quibus Ecclesiis, & vsque ad quem earum ambitum concedatur. t. p. 998. num. 2.
 Immunitatis ecclesiasticæ beneficio quoniam priuentur. tom. 3. p. 999. & seq. n. 3.
Inula antiquitus dicta Fetus Cornelij, cluius Episcopi, palis, vbi sita. t. p. 136. n. 1
Impedimentum publicæ honestatis unde oritur. tom. 4. p. 18. & seq. n. 3. & 5.
 Impedimentum publicæ honestatis definitur ex D. Thoma. ibid. p. 19. n. 5
 Impedimentum publicæ honestatis quomodo ex sponsalibus conseruetur. ibid. n. 6
 Impedimenta affinitatis, seu consanguinitatis, & publicæ honestatis, quomodo differant. tom. 4. p. 10. num. 8.
 Impedimenti publicæ honestatis gradus quomodo sint computandi. ibid.
 Impedimentum prædictum quare sit ab Ecclesia indultum. ibid. n. 9
 Impedimentum etiam quoniam sit, & quo inter introductum: vbi de eo referuntur vsij casus. tom. 4. p. 140. & seq. n. 3. & 4.
 Impedimenta matrimonij possunt consuetudine introducti. t. p. 160. n. 2
 Impedimentum matrimonij ex defectu corporali proueniens triplex refertur. t. p. 215. n. 3
Imperatores Græci aliquando propria auctoritate Episcopos de vna in aliam Ecclesiam transfulerunt, eorumque Præfati. t. p. 333. n. 14
 Imperatores eligendi præterea dotes quæ esse debeant. t. p. 326. n. 6.
 Imperator vbi vngi & coronari debeat. tom. 2. p. 326. num. 9.
 Imperator aduersus & defensor Ecclesiæ dicitur. ibid. n. 10.
 Imperator electus debet à Romano Pontifice confirmari, vngi, & consecrari, si dignus; secus si indignus est. t. p. 328. n. 26. & seq.
 Imperatorum ex Carolina stirpe oriundorum series traditur. t. p. 329. n. 29
 Imperatorum præcipuus titulus quis, & à quo tempore eis datus. t. p. 710. n. 1.
 Imperator Senatui auctoritatem præstare dicebatur, cum eo orationem faciente, & præsentem staret. t. p. 897. n. 2.
 Imperatores quomodo cognouerint de rebus sacris. t. p. 8. col. 2.
 Imperatores Christiani quo sensu Pontifices Maximi dicti sint. ibid.
 Imperatores Græci nomen Pontificis Maximi vsuuntur. ibid. p. 9
 Imperatores quomodo dicantur imponere excommunicationem. t. p. 9. n. 10
 Imperatores Romani olim gratiam iurisdictionis faciebant auctoritate Pontificia. ibid.
 Imperatores Diij ab antiquis vocabantur, qui Impera-

torum Celsitudinem à cælis delapsam custodiabant. t. p. 132. n. 4.
 Imperatores viui Domini; viui fundi Diui appellabantur. ibid. & seq.
 Imperatores Diuales dicti. ibid. p. 153
 Imperator in Græcorum saltus, & ambitio in rebus facie. t. p. 7. n. 13
 Imperator peracta consecratione installatur in Canonico S. Pauli. t. p. 192. n. 2
 Imperium Romanum à quo tempore ad Reges Gallie translatum. t. p. 329. n. 18
 Imperium à Græcis ad Germanos translatum est auctoritate Pontificis. t. p. 331. n. 35
 Imperium mixtum iure ciuili delegari potest. tom. 4. p. 703. n. 2.
 Imperium merum quid sit; & cui ita dicatur. ibid.
 Imperij mei symbolum gladius. ibid. p. 704
 Imperium mixtum quid sit, & in quo differat à mero. t. p. 704. n. 3.
 Imperium merum quibus competat, & quibus mixtum. ibid. n. 4
 Imperium merum quoniam Magistratus olim habuerunt apud Romanos. ibid. num. 4
 Imperij Orientalis status debilis temporibus Hunorum III. t. p. 503. n. 12
 Imperium sedente Innocentio Pontifice Romano ter vacauit. t. p. 76. n. 5
 Imperator literas ad beneficium, debet mentionem facere priorum, quibus renunciatur, pensionem sibi constituta. tom. 1. p. 151. n. 6
 in Imperatione referri debet beneficium secundum necessarium fieri debet mentio primi obtenti. tom. 1. pag. 106. n. 11.
 Vide in verbo *Rescriptum*.
 in Imperatione beneficij à Pontifice debet fieri mentio prioris, non autem ab Episcopo. tom. 1. p. 108. num. 16.
 Imperator mendax penitus carere debet gratiis imperatris. t. p. 105. & seq. n. 10
 Imperator dolosus priuatione commodi referri impetrari valde potest. t. p. 126. n. 10
 Impetio manuum quid sit, & quæ eius frequentior acceptio lo iure canonico. t. p. 321. n. 6
 Impositio manuum alia essentialis, alia accidentalis. ibid.
 Impositio manuum in collatione gradus presbyteri & Diaconi prætermissa non potest suppleri absque iteratione sacramenti. tom. 1. p. 322. n. 11
 Impossibile quid, & quoruplex sit: vide in verbo *Condicio impossibilis*.
 Impotentia ad contrahendum sufficiens causa sit ad matrimonium statim separandum. tom. 4. pag. 112. num. 3.
 Impotentia ad contrahendum, tam in viris, quam in feminis prouenit vel ex natura, vel ex morbo; aliaque apparent est alia latens. t. p. 214. n. 7
 Impotentia superueniens an dirimat matrimonium. ibid. & seq. p. 215. n. 8.
 Impotentia dirimens matrimonium debet esse physica. t. p. 16. n. 10.
 Impuberes iudices eligi non possunt: & an id verum sit etiam attento iure Pontificio, Regio, & ciuili. t. p. 114. n. 2.
 Impuberes ad Tribunalum & Decurionatum admissi. t. p. 479. n. 3. & p. 480. & seq. n. 5.
 Vide in verbo *Atque*.
 Impubes, qui monasticam professionem emisit, si habulum deponat, potest uxorem accipere. t. p. 649. num. 4.
 Impubes à parentibus monasterio oblatus, si post pubertatem

Omniū Notabilium. Litera I.

bertatem non reclamauerit, non potest inde re-
sile. t. 3. p. 654. n. 1
Impuberes nisi pro bono pacis, matrimonio coniungi
non debent. t. 4. p. 75. n. 3. & p. 76. n. 7
Inauditus dicitur, qui non auscultat, vel obedit; fre-
quentius tamen accipitur pro indefenso. tom. 1.
p. 126. n. 10.
Inauditus, & non citatus condemnari non posse
omni iure probatur. t. 1. p. 230. n. 21
Inauditus, & absens in quo casu condemnari possit.
ibid.
Innocentiones & carmina in floribus casibus innocen-
ter adhibita, quæ tamen omnia, tanquam super-
flua, & vanitatis plena Ecclesia prohibuit. t. 5.
p. 386. n. 12.
Inordinatus est aliquem ordinari, seu constitui Episco-
pum. tom. 3. p. 374. n. 18
Inordinatus segetum quid pœni olim plecterentur. t. 1.
p. 201. n. 6.
Inordinatij quibus pœnis puniantur apud varias gen-
tes. t. 5. p. 328. n. 5
Inordinatij an ipso iure sint excommunicati, an verò
sint excommunicandi. t. 5. p. 386. n. 3
Inordinum quouspiciet committant. tom. 5. p. 328.
num. 4.
Incendium diversis pœnis puniatur iuxta eius gravita-
tem. ibid.
Inensis oblatio petantia, & iam à temporibus Apo-
stolorum in Ecclesia coepit. t. 1. p. 636. n. 2
Incessus variis pœnis vindictus fuit tom iure civili,
tum canonico. t. 4. p. 175. n. 4
Incompatibilitas beneficiorum alia est quoad titulum,
alia quoad retentionem, & quænam utraque sit. t. 3.
p. 170. n. 9.
Incompatibilitas quoad titulum quandonam detur.
ibid. & seq.
Incompatibilitas an detur in beneficiis similibus, &
dissimilibus. ibid. p. 171
Indebitum quot modis dici possit: vide in verbo *De-
bitum*.
Indebiti soluti repetitio ut concedatur, quid requira-
tur. t. 3. p. 424. n. 5
Indultus quid fuerit in sua primæva significatione, &
quid deinde significaverit. t. 1. p. 490. n. 2
Indulgentia Principis quomodo crimen, & quando
abolere possit. t. 1. p. 786. n. 5
Indulgentia Principis ad crimina abolenda duplex.
ibid.
Indulgentia Principis rectè conceditur in his crimini-
bus, quæ potius civili, quam divino iure vindi-
cantur. t. 1. p. 787. n. 7
Indulgentiæ variz acceptiones referuntur in iure ca-
nonico. t. 5. p. 371. n. 3
Indulgentia prout est remissio pœnæ pro peccatis de-
bitæ, quousplex sit. ibid.
Indulgentiæ à quibus concedi valeant. ibid. n. 6
Indulgentiæ ex quibus causis concedantur. ibid.
& seq.
Indulgentiarum veritas stabilitur, & quod ab Eccle-
sia concedi valeant, defendunt. t. 5. p. 372. n. 7
Indulgentiarum antiquitas. ibid. & seq.
Infirmatus de delicto, quod plene probari nequit, por-
tandum est proptio iuramento, & compurgatorium.
t. 5. p. 350. n. 1.
Infamia quid sit, & quousplex, siue ex iure Cæsareo,
siue ex iure canonico. t. 1. p. 457. n. 2
Infamia quænam homines à testimonio ferendo (re-
pellat. t. 1. p. 453. n. 3
Infamia superotiens testes synodales inhabilitat ad
testificandum. t. 1. p. 466. n. 5

Infamia incurritur ab his, qui sacrilega præsumptio-
ne ad ordines, vel dignitates ecclesiasticas se pro-
moveri procurant. t. 5. p. 95. n. 1
Infirmus à iudicandi munere atteritur ex iuris disposi-
tione. t. 1. p. 114. n. 3
Infamis infamia iuris aut facti canonica nequit sacris
ordinibus initiari. tom. 1. p. 439. n. 6
Infamis ab inter esse valet, licet iudex esse non possit.
t. 1. p. 1084. n. 9.
Infames infamij facti an in totum repellantur à te-
stimonio ferendo. t. 1. p. 406. n. 4
Infames, restituti tamen à Principe, rectè possunt in
iudicio testes adhiberi. t. 1. p. 462. n. 16
Infirmus triennio lactandus sunt à matribus, & quomo-
do sit computandum hoc triennium. tom. 3. p. 702.
& sequent. 3.
Infantes cum lacte mores, & morbos imbibunt. ibid.
pag. 702.
Infantes dolorosi in partu. ibid. n. 4
Infantes capaces esse baptismi semper Ecclesia docuit,
eorum errores Pelagianorum. tom. 3. pag. 508.
num. 3. & 4.
Infans adhuc in utero existens baptizari potest. t. 3.
p. 910. n. 7.
Infantes in utero in rerum natura suæ, licet in bonis
non sint. ibid. & seq.
Infans, cuius mater baptizata est mortis ærgente
periculo, an remaneat baptizatus. tom. 3. p. 911.
col. 1.
Infantes sine baptismo morientes pœnæ damni subia-
cent. t. 3. p. 913. n. 2
Infantes capotisi Angelis curandi, & tractandi com-
mittuntur. t. 5. p. 223. n. 11
Infantes capotisi suscipiens nullum ius in eorum
personas acquirit. t. 3. p. 244. n. 4. & p. 246. n. 8
Infantes exponendi varij modi apud varias gentes.
t. 5. p. 245. n. 6.
Infantium expositio prohibita. t. 5. p. 246. n. 7
Infantes expositi liberi manent ab omni potestate, &
pro legitiimis habentur. ibid. n. 8. & p. 247. n. 9
Infantes ex nulla culpa tementur. t. 5. p. 400. & 401.
num. 8.
Infans doli capax an dari possit. t. 5. p. 401. n. 9
Infantes fuerunt vnijs Rhæni expositi ut proba-
retur, an essent legitiimi. t. 5. p. 336. & seq. n. 4
Infantia hominis à quo tempore computanda sit, &
vsque ad quod protendatur. tom. 5. p. 399. & seq.
nom. 7.
Infantiz proximi quænam sint. ibid. p. 400. col. 2
In infantia facultates & operationes animæ rationalia
non exercentur. t. 5. p. 401. col. 1
Infideles an eo ipso quod infideles sunt, possint pœni-
ari domino quod habent in Catholicos. t. 3. p. 139.
nom. 6.
Infideles ad Christianam fidem conuerſi magnis fa-
uoribus & privilegijs decorandi sunt. t. 5. p. 145.
num. 2.
Infideles qua ratione cogi possint ad fidem suscipien-
dam. t. 5. p. 153. n. 9
Vide in verbo *Iudeus*.
Infirmus à multis excusatur, & præcipuè à continentia
liberatur. t. 5. p. 95. n. 8
Infirmus levis, aut intermittens non omnino excu-
satur tamen non compescitur. ibid. n. 9
Infirmus ab oneribus etiam proprijs officijs excusat.
t. 3. p. 185. n. 3.
Infirmus grauis non tollit deliberationem sufficien-
tem ad emittendum votum. t. 5. p. 668. n. 8
Infirmus olim in extremis constitutus habitum Religionis
induebatur. t. 1. p. 402. n. 3
Infirmus

Reptorium Generale

Infirmi olim, etiam Episcopi, poenitentiam sibi imponi postulabant. t.3.p.659.n.1
Infirmi an durante probationis anno possint professionem emittere. t.3.p.664.n.2
Infirmi olim sacram vñtionem accipiebant antequam viaticum corporis, & sanguinis Domini. t.3.p.889.n.6
Infirmi in ægitudine baptizati verum suscipiunt baptismum, irregulares tamen sunt. rom.3.p.916.n.16
Infirmus obmutescens quandam baptizari possit. tom.3.p.916.n.18
Ingenuitas quid sit, & quomodo libertus eam consequi possit. t.1.p.542.n.6
Ingenuus quis sit, & quando mulier dicatur ingenua. tom.1.p.294.n.11
Ingenuus natis manumissio ex adumbrata seruitute non officit. t.1.p.557.n.5
Ingenuus ex libera nascitur, & aliquando etiam ex ancilla. ibid. & seq.n.6
Ingenuus nascitur filius ex libera, etsi pater seruus sit. t.1.p.558.n.7
Ingenui duobus modis effici possunt homines. tom.1.p.559.n.9
Ingenuum facere solus Princeps, non priuatus potest. tom.1.p.560.n.12
Ingenuus intra claustra monialium triplici ratione prohibitus est. t.3.p.27.n.8
 Vide in verbis *Accessus, Monialis*.
Ingressus in monasterium liber, & spontaneus esse debet. t.3.p.649.n.3
Ingressus ad vitam monasticam non tam facile est dandus clericis, ac laicis. t.3.p.650.n.2
Ingua quæ partes humani corporis sint iuxta anatomicos. t.4.p.210.n.2
Inhabilis ad iudicis munus, an censetur habitatus delegatus ei causâ à supremo Pontifice. t.1.p.117.n.11
Inhabilitas ad præbendam oritur ex sola illegitimitate, & quod pater proximè ministraverit in beneficio. t.1.p.90.n.3.4
Imbladare quid sit, & quid bladus, vel bladum: vide in verbo *Bladus*.
Iniectio manuum in clericis qualis esse debet vt incuratur censura ob eam lara. t.1.p.745.n.5
Iniectionis manuum censura à quo possit absolui. ibid.n.6
Inimicitia etiam in crimine hæresis & simoniac attenduntur, ad repellendum testem, vel accusatorem inimicum. t.5.p.112.n.4 & p.113.n.3
Inimicus an credatur, qui cum alio litem etiam super negotio civili habet. t.2.p.253.n.3
Inimicus, aut de inimici domo productus, non est restis idoneus. t.2.p.448.n.3
Inimicus capitalis an repellatur ab accusando sicut à testimonio ferendo. t.5.p.19.n.2
Inimici, vel laici clericis accusare non possunt. t.5.p.25.n.3
Inimici ad accusandum admittuntur de iure civili, non verò de iure canonico. t.5.p.26.n.5 & 6
Inimiam suam quis vicissatur, an alienam, multum interest. t.2.p.410.n.2
Iniuria frequentius verbis inferitur, nec interest an directa, an indirecta sint. t.2.p.786.n.3
Iniuriarum actio non datur ob leue conuiuium, & quando derat iure Hispano. t.2.p.786.n.3 & p.787.n.7
Iniuria clericis illata ad Christum pertinet, sicut illata Curialibus etiam Maiestatem Regiarum offendit. t.5.p.544.n.3

Innocentes quare Martyres Bethelmitici dicantur. t.2.p.181.n.4
Innocentium festiuitas quare in Ecclesia, tam Græca, quam Latina celebretur. ibid.
Innocentius III. in vtroque iure apprime doctus, creatus fuit Pontifex anno 1198. rexitque Ecclesiam vsque ad annum 1216. t.1.p.28.n.1
Innocentij III. progressus & merita breuiter recensentur. t.1.p.280.n.4
Inquilinus quandam inuitus à domo, quam inhabitat, expelli possit. t.3.p.332.n.1
Inquilinus per biennium à solutione cessans, an possit à domo conducta expelli. ibid.n.3
Inquisitionis officium tempore Innocentij III. serpente Albigensum hæresi iniuriam sumpit. tom.1.p.309.n.2
Inquisitiones regie, quas Episcopi olim exigeant, quid fuerint. t.1.p.798.n.5
Inquisitionum regiarum executio prohibita in Concilio Toletano. ibid.
Inquisitio vnde ita dicta sit, & quid generaliter significet. t.2.p.46.n.8
Inquisitio pro vt ad criminalia refertur, quid denotet. ibid.
Inquisitionis definitio traditur, & explicatur. ibid. & seq.
Inquisitionis vsus, & modus procedendi per inquisitionem, an iustus sit. t.5.p.47.n.9
Inquisitionis ordo apud Romanos quinsam fuerit, refertur. ibid. & col.2
Inquisitio iure Canonico & Regio approbatur. ibid.
Inquisitionis quor sint species. ibid. & seq.n.10
Inquisitionem generalem non requiritur infamia, secus ad inquisitionem specialem. ibid.p.48
Inquisitio necessaria ad beatificationem Confessorum & Martyrum. t.3.p.937.n.5
 Vide in verbis *Beatificatio, Canonizatio*.
Inquisitio ad puniendum delictum fieri non potest ex diffamatione orta à maleuolis, & improbis hominibus. t.5.p.55.n.2
Inquisitio ad puniendum subditorum excessus primo, & principaliter ad Episcopum spectat, hanc tamen olim soli facere non poterat. ibid.n.3
Inquisitores olim iudices delegati erant; hodie verò sunt iudices ordinarij, & ultra duas dietas in provinciis sibi commissis in ius vocare possunt. t.1.p.142.n.8
Inquisitores hæreticæ prauitatis iurisdictionem ordinariam in suis territoriis habent, licet vices gerant Romani Pontificis. t.1.p.658.n.8
Inquisitorum officium arduum & difficile aliquando fuit. ibid. & p.659
Inscriptionis libellus quis sit, & quid inter sit inter inscriptionem, & subscriptionem. rom.2.p.448.n.5
Inferdescemia in censuris ecclesiasticis variis modis punitur. t.1.p.486.n.3
Inferdescencia in censuris vtum per se priuè beneficiis iam obtentis. ibid.n.6
Inferdescencia in excommunicatione inducit suspensionem de hæresi. t.1.p.487.n.7
Infamia quælibet iure civili inspecto triennij lapsu finitur, secus de iure Pontificio. t.1.p.662.n.6.7
Institutionis verbum aliquando confirmationem significat. t.1.p.223.n.10
Institutionis verbum generale est, significans inuestituram, missionem in possessionem, collationem præbende, &c. t.1.p.599.n.3
Institutio ad beneficium ecclesiasticum triplex refertur. tom.1.p.608.n.3

Instituto

Omnium Notabilium. Litera I.

Institutio collatio praescriptione, vel consuetudine
acquiri valet ab inferioribus Prelatis; secus vero
de institutione auctorizabili. t.1.p.608.n.4.6
Institutio per manus amplius est quam praesentatio.
t.1.p.69.n.7.
Institutio sui ipsius facta ab eo, ad quem spectat col-
latio praebendarum, est inualida. tom.3. pag.198.
num.1.
Institutio per annulum propria est in beneficiis, &
dignitatibus ecclesiasticis. t.3.p.105.n.1
Institutio in Ecclesiis etiam per certa symbola ali-
quando fit. ibid.
Instrumenta communia, tam ab auctore, quam a reo
sunt edenda. t.1.p.334.n.16
Instrumentorum communia quodnam dicantur. ibid.
Vide in verbo *Edicta*.
Instrumentorum appellatione testium depositiones
continentur. t.1.p.464.n.2
ut Instrumentis exemplaribus fides adhibetur, an pos-
sit fieri per Principem; vide in verbo *Principes*.
Instrumenti simplicis exemplo absque originali fides
non adhibetur. t.1.p.476.n.3
Instrumentum quid sit, & qualem variè accipiant,
ostendunt. ibid.n.5
Instrumentorum origo unde deducatur. ibid. num.6.
& p.477.n.7.
Instrumentorum conficiendorum forma praescripta.
ibid. & seq.n.8.
Instrumenta facta in vno regno quando fidem faciant
in alio, & quando sit illis attributa vis, ut habent
exequutionem patram. t.1.p.478.n.8
Instrumentorum diuisio in vtroque iure recepta assigna-
tur. ibid.n.10
Instrumentum authenticum quodnam proprie sit, &
quid in eo desideretur. ibid. & seq.
Instrumentum exemplatum quodnam dicantur. tom.1.
p.479.n.11.
Instrumento exemplo an fides adhibetur in iudicio
ex aliquo iure. ibid. & seq.n.12
Instrumentum priuatum corripit, si testes in eo descripti
decesserint, nisi sigillum habeat authenticum. t.1.
p.480.n.12.
Instrumentum publicum quodnam sit, & quomodo
difficet ab authenticis. t.1.p.481.n.4
Instrumenta publica per se fidem faciunt, quamuis
testes decesserint. ibid.n.5. & p.481.n.7
Instrumentum non esse fidei saltem, aut suspensum ex
eo, quod in facti narratione litera sit abacta. t.1.
p.483.n.1. & 3.
Instrumentum non inspectum nequit argui falsitatis.
t.1.p.486.n.1.
Instrumenta post sententiam in rem iudicatam trans-
actam an possint falsitatis argui. tom.1. pag.486.
num.4.
Instrumentum an sit integrè parti edendum. t.1.p.487.
num.5.
Instrumenta sigillo regis signata an per se fidem fa-
ciant. t.1.p.494.n.2
Instrumenta possunt produci publicis attestacioni-
bus, vbi ad causae conclusionem. ibid. num.4.6
& p.495.n.7.8.
Instrumenta an possint in aliquibus casibus produci
post conclusionem causae. tom.1. pag.495.
num.7.
Instrumenti publici fides non est maior quam duorum
testium. t.1.p.498.n.7
Instrumenti falsitas, vel quod illi deest, potest pro-
baci per testes. t.1.p.499.n.12
Instrumenta contraria ab eadem parte in iudicio pro-
ducta fidem non faciunt. t.1.p.501.n.1
D.D. Gual. in Decretal. Index generale.

Instrumenta quocumque possint esse contraria. ibid.
num.3.
Instrumentum gnarientigium, quo debitor obligatur
pecuniam soluere, quam murum accepturum est,
an habeat paratam exequutionem. tom.1. p.504.
num.6.
Instrumentum sine causis confectum quare vires non
habeat. t.1.p.505.n.8
Intentio contraria bonae matrimonij, non deducta
in conditionem expressam, sed tantum mente re-
tenta, an vitiet matrimonium. tom.4. pag.114.
num.9.
Inter amicos ciuitas caput totius Apertinae provinciae,
quare ita dicta sit. t.1.p.113.n.1
Interdictum aliud personale, aliud locale, aliaque
eius diuisiones. t.1.p.187.n.3
Interdictum semper requirit culpam grauem. ibid.
num.6.
Interdicti rigor post Alexandrum, Innocentium, &
Bonificium remissus. ibid. & seq.n.8
Interdicti tempore quoniam Ecclesia permittat, &
que prohibeat. ibid. & seq.
Interdictum ad quid introductum, & eius origo unde.
t.1.p.189.n.19
Interdicti effectus. t.1.p.190.n.20
Interdicti violator impossibilis est ad dignitatem
ecclesiasticam. t.1.p.111.n.19. & 23
Interdicti sententia sub cautione iuratoria relaxanda
est. t.1.p.743.n.3
Interdictum unde vi, quid sit, & ad quid deus: &
quod olim duplex fuerit. t.1.p.566.n.4
Interdictio unde vi, tenetur etiam qui deiectionem
per suos factam approbavit. t.1.p.90.n.8
Interdictum unde vi, competit ad recuperandum pos-
sessionem vi amissam. t.1.p.304.n.21
Interdictum unde vi, olim duplex fuit. ibid.
Interdictorum origo, & diuisiones varie referuntur.
t.1.p.140.n.6.7.
Interdicta adspice odæ possessionis quoniam dicantur.
ibid.n.8.
Interdictum quoniam honorum, unde ita appellatum
sit, & quando inuentari possit. ibid. & seq.
Interdictum Saluianum est remedium adspicendum
possessionis. t.1.p.14.n.9
Interdictum Saluianum unde ita dictum sit, & in
quo differat ab actione Seruliana. ibid.
Interdictum possessionum quoniam possit cum
iudicio petitorio cumulari. tom.1. pag.243.
num.15.
Interdictio unde vi, tenetur qui spoliom approbavit.
t.1.p.143.n.1.
Interdictum retinendæ possessionis an competat etiam
pro molestia iudiciali. t.1.p.151.n.1
Interdictio unde vi, specialitas unde deducatur. ibid.
cap.5.n.1.
Interdictum unde vi, competit contra eum, qui clam
possessionem intravit, & verum possessorem ad
eam reuertentem vi prohibuit. tom.1. pag.243.
num.2.
Interdictum unde vi, unde ita dictum sit, & in qui-
bus rebus locum habeat. t.1.p.155.n.6
Interdictum unde vi, tantum competit spoliato ad-
uersus spoliantem. t.1.p.155.n.7
Interdictum ab Episcopo solam cum consilio Capituli
potest apponi. t.3.p.141.n.1. & p.143.n.8
Interdictum quid sit, & quid interdiceret; & quis di-
cantur interdictus. t.3.p.143.n.5
Interdicti definitio traditur, & quomodo ab ille-
gularitate differat, ostenditur. tom.3. pag.243.
num.6.

Repertorium Generale

Interdicti multiplex diuisio affertur. *ibid.*
Interdicti sententia à quibus apponi possit. *ibidem*
num. 7.
Interdicti unde vi, quinam sint effectus. *t. 2. p. 255.*
& seq. n. 8.
Interdictum unde vi, inuentum est contra spoliantes
 propria auctoritate. *t. 2. p. 150. n. 9.*
Interdictum unde vi, tantum competit possessori, &
 vt restitutio concedatur, necessaria est possessio.
t. 2. p. 172. n. 5. 7.
Interdictum unde vi, competit spoliatio rebus incor-
 poralibus, & iuribus. *ibid. n. 8.*
Interdictum unde vi, quibus colonis competit. *t. 2.*
p. 273. & seq. n. 10.
Interdictum unde vi, quare comperat vultu suasio.
t. 2. p. 274. n. 11.
Interdictum unde vi, datur aduersus eum qui spolia-
 uit, aut qui iussit, vel ratam habuit spoliacionem.
t. 2. p. 276. n. 3.
Interdictum unde vi, an detur aduersus successores
 spoliacionem. *ibid. n. 4.*
Interdictum unde vi, an competit pro inde exigendi
 pensionem. *t. 2. p. 282. n. 7.*
Interdictum ne vi fiat ei, quid sit, unde ita dictum,
 & quod remedium eo praestetur. *tom. 2. pag. 283.*
num. 3.
Interdictum rei possidendi, cui competit, & in quo
 differt ab interdicto unde vi. *tom. 2. pag. 363.*
num. 21.
In interdicto retinendae possessionis duobus intenden-
 tibus se possidere, ille obtinet, qui probat anti-
 quiores possessionem iugiter continuatam, & ite-
 lo iudicium. *t. 2. p. 366. n. 23.*
Interdicta retinendae possessionis duo sunt. *ibid.*
num. 25.
Interdictum rei possidendi, quid sit, & quibus compe-
 tat. *ibid. n. 27.*
Interdicti rei possidendi, quoniam fuerit causa. *tom. 2.*
p. 367. n. 27.
Interdictum generale non potest apponi propter re-
 uentionem atri alieni, abique auctoritate Roma-
 ni Pontificis. *t. 2. p. 364. n. 8.*
Interdictum dissentientibus patronis quomodo, &
 quare sit imponendum. *t. 3. p. 761. n. 2.*
Interdictum Ecclesiae circa matrimonium non con-
 stahendum tripliciter intercedere potest. *t. 4. p. 224.*
num. 2.
Interdicta retinendae, aut recuperandae possessionis
 vultu suasio nomine comperit. *t. 4. p. 308. n. 5.*
Interdicti effectus à temporibus Innocentij III. valde
 remissi sunt. *t. 5. p. 565. n. 2.*
Interdictum in Regno Lepionensi appositum: vide in
 verbo *Legionense Regnum.*
Interloquutio quid sit, & quod diuersimodè in iure
 accipitur. *t. 1. p. 715. n. 3.*
 ab Interloquutione appellari non potest de iure civili,
 secus de iure canonico. *t. 1. p. 715. n. 4.*
Interloquutionis variae acceptiones. *tom. 2. pag. 61.*
num. 7.
Interloquutio plerumque significat sententiam, quam
 dicit iudex interim dum definitiuam sententiam
 profert. *ibid.*
Interstitium in sacris canonibus quid sit, & quare ab
 Ecclesia statuitur. *t. 1. p. 463. n. 5.*
Interstitia diuersa pro diuersitate temporum à Patri-
 bus statuta. *t. 1. p. 464. n. 6.*
Interstitia triplici de causa fuerit ab Ecclesia instituta.
ibid.
Interstitiorum ratio an sit habenda in conferendis
 minoribus ordinibus. *ibid. n. 8.*

Interstitium propriè, vel improprie quoniam dicatur. *t. 3.*
p. 524. n. 4.
In interstiti successione olim certa collegia fisco pre-
 ferbantur. *t. 3. p. 525. n. 5.*
Institutio quid sit, & an sit sufficiens vt quis licet or-
 dinari valeat. *t. 3. p. 136. n. 12.*
Institutio in Ecclesiis iurispatronatus quid sit, &
 quomodo fiat. *t. 3. p. 793. n. 2.*
Intrusus quid sit, & quoniam dicatur intrusus, & quib-
 us poenis subiacet. *t. 3. p. 52. n. 4. & 5.*
Inuolantes, & detentores rerum ecclesiasticarum cen-
 sam quo iudice sint conueniendi. *tom. 2. p. 73. n. 5.*
& seqq.
Vide in verbo Sacriligium.
Inuestitura quid sit: vbi de abusu accipiendi Ecclesi-
 arum inuestituris per laicos potestates. *t. 1. p. 348.*
num. 6.
Inuestitura Ecclesiarum per laicos potestates facta,
 prohibetur. *ibid. & n. 7.*
Vide in verbo Insuperatum.
Inuestitura aliquando significat ius adipiscendi posses-
 sionem corporalem. *t. 1. p. 401. n. 5.*
Inuestitura inferiorum dignitatum ecclesiasticarum
 etiam olim fiebat per anulum. *tom. 2. pag. 753.*
num. 3.
Inuestitura, siue accipitur pro possessione, siue pro
 iure, potest per procuratorem recipi. *t. 3. p. 161.*
num. 2.
Inuestitura non transfert possessionem, sed tantum
 dat ius ad illam. *t. 3. p. 205. n. 2.*
Inuestitura seculi symbolica quomodo olim solemniter
 videretur. *t. 3. p. 350. n. 4.*
Inuestitura semel facta toties renouari debet, quoties
 vel patroni, vel vassalli persona mutatur. *tom. 3.*
p. 435. n. 4.
Ioachim Abbas, monachus Benedictinus laudator,
 eiusque opera referuntur. *t. 1. p. 31. n. 3.*
Ioannes, Neapolitanus Cardinalis Praebyter legationis
 officio fungitur. *t. 1. p. 241. n. 1.*
S. Ioannis monasterium Ordinis Canoniceorum regu-
 larium D. Augustini in Suesionensi Episcopatu à
 quo fundatum. *t. 2. p. 124. n. 1.*
S. Ioannis Euangelistae festiuitas duplex quotannis in
 Ecclesia celebratur. *t. 2. p. 182. n. 3.*
Ioannes primus Episcopus Syracusanus, miracula
 clarus in Domino quiescit. *t. 2. p. 223. n. 5.*
Ioannes Imperatoris Cancellarius, Episcopus Treue-
 rensis dignissimus. *t. 1. p. 641. n. 2.*
Ioannes Bellissimus Episcopus prior Pidauiensis, hinc
 Archiepiscopus Narbonensis, tandem Archiepis-
 copus Lugdunensis exatus est, & denique in Cla-
 rense monasterium vitam professus, ibi vsque ad
 mortem perseuerat. *t. 3. p. 877. n. 1.*
Ioannes Constantiopolitanus Archiepiscopus re-
 prehensus à Gregorio Magno, quod se Oeco-
 menicum Patriarcham diceret. *tom. 5. pag. 18.*
num. 1.
Ioca secularia, & saltationes à conuiuiis Christiano-
 rum amandandae sunt. *t. 3. p. 1003. n. 12.*
Ioculator quis dicatur in iure, & an sit ab omni infa-
 mia immunis. *t. 3. p. 1002. n. 6.*
Ioculatorum artem exerceere clericis prohibitum est.
ibid.
Ioculatores apud Romanos ab omni honore areban-
 tur. *ibid.*
Irenaeus monasterium in diocesi Meldensi à quo con-
 structum. *tom. 1. pag. 1040. num. 1. & t. 5. p. 466.*
num. 2.
Irenys ciuitas in Regno Gallie antiquis Sede Ar-
 chiepiscopali decorata. *t. 1. p. 393. n. 1.*
Irregularitas

Omnium Notabilium. Litera I.

Irregularitas an contrahatur per accidens propter de-
fectum exteriorum, oculorum tamen. tom. 1. pag. 440.
m. 8.

Irregularitas non est impedimentum perpetuum, &
eibus modis tollatur. t. 1. p. 440. n. 9

Vide in verb. *Delictum*.

Irregularitas ea naturalis defectu antiquitatis incogni-
ta. t. 1. p. 327. n. 8

Vide in verbis *Filij, Illegitimi*.

Irregularitas ob vitium corporis etiam in lege veteri
statuta reperitur, non tamen est iuris divini, sed
quod tantum nō dicitur. t. 1. p. 368. n. 6

Irregularitas ob corporis vitium ex duplici causa in-
ducitur. ibid. & p. 369

Irregularitas inducitur ex emundicatione spontanea,
non ex ea quæ à Medicis fit. tom. 1. pag. 376.
num. 11.

Irregularitas ex qua mutilatione inducatur. ibid.
num. 13.

Irregularitas ex bigamia orta, à quo iure proneniat
vide in verbo *Bigamia*.

Irregularitas quare ea bigamia oriatur. tom. 1. p. 388.
num. 11.

Irregularitas proveniens ex homicidio quo modo defi-
niatur. t. 1. p. 264. n. 3. & 4

Irregularitas quænam incurritur ex mutilatione mem-
bri, & quænam ex debilitatione. tom. 1. pag. 265.
num. 6.

Irregularitas an inducatur ex homicidio casuali. t. 1.
p. 266. n. 8. Etan ex homicidio voluntario. tom. 2.
pag. 267, num. 9. An ea homicidio iusto. ibid.
num. 10.

Irregularitas an in dubio contrahatur censetur. tom. 1.
p. 270. n. 1. & p. 271. n. 3. & 4. & p. 279. n. 6

Irregularitas an contrahatur ab equitante, cuius equus
aliquem occidit. t. 1. p. 272. n. 3

Irregularitas ea homicidio à quibus contrahatur. t. 1.
p. 273. n. 1. & 2.

Irregularitas non contrahitur ex sola deliberata vol-
untate occidendi, homicidio non sequuto. t. 1.
p. 277. n. 1.

Irregularitas contrahitur ex illato vulnere mortifero.
t. 1. p. 277. & seq. n. 1.

Irregularitas ex homicidio an contrahatur ab om-
nibus concurrentibus ad illud. tom. 2. pag. 278.
num. 4.

Irregularitas non contrahitur ex homicidio commisso
cum modetamine inculpate tutelæ. ibid.
num. 5.

Irregularitas nomen in veteribus canonibus inco-
gnitum fuit, & ad quid significandum primò in-
stitutum sit. t. 1. p. 435. n. 4

Irregularitas quid sit, & unde proneniat. ibid. &
seq.

Irregularitas generaliter sumpta non est censura, nec
prehæpponit opus peccaminosum. tom. 1. pag. 631.
num. 1.

Irregularitas quæ provenit ex delicto, an sit censura.
ibid.

Isabella filia Amalarici Regis Hierosolymitani tripli-
ces nuptias contraxit, & quid inde sequutum sit,
historice refertur. t. 2. p. 207. n. 9

Isbellæ matrimonium cum Henrico Comite Cam-
paniæ, quare legitimum non fuerit. tom. 2. p. 208.
num. 6.

D. Isidorus Præful Hispalensis, quando floruerit: vbi
aliqua de eius laudibus. t. 1. p. 612. n. 1

S. Isidori Legionensis monasterium Canonicorum re-
gularium S. Augustini, quandonam fuerit constru-
ctum. t. 2. p. 770. n. 1

D.D. Gonzalez, in Decretal. Index generalis.

S. Isidorus Doctor Hispalensis, & Hispalensis Præful
varia opera scripsit. t. 4. p. 79. n. 1

Italia in duas factiones per disensionem diuisa: vide
in verbo *Bellum*.

Iudas Gaulianista, seu Galilæus, apud Hebræos in ex-
tore fuit. t. 1. p. 797. n. 4

Iudei baptizati non possunt observare festivitatem legis
Mosaicæ. t. 1. p. 50. n. 19

Iudei, ea classe descendentes, an possint iure com-
muni inspecto ad officia, & beneficia Ecclesiastica
admitti. t. 1. p. 102. n. 9. & 10

Iudei sub Imperatore Tiberio quare in Sardiniam
missi. t. 1. p. 87. n. 3

Iudei Galliæ pulsi à Ludovico Iunioris propter eorum
persecutionem. t. 2. p. 834. n. 2

Iudei an ex præcepto Dei prohibitum fuerit eorum
attondere, differunt, & circa hoc loca scripturæ
sæpe explicantur. t. 1. p. 18. & seq. n. 7

Iudei eorum attondentes, & barbæ radentes, quo
sensu reprehendantur. ibid. & p. 19

Vide in verbo *Cema*.

Iudei ex tota Hispania pulsi à Sisibuto Rege, sua-
dente Hermacio Imperatore. t. 1. p. 913. n. 7

Iudei an possint habere senum adscriptum Chris-
tianum in suis possessionibus. tom. 1. pag. 137.
num. 2.

Iudeus Christianum mancipium retinere non debet,
sed cogitur illud iusto pretio Christianis vendere,
& si renuat, senus eripitur in libertatem. ibid.
num. 3.

Iudei Cæsare iuri subiant. t. 1. p. 138. n. 5

Iudeis Christiana mancipia retinere præsumptibus
pena mortis iniungitur. ibid.

Iudeus cogi potest, ut Christianum mancipium ven-
dat. t. 1. p. 139. n. 6

Iudei inter Christianos commorantes veteres syna-
gogas cedere, & reparare valent; novas vero eri-
gere nequeunt. t. 1. p. 140. n. 3. & p. 143. n. 11

Iudeis effugium Amari enei affixam incendere prohi-
bitum est ab Imperatoribus. ibid. & seq.

Iudeis quo tempore sit prohibitum in publicum co-
ram Christianis prodire. t. 2. p. 144. n. 2

Iudei quare sint Israëlitz & Hebræi dicti. t. 1. p. 145.
num. 1.

Iudei quænam hodie censentur. ibid.

Iudei an saltem possint Christianis nutricibus pueros
suos abstinendo tradere. t. 1. p. 146. n. 1

Iudei verum dominium habent pecuniarum & cæte-
rorum bonorum inter fideles consistentium. tom. 1.
p. 149. n. 2.

Iudei Principibus Christianis subiecti, an possint ab
eorum regnis expelli, si baptizati remaneant. ibid.

Iudei inuiri & tenentes non possunt cogi ad bap-
tismum recipiendum. t. 1. p. 151. n. 5

Iudei coacti conversio non potest placere Deo. t. 1.
p. 152. n. 7.

Iudei serui Gentium effecti, quare inter Christianos
tolerentur. t. 1. p. 155. n. 2

Iudei spirituali penâ affecti non possunt à iudicibus
ecclesiasticis. t. 1. p. 156. n. 2

Iudeis cum Christianis habitantibus iuberetur pro-
prium, & ab eis distinctum habium deferre. t. 1.
p. 156. n. 2.

Iudei & Pagani non debent præfati officia publicis
inter Christianos, aut in eis iurisdictionem exerce-
re. t. 1. p. 157. n. 3

Iudeos in Christianos vim potestatis exerceat nimis
absurdum est. t. 1. p. 158. n. 3

Iudei non possunt advocati, procuratores, tabellio-
nis, & similia munia exercere. ibid. n. 6

Repertorium Generale

Iudex cum Christiano, vel cum alio Iudexo litigante, quis Iudex adhibendus sit. t. 1. p. 139. n. 7
Iudex quare permittum fuerit ab Imperatoribus de-
 cationatum obtinere, tom. 5. pag. 60. & 161. n. 9.
 & 10.
Iudex arbitri esse possunt. t. 5. p. 161. n. 11
Iudex possunt esse tutores etiam non Iudiciorum quo-
 ad bonorum administrationem, non quoad educa-
 tionem. t. 5. p. 162. n. 11
Iudices tum saeculares, tum ecclesiastici tenentur le-
 ges & statuta in iudiciis observare. tom. 1. p. 35.
 num. 10.
Iudex inferior non semper tenetur exequi maiorem
 superiorem. t. 1. p. 38. n. 9. & 10
Iudices esse nequeunt quidam ob impotenciam iu-
 ris, quidam ob impotenciam facti. tom. 1. p. 114.
 num. 1.
Iudex per reperiendum ad alios causas cognitionem
 delegari, quando possunt, vel non possunt iurisdi-
 ctionem suam subdelegare. t. 1. p. 117. n. 11
Iudicibus pluribus delegatis contentiosis de iuris-
 dictione, quid agendum. t. 1. p. 118. n. 2
Iudices delegati cognitio duplex quando illi a Pooti-
 fice causa committitur. t. 1. p. 119. n. 11
Iudex ordinarius attentio iure Pootificis arbitri recipi
 valet. t. 1. p. 118. n. 3
Iudices ad quos inhibere possunt iudicibus à quo ne
 in causa procedatur. t. 1. p. 147. n. 11
Iudices literarum peritia maximè polleere debet, eo-
 rumque iociticia pro crimine habetur. tom. 1. p. 17
 num. 6.
Iudex iudicii dux & imperator dicitur; & quanta sit
 eius potestas. t. 1. p. 176. n. 11
Iudex saecularis non potest cognoscere de causis eccle-
 siasticis, sed iudex ecclesiasticus aliquando de cau-
 sis saecularibus cognoscere potest. ibid.
Iudex supplere potest qui defuit Advocatus & Parti-
 bus. t. 1. p. 175. n. 6
Iudex delegatus recusari potest, si vnus ex litigatoribus
 subditus eius sit. t. 1. p. 181. n. 3
Iudices delegati valde differunt à iudicibus datis. t. 1.
 p. 181. n. 8.
Iudicis delegati gesta ignorantis mortem delegantis an
 valida sint. t. 1. p. 186. n. 9. 10
Iudici delegato vltra principale negotium duplex ge-
 nus causarum maiorem censetur. tom. 1. p. 189.
 no. 1.
Iudex recitari potest ob familiaritatem partis cum eo-
 dem. t. 1. p. 197. n. 3
 à Iudice subdelegato quando ad delegatorem appellao-
 dom sit. t. 1. p. 199. n. 3
 à Iudice delegato, vel dato, ad quem appellandum
 sit, distinguitur. t. 1. p. 200. n. 5
Iudex cui mandata est iurisdictio, ao semper fungatur
 vice mandantis. ibid. n. 7
Iudex ordinarius, cui delegatus iniunxit sententiae
 executionem, an teneatur eam exequi, etsi sciat eam
 iniunctam esse; an verò possit de eius iniunctis cog-
 noscere. t. 1. p. 209. n. 1
Iudex delegati frequenter consulunt delegantes super
 negotiis sibi commissis. t. 1. p. 244. n. 2
Iudices delegati virtute suae iurisditionis possunt
 coercere reos contumaces, & quolibet alios suae
 iurisditionis vsum impediunt. t. 1. p. 245. n. 10
Iudicis delegati officium & potestas diuersa sunt. t. 1.
 p. 246. n. 12. & seqq.
Iudex datus, & iudex delegatus in quo differant. ibid.
 num. 14.
Iudici delegato quae competant: & quae penas iro-
 gare possit. ibid. & seq. n. 15

Iudex delegatus potest etiam auxilium brachij sae-
 laris implorare. t. 1. p. 247. n. 16
Iudex delegatus quare possit fore iurisdictiois
 impedientes coercere. tom. 1. pag. 247. & seq. n. 7.
 & 18.
Iudex delegatus an possit etiam suae iurisdictiois
 vsum impedientibus multam indicere. t. 1. p. 28.
 num. 18.
Iudices electi, & electiui quousam, & à quo dentur.
 t. 1. p. 249. n. 12.
Iudices pedagogi quousam fuerint, quoniam eorum iuris-
 dictio: & quod duplex eorum genus fuerit. t. 1.
 p. 250. n. 15.
Iudex delegatus quilibet vocatur excoisor. t. 1. p. 251.
 num. 2.
Iudex delegatus Principis potest causam sibi commi-
 sam alij subdelegare. t. 1. p. 255. n. 5
Iudices à quibus dari possunt. ibid. n. 7. & 8
Iudices dare alios est ac iurisdictioem mandare. t. 1.
 p. 256. n. 9.
Iudices dati, siue delegati quousam sententias suas ex-
 equi possint. t. 1. p. 267. n. 4. & 5
Iudex delegatus an possit exequi sententiam suam. t. 1.
 p. 268. & seq. n. 7. & seqq.
Iudex delegatus maior est quocumque ordinario in
 causa sibi commissa. tom. 1. pag. 272. n. 3. & p. 273.
 n. 9. & 10.
Iudices delegati quousam, & qui ordinarij dicantur.
 ibid. n. 5. & 6.
Iudices delegati representant delegatos, & ex dele-
 gantium personis existunt. t. 1. p. 273. n. 7
Iudex ordinarius quousam dicitur. ibid. n. 8
Iudex ad quem appellatum est ab Episcopo potest pae-
 sentiam à patre institueret, non verò iudex dele-
 gatus. t. 1. p. 279. n. 3
Iudices delegati omnes ante omnia debeant literas suae
 commissiois ordinatio exhibere. tom. 1. pag. 272.
 num. 3.
Iudex delegatus ante literarum exhibitionem non habet
 iurisditionis exercitium. ibid. n. 4
Iudicium etas variè prescripta. tom. 1. pag. 275. & seq.
 num. 1.
Iudex qui aliqua reusit superiorem, nihil pendente re-
 latione innovare potest. t. 1. p. 277. n. 3
Iudex ecclesiasticus, cum ordinarius, quem delegatus,
 potest auxilium brachij saecularis implorare. tom. 1.
 p. 278. n. 15.
Iudex ecclesiasticus saeculari auxilium implorans, ao
 teneatur illi acta, & metita causae exhibere. tom. 1.
 p. 278. n. 17.
Iudex ordinarius non fit delegatus, si causa, cuius
 cognitio ad ipsum spectabat iure communi, ei
 committitur; sed tantum eius iurisdictio excoisor.
 t. 1. p. 278. n. 1. & p. 279. n. 5.
Iudex inferior Episcopo potest ex delegatione de
 causis matrimonialibus cognoscere. tom. 1. p. 279.
 num. 1.
Iudices electi electiui olim apud Africanos quousam
 fuerint. t. 1. p. 286. & seq. n. 2
Iudices electi electiui plerumque in causis criminali-
 bus assumuntur. ibid. p. 1007
Iudex ordinarius, cui ex officio competit saecularis
 absolvens, potest eam aliis delegare. t. 1. p. 286.
 n. 2. & 4.
Iudex antequam de causa locipias cognoscere, reusit vt
 testis recipi valet. t. 2. p. 442. n. 6
Iudicis officium est parti advocatum assignare, potest-
 que nominare domesticum. t. 1. p. 289. n. 16
Iudicis officium in vtroque iure io multis casibus im-
 ploratur. t. 1. p. 281. n. 1
Iudicis

Omniū Notabiliū. Litera I.

Reis officium nobile si imploretur, sit lris concessio; si vero metuentium, xate, & post lris constitutionem implorari potest. *ibid.*

Vide in verbo *Officium.*

Reis late appellatur officia. *ibid.*
Reis in actionibus bonae fidei arbitri dicuntur. *t. 1. p. 1008. n. 8.*

Reis in actionibus stricti iuris à iudicando indices dicuntur, sicut in actionibus bonae fidei arbitri ab arbitrando vocantur. *ibid.* & seq. n. 9.

Reis in contracto societatis datus arbitri dicitur, & io alis similibus quae traduntur. *ibid.* p. 1009.

Reis & arbitrorum discernim. *tom. 1. pag. 1005. num. 10.*

Reis iudicium diffidit super prolatione sententiae plures casus observandi. *t. 1. p. 1012. n. 15.*

Reis iudicibus à paribus electis quando liceat appellare. *t. 1. p. 1017. n. 15. & 16.*

Reis laici nullam cognitionem super excommunicatione habere valent. *t. 1. p. 9. n. 10.*

Reis secularis quomodo possint cognoscere de intellectu, & de decimis. *t. 1. p. 9. & seq. n. 11.*

Reis secularis in Anglia de iurepatronatu, & de praesentatione ad beneficia ecclesiastica ex consuetudine cognouere. *t. 1. p. 10. n. 3.*

Reis ex officio curare debet, ne aliquid monasterium sine Placitis licentia in iudicio compareat. *t. 2. p. 14. n. 3.*

Reis ecclesiastici an habeant facultatem deportandi, vel in exilium mittendi. *tom. 2. p. 37. & seq. num. 9.*

Reis secularis an possit clericum condemnare, & de eius causis cognoscere, data negligentia iudicis ecclesiastici. *t. 2. p. 34. n. 4.* Vbi refertur circa hoc praxis Hispaniae inueterata consuetudine firmata, & examinatur. *p. 35. n. 5. & seq.*

Reis quodnam iuris ordinem dicantur non tenere. *t. 2. p. 61. n. 8.*

Reis ad quem, si sententiam iudicis à quo infirmatur, non tenetur itturn ad eum causam terminandam. *ibid.* n. 9.

Reis secularis an possit cognoscere de causis possessionis rerum spiritualium, aut inter personas ecclesiasticas. *t. 2. p. 64. n. 8.*

Reis seculari olim Houe ex consensu Episcopi, vt de causis clericorum cognoscere. *tom. 2. p. 65. num. 2.*

Reis iure Pontificio quomodo sit recusandus, vt non possit vel sua iurisdictione. *tom. 2. pag. 70. num. 4.*

Reis loci vbi delictum commissum est, de eo cognoscit, & si reus beneficio priuandus veniat, requiritur si per iudicem proprium ratione beneficii. *t. 2. p. 85. n. 3.*

Reis etiam delegatus competens est in causa reuocationis, & cogit actorem mutare petitioni respondere, vt utramque causam terminare valeat. *t. 2. p. 118. n. 4.*

Reis incompetens causi incidentiae sit competens, non verò incapax. *t. 2. p. 111. n. 17.*

Reis, quantumvis supremus, non potest proferre sententiam contra xistentem in iudicio, & non erratum. *t. 2. p. 129. n. 19.*

Reis delegatus aliquando non cognoscit de causa possessionis, & proprietatis simul. *tom. 2. p. 133. num. 2.*

Reis idem non tenetur iure Pontificio de causa possessionis, & proprietatis cognoscere, sicut reuocatore Caesaris. *ibid.* n. 3.

D. D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Iudicis officium quodnam sit in iudicio finium regundatum, & in quo consistat. *tom. 2. pag. 345. num. 15.*

Iudex potest aliquando officium suum impartiri ad vtilitatem priuatum, parte non petente. *t. 2. p. 49. n. 9.*

Iudex ad proponendas exceptiones dilatorias debet certum iterare terminum, post quem reus eius opponens non est audiendus, nisi tribus casibus exceptis. *t. 2. p. 626. n. 1.*

Iudex potest sine actionem, sive reum tacommunicatum à iudicio repellere, etiam aduersario non opponente. *t. 2. p. 630. n. 2.*

Iudex nec cum praescriptione, nec per omniam dilationem debet sententiam proferre. *tom. 2. pag. 731. nu. n. 2.*

Iudex consiliarius facit si causam non capitum in sententia. *t. 2. p. 68. n. 1.*

Iudex excommunicatos seorsum proferre prohibetur. *t. 1. p. 78. n. 2.*

Iudex à quo an reddatur suspectus per appellationem interpositam. *t. 2. p. 811. n. 1. & 2.*

Iudices quomodo recusari possint, & ob quam causam. *t. 2. p. 875. & seq. n. 3. & 4.*

Iudex recusatus non potest cognoscere de veritate causae recusalionis, nec virtutem legitima sit. *t. 2. p. 877. num. 5.*

Iudex ad quem potest cognoscere de negotio principali, vel illius cognitionem committere, finito articulo appellationis ab interlocutoria interposita; & an idem procedat in iudice delegato. *tom. 2. p. 889. n. 7.*

Iudicem apud Longobardos olim improba consuetudo circa decimas litium. *t. 3. p. 32. n. 2.*

Iudices ecclesiastici delegati gratis iudicare debent, nec aliquid etiam praerogati consuetudinis exigere possunt. *ibid.* n. 6.

Iudicem tria emolumentorum genera c. feruntur. *t. 3. p. 33. n. 8.*

Iudicem auctoritate lege Italia repertorum repressa. *t. 3. p. 34. n. 9.*

Iudices munera accipere prohibentur, etiam sub quouis titulo colorato. *ibid.* n. 10.

Iudex an prohibeatur gratis mutuum, vel facere accipere. *ibid.* n. 10.

Iudicem pecuniis corruptorum poenae, & varia exempla punitionum. *t. 3. p. 35. n. 12.*

Iudicem corruptorum iniquis in iudicio criminali sententias proferentium poenae; & quid statutum sit iure canonico de iudice Ecclesiastico munus accipiente. *ibid.* & seq. n. 12.

Iudicem fordida avaritia, & iudiciorum nundinatione pronicias Romano Imperio subiectas ad defensionem pertineat. *t. 3. p. 36. n. 13.*

Iudex siue in bonis, siue in mala causa munera accipiat, atque in poenae legis lulae reputandum incidit. *ibid.* & seq. n. 13.

Iudices aenis aliqui iura Graecorum seorsum accipere possunt. *t. 3. p. 37. n. 16.*

Iudices secularis an possint in visitatione m. ministerium se immiscere. *t. 3. p. 740. n. 6.*

Iudices secularis causas, praecipue vbi poena singularis, vel corporalis imponenda est, discipere non debent in Ecclesia. *t. 3. p. 985. n. 3.*

Iudices ecclesiastici an possint in Ecclesiis causas decidere, & terminare. *t. 3. p. 987. n. 7.*

Iudex ecclesiasticus quomodo de successione alicuius cognoscere possit. *t. 4. p. 224. n. 2.*

Iudex ecclesiasticus an simul cognoscere possit de causa legitimacionis, & successione. *t. 4. p. 236. n. 2.*

Repertorium Generale

Iudex delegatus, qui cognoscit de causis matrimonij, de dote etiam cognoscere valet. tom. 4. p. 191. nom. 4.

Iudex causarum civilium quando cognoscere possit de criminalibus, & de contra. t. 4. p. 32. n. 6

Iudices competentes, incompetentes prorogabiles, & incompetentes imperrogabiles. ibid. n. 7

Iudices ecclesiastici, & seculares in quo differat quoad effectum cognoscendi de causis incidentibus. ibid. p. 193.

Iudex delegatus potest cognoscere de omnibus accessoriis, & incidentibus in negotio principali. t. 4. p. 193. n. 8.

Iudex nemine accusante super notorio crimine procedere potest. t. 5. p. 15. n. 1

Iudex quandocumque possit mutare sententiam iam prolatam. t. 5. p. 41. n. 4

Iudex sibi referens taxationem expensarum, & liquidationem fructuum, definitus super eis pronuntiare valet. ibid. n. 4

Iudex an possit in aliquibus delictis minuire penam, solum propter diversum modum processus. tom. 5. p. 48. nom. 12.

Iudex improbe accusatum absolvens statim pronuntiat de calomnia. t. 5. p. 65. n. 11

Iudex ecclesiasticus an possit licum criminis mixti fore reum propriâ auctoritate incarceratione. tom. 5. p. 156. n. 3.

Iudices seculares meri sunt executores, dum illis relaxantur hæretici puniendi. t. 5. p. 108. n. 1

in Iudicio uno, eodemque plures quaestiones agitari possunt. t. 1. p. 153. n. 7

Iudiciorum trimembris divisio in merè civile, criminale, & criminale civiliter inventatum: & quid sint. t. 1. p. 93. n. 7

Iudicium apud Romanos quomodo olim instrueretur. t. 1. p. 11. n. 6, & 7

Iudicium aliud petitorium, aliud possessorium est; & quando petitorium absorbeat possessorium. t. 1. p. 39. nom. 4.

Iudicia secularis dicuntur publica quatenus opponantur ecclesiasticis cognitionibus. tom. 3. pag. 79. nom. 6.

Iudicia ordinaria, & extraordinaria apud Romanos quænam. t. 1. p. 196. n. 11

Iudicium petitorium, & possessorium an simul possint concurrere. t. 1. p. 141. & seq. n. 15, 14

Iudicij petitorij, & possessorij cumulatō non admittitur in remediis retinendæ possessionis. t. 1. p. 143. nom. 15.

Iudicij utriusque cumulatō non admittitur in rebus corporalibus, sed in incorporeis. ibid.

Iudicij utriusque cumulatō in principio, & ex post facto admittitur. t. 1. p. 144. n. 16

Iudicij petitorij, & possessorij cumulatō, & mutatio admittitur. t. 1. p. 144. n. 17

Iudicium utrumque potest vni sententiâ terminari de iure canonico. ibid. n. 18

Iudicio quocumque iudicio pendente, eius rei alienatio voluntatis, non necessaria interdicitur. t. 1. p. 106. n. 15.

Iudicium finium regundorum pro prædiis iusticiis tantum compete. t. 1. p. 340. n. 1

in Iudicio finium regundorum quilibet teneret probare, & obtinebit qui melius probaverit; & si pariter probent, absolvetur possessor. tom. 1. p. 341. nom. 8.

Iudicia iudicioria quænam sint, & quot sint, & ad quid inventa. ibid. & seq. n. 10

Iudicium familie etcifundæ quid sit, quibus com-

petat, & in quo differat ab actione familie etcifundæ. t. 1. p. 343. nom.

Iudicium finium regundorum unde ita dictum sit, & quibus competeat. ibid. n. 11 & 12

In Iudicio finium regundorum quis olim competeat index fuerit. t. 1. p. 344. n. 3

In Iudicio finium regundorum quilibet actoris, & rei partes sustinet, sicut etiam in aliis iudiciis. t. 1. p. 344. n. 3. & p. 346. n. 16, 17.

Iudicium legitimum, & verum quodnam dicatur. t. 1. p. 349. n. 12.

Iudicium summarium & plenarium quid sint, & quomodo differant. t. 1. p. 383. n. 1

Iudiciorum criminalium excrendorum antiqua forma refertur. t. 5. p. 36. n. 1

Iudicium criminale dicitur ubi agitur de amotione beneficii. t. 5. p. 113 & seq. n. 4

Iudicium petiti inquisitio dictum fuit. tom. 5. p. 614. cap. 10.

Iudicij variae acceptiones & etymologie referuntur. ibid. & p. 611. n. 3.

Iudicia iuxta Gregorium Magnum non sunt à quæstionibus inchoanda. t. 5. p. 645. n. 1 de *Iure Dei* monasterium est Ordinis Cisterciensis in Anglia, & à quo fundatum. tom. 5. pag. 101. nom. 1.

Iulianus Apostata Christianis insensibilissimus, maxime humaniores literas profectibus. tom. 3. p. 176. nom. 4.

Iurantes aliquando significant clericos in minoribus ordinibus, & inferioribus ministeriis constitutos. t. 1. p. 65. n. 1.

Iuramentum fidelitatis ab Archiepiscopis, & Episcopis præstandum, à quo tempore originem ducat. t. 1. p. 138. n. 16.

Iuramentum R. Pontifici præstandum ab Archiepiscopis, & Episcopis quæ continere debeat. ibid. nom. 17.

Iuramentum quodlibet non est illicitum, & prohibitum. t. 1. p. 139. n. 19

Iuramentum fidelitatis R. Pontifici præstare, non est ei hominum facere. ibid. n. 30

Iuramentum de absoluta, & vniuersali obseruantia canonum fuit prohibitum. tom. 1. pag. 140. nom. 31.

Iuramentum fidelitatis an præstari possit per procuratorem. ibid. n. 31

Iuramentum, seu sponsio fidelitatis quando in usu esse coeperit. ibid. n. 3

Iuramentum in rebus studiis præstitum, & à personis illustribus, & supremis Principibus, nequit ab Episcopis relaxari. tom. 1. pag. 117. nom. 18.

Iuramentum Friderico Sicilie Regi adhuc in conis vagienti à Philippo, & aliis Principibus præstitum. ibid. n. 10

Iurati, qui Rempublicam regunt, quare ita dicti. t. 1. p. 339. n. 1.

Iuramentum metu præstitum an sit validum censendum. t. 1. p. 964. n. 11

Iuramentum in licem quid sit, & quid iurare in licem. t. 1. p. 966. n. 5.

Iuramentum in licem aliud est afflictionis, aliud veritatis. ibid. n. 6

Iuramentum in licem in quibus casibus, & à quibus personis deferatur. t. 1. p. 967. n. 7

Iuramentum in licem quibus concurrentibus deferatur. ibid. & seq. n. 8

Iuramentum veritatis in quo differat à iuramento afflictionis. t. 1. p. 968. n. 9

Iuramentum

Omniū Notabilium. Litera I.

Iuramentum calumniæ ad quid sit iudicium, & unde originem trahat. t. a. p. 157. n. 3
 Iuramentum calumniæ à temporibus mediæ sapientie initium sumpsit. ibid. col. 1
 Iuramentum calumniæ apud Hæpæos non est in usu, sed in eius locum successit iuramentum malitiæ. ibid.
 Iuramenti calomniæ definitio, & diuisio traduntur, & explicantur. ibid. & seq. n. 4
 Iuramentum calumniæ necessitas à quo iure proueniat. tom. 1. p. 158. n. 5
 Iuramentum calomniæ in quibus negotiis remitti, & admitti possit. ibid.
 Iuramentum calomniæ à quibus personis præstari, & quibus remitti possit. t. 1. p. 158. n. 6
 Iuramentum ad contractum alicuius rei facere, in omni religione, siue Iudaica, Gentilica, Catholica, &c. præstari potest. t. 1. p. 159. n. 8
 Iuramenti formula per Iosem Lapidem quid fuerit apud Romanos. t. 1. p. 160. initio
 Iuramentum corporale Christianis à Clemente prohibitum quid sit. ibid. n. 9
 Iuramenti à Christianis præstiti variae formulæ, & exempla traduntur. ibid. & seq.
 Iuramentum corporale & verbale non differunt quoad obligationem: & an differant quoad poenam perituro imponendam. ibid.
 Iuramentum contactu manus dextæ præstatur. ibid. num. 10.
 Iuramentum quomodo ab Episcopis præstetur. Vide in verbo *Episcopus*.
 Iuramentum calomniæ in quibus causis præstandum sit. t. a. p. 161. & seq. n. 11
 Iuramentum de calomniæ an admittatur in causis spiritualibus, vel etiam in causis appellationis. t. a. p. 162. n. 13.
 Iuramentum de calumnia quid comprehendat. ibid. num. 14.
 Iuramentum die Dominico præstari prohibetur, & au iudiciale, vel extrajudiciale præstari sit prohibitum. tom. 1. p. 171. n. 11
 Iuramentum triplex iuris & controversie dirimendæ causâ comparatum. t. 1. p. 336. n. 5
 Iuramentum suppletorium an præstari debeat à reo, auctore non probante. t. a. p. 337. col. 1.
 Iuramentum suppletorium quare etiam necessarium dicatur. t. a. p. 337. n. 5
 Iuramentum hoc ut à iudice deferatur, quantum requirantur. ibid. n. 6
 Iuramentum in iudicio non est deferendum stantibus legitimis probationibus. t. a. p. 338. n. 8
 Iuramentum ad remouendum calumniarum præstitum non est suppletorium, etiam stantibus probationibus per legitimis testes & instrumenta. tom. 1. p. 339. num. 9.
 Iuramentum suppletorium an in causis matrimonialibus deferatur. ibid. & seq. n. 11
 Iuramentum suppletorium deferatur adorti semiplend. probanti. ibid. n. 10
 Iuramentum ab Episcopo præstitum de non alienanda rebus Ecclesiæ, ad directas tantum, & illicitas alienationes restringendum est. tom. 3. pag. 968. num. 1.
 Iuramentum *Sape* deferatur ad probationem copulæ interitum & uxorem. t. a. p. 347. n. 4
 Iuramentum factum de non sciendo testimonio, non eximit testes ab eo sciendo. t. a. p. 417. n. 2
 Iuramentum in iudicio proferre an sit Episcopis, presbyteris, clericis & monachis prohibeum. tom. 1. p. 443. n. 5.

Iuramentum an producat adionem, tum de iure Castæto, quàm canonico. t. a. p. 345. n. 3
 Iuramenti obligatio quotuplex tolli possit. tom. 1. p. 346. n. 9.
 Iuramenti relaxatio quotuplex sit, & in quo differat ab imitatione, & commutatione. tom. 1. p. 346. num. 10.
 Iuramenti relaxatio à quibus fieri possit. ibid. & seq. num. 11.
 Iuramentum an possit relaxari à iudice seculari. t. 1. p. 347. n. 12.
 Iuramenti relaxatio à quo iudice fieri debeat, eam partes sunt diversæ iurisdictionis. tom. 1. pag. 348. num. 14.
 ad Iuramenti relaxationem causa desideratur. ibid. num. 15.
 Iuramentum in quibus casibus relaxari debeat. ibid. & seq.
 Iuramentum continens turpitudinem, vel iniustitiam ex parte suscipientis, & iniuriam ex parte pernitentis, non debet fuiti effectum. tom. 1. p. 349. num. 17.
 Iuramentum parti præstitum, et illud stringente, leuatur violari potest. t. 1. p. 351. n. 1
 Iuramenti ab Episcopis præstandi formula quàm antiqua. t. a. p. 352. n. 1. & 2
 Iuramentum à quibus clericis debeat Episcopo præstari. t. 1. p. 354. n. 2
 Iuramentum firmitus obligat, quàm simplex promissio. tom. 1. p. 355. n. 4.
 Iuramentum metu extortum seruandum est donec ab Ecclesiâ relaxetur. t. a. p. 358. n. 2
 Iuramentum metu extortum omni iure validum est. ibid. n. 4. & p. 359. n. 6. & seqq.
 Iuramentum adueniens contradietibus à iure reprobeis an sit validum. ibid. & seq. n. 5
 Iuramentum ex itacundie calore præstitum, an sit adimplendum. t. 1. p. 370. n. 3
 Iuramenta illicita non sunt seruanda. ibid. n. 3
 Iuramentum fidelitatis an sit personale, vel reale. t. a. p. 372. n. 4.
 Iuramentum ab iniuria pro vita, & rebus seruandis præstitum, ab Ecclesiâ relaxatur. tom. 1. p. 373. num. 3.
 Iuramento generali non comprehenduntur ea, de quibus verisimile est iuramentum non cogitasse. t. a. p. 374. n. 5.
 Iuramenta Principum relaxare proprium est Pontificis. t. 1. p. 376. n. 3.
 Iuramentum in leges à iudicibus olim præstitum. t. 1. p. 380. n. 3.
 In iuramento quolibet præstito semper intelligitur exceptum ius superioris. ibid. n. 3. 5
 Iuramentum factum de obseruando ordine iudiciali à iudice præstitum, non est in notoriis seruandum, secus in plenariis, & aliis iudiciis. tom. 1. p. 382. & seq. n. 4.
 Iuramentum de obseruando ordine iudiciali etiam in causis noturiis à iudice præstitum, non sit adimplendum. t. 1. p. 383. n. 5
 Iuramentum de adimplenda promissione nuptiarum præstitum, non est semper adimplendum. tom. 1. p. 386. n. 2.
 Iuramentum de non accusanda uxore à marito præstitum, an sit adimplendum. t. a. p. 387. n. 2. & seqq.
 Iuramentum de non accusanda vxore super vilo crimine à viro præstitum, temerarium est. t. a. p. 388. num. 5.
 Iuramentum per creaturas præstitum, prout creaturæ sunt, licitum non est. t. a. p. 390. n. 2

Repertorium Generale

Iuramentum dicitur maximum expediendarum litium
remedium. *ibid.* n. 3
Iuramentum prae textu regule non est monachis in-
troducendum. *t. 2. p. 59. n. 4*
Iuramentum adhaere iusta causa omnibus præstare li-
cet. *t. 2. p. 191. n. 5. & p. 155. n. 12*
Iuramenti etymologia, & definitio statuitur; & an ad
iurandum verba requirantur. *t. 2. p. 592. n. 8*
Iuramenti variae formulæ referuntur. *ibid.* n. 9
Iuramentum per genium, seu per venerationem Prin-
cipis, quid sit. *ibid.* p. 593
Iuramentum per Deos improbatæ religionis præsti-
tum, apud Romanos prohibitum fuit, & an per
falsos Deos præstitum sit validum, & licitum. *t. 2.*
p. 594. col. 1.
Iuramentum apud Christianos variè, & pœ præstatur.
ibid. n. 11
Iuramentum non fuit à Christo Domino absolute
prohibitum, sed eius malus usus. *tom. 2. p. 595.*
num. 15.
Iuramentum non est de genere bonorum. *ibid.*
col. 2.
Iuramentum promissorium futuri incerti periculosum
est. *ibid.* & seq.
Iuramentum confirmatorium an elevari debeat, &
conditionem actus, cui adiecitur; an tantum obli-
get iuramentum ex vi religionis, in cuius gratiam sit,
vi promissæ adimpleat. *t. 2. p. 602. n. 11*
Iuramentum fidelitatis in feudis quid sit, & quomo-
do præstandum. *t. 2. p. 608. n. 6*
Iuramentum de veritate dicenda quid sit, & in quo
differat à iurjurando de calumnia, & in litem.
t. 2. p. 612. n. 1.
Iuramentum vñs iure civili angustus, iure Pontificio
est dilatatum. *t. 2. p. 615. n. 1*
Iuramentum ad dirimendas controversias olim vñsa-
tum. *ibid.* n. 3
Iuramentum, quod lris dirimendæ gratiæ præstatur,
triplex est. *ibid.* & seq.
Iuramentum an possit defectu in litem, vel re simpli-
tè tantum probante, aut presumptione pro eu
faciente. *tom. 2. p. 616. n. 3*
Iuramentum potest eiigi de eo, ad quod quis ex offi-
cio, & munere tenetur. *t. 2. p. 117. n. 3*
Iuramentum de obsequiendis omnibus Ecclesiæ cano-
nicis an liget. *ibid.* p. 118
Iuramentum super indemnitate rerum Ecclesiæ à qui-
bus eiigi debeat in institutione. *tom. 1. pag. 118.*
num. 4.
Iuramentum Ecclesiæ damnosum non est obseruan-
dum. *t. 3. p. 110. n. 4*
Iuramentum de capillis non exigi, quid sit, explicatur.
t. 3. p. 347. n. 6.
Iuramentum quondam possit relaxari, & non adim-
pleri. *t. 4. p. 15. n. 8*
Iuramentum quare à teo exigatur, eum actore non
probante, sit ipse abolendus. *t. 4. p. 20. n. 6*
Iuramenti conditio adiecta in testamento, quare à
Prætorie remissa sit. *t. 5. p. 97. n. 2*
Iuramentum an possit defectu teo, tam ab actore, quam
à iudice. *t. 5. p. 544. n. 5*
Iurgen verbum in iure vñsatum quid sit, & quid
iurgen significet. *t. 5. p. 621. n. 4*
Iurisdicio an patris priorum possit attribui ei, qui
reuerà Magistratus est, sed incompetens. *t. 2. p. 81.*
num. 11.
Iurisdictione speciali concessa derogatur generali. *t. 3.*
p. 82. n. 20.
Iurisdictione Ecclesiastica omnino residet penes supre-
mum Pontificem. *t. 1. p. 15. n. 6*

Iurisdictio pluribus iudicibus collectiòe delegata,
competit omnibus simul, secus si disjunctim com-
mittitur. *t. 1. p. 15. n. 6*
Iurisdictio easus delegatae alicui designato per digni-
tatem, transit ad successorem in dignitate; secus
si delegator alicui designato nomine proprio. *t. 1.*
p. 116. n. 2.
Iurisdictio delegata in quibus casibus possit, vel non
possit subdelegari. *t. 1. p. 117. n. 12*
Iurisdictio per scriptum concessa est odiosa, & stri-
ctè interpretanda. *tom. 1. p. 157. n. 8*
Iurisdictio delegata prorogari potest, & que uide-
rentur, vi prorogetur. *t. 1. p. 661. n. 4*
Iurisdictioni delegatae prorogatio quatuor modis con-
tingere potest. *ibid.* n. 5
Iurisdictio non semper perpetua eteditur. *tom. 1. p. 662.*
num. 6.
Iurisdictio delegata quomodo finitur. *tom. 1. p. 670.*
num. 3.
Iurisdictio intuitu dignitatis mandata, transit in suc-
cessorem in dignitate. *t. 1. p. 676. n. 3. 5*
Iurisdictione delegata Vicario Episcopi commissa, an
transit ad eius successorem. *tom. 1. pag. 677.*
num. 8.
Iurisdictio ecclesiastica an tantum ecclesiasticis perso-
nis sit committenda. *t. 1. p. 682. n. 2*
Iurisdictio delegata morte delegantis finitur, & integra.
t. 1. p. 682. n. 1. Dicitur verò negotio iam excepto. t. 1.
p. 684. n. 5. & p. 686. n. 6.
Iurisdictionem delegatam perpetuandam an neces-
saria sit litis contestatio. *t. 1. p. 683. n. 3. & 4*
Iurisdictio super iuracane est, si eum ex aliquid impe-
rij non manderetur. *t. 1. p. 703. n. 1*
Iurisdictioni civilis symbolum, *tom. 1. pag. 704.*
num. 2.
Iurisdictio delegata, causa iam corpra nequit à dele-
gante reuocari. *t. 1. p. 721. n. 2*
Iurisdictio delegata non finitur recussione delegato
opposita. *t. 1. p. 723. n. 2*
Iurisdictio delegatorum expirat, vno eorum defun-
cto. *t. 1. p. 727. n. 1*
Iurisdictio ecclesiastica Prelatis singulis pro modo
potestatis concessa. *t. 1. p. 773. n. 6*
Iurisdictio ordinaria, & delegata nequit in eadem
persona ad eandem causam simul consistere. *tom. 1.*
p. 780. & seq. n. 6. & seq.
Iurisdictio que alicui competit ratione officij, potest
alibi ab eo delegari. *t. 2. p. 808. & seq. n. 5*
Iurisdictio privata privatis personis concedi potest.
t. 2. p. 18. n. 4.
Iurisdictio in personas ecclesiasticas potest à supre-
mo Pontifice laici demandari. *tom. 2. pag. 29.*
num. 8.
Iurisdictionem delegatam non solum mutatione posses-
sorij, quomodo sit verum. *t. 2. p. 42. n. 1*
Iurisdictio Pontificis, & Regis, ecclesiasticæ, &
secularis æquiparatio. *t. 2. p. 47. n. 3*
Iurisdictio ecclesiastica in quibus sceleribus exercen-
tur. *ibid.* n. 7
Iurisdictiones per personas, & per loca distinctæ sunt.
t. 2. p. 57. & seq. n. 6.
Iurisdictio attribuitur aliquando favore Magistratus,
aliquando favore subditorum, aliquando grati-
am Magistratus, quam subditorum. *tom. 2. p. 102.*
num. 8.
Iurisdictio aliena non potest voluntate primariorum in
seu idem defensorum prorogari. *ibid.*
Iurisdictio, & iura Episcopalia preferibi ab inferiori-
bus contra Episcopum non possunt. *t. 2. p. 705.*
num. 6.

Iurisdic

Omniū Notabilium. Litera I.

- Iurisdicciones per loca & personas distinctæ sunt, ne turbentur & confundantur. t. 1. p. 332. n. 4
- Iura aliqua, quæ secundum naturam sunt hominibus & brutis communia, resecantur. tom. 1. pag. 5. num. 10.
- Ius naturale hominibus & brutis commune est. t. 1. p. 6. l. 10. Soluturque io contrarium adducta difficultas. ibid. n. 11
- Iuris naturalis & legis æternæ differentia. ibid. num. 13.
- Ius naturale aliter io hominibus, aliter in brutis se habet. ibid. n. 12
- Iuris naturalis communia præcepta traduntur. tom. 1. p. 7. n. 14.
- Iuris naturalis præcepta à Consulibus indicata. ibid. num. 15.
- Iuris naturalis materia alia, & alia pro distantia temporum. t. 1. p. 8. n. 16
- Iuris gentium origo, eiusque diuisio. ibid. o. 17
- Ius naturale & gentium in quo distinguantur. ibid.
- Iuris civilis & gentium distinctio. t. 1. p. 9. n. 18
- Ius gentium positum est & immutabile, sanctiusque iure civili. ibid. n. 19
- Ius naturale aliud est diuinum, aliud humanum. ibid. n. 20.
- Ius gentium an aliquando immutari possit per ius civile. t. 1. p. 10. n. 21
- Ius sacrum positum ecclesiasticum qua ratione dicatur diuinum. ibid. n. 22
- Ius quod proprie diuinum appellatur, positum est, diuiditurque in vetus & nouum. tom. 1. p. 11. num. 23.
- Ius diuinum quo hodie utimur, quod sit, & quid ecclesiasticum. t. 1. p. 12. n. 24
- Ius ecclesiasticas leges complectens, diuinum aliquando appellatur, sed frequentius canonicum. tom. 1. p. 13. n. 29.
- Ius canonicum quare ita dictum. ibid. n. 30
- Iuris canonici, eiusque progressus historia absolutus. tom. 1. p. 15. n. 55. & p. 26. & seq.
- Ius populi Hebraici ius civile Hebræorum dicitur à Philone Iudæo. t. 1. p. 45. n. 8
- Iuris scientia aliquando ars liberalis, seu studium liberale dicitur. tom. 1. p. 70. n. 3
- Ius antiquum Decretalium in quo differat à iure nouo libri Sexti, quoad impetrationem litterarum ad secundum beneficium. tom. 1. p. 106. n. 11
- Ius canonicum & civile constant iure scripto & iure non scripto: & quid sit ius non scriptum. tom. 1. p. 165. n. 10.
- Iura naturalis diuinâ quadam providentiâ immobilia sunt. t. 1. p. 104. n. 8. & p. 105. n. 10
- Ius eligendi, & ius præsentandi in quo differant, resecutur. t. 1. p. 43. n. 13
- Vide in verbo *Electio*, & *Præsentatio*.
- Iuris etymologia & varias eius acceptioes. tom. 1. p. 1. om. 1.
- Iure Romanorum, iure Pontificio, & iure in communi, quid significetur. ibid.
- Ius quomodo, & in quo sensu à iusticia deriuatur. ibid.
- Ius æternum, seu lex æterna quid sit. tom. 1. pag. 2. num. 2.
- Ius naturale quid sit, & unde deriuatum. tom. 1. p. 4. num. 8.
- Ius publicum bifariam accipitur. t. 1. p. 78. n. 8
- Ius sacrum, etiam commune, & publicum appellatur. ibid. col. 2.
- Iuris publici frequentior acceptio. ibid. n. 3
- Ius commune quondam possit padis priuilegiis renunciari. ibid. & seq.
- Iuris naturalis transgressio peccatum inducit. tom. 2. p. 103. n. 3.
- Ius canonicum non confundit contractus bonæ fidei cum contractibus stricti iuris. t. 1. p. 636. n. 4
- Ius canonicum potest omnibus legibus prolatis in his rebus, quæ materiam peccati concernunt, derogare. t. 1. p. 718. n. 3
- Ius diuinum expressum obligat semper, & absoluitur ius verò diuinum elicium admittit declarationem, licet non cadat sub dispensatione. tom. 3. p. 104. num. 7.
- io iure diuino verè, & strictè sumptò nemo dispouere potest. t. 3. p. 105. n. 3
- Ius diocesaniū, & iurisdictionale Episcopis competens quondam sit. t. 1. p. 751. o. 5
- Iuris civilis libri à quibus, & ubi repetiti vide io verbo *Pandectæ*.
- Iuris civilis professio in magna estimatione. tom. 3. p. 109. n. 2.
- Iuris civilis Romanorum naufragium tum apud Gallos, tum apud Hispanos. t. 1. p. 517. n. 2
- Iuris civilis studium in Academicis non possit à Romano Pontifice prohiberi. ibid. n. 3.
- Ingenuitas* consuetudine etiam laici acquiri valet. tom. 1. p. 177. o. 15.
- Impetratorius an longa possessione, vel præscriptione acquiri possit. t. 1. p. 305. n. 4
- Impetratorius causâ ad iudicis ecclesiastici cognitionem spectat. t. 1. p. 100. n. 4
- Impetratorius origo inquiritur. t. 1. p. 11. n. 6
- Impetratorius Ecclesiarum tripliciter acquirunt. ibid. num. 7.
- Impetratorius an sit spirituale, vel spiritualibus annectitur. ibid. n. 8. & p. 12. n. 9
- Impetratorius Regij causæ, in qua Curia disceptari debeat. ibid. n. 10
- Impetratorius quare oio transeat in ereditorum, si erit in emptorem, vel conductorem. t. 1. p. 774. & seq. n. 2.
- Impetratorius ex lege decemviri, & ex edito Prætoris quomodo procedat. t. 3. p. 588. o. 7. & 8
- Impetratorius quomodo ex lege Papæ auctus. tom. 3. p. 530. n. 9.
- Impetratorius an aliquod remaneret in sensu ad obsequium Ecclesiæ manumissus. tom. 3. p. 531. & seq. om. 11.
- Impetratorius Ecclesiæ appellatur Ecclesia ipsa: & impetratorius Ecclesiæ consequitur Dominus suus, eius donatioue facta ad Ecclesiam constitutam. t. 3. p. 760. n. 2
- Impetratorius inter hæredes diuisi non debet, & si propter eorum discordiam presbyter non præsentatur, cessatur à Missæ sacrificio, donec vnus pari voto & consilio eligatur. t. 1. p. 762. n. 3
- Impetratorius præcipue defertur iure hæreditario, non iure sanguinis. ibid. n. 5
- Impetratorius non pertinet ad hæredes pro portionibus hæreditariis. t. 3. p. 763. n. 6. 7
- in iurepatronatus arrento iuris rigore successio non datur, sed ex favore, & gratia admittitur. ibid. n. 8
- Iurepatronatus an sit individuum respectu omnium effectuum. t. 3. p. 764. o. 9
- Iurepatronatus vsus, & exercitium potest esse diuindum. t. 3. p. 764. o. 10
- io iurepatronatus an admittatur vicissitudo patronorum præsentantium. t. 1. p. 765. n. 11
- Iurepatronatus ad laicos spectante, datur quadrimestre ad præsentandum; semestris verò si ad ecclesiasticos

Repertorium Generale

Alcos spectet. tom. 3. pag. 765. num. 12. & pag. 766. num. 13.
Impatronatus sive ecclesiasticum, sine laicale, quandam originem sumpsit, & progressum. tom. 3. p. 768. n. 4. 5.
Impatronatus quandam ecclesiasticum, quando laicale dicitur. t. 3. p. 770. n. 3.
Impatronatus quomodo possit in alium transferri. tom. 3. p. 773. n. 1.
Interpatronatus cum dote daco, ad quem pertinet presentatio. t. 3. p. 775. n. 2.
Impatronatus quibus modis ad monachos spectare possit. tom. 3. p. 777. n. 3.
Impatronatus primò, & principaliter alienari non valet. t. 3. p. 779. n. 2.
Impatronatus in Ecclesia tribus modis acquiritur. t. 3. p. 787. n. 3. & p. 788. n. 4.
Instituti pro iudice accipiuntur in legibus, & Auctoribus antiquis. t. 3. p. 367. n. 2.
Institutus quid sit, & quid institutus. t. 3. p. 1009. num. 3.
Institutus specialiter sumitur pro iudice causatum criminalium. ibid.
Ita potius in lege esse dicuntur, quam sub lege. tom. 1. pag. 36. n. 11.
Iuramentum ad vicia proventus impetras describitur. tom. 2. p. 541. n. 5.
Iuvenes pudicitiam, sobrietatemque sectari, ratum & admittendum est. ibid.
Iuventus, quæ etiam dicitur vitilis ætas, quando incipiat, & quando finitur. t. 4. p. 234. o. 2.

K.

K *Alqnia* ciuitas in Vngaria Metropolitana Sede decorata. t. 1. p. 218. n. 2.
Karlsma inter Metropoles à perhioribus rerum Britannicarum scriptoribus enumeratur. tom. 1. p. 411. num. 6.
Karstensis monasterium Ordinis D. Benedicti, ubi situm, & à quo fundatum. t. 1. p. 196. n. 4.
Keimium Græca vox quid significet. tom. 1. p. 606. num. 2.

L.

L *Asie* vltra dimidiam iusti pretij quandam detur. tom. 3. p. 509. n. 4.
Laici Clerici quomodo dicantur, duplici modo exponitur. t. 1. p. 151. n. 2.
Laicorum incapacitas quoad res ecclesiasticas & spirituales. t. 2. p. 36. n. 5.
Laici competere potest ius presentandi Prælatum, sed non eligendi. ibid. n. 6.
Laici prius Ecclesie sæculis prædicandi munus obere. tom. 1. p. 795. n. 11.
Laici in causis temporalibus etiam à clericis ut arbitri recipi valent, non tamen in spiritualibus. tom. 1. p. 1034. n. 1. & p. 1035. n. 4.
Laici tanquam delegati in causis ecclesiasticis procedere valent, non tanquam ordinarii; & quare. ibid. n. 5.
Laicos non potest contra laicum testiscriptum iustitiae imperare à Pontifice, nisi in defectum, & neglegentiam iudicis secularis. t. 2. p. 77. n. 4.
Laici possunt negotia ecclesiastica tractare ministerialiter, non iurisdictionaliter. tom. 2. pag. 6. num. 3.
Laici possunt esse assessores iudicum ecclesiasticorum. ibid. n. 4.

Laici quare non possint cognoscere de causis spiritualibus, seu merè ecclesiasticis. t. 2. p. 8. n. 2.
Laici quam cognitionem habere possint super iuramento. t. 2. p. 9. n. 10.
Laici possunt iurisdictionem iudicis alieni prorogare, clerici verò nequaquam, nisi de proprii Episcopi licentia. t. 2. p. 100. n. 3.
Laici an possint iurisdictionem iudicis secularis prorogare. t. 2. p. 102. & seq. n. 70.
Laici ius percipiendi decimas præscriptione aequitæ non valent. tom. 1. p. 682. & seq. num. 6. & p. 683. num. 8.
Laicos in criminali causa nequit testificari contra clericum. t. 2. p. 410. n. 3. 5.
Laici in aliquibus casibus admittuntur ad testificandum contra clericos. ibid. n. 5.
Laici intra cancellos Ecclesie cum clericis sedere non debent, aut stare. t. 3. p. 3. n. 8.
Laici quomodo olim sacerdotes dicebantur à SS. Patribus & Apostolis. t. 3. p. 4. n. 9. & p. 6. n. 12.
Laici olim etiam psalmorum modulationi intendebant, non tamen in eodem loco ac sacerdotes. ibid.
Laicos olim oblationem fecisse ad altare, quomodo intelligi debeat. ibid. & p. 7.
Laicos nobilissimus locus in Ecclesiis assignatur in Concilio Aquisi. t. 3. p. 8. n. 13.
Laicos in Ecclesia censere in Concilio Laodicensi fuit prohibitum. t. 3. p. 8. n. 5.
Laici ex dispensatione Pontificis possunt beneficium obtinere, eiusque fructus percipere. tom. 3. p. 192. num. 3.
Laici decimas ecclesiasticas tenere non possunt. tom. 3. p. 611. n. 1.
Laici omnino incapaces sunt iuris decimarum. ibid. n. 3. & p. 613. n. 6.
Laici potest competere ex privilegio Summi Pontificis ius percipiendi decimas. ibid. & seq. n. 4.
Laici decimarum occupatores, & iniusti detentores. tom. 3. p. 611. n. 5.
Laici decimarum iniustam detentionem infestationis nomine simulant. ibid. & seq.
Laicos hæres clericis institutos post aditam hæreticam gabellaram solutioni est obnoxii. t. 3. p. 98 r. & seq. n. 11.
Laici in Ecclesia prædicare non debent, nec in conventibus de mysteriis fidei disputare. tom. 3. p. 205. num. 6.
Laici de mysticis fidei disputantes peccant lethaliter. t. 3. p. 207. init.
Laici an aliquando publice in Ecclesia docuerint. ibid. n. 11.
Laici contra naturam incontinentes excommunicantur. t. 3. p. 453. n. 7.
Laicos solenniter baptizans an efficiatur irregularis. t. 3. p. 459. n. 2.
S. Laurentius in Episcopum Papientem cum magna celebritate electus. t. 1. p. 465. n. 1.
Laingius, natione Anglus, egregius Philosophus, & Theologie professor, & alix eius Laudes. t. 1. p. 145. n. 11.
Laodicea alia in Syria, alia in Media, alia in Phrygia. t. 1. p. 550. n. 2.
Larvarum monstra clericis, & laicis prohibita sunt ubi de antiquo more introducendi larvas in conuiuiis prohibito. t. 3. p. 40. n. 1.
Latina lingua studio Romanorum per orbem propagata, & valde vñtata. t. 1. p. 112. n. 4.
Latina lingua vñtatur in Ecclesia. ibid. n. 3.
Latini monstra percellit Ordinis D. Benedicti monasterium.

Omnium Notabilium. Litera L.

sterium ab omni iocundatione exemptum immo-
diste patet Romano Pontifici. tom.5. pag.5.
num.2.

Larus publicus quis dicatur, ut immunitatis beneficio
non gaudeat. Vide in verbo *Fur*.

Leijsa vrbis obilis, & exor: Theffalija, vbinam sita
sit. t.3.p.715.n.3

Latissz Metropolitana iura eoocessa fuere. *ibid.* &
pag.726.

Laudensis ciuitas in provincia Mediolanensi à quibus
fuerit condita: vbi de *Lauda Pompeia*. t.2.p.623.
nom.1.

Laudanum ciuitas Episcopalis est in confinio Campa-
nie, & Picardiz cita, eiusque Praefulum dignitas
quaz. t.1.p.135.n.3

Laudunensis ciuitas est Galliz in Campaniz, & Pi-
cardiz confinio sita, Cathedrali Ecclesià Rhe-
menfis suffraganeà decorata. t.3.p.546.n.1

Lauriana diocesis pertit, eius Ecclesià vnità Tuscu-
lane. t.3.p.749.n.3

S. *Laurentij* io Damaso Ecclesià quare ita dicta. tom.1.
p.834.n.3.

S. *Laurentius* vbi natus, à quo enatus, & sub quo
Imperatore fuerit passus. t.2.p.185.n.15

S. *Laurentij* monasterium circa muros vrbis Leodien-
sis quàm vetustum sit, quando inchoauit, & à
quo absolutum. t.2.p.643.n.9

Lemana vrbis ad ripam septentrionalem lacus Lema-
ni sita, non longe à Geneua, sede Episcopali hæ-
tericorum perfidit primata. t.3.p.109.n.3

Leuesboni monasterium canonicorum regularium io
Anglia. t.3.p.775.n.3

Leuiticus etiam antiquus in officio diuino infere-
batur. t.1.p.639.n.2

Lectionum sacrarum in matutinis horis mus antiquis-
simus est. t.3.p.862.n.2

Leuerem ab Abbate benedictionem in lectione pete-
re, citus est antiquus. t.1.p.495.n.11

Lecluris officium antiquius quodnam, & an in Mis-
sa aliquid possit legere. t.1.p.605.n.2

Lecloribus io Ecclesià lecloribus populum saluare
prohibetur. t.3.p.14.n.6

Lecloris nomen latissime patet, & quinquam Ecclesiæ
ministri sub hac voce comprehendantur. t.3.p.38.
num.1.

Leclotes extra Ecclesiam veste seculari vel non probi-
bentur. *ibid.* & p.59

Leclis geniales genis olim consecrabantur: vbi de lu-
none foeminarum genio. t.4.p.171.n.7

Legatus in testamentis ruit tanquam legitimus testis
admittuntur. t.1.p.399.n.9

Legatarius grauitas aliquid prestare, an semper præ-
cisè cogi possit ad gratiam inuinctum, percepto
legato. t.3.p.503.n.11

Legata testamento, vel codicillis relinquuntur: &
quomodo differat à fideicommissis. tom.3. p.455.
num.6.

Legata iodebitè solua reperi possunt: & quonam dic-
cantur perpetua soluta. t.3.p.417.n.13

in *Legato* generali an electio sit hæredit, vel lega-
tarij. t.3.p.465.n.5

Legata Diis Gentilium olim facta fuere. t.3.p.465.
num.6.

Legata etiam nudis verbis relicta debebantur. tom.3.
p.468.n.8.

in *Legatis* variz formulæ vbitæ fuere. *ibid.* n.21

Legata solennibus verbis relicta quonam dicantur.
ibid. & p.487.

Legata quomodo relinquenda sint, vt ex æquitate ca-
nonica debeantur. t.3.p.467.n.23

Legatum rei alienæ qua ratione à testatore fieri possit,
vt sustineatur. t.3 p.469.n.8. & 9

Legatum damnationis, vel per viodicationem, an va-
lida sit. *ibid.* & p.479

Legatum rei alienæ an semper ab hærede debeatur.
t.4.p.470.n.10.

Legatum rei, quaz tantum pro aliqua parte testatori
est, quomodo consistat. t.3.p.471.n.11

Legatum rei alienæ, vel communis, quando vtile,
vel inutile sit. *ibid.* n.12

Legatum rei alienæ an atreoto iure canonico vali-
dum sit. t.3.p.472.n.13

Legata an in meram tertij voluntatem relinqui pos-
sint. t.3.p.492.n.3

Legatum in meram hæreditis voluntatem relictum, an
inutiliter relinquatur. t.3.p.493.n.6

Legatum relictum in tertij voluntatem, an sit vali-
dum. t.1.p.496.n.10

Legatum crediti relictum sub conditione, vt eo pro
debito contentus sit creditor, compensat ipsum
debitum, nec amplius legatarius petere potest. t.3.
p.500.n.4.

Legatum à debitore crediti pro debito relictum,
quandonam vtile sit. *ibid.* n.6

Legati cum debito compensatio. *ibid.* n.7. & p.501.
num.8.

Legatum filio relictum sub conditione, vt de consen-
su patris matrimonium contrahat, non debetur,
nisi conditioni pateat. t.4.p.69.n.3

Legatum filiz relictum cum nopsit, an debeatur, si
ante nubilem ætatem in donum mariti traduca-
turi. t.4.p.77. & seq. n.9

Legati à Latere in provinciis sibi decretis ordinarij
consentur, maiorique dignitate & honoris præto-
gatiuz fulgent quàm Legati missi. t.1.p.108.n.17

Legati dan, vel à latere possunt adiri etiam per sim-
plicem querimoniam. t.1.p.188.n.12

Legati Apostolicæ Sedis non possunt transferre Epif-
copos, benedictam Abbates. t.1.p.193.n.5

Legatus ex speciali commissione potest electiones
confirmare. t.1.p.241.n.3

à *Legato* Proconsulis ad Proconsulem appellandum
est. t.1.p.700.n.6

Legatus Proconsulis potest mandare iurisdictionem.
t.1.p.658.n.16.

Legatis Proconsulum multa conceduntur, quaz dele-
gatis non competunt. *ibid.*

Legati Proconsulum tertium genus constituunt inter
iudices ordinarios, & delegatos. *ibid.*

Legati Romani Pontificis an etiam tentantur literas
suz commissionis exhibere. t.1.p.713.n.5

Legatus Pontificis io provincia suaz legationis etiam
per viam simplicis querelæ adiri potest. t.1.p.728.
num.2.

Legatus vnde sic appelletur, & an necessarium sit eius
officium. t.1.p.729.n.4

Legatos mittere quibus competat. *ibid.*

Legatorum personæ sanctæ dicuntur. *ibid.*

Legatorum Ecclesiæ magna auctoritas, etiam prius
seculis. t.1.p.720.n.5

Legatorum Sedis Apostolicæ tria genera referuntur.
ibid. & p.730.

Legatorum à latere, natorum, & missorum inæqua-
lis est iurisdiclio. t.1.p.730.n.6

Legati Apostolici ipsi legatione iurisdictionem pro-
priam, & ordinariam consequuntur. *ibid.* n.7

Legati an hodie possint auferre primam instantiam
Episcopis. t.1.p.731.n.8

Legatus Apostolicus non potest adiri per viam appel-
lationis fruolæ. *ibid.* n.10

Legatus

Repertorium Generale

Legatus nequit cognoscere de causa specialiter à Pontifice delegata; nec per viam querele in prima instantia, aut appellationis in secunda, nisi vi cum confirmet. t. 1. p. 73. n. 3. 5

Legatus à latere confert beneficia vacantia in sua provincia, quamvis eorum collatio ad patrimonium ecclesiasticum spectet. t. 1. p. 74. n. 3

Legatus aliqua beneficia confert potest, aliqui vero non, & quoniam. ibid. n. 5. & 6

Legatus missi, vel nati nullum ius habent ad conferenda beneficia. t. 1. p. 74. n. 7

Legati à latere quare in provinciis sibi designatis beneficiis confert possint. ibid. n. 8

Legatus à latere an confetat beneficia iure speciali, vel ordinatio. ibid. n. 9

Legatus nequit collationem beneficii vacantis aliis committere. t. 1. p. 74. n. 12

Legatus, cui commissio est legatio in diversis provinciis, potest in una cognoscere de causa in alia emergentibus; postquam tamen provincie sibi commissæ terminos egressus est, nequit exercere iurisdictionem. t. 1. p. 74. n. 4

Legati missi, seu nati officium cessat præsentis Legato à latere. t. 1. p. 74. n. 8

Legati missi omnes, & vbiunque abfolvunt; secus de Legatis missis, & natis. ibid. n. 1

Legatus à latere potest abfolvere à censura ob interdictionem manuum in clericis lata. tom. 1. pag. 746. num. 7. 8.

Legati statim facere possunt in sua provincia. tom. 1. p. 747. n. 1.

Legatus cognoscit de causis exemptorum, non ut ordinarius, sed ut Legatus. t. 1. p. 806. n. 13

Legati excipiuntur à generali regula, videlicet eum, qui permittit certo loco solvere, ibi conveniri posse. t. 1. p. 99. n. 17.

Legatus legationis officio fungens an possit Romæ conveniri, & quibus privilegiis gaudet. tom. 1. p. 108. n. 7.

Legatus Romæ conveniens quando privilegio revocandi domum non gaudet. ibid. & seq.

Legatus à latere quandonam non possit delegare iurisdictionem. t. 1. p. 792. n. 3

Legatus an possit actiones proprias exercere tempore legationis. t. 1. p. 103. n. 7

Legatus quando possit reservare collationem certi beneficii in favorem certæ personæ. t. 1. p. 154. n. 1

Legati à latere temporibus Clementis III. ex Episcopis eligebantur. t. 1. p. 587. n. 1

Legati à latere, missi & nati, in quo differant quoad potestatem abfolvendi. ibid. n. 2

Legio vrbis antiqua, & nobilibus Hispaniæ, iam ab anno 150. Cathedrali Episcopali decotata. t. 1. p. 466. num. 1.

Legiones decimare apud Romanos quid olim fuerit. t. 1. p. 595. n. 3.

Legionense Regnum quare interdictum subiectum, & à quibus observatum fuisse interdictum. t. 1. p. 178. col. 1. & 2.

Legionensis civitas, antiquitas Sublimes dicta, à quo fuerit constituta. t. 1. p. 981. n. 1

Legislator, etiam supremus Princeps legispatere debet, quam talis. t. 1. p. 56. n. 11

Legislatores varij referuntur. t. 1. p. 11. n. 14

Legimus Episcopo ex relicto testamento debita quænam sit. t. 1. p. 49. n. 1

Legitima filiis debita quàm variis in iure nominibus appellatur. t. 1. p. 5. n. 14

Legitima an sit iore civili, vel naturali filiis debita. ibid. n. 15.

Legitima filiorum quoad substantiam est ioris naturalis. t. 1. p. 11. n. 17

Legitima an possit minui, vel omnino tolli statuto, vel à Principe. ibid.

Legitima quoad partem quæ lege, & quænam assignata sit. ibid. n. 17

Legitima filiorum nullum gravamen potest etiam à parte imponi. t. 1. p. 513. n. 19

Legitima potest adici conditio emancipationis. ibid. & seq. n. 17.

Legitima non constituit filium debitorem adversus patrem, sed est tantum debitum naturale. t. 1. p. 515. num. 15.

Legitima an filius debeat in monasterio professo, perinde ac si iam ex vita migrasset. tom. 3. p. 660. n. 4. & p. 661. n. 5.

Legitimo iure Digestorum incognita fuit, & quædonam inceptit. t. 4. p. 216. n. 8

Legitimationis requisita quænam sint. t. 4. p. 217. n. 1. & p. 228. n. 12.

Legitimo per subsequens matrimonium est iuris positum. t. 4. p. 228. n. 13

ad Legitimationem efficiendam an requiratur consensus filiorum legitimandorum. tom. 4. pag. 229. num. 14.

Legitimo filiorum ex matrimonio potiusvotum natum quomodo contingat. t. 4. p. 231. n. 7. & p. 232. num. 8.

Legitimario à Principe facta quoduplex sit, & quæ eius effectus. t. 4. p. 247. n. 28

Legitimo, quæ traditur spuris natis ex matrimonio nullo ob canonicum impedimentum, vel quæ fit extra causam dispensationis in radice matrimonij, est vera legitimatio. ibid.

Legitimo in radice matrimonij quomodo fiat. ibid. & seq.

Legitimo facta dispensando in radice matrimonij, ad quos casus quoad temporalia extendatur. tom. 4. p. 149. n. 15.

Legitimo per dispensationem in radice matrimonij an prodesse possit ad Regni successionem. ibid. pag. 150.

Legitimo non admittitur in præiudicium eius, cui ius quæsitum est; in præiudicium vero eorum, qui tantum spem habent, nec admittitur. tom. 4. p. 150. num. 16.

Lecce, & Lilleshallæ monasteria D. Augustini vbi nam sita. t. 1. p. 676. n. 2

Lemur antiquissima Gallie cloitas Cathedrali Ecclesiam habens. t. 1. p. 84. n. 1

Leo I. Magnus cognominatus, quando in Romanum Pontificem electus. t. 1. p. 820. n. 1

Leo Cardinalis Legatus missus in Balarium ad coronandum Caliojoannem. t. 1. p. 492. n. 5

Leo IV. monachus Benedictinus quando Pontifex creatus. t. 1. p. 98. n. 2

Leodium antiqua Eburorum cloitas duas Ecclesias æque Cathedralis habet. t. 1. p. 155. n. 1

S. Leopoldi monasterium vbi situm, à quo constructum & dilatatum. t. 1. p. 357. n. 3

Lepra quædam certissimum ex Galeno, & Aetio genere. t. 1. p. 572. n. 2

Lepra cura in Ægypto admodum familiaris. ibid. n. 2

Lepra superueniens dissolvit sponsalia de furor, non verò matrimonium; nam coniuges tenentur simul cohabitare, debitumque sibi invicem reddere. t. 4. p. 144. n. 4.

Lepra à Græcis, *lepra* dicta, quid sit, & quor eius species: vbi etiam de aliis cutaneis affectibus. ibid. n. 6.

Omnium Notabilium. Litera L.

Leptæ variz nomenclaciones, & signs. *ibid.* & seq.
Lepta quondam causam præstet diuortio. t.4.p.145, num.8.
Leptæ apud Gentiles extra ciuitatem, apud Iudeos extra castra edificabantur. tom.3. pag.963. & seq. num.1.
Leptosi quomodo in lege veteri explebantur. *ibid.* & pag.964.
Leptosi in lege gratiæ non ita miserabilem vitam agunt, ut prius. *ibid.* col.1.
Leptosis exemptio à decimis, & nutriendis animalum concessa. t.3.p.964.col.2.
Leptosi arcentur à consiliis cum sanis. *ibid.*
Leptorum duo genera. *ibid.*
Leptosi inter hilemantes t.legati, quoniam sint. *ibid.* & seq.
Leptosi apud Hebræos ex lege, apud Catholicos ex consuetudine generali ab omnium communicatione separantur. t.4.p.145.n.2. & p.144.n.3.
Leptosi certo genere vestium ex præcepto Dei olim distinguebantur. *ibid.*
Lepta quid sit, & quor milliaribus constet. t.1.p.141. col.1.
Leptæ ubique non sunt æquales. *ibid.*
S. Leodegarii monasterium Ordinis D.Benedicti est in diocesi R. horomagensi. t.1.p.780.n.1.
Leuita communiter dicti, an verò **Leuitæ** strictè sumpti, accepterint decimas ab aliis Tribubus filiorum Israël. t.3.p.383.n.3.
Leuitæ decimarum decimas summo sacerdoti præstabant. *ibid.*
Lex æterna quid sit, & qui de ea ex professo egerint. t.1.p.2.n.2.
Lex æterna est vna sola, & simplicissima, immutabilis, innariabilis, nullique derogationi subiecta. *ibid.* col.3.
Lex æternæ notio omnibus est impressa; nemo tamen nec in se, nec in effectibus eam comprehendere potest. *ibid.*
Lexis status duplex refertur. t.1.p.2.n.3.
Lex æterna comprehendit omnes creaturas; non tamen eodem modo comprehendit ceteras creaturas irrationales ac homines. t.1.p.3.n.4.
Legis Dei, & legis hominis quæ differentia. *ibid.*
Leges omnes & omnia iura à lege æterna derivantur. *ibid.* p.3.n.5.
Lex æterna scribitur in operibus nostris, & vis eius omnibus creaturis imprimitur; & quomodo gentes eius vim agnouerint per rationem naturalem sine vilo fidei lumine. *ibid.* col.2.
Lex æterna à quibus Gentibus nota. *ibid.* pag.3. num.6.
Legis æternæ notio aliqua, etiam leuit. tom.1. pag.4. num.7.
Lex naturalis, syndereus dicta à D. Thoma. *ibid.* num.9.
Lex æterna in quo differt à iure naturali. tom.1.p.6. num.13.
Lex tantum necessaria fuit incipientibus vitis, corruptisque hominum cogitationibus. tom.1. pag.11. num.14.
Lex Moysi per Deum data quousque olim obligauerit; & an hodie adhuc obliget. tom.1. p.1.col.2. num.14.
Lex gratiæ cepit obligare cessante lege veteri; varietate nominibus appellatur à S5. Patribus. tom.1. p.1.n.16.
Lex gratiæ quid determinauerit. *ibid.*
Lex sancta, & debite publicata obligat omnes subditos legem condentis. t.1.p.33.n.8.
D.D. General. in Decretal. Index generalis.

Legis ritè constitutz varij effectus referuntur. *ibid.* num.9.
Leges libertati non derogant, ideo qui sub legibus viuunt, liberi sunt. *ibid.* n.13.
Legibus an egerint iusti. *ibid.* & seq.
Lex quolibet requirit promulgationem, & publicationem. t.1.p.39.n.10.
Legum promulgatio quomodo antiquitus apud Romanos facta, & abrogata. *ibid.* n.12.
Legum promulgatio quomodo fieri debeat. t.1. p.40. num.11.
in Lege mens legislatoris potius quam verba legis attenduntur. t.1.p.41.n.14.
Lex præterita non respicit. *ibid.* n.16.
Lex declaratiua legis antiquæ oon tantum comprehendit forata, sed etiam præterita. t.1.p.42. & seq. num.19.
Lex Moysi abrogari debuit simul cum Sacerdotio Leuitico. t.1.p.43.n.2.
Lex Hebræica æternorum reprobatione preparabat populum ad Dei amorem. tom.2. pag.451. num.10.
Legis veteris aliud erat intentum, aliud præceptum tendens ad consequendum intentum. *ibid.* p.46.
Lex antiqua cessauit simul cum Iudaismo & synagoga post aduentum Christi. t.1.p.46.n.12.
Lex antiqua quare quoad iudicialia dicatur mortua, sed non mortua. t.1.p.47.n.13.
Leges omnes populo Iudaico datæ à Deo ipso immutari late forte. *ibid.* n.14.
Lex ceremonialis Iudæis data ea tantum monifera est, quæ præfigurabat Christum veniunt. *ibid.* p.48.col.1.
Lex Moisaica multis rationibus abrogata probatur. t.1.p.48. & seq. n.16.
Lex antiqua, in quo sensu perpetua & æterna dicatur. *ibid.* p.49.n.17.
Leges politice iustæ etiam quoad ecclesiasticas personas vim directiuam obtinent. t.1.p.51.o.12.
Lex naturalis qualiter obliget in foro conscientie. t.1.p.203.n.3.
Lex quomodo deficiat: ubi de lege naturali. tom.1. p.104.n.8.
Leges Archiepiscopalis Ecclesiæ debent obseruari eius suffraganeæ. t.1.p.111.n.18.
Lex ad præterita potest extendi, si id expresse in ea ueratur. t.1.p.113.n.6.
Leges priores ad posteriores trahuntur; & per istas illæ supplentur. t.1.p.699.n.2.
Lex annatis celebris apud Romanos quæ fuit. t.1. p.713.n.1.
Lex discreta propiè accepta non comprehendit iurisdictionalem. t.1.p.801.n.8.
Legis discretae nomine quid intelligatur; & quid iurisdictionalis appellatur. *ibid.* n.9.
Lex aliquando pactum dicitur, sicut pactum dicitur lex. t.1.p.543.n.10.
Lex humana regulariter non obligat eum discrimine vitæ; aliquando tamen sic. tom.1. pag.938. num.30.
Lex Salica apud Gallos consuetudo appellatur. t.1. p.1023.n.4.
Leges pro certis tantum locis rogatz plerumque inueniuntur in iure. t.2.p.74.n.2.
Legum multitudine civilis est Reipublicæ: ad explanationem Offic. cap.8. t.2.p.330. & seq. n.1.
Lex Iulia Papiæ de prohibitione fundi deculis explicatur. t.1.p.598. & seq. n.3. & seq.
Lex humana an possit in aliquibus casibus peccata permittere. t.2.p.723.n.15.

h Lex

Repertorium Generale

Lex humana præscriptionem admittens subsidios ad peccandum inuitat. *ibid.*
Lex Iulia repetundarum ad quid lata à Calo Iulio Cæsare. *t.3.p.34.n.9*
Lex Iulia prædicta quos Magistratus afficiat, & qui ei conueniri possint. *ibid.& col.2*
Legis Iulie repetundarum poena alia corporalis, alia litis æstimatione in quadruplum. *tom.3. pag.35. num.11.*
Lex Iulia repetundarum quam poenam statuit in iudicio criminali. *ibid.n.12*
Lex Iulia repetundarum iudici, siue in bona, vel mala causa pecuniam accipienti poenam imponit. *tom.3. p.36.& 37.n.15.*
Vide in verbo Index.
Leges concubinarum permittentiam inuoluunt, & contra dictamen rationis naturalis sunt. *tom.3. pag.76. num.12.*
Legibus Gentilium in iure canonico utendum est quando ipsæ cōducunt sacros canones. *t.3. p.100. num.5.& 6.*
Legis perfectæ natura est, ut contra eam factum nequeat sustineri, etiam clausulam irritantem non habeat. *t.3.p.168.n.2*
Lex commissoria quid sit, & quid operetur in venditione adiecta. *t.3.p.365.n.2*
Lex commissoria in quibus differat à pacto de reuocando. *ibid.col.2*
Lex commissoria an in pignotibus iniunctio sitmetur. *t.3.p.385.col.2*
Lex commissoria in pignoribus non solum legibus prohibetur, sed etiam sui naturâ nefaria est. *ibid. pag.386.*
Vide in verbis Pignus, Pactum.
Lex commissoria æquè prohibetur, cum res pignori, vel hypothecæ data est, ac quando non datur. *t.3. p.386.n.13.*
Lex decemvialis potius iniuria, quam ius censetur, nisi potius ad terrorem, quam ad usum scripta sit. *t.3.p.416.init.*
Leges regulariter non obligant, nisi post promulgationem. *t.3.p.612.n.4*
Vide in verbo Præceptum, Lex.
Lexmensis ciuitas in Gallia Celtica Cathedrâ Episcopali decoratur. *t.4.p.285.n.1*
Libelli varis acceptiones referantur: ubi etiam de libellariis. *t.2.p.111.n.4*
Libelli in iure communio acceptio. *ibid.n.5*
Libelli definitio, requisita, & varia nomina traduntur. *ibid.*
Libelli claritas, in quo consistat. *t.2.p.111.n.6*
Libellus qua ratione dicatur obsecutus. *ibid.*
Libelli clausulæ salutares recensentur. *ibid.& seq.*
Libello an sit necessaria conclusio in criminalibus, & civilibus. *t.2.p.111.n.7*
Libellus in locum formularum in iudicio visitarum apud Romanos succedit. *t.2.p.112.n.9*
Libellus incertus, & ambiguus an possit sustineri, & à iudice declarari. *t.2.p.114.n.8*
Libelli alterationis in aliquibus casibus sustinetur. *ibid.& seq.*
Libellus in iudicio an admittatur, et si res petita specifice non exprimitur. *t.2.p.115.n.10*
Libello comprehendens adiunctionem emendare licet, non autem mutare. *t.2.p.116.n.2*
Libellus in quo iusticiam fieri postulat, omni meliori modo, quo potest, sustinetur. *tom.2. p.201. num.9.*
Libellus accusationis sub qua formula concipi debeat. *t.2.p.448.n.6.*

Libellus accusationis sustinetur, nisi processus sit nullus, si postea probatum fuerit delictum. *ibid. & seq.*
Libri quibus studiosi sint in iuuenili ætate à parentibus educandi: vide in verbo *Educatio.*
Libri, & scripturæ ecclesiasticæ non debent à profanis hominibus detineri, vel eis pignori dari. *tom.3. p.334.n.5.& p.336.n.10.*
Libri ducti ad usum chori, & psalmodiæ ecclesiasticæ habebantur. *t.3.p.363.n.8*
Libri, & scriptæ hæreses damnati comburendi, & configendi sunt. *t.3.p.172.n.4*
Librorum comburendorum usus & consuetudo apud Gentiles & Catholicos. *ibid.& p.173.n.7*
Libri hæreticorum à quibus damnari possint, & debeant. *ibid.& p.174.n.7*
Libri hæreticorum qua ratione prohibendi, & abolendi sint. *ibid.n.8*
Libri hæreticorum etiam aliquid boni continentis dampnandi sunt exemplo falsæ monetæ. *ibid. & p.175.n.9.*
Libri Adalberti hæretici quare in scinlo Romanæ Ecclesiæ seruantur. *t.4.p.175.n.10*
Libertas res est, quæ magis digna favore censetur, cuius prætextu plerumque iuris rigor remittitur. *t.2. p.79.n.1.*
Libertas seruo relicta, si hæres uoluerit, an uoluerit relinquatur. *t.3.p.493.& seq.n.7.& p.495.n.8*
Libertas an conferatur bovis vacantibus fisco delatis. *t.3.p.326.col.2*
Libertas quomodo possit dari seruo pro actione spiritali, remittitur. *t.4.p.113.n.3*
Libertas decennio inter absentes præscribitur, & quinquennio inter presentes. *t.4.p.148.n.2*
Libertas per manusmissionem non æqualiter apud Romanos assequatur. *t.4.p.155.n.2*
Libertas quantum imponi debeat, & quantum relinquatur. *ibid.*
Libertas directa, vel fideicommissaria testamento data fuit. *ibid. p.156*
Libertas plena, minor, & minima quantum sint, & quomodo darentur. *t.4.p.156.n.2*
Libertas post libertatem consequentiam non potest ordinari ignominiosa patrono. *t.1.p.547.n.11*
Libertus Ecclesiarum teneri ad actus eorum proficquendos, quid sit. *t.3.p.557.n.5*
Liberti Ecclesiarum ad quid tenerentur, ne in seruitutem recidiantur. *t.3.p.559.n.4*
Liberti in presbyterium ordinari bona quomodo diuidenda iuxta Concilium Tiber. eo defuncto. *tom.3. p.513.n.1.& seqq.*
Liberti infanticidi bona cuiusmodi deferantur ex lege decemvitali. *t.3.p.529.n.7*
Libra occidua quid significet in actis Marcellini, explicatur. *t.4.p.483.n.7*
Libris pendens viginti solidis à quingentis aonis in Gallia & Italia recepta est. *t.2.p.497.n.2*
Libertatis cedendi beneficio petiti, & obtenti, non est poenitentiarum locus. *tom.2. pag.488.& seq. n.3.& seqq.*
Vide in verbo Episcopus.
Liger fluuius est Gallie, omnium fluuiorum Europæ longissimum cursum habens, Danubio excepit. *t.2.p.445.n.2.*
Ligia est obligatio standi semper à partibus Domini. *t.3.p.117.n.2.*
Limes Apollolorum quantum sint apud ecclesiasticos scriptores, & unde mos ea visitandi etiam per Episcopos statim post consecrationem. *t.2.p.553. num.5.*

Omnium Notabilium. Littera L.

- Lingonum* cluitas præclara Galliæ, eiusque Præsulum eximia dignitas. t.1.p.105.n.2
- Lis* pendens quia per appellationem suspensa fuit sententia, deciditur iuxta legem veterem, non iuxta renecenter editam. t.1.p.43.n.19
- Lintheamen* corporale dicitur, & quare, & cui vsui deserviat. t.1.p.635.n.4
- Litium* minuendarum studium commendatur, protrahendarum verò pertinacia damnatur. t.1.p.886.n.2.
- Lites odiosæ sunt, præcipuè in personis ecclesiasticis. ibid.
- Litis contestatio quomodo fiat: vbi quod eâ omisâ nullus est processus. t.2.p.124.n.4
- Litis contestatio vnde sic dicta sit, & vnde originem sumpserit. t.2.p.125.n.6
- Litis contestatio apud quem iure antiquo fieret. ibid. num.7.
- Litem contestari, & iudicium accipere promiscuè apud Iuriconsultos vsurparur. tom.2. pag.126. num.8.
- Lis an actor, & reo præsentibus viva voce sit contestanda. ibid. & seq.
- Litis contestatio nec iure civili, nec Pontificio reputur expressa. t.2.p.126.n.9
- Litis contestatio definitur. ibid.
- Litis contestatio quàm varia & multiplex sit, ostenditur. ibid. & seq.
- Litis contestatio basis est, & fundamentum iudicij, nec à partibus remitti potest. tom.2. pag.127. num.10.
- Litis contestatio in quibus casibus non sit necessaria. ibid.
- Litis contestationis effectus. ibid.
- Litis contestatio non fit per positiones; & responsiones, sed per actoris petitionem, & rei responsionem. t.2.p.127.n.11
- Litium breuitas & finis Reipublicæ bonum est, si cur earum dilatio malum. tom.2. pag.136. & seq. num.9.
- Lite non contestata super re, quæ in controuersiam venit, non sunt testes recipiendi, nec sententia proferri valet. tom.2. pag.149. num.1. & pag.150. num.4.
- Lis inter Gualfridum Senensem Episcopum, & Vuidonem monachum Arcinum. tom.2. p.153. num.5.
- Lis & causa, an re & nominibus inter se differant. t.2.p.225. & seq. col.2.
- Litium finis aliquando pro executione sententiæ, aliquando pro iudicij exitu sumitur. tom.2. p.287. num.2.
- Lites finire, & minuire boni Principis studium est. ibid. n.3.
- Lites præliis comparantur quoad damna Reipublicæ inferenda. ibid.
- Lis pendens quando dicatur. t.2.p.299.n.4
- Lite pendente nihil innouandum est. ibid. n.5
- Lite pendente super matrimonio non possunt coniuges priuari vsu coniugij. ibid. n.6
- Lite pendente an possint aliquando coniuges priuari vsu coniugij, vel possint eis denegari restitutio ad eius vsuum. t.2.p.300.n.8. & seq.
- Litis definitio traditur, & pro quo à Iuriconsultis propriè accipitur. t.2.p.302.n.3
- Litem æstimari quid sit. ibid.
- Lis quilibet decidenda est secundum iura existentia tempore controuersię, non autem iura priuilegium lite pendente impetratum. tom.2. pag.309. num.5.
- D.D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.*
- Lites debent celeriter terminari. t.2.p.734.6.8
- Lites celeriter terminari quid sit. ibid. & seq. num.7. & 8.
- Litium finiendarum celeritas an possit simul æquitati, & iuris rigori conuenire. t.2.p.734.n.3
- Lite pendente super beneficio, an possit aliquid innouari. t.1.p.761.n.7
- Lis inter alios agitata aliis prodesse, nocere tamen non valet. t.2.p.793.n.10
- Lite super beneficio ambigua existente, potest iudex vni ex litigatoribus beneficium assignare, alij verò certam pensionem in ipso beneficio. t.3.p.156. num.3.
- Lis à contentione limitis prius nomen sumpsit. t.5. p.610. cap.10.
- Litanie*, quæ apud Latinos Rogationes dicuntur, duplicis generis sunt. t.3.p.950.n.12
- Litanie* Romanis, & exteris à Pontifice indicæ. ibid.
- Litania maior, & minor. ibid. & seq.
- Litteræ* conseruatoriæ quid sint, & ad quid valeant. t.1.p.110.n.6.
- Litteræ absolutoriæ per subreptionem impetratæ non sunt exequendæ. t.1.p.111.n.1
- Litteræ expectatiuæ ad beneficium validæ sunt, etiam in eis non factâ mentione ampli patrimonij. t.1. p.139.n.3.
- Litteræ in forma communi, & in forma Pauperum quid sint. ibid. n.4
- Litterarum Apostolicarum ad beneficia vsus in Ecclesiâ quando cœperit, & quomodo inoleuerit. t.1. p.160.n.4.
- Litteræ à R. Pontifice ante Concilium Tridentinum impetratæ triplicis generis fuere. tom.1. pag.160. num.5.
- Litteræ monitoriæ, præceptoriæ, & executoriæ. ibid.
- Litteræ Principum mandata dicuntur. t.1.p.161.n.2
- Litteræ expectatiuæ ad quæ non possint extendi. t.1. p.162.n.2.
- Litteræ expectatiuæ odiosæ & restringendæ sunt, & an comprehendant præbendas Ecclesiæ Cathedralis. t.3.p.183.n.3.
- Litterarum ad conuocandos electores absentes formula. t.1.p.285.n.4
- Litteras nescire dupliciter accipi potest, & quidnam propriè significet. t.1.p.503.n.9
- Litteræ, quæ clericis peregrinis antiquitus dabantur, quid fuerint, & quomodo vocatæ. t.1.p.595.n.4
- Litterarum formatarum forma præscripta in Concilio Nicæno 1. ibid. n.5
- Litteræ communicatoriæ quid sint, & quibus datæ fuerint. t.1.p.596.n.6
- Litteræ dimissoriæ clericis duplici ex causa datæ sunt. ibid. n.7.
- Litteræ commendatiuæ laicis, & clericis communes fuere; sed diuersis ex causis dabantur. t.1. p.596 n.8. & 13.
- Litteræ pacificæ clericis, & laicis dabantur confugientibus ad Ecclesiam. ibid. & seq. n.9
- Litteræ canonice supra relatæ à quibus dabantur, & ad quid. t.1.p.597.n.11
- Litteræ reuerendæ quid sint, & ad quid dentur. tom.1. p.614.n.3.
- Litteras dimissorias concedere possunt solum qui ordinis confesse valent. ibid. n.4
- Litteræ dimissoriæ quibus sint concedendæ. ibid. n.5
- Litterarum dimissoriarum formula. ibid. n.6
- Litteræ gratiæ, & litteræ iustitiæ in quo differant quoad earum executionem. t.1.p.693.n.7

Repertorium Generale

Litteræ tractatorie quid sint, & quæ earum usus in Ecclesiâ. t. 1. p. 73. n. 19
Litteris Episcopi, vel alterius iudicis ordinarij standum est donec contrarium probetur. tom. 1. pag. 332. num. 1. 4.
vt Litteris Episcopi, vel alterius iudicis ordinarij fides adhibeatur, quænam requirantur. ibid. p. 333
Litteræ Pontificiæ quantæ authoritatæ sint super litteras Episcopi, vel alterius iudicis ordinarij. tom. 1. p. 333. n. 5.
Litteris Episcopi quondam fides non adhibeatur. ibid. n. 7.
Litterati regulariter pro visis doctis, aliquando etiam pro sciis, & legales sumantur. tom. 1. pag. 34. num. 2.
Litigantes quomodo legitimandi sint ne iudicium reddatur illusorium. t. 1. p. 34. n. 5
Litigator falsitatem in causa committens, an semper illam amittat. t. 1. p. 37. n. 6
Litigator qui propter non admissam exceptionem appellationem interposuit, exceptionis veritatem coram iudice appellationis probare debet. t. 1. p. 644. n. 10. & 13.
Litigator qui promittit iudicio Ecclesiæ stare, an possit à prola sententia appellare. tom. 2. pag. 818. num. 1.
Litigator qui detulit appellationi aduersarij, appellans ipse in eadem causa non auditur. t. 1. p. 830. num. 4.
Litigator, qui protestatus est se nolle appellationi renunciare, non debet admitti ad actum contrarium. t. 1. p. 863. n. 3.
Litigator munera iudici danti incidit in penam legis Iulie repetundarum. t. 3. p. 17. n. 15
Litigat omnes, etsi verbis diuersæ, re tamen in omnibus conueniant. t. 3. p. 878. col. 1
Livonia Septentrionalis regio fidem sub Innocentio III. amplexa. t. 1. p. 331. n. 3
Livonia regionis Septentrionalis, vulgò *Lifonia*, brevis descriptio. t. 3. p. 38. n. 1
Locatio rerum Ecclesiæ ad longum tempus an liceat fieri possit, & quænam dicatur à Doctores locatio ad longum tempus. t. 3. p. 472. n. 1
Locatio, nec alienatio est, nec transit dominium in conductorem. ibid. & seq.
Locationum variz species, & casus referuntur, & in quibus rebus Ecclesiæ facta sit valida. t. 3. p. 273. num. 1.
Locatio ad modicum tempus quænam fuerit apud Romanos, & quænam sit respectu Ecclesiæ. ibid. & seq.
Locutio monasterium Ordinis Cisterciensis in Lombardia, vnde sit ita dictum. tom. 2. pag. 163. num. 1.
Locus honoratior in Ecclesiâ potest pretio vendi, vt ibi sepulchrum construatur. t. 3. p. 367. col. 2
Locus in quo diuina celebrantur debet esse ab omni forde, & macula immunis. t. 3. p. 848. n. 10
Locus obligationi, & similibus contrahibus adiectus, quid præstet. t. 1. p. 94. n. 4
Locus quondam obligationi inutiliter adiciatur. ibid.
qui Loco certo promittit soluere, vbi conueniri possit. ibid. & seq. n. 6. & 7.
Locus solutioni destinatus semper in estimatione rei faciendæ est attendendus. tom. 2. pag. 97. col. 2.
Loci adiectio in contractu non impedit, quin reus in loco domicilij directa actione conueniri possit. t. 2. p. 98. n. 4.

Locus medius apud maiores fuit honoratior in consensu & incestu. t. 2. p. 764. n. 7
Locus sepulcræ aliquando à Iuriconsultis porus vocatur. t. 3. p. 365. n. 4
Locus religiosus in iure civili quis dicitur. ibid.
Locus religiosus sibi quisque faciebat apud Romanos. ibid. col. 2
Locus religiosus hanc canonico quomodo efficiatur. ibid. & seq.
Loca pia, & consecrata duplites ab hæreticis, & Gentilibus impugnantur. t. 3. p. 833. n. 4
Vide in verbo *Templum*, & *Edes sacre*.
Londinum ciuitas Regia in Anglia, ciuitas frequentissima, & diuitiis affluens. tom. 1. pag. 191. num. 2.
Luguis prohibita cum excommunicatione comprehendit etiam excommunicationem per scripturam. t. 1. p. 679. n. 2.
Luce Etrusci ciuitas Episcopali Cathedrâ decorata, vbi sita sit. t. 1. p. 317. n. 8
Luce Etrusci ciuitas Romanis, Græcis, Italian Regibus, & aliis variis dominis paruit. tom. 2. p. 180. num. 1.
Luce quondam Ecclesiâ Cathedrali decorata, & quando eâ priuata. ibid.
Lucensis vrbis in Gallia olim Archiepiscopalis, nunc tantum Cathedrâ Episcopali decorata. t. 3. p. 751. n. 1.
de Lucerna monasterium Ordinis Præmonstratensis, quondam fuerit fundatum. tom. 2. p. 855. num. 2.
Lucernarum usus in Ecclesiâ petantiquis; & quod non tantum in nocturnis officiis, sed etiam in diurnis accendi debeant. t. 1. p. 633. n. 6
Lucernarium antiquius fuit vespertinum officium, & quare ita dictum. t. 1. p. 632. n. 2
Lucernarium ab antiquis vocabatur vespertinum orandi modus, ad vespertas pertinens; & quare ita dicebatur. t. 3. p. 19. col. 1
Lucernarium tantum præsentem Episcopo, Presbytero, vel Diacono legi poterat, & quare. ibid.
Lucernarium in ciuitate tantum præsentem Episcopo, vel Presbytero; in villis verò etiam præsentem solo Diacono recitari poterat. ibid. col. 2
S. Lucia Syracusanæ monasterium antiquissimum est omnium Ordinis D. Benedicti monasteriorum, quod sub Gregorio Magno floruit. tom. 1. pag. 691. num. 3.
Lucius III. quando ad Apostolicum fastigium euectus, & quandiu Ecclesiam rexit. tom. 1. p. 104. num. 1.
Lucius I. quando vniuersalis Ecclesiæ regimen assumpsit, & martyrio coronatus fuit. tom. 1. p. 121. num. 1.
Ludauicus VIII. Gallie Rex quare Leo cognominatus fuerit. t. 1. p. 106. n. 1
Lucus est nemus arboribus densum, Deo sacrum, vbi Gentiles Deos suos colebant. tom. 1. pag. 887. num. 4.
Ludos vnde sit dictus; & quàm varia ludorum genera apud veteres. t. 3. p. 40. n. 1
Ludi theatrales etiam præterito consuetudinis, in festiuitatibus Domini nostri, aut Sanctorum eius in Ecclesiis fieri non debent. tom. 3. p. 41. n. 4. & p. 43. & 44. n. 10.
Ludi theatrales in Academia Atheniensium etiam à studiosis legum per corruptelam habiti. tom. 3. p. 43. num. 10.
Ludi quinam liciti sint clericis, & quid si ex ludo homicidium sequatur. t. 3. p. 283. n. 3

Lugdunum

Omnium Notabilium. Litera L.M.

Lugdunum illustra Metropolis Gallie dicitur, eiusque Præsul Patriarcha vocatur, habetque Primatum super tres Archiepiscopatus. tom. 1. pag. 396. num. 1.

Luminarium usus in officiis divinis celebrandis, & præcipue in Missa, non ad tenebras pellendas, sed ad celebratam, læticiam, & religioem. t. 3. p. 900. & 901. col. 1. & 2.

Luna Erutæ civitas pænestosa Tuscorum colonia fuit, & vbi sita sit. t. 5. p. 137. n. 1

Lundensis civitas præcipua totius Regni Danie, olim tantum Episcopalis, deinde Archiepiscopalis facta, postea Primatus honore decorata fuit. t. 1. p. 163. & seq. n. 1.

Lupanur quid sit, & vnde sic dictum. tom. 4. p. 44. num. 4.

Lupanaria apud multas nationes permixta, & diu apud Cartholicos tolerata fuerunt. ibid. n. 4

Lupanarium usus an sit licitus. ibid.

Lusitanum Regnum aliquando feudatarium fuit Ecclesie Romanæ. t. 5. p. 163. n. 1

Lusitanum Regnum à quo fuerit feudale Romanæ Ecclesie effectum. t. 5. p. 164. o. 2

M.

M *Abibai* necessitate absoluta cogente pugnauerunt in Sabbatho, ideo non censentur illud violasse. t. 1. p. 856. n. 22

Maubernus de Lorraine, Episcopus Tullensis à Canonis super dilapidatione in indetum vocatur. t. 1. p. 911. n. 2.

Macbarnus contra Principem sacris Ecclesie canonibus damnatur, & senectutis poenis vindicatur. t. 2. p. 612. n. 5.

Vide in verbo *Confpiratio*.

Machinatio ad scilicet proximum, & immediatum tendens, eadem sæpe poena punitur ac ipsum delictum. t. 4. p. 261. n. 15

Maclesium civitas Episcopalis Gallie, vbi sita, & quare ita dicta. t. 3. p. 179. n. 1

Mafalda Hentio I. Castellæ Regi matrimonio coniuncta, ab eo separatur. t. 4. p. 302. n. 7

Mafilda Sæoij I. Lusitanie Regis filia, ab Hentio separata miraculis claret. ibid.

Magalena civitas est in insula maris Mediterranei, & vbi sita. t. 1. p. 155. n. 2

Magalonenfis civitas Gallie Narbonensis olim Cathedralis Episcopali decorata fuit. tom. 3. pag. 364. num. 1.

Magalonenfis Episcopatus villis quamplurimis ditatus. t. 4. p. 242. n. 2

Magdeburgum celebris Metropolis Germanie, illustrata, & præcipue decorata ab Othone Imperatore. t. 1. p. 139. n. 1

Magdunum oppidum est in ripa Ligetis prope Aurelianum. t. 1. p. 891. n. 1

S. Maglorij monasterium Ordinis D. Benedicti, à quoque fuerit constructum. tom. 2. pag. 707. num. 1.

Magistri Scholæ dignitas antiqua in Ecclesiis Cathedralibus, & ad quid instituta. tom. 1. pag. 129. num. 1.

Magistri Scholarum in Ecclesiis constituti Scholastici dicti sunt. t. 1. p. 130. n. 8

Magister quis, & vnde ita dicatur. tom. 5. pag. 130. num. 2.

Magistri pecorum. ibid.

Magister is dicitur, qui patrimonio debitorum vendendo præfatus est. ibid.

D.D. Genral. in Decretal. Index generalis.

Magister constituendus est in qualibet Ecclesia Cathedrali, qui clericos scholares pauperes doceat. t. 5. p. 132. n. 1. & p. 134. n. 6.

Magistrorum salaria iure civili approbata fuerunt, & quomodo appellerentur, ostenditur. tom. 5. p. 134. & seq. n. 6.

Magister beneficium habens sufficiens, aut publicum stipendium, nequit aliquid à discipulis exigere. ibid. p. 135

Magistrum maiores & minores quomodo teneantur iudicare secundum ius, oio ex arbitrio. t. 1. p. 36. num. 15.

Maior octodecim annis iudex delegatus designari potest, si partes consentiant. tom. 1. pag. 725. num. 1.

Maiores ordines, licet posterior in Ecclesia receptus, præfertur inferiori in gradu, qui illi debet præstare sententia. t. 1. p. 839. n. 2

Maiores gradum in hierarchia triumphanti, tum in militanti, minorem præcedere debet. ibid. n. 3

Maiores nomen quid sit, & quoniam maiores dicantur. t. 1. p. 200. n. 1

Maiores monasterium vbi situm, & quare ita dictum. t. 1. p. 675. n. 1

Maledictio vitium est animi, quo maledictio à maledico non nisi occasione distat. tom. 5. pag. 412. num. 6.

Maledictio est vitium in verbo. ibid.

Maledictus quis dicatur. t. 5. p. 412. n. 6

Maledictus quocumque sit, & quibus poenis subiaceat. ibid. & seq. n. 7.

ad *Maledictos* puniendos quænam consideranda sint. t. 5. p. 415. o. 9.

Maledicti quoniam dicantur, eorumque exempla referuntur. t. 4. p. 214. n. 6

Maledictio præstans impedimentum matrimonio quid sit, & an possit à demone causari. tom. 4. p. 315. num. 6.

Maledictio præstans impotentiam ad coeundum quibus artibus petactus fuerit, & quibus remediis curatus: & quomodo vana hæc sint. ibid. & p. 214

Maledictio quibus remediis licitis averti possint, & an ligatus maledictio possit à maledico petere, ut alio maledictio prius soluat. tom. 4. pag. 217. num. 12.

Maledictio destructione an liceat uti ad obtinendum sanitatem. t. 4. p. 218. n. 3

Maledictio nomen generale est; communi tamen modo loquendi pro magna, & improbiissimo scelere accipitur. t. 4. p. 214. n. 2

Maledictio accedente cum habilitate ad copulam, ritè, & validè contrahitur matrimonium ante pubertatem. t. 4. p. 289. n. 3.

Vide in verbo *Etæ*.

Maligna est veruscia, & fallens mendiatio, ex dolo & calliditate orta. t. 5. p. 393. n. 2

Malignum ita est ex D. Paulo vitandum, ut nec suspicio, vel imago vili mali appareat. tom. 5. pag. 312. num. 1.

Mala lapis apud Romanos quis fuerit, & quis eius usus. t. 3. p. 318. col. 2

Mancipium commercium, quæ ex Indis in Europam transuehuntur, an licitum remissum. t. 1. p. 38. num. 5.

Mancipium rusticum apud Romanos quid fuerit, & quid eriam in prædictis Ecclesiis. tom. 3. pag. 262. num. 3.

Mancipium rusticum inter immobilia recensetur, nec nisi longo tempore præscribi potest. tom. 3. p. 342. num. 2.

Repertorium Generale

Mandatum generale non idem operatur in grauibz causis ac speciale. t.1.p.143.n.6
Mandata Apostolica ad collationem beneficiorum data. t.1.p.160.n.5
Mandatum in iure ciuili quid significet. tom.1.p.161. num.2.
Mandata Apostolica ad beneficia, ad quæ dirigantur. ibid.n.3.
Mandatum an semper morte mandantis finitur. t.1.p.685.n.7.
Mandatum gratiæ in quo differt à mandato iustitiæ. t.1.p.687.n.13.
Mandatum speciale quando ad citationem faciendam desideretur. t.1.p.713.n.7
Mandatum procuratori valde necessarium ad agendum in iudicio; & quoniam habere debeat, vt sufficiens censor. t.1.p.915.n.9
Mandatum est quid facti, & non presumitur, nisi probetur. ibid.n.10
Mandatum non ita desideratur in defensore ac in procuratore. ibid.n.11
ex Mandato ritè, legimèque contracto duplex oritur actio. t.1.p.918.n.4
Mandati actio directa ad quid obliget procuratorem, & quid contraria consequatur. ibid. & n.5
Mandatum etiam in perpetuum collatum reuocatione finitur; & in quibus casibus reuocari non possit. t.1.p.934.n.3
Mandatum post litis contestationem non potest à domino reuocari. ibid. & seq.n.4
Mandati reuocatio quibus modis fieri debeat, ostenditur. t.1.p.935.n.5
Mandatum an per furorem superuenientem rescindatur. t.4.p.58.n.8
Maneria, seu manerium quid sit, antiquè authoritatibus probatur. t.5.p.92.n.2
Manerium, seu maneria est habitatio cum corte, seu agri portione. t.1.p.855.n.3
Manica quid significet. t.3.p.53.n.8
Manicæ consuetudine quoniam sint. ibid.
Manicæ extremitates sunt vestimentorum, quibus teguntur manus. t.3.p.53.n.10
Manifesti variæ acceptiones referuntur, & an idem sit cum notorio. t.5.p.23.n.4
Manifestum, seu notorium quomodo diuidatur. t.5.p.24.n.5.
vt Manifestum quid dicatur, quid requiratur, & quor personæ desiderantur. ibid.
Manifestum admittit probationem in contrarium, non verò notorium. ibid.n.8
Vide in verbo *Noterium*.
Manipulus quid sit, & unde originem ducat; & qui ministri eo vt possint. t.1.p.515.n.31
Manifestiones diuersæ in Ecclesiis antiquis nominis comparentur. t.3.p.6.n.10
Vide in verbo *Ecclesia*, *Fideles*.
Manifestiones diuersæ utrique sexui à priscis assignatæ castitatis & pudicitie causâ. tom.3. pag.65. num.10.
Manus integer, ex quo seruitium aliquod præstandum non est, quid sit. t.3.p.795.n.3
Manus vnus ad minus in dotem Ecclesiæ à fundatoribus assignatur. ibid.n.4
Manus varia genera referuntur. ibid. & seq.
Manus instructus, vel vestitus, ex quo presbyter Ecclesiæ inferius nollum seruitium impendere domino tenebatur. t.3.p.796.n.6
ex Manu Ecclesiæ assignatis tributum solui debet, si antequam ei assignarentur, illud pendebatur. ibid. col.1.

Maniana Ecclesia ab Aquileiensis Patriarchæ iurisdictione exempta, Ecclesiæ Romanæ immediatè subiecta fuit. t.5.p.543.n.3
Manumissio modi duo. rom. 5. pag.540. & seq. num.1.3.

Vide in verbo *Seruus*.

Manumissio in Ecclesia facta magna libertatis priuilegia præstabat. t.1.p.543.n.10
Manumissio tantum in Ecclesia Episcopali fieri potuit. ibid.
Manumissio formula seruorum Ecclesiæ formula, & solennitas traditur. ibid. & seq.
Manumissionum variæ formulæ apud Romanos vsitate, ex quibus non æquè perfecta libertas sequatur. t.4.p.155.n.1
Manumissio vindicta vnde ita dicta sit. ibid.
Manumissionis vindicta ritur, & solennia verba fuerit; & quandonam in desuetudinem abierit. ibid. pag.176.

Manus longa quid sit, & quare Principibus tribuatur. t.1.p.171.n.16.

Vide in verb. *Pessera*.

Manus degere quid sit, iuxta Salomonem in proverbio. t.3.p.386.n.4
Manus fidei symbolum apud veteres fuit, vnde perierit manus amputabatur. t.1.p.160.n.10
Manus dextra fidei, & concordie symbolum est. ibid.

Manuum coniunctio contracti matrimonij signum fuit. t.4.p.103.n.3
Manuum violenta iniectio in clericum quæ censurâ cohibetur, & an impoheret ea afficiatur. tom.5. p.574.n.2 & 3.

Manuum violenta iniectio in clericum quandonam excusetur ab excommunicatione. t.5.p.576.n.1
Manuum iniectio violenta quibus clericis inferri possit absque censura, & quibus non. ibid. & seq. num.2.

Manuum iniectione violenta in clericum quinam actor prohibeantur. t.5.p.582.n.3
Vide in verb. *Iniectio*.
Mapula in ministris facis adhibita quid sit, & quis eius vsus. t.1.p.515.n.31
Maranatha, vox est in excommunicatione adhiberi solita, & quid ea significet, & de quo aduentu Domini fit intelligenda. Vide in verbo *Excommunicationis*.

S. Marcellus titulus Presbyteri Cardinalis. t.1.p.297. num.7.

Marcha quid sit, & quis eius valor apud varias nationes. t.1.p.878.n.8

Marcha Latinum nomen non est, sed Germanicum. t.1.p.1014.n.3.

Marcianus Augustus libertatis ecclesiasticæ vindex quo tempore floruit. t.2.p.512.n.2

Marcoldus Senefcallus Imperij Regnum Siciliæ inuadit, & excommunicatur. tom.1. pag.327. num.19.

S. Marci Ecclesia in Tyro cinitate Phœnicie à quibus sit condita. t.2.p.32.n.5

Marescalli officium apud Gallor est militare. tom.2. p.387.n.1.

S. Maria in Cosmedin titulus Diaconi Cardinalis, secunda Ecclesia S. Mariæ in vrbe dicata, aliis dicta Ecclesia S. Mariæ Scholæ Græcæ. tom.1. pag.65. num.3.

S. Maria in via lata titulus est vnus Presbyterorum Cardinalium. t.1.p.69.n.2

S. Mariæ de Matur monasterium Ordinis D. Benedicti in Florentina dicitur. ibid.n.3

D. Mariæ

Omnium Notabilium. Litera M.

D. Matix de Charitate monasterium Ordinis Cisterciensis, in ciuitate de Tulebras constructum. t. r. p. 944. n. 4.

D. Matix ad Carceres monasterium Ordinis Camaldulensium. t. r. p. 979. n. 1

S. Mariz, & S. Ioannis de Sacra Menia monasterium Ordinis Cisterciensis, vnde ita dictum sit, & vltimatum situm. t. a. p. 451. & seq. n. 2

S. Mariz de *Iosaphat* monasterium in diocesi Caruotensi constructum. t. i. p. 87. n. 1

Matia Virgo Delpara quomodo vetum matrimonium contraxerit. t. 4. p. 124. & seq. n. 10. & seqq.

S. Maria de Albanio Prioratus est in Metropoli Iannensi, Canonico Regularium D. Augustini. t. 4. p. 254. n. 1.

B. Maria verè dicitur & est Mater Dei, quæ verè Deum peperit. t. 5. p. 171. n. 1

Vide in verbo *Ecclesia*.

Martini in causis vxoris speciale mandatum requiritibus potest admitti sine tali mandato. t. 1. p. 144. num. 8.

Martitus mandatum habens ab vxore potest etiam in aliis, que mandatum excedunt, admitti. *ibid.*

Martius vt martitus agens pro vxore, sine mandato auditur. t. 1. p. 913. n. 2

Martius vxoris nomine absque mandato potest in iudicio comparere. t. 2. p. 125. n. 3

Martius ex longinquo tediens, mulieremque pregnantem inueniens, si non protestabatur ex seipso pregnantem non esse, sibi preiudicium inferbat veteri iure Romanorum. tom. a. pag. 370. num. 6.

Martius pro restitutione dotis non potest conueniri ultra quàm facere possit. t. 3. p. 418. n. 11

Vide in verbo *Præiudicium*.

Martius, qui de dote statim soluto matrimonio restituenda pactus est, cõuenit, an gaudeat privilegio, ne ultra quàm facere possit, conueniatur. t. 3. p. 413. n. 10.

Martius, siue neget, siue affirmet matrimonium esse contractum, an semper ei onus probandi incumbat. t. 4. p. 95. n. 2.

Martius & vxor quandoham sibi inimicem donare possunt. t. 3. p. 548. n. 5

Martius contrahens matrimonium viuente prima vxore, relicta secunda, cum priore cohabitare debet, & publicè in Ecclesia penitentiam facere. tom. 4. p. 104. n. 5.

Martius cuius vxor perpetuà infamià laborat, an possit secundum matrimonium contrahere. t. 4. p. 146. num. 10.

Martius infidiatorem sui, machinante vxore interficiens, potest ipsam dimittere, & eà mortuà cum alia contrahere. tom. 4. p. 256. num. 3. & pag. 263. num. 14.

Martius factio diuortio an teneatur ad restitutionem totius dotis. t. 4. p. 279. n. 4

Martius konstante matrimonio dominus dicitur, siue vxor dicitur domina. t. 4. p. 286. n. 4

Martius an possit ob dotem non solutam vxorem è domo eicere. t. 4. p. 314. n. 5

Martius inops dotem sibi promissam petens, cautionem qualemque præstare debet, aliàs dos deponetur apud mercatorem. t. 4. p. 314. n. 6. & p. 316. num. 10.

Martius sciens vxorem suam adulterium commisisse, & in eo persistere, teneatur eam deserere; post petitam vero penitentiam debet eam recipere. t. 5. p. 305. n. 2. & p. 308. & seq. n. 10. & 11.

Martius an statim ac cognouit vxorem adulteram ef-

fe, teneatur eam deserere. t. 5. p. 309. n. 12

Martius qui iurauit vxorem propter adulterium non deserere, nec accusare, an possit non obstante iuramento eam deserere & accusare. *ibid.* n. 13

Martio premit diuortium ob vxoris adulterium opponi potest exceptio similis adulterij admitti, iure canonico aitemo. t. 5. p. 314. n. 3

Martius, qui dai à operà clericum adulterum expellat, vt de eo vindictam sumat, an excoletur ab excommunicatione. t. 5. p. 373. n. 3

S. Martini titulus est Presbyteri Cardinalis ad Basilicam S. Petri speculans. t. 1. p. 316. n. 4

S. Martini Monasterium Ordinis D. Benedicti in ciuitate Colonienfi, à quo constructum, & ditatum sit. t. 1. p. 601. n. 1

S. Martini Maloris monasterium Ordinis D. Benedicti, vetustate originis, & amplitudine ditionum celebrissimum est, & priuilegiis à Sede Apostolica decoratum. t. 2. p. 108. n. 4. 5

S. Martini monasterium Ordinis Cisterciensis penè collapsum restituit Innocentius III. tom. a. p. 384. num. 1.

S. Martini de Pannonia monasterium Ordinis D. Benedicti vbi constructum sit. t. 2. p. 713. n. 2

S. Martini Ecclesia in ciuitate Thronensi à quo fuerit constructa. t. 3. p. 117. n. 2

Martyri facit iniuriam, qui orat pro Martyre. tom. 3. p. 88. n. 2.

Martyria dicuntur fuisse Ecclesiæ in honorem Martyrum constructæ, ad quarum titulum poterant nunc electi ordinari. t. 3. p. 135. col. 2

Massa, & massalena quid significant in pluribus iuris locis. t. 1. p. 868. n. 5

Massæ nomen vt apud Latinos receptum, ita *Massæ* vocabulum apud Gallos, & Germanos. *ibid.*

Massana vrbs persantiqua Italiz maritima, iam ante Gregorium Magnum Cathedrali Ecclesiâ decorata, sed eius tempore desolata. tom. 1. pag. 163. num. 1.

Massilia duplex, altera Libyca in Africa, altera Gallica in provincia Narbonensi. tom. 1. pag. 962. num. 1.

Massilia ciuitas est Galliz Narbonensis, cuius Præsul Primas, & Metropolitani eius prouinciz sunt. t. 2. p. 688. n. 1.

Massilia vrbs est Galliz Narbonensis maritima, antiquissima, potentissima, moribus cultissima, & Phocenfiem colonia. t. 3. p. 144. n. 2

Matallana, aliàs Matallana, monasterium est Ordinis Cisterciensis in diocesi Palentina. tom. 5. p. 69. num. 5.

Mater an mortuo patre habeat potestatem in filiis, expenditur ex pluribus iuris locis. tom. 3. p. 388. num. 2.

Mater an possit cogi tutelam suscipere, & quando ab ea repellatur. t. 2. p. 883. n. 3

Mater nunquam habuit in filiis potestatem vitæ, nec cisque. t. 5. p. 142. n. 7

Mater filios gladio, vel veneno interimentes, quibus pœnis puniendæ sint. *ibid.* n. 7

Vide in verbo *Pater*.

Mathildis filia Alfonsi I. Regis Portugalliz, Philippi I. Comitiss Flandriz vxor. tom. 3. pag. 150. num. 1.

Mathildis Comitissa, non tam pro inconiuncta, quàm pro Romani Pontificis obedientia ad secunda vota conuolat. t. 3. p. 795. n. 2

Matrimonium iure antiquo inter consanguineos prohibitum fuit vsque ad septimum gradum. tom. 1. p. 127. n. 11.

Repertorium Generale

in Matrimonio facili est dispensatio, prole bona fide suscepta, sin aliis difficult. *ibid.*
 Matrimonij spiritualis an fortius sit vinculum, quam matrimonij carnalis. *t. 1. p. 372. n. 16*
 Matrimonium spirituale contrahit Episcopus cum Ecclesia, dissolubile tamen à Romano Pontifice. *ibid. & seq. p. 373.*
 Matrimonium non aequaliter contrahitur apud infideles, ac apud fideles. *t. 1. p. 304. n. 14*
 Matrimonium inter Romanorum an sit libetum: & quid iure Pontificio. *ibid. n. 18*
 Matrimonium iure diuino, & ex propria natura indissolubile est. *t. 1. p. 304. & seq. n. 19. 20*
 Matrimonium ratum quandocumque dissolui possit. *t. 1. p. 303. n. 21.*
 Matrimonium accusari licet improprie dicatur, visitatum tamen est in iure canonico. *t. 1. p. 427. & seq. num. 2.*
 Matrimonium cum libero, & ancilla, & e contra quomodo hodie subsistat. *t. 2. p. 332. n. 2*
 Matrimonium an iure canonico presumatur ex diuina matris & feminæ cobabitatione. *tom. 1. p. 334. num. 8.*
 Matrimonium à clericali in minoribus gradibus constitutis celebratum valet: à subdiaconis verò, & superià celebratum nullum est. *t. 3. p. 8. n. 1.*
 Matrimonium est contractus eleuatus ad esse sacramenti, qui inter absentes celebrari valet. *tom. 3. p. 694. n. 1.*
 Matrimonium quare sit ita dictum. *t. 3. p. 702. n. 3*
 Matrimonium triplici modo considerari potest. *t. 3. p. 681. n. 3.*
 Matrimonium ratum quomodo dissoluatur, & vnde potestatem ius illud dissoluendi. *tom. 3. pag. 683. num. 6.*
 vt Matrimonium per professionem religiosam dissoluatur, quid requiritur. *ibid.*
 in Matrimonio desideratur coniunctio animorum & corporum. *t. 3. p. 683. & seq. n. 7*
 Matrimonium consummatum quare non possit dissolui professione religiosa, sicut ratum. *t. 3. p. 684. num. 8.*
 Matrimonium ratum non dirimitur per suspensionem ordinis facri. *ibid.*
 Matrimonium quomodo contraheretur iuxta legem Salicam, & veterem Francorum consuetudinem. *t. 4. p. 1. n. 4.*
 Matrimonium solo consensu contrahitur, & nullum non redditur, etsi consuetudo patriæ, vbi illud celebratur, non seruetur. *t. 4. p. 3. n. 7*
 Matrimonium, quod humani generis procreabile sacramentum dicitur, variis omoiobus insignitur. *ibid. n. 2.*
 Matrimonium aliud est quàm nuptiæ, etsi pro eodem sepe sumantur. *t. 4. p. 4. n. 9*
 Matrimonij duplex definitio traditur, vt sacramentum est, & vt contractus. *ibid. n. 10*
 Matrimonium solum est naturalis hominum coniunctio ad procreandos liberos. *t. 4. p. 6. n. 13*
 Matrimonium apud omnes bene constitutas nationes laabile medium censetur ad procreationem. *ibid. num. 14.*
 Matrimonij author Deus. *t. 4. p. 7. n. 15*
 Matrimonij contractus an sit iuris diuini. *ibid.*
 Matrimonium ad rationem sacramenti nonx legis fuit eleuatum. *ibid. n. 16*
 Matrimonium ab infidelibus celebratum legitimum est, sed non ratum. *ibid. & seq. n. 17*
 in Matrimonio separatur ratio contractus à ratione sacramenti. *ibid. p. 8*

ad Matrimonium contrahendum quedam substantia, quedam verò pro solemnitate, & vt accidentalia requiruntur. *t. 4. p. 8. n. 18*
 Matrimoniotum tria genera in vñ apud Romanos olim fore. *ibid.*
 Matrimonium per coemptionem apud Romanos quibus titibus peragebatur, & quantæ authoritatis fuerit. *t. 4. p. 9. col. 1. & 2*
 Matrimonij requisita ex iure canonico, & constitutionibus Ecclesiæ. *t. 4. p. 9. n. 19*
 Matrimonij solemnitates seruandæ, vel non. *ibid. & seq. n. 20.*
 Matrimonium ex vtriusque consensu celebratum, validum est, etiam aliis solemnitatibus non obseruatis. *ibid. & p. 10. n. 21*
 Matrimonij forma consistit in consensu per legitimæ signa, aut verba explicito: vide in verbo *Consensu*.
 per Matrimonium à filio, vel filia contractum, an dissoluatur patria potestas. *t. 4. p. 29. n. 8*
 ad Matrimonium contrahendum impediendum sufficit depositio vnius testis asserentis adesse impedimentum inter sponsos, nisi sponsalia iurata præcesserint. *t. 4. p. 30. n. 14*
 Matrimonium impeditur denunciatione vnius testis, etsi non sit persona grauis. *t. 4. p. 31. n. 6*
 Matrimonium ex metu graui cadente in constantem virum celebratum, nullum est. *tom. 4. pag. 33. num. 2.*
 Matrimonium metu graui celebratum, an sit nullum iure naturali, vel positivo. *t. 4. p. 35. n. 5*
 Matrimonium, & omnes actus ad matrimonium spectantes metu graui gesti, ipso iure nulli sunt. *ibid. num. 8.*
 Matrimonium ex metu reuerentiali celebratum, an nullum sit: & an matrimonium ex metu celebratum, etiam iuratum, oullum sit. *tom. 4. pag. 36. num. 9.*
 qui Matrimonium cum aliqua contrahere intauit, & proposuit Religionem ingredi, an teneatur prius matrimonium contrahere, & postea ante eius consummationem religionem ingredi. *tom. 4. p. 37. num. 2.*
 Matrimonium contrahere olim penitentia tempore non licebat, nec contractio vti. *tom. 4. pag. 39. num. 3.*
 Matrimonium quo iure captiuitate, vel longâ absentia dissoluatur. *t. 4. p. 40. & seq. n. 5. & seq.*
 Matrimonium contractum cum peccatrice volente se conuertere, opus charitatis est. *tom. 4. pag. 43. num. 2.*
 Matrimonium cum meretricibus apud varias nationes prohibitum est, ab Ecclesia tamen valde commendatur. *t. 4. p. 48. & seq. n. 13*
 Matrimonium meretricum priores Ecclesiæ canonici improbabant, de facto tamen cocontractum non irritant. *t. 4. p. 49. n. 15*
 Matrimonium etiam metu graui celebratum conualecitur purgato metu per sequentem spontaneam voluntatem. *t. 4. p. 49. n. 2*
 vt Matrimonium per metum contractum nullo consensu ratificetur, an requiratur præsentia Parochi & testium. *t. 4. p. 50. n. 5*
 Matrimonium inter contractus, qui consensu constant, & celebrantur, commemoratur. *tom. 4. p. 54. num. 6.*
 Matrimonium celebratum à furioso, qui antequam in furem incideret, voluntatem illud contrahendi habuit, an sit validum. *tom. 4. pag. 56. num. 4.*

Omniū Notabilium. Litera M.

Matrimonium tempore habili celebratum non soluitur per furorem superuenientem. *ibid.* & seq. num. 5.

Matrimonium licite celebratum, furore superueniente persuevit, attento iure canonico. tom. 4. p. 38. num. 7.

Matrimonium etiam per metum grauem celebratum retractari nequit sequenti copulā. tom. 4. pag. 62. num. 3.

Matrimonium praesumptum non induitur ex nūso ad copulam. t. 4. p. 67. n. 1. 3.

Matrimonia filiorum celebrata sine consensu parentum, nulla fuerunt apud Romanos. t. 4. p. 68. & seq. num. 2.

Matrimonium sine consensu patris celebratum an valeat. t. 4. p. 71. & seq. n. 8. & p. 72. n. 9.

Matrimonium a filiis/familias celebratum sine consensu paterno, an sit nullum attento iure canonico. t. 4. p. 73. n. 10. 11.

Matrimonia clandestina ante Concilium Tridentinum variē appellabantur, & accipiebantur. *ibid.* num. 11.

Matrimonia, quae inuitis parentibus contrahuntur, p̄missis prohibetur. *ibid.* p. 74.

Matrimonia etiā non ritē celebrata, pro bono pacis tollerantur. t. 4. p. 74. n. 2.

Matrimonium etiā si puberibus celebratum, non sustinetur, si aliā sint habiles. t. 4. p. 76. col. 2.

Matrimonium ante pubertatem celebratum iure canonico sustinetur, si contraheotes apti sint, & nulli in eis suppleat statem. t. 4. p. 77. init.

Matrimonium inter pubertatē proximis contractum validum est, & impedimentum affinitatis inducit. t. 4. p. 87. n. 7.

Matrimonium frostra accusatur per causam proximitatis; vtiliter tamen denunciatur. tom. 4. pag. 92. num. 5.

Matrimonium est publicē celebrandum, denunciationibus publicē factis à Parocho in Ecclesia; & si quis aliter contraxerit in gradu prohibito, prole inde suscepta nascitur illegitima; & parochus matrimonio simili assistens per triennium suspenditur. t. 4. p. 96. o. 5.

Matrimonium clandestinum quomplex sit. *ibid.* p. 97. num. 6.

Matrimonium clandestinum quodnam dicitur ad effectum incurrendi poenae. *ibid.* & seq.

Matrimonium omissis denunciationibus, publicē tamen, & coram vicinis celebratum, an dicatur hodie clandestinum. t. 4. p. 98. n. 6. 7.

Matrimonium ubi celebratum sit, & quid requiratur, vt clandestinum non dicatur. *ibid.* & seq. num. 8.

Matrimonium sine testibus celebratum, an sit validum. t. 4. p. 100. n. 10.

Matrimonia publicē sunt celebranda, clandestina autem semper damnata sunt. t. 4. p. 100. n. 11.

Matrimonia clandestinē celebrata, an fuerint ab initio Ecclesiae nulla: & quid de iure ciuili. t. 4. p. 101. num. 12.

Matrimonia clandestina potuerunt ab Ecclesia prohiberi, improbari, & irritari. *ibid.* n. 13.

Matrimonij materia quomodo potuerit ab Ecclesia mutari. t. 4. p. 102. n. 3.

Matrimonium ratum primò contractum, an dissoluitur per consummatum postea celebratum. tom. 4. p. 107. n. 3.

Matrimonio sub conditione celebrato non licet contrahentibus discedere, sed insuper habita conditione, iteefragabili tenet. t. 4. p. 112. n. 8.

Matrimonium sub hac conditione celebratum: *Esse te in uxorem ducam, si tantum mihi denaueris*, an valeat. t. 4. p. 113. & seq. n. 2.

Matrimonio sub conditione casuali honesta contracto, debet expectari talis eooditio, nisi partes antea consenserint de praesenti, aut copula carnalis inter eos intercesserit. t. 4. p. 113. n. 2.

Matrimonium quomodo dicitur sub conditione celebrari. *ibid.*

Matrimonij bona tria: vide in verbo *Confusus*.

Matrimonium contractum sub intentione contraria bonis eius, an sustineatur: vide in verbo *Intensio*.

Matrimonium post votum castitatis emissum olim celebratum sustinebatur. t. 4. p. 134. n. 12.

Matrimonium post votum solenne castitatis contractum an sustineri possit ex mente D. Basilij. *ibid.* num. 13.

Matrimonium cum excommunicato tolerato potest contrahi. t. 4. p. 139. n. 3.

Matrimonium contractum cum muliere adulterio polluta, aut secundis nuptiis copulata, adducta machinatione in necem viri, aut occisa coniuge antimo contrahendi matrimonium cum ipsa, nullum est. t. 4. p. 140. n. 1.

Matrimonia iniuste contracta, alia sunt incesta, alia illicita; & quoniam illa sint. *ibid.* & seq. n. 3.

Matrimonium cum pellice contractum olim utroque iure prohibebatur, & dirimebatur. tom. 4. p. 141. num. 5.

Matrimonium non dissoluitur propter errorem circa salutem. t. 4. p. 143. n. 3.

Matrimonium ob septem superuenientem non dissoluitur, nec quoad vinculum, nec quoad thorum. t. 4. p. 145. n. 7.

Matrimonium à muliere ita acta contractum, vt à viro cognosce non possit, nullum est. tom. 4. p. 145. & seq. n. 9.

Matrimonium inter seruos legitimè contractum, etiam inuitis dominis, sed si ingenuus per errorem ancillam ducat, vel econtrā, coniugium nullum est. t. 4. p. 148. n. 2. & p. 151. n. 6.

Matrimonium iure ciuili inter seruum, & ancillam non datur, sed tantum contubernium. t. 4. p. 149. num. 4.

Matrimonium antiquo iure ciuili inter quos permittitur. *ibid.* & p. 150. col. 1. & 2.

Matrimonij ius iure canonico ingenuis, & seruis est æquale. t. 4. p. 150. n. 5.

Matrimonium inter liberum & ancillam an hodie attento iure canonico subsistat, sicut etiam inter dominum & ancillam. *ibid.* & p. 151.

Matrimonium inter seruos inuitis dominis contractum primis Ecclesiae seculis ab Ecclesia irritabatur. t. 4. p. 149. n. 3. & p. 151. n. 7.

in **Matrimonio** quadruplex error contingere potest; & quis ex eis viciet matrimonium. *ibid.* pag. 152.

pro **Matrimonij** administratione olim aliqui Parochi, & Episcopi pendebant. t. 4. p. 155. n. 13.

Matrimonium cum ingenuis, repudiari ancillā, contractum, à Leone Pontifice approbatum. tom. 4. p. 154. n. 15.

Matrimonium inter filios compertum an licet contrahi possit. t. 4. p. 157. n. 4.

Matrimonium inter adoptatam, & filiam adoptantis non potest durante adoptione celebrari, sed verò eā soluta. t. 4. p. 170. n. 3.

Matrimonium cum priuigna contrahi nequit. tom. 4. p. 174. n. 2.

Martino

Repertorium Generale

Matrimonium non potest dissolui ex confessione propria conjugum. t.4.p.177.n.1
 Matrimonium quaecumque etiam in spe violat non licet. t.4.p.178.n.6
 Matrimonium legitime contractum ob nullam causam superacramentem potest dissolui. tom.4.p.181. num.6.
 Matrimonium inter affines contractum separat etiam vsque ad sextum gradum. tom.4.pag.185. num.1.
 Matrimonium cum affinis contractum an irritetur iure naturali, vel positivo. tom.4. pag.187. num.9.
 Matrimonium inter affines quare prohibeatur. t.4. p.188.n.10.
 Vide in verbo *Matrimonium*.
 Matrimonium ab infidelibus celebratum in gradu cognationis ab Ecclesia prohibitum non dissoluitur per baptismum ab ipsis susceptum. tom.4. pag.191. num.1.
 Matrimonium triplex datur; & quodnam ex eis sit sacramentum. t.4.p.192.n.3
 Matrimonium infidelium an per baptismum efficiat sacramentum gratiam conferens. Ibid.n.4.
 Matrimonium ab infidelibus potest valide contrahi in gradibus prohibitis. Ibid.& seq.n.5
 Matrimonium ante baptismum contracta per baptismum non dissoluntur. Ibid.& seq.
 Matrimonium non potest celebrari inter consanguineos vsque ad septimum gradum. tom.4.p.195. num.4.
 Matrimonium in primo gradu lineæ rectæ monstro simile est; nec in vilo casu, nec ex quacumque causa potest in eo dispensari. tom.4. pag.197. num.9.
 Matrimonium an sit iure diuino, vel naturali prohibitum inter omnes ascendentes, vel descendentes in linea recta consanguinitatis, vsque in infinitum. t.4.p.197.n.10
 Matrimonium in quibus gradibus sit prohibitum inter consanguineos lineæ transversalis. t.4.p.198. num.11.
 Matrimonium in primo gradu lineæ transversalis an fuerit licitum apud aliquas gentes? Ibid. pag.199.
 Matrimonium inter fratrem, & sororem pudori naturali non conuenit; iuri tamen naturali non est contrarium. t.4.p.199.n.12
 Matrimonium in primo gradu lineæ transversalis prohibitum fuit lege Moyis data. Ibid.& seq.n.13
 Matrimonium in nullo gradu lineæ transversalis prohibitum est lege diuina, sed tantum lege positum; & in quibus gradibus ab ea prohibeatur. tom.4. p.200.& seq.num.14.
 Matrimonium inter consanguineos iure positivo diuersimodè fuit prohibitum ex utroque iure. tom.4. p.201.n.15.
 Matrimonium cum fratris, vel sororis filia, an æqualiter fuerit licitum apud Romanos. Ibid. num.16.
 Matrimonium inter consobrinos an fuerit apud Hebræos, vel Romanos licitum. tom.4. pag.202. num.17.
 Matrimonium inter consobrinos prohibitum fuit iam à temporibus Apostolorum, & quomodo protogara sit hæc prohibitio secundum ius canonicum. t.4. p.203.n.18.
 Matrimonium ex variis rationibus inter consanguineos est prohibitum. Ibid.n.19
 Matrimonium quare sit ab Ecclesia inter consanguineos prohibitum; & quare etiam fuit hæc prohibitio ad quartum gradum restricta. tom.4.p.204. num.3.
 Matrimonium inter impotentes ad coeundum scienter contractum, an sustineatur. tom.4. pag.211. num.1.
 Matrimonium an dirimi possit ob sterilitatem apud Catholicos. t.4.p.212.n.2
 Matrimonium eunecorum, & spadonum, an sit validum. t.4.p.213.n.5
 Matrimonium quomodo dirimatur ex impotentia ad coeundum. t.4.p.215.n.8
 Matrimonium cum impotenti celebratum nullum est. t.4.p.216.n.9.
 Matrimonium non presumitur contractum ex donis, & muneribus acceptis à sponsa. t.4.p.217. num.2.
 Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ celebratum, an nullum sit; an verò penitentia innoxia ita contrahentibus, sustineatur. tom.4.p.223. num.2.
 Matrimonium aliud verum, aliud putatiuum datur; & in quo differant. t.4.p.230.n.4
 Matrimonij putatiui requisita quænam sint. Ibid.
 Matrimonij putatiui effectus referuntur. t.4.p.231. num.5.
 Matrimonium an accusari possit post mortem conjugum. t.4.p.237.n.3.& p.239.n.1
 Matrimonium intra quod tempus censuræ debeat à marito, vt audiatur. t.4.p.252.n.1
 Matrimonium testibus, non testimoniis accusari debet. Ibid.cap.2.n.2
 ad Matrimonium accusandum qui admittantur, & qui repellantur. t.4.p.255.n.3
 Matrimonia pietate ac religione arctata, diuorcio dirimi non poterant. t.4.p.259.n.9
 Matrimonium per diuorcium separatum an reintegretur causa diuorcij cessante. tom.4.p.264.& seq. num.7.
 Matrimonium propter hæresim non dissoluitur quoad vinculum. t.4.p.265.n.8
 Matrimonium propter adulterium dissoluitur quoad thorum, & cohabitationem. tom.4. pag.269. num.3.
 Matrimonium inter hæreticum, & catholicum licitè non contrahitur. Ibid.n.3
 Matrimonium separatum propter hæresim vnus coniugis, an sit reintegrandum, si Ecclesiæ testificans hæreticus reconciliatur. Ibid.n.3
 Matrimonia Liouenicum ante, & post fidem receptam contracta. t.4.p.273.n.1.2
 Matrimonium celebratum cum relicta fratris defuncti nullum est, nisi per Ecclesiam dispensetur, vt ita coniuncti in tali matrimonio persistant. t.4.p.274. num.5.
 Matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ oblique an sit iure naturali, vel diuino prohibitum. Ibid.& seq.n.7.& p.275.& seq.n.8.
 Matrimonia varia in primo gradu lineæ transversalis celebrata. Ibid.
 Matrimonium Hetodis cum vxore fratris sui Philippi quare à Diuino increpatur. t.4.p.276.n.9
 Matrimonia varia inter affines contracta, quare impubata. Ibid.& seq.n.10
 Matrimonium in primo gradu lineæ transversalis contractum indiget dispensatione: vbi de matrimonio Guberni cum Galiana à Sancto Kiliano impugnat. t.4.p.277.n.11.12
 Matrimonium cum vxore fratris non est lege diuina prohibitum. t.4.p.277.& seq.n.11.13
 Matrimo

neos prohibitum; & quare etiam fuit hæc prohibitio ad quartum gradum restricta. tom.4.p.204. num.3.
 Matrimonium inter impotentes ad coeundum scienter contractum, an sustineatur. tom.4. pag.211. num.1.
 Matrimonium an dirimi possit ob sterilitatem apud Catholicos. t.4.p.212.n.2
 Matrimonium eunecorum, & spadonum, an sit validum. t.4.p.213.n.5
 Matrimonium quomodo dirimatur ex impotentia ad coeundum. t.4.p.215.n.8
 Matrimonium cum impotenti celebratum nullum est. t.4.p.216.n.9.
 Matrimonium non presumitur contractum ex donis, & muneribus acceptis à sponsa. t.4.p.217. num.2.
 Matrimonium contra interdictum Ecclesiæ celebratum, an nullum sit; an verò penitentia innoxia ita contrahentibus, sustineatur. tom.4.p.223. num.2.
 Matrimonium aliud verum, aliud putatiuum datur; & in quo differant. t.4.p.230.n.4
 Matrimonij putatiui requisita quænam sint. Ibid.
 Matrimonij putatiui effectus referuntur. t.4.p.231. num.5.
 Matrimonium an accusari possit post mortem conjugum. t.4.p.237.n.3.& p.239.n.1
 Matrimonium intra quod tempus censuræ debeat à marito, vt audiatur. t.4.p.252.n.1
 Matrimonium testibus, non testimoniis accusari debet. Ibid.cap.2.n.2
 ad Matrimonium accusandum qui admittantur, & qui repellantur. t.4.p.255.n.3
 Matrimonia pietate ac religione arctata, diuorcio dirimi non poterant. t.4.p.259.n.9
 Matrimonium per diuorcium separatum an reintegretur causa diuorcij cessante. tom.4.p.264.& seq. num.7.
 Matrimonium propter hæresim non dissoluitur quoad vinculum. t.4.p.265.n.8
 Matrimonium propter adulterium dissoluitur quoad thorum, & cohabitationem. tom.4. pag.269. num.3.
 Matrimonium inter hæreticum, & catholicum licitè non contrahitur. Ibid.n.3
 Matrimonium separatum propter hæresim vnus coniugis, an sit reintegrandum, si Ecclesiæ testificans hæreticus reconciliatur. Ibid.n.3
 Matrimonia Liouenicum ante, & post fidem receptam contracta. t.4.p.273.n.1.2
 Matrimonium celebratum cum relicta fratris defuncti nullum est, nisi per Ecclesiam dispensetur, vt ita coniuncti in tali matrimonio persistant. t.4.p.274. num.5.
 Matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ oblique an sit iure naturali, vel diuino prohibitum. Ibid.& seq.n.7.& p.275.& seq.n.8.
 Matrimonia varia in primo gradu lineæ transversalis celebrata. Ibid.
 Matrimonium Hetodis cum vxore fratris sui Philippi quare à Diuino increpatur. t.4.p.276.n.9
 Matrimonia varia inter affines contracta, quare impubata. Ibid.& seq.n.10
 Matrimonium in primo gradu lineæ transversalis contractum indiget dispensatione: vbi de matrimonio Guberni cum Galiana à Sancto Kiliano impugnat. t.4.p.277.n.11.12
 Matrimonium cum vxore fratris non est lege diuina prohibitum. t.4.p.277.& seq.n.11.13
 Matrimo

Omnium Notabilium. Litera M.

Matrimonium iure civili omnino per diuortium soluebat. t. 4. p. 179. n. 1
In Matrimonio potius omnes effectus resultant, qui considerantur in vero. t. 4. p. 288. n. 7
Matrimonium vsque ad septimum gradum prohibitorium fuit. t. 4. p. 291. n. 2
Matrimonium inter stupratorem & virginem corruptam primis Ecclesie seculari licitum non fuit. t. 5. p. 303. n. 9
Matrimonium tempore interdicti absque privilegio valide contrahi potest. t. 5. p. 566. col. 2
Maturum, Maturatum, vel Maturatum ciuitas est Episcopalis Tusciae. t. 2. p. 118. n. 3
Mauriana ciuitas Allobrogum in valle de Alpes Cottiae, Cathedrali Sede decoratur. t. 1. p. 680. n. 10. & t. 3. p. 775. n. 1
Mauricius Rboromagensis Praeatus falso cupiditatis vitio notatur: vbi aliqua de eius laudibus. tom. 1. p. 361. n. 1. 2.
Mauricius de Soliaco, Praeful Parisiensis Theologus eximius fuit. t. 3. p. 427. & seq. n. 3
Mausoleum propriè est sepulchrum Principis, & à quo ita dictum sit. t. 3. p. 538. o. 5
SS. Maximi & Agathe monasterium à D. Gregorio in Panormitana diocesi constructum; & quare Lucitanum dictum. t. 1. p. 887. n. 34
S. Maximus magister D. Gregorii Magni, vir apprime religiosus, magis virtutibus praeditus, & miraculis confectus. t. 3. p. 527. n. 5
Mediatares litis & negotij quinquam, & quinquam mediatores io sumoia. t. 2. p. 472. n. 12
Mediatiores litis non possunt cogi in ea testimonium dicere. ibid.
Medicus peritus ad ordines promoueri potest, non obstante mortalitate infirmi, si conscientia eum non remordet. t. 1. p. 488. n. 3
Medici qui sunt, & eorum varia nomina. ibid. num. 5.
Medicorum impetitia damnatur, & variis penis, tum in iure civili, tum canonico subicitur. tom. 1. p. 483. n. 6.
Medicus ut homicida in utroque foro damnatur, qui postquam mederi coepit, infirmum deserit. ibid. num. 7.
Medicus si iuxta artis regulas medelam adhibeat, irregularis non fit, etsi mors sequatur. t. 1. p. 484. num. 8.
Medicum atrem exercere clericis, & monachis licet, sed postea prohibetur fuit. tom. 1. pag. 484. num. 9.
Medici dum ad Doctoratus gradum euectur, iurare debent se seruatopis consuetudinem, quae refertur. t. 1. p. 569. n. 1.
Mediolani Metropolis Iosubram brevis descriptio, & varia sua. t. 1. p. 120. n. 1
Meldis ciuitas Galliae Celticae, in qua conuocatum fuit Concilium anno 845. t. 1. p. 13. n. 1
Melgoriensis Comitatus dupliet nomioe insignitus, Sedi Apostolicæ in alodium traditus est. tom. 1. p. 243. col. 1.
Melloraines facta in terris Ecclesie, remanent in dominio ipsius Ecclesie. t. 3. p. 446. n. 2
Melismus monasterium est Ordinis D. Benedicti in diocesi Midenfi. t. 1. p. 313. n. 5
Melpis nobilis ciuitas est Neapolitani regni Cathedralis Ecclesiam habens. t. 2. p. 417. n. 2
Mendacium magnum delictum variis penis in iure pænitentis puniendum. t. 1. p. 186. n. 10
Mendacium quid sit ex D. Augustino. ibid. pag. 117. num. 11.

Mendacium quid sit, iuxta D. Augustinum. tom. 4. p. 398. n. 3.
Mendacium peccatum est contra octauum Decalogi præceptum. ibid.
Mendacium in quo differat à perurio. ibid.
Mentona Vualix oppidum est Cathedrâ Episcopali decoratum. t. 2. p. 431. n. 2
S. Mercurius vir pius, & perdoctus Episcopus Regiae Metropolis Liouis factus. t. 3. p. 38. n. 2
Mensura debent habere signum publicum, alias falsae iudicantur. t. 1. p. 196. col. 1.
Mensuratum, & ponderum adulteratio qualem grauem delictum sit. ibid. n. 7
Mercatum an licitus sit die Dominico, & aliis festiuis. t. 1. p. 169. n. 8.
Vide in verbo *Nundina*.
Mercula celebre monasterium in diocesi Zamorenfi à quo constructum. t. 1. p. 428. n. 2
Mertrix quæ sit, & quenam talis verè dici possit. t. 3. p. 71. o. 3.
Meretrix, quæ corpus suum vulgabant, lues appellabantur prius Romani. t. 4. p. 44. n. 4
Vide in verbo *Lapone*.
Meretrix olim publicè permittebantur, habitu matronæ, ornamentis, & loco à cæteris honestis feminis distinguiebantur. t. 4. p. 47. n. 13
Meretrices varia nomina; & quid de eis apud Romanos. ibid. col. 2
de Meretricibus plura referuntur: vbi de eorum professione apud diles. ibid. & seq. n. 13
Meretricem in vxorem legitimam ducere opus charitatis est: vbi aliqua eorum sic conuersarum exempla referuntur. t. 4. p. 48. n. 13
Mertis quæ leuanda nauis gratiâ in mare profectum, non habetur pro delictis. tom. 1. pag. 120. n. 10.
Mercium profectionem damnum cuius sit. ibid. num. 3.
Meres insuffragium olim fiebant eorum, ad quorum potius appellabantur. t. 5. p. 381. n. 4
Meres insuffragium, tum in Oriente, tum in Occidente, quo iure ab ingentibus occupare fuerint. t. 5. p. 381. n. 6. & 7.
Messana perantiqua, & praesens Episcopalis ciuitas vbi sita. t. 1. p. 164. n. 1
Messina ciuitas Graeciae isemdin Cathedrâ Episcopali decorata. t. 1. p. 130. n. 1
Messensis ciuitas antiqua Galliae, Sedes Occidentalis veterum Regum Galliae. t. 1. p. 185. n. 1
Metensis ciuitas principalis est Galliae Belgicae, in qua S. Clemens S. Petri discipulus, & S. Clementis Papae pastus Episcopus fuit. t. 3. p. 119. n. 1
Metropolis Ecclesiae vnde ita dicatur. tom. 1. p. 446. num. 2.
Metropolitani non consecrati, licet nondum receperint pallium, potest consecrationem suffraganei sui delegare Episcopo. t. 1. p. 165. n. 2
Metropolitani nequit dispensare ad hoc vt quis vna die duos sacros ordines recipiat. tom. 1. p. 465. num. 10.
Metropolitani proprium manus est Apostolicae decretæ exterior Episcopis propriæ provinciae denunciare. t. 2. p. 734. n. 1.
Metropolitani est caput Concilij provincialis, non supra illud. t. 1. p. 173. n. 1
Metropolitani quando possit suffraganeorum suorum Ecclesias visitare. t. 3. p. 82. & seq. n. 3
Morus mortis monasterium ingredere potest illud deferre, nisi professionem expressè, vel tacite ratam habuerit. t. 1. p. 945. n. 10
Metus

Repertorium Generale

Metus definitio traditur, & per particulas omnes explicatur. *ibid.* n. 12
Metus quomodo distinguatur à vi. *ibid.*
Metus quomodo communiter dividatur. t. 1. p. 946. num. 13.
Metum eandem in constantem vitium quid sit. *ibid.*
Metus grauis casus varij referatur; & quot conditiones ad eum requirantur. *ibid.*
Metus levis in consideratione non habetur in iudicio; & eius exempla traduntur. *ibid.* & seq. num. 14.
Mens infamia, an levis, vel grauis censendus sit, distinguatur. *ibid.* p. 947
Meto graui gesta an nulla sint ipso iure, & ab initio. *ibid.* n. 15. & seq. Respondetur sub distinctione. p. 948. n. 17. & 18.
Meto gesta, quae ipso iure valent, postea irritantur. t. 1. p. 949. n. 20.
Metum passio duplici remedio succurritur. t. 1. p. 950. num. 21. 22.
Metus grauis professionem em reddit nullam. t. 1. p. 951. num. 6.
Metus quomodo purgetur. t. 1. p. 952. n. 18
Metus grauis censetur amissio maioris partis patrimonij. t. 1. p. 953. n. 3.
Metus an nullum reddat iuramentum, vel votum: vide in verbo *Iuramentum, Votum.*
Metus ineffectus causae extorquendi votum, non leuitat illum. t. 3. p. 668. n. 7
Metus iustus adeo excusat, vt non appellari habeatur pro appellacione, si fuerit protestatus, & appellacionis causas exprefferit. tom. 2. pag. 899. num. 13.
vt Metus excuset in praedicto casu, quid agendum sit, & an protestatio sit omnino necessaria. tom. 2. p. 900. n. 4.
Metus grauis iniussu ab extrinseca causa illatus ad extorquendum consensum ad matrimonium, illud ipso iure nullam reddit, tam in foro interno, quam externo. t. 4. p. 14. n. 4.5
Metus grauis in matrimonio intercedens, quomodo purgetur, & quid requiratur, vt haec purgatio admittatur. t. 4. p. 30. n. 3
Metus xquillus in viro non desideratur ac in feminis ad inducendam coactionem. t. 4. p. 62. n. 4
Michaël de Corbel, Theologus Parisiensis, vit Deo plenus, & prouidus dicitur. t. 1. p. 210. n. 2
B. Michaël apparitio, & dedictio quare ab Ecclesia celebrantur. t. 2. p. 185. n. 16
S. Michaël de Caranto monasterium Otdinia D. Benedicti, vbi in sum. t. 3. p. 19. n. 1
Adidensis ciuitas Hiberoriz Cathedra Episcopali decorata. t. 1. p. 313. n. 4
Milites emeriti quinam dicantur, vbi de Romanorum colonia in Hispania, in qua milites emeriti debebant. t. 1. p. 398. n. 2
Milium cingulum, seu baltheum. *ibid.*
Milites discendi quinam. *ibid.*
Milites olim tituli dicti, quia paratim tuebantur. t. 1. p. 868. n. 6.
Milites Romani olim à coniugio abstinebant, & quia eis maiorum ius indoluerit. t. 1. p. 86. n. 8
Milites an idonei fideiussores aliquando esse possint. t. 3. p. 404. n. 2.
Milites, tam armae, quam rogare miliciae, an privilegio gaudeant, ne ultra quam facere possunt, conuincantur. t. 3. p. 410. n. 14
Militibus aliquando permissum fuit decimas diuisionis suae iis propriis vti conuictere. tom. 3. pag. 394. num. 1.

Minerva Melitenfis, Melienfis, vel Illenfis, quoniam fuerit. t. 3. p. 465. n. 6
Ministri minores Ecclesiae quinam praeter Clericos. t. 1. p. 841. n. 7.
Ministri Ecclesiae quae scientia pollere debeant: vide in verbo *Scientia.*
Ministrie sapientis in iure Canonico & Caesareo acquiruntur pro officiis & dignitatibus. tom. 1. p. 147. num. 3.
Ministeria aliquando pro rebus spiritualibus accipiuntur, aliquando etiam pro officiis, & dignitatibus secularibus sumuntur. t. 3. p. 399. & seq. n. 1
Minorum regnantium, & Magistratum administrationem exempla plura refertur. tom. 1. pag. 479. num. 3.
Minores à Reipublicae administratione esse testandos, grauius authoritacione adstruitur. t. 1. p. 480. num. 4.5.
Minoribus aduersus quaecumque lesionem beneficio restitutionis succurritur. t. 1. p. 971. n. 9. & 10
Minoribus in aliquibus casibus non competit restitutionis beneficium. *ibid.* & seq.
Vide in verbo *Restitutio.*
Minor aduersus contractum restitutus non tenetur refundere pretium acceptum ante iudicis sententiam. t. 1. p. 973. n. 12.
Minor quomodo aduersus sententiam contra se latam testatur. t. 1. p. 986. n. 13
Minor aliquando aduersus sententiam contra se latam restitutionem petens non audiet. tom. 1. p. 986. num. 16.
Minor aduectus accusationem omisam non restituitur. t. 1. p. 990. n. 9
Minoribus laevis nouo iure quadriennium ad petendam restitutionem indulgetur. tom. 1. pag. 992. num. 9.
Minor laevis in retractu omisso restituitur aduersus venditionem praedij maiorem suorum. t. 1. p. 993. num. 12.
Minor viginti annis à quocumque iudex delegatus designari potest: minor autem octodecim annis tantum à Principe. tom. 1. p. 725. num. 1. & p. 726. num. 1.
Minores etiam stricte iure efficaciter obligentur, idonei tamen fideiussores non sunt. tom. 3. pag. 404. num. 2.
Minor uxorem habens post 18. annum reasinas administrat, & efficaciter obligatur bona sua alienando, nec beneficio restitutionis gaudet. t. 4. p. 77. nom. 8.
Minerva etiam veteri subministrant sufficientes argumentum ad beatificationem alicuius defuncti. t. 3. p. 940. n. 9.
Miracula vera non potest ab improbis etiam hominibus edita. *ibid.*
Miracula à defunctis edita accurate sunt examinanda. *ibid.* & seq. n. 10.
Missa sacrificium in omnibus electionibus ecclesiasticis est praesumendum; & an sit de eorum essentia. t. 1. p. 271. & seq. n. 9.
Missa solennis pro defunctis licet, & proficue offerri possunt. t. 1. p. 396. n. 3
Missa in Ecclesia olim aliae vespertinae, aliae matutinae fuerit. t. 1. p. 460. n. 4
Missarum solennia non debeat vulgaris lingua celebrari. t. 1. p. 788. n. 3
Missa ad quam quis tenetur ex fundacione, debet celebrari iuxta rubricas Ecclesiae. tom. 3. pag. 144. num. 3.
Missarum solennia pro viuis, & defunctis non despectas,

Omnium Notabilium. Litera M.

peratis, vel excommunicatis offerri possunt. t.3. p.541.n.2.
 Missa publica sive tantum in hebdomada olim celebrabatur, deinde omnibus diebus festis celebrari coeperunt. t.3.p.574.n.4
 Missa sacrificium frequenter ministerium appellatur. t.3.p.760.n.5.
 Missa sacrificium an alibi, quàm in Ecclesiis Deo sacra-
 cratis offerri possit. t.3.p.835.& seq.n.7.& 8
 Missa sacrificium an in domibus privatis celebrari possit, ex constitutione Leonis Imperatoris. t.3. p.836.n.9.
 ad Missa sacrificium præmittendæ sunt aliquæ hæc canonice. t.3.p.835.n.5.6
 Missa sacrificium iterum ad subueniendum peregrina, infirmis, & defunctis. tom. 3. pag. 858. num.7.
 Missa celebratio ex antiqua more Ecclesiæ in sepul-
 cris defunctorum visitata fuit. tom. 3. pag. 857. num.9.
 Missa sacrificium dia post hocam nonam fuit celebra-
 tum. t.3.p.858.col.1
 Missa sacrificium aliquando vespertino officio exple-
 to fuit celebratum. ibid.n.12
 Missa matutine, & vespertine mentio obuia in an-
 tiquis Ecclesiæ canonibus. ibid.
 Missa sacrificium ante recitationem officij matutini
 & Laudum celebrare an sit peccatum mortale. t.3. p.859.n.14.
 Missam castrare pro priuata Missam recitare à Gal-
 lis usurpatum est. t.3.p.864.n.3
 Missa olim simul pro viuis, & mortuis offerebatur. ibid.n.4.
 Missa propria de die non est omittenda propter Mis-
 sam particularem. ibid.n.5
 Missa variæ acceptiones referuntur, & vera etymo-
 logia affertur. ibid.& seq.n.7
 Missa diuersa pro diuersitate dierum iam olim præ-
 scriptæ fuere. t.3.p.865.n.8
 Missarum pro Sanctis, eorumque diebus anniuersa-
 ris mos peratustus in Ecclesia. ibid. & seq. num.9.
 Missæ vixit quædam sint, eorumque duo genera refe-
 runtur. t.3.p.866.n.10
 Missa propria diei non est pro sacerdotum, vel su-
 dientium voto omittenda. ibid.n.11
 Missarum diuerso præcipua in publicis, & priuatis;
 & quæ hori celebrari debeant. ibid.& seq.n.12
 Missarum tantum celebratio in die Natiuitatis Domi-
 ni à quo Pontifice statuta sit. tom. 3. pag. 867. num.1.
 Missæ tres quare in prædicta solemnitate celebrentur,
 afferuntur rationes. ibid.& p.868
 Missa vespertina olim etiam ieiunij fidelibus offereba-
 tur. t.3.p.874.n.6
 Missa in Ecclesiis Alexandrinis, & Africanis olim post
 epulum celebrabatur. ibid.n.7
 Missa sacrificium quomodo offerri possit pro Sanctis. t.3.p.881.n.5.
 Missa in die Cene Domini an possit à quolibet sa-
 cerdote celebrari; an verò debeat in vnaquaque
 Ecclesia vna tantum celebrari. tom. 3. pag. 863. num.4.
 Missarum plerumque celebratio eadem die in quibus
 casibus necessitatis licita sit. tom. 3. pag. 868. num.1.
 Missæ plures eadem die celebrare diuino, aut natu-
 tali iure prohibitum non est, in vltimo fuit prima
 Ecclesiæ secularis. t.3.p.869.n.3
 Missæ plures olim in multis SS.festis celebrata-

banant. ibid.col.4
 Missa duplex in festo S.Ioannis Apostoli, & S.Ioan-
 nis Baptiste. ibid.& p.876
 Missæ sacrificium absque admixtione aque ex dispen-
 satione summi Pontificis celebrari potest. tom. 3. p.896.n.4.
 Missæ sacrificium an offerri possit pro catechumenis,
 discipulis. t.3 p.933.n.4
 Missæ sacrificium validè tantum à Sacerdotibus cele-
 brari potest. t.5.p.445.n.2
 Missam apud Gallos quid significet, explicatur. t.1.p.766.n.14.
 Missa in possessionem ex primo, vel secundo decre-
 to quando admittitur in causis beneficiis. t.1. p.135.n.9.
 Missio in possessionem non est minimis contumacia
 poena, & ad quid sit inuenta. tom. 2. pag. 133. num.6.
 Missio in possessionem primo & secundo decreto de-
 cernitur. t.1.p.136.n.7
 Missio in possessionem an sit necessaria, & decreto
 decernenda. ibid.n.8.9
 Missio in possessionem an possit omitti, & decerni
 sequestrario rei. t.2.p.137.n.10
 Missio in possessionem an admitti possit in causis be-
 neficialibus, absente, & contumace reo. tom. 2. p.137.n.11.
 Missio in possessionem ante & post litem contestatam
 in quo differant. t.2.p.141.n.10
 Miss Dominici quinam fuerint, & quid missitum
 sit. t.3.p.969.n.3.
 Mitræ tegumentum est capitis Episcoporum, & quid
 significet. t.1.p.116.n.17
 Mitra pro tegumento capitis, quo ascendit in Africa
 utebatur, sumitur. t.4.p.128.n.2
 Moderatores prouinciarum Imperij variis nominibus
 designati, & quare Consulares dicti. tom.3.p.11. col.1.
 Modicum oppidum in finibus Mediolani. t.1.p.120. num.2.
 Mogonia celebra Germaniæ Metropolis tandem Pri-
 matum consecuta est. t.1.p.303.n.1
 Monachi primis Ecclesiæ seculis operi rustico dedi-
 ti, ad sacerdotale cultum non ascendebant. tom. 1. p.221.n.1.
 Monachi non professi non possunt in Presbiteros Con-
 gregationis eligi. t.1.p.270.n.8
 Monachus non professus potest eligi in Episcopum. ibid.n.9.
 Monachorum principes, & monachi omnes anti-
 quitus sacris ordinibus non initiabantur. tom.1. p.441.n.5.
 Monachi in deliciis, ex quibus elatius degradabantur,
 ipsi excommunicabantur. ibid.
 Monachi in quarto, & quinto Ecclesiæ seculo sacris
 ordinibus initiari coeperunt. ibid.
 Monachi Ecclesiæ Orientalis tantum illi liturgiam
 faciebant, qui iam sacri initiati vitam monasticam
 professerantur. ibid.p.444
 Monachi Ecclesiæ Occidentalis ab anno 490. diuina
 ministeria tractant. t.1.p.444.n.6
 Monachi etiam in Ecclesiis secularibus sacramenta
 administrant, ad quas transibant proprium mo-
 nasterium descendendo. ibid.n.7
 Monachi pietate clariore olim clericatus honorem
 non ambire. ibid.n.8
 Monachi aliquando solà Episcoporum voluntate sa-
 cris initiati fuere, absque Superiorum licentia,
 sed aliter deinde statutum fuit. tom. 1. pag.445. num.10.

Repertorium Generale

Monachi nigri, & monachi albi quinam diſti fuerint in Gallia. t.1.p.433.n.4
Monachus tranſlatus de vna religione in aliam, ibique in Presbyterum ordinatus, ſi iterum ad ſuos ſeuertatur, poteſt in ſacerdotis gradu accepto miniſtrare. t.1.p.454.n.2
Monachi antiquitus prohibiti fuit Principum curias adire, niſi cauſa monaſterij. tom. 1. pag.565. num.10.
Monachi nequeunt præfici in Eccleſiis ſecularibus, etiam ſibi ſubiectis. t.1.p.637.n.2
Monachi quàm religioſè debeant ſquare clauſuram, & qualem ſit eis torpe extra monaſterium diuagari. t.1.p.764.n.6.& ſeqq.
Monachi extra clauſtra diſcurrentibus inſiſtæ pœnæ. ibid.& p.765.n.9
Monachi diutius in Gallia Episcopis ſubiecti fuerunt. t.1.p.766.n.14.
Monachi verediariorum morte tranſmitti non debent. ibid.
Monachi apocriſtarij quinam. ibid.& ſeq.n.15
Monachi poculum in ciuis morte an Abbati, vel monaſterio accetſus: vide in verbo *Præſidium*.
Monachus extra monaſterium diuagans à quo tectari debeat. t.1.p.765.n.4 & p.765.n.10.& 11
Monachi præſens ſeculis prædicandi munere non fungebantur, ſed id habere tantum ab eo tempore, quo ſacris initiari ceperunt. t.1.p.793.n.7
Monachi an vt prædicare poſſint, teneantur ultra ſuperiorum ſuorum examen ſubire aliud Episcopij. ibid. & p.794.
Monachi Episcoporum curæ ac correptioni olim ſubiecerant. t.1.p.803.n.9
Monachorum inſtituta olim ab Episcopis tantum approbata. ibid.
Monachorum ſubiectione omnimoda erga proprios Episcopos diſciplinæ eccleſiaſticæ congrua aſſeritur, pluraque eius veſtigia reſeruntur; deque eorum exemptione ab Episcopis quæſimonæ. ibid. & p.804.
Monachi quàm plenè in Eccleſia Orientali ſubiecti Episcopis. t.1.p.804.col.1
Monachorum exemptionis primum veſtigium per Gregorij Magni conſtitutionem. ibid.col.2
Monachi propriis manibus agros excolentes exempti ſunt à decimarum ſoluntione. tom.1. pag.898.n.2. & p.899.n.4.
Monachi non per ſe, ſed per ſyndicum à monaſterio cum ſalario deputatum cauſas in iudicio tractare debent. t.1.p.940.n.6.& p.941.n.11
Monachi quondam abſque ſyndico per ſe negotia monaſterij conſtituere valent. tom.2.p.942.n.12.& p.942.n.13.
Monachorum triplex genus reſertur. tom.2. pag.955. num.4.
Monachi conuerſi, & oblati quinam. ibid.
Monachi oblati an ſint verè religioſi. ibid.& ſeq.
Monacho ſe & ſua monaſterio offerente, in quibus ſuccedat, vel non monaſterium. tom.2. pag.956. num.5.
Monachis non eſt abſolute licitum in cauſa proprij monaſterij teſtimonium dicere. tom.2. pag.959. num.8.
Monachi non admittuntur ad teſtimonium dicendum etiam in cauſis ſui monaſterij, abſque iuramento, niſi aperte remittatur. t.1.p.441.n.2
Monachi an poſſint in aliquo caſu tanquam obſideæ obligari. t.1.p.560.& ſeq.n.2.& 3
Monachi varij regulam D.Benedicti proficientes recenſentur. t.1.p.570.n.2

Monachi renunciantes beneficiis ſine licentia ſuperioris illis priuantur. ibid.
Monachus libertatem aduerſus Prelatum præſcribere nequit. t.1.p.698.n.6
Vide in verbo *Obedientia, Preſcriptio*.
Monachis antiquis quò locus in Eccleſia assignatus. t.3.p.80.n.14.
Monachis, & canonicis regularibus religionis, & fidei propagandæ cauſa habitum profeſſionis mutare fuit indulgiſſimum in prouincia Lioueniſi. tom.3. p.38.& ſeq.n.3.
Monachus etiam Episcopus factus nequit monachalium habitum deſerere. t.3.p.55.n.14
Monachi quomodo ex ſubiectione efficaciter obligari poſſint. t.3.p.405.n.4
Monachi olim religionem ingredientibus ſtatim habitum non ſumebant; ſacere tamen teſtamentum à tempore ingreſſus non poterant. tom.3. pag.455. num.2.
Monachorum, & monialium veſtimenta omni tempore in Eccleſia diſtincta fuerunt. tom.3. pag.456. num.7.
Monachi an aliquando poſt vota emiſſa de rebus ſuis diſponere valuerint. t.3.p.459.n.19
Monachis & monialibus an ſit licita propriæ ſubſtantie diuiſio poſt profeſſionem. tom.3. pag.460. num.1.
Monachi ſine ſuperioris licentia teſtes in contradictibus eſſe non poſſunt. t.3.p.487.n.11
Monachi non ex iure communi, ſed ſolum ex priuilegio poſſunt admitti ad ſepulcrum alienos parochianos. t.3.p.545.n.7
Monachus non poteſt ſibi eligere ſepulcrum niſi valde remotus ſit à proprio monaſterio. t.3. p.548. num.7.
Monachi primis Eccleſiæ temporibus vt cæteri laici decimas ſolabant, à quibus deinde exempti ſunt. t.3.p.590.n.8.
Monachorum immunitates à decimis à quo tempore ceperint, & quibus Ordinibus primum indultæ ſunt. t.3.p.591.col.1.& 2
Monachi an eximantur à ſoluntione decimarum prædiorum que ab alijs conſueant, vel in emphyteuſim accipiunt. t.3.p.600 & 601.n.3
Monachorum nigrorum, & alborum diſtinctio quandoſam ceperit, & quinam deſignentur ſub hæc diſtinctione. t.3.p.602.& ſeq.n.2
Monachis à proprio monaſterio in alium, etiam eiſdem religionis, tranſire olim licitum non fuit. t.3. p.644.& ſeq.n.2.
Monachi intra clauſtra morari debent, & an cum licentia ſuperioris poſſint ſemper extra ea degere. t.3. p.676.n.6.
Monachos incorrigibiles an cautius ſit à monaſterio eſſicere, quàm illos cæteribus mancipare: vide in verbo *Exiſtio*.
Monachi ad ſacerdotij gradum non aſcendebant temporibus Gregorij Magni. t.3.p.724.n.1
Monachi alij ſynoditæ, ſeu cenobitæ appellantur, alij cenitæ dicuntur. t.3.p.725.n.3
Monachi olim parochialibus etiam Eccleſiis ad adminiſtranda parochianis ſacramenta præſtebantur. ibid.n.2.
Monachus ſolus dæmon ſolarius; & monachos ſine teſtibus viuere ſcelos exiſtimator. t.3.p.725.n.3
Monachis ſine olim prohibitum fuit temporalium iuriſdictionem habere. t.1.p.728.n.4
Monachus non debet aliquid pecuniarie poſſidere, alijs ſi cum pœnitentia decedat, debet eccleſiaſtica ſepultura priuari. ibid.n.2
Monachi

Omniū Notabilium. Litera M.

Monachi proprietatij quibus penitus subiaceant : ubi plurā veterum exempla circa hoc. tom. 3. p. 730. n. 5. & p. 736. n. 4.

Monachus cōmōbij Grīstani ingens dissolutio, & impiorū scelera. t. 3. p. 936. n. 1

Monachi ultra duos menses extra monasterium degentes, vt leges, vel Phylīcam audiant, quam pœnam incurrant. t. 3. p. 1007. n. 1. & 2. & p. 1008. num. 4.

Monachi licitum non est possessiones conducere, vel aliter lucti causā negotiari. tom. 3. pag. 1013. num. 5.

Monachus in aliquibus operibus se exercere debet, quæ venalia exponat. t. 3. p. 1015. n. 7

Monachi aliquando electionis pœnā plectuntur, vt ad officium suum reuocentur. t. 3. p. 1016. n. 3

Monachi non admittuntur ad accensendum in iudicio, nisi contra proprium Abbatem. tom. 5. pag. 27. num. 2.

Monachi deserentes habitum & professionem, sunt retrahendi, & carceri mancipandi, ac aliis pœnis puniendi, donec habitum reassumant. tom. 5. p. 136. num. 2.

Monachus monasterium deserens apostata dicitur. t. 5. p. 237. n. 4.

Monachus ad religionem laxiorem transiens, vel è ritibus fugiens apostata non dicitur. ibid.

Monachus ferro rumorem aliquem apertens, ex quo mors sequatur, an irregularis maneat. t. 5. p. 280. num. 2.

Monachi in Ecclesia Metropolitana Cantuariensi possunt simul cum Canonici. t. 5. p. 275. n. 3

Monachi an possint omnes oblationes fidelium in suis Ecclesiis factas recipere. t. 5. p. 623. n. 5

Monarchia præstantior est qualibet gubernatione politica. t. 1. p. 218. n. 4

Monasteria Altrazyluz & Belliprari Ordinis Cisterciensis. t. 1. p. 64. n. 5

Monasterium de Breco in Normannia à quo constructum. t. 1. p. 119. n. 1

Monasterium tempore suæ fundationis debet conuenienter dotari. t. 1. p. 334. n. 2

Monasteria temporibus Leonis IV. ecclesiasticis personis secularibus non professis commendabantur duplici ex causa. t. 1. p. 279. n. 13

Monasteria minora, quæ maiori parent, aliquando obedientiæ dieuntur. t. 1. p. 763. n. 2

Monasteria quando plene Episcopis & Principibus secularibus subiecta fuerint. tom. 1. pag. 765. num. 12.

Monasteria aliquando in Cathedralibus Ecclesiis erecta, quorum Abbas simul Episcopus erat. t. 1. p. 843. num. 6.

Monasteria quænam possint iurisdictionem Romanæ Sedis prerogare. t. 2. p. 80. innot.

Monetæ quatuor à D. Augustino Angliæ Episcopo constructa. t. 2. p. 817. n. 2

Monasterium an à iurisdictione ordinaria existat per subiectionem Romanæ Ecclesiæ. tom. 1. p. 818. num. 2.

Monasterium de Curia Dei in diocesi Aurelianensi, quondam sit fundatum. t. 2. p. 147. n. 1

Monasterium de Elemtolyna Ordinis Cisterciensis in diocesi Aurelianensi. t. 2. p. 147. n. 2

Monasterium quondam adhibetur ad successionem monachi rogati restituere hæreditatem, si sine liberis decedit. tom. 2. pag. 359. n. 13. & 14. & p. 360. num. 1. & 16.

Monasteria duplicia olim quænam fuerint, & quare, & quando prohibita. t. 3. p. 25. n. 9

D.D. González, in *Discretal. Index generalis*.

Monasteria multa sunt vtriusque sexus, quæ non nisi Nobilibus pœtente. t. 3. p. 182. n. 2

Monasterium Mebeccense Ordinis Cisterciensis, in qua sit provincia situm. t. 3. p. 434. n. 2

Monasterium ex rebus Ecclesiæ constructum spectat ad Ecclesiā. t. 3. p. 443. n. 4

Monasterium ipso iure consequitur dominium omnium bonorum, quæ monachus possidebat, nullo ab eo facto testamento, teneaturque debita à monacho contracta solue. t. 3. p. 455. n. 4

Monasterium Bazeliz, tituli S. Mariæ, est Ordinis Cisterciensis in diocesi Carthusiensi. tom. 3. p. 529. num. 1.

Monasterium de Neubothel in Regno Scotiz à quo fuerit fundatum. t. 3. p. 600. n. 1

Monasterium S. Cruels in Laudonia à S. Dauide Rege occasione miraculi fundatum. ibid. n. 2

Monasterium S. Lucij M. nistollensis, Ordinis D. Benedicti, vbi nam situm sit. t. 3. p. 607. n. 2

Monasteria olim plerumque statuta dicebantur. t. 3. p. 645. n. 1.

Monasteria duplicia antiquitas lieua fuerit, deinde prohibita. t. 3. p. 64. n. 3

Monasteria plura, & magnifica Ordinis D. Benedicti in insulis constructa. t. 3. p. 646. n. 2

Monasteria noua sine Episcopi licentia ædificari non debent. t. 3. p. 724. n. 1

Monasteria omnia temporibus Gregorij Magni subiecta erant Episcopo, in cuius diocesi constructa erant. ibid. n. 2

Monasteria integra possunt in alia migrare, & non tam regulam proficere. t. 3. p. 728. n. 4

Monasteria tripliciter possunt à iurisdictione Episcopi eximi. t. 3. p. 731. n. 5

Monasteria noua vt ædificentur, vel antiqua in alia transferantur, quid requiratur ex iure nouo. tom. 3. p. 413. n. 8.

Monasterium de Neuburgo Canoniconum Regularium D. Augustini, quondam constructum. t. 3. pag. 751. n. 2.

Monasteria olim à Magistratibus secularibus simul cum Episcopis visitabantur in Gallis. tom. 3. p. 827. num. 1.

Monasterium licet exemptum sit principalker in capite, non ideo tamen eius membra exempta videntur. t. 5. p. 506. n. 3

Monasteriorum exemptio non probatur per litteras protectionis à Pontifice concessas. tom. 5. p. 506. num. 2.

Moneta mutatio in Regno Aragoniz non potest olim mutari sine consensu populi. t. 2. p. 575. & seq. num. 3.

Moneta legitimo pondere & integritate defraudata, nautari debet à Principe; nec iurata contrarium iuramento obstringitur. t. 2. p. 576. n. 5

Monetæ necessitas, vtilitas, & vsus ostenditur. ibid. & seq. n. 7.

Moneta vnde its dicta sit, & quare etiam dicatur pœnia. ibid. & p. 577.

Monetæ substantialia tria referuntur. ibid. n. 8

Monetæ eundem ius & potestatem quibus olim competierit, & nunc computat. ibid. & seq. n. 9

Moneta lignea, coriacea, &c. expoliente se temporum necessitate fuit in vsu. tom. 2. pag. 578. num. 11.

Moneta antiqua si non est in vsu, quomodo solvenda sint pensiones iuxta eius æstimationem debent diuersi circa hoc casus referuntur. tom. 3. p. 829. n. 5. & p. 830. n. 6.

Vide in verbo *Pensio*.

Repertorium Generale

Monialis egrediens à monasterio iam ab antiquis Ecclesie seculari prohibitus. t.1.p.130.n.5
Moniales an possint iustitiz prosequendæ causâ emona-
 nasterio exire, & R. Pontificem adire. ibid.
Monialibus egrediens à monasterio penitus interdictus.
 t.1.p.945.n.9
Monialium Ecclesie olim intra claustra constructæ
 erant. t.3.p.16.n.4
Monialium claustra necessitatis causâ clericis, & la-
 icis ingredi licet. ibid.n.5
ad Monialium monasteria frequens accessus clericis,
 & monachis maximè prohibetur. ibid.n.6
 Vide in verbo *Accessus, Ingressus.*
Moniales manus violentas iniicientes in clericos pos-
 sent à protio Episcopo absolui. tom.5. pag.397.
 num.1.
Monialis charitatus an in aliquo casu debeat precedere
 accusationem. t.5.p.9.n.4
Monialis an ex speciali dispensatione possit eligi in
 Episcopum. t.1.p.569.n.8
Monogamia non solum iuris positivi canonici, & ci-
 uilis est, sed etiam à iure diuino prouenit. tom.4.
 p.104.n.5.
 Vide in verbo *Polygamia.*
Monogamia primis parentibus inspirata, à Chri-
 sto Domino fuit reuocata. tom.4. pag.106.
 num.8.
Monopolium quid, & quotuplex sit, & à quo consti-
 tuti possit. t.2.p.89.n.3
Monopolium licitum & laudabile ex quibus causis in-
 duci possit. ibid.n.4
Monopolium ex industria, & voluntarium: ubi refer-
 tur casus Thalis Milecij. ibid.
Monopolia pædicta quondam permittantur. ibid.
 & seq.
Monopolium in posteriori ætate quid significet, &
 an licitum sit. t.2.p.89.n.7 & 8
Monopolium plerumque exercetur contra charitatem,
 & contra iustitiam. t.2.p.895.n.9
Mons regalis vrbs Siciliæ in provincia Panormitana,
 quando in Metropolim erecta. tom.1. pag.690.
 num.3.
Mors plerisque quid sit, & an sit iustus, & licitus. t.5.
 p.311.n.5.
Mons morcellus monasterium est. Canonicozum Re-
 gularium in diocesi Albicensi. tom.1. pag.855.
 num.2.
Mors framm, & portentosus partus multipliciter con-
 siderari potest; & quodam sit capax baptismi. t.3.
 p.914.& seq.n.12.
Mors mortuus, tumulus, cæmeterium, polyandrum
 vide in verbo *Sepultura.*
Mors simplex quænam sit, & quomodo purgari pos-
 sit. t.5.p.133.n.3
Mors quondam purgari possit, siue in obligatio-
 nibus dandi, siue in obligationibus faciendi. ibid.
 & p.334.
Mors an absque interpellatione inducatur in obliga-
 tionibus, in quibus adiecta est dies. tom.3. p.334.
 num.4.5.
Mors populi quinam, & quare eorum patria extre-
 ma dicatur. t.1.p.999.n.2
Mortuum, ciuitas ubi sita, & à quo cladem passa sit.
 t.1.p.196.n.8.
Mortuum aliàs Tartana, ciuitas Episcopalis ubi sita
 sit. t.1.p.320.n.2
Mortuorum monasterium Ordinis Cisterciensis, in
 Comitatu Burgundie situm. t.1.p.358.n.3
Mors sibi ipsi inferre aliqui licitum esse putarunt.
 t.3.p.555.n.4.

Mors sibi ipsi inferre an aliquando diuino afflari
 liceat. t.3.p.556.col.1
 Vide in verbo *Berberanæ.*
Mors genus infomæ apud Patres Ecclesie quodam
 sit. t.3.p.558.n.8
Mors præpostera apud Plinium quænam sit: & quod-
 nam mortis genus foeditissimum. ibid.
Mortuorum Congregatio clericorum regularium D.
 Augustini, quondam initia sumptit. t.4.p.147.
 num.1.
Mortaria oppidum apud Insabres, videntur hoc no-
 men sortitum sit. t.4.p.147.n.1
Mortuaria, seu ius mortuæ quid olim fuerit. t.3.
 p.468.n.5.
Mortuarium quodnam sit, quo titulo, & cui debeat-
 ur. t.3.p.499.n.2
Mortui cum vestibus splendidis iure cluii sepeliri
 prohibentur. t.1.p.390.n.6
 Vide in verb. *Dispositum.*
Mortuum supra mortuum sepeliri ex honestate probi-
 bitum est. t.3.p.544.n.10
Mortui omnibus sepultura debetur, nisi speciali-
 ter prohiberi reperiatur sepeliri. tom.3. pag.560.
 num.4.
Mortuus baptizari non potest: ubi quid sit apud
 Apostolum baptizari à mortuis. tom.3. pag.915.
 num.13.
Mors laudabilis domum, familiarque absentium Rei-
 publicæ, vel Principis causâ vitorum illustrium fi-
 dei commendandi, in pestilentissimum abiit. t.2.
 p.902.n.3.
Mors quidam superstitiosus audiendi quotidie Euan-
 gelium in principio. t.3.p.861.n.2
Mores parentum, nutricum, & domesticorum facili-
 ter in filios transeunt. t.3.p.702.n.5.7
Mores vxorum quibus remediis cohercantur, adione
 de moribus, & retentione propter mores sublati.
 t.4.p.197.n.11.
Moribus maiorum quid significetur in aliquibus iuris
 locis. t.4.p.318.n.5
Mors quare sacerdos dicatur, & an simplicitate fue-
 rit maior Aaron. t.1.p.816.n.6
Mors quid sit, quis eius usus olim apud Roma-
 nos; & in quo differat à pena. tom.1. pag.648.
 num.19.
Mors imponere qui potestatem habeant nunc, &
 quibus olim imponeretur. ibid.n.20
Mors iudocæ non remaneat reipublice valde iu-
 tere. t.5.p.101.n.9
Mors media pars acquiri debetur de con-
 suetudine Gallie. t.1.p.101.n.10
Mors illa non pertinet ad matrimonium, cum qua
 non fuit commixtio sanguinis. tom.1. pag.585.
 num.2.
Mors petenit aliquem in vitum, si exceptio confan-
 guinitatis opponatur, prius de exceptione cognos-
 cendum est, quàm super matrimonio pronuncietur,
 & sufficit super principali negotio sententiam dice-
 re. t.2.p.195.n.8
Mors legere maritum non tenetur, nisi perfectum
 sit matrimonium. t.2.p.169.n.6
Mors sterilis non præsumitur ex cohabitatione per
 septennium cum marito sine edito partu. t.1.p.369.
 num.2.
Mors nobilitatur à viro, eiusdemque privilegijs fru-
 tur. t.2.p.419.& seq.n.2
Mors an damnari possit ob solam suspicionem adul-
 terij. t.2.p.337.& seq.n.8
Mors plagia quæ in iudicio Salomonis non fue-
 rit condemnata. t.2.p.539.n.10
 Mulier

Omniū Notabilium. Litera M.N.

Mulier pro alio intercedens an efficiatur obligata?
vbi de Senatusconsulto Velleiano. tom.2. pag.362.
num.4. & 5.

Mulier quot modis alterius obligatio accedat. ibid.
num.4.

Mulieribus quomodo succedatur per Senatusconsultum Velleianum. t.2.p.363.n.6

Mulier in quibus casibus ex intercessione sua pro alio efficiatur obligata. t.2.p.363.n.7

Mulier consentiens alienationi fundi dotalis, iuramento accedente, non potest agere ad rescissionem ipsius alienationis. tom.2. p.377.n.1. & p.401.
num.10.

Mulier an, & quando ea delicto mariti amittat dotem. t.3.p.367. & seq.n.4

Mulier pro dote sua habet tacitam hypothecam in bonis mariti. t.3.p.368. & seq.n.5

Mulier constante matrimonio potest repetere dotem marito vergente ad inopiam. ibid.p.368

Mulieribus in rebus dotalibus vindictio, & pignoratitia adio competit. t.3.p.372.n.13

Vide in verbo *Hypotheca*.

Mulier absque mariti licentia testamentum facere potest. t.3.p.465.n.2

Mulier etiam nupta libere sibi potest eligere sepulcrum vbi voluerit. tom.3. pag.347. n.1. & pag.348.
num.5.

Mulier nupta, filiaquefamilias per coemptionem effecta, etiam olim testamentum facere potuit. t.3.
p.428.n.4.

Mulier non electa sepulcrum decedens, an sepeliri debeat in sepulchro mariti sui: & quid si plures maritos habuit. t.3.p.349.n.7

Mulier in Episcopis & monasteriis degere, suspicio-
ne plenum est. t.3.p.646.n.2

Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tamen abstinere per aliquot dies, secundum legem Mosaicam. tom.3. pag.956. n.1. & p.958.
num.5.

Mulier in lege veteri qua ratione immunda censentur. t.3.p.937.n.4

Mulier exiit aliquantulum ab ingressu Ecclesie abstinere, licite hoc facit. t.3.p.958.n.5

Mulier in lege Græcæ toto tempore ab ingressu Ecclesie prohibetur. tom.3. pag.958. & seq.
num.7.

Mulier, quæ machinata est in nece vii, ipso matrimonio, & alterius spe primatur. t.4. p.356. n.3.
& p.363.n.14.

Mulier adulterium committens an amittat eam dote bona paraphernalia. t.4.p.295.n.6

Mulier propter adulterium à viro separata amittit dotem, & donationem propter nuptias. ibid.
num.8.

Mulier quid amittat propter adulterium, iure Pontificio atero. t.4.p.297.n.11

Mulier an dotem amittat propter osculum libidinis causâ datum. ibid.n.12

Mulier nubens intra annum luctus nullam infamiam incurrit. t.4.p.330.n.2

Mulier post annum luctus nubens quas penas incurrit. t.4.p.332.n.5

Mulieribus filios suos casu, vel voluntarie necantibus, quæ sit penitentia iniungenda. tom.3. p.241.
num.2. & 3.

Mulier sibi abortum procurans poenâ capitali punienda est. t.5.p.259.n.10

Mulier, quæ partum supposuit, aut ea adulterio filium peperit, non tenetur id matris revelare sub aperto vitæ periculo. t.5.p.363.n.2

D.D.Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Molieres non sunt ad Apostolicam Sedem mittendæ pro abolitione petenda. t.5.p.377.n.1

Mundus quis sit, & quomodo dicatur mulierem sub mundo esse. t.4.p.185.n.2

Munera acceptio quàm fordida in iudicijs, tum secularibus, tum ecclesiasticis. tom.3. p.33.n.12. & p.36.n.13.

Munera acceptio iudiciorum religionem perfregit, Republicamque Romanam destruxit. ibid. p.36.
num.13.

Munera accipere, vel dare pluribus Græcæ paginæ testimonio prohibuit. t.3.p.1001.n.3

Munera solennia matrimonij causâ data quænam dicantur. t.4.p.221.n.2

Munera solennia tacitam conditionem habent, nam testimonium sequatur, & in quo à donis simplicibus differant. ibid.

Munera immodica, quæ transeant in donationem, uxori facere non licet. t.4.p.323.n.7

Murmuratio pessimum vitium est à sacris literis & SS. Patribus damnatum. t.2.p.86.n.4

Mutilatio membrorum superfluum cuique vitæ licita. t.4.p.376.n.10

Mutilatio, quâ abscinditur pars essentialis ad ministrandum, inducit irregularitatem. ibid.n.13

Mutilationum poenæ variae, tum ea iure Casareo, tum Canonico. t.1.p.374.n.7

Mutilatus, aut patiens defectum in aliqua corporis parte siue magna deformitate, potest ordinari in Presbyterium, vel eligi in Episcopum. tom.1.p.367.
num.3.

Mutina prope Apenninos montes sita citius à quarto Ecclesie seculo Episcopali fulget Cathedra. t.2.
p.358.n.1.

Mucina civitas Italici iam ab antiquo Cathedralli Sede decorata. t.1.p.932.n.1

Murus, qui nihil omnino potest loqui, à iudicandi munere aroctat. t.1.p.114.n.2

Morus simul & furus an matrimonium contrahere possit, vel mutus seorsum, & furus spontem. tom.4.
p.33.n.2. & p.54.n.3.

Mutuum in pecunia, & omnibus rebus, quæ functionem recipiunt, consistit. t.1.p.724.n.5

Mutuum à Prælato cum debita solennitate acceptum an teneatur Ecclesiæ solvere. t.3.p.404.n.1

Mutuum aliud formale & expressum, aliud palissimum & præsumptum est. t.5.p.355.n.3

N.

Narbonensis civitas Gallie ad ostia Ligeris sita. t.1.
p.977.n.4.

Narbonensis provincia in nonem Episcopatus, & totidem Comitatus dividitur. t.4.p.142.n.2

Narbonensis Comitatus partim Ecclesiæ adiudicatus est. ibid.

Narnia, olim Nequinum dicta, antiqua civitas Vmbrie, vbi nunc sita sit. t.2.p.200.n.5

Narnia Cathedralli Ecclesiæ decorata diu sub Romano Imperio floruit. ibid.

Natalium defectus an possit poenari solo ingressu religionis, absque emissionem professionis. tom.1.
p.514.n.1.

Natalium defectus præcis Ecclesiæ ærenlis irregularitatem inducitur. t.1.p.527.n.8

Natalis Domini festum ex institutione Apostolorum, & receptissimo Ecclesiæ, tum Latine, quàm Græcæ consensu, die 25. Decembris celebratur. t.2.p.122.
num.1.

Repertorium Generale

Nativitas S. Iohannis Baptiste, tam in Ecclesia Latina, quam Græca die 24. Iunii celebratur. tom. 2. p. 185. num. 13.

Nativitas S. I. D. quare festum Lampadam dicatur: ubi de more transilundi pyram. ibid.

Vide in verbo *Dies natalis*.

Naufagorum bona quibus veteti iure Romano adiacerent; & quibus constitutionibus sit eis can-
tum. t. 5. p. 323. n. 8

Naufagorum res religioſa præſidio tutas eſſe va-
luere ſumit Pontifices. t. 5. p. 324. n. 9

Naufagi quo præſidio tuti ſint ex iure Hiſpano. t. 5.
p. 325. n. 10.

Naufagorum bona à priuata extrac-*t*a, quorum domi-
ni prociſus non apparent, an ſiant Principi tan-
quam regia. t. 5. p. 326. n. 12

Nauicula *ſan*i, qui ſeiel embola annonam olim Romam
deferbant, in ſuccellona interſanti ſiſco præſere-
bantur. t. 3. p. 525. n. 5

Nauiularia res quantum Reipublice neceſſaria ſit,
& fanoribus digna. ibid. & ſeq.

Nazaræi inter Iudeos vitæ ſanctitatem celebres, & au-
ſtetiſſimis inſtituti fuere. t. 3. p. 18. n. 6

Nazaræi toto tempore nazaræus capot non attonde-
bant, ſed in die conſecrationis. ibid.

Vide in verbo *Cena*, *Capitulum*.

Nazaræis palchra quondam & floruſa Galilæe ci-
uitas, variis & magnis ex cauſis clariſſima, hodie
omni cultu, & ornatu deſtituitur. tom. 3. pag. 666.
num. 2.

Nazareth in paleſtetrino, & ameniſſimo colle ſita
eſt, habuitque olim Canonicos regulares S. Augu-
ſtini. t. 3. p. 667. n. 3

Neapolis perecelebris Campaniæ vrbis breuis deſcrip-
tio. t. 1. p. 38. n. 4

Neapolis vnde nomen habuerit, & quare potius ita
dixerit quàm Parthenope. t. 2. p. 582. n. 1

Necceſſitas extrema omnes fures facit. tom. 5. p. 339.
num. 4.

Necceſſitate inſtante nulla legum ratio habetur. ibid.

Necceſſitas, quamuis extrema, non poteſt efficere ex-
communicationem licitam, alia illiteam. tom. 5.
p. 340. n. 6.

Necceſſitate famis vigente idolocrythi veſci licet Chri-
ſtianis. t. 5. p. 340. & ſeq. n. 7

Negatus triplex eſt, & quænam ſit improbalis, tam
directè, quàm indirectè. t. 2. p. 578. n. 9

Negatus, & affirmatus non tam ex verbis, quàm
actoris intentione æſtimanda eſt. ibid.

Negatus directè probari non poteſt, per indirectum
tamen probari poteſt. t. 3. p. 416. n. 8

Negligentia formalis quid ſit, & quod in ſe contineat
culpam. t. 1. p. 434. n. 6

Negligentia à Prelatis eccleſiaſticis commiſſa ſupple-
tur aut à iure, aut ab homine. ibid.

Negligentia Epilepi in benedictadis Abbasibus à
quo ſuppletur. t. 1. p. 414. n. 7

Negligentia non conferentia beneficii in ſua ſeme-
ſtre vacationis, ſuppletur ab immediato ſuperiore.
t. 1. p. 419. n. 8. 9.

Negligentia in utroque iure variis poenis afficitur. t. 3.
p. 207. n. 7.

Negligens in collatione beneficii priuatur iure eligen-
di. ibid. & ſeq.

Negligens dici non poteſt, qui experiundi facultatem
non habet. t. 3. p. 208. n. 8

Negotiator quis ſit, & quid negotiatio. t. 3. p. 1015.
num. 6.

Negotiorum triplex teſtetur, & quænam clericis prohibe-
atur. ibid. & n. 7

Nepole alia præterita dicuntur, alia pendentia, alia
ſunata. t. 1. p. 40. & ſeq. n. 13

Negotia pendentia iuxta conſtitutionem recentior
editam ſunt decidendæ, niſi lia pendent, quia per
appellationem ſuſpenſa ſunt ſententia. ibid. p. 43.
num. 19.

Negotia aliqua dantur, in quibus plena cauſe cogni-
tio non deſideratur. t. 1. p. 36. n. 10

Negotia eccleſiaſtica Prælatorum Eccleſiæ indicio
ſunt terminanda. t. 2. p. 6. n. 5

Negotia prout accipiuntur pro iurgiis, in triplici ſunt
differentia. t. 2. p. 7. n. 8

Negotium pro mercatura, & etiam pro quocumque
contractu ſumitur. t. 3. p. 357. n. 1

Negotia ſecularia de decencia clericis non poſſunt fa-
cile referri. t. 3. p. 1001. n. 2

Negotium inſum propter neceſſitates diuerſas elec-
ticis non eſt interdicendum. tom. 3. pag. 1002.
num. 8. 9.

Negotij variz acceptiones referuntur. tom. 3. pag. 610.
cap. 10.

Negotium dicitur quali nec otium, & negatio ori-
gini. ibid.

Negotium in cauſis dicitur ſicut negotiatio in com-
merciis. ibid.

Nemaufenſis ciuitas Episcopalia in Gallia Narbonenſi.
t. 2. p. 155. n. 12.

Nemaufenſis Eccleſia Cathedralis eſt in prouincia
Biterrenſi. t. 2. p. 93. n. 2

Nemo debet in alio reprobare, quod in ſe admittit, &
æquum poteſt. t. 2. p. 624. n. 4. & ſeq.

Nepheſi an poſſint in Eccleſiis Cathedralibus ad
præbendas & alia beneficia admitti. tom. 1. p. 102.
num. 7. & 8.

Nepi ciuitas eſt antiqua Etruriæ Cathedrâ Episcopali
decorata. t. 5. p. 507. n. 2

Nepotes an comprehendantur filiorum nomine quoad
prohibitionem ſuccedendi in beneficiis auium.
t. 1. p. 558. n. 15.

Nepos, & nepotiſ apud priores, & poſteriores ſerui-
tores quis dicatur. t. 4. p. 91. n. 5

Neporeſ ex filio naturali prædeſunctio ſuſcepti legiti-
mantur per ſubſequens matrimonium. tom. 4. p. 235.
num. 3.

Nerui quare ritulus Diui ſit ab antiquis denegatus.
t. 2. p. 153. col. 1.

S. Nicæſis monaſterium eccleſie in vrbe Rhemenſi,
olim vetus Baſilica ſub titulo S. Agricolæ. tom. 1.
p. 135. n. 2.

Nicea, vel Nicia ciuitas Episcopalis eſt non longè à
radicibus Alpium ſita. t. 1. p. 422. n. 2

Nicetas I. quondam fuerit Pontifex Romanus
creatus: ubi etiam aliqua de præclaris eius animi
dotibus. t. 4. p. 74. n. 1. & p. 169. n. 1

Niceſenſis Eccleſia in Cypro aliquando tantum Epif-
copalis, deinde Atechiepiſcopalis effecta eſt. t. 2.
p. 93. n. 5.

Nidreſenſis Eccleſia Atechiepiſcopalis in Regno
Noruegiæ in Europa Septentrionali. tom. 1. p. 410.
num. 11.

Nigropontenſis Eccleſia eſt in Inſula Eubæ Atechiepiſ-
copatus Athenienſis. t. 1. p. 903. n. 7

Ninurus oppidum Cathedrali Eccleſiâ decoratum,
in qua ſit prouincia ſtrum. tom. 1. pag. 360.
num. 1.

Ninurnum antiqua ciuitas Galliz, habet Eccleſiam
Cathedralem D. Cym dicatam. tom. 2. pag. 536.
num. 1.

Niuernienſis ciuitas Galliz vnde ita diſta, & ubi ſita:
t. 3. p. 533. n. 1.

Omnium Notabilium. Litera N.

Nobiles in Hispania an ob causam meri debiti ciuili excommunicari possint. t. 1. p. 153. n. 5
Nobiles seditiosi quâ pœnâ plectendi sint. t. 2. p. 200. num. 4.
Nobiles homicidæ quandonam lege Aquilia, quandonam Cornelia teneantur. t. 1. p. 201. n. 7
Nobiles in Magistratibus, siue politici, siue ecclesiasticis adipiscendis an sint præferendi. t. 3. p. 182. num. 4.
Nobilitas ex utroque parente æqua prosapia à veteribus dicebatur. t. 3. p. 182. n. 3
Nobilitas etsi apud Romanos plurimi fuerit, virtus tamen apud eos præualebat. ibid.
Nobilitas quid sit, iuxta Aristotelem. tom. 3. p. 426. num. 1.
Nobilitas commendatur ab exercitio liberalitatis. ibid.
Nobilitas debere se quod sponte tribuit, æstimat voluntaria lege. t. 3. p. 427. n. 3
Nominatio ad beneficium quid sit; in quibus ab electione differat. t. 1. p. 313. n. 13
Nouicensis ciuitas Episcopalis est in Anglia suffraganea Archiepiscopi Cantuariensis. tom. 1. p. 109. num. 1.
Nosocomia, & Geruntocomia quænam dicantur: vide in verbo *Hospitalia*.
Notarij ecclesiastici an aliquid accipere possint pro literis dimissorijs & testimonialibus. tom. 5. p. 70. num. 6.
Notis scribere quid fuerit apud antiquos, varijs exemplis ostenditur. t. 2. p. 508. n. 2
Notarij variz acceptiones in iure. tom. 1. pag. 823. num. 3.
Notorium aliud facti, aliud iuris est. tom. 2. p. 824. col. 1.
Notorium iuris & facti in quo conueniant, & differant. ibid.
Notorium in esse plerumque non est notorium iudici, nec è contra. ibid. col. 1. & 2.
Nouale quod sit in iure ciuili, & quid in materia de decimis. t. 5. p. 519. n. 2
Nouale prædium semper nouale remanere quomodo sit intelligendum. t. 5. p. 520. n. 1
Nouemfontium monasterium Ordinis Præmonstratensis vbinam situm, & à quo fundatum. t. 2. p. 440. num. 1.
Nouensis Ecclesia vbi sita. t. 1. p. 161. n. 1
Nouiodunum, seu Nouionum ciuitas olim Episcopalis Galliz Belgicæ. t. 1. p. 147. n. 5
Nouiodunum à principio tantum oppidum, inde Sede Episcopali decoratum. t. 2. p. 124. n. 2
Nouioudunensis, Nouiomenis, & Nouiomagus, ciuitas Episcopalis vbinam sita sit. tom. 3. pag. 516. num. 1.
Nonitas inuitabiliter discordias seminat, periculosa quæ valde est in quacunque communitate. tom. 1. p. 198. n. 3.
Nonitas quæ sponte se ingerit actibus professorum, exinde censetur professio. t. 3. p. 649. n. 6
Nonius olim sanctorum expleto probationis anno monasticum habitum inducant. tom. 3. pag. 651. num. 5.
Nonius expleto probationis anno, sumpto habitu monastico, & votis emissis, non potest à proposito resiliere, & religionem deserere. t. 3. p. 652. num. 6.
Nonius qui monasticum habitum susceperunt, an possint semper ad libitum ad sæculum redire ante emissam professionem. tom. 3. pag. 652. & seq. num. 8.

Numerus LXXII. quæ are magno in pretio in Ecclesiâ fuerit. t. 2. p. 423. col. 2.
Numerus septenarius magna continet mystica, & ad hoc plura testimonia referuntur. t. 3. p. 858. & seq. num. 13.
Nunciatio noui operis quid sit. t. 5. p. 477. n. 3
Nunciatio noui operis quor modis fieri possit. ibid. & seq.
Nunciatio noui operis per lapidis iactum. ibid. & seq.
Nunciatio noui operis quandonam necessaria sit. t. 5. p. 478. n. 5.
Nunciatio noui operis ex quibus causis fieri possit. ibid.
Nunciatio noui operis à quibus fieri possit, & quid sit eius effectus. ibid. & seq. n. 6. & 7
Nunciatio noui operis, siue iure, siue iniuriâ facta, quandonam ædificij progressum impediatur. tom. 5. p. 479. n. 8.
Nunciatio noui operis dupliciter sine iure fieri potest, & quandonam sic facta inutilis sit. ibid.
Nundina quid sint, & cuius sit eas indicare, & à quonundinarum ius impetrari debeat. tom. 5. p. 366. num. 1.
Nuptia iam nascentis Ecclesiæ temporibus ab aliquibus hæreticis damnantur. tom. 1. pag. 29. & seq. num. 12.
Nuptias contrahere diebus Dominicis prohibitum fuit. t. 2. p. 172. n. 13
Nuptiarum solennitates à primis Ecclesiæ sæculi certis anni temporibus prohibita fuisse, & quare. t. 2. p. 180. n. 7.
Nuptiarum prohibitio certis temporibus ab Ecclesia facta contra hæreticorum calumnias defenditur. ibid. n. 8.
Nuptiarum prohibitio nimis superstitione à Gentilibus obseruata. ibid. & p. 181.
Nuptiarum prohibitio hodierna in quo differat ab antiqua. t. 2. p. 181. n. 9
Nuptiæ vnde dictæ sint. t. 4. p. 3. & seq. n. 9
Nuptiarum nomen propriè ad mulieres pertinet. ibid. pag. 4.
Nuptiæ in quo differant à matrimonio: vide in verbo *Matrimonium*.
Nuptiæ inutiles an faciant deberi dotem promissam. t. 4. p. 78. n. 10.
Nuptiæ inter impuberes celebratæ quantum inutiles sint. ibid. n. 11
Nuptiæ inter impuberes celebratæ, an saltem vt sponsalia sustineri queant. t. 4. p. 93. n. 3
Nuptiæ, inutiliter contractæ, an iure aliquo sponsaliorum iure sustineantur. ibid. p. 94. n. 4. & 5
Nuptiæ an referantur Principis peti possint citra parentum consensum. t. 4. p. 331. n. 4
Nuptiæ aliquibus diebus ante festiuitatem S. Ioannis Baptistæ olim prohibita fuisse. tom. 4. pag. 178. num. 2.
Nuptiæ secundæ non sunt benedicendæ. t. 4. p. 325. num. 4.
Nuptiæ quo ritu & cæremoniis celebratæ apud Gentiles. ibid. n. 6
Nuptiæ secundæ non merentur omnem laudem, & solennitatem prioris coniugij. t. 4. p. 327. n. 10
Nuptiarum secundarum incommoda recensentur. t. 4. p. 331. n. 3.
Nuptiæ secundæ apud varias gentes. ibid. n. 4
Nuptiarum reiteratio exofa apud omnes. ibid. pag. 332.
Nuptiæ secundæ à varijs Authoribus improbatæ, & varijs penis cohibita. t. 4. p. 332. n. 5
Nuptiæ secundæ ab Apostolo permittæ, & ab Ecclesia

Repertorium Generale

eclesia approbatæ, contra variorum hæreticorum errores. t.4.p.333.n.6.& 7
Nuptiæ secundæ aliquibus viduis prohibentur. t.4.p.335.n.10.
Nuptiæ iteratæ semper aliquid incontinentiæ continent censentur. t.4.p.336.n.11
Nunus an possit heres institui à clerico. t.3.p.450.n.5.

O.

Obedientia vox aliquando significat minora monasteria, quæ maiori parent. tom.1.pag.769.n.3.

Obedientia Prælati debita præscribi non potest. t.1.p.696.n.3.

Obedientia Principibus exhibenda, quare sit tantopere ab Apostolis prædicata. rom.3. pag.797.n.4.

Oblationes, elemosynæ, & decimæ in communi olim possidebantur ab Episcopo & Clericis. t.1.p.637.n.3.

Oblationes olim, tam in vita, quàm in morte fiebant. t.1.p.170.n.5.

Oblationes à fidelibus Ecclesiæ ad quid olim possideri solent. ibid.n.6

Oblationes pro his, qui ecclesiastica sepultura priuantur, an admittantur. t.3.p.557.n.8

Oblationes pro decedentibus in poenitentia aliquando admittuntur. ibid.col.2

Oblationes varis filiorum à parentibus Deo factæ, tam in lege veteri, quàm noua. rom.3.pag.656.n.3.

Oblationis impubertum filiorum ritus præscriptus à D.Benedicto, iuxta morem veteris legis. ibid.n.4.

Oblationis filiorum à parentibus factæ quinam sint effectus. t.3.p.657.n.5.6

Oblatio pastora iure ouisori triplicem sortitur effectum. ibid.p.658

Oblationis paternæ virtute filij in primis Ecclesiæ seculari monachi efficiebantur. ibid.n.7

Oblationes duplicis generis olim à fidelibus dum Missæ sacrificium celebrabatur, offerebantur. t.3.p.895.o.2.

Oblationes omnes totius diocesis Ecclesiis factæ Episcopo cedebant. t.5.p.468.n.3

Oblatio dicitur quidquid Deo offertur. tom.5.p.422.n.2.

Oblationum præceptum an sit in lege gratiæ repetitum, sicut in veteri fuit. ibid.

Oblationum præceptum in quibus casibus hodie obliget fideles. ibid.& col.2

Oblatiooom, quæ prioribus sæculis fiebat, item in Ecclesiâ Græcâ, tum Latina, ritus traditur. ibid.

Oblationes ex quibus rebus fieri debeant: ubi de oblatione nouarum spicarum, & vuarum recentium. ibid.n.3.

Oblationes Armenorum, ex membris dissectatum pecudum factæ, fuerit prohibitiæ. ibid.p.623

Oblationes plurium Christianorum non recipit Ecclesiâ. t.5.p.623.n.3

Oblationes fidelium ritus factæ, à quibus olim recipiebantur, & quid deinde observatum sit. ibid.n.5.

in Obligationibus dies gratiæ debitoris, locus verò utriusque gratiæ adiciuntur. t.1.p.727.n.2

Vide in verbo Tempus.

Obligatio rerum Ecclesiæ à Prælato facta pro propriis debitis, vel alienis ab Ecclesiâ, non valet, & à

quo fuerit generaliter prohibita. tom.3. pag.421.n.2.

Obligatio civilis nuda repetitioem non impedit. t.3.p.424.n.4.

Obligatio soluendi antiquam moerem præscribitur quadraginta annis contra Ecclesiâ, triginta verò contra alios. t.3.p.422.o.3.4

Obligationes quæcumque à dic commissi criminis factæ contrariæ à dic commissi criminis. t.5.p.219.o.6.8.

Obligatio generalis ad concubinam, & filios carnaliter comprehendat? Vide in verbo Concubina.

Obreptionis vitium in rescriptis in quo differat à subreptione. t.1.p.124.n.4

Obscurum duplici modo accipitur in iure, & quomodo obscura intelligi debeant. t.4.p.24.o.6

Obsidium triples generis refertur, & an sit eorum usus vitius. t.2.p.567.n.3

Obstetricis quotnam deberentur ad inspectionem ventris; & quot honestæ formosæ cum eis iurare debeant ut agere de dissolutione matrimonij. t.4.p.347.n.7.

in Obstetricibus est quedam artis Mediæ peritia in materia partus. ibid.& seq.n.7

Obstetrices quare ad inspectionem ventris adhibentur. ibid.

Obtutum Cardinalis, & Episcopus Hostiensis affinis Innocentij III. t.2.p.780.n.3

Odenus de Soliaco Episcopi Parisiensis præclarum genus, vita, & virtutes recensentur. tom.2.p.271.n.1.

Odo de Soliaco licet cum Canonicis, S.Stephani de Monte super iure parochiali intentat, & quid in ea decum fuerit. ibid.& seq.o.3.& 4

Oeconomi in Ecclesiâ Pastore viduati est constitutus ab Episcopo, qui dum eius ordinatio differtur ex iusta causa, fructus percipiat, eosque futuro Pastori referuer. t.1.p.758.n.3

Oeconomi magnus Patriarchalis Ecclesiæ Oraculis, ad quid, & à quo creatus. tom.1. pag.759.n.3.

Oeconomi in vnaquaque Ecclesiâ ab Episcopo præficiuntur. t.2.p.759.n.5

Oeconomi in Ecclesiâ constituti officium quodnam. ibid.& seq.

Oeconomi in Ecclesiis ad diuersa consilia possunt, & diuersa eorum potestas. t.1.p.760.n.6

Oeconomi constituto in Ecclesiis inferioribus competite Archidiacono. t.1.p.761.n.9

Oeconomi Ecclesiarum ad quid instituti sint, & quam potestatem habeant. t.2.p.727.o.10

Oeconomi confessio an noceat Ecclesiæ. ibid.n.11

Offa Rex magnæ virtutis: ubi eius breue ecomium. t.1.p.978.n.3.

Officium est vox generalis, sed magis proprie ad homines refertur. t.1.p.812.n.3

Officium iudicis in varias species diuiditur à Doctoribus. ibid.& seq.

Officium iudicis obibile quid sit, & quid meritorium. t.1.p.813.n.3

Officium iudicis succedit loco actionis, licet eius naturam non habeat. ibid.o.4

Officium iudicis nobile si imploretur, debet fieri iuris contestatio; scilicet si meritorium. tom.1.p.813.n.5.

Officium iudicis est remedium subsidiarium, & aore, & post litis contestationem potest impleri. ibid.n.6.

Officium suum cuiuslibet non debere esse damnosum, an semper verum sit. t.1.p.897.o.3

Officij

Omniū Notabilium. Litera O.

Officij diuini partes diuerſe referuntur, cuiusque materia vnde præſcripta ſit, oftenditur. tom.3.p.862. num.10.

Officia publica petio acquirere in omni bene conſtituta Republica improbatum fuit. tom.5.p.89. num.7.

Oleum aliud benedictum ad materiam Extremæ vñtionis, aliud ad materiam Conſecrationis. tom.1. p.511.n.14.

Oleum quod in Extremæ Vñctione adhibetur, purum eſt; in Conſecratione verò mixtum cum baſilicū. ibid.

Oleum non conſecratum cum conſecrato poteſt miſceri ad ſacramentum Extremæ vñtionis adminiſtrandum. t.3.p.841.n.1

Oleo conſecrato ſi admiſceatur maior quantitas non conſecrati, an remaneat conſecratum. ibid.p.842. col.1.& 2.

Opera eſt officiū diuinum; & quæuis indiuidua, non tamen indiuiduorum regulis æſtimatur. t.1. p.884.n.19.

Operatum promiſſio ſimilis eſt illi, in quibus genera promittuntur. ibid.

Opera ſetiuia quænam prohibeantur diebus Domini- cis, & feſtis. t.2.p.168.n.7

ab Operibus in ſuis feſtinitatibus etiam Gentiles olim ceſſabant. ibid.p.169

Opera ex die Dominico licent, quæ niſi ſiant, com- moditas cæleſti promiſſione conceſſa perit. ibid.

Opinio aliquando veritati præfertur, regulariter ta- men ei poſtponitur. t.2.p.775.n.3

Orarium apud Græcos idem eſt ac apud Latinos ſtola. t.1.p.489.n.7.

Orarium deferre olim ſubdiaconis non licebat, ibid.

Orarium quid ſignificet frequentiùs apud veteres Ec- cleſiæ ſcriptores. t.3.p.933.n.2

Oratio Dominica Catechumenis olim ex inſtituto D.Gregorij feria 2. hebdomadæ ſanctæ exponeba- tur. t.5.p.362.n.3

in *Oratorio* priuato orari poteſt; Miſſam autem & di- uina officia in eo celebrare non licet. tom.1.p.452. num.3.

in Oratorijs priuatum, quæ in poſſeſſionibus & agris eligeant, reliquæ Martyrum poni non de- bebant, niſi eſſent clerici in eis ordinati. tom.5. p.495.n.2.

in Oratorijs religioſorum campanæ poni non debent, ibid.n.3.

Orbis terrarum duabus poteſtatibus principaliter re- guntur. t.1.p.827.n.16

Oppidum de *Orbeteſto*, ſive de Orbeteſto, in qua pro- uincia ſitum. t.1.p.302.n.2

Ordinatio in iure Canonico ampla ſignificatio; & quid ordinatio Eccleſiaſtica. t.1.p.191.n.5

Ordinationes ſacre primis Eccleſiæ temporibus quan- do conſecrator. t.1.p.436.n.6

Vide in verbo *Ordo*.

Ordinationes ſacre olim vespertinis horis celebra- bantur, & vſque ad noctem protrahantur, ſi ordi- nandum multitudo ita requireret. tom.1.p.460. num.4.

Ordinario clerici ſine titulo variis Eccleſiæ ſandio- nibus inſtituti, & quibus pœnis ſubiaceat. tom.3. p.155.& ſeq.n.9.

Ordinationes clericorum gſtalem faciendæ ſunt, iuxta conſuetudines Eccleſiæ. tom.5. pag. 447. num.4.

Ordinationes per ſaltem magna cum ratione ab Ec- cleſia penſibitæ fuerunt. ibid.& ſeq.n.5

Ordinationes per ſaltem aliquando fuere in Eccleſia licitæ. t.5.p.449.n.7

Ordinationes ſurtiuæ quænam dicantur. t.5.p.451. num.2.

Ordinationes ſacre ad ſchiſmaticis nullæ ſunt quoad exercitum gradus collati, niſi diſpenſatum ſit cum iſtis ordinariis. t.5.p.231.n.1.& p.224.n.6

Ordinatio extra tempora an ſuſpendatur ipſo iure; & à poſſit abſolui. t.1.p.436.n.7

Ordinatus per ſaltem ſuſpenditur, & gradus omniſis illi conſecutus eſt. t.5.p.446.n.2

Vide in verbo *Clericus*.

Ordinatus ſurtiuæ quas pœnas incurrit. tom.5.p.451. num.2.

Ordinati ſurtiuæ characterem accipiunt. ibid.

Ordinatus ante legitimam ætatem quibus pœnis ſubiaceat. t.1.p.467.n.7

Ordinatus ab Epifcopo qui Epifcopatuſ renunciauit, ſuſpenſionem tantum, non irregularitatem incurrit. t.1.p.472.n.3.

Ordinatus vt ſupra, an poſſit allegare ignorantiam. ibid.n.4.

Ordinati ab Epifcopo, qui dignitati� renunciauit, ſuſ- penduntur; & ſi ignorant ordinem receperint, cum eis diſpenſatur. t.1.p.472.n.5

Ordinati ab excommunicatione per ignorantiam poſſunt à proprio Epifcopo diſpenſari. tom.1. pag.474. num.1.

Ordinati ab Epifcopis depoſitis, vel excommunicatis, ab exercitio graduum ſuſceptorum ſuſpendun- tur. ibid.n.4

Ordinatus ab Epifcopo minori excommunicationis ligato, non incurrit ſuſpenſionem. tom.1.p.475. num.8.

Ordinatus priùs prior, & maior in dignitate habenda eſt. t.1.p.816.n.3

Ordinati multi, & ad Epifcopatum aſſumpti etiam reſoluantur. t.3.p.631.& ſeq.n.8

Ordinati à ſchiſmaticis licet cum effectu characterem accipiant, non habent tamen exercitum ordi- num collatorum. t.5.p.225.n.8

Ordines aliquando collati inter Miſſarum ſolennia Conſecrationis Epifcopalis. t.1.p.313.n.7

Ordines ſacri, tum minores, tum maiores, quibus diebus conſecri debeant. t.1.p.434.n.3

Ordines maiores quæſe ieiuniorum temporibus hebdo- mada ante Dominicam Paſſionis, & Sabbatho ſancto conſecrantur. t.1.p.436.n.8

in Ordinibus conſecrendis diſſentient Græci à Lati- nis. ibid.

Ordinis ſacramentum, nec ſub ſpe ſatiſhabitionis pro- prij Epifcopi poteſt ab alieno licet conſecri. t.1. p.457.n.12.

Ordines duo ſacri non poſſunt eadem die conſecri, etiamſi Archiepiſcopus diſpenſauit. tom.1.p.453. num.3.5.

Ordines quatuor minores ſtante conſuetudine poſ- ſunt vna & eadem die conſecri. tom.1. pag.465. num.11.

Ordines nemini conſecrendi ſunt ante legitimam æta- tem. t.1.p.466.n.5

Ordines minores poſſunt conſecri etiam ab Epifcopo, qui renunciauit loco, & dignitati. tom.1.p.473. num.9.

Ordo aliquando cum effectu conſecratur, & tamen exercitum gradus accipit non datur. ibid.

Ordinis ſacramenti materia in omnibus eius gradibus ex conſtitutione Apoſtolica prouenit. t.1.p.320. num.8.

Ordinis ſacramentum non reiteratur, ſi in colla- tione

Repertorium Generale

tionem gradus Presbyteri, vel Diaconi manus impositionis potestatem adhibetur, sed pratermissum suppletur. t.1.p.320.n.3
Ordines facili in Gallia aliquando sine licentia Regis nulli fuisse collati. t.1.p.328.n.1
Ordo Romanus quo tempore, & a quo auctore sit composuit. t.1.p.303.n.1
Ordo quomodo necessarius in omnibus rebus, & literarum. t.1.p.816.n.3
Ordo dignitatum in Ecclesia quomodo seruandus. ibid. & p.817.
Ordo dignitatum secularium ita seruatur, ut priores posterioribus praeferantur. t.1.p.817.n.6
Ordo seruandus est, ut confusio vitetur. ibid. n.7
Ordo est dispositio, & collocatio rerum secundum prius & posterius. t.1.p.196.n.10
Ordines apud praesens Romanos quinque. ibid.
Ordo iudiciorum quid sit, & quorupliciter considerari possit. ibid. n.11. & 12
Ordo iudicialis quomodo sit seruandus a iudice. t.1.p.197.n.14. & 15.
Ordo iudicialis quisnam seruandus sit eo contra actionem opponentem spoliationem, tanquam munus petitionem, vel tanquam exceptionem. t.1.p.103. nom.19.
Ordo Militaris Equitum SS. Trinitatis, tam in Castella, quam in Atagonia, & quo privilegio decoratus. t.1.p.397.n.1
Ordo iuris obseruandus est etiam in causis Pontificio iudicio decidendis. t.1.p.777.n.2
Ordo Militaris S. Iacobi in Hispania quando fuerit institutus. t.1.p.78.n.1
Ordo S. Sepulchri Militiae S. Ioannis adunatus plane interit. t.1.p.437.n.3
pro Ordine conferendo minister, vel eius notarii nihil temporale exigere possunt. t.1.p.71.n.9. & p.74.n.16.
Ordines minores an si infanti conferantur, valide recipiantur. t.1.p.446.n.1
Ordines furtive collati valide recipiuntur. t.1.p.451. nom.1.
Origines haezesis circa effusum Baptismi ad tollenda peccata. t.1.p.912.n.1
Orphanotrophia, & benevolentia quoniam dicantur, vide in verbo *Hospitalitas*.
Orphanotrophia, & similia pia loca an religiosa sint. t.1.p.745.n.5.
Offensa vbi duplex in Hispania, alia in Beticis, alia in Celtiberis. t.1.p.943.n.1
Offense dato communio inter fratres Cistercienses designabatur. t.1.p.962.n.5
Osculum manuum subiectionem, & obedientiam significat. ibid. & p.963
Osculum datum an sit indubitatum indicium commissi adulterij. t.1.p.419.col.1. & 2
Osculorum varia genera referuntur, & quoniam sine oscula honestas. t.1.p.164.n.6
Oscula amica, tum apud Indicos, tum apud Gentiles in usu fore. ibid. col.1
Oscula sancta, & charitatis primis Ecclesiae saeculis inter fideles vitata. ibid.
Osculandi mulieres mos vnde coepit: Vide in verbo *Fors*.
ad Osculum admissio efficit, ut quis aliis teus, censetur absolutus. t.1.p.499.n.3
Osm magnus Episcopus Cordubensis multis Conciliis ut Legatus Sedis Apostolicae praefuit. tom.1. p.124.n.2.
Osio II. Imperator quondam electus. t.1.p.448.n.1
Maior fuit animo & segnandi cupiditate, quam

consilio, & religione. ibid. Inimicus Ecclesiae denuntiatur, & septibus dicitur. ibid.
Othocarus Princeps Bohemiae. t.1.p.449.n.1. Etus, & Annæ sororis Marchionis Minensis diuortium. ibid. & seq.
Ouerensis ciuitas in Hispania montana, in quam transiit fuit Sedes Episcopalis Lucensis. t.1.p.466. nom.1.
Ouerensis Episcopi commentitia historia refertur, qua refutatur, & vera restituitur. t.1.p.477. & seq. nom.4.
Oxonia, siue Vxoma, perantiqua Hispaniae urbs, in Celtiberiae partibus. t.1.p.83.n.2
Oxonae varia facta referuntur. ibid.
Ozoma ab exordio nascentis Ecclesiae Cathedrali Episcopali decore fuit. ibid. Causa notabilis refertur, qui in eius Ecclesia contigit. ibid. & seq.

P.

Pactum nudum an iure civili, vel canonico patiat actionem. t.1.p.861.n.7. & 8
Pacti cymon traditur ex variis auctorum sententiis. t.1.p.862.n.9.
Pactum quid sit, siue in genere, siue in specie acceptum. ibid. n.10
Pacta nuda, & vestita: vbi de aliis pactorum distinctionibus. ibid. & seq.
Pactum nudum vnde ita dictum, & quomodo ab aliis pactumibus distinguatur. ibid. p.863
Pactum nudum nullum producit actionem, exceptis aliquibus casibus. t.1.p.863.n.1. & 12
Pactum nudum etiam iure canonico nullam producit actionem. t.1.p.864.n.13
Pactum nudum actionem producit, quando quis in iudicio, & apud eius acta comparere, vel quid praestare promittit. t.1.p.866.n.16
Pacta simplicia Principum plus roboris habent, quam aliorum nuda promissio. ibid. n.17
Pactum de succedendo in Ecclesia post mortem Praelati ipsius non valet. t.1.p.872.n.2
Pactum de hereditate viuentis improbatum a iure. t.1.p.873.n.4.
Pactum ad conseruandum hereditatem viuentis sufficit. ibid. n.5
Pactum circa sepulturam quare improbetur. tom.1. p.876.n.9.10.
Pacta conuenta pro beneficiis, seu rebus spiritualibus obtinendis, nulla sunt. t.1.p.877.n.2
Pacta de rebus spiritualibus simoniacam continent prauitatem. t.1.p.878.n.4
Pactum absque ulla praestatione pecuniarum in spiritualibus non valet. ibid. n.6
Pactum rei spiritualis quodnam valeat. tom.1. p.879. nom.8.9.
Pactum turpe, aut impossibile de iure, vel de facto, nullam iuxta sacras, & legitimas sanctiones obligationem producit. t.1.p.880.n.12
Pactum turpe quid sit, & quoruplex. tom.1. p.881. nom.13.
Pactum rei impossibilis de iure, vel de facto inutile est. ibid. n.14
Pactum rei possibilis sub conditione impossibili non producit obligationem. ibid. & seq. n.15
Pactum turpe tantum tunc turpitudinem continens, aliquam parit obligationem. t.1.p.882.n.17
Pactum stipulationem ad iudicium continens an sustineri debeat. t.1.p.883.n.18
Pactum aliquando turpe videtur, quod tamen turpe non est. t.1.p.883.n.24

Pacta

Omniū Notabilium. Litera P.

Paſſa inter Francos, & Venetos intra ante expugnationem Conſtantinopolis. tom. 3. pag. 194. & ſeq. num. 1.

Paſſa reſolutoria ſine ſolennitate adieci poſſunt in Prelato Eccleſiæ, vel tutore in contradiſibus à ſe uſitate geſtis. t. 3. p. 163. n. 6

Paſſum de retrouendendo an approbetur à iure canonico, ciuili, & diuino. t. 3. p. 315. n. 3

Paſſum additionis in diem quid ſit, & quid operetur in uenditione appoſitum. t. 3. p. 365. n. 2

Paſſum de retrouendendo quid ſit, & quando contrahatur. ibid. eol. 2.

Paſſum reuocandi in quo differat à lege commiſſoria, an tranſferat dominium in emptorem, an ſit licitum, & quando reddatur uſurariom. ibid.

Paſſum legis commiſſoria: vide in uerbo *Lex commiſſoria*.

Paſſum legis commiſſoriae prohibetur in pignoriſibus, ſine in continenti, ſive ex intervallo adhibeatur. t. 3. p. 386. n. 12.

Paſſa antiechreſi ſimilia reſeruentur, & improbanda cenſentur. t. 3. p. 378. n. 14

Vide in uerbo *Antiechreſi*.

Paſſum legis commiſſoriae quid ſit, & an recta ſit hæc loquutio. t. 3. p. 381. n. 5

ſi ſub Paſſo legis commiſſoriae aliquis dedit rem ſuam, & iurauit paſſioni non contrahere, & tuſſit impeditos infra diem ſtatutum rem oppignoratam non redemerit, poſt diem redimere poterit. ibid. n. 3.

Paſſum legis commiſſoriae variis modis in pignoriſibus concepi poſſet, & an improbata ſit aliqua conſtitutione hæc conuenio. tom. 3. p. 382. n. 6. & p. 383. num. 7. & 8.

Paſſum legis commiſſoriae duplici præcipua ratione prohibetur. t. 3. p. 384. n. 10

Paſſum legis commiſſoriae an non ſolum in pignoriſibus, uerum etiam in uenditioniſibus prohibendum ſit. ibid. & ſeq. n. 11.

Paſſum, ut ſi intra ſtatutum tempus pecunia non ſoluatur, pignus ex cauſa ſoluiſi retineatur pro quantitate debita, an licitum ſit. rom. 3. p. 385. num. 11.

Paſſum conceptum in caſum mortis, in caſum monachiſmi celebratum cenſetur. t. 3. p. 458. n. 16

Padenburgis Eccleſia eſt in Saxonia; & quâ dignitate fulgeant huius Episcopatus Officiales. t. 2. p. 909. num. 1.

Padua pulchra ciuitas Venetorum Cathedrâ Episcopali à tempore D. Petri decoratur. t. 2. p. 83. n. 1

Paduana ciuitas Venetorum quare ampla ſit, deſcribitur. t. 1. p. 710. n. 2

Paganenſis monaſterium Ordinis D. Benedicte à quo fuerit fundatum. t. 2. p. 382. n. 2

Pagani quinam dicti apud priſcos ſcriptores. tom. 1. p. 38. n. 6.

Pagani idololorum cultores unde dicti. ibid.

Pagani frequenter militibus opponuntur. ibid.

Palaſ ſub cuius inſpectione plures authoritates in Decreto Gratiani tranſcriptæ, quis fuerit, & quid ſignificet. t. 1. p. 3. eol. 2. n. 50

Palencia duplex in Hiſpania, quarum una ciuitas Episcopalis eſt. t. 1. p. 98. n. 3

Palencia, ſeu Palencia ciuitas in Regno Caſtellæ unde ita dicta ſit. t. 2. p. 277. n. 3

Palencia à Sarracenis diruta à quoniam ſeparata fuerit. ibid.

Palla altaris quid ſit: ubi de more antiquo, ut qui religioni offerebantur, palla altaris induerentur. t. 1. p. 393. n. 11.

Pallium ſub qua forma à Pontifice tradatur: ubi talis forma explicatur. t. 1. p. 384. n. 4

Vide in uerbo *Archiepiſcopus*.

Pallij acceptiones variz, tum apud ſaceres, tum apud profanos Authores. t. 1. p. 385. n. 5

Pallij ſtrictior ſignificatio alia propria, alia impropria. ibid.

Pallium pro habitu monachi ſumitur, & impropria ſuit ulam Chriſtianorum ueltis. ibid.

Pallium *Archiepiſcopale* tantum Summus Pontifex primis Eccleſiæ temporibus geſtauit. tom. 1. p. 386. num. 7.

Pallium quando *Archiepiſcopis* concedi cœperit. ibid.

Pallium à R. Pontifice tantum inferioribus Prelatiſibus concedi poſſet. ibid. n. 8

Pallij quibus perſoniſ coheſſum fuerit, tum antiquis temporibus, tum poſterioribus. t. 1. p. 386. & ſeq. n. 9.

Pallium ex qua materia, & quâ formâ conſueſi debet: ubi de his, quæ tam in eius petitione, quàm conſeſſione obſeruari debent. t. 1. p. 387. n. 10

Pallium *Archiepiſcopi*, tanquam perſonale, non poſſet alij commodari. t. 1. p. 389. & ſeq. n. 3

Pallium pro palla altaris, ſeu corporali ſumitur. t. 2. p. 390. n. 7.

Pallium *Archiepiſcopale* an tranſferri poſſit. tom. 2. p. 391. n. 8.

Pallium ad exercitium officij *Archiepiſcopalis* traditur, & ad eius adempcionem admittitur. t. 1. p. 392. num. 6. 7.

Pallij traditionis forma ex Innocentio III. t. 1. p. 393. num. 11.

Pallium quibus diebus ab *Archiepiſcopis* in Miſſarum ſolennis ſit deferendum. ibid. n. 4

Pallium altaris quid ſit, & quomodo à lintheis diſtinguantur. t. 1. p. 635. n. 4

Pallij *Archiepiſcopalis* uſus Episcopis etiam ob magna illorum merita conceditur. t. 2. p. 540. & ſeq. num. 3.

Pallium ueltis eſt uolgaris apud Hebræos, Gentiles, & Catholicoſ uſata. t. 1. p. 55. n. 15

Pallium diſſimilatum clericiſ prohibuit: ubi de aliis præſcriptis circa eius geſtationem. ibid. & ſeq. pag. 56.

Pallium non magis conuenit ſanctitati, & continentie, quàm aliud ueltis genus. rom. 3. pag. 59. num. 21.

Pallium gratis à Pontifice debet *Archiepiſcopis* tribui. t. 1. p. 70. n. 2.

Palmaria inſula ubi ſua ſit: ubi de aliis inſulis mltis ſolitudinis, quæ erant in dominio D. Benedicte. t. 1. p. 646. n. 4.

Palmaria Gregorio miſſæ ab Episcopo Meſſanenſi. t. 1. p. 164. n. 6.

Palmaria magnæ æſtimationis fuit Romæ: & unde hæc aſportarentur. ibid. n. 7

Pampilonenſem urbem Cathedralem Eccleſiam habuiſſe antiquis conſtat ex diuiſione Episcopatum. t. 2. p. 838. n. 2.

S. Pancratij in Anglia monaſterium à quo fuerit fundatum. t. 1. p. 355. n. 4

Pandellorum libri, qui hodie magna cum ueneratione Florentiæ aſſeruantur, quandonam, & ubi repenti fuerint. t. 3. p. 1019. n. 8

Panis benedictus uice eulogiæ miſti ſolitus. t. 1. p. 164. n. 3.

Panes ciuitis quinam fuerint, & quare etiam dicti gradales. t. 1. p. 393. n. 14

Panis ad materiam remotam ſacramenti Eucharistiæ.

Repertorium Generale

ex qua farina confici debeat; & an debeat esse azymus, vel fermentatus. t.3.p.897.n.2

Panis isem azymus, quàm fermentatus ad conficiendum Eucharistiae sacramentum sufficiens est. *ibid.* & seq.n.3.

Panis azymus congruentior est ad Eucharistiae sacramentum. *ibid.* p.898

Panis azymus quare in Ecclesia Latina in usu sit in Missæ sacrificio. *ibid.* & seq.n.4

Panis fermentatus etiam in Ecclesia Latina admittitur benedicendus. t.3.p.899.col.1

Panis doloris pro poenitentibus olim inuentus quis fuerit. t.5.p.639.col.2

Panibus fordibus panes mundi & lautores opponuntur; & quinquam sint. *ibid.*

Panemirus Ecclesia an Messanensi subiecta, vel è contra. t.1.p.734.& seq.n.1

Panormus urbs Siciliæ maxima, & splendidissima, Cathedrali Ecclesiæ decorata. tom.1. pag.183. num.3.

Papa quo sensu dicatur membrum Ecclesiæ. tom.1. p.115.n.18.

Vide in verbo *Pemifex*.

Pape nomen apud Græcos Patriarchis & Episcopis commune fuit. t.1.p.377.n.1

Papa in dubio semper præsumitur velle iura diocesis illibata conservare. t.1.p.914.n.3

Paphos vetus ciuitas insule Cypri Cathedrali Episcopali decorata. t.2.p.331.n.1

Papie Insule antiquissima ciuitas, à primis Ecclesiæ sæculis Cathedrali Episcopali decorata, quæ nulli Metropolitano pareat. t.1.p.197.n.3

Parauerdary equi quinquam dicantur; & circa hoc refertur casus qui consistit inter Abbates Cistercienses, & aliquos Episcopos. tom.5. pag.121.num.7. 2.& 3.

Parentes tam in lege veteri, quàm noua liberos suos Deo vouerunt. t.3.p.656.n.3

Vide in verbo *Oblatio*.

Parentum magna fuit olim authoritas circa clericatum, vel monachatum filiorum impuberum. t.3. p.637.n.7.

Parentum consensus an omnino desideretur ad professionem emittendam, vel ordinationem suscipiendam. *ibid.* p.638

Parentes naturali iure tenentur ad alendos liberos. t.3.p.703.n.8.

Parentes apud omnes gentes filiorum suorum matrimonium curant. t.4.p.68.n.2

Vide in verbo *Consensus*.

Parentes tanquam testes admittuntur ad coniungendum, vel dissolvendum matrimonium, qui præsumuntur probè scire gradus consanguinitatis. t.4. p.153.n.3.

Parentes in liberos vitæ, necisque potestatem habent ex veteri iure. t.5.p.141.n.5

Parentum potestas prædicta fuit abrogata. t.5.p.141. num.6.

Parentes quæ penâ puniendi sint ob filicidium. *ibid.*

Parentes liberos exponentes quæ penâ puniendi sint. t.5.p.147.n.5. & p.148.

Vide in verbo *Pater*.

Parentes plures amant filiorum vitam quàm propriam, eamque maximè lugent. t.5.p.184.n.5

Parisiensis urbs, aliàs Latetia Parisiorum. t.1.p.70. num.1.

Parisiensis Academiæ encomium. *ibid.*

Parisiensis urbis Cathedralis Ecclesiæ à quo fundata. t.1.p.163.n.1.

Parisiensis urbs Lutetia dicta. *ibid.*

Parma ciuitas Insulæ nobilissima Cathedrali Sede decorata, Imperij Romani florentis fortunæ floruit, & variis est experta Dominis. tom.1. p.332. num.1.

Parma nobilis ciuitas Italiæ à quo tempore Cathedrali Episcopali decorata sit. t.2.p.681.n.1

Parochia in iure canonico plebs vocatur. t.1.p.650. num.1.

Parochi rurales, seu foranei, dicuntur presbyteri. t.1.p.630.n.3

Parochiæ minores tituli vocantur. *ibid.* n.4

Parochiarum primus diuisor quisnam fuerit. tom.3. p.137.n.1.

Parochiæ nomen valde antiquum est, nec rectè cum Parocis confunditur. t.3.p.575.n.7

Parochiæ aliæ urbanae, aliæ rusticae, ex diuersa causa institutæ. t.3.p.576.n.9

Parochiarum origo, & diuisio ab ipsius Ecclesiæ primordiis repetenda est. t.3.p.577.n.10

Parochia plerumque in sacris canonibus accipitur pro diocesi. t.4.p.293.n.3

Parochiani in diebus Dominicis Missam in propria parochia audire debent, neque ab Ecclesia caire debent, nisi accepta benedictione à Parocho. t.3. p.574.n.1.

Parochiani ex specialibus causis in propria parochia residere debent. t.3.p.577.& seq.n.1

Parochiani olim tenebantur in præcipuis festiuitatibus eas simul cum Episcopo in vrbe celebrare. t.3. p.578.n.13.

Parochiani peregrini ptofecti in aliena parochia communicare possunt. t.3.p.579.n.14

Parochianus ut quis dicatur quoad spiritualia, sufficit quod degat in aliquo loco, etiam absque animo ibi permanendi. t.3.p.581.n.3

Parochus non contrahit perfectum spirituale matrimonium cum Ecclesia. t.1.p.573.n.1.6

Parochi an dici possint Prælati. t.1.p.576.n.1

Parochus an iure ordinario habeat potestatem profectendi censuras. t.1.p.576.n.1. & seq.

Parochus per quadraginta annos præscribit ius quatuordecimiarum aduersus Episcopum. t.2.p.674.n.3. & p.675. & seq.n.6.

Parochus proprius regens populum frequenter à Patribus presbyter vocatur. t.3.p.153.n.2

Parochus non residens in propria Ecclesiâ plurius beneficiis. t.3.p.101.n.2

Parochus personam igit pastoris, Ducis, Medici, & iudicis. t.3.p.107. & seq.n.3

Parochus per se, non per alium sacramenta ministrare debet. t.3.p.108.n.14

Parochi in veteribus Ecclesiis canonibus simpliciter presbyteri dicuntur. t.3.p.574.n.3

Parochi alienos parochianos diebus Dominicis, & festiuis ad Missarum solennia admittere non debent. t.3.p.575.n.5

Parochi nomen valde antiquum est, & quid significet. *ibid.* n.7

Parochorum origo, & dignitas quo iure nitatur, & introducta sit. t.3.p.577.n.10

Parochus teneat septem horas canonicas debitis horis celebrare. tom.3. pag.859. num.15. & p.863. num.11.

Parochus matrimonio assistens denunciationibus ritè non factis suspenditur. t.4.p.96.n.2

Parochus proprius ad matrimonium contrahendum quis dicatur. t.4.p.98.n.8

Parochus potius an possit interesse nuptiis. *ibid.* & seq.

Omniū Notabilium. Litera P.

vt Parochus adit matrimonio, an debeat esse sacerdos. *ibid.* & p. 99
 Parochus propterea potest aliam delegare, vt interfit matrimonio : vbi de aliis requisitis tum in delegato, tum in delegante : & de presentia eorumdem in matrimonio requisita. tom. 4. pag. 99. & seq. nom. 9.
 Parochus proprius debet coniugibus benedicere. t. 4. p. 314. n. 1.
 Parochus potest nuptiarum benedictionem simplici sacerdoti committere : & an Parochus excommunicatus, suspensus, & irregularis eandem facultatem habeat. *ibid.*
 Parochus aliquid recipere non debet pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum. tom. 5. p. 106. n. 3.
 Parochus proprius bodie post privilegium Bullæ, & alia ampla Religionibus concessa, fere negligitur pro confessionibus audiendis. tom. 5. pag. 567. nom. 3.
Parocia quid sit : vbi quod olim parocia nostris iam similes fuerint. t. 3. p. 375. n. 7
 Parocia aliquando somitur pro diocesi, & quænam sit eius propria acceptio. t. 3. p. 376. n. 8
 Vide in verbo *Parochia*.
Parus suppositus ex tribus præsertim Indiculis probatur. t. 2. p. 169. & seq. n. 1
 Partas ultra legitimam tempus retardari, ne vicia proles nasceretur, exempla referuntur. tom. 5. p. 154. & seq. n. 1.
Pascha Resurrectionis dies est : Catholice Religionis cultoribus magna veneratione, & cultu semper obseruatus ex instituto Apostolorum, tom. 1. p. 182. nom. 9.
 Pasche solennitas vigiliis, & orationibus à veteribus Christianis obseruata. *ibid.* & p. 183
 vt Pascha vno, eodemque die apud omnes celebraretur, Ecclesiis valde curauit. *ibid.*
 Pascha quo die sit celebrandum, latè diffinitur : & quo etiam tempore. *ibid.* col. 1. & 2
 Pasche festiuitas quomodo Imperialibus constitutionibus præscripta. t. 2. p. 184. n. 10
Paschalis I. & II. quando Ecclesie regimen suscepit. t. 1. p. 31. n. 1
 Paschalis I. an II. Concilium Romæ celebrauerit ad conciliandum Henricum Imperatorem. *ibid.* n. 3. 4
 Paschalis Pontifex cum multis Cardinalibus captiuus Romæ effugit. t. 1. p. 317. n. 11
 Paschalis II. natione Tuscus, Benedictinus monachus, quondam ad supremi Pontificatus apicem euectus. t. 1. p. 394. n. 1
 Paschalis II. antea Rematus, vel Raynennus dictus, natione Tuscanus, patriâ Bledanus, monachus Benedictinus, quondam fuit Pontifex creatus. t. 1. p. 385. n. 1.
Pasum quid sit, & in quo differat à gressu. t. 1. p. 14. col. 1.
Pasillus ordinatoribus ab ordinatis traditus tempore Gregorij Magni, quid fuerit. t. 5. p. 70. n. 4. Damnatus fuit tanquam simoniacum labem continens. *ibid.* col. 2.
Paster talis debet Ecclesie præfici, qui noscat linguam eorum, quibus sacramenta ministrator est. t. 1. p. 788. n. 4
 Pastorem præcipuum munus quoddam : vide in verbo *Visum*.
 Pastores populum visitantes debent tempore visitationis aliquod recipere subsidium. t. 3. p. 802. n. 7
 Pastores hæretici quam sedam colunt, & vnde ita dicti sint. t. 5. p. 182. n. 6

D.D. Genz. in Decretal. Index generalis.

Patanum vetustissimum Italiz oppidum vnde sic dictum, & eius descriptio. t. 1. p. 175. n. 1
Patera quod vasis genus sit, & quid Patella, & Patellarij. t. 3. p. 354. n. 2
Patera in factis canonibus quid significet, & quomodo olim vocaretur. *ibid.*
Patenarum vsus in Missæ sacrificio ab ipsi Ecclesiis canonicis inceptus. *ibid.* n. 2
Pater nequit alienare bona filij absque Patris decreto. t. 1. p. 992. n. 6. 8
 Pater an possit proprium filium vendere, vel pigori dari vigente extrema fame. tom. 3. pag. 357. nom. 1.
 Pater an possit filium, quem in potestate habet, noxam dare pro damno, quod alij dedit. *ibid.* & seq.
 Pater in bonis filij non tenetur canonem fructuarium potestate. t. 3. p. 391. n. 10
 Pater compelli potest per censuram ecclesiasticam filio suo vxorem restituere, quam iniuste detinet. t. 4. p. 18. n. 4.
 Pater retinens filiam etiam iure ciuili tenetur in eandem de liber. exhib. *ibid.*
 Pater non tenetur consentire nuptiis filie, vbi aliqua de eius consensu requisita ad nuptias filiorum. t. 4. p. 71. n. 7.
 Vide in verbo *Consensus*.
 Patet qui libertorum educationi non studet, eorumque sospitatum non curat, prolem necesse diciat. t. 5. p. 143. n. 1.
 Pater filium exponens, relegato pietatis officio propeçdit. *ibid.*
 Patet exponens filios amittit ius patris potestatis. t. 5. p. 144. n. 4. & p. 146. n. 8.
 Pater pro delictis filij non tenetur, etiam ratione legitimæ portiois. t. 5. p. 399. n. 4
 Patet an possit filium in factis constitutum impu- nē corrigere, & castigare. tom. 3. pag. 615. nom. 1.
 Partis appellatione amicus etiam, & proximus intelligitur, more loquendi Scripturæ, & etiam iure ciuili attentis. t. 5. p. 617. n. 1. & 2
Paras ciuitas Achæie quare ita dicta, & quomodo prius appellata. t. 3. p. 114. n. 1
 Paras apud Antiquos celebris fuit ex Martyrio D. Andree, & Sede Metropolitana. *ibid.* n. 1
 Patensis vrbis prope Florentiam Ecclesia Collegiali decoratur. t. 1. p. 61. n. 1
Patriarcha nequit Episcopos ab vna Ecclesia in aliam transferre. t. 1. p. 370. n. 9
 Patriarchæ olim vel per se, vel in Conciliis prouincialibus confirmabant Episcoporum electiones. t. 1. p. 371. n. 10. & p. 372. n. 15.
 Patriarchatum potestas magna, sed non æqualis Pontificis. *ibid.*
 Patriarchæ in suis prouinciis plenam habent potestatem & iurisdictionem, non autem in vniuersali Ecclesia. t. 1. p. 374. & seq. n. 1
 Patriarchæ quatuor maiores possunt subditis totius sui Patriarchatus ordines conferre absque Ordinatorum licentia. t. 1. p. 458. n. 14
 Patriarcha Gadenfis est ex minoribus : & quando fuerit erectus. t. 1. p. 710. n. 1
 Patriarchæ olim à Primatibus nomine tantum, non te distinguebantur. t. 1. p. 772. n. 2
 Patriarchæ ab Apostolis instituti. tom. 1. pag. 773. nom. 7.
 Patriarchatum quanta iurisdicção, & præminencia supra Archiepiscopos, & Episcopos. *ibid.* n. 8
 Patriarcha Microsolymanus subiectas habuit Ecclesias Canonicoium regularium. t. 3. p. 211. n. 1
 Patriarcha

Repertorium Generale

Patriarcha Hierosolymitanus quandam hac dignitate decoratus fuit, & quoniam Sedes Episcopalis ei subiecta fuerint. tom. 2. pag. 256. num. 5.

Patriarcha vniuersalis, seu oecumenici nomen cui competat. t. 5. p. 52. initio.

Patriarcha Aquileiensis idem & Gradenfis, & Venedicus dicitur. t. 5. p. 53. n. 2.

Patriarcha possunt de iure communi in tota sua diuisione ante se deferre crucem. tom. 5. pag. 509. num. 1.

Patriarcha Constantinopolitana quandam tribus alijs Orientis prelatibus. t. 5. p. 51. n. 4.

Patriarcha Hierosolymitanus Helie Episcopus dicitur, & quare. t. 5. p. 52. n. 6.

Patriarcha vnde ita dicti sint, & quibus honorificis titulis decorati sint, tam apud Gentiles, quam Iudeos. t. 5. p. 53. n. 7.

Patriarcha Hierosolymitanus quandam iurisdictionem & territorium obtinuerit. tom. 5. pag. 514. num. 9.

Patriarchum tria genera fuisse, & quinam fuerint patris ejus Italici. t. 2. p. 528. n. 2.

Patrii nomina quinam, & quare decorentur; ubi de precipuo eorum munere. t. 3. p. 427. n. 2.

Patrium Ecclesie pars precipua olim in fectis, & municipiis consistat. t. 5. p. 539. n. 4.

Patrimonium quare ab antiquis sit ita dictum. tom. 5. p. 701. n. 6.

Patrii in baptismo quot, & quinam admitti possint. t. 4. p. 165. & seq. n. 7.

Patrimonium vbi ab hereticis impugnatus, conuenienter est ab Ecclesia introductus. tom. 4. p. 169. num. 12.

Vide in verbo *Comptar*.

Patrii Ecclesiarum tenentur rectoribus eorum preestare congruam portionem ex fructibus ipsarum, vt illis de necessitatibus provideatur. tom. 5. pag. 174. num. 3.

Patronus, & donator privilegio gaudent, ne ultra quam facere possunt, conueniamur a libertis. t. 3. p. 415. n. 12.

Patroni plerumque libertis suis alimenta, aliasque res relinquebant. t. 5. p. 465. n. 4.

Patronus an possit seruo aliquas operas imponere tempore manumissionis, vt clericus fiat. tom. 1. p. 554. n. 34.

Vide in verbo *Seruo*.

Patronis singulis presentantibus vnum rectorem quis presentandas sit. t. 3. p. 766. n. 2.

Patroni non possunt clericos in Ecclesiis instituire absque Episcopi autoritate, alijs tam ipsi, quàm clerici ab eis Ecclesias recipientes excommunicantur. t. 3. p. 767. n. 1.

Patroni quoniam dicantur. ibid. & seq. n. 5.

Patronis quando nuda presentatio ad presentandas competat, vel prohibeatur. t. 5. p. 769. n. 7.

Patronus laicus potest variare, & duos successores presentare. t. 3. p. 770. n. 1.

Patronus ecclesiasticus quare variare non possit, sicut patronus laicus. t. 5. p. 771. n. 4.

Patronus potest filium, vel nepotem alius idoneum ad beneficium presentare. t. 5. p. 771. n. 5.

Patronus regulariter non potest ad beneficium nondum vacans aliquem presentare. tom. 3. pag. 773. num. 1.

Patronus non potest suspatronatus, quod obtrinet, in laicos propria auctoritate transferre; potest verò loco religioso, etiam inconsulto Episcopo, illud donare. t. 5. p. 774. n. 8.

Patrono vnde inuito nemo etiam vacante Ecclesia ordinari valet. t. 3. p. 778. n. 4.

Patronus nequit propria auctoritate Ecclesiam concedere. t. 3. p. 781. n. 2.

Patronus laicus quadrimestre, ecclesiastico verò semestri competat ad presentandum. tom. 5. pag. 781. num. 1.

Patrono ad egestatem vergenti succurrit Ecclesia. t. 3. p. 790. n. 10.

Patronus virtute suspatronatus Ecclesiam concedens, nulliter concedit. tom. 3. pag. 795. num. 2.

Patroni, patronage quod ius habeant in hereditate liberi: vide in verbo *Suspatronatus, Libertum*.

D. Paulus non inuitus, sed volens fidem suscepit. t. 5. p. 152. n. 8.

Ioannes ad S. Paulo Cardinalis Sabinenfis creatus recuperat omnino iura ad Ecclesiam Sabinensem spectantia, per predecessoris absentiam amissa. t. 2. p. 656. n. 2.

Pauperis fides an magis suspecta sit quam diuitis. t. 2. p. 401. n. 5.

Pauperes boni viri plerique sunt. ibid.

Pauperes de Lugduno superstitiosum viuendi modum temporibus innocentij III. inueniunt. t. 3. p. 752. num. 1.

Pauperes de Lugduno heretici quare ita dicti fuerint, & quando condemnati. tom. 5. p. 185. & seq. num. 1.

Pauper an admitti debeat ad accusandum: vide in verbo *Accusator, Accusatus*.

Paupertas religiosa, & eius perfectio: vide in verbo *Vitam paupertatis*.

Paupertas an sit omnino necessaria in monachis. t. 3. p. 731. n. 6.

Pax quid sit, vnde ira dicta, & in quo à treuga distinguatur. t. 1. p. 852. n. 13.

Pax an sit seruanda ei qui fidem fregit; & in quo differat ab Indulgentia. t. 1. p. 854. n. 16.

Vide in verbo *Treuga*.

Pacti causæ plura permittuntur, quæ alijs vetarentur. t. 1. p. 855. n. 19.

Pax iura, & fructa inter Philippum Gallie, & Ioannem Anglie Reges. t. 2. p. 48. n. 2.

Pax solenne verbum fuit in implorando Numinali auxilio, & generale nomen est securitatis, & venie. t. 3. p. 989. n. 5.

Pactum qui non prohibet cum potest, lubet, paterniale est. t. 5. p. 170. n. 3.

Peccator in scelere diutius persistens, magis offendit Deum. t. 1. p. 203. n. 2.

Peccator secretò in confessione notus non potest nominatim excommunicari. t. 1. p. 753. n. 1.

Peccator offendens in vno præcepto, an fiat omnino reus. t. 5. p. 646. & seq. n. 2.

Peccatum animale quoddam sit ad expositionem canonis 2. Concilij Niceni. t. 1. p. 441. n. 16.

Peccatum morale, nec excommunicatio minor, nec censura est. t. 3. p. 799. & seq. n. 1.

Peccati definitio traditur. t. 5. p. 597. n. 2.

Peccatum omne delictum significat. ibid.

Peccata manifestata non sunt occultis correctione perganda. t. 5. p. 555. n. 1. & p. 556. n. 2.

Peccata publica quare debeant publica penitentia expiari. t. 5. p. 557. n. 6.

Peccati notorietas & scandalum quoad modum penitentia iniungenda attenduntur. tom. 5. pag. 558. num. 7.

Penitium monachi, an Abbati, an monasterio in eius morte accerscat. t. 2. p. 765. n. 3.

Peculium

Omnium Notabilium. Litera P.

Peculium clericorum quoddam fit: & quid peculij nomine apud Romanos olim veniet. t.3.p.46. num.4.

Pecunia quantitas ingrus in sepulchris defunctorum apud Iudeos condita. t.5.p.149.n.3

Pecunia in sepulchris recondere ob quas rationes prohibitum fuerit. ibid.p.150

Vide in verbo *Sepulchrum, Theſaurus.*

Pedagogus quid sit, sive in propria & stricta, sive in lata significatione. t.3.p.808.n.1

Pedisequa quaznam feminæ dicantur. tom.3. pag.63. num.4.

Pedisequi in Ecclesia quoniam olim fuerint, & quare ita dicti. ibid.n.4

Pelagius Cardinalis Legatus missus in Orientem cum praxualio exercitu. t.1.p.641.n.5

Pelagius hæreticus quondam condemnatus: vide in verbo *Cælestius.*

Pellæ unde ita dicatur, & qua ratione à meretricie differat. t.1.p.71.n.3

Pellitem habere etiam hinc antiquo prohibitum fuit. ibid.

de Publica Robinsonatum est Ordinis D. Benedicti in Comitatu Cenomaniensi. t.1.p.168.n.1

Pæna perantiqua ciuitatis Italix Cathedra Episcopali decorata. t.1.p.171.n.1 & t.2.p.454.n.1

Pensio beneficium ecclesiasticum est: non potest tamen concedi beneficium expectanti. tom.1.p.131. num.3.

Pensio reſeruatà à Pontifice, vel ab Ordinario, intelligitur reſeruari pro vita pensionarij. tom.1.p.155. num.4.

Pensionis ctymon, & defunctio traditur. tom.3.p.156. num.5.

Pensio ecclesiastica, in quo similis sit pensioni annue debite ex testamento. ibid.col.2

Pensionis ouas an sit scale, vel personali. ibid. & seq.

ob Pensionem decursum potest agi aduersus quemcumque possessorem. ibid.p.157

Pensionis ius est spirituale, & an sit antecedenter, vel conſequenter ius ecclesiasticum. tom.3.p.157. num.6.

Pensionis genus triplex reſeruit. ibid.

Pensio debet certa reſeruari, & ita æqua, vt remaneat Ecclesiæ Redtori, unde viuere possit. ibid. num.7.

Pensio temporalis tantum est, nec potest esse perpetua. ibid.p.158

Pensio quo tempore cesset, & quibus modis pereat. ibid.

Pensio sine legitima causa non debet imponi; & quæ cause ad hoc legitime censentur. t.3.p.158. num.8.

Pensio an possit reſeruari sine causa à Supremo Pontifice. ibid.col.2

Pensio super beneficio litigioso pro bono pacis imponitur. t.3.p.159.n.9

Pensio in transſactione super beneficio imposita authoritate Episcopi, an in sacerdotem tranſeat. t.1.p.855.n.2.

Pensio authoritate superioris potest imponi beneficio, vel beneficio. ibid.n.3

Pensio, quæ constituitur onus reale Ecclesiæ, authoritate Episcopi, vel inferioris Prelati constitui non potest. ibid. & seq.

Pensio pro rata reſignatur propter ſterilitatem absque culpa conductus conſingentem, nisi possit cum veritate præcedentis, vel ſequentis temporis compensari. t.3.p.157.n.1 & p.158.n.7

D.D. Goncal, in Decretal. Index generale.

Pensio an possit augeti ob nimiam vberitatem; & quæ sit circa hoc magis fauere condidit, quam locatores. t.1.p.141.n.8

Pensio aliquando dicitur, quod ab iniquitatis habitationis causa, vel à colonis soluitur. t.3.p.332. num.2.

Pensionis varix acceptiones reſeruntur, & pro quo passim in iure canonico sumitur. tom.3. pag.819. num.2.

Pensionis antiquæ iuxta antiquam monetam sunt solvendi, & si non est in usu, ad eius estimationem sunt solvendi. ibid.n.5

Pensionem hæc, vel illa moneta persolui iuribus reſert, dum eadem quantitas soluitur. tom.3.p.831. num.7.

Pensio quid sit, & unde ita dicatur. tom.3. pag.394. num.6.

Pensio annua, annuam in neutro genere à veteribus dicta est. ibid.

Pensum canonicum quid sit & ubi quod à presbiteris scriptoribus cursus dicebatur. tom.3. pag.856. num.3.

Pentecostes quinquagesimus est à Pasche dies. tom.2. p.184.n.12.

Pentecostes à Iudeis olim celebratur, & à Christianis eodem nomine recenti celebratur. ibid.

Pentecostes inter Domini festiuitates accensetur, & olim quatuor diebus celebrabatur; & à quo tempore tribus tantum celebrari cœperit. ibid. & seq.

Percipientes clericum eorum nutriendem, iustam ignorantie causam allegare valet. t.3.p.10.n.8

Vide in verbo *Coma.*

Peregrinationes fidelium ad loca sacra, & reliquias Martyrum omni tempore videntur fuisse in Ecclesia. t.3.p.704.n.1.

Peregrinationis votum an & à quo possit commutari. t.3.p.706.n.9.

Vide in verbo *Peram.*

Peregrini, & alienigenæ, iussu Episcopo in alienis Episcopatibus ad beneficia admitti non debent. t.1.p.199.n.4.

Peregrinos ad dignitates, & beneficia ecclesiastica non debet præponi, à quo tempore sit statutum. t.1.p.600.n.9. tot.

Peregrini quoniam dicti; & quod inter miserabiles personas annumerentur. t.1.p.857.n.4

Peregrini vndique ad Ecclesiam Compostellanam conflunt, & sæpe ibi rixantur. tom.3. pag.142. num.1.

Peritium per se sufficit ad priuationem præbende. t.1.p.83.n.5.

Peritium variis pœnis apud veteres vindicatum. t.2. p.160.n.10.

Peritium quoniam graue scelus sit, & contra quam videntem pœnet. t.2.p.166.n.4

Peritium quibus pœnis ab antiquis plectebatur, apud varias nationes. ibid.n.5

Peritium grauidum est vindicandum in his, qui maiori eminent dignitate. t.1.p.569.n.8

Peritium præcipue ob violatam fidem Principi promissum irrogat infamiam. t.2.p.612.n.4

Peritium quid sit, & quoniam graue peccatum. tom.3. p.198.n.4.

Peritium in quo differt à mendacio. ibid.n.3

Peritium conuictus au beneficio priuetur ante sententiam. t.1.p.83.n.6

Peritium ad nouum iuramentum non admittitur; aliquando tamen iurare cogitur. tom.1. pag.833. num.6.

k a

Peritus

Repertorium Generale

Petitus potius repellitur à testimonio ferendo ex causa petitoris, quam propter infamiam. t. 2. p. 438. num. 4.

Petitus non est, qui propter necessitatem non adimplet iuramentum. t. 2. p. 565. n. 2.

Petitus priuatur beneficio quod possidebat. ibid. c. 11. n. 2. & p. 567. n. 8.

Petiti quibus poenis subiaceant ex iure Pontificio. t. 2. p. 567. n. 6.

Permutatio beneficiorum etiam sine pecunia, per se tantum inhonesta est. t. 1. p. 878. n. 5.

Permutatio rei Ecclesie inualida, per ratihabitionem superioris firmatur. t. 1. p. 868. n. 7.

Permutatio inter alienationis species à canonibus prohibita recensetur. t. 1. p. 869. n. 10.

Permutatio rerum Ecclesie inter personas ecclesiasticas fieri non potest absque consensu Episcopi. t. 1. p. 870. n. 15.

Permutatio rerum inter duas Ecclesias sine utriusque partis consensu celebrari non potest. tom. 3. p. 250. & seq. n. 1. & seqq.

Permutationes rerum ecclesiasticarum exose præsertim fuere Prælati Ecclesie Gallicane, & de cuius licentia potuerint celebrari. tom. 3. pag. 337. num. 2.

Permutatio est species alienationis prohibita in rebus ecclesiasticis. t. 3. p. 338. n. 2.

Permutatio beneficiorum etiam nullo pretio intercedente, illicita est, & improbat. tom. 3. pag. 343. num. 2.

Permutationi rerum Ecclesie superior sine iusta causa auctoritatem præstare non potest. ibid. n. 3.

super Permutatione tractatus à beneficiatis habitus nullus est, nisi superior ei consensum præbeat. t. 3. p. 344. n. 3.

Permutatio præbendæ, seu beneficii, facta irrequisito proprio Prælato, nulla est; immò, qui permutatio propria auctoritate, priuatur beneficio ita permutato. ibid. n. 4.

Permutatio beneficiorum olim ex antiquis canonibus non licebat. ibid. n. 7.

Permutatio beneficiorum nequit fieri sine reciproca renuntiatione. ibid. & seq.

Permutatio rei alienæ nulla est. ibid. & p. 345.

Permutationes beneficiorum auctoritate Episcopi, vel auctoritatem Episcopalem habentis celebrari possunt. t. 3. p. 345. n. 8.

Permutatio rei spiritualis cum alia spirituali licita est accedente superioris consensu. ibid. n. 9.

ad Permutationem beneficiorum quare consensus Episcopi desideretur. ibid.

Permutatio rerum spiritualium nullo iure diuino est prohibita. t. 3. p. 346. n. 3.

in Permutatione rerum mixtarum ex spirituali, & temporalis, an possit dari simonia. ibid. col. 2.

in Permutatione beneficiorum an possit compensari inæqualitas illorum. ibid. & seq.

Persona nomine quid veniat iure ciuili, & quid significet tum inter laicos, tum inter ecclesiasticos. t. 1. p. 113. n. 3.

Personæ appellatione quid veniat iure ciuili, & quid iure canonico. t. 1. p. 875. n. 2.

Persona coniuncta quando absque mandato in iudicio admittitur ad respondendum pro alia. tom. 1. p. 991. num. 2.

Personæ miserabiles ab omnibus oneribus personali-bus immunes sunt, non tamen à realibus. tom. 3. p. 799. n. 2.

Personatus est beneficium absque dignitate & cura animarum. t. 1. p. 105. n. 6.

Personatus in Ecclesiis Cathedralibus quid sint. t. 1. p. 191. n. 8.

Personatus in Ecclesiis Cathedralibus aliquando pro officio, aliquando pro dignitate accipitur. tom. 2. p. 308. n. 3.

Pertinacia ad constituendam hæresim quænam requiratur, & quomodo dignoscatur. t. 5. p. 166. & seq. num. 7.

Pertinacia iuxta nominis etymologiam in quo consistat, & quis dicatur pertinax. ibid. p. 167.

Pertinacia in materia hæresis quomodo accipitur. ibid.

Pertinacia non tantum est de ratione hæretici, sed etiam de ratione hæresis. ibid.

Persua antiquissima Italice vrbs, vna ex duodecim Etruriæ principalibus ciuitatibus, sequuta Romani populi fortunam prosperam, & aduersam. tom. 1. p. 991. n. 3.

Pessia in Italia, ex qua homines sternutamento animam agebant. t. 2. p. 529. n. 6.

Petens plus re, tempore, vel loco, quomodo à iure coërcetur. t. 2. p. 215. n. 3.

Plus petentium poenæ à quo iure sint introductæ. ibid. n. 5. & p. 216. n. 6.

Plus petendi varij modi recensentur. ibid. n. 7.

Plus tempore quando petitur. tom. 2. pag. 217. num. 10. 11.

Plus loco, & plus causa petere quid sit. tom. 2. p. 218. n. 12. & 13.

in Plus petitionibus quid per ius nouum immutatum sit. ibid. & seq. n. 14.

Petentes plus in aliquibus casibus multis afficiuntur poenis. t. 2. p. 219. n. 15.

Plus petentium poenæ in quibus iudiciis olim locum habuerint. t. 2. p. 219. n. 17.

Plus petens iure antiquo aliquando causa non cadebat. t. 1. p. 220. n. 19.

Petens ante tempus aliquando non censetur plus petere. t. 2. p. 221. n. 24.

Petrus Lombardus, Nauariensis, Episcopus Parisien-sis, vulgò Magister sententiarum dictus. t. 1. p. 31. num. 4.

Petrus de Corbel clarus Theologus Parisiensis, Præceptor Innocentij III. Ecclesias Camera-censem, & Senonensem rexit. tom. 1. pag. 54. num. 1.

S. Petri Viui monasterium Ordinis D. Benedicti à quo fundatum. t. 1. p. 211. n. 7.

Petrus Diaconus tituli S. Marie Legatus in Galliam missus super causa diuortij Philippi. tom. 1. p. 280. num. 9.

Petrus de Castronouo primus Inquisitor iuxta Spon-danum. t. 1. p. 309. n. 2.

Petrus de Collemelio Legatus in Angliam missus, hinc Rhotomagensis Archiepiscopus effectus. t. 1. p. 420. n. 4.

S. Petri Viui monasterium Ordinis D. Benedicti con-structum iuxta ciuitatem Senonensem. t. 1. p. 620. col. 2.

S. Petri de Trimillio monasterium est in Syracusana diocesi. t. 2. p. 691. n. 1.

S. Petri de Conchis monasterium Ordinis D. Be-nedicti in qua prouincia. tom. 1. pag. 694. num. 1.

S. Petrus an sibi successorem elegerit S. Clementem, & quis ei in Pontificatu successerit. tom. 1. p. 128. num. 16.

Petrus Blefensis vir literatissimus varia opera suo ingenio digna edidit. tom. 3. pag. 402. nu-mero 2.

Petrus

Omnium Notabilium. Litera P.

Petrus Lombardus vir summi iudicii ex varis orthodoxorum Patrum sententiis, & præcipue D. Augustini, corpus Theologiæ composuit. t.3.p.418. num.1.

S. Petri, & S. Combæ monasteria Ordinis D. Benedicti vbi nam sita sint. t.3.p.771.n.3

S. Petri de Amalphia monasterium Ordinis Cisterciensis. t.1.p.803.n.8

S. Petri de Culpea monasterium in suburbis Carnotensibus. t.3.p.877.n.1

Petrus Papensis Episcopus repudiato Alexandro III. ætæ Pontifice, Victorem Antipapam sequitur, horrendo anathemate percellitur, & deinde ad pristinum Ecclesiæ communionem admittitur. t.4.p.38.n.1.

Phalera equorum quàm sumptuosè olim fuerit: vide in verbo *Equitatis*.

Phoenex Ecclesiæ suffraganeus est Iaderinæ sub Patriarcha Gradensi. t.1.p.814.n.5

Philippus Dux Tusciz patrimonium Ecclesiæ inuadit, & eacommuniatur. t.3.p.326.n.14

Philippus Diaconus munus prædicationis obit, & quare à D. Clemente Apostolus dicitur. t.1.p.795. num.10.

Philippus Galliarum Rex quas tres uxores habuerit. t.1.p.1013.n.1.

Philippus Rex Galliarum recipit in gratiam Ingebergam uxorem suam, ea quò magna lætitia oritur in populo. t.4.p.1243.n.7

Phoenicia inter Asiæ regiones numeratur, de eaque illustre elogium refertur. t.1.p.231.n.4

Physica professio apud multos in vfu ad lucrandas opes. t.3.p.1019.n.8

Pilanius inter nobilissimas Aquitaniz ciuitates recensetur, Episcopatuque & Academia fulget. t.1.p.124 n.1.

Pignus & hypotheca verba sunt æquè generalia, & quid significent. t.1.p.357.n.3

Pignoris datio est alienationis species in rebus Ecclesiæ prohibita. t.3.p.361.n.12

Pignoris constitutione ius in re tribuitur, prohibitaque alienatione rei, super ea pignus constitui prohibuitur censetur. ibid.

Pignoris constitutio nequit consistere in rebus, quæ in commercio non sunt. t.3.p.360.n.8

Pignote naturali detineri potest homo redemptus ab hostibus. ibid. n.9. Et quomodo finitur tale pignus: vide in verbo *Homo*.

Pignoris remissio non induit donationem inter coniuges. t.4.p.324.n.7

Pignoris remissio non tollit obligationem principalem. ibid.

Pignus quid sit, quare ita dicatur, & quomodo differat ab hypotheca. t.3.p.374.n.6

Pignus tam in re mobili, quàm immobili consisti potest. ibid.

Pignus re constituitur, & traditione, quæ est præcipua eius ab hypotheca differentia. tom.3.p.375. num.7.

Pignus aliquando accipitur pro re ipsa oppignorata. ibid. n.8.

Pignoris definitio traditur. ibid.

Pignus aliquando re, aliquando solo consensu perficitur. ibid.

Pignus aliud prætorium, aliud iudiciale, aliud conuentionale, & quidnam sint. t.3.p.375.n.9

Pignus pro debito principali, & pro vfu accipi potest. t.3.p.377. & seq. n.11

Pignus quo iure possideatur à creditore. tom.3.p.378. & seq. n.15.

D.D. Gonzalez, in Decretal. Index generalis.

Pignoris periculum ad quem pertineat, & eo subiecto quomodo creditur agere possit. tom.3. pag.379. num.16.

Pignus olim, vel simpliciter, vel sub fiducia contrahabatur. t.3.p.383.n.7

Pinnarense monasterium, vulgò S. Iohannis de la Peña, vbi nam situm sit. ibid.

Pirate cuiusdam lepidum, contumax tamen responsum, Alexandro Magno fictum. tom.1. pag.607. init.

Pisa nobilis, & antiqua ciuitas Tusciæ, Metropolis Corsicæ, & Sardinie. t.1.p.451.n.2

Pisane ciuitatis progressus, & diuersa fata describuntur. t.5.p.615. n.5.

Piscina abique necessitate diebus Dominicis, & festinis prohibetur. t.1.p.177.n.5

Piscatio halecom sub quibus conditionibus in Diebus Dominicis, & festis permittatur, ibid. Vide in verbo *Halec*.

Piscatio ad priuatos, & communitates plerumque iure dominij spectat; cætereturque aliquando ex consuetudine, vel præiugio in flumine aliis potibea. t.3.p.354.n.2

Pisidianus ciuitas antiqua est Etruriæ ad radices Alpium. t.3.p.79.n.1

Piscarium, siue pythæum quid sit: vbi de variis eius acceptionibus. t.1.p.860.n.4

Piacensis nobilis Insulæ ciuitas à quatuor Ecclesiæ sæculo Cathedrali Ecclesiâ decoratur. t.1.p.156. num.1.

Piacentia propter ciuium excessus Cathedrali Episcopali priuata fuit. t.5.p.604.n.1

Piacini diuersæ acceptiones in iure, & apud ceteros scriptores. t.1.p.169.n.9

Piacinum prore iurgium, & litigium, & iudicium significat, prohibetur fieri in die Dominico. ibid. pag.170.

Piacia, & iudicia ciuilia in Ecclesiâ fieri prohibentur. t.5.p.970.n.6. & p.986.n.5

Plagium quodnam crimen sit, & quare ita dicatur. t.5.p.334.n.5.

Plagiarj quinquam sint, & quibus poenis afficiendi. ibid. & p.335.col.1.

Plana vitima vestis sacerdotalis, communis est Episcopis, & Presbyteris. t.1.p.516.n.36

Plerani Rectores, & Pastores Ecclesiarum frequenter dicuntur. t.1.p.341.n.4

vt **Plebanus** quis dicatur, quænam requirantur. tom.3. p.731.n.1.

Plebanus an in Ecclesiâ dignitatem habere debeat vitta iurisdictionem fori penitentialis. ibid.

Plebeianus qui ad magnos honores coacti sunt, varia exempla. t.3.p.181. & seq. n.2

Plebeius probare vitæ, & præclaræ virtutis, an sit nobili in dignitatum collatione præferendus. ibid.

Plebs pro parochia, & plerumque pro clero colligitur. t.3.p.13.n.3

Pocula abortus causâ dantur, & plerumque à maribus sumuntur. t.1.p.156.n.4

Pocula amatoria à quibus plerumque conficiantur, & somnantes. ibid.

Pocula amatoria an valeant amorem conciliare, & ad libidinem excitare. t.5.p.357.n.6

Pocula amatoria plerumque mortem, aut furorem concitant. ibid.

Pocula aliqua sumi etiam solent ad impediendam generationem. ibid.

Poculum sterilitatis scelus est homicidio proximum, & an sit eisdem poenis plethendum. ibid. & seq. num.5.

Repertorium Generale

Pœna grauior an sit irroganda facientibus, quàm consentientibus : vbi de modis consentiendi delicto. t.1.p.644.n.7.& p.645.n.8

Pœna in quo differat à mulcta. tom.1. pag. 648. num.19.

Pœna certa à iure in delictis statuta, semper debet à delegato committi; aliàs si non est statuta, arbitrio iudicis relinquitur. tom.1. p.663.n.1.& p.664. num.5.

Pœnz certæ quare pro delictis à iure statutz. ibid. num.3.

Pœna commensurari debet culpæ, & pro modo delicti infligi. t.1.p.664.n.4

Pœna à iure statuta quando possit à iudice commutari. ibid.n.6

Pœna extraordinaria imponitur in iudicio extraordinario inquisitionis. t.1.p.665.n.7

Pœnz pro varietate delictorum à sacris canonibus, tam in foro interno, quàm externo variè impositæ fuerunt. t.1.p.667.n.3

Pœnz à iure impositæ ne homines mali fierent; præmia vt boni fierent. tom.1. pag. 784. & seq. num.1.

Pœnz pecuniariæ an possint à iudicibus Ecclesiasticis infligi, dum subditos corrigunt, delictaque puniunt. t.1.p.787.n.2

Pœna tripli, vel quadrupli quandonam imponenda sit. t.1.p.951.n.24

Pœna appellantis à sententia arbitrorum quænam soluenda sit; & quando non debeatur. tom.1. p.1019. & seq.n.21.& 23.

Pœna tam legalis, quàm conuentionalis committitur aduersus hæreticam iacentem. tom.1. p.1045. num.12.

Pœna legis lulæ de vi priuata, & de vi publica quæ sit, & in cuius locum successerit. tom.2. pag.200. num.4.

Pœnz pecuniariæ pars olim iudicibus assignata, quænam fuerit. t.3.p.34.n.10

Pœnz sacris canonibus clericis matrimonium contrahentibus impositæ. t.3.p.91.n.1

Pœnz ordinariæ minuendæ sunt ob multitudinem peccantium. t.3.p.146.n.3

Pœnâ corporali nemo pro alio puniri valet; bene tamen pœnâ medicinali. t.3.p.242.n.2

Pœnz contra alienantes res Ecclesiæ, vel alienationi earum consentientes, multæ statutz sunt, quæ referuntur. t.3.p.268.& seq.n.3

Pœna legalis, & conuentionalis, in quo differant: vbi ratio differentiz afferitur. tom.3. pag. 333. num.3.

Pœna laquei mortis genus vilissimum, quâ infamis tantum conditionis homines pleciuntur. tom.3. p.557.col.1.

Pœnam in sponalibus stipulari non licet. t.4.p.64. num.5.

Pœnam certam stipulari commodius est in his obligationibus, in quibus venit id quod interest, dummodo id per leges liceat. ibid.

Pœna talionis quid, & an iusta sit, & pro quo crimine imponatur. t.5.p.64.n.8

Pœna calumniatoris quænam statuta sit ex lege Rheimia. ibid.n.9

Pœna verberum & fustium iure ciuili distinguuntur, non verò iure canonico. tom.5. pag. 66. num.13.

Pœnz flagellationis quænam supponi possint, & quomodo sit irroganda. ibid.& p.67

Pœna capitalis duplex recensetur. tom.5. pag. 67. num.14.

Pœna exilij à quibus possit irrogari: vide in verbo *Exilium*.

Pœna verberum an possit ob grauiora delicta Sacerdotibus, vel aliis Ecclesiæ ministris sacris ordinibus initiatis infligi. t.5.p.68.n.15

Pœna fustium humilioribus personis, & extreme notæ hominibus tantum apud Romanos publicè infligebatur. ibid.n.15

Pœnz corporales in Conciliis Toletanis contra hæreticos statutz fuerunt. t.5.p.456.n.14

Pœnz adhibitæ discretione dignitatis, status, & conditionis, delinquentibus sunt imponendæ. tom.5. p.521.n.1.

Pœnz delictorum variis modis antiquitus redemptæ fuerunt. t.5.p.456.n.3

Pœna parrati homicidij cuiusmodi persoluenda sit, dubitatum fuit. ibid.& seq.

Pœna pecuniaria an possit à iudicibus ecclesiasticis imponi pro criminibus. tom.5. pag. 547. num.2.

Pœna temerè litigantium varia, nec semper eadem fuit. t.5.p.548.& seq.n.3

Pœna conuentionalis quid sit, & in quibus casibus soluenda. t.5.p.550.n.2

Pœna conuentionalis an semper integrè soluenda sit. t.5.p.551.& seq.n.1.

Pœna conuentionalis an attentò iure canonico, & moribus christianis sit citra interesse creditorum exigenda. t.5.p.552.n.2

Pœna diuersa & mitior imponenda est delicto mente conceptò, ac imponitur opere sequentò. t.5.p.558. num.8.

Pœnz adulterantium iusta pondera, & mensuras: vide in verbo *Mensura*.

Pœna præcipua simoniacorum quænam sit: vide in verbo *Simoniacus*.

Pœnientes solenniter ad Ordines admitti non possunt. t.1.p.577.n.3.& p.579.n.8

Pœnientes diuersimodè accipiuntur in iure canonico; vbi eorum varia genera. tom.1. pag. 578. num.5.

Pœnientes aduersa valetudine capti reconciliabantur Ecclesiæ, si de eorum salute desperabatur. t.1. p.580.n.10.

Pœnientes solenniter necessitate cogente poterant ad minores ordines admitti. ibid.n.11.& pag.582. num.15.

Pœnientes olim cum mutatione vestis cilicium induebant. t.2.p.249.n.2

Pœnientes solenniter olim armis cingi verabantur. t.5.p.250.n.3.

Pœnientes olim in die cœnz Domini ab Episcopo ad reconciliationem recipiebantur. tom.3. p.892. num.2.

Pœnitentia solennis in Ecclesiâ qui fuerit olim ritus. t.1.p.579.n.6.

Pœnitentiæ solennis gradus quatuor referuntur, & explicantur. ibid.n.7

Pœnitentia solennis an per se inducat irregularitatem. t.1.p.578.n.4.& p.580.n.9.

Pœnitentia solennis præfisc Ecclesiæ temporibus etiam à fidelibus non peccatoribus humilitatis gratiâ fiebat: vbi quid circa eos observaretur. ibid. num.10.

Pœnitentia solennis clericis non imponitur, sed publica non denegatur. t.1.p.581.n.12

Pœnitentia quare secunda tabula post naufragium dicitur. t.1.p.29.n.11

Pœnitentia publica clericis potuit imponi absque degradatione. t.1.p.581.n.13

Pœnitentiz

Omniū Notabilium. Litera P.

Pœnitentiæ olim à solis Episcopis fidelibus imponebantur; & quid deinde statutum. t. 1. p. 767. n. 3
 Pœnitentiæ pro singulis criminibus præscripta etæ primis Ecclesiæ temporibus; hodie autem relinquuntur arbitrio prudentis confessorij. tom. 5. p. 10. num. 3.
 Pœnitentiæ septem annorum pro quolibet peccato mortali non repetitur imposita. ibid.
 Pœnitentiæ & interdicti communione tempus præter redemptum ab aliquibus fuit. tom. 5. pag. 91. num. 2.
 Pœnitentiæ quondam denegerat raptori. t. 5. p. 316. num. 1.
 Pœnitentiæ in ultimo vitæ spiritu peti potest. ibid. pag. 317.
 Pœnitentiæ solennis, & pœnitentiæ privata, & ruralis, à quibus dari possint. tom. 5. pag. 318. num. 6.
 Pœnitentiæ publicæ imponenda est pro peccatis manifestis. t. 5. p. 316. n. 2
 Pœnitentiæ publicæ quotuplex sit, & quo ritu peregeretur. ibid. n. 4
 Pœnitentiæ publicæ securitas desertibus. ibid. pag. 357.
 Pœnitentiæ solennis ab aliis differentiis referantur. ibid. n. 5.
 Pœnitentiæ eius, qui affert, se à peccato, quod confiteatur, abstinere non posse, an admittenda sit. t. 5. p. 560. n. 2.
 Pœnitentiæ solennis clericis non potest iniungi, bene tamen publicæ, dummodo peius deponantur. t. 5. p. 561. n. 2.
 Pœnitentiæ sacramentum tempore interdicti ministrari valet, omnibus iis exceptis, qui causam dederunt interdicti. t. 5. p. 366. initio.
 Pœnitentiæ satisfactoria pro peccatis potest iuxta prudentis confessorij arbitrium mitigari. tom. 5. p. 567. num. 6.
 Pœnitentiæ extraordinaria quid sit apud Gratianam; & an inducat impedimentum affinitatis. tom. 4. p. 17. num. 3.
 Pœnitentiæ extraordinaria, quæ impedimentum affinitatis inducit, quid sit. t. 4. p. 179. n. 3
 Pœnitentiæ apud Italos quinam; & unde ista dicta fuerint. t. 1. p. 574. n. 7
 Pœnitentiæ, & polytricia quomodo in Tribunalibus S. Inquisitionis probentur. t. 2. p. 194. n. 4
 Polygamia, polytriciaque iure civilis est prohibita apud varias gentes. t. 4. p. 105. n. 6
 Polygamie crimen quibus poenis olim plebeteretur, & quomodo hodie ab Inquisitionibus puniatur. ibid. & col. 2.
 Polygamia quare tot legibus ecclesiasticis, & civilibus improbatæ sit. t. 4. p. 106. n. 7
 Polygamia probatur à natura censetur. ibid.
 Polygamia an fuerit an omni xuo apud Hebræos prohibita. ibid. n. 8
 Pondera, & mensuras præscribi, & definiti publice iuraverunt. t. 1. p. 303. n. 6
 Ponderum primus inventor quis sit. ibid. & seq.
 Ponderum & mensurarum quanta olim cura fuerit apud Romanos. ibid. p. 306
 Pondera, & mensuræ olim in sacris locis asservabantur. ibid. col. 1
 Pondera legitima, & iustas mensuras definiti ad Principem spectant. ibid.
 Vide in verbo *Mensura*.
 Pontifex supremus potest universali Ecclesiæ Catholice leges ecclesiasticas indicare. t. 1. p. 20. n. 44
 Pontifex Romanus an canonem statuti ligetur, cum

possit dispensare etiam in statuti Conciliorum generalium. t. 1. p. 36. n. 12
 Pontifex Romanus potest causas committere appellatione remota. t. 1. p. 77. n. 6
 Pontifex supremus non concedenda concedens, magis ex importunitate, & nimis occupatione, quam ex voluntate concessisse censetur. tom. 1. pag. 84. num. 11.
 Pontifex Romanus etiam nondum consecratus Episcopos vocatur. t. 1. p. 101. n. 3
 Pontifex an censetur dispensare cum inhabili ad iudicandi munus, delegando ei causam. t. 1. p. 117. num. 11.
 Pontifices sæpe ratione peccati de rebus merè temporalibus cognoscunt. t. 1. p. 201. n. 12
 Pontificis nomen aliquando Episcopis communicatum, & quis propriè Pontifex dicatur. t. 1. p. 115. num. 2.
 Pontifex Romanus an sit supra Concilium generale, vel illi subdit. t. 2. p. 133. n. 15. & p. 135. n. 17
 Pontifex Romanus Episcopos dicitur. tom. 1. p. 124. num. 6.
 Pontifex electus à duobus parvibus Cardinalium habendus est pro legitimo D. Petri successore & secus de electo à minori parte. ibid. n. 9
 Pontifices triplici modo creati fuere. tom. 1. pag. 145. num. 11.
 Pontifex Romanus, etiam legitimè electus, non potuit aliquando confirmari absque non Imperatoris, vel eius Exarchæ. t. 1. p. 274. n. 12
 Pontifex consecratur Episcopus, & benedicitur: vbi de ritu eius ordinationis. t. 1. p. 313. & seq. n. 9
 Pontifex Romanus sponsus totius Ecclesiæ dicitur. t. 2. p. 377. n. 3.
 Pontifex Romanus potest Imperatorem electum vni-gere, si dignus est; & renuere, si indignus. tom. 1. p. 328. n. 26.
 Pontifex septem tantum potest Episcopos ab una Ecclesia in aliam transferre. t. 1. p. 370. n. 9
 Pontifex supremus tantum iure ordinario pallium Archiepiscopis concedere valet. t. 1. p. 386. n. 8
 Vide in verbo *Pallium*.
 Pontifices Romani à primis Ecclesiæ temporibus pallio utuntur. t. 1. p. 393. n. 2
 Pontifex semper, & ubique pallio uti potest. ibid. p. 394. n. 5.
 Pontifex dispensare potest etiam in quatuor Conciliis Generalibus. t. 1. p. 417. n. 3
 Pontificis Romani nemo alienus subditus censetur quoad ordines suscipiendos. t. 1. p. 459. n. 2
 Pontifex in omnibus rescriptis ad beneficia semper præcipit promovendum examinari. tom. 1. p. 498. num. 3.
 Pontifices an aliquando Baculo pastoralis uti fuerint. Vide in verbo *Baculum*.
 Pontifex non potest ex mera gratia, & ratione merè politica laicos, ut laici sunt, à iurisdictione seculari eximere, & ecclesiasticæ subiectæ, nisi in rebus sibi in temporalibus etiam subiectis. t. 1. p. 623. num. 11.
 Pontifex an potuerit eximere officiales omnes, familiares, & ministros S. Officij à iurisdictione seculari. ibid. n. 12
 Pontifex indens ordinari, ut corrigat suos clericos, non dat iurisdictionem super exemptos. tom. 1. p. 803. n. 3.
 Pontifex quando propter bonitatem Regni debeat obedire Regi. Vide in verbo *Comptatio*.
 Pontifex quando ritualum sacri statutum Dei sibi assumpserit. t. 1. p. 826. n. 13

Repertorium Generale

- Pontifex** nōd vltus potestate ordines conferendi alienis Pmothianis. t. 1. p. 819. n. 2
- Pontifex Romanus** an possit sibi successorem eligere in Pontificatu. t. 3. p. 118. n. 16
- Pontifex supremus** quomodo possit dispensare, & immutare ea, quæ ab Apostolis constituta sunt. t. 3. p. 147. n. 2.
- Pontifex** an potuerit statuere, vt clericus possit ordinari ad titulum proprii patrimonij. ibid. & p. 148
- Pontifex supremus** potest dispensare super pluralitate beneficiorum. t. 3. p. 167. n. 3
- Pontifex** quare dispensare possit in pluralitate beneficiorum, non verò in pluralitate votum. tom. 3. p. 170. n. 12.
- Pontifex supremus** in legibus ecclesiasticis circa beneficia edicta est plene dominus, & supra omnes positiuum existit. t. 3. p. 103. n. 3
- Pontifex Romanus** quum sub generali prohibitione alienationis rerum Ecclesie comprehenditur. t. 3. p. 161. & seq. n. 2.
- Pontifex supremus** sine causa res Ecclesie alienans valide alienat, peccat tamen leuialiter. ibid.
- Pontifex supremus** potest ex iusta causa seuus Ecclesie alienare. t. 3. p. 341. n. 9
- Pontifex** potest cum Episcopia dispensare, vt de bonis etiam inuito Ecclesie acquisitis disponere possint. t. 3. p. 433. n. 15
- Pontifex supremus** potest priuilegium exemptionis à solutione decimarum concedere duabus conditionibus concurrentibus. t. 3. p. 617. n. 2
- Pontifex** Princeps Sacerdotum est. tom. 3. pag. 636. num. 5.
- Pontifex supremus** potest in voto solenni castitatis dispensare. t. 3. p. 738. n. 1 a
- Pontifex** supremus potest Ecclesiam vnus diocesis vnus monasterio alterius Episcopatus. t. 3. p. 743. num. 2.
- Pontifex** supremus potest dispensare in legibus Concilij generalis, & an tunc necessaria sit expressa mentio ipsius Concilij in eius derogatione. tom. 3. p. 758. n. 2.
- Pontifex** nequit dispensare in gradibus consanguinitatis linea rectæ. t. 1. p. 166. n. 7
- Pontifex** solus potest Sanctos canonizare, vt proponantur ab omnibus fidelibus adorandi. t. 3. p. 940. num. 9.
- Pontifex** nequit ea quacunque causa dispensare ad matrimonium contrahendum in primo gradu linea rectæ. t. 4. p. 157. n. 2
- Pontifex supremus** in quibus impedimentis matrimonij dispensare possit, vel non. tom. 4. pag. 104. num. 2.
- Pontifex** supremus quandomam dispensare possit in radice matrimonij. t. 4. p. 147. & seq. n. 2 a
- Pontifex** an dispensare possit in radice matrimonij ad legitimatorem proli, mortuis parentibus, qui matrimonium nullum contraxerunt. tom. 4. p. 148. & seq. n. 4.
- Pontifex** supremus dispensando in radice matrimonij filios reddit legitimis quoad spiritualis directiō, & quoad temporalia indirectiō. t. 4. p. 249. n. 25
- Pontifex** dispensando in radice matrimonij filios quoad omnia legitimis reddit. t. 4. p. 250. n. 26
- Pontifex** potest laici iurisdictionem in personis ecclesiasticis demandare. t. 1. p. 29. n. 8
- Pontifex** supremus an possit vt iurisdictione temporalis extra loca proprii patrimonij. tom. 4. p. 144. num. 11.
- Pontifex** supremus vnde obtineat patrimonium temporale. ibid. n. 10
- Pontifex** supremus potest in terris Ecclesie illegitimos quoad omnia legitimare; in terris verò alienis, quoad spiritualia tantum directiō, quoad temporalia verò indirectiō. t. 4. p. 246. n. 19
- Pontifex Romanus** rem spirituales, vel sacras vendens, simoniam committit, pœnis tamen simoniaci non tenetur. t. 5. p. 71. n. 7
- Pontifex** Romanus aliquid soluendo pro sui confirmatione Imperatori simoniam non committit, & quando fuerit ab hac pensatione exemptus. t. 5. p. 75. n. 17.
- Pontificia** Romani insigniores tituli referuntur, & vniuersalis potestas stabilitur. tom. 5. p. 509. & 510. n. 2. & 3.
- Pontificalium** oppidum est circa Ebotacom in loco ameno, & à natura munito situm. tom. 5. p. 86. num. 2.
- Pontini** Comitatus in Gallia vnde ita dictus fuerit. t. 3. p. 60. n. 1.
- Populeum** monasterium Ordinis Cisterciensis quare ita dictum sit. t. 5. p. 43. n. 1
- Populus** Hebraicus quomodo Deo selectior fuit aliis gentibus. t. 1. p. 45. n. 8
- Populus** via probat quæ probanda sunt, iudiciumque eius incoñfusa est & varium. t. 1. p. 176. & seq. num. 13.
- Populus** quomodo olim in electionibus Episcoporum aduersat, & quare prohibita. tom. 1. p. 128. num. 1. & 11.
- Populus** nunquam elegit Episcopos electione propriè sumpta. ibid. n. 13
- Vide in verbo *Plaſis*.
- Portio** canonica ex legibus piis, & fidelium oblationibus Ecclesie factis, Episcopo ex multiplici causa debetur. t. 3. p. 519. n. 4
- Portio** canonica potest consuetudine minui, vel augeri. ibid. p. 520. col. 2
- Portio** canonica, quæ Parocho, vel Episcopo ratione funeris præstatur, quænam, & quanta sit. tom. 3. p. 550. n. 5.
- Portio** canonica potest contrariâ consuetudine minui, vel augeri. ibid. p. 551
- Portio** canonica quibus, & à quo præstanda sit, & vnde deducenda. t. 3. p. 551. n. 6
- Portio** canonica quare Parocho præstanda sit. ibid. num. 7.
- Portio** canonica non impedit libertatem testatoris dispositionem. t. 3. p. 551. n. 8
- Portio** quarta ex oblationibus fidelium olim Episcopo debita, diuersa fuit à quarta Parochiali. ibid. pag. 552.
- Portio** quarta ea legato pro construendo monasterio, vel oratorio relicta, non debetur. ibid. num. 9.
- Portio**, quæ parochie debetur ex reliquiis occasione funeris, insulsa dicitur. ibid. n. 11
- Portio** canonica propter violentiam à clericis parochialis Ecclesie admissam amittitur. tom. 3. p. 552. & seq. n. 12.
- Portionis** decimæ præstatio omni religioſe iussu. t. 3. p. 596. col. 1. & 2.
- Vide in verbo *Decima*, *Quarta*.
- Portuſſus** ciuitas secundum Episcopalem Cathedralam obinet, & Romano Pontifici immediatè patet. t. 1. p. 736. n. 2.
- Posſionis**, & earum reſponſiones viſo, & conſuetudine introductæ ſunt; & in quo ab interrogatoriis differant. t. 2. p. 413. n. 15
- Posſiſſima** etymologia an rectius deſumatur à ſedium, an à pedum poſitione. t. 1. p. 103. n. 12
- Poſſeſſio

Omnium Notabilium. Litera P.

Possessio rei donata, vel vendita: censetur transmissa, instrumento, vel scriptura tradita. tom. 1. pag. 170. num. 7.

Possessionis tria requiruntur. t. 1. p. 171. n. 15

Possessio rerum acquiri potest per aliqua signa & symbola. ibid. n. 16

Possessio domus & horrei transferretur clauibus traditis. ibid. p. 172

Possessionem rerum acquirendi varij modi. ibid.

Possessionis acquisitionem per symbolum necessario precedere debet titulus. ibid.

Possessionem acquiri longa manu quid sit. t. 1. p. 172. num. 17.

Possessionis per symbola traditio iure etiam canonico in usu est. ibid.

Possessionis acquisitio per symbola consuetudine introduci potuit. t. 1. p. 173. n. 19

ad Possessionis acquisitionem sufficit qualicumque actus. t. 1. p. 173. n. 10

Possessio quomodo acquiratur Ecclesie, Monasterio, & similibus, etiam sine apprehensione. ibid. & p. 174. n. 10. & 11.

Possessio brevis manus quid sit. ibid. n. 22

Possessio in rebus incorporalibus non datur, sed quasi possessio, & quomodo acquiratur. t. 1. p. 305. num. 5.

Possessionis commoda varia: ubi de possessione iurisdictionis, & que ad eam requirantur. tom. 1. p. 306. n. 11.

Possessionis traditio symbolica precipua per traditionem clauium. t. 1. p. 362. n. 4

Possessio triennalis cum titulo sufficit hodie ad acquirendum beneficium. t. 1. p. 1014. n. 2

Possessio metonymice pro ipsa re possessa, præsertim immobilis, accipitur. t. 2. p. 223. n. 4

Possessio quare momentum appellatur: ubi etiam de momentanea possessione. t. 2. p. 224. n. 7

In Possessionis momentaneæ causa non admittitur appellatio iure Cæsareo, secus iure Pontificio. ibid.

Possessionis varie acceptiones in iure recensentur. t. 2. p. 226. n. 13.

Possessiones aliquando dicuntur res, quas lo patrimonio nostro habemus. t. 2. p. 226. n. 13

Possessio intendit proprietatem & dominium denotare. ibid. & p. 227

Possessio, proprietatis, & dominium in quo differant. ibid.

Possessio nihil commune habet cum proprietate. ibid. col. 2.

Possessio est præambula, & præparatoria proprietatis. ibid. n. 14.

Possessionis & proprietatis causa coram eodem iudice est discerpanda. t. 2. p. 228. n. 15

Possessionis causa tempore legis duodecim Tabul. incognita, & quæ actiones in eius locum intenterentur. t. 2. p. 239. n. 5

Possessionis recuperandæ, & retinendæ remedia quænam sint. t. 2. p. 241. n. 10

Possessio iuris eligendi quot actibus acquiratur. t. 2. p. 245. n. 2.

Possessio iurium incorporalium duplici fundamento nititur. t. 2. p. 258. n. 13

Possessio plerumque acquiritur per fictionem brevis manus. t. 2. p. 260. n. 3

Possessio quænam requiratur, ut restitio spoliatæ competat. t. 2. p. 273. n. 9

Possessio sola in matrimonio non sufficit, ut coniux spoliatus restitatur. ibid.

Possessio quibus modis probetur. t. 2. p. 275. n. 3

Possessio prædiorum præbendarum est penes Ecclesiam, usufructus verò, & administratio penes Canonicos. t. 2. p. 341. n. 3

Possessio ad obtinendum in interdictione retinendæ possessionis quomodo probetur. t. 2. p. 364. n. 16

Possessio eisdem rei an possit à duobus eodem tempore & modo in solidum obtineri. ibid. n. 17. 18. & p. 365. n. 19. & 20.

In Possessione quot modis quis possit turbari. ibid. num. 20.

Possessio cui sit adiudicanda duobus contendentibus se possidere, si partes sint utrimque probationes, tam actoris, quam rei. t. 2. p. 367. n. 29

Possessio noua dari non potest existente vetere. t. 2. p. 368. n. 30.

Possessio vacua quænam dicatur, & quomodo sit in eam emptor mittendus. t. 2. p. 499. n. 3

Possessio triennalis loca vnius diocesis præscribitur ab alio Prelato ipsius provincie. tom. 2. p. 669. num. 2.

Possessio ad vscupationem necessaria est ipsaque debet esse continua. t. 2. p. 688. & seq. n. 5. 6

Possessio quocumque interrumptur. tom. 2. p. 689. num. 6.

Possessio quid sit, & an aliquando transferatur per locutionem. t. 2. p. 708. n. 3

Possessio ad præscriptionem desideratur. t. 2. p. 709. num. 4.

Possessio quilibet absque iusto titulo est improba. t. 2. p. 712. n. 14.

Possessionis reformatio quomodo permittitur iudici à quo, appellatio pendente sine periculo attentati. t. 2. p. 826. n. 2.

Possessio an censatur à domino amissa per mortem coloni. t. 2. p. 857. n. 4

Possessio rerum mobilium & immobilium quomodo amittatur. ibid. n. 5

Possessio an in iure, vel in facto consistat: & quod plus de iure, quam de facto continet. t. 3. p. 210. num. 6.

Possessio quam potens sit, etiam cum titulo appellari, & non concludenti. t. 3. p. 197. n. 2

Possessio beneficii à nemine propria auctoritate apprehendi potest. t. 5. p. 507. n. 3

Possessor regulariter non tenetur edere titulum suæ possessionis, sed in aliquibus casibus. tom. 1. p. 352. num. 6.

Possessor bonæ fidei non est, qui nouit se aliena possidere. t. 2. p. 677. n. 2

Possessor alienus, ut nepos, maxime ex filia, an possit hæres institui, vel substitui. tom. 2. pag. 306. num. 4.

ad Possulendum habiles qui censentur, & an omnes postulacioni consentire debeant. tom. 2. pag. 285. num. 13.

Possulati qui possint. t. 1. p. 210. n. 7

ad Postulationem quæ requirantur. ibid. n. 8

Postulans pro alio contra propriam Ecclesiam, priuatur beneficio, quod in ea obtinet. tom. 1. p. 907. num. 2.

Postulare quid sit in genere, & quid postulatio sit: & sumpta, ubi de variis postulacionibus. tom. 1. p. 908. n. 4.

Postulare quænam possint, & qui ab eo munere repellantur. t. 1. p. 909. n. 6. 7

Postulare coram iudice seculari quære clerici prohibemur, & quando eis licitum. ibid. & pag. 910. num. 2. & 9.

Postulatio apud profanos auctores quid sit, ubi de postulacionibus diis factis. t. 2. p. 212. n. 2

Postulatio

Repertorium Generale

Postulatio in iure canonico quid proprie sit. *ibid.*
 Postulatio duplex. *ibid.*
 Postulatio in quo ab electione differat, & in quo conveniat. *t. 1. p. 111. n. 21*
 Postulatio in quibus differat à nominatione, tom. 1. p. 215. n. 10.
 Postulatio facta à minori quàm tertia parte, non debet admitti. *ibid. n. 11*
 Postulatione presentata superiori, postulantem ab ea recedere non possunt. *t. 1. p. 218. n. 9*
 Potestas ciuitatis est huiusmodi Cathedræ Episcopuli decorata. *t. 2. p. 463. n. 1*
 Potestas duplex in orbe Christiano datur, spiritalis, & secularis. *t. 1. p. 34. n. 3*
 Potestas legislativa in Ecclesia penes Romanum Pontificem residet. *ibid. n. 6*
 Potestas legislativa Ecclesiarum etiam ad res ciuiles & publicas extenditur. *ibid.*
 Potestaria verbum varias habet acceptiones, & quæ sit sequentior. *t. 1. p. 644. n. 3*
 Potestaria nomine quousam significetur in multis iuris ciuilibus locis. *t. 2. p. 63. n. 2*
 Potestas ecclesiastica, & secularis penes Romanum Pontificem residentem diuerso modo. tom. 2. pag. 77. num. 6.
 Præbendam conferendam iure quando desolatur à Capitulo ad Episcopum, hinc ad Archiepiscopum, & deinde ad Romanum Pontificem. tom. 1. pag. 64. num. 4.
 Præbendam nomen in aliquibus Ecclesiis etiam est, in aliis in decretis. *t. 1. p. 74. n. 8*
 Præbenda Canonici præbendæ dicti, & Ecclesiarum præbendæ. *ibid.*
 Præbendæ aliquæ Sacerdotum requirunt, aliz Diaconorum, aliz Subdiaconorum. tom. 1. pag. 154. num. 10.
 Præbendæ, quantum collatio ex consuetudine ad Capitulum spectat, non possunt conferri ab Episcopo. *t. 1. p. 318. n. 4*
 Præbendam collatio in Cathedralibus iure communis inspecto ad Capitulum simul & Episcopum spectat. *ibid. n. 13*
 Præbendam collatio aliquando ad Capitulum tantum, aliquando ad Episcopum tantum spectat. *ibid. num. 7.*
 Præbendæ personibus grauius contra ius naturale, & ecclesiasticum est. *t. 1. p. 426. n. 2. 3*
 Præbenda Theologica, alia Penitentiaria, alia ad faciem Scripturam exponendam, debent in Ecclesiis Cathedralibus constitui. tom. 1. pag. 791. num. 1.
 Præbendæ significatio traditur, & quinam fuerint olim præbendarij, & præbendatæ. tom. 3. p. 126. num. 11.
 Præbenda in multis differat à canonica. *ibid. n. 12*
 Præbendæ, siue maiores, siue minores, diuidi non debent. *t. 3. p. 139. & seq. n. 2. & 4*
 Præbendæ vacantes possunt aucta Ecclesiæ facultatibus ab Episcopo, vilitate sustentæ, diuidi. *t. 3. p. 140. n. 3.*
 Præbenda debet quæuis assignari excepto in fratre, & canonico, præcipue si fuit illi promissa tempore receptionis. *t. 3. p. 141. n. 2. 2*
 Præbendæ proximè vacaturæ promissio quomodo satisfieri possit. *ibid. n. 3*
 Præbendæ proximè vacaturæ expectatio in genere non improbat. *ibid. & seq.*
 Præbenda non debet regulariter conferri ei, cui Pontifex maoræ prouideret beneficio. tom. 3. p. 160. num. 3.
 Præbendæ laicæ in Ecclesia Latina, & Græca admittuntur. *t. 3. p. 192. n. 2*
 Præbendæ honorariæ Principibus multis laicis concessæ. *ibid.*
 Præbenda vox an assequutione alterius vacet ipso iure. *t. 3. p. 214. n. 2.*
 Præbendæ sacerdotalis non potest nisi sacerdoti conferri. *t. 3. p. 215. n. 1*
 Præbendam proximè vacaturam conferendi potestas non potest alicui ab Episcopo coarctari. *ibid. num. 4.*
 Præbendam maiorem collatio regulariter ad Prælatum cum consensu Capituli spectat. tom. 3. p. 213. 4. num. 9.
 Præbentor dignitas est ecclesiastica, & an idem ac Canon. *t. 1. p. 191. n. 4*
 Præcepta legis veteris, translati eius sacerdotio, iam cessant, nec hodie obligant. tom. 1. pag. 44. num. 6.
 Præcepta moralia legis veteris ad Deum & proximum spectantur; ceremonialia vetit Chrilium venturum prædabant. *ibid. p. 45. n. 10*
 Præcepta alia moralia sunt, alia iudicialia, alia ceremonialia. *ibid. p. 46*
 Præcepta moralia an sine necessitate inculcata fuerint populo Hebræico, & an cessarent post aduentum Christi & legem Gratia. tom. 1. pag. 46. num. 11.
 Præcepta iudicialia legis veteris à D. Paulo mandatum iustum dicta, quarum, & ad quid data. *ibid. num. 12.*
 Præcepta ceremonialia condendi potestatem non permissit Deus populo Iudaico, bene tamen Ecclesie. *ibid. col. 2.*
 Præceptum Iudeis datum de abstinendo à fornicatione, idololatriæ & sanguine suffocato, quare ab Apostolis suscitatum. *ibid. & p. 48. col. 2*
 Præcepta ceremonialia, & iudicialia legis veteris non cessarent ante mortem Christi, & an idem dicendum sit de moralibus. *t. 2. p. 48. n. 15*
 Præceptum circumcisionis nullo modo suscitari valet ubi explicatur Diuus Paulus ad Gal. cap. 2. vers. 1. *t. 1. p. 49. n. 17.*
 Præcepta tum iudicialia, tum ceremonialia post legem gratia cessant, tamen diuerso modo. *ibid.*
 Præceptum de abstinendo ab ingressu templi tempore postuij patris & mensuris mulieribus in antiqua lege datum, non est ceteri ceremoniale. *t. 1. p. 50. num. 18.*
 Præceptum de festorum obseruatione an fuerit in lege veteri morale, vel ceremoniale. tom. 1. pag. 187. num. 21.
 Præceptum Iudeis in antiqua lege factum de coma non tandem explicatur, & circa hoc loci Scripturæ elucidantur. *t. 3. p. 18. & seq. n. 7*
 Præceptum Domini semper otandi quomodo ab Ecclesia impleri censetur. *t. 3. p. 863. n. 1*
 Præceptum ex timore adimplemen, aliter quam fieri debet, factum est. *t. 3. p. 646. cap. 8*
 Vide in verbo Lex.
 Præda à deuictis hostibus in bello capta, cuius sit, latè differtur, & quidam iura fuisse olim circa hoc apud Hebræos, & quid nunc apud Christianos. *t. 2. p. 605. & seq. n. 9. 10. & 11.*
 Predicare proprium munus est Episcoporum per totam suam diocesim. *t. 1. p. 792. & seq. n. 4*
 Predicandi munus presbyteris coram animarum habentibus incumbit; & an illud sine licentia Episcopi exercere possint. *t. 1. p. 793. n. 5*
 Predicandi

Præbendæ laicæ in Ecclesia Latina, & Græca admittuntur. *t. 3. p. 192. n. 2*
 Præbendæ honorariæ Principibus multis laicis concessæ. *ibid.*
 Præbenda vox an assequutione alterius vacet ipso iure. *t. 3. p. 214. n. 2.*
 Præbendæ sacerdotalis non potest nisi sacerdoti conferri. *t. 3. p. 215. n. 1*
 Præbendam proximè vacaturam conferendi potestas non potest alicui ab Episcopo coarctari. *ibid. num. 4.*
 Præbendam maiorem collatio regulariter ad Prælatum cum consensu Capituli spectat. tom. 3. p. 213. 4. num. 9.
 Præbentor dignitas est ecclesiastica, & an idem ac Canon. *t. 1. p. 191. n. 4*
 Præcepta legis veteris, translati eius sacerdotio, iam cessant, nec hodie obligant. tom. 1. pag. 44. num. 6.
 Præcepta moralia legis veteris ad Deum & proximum spectantur; ceremonialia vetit Chrilium venturum prædabant. *ibid. p. 45. n. 10*
 Præcepta alia moralia sunt, alia iudicialia, alia ceremonialia. *ibid. p. 46*
 Præcepta moralia an sine necessitate inculcata fuerint populo Hebræico, & an cessarent post aduentum Christi & legem Gratia. tom. 1. pag. 46. num. 11.
 Præcepta iudicialia legis veteris à D. Paulo mandatum iustum dicta, quarum, & ad quid data. *ibid. num. 12.*
 Præcepta ceremonialia condendi potestatem non permissit Deus populo Iudaico, bene tamen Ecclesie. *ibid. col. 2.*
 Præceptum Iudeis datum de abstinendo à fornicatione, idololatriæ & sanguine suffocato, quare ab Apostolis suscitatum. *ibid. & p. 48. col. 2*
 Præcepta ceremonialia, & iudicialia legis veteris non cessarent ante mortem Christi, & an idem dicendum sit de moralibus. *t. 2. p. 48. n. 15*
 Præceptum circumcisionis nullo modo suscitari valet ubi explicatur Diuus Paulus ad Gal. cap. 2. vers. 1. *t. 1. p. 49. n. 17.*
 Præcepta tum iudicialia, tum ceremonialia post legem gratia cessant, tamen diuerso modo. *ibid.*
 Præceptum de abstinendo ab ingressu templi tempore postuij patris & mensuris mulieribus in antiqua lege datum, non est ceteri ceremoniale. *t. 1. p. 50. num. 18.*
 Præceptum de festorum obseruatione an fuerit in lege veteri morale, vel ceremoniale. tom. 1. pag. 187. num. 21.
 Præceptum Iudeis in antiqua lege factum de coma non tandem explicatur, & circa hoc loci Scripturæ elucidantur. *t. 3. p. 18. & seq. n. 7*
 Præceptum Domini semper otandi quomodo ab Ecclesia impleri censetur. *t. 3. p. 863. n. 1*
 Præceptum ex timore adimplemen, aliter quam fieri debet, factum est. *t. 3. p. 646. cap. 8*
 Vide in verbo Lex.
 Præda à deuictis hostibus in bello capta, cuius sit, latè differtur, & quidam iura fuisse olim circa hoc apud Hebræos, & quid nunc apud Christianos. *t. 2. p. 605. & seq. n. 9. 10. & 11.*
 Predicare proprium munus est Episcoporum per totam suam diocesim. *t. 1. p. 792. & seq. n. 4*
 Predicandi munus presbyteris coram animarum habentibus incumbit; & an illud sine licentia Episcopi exercere possint. *t. 1. p. 793. n. 5*
 Predicandi

Omnium Notabilium. Litera P.

Predicandi officium etiam diaconis attributum. *ibid.*
Predicare non est actus ordinis sacri; non est tamen licitus laicis. *t. 1. p. 793. n. 6*
Predicandi muos peccatissime ad sacerdotes spectat, iuxta Christi Domini, & Apostolorum exemplum, & Spiritus sancti testimonium. *tom. 3. pag. 487. num. 10.*
Prædium auitis homines facile priuati non debent. *t. 1. p. 993. n. 14.*
Prædia gentilitia & hereditaria vendere turpissimum fuit apud Romanos. *ibid. & p. 994*
Prædia militibus præclatè pugnandis assignata, quate beoeficia dicta. *t. 3. p. 116. n. 10*
Prædia vnius Ecclesiæ, non sunt ab Episcopo, vel Abbate alteri Ecclesiæ conferenda, nisi facta permutatione de vtriusque partis consensu. *t. 1. p. 130. num. 1.*
Prædia Ecclesiæ pmbibentur iure canonico in emphyteusm concedi. *t. 1. p. 170. n. 4*
Prædia Ecclesiæ etiam ad longum tempus locati non possunt. *t. 1. p. 172. n. 3*
Prædia clericorum triplicis generis considerantur quoad decimas prædiales. *t. 3. p. 183. n. 2*
Prædium qui rem alienam pignori dedit, potest pecunia soluta eam repetere cum fructibus, licet ei denegetur actio furti ob rem sibi subseptam. *tom. 3. p. 379. & seq. n. 17.*
Præfatio iam à temporibus Apostolorum in Missæ sacrificio adiecta fuit. *t. 3. p. 871. n. 5*
Præfationes diuersæ composite: & vnde desumpta sit præfatio B. Virginis. *ibid.*
Præfatio in omnibus Missis recitari debet. *ibid. num. 30.*
Præfati Siciliæ Imperatorum nomine Siciliam provinciam administrantes, Regum nomina insigniti fere. *t. 1. p. 131. n. 5*

Vide in verbo Imperatores.

Præfectus Prætorio suffectus in locum Magistri Equitum, non tamen cum eadem dignitate, & potestate; sed potes aucta fuit. *t. 1. p. 843. n. 3*
Præfecti Prætorio in ciuitatibus Metropolitans degebant. *t. 1. p. 871. n. 6*
Præga nobilis cluitas Bobemiæ quando Cathedrali Ecclesiæ, quando etiam Metropolitano honore decorata. *t. 3. p. 449. n. 5*
Prægens Episcopatus vbi nam situs, & quondam erectus. *t. 1. p. 646. n. 1*
Prægens Præsul à Rege Bohemiæ eligitur, ex priuilegio Ioannis IX. Boleslao II. concessio. *t. 5. p. 14. num. 1.*
Prægens Præsul cum quibusdam aliis fidelitatem tantum præstat Regi Bobemiæ. *tom. 3. pag. 35. num. 4.*
ad Prælatum alicuius Religionis non potest eligi in eam non professus, non obstante contraria consuetudine; potest autem postulari. *tom. 1. pag. 469. num. 3.*
Prælati vnius Ecclesiæ non debet assumi ex gremio alterius. *t. 1. p. 196. n. 14*
Prælati olim in singulis monasteriis tantum ex numero fratrum eiusdem monasterij eligebant, non alterius. *ibid. p. 197. n. 16*
Prælati in qualibet congregatione debet ab ea eligi, non ab alio Prælatum accipere. *t. 1. p. 111. n. 2*
Doctrina hæc limitatur. *p. 113. n. 9*
Prælati viuente eo possit de eius successione tractari. *ibid. n. 3.*
Prælati regularis à quibus eligi debeat, & quis eligi possit. *t. 1. p. 169. n. 5*

Prælati à subditis amplectendus, & maxime optandus est. *t. 1. p. 304. n. 3*
Prælati multi ecclesiastici per laicas potestates ad dignitates euecti. *t. 1. p. 347. n. 5*
Prælati quicumque animarum curam habentes in presbyteris debent ordinari. *t. 1. p. 476. n. 7*
Prælati iniquis de dissipatione rerum Ecclesiæ, pendente inquisitione prælati etiam ab eorum administratione. *t. 1. p. 781. n. 8*
Prælati regularis non potest vii scientia habita in confessione ad administrationem sui monasterij. *t. 1. p. 755. n. 10.*
Prælati regulares pro suis excessibus suspendendi sunt ab officio, & beneficio. *t. 1. p. 763. n. 5*
Prælati regularium Ecclesiasticorum quomodo diuisio ab Apostolis facta. *t. 1. p. 773. n. 7*
Prælati proprios subditos corrigunt appellatione remota, consuetudine contraria non obstante. *t. 1. p. 781. n. 8.*
Prælati & clerici, qui causam Ecclesiæ non procurant, testificari in ea possunt. *tom. 1. pag. 358. num. 4. 6.*
Prælati lato modo dicitur procurator Ecclesiæ. *ibid.*
Prælati per vocationem, vel iussu Regis eximuntur ab obligatione accedendi ad Synodum. *t. 2. p. 818. num. 1.*
Prælati Ecclesiæ ægrotantibus dandus est coadjutor, qui in Ecclesiâ ministret. *tom. 3. pag. 187. num. 1.*
Prælati in legibus à se positæ eo possit dispensare, sicut & in votis, & iuramentis propriis. *tom. 3. p. 198. n. 2.*
Prælati non potest sine consensu, & subscriptione Capituli res Ecclesiæ alienare. *tom. 3. pag. 126. num. 3.*
Prælati ex otiosa pecunia Ecclesiæ non prohibetur prædia in eius vtilitatem emere. *tom. 3. pag. 129. num. 9.*
Prælati non potest absque consensu Capituli instituire, & destituere prælatos, si prætorario ad eum & Capitulum simul spectet. *tom. 3. pag. 134. num. 6.*
Prælati potest beneficia conferre propriis consanguineis, si idonei sint. *t. 3. p. 148. & seq. n. 5*
Prælati in alienatione, vel permutatione rerum suarum Ecclesiæ, tanquam tutor erga pupillum, vel tanquam procurator in negotiis domini sui, semper cum bona fide agere debet. *tom. 3. p. 151. num. 6. & seq.*
Prælati exempti possunt authoritatem prælati alienationi rerum monasterij, non expectato consensu Episcopi sui. *t. 3. p. 151. & seq. n. 7*
Prælati Ecclesiæ potest eius seruos manumittere, dummodo tantumdem ei acquirat, aliis secus. *t. 3. p. 158. n. 1.*
Prælati non potest repudiare hereditatem, vel legatum relictum Ecclesiæ. *t. 3. p. 166. n. 13*
Prælati quando res Ecclesiæ donatas restituerentur, ubi D. Augustini factum refertur. *ibid. col. 1.*
Prælati in quibus casibus ex lucis necessitate res Ecclesiæ alienare possit. *ibid.*
Prælati Ecclesiæ cogere possunt proprios parochianos, vt hospitalitatem semper transmittant, & res carius vendant, quam in mercato vendere possunt. *t. 3. p. 303. n. 6*

Vide in verbo Hospitium.

Prælati qui iuram non infundunt res Ecclesiæ, potest res iam infundatas finito feudo iterum ex iusta causa infundare. *t. 3. p. 350. n. 5. & p. 351. n. 12*

Prælati

Repertorium Generale

- Prælati** quondam teneatur debita prædecessoris solvere. t.3.p.408.& seq.n.3
- Prælati** dupliciter debita contrahere, & pro quibus successorem possit obligare. t.3.p.411.n.6
- Prælati** licitas, & sigillum dans ad obligandam Ecclesiam pro alienis debitis, an suspensionem incurrat etiam non sequuta obligatione. rom.3.p.412.n.4
- Prælati** suspensus propter obligationem rerum Ecclesie, priuatur administratione rerum temporalium, & spiritualium. ibid.n.5
- Prælati** inutiliter obligant Ecclesias proprias pro alienis debitis: & contrafactus suspenduntur ab administratione, tum in spiritualibus, tum in temporalibus. ibid.n.6
- Prælati** rerum Ecclesie non dominus, sed tantum administrator est. ibid.& seq.n.8
- Prælati** res Ecclesie malè administrans quando sit tantum suspendendus, & quando ab officio removendus. t.3.p.413.n.9
- Prælati** Ecclesie non potest res eius donare, nisi modicæ sint, & adsit consuetudo. t.3.p.418.n.2.& p.419.n.7
- Prælati** an de rebus sue Ecclesie donationem saltem remuneratorem facere possint. t.3.p.430.n.8.& seq.
- Prælati** regularis pendente probationis anno professionem admittens, statutis pœnis puniendus est. t.3.p.665.n.3
- Prælati** Religionum olim facultatem habebant monachos etiam iam professos dimitendi, cum illis eicdio expedire videbatur; sed abrogata fuit propter eorum abusum. t.3.p.677.n.9
- Prælati** rerum regularium depositio olim ad Episcopos pertinebat. t.2.p.726.n.4
- Prælati** regularis ex quibus causis deponi possit. ibid.n.8
- Prælati** Ecclesiarum novos census in eis imponere non possunt, vel aliquam fructuum earum partem sibi referre. t.3.p.804.n.2
- Prælati** regulares tenentur monachos apostatas requirere, & ad religionem reuocare. tom.5.p.139.n.8
- Prælati** proprii si oues petant, non excusantur prætextu ignorantie. t.3.p.647.n.1
- Premia** à Legislatoribus virtuti proposita, vt homines boni fierent. t.1.p.784.& seq.n.1
- Pramonstratense** monasterium Ordinis D. Augustini, vbi, & à quo fundatum. t.1.p.129.n.1
- Præpositi** sunt Prælati qui aliis præfunt. tom.1.p.477.n.3
- Præpositi** dignitas à ciuili politia ad ecclesiasticam translata est. ibid.
- Præpositi** etiam apud Regulares. ibid.
- Præpositi** Ecclesiarum aliquando obinent curam etiam rerum temporalium. t.2.p.851.n.2
- Præpositi** rectè vocantur omnes, qui præfunt; vsus tamen obtinuit, eos vocari præpositos, qui quandam prioratus curam super alios gerunt. t.5.p.620.cap.9
- Præscriptio** longissimi temporis an obstat spoliato agenti ad restitutionem. t.2.p.257.n.14
- Præscriptio** rei litigiosæ an interrumpatur per litem contestationem. t.2.p.304.n.8
- Præscriptio** non currit in rebus inualis, & vsurparis. t.2.p.667.n.4
- Præscriptionis** variz acceptiones referuntur. tom.2.p.669.n.4
- Præscriptionis** verbo quondam exceptio significatur. t.2.p.670.n.5
- Præscriptio** aliquando sumitur pto dominij acquisitione. ibid.n.6
- Præscriptio** an pariat dominium, an tantum exceptionem. ibid.& seq.n.7.& p.671.n.7.& 8.& pag.672.n.10
- Præscriptionis** veteris effectus quinam sint. t.2.p.672.n.11
- Præscriptio** rerum quidnam requirat, vt per eam dominium acquiratur. ibid.n.12
- Præscriptio** rerum mobilium & immobilium quantum tempus requirat. ibid.& p.673.n.13
- Præscriptio** actionum & iurium iure ciuili quomodo currat. t.2.p.674.n.5
- Præscriptio** triginta annorum an cogat socios durare in communione post triginta annos. ibid.
- Præscriptio** an rationi sit consona, & quæ commoda Reipublicæ pariat. t.2.p.676.n.7
- Præscriptio** est alienatio necessaria. ibid.
- Præscriptio** vigorem legis datum fuisse à legislatore Ephesio, quomodo intelligendum est. t.2.p.677.& seq.n.3
- Præscriptionis** triginta annorum author quis fuerit. t.2.p.678.n.4
- Præscriptionis** quadraginta annorum quis fuerit author. t.2.p.679.n.7
- Præscriptio** absque bona fide iure canonico improbat. ibid.n.8
- Præscriptio** triginta annorum iure ciuili solo silentio aduersarij nitebatur. ibid.n.9
- Præscriptio** in rebus quæ extra hominum commercium sunt, non currit. t.2.p.683.n.8
- Præscriptio** temporis, & præscriptio possessionis in quo differant. ibid.n.9
- Præscriptio** longæ possessionis ad obtinenda loca iuris gentium publica concedi non solet. t.2.p.684.n.11.12
- Præscriptio** pro laicis non currit in iure decimandi. t.2.p.686.n.16
- Præscriptione** an acquiri possit sepulchrum? Vide in verbo *Sepulchrum*.
- Præscriptio** cessat probata interruptione. t.2.p.688.n.3
- Præscriptio** quomodo ciuilitè interrumpatur. tom.2.p.689.n.7
- Præscriptio** an interrumpatur ciuilitè alio extraiudiciali actu quàm litis contestatione. tom.2.p.690.n.8
- Præscriptio** finium, & terminorum iure ciuili prohibita est. t.2.p.691.n.5
- Præscriptio** quiescit sen pote hostilitatis, vel cum in iudicio agi non potest. tom.2.p.693.n.2.& p.694.n.5
- Præscriptio** aliquando nec currit, nec procedit, nec interrumpitur, sed quiescit & dormit; & in quibus casibus hoc contingat. ibid.& seq.n.4
- Præscriptio** actionis temporalis ex iuris dispositione competentis, non currit impedito. t.2.p.694.n.7
- Præscriptio** in quibus iuribus Episcopalis currat, & in quibus non. t.2.p.697.n.4
- Præscriptio** obedientie, & procuratorum Prælati debitarum probata est. ibid.n.5
- Præscriptio** an admittatur inter Principes super controuersis regni. t.2.p.698.n.7
- Præscriptio** aduersus patriam potestatem an admittatur. t.2.p.698.& 699.n.9
- Præscriptio** laici contra laicum quoad ius percipiendi decimas quanto tempore impleatur. tom.2.p.701.n.10
- Præscriptio** quænam currat contra Romanam Ecclesiam. t.2.p.702.n.4

Omniū Notabilium. Litera P.

Præscriptio centenaria quo iure sit statuta, & an constitutiones eam stabilientes sint abrogatæ. *ibid.* & seq. n. 5.

Præscriptio centenaria an cottat contra Romanam Ecclesiam, & quomodo ab immemorabili differtur. t. 2. p. 703. n. 8.

Præscriptio contra procreationes Archiepiscopi debitas sæpius intenditur. t. 2. p. 707. n. 2.

Præscriptio an possit privilegio & iure communi acquiriti. t. 2. p. 717. n. 8.

Præscriptio sine bona fide nulla est. tom. 2. pag. 718. num. 2.

Præscriptio, quæ absque peccato introduci non potest, est improbanda. t. 1. p. 718. n. 4.

Præscriptio bona fides est necessaria in omni tempore, quo currit. *ibid.* & seq. n. 5.

Præscriptio non potest inchoari cum conscientia dubia. t. 2. p. 720. n. 7.

Præscriptio interruptitur per dubium prædictum, non verò per speculationem. *ibid.*

Præscriptio interruptitur per malam fidem superuenientem. t. 2. p. 721. n. 10.

Præscriptio cum mala fide inebesta nullo tempore spatio præscribendi dominium tribuit, aut exceptionem parit. *ibid.* n. 12.

Præscriptiones ferè omnes comparatæ sunt in ista negligentia causâ. t. 3. p. 207. n. 4.

Præscriptio circa ius decimarum dupliciter contingere potest. t. 3. p. 621. n. 2.

Præscriptio quanta desideretur, ut per eam decime acquirantur. *ibid.* & p. 622.

Præscriptio decimarum in aliena Parochia an extendatur ad novalia. t. 1. p. 623. n. 2.

Præscriptio nulla currit contra res voto promissas. t. 3. p. 817. n. 4.

Præsentatio quilibet actui, & tactus, non semper ei consentire videtur. t. 1. p. 897. n. 3.

Præsentatio quantum differt ab electione, & ius eligendi quàm potentius sit iure præsentandi ostenditur. t. 1. p. 356. n. 6.

Vide in verbo *Electio*.

Præsentatio quorundam beneficiorum in Comitatu Flandensi competit Comitibus Flandiæ ratione iurispatronatus. t. 2. p. 443. n. 5.

Præsentationes ad beneficia, dum aliud non constet, præsumuntur à Prelato factæ de consensu Capituli. t. 3. p. 235. n. 10.

Præsentatio secunda in beneficio iurispatronatus an possit admitti appellatione pendente. tom. 3. p. 792. num. 2.

Præstaria, & precaria voces sunt, quæ sæpe confunduntur. t. 3. p. 278. col. 2.

Præstaria unde ita dicta sit, & quid in rigore importet. *ibid.*

Præsumptiones iuris an sint in omni casu liquidissime probationes. t. 1. p. 373. n. 24.

ex Præsumptione violenta potest iudex profectè sententiam definitivam. t. 2. p. 517. n. 9.

Præsumptio quid sit, & an sit probatio. tom. 2. p. 518. num. 21.

Præsumptio quodplex sit, & an quilibet faciat probationem. *ibid.* n. 22.

Præsumptio dicitur conclusa. *ibid.* & seq.

Præsumptio hominis quid sit, & quid præsumptio reuerentia. t. 2. p. 519. n. 13.

Præsumptio aliunde orta quàm ex facto partis, an possit mouere iudicem ad proferendam sententiam ex causa non allegata. t. 2. p. 520. n. 16.

Præsumptio erouenda ex studiis, & exercitiis tenetæ ætatis. *ibid.* n. 4.

Præsumptio morum cuiusque ex antea vicia deducitur; unde plures hauriuntur illationes. t. 2. p. 527. num. 6.

Præsumptio, quæ à præterito tempore deducitur, non habet locum in his, quæ cursu temporis naturaliter mutantur. *ibid.* col. 2.

Præsumptio notitiæ facti potius deducitur ex vicinitate, quàm ex remotiori parte. tom. 2. p. 530. num. 4.

Præsumptio ex verisimilitudine quàm vim habeat. t. 2. p. 531. n. 3.

Præsumptio nuptiarum ex tabulis nuptialibus oritur: ubi de aliis præsumptionibus matrimonij. tom. 2. p. 532. & seq. n. 3. & seq.

Præsumptio matrimonij an inducat ex diuina maris & semine cohabitatione. tom. 2. pag. 534. num. 2.

Præsumptiones, & indicia ad adulterij probationem quoniam admittantur. tom. 2. pag. 534. & seq. num. 1.

Præsumptione violenta an iurari possit reus penâ ordinata. t. 2. p. 537. n. 7. & 8.

Præsumptio quodplex sit, & unde citatur. tom. 2. p. 538. n. 9.

Præsumptionum non est tanta vis, ut in contrarium probationes non admittantur. tom. 2. p. 541. num. 3.

Prætor olim adione, exceptioneque proposita coram se, quandouam iudicem dare poterat. t. 1. p. 1008. num. 2.

Prætorius Regis de causis ecclesiasticis cognoscunt, datâ violentiâ iudicium ecclesiasticorum. tom. 2. p. 55. & seq. n. 5. & seq.

Vide in verbo *Iudex*.

Prætorij variz acceptiones, ad explicationem Concilij Toletani 6. t. 3. p. 587. n. 8.

de *Prætorio* monasterium Ordinis Cisterciensis sicut est in diuersis diuersis. t. 3. p. 316. n. 3.

Prætorius monasterium situm est in Nostro propertum matia. t. 3. p. 92. n. 2.

Precaria de quinquennio in quinquennium debent renouari. t. 3. p. 277. n. 2.

Precaria veteribus Romanis fuisse ignota, hodieque planè desierit. *ibid.* n. 4.

Precarium vsus frequens in Ecclesiâ Gallicana. *ibid.*

Precariæ contractus quoniam sit, & in quo differt ab emphiteusi. *ibid.* & p. 278.

Precariæ, & precarij variz differentie traduntur. *ibid.*

Precaria an idem sit quod præstaria. *ibid.* col. 2.

Precarium origo, cause, & modi, quibus iniri possint, referuntur. t. 3. p. 278. & seq. n. 5.

Precariæ quibus, & à quibus personis concedi possint. t. 3. p. 279. n. 5.

Precariæ aliæ concessæ fuisse ab Ecclesiâ sponte sua, aliæ iussu Principis; & quod discrimen inter eas agnoscatur. *ibid.* col. 2.

Precariæ quomodo à Prelatis Ecclesiæ sint concedendæ, & an eadem solennitas requiratur in eorum renouatione, ac in concessione. *ibid.* & seq. num. 7.

Precariæ non sunt inuentæ in fraudem Ecclesiæ; & quare renouari debeant. *ibid.* n. 7. & p. 280.

Precaria in quibus rebus constitui possint, & in quibus possessionibus constitui non possint. t. 3. p. 280. num. 8.

Precaria sub quibus conditionibus concedi poterint, & quoniam fuerit earum lex præcipua. tom. 3. p. 281. num. 9.

Repertorium Generale

Precariae sub quibus legibus fuerint ab Ecclesia prohibita, quare de quinquennio in quinquennium renouari debeant, & quid iuris sit, si non renouentur. *ibid.* & seq. n. 10

Precaria in singulari an differat à precaria in plurali. *t. 3. p. 281. n. 12.*

in Precaria potest Ecclesia duplò, vel triplò plus de suis rebus ad viuendum concedere. *ibid. n. 12*

in Precariis multas fraudes capta est Ecclesia; quantum exempla traduntur. *t. 3. p. 283. n. 2*

Precarium reuocatione concedentis, vel alienatione, & morte eius, cui concessum est, soluitur; non verò morte coconcedentis. *t. 3. p. 284. n. 1*

Precarium an sit contractus, & quomodo differat à donatione, & commodato. *ibid. n. 3*

Precarium an sit contractus nominatus, vel innominatus, & an ex eo deus actio præscriptis verbis. *ibid.* & p. 285.

Precarium in quibus rebus, & quibus modis constituitur, & an ex eo possessio transferatur. *tom. 3. p. 285. n. 4.*

Precario concessio an possessio remaneat peres concedentem, vel penes eum, cui conceditur. *ibid.* & pag. 286.

Precario finito quæ remedia competant domino ad recuperandam rem ipsam. *t. 3. p. 287. n. 6*

Precarium tantum durat, quamdiu non reuocatur. *ibid. n. 7. & p. 288.*

Precarium quandoque reuocari potest, non tamen illico se concessum est. *t. 3. p. 288. n. 8*

Precarium varia genera referuntur. *ibid.*

Precarium valide peti, & concedi potest ad tempus, & quid operetur hæc temporis adscriptio. *ibid. col. 2*

Precarium quando morte concedentis finitur. *ibid. num. 9.*

Precarium quomodo per concedentis hæredes reuocari possit, & quod ab hæredibus eius, cui concessum est, scilicet retineri non possit, ostenditur. *t. 3. p. 289. num. 10. & 11.*

Prefbyteri primis Ecclesiarum sæculis nomen, & aliqua ministeria Episcoporum retinere. *t. 1. p. 183. n. 13*

Prefbyteri Græci quomodo possint Confirmationis sacramentum administrare. *ibid.*

Prefbyter simplex an possit ex delegatione Pontificis Confirmationis sacramentum administrare. *tom. 1. p. 183. n. 14.*

Prefbyteri Cardinales Basilicæ sancti Laurentij extra muros septem sunt. *t. 1. p. 193. n. 1*

Prefbyter tantum debet ad parochiale beneficium, vel curam animarum habens eligi. *tom. 1. pag. 255. num. 12.*

Prefbyteri forasfici quinam erant, & quare prohibiti in urbe celebrare. *t. 1. p. 398. & seq. n. 11*

Prefbyteri Cardinales quinam, & in quibus Ecclesiis constituebantur. *t. 1. p. 618. n. 1*

Prefbyter est ordinarius minister sacramenti Extreme unctionis. *t. 1. p. 618. n. 4*

Prefbyteri penitentiam solennem facere olim nequebant. *t. 1. p. 629. n. 6*

Prefbyteris prædicandi munus locum habet, si animarum curam habeant. *t. 1. p. 793. n. 4*

Prefbyteris in Ecclesia Alexandrina quare facultas prædicandi denegata. *t. 1. p. 794. n. 9*

Prefbyteri ciuitatenses, & rustici quinam; & qui ex ipsis prædicare poterint. *ibid. n. 9*

Prefbyteris lustrum, ut cum legeretur Euangelium, curri faceret. *t. 1. p. 840. n. 5*

Prefbyteri in eodem choro cum Diaconis priores sedere debere statutum est. *tom. 1. pag. 841. num. 1.*

Prefbyteri bona ex redditibus sui beneficij ementes an inualesci dici possint. *t. 3. p. 445. n. 1*

Prefbyteri structuras negotiationis causâ facientes reprehenduntur. *t. 3. p. 446. n. 2*

Prefbyteri etiam plebani non poterant olim vitam monasticam proficisci, & simul in gradu sacro permanere. *t. 3. p. 639. n. 3*

Prefbyteri, qui assumpto monachio habitum, & expleto probationis anno religionem deseruunt, nun possunt in Ecclesiis secularibus inferuire. *t. 3. p. 652. num. 7.*

Prefbyter quomodo possit Ecclesiam à patrone laico acceptam legitimo temporis spatio acquirere. *t. 3. p. 776. n. 2.*

Prefbyter simplex non potest Ecclesiam consecrare, nec eam violatam reconciliare, etiam ex delegatione Episcopi. *t. 3. p. 853. n. 2. & p. 854. n. 4.* Et an id possit ea delegatione summi Pontificis. *ibid. num. 5.*

Prefbyter degradatus, vel depositus celebrans ab Ecclesia omnino absconditur. *t. 5. p. 419. n. 3. & p. 420. num. 8.*

Prefbyter celebrans coram Episcopo excommunicato, ipso iubente, an irregularis maneat, an verò Episcopus ipse. *t. 5. p. 425. n. 4*

Vide in verbo Sacerdos.

Prefbyteri, diaconis, & similes mulieres in varia significatione in sacris canonibus, & apud scriptores ecclesiasticos sumuntur. *tom. 3. pag. 456. num. 8.*

Pretium quale rebus imponi debeat, & unde estimandum sit. *t. 3. p. 301. n. 8*

Pretis rebus imponere quibus præcipue competat. *ibid.*

Pretia rebus imponi publice interest. *ibid. & n. 9*

Pretium lustrum an possit suppleri, ac agatur ad rescissionem venditionis. *t. 3. p. 308. n. 2*

Pretium aliud naturale, aliud legale est. *t. 3. p. 309. num. 4.*

Pretium naturale tres gradus admittit, nec consistit in indiuisibili. *ibid.*

Pretia rerum ex communi, & publica affectione estimanda sunt. *ibid.*

Pretium pro nuptiis rusticorum exactum quodnam fuerit. *t. 5. p. 109. n. 9*

Pretium pro exequiis defunctorum an possit abique labe simoniæ exigi. *ibid. n. 10*

Vide in verbo Parochus, Sepultura.

Pretium simoniacè exactum, an duplicatum seditui debeat. *t. 5. p. 120. n. 4*

Pretium pro conferendis aliquibus gratiis an aliquando exigi possit. *tom. 5. pag. 121. numero 2.*

Pretium rerum dupliciter considerari potest quoad iustitiam venditionis & emptionis. *tom. 5. p. 355. num. 4. 5.*

Pretium rei si augeatur ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, usura non committitur. *tom. 5. p. 356. n. 7.*

Primates olim etiam Patriarchæ dicti fuere, nec ab eis dignitate distinguebantur. *tom. 1. pag. 772. num. 2.*

Primates nequeunt cognoscere de causis subditi- sum Suffraganeorum, nisi per appellationem. *ibid. num. 4.*

Primitum origo ab Apostolis. *ibid. n. 4*

Vide in verbo Patriarcha.

Primates Hispaniæ an apud Præsulem Toletanum, an verò penes Diacharensem olim fuerint, controvertitur. *t. 2. p. 987. n. 2. & p. 988. n. 3*

Primas

Omniū Notabilium. Litera P.

Primas provincie, & Primas dioceseos quomodo distinguantur. t. 1. p. 66. & seq. n. 2
 Primatum nomine illi significantur in Africa, qui sunt primæ Sedis Episcopi. ibid. p. 67
 Primatum Africanorum, & cæterorum differentia. ibid.
 Primatis Cathaginensis prærogative. ibid. p. 67
 Primatus honor non ciuitatibus, sed personis in Africa datur. ibid.
 Primatis in Africa quare in secundæ instantia dent iudices, & ipsi non cognoscant. tom. 2. pag. 67. num. 3.
 Primatis diuersa acceptio in iure canonico, & ciuili refertur. t. 5. p. 9. n. 5
 Primatus hos acriter inter Bitonicensem, & Burdegalem Præsules disputant. tom. 1. pag. 845. num. 3. 4.
 Primicerius quid sit, & quid significet, & an sit nomen simplex, vel compositum. tom. 1. pag. 631. num. 1.
 Primicerius, secundicerius. ibid.
 Primicerius antiquitus seholæ cantorum præerat in quilibet Ecclesia Cathedrali, & an primicerius esset tantum officium, vel dignitas. tom. 1. p. 632. num. 3.
 Primis aliquando cum decimis confunduntur, & in quo distinguantur. tom. 3. pag. 58. n. 3. & p. 584. num. 4.
 Primitiæ ex quibus rebus offerebantur. tom. 3. p. 584. init.
 Primitiæ ter in anno solvebantur. ibid. col. 1
 Primidarum nomine quid in sacra pagina frequenter intelligatur. ibid.
 Primitiarum benedictio iuxta veterem consuetudinem Ecclesiæ. ibid.
 Principes supremi possunt causas committere appellationem temerâ, non verò Magistratus inferiores. t. 1. p. 77. n. 6.
 Principes semper de iure rescribere præsumunt. t. 1. p. 121. n. 6.
 Principes ad rescripta secundum locos concedenda Iuriconsultorum auxilio vsi sunt. ibid. n. 6
 Principes Christiani magnopere intenti in expeditionem, & restitutionem Terræ sanctæ. t. 1. p. 173. num. 4.
 Princeps generalem concessionem faciendo nulli censetur præiudicare velle. t. 3. p. 679. n. 6.
 Principes seculares titulo illustri decorantur, cum illis rescribit Sedes Apostolica. tom. 1. pag. 742. num. 1.
 Principes seculares quo sensu ad reconciliationem excommunicatos receperint dicantur. t. 1. p. 770. & seq. num. 14.
 Principes seculares quo sensu dicantur facere gratiam iustitiam. t. 1. p. 9. n. 10
 Principes solum cognoscit de dubiis circa privilegia à se concessa otia. t. 1. p. 43. n. 1
 Principes laici possunt vassallos proprios iudicibus ecclesiasticis etiam quoad temporalia subicere. t. 1. p. 47. n. 6.
 Principes oppellis supplicias ferre etiam ex obligatione iustitiæ tenentur. t. 1. p. 55. n. 6
 Principes seculares sapios auctoritate sua compellunt eos, qui sanctiones ecclesiasticas, etiam de rebus sacris latas paraspiciunt. tom. 2. pag. 107. num. 4.
 Principes quondam possit in priuato questionem, & citationes tollere. tom. 2. pag. 131. num. 22.
 Principes iuris ordinem seruare tenentur, & in dubio

ordinatiæ potestati, quam absolutæ potestate vel præsumitur. t. 2. p. 138. n. 1
 Princeps legibus à se conditis, non coactus, sed videlicet tenetur. t. 2. p. 329. n. 3
 Princeps an possit efficere vt instrumentis exemplaribus fides adhibeatur. t. 2. p. 475. n. 2
 Princeps abique consensu populi potest monetam suam eam mutare. t. 2. p. 575. n. 3
 Princeps iurans non mutare monetam legitime ponere & integritate defraudatam, non obstringitur iuramento. t. 2. p. 576. n. 5
 Principes quatuor in Orientis provinciis: vbi agitur de Tripolitano. t. 2. p. 610 & seq. n. 1
 Princeps timens conspirationem potest Episcopos etiam confirmatos in suis Regnis non admittere. t. 2. p. 611. n. 2.
 Principes quo iure prohibeantur bona Coronæ non alienare, & quando alienatio ab eis facta sustinetur. t. 2. p. 611. n. 3
 Principes multi præbendas honorarias habentes referuntur. t. 3. p. 191. n. 2
 Principes seculares, & Magnates an tentantur ad decimarum præstationem. tom. 3. pag. 590. col. 1.
 Princeps supremus an possit legitimare suos filios, non vt pater, sed vt Princeps. tom. 4. pag. 244. num. 9.
 Princeps secularis nec directè, nec indirectè legitimare potest subditos suos quoad spiritualia. tom. 4. p. 250. n. 25.
 Principes possunt propriis subditis prohibere, ne cum exteris mercatoribus commercium exerceant. t. 5. p. 146. n. 3. & p. 147. n. 4.
 Principes & Potestates iuramentum debere præstare de protegenda fide, variis constitutionibus cautum est. t. 5. p. 210. n. 1
 Principatum acquiritur modis præstantior est electio. t. 3. p. 157. n. 15
 Principatus Ecclesiastici præstantia super secularem; vide in verbo Sacerdotium.
 Priores seculares in iure canonico quinquam intelligendi sunt. t. 1. p. 291. n. 12
 Prior Ecclesiæ regularis an excommunicare, suspendere, vel interdicare subditos possit. t. 1. p. 833. num. 5.
 Priores in monasteriis in posterioribus sæculis quoniam dicti fuerint. t. 3. p. 726. n. 6
 Priores Abbates proprios non habentes possunt conuocare Capitulum, ad illudque subditos cogere. t. 3. p. 739. n. 3.
 Priores in monasteriis quinquam sunt, & ad quid assentiri. t. 3. p. 726. n. 4
 Priores principali monasterio parabant, & ab ea subiectione obediunt dicebantur. tom. 3. p. 726. num. 5
 SS. Petrus & Aquila Basilica Romæ sita titulus est Cardinalitus. t. 2. p. 164. n. 3
 Priscilianus Hispanus, familiæ nobilis, secundus & crudus, prauo studio optimum ingenium corripuit. t. 5. p. 169. n. 2
 Priscilianista hæretici damnati. ibid.
 Priuilegium beneficij est pena ordinari non residenti, & quomodo sit ad eam procedendum. t. 3. p. 116. n. 4. & 5.
 Priuilegium beneficij propter solam absentiam non incurritur, & quid aliud ad eam requiratur. ibid. n. 5
 Priuilegium quoniam sit, & in quo consanguinitatis gradus extet. t. 4. p. 174. n. 2
 Priuilegium quando aduersus priuilegiatum beneficio restitutionis gaudeat. t. 1. p. 590. n. 9

Repertorium Generale

Privilegium ad unico actu in contrarium habito amittitur. t.1.p.64.n.12
Privilegium idem quod ius commune continens, ius impetranti competens non mutat, sed firmat. t.1.p.196.n.6.
Privilegium an sit utile etiam in iis, quae iure communi statuta sunt. t.1.p.311.& 312.n.5
Privilegium B Petro concessa, Ecclesiae Romanae concessa censentur. t.1.p.369.n.3.& 4
Privilegium quando ad tempus concessum, & quando perpetuum sit censendum. tom. 2. pag. 677. num. 6.
Privilegium ad renovandum forum, vel domum, debet à privilegio in ius vocato exhiberi. t.1.p.713. num. 8.
Privilegium in praedictum regiae imperatorum suspenditur donec consulatur R. Pontifex. t.1.p.1028. num. 2.
Privilegium quid sit. t.2.p.43.n.3
Privilegij, & beneficij voces promiscue usurpantur, ibid.
Privilegia singulis personis, & communitati concedi possunt. t.2.p.44.n.4
Privilegij vox quo sensu accipitur in legibus XII. Tabularum. ibid.n.5
Privilegia concedendi facultatem quoniam habeant, & quibus concedenda sint. ibid.n.6
Privilegia an largè, vel stricte sint interpretanda. ibid. num. 7.
Privilegiorum vis, & interpretatio à quibus petenda sit. ibid. & seq. 45. n. 9
Privilegium ad praeterita non extenditur. t.2. p.310. num. 10.
Privilegia, quibus ad lites finiendas lites inuitantur, rectè admittuntur. ibid.
Privilegium, quo post motam controuersiam actor iniuriæ afficiatur, an concedi possit. ibid. & seq.
Privilegium non inspectum nequit argui falsitatis. t.2. p.486.n.1.
Privilegium an sit subreptitium, vel falsè impetratum, rectè potest inferior iudex cognoscere. t.2. p.486. num. 2.
Privilegij innovatio ius nouum non tribuit, sed antiquum confirmat. t.2.p.509.n.4
Privilegij duplex acceptio refertur, iuxta quam duplex eius confirmatio, vel innovatio dari potest. t.2. p.510.n.6.
Privilegium à Prioribus regularibus impetratum ut perpetuè conferrentur in Prioratibus subreptitium censetur. t.2.p.911.n.2
Privilegium Principis non est latè interpretandum, si tertio praedictum afficitur. tom. 3. pag. 77. num. 5.
Privilegium in praedictum diuini cultus non debet concedi. t.3.p.120.n.3
Privilegij verba ita intelligenda sunt, ut nullum, vel modicum praedictum irrogetur. ibid.
Privilegij renunciatio non inducit iuris proprii renunciationem. t.3.p.121.n.2
Privilegium praetensionis, & tactae hypothecae vtriusque concessum quoniam sit: vide in verbis *Hypotheca*, *Dos*, *Adiutoria*.
Privilegium tactae hypothecae mulier renunciare potest. t.3.p.372.n.12
Privilegium ne quis conueniatur ultra quam facere potest, in quo consistat. t.3.p.416.n.7
Privilegium praedictum pluribus personis competere, quod ad sex classes refertur. ibid.n.8
Privilegium marito concessum ne pro dote teneatur ultra quam facere possit, an transmittatur ad ha-

redes, vel filios: ubi de aliis personis, quibus hoc privilegium competit. t.3.p.416. 417. & seq. n.9. & seq.
Privilegium praedictum denegatur negantibus qualitatibus ob quam illud competeret. tom.3. p.418. col.1.
Privilegium praedicti renunciatio facta ab his, quibus illud competit, an valida sit, & licita. t.3. p.421. & seq. n.17.
Privilegium praefens in quo consistat, & quod ius conferat personis quae eo fruuntur. tom.3. p.422. num. 18.
Privilegia antiquae iure aliquibus collegiis indulta, ut scilicet in hereditate intestat praeferrantur, hodie cessant omnia. t.3.p.426.col.1.& 2
Privilegium super decimis impetratum non derogat compositioni praecedenti super eis factae. t.3.p.486. num. 6.
Privilegium immunitatis à decimarum solutione, à quo concedi possit, & ad quae praedia extendantur. t.3.p.492.n.9.
Vide in verbo *Monachum*.
Privilegium monachis Cisterciensibus à solutione decimarum indultum, quare fuerit renovatum. t.3. p.601.& seq. n.3.
in *Privilegiis* eximentibus à solutione decimarum an fieri debeat derogatio constitutionum contrariarum. t.3.p.619.n.2.
Privilegium vescendi carnis in die natali Domini, an competat iis, qui ex voto, vel regulari observantia iis abstinere debent. tom. 3. pag. 955. num. 4.
Privilegia confratrum Hierosolymitanorum quoniam sint: vide in verbo *Confratrum*.
Privilegium amissionis per non usum, & Ecclesiae concessum amissionis post triginta annos. tom.3. p.487. num. 1.
Privilegij etymologia traditur, & variae eius acceptiones refertur. t.3.p.488.n.3
Privilegia à quibus concedi possunt. ibid.n.4
Privilegia an subditis tantum concedi possint. ibid. & seq.
Privilegium ab eo renunciari potest, in cuius fauorem concessum est. t.3.p.489.n.5
in *Privilegio* reali duplex usus datur. ibid.
ad *Privilegium* quoad futurum tempus amittendum quot actus contrarij necessarii sint. ibid.n.6
ad *Privilegij* valorem & probationem an necessaria sit scriptura. t.3.p.490.n.1
Privilegia an singulatè, vel stricte interpretanda. ibid. & seq. n.2.
ad *Privilegium* ampliandum, vel restringendum non licet à proprietate verborum discedere. t.3.p.491. int.
Privilegia singularibus personis concessa, ex identitate rationis ad alias non extenduntur. ibid.n.3
Privilegia realia inter & personalia, quoniam differentia mediet. t.3.p.492.n.3
Privilegia quoniam realia, quando personalia censenda sint. ibid.
Privilegia quoniam transgreduntur ad haeredes. ibid. & seq. num. 4.
Privilegia patribus concessa an transeant ad filios; & an privilegium mulieri concessum marito competat. t.3.p.493.n.5
Privilegium ita interpretandum est, ut quantum minus nocet iuri communi. t.3.p.507.n.3
Privilegium monachis remittens decimas, an sit intelligendum tam de praeteritis, quam futuris. t.3. p.508.n.2.

Privilegiorum

Omnium Notabilium. Litera P.

Privilegium per textum alienum usurpare absonum est. t.3.p.113.n.2.
 Privilegium per abutim ipso iure non amittitur. ibid.
 Privilegium non solvendi decimas de novallibus; non extenditur ad novalla, in quibus alter iam percipit decimas suas habet. t.3.p.119.n.3. & p.320. num.4.
 Privilegium à Principe concessum debet esse manifestum. t.3.p.320.n.3.
 Privilegium ut possint Prelati ecclesiastici sibi eligere confessarium, non est revocatum per Concilium Tridentinum. t.3.p.573.n.1.
 Privilegium, ut quis absens lucratur distributiones quotidianas, an validum sit, & an equelem vim in hac materia habeat, ac consuetudo. t.3.p.628. n.1. & p.629.n.4.
 Privilegium quodam sit strictè interpretandum. ibid. num.3.
 Privilegi effectus diversus esse debet ab effectibus iuris communis. t.3.p.635.n.4.
 Prelatus superstitiosus etiam apud orthodoxas nationes vitæ nonnullæ referuntur. tom.2. pag.349. num.11.
 Probatio per instrumentum æqualem auctoritatem non habet ac probatio testibus facta. tom.1. p.330. num.6.
 Probatio dubia non relevat probantem, sed contra ipsum interpretatur. t.2.p.336.n.6.
 Probatio filiationis non est impossibile, sed difficilis. t.2.p.373.n.26.
 Probatio presumptiva an sit sufficiens quando requiritur per vim conditionis. ibid.
 Probationes in iudicio desiderantur, de necessitate salutem causam. t.2.p.376.n.7.
 Probatio in quibus non requiritur. ibid. & seq.
 Probationis onus cui incumbat, traditur regula, & quomodo sit intelligenda, explicatur. tom.2. p.377. num.7.
 Probatio negativæ quomodo fiat. ibid. & seq.
 Probatio magnum adminiculum haurit ex historia. t.2.p.380.n.4.
 Probatio per monumenta, inscriptiones & epitaphia cultus sit valoris. ibid. & seq. n.5.
 Probatio per auditum maiorem. tom.2. pag.381. num.6.
 Probationes minus perfectæ & semiplenæ admittuntur terminis, & limitibus probandis. ibid. num.8.
 Probatio per testes & instrumenta præcipua est, cui fides in iudicio adhibetur. t.2.p.385.n.7.
 Probationes solennes quænam. ibid.
 Probationes superflue quare à iudicibus rejiciantur. t.2. p.439.n.4.
 Probationes per testium depositiones, & per instrumenta factæ, an æqualem vim habeant. t.2.p.498. num.6.
 Probatio per testes prævalere probationi per instrumenta, si simul concurrent, tom.2. pag.499. num.14.
 Probatio per instrumenta an aliquando prævaleat probationi testium. ibid. & seq.
 Probatio facta ex instrumento levato ex archivio publico prævalere probationi testium. t.2.p.700. & seq. num.7.
 Probatio ad portam monasterii circa ingreditur religionem olim visitata. t.3.p.658.n.4.
 Probatio in cella hospitum. ibid.
 Probatio in cella noviciorum, quæ propter novitiam dicitur. ibid. p.651

Probationis temporis ad quid sit à sacris canonibus constitutum. t.3.p.663.n.4.
 Probatio in religionibus valde necessaria est. ibid.
 Probationis tempus diversum fuit, frequentius autem est annale. ibid. col.2.
 Probationis tempus an possit laxari, aut restringi. t.3.p.666.n.3.
 Probatio, seu iudicium per crucem quodam sit. t.4. p.116. & seq. n.11.
 Processus honoris pletumque Principibus secularibus impenditur. t.2.p.247.n.2.
 Processus obsequium inter iura Episcopalia plerumque Episcopi à monachis vindicant. ibid.
 Processus in die Pentecostes faciendus vetus fuit Ecclesiæ institutum. t.2.p.709.n.3.
 Processus honoris patronis Ecclesiarum concessus quænam sit. t.3.p.738. n.6. & p.739. n.7. & p.739. num.9.
 Processiones in propriis fundis & possessionibus sacris ambiebant olim Ecclesiarum conditantes. tom.3. p.789.n.8.
 Processus an extra suam provinciam possit uti in singulis suis dignitatibus. t.1.p.384.n.4. & p.388.n.12.
 Processiones, & orphanotrophia quænam sint, vide in verbo *Hospitalitas*.
 Procuratores quæ debentur Prelato visitanti provinciam suam non præscribuntur. tom.2. pag.696. num.3.
 Procuratio Pastotibus populum visitantibus solvenda variis canonibus taxata. t.3.p.803.n.8.
 Procuratores non debent redimi à Patrochis, Episcopis à visitatione cessantibus. ibid. n.9.
 Procuratoris nomine iniuste acceptum etiam restituendum sit. t.3.p.826.n.4.
 Procuratores à monasteriis Episcopis visitantibus solvantur. t.3.p.827.n.2.
 Procuratores non debentur Episcopo propter oratoria privata in grangis à monasteriis constructa. t.3. p.837.n.3.
 Procurator universitatis in qua maiores sunt excommunicationi, an valide possit scripta impetrare. t.1. p.138.n.13.
 Procurator an falsus dicatur post rescissionem mandati; & quis verè dicatur falsus. t.1.p.134.n.9.
 Procurator falsus in quibus differat à procuratore receptato. ibid.
 Procurator an lite incepta possit revocari; & quæ causæ ad hoc sufficiant. ibid. n.10.
 Procurator ad suffragium in electione ferendum, an, & quando mitti possit. tom.2. pag.346. num.11.
 Procurator ad suffragium ferendum qualis esse debeat. ibid. n.12.
 Procuratores à tatinibus, qui olim fuerunt, & eorum mores. t.2.p.362.n.2.
 Procurator ad resignandum beneficium constitui potest, & quando eius mandatum huiusmodi. t.2.p.686. num.11.
 Procurator cum libera administratione potest res domini distrabere. t.1.p.869.n.13.
 Procurator in iudicio non admittitur, nisi mandatum legitime confectum habeat. tom.1. pag.913. num.4.
 Procurator apud iuris Interpretes quis dicatur, & in quo differat à manduario. tom.2. pag.914. num.6.
 Procuratorum usus quando interperit, & eorum officium vile. ibid. n.7.
 Procuratoris definitio traditur, & explicatur. ibid. & seq. n.8.

Repertorium Generale

- Procuratori** mandatum sufficiens necessarium est, ut in iudicio admittatur. t.1.p.915.n.9
- Procurator** sine mandato est persona extranea respectu rei. ibid.n.10
- Procurator** an aliquando sine mandato possit admitti, fideiusforibus datis. tom.1. pag.916. n.12. & 13.
- Procuratores** olim sine mandato gratiæ, & iustitiæ rescrita impetrare poterant. tom. 1. pag. 917. num.14.
- Procuratorem** constituere inuicis nemo cogitur. t.1. p.918.n.6.
- Procuratorum** usus in fauorem litigantium introductus est. t.1.p.919.n.9
- Procurator** qui de mandato domini causam procurauit, ab eo repetit expensas in lite factas. t.1.p.918. num.2.
- Procurator** damnum ex officio suo pati non debet. ibid.n.6.
- Procuratores** qui mandato domini negotia gerunt, & qui administrationi negotij se vitro offerunt, non æquali iure censentur. tom. 1. pag. 929. num.7.
- per Procuratorem** in iudicio experti apud Francos olim citra rescritum Principis non licuit. tom.1. p.929.n.2.
- Procuratoris** in causa matrimoniali constitutio metu cadente in constantem virum, nulla est ipso iure. t.1.p.932.n.2.
- Procurator** constitutus ad agendum non censetur datus ad defendendum. t.1.p.933.n.3.6
- Procurator** non admittitur ultra expressa in mandato. ibid.n.5.
- Procurator** reuocato ipsius acta nulla sunt ipso iure, si reuocatio ad iudicis notitiam, vel aduersarij peruenierit. t.1.p.934.n.1.& p.935.n.6
- Procurator** quos contractus etiam post reuocationem mandati celebrare possit. tom. 1. pag. 936. num.8.
- Procurator** substitutus non potest à substituente reuocari. t.1.p.937.n.12
- Procurator** ad controuersias futuras an rectè dari possit. t.1.p.938.n.2
- Procuratores** plures vnus litis dari possunt, & an omnes ad agendum admittantur. ibid.n.3
- Procurator** ad litem datus debet eam prosequi, & à sententia contra ipsum lata appellare, & quando appellationem teneatur prosequi. ibid. num.4.
- Procurator** tantum ad litem constitutus non potest restitutionem in integrum petere. tom.1. pag.989. num.5.
- Procuratores** olim de quota litis pacifici non potuerunt. t.1.p.1005.n.25.
- Procurator** generale mandatum ad causam habens nequit super ea compromissum facere. tom.1.p.1037. num.4.
- Procuratores** alij sunt generale, alij speciale mandatum habentes; & quid possint. tom.2. pag.327. num.9.
- Procurator** in iudicio criminali admittitur ad proponendas causas absentis. t.5.p.35.n.6
- Prodigus** quis sit: & de prodigalitatjs vicio. t.1.p.101. num.6.
- Prodigis** bonorum administratio interdicta apud Romanos. ibid.
- Prodigus** non solum sua disperdit, sed statim aliena appetit. t.1.p.202.n.16
- Promissio** religiosa tempore Alexandri, & Innocentij III. etiam tacite emittebatur. t.1.p.404.n.12
- Promissio** religiosa an tollat aliquam irregularitatem. t.1.p.527.n.9.
- Promissionis** monasticæ præcipuus effectus quisnam sit. t.3.p.458.n.16.
- Promissio** regularis alia est expressa, alia tacita. tom.3. p.643.n.8.
- ad Promissionem** tacitam quatuor conditiones requiruntur. ibid.
- Promissionis** tacitæ virtus quænam. ibid.n.10
- Promissionis** in scripto formula traditur. tom.3.p.650. num.3.
- Promissio** acceptatio ad quem spectet, ut ritè & validè emitatur. t.3.p.659.n.3
- Promissionis** chirographum super altari Abbate celebrante impositum quid significet. ibid.
- Promissionem** ante expletum nouitium emittens cogendus est votum adimplere. ibid.& seq.n.5
- Promissionis** nullitas quando intenditur, ad quem spectet eius causæ cognitio. tom. 3. pag. 660. num.2.
- Promissio** à filio emissà valida est non obstante extrema necessitate parentum. tom. 3. pag. 662. num.2.
- Promissio** emissà ab alieno à mente ob ægritudinis grauitatem, an valida sit. ibid.n.4
- Promissio** infra probationis annum emissà hodie nulla est ipso iure. t.3.p.665.n.3
- Promissionem** in religione emittens aduersa valetudine captus, & de salute desperans, in ea permanere cogitur. t.3.p.667.n.4
- Promissio** emissà in Militia Hierosolymitana dissoluit matrimonium; secus in alijs Ordinibus Militarijs. t.3.p.683.n.6
- Promissio** religiosa facta non emissò voto paupertatis, quomodo sustineri possit. tom.4. pag.131. num.6.
- Promereds** sunt veluti bonorum propollesores, & fideicommissarij. t.3.p.446.n.3
- Prohibitio** super pluralitate beneficiorum quo iure sit introducta, & quas personas comprehendat. t.3. p.168.& seq.n.7.& 8.
- Vide in verbo *Beneficium*.
- Prohibitio** generalis alienationis rerum Ecclesiæ ad quos Prælatos extendatur. tom. 3. pag. 261. num.2.
- S. Proiecti** monasterium cuius ordinis sit, & in qua diocesi situm. t.1.p.147.n.1
- Proles** bona fide suscepta facilem reddit dispensationem; mala fide suscepta difficilem. tom.1. p.127. num.12.
- Proles** ex legitimo matrimonio nata an patris, vel matris conditionem sequatur. tom. 1. pag. 556. num.3.
- Vide in verb. *Filius*.
- ut Proles** libera nascatur an sufficiat matrem liberam fuisse tempore conceptionis, gestationis, aut partus. t.1.p.558.& seq.n.8
- Promissio** facta à Deo populo post legem & sacerdotium datum, quare sponsio dicatur. tom.1. pag.44. num.4.
- Promissio** religiosè est obseruanda, etiam nuda; & an ex iurata efficax oriatur actio. tom.1. pag.865. n.14.& 15.
- Promissio** nuda facta de re, ad quam promissor alias tenebatur, actionem producit. tom.1.pag.867. num.19.
- Promissio** promittentem obligat ad promissa implenda. ibid.n.20.& p.871.n.6
- Promissio** alieni facti ad quid obliget promittentem, vel tertium. t.1.p.963.n.6
- Promissio

Omnium Notabilium. Litera P.

Promissio iurata indemnitate totum Ecclesie, à quibus olim exigebatur. t.3.p.271.n.2

Promissio prebende proximè vacaturæ quomodo sustineri possit: vide in verbo *Prebenda*.

in Promissione beneficij nōdum vacantis varia circa diuersitatem temporum fuisse obstruata. t.3.p.142.col.1.& 2.

Promissio manualis tantum à Græcis ad Ecclesie unitatem redeuntibus exigunt. t.5.p.613.n.2

Promissio pecunie in sponalibus adiecta, au sit utilis vide in verbo *Sponsalia*.

***Propositum* voluntatis ad sufficiat ad votum emittendum: vide in verbo *Votum*.**

Propositum non adimplens an sit voti transgressor, & ao propositum inducat aliquam obligationem. t.3.p.710.n.4

***Proprietatem* an delegatam, an ordinariam, iurisdictionem obtineant.** t.1.p.641.0.4.& p.642.n.5

Vide in verbo *Fiscarius*.

***Proprietas* aliquando accipitur pro ipsomet se; frequenter tamen accipitur pro dominio.** t.2.p.224.num.8.

Proprietas & dominium an idem sint, an verbò inter se differant. ibid.n.8

***Prorogatio* iurisdictionis ao sit iure ciuili cognita.** t.2.p.100.n.5

Prorogatio iurisdictionis quid sit, & quæ ad eam requirantur. ibid.

Prorogatio nulla datur in arbitrio. ibid.

ad Prorogationem desideratur deliberata voluntas illius, qui prorogaturus est. t.2.p.101.n.6

Prorogationis modus quadruplex refertur, & quinam certo iure nicanur. ibid.n.7

Prorogatio de modo ad modum, & de tempore ad tempus an admittatur. ibid.& seq.

Prorogatio iurisdictionis iudicis secularis quare clericis prohibetur. t.2.p.109.n.9

***Profectus* operatur, ut actus in quo adhibetur, nihil ultra intentionem operetur.** t.1.p.944.n.7

***Promeritum*, *Dei Galenus opes*, & *Infinium bonorum*; unde coarctat.** t.3.p.1019.n.2

***Provinciarum* Imperij districtio in Imperiales, & Proconsulares: ubi de eorum moderatoribus, & quibus titulis decorarentur.** t.3.p.11.n.10

***Prudentibus* olim permissum fuit de iure respondere.** t.2.p.730.n.16

Prodendum responsa quænam legis auctoritatem obtrinebant. ibid.n.16

***Psalmista* olim clericus erat à Parocho electus, & in gradum clericorum coopertus, ut sibi in cantu adiutor esset.** t.3.p.13.n.4

Parocho celebranti Missam necessarium adesse debebat. ibid.p.14

Psalmistæ alij ab Episcopo solenniter benedicti, quibus ratione proprii gradus psallendi munus competit. ibid.

***Psalmodia* prima pars officij diuini in se summæ auctoritatis est.** t.3.p.262.n.20

***Psalmodia* antiquissima est in Ecclesia.** ibid.

***Psalmodia* omnes perfectissimæ orationis affectus in se continet.** ibid.

***Pubertas* eymon creditur, & quomodo in hominibus præstibenda sit, definitur.** t.4.p.80.n.3

Pubertatis definitio iuxta mentem veterum Philosophorum, & aliorum. ibid.col.2

Pubertas plena quibus annis æstimetur. ibid. & pag.81.

Pubertas naturalis iuxta sacros canones sufficit ad matrimonium contrahendum, nec requiritur legalis. t.4.p.81.n.4.

Pubertati proalms quis dicaror. tom.4. pag.82.num.5.

***Pubes* minor 15. annis an possit casum matrimonialem absque alicuius curatoris auctoritate in iudicio petere.** t.2.p.270.n.16

***Puella* pubertati proxima impuberi desponsata, non est præstit. cogenda ad expectandum donec sponsus ad nubilem ætatem peruenerit.** tom.1. p.90.num.2.

***Pueri* ob vocis elegantiam etiam olim musicis modulæ ad cæcandas res sacras imbuebantur.** t.3.p.58.& seq.n.11.

Pueri quinam dicantur, & quinam puellilitati proalms sint. t.3.p.707.n.2

Pueri acceptiones variz traduntur. ibid.

Pueri appellatione qui veniant, & quid sit puellilitas ætas, & quando incipiat. t.5.p.283.n.2

Pueri doli non capax pernis spirituales non subiacet. t.5.p.398.& seq.n.7

Pueri grandæul, hoc est proalms pubertati, & doli capaces, ex delictis, excepto carnis peccato, tenentur, sed mitius sunt puniendi quam maiores. t.5.p.399.n.5.& p.402.n.11

Pueri quandomam proximè pubertati dicantur. ibid.p.400.col.2

Pueri grandæculi quinam sint. tom.5. pag.402.num.6.

Pueri doli capax ex petitorio tenentur. tom.5.pag.403.num.12.

Pueri an aote pubertatem legibus & canonibus definitam tenentur ea delicto carnis. tom.5.p.403.num.13.

Pueri baptizandi olim ieiunij esse debebant: vide in verbo *Ieiunium*.

***Puritas* quædam incipiat, & quomodo solatur: Vide in verbo *Actus puritatis*.**

***Puerpera* quædam dicitur luxa etymologiam D.16. dui: & quid sit puerperium.** tom.4. pag.79.num.2.

***Purgatio* canonica non admittitur probationibus legibus existentibus ea alia parte.** t.2.p.76.n.3.& p.378.n.8.

Purgatio ad liberandum reum non admittitur, si delictum probari potest eum deliquisse. ibid.n.4

Purgatio canonica quid sit, & quæ modis olim iungere. t.5.p.331.n.5

Purgatio canonica per crucem, & per susceptionem Eucharistie, cui addebatur etiam imprecatio, quid olim fuerint, & quare prohibita. ibid.& p.332

Purgatio canonica per iuramentum quid sit, & quomodo fiat. t.5.p.332.n.6

Purgatio canonica quare iungatur laboranti infamie, cuius delictum probari nequit. tom.5.p.333.num.8.

Purgationis vulgaris species precipua duellum fuit, vel mocomachia. t.5.p.335.n.3

Purgatio vulgaris nec in causis ciuilibus, nec in criminalibus admittenda est. t.5.p.336.n.3

Purgationis vulgaris varia testimonia. ibid.n.4

Purgatio vulgaris quare in dicta, & quæ multipliciter apud veteres fieret. t.5.p.337.n.5

Purgationis per ignem exempla varia. ibid.& seq.

Purgationis per aquam fruentem, & frigidam ritus. t.5.p.338.& seq.n.6.

Purgationis vulgaris usus quare perhibitus sit. tom.5.p.339.n.7.

Purgatio ad explorandum adulterium licita fuit apud Iudæos. ibid.n.8

Purgatio per ignem & per duellum aliquando tolerata fuit. t.5.p.339.n.9

Repertorium Generale

Purificatio post partum in lege veteri quo ritu perficeretur. t.3.p.956.& seqq.
Purificationis præceptum à B. Maria Virgine adimpletum; vnde Purificationis festiuitas. t.3.p.958. num.6.
Purpura regalis sacerdotio ab ipsi Imperatoribus communicata. t.3.p.32.& seq.n.6

Q

Quadragesima triplex quotannis à Christianis obseruabatur. t.2.p.178.n.3
Quadragesimæ tempus pluries immutatum fuit propter ieiunium quadragesimale implendum. t.2.p.179. num.6.
Quæstio omnis vel est iuris, vel facti. tom.2.p.376. num.7.
Quæstio iuris probationibus non indiget, secus quæstio facti. ibid.
Quæstiones iuris citius expediuntur, quàm quæstiones facti. t.2.p.848.n.2
Quæstorum elemosynarum vsus & abusus cohibitus. t.5.p.570.n.2.
Quæstoribus prædictis huiusmodi officium penitus interdictum fuit. ibid.
Quæstorum nomen & vsus penitus extinctus. ibid.
Quæstorum elemosynarum etiam secularibus legislatoribus odiosi, iudicibus secularibus & ecclesiasticis subiciuntur. ibid.col.2
Qualitas requisita certo tempore, postea superueniens nihil operatur. t.1.p.897.n.6
in Quantitate maiori minor inest, & consensuens maiori quantitati, minori consentit. ibid.
Quarta decimationum olim Episcopis à Parochiis pendebatur. t.1.p.797.n.4
Quarta decimarum & mortuorum tempore quadragesime annorum præsetibitur à Parocho contra Episcopum. t.2.p.674.n.3
Quarta fabricæ quid fuerit præcis temporibus Ecclesiæ. t.2.p.717.n.6
Quarta mortuorum olim ab ingredientibus religionem exigebatur; sed deinde prohibitum fuit. t.3.p.40.n.2.
 Vide in verbo *Mortuorum*.
Quarta mortuorum propriæ parochiæ debetur, sepultura extra eam electa. t.3.p.550.n.3
Quarta canonica an debeatur ex his, quæ relinquuntur pro anniuersaria die. t.3.p.552.n.10
 Vide in verbo *Portio Canonica*.
Quarta decimarum ab Episcopis in aliquibus locis exigi potest. t.3.p.604.n.2
Quatuordecimani hæretici quinam, & quis eorum error. t.2.p.173.n.3
Querela ad publicam vindictam, & priuatam utilitatem proponi potest. t.1.p.175.n.5
S. Quintini Ecclesia Cathedralis in Gallia, & quod translata. t.1.p.147.n.2

R.

Ragensis Archiepiscopatus in fine Apuliz sex habet Ecclesias suffraganeas. tom.1. pag.411. num.1.
Ramandui, Romandui, vel Mandui, quinam populi sint. t.3.p.691.n.2
Ramifcho tributum Anglicanum, quod denarium D. Petri dicitur: Vide in verbo *Hæresis*.
Rapina improprie dicitur vsurpario beneficiorum, & quando committi dicatur. tom. 1. pag.361. num.5.

Rapina definitio traditur, & explicatur. t.5.p.318. & seq.n.10.
Rapina totam furti quidditatem comprehendit, ibid. & p.319.n.11.
Rapina quàm grauius crimen sit furto. ibid.
Raptores, seu detentores rerum Ecclesiarum, eorum vtroque iudice, tam ecclesiastico, quàm seculari, conueniri possunt. t.2.p.72.n.3
Raptores rerum Ecclesiarum an sint ipso iure excommunicari. t.2.p.93.n.2
Raptor Ecclesiarum an sit pœnitentia deneganda: Vide in verbo *Pœnitentia*.
Raptor & violator Ecclesiæ an sepultura Ecclesiastica denegetur. t.5.p.317.n.4
Raptoris oblationes, & elemosynæ an sint ab Ecclesiis admittendæ. t.5.p.317.n.5
Raptor manifestus, vel Ecclesiæ violator, si ablata restituit, vel de restituendo cauet in vita, vel in morte, ad pœnitentiam, & sepulturam ecclesiasticam admittitur: si verò nolit cum possit, & in morte non potest restituere, pœnitentiâ concessâ, denegatur ecclesiastica sepultura. tom.5. pag.318. num.8.
Raptorum varia genera referuntur. tom.5. pag.319. col.1.
Raptores quibus pœnis subiiciantur. ibid.n.11
Raptor etiam pœnitentiam petens cogendus est restituere. t.5.p.320.n.12
Raptores naufragantium, eorumque bonorum, quibus pœnis coerciti sint iure Romanorum. tom.5. p.321.n.5.
Raptor virginis potest cum ea matrimonium contrahere, vbi datur libera facultas contrahendi. tom.5. p.330.n.1.
Raptorem inter & raptam matrimonium iure Pontificio non prohibetur, nisi consensus deficiat. t.5.p.332.n.6.
Raptor hominis; & qui eum vendit, vltimo supplicio afficiendus est. t.5.p.333.n.2
Raptus Adæ filiz Comitiss Hollandiæ per Vuillelmum patrum. t.2.p.641.n.4
Raptus virginum Sabinarum à iuuentute Romana perpetratus impellente Romulo. tom.4.pag.8.& 9 num.18.
Raptu simulato legitimi connubij ritus peractus. ibid. pag.9.
Raptus mulieris quomodo committatur. t.5.p.330. & seq.n.3.
Raptus an committatur si filia consentiens abducatur. t.5.p.331.n.4.
Raptus virginis quibus pœnis puniatur, tum per leges, tum per factos canones. ibid.n.5
Rasura est vnus ex modis perpetrandi falsitatem in litteris Apostolicis. t.1.p.136.n.12
Ratio vbi eadem, idem ius statui debet. tom.1.pag.44. num.5.
Ratiociniis obligati ad sacros ordines admitti nequeunt, nisi deposito onere, & redditis rationibus. t.1.p.563.n.4. & p.564.n.6. & 8.
Ratiocinia publica polypteca dicuntur. ibid.n.6
Ratiociniis publicis obligati ad honores, & dignitates non admittuntur apud varias gentes. t.1.p.565. num.8.
Rauellum ciuitas est Italiæ Episcopali Cathedrali decorata. t.4.p.38.n.1
Rauenna nobilis Italiæ ciuitatis brevis descriptio, & laudes. t.1.p.95.n.1
Raymondus Episcopus Tolosanus Albigenium fautor, & simoniac electus. t.1.p.309.n.3. & p.310. num.5.

Reatus

Omnium Notabilium. Litera R.

Remus apud Romanos vera significatio. tom. 2. p. 203. num. 1.

Retatus & culpa in quo differant. tom. 1. pag. 10. num. 3.

Reatus plerumque accipitur pro delicto, frequentius tamen pro obligatione ad culpam. ibid. & p. 11

Reconciliatio eorum, qui poenitentia solenni caput subdiderant, ad quoniam pertinebat. tom. 1. p. 619. num. 5.

Vide in verbo *Poenitentia solennis*.

Reconciliatio minor, & reconciliatio solennis quid faciant. t. 5. p. 516. & seq. n. 3

Reconciliatio signa quoniam sunt: vide in verbo *Abolutio*.

Rebaptizatio quoniam graue scelus sit, & quibus poenis subiacent tam rebaptizari, quoniam rebaptizantes. t. 2. p. 231. n. 2.

Rebaptizatio ao semper inducat irregularitatem quoniam iteratur. ibid. n. 3

Receptus in Episcopo in Selsuonia. t. 4. p. 148. n. 1.

Receptatores haereticorum eisdem poenis afflicti non sunt ac haeretici. t. 3. p. 213. n. 10

Vide in verbo *Credens, Fautor*.

Receptus bona ecclesiastica à Principe illis priuatur, & excommunicatio subiicit. t. 3. p. 233. & seq. n. 5. & seq.

Reconuentioni locus non datur eorum arbitrio. tom. 1. p. 1031. n. 2.

Reconuentioni datur eorum iudice delegato, non vero eorum arbitrio, & quare tom. 1. pag. 1032. num. 5. & 6.

Reconuentionis definitio traditur, & explicatur. t. 2. p. 119. n. 6.

Reconuentioni quare datur compensatio, & in quo ab ea differat. ibid.

Reconuentioni in quibus causis admittatur. ibid.

Reconuentioni an post litis coestimationem, an vero ante proponenda sit. ibid. n. 7

Reconuentioni ao locum habet non solum in iudice delegato, sed etiam in ordinario. tom. 2. pag. 120. num. 9.

Reconuentioni an sit locus eorum delegato à summo Pontifice, aut etiam eorum iudice appellatois. t. 2. p. 121. n. 10.

Reconuentioni eorum iudice delegato habet locum, non vero eorum arbitrio; & quare. ibid. n. 11.

Reconuentioni an habeat locum in causis criminalibus in aliquibus casibus. t. 2. p. 122. n. 12

Reconuentioni eorum iudice delegato quomodo fieri debeat. t. 2. p. 123. n. 1

Reconuentioni an detur in causa spoliij, & vna sententia vitaeque causa terminetur. tom. 2. p. 160. & seq. num. 1.

Recedere quid significet, variis exemplis ostenditur, & in quo differat à reddere. t. 2. p. 864. n. 3

Recusatio iudicem quid sit: ubi traditur praxis antiqua circa hoc in foro Romano. t. 2. p. 873. n. 2

Recusationis remedium qua ratione sit introductum, & quid habeat commune cum appellatione. ibid.

Recusationis definitio traditur, & explicatur. ibid. col. 2.

in *Recusatione* iudicis quoniam casus sint exprimentes, tam iure ciuili, quoniam canonico. tom. 2. p. 876. num. 4.

Recusationis causa proposita quid agendum sit. t. 2. p. 877. n. 6.

Recusationis iudicis causa datur, si probetur vnus ex litigatoribus subdium eius esse. tom. 1. p. 681. num. 3.

Recusatio eorum praestat familiaritas parvis cum iudice. t. 1. p. 697. n. 3

Recusationis exceptio quando opponenda sit. ibid. num. 4.

Recusatio iudicis non admittitur cum casus cognitio delegata est cum clausula, *appellatione remota*. tom. 2. p. 819. n. 2.

Recusatio iudicis, & appellatio, in quo differant iure ciuili. ibid.

Redemptio Ecclesiarum & Altarium in Gallis introducta quid sit. t. 1. p. 320. n. 17

Redemptio Ecclesia est suffraganea Archiepiscopo Tironensis. t. 1. p. 800. n. 3

Reductio ad arbitrium boni viri est appellatio in species à sententia arbitrium. t. 2. p. 1018. n. 19

Reductio ad arbitrium boni viri ao sit locus, si partes ei simpliciter, vel cum iuramento reuocauerint. ibid.

Reductio deo delegata per sententiam iudicis otal natiui, an deinde appellatio ab ea. ibid. & seq. n. 20

Reductio à laudo arbitrorum debet peti intra decem dies. t. 1. p. 1019. n. 21

Refectio in monasteriis quoniam locus sit, & quare ita dictor. t. 1. p. 736. n. 4

Refectio aquae de somno, ac de cibo sumitur; communio tamen pro cibo accipitur. tom. 3. pag. 736. num. 4.

Regalis Episcopis saepe coeoductur à Regibus, iuramento ab eis recepto. t. 1. p. 310. n. 4

Registra, siue registrium quid: & quoniam eorum vfus in Ecclesia. t. 2. p. 377. n. 2

Regium Lepidi pulchra ciuitas à Longobardis, & Gothis excidium passa. t. 1. p. 333. n. 3

Regium Lepidi antiqua ciuitas Aemiliae, quare ita dicta. t. 1. p. 399. n. 1

Regium vrbs nobilissima, & vetustissima totius Calabriae Metropolis. t. 1. p. 690. n. 1

Regium ciuitas in Africa in ptolema Nomidia. t. 2. p. 329. n. 1.

Regnum Hierosolymitanum à Saladiis captum, & cui demum coeoductum. t. 1. p. 373. n. 3

Regni Francorum diuersi fides pro diuersitate temporum fuit. t. 1. p. 343. n. 3

in *Regni* an hereditario, ao singulari iure succedatur. t. 3. p. 714. n. 2

in *Regni* successione prelato maioris aetate cum ipsa regni cepit. ibid. & seq. n. 3

Regula Cancellariae vtrum ius contineat generale, & absolutum. t. 1. p. 16. n. 57

Regula, passio priuatum, &c. quomodo sit intelligenda. t. 2. p. 78. n. 2

Regula, qui prius appellat, prius agit, quomodo sit intelligenda. t. 2. p. 103. n. 13

Regulae iuris iudicio, auctoritateque prudentum inducuntur, aliquando constitutiones dicuntur. tom. 1. p. 710. n. 16.

Regula iuris: *Nemo plus iuris, &c.* an semper recte accepta vera sit. t. 4. p. 309. n. 10

Regulae monasticae relectio ad quid iubentur, & ad quid vtilis sit. t. 5. p. 57. n. 2

Regula, *Nihil tam naturale*, &c. iure ciuili attentio plurimum vigeat in matrimoniis. tom. 5. p. 644. iohis.

Regulares etiam ob delictum oenitum à Prelatis suis arcti possunt à sacris ordinibus. tom. 1. pag. 443. om. 12.

Vide in verbo *Delictum, Irregularitas*.

Regulares ab eo Episcopo debent recipere ordines, in cuius diocesi sumuntur est monasterium. t. 1. p. 749. num. 4.

Regulares

Repertorium Generale

Regulantes omnes in ciuitate constituti, vel parum ab ea distantes, tenentur protectionibus publicis interesse, nonnullis privilegijs exceptis. t. 5. p. 468. num. 1.

Regularium privilegium de non soluendis decimis ex fructibus hortorum, quomodo intelligendum sit. ibid. n. 3.

Relapsi, quamuis poenitentes, ocella absterione facta traduntur brachio seculari. tom. 5. pag. 187. num. 6.

Relapsi quâ poenâ poniantur. ibid.

Relapsus venis non datur poenitentia tamen quoad salutem spiritualem, peccatis eam non denegatur. ibid.

Relapsus alius est verus, alius præsumptus. ibid. num. 7.

Relapsus verè, vel præsumptiue quis sit quoad iuris effectum. ibid. & p. 188.

Relapsus, vt quis dicatur quid requiratur. t. 5. p. 188. col. 1.

Relapsi aliqui referuntur, qui Curia seculari relaxati non fuerunt. ibid.

Relatione facta superioris, nihil ea pendente est innotuandum à iudice. t. 1. p. 737. n. 3.

Relatio quid sit apud historice Augusti scriptores, vbi de iure testis, & quantæ relationis. ibid. num. 5.

Relatio in iure quid sit, & in quo differat ab appellatione. ibid.

Relatio plena, & integra facienda est: & de eius frequentia vsus apud veteres. t. 1. p. 738. n. 6.

Relationum vsus veratissimus etiam in Ecclesia: vbi traduntur eorum exempla. ibid. n. 7.

Relatio an sit actus iudicialis, an extraiudicialis. t. 1. p. 739. n. 9.

Religionis propter mutatio paucis bene cessit, multa infelicitat. t. 3. p. 669. n. 2.

Vide in verbo *Transfus*.

Religionem nouam instituit hinc speciali Romani Pontificis licentia non licet. t. 5. p. 752. num. 4. & p. 753. n. 7.

Religionis olim triplici modo approbatur. t. 3. p. 753. n. 6.

Religionis multæ aliquibus seculis sine aliquo Romano Sedis approbatione viguerunt. ibid.

Religionum nouarum approbatio Sedi Apostolicæ est reiecta. t. 3. p. 453. n. 7.

Religiosus contra prohibitionem Prelati sui sacris Ordinibus iniciari non debet. tom. 1. pag. 442. num. 3.

Religiosis zelo sanctioris virg. licet ad religionem strictiorem transire, petiti, licet non obtineant, superiorem licentia. t. 3. p. 670. n. 4.

Religiosus à strictiori ad laxiorem religionem transiens, non ideo creditur apostata. tom. 3. pag. 670. col. 1.

Religiosi fugitui, & eiectionis annuunt sunt requirendi, & cogendi vt ad clastrum reuertantur. tom. 3. p. 673. n. 4. & p. 677. n. 8.

Religiosis ritè, & legitime professis non licet à monasterio exire, louit, vel inconsulto superiore. t. 3. p. 676. n. 6.

Religiosi extra monasterium degeneres, vt leges, vel Physicum sudent, cui poenâ subiceant: vide in verbo *Admachu*.

Reliquia Sanctorum vice eulogiarum antiquitus mittebantur. t. 1. p. 164. n. 3.

Reliquia Sanctorum in altaribus recondere antiquus mos est Ecclesiæ. t. 1. p. 832. n. 1.

Reliquiarum vitiolatio, approbatio à maioribus oo-

stris dicta est, quæ valde necessaria censetur. t. 3. p. 941. n. 2.

Reliquia multæ Sanctorum igne probantur. ibid. & seq. p. 942.

Reliquiarum abusus execrandâ audaciâ, & auaritiâ committitur. t. 3. p. 942. n. 3.

Reliquia Sanctorum venales exponi non debent, sed tantum intra eaplam ad venerationem ostendi. ibid.

Reliquiarum veneratio in lege gratia & temporibus Apostolorum cepit. t. 3. p. 942. n. 6.

Reliquiarum cultus optimè impugnatus ab Economio. ibid.

Reliquiarum veneratio quibus motibus suadetur. ibid. & seq.

Reliquia Sanctorum ab omni maledictione immunes esse debent, redimi tamen possunt ab infidelibus, & ab eis subtrahi absque vicio furti. tom. 3. p. 944. num. 7.

si Reliquia exponantur tantum ad maiores elemosinas colligendas, an committitur simonia. tom. 3. p. 944. & seq. n. 5.

Remedia possessoria & interdita tantum deiectionis possessoribus competunt. t. 1. p. 671. n. 2.

Remedia contra sententiam arbitrorum referuntur. t. 1. p. 1018. n. 18.

Remedia recuperande, & retinende possessionis quænam: Vide in verbo *Profructu*.

Remedia possessoria, seu retinende possessionis varia recensentur. t. 1. p. 142. n. 11.

Remedium retinende possessionis, de interim dictum, quidnam sit, & quando competat. tom. 2. p. 167. num. 18.

Remedia omnia ad impugnandam sententiam comparata sunt in prædium innocentie. tom. 2. p. 717. num. 8.

Remedium reuocatorium attentatorum reliquis est magis priuilegiatum. t. 2. p. 858. n. 6.

Remedium ad telicendam venditionem à quibus sit inuentum. t. 3. p. 309. n. 5.

Remedium legis 2. C. de rescind. an competat etiam in venditionis facta sub haista. ibid. n. 6.

Remedium prædictum an locum habeat in actionibus, quæ venditori, & emptioni similes sunt. ibid. & p. 310.

Remedium dictæ legis 2. an competat venditori scienti valorem rei venditæ. t. 3. p. 311. n. 9.

Remiges damnati ad trimeses confiscentes ad Ecclesiam, an beneficio immunitatis gaudeant. tom. 3. p. 991. n. 8.

S. Remigij celebre Archimonsasterium in ipsa vrbe Rhemenfis. t. 1. p. 798. n. 2.

S. Rhenigij monaste in villa conestæ sunt cum regali iustitia. t. 5. p. 358. n. 2.

Remittere dare est, & simonia æquè remittendo ac dando committitur. t. 2. p. 404. n. 2.

Remissionis beneficium interposito iuramento illud amplius non petendi, potest illud obtinere, si deinde ad illud eligatur. t. 1. p. 401. p. 6.

Renunciatio beneficio religionem ingreditur, licet intra annum probationis egrediatur à monasterio, non recuperat beneficium. t. 1. p. 402. n. 6.

Vide in verbo *Beneficium*.

Renunciatio iuri suo in iudicio, an possit deinde audiri. t. 1. p. 316. n. 4.

Renunciatio per se, sufficit ad priuationem præbendæ. t. 1. p. 83. n. 5.

Renunciationis in vtroque iure, & apud Interpretes varia acceptio. t. 1. p. 399. n. 7.

Renunciationis definitio. ibid.

Renunciatio

Omnium Notabilium. Litera R.

Renunciatio beneficij, aut **Episcopatus**, aliquando est inualida. *ibid.* n. 7
Renunciatio alia absoluta, alia **conditionalis**, & in quo inter se differant. *t. 1. p. 406. n. 4*
Renunciatio conditionalis eorum **Ordinatio** fieri nequit valide. *ibid.* n. 5
Renunciatio beneficij liberè, & potè fieri debet: **conditionalis** verò eorum **R. Pontifice**. *ibid.* n. 6
Renunciatio beneficij facta in manibus laici **crimen** est. *t. 1. p. 407. n. 7*
Renunciatio facta ab spoliato non impedit **restitutionem** ex causa spolij. *t. 1. p. 407. o. 10*
ad Renunciationem tacitam non **desideratur** superioris **licentia**, secus ad **expressam**. *tom. 1. pag. 408. num. 1. t.*
Renunciatio **Episcopatus** **causæ** referuntur; eorumque **exempla** traduntur. *tom. 1. p. 411. 412. 413. 414. & 415.*
Renunciatio beneficij iurata an ita **valida** sit, ut **beneficium** amplius **repeti** non possit. *tom. 1. p. 395. num. 2.*
Renunciatio in **alterius** **dominium** facta est **inualida**. *t. 1. p. 10. 30. n. 12.*
Renunciatio **forti Ecclesiastici** à **Clerico** facta **nullas vires** habet. *t. 1. p. 81. n. 11*
Renunciatio proprij matrimonij **commovent** **vinculibus** **præcepto** **divino** **imposita** **fuit**. *tom. 3. p. 123. num. 7.*
Repetens **indebitum** **solutum** **quid** **probare** **tenetur**. *t. 3. p. 414. n. 1.*
vide in verbo **Comditio**.
Repudium in **lege** **Moyfi** **Hebræis** **fuit** **permissum**, an **tamen** **licitum**, an **verò** **ad** **maiora** **mala** **vitanda**, **disquiritur**. *t. 4. p. 57. n. 6*
Repudium **ob** **quas** **causas** **foenit** **Hebræis** **permissum**. *ibid.*
Repudij libellus **quo** **ritu**, & **quibus** **ceremoniis** **conferretur**. *ibid. & seq. col. 2.*
vide in verbo **Divortium**.
Representatio **omnem** **vim** **oratoriam** in **suadendo** **vincit**. *t. 3. p. 41. o. 5*
Representatio in **festivitatibus** **præfata** **Ecclesiæ** **secularis** **invaluit**. *ibid. col. 2.*
Representatio an **fit** **genus** **solemnitatis** **alienum** **ab Ecclesiæ** **disciplina**. *ibid. & seq.*
Representatio natalis **Dominij** **tolerari** **potest** in **Ecclesiâ**, si **cum** **modestis** **fiat**. *t. 3. p. 44. n. 9*
Res **iudicata** **pro** **veritate** **habetur**, nec **contra** **eam** **admittitur** **probatio** **in** **contrastum**. *tom. 1. p. 409. num. 1.*
Res **integra** in **iudiciis** **quando** **dicitur**, & **quando** **dicitur** **cepta**. *t. 1. p. 683. n. 3*
Res **iudicata** in **aliquibus** **casibus** **retractari** **valet**, & **de** **quo** **sententia** **fegit**. *t. 1. p. 989. 7. 11*
Res **iudicata** **per** **restitutionem** in **integrum** **terra** **lati** **valet**. *ibid. 1. 12*
Res **iudicata** **prætextu** **Instrumenti** **noviter** **reperi** **re**, **scindi** **non** **potest**. *t. 1. p. 990. n. 10*
Res **litigiosa** **vendita** **non** **potest** **in** **tertio** **vincipi**; **bonæ** **tamen** **in** **possessore**, **etiam** **post** **litis** **constatationem**. *t. 1. p. 1005. n. 3*
Res **vindicatio** **petit** **dominium** **in** **actore**, & **possessionem** **in** **reo**, & **cuinam** **competat**. *tom. 1. p. 50. num. 5.*
Res **vindicatio** **non** **potest** **intentari** **adversus** **eum**, **qui** **non** **possidet**. *t. 2. p. 51. n. 7*
Res, **quæ** **reali**, **vel** **personali** **actione** **petitur**, **debet** **specificè** **peti**, nec **sufficit** **eam** **generaliter** **postulare**. *t. 2. p. 113. n. 3*
Res **litigiosa** **alienari** **non** **potest**, & **si** **alienetur** **ita**

quod **retrahi** **non** **possit**, **alia** **eiusdem** **valoris** **in** **illius** **locum** **substitui** **debet**. *t. 2. p. 301. n. 1*
Res **litigiosa** **quoniam** **dicitur**, **eius** **alienatio** **prohibetur**, & **qui** **sint** **huius** **prohibitionis** **effectus**. *t. 2. p. 302. n. 3*
Res **an** **dicitur** **litigiosa** **post** **petitionem**, **si** **tantum** **actione** **personali** **petatur**. *t. 2. p. 303. n. 4*
Res **litigiosa** **vincipio** **an** **procedat**; **vide** **in** **verbo** **Viscipio**.
Res **litigiosa** **alienatio** **quo** **iure** **prohibita** **sit**. *tom. 2. p. 304. n. 10.*
vide in verbo **Alienatio**.
Res **litigiosa** **alienatio** **sub** **quibus** **pænis** **prohibita** **sit**. *ibid. & seq.*
Res **litigiosa**, & **rei** **de** **qua** **disfensum** **iudicium** **captum** **est**, **vaciæ** **comparationis**, & **differentiæ**. *t. 2. p. 306. & seq. n. 16.*
Reum **dotalium** **dominium** **an** **pene** **vzorem** **fit**, **an** **pene** **maritum**. *tom. 2. pag. 397. oum. 3. & p. 398. num. 4. & 7.*
Res, & **fun** **in** **dotalis** **à** **marito** **inui** **vzore** **non** **pos** **sunt** **alienari**, **iuxta** **legem** **Inlium** **Papam**. *t. 2. p. 399 oum. 6. & 7.*
Rerum **ecclesiasticarum** **repositio** **an** **possit** **omitti** **propter** **secundum** **vitandum**. *t. 2. p. 666. n. 2*
Res **iudicata** **definitio** **traditur**, & **explicatur**. *tom. 2. p. 743. n. 3.*
Res **iudicata** **peti** **inde** **habetur**, ac **si** **vera** **veritate** **mar** **tali** **esset**. *ibid. n. 6*
Res **iudicata** **proprie** **dicitur** **sententia** **supremi** **iudicis**, à **quo** **appellari** **non** **potest**. *t. 2. p. 744. n. 7*
Res **iudicata** **puram** **habet** **executionem**. *t. 2. p. 765. num. 11.*
Res **inter** **alios** **acta** **aliis** **nec** **pocet**, **nec** **prodest**; & **quis** **in** **hac** **materia** **dilectur** **alius**. *t. 2. p. 788. & seq. num. 1. & 3.*
de **Re** **scienter** **confirmata** **per** **Pontificem** **inferior** **non** **potest** **cognoscere**, nisi **confirmatio** **facta** **foerit** **per** **subsequen** **tem**, **aut** **res** **sit** **litigiosa**. *t. 2. p. 9046 num. 1.*
vide in verbo **Confirmatio**.
Rerum **multarum** **alienatio** **prohibetur**, & **presens** **Ecclesiæ**. *t. 3. p. 264. n. 8*
Res **Ecclesiæ**, **tum** **immobiles**, **quàm** **mobiles** **perio** **se** **alienari** **prohibentur**. *ibid. & p. 266. n. 13*
Rerum **Ecclesiæ** **alienatio** **an** **absolvetur** **in** **omni** **casu** **prohibita** **sit**. *t. 3. p. 266. n. 12*
vide in verbo **Alienatio**.
Res **ecclesiasticæ** **an** **possint** **de** **iure** **canonico** **in** **emphyteusm** **concedi**. *t. 3. p. 269. & seq. n. 4*
Res **Ecclesiæ** **improbè** **alienata** **restituenda** **est** **cum** **fructibus**; & **an** **possit** **dari** **casus**, **in** **quo** **fructus** **non** **sint** **restituendi**. *t. 3. p. 275. n. 4*
Res **inalienabilis** **in** **feudum** **etiam** **dari** **nequit**. *t. 3. p. 331. n. 9.*
Res **donatæ** **propter** **nuptias**, **si** **alienentur** **à** **marito** **consentiente** **vzore**, **dam** **alia** **bona** **ipse** **obtinet**, **præcipue** **post** **transcursum** **temporis**, **ab** **vzore** **re** **peri** **non** **possunt**. *t. 3. p. 312. n. 2*
Res **donatæ** **propter** **nuptias**, **an** **muliere** **consentiente** **alienari** **possint**. *t. 3. p. 314. n. 5*
Res **semel** **alienabilis** **effectus** **semper** **manet** **alienabili** **lis**. *t. 3. p. 333. n. 12*
Rerum **ecclesiasticarum** **dignitati** **omnibus** **vo** **ris** **in** **rendis** **Staphanus** **1.** *t. 3. p. 334. o. 5*
Res **Deo** **dicatæ** **pignori** **dari** **non** **possunt**, nisi **ex** **grati** **necessitate**. *ibid. & seq. n. 6*
Res **Deo** **dicatæ** **extra** **commercium** **hominum** **sunt**, & **permutari**, **vel** **alio** **modo** **alienari** **non** **possunt**. *t. 3. p. 335. n. 8.*

Repertorium Generale

Res, factæ in quibus casibus alienari, & pignori dari possint. *ibid.* n. 9
 Res sacre si causâ necessitatis vendantur, pretius consulari debent. *t. 3. p. 356. n. 11*
 Vide in verbo *Fur*.
 Res aliquæ referantur, quæ etiam aliis bonis deficientibus ex causa iudicari capi non possunt. *t. 1. p. 399. n. 10*
 Res, vel prædia empta ex pecunia Ecclesiæ ab Episcopo, vel presbytero, cui acquita tunc. *t. 3. p. 447 & 448. n. 1. & seqq.*
 Res quæ pertinet ad eum casum, à quo incipere non poterat, quandoque vitietur. *tom. 3. pag. 424. num. 7.*
 Res easdem communiet, & concordiet possidere difficile est. *t. 3. p. 760. n. 4*
 Res, quos præcipue ab hominum iniuriis totas esse volebant Gentiles, in templis deponabantur. *t. 3. p. 934. n. 4*
 Res prophanas in Ecclesiis Catholicorum deponere an liceat. *ibid.* col. 2
 Rem prophanam è loco sacro auferens, an fur, vel sacrilegus censendus sit. *t. 3. p. 935. n. 5*
 Res datæ ab ancilla matrimonialiter cum seruo coniunctæ, coadiuente domino, an in dotem conuertere censentur. *t. 4. p. 134. n. 14*
 Res empta ex pecunia dotali an efficiatur dotalis. *t. 4. p. 129. n. 10*
 Res profanas possunt ex graui causa in Ecclesia deponi. *t. 4. p. 312. n. 10*
 Res simoniacæ acceptæ cuiusmodi sit restituenda. *tom. 5. p. 85. & seq. n. 9*
 Res simoniacæ acceptæ an restitui debeant in foro conscientie, etiam ante iudicis sententiam. *t. 5. p. 86. num. 19.*
 Vide in verbo *Simonia*.
 Res per easdem causas dissolui, per quas nascuntur, variis exemplis ostenditur. *tom. 5. p. 643. & seq. num. 2.*
Res sacre monasterium Ordinis D. Benedicti est in diocesi Meldensi. *t. 2. p. 781. n. 1*
Rescriptum, in quo ius commune continetur, an semper inutile & superfluum sit censendum. *t. 1. p. 78. num. 9.*
 Rescriptum speciale derogat privilegio generali etiam si eius mentionem non faciat. *t. 1. p. 79. n. 10*
 Rescriptum speciale quomodo aliquando non deroget generali. *t. 1. p. 81. n. 18*
 Rescriptum an differat à privilegio speciali quoad derogationem generalis. *t. 1. p. 81. n. 19*
 Rescriptum prohibens causæ cognitionem, de falsitate suspensum est. *t. 1. p. 84. n. 13*
 Rescripta communiter quinque partes continent, & de quæ sint. *t. 1. p. 84. n. 15*
 Rescriptum secundum ab aduersario impetratum non sustinetur, si in eo non fiat mentio primi. *tom. 1. p. 87. num. 2.*
 Rescripti etymologia, & quid sit rescribere apud bonæ notæ Authores. *ibid.* n. 4
 Rescripta à petitionis forma effectum & intellectum accipiunt. *ibid.* p. 88. n. 6
 Rescripta Pontificia ob varias causas impetrantibus inutilia & inefficacia sunt. *ibid.* n. 5
 Rescripti reuocatio non est similis reuocationi legis. *ibid.* p. 88. n. 6
 Rescriptum secundum non est ipso iure nullum, non facta mentione prioris. *t. 1. p. 88. n. 7*
 Rescriptum primum non statim irritatur per secundum primum mentionem faciens. *tom. 1. pag. 89. num. 10.*

Rescriptis duobus concessitibus quodnam præuocatur. *ibid.* p. 89. n. 12
 Rescriptum secundum speciale derogat priori generalis, nulla facta mentione prioris. *ibid.*
 In Rescripto posteriori non desideratur prioris mentio ad eius derogationem, si primum defectum patitur. *ibid.*
 Si in Rescripto duo alternatiue ponantur, sufficit in quocumque verificetur. *t. 1. p. 91. n. 6*
 Rescripta strictè vel latè accipiuntur, In eisque sit interpretatio iuxta quod verisimilius est. *tom. 1. p. 93. num. 15.*
 Rescripto non obediens puniatur, & grauius, si ex contemptu non obediatur. *t. 1. p. 95. n. 2*
 Rescriptum Principis continens aliquid contra ius expressum, aut ex culis exequatione scandalum sequatur, reuocenter est accipiendum; in ius tamen exequatione est superlegendum. *ibid.* n. 3
 Rescripta Principum, tam à partibus impetrantibus, quàm à iudicibus reuocenter accipienda sunt. *ibid.* p. 96. n. 5
 Rescripta Principum pto reuerentia moris sunt omni tempore labili admoerere. *ibid.*
 Rescripta cum consilio iurifconsultorum sæpe ab Imperatoribus dantur. *t. 1. p. 97. n. 7*
 Rescriptum contra ius elicium, si non lèdat alium, valere potest. *ibid.*
 Rescriptum vitiatum, si illud impetrans ad beneficium consequendum, beneficij, vel pensionis, licet exigat, iam obtentæ mentionem non faciat. *t. 1. p. 105. num. 8.*
 Rescriptum impetrari ad beneficium in forma pauperum, & impetrari simpliciter, in quo differant. *t. 1. p. 106. n. 11.*
 Rescripti valor an æstimandus sit tantum ex intentione Pontificis, an etiam ex culpa, & simplicitate impetrantis. *t. 1. p. 107. n. 14*
 Rescriptum, in quo incepti iudices dantur, vel futura negocia delegantur, inutile est. *tom. 1. pag. 110. num. 5. 7.*
 Rescripta Pontificum ob vitium latinæ vitiatum, sicut & rescripta Principum ob vitium Grammaticale. *t. 1. p. 111. & seq. n. 3*
 Rescripta Pontificia an necessitè debeant latinè concipi, & expediri. *ibid.* p. 112. n. 4
 Rescripta Imperialia latinè tantum concipiebantur, sed Sede Imperiali Constantinopolim translata, Græcè & Latinè concipi ceperunt. *ibid.*
 Rescripti forma diligenter est à iudicibus obseruanda, aliàs eorum processus irritantur. *t. 1. p. 116. n. 10*
 Rescripta à iure communi interpretationem accipiunt, & cum eo concordare debent. *t. 1. p. 121. num. 4.*
 Rescripta contra ius impetrata contra Principis voluntatem concessa creduntur. *ibid.* n. 6
 Rescriptum contra ius scienter à Principe concessum, validum est. *ibid.*
 Rescripta quando ius faciant inter partes, & vim legis obediunt. *t. 1. p. 122. n. 7*
 Rescriptum dolosa subreptione, vel obreptione impetratum, iuratum est ipso iure; simplici autem ignorantia adeptum, quatenus concessioni causam dedit, melior. *t. 1. p. 124. n. 2*
 Rescripta subreptitia & obreptitia quanam generaliter dicantur. *t. 1. p. 125. n. 5*
 Rescriptum obreptitum & subreptitum si diuersa continent, quoad omnia annullantur. *ibid.* n. 6
 Rescripta iustitæ vitio subreptionis, vel obreptionis affecta, an ita nulla sint, sicut rescripta gratiæ. *t. 1. p. 125. n. 7. 8.*

Rescripto

Omnium Notabilium. Litera R.

Rescriptorum obreptitiorum, vel subreptitiorum nullitas maior est poena impetrantis. tom. 1. pag. 126.
nom. 10.

Rescripta sine die aut Consula conferenda, an vicio nullitatis subiacent. t. 1. p. 133. n. 2

Rescriptum secundum non facta mentione primi potest aliquando sustineri. t. 1. p. 133. n. 3

Rescripta ab excommunicatis impetrata ipso iure nulla sunt. t. 1. p. 137. n. 6. 8. & 10

Rescripti impetratio quibus personis prohibita sit. ibid. n. 9.

Rescripti impetratio potius spectat ad actus extrajudiciales. t. 1. p. 138. n. 10

Rescriptum validum est, etiam impetrans ante litterarum presentationem incidit in excommunicationem. ibid. n. 11.

Rescripta ab excommunicatis impetrata in causa ipsius excommunicationis valida sunt. tom. 1. p. 138. num. 12.

Rescriptum per quod quis tribuitur ultra duas dietas extra suam diocesim, non valet. tom. 1. p. 140. num. 12.

Rescripta iustitiae impetrata per procuratorem sine specialis mandato, non valet nisi impetrantur a persona coniuncta. t. 1. p. 143. n. 4. 5

Rescriptum ad praebendam in Ecclesia, id quatenus praebendam numerus praescriptus est, an valeat non facta mentione talis numeri. tom. 1. pag. 143. num. 13.

Rescripti data, non oblatio, attendenda, si simul acontur. ibid. n. 14. & p. 149. n. 15. & seqq.

Rescriptum postestus in acontu aliquando priori antefertur. ibid. n. 17. & p. 150. n. 1

in Rescriptorum concursu aliquando tempus datae, aliquando tempus praesentationis attenditur. t. 1. p. 150. n. 19.

Rescriptum impetrantis habitus tempore datae & praesentationis requiritur. ibid. n. 20

Rescripta ad lites impetrata etiam absque consensu viriisque litigatoris valent, exceptis duobus casibus. t. 1. p. 153. n. 8

Rescriptum impetratum contra Petram civem vnius diocesis, non extenditur contra Petram in eadem alterius civitatis, vel diocesis, aut eo defuncto contra huius heredem. t. 1. p. 156. n. 4

Rescripta stricta sunt, nec extenduntur ad alias personas praeter designatas in eis. tom. 1. pag. 157. num. 6.

Rescripti virtute absolutam, quidem alij, habentia, qui & quot conveniri possunt. ibid. n. 7

Rescripta contra personas incertas da iure expediti non possunt. ibid. n. 8

Rescripta iure civilis perpetua sunt, secus de iure canonico. t. 1. p. 158. n. 9

Rescriptum in quibus casibus possit transire ad localesorem. ibid. n. 10. & t. 1. p. 159. n. 12

Rescriptum propter mandatum vocatur. t. 1. p. 161. n. 2

in Rescriptis iustitiae semper praescribitur tempus intra quod causa decidatur. t. 1. p. 158. n. 3

Rescriptum, quo Pontifex habet ordinario, ut astringat suos clericos, non dat ei iurisdictionem in exemplis. t. 1. p. 163. n. 7

Rescriptum non censetur falsum, aut suspectum ea co, quod id facti narratione litera sint abscissa. tom. 1. p. 163. n. 3.

Rescriptum non vitatur ex defectu vnius literae, vel syllabae. t. 1. p. 160. n. 1

Rescriptum Principalis ad praetorem preces coactum illa tantum prodest, nea inter alios ius constituit. t. 1. p. 160. n. 13.

D. D. Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Rescriptum solenne, famosum & difficile, & celeberrima Decretalis Innocentij III. tom. 4. p. 146. num. 18.

Rescriptum aliquando non vitatur propter subreptionem. t. 1. p. 131. n. 6

Residentia nomen quid importet, & quid significet. t. 1. p. 102. n. 4.

Residentia ecclesiasticae duplex significatio. ibid.

Residentia Episcoporum, & Praetorum aduocatum curam acontarum habentium an proveniat a iure divino. ibid. & seq.

Residentia Parochorum qualiter a iure divino proveniat. t. 1. p. 103. n. 5. & 6

Residentia Pastorum ab optimis semper est procurata, à Concessis impetrata, à summisque Pontificibus iniuncta; ab aliquibus tamen omnibus antibus est recitata. t. 1. p. 105. n. 9

Residentia Pastorum in propriis Ecclesiis stricta variis Coactionum canonibus im. a. att. tom. 3. pag. 106. num. 10.

Residentia obligatio probatur ea iura alij apud Gentiles. ibid. n. 17

Residentia ex iure Pontificio probatur, & non residentia poena recedunt. t. 1. 107. n. 2

Residentia obligatio ratione, & exemplis adstruitur. ibid. n. 13.

Residentia necesse non datur in beneficiis non habentibus congruam sustentationem necessitati. t. 3. p. 109. n. 2.

Residentia continet integram dissolutionem, & totalem subjectionem. t. 1. p. 117. n. 2

Residentia potest iuramento promitti, iuxta scripta canonum. ibid. n. 3

Residentia iuramento promissa potest etiam ab obedientia pro utilitate Ecclesiae adimpleri: ubi quid sit residentia ligia. t. 1. p. 118. n. 5

Resignatio vox varias habet significaciones, quae tractantur. t. 1. p. 130. n. 7

Resignatio beneficii coram Legato à latere fieri potest. t. 1. p. 739. n. 3.

Resignatio sine villa pensionis reservatione facta an subsistat. t. 1. p. 740. n. 2

Resignatio beneficii metu gravi facta, an ipso iure nulla sit. t. 1. p. 955. n. 2

Resignatio condicionalis in favorem tertij facta coram Pontifice valida est. t. 3. p. 128. & seq. n. 17

Responsoria ab talis dicuntur innocens, quare ita dicantur, & in quo ab anaphonis differant. tom. 3. p. 128. n. 10.

Responsarius pro apostolico sumitur, sed propter procuratorem significat. t. 1. p. 115. n. 8

Reipublica forma ea praescripto legum, quibus fundatur, discernenda est. t. 1. p. 465. n. 9

in Reipublice administratione ob idoneorum hominum inopiam aliquando minus idonei admittuntur. t. 3. p. 747. n. 2

Reipublica an restitutionis beneficio innari possit: vide in verbo *Restitutio*.

Restitutio in integrum non competit adversus libertatem. t. 1. p. 986. n. 14

Restitutio non competit adversus solutionem factam à debitoribus dactero Praetoris. tom. 1. pag. 187. num. 17.

Restitutio in integrum migni praedicti est, & mandatum speciale requiritur. t. 1. p. 988. n. 4

Restitutio in integrum Ecclesiae conceditur etiam adversus aliam Ecclesiam. t. 1. p. 989. n. 6

Restitutio an etiam competit Ecclesiae adversus dilationem exceptionem, vel probationem omniam, ibid. n. 8.

Repertorium Generale

- Restitutio aliquando competit privilegio contra pariter privilegiatum. t.1.p.990.n.9
- Restitutionis natura efficit, ut si pradia testium debeant, fructus etiam restituantur. tom.1. pag.970. num.5.
- Restitutio est reciprocæ. ibid.
- Restitutionis nomen generale est, variasque species sub se comprehendit. ibid.n.8
- Restitutionis in integrum definitio traditur. ibid. & p.971.
- Restitutio in integrum qua de causa instituta sit. t.1. p.971.n.9.
- Restitutionis remedium quoduplex sit. ibid.
- Restitutionis beneficium quibus in casibus competit, & in quibus denegetur. ibid. & pag. 972. num.10.
- Restitutionis remedium Ecclesiæ, & minori per æquitationem competit. tom. 1. pag. 972. num.11.
- Restitutionis beneficium, an solum Reipublicæ Romanæ competit. ibid.
- Restitutio quatenus per eam succurrit minoribus læsis, æquitati, & rationi congruit. tom.1. p.973. num.12.
- Restitutionis beneficio an semper teleindatur contractus, in quo adest læsio. ibid.n.13
- Restitutio ad supplementum fanore matrimonij conceditur. ibid.p.974
- Restitutionis beneficium, siue à minore, siue ab Ecclesiæ est petendum. tom. 1. pag. 981. num.4.
- Restitutio contra sententiam nondum executioni mandatum quando peti possit. tom. 1. pag. 984. num.8.
- Restitutio in integrum conceditur Ecclesiæ etiam contra sententiam à Principe latam. ibid.n.9
- Restitutio in integrum, siue maioribus, siue minoribus concedatur, an sententiam etiam à Principe adversus eos latam infirmet. tom. 1. pag. 985. num.12.
- Restitutionis beneficium à quibus iudicibus impetrari possit. t.1.p.996.n.1
- Restitutio semel denegata an amplius peti possit. t.1. p.997.n.1.
- Restitutio an facilius concedatur, quàm appellatio. ibid.& seq.p.998.
- Restitutio alia est iustitiæ, alia gratiæ; quid sint, & quomodo distinguantur. tom. 2. pag. 255. num.8.
- Restitutio spoliari quomodo sit facienda. ibid.& seq.
- Restitutio quomodo sit facienda, si sepulta per vim turbetur. t.1.p.257.n.11
- Restitutio matrimonij an sit suspendenda, si maritus contra uxorem prætextu adulterij exceptionem opponat, cuius probationem ius continenti offerat. t.1.p.299.n.7.
- Restitutio in integrum unicuique est remedium, quod contra rem iudicatam datur, & quibus competat. t.1.p.759.n.7.
- In Restitutione Ecclesiæ faciendi an semper veniant fructus. t.3.p.275.n.4
- Restitutio rei quæ sit per simoniam, an æqualiter sit faciendæ quæ sit per usum. t.3. p.125. & 126. num.4.
- Retentio ob motes quid fuerit apud Romanos, & quid ea consequeretur maritus. tom.4.p.196.& seq. num.11.
- Retentio ob motes à quo sublata. ibid.p.197
- Retractum petens quando pretium rei refundere teneatur. t.1.p.993.n.15
- Retractus unde originem duxit. tom.1. pag.993. num.14.
- Ius Retractus, apud Græcos ius protomisæos, omni iure, & ab omnibus gentibus approbatus. tom.1. p.994.n.15.
- Retractus ius civilis attentio non semper locum habuit. ibid.& p.995.n.17
- Retractus ratione rei de qua agitur sortitur forum, & ibi conveniri debet, ubi ipsa existit. tom.1.p.967. num.4.
- Reus quando cogatur edere instrumenta adversario ad fundandam suam intentionem. tom.1. pag.809. Num.15.
- Reus absens à iudicio etiam à muliere & minore excusari potest. t.1.p.918.n.3
- Reus non cogitur constituere procuratorem, sed per se respondere potest. ibid.n.6.
- Reus impeditus non semper excusatur à procuratore constituendo. t.1.p.920.n.12
- Reus ob infirmitatem non compatiens, nec procuratorem constituens, non est ideo condemnandus in expensis. t.1.p.918.n.4
- Reus post item contestatam absens excusari per procuratorem potest. t.1.p.925.n.10
- Reus qui promisit coram certo iudice comparere, an possit postea penitere. t.1.p.4.n.12
- Reus an sit conveniendus in loco domicilij, an tantum respondere teneatur in loco rei sitæ. t.1.p.68. num.9.
- Reus ius contronetis, quæ de proprietate rei emergunt, vbi non conveniendus sit. ibid.p.69
- Reus an tantum in loco delicti, aut domicilij, vel vbi cumque accusatus possit. tom.2. p.87. n.10.11. & 12.
- Reus legitimè citatus tenetur coram iudice citans causas prosecutur, non obstante privilegio superueniente. t.1.p.103.n.4
- Reus non eximitur à iurisdictione præsumpta per privilegium superueniens post citationem realiter factam. t.1.p.104.n.4
- Rei variis penis infusa dignitate, statu, & conditione, apud veteres affecti sunt. tom.2. pag.105. num.6.
- Reus eam penam pro delicto subire tenetur, quam pati tenebatur tempore admitti criminis. ibid. num.7.
- Reus non tenetur respondere libello actoris in actione personalis, nisi exprimat causa petendi. tom.2. p.116.n.1.
- Reus an insitutus, & necessarius tentatur iudicio subite. t.1.p.133.n.1
- Reus contumax qui dicatur. ibid.n.2
- Reus non comparens gratia delictum non committit. ibid.p.134.
- Reo citato in terra inimicorum competit exceptio loci non tuti. t.1.p.148.n.7
- Reus contumax adactus quem decessit sit possessio in eius bona, per eiusque dolum factum sit, ut eorum possessionem actor nanciscer non poterit, an si comparuerit ante secundum decretum interpositum, & cautionem iudicio sibi præstiterit, teneatur actione in factum, in id quod interest actionem in possessionem missum non esse. t.1.p.154. num.3.
- Reus confessus delictum non est interrogandus de sociis, & si eos faciat, non ideo illis imponitur pena. t.1.p.319.n.2. Et quare. p.320.n.6
- Reus qui crimen incidit in iudicio constituit, si sequatur inquisitio, potest ordinaria pena puniri. t.1.p.322.n.4 & p.323.n.6 & 7.

Omnium Notabilium. Litera R.

Reus an propter solam confessionem, etiam non sequatur inquisitio, puniendus sit. tom.2. pag.324. num.11.

Reus propria Instrumenta actori tradere non cogitur. t.2.p.330.n.7.

Reus an in aliquibus casibus actori propria Instrumenta edere cogatur. tom.2.p.331.n.11.& p.332. num.12.13.

Reus cogitur actiones, & Instrumenta ad causam fisci pertinere edere. ibid.n.13.

Reus an teneatur actori Instrumenta edere ad replicationem. t.2.p.334.& seq.n.17.

Reo excoisente de excommunicatione non obstat replicatio communicationis cum excommunicatione actoris. t.2.p.339.n.5.

Reus ad damnari possit ex vehementi, vel violenta presumptione. t.2.p.337.n.7.

Reus excoisens non videtur fateri ea, quae in exceptionibus comprehenduntur. t.2.p.637.n.9.

Reus excoisens in quibus casibus videtur fateri intentionem actoris. t.2.p.638.n.11.

Reo damnato ad traditionem possessionis non sufficit tradere pignora pro ipsa possessione. tom.2. p.638. num.2.

Reus omittens exceptionem excommunicationis, ut actor laboribus & sumptibus frigitur; vel eam non probans, condemnatur in expensis. t.2. p.630. num.1.

Reus actione reali conventus, si absque dolo deficiat possidere, etiam pendente iudicio, absolvendus est, & quandonam veniat condemnandus. t.2.p.634. num.2.

Reo absoluto quia non possidebat, non competit exceptio rei iudicatae, si postea constitutus, seu efficiatur possessor. t.2.p.636.o.3.

Reus condemnatus sponte terminum actum recipiens, transacto decennio non potest appellare. t.2. p.764.n.9.

Reus quilibet ad locum tutum citari debet, & quis ad hoc locum tutus, vel periculosus censetur. t.2. p.832.& seq.n.3.

Reus cuius quandonam periculum subite dicatur. ibid.& p.833.

Reus criminis etiam immanis, ad Ecclesiam confugiens, non debet ab ea extrahi, nec ex eo condemnari ad mortem. t.3.p.993.n.9.

Reus ad iudicium ecclesiasticum brachio seculari traditis, Ecclesia solet pro eis intercedere, ne ad mortem damnentur. t.3.p.1011.& seq.n.7.

Reus in iudicio fatigandus non est ad positionem accusatoris illegitimam. t.3.p.2.n.3.

Reus in quo casu ad petitionem illegitimi accusatoria fatigari, & condemnari possit. t.3.p.6.n.10.

Reus an sine accusatore condemnari possit. ibid.n.11.

Reus fore singulari potest aliquando sine accusatore condemnari. t.3.p.7.n.13.

Reus ad iudicium iuridice interrogatus de proprio delicto, an teneatur crimen fateri. tom.3. pag.42. num.3.

Reus laice Maiestatis humanae omni iure poena confessionis bonorum pleciuit. tom.3. pag.196. col.1.

Reus extrajudicialiter veniam petens ad castellum non videtur fateri delictum. tom.3. pag.284. num.6.

Reus in quibus casibus actor non probante, non absolvatur. t.3.p.334.n.9.

Reus virtute vocationis quodammodo conferantur, & facti manent. t.1.p.513.n.10.

Vide in verbo *Vocatio*.
D.D.Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Rex potest Episcopos vocare, & ad eos vocationem venire teneatur. t.1.p.709.n.1.

Rex propter honorem sacerdotij debet deferre Pontifici. t.1.p.816.n.8.

Rex Bohemae primus quando & quis coronatus. t.2. p.449.n.1.

Rex Sicilliae feudatarius est Romanae Ecclesiae, & an ei teneatur praestare iuramentum. tom.2. pag.571. num.1.

Rex Aragonum Romam adit, ibique in monasterio S.Pancratij coronatur, privilegiumque obinet, ut eius posterit ad Casaraugustano Episcopo coronaretur. t.2.p.373.n.1.

Reges quomodo acquirere possint ius concedendi decimas. t.2.p.716.n.5.

Regum Hispaniae humilitas in sacris mysteriis commendatur. t.3.p.7.n.13.

Rex sapientis stabilitatem populi dicitur. t.3.p.176. num.4.

Reges Galliae quo iore ecclesiastica beneficia conferre possint. t.3.p.179.& seq.n.2.

Regibus Francorum competit ius conferendi, cum vacantibus praebendam in singulis Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis. t.1.p.180.col.1.& 2.

Regibus Catholicis, & aliis concessum est ius percipiendi decimas. t.3.p.611.& seq.n.4.

Rhinmagan vrbis praelatae Normanniae, Normanorum Ducum sedes. t.1.p.119.n.1.

Rhemi populi sunt Galliae Narbonensis, Averno- rum, & Sandonum contermini. tom.3. pag.695. num.1.

Rhoter civitas est Ecclesiam Cathedralis habens. ibid.

Richardus successit D.Thomae Cantuariensis iussu abire Romam, ut consecraretur. tom.1. pag.531. num.12.

Rivallensis monasterium Ordinis Cisterciensis, ubi nam sit constructum, & unde ita dictum. tom.2. p.251.n.1.

Rogatio variae acceptiones referuntur, & quid sit signis iuris. t.2.p.732.n.4.

Ritus Graecorum & Latinorum valde diuturni, precipue in collatione sacramenti Ordinis: ubi de controversiis inter eos circa id ortis in Calabria & Apulia. t.1.p.452.n.4.& p.453.n.7.

Ritus antiquus recitandi Evangelium in Ecclesiis à Diaconis. t.3.p.5.n.13.

Roma Graecorum in conferendo baptismo, in qua differt à ritu Latinorum. tom.3. pag.920. numero 3.

Vide in verbo *Formula*.

Rodulphus Antiochenus Patriarcha inobediens eiga Romanum Pontificem. t.1.p.169.n.2.

Rogationes à quo tempore, & quare institutae: vide in verbo *Litania*.

Rogationes quomodo sint celebrandae: ubi quod denunciandae sint laicis inter Missarum solennitas. t.2. p.951.n.1.

Rogationes statz, & Imperatiz quare fuerint ab Ecclesia indictae. t.2.p.178.n.4.

Rogationes statz duplices; & quare fuerint in Gallia indictae. ibid.& p.179.

Rogatus Episcopus Eboracensis legatione fungitur in Angliam in ordinem Archiepiscopi Cantuariensis. t.1.p.896.n.1.

Roma communio omnium gentium patris facta, quomodo talis esse desierit. t.2.p.107.n.5.

Romae an quilibet possit conueniri. tom.2. pag.108. num.6.

Roma quoram sit hodie patria communis. ibid.n.7.

Repertorium Generale

Sarraceni unde ita dicti sunt, variae etymologiae referuntur. t. 5. p. 145. n. 1
Sarraceni quinam hodie cernuntur. ibid.
Saxi civitas Sardiniae Cathedra Episcopali decorata fuit ab Eugenio IV. t. 5. p. 228. n. 4
Saxifraga a reo facta non inducit per se absolutionem. t. 1. p. 757. n. 4
Saxum de Malleon Piquienfis miles, fuit hae-
 reticorum Albigenfium. t. 2. p. 632. n. 4
Saxonia quas provincias continet, & quos terminos
 habeat. t. 4. p. 2. n. 3
Saxonia, seu Saffina, civitas Cathedra Episcopa-
 lem habens, vbi nam sita sit. tom. 3. pag. 185.
 num. 2.
Saxoni apud Gallos, Belgas, & Longobardos quinam
 dicuntur. t. 1. p. 999. n. 3
Scandalum vilius nati permittitur, quàm veritas re-
 linquatur. t. 3. p. 644. c. 3
Schisma Adriano IV. mortuo in Ecclesia ortum. t. 1.
 p. 242. n. 1.
Schisma a plebibus abjuratum. ibid. n. 2
Schisma est peccatum publicum, ex quo post abso-
 lutionem & poenitentiam remanet infamia. tom. 1.
 p. 242. n. 1.
Schismata varia iam a primis Ecclesiae seculis corpe-
 runt, & sequuta sunt. t. 1. p. 244. n. 3
Schisma inter Electores Imperatoris ortum mortuo
 Henrico V. t. 2. p. 325. o. 1
Schisma triplex in Ecclesia temporibus Alexandri III.
 introductum. t. 2. p. 702. n. 3
Schisma quid sit, & quid sub schismatis appellatione
 contineri possit. t. 5. p. 222. n. 3
Schisma in quo convenerat cum criminis haereticis, &
 in quo ab eo differat. ibid. col. 2
Schisma diuturnum & innocens in haereticum dege-
 nerat. ibid. p. 223
Schismatis definitio traditur, & explicatur; & qui in
 schisma incidere non possunt, referuntur. t. 5. p. 223.
 num. 4.
Schismatica gravitas exprimitur. ibid. n. 5
Schismatici omnem potestatem in rebus ecclesiasticis
 amittunt, & de aliis eorum poenis. tom. 1. p. 242.
 num. 10.
Schismatici, eorumque fautores maiori excommunica-
 tione ligantur. t. 1. p. 244. n. 7
Schismatici quibus poenis per factos canones sunt pun-
 niendi. t. 1. p. 223. n. 5
Schismatici poenitentes, & Ecclesiae reconciliati, an
 habiles reddantur ad ecclesiasticas beneficia. ibid.
 pag. 224.
Schismatici valide possunt exercere ea quae procedunt
 à potestate characteris, non verò ea quae sunt iu-
 risdictionis. t. 1. p. 223. n. 7
Schola duplicis generis in Ecclesia instituta. t. 3. p. 14
 num. 7.
Scholae aliae presbyteris deputabantur, aliae pueris af-
 signabantur. ibid.
Scholae publicae in Ecclesiis, Episcopis, & mona-
 chis à veteribus Patribus institutae. tom. 3. p. 133.
 num. 4.
Scholae interiores, & exteriores in monasteriis, &
 qui in eis admittuntur. ibid. p. 134
Scholae iusta cum ratione ab Ecclesiae Patribus concilii-
 lari sanctione constitutae. t. 5. p. 134. n. 5
Scholaris domum inhabitans, an ab ea inuitus capelli
 possit, & privilegium circa hoc sibi competens al-
 teri cedere. t. 3. p. 332. n. 1
Scholaris vinum, eodemque modo accipi solet in vtro-
 que iure, aliquando autem pro psalmista sumitur.
 t. 3. p. 856. n. 5.

Scholasticum in vtroque iure accipitur pro advocato.
 t. 1. p. 130. n. 8.
Scholasticus, sine agens, sine excipientes, possunt reos
 convenire coram proprio iudice, omisso iudice
 proprio reorum. t. 2. p. 74. & seq. 3
Scholasticus dignitas in Ecclesiis Cathedralibus quo
 tempore ceperit. t. 5. p. 130. n. 5
Scientia sufficiens requiritur lo ministris Ecclesiae,
 non eminens: & quoniam dicatur sufficiens. tom. 1.
 p. 501. n. 5.
Scientia modica cum magna charitate praestat eedum
 Praelatum, non autem charitas sola. tom. 1. p. 502.
 num. 6.
Scientia quodnam genus donationis, & unde ita di-
 ctum. t. 2. p. 170. n. 10
Scitia antiqua Caledonia dicta, quando Evangelij lu-
 ce illustrata fuerit. t. 1. p. 414. n. 2
Scitia ab antiquis Caledonia dicta, vbi nam sita sit. t. 4.
 p. 507. n. 5.
Scitia fidem christianam suscepit, & duas Metropoles
 Ecclesias habet. ibid.
Scripta litterarum Apostolicarum quando proprio col-
 legio fuerint distincta. t. 3. p. 119. n. 2
Scripturarum genera duo Romae fuerit temporibus In-
 nocentij III. t. 2. p. 700. n. 6
Scriptura privata an aliquando fidem faciat, vel se-
 miplenam probationem inducat. tom. 2. pag. 481.
 num. 6.
Scriptura privata malum fidem facit defuncti testi-
 bus in ea scriptis. t. 2. p. 482. n. 7
Scriptura privata in omni negotio contra ipsum scri-
 bentem plenam probationem inducit. ibid. n. 8
Scriptura recentior quàm cetera, cuiusmodi protocolli
 falsitatem arguit. t. 2. p. 490. n. 3
Scriptura privata fidem facit, praecipue si consuetudo
 addit. t. 2. p. 494. n. 3
Scriptura plerumque ad probationem emptiois con-
 ficitur, licet non sic de eius essentia. tom. 2. p. 498.
 num. 5.
Scripturae contrariae ab eadem parte in iudicio produ-
 ctae fidem non faciunt. t. 2. p. 501. n. 1
Scriptura debiti nuda sine causa non habet vim con-
 tra contentum, nisi actor causam ostendat, ob
 quam debuit fieri; secus si causa exprimat. tom. 2.
 p. 503. n. 3.
Scripta haereticis damnae combutenda sunt: vide in
 verbo *Liber*.
Scripturae electionis an res tantum esse possint, &
 necessarii assensum debeant de eodem collegio. t. 1.
 p. 345. n. 3. 4.
Scripturae quomodo eligendum vota colligere de-
 beant. ibid. n. 3
Scripturae statim eligendum vota publicare debent.
 t. 1. p. 346. n. 6.
Scriptura publicata an variare possint electores, dis-
 ferat. t. 1. p. 367. n. 1
Scrutinium quid sit, & unde sic dicatur. t. 1. p. 469.
 num. 1.
Scrutinium in quibus actibus ecclesiasticis in vso fue-
 rit. ibid.
Scrutinium olim in Ecclesia habitum super his, qui ad
 Sacramenta accedebant. t. 1. p. 834. n. 4
Scrutinium non solum in clericis, verum etiam in laicis
 damnatur. t. 1. p. 628. n. 2
Scriptura vas ad potandum apud antiquos fuit, & pro
 calice accipitur. t. 3. p. 899. n. 5
Secretarium, apud Graecos Diaconum, duplex in Ec-
 clesiis olim fuit. t. 1. p. 888. n. 6
Secretarius vnum, in quod logredi subdiaconum olim
 non licebat. ibid. & p. 489
 Secretarium

Omnium Notabilium. Litera S.

Secretarium in Ecclesiis duplex olim fuit. t.4.p.312.
num.10.
Secretarium saluatorum quodnam. ibid.
Secretarium à Græcis Diaconum dictum. ibid.
pag.313.
Secusfense monasterium cuius Ordinis sit, & ubi situm. t.3.p.275.n.2
Sedes Apostolica consulenda in rebus atque ambiguis. t.1.p.77.n.4
Sedes Apostolica privilegio gaudet, ut maiores causas ad eam deferendæ sint. t.1.p.369.n.3.4.5
Sedes Apostolica ea constitutione divina in ambigua fidei, & religionis est consulenda. tom.1.p.776.
num.3.
Sedes Episcoporum quare abfides gradatæ dicantur. t.3.p.5.n.10.
Sedes Apostolica de maioribus causis cuiusque Ecclesiæ cognoscit. t.3.p.908.n.1
Seger civitas ex factis Loth nomeo sumptis. t.3.p.709.
num.1.
Seguntensis antiqua Hispaniæ Cathedralis civitas, à quo constructa. t.1.p.983.n.4
Seguntia civitas antiqua Italiæ quondam lumine evangelico illustrata fuerit, & Cathedrâ Episcopatus decorata. t.2.p.465.n.1
Seleuciensis Ecclesiæ est in Dania, suffraganea Episcopatus Londonis. t.2.p.85.n.1
Semestre prescriptum à iure canonico ad collationem beneficiorum vacantium, quomodo currat, & à quo termino sit computandum. t.1.p.431.n.1.2
Vide in verbo *Tempus*.
Semestre datum ad eligendum, quomodo sit componendum in vacatione beneficii. tom.3. pag.200.
num.8.
Semestre concessum ad conferendum beneficium, non currit legitime impeditis. tom.3. pag.207.
num.9.
Semestre ad conferenda beneficia quare à iure prescriptum. ibid.n.7
Senatus Romani officium & dignitas tempore Syllæstri, & eius successorum, remississet. tom.1. p.69.
num.3.
Senatus mulierum in colle Quirinali ab Hellogabalo institutus, & merito sublaus. tom.1. pag.837.
num.10.
Senatus Romæ in templis convocabatur, quod tamen non est trahendum in exemplum à Catholicis. t.3. p.985. & seq.n.4. & 6.
Senatusconsultum fieri per discessionem, quid sit apud Cællum. t.1.p.353.n.4
Senectus incommoda referuntur. t.1.p.399. n.6. Laudatur verò. p.400.n.8
Senectus futuræ incontinentiæ suspensionem aufert. t.2.p.412.n.4.
Senectus ætas est veneris aditus inepta. t.3. p.587.
num.3.
Senectus non est sufficiens causa ad renunciandum Episcopatu. t.1.p.400.n.9
Vide in verbo *Ætas*.
Senensis civitas antiquissima Metropolis Italiæ affectus. t.2.p.133.n.7
Senensis civitas Cathedrali Ecclesiæ decorata est à quarto seculo Ecclesiæ. t.2.p.182.n.1
Senes apud Romanos, etiam Senatores, munera vacationem habebant. t.1.p.399.n.6
Senes deponenti quinquam. ibid.
Senes ita decrepiti, ut præ senio coque nequeant, an valide contrahant matrimonium. t.4.p.214.n.5
Seniores Ecclesiæ, vel populi quidam dicantur, quibus opponitur iuniores. t.3.p.794.n.2

Senogallensis civitas in Italia Cathedrâ Episcopali decoratur. t.2.p.295.n.4
Senensis Metropolis Galliarum habet Cathedralē Ecclesiā D. Stephano dicatam, quoniam nobilem appellat D. Bernardus. t.1.p.540.n.1
Sententia non est proferenda inaudita parte, luxuria utriusque iuris principum. t.1.p.85.n.19
Sententia interlocutoria quid sit, & unde sic dicta. t.1.p.154.n.12.
Sententia à non suo iudice lata nulla est. t.1.p.177.n.8. & p.176.n.12.
Sententia in causis ecclesiasticis à laicis lata onusta est. ibid.
Sententia inter canonicos potest proferri vel in procuratorem, vel in dominum sibi tenentem; & quid de iure civili. t.1.p.305.n.5
Sententia in causa beneficiorum lata an transeat in rem iudicatam. t.1.p.321.n.5
Sententia postquam transit in rem iudicatam exco- quenda est. t.1.p.667.n.3
Sententia excoquendo quibus de iure competat. ibid.
num.4.
Sententia excoquendo an iudicibus delegatis competere possit. ibid.n.5
Sententia excoquendo est mixti imperii, & sit virtute actionis iudicati. t.2.p.668.n.6
Sententia excoquendo fieri potest etiam postquam iurisdic- tio exspiravit. t.1.p.668.n.7
Sententia excoquendo non semper fieri potest ab eo, qui eam protulit. ibid.n.8
Sententia excommunicationis à Parocho prolata, quando non possit ab Episcopo relaxari. t.1.p.757.
num.3.
Sententia in causa matrimoniali prolata nonquam transit in rem iudicatam; & quomodo contra eam in causa matrimonii iniuncta prolata agi possit. t.1. p.979.n.4.
Sententia ab arbitris prolata, si æquitate nitatur, omni modo servanda est; secus est per superiorem retractanda. t.1.p.1015.n.8
Sententia arbitratorum an ad actionem, vel executionem patiat, & quomodo ei sit parendum, tum ex iure veteri, nouo Indisiani, & Pontificio. tom.1. p.1416.n.1. & seq.
Sententia ab arbitris prolata non datur appellatio. t.1.p.1017.n.14.
Sententia arbitratorum quibus remediis infirmetur. t.1. p.1018.n.18. & 19.
Sententia arbitratorum hodie datur appellatio. t.1. p.1019.n.21.
Sententia arbitratorum iniqua non est servanda. tom.1. p.1020.n.24.
Sententia plura capita continere potest pro parte valere, & pro parte intimari. t.1.p.1019.n.6
Sententia siue in causa civili, siue in causa criminali lata legitime à iudice competenti, potest ab alio Magistratu exequi. t.2.p.86.n.7
Sententia in causa criminali aliquando continet inin- iuriam à partibus remissibilem, aliquando irremis- sibilem. t.2.p.195.n.5
Sententia, quæ in rem iudicatam transierunt, præsumunt iuri, & æquitati conformes, sicut & sen- tentiæ definitivæ, & quando probatio in contra- rium admittitur. t.2.p.175.n.2
Sententia ex falsis depositionibus lata iure iuris valet, sed per in integram restitutionem rescinditur. t.2. p.362.n.6.
Sententia excoquendo impediri non potest, allegata ex- ceptione falsitatis instrumenti præcavimus euius lata est. t.2.p.486.n.3
Sententia

Repertorium Generale

Sententiā in rem iudicatam transiit, an possint instrumenta falsitatis argui. *ibid.* n. 4
 Sententiā lata ex testimonio testium corruptorum rescindenda est. *t. 2. p. 403. n. 2*
 Sententiā sine scriptura prolata valet. *tom. 2. p. 445. num. 2.*
 Sententiā interloquutoria à quolibet iudice verò proferri valet: sententiā verò definitiua tantum à persona illustribus. *ibid.*
 Sententiā inerta, ad aliquid tamen certum instrumentum relata sustinetur. *t. 2. p. 637. n. 8*
 Sententiā lata à iudice ad quem tertiū provocatum est, an valida sit. *t. 2. p. 883. n. 8*
 Sententiā contra leges, canonesve prolata nulla est, nec ab ea appellare est necesse. *t. 2. p. 727. n. 6. & p. 729. n. 10.*
 Sententiā à iudice prolata quoumpliciter impugnari possit. *ibid.* n. 8
 Sententiā nullitas unde proneniat, & quouplex sit. *ibid.* & p. 728.
 Sententiā aperte nulla quoniam sit ostenditur, & varia exempla referuntur. *tom. 2. pag. 728. num. 8.*
 Sententiā quoniam contra ius fore dicatur. *ibid.* num. 9.
 Sententiā lata contra aliam sententiā, quæ in rem iudicatam transiit, nulla est, sicut etiam sententiā contra ius expressum lata. *t. 2. p. 729. n. 10*
 Sententiā lata contra prohibitionem legum non est semper nulla. *ibid.* n. 12
 Sententiā ultimo supplicio decuriones condemnans, vel ad bestias, in quo caso sustineri possit. *ibid.* & seq.
 Sententiā lata contra leges per similitudinem adductas valida est. *t. 2. p. 730. n. 14*
 Sententiæ prolatio non debet differri cum magna litigantium iniuria. *t. 2. p. 731. n. 2*
 Sententiā d. bere ecclesies proferri, quomodo intelligendum sit. *t. 2. p. 732. & seq. n. 7. & seq.*
 Sententiā Romani Pontificis debet plenum robur adicere iis, quæ iuxta ecclesiasticum morem iussæ, & rectè sunt definitæ. *t. 2. p. 736. & seq. n. 1*
 Sententiā lata in causâ matrimoniali nunquam transiit in rem iudicatam, sed potest retractari quousque de veritate constiterit. *tom. 2. p. 742. n. 3. & p. 745. num. 9.*
 Sententiā quoniam transiit in rem iudicatam. *tom. 2. p. 744. n. 7.*
 Sententiā in aliquibus casibus nunquam transiit in rem iudicatam, celsi non sit appellatorem. *ibid.* num. 8.
 Sententiā in causâ matrimoniali lata quandonam possit transire in rem iudicatam. *tom. 2. pag. 745. num. 11.*
 Sententiā lata contra Ecclesiam prætextu consuetudinis antiquæ, retractatur. *t. 2. p. 746. n. 4*
 Sententiā iniqua super aliqua causâ appellatione cessante commissa, non sustinetur. *tom. 2. pag. 748. num. 2.*
 Sententiā definitiua postquam in rem iudicatam transiit, præsumitur bene prolata quoad iustitiam, & merito causæ; in sententiis verò interloquutoriis admittitur probatio in contrarium. *t. 2. p. 757. n. 3*
 Sententiā contra ius ligatoria lata valet, si ab ea intra tempus à iure præscriptum non fuerit appellatum. *t. 2. p. 758. n. 4.*
 Sententiā, quæ neglectâ, vel desertâ appellatione in rem iudicatam transiit, ius facit inter coa, qui in iudicio contendunt, licet contra ius litigatoris prolata sit. *t. 2. p. 758. n. 6*

Sententiæ quoumpliciter innotæ dicantur, & quando peti se, & quando per accidens. *tom. 2. pag. 759. num. 8.*
 Sententiā, quæ in rem iudicatam transiit, paratam habet executionem. *t. 2. p. 765. n. 1*
 Sententiā licet probari potest per testes, licet non deponent de causis, quæ monere solent iudices ad pronuntiandum. *t. 2. p. 768. n. 2*
 Sententiæ præcipuum requisitum est cioa pronuntiatio, & quomodo sit faciendâ. *ibid.* n. 4
 Sententiarum variz formolæ referuntur. *ibid.* & seq. num. 5.
 Sententiæ pronuntiatio ex iure civilii, vel canonico. *t. 2. p. 769. n. 10.*
 Sententiæ scripturam requirit ad probationem, non ad substantiam. *ibid.* n. 7.
 Sententiā lata absente citato ad eam audiendam ex legitima causâ, iudici tamen ignota, valida est, retractatur tamen probatâ legitimâ absentis causâ. *t. 2. p. 775. n. 2.*
 Sententiā quandonam absentibus partibus, citatis tamen, proferri possit. *t. 2. p. 776. n. 6. 10*
 Sententiā legitimè prolata non debet retractari prætextu instrumenti nouiter reperti. *tom. 2. pag. 782. num. 5.*
 Sententiā prætextu instrumenti nouiter reperti aliquando retractatur. *t. 2. p. 782. n. 7*
 Sententiā contra Ecclesiam, vel Rempublicam lata potest retractari prætextu noui instrumenti, petiti tamen prius restitutione in integrum, & non aliter. *ibid.* n. 8
 Sententiā lata ex privilegiatis probationibus non transiit in rem iudicatam. *ibid.*
 Sententiā lata prætextu instrumenti nouiter reperti duobus modis retractari potest. *ibid.* n. 9
 Sententiā prætextu privilegij nouiter reperti quandonam non retractatur. *ibid.* n. 8. p. 783
 Sententiā lata ex falsis instrumentis non æqualiter infirmatur ac lata ex falsis testibus. *tom. 2. p. 784. num. 3.*
 Sententiā lata ex falsis probationibus, vel instrumentis, an sit ipso iure nulla, an veniat irritanda. *ibid.* num. 4.
 Sententiā à iudice excommunicato lata, ipso iure nulla est. *t. 2. p. 788. n. 2*
 Sententiā pro aliquibus lata quando aliis nocere, vel prodere possit. *t. 2. p. 789. n. 4. & p. 790. n. 5. & 6. & p. 791. num. 7. & 8. & pag. 792. num. 9. & pag. 793. num. 10.*
 Sententiis diuersis à diuersis iudicibus latis, tenet ea, quæ pro causis fauorabilibus lata est. *tom. 2. p. 793. & seq. n. 1. & 2. & p. 794. n. 5.*
 Sententiæ diuersæ à delegatis iudicibus latis an substantant. *t. 2. p. 794. n. 3*
 Sententiæ diuersæ ex compromisso latis, non valent. *ibid.* n. 4.
 Sententiā quandonam possit ferri à pluribus iudicibus separatim, & quando simul ferri debeat. *ibid.* num. 7. 9.
 Sententiā legitimè à iudice prolata transiit in rem iudicatam, si nullâ fuerit appellatione suspensa. *t. 2. p. 806. n. 6.*
 Sententiā interloquutoria quid sit, & quid interloquutio. *t. 2. p. 820. n. 3*
 Sententiæ interloquutoriz definitio, & exempla traduntur. *ibid.* n. 6. & 7.
 Sententiā tam definitiua, quàm interloquutoria, an possint proferri sub conditione. *tom. 2. pag. 841. num. 2.*
 Sententiā dicitur motus iudiciæ. *t. 2. p. 844. n. 4*
 Sententiā

Omnium Notabilium. Litera S.

Sententia excommunicationis an possit ferri pro futura culpa. t. 1. p. 841. n. 3

Sententia dicta in absentem quandonam rei iudicatur vias habere. t. 2. p. 843. n. 3

Sententi in an per appellationem suspendatur, vel omnino extingatur. t. 2. p. 848. & seq. n. 5

Sententia interloquutoria potest à iudice reuocari pendente appellatione super ea, exceptis aliquibus casibus; secus est de sententia definitiva. t. 1. p. 874. num. 2.

Sententiae venales à corruptis iudicibus prolatae etiam citra prouocationis auxilium infirmæ. tom. 3. p. 32. num. 5.

Sententia inducit notorietatem, quæ valet ad multos effectus. t. 3. p. 80. n. 3

Sententia lata contra sponsalia de futuro, transit in rem iudicatam, nec potest retractari. tom. 4. p. 15. num. 7.

Sententia in foro Romano quomodo antiquitus proferebatur. t. 4. p. 312. n. 3

Sententia, quæ vno nititur fundamento, sed falso, & iuri contraria, an sustineatur, si aliud in ea expressum legitimum sit. t. 4. p. 340. n. 4

Sententia prolata super principali, quandonam super accessorio pronunciari possit. tom. 4. pag. 223. num. 8.

Sententia quantum mutari possit ab ipso iudice, qui illam pronouit. t. 5. p. 41. n. 4

Sententia definitiua quandonam prolata dicitur. ibid.

Sententia à iudice ecclesiastico lata an obliget subditos peccantes extra districtum suam iurisdictionis, siue etiam non subditos peccantes intra suæ iurisdictionis districtum. t. 5. p. 388. n. 4

Sententia quæ formulâ, & quibus verbis concipi debeat, ut finem controversiæ imponat. t. 5. p. 617. num. 2.

Separatio quoad chorum successit hodie in locum diuortij, quod iure ciuili olim fiebat, cõsuetudine effectus operatur. t. 4. p. 129. n. 14

Sepulchrum inuocamentum appellatur; & monumentum sepulchrum. t. 1. p. 835. n. 25

Sepulchrum & ius in eo sepeliendi an præscriptione acquiri possit. t. 2. p. 887. n. 18

Sepulchra virorum intra monasteria mulierum constructa vetitorum est, & cadauera feminarum intra elaustra virorum inferri. tom. 3. pag. 26. & 27. num. 6.

Sepulchrum non tantò æterna domus dicitur in antiquis lapidibus. t. 3. p. 536. n. 5

Sepulchra aliquando intra mœnia vrbis fieri peccatum fuit. t. 3. p. 536. n. 6

Sepulchra apud Romanos alia proprijs singulis, alia communia pluribus. t. 3. p. 537. n. 7

Sepulchra hereditaria, & familiaria. ibid.

Sepulchra prætorum Christianorum: vbi de sepulchris in Ecclesia facta. ibid. n. 8

In Sepulchro maiorum decessentem iacere iuramentum est, pro maledictioneque habetur in eo non ispeliti. t. 3. p. 538. n. 8.

Sepulchrum duplici ratione potest dici proprium. t. 3. p. 539. n. 10.

Sepulchrorum termini apud Romanos designati, extra quos locus religiosus non censebatur. t. 3. p. 565. num. 4.

Sepulchrorum religio apud omnes gentes commendatissima fuit. t. 3. p. 564. n. 5

Sepulchra communiter loca religiosa à iurisperitis vocantur. ibid.

Sepulchrorum venditionem, & permutationem ius

religionis prohibet. ibid.

Sepulchri enim; tio ab Abraham facta quomodo creatus est ab omni labe. t. 3. p. 567. n. 7

Sepulchrum venditio fundo, in quo extat, transit in emptorem. ibid.

Sepulchrum quod proprijs expensis priuatus quisque constituit, vendere potest. ibid. eol. 2

Sepulchra Regum Iuda, & ciuium vrbis Hierosolymæ quare à Chaldeis effusa. tom. 5. pag. 149. num. 5.

Sepulchrum Davidis ab Hircano Pontifice ad obsequium non vrbis auertendam reueratum. ibid. & seq.

Sepulchrorum variaz inscriptiones, etiamque interpretatio. ibid. p. 150

Sepulchrorum efflores pessimi fures dicuntur. ibid.

Sepulchrotum effusio an sit crimen peculatoris. ibid. n. 4.

Vide in verbo *Thesauri, Pecunia*.

Sepultura à fidelibus potest in quacunque Ecclesia eligi; & quid si eâ non electâ decedant. t. 1. p. 876. num. 7.

Sepultura potest ab vnoquoque eligi; decedens autem electione non facta, in maius sepulchro est impellendus. t. 3. p. 534. n. 2

Sepultura iure naturali corporibus debetur pro diuersitate nationum varius usus fuit. tom. 3. pag. 535. num. 4.

Sepultura locus diuersis nominibus appellatur. ibid. & seq. n. 1.

Sepultura inter Ecclesiam quando in vso esse coepit, & quando prohibita. t. 3. p. 537. & seq. n. 3

pro Sepultura vsu remedia possessoria laicis competunt. t. 1. p. 539. n. 10

Sepulturam eligens in monasterio, vel loco religioso, ibi sepeliendus est; secus verò si in loco minus religioso sepulchrum sibi eligat. tom. 3. pag. 541. num. 3.

Sepultura potest in monasterijs tum monachorum, tum monialium eligi. t. 3. p. 542. n. 5

Sepultura iuxta, vel supra altare non permittitur. ibid.

Sepulturam sibi in æde facta eorum sanctum, & piam est. ibid.

Sepultura in Ecclesia facta prodest ad solatium defunctorum. ibid. p. 541. n. 6

Sepultura in Ecclesia quomodo prodest defunctis ibi sepulchris. ibid.

Sepultura electio in loco minus religioso sustinetur, non in loco purè profano. t. 3. p. 544. n. 9

Sepultura prætextu appellationis differri non debet. t. 3. n. 544. n. 3.

Sepultura defunctorum domus est. tom. 3. pag. 547. num. 2.

Sepultura vtriusque coniugis an debeat esse eadem vbi circa hoc mita exempla referuntur. ibid. num. 3.

Sepultura electio est pars vltimæ voluntatis, potestque à quolibet, siue viro, siue femina, habente legitimam ætatem talis electio fieri. tom. 3. p. 548. num. 4.

Sepultura electio an possit relinqui in alterius arbitrium. ibid.

in Sepultura electione non attenditur patria potestas, sed tantum ætas filij eligentis. tom. 3. p. 549. num. 7.

Sepultura à extra propriam parochiam ab aliquo electa, quanta portio de relictis Ecclesiæ, in qua sepelitur, propriæ parochiæ debetur. tom. 3. p. 550. num. 3.

Sepultura

Repertorium Generale

Sepultura ecclesiastica deneganda non est ei, qui casu submeris in flumine occubuit. tom. 3. pag. 555. num. 2.

Sepultura ecclesiastica excommunicatis est deneganda. t. 3. p. 559. n. 2

Sepultura privatio poena gravis apud omnes nationes fuit. t. 3. p. 560. n. 4

Sepultura ecclesiastica variis facinorosis denegatur. t. 3. p. 561. col. 1. & 2.

pro Sepultura in Ecclesia prestanda pretium exigi non debet. t. 3. p. 564. n. 2

Sepultura triplex acceptio. t. 3. p. 565. n. 4

Sepultura etiam apud Gentiles semper religiosa habitata fuit. t. 3. p. 566. n. 5

Sepultura commercium quum legitime ab Ecclesia prohibetur. t. 3. p. 566. n. 6

Sepultura venditio prohibetur, sed pro ea ponitur obligatio licite accipitur. t. 3. p. 568. n. 8

Sepultura quid significet eum prohibetur ne quid pro ea exigatur. t. 3. p. 567. n. 5

Sepultura modus observatus in urbe Constantinopolitana describitur, ubi de triplici fetore defunctorum. t. 3. p. 109. & 110. n. 10.

Sequester unde ita dicitur. t. 1. p. 315. n. 4

Sequestri definitio traditur, & explicatur. ibid.

Sequester an possidet, an vero tantum custodiat. ibid. n. 5.

Sequester quando admittatur. ibid. & seq. n. 6

Sequestratio in quibus casibus fieri possit. t. 3. p. 317. num. 8.

Sequestratio regulariter prohibita in quibus casibus admittatur. ibid. n. 9

Sequestratio an in omnibus rebus, etiam in pecunia, admittatur. ibid. n. 10

ut Sequestratio fiat, an semper desideretur ut fructus dispenseur. t. 1. p. 318. n. 11

Sequestratio fructuum quando decretenda in causis beneficiis. t. 1. p. 315. n. 9

Sequestrationis vxoris, super cuius conugio litis pendet, variis casibus referuntur. t. 4. p. 32. n. 2

per Sequestrationem an amittatur rei possessio, & transferatur in sequestrum. tom. 4. pag. 49. & seq. num. 1.

Sequestrum quomplex sit. t. 1. p. 316. n. 7

Sequestrum voluntarium inter, & necessarium quodnam discrimen versetur. ibid.

Sequitur impedimentum naturale ad ordines dicitur. t. 1. p. 553. n. 13.

Servitus vera quibus modis liberis hominibus contingat. t. 1. p. 557. n. 4

Servitus in aliquibus casibus admittitur contra libertatem. t. 5. p. 147. n. 4

Servi homines olim personam legibus non habebant. t. 1. p. 113. n. 1.

Servi iure civili pro mortuis habentur, nec iudices eligi possunt. t. 1. p. 114. n. 3

Servi in Hispania, Gallia, & Longobardia manumissi per denarium, aut per charism. t. 1. p. 540. num. 2.

Servi per charism quomodo in Ecclesia manumitterentur. t. 1. p. 541. n. 3

Servorum Ecclesie manumissio etiam forma prefcripta fieri debebat. t. 1. p. 542. n. 4

Servi plures à dominis manumissi, ut clerici fierent. ibid. & seq. n. 5. Et ad redemptionem anime. ibid. p. 542. n. 9.

Servi nec adhuc manumissi sub spe manumissionis ad Ordines promoti fuerunt. tom. 8. pag. 543. num. 1.

Servus fugiens libertatem non assequitur, sed iure

civili Romanorum puniendus fuit. tom. 1. p. 543. num. 1.

Servi ignoti, & ad gradus ecclesiasticos admissi gesta vices habent. t. 1. p. 544. n. 3

Servi ante plenam manumissionem ordinari non debent, & fraudulentè ordinati, ignorante domino, & Episcopo, deponuntur, & dominis restituantur. t. 1. p. 544. n. 5.

Servorum ordinatio prohibita iam à temporibus Apostolorum. t. 1. p. 545. n. 7

Servi in aliquibus casibus non præmissa manumissione ordinantur. ibid. n. 7. & 8

Servorum quantas vilas fuerit apud Gentiles, fuisse exponitur. t. 1. p. 546. n. 9

Servi cur ab Ordinibus sacramento accendantur, non ab aliis. t. 1. p. 546. n. 10

Servi à Longobardis manumissi secretà manumissionis formà, quæ in Ecclesia celebrari non poterat. t. 1. p. 547. & seq. n. 12.

Servi iure Decretalium potuerunt cause à Sede Apostolica committi. t. 1. p. 548. n. 14

Servi Ecclesie educabantur, ut ad ecclesiastica officia, & ordinem clericalem ascenderent: non tamen ab Episcopo sine causa manumitti poterant. t. 1. p. 550. num. 3.

Servi manumissi ut Patrochialibus Ecclesiis præficerentur, quicquid in iure beneficii acquirerent, Ecclesie eorum accrescebat, nec ad extraneos transire poterat. t. 1. p. 550. n. 4

Servi Ecclesie an peculium tempore servitutis sequere possint. t. 1. p. 551. n. 8

Servus ab Ecclesia manumissus, si contra eandem retentionem dicere, vel eam accusare præsumat, in servitutem redegit, & honoris gradu privatur. t. 1. p. 551. n. 9. & 10.

Servus manumissus adus Ecclesie proficui quid sit. ibid. n. 11.

Servi à fidelibus in remedium anime manumissi, Ecclesie, non patroni liberi fiant. tom. 1. p. 553. num. 12.

Servus manumissio ut clericus fiat, an possint spirituales operæ imponi. t. 1. p. 554. n. 3

Servi frequentè manumissi ut eorum Ecclesie operæ præstarent. t. 1. p. 555. n. 5

Servus criminaliter accusatus, siue absens, siue præsens à domino defendi potest, excepto publicano servus serui; & quare. t. 1. p. 554. n. 4

Servus sub conditione legatus, si ab hærede annuntiat, non statim competit ei libertas; si deus de servo sub conditione per fideicommissum relicto. t. 1. p. 1005. n. 12.

Servus Ecclesie manumissio non consistit ex peculium concessum, & quando censensus concessum servus privatur manu illa. t. 1. p. 557. n. 3

Servi Ecclesie manumissi renovantur in servitutem, nisi Prælati eos manumittentem tantumdem acquiescit. t. 3. p. 558. n. 2

Servi Ecclesie à Prælati ex triplici causa manumitti solent. ibid. n. 3

Servi Ecclesie an in manumissione plenam libertatem consequuntur. ibid.

Servi Ecclesie benemeriti possunt ab Episcopo manumitti. t. 1. p. 560. n. 7

Servi Ecclesie iniuste manumissi, an possint aliqua præscriptione se tueri. t. 1. p. 560. n. 8

Servorum alienatus aliquando odio eorum, aliquando corum favore prohibetur. tom. 3. pag. 567. num. 14.

Servus Ecclesie nec alienari, nec permutari potest, nisi sit fugitivus. t. 3. p. 569. n. 2

Servorum

Omnium Notabilium. Litera S.

Serootum Ecclesie tria genera referuntur. ibid.
 pag. 340.
Serui degeneres quinam fuerint. ibid.
Serui Ecclesie triplicis generis operas profana im-
pendebant. ibid. col. 1.
Serootum Ecclesie disciplina, gradus, & prerogati-
uaz referuntur. t. 3. p. 340. n. 5.
Serui Ecclesie renebatur mitissimo seruitutis genere.
 t. 3. p. 341. n. 6.
Seruos Ecclesie alienare iniustum, illosque ad laicali-
tem potestatem tedigi, poena, & supplicium fuit.
 ibid.
Serootum Ecclesie permatio absolute prohibetur,
 etiam cum solemnitate. t. 3. p. 341. n. 7
Serui fugiendi, vel furtiu, an vendi, & alienari pos-
sint. ibid. n. 7.
Serui fugiendi quinam dicantur. ibid. p. 342.
Seruos noxe deditus transi in verum dominum acci-
pientia. t. 3. p. 342. n. 12.
Seruus pignori datus quomodo possit à proprio do-
mino hares institui. ibid. n. 13.
Seruus pignori datus à debitore manumitti potest.
 t. 3. p. 376. n. 10.
Seruus si extra causam peculiatem, & extra rem do-
mini fideiobear, iniuria est fideiussio: ubi traditur
ratio differentiaz intercessionis serui, & filialitatis.
 t. 3. p. 405. n. 3
Serui ob atrocitatem dominorum ad Ecclesiam confu-
gentes, an sint ab ea abducendi. tom. 3. p. 99. 1.
 num. 8.
Serui ad monasterium cooconantes, quomodo effi-
cientur monachi. t. 4. p. 113. n. 4.
Seruus, qui beneficium libertatis est adeptus, quo-
modo ad seruitutem tedigatur. ibid. n. 6.
Serootum conditio quam abiecta sit, describitur. t. 4.
 p. 149. n. 3.
Serootum coniugium contubernium dicitur. ibid.
Seruus an voluntatem habeat. t. 4. p. 151. n. 7.
in Seruis duplex differentia repectu quoad sacra-
menta matrimonij, & ordinis recipienda. t. 4. p. 152.
 num. 7.
Seruus matrimonium contraheo non prius domi-
nio suo. t. 4. p. 153. n. 10.
Seruus, vel liberus Ecclesie an possit mulierem in-
genitum accipere. t. 4. p. 153. n. 12.
Seruus post manumissionem nouus homo censetur
 quoad ea, quæ iuris ciuilibus sunt, non tamen quoad
 ea, quæ ex moribus gentium proueniunt. t. 4.
 p. 200. col. 1.
Serui communis æstusio quoniam fuerit lere ciuili.
 t. 3. p. 156. n. 2.
Seruus iudei, vel Sarraceni quandonam possit in li-
bertatem absque pretio eripi. tom. 5. pag. 164.
 num. 1.
Serui an propter dominorum hæresim etipiantur in
 libertatem. t. 5. p. 118. n. 3
Seruus languidus à domino expositus latinam liber-
 tatem consequabatur. t. 5. p. 141. n. 2
Seruus fuit à domino pro delicto habitus, liber
 effectus, si prius se occupet, & pro libero se getat.
 ibid. n. 3.
Serui phasianij quinam dicti fuerint apod veteres.
 t. 5. p. 406. n. 6.
Seruituti aliquid detrahendum est ob multitudinem
 peccantium. t. 1. p. 903. n. 13
Serui uterque diuersis mansionibus ab antiquis legi-
 slatoribus fuit separatus. t. 3. p. 65. n. 10
Simachus est ciuitas Episcopalis Germaniz sub Metro-
 poli Bremensi. t. 4. p. 62. n. 1
Sicilia regnum tam io spiritualibus, quàm to tempora-

libus ad Romanæ Ecclesie patrimonium pertineti
 t. 1. p. 232. n. 5.
Sicilia tota bipartita, etiam in his quæ Ecclesie iura
 concernunt. t. 2. p. 867. n. 4
Sicilia à Sarracenis recuperata in feudum concessa
 fuit à summo Pontifice sub titulo Ducatus, dein-
 de titulo Regni decorata fuit. tom. 2. pag. 574.
 num. 1.
Sigillum confessionis quid sit, & quoniam antiquus eius
 vfus in Ecclesia. t. 1. p. 753. n. 3
Sigilli obligatio à iure ecclesiastico prouenit, & di-
 uino, ciuili, & naturali iuribus. tom. 1. pag. 754.
 num. 4.
Sigilli obligatio archie sacerdotibus obstringit, poenis
 etiam in eos propofitis: & quoniam sunt illæ. ibid.
 n. 5. & seq.
Sigillum argumentum est veritatis. tom. 2. p. 349.
 num. 1.
Sigillum Ecclesie dicitur annulus Ecclesie. ibid.
 pag. 350.
Sigillum domino ignorante appofitionem, illi non præ-
 iudicat. ibid. n. 2
Sigillorum vfus apud antiquos in signandis, elau-
 dendisque literis, & infumectis. tom. 2. p. 490.
 num. 4.
Sigillum tale debet esse, vt sigillatam in noti-
 nam deducat: ubi aliqua de eorum forma. ibid.
 & seq.
Sigillum plerumque continet insignia, & arma sigil-
 latoris. t. 2. p. 491. n. 5
Sigilla debent continere literas significatiuas illius,
 cuius sunt. t. 2. p. 491. n. 7
Sigillum authenticum quodnam sit, & eius auctori-
 tatis. ibid. n. 8
Sigillum ptoptum non habet quilibet Ecclesia, led
 tantum maior. t. 3. p. 411. n. 3
Sigillo publico & authentico, quod iurisdictionis &
 imperij argumentum est, quoniam vti possint. tom. 3.
 p. 466. n. 3.
Signis ciuitas olim Episcopalis, ad tenue oppidum re-
 ducta fuit. t. 2. p. 61. n. 3
Significum est Monasterium Ordinis Cisterciensis in
 diocesi Rhenensi. — t. 1. p. 135. n. 3
Silentium etiam in Gentilibus fuit valde studiõe ob-
 seruatum. t. 3. p. 43. n. 8
Silentium in Ecclesiis fideiolum valde à Patribus com-
 mendatum. ibid.
Silentium monachis valde commendatur, præcipue
 in quibusdam locis. t. 3. p. 137. n. 6
Silentium in sacris ministris maxime conuenit. t. 3.
 p. 885. & seq. n. 3.
Silua cedua vendita, an possit rescindi vendito ob-
 lationem ultra dimidiam. t. 3. p. 307. n. 1
Siluanellum vrbis Episcopalis est in Metropoli Rhe-
 menfi, & quare ita dicta. t. 1. p. 153. n. 1
S. Siluanus monasterium Ordinis D. Benedicti aliquando
 diocesis Morienfis, aliquando Audomertensis
 fuit. t. 5. p. 655. n. 2
Simon Magus simonie author. t. 5. p. 72. n. 11. Cum
 H. Petro discipulis, cuius precibus in terram pro-
 stratus fractis caribus moritur. tom. 5. pag. 78.
 initio.
Simonia labe impedit electionem ad quamlibet digni-
 tatem. t. 1. p. 267. n. 5
Simonia in electione, & collatione beneficii ecclesia-
 stici multito dis cominatur, & an in ea dispensa-
 re possit Episcopus. t. 1. p. 367. c. 59. n. 1
Simonie vitium honoris, & detractionis eusdi di-
 uersis nominibus canones sacri appellauit. tom. 2.
 p. 322. n. 5.

Repertorium Generale

in Simonia crimine socius criminis & muneris non restituitur; & in eo restitutum vultus non sufficit ad condemnationem. t. 1. p. 404. n. 3

Simonia crimen hærescon omnium prima, & maxima habita fuit. t. 1. p. 530. n. 2

Simonia quando committitur in conventionem super beneficio ecclesiastico. t. 3. p. 149. n. 2

Simonia crimen pena ordinata punitur, nisi extraordinarie aduersus illud procedatur. tom. 5. p. 49. num. 13.

Simonia an committitur aliquid accipiendo pro baptisate parvulorum, vel ordinatione clericorum; & quomodo circa hæc cautum sit. tom. 5. pag. 71. num. 8.

Simonia etymon, & origo refertur. tom. 5. pag. 72. num. 11.

Simonia grauitas varis nominibus honoris plenis desribitur. t. 5. p. 75. n. 13

Simonia varis definitiones referuntur, & receptor, & communior eligitur, & explicatur. ibid. n. 13

Simonia in quibus rebus admittatur. tom. 5. p. 74. num. 15.

in Simonia commissi in collatione ordinum peccatur contra religionem, iustitiam, & pietatem. ibid. num. 16.

Simonia non committitur in curia Romana aliquid exigendo pro literis que in ea expeditur. tom. 5. p. 75. n. 17.

Simoniaca corruptela in Gallia circa collationem beneficiorum. t. 5. p. 75. n. 13 & seq. n. 1.

ad Simoniæ accusationem quilibet, etiam laicus, admittendus est. t. 5. p. 76. n. 3

Simonia à Glezā commissi. t. 5. p. 79. n. 2

Simonia an in re diuino, vel ecclesiastico tantum damnetur. t. 5. p. 80. n. 5

Simonia iure diuino prohibita quænam sit; & quænam prohibita iure ecclesiastico. ibid. & p. 82

Simonia in collatione beneficii ecclesiastici quomodo, & quæplicitet contingat. tom. 5. pag. 87. num. 5.

Simonia triplex refertur, & quomodo talis circa beneficia ecclesiastica committatur, exponitur. ibid. & seq. p. 88.

Simonia commissi, an simoniaci ipso in re priuatur beneficiis. t. 5. p. 88. n. 4. & 5.

Simonia necessariò committitur in venditione beneficii ecclesiastici. t. 5. p. 90. n. 8

Simonia in venditione rerum ecclesiasticarum in aliquibus casibus non committitur. ibid.

Simonia quandocumque committatur exigendo ab electo cautionem de indemnitate rerum beneficii. ibid. col. 2.

Simonia an committatur per omissionem actus spiritualis pro pretio temporali. t. 5. p. 91. n. 3

Simonia in receptione christianis inter parochos, & Episcopos commissi. t. 5. p. 93. n. 3

Simonia an propriè committatur in acceptione pretij pro christiane. t. 5. p. 94. col. 2

Simonia committitur recipiendo pretium pro habui monastico, & illud recipientes suspenduntur ab officio. t. 5. p. 98. n. 3. 5

Simonia non committitur pascendo de pretio pro sustentatione religiosi, si monasterium tenens redditus habeat. t. 5. p. 99. n. 6. & 7

Simonia an committatur in venditione habitus Equitum Militarium. t. 5. p. 99. n. 8

Simonia an committatur redimendo vexationem iuste, vel iniuste factam circa rem spirituales, aut spirituales annexam. t. 5. p. 103. n. 2. & p. 106. n. 3 & p. 115. n. 5.

Simonia per malitiam tertij in electione interveniens, non vitiat illam, secus alijs, et si ignoraret intervenire. t. 5. p. 105. n. 2

Simonia in collatione, & acquisitione beneficii sciatur intervenientem quis absolueret possit. ibid. num. 3.

Simonia videtur an æquali pena puniatur, si claretur per accusationem, siue per inquisitionem. t. 5. p. 110. & seq. n. 3.

Simonia an committatur in venditione, vel alienatione beneficiorum ecclesiasticorum. tom. 5. p. 119. num. 5.

Simonia communis diuisio traditur. tom. 5. pag. 125. num. 2.

Simonia mentalis quænam dicatur, & quomodo contingat. ibid.

Simonia quædam species committitur, si Ecclesia, vel iurisdicção ecclesiastica sub annuo censu concedatur. t. 5. p. 128. n. 4

Simoniacorum pena præcipua quænam sit. t. 5. p. 78. num. 4.

Simoniaci non possunt etiam post penitentiam peractam Missam canere. ibid. n. 2

Simoniacos an ipso in re priuatur beneficiis obtentis. t. 5. p. 88. n. 4. & 5.

Simoniacos beneficii possessor per vim spoliatus non restituitur. t. 5. p. 89. n. 6

Simoniacos teneatur beneficium restituere cum fructibus etiam in foro conscientie; & culina sint fructus restituendi in hoc casu. ibid. n. 6

Simoniacos mentalis an teneatur ad restitutionem rei cum intentione simoniaci acceptæ. tom. 5. p. 125. num. 3. 4.

Simoniæ ciniras est Archiepiscopus Regni Neapolitis à Sarracenis delecta. t. 3. p. 891. n. 2

Simoniæ nobilis ciuitas est Italiae in finibus Calabriae. t. 3. p. 118. n. 2.

Simoniæ, & pudicitia iuuenum rara: vide in verbo *Simoniæ*.

Socer utriusque coniugis an gaudeant privilegio, ne ultra quam facere possint, conueniantur. t. 3. p. 418. num. 11.

Socer nuntius semper loco parentis est. ibid.

Socer an semper prædicto privilegio gaudeat, & an possit dari casus, in quo eo non fruatur. ibid. pag. 419.

Socer priuigium carnaliter cognoscens quibus pena plebiscendus sit. t. 4. p. 175. n. 4

Societas an censetur contracta inter maritum & uxorem constante matrimonio. tom. 4. p. 286. & seq. n. 4. & 5.

Societas à Christianis cum Iudeis in re contra contracta, quid indignum sit. t. 5. p. 156. n. 4

Socij propriè dicuntur consores, et sique competit privilegium, ne ultra quam facere possint, conueniantur. t. 3. p. 417. n. 10

Socio se socium neganti privilegium prædictum denegatur. ibid. p. 418

Sofsephus Presbyter Cardinalis ad expeditionem Terræ sanctæ ab Innocentio III. missus. tom. 1. pag. 115. num. 8.

Solennitas requisita in alienatione rerum Ecclesiæ, an consuetudine minor possit. t. 2. p. 747. n. 5

Solidus quid sit, & quam varius eius valor apud Romanos fuerit. t. 1. p. 797. n. 3

Solidi valor varius apud varias gentes. ibid.

Solidus moneta est ab antiquo usu recepta, sed varius eius valor fuit. t. 5. p. 100. n. 2

Solitude omnia mala vincentibus sine teste persequitur. t. 3. p. 715. n. 3.

Omnium Notabilium. Litera S.

Solum indebitum per errorem dupliciter errare potest, & quandoam repetitio ei concedatur. t. j. p. 424. num. 5.

Solutum per errorem scilicet indebitum quandoam repetitio concedatur, vel denegatur. tom. j. p. 425. num. 6.

Vide in verbo *Conditio*.

S. Sophia celebre templum in urbe Constantinopolitana. t. j. p. 194. n. 2.

Sera ciuitas Italice Cathedrali Episcopali decoratur, quæ vocem tantum dignitatem habet. tom. 4. p. 31. num. 1.

Sorores adoptiue clericis olim cohabitantes, quænam fuerint. t. j. p. 66. & seq. n. 14.

Sororis nomen, & fratris olim apud Gentiles suspectum fuit. ibid. p. 67.

Seres in libris, vel taleis pro futuris sciendis oia sunt faciendæ. t. j. p. 383. n. 4.

Sortes Sanctorum & Apostolorum quænam fuerint, variis exemplis ostenditur. tom. j. pag. 353. & seq. num. 7.

Sorts consuetudine vsus, ut licitus sit, quæ requirantur. ibid.

Sors diuinatoria peccatis ab Ecclesia improbitur. ibid.

Sors diuinatoria dupliciter fieri potest. ibid.

Sors quid sit iure, & quomodo apud bonos noxæ Authores accipiatur. t. j. p. 390. n. 6.

Sorum diuisio & differentia traduntur. ibid. o. 7.

Sortium iudicium est valde periculosum, & à disciplina ecclesiastica alienum. ibid. & seq. n. 8.

Sortium vsus an possit aliquando esse in electionibus ecclesiasticis licitus: vbi de electione D. Marthe facta per sortes ab Apostolis. t. j. p. 39. t. & seq. n. 9. & seq.

Surtilegium in genere quæ crimina comprehendit, & quid sit propriè & strictè sumptum. tom. j. p. 383. o. m. 6.

Vide in verbo *Sors*, *Surtile*.

Surtile quænam varia sit superstitio, & quænam variè olim fieret. t. j. p. 383. n. 6.

Sornio ab Ecclesiæ Patribus prohibita. tom. j. p. 384. num. 8.

Sornio an possit in aliquibus casibus esse licita. t. j. p. 385. n. 9.

Sordides vestitus antiquis Gallis sacerdotibus prohibiti in variis Synodis prouincialibus. tom. j. p. 53. num. 7.

Spadones an sint habiles ad contrahendum matrimonium: vide in verbo *Matrimonium*.

Spalatra ciuitas in Sclauonia Archiepiscopali Cathedrali decorata. t. i. p. 581. n. 5.

Spalla pars animalis est, quæ aliter friscinga dicitur. t. j. p. 135. n. 1.

Species apud Iuristacosolitos est quod à Dialcicis in diuisum vocatur. t. i. p. 80. o. 13.

Species generi derogat quoties in eodem negotio concurrunt, & ambo simul coexistere occurrunt. t. i. p. 80. n. 14.

Spelunca, & ludus diabus Domiolicis edere prohibito sunt. t. i. p. 78. n. 13.

Spelunca olim duplicis generis edita populo Romano. t. j. p. 400. col. 1.

Vide in verbo *Certamen*.

Sper an sufficiat ad pactum stabiliendum, & an vendi, hypothecæ subici, de eare pacisci possit. tom. i. p. 874. n. 7.

Spiritu variæ acceptioes, & quid propriè significet. t. j. p. 74. n. 14.

Spiritualia quænam dicantur, & vnde procedat. ibid.

D. D. Gual. in Decretal. Index generalis.

Spiritualia per essentiam, per causam, & per effectum. ibid.

Spiritualibus aneera ductus generis. ibid.

Spiroterum nobilis Italice urbs est, quam magnificè auxit Theodoricus Gothorum Rex: sed cladem magnam à Fridrico Ocoobarto passa est. t. j. p. 544. & seq. n. 1.

Spiroterum antiquissima ciuitas Episcopalis, olim Longobardorum Principum sedes. tom. j. pag. 812. num. 1.

Spiroterum urbs sociquissima Vmbrie, excidium passa, deinde restituta, suæ Romanorum Pontificum iugum accepit. t. j. p. 533. n. 2.

Spiroterum sine violentia deiectus, est etiam restituendus, sed non aote omnia. tom. 2. pag. 91. num. 10.

Spiroterum ante omnia esse restituendum, quibus iuris auctoritatibus probetur. tom. 2. pag. 103. o. m. 14.

Spiroterum per vim, & spoliatus alio modo, in quo differant. t. 2. p. 104. n. 11.

Spiroterum per vim agenti ad restitutionem spoliati diuersimodè potest ubi. tom. 2. pag. 104. num. 12.

Spiroterum agens interdicto possessorio recuperandæ, non tenetur ante restitutionem, nisi super alia spoliatione spoliato respondere, potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliationis. t. 2. p. 105. n. 4.

Spiroterum ante omnia, nullà exceptione dominij causam attingente admissa, est restituendus. ibid. p. 105. n. 6.

Spiroterum per vim ante omnia est restituendus, non obstant exceptione, quæ respiciat dominium, seu proprietatem rei. tom. 2. pag. 104. n. 4. & p. 106. num. 9.

Spiroterum iuribus incorporalibus non statim restituatur. t. 2. p. 106. n. 10.

Spiroterum lute percipiendi decimas in aliena parochia quomodo restituatur. tom. 2. pag. 108. numero 13.

Spiroterum transiens per vim, ante omnia est restituendus. t. 2. p. 104. n. 5.

Spiroterum oppositum in modum mutæ petitionis, & mol est tractandum; oppositum vero per vim exceptionis, petitis est probandum. & eo probato, tunc non restituitur. tom. 2. p. 103. n. 19. & p. 105. num. 23.

Sponsæ quænam dicantur. t. 4. p. 14. col. 1.

Sponsi in plurius affirmantur vixoti. tom. 4. pag. 10. num. 9.

Sponsæ etiam non oobilis ætatis, defuncto sponso non potest ab eius consanguineo duci. tom. 4. p. 15. num. 3.

Sponsalia alia simplicia sunt, alia iuramento firmata. t. 2. p. 586. o. 1.

Sponsalia non transeunt in matrimonium propter nullum ad copulam. t. 2. p. 583. n. 10.

Sponsalia de futuro, etiam iuramento firmata, mutuo partium consensu dissoluantur. tom. 4. p. 12. num. 1.

Sponsalia variæ acceptioes. ibid. n. 5. ad Sponsalia trahuntur leges multæ de matrimonio agcentes. ibid. & seq.

Sponsaliorum frequentior, & gemina acceptio. t. 4. p. 13. n. 5.

Sponsalia solebant olim à Iuristacosolitis concipi; spoliariæque conuentiones vixotium in tribus referri: vbi de aliis formulis sponsaliorum. ibid. & seq.

Sponsalia

Repertorium Generale

Sponsaliorum definitio traditur. tom. 4. pag. 14. nom. 6.
Sponsalia inter, & nuptias datur in re, & tempore discernim. ibid.
Sponsalia sub culpa lethali sunt adimplenda, nullā datā iustā excusatione causā. ibid. & seq.
Sponsalia mutuo consensu corroborantur, & contra-rio dissensu dissoluantur. t. 4. p. 15. n. 7
Sponsalia cum puella nondum septenni contracta an inducant impedimentum publicæ honestatis. t. 4. p. 16 & seq. n. 2.
ex Sponsalibus oritur impedimentum publicæ hone-statis inter sponfos, & eorum consanguineos. t. 4. p. 18. n. 3.
Sponsalia consensu interno carentia ao producant hoc impedimentum. t. 4. p. 20. col. 1.
Sponsalia ex quali absentia spouū dirimi possint: vi-de in verbo *Absentia*.
Sponsalia plerumque iuramento interposito firmantur. t. 4. p. 38. n. 2
Sponsalia de futuro dissoluantur per matrimonium pos-tea consummatum, non autem per similia sponsalia de futuro, etiam si iurata: & circa hoc plures differunt casus. t. 4. p. 52. n. 3
Sponsaliorum, & nuptiarum an sit eadem ratio quoad edictum prohibitorium. tom. 4. pag. 53. num. 3.
io Sponsalibus promissio pœnæ inutiliter adiicitur, t. 4. p. 62. n. 2. & p. 63. n. 4.
io Sponsalibus tantum stipulari potest quod interest. t. 4. p. 64. n. 5.
in Sponsalibus & matrimonii premium potest ap-poni, & promitti. t. 4. p. 65. n. 8
Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium de presenti per copulam subsequutam; non tamen per amplexus, & oscula. tom. 4. pag. 66. num. 2.
Sponsalia de futuro solvantur per matrimonium de presenti. t. 4. p. 67. n. 3
Sponsalia inter infantes contracta, vel à minori cum infante, pro infectis habentur, adeo vt nec impedimentum publicæ honestatis producant. tom. 4. p. 85. n. 1.
ad Sponsalia contrahenda an desideretur septennium esse completum. t. 4. p. 84. o. 4. f
Sponsalia non possunt contrahi ab his, qui con-sensum præstare non possunt. ibid. & seq. numero 6.
Sponsaliorum tempus coarctatum ex lege Papia. t. 4. p. 85. n. 8.
Sponsalia ab impuberibus, vel vno pubere, & altero impubere contracta, quomodo dissolui possint. t. 4. p. 88. n. 1.
Sponsalia de futuro propter lepram superuenientem dissoluantur, non verò de presenti. tom. 4. p. 145. num. 8.
Sponsalia sub conditione contracta an diriman-tur per matrimonium postea subsequutum, insuper habita conditione: vide in verbo *Matrimonium*.
Sponsio aliquando accipitur pro pignore à certantibus depositio. t. 1. p. 43. o. 4
Sponsio olim Romæ usitata à litigatoribus se inuicem provocantibus. ibid. p. 44
Sponsio aliquando tantum promissionem continet, licet regulariter supponat stipulationem. ibid.
Sponsio facta populo à Domino de terra promissio-nis. ibid.
Sponsio fidelitatis quid sit, & quando eius usus loco-petitur: vide in verbo *Iuramentum*.

Sponsus tenetur sponsalia adimplere, quomodo com-pellendus sit. t. 4. p. 16. o. 8
Sponsus iudicibus assignatur quid sint, & vnde colli-gebantur. t. 3. p. 33. n. 8
Sponsularum taxatio facta à Iustiniano, vt iudicem foribus obuiam irer. ibid.
Stallum, sive stallus, est sedes vnius Canonici in cho-ro, apud Ecclesiasticos scriptores. tom. 1. pag. 103. num. 12.
Stallus est locus cuiusque clerici, aut religiosi in choro; inde inflatu pro poore in sed. tom. 5. p. 122. n. 2.
Stationis verbum castrense est; vnde & milites statio-narij. t. 3. p. 94. n. 5
Stationis variz acceptiones. ibid. & seq.
Statio apud Christianos quid sit. ibid. p. 94. 7
Statio ex deuotione tenebatur, & quomodo solue-tur. ibid.
Statutum factum à Canonici inæqualitatem condi-tionis respectu promouentium præbendam, inuali-dom est. t. 1. p. 36. n. 13. & 15
Statutum à maiori parte Capituli qua ratione ab om-nibus feruari debeat. t. 1. p. 57. n. 16
Statuta laicorum non ligant Ecclesiasticos, nec bona Ecclesie comprehendunt. t. 1. p. 58. n. 6
Statutum quid sit, & qui ea facere possint. t. 1. p. 60. num. 9.
Statutum facere de lege iurisdictionis est. ibid. num. 10.
Statuta varia contra Ecclesiam & Ecclesiasticas perso-nas non valent. ibid. p. 61. n. 11
Statuta Capitularum Gallie quare etiam ab Ecclesia-sticis obseruentur. t. 1. p. 62. & seq. n. 14
Statuta communitatis quando obligent successores in ea. t. 1. p. 70. n. 2.
Statutum alicuius collegij, vel communitatis con-firmatum per legitimum superiorem, an possit ab eodem collegio, vel communitate reuocari, non obstante confirmatione superioris. tom. 2. pag. 906. num. 8.
Statutum iuramento firmatum non potest à statuen-tibus mutari. t. 3. p. 165. o. 7
Statuta humana mutantur pro varietate temporum. t. 4. p. 208. n. 2.
S. Stephanus monasterium in ciuitate Bononiensi, Or-dinia D. Benedicti, à quo constructum. t. 1. p. 833. num. 1.
Stephanus I. quondam Pontifex creatus, & marty-rio coronatus. t. 5. p. 646. n. 2
Sterilitas est legitima causa minuendæ profectionis. t. 3. p. 328. n. 3.
Sterilitatis causæ variz referuntur, ibid. & n. 4. & p. 328. num. 5.
Sterilitas apud Gentiles aliquando fuit indocta præ-stigiis, & eximibus magicis. t. 3. p. 329. n. 5
Sterilitatis casus varij referuntur, in quibus condi-tor liberatur, vel non, ab onere solvendi pensio-nem. t. 3. p. 330. n. 6
Sterilitas intentio iure cloili sufficiens causa est ad dirimendum matrimonium; non tamen apud catho-licos. t. 4. p. 212. n. 2
Stipulario aliquando epistola à Paulo Iurifconsulto dicta est. t. 2. p. 502. n. 2
Stipulario facta sine causa, an sit alicuius momenti. t. 2. p. 503. n. 1. & p. 504. n. 7.
Stipulationem factam fuisse sine causa, quis probare debeat, actor an reus. tom. 2. pag. 504. & seq. num. 7.
Stipulatio sine causa facta, an reddatur efficax acce-dente iuramento. t. 2. p. 505. n. 9
Stipulatio

Omnium Notabilium. Litera S.

Scipulatio simple, & duplæ quid sit, & quanto admittatur. t.3.p.311.n.11
Scipulatio simple, & duplæ ad quid necessaria, & utilis sit. ibid.p.311
Scipulatio duplæ non præstatur, nisi de ea expresse conveniunt sit. ibid.
Scipulatio ut res mea mihi dectur, nulla est, secus scipulatio, ut res propterea restituitur. tom.3. pag.393. num.12.
Supplicatio an non teneatur virginem dotare, nisi eam per seductionem defloraverit. tom.3. pag.399. num.2.
Stuprator an teneatur dotare virginem, quam defloravit, si ipsa eum ducere nolit. tom.3. pag.400. num.7.
Stuprator virginis teneatur tam ducere in uxorem, aut dotare. t.3.p.301.n.3
Scipulatio penalis in sponsalibus adiecta, an utilis sit: vide in verbo *Sponsalia*.
Stuprum error circa mortem sibi ipsi inferendam. t.3. p.333. & seq.n.4.
Stuprum in Archiepiscopatu ubi sit, et quæque Archiepiscopi solum dignitas. t.1.p.218.n.1
Studia bonarum literarum ad veram, orthodoxamque fidem agnoscendam, & defendendam perquam necessaria sunt. t.3.p.176.n.4
Studia literarum magnis, & multis laboribus constant. ibid.
Studia literarum valde commendanda sunt in laicis, sed magis in ecclesiasticis. ibid. & seq.
Studia generalia, liberaliumque artium disciplina, & litterarum cognitio magnam Reipublicæ utilitatem adferunt. t.5.p.132.n.3
Studia generalia instituta in omnibus bene moratis Re: utilia sunt. ibid.p.133
 Vide in verbo *Schola*.
Stuprator virginem defloratam ducens, ad quod per sententiam damnatus fuerat, condemnatur. tom.3. p.301.n.6.
Stuprator damnum corruptæ virginis illatam separare debet. ibid. & seq.n.7
Stuprum quid fuit apud antiquos. tom.3. pag.308. num.5.
Stuprum quænam species delicti sit hodie. ibid.
Stuprum definitio traditur, & explicatur. ibid. & seq.
Stuprum quibus poenis puniatur. tam ex iure canonico, quam Casareo. t.3.p.302.n.6
Stigmata eorum frontibus inusitatis denotantur crimine commisso. t.3.p.373. & seq.n.8
Stigmata in vasis corporis partibus inusita. ibid. p.374. num.9.
Stigmata à cædemonibus Christianis inusita. ibid. & seq.
Stylus aliquando instrumentum, aliquando praxim in Tribunali receptam significat. tom.2. pag.913. num.7.
Suavitas civitas in Hetruria sita, Cathedrali Sede condecorata. t.1.p.802.n.1
Subdelegatus an consuleat debeat delegatum: & quis possit subdelegare: vide in verbo *Delegatus*.
Subdiaconus primis Ecclesiæ facultatibus gradus non credebatur, & à sacris Ordinibus prioribus alienus erat. t.1.p.476.n.6
Subdiaconi tanquam tabulatij defestebant. Episcopis, & Levitis tanquam subrogati in locum Nathanaelorum Templi Solomonis. tom.1. pag.439. num.8.
Subdiaconi gradus iam temporibus Gregorij Magni inter ordines sacros enumerabatur. ibidem num.8.

Subdiaconi olim castitatis voto non ligabantur. t.1. p.489.n.9.
Subdiaconus in Episcopum eligi potest. tom.1. p.490. num.11.13.
Subdiaconus in Episcopum ordinari nequit. tom.1. p.490.n.14.
Subdiacono an imponatur manus in eius ordinatione. t.1.p.519.n.2.
Subdiaconi, & ceteri omnes inferioris gradus clerici Diaconis, & Presbyteris semper obediunt, & reverentiam præstare. t.1.p.840.n.4
Subdiaconus an aliquando liceat coniugium contrahere. t.3.p.38. & seq.n.10. & 12
Subdiaconus calumniose accusans, gradu ipso priuatur, & verberibus afficitur, ac in exilium mittitur. t.3.p.62.n.5.
Subdiaconi monasterium præcipuum Ordinis D Benedicti caput, in quo disciplinam monasticam valde accurate servari curantur summi Pontificis. tom.3. p.731 & seq.n.1.
Subreptus quid sit, & in quo differat ab obteptionis voto. t.1.p.124.n.4
Subsidium charitativum potest ab Episcopis iusta exigente causa exigi: & quantum ad hoc causa iustissima censetur: vide in verbis *Cathedralem*, *Synodalem*.
Substantia in iure passim pro censu, & patrimonio accipitur. t.3.p.410.n.4
Substantiones peccatorum apud veteres Romanos vixisse quænam. t.2.p.377.n.9
Succesor quis sit, & eius officium. tom.1. pag.133. num.2.
Succesor in dignitatibus secularibus an sit electioni præcedenda. t.1.p.222.n.3. & p.223.n.7
Succesor lato modo vocatur is, qui in alictus locum subrogatur, licet eius hæres non sit. t.1.p.355. num.8.
Succesores sacrilegorum, & rerum Eccl. fix inuasorum, omni honore ab Ecclesiâ conseqendo priuuntur. t.1.p.316.n.13
Succesor in Ecclesiâ teneatur solvere debita ob eius utilitatem à prædecessore contracta. tom.3. p.409. num.3.
Succesor in beneficio non tenetur ad omnia debita à prædecessore contracta solvenda, sed tantum ad aliqua: & talio differentie traditur. tom.3. p.410. num.5.
Successorium quodnam genus vestis sit: vide in verbo *Cingulum*.
Suedia civitas fuit in Sardinia Episcopali Cathedrali condecorata. t.1.p.219.n.9
Suessa, hodie Sessa, celebris urbs est Italix in agro Vestino. t.3.p.222. & seq.n.1
Suessensis urbs præclara in provincia Rhenensi breviter describitur. t.2.p.116.n.1
Suessensis civitas Cathedrali Episcopali iam à temporibus D. Petri decoratur. ibid.
Suorum regnum in Gallicia quando duraverit. t.3. p.692.n.1.
Suorum regnum ad plagam Septentrionalem olim electionum dignitatem habebat, quam postea hæreticarius fecit. ibid. col.1
Suffraganeus potest ex delegatione Archiepiscopi consecrari Coepiscopum: & cui suffraganeus sit in hoc casu delegatio faciendâ. tom.1. pag.777. num.5.
Suffraganeus an possit inuitus cogi ad suscipiendam delegationem. ibid.n.1
Suffragia quomodo sint in electione colligenda: vide in verbo *Scriba*, *Forma*.

Repertorium Generale

Suffragium an possit in scriptis per electorem mitti. t. 1. p. 346. n. 12.
Suffragium factotandum praestitum in comitiis generalibus. t. 1. p. 355. n. 4
Suffragium pro pretio empti officij, & pro partocinio, aut auxilio alicuius rei consequenda gratia sumitur. t. 1. p. 366. n. 18
Suggestum non solum dicitur quod petitur, sed etiam quod allegatur. t. 1. p. 109. n. 18
Sumptus necessarii à quo praestari debeant testibus: vide in verbo *Toler.*
Supplicatio iniure quid significet, & quid sit supplicatio. t. 1. p. 979. n. 3
Supplicationes publicae in calamitatibus, & populi pressuris, à Graecis Litaniae, à Latinis Rogationes dicuntur: vide in verbo *Litania.*
Supplicia reis infligi diebus festis clausas leges prohibere. t. 2. p. 170. n. 11
Supplicium diebus festis infligendum ob aliqua debita gratia. t. 1. p. 171. n. 1
Supplicium quo notius est, plus ad exemplum & emendationem proficit. t. 5. p. 462. n. 5
Sordi, qui nihil penitus audiam, à iudicandi munere arcetur. t. 1. p. 114. n. 3
Surrexina ciuitas in Campania iam antiquitas Cathedrali Episcopali decorata. tom. 1. pag. 229. num. 2.
Surrexina ciuitas est Archiepiscopalis in Campania, à primis Ecclesiae saeculis Cathedrali Episcopali decorata. t. 2. p. 448. n. 1
Surrexum proditorie Othoni IV. Imperatori traditum. t. 1. p. 114. n. 3
Suscriptores in baptismo ab initio Ecclesiae admissi: vide in verbo *Compter.*
Suspensum de haeresi quod praedictum puniendus veniat, nisi se purgauerit. t. 5. p. 209. n. 1. & 2
ut Suspendi de haeresi condemnatur, quae praesumptio requiratur & sufficiat. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio quid sit. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio alia ut poena, alia ut censura infligitur, & quid inter eas interfit. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio aliquando confunditur cum excommunicatione, & in quo ab eis differat. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio multiplex refertur. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensionis effectus recensentur. tom. 1. pag. 282. num. 20.
Suspensio propter ordines extra tempora receptos imposita, an leniatur ipso iure. tom. 1. pag. 436. num. 7.
Vide in verbo *Ordinatio.*
Suspensio quae incurritur in poenam delicti, regulariter perpetua intelligitur. t. 3. p. 412. n. 5
Suspensio quam incurrit Ecclesiae Praetor obligando res Ecclesiae pro alienis debitis, non potest ab Episcopo relaxari. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio ob ebrietatem clericali indici, temporaria est, non perpetua. t. 3. p. 50. n. 9
Suspensionis multiplex acceptio refertur, & quae poena ecclesiastica sit. t. 5. p. 430. n. 9
Suspensionis nomen suas phrasas & periphrasas habet. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensionis definitio traditur, & diuisio. t. 5. p. 431. n. 10.
Suspensio ad tempus facta non est propter censuram. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio lata ad tempus potest imponi absque poena manitione, & solui absque absolutione. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio siue tanquam censura lata, siue tanquam poena ad tempus imposita, prius sacro ministerio. t. 3. p. 431. n. 11.

Suspensio siue ab homine, siue à iure lata, est clausum speciei, & eandem producit effectum. t. 1. p. 121. n. 18
ibid. Er an semper vera sit haec doctrina. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio nec potest eligi, nec eligere ad dignitatem Ecclesiasticam. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio non prius faculitate eligendi, ex Concilio Lateranensis decisione. tom. 1. pag. 308. num. 3.
Suspensio à beneficio non est prius facul- tate eligendi. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio partialis ab ea parte officij suspenditur, quam iudex expressis verbis comprehendit. tom. 1. p. 121. n. 18
Suspensio per triennium in suspensione persistens, prius facul- tate eligendi obtinet, & durante suspensione eligi non debet. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio ab officio absolute eligi non potest ad noua beneficia. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio electio ad beneficium non est ipso iure nulla, sed irritanda. t. 1. p. 121. n. 18
Suspensio an possit agere in iudicio, & in quibus causis audiri possit. t. 2. p. 647. n. 2
Suspensio ab officio non est per consequens semper suspensio à beneficio. t. 5. p. 126. n. 2
Suspensio criminis praestari aliquando sufficientem causam ad procedendum contra ipsam. tom. 5. p. 77. num. 2.
Suspensio an praestari sufficientem causam ad procedendum contra aliquem, & eum damnandum. tom. 5. p. 77. num. 2.
Syracusa antiquissimum Erraeorum oppidum est, iam à temporibus Apostolorum Ecclesiae Cathedrali decoratum. t. 2. p. 234. n. 2
Syluestria ciuitas Galliae vnde ita dicta sit, & à quo tempore Cathedrali Episcopali decorata. t. 5. p. 52. num. 1.
Syluester Papa quondam creatus Pontifex. tom. 2. p. 182. n. 5.
Syluester multorum patratum miraculorum Constantinum Magnum baptizauit. t. 1. p. 121. n. 18
Syluestri Ecclesiae Romae à quo condita, testaturata, & cui dicata. t. 1. p. 121. n. 18
Symbolum Apostolorum quando compositum, & vnde ita dictum. t. 1. p. 17. n. 38
Symbolum Apostolorum in initio omnium Concilio- rum requiritur. t. 1. p. 17. n. 38
Symbole varia, quae tempore mediae aetatis in v- s- erant ad traditionem possessionis rei designandam. t. 1. p. 172. & seq. n. 18.
Vide in verbo *Traditio*, & *Possessio.*
Symbolum Graecum nomen est, & quare ita dictum. t. 3. p. 50. n. 10.
Symbolum in Missis solennioribus recitatur, & in minoribus festiuitatibus omittitur. tom. 3. p. 87. num. 4.
Synagoga quid sit, & quid significet. tom. 5. pag. 141. num. 7.
Synagoga Iudeorum in ciuitatibus Gentilium con- struitur. t. 1. p. 141. n. 18
Synagoga diuersae Hierosolymis. t. 1. p. 141. n. 18
Synagoga etiam à priuatis hominibus constructa. t. 1. p. 141. n. 18
Synagoga à Iudeis triplici ex causa construebantur. t. 2. p. 141. n. 18
Synagoga veteres reficere quare Iudeis permitti- tur, nonas vetò construere prohibeatur. t. 1. p. 141. n. 18
Synagogis reficiendis cooperari nullo modo Christi- anis licet. t. 1. p. 141. n. 18
Synagoga

Omnium Notabilium. Litera S.T.

Synagoga Iudeorum quare permittantur. t. 1. p. 143. num. 10.

Syndereſis ſubſeruit operatioui ſecundum rationem naturalem. t. 1. p. 4. n. 9

Syndicus quis ſit, à quo conſtituitur, & quomodo à procuratore diſtinguatur. tom. 1. pag. 140. num. 8.

Syndicus à quibus conſtitui poſſit, & quid in eius conſtitutione obſervandam. tom. 1. pag. 941. num. 9.

Syndicus quis conſtitui poſſit, & quid ſemel conſtitutus agere debeat. ibid. n. 10

Syndicus ſape pro procuratore ſumitur. tom. 1. p. 941. num. 14.

Syndicus quando à monachis ſede Abbatiſali vacante conſtitui poſſit. t. 1. p. 977. n. 5

Synodalem an ſit eadem penſitatio Epìſcopo faciendam, ac Cathedralium: vide in verbo *Cathedralium*.

Synodus Antiochena prima ab Apoſtoliſ celebrata, & quid in ea ſtatutum. t. 1. p. 17. n. 39

Synodus ſexta quædam ſit. t. 1. p. 490. n. 10

Synodus ſeptima aduerſus quos celebrata. t. 1. p. 491. num. 1.

Synodina Trecentiſ in Gallia à Ioanne VIII. Rom. Pont. celebrata. t. 1. p. 747. n. 1

Synodi quare Concilia diœceſana & ciniſla vocentur. t. 1. p. 81. n. 6.

Synodi quæ de cauſa conuocentur, & quid in eis poſſint ſtatuerè Epìſcopi. ibid. n. 7

Synodus Turoniſ contra Viſiorem Antipapam quando fuerit celebrata. t. 1. p. 139. n. 14

Synodus & ſynodaticum plerumque pro penſione annuatia, quæ his olim in anno pendebatur, accipiuntur. t. 1. p. 811. n. 1

Cetera vide in verbo *Concilium*.

Syracuſa Græcarum urbium maxima, fideliffimaque fuit. t. 1. p. 123. n. 3

Syracuſa urbium Græcarum fideliffima, & antiquiffima Cathedralis. t. 1. p. 126. n. 1

Syracuſani Epìſcopi dignitas, & authoritas. ibid. n. 2. & p. 127. n. 3.

T.

T*abella* ſape occultat viſioſam, & calumnioſam accuſationem. t. 4. p. 151. n. 2

Tabellæ accuſatoriæ vſus in Hiſpania an ſit legitimus. ibid. p. 155.

Tabellæ vſus à Chriſtianis Imperatoribus adinuentus ad conſcienda inſtrumenta. tom. 1. pag. 477. nom. 7.

*Tabellæ*non quinquam fuerint in prima eorum origine, & quodnam eorum officium in conſciendis inſtrumentis. ibid. & ſeq. n. 8

Tabellæ publicæ duorum teſtium vices ſuſtinet. t. 1. p. 459. n. 15.

Tabellio plerumque cum tabulario confunditur, & in quo ab eo diſſert. tom. 1. pag. 507. & ſeq. nom. 1.

Tabellionum baſtardellum, ſeu broliardellum quid, & ubi vſitatum. t. 1. p. 509. n. 3

Tabellio ſuperſtes poteſt notas defuncti in publicam formam extendere, aliquibus requiſitis adhibitis. ibid.

Tabularij quinquam fuerint apud antiquos, & quodnam eorum munus, & conditio. tom. 3. pag. 107. num. 1.

Tabularium quid ſit. ibid.

Tabularij vſus reſeruntur. ibid. & col.

D. D. General. in Decretal. Index generalis.

Tabularij officium clericis interdictum quodnam ſit ibid.

Tabularij officium apud Græcos honorabile. ibid.

Tacere pro conſentiente habetur; & ſi ea duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præſumitur. t. 1. p. 513. n. 2

Tacere quondam pro conſentiente non habetur. t. 1. p. 514. n. 4.

Tacere, & præſens quondam neque ſereri, neque negare videatur. t. 1. p. 516. n. 7

Taciti, & expreſſi diœceſam eſt ſape in iure iudicium. t. 3. p. 411. n. 18.

Taciturnitas præcipua eſt ex coniecturis, quibus voluntas colitur. t. 1. p. 514. n. 5

Taciturnitas inducit mandatum, & tacentem obligat. ibid. p. 515.

Taciturnitas non eſt medium inter conſenſum, & diſſenſum, ſed inter affirmationem, & negationem. t. 1. p. 515. n. 6

Taciturnitas & patientia Preſbiteri an noceat ipſi Eccleſiæ. t. 1. p. 667. n. 5

Tales quid ſint, & quid intertateſte, & quid forteſte per tales inquirere. t. 3. p. 381. n. 2

Talia à talliando, & incidendo dicta, inter genera taxationum reſeruntur. t. 3. p. 997. n. 1

Tarusus genos eſt monetæ apud Siculos vſitata. t. 3. p. 115. n. 1.

Tartarus vniuerſiffima Hiſpaniæ Citerioris ciuitas Archiepiſcopali Sede decorata. tom. 1. pag. 544. num. 8.

Tartarus Citerioris Hiſpaniæ ciuitas Archiepiſcopalis antiquiffima. t. 1. p. 381. n. 4

S. Taurini monaſterium Ordinis D. Benedicti, ubi Genus, & à quo fundatum. t. 1. p. 351. n. 1. & t. 1. p. 760. num. 1.

Taxatio pretij rerum an poſſit à Prelatis eccleſiaſticis imponi. t. 3. p. 103. & ſeq. n. 9 & ſeq.

Taxatio iuſti pretij, quæ ex aſſuetudine, & radice cupiditatis procedit, improbat. tom. 3. pag. 104. num. 11.

Telam quid propriè ſit, reſertur. tom. 5. pag. 151. num. 5.

Teli generali appellatione venit id omne, quo homo ledi poteſt. ibid.

Templarij milites vn de ſic dicti fuerint, & quodnam eorum munus. t. 1. p. 55. n. 2

Templariorum miſerabilis caſus, & huius Ordinis totalis extirpatione. ibid.

Templarij Equites in Lioonia inſtituti & confirmati ſub regula D. Baſilij. tom. 5. pag. 436. num. 1.

Templorum utilitas, & antiquitas defenduntur contra Hereticos, & Gentiles. tom. 3. p. 833. & ſeq. nom. 4.

Templorum origo vndenam, & apud quos eorum vſus ignotus fuerit. t. 3. p. 834. n. 5

Templum Vellæ quare non fuerit augurio conſecratum. t. 3. p. 986. col. 2.

Templorum veneratio magna apud Gentiles, & Catholicos. t. 3. p. 986. n. 5

Tempus in iure aliud eſt vile, aliud continuum, & quomodo currat. t. 1. p. 430. n. 1

Tempus præſcriptum ad collationem beneficii vacuum an ſit continuum, vel vile. t. 1. p. 430. num. 11.

Vide in verbo *Semeftra*.

Tempus impedit ad eligendum quando currat. t. 1. p. 431. n. 13.

Tempora à ſure præſcripta de momento ad momentum computanda ſunt. t. 1. p. 431. n. 14

Tempus

Repertorium Generale

Tempus in aliquibus iuris articulis componitur de momento ad momentum, in aliis statim expiatur ac primum instantis ultimi diei attingitur. tom. 1. p. 685. n. 3.

Tempus in obligationibus duplici modo adicitur. t. 1. p. 714. n. 3.

Vide in verbo *Obligatio*.

Tempus longum & diuturnum pro quo temporis spatium accipitur. t. 1. p. 763. n. 8.

Tempus ad appellandum prefatum diuersum fuit; & quodam fuerit Digestum iure. tom. 1. pag. 763. num. 2. 3.

Vide in verbo *Appellatio*.

Tempus ad appellandum prefatum à quo momento curare debet. t. 1. p. 764. n. 4.

Tempus ad appellandum prefatum curat à die intimacionis sententiæ: ab initio eui vito, & postquam curare cepit est continuum. ibid. n. 5.

Tempora eadem seruantur in interponenda appellatione, ac in satisfactione. ibid.

Tempus quadrimestre à lege datum condemnatis ad appellandum potest à iudice ex causa coarctari. t. 1. p. 765. n. 9.

Tempus indicii quo iure statutum sit. ibid. n. 12.

Tempus indicii arbitrium est, & à iudice protogabile, & arctabile. t. 1. p. 766. n. 13. & 14.

Tempus indicii in aliquibus casibus nunquam protogatur. t. 1. p. 767. n. 15.

Temporis reparatio quodam sit Principis beneficium. t. 1. p. 640. n. 2.

Tempus adiectum solutioni, vel executioni illam non perit. ibid. n. 3.

Tempora appellatoria quanam dicantur: vide in verbo *Appellatio*.

Terdensis Ecclesia est in Liguria suffraganea Archiepiscopi Mediolanensis. t. 1. p. 123. n. 1.

Terminum morio, seu aualio seculis est graue omni iure prohibitum. t. 1. p. 341. n. 5.

Terminorum motores quibus permixti sunt efficiendi. ibid.

in Terminis agrorum figendis quis ritus obseruatus sit. t. 1. p. 342. n. 6.

Termini quid sint: ubi quod alij sunt naturales, alij artificiales. t. 1. p. 340. init.

Termini & confines minoribus probationibus sufficienter probantur. t. 1. p. 381. n. 8.

Terracina ciuitas Italia à temporibus Apostolorum Cathedrâ Episcopali decorata fuit. tom. 1. pag. 972. num. 1.

Tertius, cuius interest, potest & licet opponere, appellare, & impedire executionem. tom. 1. p. 772. num. 6.

Tertius oppositor in iudicio quis sit, & quandenam admittatur. ibid. n. 8.

Tertius oppositor vt appellare possit à sententia contra alium lata, quid opus sit. ibid. n. 9.

Tertius oppositor an faciat sistere causam, & suspendere sequecutionem. ibid. n. 10.

Tertius oppositor admittendus est ad appellandum, etsi litigatores ipsi non appellauerint, vel appellare non potuerint. t. 1. p. 773. n. 12.

vt Tertij oppositoris appellatio admittatur, tantum requiritur, vt eius interest. ibid. n. 12.

Terranum vico Venetiæ, deque eius statuti. t. 1. p. 38. num. 3. 5.

Tegamen non vitianetur, etsi in eis contra Grammaticæ regulas peccatur: scus de rescriptis. t. 1. p. 112. num. 3.

Testamentorum nullus vltis apud Danos. t. 1. p. 169. num. 4.

Testamentorum origo, & iouentio à quo prodierit. ibid.

Testamentum non vitianetur ex defectu vnus litteræ, vel syllabæ. t. 1. p. 300. n. 2.

Testamenta plerumque in ipso vite exitu conficiuntur. t. 1. p. 449. n. 3.

Testamenta variis nominibus designantur. ibid. & seq.

Testamenti definitio traditur. ibid. p. 450.

Testamentum facere aliquibus nativâ prohibetur, alia lege ciuili, aut canonica. tom. 3. pag. 452. num. 12.

Testamentum Episcopi quandoque, & de quibus rebus sit validum: vide in verbo *Episcopus*.

Testamentum ab ingredientibus Religionem quandoque licuerit olim facere, & quæ sit hodierna praxis circa hoc. t. 3. p. 453. n. 2.

Testamentum an possit fieri ab eo, qui in monasterium Religionis causâ coouerit. tom. 3. pag. 453. num. 3.

Testamentum fieri nequit à vitam monasticam, seu regularem professis. t. 3. p. 457. n. 14.

Testamentum quare à monachis fieri non possit. t. 3. p. 458. n. 17.

Testamentum D. Gregorij Nazianzeni, quamvis verè monachi, quomodo saluetur vt validum. t. 3. p. 459. n. 18.

Testamenti executio deuoluitur ad Episcopum, si is, cui eius executio commissâ est, per annum negligens fuerit. t. 3. p. 462. n. 5.

Testamenti executio, nullo designato carereore, dæredi competit. t. 3. p. 463. n. 7.

Testamentorum extensio quoad legata pia iam apud priores Romanos Pontifici incumbit. ibid. num. 8.

Testamentum Augusti Vestalibus commendatum fuit. ibid.

Testamentum factum coram Parocho, & duobus testibus, valet non obstante contraria consuetudine. t. 3. p. 482. n. 1.

Testamentorum vsus, eaque conficiendi, seu testandi facultas quo iure introducta sit. t. 3. p. 484. & seq. num. 4.

Testamentum deponari quo iure sustineri possit. t. 3. p. 485. n. 8.

Testamentorum solemnitates referuntur. ibid. n. 9.

ad Testamentum conficiendum quoniam testes de iure requirantur: vide in verbo *Testis*.

Testamentum nuncupatum quodam sit, & quæ solemnitates requiratur. t. 3. p. 487. n. 12.

Testamenta eorum, qui sibi mortem concutere, iterita sunt constitutione Principum. tom. 3. pag. 518. num. 7.

Testatio, siue attestatio, quodpietate apud Romanos accipiebatur, & quomodo etiam in iure Cæsareo. t. 1. p. 407. n. 2.

Vide in verbo *Attestatio*.

Testator respectu hæresis propriæ author dicitur. t. 3. p. 488. n. 4.

Testatoris dispositio an in extranei voluntatem conferri possit. t. 3. p. 497. n. 11. & 12.

Vide in verbo *Voluntas*, *Dispositio*.

Testatoris preceptum quodlibet non est adimplendum. t. 3. p. 504. n. 2.

Testatores nequeunt ius exequendi pias eorum voluntates Episcopis competens tollere. tom. 3. pag. 516. num. 2.

Testimenta recepta non premiffâ citatione quorum interest, ipso iure nulla sunt. tom. 1. pag. 388. num. 3.

Omniū Notabilium. Litera T.

ut Testimonium legitimū sit, quatenus requirantur. t. 1. p. 389. n. 6. Etiam in causis criminalibus. p. 390. num. 7.

Testimonij dicendi has formulis denegatur. tom. 2. p. 393. n. 3.

Testimonij dicendi ius Vestalibus concessum. ibid.

Testimonia non sunt proferenda in causis criminalibus, & an absentes possint in aliquibus causis testimonium ferre. t. 1. p. 401. n. 6.

Testimonium unus tantum testis non sufficit ad condemnationem. t. 1. p. 404. n. 3.

Testimonium unus credi res est pessimi exempli. t. 1. p. 405. n. 5.

Testimonium hominis criminosi & scelerati periculosum est, & testis nocivum. tom. 2. pag. 459. num. 9.

Testimonium subornandi sunt omnes, quos diuina leges motuos appellat. tom. 2. pag. 460. num. 1. t.

Testis, cui per viam exceptionis timor est obiectum, an possit poni potest ordinari. tom. 1. pag. 310. num. 8.

Testes an recipi, & audiri possint aduersus contumacem. t. 1. p. 149. n. 1.

Testes in quibus casibus recipi possint, huc non concessi. ibid. n. 5. & seq.

Testes in causis matrimonialibus etiam publicis attestacionibus admittuntur, & an hoc verum sit, tam ad matrimonium impediendum, quam dirimendum. t. 1. p. 351. n. 1. & p. 382. n. 4.

Testium numerus non inter resistit est, & quot lege seculari, vel Maniliis admittuntur. t. 1. p. 362. num. 3.

Testium reprobatio, & repulsa in iudiciis summaris etiam admittitur. ibid. n. 4.

Testes vno, eodemque termino possunt produci in negotio principali, & reprobari ab aduersa parte producti. ibid. & seq. n. 7.

Testis qui sibi in depositione cautescit, nullum est testimonium. t. 1. p. 363. n. 1. t.

Testes singulares non equineunt, nec vllam fidem faciunt. t. 1. p. 364. n. 13.

Testes laborantes infamia facti non sunt admittendi in causis gravioribus. ibid. n. 14.

Testis pecunia corruptus repellendus est, etsi falsum non dicat. ibid. n. 15.

Testibus voce testimonium proferentibus magis credunt quam testimonio. t. 1. p. 375. n. 4.

Testes in causis criminali gravioribus requiruntur, quā in iudicio civil. ibid. n. 1.

Testes fideles quinam sint. t. 1. p. 383. n. 2.

Testes classici apud Romanos. ibid.

Testes debere ieiunius proferre testimonium, quomodo sit intelligendum. t. 1. p. 383. n. 3.

Testis pretio conducti non sunt idonei. tom. 1. p. 384. n. 4. & p. 386. n. 9.

Testium variæ appellaciones. ibid. n. 6.

Testes illegitimi quinam sint. ibid.

Testibus sunt sumptus necessarij prestandi à producēte, iuxta conditionem eorum. tom. 2. pag. 386. num. 10.

Testium receptio facta absente & irrequisita parte, siue est contrarietate, nulla est: & qui requiratur ut valida sit. t. 1. p. 389. n. 4. & p. 391. n. 9.

Testes recipi possunt rei obicere legitime vocati, & contrumace. t. 1. p. 390. n. 8.

Testes audiri in secreto quid sit, & an aliquando audiri possint absente reo. t. 1. p. 391. n. 10.

Testes deponentes de credulitate admittuntur ad confinguitatem probandam. t. 1. p. 396. n. 5.

Testes quinam non cogantur ad iudicium venire ad testimonium proferendum. t. 1. p. 401. & seq. n. 1. & seq.

Testium presentia non est his necessaria in causis civilibus, vt in criminalibus. tom. 2. pag. 402. n. 6. & 7.

Testes singulares nihil probare quomodo intelligendum sit. t. 1. p. 405. n. 5.

Testium singularitas quadruplex. ibid.

Testis vnicus in quibus casibus admitti possit, vt fidem faciat. ibid. & seq. n. 6.

Testium producciones tres fieri possunt in causis ecclesiasticis & civilibus; quarum auctem non admittitur, nisi cum solennitate legali, tom. 2. pag. 411. n. 1.

Testium tres producciones an in quolibet casu sufficiant. t. 1. p. 412. n. 3. Et vnde estimandus sit produccionum numerus. ibid. n. 6.

Testium contradiçione stante, in quantum fieri potest, reduci debent ad concordiam. tom. 1. p. 413. num. 3.

Testes alij recipi non possunt publicis attestacionibus, etiam in causis appellacionis, super eisdem articulis, vel directis contrariis. t. 1. p. 415. n. 1. & p. 416. n. 4.

Testium publicacion quid sit, & ad quid fiat in iudicio. ibid. n. 3.

Testes aliquando etiam post sententiam prolatam admittuntur. t. 1. p. 416. n. 5.

Testes teneant testimonium ferre, non obtinens iustamentum de eo non ferendo. tom. 2. pag. 417. num. 2.

Testis vnicus sufficit vbi agitur de matrimonio impediendo, in quo peccatum rimetur. tom. 2. p. 420. num. 3.

Testes duo, aut tres sufficiunt ad declarationem cuiusque cause. t. 1. p. 421. n. 2.

Testium numerus an sit auctoritate sacre Scripture praxinus. ibid. n. 4.

Testes duo, aut tres an in omni negotio sufficiant. t. 1. p. 422. n. 5.

Testium numero praxinito, duos, vel tres adhiberi sufficit. t. 1. p. 422. n. 6.

Testium numerus quisque cuiusque actui adhibendus, vt ex ipsorum defectu non corrumpatur. ibid.

Testium maior numerus ad condemnationem insigniorum personarum potius ad solennitatem, quā ad probationem adhibetur. tom. 2. p. 423. & seq. num. 8.

Testes legitimi non sunt, quos actus de familia sua produci. t. 1. p. 424. n. 4.

Testes domesticos quinam dicantur, vt à testimonio dicendo repellantur. t. 1. p. 425. n. 5. & 6.

Testes producti ad impediendum matrimonium ob consanguinitatem quomodo deponere debeant. t. 1. p. 428. n. 4.

Testes in causis matrimonialibus, etiam publicis attestacionibus produci possunt. tom. 2. pag. 428. num. 6.

Testium reprobatio an fieri possit post publicata eorum testimonia. t. 1. p. 431. n. 3. & 4.

Testes licet contestati recipi non possunt cum agitur de libertate Ecclesie, vel eius statu. tom. 2. p. 436. num. 3.

Testes etiam publicis attestacionibus produci possunt, si nouus articulus emerget, etiam non agatur de causis matrimonialibus. t. 1. p. 437. n. 2.

Testium effrenata multitudo quatenus dicatur. tom. 2. p. 439. n. 4.

Repertorium Generale

Testium productio regulariter fit post litem contestationem, & quando ante eam fieri possit. t. 2. p. 443. num. 2.

Testes de auditu quomodo deponere debeant. tom. 1. p. 450. n. 1.

Testes publicis attestacionibus possunt interrogari super articulis, de quibus examinati non fuerunt. t. 2. p. 451. n. 2.

Testes testibus reprobari possunt semel, & iterum, & non deinceps. t. 2. p. 452. n. 6.

Testes producti in iudicio arbitrorum recte producantur in sequenti iudicio recto & ordinario. tom. 2. p. 454. n. 2.

Testes iuramento non praestito nec probant, nec fidei faciunt. t. 2. p. 455. n. 6.

Testes singulariter, non totum sunt examinandi in quocumque negotio: & circa hoc casus singulares referuntur. t. 2. p. 456. n. 4. & 5.

Testis consilius de periculo in vno iudicio, an possit admitti in alio. t. 2. p. 458. n. 5.

Testes debere esse sine infamia, uxores, & filios habentes, quomodo sit intelligendum. t. 2. p. 461. num. 14.

Testis qui iuravit testimonium non dicere, ad id compelli potest. t. 2. p. 464. n. 4.

Testes synodales publici dicuntur. tom. 2. pag. 466. num. 2.

Testes synodales quare ita dicantur, & à quibus eligantur. ibid. n. 3.

Testes synodales semel interrogari in causa matrimoniali coram Episcopo, vel Capitulo, non coguntur iterare in eadem causa coram iudicibus delegatis. ibid. n. 4.

Testes synodales superueniente infamia redduntur inhabiles ad testimonium ferendum. tom. 2. p. 466. num. 5.

Testes errantes in proferendo testimonio, si in continentia corrigantur, reprobandi non sunt; secus si ex intervallo. ibid. n. 6.

Testes, qui à testimonio proferendo gratia, odium, vel timore se subtrahunt, compellendi sunt ad testimonium dicendum. t. 2. p. 468. n. 3.

Testium coactio ad testimonium ferendum à quo iure pronemur, & an tam in causis civilibus, quam criminalibus procedat, & in quibuslibet personis. t. 2. p. 469. n. 6.

Testes ad passum cogi possunt ad testimonium ferendum a tenore iure canonico, tam in causis civilibus, quam criminalibus. tom. 2. pag. 470. num. 7. & 8.

Testes quare inuiti cogi possunt testimonium dicere. t. 2. p. 471. n. 9.

Testes qui super articulis in prima instantia deductis non fuerunt examinati, possunt in instantia appellationis produci. t. 2. p. 497. & seq. n. 5.

Testes quot requirantur ad probandam instrumenti falsitatem. t. 2. p. 499. n. 15.

Testes ob suspitionem esse remouendos à ferendo testimonio, quomodo intelligendum sit. t. 2. p. 617. num. 1.

Testium manifesta macula quatenus intelligenda sit. ibid. n. 3.

Testes diversimodè repelluntur à testimonio, iure civili & Pontificio. t. 2. p. 618. n. 4.

Testes inhabiles notoriè, etiam parte non opposente, à iudice repellendi sunt. tom. 2. pag. 618. num. 6.

Testes, qui ad hoc in reatu sunt, nec se innocentes probantur, admittendi non sunt. tom. 2. p. 618. num. 6.

Testes pariter quare succubunt in possessione, non faciente fidem in plenatio, nisi demòd examineatur. tom. 2. p. 781. n. 4.

Testium numerus an aliqua dinisio lege ad probationem sit praescriptus. t. 3. p. 481. & seq. n. 2.

Testium numerus requisitus ad solennitatem testamenti. t. 3. p. 486. n. 10.

Testes in testamento quinque esse non possunt. ibid. num. 11.

Testium numerus in testamentis requisitus non aequalis apud omnes nationes est; & an possit augeri, vel minui. t. 3. p. 487. & seq. n. 12.

Testium numerus iure canonico in testamentis requisitus quinque sit. t. 3. p. 488. n. 13.

Testium solennitas iure Casato indulta, an sit abrogata iure canonico. ibid. n. 14.

Testes nuptias adhibentur non solum iure canonico, sed etiam apud Gentiles. t. 4. p. 32. n. 2.

Testes novi quomodo produci possunt publicis attestacionibus. t. 4. p. 89. n. 5.

Testes, quorum praesentia in matrimonio requiritur, quot esse debeant: ubi de aliis requisitis eorundem. t. 4. p. 100. n. 10.

Testes deponentes ad divorcium faciendum, vel impedivendum matrimonium, debent clare, & distinctè deponere. t. 4. p. 107. n. 2.

Testes de oculis interrogati an possunt vel testimonio iurari. t. 5. p. 42. n. 6.

Testium nomina in causis fidei res non eduntur, secus tamen in aliis delictis. t. 5. p. 45. n. 2.

Testes criminosi an sint admittendi in crimine hæresis, & simonia. t. 5. p. 113. n. 2. & 3.

Testis falsum perhibens testimonium, vel oculatus quod fecit, ad quid teneatur parti laesae. t. 5. p. 170. num. 3.

Testes quondam lege Julia repetundarum, vel lege Cornelia de falsis teneantur. ibid. n. 5.

Testes antiquitus superstitibus dicebantur. t. 5. p. 620. cap. 10.

Testis consideratur condicione, natura, & viri. ibid.

Testium genera quot sunt, & quot modis delinquant. ibid. & p. 621. n. 5.

Theoforus secunda Sedes Metropolitana sub Antiocheno Patriarcha. t. 1. p. 369. n. 6.

Theobaldus Thesaurarius Ecclesiae Rhotomagensis eligitur Episcopus. t. 1. p. 352. & seq. n. 1.

Thebana civitas olim insignis, nunc exigua pagus, Cathedrali Ecclesiam habuit à primis Ecclesiis saeculis. t. 2. p. 725. n. 2.

Theodericus interpellatus pro bonis Ecclesiae tuerendis, benignè scripsit. t. 3. p. 268. n. 1.

Theoderus Cantuariensis Episcopus auctor est Penitentialis. t. 5. p. 332. n. 1.

Theodorus primus apud Latinos videtur de penitentiis scripsisse. ibid. & p. 339.

Theodosius iunior auctor praescriptionis triginta annorum, quis dicatur. t. 2. p. 678. n. 5. 6.

Theodosius quo in loco in Ecclesiis sedere debet à D. Ambrosio edocetur. t. 3. p. 7. col. 2.

Theologia studium quare ab Honorio III. commendatur. t. 1. p. 1019. n. 2.

Thoma Abbas factum, qui innuè & telusculo vacare ad eremum, & monachatum se consulas, narratur. tom. 3. pag. 678. & seq. n. 3. & p. 687. num. 6.

Thorma, tam publice, tam private apud Romanos quid. t. 1. p. 305. n. 5.

Thorma quondam genus decimarum sit, & quibus soluebatur. t. 5. p. 584. init.

Therurna

Omniū Notabilium. Litera T.

Theroma magni, boni oculi, mediocri, aut mali oculi. *ibid.*
Theruma defetenda erat à colois Hierosolymis in ipsis speciebus. *ibid.*
Thesaurarius Ecclesiæ olim tantum officium erat, nunc verò dignitas. *t. 1. p. 419. n. 3*
Thesaurarius Ecclesiæ aliquando Cellerarius dicitur. *t. 1. p. 76. n. 2.*
Thesaurarius in aliquibus Ecclesiis obtinet dignitatem. *ibid.*
Thesaurarius Turcoensis qualem exercebat iurisdictionem in Canonica suæ Ecclesiæ. *ibid. n. 2*
Thesaurus reconditus an efficiat locum in quo reconditus est religioſum, quare dubitatum fuerit. *tom. 5. p. 150. o. 4.*
Thesaurus adhorrens sepulchra religioſus non est. *ibid. & p. 151.*
Vide in verbo Pecunia.
Thessalonienſis ciuitas quàm ampla, & quanta Præſulatum eius iurisdidio. *t. 1. p. 820. n. 2*
Thessalonienſis Ecclesiæ authoritas magna imminuta, & deinde penitus abolita. *ibid. & p. 821*
Thomas Maurocenus Patriſteſa Conſtantinopolitana, Græcorum fuitor in inobedientia Sedis Apoſtolice. *t. 1. p. 340. & ſeq. n. 1. 2*
Thæ ſacrificiorum omnium condimentum, quibus fit adolendum. *t. 1. p. 147. col. 1*
Thymelicus, & thymelic quid ſit, & quomodo differt à ſcenicia. *t. 3. p. 44. col. 1*
Tiberias vrbs Galiliæ olim Cathedrali Ecclesiæ decorata fuit. *t. 3. p. 698. n. 2*
Tiburium perantiqua ciuitas in Campania à quibus fuerit fundata. *t. 2. p. 169. n. 1*
Tiburium à primis Ecclesiæ ſæculis Cathedrali Ecclesiæ decoratum fuit. *ibid.*
Tiberi monaſterium Ordinis Cisterciensis in territorio Lignitz. *t. 1. p. 14. n. 2*
Trenſe monaſterium Ordinis Cisterciensis, vbi nam ſitum. *t. 1. p. 61. n. 3*
Trialus à tuendo dictus, quia poſſeſſionem tuetur. *t. 1. p. 848. o. 6.*
Titulus non deſideratur in vſucapione impropria, ſeu præſcriptione incorpotalium. *tom. 2. pag. 135. num. 8.*
Titulus deſideratur ad præſcriptionem, vel vſucapionem. *t. 2. p. 709. n. 3*
Titulus propterea eſt cauſa poſſidendi, alius eſt perpetuus, alius temporarius. *ibid. n. 7*
Titulus ad præſcriptionem requiſitus debet eſſe verus. *ibid. n. 8.*
Titulus omnis villis & habiliſ ad præſcribendum, vel eſt vniuerſalis, vel particularis. *tom. 2. p. 710. num. 9.*
Titulus pro berede quid ſit, & quæ eius effectus. *ibid.*
Tituli particularis ad præſcribendum, & tituli lucratii, &c. *ibid. n. 10*
Titulus pro ſuo quid ſit, & quomplex. *tom. 2. p. 711. num. 11.*
Titulus ſpecialis pro ſuo quando dicitur. *ibid. n. 12*
Titulus ad vſucapiendum requiſitus debet eſſe verus. *ibid. n. 3.*
Titulus ad præſcriptionem immemorabilem non requiritur, & quænam ſit neceſſarius ad præſcriptionem quadraginta annorum. *t. 2. p. 712. n. 15*
Tituli cauſam plerumque ſignificant, de quibus frequens eſt mentio in iure Cæſateo. *tom. 3. pag. 131. num. 2.*
Tituli Principium, & Regem quoniam olim fuerint. *ibid. col. 1.*

Titulus pro Eccleſia ſæpe ponitur. *tom. 3. pag. 132 col. 1.*
Tituli nomen præcipue Eccleſiis adaptatum, non omnibus baſilicis. *ibid.*
Titulus pro Eccleſia, ad quam præbyter ordinatus eſt, frequenter accipitur. *ibid.*
Toga frequens, ac vulgate caduerum indumentum apud Romanos. *t. 1. p. 390. o. 6*
Vide in verbo Mæſſini.
Togæ plus læſte Republicum, quam lorice, quàm verè dictum à Terulliano. *tom. 3. pag. 136. num. 13.*
de Toga ad pallium, dictum apud Chriſtiſcos vnde de proſuit. *t. 3. p. 39. n. 2. 2*
Tolentium ciuitas Episcopalis Galliz ad mare Mediterraneum. *t. 1. p. 63. n. 7*
Tolentium vrbs Hiſpaniæ à quo conſtructa: & ibi breuiter eius datur deſcriptio. *tom. 1. pag. 334 & ſeq. num. 1.*
Toleſa vrbs Galliz Narbonenſis antiquiſſima, quando Metropolitico iure decorata. *tom. 1. pag. 310. num. 4.*
Toloſana Eccleſia morte Fulcandri, & renunciatione Raymundi patitur diuiſionem. *tom. 1. pag. 316. num. 3.*
Toloſana Eccleſia olim Canonicoſum regularium fuit. *t. 3. p. 146. n. 2*
Toloſanus Comitatus quondam Galliz Coronæ anœcus, deſundis ſue prole Comitibus. *tom. 1. p. 636. n. 1.*
Tonſura prima an ſit ordo, & an ea initiatus fruatur ſui privilegio. *t. 1. p. 452. n. 2*
Tonſuræ primus, præcipuiſque effectus quia ſit in Tonſurato. *t. 1. p. 837. n. 4*
Tonſuræ in clericis à primis Eccleſiæ ſæculis vſus probatur. *t. 3. p. 17. n. 9*
Tonſuræ clericorum myſticæ, & moralis rationes afferuntur. *t. 3. p. 18. n. 6*
Tonſuræ Nazætorum qualis fuerit: vide in verbo *Nazærenus.*
Tonſura capillorum ritus antiquus fuit adoptionis. *ibid. n. 6.*
Tonſura ſub habitu decenti clericorum comprehenditur, & quænam congruens deat. *tom. 3. p. 312. num. 4.*
Tonſura monaſtica à primis Eccleſiæ ſæculis in vſu fuit. *t. 3. p. 630. n. 3*
Tonſuræ monaſticæ vſus formæ, & ratioes. *ibid.*
Tonſuræ virginum Deo ſacratum vſus non fuit idem in omnibus Eccleſiis. *ibid. & ſeq. n. 4*
Tonſura Veſtaliū. *ibid.*
Tonſura nulli inuito conferri debet. *t. 3. p. 631. n. 7. & p. 632. n. 9.*
Tonſura promiſſionē accipitur pro clericato, & monachatu. *t. 3. p. 636. o. 2*
Tonſura prima ſtriſtè, & propterea non eſt ordo, ſed præuiſo diſpoſitio ad ordines. *t. 3. p. 227. initio.*
Torcelum inſula eſt non procul à Venetiis in Episcopatum creſta. *t. 1. p. 694. n. 2*
Tornacenſis ciuitatis veteris in Flandria brevis deſcriptio. *t. 1. p. 100. o. 1*
ad Tormentum accedens pugnandi animo, ſi in eis occidant, ſepeliri non debet in Eccleſia, eſſi poenitentia illi non denegatur. *tom. 3. pag. 189. num. 3.*
Tornamenta quid ſint, & vnde ita dicta ſint. *tom. 3. p. 190. n. 3.*
Tornamentum aliquando ſignificat etiam bellum. *ibid.*
Tornes

Repertorium Generale

- Torneamenta quotupliciter exerceri possint, & quanam prohibita sint. t. 5. p. 190. n. 6
- Torneamentum functum in Gallia. tom. 5. p. 191. num. 7.
- Torneamenta variis constitutionibus ab Ecclesia prohibita sunt. ibid. n. 7. 8
- Traditiones in usu initio nascentis Ecclesie. t. 1. p. 12. num. 40.
- Traditiones Ecclesie quante auctoritatis. ibid.
- ex Traditionibus Ecclesie canones Apostolorum composci. ibid. n. 41
- Traditiones Ecclesiasticæ omnia Concilia, & Pontificum decreta præcellere. t. 1. p. 166. n. 10
- Traditionum genus triplex; & quod Ecclesia in his non potest dispensare. ibid.
- Traditiones omnes ritus vocantur. ibid.
- Traditiones symbolice, quæ in usu erant tempore medii ætatis. t. 1. p. 172. n. 18
- Traditio symbolice possessionis regulariter debet fieri in præsentia ipsius rei; fasore tamen Ecclesie potest etiam fieri in absentia. tom. 1. pag. 173. num. 19.
- Traditiones aliæ diuine sunt, aliæ Apostolicæ, & Ecclesiasticæ. t. 3. p. 904. & seq. n. 3
- Traditiones diuine ad ius diuinum referuntur, eandemque cum illo auctoritatem habent; idemque de Ecclesiasticis, & Apostolicis dicendum. ibid. pag. 905.
- Traditum inferius verba incluta, olim Antonina dicta, unde ita dicitur. t. 1. p. 641. n. 3
- Tragium insula in mari Adriatico est, in qua est ciuitas Episcopalis eiusdem nominis. tom. 3. p. 661. num. 1.
- Tranen ciuitas est in Apulia Cathedrali Ecclesia decorata. t. 1. p. 541. n. 8
- ad Transalpinem & compromissum nemo regulariter cogendus est, sed in aliquibus tantum casibus. t. 1. p. 180. n. 6.
- Transactio fieri potest ante appellationem interruptam, secus à interrupta. t. 1. p. 79. n. 7
- Transactio omnia instrumenta, & partium in ea cassantur. t. 1. p. 888. n. 9
- Transactio quid sit propriè, strictè, vel late sumpta. ibid. n. 11.
- Transactio quare dicatur decisio, & in quo differat à sententia. t. 1. p. 888. n. 12
- Transactio differt à pacto. t. 1. p. 889. n. 12
- Transactio an producat actionem; & quomodo à partibus debeat obseruari. ibid. n. 13. 14
- Transactio est exceptio liti finitæ, & ita nouat, vt ad pristinam litem non detur recursus. ibid.
- Transactio iusta, & legitima eandem vim habet ac res iudicata. ibid. & p. 890
- Transactio quando tollat primas actiones, & obligationes ipso iure; & quando opo exceptionis. ibid. n. 15.
- Transactio generalis, & particularis quæ comprehendunt. t. 1. p. 890. n. 15
- Transactio quando rescindatur. ibid. & n. 16
- Transactio de controuersis, quæ ex testamento nascuntur, an sit valida. ibid. & p. 891
- Transactio ritè celebratæ quando veteres actiones non omnino extinguantur. tom. 1. pag. 891. num. 17. & 18.
- Transactio de decimis cum ecclesiastica persona ex superioris auctoritate sostinetur. tom. 1. pag. 891. num. 1.
- Transactio à quibus celebrari possit, & à quibus non. t. 1. p. 892. n. 4.
- Transactio ius decimarum minuire, immutareque potest, consentiente Episcopo. tom. 1. pag. 891. num. 6.
- Transactio rei spiritualis quandocumque simonice labem contineat. t. 1. p. 893. n. 7
- in Transactione super decimis aliquando requiritur consensus Pontificis. ibid. n. 8. & 9
- Transactio diuturna obseruantia plurimum ad eius valorem facit. t. 1. p. 894. n. 3
- Transactio facta à Prelato editis, vel exhibitis satisfactionibus literis sui Capitali, si aliquid tempus elapsum sit, à Capitulo non potest infirmari. ibid. num. 4.
- Transactio super beneficio ecclesiastico, re spirituali, vel spiritualibus anxia non admittitur. t. 1. p. 900. n. 1. & p. 901. n. 6.
- Transactio super beneficio quot modis contingere possit, & in quo differat à compositione, tom. 1. p. 900. n. 5.
- Transactio super beneficio quid requirat, vt sit exempta à labe simonice. ibid. & p. 901
- Transactio super beneficiis quoniam admittatur. t. 1. p. 901. n. 7. & 8.
- Transactio super causis matrimoniali an admittatur. t. 1. p. 904. n. 17.
- Transactio vt matrimonium contrahatur, vel contrahens conferatur, admitti potest. tom. 1. pag. 905. num. 21. 22.
- Transformatio in vestitu prohibita præcipue clericis, & quando eis licita sit. t. 1. p. 54. n. 1
- Transitus ab vna Religione ad aliam parum apud antiquos in usu fuit; sed deinde ab Ecclesia permissa fuit. t. 3. p. 670. n. 6
- Transitus à laxiori ad strictiorem religionem quare permittatur, & quare ad eam licentia requiratur. t. 3. p. 671. n. 7. 8.
- Translatio Prelatorum de vna Ecclesia in aliam iuridice prohibita, & odiosa fuit. tom. 1. pag. 193. num. 8.
- Translatio Prelati ab vna Ecclesia in aliam, quid sit, & à quo fieri possit. tom. 1. pag. 370. & seq. n. 9. & seq.
- Translatio Episcoporum multis modis contingere potest, qui referuntur. t. 1. p. 371. n. 1
- Translatio Episcopi iusta quæ sit, & quid ad eam deducatur. ibid. n. 12
- Translationis Episcopi cause duæ tantum vt legitimæ admittuntur. t. 1. p. 371. n. 13
- Translatio Episcopi inter maiores causas ecclesiasticas refertur. t. 1. p. 370. & 372. n. 14
- Translatio Episcoporum an sit iure diuino prohibita. ibid. n. 16.
- Translatio Patriciorum Episcopis, & Archiepiscopis est permissa. t. 1. p. 373. n. 16
- Translatio Episcopi ex lino dicitur. ibid. n. 17
- Translationem aliqua incommoda referuntur. tom. 1. p. 380. n. 6.
- ex Translatione iuris Metropolitici ab Ecclesia Ementensi in Compostellanam plura controuersie orire, tandem sopite fuerunt. tom. 3. p. 814. & seq. num. 1.
- Transubstantiatio vox SS. Patribus non incognita, approbata fuit in Concilio Lateranensi generali sub Innocentio III. t. 3. p. 877. n. 3
- Tranen verba Apulie Cathedrali Episcopali decorata. t. 1. p. 736. n. 1.
- Trecentis verbis Gallie finis, & breuis descriptio. t. 1. p. 54. n. 1.
- Trense monasterium Ordinis D. Benedicti est in Diocesi Cabilonensi. t. 1. p. 560. n. 1
- Trenis Belgie primæ Metropolis Archiepiscopali Sede

Omnium Notabilium. Litera T.V.

Sede & Electoratu Imperij commendanda. tom. 1. p. 421. n. 1.

Treuga Dominicz violatores in excommunicationem olim incidebant: vbi de aliis eorum poenis. tom. 1. p. 849. n. 6.

Treuga ad Adventu Domini vsque ad Epiphaniam, & ad Septuagesima vsque ad octavam Pasche sunt obferuande, earumque violatores excommunicandi. t. 1. p. 851. n. 10.

Treuga vox barbara est, & quid eius appellatione significetur. t. 1. p. 852. n. 12.

Treuga alia legalis, & canonica, alia conuentionalis. ibid. n. 14.

Treuga semel inita ab vtraque parte omni sunt iure seruanda. t. 1. p. 853. n. 15.

Treugas frangentes variis poenis iuxta differentiam nationum puniuntur. ibid. & seq.

Treuga an sit seruanda erga eum qui pacem fregit. t. 1. p. 854. n. 16.

Treuga in quo differat à pace. tom. 1. pag. 855. num. 20.

Tributarum exatio ab ecclesiasticis personis male esset Principibus saecularibus. tom. 3. pag. 980. num. 9.

Tributum à Christo Domino solutum quodnam fuerit. t. 3. p. 984. n. 16.

Tributorum, & vectigalium impositio cui de iure competat. t. 3. p. 988. n. 3.

Tributorum impositio à priuatis usurpata, quâ poenâ plequenda. t. 3. p. 989. n. 4.

Tributorum nouorum impositio à Patribus Ecclesie prohibita. ibid.

Tributum Ramificot: vide in verbo Ramificot.

Trielinum quodnam habitationis genus à Grecis ita dictum. t. 2. p. 448. n. 4.

SS. Trinitatis officium à quibus fuerit dispositum, & quo tempore fuerit dies eius celebritati præscriptus. t. 2. p. 175. n. 2.

SS. Trinitatis mysterium Ecclesia Romana olim speciali die non colebat. ibid. & col. 2.

SS. Trinitatis festum quare careat octaua. ibid. num. 9.

Troia opulentissima Apuliz ciuitas Episcopalis, in qua Concilium congregatum. tom. 1. pag. 392. num. 3.

Troasna ciuitas insignis est inferioris Germaniz. t. 3. p. 175. n. 2.

Tuderum perantiquum Vmbrie oppidum varios Dominos expertum est, & plurimas clades passum. t. 2. p. 579. n. 1.

Tullum Lencum ciuitas est in provincia Treuerensi, in Gallia Belgica. t. 1. p. 64. n. 2.

Tunica ea forma, quâ hodie sunt dalmaticæ Diaconorum, apud veteres fuit in vsu. tom. 3. pag. 53. num. 10.

Tunicæ manicæ quænam, & quare clericis prohibeantur. ibid. & seq.

Tunica lato modo accepta communis est vestis ministrorum sacrorum: si pro veste hyacinthina accipitur, propterea est Episcoporum. tom. 1. pag. 515. num. 32.

Tunica an tantum vestis lanca esse debeat. t. 3. p. 736. num. 2.

Tunica vnde ita dicta sit. ibid. col. 2.

Turasso, vulgò Tarazona, ciuitas Episcopalis in confinio Castellæ, & Aragoniz. tom. 1. pag. 944. num. 6.

Turidy tres vici & miraculis clari Præfates in Hispania florere. t. 5. p. 169. n. 8.

Turrensis ciuitas Galliz in tertia Lugdunensi pro-

uincia sita, Metropolitana Ecclesia decorata, quâ iam olim Archiepiscopalis fuit. tom. 1. pag. 442. num. 1.

Tuscania ciuitas in provincia Romana, Cathedrali Episcopali decorata. t. 2. p. 882. n. 2.

Tuscania varios experta Dominos, nunc est sub ditione Romanæ Ecclesie. ibid. n. 3.

Tusulanum oppidum vbi nam situm sit. tom. 5. p. 505. num. 1.

Tusulanæ Episcopalis Cathedralis perantiqua cuiusdam pareat. ibid.

Tutor adultum filium non potest filio suo matrimonio iungere. t. 2. p. 168. n. 5.

Tutor an liberè possit cui voluerit pupillam nuptiâ collocare. t. 3. p. 507. n. 5.

Tyberiopalis ciuitas in insula Cypri Cathedrali Ecclesiam habet. t. 1. p. 131. n. 2.

Tyrannus Princeps doplici modo considerari potest. t. 1. p. 326. n. 5.

Tyrensis ciuitas Archiepiscopalis est in provincia Syriæ splendidissima. t. 1. p. 772. n. 1.

Tyrus prima Metropolis Ecclesiastica est in Phoenicia. t. 2. p. 430. n. 1.

V.

V*acatio dignitatum in Ecclesiis & Monasteriis periculosa est.* t. 1. p. 258. n. 2.

Valia pars insule Anglicanæ quatuor Sedes Episcopales habet. t. 3. p. 454. n. 3.

Vadium barbara vox quid significet, & quid vadiare. t. 3. p. 354. n. 4.

Vadium aliquando dicitur gadium: vbi quod etiam pro multa accipitur. ibid.

Valencia ciuitas est ad Rhodanum sita, cuius Ecclesia Cathedralis D. Appollinari dicata est. tom. 5. p. 45. num. 3.

Valerij monasterium à Gregorio magno constructum, quare ita dictum. t. 1. p. 387. n. 5.

Valisena monasterium Ordinis Cisterciensis in diocesi Palentina à quo fuerit fundatum. t. 5. p. 69. num. 5.

Vallis Regia Abbatia Ordinis Cisterciensis sub B. Bernardo fundata. t. 1. p. 335. n. 4.

Valisolanum antiquioris Pineia dicta, quondam Cathedrali Episcopali decorata sit. tom. 2. pag. 452. num. 1.

Valerius, siue Galerius ab Adriano IV. creatus Episcopus Cardinalis Albanensis. tom. 1. pag. 439. num. 2.

Vapientis verba Galliz, vulgò Gap, in provincia Narbonensi sita. t. 1. p. 680. n. 5.

Variare in præiudicium iuris tertio quæsum quandoque liceat. t. 3. p. 771. n. 6.

Varietis leuitatis nota est, & in Ecclesiasticis personis prohibita. t. 1. p. 419. n. 5.

Vasa sacra primis Ecclesie sæculis vitrea fuere, & quo tempore argentea esse ceperint. tom. 1. pag. 633. num. 1.

Vasa sacra hâc non debent pignori dari, nec ab eis contraheri, nisi in aliquibus casibus. t. 3. p. 556. num. 10. 12.

Vasa sacra si urgente necessitate venduntur, prius constari debent, possunt tamen pignori dari in propria forma. ibid. n. 15.

Vassalus etiam clericus sit, super feodo conuenitur, & competere debet coram domino feudum. t. 2. p. 12. num. 1. & 5.

Vassalli casti quouam fuerint, & an ferui conferantur. t. 3. p. 576. n. 7.

Vassalli

Repertorium Generale

Vassalli hæreticorum ipso iure liberantur à fidelitate illis promissa. tom. 5. pag. 217. oim. t. 2. & p. 219. num. 8.

Vassus quis sit, & quomodo differat inter se vassu, & vassalli. t. 3. p. 149. n. 1

Vatlicanense monasterium canonicorum regularium S. Magdalene, à quo constructum. tom. 1. p. 715. num. 1.

Vatrahm locus publicus Romæ; & quare ita dictus: ubi etiam titulus Cardinalis. tom. 1. pag. 976. num. 3.

Vatrina ciuitas Episcopalis vbinam sit sita, & culos domoio subdita. t. 3. p. 682. n. 1

Velum appensum ad cancellos sacriarij in veteribus Ecclesijs. t. 3. p. 3. o. 6

Velum quod feminis tempore possessionis, vel consecrationis imponitur in signum matrimonij celebrati cum Christo multiplex est. tom. 3. p. 641. num. 3.

Velum quodnam proprium fuerit viduarum conuersarum. ibid.

Velum discretimodè olim virgines, & viduæ fuebant. t. 4. p. 128. o. 1. & 4

Venatio per accipitres quomodo antiqua sit. t. 3. p. 404. num. 1.

Venatio clericis, & omnibus Ecclesiæ ministris, sacris canonibus prohibita est. tom. 5. p. 405. o. 3. & p. 406. n. 7.

Venationis triplex genus refertur. ibid. n. 5

Venatio oppressus quid sit. ibid.

Venatio arcanaria quid sit, & quare reproberetur. ibid. & seq.

Venatio situatica, & aucupatoria quid sit. ibid. pag. 403.

Venatio saluosa & clamosa omnibus laicis licita est; aliquando tamen eis ratione temporis prohibetur. ibid. n. 6.

Venatio quoddam bellum est, & belli præludium. ibid. o. 7.

Venatio iustis ex causis potest à Principibus secularibus & ecclesiasticis prohiberi. tom. 5. pag. 407. oim. 8.

Venatio monachorum Benedictinorum frequentibus Ecclesiæ prohibitionibus cohibita est. ibid. & seq. oim. 9.

Bartholomeus de Vendisur à suspensione absolutus à R. Pontifice. t. 1. p. 177. n. 5

Vendens rem plus quam valet ob dilationem solutionis, peccat, ois dubium sit, an tempore solutionis pretium augeri possit, & venditor antea venditurus non esset. t. 5. p. 354. n. 1

Venditio loci sacri, vel religiosi, an, & qua ratione possit esse licita. t. 1. p. 885. o. 125

Venditione rerum generaliter prohibita, an quicumque alicuius contrarius prohibeatur. t. 3. p. 218. num. 9.

Venditionis verbum omniem alienationis speciem non comprehendit; & an venditione generaliter prohibita, pariter prohibita censetur emptio. ibid.

ad Venditionem rei propriæ quandonam quis cogi possit. t. 3. p. 303. n. 10

Venditio in qua venditor emittit læsus est, valida est; potest tamen ageri ad rescissionem contractus, vel ad pretij supplementum. tom. 3. p. 308. oim. 3.

Venditio facta sub hasta utrum possit rescindi, si loca contingat læsio ultra dispendium iusti pretij. tom. 3. p. 309. n. 6.

Venditio, & pignoratium liberi hominis aliquando re-

cepta sunt apud Gallos. t. 3. p. 361. o. 10

Venditor non reocetur de culsionem, si emptor eius denunciationem omittit, aut tempore sententiz consummaret abfuerit, aut iniquè fuerit condemnatus. t. 3. p. 318. o. 2

Venditor quomodo teneatur emptorem descendere lite morà super re vendita. t. 3. p. 324. o. 17

Venditor quandonam tenetur rei venditæ pretium refundere, quin de culsionem teneatur. ibid. pag. 325.

Venerensis ciuitas, vulgò *Vennes*, Carbedra Episcopali decoratur. t. 1. p. 276. n. 2

Venerensis ciuitas in Gallia vbinam sita sit. t. 3. p. 674. num. 1.

Venetiarum origo, & Venetorum exemptio ab Imperio vnde deducatur. t. 5. p. 558. o. 2

Verba, de consilio, sæpius in decisionibus Apollolicis apponunt, quomodo sunt intelligenda. t. 1. p. 188. num. 15.

Verbum, *Placet*, in rogandis, & decernendis secularibus, & legibus secularibus, & ecclesiasticis adhibitur. t. 1. p. 225. n. 5

Verbum ordinari, aliquando accipitur pro electione, aliquando pro consecratione. tom. 1. pag. 241. num. 6.

Verba, & *sui mentem*, in constitutione Innocentij III. explicantur. t. 1. p. 303. n. 3

Verba monachi, & *canonici*, quid significent, explicantur. t. 1. p. 333. n. 3

Verba, *Ecclesiæ videtur*, quid operentur in constitutione Apollolica. t. 1. p. 345. n. 2

Verba, *postulet sancta mater Ecclesiæ*, in ordinatione Diaconi, & Presbyteri quid significet. t. 1. p. 470. num. 3.

Verba, *dimidietis nollis*, id refertur Innocentij de officio, & potest. cap. 23. explicantur: ubi de aliquibus iuris adibus, qui nullo celebrari valent. tom. 1. p. 695. & seq. n. 1.

Verba, *a paribus*, id epistolis Gregorij Magni quid significent. t. 1. p. 886. n. 1

Verba, *per fidem morum*, an coadiuant iuramentum. t. 1. p. 914. n. 2.

Verbum, *Decernimus*, sæpe id antiquum de nouo repperitur, & facit demoustrat. tom. 2. pag. 61. oim. 1.

Verbum debet, in iure importat frequentius decernitiam, & quod magis congruum videtur. t. 2. p. 25. num. 4.

Verba de gradibus, & *deponatur*, promiscuè in antiquis canonibus vsurpantur. t. 2. p. 39. n. 3

Verba, *penitentiam agenda suffragia Sanctorum per diuersa loca*, &c. explicantur. tom. 2. pag. 41. num. 18.

Verba à vestra in vesperam, quomodo sint intelligenda, quoad celebrationem diei festi. t. 2. p. 167. num. 3.

Verba agentium in iudicio proponi possunt vel generalia, vel ambigua; & quoniam illa sunt. t. 2. p. 35. num. 5.

Verba generalia, & ambigua in iudicio proposita quomodo inter se differant. ibid.

Verbum Edere, in iudicio generaliter sumptum quid significet, & an sit semper idem ac exhibere. t. 2. p. 33. n. 9.

Verbum benignè aliquando gratiam importat, plerumque tamen ponitur cum res obscura explicatur. t. 2. p. 41. n. 5.

Verbum statim, aliquando ius nouum importat, aliquando verò oim. t. 2. p. 268. n. 3

Verba ad orandum, difficillima in cap. 1. de vita, &

Omniū Notabilium. Litera V.

& honest. Cleric. explicantur. t. 3. p. 1. n. 5
 Verba, *verbo*, aut *cernulo facere*, Concilij Altiſſimo-
 tensis explicantur. t. 3. p. 40. n. 2
 Verba, *Crescite, & multiplicamini*, quomodo sint in-
 telligenda. t. 3. p. 76. col. 1.
 Verbum *Committere*, in Pandectis quid significet, &
 quid lex, vel hæreticitas commissa. tom. 3. p. 381.
 num. 5.
 Verba exhortationis quondam præceptum in-
 ducant. t. 3. p. 157. n. 11
 Verba, de cuius parochia corpora extrahuntur, quam
 Ecclesiam designent. t. 3. p. 352. n. 10
 Verba, *salva iustitia Ecclesiarum*, quæ in pœilegis
 monachis pro admittendis alienis parochianis ad
 sepulchrum indultis apponuntur, quomodo intel-
 ligenda sint. ibid. n. 11
 Verba contractus matrimonij collata in futurum,
 quando inducant matrimonium. t. 4. p. 26. n. 3
 Verba an sint omninò necessaria ad exprimendum
 consensum in monasterio. t. 4. p. 54. n. 9
 Verbum, *perpetuum*, certum tantum tempus aliquan-
 do comprehendit. t. 4. p. 283. n. 12
 Verborum studium maximi momenti est ad sapientiam
 iuris comparandam. t. 4. p. 309. n. 12
 Verborum proprietates est maximè attendenda, nec
 est eis abutendum. ibid.
 Verba Diui Pauli, *In Domino nuda*, quomodo sint
 intelligenda. t. 4. p. 330. n. 5
 Verba D. Mathæi, *antequam convenirent*, quem sen-
 sum habeant. t. 5. p. 618. n. 1
 Verborum scilicet plerumque potius attenditur, quam
 proprietates. t. 5. p. 619. n. 1
 Verborum proprietates dum attenditur, sæpe sensus ve-
 ritatis amittitur. ibid. & seq. c. 8
 Verba, *S. Maria Mater Dei, &c.* quondam addita
 fuerint in Salutatione Angelica. tom. 5. pag. 171.
 num. 1.
 Vercellensis ciuitas in prouincia Mediolanensi Cathedra
 Episcopali decoratur. t. 1. p. 75. n. 1
 Vercellensis ciuitas Consulibus olim regebatur. ibid.
 num. 2.
 Vercellensis ciuitas Commune appellatur. ibid. n. 3
 Vercellens quinam sint, & quomplex eorum genus
 fuerit. t. 1. p. 76. n. 14
 Veritas distinctè & specificè in precibus superiori pro-
 ponendis est referenda. t. 1. p. 125. n. 5
 Veritas ex ignorantia suppressa an rescriptum nullo
 reddat. t. 1. p. 126. n. 9
 Veritas regulariter opinioni præfertur, aliquando ve-
 rò opinio veritas. t. 1. p. 775. n. 3
 Verona vrbs Italiz clarissima Cathedra Episcopali de-
 coratur. ibid.
 Verriensis diocesis est in prouincia Theſſalonicensi.
 t. 1. p. 341. n. 4.
 Verulana antiqua ciuitas Italiz, Cathedra Episcopali
 decorata itam ac eius ciues fidem simpliciter fue-
 runt. t. 1. p. 402. n. 1
 Viam pro iusto, & iustum pro vero promissio ab
 Authoribus Latinis vsurpatur. t. 4. p. 289. n. 2
 Vſusque admissi incestus committit pœbis sacris acce-
 dantur, quàm viuz humo defodiantur. t. 1. p. 40.
 num. 15.
 Vestales olim ob ornatum compietum pœbis subie-
 cebantur. t. 3. p. 58. n. 20
 Vestales quæ virginitatem violabant viuz defodie-
 bantur homo. t. 3. p. 75. n. 10
 Vestales quare nihil ex alieno testamento caperent.
 t. 3. p. 465. n. 6.
 Vestales virginis criminose virgatum supplicio affi-
 ciebantur. t. 5. p. 68. n. 15
 D. D. Genzai, in Decretal. Index generalis.

Vestimentis sacerdotalis nomine quid veniat. t. 3. p. 354.
 num. 2.
Vestis oblonga venerabilis, & propria est virorum
 sapientum. t. 3. p. 52. n. 5
 Vestis oblonga in aliquibus probum, & viuz volup-
 tatis symbolum. ibid.
 Vestis talaris semper clericorum propria fuit, & vnde
 eius origo. ibid. col. 2
 Vestes purpureæ, & virides clericis interdixit. ibid.
 & seq. n. 6.
 Vestes apud Romanos iuxta differentiam personæ, &
 dignitatis distinctæ erant: vbi de hoc traduntur va-
 ria exempla. t. 3. p. 57. n. 18
 Vestes secularæ quas olim nouitij tempore probatio-
 nis gestabant, ad quid diligenter iubeantur adser-
 uari. t. 3. p. 677. n. 9
 Vestis candida recenter baptizata data est a tempo-
 ribus Apostolorum vsque ad nostra secula. tom. 5.
 p. 140. n. 3.
 Vestis propria & distinctiua Iudeorum à Christianis,
 quare sui ab eis deferenda. tom. 5. pag. 156 & seq.
 num. 2.
 Vestes seculares olim à nouitiis tantum explico pro-
 bationis anno deponerentur. tom. 3. pag. 651.
 num. 5.
 Vide in verbo *Nouitium*.
 Vestes laneæ pœnitentibus, & lugentibus conue-
 niant. t. 3. p. 756. n. 2
 Vicaria familia celebris, & antiqua fuit in Regno
 Neapolitano. t. 4. p. 229. n. 3
 Vicariatus in militia Romana quemam fuerit, &
 de quomodo à legionibus separaret. tom. 3. p. 326.
 col. 1.
 Vicarium in sacris canonibus diuersimodè accipitur
 & quemam sit magis propria acceptio. t. 1. p. 144.
 num. 8.
 Vicarium variis modis accipitur; & quid sit quando
 pro reconciliatione minori accipitur. t. 5. p. 316.
 num. 3.
 Vicaria due eodem tempore ab eodem nequeunt pos-
 sideri, nec vna simul cum alio beneficio curam
 animarum habere. t. 1. p. 638. n. 1 & p. 640. n. 2. 9
 Vicaria perpetua beneficii Ecclesiastici nomine venit
 & quid sit. t. 1. p. 139. n. 2
 Vicarius aliquando succedit in dignitate & officio di-
 citur. t. 1. p. 639. n. 5
 Vicarius in vtroque iure quis proprie dicatur. ibid.
 num. 4.
 Vicariatum obuia mentio in vtroque iure. ibid.
 Vicarij diuersi ex iure Pontificio. ibid. n. 5
 Vicarij in Ecclesia ex diuersis causis constituentur.
 ibid. n. 6.
 Vicarij alij perpetui, alij ad tempus. t. 1. p. 640. n. 7
 Vicarius perpetuus mortuo Rectore non potest à vi-
 caria remoueri sine causa. t. 1. p. 640. n. 5
 Vicario debet assignari portio, aliis habet ius ad de-
 cimas, & fructus beneficii. ibid. n. 6
 Vicarij perpetui temporales vicarios substituere pos-
 sunt. t. 1. p. 641. n. 3
 Vicarios Romani Pontificis an tantum in Vibe iurisdic-
 tionem obtineant. t. 3. p. 641. n. 2. 3
 Vicarij Episcoporum, vel aliorum, vel Proportores,
 an delegantur, vel vicariam obtineant iurisdic-
 tionem. ibid. & p. 642. n. 4
 Vicarij Romani Pontificis iurisdic-
 tionem ordinariam, & dele-
 gata, quemam sit. t. 1. p. 178 & seq. n. 1
 Vicarius Romani Pontificis quem iurisdic-
 tionem in vrbe, & extra habet. t. 1. p. 642. n. 6
 Vicarij R. Pontificis officium non per omnia exequa-
 tur iurisdic-
 tionem Pæfedi Vrbi. t. 1. p. 641. n. 8
 Vicarius

Repertorium Generale

- Vicarius Episcopi** ob iustam causam suspensionis Episcopi regulari potest: ubi de aliis vicariis. t. 1. p. 697. num. 1.
- Vicarius Episcopi** an in iudicio reocari possit prae-textu suspensionis Episcopi. t. 1. p. 811. n. 12
- Vicarius Praefecti Praetoris** quare non potuerit reocari istione suspensionis Praetoris. ibid.
- Vicarii generales Episcoporum** ex vi proprii officii possunt abique speciali commissione influere praefectos a paronibus, & electos consecrare. tom. 3. p. 193. n. 1.
- Vicario Episcopi** non est data conferendi beneficia potestas, sicut ad ea influendi. ibid.
- Vicarii generales exercituum Regis Hispaniarum**, quomodo cognoscant de causis matrimonialibus militum. t. 4. p. 195. n. 3
- Vicarius Episcopi** non potest Sede vacante simul cum Inquisitoribus procedere contra Religiosos exemptos in causis fidei. t. 5. p. 188. n. 8
- Viccomites** olim in Anglia Magistratus, & de iuribus dicebantur. t. 1. p. 147. n. 3
- Viccomes** apud Scriptores posterioris aetatis significat Vicariam Comitum. ibid.
- Vicedominus** non semper significat personam secularem, sed aliquando designat praepositum ab Episcopo ad causas ecclesiasticas tractandas. tom. 1. p. 1036. n. 7.
- Vicedominus** in sacris canonibus quis sit, & quod eius officium. t. 5. p. 614. n. 5
- Vicinia** verba Venetiae a Gallis condita Cathedra Episcopali decoratur. t. 4. p. 337. n. 1
- Vilina** quae inuita ad aras trahebantur apud Gentiles non admittuntur. t. 1. p. 951. n. 14
- Victime** circa aras relictantes triste signum erant apud Gentiles. t. 3. p. 633. n. 9
- Victimarum voluntas** a Gentilibus testatur ante immolationem. t. 5. p. 151. n. 7
- S. Villeris** monasterium Canonicorum Regularium S. Augustini ubi situm, & a quo fundatum. tom. 1. p. 159. n. 1.
- S. Victoris** monasterium Ordinis D. Benedicti prope Missillam a quo constructum. t. 1. p. 411. n. 1
- S. Victoris**, & S. Iohannis de Monte Ecclesia Canonicorum Regularium D. Augustini a quo constructa. t. 1. p. 833. n. 3.
- Viloria** celebris & miraculosa ab Hispanis, Duce Aragonum Rege parca. t. 2. p. 575. n. 1
- Victoria** insignis a Christianis contra Maecomanos parca, umbre diuinitus a caelo dimissa. t. 5. p. 159. num. 3.
- Vidua** etiam dicitur, quae maritum habet, sed inuilem. t. 1. p. 377. n. 4
- Viduae** maiori indigent auxilio, maioriq. misericordiae sunt dignae, non tamen in omnibus. t. 1. p. 76. n. 3. & p. 77. n. 7.
- Viduae** Regum dum in monasterium detrahuntur vere moniales non sunt. t. 3. p. 635. n. 13
- Vidua** propriè quænam sit. t. 3. p. 640. n. 1
- Vidua** aliquando accipitur pro virgine, quæ etiam per vim, pudicitiae florem amisit. ibid.
- Viduae** quænam fuerint dicte in gradum vidualium cooptate: & quid in eis ad id desiderabatur. ibid. col. 1.
- Viduarum** praedictarum varia munia. ibid. p. 641
- Viduae** saeculo renunciantes an sint velandae. tom. 3. p. 641. n. 3.
- Viduarum** sacrarum praecipuum munus quoddam. ibid. & seq. n. 4.
- Viduae** professionem religiosam emittentes olim propria manu velum ab altari fumebant. t. 4. p. 128. n. 4
- Vidua** post annum lectus, vel inerta cum nubens, quibus poenus subicitur. t. 4. p. 332. n. 9
- Viduae** aliquæ refruntur, quibus secundas nuptias inlibetur. t. 4. p. 335. n. 10. & 11
- Vienensis** civitas Archiepiscopalis Galliae ad Rhodanum posita. t. 1. p. 339. n. 5
- Vienna** celebris est Metropolis, cuius Praeful Primatus nomine decoratur. t. 5. p. 45. n. 2
- Vigilia** alioquin Sancti occurrente in die Dominico, ieiunandum est in Sabbato. t. 3. p. 946. n. 3. & p. 949. num. 10.
- Vigilia** B. Mathiae an sit ieiunandum. ibid. n. 2
- Vigiliae** & stationes quomodo celebrantur faciunt ab antiquis fidelibus. ibid.
- Vilafantia** oppidum est in Anglia prope Engolismum. t. 5. p. 106. n. 2.
- S. Veneris** Martyris monasterium apud Laudunenses in Gallia a Brunichilde constructum. t. 1. p. 456. num. 1.
- SS. Vincentij, & Anastasij** monasterium, ad Tres Fontes etiam nuncupatur, & a quo constructum: ubi alia de eius laudibus, & amplitudine. tom. 1. p. 802. n. 3.
- S. Vincentij** monasterium Ordinis D. Benedicti, diceffis Laudunensis, a quo fuerit fundatum. tom. 3. p. 546. n. 2.
- Vinculum** matrimonij spiritualis, quatenus dicitur fortius vinculo matrimonij carnalis. tom. 1. p. 377. num. 3.
- Vide** in verbo *Matrimonium*.
- Vinculum** matrimonij tati fortius, & firmitus est vinculo matrimonij legitimi. t. 3. p. 682. n. 5
- Vinculum** diuersimode reperitur in matrimonio rato, ac in consummato. ibid.
- Vindictinae** monasterium, quando, & a quibus erectum, & quibus privilegiis decoratum. t. 1. p. 59. num. 1.
- Vinum** potentius omni tormento ad eliciendam veritatem. t. 3. p. 43. n. 6
- Vinum** luxuriosa res in sacris literis asseritur. ibid. & seq.
- Vini** visus pascus apud antiquos Romanos prohibitus omnino mulieribus, Sacerdotibus antiquæ legis, & virginibus Deo sacris, & aliis. ibid. & pag. 49.
- Vini** modicus visus non est ab Ecclesia prohibitus. t. 3. p. 49. n. 7.
- Vinum** temperanter sumptum ad plura prodest. ibid.
- Vinum** non consecratum admixtum consecrato non transit in sanguinem Domini: & quid apud Gentiles circa hoc observatum sit. tom. 3. pag. 841. & seq. num. 1.
- Violenti** probati per testes res amitte probantur per iuramentum in lue, & super valore ipsarum, praemissa iudicii taxatione, & sequuto petentis iuramento, si condemnatio. t. 1. p. 965. n. 2
- Vir** non potest ingredi religionem vxore tenente, immò nec ipsa consentiente, nisi simul conuertatur ad religionem si inuenis est: aut castitatem in saeculo promittat, si fenex. t. 3. p. 678. n. 2
- Viri** ingressi in religionem aded nullus est, vxore non consentiente, vt ipse discedere possit, & vxore motu aliud inire coniugium. ibid. p. 680
- Vir** sordidus & lacerpit, qui mulierem impudicam duxit eo sine, vt dotem lucretur, an eam acquirat. t. 4. p. 198. n. 12.
- Virginatus** integritas nullo certo, & scientifico signo dignosci potest. t. 1. p. 348. n. 8
- Virginis** seruandae causa, an liceat sibi mortem inferre. t. 3. p. 559. n. 10
- Vulgaritas

Omnium Notabilium: Litera V.

Virginitas corporalis amissa, etiam à Deo restitui non potest. t.1.p.576.n.13
Virginitas consecrationes, & minores ordinum gradus diebus Dominicis, & festiuis conferendi sunt. t.1.p.434.n.3.
 Virgines iuxta antiquam Ecclesiæ disciplinam ab Episcopis tantum consecrabantur; & si à Presbyteris, id tantum ex delegatione Episcopi. t.1.p.437.n.10
 Virginitatem consecratio antiquitus solennioribus diebus fiebat, posterioribus verò sæculis omnibus Dominicis permixta fuit. ibid.
 Virgo etiam per vim barbaricam oppressa consecrari non potest. t.1.p.576.n.13
 Virginitas maxima apud profanos quæ olim fuerit. t.1.p.835.n.2.
 Virginitatis sacrum cura olim penes Episcopos fuit. t.1.p.809.& seq.n.9.
 Virgines oppressæ vi barbarica quare non possint consecrari. t.1.p.959.& seq.n.13
 Virgo viripotens etiam mulieris appellatione continetur. t.2.p.268.n.1
 Virginitas Deo sacrum attonso non fuit eadem in omnibus Ecclesiis. t.3.p.610.n.4
 Virgines Deo sacræ an comam deponere debeant. ibid. ad Virgines impuberes velandas patrum, aut tutorum assensus desideratur. t.3.p.637.n.6
 Virgines plures olim in domo propria castitatem vouebant. t.3.p.697.n.2
 Virgo consecranda Ecclesiam significat triumphancem. t.3.p.618.n.1
 Virgines, quæ in propriis ædibus olim castitatis professionem emittebant, quomodo ab his, quæ in monasteriis profitebantur, differunt. t.4.p.128.n.5
Virodunum ciuitas est in provincia Treuentensi Belgicæ, Cathedrali Sede decorata. t.2.p.60.n.3
Virtus apud Romanos nobilitati præualebat, etiam nobilitatem plurimi fecerunt. t.3.p.182.n.4
 Virtus omnium hominum dignitate fulgentium potissimum fundamentum. ibid. & p.183
 Vinum repellere quomodo omnia iura permittant. t.2.p.263.n.5.
 Vis in quo differat à metu. t.1.p.945.n.12
 Vis alia absoluta, alia conditionalis; & quænam sit. t.1.p.957.n.8.
 Visitatio in monasteriis tum monachorum, tum monialium, quomodo ab Episcopis peragenda, & quoniam secum ad id assumere debeant. t.1.p.799.& seq.n.5.
 Visitatio diocesum à propriis Prælati, & superioriibus, antiquissima consuetudo, & penes Ecclesiæ cœtanea est, more ab Hebræis, & Gentilibus sumpt. t.3.p.802.n.5
 Visitationis munus quibus Prælati ecclesiasticis competat. ibid.n.6
 Visitatio pluries in anno ex legitimis causis fieri potest. t.3.p.824.n.3
 Visitationis tempore suæ visitationis possunt amonere beneficiarios ob suos excessus. t.1.p.136.n.3
 Visitationes parochiarum in Ecclesia Orientali dicuntur periodice & circuitores. t.5.p.57.n.3
S. Vitalis Ecclesiæ titulus Presbyteri Cardinalis, Patribus Societatis Iesu data. t.1.p.305.n.1
Vuerbium in Tuscia à quo muris cinctum, & quando Cathedrali Episcopali decoratum. t.2.p.325.n.1
 Vitæ verberatio propria militum Romanorum ciuium poena fuit. t.2.p.105.& seq.n.8
 Vitæ corpore à sacerdotio repellentur etiam apud Gentiles. t.1.p.568.n.5
 Vitium in homine aliud est corporis, aliud animi, t.1.p.568.n.5.
 D.D.Gonzal. in Decretal. Index generalis.

Vitium hominis propriè ad corporis defectum, vel passionem refertur. ibid.
 Vitia, quæ in animis hominum alias egere radices non sunt grauioribus remediis eradicanda, immimentibus grauioribus damnis. t.3.p.69.n.4
Vysippo, vel Olyppo, unde nomen sortita sit, & in qua provincia sita. t.4.p.130.n.1
 Vlyssipio iam olim Cathedrali Ecclesiæ decorata, quando in Metropolim erecta fuerit. ibid.
 Vnitas chritianitas in consecratione Episcopi, & Presbyteri omittitur. t.1.p.109.n.1.& seq.
 Vnctio in consecratione Episcopali omissa, à quo, & quando supplenda. t.1.p.510.n.4
 Vnctio in consecratione Episcoporum, an ex præcepto diuino proveniat. t.1.p.510.n.6
 Vnctio Apostolorum quando facta. ibid.n.7
 Vnctio spiritualis quid sit. ibid.n.11
 Vnctio Episcoporum, & Presbyterorum in quo differat. t.1.p.512.n.1.& 5
 Vnctio antiquæ legis quænam tum in Pontifice, tum in sacerdotibus. ibid.n.17
 Vnctio Regum apud Hebræos duplex; & in quo differant ab vnctione Pontificis Maximi. ibid.n.18
 Vnctio Regum, & Imperatorum hodie visitata ab antiquo origine sumptis. ibid.
 Vnctio Regum in qua parte, & quo oleo fiat. tom.1. p.513.n.19.
 Vnctio Regum non continet aliquod sacramentum, nec in ea confertur ordo sacer, aut aliqua spiritualis potestas. ibid.n.20
 Vnctionis antiquæ post baptismum in Ecclesia ritus. ibid.n.21.
 Vnctio saccharum quomodo priscis temporibus fieret. ibid.n.22. & p.514.n.23
 Vnctionis sacræ vsus quare in lege noua perderet. ibid.n.25.
 Vnctio eadem à Græcis, ac à Latinis in consecrationibus Episcoporum, & Presbyterorum est adhibenda. t.1.p.517.n.45.44 & p.518.n.47
 Vnctio sacra in consecrationibus Episcoporum, & ordinationibus Presbyterorum iam priscis temporibus apud Latinos visitata, à Græcis admissa non fuit. t.1.p.518.n.45. & 46
 Vnctio quænam, & quomodo adhibetur hæreticis post abiurationem: vide in verbo *Hæreticus*.
Vngaria brevis descriptio, & quoniam sint eius termini, refertur, & conspiratio super regni successionem. t.3.p.712.n.2.
 Vnitione Ecclesiæ facta monasterio, quid inde sequatur. t.3.p.743.n.2.
 Vnio Episcoporum & Ecclesiarum à quibus fieri possit. t.5.p.458. & 459.n.4
 Vnio quid & quod duplex sit, & ex quibus causis fieri possit. t.5.p.459.n.5
 Vnioni faciendæ quæ solennitates præscribere sint. ibid.n.5.
 Vniones Ecclesiarum à nullo sunt temerè faciendæ. t.5.p.460.n.6.
 Vniuersitas excommunicari nequit, interdictum autem subici valet. t.1.p.281.n.10
 Volare, & inuolare idem ac eripere: & aptatur ad eum qui ab vno Episcopatu ad alium se transfert. t.1.p.219.n.5.
 Voluntas coacta an sufficiat ad valide contrahendum. t.1.p.949.n.19.
 Voluntas quæ nititur actu negatiuo non contradicendi, patientia dicitur à iurificonfultis. t.3.p.288. num.9.
 Voluntates extremæ hominum perfectissimè adimpleri debent. t.3.p.463.n.7
 Voluntas

Repertorium Generale

Voluntas vita mortem malos est solatium mortis. *ibid.*
Voluntates victimarum defunctorum exequendi ius quibus competat. *ibid.*
Voluntatem testatoris non adimplere an sit peccatum lethale. *t.3.p.465.n.7*
Voluntas testatorum ineptæ impune ab hæredibus omittitur. *t.3.p.476.n.8*
Voluntas victimarum testantis in alterius dispositionem conferri non potest. *t.3.p.491.n.3*
Voluntas hominis deambulatoria est vique ad supremum vitæ exitum. *t.3.p.506.n.3*
Voluntas in omnibus actibus humanis attenditur. *t.2.p.511.n.5*
Voluntas in humanis actibus præcipuum locum obtinet, eorumque est regina. *ibid.*
Voluntas delinquendi ad actum æternum deducta, ita puniatur ac si delictum consummatum esset. *ibid. n.6. & p.512.n.7*
Voluntas per actum externum explicata in quibus delictis hodie puniatur. *tom.2. pag.512.n.8. & p.513. num.11.*
Voluntas non minus exprimitur verbis, quam factis. *t.3.p.645.n.9*
Voluntas interpretativa sufficit ad baptismum suscipiendum. *t.3.p.914.n.8*
Voluntas sceleris sæpe æquali poena puniatur ac ipsum scelus. *t.4.p.135.n.2*
Vermaria, seu Guarnatia civitas in Gallia, olim Archiepiscopalis, in qua varia Concilia celebrata fuerunt. *t.3.p.794.n.1*
Vota suffragantibus in electione statim publicari debent; & an essentialis sit electioni hæc publicatio. *t.1.p.346.n.6*
Votorum collatio in electione quomodo facienda. *ibid. n.7*
Votum metu emissum an sit et validum sustinendum. *t.1.p.964.n.6*
Vota monastici, vel ecclesiastici status emissæ à filiis impuberibus possunt irritari à parentibus. *t.3.p.638. num.7.*
Vota testatorum quædam ad hæredes transeant, & quo vinculo sint adimplenda. *tom.3. p.475. & seq. num.7.*
Votum ex metu emissum, an validum sit, & efficax. *t.3.p.667.n.6*
Votum religionis, quod inutile fuit professione nulliter facta, quomodo effectum habeat. *tom.3. pag.685. num.2.*
Votum tempore iracundiæ factum an valeat, remissum. *t.3.p.699.n.2*
Vota possunt redimi, & in aliud commutari, accedente superioris auctoritate. *t.3.p.704.n.3*
Voti variae acceptiones referuntur. *ibid. & seq. num.5.*
Voti reus, & voti damnatus, quinam dicentur. *ibid. & p.705.*
Votorum Deo facta nō sunt à Catholicis, Gentilibus, & Iudeis. *t.3.p.705.n.6*
Votorum observantia in maxima cura fuit apud omnes gentes, à quibus emitebantur. *ibid. n.7*
Votorum commutatio, & redemptio, à quibus fieri possit. *ibid. & seq. p.8*
Voti commutatio in melius an possit fieri sine superioris auctoritate. *t.3.p.706.n.10*
ad Votum emittendum quædam deliberatio requiritur. *t.3.p.708.n.3*
Votum Trecentis Episcopi in terram sanctam refertur, & an fuerit validum, commutationisque fœderis apas, discutitur. *t.3.p.719. & seq. n.5*

ad Votum emittendum an sufficiat solum propositum voluntatis. *t.3.p.709.n.2*
Votum quodlibet est propriè voluntate commutabile in votum religionis. *t.3.p.711.n.2*
Votum solenne religionis adeo solenne est, ut omnia alia resoluat. *t.3.p.712.n.4*
Votum solenne, & simplex in quo differant. *tom.3. p.712.n.5*
Votum non emittere satis est, quàm post illud emissum ab eo resistere. *t.3.p.714.n.2*
Votum regis Hungariæ refertur, & quid in eo casu accesserit. *t.3.p.715.n.4*
Votum peregrinationis in Terram potest ex infra causis à supremo Pontifice commutari in elemosinas, ieiunia, & similia opera. *t.3.p.719.n.5*
Votum paupertatis inter substantialia vota Religionis omni ævo annoveratum est. *t.3.p.729.n.4*
Votum paupertatis quàm strictum sit. *ibid. & seq.*
Votum paupertatis an sit impedimentum maioris boni. *t.3.p.731.n.6*
Vota castitatis, & paupertatis an olim apud monachos ita solennia fuerint, ut irritarent actum in contrarium factum. *ibid. col.2*
Votum à Ranimito Hispaniarum Rege D. Iacobo factum occasione conflictus contra Mauros. *tom.3. p.818. & seq. n.7*
Votum D. Iacobo factum suecessores, & habitatores in Regno in perpetuum obligat. *t.3.p.820.n.8*
Votum castitatis solenne irritat matrimonium postea contractum; simplex verò impedit contrahendum. *t.4.p.132.n.7. & p.133.n.10.*
Votum aliud simplex, aliud solenne est, & quomodo distinguantur. *ibid. n.9*
Votum dirimere, vel non dirimere matrimonium vande proeniat. *t.4.p.135.n.1*
Vota simplicia Religionum Societatis Iesu irritant matrimonium. *ibid. p.134*
Voti simplicis & solennis differentia quando introducit. *ibid. p.134.n.2*
Voto castitatis adstrictus contrahens matrimonium eum consensu in copulam quoad obligationem contrahens, sed sine consensu ad copulam quoad executionem, an peccet levaliter. *tom.4. p.135. n.11. & 12.*
Voto castitatis adstrictus licet nequit intendere matrimonium contrahere. *ibid. n.12*
Voti varæ populi in iudiciis non sunt attendendæ ad aliquorum damnationem. *t.3.p.462.n.4*
Ypsalensis Ecclesia à quoniam facit Archiepiscopali Cathedrâ deenata. *t.3.p.894. init.*
Ypsalensis diocesis in qua prouincia sita, & quando eius Episcopus instituitur. *t.1.p.139.n.1*
Yratissauensis civitas in Silesia quondam Cathedralis ecclesia sita. *t.5.p.593.n.1*
Yrbano II. quondam in summum Ecclesiæ Præfatum fuerit electus. *t.2.p.554.n.2*
Yrbano civitas Italiz in spiritualibus, & temporalibus parer Ecclesiæ Romanæ. *tom.3. pag.517. num.1.*
Yrbano civitas Episcopalis Italiz est in Piceno Annonario. *t.2.p.595.n.1*
Yrbis sex Hebræis assignatæ pro asylo, & refugio vide in verbo *Asylum*.
Yrbis verus, velgo *Orore*, quare ita dicta, & ubi sita sit. *t.3.p.184.n.1*
Yrbis verus Cathedra Episcopali decorata. *ibid.*
Yrbis campi monasterium Ordinis Cisterciensis quondam fuerit constructum. *t.2.p.442.n.3*
Yrbis monasterium Ordinis D. Benedicti in diocesi Lemouicensi fundatum. *t.3.p.405.n.2*
Vv

Omnium Notabilium. Litera V.

Vfucapio rei litigioſe an procedat, & in quo proſit poſſidendi. t. 2. p. 103. n. 6
Vfucapio rei litigioſe an interruptatur per litis conſeſſationem. t. 2. p. 304. n. 8
Vfucapio rei litigioſe an procedat quando alienata eſt ab ipſo poſſidente. t. 2. p. 304. n. 9
Vfufuctuarius an poſſideat rem ipſam, ſi quo vſumfructum habet. t. 4. p. 307. n. 5. & p. 308. n. 6
Vfufuctuarius cauere debet, quod vſus fruſtus rebus immobilibus, ſuſus rerum ſubſtantia, & finito vſufuctu eas, reſtituat, ſi extent, aliis ipſarum aſſimilationem. t. 3. p. 389. n. 6. & p. 392. n. 3
Vfufuctuarius, cui in diem certum proprietates reliſta eſt, non tenetur praſtare cautionem fruſtuariam. t. 3. p. 392. col. 1.
Vfufuctuarius tenetur tantum cauere de rebus, quas reſtituendus eſt, non de illis, quas ſtatim lucratur. t. 3. p. 393. n. 13.
Vfufuctuarius quomodo dominus ſit rerum ſibi in vſumfructum datarum. t. 3. p. 388. n. 4. & 5
Vſura etymon & deſignatio traditur, & diuerſe acceptiones reſeruntur. t. 5. p. 347. n. 7
Vſura malitia deſcribitur. t. 5. p. 348. n. 8
Vſura omni iure prohibita eſt, & probum eſt & natura. ibid. n. 9
Vſura ciuili iure diſcrſarum gentium improbatæ fuerunt. ibid. & ſeq. n. 10
Vſurarius variæ diſcretiæ, ratio & modus apud veteres. ibid. & p. 349.
Vſura crimen eſt mixti fori. t. 5. p. 350. n. 11
Vſura apud Iudæos fore permiſſa. ibid. n. 13
Vſuram facere pro pia cauſa non licet. t. 5. p. 351. n. 3
Vſurarius exercitium nec Principe permittente, nec vlla conſuetudine licitum reddi poteſt. t. 5. p. 351. & ſeq. n. 4
Vſura impia eſt contra Deum, iniqua contra proximum, & periculofa in ſeipſam. t. 5. p. 353. n. 3
Vſurarius dominium an in accipientem tranſferatur. ibid.
Vſurarius reſtitutio ante omnem iudicis declarationem facienda eſt. ibid.
Vſura crimen eſt iam à primis Eccleſiæ ſæculis ſeuereſſimis penis vindicatum. ibid.
Vſura ab hærede vſurarii reſtituenda ſunt. t. 5. p. 358. num. 3.
Vſura etiam per Iudæos non poſſunt exigi à Chriſtianiſtis. t. 5. p. 361. n. 2
Vſura an committitur ab eo, qui anticipata ſolutione emit merces minori pretio, quam futuro tempore ſint valitura. t. 5. p. 367. n. 2
Vſura, vel intereſſe ſolum principalis foris, an in iudicio peti poſſit. t. 2. p. 122. n. 27
Vſuram cauſa, tam apud iudicem eccleſiaſticum, quam ſecularem diſcrptari valet. t. 2. p. 181. n. 5
Vſura defuncti vſurarii reſtitui debet ab eius hæredibus. t. 2. p. 182. n. 2
Vſurarius, & etiam Iudei, poſſunt ab Eccleſiis compelli, vt relaxent iuramenta ſuper vſuris à debitoribus perſicta. t. 2. p. 344. n. 4
 Vide in verbo *Creditor*.
Vſurarius mentalis quare potius teneatur ad reſtitutionem, quam ſimoniacus. t. 5. p. 115. n. 4
Vſurarii manifeſti quomodo dicantur. t. 5. p. 346. n. 1
Vſurarii manifeſti non admittuntur ad communionem Euchariſticam. ibid. n. 2
Vſurarii manifeſti denegatur ſepultura eccleſiaſtica. ibid. n. 3.
Vſuratori oblationes ab Eccleſiis non recipiuntur. t. 5. p. 346. n. 4
Vſurarii manifeſti, ſue clerici, ſue laici ab Eccleſiæ

communione repellantur. t. 5. p. 347. n. 5. & p. 350. num. 12.
Vſurarii bona, etiam ex ipſis vſuris empta, non ſunt totæ hypothecata pro eorum inſtitutione. rom. 5. p. 352. & ſeq. n. 2.
Vſurarius in quibus caſibus non teneatur vſuras reſtituere. t. 5. p. 354. n. 5
Vſurarii quibus penis ſubiaceant, tum ex iure Ciuili, Canonico, & Regio. t. 5. p. 356. & ſeq. n. 2
Vſurarius an priuatus iure ſactionis tollamenti adſine. t. 5. p. 358. n. 2.
Vſurarius, qui vſuras aliis perſoluit, ſi eas accipere iuſſerdat, non prius ſoditur, quam ipſe quas exegit, reſtituerit. t. 5. p. 363. n. 1
Vſurarius conſuetudus eſt, qui à debitore recipit aliquid vſus ſortem principalem, etiam ſi ſuſcipiat in ſe periculum. t. 5. p. 367. n. 3. & p. 368. n. 8
Vſus, vſucapere, & vſucapio quid ſint, & quomodo vſucapio acquiratur. t. 2. p. 288. & ſeq. n. 5
 vt *Vſumfructus* conſtituatur, requiritur rei traditio. t. 4. p. 107. n. 2.
Vſumfructus poteſt promitti alicui, & hæredi eius, vel ſilio. t. 4. p. 309. n. 8
Vſumfructus mentione facta, aliquando proprietates ſignificatur, & proprietatis verbo aliquando vſumfructus tantum conuincitur. ibid. n. 9
Vſumfructus in dotem, vel donationem propter nuptias datus, ſinitur morte dantis, nec aliquid remanet penes accipientem. t. 4. p. 309. n. 13
Vſumfructus diſſinitio, & diſiſio traditur. t. 4. p. 310. num. 14.
Vſumfructus morte extinguitur, vel ſinitur, etſi vſumfructuarius eius commoditatem alienauerit. ibid. num. 15.
Vſumfructus ſi ab vſumfructuario alienetur, an ſtatim reuertatur ad proprietarium. ibid. & ſeq. n. 17
Vſumfructus an ceſſione amittatur. ibid. p. 311
Vſumfructus quomodo libet alienatus morte alienantis amittitur. ibid.
Vſumfructus an aliquando morte non ſoluitur, & deſtutur in ſuſceſſore. t. 3. p. 387. n. 2
Vſumfructus rerum fungibilium, & quæ vſu non conſumuntur, diſſert in aliquibus. ibid. & ſeq. n. 5
Vſumfructus an hereditarij licenti acquiri poſſit. t. 3. p. 194. & ſeq. n. 18.
Vvaldemar filius Canuti pro Rege Dnoſe ſe geſſit vbi aliqua de eius vita. t. 1. p. 519. n. 2
Vvalia terra ſylueſtris eſt in Anglia, armentorum vberriſis, hominum bellatorum nutrita. t. 2. p. 832. num. 1.
Vvalentes Angli inſenſi fuerant, quibus Chriſtianiſtis factis communicare non poterant. ibid. n. 2
Vvalde Regis factum memorabile citis ſibi factum impoſitionem habuit monaſtici. t. 1. p. 643. n. 5
Vvalmeria, ſive Vvormatia, ciuitas Vanglonum eſt, vbi Pipinus habuit Concilium. t. 4. p. 256. n. 2
Vvalde Archiepiſcopus Rauennæ. Legatus à ſtere miſſus ad bellum ſacrum. t. 1. p. 571. n. 1
Vvalde de Pare, Gallus, Abbas Ciſterciensis, Cardinalis Præneſtinus ab Innocentio III. erratori vbi aliqua alia de eius laudibus. rom. 3. pag. 153. num. 1.
Vvalleſtini monaſterium Ordinis D. Benedicti à quo conſtitutum. t. 1. p. 412. n. 2
Vvalenci monaſterium Ordinis D. Benedicti in Diocceſi Morinensi. t. 1. p. 352. n. 5
Vvalencia ciuitas Episcopalis eſt Angliæ, cuius Episcopopus ſuffraganeus eſt Archiepiscopopi Cantuarienſis. t. 1. p. 286. n. 2
Vvalrigildus pretium eſt, quod pro compoſitione iudicii

Repertorium Generale, &c.

etiam perfolunt pro homicidio, vel alio delicto propinquis, vel hæredibus. t. 5. p. 546. n. 2
Vulnera sunt alia, in quibus manus plus proficit, alia in quibus plus medicamenta valent. t. 5. p. 177. n. n. 2.
Vulnus lethale quodam censendum sit. ibid.
Vulnera pectoris insanabilia quæquam sint. ibid. pag. 278.
Vulnus, aut mutilatio propter damnum acceptum alteri illata, quomodo compensandum sit, tum in foro exteriori, tum interiori. tom. 3. pag. 540. num. 5.
Vulneraria, aliis *Vulnificus* clivitas Cathedralis ubi sita sit. t. 1. p. 317. n. 2
 in *Vulneraria* Ecclesia institutio ministrorum tantum ad Archidiaconum spectat. ibid. n. 3
Vires per proprium iuramentum probante se virginem, per inspectionem matronarum, statim eius probationi, licet vir contrarium iuramento firmaverit. t. 2. p. 347. n. 5. & p. 348. n. 9. 10
Vixores deosculandi mos vnde inuenerit apud antiquos. t. 3. p. 49. col. 1
Vxor apud Romanos quinquagenaria maior duci non poterat. t. 3. p. 71. n. 5
Vxor putativa fidem violans adulterij penis afficitur. t. 5. p. 73. n. 5
Vxor an luctetur fructus rei donatæ propter nuptias, sicut maritus suos facit fructus rerum dotalium. t. 1. p. 313. n. 4.
Vxores an paterantur omnibus creditoribus expressam, vel tacitam hypothecam habentibus in bonis mariti: & quænam sit praxis circa hoc in Hispania. t. 3. p. 367. n. 3
Vxoribus an competat privilegium filio concessum contra creditores. ibid.
Vxores an propter mariti delictum possint dotem privari. t. 3. p. 367. n. 4
 Vide in verbo *Mulier*.
Vxor potest à marito perpetuo sibi habente dotem repetere constante matrimonio. tom. 3. pag. 396. num. 5.
Vxor ex promissione dotis non potest conveniri ultra quàm facere possit. t. 3. p. 418. n. 11
Vxores eorum, qui sacris olim initiabantur ordinibus, an ad professionem religiosam tenerentur. t. 3. p. 688. & seq. n. 2.
Vxor, quæ falso rumore professionem emisit, an si reverso marito ad sæculum regrediatur, teneatur eo mortuo iterum ad monasterium redire. t. 3. p. 693. n. 3.
Vxor non certificata de morte viri, ad secundas nuptias transire nequit, quemvis ignoret statum mariti, qui ab hostibus captus fuit, longoque tempore absuit. t. 4. p. 40. n. 3
Vxores apud Iudæos quare cum vicis cremari iussæ in

funere. t. 4. p. 42. n. 5
Vxoris adulteræ machinario à filio defuncti vindicta. ibid.
Vxor tenetur sequi maritum vagabundum, si talis fuit tempore contracti matrimonij. tom. 4. p. 143. num. 3.
Vxor lepra peteussa, vel alia gravi infirmitate detenta, non est à viro separanda. tom. 4. pag. 143. num. 2.
Vxorum, quæ propter casum adiectum maritorum non muirunt affectum, exempla proponantur. t. 4. p. 145. n. 7.
Vxor non legitime ducta, quomodo concubina à Sancto Leone dicatur. t. 4. p. 151. n. 8.
Vxores in anno luctus secundas ineuntes nuptias, infamia notabantur sine civilis, nisi Princeps eis ad hoc veniam fecisset. t. 4. p. 328. n. 2
Vxores quomodo, & quanto tempore olim lugerent mortem coniugum. t. 4. p. 329. n. 3
Vxor iure civilis auctore iudicio de moribus contra maritum experti valebat. t. 5. p. 313. n. 1
Vxorati olim ad factos ordines, & ad culmen dignitatum ecclesiasticarum evehebantur. tom. 3. p. 688. num. 1.
Vxoratus ex antiquis Ecclesiæ canonibus inuita vxore factis non poterat ordinibus initiari. ibid. num. 1.

X.

Xenia generaliter pro quibuscumque muneribus accipiuntur. t. 1. p. 164. n. 5
Xenis quæ munera fuerint, & à quibus miti solita. t. 3. p. 37. n. 13.
Xenia quænam à iudicibus accipi possint, & quænam respiciant. ibid.
Xenodochia, & similia pia loca sunt sub iurisdictione Episcopi, & non debent ad profanos vsus converti. t. 3. p. 744. n. 1
Xenodochia quænam dicantur. ibid.
Xenodochia quondam sub iurisdictione Episcopi censeantur: ubi quod pia opera contineant talia loca. t. 3. p. 746. n. 6
Xenodochia an semper visitari possint ab Episcopo, & de eorum administratione ratio eis reddi debeat. ibid. n. 8.

Z.

Zamora vrbs perantiqua in veteri Castella, & vnde de illa appellata. t. 1. p. 418. n. 2
Zenarum vsus apud Hebræos ad quid inuentus. tom. 3. p. 51. n. 5.
Zona genus cinguli est tam apud profanos, quàm sacros Scriptores. t. 5. p. 281. n. 3

F I N I S.

